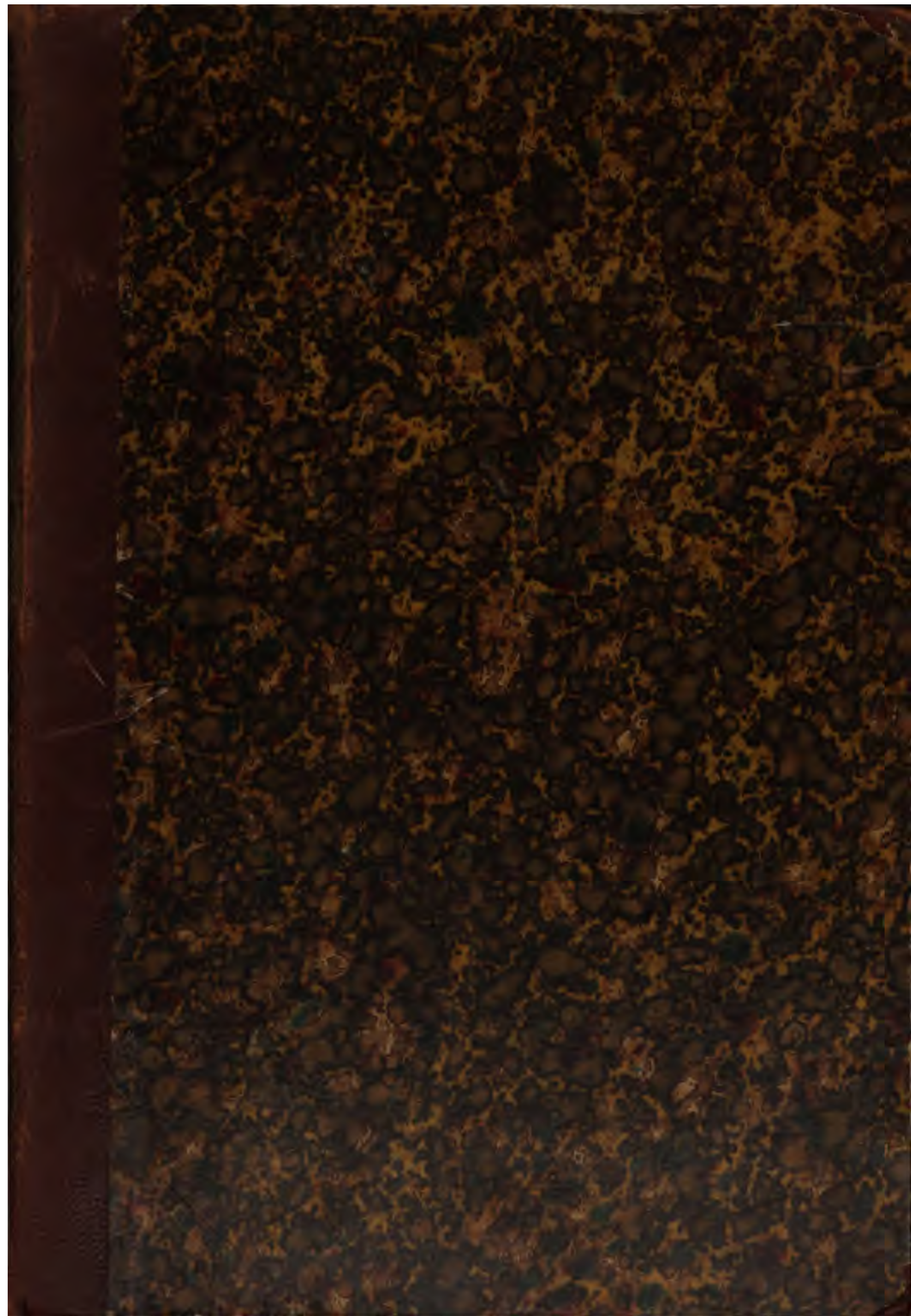
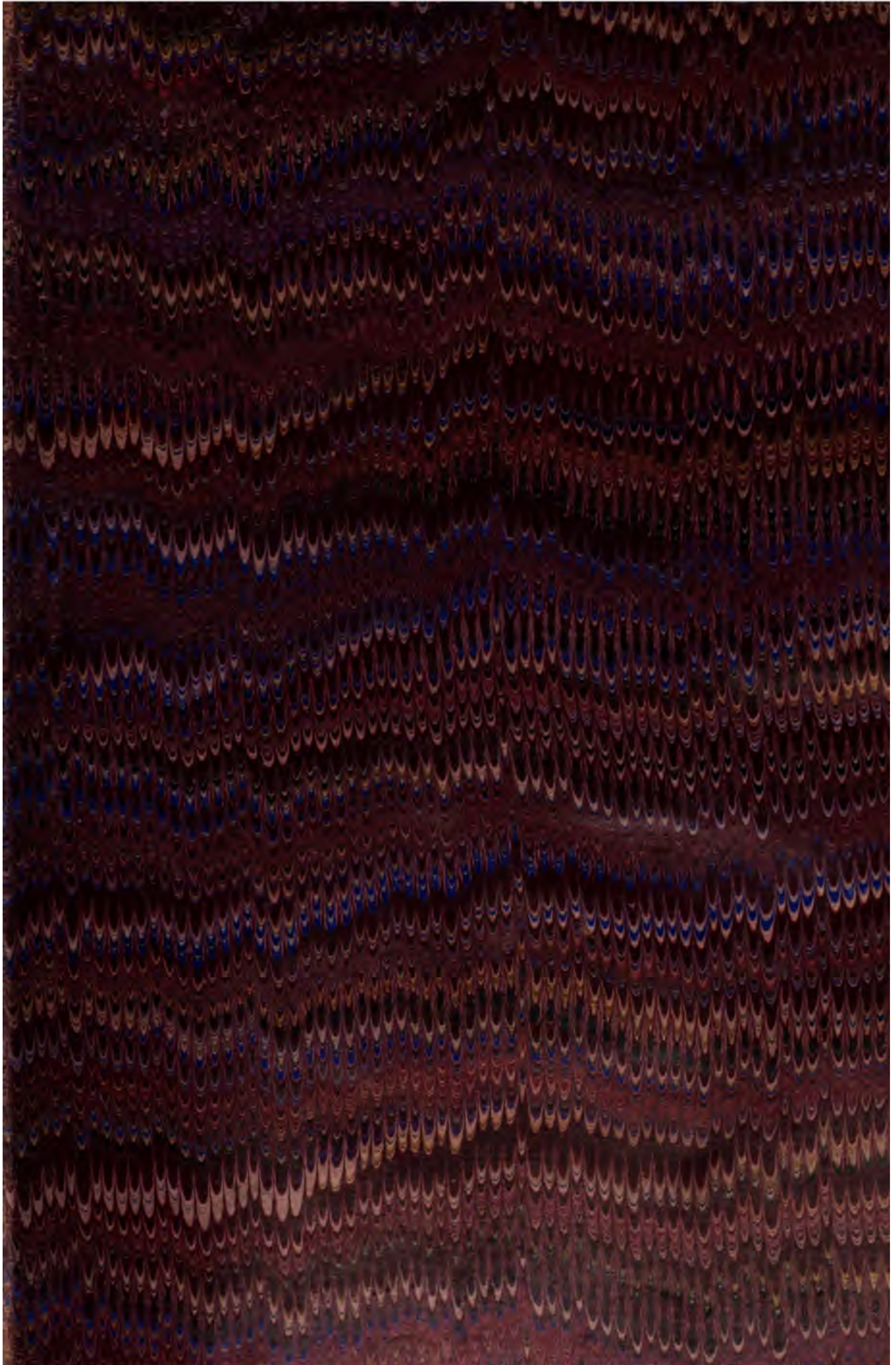

600029484X

SLOVNÍK NAUČNÝ.

Redaktorové:

Dr. Fr. Lad. Rieger a J. Malý.

V práci a vědění
Je naše spasení.

Díl jedenáctý.

Obach — Ristić (v 3. doplňku).

V PRAZE.

Nakladatel knëhkupectví: I. L. Kober. — Národní knëhtiskárna : I. L. Kober.

1874.

2 4 JUL 1984
D

O.

Obach Kašpar, malíř, nar. v Curichu r. 1807, vzdělával se tam u H. Füssliho, načež usadiv se ve Štutgartě působil tam až do své smrti (1865) s dobrým úspěchem nejen co praktický umělec, alebrž i co horlivý a zkušený učitel, získav sobě nemalé zásluhy o rozšíření zdravého pojímání přírody, jakož i smyslu pro krásu. Z jeho prací, sestávajících dílem z akvarel, dílem z nákresů sepiových, dílem i z lithografií, jmenují se co zvláště zdařilé: *Lauffen, klášter Maulbronnský, Wildbad a okolí.* *Mü.*

Obcování svatých (*sanctorum communio*). Tak zní 9. článek víry katolické dle apoštolského snešení, čímž rozumí se jisté účastenství v zásluhách i milostech všech členů církve viditelné i neviditelné (v. Katolická církev) na vzájem, tak že kterýkoliv člen církve dosahuje milosti boží nejenom pro své vlastní zásluhy, nýbrž i pro zásluhy kteréhokoliv jiného člena a všech členů vůbec.

Obdržálek Peregrin, současný spisovatel theol., nar. 9. kv. 1826 v Slavkově u Brna. Gymnasiální studie konal v Uh. Skalici, kde františkáni na základě československé řeči gymnasiálním předmětům vyučovali. Stráviv zde 2 roky přestěhoval se k dalším studiím gymn. na Moravu do Strážnice. Humanitní, filolosofická a bohoslovná studia pak ukončil v Brně. R. 1850 na kněžství vysvěcen působil v Dražovicích napřed 4 léta co kooperator, pak 1 rok co administrator. R. 1855 administroval lokaliji v Topolanech, a po skončené výpomoci v Brankovicích byl toho roku co koop. dekretován pro Pustiměř. R. 1863 s připojením děkanství Výškovského k Olomúckému arcibiskupství co arcibiskupský patronátní klient z Brněnské diec. přešel do Olomúcké. Začátkem r. 1864 stal se administratorem fary Pustiměřské a r. 1867 tuto dále co koop. pracoval. Pak opětně administrovav faru Topolanskou, r. 1868 co koop. exposita ustanoven byl pro Tichou u Frenštátu pod Radhoštem. O. založil knihovny při školách: v Dražovicích, v Pustiměři, v Drysicích a v Tiché pro mládež farského obvodu Tichavského. Získal pro dědictví ss. Cyrilla a Methoda kolem 200, pro Dědictví maličkých výše 50 údů. Zařídil hospodářský spolek ve Vyškově a dal hlavní podnět k zřízení občanské záložny ve Frenštátě. Dopisoval do rozličných novin, jako: do *Cyrilla a Methoda* v B. Bystřici, do *Hlasu* v Brně, do *Hvězdy* a *Moravana* v Olomúci, do *Mor. Orlice*, do *Národ. Listů*, do *Posvátné Kazatelny*. Pak veršem i prosou hlavně humoristicko-satirické pojednání do kalendáře *Moravana*; jako: *Maloměstské dívek vychování*, *Nedělní zábava maloměšťáků*, *Osudná stovka čili námluvy na venkově* a j., tamtéž *děje- a zeměpis Černé Hory.* *Uk.*

Oberg, Eilhart von, německý básník, dvořenín Jindřicha Lva a Otty IV.; složil mezi lety 1189—1207 epickou báseň *Tristrant*, která se však pouze v jednotlivých zlomcích zachovala. Podle této romantické básně bylo v německé literatuře v XIII. a XIV. stol. velmi mnoho zkrácených, prosaických románů psáno.

Oberleitner Karel, spisovatel německý, nar. se 2. kv. 1821 ve Vídni, navštěvoval tam školy střední a ukončil studium filosofické, načež co manipulační úředník při dvorní komoře zaměstnání obdržel. Znenáhla postupovav stal se O. v několika letech adjunktem a po smrti Prechtlera správcem archivu. Po smrti však otce svého r. 1867, jsa dědicem značného jmění, opustil službu a žije nyní co soukromník, zabývaje se toliko pracemi literárními. Uveřejniv některé menší plody básnické a prosaické v některých almanaších a časopisech vydal r. 1844 *Aforismy*. Po těchto následovaly: *Švédské bájky a pověsti dle Stephense a Hylten-Cavallinse* 1848 ve 2 sv.); *Nordické runy dle J. G. Liljegrena* 1848); *Památky run severních dle Liljegrena* (1849); *Beiträge zur Geschichte des 30järigen Krieges mit besonderer Berücksichtigung des öster. Finanz- und Kriegswesens*; *Oesterreichs Finanzen- und Kriegswesen unter Ferdinand I. 1522—1564; Die Stadt Enns im Mittelalter v. J. 900—1493; Die evangelischen Stände im Lande ob der Enns unter Maxmilian II. und Rudolf II.* (1861); *Album de fac-simile des régents, capitaines et hommes d'etats depuis l'an 1500 jusqu'en 1576* (Víd. 1862); *Die Finanzlage Niederösterreichs im 16. Jahrh.* (1863); *Die Parteikämpfe in Niederösterreich, insbesondere in Wien, in den Jahren 1519—1520; Briefe und Actenstücke zur Geschichte des Passau'schen Kriegsvolkes; Lebensweisheit in den attischen Tragikern* a j. v., které po většině *Notizblatt* cís. akademie neb *Archiv* pro prameny dějin rakouských přinesl. Mnohé z nich vyšly však také o sobě.

Obermann Anthonij, holandský malíř, nar.

v Amsterodamě r. 1781, † tamtéž co úd akademie okolo r. 1850. Maloval ponejvíce krajiny s budovami, stáje s koňmi, pastviště, květiny, ovoce atd. Ryl též spůsobem leptacím, a s těchto jeho prací sluší jmenovati 20 listův, obsahujících řadu zdařilých studií bravu a skotu. *Mü.*

Obernitz, Hugo von, pruský generál, nar. se 16. dub. 1819, vstoupil r. 1836 jako lieutenant do prus. armády, stal se 1858 osobním adjutantem korunního prince, r. 1863 plukovníkem; velel ve válce r. 1866 u Králové Hradce první brigádě pěší gardy a stal se na to generalmajorem. R. 1868 byl vrchním dosorcem myslivců, a ve válce proti Francii velel virtemberským plukům.

Obětnice 1) oltář, na který se druhdy kladly suché oběti anebo zápalné spalovaly. — **2)** V první křesťanské církvi stůl, na který o mši svaté kladl biskup dobrovolné dary věřících. — **3)** Nyní tak slove pokladnice neb jiné náčiní v kostele postavené, do něhož věřící skládají oféry k nábožným účelům.

Obod, též Rječki neb Crnojevića grad, jmenují se zbytky zámku, který v Černé Hoře na pravém břehu řeky Crnojevićské a naproti vsi Rjeka na vysokém vrchu leží. Zámek **O.** vystavěl v druhé polovici XV. stol. Ivan beg Crnojević, když před přesilou tureckou se Žabljaku do Černé Hory ustoupiti musil. On zde zřídil knihtiskárnu, v které se poprvé srbské církevní knihy tiskly. První zde roku 1491 vytištěná kniha *Osmoglasnik* nalezá se dosud na Četinji. V XVI. stol. bylo už tolik poturčenců na Černé Hoře, že se snadno zámku **O**-a zmocnili, a ten zůstal v jich rukou, až vladyka Danilo Petrović na začátku XVIII. stol. z Černé Hory je vyhnal. R. 1702 byl zámek od Turků zase dobyt a rozbořen. Ve vnitřní prostoře zámku stojí podnes klášterní chrám sv. Mikuláše, krásně z tesaného kamene vyvedený. Kostel ten prý jest ještě starší než zámek, a byl filiálním chrámem kláštera a biskupství Vranjinského. *Sč.*

Obolenski, Michal kníže, současný badatel o historii ruské, nynější ředitel archivu správ zahraničných v Moskvě, vydal několik děl, obsahujících vzácné prameny k dějinám Litvy, Ruska, Polska i velikého knížectví Moskevského. Z těch jmenujeme: *Sbornik kniazia Obolenskago* (v Moskve 1838—40, 7 sv.); *Stosunki dyplomatyczne wielkiego księstwa Moskiewskiego z Polską, Litwą i Tatarami* (tamt. 1842—44, 4 sv.).

Obřad, každý zevnitřní kon při nějaké slavné příležitosti, obzvláště při bohoslužbě. Souhrn všech **o**-ů bohoslužebných slove liturgie (v. t.).

Obratlovci v. Vertebrata v hl. díle.

Obregon, Pedro de, jméno dvou záslužných malířů španělských. **1)** Pedro starší maloval v miniatuře, jakýmžto spůsobem ozdobil ok. r. 1564 kostelní knihy katedrály Toledské. — **2)** Pedro mladší, nar. v Madridě r. 1597, † tamtéž r. 1659. Byl jeden z nejschopnějších žáků Vincencia Carducha, jehož jak v přesnosti kresby, tak i v jadrném přesvitu napodoboval. Hlavní jeho dílo jest obraz *Sv. Trojice* v sále kláštera de la Merced calzada v Madridě. Provedl též několik velmi zdařilých rytin spůsobem leptacím. *Mü.*

Obrenovac, městys v kníž. Srbském, kr. Valjevském leží v krásné rovině nedaleko řeky Kolubary, do které se zde ř. Tamnava ústí, a jen ½ hod. od ř. Savy, má 1313 obyvatelů, mezi těmito 230 cikánů. Má kostel, chlapeckou a dívčí školu, poštu, telegrafickou stanici a smírčí soud. Zde jest též sídlo náčelníka okresu Posavského. Do r. 1859 jmenoval tento městys Paleš, kníže Miloš změnil jméno to v nynější. Dne 19. ún. 1804 svedli zde Srbové s Turky bitvu vítěznou. *Sč.*

Obsequiale, středověké slovo církevní, znamená vlastně služebnost církevní a navedení k ní; taktéž i agendu čili knihu obřadnou. Takovou má zvláštní pro sebe metropolitní chrám Pražský, obsahující zvláštní jeho obřady, ku př. k svěcení vody tříkrálové. Poněvadž *obsequium* čili *obsequiae* znamenávalo též slavnou mši za mrtvé, znamenalo **o.** též ritual čili modlitby a služebnosti zádušní.

Obusiera, tolik co loď houfnicová (*obusier*, fr. houfnice), jest druh menších válečných lodí, větším dílem podoby zploštěné. Druhdy **o**-y počítaly se k tak zvaným šalupám bombardérským. *Čský.*

Ocelot. V článku tom hl. díla v 2. řádku čísti sluší *ocas* místo *nos*.

Ocimum *L.*, rod rostlin pyskokvětých (*Labiatae*) z pořadí *Ocimoideí*. Kalich má větší, okrouhlý jeden zub hořejší, jenž jako štítek přikrývá dolejší 4zubý pysk kališní; naopak zase má koruna hořejší pysk na čtvero klaný, dolejší nedělený, toliko zoubkovaný neb nejcelejší, a čtyry tyčinky jsou na něj sehnuty. Dosti četné druhy toho rodu přebývají v teplejších krajinách celé země, jsou dílem byliny, dílem keříky s květy po 6—10 v přeslínkách do klasů sestavených. **O.** *basilicum L.*, bazalka, pochází z jižní Asie, chová se u nás pro líbezný zápach v hrncích, a též se sází co kuchyňské koření.

O'Connor J. A., anglický malíř krajin, nar. v Londýně ok. r. 1790, † ok. r. 1840. Vzdělávav se sám bez dalšího zvláštního návodu maloval s počátku menší obrazy pro svůj vlastní obchod v řeč. zboží. Později byv Danby naň pozorna učiněn spojil se s ním, načež společně kopírovali starší mistry, zejména Canaletti-ho. Odebrav se konečně **O'C.** s francouzským obchodníkem v obrazích do Bruselu maloval pro tohoto dílem originály, dílem kopie. Po svém návratu do Londýna (ok. r. 1830) míval pravidelně ve výstavách obrazy, kterýmiž pro jich jasné a správné provedení se stal ve své vlasti mistrem velmi oblíbeným. *Mü.*

Odart Alexandre Pierre hrabě, franc. pěstovatel révy, nar. se 1. kv. 1778 v Présaultu, a nabyv vychování v benediktinské koleji v Pontlevoyi vstoupil r. 1796 do školy polytechnické. Po skončení svých studií nezvolil žádný veřejný úřad, nýbrž oddal se zcela studiím hospodářským a zejména o vinařství. Po více než 25 let sbíral ze všech končin světa révy, a byl r. 1839 odeslán od vlády francouzské do Uher, aby tam konal vinologická studia; vůbec pak si zjednal o zvelebení vinařství ve Francii veliké zásluhy. Sepsal: *Essai des divers modes de la culture de la vigne* (v Toursu *1837*); *Ampélographie universelle ou Description des cépages les plus estimés* (tamt. 1841); *Manuel du vigneron* (v Paříži 1845).

Odasi (též Odazzi) Giovanni, italský malíř, nar. v Římě r. 1663, † v Miláně r. 1731. Učil se umění svému u Bloemaerta, Gauliho a Ferriho. Jeho kresba jest velmi správná, a jeho fresky jsou vysoce váženy. V římském kostele sv. Jana v Lateraně maloval na obmítce *proroka Hosiáše*, a podobně ozdobil i klenbu katedrály Velletriské. Za tyto jeho zásluhy udělil mu papež řád Kristův. *Mü.*

Oddi, farnost okresu Bangaavalleského v jihovýchodním Islandě, známá z XI. a XII. století co vlasť Saemunda Frode a jeho potomků, z kterých nade všecky proslul jeho vnuk John Loptoson. Bylať tou dobou hlavním sídlem věd na Islandě; zde provedl Snorre Sturleson své vědecké práce; odtud vyšlo mnoho učenců; považujíce

ji za jednu nejpřednějších farností v zemi rádi se o ni ucházeli nejstatečnější duchovní na Islandě. *Mä.*

Oddi Mauro, italský malíř, kreslič, ryjec a stavitel, nar. v Parmě r. 1639. Vzdělával se v Římě u Petra z Cortony, načež vrátiv se po 6 letech do své vlasti ozdobil v zámku Calornoském malbami pokoj vévodův k takové tohoto spokojenosti, že byl od něho jmenován jeho dvorským malířem a stavitelem. Podobným spůsobem ozdobil i města Parmu, Piacenzu a Modenu a zhotovil během tří let výkresy 2000 medalií z vévodské sbírky mincovní. Z jeho rytin, leptacím spůsobem provedených, jsou známy: *Klanějící se pastýři* dle Parmigianina a J. Caraglia, a *Únos Evropy* dle A. Caracciho. Uveřejnění jeho díla o stavitelství překazila smrt, utkavši ho r. 1702 neb 1703. *Mä.*

Oddsen Gunlögur, nar. 9. kv. 1788 na statku Gildingaholtském okresu Skagafjordského na severním Islandě, vydal mezi jiným stručný dánsko-islandský slovník pod titulem: *Ordabók yfir fågaet, framandi og vandskilin ord i dönskum bókum* (1819), jakož i ve spojení s Grimurem Johnssonem učební knihu zeměpisnou v islandském jazyku (*Almenn Landaskipunarfroedi* I.—II., 1821'—27). *Mä.*

Oddur Snorrason, obyčejně Oddur Mnich sv., žil v klášteře Thingöreském na Islandě okolo r. 1200 současně s jiným mnichem, Gunnlögem Leifssonem. **O.** sepsal pověst o Olafu Tryggvasonovi původně latinsky, kteráž nyní, ačkoli neúplně, nás došla u velmi starém překladu islandském. Zbytek pověsti té vydán od Reenhjelma v Upsale r. 1691, jakož i v Pověstech starodávných (*Fornmanna sögur* díl X.; 1835), od jednoty archaeologické vydaných. Tato pověst (saga) o Olafovi byla dle svědectví znatelů sepsána neodvisle od historie téhož krále, vydané mnichem Gunnlögem, ačkoliv **O.** i Gunnlög psali současně. **O**-ův spis pochází asi z konce XII. stol., jelikož jej **O.** dal ku prohlédnutí a k opravě učenému soudci Gissuru Hallssonovi, kterýž u vysokém věku zemřel r. 1206. Dle zprávy učeného Arngrima Johnsona sepsal prý **O.** krom toho ještě výpočet svátků církevních. Björn Skardsaaský praví v předmluvě ke svému letopisu, že **O.** a Gunnlögur přeložili několik knih z rozličných jazyků na jazyk nordický a sepsali též pověsti; avšak ze všech těchto spisů se pohřichu nic nezachovalo. *Mä.*

Odenathus Septimus, rodem z Palmyry, zmocnil se r. 260 po Kr. panství nad Syrií a porazil Perského krále Sapora na Eufratu. Za to obdržel od Galliena titul Augustus a panství ve východní Asii, kteréž po jeho smrti dědila choť jeho Zenobia. *Kvř.*

Odevaere Josef Diviš, nizozemský malíř a badátel v oboru krásného umění, nar. v Bruggách r. 1778. Stráviv s počátku nějaký krátký čas v obchodě věnoval se pak zcela a velmi horlivě krásnému umění, ve kterémž sprvu na akademii ve svém rodišti, později v Paříži ve škole Davidově a konečně v Římě se vzdělával. Po svém návratu z Italie r. 1812 usadil se ve své vlasti, docházeje svými zdařilými malbami veliké oblíbenosti a četných vyznamenání. K nejvýtečnějším z jeho maleb náleží: *Smrt Fokionova, Ifigenia v Aulidě, Kladení základu k moci rodu Oranžského, Korunování Karla Vel., Unie Utrechtská, Bitva Waterloo ská, Bitva Nieupoortská* a *Vítězoslava Cimabuova.* Právě před svou smrtí, utkavší ho v Bruselu r. 1830, chystal se **O.** vydati dílo o zmáhající se zkáze ve krásném umění. *Mä.*

Odo 1) starší, zlatník z Caënu, kvetl ke konci XI. století. Provedl tam na rozkaz Viléma Zrzavého (Rufa) pro jeho otce, Viléma Dobyvatele, **pomník**, zlatem, stříbrem a drahými kameny hojně ozdobený, kterýž spočíval na třech bílých mramorových sloupech, a jehož vrchol záležel ve zkušebním zlatnickém kameni, s letopočtem 1087. — **2) O.** mladší byl též zlatníkem a vedl r. 1287 dozorství nad pracemi v opatství Westminsterském. *Mä.*

O'Doherty J. W., irský sochař, nar. v Dublíně r. 1835. Maje v úmyslu státi se malířem vstoupil do král. společnosti v Dublíně, avšak ve svém spůsobu kreslení dával k umění plastickému takovou schopnost na jevo, že na radu svého učitele Panorma výhradně tomuto oboru se věnoval. Již po roce obdržel za svého *Hocha s ptákem* první cenu v modelování. Po smrti Panormově učil se dále u Kirkea; r. 1854 pak jej sochař John Jones s sebou vzal do Londýna. Zde modeloval **O'D.** krásně pojatou *Gordolinu* a jemným citem utvořenou *Erinu*, dále mramorovou sošku *Alethy* a několik ženských poprsí (viscountessy Guillimereské, paní Colemanové, slečny Shirley Brooksovy, v letech 1862—64). Roku 1865 odebral se do Italie, by tam dokončil své studie, jakož i objednanou u něho sochu *Mučennika.* Na spáteční cestě však zemřel r. 1868 v Berlínské nemocnici la Charité. *Mä.*

O'Donnel (v. hl. d.) Leopold, hrabě Lucenský a vévoda Tetuánský, byl 21. čna 1865 povolán potřetí v čelo vlády. V novém úřadě svém chtěl otevříti cestu některým vnitřním opravám, a též na venek zamýšlel dosavadní politiku Španělska změniti. Především docílil toho, jakkoliv se dvůr sám tomu opíral, že bylo uznáno království Italské. Svou rozhodností popouzel **O'D.** proti sobě krajní strany, a generál Prim, použiv té příležitosti zbouřil proti němu v led. 1866 vojsko. Když zbouření toto potlačeno bylo, následovali jiné bouřlivé výstupy v Salamance i v Madridu, kde 22. čna 1866 i ku krvavému pouličnímu boji došlo. Aby dalšímu revolučnímu hnutí předešel, žádal **O'D.** prozatímní suspendování ústavních garancií, k čemuž obě sněmovny kortesů svolily. Leč právě tím otevřel **O'D.** revoluci novou cestu, a když mu královna odepřela žádost, aby bylo jmenováno 35 nových senátorů, vzdal se svého úřadu, a na místo jeho dostoupil 11. čce 1866 Narvaez, před jehož násilným systémem vlády i sám **O'D.** se nejistým cítiti počal. Vydalť se na cestu do Francie, † však 5. list. 1867 v Bayonně.

Odrin, slovanské jméno Adrianopole čili Drinopolę.

Odur, v nordické mythologii manžel Frejin, kteráž mu porodila dceru, spanilou Hnosu. **O.** byl dlouho od ní vzdálen; Freja prolévala o něj zlaté slzy — pročež i od skaldů severních nazývána jest slzavou bohyní — a potloukala se pod rozličnými jmény mezi mnohými neznámými národy, aby ho vyslídila. *Mä.*

Odvodňování, odvádění vody. **O.** dolů (*Wasserhaltung, épuisement des eaux*), t. j. při dobývání rud a uhlí odvádění a zdvihání vody dolům přitékající, děje se: 1. Zahraděním t. j. hrázemi z jílu, ze dřeva aneb zděnými, nejen ve štolách a střídách, nýbrž i v šachtách. Za tou příčinou se tedy šachty často nejen nepromočitelně vydřeví neb vyzdí, ano i, jako na př. v Anglii, docela železem vybudují. 2. Odváděním, t. j. z hlubokých údolí žene se k dolům štola dědičná, po které se veškerá nad obzorem jejím přitékající voda na den vyvádí. Kde však štolu takovou založiti nemožno, ku př. v rovinách, hloubí se šachta, z níž se 3. zdviháním, t. j. buď v nádobách (okovech) po provaze, aneb rozličně ústrojenými pumpami, ssavními i tlakostrojnými, na den vyváží. Stroje hnací zde používané jsou rozličné, jako: vrtidla, žentoury,

vodní kola, turbíny, vodostroje sloupové a parostroje sestavení rozličného. *Be.*

Odvorci, ves v Hranici Vojenské v Gradiškánském pluku, má 354 obyv. Na místě, kde nyní kostel stojí, stával někdy hrad, z něhož však nic více nezbylo. R. 1822 nalezený zde kámen s latinským nápisem zmiňuje se o Aemiliu Aemilianu, propraetoru Dolní Panonie, který r. 258 za císaře provolán byl. Z toho možná s jistotou uzavírati, že zde jakás římská osada stávala. R. 1397 hájil hrad ten Ivan Morović proti Bosňákům, kteří tehdáž s králem Sigmundem válku vedli. R. 1494 dobyl hradu Vuk Branković králi Vladislavovi. Turci dobyli hradu r. 1508 po pověstném obléhání, a teprvé pak byla jim cesta k Požeze otevřena. Později se nečiní nikde více o hradu Odvoreckém zmínka. *Sč.*

Oehme 1) Ernst Friedrich, novější malíř krajin, nar. v Dráždanech r. 1797, † tamtéž co dvorský malíř okolo r. 1858, byl žákem profesora Friedricha. Až do r. 1819 byl jeho sloh velmi vážný; stráviv pak několik let v Italii, odkudž se vrátil ok. r. 1725, maloval O. mnohem půvabněji a líbezněji. Z obrazů jeho chválí se co velmi zdařilé *Horská kaple*, poetický zimní obraz; *Krajina z okolí loveckého zámku Morizburgu* a *Podzimní krajina*. Jeho syn a žák — **2)** Ernst Erwin O., narozen v Dráždanech, maluje podobněž krajiny a někdy i genrové obrazy. Navštěvovav nějaký čas Dráždanskou akademii konal pak cesty po Německu, Švýcařích, Francii a Anglii, studovav tu pilně přírodu, kterouž pak věrně následoval. K nejlepším z obrazů jeho náležejí: *Hallali*; *Lesní krajina*; *Motiv ze saských Švýcar.* *Mü.*

Oechs Josef Dominik, kreslič a malíř v miniatuře a v oleji, nar. v Erbachu ve Virtembersku r. 1776, † v Mitavě v Kuronsku r. 1836. Učil se umění u svého bratra Antonína v Řezně, u Frosta v Norimberce, a u A. Graffa a Klengela v Dráždanech. Roku 1804 odešel do Kuronska a stal se r. 1824 učitelem kreslení na gymnasiu Mítavském s titulem rady. Větší část jeho maleb záleží v podobiznách, kteréž co do věrnosti i co do správního provedení jsou všeliké chvály hodny. V kuronském provinciálním museu chovají se od něho výtečné, v oleji malované kopie veškerých vévod a vévodkyň Kuronských. Z ostatních jeho maleb olejních zasluhují býti jmenovány: *Pán Kristus slepce hojící*, oltářní obraz v Mítavě; *Pán Kristus a Samaritánka u studně.* *Mü.*

Oechslin Johann Jakob, žijící sochař v Šafhúze, kdež se i narodil r. 1802. Prvního vzdělání svého nabyl u Danneckera ve Štutgartě (v letech 1821—25), načež za dvouletého pobytu svého v Italii, zejména v Římě a Neapoli, všemožně hleděl dále se zdokonaliti. Po svém návratu obdržel r. 1830 stříbrnou medalii za svůj hliněný návrh (v basreliefu) k pomníku švýcarského dějepisce Jana z Müllerů. Později dostalo se mu jak ve Sv. Havle, tak i ve Winterthuru hojného zaměstnání: pro hlavní chrám Svatohavelský provedl kolosální sochy sv. Mauricia a Desideria, pro chrám sv. Vavřince tamtéž čtvero evangelistův; do Winterthuru pak sochy Sulzera a Gessnera pro tamější školní budovu. V museu Basilejském nachází se od něho sedmero basreliefů, *Rozvoj umění a průmyslu* představujících; v Šafhúze pak *pomník* řeč. *Jana Müllera* s poprsím, a v poblízkém Charlottenfelsu (u H. Mosera) *Belisar se svým synem* v položivotní velikosti z mramoru, jedna z nejzdařilejších prací O-ových. *Sochu H. Holbeina* v položivotní velikosti chová od něho starosta Basilejský Sarasin. Krom toho maloval O. v akvarele rozličné genrové výjevy, zejména ze židovského života, kteréž se mu zvláště dařily. *Mü.*

Oelenhainz Friedrich, malíř, nar. r. 1749 v Endingách ve Virtembersku z otce kazatele, † r. 1804 ve Falcburku. Maje v Tubinkách studovati theologii vzdělával se tam u Meyera a pak ve Štutgartě u Bayera v malířství, načež odešed r. 1766 k dalšímu vzdělání svému do Vídně maloval tam celou cís. rodinu, mnoho dvořanův atd. a stal se r. 1789 údem tamější umělecké akademie. Ke konci minulého století zdržoval se v Curichu a v Bernu. F. U. Durmer ryl ok. r. 1796 dle něho dvě sličné selky, jednu z Černolesí a druhou z okolí Bernského. *Mü.*

Oenanthylová kyselina (v. hl. d.) $\dot{O}_{14}H_{28}O_2Os$ jest bílá pevná krystalující látka, taje při 31° teploměru Celsiova, a mění se při 295° v plyn; podobá se svými vlastnostmi kyselině stearové. S vodou smíšená tvoří hydrát kyseliny oenanthylové, která má vlastnosti kyseliny máselné (*Acidum Butiricum*), jest bílá, nevonná a nechutná, ve vodě se nerozpouštějící látka; rozpouští se v lihu, v alkoholu ethylnatém čili v ethéru, lakmus červení, ale červený papírek lakmusový nemodří, zahřáta výše než 12° C mění se v kapalinu olejovitou, kterážto látka s alkaliemi (kys. draselnatým $KOHO$, sodnatým NaO. ammonatým NH_4) dává mýdlu podobné soli. Hydrát její se dobývá tím, vaří-li se éther oenanthylový s louhem draselnatým, čímž se tento na své součástky totiž o-ou k-u a éther rozloží. O. k. spojí se s kys. draselnatým na oenanthylan draselnatý a éther s vodou na líh, který destilováním se vyloučí. Oenanthylan draselnatý rozloží se zředěnou kyselinou sirkovou, kysličník draselnatý spojí se s ní na síran draselnatý $KoSo_3HO$, a k. o. se vyloučí co bledě žlutá tekutina. Po té se odejme a myje se vodou několikráte, pak se suší pod vývěvou pomocí kyseliny sirkové; destiluje-li se opětně, obdržíme anhydrid o-é k-y, přidáním lihu krystaluje při vypařování. Se zásadami dává soli; nejznámější jest oenanthylan ethylnatý neb éther oenanthylový $C_{18}H_{38}O_3AsOs$, bezbarvá, řídká tekutina, má silný zápach po víně, nepříjemné chuti, rozpouští se snadno v lihu a v étheru ale nikoliv ve vodě. Oenanthylan ethylnatý je sloučenina k-ny o-vé s kysličníkem ethylnatým (étherem) $C_4H_{10}O+C_{14}H_{26}O_3$ a proto slove Oenanthilan ethylnatý. Alkalie odnímají mu k-nu o-vou, čímž se volný kysličník ethylnatý sloučí s vodou a dává kys ethylnatý vodnatý čili líh $C_4H_{12}\dot{O}_2$. Nachází se nejen ve víně, které jím chutná, nýbrž i v přiboudlém oleji kořalky obilné, a dobývá se nečistý destilací vinních kvasnic s vodou a třepáním s uhličitanem draselnatým; zprostěn k-ny o-vé a oenanthylanu měďnatého, kterýž se odvádí, trubicí destilační a přidáním chloridu vápenatého dostane se bezvodý. Éther oenanthylový slove též olej koňakový neb matolinový, a slouží k padělání rumu, koňaku a do zboží cukrářského; užívá se ho i s jinými co essencí, dílem o sobě dílem i ve smíšeninách s jinými éthery, jako jsou éther salnitrový, octový, mravenčí a ananasový.

Oer, Theobald baron von, novější malíř historický a profesor v Dráždanech, nar. r. 1807 na statku blíže Rhedy ve Vestfálsku, vzdělával se v letech 1826—31 návodem profesora Matthäi v Dráždanech, v letech 1832—36 pak na Düsseldorfské akademii. Z jeho maleb obzvláště vynikají: *Hans Sachs; Camoens a jeho věrný černoch; Neapolitánka* (lithografoval Jiří Koch); *Albrecht Dürer, navštíven v Benátkách; První čtení Schillerových Loupežníků* (lithografoval M. Golde); *Sv. Lukáš; August III. při dovezení do Dráždan Sixtinské Madonny; Karel August a Goethe po lovu u Ilmenova;*

Kněžna Galicinová uprostřed svých přátel (s 19 podobiznami, ryl Pavel Droehmer pro Vestfálskou uměleckou jednotu). *Mü.*

Oeri 1) Petr, zlatník v Curichu, nar. r. 1637, † r. 1692, prováděl velmi zdařilý šperk kutého díla. — **2)** Hans Jakob **O.**, malíř histor. a podobizník, kreslič a lithograf, nar. v Kyburku ve Švýcařích r. 1782. Vyučiv se u Davida konal pak rozličné cesty po Evropě, zejména i po Rusku. Na jeho obrazích se chválí komposice, kresba a věrnost, kdežto některým, jako jeho *Daidalu a Ikaru* a jeho *Chloi*, se nedostává dosti teplé barvitosti. Výtečné jsou pak jeho lithografie, a z těchto zvláště *Zasnoubení Panny Marie* dle Rafaela; *Josef od svých bratří prodaný* dle Overbecka; *Madonna se spícím děťátkem* dle Cantariniho. *Mü.*

Oeser Christian (vlastně Schroeer), profesor a spis. něm., nar. se r. 1791 v Prešpurku z rodičů evangelických. Prvního vzdělání nabyl v rodišti, později bez pochyby některou universitu v Němcích navštěvoval, jak to tehda u protestantů v Uhrách zvykem bylo, načež se profesuře oddal, již na lyceu Prešpurském až do své smrti, jej 2. kv. 1850 stihnuvší, zastával. R. 1828 vystoupil s první literární prací svou veselohrou *Reingefegt*, která v Lebrunově *Almanachu her dramatických* vyšla. Po ní následovaly veselohry *Der Bär*, jenž v Holteiově *Jahrbuch deutscher Bühnenspiele* uveřejněn byla; *Der alte Herr*, v níž se skvostným vtipem Metternich co správčí domu bičuje; jakož i humoristický žert *Die Krebse*, který se pro svobodomyslnou tendenci a politické narážky žádný kněhkupec ani vydati neodvážil. Větší dramatická práce *Leben und Thaten Emerich Tököly's und seiner Streitgenossen* (Lipsko 1839), jež se strany kritiky a obecenstva velmi skvěle přijata byla, přivedla spisovatele, jenž již před tím dvěma spisy a sice *Über Erziehung und Unterricht in Ungarn in Briefen an Grafen St. Széchényi* a *Die Religionsbeschwerden der Protestanten in Ungarn, wie sie auf dem Reichstage im J. 1833 verhandelt wurden* pozornost policie na se obrátil, do nemilých nesnází. Hrozeno mu Munkáčem. Leč ukryv se za často se měnícími pseudonymy zůstal **O.** nepoznán. Nátlak policie na Wiganda, nakladatele Prešpurského, u jehož bratra Ottona v Lipsku spisy **O**-vy vycházely, byl také marným, an Wigand raději z Rakouska se vystěhovati chtěl, než by byl pravé jmeno spisovatele zmíněných spisů udal. Hned po Tökölym vydal **O.** opět anonymně novelu *Die heilige Dorothea. Dichtung und Wahrheit aus dem Kirchenleben in Ungarn*, kterou censura s počátku propustila, svedena jsouc posvátným titulem, později ale, ovšem pozdě, zapověděla a všude konfiskovala. Mimo uvedené spisy vydal **O.** buď pod svým pravým jmenem Schroeer buď pod tím neb jiným pseudonymem ještě: *Briefe über die Hauptgegenstände der Aesthetik* (Lipsko 1838); *Der Vogelherd. Dramatisches Gemälde aus Luthers häuslichem Leben* (Halle 1845); *Kurzer Abriss der allgemeinen Weltgeschichte* (Lipsko 1846); *Theestauden in Lindenhain. Eine Sammlung von Gedichten, Novellen, Schauspiele* (Lipsko 1846); *Blumenlese aus den vozüglichsten Werken deutscher Schriftsteller* (Prešpurk 1820); *Kurze Geschichte der deutschen Poesie und Prosa* (Prešpurk 1839); *Archeologia Graecorum et Romanorum*; *Tabulae synchronisticae* a j. v.

Öttingen-Wallerstein (v. hl. d.) Ludvík kníže, bavorský ministr, † 22. čna 1870.

Oettl 1) Oldřich, učený benediktin, nar. se v Achleithenách v dolních Rakousích 12. kv. 1731. Pocházeje z rodiny šlechtické (matka jeho byla roz. Kuglerová z Aueggu a Sekavy) dán jest do kláštera Kremsmünsterského, kde studie své ukončil a na to v Salcpurku na vysokých školách benediktinských práva poslouchal. Vrátiv se do kláštera vyučoval tam na gymnasiu až do r. 1761, v kteréžto době o institucích Justinianových čísti započal. Co učitel práv působil pak až do r. 1791, zastávaje při tom zároveň úřad druhého bibliotekáře. R. 1775 stal se subregentem šlechtického konviktu a přednostou nábož. kongregace. Po smrti Fixlmillnerově řídil co děkan studie, později také hlavní školu. Po mnoholetém působení † 24. říj. 1795 v Kremsmünsteru v 64. roce věku svého. Z péra jeho jsou: *Historia juris civilis* (Styrae 1769); *Institutiones juris civilis* (ibid. 1770 et 1771) a dosud netištěný spis *Institutiones imperialium*. — **2)** Jan Nepomuk **O.**, farář v Pušicích v Čechách, znamenitý včelař, † 7. září 1866. Na světové výstavě v Londýně r. 1862 obdržel za síťový oul vlastní konstrukce medalii. Také vydal spis jednající o včelařství, a sice: *Klaus, der Bienenvater aus Böhmen* (Praha 1843), kterýžto také v českém překladě pod tit. *Vítek včelař, a spolu oulař* vyšel. Spis ten dočkal se čtyř vydání, při posledním nachází se dodatek *Klaus der Jüngere oder die Dzierzon'sche Bienenzuchtmethode*. Mimo to vyšla od něho ještě malá monografie *Der Prinzstock mit Wabenrähmchen*, a na žádost vlast. hospodářské společnosti napsaná knížečka *Die Düngerwirthschaft des kleinen Landwirthes* (Praha 1866).

Oetvös August, maď. lékař a archaeolog, nar. se 27. dub. 1811 v Bělehradě Karlovském v Sedmihradsku, kde skončil studia gymnasiální. Medicinu studoval v Pešti od r. 1828 až do r. 1834, v kterémž se odebral do Vídně, kde ve všeobecné nemocnici nějaký čas praxi provozoval. R. 1836 vydal tam spis *Erdély ország gyógyvizeiről* (o léčivých vodách Sedmihradských) a vrátil se do svého rodiště, kde se jako prakt. lékař usadil. R. 1841 zvolila jej uh. kr. společnost přírodozpytců za svého člena, a r. 1848 zastupoval své rodiště na sněmu Peštském. Vedle provozování své lékařské praxe zabýval se **O.** horlivě starožitnictvím, zejména sbíral pilně starobylé památky své vlasti, jichž mnoho před zkázou uchránil. Z oboru tohoto vydal *Rejtelmes levelek elsö Rákóczy György korából* (Záhadné listy z doby Jiřího I. Rákóczyho). **O.** byl též členem uh. akademie věd a † 25. říj. 1861 ve svém rodišti.

Oexlein Johann Leonhard, rytec medalií a drahých kamenů v Norimberce, kdež se i narodil r. 1715, † r. 1787. Byl žákem Krištofa Daniela ve svém rodišti, načež vzdělav se dále ve Vídni stal se r. 1737 mincmistrem, a pracovav mnoho pro rozličné dvory provedl četná zdařilá díla, z kterých zvláště se chválí: Mince s Jindřichem II. v císařském ornátě; dolar se sv. Jiřím na koni a peníz na památku korunování císaře Josefa II. *Mü.*

Ofilius Aulus, římský právník, vrstevník Ciceronův, a přítel Cesarův, napsal: *De legibus vicesimae*, *De jurisdictione*, *Actiones*, *Jus partitum* a *Edicta praetoris*. **O.** jest prvním římským právníkem, jenž položil právu vědecký základ.

Ogilvy, hraběcí rodina skotská, z níž mnozí členové během XVII. stol. vlast opustili, aby v cizině v službách vojenských štěstí sobě hledali. Někteří vstoupili do služby rakouské. Z těch zmínky zasluhují: **1)** Jiří **O.**, cís. podplukovník, který chrabrým bráněním Spielberka r. 1645 proti Torstensohnovi hlavně k zachránění Brna přispěl. Později stal se komandujícím na Spielberku, kdež i zemřel. — **2)** Jiří Benedikt **O.**, syn před., vstoupil jako otec jeho do vojska cís., stal se c. k. komořím a generalmajorem; když však r. 1698 Ruský car

Petr Vídeň navštívil, zalíbil se mu mladý hrabě tak, že jej do služby své vzal a po smrti Lefortově polním maršálkem jmenoval. Co takový velel O. r. 1704 při dobytí Narvy a Ivanogrodu. Následujícího roku vstoupil do služby saské a † v říjnu 1710 co polský a saský polní maršálek v 62. roce věku svého. Od něho zakoupen jest statek Záhořany v Litoměřicku v Čechách a vymožen titul říšských hrabat. — 3) Hermann Karel O., syn předešl., nar. se 31. pros. 1679 a vstoupil jako otec do služby císařské. Co plukovník pluku Bonnevalského zúčastnil se polních výprav r. 1716 a 1717 proti Turkům. V říjnu 1723 stal se generalmajorem a r. 1733 komandujícím v Praze. Dostoupiv r. 1735 na stupeň gen. polního zbrojmistra byl r. 1741 v Praze od Sasů a Francouzů přepaden a s třemi tisíci muži zajat. Postaven na to před vojenský soud ospravedlnil se docela, a obdržel již r. 1742 své komando zpět. Hrabě Hermann Karel † v led. 1751. Choť jeho Esther Anna, roz. hraběnka von Welz, odebrala se po smrti jeho k saskému dvoru do Drážďan, stala se tam nejvyšší hofmistryní královny Marie Josefy, roz. arcikněžny Rakouské, a prodala statek Záhořany za 140.000 zl. české dvorní komoře. Z dětí hrab. Hermana Karla byl syn 4) hr. Karel Josef jako otec a děd jeho c. k. komořím, umřel však již v r. 1755. Po něm nebylo žádného mužského potomka více. Dcery byly Maria Theresia, od r. 1739 provdaná Janu Adolfu hr. Kounicovi; Maria Margaretha, od r. 1748 provdaná Prokopu hrab. Kolovratu Krakovskému, a hrab. Wilhelmina, od r. 1765 provdaná za Leop. Štěpána hrab. Palffyho.

Ogulnius Quintus a Cnejus byli r. 300 př. Kr. tribunové lidu v Římě. Od nich pochodí zákon (*Ogulnia lex*), aby byl počet pontifiků na osm zvýšen, a čtyři aby byli vždy zvoleni z plebejů.

Ogurjané jmenují Srbové ony Rumuny v kraji Požareveckém, které princ Eugen toho času, když tento kraj Rakousku náležel (1717—1739), z Uher a Sedmihradska zde osadil. Jazyk O-nů liší se valně od jazyku druhých Rumunů, neboť je promíchán množstvím srbských slov, a nebylo by proto velikého namáhání potřebí, aby se tito Rumuni posrbili. *Sč.*

Ogygia, ostrov Kalypsy, nazývá se v básních homerickým středem (vl. pupkem) moře, a klade se obyčejně do Středozemního moře mezi Sicilii a Řecko, aneb na severní pobřeží Libye.

Oheral Jan † ve Vídni co člen redakce časopisu *Vorstadtzeitung* 22. čna 1868, zanechav po sobě nechvalnou pověst co odpadlík od věci národní.

Ohmův zákon. Ohm (v. t.) vytkl r. 1826 následující fysikální zákon: Síla proudu elektrického roste v přímém poměru se silou elektrobudící a v opáčném poměru s elektrickým odporem drátu. Změníme-li tudíž při nezměněném odporu sílu elektrobudící, roste též síla proudu; nezměníme-li však sílu elektrobudící a rozmnožíme-li odpor na př. tím, že prodloužíme neb stenčíme drát oba protivné póly spojující, ubyde též síly proudu. Zoveme-li sílu elektrobudící E a odpor ve vodiči O, bude síla proudu $S = \frac{E}{O}$. Rovnice tato jest důležitou, poněvadž lze pomocí její snadno vyšetřiti, jaký vliv má za rozličných okolností rozmnožení článků jakéhosi elektrického sloupce aneb zvětšení plochy těchto článků. Je-li e elektrobudící silou jednoho článku Voltairova sloupce, o pak odporem v článku samém a o' odporem ve vodícím drátu, s pak silou elektrického proudu v témže článku, jest $s = \frac{e}{o + o'}$. Spojíme-li pak n takových článků v jeden sloupec, a zavřeme-li jej týmž vodícím drátem, jest elektrobudící síla v celém sloupci $= ne$, odpor ve všech jednotlivých článcích no a nová síla proudu $s' = \frac{ne}{no + o'}$. Je-li pak o' u porovnání s o příliš malé, jest rozdíl mezi cenami obou s a s', vynecháme-li z jmenovatele o', příliš nepatrný. s by se rovnalo v tom případě skoro $\frac{e}{o}$; s' pak $= \frac{ne}{no}$ a tudíž $s = s' = \frac{e}{o}$. Je-li tudíž odpor ve spojovacím drátu u porovnání s odporem v jednom článku sloupce příliš nepatrný, nezvětší se rozmnožením počtu článků ani síla proudu celého. Je-li však o' značné, bude i s' tím větším u porovnání s s, čím větší bude počet jednotlivých článků. Největší síly (*maxima*) proudu lze za daných poměrů docíliti, když $no = o'$, totiž, když jest odpor v sloupci roveň odporu v spojovacím drátu. Zvětšíme-li povrch jednotlivých článků, kladouce n článků ne za sebe, nýbrž vedle sebe, nezvětší se elektrobudící síla a odpor nestane se n-kráte větším, nýbrž n-kráte menším, tudíž bude roveň $\frac{1}{n}$. s'' bude pak rovno $\frac{e}{\frac{1}{n} + o'}$ čili $s'' \frac{ne}{1 + no'}$. Je-li pak o' velmi malé u porovnání s o, shledáme, že zvětšení povrchu článků má za následek též zvětšení síly proudu. Z O-a z-a vyplývají tyto praktické následky. Dráty z těchže kovů, jichž délky se mají k sobě v témž poměru jako jich průřezy, jeví stejný odpor. Jsou-li pak všecky okolnosti stejné, přibývá odporu v drátu v stejném poměru s jich délkou a ubývá ho v stejném poměru s jich průřezem. Vodivost proudu u rozličných kovů jest rozličná; za jednotku odporu pak se béře dle návrhu Jacobiho onen odpor, jaký jeví drát z lučebně čisté mědi délky 1 metru a průřezu 1 millimetru. Vodivost proudu elektrického u jednotlivých kovů srovnává se namnoze s jich vodivostí tepla. Vodivost proudu elektrického klesá zvýšenou teplotou, a Müller vypočetl, že elektrický odpor v železném drátu v bílém žáru jest 11krát tak velký. O měření galvanických proudů napsal důkladný článek Frant. Petřina v *Čas. čes. Musea* r. 1847, v díle druhém. *Blk.*

Ohnišov, vesnice blíže Nového Města n. M. na malém potoku, s 900 obyvateli, má školu a 4 mlýny. Blíže O-a, a sice mezi O-em a vesnicí Valy, nalézá se vysoké, mohutnými valy obehnané návrší „Strážnice“ zvané, kde v nejstarších dobách stráž stávala, střehouc zároveň se strážnicí u Nového Hrádku průsmyky česko-kladské. Od ohně, jejž stráže ty stále udržovaly, dostala dědina ta, dle pověsti, jméno O. Ve francouzských válkách, jakož i ve válce prusko-rakouské 1866, stála na strážnici O-vské stálá posádka. *že.*

Ohrada slove též ohražený dvůr, kde obchodníci v dříví zboží své složené mají a je prodávají.

Ohryzko Josefat, zasloužilý polský vydavatel, založil r. 1859 v Petrohradě časopis *Słowo*, a když tento pro malé účastenství zanikl, vydával *Pismo zbiorowe* (o 2 sv. tamže r. 1859), které k nejlepším podnikům toho druhu náleží, obsahujíc odborné články nejlepších spisovatelů polských. Současně založil si v Petrohradě vlastní tiskárnu, v níž *Volumina legum*, dílo velmi rozsáhlé, tisknouti počal. Nehledě na osobní zisk, ale k všeobecné potřebě, ustanovil pro jednotlivé svazky cenu tak nízkou, že se, dříve než první svazek vyšel, na 1400 předplatitelů přihlásilo. Ke konci r. 1861 dokončeno dílo to, jenž vyznačuje se, jako všecky spisy nákladem O-vým

vydané, jak pěkným tak korektním tiskem a úhlednou úpravou.

Ochoa, don Eugenio, špan. spis., nar. se v Madridu r. 1812. Vykonav důkladná studia procestoval Španěly a Francii a proslul brzy jako spisovatel v rozličných oborech umění a vědy. R. 1835 založil v Madridě společně s Ferdinandem Madrazem kriticko-satirický časopis a prodlel později delší čas v Paříži, kde prohlédl ve veřejných knihovnách všecky mu přístupné spisy, týkající se Španělska. R. 1843 založil v Paříži s Escosurou časop. *Revista encyklopedica de la civilizacion europea*, a vrátil se téhož roku do Madridu, kde se stal r. 1855 redaktorem politického a literárního časopisu. O. jest též členem špan. akademie a sepsal: *Ecos del ama* (sbírka básní v Pař. 1841); *España literaria, scientifica, politica y artistica* (1847 se 100 vyobrazeními). Mimo to přeložil četné spisy cizojazyčné do špan., zejména Pascala, Waltera Scotta, Gerbeta, Lacordairea a j.

Oineus, syn Porthea a Euryty, panoval po otci svém v Pleuronu a Kalydonu. Zasnoubil se nejprvé s Althaiou, s kterou zplodil Torea, Thyrea, Klymena, Maleagra, Gergu a Deianeiru; později s Periboiou zplodil Tydea. V stáří postoupil panství své zeti Andraimonovi a odešel do Peloponesu. V Arkadii byl však zavražděn, a mrtvola jeho od vnuka Diomeda do Argu odvezena a pochována. *Kvř.*

Okellos, pythagorejský filosof z Lukanie. Doba života jeho jest neznámá. Připisuje se mu spis: *Περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως*, jednající o věčnosti světa a obsahující mimo to některé mravně-pedagogické předpisy. Spis ten vydán byl několikráte, posledně od Mullacha (v Berlíně 1846). *Kvř.*

Okolicsany Jan, učený jesuita, nar. 16. dub. 1711 v Uhrách, pochází ze staré šlechtické rodiny uherské, která v Liptovské stolici statky měla a původ svůj až z XIII. stol. odvíděla. O. vstoupil r. 1726 do řádu společnosti Ježíšovy, skončil tu svá studia, složil slib řeholní a dosáhl hodnosti doktora filosofie, načež co učitel zaměstnán byl. Přednášel filosofii a později polemiku na koleji Kološské, a stal se tam prefektem jesuitského domu u sv. Mikuláše, za jehožto druhého zakladatele se považuje. Stále postonávaje † v Kološi dne 2. říj. 1757. Z péra jeho jsou: *Vena poetica e fonte gratiarum a Musis Tyrnav. derivata* (Trnav. 1734) a *Decreta et vitae Regum Hungariae, qui Transylvaniam possederunt* (v Kološi 1743).

Okraszewski Stanislav, současný básník a spisovatel polský. Různé jeho verše a články prosaické uveřejněny jsou po časop., jmen. v Varšav. *Pamiętniku* Bentkovského a *Biblijotece warszaw*; o sobě vydal *Piosnki St. Okraszewskiego z muzyką* (Varšava 1817). Pěkný cestopis jeho *Szkice podróżnego w przelocie przez Europę w r. 1842* nachází se w *Bibl. warsz.* z r. 1842—43 v 2, 3, 4 a 5 svazku.

Okrugić Ilija, nar. 12. kv. 1827 v Mitrovicích v Srěmu, pročež se obyčejně píše Ilija O. Srěmac. Odbyv ve svém rodišti hlavní školy navštěvoval gymnasium v Karlovcích a bohosloví v Ďákově, kdež i r. 1850 byl na kněžstvo vysvěcen. Nyní je farářem ve Varoši, vesnici blízko Ďákova. Svými básněmi a prosaickým články podporoval a podporuje O. skoro všechny časopisy. Tak má od něho *Arkiv za pověstnicu jugoslavensku* mnoho výborných článkův o životě a obyčejích slavonských, *Neven*, *Naše gore list* a *Slavonac* mnoho básní a novel. O sobě vydal r. 1861 příležitostnou báseň: *Seljanka ili pastirski razgovor srětnomu rodjen danu i preradostnom naimenovanju Josipa Jurja Strossmajera velikim županom*; r. 1863 sebrané básně pod názvem *Srěmska vila*; r. 1864 *Saćurica i šubar, vesela igra crpljena iz života bivše vrške sljepačke akademije*. Tato veselohra dostala od Záhřebského divadelního výboru prvou cenu. *Pe.*

Olbricht František (v. hl. d.), † 6. list. 1868 v Teplici. Poslední jeho práce byla správa o starších nálezech archaeologických, počínajíc rokem 1818. Hojných jeho dopisů a správ o českých starožitnostech s prospěchem užili naši badatelé Jan Eras. Vocel, konserv. Frant. Beneš a j. k učeným svým pracím. *Slr.*

Oldenburg, jedna z větví rodu Holštýnsko-Gottorpského, jejíž nynější hlavou jest Mikuláš Fridrich Petr, veliký vévoda O-ský, jenž nar. se 8. čce 1827, následoval 27. ún. 1853 po svém otci, velikém vévodě Pavlu Fridrichu Augustovi (nar. 1783), jako suverenní velkovévoda O-ský, kníže Lubecký a Birkenfeldský a t. d. Jsa spřízněn s panující císařskou rodinou v Rusku, přičiňoval se v době Krimské války o spolek Ruska s Pruskem. Z jeho manželství s Alžbětou Pavlovnou Alexandrovnou, dcerou Josefa vévody Saso-Altenburského, nar. 26. břez. 1826, má dva syny, totiž: vévodu a dědičného prince Fridricha Augusta (nar. 16. list. 1852) a vévodu Jiřího Ludvíka (nar. 27. čna 1855). Jeho bratranec Konstantin Fridrich Petr (nar. 26. srp. 1812) jest syn knížete Petra Fridricha Jiřího († 27. pros. 1812), bratra Mikulášova a ruské velkokněžny Kateřiny Pavlovny, pozdější královny Virtemberské. Konstantin jest generálem pěchoty v ruské armádě, členem rus. senátu, předsedou říšské rady pro občanské a církevní záležitosti a čestným doktorem občanského práva. Ukasem cára Mikuláše byl mu udělen titul „Císařská Výsost,“ též jest majitelem rus. dragon. pluku „Starodubského.“ Manželka jeho velkokněžna Tereza Vilemína Bedřiška, dcera Viléma vévody Nasavského, narodila se 17. dubna 1815 v Nasavě a provdala se za Konstantina 28. dub. 1837. Veliká kněžna Terezie navštívila k radě svého domácího lékaře dra Steidla (rodem Čecha) Prahu a oblíbila si ji takou měrou, že tam přes tři roky nejen v zimě, nýbrž i během velké části léta život trávila. Za krátký tento pobyt v Praze získala si u Pražského obecenstva velikou úctu pro svou lidumilnost a štědrost, Pražské chudině často a v hojné míře prokazovanou. I národní život český docházel u velkokněžny ocenění a uznání, a celá její rodina seznamovala se za pobytu svého v Praze velmi dychtivě s poměry českými. Terezie † v Praze 8. pros. 1871 ve svém paláci v Panské ulici, a mrtvola její byla za účastenství všeobecného a za přítomnosti nejvyšších hodnostářů zemských dovezena na nádraží a odtud přes Olomouc a Varšavu do Petrohradu, kde v rodinné hrobce O-ů v Petrovce pohřbena jest. Z manželství jejího s velikým knížetem Konstantinem pošlo 7 dítek, z nichž dvě zemřely. Dva nejstarší synové: Mikuláš Fridrich Aug. (nar. 9. kv. 1840) a Alexandr Fridrich Konst. (nar. 2. čna 1844) jsou důstojníky v ruském vojště, druhý též pobočníkem cárovým, a nejstarší dcera Alexandra Petrovna (nar. 2. čna 1838) jest provdaná od 6. ún. 1856 za bratra ruského cáře, velikého knížete Mikuláše Mikuláševiče.

Olea v. Oliva v hl. díle.

Oleaceae, olivovité rostliny (*Oelbaumartige*), jsou stromy neb keře s listy vstřícnými, jednoduchými neb speřenými, bezpalistými. Květy nejčastěji dokonalé o hroznech neb latách. Kalich je čtyrzubý neb čtyrdílný; koruna čtyrklaná s nity v poupěti chlopnitými. Někdy schází kalich i ko-

runa. Tyčinky jsou dvě, semeník prostý, nedokvětý, dvoupouzdrý, pouzdra jsou dvou-, troj- a mnohovaječná. Zárodky visuté, obrácené. Plod je dužnatý, buď bobule neb peckovice, buď ztobolčelý neb podoby ořechu. Semena jsou v pouzdrech obyčejně po jednom. Kel v bílku dužnatém. Větší část rostlin sem náležejících žije na severní polokouli. Ty, které mají plody dužnaté, daří se v krajinách teplejších. Užitku poskytují rozmanitého. Olivovité rostliny dělí se na dvě podřadí: *a*) **Olivovité pravé** (*Oleineae Endl.*), *b*) **Jasanovité** (*Fraxineae Endl.*). Olivovité pravé mají plody dužnaté. K nim patří: **oliva** (*Olea europaea*, v. hl. d.). Jasanovité nemají plodův dužnatých. K nim patří: **šeřík** čili bez svatojánský (v. Syringa v hl. d.); **jasan** (v. t., *Fraxinus excelsior*); **zimnář** (*Ornus europaea*), roste na kopcích a chlumích v jižní Evropě co strom 20 až 30 stop vysoký, má listy vstřícné lichopeřené, nejčastěji 3jařmé, lístky podlouhlokopinaté, drobně pilované, řapíkaté, kalich téměř nepatrný, plátky malé, čárkovité; bělavé neb načervenalé, plod jest jednosemenná nožčička. Z kmene toho stromu prýští se sama sebou neb nařísnutím šťáva, která na vzduchu stvrdne a v lékařství co manna se potřebuje. Nejlepší jest manna sicilská a kalaberská. Dříví zimnáře slouží jako jasanové. Z příbuzného řádu **jasmínovitých** (*Jasmineae*) roste v jižních krajinách Rakouska divoce a pěstuje se u nás **jasmín obecný** (*Jasminum officinale*), jehož libovonné bílé, po pěti neb šesti ve vrcholách stojící květy slouží ku připravování voňavek.

Oleszkiewicz Josef, pol. malíř, nar. se roku 1777 na Žmudi. Oddav se umění malířskému byl r. 1800 učněm Fr. Smuglewicze a odebral se r. 1808, podporován byv hrab. Alexandrem Chodkiewiczem, do Drážďan a do Paříže, kdež se zdokonalil ve svém umění pod malířem Davidem. Po návratu svém do vlasti meškal na Volyni a odebral se r. 1810 do Petrohradu, kde až do své smrti malováním historických obrazů se zabýval, jsa členem tamější akademie pěkných umění. V *Slovníku malířův polských* jsou vypočtěna všecka jeho na mnoze velmi zdařilá díla, my však zde uvádíme jen jím shotovené podobizny *Adama Jiřího Czartoryského*, *Marie z Wolowských* a *Jindřicha Rzewuského*. † 1830 v Petrohradě.

Olexinski Frant. Xav., polský malíř miniatur a podobizen, nar. se r. 1758. Král Stanislav August, shledav v něm nadání pro malířství, odevzdal jej do učení malíři Smuglewiczi. Od r. 1814 žil O. ve Varšavě, a zabývaje se tam malbou miniatur a podobizen byl jedním z nejváženějších umělců své doby. † v Plocku r. 1826. Z podobizen jím shotovených jmenujeme: *Josefa Poniatowského*, *J. H. Dąbrowského*, *Josefa Zajączka*, *Ludvíka Osińského* a *Kajetana Koźmiana*.

Oliva Alois, čes. průmyslník, nar. se 11. čce 1822 v Kutné Hoře, kde jeho otec byl usedlým měšťanem. Odbyv nižší školy ve svém rodišti, poslán byl na další vzdělání do Drážďan, kde gymnasium navštěvoval. Navrátiv se později do Prahy nastoupil dráhu kupeckou a vstoupil tam do obchodu Urfusova, v němž si brzy takovou důvěru získal, že se stal již r. 1842 prokuristou v témž obchodě, v němž setrval až do r. 1854. Toho roku přestoupil jako kněhvedoucí a prokurista do cukrovárny Jindřicha Dinglera v Rusíni u Prahy, kdež se stal brzy společníkem závodu. Obor tento nepostačoval však činnosti a snahám jeho, a tudíž vystoupiv z řečeného spolku přestěhoval se do Prahy, kde si zavedl dosud kvetoucí obchod komisijní. Tím nastal též důležitý obrat v životě O-vově, neboť vynikaje vzdělaností, vážeností a značným jměním svým nemohl dlouho přestávati na záležitostech soukromých, nýbrž se octl brzy v kruhu mužův, kteří se platně účastní života veřejného. R. 1863 zvolen byl do zastupitelstva král. hlavního města Pražského, kdež se stal po smrti Schmitzerově členem rady městské, v kterémž úřadě si zjednal zejména platných zásluh především o zřízení obecní plynárny, v jejíž správní radě zasedá. Jsa též ředitelem Průmyslové jednoty podporuje horlivě vše, co směřuje k zvelebení průmyslu a obchodu domácího. Též o zřízení banky průmyslové zasadil se O. horlivěji než kdokoliv jiný, a jest na ten čas jejím ředitelem. Obchodní spolek „Merkur" vzdávaje úctu nevšedním jeho zásluhám zvolil jej na valné hromadě r. 1872 za svého protektora. R. 1865 zvolen byl O. za předměstí Smíchov poslancem do sněmu českého, kdež účastnil se prací v některých odborech pro záležitosti obchodní a průmyslové a podepsal známou dekleraci. Též o nově zřízenou slovanskou obchodní akademii v Praze zasadil se O. se zdarem, a dosud se těší každý podnik směřující k zvelebení obchodu a průmyslu a k pozdvižení obecného blaha štědré jeho podpoře. Pro zásluhy jeho udělil mu J. V. císař Rakouský rytířský řád Františka Josefa.

Oliver 1) Petr (v. hl. dílo) nar. se r. 1601, a † r. 1660 nebo 1664. — **2)** John O., malíř ve skle a ryjec, nar. r. 1618, byl, jak se zdá, bratrovec Petrův, a zvláště co malíř ve skle požíval až do svého vysokého věku veliké vážnosti. Byl též spůsobem leptacím krajiny a v černém spůsobu podobizny, zejména *krále Jakuba II.*, *soudce Jefferiese*, *biskupa Peterboroughského Whitea*, *holandského trpaslíka Woremberga* a *Spícího hocha* dle Gentileschiho. Žil a pracoval ještě ok. r. 1700. *Mü.*

Olizarowski Tomáš August (v. hl. d.), výtečný básník ukrajinský, nar. se r. 1814 na Volyni, studia konal na lyceu Křemeneckém a zabýval se tam nejvíce mathematikou a psaním veršů. V Křemenci si jej oblíbil zejména Josef Korzeniowski, a shledav v něm skutečně vlohy básnické podněcoval jej k psaní. Odtud oddal se O. zcela básnictví, a neustal vydávati tiskem zdařilé verše své, ani když r. 1831 za hranice své vlasti se odebral. Mimo v hlav. díle uvedené vydal ještě sbírku básní *Woskresenki* (v Paříži 1846); *Wincenty z Szamotul* (drama v 5 děj. v Poznani 1850); *Dziewice Erynu* (v Paříži 1857) a *Rada w Chęcinach* (dramat. báseň, v Paříži 1861). *Dzieła F. A. O-ego* vyšla r. 1852 ve Vratislavi ve 8 svazcích.

Ollech Karel Rudolf, vynikající pruský generál, nar. se r. 1811. Nabyv na Postupimské a později na Berlínské vojenské škole vzdělání, vstoupil r. 1828 do pruské armády. Později se stal učitelem na rozličných vojenských ústavech. R. 1858 přišel jako major do generálního štábu a postoupil do r. 1860 za plukovníka. R. 1866 účastnil se výpravy proti Rakousku a byl u Skalice těžce poraněn. Výpravy proti Francii účastnil se jako generallieutenant. Sepsal: *Historische Entwickelung der taktischen Uebungen der preussischen Infanterie* (v Berlíně 1848); *Die leichte Infanterie der französischen Armee* (tamt. 1854); *Friedrich der Grosse und die Kadetenanstalten* (tamt. 1862).

Ollivier Emile (v. hl. d.) byl zvolen r. 1865 do generální rady departementu Varského, a téhož roku jmenoval jej místokrál Egyptský svým právním komisařem a radou, následkem čehož se vzdal O. advokatury. Dne 2. led. 1870 bylo mu svěřeno sestavení nového, tak zvaného parlamentárního ministerstva, v němž se stal sám ministrem spravedlnosti a vyučování; v éci 1870 mluvil horlivě pro

válku s Německem, a po kapitulaci Sedanské 4. září 1870 byl i s ostatními kolegy zbaven úřadu. Drobné politické jeho spisy, jakož i řeči na sněmu odbývané, vyšly r. 1867 v Paříži pod názvem *Démocratie et Liberté 1861—1867.*

Ollivier d' Angers Charles Prosper, franc. lékař a spisovatel, nar. se r. 1796 v Angersu, byl praktickým lékařem a členem královské akademie medicinské v Paříži, kde † r. 1845. Sepsal: *De la moëlle epinière et de ses maladies* (3. vyd. v Paříži 1837, 2 díly); *Dictionnaire hist. de la médecine* (tamtéž 1828); *Hist. anat. et patholog. des bourses muqueuses chez l' homme* (tamt. 1833); *Mémoire sur quelques point de la pathologie du coeur* (tamt. 1834).

Olovo, ves v Bosně v sandžaku Sarajevském, v nahiji Kladanjské, leží pod pohořím Stoborjem při řece Krivaji, a má 1 džamiji a 400 obyv. tureckých O. bývalo dříve katolickým městem, a mělo veliký klášter, jehož zříceniny se tu dosud spatřují. Roku 1687 zbořili Turci klášter, vyhnali obyv. a usadili se tu sami. Někdy dobývala se tu hojnost olova, odkud povstalo i pojmenování místa, nyní však jsou doly opuštěné. *Sč.*

Olufsen 1) Oluf Christian, dánský spisovatel, nar. ve Viborgu 20. led. 1764, † 19. kv. 1827. Po odbytých v Kodani studiích podrobil se zkoušce právnické a zeměměřické. Vypomáhaje pak po několik let při vyměřování v Jutech zastával později též úřad stanovištníka a auditora. Roku 1790 konal přírodovědeckou cestu po Norsku. Vystoupil poprvé co spisovatel v oboru komickém r. 1790 svým *Jochum og Maren* (parodií to Heibergovy spěvohry *Selim og Mirza*). O-ovo nejlepší komické dílo, veselohra *Gulddaasen* (Zlatá piksla), byvší beze jména spisovatelova podána ředitelství divadelnímu, potkala se s hlučnou pochvalou při svém provozování (1793). V letech 1793—96 cestoval O. po Německu, Švýcarsku, Anglii a Skotsku, aby poznal stav rolnictví v těchto zemích. Svými přednáškami o polním hospodářství, jakož i svou učební knihou o témže předmětu (*Laerebog i den danske Landoekonomie*, 1805), vydáváním po mnoho let hospodářských letopisů (*Oekonomiske Annaler*, 1797—1810 a 1812—20) nemálo přispěl ve své vlasti k zvelebení tohoto odvětví literatury. Ve spise *Danmarks Braendselsvaesen* (o stavu topení v Dánsku) jednal živým způsobem o předmětu jinak suchopárném, a svými náčrtky k národnímu hospodářství (*Grundtraek af den praktiske Statsoekonomie*) podal dobrou učební knihu. Roku 1815 jmenován byl profesorem národního hospodářství na vysokých školách Kodaňských. Roku 1819 vydal příspěvek ku přehledu národního průmyslu v Dánsku (*Bidrag til en Oversigt af National-Industrien i Danmark*), r. 1821 pak příspěvek k objasnění vnitřních poměrů dánských za starších dob, zejména ve XIII. století (*Bidrag til Oplysning om Danmarks indvortes Forfatning i de aeldre Tider, isaer i det XIII. de Aarhundrede*). Ve spisech skandinavské literární jednoty vydal pojednání o úkole člověčím ve světě fysickém (*Om Menneskets Rolle i den physiske Verden*) a o dánských panských statcích (*Om de danske Herregaarde*). Krom toho psal i kritiky do dánských literárních novin (*Dansk Litteratur Tidend*), ve kterých r. 1827 vyšel od P. E. Müllera jeho nekrolog. Jeho syn — **2)** Christian Fries Rottböl O., nar. v Kodani 15. dub. 1802, † 29. kv. 1855, stal se r. 1824 asistentem při Kodaňském observatoriu a konal v letech 1825—26 cestu vědeckou. Roku 1827 provedl rozsáhlé nivelování v Holštýnsku pod Schumacherem. Roku 1829 jmenován byl observatorem, r. 1831 lektorem a r. 1832 profesorem astronomie na vysokých školách Kodaňských, r. 1834 údem tamější společnosti věd. Nejčelnější z jeho vědeckých prací jsou jeho *Tables du soleil, executées d'après les ordres de la société royale des sciences de Copenhague, par* P. A. Hansen et C. J. R. Olufsen (1853). Krom toho přispíval též k Schumacherovým *Astronomische Nachrichten* a k téhož *Astronomische Jahrbücher*, jakož i přehlednými články do spisů (*Forhandlinger*) dánské společnosti věd, a r. 1848 vydal též naučnou knihu o hvězdářství (*Laerebog i Astronomien*). *Mü.*

Omer Paša (v. hl. d.) poslán byl 1867 na Kandii, aby udusil tamější povstání. Ze začátku zdál se býti ve válečných svých pohybech váhavým, až najednou v čci 1867 se mu podařilo, povstalcům citlivé porážky způsobiti, Sfakii, kde povstání své hlavní střediště mělo, dobýti a obsaditi. Později, když se nemohl s velkovezírem Aali-Pašou ohledně podmínek povstalcům kladených shodnouti, vzdal se začátkem měsíce listop. vrchního svého velitelství a vrátil se zpět do Cařihradu. Z jara 1868 po vystoupení Mehemed Ruždy-Paši, tehdejšího ministra války, z ministerstva, převzal O. P. až k příchodu svého nástupce, dosavádního guvernéra Bagdadského, Namyk-Paši, správu toho úřadu, který až dotud nikdy ještě nebyl svěřen renegatovi, trvalo to však pouze dva měsíce, a on podržel jenom velitelství nad gardou. Konečně se v letě 1869 i této služby vzdal, však s plným slušným měsíčních 60.000 piastrův (3000 tol.). Od té doby byl neustále chorý, až 18. dub. 1871 zemřel.

Omladina, srb. mládež. Slovo toto jaksi ostentativně, ale zcela zbytečně, ujímá se v nejnovější době také u nás.

Omolje, též Homolje, jmenuje se v kníž. Srbském v kr. Požareveckém prostranné údolí, které se mezi horami od Ritnja k Dunaji se táhnoucími rozkládá. Délka jeho obnáší 3—4 hod. a šířka 1 až $2^1/_2$ hodiny. Hory údolí obklopující pokryty jsou buď lesem aneb jsou holé skály. Hlavní řetěz vrchů těch nazývá se O-ska planina, jejíž výška 3500′ obnáší (Boué). Od údolí obdržel jméno okres O-ský; povrch jeho obnáší 14·58 □ mil, na nichž v jednom městysu a 17 vsech žije 13.617 obyvatelů, z nichž jest 7518 (55.2%) Rumunů. Okresní náčelník sídlí v Žagubici. Obyvatelstvo zabývá se většinou chovem dobytka, obzvláště vepřového chová se značné množství. *Sč.*

On v. Heliopolis.

Oñate, Juan de, španělský stříbrník, kvetší v Sevile s počátku XVI. století. Stoje u veliké vážnosti provedl tam r. 1515 čtyry veliké stříbrné hole a r. 1517 několik stříbrných andělů pro tamější katedrálu, dále pro kostel Albaydský několik stříbrných nádob na křižmo. *Mü.*

Ondrisik Jan, kurát u sv. Anny v Trenčíně, nar. 1820 v Rovném v Trenčanské Stolici. Odbyv gymnasium přijat jest za klerika do Nitry, pak na bohoslov. fakultu do Pešti, načež r. 1844 na kněze vysvěcen poslán byl za kaplana do Turzovce, kde zejména obral si za úkol, schvalovati lidu slovenskému co nejvřeleji spolky střídmosti, což způsobilo mu nepřízeň panských úředníkův tamějších, kteří toho dovedli, že O. přesazen byl za kaplana do Bosáce, pak do Nov. Města na K., kde r. 1848 v době odboje maďarského podněcoval slovenský lid k odporu proti revoluci, leč tím vpadl do nemilosti strany protivné a přeložen za kaplana do Vestenic, pak do Belluše a konečně do Trenčína, kde vyznamenává se horlivostí kněžskou a tvoří střediště národovců slovenských. O. dopisuje pilně do rozličných časopisův, jest činným údem Matice Slovenské, Spolku sv. Vojtěcha a j., jakož i horlivý podporovatel slo-

venského gymnasia katolického v Kláštore Turč. sv. Martina. R. 1869 vydal brožurku *Jubilárna slavnost Sv. Anny v Trenčíne.* *Tk.*

Ongaro (též **Ongarino**) 1) **Bernardo**, benátský architekt, kvetl na konci XVI. století. Stavěl v letech 1597—99 dle návrhu Šimona Sorella klášter řecký při kostele San Giorgio dei Greci v Benátkách. Jeho bratr — 2) **Michele O.**, byl sochařem a provedl r. 1616 řezby v kapli Vendraminské při kostele San Pietro del Castello v Benátkách, nejspíše dle návrhu Baltasara Longheny. *Mů.*

Onofri Vincenzo, italský sochař, kvetl v Bologni na počátku XVI. století. Jeho díla podobají se poněkud dílům Mazzoniho, jen že jsou méně [illegible] a méně [illegible]. Za nejlepší z nich náleží [illegible] v Bologni. [illegible] tamější katedrály sv. Petronia, barvami nadchnutá polovypuklá řezba s [illegible] tělem Kristovým (*Panna Maria se sv. Vavřincem, sv. Jeronýmem a dvěma anděly*) a pomník nějakého biskupa Bentivoglia v kostele San Martino maggiore. *Mů.*

Opitz, též **Opiz**, Jan Ferdinand, spis., nar. se v Praze 11. říj. 1741, a studoval tam práva, vstoupil do služby státní a stal se vrchním [illegible] v Čáslavi. V době tak zvané *Josefinské osvěty* byl O. v rozličných oborech literárně činným a sepsal následující spisy: *Beschreibung der Hauptstadt Prag* (v Praze 1774); *Ideen für das Fach der [illegible] Staatsklugheit* (tamt. 1775); *Über die Verschiedenheit der Kinderzucht* (v Lipsku 1775); *Der Kläger; ein Rezept für einen kranken Vaterland* (v Praze 1782); *Die Bücherfreiheit* (v Brně 1784) a j. V rukopise zanechal spis *Literarische Chronik von Böhmen*, kterouž [illegible] četných literárních společností. O. byl členem četných literárních společností. Byl [illegible] v Němcích, a † v Čáslavi 11. led. 1812. Byl otcem Fil. Max. Opize (v. t. v díl. 4.).

Oppel Jan Josef, dr. filosofie, nar. se 24. čna 1815 ve Frankfurtě nad M., jest od r. 1838 řádným profesorem fysiky a mathematiky na gymnasii svého rodiště; sepsal: *Leitfaden für den Unterricht in der Elementarmathematik* (ve Frankf. 1855); *Über die Änderung der Tonhöhe bei der Reflexion des Schalls* (tamt. 1854); *Über das optische Analogon der musikalischen Tonarten* (tamtéž 1855); *Beobachtungen über eine neue Entstehungsweise des Tons und Versuch einer Theorie desselben* (v *Poggendorf. Annalech* 1855) a mn. j.

Oppermann Karel Fridrich, nar. se 10. list. 1805 v Štrasburku, studoval v [illegible], byl od r. 1835 profesorem na tamější vyšší škole lékárnické a od r. 1848 ředitelem [illegible]. Sepsal: *Considérations sur les poisons végétaux* (Strasb. 1845); *Über die Zusammensetzung des Naphthalins* (v *Pogg. Annalech* XXIII.); *Sur la recherche du phosphore dans les [illegible], en présence de l'acide [illegible]* (*Compt. rend.* XXI. 1845) a j.

Oppert Julius (v. hl. d.) vydal ještě: *Déchiffrement des inscriptions cunéiformes* (v Paříži 1861); *Inscriptions assyriennes des Sargonides* (tamt. 1862); společně s **Ménantem** *Grande inscription du Palais de Khorsabad, Commentaire philologique* (tamt. 1864—66); *L'Arianisme* (tamt. 1866) a *Histoire des empires de Chaldée et d'Assyrie d'après les monuments (2000—100 avant J. C.)* (tamt. 1866).

Oppolzer Jan (v. hl. d.) nar. se 13. srp. 1808 a † 16. dub. 1871 ve Vídni.

Oranien-Nassau Vilém Jiří Fridrich, princ, bratr Viléma I., krále Nizozemského, rakouský polní zbrojmistr a rytíř řádu Marie Terezie, nar. se 15. čna 1774 v Haagu. Co syn Viléma V. a Frideriky Vilemíny Pruské obdržel sic pečlivé, však [illegible] vychování. Ve válce s Francií r. 1793 osvědčil již smělost svou. Když se Francouzové mnohých měst v Nizozemí zmocnili a již Willemstadtu a Mastrichtu hrozili, přikvapiv O. ohroženým krajinám ku pomoci osvobodil je od nepřátel, jimž ještě mnohou porážku připravil. Však při dobytí jedné baterie raněn byl do ramene a musil z bojiště odnesen býti. Dlouho trpěl na tuto ránu, jejíž úplné zahojení se podařiti nechtělo a jež bezpochyby také příčinou časné jeho smrti byla. V Brusselu sešel se s arcikněžetem Karlem, a přátelství, jež mezi oběma brzo uzavřeno bylo, přimělo O-a k tomu, že později do rakouské služby vstoupil. [illegible] se r. 1794 v otčině své generálem jízdy, složil v lednu 1795 komando a odebral se k svému otci do Anglie. Odtud přijal co generál-major komando při rakouské armádě stojící na dolním Rýně, kdež se pod vrchním velením pol. zbrojmistra hrab. Wartenslebena zejména při dobytí pevnosti Kehlu vyznamenal, načež ryt. křížem řádu Marie Terezie poctěn byl. V únoru r. 1797 bojoval v Itálii pod arcikn. Karlem, následujícího roku stal se polním zbrojmistrem a vrchním velitelem armády vlaské, však po krátké nemoci † v Padově v lednu 1799.

Orašje veliko, ves v kníž. Srbském, v kr. Smederevském, se 1000 obyv. Má kostel, školu a sídlí [illegible] soud. Zde se nalézá [illegible] okresu O-ského. Tu se narodil [illegible], kterého Turci na počátku r. 1804 jako i mnoho jiných zavraždili, následkem čehož vypuklo pak povstání. O-ský okres má 5·88 □ mil, a ustanoven byl teprvé r. 1869. Jest v něm 12 vsí s 15,858 obyvateli, mezi nimiž 410 Cikánů. Krajina je velice úrodná, obzvláště na pšenici. *Bl.*

Orda Napoleon, současný pol. skladatel a pianista, který po událostech polských r. 1831 se odebral přes Itálii (kde nějaký čas žil) do Paříže a oddal se tam hudbě. R. 1868 vydal v Paříži album XII skladatelů polských, a také uveřejnil několik zdařilých her pro piano, vynikajících ušlechtilým slohem hudebním. R. 1856 opustil po vyhlášení amnestie Paříž, a usadil se ve vsi [illegible] nedaleko Pińska. Na hře jeho chválí se plynnost a elegance. Vedle toho jest O. spisovatelem jedné z nejlepších polských grammatik pro Francouze, kterou vydal r. 1856 v Paříži pod názvem *Grammaire analytique et pratique de la langue polonaise à l'usage des Français*. Druhý díl grammatiky této vyšel v Berlíně r. 1858.

Orchowski Aleš, pol. publicista, filosof a právník, nar. se ku konci XVIII. stol. Zdokonaliv se v právnictví při korunním soudu Lublinském, odebral se ještě mlád na delší cesty do Švýcar a do Italie. Po utvoření knížectví Varšavského vrátil se do Polska a byl r. 1807 jmenován soudcem, později advokátem soudu apelačního, a proslavil se své doby nejen skvělou svou výmluvností, nýbrž daleko více jako literát a filosof. R. 1814 opustil podruhé Polsko a žil nějaký čas v Gotinkách, později v Kasselu, kde vydal tiskem rozmanité spisy jazykem francouzským i německým. Sepsal mezi jinými: *Historya [illegible]* [illegible] Wielnie pův. v jazyku francouzském (polský překlad vydal r. 1806 v *Pamiętniku warszawskim*); *Choix des poésies polonaises, précédé d'un discours sur l'origine de la Pologne et la littérature de cette nation* (v Gotinkách 1816); *Über das nahe Ende der Welt* (filosof. pojednání v Kasselu 1820); *Über die Wiederherstellung des Friedens* (tamtéž 1831). † 1832 v Kasselu.

Orga Jan Franciszek, polský kreslíř a malíř, žijící v Krakově ok. r. 1760. Dle jeho nákresů ryl Jindřich Čech rozličné alegorie a emblemata. *Mů.*

Orlík Vavřinec, kněz jednoty bratrské, nar. r. 1520 v Solnici. Sepsal *Paměti k životům bratří českých*, jež jsou vydány r. 1863, a *Výklady na evangelia*. Zemř. 21. dub. 1589 v Mladé Boleslavi. *Uk.*

Orlikowski Felix, malíř polský, nar. se ve *Lvově* r. 1866. Objeviv záhy nevšední nadání malířské poslán jest od rodičů do Říma, aby se tam dokonale vzdělal. Stráviv v Římě několik let vrátil se O. do své otčiny s mnohými obrazy a malbami, však s podrytým zdravím. Z obrazů jeho vynikají *Papež Řehoř XVI.* v životní velikosti; *Christus odevzdává sv. Petru klíče* a *Sv. Cyrill a Methud.* O. † v lednu 1840.

Orlowski 1) Lukáš, malíř polský žijící as v polovici XVIII. století. Byl žákem Krakovského malíře Tadeáše Konicze, v jehož manýře a duchu, an jiných vzorů neznal, pracoval. Již r. 1745 stal se mistrem, později seniorem malířského cechu, v kteréžto hodnosti na opravě stanov jeho pracoval, následkem kteréž malíři Krakovští Jagellonské universitě podřízeni byli. Z jeho prací známé jsou mnohé oltářní obrazy v kostele panny Marie v Krakově, v chrámě misionářů na Kaziměři, dva obrazy před Loretanskou kaplí v kapucínském kostele, *sv. Sebastiana* v kostele farním v Lanckoroně, podobizna Mariany z Ruszkowskich v sakristii Lvovské katedrály a mnohé jiné osob neznámých. O. maloval obrazy historické, oltářní i podobizny, a býval často na zámky šlechtické volán, kde asi mnohé obrazy jeho se ukrývají. Současníci ctili ho co velmi dovedného malíře, jak o tom r. 1764 v Římě vyšlá knížka *Sacra rituum* svědčí. Doba smrti jeho jest neznámá, však spadá jistě do druhé pol. XVIII. stol., an na mnohých obrazech jeho letopočet 1762 přichází. — **2)** Josef O., kapitán stráže *litevské* za krále Stanislava Augusta a velmi schopný kreslič, napodoboval velmi dovedně pérem rytiny a maloval též v oleji. Z prvního druhu prací jeho nachází se v Berlínském kabinetě rytin velmi zdařilá kresba perem, představující Guida Reniho *Kleopatru* dle rytiny na slovo vzatého Rob. Strange. V oleji malovaný obraz *Sv. Ondřeje* od téhož umělce z r. 1786 chová p. Ciechowski v Gostyńskiém. — **3)** Alexander O. (v. hl. d.) † v Petrohradě 13. bř. 1832, a ne, jak v hl. díle omylem udáno, r. 1833. Obšírnější jeho životopis i s jeho podobiznou obsažen v Rastawieckiego *Slowniku malarzów polskich*, kdež i vypočtena čelnější jeho díla. Olejné jeho malby nacházejí se z velké části v Anglii, kdež byly svého času velmi oblíbeny; ostatní jeho malby a kresby zase v rozličných sbírkách polských a ruských; mnohé z nich, obzvláště z první jeho doby, chová syn jeho učitele, Šebestián Norblin (v. t.) v Paříži. V galerii Eremitáže Petrohradské jest od něho 8 obrazů, představujících rozličné výjevy z národního života, jakož i krajiny a námořské předměty, ve sbírce nákresů tamtéž: *Německý šlechtic na koni*, *Zastavení jezdců*, *Pluk Kalmuků na pochodě*, *Kirgis a Kalmuk na stráži*, *Čerkes na koni* (všecky tuší) a *Hlava kočky* (černou a červenou hrudkou). R. 1852 přibylo tamtéž od něho 50 nákresů. V galerii akademie umělecké tamtéž pak jest od něho výtečný olejný obraz představující *Přechod táboru kozáckého lesní krajinou.* Někdy, ač pořídku, zabýval se O. též ryjectvím, dávaje i v tomto oboru neobyčejnou schopnost na jevo. *Mü.* — **4)** Antonín O., hudební skladatel a houslista polský, nar. se r. 1811 ve Varšavě. V rodišti svém navštěvoval konservatorium, učil se na housle u Bielawského, theorii hudby u Elsnera. R. 1824 složil již hudbu k baletu, po němž, když dobře přijat byl, brzy druhý balet, *Maurové v Hispanii*, následoval. Vydav na to několik skladeb na piano a housle odebral se r. 1829 do Němec a odtud v srp. 1830 do Paříže, kde na tamější konservatoři k zdokonalení svému dále se cvičil. Na podzim r. 1832 odešel do Rouenu, odtud r. 1834 do Říma a Neapole. Navrátiv se zpět do Rouenu stal se tam ředitelem hudby při divadle a zároveň ředitelem družstva filharmonického. V úřadech těchto setrval až do jara r. 1837, a napsal mezi tím jednoaktovou operu *le Mari de circonstance* na slova Planardova, kteráž se v bř. 1836 s úspěchem provozovala. Ostatní čas života trávil co učitel hudby v Rouenu a † tam 11. ún. 1861. Mimo jmenované práce napsal ještě trio na piano, housle a basetl, některé polonesy a masurky (vyšlé ve Varšavě), tři ronda, sonatu, dvě dua na housle a piano, kvintet i kvartet na housle, dva valčíky pro čtyry ruce a romanci (vše vyšlé v Paříži).

Ormós Sigmund, maď. spisovatel, nar. se roku 1818. Pošed z rodiny bohaté nabyl pečlivého vychování, a obracel potom zřetel svůj k umění vůbec a k umění v Uhrách zvláště. Učiniv se r. 1858 v maď. literatuře známým svým románem *A banya sziklája* (Kouzelná skála, 2 díly, v Pešti) podnikl rozsáhlé cesty po Evropě za účelem studií uměleckých, a vydal na to velké cestopisné dílo *Utazási emlékek* (Upomínky z cest, 6 sv. v Pešti 1860—63). Mimo to sepsal *A herceg Eszterházy képtár műtörténelmi leirása* (Obrazárna kníž. Esterházyho s umělecko-histor. stanoviska, v Pešti 1864) a *A Széchényi szobor és a szobrászat realismusa* (Széchényiova socha a realismus v sochařství, tamt. 1864). Poslední z jeho známějších spisů vyšel v jazyku něm. pod názvem *Peter von Cornelius und seine Stellung zur modernen deutschen Kunst* (v Berlíně 1866).

Ornowski Jan, básník polský, rodem z Černigova, žil ku konci XVII. a v první polovici XVIII. století. Opěval život a činy slavných válečníků kozáckých, zejména zaporožských. Značnější jeho práce jsou: *Niebieski Merkuryjusz* (Černigov 1686) na oslavu Stanislava Golinského; *Musa Roxolańska o triumfalnej slavě i fortunie hetmana Mazepy* (tamže 1688); *Bogata drogich kamieni speza* (Kijev 1693) na oslavu Jana Obredovského; *Bogaty Wirydarz* (Kijev 1705) na oslavu Teodora Zacharevského a j. v.

Orosz Josef, spisovatel a publicista maďarský, nar. se roku 1809. V době předbřeznové vydával v Pešti beletr. časopis *Fillértár* a založil r. 1837 polit. časopis *Hirnök*, který až do r. 1842, kdy jej vláda zrušila, redigoval. O sobě vydal O. *Ungarns gesetzgebender Körper auf dem Reichstage zu Pressburg im J. 1830. Sammt Aktenstücken und Anmerkungen* (v Lipsku 1832), kterýžto spis svého času v polit. kruzích mnoho hluku nadělal. Že se O. událostí z r. 1848 činně účastnil, dá se souditi z toho, že hledal r. 1849 spásu v útěku do ciziny. Koncem r. 1849 odebral se do Paříže, upadl tam však v takovou bídu, že se r. 1851 ve Versailu zastřelil.

Orrento stojí v hl. díle chybně místo **Orrente.**

Orsel Victor (v. hl. d.) nar. se v Lyoně r. 1795, † r. 1850. Vzdělával se hlavně v Římě, kdež zejména Veit a Overbeck blahý vliv naň měli; vedle toho pak pilně studoval i antiku, hledě ji s uměním křesťanským v jistou shodu uvésti. Jeho kresbám dostalo se v umělecké výstavě Mnichovské r. 1869 hojné pochvaly. *Mü.*

Orta, Diego de, špan. malíř miniaturní, kvetší v Seville v druhé polovici XVI. stol. Byl syn a žák Bernardův, kterýž s jinými umělci ok. r. 1540 miniaturami ozdobil kostelní knihu *Sanctoral y Do-*

missical; Diego pak se svými bratry maloval r. 1555 v chorální knize *La Fiesta de San Pedro;* ok. r. 1575 pak malbami ozdobil ještě jiné chorální knihy. *Mű.*

Orti Manara, Giovanni hrabě, archaeolog italský, nar. se ve Veroně r. 1803, † tamže 16. čce r. 1858. Nabyv v domě otcovském pečlivého vychování zastával v letech 1837—49 úřad podesty, v kterémžto čase také c. k. komořím jmenován byl. Roku 1854 vyznamenal jej císař Frant. Josef při zasnoubení svém s Alžbětou princeskou Bavorskou řádem železné koruny 2. třídy. O. pracoval nejvíce v starožitnostech a vydal v tom oboru spisy: *Dell' antica Basilica di S. Zenone Maggiore in Verona* (1839); *Di un antico monumento dei tempi Romani; L' antico Battisterio della S. Chiesa Veronese* (1856); *La Penisola di Syrmione sul lago di Garda* (1856) a j. v.

Ortlepp Arnošt, něm. spisovatel, nar. se 1800 v Droyssigu, studoval v Lipsku a žil tamtéž později mnohostranně literárně jsa zaměstnán; záhy se vyznamenal co plodný zvláště politický básník; od r. 1836 žil v Štuttgartu a Žiči. Sepsal básně: *Gedichte* (v Lipsku 1831); epicko-lyrickou báseň *Die Cholera* (tamt. 1832); *Polens Sterbelied* (tamtéž 1831); *Lieder eines politischen Tagwächters* (v Štutt. 1843) a j., romány: *Cölestin* (v Naumb. 1838); *Briefe eines Unglücklichen* (tamt. 1833); *Die Geächteten* (tamt. 1836) a j. v. Mimo to překládal výtečně Byrona a Shakespeara. Bohužel vzácný ten talent utonul v nepořádném a spustlém živobytí.

Ortmann Jan, botanik, nar. se 28. bř. 1814 v Plané v Čechách, a žije nyní ve Vídni jako účetní oficiál. Vedle úřadu svého hleděl si vždy s velikou pílí studií botanických, a zjednal si zejména o důkladné seznání bohaté květeny okolí Vídeňského veliké zásluhy, odkryv nejen několik zcela nových druhů rostlin, nýbrž i některá nová stanoviska druhů již známých. Výsledky studií svých složil porůznu ve věd. správách Vídeňského zoologicko-botanického spolku, jehož bezplatným pokladníkem byl od založení jeho až do roku 1857. Z pojednání jeho uvádíme: *Ueber Orobus versicolor und Orobus albus* (*Abhandl. des zool. bot. Vereins* 1851); *Uebr die Entdeckung einer neuen Pflanzenart Anthemis Neilreichii* (tamt. 1854); *Bemerkungen über einige Pflanzenarten sowie über die Auffindung von neuen Pflanzenbürgern im niederösterreichischen Florengebiet* (tamt. 1855). Do Mannlova spisku *Der Führer in Karlsbad und Umgebung* (v Karl. Var. 1850) napsal O. část botanickou *Die Flora Karlsbads.*

Ortulfo, řezbář XIV. století ve Zhořelci v Lužici, provedl a dokončil r. 1385 v tamějším kostele sv. Trojice ozdobné chorální lavice, sestaviv tam už r. 1382 varhany. *Mű.*

Osa v krystalografii. Místo definice v hl. díle podané položena budiž tato: V krystalografii jmenuje se o. rovná čára v nějakém krystalu, která jdouc středem jeho spojuje buď středy dvou proti sobě paralelně ležících shodných ploch, buď středy dvou proti sobě paralelně ležících shodných hran, buď dva proti sobě ležící shodné rohy.

Osborne Jiří, angl. hud. skladatel a pianista, nar. se r. 1806 v Limericku v Irsku, a byl určen od otce svého, taktéž proslulého pianisty, pro stav duchovní. Studoval tudíž s počátku bohosloví, náklonnost však, kterou jevil k hudbě, svedla jej brzy s této dráhy, i oddav se hudbě odebral se s počátku do Belgie, kde našel v knížeti de Chimay vřelého příznivce, kterýž mu též poskytl pomoci, by se mohl v umění svém zdokonaliti. Přišed do Paříže zdokonaloval se O. u mistra Pixise ve hře na piano a studoval harmonii pod Fetisem. Později se stal žákem Kalkbrennerovým a zdokonaliv se na umělce požíval jako virtuos a jako učitel hudby v Paříži po dlouhou dobu velmi chvalného jména. Mnohé skladatelské práce konal společně s Beriotem a Auberem, a vydal o sobě některé *fantasie, ronda, variace* a j.

Osello Gaspar, též Gaspar ab Avibus Citadelensis, Gaspar Patavinus neb Padovano zvaný, ryjec, nar. v Padově ok. r. 1530, kvetl v letech 1555—85. Jeho díla podobají se ve způsobě rytí dílům Giorgia Ghisiho Mantovana, pročež i mnozí O-la pokládají za žáka Ghisiho. K čelnějším z rytin O-vých náležejí: 66 listů s *podobiznami Rakouských arciknížat; podobizna* Sienského lékaře *Ondřeje Mattiola* (Andreas Mattiolus Senensis); *Zasnoubení Panny Marie* dle Pavla Veronského. *Mű.*

Osenice, také Osojnice, Osonice, něm. *Wossenitz,* vesnice ležící na jižním svahu kopce Bačalského v příjemné a úrodné krajině, dříve v Boleslavsku, nyní v Jičínsku, s 311 obyv. Statek O., zakoupený 22. čna 1739 hrabětem Karlem Bathyánem od Václava Kazimíra hraběte Netolického, pána na Kosti, činí samostatnou část panství Dětenického, které po vymření rodu baronů z Wessenbergův odkazem posledního jeho dědice † Filipa, barona z Wessenbergův, r. 1866 na rytířský řád Johanitů čili Maltézů přešlo. Jest tam myslivna, dvůr, ovčín, od r. 1826 škola o třech třídách, kostel Narození Panny Marie, 17. září 1865 světicím biskupem Pražským Petrem Krejčím vysvěcený, fara a c. k. poštovní úřad, r. 1870 zřízený. Dřívější kostel, nyní rozbořený, byl již r. 1384 jedním z nejpřednějších farních v arcidiakonátu Mlado-Boleslavském. Ve válkách husitských ale byl zároveň se školou vedle něho stojící vypálen, později opět na tom samém místě vystaven a od utrakvistů pro bohoslužby zřízen. Když pak po bitvě Bělohorské sousední panství Dětenické hrabětem Oktavianem Ladislavem Valdšteinem koupeno bylo, byl r. 1650 nadzmíněný kostel nákladem štědrého patrona zvětšen, pro katolické bohoslužby upraven, jakož i novou farou a školou obdařen. — Balbín ve své kronice činí zmínku o rytířské rodině Závišův z O. na Bílovanech, z nichžto Jiří Záviš z O. na Bílovanech (1507—1552) nejstarším členem byl.

Osiecki, Jan rytíř, spis. polský, nar. se r. 1827 v Dombravici v Haliči, oddal se studiím technickým a byl nějaký čas v rak. státní službě inženýrem. Opustiv však záhy službu tuto odebral se r. 1860 do Vídně, a založil tam téhož roku ilustrovaný měsíčník v polském jazyku pod názvem *Postęp,* který s počátku velmi rozšířen byl, po třech letech však zanikl, neb vydavatel jeho byl pro závadný jakýs článek ze zločinu rušení veřejného pokoje obžalován a k pololetní tuhé vazbě odsouzen. O. vydal ještě tiskem: *Kościuszko w Ameryce* (pověst historická s dřevorytinami, ve Vídni 1861) a *Zofia Kossakowska* (tamt. 1863).

Os-Offermans, slečna M. van, v Haagu žijící holandská malířka genru, jejíž obrazy velmi se chválí. Co zvláště zdařilé jmenují se: *Prodavač perníku na městném trhu v Amsterodamě* a *Hráč v šachy* z r. 1838. *Mű.*

Ossowski, několik starožitných rodů ve Velkopolsku: 1) Erbu Dołęga, kteří se psali z Ossovy. Z těch připomínají se Matěj, jenž r. 1566 maje tři sta mužů pod svým velením chrabře na Vološčizně, pod Gdańskem, Byčnou a v Livonsku bojoval; Václav kastelán Nakělský, slavný bojovník a poslanec na sněmích, † r. 1643; a Kazimír, učený kanovník Poznaňský, známý slavnou řečí, již měl na synodě

Poznaňské a která tiskem vyšla pod titulem *Sermo dictus in Sinodo Posnaniensi* (Varšava 1689). — 2) Erbu Gryf. Z těch jmenuje se Stanislav, syn Pavla, zemského sudí v Sandomíři, kanovník Krakovský, od r. 1576 kantor Hnězdenský, probošt v Sandomíři a referendář korunní; † právě když jmenován byl biskupem Chelmským r. 1580. — 3) Erbu Belina. Z těch byl František, syn Vojtěcha O-kého, nar. r. 1740, kanovníkem v Sandomíři, stal se r. 1775 kustodem katedrály král., † r. 1788. Z ostatních O-ských jmenovati sluší Michala, kněze, žijícího v druhé polovici XVIII. stol., jenž vydal dvě vážná díla o historii starostectva, totiž: *O urządzeniu starostw* (1790) a *Projekta względem obrócenia starostw na dobro dziedziczne* (1791); a Jan, vynalezce a zakladatel lázní parních a přenášecích ve Varšavě, o nichž také spis vydal pod tit. *O łaźniach parowych w apparatach przenośnych* (Varšava 1852).

Ostendorfer, jméno několika umělců bavorských XVI. století. 1) Martin, dvorský malíř vévody Viléma IV., kvetl v první polovici řečeného století. Náležel ke škole Landshutské a maloval mezi jinými svého pána a jeho manželku Marii Jakobaeu, dceru Filipa markraběte Badenského. V kapli sv. Mauricia v Norimberce nacházejí se od něho dva obrazy, představující *Umučení sv. Ondřeje a sv. Bartoloměje*. — 2) Hanuš (Hans) O. z Řezna, snad syn předešlého, provedl se zbrojmistrem Hanušem Schenkem v letech 1541—1544 pro řeč. vévodu Viléma IV. kolčí knihu, kteráž, ve 30leté válce dostavši se do Gothy, v nejnovější době zase do Mnichova navrácena byla. — 3) Michal O., malíř, sochař a ryjec ve dřevě, kvetší v Řezně v letech 1519—1559. Vzdělával se ve mnohých částech, zejména ve krajině, dle Altdorfera. Skládací, tak zvaný zlatnický oltář od něho nachází se ve sbírkách historické jednoty Hořejší Falce a Řezna. Dále ryl ve dřevě O. od Karla Aignera, malíře Ingolstadtského, sestavený rodokmen Tureckých sultánů s jich poprsími, a zhotovil též nákresy ke 24 dřevotiskům do katechismu, vyšlého v Řezně r. 1554. V nejnovější době nalezena od něho z r. 1523 podobizna mladého muže, a připisuje se mu též omylem Ottavianu Mascherinovi přiřknutý obraz *Pána Krista na kříži* v galerii Schleisheimské, a M. Ossingerovi přikládaný obraz *Boha Otce v ozáření* v pinakothece Mnichovské. *Mü.*

Oster Michal, novější malíř historický v Štrasburce, kdež se i narodil r. 1807. Pilností a vytrvalostí podařilo se mu bez obzvláštního návodu povznésti se na dosti znamenitý stupeň v umění. Bujná fantasie, vroucnost náboženská, přesná kresba, jednoduchá a přece souměrná barvitost zdobí jeho malby, z kterých co zvláště zdařilé se chválí freska v elsaském kostele Soufflenheimském, kdež představil *Zápas archanděla Michala s padlými anděly* a *Výjevy z umučení Páně*; v biskupském semináři Štrasburském: *Panna Maria s několika svatými*, a v rozličných kostelích tamějších: *Vysvobození sv. Petra v žaláři*, *Sv. Leo* a j. *Mü.*

Osterwald 1) Jan Friedrich, slavný theolog protestantský, nar. v Neufchâtelu ve Švýcařích r. 1663, stal se r. 1699 pastorem a † v rodišti svém r. 1747. Úspěch, s jakým se potkaly jeho *Argumenta et reflexiones super bibliam* (Neufchâtel 1720), dílo, jež rychle v Anglii, Holandsku a Německu se rozšířilo, přiměl ho k tomu, že v osmdesátém roce věku svého znovu bibli přeložil, kterýžto překlad v užívání vešel v luteránských chrámech švýcarských i francouzských. — 2) Georg O., malíř, kreslič, lithograf a ryjec způsobem leptacím v Rýno-Kolíně, nar. v Rintelenu v údolí Veserském r. 1803. Navštěvovav gymnasium ve svém rodišti, v Bonnu pak přednášky mathematické a artistické, odebral se v 19. roce svém do Mnichova, by tam pod prof. Gärtnerem dále se vzdělával. Po třech letech usazen byl co učitel kreslení v Hofwylu, což mu poskytlo příležitosti ke studiím krajin ve Švýcarsku a v Horní Italii. V letech 1830—32 zdržoval se v Paříži. Nato stráviv nějaký čas v Hanoveru a odešed r. 1841 do Drážďan usadil se trvale v Rýno-Kolíně. Předměty k svým obrazům čerpal dílem z historie, dílem z rodinného a všedního života, dílem i z oboru krajin, a z architektury, k čemuž i podobizny přicházejí, a to buď v oleji, buď v akvarele, buď v pouhém nákresu. Z olejních obrazů jeho sluší jmenovati: *Katedrálu Bamberskou*, z akvarel pak *Proroctví Jeremiášovo o narození Pána Krista*; z rytin, leptacím způsobem ve mědi provedených: *Invalidu a pěnkavu* dle básně od Wolfganga Müllera, z lithografií pak *Amora s lyrou*. Dle jeho nákresů vyšly pak v ocelorytině *Kolín nad Rýnem i s okolím* atd., ve dřevotisku pak ilustrace ke Gellertovým bájkám a povídkám, kamenotiskem 9 listů k pověstem a báchorkám hornolužickým; ve fotografii podobizna papeže Pia IX. (1860). *Mü.*

Ostřešov, něm. *Schildberg*, krajské město v Poznaňsku; má poštu, klášter bernardinů a přes 2000 obyv., zabývajících se s velké části jircharstvím.

Ostrovec z Kralovic Jan, od r. 1415 děkan kostela Pražského, zuřivý protivník svého arcibiskupa Konrada z Vechty, poněvadž tento k míru s Husity se klonil, odešel s částí kapitoly do Žitavy, odkud nepřestal proti Konradovi brojiti, a když tento r. 1421 narovnání s Husity učinil, opovážil se jej co přívržence kacířů za svrženého prohlásiti, kterýžto krok však od papeže Martina nebyl schválen, čímž O. octnul se v nemilém postavení. O dalších jeho osudech nám nic není známo.

Ostrowski 1) Stanislav Zděšek, erbu Koráb, opat Přementský řádu cisterciánského v Polště, zemřel v Přemenci r. 1610. Tiskem vydal: *De trinitate* (Posnaň 1591); *Refutatio examinationis etc. etc.* (tamže 1594) a *Księgi o prawdziwem bóstwie Jezusa Chrystusa etc. etc.* (tamže 1588). — 2) Daniel O., bernardin, kazatel v Koščaně žijící v pol. XVI. stol., vydal tiskem nejstarší výklad mše svaté v polštině mistrným jazykem. Zmíněný výklad má následující tit.: *Odpowiedź ojca Daniela Ostrowskiego bernardyna na list przeciw ofierze świętej Nowego testamentu, którą kościoł ap. mszą zowie etc.* — 3) Jan O., konsenior distriktu Podlaského, nar. se v Parcicích r. 1609. Prvního vzdělání nabyv v městě rodinném poslán pak do Byczyny a do Brzegu v Slezsku, odkudž se r. 1627 na dvůr knížete Janusze Ostrogského, vojvody Volyňského, dostal. Po smrti jeho odebral se do škol jesuitských v Lublině, kdež také na katolictví přestoupil. Na prosby strýce svého vrátil se ale zase k vyznání svému a poslán jest na universitu Lejdenskou a později do Londýna r. 1635. Vrátiv se do Polska žil nějaký čas na dvoře kněžny Kateř. Radziwillové a J. K. Chodkiewicze, načež se r. 1642 konseniorem distriktu Pod. stal, v kterémžto úřadě † 15. bř. 1644. Tiskem vydal: *Obrona niewinności ewangelickiej* (1640) a *Żolnierka i zwycięztwo chrześcijańskie.* — 4) Ant. Kazimír O., erbu Grzymala, primas a arcibiskup Hnězdenský, nar. se v Ostrowě pod Magnuševem r. 1712, navštěvoval školy piaristské v Goře a Drohyčíně, pak sloužil nějaký čas ve vojště, načež se do semináře misionářského ve Varšavě odebral, kdež vysvěcen na kněžství kardinálu Lipskému přidělen byl. R. 1736 stal se kanovníkem Luckým,

r. 1738 Posnaňským, r. 1738 Hnězdenským, r. 1739 kustodem a kanovníkem Varšavským. R. 1747 jmenován jsa kanov. katedrálným v Krakově vysvěcen jest r. 1753 na biskupa a zasedal v senátu, pak r. 1777 stal se arcibiskupem primasem v Hnězdně a spolu i opatem Tynickým a Lędzským. Od něho vystavěno mnoho kostelů a paláců, zejména palác primasovský v té době s ohromným nákladem zcela přestavěn a přeměněn. Ze spisů jeho tiskem vyšlých uvádíme: *Epistola pastoralis* (Varš. 1753) a *Przestroga duchowieństwu o szkodach z nedowiarstwa* (tamže 1774). Smrt stihla ho na cestě do Paříže r. 1784. — 5) Petr O., učitel jazyka ruského na gymnasiu Vilenském, později ředitel gymnasia v Dynaborgu, kdež † r. 1846. Vedle mnohých článků, týkajících se zeměpisu a statistiky Rusi, vydal o sobě tiskem *Wypisy rossyjskie* (Vilno r. 1819); *Rys krótki ogólnej teoryi statystyki* (tamže 1821); *Geografija krótka cesarstwa rossyjskiego, kr. polskiego i księstwa finlandskiego* (1824) a *Historyja krótka państwa Rossyjskiego* (1824).

Ostrožac, město s tvrzí v Bosně, v sandž. Bihaćském, leží na levém břehu Uny, má 4 džamije a 2100 tur. obyv. *Šl.*

Ostružnica, ves v kníž. Srbském, kr. Bělehradském, leží při Savě a má 710 obyv. Má školu, svého duchovního a smírčí soud. Do r. 1862 byla zde kancelář okresu Posavského, která potom do Umky přeložena byla. Zde se narodil onen Jiří Ostojić, který zastřelil otce Karadorděva, když se spěčoval s ostatními se Srbska do Rakouska uprchnouti. *Šl.*

Ostrvica, Ostrovica, vrch v kníž. Srbském, 1 hod. od Rudníka, na jehož temeni zbytky hradu se spatřují. Hrad tento, jako i sám Rudník, pochází zajisté od Římanů. Letopisy srbské mlčí o O-ci, jenom národní podání praví, že zde panovala „prokleta" Jerina, žena Đorđa Brankoviće, despota Smederevského. Teprvé k r. 1436 jest o O-ci zaznamenáno, že ji dobyl sultán Murat, který r. 1454 i ostatní Srbsko až po Smederevo si podrobil. Mezi zříceninami, které za nedlouho docela zmizí s povrchu země, nalezají se zhusta starožitné věci, obzvláště římské. Z O-ce pocházel známý svým dějepisem, v jazyku polském sepsaným, Michal Konstantinović. *Šl.*

Ott August, franc. publicista, nar. se r. 1814 v Štraspurku, studoval práva a stal se r. 1836 advokátem. Později však počal s velikou zálibou pěstovati studium filosofie a historie, a pracoval o velkém historickém díle *Histoire parlementaire de la revolution française*, kterouž vydal společně s Buchezem, Bastidem a Bois-Lecomtem. R. 1848 účastnil se též činně ruchu politického, redigoval nějaký čas *Revue nationale* a oddal se studiím národohospodářským. Z jeho historických, filosof. a národohospodářských spisů jmenujeme: *Manuel d'histoire universelle* (1840—1842, 2 díly); *Hegel et la philosophie allemande, ou exposé critique des systèmes allemand depuis Kant, et speciellment celui de Hegel* (1844), brožurka; *Comment doit être élue l'Assemblée nationale* (1848); *Traité d'économie sociale, ou l'économie politique coordonnée au point de vue du progrès* (1855).

Ottawa v. Bytown v hl. díle.

Ottin [otěn] Auguste Louis Marie, žijící sochař franc., nar. v Paříži na počátku tohoto století, vzdělával se u Davida z Angersu a obdržel r. 1836 první cenu v Římě; r. 1855 měl v Pařížské výstavě *Polyfema Acise a Galateu přepadajícího*, a poprsí *Ingresovo*; r. 1859 čtvero fotografií: *Francie, Marsillie, Pithecea a Eutymenesa*; v nejnovější době provedl do štítu pobočního průčelí velké opery v Paříži postavy umění dramatického a hudebního; za jeho bronzové skupení *Zápasu do křížku* udělena mu r. 1867 druhá cena a kříž čestné legie. *Mü.*

Ottini Pasquale, zv. Pasqualotte, malíř historický a ryjec ve Veroně, nar. ok. r. 1570, † tamt. morem r. 1630. Byl žákem Felice Ricciho, a dokončil společně s Alexandrem Turchim, zv. Orbetto, po smrti mistrově některé malby tohoto. Dále zdokonalil se pilně studováním maleb Rafaelových. Obrazy jeho vynikají krásou formy a jemným a ušlechtilým výrazem. Ke zdařilejším z nich náležejí: *Vraždění dítek Betlemských* v kostele sv. Štěpána v Benátkách; *Sv. Mikuláš a Sv. Bernard s několika církevními otci* v kostele sv. Jiří tamtéž. Z jeho rytin, leptacím způsobem provedených, jmenujeme *Kladení Krista do hrobu*. *Mü.*

Ottley [otly] William Young, anglický malíř, ryjec, spisovatel a sběratel v oboru krásného umění, narodil se r. 1771 v Dunstan-Parku u Tatchamu, † r. 1836 v Londýně. Učiv se umění s počátku u Cuitta a pak na Londýnské akademii odebral se r. 1791 do Itálie, kdež stráviv 10 let studoval pilně díla starých mistrů. Po svém návratu vydal r. 1808 snímky a nákresy starších mistrův italských; později sepsal *Původ a historii umění ryjeckého* (1816); *Kritické katalogy anglických obrazáren Staffordské a národní* (1823); dílo *o kreslitelské škole Florentinské* (1826) a *Slovník ryjců* (1838). Z jeho vlastních maleb sluší jmenovati: *Pád Satanášův*. *Mü.*

Otto, Ota, dvanáctý biskup Pražský (z rodu prý pánů Švabenických ze Švabenic), dříve probošt kostela Pražského, zvolen jest na biskupství 23. ún. 1140, a téhož roku 28. kv. v Mohuči vysvěcen. Za něho shořel kostel sv. Víta r. 1142 při obléhání Prahy od Znojemského knížete Kunráta, který se byl proti Vladislavovi II. pozdvihl, ale péčí O-vou v brzce v daleko pěknější tvářnosti jest nanovo vystavěn. R. 1143 přijel do Prahy od papeže vyslaný kardinál Guido, aby zavedl v Čechách bezženství kněží, čehož, ač ne bez nesnáze, také pomocí O-vou dosáhl. Potom kardinál spolu s biskupem O-u a biskupem Olomúckým Zdíkem vymohli pokořenému knížeti Kunrátovi milost, tak že mu Vladislav nejenom spouru jeho odpustil, nýbrž také odňaté Znojemsko vrátil. Za *Otty* přičiněním téhož legáta papežského dovedena ku konci svému (1144) také stará pře biskupů Pražských s Olomúckými o Podivín. Tento zůstal biskupům Olomúckým, a Pražským postoupil Vladislav Želivsko v náhradu. O. † 10. čce 1148. Ještě to se o něm připomíná, že byl velikým přítelem a podporovatelem nové řehole premonstrátské, onoho času do Čech uvedené.

Otto 1) Karel, lékař a spis. dánský, nar. 20. kv. 1795 na ostrově Sv. Tomáše v Antilách. R. 1800 byl poslán od rodičů do Kodaně, kde byl vychován a vzdělán a kde se také r. 1819 doktorem mediciny stal. R. 1824 konal cestu po Evropě a uveřejnil popis její v jazyku dánském i německém (*Reise durch die Schweiz, Italien, Frankreich, Grossbritanien und Holland*, v Hamb. 1825). Na cestě této navštěvoval zejména čelnější nemocnice a lékařské ústavy, a podal o nich v dotčeném cestopisu svá pozorování a úsudky. R. 1832 byl jmenován mimořádným profesorem farmakologie na universitě Kodaňské a r. 1840 skutečným, taktéž se stal členem akademie Pařížské, lékařské společnosti Kodaňské a j. v. Hlavní díla jeho jsou: *Broussais og Broussaismen* (v Kodani 1822); *Phrenologien* (1825); *Om Braendevinens fordaervelige Virkninger paa Menneskets Legeme ok Aand* (1844); spis tento o škodlivosti kořalky byl přeložen do něm. a švéd. jazyka;

Ledstraad i Pharmakodynamiken (v Christianii 1847). Mimo to redigoval **O.** rozličné lékařské časopisy, a uveřejnil množství vážených menších prací v jazyku dánském, německém i anglickém. — **2)** J. S. **O.**, malíř a ryjec v Berlíně, narozen v Posňanech okolo r. 1798; obdržel r. 1844 titul profesora a r. 1858 řád červeného orla 4. třídy. Z jeho maleb, obzvláště podobizen, jmenují se ony *zpěvačky Lehmannovy*, *Pruského krále Fridricha Viléma IV.* a *knížete Volkonského* v životní velikosti. — **3)** Jindřich **O.**, žijící malíř, hlavně krajin, nar. ve Vídni r. 1832. Pocházeje z nezámožných rodičů byl původně určen k rytectví pečetí a znaků; navštěvovav k tomu účeli Vídeňskou akademii vzbudil posornost profesora Steinfelda, kterýž se ho ujal a jej přiměl k tomu, že mladý **O.** zcela se oddal malbě krajin. Po krátké přestávce r. 1848 vstoupil do dílny malíře Rahla, kdež dále se vzdělával. Udělená mu cena od umělecké jednoty usnadnila mu cestu do Tirolska a do Horní Italie; později dosažená cena císařská mu pak sjednala prostředky, že mohl přes rok prodleti ve Střední a Dolní Italii. Po svém návratu odtamtud maloval od rakouské umělecké jednoty zakoupený obraz, představující *Torquata Tassa, čtoucího ve ville d' Este svou báseň.* Na to ozdobil Vídeňský tak zv. Kursalon čtyřmi velikými obrazy na stěně, *palmy*, *cypřiše*, *pinie a duby* představujícími; dále předsíň lázní Salcburských *Zaměstnáním Amorovým*; z dalších obrazů jeho jmenují se co zvláště zdařilé: *Z háje Dianina* a *Z ostrova Capri.* Od Vídeňské akademie udělena mu tak zv. Fügerova cena se zlatou medalií. Za novější doby trpí umělec ten bolavýma očima. — **4)** Karel **O.**, žijící malíř a dřevoryjec, z Osterrode v Harcu pocházející. Učiv se na akademii Mnichovské maloval zde *Husa v žaláři*; později provedl pro bavorské národní museum tři zdařilé stěnomalby, z kterých obzvláště vyniká *Smrt kurfiršta Maxe.* Za nejzdařilejší z jeho maleb historických pokládá se *Kvas Belsazerův*, znamenitá komposice s mistrovskou barvitostí. Později věnoval se umělec ten genru historickému, ve kterémž jak půvabnou malbou, tak i rozmarem a důvtipem dosáhl valných účinků. *Mü.* — **5)** Jan **O.**, knihtiskař a nakladatel český, nar. v Přibislavi 8. list. 1841. Byv málem deset let obchodvedoucím Gregrovského závodu knihtiskařského a nakladatelského ujal r. 1871 knihtiskárnu tchána svého Jarosl. Pospíšila v Praze, kterou moderněji zřídil a velice rozšířil. Zároveň rozvinul tak znamenitou činnost nakladatelskou, že nyní firma jeho zaujímá velmi čestné místo mezi podobnými závody českými. **O.** byl první, jenž odvážil se vydávati *Lacinou knihovnu národní* za cenu bezpříkladně levnou (4—5archové sešity po 10 kr.), a brzo se ukázalo, že podnikem tím velmi prospěšně se pracuje proti zhoubnému rozšiřování literatury dryáčnické. Další svědectví o jeho nakladatelské horlivosti vydávají sbírka českých *prostonárodních přednášek*, *Bibliotéka ženská* (první to u nás sbírky svého druhu), humoristický nepolitický list *Palečak* a množství jiných spisů od něho vydaných, jmenovitě dvě skvostná díla obrázková pro dítky, elegantní úpravou vynikající. — Mimo to účastní se **O.** velmi činně života našeho spolkového, jsa členem téměř všech vlasteneckých spolků Pražských, jmenovitě pak výborem první občanské záložny Pražské, správním radou spolku pro vývoz a přívoz, revisorem banky Slavie, místopředsedou obchodnického spolku „Merkur", místopředsedou výboru pro zřízení a udržování československé obchodní akademie. Od něho vyšel podnět ke mnohým vlasteneckým podnikům a osvědčením, jmenovitě k zařízení Pražské bursy a založení zmíněné obchodní akademie, on založil „Matici průmyslovou," on vyzval ku první pouti Čechů do Kostnice, on učinil návrh k slavnosti Husově v Husinci a k postavení pomníku Žižkovi u Přibislavi, on konečně vyzval k zavedení krejcarových sbírek na národní divadlo, které se tak skvěle osvědčily. — **O.** konal delší cesty v cizině, jmenovitě v Němcích, ve Švýcarech a ve Francii, navštívil v Kostnici Husův hrob a r. 1867 světovou výstavu Pařížskou, o kteréž pak přednášel v obchodním spolku „Merkur." — O jeho všestranně praktické činnosti ve prospěch národu našeho lze ještě mnoho zdárného očekávati.

Oudet Jean Victor, franc. zubní lékař, nar. 1788, člen franc. akademie, důstojník čestné legie a svého času zubní lékař krále Ludvíka Filipa, uveřejnil mnoho důležitých vědeckých prací o nemocech zubů. Z těchto jmenujeme: *Considérations sur la nature des dents et leurs maladies* (1826) a *Dé l' emploi de l' éthérisation pour l' extraction des dents* (1849).

Oulíček (Aulíček) Dominik, sochař, nar. se 1734 v Poličce v Čechách. Vyučiv se ve své vlasti kreslení odebral se do Vídně, aby se tam zasvětil v umění sochařské; později navštívil Paříž, Londýn a konečně i Řím, kde architekt Chiaveri mu byl mistrem. Když vysadila akademie sv. Lukáše cenu za dílo sochařské, obdržel ji brzy i **O.** a papež Kliment XIII. udělil mu řád zlaté ostruhy. Dokončiv v Římě několik čelnějších prací sochařských vydal se se značnými penězi, jichž byl během času v Římě nabyl, do své vlasti, byl však o ně na cestě od jakéhosi podvodníka, jenž se za uher. biskupa vydával, oloupen. Na to byl povolán do Nymfenburku do továrny na porculánové zboží, jejímž ředitelem se záhy stal. V továrně této zhotovil množství vzácných soch pro zahrady Bavor. kurfiršta a množství pěkných vzorů pro továrnu samu. Čtyry známé sochy v Nymfenburku, představující Jupitera, Junonu, Platona a Proserpinu, jsou dílem **O**-ovým. † 1803 v Mnichově.

Ours, Paul de Saint, malíř, nar. v Ženevě r. 1752, † v Šafhúzích r. 1809. Jeho otec, schopný kreslič, byl prvním jeho učitelem. Obdržev cenu na Ženevské akademii odebral se mladý **St.O.** co 18letý jinoch do Paříže do školy Vienovy, kdež mu přiřknuty všechny ceny, z kterých velká dána mu byla za jeho *Únos Sabiňanek.* Na to navštívil i Řím, a usadil se pak r. 1792 trvale ve svém rodišti. Historickým obrazům jeho vytýkají mnozí barvitost příliš do fialova přecházející. Z obrazů těch náležejí k nejzdařilejším: *Hry olympické*; *Návršek ke konkordátu mezi Římem a Francií*; z ostatních jeho maleb pak *Zemětřesení.* *Mü.*

Ouvrage, fr., ve vojenském pevnitelství hradba vůbec. **O.** *isolé*, hradba osamotnělá, v obraně sama sobě pozůstavená. *Čský.*

Overbeck Friedrich (v. hl. d.) † 12. list. 1869 v Římě, kdež byl strávil 59 let. Jedna z posledních čelnějších jeho maleb bylo *Sedmero svátostí.* Roku 1867 obdržel komandérský kříž řádu Leopoldova.

Overlaet Antonín, nizozemský kreslič a ryjec způsobem leptacím, květl v Antorfě ve 2. polovici minulého století. Byv dříve pekařem věnoval se pak umění kreslitelskému, ve kterémž dosáhl veliké zručnosti a dokonalosti. Pérem kreslené jeho podobizny, historické výjevy, genrové obrazy a krajiny jsou velmi sličné, obzvláště pak uměl **O.** pérem klamně napodobiti kresby a rytiny starších mistrů. Z jeho rytin, leptacím způsobem provedených, náležejí ke zdařilejším: *Žebrák se svou ženou* dle Rembrandta (z r. 1760); *Pohled na holandskou vesnici se zámkem*

s *průlivu*, dle téhož (1761); dva menší, v Ostadeově způsobě duchaplně provedené listy, představující v polovičních postavách *holandského sedláka a selku*. *Mü.*

Owen 1) William, novější malíř anglický, nar. r. 1769 ve hrabství Shropském. Za jeho učení v Londýně byl mu zejména slavný Reynolds radou a zkušeností svou věrně po boku. Roku 1806 stal se O. údem akademie a r. 1813 prvním podobizníkem anglického prince regenta. Z obrazů (zejména podobizen) jeho zasluhují býti jmenovány: *podobizna Viléma Pitta* a ona *dcery lorda Viléma Russela;* z ostatních obrazů pak: *Slepý Žebrák Bethnal-Greenský; Vesnická učitelka; V lese zabloudilé dítky*. Umělec ten zemřel r. 1825 lékem omylně změněným. — **2)** Edward Pryce O., malíř a ryjec, nar. r. 1788, † v Chaltenhamu r. 1863. Studovav v Kambridži theologii stal se r. 1818 magistrem. Chtěje původně vstoupiti k vojsku zůstal konečně přece při duchovenstvu, byv jmenován ranním kazatelem v Londýně. Obdržev faru Wellingtonskou konal pak cesty po Francii a Belgii, kdež co vysoce nadaný samouk pérem zhotovil množství jadrně a věrně provedených nákresů. Vzdav se později své fary cestoval r. 1840 po Itálii, Východu, Německu, Švýcarsku a Francii, a sebral množství nákresů krajin, budov a postav (12 silných svazků ve fol.). Teprvé v 50. roce svém jal se v oleji malovati, a provedl ještě výše 400 obrazů dílem dle svých nákresů, dílem co výtvory své fantasie. Obrazy ty vyznačují se velikolepou komposicí a živou barvitostí. Krom toho ryl i velmi duchaplně způsobem leptacím dle svých návrhů krajiny a genrové výjevy, jakéž namnoze vyrovnávají se nejlepším dílům flámských malířů. Ve mnohých z jeho hlav pozorovati lze docela ráz Rembrandtův. K nejzdařilejším jeho malbám olejním náležejí: *Krajina z Wrekingských hor*, *Park Orletonský*, *Pahorky Kelleyské*, *U Dolegelly a Barmouthu*, *Vnitřek chýše walesské;* z jeho rytin pak leptacím způsobem provedených obzvláště vynikají: *Utonulá*, *Maják Scarboroughský*, *Mlýn*, *Hodina k dojení*, *Ulice Shrewsburyská*, *Most tamtéž*, *Vnitřek chaloupky*, *Z opatství Salopského*. *Mü.*

Owen Richard (v. hl. d.) vydal ještě: *Principes d' ostéologie comparée* (v Paříži 1855) a *Comparative anatomy and physiology of the vertebrate animals* (v Londýně 1866 3 svaz.).

Ozeáš, Oziáš (též Usia, Azaria), desátý král Judský, syn a nástupce Amaziášův, panoval 52 let, bojoval šťastně proti Filištínským, Amonitům, Arabům a Egypťanům. Dal mnoho měst, zvláště Jerusalém, opevniti, studnice pro stáda svá kopati, strážné věže na poušti stavěti, a pečoval o dobré vzdělávání země. Když však nedbaje odporu nejvyššího kněze chtěl také kněžskou důstojnost sobě osobiti a v chrámě kadidlo páliti, jest náhle málomocenstvím stížen, tak že musil z chrámu odveden býti. Potom žil v domě soukromém, odevzdav vládu synu svému Joatamovi. Za času jeho prorokovali Amos, Ozeáš a Izaiáš.

P.

Paalzow Adolf, dr. fil., nar. se 5. srp. 1823 v Rathenově, a jest od r. 1856 učitelem fysiky na dělostřelecké a inženýrské škole v Berlíně; sepsal mezi jiným *Über subjective Farben und Entstehung des Glanzes* (*Monatsber. d. Berl. Acad. 1857*) a *Über einige Bewegungs-Erscheinungen innerhalb des Schliessungsbogens der galv. Kette* (*Pogg. Ann. 1858*).

Pacca Bartolomeo, římský kardinál, biskup Ostianský a Veletrijský, narodil se v Beneventu 15. pros. 1756, byl jmenován r. 1786 arcib. in partibus a nunciem Kolínským, r. 1795 nunciem Lisabonským a r. 1801 kardinálem, a vrátil se za nějaký čas do Říma. V rostržkách mezi papežem a Francií stál věrně při straně papeže a byl zato od něho r. 1808 sekretářem ministerstva papežského jmenován. Poněvadž ale rozšiřoval klatbu, do které Napoleon dán jest, byl dne 6. čce 1809 od Francouzův zajat a i s papežem Piem VII. z Říma odveden, v Grenoblu byl od Pia odtržen, a 2½ léta v pevnosti San Carlo u Fenestrellesu ve vazbě držán. Konkordátem Fontainebleauským opět svobody nabyv přemluvil papeže k zrušení konkordátu, a byl proto od císaře v led. 1814 do Uzésu vypovězen. Po pádu Napoleonově obdržel opět své hodnosti, musil ale r. 1815 z Říma i s papežem prehnouti, když byl Murrat Řím obsadil. Po druhém míru Pařížském byl členem kongregace záležitostí misionárských pro Čínu. R. 1824 složil úřad svůj co komorník a † 19. dub. 1844 v Římě. Literárně proslavil se pracemi: *Memorie istoriche del ministerio di San Carlo* (v Římě 1830); *Notizie sul Portogallo* (v Římě 1835); *Relazzione del viaggio di papa Pio VII.* (v Římě 1836.)

Pace [páče], Michelangelo, sv. d i C a m p i d o g l i o, malíř zátiší v Římě, nar. asi r. 1610, † as r. 1670. Učil se u F i o r a v a n t e a provedl mnohé zdařilé dílo, jichžto větší část v Římě se nachází, mnohé však i jinde, jako překrásný květinový obraz u rodiny Fossombroni v Arezzu. *Mü.*

Padarewski Franciszek, polský malíř na počátku tohoto století žijící, žák M a r c e l l a B a c c i a r e l l i h o, byl velmi schopný obnovovatel a opravce starých maleb a výborný podobizník. Pracoval až do své smrti v královské malárně na zámku ve Varšavě, kdež i zemřel 21. kv. 1819, dosáhnuv let 60. Jeho podobiznu krále Stanislava Augusta chová p. Tomáš Zieliński, a jeho podobizna knížete Josefa Poniatowského, vůdce polského vojska v knížectví Varšavském, podle B a c c i a r e l l i h o, nachází se na radnici Varšavské. *Mü.*

Padlí v. L a p s i v hl. d.

Paeken Kristian, lékař a spisovatel, nar. se r. 1730 v Rosenavě v Uhrách. Prvního vzdělání nabyl v rodišti svém, načež se do Vitemberku odebral, aby se tam studiu medicíny věnoval. R. 1751 dosáhnuv hodnosti doktorské vrátil se do vlasti a žádal, aby mu po otci místo fysika v Gömörské župě uděleno bylo, kteréž když jinému žadateli dáno jest, do ruské služby co polní lékař vstoupil. R. 1760 jmenovala jej vláda ruská prim. lékařem velké vojenské nemocnice v Petrohradě, při čemž byl tamže zároveň učitelem chirurgie oněch kandidátů, kteří co chirurgové do vojska ruského vstoupiti chtěli. R. 1763 stal se členem cís. rus. lékařského kolegia a r. 1764 státním radou, v kterémžto úřadě lékařské záležitosti v celé Říši řídil. Z péra jeho jsou: *Dissertatio de causis et effectis Plethorae* (Wittenberk 1751); *Pharmacopaea Rossica pro iis, qui in exercitu imperiali medicinam faciunt* (Petrohrad 1765); *Ars medendi* (Petrohrad 1765); *Pharmacopoea Castrensis* (Petrohrad 1782) a j. v. P. † v Petrohradě r. 1779.

Pagliacetti [paljačety] Rafaello, žijící sochař italský, provádí velmi zdařilé podobiznické sochy a poprsí, z kterých obzvláště vynikají: *Garibaldi na břehu mořském*, *Capellini u Lissy* a poprsí stařeny. Roku 1867 udělena mu ve Florencii zlatá medálie. *Mü.*

Pagliano Eleuterio, žijící malíř historický, z Casal Monferrata v Milánsku rodilý. Učil se u S c r o s a t i h o, a jeho malby, důkladně promyšlené, vynikají jak dramatičností, tak i harmonickou barvitostí svou. Ke zdařilejším z nich náležejí: *Uzdravivší se Bayard*; *Buondelmonte, spatřiv poprvé Donaty*; *Loutenice*; *Tintoretto u lůžka mrtvé dcery své*; *Z bitvy u San Martina*; *Hudební produkce.* V galerii Viktora Emanuela v Miláně představil P. na stěně *Afriku.* *Mü.*

Pahl, Jan Gottfried von, něm. spisovatel, nar. 1768 v Aalu, r. 1790 byl kazatelem evangelické obce v Neubronnu, 1814 ve Vichberku, 1831 poslancem virtemberského stavovského shromáždění a †

co prelát a generální superintendent Halského obvodu. Seps.: *Geschichte des französischen Revolutionskrieges* (ve Štutg. 1799—1801, 3 díly); *Geschichte der parthenopäischen Republik* (ve Frankf. 1801); *Nationalchronik der Deutschen* (tamt. 1800); *Lectionen aus der Vorschule des Lebens* (ve Štutg. 1811); *Geschichte von Würtemberg* (ve Štutg. 1827—31 6 sv.).

Pachmann Theodor, právník, nar. se 9. list. 1801 v Horaticích v Čechách. Co syn vrchnostenského úředníka hospodářského navštěvoval pouze vesnickou školu, načež, připravován byv nějaký čas duchovním správcem svého rodiště, na Chomutovské gymnasium přijat byl. Po odbytých studiích gymn. odebral se do Prahy na universitu a skončil tu studium právnické r. 1828, v kterémžto roce povýšen za doktora. S počátku chtěl se věnovati advokatuře a vstoupil také do praxe, ale brzy znechutila se mu tato dráha, i zatoužil po úřadu učitelském. Z té příčiny ucházel se o místo adjunkta na universitě Pražské, však sklamán byv v naději odebral se do Vídně, kdež u dvorního rady von Dillera (nyní Diller-Hess) vychovatelství přijal. Následujícího roku ustanoven byl co suplující prof. římského a kanonického práva na univ. Vídeňskou, když však stolice tato definitivně obsazena byla, stal se suplujícím v těchže předmětech v Olomouci, kdež r. 1836 co řádný profesor definitivně ustanoven byl. Čtrnáct let později r. 1850 jmenován řádným prof. práva církevního na universitě Vídeňské, kdež od té doby účinkuje. Z prací jeho jmenovati sluší: *Die Verjährung nach dem allgemeinen bürgerlichen Rechte in Oesterreich* (Vídeň 1833); *Lehrbuch des Kirchenrechtes mit Berücksichtigung der auf die kirchlichen Verhältnisse Bezug nehmenden öster.. Gesetze und Verordnungen* (2 sv.); *Freimüthige Worte gegen die Concordats-Verbesserung* (Vídeň 1867), jakož mnohé výtečné články uveřejněné v *Zeitschrift für österreichische Rechtsgelehrsamkeit* a v Haimerlově *Magazin für Rechts- und Staatswissenschaften.* R. 1867 byl P. pro své zásluhy skutečným vládním radou jmenován, a obdržel od Maxmiliána cís. Mexického komandérský kříž řádu Guadeloupského.

Paka (Paká) Nová (v. hl. d.) čítá 4485 čes. obyv. (1869), byla městem již v XIV. stol. a náležela vždy k panství Kumburskému. R. 1414 listem daným na Kumburce v pondělí před Božím vstoupením založil p. Hynek Krušina z Lichtenburka při farním kostele Packém kaplanství. K bývalému zde klášteru paulánskému základ položen dne 25. čna 1654 péčí p. Rud. z Tiefenbachu († r. 1658), jenž odkázal témuž klášteru statek Choteč. Kostel klášt. Nanebevzetí Panny Marie dostavěn r. 1724, na témž místě, kde v XIV. stol. stávala malá kaple. Klášter paulánský byl r. 1785 zrušen, a kostel Panny Marie stal se filiálkou rozsáhlé farní osady Novopacké, k níž kromě města a 3 předměstí (Heřmanice, Podlevín a Vlkov) náležejí vsi: Stará P. (kde v XIV. stol. byla fara), Brdo, Krsmol, Oujezd Kumburský, Oustí, Roškopov, Studynka, Štikov a Vrchovina. Kaple bolestné Panny Marie vystavěna r. 1700 nákladem šesti měšťanů Novopackých. Od majetníků panství Kumburského obdržela Nová P. mnoho privilegií, na jichž základě vedli sousedé Pačtí 33letou pří s vrchností Kumburskou o dodávání jistých poplatků, jichž privileji dříve danými byli zbaveni; pře ta ukončena vyvazovací komisí r. 1858. V Nové *Pace* jest měšťanská a obecní škola, kterou obec r. 1864 svým nákladem vystavěla, městský chudinec r. 1647 založený, lázně od r. 1779, lékárna druhdy paulánská, spolek tělocvičný, spěvácký, divadelní, střelecký, krásná střelnice, přádelna na lněnou přízi, akciový pivovár se sladovnou, r. 1872 vystavěný; péčí okr. zastupitelstva zřizuje se okr. nemocnice v býv. klášteře paulánském. Trhy na obilí jsou každý úterek. Nová P. velikou pohromu utrpěla požárem r. 1827, v novější pak době získala, že městem jde žel. dráha Severozápadní a na blízku dráha Pardubicko-Liberecká, což velice pomáhá k povznešení obchodu a průmyslu. V *Pace* narodil se r. 1749 literární historik P. František Faustin Procházka (v. t.). *Paměti města Nové Paky* vydal tiskem P. Jos. Beran (v Praze 1872).

Palacký 1) František (v. hl. d.) obdržel r. 1866 za své „zásluhy o vědu a jmenovitě dějepis český“ řád železné koruny druhé třídy, účastnil se r. 1867 pouti na ethnografickou výstavu do Moskvy, podepsal r. 1868 známou deklaraci českých poslanců, vydal 1868 polemický spis *Die Geschichte des Hussitenthums und prof. Constantin Höfler*, pak 1871 *Zur böhmischen Geschichtsschreibung. Actenmässige Aufschlüsse und Worte der Abwehr.* Mezi tím pokračoval u vydávání svého *Dějepisu* v jazyku českém, a r. 1871 počal vydávati pod jménem *Radhošt* sbírku svých *spisů drobných z oboru řeči a literatury české*, *krasovědy*, *historie a politiky* (3 díly), jiż ukončil znamenitým *doslovem*, takořka politickým závětem svým, jehož ostře vyslovené pravdy nemálo popudily žurnalistiku německo-židovskou, u Neněmců však velikou pozornost vzbudily a spravedlivého uznání došly. Některý čas trpěl P. následkem přílišného duševního namáhání silnou závratí, proti níž přinucen byl v zimě 1869—70 hledati úlevu v Nizze, na ten čas však požívá bodrý kmet zase dosti pevného zdraví, nepřestávaje býti činným v politickém i dějepisném povolání svém. — Co opravu hl. d. uvádíme, že P. jest řádným členem král. české společnosti nauk od r. 1830, a nikoliv od r. 1828, jak tam mylně udáno. — 2) Jan P. (v. hl. d.) byl r. 1867 poslancem na sněmě českém z kurie velkostatkářů a spolu náhradníkem v zemském výboru, v kteréž době podepsal spolu známou deklaraci; též r. 1870 byl volen do sněmu, a v letech 1871—72 členem zemského výboru a též do říšské rady volen. Mimo díla v hl. díle uvedená vydal *Statistiku Jiho- a Středoameriky* a *Přírodní poměry Asie.* — 3) Ondřej P., bratr Františkův, muž vysoce vzdělaný a vřelý, obětovný vlastenec, † 8. ún. 1872 v Zubří u Rožňova na Moravě, v 64. roce svého věku.

Palagi Pelagio (v. hl. d.). Vysoce nadaný tento malíř historický nar. se v Bologni r. 1775 a byl žákem na slovo vzatého mistra Appianiho, obnovitele malířství v Italii. K nejlepším z obrazů jeho náležejí: *Galeazzo Visconti* a *Gustav Adolf*, jemuž stavové jeho říše přísahou se zavazují, že chtějí uznati jeho dceru za královnu. *Mů.*

Palanka (do r. 1859 Hassan Pašina P.), městys v kníž. Srbském, v kr. Smederevském, leží při řece Jasenici a má 1865 obyvatelů. Zde jest sídlo náčelníka okr. Jasenického, telegrafický a poštovní úřad, kostel, chlapecká a dívčí škola. Každoročně odbývají se zde dva velké výroční trhy na dobytek a plodiny. Známý cestovatel Václav Vratislav z Mitrovic přenocoval zde 16. říj. 1591, a jmenuje toto místo ve svém cestopise Veliká Polanka. Pro Srby jest P. památným místem proto, že zde žil slavný junák Stanoje Glavaš (v. t.). *Šá.*

Paleček Josef, výtečný zpěvák, nar. 28. září 1842 v Jestřebí Lhotě u Kolína, byl určen od svého otce, učitele, taktéž k stavu učitelskému, a proto odbyv realné školy v Kolíně a Kutné Hoře odebral se do Prahy, kde navštěvoval učitelskou čekatelnu a varhanickou školu, načež stal se prozatímním učitelem na dívčí škole u sv. Štěpána. V tom čase

vystupoval pilně s nemalým úspěchem na ochotnickém divadle Smíchovském. Kapelník Mayr, seznav r. 1862 hudební jeho schopnosti, přiměl jej k tomu, aby vstoupil do sboru české zpěvohry; zároveň mu přislíbeno, že se mu dostane též menších samostatných úloh. Slibu tomu však se nedostálo, a proto P. odebral se do Olomouce, kdež s jinými zařídil odpolední česká představení. Odtud podruhé získán jest pro sbor české zpěvohry v Praze, a zároveň přidělovány mu i menší zpěvné partie. Zároveň konal pilná studia pěvecká u Fr. Pivody s takovým úspěchem, že již v krátké době vystoupil co Sarastro v *Kouzelné flétně* s výsledkem velmi čestným. Odtud pokračoval P. pevným krokem na dráze umělecké, a vynikaje jednak zvučným, sympatickým hlasem, jednak řídkou uměleckou pílí a svědomitostí stal se brzy miláčkem českého obecenstva. Pověst o skvělém nadání a umělecké způsobilosti P-vě i za hranice se rozšířila, a P-ovi učiněno lichotivé nabídnutí od intendanta dvorní opery Vídeňské; vlastenecké však smýšlení mu nedopustilo aby na ten čas opustil národní náš ústav. Teprvé r. 1870 přijal engagement k carské dvorní opeře ruské v Petrohradě, kde, získav si hned s počátku přízeň obecenstva divadelního a hudby milovného, dosud meškal co jeden z nejváženějších umělců tamějších. Kritika ruská, vytýkajíc mu pouze výslovnost poněkud neruskou, vzdává mu neobmezenou chválu, zejména v posledním čase co nejvíce mu zalichotila, nazvouc ho po slavném Petrovu nejlepším tlumočníkem „Sazanina“ v Glinkově *Žizň za carja.* Nejlepší úlohy P-ovy jsou tyto: „Kecal“ v *Prodané nevěstě*, „Janek“ ve *Studni*, „Almamon“ v *Lejle*, „Mefisto“ ve *Faustu*, „Bertram“ v *Robertu*, „Marcel“ v *Hugenotech*, „Leporello“ v *Don Juanu* a j. P. není jen výtečný pěvec, ale výkony jeho i co do mimické části vyznačují se řídkou svědomitostí a dovedností jak ve vážném tak i v komickém oboru.

Paleocapa Pietro, ital. státník a stavitel, nar. se 11. list. 1788 ve vsi Nembro u Bergama z rodiny staršlechtické. Studia konal s počátku v Padově, později navštěvoval vojenskou školu v Modeně, kterou opustil jako důstojník. Ve válce r. 1813 vpadl u Dennewitz v pruské zajetí, z něhož však později útěkem vyvázl. Po uzavřeném míru byla mu nabízena služba ve vojště rakouském, P. jí však nepřijal, a žil ve své vlasti delší dobu jako civilní měřič. R. 1820 byl povolán do Milána, r. 1829 stal se předsedou komise pro stavbu silnic a průplavů v království Benátském, a r. 1840 generálním ředitelem veřejných staveb v Benátsku, v kterémž úřadě setrval až do 22. bř. 1848. V úřadě tom reguloval Brentu a Bacchiglione a uchránil tím Benátský a Paduánský okres od ročně se opakujících záplav. Též Adiži reguloval, a učinil přístav Malamocký i velkým korábům přístupný. I vláda uherská používala té doby služeb P-ových, povolavši jej r. 1842 k regulování Dunaje mezi Budínem a Peští, r. 1846 k regulování Tisy a r. 1848 k opravení přístavu Rjeckého. Za revoluce r. 1848 byl jmenován členem prozatimní vlády, v níž zastával úřad ministra nitra a veřejných prací. Jakkoliv byl co do smýšlení republikánem, hlasoval pro připojení se k Piemontsku. V srp. 1848 odebral se do Turina, stal se tam ministrem prací a zůstal v úřadě tom až do r. 1857. Piemontsko děkuje P-povi svou soustavu železniční a telegrafickou, přeložení válečného přístavu z Janova do Spezzie, regulování řeky Arve v Savojsku, stavby v přístavu Janovském a mn. j. V mezinárodní komisi pro stavbu průplavu Suezského r. 1855 v Paříži zastupoval P. Italii. R. 1855 byl jmenován senátorem, r. 1860 předsedou správní rady lombardských a středoitalských drah, a † 13. ún. 1869 v Turině, byv posledních deset let svého života již docela slepým. V září 1872 byl odhalen pomník jeho v Turině, jenž byl vystavěn z příspěvků, které se naň sešly z celé Italie.

Palež viz Obrenovac.

Palfyn Jean, nar. 1649 v Courtray, byl ranhojičem a profesorem anatomie a chirurgie v Gentě, a † zde 1730. Seps.: *Beschryving der Beenderen vans menschen Lichnam* (v Gentu 1702); *Description anat. des parties de la femme, qui servent a la generation etc.* (v Leydenu 1708); *Van de vornaemste Handwerken der Heelkonst* (tamt. 1710, 2 sv.); *Heelkonstige Ontleending vans menschen Lichnam* (v Leydenu 1718).

Palikao, Cousin de Montauban, hrabě (v. v hl. d. Montauban), byl od srpna až do 4. září 1870 předsedou posledního ministerstva Napoleona III.

Palizzi 1) Guiseppe (v. hl. d.) narodil se v Neapoli r. 1813. Maluje velmi zdařilé krajiny a zvířata, ve kterýchž hledí svůj vzor, na slovo vzatého Troyona (v. t.) překonati. K nejlepším z obrazů jeho náležejí: *Z lesa Fontainebleauského; Voli v Abruzzách vichřicí zachvácení; Skupení divokých koňů.* R. 1859 udělen umělci tomu kříž čestné legie. — Jeho bratr **2)** Filippo P. maluje se stejným úspěchem v témže oboru, představiv na jednom z lepších obrazů svých *Zvířata archu opouštějící.* Obzvláště zdařile představuje osly, pročež i *Rafaelem oslů* sluje. — Kromě těchto dvou malířů žijí toho jména ještě jiní dva malíři genru, a sice: Francesco P. v Paříži a Nicola P. v Neapoli. *Mü.*

Palko (též Palcko), jméno umělecké rodiny, jejížto zakladatel **1)** Antonín P. nar. se ve Slezsku, později však do Vídně a do Prešpurku se přestěhoval, ve kterémžto posledním městě i zemřel r. 1754. Maloval posvátné neb i ze společenského života čerpané obrazy s četnými postavami v malinkém rozměru, tak že někdy až 50 i více figur na jednom obraze představil. — Jeho starší syn **2)** František Antonín žil delší čas ve Vídni co malíř kníž. Essterhasyho a vynikal ohnivou a přirozenou barvitostí. Dva oltářní obrazy od něho, *Sv. František Xav.* a *Sv. Ignác*, nacházejí se v kostele sv. Salvatora, a jiný velmi zdařilý *Sv. Štěpána* v katedrálním chrámě téhož svatého ve Vídni. V Pražské obrazárně chová se od něho *Sv. Jan Křtitel.* — Mladší syn **3)** František Karel P. (srov. Balko Fr. Xav. v hl. d.), nar. ve Vratislavi r. 1724, † v Praze r. 1767, učil se umění u staršího bratra v Prešpurku, načež navštěvoval akademii Vídeňskou, kdež za svůj obraz, představující *Juditu a Holofernesa*, zlatou cenu obdržel. Navštíviv též Itálii a zdržovav se opět nějaký čas v Prešpurku stal se r. 1752 král. sasko-polským dvorským malířem v Drážďanech, r. 1764 pak dvorským malířem kurfiřta Bavorského v Mnichově. Maloval nejvíce oltářní obrazy, jakéž se od něho nacházejí v Prešpurku (u trinitářův *Osvobození zajatých*), v Prešově, v Tátě, v Brně, v Drážďanech (v kapli Svatojanské při dvorském chrámě s představením řeč. svatého), v Římě (v národní kapli polské *Sv. Kazimír*) a j. Kromě toho ozdobil v Praze býv. jesuitský chrám Sv. Ignáce malbou na stěně, a provedl též více duchaplně leptaných rytin, jako jsou: *Kristus a Samaritánka u studně, Adam a Eva* a j. *Mü.*

Palladius Petrus, první dánský biskup evangelický, nar. v Ribe r. 1503, † 3. led. 1560, byl nějaký čas ředitelem školy v Odense, načež ode-

brav se do Vitemberka stal se tam velmi horlivým žákem a přívržencem Lutherovým a Melanchthonovým, tak že ho protestanté čítají k předním svého času bohoslovcům, jehož spisové do Římského „Indexu" se dostali. Vybídnut od Melanchthona proměnil původní jméno své, Peder Plade, v Petrus P. a stal se r. 1536 profesorem na vysokých školách Kodaňských, kterýžto úřad zastával až do r. 1545, ačkoliv už 2. září 1537 od Bugenhagena posvěcen jest na biskupa Sjaelandského. Přičinil se velmi horlivě k rozšíření nové víry, počínaje sobě při tom s dosti velikou ještě snášelivostí. Jevil veliký vliv na uspořádání církevních záležitostí a přispěl hlavně k urovnání církevních ordonancí, kteréž i sám do dánštiny přeložil. Krom toho vydal i rukověť (*Enchiridion*) pro kněze, a r. 1556 první tak zv. oltářní knihu (*Alterbog*), kteráž v pozdějších vydáních svých stala se zákonníkem vedle „ordonancí." *Mü.*

Palleske Emil (v. hl. d.) žije nyní v údolí Eisenachském. Proslulého jeho spisu *Schillers Leben und Werke* vyšel r. 1871—72 náklad pátý.

Pallière Vincent Léon, velice nadaný novější malíř franc., pohříchu ve mladém ještě věku zemřelý, nar. v Bordeauxu r. 1787, † tamtéž r. 1820. Počátkům svého umění se učil u svého otce, kreslitele a rytce, načež dále v Paříži se vzdělával u Vincenta. R. 1809 obdržel za svůj obraz, představující *Priama před Achillem klečícího*, druhou cenu, a r. 1812 za obraz, představující *Odyssea nápadníky Penelopy ubíjejícího*, velikou cenu pro Řím, kdež strávil 5 let. Za jeho *Bičování Pána Krista* v kostele Trinita de Monti v Římě udělena mu králem Francouzským Ludvíkem XVIII. zlatá medálie. Z obrazů, jež po svém návratu z Italie provedl, vyniká obzvláště *Tobiáš otci svému zrak navracující*, v museu Bordeauxském. *Mü.*

Palloni (též Polloni) Michelangelo, italský malíř, nar. r. 1637 v Campi v Toskánsku, učil se u Baldassara Franceschiniho z Volterry. R. 1674 odebral se do Polska a do Litvy, kdež mnohé zdařilé dílo provedl. V Italii mnoho maleb nezanechal; v Polsku zdá se že pracoval pro hetmana Mikuláše Paca, jehož podobiznu aspoň okolo r. 1677 maloval. R. 1684 žil ve Varšavě a zemřel na Litvě ok. r. 1700. *Mü.*

Pallucci Natalis Josef, lékař a spis., nar. se 1719 v Toskáně, studoval lékařství a se zvláštní oblibou chirurgii, v kterémžto oboru mezi první své doby jest počítán. Co chirurg zdržoval se při dvoře velkovévody Toskánského, dlel dlouhý čas v Paříži, až konečně povolán do Vídně, kde mu místo cís. kr. chirurga propůjčeno bylo a kde také † 1797. Seps.: *Histoire de l' operation de la Cataracte faite a six soldats invalides* (v Paříži 1750); *Remarques sur la lithotomie* (tamtéž 1750); *Lithotomie nouvellement perfectionnée avec quelques essais sur la pierre et sur les moyens d'en empêcher la formation* (ve Vídni 1757); *Saggio di nuove osservazioni e scoperte* (ve Florencii 1768) a j. v.

Palm Gustav Vilém, žijící švédský malíř krajin a architektury, nar. r. 1810 v Christiansandě ve Švédsku. Konav první studie své na akademii Štokholmské, a procestovav na mnoze svou vlast, jakož i sousední Norvéžsko, podniknul pak 18 let trvající pouť po Evropě, stráviv při tom 3 léta v Německu a Švýcarsku, 13 let v Italii, zvláště v Římě, půldruha roku ve Francii a půl roku v Anglicku. K nejzdařilejším z obrazů jeho náležejí: *Pohled na Neapol a na Benátky; Ze Sabinských hor; Římská Campagna;* jiné pohledy z Neapole a z Římského okolí; krajiny sicilské; *Colosseum Římské; Veliký kanál Benátský* a j. *Mü.*

Palma starší Jacopo (v. hl. d.) nar. prý se, dle listin nedávno nalezených, roku 1528 v Benátkách. *Mü.*

Palmeta, palmetta, druh ozdobných výkresův, k nimžto se béře obrys od listův palmy (jakožto základu), jenž se pak rozmanitými, od obraznosti utvořenými tahy obměňuje v krasolibý celek. Obdobné ku p-tám jsou jakési arabesky. Ozdob těch užívá se předně při umělém vyšívání a tkaní na kobercích, šálech a pod.; tak se na př. vetkávají do nitěných krajek v Rusku, zejména v Kazani; rovněž se nacházejí na šálech Kašmirských, jichžto cena dle výšky a šířky p-t poměrně vystoupá. — Též ve stavitelství a malířství bráвány bývají p-ty při slohu byzantinském k vyzdobování čelních cihel a částek na římsách, buď vypuklou prací buď malbou. *Dcha.*

Palmieri Luigi, ital. fysik, nar. se 21. dub. 1807 ve Faicchio, jest prof. fysiky na universitě v Neapoli, a sepsal: *Della regione volcanica del monte Vulture* (společně se Scacchim v Neapoli 1852; něm. překl. od Rotha); *Lezioni di fisica sperimentale e di meteorologia* (tamt. 1854, 2 sv.); *Nuove esperienze sulle indusioni del magnetismo terrestre* (tamt. 1842), a mnohé fysikální a meteorologické články v časop. akademie Neapolské a v jiných učených časop. italských.

Palotai Josef, učený benediktin, nar. se 26. čna 1806 v Kyseku v Uhrách. Původně jmenoval se Purgstaller. Školy gymn. navštěvoval v Kysku, později vstoupil do řádu benediktinů, studoval v Temešváru a v Kološi filosofii a byl r. 1827 v Pešti na doktora filosofie povýšen. Byv pak též na kněze vysvěcen odebral se znovu na univ. Peštskou, studoval tam řeči východní a byl tam povýšen též na doktora bohosloví. R. 1836 stal se profesorem filosofie ve Vácově a r. 1847 ředitelem gymn. ve Velké Kaniži, leč již rok na to byl povolán za profesora filosofie na univ. Peštskou a zvolen zároveň za opata svého řádu. Po přemožení revoluce z r. 1848 byl i P. od vlády Vídeňské obou těchto úřadů svých zbaven a odebral se do Uherských Starých Hradů, kde se výhradně studiu filosofie věnoval. Sepsal: *A bölcsészet elemei* (Počátkové filosofie, 2 sv. v Bud. 1846, 2 vyd.); *Propylaeumok a társasági philosophiához* (Propylaie k filosofii sociální, v Bud. 1843); *Philosophiai propedeutica* (v Pešti 1851); *Szépészet azaz Aesthetika, elemező módszer szerint* (Aesthet. dle analyt. meth. tamt. 1852). Uher. akademie věd jmenovala P-e r. 1848 skutečným svým členem.

Pálsson, jméno několika proslulých Islanďanů, z kterých 1) Bjarni, nar. r. 1719 v severním cípu Islandu, společně s Eggertem Olafssonem v letech 1751—57 na král. útraty konal cestu po Islandě se stanoviště přírodovědecko-hospodářského, r. 1760 jmenován jest prvním zemským fysikem na Islandě a získal sobě co takový veliké zásluhy o opravu poměrů zdravotních na řeč. ostrově. Zemřel 8. září 1779. — Jeho bratr 2) Gunnar P., nar. na Islandě r. 1714, byl po nějaký čas ředitelem latinských škol Holumských a zemřel r. 1791. Je znám co básník, obzvláště pak co svého času nejlepší a nejdůkladnější znatel a vykladatel starých severních pověstí. — 3) Svann P., nar. na Islandě r. 1762, studoval lékařství na vysokých školách Kodaňských, konal v letech 1791—93 přírodovědeckou cestu po Islandě, kdež později byl dosazen co lékař okresní, a kdež i zemřel r. 1840. Je znám co spisovatel rozličných důkladných pojednání pří-

rodovědeckých, zejména výňatků z denníku na cestě po Islandě (*Udtog af en Dagbog, holden paa en Reise i Island*) ve spisech společnosti přírodovědecké. *Mü.*

Palšović Antonín, bohosl. spis., nar. se v Trnavě 1771, v semeništi Prešpurském nabyl duchovního vzdělání a byl 1794 na kněze posvěcen. Duchovní správu co kaplan vedl v mnohých osadách na venkově, r. 1817 ustanoven byl za faráře v Sobě, roku 1825 stal se arcijáhnem a dozorcem nár. škol v župě Topolčanské. R. 1836 jmenován děkanem kapituly Prešpurské. R. 1842 stal se ředitelem semináře u sv. Emericha v Prešpurku, kdež † 1864. Seps.: *Všenauka krestonsko-katolická v 653 kázňách nedělných* (v Budíně 1856); *Nábožný výlevy; Poklady kazatelského řečníctva; Výklad nedělných evangelij; Sviatočné kasně.* P. byl také několik let co redaktor *Slovenských Novin* a *Věstníku vlády zemskey* činným.

Palugyay Emerich, maď. dějezpytec a statistik, nar. se v Mádu v stolici Zemplinské r. 1818 z rodiny šlechtické. Školy navštěvoval v Sátorrallya-Ujhelyi a v Košici, kdež právnická studia svá ukončil. Na sklonku r. 1840 vstoupil do služby státní při uherském místodržitelství, r. 1849 byl jmenován prozatímním županem stolice Peštské a později královským radou při uherském místodržitelství v Prešpurku. Seps.: *Ügyvédek Korszerü tervezet ügyében.* (O advokátech. Časový rozhled v Pešti 1841), *Verböczy István rövid életrajza* (krátký životopis Štěpána Verböczyho; tamt. 1842); *Megye-rendszer hajdan és most* (soustava župní nyní a jindy, 4 svaz., tamt. 1844—1848); *Turmezö oklevelekkel kisért jogtörténeti ismertetését* (právnicko-dějepisné studie o Turmezöském diplomu; tamt. 1847); *Történeti vázlatok Dalmátiának hazánkhozi viszonyairól* (dějepisný náčrt v poměru Dalmacie k Uhrám, tamt. 1852); *Magyarország töcténeti, földunti s állami legujabb leirása* (nejnovější historicko-geografický a statistický popis Uher, 4 sv. tamt. 1855) a j. v.

Pambour, François Marie Guyonneau hrabě, nar. se r. 1795 v Noyenu, byl s počátku důstojníkem v dělostřelectvu a v generálním štábu franc. armády, vystoupil r. 1828 jako kapitán ze služby a žil v Paříži. Sepsal: *Traité théoretique et pratique des machines locomotives* (v Paříži 1835); *Théorie analytique des machines à vapeur* (tamt. 1844); *Calcul de la force des machines à vapeur* (tamt. 1845), a veliké množství učených článků z oboru mechaniky a mathematiky do rozličných učených časopisů franc.

Pančić Josef, dr. lék., znamenitý přírodozpytec a profesor srbský, nar. se r. 1814 v Brebiru poblíž města Nového v Přímoří charvátském. Gymnasium navštěvoval v Rjece a filosofii studoval v Záhřebě. Náchylnost k přírodním vědám přiměla P-e k studiu mediciny na universitě v Pešti, kdež byl r. 1842 za doktora povýšen; nemínil se však s počátku praktickému lékařství oddati, nýbrž spytováním přírody se obírati, pročež odešed do Vídně navštěvoval v l. 1845—46 přednášky Endlicherovy, načež přijal nabídnuté mu místo krajského lékaře v Kragujevci v kníž. Srbském, kterýž úřad po 7 roků zastával. R. 1853 obdržel konečně místo profesora přírodních věd na lyceu v Bělehradě, kde až dosavad působí. Od r. 1868 jest P. rektorem veliké školy. Vědecké práce, obzvláště z oboru botaniky, sjednaly P-ovi slavné jméno v učeném světě daleko za hranicemi Srbska, a vyznamenán byl od více učených spolků zvolením za úda; tak jest zejména údem srbského učeného družstva, Vídeňských spolků: botanického a geografického, botanické společnosti v Řezně a Société des naturalistes v Cherbourgu. Díla P-em sepsaná jsou následující: *Ribe u Srbiji* (1860); *Živi pesak u Srbiji i bilje što na njemu raste* (1863); *Zoologija* (1864); *Flora u okolini beogradskoj* (1865); *Ptice u Srbiji* (1867); *Mineralogija i geologija* (1867); *Botanika* (1868); *Kopaonik i njegovo podgorje* (1869); *Gradja za faunu kneževine Srbije* (1870); *Nešto o našim Šumama* (1870). Mimo to vydal P. společně s prof. Visianim *Plantarum serbicarum pemptas* (1860) a *Plantae serbicae rariores aut novae* (1862). Mnoho pojednání z pera P-ova obsaženo jest v rozličných přírodovědeckých časopisech. Velikých zásluh získal si P. spořádáním a zvelebením přírodnického kabinetu srbských vysokých škol. *Šč.*

Pandiani, Costantino cavaliere, žijící sochař italský, narozen r. 1837 v Miláně. Při jeho dílech chválí mnozí jistou plastičnost a bedlivé provedení, jiní zase pohřešují v nich dosti jemného výrazu. Ke zdařilejším z nich náležejí: mramorová socha *etrurské bohatýrské Camilly; Jaro; Eva* (mramorová soška); *Krištof Kolumbus* a *Beno dei Gozzadini*, sochy pro galerii Viktora Emanuela v Miláně. *Mü.*

Panini Giampolo (též Pannini, Giovanni Paolo zv.), italský malíř, nar. v Piacenze r. 1695, † v Římě r. 1768. Vzdělávav se doma v architektuře a v perspektivě odebral se do Říma, kdež zejména pilně se učil dle návodu Andrea Lucatelliho a Benedetta Luttiho, pracovav po nějaký čas též ve způsobě Salvatora Rosy, jen že jeho malba pozbyla pak poněkud své rázností. Byl údem akademie Římské a od r. 1732 též údem akademie Pařížské. K nejzdařilejším obrazům jeho náležejí: *Vnitřek chrámu Svatopetrského v Římě* (v Louvru Pařížském); *Zbytky staveb slohu dorického*, vynikající obzvláště zdařilou vzdušnou perspektivou (tamtéž), a *Pohledy z Fora a Colossea Římského* (v Castle Howardu v Anglii). Mnohé z jeho maleb ryli P. Augier, P. le Bas a j. *Mü.*

Panizza, Bartoloměj rytíř, lékař a přírodozpytec, nar. r. 1785 v Pavii. Odbyv s prospěchem výborným studia lékařská vstoupil co ranhojič do vojska Napoleona I. Později vzdal se postavení toho, a zabývaje se výhradně studiemi anatomickými v oboru tom záhy tak vyniknul, že udělena mu byla profesura pitvy na universitě v Pavii. Za výtečné působení své ve vědě anatomické, zejména za mnohá původní objevení a důmyslná badání v anatomii porovnávající jmenován byl P. skutečným členem akademie Milánské: *Instituto di scienze, lettere ed arti.* Roku 1838 udělen P-ovi řád železné koruny, následkem čehož povýšen byl roku 1842 v dědičný stav rytířský. Z četných spisů P-ových dlužno připomenouti: *Annotazioni anatomico-chirurgiche sul fungo midolare dell' occhio e sulla depressione della cateratta* (v Pavii 1821); *Osservazioni antropo-zootomico-fisiologiche* (v Pavii 1830); *Sopra il sistema linfatico dei rettili* (1833). Spis tento uznán od učenců na slovo vzatých za nejlepší práci P-ovu. Později vydal ještě: *Ricerche sperimentali sopra i nervi*, kteréž dílo také jazykem německým vyšlo pod názvem: *Versuche über die Verrichtungen der Nerven. Mit Insätzen von Karl Schneemann*, r. 1836 v Erlangách. V *Giornale dell Instituto lombardo* vydal P. množství výborných pojednání jako: *Annotazioni zootomico-fisiologiche sopra i rettili* (1847); *Ricerche sul sistema linfatico dei rettili e specialmente sulle vesicole pulsanti della Salamandra terreste e dell' acquajuola*; pak *Osservazioni sopra i canali deferenti e le vesicole seminali* (1851). Spisy P-ovy přešly překladem v literatury cizí, zejména přeloženy u většině na jazyk francouzský a německý. Přední odborní časopisy vědecké v literatuře něm. toho času, *Müller's Archiv für Anatomie*

atd., a *Froriep's Notizen aus dem Gebiethe der Natur und Heilkunde* přinášely pravidelně práce P-ovy v plném doslovném překladu. P. zemřel u vysokém stáří 82 roků v Pavii 17. dub. 1867.

Panjevac, ves v knížectví Srbském v kr. Jagodinském, má 580 obyvatelů a smírčí soud. Zde se narodil pověstný v dějinách srbských Koča (Petrović) Kapetan, jenž r. 1787 s Rakušany proti Turkům bojoval, kterouž válku národ srbský podnes Kočinrat (v. t.) jmenuje. *Šš.*

Pankreas v. Slinivka v hl. d.

Pannasch, Antonín von (v. hl. d.) vzdav se velitelství nad národní obranou obdržel úřad v archivu rak. ministerstva války, v kterémž setrval až do své smrti, kteráž jej stihla 6. říj. 1855 ve Vídni. Z jeho dramat uvádíme ještě: *Johnson's Tod; Czerny Georg* (hist. drama v 5 jed.); *Das Labyrinth der Liebe* (veselohra v 5 jed.) a *Er lebt* (vesel. v 1 jed.).

Panneels, Willem van, nizozemský malíř a ryjec, nar. v Antorfě ok. r. 1600, květl v letech 1630—38. Byl žák Rubensův a pracoval též v rozličných městech německých, zejména odebral prý se z Rýno-Kolína do Frankfurtu nad Mohanem. I v Madridě prý nějaký čas pracoval. Z jeho menších, avšak velmi duchaplně a půvabně dle jeho mistra leptacím spůsobem provedených rytin náležejí k nejzdařilejším: *David, utínaje hlavu Goliášovi; Scati tři králové; Strojící se Venuše.* Dle něho ryl Konrad Woumans řadu podobizen starých Burgundských a Brabantských vojvod a hrabat. *Mü.*

Panse Karel, nar. se 1798 v Naumburku, žil ve Výmaru co soukromý učitel, až r. 1832 převzal redakci Výmarských novin; r. 1835 stal se profesorem dějin a německé literatury tamtéž. Seps.: *Launen meiner Muse* (1826 ve Výmaru, 2 sv.); *Geschichte des preussischen Staates* (v Berlíně 1827, 6 sv.); *Frankreich und Europa* (v Lipsku 1830) a j. v. Roku 1823 počal vydávati kritický časopis *Prometheus* a r. 1826 měsíční zábavník *Der Eremit.*

Panselinos Manuel, mnich a malíř z města Thessaloniky, květl v XI. nebo XII. stol. a považuje se za vlastního původce č. zakladatele novější tak zv. byzantinské malby. *Mü.*

Pansner J. H. Lor., nar. se 1777 v Arnstadtu; vybídnut vládou ruskou podnikl geometrické měření hranic rusko-čínských a byl až do 1836 ředitelem obchodní školy v Petrohradě, kde † 1851. Sepsal: *Pyrotelegraph* (v Petrohr. 1801 a 1829); *Resultate der Untersuchungen über die Härte und spezifische Schwere der Mineralien* (tamtéž 1818); *Versuch einer deutlichen Darstellung der Methode Distanzen durch den Schall zu bestimmen* (tamtéž 1812); *Versuch einer tabellarischen Übersicht der russischen Münzen* (2. vyd. tamtéž 1833).

Panum Petr Ludvig, lékař, nar. se 19. pros. 1820 v Rönne na ostrově Bornholmu, jest od r. 1853 profesorem fysiologie na universitě v Kielu a od r. 1859 členem král. dánské společnosti učených. Sepsal: *De förste Begyndelsesgrunde i Naturlaeren* (1845); *Om Fibrinen i Almindelighed og om dens Coagulation i Sardeleshed* (1851); *Physiologische Untersuchungen über das Sehen mit zwei Augen* (v Kielu 1858) a mnohé jiné menší ofthalmologické a nasografické práce.

Panvic, staročitná rodina, jak se podobá, z Lužic, ze Slezska a Kladska do Čech přibylá. Dělila se na několik větví, tak na př. v tit. z r. 1534 připomíná se Antonín P. z Rotlevu, v tituláři z r. 1589 přichází Sigmund P. z P. na Bošíně; r. 1628 žil Kašpar P. z Kutelovic, cís. ritmistr, který byl t. r. přijat za obyvatele kr. Českého. Nejčastěji však připomíná se v Čechách ta větev, která se psala z Lomnice a užívala v erbu štítu na příč rozpoltěného, jehož dolní polovice černé barvy, horní pak na dvě části rozštípena, z nichž pravá bílá a levá červená jest, a nad helmem dvou rohů bůvolových. — V druhé čtvrti XVI. stol. drželi P-ové Lom. statek Chodov (Chudobu?), z nichž r. 1556 připomíná se Bartoloměj P. a později v l. 1580—1615 jiný Bartoloměj P. na Chodově. Tento měl za manželku Juliánu z Chodova, byl poručníkem sirotků Slepotických, prodal r. 1609 k jich ruce statek Hradišťský, a připomíná se ještě r. 1615; téhož času žil také Václav P. z Lom., který zemřel r. 1606 a pochován jest v kostele Bystřickém blíž Libáně v Bydžovsku. — V minulém století (1758) připomíná se Frant P., který byl kanovníkem Královéhradeckým. — V hrabství Kladském a knížectví Slezském kvetou P-ové již od XIII. stol., a jmenovitě připomínají se v knížectví Hlohovském již r. 1297 a 1312 mezi předními rody šlechtickými. Dělili se tu tolikéž v několik větví, totiž ve větev: *a*) Albendorfskou a Rengersdorfskou, *b*) Lomnickou, c) Mechvickou, *d*) Piskořinskou a Vikolickou, a drželi i drží až po tu chvíli rozličné zboží v Slezsku a Kladsku. *Ra.*

Paon, Louis le, franc. kreslitel a malíř bitev v Paříži, nar. ok. r. 1740, † r. 1785. Za svého mládí byl vojákem, načež věnovav se umění studoval s obzvláštní pilností anatomii koňů. Stal se pak soupeřem Casanovovým (v. t.), jemuž sice co do barvitosti a zápalu se nevyrovnal, nad nějž ale v kresbě a věrnosti předčil. Někteří za to mají, že byl i jeho žákem, což ale až posud není rozhodnuto. Čelnější z jeho maleb jsou: *Obležání tvrze Svatofilipské, Obležání Granady* (ryl Godefroy) a podobizny *Lafayetta* a *Washingtona* (ryl Noel le Mire). *Mü.*

Paonazzo, ital., tolik co fialový; od krásné barvy, jakou jest po přednosti páv (*paone*) částečně ozdoben. Slovo to se brává zejména při barvě talárného obleku, jehož právem někteří duchovní dle vyššího stupně bývají vyznamenáni: u př. „papežský komorní pán *in abito* p.“ (v hábitě fialovém, v klerice fialové). *Dcha.*

Pap Ignác, maď. spisovatel, nar. se 1800 ve Vesprimu; studia svá konal ve Vesprimu a Pešti, kdež filosofii a později medicinu poslouchal. Co praktický lékař usadil se ve svém rodišti, kdež jej později kapitula kanovnická za svého lékaře zvolila. Práce své literární, které se rozličných oborů týkají, uveřejňoval buď různě po časopisech aneb je samostatně vydával, jako hlavně *Eredeti holmi* (originalie, ve Vesprimu 1826); *Magyar Poesis* (maď. básnictví, tamt. 1827); *Magyar ortographia tanitványok számára* (uherská ortografie, tamt. 1830); *Ekhó* (Ozvěna, tamtéž 1832); *Marhadög* (O dobytčím moru, tamt. 1842); *Sebészi Almanach 1843* (chirurgický almanah); *Ékesszóllástan* (Rhetorika, tamt. 1847) a j.

Papineau Louis Jos., státník angl., nar. se 1787 v Montrealu na Kanadě z rodiny z Francie vystěhovalé, r. 1810 otevřel v Montrealu advokátskou kancelář; roku 1814 zvolen za Montreal do sboru zákonodárného byl hlavou oposice proti těm, kteří hlasovali pro spojení obou Kanad; několikrát byl předsedou jmenovaného shromáždění, v jehožto záležitostech vícekráte do Anglie cestoval, kdež sbudil co výtečný řečník všeobecnou na se pozornost. R. 1837 byl hlavou kanadského povstání a utekl se po nezdaru zámĕrů svých do Spojených Obcí severoamer., navštívil též na nějaký čas Paříž; amnestován vrátil se později do Kanady, kde opět se postavil v čelo strany republikánské.

Papke Jeremiáš, nar. se r. 1672 v Greifswaldu,

byl od r. 1732 profesorem mathematiky na universitě svého rodiště a † r. 1736. Proslavil se spisy: *De phaenomenis quibusdam coelestibus* (v Greifsw. 1702); *De ventis in atmosphaera* (tamt. 1708); *De conjunctionibus planetarum et conjunctione Mercurii cum sole* (tamt. 1710); *De effluviis corporum naturalium ex atomorum doctrina* (tamt 1726) a j.

Papłoński Jan, filolog polský, profesor porovnavací jasykovědy slovanské na vysokých školách Varšavských a akademii římsko-katolické, ředitel ústavu hluchoněmých a člen rady pro veřejné vychování v království Polském, nar. se r. 1819 v městečku Vidzech v Kovenské gubernii. Ukončiv studia gymnasialná ve Vilně odebral se na univ. Moskevskou, kdež se kandidatem filosofie stal. Z Moskvy povolán byl za profesora do Varšavy, kdež na realném gymnasiu, v akademii pěkných umění a šlechtickém ústavu vyučoval. Později působil co starší censor u Varšavské censury a dohlížitel nad školami, až se mu místa profesorského pro porovnavací jazykozpyt na universitě tamější dostalo. Mimo různé vědecké články a rozbory kritické, uveřejněné v časopisech polských jakož v Encyklopedii povšechné, vydal o sobě r. 1862 překlad Helmoldovy *Kroniky slovanské* a r. 1864 *Lekcyje wstępne o filologii porównawczej słowiańskiej.* V jazyku ruském napsal: *Úvahy filologické o jazyku ruském u porovnání se staroslovanským a jinými jazyky slovanskými* (1841); *O literatuře polské* a j. v.

Papon Jean Pierre, nar. se 1734 u Nizzy, byl učitelem humanior a rhetoriky v Marseilu, v Lyonu a jinde, později bibliotekářem v Marseilu, a † v Paříži 1803. Seps.: *Voyage de Provence* (1780 a 1787, 2 sv.); *Hist. de Provence* (v Marseillu 1777—86, 4 sv.); *Epoques mém. de la peste* (tamtéž 1800, 2 sv.); *Hist. de la révolution* (vyd. od jeho bratra 1816, 6 sv.).

Papratnica, pravosl. klášter v Bosně, v nahii Maglajské, leží pod pohořím Borogovo zvaným. Založil jej srbský král Dragutin († 1317), a jeho synové Vladislav a Urošica, kteří zde i odpočívají, dostavěli klášter. Od Turků spustošen ležel dlouho v zsutinách, a teprv r. 1856 byl opraven. *Šč.*

Papużyński, polský malíř z Krosna rodilý, kdež i poslední léta svého života strávil († 1820), pracovav ponejvíce pro tamější kapucíny. V kostele jich nacházejí se od něho čtyry oltářní obrazy, představující *Sv. Františka Seraf.*, *Sv. Felixe*, *Sv. Antonína* a *Bolestnou Matku Boží.* V kůře tamějšího kláštera vyobrazil *Umučení Páně* a v refektáři ozdobil stěny několika malbami. *Mü.*

Para du Phanjas François, učený jesuita, nar. se 15. led. 1724, byl během času učitelem v Marsilii, Grenoblu a Besançonu, po zrušení řádu pak žil v Paříži a † v kv. 1797. Sepsal: *Théorie des êtres sensibles ou Cours complet de physique spéculative experimentale systematique et geometrique* (v Paříži 1772, 4 svaz.); *Principes du calcul et de la geometrie* (tamt. 1773); *Élements de physique* (tamt. 1781); *Theorie des nouvelles découvertes en genre de physique et de chimie* (tamt. 1786) a j.

Parafianc, fr., něm. *Seitenwehr*, poboči, v polním pevnitelství násyp umístěný v bocích ohražené posice na záštitu posádky proti nepřátelské střelbě z boků. *Čský.*

Paraguay (v. hl. d.). Dějiny. R. 1858 se mřel president Don Carlos Antonio Lopez, jenž po celých 18 let vládl téměř neobmezeně P-em, a přenesl hodnost presidentskou v závěti své na syna Franciska Solana Lopeza. Za jeho vlády zapletl se P. do několika válek se sousedy, zejména s Brasilií. V sousedním Uruguayi (v. t.) stáli totiž proti sobě v boji Blancos (Bílí) a Colorados (Barevní); Brasilie pak ujala se náčelníka těchto posledních, totiž generala Floresa, a hrozila, že zemi ve prospěch jeho vojskem svým obsadí. P. zadal proti tomu 30. srp. 1864 protest, nicméně vnikli však Brasilští v říj. 1864 do Uruguaye, a tím zavdán podnět i k válce mezi P-em a Brasilií. Když pak Brasilští během času Florensovi v Uruguayi na presidentský stolec dopomohli, obrátil se i tento stát proti P-i. V záležitostech obchodních znepřátelil si v této době P. i republiku Argentinskou, a 4. kv. 1865 uzavřela Brasilie, Uruguay i republika Argentinská proti P-i spolek, a počaly vésti proti této republice společnou válku. P-ští hájili se nad míru hrdinně, tak že válka trvala s malými přestávkami až do r. 1870, kdež skončila pádem pevnosti Humaity, dobytím Asuncionu a smrtí diktatorovou. Mír byl uzavřen 20. čna 1870, a P. byl nucen povoliti svobodnou plavbu po řekách P-i a Paraně. Válku p-skou vypsal Thompson (1869).

Parascenium (z řec.) nazýval se při divadlech řeckořímských dle jedněch vchod na jeviště, dle jiných prostranná místnost k uschování potřebného k divadelním představením nářadí; dle jiných dokonce též jen pokoj k oblíkání a převlíkání se herců, naše garderoba.

Parasole Norsini Leonardo, italský dřevoryjec, nar. v Římě ok. r. 1570, † tamtéž ok. r. 1630. Jeho díla vynikají přesnou kresbou a bedlivou řezbou. Ke zdařilejším z nich náležejí: *Zvěstování P. Marie* dle Tempesty; dřevotisky v Rostlináři papežského lékaře Castora Durante, vyd. na rozkaz papeže Sixta V., dřevotisky v Novém Zákoně, arabsky a latinsky vyd. — Jeho manželka Isabela, sestavivší knihu rozličných ženských prací díla drhaného, vyšívaného atd., ryla výkresy k ní sama ve dřevě, podobněž i mnohé správně provedené byliny v Rostlináři knížete Cesiho z Aquasparty. Pracovala v Římě ok. r. 1600 a zemřela tam v 50. roce svém. — Její sestra Geronima ryla ponejvíce dle Antonia Tempesty, a k nejzdařilejším jejím dílům náleží řada *výjevů ze života sv. Antonína* a *Boj Centaurů s Lapithy.* *Mü.*

Paravey, Charles Hippolyte de, nar. se 25. září 1787 ve Fumay, v depart. Ardennském, byl od r. 1816 až do 1822 inšpektorem na polytechnice Pařížské a později franc. státním inženýrem, v kterémž úřadě setrval až do r. 1848, v němž dán jest na odpočinek. P. proslavil se z oboru astronomie a věd přírodních mnohými spisy, z nichž uvádíme: *Aperçu des Memoires sur l' origine de la sphère et sur l' âge des zodiaques égyptiens* (v Pař. 1821); *Nouv. considerations sur le planisphère de Dendèra* (tamt. 1822); *Essai sur l' origine unique et hieroglyphique des chiffres et des lettres de tous les peuples* (tamt. 1826); *Essai sur quelques zodiaques apportés des Indes* 1833 v *Annal. de phil. chrétienne*); *Astronomie ancienne et égyptienne et astronomie chez les Japonais et les Chinois* (tamtéž).

Paravicini [paravičíny] Tito Vespasiano, žijící (?) stavitel a malíř architektury v Benátkách. Od r. 1840 zastával v řečeném městě ředitelství polytechnické školy, a obnovil též mnohé z tamějších krásných středověkých paláců, šetře při tom bedlivě původního slohu. Maluje též velmi zdařile obrazy architekturní. *Mü.*

Parcellis, též Percellis 1) Jan, holandský malíř a ryjec XVII. stol., nar. v Lejdě ok. r. 1597, † v Leyerdorpě roku neznámého. Učil se u H. C. de Vrooma, a pozorovav s nebezpečím života rozličné zjevy rozbouřeného moře uměl je též ve vší jich hrůze představovati. Z jeho rytin zasluhují

býti jmenovány: 12 menších námořských předmětů a 12 listů s loďmi spojených provincií holandských. — Jeho syn **2)** **Julius P.** pracoval v témže oboru a s týmtéž úspěchem co otec. *Mü.*

Parczewska Róża, polská malířka, dcera plukovníka a statkáře na Litvě **Ignáce P-kého**, a Salomey z Dziewońskich, nar. se 15. září 1799. Strávivši mládí své v osamělosti venkovské zasvětila je výhradně rodině a skutkům dobročinným. Jedinou zábavou jí byla malba, ku kteréž cítila v sobě zvláštní povolání a zalíbení. Není nám povědomo, kdo ji v tom vyučoval, avšak díla jí provedená svědčí, že v umění tom neobyčejného stupně dosáhla. Malovala se stejným úspěchem jak v oleji, tak i v miniatuře. Oblíbivši sobě milé zákoutí v lůně své rodiny vydala se toliko jednou r. 1847 na malou cestu po vlasti a navštívila i Varšavu; avšak ochrnuvši na to strávila pak delší čas na lůžku a skončila život svůj prudkým neduhem 20. říj. 1852, pochována jsouc ve farním kostele v Němenčíně. Čelnější z jejích maleb olejních jsou: *Proměnění Páně* dle **Rafaela**, dříve v katedrále Vilenské, později přeneseno do kostela Němenčínského; *Neposkvrněné početí Panny Marie* v kostele bernardinském v Kretyndze; *Matka Boží* v kostele Żydomlaňské; *Bolestná Matka Boží*, velmi zdařilá to kopie s obrazu neznámého mistra vlaského; *Zjevení se Pána Krista apoštolům* dle **Rembrandta**; *Vysvobození sv. Petra ze žaláře*, kopie s **Pompea Battoniho**; *Pán Kristus rozmlouvající s Nikodemem; Spící sv. Romuald; Hlava Pána Krista; Pán Kristus mezi Farizei; Matka Boží; Soud sv. Pavla; Podobizna Žofie Potocké* dle **Lampiho**; *Sv. Maria Egyptská*; z jejích miniatur pak: *Pán Kristus; Ludvík XIV.; Ludvík, kníže Burgundské; Paní de lo Vallière; Paní de la Rochefoucauld; Van Dyck malíř* (vesměs dle **Petitota**); *Sv. rodina* dle **Rafaela** a *Pán Kristus žehnající mládeži* dle **Overbecka**. *Mü.*

Paré (v. hl. d. **Partsch**) Frant. Xav., narodil se 30. led. 1760 v Duchcově co syn chudých rodičů, stal se vokalistou v Jihlavě; později odebral se do Prahy, kde studoval filosofii a práva a vyučováním v hudbě skrovnou výživu nalézal, později řídil operu u společnosti divadelní Frant. Spenglera. R. 1800 jmenován jest ředitelem kůru v Tejně na Starém městě Pražském. Vynikaje důkladným vzděláním v hudbě sepsal i mnohé skladby hudební, zejména ofertoria, graduale, mnoho písní i výborná kvarteta, jakož i jednu kantatu, čtyři mše a velkou mši koncertní, též operu *Viktor a Heloise*, která se již v letech 1793 a 1794 provozovala; nejzdařilejší části skladby té jsou sbory čarodějnic a arie královny. † 6. dub. 1822. (*Čechoslav* r. 1825 str. 390; *Dlabač* str. 426.)

Pareus 1) **David**, též Wängler jmenován, znamenitý theolog, nar. dne 30. pros. 1548 ve Frankensteinu v Horním Slezsku, studoval v Heidelberku, byl kazatelem v Schlechtenbachu, učitelem v Heidelberku, pak opět kazatelem v Hemsbachu, v Oggersheimu, ve Vinzingách, r. 1584 v Heidelberku představeným v *Colegium sapientiae*, r. 1592 radou, r. 1598 profesorem theologie, a † v Heidelberku 13. čna 1622. P. působil hlavně pro sjednocení reformovaných a luteránů, spracoval tak zvanou Novoměstskou bibli a vydal mnoho spisův. — Syn jeho **2)** **Jan Filip P.**, nar. 24. kv. 1576 v Hemsbachu, † 1648 co ředitel gymnasia v Hanavě, byl výborným theologem a kritikem.

Paris Jan, nar. se r. 1829 v Čechách, vstoupil po skončení filosofických studií na nějaký čas do kláštera maltezského, později z něho vystoupil a studoval práva na vysokých školách Pražských. Po skončení těchto studií odebral se do Vídně a stal se tam úředníkem v cís. dvorní knihovně. P. pěstoval s velikou zálibou vědu historickou, zejména odbor numismatický, a sebral veliké množství památných mincí a autografů. Mimo některé menší beletrické práce, kteréž uveřejnil v *Lumíru*, podal v *Památkách archaeologických* důkladnou monografii hradu **Rohosce** v Boleslavsku, jakož i genealogický přehled rodu hrabat **Desfours-Walderode**. Též pracoval o *příruční knize pro sběratele autografů*, když jej 20. kv. 1861 v Praze předčasná smrt zachvátila.

Parise Jean, franc. médailleur XVII. stol., byl za vlády královny Kristiny povolán do Štokholmu, kdež provedl rozličné medalie, vztahující se ku vládě řečené královny a jejího nástupce Karla Gustava. † r. 1655 ve Švédsku na statku Lecko. *Mü.*

Paříž (v. hl. d.) byla ve válce francouzsko-německé z r. 1870—71 dne 19. září 1870 od Němců obklíčena a od 27. pros. z východu, od 5. led. 1871 z jihu a od 21. led. konečně i ze severu bombardována. Z jihu donášela střeliva až k paláci Luxemburskému, k Pantheonu a ku chrámu Sv. Sulpice. Jakkoliv P-ská posádka učinila několik zoufalých výpadů (a sice zejména 28.—30. říj. 1870 směrem k Brie a Champigny, 21. pros. opět směrem k Le Bourgetu, 18. led. směrem k Mendonu, Clamartu a Le Bourgetu a 19. led. směrem k Versailu), byla P. nucena 28. led. 1871 kapitulovati. Dne 1—3. břez. vešla část pruského vojska do Paříže, a císař Německý měl v Hippodromu v Longchampsu vojenskou přehlídku. Od konce března pak až do květ. byla P. jevištěm hrůzného řádění komunalistů, kteří celé Tuillerie, větší část Louvru, Palays royal, Palais Luxembourg (z části), radnici, soudní palác a velkou část ulice Rivoli pobořili. I sloup Vendômský byl 16. kv. 1871 na rozkaz komunální vlády rozbořen. Ostatně viz čl. **Francie** v Doplňku str. 199 a 200.

Pařízek z **Pařízku**, česká rodina staročitná, která kvetla již v XV. století a užívala v erbu štítu bíle a červeně šachovaného, jsouc v držení zboží šosovního i zemského ve východních Čechách. — R. 1513 přichází **Čeněk P.** na Radboři a **Oldřich P.** na sněmu a v smlouvách rozličných; v titul. z r. 1534 čteme **Čeňka** a **Ctibora P-ska**, pak **Jana P-ska**, **Oldřicha P-ska** na Radboři a **Václava** na Sukdole. **Jan P.** držel tehdáž tvrz Lorec u Kutné Hory, a měl za manželku Kateřinu ze Svárova; r. 1558 byl však již mrtev. **Hendrich P.**, syn Oldřichův, prodal ještě před shořením desk statek svůj Janovičky Adamovi z Říčan a vložil jej r. 1542 k ruce jeho znovu do desk. T. r. vyznal **Václav P.**, že před shořením desk prodal statek Hranici Václavovi Poplovi z Vesce a koupil r. 1544 od téhož Václava Popla statek Pašín. — V tit. z r. 1556 přichází **Václav P.** na Svojšicích, pak **Jan P.** z Pařízku. R. 1573 byl na sněmu **Oldřich P.**, a v tit. z r. 1589 čteme **Oldřicha P-ska** ve Sviništanech, pak **Hendricha** a **Jáchima P-sky** z Pařízku. *Ra.*

Parker, sir William (v. hl. d.), stal se r. 1863 admirálem a † 12. list. 1866.

Parma Giulio, spisovatel, nar. se v Zadru (kdy?). Práva studoval v Pádově, kde též hodnosti doktorské dosáhl; co advokát usadil se ve svém rodišti, kde † 1836. Seps.: *Dei più semplici mezzi onde rianimare l' agricoltura dalmatina* (v Benát. 1790); *Instrusione di agricoltura pratica pei contadini della Dalmazia* (tamt. 1793); *Analisi critica del piano di scolastica educazione esposto dal Francesco*

Dre Segnemanovich (v Zadru 1808). Zvláštního jména sjednal si v Dalmacii skládaním slavnostních a jiných příležitostných básní.

Paroy [paroa], Jacques de, franc. malíř na skle, nar. v Saint-Pourcainu sur Allier v Alvernii ke konci XVI. stol. Vzdělávav se v Římě u Domenichina odebral se odtud k dalšímu vzdělání svému do Benátek, načež usadiv se v Paříži malbami tam ozdobil okna v presbyteriu chrámu Saint-Merry, navrhl též pro kaplu téhož kostela kresby, *Rozsudek nad Zuzanou* představující, kteréž pak Jean Nogare na skle provedl. V Gannatě maloval na skle pro tamější velkou kapli obrazy *čtyř otců církevních*, vypodobniv při tom arcibiskupa Aixského a jiného pána s Filhotu. Ke konci XVII. stol. † v Moulinsu, dosáhnuv neobyčejně vysokého věku 102 let. *Mü.*

Parris E. T., novější malíř genru, v Londýně žijící. Jeho malby vynikají půvabností motivů, skvělou barvitostí a jemným provedením. Ke zdařilejším z nich náležejí: *Nevěsta* (z r. 1831); podobizna královny Viktorie (ryl Wagstaff), a *Zrušená přísaha* (ryl J. C. Bromley). *Mü.*

Parrocel, též Parocel, jméno umělecké rodiny francouzské, jejíž čelnější údové jsou: **1)** Joseph, malíř a ryjec, nar. v Brignollesu v Provincii r. 1648. Jelikož jeho otec Barthélemy, byv též malířem, již r. 1660 zemřel, učil se mladý Josef umění u staršího bratra svého Ludvíka v Languedoku, stráviv 8 léta u něho, načež odešel do Paříže. Pobyv tu 8 léta odebral se pak do Říma, kdež obzvláště přátelské obcování s na slovo vzatým malířem bitev, Bourguignonem (v. t.), rozhodný vliv naň mělo. Prodlev 8 let v Italii a navštíviv kromě jiných měst na delší čas i Benátky, odebral se r. 1675 podruhé do Paříže, kdež rok na to se stal údem akademie a r. 1708 radou téhož ústavu. Ministr války Louvois dal jím jednu z jídelních síní v invalidovně malbami ozdobiti, a rozličné bitvy pro Versail a Marly vymalovati. Pro hlavní chrám Matky Boží (Notre Dame) v Paříži maloval P. *Sv. Jana Křt. na poušti kázajícího.* V museu Lyonském jest od něho zdařilý *Odpočinek několika jezdců.* Paprsky uměl P. výtečně podávati; avšak jeho barvy časem poněkud se potmívají, a též jeho kresba nebývá vždy docela přesná. Mnohé obrazy, jako řadu 48 *výjevů ze života Pána Ježíše* dle svých vlastních maleb duchaplně ryl spůsobem leptacím ve mědi. † r. 1704 v Paříži. — Jeho syn **2)** Karel, nar. v Paříži r. 1688, učil se s počátku u otce, později u la Fosse, a obdržev několik cen akademických odebral se pak do Říma s podporou královskou, a provedl tam několik obrazů historických. Po svém návratu do Paříže věnoval se výhradně malbě bitev, a jmenován jest r. 1745 profesorem. V tu dobu nařízeno mu, dopraviti krále do Flander a malovati tehdejší jeho válečnou výpravu, ve kteréž Karel P. se súčastnil co jezdec. Představil mezi jinými i *tureckého vyslance* před a po audienci v Tuileriích, kterážto malba i v gobelinech byla provedena. † v Paříži r. 1752. — **3)** Pierre P., syn svrchu jmenovaného Ludvíka, nar. v Avignoně r. 1664, † r. 1739, byl žákem svého ujce Josefa a v Římě Carla Marattiho. Z jeho maleb jmenují se co zvláště zdařilé: *13 výjevů ze života Tobiášova* v St. Germain-en-Laye, a z duchaplně spůsobem leptacím provedených jeho rytin *Triumf Amfitrity.* *Mü.*

Pars William, angl. kreslitel a malíř, nar. v Londýně r. 1742. Učil se v Shipleyově kreslitelské škole a na akademii St. Martinslaneské. R. 1764 obdržev cenu za obraz historický poslán jest od společnosti ochotníkův co kreslič s komisí k vypátrání starožitností do Řecka, kdež strávil tři léta, načež doprovázel Palmerstona na cestách po Švýcařích a po Italii. Roku 1770 jmenován jest údem akademie; r. 1775 poslala jej společnost ochotníkův opět do Říma, kdež ale † již r. 1782. Mnohé z jeho kreseb z Řecka byly Byrnem a j. ryty. *Mü.*

Parthenogenesis (z řec.), panenské plození. Až do let padesátých našeho století byla v zoologii i botanice všeobecně uznávána zásada, že každé pravé vajíčko jen tehdy na samostatného jednotníka se vyvinouti může, když bylo na ně súrodňující semeno mužské působilo. V posledních letech však pozorovány byly od přírodozpytců úkazy, jež učinily zásadu tu záhadnou a jež nasvědčují tomu, že v některých případech i bez súrodňujícího semene mužského jednotlivci povstávati mohou. Siebold úkazy tyto na základě vlastních zkušeností první ve spise *Wahre Parthenogenesis bei Schmetterlingen und Bienen als Beitrag zur Fortpflanzungsgeschichte der Thiere* (v Lipsku 1856) sebral. Namáhavými zkouškami Siebolda, pak proslulých včelařů Dzierzona, svob. pána z Berlepschů a Leukarta, podařilo se nejprvé dokázati p. u včel, při nichž se osvědčilo, že vajíčka, z nichž samečkové čili trubci včel povstávají, pouhou silou přírodní bez předcházejícího súrodnění semenem mužským, se vyvinují a dokázáno tudíž, že ke vzniku trubců není súrodnění potřebí. Dalším badáním vyšlo na jevo, že jako u včel, tak i u ostatního společenského hmyzu blanokřídlého, zejména u čmeláků, vos a mravenců se p. vyskytuje. Totéž se shledalo u některých ráčků z čeledi dafnidek (*Daphnida*), u jistých motýlů z čeledi molů (*Solenobia triquella* a *S. lichenella*), u vakonošce hlemejžďovitého (*Psyche helix*), u červců (*Coccida*) z rodu *Leucanium* a *Aspidiotus* a j. Srov. Leuckart *Zur Kenntniss des Generationswechsels und der Parthenogenese* (ve Frankf. n. M. 1858); A. Barthelemy *Études et considérations générals sur la Parthenogénèse* (*Annales des sciences natur. XII.*); a v jazyku českém článek Kotalův *O metagenesi a parthenogenesi u živočišstva* (Vesmír, 1871 číslo 11 a 12). *Bbk.*

Parthey Gustav (v. hl. d.) konal v posledních letech častěji cesty do Říma, kde se oblíbenými svými studiemi o starožitninách zabýval, a tam jej zastihla také náhlá smrt 2. dub. 1872.

Partikularisté jest v Německu název oné politické strany, která se spěčuje proti obmezování politických práv jednotlivých zemí ve prospěch sjednoceného, silného Německa.

Partini, žijící stavitel italský, provedl mezi jiným návrh k průčelí velikolepé katedrály Florentinské, kterýž se považuje za nejkrásnější z návrhů trojštítných, současně s ním zhotovených. *Mü.*

Parton Arthur, velmi schopný americký malíř krajin, v New-Yorku žijící, jehož malby toho druhu velice se chválí. *Mü.*

Partsch Xaver P., skladatel český v. Parč v doplňcích.

Parys Piotr, malíř polský, v první polovici minulého století v Krakově umění své provozovavší, pracoval ponejvíce pro Krakovského kastelána knížete Wiśniowieckého, měl pěknou sbírku obrazů, a z jeho vlastních maleb pochvalná zmínka se činí o obraze, jejž v oleji maloval r. 1729 pro arcikněze Lopackého při chrámě Panny Marie v Krakově, a na němž představil téhož *Jacka Lopackého, umývajícího nohy 12 kmetům v témže kostele P. Marie.* *Mü.*

Pasažerní hražení, tolik co dočasné, prozatímní polní hražení, na rozdíl od hražení stálého, permanentního. Viz čl. Fortifikace a Hražení. *Čský.*

Pascutti Antonio, ital. malíř, z Říma (dle jiných z Benátek) pocházející a v Paříži svoje umění provozující. Vzdělával se na Benátské akademii a maluje architektury, krajiny, dekorace a genrové obrazy. Jeho *Canal grande v Benátkách* jest velmi poeticky pojat a umělecky proveden, podobně velmi duchaplně a živě jeho *Ples Barcelonský*. Při Pařížské výstavě r. 1867 maloval P. dekorace na průčelí papežského oddělení. *Mü.*

Pasinelli Lorenzo, ital. malíř a rytec, nar. v Bologni r. 1629, † tamtéž r. 1700. V kreslení a v malbě učil se u A. Baroniho a u S. Contariniho; krom toho navštěvoval i školu Fl. Torreho. Pracovav nějaký čas v Turině a v Mantově odebral se do Říma. Stráviv nějakou dobu též v Benátkách změnil tam spůsob svého sestavování postav a svého orouhení dle spůsobu Pavla Veronského, načež se vrátil do svého rodiště. Z jeho maleb náležejí k nejzdařilejším: *Sv. František, křísící mrtvého* v kostele téhož svatého v Bologni; *Vjezd Pána Krista do Jerusaléma* v Certose Bolognské; *Téhož návrat z limbu* tamtéž. Z jeho rytin, leptacím spůsobem provedených, chválí se zvláště: *Mučennická smrt rozličných svatých; Sv. Jan Křtitel na poušti kázající*, a *Vraždění dítek* dle Guida Reniho. Dle P-ho ryli D. Bonavere, J. Fabri a j. Jeho návodem vzdělalo se též několik schopných žáků, zejména Ercole Pietro Fava. *Mü.*

Pasini, cavaliere Alberto, žijící malíř italský, z Brusseta u Parmy rodilý, a v Paříži, kdež u Ysabeye se vzdělával, umění své provozující. Maluje ponejvíce arabské a perské výjevy ve spůsobě velmi naturalistické. Co zvláště zdařilé z obrazů těch jmenují se: *Šach Perský na cestách po své zemi; Karavana na pouti; Kurýr v pustinách perských; Lov se sokoly na jezeře Urumaiahském*. Dostalo se umělci tomu již mnoho vyznamenání; mezi jiným udělen mu r. 1868 kříž čestné legie. *Mü.*

Pasković Jan, nar. se v Oseku 23. ún. 1803, † v Novém Sadě 24. kv. 1855. Gymnasialní studie odbyl ve svém rodišti, a později navštěvoval vyšší učiliště v Segedině a Šarošpataku. R. 1826 stal se advokátem, od r. 1826 do 1840 byl fiškálem ve Vukovaru. R. 1842 stal se sekretářem Karloveckého arcibiskupa a setrval v tom postavení až do r. 1849. Toho roku byl radou prozatímní vlády Vojvodoviny Srbské, načež v měsíci březnu poslán do Vídně, kde u centrální vlády národ Srbský zastupoval. Ve Vídni setrval až do srpna r. 1852, načež jmenován radou při Novosadském kr. soudu. Byl horlivý národovec, a obzvláště r. 1848—1850 získal si velikých zásluh o prospěch národní věci. *Sč.*

Passaglia Carlo (v. hl. d.) založil r. 1862 časopis *Mediatore*, který vedl tuhý boj proti římské kurii a její světské moci. Po událostech r. 1866, které považoval za dokonání sjednocení Italie, sám od dalšího vydávání toho listu, jenž se byl nyní zbytečným stal, upustil. Mimo v hl. d. uvedené spisy uveřejnil ještě: *Per la causa Italiana ai vescovi cattolici* (ve Florencii 1859); *Obligo del vescovo Romano e pontifice massimo di risiedere in Roma, quantunque metropoli del Regno italico* (tamt. 1861); *Della Scomunica* (tamt. 1861); *La questione dell' independenza ed unità d' Italia dinanzi al clero* (tamt. 1861) a j.

Passe (též de Pas, de Pass, van de Pass i Passaeus), jména umělecké rodiny holandské, zvláště v ryjectví vynikající. **1)** Krišpín de P. starší, kreslič a rytec, nar. se v Armuyden ve hrabství Seelandském ok. r. 1560. Vyučiv se v umění svém u Dirka Volkaerta Cornhaerta provozoval je pak v rozličných městech, zejména v Kolíně na Rýně, v Utrechtě, Amsterodamě, Paříži a Londýně. Rydlem vládnul, jak bylo třeba, velmi důrazně i velmi jemně, tak že mnohé z jeho rytin Goltziusovým po bok se staví. Ke zdařilejším z nich náležejí: *Podobizna Dánského krále Kristiana IV.*, *podobizna Anglické královny Alžběty v celé postavě; 13 výjevů ze života Ježíšova* a *19 výjevů z umučení Páně*. Krom toho uveřejnil dílo s rytinami *o rozměrech lidského těla* atd. — Jeho syn a žák **2)** Krišpín mladší, nar. v Utrechtě r. 1585, kvetl v letech 1607—45. Rytiny v Pluvinelově díle *o jezdectví* z r. 1629, zdají se, že pocházejí všechny od něho. — Dcera a žákyně Krišpína staršího **3)** Magdalena, nar. v Utrechtě okolo r. 1583, pracovala toliko rydlem s velikou bedlivostí a původností. Ve svých rytinách dle Elsheimera hleděla nápodobiti spůsob Hendrika Gondta, jemuž sice v účinku přísvitu se nevyrovnala, za to tím více docílila jemným vedením rydla a shodou barev. Její krajiny jsou zvláště zdařilé. — **4)** Šimon, nejmladší syn Krišpína staršího, nar. v Utrechtě r. 1591, byl i jeho žákem. Odebrav se do Anglicka ryl tam dílem podobizny, dílem i historické předměty. Z prvních jmenují se: *Král Jakub I. ve výklenku sedící; Anna, jeho manželka, na koni*; z druhých: *Pán Ježíš se žáky v Emausích* a *Svatá rodina*. Stráviv 10 let v Anglii odebral se do Kodaně, kdež i † co rytec královský a co úd tamější akademie. — **5)** Willem, druhý syn Krišpína staršího, nar. v Utrechtě r. 1590, učil se podobně u svého otce, načež odebrav se do Anglie došel tam svými rytinami, ponejvíce podobizny představujícími, pro výtečné jich provedení veliké pochvaly. K nejzdařilejším z nich náležejí: *Robert Dudley, hrabě z Leicesteru; Robert d'Evreux, hrabě z Essexu; George Villiers, vévoda Buckinghamský*. *Mü.*

Passemant Claude Simeon, franc. mathematik a strojník, nar. se r. 1702 v Paříži, byl s počátku obchodníkem, zanechal však později obchodu a oddal se zcela vědě mathematické. R. 1749 zhotovil pro Ludvíka XV. umělé astronomické hodiny, a obdržel za ně roční pensi a doživotní byt v Louvru. Sepsal: *Construction d'un télescope de reflection avec la composition de la matière des miroirs et la manière de les polir et de les monter* (v Paříži 1738); *Description et usage des télescopes, microscopes, ouvrages et inventions de P.* (tamt. 1763), a jiné články mathem. a mechan. v rozličných učených časopisech francouzských.

Passe-partout (v. hl. d.) v ryjectví sluje obrubou opatřená dřevěná deska nebo měděná plotna, uprostřed prázdná, kteráž jiné ryté plotně opět za rámec slouží. *Mü.*

. **Passini** Lodovico, ital. malíř akvarelista, v Římě žijící. Obrazy jeho vynikají malebností předmětů, bedlivým provedením a mocným účinkem. Co zvláště zdařilé z nich jmenují se: *Vyučování v náboženství v Římě; Nešpory ve chrámě sv. Pavla v Římě; Podělování chudobných jídlem u fortny klášterní; Vybírání desátku z ryb; Římský pasák* a *Římská pasačka*. *Mü.*

Passot Gabriel Aristide, žijící malíř miniaturní v Paříži, z Neversu rodilý. Vyučiv se v umění svém u paní Mirbelové, u Dubufea staršího a u Milleta obdržel za svoje díla rozličná vyznamenání, a r. 1852 i rytířský kříž čestné legie. R. 1855 měl v Pařížské výstavě 12 miniatur, mezi nimiž i podobiznu *prince Jeronyma*, a r. 1859 stejný počet maleb, mezi nimi podobizny *císaře Napoleona III.* dle Winterhaltera, a jeho matky, *královny Hortensie*, dle Gérarda. *Mü.*

Paszkiewicz Józef, malíř pol., žák Baccia-

rellího, žil ve Varšavě, kdež i † 1. říj. 1844 v 68. roce svého věku. Maloval obrazy kostelní, podobizny, krajiny a kopie rozličných maleb jiných mistrů. Po několik let byl i učitelem v kreslení při vévodské škole otcův piaristův ve Varšavě, v jichžto klášteře od něho se nacházejí v refektáři podobizny 6 zasloužilých otcův téhož řádu. V kostele trinitářském na Solcu ve Varšavě jest od něho oltářní obraz *Prozřetelnosti Boží nad ubohými a nemluvňátky*. Po smrti Bacciarellího bydlel P. nějaký čas v malárně zámecké, zaměstnávaje se opravováním některých obrazů tamějších. *Mü.*

Paszkowska Veronika, polská malířka, rodem z městečka Piščaca ve vévodství Podlaském, okresu Bialského, bydlela ve Varšavě, malovavši velmi zdařile v miniatuře. Ve sbírce krále Stanislava Augusta nacházely se od ní miniatury: *Dvě ženštiny s obnaženýma prsoma*; *Ranní modlitba* dle Greuze. Ke konci svého života ubytovala se řečená umělkyně na své útraty v klášteře sv. Rocha ve Varšavě, kdež i † 6. ún. 1842, čítajíc 72 let svého věku. Zanechala po sobě některé podobizny v miniatuře, mezi nimiž i *Tad. Kościuszko*, s kterýmž byla spřízněna, a *knížete Josefa Poniatowského*; krom toho zanechala i rozličné akvarely, krajiny a pod. představující. *Mü.*

Paszkowski 1) Josef, vojín a spisovatel polský, nar. se ve vsi Stokách na Volkovisku. Prvního vzdělání nabyl v Švisloči a v Borunách u basilianů; po ukončení škol odebral se do Varšavy, kdež r. 1810 co sprostý dělostřelec do vojska knížectví Varšavského vstoupil. Následujícího roku složiv zkoušku přijat byl do školy inženýrů jako podďůstojník, účastnil se známé výpravy na Moskvu r. 1812, kdež za chrabré chování zlatým křížem poctěn byl, a bitvy u Lipska. Vrátiv se z Francie co poručík jmenován byl při nové organisaci království Polského profesorem dělostřelectva v kadetní škole Kališské, r. 1822 přesazen co kapitán do aplikační vojenské školy ve Varšavě, kdež až do r. 1830 setrval. Postoupiv na to v krátce na plukovníka byl při rozpuštění armády polské r. 1833 místa toho zbaven; r. 1837 jmenován inšpektorem paedagogických kursů dodatkových zůstal v tom úřadě až do r. 1842. Sešlý věkem a chorobou † ku konci r. 1858 v Čelcích v Kališku. Z prací jeho jmenovati sluší: *Rosół kanonierski*, *Kardynalskie boty*, *Wielkanoc we wsi Stokach*; nejdůležitější jsou však v rukopise dosud ležící životopisy gen. polských *Blumera*, *Haukeho* a *Sowińského*, kteréž se za drahocenný pramen událostí od r. 1815—1831 v Polsku zběhlých považovati musí. — **2)** Josef Edmund P., jeden z nejlepších překladatelů polských, nar. se ve Varšavě r. 1817. Vzdělání svého nabyl ve školách piaristů, načež r. 1834 do státní služby vstoupil, kdež se stal sekretářem při zkušební komisi. † r. 1861 ve Varšavě. Mimo některé rozpravy o literatuře anglické, uveřejněné v *Bibliotéce Varšavské*, jakož ukázky překladů básnických ze Schillera, Göthe, Byrona a V. Hugona po různých časopisech roztroušené vydal o sobě: *Poezyje* (Varšava 1824) a *Dramata Shakespeara* (tamt. 1857). Jsou to překlady nejlepší, jaké polská literatura chová, mezi nimiž zvláště vyniká mistrný překlad *Krále Leara*.

Paškovský Matěj Nachor, rodilý Moravan, jeden z bratří českých, jenž u vyhnanství v Polště žili a tam i život svůj skončili. Byl mistrem při synodě Goluchovské onoho vyznání r. 1595, spravoval záležitosti duchovní ve vsi Žagevnikách ve vévodství Kališském nedaleko městečka Klecka, později ve Skokách, městečku ve vévodství Poznaňském, kdež i † 20. listop. 1617. Od r. 1612 byl konseniorem bratří českých. Josef Łukaszewicz, jenž o něm zmínku činí, podotýká, že zvláště oblíbenou zábavou P-kém byla malba, ve kteréž prý na jevo dával neobyčejné schopnosti; jen že se nám pohříchu bližších správ nedostalo, jakého druhu byly tyto jeho malby, a zdali nebo kde nějaké obrazy od něho se zachovaly. *Mü.*

Pátecký. Toho jména připomínají se v Čechách v XVI. a XVII. století dvě rodiny, které však nebyly ani erbem ani krví spojeny: *a)* P. z Freitagu. Praotec rodiny té byl Linhart Freitag, jemuž r. 1569 cís. Max. II. propůjčil erb; ten měl syny Řehoře a Jakuba. Řehoř, vzdělav se v umění literním a válečném, sloužil za času cís. Ferdinanda I. a Max. II. ve vojště císařském, a jmenovitě r. 1556 táhl s arciknížetem Ferdinandem do Uher; na to byl delší čas písařem při soudu nad apelacími na hradě Praž., a nadán jest společně s otcem erbem a titulem z Freitagu; později byl sekretářem při témže soudu a konal výše 30 let služby tak platné, že cís. Rudolf II. r. 1598 obnovil a rozhojnil erb jeho, a povolil aby se i s bratrem Jakubem, sousedem Slánským, napotom psáti mohl P. z Freitagu. Řehoř P. zemřel r. 1608 jako sekretář apelační. Zachovalo se několik penízů jemu ku poctě bitých. — *b)* P. z Vostředku. Rodina ta kvetla v Čechách již na začátku XVI. století a psala se dle statku Pátku. V tit. z r. 1556 přichází Jan P. z Vostř. na Vlčkovicích, a v tit. z r. 1589 tolikéž Jan P. z Vostř., pak Sigmund P. z Vostř. Ku konci téhož století seděl Václav P. Vostř. na dvoře v Chrasti, již r. 1594 prodal Oldřichovi Smrčkovi z Mnichu, který zboží to roku 1662 vložil do desk. — Podobá se, že obě tyto rodiny zanikly u nás ještě v XVII. století, ješto později nečiní se o nich zmínky více. *Ra.*

Pátek Jan, nar. 1820 v Rakšicích na Moravě, odbyl gymn. a filos. studia v Brně, a r. 1846 stal se asistentem přírodnictví a polního hospodářství na filos. ústavu tamtéž. R. 1849 stal se učitelem na tamější vyšší reálce a vzdělavatelně učitelů, roku pak 1854 jmenován ředitelem tamější hlavní školy normální. R. 1862 ustanoven za prozatímního, ale již rok na to za definitivního zemského školního radu v Čechách se sídlem v Praze, a r. 1869 učiněn inšpektorem zemským pro české národní školy. Vedle svědomitého konání svých povinností snažil se P. všemožně probuzovati u mládeže smysl pro štěpařství, včelařství a hedbávnictví. V poslední době zanášel se pilně přípravními pracemi pro světovou výstavu Vídeňskou, pro kterouž shromažďoval množství výtečných pomůcek vyučovacích, jsa zvláštním znalcem té věci již z předešlých výstav Pařížské a Londýnské, kteréž byl navštívil. P. † v noci na 27. pros. 1872 neštovicemi.

Patellani Luigi Mikoláš, lékař italský, nar. se v Lombardsku r. 1815. Odbyv v otčině své studia gymnasiální, filosofická a medicínská, odebral se do Vídně, aby tu školu zvěrolékařskou navštěvoval. Ukončením kursu vrátil se do vlasti, kdež na Milánské zvěroléčitelské škole, která dle způsobu Vídeňské zařízena byla, profesorem zootomie a zoofysiologie jmenován byl. Ze spisů jeho jmenovati sluší: *Abozzo per un trattato di anatomia e fisiologia veterinaria* (Milan 1855); *Due righe sopra un cervello ossificato in un animale sano* (1841); *Il buco dell' orso sur lago di Como è le sue osse fossili* (1850) a j. v.

Patch [pač] Thomas, angl. ryjec a malíř, květší okolo r. 1770 v Italii. Společně s Ferdinandem Gregorym uveřejnil vyobrazení proslulých plastických ozdob Lorenza Ghibertiho na dveřích u křestné kaply ve Florencii; dále ryl malby Giot-

žovy z Florentinské kaply Manetti, vyhořelé r. 1770; hlavy a studie dle maleb Masacciových v kapli al Carmine ve Florencii. Co malíř liboval sobě v oboru karikatury. *Mü.*

Patočka František, spisovatel český, nar. se 28. říj. 1836 ve Vysokém pod Krkonošemi, studoval na gymnasiu v Jičíně, v Litoměřicích a v Praze, po odbytých pak studiích gymnasiálních oddal se studiu klasické filologie na universitě Pražské. Roku 1862 stal se suplentem v Slaném, r. 1863 pak byl povolán za profesora na nově zřízené reálné gymnasium do Tábora, na kterémž ústavě téměř celých 10 let působil, těše se neobmezené důvěře a lásce svých žáků. R. 1872 byl přesazen na české reálné gymnasium v Praze. P. uznávaje, že pro nový druh škol, jakými jsou reálná gymnasia, jest zapotřebí i zvláštních k jich potřebám upravených kněh, napsal r. 1867 *Stručnou mluvnici jazyka latinského*, vydal dle nynějších poměrů přepracovaný Komenského *Orbis pictus* v jazyku českém a německém a r. 1878 upravil zvláštní školní vydání *Cornelia Nepota*, jež od podobných školních vydání valně se liší. Ve spisech těchto hledí P. užívati method, jež v živých jazycích se osvědčily i ve prospěch klasické filologie. Také napsal více článků mythologického obsahu do *Světozoru* a uveřejnil některé ze svých básní v časopise *Tábor*.

Paton [pétn], sir Joseph Noël, schopný žijící malíř anglický, nar. r. 1823 v Dunfermlině ve Skotsku, provedl již mnohé zdařilé dílo, z kterých obzvláště se chváli: *Smíření se Oberona s Titanií* (cenou 800 liber šterlinků poctěno); dále *Paolo a Francesca z Rimini* (1852); *Caliban* (1869); ilustrace k Shelleyově básni *Prometheus* (vyšlé pod titulem *Compositions from Shelley's Prometheus. 13 plates, with extracts. Lond.* 1844); *Zatknutí Rogera Mortimera; Smrt Barthramova; Návrat z Krymu* (1862). *Mü.*

Patres (v. hl. d.). Na místě „Tak sluli u starých Římanů senatorové *conscripti*" čti „U starých Římanů sluli senatorové p. *conscripti*."

Patrois [patroa] Isidore, žijící franc. malíř historický a genru, z Noyers (Yonne) rodilý. Jest žák Lenfantův a Monveisinův, a obdržel za svoje malby již několik medálií. S počátku představoval ponejvíce a velmi zdařile rozličné výjevy z národního života ruského, jako: *Ruský národní tanec; Malá doeruška*; pozdější jeho obrazy *ze života panny Orleanské* jsou více v podrobnostech nežli v celku zdařilé; za novější doby zdá se, že umělec ten zcela genru se věnoval, jakž o tom svědčí jeho: *Mladé víno* a *Dvojnásobný útok*. *Mü.*

Patrokles, řecký sochař, kvetší okolo r. 400 př. Kr. Zúčastnil se v provedení slavnostního daru Delfického, a došel veliké pochvaly svými sochami zápasníkův, zbrojencův, lovcův a obětujících. Jeho syn a žák byl Daidalos ze Sikyonu. *Mü.*

Patteson John Coleridge, evang. biskup pro Melanesii, nar. se r. 1826 v Londýně. Vzdělání svého nabyl dílem v Etonu dílem v Oxfordě, odkudž za učitele do Merton College povolán byl. Jsa na to nějaký čas farářem v hrabství Devonském odebral se co misionář do Nového Zealandu, kdež se r. 1861 evang. biskupem pro Melanesii stal. P. zavražděn byl dle zprávy ze Sydney od ostrovanů santakruzských. Vědě zeměpisné učinil velikou službu, an nejen na špatné umístění Bankových ostrovů, jež na všech mapách o celý stupeň špatně kladeny byly, poukázal, ale i nomenklaturu téměř celé Melanesie opravil. Pro mluvozpyt budou míti zápisky jeho značnou důležitost, an množství řečí ostrovanů grammaticky spracoval.

Patton [petn] 1) George, angl. malíř historický a podobizník, nar. r. 1801 co syn malíře miniaturisty v Londýně, kdež záhy vstoupil do akademie. Až do r. 1830 maloval i on v miniatuře, načež oddal se malbě v oleji. R. 1837 odebrav se do Italie studoval tam pilně díla starých mistrů. Po svém návratu stal se údem akademie. Navštíviv pak i Německo maloval zde podobiznu prince Alberta, načež jmenován jest dvorským malířem. Maloval pak rozl. obrazy pro radnice a pro školy; z jeho podobizen náleží k nejzdařilejším *Paganiniho*; z jeho historických obrazů zvláště se chválí: *Kimon a Ifigenia; Bakchos a Ino; Zběsilý Herakles; Dante v podsvětí; Zuzana se starci* a j. Zemřelť pak umělec ten r. 1865. — Jeho syn 2) Alfred P., nar. r. 1829, maluje historické a poetické obrazy, věrně líče povahu představených osob. K lepším z obrazů těch náležejí: *Krásná Peršanka, podávajíc šejkovi pohár s vínem; Manželka vodařova; Koprník a rouhající se mu hercové kočovní.*. *Mü.*

Patuzzi Alexander, spis., nar. se ve Vídni 1813. Studoval medicinu ve Vídni, brzy ale opustil dráhu tuto a učil se kněhkupectví v Lipsku, při čemž ale také dlouho nesetrval. Procestoval Německo a sev. Rakousko, pracoval v rozličných redakcích a do rozličných almanahů a sepsal: *Des Wanderers Pilgerfahrt und Heimkehr* (kyklus písní, v Ulmu 1841); *Schwäbische Sagen-Chronik* (tamtéž 1844); *Der Thron von Würtemberg* (báseň; v Churu 1848); *König und Aebtissin* (truchlohra, ve Vídni 1853); *Geschichte Oesterreichs, dem Volke erzählt* (tamt. 1864) a j. † 1869 ve Vídni.

Pauli Georg Reinhold, dějezpytec, nar. se 25. květ. 1823 v Berlíně, studoval tam jakož i v Bonnu na universitě, a odebral se r. 1847 do Anglie a do Skotska, aby tam sbíral prameny z části pro svá vlastní studia, z části pak pro Pertzovy *Monumenta Germaniae*. V letech 1849—52 byl soukromým sekretářem u Bunsena, a stýkal se v tomto úřadě svém s nejčelnějšími učenci a politiky anglickými. Vrátiv se r. 1855 do Bonnu habilitoval se na tamější universitě, odebral se však již r. 1857 jako profesor do Rostok. Dvě léta později byl povolán do Tubink. Mimo četné menší články sepsal: *König Alfred und seine Stellung in der Geschichte Englands* (v Berlíně 1851, přel. do angl.); *Bilder aus Altengland* (tamt. 1853—58, též do angl. přel.); *Simon von Montfort, Graf von Leicester, der Schöpfer des Hauses der Gemeinen* (v Tub. 1867). Na jaře 1867 vystoupil P. z virtemberské služby, a odebral se jako prof. na pruskou universitu v Marburku.

Pauspertl z Drachenthalu, erbovní rodina moravská až podnes kvetoucí. R. 1522 připomíná se M. Jan P. z Jihlavy, jemuž tehdejší farář Jihlavský a falckrábě (*comes palatinus*) dr. Pavel Sperat propůjčil erb a titul z Drachenthalu. Potomek jeho Jan P. byl r. 1550 městským rychtářem tamtéž, a obdržel toho s bratrem svým Petrem, tolikéž sousedem Jihlavským, že jim oběma císař Max. II., majestátem daným ve Vídni po sv. Petru v okovech r. 1563 potvrdil a obnovil dosavadní jich erb a titul z Drachenthalu. Bratří tito drželi grunty šosovní v Jihlavě a v okolí, a byvše potom přijati do stavu ryt. mark. Morav. koupili sobě také zboží pozemská. — V první čtvrti XVII. století žili v Jihlavě Pavel P., farář evang., jenž zemřel r. 1622; pak Matouš P., český písař radní († 1621), a M. Augustin P., r. 1628 taktéž farář evang., který při reformaci z města se odebral. — Jiní členové rodiny té zůstali však v Jihlavě, přistoupivše k víře katolické, a drželi tam i potomně dvory šosovní a úřady obecní, jmenovitě žil tam

v druhé polovici století toho **Petr Julius P.** s Drach., který byl v l. 1666—1678 JMC. rychtářem. — V přítomném století drželi P-ové tyto statky na Moravě: Nesdenice, Červ. Újezd a Citov. Reskriptem dvor. dne 16. říj. 1845 vyšlým potvrzen byl **Janovi** a **Tobiášovi** P-ům stav šlechtický a titul s **Drachenthalu**. *Ra.*

Paušt z **Libštatu**, rodina šlechtická, přišlá na začátku XVII. stol. do Čech, jenž držela napotom v severních krajích českých rozličná zboží zemská. Dne 10. led. 1604 povýšen byl **Jan P.**, obchodník v Těšíně, do stavu šlechtického s titulem z **Libštatu**, a t. r. také na sněmu přijat za obyvatele král. Českého; r. 1607 koupil od Hanboldu z Starschedlu na Benešově statek Scharfenstein, a později od Viléma Trmala z Toušic statek Vel. Bukovinu. R. 1615 držela **Anna** P-ová z L. statky Benešov, Scharfenstein a Bukovinu, jsouc jak se podobá, vdovou po výše jmenovaném Hanboldu z Starschedlu. Potomně připomíná se **Hanbold P.** z L. na Vel. Bukovině, který r. 1637 koupil od Jiřího z Kronachu statek Dolní Ebersdorf. Později však mizí rodina tato z register stavovských i z desk zemských. *Ra.*

Pautre [pótr] Jean le (též **Lepautre**), franc. stavitel, kreslič a ryjec, nar. v Paříži r. 1617, † r. 1682. Ve své sbírce hlavních výtvarů architektury zanechal 780 listů z oboru dekorace, které co nevyvažitelný zdroj slohu renaissančního až posud průmyslu velmi vhod přicházejí; krom toho ryl způsobem leptacím veliké množství listů ve zvláštních odděleních (knihu zrcadel, stolů atd., lupení a j. ozdoby, vásy a rámce, štíty a zámky atd.), v celku 14—1500 listů. *Mü.*

Pauwels Ferdinand, velmi schopný nizozemský malíř historický, nar. r. 1830 poblíže Antorfu, kdež navštěvoval akademii již od r. 1842 až do r. 1850. Avšak nejvíce k jeho vzdělání přispěl malíř **Wappers** (v. t.), v jehož dílně mladý P. delší čas pracoval. Již jeho první, v Bruselu r. 1851 veřejně vystavený obraz: *Balduin a jeho dcera Johana* svědčil o neobyčejných vlohách umělcových. S velikou pochvalou se potkal následujícího roku jeho *Koriolán, pohnutý slzami své mateře.* Obdržev pak stipendium k dalšímu vzdělání se v Itálii zůstal tam až do r. 1857. První z tamějších obrazů jeho, *Deboru* představující, došel všeobecného uznání, načež mladý umělec s obzvláštním zápalem a s výborným úspěchem jal se malovati rozličné výjevy z dějin vlastenských. Výtečné v oboru tom malby jsou jeho: *Vdova Arteveldova* a *Vracející se do vlasti Nizozemané, vévodou Albou vypovězení.* R. 1861 udělen mu belgický řád Leopoldův, načež r. 1862 povolán jest co profesor malby historické do Výmaru, kdež vedle učitelské činnosti své nepřestal prováděti nové výtečné obrazy, k jakým náležejí: *Zachránění života Levynu Pynsovi* (za kterýž obraz obdržel r. 1862 řád sokolový); *Měšťané Gentští před Filipem Smělým, Královna Filipina, chudým na ulicích Gentských almužnu udělující.* V nejnovější době zdobí P. malbami na obmítce tak zv. Lutherův dům na Wartburku, od kteréhožto díla lze nejlepšího výsledku se nadíti. *Mü.*

Pávai Alexis, souč. spisovatel maď., nar. se ve Velkém Enědu (kdy?). Studia geologická konal v Šťávnici a ve Vídni, poslouchal chemii v Berlíně a Giessenách, kdež také hodnosti doktora filos. dosáhl. Aby vědecké známosti své rozšířil, pokračoval ještě dále ve svých studiích v Paříži a v Londýně, odkudž nastoupil cestu do sev. Ameriky, a později i na jih. Navrátiv se stal se kustodem sbírky přírodovědecké u Sedmihradského nár. Musea v Kološi. Spisy jeho jsou: *Magyarország futóhomokjának megkötése* (o navátém písku v Uhrách); *Növényvándorlás s' a terméiszet váltógazdasága* (O stěhování se rostlin a střídavé ekonomii přírody); *Egy erdélyi természetvizsgálói körút* (přírodovědecké cesty po Sedmihradsku); *Magyar hölgyek füvészkönyve* (botanika pro uherské dámy); *Magyar gazdák növénytana* (botanika pro uherské rolníky) a j. v.

Pavel, císař Ruský, nebyl zavražděn 12. bř. (v. hl. d.), nýbrž 23. bř. 1801.

Pavels Claus, norský spisovatel a biskup Bergenský, nar. r. 1769 ve Vanse Praestegjeldu v Norech, žil po odbytých studiích theologických několik let co kazatel v Dánsku, načež byv r. 1805 povolán do Christianie, účinkoval tam až do r. 1817, od kteréž doby až do své smrti (1822) byl biskupem Bergenským. Stál u veliké vážnosti co výtečný řečník duchovní a vydal množství kázaní a náboženských pojednání, jakož i rozličné básně. Po několik let svého života vedl denník, kterýž sice až posud není vydán, v němž ale prý se nacházejí mnohé drahocenné příspěvky k historii literatury a vlasti. *Mü.*

Pavíček Frant., čes. stavitel, nar. se r. 1776 v Praze a byl v posledních letech svého života stavebním ředitelem na statcích Pražského arcibiskupa a na statcích hraběte Kolovrata Libšteinského. P. vystavěl po Čechách mnoho chrámů i soukromých budov, a zejména provedl mezi lety 1837—1843 zdařilou a obtížnou stavbu velkého chrámu a Kolovratské hrobky v Rychnově v Čechách. P. † 20. kv. 1861 v Praze.

Pavissich Luigi Cesare, ital. spis., nar. se r. 1823 u Makarsce v Dalmacii; věnoval se po skončení studií filosofických bohosloví, a byv vysvěcen na kněze stal se profesorem italské literatury na orientální akademii ve Vídni, později školním radou pro Dalmacii. Sepsal mezi jiným *Cenni storici sulla peste di Macarsca del 1815*, též u překladu *Uspomena povistna o kugi makarskoj god. 1815* (ve Vídni 1851); *Una notte in Vaticano, carme in sciolti* (tamt. 1852); též obstaral nové vydání **Bozziova** *Manuale di conversatione nelle due lingue italiana e tedesca*, a přeložil **Szilágyiovy** dějiny uhersko-sedmihrad. revoluce pod názvem *Gli ultimi giorni della rivoluzione Ungherese* (v Modeně 1852).

Pavlović 1) **Jovan**, prota Šabecký, nar. se 30. led. 1804 ve vsi Banjici v Bosně. Bylo mu 2 léta, když jej rodiče do Šabce přivedli. Zde a v Mitrovici naučil se číst srbsky a německy. Jiných škol nenavštěvoval, a nabyl řídkého vzdělání jedině neunavným snažením a vlastní pílí. Cítě v sobě náklonnost k stavu duchovnímu připravoval se pro budoucí své povolání v klášteře, r. 1822 byl na kněze vysvěcen, a již r. 1826 stal se protou v Šabci, v kterémž úřadě působil až do své smrti r. 1859. P. požíval veliké vážnosti v národě. On byl účastníkem i oné památní národní skupštiny, která r. 1858 knížete Miloše Obrenoviće na novo k vládě povolala. Neví se, zdali náhodou aneb úmyslně provolal P. v rozhodném okamžiku, když totiž národní skupštině útěk knížete Alexandra Karadjordjeviće do turecké pevnosti oznámen byl, Obrenoviće za jedině schopné vlády nad národem, a tím zmařil Garašaninovy pletichy. P. sepsal: *Časovi blagovjenija* (1850), byl výborným kazatelem, a mnohé z jeho příležitostných řečí vyšly tiskem. V rukopise zanechal překlad **Miltonova** *Ztraceného ráje*. — 2) **Damjan P.**, srbský spisovatel, nar. se r. 1839 v Novém Sadě. Školy navštěvoval ve svém rodišti a v Bělehradě, technické studie konal v Praze a ve Vídni, po jichž ukončení obdržel místo inžinýra v srbském ministeriu veřejných staveb. † 19. ún. 1866 v Běle-

hradě. **P.** začal záhy na poli národní literatury pracovati. První jeho práce básnické přinesla *Sedmica*, později přinášely *Danica*, *Javor*, *Srbski ljetopis* a *Vila* od něho mnohé zdařilé práce. R. 1864 vydal překlad Göthova *Torquato Tasso*, a roku 1866 prostonárodní epis *Zemlja na kojoj živimo*. V rukopise zanechal: *Prostonárodní fysiku*, překlad Göthovy *Iphigenie* a povídku *Belešnikova čerka* (která už 1863 v *Lumiru* uveřejněna byla). Nová srbská literatura utrpěla předčasnou smrtí **P-a** nemalou ztrátu. *Sž.*

Pavlovsky Alexander von Jaroslav, nar. se 23. Hj. 1830 v Železnici (*Eisenstadt*) v Šoproňské župě; studoval na rytířské Tereziánské akademii ve Vídni, stal se r. 1853 doktorem práv a byl jmenován s počátku adjunktem na právnické akademii v Prešpurku, později prof. v Košici a 1858 ředitelem ve Velkém Varadíně. R. 1861 povolal jej vévoda Saso-Koburský, aby provázel syna jeho na cestách, a **P.** vrátiv se po dvou letech do Rakouska byl jmenován císařským radou. R. 1864 povolal jej ministr Schmerling do presidiální kanceláře nově utvořené vyučovací rady, a v témž roce byl jmenován prof. práv na universitě Vídeňské. V úřadě tomto setrval do r. 1867, neb 5. září t. r. byl povolán za ředitele Tereziánské akademie a jmenován skutečným vládním radou. Vedle prací úřadu svého zabývá se **P.** velmi pilně studiemi botanickými, a prozkoumal v ohledu tomto v Uhrách župy: Šoproňskou, Abaujskou, Zemplinskou, Sepešskou, Šárysskou a Tornanskou, a uveřejnil v časopise Prešpurského přírodovědeckého spolku *Beiträge zur Flora Oberungarns* a v *Oesterr. bot. Wochenblatt* r. 1851 obšírný článek *Darstellung der Flora Dalmatiens.*

Pax (lat. mír) ve výtvarném umění a v církevní archaeologii nazývána jest okrouhlá kovová deštička, obyčejně ze stříbra a pozlacená, jakouž při slavných službách božích, kdy *Agnus dei* se zpívá, obřadující kněz, políbiv ji, druhým kněžím k políbení dává se slovy: *Pax tecum* (mír budiž s tebou). Takovéto deštičky bývaly druhdy posvátnými představami ozdobeny, buď vypukle buď v émailu nebo niellu provedenými. Slavná p., na níž představeno *Korunování Panny Marie*, a kterouž Maso Finiguerra (v. t.) r. 1452 v niellu provedl, chová se až posud v museu Florentinském. *Mů.*

Payne John, angl. rytec, nar. okolo r. 1606. Byl žákem Šimona de Passe (v. t.) a zjednal umění svému v Anglicku čestného uznání. Pod ochranou krále Karla I. ryl podobizny, titule knih, krajiny, ovoce a zvířata, zejména ptáky. Z jeho podobizen vynikají zvláště ony králů *Jindřicha VII.* a *VIII.*, *hraběte Essexa*, pana *Benjamina Rudyarda* dle Mytensa, *Shakespeara* a *Ferdinanda Rakouského* dle van Dyka. Umělec ten † následkem prostopášného života již r. 1647. *Mů.*

Pazzi 1) Pietro Antonio, ital. rytec, nar. ve Florencii r. 1706, † okolo r. 1770. Byl žákem G. Piamontiniho a C. Mogalliho, a provedl mnoho rytin, zdobících Goriho *Museo etrusko*, jakož i *Museo Capitolino* a j. díla. Krom toho ryl i podobizny mnohých papežů, kardinálů, velkovévody Toskánského Petra Leopolda a jeho manželky a j. — **2)** Enrico **P.**, sochař a kovolijec, žijící ve Florencii. Od něho pochází velkolepá, výborně provedená socha Danteho na pomníku téhož básníka ve Florencii, se třemi polovypuklými řezbami na podstavci. Krom toho lil umělec ten i *sochu Cavourovu* dle vzorce Tabacchiho pro Milán. *Mů.*

Peabody George (v. hl. d.). R. 1851 daroval Londýnské obci 150.000 lib. šterl. ku zařízení zdravých bytů pro dělníky, a v du. 1866 připojil k předešlému daru k témuž účelu nových 150.000 lib. šterl. R. 1864 byly otevřeny první byty z peněz těch vystavěné, jež nesou jméno **P**-ho (*Peabody Dwellings*). Když r. 1868 opět 100.000 lib. šterl. ku prospěchu dělnictva daroval, jmenovala jej Londýn a mnohá jiná města svým čestným občanem, a obchodníci Londýnští usavřeli postaviti mu sochu, která pak 23. čce 1869 za přítomnosti prince Waleského odhalena byla. Za návštěvy své v Římě daroval tamějším chudým značnou sumu peněz, načež papež Pius IX. i v Římě mu pomník postaviti rozkázal. V říjnu 1866 daroval **P.** Harvardské universitě 150.000 dolarů k založení musea a profesury pro americkou archaeologii a ethnologii; a když r. 1867 v jihu a jihozápadu Unie hlad vypukl, daroval krajinám těm 2 miliony dol. a sám jmenoval komisi ku patřičnému rozdělení podpory. Později ještě daroval školské nadaci v jihu Unie milion dol. Když v letě 1869 k vůli svému zdraví z Evropy do otčiny své odcházel, daroval **P**-ovu ústavu v Massachusetsu a Washingtonskému spolku ve Virginii po 100.000 dol., a **P**-ovu ústavu v Baltimore 600.000 dol. V podzimku r. 1869 vrátil se churav do Evropy a † 4. list. t. r. v Londýně.

Pecile Quirico, hudební skladatel italský, nar. se v Udine r. 1802, † v květ. 1862. Již v nejútlejším mládí jevil neobyčejné vlohy pro hudbu, které vedle svého životního povolání (studovalť mathematiku a stal se později inženýrem) pečlivě vyvinul. Prostudovav kontrapunkt pokusil se záhy též v rozličných komposicích. Na domlouvání svých přátel vystoupil v novém Padovském divadle se svou prvou operou *Zilia*, která s rozhodným úspěchem přijata a mnohonásobně po sobě dávána byla. Po té následovala brzy druhá opera: *Amore ed equivoco*, ku kteréž si jakož i k první byl sám libreto napsal. Stav se na základě těchto prací, jimiž jméno jeho v širší kruhy vešlo, ředitelem kůru v hlavním kostele Palmanském, věnoval se od té doby hudbě a skladbám kostelním. Téměř každý rok psal nějakou novou mši, mimo to složil mnohé slavnostní skladby, žalmy, hymny, chory a j. v.

Pečky (Hrabaňovy), panství a městys v Čechách v kraji Čáslavském, má zámek a fil. chrám Narození P. Marie, jenž byl ve XII. stol. již farním. **P.** byly původním sídlem vládyk z *Peček*, kteří během XV. stol. vymřeli; jich nejstarší známý úd Jan z *Peček* připomíná se r. 1225. Okolo r. 1528 náležely **P.** Vítovi Hanykéři ze Semína a od středu XVI. stol. Hrabaňům z Přerubenic, odkudž název jejich. Krátce před bitvou Bělohorskou prodal je Pavel Hrabaně z Přerubenic pověstnému Krištofovi Harantovi z Polžic a Bezdružic, po jehož utracení 21. čna 1621 ovdovělé choti jeho Saloméně zůstaly. Od sklonku minulého století náležely ryt. Hrubým z Jelení a Löwenheren.

Pechanec z Královic, staročeská rodina vládycká, která kvetla v XV. a XVI. stol. a psala se dle sídla Královic v Kouřimsku, kteréžto držela ještě r. 1547. Na začátku XVI. stol. byli **P**-ncové také v držení statku Zlaté v Kouř., a v tit. z r. 1534 čteme Matiáše, Buriána a Zdenka **P**-nce na Zlaté. R. 1547 vložili Matiáš a Burian bratří **P**-ncové, synové Jana **P**-nce, dědictví své v Královicích jak je po dědu a otci svém drželi, znovu do desk. V tit. z r. 1556 čteme Buriána **P**-nce na Slušicích, pak Matiáše **P**-nce, kteří r. 1558 od Jaroslava Smiřického koupili statek Květnici v Kouřimsku. Burián **P.** měl syna Jiřího a dceru Martu řádně zplozené; mimo ně měl však ještě nemanželské děti; Adama, Fridricha, Jana a Zdenka, pak Marii a Lud-

milu, kteréž cís. Ferdinand I. r. 1562 uvedl v důstojnost rodu manželského a povolil, aby erbu i jména otce svého mohli užívati. — V XVII. stol. nepřipomíná se více rodina tato *Ra.*

Pechánek František Jaroslav, nar. 21. říj. 1837 v Dobřenicích u Chlumce nad Cidlinou, † tamtéž 2. září. Odbyv v Hradci Král. nižší reálku odešel do Prahy na další učení a absolvoval techniku. Již co student míval časté opletání s policií pro vlastenské demonstrace. Později věnoval se spisovatelství, a v letech 1866—1869 (až do 4. čísla) byl redaktorem *Humoristických Listův*; co takový odseděl v Novom. radnici trest několikaměsíčního žaláře. Mimo to přispíval do *Rodinné kroniky*, *Lumíra* (1865), *Obrany*, *Květů* a *Světozora*.

Pechová Eliška viz Krásnohorská Eliška.

Pejčić Konstantin, dr. lékařství a městský fysik v Pančevě, nar. se r. 1804, v Borově, studoval gymnasium v Karlovcích, kde si jej velice zamiloval metropolita Štěpán Stratimirović, udíleje mu hmotné podpory. R. 1821 odebral se P. na lyceum do Prešpurku se stipendiem ročních 40 zl., vedle čehož živil se soukromým vyučováním. R. 1824 odešel do Pešti studoval medicinu. I zde našel podporovatele v spanilomyslné rodině Stankovičů a pravoslavného faráře Margy. Byv r. 1830 za doktora povýšen chtěl v Pešti praktikovati, s nenadání však obdržel list od slavného Vuka Karadžiće s vyzváním, aby přijal místo tělesního lékaře u knížete Srbského Miloše Obrenoviće, a zároveň došlo ho i od obce Mitrovické pozvání k nastoupení úřadu městského lékaře. Po marném vyjednávání s plnomocníkem Milošovým volil P. jíti do Mitrovic. Po půldruhém roce stal se obecním lékařem v Somboru, a r. 1835 udělen mu k návrhu metropolity Stratimiroviće úřad městského fysika v Karlovcích, jejž až do konce r. 1844 podržel. Zde zastával též po deset let čestný úřad gymnasiálního dohližitele. R. 1838 zvolili Karlovčané P-e za svého poslance do církevního národ. shromáždění, které na místě r. 1836 zemřelého Stratimiroviće zvolilo za nového metropolitu Stankoviće. R. 1845 přesídlil P. do Pančeva jedině proto, že mu nepřál metropolita Rajačić, poněvadž při volbě jeho r. 1842 proti němu byl hlasoval. V Pančevě jej zastihly bouře r. 1848—49. P. neschvaloval s počátku branné vystupování Srbů proti Maďarům, poněvadž neočekával šťastného výsledku, proto však přece přijal v kv. 1848 volbu spoluobčanů svých do deputace, která měla císaři Ferdinandovi v Inšpruku přání národa přednésti. Dříve však vyhledal P-e tehdejší rak. konsul v Bělehradě, Meierhofer, vzal jej s sebou do Bělehradu, a přiměl jej k tomu, že knížeti, ministerstvu a senátu srbskému jménem rak. vlády ústně přednesl prosbu, aby Srbsko boj rak. Srbů proti Maďarům všemožně lidem, zbraní a penězi podporovalo, začež se mu svého času náležité odměny dostati má. Z toho viděti, že to nebyl jedině patriarcha Rajačić, který Srbsko na pomoc vyzval, a to prý bez vědomí vlády Vídeňské. P. svědomitě provedl úlohu Meierhoferem naň vznešenou, a odebral se na to s deputací, která 50 členů čítala a jej za svého vůdce zvolila, do Inšpruku. Na této cestě pracoval P. k tomu, by se mezi Charváty a Srby dorozumění docílilo, a svou duchapřítomností odvrátil od deputace jistou záhubu, která jí v Záhřebě od sfanatisovaných katolických serežánů hrozila. Jeho přičiněním vysláni byli ze Záhřebu do Italie k Radeckému tři vyslancové, kteří od něho zvoleného vojvodu Šuplikce vyžádali a obdrželi. P. byl pak mluvčím deputace při audienci u císaře v Inšpruku. Při této příležitosti nabyl P. konečně přesvědčení, že císař jednání národu Srbského schvaluje, a proto se napotom s celým zápalem věci národní věnoval. Deputace vracela se z Inšpruku přes Vídeň, kdež v aule měl v čci 1848 památnou řeč o strastech a plánech národa Srbského. Sotva se P. do Pančeva vrátil, byl zvolen za předsedu krajského branného výboru, a když vojvoda Šuplikac z Italie na bojiště se dostavil, ustanovil P-e údem váleční rady. Vliv P-ův na obecný lid byl ohromný, což se ctižádostivému patriarchu nikterak nelíbilo, že však P. v Šuplikcovi mocného ochránce měl, nemohl proti němu patriarcha zjevně nepřátelsky vystoupiti. Po smrti Šuplikcově musel se však P. k vůli osobní bezpečnosti do Srbska uchýliti, kde se nějaký čas zdržoval, až tam Jelačić a gen. Meierhofer spor mezi patriarchou a P-em vyrovnali. Na to ustanoven P. ředitelem rozsáhlého vojenského lazaretu v Mitrovicích, kde se i sám na tyfus rozstonal a jen s těží při životě zůstal. V říj. 1849 vrátil se P. zase do Pančeva, a více do politického popředí nevystoupil. Když vláda Bachova v plném květu stála, byl také P. do černé knihy zanešen. U svých spoluobčanů požívá P. veliké vážnosti, a působení jeho vůbec a r. 1848—49 zvlášť bude dějinami náležitě oceněno. P. sepsal následující díla: *Mladen i Dragoljub* (1829); *Rukovoditelj k svoobštem zdravlju* (1830); *Rukovoditelj k izgubljenom zdravlju* (1834 2. vydání 1840); *Vikentija Prisenice, njegova ladna vodna lekarija* (1839); *Žitije Teodora Pavloviće* (1857); drama *Primeri prijatelstva*. Zvláštního povšimnutí zasluhuje dílo *Pobožne želje hristijanske*. Od r. 1871 vydává P. společně s dr. Nenadovićem prostonárodně psaný časopis *Domaći lekar*. V rukopise chová: *Gradja za povesnicu srpskog pokreta u Ungarskoj 1847 i 1849* a *Pobožne želje hristijanske* 2. díl. — Syn P-ův Alexander jest advokátem ve Vukovaru; práva studoval částečně (po dva roky) v Praze. Jedna z dcer provdaná jest za Todoroviće, nyní rak. gen. konsula v Sarajevě. *Sč.*

Pek (u Plinia *Pingus*), řeka v knížectví Srbském, sestává z malého a velikého P-u. Malý P. vzniká v Majdanpekských horách u Rajkovy Reky, strácí se v podzemní sluji, a $^1/_2$ hodiny dále vystupuje zase ven teče směrem jižním, a od města Majdanpeku obrací se k západu k měděným hutím, nedaleko od těchto vlévá se do velikého P-u. Veliký P. pramení se v kraji Krajinském. Také veliký P. probíhá podzemní chodbou, z níž vystupuje u Debeleho Lugu, přijímá do sebe Malý P., žene potom kola blízkých měděných hamrů a ubírá se dále v směru severozápadním do kraje Požarevackého, od Kruševice pak teče severně, a u Vincu pod Velikým Gradištěm vlévá se do Dunaje. Břehy P-u jsou nízké a neupravené, proto činí svým vystupováním vůkolním rolím značných škod. *Sč.*

Pek z Římku, rodina vládycká, která kvetla v Čechách již na začátku XVI. stol.; jmenovitě obdržel Hanuš P. společně s Heřmanem Hararem od císaře Max. I. dne 16. ún. 1518 list erbovní, kterýžto list král Ferdinand I. k žádosti synů jmenovaného Hanuše P-a: Viktorína, Cipriána a Sigmunda r. 1558 potvrdil, jakož i aby se psáti mohli z Římku povolil. Nejstarší z synů těchto, Viktorín P., koupil statek Bezděkov v Čáslavsku, byv již r. 1556 na sněmu přijat za obyvatele a potomně r. 1567 do stavu rytíř. král. Čes.; týž obdržel také t. r. od cís. Max. II. list mocný na kšaftování. Statek Bezděkov zdědil po něm Jan P. z Ř., jejž čteme také v tit. z r. 1589; po něm seděl na Bezděkově a Tupadlech Vilím P. z Ř. r. 1615. — V druhé

polovici XVII. stol. připomíná se **Jan H. P. z Ř.** na Drslaví v Plzeňsku, který zemřel okolo r. 1678, načež statek Drslavský prodán jest k ruce pozůstalých sirotků Anně z Vrtby, roz. Nebilovské z Drahobuze. Dalších správ o rodině této nemáme před rukama. *Ra.*

Peloponés (v. hl. d.) slul nejjižnější díl starého Řecka, poloostrov převlakou Korintskou s vlastní Helladou spojený. Rozvětvení jeho porovnávali staří s listem revovým, v novější době nosí jméno Morea dle své podoby s listem morušovým. Jej obklopovalo na západě moře Jonické čili Sikulské, na jihu Libycké, na východě Kretické čili Myrtoické. Mezi četnými zálivy značnější byly Saronský, Argolický, Lakonický, Messenský, Arkadský a Korintský. Na severu bylo předhoří Rhion, na západě Araxos a Chelonatos, na jihu předhoří Akritas, Tanaron a Malea, na východě pak Skyllaion. Vlastní jádro poloostrova tvořila arkadská vysočina, kolkolem nižšími i vyššími horami obstoupena. Na severním okraji této vysočiny táhl se Erymanthus, pohoří Oroania a Kyllene, východní okraj tvořil Parnon a Lyrkejské pohoří, na jihu lemovalo jí pohoří Tampojské a Foloejské a zakončoval na hranici messenské vrch Nomia. Z ní vybíhal, táhna se směrem jižním až k Tainaronu, se svými hustými lesy drsný Taygetos. Důležitější řeky byly Alfeos a Peneos v Elidě, Neda a Pamisos v Mesenii, Eurotas v Lakonii, Erymanthus, Ladon, Helisson a Alfeos v Arkadii, Inachos v Argolidě a Selinus a Piros v Achaji. Krajiny, v něž se starý P. rozpadal byly 1) **Achaja** na Korintském zálivu s městy Petră, Aegion a Helike. 2) **Elis** na západním pomoří s městy Elis, Pisa a Olympia. V posledním odbývaly se slavné hry olympické každého čtvrtého roku. V chrámě Zevsově nacházela se velikolepá socha boha Zevsa z mramoru a zlata, zhotovena od nejslavnějšího sochaře řeckého Fidia. 3) **Arkadie** uprostřed poloostrova s městy Mantinea, Tegea a Megalopolis. 4) **Messenie** na západní straně jižního pomoří. Tam stávaly od Spartanů zbořená tvrze Eira a Ithome, město Messene a při moři obchodní místo Pylos, proti ostrovu Sfakterii položené. 5) **Lakonie** na východní straně jižního pomoří. Hlavní město Sparta leželo na řece Eurotas, bylo otevřené a mělo as 60.000 obyv., mezi těmi as 8—9.000 svobodných občanů. K Lakonii patřil ostrov Kythera. Na východním pomoří prostíraly se: 6) **Argolis** s městy Argos, Tiryns, kdež se památky nejstarších staveb řeckých nalezaly, Nauplia, Epidaurus a Troezene. 7) **Fliasia** s městem Flius. 8) **Sikyonia** s městem Sikyon, a 9) **Korintia** s městem Korint, druhým to obchodním městem celého Řecka. Počet obyvatelstva v celém P-u páčil se od doby válek perských až k Alexandru V. na 1,050.000, z čehož připadalo na Lakonii a Messenii 300.000, na Arkadii 161.750, na Achaji 61.800, na Sikyon, Flius a Korint 177.520, na Argolis 162.500 a na Elis konečně 186.000 duší.

Pelops, řecký lékař a spisovatel v II. století po Kr., žák Numesianův a učitel Galenův. Z jeho spisů připomíná Galen *3 knihy Ἱπποκρατείων εἰσαγωγῶν*, v kterých jednal hlavně o anatomii. Zdá se, že psal vlastně komentáry ke spisům Hippokratovým. Mnohé věci se spisů P-ových použil Plinius ve své *Hist. Nat.* *Keř.*

Penčík z Penčíku, rodina, původně německá, z Lužic a Slezska pošlá, kdež blíže města Hořelic bývalo její sídlo rodinné; avšak v XVI. a XVII. stol. byla také v Čechách usedlá. V tit. z r. 1534 připomínají se **Baltazar, Hanuš a Leitold** P-ové na Stružnici. R. 1558 přichází **Vilim P.** na Žandově, a r. 1570 **Karel P.** na M. Bukovině; který zboží to prodal Adamovi Tejnovi z Tejna. V tit. z r. 1589 čteme **Baltasara a Mikuláše** P-ky na Žandově; r. 1606 držel **Hendrich P.** statek právě jmenovaný a prodal jej Janovi Berkovi z Dubé. R. 1615 seděl **Adam P.** na Vlku a Horním Rudrsdorfu, pak Hendrich na Horní Líbchavě, který koupil statek ten od Doroty Berkové z Vartmberka. Dalších vědomostí nemáme však o rodině této, která po válce 30leté v Čechách více nepřichází. — V Sasku a Slezsku kvetla však rodina ta ještě v přítomném století. *Ra.*

Pennie John, angl. básník a spis., nar. se r. 1782 v East Lulworthu, byl divadelním hercem a † 1849 ve Warchamu v hrabství Dorsetském. Sepsal epické básně: *The Royal Minstrel* (1818) a *Rogvald* (1823); dále *The harp of Parnassus* (1824); *The garden of Wild Roses* (1824); *Scenes in Palestine* (1825); *The tale of a modern Genius* (1827, 3 sv.); *Britains* (hist. drama, 1831).

Pepoli, Gioachino marchese (v. hl. d.), po matce vnuk Muratův, státník italský, nar. se 6. list. 1825 v Bologni z rodiny vážené. Již v 16. roce věku svého napsal drama *Elisabetta Serani*, kteréž se v Římě a ve Florencii několikráte provozovalo a líbilo. Jsa 19 let stár pojal za manželku princeznu Frideriku Hohenzollern-Sigmaringen, a vystoupil r. 1840 bezprostředně po smrti papeže Řehoře XVI. ve veřejném životě; bylť totiž jedním z původců oné petice, která žádajíc opravy do konklave zaslána byla. Na liberální horlivost papeže Pia IX. pohlížel P. s větší nedůvěrou, než většina jiných. V čnu 1859 postavil se v čelo provisorní vlády v Bologni, stal se za diktatury Ciprianiho ministrem financí a zahraničných věcí, a později jej jmenoval Cavour generálním komisařem pro Umbrii. V italském parlamentu zastupoval delší čas svoje rodiště, byl pak od bř. až do pros. 1862 v ministerstvě Rattazziově ministrem obchodu a orby, a odebral se po rozpuštění tohoto kabinetu jako vyslanec do Petrohradu. R. 1864 byl poslán v diplomatických záležitostech do Paříže a vyjednal tam zářijovou konvenci, kterouž společně s Nigrou podepsal. Počátkem bř. 1868 byl jmenován vyslancem ve Vídni.

Percy John, nar. se 23 bř. 1817 v Nottinghamu, jest lékařem a učitelem metalurgie při Museum of Practical Geology v Londýně, zároveň členem král. učené společnosti Londýnské. Sepsal: *Experimental investigation concerning the presence of alcohol in the ventricles of the brain after poisoning by that liquid* (spis poctěný od med. fakulty Edinburské r. 1838 velkou zlatou medalií); *On a method of distinguishing between meconic acid and sulfo-cyanogen in cases of poisoning by opium* (1841); *On the crystalized slags etc.* (Report British Assoc. 1846); *On the extraction of gold and silver from their ores by the wet way* (1850) a j.

Perdonnet Albert Auguste, technolog, nar. se 1801, jest profesorem při École des arts et manufactures v Paříži, franc. státním inženýrem a administratorem Pařížsko-Štrasburské železné dráhy. Sepsal: *Voyage métallurgique en Angleterre*, společně s Beaumontem a Dufrénoyem (v Paříži 1827, 2 sv.); *Mémoires metallurgiques* s L. Costeem (tamt. 1830); *Mém. sur les chemins à ornière* s týmž (tamt. 1830); *Traité elementaire des chemins de fer* (tamt. 1855—56, 2 sv.) a j.

Perego Antonio, nar. se 1787 v Aldeniga v Milánsku, studoval v Miláně filosofii a v Pavii mathematiku, kterou s velikou zálibou pěstoval. Stav se doktorem filosofie vyučoval od r. 1811 lučbě a přírodním vědám na lyceu ve Faenze, po čtyrech letech počal přednášeti o fysice na lyceu v Brescii

a setrval v tomto úřadě svém celých třicet let. † 1848. Sepsal: *Memoria intorno ai processi meccanici atti a sviluppare ne' corpi l'elettricità statica etc.* (v Brescii 1843); *Esperimenti sul potere respirabile dell' aria atmosferica mista al gas acido carbonico* (v *Annali di fisica*, 1841, 3 sv.) a j.

Peregriny Alexius, spis. maď., nar. se v Sečovci v Zemplinské stolici r. 1812. Odbyv gymn. studia v Sihotu vstoupil do řádu benediktinského, v kterém ale jen dvě léta setrval; zdokonaliv pak se dalšími studiemi na školách v Kečkemétu, Pešti a Prešpurku stal se vychovatelem v rodině hrab. Andrássyho a později v jiných rodinách. Procestoval Německo, Anglii, Francii a Švýcarsko; spisy jeho určeny jsou nejvíce pro mládež, a jmenujeme z nich: *Életből szedett képek csarnoka* (obrazy ze života; vyd. 1836); *Magyarok története az ifjuság használatára* (dějiny Uherska pro mládež, 1861, 6. vydání v Pešti); *Természettörténet műtudományi jegyzetekkel a tanuló ifjuság használatára* (přírodopis s technickými poznámkami pro mládež; v Budíně 1842; 2 vyd. 1844); *Mythologia a két nembeli ifjuság használatára képekkel* (bájesloví s obrázky pro mládež; tamt. 1845); *Átalános neveléstan* (všeobecná nauka o vychování; v Pešti 1860); *Magyarország története* (dějiny Uherska, 2. vydání v Pešti 1866) a j.

Pereira da Silva Juan Manuel, brasilský advokát a spisovatel, nar. se 1816 v Rio Janeiru, studoval práva v Paříži, a procestovav na to celou Evropu doplnil své vzdělání. Navrátiv se do vlasti počal provozovati advokatskou praxi a stal se brzy známým i oblíbeným; zejména proslul v hájení práv otroků a v pojednávání jiných veřejných záležitostí, kteréž v Brasilii té doby byly ovšem vesměs ještě v zárodcích. I na sněmu ústředním, kamž byl zvolen r. 1844, vynikal výmluvností a hájením rozumných zásad liberálních. Jako spisovatel získal si slavné jméno svým spisem *Plutarcho brasileiro*, kterýž se považuje za jedno z nejlepších děl v celé brasilské literatuře.

Perényi Sigmund, svob. pán, místopředseda a později předseda uherské panské sněmovny v letech 1848 a 1849, pošed ze slavné šlechtické rodiny nar. se r. 1783. R. 1848 byl královským reskriptem ze dne 4. čce jmenován místopředsedou tabule magnátů, a přidruživ se k oposici dosedl po vypuknutí revoluce a po odstoupení hraběte Jiřího Majlátha na stolec předsedy v téže sněmovně. V hodnosti této rozvinul veškerou svou činnost k provedení revolučního programu, podepsal 15. dub. 1849 v Debrecíně manifest, prohlašující neodvislost Uherska, a byl po utlačení revoluce od Peštského vojenského soudu k smrti odsouzen a 24. říj. 1849 oběšen.

Perger 1) Jan, maď. právník, nar. se r. 1791 ve Velkém Varadu, kdež také gymnasiální a filosofická studia konal. Později poslouchal v Pešti práva a stal se r. 1814 advokátem. Vedle advokátské praxe zabýval se i spisovatelstvím právnickým, a uveřejnil r. 1821 v Pešti spis *Bevezetés a diplomatikába Schwartner után* (Úvod do diplomatiky dle Schwartnerova spisu *Introductio in artem diplomaticam*), dále vydal *Verböczy István magyar törvénytár* (Soubor uher. zákonů Verböczyových s poznámkami, v Pešti 1830); *A magyar és hazája régenten* (Maďar a jeho dávná vlast, 1831). Uherská akademie zvolila jej r. 1821 za svého skutečného člena, a svěřila mu vydávání maď. slovníka právnické terminologie, který však nedokončil, neb byl již 25. kv. 1838 smrtí postižen. — 2) Jan P., maď. bohoslovec, nar. se 7. bř. 1819 v Zemplinské župě, studoval gymn. v Užhorodu a filosofii i bohosloví v Jagru, a přednášel na tamějším biskupském lyceu o církevním právu. Od r. 1852 jest děkanem v Sabolči. Jako bohosl. spisovatel byl P. již od počátku svých bohosloveckých studií činným a vydal mezi jiným: *A protestantismus egyház kormányzati rendszeréről* (1847, O soustavě a zřízení protestantských církví); *Theodosius császár és az antiochiak forradalma* (1850, Císař Theodosius a zbouření se Antiochenských) a *Az európai országok jelen állapota politico-egyházi szempontiból* (1851, Nynější stav evropských států z nábožensko-politického hlediště).

Perger (Vrchota, Vrchovský). Jména toho přichází v XVI. a XVII. stol. několik rodin šlechtických v Čechách: *a*) P. z Girthofu, z kteréž rodiny r. 1556 František P. přijat byl do stavu rytířského v Čechách. — *b*) P. z Altenburku (ze Staré Hory); v druhé polovici XVI. stol. sloužil ve vojště cís. drahně let věrně a statečně Václav P., který zůstavil syny Josefa, Martina a Václava, ježto cís. Rudolf II., hledě k platným službám otce jejich r. 1580 nadal erbem a titulem z Altenperku čili Staré Hory. Z bratří těchto držel Václav P. z Altenp. Bílý dvůr nad Merlinou, a r. 1598 přijat jest do stavu rytířského; r. 1595 byl také výběrčím posudního v kraji Hrad. — *c*) P. z Perku, vlastně Vrchovský z Vrchu; r. 1589 byli Jiří a Bartoloměj bratří P-ové, z nichž onen byl expeditorem při české kanceláři dvorní, přijati za obyvatele království Čes. a učinili r. 1590 přiznání k zemi. Bratří tito byli synové Štěpána Vrchovského, jinak P-a z Pergu, jenž byl obyvatelem země Charvátské a pocházel ze staré šlechtické rodiny tamější; v bězích válečných v druhé polovici XVI. stol. přišel však o všechny statky a utekl se do Rakous a odtud do Čech, kdežto císař Rudolf II. stav šlechtický mu potvrdil. V XVII. století držel Jiří P. Tuřany a Sedlnice na Moravě, a byl na sněmu Brněnském r. 1612 přijat do stavu ryt. mark. Mor., jehož potomci tam pak delší čas kvetli. — *d*) P. z Častolovic, erbovní rodina v městech Pražských v XVI. a XVII. stol. usedlá; jmenovitě byl za časů císaře Rudolfa II. a Matiáše Jiljí P. z Č. měšťanínem na Novém městě Praž., držel dům šosovní ve čtvrti Jindřišské, byl delší čas radním a primasem Novoměstským (1709—13), přichází často na sněmích a jiných jednáních a přál školám a mužům učeným. — *e*) P. (Vrchota) z Rozenwertu; praotcem rodiny té byl Vavřinec P., také Vrchota zvaný, který se narodil na začátku XVII. stol., sloužil delší čas na panství Třeboňském, v bouřích stavovských r. 1618 stál pevně k domu Rak. a víře kat., a byl proto dne 5. bř. 1629 nadán erbem a titulem z Rozenwertu, a koupil později statek Bradlín. Potomek jeho Jan P. z R. povýšen jest dne 24. pros. 1650 do stavu rytířského; po něm připomíná se Václav Leop., který r. 1670 učinil slib dědičné věrnosti, držel statek Bořetín, r. 1675 koupil od Viléma Malovce zboží Chvatkov v Bechyňsku, r. 1678 však prodal Bořetín Jáchimovi Slavatovi z Chlumu. Rok 1707 učinil Jan Ignác P. z R. slib věrnosti dědičné, načež se připomíná ještě r. 1740 a jest poslední nám známý potomek rodiny této. — *f*) Hrabata P-ové; rodina tato přibyla do Čech ku konci XVII. stol.; jmenovitě byl Hendrich hr. P. r. 1689 přijat za obyvatele král. Čes. Potomek jeho Leopold hr. P. učinil r. 1739 slib dědičné věrnosti a koupil t. r. statek Poláky (*Pohlig*) v Žatecku. R. 1758 přiznal se k zemi Antonín hr. P., a r. 1767 držel dle dědičného narovnání Jan Antonín hrabě P. statek Oploty a Neprobylice v Žatecku. Na začátku

přítomného století (od r. 1811) seděl na Polákách Josef hr. P. *Ra.*

Pericaud Marc Antoine, franc. archaeolog, nar. se 4. pros. 1782 v Lyonu, kdež také studia svá konal. Po roce 1825 stal se bibliotékářem města Lyonu, a věnoval od té doby veškerý svůj čas a svoje síly studiu dějin a starožitností tohoto města i jeho vůkolí, a práce jeho v tom oboru podané považují se dosud za nejlepší. Jmenujeme z nich: *Précis de l'histoire de Lyon de 1600 à 1643* (1835); *Bibliographie lyonnaise du XV. siècle* (2 sv. 1851); *Tablettes chronologiques* (1831—36); *Variétés historiques, biographiques et littéraires* (1837—38) a j. Též sebral hojně příspěvků k životopisům arcibiskupů Lyonských.

Perignon Alexis, franc. malíř podobizen, nar. se 15. břez. 1806 v Paříži, konal studia malířská v dílně Grosově a věnoval se s počátku opravování a obnovování maleb starších mistrů. Později však opustil tuto dráhu, a oddav se podobiznářství vystoupil ponejprv r. 1834 s podobiznou *Krále Belgického.* Z jiných jeho obrazů jmenujeme: *Kristus u sloupu, Kristus nesoucí kříž, Sedláci bretoňští* (1852); *Sedláci z Abrus.*

Periklin Breithaupt, nerost z řady geolitů, hrání se v soustavě trojklonné, jest barvy bílé, na hranách průsvitavý, a má poměrnou váhu 2·54, na prášek rozemletý 2·64. Lučební sloučenství jeho vykazuje křemík, hliník a sodu, někdy i část drasla; před dmuchavkou se málo rozpouští a žlutí při tom plamen. Vyskytuje se v Tirolských a Salcpurských Alpách.

Périn Henri Xavier Charles, belgický národohospod. spisovatel, nar. se 25. srp. 1815 v Monsu, studoval práva a polit. ekonomii na univ. v Levně a byl nějaký čas advokátem v Bruselu. R. 1844 byl povolán za profesora práva na katol. universitu do Levna a o rok později se uvázal též v přednášky o politické ekonomii. Sepsal: *Les économistes, les socialistes et le christianisme* (v Paříži 1849) a *De progrès materiel et du renoncement chrétien.*

Perinet Joachim, něm. básník, nar. se r. 1765 ve Vídni. Nedbalé vychování, jakého se mu v domě otcovském dostalo, mělo rozhodný vliv na celý život jeho. Touha po životě dobrodružném přiměla jej k tomu, že k divadelní společnosti přistoupil, nemaje k tomu dle svorného hlasu kritiky žádného nadání. Zdržoval se nejvíce ve Vídni, kde v divadle Leopoldovském co komik vystupoval. † 1816. Šťastnější byla činnost jeho co básníka svl. v oboru dram. Seps.: *Der Eremit auf Formentara* (veselohra; ve Vídni 1790); *Der Page* (veselohra; tamt. 1792); *Die zwei Savoyarden* (ves., tamt. 1796); *Die Schwestern von Prag* (zpěvohra; tamt. 1795); *Der Fagotist* (zpěv.; v Praze 1798); *Telemach* (travestie; ve Vídni 1805); *Katechismus der Liebe* (ve Vídni 1786); *Sinngedichte* (tamt. 1788); *Blumensträusschen* (tamt. 1814); *Der Spielkarten - Almanach für das schöne Geschlecht* (tamt. 1815) a j. v.

Perknovský z Perknova, také z Kamberku česká rodina vládycká, která se původně psala Kamberský z Kamberku, když však v prodlení XVI. stol. nabyla statku Perknova v Čáslavsku, nazývala se P. z P. — V tit. z r. 1534 čteme Hynka a Václava P-kého z P., kteréhož času byl také živ Petr P. z P., jenž prodal statek Perknov Janovi Trčkovi, a r. 1542 vložil jej k ruce dědiců Trčkovských znovu do desk. R. 1543 prodal Oldřich P. statek Semšice a Viměřice, po otci Jiřím P. zděděný, Fridrichovi purk. z Donína na N. Benátkách; týž Oldřich koupil potomně r. 1563 statek Radostov od Pavla Bradleckého z Mečkova; r. 1570 držel také dům v Mýtě Vys., a r. 1573 přichází na sněmu. V tit. z r. 1589 čteme Oldřicha P-kého (syna předešlého?) na Tisové u Vys. Mýta. — Nezdá se však, žeby P-ští v následujícím näto XVII. stol. byli více drželi nějaká zboží zemská v Čechách. *Ra.*

Perkovac Ivan (v. hl. d.) nar. se r. 1826 v Harmici, v okresu Berdoveckém v Charvátsku, normální školy navštěvoval v Kaníži, gymnasium a práva pak studoval v Záhřebě a v Štýrském Hradci. R. 1848 byl soudním adjunktem ve službě tehdejší charvátské vlády. Za vlády Bachovy opustil tuto službu, a byl nějaký čas zaměstnán v kanceláři advokáta Mrazoviće. Na sněmích z let 1861 a 1865 zastupoval P. okres Sv. Ivana a počítal se mezi přední sněmovníky toho času. Později vzdálil se pro chorobu vší veřejné činnosti, a redigoval jen ještě nějaký čas beletristický časopis *Vienac*, kterýž za jeho redakce velmi oblíbeným byl. P. † v polovici dub. 1872 v Záhřebu, a Charvátsko v něm ztratilo národovce horlivého a muže povahy vznešené.

Pernhardt Marek, malíř krajin, nar. se 6. čce 1824 v Untermiegeru v Korutanech. Co syn prostého venkovského truhláře vydal se pouze touhou po umění veden beze vší pomoci do Celovce, kde u malíře Ondřeje Hausera do učení přijat byl. U tohoto seznal nadaného a přičinlivého mladíka kanovník a dějepisec Jindřich Hermann, který se brzy ve spojení s kníž. biskp. Lušinem a ryt. von Moro o další vzdělání jeho postaral. P. vzat od Hausera a dán k malíři Bokelenovi, kdež se zvláště kreslení krajin věnoval. Při neobyčejné píli své měl P. brzy pěknou galerii krajin korutanských a krajinských, genrových a obrázků zvířat pohromadě. V letech 1854—1857 vystavil také v měsíčních výstavách rak. společnosti umělecké své krajiny, a sice r. 1854 *Zimní krajinu; Partii na Klopeinském jezeře v Korutanech;* r. 1855 *Partii na Dunaji u Lince* a druhou na Klopeinském jezeru; *Krajinu v Horní Krajině; Zříceniny hradu v zimě;* r. 1856: *Zámek Feistritz;* r. 1857 *Veliký Zvon s kostelíčkem Heiligenblut,* kterýžto poslední obraz od cís. Alžběty zakoupen byl. Vyzván od J. V. a stavů korutanských pracoval na skvostném album 31 obrazů, pohledů to rozličných na Korutany, které k tomu účelu několikráte projel. Nejkrásnější z obrazů těchto jsou z Velikého Zvonu, k jichž vysvětlení pro přátele a znalce alpských krajin jakož pro každého přítele umění zajímavou knížečku vydal. Od r. 1864 vydává P. obrazy z Korutan (v Celovci), kteréž litografické pohledy nejrozkošnějších dědiu této země obsahují.

Pernolec (něm. *Bernetzreith*), ves v Čechách, v kraji Chebském se 169 něm. obyv. a kaplí sv. Anny. P. byl za dávných dob vždy zvláštním statkem; k r. 1251 připomíná se Přibyslav se svými syny Radoslavem a Závišem z P-lce; r. 1413 prodal Otík z P-lce tvrz a dvůr popl. s příslušenstvím Hanušovi Pehmovi z Osova za 200 kop grošů, proti čemuž r. 1415 kladla odpor Markéta, dcera Petra z P-lce. R. 1590 držel P. Ondřej Tašner, měšťan v Tachově, a r. 1613 syn jeho Jiří Adam.

Pernot Alexandre François, franc. malíř, nar. se 1793 ve Vassy, stal se r. 1812 žákem Hersenta v malování figur a Viktora Bertina v krajinomalbě. První svůj obraz vystavil r. 1819 a byl jmenován od krále Karla X. profesorem malby u dvorních pážat. Po r. 1830 procestoval Francii, Německo, Švýcarsko, Skotsko a krajiny porýnské, a nasbíral na těchto svých cestách množství látek k svým krajinomalbám, vynikajícím vesměs mistrným pojmutím a věrností dle přírody. Jmenujeme z nich: *Kaple*

Viléma Tella, Zámek Bayardův, Zámek Abbotsfordský, Pohledy na Edinburk a Holyrood, Jezero Lomondské, Katedrála Štrasburská, Požár katedrály Chartreské, Stará Paříž, Břehy Rýnu, Zříceniny Linlithgowské a mn. j. Mnohé z obrazů jeho byly zakoupeny od franc. vlády pro rozličná musea, pro palác invalidů a j., též hrabě Larochefoucauld zakoupil z nich některé.

Perraud Jean Joseph, franc. sochař, nar. se v dub. 1821 v Monayi, pracoval v sochařské dílně Rameyově a Dumontově, a navštěvoval vedle toho školu pěkných umění v Paříži. R. 1847 obdržel velkou cenu Římskou za sochu představující *Telemacha přinášejícího do Falanty popel Hippiův*. Roku 1855 zaslal na Pařížskou světovou výstavu mramorovou sochu *Adama*, za niž dostal medálii první třídy, a r. 1857 vystavil v Paříži sochu *Dětství Bacchovo*.

Perrin 1) Maximilien, franc. románopisec, nar. se r. 1796 v Paříži. První román, s nímž dosti pozdě u veřejnost vystoupil, byl *Le prêtre et la danseuse* (4 sv. 1832), jímž se osvědčil býti napolo žákem Pigault-Lebrunovým, napolo Kockovým. Po tomto prvním románu následovalo veliké množství jiných, kreslících nejvíce mravy střední třídy lidu; pamětihodnějšími z nich jsou: *Les mauvaises têtes* (1834); *La femme et la maîtresse, Les soirées d' une grisette* (1835); *Le mari de la comédienne* (1837); *Vierge et modiste* (1840); *L' enfant de trente six pères* (1844); *Le débardeur* (1846); *Le sultan du quartier* (1853); *Un passion diabolique* (1855); *Le mariage aux écus* (1857) a mn. j. — **2)** Théodore P., kněz a spis. franc., nar. se v Lavalu 18. list. 1801, stal se 1827 knězem a oddal se spisovatelství. Sepsal: *Les vertus du peuple* (3 sv. 1829—1830); *Les martyrs du Maine* (1830); *Origine des dieux du paganisme* (2 sv. 1837), a počal r. 1854 vydávati první *Dictionnaire religieux universel*. — **3)** Émile P., franc malíř, nar. se v led. 1815 v Rouenu, studoval s počátku školy gymnasiální a oddal se později malířství, zvoliv si za učitele Grose a Delarochea. Malířská jeho činnost obmezuje se pouze na dobu od r. 1840 až do 1848, v kteréž vystavil následující obrazy: *Ludvík XV. v zámku Crécy*; *Smrt Malfilâtreova, Poussin učící svého synovce Kašpara*, a *Veliký Corneille u příštipkáře*, obraz zakoupený od ministerstva nitra. Touže dobou psal P. články o umění do *Moniteur parisien, L' Union catholique* a j. R. 1848 byl jmenován komisařem republiky při národní komické opeře v Paříži, a od té doby nemaloval více žádných obrazů.

Persano Carlo Pellione (v. hl. d.) byl až do pros. 1862 ministrem námořnictva v kabinetu Rattazziově, a udělil si před vystoupením z tohoto sám nejvyšší hodnost admirala. Od r. 1865 byl též ital. senátorem. Když r. 1866 vypukla válka mezi Italií a Rakouskem, postavil se P. v čelo italského loďstva, jež bylo shromážděno v Tarentu, zůstal s ním však přes 14 dní nečinným v zálivu Jakynském. Konečně vyplul na doléhání ministra Depretise ze svého zákoutí, křižoval však 5 celých dní bez boje na vysokém moři a vrátil se zase do přístavu Jakynského. Teprv důrazný rozkaz ministra námořnictva přiměl jej k tomu, že učinil útok na ostrov Vis, kde od rak. kontreadmirála Tegetthoffa 20. čna 1866 loďstvo jeho poraženo a rozprášeno jest. Veřejné mínění v celé Italii obrátilo se hněvem proti P-ovi, a vláda se viděla nucena proti němu vyšetřování zavésti. Jako senátor nesměl býti povolán před soud vojenský, a byl tudíž vyšetřován od senátu. Tento rozhodl koncem led. 1867 malou většinou, že obžaloba pro zbabělost není na místě, za to však se ozvalo 83 hlasů proti 48, že se dopustil neposlušnosti, a 116 proti 15, že se dopustil též neopatrnosti a nedbalosti, a že pro tyto zločiny před soud postaven býti má. Dne 15. dub. 1867 byl vynešen od senátu rozsudek, jímž byl P. hodnosti a úřadu svého jako admirál zbaven a k náhradě útrat soudních odsouzen.

Persigny, Jean Gilbet Victor Fialin hrabě, od r. 1863 vévoda. (V. hl. d.). Ještě r. 1859 povolán jest z Londýna do Paříže jakožto ministr vnitřních záležitostí, v kterémžto úřadě setrval až do čna 1863. Příčinou odstoupení jeho bylo vítězství liberální oposice, která při volbách sněmovních v Paříži se všemi kandidáty prorazila. Od té doby byl politicky činným pouze v senátě, přiznávaje se k straně protiliberální. † 13. led. 1872 v Nizze.

Persie (v. hl. d.). R. 1868 zuřila v P-ii záhubná cholera, zejména nabyla kolem Teheranu velikých rozměrů, a 1. září 1868 padl jí za oběť i syn a korunní dědic šachův, Muzaffer-el-Din Mirza. Co se vnitřního politického vývoje P. za posledních let týče, neudálo se nic, co by zvláštní zmínky zasluhovalo; co do politiky zahraničné, nastal však r. 1867 spor mezi Tureckem a P-ií strany neoprávněného pošinutí tureckých branic, jehož se turecký Kibli-Paša dopustil, a strany některých útoků učiněných od tureckých pohraničných úředníků na poddané perské. Anglickému a francouzskému poslanci se však podařilo předejíti všelikému boji, a záležitost byla urovnána v míru. R. 1871 zuřil v Persii veliký hlad.

Persoz Jean François, franc. lučebník, nar. se 9. čna 1805 ve Švýcarsku z rodiny francouzské. R. 1833 byl jmenován profesorem lučby v Štrasburku, a zřídil v městě tom r. 1835 vyšší školu pro lékárníky, jejímž ředitelem se stal. Téhož roku byl jmenován důstojníkem čestné legie. Sepsal mezi jiným: *Introduction à l' étude de la chimie moléculaire* (1839); *Traité théoretique et pratique de l' impression des tissus* (4 sv. 1846).

Perty Ant. Max (v. hl. d.) sepsal ještě: *Anthropologische Vorträge* (1863); *Realität der magischen Kräfte* (1862); *Seelenleben der Thiere* (1865); *Die Natur im Lichte philosophischer Anschauung* (1869).

Peru (v. hl. d.). Dějiny. President Pezet byl svržen 6. list. 1865 a koncem téhož měsíce postaven byl v čelo republiky plukovník Prado, bývalý prefekt v Arequipě. Vládou jeho nepřátelská politika proti Španělsku znovu důrazně byla oživena. Především uzavřela republika 5. pros. spolek s Chilim, v lednu 1866 s Ecuadorem a v únoru i s Bolivií, a již 14. led. 1866 byla válka nových spojenců proti Španělům opovězena. První útok španělského loďstva udál se v ún. na spojené lodi Chilských a P-ánských v zálivu Ankudském. Když se první tento útok Španělům nezdařil, počali oblehati a bombardovati Valparaiso; leč i zde potkali se Španělé s nezdarem, a když s loďstvem svým ještě několik nezdařilých pokusů proti břehům nepřátelským učinili, opustili 10. kv. 1866 docela vodstva p-ánská a válka byla tím skončena. Vláda p-ánská i chilská vypověděly v čnu na to všecky Španěly ze svého území. Na podzim r. 1866 přišlo se na stopu spiknutí generála Castilly, jenž byl již dříve v dějinách P. velkou úlohu hrál, a vláda byla nucena jej ze země vypověditi. Již od počátku r. 1867 nastaly v republice silné agitace proti Pradovi; 15. ún. byl totiž svolán kongres, na němž Prado diktátorskou svoji moc, kterou $1^1/_2$ roku v rukou měl, složil, aby se ujal prozatím úřadu presidentského. Na témž kongresu byl dán též za bouřných debat návrh, aby byla prohlášena v P. rovnost všech vyznání. Nezdar návrhu tohoto byl příčinou

[illegible]

se k nepoctivosti jeho politiky nahromadil i finanční [illegible] přibrudily, a 2. srp. 1868 byl zvolen za presidenta plukovník Balta. Politikou téže 1868 [illegible] zemětřesení v P. i v Ecuadoru mnoho škod. V br. 1869 uznalo P. povstalce na ostrově Kubě za [illegible].

Peruzzi Ubaldino, vynikající státník italský, nar. 2. čvn. 1822 ve Florencii ze starého tamějšího rodu, studoval na universitě Sienské práva a filosofii, načež byv r. 1843 na doktora práv povýšen oddal se technickým studiím a navštěvoval hornické školy v Paříži a ve Freiberku. Zde odbyv r. 1845 zkoušku inženýrskou podnikl vědeckou cestu po Italii, Německu, Švýcarsku, Francii a Polsku. R. 1848 poslán jest od vlády toskánské do Vídně za příčinou vyproštění zajatých Toskánců, a brzy potom jmenován gonfaloniérem ve Florencii. V úřadě tom získal si po celé zemi populární jméno, zejména svým mužným vystoupením proti porušení zemské ústavy vládou toskánskou. Následkem toho byl úřadu svého zbaven, za to však patřil k nejpřednějším vůdcům mírně liberální strany. P. súčastnil se pak v literárních pracích *Biblioteca civile dell' Italiano* (1857—59) a *Austria e Toscana* (1859), kterýžto spis platně přispěl k rychlému obratu věcí politických v Toskánsku. V čnb. 1859 stal se členem prosatímní vlády a později místopředsedou zemské rady. Po zkončení vlády italské poslán jest co vyslanec do Paříže, aby pracoval proti znovuzřízení dřívější vlády, a roku následujícího zvolen v rodišti svém do subalpinského parlamentu. Na počátku příštího roku povolal jej Cavour do kabinetu za správce oddělení pro veřejné práce, v kterémžto úřadě setrval též za Ricasoliho až do bř. 1862. Téhož roku přijal P. úřad ministra vnitřních záležitostí v kabinetu Fariniho, později též v ministerstvu Minghettiho. Po pádu tohoto účastnil se v politickém životě pouze co zástupce Florencie ve sněmovně, patře k nejnadanějším řečníkům v středu strany mírně liberální.

Perwolf *Josef*, nar. 26. čn. 1841 v Čimelicích [illegible] Čechách), odbyl gymnasium v Písku, universitu (fakultu filosof.) v Praze, stal se r. 1864 [illegible] při bibliotéce českého Musea, r. 1869

[illegible]

ruskou rozpravu Čechy i Slováky v časopise Besěda.

Pesaš Ivan, [illegible] malíř, rodem bezpochyby ze [illegible], kde ještě po roce 1860 se zdržoval. Konal velké cesty po Italii, Turecku a Uhersku, a maloval několik pěkných pohledů na Řím, Cařihrad a Pešť. R. 1858 maloval a lithografoval obraz Sv. Šimona, jehož otisky se v Záhřebě přechovávají.

Peszka Josef, malíř polský, nar. se v Krakově a † tamtéž r. 1831. Pocházel z rodiny měšťanské v Krakově usedlé. Záhy jevil vlohy pro malbu, a dán z té příčiny k Dominiku Oesterreicherovi do učení. Pokroky, jaké v krátkém čase učinil, obrátily naň pozornost slavného Eugena [illegible], na jehož doporučování se P. do Varšavy odebral, kde pod Lampim a Smuglewiczem dalšího vzdělání v umění svém docílil. K [illegible] Smuglewicze a k tomuto P. opět s takovou láskou, že se od něho nějaký čas odloučiti nechtěl a jej, když profesorem malířství na Vilenských školách jmenován byl, bez [illegible] provázel. Ve Vilně žil delší čas a dokonal tam mnohé práce, též činil vycházky umělecké do Vitebska, Mohilova, Minska a jiných měst, pracoval též na dvorech zámožných šlechticů a u bohatých rodin těch krajin. R. 1800 zároveň se Smuglewiczem do Petrohradu povolán maloval tam pro sv. Michalský palác mnohé obrazy. R. 1807, v kterémžto roce milovaný mistr a přítel jeho zemřel, odebral se na žádost [illegible] řádu misionářského do Moskvy, kdež několik let ztrávil. V tom času maloval četné historické obrazy. R. 1809 odešel do Minska, kdež v domě přítele svého Jiřího Kobylińského skoro dvě léta pobyl, načež se na sklonku r. 1810 do Smilovic k panu Moniuszkovi odebral a u něho značnou část obrazů zhotovil. Nějaký čas pracoval na to co dvorní malíř u knížete Dominika Radziwilla v Nieswieži, od něhož za své obrazy po knížecku placen byl. Kde by se byl později zdržoval neví se, až r. 1812 vrátil se nazpět do svého rodiště, z něhož po celých třicet let vzdálen byl, a žil zde až do 64tého r. co profesor malířství a kreslení na universitě Jagellonské. Z četnějších prací jeho sluší jmenovati: *Postřižiny Miečislava I.*; *Roskutání pohanských bůžků na rozkaz*

Miečislava I.; *Postavení hraničných sloupů Boleslavem Chrabrým*; *Boleslav Chrabrý táhne na Kiev.* Čtyry tyto obrazy, dle myšlénky mistra jeho Smuglewicze provedené, jsou z obrazů jeho největší a postavy na nich téměř životní velikosti; mimo tyto vynikají z větších historických obrazů ještě: *Smrt Boleslava Křivoústého*; *Kristus před Pilátem*; *Spojení Polska s Litvou na říšském sněmu Lublinském*; *Štěpán Czarniecki v Krakově od Švédů obležen*; *Vítězství Sobieského před Vídní*; *Zasnoubení Miečislava s Doubravkou* a j. v.; z historických podobizen zvlášt znamenité jsou: *Adam kníže Czartoryski, general Podolie*; *Ignác Potocki, velký maršál Litevský*; *Ignác Wyssogot Zakrzewski*; *Kazimír Nestor kníže Sapieha* a mnohé jiné, které se po většině v radní síni Varšavské nacházejí. Co umělec zaujímá P. jedno z nejpřednějších míst mezi malíři polskými. Jeho historické obrazy jsou pravé perly co se týče podobnosti osob, pravdivosti kroje, mistrného skupení a živé barvitosti. Mezi pozůstalostí jeho našlo se přemnoho skizz z historie polské, jakož množství obrazů rouch a zbraní starých Slovanů a Poláků, které s velikou pílí dle starých památek a popisů nejstarších dějepisců jsou sestaveny. Oboje získal slavný milovník umění Qualbert rytíř Pavlikovski, od jehož syna do Lvova odveženy jsou.

Peštera, planina v sandžaku Novopazarském, dělí nahiji Novopazarskou od nahije Bihorské. Na temeně P-ry nalézají se zsutiny hradu Jeleče z doby Nemanjićů. Jiné zříceniny hradu na jiném místě P-ry nazývá vůkolní lid Trojanov grad. Pod P-rou pramení se řeka Raška, která prý jest pokračováním řeky Uvora, jenž v Bihorské nahiji na úpatí P-ry a vsi Delimedja do země se ztrácí. *Sč.*

Péterffy Karel, maď. filosof. spisovatel, nar. se 7. dub. 1790 v Sedmihradsku; studia svá konal v Maroš-Vášárhelyi a ve Vídni. R. 1818 stal se profesorem filosofie v Maroš-Vášárhelyi, a byl jedním z prvních, kteří o vědě této v jazyku maď. přednášeli. Uherská akademie jmenovala jej r. 1834 svým skutečným členem. Sepsal: *Philosophusok és philosophia historidja* (Dějiny filosofů a filosofie, v Maroš-Vášárhelyi 1833). † r. 1861.

Peterka Jan, zvěrolékař, nar. se v Čechách, počátkem XIX. stol. Studia svá konal bez pochyby v Praze, a byl z počátku zvěrolékařem na panství Roztockém u Prahy. Roku 1826 vydal v Praze u Calve *Versuch einer systematischen Darstellung der Dreh-, Harn- und Lungenwurmkrankheit der Schafe*; pak *Gründliche und kurzgefasste Darstellung der verschiedenen Arten von Knochenbrüchen und Hufkrankheiten unserer landwirthschaftlichen Hausthiere, um sie mittelst einer Schwebemaschine leicht zu heilen* (v Praze 1827); *Die richtige Erkenntniss des gesunden und kranken Zustandes des zur Schlachtbank, zum Handel oder Transport bestimmten Horn-, Woll- und Borsten-Viehes* (v Praze 1829), a *Versuch einer systematischen Darstellung der Rinderpest-Krankheiten* (v Lipsku 1838).

Petit Jean Louis, franc. malíř krajin, nar. se r. 1793 v Paříži, a konav malířská studia pod Mandevarem, Regnaultem a Rémondem, vystoupil s prvním svým obrazem u veřejnost r. 1822. Za doby restaurace vykonal několik uměleckých cest, a navrátiv se do Paříže, otevřel tam svoji vlastní dílnu. Zároveň byl od r. 1831 až do nedávna ještě profesorem kreslení na koleji Stanislavské. Z obrazů jeho jmenujeme: *Slavnost Dianina* (1822); *Zápas Rolandův a Rodomontův*; *Při jasné luně*; *Přístav Cherbourgský*; *Pohled na přístav Calaiský* a j.

Petka svatá, klášter v kníž. Srbském, v kr. Ćuprijském, 3 hod. jihovýchodně od Paraćina. Nynější kostel postaven jest na starých základech r. 1824. Kdy a od koho byl klášter původně založen, není známo. Pouť se zde odbývá každoročně 26. čce, a četní poutníci přivádějí sem své nemocné, kteří zde u pramenu Toplík nazvaného uzdravení hledají. *Sč.*

Petkovica 1) klášter v kníž. Srbském, v kraji Šabeckém, 5 hod. od Šabce vzdálen. Kostel je stavba stará; kdy a od koho byl založen, není známo. Turci Bosňáci vypálili klášter po dvakrát, r. 1806 a 1813. R. 1858 dostavěno je pěkné klášterní stavení a klášter zdí obehnán. Okolo kláštera rozložena jest ves P. se 680 obyv., kde jest škola a smírčí soud. — 2) P. jmenuje se též jeden z klášterů ve Fruškké Hoře nedaleko kl. Fišatovce. *Sč.*

Petnica 1) ves v Drobnjacích v Hercegovině. Zde sídlí četné staré plémě Karadzićů, z kterého i předkové slavného Vuka H. Karadžiće pocházeli. — 2) P. zovou se dvě vsi v kníž. Srbském. Jedna leží v kr. a okresu Valjevském, má smírčí soud a 109 obyv.; druhá jest v okresu Trnavském kr. Čačanského a má 206 obyvatelů. *Sč.*

Petöfi Alexander (v. hl. d.). Výbor básní jeho nejvíce lyrických vyšel v jazyku českém r. 1871 překladem Františka Brábka a Karla Tůmy (II. sešit *Poësie světové*).

Petr svatý, apoštol (v. hl. d.). O působení a mučenické smrti jeho v Římě uvádějí se svědectví hned již z nejstarší doby, a sice: Klementa Římského, Ignáce Antiochenského, Papiáše, Diviše, Irenea, Tertulliana, Caja, Origena, Laktantia a j.; nicméně není to přece ještě všeobecně uznaná událost; a na základě nezvratných dokladů, jež i před přísnou historickou kritikou obstojí, je jen tolik nad vší pochybnost zjištěno, že tvrzení o činosti a úmrtí sv. Petra v Římě jest od třetího století v církvi rozšířeno; nebo nejstarší právě svědectví Klementovo ok. r. 100 je příliš obecné a neurčité. První jeho příchod do Říma pokládá se dle novějších badání k r. 42 za císaře Klaudia, kde snad až do sněmu apoštolského v Jerusalémě pobyl (47); podruhé působil tam pravdě nejpodobněji v letech 58—64, až pak tam i zemřel při druhém žalářování sv. Pavla společně s ním smrtí mučenickou, jak se za to vůbec má, 29. čna r. 67. V tom smyslu jedině lze tedy mluviti o 25letém nebo docela o stálém působení jeho v Římě. A jelikož před prvním svým příchodem do Říma působil i v Antiochii (někteří tvrdí, že po sedm let), a učeník jeho Marek, od něhož *Evangelium* téhož jména a *Skutky Apoštolské* pocházejí, v Alexandrii, považovaly se obě tyto stolice za apoštolské čili patriarchální, jako Jerusalémská, Římská, a později z církevního usnešení i Konstantinopolská. (Sr. Ginzel *Kirchenhistorische Schriften.* Wien 1872, I. Bd. strana 112; *Der Episkopat Petri in Rom*; Gams *Das Jahr des Martyrtodes der Apóstel Petrus und Paulus.* Regensburg 1867; Ritter *Ueber das antiochische Episkopat Petri* v *Bonner Zeitschrift* 66 Heft), a Hilgenfeld *Petrus in Rom* v *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie*) 15. Jahr-Jahrgang 1872).

Petráček z Vokounšteinu, česká rodina erbovní až podnes kvetoucí, jenž vzala počátek svůj od Jana P-čka, souseda Star. Města Praž., který společně s Jiříkem Vokounem majestátem cís. Rudolfa II., jehož dátum dne 19. čce 1603, nadán byl erbem a titulem z Vokounšteinu, kterýžto erb se vypisuje takto: Štít červený, v němž od pravé k levé straně štrych bílý na příč položený a po každé straně vokoun ryba své přirozené barvy, a nad helmem mezi dvěma křídloma tolikéž vokoun hlavou dolů postavený se spatřuje. — Jan P. měl syny

Jana ml., Adama a Václava, a r. 1820 koupil Dablice, Březnov a jiné vsi klášteru křižovnickému náležité, kterýžto trh však po bitvě Bělohorské zrušen a z desk vymazán jest. Jan ml. P. měl účastenství v bouřích stav., avšak r. 1624 dán mu pardon a zůstaven takto při statku svém, načež jej čteme ještě r. 1636 na sněmu mezi osobami k vybírání restantů berních zvolenými. Týž zůstavil syna Jana Karla a vnuka Jana Daniele, o nichž však nemáme správ širších. Adam, druhý syn Jana st. P-čka (nar. 1619), dostal se do Kadaně, kdež potomci jeho drželi zboží šosovní a spravovali úřady rozličné. Jan Karel P., syn Adamův (nar. 1650), zůstavil syna Josefa P-čka (nar. 1696), jehož vnuk Kajetán P. (nar. 1790) toho vymohl, že nejv. reškripty, jichž dátum dne 21. list. 1846 a 14. led. 1853, stav šlechtický s výše psaným erbem a titulem byl mu potvrzen a obnoven. *Ra.*

Petranović Božidar (Theodor), JUDr. a profesor v Zadru, nar. v Šibeníku v Dalmacií 18. ún. 1809. Gymnasium navštěvoval v Srěmských Karlovcích a filosofická studia konal v Štýrském Hradci, ve Vídni studoval práva, a v Padově dosáhl r. 1833 hodnosti doktorské. Od r. 1834—1839 byl sekretářem biskupa Dalmatského, a posledního roku vstoupil do rak. státní služby. R. 1848 byl P. zvolen za poslance do říšského sněmu, a po rozpuštění tohoto stal se redaktorem srbského textu říšského zákonníku. R. 1850 jmenován radou zemského soudu v Zadru a později v Kotoru, a 1857 radou apelačního sboru v Záhřebě. P. byl od r. 1836—1841 redaktorem časopisu *Srbsko-Dalmatinski Magazin*, psal mnoho historických a filologických článků do italských a německých listů, zvláště do *Blätter für Literatur und Kunst*, byl zakladatelem právnického listu *Pravdonoša*, který r. 1851—1852 vycházel, přeložil r. 1852 rak. občanský zákonník. P. jest údem srbského učeného družstva v Bělehradě, meklenburského historického spolku a historického spolku v Oděse. Ze spisů P-ových jsou hlavnějšími: *O austrijskom gradjanskom zakoniku i o srbskom prevodu istoga* (1850); *Istorija književnosti poglavitih na svjetu naroda od najstarijih vremena do sadašujega veka* (1858); *Bogumili. Istorička rasprava* (1867), kterýž spis vydalo srbské učené družstvo svým nákladem. *Šč.*

Petrics-Orlay Samuel, maď. malíř rodem z Kumánska (nar. ok. r. 1820), byl vedle Morice Jókaie nejlepším přítelem slavného básníka Alexandra Petőfiho, s nímž r. 1841 v Pápě studoval. P. jest dobrým malířem krajin, též v historické malbě provedl několik zdařilých děl; největší zásluhy však si zjednal tím, že podal věrně podobizny obou rodičů Petőfiových černou křídou. Též vytvořil v novější době (1862 ?) pěknou apotheosu svého geniálního přítele Alex. Petőfiho. *Bbk.*

Petrino Alexandr, svob. pán, nar. se r. 1819 v Bukovině. Pošed z řecké rodiny, v Multánsku usedlé a později do Bukoviny se přestěhovavší, konal v Černovicích gymnasiální a filosofická studia, a převzal r. 1837 po smrti svého otce správu rozsáhlých svých statků. Záhy přičinil se v Bukovině o zařízení zemského spolku pro polní hospodářství, pro zřízení zemské knihovny, a o provedení jiných k obecnému dobru směřujících opatření. Když r. 1860 byla svolána do Vídně sesílená rada říšská, byl tam povolán i P. V prvních zasedáních tohoto sboru přednesl P. návrhy na odstranění mnohých dosavadních nesrovnalostí týkajících se zemských desk v Bukovině, jakož i poměrů církevních a školních své rodné země, a přidružil se k straně hájící autonomii jednotlivých korunních zemí Rakouska. R. 1861 byl zvolen do sněmu Bukovinského a odtud vyslán opět do říšské rady Vídeňské, kde se osvědčil býti přívržencem rakouské strany federalistické. I na říšské radě z r. 1867 byl odpůrcem jak směru centralisačního, tak i politiky dualistické, a hlasoval v zasedáních říšské rady z roku 1869—70 proti zavedení přímých voleb do říšské rady, čímž urychlil pád ministerstva Giskrova a po něm i odstoupení ministerstva Hasnerova. Když roku 1871 ministerstvo Potockého sestaveno bylo, zaujal v něm P. křeslo ministra orby. Odstoupením ministerstva tohoto vzdal se i P. svého úřadu.

Petronijević Milan A., hlavní sekretář srbského senátu v Bělehradě a syn slavného Avrama P-e, nar. se 11. list. 1831 v Jagodině. Až do r. 1840 navštěvoval školy ve svém rodišti a v Bělehradě, načež dán do německé školy v Petrovaradině, kde ostal až do r. 1844; potom studoval zase v Bělehradě na lyceu práva až do konce 1850, a odebral se na to k dalšímu vzdělání na universitu do Mnichova, kdež pobyl jeden rok, načež odešel ještě na universitu Heidelberskou. Vrátiv se do vlasti byl 3. kv. 1854 jmenován kancelistou v ministerstvu zahraničných věcí, 17. srp. obdržel místo sekretáře při srbském vyslanectví v Cařihradě; 22. říj. 1856 stal se vyslancem, v kterémž úřadě až do nastoupení knížete Michala Obrenoviće potrval. R. 1861 stal se pomocníkem ministra spravedlnosti, 1867 ministrem zahraničných záležitostí, a když po osudné katastrofě Topčiderské ministerstvo Christićovo odstoupilo, stal se P. hl. sekretářem senátu, kterýž úřad až dosud zastává. Jsa údem srbské učené společnosti napsal P. pro *Glasnik* některé články a překlady z řeckého. *Šč.*

Petrovac 1) město v Bosně, v sandžaku Bihaćském, leží v krásné rovině pole Bilajského, má pevnůstku, 1 džamiji a 1600 obyv. Nedaleko odtud pramení se řeka Sana. Pravoslavní obyv. mají zde faru. Nahije P-ka má 400 pravoslavných v 2116 tureckých domů se 3104 pravosl. a 9493 tureckými mužskými obyvateli. — **2)** P., ves v kníž. Srbském v kraji Požareveckém, má 1422 obyvatelů, kostel a školu. Zde jest sídlo náčelníka okresu Marského. — **3)** P., ves v kraji a okresu Kragujeveckém s 520 obyvateli. *Šč.*

Petrović 1) Miloje s příjmím Trnavac, vynikající muž v novějších dějinách srbských, nar. se r. 1770 v Trnavě v kr. Kragujevackém. Před vypuknutím povstání byl u svého kmotra Mladena Milovanoviće obchodním pomocníkem. Když r. 1804 povstání vypuklo, byl P. mezi prvními, kdož se zbraně chopili, a již r. 1806 při vzetí Bělehradu byl mezi nejpřednějšími národními vůdci. Příbuzný P-ův Mladen Milovanović stal se v krátkém tom čase skoro rovným Černému Jiřímu co do moci, neboť byl předsedou tehdáž utvořeného senátu, kteréhož stupně byl dosáhl ne tak udatenstvím jako spíše výmluvností svou. Proto také spojil se P. s mocným svým přítelem Mladenem, a oba jednali vždy svorně, hledíce si především jen vlastního prospěchu. Po vzetí Bělehradu nabyl P. ohromného bohactví a stal se hlavou Bělehradských obyvatelů. Jako bohactví a vliv rostli P-ovi i nepřátelé, kteří mu obojího záviděli, a jež on všemožným způsobem proti sobě popuzoval. R. 1809 ustanovil jej Černý Jiří za velitele vojska, které mělo pevnost Niše dobyti, a udělil mu zároveň nad celým tamějším krajem úplnou moc a vládu. To však rozhořčilo v největší míře Petra Dobrinjce (v. t.), dosavadního vládce onoho kraje, který byl dávným, jizlivým nepřítelem P-ovým, tak, že se obě vojska, která měla společně nepřítele potírat, ve dva sobě nepřátelské tábory rozdělila. Následek toho nemoudrého a nevlasteneckého počínání

byla hrozná katastrofa na Kamenici, kterou Srbové ohromných ztrát utrpěli. P. byl nucen se zbytky svého vojska uchýliti se do Deligradu, a musil se později před skupštinou, která se na podzim r. 1806 v Hassan-pašiny Palanse odbývala, ze skutků svých zodpovídati. Vina mu byla dokázaná, a on zbaven všech svých úřadů a do Ostružnice internován. Brzo potom byl i mocný přítel P-ův Ml. Milovanović přinucen úřadu předsedy senátu se vzdáti. Na počátku r. 1810, když zavražděním junáka Marka Katiće upadl P. v podezření, že se jeho návodem vražda ta stala, a že to mělo býti znamením pro spiklence v Šumadiji, aby Černého Jiřího o život připravil, uznal P. za prospěšné se Srbska se vzdáliti. Přišed do Zemuna byl zde uvězněn, a později do Petrovaradinu dopraven. Když pak Černý Jiří o vydání jeho neustále s rakouskými úřady vyjednával a několik rakouských uprchlíků za P-e dáti slíbil, byl konečně P. do Mitrovice odveden a tam vyslanci srbskému Luku Lazareviči odevzdán, který jej do Šabce přepravil a tam ještě téhož dne k výslovnému nařízení Černého Jiřího odpraviti dal. Hlava P-ova byla do Bělehradu poslaná a před kostelem lidu na odiv vystavena. P. byl malé postavy, ale krásný muž; s počátku byl dobrým bojovníkem, později však štěstím velmi spyšněl, a hleděl své postavení vždy k svému prospěchu vykořistit. Pozůstalé po něm dítky odvedl Ml. Milovanović po pádu Srbském roku 1813 do Besarabie. — 2) Mirko P. Njeguš, proslavený junák a vojvoda Černohorský, otec panujícího nyní v Černé Hoře knížete Nikoly I., nar. se 19. srp. 1820 a † 20. čce 1867 na choleru v Cetinji. On se stal svými hrdinskými činy v bojích proti Turkům nezapomenutelným. Povždy památnou ostane porážka, kterou Mirko na Grochovci 29. dub. a 1. květ. 1858 tureckému vojsku pod Hussein-pašou připravil, za kterýž hrdinský čin od knížete Danila titul „veliki vojvoda od Grahovca“ obdržel. Známy jsou činy Mirkovy ve válce r. 1862. Vojvoda Mirko byl od přírody dary duševními štědře nadán; jsa výborný pěvec složil celou řadu národních písní, které r. 1864 na Cetinji pod názvem *Junački spomenik* od Nićifora Dučiće, archimandrity, tiskem vydány byly. — 3) Demeter P., srbský spisov., nar. 1828 v Novém Sadě, studoval gymnasium v rodišti svém a v Pešti, filosofii v Pešti a v Prešpurce, užívaje srbského stipendia. R. 1845 odešel do Prahy studovat lékařství, ale brzy svůj úmysl změniv dal se zapsati na tamější polytechniku. Téhož roku otevřen mu přístup do domu našeho Josefa Jungmanna. V tom čase již počíná jeho činnost literární, a první tištěný plod její byl v jazyku českém. Mezi tím rozhodl se P. pro vědy přírodní, a za speciální obor zvolil si hospodářství co budoucí své povolání, K tomu konci ucházel se u srbské vlády o subvenci, aby mohl studovati na vyhlášeném prakticko-hospodářském ústavu v Hohenheimu, avšak bez výsledku. Zmařená naděje spůsobila mu těžkou nemoc, z které teprv po více měsících se zotavil, avšak předešlého pevného zdraví nikdy více nenabyl. Rok 1848 volal jej do otčiny, kdež účastnil se boje uherských Srbů proti Maďarům, jsa již 4. kv. zvolen za člena „Glavniho Odboru,“ jenž vedl správu zemskou; od něho byl vyslán do Prahy k známému slovanskému sjezdu. Zároveň byl spoluredaktorem úředních srbských novin *Pozornik vojvodine srbske*. V těžkém boji tom byl otec P-ův r. 1849 od Maďarů zajat a do Petrovaradina odveden, kdež u vězení zemřel, dům jeho v Novém Sadě jest zbořen a veškerý majetek jeho rozchvácen. Po ukončené válce stál P. samoten ve světě, maje pečovati ještě o dva mladší bratry, i přijal z nouze učitelské místo v srbském krajském městě Užici na bosenských hranicích. Avšak setrval v tom postavení jenom půl léta, neboť nemaje žádných dalších vyhlídek vzdal se postavení toho a odebral se do Zemuna, kdež opatřiv si prostředky k dalšímu studování vrátil se v pros. 1849 do Prahy, a tam připravoval se ke zkoušce pro učitelství na gymnasiích. Zároveň vyvinoval čilejší působnost literární pod přijatým jménem Slavko Zlatojević. Již r. 1849 byl pod tím jménem vydal v Karlovcích *Glasi srpske vile*, roku 1851 vydal v Praze sbírku básní pod názvem *Zlatinstvo* a srbský překlad *Kralodv. rukopisu*, jejž věnoval vládykovi Černohorskému Petru Petroviči II. a jejž Hanka přijal do polygloty téhož rukopisu. Roku 1852 hlásil se P. o vypsané místo profesora na nově organisovaném vyšším gymnasiu srbském v Karlovcích, jež obdržev ještě téhož roku Prahu opustil. Na jaře 1853 přišel P. opět do Prahy, aby se zasnoubil s nejmladší dcerou Jungmannovou, Kateřinou ovdovělou Lauermannovou, s níž 5. dub. oddán jest a ještě téhož dne do své otčiny odjel. R. 1854 zřídil při gymnasiu, na němž vyučoval, tělocvičnou školu, a r. 1855 jal se vydávati hospodářský časopis *Ratar*, který přinášel výtečné články, avšak již následujícího roku následkem netečnosti obecenstva zašel. Rovněž i *Polodjelstva*, kterýžto spis přeložil z němčiny, vyšel toliko první sešit z téže příčiny. R. 1856 z jara P. povážlivě ochuravěl nemocí plicní, tak že ve svém úřadě učitelském se musil dát zastupovati, žije klidně na vinici, kterou svým časem proměniti hodlal v hospodářský vyučovací ústav. Ještě podnikl výlet do Bělehradu, hledaje úlevy ve změně povětří, v září pak vykonal cestu do Vídně, aby se účastnil sjezdu přírodozpytců toho roku tam odbývaného. Po návratu jeho se nemoc jeho neustále horšila, až konečně odlehčila mu smrt dne 28. pros. 1856. Smrtí tou zmařeny jsou mnohé naděje, jež krajané jeho vším právem v něj kladli, a P. byl v celé Vojvodině upřímně oplakáván. Ovdovělá manželka jeho vrátila se do Prahy k svým příbuzným. Mimo spisy od nás uvedené zůstavil po sobě P. *srbskou mluvnici pro Čechy*, jejíž rukopis chová jeho vdova, a která by zasluhovala býti tiskem vydána. *r.* — 4) Jovan P., srbský spisovatel, nar. se r. 1841 v Gospodjinci, kde byl otec jeho učitelem. Gymnasialní studie započal v Rjece a Karlovci, a ukončil v Pešti. R. 1851 začal studovati filosofii. Po skončených studiích obdržel r. 1864 místo profesora na gymnasiu v Karlovcích, a r. 1865 povolán za prof. přírodních věd na gymnasium v Novém Sadě. Zde † 26. kv. 1867. Sepsal: drama *Milan Toplica* (1862); *Nauka o životinjama* (1867); a přeložil Shakespearova *Kupce Benátského* (1862). Mimo to psal skoro do všech srbských časopisů, zvláště *Danica* a *Matica* přinesly mnoho povídek a poučných článků od P-a. Do almanachu *Preodnica* napsal pěkný článek *Konj u Srbina*. Všechny P-em do časopisu psané články vyznamenávají se slohem populárním. *Sč.*

Petrovice, též P. Velké, statek a far. ves s 500 čes. obyvately v kraji Královehradeckém. Někdy zde byla tvrz. P. jsou po katastrofě Bělohorské v plen vzaty a Albrechtu Valdšteinovi prodány, po jehož pádu opět koruně připadše Janu Gordonovi, cís. plukovníku, dány jsou. Po smrti toho jsou roku 1648 hr. Rudolfovi Kolloredovi z Walsee prodány, při jehož rodě až do r. 1809 zůstaly. Roku 1812 dostaly se P. rodu z Gränsenšteina, načež je r. 1829 nynější držitelové hrabata z Harrachu koupili.

Petrow Pavel, znamenitý orientalista polský, nar. se r. 1810. Vzdělání svého nabyl na universitě Moskevské, kdež výklady o arabském a perském ja-

zyku poslouchal; později zdokonalil se na ústavu pro východní jazyky v Petrohradě, odkudž se k dalším studiím zejména sanskrtu do Londýna, Paříže, Vídně i Berlína odebral. Od r. 1837 přednášel o sanskrtu na universitě Kazaňské, později byl na universitu Moskevskou povolán kdež účinkuje až dosud. Značnější jeho práce jsou: *Przegląd rękopismów arabskich, perskich i tureckich* (1837); *O świętej literaturze ludów Indyj za Gangiesem* (1841); *O własnościach i składzie języka Sanskryckiego* (1841); *Hja-ta Harparam* překlad ze sanskrtu s gramm. výkladem; *Atha sitaharanam; Antologija sanskrycká; Lusyjadé*, překlad portugálského eposu L. Camoense a j. v.

Pettenkofer Augustin, malíř, nar. se r. 1821. O životě a vzdělání tohoto umělce, jenž při prvním svém vystoupení pozornost všech znalců a přátel umění na se obrátil, není nám ničeho známo. S počátku vystoupil co kreslič a lithograf, později vystavil v měsíčních výstavách rak. spolku pro umění akvarely *Ruský bivouak u Igmandu r. 1849* a *Doprava raněných;* než daleko výtečnějším okázal se v genrových olejových malbách. Z těchto vynikají zvláště obrazy *Nádvoří; Mniši v klášterní chodbě; Uherská pusta; Uherský trh; Koně před čárdou v Uhrách; Cestující cikáni; Cikánka; Souboj z dob Ludvíka XIV.* a j. v.

Petters Vilém Ignác, prof. kožních a příjičných nemocí na vysokých školách Pražských, nar. se r. 1826 v Blatné, kdež otec jeho byl hospodářským ředitelem. Po důkladném domácím vychování započal P. r. 1838 v Klatovech studia gymnasiální, ve kterých po roce v Praze na gymnasiu Malostranském pokračoval. Tehdejší poměry, zvláště na gymnasiu Malostranském, nebyly dle toho, aby byly žákům vštípily zvláštní zálibu ve studiích klassických, a tak se tedy P. obrátil směrem jemu přirozenějším ke studiím přírodovědeckým, ku kterým slovutný tenkráte botanik Opitz studujícím dobré příležitosti poskytoval. Přání otcovo vedlo P-e po odbytých studiích gymnasiálních na dráhu technickou, však náklonnost P-ova k studiím přírodovědeckým (náklonnost to, která přednáškami slavného mineraloga Zippe ještě více utvrzena byla), jakož i neblahé tehdejší poměry polytechnického ústavu přiměly P-e po roce k tomu, aby opustil dráhu technickou a aby se mohl oddati docela studiu lékařské vědy. Nejdříve však bylo zapotřebí v tehdejší době odbyti průpravná studia tak sv. filosofická. P. vstoupil tedy r. 1844 do studií filosofických, a když byl tato studia odbyl, na fakultu lékařskou. Všeobecný čilý ruch, který r. 1848 nastal, tknul se také P-e, který pokynutím zvěčnělého prof. Kolenatého spolu s dr. Forstrem (nyní profesorem na skoto-léčitelském ústavu Vídeňském) a dr. Prokopem se stal spoluzakladatelem studentského přírodovědeckého spolku „Lotos," z kterého se po zrušení studentských spolků v době reakční stal spolek přírodovědecký „Lotos," který až doposud skvétá. Vůbec zabýval se P. tenkráte velmi mnoho studiemi přírodovědeckými (botanikou a lučbou), přednášel také přírodní vědy v ústavech soukromých, a stal se r. 1851 asistentem právě zřízeného zoochemického ústavu. R. 1852 stal se P. doktorem lékařství, r. 1853 doktorem hojictví. Když byl P. dvě léta v ústavu zoochemickém strávil, byla jemu r. 1833 nabízena asistentura na první klinice vnitřních nemocí, kteréž místo P. také přijal. Zde měly píle a nadání jeho velké pole působení, a zde získal sobě P. soukromými přednáškami pro cizozemské lékaře, kteří tenkráte v hojném počtu universitu Pražskou navštěvovali, dobrého a chvalného jména, záhajícího daleko přes meze naší vlasti. V postavení tom setrval P. 4 léta, stav se r. 1857 po četných překážkách, které jemu kladeny byly, docentem pro nemoci břišní, poněvadž jemu habilitace pro větší objem vnitřního lékařství povolena nebyla. R. 1860 byl jmenován P. po odchodu prof. Čejky docentem prsních nemocí a ordinujícím lékařem na oddělení prsních nemocí ve všeobecné nemocnici. Zde přísluší P-ovi zásluha, že počal na oddělení tomto přednášeti také žákům domácím, kdežto dříve pouze pro cizozemce přednášky odbývány byly. Po úmrtí prof. Čejky r. 1863 byl P. jmenován primárním lékařem oddělení pro kožní a příjičné nemoci, a když se byl pro nemoci tyto habilitoval, stal se r. 1864 mimořádným profesorem pro příjičné a kožní nemoci na vysokých školách Pražských. V tomto postavení zasadil se P. vší silou a s výborným úspěchem o zařízení zvláštního oddělení pro kožní nemoci v nemocnici, a založil tak pilnou prací svou první na zdejší universitě vědecké pěstování poměrně mladé ještě nauky o kožních nemocech, tak že r. 1865 byly odbývány první přednášky z oboru kožních nemocí. V postavení tom působí P., který mezi tím velmi pilně se zanášel a zanáší činností spisovatelskou (čítáme až dosud od něho 30 větších původních prací uveřejněných v *Časopise českých lékařů* a lékařských listech německých), až dosud. P., který také své síly věnuje spolku českých lékařů, jehož jest místopředsedou, jest zajisté jedním z našich nejpřednějších badatelů v svém oboru, a činnost jeho jak co muže vědy, který bez moderního humbugu jde cestou kritické pilné zkušenosti, tak i co učitele, který rozumí svým žákům a zná je pobádati ku práci, musíme počítati k činnostem nevšedním oněch mužů, kteří upřímně a železnou pílí působí ku blahu vlasti naší, každý ve svém oboru a na svém místě. *Jský.*

Peturssen Getur, učenec islandský, nar. se 3. říj. 1808 v Miklabae, odebral se 1829 na universitu Kodaňskou a stal se tam 1844 doktorem bohosloví. Sepsal: *Historia ecclesiastica Islandiae ab anno 1740 ad annum 1840* (v Kodani 1841), a *Commentatio de jure ecclesiarum in Islandia ante et post reformationem* (tamt. 1844).

Petzval (jak se německy píše) Josef, proslulý současný mathematik, rodem z Čech, jest od r. 1849 členem cís. akademie věd ve Vídni, doktorem filosofie, profesorem vyšší mathematiky na universitě Vídeňské a rytířem řádu císaře Františka Josefa. Sepsal: *Bericht über die Ergebnisse einiger dioptrischen Untersuchungen* (v Pešti 1843); *Integration der linealen Differentialgleichungen mit constanten und veränderlichen Coëfficienten* (ve Vídni 1851—59), dílo vyšlé nákladem Vídeňské akademie věd, které založilo pověst P-ovu. V Haidingerových *Naturwissenschaftliche Abhandlungen* uveřejnil P. r. 1847 *Ueber die Theorie des Grössten und Kleinsten;* v *Denkschriften* a *Sitzungsberichten* Vídeňské akademie pak *Ueber die Schwingungen gespannter Saiten; Ueber ein allgemeines Princip der Undulationslehre: Gesetz der Erhaltung der Schwingungsdauer; Ueber die Unzukömmlichkeiten gewisser populärer Anschauungsweisen in der Undulationstheorie und ihre Unfähigkeit, das Princip der Erhaltung der Schwingungsdauer zu ersetzen* (ve dvou svazcích); *Ueber die Abhandlung Arcari's: Ein Problem des Stoffes* (též o sobě); *Ueber das neue Landschafts- als Fernrohr-Objectiv; Die Mathematik in ihrer Beziehung zu den Naturwissenschaften* a mn. j.

Peut François Marie Hippolyte, franc. publicista, nar. se 1809 v Lyonu, studoval práva, později též medicinu, přírodní vědy a politickou ekonomii. Vykonav na to cestu do Italie a Algerie založil v Pa-

říži časopis *l'Afrique*, věnovaný zájmům Algerie. Na vědeckém sjezdu v Marsilii r. 1846 podal P. návrh, aby se počala pěstovati rýže na zanedbané deltě Rhony, a aby v Arlesu byla založena hospodářská škola pro celou jižní Francii. Později zadal k národnímu shromáždění v téže záležitosti memorandum pod titulem: *du Delta du Rhône et de son amélioration au moyen de la culture du riz.* Na sjezdu o mír, odbývaném r. 1849 v Paříži, navrhl a hájil P. úsilovně zavedení stejných měr, váh i peněz. R. 1850 vydal spis *Almanach pour tout le monde*, obsahující obšírné pojednání: *Cours élémentaire d'économie politique*, a pak brošuru *Sur le gouvernement de la France* (1850). Na statistickém sjezdu v Paříži r. 1855 měl P. novou příležitost rozvinouti své zásady o mezinárodních záležitostech, a přičiněním jeho položen byl na témž sjezdu základ třem podnikům, totiž: společnosti nazvané *L'association pour l'uniformité des poids, mesures et monnaies*, jejímž předsedou jest James Yates a generálním sekretářem sám P.; dále společnosti pro vydávání knih, pojednávajících o záležitostech mezinárodních, a konečně časopisu *Revue internationale*.

Pevnitelství polní (*Feldbefestigung*), p. válečné (*Kriegsbefestigung*) viz čl. Fortifikace a Hražení.

Peyer Julius, mladistvý proslavený orograf a odvážný plavec ve vodách severních, nadporučík ve vojště rakouském, narodil se 6. září 1841 v Šénavě v Čechách. Svého prvního vzdělání nabyl P. v kadetním ústavu v Krakově, odkud do vojenské akademie v Novém Městě za Vídní se odebral. Odbyv tam s výtečným prospěchem vojenská studia, byl vyloučen r. 1859 jako poručík a vřaděn v 36. pluk péchoty hraběte Degenfelda, a r. 1866 povýšen na nadporučíka. V tomto roce účastnil se polního tažení v Italii a bitvy u Custozzy. Všude, kde byl v posádce, obíral se studiemi orografickými a geografickými, a používal své dovolené ku procházkám v Alpách. Tak jmenovitě v letech 1864—65 prošel větší část Alp tirolských, proskoumal, vyměřil a popsal Alpy ortlepské a skupeninu Adamello řečenou, a vydal v Petermannových *Mittheilungen* výtečné monografie i s nákresy těch až dosud ne valně známých ledovcův italsko-tirolských. Roku 1869 účastnil se německé výpravy k severní točně, ohledal u nevýslovných trampotách a nebezpečí pobřeží gronské až přes 80 stup. sev. šířky, a nastoupil r. 1872 opětně druhou námořní cestu do vod severních na lodi rakouské k tomu cíli zvláště vystrojené. Za své zásluhy o vědu orografickou a geografickou vůbec byl P. r. 1870 od císaře Rakouského vyznamenán ryt. řádem železné koruny. *Čský.*

Peyrat Alphonse, franc. publicista, nar. se 21. čna 1812 v Toulouzi, kdež také studia právnická konal. R. 1833 odebral se do Paříže a stal se tam spolupracovníkem časopisu *La Tribune* a později listu *National*. Později odebral se na cesty do Italie a Španěl, aby seznal politické i sociální poměry obou těchto zemí. Navrátiv se do Paříže stal se spolupracovníkem časop. *La Presse*, v němž pojednával o zahraniční politice a otázkách náboženských až do jeho zaniknutí r. 1858. O sobě sepsal a vydal P. mezi jiným *Un nouveau dogme* (1855), jakési to dějiny dogmatu o neposkvrněném početí Panny Marie; *Critique des hommes du jour* (1855), jednající o Guizotovi, Thiersovi, Montalembertovi a j.; *L' empire jugé avec indépendance* (1856).

Pezolt, též Petzolt Jiří, malíř, nar. se r. 1810 v Salcpurku. Studoval ve svém rodišti gymnasium, pěstovav vedle toho horlivě studium dějepisu a aesthetiky, a oddal se později zcela malířství, v němž mu byl učitelem Wurzer. R. 1827 provázel jako kreslič angl. archaeologa Molitora do Italie, a zdokonaloval tam své aesthetické vzdělání na vzorech antických. Za tohoto svého pobytu v Italii počal malovati pojednou obrazy historické, genrové, i obrazy krajin, ku kterýmžto mu půvabné krajiny Italie, kterouž kříž na kříž prošel, hojnou a vděčnou látku podávaly. Pověst jeho se tak daleko roznesla, že mu nestačilo ani času, aby veškeré z Paříže, Londýna a Berlína objednávané obrazy zhotoviti mohl. V Benátkách maloval pro krále Pruského *Mausoleum Canovy v chrámě dei Frari*. Po roce 1835 procestoval Tirolsko, aby tam nabral motivů pro nové komposice krajin, a přibyl r. 1837 opět do svého rodiště, kteréž teprv po dvou letech opustil, a usadil se trvale v Italii. Z obrazů jeho jmenujeme: kartony *Spiknutí Catilinovo*, *Epaminondova smrt*, pak olejové obrazy *Smrt Petrarkova*, *Smrt Leonarda da Vinci*, kteréž jsou oba v Paříži, a *Francesca da Rimini* v Rejně Kolíně. Historický jeho obraz *Hannibal přísahá Římanům věčnou nenávisť* jest v Římě, *Lady Macbeth* v Hamburku, *Regulova smrt* v Terstu, *Kristus se zjevil Majdaleně* v Neapoli, *Hebe očekává Joviše* v Miláně, *Marino Faliero k smrti odsouzen* v Královci a *Večeře brigantů* ve Florencii. Tyto historické obrazy nejsou však nejvěrnějším výrazem jeho uměleckého snažení, neb nejmilejší obor P-ův jest krajinomalba, a množství zdařilých jeho krajin jest oceloritinami daleko rozšířeno. V oboru tomto vydal též P. r. 1838 v Karlsruhe dílo nazvané *Malerische Reise durch das lombardisch-venetianische Königreich. Mit Original-Ansichten nach Zeichnungen von G. Petzolt in Stahl gestochen* a *Das Herzogthum Salzburg und seine Angrenzungen* s 90 krajinami v oceli rytými. Jako malíř krajin není P. pouhým kopistou, nýbrž dovede v obrazech svých spojiti věrnost přírodní se stránkou vlastní své umělecké individuality; pojímá krajiny duchaplně a poeticky se zvláštním též zřetelem na historické upomínky.

Pfaff Hans Heinrich Ulbrich Vitalis, mathematik, nar. se 29. dub. 1824 v Erlangách, stal se doktorem filosofie, byl od r. 1848—51 rektorem na průmyslové škole v Nordlinkách, od r. 1851 pak jest profesorem mathematiky a fysiky na průmyslové škole svého rodiště a docentem na tam. universitě. Sepsal: *Ueber Curven zweiter Ordnung* (v Erlangách 1854); *Ueber die imaginären Elemente der Curven zweiter Ordnung* (tamt. 1855); *Analytisch-geometrische Beiträge zur Lehre von der projectivischen Beziehung* (ve Frankf. n. M. a v Erlangách 1855); *Lehrsätze aus dem Gebiete der neueren Geometrie* (v Erlangách 1857); *Ebene Trigonometrie* (tamtéž 1859) a *Lehrbuch der Physik* (v Nordlinkách 1860).

Pfannenschmidt Julie (v. hl. d.) † 27. ún. 1868

Pfeiffer Frans (v. hl. d.) vydal mimo v hl. d. uvedené ještě: *Ludwig Uhland, ein Nachruf* (Víd. 1862); *Zwei deutsche Arzneibücher aus dem XII. und XIII. Jahrhd. mit einem Wörterbuch* (Víd. 1863); *Forschung und Kritik auf dem Gebiete des deutschen Alterthums* (Víd. 1863): *Reisebericht über die in Salzburg und Tirol ausgestellten Weisthümer-Forschungen* (Vídeň 1866); *Altdeutsches Uibungsbuch zum Gebrauche an Hochschulen* (Víd. 1866); *Quellenmaterial zu altdeutschen Dichtungen* (Víd. 1867—68); *Freie Forschung* (Víd. 1867). R. 1864 počal vydávati nákladem F. A. Brockhause v Lipsku: *Deutsche Classiker des Mittelalters. Mit Wort- und Sacherklärungen*, k nimž přispěli Karel Bartsch, Fedor Bech, Reinhold Bechtein a j. Sám obstaral pro sbírku tu vydání *Walthera von der Vogelweide* (Lps. 1864; 2. vyd. 1866). Z článků, které P. sám pro *Germanii*

napsal, zvláštního povšimnutí zasluhují: *Ein Aufsatz über Gottfried's von Strasburg Lobgesang* a *Kritik von des Minnegesanges Frühling*. Pro zásluhy jeho jmenoval jej r. 1860 císař Rakouský skutečným členem akademie věd ve Vídni. Mimo to byl členem ještě mnohých učených společností. † 30. kv. 1868.

Pfeilschifter, Baptist von, něm. spis., nar. se 1793 v Höfenu v Bavořích, studoval 1810—13 v Landshutu práva a filosofii, žil potom střídavě v Mnichově, Výmaru a Lipsku, literárně jsa činným. R. 1820 navštívil Holandsko, Francii a Španělsko, r. 1825 stal se vyslaneckým radou ve Frankfurtě, a r. 1829 povýšen do stavu šlechtického. Vydával periodicky: *Der Staatsmann* (v Offenb. 1832 a násl.); almanach *Cölestine* (3 ročníky). Sepsal: *Denkwürdigkeiten aus der Geschichte der Revolution in Spanien* (v Aschaffenb. 1836); *Mittheilungen aus Spanien über Land und Volk* (tamt. 1837); *Betrachtungen über die Revolution in Spanien, Portugal, Frankreich und den Niederlanden* (tamt. 1839).

Pfizer Pavel Achaz (v. hl. d.) byl v bř. 1848 povolán znovu do státní služby, již r. 1823 opustil, a sice co ministr kultu, mimo to zvolen byl ve svém rodišti v Štuttgartu do Frankfurtského sněmu. Však pro chorobu musil se v krátké době obou míst vzdáti. Po svém uzdravení působil nějaký čas co rada soudní v Tubinkách, až jej znovu se dostavivší nemoc i toto místo opustiti přinutila. Obdržev značnou pensi šel na to na odpočinek, zabývaje se již jen pracemi literárními. Ze spisů jeho sluší jmenovati ještě: *Gedanken über Recht, Staat und Kirche* (Štutt. 1842); *Das Vaterland* (Štutt. 1845); *Beiträge zur Feststellung der deutschen Reichsgewalt* (Frankfurt 1848) a *Zur deutschen Verfassungsfrage* (1862). † 30. čce 1867 v Tubinkách.

Pfizmaier, též Pfitzmayer, učený sinolog, nar. se 16. bř. 1808 v Karlových Varech, kdež byl otec jeho hostinským. Gymnasium studoval v Plzni a učil se sám jazyku francouzskému, italskému a anglickému. Tím vzbudila se v něm taková touha po studiích jazykozpytných, že za několik let téměř ve všech evropských řečech se vyznal. Po skončení gymnasia pokoušel se o to, aby byl přijat do orientální akademie ve Vídni, když se mu to však nepodařilo, studoval medicinu v Praze a odebral se r. 1845 jako praktický lékař do svého rodiště. Zde setrval až do r. 1848, zabývaje se více studiemi jazyka arabského a koptického nežli provozováním lékařské praxe. R. 1848 odebral se do Vídně, kde mu císařská knihovna mnoho příležitostí k pěstování jeho zamilovaných studií poskytovala. Za předmět zvláštních studií obral si zde P. jazyk čínský a mandžurský, a během času se mu podařilo mnohé dosud neznámé u nás poměry společenského a kulturního života Číňanů a Japonců odhaliti. On pohnul též vládu rakouskou k tomu, že dala líti i písmeny tyrokánské abecedy, tak že se mohly ve státní knihtiskárně také japanské spisy tisknouti. P. vydal: *Lamy'y, die Verherrlichung der Stadt Bursa* (řada tureckých básní přeložena od P-a, ve Vídni 1839); *Grammaire Turque ou developpement separé et methodique de 3 genres de style usités, savoir l'Arabe, le Persan et le Tartare* (ve Vídni 1847); *Sechs Wandschirme in Gestalten der vergänglichen Welt. Ein japanesischer Roman, im Originaltexte sammt den Facsimiles von 25 japanischen Holzschnitten* (ve Vídni 1847); *Wörterbuch der japanischen Sprache* (tamt. 1851) a nepřehledné množství jazykozpytných pojednání nejvíce z čínské a japanské literatury v *Sitzungsberichte* a *Denkschriften* cís. akademie ve Vídni, jejímž skutečným členem jest P. od r. 1848.

Pfleger 1) Antonín (v. hl. d.) byl r. 1870 jmenován berničným správcem král. hlavního města Prahy. Jeho dcera Marie, nar. 6. ún. 1855 v Hořicích, vychovanka Pražského hudebního ústavu „Euterpe," jest značný hudební talent a zvláště co pianistka požívá chvalného jména. — **2)** Josef P. (v. hl. d.) jest toho času ředitelem akciového cukrovaru v Pardubicích, přednostou spolku českých cukrovarníků a spolku akciového pivováru v Pardubicích, správním radou Karlínské akciové společnosti na stroje, majitelem zlatého záslužného kříže s korunou a král. pruského řádu korunního 3. třídy. R. 1866 za války pruské, jmenovitě v čas bitvy Sadovské, získal si neohroženým a obětovným chováním co ředitel cukrovaru hraběte Harracha v Sádoví neocenitelné zásluhy netoliko o celé okolí, nýbrž o obě bojující strany, jichž raněné bez rozdílu v bytu svém ošetřoval. — **3)** Gustav P. (v. hl. d.). Vybrané jeho spisy vycházejí v Kobrově *Národní Bibliotéce* a r. 1872 jich tam vyšel první díl. Rýmovaného románu *Pan Vyšinský* má připravený druhý díl k vydání. Román jeho *Paní fabrikantová*, jenž byl uveřejněn ve *Světozoru*, vyšel r. 1872 o sobě nákladem Theodora Mourka.

Pflüger Eduard, nar. se 7. čna 1828 v Hanoveru, stal se doktorem mediciny, byl 1858—59 priv. docentem fysiologie na universitě Berlínské, a jest od r. 1859 řádným profesorem téže vědy na univ. v Bonnu. Sepsal: *Untersuchungen über die Physiologie des Elektrotonus* (v Berl. 1859); *Veränderung der Eregbarkeit eines Nerven durch einen constanten elektrischen Strom* (v *Monatsberichte d. Berl. Acad.* 1858) a j.

Pfordten Ludv. Kar. Jindř., svob. pán (v. hl. d.) stal se v pros. 1864 bavorským ministrem zahraničných záležitostí a předsedou bav. kabinetu. K úřadu tomu byl povolán za tím účelem, aby po dvojnásobné porážce politiky středních států něm. (v záležitosti šlesvické a v záležitosti celního spolku) započal po svob. pánu Schrenkovi důraznější politiku proti Prusku, a v skutku se mu podařilo za krátký čas sjednotiti vlády středních něm. států k rozhodnějšímu si počínání. Když v srp. 1865 se stala úmluva Gastýnská, hleděl si Bismark P-a nakloniti k plánu, jehož účelem měla býti reforma Německa a vyloučení z něho Rakouska. P. však, jakkoliv byly Bavorsku slibovány mnohé výhody, nespolčil se přece s Bismarkem. Když r. 1866 počala hroziti válka mezi Rakouskem a Pruskem, působil P. s počátku k tomu, aby mír nebyl porušen, později se však postavil rozhodně proti Prusku. Ani po bitvě u Králové Hradce nedal se pohnouti k zrušení spolku s Rakouskem, a v Mikulově se mu podařilo vymoci Bavorsku od Pruska ještě dosti slušné podmínky míru, který uzavřel s Pruskem 22. srp., načež 29. pros. 1866 úřadu svého se vzdal.

Pfuel, Ernst von (v. hl. d.), † 3. pros. 1866.

Philippi Rudolf Amandus, nar. se 14. září 1808 v Charlottenburku u Berlína. Stav se doktorem mediciny provázel F. Hoffmanna na jeho geognostické cestě po Itálii a Sicilii, stal se pak profesorem přírodních věd na vyšší průmyslové škole v Kasselu později se vystěhoval do Chili a stal se tam profesorem v St. Jagu. Sepsal: *Beiträge zur Kenntniss der Tertiärversteinerungen des nordwestlichen Deutschlands* (v Kasselu 1843); *Enumeratio molluscorum Siciliae* (v Berl. 1846); *Über die Verhältnisse der untergegangenen und lebenden Conchylien-Arten in Siciliens Tertiärbildungen* (v Leonhardově *Jahrbuch* 1834), a *Nachricht über die letzte Eruption des Vesuvs* (tamt. 1841).

Phillips Georg (v. hl. d.) † 6. září v Aigenu u Salcpurku.

Phipson Thomas Lambe, přírodospytec, nar. se 5. kv. 1833 v Birminghamu, studoval po šest let v Bruselu přírodní vědy a žije jako soukromník v Paříži. Sepsal: *Mémoire sur la fécule et les substances qui peuvent la remplacer dans l'industrie* (v Paříži 1856); *Essais sur les animaux domestiques des ordres inférieurs* (tamt. 1857); *De la phosphorescence en général et des insectes phosporiques en particulier* (v Bruselu 1758), a nepřehledné množství přírodovědeckých článků do akademických časopisů francouzských a belgických.

Phyletismus (od řec. φυλή, spojení v obec, třída, též národní kmen). Ve východní (řecké) církvi křesťanské stoupenci zarytého a sobeckého, jen k své řecké samojedinosti hledícího směru, dávají ten násev — jaksi přezdívkou církevního „separatismu“ — spravedlivým snahám těch, kteří uznávají právo a potřebu toho, aby se na církevní půdě šetřilo slušně živlu též jiných národností a protož i jejich jasyka. Oni řečtí stoupenci výhradné samojedinosti kladou a zastávají zásadu, že prý „církev nezná žádných národností,“ v tom totiž chybném a samožištném smyslu, že oni v církvi připouštějí ráz národnosti pouze své řecké, a že nechtí věděti o jazyku jiném, než výhradně o svém řeckém. Té jejich jednostranné zásady omylnost jeví se vnutkáním křivého výkladu ve větu svrchu připomenutou; neboť církev „nezná žádných národností“ toliko v tom smyslu, že ona mezi národnostmi nemá žádného rozdílu činiti, ale že má se stejnou spravedlivostí přichýlena býti k nim ke všem při slušné péči o jejich jazyk i vůbec o jejich národní bytnost. Zakládá se ta spravedlivost na biblickém výroku (sv. Pavla *k Řím.* 14, 11): *„πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ, omnis lingua confitebitur Deo.“* (Srov. *k Filip.* 2, 11; *Izai.* 45, 24; pak *I. Kor.* 14, 11 a 39.) Přezdívky ph. též v době nejnovější užíváno vášnivým počínáním se strany církve výlučně řecké, která zavrhuje ano i církevními klatbami (na „svatém sněmu“ v Konstantinopoli 1872 a v sezení „svaté synody“ Jeruzalemské 1872) stíhá ku př. snahy Bulharův a jejich přátel o národní slovanskou církev při slušném opatrování živlův domorodých a tedy též jazyka národu, v čemž viděti jaksi boj zkostnatělého, samochtivého centralismu proti spravedlivému federalismu, jenž uznávaje spojenou jednotu většího celku zároveň hledí k nevyhnutelným potřebám zvláštním v církevních věcech. *Dcha.*

Pian 1) Antonio de, malíř stavitelských ozdob, nar. se r. 1784 v Benátkách, kde se umění svému vyučil. Na počátku tohoto století přestěhoval se do Vídně a vystavil tam r. 1820 vzácný olejový obraz *Pohled na chrám sv. Štěpána.* Další jeho obrazy vyskytují se teprv po roce 1832, a jsou to zejména: *Atrium italské vily, Velké náměstí Turinské,* r. 1835 *Dogana a velký kanál v Benátkách,* r. 1836 *Vnitřek gotického chrámu,* r. 1839 *Soudní síň, Chodba klášterní* a j. V belvederu Vídeňském nalezá se od něho velký olejový obraz představující *Velkou hrobku, do níž vpadá denní světlo.* — **2)** Jan P., syn předešlého, též dekorační malíř, nar. se ve Vídni r. 1813, † tamtéž r. 1857. Z obrazů jeho, které časem svým vystavila Vídeňská akademie výtvarných umění, jmenujeme: *Pohled na vnitřek chrámu sv. Marka v Benátkách a Dvůr lázeňský, v prostředku s vodojemem, v jehož středu se nalézá chrám postavený Aeskulapovi.*

Picot François Edouard (v. hl. d.). Po návratu svém z Říma maloval mimo *Požehnání Jakubovo* též: *Smrt Safiry,* kterýž obraz majetkem chrámu sv. Severina se stal. Pro Louvre nakreslil dva alegorické obrazy: *Genia umění, odhalujícího Egypt Řecku,* a *Města kol Vesuvu prosící Cybelu o ochranu proti výbuchům sopky.* Za vlády červencové maloval *Ústup vévody Guise do Calaisu,* a podobiznu *Talmovu.* V dílně jeho vzdělali se umělci, které nyní k největším malířům počítáme. Poslední léta strávil P. v zátiší, byl vždy horlivým obhájcem klasické školy a protivníkem realistické malby. R. 1836 zvolen byl P. na místo Karla Verneta za člena akademie krásných umění, a r. 1852 jmenován důstojníkem čestné legie. † v bř. 1868.

Pictet (v. hl. d.) François Jules sepsal mimo v hlav. díle uvedené ještě: *Histoire naturelle générale et particulière des insectes néoroptères* (2 sv. v Genevě, 1841—48); *Description des mollusques fossiles* (1847), a vydal též již r. 1815 *Itinéraire aux vallées du Mont Blanc* (3 vyd. 1840).

Pičin, Píčina, far. ves v Čechách, v okresu Příbramském s 606 čes. obyv.; má farní chrám Narození Panny Marie, původně ze XIV. stol. K r. 1393 připomíná se Albrecht, 1437 Petr a 1455 Častolor z P-a. R. 1596 patřil statek P-ský Bechyňovi z Lažan na Dlouhé Lhotě, a okolo r. 1571 Adamovi Muchkovi z Bukové jemuž byl po bitvě Bělohorské odňat a spolu s Hluboší Václ. Bechyňovi z Lažan prodán. Od té doby zůstal ve spojení s panstvím Hlubošským.

Piepenhagen (mylně Pippenhagen) August, malíř, nar. v Soldinu v Prusku 2. srp. 1791 z rodičů nezámožných, kteří syna již v 12. roku dali vyučiti řemeslu pasířskému. Když P. dostal za vyučenou, odebral se na zkušenou nejprvé do Švýcar, kdež náhodou seznámil se s starým jakýmsi malířem. Naučiv se od něho nejnutnějším začátkům malířství vzdělal se záhy tak, že pokusy jeho v krajinářství nejlepšího uznání dosáhly. P. žil v Praze, kdež dvě z jeho dcer (Charlotta a Louisa) rovněž v malířství nemalých úspěchu získaly. Z obrazů P-ových připomínáme toliko následující: *Krajina při západu slunce, Krajina se zříceninou, Lago maggiore, Krajina při měsíčku* (vyst. v Praze 1867). P. nemohl se nikdy odhodlati, aby výtvory umění svého podal na cizozemské výstavy umělecké, a přivolil toliko v posledních letech, že obrazy jeho vystaveny bývaly na výstavách uměleckých v Praze. P. † na Jenerálce u Prahy 27. září 1868.

Pierron 1) Pierre Alexis, franc. hellenista, nar. se 17. říj 1814 v Champlittu ve Francii, studoval v Langresu a v Dijonu. Od r. 1837 byl profesorem na rozličných gymnasiích v Paříži a konečně na gymnasiu sv. Ludvíka. P. jest první, který přeložil r. 1840 společně se Zévortem Aristotelovu *Metafysiku* na jazyk francouzský. Též přeložil některé tragédie Aischylovy, spisy Marka Aurelia, Plutarchovy *Životopisy,* a vydal dva vzácné spisy, totiž *l' Histoire de la littérature grecque* (1850) a *l' Histoire de la littérature romaine* (1852). — **2)** Eugène P., dramatický herec a spisovatel, narozen se 2. kv. 1819 v Mesy ve Francii, započal hereckou dráhu na divadle v Saint-Germain en Laye, r. 1840 přišel do Paříže, hrál s počátku v Pantheonu, později v Odéonu, až konečně r. 1849 přestoupil k divadlu historickému (*Théâtre-Historique*). Od r. 1858 jest hlavním režisérem Odéonu. P. napsal celou řadu vaudevillů, mezi nimi zejména *Aline Parlin* (1847), pak veselohru *Livre III., chapitre I.* (1851) a j. Od r. 1854 jest sekretářem franc. spolku dramatických herců, o jehož zvelebení, jakož i zejména o opravu jeho stanov si velké zásluhy získal. R. 1857 udělil mu císař zlatou medálii první třídy.

Pietkiewicz Antonín (Plug Adam), současný

spis. polský, vydal *Vigilia sw. Jana* (ve Vilně 1847); *Kłosy z rodzinnéj niwy* (ve Vilně 1856); *Pamiętniki domowe* (ve Varšavě 1858); *Zagon rodzinny* (3 d.) a *Duch i krew* (3 d. ve Vilně 1859).

Pigal Edme Léon, franc. malíř, nar. se 1794 v Paříži, pěstoval s počátku kresbu karikatur, později se však oddal též malbě akvarel a počal r. 1827 zdařilé práce své v salonech Pařížských vystavovati. Z obrazů jeho vynikají: *Orgie, Rozhněvaní manželé, Toileta při velikém větru, Kočující muzikanti*. Na výstavu v r. 1835 zaslal zdařilý obraz *Klobouk z ostrova sv. Heleny*.

Pigeory Felix, franc. architekt, nar. se okolo r. 1815 a konal studia svá na koleji Bourbonské. Z jeho stavitelských prací jmenujeme opravení chrámu sv. Florentina a r. 1851 zhotovený návrh k stavbě centrálních tržnic (*halles centrales*). Od r. 1850 jest **P.** redaktorem časopisu *Revue des beaux-artes*, který sám byl založil. Sepsal: *Monuments de Paris* (1848—1849), spis obsahující dějiny stavitelství privátního a církevního za vlády Ludvíka Filipa, a *Les Pèlerins d' Orient* (1854).

Pignerolle, Charles Marcel de, franc. malíř, nar. se okolo r. 1815 v Angersu, konal malířská studia pod Leonem Cognietem a přidržel se pak genru historického. Z obrazů jeho dosti řídkých jmenujeme *Pouť na Loretu* (1848); *Gondola benátská* (1850); *Výjev z povodně v Kampanii* (1855), a řadu *studií*, učiněných během dalšího pobytu **P**-a v Italii.

Pihařík Frant., doktor lékařství, nar. ve Valašském Meziříčí na Mor., požíval ve Vídni jako lékař i spisovatel zvláštní úcty, ano i v Londýně při světové výstavě r. 1862 poctěn byl velkou medállií za sošku bronzovou, na níž vývoj těla lidského názorně představil dle pravidel v knize *Das Gesetz des menschlichen Wachsthums*, již r. 1858 ve Vídni vydal, dokázaných. R. 1865 vydal **P.** velmi učené dílo *Das Quadrat, die Grundlage aller Proportionalitäten in der Natur*. **P.** došel za vědecké snahy své zaslouženého uznání, vyznamenán totiž mnohými řády, a jmenovitě se stal rytířem řádu mexikánského Guadalupského a belgického Leopoldova, obdržel zlatou a nasavskou Adolfovu medállii pro vědomosti a umění, stal se spoludem akademie Moskevské, Karolinské ve Vídni, v Athenách, Palermě atd. Konec veledinnému jeho životu učinila cholera ve Vídni r. 1866, kde zemřel v 48. roce věku svého. *Uk.*

Pichl 1) V á c l a v, nar. r. 1743 v Bechyni, jeden z nejznamenitějších houslistů svého věku, cvičil se v hudbě nejdříve ve vlasti, později pak návodem Nardiniho v Italii, kde žil co ředitel hudby v Miláně as 20 roků; sepsal asi 11 oper vlaských, k latinským pak sám slova si skládal; sepsal i historii českých hudebníků v Italii, kterýžto spis však bohužel na zmar přišel, když Francouzové do Milana vtrhli a jej drancovali. R. 1797 jmenován jest komorním kapelníkem arciknížete Ferdinanda ve Vídni, a zemřel zde stár jsa 63 léta. Zanechal mnoho skladeb, dílem tištěných, dílem v rukopisech, zejména symfonie, koncerty pro housle a jiné nástroje, variace a mnoho skladeb pro piano, neboť poslední léta života svého věnoval pouze umění svému. (Gassner *Lexikon der Tonkunst.*) — **2)** J o s e f B o j i s l a v **P.** (v. hl. d.) byl r. 1872 jmenován městským zdravotním dozorcem, a téhož roku stal se chefem knihtiskařské firmy „Dr. J. B. Pichl a spolek." V poslední době přispíval pilně do *Slovníka naučného*.

Pichler 1) A d o l f, básník a přírodozpytec, nar. se 1819 v Erlu v Bavořích. Studoval v Inšpruku a později ve Vídni lékařství, kdež též hodnosti doktorské dosáhl. Do doby té spadají literární prvotiny jeho. R. 1859 byl povolán za suplenta na universitu do Inšpruku a 1867 jmenován profesorem mineralogie a geologie tamtéž. Seps.: *Ueber das Drama des Mittelalters in Tirol* (v Inšpr. 1850); *Lieder der Liebe* (tamt. 1852); *Gedichte* (tam. 1853); *Hymnen* (tamt. 1855); *Die Tarquinier* (truchlohra v Norimberce 1860); *Rodrigo* (truchl. v Inšb. 1862); *Aus den Tirolerbergen* (v Mnich. 1862); *Allerlei Geschichten aus Tirol* (v Jeně 1867); *In Liebe und Hass* (elegie a epigrammy; 1869); a j. v. — **2)** F r i d r i c h **P.**, dějezpytec, nar. se v Celovci 1834. Studoval 1851—1855 dějiny a něm. literaturu na vysokých školách ve Vídni, r. 1862 povýšen byl na doktora filosofie a 1866 povolán na universitu do Št. Hradce za profesora hermeneutiky a numismatiky, kde dosud žije. Seps.: *Balladen* (v Celovci 1856); *Christine und Else* (hist. novela; tamt. 1856); *Das Wetter, insbesondere nach steirischer Volksmeinung* (v Štyr. Hradci 1859); *Ueber steierische Heroldsfiguren* (tamt. 1862); *Repertorium der steierischen Münzkunde* (tamt. 1862, 2 sv.); *Die keltischen Namen der römischen Inschriftsteine Kärnthens* (v Cel. 1868); *Das historische Museum des Joanneums* (v Št. Hradci 1869) a mimo to velmi četné články ve vědeckých časopisech něm.

Pichot Amadée, franc. spisovatel, narodil se 5. list. 1796 v Arlesu, studoval medicinu v Montpellieru a v Paříži, kde se r. 1819 usadil a studiu moderních jazyků oddal. Roku 1822 a 1824 procestoval Anglii a Skotsko, a seznámiv se zejména s literaturou anglickou stal se r. 1843 po Galibertovi redaktorem časopisu *Revue britannique*, v kterémž úřadě ještě r. 1858 byl. Sepsal: *Vues pittoresques d' Écosse* (1825); *Voyage en Angleterre et en Écosse* (3 sv. 1825); *Essai sur lord Byron* (1825); *Histoire de Charles-Edouard* (2 sv. 1830; 2. vyd. 1849); *Monsieur de l' Étincelle ou Arles et Paris* (2 sv. 1837); *Galerie des personnages de Shakespeare* (1834); *Sir Charles Bell* (1846); *Le dernier roi d' Arles* (1848); historickou studii *Charles-Quint* (1853); *Mormons* (1854) a některé překlady z Bulwera, Thackeraye a j.

Pilařík Štěpán, spisovatel slovenský, nar. se v Očově (kdy?). R. 1639 byl na kněze posvěcen a spravovav v rozličných dobách sedm církví, proslul jako muž učený a osudy života svého znamenitý. Byltě Braneckého bratrstva starší; třikráte pro náboženství vyhnán, jednou (1663) u Turků vězněn, a posléze byl v Naysalcu Míšeňském uherských a českých vyhnanců duchovním správcem. † 1678. Ve spise *Sors Pilariana, Los* **P**-a *Štěpána* a t. d. (v Žilině u Jana Dádana r. 1666) vypisuje **P.** své příhody veršem osmislabičným, ač slohem na mnoze prosaickým, přece příjemným. B o h. T a b l i c vydal knihu tu r. 1804 podruhé v Uherské Skalici (u Frant. Škarnicla), opatřil předmluvou a obšírným životopisem **P**-ovým, a připojil ji k prvnímu dílu *Slovenských veršovců*. Mimo to sepsal **P.** *Harfa Davidova* (v Trenčíně před 1648); *Salomonsa postilla Joannis Gerhardi* a *Christus nobiscum*. *To jest: Střed tekoucí utěšených, srdečných a nábožných modliteb* (v Levoči 1648).

Pilette Égide Armande Désiré, franc. žurnalista, nar. se 11. éce v Saint Amandu. Stav se ještě mlád advokátem v Paříži přidružil se k straně republikánské a vydával r. 1845 s Louis Blankem měsíční revui *les Écoles*, z kteréž r. 1846 k časopisu *la Reforme* přešel. Za revoluce únorové stal se generálním komisařem departementu du Nord, a roku 1848 se svým kolegou Delesclusem hlavním re-

daktorem časopisu *la Revolution démocratique et sociale*, který již 13. čna 1849 potlačen byl. Po státním převratu z r. 1852 byl z Francie vypověsen a uprchl do Belgie.

Pillet Raymond François Léon, franc. spisovatel a žurnalista, nar. se 6. pros. 1803 v Paříži a studoval práva. Když r. 1827 byl založen literární časopis *Nouveau Journal de Paris*, byl svěřen P-ovi v něm feuilleton dramatický. Později zaměnil sám P. tento list na žurnál politický, a hájív v něm zásady liberální byl často stíhán a odsuzován, taktéž podepsal v čci 1830 známý protest franc. žurnalistů, a vydával 26., 27. a 28. čce téhož roku list svůj třikrát denně. R. 1831 prodal svůj list vládě a byl později jmenován král. komisařem při Pařížské opeře, jejímž ředitelem se stal r. 1840. V tomto obtížném úřadě setrval až do r. 1847, a sepsal za tu dobu množství libret k operám, z nichž jmenujeme zvláště libreta: *Židovka*, *Hugenoti*, *Robert ďábel*, *Gustav III.* a j. Sám sepsal též mnoho vaudevillů, zejména: *La liste de mes maîtresses*, *Un mari du bon temps*; pak složil operu *La Vendetta* (1839) a vydal spis *De la situation actuelle des théâtres royaux, et notamment de celle de l'Academie de musique* (1844).

Pilliard Jaques, franc. malíř, nar. se okolo r. 1815 ve Vídni, konal malířská studia v Paříži pod Victorem Orcelem, načež se odebral do Italie a usadil se v Římě, kde dosud umění svému žije. Obrazy jeho jsou vesměs rázu náboženského; jmenujeme z nich: *Smrt Rachelina*; *Ježíš u Marie a Marty*; *Umučení sv. Ondřeje a jeho apotheosa* (1853); *Umučení s. Hippolyta*.

Pillot Gabriel Maximilian, franc. spis., nar. se 21. kv. 1801 v Avesnesu, studoval práva v Paříži, stal se 1820 advokátem ve svém rodišti a r. 1830 prokurátorem královským. Později byl dozorcem nad školami departementu na Dolejším Rýně (Bas-Rhin), a stal se též členem franc. akademie. Sepsal: *Histoire du parlament de Flandre* (2 sv. v Douai 1849); *Documento sur l'université de Douai de 1699 à 1704* (1850); *Esquisse sur les requêtes du palais du parlement de Paris* (Rouen 1844) a j.

Pils Adrien Auguste Isidore, franc. malíř, nar. se 19. čce 1813 v Paříži, kde se stal žákem Picotovým. S obrazy svými se ukázal veřejně ponejprv r. 1846; na to podnikl za doby Krimské války cestu na Východ a sebral na ni nejpěknější motivy k svým pracím, z nichž jmenujeme: *Kristus na lodičce Šimonově*, *Smrt sv. Majdaleny* (1847); *Přechod přes Berezinu*; *Bacchantky a Satirové* (1848); *Gondola* (1849); *Athénští otroci v Syrakusách*; *Modlitba před jídlem*, *Příkop před Sebastopolem* (1855) a *Franc. vojsko vystupuje na břeh Krimský* (1857).

Pini Hermenegild, přírodozpytec, nar. se v Miláně 1739; záhy rozhodl se pro život klášterní a vstoupil do řádu barnabitů, který za tehdejších dob mnoho učených členů choval. R. 1760 odebral se do Říma, pak do Neapole, kde bohoslovecká studia dokončil; brzy na to ustanoven byl za profesora mathematiky v Miláně, v kterémžto úřadu po 6 let setrval, jsa zároveň správcem tamějšího musea přírodního. Za účelem vědeckým cestoval po Francii, Švýcarsku a Německu. R. 1812 vzdal se úřadu svého a žil na odpočinku, až † 1825. Co spisovatel pracoval v rozličných odborech, nejvíce ale v přírodopisu. Seps.: *Dell architettura* (v Miláně 1770); *Introduzione allo studio della storia naturale* (tamt. 1773); *De venarum metallicarum excoctione* (tamtéž 1779, 2 sv.); *Memoires sur des nouvelles cristallisations de Feldspath* (tamt. 1783); *Sulla metachimica o tia nuova teoria e nomenclatura chimica* (tamt. 1793) a j. v.

Pihovany, Pněvany (*Piwana*), ves v Čechách v Plzeňsku s 511 něm obyv., kaplí sv. Anny a zámkem. P. nazývají se r. 1205 dvorcem klášteru Kladrubskému darovaným. K r. 1239 připomíná se Beneš a r. 1242 Vavřinec z P-n. Později byly P. zvláštní statek, kteréhož nabyl r. 1796 od Aloise Perglera z Perglasu Václ. Krištof Dohalský z Dohalic.

Pintar Lovro, slovinský národovec, nar. se 2. srp. 1814 v Sv. Tomáši v Krajině, studoval gymnasium v Karlovci a filosofii v Lublani. R. 1836 vstoupil do Lublaňské biskupské semináře, ve které zejména jazyk hebrejský a jazyky slovanské pilně studoval. R. 1840 byl posvěcen na kněze, pro chatrné zdraví však vykonával jen několik let úřad kaatelský, a přijal r. 1848 vychovatelské místo u hrab. Thurna v Radolici (*Radmannsdorf*). Tou dobou přispíval též pilně svobodomyslnými politickými články do časopisů *Slovenja* a *Novice*, a působil velmi k probuzení se národní uvědomělosti Slovinců. R. 1861 nastoupil opět duchovní správu a obdržel faru v Bresnici u Radolice. V letech 1867 a 1870 byl v okresu Radolickém zvolen do sněmu krajinského a odtud vyslán do Říšské rady Vídeňské, kde byl přívržencem programu federalistického. P. působí ve své vlasti též mnoho pro zvelebení včelařství a hedbávnictví, a vydal výklad obecního zákona z r. 1849 pro lid pod názvem *Baslaganje srenjske postave*.

Piobert Guillaume, narodil se 29. list. 1793 v Lyonu, vstoupil r. 1815 do franc. armády, byl nějaký čas profesorem dělostřelectví na vojenské škole v Metách, později generálem divise. Od r. 1840 jest členem franc. akademie a bydlí posud (?) v Paříži. Sepsal: *Memoires sur les effets des poudres de differents procédés de fabrication etc.* (1830); *Traité d' artillerie théoretique et pratique* (dva díly v Paříži 1838 a 1859) a četné články o dělostřelectví do *Comptes rendus* a jiných odborných časopisů francouzských.

Piper Karel Vilém Ferdinand, nar. se 7. kv. 1811 v Štralsundu, oddal se studiím bohosloveckým, stal se r. 1842 profesorem na universitě Berlínské, r. 1849 ředitelem Musea universitního tamtéž. Založil: *Preussischer Staatskalender* (1849); *Evangelischer Kalender* (1850), a vydal: *Mythologie und Symbolik der christlichen Kunst* (ve Výmaru 1847—51); *Der christliche Bilderkreis* (v Berlíně 1852); *Karls des Grossen Kalendarium* (tamt. 1858); *Die Kalendarien und Martyrologien der Angloeachsen* (tamt. 1862).

Pipitz Frant. Arnošt, něm. publicista, nar. se v Celovci 1815. Vzdělal se na školách domácích, s počátku věnoval se právnictví, později bohoslovectví, a r. 1838 přesídlil se do Švýcar. V Curichu pro zásluhy své o universitu promovován na doktora filosofie. R. 1850 vrátil se do Rakouska a uvázal se v redakci *Triester Zeitung*; r. 1854 stal se prozatímním tajemníkem obchodní a průmyslové komory Terstské. Sepsal: *Fragmente aus Oesterreich* (v Mannh. 1839); *Die Grafen von Kyburg* (v Lips. 1840); *Memoiren eines Apostaten* (v Štutg. 1842); *Bibliothek ausgewählter Memoiren* (v Kostnici a Curichu 1844—48, 5 sv.); *Bücher und Menschen* (v Herisau, 1846); *Der Jakobiner in Wien* (3. vyd. v Lipsku 1848); *Verfall und Verjüngung. Studien über Oesterreich* (v Curichu 1848); *Mirabeau* (v Lipsku 1850, 2 sv.) a j. v.

Pirlinger Josef, virtuos na housle a hudební skladatel, nar. se v Dolních Rakousích r. 1726 a † ve Vídni 17. čna 1793. Záhy dostalo se mu pečlivého hudebního vzdělání, při čemž zejména ve hře

na housle tak prospíval, že v útlém ještě věku veřejně v koncertech vystupoval. Později podnikl mnohé umělecké cesty a navštívil mezi jiným také Paříž, kdež od něho šest kvartet pro housle, altové violy a basu, pak šest symfonií tiskem vyšlo. Brzy po svém příjezdu do Vídně byl komorním hudebníkem nejvyšš. dvoru a r. 1789 prvním houslistou Vídeňské dvorní kapely jmenován. Mimo zmíněné skladby vydal ještě tiskem: *Divertisement pour deux violons*, *Zwölf leichte Duo's für Anfänger auf zwei Violinen* a Mozartovu školu pro housle pod tit.: *Neue vollständige theoretische und praktische Violinschule für Lehrer und Lernende* (ve 14ti sešitech). První část poslední práce obsahuje sice jen theorii Mozartovu stylisticky nově spracovanou, druhá část ale 18 duet, 18 divertimentů, 3 tria s fagotem pro 2 violiny a basu vlastních skladeb P-ových. Po smrti jeho vydala firma T. Haslinger ve Vídni ještě 30 velmi lehkých a pěkných duet pro dvoje housle z péra jeho.

Pisaňski Jan Krištof, rada konsistoře a rektor hlavní školy v Královci, nar. se r. 1725 v Johannisbergu v Prusku, kdež otec jeho Krištof napřed diakonem později diec. starším byl. Ukončiv studia svá v Královci působil tam co učitel, později co ředitel hl. školy. † r. 1790. Tiskem vyšlo od něho na 62 latinských i německých spisů, z nichž čelnější: *De meritis Prussorum in poësia latina* (Královec 1751); *De tribus linguis Regno Prussiae vernaculis* (tamže 1767); *De lingua polonica* (tamže 1763); *Historia litteraria Prussiae* (tamže od 1762—1765) a *Entwurf der preussischen Literaturgeschichte* (tamže 1791).

Pischinger Karel, současný malíř, nar. se v Dolních Rakousích. Uměleckého vzdělání nabyl na cís. akademii ve Vídni, kde dosud žije a s obrazy svými na výstavách u veřejnost vystupuje. Nejlépe se mu daří obrazy zvířat, zejména psů. Z obrazů jeho jmenujeme: *Chatrč rybářská* (1849); *Pes na číhání* (1855); *Pes a kůň* (1855); *Pes a kony* (1856); *Dva psi* (1856); *Domácí zvířata* (1856); *Osel u válu* (1856); *Dolce far niente* (1856); *Psi* (1860); *Selský dvorec* (1861); *Stáj* (1864); *Psi loupež hlídající* (1866); *Pes komediantův* (1867); *Ložnice poběhlíků* a j. v.

Pisko František Josef, přírodozpytec, nar. se 10. ūna 1827 v Novém Kounicově na Moravě. Gymnasium a filosofii studoval v Brně, r. 1848 pak se odebral do Vídně, kde studoval přes dvě léta práva. Na to vstoupil do cís. fysikálního ústavu ve Vídni a poslouchal mimo fysiku i vyšší mathematiku, lučbu a přírodopis, a již rok na to (1852) byl povolán za professora fysiky na gymnasium Brněnské, v kterémž úřadě až do r. 1856 setrval. V tom roce povolala jej Vídeňská obec za prof. fysiky na vyšší reálku „auf der Wieden." R. 1870 konečně byl jmenován professorem fysiky na technické akademii vojenské. P. jest ve vědě fysikální mužem nad jiné vynikajícím, a učené práce jeho o otáčení se země, o optice a v posledních dobách zejména o akustice vzbuzují na sebe pozornost odborných učenců v celé téměř Evropě. Sepsal: *Foucault's Beweis für die Axendrehung der Erde* (v Brně 1853); *Fluorescenz des Lichtes* (ve Vídni 1861); *Die neueren Apparate der Akustik für Freunde der Naturwissenschaft und der Tonkunst* (tamt. 1865); *Licht und Farbe* (tamt. 1869); *Berichte über die physikalischen und allgemeinen Lehrmittel auf den Weltausstellungen von 1862 und 1867* (tamt. 1869). Výtečné jeho školní knihy, a sice: *Lehrbuch der Physik für Unter-Realschulen* (v letech 1854—1860 vydána sedmkrát) a *Lehrbuch der Physik für Unter-Realschulen* (v letech 1856—69 vydána osmkrát) a *Lehrbuch der Physik für Obergymnasien und Oberrealschulen* (3. vydání) jsou přeloženy do českého, polského, maďarského a italského jazyka a dočkaly se ve všech těchto jazycích několikera vydání. Též ve veliké části Německa a ve Švýcarsku jsou knihy tyto ve školách zavedeny. P-ovi udělil císař r. 1870 velký zlatý kříž záslužný s korunou, a král. belgická akademie v Lutichu jej jmenovala svým dopisujícím členem.

Písmo svaté, jinak *bible*, slovou křesťanům knihy Starého i Nového zákona.

Pisling Theofil, něm. publicista a beletristický spisov., nar. se v Čechách 6. pros. 1834. Studia svá konal na universitě Pražské pod Kurtiem a Schleicherem, hodlaje se věnovati filosofii a linguistice, později ale zvolil si studium práva a národního hospodářství, zabývaje se při tom hojně pracemi básnickými a beletristickými, které po různu v časopisech a almanaších uveřejněny byly. Ze samostatných prací jeho vyšly tím časem *Il n'y a personne*, román (v Lipsku); *Ein Volkswirth* a *Die Erben*, veselohry. R. 1856 vydal: *Nationalökonomische Briefe aus dem nordwestlichen Böhmen* (Praha, 1857 a 1859) a *Volkswirthschaft und Arbeitspflege im böhmischen Erzgebirge* (Kober, Praha). Z té doby pochází od něho i brožura *Germanisirung oder Čechisirung* (Lipsko). R. 1863 odebral se do Vídně, kdež co publicista v národohospodářském odboru rozličná zaměstnání nalezl. Nějaký čas byl také spoluredaktorem časop. Víd. *Botschafter* a *Fremdenblatt* a korespondentem četných zahraničných listů. Po pádu Rechbergově vydal anonymně brožurku *Oesterreichische Zukunft*, o níž se svého času mnoho mluvilo. R. 1869 psal známé články o financích do *Wandereru*, čímž na se obecnou pozornost obrátil. V novějším čase jest spoluredaktorem *Wiener Abendpostu*.

Pistauer Jan Tomáš, malíř, rodilý z Jihlavy na Moravě, kde žil v druhé polovici XVIII. stol. Mnohé chrámy na Moravě jsou ozdobeny jeho malbami, z nichž jsou nejznámějšími *Oltářní obraz neposkvrněného početí P. M.* ve farním chrámu v Březové; *Sv. Prokop* a *Sv. Mikuláš* ve farním chrámu sv. Jana Kř. v Urbanově (v kraji Jihlavském); *Sv. Anna* a *Bolestná Matka Boží* v chrámě Rozsochském, a jeden oltářní obraz malovaný na stěně v chrámě minoritů v Jihlavě.

Pistrucci, současný rytec medailí v Londýně, též znamenitý kreslič. Ve svých medailích, zvěčnil znamenité osoby neb pamětihodné události v dějinách Anglie, tak na př. *Korunování královny Viktorie*. Nejznamenitější však rytina jeho jest *bitva u Waterloo*, jenž náleží k nejlepším dílům, které až dosud v tom oboru se naskytují. P. jest nyní prvním mincmistrem královny Viktorie.

Pitner František, malíř akvarel, nar. se ve Vídni r. 1826. Projeviv již v útlém mládí nadání pro malířství dán jest na akademii výtvar. umění ve Vídni, kde se zvláště akvarelami zabýval. Další studia konal v Italii, kdež se zejména v Římě, Benátkách a jiných městech památných delší čas zdržoval. Po svém návratu do Vídně stal se učitelem kreslení u rodiny vévodkyně z Berry, kdež dosud žije, tráve obyčejně léto na vévodském zámku Brunnsee. V měsíčních výstavách rak. um. společnosti vystaveny byly od něho obrazy: *Hrající si děti* (1857); *Kraj z Tivoli u Říma*; *Kraj z okolí Velletri*; *Kraj ze Sacino v Abruzzách* (1858); *Canale degli Orfani* za dob republiky Benátské (1859); *Guido Reni maluje Beatrici Cenci krátce před jejím odpravením v Římě* (1859); *Děvče z Mola di Gaëta*; *Vlašští poutníci v Loretě u Ankony* (1861); *Selský dvůr v Dolním Štyrsku* (1863); *Osud vrchové* (1869); *Sestra*

(1864); *Benátské dívky* (1865); *Dívka u studnice* (1868) a j. v. Velkou část obrazů P-ových chová také rodina vévodkyně z Berry a jiné soukromé rodiny.

Pitot Henri, učený fysik a vodní stavitel, nar. se 31. kv. 1695 v Aramonu ve Francii, žil až do r. 1740 jen vědeckým pracím v Paříži, později se však stal vodním stavitelem v Languedoku a provedl v jižní Francii množství památných i důležitých staveb. Od r. 1724 byl členem francouzské akademie, a od r. 1740 též členem Roy. Society v Londýně. † 27. pros. 1771 v Aramonu. Sepsal: *Théorie de la manoeuvre des vaisseaux* (v Paříži 1731), a přispíval od r. 1724 přečetnými vědeckými články z oboru vodního stavitelství a z hydrostatiky vůbec do časopisu franc. akademie, z nichž jmenujeme jen *Réflexions sur le mouvement des eaux* (1730) a *Résolution d'une question astronomique, utile à la navigation etc.* (1736).

Pitre-Chevalier, Pierre Michel de, franc. spis., nar. se v Paimboeufu r. 1812, a oddal se po roce 1840, kdy se stal redaktorem časopisu *Figaro*, zcela žurnalistice a spisovatelství. Sepsal mezi jiným *Études sur la Bretagne* (6 sv. 1839—42); *La Bretagne ancienne et moderne* (1844, s obrazy); *Brune et blonde* (2 sv. 1841); *La chambre de la reine* (4 sv. 1842—43); veselohru *Un mari, s'il vous plaît!* (1843) a j.

Pitschmann Josef Frant. J., malíř polský, nar. se v Terstu r. 1758 a † v Křemenci 1. září 1834. Dle udání Bobrovičova v dodatku k erbáři polskému z r. 1845 byl P. rodem šlechtic a otec jeho ritmistr v polské armádě. Vzdělání svého nabyl ve Vídni, kdež i malířskou akademii pod Fügerem, Brandtem a Lampim navštěvoval. R. 1787 obdržel za historický obraz velkou zlatou medalii a byl členem akademie jmenován. R. 1788 odebral se k žádosti kníž. Czartoryského na statky jeho ve Volyni, kde nějaký čas pobyl, načež do Varšavy odešel. Tam žil až do r. 1794 a maloval velké množství obrazů, mezi nimi čtyrykráte Stanislava Augusta, jenž jej za to drahocenným prstenem s diamantem obdaroval. Z Varšavy odebral se do Lvova, kdež 12 let strávil a taktéž značné množství obrazů zhotovil. R. 1806 jmenoval jej Thadeáš Czacki profesorem kreslení na gymnasiu Křemeneckém, kterýžto úřad až do smrti zastával. Z prací jeho čelnější jsou: *Adam a Eva v ráji; Sv. Konstantin a sv. Helena; Soena z Ossiana; Matka Boží s děťátkem; Sv. Thekla; Achilles u mrtvoly Patroklovy; Thetis Achillovi zbraň doručující* a j. v.

Pitt William Fessenden, americký státník, narozen v Boscawen v hrabství Merrimac, v státu New-hampshire 16. říj. 1806. † 8. září 1869 v Portlandu v státu Mainském. Od 13. roku studoval na koleji Lowdoinské, a odbyv 1823 zkoušku věnoval se právům a usadil se pak co advokát zprvu v Bridgetonu, později v Portlandu, kde pak až do své smrti zůstal. R. 1831 započala politická jeho činnost, a od toho času byl stále buď členem legislatury státu Maine, neb spolkového kongresu ve Washingtonu. Když známý spor Kansas-Nebraska mezeru mezi oběma stranama opětně rozšířil, přidal se P. ke straně Whigů, a podporoval generála Winfielda Scotta, když tento 1853 proti Franklinu Piercovi od Whigů za kandidáta presidentství ponavržen byl. Podobně hlasoval r. 1840 se stranou Whigů pro generála Williama H. Harisona a r. 1848 pro generála Zachariáše Taylora. Nebyl sice co politik mnohých chyb, jako nerozhodnosti, polovičatosti a odkládavosti prost, přece se mu ale rozmysl, prozřetelnost a svědomitá péče upříti nedá. Dne 3. bř. 1854 řečnil v senátu proti Nebraské záležitosti, kterážto řeč pozornost celé Unie naň obrátila. Téhož času posoudil velmi přísně poselství presidenta J. Buchanana o Kansaské otázce, a když se r. 1861 tak zvaná „rada míru“ (*Peace Conference*) sestavovala, zvolen P. za člena jejího. Největšího vlivu však požíval v záležitostech finančních, a proto byl též 30. června 1864 od Abrahama Lincolna na místo Salomona P. Chase na křeslo finančního ministerstva povolán. Tehda právě však byla severoamerická republika ve velkých finančních nesnázích, a brzo se ukázalo, že P. i genialnosti i energické odhodlanosti, kterých za tehdejších okolností nutně třeba bylo, postrádal. Proto se již 4. bř. 1865 sám svého úřadu vzdal. Později ještě jednou bylo jméno jeho v nejširších kruzích jmenováno. Byl totiž jedním z oněch sedmi republikánů, kteří co soudcové v známé státní obžalobě proti presidentovi Andrew Johnsonu tohoto za nevinného uznali. Co advokát požíval P. slavné pověsti, a byl od koleje Lowdoinské a od Harvardské university jmenován čestným doktorem filosofie.

Pius IX., papež (v. hl. d.), slavil r. 1867 v Římě svatopetrské jubileum, totiž 1800letou památku mučenické smrti sv. Petra, u přítomnosti asi 500 biskupů z celého světa shromážděných, a prohlásil při tom 25 osob za svaté, mezi nimi zavražděného r. 1485 španělského inkvisitora Petra Arbuesa, ubitého r. 1623; arcibiskupa Josafata Kuncevíče ve Vitebsku; spolu prohlásil 205 osob za blahoslavené, mezi nimi Holešovského faráře na Moravě Jana Sarkandra. Téhož roku připravovala se nová bouře proti světskému panství papežovu, neboť Garibaldi vtrhl s vojskem dobrovolníků do zemí papežských, prorazív kordon italiánský, ale vojsko francouzské odvrátilo tenkráte ještě nebezpečenství od Říma, porazíc spolu s vojskem papežským u Mentany Garibaldovce na hlavu. Dne 11. dub. 1869 slavil P. 50leté své kněžství, a téhož roku svolal ke dni 8. pros. do Vatikanu obecní sněm církevní, na němž s velikým nákladem provedl prohlášení neomylnosti papežské (v. t.), kteréž se stalo 18. čce 1870. Ale ještě téhož roku vzalo konec světské panování papežovo, neboť když Napoleon pro válku s Německem vojsko francouzské z Říma odvolal, Viktor Emanuel snadno se zmocnil věčného města. Papeži sice pojištěn jest stálý roční důchod, kteréhož on ale nepřijal. Od těch dob se papež obmezuje na Vatikánský svůj palác. Téhož roku slavil P. 25leté své papežství k veliké radosti svých ctitelů, an nikdo ještě z papežů tak dlouho nepanoval, vyjma tradicionální pověst o 25letém biskupování sv. Petra v Římě. Papež P. zanáší se nejraději kanonisacemi a oslavováním Matky Boží, o níž se domnívá, že jej zvláště chrání. V nedostatku vlastní hlubší učenosti dává se návodem jesuitů a strany své sváděti k odporu proti moderním ideám a pokroku vůbec (r. 1863 zastavil vědecké snahy theologické v Mnichově, r. 1864 vydal pověstný syllabus, r. 1868 zavrhl liberální zákony rakouské), po prohlášení pak neomylnosti a po ztrátě světského panství svého nepřestává odsuzovati odpůrce své. Ucházel se sice o pomoc u Pruska, Rakouska i ve Francii, ale bez výsledku; nyní pak stěžuje sobě při každé příležitosti před kardinály a všelijakými deputacemi na své „oloupení“ a „zajetí,“ nechtěje nikterak uznati sjednocené Italie, aniž přijímaje podávané garancie krále Italského.

Pivot [pivó], franc., sluje ve vojenství osný bod, jenž při zatáčce (*Schwenkung*) nebo změně čelí (*Frontveränderung*) vojenských oddílův bývá opěrou buď pravému buď levému křídlu, jestliže oddíl buď v pravo buď v levo se zatáčí. U taktických

pohybů větších bojujících vojů naskýtá se p. opěra vojska o jakýsi předmět na povrchu vůbec. *Čský.*

Pixericourt René Charles Gilbert, jeden z nejplodnějších franc. dram. spisovatelů, nar. se 1773 v Nancy, stal se divadelním ředitelem v Paříži; psal nejvíce pro *Théâtre des Variétés* a *de la porte St. Martin*, a ustoupil teprvé Scribovi. Z veseloher jeho, které s titulem *Oeuvres dramatiques* (v Paříži 1817) v 15 svazcích vyšly, zjednaly si mnohé uznání na všech jevištích evropských. Kotzebue mnohu z něho čerpal.

Placage [plakáž], franc., něm. *Flackwerk*, ve vojenském pevnitelství takové opažení svahu náspů, k němuž výhradně jenom nahážené drnů se užívá. *Čský.*

Place 1) Henri, franc. malíř, nar. se okolo okolo r. 1820 v Paříži, a oddav se již v útlém mládí umění malířskému pěstoval zejména zátiší a obrazy z přírody. Doplniv umělecké vzdělání své několika cestami po jižní Francii a po Švýcarsku, počal roku 1846 vystavovati v salonech Pařížských svoje obrazy, mezi nimiž jsou četné obrazy krajin Pyrenejských, pak *Pohledy na Cherbourg* a *Pohled na Rosenlai* u Bernu nejzdařilejšími. — **2)** Victor **P.**, franc. cestovatel, nar. se 1822 v Paříži, kdež také gymnasiální studia a studia klasických jazyků konal. Byv později přijat za úředníka do ministerstva zahraničných věcí sloužil Francii nejprv v Neapoli, později na Gibraltaru, pak na ostrově Haiti. R. 1851 byl odeslán k franc. konsulatu do Mosulu a pokračoval tam, podporován jsa Oppertem v díle, jež slavný archeolog Paul Emile Botta (v. t.) započal, totiž u vykopávání v Khorsabadu (dřívějším Ninive) starých památek assyrských, jichž veliké množství do Francie byl zaslal. R. 1855 byl povolán zpět do Francie, a byl později jmenován franc. konsulem v Jasech v Multánsku.

Plänckner, Othello von, co spisovatel znám pod jmenem Eginhardt, nar. se 1797 v Panigu, r. 1811 vstoupil v službu vojenskou, r. 1812 upadl v zajetí ruské, r. 1814 a 1815 súčastnil se výprav do Francie, a 1835 odebral se co nadporučík na odpočinek. Sepsal: *Licht und Schatten* (v Erf. a Got. 1831); *Schicksalswechsel* (v Lip. 1832); *Liebe, Rache, Reue* (v Altenb. 1838, 2 sv.); *Der Erbgraf* (tamt. 1839); *Mathilde* (tamt. 1840—41, 3 sv.); *Neue Abendgenossen* (tamt. 1842, 2 sv.). Vydal též mezi 1827—37, 8 sbírek *Parodien.*

Plant Johann Traugott, něm. spis., nar. se 9. pros. 1756 v Drážďanech. Z mládí byl vychovatelem v Štětíně, a stal se později sekretářem u pruského vyslanectva v Hamburku, kdež † 1794. Sepsal: *Chronologischer, biographischer und critischer Entwurf einer Geschichte der deutschen Dichtkunst* (v Štětíně 1782); *Launenhafte, zärtliche und moralische Gedichte* (tamt. 1782); *Publicistische Übersicht aller Regierungsarten sämmtlicher Staaten der Welt* (v Berl. 1787); *Türkisches Staatslexikon* (v Hamb. 1789); *Unpartheische Charakteristik der türkischen Reichsverfassung* (tamt. 1790); *Handbuch einer vollständigen Erdbeschreibung und Geschichte Polynesiens* (v Lips. 1793) a j.

Plantich Mikuláš, jesuita, narodil se počátkem XVIII. století v Záhřebě. Pošed ze zámožné charvátské rodiny odebral se jako jesuitský misionář r. 1750 do Ameriky a sice do Paraguaye, kde mnohých dobrodružství zažil a konečně i za jakéhosi krále od vděčných Indiánů zvolen jest. Když pak byl řád tento r. 1767 z Paraguaye vypuzen, navrátil se i **P.** v průvodu několika Indiánů do Evropy a byl s nimi i k císařovně Marii Terezii předpuštěn, která jej slovy „králi můj kolego" uvítala. R. 1773 stal se rektorem koleje svého řádu ve Varaždíně a † 1777. Sepsal charvátskou modlitební knížku pod názvem *Pobožna i kratka za vsaki dan meseca premyšljavanja vsem svoto živeti i srečnoe umreti željelem kruto hasnovita* (v Záhřebě 1775).

Plateau Ant. Ferd. Jos., belgický fysik, nar. se 14. říj. 1801 v Bruselu. Studoval s počátku práva, oddal se však později výhradně mathematice, fysice a astronomii. Stav se r. 1829 doktorem filosofie byl r. 1836 jmenován též členem král. belg. akademie. Od r. 1835 přednášel fysiku a astronomii na universitě Gentské, a byl r. 1352 jmenován dopisujícím členem akademie francouzské. Vzácné spisy tohoto učence, zejména z oboru optiky, uloženy jsou porůznu v *Memoires* akademie Bruselské, v *Annales de physique et de chimie*, ve *Philosophical Magazine* a j.

Plater Filip Fabricius v. Platter v hl. díle.

Plée Leon, franc. žurnalista, nar. se okolo roku 1815, pracoval s počátku společně s Gaudeaucem na díle zvaném *Glossaire français-polyglotte* (2 sv. 1845—49), stal se v době revoluce únorové hlavním redaktorem časopisu *Bon Conseil* a vydal té doby několik závažných politických brožurek. Roku 1852 stal se redaktorem Siècle. Sepsal: *Le passé d'un grand peuple, histoire complète de la Pologne* (1847), a *Abd-el-Kader, nos soldats, nos généraux, nos victoires en Afrique* (1854).

Pleischl 1) Adolf Mart., proslulý lékař (v. hl. d.), † v Dorfu nad Enží 31. čce 1867. Ze spisů jeho dílem samostatných, dílem v rozličných časopisech uveřejněných, uvádíme následující: *Dissertatio inauguralis de splenis inflammatione* (v Praze 1815); *Das chemische Laboratorium der k. k. Universität in Prag. Entstehung desselben u. s. w.* (v Praze 1820); *Beiträge zu einer medizinischen Topographie Prags* (2 sešity, 1826 a 1838); *Ueber Krystallbildung durch Sonnenlicht und Sonnenwärme* (v Praze 1826); *Beiträge zur physikalischen Geographie Böhmens* (tamt. 1838); *Können natürliche Mineralwässer durch künstliche ersetzt werden?* (1843); *Beiträge zur Lehre von den Nahrungsmitteln* (ve Vídni 1816); *Ueber die Bleiglasur* (tamt. 1846). **P.** přispíval množstvím článků obsahu lučebnického i lékařského hlavně do Schweiggerova *Journalu*, do *Annalů* Gilbertových i Poggendorffových, do *Medizinische Jahrbücher des österr. Staates*, do *Sborníku* c. k. spolku lékařského ve Vídni, do Krombholzova *Topographisches Taschenbuch von Prag* a t. d. — **2)** Syn P-ův Theodor, který r. 1838 na doktora lékařství povýšen byl, působí rovněž chvalitebně v oboru praktické i theoretické vědy lékařské, o čemž svědčí četné výborné stati jeho, uveřejněné ve *Wiener medizinische Wochenschrift.*

Plener, Ignác šlechtic (v. hl. d.) vstoupil r. 1867 jako zástupce Chebu znovu do sněmu Českého a později do Říšské rady. Počátkem r. 1868 byl povolán do kabinetu Giskrova jako ministr obchodu, a setrval v úřadě tom až do pádu celého ministerstva. V listop. 1871 byl povolán znovu do ministerstva.

Plešnice, ves na pravé straně Mže v Čechách v kraji Plzeňském s 300 něm. obyv. Někdy zde byla tvrz, původiště ryt. Ulických z **P.**, která od dávných dob sloučena byla s blízkým hradem Bubnem, jehož zříceniny dosud viděti lze. Hrad tento jest snad kolébkou staročeského rodu rytířů Varlichů z Bubna. R. 1415 zastavil **P.** Helman z Nečtin Vilémovi a Janovi bratřím z Nečtin, Vilémovi z Volfštejna a Janu Kusovi z Jinina. R. 1437 náležel Buben Vilémovi z Nečtin a Vilémovi z Volfštejna, kterýžto díl svůj svým synům Ctiborovi, Vilémovi

a Janovi odkázal. Tento postoupil r. 1446 práva svého Janovi a Mikuláši bratřím z Gutšteina, kteří se pak po smrti Ivana z Nečtin v panství uvázali, z čehož jim pře povstala. Dle výroku soudců navrácen hrad Buben Janovi z Volfšteina, a bratřím Gutšteinským vyplaceno 800 kop grošů. Roku 1563 prodal Jiří Chlumčanský z Přestavlk polovici hradu i s příslušenstvím Jiřímu a Josefu bratřím Úlickým z P. R. 1591 jmenuje se Buben hradem pustým. Nyní náleží P. k statku Čeminskému.

Ploennies, Louise von (v. hl. d.) † 22. led. 1872 v Štutgartě.

Plössl Šimon, slovutný optik (v. hl. d.), † ve Vídni 29. led. 1868.

Plongée [plõňžé], franc., ve vojenském pevnitelství svah předprsně.

Plongirovati [plõňž-], z franc., vlastně potápěti, u dělostřelstva snížiti ústí hlavně hrubé střelby tolik, aby se pod obzor, to jest šikmým směrem s hůry dolů střílelo. *Čský.*

Plücker Julius, mathematik, nar. se 16. čce 1801 v Elberfeldu, stal se doktorem filosofie, byl až do r. 1833 mimoř. professorem mathematiky na universitě v Bonnu, od 1834—36 prof. téže vědy na univ. v Halle a od té doby professorem mathematiky a fysiky na univ. v Bonnu. Sepsal: *Analytisch-geometrische Entwickelungen* (2 svazky v Essenu 1828—31); *System der analytischen Geometrie* (v Berlíně 1835); *Theorie der algebraischen Curven* (v Bonnu 1839); *System der Geometrie des Raumes* (v Düsseldorfu 1846) a mnohé články z mathematiky a fysiky do rozlič. věd. časopisů franc. i německých.

Pluskal František, současný spisovatel moravský, magister chirurgie, žil delší čas v Lomnici na Moravě, přesídlil se ale počátkem r. 1857 do Velehradu. Z prací jeho sluší jmenovati: *O pěstování morušových stromů a bourců; Velehrad, hlavní sídlo velkých knížat moravských, še byl a kde byl; Obšírný popis svatyně Velehradské; Staromoravský Velehrad a okolí jeho v IX stol.; Děje na Moravě, od nejstarších až do nejnovějších časů* (Olomouc 1863). Mimo to přispíval hojnými články do rak. *Botanického Týdenníku*, do botanického časopisu *Flora* a do *Notizen-Blattu* hist. statist. sekce c. k. moravsko slezské společnosti. Ve svém dějepisu Moravy upadl v krajnost, odvozovati jakákoliv histor. jména ze slovanštiny.

Poboči v pevnitelství, něm. *Seitenwehr*, *Schulterwehr*, t. co paraflanc (v. t.).

Poboční, po boku se nalezající. P. hlídky (*Seitenpatrouillen*), menší oddíly vojenské, na pochodu proti nepříteli v bocích valného houfu postupující, k ostraze tohoto, aby se strany náhle a bez přípravy nepřítelem nemohl býti napaden. — P. zbraň (*Seitengewehr*), po levém boku v pochvě na opasu (*Kuppel, Leibriemen*) visící, jako šavle, palaš, bodák, bodák-jatagan (*Säbelbajonet*), sekáček a pod. *Čský.*

Pocerina, Pocerje, nazývá se v knížectví Srbském krajina u pohoří Ceru v kraji Šabeckém. Odtud obdržel jméno Pocerský okres, jenž zaujímá 12·9 □ mil, a má v 1 městysu (Lešnica) a 33 vsech 21.172 obyv. Okresní náčelník sídlí v Šabci. Na stráních Ceru rodí se výborné víno. *Sš.*

Pocić, Orsat (Orsato Pozza neb též Medo Pučić), hrabě Zagorský, básník dalm., nar. se 12. bř. 1821 v Dubrovníce. Rodina P-ův náleží mezi nejstarší rodiny Dubrovnické, ant se tam již v IX. stol. z Kotora přistěhovala. P-i patřili v Dubrovníce vždy k šlechtě a zastávali v tamější republice po mnohá století nejdůležitější místa, i otec našeho básníka byl členem rady Dubrovnické. Pro své zásluhy byla tato rodina v osobě Mat. P-e od císaře Leopolda I. r. 1684 povýšena do stavu hraběcího s predikatem Zagorski. Počátky svého vychování obdržel P. ve svém rodišti, gymnasium studoval v Benátkách a práva na vysokých školách Padovánských. Již tenkráte bavil se literaturou a napsal více článkův o látkách slovanských do italských časopisův *La Favilla di Trieste* a *L' avvenire di Ragusa*. V Padově se seznámil s Janem Kollárem, který tenkráte po Italii cestoval a od P-e několik básní obdržel, jež dílem ve svém *Cestopise do horní Italie* dílem v Peštanském *Srbském listě* uveřejnil. R. 1843 odebral se P. do Vídně na právnická studia. Na železnici seznámil se náhodou s Karlem Ludvíkem vévodou Luckým, který si ho hned oblíbil a svým komorníkem učinil. Když týž vévoda r. 1847 nastoupil panování ve vévodství Parmském, vyhradil P-i roční výslužné 2400 zl., které až dosud nepřetrženě dostává. Mezi tím vyšla od P-e již r. 1844 ve Vídni sbírka básní nejstarších básníkův Dubrovnických, nazvaná *Slavjanska antologia iz rukopisah Dubrovačkich piesnikach*. Osudný rok 1848 strávil P. v Záhřebě, vzdálen vší znamenitější i vážnější politické činnosti. Rok na to vydal zde sbírku básní, za pobytu v Italii 1846—1848 sepsaných, pod názvem *Talijanke*, a v Gajově *Danici*, do které jakož i do *Zory dalmatinské* pilně přispíval, uveřejnil téhož roku článek *Dubrovnik, ilirská republika*. Na to se vrátil do svého rodiště a počal tam vydávati ve spolku s jinými spisovateli ročník *Dubrovnik, cviet narodnoga knjižtva*, od kterého však jen prvý svazek na r. 1849 jeho redakcí vyšel, svazky následujících let 1850 a 1851 vyšly redakcí Matěje Bana a nákladem Matice ilirské v Záhřebě, načež toto pro dějepis republiky Dubrovnické, její společenský a literární život tak vážné dílo zaniklo, ant se redaktor Mat. Ban s Maticí o některých gramatických formách a spůsobu psaní dorozuměti nemohl. *Dubrovnik* obsahuje mnohé vědecké, poučné i zábavné články z péra samého P-e, z nichž zvláště připomínáme *básně* Dubrovnického básníka J. Bunića s *životopisem*, *básně a životopis* Marka Bruerea Dériveauxa, jenž, ač rozený Francouz, slovansky psal, *Zákony ostrova Mlěta od r. 1343*, pak více překladův z Zaleského (*Duh stepi*), z Puškina (*Klevetnicima Rusije*), z Berangera a Mickiewicze. Procestovav již dříve západní Evropu, zvláště pak Francouzsko, vypravil se nyní P. na východ do Ruska, odkudž se vrátiv cestoval po Italii, kde se r. 1853 sešel s mnohými italskými učenci, kteří, jsouce potomci Jihoslovanův za času Skanderbega do jižní Italie se přestěhovavších, svůj jazyk ještě zachovali. Na požádání P-ovo napsal prof. Jan de Rubertis celou řadu listův o dějinách, jazyku a obyčejích této slovanské kolonie, které P. r. 1856 v Zadru vydal pod názvem *Delle colonie slave nel regno di Napoli*. Brožura tato došla valného rozšíření a přeložena jest do mnohých jiných zvláště slovanských jazyků. Téhož roku vydal P. tamtéž *Pověstnicu dubrovačku* přeloženou z taliánského rukopisu Gjona Restića, senatora Dubrovnického; dílo toto je ceny znamenité a jadrným národním jazykem psané. Následujícího roku uveřejnil v Terstu mistrný překlad z Platona: *Platonov pir ili razgovori o ljubavi*. Dávno již sbíral P. pó Dubrovnických archivech materiál k dějepisu svého rodiště, který konečně r. 1858 spořádal a nákladem družstva srbské slovesnosti v Bělehradě ve dvou svazcích vydal pod názvem *Srbski spomenici od r. 1395—1433*, dílo vážnosti veliké, ale pro nedostatek potřebných rejstříkův nepraktické. Úlohu svou, seznámiti Italii s výbornými výplody slovanského ducha, kterou hned na počátku svého lite-

rárného působení, skutkem provedl, ani nyní nezanedbal; vydalť r. 1860 v Zadru překlad Mickiewiczových přednášek o národních písních jihoslovanských pod názvem *Dei canti popolari illirici, discorso detto da Adamo Mickiewicz al collegio di Francia a Parigi*, a rok na to následoval překlad z ruského podobného obsahu *Della poesia popolare slava, discorso di Giuseppe Bodjanski, versione dal Russo.* R. 1862 vyšly v Karlovcích sebrané jeho *Pjesme*, mezi nimiž i větší epická báseň ve třech zpěvích o Černém Jiřím, nazvaná *Karagjorgjica*. K stoleté slavnosti zavedení křesťanství mezi Slovany r. 1863 složil P. *hymnu*, která od Františka Liszta v hudbu a zpěv uvedená v Římském kostele illirské kapitule sv. Jeronyma od papežských zpěváků v charvátské řeči dne 5. čna 1863 přednášena byla. R. 1864 vyšla od něho ve Vídni větší lyricko-epická báseň *Ovčjeta*, která však nemá té ceny jako jeho dřívější básnické plody. R. 1865 zastupoval při pětistyleté slavnosti Danteho ve Florencii Záhřebský spolek pro dějepis a starožitnosti jihoslovanské, a složil k tomu příležitostní báseň *Pozdrav Italii*, která i s vlaským překladem do slavnostního alba přijata byla. Mimo to pokusil se též o překlad Homerovy *Odyssey*, z níž i tři prvé zpěvy uveřejnil. Výbor z jeho básní chystá se k vydání v překladě italiánském. (Sr. *Slavische Blätter* 1866). R. 1870 povolán byl P. za vychovatele mladého knížete Srbského Milana, a po jeho prohlášení za zletilého odebral se do Říma, kde zabývá se studiemi archaeologickými. V uznání mnohostranné činnosti své byl P. od mnohých učených společností za člena zvolen; tak je dopisujícím údem družstva srbske slovesnosti v Bělehradě, údem společnosti pro dějepis a starožitnosti jihoslovanské v Záhřebě, akademie dei Quiriti v Římě atd.

Počátky, okr. město v Táborsku v Čechách (v. hl. d.), leží v česko-moravské vysočině, okolo 2500' nad hladinou mořskou, v krajině pahrbkovité a studené. P. jsou bez odporu město starodávné, jakkoli před XIV. stol. nic o jich osudech se neví. Karel IV. daroval je hraběti Janovi z Hardeka, nejvyššímu sudímu svému, a tento je r. 1389 prodal Jindřichovi z Hradce i se vším příslušenstvím za 687 kop grošů, a tak s panstvím Hradeckým spojeny byly. S poslední větví rodu tohoto, Lucií Otilií, která se r. 1602 za hraběte Viléma Slavatu z Chlumu provdala, dostaly se Slavatům; a když rod tento r. 1693 po meči vymřel, s Annou Lucií, která se stala chotí Oldřicha Vratislava svob. pána ze Šternberka, rodině této připadly. P. mnoho vytrpěly strastí válkami a častými požáry. R. 1425 odrazili měšťané hrdinský útok Husitů, načež jim pan Menhart z Hradce v listině z r. 1439 udělil právo, aby směli město své zdmi a příkopy ohraditi. Nemálo trpěly P. ve válce 30leté, byvše od Švédů vypáleny a vydrancovány. Také na začátku našeho století za válek franc. souženy byly častým ubytováním vojsk a velikými rekvisicemi. Mimo strašný požár dne 6. srp. 1658 zhubil náramně město oheň vzniklý 27. kv. 1821, jímž 222 domů i s kostelem, věží a děkanstvím vyhořelo, a zalité zvony spadaly. P. čítají nyní 363 domů s 3500 vesměs katolickými obyvateli, kteří se rolním hospodářstvím, soukenictvím a jinými řemesly živí. Mimo děkanský chrám nalezá se zde též krásný hřbitovní kostel Božího Těla, špitální kaple sv. Anny, velkolepá nemocnice s kaplí sv. Trojice, r. 1872 dostavěnou, školní budova pro 6 tříd r. 1866 vkusně vystavěná, záložna s ročním obratem peněz přes 1,600.000 zl., měšťanská beseda, zpěvácký spolek, literátský sbor (již od r. 1690), továrny na sukna, strojné mlýny, škrobárna a četné živnostenské spolky; úřad poštovní a stanice telegrafická. Zde se odbývá pět výročních trhů, a každý úterý týhodní trh na dobytek, obilí a jiné plodiny. — K východní straně ½ hod. od města jest na lesnatém návrší pěkný kostel sv. Kateřiny s podivuhodnou střechou v podobě přílbice; a vedle v půvabné krajině nacházejí se lázně Svato-Kateřinské s vodou léčivou, již r. 1423 chvalně známou, jejížto lučebné přísady jsou uhličnaté a chlorové soli, dle čehož náležejí mezi alkalické minerální prameny. Vody zřídla toho, která v letě i v zimě stálou studenost 6° R. jeví, užívá se k pití, hlavně však ke koupeli. Jsou zde vanové, parní a kropicí lázně, které velmi prospěšné jsou při rheumatismu a dně, při katarhálních neduhách sliznic a ústrojí dýchacích, při rozličných vyrašeninách a jiných chorobách. Budovy lázeňské jsou znamenitým nákladem a dle nejnovějších zkušeností zařízeny a hojně navštěvovány.

Počernice Dolní, statek a ves v Čechách v kraji Pražském, má zámek s parkem a zahradami, fil. kostel Nanebevzetí P. M., jenž byl již r. 1384 farním. P. zdědili r. 1330 dědicové po Mikulášovi Pušovi, měšťanu Pražském. R. 1401 prodali poručníci sirotkův po Janovi z P-c tvrz a ves P., Kovářovice a Sedlčany Janovi z Klučova. Okolo r. 1530 držel P. Jan Široký z Mirovic a po něm r. 1543 manželka jeho Johanka. R. 1562 prodal je císař Ferdinand co odúmrť naň spadlou Matějí Hůlkovi, od jehož potomků r. 1597 na Marii Čejkovou z Řezna a na Chvalách a potom na Markétu ze Smiřic spadly. Po bitvě Bělohorské jsou v plen vzaty a r. 1622 Janu Danielovi Kaprovi z Kaprštejna prodány. Potom zde vládl před r. 1630 Vojtěch Václav Kaplíř, okolo r. 1657 hr. Kolloredo z Valsee, r. 1789 hr. Fr. Kristián z Sveerts-Spork, po něm r. 1803 dcera jeho hr. Barbara z Oreilly, od r. 1806—9 hr. Dohalský z Dohalic, od r. 1825 svob. p. Enis z Atter a Regina, manželka jeho. Nyní drží statek P-ský svobodná paní z Dersseenyi.

Poda von Neuhaus Mikuláš, učený jesuita, nar. se 3. listop. 1722 ve Vídni, vstoupil r. 1741 do řádu Ježíšova a stal se r. 1757 doktorem filosofie. Na to vyučoval v rozličných dobách v Celovci, v Linci a v Štyrském Hradci mathematice, a zřídiv v tomto posledním městě fysikální museum stal se tam ředitelem hvězdárny. R. 1760 stal se profesorem v Šťávnici v Uhrách, pak žil od r. 1766 ve Vídni až do své smrti r. 1798. Sepsal: *Insecta musei Graecensis in ordines, genera et species juxta systema naturae Linnaei digesta* (v Štyr. Hrad. 1761), a jiné menší spisy zoologické, mineralogické a mechanické.

Poddubí, víska na pravém břehu Sázavy v Čechách v kraji Pražském. Na protějším břehu na příkrém, lesem porostlém vrchu jsou zříceniny slavného druhdy hradu Staré Dubé, vystavěného od pánův z Benešova, jichž jedna ratolest odtud příjmí z Dubé přijala. Z rodu toho, který zde as od r. 1283 až do r. 1428 sídlil a ještě v polovici XVII. století květl, zasluhuje zvláštní zmínky duchaplný Ondřej z Dubé, původce *Výkladu na právo zemské české*, † r. 1412. Od původních držitelů postoupen hrad koupí paní Perchtě ze Šternberka a na Konopišti a od této vládykům z Bořejova, po nichž r. 1443 p. Kostkové z Postupic, držitelé Hrádku nad Sázavou, následovali. Za jich vlády jest hrad Dubé zároveň s Hrádkem zničen.

Poddůstojník, fr. *bas-officier* [basofisié], něm. *Unteroffizier*, slove nižší hodnostář ve vojště, od

desátníka (kaprála), četaře (*sergeant*, *Zugsführer*), šikovatele nebo strážmistra (*Feldwebel*, *Wachtmeister*), kadeta, až k důstojnickému kadetu-zástupníkovi (*Offiziersstellvertreter*). Podle stupně svých hodností rozeznává se u nás poddůstojnictvo jistým počtem bílých hvězdiček na límci, majíc na pobočni zbrani třapec (*porte-épée*) harasový nebo hedbávný. *Čský.*

Podesta Giambattista, orientalista, narodil se v Istrii v první polovici XVII. století. Jazykům východním se učil v Římě u proslulého učence Marracciho, a stráviv na to nějaký čas v Cařihradě stal se tlumočníkem císaře Německého. jenž jej r. 1674 jmenoval na univ. ve Vídni profesorem jazyka arabského. P. sepsal: *Turcicae chronicae pars prima* (v Norimb. 1672) a *Cursus grammaticalis linguarum orientalium* (ve Vídni, 3 sv. 1687, 1691 a 1703). Kniha tato, obsahující mluvnice arabskou, tureckou a perskou, jest nyní již velmi řídkou. Na sklonku života svého proslul P. ještě učenou svou hádkou s Meninskim. Rok úmrtí jeho nám není znám.

Podgorac, největší ves v knížectví Srbském, ležící v kraji Prunjeckém, okresu Boljeveckém, má 3320 obyvatelů, skoro samých Rumunů, smírčí soud, kostel a školu.

Podgórski Alexander, současný spis. polský, vydal *Piesni żeglarza* (v Petrohradě 1864). Dílo to líčí živě dvě plavby po moři, a sice na jih a na sever Evropy.

Podhorský Matěj, operní zpěvec český. Studovav v letech dvacátých v Praze, a jsa dobrý zpěvák a nevšední herec býval času toho jako ochotník často zaměstnán v opeře na stavovském divadle tamtéž. Když r. 1824 uvázali se J. Štěpánek, Kainz a Polavský v ředitelství divadla toho na deset let pořád jdoucích, byl P. od nich angažován co přední tenorista Pražské opery německé i české, načež r. 1829 přestoupil k baritonu. R. 1827 oženil se s tehdejší primadonou opery Pražské, vůbec váženou a oslavovanou pannou Katinkou Kometovou, která mu později porodila syna Ferdinanda, napotom tolikéž dobrého hudebníka a zpěváka. Spojuje s velmi příjemným a vydatným hlasem výbornou hru byl P. po celé jmenované desítiletí jedním s předních členů opery Pražské, vynikaje tu zvláště jako Josef a Simeon (v Mehnl. *Josefu*), jako hr. Almaviva (v Mozartově *Figaru*), Don Juan (v Moz. *Don Juanu*), Jan z Paříže (v Boieldieuově opeře téhož jména), Vávra (ve Weiglově *Rodině Švýcarské*) a j. Když A. Stöger r. 1834 uvázal se v ředitelství divadla Pražského, býval P. zaměstnáván již toliko v rolích vedlejších. ačkoliv hlas jeho byl ještě nemálo zvučný a obšírný, i hra jeho vůbec zdařilejší nežli leckterého tehdáž znovu do Prahy přibylého zpěváka. Po r. 1840 však nevystupoval P. již téměř více na divadle, a zemřel v Praze 7. pros. 1849. — P. byl muž nemálo vzdělaný, rázný, umělec vzácný a při tom národu i jazyka českého upřímně milovný, a v letech třicátých společně s manželkou svou, s K. Strakatým, J. Drškou a J. Illnerem předními sloupy a ozdobami Pražské opery české, která také času toho dosáhla takové oblíbenosti, že představení její na př. *Dona Juana*, *Jana z Paříže*, *Figarovy svatby* a j., nejen od Čechů, nýbrž od samých Němců co nejhojněji bývala navštěvována. *Ra.*

Podhradský Jan, současný evangelický kněz, druhdy farář slovanské evangelické obce v Pešti, rodem z Uherska, studoval evangelické bohosloví ve Vitemberce, a stav se pak farářem v Pešti hájil statečně zájmy slov. evang. církve v Uhrách. Když cís. patentem ze dne 1. září 1859 protestantům v Uhrách v církevních jejich záležitostech úplná autonomie udělena byla, opřela se mu zejména šlechta velmi rázně. Za tou příčinou vydal P. spis pod názvem *Vysvětlení cís. patentu ode dne 2. září 1859* (v Pešti 1860), a spojil se na obhájení tohoto patentu s evang. farářem ve Šťávnici, Janem Seberinym, založiv s ním v břez. 1860 *Evangelické církevní noviny*, v nichž nejen v církevních nýbrž i v politických záležitostech Slováky uherské k uvědomnění národnímu vedl. Za tuto horlivost svou byl mnoho od Maďarů pronásledován a musil v září 1862 z Pešti uprchnouti, načež se usadil ve Vídni. P. sepsal ještě: *Vděčná a vzdělatedlná památka velkého knížete Alexandra Leopolda, palatina uherského*, a *Lipovský a Hrajnoha, anebo Svátek řízení božího* (v Budíně 1857).

Podhradszky Josef, maď. spis., nar. se r. 1795. Školy navštěvoval v Trnavě, v Nitře a v Budíně, a obdržel r. 1816 u král. uher. dvorní komory úřad, který ještě r. 1856 zastával. Vedle prací svého úřadu věnoval se studiím historickým a proslul v tomto oboru jako vážený spisovatel. Sepsal mezi jiným: *Eredeti két magyar kronika* (dvě původní maď. kroniky, v Pešti 1833); *Pázmány Péter élete* (Život Petra Pázmáně, v Bud. 1836); *Zsigmond király élete egy vaticanumi codex után* (Život krále Sigmunda dle jednoho Vatikánského kodexu, tamt. 1836); *Szlavoniáról mint Magyarország alkotmányos részéről* (O Slavonii, jako ústavní částce Uherska, v Bud. 1837); *Chronicum Budense* (1838). Uher. akademie zvolila jej r. 1835 za svého člena.

Podmanický (-czky) z Aszódu, Fridr. sv. pán, spis. maď., nar. se 1824 v Pešti. Školy navštěvoval v Miškovci, Pešti a Kéžmarku, kde také právnická studia skončil. R. 1846 podnikl cestu do Švédska a Ruska, a popsal ji r. 1848 ve spise *Uti tárcza.* R. 1848 dal se strhnouti politickým proudem a agitoval horlivě ve smyslu věci národní, začež po utlačení revoluce jako sprostý do rak. armády vřaděn byl. Byv r. 1850 z trestu toho propuštěn oddal se zcela spisovatelství, a podal během času řadu duchaplných beletristických spisů a románů, z nichž jmenujeme: *Az alföldi vadásztanya* (Chýše alföldského lovce, 5 sv. v Pešti 1854); *Tessék ibolyát venni* (Račte vzíti fialku, 5 sv. tamt. 1856); *Álom és valóság* (Sen a pravda, 2 sv. román, tamt. 1860); *Egyetlen könycsep* (Jediná slza, 3 sv. román, tamt. 1863); *A kék szemüveges nő* (Dáma s modrými brejlemi, 2 sv. román, tamt. 1864); *Régen történt mindez* (Z dávných dob, 3 sv. román, tamt. 1865); *Apály és dagály* (Příliv a odliv, fragmenty z denníku, tamt. 1867) a *A kedvenes* (Miláček, 2 sv. román, tamt. 1869). R. 1861 byl zvolen od Békešské župy do sněmu, ujímal se tam Židů, a patří co do politického smýšlení svého k nynější levici protideákovské, ačkoliv provozuje více politiku citu. R. 1870 nabízeno mu od vlády intendantství maď. národního divadla, kteréž však, jakkoliv jest nyní schudlým šlechticem, s tím doložením zamítl, že přijímati dary od vlády, proti níž po celý život bojoval, považuje za šlechtice nedůstojné. *Bbk.*

Podmokly, ves v okresu Touškovském v Plzeňsku, na bývalém panství Krukanickém, s bývalým, nyní úplně zašlým hradem. jenž býval kolébkou pánů z Podmokle. Ve XII. stol. byla ves P. dána klášteru Kladrubskému, z jehož držení jak vyšla neví se. R. 1364 připomíná se Sezima z P-kel. ale již r. 1446 seděl na P-lích panoše Jan z Prostiboře, jehož rodina odtud také se psala z P-kel. Od ní přešly P. na začátku XVI. století na rod Úlických z Plešnic. R. 1525 prodali Jan Šebestian Jindřich a Brikcí bratří Úličtí

z Plešnic „P. zámek s dvorem a psomi Hůrkou a Zahrádkou, usedlé Trnchovice a Úštěňovice pusté Hildprantovi a Jiříkovi bratřím Perunklů z Šenreitu," od jichž potomků zboží to přešlo v XVII. stol. na Divíše Markvarta z Hrádku, jemuž bylo r. 1623 pro spouru odňato a s Bělavou a Nehmíři Vilémovi z Vřesovic za 120.000 zl. rýn. prodáno. Od rodu jeho přešly P. r. 1659 na jistou hrab. z Vršovic roz. z Vrbna, a brzo na to na jesuitskou kolej v Chebu, která je r. 1667 Janu Mořákovi z Mohrenfelsu prodala. Po smrti tohoto získal P. r. 1676 za 13.000 zl. klášter Tepelský, který je k svému statku Krukanickému připojil a dosavad držel.

Podmyslivec, vojenská šarže u polních myslivců, rovnající se desátníkovi, něm. *Unterjäger*. *Čský.*

Podrinja 1) též Podrim, jmenuje národ Srbský okolí Prizrena, kde nyní z větší části bydlí Albanci. Krajina tato rozdělena jest v nahije na místě někdejších žup. Rovina okolo Prizrena a sousední krajina Šarplaninská rozděleny jsou ve 4 nahije, a sice: Pravý Podrim čili P., Rachovac, Strjanka a Podgor, a jest zde 5350 tureckých, 730 pravosl. a 20 katolických domů. Sám Pravý Podrim má 3000 tureckých a 300 pravosl. domů. Národní podání dí, že za časů samostatnosti Srbska v tomto kraji 300 kostelů a klášterů bývalo, nyní jest zde 21. pravosl. chrámů. — **2)** V knížectví Srbském nazývá se P. pravé pobřeží řeky Driny, které rozděleno jest Malým Zvornikem v P. gornja a P. dolnja. Odtud obdržel své jméno i kraj P-ský, jenž leží mezi kraji Šabeckým, Valjevským a Užickým; na západ dělí jej řeka Drina od Bosny. Kraj je hornatý a má na povrchu 31·74 □ mil 3 města (Ložnica, Krupanj a Ljubovija) 89 vsí a 21 vísek s 51.416 obyv. Rozdělen jest na tři okresy: Azbukovecký, Jadranský a Radjevský. Sídlem krajského náčelníka a soudu jest Ložnica. P-ský kraj připojen byl teprv r. 1833 k Srbsku, a až do r. 1862 drželi Turci osazenou pevnost Sokol s vůkolních 12 vsí, činíce obyvatelstvu nesmírné nátisky. Nyní jest celý tento kraj, vyjma Malý Zvornik, v rukou srbských, a chová v lůně svém ohromné bohatství všelijakých rud, obzvláště olověných a antimonových, dosavad však bohužel nedobývaných. *Šk.*

Podřízenost (*Subordination*) (v. hl. d.). Porušení p-i (*Subordinationsverletzung*) jest zločin vojenský, jehož se dopustí vojín, který svým představeným povinnou poslušnost odpírá, jejich rozkazu neplní, jim se moci sprotivuje, k nim prchle a náhle mluví a jim vůbec povinnou počestnost neprokazuje. Zločin porušení p-i stává se ještě těžším, jeví-li voják neposlušnost po čas služby nebo před nepřítelem, anebo užívá-li dokonce násilí proti svému představenému. V případnostech takových trestá se rušení p-i víceletým žalářem (od 1 do 5 i více let), ba i na hrdle se trestá, zvláště před nepřítelem, vzešla-li z neposlušnosti vojsku škoda nějaká, anebo-li vinník se zbraní v rukou sáhl na představeného, jej poraniti nebo usmrtiti chtěje. Ostatně rušení p-i, třebas jen v menších rozměrech a mimo službu se jevilo, podle povahy činu bývá vždy přísně buď disciplinárně buď řádnými vojenskými soudy i vícedenní nebo víceměsíční vazbou trestáno. *Čský.*

Podrug Tešan, též Podrugović, nejznamenitější národní pěvec srbský novější doby, nar. se r. 1780 ve vsi Kozancích v Gacké nahiji, kde žil až do r. 1807. Toho času zabil dorážejícího naň jakéhos Turka, a boje se pomsty stal se hajdukem. Co takový přešel do Srbska, kde zůstal až do udušení povstání r. 1813, načež s mnohými jinými přepravil se do Banátu, a žil potom u veliké bídě v Srémských Karlovcích. Zde nalezl P-a slavný sběratel národních písní Vuk Karadžić, jenž má od něho ve své sbírce nejstarší a nejlepší písně. Když r. 1815 znova povstání v Srbsku vypuklo, vrátil se také P. do Srbska, a po uzavřeném míru šel do Bosny, kde i zanikl. P. uměl překrásně hráti na guslích, avšak nikdy své písně nezpíval, nýbrž odříkával je prostě. *Šk.*

Podunavlje jmenuje se v knížectví Srbském v širším smyslu celé pobřeží Dunaje, od Bělehradu až po ústí Timoka, a dělí se na P. gornje a P. dolnje. První jde od Bělehradu až po Adakale, odtud pak až po ústí řeky Timoku jest P. dolnji. V našim smyslu vyrozumívá národ Srbský pod P-m pobřeží Dunaje od Bělehradu až po ústí řeky Moravy, a jest severovýchodním krajem Šumadije. Od P-ja obdržel jméno okres Podunavský v kr. Smederevském, jenž zaujímá 8·65 □ mil a má ve 25 vsech 19.860 obyv. Okresní náčelník sídlí ve Smederevě. Okres tento, jako i celý kraj Smederevský, rodí výbornou pšenici, která se mnoho vyváží. Do r. 1856 jmenoval se nynější okres Grocanský (v kraji Bělehradském) též Podunavský. *Šk.*

Pöhacker Leopold, malíř, neznámo odkud rodem, pracoval v létech 1824—1839 ve Vídni, kdež v ročních výstavách c. k. akademie výtvarných umění u sv. Anny obrazy jeho vystaveny byly. Po roce 1839 jméno jeho zaniklo, aniž se ví kde zemřel. Z prací jeho, vynikajících mistrnými skupinami jak přirozeností i měkkostí kresby, jmenovati sluší: *Madona s děťátkem*; *Sv. rodina* (1824); *Rytíř Toggenburg* dle Schillerovy básně; *Amora* (1834); *Vynalezení malířství* (1837); *Sara odevzdávající Abrahamu svou egyptskou služku Hagar*; *Krista a Samaritánku u studnice* a j. v.

Poellnitz, Karel Ludvík svob. pán, nar. 25. čn. 1692 v Issominu u Kolína n. Rýnem, súčastnil se r. 1708 co pruský důstojník výpravy do Flander, stal se pak král. komorníkem, a později vedl nestálý, potupný život. Často měnil i bydliště i náboženství. Sloužil z prvu co důstojník v rakouském vojsku, pak v španělském, později odebral se do Anglie, odtud do Holandska, a všude byl pro dluhy stíhán. † 23. čna (1775) co ředitel divadla v Berlíně. Čelnější jeho spisy jsou: *Lettres et mémoires* (Lüttich 1734, 3 sv.); *État abrégé de la cour de Saxe sous le règne d'Auguste III.* (Frankf. 1734); *Histoire secrète de la duchesse d'Hannovre, épouse de George I., roi de Bretagne* (Londýn 1732); *La Saxe galante* a *Mémoires* (2 sv. Berlin 1792).

Pöltenberg, Arnošt von, generál revoluční armády uherské, nar. se ve Vídni r. 1804 a byl v Aradu 6. říj. 1849 oběšen. V mladých ještě letech vstoupil do rakouského vojska, kdež dosáhl stupně ritmistra u husarského pluku velkoknížete Ruského č. 4., načež r. 1848 k uherské revoluční armádě přešel. Tam osvědčiv se v mnohých bitvách co odvážný jezdec a dobrý vůdce jmenován byl od zemského guvernéra Ludvíka Košuta a ministra války Görgeye generálem. Po katastrofě u Vilagoše v srpnu 1849 zajat, odsouzen byl vojenským soudem k smrti.

Pönitz Karel Eduard, nar. se r. 1795 v Döhlenu v Sasku, vyučiv se kupectví vstoupil co dobrovolník v službu vojenskou, súčastnil se výprav z let 1813—15; r. 1822 byl podučitelem u šlechtického sboru kadetského, 1825 výpomocným učitelem vojenských záležitostí, r. 1842 povýšen na setníka. R. 1848 vzal své propuštění z vojenské služby a přijal místo vrchního poštovního rady v Lipsku, od r. 1854 žil na odpočinku v Drážďanech a † 1858. P. náleží k nejpřednějším spisovatelům, kteří vojenskými otázkami se zaměstnávali. Spis.: *Taktik der*

Infanterie und Cavallerie (v Adorfu 1852, 3. vyd.); *Praktische Anleitung zur Recognoscirung und Beschreibung des Terrains* (tamt. 1840, 2. vyd. 1855); *Die Eisenbahnen als Militärische Operationslinien betrachtet* (tamt. 1841, 2 vyd. 1853); *Militär-Briefe eines Verstorbenen* (tamt. 1841—45, 3 díly; 2 vyd. 1851); *Kriegerische und friedliche Träumereien über Vergangenes, Gegenwärtiges und Zukünftiges* (v Lps. 1857) a j.

Pönninger Frant., sochař, nar. se 29. pros. 1832 ve Vídni, a vzdělav se na Víd. akademi výtvarných umění pracoval s počátku v dílně Schrothově, později pak a sice až do r. 1866 v dílně Fernkornově, načež mu bylo nejvyšším cís. rozhodnutím svěřeno řízení c. k. kovoliteckého ústavu, v kterémž úřadě posud trvá. Z dosavadních jeho sochařských prací jsou paměti hodny: *Hagen ponořuje poklad Nibelungů do Rýnu*; kopie Fernkornova *Jiřího s drakem* (velmi rozšířená); *socha arcivévody Karla* (z mramoru, 6' vys. pro Víd. arsenál); *Socha Vojtěcha Lanny v životní velikosti* (1869); *Pomník arcivévody Jana* pro Štyrský Hradec. Nyní pracuje P. na pomníku *Ondřeje Zelinky*, býv. purkmistra Vídeňského.

Poerio Carlo (v. hl. d.) zastupoval v posledních letech svého života rodiště své Neapol v parlamentu italském, a byl během dvou zasedání místopředsedou komory poslanecké. † 28. dub. 1867 ve Florencii a byl následkem usnešení parlamentu pohřben na státní útraty.

Pötsch Christian Gottlieb, narodil se 1732 v Schneebergu, byl od r. 1776 dozorcem v přírodovědeckém kabinetu Saského kurfiršta v Drážďanech a od r. 1804 finančním komisařem tamtéž. † v Drážďanech 1805. Sepsal: *Mineralogische Beschreibung der Gegend um Meissen* (v Drážď. 1779); *Chronologische Geschichte der grossen Wasserfluthen des Elbstroms seit Tausend Jahren und mehr* (tamt. 1784); *Darstellung der Geschichte über das Vorkommen des gediegenen Eisens sowohl, als des problematisch meteorischen* (tamt. 1803); *Beobachtungen über das Vorkommen des Granits in geschichteten Lagen oder Bänken im Hinsicht auf die Lausitz* (tamt. 1804).

Poezl Josef (v. hl. d.) zvolen byl r. 1863 za zástupce Mnichova do komory poslanců, kdež nějaký čas co místopředseda, později po odstoupení hrab. Hegnenberga co předseda účinkoval. Co se týče spisovatelské činnosti, sluší ještě vytknouti, že od r. 1858 kritický časopis pro zákonodárství a právnictví vydává. S počátku vycházel tento pod titulem *Kritische Überschau*, od r. 1859 však co *Kritische Vierteljahrsschrift*. Mimo to uveřejnil P. výklady k mnohým novějším bavorským zákonům a napsal ještě: *Grundriss zu Vorlesungen über Polizei* (v Mnichově 1866).

Pogatschnigg Valentín, něm. spis., nar. se r. 1840 v Korutanech. Studoval historii, filosofii a práva, a stav se doktorem filosofie vstoupil r. 1864 při místodržitelství v Štyrsku do státní služby, v kteréž posud trvá. P. jest horlivý sběratel národních pověstí a písní alpských, a přispívá do mnohých časopisů německých články kulturo-historickými. Z pojednání jeho jmenujeme zde jen: *Die Wälschen in der Sage, ein Beitrag zur Geschichte des Bergwesens und Handels* (v *Jahresber. der Handelsakademie* v Štyrském Hradci 1864); *Märchen aus Kärnthen* (v časopise *Carinthia* 1866, v 25 číslech); *Über altslovenische Schicksalsfrauen* (tamtéž) a j. Mimo to vydal společně s drem Em. Herrmannem dva svazky *Deutsche Volkslieder aus Kärnthen* (v Štyr. Hrad. 1868 a 1870).

Poggi Cesare, historický malíř italský, nar. se v Miláně 1803 a † tamže 1859. Odbyv nejdříve gymnasiální studia vstoupil r. 1820 do školy ornamentické, z které postupně do ostatních odborných škol malířských se dostav, na konec u dovedného malíře Sabatelliho v malbě se cvičil. Pracoval delší čas pod dozorem mistra toho, načež se r. 1824 do Benátek odebral, aby na tamější uměl. akademii ve svých studiích pokračoval. Zde svými pracemi pozornost vlády rak. na sebe obrátiv obdržel od ní odporučení na vyslance v Římě, kterýž mu ve svém vlastním paláci dílnu a byt poskytl. Tu pracoval neunavně o svém zdokonalení. První velký hist. obraz, s kterým na výstavě Římské a později Milánské vystoupil, vzbudil všeobecný obdiv. To bylo příčinou, že se P. do svého rodiště vrátil, kdež se jedním z nejvyhlášenějších malířů stal. Z četných jeho obrazů vynikají zvláště: *Tři hráči v karty*; *Cajus Marius proti svým mečům Cimbrů nastavuje*; *Návrat marnotratného syna*; *Římští loupežníci brannou mocí pronásledovaní*; *Umučení sv. Sebastiana*; *Kristus na hoře Kalvarii*; *Sv. Antonín*; *Cizoložnice*; *Brutus a Ligarius*; *Zuzana v koupeli od starců překvapená* a j. v.

Poggiale A. P., franc. lučebník, nar. se 9. ún. 1808 ve Valle na Korsice a byl až do r. 1858 v Paříži prof. lučby na École impériale de Medicine et de Pharmacie militaire, později členem rady zdravotní ve franc. armádě. Jest též od r. 1856 členem akademie. Sepsal: *Recherches sur les eaux des casernes, des forts, etc. de Paris* (v Paříži 1853); *Du pain de munition distribué aux troupes de puissances Européennes et de la composition chimique du son* (tamt. 1854); *Analyse de l' eau minérale acidule ferrugineuse d' Orezza* (tamt. 1854); *Action des alcalis sur le sucre dans l' économie animale* (1856); *Recherches sur la composition chimique et les équivalents nutritifs des aliments de l' homme* (tamtéž 1856) a mn. j.

Pogson Norman Robert, znamenitý astronom anglický, nar. se 23. bř. 1829 v Nottinghamu. Až do r. 1851 byl učitelem mathematiky v Londýně. Téhož roku stal se však mladším asistentem na South Villa Observatory za J. R. Hinda. Od r. 1852 až do pros. 1854 byl druhým asistentem na Radcliffe Observatory v Oxfordě, až do r. 1858 prvním asistentem tamže, od r. konečně 1859 jest ředitelem Hartwell House Observatory v Buckinghamshire. P. jest objevitel tří asteroidí, a sice Isidy, již 23. kv. 1856 odhalil, Ariadny, již odhalil 15. dub. 1857, a Hestie odhalené 16. srp. 1857.

Pohl Josef Jan, přírodozpytec, syn Jana Křt. Emanuela P-a (v. hl. d.), nar. se 12. ún. 1825 ve Vídni. Po skončených studiích filosofických stal se doktorem filosofie a věnoval se výhradně studiu přírodních věd, zejména lučby. R. 1846 stal se asistentem a suplentem na technice Vídeňské, a obdržel na témž ústavu r. 1856 profesuru lučební technologie. P. jest ve svém oboru neustále literárně činným, a uveřejnil zejména v *Sitzungsberichte* Vídeňské akademie řadu vzácných lučebních článků, z nichž jmenujeme: *Ermittelung des technischen Werthes der Kartoffeln* (*Sitzungsb.* VIII., 1852); *Beobachtungen während der Sonnenfinsterniss am 8. Juli 1851* (tamtéž 1852); *Beiträge zur Prüfung der Mikroskope* (tamt. XI., 1853); *Studien aus dem Gebiete der Megatypie* (tamt. XXIII., 1857) a mn. j.

Pohnání, farní ves v Čechách, v kraji Táborském, má farní chrám sv. Prokopa z r. 1714, jenž jmenuje se mezi farními již r. 1350, a školu. Někdejší tvrz byla původištěm soujmenného rodu; r. 1387 připomíná se Petr, vnuk Vikéře z P., a r. 1462 Jiří z P., syn Janův. Rod ten vyskytuje se ještě na počátku XVII. století, ač již tehdáž nebyl, jak se zdá, v držení svého rodiště, neboť r. 1527 zapsal

Oldřich Malovec z Malovic a na Chýnově manželce své 350 kop gr. čes. na dědictví svém v P. a Pohnanci. Nyní patří k panství Chejnovskému knížete Adolfa Švarcenberka.

Pohorské dělo, *Gebirgsgeschütz*, v. Horní dělo v hl. díle.

Pohřebiště, v. Hřbitov. P. pohanská, místo, kde pohanští předkové naši mrtvé své pochovávali; pohrobování předcházelo pálení mrtvol, jichž popel a kosti do zvláštních nádob (popelnic) se uschovaly, které se pak zemí na způsob humole pokryly, nebo sklenuly, nebo jinak kamením obložily a zemí zasypaly. Takové hroby nazývaly se mohyly. P. nalézalo se u všech pohanských národů vždy na výšinách, na výsluní, odkud do celé krajiny milý rozhled se otvíral. Jen hroby žen byly v nížinách u pramenů vod (symbol čistoty). P. byla pohanským předkům našim místa posvátná, někdy valy obehnaná, do nichž všedního času přístup byl zakázán. Nejrozsáhlejší a nejzachovalejší v Čechách p. pohanská nalézají se posud v Táborsku na březích Říčky Smutné u Rataj, Srbína, Radětic, Chrášťan atd.

Poche, Adolf svob. pán, nar. se r. 1811 na Křivoklátsku v Čechách a věnoval se po skončených právnických studiích rak. službě státní v odboru správy politické. R. 1848 byl krajským komisařem při tehdejším zemském guberniu v Brně, a r. 1850 stal se tam místodržitelským radou. Tři léta na to byl povolán od Bacha, jemuž výborné služby konal, za dvorního radu k Budínskému místodržitelství a udělen mu řád železné koruny třetí třídy, následkem čehož do stavu rytířského povýšen byl. Později byl místopředsedou místodržitelského oddělení v Košicích a obdržev r. 1858 komandérský kříž řádu Leopoldova stal se svob. pánem. R. 1861 byl jmenován odborním chefem v státním ministerstvu a r. 1862 místodržitelem na Moravě (v kterémž úřadě setrval až do r. 1871) a tajným radou. Roku 1863 a 1867 byl volen v Moravském Krumlově do morav. sněmu a vyslán odtud do říšské rady, na kteréž se přidržoval programu strany „liberálních“ Němců.

Point d' appui [poăn dapü], fr., něm. *Stützpunkt*, opěra, ve vojenství strategicky důležitý bod nebo místo, na př. pevnost, řeka, pohoří, odkudž operace válečné jaksi počátek berou, nebo o něž se podniky velitelovy opírají. *Čský.*

Poirson August Simon Jean (v. hl. d.) † v říj. 1871 v Paříži.

Pokorný Alois, botanik, nar. se 23. kv. 1826 v Jihlavě na Moravě, studoval filosofii a práva ve Vídni; r. 1848 opustil však dráhu právnickou, věnoval se zcela studiu botaniky a byl r. 1852 jmenován professorem přírodopisu na akad. gymnasiu ve Vídni. Při zřízení obecného realného gymnasia v Leopoldově byl povolán za ředitele tohoto ústavu. P. sepsal množství botanických spisů a článků v odborných časopisech; zejména vydal přírodovědecké školní knihy, které do českého, polského, maďarského a italského jazyka přeloženy byly a na školách rakouských dosud v užívání jsou. Jsou to zejména *Illustrirte Naturgeschichte der drei Reiche für die unteren Klassen der Mittelschulen* (v Praze 1865, Tempský); *Illustrirte Naturg. des Pflanzenreiches* (t. 1860) pro tyto školy; *Illustr. Naturg. des Thierreiches* (t. 1866) a *Ill. Naturg. des Mineralreiches* (t. 1867). Mimo to vydal: *Die Vegetationsverhältnisse von Iglau* (ve Vídni 1852); *Physiotypia plantarum Austriacarum* (5 sv. ve Vídni 1856); *Untersuchungen über die Torfmoore Ungarns* (t. 1861); *Plantae lignosae imperii Austriaci* (t. 1864) a j.

Pol Vincenc (v. hl. d.), slavný básník polský, † 2. led. 1873. V posledním čase, ač slepý, zůstával v pracích vědeckých a literárních, žije občas ve Lvově a Krakově. Krátce před smrtí jmenovala jej nově utvořená polská akademie věd svým členem.

Polack Jan Bedřich, doktor a řádný professor práv, nar. se r. 1700 v Bernštadtu v Hořejší Lužici a † 22. dub. 1771 ve Frankfurtě nad Odrou. Po odbytých studiích a dosažení hodnosti doktorské stal se mimoř. učitelem práv ve Frankfurtě nad Odrou, kterýžto úřad od r. 1730 až do r. 1733 zastával, načež řádným professorem jmenován byl. Od r. 1758 stal se též professorem ekonomie, policejní a kamerální vědy. Z péra jeho jsou: *De fatis mathematicorum in jurisprudentia* (Frankf. nad Od. r. 1733); *Mathesis forensis* (Lipsko 1734); *Theses quaedam selectae ex philosophiae naturalis principiis* (Frankf. 1737); *De motu corporum solidorum* (tamtéž 1739); *Betracht über den im J. 1741 erschienenen Kometen* a j. v.

Polák Karel, dramatický herec, nar. se r. 1834 v Starých Hradech v Jičínsku, studoval gymnasium a stal se po skončení studií gymnasiálních členem první české společnosti dram. herců za ředitelství Jos. Al. Prokopa. R. 1858 byl přijat k Pražskému divadlu, opustil je však po jednoročním působení a převzal řízení cestující herecké společnosti Zöllnerovy. Po smrti Zöllnerově řídil společnost Kullasovu (později Standerovu) až do r. 1864. Od velikonoc téhož roku pak byl engažován pro zemské divadlo v Praze, při kterémž až po tuto dobu v úlohách charakterních a intrikantních vystupuje, těše se vždy přízni obecenstva. Nejzdařilejší úlohy jeho jsou „Marinelli“ v *Emilii Galotti*, „Franc“ v *Loupežnících*, „Matěj“ v *Sezimovském dvoru*, „Wurm“ v *Úkladech a lásce* a „Jona“ ve *Faráři z Podlesí*.

Polani Girolamo, slavný vlaský skladatel oper, žil na počátku XVIII. stol. a byl kapelníkem v Benátkách. Zůstaveno od něho mnoho oper, z nichž zde jmenujeme: *La Vendetta disarmata dell' amore*; *Prassitele in Gnido*; *La virtu trionfante d' amor vendicativo*; *Berengario re d' Italia*; *La Rosilda*; *Il Cieco geloso* a j., vydané v Benátkách mezi rokem 1704—1718.

Polanský 1) Tadeáš, učený jesuita, nar. se 13. bř. 1713 v Hradišti na Moravě a † 12. říj. 1770 v Olomouci. Po odbytých studiích vstoupiv do řádu dosáhl stupně magistra filosofie a theologie, byl professorem na mnohých kolejích řádu, posléze kancléřem university a ředitelem vyššího učení v Olomouci. Od něho jest: *Dissertatio physico-experimentalis de tonitru, fulgure, seu coruscatione contra sensa et opiniones antiperipateticorum* (Olomouc 1747) a mnohé theolog. spisy. — **2)** Nepomuk P., taktéž jesuita, nar. se 7. čn. 1723 v Brně a † 18. říj. 1776 v Olomouci. Dosáhnuv hodnosti magistra filosofie a theologie byl professorem filosofie a mathematiky na rozličných kolejích řádových. Ze spisů jeho sluší mimo mnohé theolog. práce vytknouti: *Elementorum algebrae brevis institutio* (Olomouc 1754); *Diss. de montium origine* (tamtéž 1755); *De veneris phasibus* (tamže 1761); *De primariae et secundariae iridis ortu et natura* (tamtéž 1761); *De nonnullis colorum affectibus* a j. v.

Polavské hory (v. hl. d.) jest forma německá, česká zní Palavské vrchy, což sluší také opraviti v čl. Morava str. 457, kamž odtud odkázáno.

Polhem 1) Krištof, učený mathematik a fysik švédský, nar. se 18. list. 1661 ve Wisby a † 31. srp. 1751. Odbyv studia stal se hor. mechanikem ve Faluně, později assesorem a r. 1716 radou

v komerc. kolegiu v Štokholmu. R. 1739 jmenován byl členem vědecké akademie v Štokholmu a nedlouho na to i členem vědecké společnosti v Upsale. Z péra jeho jsou: *Daedalus Hyperboreus eller nagra nya mathematiska och fysicaliska forsök* etc. (Upsala 1716); *Berättelse om sina förnämsta mekaniska inventioner* (Stokh. 1829); *Theoretiska anvisningar vid skjutgevär; Tankar om husbyggnad* a mnohé jiné spisy. — **2)** Gabriel P., syn předešlého, byl dlouhý čas adjunktem u svého otce při veřejných stavbách a po smrti jeho dědic jeho úřadu. Také byl poctěn titulem král. komořího a r. 1739 jmenován členem vědecké akademie Štokholmské. P. nar. se r. 1700 ve Falunu a † 1. srpna 1772 v Štokholmu. Z jeho spisů jmenovati sluší: *Uppfinning at kunna slipa och justera stalvalsar till första fullkomlighet efter. härdningen* (Vetensk. 1740); *Om tunnevickor som öppna och tillsluta sig sjelfva* 1741) a *Ny förbättring af palkranar* (1744).

Polidori Luigi Eustachio, doktor lékařství, nar. se v Bientině u Pisy a † 29. kv. 1830 v Pise. Po odbytých studiích působil na mnohých místech co praktický lékař, byl později profesorem mediciny v nemocnici Panny Marie ve Florencii, a posléze profesorem fysiologie a soudního lékařství na universitě Pisanské. Z péra jeho pochází: *Mem. sulla cause di terremoto* (*Brugnatteli Ann. di chimica etc.*); *Scritti riguardanti cose fisiche* a četné články a spisy medicinské.

Politzer Adam, docent nemocí ušních na Vídeňské universitě a odborný spisovatel, narodil se r. 1835 v Uhrách, studoval medicinu na univ. Vídeňské, a dosáhnuv r. 1859 stupně doktorského věnoval se zcela studiu nemocí ušních. V laboratoři fysiologa Ludvíka učinil P. mnoho fysiologických pokusů na sluchovém ústroji lidí a zvířat, a uveřejnil vědecké výsledky těchto pokusů r. 1861 v *Sitzungsberichte* Vídeňské akademie. Téhož roku podnikl cestu do Německa, Francie a Anglie, a konal ve Vircpurku s Tröltschem a v Paříži s Menièrem praktická studia zejména o mechanice svalů sluchovodu a o chvění se bubínku. V Londýně studoval pathologickou anatomii ucha, a byl na základě těchto studií jmenován docentem nemocí ušních na univ. Vídeňské. Zde nabyl brzy takové pověsti, že lékařové z Ruska, ze Švédska, ba i z Ameriky k jeho přednáškám spěchali. R. 1863 uveřejnil nový, jím vynalezený prostředek proti nedoslýchání, který se osvědčil býti nad míru praktickým. R. 1864 založil P. společně s Trölschem a Schwartzeem vědecký časopis *Archiv für Ohrenheilkunde*, jenž vychází ve Vircpurku, a uveřejnil r. 1865 obšírné dílo pod názvem: *Die Beleuchtungsbilder des Trommelfells im gesunden und kranken Zustande mit 24 chromolithographirten Trommelfellbildern* (ve Vídni), kteréž obsahuje veškerou nauku o nemocech ušního bubínku a bylo v Novém Yorku do angl. jazyka přeloženo. R. 1867 zaslal P. na Pařížskou světovou výstavu řadu pathologicko-anatomických preparátů bubínku ušního, kteréž obdiv všech znalců vzbuzovaly. Počet od P-a uveřejněných prací, jež jsou rázu fysiologického, pathologicko-anatomického a praktického, páčí se na 40, a jmenujeme z nich: *Über bewegliche Exsudate in der Trommelhöhle* (*Wiener med. Presse* 1869); *Die Therapie der beweglichen Exsudate* (*Wiener med. Wochenschrift* 1870); *Über gestielte Gebilde im Mittelohre des menschlichen Gehörorgans* (*Archiv für Ohrenheilkunde* 5 svaz.) a *Über ein Höhlensystem zwischen Trommelfell und Hammerhals* (*Wiener med. Wochenschrift* 1870).

Pollak Vilém, malíř krajin, nar. se ve Vídni 1802. Vzdělav se na Vídeňské akademii výtvarných umění cestoval po Italii, navštívil Řím a jiná města italská, aby v umění svém se zdokonalil. První vystoupení jeho padá do r. 1826, a od doby té téměř pravidelně až do r. 1859 práce své na výstavě Vídeňské veřejnosti podával. Zemřel ve Vídni 1860. Z obrazů jeho jmenujeme: *Venkov co ideál* (1826); *Vchod k „Mrtvé ženě" ve Štýrsku* (1832); *Volfgangské jezero s ovčí horou* (1832); *Jezero v horách* (1832); *V lese* (1835); *Zámek v horách* (1841); *Zříceniny v Staatzu v Dolních Rakousích* (1843); *Krajina v horách* (1847); *Partie z jezera Nesiderského* (1858) a j.

Pollhammer Josef, lyrický básník něm., nar. se v Ausee v Štyrsku 20. ún. 1832. Otec jeho byl poštmistrem v Ausee, a u něho dostalo se P-ovi prvního vzdělání. R. 1840 dán jest do Štyrského Hradce, odkudž se po odbytých studiích gymnasiálních do Vídně odebral, aby se na universitě studiu právnickému věnoval. Dosáhna tu hodnosti doktorské rozhodl se pro advokacii a vstoupil u jistého Vídeňského advokáta do praxe, kde co koncipient až do r. 1864 pracoval, načež se notářem v Gföhlu v Dolních Rakousích stal, kde dosud žije. První básnická práce, s kterou vystoupil, byl *St. Salvador*, úryvek z větší epické básně *Kolumbus*, jenž v almanahu *Dichterbuch aus Oesterreich* uveřejněn byl. Brzy na to vydal P. větší sbírku svých básní pod tit. *Gedichte*, jež *Obrazy z přírody*, *Lístky lásky*, *Znělky*, *Smíšené zpěvy* a zmíněný epos *Kolumbus* obsahuje. Všeobecně považuje se P. za jednoho z lepších nyní žijících německých básníků.

Polit, též Polith, současný srbský národovec, bývalý sekretář Černohorského knížete Danila. Roku 1861 uveřejnil v *Serbskim Dnevniku* pozoruhodný článek o poměru rakouských Srbů k rak. říšské radě, a účastnil se 1867 slovanské pouti do Moskvy a Petrohradu, kde při slavnostní hostině u ruského ministra osvěty hraběte Tolstoje měl slavnostní řeč, týkající se polit. poměrů srbských, kterou *Golos* v doslovném znění uveřejnil. P. sepsal též politické brožurky: *Die Nationalität und ihre staatsrechtliche Begründung* (ve Vídni 1862) a *Die orientalische Frage und ihre organische Lösung* (t. 1862).

Pollinger 1) Petr, něm. spis., nar. se r. 1756 v Praze, kde také práva studoval. V sedmdesátých letech předešlého století redigoval v Praze německý týdenník *Die Alltagswelt*, v němž některé z básní svých uveřejňoval. Též jest od něho známa dramatická báseň v 5 jed. pod názvem *Antonio del Bassano* (v Praze 1778). Rok úmrtí jeho není znám. — **2)** Felix P., současný malíř zvířat a zátiší, žijící v Linci. Na výstavě rak. uměl. spolku ve Vídni měl r. 1868 velký olejový obraz, představující *Páva pohlížejícího na loveckou kořisť* (v ceně 900 zl.) a *Zátiší*, též olejový obraz v ceně 150 zl.

Polní cvičení (*Feldübung*) slovou ona vojenská cvičení, jenž nikoliv na urovnaném cvičišti (*Exercirplatz*), nýbrž v půdě porostlé, prorvané a pahrbkovité, na vzájem, totiž s naznačováním vojenských oddílů proti sobě bojujících (přítele a nepřítele), často s palbou na slepo se odbývají, a v nichž se vojíni všemu tomu přiučují, co v řádu p. služby (*Felddienst-Reglement*) předepsáno. Konají-li se tato p. cvičení u větších rozměrech, s celými pluky a brigádami, jichž se súčastňují všecky 3 hlavní zbraně, pěchota, jízda i dělostřelstvo, nazýváme je p-mi manévry (*Feld-Manoeuvers*). V dějinách válečného umění prosluly v letech 1834—1848 ony p. manévry, jež slavný p. maršálek hrabě Radecký z Radče na starých bojištích horno-italských poblíž Mincia, Verony, Mantovy, Peschiery, Somma Campagny, Castiglione delle Sliviere a jinde co rok na podzim s rakouskou v Italii rozloženou posádkou vždy od-

bývával, a jež důstojnictvo všech armád evropských rádo a pilně navštěvovalo, berouc z nich příklady a poučení v umění válečném. — P. četnictvo (Feld-gensdarmerie) viz Polní žandarmerie. — P. čutora, p. láhev, něm. *Feldflasche*, činí část výstroje vojínova do pole a slouží k uchování nápojů, vína, lihovin a pod. Jest plochá, buď skleněná, žestěná anebo dřevěná, obyčejně koží potažená, visí na šňůře v levém boku. — P. domy churavců (*Feld-Marodehäuser*) zřizují se k rozkazu velitele armády armádními intendancemi (*Militär-Intendanz*) na výhodných místech na válčišti, v bytech po dědinách nebo v etapních stanicích (*Etappenstationen*), a mají za účel přijímati takové vojínstvo, jež buď méně nebezpečně ochuravělo nebo trampotami válečnými tak sešlo, že má zapotřebí na krátký čas pohovu a zotavení. P. domy chur. staví se dle okolností a příhodné polohy v stanech, barácích nebo v soukromých i veřejných staveních, nemají však k vůli přeplnění nikdy více než 1000 churavců neb rekonvalescentů přijímati. Bývají opatřovány lékaři z p-ch nemocnic a hlídači obyčejně ze zemské obrany vybranými. Jakýsi druh p-ch domů chur. jsou tak zvané stanice nemocných (*Krankenhaltstationen*), jež na železnicích, v nádražích nebo na blízku jich se zřizují k tomu cíli, aby raněné a onemocnělé vojínstvo, dopravované po železnicích na zad armády a do krajů válkou neštířených, v čas odpočinku pokrmem a nápojem na rychlo občerstvily, na další dopravu posilnily a dle potřeby obvazy raněných obnovily. Velitelem stanice nemocných bývá důstojník ze zálohy nebo z výslužby. Opatrovnictvo a hlídactvo pro ně pravidlem ze zemské obrany se béře. — P. duchovenstvo, něm. *Feldgeistlichkeit* (sr. Vojenská duchovní správa v hl. díle), skládá se dle statistických výkazův na r. 1872 v Rakousku z 1 p-ho vikáře (*Feld-Vikär*), biskupa in partibus infidelium, z 1 ředitele p. konsistoře (*Feld-Consistorium*), 2 p-ch konsistoriálních tajemníkův, 17 vojenských farářův, 32 vojenských kurátův a 82 vojenských kaplanův. K těm připočísti dlužno 12 duchovních profesorů ve vojenských vychovávacích ústavech a 8 evangelických vojenských kazatelův. Válečné námořnictvo čítá 1 vojenského faráře, 2 voj. kuráty a 6 námořních kaplanův. — P. kaple vojenská (*Feldkapelle*) skládá se z kapelního stanu, z kostelního náčiní, oltáře, mešních rouch, nádob a jiných k službám božím potřebných věcí, v bednách uložených, jež jednotlivé větší vojenské zástupy (pluky, brigády, divise) s sebou do pole berou, aby se tam pod širým nebem mohly konati kostelní výkony. V Rakousku až do r. 1868 míval každý pluk svou vlastní p. kapli; tyto však v řečeném roce byly vojenským divisím odevzdány, jsouce nyní výhradně spravovány vojenskými faráři divisím přidělenými, jenž také týmtéž rokem místo a službu p-ch druhdy plukovních kaplanův zaujali. — P. kovárna, fr. *forge de campagne*, něm. *Feldschmiede*, v poli část p-ho výstroje (*Feldausrüstung*) každého většího zástupu u pěchoty, jezdectva, dělostřelstva, vozatajstva a jiných sborů, naložená na voze k tomu účelu vším kovářským nářadím zásobeném, aby okování koní a práce kovářské v poli bez zmeškání se konaly. — P. láhev v. Polní čutora. — P. lékárna (*Feldapotheke*) bývá spojena s každou p. nemocnicí (v. t.). Mívá své vlastní povozy a značí se týmtéž číslem, kterým polní nemocnice, jíž jest přidělena, se znamená. — P. manévry viz Polní cvičení. — P. myslivectvo (*Feldjägertruppe*) viz Polní prapory myslivců. — P. nemocnice, fr. *hôpital ambulant*, něm. *Feldspital*, *Feldlazareth*. Tyto ve válce zřizují se za tím účelem, aby přijímaly vojínstvo v bitvách raněné nebo onemocnělé, jsou tudíž vším nářadím nemocničným, potřebami lékařskými, léky a povozy vystrojeny. V Rakousku jsou roztříděny na p. nemocnice dělitelné a nedělitelné (*theilbare und untheilbare Feldspitäler*); ony určeny pro 600, tyto pro 500 onemocnělých. První druh lze rozděliti na 3 menší p. nemocnice po 200 nemocných. Kdyby po bitvě bylo ještě více raněných, jest přednosta p. nemocnice oprávněn, postaviti ještě jiné p. filiálné nemocnice, a vyžádati cestou rekvisice od obcí, čeho k výstroji takových nemocnic nejnutněji potřebí (postele, slamníky, pokrývky, prostěradla, obvazy, cupaninu, pokrmy, nápoje, léky a j.). Již v čas míru jest postaráno o sestavení 36 p-ch nemocnic, 22 dělitelných a 14 nedělitelných, jichž počet však v každém mobilisování dle potřeby lze rozmnožiti. Vůbec čítá se pro každý armádní sbor o třech vojenských divisích dvě dělitelných a jedna nedělitelná p. nemocnice, tak že tyto 3 aspoň 1700 nemocných ošetřovati mohou. P. nemocnice nepřidělují se však jednotlivým armádním sborům, nýbrž stojí bezprostředně pod velením armádního vojevůdce, bývajíce podělovány rozkazy přímo z armádních intendancí vycházejícími. Postupuje-li armáda do země nepřátelské, zřizují se p. nemocnice asi 3—4 míle za posledními voji operující armády. Ty, které z nich stojí v předním šiku, přijímají první raněné; jsou-li plny, nařídí se oné p. nemocnici, jenž stojí v šiku nejzadnějším, aby postoupila před onu první, která již raněnými jest naplněna, a přijímala na dále jiné raněné vojínstvo. P-m nemocnicím, raněnými naplněným, pravidlem se ukládá, aby lehce raněné stále na zad posunovaly a po různu rozptylovaly, aby tak nově přibylým raněným a ochuravělcům v prvních šicích místo přibývalo. Těžce raněné, jež po povozích nelze dále dopraviti, odevzdávají buď p-m nemocnicím filiálným, buď civilným, což zvláště tenkráte se děje, musí-li armáda ustupovati. Co do správy a vojenské administrace jsou p. nemocnice ústavy samostatnými, majíce k svým službám v počtu systemisovaném štábní, plukovní lékaře, nadlékaře a jiné podřízené mediky, své p. duchovenstvo, důsty vedoucí, lékárnické úřadnictvo, své vlastní p. zdravotní zástupy hlídačův a opatrovníkův (*Feld-Sanitätsabtheilung*) a p. lékárnu. Schodky na p-m nemocničném nářadí (*Feld-Spitalsgeräthe*) doplňují se z p-ch oděváren (*Montours-Feld-Depôt*), schodky na obvazadlech a lékařském náčiní (*Verbandzeug und ärztliche Requisiten*) z p-ch zdravotnických zásobáren potřeb lékařských (*Sanitäts-Material-Feld-Depôt*). — P. pekárna (*Feldbäckerei*) staví se v poli na rychlo p-mi pekaři, aby vojsko v šiku chlebem se opatřovalo. P. pekárny jsou podřízeny vojenským opatřovnám (*Militär-Verpflegsmagazine*), z nichž vybírají mouku a potřebné příslušnosti. — P. pokřik v. Polní přiblas. — P. prapory myslivců (*Feld-Jäger-Bataillone*), druh lehké pěchoty z dobře vycvičených střelcův, v poli tudíž k začetí boje, k harcování, zvláště shodně užívaných. Srv. Myslivec v hl. díle. Obyčejně bývá každé pěší brigádě přidělen prapor p-ch myslivcův. V Rakousku skládá se p. myslivectvo (*Feldjäger-Truppe*) ze 33 praporův (z těch 5 českých, 4 moravské a 1 slezský) o 4 setninách p-ch, 1 setnině záložné a 1 doplňovací (*Ergänzungs-Compagnie*), pak z tyrolského pluku císařských myslivců (*Tiroler Kaiser-Jägerregiment*), jenž 7 polních praporův o 4 setninách, 7 setnin záložných a 1 praporu doplňovacího o 7 setninách tvoří. V čas války zřídí se z oněch 40 záložných setnin 10 záložných pra-

porův o 4 setninách. V pádu potřeby ještě jiných 10 praporův z mužstva záložného lze sestaviti tak, že armáda rakouská 60 mysliveckých praporův do pole postaviti s to jest. Myslivci rakouští ozbrojeni jsou verndlovkou s jataganem, a ve válce každý muž 72 patronami zásoben. — **P. příhlas**, **p. pokřik**, fr. *cri, mot de ralliement*, něm. *Feldruf*, *Feldgeschrei*, ve vojště jest slyšitelné znamení, na př. hvízdnutí, houknutí, volání, udeření na bubnu a pod., aby vojenské ponůcky v posádkách, v pevnostech, a také někdy v poli se potkávající, podle toho se hned poznaly a jedna druhou nadarmo nezastavovala. — **Řád p. služby** (*Felddienstreglement*) v. **Polní služba**. — **P. služba**, něm. *Felddienst*, na rozdíl od služby posádeční a pevnostní (*Garnisons- und Festungsdienst*), zahrnuje v sobě všecky služebné výkony, jež vojsku buď na pochodu proti nepříteli, buď již poblíž něho stojícímu nebo tábořícímu plniti třeba. Pravidla veškery p. **služby** jsou zahrnuty **v řádu p. služby**, jenž obsahuje: nauku o pochodech (pochody mírové, válečné, urychlené, úsilné, ústupy, *Friedens-*, *Kriegs-*, *beschleunigte*, *forcirte*, *Rück-Märsche*), nauku o dopravě po železnicích, po vozích a po vodách (*Eisenbahn-*, *Wagen-*, *Wassertransporte*), nauku o vytyčení táboru (*Ausstecken des Lagers*) a tábornictví vůbec (*Castramétation*), nauku o bytování po dědinách (*Cantonirung*), o službě výzvědné (*Nachrichtendienst*, viz **Výzvědná služba**), o obchůzkách a objížďkách (*Infanterie- u. Cavallerie-Patrouillen*), nauku o službě ostražné (*Sicherheitsdienst*), o předvoji (*Avantgarde* v. t.), o hlídkách čelních a bočních (*Vor- und Seitenpatrouillen*), o zadním voji (*Arriergarde*, v. t.), nauku o chování se na ústupu, nauku o předstrážích (v. t.), o p-ch hlídkách (v. t.), o valných hlídkách (v. t.), o vedetách (zvídkách, v. t.), o chování se těchto vůči nepříteli, o stálých hlídkách (*Postirungen*), o ostražitém postoji (*gesicherter Halt*), o ostraze vojska na postupu v případech mimořádných, o ostražné službě na pochodech bočních a jiné předpisy o službě před nepřítelem vůbec. — **P. strážmistr** (*Feldwachtmeister*), v starším válečnictví vyšší šarže důstojnická, vřaděná přímo pod podplukovníkem, tedy to, co nyní praporník (major). — **P. válečné umění** (*Feldheerkunst*) viz **Válečnictví** v hl. díle. — **P. zdravotní záložné ústavy** (*Feld-Sanitäts-Reserve-Anstalten*) zahrnují v sobě: 1. **p. zdravotní zásobárny potřeb lékařských** (*Sanitäts-Material-Feld-Depôt*) i s filiálkami. Taková zásobárna zakládá se pro každou mobilní armádu, majíc na skladě pokrmy a nápoje občerstvující, obvazy, lékařské náčiní, prostředky k desinfekci a jiné, jimiž poděluje všecky **zdravotní zálohy potřeb lékařských** (*Sanitäts-Material-Reserve*), ba i p. nemocnice, je-li potřeba. Mívá též zásobu dopravných vozů pro raněné (*Blessirten-Transportswägen*) a nosidel. 2. Všecky **stálé léčitelné ústavy** (*stabile Heilanstalten*), jež ve vlastním území neb i v cizině po čas války se zřizují, buď v domech soukromých, buď pod širým nebem v stanech a barácích. Jsou co do správy podobny nemocnicím mírovým. 3. Takové nemocnice, jež vlastenecké spolky a soukromníci zařizují a na něž vojenská správa má vliv jen tak dalece, aby vojenští onemocnělci zůstali aspoň v evidenci úřadův vojenských. 4. Konečně všecky stálé posádkové a vojenské nemocnice vůbec. Ve všech těchto ústavech pravidlem léčí lékařové civilní (jelikož lékaři vojenští v poli jsou zaměstnáni) onemocnělé vojínstvo; opatrovnictvo a hlídači vybírají se z vojínů k službám válečným méně schopných. V novějších válkách, počínajíc od r. 1859, mívá zhusta v těchto léčitelnách místo systém rozptylování, čímž rozšiřování nemocí a epidemií předejíti lze. — **P. znak**, **p. známě**, **p. znamení**, fr. *signal militaire*, *cocarde*, *echarpe*, něm. *Feldzeichen*, jest nějaká znakovka, nebo polní pás nebo cos tomu podobného, jímž se vojínové od ostatního občanstva rozeznávají; také jen zelená ratolest (z dubu, jedle, ořeší), kterou vojsko do pole táhnoucí, nebo po vítězství, po dobytí pevného místa, k polní mši, neb i v míru k parádám vojenským, v den narození mocnářova a jindy na čáky a čapky nastrkuje. Mělať je už vojska starého věku, na př. Římané orly, podobiznu znamenitého vojevůdce na žerdi, Táboři kalich na praporci, v bitvě Bělohorské vojsko císařské bílé, vojsko krále Fridricha bílé a azurové p. odznaky. — **P. žandarmerie**, něm. *Feld Gensdarmerie*, ve vojště činí zvláštní ozbrojený sbor, jenž má dvojí účel, aby totiž byl v čas války orgánem výpomocným generálnímu štábu v rozličných jeho výkonech, zvláště ve službě výzvědné, a za druhé, aby konal služby policejní, kurýrské; asistence, ordonance při armádě v poli. Již generál Montecuculi radil, aby v Rakousku pro služby výzvědné **poslové** se zjednali, a **řád pro generály** (*Generals-Reglement*) z r. 1679 hledí k tomu, by takoví poslové se najímali. K podobnému cíli zřízen r. 1848 tak zvaný **sbor poselních myslivců** (*Boten-Jäger-Corps*), jenž se doplňoval z důstojnictva a bezúhonného mužstva armády. R. 1851 sbor ten rozpuštěn a vřaděn v pluky četnické (v. **Žandarmerie** v hl. d.) právě zorganisované; i ustanoveno, aby v čas potřeby z četnických pluků se sestavila **četnická válečná setnina** (*Gensdarmerie-Kriegsflügel*), jenž by dílem v hlavním stanu, dílem při sborech armádních policejní služby konala. Vedle toho přidělen každé, na sílu válečnou postavené armádě **generální profos** (*General-Gewaltiger*), a každému armádnímu sboru **profos sborový** (*Corps-Gewaltiger*), oba důstojníci z četnictva, kteří by v poli s četnickou válečnou setninou policejní služby obstarávali. R. 1870 i tyto úřady zrušeny, a p-í **žandarmerie** na novo a sice tak zorganisována, že se v čas války ze 290 jízdných a 360 pěších polních žandarmův sestaví, jenž se z řad pěchoty, myslivcův a jezdectva vyberou a v menších zástupech jednotlivým válečným sborům podle potřeby přidělí. **P. žandarmerie** užívá všech práv, jaká má každá vojenská stráž. Vojín v poli a každý občan, vyzván jmenem zákona, musí jí uposlechnouti bez výminky a odmluvy; vojenští velitelové jsou povinni jak četnického důstojníka, tak i každého p-ho žandarma, žádá-li to, všemožně podporovati, ano jim, potřeba-li, také vojenskou asistenci přiděliti. Zemskému občanstvu poskytují ochranu proti drancovníkům a násilníkům, při tom pozorují stále všecken toulavý lid, obchodníky podomní, aby vyzvědačství zamezili. I v zádech armády za voji operujícími konají služby policejní, bývajíce k tomu cíli podělovány rozkazy mobilních místních velitelstev. Služby asistenční konají při souvozích (trainech), u civilních zemských komisarův a úředníkův intendančních, potom při rekvisicích. Veškerá p. **žandarmerie** třídí se na 1 oddělení v hlavním armádním stanu, na 1 oddělení v každém armádním sboru, a na odsilky (*detachementy*) u jednotlivých vojenských divisí. Jednotlivým větším zástupům velí důstojníci, menším u divisí strážmistři. Hlavnímu stanu přidělen jest štábní důstojník p. **žandarmerie**, jemuž v ohledu vojenském, správním a služebním všickni p. žandarmové jsou podřízeni. Aby bylo lze v čas války p. **žandarmerii** bez překážky sestaviti, jest nařízeno, by již po čas míru z každého pěšího pluku dva, z každého pra-

poru myslivců a pluku jezdeckého tři poddůstojníci a nižší vojínové se vybrali, kteří zimním časem se posílají do škol k tomu cíli zřízených, v kterých se polní četnické službě přiučují. Ve válce r. 1870 a 1871 německá p. žandarmerie, zvláště v posádě postupující armády, rázně a energicky sobě počínala, a její platné služby samým císařem Německým jsou uznány. — P. železnice v. Železnice polní v hl. d. *Čský.*

Polska (v. hl. d.). *Bývalé království Polské čítalo* r. 1867 5,705.607 obyv. Dějiny. Po utlačení posledního povstání polského (1864) jala se vláda ruská stíhati důtklivějšími zbraněmi odpůrce P., a učinila to především r. 1865 hromadným propouštěním polsky smýšlejících úředníků a opatřeními proti polské šlechtě a katol. kněžstvu. Tak zejména byla v lednu 1865 nařízena na Volyni, v Podolsku a Kievě přísná revise polských šlechtických diplomů, a neustále ještě byly konfiskovány statky šlechtické, které se prodávaly buď Rusům neb na Rusi rozeným Němcům. Nižším třídám polského lidu poskytovány pak rozličné výhody, aby se stěhovaly do čistě ruských krajin, a naopak hleděno k tomu, aby se Rusové a Němci v Polště usazovali. V říj. 1867 prohlásila vláda ruská veliké množství malých městeček, která obyčejně ani 1000 obyvatelů neměla a vesměs pod šlechtickými patronáty byla, za vsi a zasadila tím šlechtě polské novou citelnou ránu. Proti katol. církvi v Polště vydala vláda ruská v list. 1865 cís. úkaz, jímž sekularisovala veškerý její majetek a vykázala kat. duchovenstvu stálý plat z pokladnice státní. Mimo to zatkla touže dobou oba správce Varšavské arcidiécése, Rzewuského a Szczygielského. Nařízením pak ze dne 22. kv. 1867 zestoupilo se římsko-katolické kolegium v Petrohradě, jakožto nejvyšší správní úřad, jemuž veškeré výhradně římsko-katolické církve se týkající záležitosti podřízeny jsou. Vedle toho přičiňovala se vláda ruská o to, aby přiměla mnohé katolíky k přestoupení na víru pravoslavnou, což se jí zejména u sjednocených Rusínů dařilo; za tímže účelem dala již v říj. 1866 arcibiskupa řecko-sjednocené církve v Polště jíti a do Ruska zavésti, aby již napřed veškerý odpor sjednocených zlomila. Jiný prostředek, jehož se vláda ruská za účelem nenáhlého zeslabení živlu polského chopila, byla reorganisace školství v Polště. Dne 9. čna 1867 byla zrušena polská vládní komise pro záležitosti školské, a úřad její byl přenešen na ruské ministerstvo osvěty. Výsledek další reorganisace této byl pak konečně zákon daný v čci 1868, jímž se nařídilo, že od 1. led. 1869 má býti na všech školách bývalého království Polského jazyk ruský jediným vyučovacím jazykem, a 24. říj. 1869 byla též otevřena ve Varšavě universita úplně porušťěná. Stav válečný v P-ku byl zrušen již v ún. 1866, a dosavadní správa vojenská přešla v ruce zvláště utvořené komise. Na rok 1866 byl konán ještě poslední zvláštní rozpočet „pro království P-ké,“ a již v bř. 1867 byla zrušena polská pokladniční komise a celá finanční správa bývalého království odevzdána ruskému finančnímu ministerstvu. Již po tomto kroku mohlo se přivtělení P-ka k Rusku považovati za dokonané, ačkoliv ještě v některých odvětvích civilní správy jakási samostatnost se udržela. I správa pošt, byla 15. led. 1867 odevzdána ruskému ministerstvu pošt, a jiným úkazem z téhož dne bylo nařízeno rozdělení P-ka na 10 gubernií a 85 krajů. Gubernie tyto jsou: Kališská (197·5 □ m., 567.441 obyv.), Kielcevská (170·4 □ m., 451.197 obyv.), Lomžanská (207 □ m., 450.896 obyv.), Lublinská (294·6 □ m., 619.284 obyv.), Piotrkovská (211 □ m., 610.496 obyvatelů), Plocká (188 □ m., 428.413 obyv.), Radomská (223·3 □ m., 471.558 obyv.), Siedlecká (249·2 □ m., 459.770 obyv.), Suvalská (218·8 □ m., 464.135 obyv.), a Varšavská (255·7 □ m., 816.073 obyv.). Mezitím co takto ruská vláda krok za krokem o úplném přivtělení P-ka k Rusku pracovala, učinil na světové výstavě v Paříži 16. čna 1867 Polák Berezowski atentát na císaře Alexandra II., který byl již dva dni před tím v paláci spravedlnosti v *Musée de Cluny* přivítán výkřiky: „ať žije Polska!“ Dojem těchto údajů byl na císaře tím nepříjemnější, an byl právě na své cestě do Paříže ve Věřbolově udělil částečnou amnestii povstalcům z r. 1863. Marně se namáhala polská emigrace v Paříži lichotivým veřejným prohlášením, jež vydal kníže Czartoryski, nepříznivý tento dojem zeslabiti, a marně se dávalo i v samém P-ku na jevo, že lid atentát onen zatracuje. Alexander byl na své zpáteční cestě ve Varšavě velmi nevlídným, a odebral se do Petrohradu s pevným úmyslem, že úplné přivtělení P-ka v krátkém čase a bezohledně provede. Již 20. čce 1867 byl záměr tento uskutečněn, neb nařízením toho dne daným byla zrušena i komise pro vnitřní záležitosti P-ka, která representovala poslední zbytek samostatnosti bývalého království, a funkce její byly přiděleny rozličným ministerstvům ruským. Tím byl poslední zbytek státoprávní samostatnosti bývalého království P-kého odstraněn a živel polský v každém i nejslabším svém hnutí utlumen, aby pak i upomínky na bývalou samostatnost odstraněny byly, zaměněno počátkem r. 1868 i jméno „království Polské“ v úřední název „země povislanská.“ — Oprava. Na str. 552 hl. díla jest v druhé statistické tabulce počet katolíků v Korunách mylně udán na 9,613.268; má býti 16.000.

Polya Josef, lékař a spisovatel přírodní, nar. 1. led. 1802 v Boršodské stolici v Uhrách. První studia svá odbyl v Lučenci, chtěje se věnovati stavu kněžskému. Později však zalíbila se mu věda lékařská, ku kteréž přilnul s horlivostí takovou, že záhy stal se jedním z nejvyhlášenějších lékařů maďarských. Roku 1830 povolán byl P. za professora medicíny na universitu v Pešti, při kteréž příležitosti vydal disertační spis o vnitřnostech těla člověčího. Po dvou letech vyslala ho vláda do Rjeky, aby tam měl veřejné přednášky o cholere. Navrátiv se do Pešti založil zde r. 1842 soukromou nemocnici pro choromyslné. Co lékař praktický požíval P. důvěry největší, a v kruzích učenců rovněž platil za muže hlubokého vzdělání. Z četných spisů jeho, jež ze větším dílem přešly překladem na jazyk německý, uvádíme tuto pouze nejdůležitější: *Az ember bélféreg* (1830); *Observationes de Herpete ejus complicationibus et remedio novo Anthrakokali* (Pestini 1831), německy přel. Sigmund pod názvem: *Beobachtungen über die Flechte und ihre Verbindungen nebst einem neuen specifischen Mittel zu deren Heilung, nämlich dem Anthrakokali.* P. přispíval velmi pilně důležitými články do všelikých časopisů vědy lékařské a přírodnické. Za jeho neunavné působení jmenovala ho uherská král. akademie členem dopisujícím.

Polybos 1) král v Thébách egyptských za doby války Trojské. K němu přišli Menelaos a Helena na zpáteční cestě do Řecka, a byli od něho a jeho choti Alkandry štědře obdarováni. — **2)** P., žák a zeť Hippokratův okolo r. 400 př. Kr. na ostrově Kosu, sepsal více lékařských spisů, které se též Hippokratovi podkládaly; změnil taktéž a doplnil mnohé spisy Hippokratovy.

Polydoros, syn Alkamenův, spolukrál Theopompův ve Spartě, porazil v první Messenské válce

nepřítele, byl ale od Polemarcha zavražděn, načež mu byl postaven pomník při hrobu Orestovu. Úřadové spartánští pečetili jeho obrazem všechna veřejná usnešení a ustanovení.

Polyeuktos, Athénský řečník a státník, přítel Demosthenův, s kterýmž pevně stál a vystupoval proti Filipovi Makedonskému a jeho zakoupené straně v Athénách. Později zapletl se do procesu známého dobrodruha a mrhače Harpala (v. t.) *Kvř.*

Polyfonie (z řec. πολυς a φωνη) tolik co vícehlasnost, v hudbě protiva jednohlasnosti (*monofonie*) neb souhlasnosti (*homofonie*), jsou-li totiž hudba neb zpěv provozovány více než jedním hlasem. Hudební theoretikové však tomuto významu ještě užší kladou meze, nazývajíce p-íkou pouze onu skladbu, ve které ostatní hlasy nejsou v podruží hlasu prvního, sloužíce pouze k jeho doprovázení, nýbrž jaksi samostatně se pohybují a rozvinují.

Polyrrhenia, republika na ostrově Kretě za doby staré, hraničící na východ na Sydonii. Město P. v republice této leželo na vrších, a mělo proslulý chrám Diktynny čili Artemidy. *Kvř.*

Polyspast (z řec.), Kladkostroj (v. t.).

Pomègue, opevněný ostrov v Středozemním moři před přístavem Marseilleským, jest hrází spojen s rovněž opevněným ostrovem Ratonneau. Mezi oběma ostrovy leží teprvé v novější době vykopaný přístav Dieudonné, jenž za zástavní přístav slouží a v němž řadové lodě zakotvují.

Pomezní stráž jest ozbrojený sbor, mající účel pečovati, aby nebylo přiváženo přes celní hranice nějaké zboží, kteréž nebylo podrobeno celnímu jednání. Mnohdy však slouží p. st. také všeobecným účelům státním (ne pouze účelům finančním), tak hlavně v státech, kde nedovoleno jest překročiti hranice bez průvodních listů, má p. st. na to dohlídku.

Pommayrac, Pierre Paul de, franc. malíř, nar. se okolo r. 1818 v Porto-Rico z rodičů franc., odebral se s nimi do Francie, a konal tam v letech 1831—34 za vedení paní Mirbelové malířská studia v genru a miniatuře, oddal se však sám později podobiznářství. Od r. 1835 vystavil v Paříži množství obrazů, zejména podobizen, z nichž jmenujeme podobizny *Jindř. Scheffera, Berlioze, Pavla Sieyesa, Galileiho, Paganiniho, Napoleona, presidenta republ.* (1849), královny *Isabelly II.* a j.

Pompée Pierre Philibert, franc. paedagog, nar. se 6. čna 1809 v Besançonu, byl od r. 1829 až do r. 1859 ředitelem na jedné obecní škole v Paříži, učinil během té doby mnoho pro zvelebení nižšího školství Pařížského, a zřídil si tam r. 1859 ústav pro nauky hospodářské, průmyslové a obchodní. Psal mnoho paedagogického, a mezi jiným vydal o sobě *Études sur la vie et les travaux de J. H. Pestalozzi* (1850).

Pompéri Jan, spisovatel maďarský, nar. se v Miškovci 21. čna 1819. Odbyv gymnasium v rodišti odebral se v říjnu r. 1835 na universitu do Pešti, studoval později práva v Prešově, a žil od r. 1839—40 co soukromník v Boršodské župě. Roku 1843 stal se advokátem a od r. 1843—44 poslancem na říškém sněmu Prešpurském. Od r. 1845—1847 zdržoval se ve Vídni, stal se tam vychovatelem hrab. Karla Esterházyho, načež se do Uher navrátil, a vrchním županem v Rábu zvolen za poslance Jazygů a Kumánů byl později před vojenský soud postaven, dosáhl ale r. 1850 svobody. Již r. 1835 vystoupil s některými pracemi v *Társalkodó*, r. 1841 uveřejnil v Athenaeum povídku *Laura* pod pseudonymem Aldor. Mimo to zabýval se historickými studiemi, a sbíral prameny k obšírné historii Uher v XVIII. stol. Za svého pobytu v Prešpurku psal „Listy k Yolemu" pro časopis *Életképek*, které všeobecnou pozornost vzbudily. Později vydal některé novely pod pseudonymem Ervin. Nějaký čas byl také spolupracovníkem časopisu *Pesti Napló* a *Magyar Ország*, u kteréhožto posledního redakci převzal. Sbírku povídek vydal r. 1855, a v druhém vydání r. 1864 pod titulem *Beszélyek*, z nichž mnohé dr. Falkem do němčiny přeloženy jsou.

Ponce de Leon, Fray Luis, jeden z nejvýtečnějších lyrických básníků španělských, nar. se v Granadě r. 1527. Studoval v Salamance bohosloví vstoupil tamtéž do řádu augustiánského a stal se doktorem a profesorem bohosloví na universitě tamější. Pro svůj překlad písně Šalamounovy do španělského zatknut jest na rozkaz inkvisice a po pět let v tuhé vazbě držán, konečně byl uznán za nevinna a všecky dřívější jeho hodnosti mu byly vráceny. Krátce před svou smrtí se stal generálním vikářem aug. řádu v provincii Salamance. † 23. srp. 1591 v Madrigalu. Básně jeho byly 40 let po jeho smrti od Queveda vydány s titulem *Obras proprias y traducciones de latin, griego y toscano* (v Madr. 1631; 16 sv.); básně ty, nejvíce z mladých let básníkových pocházející, vyznamenávají se správností řeči i verše, lahodný, přítulný, myslický duch vane každou písní, a náboženská vroucnost se zdravým světovým názorem pojí se tu v nich v utěšený soulad. Výborně podařilo se mu též přeložiti některé antické básníky, jako Pindara, Horáce, Virgila a j.

Ponge Šalamoun, franc. spis., nar. se r. 1767 v Berlíně, od r. 1800 byl učitelem franc. jazyka v sirotčím ústavu, od r. 1813 ředitelem dívčího pensionátu v Berlíně, kde † 1844. Sepsal: *Contes moraux, pour former le coeur et l'esprit de la jeunesse* (v Berl. 1802, 2 díly); *Recueil de pièces dramat. à l'usage de la jeunesse* (tamt. 1804); *Dialog. franç. et allem. à l'usage des écoliers* (tamt. 1816); *Manuel de la langue franç. à l'us. des écoles* (tamt. 1819) a j. v.

Pongrácz Ludvík, svob. pán, maď. spis., nar. se roku 1815 v Horním Tárovci v Hontské župě z velmi staré a po Uhrách široko rozvětvené šlechtické rodiny. Gymnasiální studia konal ve Vácově a v Šťávnici, a poslouchal v Pešti po r. 1830 filosofii a práva. R. 1848 byl jmenován od palatina sekretářem v ministerstvu financí. Později se stal ředitelem jednoho panství v Biharské župě. Činnost jeho literární zasahuje nejvíce v obor beletrie a národního hospodářství. Sepsal: *Érzeményck* (City, 1838); *Kelet népe* (Lid z východu, 1842); pak cestopisy po vlasti a množství dobrých novel. Sebrané spisy jeho vyšly r. 1846 v Pešti.

Ponroy Pierre Gabriel, franc. spisovatel, nar. se 25. bř. 1816 v Issoudunu a studoval v Paříži medicinu. R. 1841 počal vystupovati na poli literárním menšími pracemi, a učinil se ponejprv známým širšímu obecenstvu svou tragédií *le Vieux consul* (1844), kteráž v Odeonu s dobrým výsledkem dávána byla. Později napsal ještě dvě dramata, a sice *Mirabeau* (1852) a *Minervine*, z nichž první však censurou zakázáno bylo, k provozování druhého pak pro smrt herečky Riblatové ani nedošlo. Mimo to sepsal P. ještě: *Pamphlet littéraire* (1841); *Formes et couleurs*, básně (1842); *Légendes orientales*, básně (1842); *Le Monde romain; Les Bacchanales* (1855, 2 sv.); *Une fille de Monck* (1857) a j.

Ponsard Francis (v. hl. d.) † v Paříži 3. čce 1867; na sklonku života svého vystoupil ještě s dvěma dramaty, která se zvláštní oblibě těšila, totiž: *Le Lion amoureux* (1866), kde děj vzat jest z doby revoluční za času direktorů, a *Galilei* (1867), které

bohaté jest na vzletné myšlénky a duchaplné dialogy, jediné zakončení jest chatrné, ježto Galilei z otcovské lásky k své dceři výroky své odvolává.

Ponson du Terrail, Pierre Alexis vicomte de, franc. románopisec, nar. se 8. čce 1829 v Grenoblu, studoval mathematiku a vstoupil r. 1848 do mobilní gardy, v níž byl zvolen za důstojníka. Od r. 1850 uveřejnil ve feuilletonech rozličných franc. časopisů množství románů, kteréž vyšly později o sobě, a z nichž jmenujeme: *La tour des Gerfauts* (4 sv.); *Les Coulisses du monde*; *La Duchesse de Valcerranges*; *Les Cavaliers de la nuit*; *Les Tonnes d'or* (4 sv. 1855); *Diane de Lancy* (4 sv. 1855); *Le Page du roi* (1855); *Dragonne et Mignonne* (1855); *La Belle Provençale* (6 sv. 1857) a j.

Pontefract (Pomfret), město ve West-Ridingu v angl. hrabství Yorkském, na výšině při stoku Caldery a Airy, má šest kostelů, radnici, soudní dvůr, latinské školy, dstav pro řemeslníky, slévárny na železo a mosaz, továrnu na klobouky a pivovár. Vede čilý obchod a má 5346 obyv. Okolí poseto jest zelinářskými a ovocnými zahradami, a dobývá se tam též značné množství kamenného uhlí. Nedaleko nalezají se zříceniny zámku Pomfret-Castle, v kterém dle pověsti Richard II. byl zavražděn. Opodál stojí pomník na památku bitvy Waterlooské. P. volí 2 poslance do dolejší sněmovny.

Ponticello (ital.), kobylka u smyčcových nástrojů, proto *sul* **p.** neb skráceně *s. pont.* = při kobylce; tu hraje se smyčcem těsně při kobylce, čímž povstává zvláštní přiostřený ton.

Ponzio Pietro, vynikající skladatel ital., nar. 25. bř. 1532 v Parmě, † tamže 27. pros. 1596. Byl nejprvé kapelníkem hlavního chrámu v Bergamu, pak u sv. Ambrože v Miláně a konečně v kapli de la Steccata ve svém rodišti. Od r. 1578—96 vydal v Benátkách rozličné sbírky mší, žalmů, motet a jiných skladeb církevních. Též uveřejnil dvě důkladná theoretická díla hudební: *Ragionamenti di musica* (v Parmě 1588) a *Dialogo della theorica e prattica di musica* (tamt. 1595).

Poocs z Csankaszia Ondřej, maď. básník, žil v druhé polovici XVIII. stol. O životě jeho nezachovaly se téměř žádné zprávy. Dle rozličných udání byl evang. kazatelem v Užhorodě. V posledním desítiletí min. stol. vydal své básně ve dvou svazcích pod titulem: *Ifjúr Versei. Két Darab* (Prešpurk 1791). Jakkoli místy frivolní, považuje se **P.** pro milý humor a skvělou fantasii za dobrého básníka své doby.

Poole Paul Falconer, angl. malíř, nar. se 1819 v Bristolu, vystoupil ponejprv již r. 1837 s genrovým obrazem *Zemčení* na veřejnost, a vystavil od té doby v Londýně obrazy: *Obchod vystěhovalců* (1838); *Hermann a Dorothea u studně* (1840); veliké obrazy historické představující *Židy v zajetí Babylonském* (1842); *Salomoun Eagle vyzývající obyvatele Londýna, aby činili pokání* (1843); *Obležení Mauround* (1844). Roku 1846 obdržel cenu Westminster-Hallskou za svůj obraz *Edward III. u Calairu*. Z nejnovějších jeho prací jmenujeme obrazy *Gothové v Italii*, *Zpěv trubadůrův* a některé rozkošně vyobrazené výjevy ze Shakespearovy *Bouře*.

Popelík Jan, souvěký malíř český, žije v Praze, kdež na malířské akademii svého vzdělání došel. Od roku 1857 vystoupil na rozličných výstavách s obrazy svými, z nichž zvláště pozoruhodné jsou: *Zbrojíř ze XVI. stol.* (1857); *Osvobození prince Albrechta Saského z rukou svého lupiče Kunze von Kaufungen* (1858); *Před zlomkem*, velmi nářečný genrový obrázek z roku 1863; *Visite de condoléance*; *Koncert v nebus* (z 1864); *Stará legenda* (z 1867) a *Na hřbitově* (z 1868). **P.** jest ještě mládě a vzbuzuje nejlepší naděje v budoucnost.

Popham, sir Home Riggs, angl. kontreadmirál, nar. se r. 1762 v Irsku, sloužil co námořský důstojník v amer. válce, pak co kapitán na obchodní kupecké lodi plul do Vých. Indie. Na návrh jeho bylo ostrova prince Waleského použito co námořského arsenálu. Navrátiv se do Anglie stal se kapitánem u král. námořnictva, a co takový plul do Kronštatu a Revalu. Ač **P.** k církvi protestantské náležel, byl přece od ruského cára za komandanta řádu maltézského ustanoven. Návrh jeho, aby Anglie se v námořské okresy rozdělila, zalíbil se vládě, i svěřena mu správa jednoho z těchto okresů. R. 1800 plul co velitel výpravy opět do Vých. Indie, projel Červené moře a uzavřel s Araby smlouvy obchodní, které Angličanům k velikému prospěchu byly. Po svém návratu pohnán byl od nového ministerstva, aby se z opatření svých, která v Indii učinil, zodpovídal. Háje se před parlamentem hrdě a ostře na chyby angl. námořnictva poukazoval, za to trestán ztrátou polovičného služného. Příznivý obrat v ministerstvu poutal jej však opět k činné službě; obdržel velitelství nad korábem, který měl pozorovat hnutí vojsk franc. u Boulogne. R. 1806 odňal ve spojení s generálem Bairdem Holanďanům mys Dobré naděje a súčastnil se dvě léta později válečné výpravy proti Kodani. Za zásluhy své jmenován byv kontreadmirálem konal ještě rozličné výpravy. † 1820 v Chettenhamu v Anglii. Sepsal: *Statement of his treatment since his return from the Red Sea* (v Lond. 1805); *Description of the Prince of Wales Island* (tamt. 1805). **P.** proslavil se též vynalezením telegrafu zvláštního způsobu.

Popírání 1) tolik co *negatio*, v. Odpor, Odpověď. — 2) Též zapírání, t. j. tvrzení, že to, co kdo jiný za pravé udává, pravé není. V soudním řízení civilním nabývá **p.** zvláštního významu tím, že dle předpisů zákona, nezapřela-li která strana sporná udání odpůrcova, udání toto za pravé se pokládá buď vůbec (v obecném řízení soudním), buď potud, pokud pravost jeho důkazy od stran přivedenými se nevyvrací (v řízení stručném). Kdo tedy udání odpůrcovu neodporuje, o tom se za to má, že se mlčky k němu přiznává, a odpůrce nepotřebuje tedy dalších důkazů podávati. Zapře-li však strana jedna udání strany druhé, musí ten, kdo tvrdil, **p.** odpůrce svého vyvrátiti důkazy. Též v právu trestním zapírání obžalovaného musí důkasy o vině jeho svědčícími vyvráceno býti.

Poplatek ve smyslu nejširším znamená všeliký příspěvek peněžitý, jejž jednotliví státní občané odváděti musejí k účelům státním. Obyčejně však rozumí se slovem **p.** něm. *Gebühr*, t. příspěvek, jejž občané k státním účelům povinni jsou věnovati, kdykoli v jich prospěchu se udál nějaký výkon státní administrace. V Rakousku jsou takovými poplatky kolky a náležité dávky z právních jednání. Také se mohou sem počítati mýtné, poštovné a t. d.

Popovci v. Roskol str. 744.

Popovice, něm. *Popitz*, ves hodinu na jihozápad od Znojma, ondy ke statku Hradišti (*Pöltenberg*) křižovníků Praž. náležející. Počítá i s mlýnem Čekanovským (*Traussnitzer Mühle*) na řece Dyji 74 domů a 376 něm. obyvatelů. Na západ odtud na levém břehu Dyje k Podmolí leží na mírném pahrbku pověstný vinohrad Hradištko, kde roste nejlepší víno moravské, tak řečené Hradišťské (něm. *Schobesser Wein*). V této vesnici narodil se dne 3. bř. 1793 Karel Postel, potomně křižovník Pražský, o němž viz čl. Sealsfield.

Popovice Velké (něm. *Gross-Popowic*), statek

a farní ves v Čechách v kraji Pražském, má farní chrám P. Marie Sněžné (připomíná se co takový již r. 1384), školu, 2 zámky, mlýn a vinopalnu. P., po smrti Jana ze Záhorkovic na krále spadlé, dány jsou r. 1817 Mikulášovi Počátkovi. Později dostaly se v držení Nového města Pražského, jemuž pro spouru proti Ferdinandovi I. r. 1547 v plen vzaty a Jiříkovi z Greštana prodány jsou. Na počátku XVII. stol. náležely Jiřímu Al. Možauerovi z Valdova († 1627), a r. 1654 premonstrátskému semeništi v Praze, od kteréhož jich benediktiné u sv. Mikuláše na Starém městě v Praze trhem získali. Po zrušení kláštera r. 1784 připadly náb. fondu, od něhož je ve veřejné dražbě Bedřich svob. pán ze Schmiedburka koupil. Tento postoupil jich r. 1804 Marii Anně Hartmannové, jejíž syn Vincenc je r. 1842 hraběti Ervínovi z Nostic-Rhienek prodal.

Popović 1) Dionisij, pravoslavný biskup Budínský, nar. se r. 1750 v makedonské vsi Kožencch, a jako otec jeho, i on se stal knězem. Po smrti manželčině vstoupil P. do kláštera Vołopedského na Sv. Hoře (Athos), kdež se stal za krátký čas archimandritou. Meškaje v záležitostech svého kláštera v Cařihradě byl od patriarchy knížeti Valašskému za vychovatele dítek odporučen, i odebral se za tím novým povoláním do Bukureštu, kdež strávil několik roků. Vrátiv se zpět do Cařihradu byl r. 1785 za biskupa Bělehradského ustanoven. Zde pečoval všemožně o to, aby se národu Srbskému břímě od Turkův mu uložené zmenšilo. Když na to r. 1789 válka mezi Rakouskem a Tureckem vypukla, konal P. Rakousku veliké a důležité služby, v odměnu za to obdržel r. 1790 od císaře biskupství Budínské, a r. 1791 byl do stavu šlechtického povýšen. Úřad biskupský zastával až do své smrti 27. led. 1828. Biskup P. byl velice vzdělaný muž, mluvil jazyky srbským, tureckým, řeckým, německým a latinským. Aby podřízenému kněžstvu dobrých kněh zaopatřil, k tomu vydržoval si zvláštního překladatele, který z řečtiny a latiny církevní spisy překládal, a tyto překlady dával biskup svým nákladem tisknouti. Sám sepsal a vydal *Učenije christianskoje* (Budín 1823); *Sokrovišče kristianskoje* (tamt. 1824); *Žitije Kirila i Metodije* (tamt. 1823) a *Jana Damaskina djela filosofičeska* (tamt. 1827). — **2)** Jefte P., nar. se v Karlovcích r. 1797, studoval mudro- i bohosloví a stal se učitelem na srbské škole v Terstu, odkud r. 1832 odešel do Černé Hory. Sám nejsa co spisovatel plodný jal se vydávati díla starších básníkův a učinil počátek s Minčetićovými *Suze Radmilove* (Budín 1826), kterouž však výbornou báseň co do jazyka zcela pokazil, chtěje ji posrbštiti. Totéž učinil s Gundulićovým *Osmanem*, kterého vydal v Budíně r. 1827 jakožto *Razna djela Jefte Popovića*, sv. I., II. V třetím svazku těchto jeho rozličných děl je jeho původní básnický plod, *Milošijada*, hrdinská báseň v 8 zpěvích, kde beze všeho básnického vzletu opěvá junáctví Miloše Obilića. Konečně, chtěje národu svému popsati vše co je vážnějšího v jeho dějinách, počal r. 1831 v Budíně vydávati *Svoslavij ili Pantheon*, jehož během dvou let vyšly tři svazky, kdež se způsobem zcela nekritickým vypravují činy i život carův Štěpána Dušana, Lazara, hrdinův Kraljeviće Marka, Miloše Obilića, Jug-Bogdana i devíti Jugovićův. Aby míru všeho dovršil, přidal ke každému životopisu fantastickou podobiznu. — **3)** Jan Štěpán P. z Vršce v Banátě, kde se narodil r. 1806. Studoval na gymnasiu v Karlovcích i Temešvaru, pak na evangelickém lyceu v Kešmarku a konečně filosofii na vysokých školách Pešťanských. Již v páté třídě gymnasiální vydal r. 1825 *Slezy Bulgarie* a r. 1826 *Poema srbskom narodu na godinu 1826*. Jako posluchač filosofie v Pešti uveřejnil r. 1827 tragédii *Svetislav i Mileva* (Budín 1827), která se tak zalíbila, že v jednom roce dvakráte vydána býti musila. Rok na to tamtéž druhá jeho hrdinská truchlohra *Miloš Obilić* i *Život Djordja Kastriota Skenderbega* s přiloženými o něm písněmi z Kačiće, pak nákladem Matice srbské román *Boj na Kosovu neb Milan Toplica i Zoraida*. V Kežmarku odbyl práva a vrátil se do Vršce, kde se stal profesorem lat. jazyka. Roku 1830 vydal truchlohru *Nesrećno supružestvo*, veselohru *Paša i Baralaža* a dva kalendáře Vinka Lozića. R. 1835 zanechal profesury a stal se advokátem ve svém rodišti. R. 1837 vydal veselohru *Tvrdica*, a rok na to *Pokondirana tikva*, *Zla žena*, i prvou část žertovného románu *Roman bez Romana*. Koncem r. 1840 byl jako prof. právnických věd povolán do Srbska, kdež jevil mnohostranou sociální i literární činnost. Jeho přičiněním založeno r. 1841 v Bělehradě *Družstvo srbske slovesnosti*, jehož blahý účinek na rozvoj literatury srbské je každému dobře znám. Když se na to r. 1842 v Bělehradě divadlo zařídilo a divadelní představení v Kragujevci i Šabci dávati počala, kdež se nejvíce jeho kusy provozovaly, pokračoval P. v činnosti své na poli dramatické literatury. V tu dobu sepsal veselohru *Vladislav*, činohru *Hajduci*, veselohru *Ženidba i udatba*, alegorii *Simpatija i Antipatija*, veselohru *Prevara za prevara* a jiných více. Ze všech těchto kusův je tištěn jen *Vladislav* (1842). Téhož roku stal se P. představeným v ministerstvě osvěty, v kterémž úřadě mnoho učinil pro zvelebení školství v Srbsku. V témž úřadě přičinil se též o založení Bělehradského musea, kteréž se již nyní velikou bohatostí honosí. Když se roku 1847 divadlo v Bělehradě po delším přestání opět otevřelo, počal i on znova pracovati. Z této doby pochází alegorie *San Kraljevića Marka* (1847), truchlohru *Smrt Stefana Dečanskoga* (Bělehrad 1849), *Toržestvo Srbije*, *Skenderbeg*, *Koja je dobra žena*. R. 1848 odřekl se pro rozličné nepříjemnosti svého postavení v Bělehradě a vrátil se do Vršce, kdež žil soukromě až do své smrti r. 1856. Do poslední doby jeho snažného i blahonosného života náležejí truchlohra *Lachan* a veselohra *Beograd nekada i sada*. Mimo to napsal pro školy *německou* a *latinskou mluvnici* a vydal některé *lyrické básně*, roztroušené po rozličných časopisech, jakož i r. 1853 sbírku básní pod názvem *Davorije*; i v latinském jazyku osvědčil se obratným básníkem. Každý se zajisté podiviti musí této jeho literární plodnosti, a kdo pohlédne na množství jeho divadelních her, snadno by si myslil, že žil v zemi a v době největšího rozkvětu divadelního umění, a přece za jeho živobytí nebylo v celém Jihoslovanstvě ani jednoho stálého divadla. Tím se však od svého snažení odstrašiti nedal, nýbrž na cestě započaté pokračuje stal se miláčkem celého národa, a není nikde ani ochotnického ani stálého divadla, kde by se P-ovy kusy neprovozovaly. — **4)** Gavril P., vládyka Šabecký, nar. se 16. říj. 1811 v Baji. Gymnasium navštěvoval ve svém rodišti a další studia filosof. konal v Segedině a Rábu, na to studoval po jeden rok práva v Pešti. Odtud odešel do Srěm. Karlovců a strávil tam tři léta v bohosloveckém semináři. K vybídnutí srbského metropolity Petra Jovanovića odebral se P. 7. dub. 1834 do Bělehradu, kdež r. 1836 stal se údem konsistoře a profesorem bohosloví, a 7. čna t. r. byl na kněze posvěcen. R. 1839 ustanoven za učitele náboženství na lyceu v Kragujevci, kterýž úřad až do 12. kv. 1844 zastával, byv r. 1843 za rektora lycea zvolen. R. 1844 stal se archimandritou a zároveň jmenován údem

arcibiskupské konsistoře. Konečně 13. listop. 1860 stal se biskupem v Šabci, v kterém postavení až do r. 1866 blahodárně působil. Téhož roku donucen k složení důstojenství biskupského strávil potom nějaký čas v klášteře Studenici a později v Kavanici, na konci r. 1870 přišel těžce churav do Bělehradu a † tam 7/19. ún. 1871. P. byl na poli národní literatury velmi činným. Roku 1845 napsal *Razgovori za obrazovanje srdce i duše*. Spis ten vydala srbská učená společnost, jejímž údem P. byl. R. 1846 vydal *Zabave za decu*, též do bulharštiny přeložené; téhož roku vyšla tiskem *Kratka sveštena istorija* a *Kratki katihizis*; r. 1847 *Životopisanije slavnih ljudi*; r. 1848 *Časovi blagovjenija*; r. 1849 *Astronomija*; r. 1853 *Istorija crkve starog i novog zavjeta*; r. 1856 *Povjest o prvom vaselenskom saboru*; r. 1859 *Povjest o vtorom vaselenskom saboru*; r. 1857 *Svještene povjesti iz starog zavjeta*. V letech 1847 a 1848 přispíval P. mnohá články obsahu církevně zábavného do časopisu *Čika Srećkov list*. Mnoho článků naleznáme též v časopisech *Srbske novine*, *Dnevnik*, v *Glasniku* a *Ljetopisu*. Jsa údem školské komise napsal P. *Mali bukvar*. Mimo to vyšlo i více jeho příležitostných řečí tiskem. *Sl.* — **5)** Aca P., souvěký básník srbský, vydal v Novém Sadě r. 1860 prvou sbírku původních básní pod názvem *Sto dana*, pak překlady z Byrona: *Lara*, *Djaur*, a ze Shakespearea *Venus i Adonis* (Vídeň 1861). — **6)** Jiří P., souvěký spisovatel srbský, vydává v Novém Sadě dobře řízenou *Danici*, časopis věnovaný zábavě a poučení. Mimo to vydal tamtéž r. 1859 ukrajinskou povídku *Blizanci* a r. 1863 M. Lermontova *Junak našega doba*, pak činohru *Seoba Srbalja*. Před tím již vyšel od něho r. 1857 v Zemuně spis *Dva ducha i Vuk Branković*. — **7)** Miloš P., dříve redaktor *Srbských novin*, nyní *Vidov dana* v Bělehradě, zasloužil si dobře vedenou redakcí těchto polit. listův chvalné jméno. Mimo to vydal r. 1839 v Novém Sadě básně pod názvem *Fruliça* a r. 1846 v Bělehradě druhou sbírku básní nazvaných *Mač i pero*, a za vydání zákonníka cara Dušana obdržel od cara Ruského 100 dukátův odměny. *Pc.*

Popovský z Božejovic, česká rodina vládycká, jenž se psala dle sídel Božejovic a Popovic, kteréž v XV. a XVI. stol. držela. — V tit. z r. 1534 čteme Přecha P-kého z Bož. na Popovicích, který koupil potomně také Čekanice a Rosice od Jiřího Korbela z Bukové, a r. 1541 dědictví své Popovice i koupený statek Čekanice znovu do desk vložil; týž koupil také r. 1546 grunty nějaké ve Velíši od bratří Trčků, a přichází ještě v tit. z r. 1556. Z potomků jeho čteme Jakuba P-kého z Bož. v tit. z r. 1589; podobá se však, že rodina ta v XVII. století docela zanikla. *Ka.*

Popovský z Šarfenbachu, rodina erbovní, která přichází v Čechách v XVII. a XVIII. století. Prastcem jejím byl Tomáš Ferdinand P., který vycvičiv se v umění literním sloužil nějaký čas na cís. panství Brandejském, na to (1640) byl správcem panství Malešovského a konal v tehdejších bězích válečných služby tak platné, že cís. Ferdinand III. dne 23. září 1656 povýšil jej do stavu vládyckého s titulem z Šarfenbachu. Tom. Ferd. P. koupil r. 1661 od Karla Ad. z Říčan statek Oumonín v Čáslavsku, a přichází v rozličných komisích a jednáních krajských. Měl tři syny, z nichž nejstarší Ferd. Tom. P. oddal se státní službě civilní, druzí dva pak sloužili ve vojště císařském v Uhřích; onen byl také 7. pros. 1684 povýšen do stavu rytířského král. Českého. Obyčejný slib děd. věrnosti učinili z rodiny této: Tomáš Ferd. P. r. 1679, Karel Leopold r. 1685, Leop. Ant., Ferd. Leop. a Tomáš Ludvík r. 1705, Frant. Karel a Jan Václav bratří P-ští r. 1705, Leopold r. 1709, František Tad. r. 1709. — Roku 1702 koupil Karel Ladislav P. z Šarf. od Anežky Eckové statek Lovčice a Pohoří v Píseňsku. R. 1739 připomíná se ještě Frant. Karel P., který t. r. učinil slib děd. věrnosti u místodržitelství Pražského. *Ka.*

Poppe Gustav, malíř souvěký, žije v Praze, kde prvně svými historickými a genrovými obrazy pozornost vzbudil. V srpnové výstavě rak. um. společnosti ve Vídni vystavil r. 1851 olejový obraz: *Ezzelin z Romano*; v Pražské výstavě r. 1855 obraz *Flanderská rybářská rodina*; r. 1857 obrazy *Scena z parku*, *Sv. Vavřinec* (pro Chejnovský kostel určený) a *Olivier Cromwell u smrtelného lože dcery své lady Alžběty Claypole*, r. 1858 obraz *Žnečka* a r. 1866 v lednové výstavě rak. uměl. spol. ve Vídni *Purkmistr Petr van der Werft odpírá od pobouřeného měšťanstva žádané vzdání se Lejdy od Španělů obležené r. 1574.*

Popředník, také předstřelec, něm. *Vormeister*, nejnižší šarže u dělostřelectva, jehož první a nejdůležitější službou v poli jest míření a připravení hlavně děla v takový směr, aby střelivo vytknutý cíl jistě zasáhlo. *Čský.*

Poranění, fr. *blessure* [blesür], něm. *Wunde*, rána, v potyku s nepřítelem bodnou, sečnou nebo palnou zbraní způsobená. Vedlé mezinárodní smlouvy r. 1864 v Genevě učiněné, k níž r. 1866 také Rakousko přistoupilo, ustanovila se větší část států evropských na tom, aby s raněnými v boji, padnou-li do rukou protivníkových, šetrně a vlídně bylo zakládáno. Poraněným, jakož i osobám zdravotních sborů, i lékařům i mužstvu, nechať se všecka volnost ponechává; dům, do něhož ranění a churaví se přijmuli, budiž prost válečné kontribuce a vojenského ubytování. Ranění, nechať jsou národnosti kterékoliv, buďtež dle možnosti ošetřováni. Vojvůdci ponecháno na vůli, aby dle úmluvy a jestliže okolnosti dovolují, mužstvo v boji raněné ihned nepřátelským předním strážím odevzdal; rekonvalescenti propustí se do své otčiny, arciť jen s tím závazkem, aby po čas války do zbraně volání nebyli. *Čský.*

Poreč, ostrov v Dunaji, knížectví Srbskému patřící. Ostrov má asi 0·08 □ mil, a nalezají se zde zříceniny města P-e i s kostelem, který jest posud dosti dobře zachovalý. V letech 1830—40 musilo obyvatelstvo ostrov z nařízení knížete Miloše Obrenoviće opustiti, a na místě, kde nynější město Dolní Milanovac stojí, se usaditi. V P-i se rodil se někdejší předseda senátu srbského Štefan Štefanović a r. 1804 srbský milionář major Miša Anastasijević. R. 1807 zemřel zde poslední „oberknez“ sultánského eminu „Krajiny“ Perča Stanković Karapandža. *Sl.*

Porsile Giuseppe, hud. sklad., nar. se v Neapoli r. 1672, byl s počátku kapelníkem v Neapoli, r. 1704—1711 v Barceloně u krále Karla IV., odkud přišel do Vídně r. 1713, kde byl učitelem zpěvu císařovny Amalie, a r. 1720 byl jmenován dvorním komponistou. † 1750. Skladby jeho, opery a oratoria, těšila se svého času nevšední oblibě; jsouť plny síly a uměleckého výrazu. Sepsal: *Sisara*, oratorium (1719); *Merida e Selinunte*, opera (1721); *I due re Roboamo e Geroboamo*, oratorium (1724); *Spartaco*, opera (1726); *Giuseppe riconosciuto*, oratorium (1733), a čtvero vlaských kantát pro zpěv s průvodem piana.

Porta 1) Constanzo, výtečný ital. kontrapunktista XVI. stol. Narozen v 1. pol. XVI. stol. v Kremoně studoval v Benátkách u slavného Hadriana

Willaerta, a vstoupiv pak do řádu sv. Františka byl kapelníkem chrámu františkánského v Padově, pak při hlavních chrámech v Ossimu a Ravenně a konečně v Lorettské Santa Casa, kde zemřel r. 1601. Patřil k největším hudebním učencům své doby, a sloh skladeb jeho jest velice vážný a vznešený. Od r. 1555—86 vydal v Benátkách rozličné sbírky mší a madrigalů; mimo to jsou některé jeho skladby v jiných sbírkách roztroušeny. Sepsal též *Instruzione di contrapunto*. — 2) Giovanni P., známý hudební skladatel, nar. se v Benátkách, byl s počátku kapelníkem v službě kardinála Ottoboniho, žil potom od r. 1716—1729 v Benátkách, kdež sepsal vícero oper, z nichž vyjímáme: *La Costanza combattata in amore* (1716); *Agrippa* (1717); *Teoderico* (1720); *Il sforzi d' ambitione e d' amore* (1724); *La Mariane* (1724); *Ulisse* (1726); *Aldiso* (1727); *Amor e fortuna* (1728) a j. Roku 1730 povolán byl do Mnichova, kdež opery *Farnace* a *Issipele* složil. † r. 1740 v Mnichově. — 3) Bernardo P., sklad. ital., nar. r. 1758 v Římě, zemřel v Paříži r. 1832. Byl žákem Magriniho a stal se nejprvé kapelníkem v Tivoli. Navrátiv se do Říma vstoupil do služby prince Salma složil mnohé skladby církevní jakož i zpěvohru *La principessa d' Amalfi*. R. 1789 odešel do Paříže, kde znám byl co výborný učitel zpěvu a skladby hudební. Až do r. 1804 složil následující zpěvohry: *Diable à quatre; La Blanche haquenée; Agricole Viola; Pagamin; La réunion du 10. août*; *Les Horaces* (nejlepší jeho zpěvohra) a *Le connétable de Clisson*. Mimo to jméno své známým učinil mnohými skladbami komorními, tercety, kvartety a kvintety atd.

Portée, fr., u dělostřelcův dálka dostřelu.

Portéetable, něm. *Porteetafel*, kniha nebo zápisník dostřelů, do níž se při střílení do terče výstřely, kam a jak trefily, zapisují. *Čský.*

Portemanteau v. Vak.

Porth Emil, geolog, nar. se v Praze 16. kv. 1832 a † v Terstu 11. čna 1858. Již v nejútlejším mládí jevil neobyčejné vlohy, po odbytém studiu gymn. věnoval se přírodním vědám, a jmenovitě se zálibou pěstoval geologii a geognosii, jíž se s celou duší oddal. Na jedné cestě o prázdninách odhalil v Rudohoří u Rochlic měděné doly, v kterých ihned pracovati dal, a prodal je r. 1856 za 200.000 zl. jistému bankéři ve Varšavě. Přednášky jeho, které měl v učené společnosti, a jeho *Briefe über die allgemeine Naturkunde an Gebildete* (Praha 1852) obrátily naň pozornost c. k. říšs. geolog. ústavu, od něhož skutečným členem jmenován, a geologický nákres Rudohoří mu svěřen byl. Sotva s polovice s prácí touto hotov poslán byl s horním radou Fötterlem na vědeckou cestu po východu. Však blíže Sinope rozsnemohl se na úpal sluneční tak, že okamžitě se vrátiti musel. V Terstu zastihla jej smrt.

Portogallo Marcantonio, skladatel ital., nar. r. 1763 v Lisaboně, † tamže r. 1830. Jmenoval se vlastně Simao, jsa však rodem Portugalec nazýván od Vlachů P. Přišed s mistrem svým Borsellim do Madridu v 20. svém roce svém stal se cimbalistou u vlaské opery tamější, odebral se pak r. 1787 do Italie za příčinou hudebního svého zdokonalení, a uvedl za svého tam pobytu na jeviště množství jeho zpěvoher, které patřily k nejoblíbenějším svého času. Získav si slavné jméno povolán jest r. 1790 do Lisabonu jakožto královský kapelník, v kterémžto úřadě následoval krále Jana VI. do Ria de Janeiro a zůstal tam až do r. 1815. Toho roku vrátil se do Italie a několik svých oper uvedl na jeviště, avšak doba jeho byla zašla, neb s Rossinim nemohl s úspěchem závoditi. Po návratu královské rodiny z Brasilie nastoupil opět úřad kapelníka král. kapely v Lisaboně. Přední jeho zpěvohry jsou tyto: *La Bachetta portentosa* (v Janově 1788); *L' Astutto* (ve Florencii 1789); *Il molinaro* (v Benátkách 1790); *La donna di genio volubile; Il principe di Spazzacamino* (1791); *Alceste; Demofoonte* (1794); *Fernando in Messico* (1797), nejlepší jeho dílo; *Il diavolo a quattro; Argenide;* poslední jeho opera byla *Adriano in Siria* (v Miláně 1816).

Portugaly (v. hl. d.). Dějiny. R. 1862 měla portugalská vláda některé třenice se stolicí papežskou, vzniklé tím, že na Římském koncilu odbývaném 15. kv. 1868 se neobjevil ani jediný portugalský biskup, což zavdalo papeži podnět k hořkým žalobám na liknavost vlády p-lské u věcech církevních. Vláda odpověděla na nářky papežovy tím, že vydala přísný zákaz veškerému kněžstvu, aby se na kasatelně do politiky nemíchalo. V letech 1862—1865 udály se časté změny ministerstva, v ústavě však se nestaly během toho času žádné podstatné přeměny, vyjímaje zrušení majorátů a zrušení dědičnosti hodnosti pairské. Když počátkem r. 1866 generál Prim ve Španělích prapor zpoury vztýčil, ohradila se i vláda v P-lech i zastupitelstvo lidu jednomyslně proti tak zvané iberské unii, o jejíž provedení povstalecká strana ve Španělích usilovala, a když ještě během měsíce ledna generál Prim na p-lskou půdu přešel, musilo jeho vojsko složiti zbraně a on sám byl internován; aby se p-lská vláda p-lská i nejmenším neshodám s vládou španělskou vyhnula, bylo Primovi i roskázáno, aby zemi bez prodlení opustil. Ku konci r. 1866 na to navštívila královna Španělská se svými dětmi dvůr p-lský, a král Ludvík použil této návštěvy ve své trůnní řeči v lednu 1867 k označení „vzájemného přátelského dorozumění mezi oběma královstvími," načež první komora v adrese své vyslovila obavu, aby přílišné přátelství se Španělskem neohrožovalo autonomii P-lska. Počátkem r. 1868 byly v celých P-lech nepokoje za příčinou zavedení nového systému vybírání daní; v některých městech přišlo i k pouličním bojům mezi lidem a vojskem, což vše mělo za následek povolání ministerstva hraběte Avily. Ani tomuto se však nepodařilo mysli upokojiti, a když kortesové novou jeho předlohu finanční zamítli, odstoupilo již 14. čce opět ze svého úřadu, načež 22. čce nový kabinet Sá da Bandeirův vládu nastoupil. Dne 26. ún. 1869 bylo zrušeno v osadách královským dekretem otroctví. Dne 19. kv. 1470 zdvihl Saldanha vojenskou zpouru, načež byl jmenován předsedou ministerstva, 20. kv. však zadaly obě komory protest proti převratům jím způsobeným, a následkem toho byl již 30. srp. z ministerstva propuštěn a utvořeno nové koaliční ministerstvo pomocí Sá da Bandeiry, leč již 30. říj. bylo i toto ministerstvo propuštěno a utvoření nového kabinetu svěřeno biskupovi Visenskému.

Poryck, městečko ruské v gubernii Volyňské, v kraji Luckém, někdy Iliničům náleževší, kterým dal kníže Vitood za věrné služby ves P-o s jinými statky. Feodor, syn Vasila Korybuta, kn. Zbaravského, pojal ok. 1500 za ženu jednu Iližanku a počal se psáti po P-u s ní zděděném P-ým. Syn jeho Alexandr sjednal r. 1554 privilej od krále Sigmunda Augusta, kterým osvobozeno město popelem lehlé na 10 let ode všech mýt a cel, vyjma toliko pohraničné poplatky. Vnuk Alexandrův, taktéž Alexandr, zůstavil jedinou dceru Isabelu, s kterou se dostal P. Krištofovi Koniecpolskému, vévodovi Belskému, od rodu toho pak r. 1640 Ondřejovi Zahorovskému, r. 1694 Felizovi Czackému. Král Stanislav August obnovil

r. 1787 posavadní trhy výroční a přičinil sedm nových. Městečko náleží posud Csackým a vede čilý obchod s políbskou Haliči.

Posadovský z Posadova, stará rytířská a pozděz panská rodina a větev vzácného i četného rodu polského, který užíval erbu zvaného Habdank čili příčného břevna modrého, na způsob litery W lomeného, v poli bílem, a nad helmem z koruny půl lva na pravo obráceného. Z Polsky přišla rodina tato do knížectví Slezských a na Moravu, kde se ku konci XV. stol. připomíná. — V první polovici XVI. stol. žil na Moravě Kašpar P. z Pos., který † r. 1542 a pochován jest v kostele v Hranicí, kdež odpočívá i manželka jeho paní Anna P-ká z Vidbachu († 1558). Zůstavil syna Hynka P-kého na Otaslavicích (v Olomúcku), jenž se oženil s Alenou Janaurovou; r. 1563 obdržel list mocný na kšaftování, žil ještě po r. 1580, avšak neudá se, že měl dětí přirozených. — V knížectvích Slezských žili tehdáž Hanuš P., který byl (r. 1550) krále Ferd. I. radou a hejtmanem Opolským a Katiborským, pak Jiřík P., který byl při dvoře císařů Ferd. I. a Max. II., od nichž potřebován v důležitých poselstvích, a r. 1565 byl v službě arcikuížete Karla Štyrského; týž měl za manželku Mandalenu Kurzbachovou, s níž splodil syna Jana P-kého a dvě dcery. — V prostřed XVI. stol. žil tolikéž v Slezsku Adam P. na Volčíně, který měl za manželku N. Navojovnu z Dobrého, s níž splodil syna Adama P-kého a dceru Evu. Adam P. byl věcí rytířských velmi znalý a milovný, měl za manželku N. z Donina a v boji Rakušanů s Poláky o korunu Polskou za časů císaře Rudolfa II. utrpěl od těchto nemalých škod, ježto mu městečko jeho Volčín a vesnice příslušné spálili. — V druhé polovici XVII. stol. (r. 1661 a násl.) proslul z rodiny té Jan Adam P., který býval na sněmích a v jiných záležitostech za kr. komisaře a jinak potřebován, a byl taktéž delší čas hejtmanem knížectví Břežského; pro své služby platné povýšen jest majestátem cís. Josefa I., daným dne 5. čna 1705 do stavu panského rodu star. království Českého. — V pruském Slezsku kvetou P-ští až po tu chvíli, a to v několika větvích, píšíce se hrabata P-ští-Wehner, svob. páni z Posadova (*Postelwitz*), a drží hojné statky zemské v horním i dolním Slezsku. — Vladařem rodiny té jest nyní Albert Emil Jiří Heřman hr. P., (nar. 1823), syn Karla br. P-kého († 1851), držitel majorátu rodinného, pán na Blatnici, Varmutovicích a j.; mladší bratr jeho Richard hr. P. (nar. 1829) jest držitelem Velkého Panova a Rašinova; oba mají již potomky mužské.

Posavina. **1)** Tak nazývají Bosňáci onen kraj Bosny, jejž zaujímají nahije Běljinská, Foinská, Gradacká, Maglajská, Deventská a Tešanjská, a tato P. jest v širším smyslu sandžakem. V užším smyslu jmenují se P-nou jenom nahije dvě, totiž Derventská a Gradecká. V nejužším smyslu přikládá se jméno P. jenom nejbližšímu okolí řeky Savy. P. jest velmi bohata lesy, obzvláště dubovými. Vesnice nahije Banjalucké, vůkol Savy rozložené, nejmenují se však P., nýbrž Krajina. — **2)** P. v knížectví Srbském jmenuje se krajina od ústí řeky Kolubary v Savu, a podél této řeky až po Bělehrad, v užším smyslu; v širším smyslu platí toto pojmenování pro celé pobřeží řeky Savy, ono tudíž počíná až od ústí řeky Driny. Od pokrajiny této obdržely jméno své některé okresy, a sice: *a*) Posavský okres kr. Bělehradského, jenž zaujímá 8·93 □ mil a má 13·570 obyv. Náčelník okresu sídlí na Umce. *b*) Posavský okres v kr. Valjevském rozkládá se na povrchu 7·86 □ mil, a má 13·252 obyvatele. Okresní náčelník sídlí v Obrenovci. Obyvatelstvo chová mnoho obzvláště vepřového dobytka. Údolí Kolubary jest velmi plodné. *c*) Posavo-Tamnavský okres v kraji Šabackém má 11·24 □ mil a 22.165 obyvatelů. Okresní náčelník sídlí ve Vladimírcích. Okres tento má dost půdy příhodné k vzdělávání, a patří mezi nejbohatší v Srbsku. Lid je většinou přistěhovalý z Banatu a Sremu, a liší se jak krojem tak i obyčeji valně od ostatních obyvatelů Srbského knížectví. *Sž.*

Poselger Fridrich Theodor, něm. spis., nar. se 1771 v Elbingu, † 1838 v Berlíně. Před r. 1801 byl městským radou a asesorem při městském soudu v Elbingu, později byl povolán do Berlína za profesora na voj. školu, a od r. 1825 byl členem akademie věd. Sepsal: *Statices elementa* (v Berl. 1815); *Allg. Grundsätze von Gleichgewicht und Bewegung* (tamt. 1824); *Von Konoiden-Schnitten* (tamt. 1825); *Über die Figur der Erde* (tamt. 1827); *Beiträge zur unbestimmten Analysis* (tamt. 1832); *Ortsentfernung auf der Oberfläche des Erdsphäroids* (tamt. 1833).

Posluchy v podkopech, *Hochgallerien*; sr. Mine a Rameau.

Postel Kristián Jindřich, básník něm., nar. se ve Freiburku 11. říj. 1658. Studoval práva, pak cestoval po Holandě, Anglicku, Francouzsku a Italii, usadil se pak co advokát v Hamburku, kde též 22. bř. 1705 †. Napsal jmenovitě četné opery, hlavně pro Hamburské divadlo, z nichž *Dívotvorně zachráněná Iphigenie* nejvíce se chválila. P. byl horlivý přívrženec Lohensteina a Hoffmanswaldaua. Z ostatních jeho oper jsou známější: *Zkáza Jerusaléma* (2 díly, 1692); *Diogenes* (1681); *Bajazet* (1690); *Herkules a Hebe* (1690). Z ostatních jeho prací sluší jmenovati dvě heroické básně: *Juno* (1700) a *Wittekind*, kteroužto poslední Weidemann 1724 se životopisem P-ovým vydal.

Pošna, statek s Prosečí spojený a farní ves v Čechách v kraji Táborském, má farní chrám sv. Bartoloměje s mnohými náhrobky ryt. Housků ze Zahrádky a Malovců z Malovic; připomíná se již v době předhusitské a byl v předešlém století přestavěn. Na někdejší tvrzi, která stála na místě nynějšího dvora, seděli v XVI. a XVII. století ryt. Houskové ze Zahrádky, jimž P. po bitvě Bělohorské odňata a po smrti Jana Housky r. 1627 Pechlarovi z Neminku prodána. R. 1631 objevuje se na P-ně rod Malovců z Malovic, který zde ještě počátkem XVII. stol. vládl. Po ostatní dobu téhož století byli pány na P-ně hrabata z Pöttingu. V našem věku střídali se zhusta držitelové P-ny a Proseče. Nynějším majitelem jest p. Karel Třebický, měšťan Jindřichohradecký.

Pošta (v. hl. d.) V poštovnictví v Německu staly se následkem zřízení severo-německého spolku zvláštní změny, které dnem 1. ledna 1868 v život vstoupily a na VIII. odstavci spolkové ústavy, jakož i na zákonu o p-tě ze dne 2. list. a předpisech o poštovních taxách ze dne 4. list. 1867 spočívají. O to se již Vídeňský kongres, něm. nár. shromáždění roku 1848 a některé něm. vlády marně zasazovaly, odstraniti totiž Thurn-Taxisovu p-tu, podařilo se konečně vládě pruské ve smlouvě výkupní ze dne 28. ledna 1867 s jmenovaným knížecím domem, v jehož rukou správa poštovní v Něm. říši již po $3\frac{1}{2}$ století spočívala. Ústavou spolkovou ze dne 16. dubna 1871 jest p. pro celé území spolku (mimo Bavory a Virtembersko) samostatný vládní obchodní ústav, co taková stojí pod svrchovanou správou císaře a důchody její jsou celé říši společny. Bavorsku a Virtembersku ponechána volnost, aby si poštovní správu

a spojení s jinými, k Říši nenáležejícími státy způsobem jakýmkoli vykonávaly. — V Rakousku stala se r. 1869 některá nová poštovní zařízení, týkající se zejména zásylek tuzemských, a zavedeny tak zvané „lístky korespondenční" pro dopravování krátkých zpráv.

Potěhy, někdy zvláštní statek, nyní toliko ves farní v Čechách v kraji Čáslavském, má farní chrám sv. Gotharda, jenž uvádí se co taký již r. 1384, a školu. Tam kde se říká „na Hrádku", stávala někdy tvrz. Král Václav daroval po smrti své manželky Anny P. r. 1252 křižovníkům řádu německého. Na počátku XVI. stol. prodal Bernard Zehušický s Nestajova P. panu Kunšovi Bohdaneckému z Hodkova, jehož potomek Heřman jich trhem postoupil r. 1558 městu Čáslavi. Od té doby měly P. stejnou vrchnost s Tupadly.

Potenzano Francesco, příjmím Magnus, vlaský malíř a básník, nar. se v Palermu, obdržel z rukou místokrále Sicilského Marka Antonia Colonny básnický vavřín, a co malíř věnec z květin, který mu za všeobecného jásotu lidu na hlavu posazen byl. V Eskurialu a v Barceloně, taktéž na Maltě, v Římě, v Neapoli a v jiných městech zachovány jsou malby jeho. V Neapoli na umělecké své pouti onemocněv dal se dopraviti do Palerma, kde brzy na to † 1599. Obrazy jeho vynikají pravidelnými, ryze uměleckými tahy a umělým násorem; jmenujeme z nich: *Sv. Michal v boji se zlými duchy; Sv. Krištof s Ježíškem přes vodu se brodící; Ježíš umývá nohy apoštolům.*

Potidaia, v starověku korintská kolonie na poloostrově Pallenském v Macedonii. Ve válce Peloponéské dostala se P. v moc Atheňanů, kteří obyvatele její k vystěhování se přinutili a nové kolonisty tam zavedli. Později Filip Macedonský dobyl města toho, rozbořil je a okršlek jeho daroval Olynthickým. Kassander vystavěl na zříceninách P-iských nové město, které Kassandrií nazval a které v brzku nejznamenitějším městem macedonským se stalo. Od Hunů dobyto a popleněno, bylo od Justiniana novými hradbami obehnáno, mizí ale později z dějepisu. Město Pinaka leží teď na témž místě, kde stará P. stávala.

Potocki 1) Alexander hrabě, syn Stanislava Felixe (v. hl. str. 735, a), nar. se v Tulčíně v Podolí 9. kv. 1798, vstoupil r. 1815 do vojska ruského, z kteréhož r. 1829 vystoupiv usedl na statcích svých v Humani. V revoluci r. 1830 nabídnuv služby své vlasti postaven jest v čelo 5. pluku jízdných střelců, jemuž velel po celou válku. Po udušení revoluce usadil se v Paříži a později v Drážďanech, zachovav z velikého jmění svého, an statky jeho v plen vzaty byly, pouze kapitály, činící jen skrovnou jeho část. O tento chatrný pozůstatek někdejší bohactví svého dělil se co pravý lidumil s chudými, zvláště s krajany svými, kteroužto svou dobročinností získal si všeobecnou lásku. † 25. srp. 1868. — **2)** Adam P., hrabě, syn cís. komořího hrab. Arthura P-kého z jeho manželství s hraběnkou Žofií Branickou, nar. se r. 1815. P. jest držitelem Křesovic v Haliči a zastupuje od r. 1861 okresy Chřanovský, Javořnovský a Křesovický na sněmu halic. a jest též v říšské radě Vídeňské. Řeč jeho, kterou měl na sněmu z r. 1861, vyšla tiskem pod názvem *Mowa deputowanego hrab. Adama P- égo na posedzeniu izby niższej dnia 18. wrzeinia 1861 r.* — **3)** Alfred hrabě P., rak. státník, nar. se r. 1817 a jest synem tajného rady hrab. Alfreda P-kého (nar. 1785) a jeho manželky kněžny Josefiny Czartoryské. Mladý Alfred věnoval se s počátku dráze diplomatické a byl po nějaký čas zaměstnán u rak. vyslanectva v Londýně. Brzy však se vrátil do své vlasti, aby se ujal správy přerozsáhlých svých statků v Haliči a v ruském Polsku, a žil až do r. 1861 jedině hospodářství, v kterémž oboru velikých vědomostí a zkušeností nabyl. Roku 1861 byl povolán co dědičný člen do říšské rady, a byl též zvolen do haličského zemského sněmu. V tomto sněmu byl roku 1867 zvolen do poslanecké sněmovny Vídeňské říšské rady, vzdal se však k výslovnému přání císařovu toho mandátu a zaujal své místo v sněmovně panské. Když pak v led. 1868 ministerstvo Giskrovo vlády v Rakousku se ujalo, byl do něho povolán P. za ministra orby, kterýž úřad zastával až do konce r. 1869, kdy společně s Taaffem a Bergerem z ministerstva vystoupil. Po odstoupení těchto tří byli v krátce i ostatní ministři propuštěni, a v krátkém čase na to bylo P-kému od císaře nařízeno, aby sestavil ministerstvo nové, v němž zasedl na křeslo předsedy. Nejdůležitější udaj, který se za vlády jeho stal, bylo úřední zrušení konkordátu. P. úřadoval jako předseda rak. ministerstva až do 4. ún. 1871, kterýmž dnem ministerstvo Hohenwartovo vlády se ujalo.

Potočnik Blažej (v. hl. d.) † 24. čna 1872, a pohřeb jeho s velikou slávou odbýván. P. napsal první slovinskou mluvnici v něm. řeči, a byl po dlouhý čas redaktorem prostonárodního kalendáře *Pratika*, rozšířeného v 30.000 vytisciích. Také o školství měl veliké zásluhy.

Pott Percival, slavný angl. chirurg, nar. se v Londýně r. 1713. Přiučiv se chirurgii v nemocnici Bartolomějské v Londýně věnoval se jí výhradně, a stal se později ředitelem jmenovaného ústavu. † r. 1788. Vyznamenávaje se v praxi i theorii získal si velké zásluhy o chirurgii. Množství bolestných operac odstranil zlepšením nástrojů. Dle něho nazván jest zvláštní způsob nemoci P-ovým neduhem, t. j. schromení hřbetní kosti, poněvadž jej on první důkladně popsal. Ze spisů jeho jsou důležitější: *Treatise on ruptures* (2. vyd. v Londýně 1766); *Observations on that disorder of the corner of the eye called Fistula lacrymalis* (5. vyd. tamt. 1775); *Remarks on the disease called Fist. in ano* (2. vyd. tamt. 1765, něm. překl. ve Vídni 1778); *Chirurgical works* (2. vyd. 1791 tamt., 3 sv.; něm. překl. v Berlíně 1787—88, 2 sv.).

Potulka, pohyblivá věž, viz Záštita.

Poujulat Jean Joseph François (v. hl. d.). R. 1860 vydal čtyry brožury o náboženako-politických otázkách: *Réponse à la circulaire de M. le ministre des affaires étrangères relative à la encyclique du pape; Les droits du pape, réponse à la brochure Le pape et le congrès; Le pape et la liberté* a *Essai sur l' origine et la formation de l' Etat et l' Eglise.* Dílo jeho *Histoire de Jérusalem* vyšlo v Paříži 1865 5. vyd.; dále sluší ještě jmenovat *Histoire de France depuis jusqu' au temps présent* (v Paříži 1866, 1. a 2. sv.).

Poultier-Delmotte François Martin, politik franc., nar. v Montreuil-sur-Mer. 31. pros. 1753, † v Tournayi 16. ún. 1826. Prožil velmi dobrodružné mládí, jsa nejdřív vojákem, pak divadelním hercem, dále profesorem a benediktinem, až konečně revoluce povolala jej k politickému životu. Oženiv se stal se opět vojákem, postoupil na velitele praporu, vyznačil se ve výpravě proti Prusům, a v září 1792 zvolen jest zástupcem depart. du Nord v konventu. Zde osvědčil se býti přísným republikánem (hlasoval mimo jiné pro smrt královu) a nepřítelem royalistů, proti nimž bojoval v listu svém, pikantně psaném a velmi rozšířeném, *L'Ami des lois*, jejž pak věnoval službám direktoria. Jakožto člen rady star-

ších, v níž zasedal až do r. 1798, mluvíval ostře proti vystěhovalcům, kněžím a royalistům, přece však opřel se návrhu, aby vynikající nepřátelé republiky byli deportováni. R. 1798 jmenován jest brigádníkem četnictva, r. 1799 zvolen zástupcem Pas-de-Calaisu v radě pěti set, v níž horlivě zastával svobodu tisku, souhlasil však s rozprášením tohoto sboru Napoleonem 9. list. 1799, načež vstoupil do sboru zákonodárného, stal se r. 1802 velitelem ve svém rodišti a rytířem čestné legie. Též byl členem komory representantů r. 1815, avšak již roku následujícího, jsa stíhán zákonem o vrazích králových, musil utéci do Belgie, kde také zemřel. Ze spisů jeho uvádíme: *Morceaux philosophiques et littéraires* (v *Jour. encyclopédique* 1787 a 1789); *Victoire, ou les confessions d'un bénédictin*, v čemž vypravuje vlastní svá dobrodružství (tamt. 1794); *Le réveil d'Apollon* (Pař. 1796, 2 sv.); *Conjectures sur l'origine et la nature des choses* (Tournay 1821). P. byl spolupracovníkem mnohých politických listů, a také v dramatických pracích se pokusil. Též jest původcem mnohých výborných chansonů.

Poutet Jean Joseph Étienne, franc. spis., nar. se 28. pros. 1779, rok a místo úmrtí tu neznáme. Byl členem Marseillské akademie a dopisujícím údem akad. Pařížské. Sepsal: *Instruction pour reconnaître la falsification de l'huile d'olive* (Mars. 1819); *Considérations sur les savons de Marseille* (tamt. 1820); *Sur les sulfates dans les sels de soude* (tamt. 1821); *Sur l'emploi d'un tartrimètre* (tamt. 1824); *Nouv. manuel du raffineur de sucre* (tamt. 1826); *Considérations générales sur l'art de faire le vin* (tamt. 1829).

Povel, *Kommandowort*, viz Vel.

Pověžný, hlásný na věži. Za našich dnů již jen ohlašuje požár, vypuklý v okolí, jež přehlíží; za starých časů oznamoval každé blížící se nebezpečenství i každý neobyčejný úkaz troubením.

Povedný slul v středověku strážce hradu, jemuž bylo svěřeno hlídání a pozorování krajiny kolem hradu s hradeb, valů hradních. Musil po hradbách zámek obcházeti, a zvláště při obědě a večeři práce své pilen býti, aby se nikdo nepovolaný do hradu nevloudil. *še.*

Požega, městys v knížectví Srbském, kr. Užickém, s 506 obyvateli. Zde jest kancelář okresního náčelníka, telegrafická a poštovní stanice, kostel, chlapecká a dívčí škola a smírčí soud. Za času římské vlády stávalo zde veliké město, o čemž svědčí starožitnosti tuto zhusta nalezené. I v časech Srbského cárství byla P. větším městem, v němž své sídlo měl bán Milutin. Požegský okres zřízen byl teprv r. 1861 při nové organisaci kraje Užického; povrch jeho obnáší 7·5 □ mil a má 17.233 obyv., kteří se hlavně chovem dobytka zabývají. *Sš.*

Práce slove všeliká činnost tělesných neb duševních sil, jejímž posledním účelem jest nabývání hmotných statků jakožto prostředků výživy. Dle výroku Adama Smitha jest p. jediná původní síla výrobní, a také jediné měřítko ceny všech věcí. P. jest prvotní pramen všeho jmění, neboť kapitál, který v jistém ohledu vydělává bez p., sám nic jiného není, nežli nahromaděný výsledek p. — Dle různých dělidel rozeznávají se rozliční druhové p.; především třeba rozeznávati p-ci hmotnou, tělesnou, od p. rozumové, duševní. Onano první, požadujíc toliko zdravé údy a jakousi mechanickou zručnost, která se snadno cvikem nabývá, jest pohříchu, ale přirozeným způsobem v nynějším světě průmyslovém pouhou nádenicí; tato, předpokládajíc vyšší vzdělání, vrcholí v důmyslné vynalezavosti a jest ředitelkou nesčíslno všech industriálních podniků, ku kterým poskytuje kapitál materiálních prostředků, nýbrž i celého pořádku společenského. Z toho vidme, že všeliké povolání člověka zakládá se na p-ci, ale spolu také, že tato v sobě obsahuje nesčíslné stupně. Nejnižší druh p. jest ten, k jejímuž vykonávání stačí pouhá síla tělesná a kterou může konati také zvíře; výše stojí p., která cvikem nabytou zručností koná se zdárněji nežli bez ní; ještě výše p. řemeslníků, která vyžaduje nejenom obratnost ruční, nýbrž i přemýšlivost a kombinaci, k čemuž ke všemu potřebí návodu víceletého, a kde i vyšší nadání duševní pomáhá k lepšímu prospěchu; ještě výše dále p. opravdu umělecká, předpokládající vedle technické vycvičenosti ještě potřebné vědomosti exaktní a k tomu i tvůrčího ducha; nejvýše konečně p. taková, které se hmotou téměř pranic činiti není, tak že jenom na čistě duševní činnost se obmezuje, jako jest p. úředníků a z části učenců. Kde však přestává p. pouze hmotná a přistupuje k ní také činnost duševní, tu hranici jest velmi těžko, ba nemožno nalezti, neboť i při p-ci nejnižšího druhu nelze pomysliti si výhradně pouze činnost tělesnou, an každý kus síly hmotné předpokládá jisté duševní jeho řízení. Dle těchto stupňů svých zasluhuje p. také rozličnou odměnu, t. j. podle nich má se říditi také cena p., která má vždycky úplně postačovati k uhražení životních potřeb člověka ji konajícího. Kde toho není, tam jest organisace společnosti vadná, a vystupuje co děsné strašidlo otázka dělnická, otázka sociální. — Z toho co pověděno vyplývá, že p. jest jediný mravně oprávněný prostředek k dosažení výživy, máť tedy každý člověk povinnost pracovati; kdo tak nečiní a bez dostatečného jmění — nahromaděného to výsledku p. — přece živ býti chce, jest škůdcem společnosti, neboť okrádá jiné, tráví z jejich mozolů, a společnost má plné právo, takového svého člena i mocí přidržovati ku p-ci. S druhé strany však má každý člověk již pouhou existencí svou, která mu uděluje právo k živobytí, také právo ku p-ci. Toto právo ku p-ci bylo však od socialistů mylně vykládáno v ten smysl, jakoby společnost povinna byla, každému jednotlivci o p-ci se postarati. Poněvadž každý vedle práva ku p-ci má také povinnost pracovati, tedy jest jeho věcí p. sobě hledati, a od společnosti může jenom tolik požadovati, aby nedopouštěla, by mu v hledání p. jakékoli překážky se v cestu stavěly. Kde toto posledně v skutku se přihází, tak že člověk pracovitý a p-ci hledající žádné nalezti nemůže, tam opět jest organisace společnosti vadná a vede, jako v případě svrchu uvedeném, ke krisi sociální. Jeví se tedy pilná toho potřeba, aby vlády ujaly se věci té a hleděly upraviti poměry dělnické v ten způsob, aby nejen každý druh p. docházel přiměřené odměny dle hodnoty své, nýbrž aby také každému občanu zajištěna byla možnost nalezti práci sobě přiměřenou, vjevní pak zahaleči a lenochové aby mocí byli nuceni ku p-ci. — Důležité v průmyslnictví jest rozdělení p., t. j. takové zařízení dílen, aby při vyrábění jakéhokoli zboží jednotliví dělníci zaměstnáváni byli vždy jenom jedním způsobem p., čímž dílo jde mnohem rychleji. Vezměme na př. hotovení špendlíků, jak zdlouhavé bylo by, kdyby každý dělník musil zhotovovat celé špendlíky, kdežto při rozdělení p. jedna jich část zaměstnává se výhradně jen vytahováním drátu, jiná jeho přetínáním, jiná přiostřováním špičky, jiná nasazováním hlavičky, jiná zabalováním hotového zboží a t. d.

Práče, statek a ves v Čechách, v kraji Pražském, má zámek, pivovár a dvůr popl. — P. náležely klášteru sv. Karla na Novém Městě Pražském. R. 1407 vyměnil opat téhož kláštera od Ka-

špara Čotra z Prahy a Tehova hrad a ves Tehov, Vojkovice, Tehovec, Svojetice, Mukařov, Zrnovnici, Louňovice, Klokočnou, Menčici a Všestary za tvrz Bražec, pak tvrz P. s příslušenstvím v 1800 kopách gr., k čemuž ještě 750 kop gr. přidal. Roku 1453 odkázala Běta, vdova po Kašparovi Čotrovi z Prač, kdyžby synové její Baltazar a Janek zemřeli, P. panoši Václ. z Lamberka, pěstounu Zbyňka Zajíce z Hasmburka. Týž Václ. z Lamberka a z Prač prodal pak r. 1461 v svém a syna svého jménu tvrz P. i s příslušenstvím zeti svému Jírovi z Přistoupína. Napotom dostaly se P. Novoměstské obci Pražské, která jich postoupila r. 1547 Ferdinandu I. Později přešly P. v majetek dominikánského kláštera na Malé straně v Praze, po jehož zrušení r. 1784 je p. Josef Meissler koupil. Od r. 1868 drží P. František a Alois Meissler.

Pradher neb Pradère 1) Louis Barthélemi, skladatel franc., nar. 18. pros. 1781 v Paříži, † v Gray, dep. Haute-Saône, v Řj. 1848. Oddav se hře na klavír navštěvoval král. školu hudební, později též konservatoř Pařížskou a obdržel r. 1797 první, roku následujícího druhou cenu. R. 1802 stal se profesorem hry na piano v konservatoři Pař. a účinkoval v úřadě tom až do r. 1827, načež přestěhoval se do Toulousu, kde později jmenován ředitelem tamější konservatoře. Tiskem vydal sonaty, renda, směsy, fantasie, romance a jiné menší skladby pro piano a jiné nástroje. Též složil zpěvohry: *La folie musicale*, (1807); *Jeune et vieille* (1811); *L' emprunt secret* (1812); pak společně s Kreubéem: *Le philosoph en voyage* (1821); *Jenny la bouquetière* (1823); konečně s G. Dugasonem: *Le chevalier d' industrie* (1804). Jeho druhá manželka — 2) P-ova, rozená More, byla výborná zpěvačka a v letech 1816—1835 vynikajícím členem komické opery v Paříži.

Prändl Jan Jiří, něm. učenec a spis., nar. se 1759 v Mnichově, byl profesorem mathematiky, fysiky a věd přírodních v šlechtickém domě v Mnichově, † r. 1816. Sepsal: *Kugeldreieckslehre* (v Mnichově 1793); *Algebra, nebst ihrer literar. Geschichte* (tamt. 1795); *Übersicht der Mathematik und Physik* (tamt. 1804); *Neue Theorie der reinen und kubischen Gleichungen* (tamt. 1809); *Anleit. Landkarten zu entwerfen* (tamt. 1810); *Erdglobuslehre, im Verbande mit mathemat. Geographie* (v Ambergu 1812) a j. v.

Praetorius Michal, výtečný skladatel a hud. spisovatel něm., nar. 15. ún. 1571 v Kreuzbergu v Durinsku, † ve Wolfenbüttelu 15. ún. 1621. Byl kapelníkem v Lüneburku, pak dvorním varhaníkem vévody Brunšvického a konečně kapelním mistrem a dvorním sekretářem téhož knížete ve Wolfenbüttelu, zároveň pak také převorem kláštera Ringelheimského u Goslaru. Jeho hlavní dílo theoretické, jímž získal si trvalé a vynikající jméno v dějinách umění hudebního, jest *Syntagma musicum*, které v letech 1614—18 ve Vitemberku a Wolfenbüttelu o 3 kvartových svazcích vyšlo. Jest to souhrn téměř všech hudebních vědomostí; P. pojednává v něm důkladně o psalmodii, liturgii, o církevních zpěvích od nejstarších dob, o hudbě hebrejské, o hudbě a nástrojích hudebních starých národů, zejména Řeků, nesméně i novějších, o zpěvu, generálním basu atd. Dílo toto jest dosud vítaným pramenem všech badatelů dějin hudby. V rukopise zanechal P. *Von der Lieferung und Probierung einer Orgel*. Úplný seznam skladeb svých podal P. v 3. svazku svého veledíla. Mimo to vydal 25 větších sbírek mší, motet, zpěvů církevních i světských, církevních koncertů, též tanečních kusů a j. Mnohé jeho chorály dosud v Německu se zpívají.

Praha (v. hl. d.). *Statistika*. 1. Počet obyvatelstva všech měst Pražských obnášel dle sčítání ode dne 31. pros. 1869 157.713 duší, z nichž připadá 46.46% na Nové Město, 29.20% na Staré Město, 14.04% na Malou Stranu, 6.53% na Josefov a 3.77% na Hradčany. Tři předměstí Praž., totiž Vyšehrad, Karlín a Smíchov, měla počátkem r. 1870 celkem 633 domů, v nichž bydlelo 32.226 obyv., takže Praha i s předměstími čítá 4190 domů a 189.939 obyv. Obyčejně však se čítají do pražského policejního obvodu i obce Libeňská, král. obec Vinohradská, Vršovice, Holešovice, Břevnov, Nusle a j. (dohromady vůbec ještě 5 obcí a 26 míst); s těmito pak dohromady má P. skutečného obyvatelstva 223.371 duší, a rovná se tudíž co do počtu obyvatelstva Hamburku, Lisabonu a Římu. Co do pohlaví připadá na každých 10.000 mužů na Starém Městě 10.475 (2.32%), v Josefově 10.892 (4.28%), na Novém Městě 10.932 (4.44%), na Hradčanech 11.436 (6.70) a na Malé Straně 12.527 (10.22%) žen. Zajímavé jest, že numerická převaha žen jest na levém břehu Vltavy mnohem větší nežli na pravém. V předměstích Pražských připadá na 10.000 mužů, a sice na Vyšehradě a v Karlíně 10.607 (2.94%), a na Smíchově 10.181 (0.90%) žen. Co do národnosti přihlásilo se obyvatelstva při sčítání r. 1869 na Starém Městě a v Josefově 31.038 (77.11%) k národ. Čes. a 8994 (22.35%) k Něm.; na Novém Městě 47.139 (85.96%) k Čes. a 7393 (13.48%) k Něm.; na Malé Straně 13.909 (77.90%) k Čes. a 3818 (21.38%) k Něm.; a na Hradčanech 4604 (80.90%) k Čes. a 1042 (18.31%) k Něm. Z 118.628 se přihlásivších jest tudíž 96.690 Čechů, 21.247 Němců a 701 jiných národností. Co do náboženského vyznání čítala P. dle posledního sčítání 144.649 křesťanů vůbec, tedy 91.72% veškerého obyvatelstva, z těchto bylo římských katolíků 89.92%, řeckých katolíků 0.02%, pravoslavných 0.02%, evangelíků augšp. vyznání 1.13%, evangelíků helv. vyznání 0.62% a křesťanů jiných vyznání 0.01%. Židů bylo mezi skutečným obyvatelstvem počátkem r. 1870 v Josefově 52.89%, na Starém Městě 11.77%, na Novém Městě 2.87%, na Hradčanech 0.40% a na Malé Straně 0.28% veškerého obyvatelstva Pražského. Co se obchodu, průmyslu a s nimi sdružených odvětví lidské činnosti týče, bylo koncem r. 1869 v Praze celkem 10.792 podnikatelů a 50.874 pomocníků; z těchto připadalo na Staré Město 3829 podn. a 12.550 pom., na Nové Město 4547 podn. a 17.197 pom., na Malou Stranu 1118 podn. a 5178 pom., na Hradčany 253 pod. a 1918 pom. a na Josefov 1045 pod. a 2739 pom. Dělníků měla P. tou dobou 36.439, z těchto Hradčany 1878, Staré Město 11.571, Josefov 2581, Malá Strana 4774 a Nové Město 15.635. Co se stavu vůbec týče, bylo koncem r. 1869 v Praze ve správě duchovní 14.4%, v službě zdravotní (lékaři a lékárníci) 0.7%, při rolnictví a hornictví 0.9%, při průmyslu 36.4%, při obchodu a peněžnictví 12.3, majetníků domů a kapitalistů 8.0%, služebnictva 24%. Průmysl jest tudíž nejsilněji zastoupen. V něm pak jest zaměstnáno při stavitelství a zhotovování uměleckých výrobků 11.4%; při vyrábění kovů a dřevěných věcí 23.6%, při vyrábění lučebnin a potravin 12.4%, při vyrábění zboží bavlněného, šatstva, sukna a pod. 34%, a při vyrábění zboží z kůže a papíru 18.6%. Aktivní jmění důchodů městských, v němž jest zahrnut i statek Libeňský, plynárna obecní a most Františko-Josefský, obnášelo 31. pros. 1871 8,731.564 zl. 89½ kr., jmění dlužní pak úhrnem 1,967.431 zl. 86½ kr., a zbylo tudíž 31. pros. 1871

čistého aktivního jmění 6,764.133 zl. 3 kr. Mezi podniky obce Pražské za posledních let jsou nejdůležitějšími zřízení obecní plynárny (r. 1866), jejíž průměrný roční výnos obnáší okolo 977.696 zl., a vystavění třetího mostu Pražského, nazvaného mostem Františka Josefa na útraty obce (1867). — *Dějiny.* V čci a srp. 1866 byla P. za purkmistrování dra Bělského od Prusů po celých 10 nedělí obsazena, přičiněním purkmistrovým však bylo po tu celou dobu mezi velitelstvím vojska pruského a mezi obcí vlídné srozumění, obci bylo ale zápasiti s mnohými obtížemi, které se týkaly zvláště toho, aby veliká část nuzného lidu nalezla dostatečné práce a výživy, a aby pro nedostatek této se majetné části obyvatelstva nestala nebezpečnou. Za tou příčinou přijal Bělský množství nuzného lidu (přes 4000) k stavbě silnic na Letné, a každému z nich vypláceno denně 50 kr. z obecní pokladnice. Dne 23. srp. 1866 byl v Praze podepsán tak zvaný Pražský mír mezi Rakouskem a Pruskem, následkem něhož Rakousko z Něm. spolku vystoupilo.

Prachoveň, něm. *Pulverkammer*, **1)** onen zadní prostor v hlavní ručnice nebo děla, do něhož se náboj vtěsnává; — **2)** na válečných lodích komora nejnižší v podlodí, která slouží za zásobárnu prachu a střeliva pro děla lodní potřebného. *Čský.*

Prange Christian Fridrich, malíř a spis. něm., nar. v Halle r. 1755, byl professorem kreslení a malířství na universitě v Halle a později předsedou akad. školy tamtéž. † 1836. Obrazy jeho vztahují se nejvíce k biblickým událostem. Sepsal: *Entwurf einer Akademie der bildenden Künste* (v Hal. 1778, 2 sv.); *Farben-Lexikon* (tamt. 1782); *Abhandlungen über verschiedene Gegenstände der Kunst* (tamt. 1782—81, 5 sv.); *Magazin der Alterthümer* (tamt. 1783—84, 4 sv.).

Prarond Ernest, spis. franc., nar. v Abbevillu 14. kv. 1821, kde také dokonal svá studia. Jsa redaktorem časopisů *Journal d' Abbeville* a *Le Pilote de la Somme* pokusil se s úspěchem v básnictví a v spisovatelství vůbec. Ze spisů jeho uvádíme: *Vers*, společně s G. Levasseurem (v Paříži 1843); *Fables* (tamt. 1847); *Dix mois de révolution* (tamt. 1849); *Contes* (tamt. 1849); *Les voyages d' Arlequin* (tamt. 1849); *Études sur Shakespeare* (tamtéž 1853); *Impressions et pensées* (tamt. 1854); *Notices historiques, topographiques et archéologiques sur l' arrondissement d' Abbeville* (Abbeville 1854—56, 2 sv.); *Paroles sans musique*, básně (Pař. 1855); *Guerres et campagnes du fameux roi Bébé* (tamt. 1856).

Prašil Vilém Václav, lékař a přírodozpytec, nar. se v Domažlicích v Čechách 8. čce 1808, † v Gleichenberku ve Štýrsku 19. led. 1870. Pocházeje z bohaté továrnické rodiny byl v domě otcovském pečlivě vychováván. V rodišti svém odbyl hlavní školu, načež na gymnasium Klatovské poslán byl. Po odbytých studiích gymnasiálních odebral se do Prahy, kdež filosofická studia ukončil. Roku 1832 odešel do Vídně, aby se tu lékařství věnoval, a dosáhl 6. pros. 1840 hodnosti doktorské té vědy, ku kteréžto příležitosti napsanou disertaci *Plantae exnenatae in territorio Vindobonensi sponte crescentes* uveřejnil. Ještě celý rok navštěvoval na to kliniky všeobecné nemocnice a poslouchal přednášky prof. Lad. Endlichera o botanice, načež také diplomu doktora chirurgie dosáhl. Dvě léta po tom zastával úřad sekundáře na Seeburgerově klinice ve všeob. nemocnici Vídeňské, načež město to opustil a do Tüfferu se odebral, kdež v římských lázních tamějších co praktický lékař se usadil. Leč nedlouho na to na počátku r. 1843 povolala jej Gleichenberská akciová společnost do lázní v Gleichenberku, aby tam místo prvního lékaře středel převzal. P. uposlechl, a od té doby směřovala veškerá činnost jeho k tomu, aby ono lázeňské místo povznesl. Proto podnikal ročně cesty do všech téměř lázní v Evropě, aby jich zařízení seznal, a co se v Gleichenberku užíti dalo, zavedl. Také k lékařům rozličných větších měst osobně docházel, aby je k tomu přiměl, by svým nemocným, kterým lázně Gleichenberské posloužiti mohly, tyto odporučovali. Tím, jakož svými spisy o Gleichenberku a jeho středlech dovedl za pomocí Štýrského místodržícího hraběte Konstantina Wickenburka, který lázně ony zvlášť co do úpravy a elegance budov hostinských a procházek i zábavných místností povznesl, v krátkém čase, že se k nejhledanějším lázeňským místům v Rakousku počítaly. Vedle svého úřadu co lázeňský lékař zabýval se P. kulturně historickými a přírodovědeckými studiemi, vztahujícími se k lázním Gleichenberským, a zařizoval četné sbírky přírodnin, jakož i starožitností a mincí v Štýrsku nalezených. Ve sbírkách těch nalezeno velmi mnoho posud neznámých zkamenělých rostlin, o kterých se Dr. Unger ve svých spisech *Synopsis plantarum fossilium* a *Genera et species plantarum fossilium* zmiňuje. Mnohé z nich nazval Dr. Unger též podle nálezce, jako: *Alnus Prašili* z řádu *Betulaceae*, *Ostrya Prašili* z řádu *Cupulifer* a j. R. 1867 jmenován byl P. pro své zásluhy od J. V. cís. radou, a mnohé učené společnosti jmenovali jej svým dopisujícím neb skutečným členem. Ze spisů jeho jmenovati sluší: *Gleichenberg in seiner allmähligen Entwickelung zu einer Curanstalt mit historischen Notizen der Heilquellen* (Štýrský Hradec 1850); *Der Curort Gleichenberg und seine Umgebungen. Ein Führer für Curgäste* (Vídeň 1861), jakož historické články o držitelích Gleichenberku, o jeho znamenitostech, uveřejněné v *Tagespost* r. 1864, saisonní zprávy z r. 1854, 1859, 1860, 1864 a j. r. V nejnovější době má mu od ctitelů jeho v Gleichenberku skvělý pomník postaven býti.

Pratobevera, Adolf svob. pán (v. hl. d.) byl jmenován r. 1867 zemským maršálkem pro Dolejší Rakousy a 10. pros. 1869 doživotním členem rakouské panské sněmovny. Jako zemský maršálek poděkoval se již r. 1870.

Pratt Samuel Jackson, spis. angl., nar. 25. pros. 1749 v St. Ives v hrabství Huntingdonském, † 4. říj. 1814 v Birminghamu. Opustiv stav kněžský vstoupil na dráhu divadelní, avšak s tak nepříznivým výsledkem, že záhy ji zanechav oddal se spisovatelství. V spisech svých, nejvíce obsahu básnického a zábavného, které buď anonymě neb pod jménem Melmoth vydával, osvědčil značnou obrazotvornost a původnost, jakož i nemalou lehkost tvoření. Četné jeho práce dramatické nehodí se více pro jeviště, avšak mnohé jeho básně nezasluhují aby upadly v zapomenutí, zejména *Landscapes in verse*, *Sympathy*. Některé jeho romány a novely byly svého času velmi oblíbeny, jako: *The Pupil of pleasure* (1776, 2 sv.); *Shenstone Green* (1780, 3 sv.); *Emma Corbett* (1781, 3 sv.); *Family secrets* (1797, 5 sv.). Mnohé z nich přel. jsou do franštiny. Z ostatních jeho spisů zasluhují povšimnutí: *Liberal opinions upon animals, man and Providence* (Lond. 1775—83, 9 sv.), dílo důmyslné, avšak pro časté opakování se unavující; *The sublime and beautiful of Scripture* (t. 1777, 2 sv.); *Travels of the heart, written in France* (t. 1777, 2 sv.); *Miscellanies* (t. 1785, 4 sv.); *Gleanings in Wales, Holland and Westphaly* (t. 1795 a 1798, 3 sv.); *Gleanings in England* (t. 1799, 3 sv.). Také vydal výbor nejlepších básní angl. s poznámkami: *The Cabinet of poetry* (t. 1808 6 sv.).

Praun Jiří Septimius Ondřej von,

státník a numismatik německý, nar. se ve Vídni 4. srp. 1701 a † v Brunšviku v kv. 1786. Odbyv universitu v Altdorfu vstoupil r. 1722 co vládní asesor do služeb knížete Albrechta Ernesta II. Oetingenského, odkudž za auditora při kanceláři vévody Ludvíka Rudolfa Brunšvického, švakra bývalého pána svého, dosazen byl. Zde zaměstnával jej vévoda i při své bibliotéce, a jmenoval jej brzy v uznání důkladných vědomostí a neobyčejné pilnosti skutečným dvorním radou při Blankenburském soudu. Když pak r. 1731 vláda nad veškerým územím Brunšvicko-Wolfenbüttelským v ruce vévody Ludvíka Rudolfa přešla, dostal se P. k dvornímu soudu do Wolfenbüttelu. Úřadu toho vzdal se však r. 1735 a věnoval se úplně soudnictví, obdržel r. 1736 titul tajného soudního rady, r. 1749 stal se místokancléřem a r. 1765 tajným radou, presidentem kanceláře a konsistorialním presidentem. Roku 1773 jmenován brunšvickým ministrem zastával zároveň úřad presidenta vojenského kolegia, ředitele všeobecné pokladny pro sirotky a vdovy, a vedl zároveň vrchní dozor nad archivem a bibliothékou ve Wolfenbüttelu. Vzdor rozmanitým těmto úřadům, jež činnost jeho na mnoze poutali, byl P. literárně neobyčejně činným. Jeho nejdůležitější práce jsou: *Gründliche Nachrichten von dem teutschen Münzwesen älterer und neuerer Zeit* (Gotinky 1739); *Gründliche Nachrichten von dem Münzwesen insgemein, insbesondere aber von dem Teutschen* (Helmstädt 1741); *Bibliotheca Brunsvico Luneburgensis scriptores rerum Brunsvico Luneburgensium justo materiarum ordine dispositos exhibens* (Wolfenbütteli 1744); *Vollständiges Braunschweig-Lüneburgisches Münz- und Medaillcabinet* (Helmstädt 1744); *Vollständiges Braunschweig-Lüneburgisches Siegelcabinet* (1779); *Meditation sur l' excellence de la religion chrétienne* (1767) a j. v. V rukopise zanechal *Syntagma juris publici Brunsvico-Luneburgici*, k tisku již přichystanou statistiku všech evropských států, výtahy věrné z Wolfenbüttelského archivu a mnohé jiné důležité spisy, z nichž však značná část k žrátě přišla.

Praun, Sigmund Otto svob. pán, výtečný houslista, nar. se 1. čna 1811 v Trnavě. Vzdělání v hudbě se mu dostalo od proslulého Maysedera, načež již r. 1820 nastoupil cestu uměleckou a hrál r. 1820 v Miláně a r. 1821 v Římě před papežem s takovým úspěchem, že tento desetiletému hochu již řád zlaté ostruhy udělil. V Italii se zdržel až do r. 1824; odtud odebral se r. 1825 do Paříže, r. 1828 do Hollandska a Německa, kde všude hrou svou všeobecný obdiv vzbuzoval. Roku 1830 vypravil se do Petrohradu, na cestě však onemocněl a † teprv 19 let stár v Krakově.

Pražák Karel, architekt, nar. se 3. ún. 1808 v Praze, kde gymnasiální a technická studia konal. R. 1822 vstoupil do rak. státní služby u zemského stavebního ředitelství v Praze, byl r. 1842—44 krajským inženýrem v Lokti, později byl přidělen jako vrchní inženýr ministeriu obchodu a veřejných staveb ve Vídni, načež se stal r. 1856 inženýrem rakousko-slezského zemsk. stavebního ředitelství v Opavě, z kteréhož úřadu byl r. 1864 dán na odpočinek. Nejčelnější stavby P-ovy jsou Malostranské gymnasium v Praze, velké kolonady v Karlových Varech a ve Františkových Láznich a gymnasium v Opavě.

Préault Auguste, sochař franc., nar. v Paříži r. 1809, učeň slavného Davida. Práce jeho vyznačují se jakousi výstředností; jmenujeme z nich tyto znamenitější, které většinou přijaty byly do výstavy Pařížské: *Chudá žena; Umírající Gilbert; Bída* (1833); *Královna Sabská* (1835); *Karel Vel.* (1836); *Kristus*, pro chrám sv. Gervasia v Paříži (1839); *Abbé de l' Epée*, v průčelí radnice Pařížské (1844); *Kristus na kříži* (1849); *Generál Marceau*, v Chartresu (1850); *Jezdec galský*, na Jenském mostě (1842); *Sv. Valerius* (1853); *Smrt utrhující květinu* (1855) a j.

Přebozy, Příbozy, ves v Čechách v kraji Čáslavském. Mikuláš ze Zásmuk a z Přeboz prodal část dědictví svého v P-zích r. 1455 Markétě, vdově po Janovi Doupovci z Prahy, r. 1457 Danielovi z Tuchoraz, a 1459 Milošovi z Hrušova. R. 1518 postoupila v dluhu tvrz P. Mariána z Kostelce obci Starého města Pražského tak, jak zboží to manžel její Jindřich z Kostelce od Buriána Troskovce z Velené koupil. Po bitvě Bělohorské jsou P. Jiřímu st. Mirkovi ze Solopisk pro účastenství v povstání stavů protestantských od král. komory 1621 v plen vzaty a r. 1624 Karlu z Lichtensteina prodány, který je spojil s panstvím Čer. Kostelcem.

Precipitando neb precipitamente, tolik co kvapem, o překot, v hudbě znamená, že místo takto nadepsané přednésti se má s rázunou urychleností.

Předboř z Radešína, česká rodina vládycká, připomíná se již na začátku XVI. stol., jmenovitě čteme v tit. z r. 1534 Ondřeje, Sigmunda a Václava P-e z R.; r. 1558 přichází na sněmu Adam P. z R., a na to v tit. z r. 1589 připomíná se Adam P. z R. v Postupicích. *Ra.*

Předborský z Předboře, starožitná rodina vládycká, která v Čechách již v XV. století držela zboží pozemská, jmenovitě sídlo Předboř v Čáslavsku, odkudž se také psala. — V druhé čtvrti XVI. stol. seděli Aleš P. a Jan ml. na Předboří, pak Jan st. na Studenci, ješto čteme také v tit. z roku 1534. Jan ml. P. koupil r. 1537 od Jana Trčky z Lípy vsi Zubří, Strušinec, Mezlenice a Kamenici, a přichází z r. 1544 takéž jako smírce mezi dědici Trčkovými a Bernartem Sobkem v příčině statků některých; r. 1557 koupil od jmenovaných dědiců Lhotu Čenkovou, Horní a Dolní Vesec, Kladruby a Stěpanov, a přichází tolikéž co svědek ve smlouvě o Zubří. — R. 1567 obdržela Kateřina P-ká z Bezděkova list mocný na kšaftování; r. 1570 seděl Hynek P. z Př. na Bezděkově, který měl za manželku Kateřinu Sobkovou a držel také Zubří a jiné vesnice, jež však roku 1572 prodal Janovi Kunstovi z Lípky. — Na začátku XVII. stol. (1615) seděli Adam P. na Štěpanově (v Čásl.), Jan P. na Bezděkově, Petr na Březovicích (v Chrud.) a Mariana P-ká z Náchoda na Studenci a Předboří. — V bouřích stavovských nezdá se, že by byli P-ští měli účastenství; z nichž r. 1629 přichází na sněmu Adam P. na Studenci. Později nedočítáme se zpráv o rodině této, která, jak se podobá, v prodlení osudného XVII. století zanikla. *Ra.*

Predieri Luca Antonio, hud. sklad., nar. se v Bologni 13. září 1688. Dospěv k 18. roku věku svého vystoupil se skvělým výsledkem na některých jevištích co operní zpěvák, později věnoval se úplně skladatelství a získal si slavné jméno svými operami, v nichž živé fantasie a lahodný výraz charakteristickými známkami jsou. R. 1739 přišel do Vídně kdež stal se po 7 letech dvorním kapelníkem. Před smrtí vrátil se do své vlasti, kdež † 1770. Z oper jeho uvádíme: *Griselda* (1711); *Astarto* (1715); *Il trionfo di Solimano* (1719); *Merope* (1719); *Zoe* (1736); dále zasluhuje čestnou zmínku veliké oratorium jeho, které ve Vídni 1738 provozováno bylo, *Il Sacrifizio di Abramo.*

Přední stráže, něm. *Vorposten*, ve vojenství v. Předstráže.

Předovka, něm. *Vorderlader*; všecka palná

zbraň, ručnice i děla, jiš předem, ústím, nabíjíme, na rozdíl od zadovek (*Hinterlader*), které zadem, komorou se nabíjejí. Srv. čl. Zadovka. *Čkř.*

Předslav, statek a farní ves v Čechách, v kraji Plzeňském, má farní, r. 1724 rozšířený kostel sv. Jakuba, jenž se připomíná co taký již r. 1384, v XVII. stol. stál nějaký čas pod správou dominikánův Klatovských a teprv r. 1726 jest opět duchovním osazen. Na hřbitově zdejším jest mešní kaple Pozdvižení sv. Kříže s hrobkou nynějších držitelův. P. jest původiště vládykův z P-i. První známý člen té rodiny z konce XIV. stol. jest Vilém z P-i, jehož potomkové se počali psáti Jeníkové z Mečkova, z nichž se jmenovitě Jeník řeč. mladší a Jeník řeč. starší válečnými činy vyznamenali, tak že se skvěji mezi prvními čes. válečníky XV. stol. R. 1488 vládnul zde Půta z Rissenburka, ok. r. 1520 Petr z Damnice a po něm manželka jeho Anna, od které přešla P. na Bořikovské z Košmberka. R. 1555 byly v držení P-i Burian a Bavor Sádlové z Kladrubec, r. 1673 Vilém Říčanský z Říčan, po něm Kaničtí z Čachrova, a počátkem XVIII. stol. Vojtěch Karel Přichovský z Přichovic, který statek ten r. 1708 Přibíkovi Vilémovi Kokořovi z Kokořova prodal. Ten spojiv P. se statkem Ctínem odkázal (1712) oboje Přibíkovi Vilémovi svob. p. z Újezda. Od té doby zůstaly oba statky spojeny a sdílely spolu osudy a pány své.

Předstopí, *basis*, jest v metrice stopa, předražená před rhythmickou řadu, počínající se arsí čili zdvihem. Jest buď dvou- neb třislabičná, zdvojnásobuje se někdy a označuje se známkou ×, na př.

×̲ — nebo ×̲ ∪, nebo ∪ ×̲ $\overset{\times}{\frown}$ ∪∪∪, nebo $\overset{\times}{\frown}$ ∪∪ —

nebo — $\overset{\times}{\frown}$ ∪∪. P., bývši zhusta dosti užíváno v antických veršovních mírách, nachází se v novověké poesii takměř jen v nápodobeních klasických forem, jako na př. metru asklepiadském V.:

×̲ — ⊥ ∪∪ — | ⊥ ∪∪ — ∪̲
×̲ — ⊥ ∪∪ — | ⊥ ∪∪ — ∪ ∪̲
×̲ — ⊥ ∪∪ — ∪̄
×̲ — ⊥ ∪∪ — ∪ ∪̲

Plésám hospodinu! vzhůru davem světů
vrounné zplápolatá plané letí peruť
k stánkům světlooděnců
k světlejším serafů sborům. (Šafařík.)

Předstřelec, něm. *Vormeister*, v. Popředník.

Přehořovy (Přehoř), někdy zvláštní statek, nyní pouze ves v Čechách v kraji Žateckém, má kaplu nejsv. Trojice. Na někdejší tvrzi zdejší seděl r. 1418 Přibislav z Přehořova; v XVI. století vládli P-em Pšovlčtí z Moukoděl, r. 1574. Jan Pomněnič, r. 1595 Josef z Plešnic, a r. 1608 Václav Bohuš z Otěšic. Od Jana Viléma Bohuše z Otěšic prodán P. r. 1628 Heřmanovi Černínovi z Chudenic, který jej s Petrspurkem spojil. Od té doby počala tvrz pustnouti, načež později rozbořena, a na místě jejím některá hospodářská stavení při dvoře vystavěna.

Prechler Frant., malíř miniatur a rytec, vydavatel rytin v Praze 1698—1721, měl v Karolině sklad rytin; vydával nejvíce obrazy svatých, některé genrové obrazy, vzory lidských noh. *Ru.*

Prechtl Josef, malíř, nar. se r. 1737 ve Vídni, kdež na akad. výtvarných umění malířská svá studia započal; lež již v 20. roce věku svého přišel — neví se jakým osudem — na Volyň a vstoupil tam do řádu trinitářů, věnoval odtud veškerý svůj život povinnostem klášterním a umění malířskému, a nabyl v Polště brzy slavného jména. Z čelnějších prací jeho jmenujeme veškeré fresky v chrámu trinitářů v Brahilově, kteréž pozornost samého krále Stanislava Augusta vzbudily, tak že se r. 1787 do Brahilova jedině za tím účelem odebral, aby malby P-ovy si prohlédl; dále zhotovil P. dva oltářní obrazy v Kamienci, představující *Nejsvětější Trojici* a *sv. Jana Nepomuckého*. Mimo to ozdobil P. výtečnými malbami svými chrámy v Stanislavově, Tomášově a v Lucku, zámek hraběte Czackého v Borumblic a j. P. † v Brahilově r. 1799.

Prechtler Jan Otto, něm. básník, narodil se v Grieskirchenu v Horních Rakousích 21. led. 1813. Od nemajetných rodičů k stavu duchovnímu určen nenastoupil tuto životní dráhu, nýbrž dokončiv studia v Linci a ve Vídni vstoupil r. 1834 do rak. státní služby, v které znenáhla postupuje po odchodu Grillparzera ředitelem archivu c. k. finančního ministerstva se stal. Až do r. 1866 ostal P. v aktivní službě, pak byl na odpočinek dán, ješ nějaký čas v Linci, nyní ale v Štýru tráví. Již co jinoch 16letý napsal romantické drama ve verších *Die blutige Locke*, které na divadle Lineckém dosti příznivě přijato bylo. R. 1836 vydal svou první sbírku básní, již Grillparzerovi věnoval, r. 1844 vyšla druhá sbírka básní jeho; r. 1847 velká romantická báseň *Das Kloster am See*; r. 1849 *Ein Jahr in Liedern*, báseň obsahu časového, a r. 1855 *Zeitlosen*. Mimo jmenované tyto práce básnické napsal ještě: *Die Waffen der Liebe*, dvouaktové drama; *Ifendior*, dramatickou báseň; *Die Kronenwächter*; *Falconiere*; *Adrienne*; *König Heinrich von Deutschland*; *Die Rose von Sorrent*; *Johanna von Neapel*; *Paolo Rocca* a j. dramatické práce.

Překlad, převedení spisu nějakého z původního jazyka na jiný; rozdílné od p-u jest tlumačení, které totéž činí s řečí mluvenou. Překládání má velikou důležitost kulturní, neboť jemu připadá úkol, seznamovati jednotlivé národy se všelikým pokrokem od jiných činěným, aby, cokoliv jinde jakožto výkvět vzdělanosti se objevuje, to sami také v sebe pojali a tak stejně postupovali u všeobecném pokroku časovém. Jest to úloha zajisté čestná, a největší literární koryfeové všech národů neuznávali býti pod svou důstojností, vedle samočinného tvoření snaživati se též převáděním výtečných cizojazyčných spisů do řeči své mateřské. Aniž jest překládání věcí tak snadnou, jak asi mnohý myslí, nýbrž ono jest zvláštním uměním, které, jako každé jiné, vyžaduje přirozené nadání, a také má svou stránku technickou, jejíž obtíže mohou býti přemoženy toliko delším pilným cvičením. Nesmímeť arci o překládání souditi dle jarmarečních prací literárních nádeníků, jichžto nemotorné břídilství tvoří za nynějších dnů pohříchu daleko větší část literární činnosti všech národů. Takové překlady zhotovují se takořka fabricky k vůli výdělku dosti chatrnému, a jakož slouží jen ku pomíjející zábavě čtenářstva, nemají žádné vnitřní ceny a propadají časnému zapomenutí. Naproti tomu jsou však i p-y, které pokládati slušno za díla mistrovská, jichž cena se rovnou se pokládá ceně originálu; než takové jsou ovšem vzácné. — Překladateli třeba především znáti stejně důkladně oba jazyky, z kterého i do kterého překládá, jakož neméně i předmět spisu; on musí se uměti vpraviti v cizí způsob smýšlení, aby originál dobře pojal; on musí uměti podati smysl a ducha jeho, a nikoliv pouhá slova; on nesmí nic vynechati,

nic přidati a nic měniti. Jedná-li se o spis vědecký, musí p. býti především co nejvěrnější, úplně zřetelný a jasný. Poetický p. jest vrch umění překladatelského. Překladatel musí se dovést ponořiti s celou duší v předmět svůj a dát se jím proniknouti a tak nadchnouti, až i sám v témž stavu mysli se nalesá, jako původce originálu, když jej tvořil. V takovém naladění mysli pak překladatel báseň znova ze sebe vytvořuje a takořka druhým původcem jejím se stává. Takovým způsobem povstávají p-y klasické. Komu tento vzácný dar poetické vnímavosti schází, ten není povolán za tlumočníka velikých myšlének a hlubokých citů; v nejlepším případu vyvede jenom dílo uměle strojené, nesoucí na sobě znak nucenosti a nepřirozenosti. Na poetickém překladu žádá se také, aby co možná zachoval i formu originálu; jen tenkráte, kde by to naprosto bylo nemožné, smí se činiti výminka, ale přiměřená obsahu básně. Tak na př. jest pro Angličana nemožno skládati hexametry, a kdyby tedy se jednalo o anglický p. Odyssey, nic by tomu na odpor nebylo, kdyby se stal p. v nějaké moderní rýmované sloce, která by se k dobrodružnému obsahu básně velmi dobře hodila. — V novější době vyhražují sobě mnozí spisovatelé právo ku p-u svých spisů. (Viz ostatně J. Malého pojednání *O překládání klassiků* v *Čas. mus.* na r. 1854, str. 301 a sl.)

Preller Ludvík (v. hl. d.). Po smrti jeho uveřejnil Köhler ještě následující spis: *Ausgewählte Aufsätze aus dem Gebiet der klassischen Alterthumswissenschaft* (v Berlíně 1864); z dřívějších jeho prací dlužno ještě uvésti *Über die Bedeutung des schwarzen Meeres für den Verkehr und den Handel der alten Welt* (v Dorp. 1842).

Premet, stará *Antigonia*, město s pevností v Epiru, v sandžaku Beratském, na levém břehu ř. Vojuše. Má 2 džamije, 2 kostely a 2000 obyv. Zde utrpěl Filip III. Macedonský král porážku od Římanů pod vůdcovstvím prokonsula Flaminia. *Šb.*

Premierlieutenant [premiélliötnân], fr., vlastně první poručík, ve francouzské, v německé a v jiných armádách (v italské *primotenente*), název důstojníka v šarži hned po setníkovi postaveného, v Rakousku nadporučík (*Oberlieutenant*); na rozdíl od *secondlieutenant* (italsky *sollotenente*), jenž jest druhým poručíkem, onomu podřízeným, u nás krátce poručíkem (*Lieutenant*) zvaným. *Čský.*

Přemysl, syn krále Českého P-a Otakara I., nar. 1209, obdržel po smrti staršího bratra Vladislava od otce svého markrabství Moravské, spojil se 1233 se švagrem svým Fridrichem Bojovným, vévodou Rakouským, proti vlastnímu bratru králi Václavu I., po porážce Rakušanů však pokořil se jemu a jest na milost přijat i v držení Moravy ponechán. Avšak r. 1237 podruhé zbouřil se P. z neznámých příčin proti Václavovi, i musil býti znova pokořen. Král Václav i tenkráte odpustil nepokojnému bratru svému, i ponechal mu knížectví Olomúcké a Opavské, s kterýmž on napotom spokojil se až do své smrti 1239. Za manželku měl P. od r. 1233 Markétu Meránskou, kterýžto sňatek však, jak se zdá, zůstal bezdětný.

Preobraženje, klášter v kníž. Srbském, v kr. Rudnickém. Leží na levém břehu řeky Moravy pod pohořím Kablarem. Od koho byl původně založen, není známo. Z nápisu nade dveřmi chrámovými vidí se, že přes 100 let byl pustým, a r. 1811 obnovil jej Nićifor Jeromonach. Okolo kláštera nalézají se roztroušené zříceniny rozsáhlých staveb, z čehož se na někdejší velikost kláštera uzavírati dá. *Šř.*

Preradović (v. hl. d.) † 18. srp. 1872 ve Fahrafeldu u Vöslavi v Dolních Rakousích co generálmajor a brigádník.

Presentovati. Navrátí-li se zběh k svému vojenskému zástupu, nebo přijde-li dovolenec k svému vojenskému oddílu, aby na čas určitý přímo nastoupil službu pod zbraní, bývá zapsán do listiny presenční (*Präsentirungsliste*), což sluje p. zběha, dovolence. Od toho dne vstoupí presentovaný vojín v erární opatřování, a bývá vojenským šatem, bytem a platem, jak pro vojsko ve službě presenční předepsáno, až do svého odchodu na dovolenou, nebo do propuštění podělován. *Čský.*

Přestavlky 1) ves v Čechách v kraji Táborském, okr. Benešovskému, má na blízku vápenné lomy. P. příslušely někdy k hradu Dubé, s nímž dostaly se od Markéty, roz. z Richenberka, vdově p. Václ. z Dubé, r. 1428 trhem p. Perchtě ze Šternberka, seděním na Konopišti, a od té týmž způsobem Jakoubkovi z Bořejova, jehož syn Zdebor hrad Dubou s příslušenstvím prodal r. 1448 Bohušovi Kostkovi z Postupic a na Hrádku. P. zůstaly pak při Hrádku až na naše časy. — 2) P., ves v Čechách v kraji Táborském, okr. Sedleckém, má zámek, pivovár, dvůr poplužní, mlýn a cihelnu. Na někdejší tvrzi, která stávala blíž panského dvora, seděl r. 1591 ryt. Litvín Mitrovský z Nemyšle. V druhé polovici XVII. stol. náležely P. rytířům Šmerovským z Lidkovic, kteří ještě r. 1708 zdejší tvrz obývali. R. 1724 koupil statek P. od Frant. Josefa hr. Černína z Chudenic hr. Jan Josef Vratislav z Mitrovic, a připojil jej k Mitrovicům.

Preuschen August Gottlieb, nar. se r. 1734 v Diethartu v dol. Hesensku, byl církevním radou, a od r. 1792 městským a dvorním diakonem v Karlsruhe, dříve diakonem v Grünstadtu. † 1803. Sepsal: *Essais préalables sur la typométrie ou le moyen de dresser les cartes géographiques à la facon des imprimeurs* (v Karlsruhe 1776); *Denkmäler von alten physich. und politisch. Revolutionen in Deutschland* (ve Frankf. nad M. 1787); *Gemeinnützl. Theorie von Erdbeben, nebst Nachrichten von einem neu erfund. Erdbebenmesser* (v Heidelberku 1789); *Moralische Arithmetik nach biologischen Grundsätzen* (tamt. 1797).

Preuss Johann David Erdmann (v. hl. d.) † v Berlíně 25. ún. 1868. Z pozdějších jeho prací jmenujeme ještě: *Erinnerungen an Friedrich den Grossen in Bezug auf seine Armee* (1854); *Die militärische Richtung in Friedrichs Jugendleben* (1855); *Friedrich der Grosse im siebenjährigen Kriege und in seinen späteren Regentensorgen* (1856); dále rozmanité úvahy historické v časopisech.

Prévost-Paradol Lucian Anatole (v. hl. d.) zavraždil se 21. čce 1870 ve Washingtonu. Ačkoliv byl stálým nepřítelem Napoleonovým, dal se při nastoupení ministerstva Ollivierova od tohoto získati a přijal místo vyslanecké v Spojených Obcí Severoamerických. Však po rozmluvě s Hamiltonem Fishem, bývalým svým přítelem, v níž mu tento nevěrnost k zásadám po celý život zachovávaným a ve veškerých spisech hájeným vytýkal — poznal velikost svého přenáhlení, stal se zadumčivým a pokusil se již 19. čce o sebevraždu, když však překažena byla, zastřelil se třetího dne na to. Z posledních prací jeho vzbudil zejména spis *La France nouvelle* (1868) v celé Francii neobyčejnou sensaci.

Prévôt d' Exiles, Antoine François, franc. spisovatel, nar. 1. dub. 1697 v Hesdinu v Artois, studoval na jesuitské koleji a stal se údem řádu, vystoupil však brzy a vrhl se na dráhu vojenství; ale ani zde dlouho nevydržel a vstoupil do řádu benedik-

tině od sv. Maura. Zdržoval se delší čas v Nizozemsku a Anglii, r. 1734 přišel do Paříže, kde se stal almužníkem a sekretářem prince Contiho. † 23. list. 1763 v Chantilly. V básních svých řídil se vzory anglickými. Psal též romány, jako: *Histoire du chevalier Grieux et de Manon Lescaut* (2 sv., Paříž 1753); *Histoire de M. Cleveland* (6 sv., Utrecht 1732) a j. Jeho *Oeuvres choisies* vydány byly v Paříži r. 1783 a 1811 v 36 svazcích.

Priapeia (*poetarum veterum in Priapum lusus*), titul sbírky 87 malých lat. básniček na Priapa (v. hl. d.), původně bezpochyby nápisů na obrazech a sochách téhož boha. Kladou se do doby květu řím. literatury a připočítávají se předním básníkům. Poprvé vydány byly s básněmi Virgilovými okolo r. 1469 od Sweinheima a Pannartze, pak od Skaligera a Lindenbroga (Padova 1664) a j. Nejlépe v Burmannově *Anthologia latina*.

Priest, Alexis hrabě, syn hrab. Armanda P-a, franc. emigranta a guvernera na Chersonu za císaře Alexandra, nar. se v Petrohradě 1805, po ukončení nepokojů ve Francii vrátil se s otcem do Paříže a věnoval se literatuře. Spřátelív se s vévodou Ferdinandem Orleanským přál této dynastii a byl za svou oddanost poslán co vyslanec do Lisabonu a později do Kodaně. R. 1841 vzdal se činnosti diplomatické, stal se pairem a žil v Paříži. † na cestách v Petrohradě 29. září 1851. Kromě písní a veseloher pro užší kruhy sepsal: *De la royauté* (2 sv.); *L' histoire de la conquête de Naples par Charles d' Anjou* (4 sv.); *Hist. de la chute des jesuites; Etudes diplom. et lit.* (v Pař. 1850, 2 sv.) a j.

Prieur Romain Étienne Gabriel, franc. malíř, nar. se okolo r. 1805 ve Ferté-Gancheru, učil se krajinomalbě u Viktora Bertina a obdržel r. 1833 cenu římskou. Vrátiv se z Italie r. 1836 vystavil od té doby četné vzácné obrazy krajin, z nichž jmenujeme: *Hroby římské* (1836); *Zříceniny Sassenageské, Versailský park, Zpomínky na Italii* (1840), *Hradby římské, Blížící se bouře, Vrch Palatinský, Orlí hnízdo* a j.

Prijedor, Pridor, město v Bosně, v sandžaku Bihackém. Leží v úrodné rovině na pravém břehu řeky Sany, má malou tvrz a 2900 obyvatelů. Vede živý obchod s obilím a železem. V nejnovější době vystavěna jest z Novébo přes P. do Banja Luky (11 hod. od P-u) železnice. P-ská nahije má 5046 pravosl., 1927 katol. a 2631 tureckých mužských obyvatelů. *Sz.*

Prijeljina, ves v kníž. Srbském, v kr. Rudnickém, se 730 obyv. Zde jest sídlo náčelníka okresu Moravského, kostel a škola. Zde se narodil proslavený junák a vojvoda Karadjordjův Lazar Mutap. V okolí P-ny nalézají se bohatá ložiska olověné rudy, kde Srbové v čase prvního povstání (1804—13) potřebné olovo dobývali. Nyní se zde nepracuje.

Příkop průchodní v pevnitelství slove p., jímž obléhající vojsko před střelbou obležených kryté k místu obleženému se přibližuje (*Laufgraben*).

Příludky, ve vojenském pevnitelství český výraz pro approche v. t. *Čský.*

Prim Don Juan, hrabě Reusský (v. hl. díle) účastnil se z Anglie na podzim r. 1867 sjezdu o mír v Genevě a vydal odtud provolání k španělské armádě, které však učinilo tak nepříznivý dojem, že je vláda sama ve svých zájmech rozšiřovala. Léto r. 1868 strávil na blízku Španěl v Portugalsku, a když v říj. téhož roku královna Isabela II. trůnu zbavena byla, vrátil se do Madridu, stal se v prozatímní vládě předsedou ministerstva a ministrem války, v kterýchž úřadech setrval až do své smrti, stihnuvší jej 30. pros. 1870 následkem 27. pros. naň učiněného vražedného útoku a postřelení.

Primát papežský. Dobře sluší rozeznávati p. t. j. přednost římského biskupa — papeže — před ostatními biskupy církve dle dogmatiky a dle církevního práva čili dle původního založení a historického vývinu; taktéž lišiti sluší p. v theorii a v praxi, p. dle pravomocnosti a dle cti, jakož i v podstatných a vedlejších věcech; jinak nelze dostati jasného pojmu o ceně a světlého přehledu o rozličných těch právech papeže v rozmanitých dobách církve. Především vysvítá jasně z písma sv. poměr sv. Petra k apoštolům, jenž byl dle ustanovení Páně i dle svého chování sice prvním mezi nimi; an se však v známých oněch textech mluví o klíčnictví a pastýřství Petrově v církvi, ničeho však o zvláštním učitelství nebo o nějaké vyšší pravomocnosti jeho, dle níž by teprva on ostatní apoštoly ustanovoval, zplnomocňoval a rozesílal: nelze o další nějaké odvislosti neb podřízenosti jejich od něho mluviti. Vůbec nevědí apoštolé, zvláště Pavel, ničeho o takové nějaké přednosti Petrově, jež by nějakou právní vrchní moc nad nimi v sobě obsahovala. A kdežto tento první apoštol sv. Petr a spolu apoštol národů sv. Pavel, oba, mají účastenství v založení a upevnění víry Kristovy v prvním hlavním městě tehdejšího světa, v Římě, proto zakládá se přednost Římské stolice na tomto založení od obou apoštolů, jak o tom máme jistá svědectví hned z druhého století (Klement, Ignác atd.). A proto má p. Římského biskupa jen onen dogmatický základ, jenž se dá dokázati z výroků sv. otců a sněmů církevních od II.—V. stol., a tyto svědčí, jak i papež Řehoř Veliký († 604) dle Nicejského sněmu (325) naznačuje, že jsou patriarchové: Římský, Alexandrinský, Antiochenský, Jerusalemský a Konstantinopolský (od r. 381) hlavními sloupy církve na apoštolských stolicích, a mezi nimi že má sice Římský biskup na stolici Petrově (v západní církvi samotný) přednost, ale že i přes tuto přednost je přece jen prvním mezi sobě rovnými. Proto není ani stopy o nějakém tehdáž juristickém p-u nad jinými biskupy, byť si ho i někteří papežové tehdáž osvojovati již chtěli, a Římský biskup jen v provincii Římské vykonává pravomocnost. Jednotu zajisté kladla stará církev jen v souhlasnou víru v apoštolských církvích (patriarchálních), mezi nimiž Římská, jsouc založená od Petra a Pavla a v hlavním městě celé říše, kamž z celého světa svědectví o ní se scházejí (dle sv. Irenea), nejvýtečnější postavení měla, a sv. Cyprian († 258) v skutku klade důraz na nutnou tuto společnost a jednotu všech biskupů a jich spojení se stolicí Petrovou, ač naproti papeži na svou biskupskou pravomocnost jinak až nad míru byl žárliv. Skutečný juristický p. Říma nad jinými biskupy vyvinul se tedy teprv historicky, počínaje od IV. století, zvláště usnešením na sněmích, nejména v Sardice 347, v Konstantinopoli 381, v Chalcedonu r. 450 atd.; za to citovaný často kanon Nicejský 37tý neb mylně 39tý je patrně podvržený, an tam jich vůbec jenom 20 usavřeno bylo. Proto nepravdivé jest tvrzení papeže Gelasia r. 495, že Řím obdržel přednost nikoli synodalnými nálezy, jak Chalcedonský sněm tvrdil, nýbrž slovem Páně. Teprva v pozdější době, zvláště v středověku, vyvinul se p. v nynějším způsobě, dle něhož papež jest nejvyšším vladařem se svrchovanou pravomocností v církvi, a spolu vrchním pánem všech biskupů. Na Vatikánském pak sněmu (1870) obdařen i absolutní mocí na poli dogmatickém (viz Neomyl-

nost) a výhradní mocí v celé církvi nad každým biskupem i jednotlivým věřícím, tak že by biskupové byli jen jeho zřízenci čili střídníci (*vicarii*). Ale taková pravomocnost, nemajíc základu dogmatického, odporuje původnímu p-u v staré církvi, kdežto papež byl vlastně jen biskupem své diécese Římské a patriarchou západní církve, při tom však spolu, jakožto nástupce na stolici Petrově v hlavním městě říše, předsedou čili přednostou celého sboru biskupského t. j. prvním mezi sobě rovnými, nemaje nad nimi žádné vyšší pravomocnosti. Proto Cyprián píše mu: „bratru, soudruhu," a biskupové synody Karthaginské (418) píšou mu: „pane bratře"; Řehoř Veliký (604) diví se, že mu říkají *papa* (otec), a Tarasius biskup píše mu ještě (787): „bratru a spoluslužebníku panu Hadrianovi, papeži staršího Říma." Středověký názor o papežské pravomocnosti povstal lichým vývodem z některých textů a titulů, dále porovnáním s lenním svazkem a nápodobením světských vladařů zvlášť od XIII. stol., když se stali papežové světskými panovníky, konečně pak podvrženými listinami Isidorovskými, a doveden výstřední stranou papežskou (system papální) a školou jesuitskou (Bellarmin) v novém věku na nejvyšší stupeň, bez ohledu na starší dobu a původní podstatu, účel i potřebu, v níž nebylo řeči o centralisované nebo absorbované moci biskupské v rukou papežských. Proto také obecné sněmy středověké staly se područími papeže, ač episkopální strana v Kostnici a Basilei mocně se tomu spírala a ještě v Tridentě se ozývala. Na základě porovnání poměru, v jakém stojí Kristus (ne Petr) k apoštolům, stojí dle této theorie papež k biskupům, a tak povstal i název jeho náměstek Kristův (místo Petrův, ač litanie dobře praví: náměstek apoštolský, t. j. sv. Petra a Pavla); ale ještě v XI. stol. každý biskup a kněz tak se mohl jmenovati, v staré pak církvi se tak jmenoval jen Duch svatý, a teprv r. 495 vyskytl se výraz ten poprvé na synodě Římské, když volali biskupové: „V tobě vidíme apoštola Petra, v tobě náměstka Kristova." V středověku pak z toho názvu odvozovali všecka práva papeže na nebi i na zemi, obzvláště proti biskupům, ač tito, zejména francouzští, až do r. 1517 jmenovali se přece pořád biskupové z milosti nebo milosrdenství božího, a teprv odtud obyčejně „z božího milosrdenství a z apoštolské stolice milosti" se nazývají. Proto také psal r. 1865 nynější papež Pius arcibiskupu Pařížskému Darboyovi: „Jako se v světské vládě zákonití správcové zemí jmenují úřady, ač král neb císař má bezprostřednou a řádnou plnou moc nad každým poddaným: tak užívá tohoto v pravdě velmi vhodného porovnání andělský učitel (Tomáš Aquinský), když praví: Papež má plnou biskupskou moc, jako král ve své zemi; ale biskupové jsou jednou částí příslušících mu starostí poděleni (*in partem sollicitudinis assumti*), tak jako světské vrchnosti, jež jednotlivým městům jsou ustanoveny." Proto také musí biskupové nyní skládati zvláštní přísahu papeži. Jiný název jest viditelná hlava církve naproti neviditelné, jenž jest Kristus. Název tento také jest pozdějšího původu, dle papálního systemu sdělaný, neboť papež Řehoř Veliký v listu ku Konstantinopolskému patriarchovi Eulogovi ještě praví, že Kristus je hlava a my tělo, kdežto v středověku docela pravili, že papež je hlava a kardinálové údové těla. Ostatně dobře sluší v tomto porovnání si všimnouti toho, že církev není žádné fysické tělo, jehož hlava by nutně s celým tělem týž život vedla, nýbrž že je tělo duchovní (mystické); a tohoto duchovního těla hlavou není papež, nýbrž Kristus, jak dobře sv. Pavel učí; dle nynější nauky však jest papež hlava všech církví Kristových a knížetem, t. j. nejvyšším představeným církve v absolutní moci. Konečně výraz Stolice apoštolská, jehož se nyní vedle papežské stolice užívá, byl název všech od apoštolů založených církví, jež i patriarchálními nazývány (Jerusalém), Antiochie (Petr), Alexandrie (Marek, Petrův žák) a Řím (Petr a Pavel), a Konstantinopole, jíž přidán od sněmu církevního v Konstantinopoli r. 381. Postupem času tedy přenešena byla na papeže nejvyšší zákonodárná, soudcovská a kázní pravomocnost co přibylé čili nabyté právo, jež dříve vykonávali biskupové sami nebo synody, a papež má ho užívati jen v nejnutnější potřebě k zachování jednoty a pořádku v církvi dle zděděné tradice a s pomocí biskupů a sněmů církevních, a jen tehdáž, když by jednotliví biskupové péče své zanedbávali. Srovnej: Schulte *Die Stellung der Concilien, Päpste und Bischöfe vom historischen und kanonistischen Standpunkte. Mit Quellenbelegen* (Prag 1871); pak *Die Macht der römischen Päpste über Fürsten, Brüder, Völker, Individuen nach ihren Lehren und Handlungen seit Gregor VII.* (Prag 1871); Langen *Das vatikanische Dogma von dem Universalepiskopat und der Unfehlbarkeit des Papstes in seinem Verhältnisse zum neuen Testamente, der patristischen Exegese und der exegetischen Ueberlieferung bis zum XIII. Jahrhunderte* (Bonn 1871 u. 1872, 2 sv.); Janus *Der Papst und das Concil* (Leipzig 1869); Ginzel, *Reform der römischen Kirche an Haupt und Gliedern* (Leipzig 1869).

Primić Pasko, zván též Latinić, srbskocharvátský básník, nar. se v Dubrovníku asi r. 1590, † r. 1640, současník Gundulićův a Palmotićův, vydal tiskem r. 1617 divadelní hru *Euridiće;* mnoho církevních a světských děl jeho zůstalo až dosud nevydáno. *Šč.*

Primotenente v. Premierlieutenant.

Primus Antonín, opat Rejhradský, nar. v druhé polovici XVII. stol. v Brně, odbyv studie přípravné vstoupil do řádu benediktinského, byl potom převorem a od 30. pros. 1709 opatem kláštera Rejhradského, kterouž hodnost až do své smrti co nejchvalitebněji spravoval. Vystavěltě znovu krásný chrám Rejhradský, jakož i část prelatury a kláštera tamního, i jiná stavení klášterní a residenci v Ostrovačicích. Jsa sám muž důkladně vzdělaný staral se o vzdělání svých řeholních spolubratří, sbíral knihy, rukopisy a jiné památky historické a umělecké, a vystavěl krásnou síň, v níž uložena jest knihovna klášterní. Sám obírav se tolikéž studiemi historickými a theologickými, zůstavil tři folianty učených svých prací a sbírek, ježto se chovají v bibliotéce Rejhradské; taktéž podporoval co nejhorlivěji muže učené, zvláště řeholní své spolubratry Jana Hána, Prokopa Kroppa a Richarda Schallera v jich studiích diplomatických a historických, z nichž Hán († 1744) a Kropp († 1761) spořádali a důkladně popsali také archiv kolegiátního chrámu Brněnského u sv. Petra. Učený, rozšafný, o řeholi svou i historii domácí vysoce zasloužilý muž tento zemřel 1. ún. 1744. *Ra.*

Prina, Giuseppe hrabě, politik italský, nar. r. 1768 v Novaře, † v Miláně 20. dub. 1814. Dosáhnuv v Turině stupně doktorského stal se náměstkem generálního prokurátora, a r. 1796 svěřeno mu bylo vyměřování nových hranic mezi Francií a Piemontem na základě míru Charaského. Karel Emanuel IV. jmenoval jej r. 1798 intendantem financí, kteréž tehdáž v Sardinsku nalézaly se v bídném stavu. Proto P. nucen byl obtížiti velkými daněmi statky církevní, šlechtické, jakož i boháčů,

čímž však vzbudil proti sobě tak mocné nepřátelství, že již pomýšlel na útěk ze země, když spojené vojsko rakousko-ruské obsadilo Piemont. P. byl co nejrozhodnějším stoupencem Napoleonovým, a proto byl od tohoto povolán do ministerstva republiky Italské jakožto správce financí, v kterémžto úřadě potvrzen i za království Italského. Napoleon jmenoval jej senatorem, velkokřižníkem čestné legie, a povýšil jej v stav hraběcí. Přísnost jeho v úřadě, jakož i snaha jeho, povýšiti prince Eugena na trůn italský, ještě více rozhořčily mysli proti němu, což mělo v zápětí násilnou jeho smrt. Po pádu Napoleonově totiž lid Milánský, podnícen šlechtou, nedbaje prudkého deště amocnil se paláce ministerského a osoby P-novy, strhal mu šaty a smýkal jej po ulici, až konečně jej ubil.

Přistoupim, též Přestoupim, Přistoupím, farní ves v Čechách v kraji Pražském, má farní chrám sv. Václava, jenž byl již r. 1384 farním, školu, synagogu s pohřebištěm a dv. popl. na místě někdejší tvrze. Nade vsí 680 stop nad mořem jsou staroslovanské náspy, řeč. vůbec „Šance sv. Václava." Dle pověsti měl zde sv. Václav své ležení v bitvě s Radislavem, a zde přistoupila prý k sobě ponejprv vojska obou knížat, od čehož název osady P. V XI. neb XII. století daroval zde rytíř Osel, syn Hosy, dvorec benediktinům u sv. Jana Křtitele na Ostrově. R. 1437 dostal se P., ves arcibiskupství Pražského, Janu Tuškovi. Jan Žlutický z Přistoupimi súčastnil se sjezdu v Čáslavi r. 1440 drženého. R. 1505 uvodí se Jindřich Drat, jinak Barták z Přistoupimi; r. 1718 jmenuje se co pán na P-u Václav Vratislav Dohalský z Dohalic. Nyní patří ku panství Kosteleckému nad Černými lesy, knížeti z Lichtensteina náležejícímu.

Přítoka, někdy zvláštní statek, nyní pouze ves v Čechách v kraji Čáslavském; někdy zde byla tvrz. Bruno, biskup Olomúcký, postoupil P. r. 1249 Havlovi z Lövenberka právem manským spolu s Chotúní, avšak již r. 1250 prodal zboží to Klištanovi, opatovi Sedleckému a klášteru jeho za 70 hřiven právem dědičným. V XIV. stol. byl Ondřej Puschhof, měšťan Kutnohorský, pánem na P-ch. Na počátku války 30leté vládl zboží tomu Ladislav Hrobčický, jemuž jest po bitvě Bělohorské odňato, načež je paní Kunhuta z Kuňovic koupila. Od té získal P. Albert Libštejnský z Kolovrat, a prodal je r. 1631 jesuitům Kutnohorským.

Prittwitz 1) Moritz Karel Ernst von (v. bl. d.) nenarodil se 1794, nýbrž 9. ún. 1795. R. 1863 slavil padesátileté jubileum své státní služby a odebral se na odpočinek. Sepsal: *Über allgemeine Landesbewaffnung* a *Über die künftigen Fortschritte und die Grenzen der Civilisation*. — **2)** Karel Ludvík P. (v. bl. d.) † 8. čna 1871 v Zhořelci.

Přívory Dolejší, statek královského města Mělníka a ves na Kokořském potoku, v Čechách v kraji Pražském. Zdejší tvrz byla kolébkou vládyk z Přívor; zejména uvodí se okolo r. 1417 Mikuláš Rys z P-r, a r. 1442. Anna jinak Perchta, vdova po Václavovi z P., a její syn Sigmund. R. 1503 drželi P. vládykové Jan a Fridrich, bratří Hrušovští z Hrušova a na P-rech. Roku 1595 prodali Hrušovští P. Sigmundovi Vančurovi z Řehnic, a jeho potomci Jiří Šťastný Jan a Jindřich r. 1604 obci města Mělníka.

Přívoz (*Überfahr*, lat. *trajectum*), místo pobřežní, kde se přes řeky neb jiné širší vody lidé neb zboží na lodích neb vorech přepravují k břehu protějšímu; také přeprava sama, ano i právo k převážení. P-y s počátku byly nepochybně svobodné, co výjev nutné potřeby pro jednotlivce, kde mělkost řeky nedopouštěla, aby se šlo brodem (*Furth*, *fretum*). Když se jevila potřeba rozšířenější, zřizovaly obce společné loďky neb prámy. Kde i cizí pocestní často přes řeky se přepravovali a hojnější přechod nejen ustanovení zvláštního přívozníka dovoloval, nýbrž i větší výdělek umožnil, tu v mnohých zemích buď vrchnosti gruntovní, buď i stát si hleděl přivlastniti výhradné právo držeti p-y na výdělek. Tak i v Čechách přišlo k předpisu zemského zřízení od 10. kv. 1627 § 14. a patentu od 5. list. 1756 § 2., že veřejné p-y přes řeky za určitý plat se zřizovati mají jen na základě privilegia zeměpanského. Mnohé p-y, před časy od vrchností i od obcí zřízené, ve spojení s pozemnou držebností se propůjčovaly dle urbářů neb dle zápisů emfyteutních do dědičného držení za úrok, laudemium a nezaplatné převážení určitých osob, zboží neb nářadí. Tak na př. bývalý městský p. pod č. p. 127 na Malé straně v Praze, který co emfyteutní majetnost od 1. kv. 1852 vysazen byl za vyvaz. kapitál 8434 zl. 30 k. stř., ovšem bez úředního ustanovení, že by osvobozený p. měl jakési výhradné oprávnění. Tak nazvaný Štěpánský p. při č. 45 přes Labe u Obříství, z kterého se platí panství Obříststevskému úrok 300 zl., a kde panské povozy nezaplatně se převážejí, dle právní povahy, nebyv uznán za majetek urbární neb emfyteutní, ze zřízení vyvazovního vyloučen (r. 1854). Jakmile se po důkladném uvážení všelikých okolností, veřejné tržby a říční policie se týkajících, ukáže, že zřízení veřejného p-u jest potřebné nebo pro obchod prospěšné, má se od úřadů administrativních (vyjímaje okresy pohraničné) dle vynešení c. k. ministerstva tržby od 10. pros. 1851 ku provozování toho p-u jen osobní (tedy ne hromadné nebo obecní) právo propůjčovati podnikatelům spůsobným, hodným a bezpečným, kteří by příhodná vozidla a řádné pomocníky opatřili. Pro bezpečnost obecenstva 20. čce 1800 nařízeno: 1. že přívozní sazby (tarify), aby se nepřestupovaly, mají na tabulkách na obojím břehu vyvěšeny býti; 2. že na obojím břehu ve 3 osadách a sice v hospodách k nahlédnutí pro každého se mají připevniti; 3. že přívozníci nemají převážeti v takovém čase, kde led se láme, neb kde led již úplně jde; 4. že se s připojením stavebního znalce zříditi má vodní kůl ku příslušnému naznačení rozličné výšky vody; 5. že přívozníci pod přísnou pokutou nemají bráti peníze, které má jen zvláštní osoba na břehu vybírati. Než se budoucí správní systém o mýtech cestních i mostních ustanoví, musí se i osobní povolení převozní zatím jen na čas, nejvýše na 5 let propůjčovati, s dokladem, že takový p. nemá býti na újmu zákonním změnám jeho se týkajícím, a že se z té příčiny nižádná náhrada pohledávati neb reklamace činiti nesmí (*Zemský zákonník* 1852 str. 15). Ustanovení p-ů a tarifů na hraničných vodách vyhraženo ministerstvu tržby. Řád živnostenský od 20. pros. 1859 dle úvodního článku V. nevztahuje se ke zřizování stálých p-ů (prámů) na řekách, jezerech, průplavích atd., ani k plavení dříví a k pltnictví (*Flösse*). Že p-y na mnohých místech se stávaly i počátkem pozdějších měst, dosvědčují jmenovitě v Holandsku Mastricht (*Trajectum ad Mosam*), Utrecht (*Ultra trajectum*). Všecky p-y však považovati sluší jen za zřízení prozatímné, dostačující, než se kde obchod zmůže k bezpečnému, vyvýšenému, pevnému mostu, který vodnímu živlu vzdoruje i tenkráte, když p. přes řeky vystouplé a rozbouřené by byl nebezpečným, ano i nemožným (v. Most). Nyní zřizují se i paroplavební p-y. *Fšk.*

Privy council [privy kaunsil], **tajná rada**, jest v Anglii jeden z nejvyšších úřadův, sestávající z princů královských, vysokých úřadníků korunních, dvou arcibiskupů, státních sekretářů, předsedy dolní sněmovny, a z členů, které jmenuje král nebo královna na čas nebo na dobu svého panování. Výbor této rady, skládající se z nejvyššího soudce stolice královské (*chief justice of the king's bench*), z archiváře (*master of the rolls*), místokancléře anglického a několika jiných osob ex officio, zasedá co apelační soud v záležitostech osadních, admiralitních a církevních. Celá tajná státní rada čítá nyní 187 členů, mezi nimiž jsou nejpřednější politikové angličtí. Předsedou jest jeden ministr, zvláště jen k tomu úřadu ustanovený, poslední mezi ministry.

Probluz, farní ves v Čechách v kraji Král. Hradeckém, má farní kostel Všech svatých s hrobkou pánův z Vinoře, jenž uvodí se co taký již k r. 1384, a byl r. 1691 od jesuitův znova vystavěn. Cís. Sigmund zapsal r. 1437 vsi jeptišek Svatojirských v Hradci Králové: Sobětuchy, Třešovice, Střezelice a dv. popl., P. a v Dlouhých Dvořích dv. popl. s dědinami Bořkovi z Miletínka. R. 1457 uvodí se panoše Jan Karas z Probluze a z Teliby. V čas bitvy Sadovské jest P. spálena a kostel kulemi částečně rozbit.

Procházka Matěj, jejž výbor Dědictví sv. Prokopa v Praze r. 1871 v předmluvě k *Listu sv. Pavla ku Galatům*, vyloženého od Fr. Sušila, nazývá patriarchou československého duchovenstva na Mor., nar. se 4. ún. 1811 v Brtnici, městečku u Jihlavy, a navštěvoval do 8. roku místní českou školu. Toho pak roku odstěhovali se rodičové jeho do Jihlavy, kde dán byl do škol úplně německých. R. 1821 vstoupil do gymnasia Jihlavského, r. 1827 do filosofických škol v Brně a r. 1829 do bohosloví tamtéž; r. 1833 posvěcen byl na jahenství (nemaje ještě potřebných ku kněžství let) a poslán za katechetu a kazatele na něm. štaci ve Stallekách, léta pak následujícího byl na kněžství vysvěcen a slavil své prvotiny dne 9. bř. Výtečný biskup Ant. Gindel poslal jej nyní na českou štaci do Čejkovic, městečka u Hodonína, a po půldruhém roku povolal jej do Brna za kooperatora k sv. Tomáši, kde mu uložil, aby první postní kázaní v českém jazyku učinil (r. 1837). Za příčinou porušeného zdraví dán jest téhož roku na štaci méně namáhavou do Komárova u Brna, léta pak 1840 k vlastní žádosti zase na štaci do Zábrdovic u Brna. V Zábrdovicích pobyl kooperatorem do říj. 1850, když jej biskup Arnošt Schaffgotsche za katechetu na vyšší gymnasium Brněnské povolal. Tu přednášel nejprvé náboženství samo, v druhém pak běhu školním už také češtinu, později i filosof. propedeutiku, a někdy pomocným spůsobem také obecné dějiny. Od několika let vyučuje pouze náboženství od třetí do osmé třídy, pak českému jazyku v nejvyšších třídách, podrobiv se v Praze r. 1853 státní zkoušce z češtiny a dosáhnuv potvrzení za skutečného učitele gymnasiálního r. 1857. Na ústavě tomto působil a působí velmi blahodárně na mysli slovanské mládeže ve smyslu národním, jsa jí vždy ochotným rádcem a obětivým přítelem. Slovanské uvědomění vzniklo v něm teprvé v posledním roce bohosloví, když Kampelík jako alumnus do semináře vstoupil. Literární činnost jeho počíná se rokem 1843, když k vybídnutí několika pobožných posluchačů *kázaní na neděli růžencovou* vydati chtěl a v té příčině s prof. Sušilem se seznámil. Pomocí Sušilovou vydal dotčené kázaní, jehož vydání za nedlouho rozebráno bylo, načež r. 1847 je podruhé vydati musil. K vybídce týchž posluchačův jal se pracovati o *knize nábožnské* (posud v rukopise chované). Kniha tato byla mu hlavním cvičištěm v češtině, an Sušil k němu po celý rok docházel a slohové poklésky opravoval. Tak se připraviv založil k žádosti členův jednoty katolické r. 1849 církevní list *Hlas jednoty katolické*, jehož redaktorem byl. Stav se katechetou odevzdal redakci P. Fr. Poimonovi; však nepřestal býti po všecka léta až do nynějška hlavním spolupracovníkem jeho, jenž, nyní (1873) jménem *Hlas* v 25. ročníku vychází a jak úvodní články, tak církevní zprávy z péra P-kova v sobě chová. Jako učitel češtiny přeložil pěkným hexametrem *první zpěv Odyssey* na jazyk český do *gymn. programu* Brněnského na rok 1855. Z tohoto pole činnosti odveden byl bezděčně návalem prací jinorodých. Prohlížel a opravoval rukopisy, jež vydati mělo Dědictví sv. Cyrilla a Methoda, r. 1850 od několika kněží, mezi nimiž P. stanovy vypracoval, založené. *Životopis sv. Jana Kapistrána* jest z větší části, zejména v částech z původních pramenů čerpaných a ponejprv uveřejněných, práce P-kova. Do kalendáře *Moravana*, týmž Dědictvím vydávaného, napsal mnoho článkův jak prosou tak veršem. Do církevního listu *Cyrill a Method*, od Jiřího Slotty redigovaného, přispíval články filosoficko-náboženskými a básněmi, z nichž *Palma* do *Čítanky* Jirečkovy vzata. Do *Světozoru*, do *Pražských Novin* a jinam podával zprávy a recense, tak na př. *O národních písních moravských* od Sušila sebraných a o básních jeho. Beatifikace kněze moravského Jana Sarkandra, jež dne 6. kv. 1860 v Římě prohlášena byla, zavdala Dědictví Cyrillo-metodějskému příčinu, aby uložilo P-ovi sepsání obšírného životopisu tohoto blahoslavence. Sebrav všecky potřebné prameny a shledav místa činnosti Sarkandrovy sepsal *životopis* ten, a opatřil jej tak obšírným úvodem (o dvoustoletém zápasu nábož. na Moravě a v Čechách od Husa až do bitvy Bělohorské), že životopis, ač nejobšírnější ze všech vydaných, pouhým přídavkem k úvodu se býti zdá. Obšírný spis tento (1118 stran), vynikající jak svědomitým badáním tak formou nad míru pečlivou, vydán byl r 1861. Téhož roku vydal stručný *životopis Stanislava II. Pavlovského*, biskupa Olomouckého, posledního to knížete církevního na Moravě, který ještě česky psal († 1598). V témž roce přestál také bouři, která se naň sesula židovsko-německými časopisy a vyšetřováním za tou příčinou, že se opovážil vedle německých a latinských zpěvů při bohoslužbách gymnasijních zavésti také zpěvy české, kteréž zařízení přes všechen odpor až do té doby se zachovalo, kdy v Brně zvláštní české gymnasium se založilo. Tou dobou vymohl si také dovolení, aby slovanští žáci náboženství ve své mateřštině odříkávati směli. K tomu konci sdělal P. následujícího roku *překlady učebných knih nábož. pro pět tříd* (od III. do VII.) a rok později *pro osmou třídu*, kteréž překlady si žáci litografovati dávali. Poněvadž r. 1863 pro třetí a čtvrtou třídu nové knihy zavedeny byly, musil práci tu opakovati, a teprvé r. 1865 dokonány všecky tyto překlady. Vyšly pak u Kobera v Praze pod těmito názvy: *Katolická mravověda*, dle Dr. K. Martina 1864, druhé vydání chystá r. 1873 k tisku, *Dějiny církve Kristovy* dle Dr. Jos. Fesslera (se značnými doplňky a dodavky z dějin českých od překladatele, 1865 a 66, dva díly), *Dějiny zjevení božího v starém zákoně* (1866, druhé vydání 1878) a *Dějiny zjevení božího v novém zákoně* (1866, druhé vydání r. 1873). Že nenapsal původních děl náboženských, stalo se proto, že dotčená něm. díla ode všech rakouských biskupův autorisována a za pravidlo vy-

stavena byla, od něhož uchylovati se katechetům nedovoleno. Při této namáhavé činnosti psal neustále články do různých časopisů, nejméně náboženských, nejvíce do *Hlasu Brněnského*; do *Národních Listů* podal delší rozpravu *Hrob Moravana v horné České*; do *Mor. Orlice* a do Jahnových *Obrazů života* psával zprávy literární a články historické. R. 1866 vydal novelu *Ochrana Marie*, zvláště otištěnou z *Hlasu*, a připojil k ní vypravování o vpádu tatarském do Evropy a na Moravu, do něhož *Jaroslav z Rek. kral.* vetkán jest. Mimo to sepsal mnoho příležitostných básní, z nichž některé tiskem vyšly jako: *Uvítání c. k. Veličenstva Františka Josefa a Alžběty císařovny o nejvyšší Jejich návštěvě v Brně dne 1., 2. a 3. čna 1854*, pak *City ctitelův důstojného a velezasl. p. Fr. Sušila, prof. theologie o jeho 50. jmenovinách dne 16. čna 1854* atd. Na základě ruských pramenův napsal do *Časopisu katol. duchovenstva* v Praze obšírnou správu *O rozkolnících ruských, O duchoborcích a jiných rozkolnících ruských*, pak správu o ruském církevním listu *Christijanskoje čtenije*. Také církevní list *Blahověst* obsahuje mnohé práce P-ovy, mezi nimiž obšírnou histor. úvahu o inkvisici. Od r. 1866 podává řadu obšírných prací přírodo-filosofických do *Časopisu katol. duchovenstva*, z nichž každá sama pro sebe dosti značnou knihu tvoří, zejména *Materialismus a křesťanství* (1866, 1867), *O darwinismu* (1868, 69, 71), *O astronomii* (1870), *Otázka dělnická* (1872). V letech 1870 a 1871 napsal mnoho paedagogických článků do *Hlasu* Brněnského, a r. 1872 vydán odtud zvláštní otisk četných článků na 72 str. pod názvem: *Slovo studující mládeži.* R. 1871 vydalo Dědictví sv. Prokopa v Praze obšírný od něho sepsaný *životopis Fr. Sušila.* R. 1869, v němž Sušil, první starosta Dědictví sv. Cyrilla a Methoda, umřel, povýšila ho důvěra veškerého národního duchovenstva v čelo téhož spolku za druhého starostu a nástupce Fr. Sušila. *Ük.*

Procházka, rodina svob. pánů **1)** Josef, nar. 8. čna 1770, krajský hejtman Kouřimský, pak místopředseda guber. v království Českém, skutečný tajný rada, nejvyšší písař zemský král. Českého, pojal 1800 za manželku Johannu roz. v. Gallus, která † 1823, v druhé manželství vstoupil s Jeanettou roz. Pehing van Šablensach. Zemřel 8. srp. 1844. Stal se rytířem a obdržel inkolát český 1818, povýšen na svobodného pána 1836. Byl pravý Staročech a věrný národovec, který s vlasteneckým smýšlením svým před nikým se netajil. Co výtečný úředník byl obzvláštním miláčkem císaře Františka. Děti: **2)** Karel, nar. 7. dub. 1801, c. k. gubernialní rada a okresní hejtman v Klatovech. † 28. čce 1851. Měl za manželku Johannu roz. v. Dalquen (nar. 3. září 1800), s níž měl syna Karla Jana, nar. 22. září 1829, sekretáře při c. k. českém místodržitelství, zemřel r. 1867. Manželka Jakobina Teresie, roz. Schwenk v. Rheindorf, nar. 11. říj. 1737. — **3)** Heřman, nar. 8. srp. 1805, nadporučík na odpočinutí, † ok. 1865. — **4)** Jaroslav, nar. 17. září 1808, c. k. major na odpočinku, † 6. ún. 1862. Manželka Maria Valburga, roz. svob. sl. Schneeburg zu Salahaus u. Platten, nar. 10. ún. 1809, provdaná 4. čce 1836. Děti: Otakar, nar. 1. máje 1837, c. k. nadporučík v 2. pluku inženýrském. Berta, nar. 16. říj. 1839. Arthur, nar. 20. bř. 1842. Gottfried, nar. 24. list. 1850. — **5)** Josefina, nar. 16. bř. 1810, provdána 20. čna 1836 za Felixe Brachta, statkáře v Texasu. — **6)** Otakar, nar. 26. říj. 1811, c. k. generálmajor a divisionář v Košicích, zasnouben 24. led. 1842 s Harrietou Leopoldinou (nar. 24. září 1826), dcerou lady Stuartové de Decies, peeresky velkobritanské, na Dromaně v Irsku, spisovatelkou anglickou. Děti: Paulina Harriet Johanna, nar. 9. pros. 1842. Harry Dudley Viktor Patrik Jaroslav, nar. 24. říj. 1846, c. k. nadporučík.

Prokesch-Osten, Antonín svob. pán (v. hl. d.), byl jmenován v posledních letech polním zbrojmistrem a dán r. 1872 na odpočinek. Jeho díla *Geschichte des Abfalls der Griechen* vyšlo do r. 1867 šest svazků.

Prokop Jos. A., čes. zpěvák a dram. herec, nar. se r. 1809. Věnovav se záhy umění dramatickému proslul své doby pěkným barytonovým hlasem a zpíval po divadlech německých, ano i v Paříži a v Londýně. R. 1841 stal se členem dvorního divadla v Karlsruhe a žil později 1844—47 v Brémách, v Drážďanech a ve Vratislavi. Po těchto cestách cizinou vrátil se do Čech a zřídil si tam českou kočující společnost, s kterouž v Chrudími, v Litomyšli, v Králové Hradci, v Telči, v Brně, ano i ve Vídni hrával; netečností tehdejšího obecenstva však byl přiveden brzy na mizinu a † 1862 v nedostatku v Červené Řečici.

Prokopčanji Teodor, plodný srbský novelista, nar. r. 1818, † v led. 1859 v Subotici. Sepsal mnoho novel a přeložil r. 1846 Josikův román *Lakomstvo*. Mnoho prací zůstavil v rukopise. *Šl.*

Pronásledování křesťanů slove utrpení, kteráž křesťané, najmě katoličtí křesťané, od Židů (až do jich rozptýlení), od pohanů a mohamedánů až do dneška snášeti museli za tím účelem, aby byli potlačeni a vyhubeni. Příčiny nebývaly vždy náboženského, nýbrž i politického i sociálního rázu. Židé zavraždivše Krista, že se činil králem, nestali od pronásledování učedníků jeho, až pak jáhen Štěpán vyloživ ve schůzi Cirenských a Libertinských, že písmo St. Z. toliko Kristu svědčí, ukamenován byl, načež i jiní křesťané jsou věznění (*Sk.* 6, 8 atd.). Za kralování Herodesa Agrippy utracen byl Jakub větší, Petr do žaláře uvržen, později z rozkazu nejvyššího biskupa Annana asi r. 60 byl Jakub menší ukamenován. Poslední pronásledoval z Židů křesťany Bar-Chochba, muče je a vraždě, poněvadž nechtěli se súčastniti povstání proti Římanům (132—134). Potom toliko štvalo se z jich strany u pohanů a mohamedánů. — Římané nazývali křesťany *odium humani generis*, nemohouce ani snésti ani vyvrátiti odpor učení křesťanského proti náhledům svým. Vinili je především z neznabožství, zrušení života mravného, z velezrady; ovšemť křivě. První z panovníků Římských pronásledoval křesťany Klaudius (53), pak Nero, (64—68), svádějě na ně vinu požáru města Říma; tenkrát skonal Petr na kříži, Pavel byl sťat, r. 67 Domitian (94—96) poplašen učením o království Kristovu, které po celé zemi má rozšířeno býti, dal jímati a do Říma vléci příbuzné Páně, však shledav je býti chudé a sprosté, poslal je do Palestiny nazpět; ale zámožné a úřadem a důstojností vznešené Římany, hlásící se ku Kristu, smrtí, vyhnanstvím, otroctvím, oloupením o veškeré statky těžce týral. Trojan (98—117) rozkázal, by sice nepátralo se po křesťanech, však kdo žalován a překonán jest, že je křesťan, ať se trestá. (*Plin. Epist.* X., 42. 43.). Aelius Hadrianus (117—138) popustiv zprvu vášni luzy nucena se viděl později, přísně dusiti násilí zbouřené luzy proti věřícím, kterouž ani Antoninus Pius (138—161) nedovedl ukrotiti, neboť příčina zemětřesení, požárů, moru a jiných tehdejších nehod tomu se přičítala, že křesťané nedbají bohův. Markus Aurelius (161

—180) hrozné rozkazy proti křesťanům vydal (Polycarp, Photinus, Justin, Athenagoras, legio fulminatrix). Syn jeho Commodus pokoj přál křesťanům, za to Septimius Severus r. 203 vydal zápověď, aby žádný křesťanskou aneb židovskou víru neopovažoval se přijmouti. V III. stol. vykládaly se náhledy pohanské duchovněji a mírněji, odkud i s křesťany mírněji se jednalo; ano císař Severus Alexander ctil Mojžíše a Krista spolu s Apollem a Orfeem, a nad vchod do paláce svého dal napsati: „Co nechceš, aby kdo činil tobě, nečiň i ty jemu.“ Vrah jeho Maximinus Thrax (235—238) týral křesťany již proto, že jim předchůdce jeho byl přál, zvláště ubližoval kněžstvu. Za Gordianů (238—244) požívali věřící opět pokoje, ano Filip Arab (244—249) jim přál. Messius Decius (240—251), chtě zastaviti rozpadnutí říše jedinou vírou, velel křesťany nejukrutnějšími prostředky přiměti k obětování. Ač mnozí věřící raději volili smrt za příkladem biskupa svého Fabiana, přece mnozí odpadli aneb se vykupovali od obětování. Valerian (253—259) po čtyry léta šetřil křesťanů ano i ke dvoru svému přístupu jim přál; než překonán milkem svým Makrinem r. 257 velel vyhnati ze země duchovní a netrpěti žádných schůzek věřících; r. 258 pak rozkázal ihned potratiti všecky biskupy, kněze a jahny; kdo ze senátorů aneb rytířů byl by křesťan, měl důstojnosti i jmění zbaven, a setrval-li, stat býti; ženy vznešené pak oloupeny a vyobcovány byly. Syn jeho Gallienus (259—268) smiloval se opět nad křesťany. Taktéž Diokletian (284—305) nezdál se býti jim nepřítelem; až později pohnut zetěm Galeriem císařem, r. 298 vydal rozkaz, že každý vojín musí obětovati; r. 303, že mají křesťanští chrámové až do základů se roskotati a písma svatá spáliti, čímž byl v Nikomedii začátek učiněn. Nedlouho na to dal Galerius všecky starší církevní okovy spoutati a k obětem nutiti, což konečně i o všech věřících nařídil, sváděje příčinu požáru v paláci císařském na křesťany. Týrání a vraždění křesťanů toho času nedá se ani vypsati, zvláště v Egyptě se zuřilo proti nim; toliko cesar Konstantius Chlorus v Britanii, Galii a Španělích mírnějším se prokázal. — Co Julianus Apostata (odpadlík) proti věřícím podnikal, bylo více duchovního a čestného spůsobu, odjímaje křesťanům veliké příležitosti ke vzdělání, zbohacení a povýšení, a rozdmychuje různice mezi nimi. — V Persii šířilo se křesťanství volně až do IV. stol., že snad nebylo tam města, v němž by křesťanské obce nebylo bývalo; hlavou církve byl tam biskup v Ktesifoně a v Seleucii. Když ale náboženství křesťanské v Římské říši za státní jest povýšeno, vedly politické příčiny k dlouhému a hroznému p. k., při čemž ovšem magové a Židé zášti podněcovati neopomíjeli. Král Japur II. dal r. 330 jen několik křesťanů utratiti, než r. 338 roskázal všecky, ať by byli stáří, stavu a rodu jakéhokoli, zavražditi, načež po 10 dní krev křesťanská se prolévala, až konečně ukrutný rozkaz toliko na kněze, mnichy a jeptišky byl obmezen. Ač po 40 let pronásledování toho s velikou zuřivostí zvláště magové podněcovali a prováděli, nepodařilo se přece křesťany vyhladiti, jimž z Japurových nástupcův Jezdežerd I. opět velice přál. Pročež tím žalostnější byla přehnaná horlivost biskupa Abdaše, který r. 418 dal chrám pohanský roskotati a zpíral se jej opět postaviti, začež všickni křesťanští chrámové jsou pobořeni, a Jezdežerdův nástupce Bahram V. (420—440) se za oprávněna měl, týrati křesťany nejukrutnějšími mukami, tak že ku př. mnozí se svázanýma nohama a rukama do jam hlubokých myšmi a krysami naplněných jsou házeni, aby za živa od nich sežráni byli; jiným opět též za živa oud po oudu byl utínán atd. Konečně obměkčil Bahrama biskup z Amidy Akacius, který r. 422 za zaprodané stříbrné a zlaté obřadní náčiní 7000 zajatých Peršanů od smrti hladem vykoupil, ale syn Bahramův Jezdežerd II. pronásledoval církev opět až do r. 450. Vyhubení katolické víry a církve v Persii podařilo se teprv Nestorianům, kteříž vyhnaní z Římské říše sem se utekli. — Na západě nastalo v túž dobu ariánské pronásledování věřících za císaře Valence, a pak při šíření se moci Vandalů a Gothů, tak že velmi často, zvláště r. 450 a 471, netoliko víra a církev, nýbrž i všecko dobré a blahé působení a zřízení, křesťanstvím v lidstvu po dlouhé věky zjednané, v nebezpečí plné záhuby přišlo. Když se spojil Attila s Geiserichem, a tím Arianė byzančtí s Vandaly a Visigothy, třásl se celý křesťanský svět pravověřící. — K těmto pohromám přidružilo se mahomedánské hubení církve. Ač s počátku mahomedané křesťany snášeli, brzy zakazovali jim nové kostely stavěti, žádali přístup ku chrámům křesťanským, kdykoli se jim zlíbilo, nutili věřící, aby je na cestách po 3 dni častovali, nikdy proti koranu ani nešpetli, každého mahomedána u veliké úctě měli, aniž komu bránili neb ho zrazovali k islamu se hlásiti, a nižádná vyznamenání nenosili. Než na tom nebylo dosti, za mocných kalifů svých divoce se zbraní chopili a v krutých válkách vítězíce Fénicii, Palestinu, Armenii, Mesepotamii, Cyprus, Rhodus, po smrti Jezdežerda II. Persii, pak i Egypt a celou severní Afriku, ano r. 713 i Hispanii, a konečně v IX. stol. též Sicilii a jižní část Italie vydobyli; právě ty krajiny, v kterých nejen náboženství ale i umění křesťanské roztomile skvětalo, a kdež nyní, vyjma evropskou těchto zemí část, velmi pořídku křesťany najdeš, a ti jsou za pozdějších dob přišlí a žijí tam pod ochranou mocnářů evropských. Velké množství mučedníků čítá dojista církev z těch dob, kteří pro víru svou se byli obětovali; však i velké poklady umění křesťanského na písmech svatých, na spisech sv. otců, stavbách, malbách i řezbách a p. v. za nenahraditelně ztracené oplakává. — Více méně v každém národě a každé krajině pronásledovali se hlasatelové víry Kristovy; než i to vyznati sluší, že mnohdy přepych, lakota, vládychtivost i ukrutnost křesťanův, jich panovníkův a kněží nemalou toho vinu nesly. Až dosud se vraždí vyznavači a hlasatelé víry Kristovy od národů jak civilisovaných (Číňanů, Japonců) tak i divokých (ostrovanů australských), k nimž zavítali v nejlepším úmyslu, aby s vírou i požehnání a užitku vzdělanosti účastny je učinili.

Propiac, Catherine Joseph Ferdinand Girard de, spisovatel a hud. skladatel franc., nar. v Dijonu r. 1759, † v Paříži 31. říj. 1823. Pocházeje z rodiny šlechtické byl pečlivě vychován, se zvláštní pak zálibou pěstoval hudbu a vyznačil se několika komickými zpěvohrami, které se s úspěchem provozovaly v letech 1787—90 v Comédie-Italienne, zejména: *Isabelle et Rosalva* (1787); *Les trois déesses rivales* (1788); *La continence de Bayard; La fausse paysanne* (1790). Byl též šťastný skladatel romancí a písní, které uveřejnil v sborníku *Chansonnier des Grâces*. R. 1791 vystěhovav se z Francie sloužil ve vojšti prince Condé, žil pak několik let v Hamburku, a obdržev za konsulátu dovolení k návratu do vlasti stal se archivářem v Seinské prefektuře. R. 1815 vyznamenán křížem sv. Ludvíka. Co spisovatel nemá žádné váhy, ačkoliv byl velmi plodný; psalť romány, průpravní spisy, překlady a j.

Proporce, v hudbě tolik co poměrnost rozličných tonů dle *téže* míry, kterážto zakládati se může buď v počtu záchvěvů vzduchu v téže době, nebo v rozdílné délce zvučícího tělesa. Řeknu-li na př., že poměr kvinty čisté jest 3 : 2, rozumím tím tolik, že, rozdělím-li zvučící těleso, vydávající základní tón, na tři díly, dva takovéto díly vydají jeho kvintu, aneb že v téže době, v které základní tón dva vzdušné záchvěvy vzbudí, kvinta jeho tři záchvěvy vymáhá.

Propriety (z lat. *proprietas*, příslušnost, vlastnictví) nazývají se ve vojenství všecky vojákovy příslušnosti a maličkosti, jichž pro svou domácnost ve vojárně, k čistění oděvu i koní, má zapotřebí, a jimiž se z tak zv. závdavku (*Handgeld*) při vstoupení ve službo presenční sám opatřiti musí. *Čký.*

Propust (něm. *Abschied*) nazýváme listinu, jenž se vojínovi vysloužilvšímu léta zákonem ustanovená (u nás v Rakousku 3 léta v službě presenční, 5 let v záloze a 2 léta v zemské obraně) představeným velitelstvem doručí; odtud propuštěnec, *verabschiedeter Soldat, Abschieder.* *Čký.*

Proschko Frant. Isidor, něm. spisovatel, nar. se 2. dub. 1816 ve Vyšším Brodě v Čechách. Gymnasium studoval v Budějovicích, kde žil po celou dobu svých studií v domě matky pozdějšího publicisty Frant. Schuselky. Po skončených studiích gymnasiálních odebral se do Prahy a oddal se tam studiu práv, po jichž skončení vstoupil r. 1842 jako konceptní praktikant k policejnímu ředitelství v Linci. R. 1847 byl jmenován policejním komisařem a 1850 koncipientem u místodržitelstva Horno-Rakouského. R. 1857 byl promovován ve Vídni na doktora veškerých práv, a stal se r. 1861 vrchním policejním komisařem, byv zároveň přesazen do Štýrského Hradce. Tam žil až do r. 1867, načež byl povolán v téže hodnosti do Vídně, kde posud působí. Vedle úředního svého zaměstnání rozvinul **P.** již záhy neobyčejnou činnost literární a vynikl co románopisec a co spisovatel pro mládež. R. 1849 uveřejnil první větší básnické dílo *Fels und Aster*, s tendencí nábožensko-vlasteneckou, kteráž i ve většině ostatních jeho spisů převládá. Byv r. 1853 jmenován sekretářem horno-rakouského musea, obrátil svůj zřetel k domácím dějinám této země a sepsal *Darstellung des ersten oberösterreichischen Bauernkrieges unter der Anführung Stephan Fadingers.* V letech 1849—53 uveřejnil četné menší spisy pro lid a pro mládež prosou i veršem, a r. 1854 vyšel v Kobrově *Album* první jeho historický román z doby franc. konsulátu a prvního císařství, nazvaný *Die Höllenmaschine* (2 sv.), jehož některé částky byly i do jazyka franc. přeloženy. Druhý jeho historický román *Ein deutsches Schneiderlein* (2 sv.) z doby třicetileté války vyšel tiskem v témže Kobrově *Album* r. 1856, a za ním následoval r. 1857 zajímavý historický román *Jesuit* (2 sv.) z doby obléhání Prahy skrze Švédy r. 1648. Z dalších jeho spisů jmenujeme: historické romány *Die Nadel* (1858, 2 sv.); *Pugačev* (1860); *Ein böhmischer Student* (1861, Kober); *Der letzte der Rosenberge* (ve Vídni 1861); *Der schwarze Mann* (1867, 3 sv.); *Ein Hexenprocess* (1866, ze života hvězdáře Jana Keplera), *Ein Admiral Napoleons* (1866) a *Erasmus Tattenbach* (1870, 2 sv.). Mimo to psal mnohé menší spisy prosou i veršem, vztahující se k dějinám Horních Rakous a Štýrska, a vydal r. 1859 monografii *Geschichte des Cistercienserstiftes Hohenfurt in Böhmen.*

Pross Fridrich, mathematik a spis. něm., nar. se r. 1793 v Schlinsgrundu, byl postupně zeměměřičem (1819), vrchním geometrem (1821) a trigonometrem (1823) u virtemberské zemské vyměřovací komise, r. 1828 stal se reálním učitelem v Biberachu a r. 1835 professorem na polytechnice v Štutgartu. † 1852. Sepsal: *Anfangsgründe der theor. und pract. Geometrie* (v Biberachu 1833); *Lehrbuch der pract. Geometrie* (v Štutt. 1838); *Lehrbuch der ebenen Trigonometrie und Polygonometrie* (tamtéž 1840); *Die pract. Geometrie ohne Instrumente* (tamt. 1844) a j.

Protectores cardinales. Jest pravidlem v církvi, aby z každého státu, z každého národa a jazyku některý kardinál v radě papežské zasedal. Poněvadž pak tito mravy a obyčeje, zákony i zřízení svých zemí a národů dobře znají, a tím samým způsobni jsou nad jiné, aby u záležitostech vládních i církevních své vlasti podali aneb zjednali zprávy spolehlivé: protož od nich požaduje papežský stolec rady v náboženských příčinách jich vlasti a národa, požaduje úsudky o hodnosti navržených neb jmenovaných biskupů a arcibiskupů, slovem, podává jim příležitosti, zastupovati zájmy a potřeby států a národů, z nichž pocházejí. Odtud slovou **p.** *nationum*, zástupcové národů. Než posud tak daleko ještě se nedospělo, aby z každého národa a státu katolického zasedal úd jeden ve sboru kardinálském, pročež bývá mnohý kardinál zástupcem více států; též bohužel, že **p. c.** doposud hlavně jen vlády se zastávají, a že často lid a potřeby jeho neznámy bývají mnohému z jich zastupitelů, z jiných jazyků a krajů rodilých.

Protić 1) Jiří, nar. se v Bílé Crkvi r. 179[illegible], kde jeho rodiče ze Srbska pocházející usedli byli. Odbyv nižší školo ve svém rodišti odešel do Bělehradu na tehdy otevřenou vyšší školu, jejímž ředitelem slavný srbský filosof Dositej Obradović byl. Zde přiučil se jazyku řeckému a německému. Když kníže Miloš Obrenović r. 1815 podruhé národ srbský proti Turkům pozdvihl, nalezal se **P.** též v řadách bojovníků za svobodu, a po ukončení boje stal se nejdříve sekretářem a později údem národního soudu. R. 1829 byl **P.** zvolen do deputace, která v Adrianopoli sultánovi přání národa Srbského přednesla, a r. 1833 byl údem komise, která konečné ohraničení Srbska provedla. R. 1835 jmenován byl ministrem nitra a r. 1839 nejvyšším ředitelem vojenského komisariátu, a brzy na to stal se ministrem zahraničných věcí. Nepokoji r. 1842 v Srbsku vypuklými přinucen byl i **P.**, co věrný přívrženec dynastie Obrenoviců, opustiti Srbsko, a žil v Rakousku až do r. 1857; téhož roku obdržel dovolení k návratu do Srbska, a trávil poslední dny svého života pokojně v Bělehradě. † 25. list. 1855. Za svého pobytu v Rakousku přeložil (z Hermana) a vydal *Ustavnik srbski* (1851). — **2) Petar P.**, podplukovník dělostřelectva srbského, nar. se v bř. 1825 ve vsi Negrišorech v kraji Čačanském, kde byl otec jeho duchovním. R. 1836 dal jej otec do Kragujevce na gymnasium a později r. 1841 na lyceum. R. 1842 zanechal **P.** studií a stal se praktikantem v kanceláři. Po čtyrech letech byl r. 1846 v Bělehradě od vlády srbské do Berlína poslán, by tam vyššího vojenského vzdělání nabyl. Po uplynutí šesti let navštívil veliká vojenská centra Mety a Woolwich, a na zpáteční cestě i Lutich; načež vrátiv se v září 1852 do Bělehradu stal se professorem na vojenské akademii. V únoru 1853 přesazen do Kragujevce a r. 1854 ustanoven za direktora dělolijny. V tomto postavení vyvinoval rozsáhlou činnost, on byl prvním domorodcem, který se u vedení tak nákladného závodu uvázati mohl. R. 1857 jmenován byl **P.** dělostřeleckým kapitánem, a 29. září 1858 majorem. R. 1861 stal se náčelníkem odboru technického při

ministerstvu války, a r. 1862 povýšen za podplukovníka. † v Bělehradě 1863. *Sč.*

Protoëvangelium, původní evangelium. Pro nápadnou shodu tří prvních evangelií, sv. Matouše, sv. Marka a sv. Lukáše, kteřiž také z té příčiny synoptiky se nazývají, připadli mnozí učenci na domněnku, že všickni tři podle jednoho od nich rozdílného, v aramejské řeči složeného spisu svá evangelia uspořádali. Tento první, jako základní spis o životě, učení, smrti a oslavení Páně slove jím p.; z toho pak ponechávali prý, čili k němu přidávali spisovatelé řečených tří evangelií podle zkušenosti a paměti buď své vlastní (Matouš) aneb očitých svědků, k nimž se přidružili (Marek, Lukáš). Toho náhledu jsou Clericus a mnozí protest. učenci, z těch pak někteří tvrdí, že snad evangelium Markovo (nyní ovšem toliko v překladě zachované) je p., poněvadž u porovnání s Matoušem a Lukášem má jen 27 vlastních veršů. Skladatel evangelia Matouš přidal prý blahořeči Páně, jež měl zaznamenané, a Lukáš rozvedl dle jiných zpráv a spisů, kterýchž tehdáž již vícero bylo, co se v Markově evangeliu stručně povídá. — Eichhorn pak myslí, že originál aramejský hned se překládal, a že překladatelové jej měnili, odkud 11 změn uvádí. Jiní kritikové se domýšlejí, že nejdřív se spisovaly řeči Páně, aby z paměti neušly, neboť nejvíce záleželo na nich, poněvadž od panujících v týž čas náhledů velice se lišily; (ovšemť psaly prý se jak je spisovatel pochopil); ale události života, působení a oslavení Páně uchovávaly prý se v živé paměti neustálým jich od apoštolů vypravováním a dovoláváním. Dle toho bylo by původní evangelium ústní (Gieseler, Eckermann); časem pak potřebě ten i onen evangelista vyhověl, sepsav co se povídalo a použiv více méně řeči Páně. Na původní ústní podání též staví Strauss náhled svůj, že vypravování o Kristu v ústech lidu pozenáhla se změnilo v mythologické bájesloví a dovozuje, že co se v evangeliích píše, doslovně-li se to beře, nemožné jest. Hojná jest literatura, obsahující jména slavných učenců všech národů, kteří tyto náhledy vyvrátiti usilují. Viz čl. Evangelium; Evangelisté; pak čl. Jan, Lukáš, Marek, Matouš v hl. díle.

Protopresbyter, vůbec protopop zvaný, jest člen hierarchie ruské mezi biskupem a popem položený, tolik asi co arcikněz, biskupský vikář (střídník), děkan (na Moravě). Při každé katedrálce bývá takový p. ustanoven; též i při značnějších kostelích ve větších městech, kdež více popů přísluhuje; pak se i každé biskupství (eparchie) na několika částí rozpadá, které se zvláštním p-ům k dohlídce podřizují (vikariáty naše). Jsouť p-ové u věcech při a kázně jako první instancí. P. nosí zvláštní roucho epigonaticon zvané na vyznamenání, a zastává nejvyšší úřad, na nějž neklášterník dosazen býti smí.

Proud, fr. *colonne*, něm. *Kolonne*, sluje ve vojenství onen útvar zástupu, v němž množství při pochodu na užším území, v úvozech, cestách, silnicích, v řadách buď po dvou (dvojstup, *Reihen-Kolonne*), po čtyřech (čtyrstup, *Doppelreihen-Kolonne*) nebo ještě u větších četách a oddílech po 10—25 (proud oddílový, *Abtheilungs-Kolonne*) za sebou kráčejí. Tento posledně jmenovaný útvar bývá také nejpřiměřenějším na cvičišti i na pochodu před nepřítelem, postupuje-li se na půdě otevřené, jelikož z něho rozvoj, vývin v čelí (*Aufmarsch, Entwickelung in die Front*) vždy a v nejkratší době díti se může. V útvaru oddílovém setniny (*Kompagnie-Abtheilungs-Kolonne*) kráčejí čety (*Züge*) za sebou, majíce mezi sebou mezery (distance, intervaly) šesti kroků. Mezery tyto dle potřeby a na povel komandantův mohou býti ještě těsnější nebo volnější. *Čský.*

Proudhon Pierre Joseph (v. hl. d.) † 19. led. 1865 v Passy. Jeho *Ouvres complètes* vyšla r. 1869 v 23 svazcích.

Provana di Collegno Giacinto narodil se r. 1794 v Turině, a byl důstojníkem u piemont. dělostřelectva. R. 1821 odsouzen pro politický přečin k smrti utekl se do Francie, kde se stal v Bordeauxu profesorem geologie. R. 1848 vrátil se do vlasti, kde se stal generálem, později ministrem a senatorem, † 1856. Sepsal: *Sulla giacitura del carbon fossile in Europa* (v Miláně 1838); *Note sur les changes de succes que présenterait la continuation du sondage de la place Dauphine* (v Bordeauxu 1841); *Sur le métamorphisme des roches de sédiment et en particulier sur celui des dépôts de combustible* (tamt. 1842); *Terrains tertiaires du départm. de la Gironde* (tamt. 1843); *Elementi di geologia pratica e teorica etc.* (v Turině 1847).

Provera, markýz de, rakouský generál, nar. v Lombardii, vstoupil záhy do rakouského vojska, súčastnil se sedmileté války a bojů s Turky, stal se brzy generálem, a bojoval co taký udatně a šťastně v letech 1792 a 1795. R. 1796 velel P. jednomu oddílu armády v Italii, byl u Millesima od hlavního voje odtržen hájil se udatně proti Augereauovi, tak že tento po čtyřech dnech s ním vyjednávati počal a P. svobodně odtáhnouti nechal. V list. t. r. vyznamenal se P. u Calagnioli a u Soave; r. 1799 velel co polní maršálek oddílu vojska, s kterým na Francouze u Legnana útok učinil, byv ale 16. led. u Mantovy poražen kapituloval. Tím upadl do nemilosti a dán na odpočinek. † r. 1800 ve Vídni.

Proviant v. Špíže.

Proviantní důstojník v. Špižný důstojník.

Provodov, vesnice s 35 domy a 170 obyv. čes. v kraji Král. Hrad., okr. Novoměstském, na úpatí pohoří Dobeninského. Zde bylo od dávných dob tržiště při staroslavné bráně zemské, kteréž r. 1253 král Přemysl Otakar II. daroval klášteru Broumovskému a povolil, aby trh, který se zde každou středu odbýval, přeložen byl z P-a do města Police, nově založené. Blíže P-a nalézala se strážnice, jejíž posádka kupce, od Kršina tudy do Polska a naopak táhnoucí, proti lupičům chránila, dávajíc jim vždy stálý průvod (odkud jméno P.) průsmykem Náchodským. R. 1305 postoupil klášter Broumovský P-a panu Beneši z Vartemberka na čas jeho života za rozličné služby, jež byl klášteru prokázal. *šc.*

Provostaye, Ferdinand Hervé de la, franc. fysik, nar. se 15. ún. 1812. R. 1840 stal se doktorem a byl jmenován profesorem fysiky na universitní akademii v Rennes. R. 1844 na to byl povolán za profesora fysiky na kolej Bourbonskou, a stal se r. 1847 dozorcem akademie Pařížské. Též jest důstojníkem čestné legie. P. sepsal řadu užitečných prací z rozličných oborů fysiky, lučby a krystalografie. S Pavlem Desainem uveřejnil v *Annales de physique et de chimie* statě: *Sur la théorie des anneaux colorés de Newton. obtenus sous des incidences obliques* (sv. XXVII.); *Sur la chaleur latente de fusion de la glace* (sv. VIII.); *Sur la variation des pouvoirs emissifs* (sv. XXII.); *Sur la réflexion régulière et la diffusion de la chaleur* (sv. XXII., XXVI. a XXVII.); *Sur la polarisation de la chaleur* (sv. XXII. atd.), práce to veskrz záslužné a odhalující namnoze nové pravdy. O sobě vydal P. *Action de l'acide sulfureux sur l'acide hypoazotique*, a *Théorie de la fabrication de l'acide sulfurique* (1840); mimo

to některé *Notes sur des recherches cristallographiques* v *Annales de chimie et de physique.*

Prudlo Felix, něm. mathematik a spis., nar. se r. 1794 v Pruském Slezsku, byl gymn. professorem ve Vratislavi. † r. 1837. Sepsal: *Lehrbuch der ebenen Geometrie* (ve Vratislavi 1823); *Vollständiges Lehrbuch der Arithmetik* (tamt. 1824, 2. vyd. 1827); *Lehrbuch der körperl. Geometrie* (tamt. 1825); *Das Monochord oder der Einsaiter* (tamt. 1834); *Lehrbuch der ebenen Trigonometrie* (tamt. 1820) a j.

Průcha 1) Karel František, nar. 6. září 1818 v Nových Hradech (*Gratzen*), studoval (po vůli svého otce, který tamž a v Rožemberku, později ve Zlonicích správcem právního úřadu čili „justiciárem" byl) dvě léta práva; že jej však z mládí již náklonnost k stavu duchovnímu opanovala, konečně po svolení rodičův do Pražského arcib. semináře vstoupil. Odbyv 1840 bohoslovní studie nedošel hned kněžského vysvěcení za příčinou nedostatečného stáří; připravoval se tedy návrhem svých představených ku „přísnějším zkouškám" pro doktorát, a podstoupil první zkoušku ještě před svým vysvěcením na kněžství, kteréhož se mu 5. září 1841 dostalo. Ustanoven 1. říj. 1841 za katechetu na hlavní škole u Trinitářů v Praze a spolu za pomocného kaplana, byl 1843 při bohoslovních školách Pražských jmenován adjunktem, načež 24. dub. 1847 hodnosti doktorské bohosloví na vysokých školách Pražských došel. Mezitím spolu zastávav po celý školní rok 1844 úřad spirituála v arcib. semináři, a 1. kv. 1847 spirituálem kněží u Sv. Jiří na Hradě Pražském jmenován, byl téhož roku 1. list. za spirituála bohoslovců v semináři, a 1. list. 1852 za ředitele téhož semináře ustanoven. V tom postavení naskytovala se jemu hojná příležitost k snahám o „exercicie kněžské" a „misie pro lid," při čemž pracoval i k tomu, aby se v Čechách starověký spůsob synodálního zřízení církevního obnovil. K tomu účelu co spolupracovník *Časopisu katol. duchovenstva* sméřoval podrobnými články, jako *Synody a exercicie* (roč. 1848), *Domácí missie církevní* 1850, pak svým spisem *Poučení o generální zpovědi* (v Praze 1852 vyd. 1. a 2., 1858 vyd. 3. a 4.), jakož i německým *Die Versöhnung mit Gott etc. Ein Unterrichts- und Exercitienbuch* (Prag 1857). V rozličných biskupstvích, jako ve Hradci Králové, v Budějovicích, ve Vídni, v Kladsku nejednou k řízení kněžských „exercicií" se propůjčiv, pracoval spolu při prvních „misiích," kteréž r. 1849 v Čechách zavedeny, v Kocléřově (*Kötzelsdorf*) a v Chotějovicích (*Kottwitz*) diécese Královéhradecké počaly. Maje na zřeteli zkříšení synodálního řádu připravoval k tomu nejen materiál, nébrž i spůsobil, že především jeho snahou se docílilo nejen konání provinciálního sněmu Pražského r. 1860 (při němžto zastávav úřad promotora, byl hlavním redaktorem obsahu a nato pro téhož sněmu stvrzení v Římě i osobním jednatelem čili zástupcem), nébrž i diecesálních synod, které se r. 1863 ve všech českých biskupstvích odbývaly. Díla co výsledek toho hlavně jeho redakcí vydaná jsou: *Acta et decreta Concilii Provinciae Pragensis 1860*, pak *Acta et statuta Synodi dioecesanae Pragensis 1863*. Jmenován 1862 „kanovníkem bohoslovcem" (*Canonicus theologus*) při kolegiátní kapitule Staroboleslavské, byl po úmrtí Vác. Pešiny 1859 zvolen za kanovníka katedrální kapituly Pražské a na českého kazatele při metropolitním chrámu u sv. Víta. V tom postavení snažil se též o provedení Pešinova odkazu, totiž o to, aby „Jednota Svatovítská" k dostavění chrámu metropolitního s prospěchem všemožným působila. R. 1863 převzal úřad vrchního školdozorce; jmenován pak 1866 skutečným školdozorcem pro Pražské arcibiskupství, nastolen jest téhož roku v kapitule co „prelát Scholasticus;" načež 1869 ke sněmu Vatikánskému odeslán byl co „procurator" biskupa Královéhradeckého. K žádosti kardinála arcibiskupa Bedřicha knížete Švarcenberka byl 6. bř. 1871 prékonisován za biskupa v Joppe a za sufragána Pražského, a 16. dub. 1871 u sv. Salvatora v Praze na biskupství posvěcen. R. 1872 ustanoven jest od téhož kardinála arcibiskupa za „soudce" (*Judex*) ve příčině „kanonického soudu," zařízeného k tomu účelu, aby schválením katol. církve dovršeno bylo uctění, jaké „se strany věřícího lidu a zejména řádu křižovníků s červenou hvězdou ode dávných dob se vzdávalo" blahoslavené Anežce, dceři Českého krále Přemysla Otakara I. Téhož r. 1872 v list. zvolen P. za generálního vikáře Pražského arcibiskupství. — **2)** Adolf **P.**, hudební skladatel, nar. 16. čna 1837 v Zlonicích, kde do farní školy chodě zároveň co vokalista čili spěvácký hoch při tamním kostele místo „na fundaci" obdržel. Nabyv prvního vzdělání hudebního od školního učitele Jos. Tomana, zůstal **P.** ve Zlonicích do r. 1849, načež do Prahy se dostal jakožto zpěvák při kostele u křižovníků, kde rovněž „na fundaci" klášterní po čtyry léta potrval. Od r. 1850 do r. 1856 studovav na Staroměstském gymnasiu v Praze, přestoupil tamž do pédagogia nazvaného „v Budči;" toho však zanechav oddal se výhradně hudbě, při čemž 1859 běh na Pražské varhanické škole odbyl. Dostav 1861 místo varhaníka u křižovníků a 1862 při kostele u sv. Jindřicha, stal se téhož r. 1862 učitelem na jmenované škole varhanické. R. 1863 za ředitele choru při minoritském farním kostele u Sv. Jakuba v Praze a r. 1868 za sbormistra smíšeného sboru při spěváckém spolku „Beseda" zvolen, dráhu skladatele hudebního nastoupil. Složeny jsou od něho *Fantasie F-dur pro varhany* (v Praze 1870); *Čtverospěvy pro smíšené hlasy* (v Praze 1868—71); sešit 1. *Tys láska má* (Ant. Melišová), *A co dál, to nepovím* (F. L. Čelakovský); sešit 2. *Kytičky* (F. L. Čelakovský), *Dívčin bol* (B. Staněk), *Řekněte mi větrové vy* (J. Neruda); seš. 3. *Šotek* (Jindř. Böhm), *Touha* (M. Čacká), *Rozkoš ve zpomínání* (A. Srbová-Lužická). Dále *Čtverospěvy pro mužské sbory* (v Praze 1867), sešit jeden; *Komu zazpívám* (V. J. Picek), *Růže lásky* (V. J. Picek), *Výmluva* (F. L. Čelakovský). O sobě: *Povzbuzení ke zpěvu* (V. Picek), sbor pro muž. hlasy (v Praze 1867); *Kolébavka* (V. Hanka v *Perlách Českých* 1855), sbor pro ženské hlasy s průvodem piána; *Nevěsta předoucí* (V. Hanka), čtverozpěv pro muž. hlasy; *U večer* (Fr. Doucha ve *Květech* 1870), píseň pro jeden hlas s prův. piana, *Hlahol náš* (Jindř. Böhm), čtverozpěvný pochod pro muž. hlasy. V oboru církevní hudby: *Slavnostní mše orkestrální D-moll; Slavnostní mše vokální A-moll* pro smíšené hlasy (soli a sbor); vokální *Requiem pro muž. hlasy;* pak více mešních vložek. *Dch.*

Prume [prym] Franç. Hubert, výtečný virtuos na housle, nar. 3. čna 1816 v Stavelotu v Belgii, † tamt. 14. čna 1849. Pro výtečné své vlohy k hudbě záhy byl ve hře na housle vyučován a pokračoval tak, že již v 6. svém roce veřejně vystoupiti mohl. Dalšího vzdělání nabyl v Malmedy, pak na konservatoři Lutišské a konečně r. 1830 v Paříži, kde vystupuje ve veřejných koncertech brzy zjednal si čestné jméno. Odtud povolán jest do Lutichu jakožto mladík šestnáctiletý za professora na tamější konservatoři, v kterémžto úřadě setrval 6 let, načež podniknuv uměleckou cestu do Německa všude s velikou pochvalou se potkával. Druhou cestu po Německu podnikl na počátku čtvrtého desítiletí. Ctní

jeho koncertní skladby pro housle jsou velmi oblíbeny a rozšířeny (zvláště jeho *Melancholie*), taktéž váženy jsou jeho *etudy* pro housle.

Průpověď, propověď, v prvním nejširším smyslu nějaké rčení, proslovení vůbec, věta; v užším smyslu též průpovídka, krátké, významné, pamětné aneb též, ohledem k jazyku, svého zvláštního spůsobu rčení, tedy tolik co sentence (něm. *Sprach-, Denk- und Sinnspruch*); pak přísloví, v posledním smyslu též fráse, dále též věta neb myšlénka, o níž se řeč činiti aneb důkaz vésti má, t. these, lat. *propositio*. P. má podle rozličných okolností a spůsobu, v nichž se jí užívá, též ještě jinak zvlaštní jména, jako: apoftegma, devisa, dictum, gnoma, heslo, motto, protasis, též návěst, o nichž v. o každém zvláště. Spůsob slohu, který se pohybuje v p-dích, nazývá se p-ný, sententiární, ten pak, který jich jen rád a zhusta užívá, p-ný, sententiosní. Ostatně v. též Propověďná báseň v hl. díle.

Prusko (v. hl. d.), velmoc a čelní stát Německé říše, skládá se nyní ze starých pruských provincií (Pruska, Poznaňska, Braniborska, Slezska, Pomoří, Saska, Vestfálska a Porýnska) a z nově nabytých provincií, a sice Hanoverska, Šlesvik-Holštýnska, Hesensko-Nasavska a Lauenburku, a čítá na celkové prostoře 6396 □ m. 24,089.668 obyv. (50·48 % žen). Z těchto jest 21,089.000 (88 %) Němců; 2,414.000 (10·1 %) Poláků; 147.000 (0·6 %) Litvanů; 147.000 (0·6 %) Dánů; 50.000 Čechů; 86.000 Srbů a 11.000 Valónů. Podlé náboženství jest 15,664.711 evangelíků, 7,950.753 katolíků, 313.167 Židů a 92.231 jiných vyznání. — Školství. R. 1866 bylo v P-ku 25.120 veřejných a 1409 soukromých škol elementárních s 3,026.743 žáky a 32.805 učiteli; mimo to 508 středních škol (69 reálek, 195 gymnasií, 26 progymnasií, 74 učitel. ústavů) a 9 universit (v Berlíně, Vratislavi, Bonnu, Greifswaldu, Halle, Královci, Gotinkách, Marburku a Kielu). — Železnic mělo P. r. 1870 1496 m. — Finance jsou dosud velmi spořádané a skvělé. R. 1869 byl v státní pokladnici přebytek 30,483.677 tolarů, státní dluh r. 1871 obnášel 454,511.665 tol. — Armáda pruská jest rozdělena na 11 sborů, z nichž každý jest rozdělen na 2 divise, a obnáší v míru 265.886, ve válce pak 536.894 mužů. — Dějiny. O událostech, jež se v posledním desetiletí v P-ku sběhly, zejména pak o válce rakousko-pruské a o válce německo-francouzské viz články Francie a Německo v doplňcích. Mezi nejnovějšími událostmi pak, týkajícími se vnitřní politiky pruské, jest nejdůležitější ta, že byl v ún. 1872 přijat v sněmovně zákon o novém zřízení školství, dle něhož dozor nad veškerými školami konati má budoucně jedině stát.

Průsmyk, prosmyk, těsný průchod (*enge Passage, Pass, Engpass*); p. zemský, těsný průchod ze země domácí do země sousední. V staré době náleželo hájení p-ů zemských k nejdůležitější části domácí strategie. Podél p-ů nalézaly se strážnice. Blížil-li se nepřítel, byl p. ihned zasekán, aby vojsko nepřátelské do Čech vtrhnouti nemohlo. P-em vedla vždy stezka zemská. Nejdůležitější p-y české viz v čl. Stezky zemské v Dodatku. *Šs.*

Prutz Robert Eduard (v. hl. d.) vydal překlad *Holberg's ausgewählte Komödien* (v Hildb. 1868, 4 sv.); pak sepsal básně *Mai 1866*, a *Juli 1866*, vkteréžto první shledán zločin urážení veličenstva a básník odsouzen k tříměsíčnému vězení, kterémuž prohlášením amnestie ušel. † 21. čna 1872 v Štětíně, raněn jsa mrtvicí.

Psalakantha, nymfa na ostrově Ikarii, jež zamilovavši si Bakcha, aby se mu zavděčila, k Ariadně mu dopomohla. Avšak vidouc, že Bakchus jí nemiluje, chtěla se na Ariadně pomstíti; o čemž když Bakchus se dověděl, proměnil P-hu v rostlinu.

Psamathe v řec. myth. 1) Nereidka, jíž Aiakos miloval; aby jeho úkladům unikla, proměnila se v pramen, dle jiných v rybu; avšak přece stala se z něho matkou Foka. Později zavraždili Peleus a Telamon Foka, ale P. pomstila se na vrazích, dadouc jich stáda od vlků rozsápati. (Hesiod. *Theog.* 260, 1004), Ovid. *Met.* 9, 346; 11, 381 398. — 2) P., dcera Krotopa, krále Argivského, stala se z Apollina matkou Lina. — 3) V. Proteus.

Psellus Michal, filosof, nar. se r. 1020 v Cařihradě, konal studia svá v Athenách a stal se později učitelem filosofie v Cařihradě; zde vyučoval též syny císaře Konstantina Dukasa a zastával veřejné úřady. Později byl vytlačen ze svého postavení u dvora filosofem Janem zvaným Italos, a uchýlil se do kláštera, v němž † 1110. Sepsal: *Liber de quatuor mathematicis scientiis, Arithmetica, Musica, Geometria et Astronomia* (vyšlo tiskem 1556 v Basileji); *Liber de lapidum virtutibus* (v Tolose 1615); *Compendium mathematicum* (v Lejdě 1647) a *De terrae situ, figura et magnitudine*. P. zove se mladším na rozdíl od jednoho filosofa téhož jména, který žil ok. r. 870 po Kr.

Psilas (okřídlený, od dorického Ψίλα, křídlo) slul Bakchus, jejž ctili v Amyklách. Pausanias příčinu toho beře alegoricky; neboť vínem povznáší se mysl člověka, jako pták na perutích svých.

Psofis 1) Dcera Eryxa v Sicilii, kterou Herkules obejmul. Otec se z toho rmoutě poslal ji k svému příteli Lykormovi (Lykormas) do Fegie, kde porodila Echefrona a Promacha, kteří pak město Fegeii jménem matčiným P. nazvali. — 2) P., dcera Xantha a vnučka Erymantha, potomla Arkadova. — 3) P., město v Arkadii, kde byla svatyně „Afrodity Erykiny“ a hrob Alkmaiův.

Psychopannychia (ψυχή duše, παννύχιος po celou noc trvající), též hypnopsychia (ὕπνος spaní), spánku podobné položení duše, jež trvati (prý) má až do vzkříšení. Peripatetikové domýšleli se, že duše, nástroje těla zbavená, nemůže žádné činnosti vyvinovati, až by zase novým tělem byla opatřena. Jim podobně učil biskup Vigilantius Barcelonský v V. stol., odvolávaje se na *I. Kor. 15, 20; I. Tess. 4, 13; Heb. 11, 39;* a odvozuje z toho, že ani spravedliví nebudou hned po smrti, nýbrž až po vzkříšení oblaženi patřením tváře boží. Papež Jan XXII., ač sám se k této domněnce sklonil, ale později zavrhl ji; též Benedikt XII. vydal bulu, aby ji za klamnou prohlásil; souhlasně rozhodl sněm Florentský. Učí se pak v katolické církvi, že hned po smrti těla postaví se duše na soud boží, aby brala co za živa zasloužila, buď v nebi neb v očistci, aneb v pekle. — Za doby reformací hájili náhled o spaní duše novokřtěnci; Kalvín ho zavrhoval; Sociniané pak a jiní přece st. učenci, na př. Atropaeus, Heyn atd., přijali a zastávali. — Uvážení zasluhuje, co o spánku duše složil Dr. Bolzano v knize *Athanasia* (Sulzbach 1838, 2. vydání).

Pšovlský z Moukoděl, vládycká rodina česká, psala se dle sídla Pšovlků v Žatecku jež držela již v XV. stol. V erbu užívala ruky obrněné kladivo držící v poli modrém, a nad helmem dvou rohů bůvolových, jednoho bílého a druhého modrého. Na začátku XVI. stol. byli P-ští v držení statku Tlesku, jakož v tit. z r. 1534 čtme Jiřího P-kého z M. na Tlesku, který zboží to ne

dlouho na to prodal Petrovi z Nabdína a vložil je r. 1542 v ruce jeho do desk. R. 1542 vyznal se Burian P., že obdržel již před shořením desk od strýce svého Jiřího 250 kop gr. dílu dědičného otcovského jemu náležitého. — R. 1558 poděkoval se Jan P. z M. od sebe a svých bratří nezletilých Hendricha, Václava a Šebestiána a sester svých Kateřiny, Doroty a Alžběty, jakož i nevlastního bratra Buriana z Radčína matce své Kateřině Rabenhauptové z poručenství nad nimi vedeného. — R. 1572 vyznal se Václav P., že od bratra svého Jana nejst. P-kého z M. svým dílem otcovským, mateřským a bratrským byl vypokojen, jakož se také t. r. přiznali Jan, Václav, Henrich a Šebestián bratří P-ští z M., že prodali statek Přehořov, po strýci Jiříkovi P-kým z M. připadlý, Janovi Poměnickému z P. V XVII. stol. nepřichází však rodina tato více ani ve deskách ani v jiných registrech stavovských. *Ru.*

Ptačí jazyk, něm. *Vogelzunge*, náčiní dělostřelecké v podobě ptačího jazyku, připevněné na kulaté šerdi, jehož se k vytahování náčitku z hlavně dělové užívá; p. j. koná tedy tutéž službu, jako u přeček kančík (vytahovák) na nabiják nasazený. *Čšký.*

Pucić Orsat v. Pocić v Doplňku.

Pucitta Vincenzo, nar. se r. 1778 v Římě, vzdělal se na konservatoři della Pieta v Neapoli, žil napotom v Parmě a Miláně, provázel výtečnou zpěvačku Catalani po Anglii, Nizozemí a Německu, r. 1817 vrátil se do Italie a vzdaloval se veřejnosti. Rok úmrtí je neurčitý. Z četných oper jeho zasluhují především zmínky: *L' Amor platonico* (1800); *Il puntiglio*; *La placida Campagna*; *Caiman o Caro*; *La Caccia d' Enrico IV.*; *Werter e Carlotta*; *La Vestale* a j.

Pudicitia (stydlivost), alegorická bohyně Římanů, kteráž nazvána jsouc *Patricia* a *Plebeja* měla v Římě dva chrámy, a sice ona na *Forum boarium* (trh dobytčí), a tato na *Via longa*. Chrám tento vystavěla r. 297 př. Kr. Virginia, dcera Auleva, poněvadž provdavši se za plebejce neměla přístupu do chrámu onoho. (*Liv.* 10, 23.) **P.** vyobrazuje se co matrona, jež rouškou se zastírá neb již se byla zastřela. Bohyni této rovná se řecká *Aidós* (pudor), kteréž v Athénách a Spartě oltáře byly posvěceny.

Puff Rudolf Gustav, něm. spisov., nar. v Štýrském Hradci r. 1805, kde otec jeho byl stavovským úředníkem. Studia svá konal ve Vídni a v Štýrském Hradci, kde již v stáří osmnácti let s velikou pílí pracoval obšírné dílo *Die Götter der nordischen Welt*. R. 1830 dokončil **P.** práva a byl t. r. také na doktora filosofie povýšen, načež jmenován professorem na humanitních školách v Mariboru, později v Capo d' Istria. **P.** byl spisovatelem svého času velmi plodným a oblíbeným, o čemž nejisté četná díla jeho z oboru dějepisu i beletristiky svědčí. R. 1839 vydal **P.** *Erinnerung an Gleichenberg* (s dobrým plánem situačním a 17 litogr. obrazy). Později napsal: *Marburg in Steiermark* (2 díly); *Marburger Taschenbuch für Geschichte, Landes- und Sagenkunde der Steiermark und der an dieselbe angrenzenden Länder* (v Štýrském Hradci 1853—55; 3 ročníky); *Von der Mur und der Drave* (10 sešitů obsahujících štýrské pověsti národní, v Štýrském Hradci 1850). Básně své vydal **P.** ve dvou svazcích v Mariboru r. 1835 a 1838. Z ostatních spisků jeho připomínáme ještě: *Sagen und Erzählungen aus meinem Wanderleben* (2 díly, 1838); *Frühlingsgrüsse* (1839—46); *Freundes-Gruss aus Marburg, Erzählungen, Biographien, Skizzen und Dichtungen*. Vedle toho psal **P.** do rozličných časopisů odborných i do časopisů politických, zejména do *Wiener Zeitung*, *Presse*, *Gratzer Tagespost* atd. **P.** zemřel 20. ún. 1865 v Mariboru.

Pugillares, u starých Římanů zápisní knížky, psací tabulky, obyčejně dřevěné a uvnitř vrstvou vosku potažené, na nichž se dřevěným neb kovovým psadlem psalo, aby pak se stlačením vosku písmo nečitelným nestalo, byla každá tabulka silným okrajem opatřena. Často bývaly jednotlivé listy též z pergamenu neb z vhodného koru, a dle množství listů sluly *diptycha*, *triptycha* atd. Užívalo se jich k zaznamenání myšlének, sentencí a p., zvláště též o zamilovaných písničkách. Za času císařů bývaly P. velmi skvostné, zlatem a slonovinou ozdobené, a na vrchní desce mívaly podobiznu dárcovu.

Pugin, Edward Welby, žijící stavitel anglický, syn Augustina Welbyho P-a (v. t.), stavěl mezi jiným r. 1858 u velikolepých rozměrech kostel a klášter benediktinský v Belmontě u Herefordu v Anglii, v l. 1859—66, pak poutnický kostel Matky Boží Dadizeelské u Rouleru v Západních Flandrech, kterážto budova činí dojem nádherné, geniální stavby, jen že se jí nedostává určitého slohu, a že jest příliš ozdobná. *Mš.*

Puchéř, ves v Čechách v kraji Čáslavském. Někdejší tvrz zdejší byla rodinným sídlem vládyk z P-e (v XV. a XVI. stol.), od nich přešla sňatkem na Kašpara Fifka, jehož dcera jí prodala r. 1596 Adamovi Šlechtovi ze Semic, jehož potomci zde ještě v XVII. stol. vládli. Napotom dostala se P. v držení obce Kutnohorské, jíž jest po bitvě Bělohorské v plen vzata, a od Ferdinanda II. vedle jiných statků Kutnohorských nově založené koleji jesuitské v Kutné Hoře darována.

Pucherna Antonín (v. hl. d.), rytec v mědi, nar. ok. r. 1765; kdy zemřel, není známo. Nejprv zabýval se kreslením krajin, a teprvé v pozdějším věku oddal se rytectví. Rytiny jeho pocházejí většinou z let 1802—1806. Mimo četné hrady české kreslil a ryl **P.** *Pohledy na Karlovy Vary* (5 listů); *Pohled na Teplici*, *Pohledy na Prahu a okolí* (12 listů), a dle Casanovy *Bitevní scénu mezi Turky a Němci*. Vydal též dobré vzorky ku kreslení: *Anfangsgründe zur Landschaftszeichnung*.

Puchner Antonín, svobodný pán, rakouský generál, nar. r. 1779 v Šťávnici, vstoupil r. 1797 do uherské tělesní stráže, později přesazen byl do liniového vojska a súčastnil se co nadporučík tažení do Němec r. 1805. R. 1809 povýšen za ritmistra a přidělen kozáckému hejtmanu Platovu, s kterým 28. září u Altenburgu bojoval. Když byla po bitvě u Chlumce rakousko-německá legie zřízena, přidělen k ní **P.** v led. 1814 co praporčík; r. 1821 povýšen jsa za podplukovníka obdržel zároveň titul svobodného pána. Na to súčastnil se **P.** tažení do Neapole, a r. 1824 jmenován plukovníkem. R. 1827 opustiv Neapol přišel do Padovy, kde byl r. 1830 generalmajorem a r. 1839 polním podmaršálkem jmenován. R. 1840 povýšen za majetníka třetího pěšího pluku a povolán od císaře do vojenské rady, kde setrval až do r. 1846, kde byl do Sedmihradska za velícího generála dosazen. V letech 1848 a 1849 súčastnil se mnohých bojů, jmenovitě proti Bemovi u Sibíně. V bř. 1849 povýšen za generála jízdectva a v září jmenován druhým kapitánem cís. osobní stráže. † 28. pros. 1852 ve Vídni.

Puchník Mikuláš, oficiál arcibiskupský za krále Václava IV., vešel v známost všeobecnější spory arcibiskupa a úřadů církevních s králem Václavem, jmenovitě ale tuhými spory r. 1393, které vedly tak daleko, že **P.** a jiní hodnostáři církevní byli od krále samého surově zbiti a okrvaveni. (Srv. Jan

str. 24, *b*). P. byl již dávno před tím osobou vynikající, a vyskytuje se několikráte v popředí při rozličných příležitostech. Jmenovitě byl r. 1384 vedle rektora universitního smluvčím ve sporu universitním o udělování míst kolegiátních. P. se zachoval přesně ve smyslu strany domácí, rozhodnuv, aby Čechové měli 10 míst a o 2 aby se s ostatními národy v užívání střídali, jak se potom také dělo. Po smrti arcibiskupa Olbrama se Škvorce († 2. kv. 1402) povýšil jej Sigmund, který tou dobou držel bratra svého u vězení, na hodnost arcibiskupskou; nežli však došlo papežské potvrzení, zemřel P. 19. září 1402.

Pückler-Muskau, Hermann Ludwig kníže (v. hl. d.) † 4. ún. 1871.

Pujati Giuseppe Antonio, nar. 1711 ve Furlánsku, byl s počátku lékařem na ostrově Krčole, později ve Furlánsku, a konečně od r. 1754 profesorem mediciny na universitě v Padově, kde † 1760. Sepsal: *Dissertazioni fisische* (*1. Della ragione di predire i cangiamenti de' tempori; 2. Della voce, sua formazione, e fenomeni si naturali che morbosi; 3. Dissertazione meteorologica*) *ed una Egloga intorno la origine delle fontane* (v Benátkách 1726).

Pujol Alexis, výtečný lékař franc., nar. 10. říj. 1739 v Poujolu u Beziersu, † 15. září 1804 v Castresu. Dokončiv v Montpellieru svá studia povýšen jest r. 1862 za doktora lékařství a usadil se pak po kratším pobytu v Bedarieuxu v Castresu, kde brzy nabyl věhlasného jména co praktický lékař. Však i ve svých literárních pracích osvědčil se býti pilným pozorovatelem a byl proto od rozličných akademií vyznamenán. Ze spisů jeho uvádíme: *Observations sur la fièvre militaire épidémique* (Pař. 1783), spis od král. spol. lékařů v Paříži cenou vyznamenaný; *Essai sur les maladies propres à la lymphe et aux voies lymphatiques* (tamt. 1790); *Essai sur les inflammations chroniques des viscères*, nejlepší jeho dílo, za kteréž r. 1791 byl zlatou medalií vyznamenán; *Essai sur la nature du vice rachitique*, taktéž výtečný spisek. Sebrané své spisy vydal P. sám v Castresu r. 1802, 4 sv.; podruhé vyšly péčí Boisseaua *Ouvres de médicine pratique de Pujol* (Pař. 1823. 4 sv.).

Pujoulx Jean Baptiste, spisovatel franc., nar. v St. Macairu (dep. Gironde) r. 1762, † v Paříži 17. dub. 1821. Byl tajemníkem divadla de la Gaîté. Vydal množství spisů zábavného a dramatického obsahu, která však valnou většinou přišla již v zapomenutí. V posledních svých letech uveřejnil několik spisů vědeckých, zejména přírodozpytných, archaeologických a krasovědeckých, z nichž uvádíme: *Figaro ou salon de peinture* (Pař. 1785); *Paris à la fin du dix-huitième siècle ou exquisse historique et morale des monuments et des ruines de cette capitale* (tamt. 1800); *Leçons de physique de l' ecole polytechnique* (tamt. 1805); *Minéralogie à l' usage des gens du monde* (tamt. 1813); *L' astrologue parisien* (tamtéž 1817, 6 sv.); *Louis XVI. peint par lui-même, ou correspondence et autres écrits de ce monarque* (tamtéž 1817). Mimo to pilně přispíval do četných listů a encyklopedických děl francouzských.

Pulszky Frant. Aurel (v. hl. d.) žil až do r. 1866 v Turině. Na jaře téhož roku odebrala se jeho choť s nejstarší svou dcerou do Pešti, aby tam vyjednávala o navrácení svého vládou zabaveného jmění, rozstonala se však v Budíně na choleru. Následkem toho bylo P-u dovoleno, by navštívil na čas Budín, když však tam zavítal, byla již choť i dcera mrtva. Dne 18. říj. 1866 vyprosil si u císaře audienci a obdržel od něho úplnou milost, načež více své vlasti neopustil. R. 1867 byl zvolen do uher. sněmu, a na jaře 1868 odebral se v čele pětičlené komise do Cařihradu, aby tam prozkoumal zbytky knihovny krále Matiáše Korvína, kteráž od Turků z Pešti odvezena byla.

Punderpur, město v indobritickém presidentství Bombajském, v úrodné rovině na řece Bhimě. P. jest jedno z nejkrásnějších měst vých. Indie a posvátné všem Hindům. Má totiž veliký chrám Višnův, k němuž o slavnosti Desserah veliké množství Indů putuje. Město samo vede živý obchod, má kvetoucí průmysl a přes 20.000 obyv.

Purkyně 1) Jan (v. hl. d.) † 29. čce 1869. — **2)** Karel P. (v. hl. d.) † 7. dub. 1868.

Purmann 1) Matiáš Gottf., chirurg a spis., nar. se v polovici XVII. stol., co vojenský ranhojič účastnil se mnohých výprav, r. 1679 usadil se v Halberštadtu, kde při vypuknutí morové rány mnohé zásluhy si získal; r. 1685 odebral se do Vratislavi, kde † 1711. Seps.: *Der rechte und wahrhafte Feldscheer* (v Halberst. 1680, a později, posléze v Lips. 1735); *Der aufrichtige und erfahrene Pestbarbier* (v Halb. 1683); *Chirurgischer Lorbeerkranz oder grosse Wundarznei* (tamt. 1688, 3 vyd. ve Vrat. 1705); *Fünfundzwanzig sonderbare Schusswundenkuren* (tamt. 1687, 3 vyd. v Jeně 1721); *Chirurgia curiosa* (ve Frankf. nad M. 1699, v Jeně 1716; do angl. v Lond. 1706). — **2)** Jan Jiří P., spis. něm., nar. se 1733 v Královci, stal se rektorem na gymnasiu ve Frankfurtě nad M., kdež † 1813. Vydal: *Aquetil du Perrons Reise nach Ostindien* (ve Frankf. 1776); *Sim. Pelloutiers älteste Geschichte der Celten* (tamt. 1777 —84, 3 sv.); *Sitten und Meinungen der Wilden in Amerika* (tamt. 1778, 3 sv.); *Vorbereitung zur deutschen und latein. Sprachkenntniss* (tamt. 1786) a j. v.

Pustkuchen - Glanzov Jan Fridrich Vilém, něm. spis., nar. se 1793 v Detmoldu, studoval bohosloví, stal se kazatelem v Hamikelnu a 1830 ve Wiebelskirchenu, † 1834. Seps.: *Poësie der Jugend* (v Lip. 1817); *Die Natur des Menschen* (tamt. 1818); *Die Perlenschnur* (v Quedlinburku 1820, 2 díly); *Wilhelm Meisters Tagebuch* (v Hale 1821); nejznamější jeho spis jest *Wilhelm Meisters Wanderjahre* (v Quedlinburku 1821, 3 sv.), velmi zdařilé to pokračování Götheova díla, kdež Göthe přísně kritisován jest.

Puteál (lat. od *puteus*, studně) nazývá se obruba čili obruba studně, zvláště je-li ozdobná. *Mü.*

Puthod, Jaques Pierre Marie Louis Joseph, vicomt, generál franc., nar. 28. září 1769 v Bagé-le-Châtel, † blíže Livorna r. 1837. Vstoupiv r. 1785 do vojska postoupil brzy na kapitána, a vyznamenav se při hájení Lillu r. 1792 povýšen jest na generálního adjutanta a svěřeno mu verbování vojska v Côde-d'Or. R. 1799 bojoval v divisi Montrichardově, která od Rusů na Trebii byla poražena, r. 1801 byl brigádníkem v rýnské armádě a r. 1806 jmenován velitelem na hořejším Rýně, načež postoupiv na divisionáře súčastnil se výpravy do Španělska a jmenován pak guvernérem v Mastrichtu. Dne 31. kv. 1813 poraziv pruskou gardu zmocnil se Vratislavi, však jen na krátko, neboť brzy stal se pruským zajatcem. Byv r. 1814 na svobodu propuštěn přešel k Bourbonům a jmenován rytířem sv. Ludvíka a generálním inšpektorem 5. divise; vzdor tomu však přijal po návratu Napoleonově z Elby velitelství nad 19. divisí a byl proto po druhé restauraci suspendován. Však již r. 1818 jmenován opět velitelem 8. divise a podržel úřad ten až do r. 1834. Jméno jeho napsáno jest na oblouku de l'Étoile.

Putim, farní ves v Čechách nad Blanicí, kte-

ráš na blízku do Otavy ústí, v kraji Píseckém, má farní kostel sv. Vavřince, jenž se uvádí mezi farními již r. 1384; v něm nachází se hrobka pánův Radkovcův z Mirovic a náhrobky pánů Vrabských z Vrabího; hlavní oltář zřízen nákladem cís. vojevůdce Dona Martina de Hoeff-Huerta neblahé paměti; dále má školu, pivovár a mlýn. — Kníže Břetislav II. daroval (1092—1100) kapli sv. Petra v P-i s pozemkem na čtyry jitra a díl řeky Blanice klášteru Ostrovskému, k čemuž Vladislav I. (1140—1174) ještě les přidal. R. 1542 vložili sobě Písečtí v obnovené desky zemské statky své, mezi nimiž se již tehdáž i P. jmenuje.

Putti 1) Giovanni, ital. sochař, nar. v Bologni r. 1771, † 1847. Učil se umění svému u Giacoma di Maria, a byl r. 1809 do Milána povolán, aby tam z vosku modeloval třínožku, kteráž ze stříbra ulitá věnována býti měla Římskému králi. Později tamtéž ozdobil tak zv. vítěznou bránu Simplonskou, zejména pocházející od něho na ní bronzové koně při voze. Pro katedrálu Milánskou provedl mramorové čtyry sochy. Též náhrobek kardinála Malvasie v Ravenně pochází od něho. — Jeho syn **2)** Massimiliano P., nar. v Bologni r. 1809, jest podobněž sochařem a výpomocným učitelem při akademii ve svém rodišti. Od něho pocházejí mramorové pomníky rodin Canestri, Lipparini, Pallavicini, Carrara a dalla Noce v Bologni a de Angelis v Imole. *Md.*

Puttiani Alexandr, současný sochař ital., žije v Miláně a řadí se mezi lepší sochaře italské. Svými výtvory v mramoru zastoupen byl na rozličných výstavách v Italii, zejména v Miláně, pak též ve Vídni. Přednější jeho díla jsou následující: *Pavel a Virginia*; *Masaniello*; *Amor* (1857); *Láska andělů*, dle básně Th. Moore (1858); *Pozorovatel*; *Smutek*; *Hoch pastýřský* (1863) a j.

Pyknostylos (řec. od *pyknos*, těsný, hustý, a *stylos*, sloup, tedy: hustosloupý) nazývá se v architektuře, zejména řecké, posloupí n. sloupová řada, kdež sloupy tak blízko sebe stojí, že vzdálenost jednoho od druhého neobnáší více než $2^1/_2$ průměru sloupu. *Mš.*

Pyne William Henry, novější kreslič a umělec anglický, nar. v Holbornu r. 1769. Dávaje již záhy na jevo neobyčejnou náklonnost a vlohy k umění poslán jest do učení k jistému iluminatoru, jehož ale brzo zase opustil. Zdá se, že důkladné svoje vzdělání ve kresbě sám sobě měl co děkovati. R. 1803 uveřejnil svůj *Mikrokosmos* čili malebné představení umění, rolnictví, rukodělství a j. v Anglicku; později *historii královských residencí* ve Windsoru, St. Jamesu, Carlton House, Kensington Palace, Hamptoncourtě, Buckingham House a Frogmore se 100 rytinami, barvami skvěle ozdobenými. Díla tato svědčí, že byl netoliko schopným a vzorným umělcem, alebrž i pilným starožitníkem. Později vstoupiv ve spojení s obchodníkem v uměleckých věcech, Ackermannem, súčastnil a přičinil se při mnohých z jeho podniknutí, a zemřel r. 1843 v Paddingtoně. *Mš.*

Pyreneus, v řec. bájesloví samovládce v Daulidě ve Fokidě, jenž Musy v obydlí své přijal, aby za deštivého počasí ubíraly se na Parnas. Když pak tyto odejíti chtěly, zavřel jim P. dvéře, chtěje jim násilí učiniti. Musy na perutích unikly, a P. spěchaje za nimi padl a vaz zlomil. (Ovid. *Met.* 5, 274).

Pyrois, v řec. bájesloví **1)** jeden ze čtyř ořů slunečných. (Ovid *Met.* 2, 153). — **2)** P. slulo u Řeků souhvězdí Martovo, poněvadž prý Bůh tento prudkou láskou zahořel k Venuši, za kteroužto příčinou bohyni tu ustavičně stíhá, aniž může ji dostihnouti.

Q.

Quackenbos George Payn, vychovatel amer., nar. v Nov. Yorku r. 1826. R. 1847 otevřel privátní školu v Nov. Yorku, a přispíval mimo to do rozličných časopisův, až r. 1848 sám založil časopis *Literary American*, jejž redigoval po dvě léta. Q. vydal četné knihy školní, z nichž jmenujeme: *Advanced cours of composition and rhetoric* (1854); *Illustrated school history of the United States* (1857); *A natural philosophy for schools and academies* (1859) a *Primary history of the United States* (1860).

Quadrant, čtverník, u dělostřelcův pravidlem mosazný nástroj na vyměřování úhlu, jenž u střílení podle stupnice na něm naznačené elevaci dělové hlavně udává. Q-ů užívá se v oněch případnostech, v nichž olovnice (nořidla, *Senkel*) potřebujeme, abychom osu hlavně v plochu směru naznačeného uvedli, nebo nestačí-li největší výška násadky, abychom střílejíce přes to ustanovený záměř hlavni děla dáti mohli. Dělostřelci mají rozličné q-ty v užívání: tak zvané všeobecné, libelní pro nabíjení děl zadem, rikošetní, ústní a dřevěné moždířové q-y (*allgemeine*, *Libellen-*, *Hinterladungs-*, *Ricochet-*, *Mund- und hölzerne Mörserquadranten*). *Čký.*

Quadrat Bernard, lučebník, nar. se 21. kv. 1821 v Praze, byl s počátku asistentem lučby na universitě Pražské a docentem analytické lučby na tam. polytechnice; nyní jest profesorem technické lučby na technickém ústavu v Brně. Sepsal: *Lehrbuch der Chemie* (v Brně, 1853—54; 2 vyd. t. 1855—57, vyšel též překl. českým); *Anleitung zur qualitativen und quantitativen chem. Analyse* (tamt. 1855); *Der Verzehrungsteuer-Beamte als Chemiker* (tamt. 1857); *Über Verbindungen des Platincyanürs mit Cyanmetallen und über die Platinsäure* (Abhandl. d. königl. Böhm. Gesell. d. Wiss. Folge V. Band V. 1847); *Analyse des Bronzekessels der Podmokler Goldmünzen* (tamt. v témž svaz.); *Über die Zusammensetzung des Hercinits* (Liebig. Annal. LV. 1845); *Über die Koprolithen von Macropoma Mantellii* (tamt. v témž svaz.); *Über fossile Hayfischzähne* (tamt. v témž svaz.); *Über den Plänerkalk von Bilin* (tamtéž); *Über einige Platincyanverbindungen* (tamt. LXIII. 1847; LXV, 1848; LXX, 1849); *Über einige Bestandtheile des Safrans* (Sitzungsb. der Wien. Acad. VI. 1851) a j. Učební jeho kniha jest rozšířena na středních ústavech celého Rakouska.

Quaglio Francesco, žijící malíř zvířat v Mnichově. Jeho zvířata, jakož i jeho vojenské výjevy s jezdectvem (ku př. *Rakouské vojsko ve Veroně*) jsou výborně kresleny a skvěle malovány. *Mü.*

Quandt Daniel Gottlob, spis. a herec něm., nar. v Lipsku r. 1762, studoval práva, žil pak několik let soukromně v Lipsku, stal se potom divadelním hercem a zřídil r. 1801 v Bamberku a 1803 v Ansbachu a Baireuthu samostatnou společnost, jejímž ředitelem až do r. 1811 zůstal. Později odebral se do Prahy, kdež † co soukromný učitel r. 1815. Sepsal: *Vermächtniss eines alten Komödianten an seinen Sohn* (ve Vratislavi 1799); *Versuch durch ein psychologisch-ästhetisches Gemeinprincip für wahre Menschen-Darstellung auf der Bühne, den Beruf zu ihr aus ihren Forderungen herzuleiten* (Norimberk 1818) a *Vorläufige Ideen über den wohlthätigen Einfluss der sittlichen Schaubühne auf Geschmack und Volksbildung* (1796).

Quanz Jan Joachim, výtečný virtuos na flétně, učitel krále Fridricha II., nar. 30. led. 1697 v Oberschadenu v Hanoversku, † v Postupíně 12. čce 1772. Jsa zběhlý na několika nástrojích byl členem několika hudebních sborů německých, pobyl též za příčinou svého zdokonalení delší čas v Drážďanech, a stal se konečně r. 1718 hoboistou v král. pol. kapele ve Varšavě. Zde zvoliv sobě flétnu za hlavní svůj nástroj zdokonaloval se na ní u slavného Buffardina, dále pak ve skladbě u slavného českého hudebníka J. D. Zelenky. R. 1723 přibyl do Prahy a účinkoval při slavnostním provedení Fuxovy opery *Constanza*, za příčinou korunovace Karla VI. složené, meškal pak nějakou dobu u Gaspariniho v Římě, jakož i v jiných městech italských a francouzských. Navrátiv se přes Londýn do Drážďan navštívil v průvodu Polského krále Berlín a došel zde takové obliby, že královna vymohla mu dovolení, že směl několikrát za rok Berlín navštíviti a korunního prince Fridricha ve hře na flétnu vyučovati. Úplně ze služby Fridricha Augusta II. propuštěn jest Q. teprvé r. 1741, a jmenován komorním hudebníkem s výminkami tehdáž nad míru skvělými, začež povinnován byl s králem denně dueta hráti a proň nové kusy skládati. Zde vydal r. 1752 velmi záslužný spis *Versuch einer Anweisung die Flöte zu spielen* (2. vyd. ve Vratislavi 1780), která ve mnohých překladech došla valného rozšíření. Q. sám zhotovoval vý-

tečné flétny a platně nástroj ten zdokonalil, o čemž viz čl. Flétna. Q. byl miláčkem královského svého učně, který mu dal v Postupimě nákladný náhrobek postaviti. Q. jakožto skladatel byl velmi plodný; složilť 300 koncertů pro flétnu, 200 sól pro týž nástroj, tria, kvartetta, sonaty, a s Agricolou společně oratorium *Die Hirten bei der Krippe*. Tiskem vydal jich pouze nepatrnou část. Přispíval též do Marpurgových *Beiträge* a *Kritische Briefe*.

Quarin Josef, lékař, nar. se 19. list. r. 1734 ve Vídni, studoval ve Freiburku, kdež povýšen byl na lékaře a stal se r. 1754 řídícím lékařem v nemocnici Milosrdných Bratří ve Vídni. R. 1756 stal se cís. radou, r. 1758 dolnorakouským vládním radou, r. 1778 životním lékařem císaře Josefa II., a později vrchním ředitelem všeobecné nemocnice. R. 1790 byl jmenován svobodným pánem a r. 1797 jest povýšen na hraběte, † 19. bř. r. 1814. Sepsal: *Methodus medendarum febrium* (ve Vídni 1772); *Methodus medendi inflammationibus* (ve Vídni 1774); obě tato díla vydal též společně pod názvem: *De curandis febribus et inflammationibus* (tamže 1784); *Animadversiones practicae in diversos morbos* (tamže 1786, druhé vydání r. 1814); spis tento vyšel též (1787) v překladu něm. a (1807) v překl. franc.

Quarnström Carl Gustav (v. hl. d.), švédský sochař, zemřel 7. března 1867. Čelnější jeho díla jsou z oboru soch v poprsí: socha Tegnérova na jeho pomníku v Lundě (ne v Lordu, jak v hl. d. vytištěno), una Berzeliusova ve Stockholmě (z r. 1858) a una Engelbrechtova v Oerebro (z r. 1864); poprsí Gustava Wasy, Frederiky Bremerovy, Linnéa v medaillonu na jeho pomníku v Rashultě; z jeho kompasicí pak výjev z nordického bájesloví: *Höder, Lokem podporovaný, střílí na Baldera* (z r. 1866) a *Mučenníci v církv* (1866). *Mš.*

Quarz v. Křemen v. hl. d.

Quasikasárna (Quasikaserne), prozatímní vojárna na kratší dobu, obyčejně jen tím nejpotřebnějším od obcí, v nichž vojsko stále ubytováno nebývá, opatřená. *Čský.*

Quebeorn (též Quaborn ps.), Crispin van den, holandský malíř a rytec XVII. století, nar. v Haagu ok. r. 1600. K čelnějším rytinám náležejí z oboru podobizen ona hraběte Jindřicha Matiáše z Thurnu-Valsassiny, dle jeho vlastní malby, a ona kurfiršta Fridricha Viléma Braniborského a jeho manželky, Alžběty Oranienské, dle Honthorsta. *Mš.*

Quecq Jacques Édouard, franc. malíř, nar. se r. 1796 v Cambraji, konal malířská studia ve svém rodišti a v Paříži, a vystoupil ponejprv u veřejnosti r. 1827. Roku 1829 odebral se do Italie a setrval delší čas v Římě, kde se oddal zcela malbě obrazů historických. Z obrazů jeho jmenujeme: *Zápas Romula s Remem* (1828); *Děti utíkající před hadem*; *Smrt Vitelliova* (1830); *Křesťanští mučenníci* (1845); *Laïs a Diogenes* (1850) a j.

Queiros, Pedro Fernandes de, znam. cestovatel portug., nar. v Evoře ok. r. 1560, † v Panamě roku 1614. Zúčastnil se r. 1595 slavné výpravy Alvara Mendaňy de Neira na jihovýchodní ostrovy Tichého moře, a když tento téhož ještě roku hořem nad nezdarem svého podniknutí zemřel, stal se Q. nástupcem jeho ve velitelství. Nemoha spoléhati na zbojné Španěly, které již Mendaňa odpravením jich náčelníků byl musel zastrašiti, vrátil se z Nitendi (Santa-Cruz) přes Filipinské ostrovy a Akapulko do Limy. Q. domníval se, že mezi Amerikou a Afrikou musí naléztí pevninu, a proto obrátil se na nového místokrále Peruanského s prosbou o podporu, aby mohl podniknouti novou výpravu do oněch končin. Byv od něho poukázán k indické radě v Madridě sídlící, domohl se u této schválení svých návrhů, s výpravou však meškáno až do roku 1605. V pros. t. r. opustil Q. Callao s třemi loděmi. Pustiv se směrem jihozápadním přibyl nejprvé k ostrovu Incarnation a odtud k ostrovu rozsáhlému, jejž nazval Sagittaria a v němž poznáno později Taiti. V dubnu r. 1605 přibyl na Taumako, jehož panovník osvědčil se k němu velmi přívětivým, a jehož přispěním objevil pak souostroví Manikolo, jehož přední ostrov nazval Nuestra Señora de luz (Bougainvillův Piede l'Étoil), dále pak zakotvil u rozsáhlé pevniny, nemohl však pro statečný odpor tuzemců ostrova se zmocniti, načež ještě objevil další ostrovy Chicayana, Quatopo, Mecarayla, Tucopia, Fonofora a jiné. Vida družinu svou velmi stenčenou vrátil se v říjnu 1606 do Mexika, jsa tě naděje, že podaří se mu novou výpravu uskutečniti. Z té příčiny cestoval do Madridu a obrátil se přímo ku králi pamětním spisem, v němž dokazoval výhodu, z odkrytí neznámých zemí v Tichém moři vyplývající, nedošel však vyslyšení. Zarmoucen vrátil se do Panamy a připravoval o vlastním nákladě zamýšlenou výpravu, zemřel však mezi přípravami. Cesty své popsal Q. v 17. díle *Viagero universal* velmi věrně a co do ethnografické a topografické části velmi spolehlivě. Dále vyšel jeho pamětní spis k Filipovi III. *Cartas* (v Seville 1610), pak *Narratio de terra australi incognita et de terra Samojedarum et Fingensiorum in Tartaria* (Amsterodam 1613). Oba tyto spisy přeloženy byly do franštiny (Pař. 1617).

Quellmalz Samuel Theodor, přírodospytec, nar. se 12. kv. 1696 ve Freiberku, stal se 1723 doktorem medicíny v Lipsku, pak docentem a později 1726 professorem anatomie a chirurgie, a r. 1737 professorem fysiologie v Lipsku, kde 10. ún. 1758. Sepsal: *Dissertatio de magnete* (v Lips. 1722); *De lumine electrico* (t. 1744); *De virtutibus electricis medicis* (t. 1753) a mn. j.

Querena 1) Luigi, žijící malíř v Benátkách. V krajině, jakouž velmi bedlivě a do podrobna představuje, obzvláště pak v architektuře, jest nápodobitelem Canalettovým, jakž o tom svědčí jeho *Stará sakristie Certosy Pavijské*; *Vnitřek dílny brusiře drahých kamenů*; *Vnitřek chrámu sv. Mikuláše* (San Niccolo de Mendicoli) a *Bakchanál na Lago maggiore*. Ve své *Bitvě u San Martina* dokázal, že i pro tento obor se mu nenedostává zkušenosti a zručnosti. — **2)** Lattanzio Q., z Bergama rodilý, schopný malíř historický v Benátkách, kdež na počátku tohoto století žil co profesor, hlavně pak co velmi schopný obnovitel maleb. *Mš.*

Queretaro, město (v. hl. d.). Mexický císař Maximilián I. utekl se sem v kv. 1867 před stíhajícími jej republikány; dne 15. kv. bylo však Q. následkem zrády generála Lopeza od republikána Escobeda dobyto, a 19. čna na to byli zde císař Maximilián a generálové Mejia a Miramon zastřeleni.

Querret Jean Joseph, franc. mathematik, nar. se 1783 v St. Malo, byl 1825—26 professorem transcend. mathematiky v Montpellieru, a na to professorem fysiky v Nantes. † 8. pros. 1839. Sepsal: *Leçons d'hydrographie* (1819); *Traité d'arithmétique* (1822); *Tables de logarithmes* (1830); *Sur la formation des puissances et l'extraction des racines* (Georgonne, Annal. XII. 1821—22), a mnoho článků mathem. v rozl. věd. časop. franc.

Quesnel François, kreslíř a malíř podobizen, nar. v Edinburgu r. 1542, † v Paříži r. 1619, byv tam činný co dvorský malíř králů Jindřicha III. a IV. Dle něho ryl mezi jinými J. Briot krásný

a vzácný list, představující podobiznu *Ludvíka XIII.* co dítěte vedlé své matky. *Mü.*

Quesnet Eugène, franc. malíř, nar. se r. 1808 v Paříži, konal malířská studia v Dubufea a oddal se zcela podobiznářství. Veřejně s obrazy svými vystoupil r. 1833, a zhotovil mimo četné podobizny některých vynikajících osob též obrazy genrové: *Po nemoci* (1836) a *Skupiny dítek* (1843—57).

Questel Charles Auguste, franc. architekt, nar. se 18. říj. 1807 v Paříži, studoval stavitelství pod Peyreem, Blouetem a Dubanem, a navštěvoval od r. 1823 až do 1828 Pařížskou École des beaux-arts. Prvním jeho větším dílem byla katedrála Sv. Pavla v Nimesu, kterou r. 1838 započal a 1849 dokončil, v témž městě stavěl pověstný vodotrysk, o kterémž pracoval 5 let. Byv pak jmenován členem komise pro zachování historických památek stavitelských, podal návrh na opravu amfitheatru v Arlesu, jehož mistrný výkres jím zhotovený byl vystavěn v salonech Pařížských. Podobně zhotovil výkresy katedrály Nimeské a tamějšího vodotrysku a vystavěl je na světové výstavě r. 1855. Později byl jmenován architektem zámku Versailského a Trianonského.

Quet Jean Antoine, franc. fysik, nar. se 18. list. 1810 v Nimesu, byl r. 1833—35 profesorem fysiky a mathematiky v Grenoblu, pak až do r. 1849 profesorem fysiky na lyceu ve Versailu, a r. 1849—54 na lyceu sv. Ludvíka v Paříži. V nejnovější době jest rektorem akademie v Besançonu. Sepsal: *Des mouvements relatifs en général, et specialement des mouvements relatifs sur la terre* (Lionvillův *Journ.* XVIII, 1853); *Sur le magnetisme des liquides* (*Compt. rend.* XXXVIII., 1854); *Recherches mathematiques faites à l'occasion des expériences de Mr. Foucault pour rendre sensible aux yeux le mouvement de rotation de la terre* (tamt. XXXV., 1852), a mnohé jiné záslužné články z oboru fysiky a lučby.

Queue d'aronde [kö darõnd], fr., ve vojenském pevnitelství vlaštovčí ocas (v. t. v hl. d.). *Čský.*

Queyroy [kéroa] Louis Armand, novější rytec franc., v Moulinsu žijící (?), žák Luminaisův. Vyniká obzvláště u věrném podávání krajin a starožitných památek stavitelských své vlasti. K nejzdařilejším z jeho rytin náležejí: *Staré Blois* (z r. 1865); *Starý Moulins* (1866); *Starý Vendôme* (1867) a *Památky z vnitřku Francie* (1868). *Mü.*

Quinaultova Marie Anne, vynikající herečka franc., vystoupila nejprvé ve velké opeře v Paříži r. 1709 a zůstala při tomto ústavu až do r. 1713, pak ale přistoupila k divadlu Comédie français a opustila je teprv r. 1722. Vynikajíc krásou a duchem byla nejprvé milostnicí vladaře vévody z Orleansu, později starého vévody z Neversu, který prý se s ní dal také oddati. Zemřela teprvé r. 1791, čítajíc více než sto let stáří svého. Q-ova znala se též výborně v hudbě a byla dovednou skladatelkou; její skladby provozovala královská dvorní kapela ve Versailu, a za jedno moteto vyznamenána byla velkou páskou řádu sv. Michala, kteréhožto vyznamenání žádná žena před ani po ní účastnou se nestala.

Quincy, Charles Sevin, markýz de, vojenský spisovatel franc., nar. r. 1666 blíže Meauxu, † r. 1736 v Paříži. Ještě v mladém svém věku postoupil až na generallieutenanta u dělostřelectva, v kterémžto úřadě vyznamenal se zejména v bitvě u Hochstädtu. R. 1707 byl velitelem dělostřelectva v armádě Villarsově, r. 1708 ve vojsku kurfiršta Bavorského. Po míru Utrechtském byl vojenským vrchním velitelem ve vladařství Auvergneském. O vojenskou literaturu velkých zásluh sobě získal obšírným a důkladným dílem *Histoire militaire du règne de Louis le Grand, avec une traité particulier de pratiques et des maximes de l'art militaire, dédiée au roi* (Pař. 1726, 8 sv. s 44 mapami a plány). Poslední díl vyšel ve zvláštních výtiscích co *L'art de la guerre* (Haag 1728, 2 sv.; Pař. 1740, 2 sv.).

Quinet Benoit, belgický básník, nar. se r. 1819 v Monsu a nabyl pro svou horlivost, jakou činil ve svých spisech útoky na liberální zásady, u belgické katolické strany jakési pověsti. Hlavní jeho veršované práce jsou: *La voix d'une jeune âme* (1839); *La prière civique* (1844) a jeho *Oeuvres* (1854, 2 sv. 3. vyd.). Pod názvem *Souvenirs de la presse* (1849) uveřejnil sbírku svých různých feuilletonů, které v belg. denních během času vycházely.

Quiñones, Andres Garcia de, špan. stavitel, květší v první polovici minulého století. Dle jeho návrhu bylo největší a nejpěknější náměstí španělské, tak zvané *Plaza mayor* v Salamance, v letech 1700—38 uspořádáno. *Mü.*

Quiot du Passage, Jérôme Joachim baron, franc. generál, nar. 9. ún. 1775 v Alixanu, † 12. led. 1849 v Balmes de Fontaine. Vstoupiv r. 1791 co prostý granátník do vojska, postoupil v krátkém čase až na kapitána, a na výpravách do Pyrenei a do Italie došel velké chvály generálů Scherera a Moreaua. Po bitvě u Slavkova postoupil na plukovníka, a v bitvě u Jeny byl těžce raněn. Nenabyv ještě plného zdraví zúčastnil se výpravy do Polska a r. 1808 do Španělska, kde vyznamenal se při druhém obležení Saragosy, neméně i v průsmycích Sierry Moreny, zajav 800 Španělů. Jmenován pak guvernérem v Campomayoru v Portugalsku, kteréžto místo počal opevňovati; nežli však byl hotov, napaden jest Angličany pod Beresfordem, i ač musel přesile jich ustoupiti, učinil tak za stálého hrdinného boje a dosáhl v úplném pořádku Badajos, za kterýžto skvělý čin povýšen jest na brigádníka. Poraziv pak ještě Ballesterosa na hlavu povolán r. 1813 k velké armádě. U Chlumu obdržel rozkaz hnáti útokem na sbor Kleistův, což učiniv s velkou udatností ztratil polovici své brigády a sám co mrtvý na bojišti ležeti zůstal. Byl pak v Praze vyléčen a r. 1814 na svobodu propuštěn, od kteréž doby byl velitelem v departementech Drôme, Haute-Vienne a Isère. R. 1823 jmenován generallieutenantem a r. 1830 dán na odpočinek. Napoleon jmenoval jej r. 1808 baronem, a jméno jeho napsáno jest na oblouku d'Étoile.

Quis Ladislav, souvěký básník a spisovatel český, nar. se 5. ún. 1846 v Čáslavi, kdež otec jeho úřad městského lékaře zastával. Prvního vzdělání nabyl v domě otcovském, načež hlavní školu a tři třídy nižšího gymnasia na Starém Městě v Praze navštěvoval. Do čtvrté třídy dán na gymnasium Německobrodské, odkudž se do Tábora odebral, kdež vyšší gymnasium absolvoval. Co žák páté třídy vydával tam psaný časopis *Zoru*, později, když se mezi mladistvými talenty téhož gymnasia literární spolek „Slavoj" utvořil, přispíval hojně do taktéž psaného listu spolku tohoto *Lužničana*, jenž po tři léta pečlivou redakcí Al. Hoffmana, nyní kand. slovanské filologie a suplujícího profes. v Pelhřimově, vycházel. Z Tábora odebral se Q. do Prahy, kdež se studiu právnickému oddal a je roku 1872 dokončil. Nyní žije v Praze co spolupracovník *Národních listů*. Tiskem vyšlo od něho v časopise *Tábor: Jeho první láska* (novela), pak některé básně pod pseudonymem Lad. Hradecký. V almanaších *Ruchu* I. a II., v almanachu českého študenstva a v literarním almanachu Um. besedy *Máj* uveřejněny různé básně, obsahu nejvíce lyrického. Mimo to přispíval básnickými plody do časopisů: *Květy*, *Osvěta*, *Svoboda* a *Lumír*, literárními články do *Slovana*. Sbírku svých básní vydal pod titulem *Z ruchu* r. 1872 v Praze.

Quitard, franc. gramatik, nar. se 1792 ve Vabresu, studoval klasické jazyky, a vykonav delší cestu po Evropě oddal se stavu učitelskému. Od r. 1819 uveřejnil množství článků kritických a jazykozpytných v Pařížských časopisech, zejména v časop. *Journal de la langue française* (1827—38), v *Revue théâtrale* a v *L'Echo des écoles primaires*. O sobě sepsal a vydal: *La Morale en actions* (1838) a rozsáhlé dílo *Dictionnaire étymologique, historique et anecdotique des proverbes français* (1842).

Quotta Gerhard Vilém, něm. právník a spis., nar. se v Štýrsku 1762, slul vlastně Gerh. Vil. Goutta, vystudoval práva a stal se dvorním tajemníkem ve Vídni, kde též zemřel. Sepsal: *Tabellen über sämmtliche in dem neuen Strafgesetzbuche vorkommenden Verbrechen und Strafen* (ve Vídni 1804); *Tabellen über die schweren Polizeiübertretungen und ihre Strafen* (tamt. 1812); *Fortsetzung der von Joh. Roth verfassten Sammlung aller in dem Königreiche Böhmen kundgemachten Verordnungen u. Gesetze* (v Praze 1815, 2 díly); *Sammlung der politischen und Justizgesetze, welche unter der Regierung Sr. Majestät Kaiser Franz I. in den sämmtlichen k. k. Erblanden erlassen worden sind* (ve Vídni 1812—1817, 1818 a 1832; 32 dílů).

Quoy Jean René, franc. přírodozpytec, nar. s 10. list. 1790, vstoupil r. 1803 do lékařského sboru franc. mariny, v němž byl r. 1824 jmenován professorem. R. 1835 byla mu svěřena spolu s Gaimardem redakce zoologické částky díla *Voyage autour du monde*, vydávaného od Freycineta (1824—44). Mimo to uveřejňoval přírodovědecké články v *Revue des Deux-Mondes* a v *Comptes rendus*. R. 1848 byl jmenován nejvyšším dozorcem zdravotním ve franc. námořnictvu, a r. 1852 komandérem čestné legie.

R.

Raab 1) Frant., skladatel moravský, nar. v Pousdřanech na Moravě r. 1743, † 9. kv. 1804 v Seitenstättenu v Rakousích. Byl důkladný, hudebník, v skladbě žák Albrechtsbergerův. Obrav si ve svých skladbách Michala Haydna za vzor, dostihl jej v té míře, že mnohé jeho práce považovány od znalců za díla Haydnova. Skladby jeho jsou uschovány v klášteře Seitenstättenském, kde R. byl zpěvákem a učitelem hudby; jsou to zejména: 16 *introitus*, 12 *gradualií*, 4 *offertoria*, 4 *nešpory*, 1 *velká mše a rekviem*, 16 *fug pro varhany*, písně, sbory a variace. — 2) Jiří R., souč. malíř, rok a místo narození jsou nám neznámé. R. 1846 přišel z Pešti do Vídně, kde dosud žije a na výstavách tamní umělecké jednoty často se svými pracemi u veřejnost vystupuje. Z přednějších prací jeho jmenujeme: *Diogenes*, *Sv. Šebestian*, *Dítky se líbající*, *Debora*, *Orientalka*, *Květinářka*, *Pobožná* a j. Zvláště jsou šťastné obrazy jeho, které představují ideální dívčí hlavy.

Raabe Josef Ludvík, polský mathematik, nar. v Brodech v Haliči 15. kv. 1801, † v Curichu 12. led. 1859. Stav se doktorem filosofie jmenován roku 1853 profesorem mathematiky v Curichu na tamějším gymnasiu, později na vysokých školách a konečně na polytechnice. Byl výborný mathematik a zabýval se zejména mnoho theorií řad, diferencialními rovnicemi a integrály, o čemž důkladná pojednání uveřejňoval v rozličných časopisech; úplný seznam drobnějších těchto prací v Pogendorffově *Wörterbuch der exacten Wissenschaften*. O sobě vydal R.: *Die Differential- und Integralrechnung mit Functionen einer Variablen* (Curich 1839—47, 3. sv.); *Die Jacob Bernoulli'sche Function* (t. 1848); *Mathematische Mittheilungen* (1857 a 1858); *Über die fortschreitende Bewegung der Schwerpunkte der Planeten unseres Sonnensystems* (t. 1858),

Rabau Louis François, franc. románopisec, nar. se 14. pros. 1795 v Damville. Nabyv již záhy ohebného a lehkého slohu uveřejnil s počátku několik politických pamfletů, zejména *Cadet vilain* (1816) a *Le petit Jésuite* (1826). Leč již po roce 1820 oddal se zcela románopisectví, a uveřejnil v letech 1820—51 množství duchaplných prací v tomto oboru. R. jest na poli franc. románopisectví sokem Pigault-Lebrunovým, s tím toliko rozdílem, že spisy jeho prozrazují méně ohně a živosti, za to však jsou jeho kresby mravů rozličných vrstev společenských mistrné. Z románů jeho uvádíme: *Le curé capitaine* (1819, 2 sv.); *L' époux parisien* (1820, 3 sv.); *Mon cousin Matthieu* (1824, 2 sv.); *La patrouille grise* (1829, 4 sv.); *Le Conscrit* (1830, 3 sv.); *La Résurrection* (1832, 4 sv.); *Le curé de village* (1833, 4 sv.); *Robert Macaire* (1838, 2 sv.); *Le valet du diable* (1838, 4 sv.); *Les Mystères du Palais-Royal* (1845, 2 sv.); *Comme l'a esprit vient aux filles* (1850, 2 sv.). Pod pseudonymem „comte Foelix" uveřejnil R. *Les fleurs animées* (1846, 2. vyd. 1856); *Les Étoiles* (1847); *L'Astronomie des dames* (1849); *Perles et parures* (1850, 2 sv. s obrazy od Gavarniho) a j.

Rabanis Jean, franc. historik, nar. se ok. 1800, byl s počátku prof. na koleji v Bordeauxu a od r. 1852 přednostou v kanceláři franc. ministerstva pro veřejné vyučování. Seps.: *Histoire de Bordeaux* (1837); *Saint Paulin de Nole, études historiques et littéraires* (v Bord. 1841); *Recherches sur les dendrophores* (1841); *Les Mérovingiens d' Aquitaine* (1856) a mnohé historické články v rozl. časop. franc. Od r. 1848 jest důstojníkem čestné legie.

Rabe 1) Johann Jakob, nar. 1710 v Lindfuru, 1735 stal se kazatelem v Ansbachu, později gener. superintendentem a konsistoriálním radou. † 1798. Napsal mimo mnohé malé botanické a historické spisky *Calendarium festorum* (Ansb. 1785) a přeložil *Talmud* (tamt. 6. dílů. 1765). — 2) Karl Ludw. Heinr. von R., nar. 1776 v Stendalu, vystudovav práva stal se soudcem ve Wriezenu, 1807 korunním komorníkem prince Augusta Pruského v Berlíně, 1816 výmarským tajným dvorním radou, 1825 povýšen byl do stavu šlechtického. Psal: *Hülfsbuch für praktische Juristen in den preussischen Staaten* (v Berl. 1814); *Sammlung preussischer Gesetze und Verordnungen* (v Halle 1816—23, 13 sv.); *Neues Hülfsbuch beim Gebrauch des allgemeinen Landrechtes* (3. sv. v Berl. 1825—27) a v. j. práv. spisů.

Rabicar z Rabic, šlechtická rodina, jak se podobá z Němec (z Lužice nebo z Bavor) do Čech přišlá, kdež v XVI. a XVII. stol. v severozápadních krajinách držela zboží zemské. V druhé polovici XVI. stol. přichází Jiří R. z Rab., jejž ještě čteme v tit. z r. 1589. R. 1611 koupil Šebestian R. na Sklenné huti (v Šumavě) od Hanuše Bartol. z Širndinku na Ošelíně polovici statku Trmalu (*Dirumaul*) s vesnicemi Vel. a Malá Hleďsebe a Tři Sekery. — Dle sbírek sněmovních z r. 1615 seděli času toho Jan Krištof R. na Trmale a Jan Šebestian R. na Skelné huti (v Šumavě). Jan Krištov R. držel potom také Hernperk a odkázal r. 1617 zboží Trmalské a Hernperské na případ smrti své manželce Sibile Globnarové a dvěma dcerám svým Marii a Eufrosině. V bouřích stavovských neměli R-ové účastenství platného, pročež byli také v tehdejším procesu proti rebelům provedeným Jan Krištof a Sigmund R-ové z Rab. prohlášeni za nevinny. O jejich potomcích nemáme však žádné vědomosti, a popobá se, že rodina ta zanikla docela v prodlení XVII. stol. *Ra.*

Rabou Charles, franc. žurnalista a románopisec, nar. se 6. říj. 1803, studoval na koleji Jin-

dřicha IV. v Paříži a práva v Dijonu, načež byl s počátku advokátem v Paříži, později však se oddal žurnalistice a uveřejnil v Pařížských časopisech velkou řadu článků politických, literárních a kritických. Oddav se též románopisectví společně s Régnierem Destourbetem vydal r. 1829 román *Histoire de tout le monde* (3 sv.) a pod pseudonymem román *Émile de Palmen*. R. byl jedním ze zakladatelů časopisu *Revue de Paris*, jehož redaktorem byl po delší dobu. Čelnější z jeho ostatních románů jsou *Louison d'Arquien* (1840); *Le pauvre de Monthéry* (1842); *La reine d'un jour* (1846, 3 sv.); *Le cabinet noire* (1856, 5 sv.) a *Fille sanglante* (1857, 4 sv.).

z **Rabšteina**, starožitná rodina panská, která se psala dle hradu a města Rabšteina (*Rabenstein*) v Plzensku, kvetla v Čechách záhy v XIV. stol. Pánové z R. pokládáni byli mezi přední panské rody české, a stojíce k víře katolické proslulí zvláště v bězích válečných a náboženských v druhé polovici XV. stol. Připomínáme z nich tuto toliko Jana a Prokopa bratří z R. Jan z R. byl proboštem Vyšehradským a prokurátorem, a stál naproti králi Jiřímu k straně krále Matiáše, který jej také jmenoval kancléřem král. Čes., ovšem na jalovo. Za to bratr jeho Prokop z R. (nejvyšší kancléř král. Čes. r. 1453—1468) zůstal věrným králi Jiřímu a konal mu služby velmi platné; vůbec sluší pokládati Prokopa z R. mezi nejvzácnější osoby času toho, ješto byl muž nad jiné učený, vlastenec horlivý a státník na slovo braný, jakož tomu šířeji vyrozuměti z Palackého historie doby krále Jiřího, k čemuž tuto ukazujeme. Zemřel r. 1473. — Ku konci XV. stol. po r. 1480 přichází Jindřich z R. na Prachaticích, jež asi držel pouze zápisně, jakož i syn jeho Ladislav z R. (r. 1492 a násl.). — Na začátku XVI. stol. žil Jan z R., který okolo r. 1520 koupil od Krištofa z Gutenšteina zboží a město Hostouň, odkudž se psával Hostouňský z R., a přichází ještě v tit. z roku 1534. Synové jeho Václav a Vojtěch Host. z R. vložili r. 1544 dědictví své Hostouňské znovu do desk, z nichž starší Václav Host. z R., přichází r. 1545 na sněmu zemském. Týž držel také Svržno a zapsal r. 1547 manželce své Anně z Švamberka na statku tomto 750 kop gr. věna. Václav Host. z R. zemřel r. 1552, odkázav zboží své Hostouň a Svržno Moricovi Šlikovi, ujci svému, k užívání, však tak, aby po jeho smrti připadlo zase na pány z R., a to na bratra Albrechta čili Vojtěcha z R. a potomky jeho, kterýžto Vojtěch z R. přichází také na sněmu r. 1554. V tit. z r. 1572 čteme Volfa Host. z R. na Hostouni, který jest poslední známý potomek starožitného a vzácného rodu toho, o němž se potom nedočítáme více zpráv nižádných ani ve dskách ani v registrech sněmovních a stavovských. *Ra.*

Rabutaux Auguste Philippe, franc. spisovatel, nar. se 15. čn. 1814 v Paříži. Psal s počátku články literární do *Revue de province* a do *Journal de la jeunesse*, jehož redaktorem byl. Mimo to sepsal *De la prostitution en Europe depuis l'antiquité jusqu' à la fin du XVI. siècle* (1851), a redigoval přehledné tabulky franc. knihopisu pro léta 1854, 1855 a 1856.

Rača 1) městys v kraji Kragujeveckém, okr. Lepenickém, má 870 obyv., okresní kancelář, poštu, telegrafickou stanici, smírčí soud, kostel a školu. Do roka odbývají se zde dva veliké trhy, které silně navštěvovány bývají. — **2) R.**, klášter v knìž. Srbském, kr. Užickém, leží na velmi krásném místě na úpatí pohoří Zvezda a při Rače t. jm., která se ½ hod. dále do Driny ústí. Zakladatelem kláštera byl král Dragutin, avšak mimo základy pochází celá vlastní stavba z doby novější. Posledníkrát vypálili klášter Turci r. 1795. Nedlouho potom byl klášter od archimandrity Hadži-Melentija Stefanoviće obnoven. Muž tento dokonal zde život svůj 27. bř. 1824. Roku 1813 přepadli klášter Srebrničtí Turci, zavraždili v samém chrámu dva klášterníky a zapálili kostel, oheň však velikou škodu nespůsobil. Budova byla r. 1818 něco popravena, avšak teprv r. 1829—30 dal kníže Miloš Obrenović klášter tak upraviti jak se dosud spatřuje. Nedaleko kláštera leží ves R. se 745 obyvateli. Okres R-ský zaujímá povrch 15·54 □ mil, a má v 28 vsech 17.000 obyvatelů. Okresní náčelník sídlí v Rajinė baště. *Sž.*

Račiněves, Račinoves, farní ves v Čechách v kraji Litoměřickém, má farní chrám sv. Havla, jenž uvodí se již k r. 1378, a školu. R. byla drahdy zvláštní statek a původiště soujmenného rodu vládyckého, z něhož se připomíná k r. 1321 Byšeň s dvěma syny a r. 1373 Řehník, Rudolf a Smil, pak r. 1425 Jan. Král Ladislav postoupil práva svého na R. r. 1454 Petrovi ze Semil. R. 1490 seděl zde Vojtěch z Nedvídkova. Během XVI. století dostala se R. Strouchům z Chlumku, a od těch r. 1582 Janu Valkounovi z Adlar. Dle nápisu na zvonu náležela R. r. 1624 Bohumilovi Valkounovi z Adlar. R. 1672 koupil statek ten Václav kníže Lobkovic od konventu u sv. Máří Magdaleny na Malé straně v Praze, a sloučil jej s panstvím Roudnickým.

Racki František (v. hl. d.) byl r. 1866 členem „královinské" deputace, která se v dubnu a květnu t. r. smlouvala s deputací uherského sněmu o poměru, v němž by Trojjedno království státi mělo k Uhersku. V deputaci té, která ovšem cíle nedosáhla, vynikal R. před jinými; z jeho péra pošla rozprava, jednající o státním právě Trojjednoho království, předložená uherské deputaci; tolikéž rozprava historická o Rjece; o tomto městě vydal R. roku 1867 zvláštní monografii historickou *Rěka prama Hrvatskoj*, která pro připojené listiny velikou cenu má. Brzy po svém návratu z Pešti propuštěn byl ze svého úřadu co školní rada pod záminkou, že by vyhražené mu, jakož se nepochybovalo, místo předsednické při Jihoslovanské akademii věd a umění, potvrzené nejvyšším rozhodnutím od 4. břez. 1866 nesrovnávalo se s jeho zaměstnáním úředním. Za předsednictví toto zvolen jest R. 26. července 1866, kteroužto hodnost posud zastává. Z větších prací vědeckých, které odtud vydal, zasluhují předního povšimnutí v *Radu jugoslavenske akademije*, *Pokret na slovenskom jugu koncem XIV. i početkom XV. stoljeća* a *Bogomili i patareni*, vedle mnohých jiných větších i menších rozprav vědeckých. Bývaje volen do každého sněmu jest R. opět nyní poslancem na sněmě charvátském a Peštském, kde je tolikéž členem deputace královinské, která s uherskou deputací jedná o změnách v poměru Charvátska k Uhersku. *Ks.*

Řád ve vojenství odpovídá francouzskému *règlement*, lat. *ordo*; jest to souhrn předpisů a pravidel buď pro veškeré vojsko v státě, buď pro jednotlivé jeho části, odbory a důstojníky platný. Tudíž rozeznáváme na př. ř. služby vojenské (*Dienst-Reglement*); ř. (nebo pravidla, pravidlí) polní služby (*Felddienst-Regl.*, v. Polní služba); ř. výcviku pro nováčky a koňstvo (*Abrichtungs-Regl.*) a to pro každou zbraň, pěchotu, jízdu, dělostřelectvo zvlášť; ř. vojenského cvičení v šiku semknutém i rozptýleném (*Exercir-Regl.*) pro větší vojenská tělesa, prapory a pluky; ř. vojenského manévrování (*Manoeuvrir-Regl.*) pro polní cvičení brigád a vyšších; ř. generálský (*General-Regl.*) pro službu generality; ř. platů náležitých a příslušných vo-

bám stavu vojenského (*Gebühren-Regl.*); ř. vojenského **kroje a výstroje** (*Adjustirungs-Vorschrift*); ř. pro **masnou správu** v poli (*Fleischregie-Regl.*); ř. pro **souvozí** (*Train-Regl.*) a jiných více. Srv. v ostatním **Reglement.** *Čský.*

Radakovics Josef, maď. románopisec, známý pod pseudonymem **Vas Gereben**, nar. se 9. dub. 1823 ve Fürgedu, v Tolnavské župě, studoval ve Vesprému, Stoličném Bělehradě a v Pětikostelí gymnasium, v Rábu práva, a stal se r. 1846 advokátem. R. 1847 založil v Pešti satirický list *Életképek és darázsfészek* (Obrazy života a vosí hnízdo), který však již koncem r. 1847 zanikl, načež se R. přestěhoval do Rábu. R. 1848 jal se redigovati polit. časopis *Népbarát* (Přítel lidu) a vydal brošurku *Öreg ABC vén emberek számára* (Stará abeceda pro staré lidi), kterou tehdejší uher. ministerstvo v mnohých otiscích rozšířilo. *Népbarát* vycházel r. 1848 a 1849 a bojoval s prospěchem proti zmáhajícím se komunistickým zásadám, rozšiřovaným mezi obecným lidem od pověstného Tancsicse. Po r. 1849 oddal se R. zcela literatuře a zejména románopisectví, v němž v Uhrách vynikající místo zaujímá. Ze spisů jeho, vyznamenávajících se vesměs dovednou kresbou povah a na mnoze zdravým humorem a slohem jadrným, jmenujeme: rozšířený *Falusi esték* (Vesnické večery, 6 sv. v Pešti 1853); *Régi jó idők* (Dobré, staré časy, 3 sv. 1857); *A nemzet napszámosai* (Nádenníci národa, 3 sv. 1857); *Egy Alispán* (Vicežupan, 3 sv. 1858); *Nagy idők, nagy emberek* (Velké doby, velcí mužové, 3 sv. 1859); *Régi képek* (Staré obrazy, 2 sv. 1859); *A pörös atyafiák* (Přátelé v rozepři, 2 sv. 1860); *Elelunt ember* (Omrzelý života, 2 sv. 1863); *Garasos aristokratia* (Grošová aristokracie, 2 sv. 1865); *Dixi. Korrajz* (Dixi. Časový obraz, 2 sv. 1865); *Jurátus élet* (Právnický život, 3 sv. 1866); *II. Jozsef kora Magyarországban* (Doba cís. Josefa II. v Uhrách, 3 sv. 1867). Veškeré tyto spisy jsou po Uhrách velmi rozšířeny a zjednaly R-ovi velikou popularnost. R. † 26. led. 1868 ve Vídni. *Bbk.*

Radenín (**Hradenín, Radonín**), ves v okr. Táborském soujmenného kraje, má zámek, kostel sv. Markéty, asi 110 stav. a ok. 1300 obyv. Statek R-ský náležel v XVI. stol. **Smrčkům z Mnichu**; od těch koupil jej na začátku XVII. stol. Jiří **Homut z Harasova** na Choustníku, po němž se dostal dceři Zuzaně, manželce Jana staršího **Černína z Chudenic** († ok. 1643). Po její smrti († po 1650) zdědil R. mladší syn, Heřman Václav hrabě Černín z Chud., kterýž jej držel společně s manželkou Marií Markétou, roz. hrab. Desfourskou, r. 1673 ale zboží to prodal Janovi svob. pánu **Sporkovi** († 1702). Po tomto zdědila R. mladší dcera Maria Teresie, a po ní r. 1743 manžel její Ferdinand hrabě Desfours, který k panství R-skému statek Vlčoves přikoupil a r. 1753 zemřel. Po tom držel to panství zeť František Václav hr. **Caretto-Millesimo**, tuším co poručník dcery své Marie Teresie († 1769), s kterou se R. dostal manželu jejímu Leopoldovi hrab. **Krakovskému z Kolovrat**, jehož potomkům až po dnešní den náleží.

Rader Mathaeus, jesuita, nar. r. 1561 v Jeichingenu, v Tyrolsku, prof. rhetoriky v Augsburku; † 1634 v Mnichově. Napsal: *Viridarium Sanctorum ex Menaeis Graecorum collectum* (v Augs. 1604—12, 3 sv.); *Bavaria sancta* (v Mnichově 1625—27, 3 sv.); *Bavaria pia* (tamt. 1628); *Chronicon Alexandrinum* (tamt. 1615).

Radešínský z Radešovic Samuel, básník a právník, nar. okolo r. 1560 na Moravě z otce Jana R-kého, studoval na akademii Pražské, kdež nabyl hodnosti bakalářské a pak mistrovské, obíral se básnictvím s takovým účinkem, že se mu dostalo vavřínu básnického (*poeta laureatus*) a hodnosti falckraběte (*comes palatinus*); vyučoval na to ve školách venkovských a jmenovitě také nějaký čas v Nimburce. Na to odebral se za příčinou vyššího vzdělání do Němec, kdež povýšen jest r. 1590 na akademii Heidelberské za doktora veškerých práv, při čemž vydal *Theses de jure feodorum*, ježto připsal radě města Nimburka. Vrátiv se do vlasti přijat jest na sněmu r. 1591 v Brně za obyvatele mark. Mor, a oddal se na to právnictví jako prokurator (*publicus provincialium cursarum march. Mor. et duc. Silesiae advocatus*), čímž nabyl nemalého jmění, tak že držel statky Radešín, Rožinku, Mitrov, Korouhev a j. Pro svou právnickou spůsobilost jmenován jest JMC. radou a zemským prokuratorem mark. Moravského. † v Praze 31. bř. 1608 v nejlepším ještě věku. — Z příbuzných jeho připomíná se **Zachariáš** R. z R., který r. 1601 na sněmu Brněnském přijat byl za obyvatele mark. Moravského. *Ra.*

Radešov, (něm. *Rodisfurt*), ves v Čechách v kraji Chebském, na pravém břehu Ohře ležící, přes kterouž pamětihodný most se klene, má lokální chrám sv. Václava, kterýž byl v XIV. stol. farním, a školu. Osada tato slula prý za nepaměti Radovany aneb Radovanův Brod, odkudž německý její název, nepochybně dle svého zakladatele Radovana, župana Sedleckého, jejž nazývá Rukopis Zelenohorský „Radovan od Kamena mosta." R. 1465 zapsal král Jiří **Janovi ze Štampachu** v dědičné držení k hradu Andělské Hoře vesnice R. Šemnici, Cetvor, Hartmansgrün, Šonov, Altdorf, Lomnici hořejší i dolejší, Rüdigersgrün, Pfaffengrün a Rausengrün, kteréhož zboží Jan, opat kláštera Oseckého, králi pro umenšení jistých poplatkův postoupil.

Radhošť, farní ves v Čechách v kraji Chrud. při Loučné v příjemné, vyvyšené krajině, má farní chrám sv. Jiří, vystav. r. 1772 na místě starého, již r. 1384 far. kostela, na zvonech letopočet 1510 a 1532, školu, dvůr popl. Na východ od vsi jsou na pokraji rybníka stopy někdejší tvrze a vsi Jestřibce, odkud se ok. r. 1399 psal **Aleš z Jestřibce**. Později zde sídlili **Jestřibští z Riesenburka**, od nichž r. 1545 Vysokému Mýtu tvrz a ves Jestř. a Tyništko prodány. Roku 1547 jest Jestřibce Vys. Mýtu zkonfiskován a později k Chroustovicům připojen. Též byla R. sídlem panským, které po smrti Zbyny na krále spadší potom r. 1380 **Přibíkovi Tršovi ze Semína** dáno jest. Dostavši se později k Jestřibci přivtělena s ním R. k Chroustovicům.

Radić Petrović, proslavený junák srbský, nar. se r. 1754 v Svijokovci v kr. Jagodinském. Do vypuknutí rak.-turecké války (1788) zdržoval se R. v Ostružnici, zabývaje se obchodem. Když válka vypukla, vstoupil do dobrovolnického sboru gen. Michaljeviće, a přivedl to udatností svou až na kapitána. Po ukončení války byl s pensí propuštěn z rak. služby a zároveň do uherského stavu šlechtického povýšen, načež se až do r. 1804 v sremské vsi Jakovu zdržoval. Když na počátku toho roku povstání Srbské raje proti Turkům vypuklo, pospíšil R. hned do vlasti k dávnému svému druhu **Černému Jiřímu**, a byl od tohoto s velikou radostí uvítán. R. 1804, 1805 a 1806 konal R. národu vydatné služby svými vojenskými vědomostmi. Při obléhání pevnosti Bělehradské r. 1806 byl R. těžce do kříže raněn, z kteréž rány se sice po dlouhé těžké nemoci vyléčil, ale až do smrti shrben zůstal. R. 1808 ustanovil R-e Černý Jiří soudcem při magistrátě Bělehradském, v kterém bezpečném postavení zde dlouho nezůstal, neboť už r. 1809, když

Turci s obnovenými silami po strašné katastrofě na Kamenici na Srbsko udeřili, nalezáme jej s chrabrým Petrem Jakićem v Moravských okopech, kterými se měla Ćuprija hájit pro případ, že by se Turkům Deligrad vzíti podařilo. K hájení okopů těch nepřišlo, aniž se v pozdějších bojích jakási zmínka o R-ovi děje; až teprv r. 1813, když většina srbských vůdců do Rakouska uprchla, objevil se i R. v Zemunu, kdež se o utvoření dobrovolnického sboru pokoušel, s nímž chtěl boj proti Turkům v Srbsku obnoviti. Po nezdaření záměru toho žil R. se ženou a dítětem ve Srěmu ve veliké chudobě. Když roku 1815 Srbové pod Milošem Obrenovićem jho turecké trochu si uvolnili, přepravil se R. na počátku roku 1816 do Bělehradu, a žil tam ukryt v domě přítele svého Petra Nikolajeviće Molera, očekávaje vhodnou příležitost k vystoupení. Tehdáž byli Turci obzvláště v Bělehradě ještě dosti mocni, a proto, když byl útulek R-ův vyzrazen, nebylo pašovi Bělehradskému těžko zmocniti se jak R-e tak i Molera. Ke kroku tomuto měl se paša i oprávněným vyjádřením Vujice Vulićeviće, který tehdáž co jednatel Miloše Obrenoviće u pašete meškal, v ten smysl, že Srbové R-e znáti nechtí, nechť s ním paše naloží jak mu libo. To rozhodlo o osudu R-ově, který byl na to i s Molerem odveden, načež jsou oba strašně umučeni a 24. led. 1816 odpraveni. R. byl vysoké a silné postavy, vzhledu příšerného, junák veliký, vlastenec upřímný a „strašan Turkom.“ Byl třikrát ženat, z prvního manželství ostali dva synové, kteří byli kapitány u hraničářů. Pozůstalé vdově a dceři R-ově udělil později kníže Miloš Obrenović roční podporu. *Sž.*

Radicke Gustav, fysik, nar. se 18. led. 1810 v Berlíně, kde studoval a žil až do r. 1840, od r. 1847 jest prof. fysiky na universitě v Bonně. Sepsal: *Handbuch der Optik* (2 sv. v Berl., 1839); *Lehrbuch der Arithmetik und niederen Analysis* (v Koblenci 1847); *Berechnung und Interpolation der Brechungsverhältnisse nach Cauchys Dispersionstheorie und Anwendung auf doppelt brechende Krystalle* (Poggend. *Annal.* XLV. 1838) a j.

Radičević Branko, srbský básník, narodil se 15. bř. 1824 v Brodu slavonském, studoval ve Vídni práva a pak lékařství, a † tamtéž 18. čna 1853. R. nepsal mnoho, avšak jeho básně svědčí o skvělém nadání, o hlubokém a vřelém citu; jeho *Pesme* (1846 3. vyd. 1872) jsou pravým obohacením literatury srbské. R. zanášel se myšlenkou napsati veliké epos srbské. Za tím účelem hodlal po ukončení studií vykonati cestu na Kosovo pole, avšak smrt mu záměr ten překazila. *Sž.*

Radikovice, ves v okresu Nechanickém kraje Kralohradeckého, má okolo 250 obyv. českých, činila dříve samostatný statek, náleževší ke konci XV. a na začátku XVI. stol. vládykám z Hrádku, kteříž se tudíž psávali Radikovští. Potom přešlo to zboží na rod Hamzů Bořků ze Zabědovic, z nichž je bratří Petr a Hamza ok. r. 1540 prodali obci města Hradce Králové. Obec tato přišla o to zboží pokutou r. 1547, načež se R. dostala Jestřibským z Riesenburku. Ok. r. 1640 byl v jich držení Jan Oktavián Vchynský z Vchynic a Tetova, kterýž ten statek r. 1644 Jetřichovi Myškovi ze Žlunic postoupil. Ludmila Myšková, roz. Haugvicka z Biskupic, držela R. ještě r. 1647; r. 1724 ale náležely Alžbětě ovdov. Dobřenské z Dobřenic, roz. Strakovně z Nedabylic. Této dcera Kateřina, ovd. Chamovská z Dlouhé Vsi, roz. Dobřenská, prodala R. konečně r. 1753 za 28.000 zl. Arnoštovi hrab. Harrachovi, kterýž je spojil s panstvím Stěžerským.

Radimský z Slavíkova, česká rodina vládycká, psala se dle statku Radimě v Bechyňsku, jejž držela v XV. a XVI. stol. Za panování krále Vladislava II. připomíná se Kuneš R. z Sl., který držel Neustupov a Radim; týž měl syny Jana st. a Václava, z nichž tento zůstavil syna Jana ml. Jan st. rozdělil se společně se strýcem svým Janem ml. r. 1520 o dědictví otcovské v ten způsob, že Jan st. vzal sobě Neustupov, Jan ml. pak Radim, kterážto zboží oni oba r. 1544 vložili znovu sobě do desk. — V tit. z r. 1534 čteme Václava R-kého na Radimi. Času toho připomíná se také jedna větev rodiny této, kteráž se nazývala Vidlákové R-ští z Sl.; tak jmenovitě koupil r. 1544 Jan Vidlák R. z Sl. od Příbíka Vitanovského z Vlčkovic statek Ráj s Jiřeticemi a Hlošicemi (?). Synem nebo jiným potomkem jeho byl Kuneš Vidlák R. z Sl., jejž čteme r. 1542 a 1557 na sněmích zemských; týž učinil r. 1563 kšaft, dle něhož zřídil manželku svou Elišku z Malovic poručnicí statku a dětí svých. — V XVII. stol. nepřipomíná se více rodina tato. *Ře.*

Radius Justus Wilhelm Martin, nar. 1797 v Lipsku, studoval tamtéž lékařství a 1832 stal se lékařem v nemocnici u sv. Jiří a 1840 professorem pathologie na universitě Lipské. S Clarem vydával r. 1831 *Cholerazeitung* a *Wöchentliche Beiträge zur medicinischen Klinik*. Ze spisů jeho uvádíme: *Bemerkungen über Salzbrunn und Altwasser* (v Lipsku 1830); *Auserlesene Heilformeln zum Gebrauch für praktische Aerzte und Wundärzte* (t. 2. vyd. 1840); mimo to vydal *Scriptores opthalmologici min.* (t. 1826).

Radl, hora v Štýrsku, v kraji Mariborském okresu Eibiswald., 4504' (750°) nad hladinou mořskou, odkud se otvírá překrásná vyhlídka v údolí Št. Hradecké. Na svahu hory té leží Radlberg, ves s 1100 obyv.

Radlof Johann Gottlieb, něm. učenec, nar. r. 1775 v Lauchstädtu, žil od r. 1805 v Brunšviku, v Heidelberce, Erlangách, Mnichově a Frankfurtu n. M., r. 1822 byl jmenován prof. filosofie v Bonnu, vzdal se ale brzy místa toho a žil pak co soukromník v Berlíně. Čelnější spisy jeho jsou: *Trefflichkeiten der süddeutschen Mundarten* (v Mnichově 1811); *Die Sprachen der Germanen* (ve Frankfurtě 1817); *Schreibungslehre der deutschen Sprache* (tamt. 1820); *Mustersaal aller deutschen Mundarten* (2 sv. v Bonnu 1821); *Neue Untersuchungen des Keltenthums* (tamt. 1822); *Deutschkundliche Forschungen und Erheiterungen für Gebildete* (3 sv. v Berl. 1826).

Radomyšl, městys v kraji Píseckém v Čechách, má děk. chrám sv. Martina, jenž byl již r. 1384 farním, na hřbitově kostel sv. Jana Křtitele, vystavěný r. 1736 na místě kostelíka z r. 1545 pocházejícího, když nával poutníků k divotvornému obrazu sv. Jana se množil, dále má 2 školy. Statek R. darval i s kostelem sv. Martina Vilém Bavor ze Strakonic r. 1323 řádu maltanskému. Velkopřevor Zbyněk Berka z Dubé potvrdil roku 1547 městečku R-i výsady, dané od velkopřevora Jana z Švamberka r. 1483 na platy úroční i na zboží, a od Jana Rožmberka r. 1516 na právo kšaftovní a dědičné. R. 1697 propuštěna R. z roboty za 120 zl. ročních.

Raďonovský z Kosmačova, rodina erbovní v XVI. a XVII. stol. v městech Pražských i na venku v Čechách usedlá. Za času císaře Ferdinanda I. sloužil při komoře české Pavel R., který byl pak výběrčím ungeltu v m. Klatovech a pro své šlechetné zachování a služby platné majestátem, skrze nadepsaného císaře v Praze dne 18. dub. r. 1556 vydaným, obdařen jest erbem a titulem z Kosmačova;

kterýžto erb se vypisuje takto: Zvíře daněl čili daněk k pravé straně přes plot žlutý vyskakující. Pavel R. byl také t. r. (1556) přijat do stavu vládyckého království Českého, a koupil potom statek Vostromeč u Horšova Týna, jejž však r. 1581 zase prodal Šeb. Jách. Roraurovi z Hochstädtu. Týž přijal taktéž přátely své: Jana Čecha obyvatele města Hradce Jindř., pak Jiříka Slánského a Albrechta Rušenského, oba sousedy Klatovské, k erbu a tituli svému, kteréž přijetí cís. Rudolf II. majestátem, jehož dátum na hr. Praž. dne 23. října r. 1583, potvrdil. — Pavel R. zůstavil několik potomků, z nichž však na začátku XVII. stol. žil jedinký vnuk jeho Václav R. z K. v městech Pražských; jsa poslední rodu svého přijal k erbu a tituli svému Jana Římského, měšťěnína Nov. M. Pr., a jakož byl tento již delší čas konal služby platné v úřadě konšelském, potvrdil cís. Rudolf II. majestátem daným dne 1. bř. r. 1610 toho přijetí k erbu a tituli. Potomci Jana Ř-kého z Kosmačova, jakož i ostatních výše jmenovaných strýců z Kosmačova připomínají se ještě po celé XVII. stol. mezi obyvateli Pražskými a venkovskými, jmenovitě byl Jiří Římský z K. r. 1629 registratorem a Jan Ř. z K. r. 1635 taxatorem komory české. *Ra.*

Rados Luigi, ryjec, nar. se v Parmě 1780. Pocházel nepochybně z maď. rodiny, která se v polovici XVIII. století do Vlach přestěhovala. Nabyv počátečného vzdělání v Parmě odebral se za dalším zdokonalením do Milánu, kde brzy řadily se práce jeho důstojně po bok jiným znam. umělcům, jako byli Longhi a Morghen. Z prací jeho jmenujeme: *Večeře* dle Leonarda da Vinci, *Madonna della Seggiola* dle Rafaela, *Maria Vergine addolorata*, genrové obrazy: *Travaglio*, *Penitenza*, *Ricompensa*, *Ricreazione* a j.

Radovanović 1) Petr, srbský spisovatel, nar. se v Novém Sadě r. 1806. Vystudovav zde gymnasium poslouchal na Peštské universitě filosofii a práva; po odbytých zkouškách stal se r. 1830 advokátem v Novém Sadě. R. 1834 v měsíci červnu povolán do knížectví Srbského za prof. na gymnas. v Kragujevci, které bylo tehdáž jediným vyšším vzdělavacím ústavem v Srbsku. R. 1836 stal se R. ředitelem všech národních škol v Srbsku, r. 1838 sekretářem v ministerstvě osvěty, a když téhož roku lyceum otevřeno bylo, jmenován R. na tomto ústavu professorem mathematiky, statistiky a německého jazyka. R. 1839 jmenován R. přednostou v ministeriu osvěty, 1842 předsedou kr. soudu v Čáčku a 10. září 1843 svěřen mu zase úřad ředitele všech národních škol, jejž až do své smrti zastával. † 3. bř. 1857 v Bělehradě. R. byl od r. 1842 údem srbské učené společnosti a napsal: *Kratko sočinenije antropologie ili nauka o čoveku* (1844); *Obšta znanja svakom čoveku nuždna* (1850, 2. vyd. 1855. Dílo bylo r. 1855 též do bulharštiny přeloženo); *Vojne Srba s Turcima od ustanka vožda srbskog Karadjordja do Septembra meseca 1813* (1852). Mimo to byl R. r. 1848 redaktorem listu *Novine čitalista beogradskog*. — **2)** Mihajlo M. R., nadaný právník srbský, nar. se 13. srp. 1840 v Šabci. Po odbytých s prospěchem studiích na domácích školách byl R. od srbské vlády r. 1859 do Paříže poslán, aby na tamější universitě práva dále studoval. V prázninách cestoval po Belgii a Švýcarsku; avšak podnebí a více ještě veliké duševní namáhání podkopaly zdraví R-ovo v té míře, že dalších studií zanechati a r. 1863 do vlasti vrátiti se musil. Onemocněv povážlivě nepopřál si přece oddechu, nýbrž pracoval takořka až do posledního okamžiku, a když v dubnu 1863 zemřel, byla to pro Srbsko ztráta velmi bolestná. Od R-e má srbská literatura dílo: *Justinijanova instituciја* (z latiny přeložena) a *Osnovy kaznitelnog prava*. Obě díla vyšla r. 1864. Mnohé závažné právnické články, kterými R. otázku o svobodě tisku a o porotě kriticky rozbíral, nalézají se v rozličných časop. *Sč.*

Radujevac, ves v knížectví Srbském, v okr. Krajinském, leží při Dunaji, má 1800 obyv., většinou Rumunů, kostel, školu a soud smírčí. Vede čilý obchod s Valašskem a Tureckem. Zde jest karanténa a celnice. *Sč.*

Radvanov, statek a ves v Čechách v kraji Táborském, má zámek, dvůr popl., mlýn a pivovár. R. držel v druhé polovici XVI. stol. rod Ustějovských z R-a. Dne 20. bř. 1698 koupil dvůr popl. R. Fridrich Vavřinec Jeník z Bratřic od Jiřího Lhotky ze Smyslova. Jeníkové, z nichž zvláště Jan Jeník zmínky zasluhuje, postoupili R-a ok. r. 1790 Františkovi Josefovi Vratislavovi z Mitrovic. R. 1794 a 95 vládli zde Trautmannsdorfové, a po nich mnoho ještě rodin stavu městského. R. 1864 koupil R. od Anny Vamberové František Jindřich, měšťan Pražský.

Rafael 1) Karel František, skladatel čes., nar. v Žamberku r. 1795, † 14. list. 1864 v Ptuji. Absolvovav konservatoř Pražskou (kontrabas) stal se členem divadla v Brně, maje však výborný basový hlas oddal se úplně zpěvu a byl pak vynikajícím členem zpěvoherním v rozličných městech, posléze ve Vratislavi. Ztrativ později hlas byl oblíbeným kapelníkem ve Vratislavi, pak v Opavě, Brně, v Mariboru a posléze v Ptuji. R. co výborný hudebník v theorii i v praxi pokusil se s úspěchem v skladbě; složil mnohé písně, sbory, pak mše, requiem a jiné menší církevní skladby. — **2)** František R., syn před., hud. sklad., nar. v Brně 1816, † 19. dub. 1866 v Štýrském Hradci. Byl kapelníkem při divadle v Štýrském Hradci a známým se učinil svými skladbami, zejména operetami *Die Spinnstube* (1864) a *Burschenschwänke*, pak zpěvohrami *Wittekind* a *Heinrich der Finkler*.

Rachel Joachim, něm. satirik, nar. 28. ún. 1618 v Lundenu, studoval v Hamburku a Rostoku a převzal pak místo domácího učitele v Livonsku. Vrátiv se 1652 byl na více místech rektorem a † 3. kv. 1669 v Šlesviku. Byl svého času nejlepším něm. satirikem. R. 1664 vydal svých prvních 6 satir, později opět 2. Překládal též z latiny rozličné, básně a z H. Grotia přeložil *Naučení ve víře, čili rozmluvy otce se synem* (Halberstadt 1687). Roku 1828 vyšly satiry jeho s jeho životopisem od Schrödera v Altoně.

z **Raicenšteinu**, Raiczenšteinu, (Raitzenšteinu), vládycká rodina z jihovýchodních Němec do Čech přibylá, avšak tam již v XV. stol. zdomácnělá a usedlá; držela napotom rozličná zboží v západních Čechách: Staré a Nové Sedliště, Bonětice, Kocov, Volší a j., a byla s českými rodinami tamtéž nemálo spřízněná. Na začátku XVI. stol. připomíná se Mikuláš z R. na Novém Sedlišti, pak strýcové jeho Jošt a Jan bratří z R., a jmenovitě stalo se r. 1516 prostřednictvím Krištofa z Švamberku, Mikuláše z R. a Jiřího Markolta narovnání mezi Joštem a Janem br. z R. strany zastavených vsí Starého Sedliště, Bonětic, Kosova a j. — V tit. z r. 1534 přichází Jošt z R. na Volší, pak Krištof a Jan z R. R. 1543 přiznal se Jiří z R., že obdržel od bratří svých Jana a Mikuláše z R. díl svůj otcovský. V tit. z r. 1556 čteme Jana Jiřího z R. na Novém Sedlišti, jenž jakož i Jiří z R. byli přítomni na sněmu r. 1556. — Jan (Hanuš) Jiří z R. na Novém Sedlišti

byl syn nadepsaného Mikuláše z R., a vložil r. 1566 grunty své ve vsi Labuti (v Šumavě), jak je po otci držel, znovu do desk. V tit. z r. 1575 čteme Jiřího z R. na Milhosti. Téhož času žil také Václav z R. na Jamném, který měl za manželku Voršilu z Přestavlk, s nížto splodil syna Jana Jiřího a dcery Anežku a Annu. Zemřel r. 1587, jmenovav dědicem statku svého nezletilého syna Jana Jiřího z R., a kdyby zemřel bez dědiců přirozených, sestry a matku jeho. — Jak se podobá vymřela rodina tato v prodlení XVII. stol. *Ro.*

Rajić Jan, srbský spisovatel, nar. se r. 1805 v Osěku. Po skončených technických a právnických studiích byl profesorem a později přednostou ministerstva osvěty v knížectví Srbském. Když dynastie Obrenoviců Srbsko opustila, odešel i R., a od r. 1842—1848 byl advokátem v Novém Sadě. Po potlačení maďarské revoluce obdržel R. místo sekretáře při županii v Somboru, a později byl referentem u c. k. urbárního soudu v Temešvaru, kde i † v září 1856. R. vyznamenával se řídkým vzdělaním, a pro své přísné konání úřadních povinností byl daleko známý. Napsal: *Načelai osnovi umopravoslovne i položitelne policije* (1841), a přeložil z Götheho *Stradanija mladoga Vertera* (1849). *Sš.*

Rakatae, národ u Ptolemea v jihovýchodní Germanii, v nynějších Rakousích, jmenovaný, jejž Šembera ve svých *Záp. Slov.* (str. 24—27) má za slovanské Rakousy čili Rakušany v středověku poněmčené.

Raketnice (*Raketengeschütz*) srov. Zbraň.

Rákosi Jenö, vynikající současný dramatický spisovatel maď., nar. se r. 1842 v Acădě, v Železné župě, studia gymnasiální konal v Sárváru, Kysaku a Šoproni, načež byl nějaký čas hospodářským úředníkem, a teprv r. 1864 počal studovati v Pešti práva. Již r. 1864 sepsal první své drama *Ladíslav V.*, které však, ačkoliv mnohé básnické vnady má, posuzující komise Peštského divadla k provozování nepřijala. V témž roce napsal historickou veselohru *Aesop*, která se však teprv roku 1866 provozovati počala, od té doby však až podnes na maď. repertoiru se nalézá. Zdarem tímto povzbuzen oddal se na to R. zcela dramatickému básnictví a sepsal následující vesměs zdařilá dramata: *Régi dal régi gyülölségröl* (Stará píseň o staré nenávisti, 1866); *A szent korona sarássa* (Kouzlo svaté koruny, ku korunovační slavnosti 1867); hist. veselohru z doby Matiáše Korvina *Szinre szint* (Přiznává barvu, 1869) a *Krakói barátok* (Krakovští mniši drama pojednávající o spojení Litvy s Polskou, 1871). R. 1867 povolal R-ho baron Sigmund Keměny do redakce časopisu *Pesti Napló*, a v témž roce byl jmenován členem spolku Kisfaludyova. R. 1869 založil polovládní časopis *Reforma*, jehož redaktorem jest posud. Jako dramatik zaujímá R. v literatuře maď. jedno z předních míst, a dram. práce jeho, prozrazující hluboká studia ducha Shakespearova a pravé básnické nadání, jsou vesměs ceny značné. Mimo tyto práce původní přeložil R. Shakespearovy *Veselé ženy Windsorské*, *Večer tříkrálový* a *Cymbelina*, kteréž vyšly tiskem v bibliotéce překladů Shakespearových, nákladem spolku Kisfaludyova. R-ovu veselohru *Aesop* přeložil na jazyk český Frant. Brábek, a byla provozována několikráte na podzim r. 1872 na král. zems. čes. divadle s dobrým výsledkem. Český překlad *Krakovských mnichů* chová Brábek v rukopise.

Rakousko (v. hl. d.). Statistika. Císařství Rakouské má od 14. list. 1868 úřední název „Říše Rakousko-Uherská“, a skládá se státoprávně ze dvou některými společnými institucemi pod jednou dynastií spojených skupin zemí, totiž z Cislajtánie (země na levém břehu řeky Litavy: Čechy, Morava, Slezsko, Dolejší a Hořejší Rakousy, Štýrsko, Salcpurk, Korutany, Krajina, Tirolsko, Přímoří, Halič, Bukovina a Dalmácie, celkem 5452 ☐ m. s 20,394.9[illegible] obyv.), a z Translajtánie (země na pravém břehu Litavy: Uhry, Sedmihradsko, Charvátsko, Slavonie a bývalá Vojenská Hranice, celkem 5853 ☐ m. s 15,509.455 obyv.). Přírostek obyvatelstva obnášel v R-ku od r. 1857 až do 1869 10·4 %. Hustota obyv. na 1 ☐ m. obnášela (1869) 3185 obyv., nejhustěji v Dolejších Rakousích (5529), pak v Slezsku (5490), v Čechách (5446), nejřidčeji v Tirolsku (1657) a v Salcpurku (1173). Dle národnosti bylo v R-ku r. 1869 (nepočítaje vojsko) v počtu okrouhlém:

	v Cislajtánii	v Translajtánii	Dohromady
Slovanů	11,556.000	4,663.000	16,219,00[illegible]
Němců	7,230.000	1,810.000	9,040.000
Maďarů	18.000	4,513,000	4,531,00[illegible]
Rumunů	805.000	2,649.000	3,454.00[illegible]
Jiných národností (Albánců, Řeků, Židů, Arménů, Cikánů) . . .	742.000	612.000	1,354.0[illegible]

Školství. Universit mělo R. r. 1869 sedm, [illegible] gymnasií, 71 vyšších reálných gymnasií a asi 100 učitelských ústavů. — Obchod jest v stálém rozkvětu, což vysvítá z toho, že r. 1854 se páčila cena vyveseného zboží na 212·2 millionů zlatých, dovezeného pak 220·5 mil. zl., r. 1869 vyvezeno 439·[illegible] mil. zl., dovezené 420·6 mil. zl., a r. 1870 vyvezeno 395·9 mil. zl. a dovezené 424·7 mil. zl. — Železnic bylo r. 1871 1372 mil otevřených a 505·9 m. rozestavených. — Finance. Státní rozpočet pro celé R. z roku 1871 na rok 1872 obnášel pro celou říši (v rak. zlatých):

	r. 1871	r. 1872
Požadavek	122,501.179	110,647.49[illegible]
Hotovost	17,667.850	17,205.[illegible]
Zbytek požadavku . . .	104,833.314	93,4[illegible]

tento byl uhražen od cislajtánských zemí r. 1871 73,383.320 zl., r. 1872 65,145.402 zl.; od zemí translajtánských r. 1871 31,449.994 zl., r. 1872 28,293.213 zl. Z požadavků bylo na pozemské vojsko 104,907.476 zl. a pro námořnictvo 11,353.700 zl. Rozpočet pro země cislajtánské r. 1871 obnášel příjmů 338,048.609 zl., vydání 349,811.642 zl., schodek 11,727.003 zl. Mezi výdaji bylo pro nejvyšší dvůr 3,650.000 zl., pro ministerstvo nitra 15,461.[illegible] zl., pro ministerstvo osvěty 11,831.670 zl., pro ministerstvo spravedlnosti 14,650.850 zl. atd. Rozpočet pro země translajtánské obnášel v témž roce: příjmů 159,136.536 zl., vydání 197,126.520 zl., schodek 37,989.984 zl. Z vydajů přišlo pro nejvyšší dvůr 3,650.000 zl., pro ministerstvo nitra 10,848.452 zl., pro ministerstvo osvěty 3,244.190 zl., a pro ministerstvo spravedlnosti 3,925.300 zl. Státní dluh v Říšské radě zastoupených zemí obnášel 31. pros. 1870 2.593,269.591 zlatých. K tomu se druží ještě státem zaručený vyvazovací dluh pozemkový zemí cislajtánských v obnosu 241,106.953 zl. a zemský dluh haličký v obnosu 795.580 zl. — Vojsko a válečné loďstvo. Po porážce vojska rakouského Pruskem z roku 1866 pomýšleno na mnohé opravy, jakých vojsku bylo tím spíše potřeba, čím méně si jich dřívější absolutistická vláda jen ku škodě státu všímala. Nejdůležitější reformou jest vypracování zákona branného, daného 20. pros. 1868 a platného od r. 1868, jímž všeobecná branná povinnost na místě dřívějšího asentování, pro veškery země rakouské, vyjmouc Vojenskou Hranici, byla zavedena

a sice tak, aby voják sloužil 3 léta presenčně u svého zástupu, 5 let v záloze a 2 léta v zemské obraně. Dle toho vypočítána síla stálého vojska i s námořnictvem, bez Vojenské Hranice a zemské obrany, na 800.000 mužů, k nimž přispívají země Uherské koruny 329.632, mimouherské 470.368 m. V ostatním, co se týče nového branného zákona, srv. čl. Vojenská povinnost. I v jiných odborech, i co do organismu, i co do správy vojenské, pilně k opravám přihlíženo, jež v letech 1869—73 vojenský ministr svob. p. Fr. Kuhn prováděti se snažil. Oprava z nejnutnějších v organisaci byla otázka o ozbrojení vojska. Ručnice předovky se zápalem kapsulovým, jimiž Rakušané proti rychlonosným pruským dreysovkám r. 1866 bojovali, ustoupily systemu ručnic zadem nabíjených (v. Verndlovka, Venclovka). Pěchota roztříděna na menší tělesa, takticky pohyblivější tak, že ve válce 480 praporů řadových naproti 320 z leta 1866 příště postaviti lze. Ve Vojenské Hranici r. 1870 zrušováním vojenského zřízení, pod nímž veškeré tamější občanstvo úpělo, jakožto historického anachronismu, započato, a sice až do r. 1873 prozatím provincialisováním dvou pluků hraničarských a vřaděním mladého mužstva z nich v pluky pěchoty; během několika let v celém tom pomezí ustoupí pak správa vojenská úplně správě civilní. U jízdy upuštěno od rostřídění na jízdu těžkou a lehkou; aby pak tato v případě války byla vycvičena i otužilá, a nemusila s nevycvičenými nováčky a neojezděnými remontami táhnouti do boje, jest počet mužstva a koňstva štábu a šesti škadron každého jezdeckého pluku již v míru tak vysoký, jaký má býti v čas války; každá škadrona mírová čítá totiž 150 koní, jako škadrona válečná. Dělostřelectvo r. 1871 rozmnoženo o 13. pluk; kulomety (mitrailleusy) dle způsobu francouzského a podle soustavy Montignyho se právě (1873) zavádějí; část dělostřelectva jest vyzbrojena děly k nabíjení zadem, jelikož není dosud na dobro rozřešena otázka, zdaliž nabíjení komorou také u hrubé střelby se lépe osvědčí, nežli nabíjení ústím hlavně. I v tak zvaných pomocných zbraních, v hradebnictvu, zákopnictvu, zdravotnictvu a jiných, děly se mnohé časové reformy. Vojsko hradebnické (genijní) na čas války skládá se ze 64 setnin v síle setnin pěších (po 220 mužích), jsouc ozbrojeno krátkou zadovkou s bodákem a sekáčkem (*Faschinenmesser*), vystrojeno nářadím tesařským a zákopnickým, sekerami, pilami, skobami, provazy, rydkami, špičáky a pod., opatřeno nářadím podkopnickým k zakládání podkopů (min) a prostředky trhacími, mezi nimiž patrony dynamitové první místo zaujímají. Zákopnický pluk (*Pionir-Regiment*), druhdy s hradebnictvem v jedno sloučen, od r. 1867 stal se samostatnou pomocnou zbraní. Skládá se (1873) pro případ války z 25 setnin (5 praporů polních o 4 setninách a 5 setnin záložných). Z mužstva zákopnického jsou dvě třetiny ozbrojeny krátkou zadovkou a sekáčkem jako hradebnictvo, třetina bez ručnice jen sekáčkem; též jak u tohoto jest mužstvo zákopnické vystrojeno nářadím tesařským a zákopnickým. K válečnému výstroji zákopníkův patří ekvipáže mostové (*Kriegsbrückenequipagen*). Každému praporu přiděleno 8 takových ekvipáží, s nichž každá most o 28 sáhách dlouhý na železných pontonech klásti může. Sbor zdravotnický, jsa do r. 1869 rostříděn na setniny zdravotní (*Sanitäts-Compagnien*), r. 1873 čítal 23 menších zdravotnických čet (*Sanitätsabtheilungen*), jednotlivým vojenským divisím přidělených. K zdravotnictvu též připočísti dlužno tak zvané nosiče raněných a nosiče obvazadel (*Blessirten- und Bandagenträger*) u pěchoty v počtu 4—5 mužů při každé setnině, jenž jsouce obvazy opatřeni v nejpřednějších šicích mezi bitvou nejnutnější obvazy poraněným přikládají. — Taktéž četné jsou změny časové a opravy, provedené ve vojenské administraci. Generální štáb, odbor ve vojenství z nejdůležitějších, byl též během r. 1870 a 1871 zúplna na novo zorganisován. Práce generálního štábu u armády v poli obstarává nejvyšší přednosta (*Generalstabs-Chef*), maje po ruce oddělení armádní intendance (*Militär-Intendanz*). Jemu jest podřízeno generálštábní důstojnictvo armádních sborů a divisí (v hodnosti plukovníků, podplukovníků a praporníků stojící), a ústřední správa pro vojenské dopravy a železnice (*Centralleitung für Militär-Transporte und Eisenbahnen*). V čas míru generální štáb obstarává všecky záležitosti, jenž se týkají organisace, dislokace, vycvičování vojska, opevňování říše, komunikace v ohledu vojenském, mapování a vojenského vyměřování i jiných předběžných vojenskovědeckých prací pro válku. Generálními štábními mohou státi se jen výborní a inteligentní důstojníci, kteří s prospěchem skoušku ve válečné škole, nebo ve vyšší genijní a hradebnické škole odbyli. System dřívějších vojenských komisařův (*Kriegs-Kommissäre*) zrušen, a na jejich místě po způsobu pruském a francouzském zavedeny vojenské intendance (*Militär-Intendanzen*), jenž bdí nad vojenským hospodářstvím a účetnictvím. U plukův, praporův a vůbec vojenských zástupův účty kladoucích pro dohlížení na nitřní ekonomii, na vydávání peněžitých platů, zbroje, oděvův a jiných potřeb vojenských ustanoveny správní komise (*Verwaltungs-Kommissionen*), skládající se z vyššího důstojníka jako předsedy, z účty vedoucího úředníka (*Truppen-Rechnungsführer*) a důstojníka proviantního nebo vůbec manipulujícího. Ve vojenském soudnictví odstraněny tělesné tresty na dobro, zrušeny plukovní a praporní auditoriaty a zavedeny soudy brigádní. (Srv. čl. Vojenské zákonodárství a soudnictví.) Pro důstojnictvo v trestních záležitostech vojenské cti se týkajících vydán 1. ledna 1868 předchůdcem vojenského ministra Kuhna, podmaršálkem Johnem, předpis o čestných soudech (*Ehrengerichte*), jenž však pro své nedostatky a příkrosti nenalezuuv sympatií v důstojnictvu, r. 1871 liberálnějším změnám a opravám, baronem Kuhnem vydaným, musil ustoupiti. Vedle těch rozhoduje o přestupcích důstojnické cti se týkajících čestná rada (*Ehrenrath*), složená v každé vojenské divisi většinou hlasů volbou veškerého důstojnictva divise. Důstojník pak jen tenkrát může býti pohnán před stolici čestné rady, jestliže veškeré důstojnictvo sboru, v němž provinilec slouží, většinou hlasů se usnese, aby vyšetřování se dělo. Odsouzenému pak vždy ještě přísluší právo odvolací k vyšší instanci, čehož se pohřešovalo v dřívějším předpisu. Pro povyšování (*Avancement*) důstojnictva, kteréž se až do r. 1868 v každém vojenském sboru dělo o sobě a z vůle majetníka pluku, zaveden status konkretualný pro každou zbraň hromadně, totiž pro veškerou pěchotu, pro myslivce, jezdectvo, dělostřelectvo a menší sbory vojenské, a r. 1870 vydán předpis o povyšování důstojníkův (*Avancements-Vorschrift*), podle něhož každé čtvrté místo různých šarží ponecháno těm, jenž uloženou theoretickou a praktickou skouškou s prospěchem odbyvše sobě nárok zjednali na povýšení mimořádné (*aussertourliches Avancement*). Proti tomu arciť v kruzích důstojnických hlasy zhusta se ozývají, poněvadž takové povyšování často se děje na úkor starších ve službě sešedivělých a před nepřítelem se osvědčivších důstojníkův. — Rozsáhlé jsou reformy a převraty, jež na

pokyn generála Pechmanna v organisaci vojenských **vychovacích ústavův** od roku 1868 nastaly. Po návrsích a přičiněním řečeného generála, jejž ministerstvo války představeným odboru pro vychovací ústavy v ministerstvě jmenovalo, vojenské vychovatelny (*Erziehungshäuser*) v Přerově, Fišavě, v Mostu nad Litavou, v Bílé Církvi v Banátě, v Kutné Hoře, v Strassu, v Kamenici u Petrovaradína, školní setniny (*Schul-Compagnien*) v Olomouci, Hainburku, Praze, Krakově a Libenavě (ve Štýrsku), kadetní ústavy (*Kadeten-Instituts*) v Hainburku, Železné (*Eisenstadt*) v Uhřích, Košici, Rjece a Mariboru **zrušeny**, a na jejich místě jediná vojenská kolej (*Militär-Collegium*) v Sv. Hypolitě v Dolních Rakousích jako průpravna pro důstojnické odchovance vojenských akademií, a vojensko-technická škola pro odchovávání dělostřelectva v Hranici na Moravě založena. Vyšší technické akademie, dělostřelecká v Hranici a genijní v Znojmě, v jednu technickou akademii ve Vídni sloučeny. Ve školách těch pak u vychovávání vojenské mládeže od dřívějšího příkrého systemu a nepedagogického nakládání s chovanci upuštěno, jakož i mnohé potřebné předměty, přednášky o silozpytu, chemii, geodaesii, o národním hospodářství a jiné do škol vojenských uvedeny.

Pro odchovávání a dorůstání inteligentního důstojnictva dále v každém generalátě a vojenské divisi zařízeny **školy kadetní** (*Kadetenschulen*), a u plukův **plukovní průpravny** (*Regiments-Vorbereitungsschulen*), v nichž se, důstojníky k tomu cíli ze všech voj. sborů vybranými, vedle věd přímo vojenských také některým reálným a humanistickým předmětům, mathematice, země- a dějepisu, polohopisnému kreslení a mimo řeč německou i jiným jazykům v R-ku běžným vyučuje; těmto posledním zvláště proto, poněvadž každý důstojník rakouský, chce-li býti povýšen, nejméně dvou zemských jazyků podle daného předpisu znalým býti musí. (Češtině vyučuje se ve školách kadetních generalátu českého a moravského, pak v akademii v Novém Městě u Vídně, ve vojensko-technické škole v Hranici a v stávající dosud vojenské vychovatelně v Kysaku v Uhřích; v třech posledních jakožto předmětu obligátnímu). — Pro čekatele štábního důstojnictva povstala r. 1870 ve Vídni **vyšší škola pěchoty** (*höherer Infanterie-Curs*) a **vyšší škola jezdectva** (*höherer Cavallerie-Curs*); do oné přicházejí setníci od pěchoty v důstojnosti nejvyšší, do této ritmistři od jízdy, aby po zkouškách s prospěchem odbytých svým časem na majory byli povýšeni.

Počet veškerého mužstva i koňstva, jaký jest v čas míru a jaký má být v čas války, podle statistického r. 1872 úředně sestaveného ročníku (*Statistisches Jahrbuch, herausgegeben von der k. k. statistischen Central-Commission*, Wien 1872) na r. 1871 takto se má (novějších seznamův není):

Druhy vojska	V čas míru		v čas války	
	mužův	koní	mužův	koní
Ústřední vojenská správa, úřady a zvláštní správní odbory	2.617	—	2.617	—
Ve službě u císařského dvora: generálové, štábní a vyšší důstojníci, korunní uherská stráž, tělesná stráž a škadrona tělesné stráže	663	76	663	76
Vyšší velitelstva a štáby	1.306	—	5.239	57
Pluky řadové pěchoty	121.440	480	486.320	[illegible]
Pluky pěchoty hraničarské	46.834	57	52.858	1,011
Polní myslivci	19.771	81	58.853	1,062
Jezdectvo	43.298	37.023	58.999	51,611
Polní a pevnostní dělostřelstvo	25.538	6.461	62.798	34,072
Hradebnictvo	5.708	12	16.342	614
Zákopnictvo	2.689	6	7.542	101
Zdravotnictvo	2.563	1	14.000	1
Vojenské vozatajstvo	2.172	1.451	21.644	25,219
Vojenské vzdělavací ústavy	1.299	152	1.299	[illegible]
Vojenský zeměpisný ústav	492	—	492	—
Vojenské dopravny (*Transportsammelhäuser*)	51	—	51	—
Vojenské opatřovny a zásobárny postelí vojenských	1.083	—	8.238	—
Vojenské oděvárny	408	—	774	—
Dělostřelecké zbrojnictvo (*Artillerie-Zeugwesen*)	1.843	—	2.895	—
Zásoby potřeb pro vozatajstvo (*Fuhrwesens-Materialdepôt*)	238	—	860	—
Vojenská stavební ředitelstva	816	—	816	—
Vojenské zdravotní ústavy	379	—	403	—
Zásobárna zákopnického výzbroje (*Pionir-Zeugsdepôt*)	113	—	205	—
Vojenské zaopatřovací ústavy (*Versorgungs-Anstalten*)	2.060	—	2.060	—
Vojenské trestní ústavy (*Militär-Strafanstalten*)	54	—	54	—
Vojenští připojenci (attachés) u vyslanectev	5	—	5	—
Odváděcí komise koňstva k vojsku	20	—	176	—
Suma všech	284.155	45.800	805.193	122,603
K tomu připočísti dlužno:				
Vojenské výslužnictvo důstojnické	13.127	—	13.127	—
Patentální vysloužilce	40.000	—	40.000	—
Státní hřebčince a hřebčácké stanice	5.030	—	5.030	—
Velitelstva zemského četnictva	7.155	—	7.155	—
Sbor policejní stráže	646	—	646	—
Úhrnem	350,143	45,800	871,181	[illegible]

Válečné loďstvo rakouské počítalo dle úředních statistických dát na r. 1871, v r. 1872 uveřejněných, 70 dílem vyzbrojených, dílem dočasně odzbrojených menších a větších lodí, které úhrnem unesou 101.582 tůn, majíce sílu o 15.386 koních a 438 hrubých střeleb, buď na palubě, buď pro případ válečného ozbrojení v námořních zbrojnicích a staničích uložených. Počet veškerého námořního důstojnictva a mužstva v témže roce v sobě zahrnoval: 7 admirálův a viceadmirálův, 58 štábních, 299 nižších důstojníkův, 80 námořních kadetův (jenž zastávají služby důstojnické), 438 lékařův, duchovních, auditorův a námořních úředníkův, 1806 poddůstojníkův, 12.977 sprostých námořníkův, větší části z Dalmatincův a Pomořanův (Istrianců) se doplňujících, 2134 důstojnických služebníkův, řemeslníkův a jiných osob na palubě zaměstnaných, celkem 17.799 mužův.

Následující podrobný výkaz udává jména všechněch rakouských lodí válečných z počátku r. 1872 i s počtem tůn, jež unesou, a udáním síly o síle koní.

Jména a druhy lodí		unesou tůn	o síle koní
Parníky:			
4 obrněné kasamatované lodi	Císař	5440	800
	Vis (Lissa)	5950	1000
	Custozza	6700	1000
	Arcikníže Albrecht	5800	800
7 obrněných fregat	Arcikníže Ferdinand Max	5200	800
	Habsburk	5200	800
	Císař Maximilian	3650	650
	Don Juan d' Austria	3650	650
	Princ Eugen	3650	650
	Salamandr	3220	500
	Drak	3120	500
3 fregaty	Novara	2650	500
	Radecký	2430	600
	Dunaj	2430	300
5 korvet o vrtuli	Arcikníže Bedřich	1540	230
	Dandolo	1670	230
	Helgoland	1770	400
	Fasana	1900	400
	Mikuláš Zrinský	1270	230
3 škunery	Kerka	530	90
	Narenta	530	90
	Möve	370	45
6 dělových lodic o vrtuli	Hum	930	230
	Velebit	930	230
	Dalmat	930	230
	Rjeka	910	230
	Grille	360	90
	Sansego	360	90
Parníky o kolesích:			
9 parníků	Curtatone	800	160
	Ondřej Hofer	820	180
	Vulkán	720	120
	Taurus	400	100
	Rjeka	430	120
	Císařovna Alžběta	1570	350
	Santa Lucia	1440	300
	Terst	1180	220
	Gargnano	1380	270
Parník o vrtuli	Pulj	920	160
Loď torpedová	Seehund	910	230
2 jachty	Greif	1840	300
	Fantasie	290	120
2 monitory na Dunaji	Maroš	310	80
	Litava	310	80
Lodice o vrtuli	Kamsík	360	90
4 parní lodice o vrtuli	Hentzi	230	45
	Thurn-Taxis	120	40
	Alnoch	180	40
	Gorzkowski	40	16
Lodi plachtové a „hulks“:			
Korveta Minerva		590	—
Škuner Saida		290	—
3 přepravné škunery	Bravo	200	—
	Chamäleon	290	—
	Dromedar	200	—
Cvičebná dělostřelecká loď Adria		2430	—
Kasární loď Bellona		1610	—
2 lodi pro učně	Schwarzenberg	2650	—
	Venuše	1580	—
Cvičební škuner Arethusa		170	—
Cvičební briga Arthemisia		180	—
Cvičební baterie Feuerspeier		1650	—
10 menších lodic zvaných „Hulks“	Montecuccoli	410	—
	Streiter	910	—
	Pilades	490	—
	Mongibello	270	—
	Vesuvio	270	—
	Saëtta	100	—
	Fermo	250	—
	Forte	150	—
	Proserpina	71	—
	Najade	71	—

Z těchto jest v čas míru (1873) jen 30 lodí, totiž: 3 fregaty o vrtuli Habsburk, Novara, Dunaj, 3 korvety Arcikn. Bedřich, Dandolo, Helgoland, dělové lodice Hum a Rjeka, škuner Kerka, 12 parníků o kolesích a 9 lodí plachtových (fregaty Adria, Schwarzenberg, Bellona, korveta Minerva, škunery Saida, Chamäleon a Bravo, pontony Fermo a Forte) úplně vystrojeno a ozbrojeno (ostatní odzbrojeny), na nichž se 2 admirálové, 132 důstojníků, 79 kadetů a 4326 námořníků ve službě presenční nachází. *Čský.*

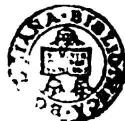
Ústava. Císařským reskriptem ze dne 17. ún. 1867 rozpadá se R. na dvě skupiny (viz nahoře), které mají jen osobu panovníkovu (dynastii), finance, vojsko a diplomatické zastupitelstvo společné. Říšské ministerstvo skládá se z ministra císařského domu, ministra věcí zahraničných, ministra financí a ministra války. V obou skupinách zemí jsou pro zákonodárství zvláštní parlamenty a pro administraci zvláštní dvě ministerstva. Parlament pro země cislajtánské jest říšská rada Vídeňská, skládající se ze sněmovny panské (175 členů) a sněmovny poslanecké (203 členové), parlament pak pro země translajtánské jest říšský sněm Peštský, skládající se z tabule magnatů (410 členů, vysoké kněžstvo, šlechta a vrchní župani) a ze sněmovny poslanecké (438 členů z obcí volených). Mimo to má každá země pro své zemské zákonodárství zvláštní sněmy.

Dějiny. Po zrušení únorového patentu (20. září 1865) byly svolány sněmy v celé říši na den 23. září, a halický sněm vyslovil první adresu díků císaři, za nímž i ostatní sněmové slovanských zemí se v tom smyslu vyjádřili. V Čechách, kde byl

správcem zemským hrabě Lažanský, vypadly doplňovací volby na rok 1866 Čechům příznivě. V Haliči byl místodržitelem hrabě Goluchowski a činil příznivá opatření ve prospěch jazyka a národnosti polské, tak že počátkem r. 1867 byl na všech haličských školách zaveden obligátně jazyk polský. Vyjednávání s Uherskem však nechtělo se vládě Belcrediově dařiti, a hrozící válka s Pruskem byla jí vítanou příležitostí, aby odročila uherský zemský sněm na neurčito. S Charvátskem se nestalo také žádného dorozumění. Toto žádalo totiž upravení svých poměrů k Dalmácii a Vojenské Hranici, vláda však stála na svém, žádajíc, aby Charvátsko a Slavonie vstoupila v bývalý „státoprávní“ poměr ku koruně Uherské. Tomu však se opíral sněm charvátský důrazně, žádaje, aby „Trojjediné království bylo na budoucím centrálním Říšském zastupitelstvu jako zvláštní politická individualita zastoupeno.“ Za takovýchto neurovnaných vnitřních poměrů vypukla v čnu 1866 válka „Němců proti Němcům“ a zároveň válka v Italii (o níž pojednáno již zvláště v článku Německo v dopl., k němuž zde odkazujeme). Mírem Pražským 23. srp. 1866 bylo vyloučeno R. ze Spolku německého a přinuceno zaplatiti Prusku 40 milionů tol. válečné náhrady. S Italií byl uzavřen mír 3. říj. 1866; jím postoupilo R. království Benátské Italii a uznalo sjednocené království Italské. Brzy po těchto změnách na venek nastaly značné obraty i u vnitřní politice říše R-ké. V list. 1866 povolán byl totiž za ministra zahraničných věcí býv. ministr saský, svob. pán Beust, a zároveň svolány všecky sněmy mimo uherský a sedmihradský na 19. list. Po delším váhání svolán byl pak též sněm uherský, a Beust dal na jevo svůj záměr, že se s ním chce dohodnouti o vyrovnání na základě návrhu komise sedmašedesáti, sestavené již na uher. sněmu z předešlého roku a klonící se k mírnému dualismu. Následkem tohoto záměru povstala však neshoda mezi Beustem a Belcredim, kterýž poslední viděl, že narovnání s Uherskem, jak je Beust osnoval, musí vésti přímo k potlačení živlu slovanského, a k nadvládě Němců a Maďarů. Následek neshody této bylo odstoupení Belcrediovo, čímž Beust nabyl v záležitosti uherské zcela volné ruky. Na to počal vyjednávati Deák ve Vídni přímo s císařem a reskriptem ze dne 17. ún. 1867 bylo vyhověno hlavním požadavkům Uherska, načež hrabě Julius Andrássy obdržel nařízení sestaviti odpovědné ministerstvo pro země koruny Uherské. Od toho okamžiku byla státní samostatnost Uherska obnovena a R. rozděleno na dvě skupiny zemí, totiž předlitavských a zalitavských, z nichž každá svým centrálním sněmem zastupována býti měla. V zemích předlitavských sešli se sněmové zemští již 18. ún. 1867, a měli vykonati volby do užší říšské rady Vídeňské. Země s převahou obyvatelstva německého byly ovšem ochotny vyhověti tomuto přání, ano i většina sněmu haličského nezdráhala se vykonati volby do rady říšské, jinak ale se měly věci v Čechách, na Moravě a v Krajině, kde vládě Vídeňské bylo mnoho se namáhati, nežli několik poslanců na říšskou radu sehnala. I Jihoslované vzchopili se po zavedení dualismu k nové činnosti a k odporu proti záhy již se jevícím potlačovacím choutkám Maďarů, a sněm charvátský, jenž podával málo naděje na nějaké dorozumění se s ministerstvem Andrássyovým, byl krátce před korunováním císaře Františka Josefa na krále Uherského rozpuštěn. Cislajtánská říšská rada byla zahájena koncem kv. 1867, a od 8. čna zasedala první společná delegace cis- a translajtánská, aby se dorozuměla o společných záležitostech říše, zejména o financích. Při korunovaci císaře na krále Uherského 8. čna 1867 byl výsledek prací komise sedmašedesáti formulován na zákon, jejž král potvrdil a jehož smysl byl, že diplomatické zastoupení, vojsko a loďstvo jako společné záležitosti říše platiti mají, na jichž náklad Uhersko v patřičném poměru má přispívati. Po dlouhém vyjednávání stalo se usjednocení konečně v tom smyslu, že Uhersko bude pro budoucích 10 let přispívati na břemena říši společná 30 procenty a země předlitavské 70 procenty. I v těchto zemích sestaveno 30. pros. 1867 nové parlamentární ministerstvo za předsednictví knížete Karla Auersperka, v němž byl Taafe ministrem policie, Giskra nitra, Hasner osvěty, Potocki orby, Herbst spravedlnosti, Plener obchodu, Brestl financí a Berger ministrem bez portefeuillu. V společném říšském ministerstvu zaujal křeslo zahraničných věcí, jak již praveno, Beust, křeslo ministerské říšských financí Becke a ministerstvo války baron John, kterýž však již v lednu 1868 nahražen FML. Kuhnem. Říšská rada předlitavská svolaná na r. 1867 jala se pracovati o opravách zákonů školských a manželských a záhy počala usilovati o zrušení konkordátu, zejména pak to byl poslanec pro město Vídeň Mühlfeld, jenž se první v poslanecké sněmovně říšské rady s návrhem na odstranění konkordátu vytasil. Vládě se však přímá tato cesta nezdála býti příhodnou, i zamýšlela spíše novými zákony, odporujícími smlouvě r. 1855 s papežem uzavřené, hlavní ustanovení této smlouvy v niveč přivésti. Zároveň kojila se nadějemi, že se s papežem v přátelském smyslu sjednotí, a že pod záštitou revise konkordátu konkordát samý odstraní. Papež však zamítl všecky tyto návrhy vlády r-ké, a koncem list. 1867 byl výbor říšské rady pro záležitosti církevní a školské se svými pracemi hotov. Dne 21. bř. 1868 na to byl přijat zákon o civilním manželství a o soudech občanských ve sporech manželských, a 31. bř. i zákon o oddělení školy od církve; obě tyto zákony byly císařem stvrzeny 25. kv. V kruzích katolických vzbudily zákony tyto, jak se dalo předvídati, tuhý odpor, zejména pak prohlásili kardinál Rauscher, hrabě Lev Thun a j. v přípise svém předsedovi panské sněmovny na říšské radě, že se budou v dalších zasedáních tohoto sboru dále žádného účastenství bráti. Mimo zákon školský, náboženský a manželský byl přijat na říšské radě i nový zákon branný, dle něhož každý k službě vojenské jest povinen. Mimo to prohlášena svoboda advokacie, a ustanoveno, že pře tiskové mají se díti porotami. Jak ale ministerstvu Auersperkovu tato svoboda ležela na srdci, vysvítá z toho, že s příslušnými právami k porotám otáleno tak, že až do konce r. 1868 rozhodovali v přech tiskových jediné soudové. Z českých a moravských federalistických poslanců nezasedal na této říšské radě ovšem již nikdo, také valná část historické šlechty ze zemí koruny České nesúčastňovala se zasedání panské sněmovny, a ze Slovanů zasedali v říšské radě jen Slovinci a Poláci, zejména tito poslední, navnadění lichými sliby německých liberálů a pokládajíce politiku oportunity za nejvhodnější, šli ve všem rozhodně ruku v ruce s vládou; kde se ale v některých nepatrných věcech od vlády odchýlili, bylí od německé ministerstvu zcela oddané strany vždy přehlasováni. Předlohy finanční ministra Brestla o sjednocení státního dluhu a zvýšení daně z kuponův vzbudily zejména v cizozemsku velikou bouři. Nicméně přijala říšská rada návrh Brestlův a zvýšila daň z kuponův na 20%. Tím však byl podkopán úvěr R-ka v cizozemsku, a na největších bursách evrop-

ských ustanoveno, aby se rakouské státní papíry ani nepřijímaly v seznamy bursovní. Pro Čechy byl rok 1868 rokem mnohých utrpení; obyvatelstvo české chápalo se každé příležitosti, aby dalo vůči Vídeňské vládě na jevo, že nechce utonouti v nově utvořené Cislajtánii a že lne k historickým právům své vlasti. Vhodnou k tomu cestu poskytlo mu právo spolčovací. První tábor uspořádán byl 10. kv. 1868 na úpatí Řipu a sešlo se k němu na 20.000 lidí, kteří rokovali o hlavních právech a požadavcích národa Českého. Po táboru Řipském odbýváno jich ještě několik, všecky pozdější byly však úřadně zakázány, obyčejně pod tou záminkou, že není program dosti jasný; poněvadž se pak lid přes všecky zákazy přece na tábory scházel, zaváděla se proti účastníkům hromadná soudní vyšetřování a nesčíslný počet jich byl odsuzován a pokutován. Nicméně však proskakovaly po celou tu dobu novinami zprávy, že se vláda hodlá s Čechy vyrovnati, polo-úřadní listy však dodávaly k těm zprávám vždy s důrazem poznámku, že vyrovnání to se může státi jen na základě ústavy prosincové (31. pros. 1867), čemuž ovšem Čechové při každé příležitosti odpírali. V čnu 1868 přijel císař František Josef do Prahy, aby přítomen byl zasvěcení třetího mostu, i mělo se všeobecně za to, že tato cesta má účel politický, totiž vyrovnání s Čechy, zvláště když se rozhlásilo, že vůdcové čeští, Palacký, Rieger a hrabě Clam-Martinic jsou pozváni k dvorské hostině, u kteréž byl v Praze přítomen i předseda ministerstva kníže Aueršperk a na říšského kancléře povýšený baron Beust. Tento měl dlouhé rozmluvy s Riegrem i Palackým, nedocíleno však žádného narovnání, ba spíše se stala roztržka mezi vládou a národem Českým ještě větší. Od té doby nastalo pronásledování oposice české přísnější než kdykoliv dříve, zvláště pak zakoušela mnoho svízelů oposiční žurnalistika česká, jejíž redaktoři šmahem odsuzováni byli k vězením a k ztrátám s novinářských kaucí. Odvolal-li se redaktor odsouzený rozsudkem první stolice k vyššímu soudu, byl mu trest obyčejně značně zvýšen. Sněmy zemské na rok 1868 svolány byly ke dni 22. srp.; poslanci čeští však do sněmu nešli, vyloživše v známé deklaraci zemskému maršálkovi příčiny tohoto svého jednání; ani na Moravě neúčastnili se federalističtí poslanci zasedání sněmovny; němečtí poslanci pak na sněmu českém, nemajíce žádného odporu, odstraňovali všecka ustanovení z doby předešlé, která jim nebyla po chuti, zejména přijali návrh na rozdělení Pražské polytechniky. Napnutí mezi vládou a národem Českým došlo konečně tak daleko, že občanské ministerstvo prohlásilo v Praze a okolí stav výminečný a politická správa země svěřena rukoum vojenským, totiž podmaršálkovi baronu Kollerovi; opatření proti oposiční žurnalistice byla tak zostřena, že nejčelnější listy federalistické v Praze byly zastaveny. V sněmu halickém učinil Smolka návrh, aby se říšští radové vzdali svých mandátův, proti němu však povstal Zyblikiewicz a navrhoval, aby sněm přehlédl ústavu prosincovou. Přání Polákův podána byla na to ministerstvu pod názvem resoluce, kterouž odkázalo ministersto říšské radě k vyřízení, jsouc přesvědčeno, že vládnoucí strana v této radě si dá s oným vyřízením zajisté na čas. Jak upřímě to ostatně ministerstvo tehdáž s Poláky myslilo, vysvítá z toho, že místodržitel halický hrabě Goluchovski, jenž se osvědčil při debatách o resoluci býti přívržencem samosprávy zemské, byl úřadu místodržitelského zbaven. Maďaři nabyvše vyrovnáním značných výhod stali se již r. 1868 téměř pány situace v R-ku, i titul R-ka byl po jejich vůli změněn na „Říši Rakousko-Uherskou.“ Všecky strany v Uhrách však nebyly přece s vyrovnáním spokojeny; strana Deákova podporovala sice vydatně ministerstvo Andrássyovo, ale levice sněmu Peštského směřuje až dosud přímo k unii personální. V Charvátsku byl svolán sněm dle nového řádu oktrojovaného, a poslanci národní charv. strany opustili sněmovnu, ohradivše se protestem proti všem budoucím ustanovením tohoto sněmu; maďarská strana pak na sněmu Záhřebském pospíšila si učiniti s Maďary zvláštní narovnání, v němž však nikterak nevyhověno přáním Charvátův, kteří se při všem chovali pasivně. Během měsíce září 1868 stala se ve Vídeňském ministerstvu změna, kníže Karel Aueršperk totiž z něho vystoupil „z příčin zdravotních.“ Pravá příčina jeho vystoupení však byla ta, že říšský kancléř Beust se míchal do záležitostí vnitřních, a že jeho hlas měl často v takových věcech více váhy, než hlas samého předsedy ministerstva. Místo Aueršperkovo zůstalo dlouhou dobu uprázdněno, poněvadž se členové ministerstva nemohli o předsedu shodnouti, a zástupcem jeho ustanoven byl hrabě Taaffe. Říšský kancléř Beust povýšen byl pro své zásluhy při vyrovnání s Maďary do stavu hraběcího. Po dlouhých třenicích a svárech v lůně samého ministerstva byl konečně hrabě Taaffe 17. dub. 1869 jmenován předsedou ministerské rady. Během r. 1869 vydáno bylo více zákonův, jež se dotýkaly citlivě zájmů českých. Tak schválen zákon zemský o roztržení Pražské polytechniky, a zákonem ze dne 30. dub. zrušeno jest v Čechách právo propinační. Dne 29. dub. konečně vyhlášeno bylo nařízení veškerého ministerstva, jímž se zrušil výminečný stav nad Prahou a okresy Smíchovským a Karlínským, podmaršálek baron Koller však byl ponechán ve svém úřadě jako správce místodržitelství českého. Zrušením stavu výminečného nezměnilo se však nic v poměru Čechův k ministerstvu. S velikým odporem potkal se v Čechách Hasnerův zákon školský ze dne 14. kv. Ani ostatní národové v R-ku, vyjma Němce, netěšili se jeho vydání, majíce jej za skracování samosprávy zemské, do jejíhož oboru záležitosti školské právem náležeti mají. Proto se také před hlasováním o tomto zákoně odstranili z říšské rady všickni poslanci z pravice, totiž Poláci, Slovinci a Tiroláci, tak že zbyli v ní jenom Němci a rusínský kněz Gusalewicz. Po zrušení stavu výminečného počal v Čechách znovu čilý ruch politický, tak zejména vzdala se strana pokroku v Praze účastenství při volbách do obchodní a živnostenské komory Pražské, poněvadž se z nich staly spolky politické, nevyhovující nikterak původnímu svému účelu. V noci ze dne 10. na 11. čna. udála se v Praze politování hodná výtržnost; vypálena byla totiž petarda blíže policejního ředitelství. Událost tato byla Vídeňským, Čechům nepříznivým listům, vítanou příležitostí, aby mohly štváti proti celému národu Českému. Tím vzrostla přirozeným spůsobem kyselost a jitření mezi oběma národnostmi v Čechách, a obapolná tato zášť vedla až ke krvavým srážkám. Tak učiněn byl na Sokoly Novopacké vracející se ze slavnosti od Němců útok. Také na Moravě stala se srážka mezi obyvateli Bystřickými a německými turnéry; v měsíci čři pak nastaly dělnické nepokoje v Brně, při kteréžto příležitosti vojsko i do lidu střílelo. Několik osob bylo zabito a mnoho poraněno. Zemský sněm český na rok 1868 byl svolán ke dni 30. září. Vládě mnoho na tom záleželo, aby při volbách doplňovacích nebyli opět voleni deklaranti, které sněm byl prohlásil za vystouplé. Přes neslýchaný nátlak však, jaký vláda skrze okresní

hejtmany na voliče činila a pro který se i tehdejší purkmistr Pražský dr. Klaudy poděkoval, zvoleni byli přece ve všech venkovských obcích a ve všech českých městech opět deklaranti, mnozí z nich jednohlasně, tak že vláda ani jediného hlasu nezískala. Jednomyslné toto prohlášení se českých voličů pro deklaraci vzbudilo v celé Evropě velikou pozornost a otřáslo poněkud postavením Vídeňského ministerstva. I na Moravě byli v českých obcích a městech zvoleni deklaranti znovu. Mimo státoprávní oposici nastaly ministerstvu Vídeňskému nesnáze i s dělnictvem, neboť ve spolcích dělnických se počaly bráti na přetřes otázky sociální a dělníci se domáhali práv politických; následkem toho byl rozpuštěn dělnický spolek ve Vídeňském Novém městě, poněvadž si vytkl za účel věci, jež prý nebylo lze spojiti se základními zákony říše. Ministr nitra nařídil všem správcům zemským, aby zamezili tvoření se sociálně-demokratických jednot, tím však nemohl ruch mezi dělnictvem utišiti, naopak zmáhalo se jitření mezi nimi zejména ve Vídni. Tam shromáždilo se na konci r. 1868 k 30.000 dělníků, kteří žádali na ministerstvu, aby podalo v říšské radě zákon koaliční, zákon neobmezené tiskové svobody a zákon o všeobecném hlasovacím právu. Deputace dělnická odevzdala žádost v tomto smyslu hraběti Taaffeovi. Ministerstvo však odpovědělo za krátký čas tím, že dalo hlavní vůdce dělnictva Vídeňského pozavírati. Ministerstvo, nemohouc nikterak dostati poslance české a moravské do říšské rady, počalo pomýšleti na zavedení *přímých voleb*. Tím však nastala neshoda mezi ministry samými. Jedna strana v ministerstvu, totiž menšina (hrabě Taaffe, hr. Potocki a dr. Berger) radila k povolnosti a k přátelskému se dorozumění se státoprávní oposicí, ostatní ministři však, tvořící většinu, stavěli se všelikému narovnání se s touto oposicí rozhodně na odpor. V téže době chystal se císař na cestu do Egypta, ústavověrní přívrženci vlády pak byli překvapeni politickou brožurou dra Fischhofa, známého politickou svou činností z let 1848 a 1849. Ve spisu svém, přeloženém též do češtiny pod názvem *Rakousko a záruky jeho trvání*, dovozoval Fischhof, že jedině federalismus jest v R-ku možný, má-li se udržeti celistvost říše. Většina ministerstva (Giskra, Herbst, Plener, Hasner a Brestl), vidouc postavení své již ohrožené, podala císaři pamětný spis, v němž vykládala příčiny svého chování a nutnost zavedení přímých voleb, dávajíc při tom zřejmě na jevo, že se odpor oposice musí zlomiti mocí. Leč i menšina ministerstva podala na vyzvání samého císaře svůj pamětný spis, kladouc v něm hlavně důraz na dorozumění se s národy, neuznavšími dosud ústavu prosincovou. Za takových poměrů zahájena byla říšská rada 11. pros., rozhodnutí však v sporné záležitosti ministerstva stalo se teprv v prvních dnech r. 1870, menšina byla totiž propuštěna z úřadu, většině pak bylo uloženo, aby doplnila kusé ministerstvo. Co se týče poměrů Haliče, interpeloval v led. 1869 poslanec Grocholski ministerstvo stran vyřízení resoluce haličské, avšak jakkoliv se dalo očekávati, že vláda Polákům za platné jich služby, jaké prokázali cislajtanismu vstoupením do říšské rady, alespoň poněkud se odmění, byla přece resoluce haličská zcela zamítnuta. Takové jednání ústavověrců oprávňovalo k domněnce, že Poláci z říšské rady odejdou, klub jejich poslanců se však jinak rozhodl, ustanoviv, že zůstanou v říšské radě, dokud se jejich resoluce přece nějak nevyřídí, a že vykonají volby do delegací. Resoluce nepřišla již v zasedání říšské rady r. 1869 na denní pořádek, a obyvatelstvo haličské počalo se nyní již samo ozývati proti beztaktnému si počínání svých poslanců, zejména odbývána ve Lvově shromáždění lidu, zatracující politiku dosud provozovanou, a následkem resolucí těchto shromáždění vzdali se Ziemialkowski a hrabě Goluchowski svých mandátů, na jejich místa pak zvoleni byli stoupenci dra Smolky. V schůzi klubu resolucionistů přimlouval se 25. srp. kníže Adam Sapieha za srozumění se Poláků s Čechy, rada jeho však nebyla vyslyšena. — I v Translajtánii stály r. 1869 dvě strany příkře proti sobě, na sněmu veden byl po celé zasedání tuhý, nejvíce principielní boj mezi Deákovci a levicí; Rumuni sedmihradští sněm říšský v Pešti neobeslali, a též v Charvátsku nebrala strana národní na sněmu zemském žádného účastenství. Strany Vojenské Hranice bylo ustanoveno, aby byla vojenská tamější správa zrušena a nahražena správou civilní. Na podzim r. 1869 překvapila politický svět zpráva o povstání v jižní Dalmácii. Příčinou zbouření tohoto, jehož střediskem byl záliv Kotorský, bylo zavádění nové soustavy branné, neboť obyvatelstvo tamější se opíralo na základě zaručených práv svých proti odvodu k zemské obraně. Beztaktnost Kotorského okresního hejtmana, jenž povolal ihned pomoc vojenskou a odvod na den 8. říj. nařídil, roznítila ještě více plamen vzpoury. Nařízením ministerstva byl prohlášen v okresním hejtmanství Kotorském stav výminečný a brzy na to i náhlý soud; tím však nebyl zlomen branný odpor Kotoranů, jimž hornatost krajiny poskytovala veliké výhody proti nehybnějšímu stroji pravidelného na ně vyslaného vojska, jemuž velel z počátku general Wagner. Proti povstalcům pokračovalo se s přísností bezohlednou, a kteříkoliv se dostali do [illegible] zajetí, byli na místě odpraveni. Když pak se vojenské operace Wagnerovi nedařily, poslán na jeho místo generalmajor hrabě Auersperg. Tento počínal si proti povstalcům ještě bezohledněji než jeho předchůdce, a když o tom stihla zpráva císaře, dlícího právě na Východě, odeslal sám ihned telegrafický rozkaz, aby se nakládalo s povstalci šetrně. Leč ani Auerspergovi se nechtěly operace dařiti, a utrpěv četné porážky a škody veliké, přiznal se konečně sám, že nelze pomýšleti na další boj před jarem r. 1870. Obrat k lepšímu nastal teprv po návratu císařově z Východu, beztaktný okresní hejtman byl dán na odpočinek, a generál Rodić, znalý poměrů dalmatských, byl zvolen k urovnání celé neblahé záležitosti, což se mu také v krátkém čase povedlo tak zvaným mírem Knezlackým, načež udělil císař povstalcům milost. Dne 1. dub. 1870 stal se v nově utvořeném ministerstvu, jež sestaveno bylo po odstoupení minority, Hasner předsedou, Stremayr min. osvěty, Banhans min. orby a FML. Wagner min. pro zemskou obranu. Ministerstvo Hasnerovo však nezůstalo též dlouho u vesla, návrh o volební opravě a [illegible] porad o polských požadavcích zavdaly opětný podnět ku krisím nejen v ministerstvu, nýbrž i v samé říšské radě. Počátkem března došel Riegra a Sladkovského list Giskrův, jímž je vyzýval k vzájemné poradě a dohodnutí se o tom, jakby se na „půdě ústavní“ urovnaly dosavadní neshody mezi Vídeňskou vládou a státním právem českým; Rieger a Sladkovský však uvážili, že s mužem, jenž předložil před krátkým časem koruně pověstné memorandum ministerské většiny, popírající veškerá spravedlivá práva koruny české, není žádné dohodnutí možným, zamítli rozhodně toto pozvání. Dne 22. bř. vystoupil nejprv Giskra z ministerstva, a když 31. bř. Poláci, Slovinci a poslancové bukovinští z říšské rady vystoupili, bylo 4. dub. celé ministerstvo Hasnerovo propuštěno a Potockému uloženo sestavení nového kabinetu. [illegible]

8. dub. na to byla říšská rada odročena. Potocki vyjednával o vstoupení do ministerstva zejména s Rechbauerem a Kaiserfeldem a s jinými náčelníky stran, když se však nemohl s nikým o budoucím utvoření kabinetu dohodnouti, byla svěřena správa jednotlivých portefeuillů odborním přednostám v jednotlivých ministerstvech, a ministerstva nitra a zemské obrany ujal se na čas hrabě Taaffe. Teprv 6. kv. nastala v útvaru tohoto ministerstva jakási modifikace, správu financí obdržel svob. pán Holzgethan, portefeuille zemské obrany baron Widmann a ministerstvo orby svob. pán Petrino. Od ministerstva tohoto očekávaly se změny ve smyslu federativním, totiž obmezení říšské rady a rozšíření právomocnosti zemských sněmů. V Čechách ustanovil Potocki 13. kv. na místě barona Kollera místodržitelem knížete Mensdorff-Dietrichsteina, sám pak odebral se 17. kv. do Prahy, kamž jej byl již Petrino, doprovázen Smolkou, předešel. V Praze měl Potocki porady s Riegrem a s jinými čelními muži národa Českého, s důvěrníkem Moravanů Pražákem a se Smolkou. Ze soukromých těchto porad nevyšlo nic na veřejnost, jen tolik bylo zjištěno, že Potocki uznal nespravedlnost volebního řádu sněmu českého. Tím větší nastalo ale podivení, když po návratu svém do Vídně rozpustil patentem ze dne 21. kv. říšskou radu a všech 16 sněmů předlitavských, vyjímaje jediný sněm český; leč právě český sněm to byl, jenž potřeboval přede všemi ostatními obnovení předsevzetím nových voleb, ano se dalo očekávati, že by se spravedlivější zastoupení národa docílilo, třeba by se volilo ještě dle pořádku starého. Německé jednostranné zastoupení mělo v Čechách tedy i na dále potrvati. Při volbách doplňovacích však, odbývaných v čci 1870, zvolení opět všickni bývalí deklaranti, a též na Moravě, jejíž sněm byl rozpuštěn, zvoleni byli dosavadní důvěrníci. Sotva byly vykonány volby červencové, vypukla za hranicemi válka francouzsko-německá a hrozilo nebezpečí, že i ten neb onen sousední stát do velkého toho sporu stržen býti může. Vláda rakouská, ačkoliv neutralitu svou prohlašovala, pomýšlela na shánění prostředků obranných, an tu vyšel z čista jasna císařský patent, jímž byl rozpuštěn i český sněm a vypsány volby docela nové. Rozhodnutí to, kteréž by byli Češi svého času radostně uvítali, přijato nyní zcela chladně, a to zejména z té příčiny, že pohnutkou k svolání nového sněmu nebyly vyrovnavací záměry Vídeňské vlády, nýbrž obeslání říšské rady i se strany Českého národa, jehož vlastenectví a věrnosti v době nebezpečí se Potocki dovolával ve zvláštním přípisu, uveřejněném stejně s patentem sněm rozpouštějícím. Nové volby do všech tří kurií sněmu byly konány za velikého účastenství všech stran. Deklaranti prorazili opět všude, nabyvše ještě o dvě místa více; kandidáti Pražského německého kasina pak propadli ve 20 volebních okresích, a ve sboru velkostatkářském svítězila strana historická, přibližující se politikou svou k české straně deklarantů. Tím nabyl sněm Pražský podstatně jiné tvářnosti. Za předsedu jeho byl ustanoven císařem hrabě Albert Nostic, a za jeho náměstka dr. rytíř Bělský. Dříve než sněm započal, učinili poslancové čeští na důkaz toho, že měli poctivou snahu o odstranění domácích sporů národnostních, krok velikého významu. Poslalit totiž Riegra, Bělského a Klaudyho do něm. kasina, kde něm. poslanecký klub shromážděn byl, a ti vyslovili vroucí přání, aby svornost mezi oběma národy v Čechách docílena byla. Dříve krok tento nebylo jim lze učiniti, poněvadž byli až dosud vždy na sněmu v menšině, a bylo by se zdálo, že se práv svých dožebrávají. Krok tento, jakkoliv jej Němci vlídně uvítali, neměl přece žádných praktických výsledků. Dne 30. srp. byl zahájen sněm, na kterýž se po dlouhém se vzdalování i čeští poslancové dostavili. Císařské poselství vyzývalo k neprodlenému obeslání říšské rady, a ohledně přání veliké většiny obyvatelstva českého, aby se před se vzala revise postavení království Českého k veškeré říši, pověděno v poselství jen tolik, že přání toto jest „prozatím předmětem bedlivého uvažování vlády.“ Na to bylo čteno osvědčení velkostatkářů, v němž se vyslovili rozhodně pro práva království Českého. Po tomto osvědčení následovalo prohlášení poslanců českých, v němž se vyslovili, že setrvají na základě deklarace a že na tomto sněmu berou účastenství jen proto, aby vyslyšeli poselství královské a neuzavřeli cestu oboustranému se dorozumění. Němci podali druhý den také své osvědčení, a setrvali v něm nezvratně na dosavadní říšské ústavě. Na císařské poselství uzavřela česká většina sněm odeslati adresu, v níž bylo vysloveno trvání při požadavcích deklarace, a v mimořádných tehdejších okolnostech volení několika poslanců do společné rakousko-uherské delegace; mimo to, kdyby císař to za důležité uznal, zvolení ze sněmu několika důvěrníků k dorozumění se se zastupitelstvy ostatních sněmů. Adresa většiny byla 5. říj. 142 proti 73 přijata, načež 73 německých poslanců sněmovnu opustilo. Den na to byl sněm český rozpuštěn a nařízeny pro Čechy přímé volby do říšské rady, kteráž mezi tím do 7. list. odročena byla. — Na sněmu halickém, zahájeném též v měsíci srpnu učinil Smolka návrh, aby, ačkoliv dosavadní ústava přáním a potřebám národů rakouských nevyhovuje, sněm nicméně vůči hrozícímu nebezpečí z venku přikročil k volbám do říšské rady, což se také stalo bez všelikého odporu. V Uhrách, kde po dobu zde pojednávanou sněm téměř bez přetržení zasedal, zřizována s velikou horlivostí armáda honvédská. Též o změně uherského zřízení municipálního rozpředlo se na sněmu dlouhé jednání, a změna ta provedena konečně v ten smysl, že neobyčejné svobody a privileje municipií s centrální vládou Peštskou v rozumnější soulad uvedeny byly. Připojení Vojenské Hranice k říši Uherské nebylo v tomto roce ještě uskutečněno za příčinou velkého a spravedlivého odporu Hraničárů, kteří si přáli sice vybavení z právomocnosti vojenské, nikoliv však bezvýminečné podrobení se živlu maďarskému. I v Sedmihradsku množila se povážlivě nespokojenost s přivtělením k Uhersku, a zejména si počínali Rumuni statečně při obhajování své samosprávy; v Charvátsku stály i v tomto roce dvě strany příkře proti sobě, totiž strana pravých národovců, nespokojená s libovolně provedeným vyrovnáním s Uherskem, a strana tak zvaných unionistů, kteří vyrovnání tomuto byli příznivi. Nepanujeť sice v Charvátsku přílišný útisk národní, jazykový, ale záležitosti veřejné, úřadování a j. podřízeno jest přísně vládě uherské v Pešti, v čelo pak země postaven byl r. 1868—1871 baron Rauch, muž ultramaďarského smýšlení a urputný nepřítel veškerých autonomních snah celého národa Charvátského. Teprv 27. led. 1871 byl Rauch ze svého úřadu propuštěn, a na místě stal se jeho bánem Charvátským Bedeković. Za vlády Potockého byl zrušen též 30. čce oficielní konkordát, bezprostředně po vyhlášení v Římě dogmatu neomylnosti papežské. Na počátku roku 1871 dosáhly ústavní zmatky v R-ku stupně v skutku již povážlivého. V Čechách trvala státoprávní oposice nezvratně na svém stanovisku, Halič nesla těžce sklamané naděje, jakéž byla kladla do rozřešení resoluce, a věrné vždy země dědičné, jako Tirolsko, Horní Rakousko a j. nebyly se stavem věcí v mocnářství též nikterak spokojeny, ne-

beř konfesionální zákony, za doby „liberálního“ ministerstva Giskrova vzniklé a za doby Potockého z většiny od koruny stvrzené, zabudily i v těchto zemích zlou krev. V této době povážlivých zápletek vnitřních bylo povoláno pojednou, jak se zdá již ve vší tichosti dále připravované, ministerstvo Hohenwartovo. Dne 12. ún. 1871 byl povolán hrabě Karel Hohenwart, dosud místodržitel v Horních Rakousích, za předsedu ministerstva císlajtánského a za ministra nitra. Soudruhy jeho v kabinetu se staly dr. Schäffle pro obchod a orbu, svob. pán Scholl pro zemskou obranu, Josef Jireček pro osvětu, dr. Karel Habětinek pro spravedlnost, ministerstvo financí podržel Holzgethan. Ministerstvo Hohenwartovo přineslo do kabinetu dobrou vůli učiniti po právu všem národům rakouským rovnou měrou. Ústavověrci však a jejich orgány, byvše novým ministerstvem nemálo překvapeni, spustili nevídaný před tím novinářský hluk nejen proti celému kabinetu, nýbrž i proti jednotlivým osobám ministrů, a nešetříce ani slušnosti ani zákona zatracovali již napřed veškeré budoucí kroky ministerstva, jemuž přezděli „ministerstvo masopustní.“ Úkol Hohenwartův byl vznešený ale velmi nesnadný; celý dosavadní úřední i parlamentární aparát byl povolným nástrojem oné Giskrovsko-Herbstovské strany, kteráž přála jedině nadvládě Němců, většina žurnalistiky Vídeňské činila hned od prvního vystoupení ministerstva na ně nejsurovější nájezdy, a vůbec nasadili protivníci vyrovnání všecky své páky na zmaření vyrovnavacích snah nové vlády, kladouce ji na roveň s reakcí a ultramontanismem. Prvním činem nového ministerstva bylo udělení amnestie pro politické a tiskové přečiny. Říšská rada, sestavená ještě na základě loňských voleb, byla svolána na 20. ún. Hned v prvních zasedáních jejích učiněny byly nájezdy na program Hohenwartův, v kterém se prohlásilo *rysy* jenom všeobecnými, že ministerstvo hodlá zavésti pořádek uvnitř a rozšířiti samosprávu jednotlivých zemí. Poněvadž byly daně z předešlého roku povoleny pouze až do konce měsíce února, jednalo se vládě především o to, aby vymohla povolení daní dalších, v tom však se jí postavil na odpor ústavověrný poslanec Herbst, a na jeho návrh povoleny byly daně 77 proti 59 hlasům pouze na měsíc březen. Tuto hru provozovala říšská rada ještě několikráte po sobě, což ovšem nemělo žádného vlivu na vybírání daní v praxi, kteréž se dálo vždy na celého půl léta napřed. Když kabinet 11. dub. se Grocholskim byl doplnil, předložilo ministerstvo 24. dub. říšské radě návrhy o zákonodárné iniciativě sněmů zemských. Těmito se ustanovovalo, v jakých záležitostech mohou zemské sněmy dělati samy zákony, jejich elaboráty měly předkládány býti říšské radě, tato pak měla jen proskoumati, shodují-li se se zájmy celé říše čili nic, a je beze změny buď přijímati nebo zavrhovati. Návrhy tyto byly, jak se samou sebou rozumí, již 8. kv. většinou říšské rady zavrženy. Dne 5. kv. podal Hohenwart říšské radě předlohu obsahující ustanovení o haličské resoluci; když pak se Lasser tázal, zdali autonomistická opatření v návrhu tomto ve prospěch Haliče nabízená se obmezí pouze na Halič, nebo zdali se rozšíří i na ostatní země, odpověděl Hohenwart, kdyby Čechové byli spokojeni s těmiže nabídnutími, jaké nyní Haliči podává, že by se ani okamžik nerozmýšlel taže nabídnutí i Čechům učiniti. Teď byl teprv oheň na střeše, tato slova Hohenwartova vzbudila mezi ústavověrnými nevídanou dosud bouři, a 26. kv. přijata byla v ústavním výboru Herbstem navržená adresa, kterou projevena byla ministerstvu nedůvěra. Císař odpověděl na adresu dne 30. kv., že má ministerstvo jeho úplnou důvěru. Mezi tím, co Hohenwartovi bylo na říšské radě zápasiti se stranou ústavověrnou, vyjednával cestou soukromou s nejpřednějšími vůdci národa Českého o vyrovnání se s českou oposicí. Obě sněmovny říšské rady byly 11. čec. odročeny, a teprv 12. srp. rozpustil Hohenwart říšskou radu a některé sněmy zemské, všecky sněmy pak byly svolány na novo ke dni 14. září. Při volbách do těchto sněmů dokázalo ministerstvo Hohenwartovo, jak velice si vážilo sebeurčovacího práva jednotlivých národů, neboť se nestal se strany vládní během celé volební doby ani nejmenší nátlak na porušení veřejného mínění, a naopak při volbách těchto vyšla na jevo přílišná nerozhodnost ministerstva, ano nezakročovalo ani tam, kde i státní úředníci pracovali zřejmě a velmi vydatně ve prospěch strany ústavověrné a tudíž ku zkáze ministerstva samého. Vůbec snažil se Hohenwart až přespřílišnou snášelivostí přesvědčiti odpůrce své, že jen spravedlnost jest jeho vodítkem, a proto ponechal též ve všech úřadech i nejzarytější odpůrce snah vyrovnavacích, nepomýšleje s druhé strany na to, že tito nejsouce podobným poctivým smýšlením proniknuti bezohledně do rukou jeho nepřátel pracují. Přes všecka tato namáhání odpůrců zvítězila přece při volbách strana vyrovnání příznivá v těchto zemích, že zvoleno bylo do říšské rady přes dvě třetiny poslanců smířlivých. Bezprostředně před zahájením sněmu českého ustanoven byl císařem za místodržitele Českého hrabě Bohuslav Chotek. Dne 14. září sešel se konečně sněm český, a dlouholetý rozpor mezi Vídeňskou vládou a národem Českým zdál se býti přiveden ku konečnému uspokojivému narovnání. Za zemského maršálka byl zvolen [illegible]stenecký kníže Jiří Lobkovic. Po zahájení byl přečten císařský reskript ze dne 12. září 1871, v němž vysloveno především, aby svazky království Českého s veškerou říší způsobem všestranně spravedlivým a uspokojujícím se uspořádaly. „Majíce v paměti — praveno v reskriptu tomto dále — státoprávní postavení koruny České a jsouce sobě povědomi slávy a moci, kteréž tato koruna Nám a předkům Našim propůjčila, mimo to jsouce pamětlivi neohrožené věrnosti, s kterou obyvatelstvo země České každý čas trůn náš podporovalo, uznáváme rádi práva tohoto království a jsme hotovi toto uznání přísahou Naší korunovační obnoviti.“ Mimo to byl předložen sněmu návrh nového volebního řádu do sněmu a zákon pro ochranu obojí národnosti v zemi. Sněm [illegible] převahou se hlásil k zásadám deklarace, kteráž převaha docílena byla tím, že v odboru velkostatkářů při volbách zvítězila strana historická proti tak zvané straně ústavní. Němečtí poslancové na sněmu zadali hned na počátku svoje ohražení proti uznání historických práv království Českého a opustili sněmovnu. Na to byla zvolena komise pro vypracování návrhů, jakým způsobem by obnovení práv zemských a také zákonodárná samostatnost království Českého mohla uvedena býti ve shodu se zřízením ostatních zemí v Rakousko-Uherské říši. Obsáhlé návrhy komise této, jejíchž prací se účastnili především Rieger a Clam-Martinic, uvedeny byly v tak zvané fundamentální články, jež přijaty jsou sněmem jednohlasně. Taktéž přijal sněm nové vládou předložené zákony o volení do sněmu českého a o ochraně obou národností. Na to předložena byla [illegible] sněmu i s adresou císaři. Mezitím rokováno bylo o Hasnerově zákonu školním a přijat sněmem návrh, aby stížnosti proti zákonu tomuto v Čechách vzniklé byly přikazovány zvláštní komisi, a aby školství v Čechách bylo odkázáno zákonodárství domácímu. Na to odložil sněm další svoje jednání až k té době, kdy dojde cís. rozhodnutí o fundamentálních člán-

cích. Když takto naděje Čechů na konečné vyrovnání dlouholetého sporu cíle blízkými býti se zdály, napjali nepřátelé národa Českého tím usilovněji veškeré své síly; uveřejnění českých vyrovnávacích návrhů způsobilo divokou bouři nejen v žurnalistice Vídeňské, nýbrž i u takových rakouských diplomatů, kteří živel německý hejčkali. Ústavověrci se ucházeli na všech stranách o mocné spojence, Giskra odebral se do Pešti hledat pomoci u Maďarů, na sněmích cislajtánských pak (vyjímaje sněm tirolský) se prohlašovali Němci proti článkům fundamentálním, a k tomu ke všemu pojil se rozhodující vliv Pruska. I říšský kancléř hrabě Beust a předseda uher. ministerstva hrabě Andrássy usilovali na rozhodujícím místě o zmaření českého vyrovnání, a tak se stalo, že k úžasu celého Českého národa a k nemalému podivení politického světa vyrovnání na zmar přivedeno jest. Hohenwart, jemuž byl předložen k podpisu reskript ze dne 30. říj., vyzývající sněm český k volbám do Vídeňské říšské rady, podpis ten odepřel a sadal se všemi kolegy, vyjímaje Holzgethana, za propuštěnou, kteréž se mu také dostalo. Dojem posledního reskriptu, jenž byl čten na sněmu českém 4. list., byl velice smutný, a ihned byla zvolena komise třiceti členů, aby se poradila, jakou odpověď by měl dáti sněm na císařské toto poslání. Dne 8. listop. přečetl kníže Karel Švarcenberk návrh oné komise, jenž zněl takto: „Sněm maje v paměti, že státoprávní postavení království Českého bylo uznáno, a uvažuje, že státoprávní postavení tohoto království vylučuje rozhodování každého jiného sboru zákonodárného, prohlašuje, že setrvati chce na svém náhledu právním o samostatnosti království Českého ve spolku států rakouských, že státoprávní postavení nemůže jinak upraveno býti, než úmluvou mezi sněmem a legitimním králem, a usnáší se tedy odepříti volby do říšské rady neuherských království a zemí.“ Návrh tento byl jednohlasně přijat, a schůze sněmu byly ihned z nařízení vlády ukončeny. Hrabě Chotek poděkoval se z místodržitelského úřadu. Sestavení nového kabinetu bylo svěřeno knížeti Adolfu Auersperkovi, jenž povolal k vládě muže (Glaser, Unger, Banhans, Depretis, Stremayr) smýšlení zcela opačného, než jaké mělo ministerstvo Hohenwartovo. S opravy volebního řádu a se zákona o ochraně obou národností sešlo docela, a vyjednávání o fundamentálních článcích bylo přetrženo. Místodržitelem v Čechách byl jmenován opět baron Koller, a v pros. byly vypsány v Čechách do říšské rady přímé volby. V českých městech a okresích zvoleni byli opět deklaranti a v odboru velkostatkářů svítězila opět strana historického práva, tak že jen poslancové z něm. okresů se do Vídně dostavili. Do prosince 1871 a ledna 1872 spadá též příkrý spor vlády se zemským výborem českým v záležitosti školské. Školní rada zemská požadovala totiž od výboru ze zemské pokladnice přes 1 milion zlatých na uhražení školních výloh za minulý rok. Zemský výbor, v němž zasedali tou dobou přívrženci práv zemských, odepřel požadavek vlády jako nezákonitý, načež místodržitelství zabavilo výplaty zemských přirážek k císařským daním a platů vyvazovacích, ačkoliv zemský výbor proti tomu rozhodně protestoval. Zvrhnutím vyrovnání nastaly v Čechách opět bývalé útisky veškerého národního ruchu, a zejména pro českou žurnalistiku přišla opět doba mnohých svízelů. Poněvadž poroty Pražské až dosaváde vždy pro nevinu hlasovaly, ustanovila se vláda na tom, postaviti novinářstvo české před poroty německých měst, Chebu, Litoměřic, Mostu a České Lípy. V bř. 1872 rozpuštěn byl sněm český. Nové volby v městech a okresích konané v dub. vypadly jako v letech předešlých. Jinak bylo s volbami velkostatkářů; poněvadž výsledek jejich měl rozhodnouti o tvářnosti celého budoucího sněmu, nastal před jich vykonáním v Čechách nikdy před tím nevídaný ruch agitační. Velkostatkářů totiž jest v Čechách něco přes 700. Polovice z nich chýlívala se dosud ke straně státoprávní a skoro polovice ku straně ústavácké, všickni velkostatkáři dohromady pak volí 70 členů do sněmu. Tentokráte byl nalezen vydatný prostředek k získání hlasů velkostatkářských a k sesílení tudíž své strany v kupování a přeplacování velkostatků, což bylo velikým lákadlem pro majetníky žádostivé výhodného prodeje. Obě politické strany utvořily k tomu cíli zvláštní spolky, které o překot závodily v takovémto kupování. Spolek ústavověrných, jenž měl hlavní svůj střed ve Vídni a „Chabrusem“ pojmenován byl, obětoval na koupi statků v Čechách sumy ohromné, statky tyto pak kupovány zvláštními agenty, tak že přemnohý nový majitel ani nevěděl, kde jeho statek leží a jakým vůbec jest. Celá říše pohlížela s nedočkavým napnutím na výsledek tohoto úsilovného zápasu. Se spolkem ústaváckým podporovaným patrně vládou nemohl ovšem spolek český v nerovném zápasu odolati, a tak se stalo, že historická strana velkostatkářů, předvídajíc že by při volbách podlehnouti musila, voleb se vůbec zdržela a podala místodržitelství protest proti seznamu voličů, kterýž ono bylo sestavilo a uveřejnilo. Následkem toho byli vyvoleni samí ustavověrci, a poněvadž by tito, sesíleni německými poslanci z měst a okresů byli tvořili převahu na sněmu českém, nedostavili se poslanci čeští na sněm r. 1872. Sněm pak vykonal volbu nového ústavověrného zemského výboru, jakož i volby do říšské rady a odročil se. Tím bylo skončeno opět jedno údobí velkého zápasu národa Českého proti hubící jej politice ústavověrců rakouských, a záležitost česká, jež stála r. 1871 a do první polovice r. 1872 v popředí rakouských dějin, zdá se býti opět na čas (jak dlouhý?) odročena. Že na zmaření vyrovnání českého velkou vinu nese Andrássy a sám sněm uherský, jenž s vynětím málo členů chování Andrássyovo, v této záležitosti byl schválil, jest věcí všeobecně známou. Ludvík Košut pokáral příkře v památných svých „třech listech o krisi české“ zaslaných do časopisu *Magyar Ujság* toto počínání si Andrássyovo, a přimlouval se vřele za uznání práv koruny České a za šetření práv nemaď. národností vůbec. Na Moravě obdržela na sklonku r. 1871 právě jako v Čechách strana národní na sněmu také vrch, sněm moravský projevil na to souhlas s fundamentálními články sněmu českého a vyslovil přání, aby pro země koruny České byl zřízen při osobě panovníkově společný kancléř co hlava vlády těch zemí. Po obratu však, jenž nastal v politické situaci v Čechách koncem října, byl i na Moravě sněm rozpuštěn a nastaly poměry jako dříve. V září 1871 zasedly i ostatní sněmy cislajtánské a vyznamenaly se, jak již praveno (mimo sněm tirolský), zuřivými útoky na fundamentálky české, poukazujíce i zjevně na sympatie rakouských Němců k sjednocenému Německu, jehož pomoci se ústavověrné žurnály Vídeňské úzkostlivě dovolávaly. Touže dobou, kdy Auersperg k veslu vlády cislajtánské dosedl, byl k všeobecnému překvapení politického světa propuštěn Beust z kancléřství říšského a velkomocný hrabě Andrássy dosazen na jeho místo. Na nové zasedání říšské rady po odstranění fundamentálních článků českých dostavili se s federalistů Poláci, Slovinci, Tirolci a Dalmatinci. Poláci omlouvají své zasedání v sněmovně za Skotskou branou „důvody oportunity“, chtíce dosíci na centralistech výhody

pro Halič, dosud však jim bylo udíleno za jich služby velmi málo. V Uhrách jmenován byl předsedou ministerstva hrabě Lonyay, zůstal jím však jen až do počátku r. 1873, a na jeho místo v ministerstvu uherském povolán byl Szlávy. Při volbách v červnu a čci 1872 zvítězila v Uhrách opět strana Deákova, jejíž přívrženci byli zvoleni na nová 3 léta do sněmu, ačkoliv vláda v předešlém sněmu usilovala o to, prodloužiti periodu sněmovní na 5 let. Změna ta se jí však nepovedila, neboť levici se podařilo zvláštním manevrem přijetí návrhu vládního zameziti. Jeden řečník levice po druhém totiž vyplňoval každodenní dobu rokování samými interpelacemi a rozličnými formálními, avšak čas ubíjejícími malichernostmi; tak se přiblížil posunenáhlu konec posavadní periody sněmovní, a nemohlo k veliké mrzutosti vlády dojíti již k odhlasování jejího návrhu. Levice uherská usiluje i dále o provedení pouhé osobní unie. — V červnu 1872 zrušeno bylo císařským rozhodnutím vojenské zřízení hranice Banátské a kraj ten přivtělen k Uhrám. Poměry v Charvátsku dospívají v poslední době k lepšímu obratu. V červnu 1872 svolala konečně vláda uherská po dlouhém bezprávném odkládání sněm charvátský. Stížnosti Charvátů vztahují se především k stránce finanční, že totiž ze zemských příjmů příliš veliká část jest vykázána na záležitosti společné s Uherskem, a příliš malá vlastním potřebám zemským. Dále žádají Charváté připojení Rjeky (charvátského to přímoří) i Dalmácie k svému království. Dalmácie jest pod rozumnou správou generála barona Rodiče, a ve školách dalmatinských zmáhá se utěšeně jazyk slovanský, jenž byl posud italštinou potlačován. — V nejnovějších dobách obracela na sebe nějaký čas pozornost poslední delegace (šestá), jež zasedla 16. září 1872. Pro vojenský budget žádal ministr Kuhn sumu přesahující o 6 až 7 millionů zlatých potřeby léta předešlého, a tuhý boj, který mu za tou příčinou nastal s drem Herbstem a jeho stranou, zavdal podnět k četným diskusím, které mnohé finanční spekulanty Vídeňské, mezi nimi i Giskru v povážlivé míře kompromitují. Dne 5. list. zahájeny byly všecky sněmy cislajtánské; federalisté se nedostavili na sněmu Pražském, moravském a bukovinském (strana Petrinova). Otázka o jesuitech, která nedávno v Německu rozhodnuta byla, počala zanjímati u značné míře i sněmovníky rakouské, a ústavní výbor sněmu dolnorakouského učinil vládě návrh, aby řád jesuitů ze zemí říše Rakouské byl vypovězen. Dne 15. ún. 1873 předložila vláda v říšské radě dlouho již připravovanou předlohu o zavedení přímých voleb do říšské rady, čímž měla pominouti všecka práva jednotlivých zemí, a celá Cislajtánie obdržeti jediné záhonodárné zastupitelstvo. Ještě dříve než se návrh tento stal, nastala v Čechách silná agitace proti této vládní předloze, a četná města i okresní zastupitelstva, jakož i veliké množství svéprávných občanů českých podpisovali petici ku králi, žádajíce za to, aby předloha tato, ohrožující autonomní práva jednotlivých zemí, byla odstraněna. Okolo této předlohy vládní točí se — co tyto řádky píšeme — veškerá politická situace R-ka, a nejbližší budoucnost rozhodne, zdali se ústavověrcům podaří provedení i tohoto posledního jejich přání. Poláci rozhodli se ve svém klubu, že nebudou hlasovati pro předlohu o přímých volbách; není však dosud na jisto postaveno, zdali je nedovede strana ústavověrná lichými sliby opět pro své zámysly zjednati.

Rakovica, klášter v kníž. Srbském, 2 hod. od Bělehradu (jihozáp.) vzdálen. Od koho byl původně klášter založen, není zjištěno, bezpochyby padá jeho založení v dobu, když Turci jih srbský si podmanili. V jedné listině cára Petra Velikého, dané r. 1711, připomíná se R. Listina ta chová se ve Fružgorském klášteře Remetě. Klášter byl od Turků několikrát zbořen, avšak brzo zase obnoven. R. 1822 vystavěl kníže Miloš velikou klášterní budovu, a kníže Michal s Tomanií Obrenovićovou dali r. 1862 kostel vkusně obnoviti. Zde je rodinná hrobka Jefrema Obrenoviće, kde odpočívá též dcera zmíněné Tomanije, Anka Konstantinovićeva, která byla 10. června 1868 zároveň s knížetem Michalem v Topčideru zavražděna. Na severní straně při kostelní zdi odpočívají kosti slavného junáka Vasi Čarapiće, který 29. list. 1806 při dobývání Bělehradu padl. Každoročně 15. srp. odbývá se v R-i veliká pouť. Od kláštera 1 hod. vzdálena jest ves R. s 180 obyv. Š.

Rameau [ramó] de mine, fr., ve vojenství větev, haluz podkopu, něm. *Minenzweig*. Tak se však podzemní nazývají se krátké chodby hlavního podkopu, kudy obránce pevnosti k onomu místu se přibližuje, jímž obléhatel pod zemí k pevnosti postupuje a tam jeho pracím podkopnickým naslouchá. Vedlé těm chodbám také sluchy, poslechy podkopu (*Hochgallerien*) říkáme. Ostatně srv. Mine. Čdk.

Ramington, Američan, současný vynálezce druhu ručnic zadovek, po něm ramingtonky zvaných. Ve válce proti odštěpencům byl v Americe system R-ův uznán za nejlepší, poněvadž bylo možno z jeho zadovky na vzdálenost 1200 i více kroků 18 ran za minutu vypáliti. R. r. 1866 nabídl svůj vynález vládě rakouské, která však jej po návrhu zkušební komise odmítla, přijavši soustavu dílem Werndlovu (v. t.), dílem Wänzlovu (v. t.). Za to některé menší státy evropské, Švédsko, Norsko, Dánsko, Španěly a z části Italie systemu jeho se ujaly, ozbrojivše svá vojska ramingtonkami. Čdk.

Rançon [ransón], fr., výkupné v čas války v dřívějších dobách, jímž se vykupovali zajatí, odtud **rançonirovati**, za výkupné vybaviti se zajetí nepřátelského. Čdk.

Rančonis (také avšak chybně Raucanis) de Ericino Albert, theolog a řečník slavný, narodil se v Čechách v první polovici XIV. stol. z rodu, jak se podobá zámožných a urozených, a to z rodu Ranka (Ranožíra?), který se snad původně psával z Vřesova nebo Vřesovic (erica, vřes). Albert R. studoval za hranicemi, a jmenovitě také na slavné tehdáž akademii Pařížské, kdež se stal mistrem svobodných umění a nad to i doktorem theologie, a to první z Čechův, a byl také nějaký čas učitelem čili professorem vědomostí těchto na akademii této. V posledních letech panování císaře Karla IV. zdržoval se R. v Praze, kázával často u přítomnosti jeho a veškerého dvoru cís., a požíval nemalé přízně panovníka tohoto i arcibiskupa Očka z Vlašimě. — V hádkách náboženských, kteréž v druhé polovici XIV. stol. v Čechách téměř v obyčej vešly, míval R. platné účastenství. Tak stál R. r. 1372, když na Pražské fakultě theologické povstaly rozmíšky v příčině jistých článků víry, zřejmě proti M. Hendrichovi z Oyty, professoru na téže fakultě, a když spor a články tyto byly předloženy kurii papežské, odebral se R. do Říma, aby tam hájil své mínění. Z Říma odebral se R. do Paříže, odkudž se r. 1374 vrátil zase do Čech, kdež se napotom až do r. 1396 připomíná mezi členy kapituly Pražské, v níž postoupil až na hodnost skolastika, a to jak se podobá přispěním císaře Karla IV., k jehož pocti, když r. 1378 smrtí sešel, R. sepsal lat. epitafium. Též za panování krále Václava IV. potkáváme se s M. Albertem R. ve všelikých jednáních, hádkách a rozmíškách, kteréž času toho v příčinách náboženských v Čechách vznikly. — V jedné takovéto hádce se

Hrádku Křivoklátu u přítomnosti krále Václava IV., jeho celého dvora, arcibiskupa Jana a četných prelátů v příčině očistce odbývané, byl předním účastníkem také M. Albert R., a různil se od náhledů arcibiskupových, jakož i zjevně vystoupil r. 1386 proti usavření synody Pražské o svěcení svátku „Navštívení P. Marie“ od arcibiskupa Jana bez vyžádaného k tomu dovolení papežského zavedeného, vzdělal za tou příčinou zvláštní spis *Apologus*, k němuž později sám arcibiskup Jan odpověděl. — Taktéž horlivé účastenství měl Albert R. ve sporu, který vzešel v příčině práva dědického lidí kmetcích na statcích duchovních, kdež arcibiskup i kapitola za to měli, že nepořízený statek kmetů bez mužských dědiců zemřelých připadá dcerám a jiným jich příbuzným; M. Albert R. však pevně na tom stál, že statek takový co odumřelý připadá církvi. — Kromě těchto polemických spisů zůstavil M. Albert R. ještě také díla exegetická, patristická a dogmatická, jako jsou: *Notae super Joannem*, *Exempla ex Bonaventura de frequenti Laicorum communione* a j. — Tuto sluší také připomenouti, že M. Albert R. byl důvěrným přítelem a příznivcem našeho Tómy ze Štítného, který mu svůj spis *o obecných věcech křesťanských*, jakož i spis *o odpustcích* podal k přehlédnutí a opravení, a to jakoby na obranu proti tehdejším doktorům a učeným, kteří — jak Štítný nejedenkráte touží — za to měli, že by o vyšších věcech náboženských psáti příslušelo toliko doktorům a jazykem latinským, a nic laikům a češtinou, dle čehož vyrozuměti jest, že M. Albert R. byl muž nejen učený, anobrž vůbec spanilomyslný, jazyka českého znalý a upřímně milovný. — R. 1388 učinil M. Alb. R. křaft, jímž mimo jiné odkázal všeliké knihy své klášteru Břevnovskému, začež se klášter ten zavázal, každoročně na den úmrtí Albertova odbývati za něj zádušní služby boží a učiniti almužnu žákům chudým. Avšak M. Albert žil ještě r. 1393, a to někde za hranicemi, snad v Paříži, odkud psal tehdáž příteli svému kn. Martinovi, faráři Pražskému, strany častého přijímání laiků, avšak toliko pod jednou spůsobou. — Kdy a kde však tento vysoce učený, výmluvný, rázný a národnosti své milovný prelát napotom zemřel, není známo, ještě po r. 1396 nepřicházejí o něm žádné správy více. (*Balbini Bohemia docta II.* 163 a *Čas. Č. Museum* 1872 str. 133—142). *Ra.*

Randa Antonín (v. hl. d.) sepsal a vydal ještě: *Zur Kritik des Gesetzentwurfes, betreffend die Aufhebung der Wuchergesetze* (Vídeň 1867); *Über die Haftung der Eisenbahnunternehmungen für die durch Eisenbahnunfälle herbeigeführten körperlichen Verletzungen oder Tödtungen von Menschen nach dem Gesetze vom 5. März 1867* (tamt. 1868); *Zur Lehre von den Zinsen und der Conventionalstrafe* (tamt. 1869); *Přehled vzniku a vývinu desk čili veřejných knih hlavně v Čechách a na Moravě* (v Praze 1870); *O závazcích k náhradě škody z činů nedovolených, pak o úrocích dle rak. práva občanského* (tamt. 1870); *O zásadách, na kterých ústav knih veřejných spočívá* (tamt. 1871) a *System rak. obecného práva* (tamt. 1871).

Randčnice, nábojnice, něm. *Patrontasche*, v. Sumka.

Ranfft z Wiesenthalu, něm. rodina erbovní, která byla již za času cís. Ferdinanda I. v službě domu Rakouského; v druhé polovici XVI. stol. byl při dvoře císaře Rudolfa II. na hradě Pražském Krištof R., jako cís. garderobier, který uměl sobě získati důvěru panovníka tohoto v té míře, že téměř neustále býval okolo osoby jeho a míval zhusta nemalé působení na předsevzetí a usnešení císařova. Panovník řečený učinil také R-ovi za jeho služby platné nevšední milosti; r. 1599 povýšil jej do stavu šlechtického s titulem z Wiesenthalu, roku 1610 polepšil mu jeho erb dosavadní, udělil mu titul JMC. služebníka i učinil mu jiné milosti v příčině domů, zahrad a gruntů šosovních, jež Krištof R. držel v městech Pražských, na Vyšehradě, na Pohořelci a jinde. — V bouřích r. 1618 vzešlých stál Krištof R. na straně katolické, jsa vůbec horlivý katolík a věrný služebník domu Rakouského. R. 1625 koupil grunty nějaké na Hradčanech od Jana Celara z Rozenthalu, a na sněmu r. 1627 přijat jest za obyvatele král. Čes., učiniv potom ještě t. r. přiznání k zemi. Zůstavil syna Kristofa ml. R-a, který nějaký čas přichází mezi obyvateli Pražskými a služebníky císař.; o potomcích jeho nemáme však zpráv širších. *Ra.*

Ranjina Dominik, charvátský spisovatel, nar. se v Dubrovníku 1537. Otec jeho jsa obchodníkem poslal syna po skončených studiích za obchodními záležitostmi do Messiny. Odtud navštívil R. i Florencii a procestoval napotom skoro celou Italii. Cesta ta velice mu prospěla jak v hmotném tak i duševním ohledu. † 1607. Práce R-novy záležejí v překladech latinských a řeckých klasiků, a vyšly tiskem r. 1684. Básnické spisy vydal sám r. 1563 ve Florencii. U svých vrstevníků stál R. ve veliké vážnosti. *Šš.*

Rank (v. hl. d.) **1)** Josef sepsal a vydal ještě: *Rukověť ku poznání jazyka ruského* (v Praze 1868) a *Konversační knížka jazyka českého a ruského*. Dle J. Corneta (tamt. 1869) a počal vydávati koncem r. 1872 *Příruční slovník všeobecných vědomostí*, jehož však vyšel posud jediný sešit. — **2)** Josef R., německý spisovatel téhož jména, žije nyní v Praze. Z pozdějších jeho spisů došly obliby *Aus meinem Wanderleben* (ve Vídni 1864), a *Steinnelken. Lieder aus dem Stadt- und Volksleben* (v Lips. 1867).

Ransonnet Villez, Eugen svob. pán, cestovatel a malíř, nar. se 7. čna 1838 v Hietzingu u Vídně. Po skončených studiích gymnasiálních studoval na universitě Vídeňské práva (?), a zabýval se vedle toho s velikou zálibou a se zdarem kreslením a malováním olejových obrazů. R. 1859 vstoupil jako officiál do ministerstva zahraničných věcí a konal vedle svého úřadu neustále studia umělecká. Roku 1860 navštívil Cařihrad, Řecko a Malou Asii; 1862 Palestinu, Egypt a Skalnatou Arabii, na kterýchž cestách kreslil mnohé zajímavější krajiny a učinil sbírky přírodovědecké. R. 1863 pak vydal ilustrovaný spis *Reise von Cairo nach Tar zu den Korallenbänken des rothen Meeres*. R. 1864—65 podnikl cestu na Cejlon a do Přední Indie, a vydal r. 1867 o této cestě v Londýně nově, bohatě ilustrované dílo *Sketches of Ceylon* (též v překl. něm.). R. 1868 procestoval Přední a Zadní Indii, Siam, Čínu, Japansko a část Ameriky, a sebral na těchto cestách hojnost materiálu vědeckého, důležitého pro ethnografii, zoologii, průmysl a j. R. žije nyní ve Vídni a zabývá se spracováváním nasbíraného na cestách materiálu.

Ranzoni 1) Emerich, něm. spisovatel a kritik, nar. se 17. pros. 1823 v Dol. Rakousích, studoval gymnasium v Kremži a Medlíku a práva ve Vídni. R. 1848 počal dráhu žurnalistickou a spisovatelskou a přispíval do oposičních listů *Der Radicale*, *Die Reform* a do známé svého času *Katzenmusik*. Později byl nějaký čas úředníkem u císařské univ. knihovny ve Vídni, r. 1852 hercem, a oddal se na to zcela spisovatelství. Od založení *Neue freie Presse* píše do tohoto listu feuilletony a kritické úvahy o zjevech literárních i uměleckých. Do bel. týdenníku *Der Salon* sepsal řadu feuilletonů pod ná-

svém *Die Einsamen in der Gesellschaft.* Mimo to uveřejnil během času v rozličných časop. Vídeňských dva větší romány *Die Sünden der Väter* a *Der Weg durch Dornen*, novely *Andreas, Der Lotteriespieler, Das unheimliche Haus, Einer der sich überlebt* a j. — **2)** Gustav **R.**, bratr předešlého, malíř krajin, nar. se 10. květ. 1826, studoval na polytechnice a na akademii výtvarných umění ve Vídni a byl až do r. 1864 inženýrem a podnikatelem staveb, později oddal se krajinomalbě, a Vídeň jej čítá nyní k předním svým umělcům v tomto oboru. Z četných jeho na Vídeňských výstavách se octnuvších maleb jmenujeme: *Večerní krajina* (motiv z Krasu); *Horní krajina* (motiv z Dol. Rakous); *Po dešti* (1858); *Pohled na jezero Gmundské* (1864); *Krajina za podzimního večera* (1865); *Hrozící bouřka* (koupeno r. 1871 od Víd. akademie výtv. umění); *Západ slunce* (1867); *Odpočívající ovce* (1869); *Krávy na pastvě* (1870); *Koně ve vodě* (1871) a m. j.

Rappaport Moric, něm. básník, nar. se 9. ún. 1808 ve Lvově z rodičů židovských, studoval gymnasium ve svém rodišti a medicinu ve Vídni, kde se stal r. 1833 doktorem lékařství. Nyní žije ve Lvově jako vážený praktický lékař. Vedle povolání svého zabýval se též již od mládí literaturou a zejména básnictvím. Ve Lvově založil *Lemberger Zeitung* a *Lesebätter*, jichž obou se však roku 1848 vzdal. Z básnických jeho prací jmenujeme: epickou báseň *Mose* (v Lipsku 1842); *Hebräische Gesänge* (tamt. 1860); *Bojazzo* (tamt. 1863). Mimo to psal nepřehledné množství básní příležitostných.

Ras, u Habešanů panovník, král.

Rasantní výstřel, viz Rasement.

Rasement [rasmân] fr., z *raser,* smácí, smítati, ve vojenství pobořování a odstranění všelikých staveb a zvláště pevnostních hradeb a opevněných předmětův. — **Rasantní** výstřel (*rasirender Schuss*) jest u dělostřelcův oheň, jehož koule v letu blízko půdy, země se skoro dotýkajíc, k cíli se nese. *Čský.*

Raschdorf 1) Bernard, učený jesuita, nar. se 20. list. 1663 v Slezsku, vstoupil r. 1700 do řádu jesuitů a byl pak jako učitel filosofie a bohosloví činným v Praze, v Olomouci a j. Sepsal: *Anima corporis philosophici, naturae et artis et morum spiritu animati in vitas humanae monumentum, oblectamentum et documentum* (v Praze 1722); *Universa Theologia uno verbo commendata subjunctis quaestionibus de ineffabili incarnationis mysterio* (v Olomouci 1726); *Fons inexhaustus argumentorum theologorum* (v Praze 1730). † 17. dub. 1759 v Praze. — **2)** Martin **R.**, též jesuita, nar. se 1697 v Slezsku a † jako představený semeniště Brněnského r. 1749. Sepsal: *Philosophia peripatetica universa, parergis ethicis, quaestionibus atque problematis philosophico moralibus interpolata* (v Olomouci 1752).

z **Rasné,** rodina erbovní v XVI. a XVII. stol. v městech Pražských a na Horách Kutnách přebývající. V druhé polovici XVI. stol. připomíná se často mezi úředníky při minci na Horách Kutnách Ludvík Karel z **R.**, který zemřel okolo r. 1590 zůstaviv syna Mikuláše z **R.** tento navštívil v mladosti své země cizí a rozličná zahraničná díla báňská, oznámil se však tolikéž s kvetoucí času toho alchymií a předními jejími pěstovateli. Navrátiv se do vlasti pojal r. 1595 za manželku Annu, dceru M. Jiřího Vodičky (zasloužilého písaře radního Králové-hradeckého a děda Boh. Balbína), a byl na to zřízen za úředníka na Horách Kutnách; jmenovitě byl několik let urburářem na Kaňku a přicházel na zasedání v komisích, týkajících se dělání a vyzdvižení hor a mincovnictví; podobá se však, že se zanášel více alchymií nežli rozumným spravováním hor, pročež byl r. 1612 složen z úřadu svého. Upadl na to s manželkou i dítkami v nemoc nebezpečnou a snad smrtelnou, ježto prý právě na příčinou zkoušek alchymických nějaká věc jedovatá (arsenik) dostala se do krmí jejich. Na to mizí paměť rodiny té na Horách Kutnách, v Praze však připomínala se rodina tato ještě na začátku minulého století. *Ře.*

Raška, pohoří v Hercegovině nedaleko Mostaru, výška jeho obnáší 5000.' *Sl.*

Rašovec (Rašovský) z Rašovic, rodina vladycká v XVI. a XVII. stol. v Čechách v Bechyňsku usedlá, držíc tam statek Rašovice a jiné zboží. Však z r. 1534 připomínají se Jan **R.** z Raš. v Prostřední Lhotě a jiný Jan **R.** z Raš. R. 1543 vložili Michal a Jan strýcové **R**-cové z R. dědictví své v Rašovicích, jak je po předcích drahná let drželi, znovu do desk, a r. 1544 tolikéž vložili Ondřej, Přibík a Jakub bratří z Raš. půl dvora svého v Rašovicích do desk. — V tit. z r. 1556 jsou Jiřího **R**-ce v Rašovicích a Jancie z Raš. Léta 1562 prodal Václav **R.** z R. Matiášovi Bejšovcovi z Bejšova rybník „Starosta" řečený; r. 1566 koupil Jan **R.** z Raš. od Viléma Kosoře z Malovic dvůr v Milhosticích, a r. 1574 prodal Václavovi jmenému Pařízkovi z Rašovic dvůr v Rašovicích. V tit. z r. 1589 připomínají se Dětřich **R.** z R. v Chlumu, a Jakub **R.** z R. na Rašovicích. — S počátku XVII. stol. držel Oldřich **R.**, jinak Mládek z Rašovic a Ježova, dvory v Křtěnově, jež r. 1610 prodal Fridrichovi Míčanovi z Klinštejna, jemuž r. 1612 prodal také les, jenž slove „Vrážný". Později mizí rodina ta z desk a register stavovských. — Připomínáme tuto, že v XVI. stol. přichází v Čechách ještě jiná rodina **R**-ců z Rašovic, o níž však nemůžeme tvrditi, byla-li s předešlou může krví nebo erbem spojena. R. 1546 ve středu po nanebevzetí P. M. propůjčil král Ferdinand I. Ondřejovi a Jakubovi bratřím **R**-cům, erb a přídomek z Rašovce, a roku 1554 byli Jakub **R.** a strýcové jeho Jiří a Václav bratři **R**-ci z Raš. přijati do stavu vládyckého král. Českého. Širších zpráv však o rodině této nám se nedostává. *Še.*

Ratti 1) Giovanni Agostino, [illegible] malíř a rytec italský, zván Il Borchignaso, žák Benedikta Lutiho, nar. v Janově na počátku XVIII. stol., † tamtéž r. 1775. S prvu hodlal obmeziti se v malbách svých pouze na scény historické, později ale lépe zalíbily se mu jmenovitě výjevy genre komického. Pro chrám sv. Giovanni v Savoně maloval **R.** celou řadu obrazů ze života téhož světce, z nichž jmenovitě *Stětí sv. Jana* všeobecné pochvaly došlo. Nejvýtečnější dílo jeho, *Narození Kristovo*, nalézá se v chrámě terezianských jeptišek v Janově. Mimo malby tyto zachovala se od **R**-ho značná sbírka rytin žertovných i vážných výjevů. — **2)** Cav. Carlo Giuseppe **R.**, malíř a spisovatel italský, syn předešl., nar. okolo r. 1745 v Janově, † tamtéž 1795. **R.** poslán byl záhy již od otce svého k slavnému Mengsovi do Říma, v jehož domě čtyry léta strávil a mnoho obrazů, nejvíce dle nákresů mistra svého, vyvedl. Z těchto vynikají jmenovitě: *Narození Kristovo* v hlavním chrámu v Barceloně a *Sv. Kateřina* v chrámu téže světé v Janově. Mengsem a Batonim odporučen maloval **R.** v paláci v Janově více výjevů z domácí historie. I co spisovatel byl **R.** velmi činným. Tak mylně připisuje se dílo *Život Correggia*, jehož spisovatelem jest **R.**, Mengsovi. Dále napsal a vydal: *Notizie storiche sincere intorno la vita e le opere del Correggio* (1781); *Instruzione di quanto puo vedersi di piu bello in Genova in pittura, scultura ed architettura* (v Janově 1780, 1

sv.); *Descrizione delle pitture, sculture e architetture delle Riviere in Genova* (t. 1781); *Vite del Cav. Mengs* (1797) a jiné příspěvky k životopisům vlaských malířův přijaty jsou do nového vydání Sopraniho díla *Vite de' pittori, scultori ed architetti Genovesi*. R. byl čestným i skutečným členem mnohých malířských akademií a stálým ředitelem akademie ligustické.

Rau (v. hl. d.) 1) Karl-Heinrich † 18. bř. 1870 v Heidelberku. — 2) Sebastian Fulco Johann R., nar. 1765 v Utrechtu, stal se 1795 kazatelem sprvu v Harderwyku, později v Lugdunu, r. 1788 prof. theologie, východních řečí a starožitností; † 1807. Napsal: *Descriptio et excerpta libri Ahmedis Feifaschii de gemmis et lapidibus preciosis* (v Lugdunu 1784); *Sermons sur diverses textes de l' ecriture sainte* (tamt. 1809). — 3) Gottlieb Ludwig R., nar. 1779 v Erlangách, byl od 1801 t. soukromným docentem, později kníž. životním lékařem ve Schleizu, od 1818 městským lékařem v Lauterbachu, kde 1841 †. Ze spisů jeho uvádíme: *Uiber die Reich'sche Fiebertheorie* (v Erlang. 1801); *Anleitung zweckmässige Krankheitsberichte zu verfertigen* (v Giessenu 1870); *Handbuch für Hebammen* (tamt. 1807); *Die Hämorrhoidalkrankheit* (tamtéž 1821); *Uiber den Werth des homöopathischen Heilverfahrens* (v Heidelb. 1824); *Uiber die Erkenntnis und Heilung des Nervenfiebers* (v Darmst. 1829); *Geschichte und Bedeutung des homöopathischen Heilverfahrens* (v Giess. 1833); *Organon der specifischen Heilkunst* (tamt. 1838). — 4) Wilhelm R., syn předešlého, nar. 1804 v Schleizu, 1827 stal se soukr. docentem v Giessenu a 1834 prof. očních a dětských nemocí v Bernu. Napsal mnoho medic. spisů, mezi jinými: *Uiber die Erkenntnise* a t. d. *der Staphylome des menschlichen Auges* (v Heidelb. 1828); *Handbuch der Kinderkrankheiten* (ve Frankf. n. M. 1832); *Die Verrichtungen des fünften Nervenpaares* (v Lippsku 1832); *Grundlinien der Pathologie* (Frankf. 1834); cenou poctěný spis: *Worin ist die unnatürliche Sterblichkeit der Kinder in ihrem ersten Lebensjahre begründet* (v Bernu 1836 2. vyd. 1840); *Lehrbuch der Ohrenheilkunde* (v Berlíně 1856) a j. v.

Rauber (Raubář, Raeber) z Brusu, rodina vládycká, jak se podobá původu německého, avšak byla již v XV. stol. v Čechách zdomácnělá. V první části XVI. stol. seděl Bedřich R. z Br. na Záhořanech v Žatecku, jejž čteme také v tit. z r. 1534. V tit. z r. 1556 přichází tolikéž Bedřich R. na Zahořanech, syn aneb příbuzný předešlého, a dle tit. z r. 1589 seděl času toho Vilím R. z Br. na Vidolicích, (u Kadaně). R. 1592 čteme v kšaftu Albrechta Šlika jako svědka Hanuše R-e z Br., a r. 1611 v kšaftu Kateřiny Šlikové tolikéž Hanuše R-e z Br. na Záhoří (u Žlutic) a Vilíma R-e na Vidolicích, dle čehož lze se domnívati, že R-ové z Br. byli v nějakém přátelském nebo služebním spojení s rodinou Šliků. — Dle sbírek sněm. z r. 1615 seděl času toho Volf Erhart R. z Br. na Zahořanech a Vidolicích, který měl účastenství v bouřích stavovských, pročež propadl r. 1623 třetinu statku svého. Napotom mizí však památka rodiny této, která ve vzešlých na to bězích válečných budto se země se vystěhovala, aneb sice zanikla. *Ba.*

Rauscher Josef Othmar, kardinál arcibiskup Vídeňský (v. hl. d.) udržuje sobě v ohledu politickém svůj vlastní orgán (*Volksfreund*) směru německocentralistického, jenž s federalistickým a infallibilním *Vaterlandem* dříve neustále v obojím ohledu bojoval. Nyní však přepustil jej do redakce známému beneficiatu Wiesingerovi, redaktoru ultramontánního *Wiener Kirchenzeitungen* a *Volksblattu*, tak že stal se zcela podobným těmto dvěma listům. Kardinál R., hlavní původce rakouského konkordátu, dle něhož znovu u nás provedeno manželské právo a nově zavedeny soudy manželské od r. 1857, vypracoval k těmto zvláštní instrukci, schválenou od papeže i od vlády. Na sněmě Vatikánském byl vedle kardinála Švarcenberka vůdcem oposice, sepsav i zvláštní spis proti neomylnosti; nyní však i v tom ohledu změnil své chování. Spisy jeho jsou: *Geschichte der christlichen Kirche* (Sulzbach 1829, 2 Bde III. stol.), kniha výborná. *Observationes quaedam de infallibitatis ecclesiae subjecto* (Vindobonae 1860, spis velmi důkladný); *Instructio quoad matrimonum pro judiciis ecclesiasticis in Austria* (1856, lat. a něm.); *Die Ehe und das 2. Hauptstück des bürgerlichen Gesetzbuches* (1870, vydání druhé tamž); *Das allgemeine Concil von Vatican, 2 Hirtenschreiben* (1870, tamž): *Hirtenbriefe, Predigten, Anreden von J. O. R.* (1860, tamž, 2. vyd.).

Rauschnick, Gottfried Peter, dějepisec německý, nar. 1778 v Královci, studoval tamtéž práva a filosofii a přidělen byl pak roztřiďující komisi ve vých. Prusích. R. 1807 vrátil se do Královce, koupil statek a zaměstnával se polním hospodářstvím. Ztrativ rozličnými nehodami celý svůj majetek odešel do Holandska, odtud na Rýn a pak do Švýcar. Od r. 1815—19 zdržoval se ve Frankfurtu, Mohuči a Bonnu, a 1819 převzal v Elberfeldu redakci časopisu *Elberfelder allgemeine Zeitung*; 1822 odešel odtud do Schwelmu, kde redigoval časop. *Hermann*. Od r. 1827 žil co soukromník v Lipsku. Psal mimo mnohé romány hlavně pojednání historická, z nichž jmenujeme: *Denkwürdigkeiten aus der Geschichte der Vorzeit* (2 sv. v Mariboru 1822 a 23); *Pragmatisch-chronologisches Handbuch der europäischen Staatengeschichte* (v Šmalkald., 3 sv. 1824—26); *Handbuch der Specialgeschichte sämmtlicher deutschen Staaten älterer und neuerer Zeit* (v Mohuči 1828); *Allgemeine Hauschronik der Deutschen* (3 sv., v Lipsku 1828—29); *Historische Bilderhalle* (v Míšni 1830, 2 sv.).

Rauzzini Venanzio, skladatel oper, zpěvák a virtuos na piano, nar. v Římě 1752, vstoupil 1766 v Mnichově do služeb kurfiršta Bavorského, a za desítiletého pobytu na jeho dvoře složil opery: *Astarto* a *Eroe chinese*. Po smrti kurfirštově odešel do Londýna, a opery: *Pyramo e Thisbe*, *La Regina di Golconda*, *Armida a la Vestale*, které zde složil, potkaly se na jevišti Londýnském s velmi dobrým úspěchem; první tři z nich byly též v partituře tiskem vydány. Mimo to složil mnoho sonát pro piano s průvodem i bez průvodu houslí. O pozdějším životě jeho nedostává se zpráv.

Ravaton Hugo, slovutný franc. chirurg, vrchní ranhojič ve francouzském vojště a v nemocnici Landavské, vrchní dozorce nemocnic bretaňských v polovici XVIII. století. Jeho *Chirurgie d' armée ou traité des playes d' armes à feu et d' armes blanches* (12. vyd. v Paříži 1850) platí doposud za nejlepší spis o poranění střelném. Mimo to napsal a vydal *Pratique de la chirurgie* (v Paříži 1777).

Ravin, ravine, fr., výraz ve vojenství zhusta užívaný, úvoz, úžlabí, hluboká cesta. *Čskj.*

Raxis Gaétan, hrabě de Flassan, franc. publicista, nar. v Bedouinu v depart. Vaucluseském 1760, † v Pař. 20. bř. 1845. R. pocházel z rodiny řecké, jenž uprostřed XVII. stol. ve Francii se usadila. S počátku sloužil ve vojsku, pak ale oddav se diplomacii obdržel důležité postavení v ministerstvu zahraničných záležitostí, z kteréhož byl propuštěn za revoluce, upadnuv v podezření, že nalézá se ve spojení s franc. emigranty. Po nějakém čase stal se prof. dějepisu na vojenské škole v St. Germainu, a r. 1814 historiografem ministerstva zahran.

záležitostí, v kterémžto úřadě byl i přítomen na kongresu Vídeňském. R. 1821 vřele se ujímal záležitostí Řecka; od revoluce červencové r. 1830 pak žil v soukromí. Sps.: *La pacification de l'Europe, fondée sur le principe des indemnités* (1800); *Histoire général et raisonnée de la diplomatie Française etc.* (Pař. 1808, 6 sv.), jednající o politice Francie od založení monarchie až do konce panování Ludvíka XVI.; *De la restauration politique de l'Europe et de la France* (1814); *Histoire du congrès de Vienne* (1829, 3 sv.), díla dosti důležitá, v kterémž však spisovatelova nenávist k Napoleonovi nedovolila mu býti vždy nestranným; *Solution de la question d'Orient et neutralité de l'Égypte* (1840) a j.

Rebel François, slovutný franc. skladatel oper, nar. 19. čna 1701 v Paříži, † tamt. 1. dub. 1775. R. byl již od otce svého, J e a n a R-a, který byl komorním skladatelem a houslistou krále Francouzského a žákem výtečného Lullyho, v hudbě vycvičen, a zdokonalil se jmenovitě ve hře na housle. R. 1717 vstoupil R. do královské kapely a stal se 1723 po smrti otce svého královským komorním skladatelem. Povýšení toto děkoval R. hlavně opeře své *Pyrame a Thisbe*, při níž mu ale i Francoeur nápomocen byl. S tímto složil R. 1728 opět novou operu, *Tharsis et Zélie*, která s neobyčejnou pochvalou přijata byla, a za níž R. jmenován byl superintendantem komorní hudby. Později složil s Francoeurem více oper: *Scanderbeg*; *Le Ballet de la Paix*; *Les Augustales*; *La Félicité*; *Zelindor et Ismène*; *Les Genies tutélaires*; které mu i za hranicemi Francie slavnou pověst získaly. R. 1739 jmenován byl vrchním inšpektorem Pařížské opery, 1753 vzdal se dobrovolně úřadu toho, 1757 převzal jej ale s Francoeurem na novo a spracoval jej až do r. 1767. Za operu svou *Le Prince de Noisy* vyznamenán byl R. řádem a 1772 jmenován vrchním administratorem opery. Mimo uvedené opery složil R. více kostelních skladeb, z nichž vynikají jmenovitě *Te Deum* a *De profundis*.

Rebs Christian Gottlieb, zasloužilý pedagog a spisovatel něm., nar. v Rosslebenu 1771, † 1842. R. 1769 byl spoluředitelem v Reichenbachu a od r. 1799 ředitelem hudby v Zeitzu. Sepsal a vydal: *Praktische Anleitung zum Rechnen nach Pestalozzi's Lehrart* (3. vyd. v Zeitzu 1819); *Naturlehre für die Jugend* (v Lips. 1817); *Anweisung zum Rechnen für Lehrer und Lernende* (tamt. 1819, 1820); *Andachtsbuch für die Jugend* (tamt. 1821); *Praktische Anleitung zu Denk- und Sprechübungen* (tamt. 1821); *Anleitung zur Kenntnis der deutschen Sprache* (tamtéž 1826); *Das Leben und die Schule in ihrer Wechselwirkung* (tamtéž 1827); *Die Stunden der Weihe im häuslichen Leben* (tamt. 1829) a mn. j.

Reed Edward James, slavný angl. stavitel lodí, nar. se 20. září 1830 v Sheernessu. Umíniv si záhy, že se oddá stavitelství lodnímu, nabyl odborného vzdělání na School of Mathematics and Naval Architecture v Portsmouthu, a před r. 1859 jmenoval jej Institute of Naval Architecture vzhledem k jeho vzácným lodnickým vědomostem svým sekretářem. R. 1859 předložil angl. admiralitě pamětný spis s návrhy o úspoře nákladu a času při stavení lodí obrněných, a byl na základě spisu tohoto jmenován rok na to vrchním konstruktorem loďstva. V tomto úřadě rozvinul R. obsáhlou činnost, a většina nynějšího angl. obrněného loďstva jest vystavěna pod jeho dozorem a vedením. I od cizích vlád žádán býval často o radu. Později však pro častá nedohodnutí se s admiralitou a pro zkusta se opětující nehody, kteréž angl. loďstvo během posledních let stihly, byl koncem r. 1871 z úřadu svého propuštěn. R. sepsal: *Shipbuilding in iron and steel, a practical treatise* (1869); *Our ironclad ships, their qualities, performances and cost* (1869) a *Our naval coast defenses* (1871).

Reengagement [reãngažmãn] fr., opětné najmutí někoho k službám, opětné přijetí závazků nějakých; odtud r-ažovati, s a s e najmouti. V Rakousku až do r. 1868, dokud zastupování ve službě vojenské jedné osoby druhou bylo dovoleno, r-ažovanými vojíny nazývali se oni muži, větší části poddůstojníci, kteří vysloužívše kapitulaci osmi roků, na dalších osm let opětně vojenskou službu přijali na místě takových mladíků, kteří zákonem ustanovený plat (1000, 1200, 1500 zl.) do vojenských pokladnic složili, zbavivše se čili vší povinnosti vojenských. R-ažovaný vojín dostával pak po čas svého r-ažování ročně interesy ze složeného kapitálu pořáde jdoucí, a po skončení druhé kapitulace také celý kapitál. Nemohl-li z choroby nebo z jiných příčin vysloužiti plných osm let, vyplácela se mu kvota kapitálu podle času vysloužného. Po zavedení všeobecné branné povinnosti toto zastupování arciť pominulo, avšak ze zbývajících peněz, jež během času na několik milionů vzrostly, založeno v ministerstvě války nadací, z nichž přiměřené peněžité přílohy i nyní vydávají se vojínům takovým, kteří u svých zástupův tři léta v presenci pobyvše uvolují se na další rok ve svém sboru presenčně sloužiti. Tyto peněžité přílohy slují služebnými premiemi (*Dienstesprämien*) atd. Podobný systém i v jiných státech, kde všeobecná branná povinnost jest zákonem, zejména ve státě pruském, jest zaveden. K r-ažování nejradějí se najímají poddůstojníci, a na udržování starého poddůstojnictva musí býti každému státu záležeti, aby měl dostatek sil četné nováčky vycvičujících. Proto jsou se služebnými prémiemi ještě jiné výhody spojeny, z nichž jest nejdůležitější ta, že staří, osvědčení a zachovalí poddůstojníci po odbyté službě vojenské se dosazují na místa jim přiměřená v úřadech a veřejných ústavech, jako úřadní (*Amtsdiener*), dozorci v trestnicích, úředníci a zřízenci železných státních drah, a mimo to v podobných. Čšk.

Reeve, jeden z nejoblíbenějších anglických skladatelů oper, žil na konci XVIII. a na počátku XIX. stol. Poprvé vystoupil u veřejnost r. 1787, pantomimou: *Hobsonova volba*. Téměř všecky skladby jeho potkaly se s neobyčejným úspěchem, ač skoro všecky vyšší umělecké ceny postrádají. Opery jeho jsou: *Hero and Leander*; *The Purse or Benevolence*; *Orpheus and Euridice*; *The Apparrition*; *Henry Boy*; *Raymond and Agnes* (balet); *Olympus in an Uproar*; *Charity Boy*; *Harlequin and Oberon*; *Merry Sherwood*; *Oscar and Malwina*; *Thomas and Susan*; *British Fortitude*; *Joan of Arc*; *Round Tower*.

Reformy v církvi. Otázka o r-mách církve není snad teprv novějšího původu; neboť potřeba jich byla, jest a bude přirozeným požadavkem každé doby, jelikož církev jest společností lidskou. Proto také přihlíželi moudří a starostliví představení církve sami často k požadavkům a pokroku času, zavádějíce některé opravy v kázni a správě církve, a stanovíce též určitěji jednotlivé učení, arciť vždy jen v duchu a smyslu zakladatele jejího. Ano i původ všelikých rozmíšek a rozkolů v křesťanství byl v počátku svém obyčejně jen důkazem snah jednotlivců po pokroku nebo po skutečně neb domněle nutných opravách v církvi, ač někdy uchýlili se též pak od positivního obsahu nauky Kristovy neb šli v rozvoji jejím dále, nežli toho původní podstata učení jeho připouštěla. Jest ovšem i v učení církve jistý pokrok, jak nejlépe učí dějepis theologie či

historie dogmat; ale již Vincenc Lerinský († 450) ukazoval na meze tohoto vývoje, aby plynul vždy jenom z jádra, nestráceje podstatného rázu svého původce (sr. Perfectibilitas v hl. d.). Ve správě pak a zevnitřním náboženském živobytí a v soustavě své nutně musí se řiditi církev podle rozličných národů a věků, stavíc se ovšem při tom na základní zásady původní ústavy Kristovy. Proto hleděla církev staré doby tolik na pospolité dorozumění a společné umlouvání na sněmích, hovíc co nejvíce samosprávě v řízení i rozmanitosti v správě, a šetříc dle sv. Augustina jen v potřebných věcech jednoty, v ostatních pochybných neb vedlejších však nechávajíc volnosti. Odtud také ono všeobecné účastenství věřících a péče jejich o blaho církve, a povolné trpení všelikých růzností bez ujmy potřebné jednoty. Teprv v středověku, když nejen vlády stotožňovaly nebo spojovaly se s církví k jednomu účelu, ale i když církev nabyvši světské moci sama dle státního zřízení se zase zařizovati počínala, mizel duch a touha po r-mách, an scentralisovaná církev (hierarchie) sama jen dle své chuti a náhledu všecko řiditi chtěla, netrpíc nijakého odporu. Nicméně ozvali se tu přece velmi závažné: sv. Petr Damiani († 1072), sv. Bernard († 1153), sv. Brigita († 1373), také Dante († 1311) a Petrarca († 1374) básníci; po nich pak slavní profesoři university Pařížské kardinál Petr d'Ailly, Mikuláš Clemangis kanovník († 1434), kancléř Gerson († 1429), z Kostnického sněmu známý, po něm pak dominikán Savonarola († 1498), Jan Wesel a jiní, kteří volali po nutných opravách v církvi. Teprv, když nebyly tyto provedeny ani na sněmech v Kostnici a Basilei, kdež i naši předkové velikého podílu brali, učiněny pak násilou na počátku XVI. století v Německu, strhnouce za sebou bez rozdílu i mnohé zdravé věci nebo nevyhnutelně potřebné základy v učení i ústrojí církve. Po „reformaci" této staly se sice některé opravy na sněmě Tridentském v tom ohledu; — ale reakční strany v církvi (římská kurie s kongregací indexu a s inkvisicí a řádem jesuitů) přemohly pomocí vlád opět tato hnutí, tak že zdálo se, že nastala ještě smutnější doba úplné stagnace ne-li docela reakce v církvi. Jen francouzský klerus za Bossueta udržoval staré svobody galikánské (viz je) a vědu theologickou. Tu uprostřed minulého století pozdvihl v tom směru hlasu svého opět pseudonym Febronius (světící biskup Hontheim z Trevíru 1763 *de statu ecclesiae*), načež v Pistoji (v Toskánsku) na synodě biskupem Riccim (1786) svolané a pak v lázenském místě Emsu čtyři arcibiskupové němečtí v témž směru (1786) jej následovali. Ale i toto hnutí zaniklo brzkou smrtí v tom ohledu svobodomyslného císaře Josefa II., a následující na to přísnou censurou v Rakousku po francouzské revoluci za Metternicha, ministra císaře Františka I. Ani nadějné probuzení Litoměřického biskupa Hurdálka s Fesselem a Bolzanem v Praze (viz je), ani návrhy duchovenstva r. 1841 v Kolíně nad Rýnem, ani shromáždění svobodomyslnějšího kněžstva českého v Praze r. 1848 (*Versammlung von Geistlichen gehalten zu Prag 18—20. Mai 1848* Prag) u Náhlovského (viz jej) nemělo žádného výsledku, aniž dva výborné z toho oboru spisy Frýburského kanovníka J. Hirschera (*Die kirchlichen Zustände der Gegenwart* a *Antwort an die Gegner meiner Schrift* etc. Tübingen 1848—1850), tak že konečně z Říma donucen byl tento je odvolati. V Rakousku pak po schůzi biskupů ve Vídni r. 1849 za Vídeňského arcibiskupa Rauschera (viz jej) povstal brzy konkordát (1855), an zatím v Německu podobný směr na poli vědecké theologie bavorských učených profesorů bohosloví za Döllingera v Mnichově (1863) od papeže Pia IX. násilně také byl zastaven. Naposled odhodlal se papež z návodu jesuitů k svolání obecného sněmu ve Vatikáně; odevšad kladeny veň nejlepší a nejrůznější naděje (viz jej), a proto i hned vydávány spisy o cítěných opravách v církvi. První místo zaujal spis obsahem i formou, objektivným líčením, důkladným spracováním, slohem uhlazeným, a zcela církevním avšak svobodomyslným duchem nad jiné výtečný, arci anonymně vydaný od Litoměřického kanovníka dr. Ginzla s názvem *Reform der römischen Kirche in Haupt und Gliedern. Aufgabe des bevorstehenden römischen Concils* (Leipzig 1869), jehož i biskupové shromáždění na koncilu Vatikánském s počátku velice sobě všímali. Vedle něho pak spis dr. Ratzingera *Das nächste allgemeine Concil und die wahren Bedürfnisse der Kirche* (Jena 1869), a pak spis od Pražské theologické fakulty pro kardinala Švarcenberka vypracovaný a sněmu skutečně od něho předložený (*Desideria patribus concilii oecumenici proponenda* ve Fridrichových *Documenta I. 260*). Než místo všech oprav dekretována neomylnost papežská a universální episkopat papeže, čímž by zrušena byla původní ústava církve Kristovy na apoštolích a nástupcích jejich (biskupech) založená, ale i zakladatelem samým pojištěná pravdivost svatého učení jeho. A právě tím zase na novo ozval se hlas po nutných opravách, a když episkopát podlehl nucení papeže, aby třeba jen zevnitř přijal dekrety tyto: ujala se toho oposice protiinfallibní v čele s dr. Dölingerem ze Mnichova, a důsledně počala se zasazovati o vyšetření potřebných v církvi oprav, ponechávajíc provedení jejich teprv budoucímu řádnému sněmu církevnímu (V. Starokatolíci). Opravy tyto, jichž domáhá se učená strana theologů svobodomyslných, týkají se i dogmatiky i kultu, ústavy i správy církve. Stesky hlavní pak vedou se vůbec na odchýlení se od staré doby v církvi, jež způsobeno nejvíce centralisováním a světskou mocí církve. S jedné strany v popředí byla neustále stavena místo staré církve (sboru věřících) jen hierarchie její (představení v ní), a mezi nimi všude a ve všem zase papež, tak že konečně sama nazývána římskou, místo obvyklého: katolickou (obecnou), ano i papežskou; s druhé strany pak spolčovala se hierarchie všude s vládou, opírajíc se o její hmotnou sílu a usilujíc o nabytí statků i moci světské. Písmo svaté a nepřetržitá tradice — prameny to positivní víry křesťanské — kladeny vedle učitelského a ředitelského úřadu církevních představených, ano tento na obecných sněmech, odvolávaje se k zvláštní pomoci Ducha svatého, stavěl se za výhradně oprávněného vykladatele a soudce obou dvou. Při tom rozšiřován nebo uvolňován byl pojem článku víry (dogma) poznenáhla tak, že nerozeznáváno ani přísně mezi Kristovým učením a bohoslovím, mezi vírou a vědou, mezi články víry a náhledy učených theologů, mezi původní prostou naukou Kristovou a vyvinutou systematikou školastickou. I při této vědě pak konána přísná censura z Říma (index), a dáváno buď výhradní právo středověké theologii sv. Tomáše Aquinského, nebo připisována jediná výsada orthodoxní theologům z řádu jesuitského a stoupencům jejich. Tím arci přicházela theologie v boj s filosofií a přírodovědou i historií, zanedbávajíc ji bez toho anebo jen ve svém směru a v úzkých mezích ji pěstujíc. Teprv Tubinská a Mnichovská kritická škola přihlížela stále jen k pramenům — ale tím (1863) právě z Říma zastavena. — V ohledu správy církevní nastupovalo přirozeným zákonem a podle vzoru světské vlády poznenáhla stahování různé moci v církvi jen k středu samému, čímž práva metropolitů vymizela, biskupská právomocnost obmezována, starověká ústava

církve a právo kanovnická nevšímány, synodální zřízení zanedbáno, samospráva odstraňována, tak že konečně vládla v církvi jen kurie římská svými orgány a dekrety co monarchická absolutní vrchnost, nejsouc obmezena ani právem církevním ani zřízením prvé církve. Zákonodárná i soudcovská moc závisela již více na libovůli majitelů vyšších úřadů v církvi, nežli na společném usnešení dle způsobu prvních koncilů nebo dle pramenů víry a žádosti věřících. Na místě zákona Páně nastupovala časem jen vůle lidská, místo k spasení duší hleděno nezřídka jen k vládě, tak že církev stávala se ústavem světským, podporována jsouc v tom velice světskou vládou státu papežského. Lid věřící vřaděn v církev učící se čili posluchající a vyloučen tak se všeho činného podílu v správě záležitostí církevních ano i v bohoslužbě, jež nejprvé v nehybné tvary vměstnána a nad to ještě cizí mu řečí konána uhýbala čím dále ve větší formalismus a zevnitřní okázalost, jíž šel mechanismus bez vnitřního ducha v zápětí. Postupem času odňato lidu i účastenství u volbě duchovních správců, a ponecháno zámožným patronům, obyčejně šlechticům, dosazování biskupů ponecháno vládě neb výhradně papeži, a volba papeže zase úzkému sboru kardinálů. Církevní jmění taktéž odňato dozoru a správě lidu, a ani spoluspráva jeho netrpěna. Tím vším nutně a přirozeně nastala náboženská lhostejnost věřících, dříve již na rozdíl od kněží (Klerus) laiky nazývaných, a na místě živé víry, účinné podílnosti — vzmáhala se netečnost (indiferentism), na niž sice naříkáno, ale jejíž prameny jinde mimo církev pohledávány. Jednostranným pak vzděláváním kněžstva v seminářích, zejména venkovských, bez universitního studium, a mechanickým přiučováním se praktické správě duchovní bez hlubší theologické vědy, podporováním řeholí, zvláště řádu jesuitů a redemtoristů, nad to pak literaturou „vzdělavatelkou pro lid," v níž příliš hleděno k legendistickému nebo polemickému obsahu, zakládáním mimořádných výpomocných ústavů neb spolků (bratrstev) a pobožností, dále přílišným kladením váhy na zevnitřní skutky víry, nesmírným plepínáním slovem i tiskem strany výstřední (zvané ultramontánní) a neodstraňováním některých nesvárů vzdor četných přání (v. Starokatolíci) atd. — mizel poznenáhla nejen duch původně křesťanský z církve, ale uzavírala a vyznačovala se tím názorněji i tato sama a lišila se tím více od ostatních vyznání křesťanských, znesnadňujíc tak toužené konečné sjednocení. Neustálé pak slučování se s vládou, jež církvi k provádění zákonů jejích a k udržení řádu i kázně donucovacích prostředků propůjčovala, vyvíjela se u vzdělané třídy nutně valná nelibost ano nenávist k ní, jež pak přenešena i na víru samu. A když konečně vláda klestiti začala nejnovější době cesty náboženskému osobnímu přesvědčení i svobodě svědomí, tu vzbudila proti sobě odpor s druhé strany, jež to považovala za bezprávné utlačování nebo docela odkřesťaňování národů, vyžadujíc jen pro sebe úplné volnosti. Odstranění všech těchto nedostatků a vad jest budoucím úkolem církve. Nejdříve musí se tu však najisto a do podrobna ustanoviti, což státi se může jen po předběžném vědeckém bádaní, založeném na historickokritické methodě, a pilně přibližujícím k původnímu ustanovení biblickému a k pozvolnému vývinu v době 1800leté tradice. A jen tak možná bude vystříhati se všelikých odvážlivých úchylek nynějšího protestantismu, jakož i dekostlivého sice ale neoprávněného lpění nynější doby na mnohém učení a zřízení, jež teprv pozdější době ano teprv v předešlých stoletích povstalo a rádo by za starověké dogma a instituci církve platilo.

Regent, vlastní jméno jednoho z nejznamenitějších diamantů (jemuž dán též příjmí Pitt); zdobí závěšek nákladného šperku náhrdelního, z velikých a překrásných drahokamů složeného, kterýž jest nejskvostnější klénot pruského pokladu korunního. Váží 136 karátů a cení se na jeden milion tolarů. Náležel jindy Bourbonům, pak císaři Napoleonovi I., za kterého přidělán byl jakožto knoflík čili hruška na jílci meče, pro zvláštní slavnost zhotoveného. Od r. 1815 náleží Prušákům, kteří jej u Belle-Alliance jakož kořist vzali a do Berlína odnesli. *Dcha.*

Řeháček (Řehák) z Květnice, erbovní rodina, která přichází již na začátku XVI. stol. v městech Pražských; jmenovitě žil tam za času králů Jagelonců Brikcí Ř. z K., který měl syny Sigmunda a Jana, pak dceru Dorotu; tatáž, jakož i syn Sigmund Ř. zemřeli r. 1531; Brikcí Ř. z K. byl milovník českých knih a dával sobě je přepisovati skrze tehdejšího knihopisce Jana z Prahy; zemřel r. 1533 v úterý před nanebevzetím P. M. Syn jeho Jan Ř. z K. byl tolikéž měšťanem Pražským a držel dům u bílého páva v Celetné ulici; na sněmu r. 1552 byl přijat do stavu vládyckého král. Čes., a r. 1554 dostal od krále Ferd. I. list mocný na kšaftování; r. 1556 čteme jej v tit. mezi osobami stavu ryt. a r. 1564 přichází ještě jako svědek v jedné listině kláštera svatojiřského. Ř-čkové z K. náleželi času svého k předním rodinám patricijským v Praze, a zachovalo se také několik mincí početních, jakož i rukopisů rodiny té se týkajících. Ku konci XVI. stol. nepřipomínají se Ř-čkové více v titulářích a registrech stavovských. *Žn.*

Rehmann Josef, lékař a spisovatel něm., nar. 1779 v Badenu. Odešel do Ruska a odtud poslán byl co lékař při vyslanectví do Číny, došel ale pouze až na hranice čínské. Později stal se skutečným státním radou a cárovým tělesným lékařem, a zároveň taký byl představeným veškerého civilního lékařství v Rusku. Pozdržev se k zotavení svému krátký čas v Německu vrátil se r. 1830 do Petrohradu, kde řídil veškerá opatření proti choleře, které ale sám již r. 1831 podlehl. Ze spisů jeho uvádíme: *Anzeige eines Mittels, die Chinarinde zu ersetzen* (v Moskvě 1809); *Beschreibung einer tibetanischen Handapotheke* (Riga 1811); mimo to přeložil dvě čínská pojednání do ruštiny (Petrohr. 1810) a do němčiny (Riga 1811); s A. Crichtonem a K. B. Burdachem vydal *Russische Sammlung für Naturwissenschaft und Heilkunst* (Riga 1815).

Reibisch Friedrich Martin, slovutný kreslíř něm., nar. 1782 v Stassfurtu u Magdeburku, vzdělal se v Drážďanech, kde napotom byl ustanoven za učitele kreslení. Vydal: *Deutscher Rittersaal, artistisch-historisch bearbeitet* (v Drážď. 1832); *Der Rittersaal*, s historickými poznámkami od F. Kottenkampa (v Štutg. 1841); *Auswahl merkwürdiger Gegenstände aus der königl. sächs. Rüstkammer* (10 sv. 1843) a j. v.

Reibnitz, F. W. svob. pán, právník něm., nar. r. 1760 v Hlohově, byl tajným vrchním revisijním radou v Berlíně, † na svých statcích v Poznaňsku okolo r. 1828. Sepsal: *Vorschläge zur Auseinandersetzung der preussischen Grundeigenthümer mit ihren Gläubigern wegen der Kriegsschäden* (v Berl. 1814); *Versuch über das Ideal einer Gerichtsordnung* (2 sv., tamt. 1815); *Aphorismen über die Form der Grundbücher* (ve Vratisl. 1818); *Über die allgemeine Einführung der Friedensgerichte in der preussischen Monarchie* (v Berl. 1821).

Reichenbach 1) Karel, svob. pán (v. hl. d.), † 19. led. 1869. — 2) A. B. R., přírodozpytec, nar. r. 1807 v Lipsku, byl učitelem přírodopisu na reální škole a později docentem na univ. tamtéž. Sepsal: *Bildergalerie der Thierwelt* (v Lipsku 1834); *Naturgeschichte des Pflanzenreiches* (1837): *Naturgeschichte der Insekten, Krebse und Spinnenthiere* (tamt. 1838); *Naturgeschichte der Weichthiere und Ringelwürmer* (tamtéž 1842); *Naturgeschichte der Fische* (1840); *Naturgeschichte für die Jugend* (tamt. 1842); *Volksnaturgeschichte* (v Praze 1842); *Naturgeschichte der Menschen und der Säugethiere* (v Lip. 1847); *Naturgeschichte der Vögel* (1848); *Orbis pictus oder die Welt in Bildern* (1842); *Reisebilder durch alle Zonen der Erde* (tamt. 1845); *Examinatorium der Botanik* (tamt. 1852); *Der Schmetterlingsfreund* (1852).

Reichl (Raychl) z Reichu, rodina patrně německá, přichází však již v XV. stol. mezi českými rody vládyckými. Na začátku XVI. stol. seděl Dětřich R. z R. na Srbči (v Rakovníku), který vedle Jana a Petra R-a z R. přichází tolikéž v tit. z r. 1534, a r. 1588 obdržel list mocný na kšaftování. Syn jeho tolikéž Dětřich R. měl za manželku Markétu z Rachmberku, jížto roku 1541 zapsal věna 200 kop gr. č. a j. v. na zboží svém Srbeckém; týž připomíná se r. 1555 na sněmu a r. 1556 v tit., kdež čteme také Jiřího R-a z R. Dětřich R. měl syna jediného Adama R-a, který jej však předemřel v Augšpurku, pak dceru Kateřinu provdanou za Gotharta Žďárského ze Žďáru; poněvadž tu nebylo jiných mužských příbuzných, odkázal kšaftem statek Srbeč jmenované dceři Kateřině a manželce Markétě, a zemřev r. 1575 pochován jest v Srbči, jsa poslední nám známý mužský potomek rodu svého. *Ra.*

Reichlin-Meldegg, Filip Antonín, svob. pán, bavorský generál a spisovatel z oboru vojenství, nar. 1766 v Pfaffenhausenu, † co velitel v městě Augšpurku r. 1838. Vystudovav ve Vídni vstoupil r. 1781 co kadet do doplňovacího vojska augšpurského, súčastnil se výprav v letech 1792—96 a povýšen posloupně až za setníka. Na to přivtělen byl nově utvořenému bavorskému pěšímu vojsku a účastnil se výpravy r. 1813. Ve výpravách r. 1807 vyznamenal se u Sierocka (9. kv.) a v bitce 13. kv., a povýšen 1808 za majora. Ve výpravě r. 1812 byl R.-M. u Polocka poraněn, 1813 povýšen za podplukovníka a povolán za profesora vojenských věd na kadetské učeliště do Mnichova. R. 1815 povýšen za plukovníka, 1817 propuštěn na žádost svou z profesury, žil soukromně v Mnichově, až byl r. 1822 spravodajem ministerstva jmenován. R. 1830 povýšen R.-M. za generalmajora a jmenován velitelem města Augšpurka. Napsal a vydal četné spisy z oboru vojenství, z nichž uvádíme: *Die Perpendikularmethode* atd. (v Lips. 1805); *Ueber die Anordnung und das Verhalten der Vorposten* (2. vyd. v Mnichově 1819); *Ueber die Anordnung und das Verhalten der Patrouillen* (tamt. 2. vyd. 1420); *Ueber Kriegerbildung* (ve Vídni 1822); *Ueber Terraingestaltungen mit Beziehung auf die Hauptmomente der Taktik* (tamt. 1826); *Ueber Lagerstellungen* (tamtéž 1831); *Ueber Quartierstellungen und einige damit in Verbindung stehende Bewegungen* (v Štutgartu 1834).

Reinkens Josef, profesor theologie na universitě ve Vratislavi, nar. 1821 v Burtscheidu u Cách, r. 1848 na kněžství vysvěcen v Kolíně nad Rýnem, r. 1849 za doktora promovován v Mnichově, r. 1850 privátní docent dějepisu církevního ve Vratislavi; r. 1852 beneficiál u kurfirštské kaple a kazatel i poenitentiar v biskupském chrámě, r. 1857 řádný profesor dějepisu církevního tamž, r. 1858 nepřijal kanovnictví a složil všecky ostatní hodnosti a úřady, mimo profesuru, r. 1871 pak pro odpor proti dekretům Vatikánského sněmu o neomylnosti papežské a universálním episkopátě od papeže suspendován a exkomunikován. R. jest theologický a historický spisovatel velmi vzdělaný a velice činný. Spisy jeho: *De Clemente Alexandrino homine, scriptore, filosofo, theologo liber* (Vratislav 1851); *Die Geschichtsfilosofie des heil. Augustinus in seiner Schrift vom Gottesstaate. Mit einer Kritik des Materialismus gegen die Existenz des Geistes* (Schaffhausen 1866); *S. Hilarius, Bischof von Poitiers* (Schaffhausen 1864); *Die Einsiedler des heil. Hieronymus* (Schaffhausen 1865); *Der h. Martin von Tours, in seinem Leben u. Wirken dargestellt* (Breslau 1866); *Über päpstliche Unfehlbarkeit einige Reflexionen* (München 1870, v *Stimmen aus der katholischen Kirche, über die Kirchenfragen der Gegenwart* II. Bd. 3. H.); *Papst und Papstthum nach der Zeichnung d. h. Bernhard von Clairvaux. Uebersetzung und Erläuterung seiner Schrift De consideratione* (Münster 1870); *Die päpstlichen Dekrete vom 18. Juli 1870* (Münster 1871, 6 sv.); *Religiöse Parabeln des heil. Bernhard übersetzt und erläutert* (Breslau 1863) a mn. j. polemických a náboženských drobných spisů.

Rekowski, Ferdinand svob. pán, básník něm., nar. se r. 1806 v Jilově v Prusku západním, ve svém 18. roce vstoupil do pluku husarského, a stal se brzo důstojníkem, později ale pro častou churavost vystoupil z vojska a oddal se vědě, hlavně studiu dějepisu, a žije nyní v Gdánsku. Sepsal: *Der letzte Stern Marienburgs*, historicko-dramatická báseň (v Gdánsku 1837); *Eichenkränze um die Denksteine der Vorzeit Preussens gewunden* (tamt. 1839); *Balgove* (historicko-romantický obraz, v Altenburku 1844); *Die Frauen von Kulm* (tamt. 1847) a mnoho menších spisův.

Renan Ernest (v. hl. d.) vystoupil za německo-francouzské války s pozoruhodným článkem v *Revue des deux Mondes* a ve svých listech psaných Davidu Straussovi i jako politický spisovatel, a radil k mírnění se na obou stranách. Ve svých studiích o původu křesťanství pokračoval R. i v nejnovější době neunavně dále. Po svém spisu *Apoštolové* vydal r. 1869 pokračování historie vývinu církve spisem nadepsaným *Paulus*, v němž končí vypravování smrtí Pavlovou. Čtvrtý jeho spis r. 1873 vydaný sluje *Antichrist.*

Renger Karel L., od 14. kv. 1871 asistent při stolici botaniky na Pražské universitě, spisovatel český, nar. 4. čna (Šembera udává mylně 4. led.) 1842 v Jenšovicích u Turnova, kde jest otec jeho řídicím učitelem, † 11. list. 1872 v Praze zánětem mozku. Vynikaje zvláštní znalostí geologie a botaniky přispíval velmi činně do *Živy* (1861—4), do Grégrových *Květů* (1866), do *Slovníka naučného*, jehož redakce byl jeden čas členem, a do *Liter. Listův* zdařilými články. Nejnověji psal i do Vlčkovy *Osvěty* (čl. *Vývoj nauky o buňce rostlinné* 1872, str. 717). V posledních letech (až do počátku r. 1871) byl korektorem *Bohemie*, odkud si odnesl zárodek smrti od korigování v noci. *Uk.*

Řepanský z Řepan, prastará rodina vládycká, která se psala dle sídla svého, vesnice Řepan na panství Chyšském v Loketsku, kteréž držela záhy v XIV. stol. Pověstným stal se z rodiny té předkem Sigmund Ř. z Ř. (1400—1420), který byl, ať tak díme, prvním českým pikartem, jav se (1417) zavrhnouti učení církve kat. o *transsubstantiaci* a naříkat a hanět všechny kněze, mistry a osoby, jenž se drželi učení řečeného. R. spojil se s několika svými přáteli a panoši a rozšiřoval — jako

to Vař. a Bíšnové vysvědčuje — učení a náhledy své viklefské moci a násilím v celém okolí. M. Příbram a S. Chelčický mluví často o R-kém, který prý také sepsal několik traktatů polemicko-náboženských, jenž nás však nedošly. — Ku konci XV. stol. nepřipomíná se více rodina tato. *Ra.*

Resava, řeka v knížectví Srbském, pramení se zpod pohoří Biljanica v kraji Crnorječkém, teče směrem severozápadním vedle kláštera Manasije a okrs městyse Svilajnac, nedaleko něhož ústí se do Moravy. Od řeky té obdržel jméno okres R-vský v kraji Ćuprijském, jenž zaujímá povrch 11·81 □ mil a čítá v 1 městysu a 34 vsech 17.000 obyvatelů, z nich jest 6687 národ. rumunské. Sídlo okresního náčelníka nalezá se ve Svilajnici.

Reserva, sr. Záloha, Záložnictvo a Vojenská povinnost.

Retraite, sr. Večerka.

Rettig Jos. Ondřej Liboslav, starší syn Jana A. Sudiprava R-a a Magd. Dobromily R-ové (v. t.), nar. 1821 v Ústí nad Orlicí, navštěvoval gymnasium v Rychnově a v Litomyšli, v kterých obou místech otec jeho byl radním. Za příkladem rodičů rozmítila se v něm záhy láska k vlasti a k české literatuře v té míře, že již r. 1840 se pokusil o sepsání veselohry *Sňatek ze žertu* (ve třech jednáních), kterouž pak, od otce opravenou, r. 1841 v Jičíně u F. J. Kastránka tiskem vydal. (V Jungm. *Histor. lit. česk.* 1849 str. 412 a 618, pak následkem toho též ve *Slovníku Naučn.* VII. str. 252 připsána ta veselohra omylně otci J. A. Sudipravu R-ovi.) Téhož r. 1840 vstoupil dvacítiletý jinoch do piaristské řehole, a byl po studiích, na Pražské universitě dokonaných, r. 1848 na kněze vysvěcen. R. 1850 dostalo se mu, po odbyté státní zkoušce, v Kroměříži na podreální škole místa, jeho vlohám a náklonnosti úplně přiměřeného. Oddal se jmenovitě vědám reálním a přírodním; k nim nejen lásku žákům co učitel (1850—60) svou obratnou methodou vštípil, nébrž je sám prakticky pěstoval. Toho následkem bylo, že jednak přírodní sbírky pro školu stále doplňoval, jednak proskoumav Kroměřížskou krajinu výsledky spytu přírodních úkazů do vědeckých časopisů, zvláště v oboru meteorologie zasílal. Seznámiv se tím způsobem s mnoha učenci stal se údem ústavu meteorologického a společnosti botanické ve Vídni, pak členem společnosti přírodovědecké „Lotos“ v Praze. Když r. 1867—68 piaristské řeholi bylo nově zařízený ústav podreální v Nepomuku otevříti, obrácen zřetel k R-ovi, jenž pro zvláštní způsobilost ustanoven za rektora tamější koleje a za ředitele nové podreální, bývalé hlavní školy. R. hned s počátku nový ústav opatřiv hojnými sbírkami fysikálními, jakož i jinými prostředky k názornému vyučování potřebnými (zřídil zde i stanici meteorologickou), přímou povahou a rozmyslným pedagogickým způsobem nejen mysl mládeže a obyvatelstva sobě záhy naklonil, nébrž i příchylnosti tamního děkana Zemana, muže klasickou vzdělaností a ryze českou povahou proslulého, došel. Avšak již během čtvrtého roku působení svého v Nepomuku zemřel náhle 30. čna 1871. Zůstavil pak R. ústavu co památku své vlastenecké mysli svou celou knihovnu českou s odkazem, aby pro její budoucí vzrůst základní jeho jistina, u Matice České složená, z jeho pozůstalosti se doplnila, a na jméno školy reální Nepomucké úplně a na vždy přešla. *Dohn.*

Retzius Magnus Kristian (v. hl. d.) † 1. říj. 1871 v Štokholmu.

Reusch *František*, professor theologie na universitě v Bonně, nar. r. 1825 v Brilonu, 1849 vysvěcen stal se kaplanem v Kolíně nad Rýnem, 1854 privatním docentem v Bonně, 1859 doktorem theologie v Münsteru, a 1861 řádným prof. biblické starozákonní exegese v Bonně; od r. 1866 jest redaktorem proslulého svobodomyslného vědeckého kritického listu *Theologisches Literaturblatt* v Bonně, jenž i o spisech z ostatních věd analytické úvahy s podpisy recensentů podává. R. 1871 byl pro odpor proti papežské neomylnosti a universálnímu episkopatu suspendován a exkommunikován. R. jest spis. ve svých oborech na slovo vzatý. Spisy jeho jsou: *Erklärung des Buches Baruch* (Freiburg 1853); *Das Buch Tobias übersetzt und erklärt* (tamt. 1857); *Observationes criticae in librum Sapientiae* (tamt. 1861); *Lehrbuch der Einleitung in das alte Testament* (1859 první vyd., 1870 vyd. čtvrté), výborný spis; *Bibel und Natur. Vorlesungen über die mosaische Schöpfungsgeschichte und ihr Verhältniss zu den Ergebnissen der Naturforschung* (tamt. 1862, 3. vyd. 1870), spis výtečný. Mnoho úvah v dotčeném *Literaturblattu* z oboru jeho studií.

Reutter Gottlob Sigismund, něm. spisovatel zvěrolékařský, nar. 1764 v Pfőrtenu v dolejší Lužici, † v Drážďanech 1827. R. 1783 stal se chirurgem v Drážďanech, vstoupil 1788 do zvěrolékařského ústavu a 1793 stal se příručím v kurfirštské konírně a výpomocným učitelem na zvěrolék. ústavu, načež 1795 jmenován na témže ústavu professorem a vrchním lékařem. R. 1817 dán byl na odpočinek. Ze spisů jeho jmenujeme: *Ueber die zweckmässigste Stallung, Zucht und Wartung der Hausthiere* (3 sv., v Lips. 1799—1802); *Katechismus für die Pferdewartung*, spis to cenou poctěný (v Drážď. 1822); *Praktik des Veterinär-Troikarirens irregehender Drehschafe* (v Lips. 1791).

Reveille, sr. Večerka.

Reyher Johann Georg, lékař a spisovatel něm., nar. 1757 v Kielu, vystudovav stal se professorem na lékařské fakultě tamtéž a † 1807. Sepsal: *Anleitung zur Erhaltung der Gesundheit für den Landmann* (ve Šverině 1790); *Allgemeine pathologische Diät* (t. 1790); *Gemeinnützige Unterhaltungen aus der Arzneikunde, Naturgeschichte und Oekonomie* (v Kielu 2 sv. 1790—92); *Entwurf einer medicinischen Encyklopädie* (v Altoně 1793); *Uebersicht der ökonomischen Pflanzenkunde* (t. 1800) a j. v.

Reyscher August Ludvig, virtem. právník, nar. se 10. čna 1802, studoval v Tubinkách práva. R. 1837 se stal řádným professorem práv v Tubinkách, kdež nejména o něm. státním a spolkovém právu a o právu církevním přednášel. Sepsal: *Symbolik des germanischen Rechts* (v Tubinkách 1833); *Die grundherrlichen Rechte des Würtemb. Adels* a vedl redakci *Zeitschrift für deutsches Recht* od 1839 až do 1861. R. 1848 zasedal na Frankfurtském parlamentě a byv pro spory s virtemberskou vládou, proti které vedl „systematickou oposici“, r. 1851 své professury v Tubinkách zbaven. Usadiv se r. 1853 v Canstattu, oddal se zcela studiu novější něm. politiky a sepsal *Das österreichische und das württembergische Concordat* (1856); *Die Ursachen des deutschen Krieges und dessen Folgen* (v Štutg. 1867). R. 1871 byl zvolen do něm. říšského sněmu, vzdal se však již r. 1873 z ohledů zdravotních svého mandátu. Co do politického svého smýšlení jest R. přívržencem sjednoceného Německa stojícím v odporu s něm. partikularisty.

Rezler (Reszler) z Lisic, rodina erbovní, nabyla záhy v XVI. stol. erbu a titule z Lisic, kterýžto erb se vypisuje takto: „Štít rozpoltěný, jehož pravá polovice červené a levá modré barvy a uprostřed štítu toho růže bílá pošikem střelou proniknutá a nad štítem mezi dvěma křídloma orlíma ...

růže. R-ové drželi času toho grunty šosovní v m. Lounech a napotom také zboží zemská. R. 1556 připomíná se Šebestián R., který byl konšelem, pak r. 1568 JMC. rychtářem tamtéž a zemřel r. 1573. Téhož roku ženil se Urban R. z L. (snad syn předešlého) s Justinou dcerou Jana Zákostelského z Bílejova; týž koupil r. 1589 od Adama Hrušky z Března statek Hrádek, jenž později (r. 1604) byl prodán obci Lounské za 3000 gr. m. — R. 1604 potvrdil cís. Rudolf II. k žádosti Jana R-e z L., tehdáž měštěnína Mosteckého, erb a titul výše vypsaný rodině této. R. 1610 dal Jan R. slíti zvon k chrámu P. Marie v Lounech, a r. 1612 zdělati zvonici tamtéž. — Dle sbírek sněmovních držel r. 1615 Jan R. z L. v Lounech 14 poddaných; že však v bouřích stavovských stál k straně evangelické, propadl polovici statku svého ke komoře cís. Na to místí paměti rodiny této, kteráž měla svůj pohřeb při chrámu sv. Petra v Lounech, kdež se až podnes spatřují náhrobky dvou dcer Urbana R-a z L. z roku 1575 a 1585. *Ra.*

Rheinländer Karel Ludvík Theodor, nar. se r. 1770 v Russbachu ve Falcku, byl nejprvé sekretářem u hraběte Salm-Grumbacha, později komisařem ve Söttern a r. 1799 justiciárem v Hohenwittersbachu. † 12. ún. 1844 v Karlsruhe. Sepsal: *Kurzes lateinisches Wörterbuch für Schreibereianfänger* (Karlsruhe 1844); *Handbuch für Incipienten und Skribenten*; *Vormundschaftslehre nach dem Code Napoléon als Landrecht für das Grossherzog. Baden* (tamt. 1810); *Praktisches Handbuch für jeden Staatsbürger Badens über Eheverträge, Schenkungen unter Lebenden und Testamente* (tamt. 1810); *Wesentlicher Inhalt der Rechtsbelehrungen und Unordnungen zum Code Napoléon als badisches Landrecht.* (tamt. 1813); *Die Gantpraxis* (tamt. 1828).

Rheinwald Georg Friedrich Heinrich, něm. theolog a spisovatel, nar. 1802 v Scharnhausenu u Štutgartu, † 31. kv. 1849 v Berlíně. R. 1826 stal se soukrom. docentem a 1830 řádným prof. theologie v Berlíně a 1833 v Bonnu. Později vrátil se zpět do Berlína, byl ok. r. 1838 krátký čas redaktorem *Staatszeitungu*, na to byl zaměstnán v ministeriu vyučování a duchov. záležitostí. Vydal četné theologické spisy, z nichž jmenujeme: *Die Kirchliche Archäologie* (v Berlíně 1830); *Wanderungen eines Sächsischen Edelmanns* atd. (3 sv. tamt. 1835—37); *Die Evangelischen im Zillerthale* (tamt. 4. vyd. 1838); *Theses CI zur Reformationsfeier in Norddeutschland* (tamt. 1839); *Was ist der deutsch-evangelische Gustav-Adolphs-Verein?* (tamt. 1843); vydal s Peltem a Vogtem *Homiliarium patristicum* (tamtéž 1829); *Abälardi dial. inter philos. christ. et judaeum* (tamt. 1831); *Acta historico-ecclesiastica seculi XIX.* (v Hamburku 1838—40); založil 1833 *Das allgemeine Repertorium für theologische Literatur und kirchliche Statistik* a 1839 *Die Berliner allgemeine Kirchenzeitung.*

Ribas, Giuseppe de, ruský admirál, rodem z Neapole. Vstoupiv r. 1772 do služby ruské postupoval rychle v důstojenstvích, až konečně stal se admirálem. Zúčastnil se v rozličných bitvách s Turky s velkým vyznamenáním. Velké zásluhy získal si tím, že původcem jest města Odesy (v. t.). On totiž přesvědčil Kateřinu II. o prospěšnosti založení města na místě dobyté od Rusů r. 1791 pevnosti Hadžibej, a jemu také společně s generálním inženýrem Volanem svěřeno řízení celého podniku r. 1796. † r. 1800.

Ribbeck Vilém, spisovatel, nar. se 11. bř. 1793 Markgrafenpiesku u Storkova v marce Brandeburské, vzdělal se v Berlíně za úředníka hospodářského, když r. 1813 do zbraně jej povolal. Nejprvé sloužil ve sboru Lützovově, později stal se důstojníkem. V posledních letech života svého oddal se vědě, byl delší čas členem rozličných společností vědeckých v Halle, v Magdeburku, Halberstadtu a Brunšvicku. † 27. ún. 1843. Sepsal: *Wilde Rosen aus Eugenias Nachlasse* (ve Veselu 1820); *Jungfr. Emerentia Lorenz von Tankermünde* (legenda v Děvíně 1835); *Gedichte* (v Lipsku 1839). Jeho báseň *Die betende Bauernfamilie* stala se předmětem mnohých hádek kritických.

Ribeiro Tomáš Antonio, proslulý portugalský básník, nar. se 1831 ve vsi Parado de Gonta, vyrostl za poměrů nuzných a studoval práva v Coimbře. Později byl nějaký čas ve své vlasti parlamentárně činným, a odebral se na to do Západní Indie, kde dosud živ jest. Z básní jeho vyjímáme: *Sonsque passam* (sbírka lyrických básní, v Porto 1854); *Jaime* (v Lissab. 1863) a výpravnou báseň *A Delfina do mal* (v Lissab. 1868).

Ricci Federigo, skladatel ital., bratr skladatele Luigi R-ho (v. hl. d. 13). Nar. r. 1809 v Neapoli, kde společně s bratrem svým nabyl hudebního vzdělání na tamější konservatoři San Pietro a Majella, byl pak učitelem zpěvu ve svém rodišti, později též hudebním ředitelem divadelním v Madridě a Lisaboně. Společně s bratrem svým složil následující zpěvohry, které s velkým úspěchem byly provozovány: *L'impresario in angustie* (1828); *L'orfanello di Ginevra* (1828); *Il Colonabo; Monsieur Deschalumeaux* (1835 v Benátkách); *Crispino e la comare* (Kryšpín a kmotra), která na našem jevišti stala se velmi oblíbeným kusem repertoirním. Samostatně složil opery: *La prigione d'Edimburgo* (1838), která téměř na všech jevištích italských s pochvalou se potkala; *Michel Angelo e Rolla* (1841 ve Florenci); *Corrado d'Altamura* (1842 v Miláně); *Vallombra* (1843); *Isabella de Medici* (1845); *Estella di Murcia* (1846).

Ricklefs Friedrich Reinhard, dějepisec něm., nar. 1769 v Ovelgönne, † 1827 v Oldenburku. Byl zprvu prof., později rektorem gymnasia v Oldenburku. Sepsal: *Erinnerungen aus Manseos Leben* (v Oldenb. 1796); *Darstellung der Menschengeschichte* (2 sv., t. 1806—12, a doplňky k dílu tomu t. 1807 a 1810); *Ueber die Electrides* (t. 1820). Od r. 1813—15 redigoval časopis *Germania.*

Řídidlo, něm. *Richtmaschine*, u dělostřelců nástroj se šroubu bez konce se skládající, pod koncem hlavně děla postavený, jímž předstřelec (popředník, *Vormeister*) hlaveň střelby volně řídí, dávaje jí ř-lem určitý směr a moha ústí její dle libosti sníižiti nebo zvýšiti. *Čský.*

Rieger 1) Gottfried, hud. skladatel, nar. 1764 v rak. Slezsku, nabyl co páže hraběte Sedlnického důkladného vzdělání hudebního, zejména praktického, stal se pak zámeckým varhaníkem téhož šlechtice, a usadil se konečně trvale v Brně jakožto kapelník při stavovském divadle. Zde žil ještě v letech třicátých. Z přečetných jeho skladeb vyšly tiskem mnohé sonaty, variace, tria, kvarteta, koncerty pro klavír a j. Dále složil zpěvohry: *Das wüthende Heer; Die Todtenglocke; Schuster Flick; Die vier Savoyarden.* Též složil mnoho mší, ofertorií, motet a jiných církv. skladeb, pak kantáty a oratorium *Thirga.* — **2)** Frant. Ladislav R., (v. hl. d.). Když po skončení války rakousko-pruské a po pádu ministerstva Belcrediova dosedl na křeslo věcí zahraničných svob. pán Beust, říše Rakouská vyrovnáním uherským ve dví rozdělena byla a o to se jednalo, aby vedle státu Uherského z ostatních zemí před

Litavou nový stát se utvořil, zakročilo státoprávní samostatnosti koruny České nebezpečí nové a horší všech předešlých, a to tím více, když povoláno bylo 30. prosince 1867 parlamentární ministerstvo Auerspergovo, jehož členové byli z většiny vlevnými odpůrci národa Českého. Dříve však, nežli sněm český na rok 1868 zasedl, přijel v čas císař František Josef, provázen předsedou ministerstva knížetem Auerspergem, do Prahy, aby přítomen byl otevření nového mostu Pražského. Tu byl povolán R. společně s Palackým a hrabětem Clam-Martinicem k hostině dvorské, po níž měl císař pán delší rozmluvu s řečenými náčelníky, načež nabyv přesvědčení, že by se s nimi při dobré vůli se strany vlády dorozumění docíliti dalo, povolal telegraficky hr. Beusta do Prahy, kterýž přijev za noc měl následujícího dne důležitou konferenci s Palackým a R-em. Mělo se již tehdáž na mnohých stranách za to, že bude docíleno jakéhosi narovnání. Toto očekávání však se nesplnilo, ano spor mezi vládou a vůdci českými nabyl brzo rozměrů některak ostřejších, když se ukázalo, že náčelníci Čechův k bezvýminečnému uznání ústavy a vstoupení do říšské rady při nepochybném proti tomu odporu všeho národa přivoliti nemohli — pročež vláda usmyslila odpor ten ohnouti nemajíc jej moci zlomiti. Mezi tím byl sněm svolán ke dni 22. srpna. Čechové ovšem na sněm se nedostavili, nýbrž podali (počtem 81) předsedovi sněmu k návrhu R-ovu, jím sepsanou známou deklaraci. V deklaraci této vyložil R. ostrými rysy v 10 odstavcích politický program národa Českého vůči nově nastalým poměrům rakouským, a vytknul, že se právě nelze, aby stát koruny České přestal býti samostatnou státoprávní individualitou, a aby proti vůli národa Českého správně zastoupeného byl připojen k nespravedlivému novému státu jakémus, Cislajtánii, že na říšské radě cislajtánské, v níž zástupcové národu Českému nepřátelští nepřirozenou většinou vládnou, a kde národ Český nemá ani dostatečné a spravedlivé zastoupení, nemůže býti rozhodováno platně o právech národa Českého, o kterýchž může rozhodovati toliko on sám na vlastním řádném sněmu zemském, a že tudíž poslancové čeští, nechtíce a nemohouce jí k tomu práva přiznati svou přítomností a podrobením se majoritě rady říšské, nevykonají žádné volby do této nové říšské rady. Jádro pak celé deklarace uložil R. ve větu, že „právní poměr království Českého k jiným zemím říše a k nejvyšší dynastii, vůbec celé státní právo koruny České může se upraviti trvale a pro blaho země i prospěch dynastie bezpečně jedinou dohodou mezi nejjasnějším králem a politicko-historickým národem Českým, zastoupeným na základě právním a spravedlivém." Od té chvíle stala se deklarace heslem celého národa Českého, a zavdala popud k novému, čilejšímu ruchu politickému. Ruch tento však vzbudil ještě větší napnutí mezi Prahou a Vídní, a konečně došlo k tomu, že prohlásilo parlamentární a „liberální" ministerstvo nad Prahou i jejím okolím stav výminečný, svěřivši zároveň politickou správu země tuhému vojenskému, totiž baronu Kollerovi. Když po odstranění minority ministerské se utvořil kabinet Hasnerův, došel počátkem března 1870 místodržitele bar. Kollera list ministra Giskry, v němž tomuto uloženo povolati R-a a Sladkovského, aby se přišli dohodnouti s vládou o požadavcích národa Českého. R. však rozváživ, že s mužem, jenž krátkou ještě dobu před tím byl podal vlastní memorandum většiny ministerské, opírající se vášnivě všelikému vyrovnání, a jehož ultraněmecké a centralistické smýšlení bylo tak zjevno, že nebylo lze nadíti se od něho upřímné vůle dohodnouti se s Čechy a Moravany na základě rovnoprávnosti a samosprávy, není žádné srozumění možné, zamítl bez obalu pozvání toto nesliboující výsledku, načež Giskra zl. Hasnerem z ministerstva vystoupil. — Za ministerstva Potockého pokračováno R-em ve Vídni i v Praze v vyjednávání s vládou, k němuž R. spolu sám a pak s hrabětem Clam-Martinicem byl do Vídně povolán, při čemž nejprvé bývalý ministr Unger a pozdě ministr Petrino ukazovali v té věci dobrou vůli a přičinění upřímné. Později přišel Potocki sám k dalším poradám do Prahy, a očekávalo se již téměř s jistotou, že vláda učiní některé změny ve smyslu federalistickém a že rozpustí převzmocněný zemský sněm. Nerozhodnost Potockého a strach jeho před stranou ústaváckou, k vůli níž vyžadováno od Čechů za nezbytnou podmínku vyrovnání opuštění státoprávního stanoviska a podrobení se pod výroky rady říšské, nedopustila ani tentokrát ukončení sporu. Když pak byly vypsány nové volby do všech tří kurií sněmu Českého, zvoleni byli nejen všichni, kteří podepsali deklaraci, nýbrž i ve sboru velkostatkářském nabyla strana historická většiny, tak že sněm Pražský nabyl pro národ Český a práva jeho příznivější tvářnosti nežli v letech předešlých. R., trvaje vždy v přesvědčení, že ve sporu dvou stran národních vždy ta, která se nalézá v postavení příznivějším a v držení většiny, má dle mravní povinnosti zákona šlechetnosti, jestliže upřímně si přeje smíru, podati první ruku smířlivou straně slabší, učinil hned v prvním posezení klubu poslanců českých návrh, aby se deputací vyslanou do klubu poslanců německých těmto nabídlo klidné vyřízení přesporné otázky národnostní komisí z obou stran svobodně volenou, při níž by všeliké usnesení mohlo býti učiněno ne přehlasováním a většinou, nýbrž toliko obapolnou shodou. Když klub poslanců českých návrh ten jednohlasně a s radostí přijal, odebral se R. provázen Dělským a Klaudym do něm. kasina, kde něm. klub poslanecký shromážděn byl, a přednesl tam osobně výmluvnými slovy řečený návrh a přání, aby si obě národnosti v Čechách ruce podaly a tím svornost mezi nimi docílena byla. Významným tímto krokem dal R. vůči celému světu důkaz, že jde národu Českému skutečně o to, aby odstraněny byly sváry domácí, a že mu nejde nikoliv o majorisování a utiskování německé menšiny v zemi, pročež jej nabídl teprv v tom okamžiku učinil, když Čechové nabyli na sněmu většiny, jakouž jim dle přirozených poměrů v zemi náležela, tak že již na ně nemohlo podezření padati, jakoby se práv svých v pocitu slabosti své dožebrávali. Na sněmu samém, do něhož tentokráte Čechové po dlouhém se ho vzdalování opět vkročili, aby v době nebezpečí (válka francouzsko-německá) vyslyšeli poselství královské, uvázlo jednání o návrh zákona o rovnoprávnosti národní nikterak pokračovati, poněvadž poslanci němečtí, jak se jeden z předních vůdcův jejich vyjádřil, nesměli u lo, nemohouce se rovnoprávně spokojiti se s pouhou rovnoprávností, jsouce byli beati possidentes privilegia a pokud mohli doufati, že nadvládu živlu německého udrží, jemuž s pouhá rovnoprávnost, která se mu nabízí, ani žádný nebude moci odepříti, kdyby v tuhém spoře politickém byl konečně poražen — jelikož by mu skutečně zkrácení Prusko nedopustilo; také vzhledem spoře ústavního a státoprávního nečekáno žádných státnických výsledků, poněvadž Němci setrvali na tom, že se všeliké dorozumění může státi „jen na půdě platné ústavy", to jest, na říšské radě ve Vídni, což ovšem Čechové se svou deklarací nikterak srovnati nemohli. Když pak sněm přijal na to adresu státoprávní většiny (č. 11j.), opustilo 73 něm. poslanců sněmovnu, ač sněm sám byl již dne, pokud mu

puštěn a vypsány v Čechách přímé volby do říšské rady. Počátkem roku 1871 dosáhly politické zmatky v Rakousku takořka svého vrcholku, R. však stál v čele státoprávní oposice české pevně a nezvratně na svém stanovisku, očekávaje klidně, co se dále díti bude. Tu povoláno pojednou 12. ún. ministerstvo Hohenwartovo, vyrovnání s Českým národem příznivé, k němuž se již na půl léta před tím v kruzích rozhodujících byly, ač potají, přípravy chystaly, a R-ovi nastala nová doba činnosti politické. Nejprvé podal R. k vyzvání ministra Schäffle tomuto ústní vysvětlení, které změny sobě Čechové ve správě ústavní přejí, načež byv od ministra Hohenwarta povolán do Vídně předložil tomuto rozsáhlé promemoria, obsahující celý plán změn práva ústavního, kteréž uznání a šetření státního práva českého a uznání státoprávní osobnosti vyžaduje. Tyto první rysové fundamentálních článků byly, byť jen co podklad dalšího jednání, od Hohenwarta přijaty a na vyšším místě oznámeny. Když pak hr. Hohenwart mezi tím s ústaváckou radou říšskou byl zápas dosti tuhý statně provedl, odebrali se k pozvání jeho R. a hr. Clam-Martinic co náčelník strany historické šlechty české do Vídně, a konali tam s ministerstvem Hohenwartovým mnohé a vícekrát opakované důkladné a namáhavé porady o upravení státního práva království Českého, a jakým způsobem by konečně dlouho trvající spory s vládou k obapolnému spokojení rozřešeny býti mohly a bez ukrácení jiných zemí práv skutečných neb domnělých, nabytých ústavou dosavádní. Resultát těchto porad byla celá řada státních aktů a předloh zákonních pro sněm český i pro radu říšskou, do níž by byli Čechové jen k vůli vyrovnání a zákonnému změnění ústavy vstoupiti měli, avšak jen pod ohradou proti všemu praejudikátu od samé říšské rady výslovně uznanou. Když porady ty, vedené za schválení koruny, byly v podstatě ukončeny, byl R. v delší audienci od Jeho Veličenstva přijat. První zjevný úkaz těchto úrad s ministerstvem Hohenwartovým byl památný císařský reskript ze dne 12. září 1871, jenž předložen byl 14. září českému sněmu, a v němž slíbeno králem uznání práv koruny České a vysloveno přání, aby sněm podal své návrhy, jakým způsobem by svazky království Českého s veškerou říší způsobem všestranně spravedlivým a uspokojujícím uspořádány býti mohly. Za tím účelem byla zvolena od sněmu českého komise, jejíž prací se účastnili na prvním místě R. a Clam-Martinic, a od níž byly dle návrhů od nich ve Vídni vypracovaných a vládou předběžně schválených definitivně formulovány a schváleny známé fundamentální články, jež pak byly přijaty od sněmu jednohlasně, načež sněm sám odročil se až na tu dobu, kdy dojde o těchto článcích císařské rozhodnutí. Mezi tím ale zhatil se stav věcí ve Vídni působením činitelů veřejnosti nepřístupných, všelikým nátlakem zjevným i skrytým se strany prusko-německé — příkrým vystoupením politiků uherských, hlavně hraběte Lonyaye a hraběte Andrássyho — a budova vyrovnání, již již takořka hotova aneb aspoň ve všech podrobnostech pečlivě promyšlena a navržena, povalena opět — ve velké radě koruny, v níž Maďaři se odsloužili Čechům za podporu, kterou tito byli před tím věnovali státnímu právu uherskému, způsobivše takto praecedens, kteréž někdy může i jim se státi osudným, totiž to, že státníci jedné polovice říše osobili si hlas rozhodující o státním a ústavním právě v polovici druhé. Fundamentální články uznány touto radou koruny, t. j. převahou a prudkým útokem ministrů uherských proti obraně ministerstva cislajtánského, hlavně proti poctivému hrab. Hohenwartovi, kterýž věrně držel se zásad prvé již na vyšších místech přijatých, za říši nebezpečné, a Čechové měli býti vyzváni, by se jich zřekli dobrovolně — podrobili sebe a právo království Českého právomocnému rozhodnutí rady říšské. R. a hr. Clam-Martinic povoláni opět do Vídně a předložen jim tento návrh a návrh reskriptu nového, v němž podstatné zásady druhého reskriptu, již dříve s jich svolením vypracovaného, byly na rub obráceny, a zástupcové Čechů měli k tomu dáti své svolení. Nemohouce tak učiniti ani podle přesvědčení, aniž majíce k tomu práva a mandátu, a vidouce nezbytí podali skrze min. Hohenwarta koruně promemoria, v němž ještě jednou varovali před zrušením všech dosavádních příprav a úmluv stran vyrovnání, ukazujíce k povážlivému otřesení obecné důvěry a možným následkům záhubným. Avšak vše to bylo již marné. Hrabě Hohenwart, co muž povahy čestné, cítě se zavázána úmluvami, nechtěl se propůjčiti k provádění jiných zásad politických a složil ministerstvo, nazvané ne bez práva ministerstvem poctivců, ku kterémuž kroku se přidali druhové jeho Habětínek, Jireček, Schäffle a Scholl, načež zřízena prozatimná vláda, v níž účastnili se jen Holzgethan a Polák Grocholski. Konečně vráceno se zase k staré politice německo-ústavácké, a sněm český vyzván reskriptem ze dne 30. října — kterýmž předešlý reskript ze dne 12. září byl v podstatě své zrušen — obeslati říšskou radu, a utvoření nového ministerstva vloženo, když pokus s baronem Kellersperkem se nezdařil, do rukou knížete Adolfa Auersperga. Nové ministerstvo přijalo do programu svého zrušení samých zbytků federalistické povahy dosavadního práva ústavního zavedením voleb přímých do rady říšské na místě zástupců volených od sněmů zemských. Tak zmařeny opět všecky konečného zdaru již tak blízké práce a snahy R-a a hr. Clam-Martinice. Avšak národ uměl oceniti práce jich, s mnohým sebezapřením a mnohou obětí hmotnou konané, a projevil uznání a díky způsoby rozmanitými. Když přijel R. po zmařeném vyrovnání z Vídně zpět, vyšla mu celá Praha s nadšením vstříc na nádraží; když pak do povozu svého sedal, vypřaženy z něho koně, a vůdce národa byl vezen od českých studujících kolem sochy sv. Václava na Václavském náměstí do svého příbytku za nepřetržitého provolávání „sláva." Velkolepý tento výjev byl důkazem, že národ Český nepřestal a nepřestane nikdy skládati veškerou svou důvěru v prvního obhájce svých národních práv, a že lne s upřímnou láskou k muži, jehož celý život zasvěcený vlasti jest řadou dlouhých zápasů, z nichž, Bůh dá, jednou národ náš vítězně vyjíti musí. — Mezi četnými novějšími podobiznami R-ovými jest nejzdařilejší jeho obraz ve *Světozoru* r. 1872 č. 1.

Riem Vilém Fridrich, hud. sklad., nar. v Cölledě v Durinsku r. 1779, † 20. dub. 1857 v Brémách. Maje nevšední nadání hudební prospíval zejména ve hře na klavír tou měrou, že co desítiletý chlapec již ve veřejných koncertech vystupoval. Později dle přání dědova studoval v Lipsku práva, avšak láska k umění v něm zvítězila, že oddal se zcela hudbě. Zjednav si brzy rozličnými skladbami klavírními pěkné jméno stal se r. 1807 varhaníkem v reformovaném chrámě v Lipsku, odkud roku 1814 povolán do Brém za varhaníka při tamějším hlavním chrámě a ředitele pěvecké akademie. V úřadech těchto setrval až do své smrti. R., jenž byl skladatelem důkladným a velmi vzdělaným, vydal tiskem: kvarteta a kvinteta pro smyč. nástroje, sonáty, variace, ronda, fantasie pro klavír a housle, církevní skladby, písně atd.

Rietmann Othmar, cestovatel něm., nar. 13. čna 1831 v Sv. Havle ve Švýcarsku, † tamže 5. srp.

1870. Již v učitelském semeništi Küsnachtském zabýval se horlivě země- a přírodopisem, a r. 1867 podnikl cestu do Australie, kde stal se učitelem v Sydneyi. V prázdných chvílích pilně se zabýval sbíráním a pozorováním australské Květeny a Zvířeny, podnikal výlety do vnitř Nového Jižního Walesu a taktéž navštívil mnohé polynéské ostrovy. Cesty tyto vypsal ve *Wanderungen in Australien und Polynesien* (Sv. Havel 1868). R. 1868 vrátil se do svého rodiště, kde vyučoval přírodopisu a zeměpisu na reálných školách tamějších, co člen přírodovědecké společnosti, vynikal i v přednáškách přírodovědeckých, zejména o geologii.

Rigault Raoul, prokurator komuny, nar. v Paříži 1846, navštěvoval Lyceum Bonaparte a vynikal zvláště v mathematice. Odbyv gymnasium vedl nad míru nepořádný život, potloukal se se svými rovnými soudruhy a lehkými známostmi po Paříži, ostatní hodiny trávil v redakci Pařížského studentského časopisu, kde s vynikavou drzostí hlásal nejpříkřejší zásady socialistické a materialistické. R. 1868 zúčastnil se vytržností studentských v Quartier latin, a všude nescházel při každém shluku neb výtržnosti. Pád císařství a revoluce 4. září přišly mu právě vhod. Ihned odebral se na policejní prefekturu a nabídl své služby, které též přijaty byly. Po zbouření 31. říj. začal R. za propuštěnou, a den co den obviňoval vládu v časopise *Patrie en danger*, v jehož redakci byl vstoupil, ze zrady a rozdmychoval tím více spor mezi mírnými republikány a prasi „červenými.“ Zbouření 18. března přivedlo jej konečně k cíli jeho snah. V Paříži byla prohlášena sociální republika, a R. dostal se co poslanec jali podruhé do policejní prefektury. Počínání jeho v úřadě tomto bylo bezohledné, zvláště když vojsky dne 22. kv. potvrzen byl, vedl se se vztekem na zatýkání podezřelých mu osob a pobuřoval upozorňování žurnálů. Konečně ohlášen dal se vodili po všech a v rozkoší pásl se na útrapách svých obětí. Jen 10. kv. zvolen za člena soudní komise dával jednoho kažence po druhém odpraviti, a byl i sám poprvé přítomen, později odsouzen ještě zvláštními trápeními. Praví se, že osobně řídil požár prefektury a soudního paláce. Po dobytí Paříže zastřelen byl R. ve dvoře Sorbonnském.

Richafort *Jean*, nizozemský kontrapunktista, od Vlachů **Ricciaforte** zvaný, nar. v 2. pol. XV. stol., žák Josquinův, † 1556. Skladby jeho vyšly tiskem v rozličných sbírkách v I. pol. XVI. století v Benátkách, Lovani, Antverpách a Paříži. Značná sbírka jeho skladeb nalézá se v rukopise v král. knihovně Bruselské; též v archivu papežské kapely nalézti lze četná jeho moteta v rukopise.

Richardson, sir *John*, skotský přírodozpytec, nar. se r. 1787 v Dumfriesu, studoval medicínu v Edinburku a stal se 1816 doktorem. R. 1819 a 1825 provázel J. Franklina na jeho cestách k severní točně, stal se roku 1838 námořním lékařem v státní službě anglické, a byl po r. 1840 povýšen do stavu šlechtického. Z jeho četných přírodovědeckých spisů uvádíme: *Fauna boreali-americana* (v Lond. 1829), důkladné to vypsání Zvířeny nejsevernější Ameriky, a *Zoology of captain Beechey's voyage* (tamt. 1839).

Richer Claude, franc. mathematik, nar. se 10. listop. 1680 v Auxerre, byl knězem v Paříži, a zabývaje se pilnými studiemi mathematickými a historickými sepsal: *La Géométrie universelle* (v Paříži 1701); *Discours de l'utilité du ...*; *Mémoires sur la dynastie des rois d'Égypte* (1747), a *Analyse générale qui contient des méthodes nouvelles pour résoudre les problèmes de tous les genres et de tous les degrés à l'infini* (v Paříži 1733).

Richter František (v. hl. d.) nezemřel r. 1869, nýbrž v tom roce odebral se na venek, kde žil v soukromí, a † teprv 29. září 1871 v Kunštátě na Moravě.

Řím (v. hl. d.). Rokem 1870 nastala nová pro Ř. a nová perioda jeho dějin. K zaniknutí světské moci papežovy a k provolání Ř-a za hlavu sjednocené Italie vedla důsledně r. 1859 probuzená idea národnosti, poklesky a politické chyby Napoleona III. a pošetilost papeže Pia IX., jenž během času vždy vlivu jesuitů byl podlehl. Střemhlavý pád trůnu Napoleonova zavdalo stolici Ř-ské poslední ránu. Ještě za doby francouzské okupace bylo odbýváno v Ř-ě církevní koncilium, kteréž 18. čce 1870 prohlásilo v chrámě sv. Petra dogma o neomylnosti papežské. Po vítězstvích německých nad Napoleonem žádali Italové důrazněji než kdy před tím vydání Ř-a a 20. září 1870 vtrhlo po krátkém obléhání vojsko Viktora Emanuela do věčného města, z něhož dílo je celé mimo Vatikán a Mirt Leoninském. Dne 2. říj. 1870 vyslovili se Římané na Kapitolu všeobecným hlasováním pro přivtělení Ř-a k Italii, a 9. pros. přijal parlament italský zákon, jímž ustanoven byl Ř. za sídlo vlády italské. Dne 2. čce 1871 přibyl král do Ř-a, a usídliv se na Quirinalu učinil i konečnou tečku více než tisíc let trvavšímu světskému panství papežovu. Papež, jemuž úplná osobní volnost ponechána byla, sídlí dosud se svým dvorem ve Vatikáně. Město samo probouzí se z dlouholeté nehybnosti k novému, vyššímu životu, ... byla zrušena, národní školy se zřizují, nová kupectví vznikají, a vůbec setřásá se s sebe dlouholetá pouta kněžská a béře na se ráz města moderního. Počet obyvatelstva a stavební ruch značně vzrůstá, tak že již r. 1872 obnášel počet obyv. 244.500.

Římský z Kosmačova v. **Kačenovský z Kosmačova** v dodatcích.

Rincolini *Arnošt*, lékař a sběratel, nar. 5. 11. 1786 v Brně, studoval tamtéž, pak v Olomouci a Vídni, byv povýšen na hodnost doktora lékařství stal se fysikem v trestnici zemské a později v trestnici na Špilberku. Vedle lékařství zanášel se již odjakživa studiemi uměleckými, jmenovitě k malířství se věnoval; byl členem několika učených společností a konservatorem musea Františkova v Brně v oddělení uměleckém a archaeologickém. Podal pojednání lékařská, topografická a umělecká do mnohých časopisů, ku př.: *Notizen über in Mähren aufgefundene vorzügliche Kunstwerke der Malerei* (Hormayr Archiv 1825); *Mährens Heilbäder* (Moravia 1815); *Histor. medic. Notizen aus Mähren und Schlesien* (tamt. 1841); *Špilberg* (tamt. 1848). O sobě vydal: *Das Provinzial-Straf- und Arbeitshaus in Brünn* (1816); *Über Gefängnisskrankheiten* (Brünn 1825 a podruhé 1830). R. sbíral také rozsáhlou sbírku podobizen lékařů všech národů, které počínajíc od 15. stol. tiskem (ve dřevě, mědi, oceli, kamenu) na světlo vyšly — s připojenými zprávami o životě lékařů a jejich děl. *Jv.*

Rinforzando neb **rinforzato** (ital., zkratkou *rinf.* neb *rfz.* a *rf.*), v hud. tolik co zesilujíc, znamená, že jeden neb více tónů hráti se má silněji s důrazem.

Ring Max, něm. spis., nar. se 1817 v *Zaudě* u Ratiboře, byl lékařem a žije od r. 1850 v Berlíně. Napsal: *Verirrt und erlöst*, román (1855); *Stadtgeschichten*, román (1852); *Rosenkranz und Güldenstern*, román (1861); *Ein verlorenes Geschlecht* (1867), z dram. děl jeho první místo zaujímá truchlohra *Die Genfer*.

Rink Eucharius Gottlieb, něm. právník a dě-

pisec, nar. 1670 v Stötteritzi u Lipska, † 1728 v Altdorfě. Žil zprvu co vychovatel v Kodani, později ve Vídni, až 1707 povolán za prof. práv do Altdorfu. Tiskem vydal: *De veteris numismatis potentia et qualitate* (v Lips. 1701); *Lebensbeschreibung des Kaisers Leopold des Grossen* (v Kolíně n. R. 1708); *Lebensbeschr. des Kaisers Joseph I.* (t. 1712); *Einleitung in die ostfränkischen Historien* (ve Virc. 1713); *De eo quod justum est circa galeam* (v Altdorfě 1726) a mn. j.

Riposte fr., v umění šermířském odbod nebo odsek, jímž bod nebo sek protivníkův ze střehu neb z krytu odvětujeme. R-e doublée jest odbod na odbod, nebo odsek na odsek, a vzniká tenkráte, vede-li se po odbodu nebo odseku opětný bod čili sek. *Čský.*

Ristić Jovan, ministr zahran. záležitostí v Srbsku, nar. se r. 1830 v Kragujevci z rodičů chudých. Po skončených v Bělehradě studiích odešel nejprvé do Heidelberku a studoval tam vědy filosofické, později navštěvoval universitu Berlínskou a ukončil studie své v Paříži. Vrátiv se do Srbska vstoupil hned do státní služby a už r. 1858 byl přednostou (náčelníkem) odboru policejního v ministerstvu nitra. R. 1860 přidělen byl k deputaci, jenž měla některé spory s Portou vyrovnati. Když kníže Michal Obrenović vládu v Srbsku nastoupil, ustanovil r. 1861 R-e zástupcem své vlády u tureckého dvoru v Cařihradě. Již r. 1862 prokázal vlasti své platnou službu svou obezřelostí, s jakou vedl vyjednávání o zadostiučinění, kterého Srbsko od Porty za bombardování Bělehradu požadovalo. Další zásluhy dobyl sobě R. vyjednáváním, jehož výsledkem bylo odstoupení všech v Srbsku nalezajících se pevností Srbům. Jen R-ově diplomatické dovednosti mohlo se takového něco podařiti, a to uznal i sám kníže, nazývaje ho v svém vlastnoručním listu *Svoji pravou rukou.*" Dne 3. list. 1867 propuštěn od knížete Garašanin a R. jmenován ministrem zahraničných záležitostí. Jmenování to bylo jaksi znamením, že se teď rozhodně Srbsko záležitosti křesťanův tureckých ujme. Nicméně byly i tehdáž naděje všech vlastenců předčasné! R. vrátil se sice do Bělehradu, ale nemoha se s ministrem Nikolou Christićem o sestavování nového ministerstva shodnouti ustoupil překážkám, které se jeho působení v cestu kladly. Kníže maje za to, že osudná chvíle tak blízka není, jmenoval Petronijevića minist. zahraničných záležitostí, a R. nastoupil zatím cestu ke všem cizím dvorům, s nimiž měl předběžná vyjednávání o přestání konsulátní jurisdikce v kníž. Srbském započíť. V Petrohradě stihla R-e zpráva o úkladném zavraždění knížete Michala, a zároveň mu od prozatímné vlády srbské uloženo, aby z Paříže nově zvoleného knížete Milana Obrenoviće do vlasti přivedl. Vrátiv se s vyvolencem národa do těžce navštívené vlasti byl R. od národní skupštiny 20. čna 1868 vedle Blaznavce a Gavriloviće za člena náměstnictví zvolen, kterýž důležitý úřad zastával až do plnoletí knížete Milana svědomitě k blahu vlasti. Když pak kníže Milan r. 1872 sám vládu ujal, jmenoval R-e ministrem zahraničných záležitostí. R. je na ten čas prvým státníkem srbským a duší nynější vlády srbské. Jej zdobí vlastnosti, jaké se zřídka u tak vznešených osob nalezají. Jsa vysoce vzdělán věnuje R. své prázdné chvíle i národní literatuře. Od něho máme r. 1852 vydané dílo: *Die neue Literatur der Serben.* V *Glasniku družstva srbské slovesnosti*, jehož členem R. jest, nalezají se četné jím sepsané články nejvíce obsahu historického. R. 1860 napsal dvě politická studie: *Zákonitost a Reforma v Srbii.* R. 1872 vydal R. *Bombardanje Beograda*, kterýžto veledůležitý spis obsahuje mimo náčrt novější historie srbské též sbírku diplomatických listin vedle mnoha soukromých dopisů knížete Michala Obrenoviće R-ovi, tehdáž vyslanci v Cařihradě, poslaných. Čistý výnos z prodeje knihy věnoval R. na postavení pomníku nezapomenutelnému knížeti. *Sš.*

Rittershaus Friedr. Emil, současný něm. básník, nar. se 3. dub. 1834 v Barmenu, kde dosud žije, studoval reálku ve svém rodišti, a oddav se kupectví procestoval Německo, Anglii, Holandsko, Francii, Belgii a Švýcarsko. R. 1852 stal se spolupracovníkem na Prutzově *Deutsches Museum*, učiniv se již před tím známým mnohými básněmi příležitostnými. Jeho *Gedichte* (4. vyd. ve Vratislavě 1871) prozrazují zdravý názor světa a hluboký cit. Za války německo-francouzské sepsal mnoho básní vlasteneckých a válečných písní, které brzy velkého rozšíření došly. R. 1870 vydal v Lipsku *Freimaurerische Dichtungen* a r. 1871 *Neue Gedichte.*

Rittinger, Petr rytíř, horník a strojník, nar. 23. led. 1811 v Novém Jičíně na Moravě z rodičů chudobných. Že záhy osiřel a již v útlém věku zvláštní vtip a dychtivost po učení na jevo dával, ujaly se ho některé osoby dobročinné a staraly se o jeho další vychování a vzdělání. Dán tudíž na gymnasium do Lipníka, a skončiv studie tamní poslán jest do Olomúce, kdež odbyl studie filosofické a právnické, byv tu i tam vždy mezi nejvýtečnějšími spolužáky, ačkoliv nemalou část času svého obětovati musel soukromému vyučování za příčinou potřebné výživy své. V Olomúci navštěvoval vedle filosofických a právnických čtení také přednášky o hospodářství a spravování statků pozemských na akademii stavovské a prospěl u věci této v té míře, že připravoval jiné spolužáky a úředníky hospodářské ke zkouškám, jichž se tehdáž vyhledávalo při každém, kdo chtěl zřízen býti na venku v správě hospodářské a administrativní. — Obíraje se při tom všem zvláště také studiemi mathematickými a fysikálními přešel R. po skončených právech na hornicko-lesnickou akademii v Šťávnici (v Uhřích); i zde vynikal nad ostatní posluchače a míval soukromé přednášky o vyšší mathematice a rejsování perspektivném, a pokusil se již tehdáž také na poli spisovatelském, vydada r. 1839 ve Vídni pojednání *Freie Perspektivzeichnung*, jež oddal tehdejšímu presidentovi dvorské komory baňské a mincovní, známému Longínovi knížeti z Lobkovic. Skončiv R. t. r. s nejlepším prospěchem své studie hornické byl ihned na začátku r. 1840 jmenován inšpektorem pucheren v Šťávnici, a učiniv tu mnohé platné opravy týkající se vypracování a vzdělávání (prejtování) kovů vedl také r. 1843 vrchní správu na tak zvaném Vindšachtu a Šťávnici. R. 1848 poslán jest R. do Brandýska v Čechách, aby řídil práce při erárním šorfování uhlí kamenného v Čechách a na Moravě. R. 1849 svěřena jest mu správa vrchního úřadu horního v Jáchimově, kdež působil k vyzdvižení a zvelebení tamních hor tak platně, že mimo jiné rada a obec města toho r. 1864, uznávajíc jeho nevšední zásluhy u věci té, jmenovala jej čestným měšťanem Jáchimovským. R. 1850 povýšen jest R. za odborního radního v ministerium pro zeměvzdělání a hornictví v oddělení hutnickém a stavitelském, r. 1864 jmenován titulárním a r. 1868 skutečným radou v ministerium financí, v němž setrval až do 1. kv. 1872, přestoupiv na to v téže hodnosti k nově zřízenému ministerium zeměvzdělání a hornictví, † však po delší churavosti již 7. pros. 1872 k veliké ztrátě vědy i praktické služby hornické. — R. byl nejen jedním z předních znatelů a vzácných dělníků

v oboru hornického stavitelství a upravování (přetavování) kovů, a mimo to byl autoritou u věci té nejen v Rakousku, nýbrž i za hranicemi, a dosud všeobecně uznány všeliké jeho práce praktické i literární. R. byl totiž také neméně činným na poli literatury hornické a stavitelské, podávaje od r. 1849 až do r. 1871 rozličná pojednání a zprávy jednak v časopisech, jednak o sobě tiskem u veřejnost, kteráž namnoze byla i přeložena do jazyků cizích, což především platí o jeho vzácném díle *Lehrbuch der Aufbereitungskunde* (Wien 1867) a *Erster Nachtrag zum Lehrbuche der Aufbereitungskunde* (1870), kterýmž spisem získal jména všeevropského a na světové výstavě v Paříži r. 1867 poctěn jest zlatou medailí. Za takovéto služby platné a vědomosti vzácné obdařen byl R. r. 1863 řádem železné koruny 3. třídy a povýšen do stavu rytířského, jakož se mu dostalo i jiných ještě vyznamenání; vědecké a hospodářské spolky domácí a zahraniční jmenovaly jej svým skutečným i čestným členem, a jmenovitě byl zvolen r. 1860—1862 za místopresidenta a r. 1863—1865 za presidenta Vídeňského spolku inženýrského a stavitelského, jakož i jmenován jest členem komise zkušební pro obor strojnický na Vídeňském ústavu polytechnickém. Taktéž užíváno zhusta jeho dobrozdání v těžkých a důležitých otázkách a případech v hornictví a strojnictví se vyskytujících. — Při tom všem byl R. muž vážný, poctivý, dobrosrdečný a spanilomyslný, a vůbec ctihodný, pročež také předčasným úmrtím jeho ztratila věda jednoho z svých nejplatnějších vzdělávatelů, stát pak a obecenstvo jednoho z svých nejšlechetnějších občanů a nejhorlivějších služebníků. *Ha.*

Rivière Lazare, slovutný franc. lékař a spisovatel, nar. 1589 v Montpellieru, † 1655. Vystudovav stal se lékařem ve svém rodném městě, a později jmenován prof. medicíny na tamější universitě. Vydal množství spisů z oboru lékařství, jako: *Praxis medica* (v Paříži 1640); *Observationes medicae et curationes insignes* (tamt. 1646); *Methodus curandarum febrium* (tamt. 1648, 2. vyd. v Haagu 1651); *Institutiones medicae* (v Lipsku 1655); *Centuriae observationum medicae* (2. vyd. Ženevě 1679); *Universae reformatae* (2. vyd. v Hanau 1733); *Arcana Riverii* (2. vyd. v Utrechtu 1660). Výbor jeho spisů *Opera* vyšel v Lyoně 1663.

Robertson Thomas William, angl. dramatik, nar. se 9. led. 1829 v Spaldingu v hrabství Lincolnském, a nabyv vzdělání z části ve svém rodišti, z části na evropské pevnině usadil se v Londýně, kde ku konci let padesátých dramatické hry pro menší divadlo spisovati počal. Pověst svou založil r. 1865 na divadle Prince Waleského provozovaným dramatem *Society*, v němž si obral za předmět život v klubech ve spojení s literaturou. R. 1866 uvedl na jeviště veselohru *Ours*, r. 1867 činohru *Caste*, svůj nejlepší plod, r. 1868 činohru *Play* a r. 1869 veselohru *School*, nejpopulárnější ze svých her, která s malými přestávkami během tří let 800krát provozována byla. Poslední dílo R-ovo byla veselohra *M. P.* („Člen parlamentu"). Většinou bral R. k svým pracím předměty zajímavé ze života moderního, sociálního i politického, a hry jeho vynikají duchaplným dialogem a zdravým humorem. R. † po krátké nemoci v Londýně 3. ún. 1871.

Robin 1) Jean, proslulý franc. zahradník a botanik, nar. se r. 1550 v Paříži, kde † 25. dub. 1629. Pojav v sobě záhy náklonnost k studiím botanickým, zřídil si v Paříži, kde byl lékárníkem, nedaleko Louvru botanickou zahradu, která se stala záhy pro rozmanité odrůdy bylin a květin v ní pěstovaných nejen na čas vždy nejdůležitější zahradou své doby, nýbrž i jedním z nejvíce navštěvovaných míst tehdejší Paříže. R. požíval veliké přízně u dvora královského, a Jindřich III. jej jmenoval ředitelem zahrady v Louvru. Současně se R. s nejčelnějšími botaniky své doby aklimatisoval ve své zahradě mnohé druhy rostlin exotických, zejména pak přenesl do své zahrady z Ameriky jeden strom z čeledi luštěnatých, který dle něho slavný Linné *Robinia pseudacacia* nazval, a jenž nyní po celé Evropě pro své libovonné květy a pro tvrdé dřevo hojně se pěstuje. Praví se, že původní do Evropy R-em přenesený akát, praotec to všech akátů evropských, dosud v botanické zahradě Pařížské žije. R. sepsal: *Catalogus stirpium tam indigenarum quam exoticarum quae Lutetiae coluntur* (v Paříži 1601); *Le Jardin de Lois XIII.* (v Paříži 1623) a *Histoire des plantes aromatiques augmentée de plusieurs plantes venues des Indes, lesquels ont été cultivées au jardin de M. Robin, herboriste du roi* (tamt. 1619). R. měl za manželku Kateřinu Duchâteau, s kterou zplodil syny Vespasiana, Jakuba a Štěpána. Z těchto byl — 2) **Vespasian R.**, nar. 1579, též vynikajícím zahradníkem, a přičiněním jeho zdomácněla v Evropě mnoho exotických rostlin. Vespasian vydal společně se svým otcem, po jehož smrti byl jmenován *herboriste du roi*, spis *Enchiridium isagogicum ad notitiam stirpium, quae coluntur in horto J. et V. Robin* (v Par. 1623), v němž popisuje přes 1300 rostlin. *Hlš.*

Rodbertus Joh. Karl, něm. národní ekonom a politik, nar. se 12. srp. 1805 v Greifswaldu. Studoval práva v Göttinkách a v Berlíně, načež byl krátký čas v prus. službě státní, které se však vzdal, a přesídliv do Heidelberku oddal se tam studiím historickým a národohospodářským, a navštívil ostatně Francii, Švýcary a Holandsko. R. 1836 koupil statek v Pomořansku a zastupoval od r. 1841 po delší čas kraj Usedomský na provinciálním sněmu. Roku 1848 byl od téhož kraje zvolen do prus. národního shromáždění, kde se stal předním z vůdců levého centra. V nově utvořeném ministerstvu pruském (25. čna 1848) byl mu svěřen úřad ministra osvěty, kteréhož se však po krátkém čase opět vzdal. Když Lassalle r. 1862 své dělnické agitace započal, vyzval R-a k spolupůsobení, tento však vyzvání tomu nevyhověl, poněvadž na sociální otázku ne s politického, nýbrž s národohospodářského stanoviska pohlížel, a vydal v tomto smyslu brožuru *Offener Brief an das Comité des deutschen Arbeitervereins* (v Lipsku 1863). Za doby sporu parlamentu s vládou Bismarckovou stál R. na straně této a hájil organisaci vojenskou. Sepsal: *Zur Erkenntniss unserer staatswirthschaftlichen Zustände* (1842); *Die preussische Geldkrisis* (1845); *Sociale Briefe* (3 sv., v Berl. 1850—51); *Die Handelskrisen und die Hypothekennoth der Grundbesitzer* (tamt. 1858); *Zur Erklärung und Abhülfe der heutigen Creditnoth des Grundbesitzes* (2 svaz. v Jeně 1869) a *Der Normalarbeitstag* (v Berl. 1871).

Rodon, David de, franc. dialektik, pocházel z jižní Francie, byl profesorem filosofie v Die, Orange a Nîmes. Pro spis *Tombeau de la messe* (v Genevě 1654 a 1662, v Amsterdamu 1682 a 1683) byl z Francie vypověn a odebral se do Genevy, kdež se usadil, a † r. 1664. Sepsal: *In Atheos et Dei contemptores tract. sing.* (v Die 1622); *Metaphysica* (v Orange 1659); *Dispute sur l'Eucharistie* (v Genevě 1655); *Logica restituta* (tamt. 1659); *De existentia Dei* (tamt. 1664); *De atomis* (tamt. 1662); *Disputatio metaphysica de ente rationis* (v Nîmes 1662); *Dispute de la Messe ou Discours sur ces paroles: Ceci est mon corps* (tamt. 1680); *Discours* [illegible]

l' *Astrologie judiciaire* (tamt. 1663); *Opera philosophica* (v Genevě 1664); *Les incostans* (tamt. 1672).

Rodvic. Toho jména přicházejí v Čechách v XVI. a XVII. stol. dvě rodiny šlechtické, z Míšně a Lužic sem přišlé, totiž: *a*) **R**-ové z Fridensdorfu; tito drželi uprostřed XVI. století statky Švojku, pak Lipé v Litom., jakož čteme v tituláři z r. 1556 Hendricha **R**-e na Švojce a jiného Hendricha **R**-e na Lipém, z nichž onen semřel r. 1578, zůstaviv kšaftem statek Švojku synům Fridrichovi a Petrovi s tou výminkou, aby vyplatili sestrám svým Anně a Lukrecii věno slušné a chovali náležitě matku svou na Švojce. V tit. z r. 1589 připomínají se bratří nadepsaní jako páni na Švojce, z nichž Fridrich **R.** ještě téhož roku prodal několik poddaných v Brništi Adamovi Blentovi a r. 1591 celý statek Švojku Barboře Vartenberkové z Lobkovic. Rodina tato připomíná se v Čechách ještě v minulém stol. — *b*) **R**-ové z Rodvic; tato rodina přichází v Čechách, kdež jmenovitě Karel Hendrich **R.** z R., hledíc k tomu, že rodina tato někdy v Čechách již usedlá byla, s přivolením cís. Leopolda I. r. 1663 přijat jest za obyvatele král. Čes., načež koupil r. 1665 statek Drachkov od Jana Václ. Novohradského z Kolovrat. — Na začátku XVIII. stol. držel Karel **R.** z R. statek Horní a Dolní Ebersdorf, jejž však r. 1718 prodal Janovi V. hrab. Gallasovi. R. 1743 učinil přiznání k zemi a věrnosti dědičné Jan Ignác **R.**, později však nečteme rodinu tu v registrech stavů českých, ačkoliv květla za hranicemi ještě za našich časů. *Ra.*

Röbling John A., genialní stavitel mostů pověsti světové, nar. 12. čna 1806 v Mühlhausen v Durinkách. V rodišti svém studoval gymnasium a odešel pak na král. polytechniku Berlínskou; na to vstoupil do pruské státní služby a byl delší čas vrchním dozorcem veřejných staveb ve Vestfálsku. Roku 1831 odešel do sev. Ameriky, usadil se poblíž Pittsburgu v státu Pensylvanském a zaměstnával se rolnictvím. Brzy ale nalezl příhodnější zaměstnání při upravování břehů Leavery, přítoku Ohia. Když se byl při stavbě kanálů, spojujících jezero Erieské s Ohiem, vyznamenal, svěřeno mu vyměření železnice z Harrisburgu přes pohoří Alleghanské do Pittsburgu, kterou práci k úplné spokojenosti vykonal. **R.** první použil železného drátu při stavbě mostu, a sice při stavbě mostu přes řeku Aleghanskou u Pittsburgu r. 1844. Podobné mosty vystavěl též přes Delawarský a Hudsonský kanál r. 1848, později most Neversinský a j. v. R. 1846 vystavěl první svůj řetězový most přes řeku Monongahela, jímž spojil znamenité továrnické místo Sligo s Pittsburgem. R. 1850 přesídlil se **R.** do Trentonu, v státu Novojerseyském, a dokončil tam ve čtyrech letech stavbu velikého řetězového mostu přes Niagaru, čímž spojil dráhu Newyorkskou s Greatwesternkanadskou. Později vystavěl mimo mnohé jiné 1030 stop dlouhý most přes Ohio nedaleko Cincinati. Poslední dílo jeho, jehož plán úplně vypracoval, byl visací most přes East-River, který spojovati měl New-York s protějším Brooklynem. Dokončení díla toho nebylo mu však dopřáno; když dohlížel k stavbě jeho, rozdrcena mu noha, která mu odejmuta býti musila. Nešetře se, jak třeba bylo, podlehl ráně té 22. čce 1869. Most East-Riverský dokončen za vedení nadějného jeho syna.

Röder Georg Vincenz, něm. skladatel, nar. 1780 v Rammungenu v dolních Frankách. **R.** projevoval již v mládí velikou náklonnost k hudbě, zvláště duchovní, a již 1793 stal se varhaníkem v augustinském klášteře v Münnerstadtě. R. 1798 odešel do Vircpurku, kde práva studoval; r. 1805 obdržel místo při dvorní kapele tamtéž a zároveň jmenován ředitelem opery. R. 1814 byl dán do výslužby a žil nějaký čas co soukromník, ale r. 1830 povolán byl za ředitele opery do Augšpurku a r. 1837 za ředitele dvorního orkestru do Mnichova. Složil mnoho mší a oratorií. Z posledních nejvíce se chválí oratoria *Messiada* a *sv. Cecilie*. Mimo to spracoval a vydal zvláštní aesthetiku hudby.

Röper Jan, současný botanik, byl nejprvé profesorem v Basileji, pak v Rostokách. Sepsal: *Enumeratio Euphorbiarum, quae in Germania et Pannonia gignuntur* (v Gotinkách 1824); *De organis plantarum* (Basilej 1828); *De floribus et affinitatibus Balsamineatum* (v Rostokách 1830). Dle něho nazývá se jeden řád rostlin *Röperia.*

Rösler Gottlieb Kristian Jindřich, něm. mathematik a bohoslovec, nar. r. 1740 v Štutgartu, stal se r. 1767 prof. mathematiky a fysiky na gymnasiu v Štutgartě a † tamtéž 1790. Sepsal: *Bibliothek der Kirchenväter in Uebersetzungen und Auszügen* (v Lips. 1776—1786); *Handbuch der praktischen Astronomie* (v Tubinkách 1788); *Beiträge zur Naturgeschichte von Wirtemberg* (tamt. 1788); *Anleitung zur Algebra* (v Štutgartě 1789); *Würde und Wachsthum der Wissenschaften* (v Štutgartě 1789).

Roetscher Heinrich Theodor (v. hl. d.) † po dlouholeté, trapné nemoci 9. dub. 1871 v Berlíně.

Roháč, rohovník, fr. *ouvrage a cornes* [uvráž a korn], hradba rohová, něm. *Hornwerk.* Tak ve válečném pevnitelství nazýváme hradbu, v níž vnější líce (facy) dvou vedle sebe v jednom průčelí (frontu) ležících polobašt rovně do sadu běží. Užívá se jí v hražení polním u hradeb otevřených zvláště při řekách k tomu cíli, abychom seafilili čelí, před nímž se tak široké a rozsáhlé posemí rozkládá, žebychom pouhými jen lunetami nebo flešnami je brániti nemohli. *Čský.*

Rohlfs Gerhard (v. hl. d.) vrátil se r. 1869 ze svých cest po Africe a žije ve Výmaru. Ze samostatných jeho děl, jež tiskem vydal, jmenujeme: *Reise durch Marokko, Übersteigung des grossen Atlas u. s. w.* (v Brémách 1868, 2. vyd. 1869); *In Abessynien* (tamt. 1869); *Land und Volk in Afrika* (tamt. 1870); *Von Tripoli nach Alexandrien* (tamt. 1871); *Mein erster Aufenthalt in Marokko und Reise südlich vom Atlas durch die Oasen Draa und Tafilet* (tamt. 1873).

Rohovlad z Bělé, starožitná rodina vládycká, která květla v XV.—XVII. stol. ve východních Čechách, píšíc se dle sídla Bělé v Bydžovsku. V příbězích náboženských a válečných XV. stol. přicházejí zhusta členové rodiny té, stojící vedle jiných pánů, vládyk a panošů kraje Hradeckého a Chrudimského k straně kališnické a Poděbradské. Taktéž drželi **R**-ové času toho grunty šosovní v městech krajů těchto, a bývali v službách pánů a velmožů v krajích těch zboží držících: pp. z Pernšteina, Smiřic, Lípy a j. — Ku konci XV. stol. držel Mikuláš **R.** z B. vesnice Haškovu Chotu, Bělu, Mokrou, Starouvodou a j. v Bydžovsku, kterýchž nabyl po Johance z Hustiřan (snad manželce své), a prodal zboží to r. 1513 panu Vilímovi z Pernšteina na Pardubicích. V druhé polovici XVI. stol. byl Jan **R.** z B. v držení dvoru popl. v Levíně, jejž r. 1589 prodal Salamíně **R**-ové z Ryzenberku. V tit. z roku 1589 přichází mimo právě jmenovaného Jana **R**-a také Martin **R.** na Domouslavicích, pak Jiří Mat. **R.** z B. Na začátku XVII. stol. nepřichází více rodina ta v dskách, a podobá se, že zanikla v prodlení osudného století toho docela. *Ra.*

Rochefort, Victor Henri, hrabě de **R.**-Luçay, franc. politik, žurnalista a dram. básník, nar. se 30. led. 1830 v Paříži a jest synem markýze Claude

Louis Marie R-a, jenž se proslavil pod jménem Edmond R. jako jeden z nejdůmyslnějších a nejplodnějších franc. vaudevillistů. Victor, nabyv přečinlivého vzdělání na koleji sv. Ludvíka, oddal se na žádost svého otce, ač proti své vůli, studiu medicíny; nahlá smrt otcova však jej svedla s této dráhy. Ponůvadž pak otec zanechal rodinu v poměrech nuzných, bylo se R-ovi o její výživu starati, i přijal r. 1851 místo podřízeného úředníka v obecní službě. Vedle úřadu svého však, který jen za nejlepší prostředek k výživě považoval, zabýval se R. více studiemi literárními a zejména se vyznal v galeriích Pařížských na důkladného znalce obrazů, tak že byl od obchodníků s obrazech hledán jako znalec, jejž posuzoval cen. V té době vydal na základě malířských studií a zkušeností nabytých v Hôtel des Ventes dílo *Les mystères de l' Hôtel des Ventes* (v Paříži 1862). Byv r. 1859 ze svého úřadu propuštěn, stal se jedním z redaktorů *Charivari*. Krátký čas na to jmenoval jej prefekt Haussmann, jemuž R. v *Charivari* lichotil, inspektorem krásných umění s ročním služným 3000 franků, kteréž jmenování však R. poznav jako pohnůtky nepřijal. Později se stal R. spolupracovníkem listu *Figaro* s ročním služným 20.000 franků, a přičiněním jeho byl proměněn *Figaro* na politický denník a postavil se v příkrou oposici proti vládě. Leč již r. 1866 vypuzen byl R. na rozkaz ministra zára z redakce *Figara*, sepsav dvě léta před tím pověstné a bonapartismus příkře kritisující spis *Les Français de la décadence*. Nechtě se dále pérem svým cizím listům útoky připravovati, založil R. r. 1868 vlastní svůj týdenník *La Lanterne*, který pro své ostré nájezdy na vládu druhého císařství tak se rozšířil, že ho v krátkosti až na 120.000 výtisků prodáváno bylo; za to však bylo R-ovi snášeti mnohá pronásledování od vlády, a konečně byl i nucen prchnouti do Belgie, kde list svůj dále tiskl a tajně do Francie zasýlal. R. 1869 na to byl zvolen R. v prvním volebním okrsku Pařížském do zákonodárného sboru, a vrátiv se do Paříže zasedl v něm na levici vedle Raspaila. Pro účastenství na demonstracích při pohřbu od prince Petra Bonaparta zastřeleného žurnalisty Noira byl 22. led. 1870 s přivolením komory obžalován a k šestiměsíčnímu vězení a zaplacení 3000 franků odsouzen. Z vězení St. Pélagie vydal po vypuknutí války francouzsko-německé proti této energický protest, který však ve všeobecném rozčilení a opojení nedošel žádného povšimnutí. Z vězení byl propuštěn R. teprve po pádě císařství 4. září 1870, a stal se jako ministr bez portefeuillu členem vlády pro národní obranu, v kterémž úřadě řídil stavbu barikád v městě Paříži. V ún. 1871 byl zvolen do národního shromáždění v Bordeauxu, složil však svůj mandát již 3. bř., poněvadž nesouhlasil s odstoupením Elsaska a Lotrinska, a odebrav se do Paříže pokračoval tam u vydávání politického listu *La Marseillaise*, který založil ještě za vlády císařské. Když vláda komuny již na sklonku byla, pokusil se R. o útěk z Francie, byl však zajat a 20. září 1871 ve Versaillu před vojenský soud postaven, který jej odsoudil pro účastenství se komuny k žaláři deportaci.

Rochel Antonín, zahradník universitní zahrady v Pešti, procestoval r. 1835 Banát s ohledem botanickým. Sepa.: *Pflanzenpanorama aus den südlichen Karpathen des Banats* (v Pešti 1820); *Naturhistorische Miscellen über die nordwestl. Karpathen in Oberungarn* (tamt. 1821); *Plantae Banatus rariores* (tamt. 1828); *Botanische Reise in den Banat* (tamt. 1838). Dle něho nazván jest rod rostlin *Rochelium*.

Rochoux J. André, výtečný lékař a spisovatel franc., nar. okolo r. 1780. Byl nejprve lékařem na Martiniqu, od 1812 v Paříži, a později povolán za prof. na Pařížskou universitu. R. 1821 poslán byl od vlády franc. do Barcelony k vyšetření žluté zimnice. Sepsal: *Recherches sur l'apoplexie* (v Paříži 1814); *Sur le typhus amarille* (t. 1822); *Recherches sur la fièvre jaune* (t. 1828); *Recher. sur le différentes maladies, qu'on appele fièvre jaune* (t. 1828); *Des systèmes en médecine et principalement du Chomerisme* (t. 1829); *Sur l'hypertrophie du coeur* (tamt. 1835) a j. v.

Roj (něm. *Schwarm*). R-a nazývají se v boji rozptýlenou (*zerstreute Fechtart*) při harcování proti nepříteli malé, nepravidelné, v svých pohybech a postupech sobě volně přimykané skupiny harcovníků (*Plänkler*), jenž po řadou v předním šikování šiku rozptýlení, vedením vůdčího r-e (*Schwarmführer*) z vyhledaných úkrytův nepřátelské řady stíhaly a přední ústupy znepokojují a posilnují. Vůdce r-e u všech pohybech před vojem kráčí, svým harcovníkům směr postupu určuje a zpola palbu r-e, aby r. se nerozptýlil, ale s ostatními r-i v šiku bojovné a s posilou za zády postavenou v stálém styku ustávěl. Souhru r-ů před šikem valného šiku vzestavených tvoří rojnici (*Schwarmlinie*). Čzk.

Rokeiník, Rokytník, vesnice se 650 obyvateli, v kraji Kr. Hradeckém blíže Hronova. Nalézají se zde vedle statku p. Prouzy č. p. 1, zbytky staré tvrze, pocházející z nejprvnějších dob kolonisace české; tvrzka mohla se potůčkem, kolem se vinoucím, zavodniti. Roku 1455 a 1459 připomíná se Václav neb Vaněk Vrtimák z Rokytníka (sezení královské milosti), hejtman na Náchodě. Nad Rokytníkem vypíná se známý vrch Turov. Vr.

Rollmann Vilém, řádný professor fysiky na gymnasiu v Stralsundu, dříve prof. na gymn. v Stargardu v Pomoří, nar. se 12. kv. 1821 v Soestu ve Vestfálech. Ze spisů jeho jmenovati sluší: *Über Thermo-Elektricität* (Stralsund 1852); *Galvanische Verhalten des Eisens zur Salpetersäure* (Pogg. Ann. LXXIII, 1848); *Stellung von Legierungen und Amalgamen in der thermo-elektrischen Reihe* (tb. LXXXIII und LXXXIV. 1851 und LXXXIX. 1853); *Neue Anwendung der stereoskop. Erscheinung* (LXXXIX 1853); *Zur Stereoskopie* (tb.); *Zwei neue stereoskopische Methoden* (tb. XC. 1853); *Polarisation des Lichtes bei Beugung desselben an Metall* (tb. td.) a j. v.

Roman svatí, klášter v knížectví Srbském, kr. Aleksinackém, leží při řece Moravě [illegible] hod. od Aleksince a 1 hod. od Ražnje vzdálen. Dle národního podání byl klášter od jakéhos dvořenína cara Lazara založen. R. 1795 ležel v sutinách. Nynější stavba jest z kamene provedena nákladem vůkolního obyvatelstva. Zde † o velikonocích 1809 na rány, které při hájení Deligradu obdržel, kapitán Zdo [illegible] tělo zde pochováno. Dne 16. říj. 1882 † zde biskup Štěpán Kovačević. Zk.

Romanie (v. v hl. d. Valachie a Moldava). Statistika. Povrch nynější spojené R. obnáší 2161 □ m. (dle úředních udání 2204 □ m.), z nichž připadá 1330 □ m. na Valachii a 867 □ m. na Moldavu. Obyvatelstva bylo v R-ii r. 1868 (dle udání Petreseuva, chefa statistické kanceláře v Bukurešti) 4,424.961, z nichž bylo dle národnosti 4,372.004 Rumunů a dle náboženství 4,129.962 pravoslavných. Vojsko záleží dle organisačního statutu ze dne 11. čna 1868 ze čtyř divisí, a čítá v míru 17.500 a za války i s reservou 45.450 mužů. Finance státní byly vypočteny na rok 1872 na 74 mil. franků příjmů a 77 mil. fr. vydání, z toho pak připadá na ministerstva války 17 mil., na veřejné práce [illegible] mil., na školství 8 mil. Státní dluh obnášel r. 1871 [illegible]

franků. — **Dějiny.** Kníže Karel nalezl při svém dosednutí na stolec (12. čce 1866) zemi v stavu rozervaném, pokladnice státní téměř prázdné; v zemi zuřila cholera, a pro nezdar úrody hrozil obyvatelstvu v příštím roce hlad. Jediná strana „červených“ byla příznivá novému knížeti, kdežto strana „bílých“ mu nepřála. Spory mezi těmito stranami stále se opakující, řevnivost přívrženců Kusových na vládu, a vůbec stálé změny ministerské charakterisují neurálé dosud poměry politické v R-i za posledních 10 let. Teprv když kníže Karel v jednom listu svém, zaslaném do *Augsburger Allgemeine Zeitung*, pohrozil, že raději zemi opustí, než aby hříčkou choutek té neb oné strany byl, přivedena byla velká část obyvatelstva k lepšímu poznání, a 23. bř. 1871 dostalo se k veslu konservativní ministerstvo Catargi-Costaforu, od něhož sem rozumnou správu očekává.

Romé de l' Isle Jean Baptiste Louis, mineralog franc., nar. se 26. srp. 1736 v Gray ve Franche-Comté a † 1790 v Paříži. R. 1757 odebral se co sekretář dělostřeleckého a genij. sboru do Indie, upadl u Pondichéry do zajetí anglického, žil nějaký čas v Trankebaru, na sv. Tomáši a v Číně, načež se r. 1764 do Paříže navrátil, kdež se mu král. pense jakož značné podpory od Mc. d' Ennery dostalo. Z četných spisů jeho vynikají zvláště: *Essai de cristallographie* (Paris 1772); *Cristallographie ou Description des formes propres à tous les corps du règne minéral etc.* (s atlasem o 3 sv., Paříž 1783); *Sur les altérations qui surviennent naturellement à différentes mines métalliques et particulièrement aux pyrites martiales* (*Act. Acad.* 1776); *Sur les terres simples et particulièrement les terres absorbates* (*Journ. phys.* XVII. 1781); *Sur le becs de seche dans l' ambre gris* (ib. XXV. 1784); *De antiquorum alabastrite et variis quibusdam lapidibus, quos recentiores alabastri nomine appellaverunt* (*Nov. Act. Acad. Nat. Cur.* VI. 1778) a j. v.

Rondeau (v. hl. d.) znamená tolik co „okružná báseň;“ verše čili řádky mohou dle básníkovy vůle býti též veskrze trochaické; slabik se čítá někdy pouze osm a devět. Obsah básně jest nejčastěji bodrý a žertovný. Příklad: *Náhrobek* od Fr. Douchy (*Květy* 1867 č. 11.). Co Sušil ve své *Prosodii* složil na ukázku pro r. (jemuž dal český název **kolo**), jest formou spíše **triolet**.

Ronchi Salvatore Maria, lékař italský, nar. 12. list. 1763 v Neapoli a † tamže 25. pros. 1840. Byl profesorem mediciny, později lučby na universitě Neapolské a řídil tamtéž medic. kliniku. Tiskem vydal: *Analisi delle acque della solfatara di Pozzuoli; Annotazione alla farmacia e materia medica di Wylie;* mimo to mnohé menší práce z oboru lékařství.

Roon Albrecht (v. hl. d.), hrabě, byl jmenován r. 1866 generálem infanterie a doprovázel krále na výpravu do Čech. Skvělý jeho organisační talent osvědčil se výborně za výpravy r. 1870 a 1871. V uznání zásluh jeho o vojenství pruské byl povýšen od Něm. císaře 16. čna 1871 do dědičného stavu hraběcího a udělena mu část sněmem povolené státní odměny.

Roppelt Jan Baptista Jiří, benediktin, nar. 17. pros. 1844 v Bamberku, † tamže 11. ún. 1814. Některý čas trávil v benediktinském klášteře v Banzu, později žil v Bamberku, kdež na universitě prof. fysiky a mathematiky byl. Z péra jeho máme: *Institutio de calculo literali et analysi* (Bamb. 1763); a *Systema universalis matheseos* (ib. 1794).

Roqueplan Louis Victor Nestor (v. hl. d.). Materiálními rozpaky přinucen vzdal se brzy ředitelství komické opery a pracoval hlavně pro *Constitutionnel*. Láska k divadlu přiměla jej k zakoupení divadla *Chateletského*, které v dům národní opery přeměniti zamýšlel. Plán ten se mu však nezdařil, a mrzutosti z toho vzešlé mnoho k urychlení jeho smrti přispěly. † 29. dub. 1870 v Paříži.

Roscoe Henry Enfield, lučebník angl., nar. se 7. led. 1833 v Londýně, studoval v Heidelberku a jest nyní doktorem filosofie a profesorem lučby na Owen-College v Manchestru. Z pera jeho jsou: *On the absorption of chlorine in Water* (*Journ. of Chemie Soc.* VIII. 1856); *Some chemical facts respecting the atmosphere of hydrochloric acid and ammonia in water* (1860); *On the composition of the aqueous acids of constant boiling point* (1860) a mn. j. věd. článků z oboru lučby.

Rose 1) **Ferdinand**, doktor mediciny, praktický lékař a městský fysik ve Vismaru, nar. se 26. čna 1809 a † 13. bř. 1861. Napsal: *Diss. de albumine, ejusque cum oxydis metallorum connubio* (1833). — **2) Adolf R.**, doktor filosofie, nar. se r. 1811 ve Vismaru, byl od r. 1841 až do r. 1856 lučebníkem v Hermannově továrně v Schönebecku, později ředitelem luč. továrny v Schöninkách ve vév. Brunšvickém. Od něho jest: *Über die Verbindung des Schwefelsäurehydrats mit Stickstoffoxydgas* (Pogg. Ann. t. 1840) a *Über d. Antimonoxyd* (ib. LIII. 1841). — **3)** **Edmund**, doktor mediciny a prakt. lékař v Berlíně, nar. tamže r. 1836. Napsal: *Diss. de santonico* (1858); *Über d. Wirken der wesentlichen Bestandth. der Wurmblüthen* (1859); *Über die Farbenblindheit durch Genuss von Stantonsäure* (1860) a *Über stehende Farbentäuschungen* (Gräfe's *Archiv* VII. 1860).

Rosenkranz Karl (v. hl. d.) uveřejnil v posledním čase ještě následující spisy: *Epilegomena zur Wissenschaft der logischen Idee* (v Královci 1862); *Diderots Leben und Werke* (v Lipsku 1866, 2 sv.); *Hegels Naturphilosophie* (1868); *Hegel als Nationalphilosoph* (1870).

Roschmann 1) **Antonín**, něm. spis., nar. se ok. 1710 v Tirolsku, studoval práva a stal se později historiografem Tirolska, jakož i archivářem university Inšprucké. Sepsal: *Regnum animale, vegetabile et minerale Tyrolense* (v Inšp. 1738); *Bella Romanorum in Rhaetia vel ejus vicinia* (ve Vídni 1788); *Veldidena urbs, Augusti Colonia e tenebris eruta* (v Ulmu 1745) a j. † 1765. — Syn jeho **2) Cassian Anton** (v. hl. d.) sepsal *Geschichte von Tyrol* (ve Vídni 1792—1802).

Ross Jan Fridrich, nar. 1757 v Steinbockenheimu ve Falci, byl učitelem na akadem. paedagogium v Giesenu, potom prof. dějepisu tamtéž, † 1804. Sepsal: *Beiträge zur historischen Kritik* (v Giesenu 1794); *Probleme aus der alten und neuen Geschichte* (tamt. 1798) a *Geschichte des Deutschlandes* (v Giesenu 1794—96).

Rosse Lawrence William Parsons (v. hl. d.) † 1. listop. 1867. Vydal 1867 proti Brightovi, jehožto zásady R-ově aristokratické povaze zdály se směřovat ku komunismu, spis *A few words on the relation of landlord and tenant in Ireland* (v Londýně 1866).

Rossetti Dante Gabriel (v. hl. d.) proslavil se též jako angl. básník a překladatel staroitalských básníků, zejména pak co výborný komentator Danteův. Sepsal: *Early Italian poets, from Civollo D'Alcama to Dante* (1861) a *Translation of Dante's Vita Nuova* (1866). Širšímu obecenstvu se učinil známým se svými *Poems* (v Lond. 1870), jimiž si trvalou básnickou pověst založil. Na básních těchto chválí se plastičnost formy i síla a melodičnost řeči, slučující něžný, někdy až mystický cit se zdravým praktickým názorem.

Rossini Gioachino Antonio (v. hl. d.) † 14. list. 1868 v Passy u Paříže.

Rossmässler Emil Adolf (v. hl. d.) † 9. dub. 1867 v Lipsku. Po smrti jeho vydáno z pozůstalosti jeho *Für freie Stunden* (ve Vratisl. 1868).

Rózsavölgyi Marko, znamenitý maďarský virtuos na housle, nar. se 1787 v Balašových Ďarmotách ze židovských rodičů. Měl se státi obchodníkem, vedle kteréhož zaměstnání pilně se zabýval hudbou, jíž se brzy docela oddal. S počátku zdržoval se v Pešti, kde znamenitý svůj *kes Hetvágás* složil, jímž i samého Bihary-ho enthusiasmoval. Později koncertoval v Baji, Pětikostelích, Vesprýmě, Půrešu a jiných uherských městech, a stal se kapelníkem německé opery v Temešváru, kde tři léta setrval. Nato žil několik let v Pešti, a odebral se potom do Prešpurku a do Vídně, kde se stal údem dvorní opery. Za nedlouho však opustil postavení to a oddal se úplně skládání, živaje se tím časně koncerty. R. složil přes 200 kusů, mezi nimi hudbu k maďarským národním tancům *Kör* a *Türzsügő*. Znamenitou jest skladba *Halgató-Magyar*, ve vysokém koncertním slohu držená. R. 1843 vystoupil R. naposledy veřejně v Peštském národním divadle, a hrou národních maďarských písní vyvolal pravou bouři nadšení. R. měl mnoho žáků, z nichž znamenitými staly se věhlasní: Patikarus, Sárközy, Farkas, Csory a Hanko, a až dosud jest R. ideálem všech maďarských houslistů. *Šč.*

Rothe Richard (v. hl. d.) † v Heidelberku 20. srp. 1867. Hlavní dílo jeho *Theologische Ethik* vyšlo nově spracováno ve Vitemberku 1867.

Rothoff Emanuel, přírodozpytec, nar. se 12. čce 1788 v městě Carl-Gustav Stadsbruk u Eshilstuny a † r. 1831 v Stockholmu, kdež byl přísedícím sudím hornictví a od r. 1812 členem akademie nauk. Vydal několik spisů, které jsou uvedeny v *Handlingar rörande verks-anläggning för stungjernsvalsning* (Stockholm 1827) a *Jern-Kontorets Annaler X.* (1827).

Rothmann 1) Christoph, nar. v Bernburku a † tamtéž po roce 1597. Žil nejvíce v Kasselu, kdež po mnohá léta se zanášel astronomií. Byl z prvních přívrženců soustavy Kopernikovy. S povolením svého pána Viléma IV. Hessen-Kasselského navštívil r. 1590 astronoma Tychona de Brahe. Vydal několik spisů, jako *Descriptio accurata cometae anni 1585.* Nejvíce jeho článků přichází ve W. Snellii: *Coeli et siderum in eo errantium observationes Hassiacae* etc., pak v A. Curtii *Hist. coelest.* (Vídeň 1666). — **2)** Richard Wellesley R., † 1856, byl drem mediciny v Cambridgi (1823) a od roku 1837 až do konce svého žití registratorem university Londýnské a členem astronomické společnosti. Spisy od něho vyšlé jsou: *History of astronomy; On an ancient solar eclipse observed in China* (*Mem. Astr. Soc.* XII. 1842); *On the arabic globe belonging to the Astron. Soc.; Notes on the masses of Venus and Mercury; Second Note on the mass of Venus* (1847).

Rothschild, Jakub baron von, nejbohatší peněžník v Evropě (v. hl. d.), † 15. list. 1868. Co výtečný finančník a muž spojující nevšedního ducha s přirozenou aristokratickou důstojností zaujímal mezi šlechtou francouzskou přední místo. Chválí se jak vkus tak vytříbený úsudek jeho o plodech uměleckých, jakož neobyčejná dobročinnost zejména k chudým se spoluvěrcům jeho. Jemu přičítá se založení mnoha israel. ústavů ve Francii, zejména pak nová synagogy v Paříži a velké nemocnice v třídě Picpusské. Ze čtyř pozůstalých synů jeho stojí nejstarší Edmund v čele Pař. ban. domu R-ů.

Rottböll Christian Friedrich, dánský botanik, nar. se 1727, byl professorem botaniky v Kodani † tam r. 1797. Proslavil se vydáváním indických kapských rostlin, které mu lékař J. G. König z Tranquebaru zasílal. Sepsal: *Descriptio plantarum quarundam surinamensium* (v Kodani 1776) a *Descriptiones et icones rariorum et novarum plantarum* (tamt. 1786). Dle něho nazval Linné jeden druh tropických *Rottböllianum*.

Roubík z Hlavatec, starožitná rodina vladycká, psala se dle sídla Hlavatce blíž Netolic, a vyskytuje se v XV. stol. v jihozápadních Čechách rozličně držíc Dubno, Habří, Kovanovice a j. Členové rodiny té bývali toliko v službách pánů z Rožmberka, Šternberka a j., a přicházejí v jednáních a listech všelijakých času toho. Jmenovitě měl platné účastenství ve všelikých příhodách politických za času krále Jiřího a Vladislava II. Jindřich R. z H. (14.. —1480), který byl delší čas hejtmanem na ... sích a mnoho sobě dopisoval s pány z Rožmberka, z Hradce, Šternberka, Švamberka a j. — Na sklonku XV. stol. žili Ctibor R. na Dubně a Jan R. ..., jež čteme také v tit. z r. 1534. Ctibor R. ... poručil kšaftem, r. 1548 do desk vloženým, ... Dubenské manželce Anně z Pláně ... života, a po její smrti jiným dcerám ... Ke konci století toho nepřipomíná se však více ... ta v titulářích a registrech stav., a podobá se, že byla čásu toho po meči již vymřela. *Šč.*

Rougemont, François de, misionář, nar. r. 1624 v Mastrichtu, a vstoupiv r. 1641 do řádu jesuitského byl poslán do Číny, kde mnoho ... mu bylo snášeti. Roku 1664 vypuklo v Číně pronásledování křesťanů, R. byl v Pekingu již ... Ve vězení sepsal *Historia tartaro-sinica nova*, kteráž vydána byla tiskem r. 1673 v Lovani. R. † 16.. v Číně.

Rouher Eugène (v. hl. d.) zůstal v čele ... vlády až do 12. čce 1869, v kteréž době byl v ... konodárném sboru předním zastáncem politiky ... a provozoval mezi všemi rádci největší vliv ... Napoleona III., pročež též od lidu obyčejně ... císařem zván byl. Leč čím více se přibližovala ... k volbám pro čtvrtou periodu legislatury, tím ... se zmenšoval jeho vliv i jeho činnost v zákonodárném sboru. Jakkoliv volby v kv. 1869 ... po mnohých namáháních ještě ve prospěch vlády ... skončily, byla většina vlády proti dřívějším ... tím přece jen příliš nepatrná. Když se nové komory sešly, byla v nich nejen opposice ... hetná, nýbrž se utvořila též v parlamentu ... strana liberální (*tiers-parti*), která na císaři ... by podal lepší garancie parlamentární vlády. V ... sledkem tohoto dožadání byly komory odročeny, ... nisterstvo propuštěno a podán slib, že se ... konsultem ústava ve smyslu spravedlivějších ... rálních a parlamentárních zásad změní. Celá ... revoluce provedla se za zády R-ovými, o které ... zvěděl teprv v *Moniteuru* (10. čce 1869). S ... ním R-ovým odstoupil též celý kabinet. Do nového kabinetu R. již nevstoupil, a byl jmenován ... presidentem senátu. Když v čci 1870 Francie ... meckou válku vypověděla, odebral se R. s ... nátem k císaři, aby mu vzdal blahopřání pro ... hodnutí se k válce. Pád císařství, v němž ... vynikající avšak zároveň tak záhubnou úlohu ... nutil jej opustiti Francii, a když se tam v ... 1870 navrátil, byl na krátký čas uvězněn. ... Candího zasedal od 16. ún 1872 v ... máždění ve Versailu, a platí posud za ... partistické strany ve Francii.

Rouland, prof. fysiky v Paříži, pak ve Fontainebleau prof. mathematiky nejprvé na ...

škole (1805) a pak na vojenské. Kdy se narodil a zemřel, není nám povědomo. Ze spisů, jež vydal, jsou: *Tableau historique des propriétés et phénomènes de l' air etc.* (Pař. 1784); *Descript. des machines électriques à toffetas* (Ib. 1785); *Sur l' électricité appliquée aux végétaux* (*Journ. phys.* XXXV. 1790); *Descript. d' un instrument au moyen duquel on peut rétablir la respiration* (Ib. XXXVI. 1790).

Rousseau 1) Johann Baptist (v. hl. d.) žil poslední čas v zapomenutí a nuzných poměrech v Kolíně, kdež † 8. říj. 1867. — **2)** Lovell H. R., jeden z nejzasloužilejších důstojníků severoam. Unie, nar. 1820 v hrab. Lincolnském poblíž Longaru. Pocházel ze staré hugenotské rodiny, která po zrušení ediktu Nantesského z Francie do sev. Ameriky se vystěhovala. Otec jeho byl příbuzným gener. Williama Henryho Harrisona, který se r. 1813 ve válce proti Angličanům vyznamenal a 1840 od strany Whigů velkou většinou hlasů za devátého presidenta Spojených Států zvolen byl. R. 1841 přesídlil se R. do státu Indiana a věnoval se zde právní praxi; bral vždy vřelý podíl na politice a byl třikráte zvolen do státního sboru zákonodárného. Za války mexikánské vstoupil do vojska a dosáhl stupně kapitána. R. 1851 vrátil se do Kentucky, kde se v Louisville, na řece Ohio, usadil. R. 1861 vzdal se místa v senátu, které byl v státu Kentucky zastával, a připojil se k vojsku Unie. R. náležel k straně tak zvaných „demokratů války" a vyznamenav se v mnohých půtkách jmenován byl v říjnu téhož roku brigádním generálem dobrovolníků. R. 1862 mnoho přispěl k vítězství generála Mac Cooka u Perryville nad zbouřenci, a byl za to na generálmajora povýšen. Podobně vyznamenal se v třídenní krvavé bitvě u Murfreesboroughu r. 1863. Po skončení této války byl R. až do r. 1866 na kongresu poslancem za stát Kentucky, a náležel vždy ku straně Andrew Johnsona. R. 1867 byl jmenován brigádním generálem a do Alasky přesazen. Později obdržel od presidenta Johnsona místo v Novém Orleansu (na místě generála Sheridana), a vrchní velitelství jižních departementů (Departement of South). V obtížném tomto a velice zodpovědném postavení získal si přec četné přátele, † ale brzo, 7. led. 1869, tamtéž, po krátké ale bolestné nemoci.

Rousset François, tělesný lékař vévody Nemourského, jenž žil ku konci XVI. stol., byl první, jenž dokázal možnost pupkořezu. Sepsal *Traité nouveau de l' hysterotomotocie, ou enfantement césarien* (v Paříži 1581, ve Frankf. nad M. 1602).

Roussier Pierre Joseph, kněz a proslulý své doby hudební spisovatel, nar. se v Marseillu r. 1716; † v Paříži 1793. Sepsal: *Traité des accords et de leur succession* (v Paříži 1764); *Mémoires sur la musique des anciens* (tamt. 1770); *Notes et observations sur la musique des Chinois* (tamt. 1779) a j.

Roustan Antoine Jaques, spisovatel franc., nar. v Genevě r. 1734, † tamže 18. čna 1808. R. 1764 odebral se do Londýna, kde zůstav až do r. 1790 přímými mravy svými neméně i co výtečný kazatel nabyl velké obliby a vážnosti. Po té meškal, až do své smrti ve svém rodišti. Přední jeho spisy jsou tyto: *Offrande aux autels de la patrie* s pozoruhodnou kapitolou *Défense du christianisme*, proti níž ostře vystoupil sám Voltaire ve svých *Remonstrances des pasteurs du Gévaudan* (Amsterod. 1764); *Lettres sur l' état présent du christianisme* (Londýn 1768, doplněk tamt. 1771); *Catéchisme raisonné de la religion chrétienne* (tamt. 1783); *Abrégé de l'histoire universelle* (Paříž 1789—90, 9 sv.); společně s Vernesem sepsal *Histoire de Genève*, která však nevyšla tiskem.

Roux Augustin, lékař v Paříži a prof. farmacie, člen akademie v Bordeauxu, narozen 26. led. 1726 v Bordeauxu, † 28. čna 1776 v Paříži. Od roku 1754—1776 byl redaktorem časopisu lékařského od Vandarmondea založeného. Sepsal: *Recherches sur les moyens de refroidir les liqueurs* (v Pař. 1758); *Mémoires de chimie* (1764); *Histoire nat. des pierres et des minéraux* (1881).

Rouy Charles, výtečný strojník, který mnoho cestoval a pak v Paříži samostatně se usadil. Nar. 1. led. 1770, čas jeho úmrtí nám není znám. Jest vynálezcem stroje *Femme invisible* zvaného a v Gilb. *analech* XXVIII., str. 244 a XXIX., str. 470 vyobrazeného; jakož i uranografického stroje, o němž vydal spis *Panorama céleste ou Description et usage du mécanisme uranographique* (Pař. 1847).

Rouyer Franz Konrad, nar. se 18. srp. 1727, byl prof. mathem. a fysiky na Joachimovském gymnasiu v Berlíně od r. 1768—1788, načež oslepnuv dán na odpočinek. Zemřel 24. ledna 1802 v Berlíně. Sepsal: *Erste Gründe der Rechenkunst* (Berlín 1766), pak *Mathemat. Lehrbuch* a *Entwurf der Naturlehre* (1778).

Rovida Cesare nar. se 19. září 1785 v Miláně, kdež vykonav studia stal se prof. mathem. na lyceu di Porta Nouva r. 1819. Sepsal v italské řeči *Solozione di 210 problemi d' algebra e di geometria analitica.* Mimo to přeložil E. G. Fischera *Lehrbuch der Fysik* do italštiny.

Roxburgh William narodil se 29. čna 1759 v Underwoodu, byl dr. mediciny, před tím chirurgem v hospitalu u sv. Jiří a r. 1781 ve východní Indii v Samulcottahu; r. 1793—1814 byl ředitelem botanické zahrady v Kalkutě, odkud se vrátil do Evropy a † 10. dub. 1815 v Edinburgu. Zabýval se mnoho s botanikou a meteorologií a vydal dva spisy: *Meteorolog. diary kept at Fort St. George* (1776—77), pak *Meteorolog. diary etc. from March* (1777) *to March* (1778).

Roye, François de, učený právník franc., nar. v Angersu, kde také † r. 1686. Byl profesorem na právnické fakultě svého rodiště a vynikajícím členem tamější akademie, o jejíž založení platné měl zásluhy. Ze spisů jeho vyznamenáváme: *De jure patronatus et de juribus honorificis in ecclesia* (Angers 1667, Nantes 1748); *De missis dominicis, eorum officio et potestate* (Angers 1672, Benátky 1772), nejlepší jeho dílo; *Canonici juris institutiones* (Paříž 1681).

Royen 1) Willem Fredrik van, holandský malíř z Harlemu, žijící v prostředku XVII. stol., stal se později dvorním malířem a ředitelem malířské akademie, a proslavil se obrazy představujícími ovoce a květiny, i zátišími. † v Berlíně 1723. — **2)** Adrian van R., holandský botanik žijící v XVIII. století, byl ředitelem botanické zahrady v Lejdě. Sepsal: *De anatome et demonstratione plantarum* (v Lejdě 1728) a *Florae Leid. prodromus* (tamt. 1840). Dle něho nazval Linné jeden druh tropických keřů *Royena.*

Royle John Forbes, nar. se r. 1800 v Cawnporu ve východní Indii, dr. mediciny, v letech 1822—1831 byl polním lékařem u britské armády ve východní Indii a zároveň ředitelem botan. zahrady v Saharunpuru, odkud se odebral do Evropy a byl r. 1837—1856 prof. de Materia medica na Kings-College v Londýně, kdež po 2 letech (1858) zemřel. Přinesl s sebou mnoho rostlin z Indie a popsal floru pohoří Himalajského ve spise: *Illustrations of the botany and natural history of the Himalaya Mountains and Cashmere* (Londýn 1839), pak *Manual of materia medica* (1845).

Royou 1) Thomas Maurice, franc. publicista, nar. se ok. r. 1741 v Quimperu, † 1792 v Paříži. Oddav se stavu kněžskému stal se professorem na koleji Ludvíka Velkého, kde přednášel o filosofii přes 20 let. Vedle úřadu svého zabýval se též mnoho žurnalistikou a založil společně s Geoffroyem *Journal de Monsieur*, jenž vycházel až do r. 1783. R. byl příkrým odpůrcem nových idejí, proklamovaných první revolucí francouzskou, a založil 1. čce 1790 časopis royalistický *L' ami du roi*, byl však pro články své v něm uveřejněné záhy stíhán, a odhráněl se jen útěkem před hrozící mu smrtí, která jej stihla později 21. čna 1792 v Paříži, kde se skrýval v domě jednoho přítele. R. vládl pérem elegantním, a kritiky jeho byly duchaplny. Sepsal: *Le monde de verre réduit en poudre, ou Analyse et réfutation des Époques de la nature par Buffon* (v Pař. 1780); *Étrennes aux beaux-esprits* (tamt. 1786) a j. — **2)** Jacques Corentin R., franc. spisovatel, bratr předešl., nar. se 1745, byl s počátku advokátem, r. 1789 však jej povolal bratr Thomas do Paříže, aby pracoval do jeho časopisu *L' ami du roi*. Po 18. fructidoru byl deportován na ostrov Rhé. Za restaurace vrátil se do Paříže, byl jmenován dramatickým censorem a pracoval sám pro divadlo. Pro Théâtre-Français sepsal tragedie *Phocion*, *Le Frondeur* a *La Mort de César*, které se však s malým úspěchem potkaly. Mimo to sepsal: *Histoire ancienne* (Pař. 1802, 4 sv.); *Histoire romaine* (v Pař. 1806, 4 sv.) a *Histoire de France* (tamt. 1819, 6 sv.). † v Paříži 1. pros. 1828.

Rozier François, dr. theol. a abbé, nar. se 24. led. 1734 v Lyonu, r. 1765 byl ředitelem král. zvěrolékařské školy v Lyoně, později převorem v Nanteuille-Haudouinu a posléze farářem tamt. † 29. září 1793 v Lyoně, byv při obléhání města na svém loži dělovou koulí zabit. Sepsal několik spisů: *Cours complet d' agriculture, théorique et pratique* (1761); *De la fermentation des vins* (1770); *Nouv. tables des matières de l' Académie des sciences, depuis sa fondation jusqu'à 1770* (Paříž 1775); *Cours complet d' agriculture etc. ou dictionnaire universel d' agriculture* (1781—1805). Byl spolupracovníkem časopisu Gauthier-Dagotym založeného, jejž 1771 sám převzal a redigoval, pak později až do své smrti s Mongezem a de la Métheriem; jen dva první ročníky toho časop. vyšly pod názvem *Introduction aux observations sur la physique et l' hist. nat.*, a ostatní co *Observ. sur la physique et l' hist. nat.*, kterýžto časopis obdržel r. 1794 název: *Journal de physique* atd. Mimo to vydal několik menších hospodářských a botanických spisů.

Rozvoj, něm. *Aufmarsch*, *Entwickelung*, ve vojenství vstup nebo vtah v čelí proudů (*kolon*) úzkých a hlubokých za tím účelem, aby tyto v širší čelí (*Front*) dostoupily a tak vhodně zbraní k palbě užíti mohly. R. setniny v čelí na př. může se díti buď z dvojstupu (*Reihenkolonne*), čtyrstupu (*Doppelreihenkolonne*) nebo z proudu oddílového (*Abtheilungskolonne*), jestli všecky čety setniny za sebou stály. Čára r-e, *mouvicheils Linie*. *Čihý*.

Rubruquis (*Ruysbroek*) Vilém, minorita rodem z Brabantska, byl poslán r. 1253 od franc. krále Ludvíka IX. k velikému chánu Tatarů a procestoval od Krimu počínajíc celou střední Asii až k poušti Gobi; odtud odebral se do Acre v Syrii, kde bez pochyby smrti sešel. Popisy jeho cest obsaženy jsou v Hackluitových *Principal Navigations and Voyages* (svazek I.) a ve sborníku *Allgemeine Historie der Reisen* (svazek VII.).

Ruda Josef (v. Bl. d.). Neustálé činnému tomu muži podařilo se r. 1872 obohatiti literaturu českou vůbec a lékařskou objevením tří nových vydání spisu *O nemocech morních od mistra Jana Černého* r. 15[illegible] (v Litomyšli), r. 1518 (v neznámém místě), r. 15[illegible] (v Praze), z nichž první dvě vydání náležejí k nejstarším lékařským prvotiskům českým. Tím dokázal R., že jest čtvero vydání toho spisu, kdežto Jungmann jen troje uvádí (první r. 1544 v Prostějově). Dále vypátral R. první vydání knížky *O krve pouštění, žilami a baňkami* od mistra Jana z Chocně, 15[illegible] v Praze (viz Šmůa v knihovně musejní 61, 11, 43). Pak dokázal, že jest čtvero vydání *Lékařských* [illegible] lék mistra Křišťana, ohledav čtvrté, Jungmannovi neznámé, v knize nadepsané *Poklad* (v Praze 15[illegible]), kterou koupil dr. Weiss ve veřejné dražbě [illegible] doktoru Rud. Michlovi a daroval spolku *českých* lékařů. Konečně podařilo se *Rudovi* nalézti třetí vydání spisu *Knížky o rozličných nádobách* (1586 v Olomouci). Pojednání o vzácných lékařských spisech nachází se v *Časop. lék. čes.* roč. X. č. 24—30. Z původních prací *Rudových* uvésti dlužno zvláště spis lékařský *Prostředky, které mají nákazy a zlé výpary*, jenž vyšel co příloha k *Časop. lék. čes.* roč. [illegible]. Konečně vydal r. 1872 v roč. 15. *Živy*, sborníku vědeckého musea král. Českého, odboru přírodovědeckého, pojednání *Mistr Jan Černý a jeho herbář z r. 1517* co příspěvek k historii české literatury věd přírod., jejž věnoval Bedřichu hraběti Berchtoldovi z Uherčic, dokt. lékařství atd. *Jdn.*

Rudhart z Malešova, prastará rodina [illegible] cijská, která se připomíná již ku konci XIII. stol. na Horách Kutnách; na začátku XIV. stol. po vymření Přemyslovců měli R-ovici platné účastenství v tehdejších bězích politických a vešli tehdáž ve spojení s rozličnými rodinami vzácnými, an[illegible] pry tehdáž r. 1308 v příbuzenství s pověstným tehdáž pánem Jindřichem z Lipé. Rodina ta nabyla později erbu (který se takto vypisuje: Ruka obrněná až po loket v hrsti větev zlatou držící v štítu modrém a nad helmem též ruka s větví), jakož i statku Malešova v Čáslavsku, odkudž se v XV. stol. psávala z Malešova. — Ku konci XIV. a na začátku XV. stol. připomíná se Václav R. z M., který pojal času toho za manželku Annu ze Dvojína, vdovu po Heřmanovi z Mačic, která jemu r. 1400 poznala zboží své Svojšice, Stojice a jiná vesnice v Čáslavsku. — Za časů císařů Ferdinanda I. a Max. II. připomíná se často Mikuláš R. z Malešova, týž obdržel toho při císaři Ferdinandovi I., že mu r. 1549 obnovil erb jeho a titul z Malešova. Byl drahně let v službě pánů z Rožmberka, a jmenovitě r. 1564—1570 úředníkem na Třeboni, a držel dvůr Lužnov v Budějovicku, a zůstavil, pokud víme, dceru Annu Mostníkovu z Malešova. Rodina ta kvetla v Třeboni ještě na začátku XVII. stol., kdež byl r. 1615 Pavel R. Mirotický z M. konšelem a primatorem. Sluší ještě připomenouti, že nejmonumentálnější památka rodiny té chová v sobě chrám děkanský v Novém Kolíně, totiž kámen náhrobní ze XIV. nebo XV. století, na němž vyobrazeno [illegible] „Rathart a Remota“ s erbem výše vypsaným. *Jn.*

Rudiště jmenuje se místo v krajině Srbsku, ne daleko vsi Rudnika ležící. Zde stávalo v [illegible] dobách veliké město, které bezpochyby od Římanů ještě založeno bylo. V době srbského carství kvetlo zde velmi hornictví, dolovalo se na zlato. Když však Turci Srbsko podmanili, spustlo město i doly, a později vystavěli Turci při prameni [illegible] Jasenica [illegible] nástku, kteréž pozůstatky podnes zde se vidí. Když Rakušané pod princem Eugenem Srbsko dobyli, počali opět v horách pracovati, usadivše se v osadě, [illegible] posádce vystavěli zde kostel, kterýž [illegible] podnes vůkolní lid „Misa“ jmenuje. Okolo kostela

jest starý hřbitov, od zdejších obyvatelů „madjarsko groblje“ zvaný. Velmi zhusta bývají zde vykopány starožitnosti z různých dob. R. 1848 a později, když kníže Michal Obrenović vládu nastoupil, pokoušela se vláda srbská o to, aby se zde zase ruda kopati začala, ale všechny pokusy okázaly se býti marnými, jednak pro nedostatek horníků, a jednak pro slabé finance. Veliká budoucnost však očekává tento hornický kraj. *Šl.*

Rudna Glava, ves v kníž. Srbském, kr. Krajinském, leží při řece Šašce a má 950 obyv., skoro samých Rumunů, a smírčí soud. Severovýchodně vzdálí 3/4 hod. od vesnice a na levém břehu Šašky táhne se pohoří R. G. Zde na místě Okno (šachta) nazvaném nalézá se ložisko výborného magnetového železa. Za starodávna dobývala se tu měď, a nyní ustoupila vláda srbská R-nou G-vu s Majdanpekem jistému anglickému družstvu na 90 let v užívání. *Sš.*

Ruete Christian Georg Theodor (v. hl. d.) byl r. 1863 zvolen za rektora university Lipské. Z ostatních jeho spisů důležitější jsou: *Beiträge zur Physiologie des Fiebers* (1852 v Gotinkách); *Über die Grundregeln des therapeutischen Verfahrens* (Lips. 1852), a řeč při inauguraci za rektora Lipské university 31. říj. 1863 *Über die Existenz der Seele vom naturwissenschaftlichen Standpunkte.* Zemřel 23. čna 1867.

Ruffer Vojtěch (v. hl. d.) † 15. čna 1870.

Ruffo Vincenz, vynikající skladatel ital. XVI. století, současník Palestrinův, rodem z Neapole. Byl kapelníkem v hlavním chrámu Milánském, později týž úřad zastával ve svém rodišti. Skladby jeho byly velmi váženy, a vyšedše tiskem v letech 1550—83 dočkaly se později několika vydání; jsou to zejména rozličné sbírky mší, motet a madrigalů.

Ruffy, Antoine de, dějepisec franc., nar. v Marseilu r. 1607, † tamže 3. dub. 1689. Vynikaje příkladnou poctivostí byl ve svém rodišti přísedícím soudu, a r. 1654 jmenován od Ludvíka XIV. státním radou. Z dějepisných jeho děl jest nejlepší důkladný dějepis rodiště jeho *Histoire de Marseille depuis sa fondation* (Mar. 1642, 2. rozmnož. vyd. tamt. 1696), dále *Histoire des comtes de Provence depuis 934 jusqu'en 1480* (Aix 1655); *Vie de Gaspard de Simaine, chevalier de La Coste* (t. 1655).

Ruhland Reinhold Ludvík, nar. 16. dub. 1786 v Ulmu, byl r. 1809 drem mediciny v Landshutu a od r. 1810—1817 členem a pak adjunktem učené společnosti v Mnichově, kdež jej choroba mysli zastihla, až 23. dub. 1827 v Ulmu zemřel. Známé jeho spisy jsou: *De nutritione plantarum* (Mnichov 1810); *System der allgemeinen Chemie oder über den chemischen Process* (Berlín a Štětín 1818); *Ueber eine neue Art, Luft zu galvanisiren und galv. Ketten mit + und — elektrischgestalteten Pflanzenwurzeln* (Gehlenův *Journal* 1810); *Ueber den Gegensatz der Elektr. und des Chemismus; Fragmente zu einer Theorie der Oxydation* (Schweigg. *Journ.* 1811); *Ueber den Ursprung der Meteorsteine* (1812); *Ueber den Einfluss des Lichts auf die Erde*, a mnoho jiných článků podaných ve Schweigg. časopisu.

Ruhmkorff Heinrich Daniel, slavný mechanik, nar. se 1803 v Hannovru, kde se i v mechanice vzdělal. R. 1839 usadil se v Londýně. R. 1844 zhotovil thermo-elektrický aparát, který ústrojím svým nad jiné téhož druhu značně vynikal. R. 1849 zhotovil jiný stroj, aby polarisací magnetismem dokázal. Vůbec známý stroj jeho indunktivní objevil se poprvé na mezinárodní výstavě r. 1855, a R. byl za tento nález svůj mnohými medaliemi vyznamenán.

Ruchat Abraham, spisovatel franc., nar. okolo roku 1680, † v Lausanne 29. září 1750. Byl nejprvé pastorem v Aubonne, od r. 1721 profesorem na akademii Lausannské. Přední jeho spisy jsou: *Grammatica hebraica* (Lejda 1707); *Histoire ecclésiastique du pays de Vaud* (Bern 1707, nové vyd. v Lausanne 1842); *Les délices de la Suisse* (Lejda 1714, 4 sv., pod pseudonymem G. Kypseler, 4. vyd. v Neufchatelu 1778, 2 sv.); *Histoire de la réformation de la Suisse, 1516—1556* (Geneva 1727—40, 6 sv.), důkladné avšak dosti stranické dílo; pokračování jeho až do r. 1566 zůstalo v rukopise v Bernské knihovně, kde také se uschovává jeho *Histoire générale de la Suisse jusqu'en 1516; Poids mesures et monnaies dont il est parlé dans la Sainte-Écriture* (Lausanne 1743).

Rückert Leopold Immanuel (v. hl. d.) † co tajný círk. rada v Jeně 9. dub. 1871.

Rüffer Eduard (v. hl. d.) účastnil se části polního tažení r. 1866 co zpravodaj *Politiky*, a to s nemalým osobním nebezpečenstvím, poněvadž nebyl příslušníkem rakouským, načež uveřejnil v témž časopise celou řadou vojenských studií, jakýmiž od té doby nepřestal se zanášeti. R. 1868 vyšla od něho u Schneidra a Pecha v Budyšíně vojenská skiza *Die Balkanhalbinsel und ihre Völker*, která pak v ital. překladu vyšla v Zadru v časop. *Il Nazionale.* Téhož roku přiměl svého přítele Emanuela Kittla k založení časop. *Correspondance slave*, jehož po delší čas byl pilným spolupracovníkem. R. 1869 vydal R. na svůj náklad *Die Strategen und die Strategie der neuesten Zeit*, kteréž dílo na sebe obrátilo nemalou pozornost. Téhož roku vyšlo od něho v Praze jiné dílo, *Eine strategische Studie über Dalmatien, Montenegro, Bosnien und Hercegovina*, kteréž bylo do češtiny, italštiny a frančiny přeloženo. Ku konci téhož roku založil, ve spolku nejprvé s dr. Frant. Skrejšovským, pak s J. S. Skrejšovským, aby též v lidu českém podnítil myšlénku zbrojné obrany, *Vojenskou Bibliotéku*, z níž jmenovitě zasluhují býti uvedeny *Všeobecný válečný dějepis, Kniha o strategii* a *Moderní taktika.* R. 1870 založil R. konečně samostatný časopis vojenský *Žiška*, který však již v letě 1871 byl potlačen, načež vstoupil na jeho místo vojenský týdenník *Vlast*, vymáhající nemalých hmotných obětí. Téhož roku vydal ve Vídni nákladem dr. Jordana *Phantasiekrieg gegen Russland*, v kterémžto spise odsuzuje nesmyslné štvaní jisté strany proti Rusku, radě Rakousku ku přátelství a spolku s Ruskem. Na to vydal v Praze nákladem F. Bartela vojenskohistorické dílo *Válka francouzsko-německá, politicko-strategicky sepsaná.* R. 1872 uvázal se R. sám v redakci a vedení listu *Correspondance slave.* Téhož roku vydal něm. román *Die letzten Tage von Alt-Oesterreich.* Na začátku r. 1873 vyšlo od R-a vojenské dílo franc. *La guerre du second empire contre l' Allemagne* nákladem J. S. Skrejšovského. Mimo to pracuje o některých populárních románech českých, jako: *Spiknutí Židů v Praze, Internacionála* a j. Za literární zásluhy své v duchu slovanském obdržel R. komandérský kříž černohorského řádu Danilova. — Jest to obraz mnohostranné neunavné činnosti literární, jejž jsme tuto nastínili; a jest zajisté málo spisovatelů, kteří by stejně obratně vládli trojím jazykem, jako vládne R. jazykem českým, německým a francouzským.

Rüstow (v. hl. d.) 1) Wilhelm. Z novějších spisů jeho jmenujeme: *Die ersten Feldzüge Bonapartes in Italien und Deutschland 1796 und 1797* (v Curichu 1867); *Der deutsch-dänische Krieg 1861—1863* (tamt. 1864); *Der Krieg von 1866 in Deutschland und Italien politischmilitärisch* (tamtéž 1867); *Der Krieg um die Rheingrenze* (tamt. 1871). — 2) Alexander R., vyznamenal se v řadách pruských

u Jičína a Král. Hradce, utrpěl ale zde značné poranění a † 20. čec. 1866 ve vojenské nemocnici v Hořicích.

Rütimeyer Ludvík, švýcarský přírodozpytec, známý v širších kruzích zejména svými spisy o stavbách na kolích, nar. se r. 1825 v Biglenu v Emmenthalsku, studoval na universitě Bernské bohosloví, později medicínu, a podnikl po skončení studií těchto za dalším se vzděláním od r. 1850 větší cesty po Evropě. Především věnoval se v Paříži pod Eliem de Beaumont a Duvernoyem studiím přírodovědeckým, navštívil pak za účelem geologických studií Pyrenejské hory a Piemontsko, a zdržoval se od r. 1851 společně s Karlem Vogtem další čas v Nizze, kde zoologii a anatomii pěstoval. Po r. 1852 konal v Londýně pod R. Owenem a R. Murchisonem obšírná studia geologická, procestoval na to Italii a Španělsko, aby poznal tamější zkameněliny třetihorního útvaru, a vrátil se r. 1854 do Bernu. Zde habilitoval se téhož roku jako privátní docent anatomie, byl však již r. 1855 za prof. zoologie a srovnávací anatomie do Basileje povolán. Mimo četná pojednání v odborných časopisech sepsal a vydal R.: *Vom Meere bis nach den Alpen. Schilderungen von Bau, Form und Farbe unseres Continents auf einem Durchschnitt von England bis Sicilien* (v Bernu 1854); *Untersuchung der Thierreste aus den Pfahlbauten in der Schweiz* (v Curichu 1860); *Die Fauna der Pfahlbauten in der Schweiz* (v Basileji 1861); *Beiträge zur Kenntniss der fossilen Pferde und zu einer vergleichenden Odontographie im Allgemeinen* (tamt. 1863); *Ueber die Herkunft unserer Thierwelt. Eine zoogeographische Skizze* (tamt. 1867); *Die Grenzen der Thierwelt* (tamt. 1868); *Ueber Thal- und Seebildung* (tamt. 1869), a společně s W. Hisem *Crania helvetica. Sammlung schweizerischer Schädelformen* (tamt. 1864).

Ruiz Hippolito, špan. přírodozpytec, jenž žil v druhé polovici XVIII. stol., konal přírodovědecké cesty s Pavonem a Dombeyem 1779—88 v jižní Americe a sepsal *Florae peruvianae et chilensis prodromus* (společně s Pavonem, v Madridu 1794); *Flora peruviana et chilensis* (3 sv. tamt. 1798) a *Quinologia, tratado del arbol de la Quina* (tamt. 1792).

Ruland Tomáš Augustin, lékař, nar. se r. 1776 v Gamburku. Oddal se lékařství a studoval na universitě v Mnichově, r. 1800 pak se usadil v Mnichově co praktický lékař. R. 1803 stal se mimořádným professorem na universitě ve Vircpurku a r. 1809 řádným prof. lékařství v Mnichově. R. 1818 stal se dvorním radou, a čestným lékařem university Vircpurské. Na své žádosti byl dán r. 1837 na odpočinek, a † 19. pros. 1845. Sepsal: *Medicinisch-psychologische Betrachtungen über die Gemüthskrankheiten und ihren Einfluss auf das menschliche Gemüth* (ve Vircpurku 1803); *Von dem Einflusse der Staatsarzneikunde auf die Staatsverwaltung, nebst einem Entwurfe der Staatsarzneikunde* (Rudolst. 1806); *Disquisitiones anatomicae patholog. de ortu et progressu herniarum inguinal. et crural. etc.* (ve Vircpurku 1812).

Rulík, přízraký lkavý (v. Atropa v bl. d.), totiž co pokřín či mandragora, μανδραγόρας, *Atropa mandragora, Alraun*), pro podobnost k nahému tělu lidskému pranstarodávně u nás též mužíkem, mužíčkem, strýčkem (Šittof *O starých učích hvězdářských* 1852, 2, 26), Římem Adamovou hlavou pojmenován. Již Hebreové, nazývajíce bylinu to dudaim, za to měli, že plodnost působí (*I. Mojž. 30, 14; Píseň Šalomoun. 7, 13*). Ve středověku bylo pověrečné domnění, že kořen jest živý tvor pod zemí uplozený ze semene pro vraždu neb vraždu odpraveného, že vytrhován (se zvláštním ob... řádem) vydává lkavý skřek (odkud Polákům p... *kraah slove*), a že tím, kdož jej trhají, záhubu př... náší, zejména šílenstvím; pročež i psů užíváno k vy... rývání jeho. Strojil se z něho též opoj pro spaní... odkud i ruský přezev sonnoi zelí, naparovací zelina... V Čechách jest obyčej, trhati jej o sv. Janu Kř... s nastrhaného do štěstia (dle postupu ... hádati na umření. *Dohn.*

Rům, ves v kníž. Srbském, kr. Požarevackém, leží při Dunaji a má 290 obyv. a zbořenou ... samém Dunaji a na temenu horského výběžku, kter... ústí řeky Peku od Stigu dělí, nalézají se zříc... hradu z dob Římských pocházejícího, jak tomu svě... tomaný ve skále latinský nápis svědčí. Dokud Tur... v Srbsku vládli, drželi v pevnůstce R-ské posádk... nyní však jest místo to pusté. Od R-u obdrže... jméno okres R-ský; povrch jeho obnáší ... mil, a má v 1 městysu (Veliko Gradište) a 29 ves... 29.660 obyv., z těch jest 3349 národ. rumunsk... a 329 Cikánů. Okresní náčelník sídlí ve Veliko Gradišti. *Šr.*

Ruměje, zadní houfec, poslední voje, něm. *Nach... trapp, Tross, Nachzügler.* Slova toho užívá se ... obyčejně jen o takových houfcích a jednotlivých ozbrojencích, jenž z nekalých příčin nemocí ... stírajíce schválně v pozadí voje zůstávali, aby ... covali a na bezbranném občanstvu všeliers vyžírali, tedy marodéři, drancovníci. Srv. R... kárné a řádů. *Čelj.*

Rumler Jan, hudební sklad., rodem Čech, ... asi r. 1780. V Praze provozována r. 1806 jeho zpěvo... hra *Alimon, oder Bonapartes Armee in Aegypten*, ... r. 1827 romantická zpěvohra *Die Walpurgisnacht*. Z ostatních jeho skladeb vyšly tiskem dueta pro ... lištnu, sonáty, fantasie, variace, polonézy pro piano a rozličné skladby pro dechové nástroje.

Rummel Christian, hud. skladatel, nar. ... r. 1790 v Nassavsku, † 13. ún. 1849. Byl nejprv... ředitelem vévodské kapely v Biberichu, později ... ním kapelníkem a ředitelem opery ve Wiesbaden... Velmi četné jeho skladby byly pro svůj lehký, pří... jemný sloh značně oblíbeny; jsou to skladby p... piano, jako sonaty, fantasie, variace, etudy a j., pa... rozličné koncerty pro dechové nástroje atd. T... znám jest co dovedný upravitel četných zpěvoh... a jiných rozsáhlejších skladeb pro piano.

Rumpel Hermann Ernst, nar. 24. dn. 17... v Erfurtě, byl r. 1758—79 ředitelem evangel. gym... v Erfurtě, mimo to prof. práv na universitě ... r. 1765 členem, tajemníkem a knihovníkem ... pold. akademii, a od r. 1778—1792 amtmanem v G... persleben u Erfurtu, kdež se pak všech úřadů ... vzdal a † 10. dn. 1794 v Erfurtě. Vydal několik... spisů obsahu právnického a pak *Betrachtungen üb... die Sonnenuhren, nebst Verbesserung der Sonnen... gen Uhr* (1762—82).

Rumpelt, dr. Karel August Ferdinand, lékař, nar. 1768 v Pernu, vzdělal se v Drážďanech, r. 17... odebral se na universitu do Lipska, kdež r. 17... svá studia dokonal. Potom navrátil se do Drážďan, oddal se lékařství a brzy náležel mezi nejvyhledávanější a nejhledanější lékaře. Působil 50 let. † 11. ... 1850. Sepsal: *Die Heilwissenschaft aus dem Gesichts... punkt der Zuverlässigkeit betrachtet* (Stuttgart 18...; *Ueber den Ursprung der sogenannten freiwilligen Kn... chenbrüche* (v Berlíně 1831); *Ueber den thierischen Magnetismus* (v Drážďanech 1840); *Ueber den ... in seinen Wirkungen auf den thierischen Körper* (v Be... líně 1840).

Runge Gustav Friedrich Adolph, dr. fil., nar. 23. dub. 1816 v Berlíně, prof. mathematiky v ...

1840—47 na Kolínském reáln. gymn. v Berlíně, pak na Werderském a Friedrichském tamtéž. Sepsal: *Die combinatorischen Variationen* (Berlín 1843); *Ueber die Cykloide des Pascal* (1853).

Ruprecht Frant. J., výtečný botanik, člen cís. ruské akademie, nar. se r. 1815 a † 4. srp. 1870 v Petrohradě. Botanické práce jeho, které jej k mnohým cestám přiměly, vztahovaly se nejvíce k říši Ruské. R. 1841 podnikl s Savelievem cestu na poloostrov Kanin, o níž zprávu v *Recueil des actes des séances publiques de l' Acad. imp. des sciences de St. Pétersb.* r. 1841 a 1842 pag. 45 uveřejnil, r. 1845 cestu do Čudska, r. 1854 botanickou cestu po gubernii Petrohradské, o níž v *Bulletin de l' Académie imp. des sciences de St. Pétersb.* a v Ermanově *Archivu* r. 1855 zprávy podal. K nejčelnějším pracím jeho patří *Flora Ingrica*, práce o vegetaci Kavkasu, samojedských Tunder a severním Uralu, o rozšíření kryptogam v Rusku, o rostlinách v moři Ochockém a j. v.

Rusko (v. hl. d.). Statistika. Veškerá imperie ruská rozpadá se od r. 1868 na čtyry hlavní skupiny, a sice: R. evropské i s královstvím Polským, velkoknížectví Finlandské, náměstnictví Kavkazské a Sibiř s centrální Asií. R. evropské jest rozděleno na 60 gubernií (v. hl. d.), z nichž připadá 50 na vlastní R. a 10 na Polsko (v. toto v doplňcích). Veškerá plošní rozloha R-a evropského a velkoknížectví Finlandského obnáší 93.823 □ mil, na nichž žije 71,407.794 obyv. (761 obyv. na 1 □ m.). Dle vyznání náboženského bylo v R-ku evropském r. 1868 pravoslavných 53,169.179, dissidentních přívrženců ruské státní církve 926.631, gregoriánských Arménů 37.136, Řeků sjednocených 229.260, římských katolíků 7,209.464, protestantů 2,565.354, Židů 2,612.179 a mohamedánů 2,359.372. Ostatní jsou pohané aneb náležejí k menším křesťanským sektám. Náměstnictví Kavkazské zaujímá oblast Kubánskou, gub. Stavropolskou, oblast Terskou, Daghestan, oblast Sakatalskou, gub. Tifliskou, gub. Kutaiskou, voj. okres Suchum-Kalé, okres Černomorský, gub. Elisabetpolskou, gub. Baku a gub. Erivaňskou, celkem 7978 □ m. s 4,661.824 obyv. (583 obyv. na 1 □ m.). Sibiř s centrální Asií obsahuje: vlastní Sibiř s guberniemi Tobolskou, Tomskou, Jenisejskou, Irkutskou, Zabajkálsko, Přímoří s Kamčatkou, Amursko, Jakutsko, oblast orenburských Kirgizův s provinciemi Uralskou a Turgaiskou, oblast západosibiřských Kirgizův s provinciemi Akmolinskou a Semipalatinskou, a gubernii Turkestanskou s provinciemi Syr-Darja a Semirečinsk s oblastí Sarjašvanskou, v celkovém objemu 270.624 □ m. s 6,302.412 obyv. (23 obyv. na 1 □ m.). Veškerá říše Ruská má tudíž plošnou rozlohu 372.425 □ m. s 82,371.928 obyv. (221 obyv. na 1 □ m.). — Pro dopravu vykonalo se v této mohutné říši během deseti let velmi mnoho stavěním drah železných, které budou za krátký čas nejzazší konce tohoto obrovského státního tělesa spojovati. R. 1838 mělo R. jen 25 verst železnic, 1857 1092, r. 1862 3174, 1869 7748 a r. 1870 již 10.531 verst (1505 mil) hotových a 3830 verst (556 mil) rozestavěných. Dle toho rozmnožila se tudíž během posledních tří let 1868—70 délka obchodu odevzdaných železných drah o 5737 verst. K tomu se druží ještě 2096 v., které byly odevzdány obchodu od 1. led. až do 15. list. 1871, a 1848 v., které koncem r. 1871 ještě rozestaveny byly — vůbec obnášela délka všech ruských drah (hotových, rozestavených a povolených) koncem r. 1871 20.415 verst. Ruská síť železničná (s r. 1871) spojuje především Volhu, tuto největší vodní dráhu R-ka šesti liniemi, jichž východiště jsou Rybinsk, Jaroslav, Kinešma, Nižegorod, Saratov a Caricin, s mořem Baltickým u Petrohradu, Rigy a Libavy. Trať jdoucí z Oděsy spojuje Černé Moře s mořem Baltickým, a tratí Tifliskou jest toto opět ve styku s mořem Kaspickým. Po vystavění tratí Moršansk-Orenburské a Nižegorod-Tobolské nabude i obchod asiatský zcela jiného rázu. — Dovoz a vývoz za posledních let vykazuje v R-ku tato čísla v rublech: r. 1866 dovoz 180,573.208, vývoz 201,049.471, r. 1867 dov. 220,154.466, výv. 236,845.719, roku 1868 dov. 217,686.080, výv. 244,425.203, roku 1869 dov. 256,507.762, výv. 324,101.177, r. 1870 dovoz 351,578.553, výv. 315,407.400. Dle zemí, s nimiž v obchodu se styká, obnášel dovoz do R-ka: z Velké Britanie 31%, z Pruska 37%, z Francie 6%, z Rakouska 5%, z Holandska 4%, z Turecka 2%, z Italie 2%, ze Spoj. Obcí severoam. 2% a z ostatních států 11%; vývoz obnášel do Velké Britanie 52%, do Pruska 15%, do Francie 9%, do Holandska 3%, do Turecka 4%, do Rakouska 3%, do Italie 2%, do Spojených Obcí severoam. 1% a do ostatních zemí 11%. Vyvežené zboží záleží z většiny v obilí, lnu, konopí, loji, vlně a dříví. V obchodu s Asií byl r. 1866 obnos veškerého dovozu 24,714.783 rublů a veškerého vývozu 21,858.803. — Co se státních financí týče, jest pozorovati od r. 1866 ponenáhlý pokrok. Příjmy Ruské říše obnášely postupně: roku 1866: 353 milionů rublů, 1867: 420 mil. rub., 1868: 422 mil. rub., 1869: 458 mil. rub., 1870: 481 mil. rub. Vzrůst obnáší tudíž během jmenovaných 5 let 36·3%. Státní dluh ruský obnášel 1. led. 1869: 1858 mil. rublů, 1. led. 1870: 1841 mil. rub. a 1. led. 1871: 1821 mil. rub., zmenšil se tedy v době 1869—71 o 37 mil. rublů. Státní vydaje rozmnožily se v posledních l. 1866—1870 též značně, ačkoliv ne v takovém poměru, v jakém vzrostly státní příjmy. Vydání obnášela r. 1866: 413 mil. rub., 1867: 425 mil. rub., 1868: 441 mil. rub., 1869: 469 mil. rub. a 1870: 486 mil. rub.; z těchto přišlo (v milionech rublů) 86 na státní dluhy, 2½ na nejvyšší státní sbory, 9 na svatý Synod, 10 pro císařský dvůr, 2½ pro ministerstvo věcí zahraničných, 145 pro min. války, 29 pro min. námořnické, 91 pro minist. financí, 8½ pro minist. státních statků; 39 pro min. nitra, 10 pro min. vyučování, 38 pro ministerstvo komunikací, 10 pro ministerstvo spravedlnosti, 2 pro říšskou kontrolu, ½ pro ředitelstvo hřebčinců, 4 pro Polsko a 7 pro civilní správu Zakavkazska. K těmto vydajům druží se ještě zvláštní železniční fond státní, jenž byl utvořen r. 1867 a z něhož se vedou náklady s části na stavbu drah státních, s části pak se z něho uděluje státní podpora podnikatelům staveb drah soukromých. Ve finančním r. 1872 přesahovaly ponejprv státní příjmy v obnosu 497,197.000 milionů rublů státní vydaj o 384.000 rublů. Průmysl může jen vysokými ochrannými cly hájen s průmyslem cizozemským závoditi, ostatně jsou jeho pokroky velmi nepatrné. Dle ročních výkazů rusk. finančního ministerstva z r. 1870 bylo téhož roku v R-ku 19.431 továrnických závodu s 410.225 dělníky a se sumární cenou výrobnou 373 milionů rublů. Hlavní závody továrnické, jich počet dělnictva a ceny výrobní byly tyto: 67 přádelen bavlny se 43.778 dělníky a 53½ mil. rub.; 1660 tkáren bavlny s 65.558 děl. a 35 mil rub.; 669 továren na sukna se 77.548 děl. a 36 mil. rub.; 686 tkáren na vlnu s 18.419 děl. a 13. mil. rub.; 42 přádelen na bavlnu s 3152 děl. a 3 mil. rub.; 180 tkáren na hedvábí s 4967 děl. a 3¾ mil. rublů; 158 továren na papír s 9527 děl. a 5¾ mil. rub.; 167 továren na stroje s 19.209 děl. a 15 mil. rub.; 48 rafinerií na cukr s 10.787 děl. a 27½ mil. rub. a j. Do výše uvede-

ného počtu 19.481 závodů nejsou ještě pojaty lihovary, pivovary, továrny na tabák a továrny na cukr řepový. Lihovarů bylo v R-ku r. 1867 4492, kteréž uvařily lihoviny v ceně 300 mil. rublů, pivovarů bylo 1620, továren na cukr řepový 265 a továren na tabák 443 s 4½ mil. rublů výrobní ceny. Vůbec bylo v celé Ruské imperii r. 1870 26.048 továren s roční výrobní cenou 714 mil. rublů. r.

Vojsko a válečné loďstvo. Ukasem se dne 16. list. 1870 zavedena po celé říši Ruské všeobecná branná povinnost, i nařízeno úřadem, aby armáda na základě tom se zorganisovala, což ovšem pro nesmírnost území ruského teprv během několika roků dokončiti se dá. Vojenská služba vojska pravidelného potrvá 15 roků, 7 let v řadové službě presenční, 8 let v záloze; ku bránění říše v čas vzniklé války mimo to stanoveno vojsko lokálné, místní (mestnaja vojska) a obrana říšská. Pro případ vytknutí do pole skládá se stálé ruské vojsko ze 47 pěších, 10 jezdeckých divisí a 8 brigád střelců, jenž úhrnem v sobě obsahují 580 praporů pěchoty, 48 praporův řadových, 25 pěších pluků kozáckých, 36 střeleckých praporů, 224 škadron jízdy vedle 159 jezdeckých pluků kozákův, s 11 prapory vojska hrudobníckého (genijního), s 5 prapory zákopnickými, s 251 bateriemi dělostřeleckými a s 50 bateriemi kulometů (mitrailleus), sestavených dle systému Gatlingova, zlepšeného generálem Gorlovem. Pěší pluk skládá se ze tří praporů (na Kavkaze ze čtyr) o 4 setninách řadových a 1 setnině střelců. Prapory střelecké (lehká pěchota, podobná rakouským polním myslivcům) jsou o 4 setninách, pluky jezdecké o 4 škadronách. Dělostřelectvo dělí se na dělostřelecké brigády pěší o 4—5 bateriích, a na brigády jezdecké o 2 bateriích; pěší baterie v míru čítá 4 děla, jezdecká 8, ve válce ta i ona po 8 kusech. Znamenitý a ve válečnictví velmi důležitý jest počet jízdy ruské, jakouž nelze do pole postaviti žádné jiné moci evropské. Kdežto v Rakousku přichází na 1000 mužů pěchoty ve válce 98, v Německu 126, v Italii 69, ve Francii 166 jezdcův: Ruská říše na 1000 pěšáků 292 jezdců (4krát tolik, co v stejném poměru Italie, 3krát co Rakousko, a 2krát tolik co Německo a Francie) do pole postaví. Veškerá ta imposantní moc válečná carství Rus. souhrnem počítá 1,362.431 mužův, mezi nimi skutečných kombatantův 862.000, se 224.760 koňmi a 1029 polními střelbami. A vedle této polní armády zůstane vždy ještě pro obranu Říšskou v zemi 173.505 mužův pěchoty, 10.362 m. jízdy, 6198 dělostřelcův a 4577 mužův technických oddílů, celkem 193.642 vojínův, nehledíc ani k onomu počtu, jejž bude míti vojsko lokálné, jehož organisace (1875) dosud ještě není ukončena. V čas míru vojsko ruské čítá 765.879 mužův, jenž r. 1871 co do území takto bylo rozděleno:

v evropském Rusku . . .	521.865	mužův
na Kavkaze	125.643	"
v Asii	53.139	"
administrace (porůznu) . .	65.732	"

Armáda jest ozbrojena zadovkami dle troji soustavy, a sice dle systému Krnkova se 443.900, dle systému Carleova se 200.000 ručnicemi; ostatek jest ozbrojen zadovkami dle soustavy Berdanovy. Polní děla jsou čtyr- a devítiliberní, buď z děloviny, buď z ocelové litiny; polohorská děla třiliberní jen z děloviny. Veškerá nabíjejí se zadem. Kulomety skládají se z 10 hlavní, jichž vrt (kalibr) $4^{25}/_{100}$ čárek obsahuje. — Válečné loďstvo ruské dle výkazův na r. 1871 skládalo se z 5 lodí obrněných kasematovaných, z 10 obrněných a na palubě věžemi opatřených, z 11 obrněných monitorů, ze 112 parníkův o vrtuli, mezi nimi 8 lodí řadových, 11 fregat, 95 korvet a menších lodic, ze 121 parníků o kolesech, ze 36 lodí plachtových, úhrnem ze 295 válečných lodí, jenž obsa[illegible] 220.090 tun, jsouce o síle 40.211 koní a majíce 17[illegible] hrubých střelbách na palubě a 32.000 mužův válečného námořnictva. Z toho stojí ve službě presenční 18.[illegible] mužův; ostatní mají dovolenou. Z vypuštěného loďstva rozloženo jest ve vodách moře Baltického 1[illegible] větších lodí o 195.100 tunách (mezi nimi 26 opancéřovaných korábů o 74.310 tunách), mimo [illegible] parníky a plachtové lodi pro přepravu určené, [illegible] v přístavech Kronštadtském, Sveaborgském a [illegible]vaňském (Revalském) své stanice mají; ve vodách moře Černého jen 32 lodi o 19.000 tunách, ostatní dílem na moři Chvalinském, dílem na [illegible] ském a v Sibiři. Avšak ode dne 31. říj. 1870, [illegible] němž kníže Gorčakov evropským vládám oznámil, [illegible] Rusko Pařížské smlouvy z roku 1856 se sprostil[illegible] sobě na Černém moři opět jako před válkou kr[illegible]skou volnost své činnosti pouchává, rozmnoží [illegible] ruské válečné loďstvo i ve vodách Černého moře [illegible] jistě brzy tak, že se válečnému loďstvu prvních dvou námořních velmocí (Anglicka a Francie) co nejvíce vyrovná. — Ruské opancéřované korábky jsou vyzbrojeny děly o ráži 10-, 12-, 15palcového otvoru, dřevěné lodi o vrtuli děly kalibru 8-, 10-, 12palcového. [illegible]

Dějiny. R., naklonivši si jakási postoupením ruské Ameriky za mírnou cenu Spojené Obce Severoamerické, obrátilo se do zahraniční politiky [illegible] škerý téměř svůj zřetel k centrální Asii, kde [illegible] ponenáhlu ale jistě krok za krokem více půdy [illegible]bývá. Generální guvernér provincie Turkestanské generál Kaufmann dobyl ku konci r. 1867 Samarkandu, a když i chanáty Buchara a Kokand [illegible] moc R-ka uznaly, zbyla jediné Chiva co poslední samostatná država v střední Asii. V únoru 187[illegible] ustanovila však R. vojenskou expedici proti [illegible] zemi, a generál Kaufmann byl jmenován jejím vůdcem. Následkem toho vzniklo jakési napnutí mezi R-kem a Anglií, a otázka „středoasijská" jest — [illegible] tyto řádky píšeme — na denním pořádku politick[illegible] R. ujišťuje sice Anglii, že se odhodlalo k této výpravě jen proto, aby potrestalo loupežnické nájezdy [illegible] činěné na ruské poddané na hranicích chivských, aby osvobodilo 50 v Chivě zajatých Rusů; že však [illegible] záměry R-ka dále, jest na bíledni den. [illegible] druhé straně však nevedlo snažení se ruské diplomatie za doby povstání na Kandii, směřující ku [illegible]pojení Kandie ku království Řeckému, jehož král Jiří I. v říjnu 1867 vzal za manželku princeznu Olgu [illegible] [illegible] pojal, k žádnému cíli. V květnu 1867 byla zahájena v Moskvě ethnografická výstava, kteréž [illegible] účastnili předlní mužové veškerého Slovanstva, mezi nimi náčelníci Čechů a Jihoslovanů, jichž deputace v Moskvě i v Petrohradě od samého císaře Alexandra II. slavnostně uvítána a pohostěna byla na důkaz, že vzájemnost všeslovanská i na Rusi hlubokého [illegible] stila kořeny. Co se vnitřních záležitostí týče, [illegible] vydán 12. bř. 1868 ukas, jímž se úplné administrativní sloučení Polska s R-kem nařídilo; všude zaveden byl jazyk ruský do úřadů a škol i v provinciích pobaltických. V záležitostech církevních [illegible] zakázala vláda v čnu 1869 biskupům katolickým [illegible] vštíviti koncilium Vatikánské, čímž konflikt mezi ruskou vládou a papežem se zostřil. Ve vlastním [illegible]dru R-a pak pokročilo vymaňování sedláků v [illegible]kové míře, že v bř. 1871 poslední zbytky nevolnictví na Rusi zmizely. Důležitým byl též zákon o [illegible] šení dědičnosti pravoslavných kněžství. Dne 1. čna 1869 potvrdil totiž císař Alexandr II. usnesení říšské rady, jímž bylo synům světských kněží povoleno věnovati se též službě státní aneb jinému občanskému povolání. Tím byly celé mnohé tisíce dosti [illegible]

lidu, kteráž byla potud odkázána jen na podřízenou službu církevní neb na život klášterní, otevřeny nové životní dráhy, a ruská církev zbavena obtížného, na mnoze neuvědomělého proletariátu. Přátelský poměr mezi R-em a Pruskem zůstal i v nejnovějších dobách nezměněný. Když císař Alexandr II. dne 8. pros. 1869 100leté jubileum založení vojenského řádu sv. Jiří slavil, udělil králi Vilému I. první třídu řádu tohoto, který dle stanov jen za vyhranou bitvu (zde Králohradeckou) se uděluje, a obdržel na vzájem sám prus. řád *pour le mérite*. V následujícím létě (1—4. čna 1870) setkali se oba vladaři Alexandr II. a Vilém I. v Emsu, na zpáteční pak cestě udělil Alexandr Prus. korunnímu princi a princi Fridr. Karlu, s druhé strany ovšem též Rak. arcikníželi Albrechtovi řády sv. Jiří. Při vypuknutí války francouzsko-německé prohlásilo R. (23. čna) svou neutralitu, a přistoupilo též k smlouvě o neutralitě, uzavřené mezi Velkou Britanií a Italií. Vděčnost svou za to prokázal císař Německý Vilém I. Ruskému císaři 27. ún. 1871, když mu po uzavření předběžného míru telegrafoval „že Prusko jedině má R-ku děkovati, že válka nenabyla nejrozsáhlejších rozměrů.“ — Dne 31. říj. 1870 rozeslal rus. kancléř kníže Gorčakov cirkulární depeši všem mocnostem, kteréž podepsaly Pařížský mír ze dne 30. bř. 1856 s tím vyjádřením, že R. se necítí více býti vázanu podmínkami, týkajícími se neutralisování Černého moře, a že se domnívá býti oprávněno a povinno, onu s Tureckem uzavřenou speciální konvenci, kteráž obmezovala množství a velikost lodí ruských na Černém moři, nyní vypověditi. K tomu přidal Gorčakov ovšem poznámku, že se R. nikterak nezabývá myšlénkou, východní otázku znova na denní pořádek uvésti, naopak že jest ochotno se o modifikaci smlouvy z r. 1856 s těmi kterými státy na mírné cestě dohodnouti. V celém R-u vzbudil tento krok, jímž ruskému národnímu vědomí za dost učiněno bylo, všeobecnou pochvalu, a veliké množství měst i jiných korporací vyslovilo za to císaři v adresách své díky. Za to však vzbudila depeše Gorčakova nepokoj nejen v Cařihradě a v Londýně, nýbrž i ve Vídni, a v Pešti, a zvláště anglická a rakouská (uherská) žurnalistika horšila se mnoho na toto „násilné porušení úmluvy;“ při tom všem bylo ale zřejmě viděti, že nikdo nemá chuti tomuto rozhodnutí se Ruska vážně na odpor se postaviti, naopak nejen Turecko se tvářilo velmi přivětivě, nýbrž i lord Granville a hrabě Beust vyslovili v depeších svojích ochotu, vzíti přání a záměry R-a v společnou úvahu. Za takových okolností byl přijat bez odkladu návrh Bismarkův (26. listop.), jenž tehdáž ve Versailu dlel, aby se za příčinou otázky pontické svolala konference do Londýna. Po dlouhém odkládání — čekaloť se marně na příjezd zástupce francouzského — zahájena byla konečně konference tato 17. led. 1871; zastoupeno bylo R., Rakousko, Turecko, Německo, Velká Britanie a Italie, za předsedu pak byl zvolen lord Granville. Ruský plnomocník von Brunnow odůvodnil požadavky R-ka týmiž důvody, jako to byl učinil již s počátku Gorčakov ve své depeši; dne 13. bř. pak byly porady konference skončeny a stala se následující hlavní ustanovení: 11., 13. a 14. článek Pařížské smlouvy o mír, týkající se neutralisování Černého moře, jakož i speciální rusko-turecká konvence, byly zrušeny; Černé moře má býti otevřeno obchodním lodím všech národů. Dne 18. bř. 1872 pak uzavřelo ještě R. s Tureckem zvláštní smlouvu, dle níž se stala každá z obou mocí oprávněnou, vydržovati na Černém moři loďstva v počtu a síle libovolné. Vůbec nastal od té doby mezi Tureckem a Ruskem poměr přátelský, a sultán Abd-ul-Aziz udělil na důkaz toho cís. řád Osmanieh v briliantech. S druhé strany pak zavdala druhá (vojenská) oslava založení řádu sv. Jiří v Petrohradě (v prosinci 1871), kamž Pruský princ Fridrich Karel. hrabě Moltke a jiní něm. válečníci se byli dostavili, novou příležitost k utvrzení přátelského poměru mezi Německem a R-kem, na kterouž však národní strana ruská a s ní též carevič jen s malou pohlížejí důvěrou. V září 1872 sešel se Alexandr II. provázen Gorčakovem v Berlíně s císaři Německým a Rakouským, provázeným taktéž od svého kancléře Andrássyho; nějaké praktické výsledky této schůze tří císařů se však dosud v politice evropské neukázaly.

Russell Odo Wiliam Leopold, angl. diplomat, syn generalmajora lorda George Wiliama R-a (druhého syna šestého vévody Belfordského a staršího bratra hrab. Johna R-a), nar. 20. ún. 1829. Svého vzdělání v Etonu a Exfordě nabyv nastoupil r. 1849 diplomatickou dráhu při angl. vyslanectví ve Vídni. R. 1850—52 zaměstnán byl u svého strýce hraběte R-a, ministra zahraničních záležitostí v Londýně. V únoru 1852 povolán byl co attaché do Paříže, a téhož roku v dubnu do Vídně, ale roku 1853 opět co attaché do Paříže povolán byl. V srpnu 1854 přidělen byl co první attaché vyslanectví v Cařihradě, kdež přítomen byl válce na Krimu. R. 1857 naskytla se mu příležitost, co attaché ve Washingtoně svoje diplomatické zkušenosti rozšířiti. V list. 1858 přidělen byl vyslanectví v Neapoli s titulem tajemníka, a když tam vyslanectví následkem zrušení království Neapolského za své vzalo, stal se vyslancem v Římě až do srpna 1870, získav sobě pro své nadání diplomatické nemalých zásluh. Při vypuknutí války prusko-francouzské povolán byl za podsekretáře státního v ministerstvu zahraničních záležitostí do Londýna. U anglické vlády uznány byly jeho schopnosti. Svůj úřad zastával s energií až do uzavření míru v bř. 1871, načež byl 16. říj. 1871 za angl. vyslance u pruského dvora jmenován.

Rust 1) Friedrich Wilhelm, hud. skladatel, nar. 6. čce 1739 blíže Desavy, † tamže 28. ún. 1796. Ačkoliv měl nevšední vlohy hudební a již co mladík výtečně hrál na klavír, musel dle přání rodičů svých v Halle r. 1758—61 studovati práva, pak ale věnoval se úplně hudbě, a za tou příčinou stal se žákem slavných tehdáž mistrů Hoeckha v Srbišti a r. 1763 Fr. Bendy v Berlíně. R. 1765 meškal v Italii s velkým prospěchem pro hudební své vzdělání, načež trvale žil při knížecím dvoře v Desavě, kde r. 1775 jmenován ředitelem hudby. R. byl výtečný houslista a klavírista, jakož i nadaný a velmi vzdělaný skladatel, o čemž svědčí nejen obecná jeho vážnost u současníků, ale i vydání zvláštní jeho biografie (ve Vratislavi 1801). Z velmi četných jeho skladeb jen skrovná část vyšla tiskem, a sice: 7 sonát pro klavír, variace, dvě sbírky ód a písní, pak zvláště zajímavé 3 sonáty pro housle. Seznam netištěných jeho skladeb nalézti lze v Gerberově *Tonkünstler-Lexicon*. — Jeho syn 2) Wilhelm Karl R., nar. r. 1787 v Desavě, † tamže r. 1855. Z jeho skladeb, o nichž se sám Beethoven pochvalně vyslovil, variací, fantasií, předeher pro varhany, písní a j., nevyšla žádná tiskem. — Jeho bratrovec 3) Wilhelm R., současný hud. skladatel, nar. 15. srp. 1822 v Desavě, žil v l. 1845—49 v Uhrách, od té doby pak v Berlíně jakožto učitel hudby a skladatel. V Berlíně stal se později varhaníkem v chrámě sv. Lukáše a ředitelem „Bach-Vereinu.“ R. jest výborný pianista a varhaník, a také co skladatel pro piano a zpěv získal si čestné jméno.

Rusti Giacomo, sklad. ital., nar. v Římě roku 1741, † r. 1786, byl od r. 1767 kapelníkem v Bar-:

valnoě. Složil následující zpěvohry, jichž většina v Italii potkala se s rozhodným úspěchem: *La contadina in corte* (1764 v Benátkách); *L' idolo cinese*; *L' amor bizarro*; *Alessandro nell' Indie*; *Il barone di terra asciutta*; *Il Socrate immaginario*; *Il Giuoco*; *I due promessi*; *Artaserse*; *Il talismano*; *Gli antiquari in Palmira*; *Berenice*.

Rušení kázně a řádu, něm. *Störung der Zucht und Ordnung*, jest zločin vojenský, jehož se dopouští, kdo proti představeným složený nastoupiti násilně se zpěčuje nebo jinak se sprotivuje, kdo z bojovníků mezi bitvou při postupu nebo ústupu, při útoku na pevnost nebo na tábor nepřátelský, nebo při zajetí lodí dříve než dovoleno neb i proti zákazu na kořist vychází; kdo z bojovnictva buď o sobě, buď společně s jinými bezbranné vzdavše nepřátelské vojáky obírá, oloupuje nebo týrá; kdo stoje před nepřítelem v pevnosti, opevněných místí a v válečných lodí zakázanými nebo neobyčejnými cestami vychází a přichází; kdo z můstku od strážmistra, šikovatele a ulic v čas války svůj nástup nebo svou vozbu, s níž jest na pochodu, byť i on ze zbabělosti nebo k vůli uběhnouti, avšak bez povolení svých představených dále než dvě hodiny směrem nápadným nebo neobyčejným odnáší, bývá zastihnut; kdo před nastoupením služby nějaké (mimo službu strážní) se opije, tak pro službu tu neschopným se stává, zvláště s činu-li jeho velká škoda byla povstala. Všecky tyto zločiny trestají se ztrátou svobody na další čas, v Rakousku víceméně až i 5- a 10letým těžkým žalářem. — Proviněním to bývá pouhým přečinem tenkráte, důstojník-li uloženou domácí vazbu poruší a se z bytu vzdálí, a u těch, kdo, aniž by reptal nebo se sprotivil, proti rozkazům svých představených jedná; kdo z pevnosti nebo hradeb, není-li nepřítel na blízku, zakázanými a neobyčejnými cestami vychází a přichází; kdo se ve službě opije, aniž by z toho byla škoda povstala; konečně kdo se mimo službu opíjí, dluhy dělá a v noci se toulá. *Čský.*

Rutherford Daniel, přírodozpytec, narodil se 1749 v Edinburku, kde byl profesorem botaniky na universitě a praktickým lékařem. R. odkryl současně s Priestleyem dusík, popsal jej ve své *Dissertatio de aëre mephitico* (v Edinb. 1772) a zhotovil nyní obecně užívaný thermometr, který popsal pod titulem: *A description of an improved thermometer* (v *Transact. Edinb. Soc.* III. 1794). Též zabýval se mnoho upravováním výživ. † v Edinburku 15. list. 1819.

Růžek z Rovné, česká rodina erbovní a svobodnická, za jejíhož praotce vůbec se pokládá Václav R., který byl na začátku XVI. stol. v službě pánů z Rožmberka, a za své služby platné r. 1510 obdržel prý od nich dvůr svobodný v Rovné (v Budějovicku). Majestátem krále Ferdinanda I., daným na hradě Praž. v oktáv Těla Bož. r. 1549, obdrželi Jan a Jiří bratří R-kové erb a titul, aby se psáti mohli z Rovné; kterýž erb se vypisuje takto: štít rozpoltěný, jehož pravá polovice bílá a levá modrá, a nad helmem zelené péro papouškovo. (Téhož erbu a titule nabyl tehdáž také Jan Nake__, příbuzný nebo přítel bratří jmenovaných). Bratří R-kové z R. byli potom přijati do stavu vládyckého, a roku 1556 čteme v tit. mezi osobami vládyckými Jana st. a Jana ml. R. v Lhotičích (Růžkových) v Čáslavsku. — Později přicházejí R-kové z R. mezi král. svobodníky (*Freisassen, libertini*) kraje Čáslavského. V XVII. stol. čteme taktéž v deskách svobodnických Martina R-a z R. kr. svobodníka, po jehož smrti r. 1637 dědictví zůstalé rozděleno jest mezi syny Jana, Havla a Václava, pak dcerz Alžbětu. Taktéž rozdělili se r. 1688 o dědictví otcovské, poplatku v Malovidech, Jan a Jiřík bratří R-kové z R., a prodali grunt ten t. r. Petrovi Staňkovi z Staňkovic, svobodníku v Malovidech. V druhé polovici téhož století připomíná se Havel R. z R., kr. svobodník, v Miřeticích, který zůstavil syny Jana a Havla R-a. V první polovici minulého století žil též Vilém R. z R., kr. svobodník tamtéž, po jehož smrti (1744) stalo se narovnání o dědictví pozůstalé mezi syny jeho: Janem, Jiříkem, Jakubem, Václavem, Mikulášem a Martinem. V druhé polovici téhož století seděl Josef R. z R., kr. svobodník, na dvoře v R-kových Lhotičích, kterýž r. 1762 koupil od Jakuba Jeřábka, souseda Nov. města Praž., pivovár svobodnický s lesy a příslušenstvím ve vsi Holejšovk. Ku konci století takéž žil v Červené Řečici Václav R. z R., jemuž porodila manželka Marianna Derasiliova r. 1801 syna Jana Štěp. R-a z R. — Jeden z rodiny té, Frant. R. z R., studoval v Praze ještě za naší paměti. *Bc.*

Růžička Josef (v. hl. d.) † 3. srp. 1873 ... druhý farář ve výslužbě a administrator Plzeňsk... evang. obce.

Rybička 1) Ant. (v. hl. d.) napsal a vydal ... r. 1866 tyto práce literární: do *Čas. Mus. Čes.* podal pragmatické životopisy: *Frant. Benleukrona, Dom. Kinského, Jos. L. Zieglera* a *St. Wydry*, pak geneal. pojednání *Dobřenští z Dobřenic* a biografii Boh. Balbína; pro časopis obrázkový *Světozor* napsal kritickou biografii *Karla Škréty*, malíře, pak biografii malíře *Ant. Machka* a zvonaře *Brikcího z Cimperku*. Taktéž čteme v *Památkách arch.* rozličné kusy rodo- a místopisné od něho vzdělané, mezi nimiž jest také důkladná studie genealogická *Dobřenští z Dobřenic*. Taktéž byl hex předním spolupracovníkem *Slovníku naučného*, a to ještě z nejpilnějších; jeho velká část článků životo- a národopisných v Slovníku tom obsažených vyšla z pera jeho, mezi nimiž jsou některé nemálo důležité a obšírné, ku př.: o *Valdštejnu*, o *Vlasovic*, ze *Všehrd*, o *Žerotínu*. V *Sitzungsberichte* král. české učené společnosti na r. 1872 obsaženo jest R-ovo pojednání *O právech a výsadách Židů v Čechách*, a v *Pojednáních* téže společnosti z r. 1872 *O erbovních rodinách Královéhradeckých*. — O sobě vydal R. tyto spisy: *Jos. Vlast. Kamaryt. Obraz literárný* (v Praze 1867. 12); *Měšťané a studující Pražští r. 1648* (v Praze 1870); *Sborník vědecký Musea kr. Čes. III.*; *Pravidla, příslušení a používání, vztahující se k správě veřejné a obecné i k právu občanskému a trestnímu* (v Praze 1872, 8, str. 270. Nákladem „Jednoty právnické"). Dílo k literatuře právnické, kulturní a mluvnické nemálo platné a pomocné. — R. jest od r. 1869 účinkujícím členem Musea kr. Čes., jakož i přispívajícím údem historického spolku českého. — **2)** Josef R. (v. hl. d.) † 25. říj. 1872.

Rycke, Josse de, lat. Ricquius, učenec a básník belg., nar. v Gentu 6. kv. 1587, † v Bologni 8. pros. 1627. Papež Urban VIII. jmenoval jej profesorem na universitě Bolognské. R. byl výborný řečník a dobrý lat. básník. Z četných jeho děl vyjímáme následující: *Praeludia poetica* (Louvay 1606); *Epistolarum selectarum centuriae II.* (Kolín 1610—16, 2 sv.); *Odarum lib. II.* (Lovan 1614); *De Capitolio romano*, učené dílo (Gent, 1617, 3. vyd. v Lejdě 1696); *Heroicorum carminum lib. sing.* (Gent, 1624); *Parcae id est Epitaphiorum lib. III.* (taméž 1624).

Rydquist Johan Erik (v. hl. d.). Úřad světského knihovníka bibliotekáře složil r. 1865 a dán na odpočinek. Znamenitého mluvozpytného díla svého *Svenska språkets lagar* (Zákony švéd. jazyka) vydal ... díly (Štokholm 1850—70) a dobyl si jím prvního místa mezi filology švédskými. Z ostatních spisů jeho

sluší ještě zaznamenati: *Resa i Tyskland, Frankrike och Italien* (Cesta po Německu, Francii a Italii, tamt. 1838); *Tidens oro och tidens kraf* (Nepokoje a požadavky časové, tamt. 1840); *Den historiska sprakforsking* (tamt. 1849. 2. vyd. 1863); *Ljudlager och skriftlager* (Zákony hláskové a písemnosti, tamt. 1870). R. vydával r. 1828—32 literární týdenník *Heimdall* a převedl mnohé spisy cizojazyčné do švédštiny, zejména Thom. Moorea a Washingtona Irvinga.

Ryswyk [rejsvejk] **1)** Hermann van R., holandský kacíř, rozšiřoval od r. 1499 v Holandsku učení nových Manicheů, popíral nesmrtelnost duše a odplatu po smrti, tvrdil, že svět jest věčný, bible že skládá se z báchorek a Ježíš že byl blouznivec. R. 1510 upálen jest v Haagu. — **2)** Theodòr van R., flámský národní básník, nar. 8. čce 1811 v Antorfě, kde byl sekretářem zastavárny a † 7. kv. 1849 v šílenství. Historickými zpěvy, zvláště pak písněmi v duchu národním pojistil si R. trvalé jméno v literatuře flámské. Tiskem vydal: *Eigenaerdige Verhaelen* (Antorf 1837); *Eppenstein* (tamt. 1840); *Antigonus* (t. 1841); *Poetische Luimen* (t. 1842); *Dichterlijke bespiegeling op het Onze Vader*, zpěvy náboženské (t. 1842); *Balladen* (t. 1843); *Politicke Refereinen* (t. 1844); *Godgewyde gezangen* (t. 1844); *Karel de Stoute* a *Jacob van Artevelde*, básně cenou vyznamenané (t. 1845); *Volksliedjes*, nejlepší jeho plody (t. 1846). Od r. 1843—48 redigoval literární almanach *Muzenalbum*. Sebrané jeho spisy vyšly v Antorfě r. 1849—50 o 4 svazcích.

Ryves, sir Thomas, učenec angl., nar. v Dorsethiru ok. r. 1580, † v Londýně r. 1651. Dokončiv studia v Oxfordě povýšen r. 1610 na doktora práv, jmenován r. 1618 sudím, později za Karla I. královským advokátem a povýšen do stavu šlechtického. Byl horlivým přívržencem královým, což osvědčil několikerým poraněním, utrženým v řadách vojska královského. Byl též přítomen při jednání o mír na ostrově Wightu. R. byl výtečný znatel práv jakož i starých spisovatelů. Sepsal zajímavé dílo *Historia navalis* (v Lond. 1629), které později vydal značně rozmnožené a na dva díly rozdělené: *H. n. antiqua* (tamt. 1633) a *H. n. media* (tamtéž 1640). Mimo to sepsal: *The Vicar's plea* (tamtéž 1620); *Regiminis anglicani in Hibernia defensio* (tamt. 1624); *Imp. Justiniani defensio adversus Alemannum* (tamt. 1626).

S.

Saal Jiří Eduard (v. hl. d.) † 3. říj. 1870 v Baden-Badenu co dvorský badenský malíř.

Saalfeld Jakub Kryštof Friedrich, spisovatel, nar. r. 1785 v Hannoveru, byl soukromným docentem v Heidelberku a od r. 1811 professorem filosofie v Gottinkách, složil r. 1822 svůj úřad prof. a žil na ville Lindiga u Hechingenu v soukromí. R. 1834 odebral se do Štutgartu a později do Wittwenthalu, kdež na sklonku r. 1834 na úbytě churav †. Sepsal: *Grundriss eines Systems des europäischen Völkerrechts* (v Gottinkách 1809); *Handbuch des westphälischen Staatsrechtes* (tamtéž 1812); *Allgemeine Kolonialgeschichte des neueren Europas* (tamt. 1812 4 sv.); *Staatsrecht von Frankreich* (tamt. 1815 2. sv.); *Grundriss der Geschichte der neuesten europäischen Staaten unserer Zeit von 1795—1815* (v Altenburku 1815); *Allgemeine Geschichte der neuesten Zeit seit der französischen Revolution* (v Lipsku 1815—23); *Geschichte der Universität Göttingen von 1788—1820* (v Hannoveru 1820); *Grundriss zu Vorlesungen über die Politik* (v Gottinkách 1821); *Grundriss zu Vorlesungen über Geschichte* (tamt. 1821); *Grundriss zu Vorl. über Nationalökonomie und Finanzen* (tamt. 1821); *Recueil historique des lois* (tamtéž 1821); *Ueber das positive europäische Völkerrecht* (tamtéž 1821); *Handbuch des positiven Völkerrechts* (v Tubinkách 1833).

Saarbrücken (v. hl. d.) měly r. 1871 obyvatelů 10,829. Dne 2. srp. 1870 strhla se zde první bitva mezi Němci a Francouzi, u této byli, vedeni generálem Frossardem, od sboru Steinmetzova po tuhém odporu k ustoupení přinuceni. Bitvě této byl přítomen i Napoleon III. a syn jeho, jenž zde dle oblíbených frází tehdejších imperialistických listů „první ohnivý křest obdržel."

Sabler Georg, dr. fil., narozen 30. [illegible] 1810 v Estonsku. Byl nejprvé výpomocníkem při hvězdárně v Dorpatě, pak r. 1839—54 adjunktem hvězdárny v Pulkově a na to ředitelem hvězdárny ve Vilně. Súčastnil se výpravy pro ustanovení rozdílu hladiny mezi Černým a Kaspickým mořem. Sepsal novou methodu vypočítání lomu průhledných těles pouhým bezbarvým bílým světlem bez použití hranolu (viz *Bull. phys. math. de l'Acad. St. Petersbourg* III. 1845), a mimo to mnoho pojednání z oboru astron. ve zprávách astronomických.

Sabó (Szabó) Jan, nar. okolo r. 1750 v Polanech v Novohradské stolici na Slovensku; navštěvoval tamní školu, v níž se naučil čísti a psáti; v [illegible] spělejších letech liboval sobě nemálo v čítání k[illegible] československých, a pokoušel se tolikéž sám v skl[illegible] dání veršů rozličných, z nichž II. Tablic (v. t.) v [illegible] sv. *Slovenských Veršovců* některé vytiskoval. [illegible] Později stal se S. rychtářem v Polanech a obíral se bedlivě hospodářstvím polním a vinařstvím, psával články hospodářské do Týdenníka a kalendářů [illegible] kovičových (jmenovitě zajímavé jest *popsání a* [illegible] *jmenování všech druhů vín bílých a červených*, [illegible] *Bystřičané jmenují*, v Týd. r. 1818 obsažené). Kdy horlivý Slovák tento zemřel, není nám vědomo. [illegible]

Sace Frédéric, dr. fil., narozen 17. červ. 18[illegible] v Neufchatelu. R. 1844—45 préparateur-[illegible] lékárnické škole v Štrasburku, pak prof. lučby [illegible] akademii v Neufchatelu až do r. 1848, a pak lučebníkem v továrně H. H. Gros, Odiera a Romana ve Wesserlinku v Elsasku. Sepsal *Précis élémentaire de chimie agricole* (Paříž 1848), jednající o hospodářské lučbě, začež obdařen králem Pruským zlatou [illegible] další; pak překlad z franc. *Anleit. z. qualitat. chem. Analyse* atd. (Paříž 1847), a mn. j. pojednání v [illegible] *Annalech*.

Sacco [illegible], lékař ital., byl nejdříve lékařem v Chambery, později prvním lékařem ve [illegible] nemocnici, vrchním ředitelem a spolu lékařem [illegible] ního zdravotního úřadu v Miláně, kdež r. 1836 [illegible] Dobyl si velikých zásluh hlavně o vakcinaci. Sepsal: *Sull' uso de vajuolo vaccino* (v Miláně [illegible] podruhé vydáno Caparrottim v Neapoli 1802); *Memoria sulla vaccina* (v Miláně 1803); *Trattato di vaccinazione* (tamt. 1809 do němčiny přeložena Sprengelem v Lipsku 1812); *De vaccinationis necessitate* [illegible] *ordine rite instituendae* (v Miláně 1837).

Sacile, hrazené město s 5000 obyv. v někdejším Benátsku, v deleg. Videmské, kde 1809 arcikníže Jan Francouze porazil.

Sacrarium (v. hl. d.) slove též to v místě při kostele, kam věci posvěcené aneb jinak při obřadech užívané, nyní pak buď zkázou bezcenné aneb [illegible] vající, se ukrývají. Bývá to kamenná neb [illegible] dutina, vedoucí do základů kostela, jindy [illegible] vřená. Tam vlévá se přebylá svěcená voda, [illegible] rušení [illegible], voda z umytých [illegible] nich rouček a j. v.

Sagasta, don Praxedes Mateo, státník špan., nar. 21. list. 1827 v Torrecilla de Cameros, [illegible] studia na inženýrské škole Madridské [illegible]

ženýrem ve Valladolidu, pak v Zamoře, a měl značného podílu v stavbě severní dráhy špaň. Súčastniv se r. 1852 povstání provincie Zamorské zvolen jest jejím zástupcem v ústavodárných kortesích, a získal si brzy náruživou svou výmluvností přízeň lidu a liberálů, kterážto znamenitě jest zvýšena neohroženosti jeho osvědčenou v červenci r. 1856. Bojovalť v čele inženýrského praporu národní obrany s nevšední vytrvalostí, až konečně odpor ukázal se býti marným. Tu zachrániv se útěkem do Francie zůstal zde až do ohlášení amnestie. Byl pak profesorem na inženýrské škole Madridské a zároveň členem menšiny progresistů v kortesích, v nichž ostře dotíral na přívržence liberální unie. Velkého vlivu nabyl, když strana jeho po smrti C. Asensiově svěřila mu řízení listu *La Iberia;* tu články jeho měly ráz náruživosti a vůbec i jeho smýšlení pokračovalo stále směrem demokraticko-radikálnějším. Pro súčastnění se v pouličním boji dne 22. čna 1866 byl k smrti odsouzen, utekl však do Francie, a v Paříži jakož i v Londýně neunavně pracoval na přípravách k svrhnutí vlády bourbonské. Po povstání v Kadixu vešel s vítěznými povstalci do Madridu, stal se zde členem prozatímní vlády jakožto ministr nitra, a postavení toto uměl výborně vyušitkovati v tom směru, aby strana progresistů se sesílila a aby všecky kandidáty na trůn, Primovi nemilé, nemožnými učinil. Svým liberálním zásadám se však S. stále více odcizoval, a obmezuje svobody ústavou z r. 1869 zaručené veřejně se prohlásil, že základní tyto zákony každou vládu činí nemožnou. Jeho vyzývavému vystupování lze připsati původ republikánského povstání na podzim r. 1869, kteréž on krvavě udusil. Od té doby, kdy Prim působením hlavně Zorrillovým komory a veřejné mínění získal pro kandidaturu Amadea vévody z Aosty, stal se S. Zorrillovým nepřítelem, a že tento zůstal věren svému radikálnímu programu, tím spíše ustupoval do řady konservativců. Když Zorrillovi podařilo se r. 1871 zjednati novému králi sympatie i v rozhodně republikánských provinciích, pokazil S. opět vše, svrhnuv Zorrillu dvorními pletkami a rozštěpiv stranu progresistů. Při volbě předsedy kortesů dne 3. říj. 1871 zvítězil S. proti vládnímu kandidátu Riverovi, načež kabinet Zorrillův odstoupil a nový se utvořil pod předsednictvím Malcampa se strany S-tovy. Ten však vstoupil do nového kabinetu teprvé 20. pros. t. r. jakožto ministr nitra, v kterémžto úřadě setrval pouze pět měsíců, neboť král seznav záhubnou jeho ješitnost povolal k vládě opět Zorrillu. Při volbách srpnových r. 1872 nebyl S. do kortesů zvolen.

Sahánek Kliment Emanuel, učitel na dívčí škole v Příboře na Moravě, narozen 24. říj. 1827 v Němčicích u Kojetína. Studoval rok u piaristů v Kroměříži, a odbyv půlletní přípravní běh v Olomúci, vyučoval na rozličných místech, až byl r. 1857 ustanoven za učitele v Mírově, ale brzy na to na dívčí školu v Příboře přišel, kdež posud nejen ve škole výborně působí, ale zejména, jsa předsedou tamější učitelské jednoty „Komenský,“ vyvíjí velmi blahodárnou činnost, neméně i v občanské besedě tamější. Sepsal a r. 1865 vydal *Kytičku z jarých květů*, r. 1866 *Jaré květy*. Mimo to přispívá pilně do časopisův, zejména uveřejnil od něho Vitákův *Pěstoun* r. 1863 *Učitel a jeho milenka*, r. 1864 *Kamarádi;* mimo to ve všech 5 ročnících téhož časopisu uveřejněny jsou *Obrazy ze života školského.* Dále pilně dopisuje do Brněnských *Učitelských Listův*, *Školy a Života*, *Národní školy* (předchůdce nynějšího *Posla z Budče*). V kalendáři *Moravanu* uveřejnil r, 1860 povídku *Vesnický pastýř;* v almanachu *Zora* na rok 1861 *Slasti a strasti života učitelského;* ve Vitákově *Slavnostním almanachu učitelském* r. 1868 *Petr a Pavel.* Ük.

Sacher Václav Alois, dr. fil., nar. 31. kv. 1811 v Praze. Od r. 1836—38 byl adjunktem mathematiky a fysiky na Pražské universitě, pak až do r. 1851 prof. fysiky na filosof. fakultě v Tarnově v Haliči, a na to prof. fysiky na vyšším gymn. v Salcpurku. Vydal *zeměpisné, meteorologické a zeměmagn. stálé* (konstanty) *Tarnova* (1851 Tarnov) a *Die inducirten elektr. Ströme* (Salcp. 1855).

Sacher-Masoch, Leopold rytíř, duchaplný něm. románopisec, nar. se r. 1837 z otce Leopolda, jenž byl policejním ředitelem a dvorním radou ve Lvově, v Praze a konečně v Štýrském Hradci, kde posud na odpočinku žije. Matka jeho byla poslední potomkyní starého šlechtického rodu v sev. Uhrách, nazvaného Masoch, kteréž jméno otec Leopoldův k svému byl připojil. Mladý Leopold nabyl již záhy velmi pečlivého vychování v domě otcovském, v němž se shromažďovala duchaplná společnost rozličných spisovatelů i umělců, a na níž S. již v útlém věku podíl brával. Později oddal se studiím historickým, a již r. 1856 měl na právnické fakultě v Štýrském Hradci co mladý dr. filosofie přednášky o dějepisu. Leč již tehdáž upoutala veškerou mysl jeho činnost literární, a mnohé feuilletony a novely, uveřejňované v rozličných něm. časopisech, uváděly jméno jeho v širší známost. Další práce jeho jsou ponejvíce historické romány z novějších dějin, zvláště ruských a polských, z nichž dosud jsou nejznámější: *Aufstand in Gent unter Kaiser Karl V.; Ungarns Untergang und Maria von Oesterreich* (v Lipsku 1861); *Die geschiedene Frau; Vermächtniss Kains* a j. Koncem r. 1872 počal S.-M. uveřejňovati v Pražském časopise *Politik* svůj zajímavý historický román *Sklave und Gemahl*, z dějin ruských ku konci XVIII. stol. S.-M., jsa následkem dlouhého pobytu ve Lvově a v Praze seznámen dokonale se zvláštnostmi národa Slovanského, platí v románopisecké literatuře německé jaksi za duševního prostředkovatele živlu slovanského a germánského. Vůbec pak nesou na sobě spisy S-ovy ráz duchaplnosti a duševní svěžesti, a řadí idealistického původce svého mezi přední hlasatele pravé osvěty a humanity. Mimo to sepsal menší dílko *Galizische Geschichte 1846.*

Sachs Salomo, vládní stav. inšpektor v Berlíně, nar. 22. pros., † 1855 tamtéž. Sepsal: *Elementar-Unterricht in der reinen und angew. Mathem. usw.* (Berlín 1833—35); *Axenparallelismus*, pamětní spis o pravé poloze zemské a sluneční osy ve vesmíru (1844); *Ueber die Existenz des Luft- und Wasserdrucks* (1845), spis hlavně proti Driebergovi čelící; *Das Sonnensystem oder neue Theorie zum Bau der Welten* (1850); *Cylindrisches Ellipto-Tellurium* (1852), a mn. j. technicko-stavitelských pojednání. Sestavil ještě r. 1844 *diagonon*, stroj k znázornění sféricko-trigonom. kruhů a úhlů.

Sachse Jan David Vilém, lékař, nar. se v Aelzenu v Lüneburku (kdy?), byl od r. 1826 dvorním lékařem ve Zvěříně, později stal se lékařským radou a osobním lékařem velkovévody tamtéž, a roku 1837 byl dán na odpočinek. Sepsal: *Beobachtungen und Bemerkungen über die Kuhpocken* (v Berlíně a Štětíně 1802); *Das Wissenwürdigste über die häutige Bräune* (v Hanoveru 1810—12); *Beiträge zur genauern Kenntniss und Unterscheidung der Kehlkopf- und Luftröhrenschwindsuchten* (v Hanoveru 1821); *Medicinische Beobachtungen und Bemerkungen* (v Berlíně 1835—39). Vydal: *Lentius Beiträge zur ausübenden Arzneiwissenschaft* (v Lipsku 1838); *Wichmans Diagnostik* (v Hanoveru 1827—36).

Saidan Václav (v. hl. d.) † 31. bř. 1870.

Saigey *Jacques Frédéric*, franc. mathematik, nar. 17. led. 1797 v Montbéliardu, a vystudovav na škole normální v Paříži vstoupil r. 1825 do redakce vědecké části Ferussacova *Bulletin des sciences*, kdež se ve svém mathematickém a přírodovědeckém vzdělání valně zdokonalil. Čtyry léta později založil sám společně s M. Raspailem periodický sborník *Annales des sciences d'observation*, v němž uveřejnil větší část svých vědeckých prací, z nichž jsou vynikajícími: *Explication des phénomènes physiques et chimiques par les mouvements vibratoires de l'éther*; *Lois des phénomènes électriques et magnétiques* [illegible]; *Détermination de la figure de la terre par les oscillations du pendule* a j. Mimo to účastnil četně prací Pařížské akademie věd, v jejíž akta uveřejnil: *Lettre sur la chaleur de la terre* (Comptes rendus, 1836); *Observations sur les étoiles filantes* (tamtéž 1846 a 1849) a j. Vůbec proslul S. větší měrou jako popularisator [illegible] spisy, a vydal [illegible] *Éléments des sciences physiques et naturelles*, které již v přemnohých nákladech vyšly.

Saint-Aulaire [sentolér] Louis Beaupoil, hrabě, franc. diplomat, nar. 1778, † 12. list. 1854. Roku 1811 byl komorníkem u Napoleona I., r. 1819 prefektem departementu Marne a r. 1814 departementu horní Garonny, kterýžto úřadu se však později vzdal. R. 1831 byl jmenován od Ludvíka Filipa mimořádným vyslancem v Římě a 1833 pairem. Později byl vyslancem ve Vídni a od října 1840—1848 v Londýně; kde mu pak hnutím tato [illegible] byla odňata. Byl též literárně činným, nejméně proslul svým spisem *Histoire de la Fronde* r. 1822 vydaným.

Sainte-Beuve Charles Augustin (v. hl. d.) † 13. říj. 1869 v Paříži.

Saint-Cloud (v. hl. d.) má 5500 obyv. Za obléhání Paříže od Němců bombardovali obležení Pařížané 13. říj. 1870 [illegible] zámek S. C-ský v domnění, že jest tam sídlo něm. generálního štábu. Při tom lehl zámek popelem, a veliké množství převzácných uměleckých památek v zámku umístěných vzalo za své.

Saint-Quentin (v. hl. d.) má 32.690 obyv. Dne 19. led. 1871 byla zde bitva mezi Francouzi a Němci, v které generál Goeben porazil přední voj sev. franc. armády, vedené generálem Faidherbem.

Salazar d'Alvarina de Monte Albano, stará rodina šlechtická, v XVII. stol. ze Španěl do Čech přibylá a tam ještě v minulém století usedlá. — Jan S. d'Al. byl první, který se připomíná z rodu toho v Čechách; bylť jedním z kondotierů čili dobrodruhů válečných, kteří za začátku války třicetileté ze všech téměř koutů světa do Čech přicházeli, a vstoupivše tu buď do služby císařské neb stavovské s najatou soldateskou čili lépe řečeno sběří vojenskou lid na víru katolickou obraceli, a při tom zemi Českou pustošiti a obyvatele trýzniti a sužovati pomáhali, a jmenovaně, „za takové služby platné a hrdinské zachování" od komory cís. na místo peněz bohatých statky „rebellům" odňaté dostávali a za stavy české a moravské se přijímali. — Jan S. z M. Al. byl r. 1630 ritmistrem a r. 1639 nejvyšším (supremus equitum) jednoho cís. pluku jízdního, a nabyv způsobem výše vypsaným rozličných statků: Doubravice, Hrádku nad [illegible], Pocheř a j., přijat jest r. 1639 za obyvatele král. Českého. Z manželkou svou Johannou Františkou, dcerou [illegible] dobrodruha Balt. Marradasa, založil v chrámu sv. Barbory na Horách Kutných oltář ke cti P. Marie [illegible] a nadal jej sumou 3000 zl. r., na 106 mší zádušních, a zřídil tamtéž v kapli Salazarské hrobku rodinnou. Jan S. zemřel r. 1662, manželka jeho však teprv r. 1673, a pochována jest v bývalém klášteře Pohledském (*Frauenthal*). — Syn jejich Blažej Josef S. obdržel r. 1656 od císaře inkolát český, a přijal jej roku 1679 do stavu rytířského král. Čes.; týž byl v držení statku Malých Loňan, jejž r. 1680 prodal obci Kutnohorské, a přichází ještě r. 1679 na sněmu zemském. — R. 1675 seděl na dvorce [illegible] v Chrudimi a na dvorce poplužním ve Vlčkově Michal S. d'Al. Ke konci století XVII. drželi Antonín S. statek Pašinávse v Čáslavsku a Blažej Josef S. statky Slavětín a Řisuté v [illegible], které oba r. 1693 [illegible] prodali, a to Pašinávse Ant. Nigrinovi a Slavětín s Řisutou Janu K. [illegible]. — V minulém století připomíná se ještě Václav Jan S., který r. 1743 učinil [illegible], a jest posledním nám známým potomkem rodu [illegible] 1660 v Čechách. *Hr.*

Salavár, maď. *Szalavár*, v. s 1½ hod. od Ke[illegible] v Šaladské stolici. Pod návrším, na kterém [illegible] stojí, rozkládalo se druhdy pověstné město a hrad Mosburg (v. t.). *Sl.*

Saldanha Oliveira e Daun (v. hl. d.), vévoda, maršál a státník portugalský, pozdravil se z těžké nemoci, která jej na podzim r. 1861 [illegible] a k mylné zprávě o smrti jeho, jež i v hlav. d. uvedena, podnět dala, a bral vedle pokročilého stáří na veřejných záležitostech účastenství své [illegible] díla. V listop. 1862 šel co vyslanec do Říma, ale, když vyjednávání o smírné narovnání s papežskou stolicí bez výsledku uvázla, v pros. 1864 zase do Portugalska povolán. Od r. 1866 až do r. 1869 působil znovu co vyslanec u papežského dvora, [illegible] do vlasti se vrátiv proti předsedovi ministerstva vévodovi z Loulé intrikoval. Ačkoliv nové volby [illegible] druhé komory rozhodně ve prospěch ministerstva [illegible] padly, podařilo se S-ovi vojenskou revolucí krále vzdor protestu obou komor donutiti, že mu sestavení nového ministerstva svěřil. V novém ministerstvu zaujal S. po odročení komor předsednictví, [illegible] zároveň úřad ministra války a záležitostí zahraničných. Po té byly obě komory rozpuštěny a nové volby nařízeny. Že ale i tyto v neprospěch jeho vypadly, byl S. 30. srpna 1870 propuštěn a nové koaliční ministerstvo pod předsednictvím Sá da Bandeiry sestaveno.

Salle, Jan de la, zakladatel řádu školních bratří (*Frères des écoles chrétiennes*, v. Ignorantini), nar. v Remeši 1651 od rodičů vzácných a zámožných, kteří sami jeho co nábožně vychovali [illegible] bohabojnosti. Vyvoliv sobě stav duchovní obdržel již 1667 kanovnictví v Remeši, na kněžství však posvěcen teprv 1678. Brzo na to objevil se v Remeši jistý Niel, opatřen poručným listem od jedné příbuzné jeho, který zamýšlel založiti v Remeši školu pro chudé dítky. Na přímluvu S-ovu ujal se Niela farář od sv. Mauricia a přijal ho do svého domu, kde ihned školu svou otevřel. Ta v krátce tak hojně navštěvována, že jediný učitel nestačil, [illegible] neměl dostatečných prostředků, vydržovati jich [illegible] na vlastní útraty, an vyučování [illegible] bez platu. Tu S. umístil 1681 školu tuto ve svém vlastním domě a vydržoval učitele její na vlastní peníze. [illegible] měšťanské prohlašovalo se proti tomuto spolku, [illegible] když někteří neskromní učitelové [illegible] a muži obětovnějšími nahražení jsou, pomalu přijímali na se podobu obce klášterní. Tu S., [illegible] lou další zahořel pro toto podniknutí, opustil své kanovnictví, aby se tím beze vší překážky [illegible] mohl, vynaložil na ústav svůj i na jiné dobročinné skutky v krátkém čase celé své jmění (40—50,000 livrů), tak že konečně přinucen byl o výživu [illegible]

žebrati. Zatím se byl ústav jeho znamenitě rozšířil, a S-ova bezpříkladná obětavost docházela všeobecného uznání. R. 1684 navrhl pro svůj spolek zvláštní řeholi, a nový řád přijal název svrchu spomenutý. Při všem protivenství, s jakým se potkával, šířil se řád ten znamenitě a zakládal i v jiných městech filiálky, r. 1691 i v samé Paříži. Tam okolo 1700 založena jest od něho také první nedělní škola pro řemeslnické učedníky. R. 1705 rozšířil se řád až do Říma, kde též založil školu. Zatím ale v Paříži spikli se proti němu soukromí učitelové pod záminkou, že jim bezprávně újmu činí, a netoliko vymohli, že S. odsouzen jest od úřadů k peněžité pokutě, nýbrž popudili také luzu proti jeho ústavu, která vrazivši do nedělní školy všecko tam potloukla a zničila. Tak zanikla sice nedělní škola, ale nikoli řád, který vzdor všelikým překážkám vždy více a více se rozšiřoval. S. † 1719, nedočkav se potvrzení své řehole, kteréž se stalo teprvé 1724 od papeže Benedikta XIII., a zároveň od vlády franc. král. dekretem.

Salomon z Friedberku, rodina patricijská, jenž připomíná se v druhé polovici XVII. stol. v městech Pražských; času toho žil tam Václav Moric S., který byl předním písařem u soudu komorního, pak měštěnínem a konšelem Star. město Praž. Týž koupil r. 1662 od Vilíma Frid. Michny z Vacínova dům na Star. městě a r. 1663 vinici Mandelíku u Košíře od Jana Arnošta z Rotnperku, a r. 1670 statek Podbradec od Max. Lva Malovce; r. 1677 byl povýšen za falckraběte (comes palat.), a to pro své hrdinské zachování při obležení švédském. Zemřel r. 1708, jmenovav dědici svými syna Maria Josefa Václava z 2. manželství, pak potomky staršího syna z 1. manželky, který byl před 30 lety do světa zašel a více se nenavrátil. — Rodina tato kvete až podnes, a pošel z ní chvalně známý český spisovatel Emanuel S. z Friedberku (pseudon. Mirohorský). *Ra.*

Salutovati, z lat. *salutare*, pozdraviti S-vání jest pozdrav vojenský, záležející v pozdvihnutí pravé ruky k stínidlu čapky nebo čáky a v dotknutí se okraje stínidla špičkami prstů, kdykoliv nižší v důstojnosti vyššího potkává. Voják, potkávaje panovníka nebo úda rodiny mocnářovy, salutuje rukou a současně čelím se obrátí tam, kudy onen jde. — I válečné lodi, blížící se k válečnému přístavu nebo za slavnostních případnostech, salutují, t. j. střílejí na slepo z lodních děl určitý počet ran. *Čský.*

Samarkand (v. hl. d.), do nedávna druhé hlavní město chanátu Bucharského, nyní hlavní město ruského Sarjavšanského okresu, byl po úplné porážce vojska emira Bucharského 13. bř. 1868 i s tvrzí od Rusů zaujat a v něm posádka 800 mužů pod velením majora von Stempel zanechána. Generál Kaufmann, velitel vojska proti Buchaře, postupoval zatím za poraženým emirem. Osamotnění ruské posádky pohnulo obyvatele města ve spojení s některými zbytky vojska emirova, které na blízku stály, k útoku na ni. Ač se značnými ztrátami, odrazila posádka od 13. až do 19. čna trvající útoky šťastně, 20. pak objevivší se gen. Kaufmann další pokus překazil. Zatím přiměly nesmírné ztráty na lidech a spousta země hrdého emira k míru, následkem kteréhož město se značnými krajinami ruské državě připadlo. Krvavým bojem uvnitř utrpěl S. velmi, any některé části jeho úplně zničeny byly. V smutném tom stavu navštívil je ruský učenec Radlov. Ten popisuje ob šírně hlavní chrámy jeho, šťastnou náhodou od pohromy uchráněné; nejprvé Türbeti Timur, hrob Timur-Lenka, který jen značnou sumou, jíž na opravu jeho gen. Kaufmann povolil, od rozpadnutí zachován býti může; dále tři medresy, Sirurdar, Tille-Kari a Mirza-Uluk-Beg, prvé dvě z r. 1010 a 1020 p. Kr. pocházející. Všecky nalézají se ve středu města. Skvostnější nad ně jest od manželky Timurovy zbudovaná medresa i Chanym, která však z větší části pobořena jest. Tvrz v objemu několika verst plna jest úzkých spletených ulic, z jichž středu se zámek emira vypíná. V jednom dvoru téhož nalézá se památný Kök Tasch (modrý kámen), hladce otesaný to mramorový balvan modře žilkovaný, na nějž emirové při svém nastolení vstupovali. Mimo zmíněné medresy čítá S. množství menších mečet, v jejichžto stinné klenby se lid za horka utíká a k nimž ročně četné houfy poutníků z nejvzdálenějších končin střední Asie přicházejí.

Sambuga Josef Antonín, přítel J. M. Sailera, nar. se 1752 ve Welldorfu, blíže Heidelberku, a záhy ztratil rodiče. Dle přání matčina, aby knězem se stal, vydal se do Vlach, kde cíle svého dosáhnuv na kněžství byl r. 1774 vysvěcen a přijal v Komu duchovní správu německých nemocných ve špitále. Vrátiv se po roce do Německa pracoval v duchovní správě, až mu r. 1797 falckraběnka Porýnská vychování Bavorského prince korunního Ludvíka svěřila. Tomu lásku k vlasti a národu, k víře a církvi vštípiti, snažil se S. upřímně. Život, přílišným mrtvením z mládí zeslabený, skončil r. 1815. Přes velikou pravověrnost dovedl S. uchovati při sobě řídkou lidumilnost a přičinlivost, pro kteréž zamiloval jej Sailer. Psalť velmi mnoho: *Život sv. Vincence de Paula* (přeložil z franč., 1782); *Hájení bezženství při kněžích* (1782); *O nebezpečí filosofismu* pro náš věk (1805); *O základu a podstatě církve* (1809); *O potřebě obrácení a polepšení* (2 díly 1807); *Ďábel co dar novoroční, čili skoumání o víře v zlé duchy* (1810); *Kněz při oltáři* (vyšlo troje vydání, prvé 1815); *Modlicí kniha pro katolické křesťany* (1816) a mn. j. v. Sailer sepsal a vydal životopis jeho r. 1817.

Samodreža, ves v Kosovu poli nedaleko řeky Laba. V kostele, jehož ostatky dosud stojí, připravovalo se srbské vojsko cara Lazara k boji. Dle národního podání jest prý zde slavný junák Miloš Obilić pochován. *Sš.*

Samozmrzačení, viz Zmrzačení sebe sama.

Samšinský z Samšiny, česká rodina vládycká, psala se dle sídla Samšína na panství Velišském v Čechách, v jehož držení byla již za válek husitských; na začátku XVI. stol. držela však Kurovodice a j. statky. V tit. z r. 1534 čteme Adama a Petra S-ké; r. 1555 vložil Mikuláš S. z S. tvrz Kurovodice s přísl. znovu do desk, jak ji drahně let již držel. R. 1580 seděl Mikuláš S. (syn nebo potomek předešlého) na Hrádku (v Byd.), jejž roku 1590 prodal Janovi Bradskému z Labouně, a v tit. z r. 1589 připomíná se také Diviš S. z S. Na začátku XVII. stol. nedržela rodina ta více zboží zemského v Čechách, a mizí vůbec na to z paměti veřejných. *Ra.*

Sancta Sanctorum. 1) Ve Vulgatě tak slove ta část stánku a chrámu židovského, do kteréž vstoupiti nebylo lze nižádnému krom nejvyššího kněze, a to jen jednou v roce, a kdež postavena byla archa úmluvy s cheruby, na jichž středních křídlech věřili Židé, že trůní Hospodin. — 2) U katolíků slove tak *α*) chor čili prystěř, pro kněžstvo ohražené místo s velkým oltářem, někde také *sacrarium*, *sanctuarium*, *presbyterium* zvané; pak i *β*) *tabernakul* čili schránka dvířkami opatřená, v níž se skrývá nádobka (*pyxis*, ciboř, *ostensorium*) s nejsvětější svátostí. S. S. překládá se vůbec co *Svatyně svatých*.

Sander Antonín, nizozemský učenec, nar. se

v Antverpách, byl sekretářem kardinála de la Cueva a pak kanovníkem v Iperou, zemřel v Mallnes 1664. Sepsal: *Brabantia sacra et profana* (Antverp. 1659); *Chorographia sacra Brabantiae* (v Bruselu 1659); *Flandria illustrata* (v Kolíně n. Rýnem 1641); *Hagiologium Flandriae* (v Antverp. 1625); *De scriptoribus Flandriae* (tamt. 1624).

Sanders Daniel, znam. něm. lexikograf, nar. se 12. list. 1819 v Střelicích, navštěvoval gymnasium od r. 1833 v Střelici Nové a od 1839 universitu v Berlíně, kde se věnoval zejména studiím mathematickým, přírodovědeckým a filologickým. Od r. 1842 byl professorem v Staré Střelici, a žije tam od r. 1859 jako soukromník, zabývaje se výhradně pracemi lexikálními. Z té doby pocházejí jeho spisy: *Das Volksleben der Neugriechen* (v Mannheimu 1844). Později vydal *Wörterbuch der deutschen Sprache* (3 svaz., v Lipsku 1859—65), dílo svědčící o píli a obratnosti, ku kterémuž připojil ještě kratší *Handwörterbuch der deutschen Sprache* (tamtéž 1869); *Fremdwörterbuch* (tamtéž 2 sv. 1871); *Wörterbuch deutscher Synonymen* (v Hamb. 1871) a *Vergleichendes Wörterbuch der Hauptschwierigkeiten in der deutschen Sprache* (v Berl. 1872, 4. vyd.).

Sáně, něm. *die Schleife*, *Minenschleife*, *Mörserschleife*, lože nebo líha pro střelby hmoždířové. S. skládají se buď z jediného mohutného špalku dubového, nebo z 2—3 kusů, silnými pásy ve špalek spojených a železnými pruty ubezpečených. V špalku jest vystrouhána okrouhlá jáma, sloužící na lůžko hmoždířům, a čepovnice (*Schildzapfenpfanne*), jenž jest lůžkem čepům hmoždířovým. U nových hmoždířů konstrukce Vegovy jsou na dřevěných sáních připevněny plechové stěny po stranách s čepovnicemi. Na čepu u hmoždíře jest ručka, ukazující na obloukové stupnici úhel sklonu (elevace) hlavně. *Čský.*

San Marco, Bartolomeo di, viz: Baccio della Porta.

Sanson Louis Joseph, francouzský lékař, byl roku 1836 členem lékařské akademie, professorem chirurgie a prvním ranhojičem v nemocnici Hôtel-Dieu v Paříži. † 1841. Sepsal: *Des moyens de parvenir à la vessie par le rectum* (v Paříži 1817); *Nouveaux éléments de pathologie médico-chirurgicale* (tamtéž 1825); *De la réunion immédiate des plaies* (tamtéž 1834); *Des hémorrhagies traumatiques* (tamt. 1836); *Leçons sur les maladies des yeux* (tamtéž 1838); *Traité des hernies* (v Bruselu 1835).

Sanz del Rio Julian, výtečný špan. filosof, zástupce německé filosofie ve Španělích, nar. se 1814 v Torre-Arevalo v provincii Soria z rodičů nuzných. Filosofii a práva studoval v Cordově, Granadě a Madridě, a stal se záhy professorem filosofie na universitě Madridské. R. 1843 poslala jej vláda do Německa, aby tam studoval filosofii. Po návratu svém z Německa žil asi 10 léta v soukromí, a ujal se teprve na důkladné žádání vlády opět své učitelské stolice, kterouž zaujímal až do své smrti. † 19. lis. 1869 v Madridě, nepřiznávaje se k žádnému positivnímu náboženství, a byl první v Španělsku pohřben bez církevních obřadů. Co do filosofických zásad svých nebyl ani Platonikem, ani Aristotelikem, ani Hegelovcem neb Krausovcem, nýbrž více eklektikem s myšlénkou volnou, nedaje se poutati okovy žádného vyslovenějšího systému. S. má tu zásluhu, že učinil v Španělsku první počátek filosofování, a proto se považuje za otce filosofie španělské. Sepsal několik spisů důkladných, ač rozsahem menších, z nichž vyjímáme: *C. C. F. Krause, Sistema de la Filosofia metafisica. Primera parte: Analisis* (v Madr. 1860); *Lecciones sobre el sistema de la Filosofia* (tamt. 1868); *Descartes de España* (neúplné, v Madr. 1863); *Ideal de la Humanidad para la vida. Con introduccion y comentarios* (2. vydání v Madr. 1871).

Sapan v. Caesalpinia.

Sarabaïté, mniši egyptští, kteří ve IV. stol. společně po dvou i po třech žili, neznajíce žádných představených a živíce se prodáváním výrobků svých. Oblékali se v kůže, opásajíce se železnými pruty. Často se léčívali až do krve. Posléze nemajíce představených, množství poddaných nepořádků a nemravnosti natropili.

Sarajevska eparchija (biskupství) v Bosně zaujímá samčasky: Sarajevský, Travnický, Banjalucký a Bihačský. Má 5 klášterů, 270 far, 286 kostelů a 300.774 pravoslavných obyvatelů. *Sl.*

Sardou Victorien (v. hl. d.). Z novějších jeho dramat vynikají zejména *La patrie* a *Fernande*, kteréž obě přeloženy byvše do češtiny (první od Václava Mašínského, druhá od Bozděcha) též na českém jevišti se ujaly. Po válce francouzsko-německé nastrojila v Paříži mnoho hluku a zavdala příčinu k četným demonstracím S-ova satirická drama *Rabagas*, v němž persifluje básník horkokrevného politika Gambettu.

Sarrans Bernard, franc. publicista, nar. se 1795 ve Francii. R. 1820 odebral se do Anglie a přednášel v letech 1822—24 v král. Athenaeu v Londýně o všeobecné literatuře. R. 1827 vrátil se do Francie, a nedav se důmyslně publicistické pracoval do časopisu *Le Commerce* a do opposičního *Journal des électeurs*. Po revoluci roku 1830, v kteréž byl pobočníkem Lafayettovým, stal se redaktorem časopisu *La nouvelle Minerve* a uveřejňoval v něm četné články opposiční, pro kteréž rozličnými tresty byl stížen. R. 1848 byl zvolen do konstituanty za departement de l'Aude a hlasoval tam v otázkách principielních s levicí. Sepsal: *Upon the Spanish war and tyranny of Bourbons* (v Lond. 1821); *The American Monitor* (tamt. 1823, 2 sv.); *La Fayette et la révolution de 1830*; *Histoire des causes et des hommes de Juillet* (1832, 2 sv.); *Louis Philippe et la contre-révolution de 1830* (1834, 2 sv.); *De la décadence de l'Angleterre et des intérêts de la France* (1840); *Histoire de Bernadotte, Charles XIV. Jean, roi de Suède et de Norwège* (1845, 2 sv.) a j. Mimo to sepsal *Histoire de l'Empire français*; *Histoire politique et littéraire de La Fayette* a *Histoire de la liberté de la presse en Angleterre*, zdali a kdy tato díla tiskem vyšla, není nám známo.

Saska Lev František, spisov. český, nar. 16. dna 1832 v Libáni v Jičínsku, † 16. lis. 1870. Navštěvoval hlavní školy v Praze, gymnasium v Jičíně, vstoupiv pak na universitu Pražskou věnoval se nejprv mathematice, později filologii. V té době přispíval do něm. časopisu *Biene*. Odbyv předepsané zkoušky na řek. filos. dostal se za suplenta na gymn. Písecké, kdež mimo práce svého povolání přispíval do *Humor. listů*, tehdáž ještě nepolitických, a překládal četné povídky z polštiny; též psal do Obzoru. R. 1860 povolán na gymn. Klatovské. R. 1861 vydal nákladem svým *Platonovu Apologii Sokrata*, 1863 uveřejnil v Čas. Čes. mus. *Ukázky staročeského překladu Eutropia Erdäniecerského*, a r. 1864 vyšel v Grégrově *Bibliotéce klassiků řeckých a římských* jeho překlad *Obrany Sokrata*. Téhož roku pokusil se též — velmi zbytečně — o nový překlad Virgilovy *Aeneidy*, avšak přeložil toliko dvojí knihu. R. 1865 uveřejnil ve vědeckém časopise *Kr.* [illegible] *jednání o umění v Sofoklesovi*, 1867 vydal svým nákladem u Bellmanna v Praze *Mythologii Řeků a Římanů*, která za rok již dočkala se 2. vydání. Téhož roku vydal kommentované rozmluvy Platonovy (Obrana

Sokratovu a Kritonovu. V té době již silně skličovala jej choroba plicní, on však vzdor tomu ještě dokončil *Mythologii pro vyšší dívčí školy* a komentar Platonova *Protagory*, mimo to byl neunavně čihným v redakci *Šumavana*, a přičinil se též o založení průmyslové a vyšší dívčí školy v Klatovech, jejímž prvním ředitelem jmenován jest. S. † 16. bř. 1870, zůstaviv mezi jinými rukopisy také starořecký překlad *Libušina soudu.*

Sasko (v. hl. d.) království mělo 1. pros. 1871 2,556.244 obyvatelů, z nich 1,248.799 mužů a 1,307.445 žen, a bylo tudíž v S-ku r. 1871 na 1 □ m. 9404 duší. Železnic mělo S. r. 1872 150 mil a 56 telegrafických stanic. Rozpočet finanční vykazoval na rok 1873 státní i příjmy i vydaje na 18,752.919 tolarů. Státní dluh obnášel roku 1871 114,981.125 tolarů, z čehož připadá 75 milionů za stavby železnic. Saské vojsko jest od roku 1867 zcela dle pruského měřítka organisováno, a tvoří vesměs 12. sbor německé říšské armády. Sbor ten záleží z 9 pluků pěchoty (6 pluků řadové pěchoty, 1 pluku střelců a 2 praporů myslivců), dohromady se 16.142 mužů, dále ze 6 pluků jízdeckých (4434 mužů), 2 dělostřeleckých sborů (2782 mužů), a sboru pionérského (521 mužů). Veškerý počet vojska i důstojnictva obnáší v míru 43.396 a ve válce 81.300 mužů. Jako člen Německé říše má S. ve spolkové radě 4 hlasy, a volí do říšského sněmu 23 zástupců. — Ve válce proti Francii pomáhalo S. Prusku velmi vydatně, a sbor saský vítězil u Gravelotte, Beaumontu a Champigny.

Saupe Julius (v. hl. d.) † na začátku února 1871 v Geře.

Saxe Krištof, dějepisec, narozen 1714 v Eppendorfu u Kamenice v Sasku, byl roku 1752 professorem dějepisu v Utrechtu, kdež též zemřel 3. kv. 1806. Sepsal: *Onomasticon literarium sive nomenclator hist. crit. praestantissimorum omnis aetatis scriptorum* (Utrecht 1775—90, 7 dílů); *Onomastici literarii mantissa recentior* (tamt. 1804); *Onomastici literarii epitome* (tamtéž 1792); *Quaestiones literariae* (tamtéž 1807); *Tabulae genealogicae sive stemmata deorum, regum, principum etc.* (tamt. 1792); *Animadversiones historiae ad fastos Romanorum sacros* (tamt. 1786).

Scodino (ital. bez ohonu) říká se v obchodnictví o rybě, která se do prodeje rozesílá, když jí byl dříve uříznut ohon. Rozšířením pak pojmu užíváno toho výrazu též o rybách, rozesílaných nejen bez ohonů, ale i bez hlav, obyčejně v bečkách. *Dcha.*

Scouler John, angl. přírodopytec, narodil se 1799 v Glasgově. R. 1824 účastnil se výpravy na ostrovy Vancouverské a zabýval se od té doby pilně ethnografií severozápadní Ameriky. Po návratu svém byl jmenován professorem přírodních věd na universitě Andersonské, a zastával týž úřad několik let na to při král. společnosti v Dublině až do r. 1855. Nejznámější jeho ethnografický spis: *Observations on the indigenous tribes of the N. W. coast of America* vyšel tiskem v Journal of the R. Georg. Soc. of London (vol. XI. 1841), jiné spisy jeho jsou uveřejněny v *Zoological Journal* (vol. IV.) a v *L' Institut* (1847, 2 sv.). † v list. 1871 ve svém rodišti.

Sebastini Frant. Antonín, pilný a nemálo způsobilý malíř v oleji a na vápně, který, jak se podobá, pocházel z rodiny vlaské, za času císařové Marie Terezie však přebýval na Moravě v Prostějově a Příboře. Až podnes spatřují se práce jeho v rozličných chrámích moravských, na př. ve Chvalkovicích (v Hrad. kr.), obraz sv. Bartoloměje na hlavním oltáři v Chvatnově (tamtéž); 3 obrazy v kostele sv. Jakuba v Stařici (v Přerov. kr.); čtyry obrazy oltářní v Libhošti (tamtéž); obraz sv. Vavřince na hlav. oltáři v Ullersdorfě (v Olom.); 12 scén z umučení P. Krista na vápně; v Šternberce vymalován od něho na vápně celý vnitřek chrámu farního, v Semšicích jsou od něho vymalované 3 obrazy olt., v Lošicích hlavní obraz sv. Prokopa, taktéž v Dobromilicích a j. v. *Ra.*

Seberyny, Seeberiny **1)** Jan, superintendent ev. a. v., nar. 1. led. 1780 ve Velké Vsi na Oravě z rodičů sprostých, cvičil se v základech literních pod Michalem Šulekem ve škole domácí, později navštěvoval školu Istebenskou a r. 1792 Rožnavskou; r. 1792 přišel do Prešova, kde strávil čtyry léta, načež se odebral do Kežmarku, aby tam studoval filosofii a vycvičil se v jazyku německém; r. 1799 byl opět v Prešově a r. 1801—1803 v Prešpurku na studiích theologických. Odbyv r. 1803 tak zvanou zkoušku kandidátskou zanášel se soukromým vyučováním mládeže, načež v kv. 1804 odebral se na vysoké učení do Jeny, kde stráviv půl druhého léta slyšel přednášky přírodovědecké, filosofické a theologické, a jmenovitě navštěvoval bedlivě také přednášky pověstného leboslovce Galla. Vrátiv se dne 8. září 1805 do vlasti zanášel se dvě léta v Prešpurce soukromým vychováváním, načež se r. 1807 stal správcem duchovním v Nitranské Středě, byv 11. bř. t. r. skrze superintendenta Dan. Krudýho na kněžství ordinován. Ze Středy přešel r. 1811 do Kochanovic, kde se vysoce o to zasazoval, aby tam i v okolí zavedeno bylo očkování kravskými neštovicemi; r. 1819 jest povolán do Šťávnice, kdež byl zároveň seniorem a notářem okršlku tamního, a posléze 4. kv. 1834 po smrti superintendenta Adama Loviče zvolen jest za superintendenta evang. církví okolí Báňského, kterýžto vysoce důležitý a obtížný úřad spravoval s nejlepším účinkem až do r. 1851, byv dne 10. ún. t. r. po utišení tehdejších bouří politických c. k. nejv. správcem vojenským z úřadu toho propuštěn; † 10. ún. 1857. — S. byl muž všestranně vzdělaný a předkem jazyků klasických výborně znalý, při tom kněz příkladný, ve vyrovnání povinností úřadu svého nad jiné kněze evang. času toho horlivý, kazateľ výborný, pastýř duchovní o vzdělání svých osadníků jakož i zvelebení jich blaha materielního nemálo pečlivý, jehožto přičiněním bylo také obnoveno lyceum evang. v Šťávnici a nadáno novými fundacemi; při tom byl tolikéž jazyka a literatury domácí upřímně milovný a národnosti slovanské, jak proti přemrštěným Maďaronům tak i tehdejším domácím rozkolníkům obhájce zmužilý a vytrvalý, stoje jmenovitě za novotářství a odtržení se od jazyka biblického, na Slovensku v letech čtyřicátých působením Hurbana, Štúra a Hodži vzešlého, vedle Palkoviče, Josefiho a Kollára pevně k jednotě jazykové s Čechy a Moravany. Pro svou vzdělanost, ráznost, rozšafnost a pastýřskou horlivost požíval S. také doma i vně obecné vážnosti a důvěry, byl členem rozličných spolků učených a humanitních, a jmenovitě také spolku mineralogického a společnosti latinské v Jeně, a r. 1840 poctěn jest od tamní university hodností doktora theologie. — S. pokusil se tolikéž s dobrým účinkem na poli spisovatelském, vzdělav a vydav rozličné spisy v jazyku latinském a českém, totiž: *Oratio ad natalem diem Ser. Princ. Caroli Aug. ducis Saxoniae, Jenae 8. Sept. 1805 perorata* (*Schriften der mineral. Sozietät.* Jena 1806, II. Bd.); *De praecipuis capitibus primae educationis per paedagogos eorumque munere* (Posonii 1810); *J. F. Galli doctrina de cerebro, cranio et organis animi, historice exposita ex quaestionibus nonnullis illustrata* (Posonii 1811); *Pietatis monumentum, quod Ser. Duci Carolo Aug. Magno duci Saxoniae nuper renunciato nomine Hun-*

gyorum, olim academiae Jenensi adscriptorum, posuit (Posonii 1816); *Krátké vypsání výročního svátku třetí stoleté slavnosti Reformacie, kterak v církvích evangelických nitranských a trenčanských r. p. 1817 slavena byla* (v Prešpurce 1818); *První stoletní kázaní, které v neděli květnou l. P. 1818 při uvádění do slov. církve evang. B. Štiavnické držel* (v Štiavnici 1819); *Hlas otcy křest. s hrobu mladých lidí k pozůstalým židům* (tamt. 1827); *Třetí Jubileum Augšpurského vyznání. Kázaní v neděli III. trojiční 1830 držané* (tamt. 1831); *De principiis ... theologiae pastoralis evang., seu de officio pastoris evangelici ad idem exacto. Schola, quam mater epistolae encyclicae in auspiciis muneris sui ad fratres in Domino scripsit J. S.* (Schemnicii 1835); *Veliká církev, veliký povinnosti. Ohlášení řeč* (v Pešti 1837); *Řeč mluvená k lidem až po dnes. Náboženská řeč* (tamt. 1837); *Agenda Funebris t. j. pohřební práce* (v B. Bystřici 1838); *Corpus maxime memorabilium synodorum evang. A. C. in Hungaria* (Pesthini 1847). Dílo k právu a historii evangelické církve uherské vysoce důležité; *Vyučování konfirmandů* (vydal syn Gustav S. 1857). Mimo to složil S. také mnoho písní nábožných, kteréž vytištěny jsou v novém *Zpěvníku evangelickém* r. 1842 v Pešti vydaném, v jehož redigování měl taktéž platné účastenství. — 2) **Gustav Adolf S.**, evang. superintendent, a. v., starší syn předešl., nar. 2. čjj. 1816 v Kochanovcích v Trenčansku, kde otec jeho byl farářem. Vzdělav se v ústavě literním v B. Štiavnici a Prešpurku odešel na universitu do Jeny, kdež pobyl dvě léta. Navrátiv se do vlasti byl sekretářem u otce svého, tehdáž evang. superintendenta okolí Báňského, avšak nedlouho na to jmenován jest farářem v Kostolných Moravcích, církvi trojjazyčné a v církevních dějinách uherských svým původem husitským pověstné. R. 1853 povolán jest za faráře do církve slovenské Čabanské v jižních Uhřích, kteráž jest největší evangelická církev a. v. v Uhřích, skládajíc se z 25.000 Slováků. V obci této vyvinul S. neobyčejnou činnost k dobrému svých osadníků, rozmnoživ tu nižší školu, založiv na útraty obecní vyšší školu reální a zaraziv tam banku čili ústav úvěrní, aby tím vybavil lid obecný z rukou židovských a jiných lichvářů. Pro svou pastýřskou horlivost a rozšafnost jakož i uznávání theologickou vzdělanost a spůsobilost zvolen jest od seniorátu Bekešského za staršího díl seniora, a nedlouho na to od veškerého evang. šlechty v Uhřích velikou většinou (od 400 sborů mezi 532) za generálního sekretáře synody evangelické v Uhřích. Pošlése roku 1872 přes všeliké proti němu se strany maďaronské vznovené pletichy a spůsobené agitace neobyčejně zvolen jest za superintendenta okolí Báňského, na kterýž úřad dne 30. září 1872 v evang. chrámu a. v. v Pešti slavně jest instalován. — S. vydal *Vyučování konfirmandů*, spisek od otce jeho vzdělaný, od r. 1857 v 3 vydáních, pak *Čítanku pro slovenské školy* v 2 vydáních, a *Agendu ku potřebě církve evang. a. v. v Uhřích* (v Pešti 1870), za kterouž to důležitou a Slovákům evang. velice potřebnou knihu od evang. theol. fakulty ve Vídni r. 1871 jmenován jest čestným doktorem theologie. — 3) **Jan Michal S.**, prof. a superintendent evang., mladší bratr předešlého, narozen 16. čc. 1825 v Štiavnici, kde otec jeho byl času toho superintendentem. Skončiv studie gymnasijní v otčině své odebral se do Prešova a strávil tam (?) léta v studiích filos. a theol. Odbyv zkoušku kandidátskou u konsistoře okolí Báňského a Zátiského odešel r. 1845 na universitu do Jeny, kde pobyl půldruhého léta a obdržel druhou cenu za otázku od fakulty theol. vypsanou, a navštívil pak na půl léta také universitu Berlínskou. Vrátiv se na podzim r. 1847 do vlasti zastával nějaký čas místo sekretářské u svého otce, načež byl až do jara r. 1849 vychovatelem v domě pana Gozsdonyho v Pešti. Byv dne 22. [illegible] 1849 skrze otce svého ordinován na kněžství, povolán jest za faráře něm. do Nové Plesy v Uhřích a [illegible] nákladě r. 1853 přešel na faru trojjazyčnou v Kostolných Moravcích. Po smrti otce svého r. 185[illegible] stal se nástupcem jeho v správě duchovní v [illegible] a slov. církvi evangelické v Štiavnici. Zde [illegible] šel zvláště k vyzdvižení a zvelebení zdejšího evangelického gymnasia, vymoh potřebných k tomu prostředků peněžitých u spolku Gustava Adolfa. [illegible] 1859 jmenován jest radou při koordinované evang. konsistoři patentové. Za příčinou neustávajících [illegible] Maďaronů proti němu pletich a pikle vzdal se [illegible] koval správy v Štiavnici a odebral do Vídně, [illegible] tam r. 1861 znovu zřízený úřad evang. vojenského kazatele a správce duchovního, kterýžto úřad [illegible] bylo teprv organisovati, jakož i kostel, k evang. službám božím v bývalém klášteře benediktinském na Alserově vykázaný, znovu upravovati a zřizovati. Když v zimě 1863 tehdejší superintendent a professor na theol. ústavu a Vídně do Uher se odstěhoval, uloženo S-nu, aby prozatím vyučoval praktické theologii na ústavu tom, načež nejv. rozhodnutím [illegible] dne 23. list. t. r. jmenován jest řádným professorem předmětu nadepsaného, a dne 23. dub. 1869 [illegible] též vojenským superintendentem, kteréž úřady [illegible] podnes spravuje. S. vydal několik kázaní [illegible] německých a slovenských, a několik pojednání [illegible] deckých v Horňanského *Protestantische Jahrbücher*. O sobě vydal: *Reminiscenzen d. Protestantismus [illegible] Slovakenthum* (Pesten 1856); *Pseudoprotestantismus [illegible] sterreichischem Gebiete* (Wien 1865); *[illegible]* (v Vídni 1869). *Ks.*

Sebeuzmrzačení v. Zmrzačení sebe [illegible].

Secchi, pater Angelo, slavný italský astronom, nar. se 29. čce 1818 v Reggio v Emilii, vstoupil [illegible] do řádu jesuitského, vzdělal se v Collegio [illegible] Lauretano u Loreta a v Georgetown-College u Washingtonu na mathematiku a astronomii, byl na [illegible] nějaký čas professorem mathematiky a fysiky na Georgetown-College, vrátil se však opět do Italie a byl jmenován professorem fysiky na Collegio Romano v Římě. Když r. 1848 jesuité z koleje této vypuzeni byli, podnikl S. rozsáhlé cesty po Francii, Anglii a Americe, nastoupil po návratu svém do Říma opět svůj úřad a založil na náměstí před chrámem sv. Ignáce novou hvězdárnu, která se pod jeho správou stala hned jednou z prvních hvězdáren evropských. R. 1870 byl odeslán od papeže k mezinárodní komisi pro míry a váhy (*Commission internationale des mètres*) do Paříže. Literární jeho práce vztahují se z větší části na studia meteorologická, magnetická a na spektrální analyse světla slunečního a stálic. Mimo četná pojednání v *Memorie dell' Osservatorio dell' Università Gregoriana dell Collegio Romano* (3 sv., v Římě 1851—56) vydal samostatná díla: *Researches on electrical rheometry* (Washingt. 1850); *Quadro fisico del sistema solare secondo le più recenti osservazioni* (v Římě 1859). Hlavní jeho dílo *Le soleil* vyšlo v Paříži r. 1870 (autorisovaný něm. překlad od Schellena v Brunšvicku 1872), a vzbudilo [illegible] tehdejší válkou smutnou doba v celém učeném světa obdiv.

Secondlieutenant v. Premierlieutenant.

Seč, ve vojenství tolik co bitka, avšak spíše bitka taková, v níž buď výhradně buď většinou jezdectvo se potýká. Srv. Bitka, Bitva, Jezdectvo. *Čdy.*

Sedlecký z Dubu, rodina vládycká, jejíž kolébkou byla tvrz Dub v Táborsku, dle něhož se původně zvala. Rodina ta, nabyvši později jiných ještě zboží, rozdělila se na několik větví, píšíc se potomně dle statků těch. Jednou takovou větví byli S-ští z Dubu, píšíce se dle sídla Sedlce na Krumlovsku a užívajíce v erbu bílého dvojnásobného lilium (heraldického) v poli červeném, a nad helmem mužské ruky obrněné, držící v pěsti třtinu bílou. Na začátku XVI. stol. připomínají se Heřman, Jan, Ondřej a Petr S-ští z D., jež čteme také v tit. z r. 1534; r. 1536 přichází Heřman S. jako svědek v kšaftu Jiřího Vrše se Sedlna, a r. 1555 v tit. Jan ml. S. na Tačovicích. R. 1569 vložili Jan st. a Jan ml. S-ští z D. na Tačovicích dědictví své Tačovice, jak je po bratru a otci svém — Ondřejovi a Petrovi S-kém z D. — drželi, znovu do desk. V tituláři z r. 1589 přichází Jan S. z D. na Tačovicích. *Ra.*

Sedlecký z Drchlavy, rodina vládycká, připomínající se v první polovici XVI. stol., jmenovitě v tit. z r. 1534 čteme Hendricha S-ckého z D., který r. 1545 vložil dědictví své v Sedlci znova do desk. V tit. z r. 1589 přichází Vilím S. z D. a v Sedlci. Dalších zpráv o této rodině nemáme, aniž víme, zdaliž byla příbuzna se S-mi z Dubu. *Ra.*

Sedloňovský z Lovčic, staročeská vládycká rodina v severovýchodních Čechách usedlá; znám jest Tobiáš S. z L., který měl zboží v Náchodě, později však, asi okolo r. 1580, se svou manželkou Anežkou, ovdovělou Brodinskou, do Svidnice se odstěhoval. *Še.*

Seemann Berthold, cestovatel a botanik, nar. se 28 ún. 1825 v Hanoveru, studoval přírodní vědy v Gotinkách, odebral se pak do Anglie a stal se tam roku 1846 přírodozpytcem na vyměřovací lodi Herald. Na této lodi odebral se přes ostrov Madeiru a přes ostrovy Západoindické do Panamy, kterou procestoval, načež opět po lodi Herald plul r. 1848 kolem pobřeží Peru a Ekuadoru, kteréž země, jakož i západní Mexiko také navštívil. Beringovým průlivem konal tři výpravy do arktického moře, a sebral v krajinách severo-západní Ameriky mnohý přírodovědecký materiál. Výsledky vědecké těchto svých cest složil v díle: *Narrative of the voyage of H. M. S. Herald, 1845—51, under the command of Capt. Henry Kellett; being a circumnavigation of the globe and three cruises to the arctic regions in search of Sir John Franklin* (2 sv. v Lond. 1853; něm. vydání v Hanov. 1853, 2 vyd. 1858). R. 1852 upravil v Londýně veliké a skvostné vydání svých botanických zápisků s obrazy, vydával od r. 1853 botanický časopis *Bonplandia* a sepsal mimo to: *Popular history of the palms* (v Lond. 1856) a *The popular nomenclature of the American flora* (v Hanov. 1851). Příležitost k novým cestám se mu naskytla r. 1860, když jej britské ministerstvo kolonií vyzvalo společně s plukovníkem Smytheem na ostrovy Fidžiské, aby vyzkoumal, zdali by byly příhodnými pro založení na nich britských osad. Výzkumy své o tomto souostroví složil v *Correspondence relative to the Fiji Islands, presented to Parliament* (v Lond. 1861), a ve spisech: *Viti, an account of a government mission to the Vitian or Fijian Island 1860—61* (v Lond. 1862) a *Flora Vitiensis* (tamtéž 1862—71). Od r. 1864 dlel nejvíce v centrální Americe a procestoval Venezuelu a Nikaraguu, kde zakoupil pro jedno anglické družstvo zlaté a stříbrné doly Javaliské. Spisy jeho z této poslední doby jsou: *Dottings of the roadside* (v Lond. 1868) a *The history of the Isthmus of Panama* (v Panamě 1867). † 10 říj. 1871 u dolů Javaliských v Nikarague.

Segrais [segré], Jean Regnauld de, franc. básník, nar. v Caenu 22. srp. 1624, † tamtéž 25. bř. 1701. Vystudovav u jesuitů ve svém rodišti a nemaje chuti k stavu kněžskému, ku kterému byl ustanoven, oddal se spisovatelství, v kterém hned s počátku ódami, písněmi a jinými drobnými věcmi dobré jméno si získal. Potom sepsal tragédii *La mort d'Hippolyte* a román *Bérénice* (Pař. 1648 a 1651, 4 sv.). Byv uveden r. 1647 k princezně Montpensierové vstoupil co komorník a sekretář do její služby, a doprovázel ji později do jejího vyhnanství do Luxemburku. Navštěvuje od r. 1645 literární společnost, známou pod jménem „Hôtel de Rambouillet", získal si tam četných přátel z vyšších kruhů, a r. 1662 byl zvolen za člena akademie Francouzské. Odloučiv se 1671 od Montpensierové nalezl vlídného přijetí i nové přátele v domě paní Lafayettové, a vydal tou dobou půvabné romány *Zaïde* a *La princesse de Clèves*. R. 1676 navrátil se do svého rodiště, kde potom až do smrti žil, vystavěl tam také chrám Panny Marie a zřídil znovu tamější akademii. Z jeho ostatních spisů uvádíme: *Nouvelles françaises, ou les divertissements de la princesse Aurélie* (Pař. 1656, 2 sv.); *Poésies diverses* (t. 1658); *Le Tolédan, ou histoire romanesque de don Juan d'Autriche* (t. 1659, 5 sv.); *Segresiana, ou mélange d'histoire et de littérature* (Pař. 1722, 2 sv.); *Poésies* (v Caenu 1823). Mimo to přeložil veršem Virgiliovu *Aeneidu* (Pař. 1668—81, 2 sv.), a zvláště výtečně jeho *Eklogy* (t. 1712, 2 sv).

Seiler Ondřej, nejplodnější a posud nejlepší básník lužickosrbský, nar. 1 ún. 1804 v Słoné Boršći u Budyšína. Odbyv gymnasium v Budyšíně stud. od roku 1826 do 1829 bohosloví v Lipsku. Co horlivý člen srbského oddělení „lužického kazatelského spolku" založil tam s Krügerem rukopisní *Nowinu*, do níž mimo národní písně, přísloví, pověsti atd. své písně podával. Tam se poznal s Palackým, Kucharským i Milutinovićem, což nezůstalo bez vlivu na něj. R. 1832 stal se diakonem ve vesnici Klukši, 1835 povolán co pastor do Lazu v pruské Lužici, kdežto jakož i po celém Srbsku posud veliké cti požívá. Ačkoli S. již r. 1830 mluvnici (*Kurzgefasste Grammatik der serbenwendischen Sprache*, Budissin, Weller) a později některé písně vydal, začíná literární jeho činnost hlavně od r. 1842 vzbuzením srbského novinářství. Nejprvé přispíval do *Jutrnički* Jordanovy pod pseudonymem Boršćan, a po brzkém zaniknutí této založil sám beletristický týdenník *Tydźeńska Nowina*, který pak až do roku 1848 redigoval. Mimo to vydával od r. 1844—48 náboženský měsíčník *Missionske Powjesće*. Srbské besedy (*spěwanske zwjedźenje*) od r. 1845 slavené dostávaly větším dílem od S-a texty, kteréž pokaždé pod jménem *Wěnc* vyšly a Kocorem v nápěvy uvedeny byly; v *Časopisu Matice srbské* nacházejí se z těchto textů: *Nalěćo* a *Žně*. Od r. 1848 podával S. všelijaké básně i písně do *Časopisu Matice*, jako: *Bajki* (jichž 50 pro lid zvláště otisknuto r. 1855), *Hans Wučba*, *Wěnc hórskich spěwow*, *Zymske wobrazy*, *Powjesće ze serbskeho kraja a luda* atd. Rozličné jeho práce jsou umístěny v zpěvnících i po časopisech. S. byl též spolupracovníkem Pfulova *srbského slovníka*. Od založení Matice byl členem jejího výboru i čestným údem společnosti nauk v Zhořelci. S. † 15. říj. 1872 v Lazu. *Hor.*

Seissenegger Jakub, malíř a zeměměřič, narodil se na začátku XVI. stol., a vzdělav se důkladně v umění mathematickém a měřickém, i vycvičiv se při tom také v rejsování a malování, usadil se okolo r. 1525 ve Vídni a zanášel se s počátku měřictvím a stavitelstvím, a to s takovým účinkem, že byl nadán erbem a jmenován geometrem dvorským. Vedle

malířství jal se S. však taktéž obírati se illuminováním a malováním štítů, erbů, korouhví a později také podobizen, i dá se vším tím takovou spůsobilost na jevo, že jej král Ferdinand I. jmenoval svým dvorským malířem, svěřiv mu zároveň vyučování synů a dcer svých v kreslení a dávaje zhotoviti od něho rozličné práce malířské, jmenovitě podobizny osoby své, jakož i královny Anny a dítek svých arciknížat a arcikněžen, dětí svých, a illuminovati knihy modliteb, spolků a t. p. V síni klenotnice a knihovnách chovají se prý až podnes rozličná díla Sixtova. Svorným nadáním a illuminováním, svědčící o jeho neobyčejné spůsobilosti malířské. Pro takové služby platné a zásluhy umělecké požíval S. nemalé přízně a vážnosti dvoru královského a arciknížecího, pročež také král Ferdinand I. majestátem daným ve Vídni dne 16. říj. 1555 povýšil jej do stavu šlechtického a rozmnožil předešlý erb jeho takto, užívaje štítu rozdělenému, v jehož pravé horní a levé dolní čtvrti modré vidáti jest v kruhu geometrickém tři zlatých čtverhranů na spůsob trojhranu špicemi k sobě postavených, v dvou ostatních čtvrtích pak ptáka ... , v levé tlapě hada držícího, a nad štítem s helmu korunovaného orel celý vynikající. S. žil ve Vídni ještě r. 1564, a zemřel nedlouho na to, jak se podobá, bez dědiců mužských. — R. 1585 povolil císař Rudolf II., aby výše vypsaný erb a titul S-ův přenesen byl na jeho příbuzného Jana ml. Brama, syna Jana Brama, souseda Turnovského, načež se on nazýval Jan Bram S. z Turnovic. Tolikéž musí chyrvatali král. Čes. připomíná se r. 1615 Jiří S. z T., který držel grunty nějaké blíže Brandejsa n. L. *Ra.*

Sejář, viz Rozsev.

Sekáček, něm. *Faschinenmesser*, *Plänkermesser*, druh ruční sečné pobočné zbraně, jíž ve mnohých vojskách, jmenovitě v Rakousku, některé oddíly, jako zákopnictvo, hradebnictvo, část dělostřelectva, vozatajstvo, jednotlivé šarže pěchoty, myslivcův a zdravotnictva jsou ozbrojeny. Visí v levém boku na řemenném opasu kolem těla přeskou připevněném; jeho čepel jest po jedné straně podél vydutá, 12 palců dlouhá, 2 palce široká, majíc na hřbetě zoubky [illegible]. S. náleží v hustě sečí k zbraním nejpádnějším a nejváhalnějším; mimo boj se ho na mnohé ruční zákroky k zhotovování fašinek, ku kácení stromů, osekávání větví a jinak užívá. *Čnk.*

z Sekyřic psala se stará rodina vládycká, která již na začátku XV. stol. byla v Bydžovsku v Čechách usedlá, když jmenovitě r. 1442 prodal Diviš z S. grunty nějaké v Ruských [illegible] Mikuláši. V druhé polovici století toho přichází Jan Odřead z S., který r. 1472 s povolením krále Vladislava II. 10 kop gr. platu na statku v [illegible] (v Bydž.) prodal klášteru Zderazskému na Novém městě Praž. Času toho náležela jedna větev rodu tohoto statku Zdechovi (v Chrud.), odkudž se psala Zdechovští z S., kdežto starší větev nazývala se Sekyřští z S. — Přichází taktéž Jan Zdechovský z S. na Zdechovicích, který také držel tvrz Semín na Labi u Přelouče, jižto obdržel po Anně dceři Jana Kapouna z Smiřic (? své manželce), a již prodal r. 1497 Vilémovi z Pernštejna. Že neměl synů, odkázal r. 1500 statek Zdechovice, Chvalovice, Podol, Spytice dcerám svým Anně a Mandaleně, pak strýci Petrovi Sekyřskému z S. S dědici těchto prodala Anna r. 1502 veškeré právo své k statku Zdechovskému sestře své Mandaleně a strýci Petrovi Sekyřskému, po nichž se dostalo pánům Trčkům již v první čtvrti století XVI., tak že se podobá, že rodina ta již v prvních letech toho po meči vymřela. *Ra.*

Sekomu, sejáč, něm. *Hainbuchen*, v umění šermířském užívaná sečná zbraň, poněkud rovnější než obyčejná šavle, k tomu i seku zvláště přizpůsobená. S-em ve smyslu přeneseném nazýváme též švarného odhodlaného vojína — vysloužence, jehož martiální vzezření už na první pohled zkušeného válečníka prozrazuje, něm. *alter Haudegen.* *Čnk.*

Selečky ze Smojna; viz ze Smojna v hl. díle.

Selnický z Citova, rodina vládycká, jež držela ještě na začátku XVI. stol. rodinné sídlo Citov a nosila v erbu: lvici červenou od levé k pravé straně s předními nohama roztaženýma jako k skoku vzhůru postavenou v poli modrém, a nad helmem polovici těla lvice. V první čtvrti XVI. stol. seděli Hendrich S. na Byšicích a Albrecht S. na Citově, jež čteme také v Ht. z r. 1534. Hendrich S. zůstavil syny Petra a Jiřího S. [illegible], kteří r. 1546 ... statek Byšice znovu do desk. R. 1564 prodali Hendrich a Jan bratří S-ští na Byšicích statek Lobovice (v. Rak.) Václavovi Pětipeskému z Chýš, z nichž však Jan nedlouho na to zemřel bezdětek, tak že v Ht. z r. 1589 připomíná se již toliko Hendrich S. na Byšicích. Že však i tento zemřel dědiců přirozených a byl vůbec poslední potomek rodu svého, přijal pro zachování nadepsaného erbu a titule přítele svého Jakuba Reisenmüllera, jinak Lilienmüllera, k erbu a titulu tomu, kteréž přijetí císař Rudolf II. majestátem daným na hr. Praž. dne 16. říj. 1593 potvrdil, načež se Jakub Reisenmüller psal vál z Citova a užíval erbu výše vypsaného. *Ra.*

Semilský ze Semil, stará vládycká rodina česká, z níž zvláště připomíná se od r. 1565 ... Adam S. ze S., který r. 1568 v Náchodě od Jana Jelínka z Roldina koupil dům, a 1570 úřad na Kladském přednášel za 320 kop m. R. 1571 byl Adam S. ze S. úředníkem na Náchodě. *Ra.*

Semín ze Semína, starožitná rodina vládycká, která se psala dle sídla Semína na Turnovsko ležícího. Za času krále Vladislava II. žil Michal z Sem., který byl, jak se podobá, v službě pánů Svojanovských z Boskovic, a přichází také r. 1502 jako svědek v listu Jindřicha Svojanovského z Boskovic. Michal tento držel s bratrem Janem z Semína statek Semín, Pařezek, Hrdoňovice, Lovčí (v Turnovsku), a zůstavil syny: Hendrycha, Jiříka, Michala a Mikuláše. Ti se rozdělili r. 1536 s nastrýcem svým Janem z Sem. o dědictví rodinné, vzavše sobě Pařezek, Hrdoňovice a Lovčí, pak 400 kop gr. č., zůstavivše sídlo Semín strýci Janovi. V Ht. z r. 1534 čteme bratry tyto jakož i strýce jich Jana na Semíně. R. 1542 přiznal se nedospělý Hendrich S., že prodal ještě před obecním čase statek svůj Pařezek a Lovčí Václavovi Šmolcovi a vložil statek ten znovu do desk k ruce jeho; taktéž vložil r. 1544 Jan S. statek svůj Semín, jak jej po předcích držel, znovu do desk, a r. 1555 vložili Petr Adam a Hendrich bratří S-ové dědictví své v Semíně s příslušenstvím znovu do desk a prodali je ihned na to p. Hendrichovi Smiřickému. R. 1562 koupil Petr S. z S. od Adama a Hendrycha bratří svých ves jejich Hrdoňovice. V Ht. z r. 1589 čteme Adama S-a na Lhotě (Semilsku), a r. 1600 připomíná se Hendrich S., který kšaftem svým věnoval syny své Adama a Viléma ... , avšak neznáme o bratřích těchto zprávy již žádné, tak že se podobá, že rodina tato — tak jako mnoho jiných rodin českých — zanikla v první polovici XVII. stol. *Ra.*

Semper 1) Gottfried (v. hl. d.) byl povolán r. 1871 do Vídně, aby se tam ujal stavby musea a císařského hradu, taktéž mu byly svěřeny stavby

požárem zašlých divadel v Drážďanech a Darmštadtě. S. přidržuje se při svých pracích zásad staré antiky, které však nenápodobuje otrocky, nýbrž s novými útvary jiných slohů v harmonický celek spřádá. Syn jeho — 2) Hans S., nar. se 1845 v Drážďanech, studoval práva a archaeologii v Berlíně a v Mnichově, a stal se 1866 vychovatelem v domě hraběte Castiglione, privátního sekretáře krále Italského. Po smrti Castiglionově opustil své vychovatelské místo, a oddav se výhradně studiím umělecko-historickým sepsal a vydal: *Uebersicht der Geschichte der toscanischen Sculptur bis gegen das Ende des XIV. Jahrh.* (v Curichu 1869) a monografii *Donatello, seine Zeit und seine Schule* (Sv. I. *Die Vorläufer Donatello's* v Lips. 1870). Od list. 1871 žije S. v Římě, kde jest na král. technickém ústavu profesorem německého jazyka. — 3) Karel S., proslulý přírodozpytec a cestovatel, bratrovec Gottfriedův, nar. se 6. čce 1832 v Altoně, navštěvoval až do r. 1848 gymnasium svého rodiště a vstoupil na to do námoř. kadetní školy v Kielu, již opustil r. 1850, aby se účastnil války proti Dánsku. Od r. 1851 až 1854 navštěvoval techniku v Hannoveru a na to universitu ve Vircpurku, kde se oddal výhradně studiím o zoologii. Byv r. 1856 promován na doktora filosofie podnikl za účelem dalšího sebe vzdělání cestu do Dánska, Francie, Španělska, Belgie a Holandska, a odplul r. 1858 do Singaporu. V letech 1858—64 sjezdil velkou část ostrovů Filipinských a nastoupil r. 1865 přes Čínu, Cejlon a Suez zpáteční cestu do Evropy. R. 1866 habilitoval se ve Vircpurku za docenta zoologie a srovnavací anatomie, a byl r. 1868 jmenován řádným profesorem těchto věd; taktéž se tam stal r. 1872 ředitelem nově založeného zoologicko-anatomického institutu. Mimo četné statě v rozličných vědeckých časopisech uveřejnil S. následující větší díla: *Entwickelungsgeschichte der Ampullaria polita Deshayes nebst Mittheilungen über Entwickelungsgeschichte einigen andern Gastropoden aus den Tropen* (v Utrechtu 1862); *Reisen im Archipel der Philippinen* (Sv. I. *Holothurien*, v Lips. 1867—1869; sv. II. *Malacologische Untersuchungen*, ve Wiesbad. 1870—72; sv. III. *Landmollusken* v Lips. 1872); *Die Philippinen und ihre Bewohner* (ve Vircpurku 1869) a *Die Palau-Inseln im Stillen Ocean* (v Lips. 1873).

Sendražský z Sendražic, jedna z nejstarších rodin českých, ježto se připomíná již ve XIV. stol. Užívala prvotně v erbu krkavce, prsten zlatý v zobáku držícího, v poli zlatém, a nad helmem téhož krkavce, a psala se dle tvrze Sendražic v Hradecku, jižto držela ještě na začátku XVI. stol. Co se povídá o příjetí rodiny této z Charvát nebo z Polska do Čech a o jejím příbuzenství s rodinami Korvinů, Sokolovských a j., jest pouhá smyšlénka pozdějších genealogů domácích i německých. V Čechách přichází rodina ta za času krále Václava IV., kdež mimo jiné čteme Jiřího a Petra panoše z Sen. mezi kolatory a dobrodinci kostelů v okolí Hradeckém. V bězích válečných a náboženských, jichžto jevištěm v XV. století byla země Česká, mívali S-ští nesřídka platné účastenství. R. 1483 připomíná se Čeněk z Sen., který byl odpověděl Pražanům a činil jim škody nemalé; byv pak od nich chycen, odsouzen jest pro loupeže své k šibenici; že však jej panna Markéta z Lomnice vyžádala sobě za muže, puštěn jest na svobodu. V druhé polovici XV. stol. přichází tolikéž Čeněk z Sen., snad potomek předešlého, v listech a jednáních rozličných. Ku konci téhož století připomínají se Jan st. a Jan ml., pak Mikuláš, strýcové a bratří S-ští z Sen., z nichž Jan st. seděl tehdáž na Sendražicích, Jan ml. a Matiáš však drželi tvrz Městec, Jesenici, Damykov, Rychnov, Vrchovinu, Slavětín a j. Na začátku XVI. stol. byl Beneš st. S. v držení tvrze Sendražic, jižto s příslušenstvím r. 1512 prodal Mikulášovi Trčkovi z Lípy; téhož času rozdělili se výše jmenovaní bratří Jan ml. a Mikuláš S. o dědictví nadepsané, načež roku 1528 Jan ml. svou polovici zboží toho prodal p. Vojtěchovi z Pernšteina na Pardubicích, a r. 1545 vložil ji Beneš S., syn Janův, k ruce p. Vojtěcha znovu do desk. — V tit. z roku 1534 čteme Mikuláše S. z Sen., kterýž r. 1545 svou polovici statků nadepsaných tolikéž prodal p. Vojtěchovi z Pernšteina. Okolo r. 1550 držel Václav S. z Sen. dvůr šosovní při m. Chrudími, jejž r. 1552 prodal Zdeňkovi z Rybenska. R. 1572—1582 připomíná se v knihách Chrudimských paní Elišběta z Sen., jenž s manželem svým Samuelem Nekolovským z S. držela tam grunty šosovní. V tit. z r. 1589 přichází Jindřich S. v Pohoří a Čeněk S. z Sen. R. 1622 a 24 připomíná se Bohuslav S. z Sen., jakožto komisař při lidu vojenském, r. 1640—1644 Jan Sigmund S. z Sen. a na Čermné, jemuž i Červ. Kostelec patřil, a roku 1650—58 Adam Bohuslav S. ze Sen., jenž roku 1653 dne 26. května dvůr svůj řečený „Tvrdiště" v Něm. Čermé se vším prodal Jindřichovi z Bubna při městě Hradci nad Labem za 2500 zl. rýn. Na to nedržela rodina ta v Čechách více zboží pozemského, ačkoliv prý někteří členové její žili tam ještě okolo r. 1720. — Za to však kvetli a drželi hojná zboží zemská S-ští času toho v knížetstvích slezských, kam se byli na začátku XVII. stol. vystěhovali. První, který se z rodiny této v Slezsku času toho připomíná, jest Bohuslav S., který s manželkou svou N. Abšacovou splodil syna Adama Bohuslava S-kého. Tento držel statek Dlouhou Bělu a Weigelsdorf v knížectví Svidnickém, a zemřev roku 1695 zůstavil z manželky své Barbory z Getthornu syny Jana Bedřicha a Bohumila Ferd. Onen byl ženat s Juliánou hraběnkou z Haugviců, byl zemským starostou knížectví Svidnického a pánem na Dlouhém Seifersdorfě, Švcisinku, Přednovicích, Malých Knihnicích a Pantenově. Bohumil Ferd. S. měl za manželku hraběnku z Barkhausenu a držel Dlouhou Bělu. Bratří tito obdrželi toho při cís. Leopoldovi I., že — hledíc k starožitnosti rodu jejich — majestátem, daným ve Vídni dne 11. ún. 1697, povýšil je do stavu panského v zemích koruny České a potvrdil jich erb přirozený. — Jan Bedřich sv. p. S. splodil syna Jana Ferd., který se oženil s Eleonorou paní z Henkel-Gutwohlen, a byl povýšen od krále Bedřicha II. dne 6. list. 1741 do stavu hrabského král. Prus. s polepšením erbu dosavádního, jakož i nabyl (r. 1765) hodnosti dědičného maršálka knížetství Slezského. Zemřev r. 1775 měl za nástupce syna Fridricha Vilíma Ferd. hr. S-kého, který s povolením král. zřídil r. 1778 majorát Dlouhobělský, v němž následoval syn jeho Adam Karel Bohumil S. (r. 1774); tento oženil se s Filipinou hrab. Pükler-Tannhausen, s níž zplodil syna Adama Karla. — Ježto byla druhá větev S-ská (po Bohumilovi Ferd.) času toho vymřela, spojil Adam Karel hr. S. statky její s majorátem svým a obdržel toho (1827), že jedenkaždý držitel majorátu toho má hlas kolektivní v rytířstvu na zemském sněmu slezském. Dědicem jeho († 1841) byl nadepsaný Adam Karel hr. S. (kr. 1808), kr. komoří, děd. maršálek knížetství Slezského, od r. 1854 děd. člen panské sněmovny pruské, držitel majorátu Dlouhobělského, pán na Borové, Petříkově, Šönfeldu, Göppersdorfě a j.; týž pojal za manželku Luisu Eleonoru hr. Kalkreuterovu, která mu porodila syna Jana Adama Bohuslava (1843) a dceru

Luisa Eleonora (r. 1895). Adam Karel hr. S. zemřel 10. ledna 1863, zůstaviv výše jmenovaného syna a dceru jako jediné dědice a potomky rodu toho. Jan Adam Bohuslav hr. S. jest kr. komoří, držitel majorátu Dlouhohlubského, pak statků: Seifersdorfu, Lauterbachu, Pantenova, Velkálhoty, Harbova, Slossendorfu a Bertoldsdorfu, a děd. maršálkem knížectví Slezského. Sestra jeho Anežka Luisa Eleonora, paní na Petříkově, Schönfeldu a Něm. Landeck, jest provdaná za Fridr. Marlow z Seidlitzu, k. prus. setníka. (Viz *Goth. Geneal. Kal. d. Grafenhäuser* r. 1871.) *Rn.*

Senestrey, Ignác von, doktor theologie, biskup řezenský, nar. se r. 1818 v Hořejší Falci, studoval v Bamberku a v jesuitské koleji v Římě bohosloví, byl 1842 na kněze posvěcen a již r. 1858 jmenován biskupem řezenským a apoštolským nunciem, též mu byla udělena hodnost římského patricia a trůnního preláta římské stolice. V úřadě biskupském vyznamenal se co urputný obhájce jesuitismu, a byl po celou dobu ministerstva Hohenloheova jedním z náčelníků opposice bavorské, čelící proti všem svobodomyslnějším institucím státním. Na koncilu Vatikánském byl jedním z nejhorlivějších přívrženců jesuitské majority, a podepsal petici k papeži o prohlášení dogmatu neomylnosti. Boj svůj proti Döllingrovi zahájil vášnivým osobním napadnutím tohoto a odvolal všecky do jeho diécese příslušné bohoslovce z university Mnichovské.

Senje, ves v kníž. Srbském, okr. Paraćinském kr. Čuprijského, s 854 obyv. a smírčím soudem. Znamenitý klášter Ravanica nalézá se odtud jen ½ hod. vzdálen. Od S-je 2 hod. vzdáleno jest místo nazvané Avaula, kde se ohromné ložisko kamenného uhlí nalézá. R. 1854 dala zde vláda srbská pro potřebu dělolijny Kragujevacké uhlí dobývati ročně okolo 20,000 centů. Práce zde trvala až do r. 1859, napotom byla zastavena, neboť se našlo uhlí blíže Kragujevce. Ložisko uhelné má mocnost 9—11° a táhne se směrem ku klášteru Manasiji v délce 4 mil. Nyní ustoupila vláda srbská tyto doly „První srbské bance,“ a až jednou srbská železnice provedena bude, stanou se tyto doly zdrojem velikého bohatství pro okolní krajinu. *Sl.*

Senney Pavel, svob. pán, uherský státník, nar. se r. 1822 v Zemplínské župě a stal se po skončení studií právnických notářem této župy; později byl jmenován sekretářem v uher. místodržitelství a na to presidiálním sekretářem uher. dvorské kanceláře. R. 1846 zastupoval na sněmu okres Bodrog-Kereszturský a náležel tam k straně legitimistů. Po r. 1848 uchýlil se do soukromí, a vstoupil do života veřejného teprv zase po vydání Říjnového diplomu r. 1860, byv jmenován místopředsedou uher. rady místodržitelské. Od té doby blížil se čím dále tím více k zásadám Deákovým, a konal vespolek s dvorním kancléřem Majláthem při vyrovnávacích poradách r. 1867 vlasti výborné služby. Na to se uchýlil opět do života soukromého a objevil se jen málo kdy v sněmovně panské, kde platil za vůdce konservativní uherské šlechty. R. 1872 byl zvolen i do sněmovny poslanecké, a rozvinul tam 7. říj. v obšírné řeči svůj program politický, v němž se přiznal sice k zásadám strany Deákovy, zároveň však vytknul, že u věcech týkajících se vnitřní správy samé chce zůstati konservativním a že jest stejně vzdálen jak reakce tak i revoluce; zejména se prohlásil též proti destruktivním snahám krajní levice. Řečí touto naděláno v listech uherských i předlitavských mnoho hluku, a očekávalo se, že se kolem S-e nová politická strana v Uhrách skupí, až dosud však se nestalo v tom směru ničeho.

Serajevo v. Sarajevo.

Serpentinella, něm. *Scharfetindlein*, nazývala se v XVI. a XVII. století hrubá střelba s malým kalibrem, vážíc jen asi 200 lib. a metajíc koule menší než jednolibrky. *Čdy.*

Serrano y Dominguez Francisco (v. díl 6.), vévoda de la Torre, špaň. maršál, vrátil se jsa již r. 1862 z Kuby zpět a byl až do bř. 1863 správcem věcí zahraničných. Když r. 1865 O'Donnell znovu k veslu vlády povolán byl, přistoupil se S. k jeho programu a stal se předsedou senátu. Po pádu a po záhubě smrti O'Donnellově (1867) byl považován S. za vůdce liberálních unionistů, a byl se taktéž s jinými generály 7. čce 1868, pokusiv se marně o pozdvižení vévody z Montpensieru na trůn, vypovězen na ostrovy Kanárské. Krátce na to však sesílila se strana protidynastická i přibráním demokratů do svého lůna. S. byl se svými přívrženci 15. září tajně z Kanárských ostrovů do Kadixu převezen a vydal odtud 19. září svou proklamaci, kterouž počala revoluce proti Isabele. Dne 3. říj. vešel S. s vítězným svým vojskem do Madridu, a revoluční junta svěřila mu sestavení provisorního ministerstva, v kterémž měl až do sejití se konstituujících kortesů vládnouti. Konstituantu zahájil S. již 11. ún. 1869, a 25. února byla mu od ní svěřena vrchní výkonná moc a sestavení nového kabinetu. S., obávaje se Primových plánů, ponechal si bývalé ministry (Prim měl ministerstvo války). Prim, chtěje se vlivu S-ova zbaviti, dal jej povýšiti 18. čna na regenta, v kterémžto svém skvělém ale nečinném postavení mu bylo setrvati až do příchodu krále Amadea, jemuž 2. led. 1871 vládu odevzdal, byv ež téhož jmenován předsedou ministerstva. Po nastoupení radikálního ministerstva Zorillova (v čci 1871) byl S. dvořanem a oblíbeným společníkem královým, až se mu opět společně se Sagastou podařilo svrhnouti v říj. Zorillu. Na jaře 1872 potlačil S. vzpouru Karlistů v Navaře a v provinciích Baskických, načež vstoupil 4. čna jako ministr války a zároveň předseda ministerstva opět v čelo vlády, leč již za několik dní vzdal se zase tohoto úřadu, poněvadž se král Amadeus zdráhal suspendovati na čas ústavní garancie, a na jeho místo dosadil opět radikálního Zorillu (14. čna).

Service (franc.) slove ve vojenství souhrn veškerých potřeb, jichž se vojínovi při jeho bytování v kasárně nebo v ležení v poli mimo žold, chléb, oděv a výstroj dostává, totiž dříví a uhlí k vaření menáže, topivo, svítivo a sláma k ležení. Taktéž se nazývá topivo a svítivo, do vojenských kanceláří a strážnic vůbec dodávané. *Čdy.*

Severini, právník, žil ku konci XV. a na začátku XVI. stol. v městě Jihlavě jsa syndikem či písařem tamní rady městské, k níž tehdáž při odvolání čili apelaci a rozsudků soudních tázali se všech jižních a východních měst Českých a z větší části měst moravských. S., jsa důkladný právník a znatel obecného i domácího práva i všelikých obyčejů soudních a zřízení správních, sestavil a uspořádal systematicky pravidla a obyčeje tyto, dle nichž se tehdáž v rozeznávání rozepří kdekoli při právě Jihlavském před se šlo, v knize úplné (1490), kterouž sluší pokládati za nejstarší, nejobšírnější a na tu dobu i za nejdůkladnější dílo, kteréž se vztahuje k tak zvanému *hornímu právu Jihlavskému*, jest toho veledůležitého a rozšířeného. *Rn.*

Seward William Henry (v. díl 4.) setrval v úřadu svém jako státní sekretář i za presidentství Johnsonova, a poděkoval se z něho teprv v bř. 1869. Roku 1867 uzavřel S. s Ruskem smlouvu o postoupení Ruské Ameriky, nyní Alaskou zvané, [illegible]

uspokojivě rozřešiti, poněvadž senát Washingtonský jeho předběžnou úmluvu s Anglií v této záležitosti všemi hlasy proti jednomu zavrhl. Po svém odstoupení z úřadu podnikl S. dvouletou cestu kolem světa a † 9. říj. 1872 v Auburnu v státu Novo-Yorském.

Seyfert Bernard, slavný porodní lékař, narodil se 1817 v Drmech v kraji Litom. Když povyrostl, dal jej otec, chudý to řemeslník, dle stávajícího tehdy obyčeje do české krajiny, by se češtině naučil. Odbyv studia gymnasiální v Litoměřicích a filosofii v Praze věnoval se vědě lékařské. Ačkoliv s bídou a nedostatkem zápasiti musil, přece pilnost a vytrvalost jej neopustily. Dosáhnuv r. 1844 na vysokých školách Pražských hodnosti doktora lékařství, sloužil po dva roky co sekundární lékař ve všeob. nemocnici Pražské. R. 1847 vstoupil co praktikant do zemské porodnice, a brzy stal se prvním asistentem na klinice porodnické pro lékaře. Co takový věnoval se s veškerou pílí a horlivostí vědě porodnické, ve které činil takové pokroky, že pověst o něm brzy daleko za hranice Rakouska se roznesla. Roku 1849 habilitoval se co privátní docent pro praktické porodnictví v Praze. Po smrti prof. Kiwische r. 1851 svěřena byla S-ovi suplentura, až do obsazení místa Chiarim, a když tento r. 1855 do Vídně povolán byl, jmenován S. professorem porodnictví pro lékaře v Praze, v kterémž hodnosti setrval až do smrti (7. kv. 1870). V porodnictví byl S. učencem nad jiné vynikajícím. Jeho přičiněním zavrženy rozličné náhledy staré, které nejen k cíli, totiž k praktickému porodnictví, nevedly, nýbrž jen chaos ve vědě působily. Nehynoucí jeho zásluhou zůstane zjednodušení a zlepšení nástrojů porodnických, které na míru co možná nejmenší uvedl. Ačkoliv nepsal mnoho, vynikají za to jeho práce jadrností, učeností a výtečným slohem, zvláště kritiky jeho v *Prager Vierteljahrschrift*, sv. 31—39, uveřejněné, patrným jsou svědectvím o znamenité jeho zkušenosti a o bystrosti ducha. Ostrým pérem tepal nesváry do vědy uvedené, a nesmysly, kterými jiní, jichž zkušenosti jen od psacího stolu vycházely, sebe povznésti se snažili, nedbajíce na to, zdaž něčím vědě prospějí. A čeho opominul napsati, to podal ústně žákům svým, kteří z daleka do Prahy putovali, aby přednášky jeho slyšeli. Nemalá škoda, že nesepsal S. učební knihu porodnickou, k čemuž co dokonalý znatel literatury, co výtečný a prakticky zkušený učenec zvláště povolán byl. Články S-em psané jsou: *Bemerkungen zum Artikel über die häufige Erkrankung der Wöchnerinnen in der Wiener Gebäranstalt und das Mittel über die Verminderung derselben* (*Prager Vierteljahrschrift* 2, 1850); *Der aufsitzende Mutterkuchen* (*Prager Vierteljahrsch.* 3, 1852); *Querverengtes Becken* (*Verhandlung der med. Gesellschaft zu Würzburg* III. 3, 1852); *Prolapsus uteri, geheilt durch retroflexion* (*Prager Vierteljahrsch.* 1, 1853); *Ueber Haematometra* (*Prager Vierteljahrsch.* 1, 1854); *Albuminurie bei Schwangeren und Gebärenden* (*Wiener med. Wochenschrift* 12, 1853); *Ueber Mastitis*; *Ueber chronischen Uterusinfarkt.* (*Spitalszeitung* 1862); *Beiträge zur Aetiologie und Behandlung des Vorfalls der Nabelschnur* (*Scanzoni's Beiträge* 1854). *Jda.*

Sheil, sir Justin, angl. spisovatel v oboru zeměpisném, statistickém a politickém, vstoupil r. 1820 jsa ještě mlád do Bengalského vojska, vyznamenal se při obléhání Bhurtporu a odebral se r. 1833 s jinými angl. důstojníky do Persie, kde organisoval armádu šachovu. R. 1844—54 byl anglickým vyslancem u perského dvora. Ze spisů jeho došlo největšího uznání *Glimpses of life and manners in Persia* (v Londýně 1856). † 13. dub. 1871 v Londýně.

Schack Adolf Fridr. (v. hl. d.), vykonal v nejnovější době opět jednu cestu do Španěl a na Východ. Z pozdějších jeho spisů jmenujeme ještě: *Episoden* (v Berl. 1869), sbírka výpravných básní, mezi nimiž zejména *Giorgione*, *Laïs* a *Heinrich Dandolo* vynikají; *Lothar*, epická báseň v 10. zpěvích (tamt. 1872); truchlohru *Die Pisaner* (tamt. 1872) a dvě politické veselohry *Der Kaiserbote* a *Cancan* (v Lipsku 1873). Dílo jeho *Poësie und Kunst der Araber in Spanien und Sicilien* vyšlo v španělském překladu Juana de Valera (3 sv. v Madridě 1867—71).

Schad Christian, nar. 1821, † 1871 v Kitzingách na Mohaně, kdež byl profesorem. Jest znám co duchaplný básník, do r. 1859 vydával sbírky básní cizích (*Deutscher Musenalmanach*) a pořádal vydání spisů starších básníků. Nejznačnější básnické jeho dílo jsou *Lieder vom Klingenwald.* Vydal též přírodovědecká pojednání, zejména *Ueber die Tonwelt der Vögel des mitteldeutschen Waldes* a j.

Schäffle Albert Eberhard Fridrich, národní ekonom a rak. státník, nar. se 24. ún. 1831 z protestantské rodiny v Nürtinkách ve Virtemberku, kde byl otec jeho († 1889) nemajetným reálním učitelem s pěti dětmi. Sch. konal r. 1844—48 bohoslovecká studia na evangelickém semináři v Schönthalu, r. 1848—49 pak byl v evang. štiftu university Tubingenské, kde se zabýval vedle povinné theologie zejména fysikou a vyšší analysí. Když r. 1849 politické události i universitu v Tubinkách z pokliđu vyrušily, přidal se Sch. záhy k oposici federalisticko-demokratické proti již tehdáž zamýšlenému císařství Prušáckému, a účastnil se mezi jiným v témže duchu svolané schůze lidu v Reutlinkách a celého hnutí badenského. Vzdav se po nezdaru tohoto hnutí studií bohosloveckých strávil rok 1850 u veliké tísni jako soukromý učitel, až byl v letě téhož roku povolán do redakce časopisu *Schwäbischer Merkur* v Štutgartu, v níž setrval až do r. 1860, háje horlivě zásady federalistické. Při namáhavých žurnalistických pracích podnikl Sch. zcela soukromé studium nauk státních a právních, a podrobil se r. 1855 státovědecké zkoušce s dobrým úspěchem. Nicméně se nedal do státní služby, nýbrž zůstal i na dále žurnalisticky činným. V době této seznámil se též s J. G. Cottou a psal vědecké články do jeho *Deutsches Vierteljahrblatt*, jakož i do *Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft*, vydávaném v Tubinkách. R. 1859 vydatně účinkoval ve prospěch Rakouska, jednak ve Švábském Merkuru jednak svazky svými s Cottou. Učiniv se též rozpravami svými ve *Vierteljahrblattu* známým povolán byl r. 1860 za řád. profesora politické ekonomie na universitu v Tubinkách, v kterémž úřadě setrval až do r. 1868. Mezi tou dobou usiloval Sch. soukromými studiemi jakož i mnohonásobnými cestami po Německu, Belgii, Holandě, Anglii, Francii, Rakousku a Švýcarsku o zdokonalení svého odborného vzdělání, a redigoval neustále vedle toho od r. 1861 zmíněný státovědný časopis v Tubinkách. Téhož roku vstoupil na dráhu parlamentární, byv za okres Tubinský zvolen do sněmu virtemberského, na němž se zastával snah federalistických proti centralisačním choutkám Pruska. Taktéž jeho přičinění dlužno přičísti, že když po výsledku prusko-rakouské války, pro něm. federalisty nepříznivém, r. 1868 celní sjezd něm. uspořádán byl, ve Virtembersku do něho ve všech 17 okresích výlučně federalisté zvoleni byli. On sám byl mezi nimi a zastupoval okres Ulm-Laupheim-Biberachský. Mezi tím vyšlo pod názvem *Gesellschaftliches System der menschlichen Wirthschaft* roku 1867 v Tubinkách druhé vydání jeho všeobecné knihy o národním hospodářství (první vyšlo v Lipsku 1861),

jakož i národohospodářská monografie o právě nastaralém *Die nationalökonomische Theorie der ausschliessenden Absatzverhältnisse* (v Tub. 1867). Tento druhý spis byl hlavní příčinou povolání Sch-ava na univ. Vídeňskou, kamž se na podzim r. 1868 přestěhoval. Za krátký čas nabyl tam již jasného ponětí o škodlivosti parlamentární nadvlády centralistické většiny, s nížto se po celá dvě léta stran politických vyhýbal, přece propůjčoval rád jméno i péro své v boji zásad federálních proti centralismu, jakož i proti korupci. K přesvědčení federalistickému znal se stejně ve spise svém *Kapitalismus und Socialismus mit besonderer Rücksicht auf Geschäfts- u. Vermögensformen*, jenž vyšel osm měsíců před 6. ún. 1871, dnem nastoupení ministerstva Hohenwartova, v němž zaujal Sch. křeslo ministra obchodu a prozatímní správu ministerstva orby. Po zmaření českého vyrovnání odstoupil i Sch. s těchto svých úřadů, nechtě činiti násilí politickému svému přesvědčení, a dal se pořádati třetí vydání své národní ekonomie. V tomto vydání dovršen ethicko-anthropologický směr národ. hospodářství, kterým se Sch. již roku 1864 rovnou měrou proti Lassalleismu, jakož i proti liberalismu školy Manchesterské byl opřel. Kniha tato zamilovaně hájí i oprávněné nároky, zbýtečného a neprozřetelného mládce i bludné nauky komunismu, jakož naopak důrazně hájí poctivou prácí a zdárnou důlezitost občanskou.

Schaffberger z Trenberku, erbovní a potom rytířská rodina původně v městech Pražských usedlá, když za času císařů Rudolfa II. a Matiáše se připomíná Jiří Sch., který času toho výše třiceti let sloužil při dvor. komoře české, a pro své šlechetné zachování r. 1611 nadán jest erbem a titulem z Trenberku. Erb ten vypisuje se takto: štít bílý, u jehož spodku tři vrchy sivé barvy, z nichž prostřední nad oba vedlejší vyniká, a nad tím korunka modrá, v níž jsou tři zlaté hlavy lvové, dvě po stranách a třetí na vrchu, a nad štítem dvě křídla orlící rozložená, s barvami bílou, modrou a žlutou střídavě rozdělená se spatřují. — Jiří Sch. zůstavil syna Jana Jiřího, který sloužil tolikéž při dvorní kanceláři české výše 34 let, a † po r. 1650 jako registrátor. — Syn jeho Jan Hendrych, vzdělav se v jazycích a vědomostech právnických na universitě Pražské, oddal se taktéž službě veřejné, byl expeditorem při nadepsané kanceláři a potom radním při soudu purkrabském na hradě Praž. Za manželku měl Johanku Benignu Vernerovou z Geyersperku, s níž společně koupil r. 1685 statek Hradiště od Frant. Adama Koka z Sparonellachu, a r. 1694 statek Dlouhou ves od Innocencia hraběte z Bubna. Pro své a svých předků služby platné povýšen jest majestátem cís. Leopolda I., daným dne 29. říj. 1693, do stavu rytířského rodů starožitných s polepšením nadepsaného erbu přirozeného, načež r. 1701 koupil statek Hojšín v Čáslavsku, a přichází ještě r. 1704 na sněmu zemském. Rodina tato zanikla v prodlení minulého století. *Ka.*

Schaffgotsche, hrabě Ant. Arnošt, biskup Brněnský (v. hl. 1.) † 31. bř. 1870.

Schaub, František rytíř, nar. se 29. dub. 1817 v Gross-Schweinbarte v Dolejších Rakousích, studoval ve Vídni mathematiku a astronomii, stal se 1840 asistentem, r. 1843 adjunktem při Vídeňské hvězdárně, a odebral se odtud r. 1850 do Terstu, kde byl s počátku profesorem nautické astronomie na koleji námořnické, z Benátek do Terstu přenesené, a astronomem při tamější nově zřízené hvězdárně. Mezi r. 1852—57 navštívil Východ a konal na cestě své magnetická pozorování. Po návratu svém procestoval Francii, Anglii a Belgii, a seznámiv se s hydrografickými ústavy tamějšími, zřídil podobný ústav r. 1860 též v Terstu. Ku konci se stal ředitelem Terstské akademie pro obchod a námořnictví, v kterémž úřadě setrval až do své smrti, která jej stihla 26. dub. 1871. Sepsal: *Länge von Palermo* (Annalen d. Wiener Sternwarte, N. F. díl XIV.); *Leitfaden der nautischen Astronomie* (v Terstu 1853); *Nautische Tafeln* (tamt. 1856), *Magnetische Beobachtungen im Mittelmeere* (tamtéž 1858) a *Almanach der Oesterreichischen Kriegsmarine* (ve Vídni 1862—65, v Terstu 1866—67).

Scheffel Jos. Victor, současný něm. básník, nar. se 16. ún. 1826 v Karlsruhe, kde otec jeho byl bád. stavitelským radou. Až do r. 1843 navštěvoval lyceum ve svém rodišti a studoval v letech 1844—47 na universitách v Mnichově, Heidelberku a Berlíně práva a germánskou filologii i literaturu. Roku 1848 stal se v Heidelberku doktorem práv, a vstoupiv do státní služby bádenské byl r. 1850—52 praktikantem v Säckingenu. Leč touha po uměleckém tvoření svedla jej brzy z této dráhy, načež podnikl 1852—55 cestu do Italie a žil na to ve Švýcarsku i v Mnichově, zabývaje se tam studiemi uměleckými a literárními. Od r. 1866 žije ve svém rodišti. Jeho první významnější plod jest epická báseň *Der Trompeter von Säckingen*, napsaná r. 1853 v Sorrentu a na ostrově Capri, kde žil Sch. té doby v přátelském svazku s *Pavlem Heysem*. Báseň tato byla r. 1871 po třinácte vydána tiskem, a obsahuje řadu půvabných genrových obrazů ze života německého a italského. Jeho román *Ekkehard* (ve Frankf. 1855, nové vyd. 1871) podává zajímavé líčení něm. středověkých poměrů. Vedle toho vydal sbírky drobnějších básní, a sice *Frau Aventiure. Lieder aus Heinr. von Ofterdingen's Zeit* (3 vyd. v Štutg. 1870); *Gaudeamus. Lieder aus dem Engern und Weitern* (5. vyd. tamt. 1870); nejnovějším jeho plodem jsou valčíky *Bergpsalmen* (tamt. 1870).

Scherzer z Kleinmühle, erbovní a posléze panská rodina, byla prvotně usedlá v městě Chebu, kdež držela v XVI. stol. dům a grunty. Koncem R. 1578 byl Linhart Sch., patricius Chebský, pro své šlechetné zachování od cís. Rudolfa II. nadán erbem a titulem z Rosenau. Potomní jeho bývali v službě císařské, z nichž vznikl Jan Sch. a ten zůstavil syna Juliusa Sch-a. Tento, nabyv hodnosti mistra sv. um. na universitě Vídeňské, byl sekretářem v pluku nejvyššího Colredího a zachoval se také v rozličných výpravách válečných velmi statečně, jmenovitě při obléhání pevnosti Landecy; později stal se hejtmanem na panství Smiřickém, a r. 1662 přistěhoval se do Vys. Mýta, kdež s manželkou Isabelou r. 1662 koupil sobě mlýn Vendlinovský (Malý mlýn), a r. 1668 jmenován jest tamtéž rychtářem tamtéž. Pro své služby platné povýšen jest od císaře Leopolda I. majestátem, daným ve Vídni dne 22. ún. 1681, do stavu vládyckého s titulem z Malého Mlýna (*Kleinmühl*). Zemřev po roce 1685 zůstavil několik synů, z nichž nejstarší Albrecht Frant. Sch. oddal se stavu vojenskému a bojoval v Uhřích pod princem Eugenem, pak ve Vlaších a Němcích, a zachoval se velmi zvláště před Vídní a Bělehradem velmi statečně, pročež jmenován byl r. 1703 velitelem ve Freiburku ve Breisgavě a dne 28. pros. 1702 povýšen do stavu panského sv. Řím. říše s titulem se Sch-u a Kleinmühle s rozhojněním erbu přirozeného. — Syn jeho Albrecht svob. pán z Sch-u sloužil tolikéž ve vojště cís. a to tak platně, že byl povýšen na generálmajora a od císařovny Marie Terezie jmenován náčelníkem komendantem Banátu Karlovického; týž zůstavil syna Leopolda, který zemřel bezdětek. — Z jiných po-

tomků Juliusa Sch-a připomínáme vnuky jeho Františka a Josefa. Onen oddal se stavu kněžskému, stal se doktorem theologie a protonotářem, a byl od r. 1714—1741 děkanem ve Vys. Mýtě. Josef Sch., oddav se tolikéž vyšším studiím na universitě Praž., byl povýšen na doktora práv, usadil se v Praze jako advokát zemský, a koupil zboží zemská Vlasenici, Veselice a Luštěnice. Při obležení měst Pražských skrze vojsko francouzské a pruské (1741) činil veliké oběti peněžité a konal i jinak služby platné; po dobytí města odešel do Vídně, načež byly dům jeho v Praze a statky venkovské od lidu nepřátelského drancovány a pustošeny. Za takové šlechetné zachování byl Josef Sch. od císařové Marie Teresie majestátem, daným dne 6. dub. 1747, povýšen do stavu rytířského král. Čes. s titulem ze Sch-u a erbem rozhojněným; zemřev r. 1750 zůstavil syny nezletilé Františka Eliáše a Josefa, jichž poručnicí byla jich matka Apollonia, roz. Hanelova. Frant. Eliáš Sch. došed let dospělosti uvázal se r. 1752 ve správu dědictví otcovského, stal se přísedícím soudu komorního a lenního (1752—63), a když r. 1762 mladší bratr Josef Sch., jenž sloužil ve vojště, došel let svých, koupil od něho statek Vlasenici a Veselici; r. 1772 prodal statek svůj Luštěnici Kršt. hraběti Klam-Gallasovi, načež r. 1774 koupil od bratra nadepsaného statek Lochkov. Bratří tito byli pro své a svých předků služby platné, a že starší jich větev panská byla vymřela, majestátem císařové Marie Teresie dne 21. kv. 1762 povýšeni do stavu panského, při čemž erb i titul jich byly rozmnoženy. — Předepsaný slib dědičné věrnosti učinili: r. 1748 Josef Sch., 1749 Jan Václav, 1752 Frant. Eliáš, 1760 Josef, 1764 Frant. Josef a 1770 Leopold Karel svob. pán Sch. — R. 1788 prodán byl statek Lochkov rodině té náležitý pro dluhy, čímž přišla v nemalý úpadek a zanikla téměř docela; poslední mužský potomek svob. pánů Sch-ů zemřel v letech čtyřicátých přítomného století. *Ra.*

Scherzer, Karl von, proslulý cestovatel a spisovatel v oboru geograficko-statistickém, nar. se 1. kv. 1821 ve Vídni. Učil se s počátku umění knihtiskařskému a odebral se r. 1841 do Anglie, Škotska a Irska, kde studoval národohospodářské a průmyslové poměry tamější, zabývaje se myšlenkou, zříditi ve Vídni velkolepý ústav literární a artistický, k čemuž však mu vláda po návratu jeho do Vídně nedala svolení. R. 1850 odebral se tudíž do jižní Francie a Italie, odkud podnikl několikeré cesty vědecké do severní a střední Ameriky. Výsledky těchto cest uložil ve spisy: *Reise in Nordamerika* (v Lipsku 1854); *Die Republik Costa-Rica* (tamt. 1854); *Wanderungen durch die mittelamerikanischen Freistaaten Nicaragua, Honduras und San Salvador* (v Brunšviku 1857). Touže dobou vydal ve Vídni (1857) Ximenovo dílo: *Las historias del origen de los Indios de esta provincia de Guatemala.* R. 1857 přidal se Sch. na vyzvání arciknížete Ferdinanda Maxe k výpravě rak. lodi Novary, a opustiv na lodi této 30. dub. Terst seznal Brasilii, Kapsko, Indii, Nikobary, Singapore, Javu, Manilu, Čínu, Australii a j. V květnu 1859 opustil ve Valparaisu Novaru a vrátil se přes Panamu do Evropy, kamž přinesl rozmanité přírodovědecké sbírky, jakož i množství zajímavých a obšírných zápisků. Zápisky tyto sloužily za základ k popisné části díla: *Reise der österreichischen Fregatte Novara um die Erde in den Jahren 1857—59* (3 sv. ve Vídni 1861—62, 4. vyd. 1868). Po návratu svém do Evropy žil Sch. až do r. 1861 u arciknížete Ferdinanda Maxe v Terstu, od r. 1861 pak ve Vídni, kde vypracoval dílo *Statistisch-kommercieller Theil der Novaraexpedition* (2 sv. ve Vídni, rozmnožené vydání v Lips. 1867). Mimo to uveřejnil spis *Aus dem Natur- und Völkerleben im tropischen Amerika* (v Lips. 1864). Císař povýšil jej ihned po jeho návratu do dědičného rytířského stavu a jmenoval r. 1866 radou v ministerstvě obchodu, kde byl přednostou oddílu pro obchodní statistiku a národohospodářskou publicistiku. V led. 1869 podnikl jako člen východoasijské výpravy, při níž byl přednostou obchodního a vědeckého oddělení, třetí svou cestu světovou. Především navštívil na rozkaz vlády Suezký kanál, procestoval na to Východní Indii a setkal se teprv v Singaporu s oběma loďma výpravy, totiž s fregatou Donau a korvetou Erzherzog Friedrich, které provázel do Siamu, Číny a Japonska, kde obchodní smlouvy v zastoupení rak. vlády uzavíral. V Jokuhamě opustil Sch. obě lodi a křižoval na jednom americkém parníku po Velkém Oceánu, objel Kalifornii, navštívil Sierru Nevadu a Mormony na Slaném jezeře a plul pak podél západního břehu Ameriky do Guatemaly, kde se měl opět s fregatou Donau setkati. Toto setkání však se nezdařilo, jedině vůdce celé východoasijské výpravy, admirál Petz, přibyl na poštovním parníku ještě s několika úředníky do Guatemaly, aby ve spolku se Sch-em uzavřel ještě některé obchodní smlouvy v záp. Americe. Sch. zdržel se v těchto krajinách jenom krátký ještě čas, a přeplul pak následkem valně porouchaného zdraví přímo do Evropy. Zotaviv se po několika měsících počal ve Vídni pořádati bohatý materiál, který z cest byl sebou přivezl, a vydal na rozkaz rakouské vlády velkolepé dílo: *Fachmännische Berichte über die österreichisch-ungarische Expedition nach Siam, China und Japan* (1. svazek v Štutgartu 1868—71). Chatrné zdraví nutilo jej však záhy opustiti Vídeň a hledati v mírnějším podnebí trvalého zotavení, následkem toho jmenovala jej vláda generálním konsulem v Smyrně, nejdůležitějším to středu obchodu východního, kde od ledna 1872 posud působí. Zásluhy Sch-ovy o vědu zeměpisnou a národohospodářskou jsou neocenitelné.

Scheuerlin Jiří, nar. 1802 v Mainbernheimě v Bavořích, stal se učitelem v Ansbachu, zaměstnávaje se hudbou a malováním. První jeho básně vyšly r. 1845 v *Charitas*, jeho ladná novela *Fahrten eines Waldhornisten* v *Hauschronik*. R. 1851 uveřejnil první sešit *Básní*, r. 1858 druhý (*Haideblumen*). R. 1852 stal se kancelistou v protest. vyš. konsistoři v Mnichově, r. 1864 tajemníkem v minist. obchodu. R. 1869 vydal *Edwin*, báseň lyricko-epickou, chvalně uznanou, a co první svazek sebraných vypravování *Der Scharfrichter von Rothenburg*. *Die Musikernovellen* vydány byly v úmrtní jeho den, dne 9. čna 1872. Básně jeho vynikají jarostí a původností, vřelostí citu a dokonalou formou.

Schik Ignác, spisovatel a žurnalista, nar. se 17. dub. 1841 v Novém Bydžově v Čechách, kdež také nabyl prvního školského vzdělání. Školy gymnasiální navštěvoval v Praze, načež konal na Pražské universitě studia přírodovědecká a filosofická. Po skončení těchto studií byl 3 léta asistentem fysiologické lučby u prof. Purkyně, a vydal již tehdáž, teprv 20 roků stár, spis *Die Chemie in Rücksicht auf Physiologie und Medicin überhaupt*; též přispíval v té době svého výhradně vědeckého snažení různými lučebními a fysiologickými články do *Mittheilungen der kais. Akademie der Wissenschaften* ve Vídni. Žurnalistická činnost Sch-ova počala r. 1864, kdy vstoupil do časopisu *Politik*, v kterémž až posud působí, jsa redaktorem části jeho feuilletonové. Feuilletony své v časopisu tomto během 6—8 let uveřejněné (zejména *Tändeleien*, *Portofreie Briefe*,

Herrenhäuslerhes a j.) vydal **Sch.** v souboru pod názvem *Oesterreichische Flugblätter*, jichž vyšly roku 1870 dva svazky v Lipsku u Kormanna a třetí svazek r. 1872 u Mourka v Praze. Ve feuilletonech těchto líčí **Sch.** perem namnoze duchaplným v lehkém fragmentárním slohu různé politické, umělecké i sociální události a poměry v Rakousku za nejnovější doby. V posledních letech přispívá **Sch.** do *Politiky* též články nejvíce národohospodářskými i výhradně politickými, a rozvinuje vůbec v žurnalistice činnost mnohostrannou. Dne 18. února 1872 slavil **Sch.** velmi okázale svůj sňatek s Růženou Brandeisovou, při kteréž příležitosti jej poctili svou návštěvou též Palacký, Rieger, Zeithammer a jiní vynikající mužové. R. 1872 obdržel **Sch.** černoborský komandérský kříž neodvislosti.

Schiefner Frant. Ant., znamenitý jazykozpytec, nar. se 6. čce 1817 v Revalu, kde otec jeho z Čech pocházející byl kupcem. Gymnasium studoval ve svém rodišti, a v Petrohradě konal r. 1836—40 studia právnická. Na to odebral se do Berlína, kde studoval filologii až do r. 1842, v kterémž se odebral opět do Petrohradu a oddal se tam studiu jazyků východních. Působiv na to v Petrohradě delší čas jako učitel gymnasiální, stal se r. 1852 členem Petrohradské akademie, jejímž knihovníkem jest od r. 1863. R. 1866 byl jmenován ruským státním radou. **Sch.** jest za našich dnův nejdůkladnějším znalcem jazyků mongolského, tatarského a uralsko-čudského, jakož i jazyků tibetanských a kavkazských. Mimo četná jazykozpytná pojednání v zápiskách Petrohradské akademie uveřejnil zejména Táranáthovo dílo *Dějiny Buddhismu v Indii* (text vydal r. 1868 v Petrohradě, něm. překl. tamt. r. 1869). Taktéž spracoval mluvnicky jazyky avarský (1862), udiský (1863), abchaský (1863) a mnohé jiné z jazyků středoasijských a severoasijských. R. 1852 přeložil do něm. čudské národní epos *Kalevala* (v Helsingf.).

Schilling Jan, něm. sochař, nar. se 23. čna 1823 v Mittweidě v Sasku, navštěvoval od r. 1842 akademii umění v Drážďanech a činil takové pokroky, že byl již r. 1845 přijat do uměl. dílny proslulého sochaře Rietschela, pod jehož dozorem pracoval 5 let. Léta 1850—52 strávil v Berlíně v dílně professora Drakea. Navrátiv se 1853 do Drážďan dostal stipendium na cesty, a zdržel se až do r. 1856 v Římě, kde konal z části samostatná díla, z části antické vzory studoval. Po r. 1856 usadil se v Drážďanech, kde z jeho dílny již mnohé vzácné dílo sochařské vyšlo; z těchto uvádíme zejména skupení *Amor a Psyche* (vystavené v Berlíně r. 1862); návrh pomníku Schillerova pro Vídeň, cenou poctěný sádrový model pro pomník Rietschelovi. Hlavním jeho dílem však jsou skupiny čtyr ročních počasí, zdobící od r. 1872 terasu Brühlovu v Drážďanech, za které již r. 1861 první cenu obdržel. Od r. 1868 jest **Sch.** professorem sochařství na královské akademii umění v Drážďanech, a obdržel r. 1872 za návrh pro zřízení národního pomníku v Niederwaldu ve Švýcarech druhou cenu 1000 tolarů.

Schirmer (v. Hl. d.), proslulý malíř krajin, zval se August Wilhelm Ferdinand, a narodil se v Berlíně 6 kv. 1802 (nikoliv, jak v hlavním díle mylně udáno, r. 1804). Zemřel 8. června 1866 v Nyonu na jezeře Genevském.

Schlachter J. Ant., malíř v Praze, kdež kvetl ve druhé polovici minulého století. V letech 1777—1780 ozdobil zde chrám u trinitářů na Novém městě malbami na [illegible]; r. 1779 maloval čestnou bránu, kterouž Staroměstská rada ke cti sv. Jana Nep. u radnice dala postaviti, a kterouž Saltzer ryl do mědi. *Md.*

Schlegel 1) Friedrich Samuel, něm. sochař nar. v Gromsdorfu u Výmaru r. 1732, † 1799. Provedl mezi jin. dle Oesera nákresu *Gellertův náhrobek* na hřbitově sv. Jana v Lipsku. — 2) Jan Jindřich **Sch.**, malíř histor., nar. v Peinzingu (?) v Čechách. Přišed r. 1729 do Prahy maloval tu až do své smrti (22. září 1742), následovav způsobu Brandlova, kteréhožto mistra se ale nikterak nevyrovnal. — 3) Johann Frederik Vilhelm **Sch.**, dánský právník, nar. v Kodani 4. říj. 1765, stal se po nabytých studiích r. 1789 professorem práv na Kodaňské universitě, kterýžto úřad zastával až do své smrti 19. čce 1836. Zaměstnával se nejvíce studiem historie práv a státního práva, ve kterémž oboru sepsal též více menších pojednání. Z větších jeho spisů jsou nejdůležitější: *Juridisk Encyklopaedie* (1825) a *Danmarks og Hertugdömmernes Statsret* (1 díl 1827). *Md.*

Schleiermacher Ludwig, fysik, nar. se 23. kv. 1785 v Darmstadtě, stal se na tamější gymnasii r. 1806 učitelem mathematiky a fysiky a kustodem velkovévodského fysikálního kabinetu, r. 1810 dvorským komorním radou a r. 1821 vrchním radou finančním. Hlavní jeho dílo vědecké jest *Analytische Optik* (v Darmstadtě 1822). † 13. ún. 1844.

Schleich, jméno více německých umělců: 1) Jan Karel **Sch.**, rytec nar. v Augsburce 1759, † v Mnichově 1842. Ryl podobiznu malíře Mierise dle téhož; *Naději*, *Lásku přikázující*, dle Reynoldse, a více podobizen svých vrstevníků; byv pak (roku 1805) povolán do Mnichova provedl tam více prací topografických. Jeho syn a žák — 2) Karel **Sch.**, nar. v Augsburce r. 1788, † v Mnichově r. 1840, byl též rytcem, pracovav z počátku tečkovacím způsobem, později jehlicí a rydlem, nejvíce krajiny. Ryl: *Selskou rodinu* dle Pottera; *katedrálu Rouenskou*; *Pohled na Mnichov*; 12 listů krajin dle Wagenbaura, Dujardina a j. — 3) Eduard **Sch.**, výtečný malíř krajin, nar. v Landshutu r. 1812. Navštěvoval z počátku akademii Mnichovskou a vzdělával se pak sám na cestách po horách bavorských, v Tirolsku a v Horní Itálii, pozdější cesta do Belgie a do Paříže nezůstala též beze vlivu na jeho další umělecké vyvinutí. **Sch.** náleží k nejvýtečnějším malířům krajin naší doby, jehož obrazy, povětšině nejvíce alpské neb z okolí Mnichovského vzaté krajiny, slouží ku pravé ozdobě každé umělecké výstavy. — 4) Adrian **Sch.**, rytec, nar. v Mnichově 1812. Započal r. 1827 uměleckou dráhu svou na Mnichovské akademii, věnovav se tu výhradně rytectví v mědi. Nabyv dostatečného vzdělání pracoval z počátku pro Meyerův umělecký závod v Hildburghausech a později společně s rytcem Rahnem na díle *Reinecke Fuchs* dle nákresů Kaulbachových pro Cottu. Tyto i další jeho práce jsou velmi útěšně a bedlivě provedeny. Jmenujeme z nich: *Madonnu* dle H. Hesa; *Síň i lomenici Walhally u Řezna* s vypuklými řezbami od Schwanthalera; *[illegible] a [illegible]* dle Nilsona (výherní list tří uměleckých jednot); *Jitro a Večer*, *Den a Noc* dle Rietschela (pro album krále Ludvíka); *Vykladačka karet* dle Kirnera (výherní list Mnichovské uměl. jednoty) a jeho illustrace k básním Lenauovým, Grünovým a j. — Jeho bratr 5) August **Sch.**, malíř, rytec ve mědi i na kameni, nar. v Mnichově r. 1814. Vzdělával se podobně na Mnichovské akademii a věnoval se hlavně rytectví leptacím způsobem a lithografii. Jest velmi schopný kreslíř zvířat, ve kterémž oboru mnoho pracoval pro [illegible] lithografický ústav v Mnichově. K nejlepším jeho pracím náležejí: *Kohout a dvě slepice*; *[illegible] [illegible]*. Jeho kresby zvířat jsou též velmi váženy; [illegible] se mu

daři malby v oleji. Provedl též řadu výkresů *divoké zvěře* co předlohy kreslitelské školy. *Mü.*

Schleicher August (v. hl. d.) † 7. pros. 1868 v Jeně. Poslední léta svého života zabýval se hlavně srovnavacím jazykozpytem slovanským u porovnání s litevským a německým. Práce však ve směru tomto konané nedokončil; pouze jako úvodní práce k velkému dílu vyšla po jeho smrti *Laut- und Formenlehre der polabischen Sprache* (Petrohrad 1871). **Sch.** byl sice zjevem velikým na poli jazykospytném, avšak nepočínal si vždy dosti kriticky opatrně, pouštěje často příliš úzdu fantasii tvoření tak zvaných praforem v řečích indoevropských, kterých dokázati nikdy nedovedl. U nás došel důkladného, přísného posouzení ve mnoha článcích prof. M. Hattaly, hlavně ale v něm. brožuře nadepsané *August Schleicher* etc. Obšírný životopis **Sch**-ův napsal Sal. Lehmann (Lipsko 1870). *Kvř.*

Schleisner Christian Andreas, dánský malíř genru, nar. 2. list. 1810 v Král. Longby u Kodaně. Vzdělával se s počátku na Kodaňské akademii a u malíře podobizen Jensena, později (1840—1842) s král. stipendiem na cestách, zdržuje se nejvíce v Mnichově. Po svém návratu stal se r. 1852 údem Kodaňské akademie a r. 1858 profesorem tamtéž. Představuje u velmi něžné barvitosti a bedlivém provedení velmi půvabné, namnoze rozmarné výjevy z lodařského a řemeslnického života, pravé to kabinetní obrazy. K nejzdařilejším z nich náležejí: *Kotlářská rodina s listem; Přerušená polívka; Tirolský ptáčník; Babička u medlicího se vnoučete; Hrající sobě námořníci; Rodina rybářská.* *Mü.*

Schlesinger, jméno více německých malířů. **1)** Adam, nar. r. 1759 v Ebertsheimu v Bav. Porýnsku, † r. 1829. Maloval zdařile ovoce, jakéhož chová sbírka Wagnerova v Berlíně dva pěkné obrazy: *Merunalku* a *Jahodník*. — **2)** Jakub **Sch.**, nar. v Grünstadtu ve Falcku r. 1793, † v Berlíně r. 1855. Učil se s počátku u svého otce, schopného malíře podobizen a ovoce, později v Mannheimě a v Mnichově, načež jsa po tři léta očním neduhem ode vší práce zdržen trpěl tím i duševně. Bratří Boisseréeové poznavše jeho vlohy používali ho k restauraci nizozemských maleb. Povolán r. 1822 co profesor do Berlína osvědčil i tu svou neobyčejnou schopnost v obnovování starých obrazů. Provedl též několik zdařilých kopií proslulých obrazů, jako: Rafaelovy *Sixtinské Madonny* (v katedrále Špýrské), téhož *Madonny z domu Colonna; Tizianovy dcery* a j.; maloval výborně podobizny, ovoce a květiny; rozuměl též důkladně malbě na obmítce. — **3)** Felix **Sch.**, malíř genru, nar. v Hamburce r. 1834. Navštěvoval v letech 1850—1851 Düsseldorfskou akademii a pracoval pod Rudolfem Jordanem. Později odebral se do Paříže, kdež až posud žije. Jeho kresba jest přesná, barvitost zdařilá. Jmenujeme z jeho obrazů: *Zachránění výlodníků; Uzdravení se matčino; Děd a vnuk.* *Mü.*

Schletterer (též Schlederer) Jakob, sochař, nar. ve Wennsu v Tirolsku, † ve Vídni r. 1774. Provedl vícero soch pro park Schönbrunnský, a sbírka Vídeňské akademie umění chová od něho úbělové skupení, jež představuje *Minervu, vítězící nad Závistí a Nevědomostí.* *Mü.*

Schlösser Karel, malíř historických a genrových obrazů, nar. se 21. čna 1836 v Darmstadtu, konal studia umělecká s počátku ve Frankfurtě n. M. v ústavě Staedlově, později v Paříži, kde záhy mezi vynikající malíře počítán byl a obrazy své od roku 1858 uveřejněné vystavoval. Z prací jeho, které po Francii, Anglii a sev. Americe roztroušeny jsou, jmenujeme: *Zajetí Ludvíka XIV. ve Varennes, Smrt Masaniellova v Neapoli, Zapovězené ovoce, Hodina zpěvu, Zkouška pro koncert.* R. 1872 opustil **Sch.** Paříž a žije nyní v Německu.

Schmid 1) Leopold (v. hl. d. 8.) † 20. pros. 1869. — **2)** Johann Rudolph von **Sch.**, malíř a vojenský rada, nar. ve Steině na R. r. 1590. Jeho otec ustanovil ho k malířství, a jeden důstojník ho vzal s sebou do Verony, kdež se čtyry léta učil. Doprovodiv však svého příznivce do turecké války upadl tam v zajetí. Roku 1624 byl cís. vyslancem v Cařihradě vykoupen a na to v cís. službě použit. Pro své schopnosti u vedení státních záležitostí byl povýšen do stavu svobodných pánův, a udělena mu hodnost dvorního vojenského rady. Zemřel ve Vídni r. 1667. Provedl mnoho výkresů, kteréž by znamenitému umělci ke cti sloužily. — **3)** Karel August **Sch.**, kreslitel a malíř, nar. v Neuburku na Dunaji r. 1807. Vzdělávaje se s počátku na Mnichovské akademii, později pak hlavně dle přírody, hotovil nákresy pro Spixův přírodopis a pro botanické dílo Martiusovo. Procestovav pak Alpy maloval od r. 1831 též pěkné krajiny v akvarelu, avšak zemřel již r. 1834. *Mü.*

Schmidel ze Schmiden (Schmiedl z Schmieden), rodina šlechtická a napotom panská, která v XVII.—XIX. stol. držela zboží zemské i šosovní v Čechách, kamž přibyla z krajin německých. Ve válce 30leté sloužil Sigmund **Sch.** ve vojště císařském delší čas, byl pak setníkem a pro služby platné povýšil jej cís. Ferdinand II. dne 14. srp. 1634 do stavu šlechtického Říšského. Byv na to majestátem cís. Ferdinanda III. dne 18. dub. 1644 přijat za obyvatele král. Čes. koupil sobě r. 1645 statek Dolní Teplici (*Wekelsdorf*) v Hradecku, načež na sněmu dne 7. lij. r. 1652 povýšen jest do stavu rytíř. v Čechách a na sněmu roku 1656 přijat do stavu toho. R. 1664 koupil ještě ves Kamenec (*Stegreifen*) v Hradecku, a 17. pros. 1672 povolil mu císař Leopold I., aby se napotom psáti mohl **Sch.** ze Schmieden. Syn jeho Sigmund Leop. **Sch.** na Teplici byl přísedícím soudu komorního, v l. 1682—1692 místosudím, a v l. 1692—1698 místokomorníkem král. Čes. Majestátem daným dne 22. pros. r. 1708 povýšil cís. Josef I. Jana Václava, Leopolda a Jana bratří **Sch**-y do stavu pansk. rodů starožitných v Čechách, kteréhož povýšení dostalo se dne 2. pros. 1722 tolikéž příbuznému jich Sigmundovi **Sch**-ovi na Studenci, přísednímu soudu komorního. Z bratří výše jmenovaných koupil Leop. sv. p. **Sch.** r. 1712 dvůr šosovní Hiolerovský (?) v Chrudími na předměstí Kateřinském, jejž potomci jeho drželi ještě na začátku přítomného století. R. 1730 učinili Ferd. Václav r. 1731 Jan N. bratří **Sch**-ové obyčejný slib děd. věrnosti, a prodali téhož roku (1731) dědictví své Dolní Teplice Janovi Karl. Strakovi z Nedabylic. Na to drželi **Sch**-ové statek Hoješín v Čásl.; jmenovitě Jan N. sv. p. **Sch.** mimo slib děd. věrnosti uvázal se r. 1777 v zboží to, jež držel až do smrti († 1811), načež je manželka a dědička jeho Marie Anna **Sch**-ová r. 1814 prodala Karlovi Führerovi. — V druhé polovici minulého století seděl na jmenovaném dvoře šosovním v m. Chrudími Jan sv. p. **Sch.** (vnuk Leopoldův, nar. 1748), který zemřev r. 1804 pochován jest v kostele sv. Kříže tamtéž, načež pozůstalý po něm dvůr prodán rodině Salaškovské. — **Sch**-ové kvetli v Čechách ještě za naší paměti, a jmenovitě drželi Řidku u Prahy až do nedávna Jakub svob. p. **Sch.** a manželka jeho Františka. *Ba.*

Schmidt 1) Jan, rakouský sochař, † 28. čna 1761 ve 72. roce svého věku v městě Mautern. Hlavní jeho dílo jest tabernakul a jiné řezby ve farním, bý-

valém augustiniánském kostele Dürrensteinském. — 2) Heinrich Sch., malíř, nar. v Saarbrukú r. 1740. Maloval historické obrazy, podobizny a krajiny, žil však nejvíce v Neapoli a † r. 1818 co [illegible] neapolský dvorský malíř. Z jeho maleb zasluhují býti jmenovány: *[illegible] svého syna*; *Adam a Eva*; *Kallisto v lázni*; *[illegible]*; dva prospekty Neapolské. Kopíroval a restauroval též více starých obrazů. — 3) Mathias Sch., malíř a rytec, narozen v Mannheimu r. 1749, † v Mnichově r. 1826 co ředitel tamější sbírky rytin. Maloval krajiny a kopíroval velmi zdařile rytiny Karla Dujardina, Adriana van de Velde, Jana Fyta a j. Kromě toho radíroval též více krajin dle původních nákresů Ferdinanda Kobella a Rembrandta; dle vlastních nákresů pak 6 listů se psy. — 4) Jan Sch., rytec, rodilý Čech a bratr profesora fysiky na vysokých školách Pražských, kvetl v Praze ke konci minulého a na počátku tohoto století. Jan od narození němý počal již záhy zaměstnávati se kreslením a později rytectvím, ve kterémžto posledním oboru provedl velmi zdařilá díla, představující *Pád andělů* dle Rubense. Žil ještě r. 1810, ačkoliv [illegible] nemohl již déle pracovati. — 5) Adolf Sch., malíř, nar. v Berlíně ok. r. 1804. Pracovav tu po čtyry léta v dílně Wachově vzdělával se dále v Düsseldorfě, načež opět se vrátil do svého rodiště, kdež zprvu maloval zdařilé podobizny, později hlavně genrové obrazy. Z těchto zvláště se chválí jeho *Mlékařka* a *[illegible]*. — 6) Willem Hendrik Sch., nizozemský malíř, nar. v Rotterdamě 1809, † 1849. Maloval podobizny, historické a genrové obrazy, vynikající správnou kresbou a skvělou barvitostí. Nejzdařilejší z nich jsou: *Poslední okamžení [illegible]*; výborné *De profundis* (v museu Rýno-Kolínském) a *Nizozemská školní světnice* (v nové pinakothece Mnichovské). — 7) Maximilian Sch., malíř krajin, nar. v Berlíně r. 1818. Vzdělával se na Berlínské akademii jakož i u malířů Begase, Krügera a Vil. Schirmera; doprovázel pak hraběte Pourtalèsa na jejich cestě po Malé Asii, Sýrii, Egyptě a Arabii; na to (1847—53) cestoval po alpských krajinách, Italii a jižní Francii, konaje všude nejbedlivější studia, která mu pak sloužila za předmět k četným a zdařilým malbám, z nichžto náležejí k nejznamenitějším: *Večerní krajina z franc. Provence*; *[illegible]*; *Mořská krajina při měsíčku*; *Pohled na Nervi*; *Terracina*. Umělec ten jest nyní profesorem na Berlínské akademii. — 8) J. Leopold Sch., rytec, nar. v Praze r. 1824. Studovav techniku vstoupil r. 1841 do Pražské akademie krásného umění a zároveň i do král. stavovské školy rytecké pod vedením Jiřího Döblera. Od r. 1851 vzdělával se pak dále na Vídeňské akademii pod Frant. Stöberem, a [illegible] na cesty odebral se do Paříže, kdež několik let strávil, dosáhnuv tam při veliké výstavě r. 1851 čestné známky. Ryl: *[illegible]* ze sbírky Ambraské; *Vjezd Břetislava do Prahy* dle Rubenovy malby v Pražském Belvederu; *Illustrace k Rukopisu Královédvorskému* dle nákresův od Karla Svobody a Trenkwalda; nejznamenitější jeho práce jsou pak: *Apotheosa Mozartova* dle Geigera; *[illegible]*; *Podobizna Karla V.* a j. Poslední dobu pracoval delší čas o veliké *Podobizně císaře Františka Josefa* dle Engertha, kteráž se mu tak podařila, že mu svěřeno rytí znamenité *Podobizny císařovny Marie Terezie* dle Ant. Marona v Belvederu Vídeňském, ku kterémužto účelu udělena mu na čtyry léta peněžitá podpora ročních 800 zl. — 9) Friedrich Sch., stavitel ve Vídni, nar. r. 1825 ve Frickenhofenu ve Virtembersku, studoval na polytechnické škole ve Stuttgartě, [illegible] r. 1841—4[illegible] kostel Matky Boží v [illegible] a učil se kamenictví. Aby s oblíbenou gotikou prakticky lépe se seznámil, odebral se r. 1843 ke Zwirnerovi do Rýna-Kolína, vstoupiv co kamenický tovaryš do tamější stavitelské jednoty. R. 1848 stal se kamenickým mistrem, a r. 1856 podrobil se v Berlíně státní zkoušce co architekt. Odtud stavěl více kostelů, obdržel při konkurenci k Vídeňskému votivnímu kostelu třetí a k radnici Berlínské (1859) první cenu, kterýžto poslední plán, nebyv proveden, slouží nyní za pomůcku při vyučování na Berlínské akademii. Na povolání z Vídně r. 1857 byl co profesor architektury usazen na Milánské akademii, kdež vedle učitelské činnosti naň přenešena i restaurace kostela Sv. Ambrože, kterážto práce ale brzo na to vypuklou válkou byla zastavena. R. 1859 byl Sch. jmenován co profesor téhož předmětu na Vídeňskou akademii. Zde stavěl chrám lazaristův a farní kostel v předměstí Fünfhausském, jakož i gotický chrám ve Štýrském Hradci, a r. 1863 svěřeno mu vedení stavby chrámu Svatoštěpánského ve Vídni. Ml.

Schmieder Karl Christoph, něm. paedagog a spisovatel, nar. se 5. pros. 1778 v Eislebenu, studoval na universitě v Halle přírodní vědy, a byv povýšen r. 1799 na doktora filosofie působil po celý svůj život v Halle ve Freiberku a konečně nejdéle v Kasselu v rozličných učitelských úřadech, zejména si zjednal trvalé zásluhy o zvelebení školství v Hessensku. Zemřel 28. října 1850. Z četných jeho spisů obsahu přírodovědeckého a technologického vyznamenáváme: *Topographische Mineralogie der Gegend um Halle* (v Halle 1797); *Chemische [illegible]* (v Lips. 1802); *Versuch einer Lithurgik, oder ökonomische Mineralogie* (tamt. 2 sv. 1804); *Grundriss der Gewerbsnaturlehre oder technische Physik zum Gebrauche in Gewerbschulen* (v Kasselu 1830) a *Geschichte der Alchemie* (v Halle 1832).

Schmiedl, umělecká rodina, kvetší v Čechách v první polovici minulého století. Kašpar, malíř, žil a pracoval nejvíce v Plané a [illegible] věku v Praze. Jeho synové Jan Jiří († v Praze 21. září 1765) a Pavel zdobili oltáře [illegible], hlavně pak švabliřskými ornamenty; Pavel maloval též zdařilé květiny a ovoce; třetí syn Václav (nar. v Plané r. 1694, † tamtéž r. 1756) maloval nejvíce na [illegible], jako: chrámy v [illegible], v Bernarticích, chrám sv. Anny u Plané a j.; [illegible] to i podobizny. Ml.

Schmillauer z Šmilova, vážená rodina patricijská, která kvetla v XVI. a XVII. stol. v městě Jihlavě, kdež členové její drželi času toho dvory a grunty [illegible], jakož i zboží pozemská ([illegible], Popice, [illegible] a j.) a sedali v širší a užší radě městské. Majestátem, daným ve Vídni v sobotu po třech králích r. 1579, propůjčil cís. Max. II. Augustinovi a Jiřímu, pak Janovi, bratřím a synům Sch-ům, obyvatelům m. Jihlavě, erb s titulem z Šmilova, kterýžto erb se vypisuje takto: „Štít zlatý, u jehož spodku [illegible] bílá s třemi [illegible] a se prostředním [illegible] černý lvem [illegible] pošikem na pravém křídle položený [illegible] a k pravé straně obrácený a nad helmem též [illegible] se spatřuje.“ Později a to majestátem, jenž dán ve středu po Jubilate léta 15[illegible], propůjčil a obnovil císař Rudolf II. erb a titul nadepsaný [illegible] novi Jiřímu, Bartolomějovi, Janovi a Davidovi Sch-ům. Na začátku XVII. stol. připomíná se mezi sousedy a konšely Jihlavskými Bartoloměj Sch., jemuž pro služby platné [illegible]

Matiáš r. 1615 mlýn jeho (*Böhmmühle*) s dvorem příslušejícím osvobodil od desátků a jiných poplatků; týž Bartoloměj Sch. býval také na sněmích a v rozličných poselstvích, provozoval kupectví rozsáhlé, jsa v obchodních a peněžitých spojeních s kupci zahraničnými, a tehdejší šlechtou domácí, jmenovitě také s pány z Žerotína. — V bouřlivých letech 1618—1620 připomíná se často Augustin Sch. mezi sousedy a konšely Jihlavskými, a čteme jej tolikéž mezi osobami vyslanými, kteréž dne 11. pros. 1620 vyjednávali s cís. vůdcem Rudolfem z Teifenbachu o vzdání se mu města Jihlavy. Času toho žil také v Jihlavě Petr Sch. z S. (syn Bartolomějův? nar. r. 1576), který vzdělav se v umění literním byl učitelem na škole Jihlavské a potom vyučoval nějaký čas jazykům klasickým na akademii ve Frankfurtě na Odře; odtud navštívil akademie v Jeně, Štrasburce, Vitemberce a Basileji, a r. 1608 povýšen jest na hodnost doktora v lékařství na akademii Vitemberské, načež se stal fysikem v rodišti svém, kdež držel nadepsaný dům a mlýn Schmillaurovský. Za protireformace r. 1626 přestoupil k domlouvání jesuitů i s manželkou svou do lůna církve katolické, a byl napotom tak štědrým příznivcem uvedeného do Jihlavy řádu jesuitského, že daroval tamní koleji výše jmenovaný svůj mlýn a dvůr, pak statek Mezeřicko, a konečně vstoupil sám do koleje té, kdež i † r. 1637. — Sch-ové květli a drželi zboží šosovní v Jihlavě ještě v druhé pol. XVII. stol. *Ra.*

Schmutzer, rodina ryjců ve Vídni. Bratří Jan Adam, Josef a Ondřej, nar. okolo r. 1700 ve Vídni, byli synové tamějšího gravéra. Jan Adam měl nejméně schopností, ryl několik listů z Vídeňské obrazárny velmi prostředně, lépe několik podobizen, a † již r. 1739. Josef a Ondřej († 1740 a 1741) pracovali téměř vždy společně, poznamenávajíce proto své práce buď Josef Andreas nebo Andreas Josef, dle toho, jak který z nich vůbec při tom více se súčastnil. K nejlepším jejich pracím náležejí: tři obrazy s *Deciem* dle Rubense z galerie Liechtensteinské; podobizny hraběte a hraběnky z Questenbergů a císaře Karla VI. Nejvyšší slávy co umělec došel Ondřejův syn Jakub Matiáš (srv. hl. d.), nar. ve Vídni 5. dub. 1733. Ztrativ záhy rodiče byl ustanoven k pasení dobytka. Jelikož se to dálo blíže akademie, svěřil prý někdy svůj dobytek jinému pasáku a docházel na akademii, by se tam učil kreslit. Gravér Matiáš Donner, spozorovav jeho nevšední schopnosti, ujal se ho a dal ho učiti architektuře. Mladý Sch., byv pak v Uhrách upotřeben co stavitelský kreslitel, nepřestal i tu pilně cvičiti se v kreslení a v malbě. Po svém návratu do Vídně oddal se docela ryjectví, a našed tu šlechetného příznivce v knížeti Kounicovi byl na jeho návrh r. 1762 poslán do Paříže, by se tam řádně vzdělal ve svém umění, ve kterémž i pod návodem Willeho znamenité činil pokroky. Navrátiv se r. 1766 do Vídně nemálo tu přispěl ku zvelebení toho umění, tak že na tamější akademii založeno bylo pro ryjectví zvláštní oddělení, jehož ředitelství svěřeno Sch-ovi, pod jehož návodem vzdělalo se tu několik znamenitých umělců, jako: Eissner, Höfel, Rahl a j. On sám pak až do své smrti (2. pros. 1811) pracoval s neunavnou pilností a velikou mistrností ve svém oboru, a provedl množství výtečných listů, z nichž přede všemi zasluhují býti jmenovány: *Podobizna knížete Kounice*; *Sv. Ambrož zabraňující císaři Theodosiovi vstup do katedrály Milánské*; *Mucius Scaevola*; *Narození Venušino*; *Neptun a Thetis*, vesměs dle Rubense; *Kozorožci, rysy pronásledování*, dle Rutharta, a *Orlové, stíhající vlky*, dle Snyderse. *Mů.*

Schneider Karl Ferdinand Robert, geograf, nar. se 28. srp. 1801 ve Vratislavě, byl s počátku farmaceutem a studoval později přírodní vědy ve svém rodišti a v Erlangách. Po skončených universitních studiích procestoval jižní Německo, Italii, Francii a Belgii, a stal se učitelem v Norimberku a ve Weissenfelsu, kde setrval až do r. 1828. Od tohoto roku počínajíc vyučoval v sirotčinci v Slezské Boleslavi až do r. 1850, v kterém se odebral na odpočinek a žil až do 17. srp. 1871 v Stolpu v Pomořanech. Jako geografický spisovatel byl Sch. velmi plodný a vydal následující větší díla: *Die Erdkunde in methodischer Abstufung* (v Boleslavi 1836—40); *Der preussische Staat in geografischer, statistischer und militärischer Hinsicht* (3. vyd. ve Vratisl. 1840); *Deutsche Vaterlandskunde* (v Erlang. 1840); *Kleine Weltkunde, oder die Erdkunde in ihrer Verbindung mit der Natur- und Menschenkunde vom christlichen Standpunkte betrachtet* (tamt. 1840); hlavní své dílo: *Handbuch der Erdbeschreibung und Staatenkunde* (5 sv. v Hlohově 1846—57, 2. vyd. 1868); *Italien in geographischen Lebensbildern* (tamt. 1868) a j. Mimo to sepsal četná přírodovědecká díla, jako zejména: *Flora von Bunzlau* (ve Vratisl. 1837); *Beiträge zur schlesischen Pflanzenkunde* (s mapou tamt. 1838); *Die Experimental-Physik, ein geistiges Bildungsmittel, in ihren Beziehungen zum praktischen Leben* (3 sv. v Drážď. 1841—42); *Deutsches Giftbuch* (3. vyd. v Lipsku 1866); *Das Buch der Natur* (ve Vratisl. 1852); *Das Buch des Menschen* (tamt. 1859), jakož i četné mapy celého Slezska a jednotlivých krajin slezských.

Schnorr von Karolsfeld Julius (v. hl. d.) † 24. kv. 1872 v Drážďanech co ředitel obrazárny a profesor na akademii.

Schödlberger Johann Nepomuk, malíř a ryjec, nar. ve Vídni r. 1779, † tamtéž r. 1853. Jsa s počátku co učitel pouhým ochotníkem, věnoval se pak zcela umění, malovav a ryv nejvíce krajiny, z nichžto mnohé ozdobeny jsou krásnou stafáží. Čtyry z nejzdařilejších jeho maleb nacházejí se v Belvederu Vídeňském, a sice: *Vodopád Travny v Horních Rakousích*; *Krypta s pohřbem kapucínským*; *Krajina moravská na Jihlavce* a *Vnitřek italského kostela, v němžto kapucín rozsvěcuje svíce na oltáři*; jiné čtyry v akademické obrazárně Vídeňské. *Mů.*

Schönfeld, rodina městská v XVII. a XVIII. století v Praze usedlá, která drahně let tam provozovala obchod konvářský a zvonařský; až podnes spatřujeme v rozličných chrámích českých řemeslná díla konvářská a zvonařská, kteráž druhdy zhotovena byla v dílně Schönfeldovské. Z rodiny této připomínají se: 1) Bedřich Michal Sch., který žil na Starém městě Praž. ok. r. 1660—1685 a přelil r. 1668 zvon do kaple zámecké v Černém Kostelci, a lil zvony r. 1673 do Bylan u Čes. Brodu, r. 1678 do Horního Bukovska (u Soběslavi), r. 1682 do Svratky (v Chrudimsku), r. 1688 do chrámu sv. Havla v Zbraslavi. — 2) Antonín Sch. nar. se v Praze r. 1674 a provozoval konvářství tamtéž asi od r. 1670 až do r. 1720; zhotovil mnoho zvonů, křtitedlnic a svícnů do chrámů českých; zvony v dílně jeho zhotovené mají obyčejně toliko nápisy německé a spatřují se v Charvatci (u Roudnice) a v Kacově (oba z r. 1696), v Chlumu (v Hradecku) z r. 1698; v Obdenicích u Vys. Chlumce z r. 1701; v Sedlici u Tábora z r. 1703, v kostele farním v Zbraslavi z r. 1707. Také přelil r. 1708 zvon k bývalému kostelu sv. Benedikta v Star. městě Praž. — 3) Josef Michal František Sch. jest poslední známý zvonař z rodiny té; žiltě v Star. městě Praž. v druhé čtvrti minulého století; až dosavád známe

jenom jeden svou, který byl zhotoven v dílně jeho, totiž sroo v kostele Nanebevzetí P. Marie v Kladně z r. 1733. *Ro.*

Schönfeld 1) Johann Heinrich (ps. též Schönfeldt a Schönfeld), malíř, nar. v Bibersahu ve Virtembersku r. 1609, † v Augsburku roku 1675. Byl žákem Jana Sichelbeina a vzdělával se pak dále v Itálii, zejména v Římě. Po svém návratu pracoval střídavě v Lyoně, Mnichově, Bamberku, Augsburku, Vídni, Salcburku a j., nejvíce oltářní obrazy, avšak i historické předměty, krajiny, architektury a zvířata. Co hlavní jeho díla uvádějí se z maleb: *Kristus, kříž nesoucí*, v kostele sv. Kiliana ve Virciburku; *Adam a Eva* ve hlav. chrámě v Nördlinkách; *Kristus na cestě na Golgotu* a *Snímání s kříže* v kostele sv. Kříže v Augsburku; *Atalanta běžící o závod* na tam. obecním domě; *Smíření mezi Ezauem a Jakobem* v Belvederu Vídeňském; *Hudební zábava* v obrazárně Drážďanské; *Sv. Rochus a sv. Šebestián* v katedrále Salcburské; z rytin pak: *Umělec sám u prostřed své rodiny* a *Kristus na kříži*. — **2)** Heinrich **Sch.**, malíř, nar. v Drážďanech roku 1809, † v Mnichově r. 1845. Maloval s počátku divadelní dekorace, hotovil pak nákresy pro rozličná rytecká díla a věnoval se konečně malbě architekturní, zejména starožitných budov ve slohu gotickém, kteréž bedlivě prováděl. *Mä.*

Schöning Gerhard, norský historik, nar. 2. kv. 1722 na statečku Skatnesetském na norském severu. Studovav od r. 1742 na učených školách Trondhjemských stal se r. 1751 ředitelem těchže škol a založil tu r. 1761 s Gunnerem a Suhmem (v. t.) norskou vědeckou společnost. R. 1765 dostal se za *professora* historie a rhetoriky na Sorőskou akademii; r. 1775 byl jmenován po Langebekovi tajným archivářem, a zemřel co takový 18. čce 1780. Jeho nejčelnější díla jsou: *Norský dějepis* (*Norges Riges Historie*, 3 díly 1771—81), jenž ale sahá toliko až po rok 995, pak jeho vydání Snorre Sturlasonovy *norské královské kroniky* (v islandském, dánském a latinském jazyku s poznamenáními), kteréžto však obstaral toliko dva první díly (1777—78), čtyry poslední vydali **Sch.** a B. Thorlacius a Werlauff (1783—1826). *Mä.*

Schönlaub Johann Fidelius, řezbář, nar. ve Vídni r. 1805. Konav plastická studia svá na Vídeňské akademii pod Fischerem a Schallerem, odešel roku 1830 do Mnichova, kdež mu bylo svěřeno provedení několika řezeb oltářních pro tamější chrám Panny Marie v předměstí Au, a kdež ještě zhotovil několik mramorových poprsí pro bavorskou síň slávy (Ruhmeshalle). Odebrav se pak r. 1839 k dalšímu vzdělání svému do Říma zaslal r. 1844 Mnichovské umělecké jednotě *Navrácení se marnotratného syna* u vypuklé řezbě ze sádry, později *Noli me tangere* a *Dva anděly se svícny*. Roku 1846 provedl u vypuklé řezbě ze dřeva čtrnácte štací křížové cesty pro jmenovaný chrám Panny Marie, jakož i sochy sv. Petra a Pavla u hlavního vchodu tamější basiliky a vypuklé řezby na vedlejších dubových vratech tamtéž, kteréžto všecky jeho práce vynikají správností a přesností anatomickou. *Mä.*

Schönthaler Franz, schopný řezbář v ozdobnickém oboru, nar. v Neustadtlu u Gutensteinu v Dolních Rakousích 21. led. 1822 z chudých selských rodičů, kteří mu nemohli dáti řádného vychování. Přišed s otcem několikráte do Vídně a obdivovav se tamější nádheře a ozdobnosti byl by též rád u něco podobného se pokusil, avšak skrovné prostředky jeho rodičů tomu nedovolovaly, až i tito na jeho usilovné žádání teprve r. 1840 k tomu svolili, že se směl odebrati do Vídně a učiti se tam řezbářství. Dostal se tu k mistru ozdobnickému, kdež ale jen ledajaké hračky a malicherné okrasy k nábytku se zhotovovaly, kteréžto práce pak musil v neděli po domech roznášeti a prodávati. Z nemilého stavu tohoto vytrhl ho jeden příznivec, umístiv ho po dvou letech u tehdy ve Vídni na slovo vzatého truhláře Leistlera, kdež uviděv mladý **Sch.** lepšího druhu práce snažil se v nich poněkud i súčastniti. Roku 1845 dělal v Praze u truhláře Rohla, kdež právě ozdobnické práce pro palác kníž. Rohana se prováděly. Stráviv tu půldruhého roku vrátil se opět do Vídně, kdež se [illegible] radáno, aby k dalšímu vzdělání svému odebral se do Paříže, což on i učiniv pomáhal tu v některých čelnějších dílnách, zejména u Fourdinoise a Lefrance, kterémužto poslednímu pomáhal při jeho pracích k pomníku Napoleonovu. Nabyv tu značných praktických zkušeností a seznámiv se tu [illegible] s nejvyšší ornamentikou mohl pak již samostatně vystoupiti, čehož on také neopominul. Po svém návratu do Vídně převzal (1849—51) ozdobnickou [illegible] prací Leistlerových pro Londýnskou výstavu, jakož i pro katedrálu Ostřihomskou, kdež dle jeho návrhů provedeny byly ozdobné kanovnické stolice a pěkná kazatelna. Další podobného druhu práce konal pro museum v c. k. zbrojnici ve Vídni, pro zámek Grafenegg hraběte Breunera, pro votivní oltář v kostele Svatoštěpánském ve Vídni, jakož i hrobky v [illegible] mících na tomtéž chrámě; podobně ozdobil více paláců ve Vídni, jako hraběte Harracha, knížete Kinského, vévody Koburského, barona a j., [illegible] mnoho nákresů pro truhláře, bronzovníky, [illegible] hlavně při všem v ladnou shodu uvésti krásné [illegible] s řemeslem a s potřebami všedního života, [illegible] mu věc tak výborně dařila, že v tom ohledu [illegible] již velných výsledků docílil, kteréžto [illegible] šení všelikého uznání zasluhuje. *Mä.*

Schollian N., viz Školjan N. v hl. Š.

Scholz Bernhard, něm. žurnalista a dramatický básník, nar. se r. 1831 ve Wiesbadenu, navštěvoval university v Marburku, Bonnu a Mnichově; po skončených studiích usídlil se ve svém rodišti a psal pro *Nassauische Allgemeine Zeitung*. Druhý rok [illegible] přesídlil se do Vídně, a byl zaměstnán [illegible] *Donau-Zeitungu*, v *Glocke* a *Fremdenblattu*. [illegible] noviny redigoval nějaký čas s velkým [illegible] Při vypuknutí války r. 1866 vrátil se **Sch.** do svého rodiště Wiesbadenu a založil tam časopis *Rheinischer Kurier*. R. 1859 byla s velkým úspěchem na Mnichovském dvorním divadle provozována jeho [illegible] *Maske für Maske*. Na to následovaly mimo [illegible] práce divadelní hlavně dramata: *Hans Wölfl* [illegible] *Eine moderne Million*. Oba tyto kusy získaly [illegible] tvůrcovi mezi dram. básníky čestné jméno. [illegible] nalista vyznamenával se **Sch.** ostrostí politického úsudku, obratností ve slohu jakož i samostatnými náhledy. **Sch.** † 11. pros. 1871 ve Wiesbadenu.

Schongauer Martin viz Schön v hl. Š.

Schooner viz Škuner.

Schramb z Doblína, později toliko z Doblína, vzácná a bohatá rodina patricijská a později rytířská a panská, kvetla na Moravě v XVII. a XVIII. století. Praotcem jejím byl Matiáš Sch., bohatý měšťan Brněnský a výběrčí ungeltu za časů krále Ferdinanda I. a Max. II., jenž pro své služby platné dne 7. dub. 1575 z bratry svými Kryštofem a Valentinem nadán jest erbem a titulem. [illegible] zůstavil syna Tomáše, který s Eliškou [illegible] kou z Hohenštejnu zplodil syna Gabriele Sch. Tento byl váženým souzedem Brněnským, sedě [illegible] v radě tamní, a pro své statečné zachování při obležení města Brna r. 1645 skrze nepřátelský lid švédský povýšen jest dne 31. pros. 1645 do stavu rytířského [illegible]

ského s tou milostí, aby napotom místo Sch. psával se toliko z Deblína. Syn jeho Max. Frant. z Debl. oddal se vyšším studiím, byl referendářem a asesorem u tribunálu mark. Mor., r. 1671 nabyl šlechtictví a r. 1688 také indigenátu král. Uher. Týž byl veliký milovník historie a práv domácích a horlivý sběratel památek historických, archaeologických, výtvarných a j., k čemuž ukazují také mnohé foliantové zápisky a sbírky jeho, v bibliotéce Olomoucké až podnes chované. Max. Frant. z Debl. splodil s Marií Salomenou z Hofu čtvero synů: Františka Gabriela, jenž záhy zemřel, Max. Františka, Antonína Frant. a Františka Libora, pak patero dcer. Ant. Frant. a Frant. Libor oddali se stavu vojenskému a dosáhli v něm vyšších hodností. Max. Frant. z Deb. však věnoval se vyšším studiím v Praze, stal se r. 1687 doktorem práv, byl potom kancléřem a asesorem tribunálu moravského, a posléze referendářem a radou u české dvorní kanceláře ve Vídni. — Bratří tito byli majestátem cís. Leopolda I., dne 2. září 1699 daným, povýšeni do stavu rytířského král. Česk. rodů staročitných, při čemž přirozený jich erb rozhojněn jest erbem mateřským, a to takto: Štít na tři pole na způsob jehlance (*spikelweise*) rozdělený; v prostředním modrém poli spatřuje se nahý muž divoký, na pahorku zeleném stojící, maje ránu krvavou v obličeji, a hlava a bedra vavřínem ověnčena a nesa na pravém rameně palcát železný; pravé i levé pole jsou barvami rozdělena, a to pravé bílou a červenou, levé pak zlatou a černou, a v jednom každém jest železná kotvice dvouzubá vzhůru postavena. Nadepsaný Max. Frant. z Debl. koupil potomě na Moravě statky Starou a Novou Hobzu (*Hart*), Chvalkovice a Mutice, a v Čechách Humpolec a Heralec, obdržel r. 1710 od cís. Josefa I. hrad Znojemský s příslušenstvím jako léno, a povýšen jest pro své služby platné dne 22. dub. 1710 do stavu panského král. Čes. R. 1729 zřídil se svých statků zemských fideikomis, k němuž povolal jako dědice nejprvé syna svého Františka Antonína, svob. pána z Debl., a po něm své bratry Antonína Frant. a Františka Libora s tím doložením, kdyby rodina Deblínská měla docela pominouti, aby fideikomisní statek tento obrácen byl na zřízení ústavu pro kadety čili mladé vojíny, z českých a moravských rodin šlechtických pošlé. Max Frant. z Debl. byl času svého jakožto muž vysoce vzdělaný, rozšafný a zámožný vůbec na slovo brán; týž byl tolikéž jako otec jeho veliký milovník dějin a práv domácích, a rozhojnil zděděné sbírky otcovské novými poklady literárními a uměleckými, jež uložil v síních obnoveného hradu Znojemského. Po smrti jeho († 1732) uvázal se syn Frant. Ant. z Debl. ve fideikomis rodinný, a jsa tolikéž pán vzdělaný a vůbec vážený rozmnožil sbírky zděděné hojnými sbraněmi a jinými věcmi vzácnými, a byl dne 20. ún. 1741 povýšen do stavu hrabského zemí koruny České. Zemřev r. 1757 zůstavil dva syny, z nichž mladší vstoupil do řehole františkánské a zemřel (nazývaje se Benevenutus) v Mor. Třebové r. 1816; starší držel hrad Znojemský a fideikomis Deblínský, byl však r. 1784 od pytláka nějakého úkladně zastřelen. Jelikož nezůstavil dědiců přirozených, hlásily se k fideikomisu Deblínskému dvě příbuzné, totiž Eufemie hrab. Želecká z Deblína, a Marie Antonie svob. paní z Deblína, kteréž se však spokojily s 6000 zl. platu ročního; načež statky a sbírky fideikomisní prodány a stržené peníze na zřízení 17 nadacích kadetských tak zvaných Deblínských v c. k. vojenské akademii Novoměstské obráceny jsou. Část obrazů a kněh byly převezeny do Vídně, z těchto přišly některé do bibliotéky cís. akademie Tereziánské, mezi nimiž byl také vzácný a svého způsobu jediný rukopis, totiž *česká gramatika Blahoslavova*, jejž tam r. 1855 tehdejší bibliotekář P. Hradil objevil a potom r. 1857 ve Vídni tiskem vydal. — Ku konci vypsání tohoto ještě připomínáme, že již v XIII. století na Moravě květla rodina pánů z Deblína, kteří drželi tehdáž Deblín, Drahotouš a Řečice tamtéž, že však vymřeli již v prodlení XIV. století, tak že nadepsaná rodina Sch-ů z Deblína s nimi ani erbem ani krví nebyla spojena. *Ra.*

Schrauf Albrecht, mineralog, nar. se 14. pros. 1837 ve Vídni, studoval tam přírodní vědy a stal se tam r. 1861 úředníkem v cís. mineralogickém kabinetu, r. 1868 byl jmenován při témž kabinetu kustodem, a přednáší již od r. 1863 jako docent fysikální mineralogii na universitě Vídeňské. Literární činnost Sch-ova pohybuje se nejvíce v oboru mineralogie a optiky. Mimo četné statě z těchto oborů, uveřejněné v *Sitzungsberichte* Vídeňské akademie a v Poggendorfových *Annalech*, vydal: *Lehrbuch der physikalischen Mineralogie* (ve Vídni 1866—1868, 2 sv.); *Atlas der Krystallformen des Mineralreichs* (t. 1864—72, 3 sv.); *Physikalische Studien über die Beziehungen zwischen Materie und Licht* (tamt. 1867) a *Handbuch der Edelsteinkunde* (tamt. 1869).

Schreter Jiří Achac a Martin, zvonaři v Hostinném za času třicetileté války. Od prvního pochází zvon v Heřmanicích, od druhého zvon ve Starém Bydžově. *Mü.*

Schreuder Hans Paludan Smith, skandinavský misionář, nar. v Sogndalu v Norvéžsku r. 1817. Studoval theologii, cítě však v sobě zvláštní touhu a povolání ku hlásání pohanům slova božího připravoval se horlivě k tomu vedle svých bohosloveckých studií, učiv se nejpotřebnějším řemeslům, jako krejčovskému, kovářskému a stolařskému, cviče se v zacházení s puškou a studuje nejobecnější nemoci. Takto připraven byl r. 1842 na kněze vysvěcen; následujícího roku přišed do Port-Natalu v Jižní Africe do anglické kolonie mezi Kafry usadil se tam u kmene Zulu. Mezi tímto lidem účinkoval téměř neustále, vyjma toliko cestu do Číny, kamž se byl odebral v naději, že by i zde na poli misionářském s dobrým úspěchem mohl působiti, poněvadž tehdy po uzavření míru Nankingského přístup do této země právě byl otevřen. Jelikož ale Číňané slibův Evropanům učiněných nedodrželi, vrátil se Sch. rychle naspět ke svým Zulu-Kafrům. Mezi těmi působil, seč byly jeho učenost, láska a pobožnost. Naučiv se brzo jejich řeči vydal (v Christianii 1850) mluvnici jazyka zulu-kaferského spolu s některými překlady. Dosáhl též neobmezené důvěry tohoto surového lidu i krutých jeho náčelníků, jejichž úcta chránila za každé občanské války netoliko jej nýbrž i norské jeho spolupracovníky, jichžto se čítá okolo dvaceti. *Mü.*

Schrevelius Frederik, švédský právník, nar. 18. bř. 1799 v Karlskroně. Po odbytých právnických studiích stal se r. 1824 docentem a r. 1844 řádným profesorem občanského práva. Vydal ve svém oboru více spisů, jichžto nejdůležitější jest jeho *Lärobok i Sveriges allmänna nu gällande civil-rätt* (Naučná kniha všeobecného, ve Švédsku nyní platného občanského práva, 1851—58), ve kterémžto díle Sch. na jevo dal neobyčejnou bystrost a důkladnost. *Mü.*

Schreyer Adolf, současný malíř něm., nar. 9. čce 1828 ve Frankfurtě n. Moh., přilnul záhy k umění, vzdělával se v Mnichově a Düsseldorfě a 1853 odešel do Paříže. Konav na to daleké cesty po Evropě, Asii a Africe usadil se 1861 stále v Paříži a oženil

se tam. Válka franc.-pruská vyhnala ji však z Francie, načež usadila se v městečku Kronbergu, 2 hodiny od Frankfurtu, kde v posledních letech utvořila se v dosti malá kolonie malířská. Sch. malovala hlavně zvířata, nejvíce koně, a to s podivuhodnou životností a výrazností. Její obrazy jsou oblíbeny ve Francii a v Anglii oblíbeny a draho se platí.

Schröder 1) Jan Kristián (zhusta též *Schröter* psaný), malíř Pražský a učitel [illegible], nar. se v polovici XVII. stol., jak se zdá, na některém panství Slavatovském, a obrátil svými pracemi již záhy na sebe pozornost Jana Jáchima hraběte Slavaty na Jindřichově Hradci, [illegible] nejvyššího zemského sudí [illegible], kterýž, [illegible] r. 1676 [illegible], tak že Sch. po 3 léta v Jindřichově Hradci, v Telči a jinde na panstvích Slavatovských maloval. Na to byv [illegible] poslán do Italie, aby se tam zdokonalil ve svém umění, usadil se po svém návratu v Praze, kdež jeho díla docházela spravedlivého uznání, a kdež mu i svěřeno bylo [illegible] nad cís. obrazárnou na hradě Pražském, a škola jeho byla hojně navštěvována od mladých umělců, z nichž nejslavnější byl [illegible] Brandl (v. t.); Bernard Vogel ryl dle něho více obrazů. — 2) Johann Heinrich Sch., malíř, nar. v Meiningách r. 1757, † tamtéž r. 1812. Učiv se umění svému u Tischbeina v Kasselu, oddal se zvlášť malbě podobizen pastelem, ve kterémž oboru došel vynikajícího stupně, stav se dvorským malířem a maluje podobizny četných vznešených osob i rodin královských, jako v Anglii, Rusku a jinde; co zvláště zdařilou z jeho prací uvádí se podobizna Fridricha Viléma II., krále Pruského. — 3) Karel Sch., rytec, nar. v Brunšviku r. 1761. Vzdělav se v Augsburku a v Paříži usadil se ve svém rodišti, kdež ryl mnoho obrazů, zejména z bývalé galerie Salzdahlumské, z části v tečkovacím způsobu; k nejčelnějším z nich náležejí: *[illegible] Abrahamova* dle Lievensa; *Dcera* dle Tiziana; *[illegible]* dle Jana Steena; *Mladý muž v pokoji* dle P. Koninka; *Mladá [illegible]* dle A. [illegible]. Leptacím způsobem provedl více pěkných krajin z okolí Brunšvického. — Jeho syn 4) Karel Sch., malíř v Brunšviku, nar. tamtéž r. 1802. Navštěvovav v l. 1817—21 akademii Drážďanskou vzdělával se pak delší čas v Mnichově. Po svém návratu do svého rodiště maloval nejvíce genrové obrazy, představující výjevy ze života brunšvických venkovanů a obsahující vedle správného uspořádání a [illegible] provedení [illegible]. Mnohé z nich jsou lithograficky rozmnoženy; k nejznámějším patří: *[illegible]*; *[illegible]*; *[illegible]*; *Kandidát [illegible]*; *Vyhlídka z [illegible]*. — 5) Louis Sch., současný sochař franc., nar. v Paříži. Byl žákem Fr. Rudea a sochaře Daniana; měl na výstavě Pařížské r. 1859 jemně a moderně provedenou sochu, *[illegible]* představující. Z pozdějších jeho prací uvádějí se co zvlášť zdařilý výtvor jako *Anděl [illegible]* pro chrám sv. [illegible] v Paříži. *Mg.*

Schröter 1) Johann Friedrich, rytec a kreslíř, nar. v Lipsku r. 1770, † tamtéž r. 1836. Vzdělával se na tam. akademii co žák rytce Bauseho. Mimo to studovav též pilně anatomii představoval od r. 1800 s velikou pravdivostí téměř výhradně anatomické a pathologické předměty. Roku 1813 stal se universitním rytcem, [illegible] jeho práce byla [illegible] k dílu *O [illegible]*. Z [illegible] jeho rytin zasluhuje býti jmenován v tečkovacím způsobu zdařile provedený list dle Rembrandta: *Mladý muž v kabátku*. — 2) Johann Friedrich Karl Konstantin Sch., malíř, nar. r. 1795 ve Schkeuditzi u Lipska, † r. 1835 v [illegible], kdež se byl r. 1826 usadil. Navštěvoval z počátku akademii Lipskou (1811), pak Drážďanskou (1817), a dostal se později do dílny profesora [illegible], kterýž jej v komposici vyučoval, chtěje z něho učiniti malíře historického, což se mu ale nepovedlo, neboť Sch., jenž větší náklonnost a vlohy k [illegible] genrovému, provedl v tomto více zdařilých prací, z nichž zasluhují býti jmenovány: *Matka s dcerou předoucí a [illegible]*; *Učitel v hodině*; *Veřejný prodej pozůstalosti malířovy* (hlavní dílo); *[illegible] v [illegible]*; *[illegible]*. — 3) Gottlieb Heinrich von Sch., malíř a spisovatel v oboru aesthetiky, narozen v [illegible] r. 1802. Studovav z počátku práva v Berlíně a v Jeně, oddal se pak umění v Drážďanech a odešel r. 1821 do Říma, následoval tu německého malíře Overbecka. Po svém návratu (1827) konal cesty po Anglicku, Rusi a Německu, žil nějaký čas v Mnichově a konečně v [illegible]. Maloval z počátku historické obrazy, později podobizny. V prvním oboru jeho nejlepší *Judita, usmrtivší Holoferna*. Kromě toho vydal též více článků a pojednání z oboru krásného umění. — 4) Jan Kristian Sch. viz Schröder v Doplňcích. *Mg.*

Schrotzberg Franz, malíř, nar. ve Vídni r. 1811. Vzdělával se na akademii ve svém rodišti a provedl r. 1839 působivou *Ledu s labutí*, kterýžto obraz nyní se nachází v Belvederu Vídeňském. Později věnoval se Sch. téměř výhradně malbě podobizen, v nichž svým elegantním a skvělým provedením nabyl neobyčejné pověsti. Nejslavnější jeho díla v tom oboru jsou [illegible]; velmi zdařilou podobiznu hraběnky *Waldsteinové*, rozené Schwarzenbergové, přinesla Pražská výstava r. 1868. *Mg.*

Schubert 1) Johann Wilhelm, [illegible] stavitel, zemřel ve Vídni okolo r. 1790; provedl více zdařilých budov jak pro císaře tak i pro jednotlivé [illegible]. — 2) Johann David Sch., kreslíř, malíř a rytec, nar. v Drážďanech r. 1761, † r. 1822. Učiv se na Drážďanské akademii stal se po ukončených studiích r. 1781 malířem při Míšenské továrně na porculán, r. 1796 učitelem v kreslení tamtéž a r. 1800 professorem malby historické a [illegible] Drážďanské akademie. Provedl zvláště pro knihkupce rozličné rytiny, jako k Wielandu [illegible], k [illegible] Gellertovým, k [illegible]. Z historických jeho malířských [illegible] jmenovati: *[illegible]* a *[illegible] Adama*. — 3) Franz Sch., malíř a rytec, nar. v Desavě r. 1806. První studia svá konal v Mnichově pod Corneliem a Juliem Schnorrem, načež odebral se r. 1834 do Říma maloval tu nejvíce obrazy [illegible]; avšak obzvláštní pověsti získal svými obrazy a rytinami Rafaelových představení z [illegible] o *Amoru a Psyché* v Římské Farnesině. Po svém návratu maloval opět nejvíce náboženské předměty: *[illegible]*; *[illegible] Krista [illegible]*; *Víra, naděje a láska*. — 4) Hermann Sch., [illegible], žijící v Desavě. Studovav na akademii Mnichovské získal si [illegible] pověst [illegible] Schneidera. R. 1859 byl v Římě a provedl tu [illegible] *[illegible] Krista* [illegible] pro vévodu Desavského. Nejnovější jeho práce jsou: *Pohřeb Desdemony* (1860) a *Salomon a [illegible]* (1862). — 5) Viktor Sch., malíř v Praze, měl r. 1868 v Pražské výstavě čtyry obrazy, tak [illegible]

Walpurgisnacht (z Goetheova Fausta), *Zlatníkovu dceruška* (dle Uhlanda) a dvě *studie* z Říma. *Mü.*

Schuchardt Christian, nar. se (kdy?) v Buttstädtu. Seznámil se časně s jakýmsi písařem, u něhož se učil krasopisu a kreslení; zručnost jeho byla v krátce ták vynikající, že jej rodiče dali učit malířem. R. 1812 dán byl do Výmaru k malíři divadelních dekorac, zároveň navštěvoval gymnasium, aby se mohl věnovat bohosloví. Později stal se učněm kreslířské školy Meyerovy. R. 1820 nastoupil právnická studia v Jeně, výživu hledaje v kreslení a vyučování. Po odbytém studiu stal se akcesistou vlády velkovévodské, pokračoval ale ve kreslení. Brzo obdržel místo v dozorném úřadě pro vědy a umění, jehož správcem byl Göthe. **Sch.** měl dozor nad měděrytinami, rukopisy atd., zároveň byl tajemníkem Goetheovým a učitelem vnuků jeho; v rodině Goethově byl velmi vážen. Větší část sbírky měděrytin, dřevorytů a výkresů v museu Výmarském sebral a pořádal **Sch.** Byl muž šlechetný, nakloněn ideálním zájmům v životě i umění. Zvláštní zásluhu má o vydání výkresů ze staré doby řecké šlesvického znatele starožitnin A. Jak. Carstense (1849). Vydal též výtečné dílo: *Lukas Cranach des Aelteren Leben und Werke* (v Lips., 1751—71). **Sch.** zemřel 10. srp. 1870 ve Výmaru.

Schüle neb Schülein Hans, německý malíř, z Ulmu pocházející, květl v druhé polovici XV. stol. (1468—1502). Nejznamenitějším dílem tohoto schopného mistra jsou malby oltářní v Tiefenbronnu u Calwu ve Virtembersku. Představují rozličné výjevy z *Narození a umučení Pána Krista*, a jsou co do kresby, komposice, barvitosti a perspektivy velmi zdařilé. Mimo tyto připisují se mu ještě dva obrazy ve sbírce knížete Hohenzollero-Sigmarinského, podobněž i nákresy k dřevořezům v biblí Ulmské z r. 1470, a konečně podobizna Virtemberského vévody Eberharda (*Eberhard im Bart*) v Urachu. *Mü.*

Schültz Daniel, viz Schulz v Doplňcích.

Schulz 1) Kristian Jiří st., malíř, nar. 27. září 1718 ve Flörsheimu u Mohuče. R. 1731 dostal se k Hugonu Schlegelovi ve Frankfurtě nad Moh. do učení; na to pracoval tři léta v Hohenzollerách a v Saarbruku, kdež seznámiv se s Appianim užíval návodu tohoto. Usadiv se roku 1749 ve Frankfurtě maloval nejvíce na obmítce, jak průčelí domů tak i stropy, až konečně zcela oddal se malbě krajin, následuje spůsobu Saftlevenova. Pracoval velmi snadně, pročež i hojně. Větší část obrazů jeho, představujících nejvíce krajiny porýnské, nachází se ve Frankfurtě a v Praze. R. 1762 cestoval po Švýcarsku a zemřel r. 1791 ve Frankfurtě. Lidské postavy a dobytek na jeho obrazích maloval s počátku W. Fr. Hirt, později Pforr. Jeho děti byli též schopní umělci. Dcera Filipina byla dobrá kopistka. Syn a žák — **2)** František **Sch.**, malíř, nar. ve Frankfurtě r. 1758 (neb 1751), jevil již záhy neobyčejné schopnosti ku kreslení. Maloval ve Švýcařích mnohé tamější krajiny. Ostatně byl podivín, milující nade všecko víno a hudbu, a tropil neustále šašky. Zemřel r. 1781 v Sacconayi v Genevsku. Jeho bratr — **3)** Jan Jiří **Sch.**, nar. ve Frankfurtě 16. kv. 1755, odešel r. 1776 do Düsseldorfu, obrav tu sobě za vzor hlavně Rubense. Pomáhav pak po několik let svému otci odebral se r. 1784 do Říma, kdež zůstal až do r. 1790, kreslo pilně dle antiky a Rafaela a obcuje mnoho s Goethem. Provedl též několik rytin a † r. 1815. — **4)** Kristian Jiří ml., bratrovec a žák staršího umělce téhož jména, malíř, nar. ve Flörsheimu r. 1756, † r. 1826. Konal též cesty v Porýnsku a po Švýcarsku, a maloval nejvíce tamější krajiny, při kterýchž obzvláště se chválí jasnost a průzračnost vody a vzduchu. — **5)** Karel **Sch.**, kreslič a ryjec, nar. ve Vídni r. 1746, † tamtéž 14. bř. 1800. Pilný a schopný umělec ten pracoval a vydal v letech 1768 a 1790 s Zieglerem a Jančou barvité pohledy Vídeňské, z nichžto 12 listův od něho pochází. Kromě toho ryl též krajiny a vojenské předměty. — **6)** Hermann **Sch.**, ryjec, v Mnichově žijící. Jest žák Amslerův a ryl mezi jiným velmi věrně a bedlivě řadu obrysů dle Genelliho. — **7)** Theodor **Sch.** (též Schüz zvaný), malíř genru v Mnichově, nar. 16. bř. 1830 v Thumlinkách ve Virtembersku, vzdělával se s počátku v Tubinkách u malíře Leibnitze, později na umělecké škole v Karlsruhe a konečně na akademii Mnichovské. Maluje velmi zdařile dojímavé výjevy z venkovského života. *Mü.*

Schuldes Václav, český ryjec z Tábora pocházející, květl na začátku tohoto století v Praze. Co zvláště zdařilá práce uvádí se z jeho rytin *Stětí sv. Barbory* dle oltářního obrazu od Skrety. *Mü.*

Schuler 1) Charles Louis, ryjec, nar. ve Štrasburku r. 1784 (n. 1785), učil se v Paříži, pracoval pak s počátku ve svém rodišti menší rytiny pro almanachy a p., později však v Karlsruhe řadu větších a zdařilých rytin, z kterých zasluhují býti jmenovány; *Nanebevzetí Panny Marie* dle Guida Reniho; *Sv. rodina* dle Rafaela; *Pěvec před královskou rodinou* dle Hunolla. Jeho syn a žák — **2)** Eduard **Sch.** (žije ve Štrasburku) provedl též více pěkných rytin, jako *Sochy Shakespearovy* dle Roubillaca; *Narození* a *Nanebevstoupení Páně* dle Hoopmana; *Krista, volajícího k sobě bídné*, dle Ary Scheffera. — **3)** J. Théophile **Sch.**, malíř historický a genru ve Štrasburku, žák Drollingův. Hlavní jeho díla jsou: *Příchod Curišanů do Štrasburku; Babiččiny narozeniny; Karel I. Anglický na ú'šku; Vystěhovalci.* *Mü.*

Schulin Jan Sigmund, dánský hrabě, tajný rada a rytíř řádu sloního, nar. se 18. srp. 1694 v jednom městečku ansbašském, kdež jeho otec byl kazatelem. Odbyv studie na rozličných universitách německých stal se hofmistrem mladého markraběte Braniborsko-Kulmbašského, s nímž se i odebral do Dánska ke dvoru královskému, kdež svou bystrostí ducha jakož i svým slušným chováním došel neobyčejné přízně krále Kristiana VI. a královny, kteráž byla sestra řeč. markraběte. I postupoval od jednoho důstojenství ke druhému (byv již r. 1731 povýšen na šlechtictví) až se stal r. 1738 tajným radou. V posledních 11 letech vlády krále Kristiana VI. **Sch.**, vytisknuv ministry J. Rosenkrandse a von Plessena, měl spolu s J. L. Holsteinem největší účastenství ve státním řízení. Byl velmi schopný ministr, jen že, jsa povýšen královnou, nemohl s takovou samostatností, jako odstoupilí ministři, opříti se její marnotratnosti, netroufaje sobě něčeho jí odepříti. Od krále obdržel pěkný statek Frederiksdal, v jehož držení ještě jsou jeho potomci. Též za Fridricha V. zachoval svůj vliv a byl povýšen do stavu hraběcího několik dní před svou smrtí, kteráž ho potkala 13. dub. 1750. *Mü.*

Schulte, Jan Bedřich rytíř, profesor církevního a německého práva na universitě v Bonnu, nar. se 23. dub. 1827 ve Vinterberku ve Vestfálsku, kdež byl otec jeho doktorem lékařství. Po ukončených juristických studiích na universitě v Berlíně byl tam povýšen za doktora obojích práv, a vstoupil hned do praxe k tamějšímu krajskému a komornímu soudu, a na to u apelačního soudu ve Vestfálsku. R. 1852 vstoupil do služby zemského soudu v Bonnu, zastávaje tam spolu docenturu na právnické fakultě po

dvě léta, až r. 1864 povolán byl do Prahy za řádného professora církevního a německého práva, jsa spolu údem ministeriální vyšetřovací rady ve Vídni a zkušebné komise odboru právnického v Praze. Při tom povolán od kardinála Švarcenberka za radu arcibiskupské konsistoře Pražské a manželského soudu, v oboru co nejchvalněji účinkoval až do r. 1871, kdy následkem přikázaných záležitostí manželských světským soudům úřad ten sám složil, konečně v led. 1873 povolán do Bonnu. **Sch.** jest údem akademie věd ve Vídni, členem král. české společnosti nauk a j., spolu majitelem papežského řádu Řehořova a rakouské velké zlaté medalie umění a věd, rytířem rakouské železné koruny 3. třídy a pruského korunního řádu a t. d. Spisy jeho z církevního práva jsou: *Das katholische Kirchenrecht. I. Bd. Die Lehre von den Quellen* (Giessen 1860), *II. Bd. System des allgem. kath. Kirchenrechtes* (tamt. 1856); *Lehrbuch des kath. Kirchenrechtes auf Grundlage der kirchlichen Quellen und der Staatsgesetze in Oesterreich und den übrigen deutschen Bundesstaaten nebst dessen Literaturgeschichte und einer Statistik der kath. Kirche in diesen Ländern* (1. vyd. Giessen 1863, 2. vyd. 1868, 3. vyd. 1873); *Erläuterung des Gesetzes über die Ehen der Katholiken im Kaiserthume Oesterreich* (Prag 1856, 2. vyd. 1857); *Handbuch des kath. Eherechtes* (Giessen 1855); *Darstellung des Processes bei den kath. geistlichen Ehegerichten Oesterreichs* (1858) a asi deset menších spisků o jednotlivých látkách z církevního a manželského práva, mezi nimiž zvláště vynikají články: *Ueber die Bedeutung und Aufgabe des Kirchenrechtes und der Kirchenrechtswissenschaft* v *Archiv für kath. Kirchenrecht* v. Moy I. (Insbruck 1857); *Die Statthaftigkeit der Civilehe nach kath. Grundsätzen* v *Zeitschrift für Kirchenrecht von Dove und Friedberg* (Tübingen 1872). Dále vynikají četné jeho práce literární z kanonického práva, nejvíce pojednání v aktech Vídeňské akademie věd, jež zanášejí se proskoumáváním pramenů kanonického práva a z větší části i ve zvláštním otisku vydány byly, jako: *Ueber drei in Prager Handschriften enthaltene Canonensammlungen* (Wien 1868); *Zur Geschichte der Literatur über das Dekret Gratians* I., II., III. Beitrag (Wien 1870); *Die Glosse zum Dekret Gratians von ihren Anfängen bis auf die jüngsten Ausgaben* (Wien 1872); *Beiträge zur Literatur über die Dekretalen Gregor IX., Innocenz IV., Gregor X.* (Wien 1871); *Die Dekretalen zwischen den Decretales Gregorii IX. und Liber VI. Bonifacii VIII.* (Wien 1869, Band 55); *Literaturgeschichte der Compilationes antiquae* (Wien 1871); *Die Compilationes Gilberts und Alanus* (Wien 1870); *Beitrag zur Geschichte des kanonischen Rechtes von Gratian bis auf Bernhard von Pavia* (Wien 1873), a jiných osm podobných pojednání. Dále: *Die kanonischen Handschriften der Bibliotheken Prags* (Prag 1868); *Canones et decreta concilii Tridentini cum declarationibus et resolutionibus s. congregationibus cardinalium Conc. Trid. interpretum* společně s L. Richterem (Berlin 1853). — Mimo kanonické právo vydal z druhého oboru svého: *Lehrbuch der deutschen Reichs- und Rechtsgeschichte* (Stuttgart 1861, 1870 v 2. a 1873 v 3. vyd.). V nejnovější pak době jest hlavním vědeckým oponentem neomylnosti papežské a svobodomyslným a horlivým podporovatelem časových reforem v církvi, pročež na obou kongresech starokatolíků za předsedu zvolen byl. Spisy jeho z tohoto oboru jsou: *Die Macht der römischen Päpste über Fürsten, Länder, Völker und Individuen nach ihren Lehren und Handlungen seit Gregor VII. zur Würdigung ihrer Unfehlbarkeit beleuchtet und den entgegengesetzten Lehren der Päpste und Concilien der ersten 8 Jahrhunderte über das Verhältniss der weltlichen Ge-*

walt zur Kirche gegenübergestellt (Prag 1871,
ský, dvoje vydání); *Die Stellung der Concilien, Pä*
und Bischöfe vom historischen u. kanonistischen St
punkt und der päpstlichen Constitution vom 18.
1870. Mit Quellenbelegen (Prag 1871), nejdůklad
a pravdě nejoblíbenější dílo; *Denkschrift über das*
hältniss des Staates zu den Sätzen der päpstlic
Constitution vom 18. Juli 1870, gewidmet den Re
rungen Deutschlands und Oesterreichs (Prag 1
Die Rechtsfrage des Einflusses der Regierung bei
Bischofswahlen in Preussen etc. (Giessen 1869)
Stifte der alten Orden in Oesterreich, ihre
Stellung und Wirksamkeit (Giessen 1869); *Die*
stische Persönlichkeit der kath. Kirche, ihrer I
tute und Stiftungen etc. (Giessen 1869); *Die*
kath. Orden und Congregationen (Berlin 1872);
Kirchenstrafen (Berlin 1872) atd. Mimo to je
pilným spolupracovníkem Reuschova *Theolog*
teraturblattu, Wiener allgemeinen Literaturzeit
Moyova *Archivu*, Doveova *Zeitschrift für Kirc*
recht a j. **Sch.** jest mezi katolickými kanonisty
kladatelem vědy kanonického práva, jelikož
vědeckým způsobem spracoval církevní
co samostatné odvětví theologické, odděle
z něho všecko, co se do něho z apologetiky, dog
tiky, morálky, liturgiky, pastorálky a histori
kevní přimíchávalo. On jest kanonickým juristou
v eminentním smyslu, an pomocí právnické své
lanosti dle stanoviska nynější vědy právní
struoval teprv system kanonického práva
soustavu tu až do nejmenších podrobností pro
s nejpřísnější logickou důsledností, tak že
hled a studium velmi se usnadňují. Avšak
práci dalo mu předchozí studium pramenů
týčných, jež musely se teprv jednotlivé
konstatovati, než možno bylo jich užíti. A proto
jemu přísluší zásluha, že vlastně je také teprv
cem literární historie církevního práva
lického, jemuž Vídeňský profesor Maassen
vypomáhá. Při tom uveřejnil tolik monogr
z téhož předmětu, ku př. o úkolu církevního
o manželském právu, o poměru církve k stát
volbě biskupů, o jmění církevním, o školách,
stech církevních atd., že zároveň doplňují všude
způsobem každou [illegible]. Proto také
ven byl za nejvýtečnějšího a prvního
nonistu nade všech až do koncilu Vatikánsk
proti jehož dekretům jmenovanými výše spisy
smrtelnou zásluhu sobě získal, [illegible]
s vědeckého stanoviska na tendenční reform
v církvi, aniž na politického stranníka
vůbec. Odtud pochopiti lze vášnivost infallibilist
proti němu v nejnovější době, tak že i jeho dog
vědecké historické spisy v Římě od kongregace
na index dány. A tak jen vysvětliti si možno
odporné útoky u něm jednoho z téhož [illegible]
Hülskamp *Literarischer Handweiser in Münster*
10 1869 a *Nro 105 1871*, jež tím [illegible]
Sch. nikterak neumenšily.

Schulten Arnold, schopný malíř krajin v D
seldorfu, kdež se i narodil (1809) a vzdělával.
luje nejvíce lesní krajiny, jež oživuje zvěří,
neb i výjevy z horských pověstí. K nejzdařilej
z jeho maleb náležejí: *Krajina se zříceninami*
štorm; Návrat z lovu; Isola bella na Lago
Zámek Rosenstein u Štutgartu. M

Schultz-Schultzenstein Karel Jindřich (v.
dílo) † 22. bř. 1870 v Berlíně.

Schulz 1) Daniel (též Schultz psán), ma
a rytec, nar. v Gdánsku ok. r. 1620, † tamtéž r.
Pracoval nějaký čas též v Polsku a ve Vratisl
a maloval velmi mnoho podobizen, jakož i zvíř

zvláště ptákův. Na radnici Gdánské jsou od něho tři podobizny králův Polských, a sice Jana Kasimíra, Michala Korybuta a Jana III.; ve knihovně Gdánské pak veliká podobizna hvězdáře Jana Heveliusa. Mnozí schopní ryjcové, jako: Hondius, J. Falk, P. Kilian a P. Lombard ryli jeho podobizny. Jeho zdařilý obraz domácího ptactva se nacházel ku konci minulého století ve sbírce D. Schwarze v Gdánsku; tři jeho rytiny ptáků velice se chválí. — 2) Karl Friedrich Sch., malíř Berlínský, nar. v Selchově v Braniborech r. 1796. Súčastniv se polních tažení v letech 1814 a 1815 oddal se pak horlivě malířství a konal první studie své na akademii Berlínské, načež se vydal na cesty do Holandska, Francie a Anglie. Po svém návratu (1828) maloval mnoho krajin genrových a námořských obrazů. Co náruživý milovník lovu představoval zhusta a nejraději předměty lovecké, pročež i jmenován Jagd-Schulz; nejvíce proslul svými *Pytláky*. R. 1841 stal se professorem. — 3) Johann Karl Sch., malíř architektury a krajin v Gdánsku, kdež se i narodil r. 1801. Prvního návodu obdržel na tamější uměl. škole pod Adamem Breysigem, načež se vzdělával v Berlíně, v Mnichově, obzvláště pak v Itálii, kdež zejména provedl zdařilé *pohledy z Milánské katedrály* a *ze chrámu San Giovanni in Laterano v Římě s procesími*. Navrátiv se r. 1828 do svého rodiště stal se čtyry léta na to professorem malířství a ředitelem umělecké školy tamější. Zde provedl opět více zdařilých architekturních obrazů, mezi nimi 10 překrásných pohledů z Kobylice čili Marienburku v Prusích, z nichžto dva ryl Witthöft. Jeho r. 1845 započaté vydání malebných pohledů z Gdánska atd. bylo r. 1859 dokončeno, a obsahuje 42 půvabných rytin v leptacím spůsobu, za kteréžto dílo Sch. obdržel velkou zlatou medalii pro umění v Prusku. — 4) Leopold Sch, malíř ve Vídni, kdež se i narodil r. 1804. Navštěvovav tamější akademii přišel roku 1829 do Mnichova, kdež se pod Schnorrem a Corneliusem dále vzdělával. Později se odebral i do Itálie, kdež se mu dostalo cti, že směl malovati podobiznu tehdejšího papeže Řehoře XVI. Po svém návratu maloval v Mnichovské nové residenci některé výjevy z hymnů Homérových, jakož i v ložnici královnině některé předměty z Theokrita, z nichžto za nejzdařilejší se pokládá *Výjev z pověsti o Hylasovi*. R. 1837 maloval pro klášterský chrám ve Sv. Florianě v Horních Rakousích oltářní obraz s *Mučennickou smrtí sv. Floriana* v kolosálních rozměrech, v jakýchž proveden i jeho *Sv. Augustin vynášející klatbu nad Manichejskými*. Nejnovější jeho dílo *Kristus v Emausích* (z r. 1862) došlo však velmi nepříznivého posouzení. Od r. 1837 jest Sch. druhým kustosem c. k. obrazárny a od r. 1845 prof. na c. k. akademii umění ve Vídni. — 5) Erdmann Sch. (též Schulze ps.), malíř v Berlíně, nar. ok. r. 1810. Jest žák Völckerův a maluje ovoce a květiny téměř srovna tak výtečně, jako tento. R. 1841 obdržel výsadu na svůj spůsob připravování vodních barev k malbě na porculánu. — 6) Hermann Sch., malíř v Berlíně, nar. r. 1816 ve Vitstoku, jest žák Wachův a Blechenův. Maloval několik klasických předmětů dle Schinckela v předsíni nového musea v Berlíně, dále v nové zámecké kapli tamtéž *Sv. Jana*, jakož i *12 králův a kněží* ze Star. Zákona; v oboru genru se chválí jeho *Vlaška se slepým dítětem před oltářem Panny Marie*. Jest též schopný malíř podobizen. — 7) Emil Sch., malíř a lithograf v Brunšviku, nar. ve Wolfenbüttelu r. 1822. Vzdělávav se s počátku pod prof. Brandesem v Brunšviku šel r. 1840 do Drážďan, kdež po 4 léta pracoval co lithograf pro Hanfstängelovo dílo v tamější galerii, později v tomtéž oboru pro Mnichov, a vstoupiv r. 1849 co žák prof. Hildebranda do Düsseldorfské akademie počal též malovati v oleji; vrátiv se pak do Brunšviku pracuje tu co lithograf a malíř, hlavně co podobizník. K nejzdařilejším jeho pracím náleží několik lithografií dle maleb z Drážďanské obrazárny, zejména dle Wouvermana a L' Allemanda. — 8) Friedrich Sch., souČasný malíř Berlínský. Maluje nejvíce vojenské výjevy správné komposice, bedlivého provedení, avšak trochu mdlé barvitosti. Ke zdařilejším z nich náležejí: *Sitenští husaři na rekvisici*; *Petr Veliký po bitvě u Poltavy*; *Fridrich II. u Torgova a Hohenfriedberku*. — 9) Julius Sch., malíř v Berlíně žijící, maluje velmi zdařile krajiny, lovecké a voj. výjevy. — 10) Moritz Sch., souvěký sochař v Berlíně, vzdělával se v Římě. Hlavní jeho díla jsou až posud: *Alegorie noci*, pěkné skupení v sádře; *Bakchantka s mladým Bakchem na pardalu*, podobněž velmi půvabné skupení ze sádry, a soška *papeže Pia IX*. *Mü.*

Schulze Christian Gottfried, ryjec, nar. v Drážďanech r. 1749. Kresliti se učil u Hutina, rýti u Cameraty. R. 1773 odebral se do Paříže, by se tu pod Willem v ryjectví zdokonalil. Navrátiv se po 10 letech stal se v Drážďanech professorem toho umění, provedl více rytin dle obrazů z tamější galerie a † r. 1819. Nejzdařilejší jeho rytiny jsou: *Hlava Kristova* dle A. Caraciho; *Ecce homo* dle Quida Reniho; *Sixtinská Madona* dle Rafaela; *Chlapec se psem* dle Greuze. Pod jeho dozorem ryl r. 1800 mladší Witzani 6 českých prospektů dle nákresů Klotzových. *Mü.*

Schumacher 1) Christian Frederik, dánský lékař a přírodospytec, narozen v Glücksborgu 18. říj. 1757, studoval na universitě Kodaňské, kdež se i stal doktorem lékařství a r. 1819 professorem anatomie, a † co státní rada 9. pros. 1830. Obíral se velmi pilně a s výborným úspěchem přírodovědou, zejména botanikou, ve kterémž oboru vydal *Enumeratio plantarum Seelandiae* (1801—3; dílo to vyšlo též v dánském jazyku pod tit.: *Den Kjöbenhavnske Flora*), zanechav též botanické zahradě Kodaňské valný počet jím samým provedených vyobrazení hub domácích (3 sv. ve fol.), jakož i bohatý svůj herbář, okolo 30.000 bylin obsahující. — 2) Karel Sch., souvěký malíř ve Zvěříně, kdež se i narodil r. 1801. Vzdělával se s počátku na Drážďanské akademii, v letech 1821—27 pak v Římě, kde již r. 1824 vystoupil s pěkně malovaným obrazem *Loučení se Siegfrieda s Chrimhildou* představujícím. Ve Zvěřínském paláci maloval na obmítce: *Umění a Věda za panování Míru*; *Původ Meklenburského znaku*; *Křest Přibislava II.*; *Návrat vévody Jindřicha Poutníka*; *Udělení mu léna Karlem IV.* a j. všelikého uznání hodné obrazy. Kromě toho ryl též leptacím spůsobem několik listů k *Nibelungům* a byl dvorským malířem ve Zvěříně, kdež maloval i více podobizen. *Mü.*

Schumann 1) Antonín, řezbář v Praze, kterýž r. 1790 provedl několik postav k tehdáž obnoveným slavným hodinám na Staroměstské radnici. — 2) Johann Gottlob Sch., ryjec. nar. v Drážďanech r. 1761. Učil se na tam. akademii pod Klengelem kresliti a rýti, a odešed později (1791) do Londýna provedl tu mezi jinými společně s W. Byrnem několik větších rytin. Hlavní jeho práce jsou: *Výjev z Oberona* dle Kocha a *krajina* dle Ruysdaela. Vydal též počáteční návod ku kreslení krajin a † r. 1810. — 3) Karl Franz Jakob Heinrich Sch., malíř, nar. r. 1767 v Berlíně, † r. 1827. Učil se umění svému u dvorského

malíře Frische. Svým obrazem *Kladení Krista do hrobu* (v akademii Berlínské) zjednal sobě stipendium na cestu do Italie (1795). R. 1801 stal se na Berlínské akademii professorem anatomie, k čemuž i sám kreslil předlohy v životní velikosti. Z doby té pocházejí jeho tehdy chvalně obrazy: *Fridrich Vilém pruský pomstuje svou ztracenou ve vůdci jezdců*; *Zajetí Julia Sabina*; *Schůze cára Alexandra s Napoleonem*. R. 1815 svěřeno mu vyučování v malbě při král. obrazárně Berlínské. Poslední jeho malba *Přechod přes Rýn pruské armády nejvyššího prominentnika*. Mu.

Schummer, dobrý malíř, kvetší v Praze na počátku minulého století. R. 1701 provedl několik obrazů pro děkanský chrám v Lounech. Maloval též krajiny s dobytkem ve způsobe Berghemově, kteréž obrazy počítaly se tehdy s velikou pochvalou. Mu.

Schunke Jan Kristián, zvonař, kvetší v Praze ku konci minulého století. Od něho pochází zvon v Pošeplicích v Táborsku, jakož i jiné dva zvony v Kostelecku. Mu.

Schurz Karel, amer. státník, nar. se 2. bř. 1829 v Liblaru u Nejna Kolína, konal gymnasialní studia v Kolíně a filologii i dějepis studoval v Bonnu. Zde seznámil se též a uzavřel přátelský svazek s Janem Kinkelem (v. bl. d.). Na jaře r. 1849 účastnil se Sch. společně s tímto útoku na zbrojnici v Siegburku a povstání badenského, načež uprchl do Švýcarska, a odtud r. 1850 pod nepravým jménem do Berlína, kde se mu podařilo ještě s několika soudruhy v listop. 1850 k věžnému vězení odsouzeného Kinkela ze Spandavy osvoboditi. Po osvobození Kinkelově opustil i Sch. Berlín a zdržoval se nějaký čas v Paříži, na to v Londýně, kde se r. 1852 oženil. Téhož roku však opustil i Londýn, a přeplaviv se do Ameriky zdržoval se až do r. 1855 ve Filadelfii, později pak ve Wattertownu v státu Wisconsin. I v Americe účastnil se Sch. horlivě života politického, a stal se ve svém státě váhy jedním z předních vůdců strany republikánské. V tomto postavení svém přispěl mnoho k vítězství této strany při volbách z r. 1860, začež jej jmenoval Lincoln hned při nastoupení svého úřadu vyslancem v Španělsku. V tomto úřadě svém setrval Sch. až do počátku r. 1862, kdy se vrátil do Ameriky a vstoupil do vojska Unie. Ve válce občanské vyznamenal se jako generál zejména v bitvách u Bull-Runu, u Chancellorsville, u Gettysburku a j., a vedl až do skončení války jednu divisi. Po skončení války procestoval v letech 1865 na rozkaz presidenta Johnsona, jenž té doby ještě při republikánské straně stál, státy jižní, o jejichž národohospodářských a politických poměrech mistrovskou zprávu podal, vyličiv přísně kriticky příčiny úpadku těch zemí a učiniv zároveň rozumné návrhy k jich povznešení. Mezi tím však počal již Johnson opak dřívější své politiky provozovati, a snažil se všemožně tuto zprávu Sch-ovu veřejnosti nepřístupnou učiniti; když se mu to ale zcela nepodařilo, přiměl alespoň Granta k sepsání protizprávy, která se však s účinkem svým na veřejné mínění docela minula. Sch. odebral se na to do Detroitu v státu Michiganském a založil tam nový republikánský list *Detroit-Post*; později, na jaře 1867 usadil se v Saint-Louisu, kde se stal spolumajitelem a redaktorem nejrozšířenějšího něm. časopisu v záp. Americe, nazvaného *Westliche Post*. Na podzim 1867 navštívil Německo a měl za pobytu svého v Berlíně několik rozmluv s Bismarckem. Dne 19. led. 1869 byl zvolen v společné schůzi senátu a sněmovny poslanců s velikou většinou hlasů za spolkového senatora, v kterémž postavení již mnoho záslužného vykonal. Roku 1870—1871 byl spol... se Sumnerem hlavním odpůrcem politiky Grant... ukládané zamýšlenému annektování republiky ... taktéž podporoval skvělou řečí v únoru 1872 ... Sumnerovu strany prodeje zbraní Francii za ... francouzsko-německé. Vůbec náleží mezi ... hlasatele snah německých v Spojených Obc... vercommer, a staví proti politice Grantově. ... jeho politických řečí vyšla ve Filadelfii r. 18...

Schuster Johann Martin, malíř, nar. v ... berce okolo r. 1667, † r. 1738 co ředitel ... akademie. Jsa žákem Jana Murrena platil ... čase za výtečného umělce. Ozdobil mezi jin. r. ... strop chrámu sv. Jiljí v Normberce malbou ... místo, *Poslední soud* představující, jakož i r. ... chrám sv. Vavřince tamtéž *Velení Páně*. Kter... posledně pak ryl Seligmann r. 1755. Kromě ... pocházejí od Sch-a mnohé podobizny a kresby ... domácké.

Schut Cornelis mladší, malíř, z Am... rodilý. Přišed s otcem svým Petrem do ... usadil se v Sevillu, stav se tu jedním z ... zakladatelů tamější akademie věnoval se s ... horlivostí vyučování. Zachovaly se od něho ... pérem, kteréž mezi umělcem drží za Murill... Umělec ten † v Sevile r. 1676.

Schuur, Theodor van der, hollandský malíř, ... v Haagu r. 1628, † tamtéž r. 1705. Odebrav ... záhy do Paříže konal tu pod Seb. Bourdo... rychlé pokroky. Odtud odešel do Říma, vzdělá... se tu hlavně dle Rafaela a Giulia Roman... užívaje štědré podpory od švédské královny Kri... R. 1665 vrátil se zase do svého rodiště, kdež ... čátku pilně pracoval; avšak pustiv se do obchodu ... spekulací a stav se pokladníkem vojska, přišel ... o všecko jmění své, načež obrátiv se s novou ... vostí k umění provedl více velikých a sdělitelných ... leb, z nichžto dlužno jmenovati: alegorické obrazy ... radnici a v síni generálních států v Haagu, ... svatých v novém kostele a podobiznu ve ... tamtéž. Byl též několikráte zvolen za předsedu ... mější kreslířské akademie.

Schuurmannová Anna Maria, nar. v Kolí... ně r. 1607. Jevíc již záhy neobyčejné schopnosti k jazykům a vědám pěstovala tyto v Utrechtu, ... se byla po smrti rodičů svých přestěhovala. ... se tu starým, novým i východním jazykům, a ... se takto předmětem obdivu ze strany učenců ... žst. (Královny švédská, Polská i Česká ji vyzna... valy.) Poznavši později fanatického jezuitu La... die (v. t.) doprovázela ho všude co vřelá ... vatelka jeho učení, a po jeho smrti vedla údy ... sekty do Frisie, kdež u velké bídě a nouzi r. ... (dle Füssliho dokonce již r. 1640) ve Wiewert... Leeuward zemřela. Vedle učenosti své vynikala ... nou měrou v umění; s počátku vyšívala a ... závala umělé předměty, později malovala kv... ovoce, ptáky a hmyz, ryla diamantem ve sklo, ... závala ze slonové kosti a z palmového dřeva ... jin. svou vlastní podobiznu a ony své matky a ... bratří), ryla též velmi jemně a hrála výborně ... klavír a na loutnu.

Schwab Zachariáš, bratr laik kláštera ... slavského v Čechách a spolu i malíř a řezbář. ... 1861 tamtéž opravil zázračný obraz Panny M... ozdobiv jej rozličnými, opatem téhož kláštera ... Junkarem darovanými drahokamy a perlami (V... tom *Památky archaeologické* I., 131).

Schwach, Swach 1) Adam a Anton... bratří, malíři a řezbáři, kteří, byvše rodem Češi ... téměř celý svůj život v Polsku strávili, protož ... Poláci mezi své umělce čítají. Adam nar. se r. 1...

. vstoupil v 18. roce svém do řádu františkánského. Jčiv se malířství po tři léta u Eleutera v Krakově naloval pak al fresco mnoho kostelů, klášterů, kaplí . paláců. Při mnohých řezbářských pracích po kotelích pomáhal staršímu bratru svému Antonínu, odobně františkánu. R. 1739 byl ještě na živu. Pěkné práce obou bratří, malířské i řezbářské, nacházejí se až posud ve františkánském kostele v Ponasi. Adam Sch. ozdobil též pěknými malbami těny bývalého jesuitského a nyní farního kostela :rasnostavského. Malby ty představují *výjevy z opoolského života sv. Františka Xav. v Indii*; pohříchu šak utrpěly tyto malby, jakož i celý ten chrám řed několika léty značné škody, totiž sesutím se upoly; tato jest nyní ovšem obnovena, ale malby saly za své. Tentýž bratr Adam okrášlil podoných malbami ještě kapli Umučení Páně ve františkánském kostele v Pyzdrách, celý kostel druhdy sterciácký a nyní kapucínský v Lendzie, jakož i hodby kapucínského kláštera v Jaroslavi. Starší ratr Antonín † v srpnu 1709 ve 53. roce svého šku. Byl schopným řezbářem a provozoval s doým úspěchem též ryjectví. Z řezbářských jeho rací jmenují se: ve františkánském kostele Posnaňkém pěkný *oltář Panny Marie* a *lavice* čili stalla řed velkým oltářem sv. Antonína; podobné *lavice* ? františkánském kostele Krakovském. — 2) Conad Nikolay Sch., norský básník a archaeolog, ar. v Hedemarkách r. 1793, stal se r. 1830 assesom při Trondhjemském vrchním soudě a r. 1848 oudcem v Dolních Telemarkách, kdež i † r. 1860. epsal mnoho básní politických i humoristických, iž vyšly ve dvou sbírkách pod titulem *Samlede ligte* (1857) a *Digtninger, gamle og nye* (Básně, staré nové 1856). V oboru historickém sepsal též více ojednání, z kterýchž sluší jmenovati jeho r. 1842 ydané *Udsigt over de tre nordiske Rigers Myntvaesn* (Přehled mincovnictví ve třech říších nordických). *Mü.*

Schwaiger Krištof, řezbář drahých kamenů ři dvoře císaře Rudolfa II. v Praze, † r. 1600 v 68. oce svého věku. Z podpisu pod jeho podobiznou, rtou dle Jana z Cách Lukášem Kilianem Dominikem Custosem, vysvítá, že musel ýti Sch. ve svém umění výtečník, jelikož se tu řirovnává k samému Pyrgotelesovi. *Mü.*

Schwanhart 1) Jiří starší, řezbář ve draých kamenech a ve skle, nar. v Norimberce r. 1601. čil se s počátku u Filipa Walcka a Krištofa :arricha, od r. 1618 pak v Praze u c. k. dvorkého kamenořezbáře Kašpara Lehmanna, u něož konal veliké pokroky, a kterýž ho ustanovil svým ědicem. S tímto dědictvím, ve kterémž byla obsana i privilej, vrátil se Sch. r. 1623 nazpět do Nomberka. V l. 1652 a 1653 vyučoval v kreslení :amantem císaře Ferdinanda III., pro něhož, jakož pro biskupy Vircpurského a Bamberského mnohé ráce provedl. † 3. dub. 1667 v Norimberce. — Jeho ru 2) Jiří Sch. ml. a jeho tři dcery, Žofie, :arie a Zuzana, pracovali v tomtéž oboru. *Mü.*

Schwartz G., malíř vojenských předmětů v Peohradě, nar. v Berlíně r. 1800. V zámku Berlínkém nacházejí se od něho: *Velká ruská večerka* (č. ik sv. čepobití) *v Kališi; Kvapný pochod pruských ird do tábora u Kališe; Vystřídání se stráže u císalácе v Kališi; Vojenské cvičení Čerkesů v táře Kališském; Přechod ruského vojska přes Vislu 1831.* *Mü.*

Schwarz 1) Michael, malíř a řezbář, žák ürerův na počátku XVI. století. R. 1512 prodl ve chrámě Panny Marie v Gdánsku hlavní oltář *Umučením Páně a výjevy ze života Panny Marie*, ve kteréžto práci dal na jevo neobyčejnou zručnost jak v malbě tak i v řezbě. — 2) Julius Heinrich Sch., stavitel v Drážďanech, nar. r. 1706, † r. 1775. Stal se r. 1752 vrchním zemským stavitelem a zbudoval ve vkusném renaisančním slohu katolický chrám v Drážďanech. Před tím byl zde stavěl zahradní palác kurprince a založil zahradu Mošinkovu. — 3) Paul Wolfgang Sch., kreslitel a ryjec, nar. v Norimberce r. 1766, † r. 1815. Vzdělávav se v Basileji u Kristiana z Mechelů stal se roku 1789 dvorským ryjcem vévody Saso-Koburgského. Ryl dle Ostade, Hackerta a F. Kobella a vydal též několik návodů ku kreslení. Byl správný kreslič a ryl nejvíce ve způsobu tečkovacím. *Mü.* — 4) Johann Karl Eduard Sch., nar. se 20. červ. 1802 v Halle, † 18. kv. 1870 v Jeně. R. 1821 počal studovati v rodišti svém theologii za učitelů Wegscheidera, Gesenia a j. Též poslouchal přednášky filologické duchaplného Karla Reissiga. R. 1826 stal se pomocníkem na faře ve Star. Weddingenách, r. 1829 vrchním intendantem a prof. na universitě Jenenské, později ředitelem homiletického a katechetického semináře. R. 1847 udělena mu hodnost tajného círk. rady. Byl výborný kazatel, rozumný theolog a nadaný duchovní správce. Dle nejlepších pramenů zpracovaný jeho spis: *Das erste Jahrzehnt der Universität Jena; Denkschrift zu ihrer dritten Säcularfeier* (Jena 1858) jest povšimnutí hoden.

Schwarzmann Joseph, malíř dekorační, nar. v Prucu v Tirolsku r. 1806. Provedl mnohé výborné dekorace v Mnichově (v kapli všech svatých, v kostele sv. Ludvíka, v basilice, bibliotéce, ve Wittelsbašském paláci), v Aschaffenburce (v Pompejanum), v Chyžici (v konversační síni a v protestantském kostele), v Mannheimu (v synagoze), obzvláště pak v katedrálním chrámě Špýrském (1851), dodav těmito svými pracemi řečenému druhu malby nového vzniku a vzletu. *Mü.*

Schweder G. F. Theodor, sochař, nar. v Magdeburce 23. ún. 1812, vzdělával se u Kliebera ve Vídni, u Raucha v Berlíně a u Schwanthalera v Mnichově, konal daleké umělecké cesty a usadil se r. 1848 v Hamburce, avšak nenacházeje tu dosti zaměstnání viděl se přinucena vystěhovati se r. 1853 do Valparaisa. Hlavní jeho díla jsou: mramorová *socha Kasimira Perriera* v Paříži, *Pán Kristus s Pannou Marií a s 12 apoštoly* v Lutichu; nápodobení *Medicejské Venuše* a *Apolla* v městské galerii v Hamburce. *Mü.*

Schweinfurth Georg August, slavný cestovatel po Africe a přírodozpytec, nar. se 29. září 1836 v Rigě, kdež také gymnasiální studia konal. R. 1857 počal studia přírodovědecká, kteráž konal v Heidelberku, v Mnichově a v Berlíně od r. 1857 až do 1862. Mezi studiemi těmito procestoval o prásdninách Rusko, Belgii, Francii a Italii. Stav se r. 1862 v Heidelberku doktorem filosofie, počal konati přípravy na cestu za příčinou proskoumání květeny krajin Nilských, kterou také r. 1864—66 z vlastních prostředků vykonal. Zdržev se přes zimu $186^3/_4$ v Dolejším Egyptě, zejména u průlivu Suezského, o němž se tehdáž pracovalo, vydal se na jaře 1864 směrem jižním podél egyptsko-nubických břehů Červeného Moře, kteréž zejména jižně od Berenice dosud v nižádném ohledu proskoumány nebyly. Po 15denní plavbě po Nilu přibyl 13. bř. 1864 do Kennehu a sedm dní na to do Koseru na Červeném Moři. Odtud plul podél břehu moře směrem jižním, stavěl se v mnohých zátokách a podnikal menší vycházky na pevnou zemi, pátraje všude bedlivě po květeně, bohaté svířeně i po geologických poměrech přímoří. Z této cesty vrátil se 18. srp.

1864 do Kahiry, kde přesímoval a hojný přírodovědecký materiál na cestách sebraný pořádal. Na jaře 1865 podnikl odtud druhou výpravu do krajiny protékané řekami Gašem, Albarou a Modrým Nilem, navštívil město Mataman, proslulé starými egyptskými hroby, a přibyl počátkem led. 1866 do Chartumu. Z této první své výpravy vrátil se do Evropy v čnu 1866 s hojným materiálem ze všech tří oborů říše přírodní, jehož pořádáním 2 léta v Berlíně strávil. Druhou velkou cestu podnikl, podporován jsa z nadace Humboldtovy, v čci 1868, a odebral se nejprv do Alexandrie, odtud pak po Nilu opět do Chartumu. Zde došel podpory generálního guvernéra Dšafar-paši, a uzavřel s koptickým velkokupcem Ghattasem příznivou smlouvu, dle níž mu bylo dopřáno připojiti se k jedné velké expedici, která počátkem r. 1869 do krajiny protékané řekou Gazelou se odebrala. Na této výpravě, konané nejvíce na suché zemi, naskytla se mu též příležitost stýkati se s obyvatelstvem a konati studia ethnografická. Vůbec prošel Sch. během r. 1869, 1870 a 1871 krajiny na hořejším Nilu ve všech možných směrech, a studia jeho přírodovědecká i národopisná s velikými nesnázemi zde konaná přispěla mnoho k doplnění a k opravení výzkumů, jakéž předchůdcové jeho v těchto končinách vykonali. V čci 1872 vrátil se do Berlína, prodlev za příčinou porouchaného zdraví nějaký čas na Sicilii, Maltě a v Římě, a zabývá se nyní namáhavým srovnáváním bohatého materiálu a pořádáním svých zápisků. Mimo v Petermannových *Mittheilungen*, v *Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde* uveřejněné stati vydal dosud Sch. o sobě: *Versuch einer Vegetationsskizze* (v Berl. 1862); *Plantae quaedam niloticae* (tamt. 1862); *Beiträge zur Flora Aethiopiens* (tamt. 1867) a *Reliquiae Kotschyanae* (tamt. 1868).

Schweickart Johann Adam, kreslíř a rytec, nar. v Norimberce r. 1722, † tamtéž r. 1787. Byv s počátku žákem Jiřího Martina Preisslera odešel r. 1742 do Itálie, zdržoval se 18 let ve Florencii, kdež se i stal údem akademie. Ryl tu hlavně řezané kameny ze sbírky Stoschovy. Navrátiv se r. 1760 do svého rodiště prováděl tu hlavně rytiny dle velkých mistrů. Zjednal sobě zvláštní pověsti svým vynálezem nápodobení rytinou náhrady tušovaných, ve kterémžto způsobu ryl hlavně dle Gabbianiho. Mimo to sluší z jeho rytin jmenovati: *Marsyas a Apollon* dle Scuttera a *Andromeda* dle F. Furiniho. *Mů.*

Schweickle Konrad Heinrich, sochař, nar. ve Štutgartě r. 1779. Učiv se počátkům svého umění ve svém rodišti u Scheffauera a Danneckera zdokonaloval se dále po 4 léta u Davida v Paříži, načež odešed do Říma zbudil tu svým *Amorem se jinochem a pažicí* všeobecnou pozornost, a byl povolán za professora sochařství do Neapole. Zde zhotovil proslulý sarkofag učence Pisaniho s výbornými vypuklými řezbami a kolosální sochy *Náboženství* a sv. *Ludvíka* pro chrám S. Francesco di Paula. Upadnuv v podezření, že drží s karbonáry, byl r. 1830 z professory propuštěn a † r. 1833 ve Štutgartě. *Mů.*

Schwenk David, řezbář, kvetl ok. r. 1615, ozdobil četnými řezbářskými pracemi mnohé kostely v Litoměřicku (ve Svádově, Valterově blíže Ústí nad Labem, v Brozanech, v Březnu, v Roudníku) a v Hradecku (v Libčanech). *Mů.*

Schwind, Moritz von (v. hl. d.), ozdobil v posledních letech svými kartony chrám sv. Michala v Londýně, a pěknými kompósicemi nové operní divadlo ve Vídni. Hlavním jeho dílem, jehož provedením se zabýval od r. 1854 až do své smrti (8. ún. 1871 v Mnichově) jest znamenitý cyklus *Krásná Meluzina*, znázorňující báchorku o Meluzině v 12 obra[...] cích. Koloristou S. sice nebyl, za to však byl m[...] strem v klasické koncepci a v ušlechtilé kresbě.

Siberechts Jan, nizozemský malíř, nar. v A[...] torfě ok. r. 1625, † r. 1700 (dle jiných až r. 16[...]). Pocházeje z rodiny sochařské byl ok. r. 1648 při[...] do malířské jednoty sv. Lukáše. Ve svých kra[...] nách se zvířaty nápodoboval tak zdařile Berghe[...] a Karla Dujardina, že jeho malby namnoze by[...] drženy za práce těchto mistrů. Obrazil se od n[...] též výborně provedené genreové obrazy jakož i akv[...] rely. Pro vévodu Buckinghamského maloval [...] ličné prospekty měst anglických. K nejzdařileje[...] jeho malbám náležejí: *Zázrak sv. Antonína* v m[...] Antorfském; *Spící matka u spícího dítěte* v Ko[...] *Pohled na Longleate*. *Mů.*

Sibmacher Johann, rytec, kreslíř v Norimber[...] ku konci XVI. století († 1611). Hlavní jeho [...] jest *erbovní kniha* s více 3300 erbů leptaných [...] sebou provedených, kteréžto dílo vyšlo v prv[...] vydání r. 1605. Mimo to provedl tímtéž způsob[...] ještě více rytin, z kterých zvláště stojí jmenova[...] *podobizna Fridricha Behama; Opilost dobytí* [...] *hemu*; 10 listů s lovy. *Mů.*

Siccard von Siccardsburg August, arch[...] tekt, nar. se 6. pros. 1813 ve Vídni, studoval na g[...] nasiu v Medliku a na polytechnice Vídeňské, [...] kteréž se stal r. 1835 asistentem stavitelství. P[...] vedš již záhy vstoupil v přátelský svazek se s[...] vitelem van der Nüllem, účastnil se všech podn[...] stavitelských společně s tímto, zejména prováděli [...] nich ve Vídni stavby Karlova divadla, r. 1845 [...] nice, 1852 vojenské akademie v Nov. Městě za Víd[...] 1860—66 dvorní opery Vídeňské, při kteréž byla s[...] řena S-ovi část konstruktivní. † 11. čna 1868.

Siciolante Girolamo viz Sermoneta, Girolamo Siciolante da.

Sidonius Daniel, kněz Tratenský v Liptov[...] nar. v Přerově na Moravě. R. 1625 byv s vlast[...] vypověžen do církve Tratenské v Liptově jest [...] volán. Ubíraje se tam setkal se s loupeživými [...] jáky, z nichž jeden vytáhnuv meč, když S. prav[...] ruku nadloživ ránu zachytiti chtěl, téměř v[...] prsty ubohému uťal, tak že jen ukazováčkem a [...] lavicí palce péro držeti mohl. Leč při tom dle s[...] dectví kmotra jeho Duriusa Krupinského [...] úhledně psal. Asi r. 1640 byl z církve Tratens[...] do Granické ve Spiši povolán, kdež r. 1645 na [...] rovou ránu umřel. Psával i *verše*, což vidě[...] z 2. vydání Cytery Tranovského, kteréž sice v p[...] zdějších vydáních jsou vypuštěny, nicméně [...] *Položí* Tablicové (II. str. IX.) znovu otištěny.

Siebert Adolf, něm. malíř, nar. v Halberst[...] (dle jiných v Brunšviku na Havele) r. 1806. [...] hluchoněmý byl obdařen tím lepším zrakem a [...] umělým citem. Vstoupiv r. 1822 v dílnu mal[...] Wacha v Berlíně obdržel r. 1830 za svůj obr[...] *Jupitera a Merkura u Filemona a Baucidy* a[...] mickou cenu a s touto spojené stipendium k d[...] šímu vzdělání se v Itálii. Zde provedl několik [...] zdařilých obrazů, jako: *Sv. Lukáš, malující P[...] Marii* (nyní v král. zámku Bellevue v Berlíně), *Dae[...] dala a Ikara* a *Loučení se mladíka Tobiáše* s [...] *cem a s tchyní*. Pohříchu nedošel velmi [...] umělec ten vysokého věku, neboť zemřel již r. 18[...] v Římě. *Mů.*

Siebold, Eduard Kaspar Jakob von, proslu[...] lékař, nar. se 19. úř. 1801 ve Virpurku, stud[...] medicinu ve svém rodišti, v Berlíně a v Gotink[...] stal se r. 1829 prof. chirurgie a medicíny v M[...] burku a r. 1833 v Gotinkách, kde † 27. říj. 18[...] Sepsal: *Geschichte der Geburtshülfe* (v Berlíně, [...]

1839—45); *Lehrbuch der Geburtshilfe* (tamt. 1841, 2. vyd. 1854); *Zur Lehre der künstlichen Frühgeburt* (v Gotinkách 1842) a *Lehrbuch der gerichtlichen Medicin* (v Berlíně 1846).

Siemering Rudolf, současný sochař z Královce. Vzdělávav se na tamější akademii provedl též plastickou ozdobu tamější university, kromě toho více zdařilých poprsí (Rosenkranze, Simona a j.), jakož i vzorec čili model k soše Schillerově pro Berlín, kteréžto práce potkala se s velikou pochvalou. *Mü.*

Sierakowski, Josef hrabě, státní rada, úd Varšavské jednoty přátel nauk, veliký milovník a neobyčejný znatel krásného umění, narodil se ve vsi Opolu ve vojevodství Podlašském. Po ukončení studií nastoupil dráhu diplomatickou a byl za času krále Stanislava Augusta sekretářem polského vyslanství ve Švédsku. Po rozdělení Polsky vydav se na cesty navštívil Německo, Francii, Angličany, Italii a Španěly, na kterýchžto cestách byl hlavní jeho zřetel obrácen ke krásnému umění, ve kterémž S. nabyl takto neobyčejného znatelství. Později byl doma jmenován státním radou a údem vládního odboru pro veřejné vyučování. Zemřel ve Varšavě 28. kv. 1831, dosáhnuv 66. roku svého věku. Měl znamenité sbírky umělecké a uměl sám dobře kresliti a rýti, jak toho dosvědčovaly některé z jeho prací, ežto se nacházely na uměleckých výstavách ve Varšavě r. 1819 a 1823. V poslední vůli své odkázal Varšavské jednotě nauk svoje sbírky maleb, rytin, medalií, antik a jiných znamenitostí. *Mü.*

Siena, da... Toho jména proslulí ještě následující umělci. **1)** Mino neb Minuccio, malíř ku konci XIII. století. Maloval r. 1289 pro Sienskou radnici *Pannu Marii s jinými svatými* u velkolepých postavách, kterýžto obraz později Simone Memmi obnovil. — **2)** Agostino a Angelo da S., žákové Giovanni Pisana, sochaři a stavitelé, květší v letech 1300—1344. Hlavní jejich dílo z r. 1330 jest náhrobek biskupa Arezzského Guidona Tarlatiho v katedrále Arezzské, na němž představeny řezaný biskup v ležící postavě a rozličné výjevy z jeho života v 16 polovypuklých řezbách. Ku provedení toho díla prý je odporučil slavný Giotto, semaviž jejich řezbářské práce na průčelí katedrály Orvietské. Stavše se též oba stavitelskými mistry města Sieny provedli tu více staveb, jako tak zv. římskou bránu (Porta romana, 1327), kostel a klášter sv. Františka, síň velké rady a věž při tamější radnici, palác Sansedoni a j. — **3)** Simone da S., malíř XIV. století. Maloval pro radnici Sienskou *Pannu Marii s děťátkem* a pro tamější nemocnici *Zasnoubení Panny Marie*. Později pracoval pro papežský dvůr v Avinioně, kde též podobizny Petrarky a Laury, vše velmi bedlivě a jemně provedené. — **4)** Francesco di Giorgio di Martino da S., na slovo vzatý stavitel, též sochař a malíř, nar. ok. r. 1423, † ok. r. 1506. Vynikal obzvláště ve stavitelství pevnitelském, ve kterémž oboru provedl mnohé tvrze a hradby ve střední Italii a v Neapoli. Avšak i v jiném oboru téhož umění dal velmi plodnou činnost na jevo, jakž o tom svědčí rozličné světské i kostelní stavby v jeho rodišti, v Orvietě a jinde, kterýmižto pracemi stojí uprostřed mezi Brunelleschim a jin. čelnějšími architekty a inženýry oné doby. V oboru plastickém pocházejí od něho v katedrále Sienské bronzové sochy dvou andělů na tabernákule hlavního oltáře, jakož i sochy apoštolův na sloupech tamtéž. Co malíř byl méně zdatný; jeho obrazy jeví sice schopnosti, ale ne příliš správné provedení. Akademie Sienská chová od něho *Nanebevzetí Panny Marie*. Důležité jsou též jeho rukopisy a nákresy, jakýchž se ještě více zachovalo. V bibliotéce Sienské nachází se od něho sbírka nákresů dle starořímských staveb, dále vyobrazení strojů, nejvíce z oboru válečnického a vodovodného, pak původní rukopis jeho *Trattato di architettura civile e militare*; ve sbírce cavaliera Cesare Saluzza v Turině pergaménový rukopis podobného pojednání s opravami rukou spisovatelovou a s připojenými téhož nákresy, pak vyobrazení starých památek římských; třetí přepracování téhož *Trattato di architettura* s připojeným svazkem výkresů strojů válečných chová bibliotéka Magliabecchiana ve Florencii; konečně nachází se v soukromé bibliotéce královské v Turině pěkná kopie na pergaméně *Francisci Georgii Senensis opusculum de architectura* s 18 listy nákresů. — **5)** Lorenzo di Pietro da S. viz Lorenzo. — **6)** Giovanni da S., malíř, květší v letech 1427—62; nejznamenitější jeho malba jest *Snímání s kříže* v tak zv. observanze v Sieně. — **7)** Pastorino da S., zv. Giovanni Michele, medailleur a malíř ve skle, květl u prostřed XVI. století. Jest zvláště známý co vynálezce trvalého druhu sádry, z kteréž modeloval barevné podobizny dle přírody. Řezal též ve dřevě, lil ve spěži a pracoval mnoho dle nákresů Perina del Vaga; chválí se též jeho pamětní peníze. Roku 1549 ozdobil okno katedrály Sienské malbou ve skle, *Večeři Páně* představující. — **8)** Marco da S. viz Pino, Marco di. — **9)** Michelangelo da S., sochař za času papeže Hadriana VII., jehožto náhrobek bedlivým způsobem provedl pro chrám S. Maria dell' anima v Římě. — **10)** Francesco Antonio da S., malíř, květší ok. r. 1614. Známoť od něho výrazuplné představení *Večeře Páně* v kostele Madonny degli angeli v Assisi. *Mü.*

Sigault Jean François, nizozemský sochař, nar. ok. r. 1787, † r. 1833 v Amsterodamě. Od něho pochází pomník na památku Haarlemské umělecké výstavy, jakož i umělý náhrobek van Speykův v novém kostele Amsterodamském. *Mü.*

Signálka, ve vojenství polnice (něm. *Signalhorn*), jíž se dávají rozličná znamení vojsku na pochodu, v poli a před nepřítelem, a jmenovitě při harcování. I v kasárně k shromaždování mužstva (*Ralliirung*), při úsvitce, k večerce, ku krmení koňstva, u cvičení a jinak vedle bubnů signálek se užívá. Každé menší oddělení, setnina, škadrona, baterie, má ve svém počtu muže (i dva), signálkou nebo trubkou vůbec vystrojeného trubače (*Hornist*, *Trompeter*). Velitelé praporů i vyšší mívají po boku poddůstojníka obyčejně na koni (*Bataillonshornist*, *Divisionstrompeter*) signálkou vystrojeného, jejíž znamení vyššími tóny od obyčejných s-lek se liší. *Čký.*

Sichelbein Johann, něm. malíř, nar. v Meminkách r. 1648. Vzdělav se v Itálii usadil se ve svém rodišti a maloval dosti zdařilé kostelní i světské obrazy, avšak † r. 1719 v chudobě. Po jeho smrti dostala se větší část jeho obrazů do Ruska, jiné nacházejí se v Meminkách, Ottobacernu, Ochsenhausenu a j. Ryl též několik listů způsobem leptacím. *Mü.*

Sichem, Ludvig von viz Siegen.

Sichem, von, rodinné jméno několika starších ryjců německých, o kterých se jen velmi neurčité zprávy zachovaly. **1)** Krištof starší zdá se, že se narodil na počátku XVI. století v Basileji, a že sde, jakož i ve Štrasburku a Augšpurku pracoval, aspoň jest první jeho jménem a jeho rytinami opatřená kniha *o 18 místech jednoty Švýcarské* tištěna v Basileji r. 1573, druhá *Titus Livius* ve Štrasburku r. 1590, třetí *Joachima Meyera Umění šermířské* v Augšpurku r. 1600, a *Flavia Josepha Historie Židovské* opět ve Štrasburku r. 1601. Umělec ten, zdá se, že konečně přestěhoval se do Nizozemí. — Mladší

bratr nebo syn jeho. 2) **Karel von S.** provedl tu vyobrazení do spisu o válečných rozepřích v Nizozemí (spis ten vydal v Arnhemu r. 1604); má též za to se, že pocházejí též *Icones haeresiarcharum* (podobizny nejvznamenitějších zastavatelů víry v Nizozemí; vyd. též v Arnhemu r. 1609). — 3) **Kryštof** ml., syn S., narodil prý se v Delftu a byl prý žákem Goltziusovým. Provozoval umění své v Amsterodamě a v Lejdě, a ryl mezi jiným též několik dle jmenovaného svého mistra, jakož i dle Albrechta Dürera, a zhotovil též několik dřevořezů k bibli (1617—1646). *Mů.*

Sichling Lazarus Gottlieb, současný rytec v Lipsku, nar. se v Norimberce r. 1812. Vzdělával se pod Karlem Mayerem, Frommelem, Merzem a Calamattou, načež v Lipsku se usadil. Provedl mnoho zdařilých podobizen slovutných krajanů svých, z kterých zvláště vyniká podobizna Lessingova, pak i více rytin rozličného obsahu, několik též pro tak zv. *Galerie de Versailles.* *Mů.*

Sichrov, Sychrov, zámek a statek nad Mohelkou při dráze Pardubicko-Liberecké. Starších dějepisných zpráv o něm nemnoho stává. V XV. století vyskytuje se rytířský rod s příjmím tohoto sídla. R. 1421 zapůjčil totiž Karel z S-a císaři Sigmundovi peníze, které na statcích zemských zjištěny byly. Po husitských válkách připadl S. co uprázdněné královské léno koruně České, a v zástavu byl dán bohatým tehdáž pánům z Gutenšteina, od kterých král Vladislav II. r. 1509 zase jej vykoupil. Sídlo pánů z S-a nejspíše v třicetileté válce vzalo za své. Novější zámek S., nehrubé to jednopatrové stavení, vystavěl r. 1690 tehdejší majitel *von Sicherhof und Jessenecy,* rytíř Lamott z Frintropů, jenž nedlouho před tím český inkolát obdržel, a brzy na to skonal. Vdova jeho Helena Lamottova z Frintropů, roz. de Corona, vyžádala si od arcib. Pražské konsistoře povolení k vystavění kaple při zámku S-ském, které jí listinou od 1. čn. 1691 bylo uděleno. Dne 8. září 1693 byla dokončena stavba řečená kaple, kterou bratří Jan Jakub a Maximilian Rudolf Lamottové z Frintropů nadací 900 zl. rýnsk. opatřili, i jest Františkem Ignácem Zomsandem ze Sandbergu, assessorem arcib. konsistoře, slavně posvěcena. Při rodině Lamottů zemský statek S. zůstal až do r. 1740, v kterémž od Františka Ignáce Lamotta prodán jest Františkovi Josefovi Jiřímu hraběti z Valdšteina, v jehož rodině trval až do r. 1820. Jmenovaného roku v září koupil statek S. i panství Svijany od Františka Adama hrab. Valdšteina Karel Alain Gabriel kníže Rohan Guemenée, vévoda z Montbazonu a Bouillonu, kterýžto i zámek S-ský pro rozkošnou polohu jeho za letní sídlo si vyvolil. An ale všickni údové domu knížecího, jakož i přemnozí vznešení hosté, kteří tohoto slovutného knížete navštěvovali, v zámku jednopatrovém místa neměli, stalo se rozšíření zámku nevyhnutelné. R. 1833 a 1834 nejen hlavní průčelí o jedno patro zvýšeno, nýbrž i přistavěním dvou křídel rozšířeno. Zadní část, která patra neměla a za konírny sloužila, patrem opatřena, a taktéž přistavěním dvou křídel, tak zvaného zámku Bertina a domu divadelního, rozšířena. Téhož času i stará kaple valně změněna a mnoho budov pro knížecí služebnictvo na S-ě vystavěno jest.

Sika Jan, nar. 20. říj. 1809 v Praze z chudých rodičů, na kněžství vysvěcen 7. srp. 1839, přestoupil 9. list. 1847 do diécese Budějovické, kdež stal se kaplanem v Mladé Vožici. R. 1855 jmenován prefektem, 1859 spirituálem a 1864 ředitelem biskupského semináře v Budějovicích a spolu konsistorním radou, diécesálním školním asistentem a synodálním examinatorem. † 18. dub. 1871. S. byl též spisovatelem a zkoušel se také co básník v jazyku českém i německém. Vydával s čck. Pavlem [illegible] *dílku kazatelskou Budějov. diécese,* jíž vyšlo 1855—[illegible] šest svazků; mimo to vydal satirickou báseň [illegible] *kurdái všelikým sinem nalitelim* (v Hrad. 1862).

Simić 1) **Stojan,** předseda srbského senátu, nar. se 25. bř. 1797 v Boljevcích Sremských. [illegible] jeho Jiří (nar. v Sremčici v kr. Bělehradském [illegible] Srb.) byl 1788 kapitánem v dobrovolnickém [illegible] gen. Mihajloviće, a konal Rakousku ve válce s Tureckem platné služby. Jmenovitě vyznamenal se v bojích u Karanovce a u Studenice. Proto také odebral se po ukončené válce do Sremu a usadil se v Boljevcích. Když povstání proti Turkům pod Černým Jiřím vypuklo, vrátil se Jiří r. 1806 zase do Srbska a bojoval udatně za svobodu vlasti, jsa vojvodou kr. Kruševackého. Po nějakém čase odebrala se do Srbska i manželka Jiřího se synem Stojanem, který zde, ač ještě velmi mlád, plnou všechny [illegible] svého válečného života snášeti musel. Později stal se i on známým mezi lidem, a již 1820 [illegible] mezi rádci knížete Miloše Obrenoviće [illegible] a když na základě ústavy, kterou r. 1838 Vysoká Porta Srbsku udělila, senát ustanoven jest, byl [illegible] mezi prvními údy tohoto sboru; r. 1839 byl [illegible] předsedou a později předsedou senátu. † 10. [illegible] v Bělehradě. — Jeho bratr 2) **Aleksa S.,** srbský senátor, nar. se též v Boljevcích 18. bř. 1800. Když matka jeho se starším bratrem Stojanem do Srbska přešla, zanechala jej v Jakovu u [illegible] Hadžiće. Zde ostal Aleksa až do r. 1813 a navštěvoval místní školu. Později učil se v Zemunu [illegible] pectví, a ostal tu až do r. 1817, načež odebral se do Nového Sadu, kde zase dva roky pobyl. Po ten [illegible] služby měl S. dosti příležitosti, obcováním s [illegible] a dopisováním jak náleží se vzdělati, což mu na [illegible] další dráze života valně prospělo. R. 1819 přišel S. do Srbska, 1. čna obdržel místo písaře v knížecí kanceláři, a byl tak hned do všech tajností knížete Miloše zasvěcen. Z jara 1820 přidělen [illegible] S. Jovanu Obrenovići, který tehdáž nad Rudnickým, Užickým a Šabackým správu měl, v hodnosti sekretáře, na podzim r. 1821 zaujal místo sekretáře v knížecí kanceláři v Kragujevci, r. 18[illegible] byl pokladníkem knížecím, a v čn. 1824 svěřen mu úřad gjumrukbaše (ředitel celnice) v Bělehradě a zároveň úřad prostředníka mezi knížetem Milošem a pašou Bělehradským. Tyto úřady zastával S. až do r. 1833, načež se k svému bratrovi Stojanovi [illegible] Kruševce odebral. R. 1835 jmenován S. od knížete ministrem financí, potom doprovázel knížete Miloše do Cařihradu, a obdržel zde od sultána řád Nišan Iftihara. R. 1836 jmenoval jej kníže Miloš [illegible] kabinetním radou, a když roku 1839 nová ústava v zemi prohlášena byla, stal se S. podruhé ministrem financí. Brzy potom musel kníže Miloš Srbsko opustit; tehdáž byl S. jedním z nejmocnějších mužů v knížectví, a co takový provázel mladého knížete Michala do Cařihradu, kdež za tento k [illegible] hodnosti knížecí od sultána [illegible]. Po vypuzení knížete Michala ze Srbska r. 1842 byl S. s Petronijevićem a Vučićem údem prozatímní vlády, a [illegible] roku ustanoven za kapućehaju (vyslancem) při dvoru sultánovu. Když r. 1843 Petronijević a Vučić k naléhavé žádosti ruského vyslance Srbsko opustit museli, povolán S. na úřad predstavnika, [illegible] až do návratu Petronijeviće podržel, načež [illegible] k žádosti své r. 1844 se státní služby [illegible]. Uchýliv se do Valašska pobyl tam celých pět [illegible]. R. 1849 vrátil se zase do Srbska a stal se ministrem spravedlnosti a osvěty, a když se po smrti Petro[illegible]

nijeviće Garašanin **představníkem** stal, svěřeno S-ovi ministerstvo nitra. Po odstoupení Garašanina r. 1858 stal se S. opět představníkem a 10. pros. 1855 jmenován senátorem, v kterémž úřadu až do 21. list. 1857 ostal, od toho pak času nevystoupil více do veřejnosti. † v Bělehradě po dlouhé nemoci 17. února 1872. S. nalezal se od začátku své veřejné služby vždy v nejbližším okolí panovníka, a tím se stalo, že byl do všech státních tajností zasvěcen a že měl veliký vliv na všechna usnešení. On se vyznamenával pravým diplomatickým taktem, dovedlť své jednání tak uspořádati, že v očích střídajících se panovníků i samého národa čistým a neúhonným se býti zdál, kdežto naopak Petronijević a Vučićem nikdy nedovedli své stranictví zakrýti, a proto i mnohých nepříjemností zakusiti museli. S. si nahromadil po čas svého úřadování ohromné jmění, platilť on za nejbohatšího po knížeti Milošovi v celém knížectví. Při všem nedostatku vyššího vzdělání napsal S. mnoho článků r. 1841 a 1842 do *Srbskich Novin*, a když se r. 1849 z Valašska do Srbska vrátil, přinesla *Šumadinka* řadu článků od něho, které potom zvláště vydány byly pod názvem *Nekoliko članaka na polzu otečestva* (1852). Sepsal též *obrys novější srbské historie*, odevzdav rukopis asi 40 archů silný známému srbskému spisovateli Hadžićovi k použití. R. 1848 napsal v Cařihradě *Javno pravo Srbije*, který spis v řeči turecké, francouzské a srbské vydán byl. Tohoto spisu upotřebil Matić r. 1852 při vydání díla o tomž předmětu pojednávajícím. Veliké množství historického materiálu zanechal v rukopise. — 3) **Milan** A. S., syn předešlého, nar. se 1827 v Bělehradě. Po odbytých gymnasialních studiích byl dán na inženýrskou akademii do Vídně, jsa však slabé tělesné konstrukce oddal se r. 1846 studiu filosofických věd na universitě v Pešti, odtud odebral se do Paříže a studoval zde práva. Po svém návratu do Bělehradu r. 1848 vstoupil do státní služby a až do r. 1852 byl zaměstnán v ministeriu nitra, do r. 1858 při ministeriu financí, a potom účinkoval až do 18. srp. 1858 co sekretář I. tř. v ministeriu osvěty, načež byl k žádosti své ze služby propuštěn. Když otázka o zřízení národního divadla srbského r. 1866 zase oživla, byl i S. do výboru divadelního zvolen, a potrval v něm až do jeho zrušení r. 1870. R. 1871 jmenován S. ředitelem národního divadla, v kterém úřadu posud účinkuje. Jeho zásluhou jest, že byly na srbském divadle provozeny české historické kusy *Jan Hus* a *Jan Žižka*. S. napsal: *Razgovori nemačko-srbski* (1850, 2. vydání 1852); *Razgovori francusko-srbski* (1852); *Književne zabave* (I. 1851, II. 1852). *Šš.*

Simler Josias, švýcarský učenec, nar. se 6. list. 1530 v Cappelu blíže Curichu, † 2. čce 1576 v Curichu. Byl syn řeholníka, jenž opustil klášter Cappelský. Jsa nadán znamenitými vlohami oddal se záhy studiím krásné literatury, umění a theologii, a navštěvoval několik roků nejznamenitější akademie v Německu. Vrátiv se do Curichu 1549 zastával po Konradovi Gesnerovi přednášky mathematické, pak vykládal nový zákon a stal se později diakonem chrámu sv. Petra. R. 1563 následoval Petra Martyra ve výkladech theologických. Pakostnice ukrátila záhy jeho mladý život. Hlavní jeho práce jsou: *Epitome bibliothecae C. Gesneri*, (Curich 1555 a 1574); *De principiis astronomiae* (tamtéž 1559); *De vita P. Martyris* (tamt. 1563); *Vita C. Gesneri*, (tamt. 1566); *Scripta veterum latina de una persona et duabus naturis Jesu-Christi*, (tamt. 1571); *De Helvetiorum republica* (tamt. 1574); *Vallesiae descriptionis lib. II., et de Alpibus* (tamtéž 1574); *De vita H. Bullingeri* (tamt. 1575); *Vocabularia rei nummariae, ponderum et mensurarum* (tamt. 1784); *Commentarius in Exodum* (tamtéž 1784); též zanechal rukopis *Antiquitatum helveticarum lib. V.*, uschovaný v Curichu.

Simmel Lambert, angl. usurpator, nar. se 1491, byl synem pekaře a vydával se zaveden Oxfordským knězem Simonem v Irsku za hraběte Eduarda Warwického, syna vévody z Clarence, jenž prý z Toweru, kam jej byl dal Jindřich VII. zavříti, uprchl. Dublin vzdal se S-ovi bez odporu, a lordkancléř dal jej tam provolati za krále Eduarda VI. I Markéta Burgundská, sestra Eduardova, dala se jím oklamati a poslala mu pomoc vojenskou, s kterouž S. do hrabství Lankasterského vtrhl, u Stocke však byl poražen a zajat. Král dal na to kněze Simona uvězniti, S-a donutil ve své kuchyni pracovati, a přívržence jeho trestal na penězích.

Simon Jan Frant., doktor fil., nar. 25. srp. 1807 ve Frankfurtě nad O., byl r. 1848 soukromým docentem na universitě Berlínské, zároveň též lučebníkem při ústavu Charité. † pomaten na smyslech 28. říj. 1848 ve Vídni, přes kterouž se chtěl odebrati na sjezd přírodozpytců do Štyrského Hradce. Sepsal: *De lactis muliebris ratione chimica et physiologica* (Berol. 1838); *Handbuch der pract. Toxicologie* (ib. 1838); *Die Heilquellen Europas mit Berücksichtigung ihrer chemischen Zusammensetzung* (ib. 1839); *Handbuch der angewandten medicinischen Chemie* (ib. 1840—42); *Wirkungen der Eisenoxyds als Gegengift des Arseniks bei Vegetabilien* (Pogg. Ann. XXXIX., 1836); *Veränderte Reactionserscheinungen, welche einige organische, den Metallgiften beigemengte Substanzen hervorbringen* (Ib. XL., 1837).

Simonetta František, biskup ve Foligno, papežský nuncius v Polsku u dvora Sigmunda III., byl znamenitý právník, a přijda později do Říma stal se referendářem di segnatura a nástupcem probošta u sv. Marie della Scala v Miláně. Papež Pavel V. povýšil jej za biskupa ve Foligno a poslal jej se zlatou růží ke královně Konstancii, druhé choti Sigmunda III., on zůstal pak v Polsku po šest let a † ve Varšavě r. 1612, nenastoupiv ani biskupského svého úřadu. Zůstavil po sobě listy týkající se dějin polských, psané v letech 1609—1610, z nichž jsou výňatky umístěny v díle Turgeněva: *Specim. Hist. Russiae munimeta.* Všecky tyto listy nalezají se v aktech Nunciatury polské. Osobně vydal S. *Oratio in triumpho Sigismundi III., Poloniae Regis* (ve Vilně 1611).

Simonić Jan Štěpán, hrabě a ruský generallieutenant, nar. se 5. září 1792 v Šibeniku v Dalmacii ze staré srbské rodiny. Otec jeho byl advokátem a určil syna k stavu duchovnímu, uskutečnění toho úmyslu překazili však tehdejší válečné bouře, a S. věnoval se válečnictví, k čemuž více náklonnosti měl. R. 1807 vstoupil jako kadet do dobrovolnického sboru, a stal se ještě téhož roku pobočníkem hraběte Landola, tehdejšího guvernéra Dalmacie; bojoval r. 1809 v Charvátsku a súčastnil se i veliké bitvy u Vagramu. Po skončené válce byl jmenován poručíkem, a když r. 1810 maršál Marmont v ilyrské provincii nové vojsko zřizoval, přidán byl S. k třetímu mysliveckému pluku co kapitán. R. 1812 súčastnil se tažení do Ruska, při návratu padl do ruského zajetí, a byl nejdříve do Orelu a později do Kazaně odveden. Po pádu Napoleona vstoupil S. 11. září 1816 jako kapitán do ruské služby, a postoupiv 16. dub. 1818 za majora přidělen byl k vojsku proti horalům v Georgii bojujícímu. Dne 10. říj. 1819 stál poprvé naproti Čerkesům a držel se statně, načež mu byl řád sv.

Vladislava IV. [illegible] oddělen. Po bitvě téhož roku 31. pros. svedené měl se podplukovníkem. V bitvě, 15. [illegible] 1827 [illegible] Kapidorským svedené, byl [illegible] raněn, načež obdržel řád sv. Anny II. tř. Dne 26. říj. 1825 stal se velitelem gruzínského [illegible] pluku, a v letech 1824—26 nalézal se [illegible] v Kavkazsku v bojích s horaly. Když v únu 1826 [illegible] pod Abbasem Mirzou ruské hranice překročili, byl S. s malým oddělením vojska z Tiflisu k Jelisavetpoli [illegible] nepřátelům, to [illegible] se poprvé [illegible] 13. srp. u Šamkoru, a přispěl [illegible] k vítězství, jehož ruské vojsko [illegible]. Dne 22. srp., když gen. Paskěvič s [illegible] a hlavní velení nad armádou, kterou [illegible] Jermolov [illegible], [illegible] 7000 Rusů 40.000 nepřátel úplně. Bitva ta svedena byla 7 verst od Jelisavetpole. Zde byl S. opět raněn, a [illegible] do Tiflisu odvezen. R. 1827 vrátil se opět k armádě a súčastnil se [illegible] Abasy, Sardary, Erivanu a Tauris; v posledním městě zůstal po uzavření míru s posádkou. Ve válce r. 1828, kterou Rusko s Tureckem vésti počalo, měl S. co plukovník opět slavné účastenství. V únu přestoupilo ruské vojsko pod Paskěvičem do Malé Asie, a S. vyznamenal se slavně 5. červ. při vzetí Karsu, která pevnost dotud za nedobytnou držána byla; taktéž dne 27. srp. při útoku na Achalcik. V polním tažení r. 1829 měl S. také hojně příležitosti k vyznamenání se. V dalším tažení k Trapezuntu svěřil Paskěvič S-i útoku [illegible] se města Gumiš-Kana. S. útoku tu 26. srp. slavně vykonal, 8. říj. súčastnil se S. útoku na Baiburt, a když brzy na to mír mezi válčícími stranami uzavřen byl, jmenován S. generálmajorem. Dne 17. led. 1832 jmenován zplnomocněným ministrem ruským při perském dvoře. V tomto důležitém postavení hájil S. interesy Ruska statečně, zmařil skvěle všechny pletichy anglického vyslance proti vlivu ruskému, a konečně zlomil mocný vliv Anglicka, jehož tato po tři desítiletí na stav věcí v Persii měla. Anglická vláda naléhala proto v Petrohradě na to, aby byl S. svého vyslaneckého úřadu sproštěn, což se konečně r. 1838 i stalo; S. byl zároveň s komandantem pevnosti Ivangorodu jmenován. R. 1843 odměnil císař ruský věrné služby S-ovi povýšením za generallieutenanta. Další osudy výtečného tohoto syna národa Srbského nejsou nám známy. *Šk.*

Simonides Adam, nar. 20. pros. 1693 v Tanovici v Liptovské župě v Uhřích, studoval ve Vitemberku, r. 1718 stal se v Žitavě pomocníkem tamějšího správce české evang. církve Dolanského, a po brzké jeho smrti nastoupil na jeho místo. Zemřel v nejlepším věku 12. dub. 1726. Od něho vyšlo tiskem: *Zralá jablka nebo modlitby a rýmované průpovídi a t. d.* (v Žitavě 1719); *Nástupní kázaní* (tamt. 1718); *M. Grünwalda kniha otázek křesť. učení* (tamt. 1724). V Čechách tajně se zdržující protestanti navštěvovali častěji cesty, aby mohli slyšeti oblíbená kázaní S-ova.

Simonin Edmond, franc. lékař, nar. se r. 1812 v Nancy. Stav se r. 1839 doktorem v Paříži usadil se jako praktický lékař ve svém rodišti a stal se tam později na škole lékařské professorem chirurgické kliniky. Sepsal: *Décade chirurgicale ou Observations de chirurgie pratique* (1838); *Du Strabisme* (1841); *Sur le Virus vaccin* (1841); *De l'emploi de l'éther sulfurique et du chloroforme à la clinique chirurgicale de Nancy* (v Paříži a Nancy 1849—55, 2 sv.).

Simonnin Antoine Jean Baptiste, franc. dramatik, nar. se 11. led. 1780 v Paříži, vstoupil za vlády direktorů do státní služby, v níž setrval jako berní až téměř do své smrti, která jej stihla v P[illegible] 4. kv. 1856. S. byl své doby proslulým kupl[illegible]tistou, a zejména vynikla v tomto ohledu jeho sbírka kupletů, vydaná r. 1856 pod názvem *Souvenirs et [illegible]fanes*, a velká parodie *La mérite des femmes* ([illegible]). Drobné jeho práce dramatické, jichž sepsal, [illegible] ve spolku s jinými, ke dvěma stům, docházely [illegible] na Pařížských divadlech obliby, zejména [illegible] proslulý *Jeannot tout seul* a *Mémoires de [illegible]*

Simpson Edward, anglický kronikář, nar. [illegible] 1575 v Tottenhamu, † 1651 v Kambridži. [illegible] pro evangelický klášter cvičil se v Kambridži a [illegible] farním okresu Eastlinseckém a byv později [illegible] na universitu v Cambridži vykládal tam [illegible] řečtinu a svaté písmo. Nejhlavnější jeho díla [illegible] *Mosaica, sive Chronici historiam catholicam [illegible] ctentis pars I.* (Cambridge 1636); *Chronicon [illegible] licum, ab exordio mundi ad [illegible] J. C. [illegible] ad ann. 71* (Oxford 1652 a v Lejdě 1729).

Simson Martin Eduard (v. hl. 4.) byl i po [illegible] lení svém za místopředsedu apelačního soudu [illegible] Frankfurtě n. O., od r. 1861 presidentem [illegible] poslanecké, jakož i od r. 1867—1870 předsedou sněmu Severního něm. spolku, též celního parlamentu a konečně i něm. říšského sněmu r. 1871 a 187[illegible]. Dne 8. říj. 1867 přinesl S. adresu prvního [illegible] Severo-něm. spolku Pruskému králi na hrad Hohenzollern, a odebral se 18. pros. 1870 v čele deputace do Versaillu, kamž přinesl adresu téhož [illegible] dne 10. pros., kterouž nabídnuta byla králi Pruskému hodnost Něm. císaře.

Singer Edmund, znamenitý současný houslista, nar. se 14. říj. 1830 v Uhrách. Prvního vzdělání ve hře na housle dostalo se mu v Pešti u Ellinge[illegible] a na tamější konservatoři. Výkonný na to umělecké cesty po Uhrách a Sedmihradsku odebral se [illegible] Vídně, kde se u Böhma v umění svém zdokonalil. R. 1844—46 dlel v Paříži, zjednávaje si ve [illegible] kruzích brzy svojí četu a obliv. Vrátiv se do Pešti, stal se tam sólistou a ředitelem orchestru při opeře, kterýž úřad až do r. 1859 zastával, v kterémž [illegible] se vydal na umělecké cesty do Německa, až se [illegible] r. 1856 koncertním mistrem ve Výmaru, v kterémž postavení posud (?) trvá. Jako skladatel učinil [illegible] známým rozličnými fantasiemi a salonními skladbami pro housle.

Sinner 1) Jan Rudolf, švýcarský filolog, [illegible] v Bernu r. 1730, kde též † 28. [illegible] 1787. Pocházel ze šlechtické rodiny de Ballaigues. Po výbor[illegible] odbytých studiích v rodném městě navštěvoval [illegible] soké školy v Německu, a obdržel r. 1748 místo [illegible] bibliotekáře v rodném svém městě. Zde pokračuje v práci svého předchůdce Engela, uzavřel [illegible] Bongarovy a sestavil katalog knihovní. R. 1[illegible] opustil S. toto místo, a vstoupil do [illegible] v Bernu. Z četných jeho prací uvádíme: *[illegible] de quelques poésies des douzième, treizième et [illegible] torzième siècle* (Lausanne 1759), *Catalogus [illegible] bibliothecae Bernensis, annotat. criticis illustr[illegible]* (v Bernu 1760—78); *Essai sur les dogmes de la [illegible] tempsycose et du purgatoire, enseignés par les [illegible] mins de l'Hindostan* (tamt. 1771); *Voyage historique et littéraire dans la Suisse occidentale* (v Neuchâtelu 1781, 1787) a j. — 2) E. G. Louis de [illegible], franc. helenista, nar. se 8. bř. 1801 v [illegible] v kantonu Bernském, stal se na universitě v [illegible]kách doktorem filosofie a usadil se 1825 v Paříži. S. proslul po Francii pořádáním a vydáváním [illegible]ných klasiků římských i řeckých s [illegible] rozličnými k nim se vztahujícími [illegible] comi. Od 1842—45 byl členem [illegible] klasiků a byl poslán r. 1846 do [illegible], o [illegible]

r. 1849 dílo pod názvem: *Rapport sur un voyage historique et littéraire dans quelques cantons de la Suisse.* Od r. 1850 žije S. ve svém rodišti.

Sinsteden Vilém Josef, lékař, nar. 6. kv. 1803 v Cleve, byl až do 1828 lékařem v Berlíně, později plukovním lékařem v Pasewalku, v kterémž postavení se súčastnil války dánské 1848—49. Dříve ještě (1832) byl lékařem v ústavě Bedřicha-Viléma v Berlíně. Sepsal: *Verständigung des scheinbaren Widerspruchs zwischen dem Aufrechtsehen und dem umgekehrten Netzhauteindruck, und Darlegung der Nothwendigkeit des umgekehrten Netzhautbildes zum Aufrechtsehen* (*Med. Zeitung des Vereins für Heilkunde in Preussen*); *Elektrische Spannungserscheinungen, selbst Funken, an ungeschlossenen Induksionsspiralen* (Pogg. *Annalen* LXIX., 1849); *Wesentliche Verstärkung dieses Apparates* (ib. LXXXIV., 1851); *Neuer Farbenkreisel zur Darstellung subjektiver Complementarfarben* (ibid.); *Natur der Spannungselektrizität an ungeschlossenen Induksionsspiralen und bequeme Ladungstafel für dieselben* (ib. LXXXV., 1852); *Ueber Continuität und Stärke des Stroms eines magnetoelektrischen Rotationsapparats und über Wirkung des Eisendrahtbündels in dessen Induksionsrollen* (ib. XCII., 1854); *Ueber ein pseudosk. Bewegungsphänomen* (ib. XCI., 1860).

Sintenis Karel Bedřich Ferd. † 2. srp. 1868 v Desavě.

Siraudin Paul, franc. vaudevillista, nar. se 1815; proslul četnými pracemi dramatickými lehčího druhu, kteréž buď sám, buď ve spolku s Gautierem a Delacourem a jinými sepsal, a z nichž mnohé se posud hrají. My z nich uvádíme: *Un faction de nuit* (1842); *Un voyage en Espagne* (1843) a *Le tricorne enchanté.* Společně s Gautierem sepsal: *Une histoire de voleurs* (1846); *Lorettes et artistes* (1849); *Le misanthrope et l' Auvergnat* (1852); *Le télégraphe électrique* a *Un mari, qui ronfle* (1854), a *Sous un parapluie* (1856).

Siri Vittorio, italský historik, nar. se r. 1608 v Parmě, † 6. říj. 1685 v Paříži. S. vstoupil do řádu sv. Benedikta, složil slib r. 1625 a změnil své křestní jméno Vittorio ve Francesco; pak se usadil v Benátkách a oddal se tam studiím mathematickým. Byv tam přidělen později k vyslanci francouzskému stál na straně Francie a vévody Neverského proti Rakousku a Španělsku ve sporu o dědictví Mantuánské. První svazky jeho obšírné historie *Mercurio* počaly po r. 1644 šířiti jeho spisovatelskou slávu, kardinál Mazarin vykázal mu pensi s titulem rady a historiografa královského. Nepokojný jeho duch vzbudil však podezření u zástupců republiky, i byl přinucen opustiti Benátky a přijal službu u vévody Modenského, kdež setrval až do času první své cesty do Francie. Vrátil se dvakráte do Italie, ale jeho ochránce kardinál Mazarin povolal jej roku 1659 do Paříže, kdež obdržel prebendu na 7000 fr. a místo kaplana u sv. Michala. Nejhlavnější dílo jeho jest *Il Mercurio ovvero historia de correnti tempi* (v 15 dílech, v Benátkách 1644, v Paříži a ve Florencii 1682). Těchto 15 dílů obsahuje historii od r. 1635—55. K těmto připojil spis *Memoire recondite dell' anno 1601 sino al 1640* (v Paříži 1677 a v Lyonu 1679). Mimo to sepsal: *Mémoires secrets des archives des souverains d' Europe* (v Paříži 1767—1785); *Problemata geometrica et mechanica* (v Bologni 1633); *Propositiones mathematicae* (v Parmě 1634) a j.

Sirmenová Maddalene Lombardini, slavná zpěvačka a houslistka předešlého století, žila s počátku v Benátkách, kde se pod Tartinim naučila hudbě na housle a nabyla v umění tomto takové dokonalosti, že stavěna byla na roveň nejslavnějšímu žáku Tartinovu, Nardinimu. V letech sedmdesátých konala S. mnohé umělecké cesty po Francii, Holandsku, Anglii a Německu, působila okolo r. 1780 nějaký čas v Drážďanské dvorní kapele a vrátila se r. 1784 do Italie. Manželem jejím byl bezpochyby houslista Ludovico Simsen, jenž žil jako člen kapely v Bergamě. Ze skladeb jejích byly některá tria a koncertní skladby tiskem uveřejněny. Rok jejího úmrtí nám není znám.

Sismondin *Delesse*, nerost z řady amfoterolithů, hrubozrný, křehký, tvořící zrnité a listnaté skupiny, jichž individua jsou v jednom směru velmi dokonale štípatelná; má tvrdost 5 a poměr. váhu 3·56, barvu černozelenou, vryp světlozelený; leskne se silně na plochách štěpných. Lučební jeho slučenství vykazuje dle *Delessea* a *Kobella* na 100 částek 24·3 křemíku, 40·3 hliníku, 28·2 kysličníku železnatého s magnesií a 7·2 vody. V křivuli dává vodu, před dmuchavkou se těžko taví, a rozkládá se na prášek, roztlučen jen málo v kyselině sírkové; kyselina solná se ho nedotýká. Hlavní naleziště jeho jest Sv. Marcel v Piemontsku.

Sivertsen Cord, s příjmím A d e l a a r (u Holanďanů R u y t e r zvaný), slavný válečník námořský, nar. se r. 1622 v Brevigu v Norsku, vstoupil 15 let stár jako sprostý lodník do služby Holandska a sloužil pět let později republice Benátské ve válkách proti Turkům. Dne 16. květ. 1654 byl obklopen od 67 galejí tureckých, leč prorazil s jedinkou svou lodí jejich řadu, ponořil 15 galejí a několik jich zapálil, začež mu udělila republika hodnost admiral-lieutenanta a veliké sumy peněz. Po nějakém čase povolal jej král Dánský Fridrich III. v čelo veškerého loďstva dánského, které zorganisoval. Král Kristián V. mu svěřil r. 1675 vrchní velitelství ve válce proti Švédům, S. však sešel smrtí následkem porouchaného zdraví v Kodani dříve ještě, než válka započala. Příjmí A d e l a a r (orel) bylo mu dáno pro znamenitou rychlost, jakouž pohyby s loďstvem prováděl.

Sivori Camillo, proslulý houslista, nar. se 1818 v Janově. Učitelem mu byl Paganini, a již v 12. roce svého stáří hrál S. veřejně v Paříži a v Londýně a vzbuzoval hrou svou obdiv obecenstva. Leč z těchto cest povolali jej rodičové zpět domů, a posílali jej ještě několik let do konservatoře v Janově, kde mu byl učitelem Giovanni Serra. Též theorii hudby prostudoval zde S. důkladně a dosáhl ve hře na svůj nástroj vysokého stupně dokonalosti. Od roku 1839 koná umělecké cesty po světě; zejména se proslavil v Italii, Rusku, Francii, Anglii a v sev. Americe.

Sjenica, S e n i c a, městys v Starém Srbsku, v sandžaku Novopazarském, leží na říčce Buvadi nedaleko ústí řeky Vapy a Jablanice v Uvac, v rovině holými pohořími obklopené. Má 1000 obyvatelů arnautských a pravoslavných, kteří se chovem dobytka zabývají. Má malou pevnůstku a jest pro blízkost hranice srbské v strategickém ohledu velmi důležitým místem. V případu války musilo by se se strany srbské toto místo v nejkratší době vzíti, byloť by tím jednak spojení s Černou Horou zabezpečeno, a s druhé strany zase spojení Bosny s jižním Tureckem přerušeno. V S-ci sídlí mudir nahije Sjenické, která má v 954 domech 5000 mužských obyvatelů. *Šž.*

Skalka z L a z e c, staročitná rodina vládycká, jenž se psala dle sídla Lazec v Berounsku. Ku konci XV. a na začátku XVI stol. přichází V i k e ř (Vikhart) S. z L a z. na Losinách (v Čáslavsku), kterýžto statek po něm okolo r. 1508 zdědil S i g-

mund S. z Las., syn nebo aspoň blízký příbuzný jeho. Zigmund S. připomíná se zároveň s bratrem Janem S-kou z Las. v čís. z r. 1534. V kšaftu Magdaleny Šlechtové ze Všehrd z r. 1542 čteme oba právě jmenované bratry Jana a Krištofa S-ky jakožto svědky, z nichž Kryštof S. r. 1545 své zboží Lošťcké, tak jak je držel již 37 let, znovu vložil do desk zemských. — V druhé polovici XVI. stol. přichází toliké Kryštof S. (syn předešlého?) na Lošťcích, Bohdalině a Jemnici, který r. 1579 vyznal před úředníky desk zemských, že jmenované statky své postoupil Václavovi Čejkovi z Olbramovic. Bylť, jak se podobá, poslední mužský potomek rodu svého, ježto se napotom rodina ta více nepřipomíná v památkách veřejných. *Ra.*

Skočdopole Antonín, nar. v Soběslavi 2. pros. 1828, stud. v Budějovicích Českých gymnasium; v říj. 1850 vstoupil do bohosl. semináře tamže, a byl 28. čce 1854 na kněžství vysvěcen. Na to byl kaplanem v Malém Boru blíže Horažďovic až do 10. list. 1857; mezi tím administroval tuž faru od 16. čce až do konce list. 1856, pak faru v Žemlikově od počátku úno. až do konce čna 1857. V roce 1857 byl od 19. list. až do 12. kv. 1858 rovněž administratorem fary v Mečíchově. Navrátiv se na kaplanské místo do Malého Boru dostal se zatímním kaplanem ustanoven na osadu Chrašťickou u Mirovic, tehdy pro neobyčejný případ (kaplanem Paldarem) uprázdněnou; poslání toto, jakož prvé poslání do Mečíchova, bylo projevení zvláštní důvěry, kterouž mu biskup Budějovický věnoval. Z Chraštic poslán jest za studijního prefekta do studentského semináře v Budějovicích, kteréž místo nastoupil v polovici list. 1858. To místo zastával k spokojenosti biskupa svého, a byl r. 1860 vyznamenán tak zvaným „expositorium canonicale." Dne 8. říj. 1861 povolán jest za supl. professora pastorálky na bohosl. ústavě v Budějovicích, kteréžto místo mu v dub. 1862 dáno trvale; r. 1867 jmenoval jej biskup notářem. Již co gymnasista osvojil si S. pilným čtením klasiků českých a stálým mluvením důkladnou známost češtiny i jiných slovanských nářečí, jmenovitě jihoslovanštiny, a byl jeden z nejpřednějších buditelů vlasteneckého ducha mezi spolužáky svými až do skončení studií. Vznik a zvláště rozkvět české knihovny gymnasijní v Budějovicích hlavně jeho jest zásluhou. Jsa v semináři bohoslovneckém byl po všecka léta prostředníkem v zasýlání z Prahy a rozprodávání českých knih v Budějovicích tehdáž, kde ještě nelze bylo cestou knihkupeckou dopraviti se české knihy. Dokonav pak studie jal se pilně pracovati v oboru literatury, zvláště bohoslovecké. Psal do *Blahověsta*, do *Zábavníka učitelského* v Písku, a zvláště do *Časop. katol. duchovenstva*, jehož byl jedním z nejpilnějších spolupracovníkův; menší články a dopisy do všech skoro časopisův českých. R. 1859 a 1860 psal asi 20 úvodních článkův o rakouských Slovanech do politického denníku *Gegenwart* ve Vídni. Tehdáž, když téměř nikdo ve prospěch Slovanů promluviti se neosmělil, vzbuzovaly ty články velikou pozornost v Čechách, na Moravě a v Jihoslovanech, zvláště mezi národním duchovenstvem velmi se líbily a jemu velikých pochval se dostalo. Byly psány pružně a vřele, a s dobrou znalostí poměrův slovanských, zvláště českých. Roku 1865 vydal spolu s farářem Dubcem a Šťýbla knížku *Blahobojný* [illegible]. Na konci r. 1866 a na začátku r. 1867 vydal spolu s kanovníkem K. Vinařickým dvě brožurky: *Jesuité* a *Druhá a poslední odpověď Nár. Listům, k otázce o jesuitech*. Sudil o sporu samém tak se komu líbí; znalost jazyka českého, vřelý a živý sloh, obratná dialektika se S-ovi upříti nemůže. *V. L.*

Skopalík František, rolník v Záhlinicích u [illegible] pajedel na Mor., nar. 22. čna 1822. Mimo [illegible] venkovskou nenabyl žádného vzdělání více, ježto rodiče nechtěli ho dáti na studie, potřebujíce [illegible] k robotě doma; tím lépe se mu dařilo vlastní [illegible] dílem, v němž prospěl tak daleko, že jej [illegible] považovati za hlavního representanta rolníkův [illegible]ravských. Již v 12. roce věku svého dělal [illegible] napřed všech v obci sousedních, dále [illegible] i příbě[illegible] obce *Záhlinic*, konečně i příběhy ve vlasti se udá[illegible] též vzhledem na úrody i neúrody a na po[illegible] každého roku. Již v 19. roce po smrti otcově [illegible] padla mu starost o hospodářství a velmi [illegible] Hned po smrti otcově voláván do obecních [illegible] a přijat v útlém mládí za souseda obce, kde [illegible] velice vážen. R. 1848 byl S. hlavní osobou v [illegible] a jsa probuzený národovec čítal noviny, [illegible] načež byl zvolen, jakožto svobodný, za voliče [illegible] do sněmu říšského. R. 1849 poslán do Vídně v [illegible] záležitosti založení vlastní duchovní samosprávy, [illegible] téhož roku do Brna ke komisi v záležitosti vyva[illegible] pozemků. Té doby jal se také psáti do novin. [illegible] článek z péra jeho: *Jak se hospodaří na Hané* [illegible] šel r. 1862 v Moravském *Národním Listě* za redakce Hausmannovy, dále dopisoval za redakce K[illegible] do *Hospod. novin*. Mimo to psal do kalendáře [illegible] vanem, vydávaného dědictvím Cyrilla-Methodě v Brně, do časopisu *Posla z Prahy* a *Hlasu Olomuckého*. [illegible] časopisů politických anonymně psával. Jeho [illegible] hlavní zásluha o scelování pozemkův, [illegible] provedl nejprvé doma. Po roce 1860 stal se [illegible] stavenským obce, v kterémžto čase mnoho vykonal [illegible] tečného [illegible]; tak založena školka stromov[illegible] ovocného, v níž více než 3000 [illegible] ovocného stromoví pěstováno; dále rozšířena [illegible] a vystavěna r. 1867 v obci krásná a prostranná [illegible] s jedním patrem a taktéž žádoucí fara. Od r. [illegible] byv S. vždy za poslance do sněmu moravského [illegible] hájil věrně práva národa a vlasti a hlasoval [illegible] s pravicí. R. 1858 zvolen byl za člena host. [illegible] hospod. společnosti v Brně, ale brzo vzdal se [illegible] členství, udávaje, že hist. sekce se národu slov[illegible]ského nevšímá, rozdávajíc jenom spisy německé. [illegible] přičiněním založen dále hospod. spolek Záhlinic[illegible] Kvasický, jenž čítá více než 100 členův, pak Čten[illegible]ský spolek a j. R. 1868 (když kladen základ k [illegible] kámen národního divadla v Praze) přistoupil S. [illegible] zástupce rolnictva moravského ku kameni, [illegible] v šat rolníka hanáckého, a takto i nevšedním [illegible] čil, koho zastupuje a z koho vyšel. Nyní má [illegible] panský dvůr v obci. S. podporuje vřele literaturu českou, účastňuje se v každém lepším podniku [illegible] bírání. U něho najdeme obrazy vynikajících slovan[illegible]ských všech skupení, mnoho přírodopisných a [illegible] spodářských tabulek, vzorků hospodářských pro [illegible] užívání a j. v. [illegible]

Skopci, tajná rozkolnická sekta v Rusku [illegible] hl. d. Raskol str. 744) obrátila na sebe v posled[illegible]ních letech všeobecnou pozornost následkem četných procesů, které r. 1872 (zároveň v Petrohradě, M[illegible] Tule, Tambově, Kise a j.) s četnými přívrženci [illegible] jimi provedeny byly. Z procesů těchto vyšla na jev[illegible] známost jejich zařízení, přijímání nových údů a [illegible] šíření sekty. S. učí, že při stvoření světa Bůh [illegible] úmysl stvořiti prvních lidí pro takový život, [illegible] vedou. Lidé se měli pouze celováním rozplozo[illegible]vati, Adam a Eva však šli dále a v tom [illegible] prvotní hřích. Kristus prý přišel jen proto na svět, [illegible] prvotní stav člověčenstva zase obnovil, a tak [illegible] o ohnivém křtu znamená dle jejich náhledu [illegible] o klestění žhavým železem. Ostatně dle [illegible] S-ců přešlo učení Ježíšovo již velmi pokaženě [illegible]

nynější člověčenstvo; neporušena zůstala pouze 19. hlavní část Matoušova evangelia a pak některá jiná místa, jež mohou S. příznivě vykládati pro sebe. Rozumí se samo sebou, že Kristus učení o ohnivém křtu dle náhledů S-ců sám na sobě vykonal, též se podrobili apoštolové tomuto jedinému křtu, o němž hlásali. Též svatí, jenž bývají bez vousů neb s malými vousy vyobrazováni, byli dle náhledů S-ců vykleštění. Kristus přislíbil opět přijíti, by soudil „živé i mrtvé;“ živí jsou S., a mrtví nevykleštění hříšníci. Druhé toto objevení Kristovo událo se dle jejich učení v osobě Ondřeje neb Konrada Selivanova, jenž prý byl car Petr III., „Kristus, jejich pravý Bůh,“ narozen z čisté panny Alžběty Petrovny. Tato carovna panovala prý ve vlastní osobě pouze dva roky, pak přenesla panování jedné jí podobné dvorní dámě a odešla pod jménem Akuliny Ivanovny do gubernie Orlovské, kde žila až do své smrti u představeného S-ců Filimona. Petra III., svého syna, poslala do Holštýnska, kdež dosáhnuv vyššího stáří vyskopil mnoho lidí a vykonával velké zázraky. Byv povýšen na trůn nelíbil se své manželce, jsa sám vykleštěn, a ušel nastražené mu smrti tím, že se postavil na stráž místo vojáka. Pak se jmenoval Selivanov a usídlil se v gubernii Moskevské, později kázal a konal divy v západních krajích. Vrátiv se do své otčiny byl v gubernii Tolské zatknut a soudu dodán, ve vesnici Sosnovce 15. (27.) září 1774 knutou mrskán a do Irkutska zavezen. Tato historie jest popsaná v knížce jeho „Umučení,“ nepodařené to parodií umučení Kristova. Car Pavel povolal Selivanova ze Sibíře k sobě a poslouchal jeho kázaní o ohnivém křtu, víry ale nepřijal. Za cáře Alexandra I. žil Selivanov v Petrohradě u znamenitého náčelníka S-ců. Nejvíce přívrženců verbují S. u ruského vojska. Sprostí vojáci, nemajíce náboženského, ba nižádného vzdělání, přijímají novou víru, nevědouce ani, že se od své víry uchýlili. S. rozdělují se na tak zvané proroky, to jest úplně vyskopené, a šaluputy, kteří ještě úplně do víry zasvěceni nejsou a na oko všechny obřady řecko-katolické víry zachovávají. Přijímání do sekty děje se zvláštním způsobem. Novic uvede se do zvláštní komnaty, jejíž dveře jsou zavřené, všichni přítomní zapálí svíce, jeden z proroků podá novicovi též svíci, načež musí přisáhati, že o tom, co bude viděti, ničeho nezjeví, zároveň se od něho žádá, by jmenoval rukojmě, jež by zaň ručili, že přísaze dostojí. Novic odpoví, že nezná kromě Boha, Matky Boží a Ježíše Krista nikoho. Proroci odpovídají, to že jim dostačí, načež nový úd přislibuje, že nebude masa požívati, víno a kořalku píti, že nebude svátky a křty navštěvovati, a že nikomu nesdělí, co se ve spolku děje. Tím je ceremonie ukončena, pak oblekou všichni přítomní dlouhé šaty, jedna polovice zpívá a druhá křepčí, a sice tak dlouho, až jsou všichni unaveni. Na to se oblekou v obyčejný šat, do pokoje přinesou se stoly, a celá společnost usedne k pití čaje. Do čaje nového úda přimíchají značnou částku omamujícího prostředku, a když pozbude vědomí, bývá na něm operace vykonána. Sekta tato je po celém Rusku rozšířená a čítá za své údy nejen prostý venkovský lid, nýbrž i bohaté měšťany a vysoké úředníky. K tomuto rozšíření přispěly ruské úřady samy velmi, byvše k této sektě shovívavými. Každý, kdož byl ze skopectví obviněn, podplatil obyčejně úředníky vyšetřující a vyšel očištěn, vymluviv se, že nešťastnou náhodou v hostinci ve spaní neb na cestě od neznámého atd. byl vykleštěn, a podplacené úřednictvo ruské jej propustilo, ponechajíc jej v užívání veškerých občanských práv. Z Ruska vystěhovalo se množství S-ců do Rumunska, kdež se nejvíce v Jasách, v Bukurešti a jiných městech zdržují, živice se dopravou zboží a osob. Vesnice Sosnovka, kdež se mnoho za svaté pokládaných S-ců narodilo, je jim podobně jako Turkům Mekka svatým městem, a krajské město Maršansk v gubernii Tambovské jest jejich Jerusalem. Tam žila jejich nejvyšší hlava, bohatý kupec Ploticyn, jenž byl co Skopec poznán, před soud pohnán, r. 1872 v Tambově vyšetřován a do Sibíře zavezen; jeho prozrazení stoupenci byli odsouzeni k nucené práci.

Skoplje 1) D o l n j e, též D o l n j i V a k u f, město na pravém břehu řeky Vrbasu v Bosně, v sandžaku Travnickém, má 2000 obyv. většinou tureckých. Přes Vrbas vede zde starý kamenný most. Zde sídlí mudir nahije S-janské, která čítá 18.916 mužských obyv., z nichž připadá na pravoslavné 4900 a na katolíky 8814; ostatní jsou mahomedáni. — 2) G o r n j e S., městys jižně 4 hodiny od předešlého, též na Vrbasu položený. Mezi oběma městy rozkládá se úrodná, 6 hod. dlouhá rovina, kde nalezá se mnoho — nejvíce z celé Bosny — dvorů begovských; nejznamenitější z begů těch jsou S k o r b o v i ć i. *Sč.*

Skot (v. hl. d.). K článku v hlavním díle uvedenému přidáváme tímto část přírodovědeckou. S., též b ý k (*Bos L.*), jest druh ssavců dvoukopytníků z čeledi přežvýkavých a dutorohých, vyznačuje se 8 řezáky v spodní čelisti (v hořejší není žádných řezáků) a dole i nahoře po obou stranách vždy 6 třenáky, dohromady 36 zuby. Obě pohlaví mají pravidelně 2 kulaté, hladké neb hrbolovité rohy, u kořene tlustší, a ocas krátkou srstí porostlý, jen na konci v malý chvost zakončený. Na ten čas známe 10 žijících a 11 zkamenělých odrůd, z nichž *Bos primigenius C.* (též *Bos priscus Schl.* zvaný) se nejhojněji vyskytuje, zejména v starších náplavech. Cuvier, Pusch a j. měli jej za praotce nynějšího s-u a za odrůdu totožnou s taktéž již vymírajícím zubrem. Odrůda *Bos Pallasii Baer* (též *Bison fossilis Pusch*) vyskytuje se též zhusta v starších náplavech Evropy, Asie i Ameriky, a jeví též velmi velkou příbuznost s litevským i americkým zubrem. Dosud žijící odrůdy jsou: bůvol (v. t., *Bos bubalus* a *B. coffer*); tur (v. t.), též zubr zvaný (*B. urus*); zubr americký (*B. moschatus*, *Buffalo*, viz B i s o n); jak čili b ý k tibetský (*B. grunniens*), pokrytý dlouhou hedvábnou srstí barvy černé neb bílé, a vyznamenávající se chvostnatým ohonem, jehož Turci k vojenským odznakům (nepravě „koňské“ ocasy zvaným) užívají; býk domácí (*B. taurus L.*) s podřízenými odrůdami zebu (v. t., *B. taurus indicus*) a gajal (*B. frontalis*). Konečně budiž zde učiněna zmínka o poslední odrůdě *Bos aculeatus* (něm. *Stachelochs*) zvané, žijící v střední Asii, jinak ale dosud málo známé.

Skrejšovský Jan St. (v. hl. d.) byl dne 15. srp. 1872 pro neodvedenou daň z inserátů zatčen a dlouhý čas ve vazbě vyšetřovací držán. Závěreční líčení pro zločin podvodu, jenž se mu za vinu kladl, počalo dne 17. ún. 1873 a trvalo přes čtrnácte dní. Státní zástupce navrhoval trest 5 roků, soudní dvůr však uznal S-kého za nevinna v soudním nálezu, jenž byl dne 9. bř. o 5. hodině prohlášen. Ač žádal zástupce S-kého dr. Klaudy, by jeho svěřenec byl propuštěn, nestalo se tak, nýbrž teprvé dne 16. bř. o 7. hodině byl S. následkem rozhodnutí nejvyššího soudního dvoru ve Vídni za 10.000 zl. r. m. kauce s administrátorem Růžičkou (8000 zl. kauce) na svobodu propuštěn.

Skydánek Josef, nar. v Mělníce asi v polovici XVIII. stol., znamenitý pianista a umělec na křídlovku, žák Segrův, byl ředitelem hudby nejprvé ve svém rodišti, pak v Lounech, kdež také zemřel.

Složil sonáty pro klavír a mnoho jiných, jmenovitě kostelních skladeb.

Sládek Josef V., básník a žurnalista český, nar. r. 1845 ve Zbirohu, nabyl školského vzdělání na akad. gymnasiu Starého města Pražského, načež konal studia filosofická a přírodovědecká na universitě Pražské. Po skončení těchto studií odjel r. 1868 do Spojených Obcí Severoamerických, které během dvou let v různých směrech procestoval, navštíviv zejména bývalé otrokářské státy Texas, Louisiana a j. Skončiv tyto cesty a velké části velmi dobrodružné převzal na krátký čas redakci v St. Louis vycházejícího týdenníku českého Národní Noviny, ale vrátil se koncem r. 1870 do Čech. Za čas pobytu svého v Americe sepsal S. řadu básní lyrických, týkajících se života amerického i poměrů indiánských kmenů, jejichž smutný stav zavdal podnět k nejlepší dojemné písni S-dkově. Dříve ještě, než se do Ameriky odebral, přiměl některé mladé kollegy k vydání almanachu básnického, který také r. 1868 nákladem a redakcí S-dkovou pod názvem *Ruch. Básně české omladiny vydané roku 1868 k upomínce na založení národního divadla* tiskem vyšel. Po návratu svém do Prahy vstoupil do redakce *Národních Listů*, v níž jest posud členem. Dobrodružné své cesty vylíčil z části ve feuilletonech *Národních Listů* r. 1868—70, v *Osvětě*, ve *Květech* a též v nově vzkříšeném *Lumíru*, do něhož také mnohými překlady z anglické literatury přispěl. Vedle žurnalistické činnosti zabývá se S. převáděním děl z anglické literatury na jazyk český, tak zejména přeložil Longfellowovu *Píseň o Hiawatě*, kteráž vyšla tiskem r. 1872 v *Poesii světové*, a chystá v těchto dnech překlady výpravných básní Byronových k uveřejnění. Od r. 1871 jest S. též učitelem anglického jazyka na české polytechnice i na českoslovanské obchodní akademii, a vydal r. 1879 mluvnici angličinu.

Sladkovsky Karel (v. hl. dílo) sám oňdy zabyl pro obesílání od Čechů říšské rady.

Sladovna nazývá se průmyslový závod, připravující pro pivovary z ječmene slad. V Anglii, v Německu a jinde stavěli podobné závody již dlouhý čas; v Čechách oddělili opět sladování od pivovarnictví teprvé v novějším čase, ačkoliv i před časy se zkusila již tak děla. Připravování sladu děje se tím způsobem, že se ječmen několik dní máčí v namáčecích kádích, pak se vyhází na humna, v hromady urovná a nechá růsti, až kořínek vyroste délky ječmene, načež se suší ve zvláště k tomu připravených sušírnách, tak zvaných hvozdech, nejprvé při malé teplotě v hořejší části, pak při větší v části dolejší. Tak usušený slad se oddělí od kořínků a květu, a zboží pro obchod jest hotovo. V Čechách se uchopili hlavně rolníci té myšlénky a postavili mnoho s-ven; tak povstaly r. 1869 v Roudnici, r. 1871 v Kralupech, Nepomuku, r. 1872 v Táboře, Benešově, Poděbradě a j. velkolepé spolkové s-ny, jež ročně tisíce centů sladu do obchodu dodávají. Takové závody mohou mnohem lepší a lacinější zboží vyráběti, nežli to může sládek doma, an pracují při lepším zařízení a s větším kapitálem, též nepotřebuje sládek tak velký kapitál do obchodu, an mu není třeba velkých zásob dělati, jelikož může dle potřeby slad z továren odebírati. Rolník může zase své plodiny lépe prodati a obdrží laciné odpadky, jichž může s prospěchem použíti ke krmení, hnojení a j.

Slach z Hřivic, stará rodina vládycká, která byla nejspíše původu s rodinou Kozelů z Hřivic a užívala s ní téhož erbu a titule, totiž: tří háků železných na způsob kotvice dohromady spojených v poli červeném a nad helmem třech per pštrosových, dvou krajních bílé a prostředního [illegible] vené barvy, na něm[illegible] třikrát bílé železný [illegible] třuje. V lit. z r. 1534 čteme Dětřicha, Jana, Křištofa a Václava Sy z Hř., a v lit. z r. [illegible] Adama, Dolfína a Jana Sy. Na sněmu r. 15[illegible] byl přítomen Jan S., v lit. z r. 1569 připomíná se pak Dolfín Václ. S. z Hř. Na začátku XVII. [illegible] držel Jan Lipolt S. s manželkou Kateřinou Smolcovnou dvůr popl. v Přestupíně, jejž r. 16[illegible] prodali Sigmundovi Rosenheimovi z Jamole. Z [illegible] toho přicházel také na Moravě Václav S. (Z[illegible]), který pro účastenství v bouřích stavovských [illegible] po bitvě Bělohorské byl vzat do vazby a odsouzen [illegible] cti a statku svého; že však neměl žádných statků [illegible] a byl, jak se podobá, osobou méně nebezpečnou, [illegible] puštěn jest r. 1623 z vazby té. Na to nenalézáme [illegible] čas nižádných zpráv o rodině této, která kvetla [illegible] na našich let, an r. 1857 připomíná se Karel S. z Hř., majer v plukn Mazuchelli, který byl i [illegible] dán na odpočinek. Šn.

Sláma 1) František (v. hl. d.) ... — 2) Antonín S., slovutný kontrabassista, nar. [illegible] 4. kv. 1802 v Praze, a navštěvoval od r. 1815 do 18[illegible] tamější konservatoř, kdež se učil zejména hře [illegible] pozoun vedením Frant. Weisse a na kontrabas [illegible] dením Václava Hausera. Roku 1824 byl povolán za prvního kontrabassistu do Budína a r. 1829 k orkestru Vídeňské dvorní opery. Krátký čas na to [illegible] se též prvním kontrabassistou kapely u sv. Štěpána ve Vídni a professorem pozounu a kontrabasu [illegible] Vídeňské konservatoři. Též vydal tiskem (1844) [illegible] brou školu pro kontrabas.

Slanský z Doubravice (v. hl. d.). Vládycká rodina tato byla též v držení statků v Kraji Kladském: Slaného, Blesovi atd., a byla spříz[illegible] s pány z Valdštejna, Amchy z Borovnice, [illegible] dratic, z Chlen atd. R. 1447 připomíná se Jindřich S. z D. při tomto zápisu v knihách Náchodských: „1447 v den sv. Petra a Pavla sub regimine [illegible] nobilis domini Johannis Colda de Žampach [illegible] smlouva mezi Hroncem z Kaladau a Jiranem, [illegible] tyto rukojmě: Jindřicha z Doubravic, Jana [illegible] ze Studnic, Vaňka Cotomena, purkmistra na Náchodě, a Martina z Vřešťova.“ Jindřichův syn zdá se, že byl Dobeš S. z D., který se občas roku 1470 připomíná. D. byl u veliké lásce u p. Viktorina z Kunštátu. Syn Dobšův byl Jan S. z D., panoše, který r. 1480 vedl při o potok Sakrdský v Slaném v Kladsku. Syn Janův byl Tobiáš S. z D., vládyka, který r. 1508 koupil v Slaném dvůr od jistého Ty[illegible] raby za 220 kop míš. Od r. 1517—1525 byl hejtmanem na Náchodě, prodav dědičný dvůr v Slaném, [illegible] němž stále seděl, Janovi Škrpalovi se vším [illegible], vymíniv si pouze tolik dříví z lesů Slánských, [illegible] ho-li by k palivu potřeboval, a některé vyloučky. [illegible] Později ale dvůr ten opět koupil. Manželka jeho byla [illegible] Lancka, rozená Trebešovská z Chlen, s níž měl [illegible] dítky: Jana staršího, Jiříka, Annu, Alinu, [illegible] Bohuslava a Jana mladšího. Tobiáš S. zemřel r. 1541, odkázav manželce své hospodaření na statku v Slaném, pokud by se neprovdala. Janovi st., Jiříkovi, Alině a Anně odkázal po 100 kopách m. a slušnou výpravu, kdyby se vdáti měly. Bohuslav a Jan ml. zdědili statek otcovský, však tak, kdyby zemřeli, aby Jan st. jej převzal. Jan z Pernštejna a na Helfenštejně byl poručníkem dítek [illegible]. Johanna, manželka Tobiášova, † r. 1548. Jiřík S. z D. koupil r. 1540 v Náchodě dům s rolí za 130 kop m., [illegible] ale r. 1541 zase prodal. Po smrti [illegible] z Chlen r. 1548 převzal Jiřík v Náchodě [illegible] statku matčina, a „malé služby od J. M. [illegible]

země na vojně (v Uhrách) poručil, kdyby zemřel na té vojně," tento statek svůj manželce Kateřině roz. z Loukonoš a dceři Anně stejným dílem. Na cestu vypůjčil se Jiřík od Jana Hučka 4 kopy m. a požádal jej, aby i jeho manželce, kdyby toho potřebovala, 1—3 kopy půjčil. Z této „vojny" se p. Jiřík, jak se zdá, nevrátil. Jan st. seděl r. 1545 na Březové v Kladsku; ubíraje se r. 1545 též „na vojnu" dává dvůr Březovou se vším za 50 kop m. v zástavu vládyce Albr. Třebešovskému z Chlen a na Babím, strýci svému, za 50 kop m., které po † otci Tobiáši byl zdědil; zástava ta stala se s dobrým svolením Bohuslava a na místě bratra Jana ml. let ještě nemajícího, jakožto pána dědičného toho gruntu. Jan st. † r. 1601, zanechav sirotky nezletilé: Tobiáše, Jana a Jiříka, jichž poručníkem byl Jan Holý Kostelecký (ze Sladova). Bohuslav S. z D. zakoupil r. 1591 v Náchodě dům za 169 kop m. a byl též pánem (od r. 1578) na Něm. Černě. † r. 1591. Tobiáš S., Jana st. syn, prodal r. 1601 statek svůj Slaný se vším co k němu náleželo městu Náchodu za 9500 kop m. gr., v jehož držení obec Náchodská až posud se nalézá. R. 1633 připomíná se Bohuslav Benjamín S. z D., který byl téhož času komisařem kraje Hradeckého. Další osudy vážené této rodiny vládycké jsou neznámy. *Šc.*

Slatina, malý městys v Bosně v nahiji Ramské. Leží nedaleko ústí řeky Ramy v Neretvu a 3 hod. východně od města Banjaluky. Zde jsou nejlepší teplice v celé Bosně, a prameny kyselky. Okolí bohaté jest rudami zlata, stříbra a železa. *Sš.*

Slavík Václav Otakar, prof. gymn. a spisovatel český, nar. 27. září 1835 v Oudrnicích v Jičínsku. R. 1847 byl poslán na hlavní školu do Jičína, maje se státi podle přání rodičů svých učitelem, že však mezi ostatními žáky rozhodně vynikal, dán byl roku 1849 na studia gymnasiální tamtéž. Po odbytém gymnasiu věnoval se studiu klasické a slovanské filologie na universitě Pražské, a r. 1861 podrobil se státní zkoušce z filologie pro nižší gymnasia. V době té zastupoval též na českých vyšších realních školách nemocného tehdáž prof. Šťastného, jakož i ředitele Wenziga a prof. Zapa, pokud se co poslanci účastnili zasedání na sněmu zemském. Roku 1862 přišel za prof. na gymn. do Mladé Boleslavi, kde v přední řadě přičinil se o zavedení a rozšíření vyučování v jazyku českém. Pro národní smýšlení své byl u úřadů politických velice osočován, hlavně ale pověstným krajským přednostou Komersem stíhán, který působil i k tomu, aby S. z učitelství sesazen byl. Toho arciť Komers nedocílil; leč vyloučil přece S-a a kolegy jeho v učitelství z občanské besedy. V době té účastnil se při založení záložny a tělocvičného spolku v Boleslavi, a psal různé, hlavně ale kritické články do *Boleslavana*. R. 1865 byl povolán městskou radou Pražskou na nově zřízené městské realné gymn. Malostranské, kde doposud chvalně působí. R. 1867 vydal J. Caesara *Válku gallskou* s rozsáhlým úvodem, českým komentářem a mapou tehdejší Gallie (v Praze Kober); týmž směrem upravuje pro školy J. Caesara *Válku občanskou* a *Anthologii z Ovidia*. Různými články, hlavně ale kritickými přispíval do *Věstníka bibliografického*, do *Světozora*, jakož i do *Slovníka naučného*. Přišed pak manželkou svou v příbuzenství s K. Vinařickým byl jeho důvěrníkem zvláště v posledních letech života jeho, pomáhaje mu k tisku upravovati sebrané spisy, jakož i rozsáhlou a ne méně důležitou korespondenci. Po smrti Vinařického jest pokračovatelem u vydávání prací téhož v *Národní Bibliotéce*, a r. 1872 počal v *Časop. čes. Musea* vydávati některé zajímavé práce a korespondenci K. Vinařického. Účastně se činně života spolkového má S. podstatné zásluhy o založení a zdárný rozvoj Malostranské záložny, patře od počátku k nejčinnějším členům rady a výboru. R. 1872 byl taktéž zvolen za starostu Jednoty českých filologů, o jejížto rozvoj platných zásluh sobě získal. *Kvř.*

Slavkovský ze Skalic a z Šonova. Z Šonova psalo se v Čechách několik rodin vládyckých, kteréž jsouce téhož původu a erbu nazývaly a rozeznávaly se pak dle zboží zemského, jehož v prodlení času nabyly. Jedna takováto větev z Šonova byli S-ští z Skalice a Šonova, píšíce se dle statku Slavkova na Krumlovsku; později však nabyli také zboží v Čáslavsku a jinde. V tit. z roku 1556 čteme Buriána a Matiáše S-ké z Š. Burián byl jak se podobá v službě pánů z Rožmberka a držel statek Slavkov; byv 2kráte ženat měl z prvního manželství syna Jana, z druhého pak s Markétou z Strachovic sedm synů: Davida, Daniele, Adama, Vilíma, Jeremiáše, Kašpara a Melichara. Vyloučiv syna Jana od veškerého dědictví odkázal kšaftem r. 1578 vyhlášeným statek Slavkov jmenovaným synům z druhého manželství, zřídiv jim matku jich Markétu a p. Vilíma z Rožmberka za poručníky. Ze synů těchto přichází v tit. z r. 1589 Adam S., kdež čteme ještě jméno Adama S-kého na Lhotě (u Krumlova). V bouřích stavovských na začátku XVII. stol. nezdá se že by byli S-ští měli platného účastenství, alespoň držela rodina ta potomně opět statky pozemské, jmenovitě Nejepín, Kostištany a j. Roku 1652 učinil Hendrich Adam S. slib děd. věrnosti, načež držel statek Nejepín až do r. 1684, kdežto jej prodal Ferd. Ant. Mladotovi z Solopisk. R. 1695 učinili týž slib u kraj. úřadu Čásl. Mikuláš Vilím a Jan Antonín S-ští, kteří jsou poslední známí potomci rodiny této, jenž, jak se podobá, v minulém století u nás zanikla. *Ra.*

Slezák Ant., doktor, lékařství a chirurgie, nar. se 17. říj. 1820 v České Třebové, gymnasialní studia odbyl v Litomyšli od r. 1834—40, a v Brně studia filosofická, r. 1842 počal ve Vídni studovati lékařství a byl tam v čci 1848 na doktora lékařství a dne 9. září téhož roku na doktora chirurgie povýšen. V listop. téhož roku byl jmenován soudním a městským lékařem v Slaném, kteréžto místo až do r. 1851 zastával a také delší čas co prozatímní krajský fysik úřadoval. Od čce 1851 až do 1. čna 1853 byl praktickým lékařem v Karlíně u Prahy, odkud byl povolán od Ledeckého úřadu purkmistrovského za městského fysika, v bř. následujícího roku přestěhoval se v téže hodnosti do Billetu v Banátě, avšak i tam nebyl pobyt jeho dlouhý, neboť již v dub. 1856 byl povolán za okresního fysika do Velkého Sv. Mikuláše, kdež † dne 18. pros. 1868. S. byl velmi ctěn a vážen a vyznamenal se nezištným vlastenectvím, které též svými odkazy osvědčil. Svůj dům ve Sv. Mikuláši i s polnostmi odkázal po smrti své manželky akademickému senátu Pražské university, aby se z jich výtěžku zařídilo stipendium pro studujícího lékařství národnosti československé; Museum českému pak odkázal 20.000 zl. r. m. v obligacích temešsko-banátských, a sice 10.000 hned a ostatní až po smrti své manželky, jež úroků z těchto peněz užívá, avšak s tím vyhražením, by polovici z tohoto kapitalu obdržel „Svatobor."

Slib jest v náboženském životě důležitý činitel. Slove pak s-em každé dobrovolné připovědění, učiniti něco domněle chvalitebného. Platíť o s-ech vůbec ta pravidla: Dobrovolný s., spravedlivý dluh t. připověď činí povinnost. Víra křesť. rozeznává s-y lidem (*sponsio*) a s-y Bohu činěné (*vo-*

(non). Lidem pak slíbiti se může něco buď se vzájemný závazek aneb bez závazku a výminky. Slíbil-li [illegible] bližnímu něco dobrého aneb milého učiniti, tak že ho byl navnadil k [illegible] zavázal, dlužen jest státi v s-u bez výminky; jinak však toliko tehdy, učiní-li i bližní což jemu náleží. Z povinnosti, splniti co slíbil, rozvazuje však křesťana jen tenkráte, když a) zhola nemožné stalo se jemu učiniti co připověděl; aneb b) když ten, komu s. učiněn, se závazku ho prostil; konečně c) byla-li připovídána věc zlá, a vyjde-li s tím, komuž učiněn, že předmět s-u jest zákonný, nespravedlivý, hříšný. Neb s-em stává se povinnosti též jen takový, který není sám do sebe [illegible] a [illegible]. I vůle připovídajícího k splnění [illegible], pokud [illegible] daného slova [illegible] nemá účinků, nežli splnění s-u. Aby dostál s-u patrně slovem a [illegible] a vědomím, že to co slibuje zlé jest, žádný nikdy vázán býti nemůže. Zvláštní druh s-ů lidských jest s. manželský, čili připověď daná jisté osobě druhého pohlaví o příštím svazku manželském s ní (sponsalia). Zřízení katol. církve považuje takové osoby jako za své, dává jim právo k sobě a [illegible] jim se jinou osobu manželstvím se dáti, nebyl-li s. zákonně zrušen. Viz Sl. Manželství. — S-y Bohu činiti, totiž připovídati Bohu jisté skutky, kterých by člověk jinak ani povinen nebyl činiti, bylo a jest náboženským obyčejem při všech vírách a církvích. S takovým potkáváme se též v náboženství židovském, a již Mojžíš učinil rozdíl mezi s-em čili připověď něco vykonati, a připověď zanechati, zdržeti se něčeho. Viz čl. Nazir. Toliko toho litovati sluší, že v St. Z. vidíme i jinak šlechetných lidí k [illegible] patrně zlým, ku př. k vraždám, což s p. Bohu s-em se zavazovali. Církev křesť. však učí, že každá připověď Bohu aneb při odvolání se na Boha všudybytného a vševědoucího učiněná, musí jen něco dobrého obsahovati, a též že k splnění přísně zavazuje. I pokládá se to mezi křesťany rovně za hříšné zlehčení a potupení jména a důstojenství božího, když se s-ové, kteří Bohu se učinili, ruší, jako když se připovídá něco zlého. Jen tehdáž smí se věřící z povinnosti, splniti s. svůj Bohu učiněný, propustiti, a) stalo-li se jemu, což slíbil, zhola nemožné, aneb b) učiní-li na skutek slíbený něco jiného, což za mnohem lepší a šlechetnější uznává. Než nikdy nesmí katolík se s-u sám sebe rozvazovati, nýbrž má se soudu církve, zvláště zpovědníka svého podrobiti. Rozvázati takto s-y Bohu činěné lze ovšem jen v tom případu, nebylo-li spolu lidem něco připovídáno, nač napotom i právo mají a skutečně se spoléhají. — S-y Bohu i lidem činí se buď soukromí, aneb veřejně za jistého náboženského obřadu; buď váží toliko na čas, ku př. tři roky, aneb na vždy, odkud jich název dočasné a věčné čili trvalé; buď pak mají toliko závaznost v svědomí a slovou jednoduché, aneb mají následky právní v životě občanském a církevním, a pak slovou slavné. Sem se čítají s-y řeholní. Takéž podrobení se k zdrželivosti a panicenství při svěcení na kněžství nepřestává vázati, byť i svěcený později nabyl přesvědčení, že by byl lépe učinil napodruhé[illegible]. Mimo to učí katol. církev ještě: že svěření se až moc a účinek modliteb s-y náboženými, totiž umyslí-li si a ustanoví-li se věřící vykonati jistý dobrý skutek, jestliže vyslyší Bůh prosbu a splní přání jeho. Patrnýť dojista účel tohoto učení, podnítiti k šlechetným úmyslům a hojným dobrým skutkům nadějí na zadostučinění samé, který se na odměnu čeká. Arciť, že pověra i tohoto učení k záhubě lidstva často zneužila, což se nyní [illegible] avšak při nynější pokročilé vzdělanosti takové případy jsou již jenom velmi řídké.

Slibovský ze Škřivan, česká rodina [illegible], která se psala dle statku Slibovic u [illegible] a přichází již v XV. stol. [illegible]. Za času králů Vladislava a Ludvíka žil Petr [illegible] z Škřivan, který [illegible] času svého [illegible] o nějaké grunty v [illegible] a [illegible], nejv. mincmistrem. Na začátku XVI. [illegible] seděl Burián S. na Slibovicích, maje za manželku Markétu z Konic, jížto r. 1599 pojistil 250 kop [illegible] na zboží jmenovaném. Týž zůstavil syny Jana a Adama, kteří r. 1562 po smrti otce zboží [illegible] k ruce matky své a r. 1562 své zboží Slibovicích znovu do desk vložili. Zemřel s bratří těchto Jan S. nemaje [illegible], načež Adam S. koupil v [illegible] pozůstalý po něm statek Slibovice. Týž [illegible] r. 1571 na [illegible] zemském, a [illegible] r. 1585 [illegible] noval manželku svou Johanku Dobřenskou [illegible] synů svých nezletilých Buriána a Jiříka. [illegible] začátku XVII. stol. seděl Burián S. na Dobro[illegible] a Jiřík na Slibovicích a Vyhlídkách; r. 16[illegible] byl však Burián již mrtev, a manželka jeho Johanka Slibovská z Stropčic držela statek [illegible]brovitov, Jiřík S. pak Slibovice. — Na to [illegible] paměť rodiny této z desk a register stavovských, podobá se, že zanikla již v prodlení XVII. stol. [illegible]

Slingeneyer Ernest, belg. malíř historických obrazů, nar. se 29. kv. 1823 v Loochristi, [illegible] studia malířská u Wapperse a vystavil r. 1842 [illegible] výstavě Bruselské první svou znamenitější práci [illegible], která i na Pařížskou výstavu převezena byla. [illegible] zhotovil obraz *Smrt Jacobsenova*, za nějž [illegible] držel zlatou medalii; po něm následovaly [illegible] *Bitva u Lepanta* (1848); *Smrt Nelsonova u Trafalgaru* (1855), za nějž byl poctěn [illegible] křížem [illegible] řádu Leopoldova; *Bitva u [illegible]* (1[illegible]) *Camõens* zakoupený od krále Portugalského; [illegible] *[illegible]* z nové [illegible] a j.

Slomšek Antonín Martin (v. hl. d.), biskup Lavantský (*Lavant*), přední křisitel a mecenáš [illegible] nar. 26. listop. 1800 na samotě [illegible] u [illegible], odkud i jeho rodinné jméno. Obezřetným přičiněním kaplana Prašnikara dán jest na [illegible] do Celji, kde sám prof. Župančič v něm lásku k národní řeči probudil. Odebrav se r. 1820 do [illegible] studovat filosofii, pak do Celovce, kde r. 1821 vstoupil do semináře. Již co posluchač bohosloví [illegible] zvláštní znalostí slovinštiny vynikaje byl od [illegible] semináře vybídnut k zařízení slovinské školy pro alumny, která jeho snahou velice [illegible] kvétala. Vysvěcen r. 1824 na kněze povolán [illegible] za kaplana k Sv. Vavřinci, později do Nové Cerkve u Celji. Vynikaje již tehdáž co výtečný kazatel, vzorný kněz a šlechetný vlastimil, zvolen jest r. 18[illegible] za spirituála do Celovce, kdež nyní mnoho pro [illegible] svého národa působil. Ujal se opět slovinské školy v semináři, kteráž byla mezitím zanikla, a vydal mnohé dobré knihy pro lid, též i sbírku písní pod názvem *Allgemeine[illegible] pesmi* (písně sesbírané [illegible] národovce profesora Abecela), s nichžto [illegible] známé[illegible]. Přibližuje k zanedbanému školství [illegible] rodnému snažil se spoluzaložením [illegible] alespoň školy nedělní, [illegible]. K snadnějšímu vydávání knih slovinských založil [illegible] literární spolek, jenž se u [illegible] [illegible] scházel. Té doby též vydal [illegible] dílo [illegible] *Evangelska hrana* (Evangelský pokrm) ve [illegible] dílech, jímžto sobě první místo mezi [illegible] slovinskými pojistil. O prázdninách procestoval [illegible] celou domovinu svou a též jiné země slovanské, [illegible] o tom jeho cestopisy svědčí. Tím ale upadl do podezření, že jest panslavista a t. d., i byl [illegible] policejně hlídán. Dostalo se mu však [illegible]

nění v tom, že otevřel ještě jinou veřejnou školu slovinskou, do které choditi musili tudíž úřadníci, protože S. jediný nabyl od vlády práva, že dávati mohl vysvědčení veřejné platnosti. R. 1838 stal se farářem ve Vusenici (*Saldenhofen*). Na památku svým bývalým žákům vydal 1840 krásné *Mnemosynon slavicum* (sbírku příležitostných řečí duchovních a slovinský překlad rituálu). Zde sepsal též druhé kazatelské dílo své *Apostolska hrana*, rovněž ve třech dílech, které ve mnohých věcech předčí nad *Evang. hranu*. Co školdozorce také nyní více působil pro školství, než mohl před tím v Celovci. Vydal výtečné dílo paedagogické *Blaže i Nežica v nedeljski šoli* (Blažej i Anežka v nedělní škole), kteréž dílo prvním silným vydáním hned bylo rozebráno (při čemž i osmdesáte výtiskův šlo do Moskvy), a od té doby již vůbec čtvrtého vydání se dočkalo. Pro veliké své zásluhy o školství povolán jest r. 1844 za vrchního školdozorce a kanovníka diécese Labudské k Sv. Ondřeji. Zde chtěl šlechtený vlastimil založiti spolek pro vydávání dobrých kněh slovinských; ale žádost jeho byla od vlády bez udání důvodů cele zamítnuta. I založil aspoň časopis *Drobtinice* (Drobnůstky), jenž od r. 1846 vycházeje články vědecké i zábavné přináší. S. byl až do smrti nejpilnějším spolupracovníkem při něm. Dne 26. dub. 1846 ustanoven jest za opata v Celji, ale již 30. kv. téhož roku jmenován biskupem Labudským. Největším jeho dílem jest přenešení biskupského sídla ze Sv. Ondřeje do Mariboru a upravení diécese Labudské tak, aby Slovinci aspoň duchovně mohli spojeni býti v jeden celek, když politicky tak rozdrobeni jsou. Tím zabránil dalšímu poněmčování Slovincův podravanských, jichžto počet od r. 1780 do r. 1858 se stal o padesáte tisíc menším. Aby měl kněžstvo vzdělané dle potřeb národních, založil sám na své útraty ve Sv. Ondřeji aspoň čtvrtý rok alumnátu, v Mariboru pak celý seminář. Až do smrti přednášel sám svým alumnům homiletiku, „spovědnici“ a gramatiku slovinskou. Pro chudé studující založil v Celovci Maxmilianum, a v Mariboru Victorinum. Pečliv o všemožné vzdělání Slovinců za dob ministra Thuna uvázal se v upravení učebních kněh pro národní školy slovinské, i sám nejedny sepsal, ze kterých obzvláště jmenována budiž *Mlusnice slovinsko-německá*. Již záhy sbíral všude *národní písně světské i duchovní*, k nimž opravoval i nápěvy, jsa výtečný hudebník, a vydával je v *Drobtinicích*. R. 1853 vydal veliké dílo *Šola vesela lepega petja* (Škola veselá krásného zpěvu); r. 1861 *Písně při odpoledních službách Božích*. Taktéž od něho sebrané *Písně mešní* byly vydány po jeho smrti. Aby ve školách náležitě užívati se mohlo nových učebních kněh, vydal dobrý návod k tomu, zvaný *Ponovilo* (Kniha obnovy), a r. 1861 ještě jiný pod názvem *Krotko vodilo* (Krátké vodítko). Jako biskup vydal také *Življenje Svetnikov* (Životy Svatých) 1854 ve dvou dílech. R. 1855 založil jednotu sv. Cyrila i Methoda, jejímž účelem jest pracovati k sjednocení všech Slovanův. Milovník svého národa hájil jej všude; ještě r. 1862 psal do *Drobtinic* článek *Graja nemškutarjev* (Hanba němčourův). Proto byl též mnoho očerňován. Roku 1852 byl i v Čechách co „apoštolský visitator“ benediktinských klášterův. R. 1862 na jaře cestoval do Říma; vrátiv se zemřel po kratičké nemoci 24. listop. 1862 k veliké žalosti svého národa, jemuž náležel všechen. Nebylo podniku šlechetného, jehož by se byl S. neujal; nebylo literáta, jenž by se s ním byl neradil. Působením jeho oživl duch národní v Krajině i Štýrsku, ano jím počíná nová doba literatury slovinské. S. byl i příčinou, že obzvláště kněžstvo se ujímalo vřele národní literatury. Sám pak psal nejen knihy, ale i pojednání do všech časopisův slovinských z každého téměř oboru. Jsa obětovný, že až příliš zapomínal na sebe, byl pokorný, tichý a vlídný, tak že lid až dosud nemůže zapomenouti na „rajnega škofa Antona Martina“ (nebožtíka biskupa A. M.). Prósa jeho nemá soupeře v literatuře slovinské. (Srov. jeho život v *Časop. katol. duchovenstva* 1872 a *Světozor* 1872.) *Dcha.*

Sloop [slúp], angl., lodice velmi rychle plovoucí, jíž se pro tuto její vlastnost ve válečném námořnictví k vůli výzvědům a rekognoscím užívá. Srv. Šalupa, šlupa. *Čský.*

Slota (Slotta) Jiří, kněz církevní na Slovensku, spisovatel a básník, nar. 24. bř. 1819 ve výsadním městečku Rajci v Trenčanské stolici v severních Uhrách, kdež otec jeho byl sedlákem. Prvé počátky vzdělání svého nabyl v rodišti svém, kde byl od tehdejších učitelů tamějších pro gymnasium vycvičen. Gymn. studia svá počal v Žilině, načež dán do Prešpurku. Bohosloví studoval v Brně, odkud mnozí považují S-tu za Moravana, zejména i proto, poněvadž po svém vysvěcení dosazen jest za kaplana do Žeratic u Brna. Později jmenován farářem a děkanem v Tužině u Prievidze (*Privigye*) na Slovensku, a když dosáhl Spolek sv. Vojtěcha (Adalberta) v Trnavě potvrzení, jmenován S. jeho správcem, a zároveň také redaktorem orgánu spolkového *Katolických Novin*, kterýžto poslední úřad složil r. 1872 pro přílišné práce, jichž vyžadovala správa Spolku sv. Vojtěcha, kterýžto úřad S. zastává s pílí neunavnou a prospívá velice mladistvému spolku tomuto, jehož hlavním jest účelem, aby šířil osvětu mezi katolickými Slováky hlavně vydáváním kněh populárních. S. sepsal a vydal r. 1847 *Zrcadlo maličkých*, r. 1848 *Historii gymnasia Báňsko-Bystřického*, několik *příležitostných řečí duch.*, redigoval r. 1854—5 církevní časopis *Cyrill a Method* a r. 1860—64 *Slovenského národního učitele*. R. 1867 vydal báseň dle Eliáše Okrugiče *Naša zora*. Básně své chystá k vydání do Koberovy *Národní bibliotéky*. *Uk.*

Sloup z Chotětic, vládycká rodina česká, psala se dle sídla Chotětic v Berounsku, držela však v XV. a XVI. stol. jiná zboží, jmenovitě Stříteż, Kundratice, Volešna, Brňany a j. V tit. z r. 1534 přichází Ondřej z Chotětic; r. 1548 vložil Petr S. z Ch. se sestrami svými zboží Stříteż, Kundratice a Volešnou, jak je po otci zdědil, znovu do desk; později (r. 1551) prodal týž Petr S. statek Kundratice Krištofovi Skuhrovskému. — Na sněmu r. 1578 byl přítomen Šebestián S. na Brňanech, jejž čteme také v tit. z r. 1589. Na to nečiní se více zmínky o rodině té v památkách veřejných. Kromě S-ů z Chotětic připomínají se v Čechách v XVI. stol. ještě také S-ové z Blatna, jmenovitě čteme v tit. z r. 1534 Řehoře S-a z B. a v tit. z r. 1589 Albrechta S-a z B. na Vrbčanech; v XVII. stol. nepřichází však více rodina ta v registrech stavovských. *Ra.*

Sluchy, posluchy v podkopech, něm. *Horchgallerien*; srv. Mine a Rameau. *Čský.*

Služatecký z Služatek, rodina vládycká, květla v Čechách v XV. a XVIII., a užívala v erbu dvou střel bílých křížem přeložených v červeném štítu trojhraném, a nad helmem týchž střel bílých. Praotcem rodiny této byl Martin S., jemuž král Vladislav II. majestátem daným na Budíně u vigilií sv. Petra v okovech r. 1493 propůjčil výše vypsaný erb s titulem ze Služatek, a to dle dvoru a sídla popl. v Bechyňsku, v jehož držení byla tehdáž rodina ta. Na začátku XVI. stol. drželi S-čtí Lhotku

tamtéž a v tit. z r. 1534 připomínají se Hynek a Jan S-ští, oba na Lhotce, a v tit. z r. 1556 čteme Jana st., Jana ml. a Matěje S-ské. R. 1558 koupil Jan st. S. od bratra svého Víta díl jeho statku Lhoteckého. — V první čtvrti XVII. stol. žil Kryštof Hynek S. na Lhotkách, jemužto císař Ferdinand II. majestátem daným na hradě Praž. dne 25. list. 1627 obnovil a potvrdil stav jeho vládycký. R. 1662 oddělili Kryštof a Jan S. obyčejný slib věrnosti dědičné u krajského úřadu Bechyňského, a prodali téhož roku dvůr poplužní v Lhotkách Janovi Malovcovi z Malovic. Rodina tato vymřela po meči v prodlení století předešlého. *Na.*

Služebné prémie ve vojště viz Reengagement.

Smederevský kraj v knížectví Srbském rozkládá se mezi kraji Bělehradským, Kragujevackým a Požarevackým, od severu jest mu hranicí Dunaj; zaujímá 21·78 ☐ mil, jsa co do povrchu nejmenším krajem. Na prostoře této nalezá se 1 město (Smederevo), 1 městys (Palanka) a 52 vsí s 66.597 obyv., žije tudíž na jedné čtver. míli 2601 duše, největší to lidnatost v knížectví. K. S. je velmi příhodný k provozování rolnictví, obzvláště údolí řeky Moravy, a obyvatelstvo je zde dosti zámožné, vesnice jsou neobyčejně veliké a domky pěknými a sadařinými. Krajský náčelník sídlí v Smederevě. *Kr.*

Smet Joseph Jean, belg. spisovatel, nar. se 11. pros. 1794 v Gentu; jsa z počátku professorem v duch. semeništi svého rodiště byl r. 1830 poslán do města tohoto na kongres národní, na němž hájil neodvislost knížectví. Po zvolení krále Leopolda navrátil se do Gentu, vstoupil tam do řádu jesuitského a stal se kanovníkem při katedrále Gentské. Později byl jmenován členem král. společnosti belgické a důstojníkem belg. Leopoldova řádu. Sepsal: *Histoire de Belgique* (2 sv. 1822); *Géographie nouvelle* (2 sv. 1824); *Coup d'oeil sur l'histoire ecclésiastique pendant les premières années du XIX. siècle* (1820); *Mémoire sur la guerre de Zélande* (1845) a mnohé jiné historické i theologické spisy a články v Bulletinech král. akademie belg.

Smilavý vystřel, viz Výstřel šupadavý.

Smolík *Josef* (v. hl. d.) byl povolán r. 1871 na obecné reálné gymnasium na Malé Straně v Praze, a byv jmenován na rok 1872—1873 provisorním professorem matematiky a fysiky při českoslovanské obchodní akademii tamtéž, zastává na ten čas oba učitelské svoje úřady. Taktéž jest od r. 1869 dopisujícím členem archaeologického sboru Musea král. Českého a přispívajícím členem Svatoboru. Mimo spisy v hlavním díle uvedené sepsal a vydal ještě: *Algebra pro vyšší gymnasia a reálky* (v Praze u Kobra 1870); *Výkonní počtářství* (1872); *Marcus Marci* (1870); *Karamuel z Lobkovic*, studii uveřejněnou v programu reálného gymn. Malostranského na rok 1872—73. Též přispívá i dále delšími články do *Památek archaeologických*, do *Slovníku Naučného* a j. S. tiskem má přichystaný spis *Počtářství kupecké pro obchodní akademii českoslovanskou*.

Smolník, smolnice, něm. *Pechkranz*, *Brandkranz*, ve vojenství svitek na způsob věnce z koudele, drtin, starých zapalovadel a provazů, smolou napuštěných. V poli zapálené nastrkají se na vysoké poplachové kaúle (*Alarm-Stangen*) na znamení poplachu, nebo při obléhání a stíkání pevných míst házejí se na domy, vojenské zásobárny a dřevěné mosty, aby je zapálily. *Čelý.*

Smolovský z Smolova, česká rodina šlechtická, držela v XVI. stol. statek Smolov v Čáslavsku, odkudž se také psala. Adam S. z S. a syn jeho Šimon přijati byli již před shořením desk do stavu vládyckého v Čechách, načež r. 1541 učin[illegible] přiznání k stavu tomu. V tit. z r. 1544 připom[illegible] jmenovaný Adam z Smolova, pak Matěj z [illegible] z nichž onen r. 1542 koupil od Jana a Buriána [illegible] Zelenských ves Smolov a Pořovice. R. 1552 [illegible] Adam S. (syn předešlého?) společně s matkou [illegible] Anežkou Matyášovskou od Albrechta Brokmara z [illegible] zicích vinici u Libně. R. 1572 zapsal Jan S. z [illegible] manželce své Anně z Dobřenic věno na statku [illegible] Smolově, a připomíná se také ještě v tit. z r. [illegible] jako pán na Smolově. Na začátku XVII. stol. [illegible] držela však rodina ta více zboží pozemského v [illegible] chách. [illegible]

Smrtník Benignus Fr., člen řádu menších bratří sv. Františka žil mimořád. provincie Uherské [illegible] na Slovensku v druhé polovici XVII. stol., byl [illegible] auctorem (1686—1697), r. 1698 správcem [illegible] přáků pravoslavných, a sepsal několik [illegible] tických, z nichž známe: *Poklad nevažný* [illegible] v Trnavě?), pak *Konst dobře činiti, aneb [illegible] obnoví, ut nikoli každý vrchnosti krestian. [illegible] slehu smrtnosti a dobre umirati, aby mohl [illegible] synovi svemy dekovati* (V Trnavě 1697). Spisy [illegible] jsou tím jakož zajímavé, že v nich již vůbec podl[illegible] nářečí slovenského (trnavského). [illegible]

Sňatek manželský. Manželství možno [illegible] cati dvě osoby různého pohlaví, nachovají-li [illegible] stanových k němu podmínek (v. čl. Manželství v hl. d.). Proto je možné u pohanů a u židů [illegible] jako u křesťanů manželství pravé. Z té příčiny [illegible] neuzavírají manželé pohanští neb židovští, přistupujíce ku křesťanství, nového manželství. Nezavírá-li se sňatek náboženským způsobem, slove [illegible] vilním čili občanským; v opačném případě [illegible] zývá se u křesťanů vůbec církevním, u katol[illegible] někdy také svátostním, a hlavní znak této [illegible] tostní povahy klade se v jeho nerozlučitelnost[illegible] Dosud vede se však spor mezi theology, jestli [illegible] manželství od dvou křesťanských [illegible] uzavřené spolu také při tom hned svátost[illegible] anebo nutno-li k platnosti jeho a k svátostnému [illegible] nevyhnutelně církevního uzavření s požehnán[illegible] čili jinak: Kdo je udělovatelem (*minister*) svát[illegible] stavu manželského, zdali kněz nebo snoubenci sami [illegible] Ještě moi na posledním obecném sněmu Tridentském (1563), jak vypravuje Pallavicini, nastoupivší [illegible] tom otcové, až jen manžel čím snoubenci [illegible] šeli se náhledu Viléma Pařížského, jenž [illegible] zastával, že by možno bylo děliti smlouvu manželskou od svátosti v tom smyslu, jakoby mohli [illegible] stanští snoubenci uzavříti s. m., nebyla by [illegible] bylo svátostní spojení manželské. V [illegible] logické, jak papež Benedikt XIV. píše, nebylo [illegible] žádného rozdílu mezi smlouvou manželskou a svátostí, an dle obvyklého církevního náhledu [illegible] dém případě buď není žádného manželství, [illegible] je-li, jest spolu také svátostním. Jsouť zvláště [illegible] že od nejstarší doby uzavíraly se křesťanská [illegible] jen církevně, s církevním schválením, [illegible] způsob tento měl jen ráz čistě náboženský [illegible] nikoli právní, nečině nikterak sňatek teprv [illegible] snad platným. Mělo se církevní požehnání [illegible] příslušné a prospěšné, nikoli však za nevyhnutelné, jak vidíti nejlépe i z toho, že manželství [illegible] uzavřená od protestantů, tedy bez všeho církevního požehnání, považována byla od církve za platná. Dominikán Melchior Canus († 1560) [illegible] prvé vyřkl takéto neobyčejný ten náhled, že kněz [illegible] a nikoli snoubenci udělují manželství [illegible] Tridentský nesdílel s ním toho náhledu, [illegible] i z jeho ustanovení i z praxe církve [illegible] až tu ustanoveno, aby sňatky [illegible]

řím a 2 svědky (forma Tridentská), nicméně nemusí míti farář tento ani vyššího posvěcení tím méně kněžského, jelikož jest jenom zákonitým svědkem při uzavírání tom, a nikoli udělovatelem svátosti; taktéž uznávají se za platná i ta manželství, jež uzavřena byla v zemích oněch, kde forma Tridentská neohlášením neb dispensí až dosud se nezachovává, jakož i ta, která pozdějším svolením papežským beze vší přítomnosti a činnosti kněze se za platná uznala (rekonvalidace). Papež Benedikt XIV. výslovně přidává se ve spise svém o synodě k obecnějšímu náhledu v církvi, že snoubenci sami jsou sobě udělovateli této svátosti, jak sama Římská kongregace obřadů r. 1751 rozhodla. Proto sluší Tridentskou formu považovati jen za právní a nikoli za dogmatickou podmínku manželství, an by se jinak od ní osvobozovati nesmělo, kdyby k uzavírání manželství nutně potřebna byla. Měly se tím jen zameziti především škodné následky, jež z tajných manželství pro manžely i dítky často povstávaly, když jeden z nespokojených manželů tajně uzavřené své manželství později upíral; proto byl účel zákona toho vlastně jen disciplinární nebo povahy policejní (pořádku). Že pak forma tato byla prohlášena přece za jedině platnou formu církevního manželství mezi křesťanskými snoubenci, s přídavkem dogmatického rázu, mohlo se jen tím státi, že sbor otců neměl na mysli možnost pozdější formy civilního sňatku, s nímž pak svým dekretem nevyhnutelně do kolise a konfliktu přijíti musel. Ostatně sám tentýž sněm prohlásil v témž dekretu (*Cap. 1. de reform.*) manželství před Tridentským sněmem tajně uzavřená za platná a pravá. — Tentýž ráz mají na sobě i kanony 4. (o positivních překážkách manželství rozlučujících anebo nepřipouštějících, jichž by valný počet jen s prospěchem mohl pominouti, pokud nejsou v přirozeném právě založeny); 9. (o neschopnosti k manželství duchovních s vyšším svěcením a řeholních osob), jež nezachovavatele své vylučují docela z církve, prohlašujíce manželství jejich za nijaké atd., nicméně nemohou přece také míti nikdy dogmatického (od Krista ustanoveného a tudíž nezměnitelného) rázu, jsouce původu jen positivní legislativní moci církevní, jež si právě proto dispense od nich vyhradila. Okolnosti a potřeby dob různých přivedou samy sebou časem svým nutné a dovolené jejich opomenutí a zrušení, jakož kanon 6. (o zrušení nedokonaného manželství slavným slibem řeholním) a 11. (o vyloučení z církve pro nezachování zapovězeného od církve času k oddavkám) změněny býti mohou a musí. Pohnutkou otců při ustanovení těchto kanonických zákonů ve formě dogmatické mohlo býti jenom stanovisko přísně juristické o manželství, ač na příkoř dogmatické jeho původní podstatě, a takto byla soudní čili vlastně trestní zákonodárná moc církve přenešena bez potřeby až na pole dogmatické, čímž by pak ovšem dosavadní pojem přísného „dogmata“ ve smyslu věroučném v církvi vůbec do nemalého nebezpečenství musel býti uveden, měloli-by se připouští dle Tridentské praxe o manželství za obecnou zásadu, že možná církevnímu sněmu ustanoviti dogmatické dekrety s trestem vyloučení z církve, jež nemají základu v biblickém učení ani v církevním podání, a jen časovou, dle okolností změnám podrobitelnou cenu a závaznost předstírají. — Na základě těchto dogmatických a historických důvodů, jež praxe církevní podporuje, jest nyní možná také rozřešiti spornou za naší doby otázku, zdali se stanoviska věrouky katolické civilní sňatky jsou pravým manželstvím. Nepravíme: „se stanoviska nynějšího práva manželského,“ jež v Tridentě ve formě dogmatické dovršeno bylo, jelikož pokud tyto dekrety své dogmatické formy zbaveny nebudou, o právní platnosti civilního sňatku mezi křesťanskými snoubenci ovšem ani řeči nemůže býti, nýbrž pravíme: se stanoviska dogmatického, jež opírá se o celou tradici a praxi církevní až do Tridentského sněmu. Seznam 80 hlavnějších „bludů naší doby,“ známý pod jmenem *Syllabus* papeže Pia IX. od 8. pros. 1864, jemuž chtěli někteří dogmatickou platnost připisovati, zavrhuje sice v 73. thesi, že by mohlo mezi křesťany pouze civilní smlouvou pravé manželství uzavřeno býti: ano papež Pius IX. v alokuci své a v přípise králi Sardinskému r. 1852 prohlásil civilní sňatek za pouhé souložnictví, a ve výnosu od 31. čce 1867 dítky z něho pošlé za nemanželské: nicméně rozhodnutí obě mluví jen se stanoviska Tridentského, nyní v církvi platného zákonodárství, a nemohou nikterak za dekrety dogmatické považovány býti. Vždyť i sami biskupové němečtí, shromáždění ve Fuldě ještě r. 1867, tedy již po vydání syllabu, usnesli se na tom, žádati papeže, „zdali by vůbec nebylo rádno, an v celém Německu nejspíše povinné občanské manželství zavedeno bude, opět do života uvésti předtridentskou formu při uzavírání manželství,“ t. j. aby se upustilo od Tridentské formy, a aby tedy i jinak uzavřená manželství, na př. bez přítomnosti farářovy, anebo v případě i před světským úřadem atd. za pravá a platná se považovala. Měli patrně na mysli možnost toho se stanoviska dogmatického, přihlíželi k předtridentskému učení bohosloveckému i k praxi církevní. Vždyť již kardinál Bonaventura († 1274) dobře o tom napsal: „že jest to sice také pravá svátost církve, ale uzavírá-li se před obličejem církve, že je prospěšnější; pakli tajně, že sice také pravá, ale méně prospěšná. Ano i potridentská praxe církve tomu nasvědčuje: kde totiž dekrety Tridentského sněmu o formě m-kého s-ku řádně prohlášeny nejsou (jako v Americe, vyjma Nový Orleans a některá jiná města; v některých osadách v Sasku stalo se toto ohlášení teprv před několika lety), tam nevyžaduje se ani nyní ještě přítomnosti farářovy; a platí tam tedy předtridentská forma, t. j. manželství jest tam i tehdáž platné, když vyjádří sobě jen snoubenci na vzájem, že se za sebe berou, nebo kde je od státu civilní manželství zavedeno, když dle něho s. m. uzavírají. Zejména platí pak to o smíšených manželstvích (mezi katolíky a evangelíky), jež v některých zemích s přivolením papežským i tehdáž za platné se uznávají, když bez přítomnosti faráře katolického před protestantským farářem, nebo před obecním starostou nebo vůbec před dvěma svědky uzavřena bývají. Země ty jsou: Uhry (Sedmihradsko), Slezsko, Ruské Polsko, Nizozemsko, Porýnsko, Kanada, Bombay, Malabar atd. Vždyť i v Tridentě samém dle svědectví Pallaviciniho (l. 22. c. 4.) zněl původní návrh na přítomnost tří svědků (bez faráře), a přidán pak jen proto farář, aby prý byl spolehlivý a jistý aspoň jeden svědek (c. 8.). A kongregace dotyčná z r. 1669 také rozhodla, není-li možná dostati k tomu katolického faráře nebo kněze vůbec, anebo nežádají-li se pro hrozící nebezpečí životu a svobodě, že může s. m. i bez faráře ale v přítomnosti aspoň 2 svědků platně uzavřen býti. — Před Tridentským tedy sněmem bylo by bývalo i civilní manželství uznáno bez překážky za církevně platný sňatek, a zajisté že by byl sněm novou výhradnou tu formu neustanovil kdyby bylo tehdáž bývalo již někde zavedeno civilní manželství. Uvážíme-li tedy všecky tyto okol

nosti, jest na bíledni, že má občanský s., pozorujeme-li jej sám o sobě bez ohledu na pozdější positivní zákony církevní, tutéž platnost jako Tridentská forma, a že ji vskutku také před Tridentským sněmem měl; od té pak doby že z části a na čas pozbyl té platnosti těmi dekrety, arci jen právními a disciplinárními, jež touž cestou tedy zase odstraněny býti mohou. Dokud se to nestane, nebude arci považováno pouhé civilní manželství v nynější církvi před církevním manželským soudem za platné, a musí po něm vždy ještě ve formě Tridentské, nikoli sice z dogmatické (vnitřní), nýbrž z juristické (zevnější) jen příčiny také uzavíráno býti, až se stará forma opět zavede. Rozeznává pak se civilní manželství dle nynější praxe trojí: obligátní (povinné), kde, má-li býti od státu uznáno za platné, každý musí je před světským úřadem uzavírati, a kde se stát nestará dále o církevní uzavření, jež snoubenci potom bez překážky vykonati mohou. Tak je to ve Francii dle Codexu Napoleonova a v německém Porýnsku. Druhý způsob je fakultativní (volné), kdež ponecháno snoubencům na vůli, chtí-li se před světským anebo církevním úřadem za sebe vzíti, an stát obojí způsob sňatku tohoto za platný uznává. Třetí konečně je výpomocné, v Rakousku od r. 1868 pod názvem *Nothcivilehe* známé, jež jen tehdáž před světským úřadem se může uzavříti, když církevní sňatek pro nějakou neodstranitelnou překážku uzavřen býti nemůže. Poslední tento způsob nejméně jest přiměřen, a proto ani vážnosti u lidu [illegible] aniž náboženskému jeho rázu neprospívá; nejvhodnější zajisté všem poměrům objevuje se obligátní forma. A namítá-li se, že tímto děje se násilí církvi a svádějí se údové její od církevního uzavírání sňatků, anebo že docela sahá stát do právomocnosti církve a na pole dogmatické, není tomu v pravdě tak. Naopak stát posuzuje pouze právní a občanskou stránku sňatků, ponechávaje církvi úplnou volnost v zákonodárství jejím, chce-li vyžadovati k tomu od takových snoubenců ještě církevního uzavření, anebo klade-li jim ještě jiných překážek a předpisů církevních. Nicméně hájě s druhé strany moderní zásady svobody svědomí nemůže stát arci nutiti nikoho, aby se i církevně oddati dal, když z náboženských příčin k tomu se nechce odhodlati; neohlíží však se tak na to, zdali církev uznává jeho obligátní manželství, jakož i zase ignoruje a neuznává v právním ohledu sňatků pouze církevně uzavřených. Také matriky oddaných vede pak stát sám, ač nebrání církvi, by k soukromé a náboženské potřebě sobě i své matriky vedla. (Dr. Schulte: *Die Statthaftigkeit der Civilehe nach katholischen Grundsätzen* v *Zeitschrift für Kirchenrecht von Dove und Friedberg*, Tübingen 1872 XI. Bd., S. 18.)

Sněmy církevní obecné. (*Srov.* hlavní dílo.) Pojem. Teprvé v tomto století vyvinuli někteří dogmatikové zvláště z Římské školy novou theorii o oekumenických koncilech, utvořivše z nich dle konstitučních sněmů občanských modernní representativní ústavy církevní, jež však nesrovnávají se se staršími názory theologickými. Organisace jejich je nyní spíše rázu papežského než církevního, neboť papež sám dává jim o své vůli a dle svého smyslu jednací řád, předkládá jim své návrhy k jednání, opravuje jednotlivce k hlasování a svým schválením teprv dává jejich usnešením ráz právní platnosti pro všecky údy církve. Tím staly se sněmy ty spíše approbačním mechanickým aparátem návrhů papežských, a k tomu oděny ještě božskou září neomylnosti dogmatické. V dřívější době kladen býval hlavní důraz především na zastoupení celé církve

a na mravní souhlas všech zástupců z jednotlivých
krajin, jakož i na srovnalost takového nového kon-
cilijního dekretu s výroky písma svatého i s
zavedení nepřetržitou tradicí církve, která se ...
musila teprv dosvědčovati ...
sobem, načež teprv něco za článek učení Krist...
nebo netoliko logický výsledek z něho přijato
mohlo a bylo, pokud důkazy předložené k ...
opravňovaly. (Srovnej o tom výrok papeže Lva ...
Vincence Lerinského). Proto také nejen sv. Au-
gustin (*De bapt. contra Donat.* 2, 4) ale i ještě ...
davější theologové, jako sám kardinál Turrecremata
(† 1468) mluví o možnosti pochybení takového ko-
cilu, a poslední Vatikánský sněm to článkem o ne-
omylnosti papežské největší dokázal. Vůbec ...
stává ani jednoho dogmatického výroku až do IV.
stol., že dekrety koncilu jsou neomylné, poněvadž
tento jest neomylný, nýbrž hleděno vždy jen ...
na onu úplnou srovnalost a osvědčenost s pramen...
víry; aniž pak lze z nějakého textu písma sv. ...
v tom ohledu důvodného dovésti, an tam vůbec ...
o církvi řeč jest, a již ani ničeho o „učiti" ...
tím méně tedy o koncilu v našem způsobu ...
lené. Proto jen v tom smyslu a objemu ...
také mluviti o pomoci Ducha sv. na sněmích ...
kevním, kterou se arci nevylučuje pilná ...
činnost (historicko-kritická) zastírati nemůže, ani ...
mlouvati nesmí. Z téže příčiny mělo se za to ...
do předešlého století, a srovnává se to docela s ...
vdou, že nejen oekumenický koncil, nýbrž ...
neda vůbec, ano i jednotlivý učenec může ...
učení Kristova dosvědčiti z naznačených pramen...
pokud zákonných výminek šetří a s církví ...
nynější v souhlase se nalézá. — Kriteria. ...
novější škola učí, že postačuje k sněmu obecnému,
aby jen papež všecky biskupy k němu pozval a ...
usnesení jejich stvrdil, tím že jest již zaruč...
pravdivost výroků sněmovních. Tak arci mohly ...
býti takové výroky zákonními, nikoli však již ...
pravdivými (srov. Čl. Neomylnost). Jiní zase ...
kládají, že jakmile se biskupové sejdou a hlas...
rozhodnují, tím již nutně pravdu pronášeti, ...
osvícení Duchem svatým. Než jest na jevě, že ...
účastňují pouhými lidmi, kteří přirozenou ...
prostředky čili jen po předběžném důkladném ...
mání a bez všelikého nátlaku jen dle svého ...
šího přesvědčení mají osvědčiti, co se z ...
jejich věří a věřilo, a co písmo svaté a tradice ...
dání v dosavadním církevním učení o tom ...
čují, jinak, opomenou-li toho, nemohou ...
jich výrokům činiti nároky na pravdivost. Pro...
požaduje se na sněmě úplný souhlas všech, by ...
bylo žádné pochybnosti nezvratně a náležitě ...
rozhodnuté, a nad to třeba, aby pak celá církev
přijala tato usnesení jako pravdivý obsah ...
zavadní víry, uznává-li je za založené v pramen...
zjevení božího. Tak to již učil také papež Gela-
sius († 496), jakož i slavní pozdější bohoslovci, ...
př. dominikán Petrus de Soto na sněmě Tridentském
dominikán Contenson, piarista Dalham (1784) a ...
ano ještě i dogmatista Wiest v své škole ...
našeho století a kanonista Walter v prvním vydání
svého církevního práva podobně vyučil. Teprv ...
zuité (Perrone a j.) a stoupenci jejich zvrátili ...
dobrou tuto theorii, chtíce ji nahraditi centralisti...
soustavou zásad církevních a institucí parlamen...
tárním stolice papežské, ač proti vědomí a ...
starší církve. — Počet jejich. Právě ...
oně starověké církevní theorie nelze až ...
číslo postaviti, kolik takových oekumenických ...
bylo. Strana Římská čítá jich okolo 20, kdežto ...
nitý dogmatista a kanonista jich aspoň ...

vším právem odmítá; vůbec i nejvýtečnější historikové v počtu tom velmi kolísají, i sama církev je na vahách, nerozhodnuvši nikdy určitý jich počet. Alzog a Hefele dle Bellarmina jich počítají 17, Ritter 18, Phillips 19 atd. Vůbec se nepočítá mezi oekumenické sněm v Sardice 347, v Rimini 359, Trullanský (v Konstantinopoli) 692, a druhý tamtéž r. 754. Prvních sedm přijímá východní i západní církev bez odporu, osmý (v Cařihradě 869) nechtí Řekové, středověké pak koncily až do V. Lateránského (1512) neuznávali kanonisté středověcí, majíce je pouze za generální synody západní církve. Sám Kostnický sněm mluví v 39. sezení jen o 8 koncilech (ač by jinak o 15 mluviti musil), ano v Římě samém měl se v XV. stol. Florentský koncil (1439) teprv za osmý koncil, tak že jen sedm nejstarších počítáno a všecky středověké vynechávány. An se apoštolský sněm v Jerusalémě k nim nepočítá, uznáno jest těchto sedm východních všeobecně v církvi za oekumenické: Nicejský 325, Konstantinopolský I. 381, Efesský 431, Chalcedonský 451, Konstantinopolský II. 553, III. 680 a Nicejský II. 787; osmý (Konstantinopolský IV. o schismatu Fotiově) nepřijímají Řekové. Středověké koncily: čtyry v Lateránském kostele v Římě, I. 1123, II. 1139, III. 1179, IV. 1215, tři ve Francii, a sice dva v Lyoně 1245 a 1274 a jeden ve Vieně 1311, jsou jen okcidentálními, o Kostnickém 1414, Basilejském 1431 a Florentském 1439 rozcházejí se hlasy (zvlášť o dvou posledních), Lateranský V. (1512) nebyl ani v posledním Tridentském (1545) uznáván. O Vatikánském z r. 1869 srovnej zvláštní článek níže.

Sobek z Jezera, rodina přicházející v XVI. a XVII. stol. v Čechách a na Moravě; v Čechách držela od drahně let statek Jezero v Kouřímsku, odkudž se také psala. V erbu nosili S-ové z Jez. štít rozpoltěný, jehož pravá polovice bílá a levá červená, a nad helmem dvě křídla roztažená, pravé červené a levé bílé barvy. — V tit. z r. 1589 čteme Bohuše a Václava S-y z Jez. na Jezeře, a dle sbírek sněmovních z r. 1615 seděl tehdáž Bohuš S. na Jezeře. V druhé čtvrti XVII. stol. nezdá se, že rodina ta držela více zboží zemské, a připomínají se času toho (1637) již jenom Anežka S-kova a Johanka Tetaurová sestry z Jezera. *Ra.*

Sobolewski Eduard (v. hl. d.), jeden z nejznamenitějších komponistů a hudebních spisovatelů, † 18. kv. 1872 v Saint-Louis v sev. Americe. V městě tomto působil ve filharmonické společnosti od r. 1860, když byl Milwaukie v státu Wisconsin, kdež se nějaký čas po svém přestěhování do Ameriky zdržoval, opustil. Z velikolepých jeho hudebních skladeb, které u největších mistrů, jako Liszta, Schumanna, Mendelsohna a j., uznání a obdivy došly, vynikají mimo v hl. d. uvedené opery: *Imogen*, *Velleda* a *Žižka*, oratoria: *Jan a spasitel* a *Lazar*, melodramata: *Pygmalion*, *Kleopatra* a *Orfeus a Vinela.* Liszt porovnává hudební plody jeho s květinami, které v divoké poušti neb na nedostupných horách květou, k nimž však málokdo dojde, aby zvláštní vůně a krásy jejich v plné míře mohl užiti. Jsouť větším dílem jen vzdělaným hudebníkům přístupny.

Sociální demokracie nazývá se ona politická strana socialistů (v. hl. d.), která se snaží přísným zákonodárstvím pomocí lidu zjednati v státě politickou nadvládu tak zvané čtvrté třídě, totiž dělnictvu. První učitelové a zastáncové moderního socialismu, totiž R. Owen, Saint-Simon, Fourier a Cabet, hlásali své opravné záměry pouze theoreticky ve spisech a v úzkém kruhu svých přátel a žáků, a nepokládali stát za žádnou absolutní překážku, stavící se na odpor těmto společenským opravám; nejnovější směr s. d. však, maje rozhodně politický a násilný ráz, žádá, aby se otázky sociální ujala výkonná moc státní a neshody sociální rázem urovnala. Za původce tohoto nového směru pokládá se právem Louis Blanc, spisovatel díla *Organisation du travail.* Louis Blanc, jenž žádá, aby stát průmysl organisoval, dělníkům kapitál zjednal, práci zaopatřil a patřičnou mzdu garantoval, měl v únorové revoluci r. 1848 co člen prozatimní vlády příležitost zásady jím hlásané též v praxi provésti. Vláda prozatimní povolila právo ku práci v mylně vykládaném smyslu socialistů, a byla následkem toho nucena zříditi veřejné pracovny, kdež dělníci dle svého udání práce zbaveni umístěni a zaměstnáni byly. Počet těchto dělníků vzrostl však v Paříži jen do června 1848 na 119.000, a celé hnutí dělnické přerostlo brzy samému Blancovi tak přes hlavu, že konečně byl Cavaignac nucen červenou republiku v pouličním boji střelbou rozprášiti. Červnové dni r. 1848 byly v Paříži prvním krvavým zjevem sociálně demokratického hnutí, které se všemi politickými revolucemi ve Francii za novější doby v úzkém styku bývá. Druhý, krvavější akt se odehrál za dnů Pařížské komuny v květ. 1871 (v. čl. Francie v doplň.), a zdá se, že jím byl zaražen výstřední a nebezpečný proud komunisticko-sociální ve Francii na delší dobu. Jinak než ve Francii a v zemích románských jeví se hnutí s. d. v Německu, Rakousku a Švýcarech. Náčelníky tohoto hnutí jsou na předním místě Lassalle, Karel Marx a dr. Jan Jacoby; Schweitzer, Bebel a Liebknecht zaujímají již mezi německými sociálními demokraty místa podřízenější. Lassalle vyzval ponejprv r. 1863 německé dělníky, aby utvořili samostatnou politickou stranu a vytkli si za heslo všeobecné a přímé volební právo, aby nabyvše v státu převahy provésti mohli jeho socialistický program, jenž záležel v tom, aby dělníci pomocí a peněžitou podporou státu sami „podnikateli“ se stali. Za vlastního theoretika německé s. d. slušno však pokládati Marxe, jenž ve svém díle *Das Kapital* dosavadní způsob výroby pomocí kapitálu zatracuje a tvrdí, že hromadění kapitálu má za následek množení se proletariátu. Založením „mezinárodního spolku dělnictva“ (*Internationale Arbeiterassociation*) sloučil Marx r. 1866 sociálně demokratické strany všech zemí v jakýsi spolek proti modernímu řádu společenskému. Tato Internacionála odbývala posud pět evropských kongresů, a sice: 1866 v Genevě, 1867 v Lausaně, 1868 v Bruselu, 1869 v Basileji a posledně r. 1872 v Hagu. Na tomto posledním sjezdu rozštěpila se celá Internacionála ve dvě strany, generální rada přenesla své sídlo z Londýna do Nového Yorku a Marx z ní vystoupil, byv od členů Londýnského ústředního výboru nařknut, že podepsal jejich jména na veřejnou listinu, prohlašující sympatie Internacionály s komunou Pařížskou. Sociálně demokratické rozčilení, kteréž zejména v letech 1868—70 ve Švýcařích velikých rozměrů nabylo, ochladlo valně po skončení francouzsko-německé války. „Mezinárodní spolek dělnický“ zaměnil se mezi tím na revoluční klub červené republiky, jenž i k Pařížské komuně vřelé sympatie jevil. V Německu se přiznávali oba sociální demokraté Bebel a Liebknecht ve svém časopise *Der Volksstaat* bez obalu tak dlouho k zásadám komuny Pařížské, až Lipská porota shledala r. 1872 v jejich agitacích „velezrádné pikle a přípravy k násilným převratům společenským“ a oba k víceletému žaláři odsoudila. Program německých sociálních demokratů, jak jej ve spisech a novinách prohlašují, dá se asi v tato slova shrnouti: my sociální demokrati v ohledu společenském žádáme uznání přiro-

nosti, jest na bíledni, že má občanský s., pozorujeme-li jej sám o sobě bez ohledu na pozdější positivní zákony církevní, tutéž platnost jako Tridentská forma, a že ji vskutku také před Tridentským sněmem měl; od té pak doby že s části a na čas pozbyl té platnosti těmi dekrety, arci jen právními a disciplinárními, jež touž cestou tedy zase odstraněny býti mohou. Dokud se to nestane, nebude arci považováno pouhé civilní manželství v nynější církvi před církevním manželským soudem za platné, a musí po něm vždy ještě ve formě Tridentské, nikoli sice z dogmatické (vnitřní), nýbrž z juristické (zevnitřní) jen příčiny také uzavíráno býti, až se stará forma opět zavede. Rozeznává pak se civilní manželství dle nynější praxe trojí: obligátní (povinné), kde, má-li býti od státu uznáno za platné, každý musí je před světským úřadem uzavírati, a kde se stát nestará dále o církevní uzavření, jež snoubenci potom bez překážky vykonati mohou. Tak je to ve Francii dle Codexu Napoleonova a v německém Porýnsku. Druhý způsob je fakultativní (volné), kdež ponecháno snoubencům na vůli, chtí-li se před světským anebo církevním úřadem za sebe vzíti, an stát obojí způsob sňatku tohoto za platný uznává. Třetí konečně je výpomocné, v Rakousku od r. 1868 pod názvem *Nothcivilehe* známé, jež jen tehdáž před světským úřadem se může uzavříti, když církevní sňatek pro nějakou neodstraněnou překážku uzavřen býti nemůže. Poslední tento způsob nejméně jest přiměřen, a proto ani vážnosti s-ku m-kého aniž náboženskému jeho rázu neprospívá; nejvhodnější zajisté všem poměrům objevuje se obligatní forma. A namítá-li se, že tímto děje se násilí církvi a svádějí se údové její od církevního uzavírání sňatků, anebo že docela sahá stát do právomocnosti církve a na pole dogmatické, není tomu v pravdě tak. Naopak stát považuje pouze právní a občanskou stránku sňatků, ponechávaje církvi úplnou volnost v zákonodárství jejím, chce-li vyžadovati k tomu od takových snoubenců ještě církevního uzavření, anebo klade-li jim ještě jiných překážek a předpisů církevních. Nicméně hájě s druhé strany moderní zásadu svobody svědomí nemůže stát arci nutiti nikoho, aby se i církevně oddati dal, když z náboženských příčin k tomu se nechce odhodlati; nehledí však se tak na to, zdali církev uznává jeho obligátní manželství, jakož i zase ignoruje a neuznává v právním ohledu sňatků pouze církevně uzavřených. Také matriky oddaných vede pak stát sám, ač nebrání církvi, by k soukromé a náboženské potřebě sobě i své matriky vedla. (Dr. Schulte: *Die Statthaftigkeit der Civilehe nach katholischen Grundsätzen* v *Zeitschrift für Kirchenrecht von Dove und Friedberg*, Tübingen 1872 XI. Bd., S. 18.).

Sněmy církevní obecné. (Srov. hlavní díl.) Pojem. Teprvé v tomto století vyvinuli někteří dogmatikové zvláště z Římské školy novou theorii o oekumenických koncilech, učinivše z nich dle konstitučních sněmů občanských moderní representativní ústavy církevní, jež však nesrovnávají se se staršími názory theologickými. Organisace jejich je nyní spíše rázu papežského než církevního, neboť papež sám dává jim o své vůli a dle svého smyslu jednací řád, předkládá jim své návrhy k jednání, opravňuje jednotlivce k hlasování a svým schválením teprv dává jejich usnešením ráz právné platnosti pro všecky údy církve. Tím staly se sněmy ty spíše aprobačním mechanickým aparátem návrhů papežských, a k tomu celněny ještě božskou silou neomylnosti dogmatické. V dřívější době kladen býval hlavní důraz především na zastoupení celé církve a na mravní souhlas všech zástupců z jednotlivých krajin, jakož i na srovnalost takového [illegible] koncilijárního dekretu s výroky písma svatého i s [illegible] savadní nepřetržitou tradicí církve, která se na [illegible] musila teprv dosvědčovati obyčejným lidským [illegible] sobem, načež teprv něco za článek učení Kristova nebo nutný logický výsledek z něho přijato býti mohlo a bylo, pokud důkazy předložené k tomu opravňovaly. (Srovnej o tom výrok papeže Lva [illegible] Vincence Lerinského). Proto také nejen sv. Augustin (*De bapt. contra Donat.* 2, 4) ale i jiní [illegible] dovécí theologové, jako sám kardinál Turrecremata († 1468) mluví o možnosti pochybení takového koncilu, a poslední Vatikánský sněm to článkem [illegible] omylnosti papežské nejsvětleji dokázal. Vůbec [illegible] stává ani jednoho dogmatického výroku až do IV. stol., že dekrety koncilu jsou nezvratné, poněvadž tento jest neomylný, nýbrž klade se vždy jen důraz na onu úplnou srovnalost a osvědčenost s pramenem víry; aniž pak lze z nějakého textu písma sv. [illegible] v tom ohledu důvodného dovésti, an tam vůbec [illegible] o církvi řeč jest, a již ani ničeho o „učicí" církvi, tím méně tedy o koncilu v našem způsobu [illegible] lezá. Proto jen v tom smyslu a objemu [illegible] také mluviti o pomoci Ducha sv. na sněmu církevním, kterou se arci nevyhnutelná pilná lidská činnost (historicko-kritická) zastírati nemůže, ani [illegible] minouti nesmí. Z téhož příčiny mělo se [illegible] do předešlého století, a srovnává se to docela s [illegible] vdou, že nejen oekumenický koncil, nýbrž každá [illegible] noda vůbec, ano i jednotlivý učenec může [illegible] učení Kristovo dosvědčiti z naznačených pramenů, pokud udaných výminek šetří a s církví bývalou i nynější v souhlase se nalezá. — Kriterie [illegible] novější škola uči, že postačuje k sněmu [illegible], aby jen papež všecky biskupy k němu pozval a [illegible] usnešení jejich stvrdil, tím že jest již [illegible] pravdivost výroků sněmovních. Tak arci mohly [illegible] býti taková výroky zákonnými, nikoli však již [illegible] pravdivými (srov. čl. Neomylnost). [illegible] kládají, že jakmile se biskupové sejdou a [illegible] rozhodují, tím již nutně pravdu pronášejí, [illegible] osvícení Duchem svatým. Než jest na jevě, [illegible] zůstávají pouhými lidmi, kteří přirozenými [illegible] prostředky čili jen po předběžném důkladném [illegible] máni a bez všelikého nátlaku jen dle svého [illegible] šího přesvědčení mají usvědčiti, [illegible] jejich věří a věřilo, a co písmo svaté a [illegible] dání v dosavadním církevním učení o tom [illegible] čují, jinak, upomenou-li tohe, [illegible] jich věrouční činiti nároky na pravdivost. [illegible] požaduje se na sněmě úplný souhlas [illegible] bylo žádné pochybnosti nezvrácené a [illegible] rozřešené, a nad to třeba, aby pak celá [illegible] přijala tato usnešení jako [illegible] savadní víry, uznává-li je za [illegible] zjevení božího. Tak to již [illegible] sius († 496), jakož i slavní [illegible] př. dominikán Petrus de Soto [illegible] dominikán Contenson, [illegible] ano ještě i dogmatista W[illegible] našeho století a kanonista [illegible] svého církevního [illegible] suita (Perrone [illegible] dobrou [illegible] sousta[illegible] tární[illegible] [illegible]

všim právem [illegible]
říkové v počtu [illegible]
na vahách, [illegible]
Alzog a [illegible]
Ritter 15, [illegible]
oekumenické [illegible]
Trullanský [illegible]
r. 754. [illegible]
církev bez [illegible]
Řekové, [illegible]
ského (1512) [illegible]
jíce je [illegible]
církve. Sám [illegible]
o 8 koncilech [illegible]
v Římě samém [illegible]
(1439) teprv za [illegible]
starších počítáno [illegible]
An se apoštolský [illegible]
čítá, uznáno jest [illegible]
obecně v církvi za [illegible]
stantinopolský I. 381, [illegible]
Konstantinopolský II. [illegible]
787; osmý [illegible]
tiově) nepřijímají Řekové [illegible]
v Lateránském kostele [illegible]
III. 1179, IV. 1215, [illegible]
1245 a 1274 a jeden [illegible]
dentálními, o Kostnickém [illegible]
Florentském 1439 [illegible]
posledních). Lateránský V. [illegible]
sledním Tridentském [illegible]
ském z r. 1869 [illegible]

Sobek z Jezera [illegible]
XVII. stol. v Čechách [illegible]
držela od drahně let [illegible]
odkudž se také psala. [illegible]
štít rozpoltěný, [illegible]
vená, a nad helmem [illegible]
červené a levé bílé [illegible]
Bohuše a Václava S. [illegible]
sbírek sněmovních z r. [illegible]
S. na Jezeře. V [illegible]
že rodina ta držela [illegible]
nají se času toho (1637) [illegible]
a Johanka Totaurová [illegible]

Sobolewski [illegible]
menitějších kompon[illegible]
18. kv. 1872 v Saint-Louis [illegible]
tomto působil ve [illegible]
když byl Milwaukie [illegible]
jaký čas po svém [illegible]
val, opustil. Z veli[illegible]
které u největších [illegible]
Mendelsohna a j., [illegible]
mimo v hl. d. [illegible]
Žiško, oratoria: *Jan* [illegible]
Pygmalion, *Kleopatra* [illegible]
rovnává hudební plody [illegible]
voké ponětí neb na [illegible]
k nimž však málokdo [illegible]
krásy jejich v plné míře [illegible]
lem jen vzdělaným [illegible]

Sociální demokra[illegible]
strana socialistů (v. hl. [illegible]
zákonodárstvím [illegible]
ckou nadvládu [illegible]
nictvu. První [illegible]
cialismu, tot[illegible]
Cabet, hlás[illegible]
ve spisech [illegible]
a nepoklád[illegible]
stavící se [illegible]

[illegible] strojů,
[illegible] S Fres-
[illegible] podílu ve
[illegible] původcem
[illegible] sedmi let
[illegible] prosla-
[illegible], Babi-
[illegible] strojů opti-
[illegible] zkoušky
[illegible] utvrzoval.
[illegible] Fresnel
[illegible] křížení svě-
[illegible] různých zje-
[illegible] aparáty
[illegible] nástroj určený
[illegible] metr, uží-
[illegible] době zlep-
[illegible] 1849 odevzdal
[illegible] čestné legie,
[illegible] Duboscqovi.
[illegible] hagiograf bel-
[illegible] a † 17. čna
[illegible] v koleji Cour-
[illegible] odebral se 1697
[illegible] nášky theologi-
[illegible] aby pokračoval
[illegible] redigoval po
[illegible] *des patriarches*
[illegible] ován příznivcem
[illegible] dovu (*Acta S. S.*
[illegible] ukončení velkého

[illegible] v článku tomto
[illegible] fels, má býti

[illegible] olopisky v hl.
[illegible] ucký ze S., jenž
[illegible] z Žehušic žaluje
[illegible] ého, že užívá proti
[illegible] Mnichovce." J. M.
[illegible] Bořkův. R. 1480
[illegible] v Náchodě za 34
[illegible] dota ze S. v Kopi-
[illegible] vádí se: Bohuslav
[illegible], bratří ze S., synové
[illegible] Jiřího Maternu z Květ-
[illegible] nalí t. r. na plný soud
[illegible] m. gr., které někdy bratr
[illegible] Jindřich Materna z Kv.,
[illegible] vypůjčil. Jan Jindřich M.
[illegible] dluh ten řádně. R. 1669
[illegible] S. pánem na Lhotě Řeše-
[illegible] Václav Šťastný. Ml. ze
[illegible] Annu Kateřinu, dceru
[illegible] z Hennersdorfu. R. 1685
[illegible] ze S. děkanem v So-
[illegible] še.
[illegible] athematik, nar. se 1623
[illegible] V mládí navštěvoval
[illegible] se učil u Sigmunda
[illegible] pil do řádu jesuitského,
[illegible] mathematice a rheto-
[illegible] do Cařihradu za zpověd-
[illegible] ch obyvatelů, a soukromě
[illegible]. Po osmi letech vrátil
[illegible] v Krakově, kdež vydal
[illegible] XVII. stol. Hlavní jeho
[illegible] *ski* (Krakov 1683—1686);
[illegible] 1690); *Praxis nova et expe-*
[illegible] *ometrice quasvis distantias*,
[illegible] *ates* (tamt. 1688); *Machina*
[illegible] *artificiale idonea, mathe-*

matici ad examinandum et perficiendum propositis (tamt. 1665). Vědecké jeho práce ocenil Krzyżanowski v učené rozpravě své *O życiu Stanisława Solskiego*, vytištěné r. 1833 v *Pamiętnikach* Varšavské university.

Sommier Jean Claude, francouzský prelát, nar. 22. čna 1661 ve Vauvillers, † 3. srp. 1737 v Saint-Dié. Studia svá konal v Besançonu. Dosáhnuv hodnosti doktora bohosloví stal se farářem Girancourtským, později kazatelem vévody Leopolda I. Lotarinského. Kníže ten svěřil mu mnohá důležitá vyjednávání v Benátkách, v Mantově, Paříži a Římě, a učinil ho státním radou. Papežem Benediktem XIII. za apoštolského protonotáře povýšen (1725) stal se téhož roku velkopřevorem Sv. Kříže v Bonneville. Sepsal: *Orgia Allicapellana* (Fêtes d' Allichapelle 1702); *Histoire dogmatique de la religion, ou la Religion prouvée par l'autorité divine et humaine et par les lumières de la raison* (Paris 1708—11); *Statuts synodaux* (ib. 1731).

Sommerfeld, jinak Častl z Tumnic, rodina vládycká, jejíž členové téměř vesměs užívali jména Erasim, přichází v Čechách v XVI. a XVII. stol. V druhé čtvrti XVI. stol. připomíná se Erasimus S., také Častl z Tumnic zvaný, který r. 1552 koupil od Václava Sokola z Leskovce statek Skřivany a r. 1557 statek Metikrd po Zdenkovi Kadechám náležitý. — V úř. z r. 1589 přichází Jindř. Eras. S. na Skřivanech. — V první čtvrti XVII. století seděl Kryštof Erasim S. na Skřivanech; týž neměl účastenství v bouřích stavovských, pročež zůstaven jest při statku svém. Roku 1628 prodal Kryštof Erasim S. tvrz a statek Skřivany, dvůr Mlýnářský, Mysťovický a Podůlšský, ves Holovnice a lom vápenný Albrechtovi knížeti Frídlandskému; že však A. Valdštein zboží to nevyplatil, připadlo po jeho smrti (1634) zase témuž Krišt. Eras. S-ovi. Týž nemaje dědiců přirozených, ježto děti jej byly předemřely, zůstavil kšaftem r. 1662 prohlášeným statek Skřivany manželce své Dorotě Zuzaně, roz. Štosové z Kounic, načež rodina ta nepřichází více v deskách a registrech stavovských. *Ša.*

Sonklar Karel, šlechtic z Innstätten, proslulý geograf, specielně horopisec a kartograf, c. k. generál na odpočinku, nar. se r. 1816 v Bílé Cerkvě (Weisskirchen) v Banátu, vstoupil 4. říj. 1832 jako plukovní kadet do banátského 13. pluku hraničářův, postoupil r. 1839 na poručíka, r. 1848 na setníka I. a r. 1849 na setníka II. třídy, stal se r. 1853 majorem, v kteréž hodnosti až do r. 1857 byl domácím učitelem a vychovatelem arciknížat u dvora, povýšen r. 1860 na podplukovníka, r. 1865 na plukovníka a dán r. 1873 po 40leté vojenské službě do pense s titulem generálmajora. Od r. 1857 až do konce měsíce září 1872 byl S. professorem vojenského a fysikálního zeměpisu na vojenské akademii v Novém Městě za Vídní, a proslul ve svém oboru jako zeměpisec také mimo Rakousko tak, že i cizina jej považuje za celebritu, za autoritu jmenovitě co se týče odboru orografického. S. prozkoumal, popsal a vyměřil velkou část Alp švýcarských, tyrolských, štýrských a hornorakouských, věnovav od více než 25 let všecky své prázdné chvíle těmto výzkumům. Vedle toho obíral se i jinými vědami, jazykozpytem, fysikou a najmě kulturní historií. V tomto posledním směru vydal již před 20 roky grafický nástin dějepisu malířství (srovnej jeho dílo *Graphische Darstellung der Geschichte der Malerei von Giunta Pisano und Guido da Siena bis auf Louis Jacq. David und J. A. Carstens*, Wien 1853). S. jest údem mnohých vědeckých geografických společností, dlouholetým spolupracovníkem na slovo vzatého geografického časopisu *Petermann's Mittheilungen* (Gotha, Justus Perthes) a jiných zeměpisných listův, i byl pro své zásluhy o vědu zeměpisnou vyznamenán řádem železné koruny a komturským křížem řádu Františka Josefa. Jeho kartografické práce nejednou i dr. H. Petermann i mnohé zeměpisné společnosti podle zásluh chvalně ocenily. Z četných jeho monografií vyjímáme: *Die Gebirgsgruppe des Hochschwab in der Steiermark* (Wien 1859); *Von den Alpen* (tamtéž); *Von den Gletschern der Vorzeit* (1863); *Das Gebiet der Hohen Tauern* (1866); *Das Oetzthaler Eisgebiet* (v *Abhandlungen* zeměpisné společnosti Vídeňské); *Die Südseite der Zillerthaler Alpen* (Wien 1868); *Leitfaden für den Unterricht in der physikalischen Geographie im II. und III. Jahrgange der Militär-Akademie* (Wien 1869); *Schulhandkarte der Schweizer und der deutschen Alpen* (Gotha 1870). S. žije nyní na odpočinku v Inšpruku v Tyrolích a připravuje k tisku rozsáhlé dílo, pojednávající o orografii střední Evropy. *Čhlý.*

Sonnet Hippolyte, franc. mathematik, nar. okolo 1800, vstoupil r. 1819 do školy normální a stal se 1822 učitelem; později cestoval po [illegible]. Vrátiv se zase do Francie stal se učitelem mechaniky na škole Ecole central des arts et manufactures, později inspektorem akademie Pařížské. Jest důstojníkem čestné legie od 11. dub. 1843. Z četných jeho spisů jsou nejznamenitější: *Nouvelle géométrie* (v Paříži 1839); *Notions de physique et de chimie* (tamt. 1846); *Algèbre élémentaire* (tamt. 1848).

Sopoćani, zbořený pravoslavný klášter v [illegible] ním Srbsku, leží na vršku, který dosti rozsáhlou rovinu ovládá. Zakladatelem byl král Uroš I. Nemanjić. Kostel jest dosti dobře zachován a podobá se dosti úplně v Djurdjevých stúpech. Krásné malby pokrývají jak savní tak i vnitřní stěny kostela. Z maleb těchto možno nejlépe seznati hrubší tah národa srbského v XIII. století. Na západní straně zdi oltářní vyobrazen jest život Štěpána Uroše III., krále Dečanského (1321—1336). [illegible] kostela rozkládají se antiky veliké čtverhranné stavby, kterou národ „Careka trapezarija“ jmenuje. Tato krásná památka dávného srbského stavitelství nebyla dosud od žádného znalce prohlédnuta a oceněna. *Zk.*

Soranos, řecký lékař a spisovatel, nar. v Efesu okolo r. 100 po Kr., vzdělal se v Alexandrii, a žil za císařů Trajana a Hadriana v Římě. Napsal *Βίοι Ἱπποκράτους* (vyd. ve Westermannových *Biographi graeci*); *Περὶ μήτρας καὶ αἰδοίου γυναικείου* (vyd. F. Dietz); *Περὶ γυναικείων παθῶν*; *Περὶ σημείων καταγμάτων τοῦ ἐπιδέσμου.* *Kur.*

Soranus, italský bůh podsvětí, ctěný hlavně v Sabině vedle Feronie. Římští občané stotožňovali jej se řeckým Apollinem. Kněží jeho, zvaní hirpi, bývali voleni jenom z několika málo rodin původu sabinského. Při bohoslužbě bývali vždycky na nohou obnažení, a vrhali svatou střevíce do dubového rozžaveného uhlí. *Kur.*

Soranzo Giovanni, doža benátský, † v prosinci 1327. Pod vedením jeho republikánské vojsko veliké slávy si dobylo, zvláště r. 1308, kdy Ferrary se zmocnilo. Za dože zvolen byl r. 1312 a osvědčil se za celou dobu panování svého co pevná ale [illegible] mírná povaha. Moudrým jednáním jeho byla povstání Zaderská bez krveprolití potlačena a krutá válka s Janovem jediným vítězstvím (1324) ukončena. Jeho zásluhou bylo též, že Benátky s papežskou vládou se smířily a kletba r. 1309 nad [illegible] vyřknutá papežem Klimentem (1323) zase byla zrušena. Po dožeti tom o vlast svou tak zasloužilém následoval Francesco Dandolo.

Sorbière Samuel, franc. spisov., nar. se 17. říj. 1615 v Saint-Ambroixu a † v Paříži 9. dub. 1670. Osiřev záhy byl do domu Samuela Petita přijat, který z něho kněze míti chtěl. Než mladý muž odebral se do Paříže na studie medicínské. Stav se doktorem provozoval umění své dlouhý čas v Holandě, kde převzal ředitelství koleje d'Orange. Ve filosofii byl skeptikem, obdivovatelem Hobbesa a Gassendiho, s nimiž ve stálém styku byl. Sepsal: *Discours sceptique sur le passage du chyle et sur le mouvement du coeur* (Leyde 1648); *Lettres et discours sur diverses matières curieuses* (Paris 1660); *De vita et moribus Petri Gassendi* (Londres 1662); *Epistolae illustrium et eruditorum virorum* (Paris 1669). Mimo to přeložil spis Tomáše Mora *Utopia*. Podobizna jeho, Audranem zhotovená, se zachovala.

Sorby Henry Clifton, angl. přírodozpytec, nar. se 10. květ. 1826 ve Woodbourne u Sheffieldu, kde také studia svá konal. Stav se r. 1846 po smrti otce svého, bohatého obchodníka, pánem značného jmění, oddal se na svém letohradě Broomfieldu zcela studiím přírodovědeckým, a zjednal si záhy jako přírodozpytec chvalného jména. Studia jeho vztahují se nejvíce k mikroskopii, k fysice a ku geologii. V letech 1856—58 uveřejnil v *Edinburgh New Philosophical Journal* řadu článků geologických, při kterýchž studiích užil s prospěchem drobnohledu při určování rozličných slohů geologických. S. byl též prvním, jenž užil spektrální analyse při mikroskopických výskumech, a vynašel spektroskop, jenž došel již všeobecného rozšíření v praktických případech při určování animálních a jiných organických látek a barviv. (Srov. *Proceedings of the Royal Society*, 1867, sv. 15, a *Quarterly Journal of Microscopical Science*, 1871, sv. 11.) Pro své zásluhy vědecké byl jmenován r. 1858 členem Londýnské geologické společnosti královské, jakož i jiných zahraničných spolků a akademií.

Soret Jacques, redaktor-en-chef sborníku *Archives des sciences physiques et naturelles*, nar. se 30. čna 1827 v Genevě. Sepsal: *Note sur la décomposition de l' eau par le courant voltaïque à diff. températures* (Arch. Sc. XXV., 1854); *Sur la production de l' ozone par la décomposition de l' eau à de basses températures* (ib. id.); *Sur la question de la transmission simultanée des courants électriques en sens opposé dans le même fil* (ib. XXIX., 1855); *Sur la loi des équivalents électrochimiques* (ib. id.); *Sur un phénomène de vision binoculaire* (ib. XXX., 1855); *Sur la décomposition électro-chimique de l' eau servant de conduction dans les phénomènes d' induction électro-statique* (ib. XXXI., 1856); *Rech. sur la corrélation de l' électricité dynamique et des autres forces physiques*.

Sorge Jiří Ondřej, proslulý varhaník předešl. století, nar. se 30. bř. 1703 v Mellenbachu a nabyl u rozličných učitelů ve hře na piano záhy takového vzdělání, že byl již v 19. roce svého věku jmenován dvorským a městským varhaníkem v Lobensteinu. V tomto postavení setrval téměř až do své smrti (4. dub. 1778), a proslul též jako znamenitý theoretik hudební svými spisy, z nichž jmenujeme zvláště *Genealogia allegorica intervallorum octavae diatono chromaticae* (1741); *Anweisung zur Stimmung und Temperatur* (1844), podobné dílo o rozličných systemech temperování (1748), proslulé dílo *Ausführliche und deutliche Anweisung zur Rationalrechnung und Abtheilung des Monochords* (1749) a mnohé jiné spisy akustické i kanonické. Též zanechal mnoho skladeb pro varhany a piano, preludie, sonaty a j.

Sosilos, řecký spisovatel z Lakedaimonu, přítel Hannibalův, kterého doprovázel při jeho vojenských taženích. Napsal *Dějiny věku Hannibalova*, kteréžto dílo se však nezachovalo. Pouhé zlomky vydal Müller ve sbírce *Fragmenta historiae graecae*. *Kvř.*

Sosius 1) Cajus, byl r. 49 př. Kr. praetorem; r. 38 př. Kr. velitelem v Judei, kde dal Antigona odpraviti. V občanské válce mezi Octavianem a Antoniem přistoupil ku straně tohoto. V bitvě u Actium byl velitelem loďstva Antoniova, a po pádu tohoto byl přijat v milost Octaviana. — 2) Cajus Senecio S. byl konsulem za císaře Trajana; přítel mladšího Plinia a příznivec historika Plutarcha, kterýž mu některé ze svých životopisů dedikoval. *Kvř.*

Sosnová (něm. *Zossen*), ves a statek v rak. Slezsku v okresu Benešovském (kníž. Krňovsk.), leží $1^1/_4$ m. jižně od Krňova, má ok. 140 stavení a asi 1000 obyv. něm., kostel (1727 vystavěný) s lokálií, školu, hezký zámek. Náležela s blízkým Býkovem (*Pickau*) a polovicí Horních Žibotic (*Seitendorf*) již v druhé polovici XIV. stol. rytířům ze Šlevic co statek manský. Byvši Hanušovi ze Šlevic r. 1446 z manství propuštěno přešlo zboží S-vské 1464 od Pavla ze Šlevic prodejem na Zbislava a Absolona bratry z Tvorkova. R. 1491 držel S-vou, Býkov a pustou ves Lhotku Oldřich z Vičap, po němž koupí v držení statku toho následovali 1501 Jan z Bobolusk (1512—18, nejvyšší sudí kníž. Krňovského), pak Jindřich z Bílé († ok. 1518 co nejvyšší komorník téhož knížectví), a posléze Mikuláš Ojíř z Protivce s manželkou Salomenou z Peträvaldu a z Košatky. Od těchto manželů koupil statek S-vský 1529 Jan Štablovský z Kovalovic. Za jeho synů oddělen jest Býkov od S-vé co statek zvláštní, a S. sama rozdrobena na 4 díly, z nichž jeden díl se až do druhé polovice XVII. stol. u rodu Štablovského udržel. Ostatní 3 díly přešly poznenáhla do cizích rukou; naposledy držel je všechny Krištof Světlík z Kzesu, od jehož syna Volfa Arnošta je koupil Albrecht Kotulinský z Kotulína († 1650). Tohoto vnučka Františka Helena Tarolová, roz. Kotulinská, přikoupivši též čtvrtý díl, prodala celé zboží S-vské 1619 Janovi Juliusovi von Trobelovi. U rodu tohoto kupitele udržel se statek S-vský až do začátku nynějšího století, kdež jej po Janovi Juliusovi von Trobelovi zdědila vdova Antonie, roz. svob. sl. z Wittorfa. Po té připadl tolikéž dědictvím neteři Antonii z Eichstädtu, roz. svob. sl. z Wittorfu († ok. 1860), jejíž dědicové zboží to prodali hrab. Františkovi Bellegardovi a manželce jeho Rudolfíně, roz. hrab. Kinské, k panství Velkoheraltickému.

Soter (řec.), příjmí všech bohův opatrovníkův, tak hlavně Zevsa, jakožto ochránce měst a zemí; Poseidona a Dioskorů jakožto ochránců v bouřích mořských, Asklepia a Apollona, jakožto ochránců v nebezpečných nemocech. I králům bylo později toto příjmí dáváno, tak na př. Ptolemaiovi Lagovi, Antiochovi I. a j. Hody, při kterých bylo bohům jakožto opatrovníkům obětováno, nazývaly se s-ia. V Sikyonu slavila se s-ia pátého dne měsíce anthestepiona ku poctě Zevsa, jakožto jejich ochránce přede jhem makedonským. Kněží nosili při hodech těch bílé stužky s purpurovými skvrnami. *Kvř.*

Sotion, řecký filosof školy peripatetické v I. stol. po Kr., učitel Senekův. Mimo filosofii zabýval se hlavně zeměpisem, a psal o památných jezerech, řekách, pramenech a j. hlavně v Indii. Zbytky ze spisů těch uveřejněny jsou ve sbírce: *Physici et medici graeci*, a ve Westermannových *Παραδοξογράφοι* (1839). *Kvř.*

Sottotenente v. Premierlieutenant.

Soubrany, Pierre Auguste de, člen konventu,

nar. se 1750 v Riomu a † v Paříži 18. čna 1795. Nastoupiv dráhu vojenskou stal se v krátkém čase důstojníkem v pluku král. dragounů. Revoluce nalezla v něm tak ohnivého přívržence, že hned po vypuknutí jejím jí obětoval i stav svůj šlechtický i naději ve skvělou budoucnost v královské službě; hlasoval též pro smrt krále. Přidělen armádě Pyrenejské osvědčil takovou udatnost, mírnost a prostotu povahy, že si získal lásku všeobecnou. Navrátiv se do Paříže byl [illegible] (1795) přítomen [illegible], a převzal velení vojska, které proti národnímu shromáždění se [illegible]; [illegible] vyžádalo zatknutí S-ova a čtyř přátel jeho, načež byl vojenským soudem k smrti odsouzen. S. [illegible]; avšak [illegible] na [illegible] přátel, [illegible] jeho právě u něho se skrývali. Zemřel se vzornou odhodlaností a [illegible].

Souhrada *Josef*, čes. spisov., nar. v Košeři (v Táborsku) 11. čce 1838, stud. gymn. v Písku, 1858 vstoupil do semináře budějovického v Č. Budějovicích a byl dne 27. čce 1862 na kněžství posvěcen. Co kaplan byl téhož roku dosazen do Blatov, kde účinkoval po dvě léta. K své žádosti byl ale r. 1864 přesazen na uprázdněné kaplanství v Chudenicích (u Klatov), kde téhož roku stal se učitelem [illegible] mladého nadaného hraběte Františka Černína z Chudenic. Literární svou činnost děkuje S. hlavně vlivům povzbuzujícím kanovníka Beneše Kuldy, jakož i slovutnému dru Karlu Jičínskému, právnickému spisovateli a vychovateli hrabat Černínů. Sepsal: *Sedmero hlavních hříchů*, *básnické* (nákladem Bedřicha Grosse v Olomouci 1866); *Sedmero křesťanských ctností*, *básnické* (nákladem Bedřicha Grosse 1869); *Odchod českého krajana do Ameriky*; *Pouť do Celly* *Panny Marie*; *Ve Šťáhlavech*, brožury vyšlé nákladem tiskového kat. spolku v Praze r. 1870 a 1872. K tisku chystá obšírnější paedagogická díla: *Dobrá matka*, *základ blahého národa*. Mimo to jest S. po 7 roků stálým spolupracovníkem [illegible] časopisu *Posvátná kazatelna*, jakož i dopisovatelem množství časopisů nejvíce směru náboženského. Ustavičně pracuje pro *Hlas* vycházející v St. Louis v Americe, kde strýc jeho Jos. Hessoun, farář české osady, jest vydavatelem a redaktorem téhož listu; dále zasílá i obrázky ze života pro feuilleton *Čecha*. Mimo literární obor účinkuje i v směru občanského prospěchu. Ve spojení se slovutným drem Hynkem Kvapilem, hraběcím lékařem v Chudenicích, založil r. 1869 „ochotnický spolek,“ jenž výborně účinkuje pro blaho obyvatelstva, a r. 1879 hlavně jeho přičiněním povstala „občanská záložna,“ jejíž starostou jest. Dále založil občanskou knihovnu, která v krátké době čítá již přes 400 čísel. Hlavní zřetel svůj věnuje ve kráse kostela a vychování dítek na trojtřídní škole. *dz.*

Souhradí ve válečném opevňování, něm. *Schanzen mit Verbindungslinien*. Zakládají-li se na nynějších dob na rozsáhlejším území hradby k účelům vojenským, buďto k opevnění posice, města, vojenských zásobáren, budiž jako ohrožená [illegible] tady místo souvislých dlouhých souvislých čar staví se jenom skupení jednotlivých samostatných pevnůstek, buď otevřených směrem k hlavní pevnosti, buď na dobro zavřených, ve čtverhranu, tady asi na 1000—3000 kroků od sebe vzdálených a hradbami bez kurtin pojících, jež s m jmenujeme. Tyto moderní tvrze jsou tak zařízeny, aby se vespolek střelbou podporovaly a území před a mezi nimi rozložené ovládaly. Zakládají se nejčastěji jenom v útvarech jednoduchých reduit, po výtce a dle povahy okolního území pěti- i šestihranných. Strana pevnůstky k vlastnímu (přátelskému) postavení obrácená, pouzdří pevnůstky, také hrdlo (*gorge*) nazvaná, míra obyčejně slabší předprseň, avšak opatřuje [illegible] též, jako čelní a boční strany, hradbami střelnými, aby zaplněl, se zády mezi dvě hradby se [illegible] i zadem mohl býti postřelován. Každá tvrz v [illegible] hradbě bývá opatřena svou vlastní studnicí, potřebnou zásobárnou a střelivem, aby v operacích [illegible] stávala samostatnou od ostatních. Dojdou-li [illegible] nahrazují se pak v čas pokojných přestávek nebo v noci se zásobárnou hlavní pevnosti. Mezi [illegible] mezi jednotlivými tvrzemi zůstávají buď prázdny, buď opatří se zásekami (*Verhaue*) nebo zákopy [illegible] střelnými (*Jägergräben*, *Schützengräben*). [illegible] sítem tak opevněné posice staví se tvrz [illegible] kolem rozložených menších, jádro (*noyau*, [illegible]) zvané, jenž bývá hlavním skladištěm vojenským [illegible] jich pevnůstkám ostatním. S-ím dle takových [illegible] novějších soustav ze našich dnův honosí se na př. tyto velké pevnosti: Paříž, Mety, Belfort, Mohuč, [illegible], Pelj, proslulý čtverhran italský Verona-[illegible]-Mantova-Legnago a j. v. *[illegible]*

Soulange Teissier *Louis Emanuel*, franc. litograf, nar. se 8. čce 1815 v Amiensu, syn [illegible] advokáta, studoval ve svém rodném městě a [illegible] vstoupil k jednomu knihtiskaři v Paříži [illegible] a přestoupil co *metteur en page* k knihtiskaři [illegible]. Později pokusil se bez výsledku v [illegible] načež se vyučil ve sklíbnu v královní [illegible], zároveň se učil litografii. Později [illegible] by studoval obrazy mistrů, navštívil [illegible], Švýcary a Španělsko, a pracoval [illegible] Madridský dvůr. S. jest s Mouilleronem nejznamenitější franc. litograf. Litografoval v letech 18[illegible] do 1855 111 obrazy, jež velkého rozšíření [illegible] a sice *Loucení u Karmelitek* od [illegible] totéž, *Vstoupení do kláštera* od Ferd. Heuse, [illegible] od M. H. Duval Le Camus. Mimo to litografoval obrazy znamenitých malířů: *Callie*-*Maillard* [illegible] stupeň, *Smrt sv. Petra* [illegible] M. Lafosse a j. v.

Soullier, *Charles Simon Pascal* [illegible], franc. literát, nar. se v Avignonu 16. dub. 17[illegible]. Prvního vychování se mu dostalo v rodném [illegible] pak vstoupil do obchodu, ale [illegible] uveřejnil několik románů, potom odebral se do Paříže, kde se oddal spisovatelství. R. 1840 založil [illegible] pis *l'Indicateur d'Avignon*, jenž po jeho [illegible] pouš samotně s *la Gazette de Vaucluse*. [illegible] kládal S. časopisy *le Troubadour provençal*, *la* [illegible] *nette des salons*, *Psyché* (1825—1835), též vydal několik spisů, jako: *la Centenaire*, *ou le Nouvel Almanach* (1834); hrdinsko-komickou báseň *les* [illegible] *politiques* (1836); *Histoire de la révolution d'Avignon et du comtat Venaissin* (1844); *Une Vie* [illegible] *garçon* (1844); *Nouveau Dictionnaire de musique illustré* (1855); *Annuaire musical de 1855*; mnoho [illegible] a příležitostných básní.

South *sir James*, angl. astronom, nar. se [illegible] konci XVIII. stol. v Londýně, kdež též medicinu studoval, později vstoupil do chirurgické kolleje [illegible] provozoval několik roků lékařskou praxi v [illegible] rodišti. Později však vzdal se lékařství a oddal se astronomii, konal mnohá astronomická pozorování a uveřejnil jich výsledky ve *Philosophical Transactions* (1820). Důkladným jeho sázkamorem [illegible] mnohým má věda astronomická mnohé pokroky [illegible] kovati. Hlavní jeho dílo jest katalog [illegible] jitých hvězd vyznačených od r. 1822 do 1823, [illegible] sestavil s Johnem Herschelem, [illegible] voval 380. Od lorda Rosse obdržel [illegible] dalekohledu Cauchoixovského. S. jest jedním [illegible]

kladatelů král. astronomické společnosti v Londýně (1820), za jejíhož předsedu byl několikráte zvolen. Za své zásluhy v oboru astronomie byl povýšen r. 1830 za rytíře a obdržel pensi 300 lib. šterlinků. Z jeho spisů jsou důležité: *Observations of the apparent distances and positions of 380 double and triple stars, made* 1822—1823 (v Londýně 1824); *The Curiosities of science*; též psal astronomická pojednání do zpráv astronomické společnosti v Londýně.

Souvozí, fr. *train*, slove ve vojenství souhrn povozů, za operující armádou v poli pro dovážení válečných potřeb se nacházejících. Podle druhu věcí na vozech naložených rozeznáváme s. dělostřelecké, muniční, obléhací, mostové, proviantní, zdravotní a j. v. Sr. Train a Vozatajstvo. *Čský*.

Spadafora Placido, italský gramatik, nar. se 1628 v Palermě, kde též 1. led. 1691 zemřel. Pocházel ze zámožné rodiny, která se postarala o výborné jeho vychování. Vstoupiv 1644 do řádu Ježíšova zaměstnával se po 30 let výhradně spisy latinskými a řeckými. Jsou od něho: *Patronomica graeca et latina* (Palerme 1668); *Prosodia italiana* (ib. 1709) — práce to výtečná; *Phraseologia, seu Sugdodaedalus utriusque linguae latinae et romanae* (ib. 1688), *Precetti grammaticali sopra l' orazione latinae* (ib. 1695).

Späth 1) Jan Leonhard, nar. se 11. list. 1759 v Augšpurku, † 31. bř. 1842 v Mnichově. Byl prof. mathematiky a fysiky, později též lesnictví na universitě Altdorfské, pak až do r. 1826 prof. mathematiky na lyceu Mnichovském. Roku 1824 stal se údem akademie věd v Mnichově. Sepsal: *Ueber Bau, Effect und Berechnung einer Walzmaschine mit 2—3 Wellen, die durch die Kräfte des Wassers in Bewegung gesetzt wird* (Erfurt 1788); *Beschreibung des Baus und Effects einer Polirmaschine* (ib. 1788); *Analyt. Versuch über die Zuverlässigkeit, womit ein Landmesser mittelst verschiedener geometrischer Werkzeuge Winkel und Linien abmessen kann* (Nürnberg 1789); *Geodäsie oder Anweisung zum Feldmessen* (ib. 1790—91); *Anleitung die Mathematik und physikal. Chemie auf das Forstwesen u. s. w. nützlich anzuwenden* (ib. 1797); *Statistik der hölzernen Bogenbrücken* (München 1811); *Die Kosmogenie oder über die Entstehung und Ausbildung des Sternenhimmels* (ib. 1815); *Die höhere Geodäsie* (ib. 1816); *Ueber die Verdichtung des Wassers bei seinem Durchgang durch Engpässe* (ib. 1820); *Ueber den natürlichen Magnetismus der Erde, über Nordlicht, Sonnenflecken, Feuerkugeln und Kometen* (Nürnberg 1822); *Ueber die Parallaxe und Grösse der Fixsterne* (ib. 1794); *Statistik der Dampfkessel* (Dinglers *Journ.* XII., 1823); *Ueber die pyrometrische Ausdehnung des Eisens in hohen Hitzegraden* (ib. XV., 1824); *Ueber ein neues Verfahren grosse Hitzegrade mit einem Wedgewood'schen Pyrometer zu messen* (ib. id.). — **2)** Ondřej S., hudební skladatel, nar. se 9. říj. 1792 v Rossachu v Kobursku, kde se mu také prvního hudebního vzdělání dostalo; roku 1810 vstoupil do Koburské dvorní kapely a naučil se pod Gumlichem generalbasu. Roku 1814 a 1815 zabýval se nejvíce skladbami vojenských pochodů, načež se odebral r. 1816 s vévodou Koburským do Vídně, kde se zdokonalil v umění svém u kapelníka Riotte. Zde vynikly četné jeho instrumentální skladby, které v Mohuči, v Paříži a též v Basileji tiskem uveřejněny byly. R. 1833 stal se městským varhaníkem v Neufchatelu, kde též jako učitel hudby zdárně účinkoval, až jej povolal vévoda Koburský Arnošt v čelo své dvorní kapely. V úřadě tomto setrval S. až do smrti vévodovy, načež se zabýval výhradně skládáním. Ze skladeb jeho, jichž se počítá ke 200, vynikly nad ostatní opery *Ida von Rosenau*, *Elisa*, *Der Astrolog* a dvě veliká oratoria *Lazarus* a *Petrus*. Zdali a kdy S. zemřel, není nám známo.

Spach Ludvík Adolf, elsaský dějepisec, nar. se 27. říj. 1800 v Štrasburku, studoval na tamějším gymnasiu a 1820—23 práva na tamější fakultě právnické. Po skončení svých studií byl vychovatelem v domě hraběte Sainte-Aulaire v Paříži (1824—30), a odebral se s ním, když byl jmenován franc. vyslancem u papežského stolce, do Říma, kde byl roku 1831—33 sekretářem v Palazzo Colonna. Od konce r. 1832—39 žil S. nejvíce ve Švýcarsku, pak v Paříži a v Štrasburku jako vychovatel a literát. Od r. 1840 byl archivářem departementu Bas-Rhinského, a zastával vedle toho i jiné úřady. V literární činnosti své vytkl si S. za úkol, býti jaksi sprostředkovatelem mezi něm. a franc. literaturou, a sepsati na základě původních listin dějiny Elsaska v slohu přístupném též širšímu obecenstvu. R. 1829—30 byl spolupracovníkem časop. *Universel*, později časop. *Temps*, a jedním z hlavních redaktorů Schnitzlerovy *Encyclopédie des gens du monde* (1833—45). Pod pseudonymem Louis Lavater sepsal romány *Henri Farel* (2 sv. v Paříži 1834); *Le nouveau Candide* (2 sv. tamt. 1835); *Roger de Manesse* (v Neufchâtelu 1849); taktéž pracoval do *Revue d' Alsace* (1850—70) a do bulletinů historicko-archaeologické a literární společnosti elsaské, jejímž předsedou byl. Jako archivář Bas-Rhinský sepsal: *Inventaire sommaire des archives départementales du Bas-Rhin* (3 svazky); monografii *Histoire de la Basse-Alsace* (v Štrasb. 1858 a 1860); *Lettres sur les archives départementales du Bas-Rhin* (tamt. 1861), a řadu spisů pod názvem *Mélanges littéraires* (1862—1869). S-ovy *Oeuvres choisies*, jichž první dva svazky pod názvem *Biographies alsaciennes* za jeho hlavní dílo pokládati sluší, vyšly v 5 svazcích r. 1869—71 v Štrasburku. Mimo to vše uveřejnil S. též oratorium *Der Münsterbau* (v Štras. 1865) a historickou hru (*Singspiel*) *Kaiser Sigismund* (tamtéž 1866). Po vzdání se Štrasburku Němcům snažil se S. v časopise *Strasburger Zeitung* o usmiřování nepřátelských stran.

Spalding Martin John, arcibiskup Baltimorský a primas katol. církve v Spoj. Obcích severoamer., nar. se r. 1810 nedaleko města Lebanonu v státě Kentucky; ve 20. roce věku svého odebral se do Říma, kdež nabyv velikého bohosloveckého vzdělání na doktora theologie povýšen byl. Byv na to posvěcen též na kněze vrátil se do svého domova. Zde spravoval rozličné vysoké úřady církevní až se stal s prvu biskupem v Louisville, a na to roku 1863 arcibiskupem v Baltimore. V úřadě tomto, kterýž zastával až do své smrti (8. ún. 1872) vykonal mnoho závažného pro římskou církev v Spojených Obcích, založil a vystavěl mnoho kostelů, škol a nemocnic, a proslul též několika učenými spisy v nejširších kruzích bohosloveckých. Na posledním koncilu Vatikánském byl S. jedním z nejhorlivějších zastavatelů dogmatu o neomylnosti papežské.

Spampani Giovanni Battista, italský stavitel, nar. se okolo r. 1745 v Římě, kdež nabyl zejména na vzorech Vignolaových velkého vzdělání a vydal s Antoninim r. 1770 v Římě stavitelské dílo, nazvané *Il Vignola illustrato*, s mnohými obrazy.

Spann, Frant. svobodný pán, nar. 1753 v Tirolsku, † 8. kv. 1826 v Mnichově. Pro politické poměry žil dlouhý čas co zajatec na Špilberku na Moravě, posléz v Mnichově. Sepsal: *Einleitung zur geometrischen Construction aller Probleme der sphärischen Trigonometrie* (Nürnberg 1811); *Ueber hölzerne Brücken mit grossen Jochen* (ib. 1818); *An-*

leitung zur geradlinigen Trigonometrie und zur Arithmetik der Sinuse nach der Constructionsmethode (Ulm 1819); *Mein politisches Testament* (Passau 1835).

Sparrmannia, dle Thunberga rod stromů lipovitých (*Tiliaceae*) nazvaný dle švédského botanika Sparrmanna (v. hl. d.), vyznačuje se korunou i kalichem 4lupenným, četnými prašníky a čnělkou s jednoduchou bliznou. Plody jsou pichlavé, ostnaté tobolky s pěti dvousemennými pouzdry. Ze tří známých druhů jest nejrozšířenější S. *africana*; jest to keř 6—10' vysoký, rostoucí v již. *Africe*, má kmen stromovitý, větve plstnaté, na koncích zelené, listy střídavé, srdčité, na obou stranách hustou plstí pokryté; květy má četné, latnaté, na okraji bílé a uvnitř žluté a krvavé. Pro krásu květů pěstuje se keř tento i v sklenníkách. V západní Indii, kde S. též divoce roste, užívá se odvaru jejích listů jako utišujícího léku při zanícených prsních a očních zapáleninách.

Sparwenfeldt Jan Gabriel, učenec švédský, nar. se 17. čna 1655 v Amedu, † 1727. Rodina jeho čítala mezi předky svými Sussmena I., krále Dánského. Dokončiv v Upsale studia svá, procestoval velkou část Evropy. Tak provázel vyslance švédského též do Moskvy, kde se důkladně naučil jazyku slovanskému. Pak navštívil Hollandsko, Francii, Španělsko, Egypt, Syrii a Tunis. Utíkaje před morem ze zemí východních přišel do Říma, kde podal papeži Innocenciu XII. svůj *Lexicon slavonicum*, kterýž tento do knihovny Vatikánské vřaditi dovolil — čest to zvláště pro protestanta znamenitá. R. 1712 navrátil se domů a počal velmi rozsáhlé dopisování s nejznamenitějšími učenci evropskými, mluvil a psal ve čtrnácti jazycích. Knihovnu Upsalskou obohatil četnými vzácnými spisy, jež po cestách svých byl nasbíral. On sám sepsal ještě: *Vocabularium germanico-latino-arabico-persicum*.

Spasić 1) **Milovan**, odborní přednosta v srbském ministeriu financí a srbský spisov., nar. se 1819 v Gákovci, v kr. Jagodinském. Počáteční školu navštěvoval ve svém rodišti a ve vsi Bačině, r. 1834 vstoupil do gymnasia v Sriemských Karlovcích, načež byl r. 1839 co chovanec vlády srbské na evangelické gymnasium do Prešpurku poslán. Zde zůstal do r. 1841; na to poslala jej vláda srbská za účelem vyššího vzdělání do Halle, kde strávil tři roky a též hodnosti doktora filosofie dosáhl. Vrátiv se do vlasti jmenován S. v dubnu 1844 sekretářem v ministerstvě osvěty, a v únoru 1846 hlavním ředitelem všech národních škol, kterýž úřad až do 1. list. 1857 zastával, staraje se všemožně o opravu školství národního. Na to přeložen byl zase k ministerstvu osvěty, a 18. čce 1858 jmenován odborním přednostou téhož ministerstva. R. 1860 stal se upraviteljem školského fondu a 1862 upraviteljem všech fondů. R. 1860 jmenován předsedou odboru pro národní hospodářství při ministeriu financí, kterýž úřad až dosud zastává. V tomto postavení získal si S. velikých zásluh zavedením oprav v národním hospodářství. Jeho přičiněním zařízen byl r. 1860 v Bělehradě hospodářský spolek (*društvo za poljsku privredu*), jehož předsedou S. dosud jest. Spolek tento vydává hospodářský list *Težak* (rolník), a zařídil po čas svého trvání již tři hospodářsko-průmyslové výstavy (1870 v Kragujevci, 1871 v Bělehradě a 1872 v Kragujevci), což jest zase jen zásluhou S-ovou. S. napsal následující díla: *Zemljeopisanije celog sveta* (1845); *Književne celine* (1847); *Somalje [illegible]* (1846, 2. vyd. 1850); *[illegible]* (1848); *[illegible]* (1860); *[illegible]* (1850); *Praktična računica za učitelje* (1850); *Pedagogičesko-metodično nastavlenije za učitelje osnovni škola* (1856, 2. vydání 1859). Mimo to více článků v rozličných časopisech, zejména v *Glasniku*, orgánu srbského učeného družstva, jehož údem S. jest. — 2) **Aleksa** S., srbský národohospodářský spisov., nar. 1841 v Smederevě, kde byl otec jeho obchodníkem. Národní školu navštěvoval ve svém rodišti, studia gymnasiální a vyšší konal v Bělehradě. Na to se odebral do ciziny a studoval státní a politické vědy ve Vídni, Berlíně a Heidelberku; zde navštěvoval pilně přednášky prof. Raua, jehož horlivým stoupencem se stal. Vrátiv se r. 1866 do vlasti obdržel místo kancelisty při ministeriu finančním, r. 1868 postoupil na sekretáře. Poněvadž svoje svobodomyslné smýšlení veřejně na odiv stavěl, měl býti v srpnu 1871 do Užic přesazen, čemuž však vystoupením ze služby předešel. Na to odebral se v záležitostech Smederevské banky do Paříže a později do Londýna, kdež měl s tamními peněžními závody pro spojení se srbskými závody peněžními působiti; vyjednávání to nevedlo k cíli pro neustálené poměry srbské. S. napsal: *Država i finansije* (1867); *Ustavnost i narodna [illegible]* (1868); *Banke i bankari* (1870); *Novac i kredit* (1871). Mimo to nalezá se více důležitých článků z péra S-ova v *Glasniku*, orgánu srbské učené společnosti, jejímž údem S. jest. *Zll.*

Spaur Karel, hrabě, býv. bavorský vyslanec u dvora papežského, nar. se 6. led. 1794 ve Wetzlaru. Byl s počátku důstojníkem v bav. vojště, oddal se pak diplomacii, a stav se během času sekretářem bav. poselstva v Berlíně, ve Vídni a ve Frankfurtě, byl r. 1831 jmenován vyslancem v Římě. Zde byl hlavně nápomocen papeži Piu IX. při jeho útěku do Gaety a vydal o této události spis: *Papst Pius IX. Fahrt nach Gaeta* (v Řezně 1850). Sám prchl s papežem též a vrátil se teprv 12. dub. 1850 do Říma. Zde setrval dále ve svém úřadě, až jej 26. říj. 1854 smrt ve Florencii zastihla.

Speckter Otto (v. hl. d.) † koncem list. 1871 v Hamburku.

Specchi (Specchi) Alessandro, proslulý architekt římský, jenž žil v druhé polovici XVII. stol., byl žákem C. Fontanovým; vystavěl sloupoví před chrámem sv. Pavla, stavěl palác Simonetti a vykonal v Římě mnohé praktické i ozdobné stavby. Sepsal: *Studio d' architettura civile*, a zhotovil kresby k dílu Bonanniho: *Historia templi vaticani*, *Romae* r. 1710.

Spech Jan, hudební skladatel, nar. se 8. dub. 1768 v Prešpurku, byl s počátku zemským úředníkem v Budíně, oddav se však později úplně hudebnímu umění, přesídlil se za účelem vzdělání se do Vídně, kde setrval až do r. 1804, kdy povolán byl za zámeckého kapelníka do Pešti. Úřad tento složil r. [illegible], navštívil na delší čas Paříž a usadil se pak do Vídně, kde zemřel (kdy?). S. složil 7 opery, četné ouvertury, jedno oratorium *Veni sancte* k zahájení uherského sněmu r. 1807, a přečetné skladby k písním franc., italským, německým a maďarským.

Spelman, sir Henry, starožitník anglický, nar. se 1562 v Conghamu a zemřel 24. říj. 1641 v Londýně. Rodina jeho byla velmi stará a bohatá. Navštěvoval universitu v Cambridge, kde hlavně studium literatury a práv ho zaměstnávalo. Dospěv let stár odebral se na venek a stal se brzy na to vrchním soudcem v Norfolku. Pro výtečné státu konané služby v Irsku povýšil jej Jakub I. do stavu rytířského s ročním platem 300 liber sterl. Navrátiv se r. 1612 s rodinou svou do Londýna zaměstnával se hlavně dějepisem a starožitnostmi. Byl té doby prvým mecenášem věd; historik Speed,

Dugetale a j. od něho byli bojně podporováni. S čelnějšími učenci byl ve stálém spojení, zvláště s Usherem, Cottonem, Seldenem a Bignonem. Hlavní snahou jeho bylo, aby nářečí saské opět oživlo; on byl též jedním z hlavních zakladatelův spolku starožitnického. Na rozkaz krále Karla I. byl pohřben v opatství Westminsterském. Hlavní práce jeho jsou: *Glossarium archaeologicum* (Londýn 1626); *Concilia, decreta, leges Ecclesiae Angliae* (ib. 1639); *De sepultura* (ib. 1641); *Aspilogia* (ib. 1659); *History of sacrilege* (ib. 1698); *Codex regum veterum regni Angliae* 1066—1225 (*Wilkins leges saxonicae* 1721).

Spelta Antonio, vlaský literát, nar. se 19. kv. 1559 v Pavii, kde též 1632 zemřel. R. 1559 byl za hymnu na oslavu sňatku Filipa III. s Markétou Rakouskou jmenován historiografem krále Španělského. Byl spisovatel velmi plodný, ač největší část prací jeho nám se nezachovala. Jmenujeme pouze: *Aggiunta alla Storia di Pavia del Breventano* (Pavie 1602); *Istoria de' fatti notabili occorsi nell' universo, ed in particolare nel regno de' Gothi, de' Longobardi, de' duchi di Milano etc.* (ib. 1603); *La saggia pazzia* (ib. 1606).

Speth Baltasar, kanovník metropolit. chrámu v Mnichově a kritik umělecký, nar. se 1774 v Manheimu; studoval bohosloví v Mnichově, kde se stal 1822 kanovníkem a r. 1829 apoštolským protonotářem. R. 1816 podnikl cestu do Italie, kde se oddal delší čas kritickému pozorování děl uměleckých a složil výsledky těchto svých studií v obšírném díle *Die Kunst in Italien* (3 sv. v Mnichově 1819—23). Před tím již redigoval r. 1810 a 1811 časop. *Kritischer Anzeiger für Literatur und Kunst*. R. 1817 sepsal malé dílko *Würdigung der Kunstausstellung in München*. Taktéž obsahuje *Stuttgarter Kunstblatt* v letech 1816—1829 mnohé kritické úvahy a zprávy o umělcích a jejich plodech vyšlé z péra S-ova. S., jenž byl též velmi dovedným malířem miniatur a od r. 1842 čestným údem Mnichovské akademie, † 1846.

Spiegelberg Otto, znamenitý gynäkolog, nar. v Peině v Hanoveru 9. led. 1830, kdež i nižší třídy navštěvoval. Gymnasiální studia konal v Hildesheimu, pak v Brunšviku, kdež r. 1847 maturitní zkoušku odbyl. Navštěvovav půl roku chirurgickou školu v Brunšviku odebral se na vysoké školy v Gotinkách a v Berlíně, načež v Hanovru r. 1852 státní zkoušku z lékařství odbyl. Již za doby studií svých na vysokých školách věnoval se se zvláštní pilností studiu nemocí ženských. By se v oboru tomto náležitě vycvičil, odebral se do Vídně a do Prahy, kdež po rok se zdržoval. Roku 1853 vrátil se z cizozemska a habilitoval se v Gotinkách za privátního docenta pro nemoci ženské. R. 1855 strávil v Anglii, by u znamenitého toho času učence Simpsona v oboru nemocí ženských se zdokonalil. R. 1860 zvolen S. za mimořádného profesora lékařství v Gotinkách, a r. 1860 povolán za řádného profesora a ředitele porodnické školy pro babičky do Freiburku v Badensku. Oženiv se r. 1863 se sl. de Bary z Frankfurtu nad Moh. povolán 1864 za řádného profesora porodnictví do Královce, obdržev zároveň hodnost medic. rady. R. 1865 stal se řádným profesorem porodnictví ve Vratislavi, kdež posud blahodárně působí (1878). Co lékař účinkoval ve válce franc.-pruské r. 1871 dobrovolně, začež obdržel řád železné koruny. Z vynikajících spisů jeho lze uvésti jmenovitě: *Lehrbuch der Geburtshilfe* (1858); *Ueber den kranken und gesunden Eierstock*; *Ueber die Behandlung der Nachgeburtszögerungen*. R. 1869 založil společně s Kredém, prof. porodnictví v Lipsku, velmi chvalně známý časopis *Archiv für Gynaekologie*, kdež od té doby větší část svých vědeckých prací uveřejňuje; menší část uveřejněna ve Volkmanns *Sammlung der klinischen Vorträge*. *Jda.*

Spiess Bedřich Vilém, profesor a spisovatel český, nar. 2. led. 1842 v Písku, kdež otec jeho František, rodem Němec, byl městským stavitelem. S. navštěvoval v rodišti svém školy národní, napotom nižší a vyšší gymn. Co gymnasista zřídil s J. K. Hrašem a jin. tajný spolek literární. R. 1861 odebral se do Prahy, kdež na fakultě filosofické věnoval se studiím historicko-filologickým. Suploval roku 1865 při gymnasiu Píseckém a 1867 na vyšší reálce v Litomyšli. Odbyv v březnu 1868 státní zkoušku jmenován skutečným učitelem téhož ústavu. Odtud dostal se r. 1870 za profesora na vyšší realné školy do Hradce Králové. Ač po německu vychován nabyl S. záhy vědomí národního, a již co patnáctiletý jinoch přispíval pilně vědeckými články do *Poutníka od Otavy*. Pilným spolupracovníkem byl S. taktéž nástupcům Poutníkovým *Otavanu* (1863—67) a *Písku* (1868). Také do jiných časopisů českých přispěl nejedním vědeckým pojednáním, jakož zejména do *Besedy*(1864), *Tábora* (1865), *Květů* (1866—1867), *Světozora* (1869—1871), *Hradečana* (1871) a *Časopisu Musej.* (1872). Mimo to vydával a redigoval sám r. 1864 v Písku zábavopoučný a politický časopis *Prácheň*. Z četných rozprav S-ových jednají jedny o staročeských jménech místních, druhé o historii kraje Píseckého, některé týkají se rukopisů Zelenohorského a Kralodvorského; jiné zase líčí osudy starší novelistiky české aneb všímají sobě neobjasněných dosud některých zjevův literatury jakož i kultury staročeské. Také nejeden starý rukopis jím uveřejněn. Z toho všeho lze znamenati, že S. oblíbil sobě zvláště ony obory vědy domácí, jež nic aneb jen málo dosud byly vzdělávány. Proto také bibliotekář Hanuš (v *Quellenkunde etc.*) chvalný o něm pronáší soud. *še.*

Spiknutí k zběhlictví, něm. *Desertions-Complot*, zločin vojenský, jehož dopouští se vojín, jenž složiv přísahu na praporec dva neb více jiných vojáků přemlouvá, aby zběhli (desertovali). Zločin ten stane se skutkem, jakmile původce i přemluvenci o zběhnutí se byli srozuměli, ať již opravdu zběhli nebo-li dříve vyzrazeni byli. Jestliže spiknutí se dělo k tomu konci, aby přemluvení vojínové přestoupili do válečných služeb nepřátelských, původ (vedle voj. trestního zákoníku z r. 1855, § 218) v Rakousku trestá se smrtí provazem, spiklenci 5—10letým těžkým žalářem. Zastřelen bývá původ s. k z. tenkrát, když jsa vojákem zločinu toho již dvakráte se byl dopustil, nebo v čas války, jestliže dva nebo více soudruhův následkem spiknutí bylo zběhlo, nebo je-li původ vyšším důstojníkem vůbec. V Rakousku býval mimo to každý původ s. k z. vřaděn v disciplinárnou setninu, a ode dne svého tam přesazení bez ohledu na služby dřívější k osmileté službě zavázán. *Čský.*

Spindler Frant. Stanislav, otec něm. románopisce Karla S-a (v. hl. d.), zpěvák a hudeb. skladatel, nar. se 1759 v Augšpurku a účinkoval od r. 1782 jako tenorista při rozličných operách německých (v Inšbruku, Štýrském Hradci, Vratislavě, Brně) a zabývaje se též skladatelstvím složil několik oper, jako *Achmet a Zenaida*, *Don Quixote*, *Laika v Ukrajině* pak melodramata *Pyramus a Thysbe* a *Kain a Abel*. Posléze se stal kapelníkem v hlavním chrámu Štrasburském, složil ještě některé církevní skladby a zemřel v Štrasburku okolo let dvacátých tohoto století.

Spirk Antonín, lučebník český (v. hl. d.), †

úkladnou vraždou 6. srp. 1879 v Tveru v Rusku, kde byl ve veliké továrně na kartouny chemikem.

Spitzeder Adele, nar. 1832 v Berlíně co nemanželské dítě vznešených rodičů, byla herečkou, konečně usadila se v Mnichově a založila na podvodu spočívající tak zvaný Dachavský bank, kterým vylákávala na lidech peníze, až anonymní brožurka věc na světlo vynesla, načež v list. 1872 úřadové v to se vložili, když shledáno se aktivní jmění banky toho pouze asi 700.000 zl., an passiva obnášela k 10 millionům, načež S-ová jest zatčena.

Spitzer Šimon, nar. 2. ún. 1826 ve Vídni, byl až do r. 1854 asistentem pro nižší a vyšší mathematiku, odtud až do r. 1858 privátním docentem vyšší mathematiky na polytechnickém ústavě Vídeňském. Nyní jest prof. obchodního počtářství na tamější obchodní akademii. Sepsal: *Allgemeine Auflösung der Zahlengleichungen* (Wien 1851); *Zur Theorie numerischer Gleichungen* (*Sitzungsberichte der Wiener Akademie* V., 1850); *Bemerkungen über* [illegible] *Linien krummer Flächen* (tamt. X., 1853); *Anwendung der imaginären Grössen auf Polygonometrie* (tamt. IV., 1848); *Ueber die kürzesten Linien auf krummen Flächen* (Grunerts *Arch.* XXIII., 1854). Vydal ještě hojná pojednání mathem., z nichž některá v *Österr. pädag. Wochenblatt* r. 1846 a 1847 tiskem vyšla.

Spojené obce Severoamerické (v. hl. díle). Statistika. Dle posledního sčítání lidu z roku 1870 obnášel počet obyvatelstva v S-ných obcích 38,546.677, a z nichž bylo 33,589.745 (87·08%) pleti bílé, 4,880.193 pleti barevné (1/8 mulatů, ostatní černoši), 25.507 Indiánů a 63.253 Číňanů. Přistěhovalců přibylo od r. 1861—70 2,491.451 (průměrně na rok 249.000). Průmysl nabyl v posledním desítiletí značnějších rozměrů, zejména v Nové Anglii, v Novém Yorku a v Pensylvanii. Hlavní jeho odvětví vykazovaly roku 1860 tyto výrobní ceny: výroba železa 120 mil. dolarů, výroba kůží nejznačnější v Massachusettsku 88 mil. dol., výroba obuvi a koženého zboží 163 mil. dol., výroba bavlny 71·5 mil. dol., výroba vlny 86 mil. dol., výroba papíru 72 mil. dol. atd., celkem výroba průmyslová cenu 946,600.000 dol. Vývoz zboží obnášel r. 1869—70 499·09 mil. dol. (do Evropy za 402 mil. dol.), dovoz 462·38 mil. dol. (z Evropy 250 mil. dol.). Hlavní druhy vyváženého zboží byly: obilí a mouka (1870: 84·93 mil. dol.), bavlna (219·87 mil.), tabák (18·21 mil.), petrolej (33·24 mil.), zlato a stříbro (66·1 mil.), dříví (13·26 mil.), železo, rtuť, šicí stroje a j. Hlavní zboží dovezené bylo: cukr (1870: 65·83 mil. dol.), čaj (15·05 mil.), zlato a stříbro (25·57 mil.), hedvábí a hedvábné látky (30·52 mil.), železo a železné zboží (37·42 mil.), kůže a kožené zboží (10·19 mil.), vlna a vlněné zboží (28·55 mil.), len a lněné zboží (15·79 mil.), víno a lihoviny (7·49 mil.) a j. Železných drah měli S. o. v led. 1871 11.881 mil obchodu odevzdaných, nejvíce v státech Illinois, Pensylvanii, Novém Yorku a Ohio, mezi nimi též obrovská dráha Tichomořská. Počet bank peněžných obnášel koncem r. 1870 1627 s kapitálem 466,478.311 dolarů. Finance státní z r. 1871 vykazovaly následující data: příjmy 383,323.945 dolarů (z toho 206,307.408 dol. cel a 143,098.154 dol. vnitřních daní), k tomu se připočítal přebytek z r. 1870 v půjčce 149,455.868 dol., obnášely tudíž veškeré příjmy: 532,779.813 dol.; obnos výdajů byl 422,912.335 (z toho na splacení státního dluhu 130,725.147, úroky ze státního dluhu 125,576.566 dol.), zbylo tudíž v státní pokladnici 109,867.477 dol. Státní dluh obnášel 1. čce 1871: 2,292,030.835 dol. Dluhy jednotlivých států obnášely r. 1871: 353 mil. dol. Měst s více než 100.000 obyvateli bylo v S-ných Obcích r. 1870 celkem již 14, totiž (s udáním procentového přibytku od roku 1860): Nový York 942.292 obyvatelů (14·4%), Filadelfie 674.022 (19·2%), Brooklyn 396.300 (48·7%), St. Louis 310.864 (92·4%), Chicago 298.983 (165·7%), Baltimore 267.354 (26·9%), Boston 250.526 (40·2%), Cincinnati 216.239 (34·3%), Nový Orleans 191.418 (42%), San Francisco 149.4.. (163·2%), Buffalo 117.715 (45%), Washington 109.1.. (78·8%), Newark 105.059 (46·1%) a Louisville 100.75. (48·1%). — Dějiny. Po zvolení Granta za presidenta (4. bř. 1869) byl zákon udělující černochům polit. právo volební 30. bř. přijat a vyhlášen. Tím byl konečně rozhodnut dlouhý spor mezi republikány a demokraty, týkající se otázky otrocké a černošské. Před tím byla otevřena v kv. 1869 Tichomořská dráha, událost to významu světového. Z hlavních údajů zahraniční politiky S-ných Obcí v letech 1868—72 stojí v popředí především otázka týkající se anexe černošského státu San Domingo. President této republiky Baez učinil již presidentu Johnsonovi návrh na připojení San Dominga, Johnson však návrh ten zamítl; jinak smýšlel ale v této záležitosti Grant a zasazoval se vší silou o provedení jím zamýšlené anexe, kongres však postavil se mu na odpor, a již v dub. 1871 sešlo opět z tohoto jeho záměru. Lhostejněji počínal si Grant v záležitostech týkajících se ostrova Kuby, odepřev z ohledu na nevyřízenou otázku alabamskou uznání povstalců kubánských za moc k válce oprávněnou, a nedav se svésti k žádnému zakročení ve prospěch těchto povstalců. R. 1871 uzavřely S. O. obchodní smlouvu s Italií, dle níž oba tito státové se usnesli na tom, že má býti privátní majetek na moři v případě války vyloučen z kořisti; v témž roce uzavřeno bylo prostřednictvím Unie příměří mezi Španělskem a republikami jihoamerickými. R. 1872 byla uzavřena ... smlouva mezi Unií a Německem, a rozhodnuta v září 1872 otázka alabamská smírčím soudem v Ženevě ve prospěch S-ných Obcí. Též spor o ostrov San Juan mezi Britskem a Unií byl rozhodnut ... Německým císařem Vilémem v ten smysl, že hranicí pravou jest průplav Harovský, a že tedy strategicky důležitý ostrov San Juan jest vlastnictvím S-ných Obcí. Obchodu se zbraněmi ... a Francií za války francouzsko-německé byla od vlády učiněna teprv pozdě přítrž, záležitost ta ale nezkalila nikterak přátelský poměr mezi Německem a Unií. Při posledních volbách presidentských v list. 1872 zvítězil opět Grant 300 proti 66 hlasům nad Horácem Greeleyem (jenž brzy na to 29. list. 1872 zemřel), kandidátem strany demokratické.

Spongin jest podle Städelera hmota, která skládá vlákenka mořské mycí houby. Podobá se velmi fibroinu, z něhož hedvábí složeno jest, liší se však od toho následujícími rozklady: fibroin rozkládá se kyselinou sírkovou v leucin a tyrosin; s. taktéž v leucin a něco glycinu, proto blíží se více klihotvorným látkám. Rozpouští se snadno v louhu sodnatém. Kyselina sírková rozpouští jej již při mírném zahřátí, při čemž roztok se barví hnědě. Kyselina solná a dusičná rozpouští jej taktéž, a v obou případech jest roztok bezbarvý. M. dobývá se z mořské mycí houby, a sice třeba k tomu účelu houbu ... v kyselině solné rozpustiti, zbytek louhem sodnatým smísiti a s vodou mýti a sušiti.

Spontón, fr. *esponton*, ital. *spontone*, druh ... nasazené na způsob polopiky, v XVII. a XVIII. stol. u důstojnictva vojska, jmenovitě rakouského a francouzského, v užívání. Chkp.

Sprague Karel, americký básník, narozil se

v Bostonu 26. říj. 1791, vstoupil r. 1816 do obchodu, později se stal kasírem jednoho bankovního domu. Pokusiv se nejprvé v literatuře proslovem k ouvertuře divadelního kusu, vydal později didaktickou báseň *Curiosity* směru satirického, v níž zvláště vynikl zdařilým kreslením života rodinného. Roku 1850 vydal v Bostonu novelu *Poetical and prose writings*. R. 1856 počal v Novém Yorku vydávati *The Annals of amer. pulpit.*, jež obsahují četné životopisné a kritické známky o slavných mužích Spojených Obcí severoamerických.

Spring Antonín Josef, professor mediciny na universitě v Lutichu, nar. se 8. dub. 1814 v Geroldsbachu v Bavorsku, kdež ztratil záhy rodiče. Ebner, učitel v Juchenhofenu, vzal jej za vlastního a dal mu první vychování, že mohl studovati gymnasium v Augšpurku. Později navštěvoval universitu v Mnichově, kdež rozsáhlého vzdělání nabyl. V 21. roce byl za dr. filosofie povýšen. Lékařskou fakultu navštěvoval v Mnichově, učil se anatomii a fysiologii u Döllingera, chirurgii u von Walthera. Za času cholery r 1836 a 1837 vyznamenal se hlubokým lékařským věděním a neobyčejnou obětavostí. Brzo na to odebral se do Paříže, by na tamější klinice se dále vzdělával a zároveň na *Collége de France* a v přírodovědeckém museu botaniku a přírodovědu studoval. Zde se seznámil s vysoce postavenou belgickou osobností, na jejíž doporučení dekretem od 5. září 1837 professorem fysiologie a anthropologie na universitě v Lutichu jmenován byl; později převzal stolici všeobecné a deskriptivní anatomie a všeobecné pathologie, a řídil lékařskou kliniku. Pro své zásluhy obdržel mnoho čestných vyznamenání, a r. 1868 byl jmenován životním lékařem vévody Brabantského. Hlavní jeho dílo vyšlo pod názvem: *Symptomatologie ou Traité des accidents morbides;* mimo to vydal rozličné spisy o klinice, pathologické anatomii, fysiologii a přírodních vědách. S. byl předsedou zdravotní rady pro kraj Lutišský, údem královské akademie věd v Bruselu a v Mnichově, a † 17. led. 1872 v Lutichu.

Spurný Athanasius, český spisov. z řádu pobožných škol, vedle linguisty a spisovatele Maximiliana Šimka (v. t.), V. Wiedemanna a Alexia Cervelliho jeden z nejprvnějších professorův české řeči a literatury na vojenské akademii v Novém Městě za Vídní, nar. se okolo r. 1730 v Uherském Brodě na Moravě, stal se r. 1780 po odchodu Šimkově professorem české řeči na řečené akademii, kdež až do r. 1791 setrval, obdržev za výslužbu 100 zl. ročně. V čase svého tam působení vydal: *České cvičení pro schovance c. k. kadetního domu* (tak nazývala se tenkráte vojenská akademie), *pozůstávající v exercitium, službě* atd. *sprostého muže. Ve Vídeňském Novém Městě* 1783. Školní kniha tato obsahuje vojenská cvičení, výtah vojenských terminův a hrdinských činů z letopisů podle abecedy, a začátky české mluvnice. R. 1786 vyšlo druhé vydání. Nástupcem S-ného u vyučování českému jazyku na zmíněných školách byl piarista Vincenc Radnický. *Čký.*

Srbová Anna (pseud. Věnc. Lužická), česká spisovatelka, redaktorka *Ženských Listův*, nar. v Hořicích 6. pros. 1835. Navštěvovala školu Hořickou, a aby se naučila německy, Broumovskou. Básnický její duch prokvítal již v útlém mládí, pokoušeje se, seč byl, o básničky a malé povídky pro děti. Broumovský katecheta Bernhard, vida u ní neobyčejnou na ten věk snahu, podporoval ji horlivě svými vědomostmi i mimo školu. R. 1849 dali rodičové svou Annu do Prahy do ústavu paní Hildveinové, ústavu to sice poloněmeckého a polofrancouzského, avšak žačky byly po většině Češky, Pražanky. V kruhu těchto vlasteneckých dívek dospěla brzo k národnímu vědomí, o němž v německém Broumově ovšem řeči nebylo. Opustivši ústav provdala se za Antonína Srba, cís. úředníka v Hořicích, muže šlechetného, který ji ve snaze její po dalším vzdělání všemožně podporoval. Nenalézajíc v malém městě dostatečného zaměstnání pro ducha svého, žila S. odloučeně pouze své domácnosti a krásné přírodě. S oblibou pěstovala botaniku a hudbu. Avšak chronická choroba jejího manžela a péče o své malé dítky nedala jí tolik volné chvíle, aby s celou silou duše své oddala se českému písemnictví, v čemž jaksi účel života svého cítila. U veřejnost vystoupila první prací svou dne 30. srp. 1862, řečí to, jíž odevzdala, za kmotru byvši volena, prapor zpěváckému spolku „Ratiboru" v Hořicích. Všeobecná pochvala, s jakou se S. potkala, a povzbuzující slova manželova přiměla ji k tomu, že téhož ještě roku zaslala do Písku redaktoru Janotovi, jenž dříve v Hořicích byl učitelem, pro *Otavana* malý obrázek *V den svatební* a později novelu *Šílená*. Manžel její zemřel v kv. 1867. S. odstěhovala se se svými třemi dítkami do Prahy, která ji odedávna jakoby mocí kouzelnou k sobě vábila. Paní Riegerovou uvedena ihned ve spolek sv. Ludmily. Činnost tohoto ryze dobročinného spolku působila sdárně na sklíčenou mysl S-ové, jež v službě lidumilné nacházela útěchu a při pohledu na cizí neštěstí učila se snášeti své vlastní. Do r. 1869 působila zde v hodnosti sekretářky, načež převzala úřad jednatelky, který podnes zastává. Tím přivedena byla k studiu ženské otázky a života sociálního vůbec. Poznala, že o osamělé ženy inteligentní třídy není v Praze postaráno; myšlénky o této věci uložila v řadě feuilletonů v *Pokroku*, přihlížejíc hlavně ke školám průmyslovým. Když se zařizoval český výrobní spolek ženský v Praze, vstoupila do výboru zakládajícího, a zvolena byvši za náměstku předsedky zahájila první schůzi v budově „Sokola Pražského." Súčastnila se také v zakládání tělocvičného spolku paní a dívek Pražských co jednatelka zatímního výboru. Ujímajíc se vřele ženského školství stojí v čele komitétu dám, které městská rada byla pozvala k dozoru nad vyučováním ženským ručním pracím na městských školách Pražských, o kterémž předmětu zmíněný komitét podal městské radě pamětní spisy z péra S-vé *Elaborát spolku sv. Ludmily* a *Návrh na zlepšení vyučování ženským ručním pracím*. Jsouc znatelkou a milovnicí hudby a zpěvu zvolena byla za předsedku výboru dám ve smíšeném pěveckém spolku „Beseda" v Praze. Když r. 1870 ku *Květům* zvláštní příloha *Ženské Listy* vycházeti počala, převzala S. jich řízení. Po zaniknutí *Květů* postavila se v čelo nových *Ženských Listů* Urbánkových. Rediguje nákladem Urbánkovým *Ženský Svět*, sbírku spisův k poučení a zábavě a ženský kalendář *Tetín*, jehož první ročník r. 1873 vyšel. Spisy její jsou roztroušeny v rozličných časopisech a sbornících. O sobě vyšly: *Žena ve svém povolání* (*Ženský svět*, sv. I. 1872); *Johana z Rožmitálu* (*Libuše, matice*, I. ročník); *Babiččino tajemství. Matice Slovanská* v Plzni tiskne její román *U kamenného lomu*, který přeložen do programu na r. 1873. V rukopise má mimo četné menší práce tři velké romány. Mimo to sdělovala duševní své plody s obecenstvem četnými přednáškami v různých spolcích Pražských. Za své zásluhy zejména o školství ženské jmenována dop. členem „Učitelské Besedy" v Praze a čestnou opatrovnicí „Zlaté Knihy" v Písku. *Uk.*

Srbsko, knížectví. Nejnovější statistická data z r. 1871 podává následující tabulka.

Kraj	Povrch v zeměp. □ mílích	okresů	obcí	měst a městeček	vsí	[illegible]	obydlených [illegible]	obyvatelstvo
Alexinac	31·51	3	42	2	119	—	122	62,6[illegible]
Bělehrad	27·18	2	56	1	120	1	122	67,12[illegible]
Černá reka	47·98	4	36	1	44	—	45	37,2[illegible]
Čačak	55·23	4	54	2	136	102	245	50,47[illegible]
Čuprija	38·17	3	70	3	92	—	95	61,58[illegible]
Jagodina	39·62	3	67	1	144	—	142	63,0[illegible]
Knjaževac	30·61	3	54	1	107	4	112	56,16[illegible]
Kragujevac	30·19	4	85	4	173	—	177	104,23[illegible]
Krajina	57·48	4	60	5	72	—	70	74,78[illegible]
Kruševac	66·73	4	54	2	213	60	266	73,31[illegible]
Podrinje	31·77	3	38	2	89	22	114	31,3[illegible]
Požarevac	73·32	7	148	3	180	—	183	130,16[illegible]
Rudnik	33·40	3	45	1	114	6	120	50,367
Smederevo	24·79	3	62	3	52	1	56	62,2[illegible]
Šabac	40·10	3	81	3	110	—	113	77,342
Užice	109·10	6	94	4	188	217	409	102,[illegible]
Valjevo	53·25	5	98	3	190	22	215	[illegible]
Město Bělehrad	0·51	—	1	1	—	—	1	26,719
Úhrnem	791·00	65	1004	46	2138	444	2632	1,302,[illegible]

Roku 1871 bylo:

	celkem	na mil. obyv.
sňatků	14.688	10.858
porodů	68.715	49.425
úmrtí	42.743	32.713
nemanželských dětí	343	180

Finanční hospodářství [illegible] srbské [illegible] pro rok 1871 [illegible] následujícího [illegible].

Příjmy obnášely	13,124.305·6	fr.
vydání	12,364.007·2	"
Přebytek příjmů	760.301·4	"

Z této sumy vydáno na zakoupení pušek a kterýchž nábojů 675.700 fr.

Zahraniční obchod se konal r. 1871 takto:

Cena vývozu do	Rakouska	23,139,235·6 fr.	= 84·05%
" " "	Turecka	3,579,130·2 "	= 12·96 "
" " "	Rumunska	652,987·4 "	= 2·39 "
	Úhrnem	27,527,372·2 fr.	= 100·00%
Cena dovozu z	Rakouska	23,186,869·3 "	= 83·84 "
" " "	Turecka	3,884,245·6 "	= 12·90 "
" " "	Rumunska	709,647·0 "	= 2·56 "
	Úhrnem	27,781,758·5 fr.	= 100·00%

Organisace vojska. Vedle nejnovějšího zařízení dělí se válečná moc knížectví ve vojsko stálé a v národní obranu první a druhé třídy. Stálé vojsko doplňuje se odvodem a losováním z branstva. Branná povinnost počíná 20. rokem stáří a trvá po 30 let; povolaní slouží pouze 2—3 léta. Toto stálé vojsko není však četné, majíc jenom za úkol, aby národní obranu k službám válečným vycvičovalo. Skládá se ze čtyř praporů pěchoty o čtyrech setninách po 200 mužích, ze škadrony jezdectva, 14 baterií dělostřelectva (mezi těmi 6 baterií polních), ze setniny zbrojního dělostřelectva ve zbrojnici Kragujevacké o 300 m., ze 60 zbrojířů (vyrabitelův zbraně a zbroje) a ze 40 m. artillerie pevnostní. Vojsko technické má dvě setniny zákopníků a dvě setniny pontonýrů. Ostatní [illegible] zbraně jsou: sbor četnictva (338 m.), 100 [illegible] v nemocnicích a 100 muzikantů. Národní obrana I. třídy skládá se z 80 praporů pěchoty na 10 brigád rozptýlených, z 20 škadron jízdy o 120—160 [illegible] Národní obrana II. třídy tvoří 64 praporů pěchoty v 8 brigádách, 16 škadron jezdectva, 15 baterií o 8 střelbách a 16 zákopnických čet po 60 m[illegible] Kromě toho 14,000 vozatajů a vozků k [illegible] Veškeré národní vojsko v sobě zahrnuje 125.700 mužů. Svolávání národní obrany k [illegible] ve zbrani děje se z rozkazu knížecího. Branní [illegible] zbraněmi se vyzbrojují, a s tím důstojnictvem stálé [illegible] Každá obec má svou školu střeleckou — Knížectví Srbské má nyní dvě odborné vojenské školy: ústřední školu v Bělehradě, v níž po [illegible] [illegible] doby se asi 200 vyšších a šikovných [illegible] níkův národní obrany učí theorii věd [illegible] dělostřeleckou akademii; jejímž ředitelem je [illegible] ský národovec plukovník František Zach (v. [illegible] Z této vycházejí se ročně asi 20 mladíků jako [illegible] vojínův do stálé armády. Čacký — Ústava srbská z roku 1838 [illegible] a [illegible] putací v Cařihradě ve srozumění s Ruskem vypra[illegible] covaná, nedostačovala již časovým požadavkům [illegible] žectví Srbského, a proto přičiňovali se námě[illegible] knížecí o vypracování návrhu k ústavě nové, a [illegible] lali ke dni 11. čce 1869 velkou skupštinu do Kra[illegible] gujevce, aby návrh nové ústavy přijala. Ačkoli dle tehdejšího státního zřízení se nesměly na [illegible] lutosti knížete žádné změny ústavní díti, byl [illegible] nový návrh od skupštiny přijat. Novou ústavou se [illegible] měnila byl sovět (senát) na státní radu, z zákonodárné moci měla odtud přináležeti zákonodárná skupština, která měla se rok zasedati a složena býti z 90 [illegible] tří lety zvolených poslanců ze stavu rolnického a [illegible] šlechtického a z 30 důvěrníků vládních. Velká skup[illegible] ština má býti dle této ústavy svolána jen v [illegible] padech neobyčejných, při nastupování nového pa[illegible] novníka a j. Ostatní podstatná názory této nové ústavy jsou: odpovědnost ministerstva, svoboda [illegible] sku, neodvislost soudů, autonomie obcí a [illegible]

trůnu v mužské linii rodu Obrenovičů. Senát byl sice tímto návrhem knížecích náměstníkův nemálo překvapen, netroufal si však klásti žádného odporu, lid přijal ústavu na mnoze lhostejně, a Vysoká porta i ostatní garantující mocnosti si změny této hrubě ani nevšimly. Výsledky nové této ústavy nebyly však tak valné, jaké vláda byla očekávala, vůbec se nedá upříti, že vláda náměstníků nebyla u Srbů příliš populární, hovíc více než bylo potřebí politice Andrássyově. První zákonodárná skupština, svolaná na základě nové ústavy, zasedala v září a říj. 1870 v Kragujevci, majíc na práci vyříditi některé administrativní záležitosti doplňující novou ústavu. Když Rakousko po vypovězení Pařížské smlouvy (z r. 1856) se strany Ruska žádalo za náhradu právo, aby mohlo odstraniti plavbě podunajské překážející skaliska v Železné bráně, ozvalo se proti tomu S. před konferencí Londýnskou (v led. 1871) a dokázalo, že dle mezinárodního práva může o tomto požadavku Rakouska rozhodnouti jedině mezinárodní komise pro upravení břehů a nikoliv evropská konference, následkem čehož bylo Rakousko nuceno od tohoto svého požadavku ustati. Od té doby stával se poměr mezi Rakouskem a S-kem vždy napjatějším, zvláště od toho okamžiku, kdy mladý kníže Milan se odebral v říj. 1871 do Livadie ke dvoru cára Ruského a tam s velikým vyznamenáním přijat byl. Jak ostatně S-ku velmi málo na přízni Vídeňské vlády záleželo, vysvítalo zřejmě z modré knihy uveřejněné počátkem r. 1871, v níž diplomatické vítězství S-ka o záležitosti Železné brány se zvláštní okázalostí vyznačeno bylo. Na jaře 1872 rozpředl se mezi S-kem a Tureckem spor o právo vlastnictví Malého Zvorníku a Sadaru; spor tento následkem věrolomnosti Vysoké porty a netečnosti ostatních mocností dosud není urovnán, ačkoli faktické i formální právo jest na straně S-ka. Na den 18. svých narozenin byl kníže Milan IV. (v. t.) dne 22. srp. 1872 za plnoletého prohlášen, a ujal se sám slavnostně vlády u přítomnosti zástupců téměř všech slovanských zemí. V čelo nového kabinetu povolal Blasnavce († co předseda minist. a generál 5. dub. 1873), přísahal 7. říj. na ústavu a zahájil 8. říj. v Kragujevci skupštinu. První z návrhů předložených od nové vlády týkaly se autonomie obcí, srbského banku a poštovní smlouvy s Romanií, kteréž všecky skupština přijala. Co se státního hospodářství týče, těší se S. dosti skvělému stavu svých financí, nemajíc dosud žádného státního dluhu. Ovšem nemá posud také ještě žádných železných drah, kteréž by se při málo vyvinutém obchodu a průmyslu na ten čas ještě špatně vyplácely; za to však bylo mnoho vykonáno v poslední době o zvelebení školství, silnic, kostelů a j.

Srebrnica, město v Bosně v sandžaku Zvornickém, leží v úzkém údolí řeky Crvenice na západním výběžku pohoří Trebiševa. Má 2500 obyvatelů a pěstuje velmi mnoho tabáku. V starých dolech dobývalo se zde stříbro, odkud i pojmenování města pochází, nyní jsou doly zapustlé. Nad městem na západní straně spatřují se zbytky starých opevnění, na východní pak straně jest pevnůstka z doby novější pocházející. S. jest sídlem mudira a dříve zde sídlel sám paša sandžaku Zvornického. N a h i j e S-cká má 14.329 mužských obyvatelů, z nichž připadá 7216 na pravoslavné, ostatní jsou Turci. *Sě.*

Srebrnik, pohoří v Bosně, v nahiji Gradečské. Na temeně pohoří nalézá se pevnůstka S., a pod touto ¼ hod. od řeky T i n j e leží 60 tureckých domů s džamijí. Místo toto památné jest v dějinách Bosny bitvami zde svedenými r. 1359 a 1519. *Sě.*

Srémac Jiří, uherský historik, nar. se r. 1490 v Srěmské Kamenici. Vstoupiv do stavu duchovního byl nejdříve kaplanem u šlechtice Jakuba Baňfyho a později u Varadského biskupa Frant. Perinyiho. Potom přišel ke dvoru krále Ludvíka II., a po nešťastné bitvě Moháčské byl u Jana Zapolského až do r. 1540. R. 1548 byl profesorem na universitě Vídeňské. Kdy zemřel není známo. V *Monumenta Hungariae historica* na rok 1857 vydáno jeho dílo *Georgii Sirmiensis epistola de perdicione regni Hungarorum*, jehož rukopis chová se v cís. dvorní knihovně ve Vídni. *Sě.*

Sretenje, klášter v kníž. Srbském, v kr. Čačanském, nedaleko řeky Moravy a na úpatí pohoří Očar ležící. První jeho zakladatel není znám, avšak z rozsáhlých zřícenin vůkolních seznává se, že musela býti S. velikým a bohatým klášterem. Od Turků zbořen stál klášter dlouho v zsutinách, a teprvé r. 1818 byl od Nićifora Maksimovića, který se později biskupem Užickým stal, obnoven a bohatě nadán. *Sě.*

Sretenović Sava, odborní přednosta v srbském ministerstvě osvěty a činný spisovatel, nar. se 14. led. 1828 v Dedojevcích v kr. Čačanském z rodičů rolnických, a roku 1834 dán do Sudilimské školy. Roku 1841 začal navštěvovat gymnasium nejprvé v Užici a 1844 v Čačku, potom poslán od bratra otcova, popa Miloje, který jej chtěl míti nástupcem na své faře, do Bělehradu, kde až do r. 1846 bohosloveckou školu navštěvoval, načež byl S. do Kyjeva poslán, by tam v bohosloveckých studiích pokračoval. Vrátiv se r. 1849 do Srbska obdržel 21. září místo profesora na bohoslovecké škole a přednášel zde o staroslovanštině, rhetorice a logice. Nemaje veliké chuti státi se duchovním byl k své žádosti 1856 jmenován archivářem v ministerstvě nitra, 18. dub. 1858 sekretářem v ministerstvu osvěty, a 1869 na místo Nenadovića odborním přednostou téhož ministerstva. Ze samostatných spisů S-ových uvádíme: *Slovenska gramatika* (1853, 3 vyd. 1859); *Nemjenjajuće se rječi i slovozočinjenije srbskog jezika* (1853, 3 vyd. 1865); *Slavenska čitanka* (1854). Mimo to sepsal mnoho článků do rozličných časopisů, zejména do orgánu srbské učené společnosti, jejímž údem od r. 1856 jest. *Sě.*

Staehelin (Stahelin) **1)** J e a n H e n r y, švýcarský lékař, nar. se 1668 v Basileji, kde též 1721 zemřel. Dosáhnuv v Lipsku hodnosti doktorské žil co lékař v rodném městě svém. Sepsal: *Theses anatomico-botanicae* (1711). — **2)** J e a n S., bratr předešlého, nar. se tamtéž r. 1680 a zemřel 1755. Byl lékařem v Basileji a uveřejnil: *Theses medicae, anatomicae et botanicae* (1751); *Specimen observationum medicarum* (1753). — **3)** B e n o i t S., syn Jeana Henryho, medik a botanik, nar. se 1695 a † 1750. Studoval medicinu pod dohlídkou otce svého, který ho přiměl k velké cestě po Evropě, aby rozšířil vědění své zvláště botanické. Z Paříže, kde Vaillant byl mu učitelem a přítelem, podnikl výlet do Alp. Pozornost svou obracel zvláště ke kryptogamům, jichž veliké množství popsal a některé dotud neznámé našel. R. 1727 stal se profesorem fysiky, v kteréžto činnosti až do smrti své setrval. Spisy jeho jsou: *De solidorum corporis humani adtritione et dissipatione* (Basilej, 1710); *Theses physico-anatomico-botanicae* (ib. 1715); *De clostris et partibus floris a staminibus diversis, de subsaltu particularum equiseti* (ib. 1731); *Epistola eucharistica* (ib. 1742). — **4)** J e a n R u d o l p h e S., syn před., nar. se 1724 a † 1796 v Basileji. R. 1758 stal se profesorem anatomie a botaniky tamtéž. Z prací jeho jmenujeme: *Specimen observationum anatomicarum et botanicarum* (Basilej, 1751); *Specimen observationum*

mediterran (1b. 1759). Vzhledem k pilnosti, jíž rodina S-ova během více než jednoho století botanice byla věnovala, dal *Linné* jednomu druhu složnokvětých jméno *Staehelina*.

Stahlschmidt Jan Karel Bedřich, první asistent v lučebním laboratorium královského průmyslového ústavu v Berlíně, později učitel přírodních věd v provinciální průmyslové škole v Svídnici a od r. 1869 učitel lučby v průmyslovém ústavu v Berlíně; nar. se 4. pros. 1831 v Plettenberku ve Vestfálsku. Z jeho spisů lučebních jsou nejhlavnější: *Ueber einige methylirte organ. Basen* (Lieb. Ann. 1852); *Ueber die Läuterung des Zuckers mit Hefe* (*Journal für deutsche Ingenieure* 1859) a j.

Stahování v. Měřictví hornické.

Stamenkovic Ondřej, srbský *senátor*, nar. se r. 1822 v Kragujevci. Otec jeho, ač byl chudým jen rolníkem, dal přece syna do školy. Když všechny srbské školy odbyl, měl býti S. r. 1841 za účelem vyšších studií do ciziny poslán, avšak nahodilé překážky nedaly úmyslu tom provésti, a proto vstoupil S. do státní služby, a počav od praktikanta prošel všechny stupně, až r. 1856 byl předsedou kr. soudu v Jagodině. Roku 1858 zasedal v památné Svatoondřejské skupštině, která, jak známo, zase dynastii Obrenoviců na trůn srbský povolala. Jakého účastenství S. v pracích této skupštiny měl, nejlépe možná viděti ze spisu *Srbija posle krimskog rata*. Zásluhy S-ovy odměnil kníže Miloš tím, že jej jmenoval r. 1859 senátorem. Jsa znamenitým právníkem byl S. v pozdější době údem skoro každé komise, která se sestavováním neb přehlížením zákonů zabývala. Již co praktikant dával S. nemalý díl svého služného na vydržování chudých žáků, a obětoval značnou částku na vydávání dobrých knih. Velmi řídkou vlastnost u Srbů měl S., že vždy a všude pevně svoje přesvědčení zastával, od něhož nikdy neupustil. Proto měl velmi mnoho přátel jak mezi lidem vůbec, tak zvláště mezi svými soudruhy. † 14. led. 1864 v Bělehradě. *St.*

Stan hlavní viz Hlavní stan. Srovnej též Táborníctví a Tente d' abri.

Stancel Valentin, jehož Portugalci Estancel jmenovali, astronom, nar. se 1621 u Brna a zemřel 18. pros. 1705 ve Sv. Salvadoru v Brasilii. Vstoupiv r. 1637 do řádu Ježíšova byl professorem rhetoriky a matematiky v kolejích Olomucké a Pražské, později však byl k žádosti své přidělen k misionářům do Indie. Na cestě té zdržel se nějaký čas v Portugalsku, kde na universitě Evorské mathematiku přednášel. Po mnohých překážkách vstoupil konečně 1663 na loď, která do Brasilie plula. Dostav se do Sv. Salvadoru stal se professorem bohosloví na tamější koleji. Zde činil, zvláště ve vyšším stáří svém, pilná pozorování astronomická, jichž výsledky do Evropy zasílal. Zanechal spisy: *Dioptra geodetica* (Praha, 1652); *Orbis Alphonsinus sive Horoscopium universale* (Evora 1658); *Popsání hodin slunečních, ukazujících najednou hodinu všech krajin světa*, věnované králi Portugalskému Alfonsu VI.; *Zodiacus divini doloris, sive orationes XII. de Christo patiente* (Evora 1675); *Legatus uranicus ex orbe novo in veterem, hoc est Observationes Americanae cometarum factae* (Praha, 1683); k práci té přiložil P. S-a vlasatice r. 1664 a 1665, které pozoroval na zálivu Tous les Saints (Všech Svatých); *Uranophilus caelestis peregrinus, sive Mentis Uranicae per mundum sidereum peregrinantis extases* (Antverp 1685); *Cursus philosophicus* (Praha); *Mercurius Brasilicus, sive Coeli et soli brasiliensis oeconomia*. Některé rukopisy jeho chovají se v Brně.

Staněk Václav (v. hl. d.), † v Praze 12. led. 1871. S. byl muž velice ušlechtilé, [illegible] povahy, k tomu vlastenec upřímný, horlivý a neunaveně činný, jenž si prospěchu zkvétání a zvele[illegible] jazyka mateřského s důkladnou pílí hleděl, práva jeho vždy a všude hájil, a stále na zře[illegible] měl vzdělání lidu českého vlastní jeho řečí, [illegible] konal, byť i ve vší tichosti a skromnosti, [illegible] mnoho pro dobré věci naší národní. [illegible] svých kolegův r. 1870 opětně zvolen za děk[illegible] sboru doktorův lékařské fakulty na universitě [illegible]ské, získal si v úřadě tom [illegible] spravedlivostí svou obou strany [illegible] dotknouti slušno, že spisy jeho vesměs jsou [illegible] vzornou, přesnou mluvou, která jim vedle výte[illegible] obsahu nemalé ceny dodává. Za jeho dílo o [illegible] vydané r. 1840, dostalo se mu pochvalného listu [illegible] Českého Ferdinanda V. a skvostné odměny (diamantového prstenu) od Srbského knížete Michaela [illegible]ovice. Prostonárodního jeho [illegible] 1851 (ne 1864, jak v hl. díle udáno) 2. vydání. [illegible] příspěvky literární obecně poučného obsahu [illegible] do rozličných čes. časopisů, jako do starších [illegible] do České Včely, do Kroka, Vlastimila, Čas. [illegible] Musea, do Kalendáře Jana Sparného 1845 a [illegible] do Zápasu Poutníka 1846, do Národních a Pražských Novin 1848 a 1849, do Živy a do Časopisu lékařů českých, jehož byl po mnoho let spolupracovníkem. Mimo něm.-český slovník vědeckého názvosloví [illegible] máhal též sestavovati Slovník lékařské terminologie, jenž r. 1860 spolkem lékařův českých vydán [illegible] S K. J. Erbenem vydal r. 1864 nákladem [illegible] Duba Rhasesovo ranné lékařství z rukopisu XV. [illegible] a opatřil je jmenným a vysvětlením [illegible] českých, rovněž r. 1867 nákladem spolku českých [illegible] knihu *Sulliotova ranné lékařství*. Byl delší čas mí[illegible] předsedou a jednatelem spolku českých lékařů, jednatelem přírodovědeckého sboru musejního, [illegible] to od r. 1850 mimořádným údem král. České [illegible] tečnosti nauk, pak čestným členem spolku lékařů Varšavských a spolku ruských lékařů v Petrohradě. S. vřele pěstoval slovanskou vzájemnost, [illegible] věrném přátelském spojení s mnohými výtečnými Jihoslovanskými, jako s L. Štúrem, Fejérpatakym, Stankem Vrazem a j., což mu za oněch dob [illegible] připravilo nesnáze s policií. R. 1859 ztratil [illegible] milovanou svou choť Karolinu, roz. Kolerovu, [illegible] byla poslední ze tří sester provdaných za [illegible] vlastence Frant. L. Čelakovského, Jos. Friče a S-ka. Jsa těla slabého a churavého [illegible] nicméně svým vzorně pořádným, střídmým, [illegible] dalným životem zdraví své až do značného stáří let. Teprv v zimě r. 1870—71 stižen jest [illegible] které slabé jeho tělo podlehlo. Pohřben jest [illegible] tově Volšanském vedle své zesnulé choti, [illegible] Jos. Frdlika a svého přítele Čelakovského. [illegible] zůstala po něm památka v srdcích všech, [illegible] ho znali. — V *Čas. čes. Musea* 1871 a 1872 [illegible] děna jest S-kova bohatá korespondence s Čelakovským z let 1842—1849 (kdy tento co [illegible] universitě co professor řeči slovanských [illegible] již bohatého světla podává k objasnění poměrů [illegible] ručnosti a literatury české oné doby; k tomu [illegible] *listy F. L. Čelakovského* (vyd. 1865) [illegible] plnilo. Podobizna S-kova nalézá se ve [illegible] 1869 č. 31 a ve *Květech* 1871 č. 16. [illegible]

Stanice nemocných (*Krankenhaltstationen* [illegible] Polní domy churavých.

Stanisavljević z Wallersteina [illegible] FML., nar. se r. 1783 v Mošorinu ve Srbsku. [illegible] otec pocházel ze staré ze Srbska přišlé rodiny [illegible] byl plukovníkem v Čajkaském prapore. S. na[illegible] vyššího vzdělání ve Vídni na inženýrské akade[illegible]

pobyv na učilišti tom 5 let. R. 1777 vstoupil do Šajkašského sboru, stal se poručíkem a súčastnil se r. 1778 a 1779 pruské války. V letech 1785—87 byl v Bavorsku, Tirolsku a na jiných místech činným, a když r. 1788 válka s Tureckem vypukla, byl S. kapitánem. Po vzetí Bělehradu byl S. od Laudona k Smederevu poslán, aby pevnost tu k vzdání se vybídl. Pevnost se brzy na to skutečně vzdala. R. 1795 nalezal se S. v Italii, a když r. 1796 vojsko rakouské z Italie ustupovati začalo, měl S. příležitost při přechodu přes Adiži vyznamenati se. Od r. 1799 do 1808 stal se brzy po sobě majorem, podplukovníkem a plukovníkem Šajkašů. R. 1809 byl v Italii od nepřítele zajat a do Francie odveden. R. 1813 byl už GM. a bojoval u Cagliana. R. 1814 byl komandantem v Brescii. Od 1815 byl brigadérem ve Vinkovcích v Slavonii, kdež si velikých zásluh získal o rozkvět té země zakládáním silnic, staraje se při tom otcovsky o šíření osvěty mezi tamějším lidem. Na to byl divisionářem v Záhřebě, a za FML. povýšen obdržel zároveň řád Leopoldův. Později byl velitelem v Hradci Králové, a konečně přesazen v téže hodnosti k žádosti své do Petrovaradína. R. 1832 dán do pense a strávil poslední dni života svého v Novém Sadě, kde i zemřel 19. srp. 1833. Pochován jest v rodiné hrobce u kláštera Koviljského. S. byl chladnokrevný a ducha pronikavého; s těmito pro vojína veledůležitými vlastnostmi spojoval nevšední udatnost. Co ale nejvíce na váhu padá, jest, že ostal svému národu až na konec života věrným, zastávaje jej vždy a všude. *Šš.*

Stanislav 1) mistr umění konvařského, žil u prostřed XVI. století v Starém městě Pražském (1564—1555) a slil času svého mnoho zvonů a jiných nádob konvařských způsobem řemeslným, na př. r. 1546 veliký zvon na věž sv.-Vítskou na hradě Praž., r. 1549 zvon do Světice, r. 1551 dva zvony do Štěpánova a j. — **2) S.** (Raudnický), tolikéž mistr umění konvařského, z Roudnice rodilý a v první polovici XVII. stol. v Praze usedlý; slil roku 1641 zvony do Roudnice, Hodušína a j. v. *Ra.*

Stanišić Pavel, srbský senator, nar. se 10. bř. 1802 v Smederevě, kde až do r. 1813 školu navštěvoval. Jak známo opanovali Turci toho roku znovu Srbsko, a to přimělo mnohé rodiny srbské k vystěhování do Rakouska. Mezi vystěhovalci nalezal se i S. Když se r. 1818 zase do Srbska vrátil, obdržel místo ve státní službě, a byl již r. 1836 senatorem a správcem zemské pokladny. R. 1839 a 1840 byl knížecím pobočníkem a 1841 ministrem financí, a zůstal jím až do r. 1846, načež zaujal opět dřívější místo v senatu. Jsa horlivým přívržencem dynastie Obrenovićů stavěl se vždy proti straně odporné, a byl za to r. 1835 od senatora řádem Nišana Iftihara a r. 1837 od knížete Miloše Obrenoviće zlatou šavlí odměněn. Když r. 1842 kníže Alexander Karađorđević vládu v Srbsku nastoupil, získal si S. velmi brzo důvěru jeho, byl však vedle toho v stálém spojení s bývalým knížetem Milošem. Pomocí peněz r. 1857 od knížete Miloše poslaných zosnoval S. ve spolku s údy senátu: Stefanovićem, Jankovićem, Damjanovićem a Rajovićem spiknutí o bezživotí knížete Alexandra. Za 5000 dukátů měl býti panující kníže zavražděn, a tak Milošovi přístup k trůnu srbskému zjednán! Nekalý záměr byl však ještě dost časně vyzrazen, a účastníci spiknutí na smrt odsouzeni, kterýž trest jim cestou milosti v doživotní vězení v „Gurgusovecke kúle“ změněn byl. Ve vězení ostal S. až do léta r. 1858, načež na svobodu propuštěn odešel do Cařihradu, kde zůstal, až starý kníže Miloš r. 1859 vlády v Srbsku se ujal, který hned S-e senatorem jmenoval. R. 1860 byl S. předsedou hlavního kontrolního úřadu, 1861 ministrem veřejných staveb a r. 1862 zase senatorem. † 1863. Syn jeho Jiří P. S. jest od r. 1860 direktorem hlavní celnice v Bělehradě, a druhý syn Mihajlo důstojníkem ve vojště srbském. *Šj.*

Staňkovský Josef Jiří, nar. 11. list. 1844 v Kamenné Vysoké u Příbrami, kdež otec jeho byl ředitelem hospodářským. Studovav 1856—63 gymnasium na Starém městě v Praze a dvě léta práva měl dle přání svého otce, který se mezitím stal majetníkem hospodářství v Čelákovicích, to hospodářství přejmouti. Trval za tou příčinou, přerušiv studie, po celý rok 1865 na venkově; když ale rodinné okolnosti přiměly jeho otce, že hospodářství prodav do Prahy se odstěhoval, vstoupil S. r. 1869 jakož úřadník do vzájemně pojišťovací banky „Slavie.“ Odstoupil však od toho úřadu, a zasnoubiv se r. 1870 s dcerou divadelního ředitele Pavla Švandy ze Semčic dal se úplně na dráhu spisovatelskou, zejména v oboru divadla. První jeho literární práce z let 1865 a 1866, s kterými sobě netroufal na české divadlo zemské v Praze, byly na venkovských divadlech velmi často provozovány, i vyšly tiskem jednak v Pospíšilově *Divadelní bibliotéce* (jednoaktové veselohry *Braniboři v Čechách* sv. 59., *Hrojete v šachy* sv. 64., *Musikanti* sv. 74. a *Není doma* sv. 75); jednak v Mikulášově *Divadelním ochotníku* u Kobra vycházejícím (jednoaktový žert *Už ho máme* díl VI. seš. 1.). Na Pražském českém divadle zemském vystoupil poprvé se svým dramatickým žertem *Hej Slované!* dne 2. ún. 1867 (tiskem v Mikulášově *Divad. ochotn.* u Kobra 1867 díl IV. seš. 2.), hned na to s veselohrou *Literární zádumníci* 14. ún. 1867 a s žertem *Do zbraně* 11. dub. 1867. R. 1868 provozována tam též jeho jednoaktová veselohra *Božena, od Klicpery* a žert *O Sylvestru* 31. pros. (obojí tiskem v Pospíš. *Div. bibl.* 118.). R. 1869 napsal tříaktovou frašku *Nedejme se!* (tiskem v Pospíš. *Div. bibl.* 106.), která nebyla censurou ku provozování na Pražském divadle připuštěna, zato ale později na divadle v Plzni a v aréně na Smíchově u Prahy pod titulem *Copy a šosy* s úspěchem se dávala. Jeho fraška *Krakonoš* byla poprvé r. 1871 v Pražském letním divadle na hradbách k zalíbení obecenstva provozována; rovněž jeho historická činohra *Žebráci* v nábřežním divadle Pražském, poprvé 23. listop. 1872. Z překladů spisův dramatických, větších i menších, jichžto celkem jest přes čtyřicet a které všecky buď na Pražském zemském, buď na Plzeňském divadle provozovány byly, vyčteny zde buďtež; Moretova veselohra *Donna Diana* (Pospíš. *Div. bibl.* 86.); Calderonovy činohry *Život pouhý sen* (Pospíš. *Div bibl.* 100) a *Lékař své cti* (ve *Výboru dramatických spisů* sv. 11. u Kobra); Grubrovy dvě činohry *Farář z Podlesí* (Pospíš. *Div. bibl.* 114.) a *Sedlák křivopřísežník*; Scribeův *Sálický zákon* (Pospíš. *Div bibl.* 97.); Bayardova *Šestnáctiletá královna*; Sardouova *Vlast* (pro Plzeňské divadlo zvláště přeložena) a Halmův *Fuščík* (*Wildfeuer*). V rukopise chová, neprovozované posud, Calderonovu veselohru *Veřejné tajemství* a Ludwigovu tragedii *Makkabejští.* — Mimo vše ty práce na poli dramatickém vydal dva svazky *Sólových her a deklamací* (v Praze 1871 u Mikuláše); dějep. nástin *Král biďák* (Ludvík XV., v Praze 1871), a histor. spis *Odboj Nizozemska proti Filipu II.* (v Praze 1872), obojí nákl. Matice lidu; a překlad Lenauova *Fausta* (v Praze 1878, nákl. J. Otto). Mnohé drobnější příspěvky jeho nacházejí se v časopisech: ve *Květech*, *Světozoru*, *Svobodě*, *Obrazech života*, *Dělníku* a j.; z těch vytknuty buďte zvláště *Příspěvky k historii českého divadelního re-*

pertoire a překlady romantických drobnějších básní španělských ve Květech 1870—72. *Dsha.*

Staré Město u Náchoda (v. hl. d.) bylo původní kolonie nynějšího města Náchoda, jejíž obyvatelé měli za povinnost, stříci a hájiti „zemskou bránu" (v. Dobenín), tak jako „Chodové" u Domažlic. Později teprv, snad za Hrona, kdy vystaven byl zámek Náchodský 1270, přešlo obyvatelstvo S-ho M-ta částečně do nynějšího Náchoda, jejž opevnilo a zdmi se zámkem spojilo. Naproti nynějšímu hostinci „U stříbrného potoka" byl hamfeštní dvůr, jejž majitelé jeho často i „tvrzí" nazývali. Dvůr ten patřil až do r. 1579 jistému Janu Mařatovi, po jehož smrti jej p. Hanuš Buchlovecký z Křížkovic, t. č. úředník na Náchodě, s manželkou svou Kateřinou, roz. z Hrabové, koupil, když jej byli purkmistr a páni města Náchoda „odhacovali" (srovnej o poprav. H. Buchlovečtí z Křížkovic v Doplňku I.) za 400 kop m., kteroužto koupi p. Jaroslav Smiřický ze Smiřic r. 1584 p. Buchloveckému potvrdil a jemu mnoho dříví daroval, aby si tam více pokojů zříditi mohl. Po smrti manželky své Kateřiny z Hrabové 1596 vzal si p. B. za manželku téhož ještě roku Kateřinu Holcarovu z Holic. Po celý věk svůj rozšiřoval p. B. statek svůj, tak že patřil k lepším v okolí Náchodském. † 1606, a vdova po něm vzala si r. 1612 Albrechta Kapříka z Lesonic za manžela, jemuž i statek Staroměstský darovala. P. Kapřík chtěl „šosovní" svůj dvůr učiniti úplně samostatným, nevšímal si pánů Náchodských, kupoval bez jejich vůle statky a neplatil šosu; proto stěžovali si Náchodští r. 1620 na něho u Markéty Salomeny Slavatovy, paní na Náchodě, která mu přísně dvorným mandátem nařídila p. K., aby nic bez vůle pánů Náchodských nečinil a šos platil; což se i také od té doby vždy dálo. V bouřích stavovských zakusil statek Staroměstský velikých svízelů, které pak v 30leté válce nesnesitelnými se staly, tak že majitelové jejich přečasto „tvrz" svou opouštěli. Po smrti manželky své 1633 pojal p. K. za manželku roku 1635 vdovu Salomenu Pravětickou, roz. z Bubna. Albrecht Kapřík z L. † 1647, odkázav „tvrz" manželce své Salomeně, která ji pak jediné dceři své Johanně, provdané za pana Albrechta Šťastného z Bubna, r. 1654 připustila. S Johannou přešel pak statek S. M. na p. Albr. z Bubna. Johanna † 1667, odkázavši půl statku p. Albrechtovi a půl synu Františkovi (Vis „z Bubna" Doplněk I.). R. 1669 pojal p. Albr. Julianu Šmidovu ze Šmidle za manželku; kdy ale †, nemožno mi udati, zdá se mi však, že to bylo asi r. 1683. Při své smrti jsa vdovcem odkázal půl statku svého synu Františkovi, který byl „na vojně" proti Turku s císařskými vojsky táhl. Frant. padl však při obléhání Budína 1686, odkázav celý statek Staroměstský sestře své jediné Marii Benigně z B., která jej r. 1696 Janu Albr. Lišickému ze Šucova (vis tyto) za 1700 zl. rýn. prodala. P. Lišický brzy znepřátelil se s Náchodskými, a proto prodal již 16. července r. 1702 statek ten jistému Václ. Jankovi, svobodníku, za 2300 zl. Od těch dob počalo dělení statku toho, hynula i „tvrz," a dnes jest na jejím místě již jen chalupník. V starobylém kostele zdejším jsou náhrobky majitelů tohoto statku. Na hřbitově S-ho M-ta, který byl r. 1877 rozšířen, odpočívá slavný archeolog Fr. Al. Hebr. *Šo.*

Starokatolíci. Když byla 18. čce 1870 na Vatikánském sněmě dekretována papežská neomylnost za článek víry Kristovy, zdvihla se proti tomu živá legální opposice na církevní půdě v Německu, zavrhujíc tuto novotu v církvi katolické. V čele jejím stál profesor Mnichovský a slavný historik církevní dr. Döllinger se stejně smýšlejícími, kteří [illegible] bývali poradní schůze a vydávali prohlášení [illegible] rimberka v srp. 1870, z Mnichova v dub 1871, z [illegible] delberka v srp. t. r.). Hlavní účastníci a zast[illegible] staré víry byli nejvíce profesoři z theologických fa[illegible] v Mnichově (Döllinger, Friedrich), v B[illegible] (Reusch, Langen), ve Vratislavi (Reinkens), z Braunsberga (Michelis), ze světských pak profes[illegible] církevního práva dr. Schulte (z Prahy, nyní v B[illegible]) a Maassen z Vídně. K nim připojili se brzy [illegible] jednotliví duchovní správcové (Tangermann, [illegible] Grunert) a gymnasiální katecheti (Wollmann), [illegible] jíce pomalu za sebou i četný počet katolíků, s[illegible] stejně smýšlejících. Když pak biskupové [illegible] mezi tím sami změnivše smýšlení své a oppositi [illegible] sněmu konanou opustivše, počínali je za to [illegible] dovati a exkommunikovati, donuceni jsou s[illegible] zařizovati výpomocnou duchovní správu šíří svýc[illegible] osady. Tu přijali jméno S-ků, na rozdíl od [illegible] kteří neomylnost papežskou přijímali (Infallibil[illegible] Novokatolíci), začež tito jim přezdili prot[illegible] katolíků, neb docela i novoprotestan[illegible] Chtíce pak se dorozuměti a spolčiti, přátelé [illegible] tom směru, zařídili již dva výroční kongre[illegible] všech účastníků v září 1871 v Mnichově a 1872 v [illegible] líně nad Rýnem, uveřejnivše jednání obou [illegible] grafických zápisek také tiskem. Mají za hlavní [illegible] orgány dva časopisy, a sice *Rheinischer Me[rkur]* v Kolíně (nyní *Deutscher Merkur* v Mnichově) [illegible] *Katholik* v Královci, vedle nichž i dotyčná literat[ura] velmi se rozšiřuje. Na počátku byli zvláště [illegible] neomylnosti papežské, poznenáhla však přišli k [illegible] přesvědčení, že nepostačí zavrhovati jen [illegible] litu papežskou, nýbrž že třeba bude pátrati [illegible] prvním původu jejím, ana jest jen plodem a [illegible] lem celého systému centralisticko-papalského, [illegible] vzešlého v církvi zvláště v středověku. Jsou [illegible] hlavně spisy, ku př. historicko-kritický [illegible] *Der Papst und das Koncil* von Janus (Kolektiv [illegible] pseudonymem v Lipsku 1869), anonymní *Reform [illegible] Kirche* (Lipsko 1869, Döllingerovi [illegible] dro. Otcoví vůbec připisovaný), pak Schulte[ovy] spisy (*Die Macht der römischen Päpste; Stellung* [illegible] *Concilien; Päpste und Bischöfe vom historisch[en]* [illegible] *kanonistischen Standpunkt*, pak *Denkschrift über* [illegible] *Verhältniss des Staates zu den päpstlichen Const[itutionen]* *vom 18. Juli 1870*; všecky v Praze r. 18[illegible]), jež vypočítávají celou řadu takových přehmatů, [illegible] dívších se do církve katolické. Při tom pak [illegible] také za nutno, odstraniti hned již některé [illegible] řádky, jako mešní stipendia, štolní poplatky, [illegible] mírné udílení odpustků, zrušiti škapulíře, [illegible] tou dobu svatých a jich ostatků atd., ano i na [illegible] dogmatickém hledí k starověké církvi se přibl[ížiti] vati tím, že, držíce se pevně písma a tradice, [illegible] historickém odůvodnění z nynější dogmatiky [illegible] vynechati, co jest přičiněním výstředních strany v cír[kvi] během času nepříslušně přijato bylo, nikoli [illegible] tom ostatně prohlašujíce se zcela orthodoxními katolíky, a [illegible] tvořiti žádnou novou sektu, odštěpenou od [illegible] Snahy tyto po opravách v ohledu věroučném [illegible] výsledkem historicko-kritické školy Mnichovské, [illegible] jíž hlavní zástupci jsou Döllinger a Friedrich [illegible] mudrc, kteří nejlépe ilustrují přechod k [illegible] a spojení různých křesťanských vyznání, [illegible] Döllinger svými přednáškami v Mnichově (v [illegible] 1871) a Friedrich s Schultem a Reuschem na [illegible] gresu Kolínském (1872) otevřeně [illegible] hlavně namířeno jest proti dogmatickým novotám [illegible] přikrosti jesuitské školy (Perrone, Schrader), [illegible] nynějšího papeže Pia IX. k prohlášení dogmatu [illegible] učeného početí Panny Marie (bez dědičného hříchu) [illegible]

za článek víry již roku 1854 přivedla, na sněmě Vatikánském mimo neomylnost papežskou a universální episkopat římského papeže (na příkoří biskupské právomocnosti), i nanebevzetí Panny Marie (s tělem) prorazili hodlala, kromě celé řady jiných náhledů, jak již v papežském syllabu (1864) naznačeny byly. Také má dopomoženo býti i lidu (laikům) k větší činnosti v záležitostech církevních, zvlášť při obsazování úřadů církevních, jakož i má zjednán býti průchod národní řeči do bohoslužby, atd. Jsouť tedy s. dosud jen **jednou stranou** mezi katolíky, a to ještě málo četnou, která na základě historických a dogmatických studií, nechtíc však rušiti nikterak organisace církve, usiluje o **všemožné opravy**, jež však jen v duchu církevním dle vzoru patristické doby a s šetřením 1800letého vývinu jejího ve víře i liturgii, v správě i kázni provésti zamýšlí, aby přiměřeně uspůsobila církev časovým potřebám a požadavkům našeho věku. Jelikož pak teprv tvoří se tato strana, přidávají se k ní ovšem místy i všelijací živlové pod společným názvem s-ků, ku př. ve Vídni a jinde, ale jsouce různých snah a nedržíce se přísně onoho církevního základu a historického stanoviska časem buď zaniknou anebo s protestantismem splynou nebo novou víru (sektu) založí. Také v sev. něm. Čechách ve Warnsdorfu, kdež i zvláštní svůj list mají (*Abwehr*), zařizují katecheta Nittel a kněz Kraus osady takové, ač nelze ještě určiti, nezastihne-li je tentýž odstředivý osud, pakli se Mnichovsko-Kolínského centrálního komité nebudou přidržovati. Zvláště velkobritanští a američtí Anglikané, jakož i Rusové jeví vřelé účastenství v hnutí tomto; s. pak prozatímní stojí z potřeby ve spojení s Utrechtskou církví, mylně jansenistickou nazývanou, jakož i s východními Armeny, an nemají dosud žádného katolického biskupa k biřmování a svěcení kněží ve svém středu. I zdá se, budou-li sobě též dále tak důsledně počínati, že bude míti činnost jejich velikou důležitost a blahé následky pro církev katolickou. Srovnej: *Stenografischer Bericht über die Verhandlungen des Katholikenkongresses, abgehalten vom 22.—24. September in München. Mit einer historischen Einleitung* (München 1871); *Verhandlungen des zweiten Altkatholikenkongresses zu Köln. Officielle Ausgabe* (Köln 1872). Pak srovnej článek hl. díla **Perfectibilitas** (kde však místo Michal Feder čti Fesl) a článek **Bolzano**.

Start, angl., při vedení koňských dostihů tolik co „rozběh k závodu." Když totiž všichni jezdcové sestavili se v řadu k odjezdu, přistoupí — as třicet krokův od nich a praporek v ruce maje — **starter** čili „pořadatel rozběhu," jehož úlohou jest, aby k úplnému pořádku při odjezdu přihlížel a k jeho pak započetí pokynul. Vidí-li, že koně se dobře k odjezdu mají, spustí praporek, jezdcové se skloní a koně se dají do běhu, čemuž se říká, že **startují**. Nedaří se pokaždé, aby rozběh byl co možná stejný: buď se některý kůň dal do skoku dříve než ostatní, buď se některý jezdec opozdil; to slove **lichý** s., po kterém **starter** je zase všechny nazpět volá, aby je na novo spořádal. Pakli se koně stejně a jedním rázem rozběhli, jest to **hladký** s., jehož podaření se od soudce pro cenu oznamuje zvoncem. *Dcho.*

Starý Daniel, kněz bratrský, rodem z Borovnice, byl s bratřími v Moldavě, když jsou tito z Moravy vypověšeni od krále Matiáše. R. 1510 zasedl s jinými v úzké radě. † 1553 v Lipníku.

Stas Jean Servais, nar. se 20. září 1813 v Levně, jest doktor med. a prof. lučby na vojenské škole Brusselské a údem akademie věd tamtéž od r. 1841. Sepsal: *Recherches chim. sur la phloridzine* (*Ann. chim. phys.* LXIX., 1838); *Mém. sur les types chimiques*, spolu s J. **Dumasem** (ib. LXXIII., 1840); *Recherches sur le véritable poids atomique du carbone* (ib. *Sér.* III., T. I., 1841); *Sur l' action de l' hydrogène sur quelques matières chlorées* (*Bull. Acad. Brux.* VIII., 1841); *Recherches médico-légales sur la nicotine etc.* (*Bull. Acad. de Médicine* XI.); *Note concernant l' action des alcools sur les alcalis*, s J. **Dumasem** (*Compt. rend.* X., 1840); *Nouv. analyse de l' air faite à Bruxelles* (ib. XIV., 1842) a j.

Stasimon nazýval se v starořecké tragédii zpěv choru, který byl zpíván hned při příchodu choru na orchestru; také ale zpěv choru, který nebyl přerušován jambickými, neb trochaickými, neb anapaestickými systemy; zpěv tedy dialogem nerušený.

Stašek Antal, pseudonym Ant. Zemana, českého básníka, jenž nar. r. 1844 v Stanově nižší gymnasium odbyl v Jičíně, vyšší v Krakově, studia právnická pak konal v Praze r. 1865. Za doktora práv povýšen byl r. 1866 na universitě Jagellonské, načež nastoupil dráhu praktického právnictví. Literární práce jeho jsou: překlad Viktora Hugona románu *Le dernier jour d' un condamne* uveřejněn v *Zlaté Praze* r. 1865; básně původní: *Z horské krčmy* vydáno ve *Květech* r. 1866; *Královrah* uveřejněn v *Osvětě* r. 1872; *Václav* vydaný o sobě r. 1872; cyklus lyrických básní *Jeremia* v *Osvětě* r. 1872 a v *Lumíru* r. 1873. Mimo to, zabývaje se literaturou polskou a ruskou, napsal do oboru toho zahajících několik článkův do *Osvěty* r. 1872 a 1873, zejména *úvahy o poesii Julia Slowackého* a j.

Statira, dcera Daria Kodomanna, přišla po porážce otce svého u Issu s matkou Sisygambidou v zajetí Alexandra Vel., který se s ní po návratu z Indie zasnoubil. Po smrti Alexandra byla ale od Roxany návodem Perdikkovým zavražděna. *Kvř.*

Staudt Karel Jiří Kristian, mathematik, nar. v Rothenburku 24. led. 1798, byl od r. 1822 až do 1827 prof. na gymnasiu Virepurském a docentem na tamější universitě, později prof. na gymn. Norimberském a učitelem polytechnické školy tamtéž až do r. 1835, odtud řádným profesorem mathematiky na universitě v Erlangách. Sepsal: *Geometrie der Lage* (Norimb. 1847); *Beiträge zur Geometrie der Lage* (1856—57); *Möglichst einfache Entwickelung des Gauss'schen Theorems, die Theilung des Kreises betreffend* (1825); *Beweis eines Lehrsatzes, die Bernoulli'schen Zahlen betreffend* (Crelles Journ. XXI., 1840); *Construction des regulativen Siebzehnecks* (ib. XXIV., 1842); *Beweis, dass jede algebr. rationale ganze Funktion von einer Veränderlichen in Faktoren vom ersten Grade aufgelöst werden kann* (ib. XXIX., 1845).

Stauffenberg, Franz Aug. svob. pán **Schenk** von, něm. politik, člen bavorské komory poslanecké a něm. říšského sněmu, nar. se 4. srp. 1834 ve Virepurku. Studoval práva ve svém rodišti a v Heidelberku, stal se státním zástupcem u okres. soudu v Augšpurku, opustil však v kv. 1866 státní službu a žije od té doby v Geisslinkách ve Virtembersku na svém statku. V říj. 1866 byl zvolen do bavorské sněmovny poslanecké, r. 1868 do celního parlamentu a r. 1871 na německý sněm říšský, kde se přidružil k straně tak nazvaných národních liberálů. S. byl první, jenž podal 20. ún. 1867 v bavorské sněmovně návrh zákona na zrušení trestu smrti, kterýž však první komora zavrhla. V pros. 1867 přimlouval se za přijetí branného zákona dle vzoru pruského, a čítá se od té doby vůbec k oněm bavorským politikům, kteří pracují k užšímu spolku Bavorska s říší Německou. Na německém říšském

sněmu byl r. 1871 předsedou komise Elsasko-Lotrinské.

Steenstrup Joan Japhet, dánský přírodozpytec, nar. 8. břez. 1813 ve Vangu, kde byl jeho otec pastorem; studoval lékařství a přírodní vědy, r. 1836 skoumal vědecky ostrov Bornholm, bařiny v severním Jutsku (1838), Island (1839—1840), horní Škotsko, ostrovy Faroerské a některé části Norska (1844). Dánská akademie věd přiřkla mu cenu za jeho spis o bažinách dánských, a rok později obdržel přírodovědeckou cenu vypsanou od university Kodaňské. R. 1841 byl jmenován učitelem mineralogie a botaniky na akademii v Sorö, a r. 1845 prof. zoologie na universitě Kodaňské. S. jest rytířem řádu Danebrogského, členem dánské akademie věd a spoluředitelem královského musea přírodovědeckého. Z jeho spisů jsou nejdůležitější: *Om Forplantning og Udvikling gjennem* (v Kodani 1842) a *Undersøgelser over Hermaphroditismens Tilværelse i Naturen* (tamt. 1846). Spisy jeho byly přeloženy do anglického, německého a jiných jazyků.

Stefan Josef, nar. se 24. břez. 1835 v St. Petru u Celovce, jest doktorem filosofie, od r. 1858 jest soukromým docentem mathematiky a fysiky na universitě ve Vídni a učitelem mathematiky a fysiky na vyšší reálné škole tamtéž. Sepsal: *Allgemeine Gleichungen für oscillatorische Bewegungen* (ve Vídni 1857); *Ueber die specifische Wärme des Wasserdampfes* (tamt. 1860); *Bemerkungen über die Absorption der Gase* (t. 1857); *Ueber den Druck, den das fliessende Wasser senkrecht zu seiner Stromrichtung ausübt* (t. 1859); *Ueber die Transversalschwingungen eines elastischen Stabes* (t. 1862); *Ueber das Dulong-Petit'sche Gesetz* (t. 1859); *Ueber ein neues Gesetz der lebendigen Kräfte in einer bewegten Flüssigkeit* (1859); *Ueber die Erscheinungen der Gasabsorption* (Vídeň 1859) a j.

Steffal Václav, čes. anatom, nar. 16. září 1841 v Radvinově (něm. *Riedweis*) u Jindřichova Hradce, kde otec Jan byl majitelem statku, který se za nejstarší sídlo rodu S-kého v Čechách považuje; matka Marie, roz. Schallerová, pocházela z blízkého Blažejova (*Wolfschlag*). Starší bratr Matěj převzal selský statek, na němž v Hradecku první střídavé hospodářství dle Horského zavedl, mladší Václav musel na studia dle přání otce, který co velký čtenář v okolí znám jest. Odbyv gymnasium v Jindř. Hradci (1854—62) nastoupil S. pro zvláštní lásku k přírodním vědám studium medicíny v Praze (1862—67). Otcův bratr Šimon, uvědomělý kněz, t. č. vikář v Kostelní Radouni, podporoval S-a vydatně jen jak to skromná jeho fara dovolovala. Co medik se S. nejraději zabýval anatomií, a proto jej výtečný profesor anatomie Bochdálek nejen v studiích vlivem svým podporoval, nýbrž také od 8. květ. 1868 prvním svým asistentem učinil; teprv 7. list. na to byl S. promovován za doktora lékařství, diplomy magistra porodnictví a doktora chirurgie následovaly dle tehdejšího zvyku později. Mimo úřad asistentský vynikal se S. ve všech oborech praktické medicíny co substitutní lékař v nemocnicích všeobecné i dětské a v porodnici. Když se koncem školního roku 1871 prof. Bochdálek své dlouholeté osmnácté činnosti na universitě Pražské pro pokročilost věku vzdal a do Litoměřic na odpočinek odebral, odporučil sboru profesorskému S-a za prozatímního nástupce svého. Takto zastával S. po zimní běh škol. roku 1872 professuru fysiologické anatomie ku spokojenosti nejen sboru profesorského nýbrž i četného posluchačstva. Dotčený sbor medicinské fakulty s tehdejším energickým rektorem Höflerem v čele získal značné koleje S-ovi, což dříve při suplenturách vždy do studijního fondu se dělo. Studentstvo pak chystalo mnoho aby mediků všech ročníků opatřenou petici k ministvu (tehdy již Auerspergovu), by stolice anatom S-ovi definitivně udělena byla. Pro tehdejší veřejných poměrů uznal S. za hodno, by sám k upr od tohoto kroku radil. Dne 13. září 1872 jmen S. slav. radou královské Prahy asistentem lékaře a od 1. led. 1873 při nové organisaci státního úřednictva skutečným okresním lék pro dolejší Nové Město. Jako dříve tak i teď v S. veškeren volný čas ochotný přátelý drobnějším studiím anatomickým, jichž výsl sdělil přednáškami ve spolcích medicinských tak čes. lékařů, sbor doktorský) i jiných Sokol, Učitelská beseda a j.) a písemnými v Časopise česk. lékařů a Sborníku vydal S. *Stručnou anatomii člověka pro* (1872). Zvláštní péči věnuje S. pokroku krajiny Hradecké, tak ku př. založil sám v více občanskou i školní knihovnu, která 900 čísel čítá a filialky v okolí střídá.

Steidl (Steydl) z Tulechova, rodina cká až podnes kvetoucí, která již v XVI. st v městě Jihlavě byla usedlá a užívala erbu tule z Tulechova, kterýhož se tehdáž od Ferdinanda I. dostalo Matějovi, Valentin a Janovi bratřím S-ům z jiných Jan S. z Tul. obdržel toho po smrti starších svých Matěje a Valentina, že císař Rudolf II. státem daným na hradě Pražském dne 16. obnovil jemu erb a titul vládyčí z Tulechov V první čtvrti XVII. stol. připomíná se v Jih Pavel S. z Tul., který záhy po bitvě Bělohorské přistoupil k víře katol. a přicházel pak r. 16 násl. mezi konšeli tamními. — Později připo se mezi sousedy Jihl. Matěj S. z Tul., který 1624 prodal dva dvory v Hosalří obci Jihlav Rodina ta kvetla napotom jednak v Jihlavě v jiných městech, a to až na naše časy, v letech čtyřicátých byl Frant. X. S. rado mor. soudu nad apelacemi. Týž prokázal, že pravý potomek výšepsaného Jana S. z Tul., mu reskriptem z c. k. dvor. kanceláře dne 20. 1846 vyšším tento vývod potvrzen a povolen užívati erbu a titule téhož Janovi S-ovi r. obnoveného. Potomci jeho žijí na Moravě dnes a jsou v držení statků přemnohých

Steichen Michal, nar. se 29. září 1808 v sange v Lucembursku, jest prof. mathematik vojenské škole v Brusselu; dříve byl prof. v gium v Hasseltu a později na průmyslovém vu Verviersu. Vydal četné spisy vědecké buď nebo v časopisech uveřejněné, jako: *Cours de statique* (1842), *Supplément à la géométrie formant la théorie du produit et du rapport* (18 *Cours de mécanique physique et appliquée;* *à une méthode math. de la machine à vapeur* (18 *Note sur l'hydraulique* (tamt. 1857).

Steinheil Karel August (v. hl. d.) † 12. 1870 v Mnichově. V posledním čase žil v ústraní, ponechav synu svému vedení jím astronomické dílny, která se evropským nosí, a zabýval se krajinářstvím a S. byl muž řídkého nadání důmyslného a váha; v něm ztratila věda jednoho z nejdůle učenců našeho století.

Steinhauser Karel (v. hl. d.) dokončil Goethova *Hermann und Dorothea* a bílého mramoru, která nalézá se v Karlsruhe

Steinmann Jan Josef, nar. se 8. břez.

v Landškrouně v Čechách, byl s počátku farmaceutem, později adjunktem profesora lučby na semské polytechnice v Praze, až se stal r. 1817 sám profesorem tohoto předmětu na témž ústavě. Sepsal: *Physikalisch-chemische Untersuchungen der Ferdinandsquelle zu Marienbad* (v Praze 1821); *Ueber die Darstellung des Strychnins* (Schweigg. Journ. XXV. 1819); *Chemische Untersuchung des Karpoliths* (tamt.); *Chemische Untersuchung des rothen Schnees* (tamt.); *Chemische Untersuchung des Mineralwassers von Bilin* (tamt. 1826 a 1827) a j. † 9. čce 1833 v Praze.

Steinmetz Karel Fridr. (v. hl. d.) doprovásel po válce r. 1866 korunního prince pruského do Petrohradu, kde mu císař Alexandr II. udělil řád Alexandra Něvského v briliantech. R. 1867 zasedal S. v konstituujícím jakož i později v prvním řádném sněmu Severoněm. spolku. Při vypuknutí války francouzsko-německé bylo mu svěřeno vrchní velení nad prvním něm. armádním sborem. S tímto vypravil se Porýnskem k řece Saaře, účastnil se bitvy u Saarbrucku, jakož i první a třetí bitvy u Met, načež obléhal pevnost Gravelotte až do měsíce září, kdež jej jmenoval král generálním guvernérem Poznaňska a Slezska. Krátce na to byl na své opětované prosby od krále ze služby vojenské propuštěn, a žije od 8. dub. 1871 s titulem nejvyššího polního maršálka v Zhořelci.

Steinsdorfer (Stensdorfer) z Stensdorfu, rodina šlechtická z Němec, jak se podobá z Míšně, do Čech přibylá a tam již na začátku XVI. stol. usedlá. V tit. z r. 1534 čteme Asmana z Steinsdorfu na Prtni (Pirku?), pak Krištofa a Petra z St. R. 1540 koupil Anselm S. z St. od Albrechta Martického z Rabsteina statek Teleč v Žatecku, který mu jej r. 1542 snovu do desk vložil. — R. 1552 byli Petr, Hanuš a Volf a r. 1559 Jan S. — příbuzní předešlých a z Míšně přišlí — přijati za obyvatele kr. Českého. R. 1571 přichází na sněmu Adam S. z St. na Údrči, který r. 1572 koupil od Mikuláše Hasišteinského statek Bochov. R. 1589 čteme v tit. Anselma S-a na Hertensteině a Bochově, Abrahama S-a na Údrči, pak Jana Adama S-a a Jana S-a z St. R. 1592 koupil Kašpar S. od svého bratra Abrahama z St. statek Miřetice a r. 1603 Jan Krištof S. od Kr. Elbognara ves Pirken (Březí). Ve sbírkách sněmovních z r. 1615 připomínají se: Abraham S. na Miřeticích a Telči, Jan Krištof na Bochově a Březí, Jachim a Krištof na Brodci, Marketa S-ová z Simdorfu na Miřeticích a Telči, Anna Kateřina Lehnarová z Steinsdorfu na Lukách, Verušicích a Herstošicích, a Anna M. S-ová z Simdorfu na Bochově. V bouřích stavovských měli téměř všickni údové rodiny této účastenství, pročež propadli s části zboží svá ke komoře cís., jmenovitě Abraham třetinu statku Telče, Adam třetinu statku Sobolesu a Jesimek, Hanuš Krištof polovici statku Brodce a Jan Hendrich třetinu zboží svého, čímž ovšem rodina ta utrpěla nemalé ztráty a nepřišla více k nějaké větší platnosti. Obyčejný slib dědičné věrnosti učinili potomně, r. 1646 Kašpar Ondřej S., r. 1655 Valter Vilém S., r. 1679 Matiáš Ferd. S., r. 1709 Frant. Anton S., r. 1718 Václav Anton S. a r. 1740 Jan Kr., Frant. Václav a Jan Ferd. bratří S-ové z St., kteří majestátem daným dne 25. ún. 1738 byli přijati do stavu ryt. král. Českého. — Rodina ta kvetla v Čechách ještě na začátku přítomného století, a jmenovitě držel ještě r. 1806 Jos. Ferd. S. s manželkou svou Marií Annou Šleissmanovou dvůr poplužní Chlum v Prachensku; avšak o potomcích jeho nemáme žádných vědomostí. *Ra.*

Stephan Heinrich, první generální ředitel pošt Německé Říše, nar. se 7. led. 1831 v Stolpu, v Pomořanech, z otce nezámožného řemeslníka; absolvoval gymnasium ve svém rodišti, a nemaje prostředků, aby se mohl oddati studiím akademickým, vstoupil r. 1848 do služby státní k odboru poštovnímu. Zde vynikl záhy mohutným svým duchem nad unavující práce mechanické, a pochopiv bystrou soudností důležitost a význam poštovnictví pro duševní i hmotné úspěchy našeho století, oddal se studiím obsáhlým ve svém oboru, a byl již r. 1856 jako výpravčí tajemník k generální poště Berlínské povolán. Schopnosti jeho otevřely mu zde záhy cestu k vyšším hodnostem, tak že již r. 1865 byl jmenován tajným poštovním radou. Důkladné známosti moderních řečí byly mu v tomto úřadě pomocny při uzavírání poštovních smluv za příčinou upravení poštovní komunikace s cizími státy, a po převedení Thurn-Taxiské pošty na korunu Pruskou (smlouvou ze dne 28. led. 1867) byl 1. kv. 1870 povolán S. k nejvyššímu úřadu poštovnímu v království Pruském, stav se generálním ředitelem pošt. V úřadě tomto vytkl si S. za úkol, zjednati politickému sjednocení se Německa platnost i v poštovnictví, což se mu také v plné míře povedlo. Vůbec jest S. reformatorem ne li tvůrcem nového poštovnictví německého, kteréž dle požadavků nové doby upravil, zvelebiv tím jednu z hlavních pák vzdělanosti i hmotného pokroku společenského. R. 1872 povolal jej Pruský král do panské sněmovny.

Stephen de la Madlaine Jean Baptiste Nicolas, franc. literát a hudebník, nar. se v Dijonu 16. dub. 1801, studoval v Metách a odebral se r. 1825 do Paříže. Zde přiměl jej hluboký jeho tenor k tomu, že se zabýval nějaký čas zpěvem a též v koncertech veřejně vystupoval. Přes pěkné úspěchy své na dráze umělecké opustil přece tuto dráhu a oddal se od r. 1838 literatuře, byv před tím jmenován představeným statistické kanceláře v ministerstvě nitra. Psal feuilletony a uveřejnil malé romány, jež dosáhly několika vydání; mezi tyto patří: *Scènes de la vie adolescente* (v Paříži 1836); *Après le travail* (tamt. 1837); *Le Curé de campagne* (1842); *L' Arc de Triomphe*, ilustrovaný román obsahu mravoučného. Dva spisy jsou to hlavně, jež mu získaly velkou slávu co theoretikovi v hudbě vokální, a sice: *Physiologie du chant* (v Paříži 1840); jenž byl přeložen do angličiny, italštiny a němčiny, a pak *Théorie complète du chant*, uznané od ústavů a více konservatoří v cizině.

Sterling Coyne Josef, nar. 1805 v Irsku. Studovav práva věnoval se činnosti literární. První dramat. pokus jeho *Phrenologist* byl provozován 1833 v král. divadle v Dublině; roku 1836 psal *Honest Cheats* a *The Four Lovers*. R. 1837 přesídlil do Londýna, kdež si fraškou *The Queen Subject* získal obecenstvo. Tam psal velmi činně pro jeviště a podal během času řadu zdařilých dramat, z nichž zde jmenujeme: *Helen Oakleigh*, *The Merchant and his Clerks*, *The Queen of the Abruzzi*, *The Signal*, *The Hope of the Family* a j. v. Prostonárodní jeho fraška *How to settle Accounts with your Laundress* byla přeložena do frančiny (*Une femme dans ma fontaine*). Po dlouhá léta psal dramaturgické zprávy do *Sunday Times*. R. 1856 stal se sekretářem *Dramatic Author's Society*, a byl spoluzakladatelem oblíbeného časopisu *Punch*. † 19. čce 1868 v Londýně.

Stern Moritz, dr. fil. a proslulý mathematik, nar. se 28. čna 1807 ve Frankfurtu nad M., studoval na universitě v Gotinkách, stal se r. 1829 soukromným

docentem, r. 1849 mimořádným a r. 1859 řádným professorem mathematiky na universitě v Gotinkách. Z pera jeho vyšly spisy: *Darstellung der populären Astronomie* (Berlin 1835); *Combinatorische Bemerkungen* (Gott. 1846); *Lehrbuch der algebr. Analysis* (Heidelb. 1860); *Zur Theorie der Euler'schen Integrale* (Gott. 1847); mimo to jest v Crelleově Journálu následující jeho články uloženy: *Observationes in fractiones continuas* (VIII., 1832), což také samostatně vyšlo 1823 v Gotinkách; *Bemerkungen über die höhere Arithmetik* (VI. 1830 a IX. 1832); *Remarques sur un théorème de Mr. Fourier* (IX. 1832); *Theorie der Kettenbrüche und ihre Anwendung* (X. 1833 a XI. 1834); *Ueber die Summirung gewisser Reihen* (X. 1833); *Zur Theorie der Kettenbrüche* (XVIII. 1838); *Sur la valeur d' une série infinie* (XX. 1840); *Beiträge zur Combinationslehre und deren Anwendung auf die Theorie der Zahlen* (XXI. 1840); *Ueber die Auflösung transcendenter Gleichungen* (XXII. 1841, a samostatně v Berl. 1841); *Element. Beweis eines Fundamentalsatzes aus der Theorie der Gleichungen* (XXIII. 1842); *Ueber die Coeff. der Kreisteilungsreihe* (XXVI. 1843); *Ueber einige Producten-Ausdrücke* (XXVII. 1844); *Eine Bemerkung zur Zahlentheorie* (XXXII. 1846); *Ueber die Summe einer gewissen endlichen Reihe* (XXXIII. 1846); *Ueber die Anwendung der Sturm'schen Methode auf transcendente Gleichungen* (XXXIII. 1846); *Zur Theorie der periodischen Kettenbrüche* (LIII. 1857); *Neue Beweise einiger Sätze und allgemeine Bemerkungen über eine in der Analysis gebräuchliche Art der Beweisführung* (Grunert's Archiv I. 1841) a j.

Sternberg, Alexander, baron von Ungern, něm. spisovatel, nar. se 22. dub. 1806 na zámku Noistfern blíže Revelu v Estonsku, studoval v Dorptu v Rusku, když ušetřil do čtyrycátého roku. R. 1830 podnikl s hrabětem Ottou ze Stackelberku cestu do Německa, v Drážďanech spřátelil se s Tieckem. Pobyv nějaký čas ve Výmaru, v Mannheimu a v jiných městech, usadil se v Berlíně. Jeho spisy vynikají elegancí; popisuje lehce fysiognomie i povahy osob způsobem zajímavým, avšak jeho spisy postrádají hlubšího psychologického studium. Větší část těchto novel a povídek jest roztroušena po německých časopisech, nebo byly uveřejněny pod následujícími jmény: *Novellen* (v Štutgartě 1832 a 1834); *Erzählungen und Novellen* (v Desavě 1841); *Das Buch der drei Schwestern* (v Lipsku 1847); *Die Zerrissenen* (v Štutgartě 1832); *Lessing* (tamtéž 1834); *Alfred* (v Desavě 1841) jenž obsahuje satiru na spisovatele a knihkupce; *Der Missionär* (tamtéž 1842); *Diane* (v Berlíně 1842); *Jena und Leipzig* (v Berlíně 1844); *Die gelbe Gräfin* (tamtéž 1848). R. 1848 spřátelil se s redaktory Kreuzzeitungu, jehož literární část mu byla přidělena, a uveřejnil v ní několik fantastických a politických novel. Mimo to sepsal ještě: *Braune Märchen* (v Brémách 1850); *Der deutsche Gil Blas* (v Berlíně 1852); *Ein Carneval in Wien* (ve Vídni 1852); *Das stille Haus* (v Berlíně 1853) a j. Pokusil se též na poli čistě dlouhodobém a sepsal v tom směru *Die Physiologie der Gesellschaft*.

Sternová, Marie de Flavigny, hrab. d' Agoult, franc. spisovatelka, nar. se ve Frankfurtě n. M. roku 1805, byla žačkou konventu du Sacré-Coeur v Paříži, kdež se naučila francouzsky; r. 1827 provdala se za hraběte d'Agoult. Žila dlouhý čas ve Švýcarsku, v Italii a v Německu; po svém návratu do Paříže, uveřejnila k žádosti svých přátel v *La Presse* dvě krásné novelly *Hervé* (1841) a *Valentia* (1842), a později kritiky o výstavách v salonech z let 1842 a 1843. Tyto literární pokusy účinkovaly tak v její prospěch, že byla jmenována nástupkyní v [illegible] vedle George Sandové. *La Revue des Deux Mondes* uveřejnila od Daniela Sterna (pseud. paní d'Agoult) několik studií o politických a sociálních poměrech Německa. Román politický *Nélida* (1846) [illegible] dosud jeden z nejlepších spisů jejích. Po [illegible] únorové uveřejnila ještě *Lettres républicaines* [illegible] *Courrier Français*, později *Esquisses morales et politiques* (1849); *Histoire de la révolution de* [illegible] (1851); *Trois journées de la vie de Marie* [illegible] (1856) a j.

Stevens 1) George Alexander, spisovatel [illegible] herec angl., nar. se v Londýně a † 6. III. 1784 [illegible]. Byl synem řemeslníka a měl se též řemeslu vyučiti, před kterýmž ho ale útěk z domova [illegible]. Mládí jeho bylo velmi bouřlivé, nedbaje [illegible] vstoupil do kočující tlupy herecké. Prvním [illegible] jeho byla *Religion, or the Libertine* [illegible] (1751), kde sám zaměnou slibovati, že byl [illegible] ný život. Avšak r. 1752 upadl opět do [illegible] nepořádku a nárušivosti všeho druhu. R. 1755 [illegible] v Londýně na divadle Covent-Gardenském [illegible] podřízené. Brzo však vynikl v [illegible] nách komických a v parodiích, jež byl sám [illegible]. Tu přišla mu myšlenka založiti zvláštní [illegible] burleskní, již brzy s prospěchem znamenitým [illegible]. Na to podnikl cesty po Anglii, Irsku a [illegible] dách severní Ameriky, a získal si v málo [illegible] 250,000 franků. R. 1774 postoupil vlastnictví [illegible] podniku herci Lee Lewisovi. Sepsal: *Distress upon distress*; *Hearts of oak*; *the Court of Alexander*; [illegible] *Trip to Portsmouth*; *The Birth-Day of Folly* [illegible] dýn 1754); *History of Tom Fool* (ib. 1760); [illegible] *ture au haute* (ib. 1763); *Songs comic and* [illegible] (Oxf. 1772). — **2)** Alfred S., výb. belg. malíř [illegible] nar. se v Brusselu r. 1828, kdež pod Navezem [illegible] později pod C. Roqueplanem v Paříži svého [illegible] lání a později došel. S. volí látku k svým [illegible] rád z moderních kruhů salonních. Jako [illegible] i produktivnost jeho nevšední. K Pařížské [illegible] r. 1867 zaslal 19 obrazů, z nichž *La* [illegible] Belgický a *La dame rose* bruselské museum [illegible] koupilo. Mezi ostatními obrazy jeho [illegible] vají zvláště: *Ráno na popeleční středu*, *L'* [illegible] *Car*, *Meditation*, *La visite*, *Le bouquet*, *Une* [illegible] *Ophélie* a *Une duchesse*.

Stezky kramské (*vias*, *semitas*, *Steige*, [illegible] *semps*) nazývaly se v nejstarších dobách cesty [illegible] mezními hvozdy a clény do vnitř Čech [illegible]. S. z. byly prokleštěné, úzké, po stezkách [illegible] nech ku vodami cesty, po nichž kupci [illegible] své s cizinou do Čech, nebo naopak dopravovali [illegible]. Nejhlavnější s. z. byly: Ubuské, Domažlické, [illegible] sovská čili Prachatická, Linecká a Vitoraská [illegible] brská, Libčická, Trutnovská, Kladsko-polická, [illegible] nská atd. Podél všech z. kých nalézaly se [illegible] strážnice, jichž posádka kupce doprovázela, [illegible] loupežové nepřepadli. V. Stráž [illegible]

Stig nazývá se v krajině Sibeňské, kr. [illegible] roveckém, území řeky Mlávy, počínajíc od [illegible] až po Dunaj. Jest to nejúrodnější kraj [illegible] však se ale skoro výhradně jen pšenice. [illegible]

Stiehle, Gustav von, generál à la suite [illegible] ského císaře a výborný vodítel v prus. [illegible] války, nar. se 14. srp. 1823 v Erfurtě, [illegible] gymnasiální vstoupil do prus. armády [illegible] r. 1841 důstojníkem. R. 1846—49 navštěvoval [illegible] junskou školu v Berlíně a postoupil [illegible] stejnou na majora. Téhož roku [illegible] junské školy v Postupimi a Nise. R. [illegible] sil se v generálním štábu Wrangelově [illegible] vik-Holštýnské, a byl téhož roku [illegible]

šlechtického a jmenován pobočníkem královým. Vykonav na to některé diplomatické úkoly v Londýně a ve Vídni, provázel krále na výpravě z r. 1866 a zastupoval Prusko při vyjednávání o podmínkách míru. Po vypuknutí války francouzsko-německé stal se chefem generálního štábu druhé německé armády a umluvil kapitulaci Metskou. Po válce jmenován byl generálem à la suite a správcem prus. ministerstva války.

Stillingfleet Benjamin, spisovatel angl., nar. se r. 1702 a † 15. pros. 1771 v Londýně. Vystudovav v Norwichi a v Kambridgi byl přes 20 let domácím učitelem, začež obdržel pensi 100 liber štr. Líbezná povaha jeho zjednala mu mnoho přátel, mezi nimiž byl též Price. Dny své trávil pilným studováním přírody a činil velkou propagandu pro soustavu Linnéovu. Sepsal: *Miscellaneous traits on natural history* (v Londýně 1762); *Treatise on the principles and power of harmony* (ib. 1771); *General History of husbandry* (ib. 1811).

Stilo Lucius Aelius, římský rytíř z Lanuvia, nar. 154 př. Kr., patřil ke straně optimatů a provázel r. 100 př. Kr. Q. Metella Numidika do vyhnanství. S. proslulým byl jakožto výtečný znatel řecké a římské literatury, Varro a Cicero byli jeho žáci. Psal komentáře ke sbírce *Carmina saliaria*, a *De proloquiis* (nástin stoické logiky.) Zachované zbytky spisů těch vydal Heusde v Utrechtu 1839. *Kvř.*

Stilpnosiderit *Ullmann* jest nerost z řady kysličníků železnatých, beztvarý, podoby ledvinovité, vyskytující se jako povlak neb vtroušený v jiné nerosty, někdy v pseudomorfosách po vivianitu, dolomitu, smithsonitu a j.; lom má lasturnatý až i rovný čili hladký, tvrdost 4·5, poměr. váhu 3·6; jest křehký, barvy černé až hnědočerné, vryp má hnědožlutý, lesk mastný, neprůhledný. Lučební jeho sloučenství jest dle rozboru Kobellova totožné se sloučenstvím Göthitu, totiž $2FeO_3 + HO$ s 10% vody. Vyskytuje se velmi zhusta v průvodu hnědelu.

Stirling 1) Patrick James, angl. ekonom nar. se v Dunblanu v Skotsku r. 1809, a studoval národohospodářskou politiku pod ředitelstvem dra. Chalmersa. Uveřejnil několik malých spisů, pojednávajících o otázkách národohospodářských. V jeho *Philosophy of trade* (v Edinburku 1846) vykládá theorii ceny a výdělku, a zkouší zákon určující poměrnou cenu obilí, práce a peněz. Nejlepší jeho spis vyšel pod titulem *The Australian and Californian gold discoveries* (v Edinburku 1852). — 2) William S., angl. historik a poslanec, nar. se v Kennuru u Glasgowa r. 1818. Jest údem společnosti pro rozšiřování biblí v Londýně. Se zvláštní zálibou vyhledával a studoval prameny historie španělské a uveřejnil své študie pod titulem: *Annals of the artists of Spain* (3 sv. v Londýně 1848); nejrozšířenější jeho spis jest *Cloister life of Charles V.* (tamtéž 1852). R. 1855 uveřejnil *Velasquez and his works.*

Stobbe Jan Ernst Otto, výtečný právník německý, nar. se v Královci v Prusku dne 28. čna 1851, vstoupil o velikonocích roku 1849 na universitu tamější a věnoval se z počátku filosoficko-historickým studiím, které ale po několika semestrech opustil, aby se právnickým studiím oddal. Tu zeména se zvláštní pílí německé právo pěstoval. Po své promoci 18. bř. r. 1853 v Královci odebral se do Lipska a r. 1854 do Gotink; r. 1855 habilitoval se co privátní docent něm. říšského a státního práva na universitě v Královci, a stal se r. 1856 mimořádným a na podzim roku 1856 řádným profesorem téhož předmětu. R. 1859 dosazen byl na místo zemřelého prof. Gauppa do Vratislavi, a r. 1872 přijal po Gerberovi místo profesora něm. práva na universitě Lipské, kdež dosud účinkuje. Mimo menší články uveřejněné v časopise pro něm. právo vydal tiskem: *Zur Geschichte des deutschen Vertragsrechts* (Lipsko 1855); *Geschichte der deutschen Rechtsquellen* (Brunšvik 1860—64); *Beiträge zur Geschichte des deutschen Rechts* (Brunšvik 1875); *Handbuch des deutschen Privatrechts* a j. v.

Stobee Kilian, přírodozpytec švédský, nar. se r. 1690 v Schonenské provincii a † r. 1742. Studoval medicinu na universitě v Sundu a stal se r. 1721 doktorem, 1729 profesorem věd přírodních a fysiky, konečně král. lékařem, profesorem historie a členem akademie věd v Upsale. Když Linné bez všech prostředků v Sundě žil, S. radou a skutkem se vynasnažil, aby velké své dílo dokončiti mohl. Ve vděčné upomínce dal Thunberg, žák Linnéův, jedné rostlině z rodu složnokvětých jméno *Stobea.* S. sepsal: *De nummis et sigillis lundensibus* (Sund 1742); *Introductio compendiana in fundamentorum historiae civilis, inprimis patriae notitiam* (ib. 1742). Po smrti jeho byla vydána některá archaeologická pojednání jeho pod názvem: *Opera, in quibus petrefactorum, numismatum et antiquitatum historia illustratur* (v Gdánsku 1753).

Stockfleth Nils Joachim Christian Vibe (v. hl. dílo) obdržev r. 1838 státní podporu na cesty odebral se z Christianie do Finnmark, by se důkladněji přiučil řeči laponské a čudské, o nichž chtěl v Christianii přednášeti. R. 1840 podnikl třetí cestu do Finnmark přes Švédsko a Čudsko, strávil tam následující zimu a seznámil se v Uleaborgu s dr. Lännrotem, sběratelem a vydavatelem čudských pověstí *Kalevala*, a podnikl s ním další cestu do nitra Finnmark. Od r. 1841—45 staral se hlavně o to, by zavedl ve Finnmarkách laponskou řeč do kostelů a škol od něho založených, vyjížděl do švédského Laponska a k Laponcům žijícím podél pobřeží Norského, vrátil se pak do Christianie, zamýšleje odbývati na universitě přednášky o laponské řeči a vydávati některé spisy v řeči laponské. Roku 1851 a 1852 odebral se ještě jednou do Finnmark, by upokojil nepravým pochopením jeho spisů pobouřené a fanatisované Laponce. Nemocen a vysílen vrátil se do Christianie, a byv propuštěn ze státní služby s roční pensí 1000 speciedalerů, usídlil se r. 1854 v malém městečku Sandefjord, by upotřebil tamější znamenité sirné lázně, a † zde 26. dub. 1866. Svou činnost popsal ve svém díle: *Dagbog over mine Missionsreiser i Finnmarken* (v Christianii 1860), kterýž spis obsahuje krásné líčení přírody severních krajů a zvláštní poznámky o životě, mravech a zvycích obyvatelů. Mimo to napsal *Norsko-laponský slovník* (1852), *laponskou mluvnici* (1839) a četné náboženské spisy v laponské řeči.

Stockhardt Jindřich Robert, právník, nar. se 11. srp. 1802 v Glauchově v Livonsku, byl profesorem práva římského na paedagogickém ústavu v Petrohradě, později cís. ruským státním radou; † 11. října 1845. Sepsal: *Die Wissenschaft des Rechtes* (v Petrohradě 1825); *Tafeln der Geschichte des römischen Rechtes* (tamt. 1828); *Allgemeine juristische Fundamentallehre* (tamt. 1837); *Juristische Propädeutik* (tamt. 1838, 2. vyd. 1844, 3. vyd. 1852); *Geschichte der schönen Literatur Russlands* (1843).

Stockmar, Kristián Fridr. svob. pán, diplomat, nar. se 22. srp. 1787 v Koburku z rodiny původně švédské, studoval 1805—10 medicinu a usadil se jako praktický lékař v Koburku. Když r. 1816 princ Leopold Koburský zamýšlel uzavříti sňatek s angl. nástupkyní trůnu Augustou Karolinou, jmenoval S-a svým tělesným lékařem, když pak Karo-

lína záhy po sňatku zemřela, svěřil mu správu svých osobních záležitostí, jmenovav jej sekretářem, pokladníkem a svým dvorním maršálkem, kteréž úřady vedl až do r. 1881, byv před tím r. 1821 do saského šlechtického stavu a r. 1831 i do stavu bavor. svob. pánů povýšen. Když se princ Leopold ucházel o korunu řeckou, byl S. jeho důvěrníkem na konferenci Londýnské, taktéž byl diplomatickým rádcem Leopoldovým, když se tomuto jednalo o přijetí nabídnuté mu koruny belgické, kteréž se později uskutečnilo. R. 1834 vystoupil S. ze služebného poměru svého ku králi, a zůstal odtud jeho přítelem a rádcem ve věcech rodinných i státních. Roku 1836 byl od krále Leopolda požádán, aby byl rádcem angl. princezně Viktorii krátce před i po jejím nastoupení trůnu. Poněvadž se současně přípravy konaly k jejímu zasnoubení se s princem Albertem Saso-Koburským, svěřena byla péče o jeho další vzdělání též S-ovi, který jej doprovázel r. 1838 a 1839 na cestách po Italii, i zůstal později domácím přítelem a důvěrníkem královských novomanželů. Zimu trávíval S. od té doby obyčejně u angl. dvora, léta pak v Koburku. † 9. čce 1863 v Koburku. Jeden příbuzný jeho E. v. Stockmar vydal r. 1872 spisek *Denkwürdigkeiten aus den Papieren des Freiherrn Christian Friedr. von S.*

Stoffel, Eugène Georges, baron, franc. dělostřelec, proslulý svými úředními zprávami, kteréž jako attaché franc. vyslanectva v Berlíně před francouzsko-němec. válkou do Paříže zasílal, jakož i způsobem, jakýmž v zimě 1870—71 Paříž před obléhajícími ji Němci hájil. Narozen r. 1823 ve Švýcarsku navštěvoval polytechniku v Paříži, a vstoupiv na to do sboru dělostřeleckého obrátil záhy schopnostmi svými i pozornost samého Napoleona III. na sebe. R. 1856 vydal důkladný vojenský slovník, a byl vyslán od císaře do Španělska, aby vyšetřil tam krajiny, kde bývala druhdy ležení Caesarova. Po svém návratu byl přidán jako vojenský attaché k franc. vyslanectvu v Berlíně, a zasílal odtud velmi pečlivě psané a vojenské zřízení pruské rozumně oceňující úřední zprávy franc. kabinetu, tento si jich však na vlastní svou škodu jen málo neb docela nic nevšímal. Zprávy tyto byly po 4. září 1870 nalezeny v Tuileriích mezi tajnými listinami druhého císařství, na mnoze ještě ani nerozpečetěné, a S. vydal je na to sám r. 1871 v Paříži pod názvem *Rapport militaire écrit de Berlin* (něm. překlad v Berl. 1872). Při vypuknutí války pospíšil S. do Francie a setkal se s císařem v Metách, načež jej tento přidělil do kanceláře operační, s kterouž se octnul též před Sedanem. Odtud prchl v civilních šatech do Paříže a vyznamenal se tam při hájení města jako ředitel věcí dělostřeleckých. Při rozličných příležitostech byl viněn S. ze zrady, a zejména mu bylo za komuny snášeti nejedné nepříjemnosti, následkem čehož se r. 1872 vzdal služby vojenské.

Stofflet Nicolas, generál vendéjský, nar. se 1752 v Lunéville a byl v Angersu 24. ún. 1796 odpraven. Vstoupiv do armády stal se desátníkem granátníků v pluku Lyonském a šel po šestnáctileté službě s plukovníkem svým, hrabětem de Colbert-Maulévrier, na odpočinek. Když provincie Anjou proti Konventu se pozdvihla, zvolili ho povstalci Maulévrierští za vůdce svého. V čele šedesáti kovářů a velkého množství rolníků podnikl množství bitek a vyznamenal se v bitvě u Saumur tak, že jmenován byl generálem královským. Po té súčastnil se bitvy proti Châtillonu a stal se velitelem Poitou a Anjou, načež všechny obyvatele provincie té za vojáky prohlásil a s Charettem a Marignym ve spojení vstoupil. Má se za to, že se s Charettem

o bezživotí Marignyho tajně byl umluvil, jisto
že tento byl odpraven, načež však vliv S-a tak v
klesl, že, ač trestem smrti vyhrožoval těm, kdo
se zdráhali pod praporem jeho sloužiti, mohl
staviti armádu pouze 6000 mužů do pole. Uposl
nuv rady abbé Berniera uzavřel 1795 s vysl
Konventu smlouvu, ve které pro sebe 2 million
lečné náhrady a 2000 gardistů placených z veř
pokladnice obdržel. Brzo však přibyl markýz
vière, pobočník hraběte Artois, do Vendée, chtě
řiti Charetta a S-a. Tento sice svolil, nesměl
dlouho podřízené postavení své a počal opět
publikány vyjednávati. R. 1795 měl schůzi s g
rálem Hochem, ve které vládě poslušnost slíb
avšak již v lednu 1796 nanovo uposlechnuv
zvání Charettova a hraběte Artoiského, který je
maršálka a rytíře sv. Ludvíka povýšil, umínil
započíti opět válku. Než obyvatelé Anjouští
vili více dřívější zápal válečnou. S. pokusil se
jednou s vyjednáváním, byl však zatčen a v
geru zastřelen.

Stojanović Isidor, spisov. srbský, nar. se
v Kaniži v Bačské župě. Gymnasium navštěv
v Segedině a práva na universitě Peštské. R.
povolán byl od Srbského knížete Miloše Obren
za professora poesie na tehdy založené gymnas
v Kragujevci, kterýž úřad podržel až do polo
bř. 1839. Na to přednášel o všeobecné histori
v pros. jmenován professorem filosofie na nově
vřeném lyceu; místo to podržel až do své
† 12. čna 1849 v Bělehradě. S. získal si v
zásluhy o vyzpytování pramenů novější historie
ské; s velikou pílí sbíral obzvláště materiál k
storii doby Černého Jiřího, který byl částečně
dán v prvních svazcích *Glasnika*, orgánu „druž
srbské slovesnosti,“ kteréhož spolku S. členým
byl. Mimo to vydal *Mravoučitelne basne u sti*
(1833); *Preodnica svobšte istorie sveta* (1844);
zonki bukvar (1846).

Stolac, pohoří východně od Višegradu,
hranici mezi Srbskem a Bosnou.

Stoll Jan, lékař, nar. se 16. list. 1769 v
tenbergu u Fuldy v Hessensku, byl velkovévods
fysikem v Alsfeldu, potom lékařským radou a
lem koleje lékařské v Darmštadtu. † 30. září
v Arnsberku. Sepsal: *Ausführliche Geschichte*
Fallsüchtigen (ve Frankf. 1800); *Ueber die Fall*
(v Brémách 1807); *Beobachtungen über die*
(tamt. 1800); *Versuch einer medicinischen Beob*
tungskunst (tamt. 1802); *Bergrath, ein psycholog.*
mächtniss (v Giessenu 1802); *Staatswissenschaftl.*
tersuchungen und Erfahrungen über das Medic
wesen nach seiner Verfassung, Gesetzgebung und
waltung (v Curichu 1812—14).

Stolle 1) Gotthard Ant., nar. 27. led.
v Kunraticích v Boleslavsku, stal se členem
cisterciáckého na Zbraslavi, a byl nejznamenit
virtuos na pozounu v předešlém století. Oblíb
nástroj tento již záhy vynikal na něm tak, že
til na se pozornost tehdáž na slovo vzatého mi
a učitele v hudbě Smeykala; tento jal se pokr
vati ve vyučování jeho, v němž S. znamenitě
spíval; účinkoval nejen v chrámu svého kláš
než i v chrámech Pražských i v produkcích
kromých, a získal si všeobecnou pochvalu a
až za hranicemi. Když klášter cist. zrušen j
usadil se v Praze stále, zanášeje se vyučová
četných žáků k němu se hlásivších. R. 1797
volán ku dvoru kurfirštskému do Drážďan, aby
na svůj nástroj koncertoval. Příjemnost a lah
i největší jistota tónů jeho, jež na nástroji své
vyluzovati dovedl, uznána a vychvalována ode

současníků, a nikdo nemohl se mu v tom rovnati. Sepsal *12 koncertů* pro svůj nástroj i mnoho jiných menších skladeb. Jeho nejlepší žáci byli Fr. Weiss a Václav Zalužan (oba později stali se prof. na konservatoři Pražské). Zemřel u vysokém stáří 29. kv. 1814 v Praze, provázen velikým počtem ctitelů a žáků svých, jež byl vycvičil. — 2) Ludvík Ferdinand S. (v. hl. d.) zemřel 12. září 1872. Co poctivec a šťastný humorista patřil S. k nejoblíbenějším literárním osobnostem v Německu; co básník byl ceny více méně prostřední. V posledním čase napsal vesnickou idylu *Ein Frühling auf dem Lande* (Lipsko 1865), která se nemalé oblibě těší.

Stomm (*von*), hraběcí rodina od druhé polovice XVII. stol. na Moravě usedlá. Nejprvé připomíná se tam Petr Ignác von S., kterýž co cís. ritmistr dne 12. led. 1661 do stavu svobodných pánů v rakouských zemích dědičných povýšen jest. Později byl vévody Modenského tajným radou a vyslancem při cís. dvoře ve Vídni, konečně pak JMC. nařízeným nejvyšším a velitelem v Hradišti. Koupiv 1667 od Melichara Ledenického z Ledenic statek Chvalnov (v Král. Hradci) † dne 29. dub. 1679, načež vdova jeho Marie Alžběta, roz. von Reverelli, statek ten za syny nezletilé Jana Františka Hanibala a Jana Arnošta spravovala. Tito 2 bratří dosáhli dne 26. bř. 1700 povýšení do stavu svob. pánů i v koruně České; starší uvázal se 1697 ve statek otcovský, k němuž 1697 od Sidonie Kateřiny, ovdov. paní z Scherffenberka, roz. Šponurky z Blinsdorfu, Litenčice přikoupil. Zemřel 1710, načež obadva statky pro dobro sirotka jeho Františka Josefa prodány jsou. Tento zdědil po matce Johaně Zuzaně, roz. Říkovské z Dobřic († 1714), statek Doloplazy (v kr. Olom.), kterýž tato t. r. byla koupila. R. 1731 přikoupil Dřevňovice a po manželce Johaně, roz. Otislavce z Kopenice, zdědil koupené od ní 1726 Těšice. R. 1733—1747 držel též Želatovice (v Přer.). Jeho syn Jan Evangelista, nar. dne 28. pros. 1726, pán na Doloplazích a Dřevňovicích, byl spolu s mladším bratrem Karlem, c. kr. podplukovníkem, od kteréhož i Těšice nabyl, dne 20. led. 1781 povýšen do stavu hraběcího v říši i v dědičných zemích rakouských. Po tetě Karolině hrab. z Vagreinu, roz. Otislavce, zdědil 1765 statek Liptál, byl ředitelem stavovské akademie v Brně a † dne 27. dub. 1790; jeho manželka byla Kateřina, roz. hrab. Berchtoldtka († dne 18. kv. 1815). Starší jejich syn Jan Karel Kajetán Frant. Hilarion (nar. 21. říj. 1781) držel po otci statky Doloplazy (s Dřevňov. a Těšic.) a Liptál, byl c. kr. kom. a drahný čas též ředitelem rytířské akademie stavovské v Olomouci, a † dne 9. kv. 1852. Byv dvakrát ženat, nejprvé s Marií Františkou, roz. hrab. z Gatterburgu († 1810), podruhé s Marií Johanou, roz. svob. sl. Forgáčkou († 1842), zanechal toliko dcery, z nichž 3 nejstarší Adelheid (nar. 1811), ovdov. svob. paní Ulmová, Klotilda (nar. 1814) a Delfina (nar. 1815) statky otcovské drží; čtvrtá dcera Elvira (nar. 1818), provd. jest za Arnošta svob. p. Malovce z Malovic na Valdheimě v Čechách. Mladší bratr hrab. Jana Karla, František (nar. dne 18. ún. 1787), byl c. kr. ritmistrem v arm. a † dne 11. čna 1849, zplodiv s manželkou Marií Annou, roz. hrab. Berchtoldtkou (nar. dne 7. srp. 1786) syny Ivana Isidora Jana Nepom. (nar. dne 4. dub. 1819), nynějšího náčelníka rodiny, a Alberta Huberta Jana Nep. (nar. 2. list. 1823), c. kr. ritmistra ve vojště.

Stopina (*Stoppine*), viz Zápal, Zapalovadlo. *Čský.*

Stosch, Albrecht von, generallieutenant a prus. státní ministr jakož i chef cís. admirality Německé říše, nar. se 20. dub. 1818, vstoupil r. 1835 do pruské armády a stal se r. 1852 setníkem, r. 1856 majorem a r. 1861 chefem generálního štábu 4. armádního sboru a plukovníkem. Roku 1866 vyznamenal se u Náchoda a Králové Hradce, a stal se po válce v ministerstvě války ředitelem vojensko-ekonomického odboru. Ve válce francouzsko-německé byl až do konce r. 1870 generálním intendantem německé armády, a zůstal po uzavření míru jako chef generálního štábu prus. okupační armády ve Francii až do 1. led. 1872, kdy jej povolal císař za chefa admirality, uděliv mu zároveň titul prus. státního ministra. R. 1872 byl povolán do panské sněmovny pruské.

Strada, Giovanni della, viz Straet, Jan van der.

Stradanus Johannes, viz Straet, Jan van der.

Strachota z Královic, staročeská rodina vládycká, která se připomíná v Čechách již v XV. stol. a nazývala se dle sídla původního Královic v Čáslavsku. V XVI. stol. přijavši zároveň křestné jméno praotce svého za jméno rodinné, jakož tu a více jiných rodin českých a moravských přichází (ku př. Karlové, Vratislavové, Vencelínové a j.). Tehdáž drželi Sové statky Vostrov, Orlici, Milovice, Petrovice a j. v. V tituláři z r. 1534 čteme Bohuslava S-tu, Jana St., pak Michala S-tu na Orlici a Jana S-tu na Vostrově. — R. 1550 vložili Václav a Zdeněk S. z Kr. a Kateřina z Vostrova statek Vostrov znovu do desk, jak jej předkové jeho drželi, načež r. 1551 Václav S. na Mitrovicích prodal statek ten Zdeňkovi Zárubovi z Hustiřan. V tit. z r. 1556 připomínají se Jan S. na Orlici pak Václav a Zdeněk. R. 1558 prodal Burian S. svým a svého nezletilého bratra Jiřího jménem statek Petrovice Hynkovi Blizivskému z Bliziva a roku 1565 statek Orlici Sudovi z Řenec. Na to nemáme širších zpráv o rodině této. *Ra.*

Strachovský z Strachovic, rodina vládycká, přibyla v XVI. stol., jak se podobá ze Slezska nebo Lužice, do Čech a na Moravu. Roku 1545 byl na sněmu českém Filip S. z St. přijat za obyvatele král. Čes., a učinil t. r. přiznání k zemi. R. 1550 připomíná se Pankrac S. z Str., který byl toho času také poručníkem sirotků Vratislavových a prodal t. r. část zboží Mnišeckého k jich ruce. Ku konci XVI. držel Jiří S. statek Žitín, jejž roku 1600 prodal Janovi z Klenového a Janovic. Téhož času přichází na Moravě Adam Hendrich S. z Str. na Dubenkách (1606). V bouřích stavovských stál Hanuš S. (1618) k české straně evangelické, pročež propadl r. 1623 část statku svého ku komoře císařské. V druhé polovici XVII. století přichází Václav Šeb. S. a Jiří S., z nichž tento r. 1564 koupil s manželkou svou Marthou z Lichtenfelsu ves Dolní Kozolupy od Mat. Ferd. Stehlíka z Čenkova. Obyčejný slib věrnosti učinili r. 1673 Jiří Frant. S. (který byl později hejtmanem král. a přichází r. 1683 a j. na sněmu), r. 1676 Jan Ferd. S., r. 1678 Frant. Kamil S., r. 1680 Jiří Vilém S., r. 1683 Karel Vojt. S., r. 1709 Frant. Josef S. R. 1786 byl Frant. X. S. z St. proboštem kapitoly na hradě Pražském, a jmenován jest r. 1772 JMC. tajným radou. — V přítomném století nepřipomíná se více rodina tato v registrech stavů. *Ra.*

Straka Adolf Vilém, prof. na univ. v Londýně (v. hl. d.), zemřel tamtéž 17. ún. 1872. R. 1869 zarazil v Londýně český čtenářský spolek, jehož předsedou byl až do své smrti. Připravoval též do tisku

Česko-anglický slovník, leč dílo to zůstalo nedokončeno.

Strakatý Jan, syn Karla Strakatého, člena české spěvohry, nar. se v Praze 22. Hj. 1835, absolvoval gymnasijní studie na akad. gymnasiu Staroměstském pod Chmelou, Kliperou, Lebedou a j., věnoval se studiím právnickým a byl r. 1859 na Pražské universitě na doktora veškerých práv povýšen. Od roku 1863—68 byl jednatelem právnické jednoty, o jejížto rozkvět s upřímnou a účinnou snahou pečoval. R. 1867 zvolen po návrhu důvěrníků klubu českých poslanců za poslance pro venkovské obce v okresích Blatenském, Březnickém a Mirovickém, a byv po několikráte opětně zvolen všemi hlasy podepsal památnou deklaraci. R. 1868 stal se advokátem a r. 1871 přestoupil k notariátu, kdežto co člen komory notářské zasadil se horlivě o to, aby též v této komoře zachováno bylo rovné právo k oběma národnostem. Již záhy s velikou zálibou pěstoval co ochotník umění divadelní, a byl po několika let oblíbeným členem a později druhým režisérem ochotnického divadla Mikulášského v Praze, kdežto se Švandou ze Semčic zasazoval se o to, aby uspořádána byla pravidelně též představení česká. Zkušenosti zde nabyté přišly mu vhod, když r. 1870 co člen družstva divadelního důvěrou téhož povolán byl za artistického ředitele českého zemského divadla, kterýžto úřad po dvě léta zastával. Sám vzdělal též několik her divadelních pro české jeviště, a byl literárně činným též co spolupracovník *Právníka*, v němž nejména za doby svého jednatelství uveřejňoval obšírné a u právníků velmi oblíbené zprávy o týdenních schůzích právnické jednoty a o rozpravách v nich odbývaných, pak co člen komise pro upravení české právnické terminologie a fraseologie.

Stránský Antonín, kněz církevní, nar. 29. Hj. 1793 ve Velké Řetové na bývalém panství Landškrounském, odbyv studie gymnasijní v Mor. Třebové r. 1811 slyšel filosofii v Praze, načež (1815) vstoupil do theologie v Hradci Králové, a byv roku 1816 vysvěcen na kněžství stal se kaplanem tamtéž. R. 1819 jmenován jest katechetou a exhortatorem na tamním c. k. gymnasiu, kterýž úřad spravoval až do r. 1829, byv povolán na to za profesora bohomluvectví pastýřského a pédagogiky didaktické na ústav theol. v Hradci Králové. R. 1836 uvázal se v redakci časopisu učitelského *Přítel mládeže* na místě dosavadního redaktora J. L. Zieglera, jíž vedl až do r. 1846. R. 1842 povýšen jest za radu a přísedícího konsistoře Hradecké a r. 1844 za čestného komorníka kapituly biskupské tamtéž. R. 1847 přešel na děkanství Chrudimské, úmrtím jmenovaného J. L. Zieglera 1846 uprázdněné; avšak již po 8 měsících povolán jest zpět do Hradce za rektora tamního semináře biskupského, a r. 1848 zvolen tolikéž za skutečného kanovníka a školastiku kapituly tamní, a zároveň za vrchního dozorce škol národních v diécesi Hradecké. — Zemřelť náhle 14. srp. 1858 v Hradci Králové. S. pracoval tolikéž pilně na poli domácí literatury pédagogické a pastýřské. Redigoval bedlivě, jakož nadepsáno, časopis *Přítel Mládeže*, do něhož podal sám několik důležitých pojednání, a sepsal rozličné knihy nábožné a vzdělavatelné, jako: *Křesťan v duchu církve sv. se modlící* (dle německé knihy kníž. z Hohenlohe; v Hradci Kr. 1822); *Modlící knížka pro řemeslnické tovaryše* (tamtéž 1824); *Modlící knížka pro nájdky* (tamtéž 1824); *Panna křesťanská. Kniha modlící* (tamtéž 1828, 1836 a 1842); *Naučení a modlitby pro malé dítky* (z něm. Jaisovy knížky přel. tamtéž 1836); *Dobré símě v dobrou zemi uvržené* (tolikéž dle Jaisa, tamtéž 2. vyd. 1846). Také přeložil z lat. na jazyk

český a rozličnými modlitbami rozhojnil spis
máše Kempského *Zlatá kniha o následov*
Krista P., kterýž vyšel tiskem v Hradci Kr. r. 1
1842 a 1846. R

Stránský ze Stránky (a později z Gr
fenfelsu), rodina vládycká, která se psala
statku Stránky v Boleslavsku, v jehož držení
záby na začátku XVI. stol. R. 1547 vložili
dřej a Petr S-ští statek ten znovu do desk,
jej drželi již drahně let; v tit. z r. 1589 připom
se ještě Petr S. ze St. Okolo r. 1630—1634
Krištof S. z Greifenfelsu úředníkem při
moře knížete Frídlandského. V dalším prodlení
XVII. přišla však rodina ta téměř docela na
zinu a Jakub S. i syn jeho Kašpar S. ne
vali více titulu vládyckého, nobrž provozovali
nosti městské. Syn Kašpara S-ského Martin
vstoupil však za času císaře Leopolda I. do slu
vojenské a bojoval statečně proti Turkům v Uhř
načež byl povýšen za ritmistra v dragonském pl
Bachenhagském a pro své služby platné obd
toho, že nadepsaný císař majestátem, jehož da
dne 4. čce 1682, povýšil jej do stavu rytířsk
rodů staroržitných, obnoviv a rozhojniv zároveň
a titul jeho, aby se napotom psáti mohl ze Strán
a Greifenfelsu. Avšak i potomkové tohoto M
tina S-kého přišli taktéž v úpadek a žádali zas
obnovení stavu rytířského, kteréžto žádosti vyho
císař Karel VI., propůjčiv majestátem — daným
Vídni dne 28. září 1734 — Janovi Jak. a M
tinovi Jos. bratřím S-m, hledíc k jejich sl
bám vojenským, stav rytířský s tit. ze Strán
Ku konci minulého století připomíná se (177
1781) potomek jejich Josef S. ze St. jako adju
úřadu krajského v Čáslavi. S-ští z Greifenfe
květou až podnes v Rakousku. Ha

Stratagema (řec.), válečná lest, válečný úsk
Kriegslist.

Strantz Karel Friedrich Ferdinand, dr. fil.,
se 22. pros. v Pyritzu v Pomořanech, † 12. září 1
ve Vratislavi. Sloužil od r. 1788—1809 v prusk
a 1809—1815 v rakouském vojště, přestoupil
opět do vojska pruského, a stal se učitelem
vojenské škole ve Vratislavi. Sepsal: *Vivirstab*
Distanzbestimmungen (ve Vratislavi 1823); *Verg*
chende orographische Tabellen zur Darstellung
Characteristik des Hoch- und Tieflandes (1834);
gleichende hydrographische Tabellen zur Darstell
der Characteristik der Flüsse (ve Vratislavi 18
Theorie und Erfahrung über Erdbildung, Gebir
Emporhebungen, Senkungen u. s. w. (tamt. 18
též psal četná pojednání ze svého oboru do
časopisů.

Strauss David Friedrich (v. hl. d.) vypraco
pro princeznu Alici Hesenskou, dceru Angl. k
lovny Viktorie, s níž se byl za delšího svého
bytu v Darmštadtě seznámil, spis o Voltairovi, kte
vydal pod názvem *Voltaire. Sechs Vorträge* (1. a
vyd. v Lips. 1870, 3. vyd. 1872). Po vypuknutí
mecko-francouzské války zaslal v srp. a září 18
dva otevřené listy Renanovi, uveřejněné nejpr
v *Allgemeine Zeitung*, a vydal je později o sobě, p
pojiv k nim i odpověď Renanovy pod názvem *Kr*
und Friede (1. a 2. vyd. v Lips. 1870). Výbor m
ších jeho prací vyšel ve francouzském překladě K
Rittera v Paříži r. 1872 pod titulem *Essais d'*
stoire religieuse et mélanges littéraires s předmluv
od E. Renana. Při nastalém sporu Německé ř
s katol. církví uveřejnil S. větší dílo *Der alte u*
der neue Glaube. Ein Bekenntniss (1.—3. vyd. v Li
1872), v němž uznává výsledky nejnovějšího p
rodozpytu za jedinou platnou pravdu, a vykládá sv

i myšlení spůsobem mechanickým dle zcela materialistických názorů. V září 1872 přestěhoval se z Darmštadtu do svého rodiště Ludwigsburku. — S ova rozvedená manželka A n e ž k a, rozená S c h e b e s t o v á, druhdy slavená operní zpěvačka, † 22. čce 1870 ve Vídni v 43. roce svého věku.

Strážnice. V nejstarších dobách, kdy ještě žádného stálého vojska nebylo a sousední nepřátelé časté nájezdy do Čech podnikali, vyhlídli si předkové naši podél hranic a stezek zemských vysoká méně přístupná místa: pahorky, vrchy, kopce atd., s nichž jak do cizích, tak i domácích krajin daleko široko bylo viděti, opevnili je valy, obyčejně ze země nahozenými, málokdy z kamene vystavěnými, na nichž pak mužové z nejbližší osady (chodové) střídavě na **s t r á ž i s t á l i**, odkudž jméno s., které se až po ten den u nás zachovalo. Později osadili se k rozkazu panovníků českých lidé blíže těchto s-c, a kolonie taková dostala pak jméno, jakých se nám v Čechách hojnost zachovala: Stráž, S., Střežina, Střežiště, Varta atd. Obyčejně byly s. tak rozestaveny, že stráž nejprvnější s. na stráž nejbližší s. pohodlně viděti mohla. Pozorovala-li stráž nejprvnější s. nepřítele, dala ihned znamení stráži druhé, ta zase třetí, ta pak čtvrté atd., až to došlo na stráž nejposlednější, již v kraji se nalézající. Znamení to dávalo se obyčejně ohněm (zapálením hranice) a účel jeho byl, aby vojsko rychle proti nepříteli se vypravilo a lid se upozornil, že vlasti hrozí nebezpečí. Zároveň zasekali strážníci (chodové, lesníci) stezky z Čech do ciziny kolem s. vedoucí a bránili odtud a s blízkých návrší vlast proti prvnímu návalu nepřátelskému. Jiný účel s-c jmenovitě uvnitř Čech se nalézajících byl, stříci stezky zemské a chrániti kupce z ciziny do Čech a naopak se zbožím táhnoucí, jimž vždy od jedné s. ke druhé řádná stráž co průvod se dávala, aby jich lupičové zemští nepřepadli a neoloupili, což velmi často a snadno se přiházelo, jelikož stezky zemské, po nichž kupcům bylo táhnouti, kolkolem hustými lesy pokryty byly. S-c obojího druhu udrželo se co do jména v Čechách velké množství, z nichž nejzajímavější jsou s. nalézající se na pomezí česko-prusko-slezském a tvořící celý řetěz staročeských strategických opevnění. Počínají totiž u Halbštatu za Broumovem a táhnou se podél hranic kolem Police, Hronova, Náchoda, Nového Hrádku, Nov. Města, Krčína, Olešnice, Dobrušky atd. až k hranicím česko-slezsko-moravským. *Ke.*

Strecker Adolf, nar. 21. října 1822 v Darmstadtu, † 7. list. 1871 ve Virepurku. Po ukončení studií na gymnasiu a vyšší průmyslové škole v Darmstadtu odebral se S. na universitu v Giessenu, kdež pod vedením barona Liebiga lučbou se zabýval, načež 1842 za doktora filosofie promovoval. I obdržel místo učitele fysiky a přírodních věd na realce v Darmstadtu, avšak již 1846 vzdal se toho místa, byv povolán baronem Liebigem za privátního asistenta, načež 1849 se stal soukromým docentem na universitě v Giessenu. Dvě léta na to již povolán byl za profesora lučby do Christianie, odkud 1860 přišel do Tubink a 1870 na universitu Virepurskou. S. spracoval lučbu Regnaultovu ve 2 dílech a sepsal četná pojednání, z nichž mnohá ve spisu *Das chemische Laboratorium der Universität Christiania* (1854) obsažena jsou. Hlavně proskoumával žluč. S-ovy zásluhy co učitele a učence byly četně uznány, král Norvežský dal mu řád sv. Olafa a císař Ruský řád sv. Anny 3. třídy, universita ve Greifswaldu jmenovala jej čestným doktorem mediciny a kr. bavorská akademie vědecká roku 1857 dopisujícím členem. *Zhk.*

Streffleur Valentin, nar. se 18. ún. 1808 ve Vídni. Jest ministeriálním sekretářem při ředitelství administrat. statistiky, představeným stavebního archivu ve Vídni. Dříve byl tam profesorem zeměpisu a válečnictví. Sepsal: *Die primitive Physik. Beschaffenheit der Nordpolarländer* (ve Vídni 1845); *Die Entstehung der Continente und Gebirge* (tamt. 1847); *Die Erscheinungen der Ebbe und Fluth unter dem Einfluss der Rotation* (1847); *Terrainformenlehre* (1850); *Über die Natur und die Wirkungen der Wildbäche* (1852); *Orographisch-hydrograph. Studien über das Gebiet des österr. Kaiserstaats* (tamt. 1854); *Die Darstellung der orograph. Verhältnisse in Übersichtskarten und Reliefs* (tamt. 1854).

Střela srov. S t ř í l i d l o.

Střelna viz S t ř í l n a.

Střelný prach viz P r a c h.

Střelná zbraň viz Z b r a ň.

Streng Jan August narodil se 4. ún. 1830 ve Frankfurtu n. M. Jest doktorem a byl r. 1851—1853 asistentem Bunsenovým ve Vratislavi a Heidelberku; roku 1853 stal se soukromým docentem na universitě v Heidelberku a v témž roce lučebníkem na hornické škole v Klausthale. Sepsal: *Beitrag zur Theorie der vulcanischen und plutonischen Gesteinsbildung* (1853); *Über eine allgemein anwendbare Bestimmungsmethode auf maassanalyt. Wege* (1854); *Volumetrische Bestimmung des Eisens* (1855); *Volumetrische Bestimmung des Antimons* (1855) a *Lehrbuch der reinen Mathematik* (1861).

Streubel Waldemar v. A r k o l a y.

Stříbro. (Opravy článku v hl. díle). Na stránce 1065, *a* řád. 22 zdola místo je čti j e j. Na str. 1065 *b* řád. 18 zdola místo vlastní čti v l a s t n ě. Na str. 1066 *a* řád. 5 shora místo Rilling čti R i t t i n g e r i t. Na str. 1066 *a* řád. 9 shora místo známý čti z n a č n ý. Na str. 1066 *a* řád. 10 zdola místo proberou čti p r o p e r o u. Na str. 1066 *a* řád. 2 zdola místo na ně čti n a ň. Na str. 1067 *a* řád. 34 shora vynechej slova od: v chirurg. — až — sice, čti tedy: u ž í v á n o b ý v á n e j v í c e c o l e p t a d l a. Na str. 1067 *b* řád. 24 zdola místo dělají čti d ě l í.

Strickner Johann Michael, schopný malíř historický v Inšpruku, kdež i zemřel r. 1759 ve 40. roce svém. Od něho pocházejí fresky v kostele u tří svatých v Inšpruku, v kostelích v Ambrase, Ampasse a v Kranewitten; v posledně jmenovaném místě i obraz na hlavním oltáři; jiný oltářní obraz zdobí chrám Wiesingský. — Měl syna J o s e f a, o němž viz hl. dílo. *Mü.*

Strike (v. hl. d.). Zastavování práce se strany dělníků stalo se za našich dnův zjevem nejen velmi častým, nýbrž pro nejnovější sociální náš život i velmi charakterickým. V Belgii, Francii, Německu a Rakousku jsou stávky tyto téměř již na denním pořádku, kdežto v Anglii, ve vlastní domovině s-ků jich ubývá. Leč i zde události se v poslední době dvě veliké stávky, které se mohly státi snadno pro angl. průmysl osudnými; bylať to zejména r. 1871 stávka strojníků v Newcastle on Tyne a r. 1872 rozsáhlá stávka zemědělských pracovníků. Při zodpovídání otázky, jaký význam mají stávky pro obě strany, totiž pro dělníky a pro podnikatele, soudí se nezřídka velmi předpojatě a neobjektivně. Upříti se nedá, že tento prostředek jest v boji protivných sobě zájmů národohospodářských velmi nebezpečným a politování hodným, s druhé strany však se nedá též neuznati, že okolnosti nezřídka prostředek tento odůvodňují, ba mnohdy i nutně žádají. Právo zastaviti práci a činiti v ohledu tom společná opatření, jest přiznáno dělníkům ode všech vzdělaných států v tak zvaném právu spolčovacím. Neustálé změny

[illegible] v praktickém životě též [illegible] poměrů, [illegible] přání s kapitálem, a [illegible] práce nebo svědomi[illegible] v kterýž čas potřeba [illegible] opraviti. Jakub [illegible] Lösung der [illegible] v větší části čer[illegible] aby se zastupovala [illegible] pravé ceny práce ko[illegible] kteří by roz[illegible] tím vše[illegible] s dělníkem. Prostředek [illegible] a jednoduchý učinil by [illegible] výstřednosti, ale[illegible] dělnickou a přerušující [illegible], kterýž jest nezbytným, [illegible] životě obchodním a prů[illegible] a škody. Prostředku toho [illegible] dále vyvozuje, stát sám nebo[illegible], jímž by se nařídilo, aby [illegible] vyjednávali a smlouvy [illegible] kteří jim práci dávají, o [illegible] konané práce. Smlouvy [illegible] dle různých povah jednotlivých [illegible] průmyslových odvětví též rozličného [illegible]. Rozumí se samo sebou, že by se [illegible] netýkaly pouze mzdy, nýbrž i po[illegible] zisku toho kterého podniku. Hlavní [illegible] při tom by byla ovšem ta, jaká částka to[illegible] by měla býti přiřknuta v základě děl[illegible] podobných občanských úmluv. Že [illegible] nedá přesně mathematicky stanoviti, [illegible] dokazovati, přece však jest nezbytnou [illegible] jednu stálou míru vzíti za východiště. Zde [illegible] navrhuje Malý, aby kapitálu a inteligenci se [illegible] dvě pětiny čistého užitku, práci pak zbý[illegible] jedna pětina, při velmi značném výtěžku by [illegible] nemohl býti ovšem platným, a v tako[illegible] případě by se musil přiřknouti práci a inteli[illegible] poměrně též větší podíl, neboť se při všeli[illegible] ohledech nesmí zapomínati, že práce hmotná [illegible] přece jen nejnižším faktorem veliké živnosti, a [illegible] vždy jen podřízenou inteligenci a kapi[illegible]. Mzda dělníkova měla by úplně stačiti na uhra[illegible] jeho běžných potřeb, podíl v čistém zisku [illegible] však měl sloužiti k tomu, aby dělníku sestár[illegible] a práce více neschopnému poskytoval doži[illegible] zaopatření, což by se státi mohlo zavedením [illegible] ústavů, do nichž by každý dělník byl [illegible] své podíly čistého zisku vkládati. Tako[illegible] zařízení ustálo by tak dlouho zbytečným, [illegible] by dělnictvo, nabývši postupem času většího [illegible], samo na úsporu pro budoucnost nepomý[illegible], což se posud bohužel velmi zřídka děje.

Střelidlo, něm. *Geschoss, Projektil*, v nejšir[illegible] smyslu vůbec každý předmět, jenž silou z ja[illegible] stroje metán nebo házen jiné předměty ničí; [illegible] smyslu užším od zavedení palné zbraně jsou s-la [illegible] kovové, buď z hrubých střelch, děl (*Artille[illegible]geschosse*), buď z ručních zbraní (*Infanteriege[illegible]schosse*) k danému cíli vystřelované. Útvar s-la řídí [illegible] podle způsobu, jakým jemu jest vzduchem letěti. [illegible] musí letem jenom jedna jeho strana stále ku [illegible] obrácena, třeba by mělo podobu po[illegible] a přišpičatělou (*Langgeschosse*, [illegible]geschosse); má-li však mezi letem tvary ta, tvary [illegible] strana obrácena ku předu, nutno, by mělo s. [illegible] kulovitou (*Kugelgeschosse*). S-la dále dě[illegible] [illegible] (*Vollgeschosse*), jsou-li masivná [illegible] dutá, jsou-li vnitř opatřena du[illegible] náboj (*Sprengladung*) se na[illegible]cházi. Tyto jen z hrubých střelch se metají. [illegible] koule střílejí se i z hrubých kusův i z ruč[illegible] zbraní. Podlouhlým ručničním s-lům, jenž jsou z [illegible]kých kovů, z olova a cínu, se robí, žaludy (*Le[illegible]blei, Langgeschoss*) říkáme. K dutým s-lům čít[illegible] shrapnely, granáty a pumy. Jejich nádivka [illegible] se z malých kulek, sekaného železa neb [illegible] z těchto však vedle úmluvy států evropských, uči[illegible] dne 11. pros. 1868 v Petrohradě, jednotlivé [illegible] přes 400 gramů (23 lotů) vážiti nemají. K s-[illegible] dělostřeleckým vedle plných a dutých čítáme [illegible] s-la zápalná (*Brandgeschosse*) a osvitky (*Le[illegible]geschosse, Leuchtkugeln*). Oněch užívá se k [illegible]vání budov, těchto v noci od obležených k os[illegible]vání nepřátelských prací obléhatelových. — V[illegible] s-del řídí se podle průměru světlosti hlavně, [illegible] ráži (kalibrem) nazýváme. Podle toho roz[illegible]váme s-la 3-, 4-, 8-, 48—60- a víceliberní, ba v [illegible] novějších dobách vyrábějí se s-la 600—700 lib[illegible] zvláště v Anglicku k účelům ochrany pomoří [illegible] pro děla námořní. Dělové koule slévají se v [illegible] lesných hutích, kulky ručničné lijou nebo [illegible] z olova ve zbrojnicích. O hotovení s-del, liti[illegible] ných kulí, slévání dutých kulí a robení kulek [illegible]ničných psal obšírněji Karel Procházka v [illegible] části *Názorného Atlasu* k *Naučnému Slovníku* [illegible] záhlavím *Válečnictví polní a vojenství*. O s-lech [illegible] velmi důkladně psali: dělostřelecký setník a [illegible]sor na vyšší dělostřelecké škole ve Vídni, [illegible] Köchert, ve *Waffenlehre* (6. Band der *Offic[illegible] bibliothek* Wien 1868); poručík Jos. Leiter [illegible]*mentar-Waffenlehre* (1872); setník K. Th. S[illegible] *Grundriss der Waffenlehre* (Wien 1869); general[illegible]tenant Specht *Geschichte der Waffen* a j. v. [illegible]

Střílna, něm. *Schiessscharte, Stückpforte*, [illegible]nuje se otvor ve hradbách, pevnostních zdech [illegible] v bocích válečného koráhu, aby se jím buď z [illegible]nic, buď z děl na obléhatele a útočníka stří[illegible] Otvor s-ny pro ručnice bývá na patě s-ny (*Sch[illegible]scharten-Sohle*) vnitř hradby 3 palce široký a 24—[illegible] vysoký, podobaje se úzkému podlouhlému ok[illegible] které stranou vnější se rozšiřuje, aby střelec [illegible] hradby stojící měl rozsáhlejší prostor k míře[illegible] cíl, a při tom se mohl krýti proti kulkám [illegible]telským. S-ny pro děla jsou mnohem širší a v[illegible] obyčejem čtverhranné, se 18 palců vysoké a [illegible] široké. Č[illegible]

ze **Štrkova** v. Hruška ze Štrkova s [illegible] plňku 2.

Strombeck, August von, nar. 27. pros. [illegible] v Brunšvicku, byl od r. 1838—48 assesorem [illegible]mory v Brunšvicku a od té doby komorním [illegible] Byl velmi čilým přírodozpytcem a doprovázel [illegible]hokráte Leopolda v. Buch na jeho cestách. Zn[illegible]nitá jest od něho *geognost. mapa vévod. Brunšv[illegible]* na 3 listech. Vyšla r. 1856 a byla na pařížsk[illegible] stavě stříbrnou medalií vyznamenána. Mimo to [illegible] čísti se lze o jeho pojednáních z oboru geolo[illegible] palaeontologie v Poggendorfových Annalech a [illegible]stenově Archivu.

Stromeyer Friedrich, vynikající lučebník, [illegible] jména analytik, nar. se 1776 v Gotinkách, kde [illegible] navštěvoval gymnasium a universitu, po skončených [illegible]diích vykonal r. 1801 cestu po Francii a Švýcarsk[illegible] habilitoval se jako privátní docent lučby r. 180[illegible] svém rodišti. Roku 1805 stal se tam mimoř[illegible] professorem mediciny, r. 1806 ředitelem luče[illegible] laboratoria a r. 1810 řádným professorem luč[illegible] farmacie. † jako dvorní rada a generální [illegible] lékáren království Hannoverského 18. srp. 1835. [illegible] spisů zasluhují chvalné zmínky *Grundriss der* [illegible]

retischen Chemie (2 sv. v Got. 1808) a *Untersuchungen über die Mischungen der Mineralkörper* (t. 1821).

Stropin (Štrupín) ze Stropína, vládycká rodina, psala se dle sídla Stropína polohy nyní neznámé, přichází záhy v XVI. stol. a držela již před shořením desk zboží posemská. R. 1547 přiznal se Hendrich S., že obdržel od svého bratra Krištofa S-a náležitý mu díl otcovský v sumě penězité. Oba tito bratří přicházejí také v tit. z roku 1556. Potomek Krištofův, tolikéž Krištof S., držel na začátku XVII. stol. dvůr poplužní v Mezilesicích (v Chrud.), pak dům v Praze a v Chrudími, a připomíná se ještě r. 1622, kdež prodal dům Chrudimský. V bouřích stavovských neměla rodina ta účastenství platného, pročež byl také r. 1623 Hanuš ml. S. prohlášen za vší viny prostého. S-ové byli však tehdáž velice již sešli, nemajíce téměř naprosto nižádného jmění. *Ra.*

Strümpell Ludvík Adolf, něm. filosof, nar. se 23. čna 1812 v brunšvickém městečku Scheppenstedt, studoval gymnasium v Brunšviku, a byv Griepenkerlem povzbuzen k studiím filosofickým odebral se na universitu do Královce, kde navštěvoval přednášky Herbartovy. Stav se r. 1833 doktorem filosofie žil za účelem dalšího filosofického vzdělání se nějaký čas v Lipsku. R. 1843 habilitoval se jako privátní docent filosofie na universitě Derptské, stal se zde 1845 mimořádným a r. 1849 řádným profesorem, kterýž úřad zastával až do r. 1870, v kterémž byl dán na odpočinek a jmenován skutečným ruským státním radou. Jakkoliv jest S. jedním z vynikajících stoupenců Herbartových, zaujal přece k filosofii Herbartově, jak z jeho kritiky o Herbartovské metafysice vysvítá, své výlučné a zvláštní stanovisko. Ze spisů jeho jmenujeme: *Die Geschichte der Philosophie der Griechen* (*1. Abth. Die Geschichte der theoretischen Philosophie der Griechen* (v Lipsku 1854); *2. Abth. Die Geschichte der praktischen Philosophie der Griechen vor Aristoteles* (v Lips. 1861); *Erläuterungen zu Herbarts Philosophie* (v Gotinkách 1834); *Die Hauptpunkte der Herbart'schen Metaphysik kritisch beleuchtet* (v Brunšv. 1840); *Die Pädagogik der Philosophen Kant, Fichte, Herbart* (tamt. 1843); *Vorschule der Ethik* (v Mitavě 1845); *Entwurf der Logik* (tamt. 1846); *Die Universität und das Universitätsstudium* (tamt. 1848); *Der Vortrag der Logik und sein didaktischer Werth für die Universitätsstudien* (Berl. 1858); *Erziehungsfragen* (v Lips. 1869); *Der Causalitätsbegriff und sein metaphysischer Gebrauch in der Naturwissenschaft* (tamt. 1871) a *Die zeitliche Aufeinanderfolge der Gedanken* (v Berl. 1872). R. 1871 přestěhoval se S. do Lipska.

Struve Jakub, dr. fil., nar. se 21. list. 1755 v Horstu a † 2. dub. 1841 v Altoně. S počátku byl konrektorem gymnasia v Harburku, pak r. 1783—1784 prof. a rektorem na gymnasiu v Bückeburku, r. 1784—91 rektorem lycea v Hanovru a pak roku 1794—1827 prvním prof. a ředitelem gymn. v Altoně, kdež na odpočinek dán. Spisy jeho jsou: *Handbuch der Mathematik* (Altona 1808); *Ueber die gewöhnlichen figurirten Zahlen nach Kästner* (*Progr. gymn.* 1812); *Ueber die Summirung der ganzen Potenzen der ersten natürlichen Zahlen* (1816); *Ueber die Zusammensetzung und Zerlegung der Quadratzahlen* (1817); *Allgemeiner Beweis des Newton'schen Binomialsatzes* (1822); *Ueber die Theorie der kubischen Gleichungen* (1825).

Struve, Gustav von (v. hl. d.) přestěhoval se r. 1869 do Vídně a † tam 21. srp. 1870. V posledních letech napsal ještě: *Pflanzenkost, die Grundlage einer neuen Weltanschauung* (v Stut. 1869); *Das Seelenleben oder die Naturgeschichte des Menschen* (v Berl. 1869) a drama *Eines Fürsten Jugendliebe* (ve Vídni 1870).

Stub 1) Ambrosius, dánský básník, nar. na jaře r. 1705 na ostrově Fünském ve vsi, kdež jeho otec byl krejčím; dostal se na gymnasium do Odense a r. 1725 na universitu do Kodaně; nedospěl však dále, než že se stal studentem. R. 1735 se oženil, avšak osud, jak sám praví, nemilosrdně s ním nakládal. Nemaje od čeho živu býti potloukal se po rozličných místech, hledaje výživy. Chudý a chorý dostal se takto do města Rive v Jutech, kdež jeden z kněží a rektorů, znaje S-a ze studentských let, společně s jinými tamějšími měšťany odevzdali mu své dítky k vyučování; avšak sotva S. toto byl započal, opřelo se několik starých, neschopných učitelů proti tomu, považujíce to za zkracování své výživy. Tu ho konečně smrt zbavila všeliké nouze, jednoho jitra v čci 1758 zemřel v největší bídě. Teprvé 13 let po jeho smrti vyšla první tištěná sbírka jeho básní, vydaná knězem T. S. Heibergem. R. 1780 obstaral S-ův syn druhé rozmnožené vydání, a dvě léta potom vyšel dodatek. Roku 1848 uspořádal F. Barfod 3. vydání pod titulem *Ambrosius Stub's samlede Digte* s obšírným úvodem a životopisem básníkovým. Tento básník, jehožto si jeho krajané po dlouhý čas dle zásluhy nevšímali, jest zajisté jeden z nejlepších ze skrovného počtu dobrých lyrických básníků dánských za starší doby, a mnohé z jeho náboženských písní jakož i přípitků náležejí k nejvýtečnějším výtvorům starší poetické literatury dánské, podržíce navždy svou cenu. — 2) Christian Gottlieb Kratzenstein S., dánský malíř, nar. v Kodani 15. srp. 1783, nabyl prvního vzdělání ve Schnepfenthalském ústavě Salzmannově v Německu; navrátiv se odtud pokračoval dále ve svých studiích; avšak později zcela se věnoval umění krásnému. Navštěvovav po nějaký čas dílnu Abilgaardovu vzdělával se pak sám doma a na dvouleté cestě, a unešen všeobecným nadšením pro Ossiana volíval sobě nejraději předměty z jeho básní, jakož i z báje o Amoru a Psyše ke svým obrazům, v kterýchžto jeho pracích jeví se živá poetická mysl a skvělá barvitost. Mimo to maloval též podobizny, dílem pro výživu. Přílišné namáhání, churavost a starost přispíšily jeho smrt, neboť zemřel již 24. čce 1816. *Mü.*

Stubbs George, anglický malíř, ryjec a anatom, nar. v Liverpoolu r. 1736 (dle jiných už roku 1724). Vzdělávav se v umění zprvu v Londýně, později v Římě, zaměstnával se vedle toho stejně horlivě i pytvou, pročež vynikal co malíř méně poetickým pojmutím, nežli věrným podáním předmětů. Představoval obzvláště zvířata, nejvíce dravce a psy, ryl též krajiny a zvířata, a maloval i některé žertovné výjevy, jakož i podobizny starců. R. 1766 vydal výbornou anatomii koně s 18, jím samým kreslenými a provedenými rytinami. Stav se pak údem akademie zemřel r. 1806. Po jeho smrti vyšla jeho porovnávající anatomie člověka, tygra a ptáka. K nejzdařilejším jeho malbám náležejí: *Odpočívající tygřice* ve sbírce vévody Marlboroughského; *Dva lovci se svými psy ve mlýně*; *Islandský pes motýla pozorující*; *Španělský lovčí pes*; *Honicí pes Fillis*; *Arabští koňové*. — Jeho syn 2) George Townley S. (1756—1815) provedl několik výborných rytin dle nákresův a maleb otcových. *Mü.*

Stubenrauch, Philipp von, kreslitel a ryjec, nar. ve Vídni, stud. na Vídeňské akademii pod Fügerem, věnovav se s počátku malířství. Zároveň ryl též dle svého mistra způsobem leptacím několik listů, kteréž se ale považují za pouhý pokus v tomto oboru umění. Pak provedl i více nákresů, přeď

stavujících rozličné výjevy vojenské, národní, jakož i karikatury a kraje; jsou pérem navrženy a vodními barvami malovány. Mezi tím ryl několik listů způsobem leptacím a škrabacím. S obzvláštní bedlivostí hleděl sobě však studia krajů, tak že mu místo ředitele přístrojů a dekorací při cís. dv. divadle ve Vídni svěřeno bylo. Užíval v oboru tom neobyčejné pověsti, avšak r. 1839 potkalo ho při jízdě po železnici z Vídně do Brna neštěstí, jehož následkem zemřel. Z jeho rytin sluší jmenovati: *Studie hlav a poprsí* dle Fügera a G. F. Schmidta (asi 12 listů v 8°); *Allegorické představení* dle Fügera, ve fol.; *Konradin Švábský, hrající ve vězení v šachy*, dle W. Tischbeina, fol.; *Kraje cís. dv. divadla ve Vídni*, leptacím způsobem ryté a vymalované, 5 sešitů ve 4°; několik krajin s figurami ve 4°. *Mš.*

Stuber Mikuláš, malíř Mnichovský, vzdělal se v umění svém v Italii, kde studoval zejména vzory Petra da Cortona. Po smrti dvorního malíře Gumppa r. 1717 vrátil se S. z Italie do Mnichova, kde se stal dekoračním malířem u dvorního divadla s tím závazkem, že každý rok jednu novou dekoraci zhotoví. Z těchto dekorací proslula nejvíce ona k opeře *Semiramis*. V král. zámku Schleissheimu nalézají se četné stěnomalby S-ovy, taktéž ozdobil zdařilými malbami tak zvaný černý sál a sál sv. Jiří v Mnichově, a maloval strop pověstného čínského kabinetu v Nymfenburku. Též fresky v kapli eremitáže pocházejí od něho. V chrámu sv. Ducha v Mnichově maloval r. 1727 na obou postranných klenbách *sedm skutků milosrdných* a v metropolitánském chrámu v Schleissheimu *Křest Kristův*, na kruchtě pak chrámu sv. Petra maloval na stěně *Uzdravení chromého* a *Potrestání kouzelníka Šimona*. Ve farním chrámu Aldersbachském pochází veliký oltářní obraz též z jeho štětce. S. † v Mnichově r. 1749.

Studěnovský 1) z Libošína, staročeská rodina vládycká, která přichází v XV. a XVI. stol. v Čechách; psala se dle hradu Libošína (v Rakovnicku) a potom dle statku Studěnevsi (tamtéž). Na začátku XVI. stol. nedržela více zboží toho, nýbrž jiné, jmenovitě Choteč v Rakovnicku. Času toho připomíná se Jan S. z Lib. na Chotči, jemuž r. 1525 manželka Kateřina ze Zahořan odkázala na případ své smrti veškerý statek svůj. Jakož byly tehdáž na gruntech Choteckých nalezeny rozličné kovy a hory, učinil král Ferdinand I. majestátem, na hr. Praž. v pátek před sv. Havlem r. 1532 daným, narovnání s jmenovanými manžely o hory tyto, a povýšil při tom ves jich Choteč za městečko. Jan S. z Lib. připomíná se také v tit. z r. 1534, a týž vložil ještě r. 1548 tolikéž dědictví své Smilovice nad Vltavou, jak je po své manželce Kat. ze Zahořan zdědil, znova do desk. — **2)** S. ze Studěnevsi, tolikéž rodina vládycká, v Čechách záhy v XVI. stol. usedlá, avšak nevíme udati, byla-li a jak spřízněna s výše vypsanou rodinou S-ských z Libošína. V list. z r. 1534 čteme Vojtěcha S-ského ze St. na Kobylnikách; r. 1544 připomínají se Hendrich, Jan, Sigmund a Václav bratří S-ští ze St., kteří roku toho od sebe a nezletilého bratra svého Tobiáše vložili statek Kobylníky, jak jej delší čas již drželi, znovu do desk. V tit. z r. 1589 čteme ještě Hendricha S-ského ze St. na Kobylnikách. Na to mizejí obě tyto vypsané rodiny z pamětí veřejných. *Ra.*

Stuerbout Dirk (Dětřich), dle svého rodiště zvaný též Dirk van Haarlem, malíř holandský, narodil se r. 1391. Nabyv uměleckého vzdělání ve škole bratří van Eyckův žil s počátku ve svém rodišti, pak asi od r. 1468 v Lovaně, kdež i zemřel u vysokém věku r. 1478. Pro radnici Lovanskou maloval dva nyní v museu Antorfském nacháze[jící] se obrazy s pověstí o císaři Ottovi a o Marii A[ra]gonské, pak pro chrám sv. Petra tamtéž *Večeři P[áně]* a *Mučednickou smrt sv. Erasima*. Dále připisují mu: *Pomia Maria* v museu Antorfském, dva obr[azy] z legendy o *sv. Voršile* u šedých sester v Brugá[ch], *Snímání s kříže* v museu Bruselském atd. Ma[lby] ty vynikají správnou kresbou, vřelou barvitost[í], tvářemi výrazuplnými; někteří však jeho postav[ám] vytýkají, že jsou příliš vytáhlé a hubené. *M[š.]*

Stüler Friedrich August, znamenitý stavitel, tajný stavitelský rada v Berlíně, nar. 28. led. 1[800] v Mühlhausenu v Duryňsku z otce kazatele, od[dal] se po delším váhání konečně ke stavitel[ství], kterémuž se učil v Berlíně, hlavně u Schinke[la], kterýž ho použil při rozvržení plánův a uspořá[dání] paláce prince Karla v Berlíně. R. 1829 vydal [se] S. spolu se soudruhem svým Knoblauchem k [dal]šímu vzdělání svému na cestu do Francie, do [Švý]car a do Itálie, následujícího roku naspět pov[olán] byl ustanoven za dvorského stavitelského radu a [ře]ditele hradní stav. komise. Poněvadž ale toutu do[bou] za krále Fridricha Viléma III. se strany vlády [jen] málo se stavělo, měl S. pochvíli, provésti více [staveb] tchrádků pro soukromníky, jakož i držeti p[řed]nášky na stavitelské akademii. Za krále Fridr[icha] Viléma IV. nabyl S. většího působiště, dílem [po]dávav nové plány jak ke stavbám zámku Šar[lotten]ciského, tak i k několika kostelům, dílem [...] plány od obcí podávané. R. 1842 konal na krá[lův] rozkaz cestu do Anglicka, by se tam seznámil [se] stavbou novějších kostelův, a r. 1846 do Italie k př[ed]běžným studiím stavby nové katedrály Berlín[ské]. Nejčelnější ze staveb buď jeho řízením anebo [dle] jeho plánů provedených, jsou: radnice Perleberg[ská] ve slohu středověkém; v Berlíně velikolepé n[ové] museum; nedokončená zmíněná katedrála; kost[ely] sv. Matouše, Jakuba, Marka a Bartoloměje; hrad[y] Stolzenfelsský a Hohenzollernský; rozšiřování zám[ků] Vratislavského a Erdmannsdorfského; nádherná b[urza] ve Frankfurtě nad Moh.; dokončení Demmler[em] započaté stavby zámku Zvěřinského; národní [mu]seum ve Štokholmě; stejně praktická i krásná u[ni]versita Kodaňská; akademie Pešťanská; mimo t[o ve]liký počet venkovských sídel, zámků, letohrád[ků], seminářův a t. d. Za tato zdařilá díla svá obd[ržel] S. více řádův a jiného druhu vyznamenání. *M[š.]*

Stumpf 1) Jan, nar. se r. 1500 v Bruch[sale] okr. Špýrského a † 1566 v Curichu; byl pr[vé] farářem a děkanem v Stainheimu. Sepsal kro[niku] Švýcarska, kterou syn jeho Rudolf r. 1586 a 1[606] Wasserus doplnili, pak dějepis doby cís. Jindřicha [...] (Curich 1566). — **2)** Jan Jiří S., nar. se ve [...]purku a † 1798 v Greifswaldu. Týž vstoupil r. [...] do řádu jesuitů a později kartusianů, ale r. 178[...] se ředitelem hospod. u knížete Fürstenberka v [...]chách, roku pak 1791 profesorem hospodářství v J[...] r. 1793 profesorem státních věd a statistiky v Gr[eifs]waldu. Sepsal: *Bemerkungen über die Landw[irth]schaft Böhmens* (Praha 1787); *Lehr- und Hand[buch] der Feld- und Hauswirthschaft* (Frankf. 1794); *N[...]ster Kern des Land- u. Gartenschatzes* (Heidelb. 17[...]).

Sturlunga saga č. Islandanův veli[ká] saga (*Islendinga saga hin mikla*), jedná o n[ej]těžitějších událostech, sběhlých za času občansk[ých] válek na Islandě od r. 1116 až asi do r. 1284, k[te]rémž ta dostala se v moc Norům. Jméno to [po]chází od Sturlungův (v. t.), nejmocnějšího r[odu] tehd. těchto nepokojův účastného. Spisovatelem v[ětší] části této sagy jest jeden z řečených Sturlung[ův], slavný soudce čili zákoník Sturla Thord[arson] mladší († 1284). *M[š.]*

Sturlungové nazýval se mocný rod, jenž na Islandě květl ve XII. a XIII. století. Kmenní otec jeho byl náčelník Sturla Thordsson starší ve Hvamu v Dalském okresu, zvaný též Hvam Sturla. Jeho tři synové byli: Thord († 1237), Sighvat († 1238) a Snorre č. Snorri († 1241), proslulý dějepisec (v. Sturlason). *Mš.*

Sturm 1) Krištof, Pražský sochař, květl v první polovici minulého století. Mezi jiným provedl r. 1725 pro nemocnici Strahovskou a Questenberskou sochy sv. *Jana Evang.* a *Panny Marie*, kteréž tam byly na schodech postaveny. — **2)** Leonhard Krištof S., nar. v Altdorfě u Normberka ok. r. 1669, byl syn mathematika Jana Krištofa, po odbytých studiích na universitě Lipské stal se professorem mathematiky ve Wolffenbüttelu, a později ve Frankfurtě nad Odrou. Odtud se dostal co vrchní stavitelský ředitel do Meklenburku a konečně v témže postavení do Brunšviku. V úřadě tom zhotovil návrh k milohradu Salzdahlumskému, a psal o stavitelství občanském a vojenském (1676 a 1702), o pevnitelství (1703 a 1708), zejména pak o porovnání pevnitelských soustav Vaubanových, Coehornových a Rimplerových (1718), a konečně o všech částech občanské a vojenské architektury (1718—20). Jsa zároveň i horlivý a hašteřivý kalvinista vydal i více polemických spisů v témž oboru, a † r. 1719 v Blankenburce. *Mü.*

Sturt Charles (v. hl. d.) vydal o svých cestách tyto dva spisy: *Two expeditions into the interior of South Australia during the years 1828—31* (2 sv. v Lond. 1833) a *Narrative of an expedition into Central Australia performed under the authority of H. M.'s Government during the years 1844—46* (v Lond. 1849). † 16. čna 1869 v Cheltenhamu, v hrabství Gloucesterském, byv několik dní před svou smrtí povýšen do stavu rytířského.

Sturtzenbecher Oscar Patrick, švédský žurnalista, nar. se 28. list. 1811 v Štokholmu. Studoval v Upsale jazyk islandský a moderní jazyky i literatury, načež se stal sekretářem při král. kancléřství, leč pro účastnění se na redakci liberálního časopisu *Astonbladet* ztratil záhy (1838) toto místo a odebral se na cesty do Německa a do Francie. Oblíbiv si myšlénku o sjednocení všech tří skandinávských států pod jedinou vládou demokratickou, odebral se r. 1844 do Kodaně, aby tam o uskutečnění této myšlénky pracovati počal. Taktéž zde přednášel o dějinách moderní literatury švédské a uveřejnil v tom směru r. 1845 dílko *Sex literaerhistoriska Fonelaesningar*, vedle toho redigoval v Kodani švédskou část časopisu *Nordisk Literatur-Tidende*. R. 1847 odebral se do Helsingöru, kde si zřídil knihtiskárnu a uveřejňoval pamflety, jakož i časopis *Oeresunds-Posten*, v němž rozšiřoval svou ideu o splynutí všech tří skandinávských národů. S. jest původcem značného počtu čistě literárních i politických brožurek, z nichž některé uveřejnil pod pseudonymem Orvar Odd; taktéž napsal text k dílu *Scandinaviskt Portraetgalleri* (1847).

Sualem Renkin, mechanik belgický, nar. se 29. led. 1645 v Jemeppe a † 29. čce 1708 v Bougivalu. Syn chudého tesaře řemeslo otcovo sám provozoval, až vynalezením hydrodynamického stroje Marlyského jméno své proslavil. Když totiž Ludvík XIV. ze Seiny vodu do Versailu vésti nařídil, svěřil baron Arnold de Ville řízení prací S-ovi, a ten sestavil u Marly stroj, jenž vodu na vrchol kopce Louveciennes'ského, 502 stopy nad řekou, vyzdvihoval. Práce ta započata r. 1675 a ukončena r. 1682. S. jest v kostele Bougivalském pochován; na kameně pokrývajícím hrob jeho vyryt jest nápis svědčící jemu co „vynálezci stroje Marlyského," ač jiní Arnoldu de Ville čest tu přiřkli, jako J. A. Leroi ve *Mémoires de la Société des sciences naturelles de Seine et Oise* (1860).

Suares Joseph Marie, znamenitý starožitník franc., nar. se 5. čce 1599 v Avinionu a † 7. pros. 1677 v Římě. Rodina jeho byla se r. 1530 ve Venaissinu usadila a zaujímala tam vysoké úřady. Studia svá konal v Avinionu, načež stav se doktorem dal se posvětiti na kněžství. R. 1622 byl koadjutorem strýce svého Františka, slovutného theologa, při hl. chrámě. Později odevzdal mu kardinál Barberini knihovnu svou a papež Urban ředitelství ústavu Avinionského a titul římského patricia. S velikým nadšením bojoval proti kalvinismu a založil mnoho klášterů. R. 1666 vzdal se biskupství svého a odebral se do Říma, kde zastával úřad vikáře u Sv. Petra a domácího preláta. Z četných prací jeho jmenujeme: *De foraminibus lapidum in priscis aedificiis* (Lyon 1652); *De vestibus litteratis, sive quibus nomina intexta sunt* (Vaison 1652); *De numismatis et nummis antiquis* (Romea 1668); *De tractata* (ib. 1667); *Diatribae II., quarum prima universalis historiae syntaxim, altera diversorum locorum et fluminum synonymicum exhibet* (Lyon 1652).

Suau 1) Jean, malíř historických obrazů, nar. se v Toulouse r. 1758, kdež byl v malířství žákem Rivalzovým. První obraz jeho alegorický byl poctěn velikou cenou, a od té doby byl neustále umělecky činným. Z hlavních jeho děl jmenujeme *Pád andělů, Smrt dětí Niobiných, Hercules a Cacus, Lycharův pád do moře* a j. Později stal se professorem malby na centrální škole Haute-Garonneské, když akademie Toulouská zrušena byla, a † r. 1836. — **2)** Pierre Theodore S., syn předešlého, taktéž malíř histor. obrazů, byl žákem Davidovým v Paříži. Vyznamenal se obrazy veliké ceny a velikých rozměrů, z nichž zejména uvádíme: *Františka Saleského, Navštívení P. Marie, Sv. Dominika před P. Marií, Krista na Kříži, Smrt Filopoimenovu.* Mnohé chrámy v jižní Francii chovají obrazy pošlé ze štětce tohoto umělce.

Succatori Jan, dvorský stavitel polský, květl ku konci XVI. století a řídil mezi jin. stavbu kostela a kláštera kamaldulenského u Bělan blíže Krakova. *Mü.*

Suckov (Succov) **1)** Simon Gabriel, nar. se 19. března 1721 ve Zvěříně a † 16. dub. 1786 v Erlankách. Byl prof. filosofie a od r. 1765 prof. mathem. a fysiky na universitě tamtéž. Napsal mnoho filosofického a mathematického, a obzvláště zajímavé jest pojednání o logaritmu x z logaritmu x + 1 a x — 1 vypočítaného. — **2)** Lorenz Joh. Daniel S., bratr předešlého, narozen 19. ún. 1722 ve Zvěříně a zemř. 16. srp. 1801 v Jeně. Byl rok prof. mathem. na gymnasiu v Hamburku a pak prof. mathem. a fysiky na universitě v Jeně. Sepsal *Erste Gründe der bürgerl. Baukunst* (Jena 1798); *Entwurf einer Naturlehre* (1761 a druhé vyd. 1762); *Die Ursache der Ebbe und Fluth* (1766 a 1782); *Die Kameralwissenschaften nach dem Grundriss von Darjes* (1767); *Erste Gründe der Kriegsbaukunst* (Frankfurt a Lipsko 1769); *Entwurf einer fys. Scheidekunst* (Jena 1769); *Briefe an das schöne Geschlecht über Gegenstände aus dem Reiche der Natur* (Jena 1770); *Einleitung in die Forstwissenschaft* (1775).

Sudlička z Borovnice, staročeská rodina rytířská, jenž se psala dle tvrze Borovnice v Hradecku a byla stejného původu s rodinou Amchů z Borovnice (v. t.), s nimiž užívala také stejného erbu. V XV. stol. drželi S kové statek Petrovice (v Čásl.), jejž Jan S. obdržel od Petra Janovského

z Tucholesk (?); týž zůstavil manželku Annu a dceru Kateřinu, kteréž prodaly statek ten r. 1488 Slavatovi z Chlumu. R. 1488 přichází Matiáš S. jako hejtmanu na Liticích. Na začátku XVI. stol. držela rodina tato, jmenovitě r. 1518—1525 Mikuláš S. z B., dvory a jiné grunty žosovní při městě Mýtě Vys. V tit. z r. 1534 čteme Mikuláše S-ku z B. na Hrádku, pak Albrechta S-ku na Vamberce. Tento měl syna Václava S-ku, jehož manželce, Anně z Chrastu, pojistil 500 kop gr. věna na tvrzi a statku svém Vamberce. V tit. z r. 1589 čteme Václava S-ku na Lhotce, kteréhož času seděl Otík S. z B. na dvoře žosovním v Mýtě V., jejž však r. 1599 prodal Albrechtovi Šůkovi z Bohumovic. V sbírkách sněmovních z r. 1615 připomíná se Albrecht S. na Lhotči, pak nadepsaný Václav S. z B. na Lhotce (Sudlickově), který byl zároveň úředníkem p. Karla st. z Žerotína na Brandýse n. Orlicí, a připomíná se ještě r. 1624, kdež byl také přítomen při sňatku manželském Jana A. Komenského s Annou Cyrilovou, v Brandýse t. r. slaveném. Václav S. zůstavil dcery Kunku a Hedviku, z nichž onano provdala se za jednoho Odkolka z Újezda na Liticích, a zůstavila syna Martina Odkolka; Hedvika pak za Hofmana Šolce. Dcery tyto prodaly dědictví otcovské Lhotu Sudličkovou s příslušenstvím r. 1654 p. Janovi Ferd. hr. z Trautmannsdorfu na Litomyšli za 2373 gr. m., kteréž on dědicům těmto r. 1656 k ruce Martina Odkolka doplácel. Nadál nepřichází rodina tato více ani v deskách ani v jiných registrech stavovských. *Ra.*

Sudre Theodore Rose Leon, franc. publicista, nar. se 5. dub. 1820 v Paříži. R. 1848 vydal památný spis *Histoire du communisme, ou réfutation historique des utopies socialistes*, za kterýž mu přiřkla franc. akademie velikou cenu Montyonskou. Spis tento uveřejněný několik neděl před událostmi únorovými byl považován své doby za smělé obhajování zásad o majetku, rodině a právu dědičném právě v době, kdy tyto byly nejvíce ohroženy, a zjednal původci svému v Paříži velikou vážnost. Mimo to vydal S. r. 1854 spis *Histoire de la souveraineté*.

Suez (v. hl. d.). Dne 16. listopadu 1869 byl průplav S-ský slavně veřejnému užívání odevzdán. Při slavnosti té účastnili se zástupcové všech námořních národů. Císař Rakouský, bývalá císařová Francouzská Eugenie, korunní princ Pruský a korunní princ Nizozemský, jakož i vědecky vynikající mužové všech vzdělaných národů byli velkolepé této mezinárodní slavnosti přítomni. Hlavní výhoda průplavu S-kého záleží v tom, že jím byla zkrácena cesta mezi Evropou a východní Indií (z Londýna Liverpoolu, Hamburku do Bombaye) o 4868 mil, čili o celých 24 dní. Pro Marsilii a Janov obnáší rozdíl ten 30 dní a pro Terst 37 dní. R. 1870 prošlo průplavem S-kým 491 lodí 436.618 tůnami obtížených, r. 1871 již 765 lodí se skoro 1 milionem tůn. Příjem roku 1870 obnášel 6,400.000 fr., r. 1871 skoro 10,006.000 fr. Až dosud však převyšují roční výdaje společnosti o mnoho roční příjmy, a zdali se i v pozdější budoucnosti průplav vypláceti bude, není zcela na jisto postaveno, a proto mluveno již sem a tam o výhodách, jakýchž by se dostalo světovému obchodu tím, kdyby průplav jedna neb více vlád zakoupilo. Srov. Lesseps, *Percement de l'isthme de Suez, exposé et documens officiels* (v Paříži 1855, 2. vyd. 1858) a Ritt, *Histoire de l' isthme de Suez* (tamt. 1869).

Suhm Petr Frederik (v. hl. d.), dánský dějepisec, syn admirála Ulrika Frederika S-a (ze staré, z Německa pocházející šlechty), nar. se v Kodani

18. říj. 1728. Po odbytých právnických studiíc
se dvorským panošem a brzo na to komorn
jakož i přísedícím při nejvyšším dvorském s
Avšak ani dvorský život ani právnictví nehyly
půvabné S-ovi, který již od útlého mládí c
zvláštní náklonnost k vědám, zejména histor
kterýmž se pak za příznivými okolnostmi zcela
mohl. Přešed r. 1751 do Trondhjemu v Nors
seznámil se tam se zámožnou dcerou kupcovou, k
i téhož roku pojal za manželku, a jejíž veliké
zbavivši jej všelikých prací úřadních, usnadni
že se výhradně mohl věnovati oblíbeným vě
studiím. Po celých 14 let, co bydlel v Trond
žil tu v důvěrném poměru s G. Schönin
(v. t.), kterýž se zvláště bedlivě obíral norsk
storií, a když tento r. 1765 odešel do Sarö,
se S. do Kodaně. Vydav řadu připravných
vztahujících se ke starší nordické historii,
r. 1782 vydávati své slavné veliké dílo histori
ské ve 14 čtvercových svazcích, jichžto však
vytisknouti toliko 7 prvních, neboť 7 posledn
dali dle jeho rukopisu Kall a Nyerup (18
Dílo to sáhá od nejstarší doby až po rok 1
nevyniká tak výtečností líčení historického
přísnou kritikou, jako složenými v něm vý
neobyčejné učenosti a vědomosti, tak že po vš
časy zůstane nevyvážitelným zdrojem nejdů
ších pramenů středověké historie nordické.
pokračoval S. též u vydávání Langebeko
Scriptores rerum Danicarum. Jmění své vynal
též na zakupování veliké bibliotéky, obsahují
100.000 svazků, kterouž pak r. 1796 za do
důchod 3000 tolarů postoupil královské bibl
nic † již 7. září 1798 co konferenční rada a k
S. podporoval vždy velmi štědře chudé stud
dal svým nákladem tisknouti díla jiných spiso
Menší jeho spisy a pojednání vyšly pod titul
samlede Skrifter (1788—99, 16 dílů v 8).

Suhrlandt 1) Johann Heinrich,
nar. na Zvěříně r. 1742, † r. 1827. Učil se
dátku u dvorského malíře Lehmanna, pak
sochaře Busche, a pracoval též v kovu a r
novině, až jej malíř Findorf opět k malířst
vedl. Maloval podobizny a historické před
mezi těmito sluší jmenovati oltářní obraz pro
Rybnický. — 2) Jeho syn a žák Rudolph
drich Karel S., nar. v Ludvigslustu r. 17
ve Zvěříně r. 1862, maloval již co chlapec
věrně podobizny. Podporou vévodovou vzdělá
dále v Drážďanech, ve Vídni a v Itálii, zde z
v Římě a v Neapoli; navrátiv se r. 1817
vlasti stal se profesorem, byv už v Itálii jme
meklenburským dvorským malířem. Později
ještě vícekráte cesty do ciziny, maloval všude
bizny znamenitých mužů, kdežto ve vlasti sv
váděl oltářní obrazy pro kostely v Ludvigs
Altdorfě a j., kromě toho též kopie dle Tizi
van Dycka a j. Z historických jeho mal
sluhují býti jmenovány: *Jeremiáš na z*
Jerusalémských a *Hus kázající o 6. přikázán*
3) Jeho syn Karel S., žák franc. malíře
Scheffera, jest též schopný malíř a provozuje
umění své v Rusku. Sestra jeho Paulina
vdaná Soltauová, věnovala se též s dobrým
chem umění malířskému.

Suchecki Henryk (v. hl. d.) † v červenci
v Krakově.

Suiderhoef Jonas, holand. rytec, nar. v
r. 1613. Učitelé jeho byli Cornelius V
a Soutman, kteréž on ale překonal. Umě
horně zacházeti rydlem jehlicí a velmi věrně
vati podobizny Halsovy. Z dalších jeho ryt

leží k nejzdařilejším: *Pád andělův* dle Rubense, *Vyjednavatelé míru Münsterského* dle Terburga a *Čtyři purkmistrové* dle Th. de Keysera. *Mü.*

Süssmilch Jan Petr, zakladatel politické arithmetiky, nar. se r. 1707 v Berlíně, studoval v Halle a Jeně s počátku práva, pak medicinu a konečně bohosloví; byl na to nějaký čas polním kazatelem, později proboštem, a † jako vrchní konsistoriální rada v Berlíně r. 1767. Jako spisovatel proslul svým zvláštním pojímáním mosaické nauky o stvoření světa, pak spisem *Die göttliche Ordnung in der Veränderung des menschlichen Geschlechts aus der Geburt, dem Tode und der Fortpflanzung desselben* (3 sv. v Berlíně 1740, 3. vyd. 1775), v němž položil základ důležité v státu porovnavací statistice co se týče úmrtnosti, porodů a j.

Sůl v chemii v. Soli v hl. díle.

Suleau François-Louis, pamfletista francouzský, nar. se 1757 v Granvilliersu a byl zavražděn v Paříži 10. srp. 1792. Vystudovav v Amiensu stal se advokátem královské rady (1784), kterouž hodnost však r. 1787 prodal, aby podniknouti mohl cestu do St. Dominga. Navštíviv rozličné státy severní Ameriky navrátil se r. 1789 do Paříže, kde revoluce již byla započala. Dnové říjnoví učinili zde z něho ohnivého zastavatele autority královské. Nespokojiv se vydáním několika brožurek odebral se do Pikardie, aby městskou radu Amienskou pro své zásady získal. Byl však vyzván aby opustil město, a neuposlechnuv v pevnosti uvězněn, později však do Conciergie dopraven, ale po čtyrměsíčném vězení zase propuštěn. Nyní teprv započal činnost velmi rozsáhlou, zvláště v časopisech aristokratických, a podnikl zároveň krutý boj proti pamfletistům revoluce, s jakýmsi zvláštním zalíbením zlost národa proti sobě vzbuzuje. Když však již znamenal, že věc Bourbonů je ztracena, snažil se Dantona a Robespierra získati pro konstituci anglickou. Z rána 10. srp. 1792 odebral se v kroji národní obrany do Tuillerií, kam ho departement jeho byl poslal. Byl však poznán a uvězněn. S velikým pokřikem žádal lid aby mu byl vydán, a marně snažila se posádka národní obrany, aby útok lidu odrazila. S. udatně se bránil, brzo však pod ranami mrtev sklesl. Mrtvola jeho byla na náměstí Vendomské hozena a hlava na pice odnešena. Ze spisů jeho jmenujeme: *Un petit mot a Louis XVI., sur les crimes de ses vertus, par un ami des trois ordres* (Paris 1789); *Projet d' adresse a l' Assemblée nationale* (Amiens 1789); *Fidelissimae Picardorum genti ou Tudors, Picard, et Louis est dans les fers* (Amiens 1789); *Premiere interrogatoires de M. Suleau* (Paris 1790); *Les Pâques de M. Suleau* (ib. 1790); *Nouvelle conspiration de M. Suleau* (ib. 1790); *Le réveil de M. Suleau, suivi du prospectus du journal politique que le public lui demande* (1791); *Journal de M. Suleau* (1791—1792).

Sulima Pavel, rytec ruský, květl na počátku tohoto století; od něho pocházejí rytiny ke Keisarově *Slovanské mythologii.* *Mü.*

Sumka, z rusk., nábojnice, ránečnice, fr. *cartouche*, něm. *Patrontasche*, schránka obyčejně kožená, v níž vojín své patrony s sebou nosí. Každý pěšák mívá za nynějších dob dvě s-ky zavěšené na opasu kolem těla, jednu před sebou, kterou, jsou-li patrony z ní vystříleny, na zad posouvne, a druhou, v zadu zavěšenou, nahradí. Jezdci mají jen po jedné zadní *sumce*, přes rameno na řemenu zavěšené. S. vojína pěšího jest na 30—40 ostrých nábojů zařízena, tak, že voják v poli 60—80 patron (nanejvýš) při sobě mívá. *Čský.*

Summanus (myth.), božství původu sabinského, ctěné jakožto bůh nočního nebe a úkazů nebeských. Arvalští bratří obětovali k jeho cti černá jehňata. Na circu maximu stál chrám jemu zasvěcený. *Kvř.*

Sundelin Karl Heinrich Wilhelm, nar. se 1791 v Berlíně a † 1834. Byl napřed lékárníkem, studoval pak od r. 1824 medicinu, a stal se r. 1830 profesorem med. a 1833 med. radou v Poznanech. Sepsal: *Anleitung zur medicinischen Anwendung der Elektricitat und des Galvanismus* (Berl. 1822); *Handbuch der speciel. Heilmittellehre* (1825, 1833); *Handbuch der allgemeinen und speciel. Krankheitsdiätetik* (1826); *Pathologie und Therapie der Krankeiten* (1826); *Taschenbuch der ärztl. Receptirkunst* (1828); *Aerztlicher Rath für Musiktreibende* (1831); *Handbuch der Diagnostik* (Magdeb. 1833); *Das Krankenexamen* (Berl. 1833).

Sunder Lukas v. Kranach Lukas

Sundevall Karel Jakub, švédský přírodozpytec, nar. se 22. říj. 1801 v Hoegestadtu, ukončil svoje studia na universitě v Lundu, kde se stal doktorem filosofie, napsav před tím monografii *Genera arenoideum Sueciae* (v Lundu 1823). Na to procestoval Švédsko a odebral se r. 1827 do Vých. Indie. Po svém návratu stal se doktorem lékařství a ředitelem přírodovědeckého musea v Lundu. S. jest členem mnohých učených společností, rytířem švéd. řádu polární hvězdy a důstojníkem fr. čestné legie. Mezi jeho vědeckými spisy zasluhuje největšího povšimnutí jeho popsání švédských *pavouků* v časop. akademie věd v Štokholmu (1829, 1831, 1832) a jeho spis *Conspectus arachnidum* (v Sundu 1833).

Sundt Eilert Lund, norský spisovatel, nar. ve Farsundě r. 1817, stud. theologii a byl nějaký čas učitelem v káznici v Christianii; r. 1848 konal nákladem veřejným cestu po zemi, aby vyšetřil tuláctví jakož i poměry nejnižších tříd společenských. Jakožto výsledek této cesty vydal r. 1850 správu o tuláctvu (*Beretning om Fante-aller Landstrygerfolket*), kteráž způsobila, že povoleny jsou veřejné prostředky, aby se tito lidé zachránili od zkázy a získali ušlechtilejšímu společenskému životu. Pomocí tou vydal r. 1859 pokračování této správy, a konav rozličné další cesty a badání na tomto poli uveřejnil pak více důležitých a zajímavých pojednání v témž oboru, jako: *O smrtelnosti v Norech* (1855); *O manželství v Norech* (1855); *O stavu mravnosti v Norech* (1857); *O stavu střídmosti* (1859). Co vydavatel časopisu *Přítel lidu* (*Folkevennen*) podal více zajímavých obrazů z domácího života selského, o způsobu stavby, a p. *Mü.*

Sunesönnerne, Sunovci, slavná skandinavská rodina, kvetší ve XII. a XIII. století. Sune Ebbesön († 1186) prý se súčastnil se svými bratranci Absalonem a Esbernem Snarem mnohých válečných tažení. Měl několik synů, z nichžto někteří proslulí v církevním i státním oboru. Jeden z nich, Anders Sunesön, konal studia svá v Paříži, kdež pak i měl přednášky theologické, jsa na slovo vzat svou učeností. Navrátiv se do své vlasti stal se kancléřem krále Knuta VI. a proboštem Roeskildským, a byl r. 1194 poslán do Říma v záležitosti rozvedení sestry královy, Francouzské královny Ingeborgy. Roku 1201 následoval svého přítele Absalona v důstojenství arcibiskupa Lundského, a rok na to korunoval krále Valdemara v tamější katedrále. Se třemi jinými biskupy doprovázel roku 1219 krále v jeho válečném tažení do Estonska. Postižen málomocností nezléčitelnou vzdal se roku 1222 svého důstojenství a žil pak na ostrově Ifö v Šonech až do své smrti 24. čna 1228. Proslul latinským překladem zákonníka šonského a církevním právem; jeho *Hexaëmeron* (posud netištěné) jest

velká latinská báseň v hexametrech o stvoření světa a jiných theologických předmětech, kteráž svědčí o tehdejší scholastické učenosti. Jeho starší bratr Peder S. stud. též v Paříži a byl podobně nějaký čas kancléřem Knuta VI. I on byl nástupcem Absalonovým ve druhém jeho biskupství, totiž Roeskildském, když je tento r. 1191 byl opustil. Ve válečném tažení proti markraběti Ottovi Braniborskému, kdež vedl vojsko dánské (1198), byl poražen, raněn a zajat, a vrátil se teprvé následujícího roku z tohoto zajetí do své diécese. Později vedl podobněž se svými bratry vojsko dánské, jdoucí na pomoc Ebbe Sunesönovu seti, Švédskému králi Sverkerovi II., proti jeho protikráli, avšak byl poražen v bitvě u Leny ve Vestergothlandě (1208), kdež padli dva jeho bratři, Ebbe a Lars n. Lauritz (Vavřinec). Biskup Petr † 22. říj. 1214. *Mü.*

Surenhus Vilém, proslulý hebrejský učenec holandský na počátku XVIII. stol., byl professorem hebrejštiny a řečtiny v Amsterodamě. Výsledek pilného studia staré literatury rabínské bylo velké dílo jeho: *Mischna, sive totius Hebraeorum juris, rituum, antiquitatum ac legum oralium systema, cum Maimonidis et Bartenorae commentariis* (Amst. 1703) s textem hebrejským a latinským překladem, práce to, která došla zaslouženého ocenění. Mimo to sepsal: *Βίβλος καταλλαγῆς, in quo secundum veterum theolog. hebraeor. formulas allegandi et modos interpretandi conciliantur loca V. T. in N. T. allegata* (ib. 1713).

Surugue [syryg] **1)** Louis, franc. rytec, nar. v Paříži r. 1695, † tamtéž r. 1769. Byl žák Picartův, v jehožto způsobě i sám pracoval. Uměl velmi dobře spojovati rydlo s jehlicí, a ryl stejně zdařilé podobizny i historické předměty dle Coypela, Watteaua, Andrea del Sarto, Rubense, Lebruna a j. Hlavní jeho díla jsou: *Clytia* dle Coypela; *Sloh* dle Goltziusa; *Abraham, zapuzující svou souložnici Hagar*, dle Lesueura; *Zuzana* dle Vergolje; *Večeře Páně* dle Rubense. — Jeho syn a žák **2)** Pierre Louis S., nar. 1717, † 1771, pracoval v tomtéž způsobu co otec, kterémuž se ale nevyrovnal. *Mü.*

Sustermans Justus, nizoz. malíř, nar. v Antorfě r. 1597, † ve Florencii r. 1681. Učil se u Willema de Vosa, přišed ale záhy do Itálie, a sice ke dvoru velkovévody Toskánského Kosima II., byl tu tak laskavě přijat, že tam již zůstal. Maloval nejvíce podobizny avšak i historické obrazy, ve kterémžto posledním oboru měli veliký vliv na něj bratří Caracciové a Caravaggio; v podobiznictví, své hlavní síle, zůstal věren způsobu nizozemskému. Jeho malby vynikají správnou kresbou, skvělou barvitostí a vkusným uspořádáním. Z historických obrazů jeho zasluhují býti jmenovány: *Holdování velkovévodovi Ferdinandovi II.* (s četnými podobiznami ve Florencii); *Darování Cypru Benátčanům Kateřinou Cornarovou* (v Benátkách); *Kladení Krista do hrobu* (v Berlíně); z jeho podobizen pak: *Galilei* a *Dánský král Kristian V. co králevič* (obě ve Florencii), a *arcikněžna Klaudia* (v Belvederu Vídeňském). Sbírka arciknížete Albrechta ve Vídni chová od něho 6 vlastnoručních nákresů. *Mü.*

Suys Filman François, belg. architekt, nar. se r. 1783 v Ostende, odebral se r. 1807 do Paříže a navštěvoval tam školu krásných umění pod ředitelem Percierem a Fontainem. Na to procestovav Italii usadil se v Amsterodámu, kde se stal architektem Viléma I., jenž mu svěřil zřízení architektonické akademie v Amsterodámě. Po odtržení Belgie jmenoval jej Leopold I. prvním professorem architek- ... S. vystavěl během let 1819—1829 řadu veřejných i soukromých budov v Holandsku, z ... jsou nejpamátnějšími chrám sv. Josefa, hôtel A... berský a brána Antorfská v Brusselu. Sepsal *palais Massimi à Rome* a *Le Panthéon de R...* Zdali již a kdy zemřel, není nám známo.

Svane (vlastně Svaning) Hans, dánský ... nec a jediný luteránský arcibiskup v této zemi, ... se 27. bř. 1606 v Horsensi, kdež jeho otec, ... Olsen River, byl starostou; jeho matka byla ... H. Svaninga (v. t.), od kteréhož pocházel ... jméno. Vychován jsa v domě učeného pro... theologie, Jespera Brochmanda, studoval na So... akademii, později sedm let na nejslavnějších ... versitách cizozemských, obrav sobě za hlavní ... mět svých studií jazyky východní. Hned po ... návratu r. 1635 jmenován jest professorem hebre... a r. 1646 professorem theologie na Kodaňské ... versitě; r. 1655 pak biskupem Seelandským ... orientalista a theolog proslul svým obšírným ... *tářem ku proroku Danielovi* (2 díly ve fol., 1... 1665). Větší slávy však došel svou činností n... mátném říšském sněmě v Kodani r. 1660, ... hlavně se zasadil o zavedení dědičné a jedino... v Dánsku. Odměnou za to obdržel titul arcibis... i jmenován jest královským radou, předsedou ... sistoře, jakož i přísedícím státní rady a nejvy... soudu; kromě toho daroval mu král dva statky ... den v Seelandě (Svenstrup) a druhý v Norsku. † 26. čce 1668.

Svaneti, plémě pohorských národů na Kav... čítá okolo 1630 dvorů. Jazyk jejich je pro ... pany těžko srozumitelný, pročež lze těžce ro... dnouti, ku kterému plemenu vlastně patří. Hra... jimi obydleného území dle zeměpisného pol... spadají zároveň s hranicemi Mingrelie a Abch... pak Halkarců a dílem též s Kaberdou. Z něk... slov, jež plukovník Bartholomäi za svého p... v svobodné S-ii sebral, lze poznati, že má ... třetina grusinský kořen, kdežto ostatní nemaj... čeho společného s ostatními jazyky a dialekty ... kazských národů. Slovo S. jest odvozeno od ... sinského slova szavane (útočiště). S-e tvořil... starých časů provincii Grusinské říše, byla spr... vána zvláštními správci nazvanými Mourav, již ... od samého cára jmenováni. Při dělení Grus... říše za cáře Alexandra I. připadla S-e s knížect... Abchasii, Gurii, Mingrelii a Džigetii Imeretinsk... cáru. Později odpadly od něho Džigetie a ... S-e s údolím Ingury; dolní S-e byla tak dl... v jeho poddanství, až se Mingrelie provolala ... svobodnou a spolu se zemí Lesgů mingrelským ... dianům připadla. Od času panují tito oběma ... vinciím. S-e se dělí: 1) Dadianská S-e; zem... obyvatelé, obývající 3 vesnice, jež sestávají ze ... dvorů. 2) Knížecí, též dadiškilianská S-e, jejíž ... vatelé jsou usídleni na pravém břehu Ingury na ... zích úzkých tarasů, oddělených hlubokými propas... Tato část S-e, čítající asi 516 dvorů, rozdělena ... mezi potomky knížat Dadiškilianů. 3) Svobodná ... na západ od předešlé, čítá 12 vesnic, sestávají... s 683 dvorův, patří ale již vládě ruské, která ... dává spravovati svými úředníky.

Svaning Hans, první dánský dějepisec krá... ský, nar. ok. r. 1503 ze selského rodu ve vsi ... ninge na ostrově Fünském, odkudž i jeho jméno ... chází. Studoval s počátku v Kodani, a obdržev ... neočekávané podpory dokončil studia svá na ci... universitách. Král Kristian III. zvolil jej r. 1... za učitele svého syna, potomního krále Fridricha ... a jmenoval jej r. 1553 říšským dějepiscem. Kr... *historie krále Jana* (latinským jazykem, 1560), ... nejznamenitější jeho spis *historie krále Kristiana...*

(též lat. jaz.), kteráž v rukopise použil Heidtfeldt, a kteráž teprvé později (1658) byla vydána. S. zemřel r. 1584. *Mü.*

Svatá rodina nazývají se v malířství obrazy, na nichž představeni *Panna Maria, Ježíšek a sv. Josef;* někdy i *sv. Jan Křtitel co hošík*, a *sv. Anna co babička Ježíškova*, i jiní svatí ve společnosti oněch tří hlavních osob. *Mü.*

Svatoňovice (*Schwansdorf*), ves a před časy samostatný statek v rak. Slezsku v okresu Vítkovském (kníž. Opavsk.), leží míli severozáp. od Vítkova v údolí při hranicích moravských, a má okolo 80 stavení, filiální kostel a školu; obyv. jest německé. S. náležely v první polovici XV. stol. co manský statek rytířské rodině Košířů z Litultovic, od nichž s polovicí sousední vsi Krucburku přešly na Dětocha z Šonvaldu, jemuž kníže Arnošt r. 1440 zboží to z manství propustil. Dětochův syn, též Dětoch, prodal 1494 S. i s půl Krucburkem, jakož i náležité mu též blízké vsi Těchanovice (*Zschdorf*) staré i nové k držení po smrti své Hyncíkovi Bírkovi z Násilí. Od Bírků dostalo se celé toto zboží p. Bernartovi z Vrbna, kterýž je ok. 1520 prodal Anně Rzencovně z Markvartovic, manželce Petra Greissneckera z Greissnecku, hofrychtýře biskupství Olomúckého. Od této koupil je zeť Jan Planknar z Kynšperka, který 1542 polovici Krucburka, až dosud k S-cům náleževší, postoupil Janovi Stošovi z Kounic na Moravici, držiteli druhé polovice téže vsi, S. pak i Těchanovice spojil s panstvím svým Vikšteinským. Při konečném roskouskování panství tohoto ok. 1671 přišly S. k statku Meleckému.

Svatost (*Sanctitas*), titul, při ústním i písemním oslovení v katolické církvi latinské nyní dávaný výhradně Římskému papeži, ve východní církvi řecké též patriarchům (*Ἁγιότης*), a sice nejen oekumenickému v Konstantinopoli, alebrž i druhým. Názvu toho užívalo se jindy o každém biskupu; ano sami papežové Římští ten titul jiným biskupům dávali, ku př. Řehoř I. (590—604) píše Leandrovi biskupu Sevillskému: „*Sanctitatis tuae accepi epistolam.*“ Papeži Římskému název ten vyhražen jest od VII. stol. — Ve východní slovanské církvi jak nesjednocené („pravoslavné“) tak i s Římem sjednocené zní ten titul Святѣйшество, (Svjatějšestvo), a dává se „pravoslavným“ patriarchům (též vládní „řídící synodě“ Petrohradské), i Římskému papeži. Ostatně obdobný tomu název čestný Святой Отец (Svatý Otec) ve slovanské východní církvi v obyčeji jest při duchovních osobách vůbec, též při knězi, částečně na biblickém základě. V. *Skutk. apoštol.* 9, 13, 32; *k Řím.* 1, 7; *I. Kor.* 1, 2; *Efes.* 4, 12; *Žalm* 105 (106), 16. *Dcha.*

Svéchin z Paumberka v. z Paumberka v hl. díle.

Světlík z Ksesu (Gzesu), šlechtická rodina slezská, pošlá z knížectví Ratiborského a Opolského. Jan S. připomíná se v listinách k r. 1448, a 1494 byl Sigmund S. hejtmanem biskupa Vratislavského na Otmachově (v kníž. Nisském). Na začátku XVII. stol. přicházejí Karel S. z Ks. a strýcové jeho, bratří Sigmund na Burkendorfě, Jiří st. na Velkých Kunčicích (v Nissku) a Krištof; tento poslednější nabyl koupí větší části statku Sosnovského (v kníž. Krňovsk.), kteréž zboží po něm držel syn Volf Arnošt. Tento, jsa ženat s Kateřinou Lichnovskou z Votic, měl účastenství ve spouře stavovské r. 1618—20, pročež byl potažen k odpovídání, nicméně však podržel zboží své Sosnovské, kteréž teprv později prodal. Zanechal syny Karla Albrechta, Volfa Dětřicha a Jiřího Gottfrieda, z nichž Volf s manželkou Kateřinou Laryškou z Načeslavic dvůr svobodný na předměstí v Hranicích (v Mor.) dostal. Okolo téhož času připomínají se S-ové z Ks. i v Čechách, totiž Václav Vilém a Hanibal Sigmund, synové někdy Jiřího; tento odjel s cís. nejvyšším Serbonim do cizích zemí, odkudž se již nevrátil. Václav † 1634, jmenovav dědicem Jana Václava Grysla z Gryslan, JM. královské panství Brandýsk., Benátsk., Lyssk. a Přerovsk. hejtmana, s nímž se 1637 Oldřich Felix S. z Ks., ve vsi Lubně bydlící, tušim třetí bratr dotčených Václava a Hanibala S-ův, o Václavovo dědictví soudil. Tento Oldřich † 1640, byv ženat nejprvé s Marianou Šturmovnou z Hranic, potom s Mandalenou, ros. Slanskou z Doubravice, podruhé provd. Šeltovou. Zanechal syna Jana Sigmunda. Ok. 1737 byla Marie Angela S-ovna abatyší kláštera panenského sv. Kláry v Opavě, kdež Františka S-ovna 24. říj. 1781 svobodna, majíc stáří svého 74 let, zemřela. I v klášteře panenském v Ratiboři u sv. Ducha živa byla téhož času co jeptiška Marie Johana (původně Helena Cecilie) S-ovna z Ks., kteráž tam † 23. dub. 1773.

Sviták (Svitáček) z Landšteina, rodina šlechtická, větev starožitných pánů z Landšteina z kmene Vítkoviců, píšící se dle hradu téhož jména v Budějovicku a užívající — zároveň s jinými pány z L. — v erbu bíle růže v poli červeném. Praotcem větve této byl, jak se podobá, Mikuláš Svitáček z L., syn Vítka z L., který v druhé čtvrti XV. stol. držel zboží manské Kněžoves, k němuž do spolku r. 1454 přijal jmenovaného otce, pak bratra svého. Týž stál pevně k straně kališnické, a byl za času králů Jiřího a Vladislava II. (1468—84) nejvyšším písařem král. Čes. a r. 1469 a násl. také maršálkem dvoru král., a míval vůbec v tehdejších bězích veřejných platné účastenství. Na začátku XVI. stol. žili Adam na Tuchorazi, Mikuláš na Krašově a Vilém bratří S-ové z L. (synové nebo potomci Mikulášovi), jež čteme tolikéž v tit. z r. 1534. R. 1532 prodal Adam S. zboží své Kladruby, Bělušičky, Biskupice a dvůr v Kojicích Vojtěchovi z Pernšteina, a r. 1536 společně s bratrem Vilémem ves Košíř Mikulášovi Šorfovi, sousedu Pražskému. Mikuláš S., nejstarší z bratří těchto, byl mezitím zemřel bezdětek (1540 ?), načež přešlo zboží jeho Krašov na bratra Viléma S a. Poněvadž nedlouho na to také Adam S. smrtí sešel, vložil Vilém S. r. 1542 jako poručník nezletilých dětí právě jmenovaného bratra svého Adama hrad Tuchoraz s příslušenstvím k jich ruce, a ves Košíře k ruce Mikuláše Šorfa znovu do desk. Vilém S. zůstavil z manželky své Barbory Mladotky ze Šolopisk syna Viléma ml. S-a. Tento seděl na Sosni, Krašově a Tuchorazi, byl JMC. radou a přísedícím soudu komorního, přichází často na sněmích a připomíná se v tit. z roku 1572 a 1589 mezi osobami stavu panského; r. 1590 prodal zboží Tuchorazské Ferdinandovi Renspergrovi z R. a zemřel záhy na začátku XVII. stol. bezdětek, jsa poslední mužský potomek starožitného rodu svého, a vůbec pánů z Landšteina. *Ra.*

Svitkovský ze Skudel, erbovní rodina v XVI. a XVII. stol. v Čechách východních usedlá, jejímž praotcem se jmenuje Burian S., který z první čtvrti XVI. stol. buďto se narodil v Skudlích u Přelouče, buďto tam držel dvůr a grunty, a potom byl v službě pánů z Pernsteina na Pardubicích, a to již okolo r. 1525; byltě písařem pojezdným a důchodním, pak porybným a polesným, a ku konci života svého (okolo roku 1564) po smrti hejtmana Zdenka Bořka z Poličan vedl nějaký čas společně s Bohušem Sedlňovským vrchní správu celého pan-

stvi Pardubského. Burian S. byl zkušený ekonom a činil pánům z Pernsteina platné služby, pročež byl k přímluvě pánů těchto pro své služby věrné majestátem krále Ferdinanda I., daným v Špýru v pondělí po sv. Jeronymu l. 1531, obdařen titulem ze Skuděl a erbem takto vypsaným: „Štít trojhraný od hůry dolů rozpoltěný, v jehož v pravé žluté polovici štika modrá a v levé černé vepř bílý, oba hřbety k sobě obrácení, a nad helmem zlatá hlava štičí se spatřuje.“ R. 1548 koupil sobě Burián ze Sk. statek Blato v Chrud. od Václava Vaníka ze Ždánic, a r. 1552 přijat jest s dědici svými do stavu vládyckého král. Čes., učiniv t. r. přiznání k zemi a stavu tomu. Burian S., jenž ještě žil r. 1565, zůstavil syny Jana a Cypriana S-ké ze Sk., kteří prodali statek Blato, za to však držeti (1575) jiná zboží v Chrudimsku, jako: Bližnovice, Čankovice, Skalici a j. Bratři tito přiznávali se k víře bratrské, a Jan S. sepsal tolikéž rozličné písně a jiné spisy, jakož to o něm Blahoslav vysvědčuje. Týž předemřel bezdětek bratra svého, tak že v tit. z r. 1589 čteme již jenom Cypriana S-kého, tento držel napotom s manželkou svou Martou z Bykanče grunty při městě Chrudimi a to ještě r. 1602. Později nepřipomíná se více rodina ta, a podobá se, že již v prodlení první polovice XVII. stol. u nás zanikla. *Ra*

Svoboda Karel, malíř (v. hl. d.) † 13. září 1870.

Swartz Olaus, botanik švédský, nar. se 1760 v Norkoepingu a † 18. září 1817 v Štokholmu. Studovav u synů Linnéových věnoval zvláštní péči floře ostrovů švédských. R. 1783 procestoval jižní Ameriku a Velké Antily. Po návratu svém do Evropy 1788 zdržel se jeden rok v Londýně, načež r. 1789 do Štokholmu se odebral. Avšak brzo byl opět na cestách, tenkráte do hor Norských a Laponska. Výsledek pilného hledání jeho bylo nalezení čtyr druhů dosud neznámých. Sepsal: *Prodromus florae Indicae, seu nova genera et species plantarum* (Upsala 1788); *Observationes botanicae* (Erlangen 1791); *Icones plantarum incognitarum quas in India occidentali detexit atque delineavit* (ib. 1800); *Flora Indiae occidentalis* (ib. 1806); *Dispositio systematica muscorum frondosorum Sueciae* (ib. 1799); *Synopsis filicum* (Kiel 1806); *Lichenes Americani* (Norimberk 1811).

Swazi (*Svazi*), africký národ z velikého kmene jihových. Kafrů, žijící severně od Pongola. Do roku 1843 jmenoval se národ tento Barapuza, pod tím jménem uvádí jej totiž Basuto, jenž první o něm podal správu. Po roce 1843 stal se jejich náčelníkem Svazi, a od té doby zovou se Umswazi, totiž „lidé S-ho“, čili zkráceně jen S. Slovo S. značí prut, bičík. Země S-zů zaujímá velikou prostoru, rozkládajíc se po severním hřbetu Dračích vrchů dílem na hřbetech samých, dílem též na jejich svazích do roviny, táhnoucí se ku pobřeží. K samému břehu ale nedosahuje, an ji od zátoky Delagoaské dělí Makazani, jenž jsou znamenití kováři. Na jihu hraničí se zemí Maghobů a na severu se zemí Sutů; Dračí hory dělí tuto území od jihoafrických republik. Hranice na S. nejsou známé, zdá se ale, že dosahují až tam, kdež se Dračí hory na jednotlivé kopce dělí a řekám území Betšuanů do rovin přístup ponechávají. Hlavní řeka jest Suto s mnoha vedlejšími řekami. Stromy, pastviny, voda činí zemi S-zů překrásnou, zvláště v horní části a na horách Dračích; nižší části pokrývá ale trnité křoví. Podnebí není pro Evropany zdravé, v nižších částech řádí zimnice. S. patří, jak již řečeno, k pobřežním Kafrům, dle jejich jazyku nepatří však ani k jednomu velkému kmenu zátoky Lagoaské; nemluví ani jako Zulové ani jako Tagezové, spíše se zdá

řeč jejich býti jakýsi střed mezi jazyky obou ... posledních. Národní znamení jejich jest výř... na kraji ucha. Jsou rozumní a ne tak divo... loupeživí jako Zulové, jsou ale srdnatí jako ... a zkušení ve válce, o čemž svědčí ta okolno... již dlouhá léta bojují s kmenem Zulů a do... svou svobodu podrželi. Ostatně jsou mravy j... podobny mravům ostatních kaferských kmenů, je... jest ten rozdíl, že muži společně s ženami pole v... lávají. Počet S-zů nelze udati, v některých kra... nalezá se kral vedle kralu, ač v jižních jsou v... řídké; nejméně obydlené jsou krajiny u hranic Z... Již r. 1832 stali se pokusy, zavésti křesťanstv... zemi S-zů, r. 1840 poslal náčelník Rapuza posly... misionářské stanice Thaba-Nču v zemi Basutů, ... přiměli tamější misionaře jíti do jeho země a ... učiti, taktéž učinil jeho syn a nástupce Swazi ... 1843. Toho vyzvání uposlechli misionáři Gidd... James Allison, a vydali se v květnu 1844 na c... do Matemby, obydlí to mladého náčelníka, kam... 60 dní dorazili. Zde vystavěli malý kostel a oby... a zanechali dva Betšuany za učitele, jelikož ne... dosud od svých představených povolení k zaraž... této nové misie. Později se vrátil James All... s dovolením svých představených podruhé k S-z... a počal je vyučovati, později však se přidal ku str... bratra náčelníka Swaziho a musel zem r. 1847 o... stiti. R. 1859 procestoval zemi S. misionář Mer... ský, jenž o ní podrobnější správy podal.

Sweert Emanuel, botanik belgický, nar. ... r. 1552 v Sevenbergenu. Pěstoval velké množ... květin a dodával je císaři Rudolfu II. do jeho ... hrad ve Vídni. Sepsal *Florilegium amplissimum ... selectissimum* (Frankfurt 1612). Druh bylin z ř... *hořcovitých* má dle něho jméno *Swertia* (v. hl. ...

Swift 1) Deane, angl. spisovatel, bratra... Jonathana S-a, nar. se v Irsku a † 12. čcn 17... ve Worcestru. Jméno Deane přijal v upomínce ... báby svou, dceru admirála Deana pod Cromwelle... Vystudovav v Dublině trávil celý téměř život s... v Goodrichu. Sepsal: *An Essay upon the life, ... racter and writings of Jonathan Swift* (Lond. 175... — 2) Theophilus S., syn jeho, nar. se v G... drichu a † r. 1815 v Irsku. Sepsal: *The Gam... a poem; The Temple of Folly* (Lond. 1787); *Le... to the king on the conduct of colonel Lennox* (... 1789), kterýžto spis mu způsobil souboj s Lennox... *Vindication of Renwick Williams, commonly ca... the Monster* (ib. 1791). Vydal: *Swifts Correspond... with the rev. Dobbin and his family* (Dublin 181...

Swinburne Charles Algernon, angl. básn... nejstarší syn admirála sir Charlesa S-a a lady A... burnhamové, nar. se r. 1843 (dle jiných r. 1835) ... statku Holmwoodu u Henley na Themži. Prvn... vychování dostalo se mu ve Francii, později navš... voval školu Etonskou a universitu Oxfordskou. ... skončených studiích procestoval evropskou pevnin... a prodlel další čas ve Florencii u básníka Walt... Savage Landora. První jeho básnické práce *T... Queen-Mother and Rosamund, two plays in ...* (1860) došla jen malého povšimnutí. Teprv dle s... řeckého vzoru zosnované drama *Atalanta in C... lydon* (1865), vynikající lyrickým vzletem, bohat... fantasií a ostrou kresbou povah, zjednalo S-ovi p... vést skutečného nadaného básníka. Dalšímu je... dramatu *Chastelard*, jakož i první sbírce je... drobných básní *Poems and ballads* (1866) činí ... výtka, že v nich hoví příliš smyslnosti a nevěře d... příkladu francouzských moderních romantiků. Ro... 1867 sepsal rhetoricko-dithyrambickou báseň *Song ... Italy*, kterouž věnoval Mazzinimu a v níž se uká... zal před světem jako ohnivý republikán. V podob...

ném směru uveřejnil r. 1870 a věnoval Viktoru Hugovi vlastnou ódu: *Ode on the proclamation of the French Republic.* Jeho politický a filosofický radikalismus, spojený s vysokým nadáním lyrickým, činí S-a velmi podobným Viktoru Hugovi, s nímž i to má společné, že vládne jazykem anglickým jako tento jazykem francouzským. Jako bystrý kritik a dovedný prosaista osvědčil se S. ve svém díle *William Blake, a critical essay* (1868) a v duchaplném spise *Under the microscope* (1872), v němž hájí sebe a přítele svého Rossettiho před výtkou, že zakládají „smyslnou" školu básnickou.

Sydow, Theodor Emil von, slavný geograf, nar. se 15. čce 1812 ve Freiberku, studoval gymnasium v Erfurtu a vstoupil r. 1830 jako lieutenant do vojska, odbyv divisijní školu. R. 1838 stal se učitelem zeměpisu a válečnictví při škole 8. divise a věnoval se od r. 1836 výhradně studiím geografickým. R. 1843 stal se členem vojenské zkušební komise v Berlíně, byl od r. 1849 učitelem prince Albrechta a přednášel na Berlínské škole vojenské od r. 1855. Toho roku odebral se do Gothy, aby se tam účastnil podniků Perthesových, a počal tam vydávati svoje chvalně známé *Jahresberichte über den kartographischen Standpunkt Europa's.* R. 1860 vrátil se do Berlína, stal se majorem v generálním štábu a přednášel opět na vojenské akademii. Roku 1866 bylo mu svěřeno řízení nově zřízeného geograficko-statistického oddělení v gener. štábu. Z prací jeho jmenujeme: *Mapu Durinska a Harzu* (v Gothě 1840); *Methodický příruční atlas pro studium vědeckého zeměpisu* (tamt. 4. vyd. 1867) a *Školní atlas* velmi rozšířený (r. 1871 již 28 vydání). Mimo to sepsal S. *Grundriss der allgemeinen Geographie* (tamt. 1862) a *Übersicht der wichtigsten Karten Europa's* (v Berlíně 1864).

Sylburg Bedřich, slovutný filolog něm., nar. se 1536 ve Wetterau a † 16. ún. 1596 v Heidelberku. Studoval velmi pilně na rozličných universitách, též v Jeně řeč a literaturu řeckou, stal se ředitelem školy Lichenské a později Neuhausské. Od r. 1591 počal na vybídnutí tiskaře Wechela ve Frankfurtě vydávati sbírku spisů klasických, za kterou co do textu i komentářů výtečnou práci landhrabě Hesenský ho roční pensí odměnil. Pak následovala: *Grammatica graeca* (Frankf. 1580); *Aristotelis opera* (ib. 1587); *Scriptores romanae historiae minores* (ib. 1584); *Epicae Patrum gnomae* (ib. 1591); *Andrae Cretensis Commentaria in Apocalypsim* (Heidelberk 1592); *Etymologicum magnum* (ib. 1594); *Theognidis, Phocylidis, Pythagorae, Solonis aliorumque poëmata* (Frankf. 1597); *Catalogus codicum graecorum bibliothecae palatinae* a j.

Syllabus (v. hl. d.). Nynější papež Pius IX. vydal 8. pros. 1864 okružní list (encykliku) všem katolickým biskupům o „záhubných bludech a náhledech naší doby," připojiv k němu soustavný seznam (*syllabus*) 80 takových vět (thesí), jež byl sám již dříve v alokucích konsistoriálních, v encyklikách a jiných pastýřských listech „apoštolskou svou mocí" zavrhl. Rozděleny jsou na deset skupenin podle obsahu svého, totiž: o pantheismu, naturalismu a absolutním rationalismu (1—7); o mírném rationalismu (8—14); o indiferentismu a latitudinarismu (15—18); o socialismu, komunismu, o tajných spolcích, biblických společnostech, a spolcích liberálního kněžstva; o církvi a jejích právech (19—38); o občanské společnosti vůbec a jejím poměru k církvi zvláště (39—55); o přirozené a křesťanské mravouce (56—64); o křesťanském manželství (65—71); o světském panství papeže (75—76); o svobodě svědomí a moderní vzdělanosti (77—80). Nepodává se tu ovšem žádné jejich vyvrácení, nýbrž cituje se jen taková these, a odůvodňuje se udáním data a začátečního slova k oněm promluvám a listům papežským, v nichž dříve již byla zavržena. Jest sice pravda, že v skutku mnohé náhledy buď nepravdivé nebo příliš příkré v s-u tomto se odsuzují, o nichž není více ve vědě ani ve víře sporu a s jichž odmítnutím každý úd církve souhlasí, ku př. o Bohu, duši atd. Avšak jsou tam také náhledy, jež nestranně posouzeny neobsahují nejen ničeho závádného, nýbrž jsou vzácnou vymožeností novější doby nad středním věkem, a tudíž přísného onoho odsouzení nikterak nezasluhovaly ve s-u, zvláště v odstavci V. o církvi, v VI. o státu, v VIII. o manželství, v IX. o světské vládě papeže, v X. o svobodě náboženské, o smíru pokroku, vzdělanosti a svobody s církví atd. Také historická studia rozsuzují se tu v poslední instanci, ku př. 23, 38, o papežích, sněmích, o roztržce východní atd., a nejen vedle nich filosofické problemy (ku př. Güntherovy) se odsuzují, nébrž také věci, jež nijakž do víry nepatří. V jiných větách zase lze pozorovati, že se hledí zachovati nebo rozšířiti jich odsouzením jen právomocnost církevní hierarchie, jakáž byla v minulé době na ujmu požadavkům a právům novověké vědy, pokroku vzdělanosti a občanské i náboženské svobody. Vůbec pak se všemu tomu dává roucho dogmatické, jakoby to bylo skutečné učení Kristovo nebo z něho nutně vyplývalo, a jakoby papež rozhodovati mohl a směl ve všech oborech vědění a života lidského (Sr. čl. Neomylnost papežská). Taktéž velmi nepříhodná jest vůbec stylistická forma s-u tohoto, jelikož spojuje a najednou odsuzuje mnohdy věci, jež nijak k sobě nepatří a přísně od sebe dříve odděliti se měly; ano často se z nich odvozují výsledky, jež sice na jednu částku these té se hodí, ale na druhou nepříslušně se rozšiřují, ku př. 28, 85. Jindy zase pronášejí se všeobecné věty, anižby se připomenulo zvláštních okolností, jež zrovna tu výminku dělají, ku př. o majetku církevním (26), o právě státním v církevních věcech (41) atd. Právě proto byla nejasná tato dikce thesí těchto také příčinou, že vyšly o nich zcela sobě odporné výklady, jimiž někteří chtěli je veskrz zastávati, jiní pak je zcela zavrhovali. Při tom zvolena ještě místy velmi nepříslušná, ne-li až křiklavá dikce, obvyklá sice v takových případech u Římské kurie, ale nyní již urážlivá, an jí moderní vzdělaný svět již odvykl, jako když se mluví o „nestydatých a klamuplných lidech, o lhářích, podvodnících, zločincích" atd., čímž trpí didaktická stránka i soudní vážnost takového censurního spisu papežského, an tím nejen že se věc nezvrátí a nenapraví, ale zastavatele její spíše rozhořčuje. Odtud také dá se vysvětliti onen všeobecný odpor, s nímž se encyklika tato potkala hned s počátku u biskupů i u vlád křesťanských. Zejména Francie statečně hájila se proti přijetí jejímu; ba i tamější biskupové, zvláště Pařížský Darboy a Orleanský Dupanloup rozhodně agitovali proti jejímu vydání. Když však neuposlechnuto v Římě žádné rady, ozval se ostře proti ní bývalý ministr kultu a tehdejší president státní rady Rouland dne 14. března 1865 ráznou řečí v senátě francouzském, ukazuje na obsah a účel její, a na možné škodlivé z toho následky, načež zapovězeno ohlašovati ji s kazatelen i v biskupských listech, jelikož prý čelí proti organickým článkům Francie. Biskupové francouzští přijali ji sice přece konečně, ale v smyslu svém vlastním t. j. mírném, až výklad jejich se v Římě zcela nelíbil. Než učený mnich Gratry nedal se tím uchlácholiti v oposici své proti ní. Zatím statečný Montalem-

bert udržoval další oposici, věda dobře, že právě také proti jeho novějším náhledům byla namířena. R. 1863 byl totiž kongres v belgickém městě Malinš (Mecheln), na němž Montalembert promluvil o svobodě náboženské v novější době; a to bylo v Římě novou pohnutkou, aby se vystoupilo se S-bem, o jehož obsahu prý již ten rok před tím biskupové v Římě při kanonisaci japanských mučeníků shromáždění se byli s kurií umlouvali. A kardinal Bilio ustanoven za posledního revisora tohoto osudného seznamu „bludů“ novověkých. Vyšel konečně přece tedy r. 1864, a kardinal Antonelli doprovodil jej listem průvodním k biskupům, ač tito sami nejlépe věděli, jakým způsobem vymožen jejich dopis neb souhlas. Tu najednou proslechlo se, že připravuje se obecný církevní sněm do Vatikánu, na němž mimo papežskou neomylnost o světskou vládu jeho a mimo Marianské dogma o nanebevzetí jejího těla prý i celý s. ve formě positivní za věrečné články víry katolické prohlášen býti má, a známý tehdejší profesor dogmatiky ve Vídni jesuita Schrader vydal vskutku hned nový tento již o té reformě připravený s. s názvem *Der Papst und die modernen Ideen Wiens* (1868), načež anonymní mnohočlenný Janus se spisem svým *Der Papst und das Concil* (Leipzig 1869) ostře proti tomuto zámyslu vystoupil. Budeť tedy nyní museti římsko-katolický svět — tak praví v spisu tomto učení theologové němečtí, vydavatele jeho — (str. 10—37) pod ztrátou spasení následující pravdy věřiti: 1) Církev má dle these 24. a 25. s-u právo užívati zevnitřního nucení, a má také přímou i nepřímou fysickou moc t. j. politickou i tělesnou trestní právomocnost nad věřícími údy svými, jako peněžité pokuty, žalář, posty, rány a vypovězení. (Schneemann S. J., *Die kirchliche Gewalt und ihre Träger*. Freiburg 1867). Srovnej středověkou inkvisici, nakládání s kacíři atd. a původní jen duchovní pravomocnost církve. 2) Že nepřestoupili papežové dle 23. these nikdy hranice moci své a neosobovali sobě práva knížat, ač historie středověká opačné toho doklady podává o sesazování králů a darování jich zemí jiným panovníkům. (Schulte, *Macht der röm. Päpste über Völker, Könige und Individuen*. 1870, Prag). 3) Že výsady duchovenstva, jako zvláštní soud, neobmezené právo k nabývání majetku, osvobození od daní a od vojenské povinnosti atd., dle these 30—32 nemá původní počátek od práva světského, jako od římských císařů a jiných králů, nýbrž že jest požadavkem nutným a přirozeným. 4) Dle these 38 že nebyli přechmaty papežské moci nikterak příčinou roztržky církve východní od západní, ač historie právě o tom svědčí. (Dr. Pichler *Geschichte der kirchlichen Trennung des Orientes und Occidentes*, 1865, München). 5) Taktéž bez práva zavrhuje s. nynější světové názory o svobodě svědomí (these 15) a rovnoprávnosti náboženské před státem, nebo dle these 77—79 nemají se ponětiti protestanté k týmž politickým právům jako katolíci, aniž směji přistěhovavše se do katolické země tam volně vykonávati povinnosti náboženství svého; a týž Schneemann (l. c.) lituje jen, že prý nyní církev nemůže toto své právo neobmezeně vykonávati jako v středověku. 6) Také moderní princip o nezakročování cizích mocí (these 62), jakož i o svrchovanosti národa, o konstitučním a parlamentárním způsobu vlády se v encyklice a části odsuzuje. Celý s. pak končí s thesí 80tou, kterouž zavrhuje mínění, že se může a má římský papež smířiti s pokrokem, s liberalismem a s novější civilisací. Na jiné vady s-bu ukázal hned po vyjití jeho profesor bohosloví v Mnichově dr. Overbeck ve spisu svém *Die orthodoxe katholische Anschauung* (Halle 1865), zvláště na ... které příkré nesrovnalosti jeho s theologií a s no... věkou vědou zvláště. Tak zavrhuje se 12. th... že dekrety kongregace (indexu) překážejí volné... rozvoji vědeckému (srovnej Galilei); 14. these... se má filosofie bez ohledu na nadpřirozené zjev... pěstovati; dále 22., že povinnost katolických ... telů a spisovatelů obmezena jest pouze obecn... články víry; 33. these o spoludozoru státním... theologické studia, 45. 48. o novověkých školác... seminářích. (Jak známo zatratil papež alokuc... 22. čna 1868 v tom ohledu i rakouské státní ... kony.) Ohledně poměru církve k státu zavrhuj... oddělení jejich v thesi 55. a v thesi 19., 20., ... 28., 29., 41., 42., 43., 44., 50., 51., 54. mluv... pak o jednotlivých těch věcech, v nichž se ... s církví ve veřejném životě styká ve prospěch ... kve a na ujmu státu. K literatuře o s-u dodáv... že hned po vydání jeho vyšla o něm anonymní ... decká brožurka v Lipsku s názvem *Die Beleucht... der Encyklika* 1865, a loni vyšla podobná v po... lární formě s rozborem 20 bláznivých vět taktéž ... jména v Kolíně nad Rýnem s názvem *Der Sylla... des römischen Papstes Pius IX. in seinen Hau... sätzen* (1872), jež dosti světla v té věci přináší.

Sylvanit, nerost z řady telurických lesté... hrání se v soustavě kosočtverečné v různých k... binacích, hráně jsou velmi malé, jehlovité; ně... se vyskytuje s. též hrubozrný a otrouchný. Ští... telnost jest velmi dokonalá, tvrdost 1·5, poměr. v... 7·99—8·33, barva ocelově šedá, někdy stříbrobílá ... i žlutobílá. Lučební sloučenství jeho vykazuje ... rozboru Petzova na 100 částek 59·6 teluru, ... zlata, 13·9 stříbra. V křivuli dává sublimát te... rické kyseliny, na uhlí se taví, zanechávaje bílý ... však v tmavošedou kuličku, která se přidáním s... zaměňuje v jasnožluté, zlatostříbrné zrno; v k... lovské lučavce se rozkládá a vylučuje chlorid s... brnatý, v pouhé kyselině dusičné pak vylučuje zl... Hlavní naleziště s-u jest Offenbánó a Nagyag v ... dmihradsku.

Sylvester James Josef, angl. mathematik, n... se 3. září 1814 v Londýně, byl nějaký čas p... fysiky na universitě v Londýně a jest od r. 1... prof. mathematiky na vojenské akademii ve W... wichu. Jest též údem Roy. Society od r. 18... Psal vědecká pojednání do rozličných časopisů, ... sice: *Analytical development of Fresnel's optical the... of crystals* (*Phil. Mag. Ser.* III. 1837); *On the ... tion and rest of fluids* (tamt. 1838); *On the in... sections, contacts and other correlations of two con... expressed by indeterminate coordinates* (*Cambridge a... Dublin math. Journ.* 1851); *On the intersection... two conics* t. 1851); *On the principles of the cal... lus of forms* (tamt. 1852 a 1853) a j.

Symplesit *Breithaupt*, nerost z řady vod... tých vápníků, podobný sádře, hrání se v soust... jednoklonné, má hráně sloupovité, téměř drobnohled... jest dokonale štěpatelný, tvrdost 2·5, poměrná v... 2·95, barva bledě modrá i zelená, lesk má perlo... průhlednost skoro dokonalou. Dle rozboru Platt... rova zdá se býti s. arsenan železnatý a želez... s 25% vody. V křivuli pouští nejprv vodu a hnědn... zanechávaje kyselinu arsenitou, při čemž se st... magnetickým. Plamen se při tom barví jasnomodř... v kyselině solné jest rozpustný. Hlavní nalezi... jeho jest Lobenstein v knížectví Reusském.

Szerdahelyi Josef, vynikající maď. herec d... mat. a hud. skladatel. S. byl jedním z oněch, k... maď. jeviště stvořili; hrávalť před několika dese... letími se stejně smýšlejícími, vlasteneckými he... v Kološi, později v Pešti, a vynikal nejen co her...

nýbrž také co dobře vycvičený zpěvák. Množství operních textů přeložil na jasyk maď. z němčiny, italštiny a frančiny, a složil též hudbu k znárodnělému kusu Szigligetovu *A szökött Katona* (Zběh). Co herec vynikal zejména ve vyšší komice a zemřel v ún. 1851.

Szlávy Josef, uherský státník, nar. se v březnu 1818 v Rábu, byl přijat do Teresiánské akademie ve Vídni, kde se zejména oddal studiím hornickým, načež studoval na hornické akademii v Štávnici. První veřejný úřad zastával u báňského úřadu v Oravici, odkudž přišel k uher. dvorní komoře do Vídně, a odtud byl povolán r. 1847 za sekretáře k uherské komoře do Budína. Po sestoupení se prvního uherského ministerstva stal se též S. jedním z jeho členů, a na podzim r. 1848 odevzdal mu Kossuth správu bání Oravických. Když pak císařští Oravici obsadili, odebral se S. do Debrecína, vrátil se tam ale zase na rozkaz Kossuthův, jakmile ji byli císařští po Bémových vítězstvích v Sedmihradsku opustili. Z Oravice chtěl S. po bitvě Világošské (v srp. 1849) prchnouti do ciziny, dolehavé prosby obyvatelstva tamějšího však jej přiměly k tomu, že v městě setrval. Krátký čas na to byl S. od vojenského soudu v Temešváru odsouzen k pětiletému tuhému vězení, leč již po dvouleté vazbě v Olomouci byla mu udělena milost. Vrátiv se do Uher zdržoval se života veřejného, a teprv r. 1861, kdy uherské místodržitelství znovu zřízeno bylo, přijal v něm úřad místodržitelského rady. R. 1865 byl zvolen za vrchního župana Biharské stolice, a vstoupil po zřízení uherského kabinetu r. 1867 jako státní sekretář do ministerstva nitra; zároveň byl zvolen v Čongrádské župě do uher. sněmu. R. 1869 a 1872 zastupoval na témže sněmu jeden voleb. okres města Prešpurku. V čci 1870 byl povolán S. do kabinetu Andrássyova za ministra orby, obchodu a průmyslu, setrval v témž úřadě za předsedy Lónyayho, a povolán jest po odstoupení tohoto 1. pros. 1872 sám v čelo uherského kabinetu.

Š.

Šacberk, vrch v Dolních Rakousích, půl hodiny od hranic moravských, níže Znojma mezi Dolním Rechbachem a Séfeldem, na němž roste známé víno Š-ské, Reckému a Mailberskému (Murskému) podobné. Jest z něho velmi pěkná vyhlídka do Moravy i do Rakous, ke Znojmu po návrší úhledně rozloženému, k Šatovu, Jaroslavicům, k Mikulovu a na Palevské hory; v Rakousích k Lavě, ke kuželovitému Stožci, Mailberku, Reci, do údolí Pulkavského, k Imburku a za jasného nebe až k horám Štyrským. Na tomto vrchu držen jest r. 1221 od 30. čna až do 2. čce sjezd církevní pro urovnání rozepře, vzešlé mezi králem Českým Přemyslem Otakarem I. a Ondřejem, biskupem Pražským, o privileje biskupství Pražského, při kterémž sjezdu přítomni byli s králem Přemyslem kardinál Řehoř de Crescentio, zvláště z Říma vyslaný, králevic Václav, více biskupů a mnoho prelátů a kanovníků, též světských pánů českých a moravských; s biskupem pak Ondřejem byli přítomni Lipolt vévoda Rakouský, mnoho opatů a proboštů rakouských i jiných duchovních diécese Pasovské, krom množství okolního lidu. Po třídenním rokování spor dlouholetý jest vyrovnán, a na stálou památku toho sepsán královským notářem Heřmanem list obšírný (datovaný „*in Monte Scac,*“ *VI. nonas Julii*), kterýž se podnes v archivu kapitulním v Praze chová, a zavírá v sobě první konkordát, mezi korunou Českou a stolicí papežskou uzavřený. *Šra.*

Šadimský ze Šadimě Lukáš, městský písař v Náchodě v letech r. 1607—1627, který s neváciní pilností zaznamenával veškery paměti tehdejší pohnuté doby, které až po dnes v archivu Náchodském se udrželi. Jsa horlivý katolík musil asi r. 1619 Náchod, který ke straně podobojí se přiznával, opustiti a žil v Polici, kde i dům měl, nebo v Broumově na statcích klášterních. Asi r. 1614 vrátil se však zase do Náchoda, a zastával opět úřad městského písaře. O dalších osudech Lukášových není nám nic známo. *Ís.*

Šafránek A., malíř v Praze žijící, zhotovil (1861) malby na stěnách v kostele Slupském, jakož i v kapli sv. Lidmily a v sakristii chrámu Týnského v Praze.

Šách (lat. *spadix*) sluje v botanice způsob onoho květenství, jehož květy nemajíce skoro žádného květového obalu tvoří tlustý klas na vřetenu dužnatém neb masitém. Nezřídka bývá celý š. obalen v[…] listnatým toulem. Květenství toto se vysky[…] Aronovitých (*Aroideae*), Orobincov[…] a Pandanovitých (*Pandaneae*).

Šalanda, stavitel v Praze žijící, vypr[…] r. 1862 pěkný návrh pantheonu a podal jej k[…] Svatoborem k účeli tomu sestavené.

Šalupa, šlupa, něm. *Schaluppe*, [od] […] spotvořeno z anglického sloop (v. t.). Š-po[…] nazývá se kocáb, jejž má při sobě každá vět[…] Š-py k ochraně pomoří a přístavů určené býv[…] bými střelbami ozbrojeny. *Č*[…]

Šanovec z Šanova (srov. hl. dílo). R[…] čteme Bořka řečeného Š-ce v Nové Vsi n[…] dubsku, pak r. 1420 Jana a 1427 Čeňka […] r. 1440 braty Jana, Vaňka a Čeňka na […] Čáslavském mezi jednotníky Poděbradskými. […] pol. XV. stol. držela rodina ta v Chrudimsku […] decke zboží pozemská Sruby, Ledce, Jeník[…] Slatiňany, Rabšteinek, Čejkovice a j. Jme[…] připomíná se tehdáž (1480—1510) Sigmun[…] z Š. na Slatiňanech a Rabšteinku, jenž měl […] let pověstnou rozepři s Chrudimskými o piva v[…] a splodil s manželkou svou Anežkou syn[…] clava a Zdeňka, kteří r. 1510 rozdělili se o[…] otcovský, tak že Zdeněk vzal sobě na díl Rabš[…] Václav pak Slatiňany, jež r. 1525 prodal obci […] dimské. Zdeněk Š. držel tehdáž mimo Rabš[…] také Pochobrady a Čejkovice, a prodav statky […] a polovici Rabšteinka tolikéž Chrudimským, pos[…] druhé polovice Rabšteinka manželce své, po ní[…] 1535 dědily zboží to dcery její Dorota a […] řina ze Šanova, kteréž je r. 1540 prodaly také […] dimským; jimi větev Slatiňanská vymřela. […] Královéhradecká držela tehdáž Srub, Jeníkov[…] Horní Ledce, kdež měla až do r. 1620 také […] pohřeb. R. 1534 připomínají se Hynek, pak […] clav st. a Václav ml. Š., z nichž Václav […] r. 1536 cti a hrdla odsouzen, že naříkati směl […] soudce zemské, a sťat jest r. 1537 na Poho[…] Václav ml. Š. zapsal znovu r. 1542 matce své […] rianě z Tamfelda věno její na zboží svém […] Jeníkovicích, Ledci a j., a žil ještě r. 1561. V […] polovici XVI. stol. (1569) čteme Jindřicha […] na Srubě a Viléma Jakuba na Jeníkov[…] z nichž onen zemřel r. 1599. R. 1606 koupil […] Václav Š. statek Jeníkovický po Mikuláši […]

zůstalý, a odkázal r. 1612 veškeré zboží své, nemaje dědiců přirozených, manželce Žofii, roz. Ryzenské. V tehdejších příbězích politických a jednáních stavovských a pro své služby věrné obdržel od králů Vladislava II. a Ludvíka rozličné milosti a zboží manská. R. 1584 připomíná se tamtéž **Jiřík Š.** na Ptení, jehož potomci drželi zboží to ještě na začátku XVII. stol., a to jmenovitě **Vilém Š.** (od r. 1589) s Annou Martinkovskou z Roseče. V čas války 30leté žil na Moravě **Jan Jakub Š.**, kterýž příběhy a strasti, kterýchž se byl v tehdejších běsích válečných dožil, sám vypsal (1645). V druhé polovici téhož století připomíná se ještě mezi členy šlechty Opavské a Krňovské (1659) **Krištof Š.**, jenž jest poslední nám známý potomek staročitné rodiny této. *Ra.*

Šarvátka. V článku tomto (v hl. díle) smaž slovo **bitka**, a přidej: srv. **Bitka, Bitva a Seč.**

Šavel z Vlkové, vládycká rodina, květla v Čechách v XV. a XVI. stol. V erbu nosila rodina tato štít modrý, v němž haluz žlutá s větvičkou o třech listech po každé straně vzhůru postavená, a nad helmem tuž haluz. Za krále Vladislava II. připomíná se panoš Š. z Vl., který držel platy v Charvatcích, pro něž r. 1482 pohnala jej Ofka z Petrovic k soudu. R. 1513 čteme Jana Š-a z Vl. při městě Lounech, který času toho s jinými panoši a vládykami byl v rozepři s obcí tamní, a přichází ještě r. 1527. V tituláři z r. 1584 připomínají se: **Martin, Mikuláš Petr** a **Jan** Š-ové z Vl. Roku 1542 vložili **Mikuláš** a **Sigmund** bratří Š-ové ves svou Charvatce znovu do desk, a tytéž čteme ještě v tit. z r. 1556. V tit. z r. 1572 připomíná se **Sigmund Š.**, syn nebo jinak příbuzný výše jmenovaného Sigmunda Š-a. Druhdy a to na začátku XVII. stol. bylo viděti v chrámu Páně sv. Víta na hradě Pražském náhrobek **Martina** Š-a z Vl., o němž však kromě toho, že prý byl úkladně zavražděn, nemáme správ širších. Později nečiní se více zmínky o rodině této ani v titulářích aniž v jiných registrech šlechtických, a podobá se, že již v XVII. stol. vymřela. *Ra.*

Šavle, fr. *sabre*, něm. *Säbel*, druh **nahé, bodosečné** neb jen **sečné** zbraně, skládající se z **čepele, jílce** (*Gefäss*) s **držadlem** (rukověti, *Griff*) a **odrážkou** (*Parirstange*), u některých, jmenovitě u jízdy, také s **košem** místo odrážky, záštitcem zvaným. Rozeznáváme š. pro jezdce, pěšáky, zákopníky a četnictvo jízdné i pěší. Š. jezdecká jest 32″ dlouhá, s čepelem $1\frac{1}{2}$″ širokým a poněkud oblým, chrání se pochvou (nošnou) z ocelové žesti a váží 44—45 lotů. Š. pěšákova jest jen 25″ dlouhá, $1\frac{1}{2}$″ široká, též oblá, s pochvou koženou. Končí této i jezdecké š. dolem i hřbetem ostře bývá nabroušeno. Š. zákopnická (*Pionirsäbel*) sluje **sekáček** (v. t.). Š. jezdeckého četníka jest podobna š-li jezdcově, četníka pěšího š-li pěšáka řadového. K šermu máme š. bodosečné, **sekouny, sejáče** (v. t.) zvané. *Čký.*

Šebek František (v. hl. d.) byl r. 1871 z Písku přesazen za profesora na gymnasium v Jindřichově Hradci, kdež † 12. led. 1873 v 42. roce věku svého. Z jeho překladu Homerovy *Iliady* vyšly již první čtyry zpěvy tiskem.

Šebele Václav, akademický malíř v Písku, okreslil (1868) památnosti král. hradu Píseckého, pops. a vyobr. v *Pam. arch.* V. 307.

Šebenář z Herrnfelsu, rodina patricijská, která květla v XVII. a XVIII. stol. v městě Táboře; užívala prý již v XVI. stol. erbu a titule vládyckého, jsouc prý téhož původu s **Hřebenáři z Hřebene**, avšak nemohla toho důvodně prokázati. Ku konci XVII. stol. přibyl do Tábora **Jakub Hřebenář**, později Š. zvaný, jako výběrčí posudného, oženiv se nabyl r. 1688 práva městského tamtéž a vzat jest potom do širší rady městské; byv tu 40 let výběrčím ungeltu a 18 let starším a konsulentem obecním zemřel v 74. roce věku svého r. 1729. Syn jeho **Jan Antonín Š.**, nar. v Táboře r. 1689, vzdělal se v umění literním na universitě Pražské, vstoupil tolikéž do služby veřejné a spravoval po otci svém 9 let místo výběrčího, pak 8 let kontrolora krajské kasy kontribučenské; r. 1712 přijat jest tolikéž do rady městské a r. 1727 stal se předsedícím komise hospodářské; držel dům a grunty šosovní jakož i c. kr. poštu v Táboře, byl hejtmanem městské garnisony tamtéž a vyslancem městským v rozličných případnostech sněmovních, obecních a jiných; jmenovitě byl r. 1723 vyslán ke korunovaci císaře Karla VI. za krále Českého, vítal jej řečí lat. při jeho příchodu do Tábora, a staral se po 3kráte o ubytování a vychování dvora cís. v městě tom. Jan Ant. Š. byl muž nemálo nábožný, učiniv rozličná nadání milosrdná a založiv jmenovitě s manželkou svou Eufrosinou kapli sv. Vavřince v kostele Klokotském; při tom byl muž vzdělaný, rozšafný a o dobré a počestné rodiště své upřímně pečlivý, pročež požíval lásky svých spoluobčanů i přísně svých představených. Pro své služby platné a své šlechetné zachování byl také majestátem cís. Karla VI., vydaným ve Vídni 19. list. 1737, povýšen do stavu šlechtického s **titulem z Herrnfelsu a erbem** takto vypsaným: Štít rozpoltěný, v jehož pravé bílé polovici na trávníčku zeleném půl orlice černé, v levé pak červené polovici na stříbrné skále tré listů jetelových a nad helmem dvé černých křídel roztažených se spatřuje. Setrvav 60 let v povinnostech obecních a byv 25 let vrchním hospodářem městským čili primasem, zemřel r. 1773 a pohřben jest v kryptě bývalého kláštera Táborského. O dětech jeho nemáme širší vědomosti, a připomínáme toliko, že poslední potomek rodiny této po přeslici byla r. 1865 zemřelá vdova po někdy gub. radovi Karlovi Neumannovi. *Ra.*

Šebor Václav, řezbář v Turnově žijící, kdež sobě i velikou řezbářskou dílnu na práce kostelní zařídil. Ozdobil svými pracemi zámek Hrubo-Rohozecký, kostely v Turnově (oltář sv. Cyrila a Methoděje v Mariánském chrámě), v Poličce (dva postranní oltáře), v Chrastavě (chrám sv. Vavřince) a v Osenicích u Libáně.

Šembera 1) Jan, nar. 26. kv. 1784 ve Vysokém Mýtě, duchovní správce Sopotský blíž Chotěboře. Studovav v Praze navštěvoval pilně čtení prof. Nejedlého, a zalíbiv si tu češtinu složil a vydal tiskem některé básně české k příležitostem. Nabyl jisté památnosti tím, že byl poslední promovovaný bakalář písem svatých na vysokých školách Pražských. † ve Vysokém Mýtě 2. kv. 1857. — **2) Josef Š.**, bratr před. (v. hl. d.) † 8. srp. 1866. — **3) Vratislav Kazimír Š.** (v. hl. d.) jest v poslední době hlavním spolupracovníkem německo-ústaváckého listu *Tagblatt* ve Vídni a pokládá se všeobecně za pisatele článků *Intime Briefe aus Prag*, ve Vídeňské *Montagsrevue* posud vycházejících a kydajících nestoudným způsobem hanu nejen na jednotlivé české politiky a literáty, nýbrž zhusta i na celou národní věc českou.

Šeršník Leopold Jan, profesor, nar. se 3. bř. 1747 v Těšíně, kdež byl jeho otec Jan Antonín tehdá městským syndikem a později c. k. městským administratorem. Ukončiv gymnasiální studia v rodném městě a filosofická na vysokých školách v Olomouci, vstoupil tamže r. 1764 do jesuitského řádu,

a po odbytí noviciátu v Brně byl poslán do Čech k vyššímu vzdělání vědeckému, kdež v Praze r. 1769 mathematickými a bohoslovními vědami se obíral. R. 1770 a 1771 byl učitelem na gymnasiu v Chebu a v následujícím roce katechetou v Pražské trestnici; tehdá se zároveň zabýval historií a sbíral historické památky. Když byla r. 1773 řehole jesuitská papežem Klementem XIV. zrušena, zůstal Š. ještě nějaký čas v Praze, zabývaje se rakouskou a především vlastenskou historií slezskou, pro niž v archivu chrámu sv. Víta mnohá unica sebral. Byv 3. kv. 1774 na důstojnost kněžskou pro Pražskou diécesi vysvěcen ustanoven jest adjunktem knihovny Klementinské v Praze, kdež účinkoval s Františkem Pubičkou, též propuštěným z řádu jesuitův. Jsa však puzen láskou vlasteneckou opustil toto místo, odebral se do Slezska a převzal r. 1776 na Těšinském gymnasiu profesuru rhetoriky a poetiky. V tomto úřadě působil ku blahu svých svěřenců sedm roků, r. 1785 byl za prozatímního a r. 1788 za skutečného prefekta téhož ústavu ustanoven. Též v tomto oboru objevil všestrannou, obětavou činnost; r. 1782 počal vésti první stavbu gymnasia a chrámu gymnasialního, a přidal z vlastního jmění 3000 zl., by mohl chrám býti postaven s věží a hodinami. Když ale 6. bř. 1789 město Těšín vyhořelo, vystavěl Š. nejvíce z vlastních peněz celé gymnasium znova, jelikož studijní fond toliko sumou 8000 zl. přispěl. Vnitřní jeho uspořádání, jmenovitě ozdobení stěn 32 obrazy ze života sv. Alojsia, dal jedině ze svého jmění vyvésti. Později zakoupil staré gymnasiální stavení ve veřejné dražbě, v němž uložil své četné vědecké sbírky a přebohatou knihovnu ku prospěchu učitelův a žáků katolického gymnasia i ostatních obyvatelů Těšínských. K nadání této knihovny, uměleckých a přírodnických sbírek jakož i k vydržování knihovníka a dozorce musea věnoval kapitál výše než 10.000 zl., kdežto jmenované sbírky k svému základu vyžadovaly kapitál více jak 30.000 zl. Za své zásluhy v oboru školství a vychování mládeže byl Š. od císaře Františka I. vyznamenán čestným důstojenstvím probošta a zlatou korunou s řetězem. Š. ukončil čilý svůj život 21. ledna 1814, raněn byv mrtvicí. Zanechal po sobě 42 tištěných spisů nejvíce obsahu historického, mimo mnohé jiné články v časopisech a rukopisech; literární důležitost pro vlasteneckou historii má jeho *Dějepis gymnasia Těšínského od r. 1764—1800* a *Počátkové církevní historie Těšínské.*

Ševčík 1) Františ ek Bedřich, mathematik, proslulý jmenovitě v theorii tónových soustav, nar. 13. říj. 1824 v Jedovnicích na Moravě. Jako vůbec cílem snaživých hochů na Moravě pro nedostatek vysokých škol buď kněžství buď učitelství bývá, tak i Š. zatoužil již v útlém mládí po tom, aby se stal kdysi učitelem. K tomu jej pohádal hlavně příklad výtečného jeho učitele Paděry, u něhož se zpěvu a hře na houslích a na piano, jakož i německé řeči naučil; počátky jazyka latinského vštípil mu tamější kaplan Růžička. V 12. roce dán byl do Brna do německých hlavních škol, na nichž tehdy Žák co katecheta působil. Žák získal si neobmezenou důvěru Š-ovu tím, že svým žákům po česku odříkávati dovoloval a také české knihy ke čtení půjčoval. Š. odbyl v Brně dále reální školy a kurs pédagogický, a mohl již o místo učitelské žádati. Ale nyní, kdy u cíle svých mladých snů se nacházel, poznal, že mu to ještě nedostačuje. Odebral se proto r. 1842 na polytechnický ústav do Vídně. Ačkoli v této pro duševní rozvoj veledůležité době studií na vyšších školách Š-ovi jeho nemajetnost velmi na závadu byla, jeli-

kož soukromým vyučováním o svou výživu st
se musil, přece ani na okamžik neustanul v
snaze o vědě mathematické a pak i v hudbě.
studie na polytechnice navštěvoval a s vyznam
ním odbyl zpěvní školu na Vídeňské konserv
Velikou píli věnoval taky naučení se latinsk
nejpřednějším moderním jazykům. V době této,
vlastenectví průchod nacházelo jenom v oněch
tak slavných besedách, vynikl Š. brzo svým
debním vzdělánim nejen mezi českými vlaste
Vídni, nýbrž i ve svém rodišti. Jeho snahou
sluhou stalo se, že první velká beseda na M
r. 1846 odbývala se řízením Š-ovým v Jedovni
jeho rodišti. Jaké obliby Š. tehdy požíval, p
víme z toho, že r. 1847 z Vídně schválně po
byl do Kroměříže k řízení besedy v hudeb
části. Z té příčiny také přišel v přátelské sty
všemi ve Vídni žijícími vlastenci, jmenovitě s
chem, Bílkou, Dvořáčkem, Cebuským, Vo
radžidem, Terebelským, Zedníkem a j. Absol
techniku ustanoven byl Š. r. 1849 za úředník
vení dráhy, ale dekretu toho neužil. Neboť p
vrhu prof. Salomona jmenován byl asistentem
thematiky na polytechnickém ústavě ve Vídni
roveň suplentem na realních školách při poly
nice zřízených. Tím získal Š. pravé pole pro
vědeckou činnost, na kterém s tak znam
úspěchy se potkává. R. 1854 přihlásil se Š.
u nově zřízené komise škol realních k státní zk
z mathematiky a lučby, a prokázal se při ní
vými vědomostmi, že když se Švýcarska došlo
Salomona vyzvání, aby pro novou polytechniku
richu professora mathematiky navrhl, Š. od
k přijetí tohoto místa vybídnut byl. Ale Š.
zůstati ve Vídni, a proto pobyv jeden rok supl
na realce Schottenfeldské přijal opět na tech
místo asistenta pro deskriptivní geometrii, vy
zároveň samostatně veškerému kreslení v příp
tohoto ústavu, z něhož r. 1855 v hodnosti prof
mathematiky na novou reálku Gumpendorfsko
Vídni odešel. Po celou onu dobu šesti let úč
se horlivě v různých mathematických pracích
fesorů Vídeňské polytechniky. Jmenovitě Sal
novi velmi svou ochotou přispíval, zhotovuje
nejen veškeré výkresy k mathematickým spisů
doby od Salomona vydaným, nýbrž i namáh
korekturu těchto svědomitě obstarávaje; také a
nomicko-mathematickou část kalendáře Aust
mnohé jiné věci s veliké části za Salomona
pracoval. Na realce Gumpendorfské potrval Š
let, v kterémž čase osmerých prázdnin po sobě
k cestování po Karpatech a tirolských Alpách,
po Německu, Švýcarsku, Italii, Francii (r. 1867
na výstavě Pařížské), Belgii, Anglii (r. 1862 na
stavě Londýnské) a Irsku. Všímal si všude
svůj vědecký obor hlavně škol a vzdělávacích ús
vůbec. Z Gumpendorfské realky přešel na re
Rossavskou, kde nyní již na 8. rok jest prof. ma
matiky. Š., pilen jsa své vědy, navštěvoval tak
několik let přednášky slavného mathematika Petz
(v. t. v doplň.) na univ. Vídeňské, jmenovitě o
jím vynalezené theorii tónových soustav. Od P
vala, jehož přátelství brzo si získal, byl Š. vyz
aby se habilitoval za docenta této theorie na p
technice Vídeňské. Přání jeho a chuti vyhov
závodí takořka od této doby se slavným Petzval
by novou onu mathematickou theorii soustav t
vých s chvěcím se napnutých strun zdokonalil.
thematickým spisovatelem osvědčil se Š.
Arithmetik für alle Abtheilungen der Wiener G
schulen k vyzvání Vídeňské obchodní komory,
Dezimalrechnen, Der arithmetische Theil za der

Hinterberger herausgegebenen chemischen quantitativen Analyse. K tisku chystá *Anfangsgründe der Algebra*, pak nové vydání Salomonovy algebry pro realky, do níž tyto nové tři partie vložil: *Konvergenz und Divergenz der unendlichen Reihen*, *Grundlehren der Wahrscheinlichkeitsrechnung*, a *Das Wichtigste über die arithmetischen Reihen höherer Ordnung.* Velmi pilně badá v theorii tónových soustav, a chystá o ní mezi jiným článek do *Čas. čes. math.* Českým jazykem psal do četných, hlavně pedagogických časopisů pod šifrou J-ský (Jedovnický) neb Z-mil (Zpěvomil) neb (xys). Ve Vídni platí Š. za jednoho z nejznamenitějších profesorů mathematiky, a je v tomto ohledu silou velmi hledanou. Tak on to byl, jenž na vyšší vzdělavací škole pro dívky, výrobním spolkem Vídeňských paní zřízené, vyučování dívek mathematice (arithmetice, algebře, geometrii a geometrickému kreslení) první v Rakousku zavedl; on to byl, jemuž po návrhu ryt. z Arnethů, presidenta výboru pro vydržování průmyslových škol ve Vídni, řízení průmyslové dívčí školy svěřeno bylo; on to byl, jenž tuto jen „na zkoušku" zřízenou školu tak zvelebil, že zmíněný výbor i druhou průmyslovou a zároveň kupeckou školu pro dívky v okresu Leopoldově zříditi se usnesl, již 20. říj. 1872 v přítomnosti ministrů vyučování a obchodu do rukou Š-ových odevzdal. — Vedle učence a pedagoga nacházíme v Š-ovi také upřímného Čecha a lidumila. Když r. 1858 na realce Gumpendorfské, kde Š. profesorem byl, první průmyslová škola pro německé učně zřízena byla a Š. blahodárnost tohoto ústavu ze své vlastní zkušenosti seznal, podal roku 1860 Vídeňské obchodní komoře pamětní spis, ve kterém stav českých učňů ve Vídni vylíčiv za zřízení českého oddělení na průmyslové škole Gumpendorfské ve způsobě přípravny neb opakovací školy žádal. Písemní odpověď, jíž obchodní komora jeho žádost krátce zamítla, chová dosud u sebe P. Vurm v Olomúci. Vídeňské noviny pak odpověděly na tuto žádost Š-ovu známým u nich způsobem. Když později Vídeňští vlastenci, kteří v poměru k svému počtu a svým prostředkům již dávno nějakou aspoň školu českou míti mohli, k tomuto účelu sbírky po Čechách a Moravě zaváděti se jali, objasnil Š. tuto věc článkem v *Poslu z Prahy: Máme-li posýlati učně do Vídně a máme-li sbírati a posýlati peníze na jakési školy ve Vídni.* Štědrým podporováním téměř všech literárních a vzdělavacích spolků v Čechách a na Moravě stojí Š. hned vedle Bílky. Zvláště na Moravě, zejména ve svém rodišti a v okolí, získal si veliké zásluhy již ze svých studijních let o povznešení národního ducha a osvěty hlavně zakládáním a podporováním knihoven. Že pak r. 1872 pro Jedovnický kostel, jenž z okolních osad hojně navštěvován bývá, prkennou rozkladací podlahu na zimu zřídil, svědčí o jeho lidumilnosti také v tomto směru. — **2)** Otakar Josef Š., proslulý český virtuos na housle, nar. 28. bř. 1852 v Horažďovicích, kde jeho otec byl učitelem, od kteréhož on prvního literního a hudebního vzdělání nabyl. Odbyv nižší gymnasium na Starém městě v Praze vstoupil r. 1866 do Pražské konservatoře, kterýž ústav celé čtyry roky s největším prospěchem navštěvoval, tak že pak co koncertní mistr na Mozarteum v Salcpurku ustanoven byl. Tam byl půl třetího roku velice chvalně činným, dával v oné době tři veřejné koncerty v Praze s nejlepším výsledkem, jakož i dne 15. bř. 1873 ve Vídni, kde pravý triumf slavil. Uspořádav ještě více koncertů v některých městech v Čechách, byl ze Salcpurku 1. dub. 1873 povolán za ředitele orkestru k národnímu divadlu v Praze, v kterémž postavení národ od tohoto velenadaného mladého umělce vším právem mnoho očekávati může. *Uk.*

Šik, bojový š., válečný š., fr. *ordre de bataille*, něm. *Schlachtordnung*, jest ve válečnictví ono postavení armády, jež vojenské zástupy po rozvrhu vojevůdcovu bezprostředně před početím potyku s nepřítelem zaujímá. Jak třeba vojenské zástupy a jednotlivé zbraně šikovati, jak ve všeobecných hlavních případnostech oddělení vojsková vůbec sestavovati, aby nejhbitěji a zúplna dostály svému úkolu, tomu nás učí nauka o šikování, čili taktika theoretická (*reine Taktik*). Nauka tato udává pravidla o roztřídění armády na menší části, na prapory, divise a baterie, a ustanovuje, jaké posice tyto taktické jedniny mají zaujímati, a které z nich mají státi v čáře rozvité (*entwickelte Linie*), které v proudech (kolonách) nebo v řadách ještě semknutějších (v masách), nebo které v pořadu rozptýleném (*zerstreute Gefechtsordnung*). — V čas míru š-em bitevním, *ordre de bataille*, jmenujeme rozložení vojska vůbec v jistých posádkách, jehož jednotlivá větší oddělení, pluky, brigády, divise, mezi sebou v jakémsi taktickém styku a spojení se nacházejí. *Čský.*

Šindel z Eberharce, rodina patricijská, kvetší v XVI. a XVII. století v Čechách a na Moravě, užívajíc již za časů králů Jagelonců titule z Eberharce a erbu tohoto: Štítu s hůry dolů rozpoltěného, jehož pravá strana červená a levá bílá, a nad tím helm, na němž klečí mnich v bílé kápi, drže v levé ruce zlatou berlu biskupskou a pravou maje vzhůru jako k požehnání zdviženou. V první polovici XVI. stol. připomínají se v městech Pražských Jan Linhart a Volf bratří Š-ové z Eb., jenž času toho k erbu a tituli svému, od předků zděděném, přijali přátely své Kašpara Pštrose a Jakuba Dornkrečla, kteréžto přijetí král Ferdinand I. majestátem daným na hr. Praž. v den sv. 3 králů 1542 potvrdil. R. 1550 a násl. sloužil při kr. komoře české Mikuláš Š. z E., týž byl později sekretářem komory té; r. 1561 držel dvory kmetcí v Butovicích a koupil nad to tři dvory v Kosoři od kláštera Zbraslavského; všechny tyto grunty a dvory afrejmarčil téhož ještě roku za dva dvory v Komořanech k hradu Karlsteinskému náležité. Času toho přebývali Š-ové také v Klatovech, kdež se narodil Pavel Š., který byl později prokurátorem při soudech zemských a přichází také v tit. z r. 1589, v němž čteme tolikéž Aleše, Lazara a Mikuláše Š-y z Eb., pak Sigmunda Š-a na Loučicích. Nadepsaný Pavel Š. připomíná se ještě na začátku XVII. stol. mezi prokurátory zemskými (r. 1606), a býval také veleben od tehdejších básníků a učenců, jichž byl nevšedním příznivcem. — Š-ové kvetli času toho také na Moravě v Jihlavsku, v Čechách pak připomínají se ještě v druhé polovici XVII. stol., jmenovitě byl 12. září 1662 Jan Daniel Š. z Eb. přijat do stavu rytířského král. Čes. Podobá se však, že rodina ta zanikla v Čechách i na Moravě v minulém století. *Ra.*

Šiška z Cejnova, vzácná rodina patricijská, která kvetla v XVI. a XVII. stol. v Litoměřicích, kdež držela grunty šosovní a úřady obecní; v erbu užívala štítu dvěma štrychy na příč přepásaného, a v tom lva vzhůru postaveného. V první čtvrti XVI. stol. žil tam Šimon (Šimeček) Š., radní a bohatý měšťan v Litom., za něhož počal se tam stavěti dům radní. V druhé polovici XVI. stol. připomína se rodina ta velmi zhusta v knihách Litoměřických, a to: Jiří Š. (r. 1572—1603), Matiáš Š. (1570—1620) a Jiří Š. (1579—1630), syn předešlého, který byl někdy primátorem Litom., při

vpádu saském vytrpěti musel mnohá protivenství a zemřel téměř hladem a žízností. Kromě osob těchto žili v Litom. v XVI. a XVII. stol. Pavel, Vavřinec, Matiáš a Jakub bratří Škové z C. Matiáš Š. byl JMC (r. 1608—1610) rychtářem, provozoval rozsáhlý obchod, držel několik domů a vinic a zemřel r. 1619 bezdětek; zboží jeho zdědili strýcové Václav (syn Jakubův), Matiáš (syn Pavlův), který byl později JMC rychtářem, a Adam (syn Vavřincův). Jakub Š. měl kromě syna Václava ještě syna Bartoloměje, který se v první čtvrti XVII. století připomíná s jinými strýci z Cejnova. Toho času žili totiž: Ludvík Š. (r. 1620 radní Litom.), Šimon († 1630), Jiří (1626, potom radní písař v Ousti † 1680), Ondřej Š. (1624), muž bohatý na domy a vinice a delší čas radní Litom.; v reformaci r. 1627 vystěhoval se do Sas do Perna; potomek (? syn) jeho Šimon Karel Š. vrátil se však do Litoměřic, přistoupil k víře katol., daroval statky své biskupství Litoměřickému, oddal se pak sám stavu duchovnímu a stal se r. 1658 kanovníkem Litoměřickým; později měl v příčině gruntů těch rozepři s obcí Litom., která však r. 1665 byla vyrovnána. Výše jmenovaný Václav Š. z C. (syn Jakubův a bratr Bartolomějův) přistoupil roku 1627 k víře katolické a zůstaven jest takto při svých statcích, jež přikoupenými ještě rozmnožil; týž byl jedním z nejzámožnějších sousedů Litom. a založil při proboštství Litom. kanovnictví Cejnovské, nemaje jak se podobá dědiců mužských. — Ku konci XVII. stol. nepřipomíná se rodina ta více ani v knihách Litoměřických ani v jiných památkách veřejných. *Ra.*

Školy vojenské viz Vojenské vzdělávací ústavy, Collegium vojenské, Válečná škola.

Škrochovice, ves a statek v rakouském Slezsku v okresu a knížectví Opavském, v úrodné rovině na pravém břehu řeky Opavy, 1½ m. severozáp. od Krňova ležící, má přes 40 stavení, ok. 300 obyv. a školu. Š. činily se sousední na levém břehu Opavy ležící, nyní pruskou vsí Bobolusky (*Boblowitz*) v XV. stol. statek manský, vládykám z Bobolusk náležející. Žibřidovi z Bob. propuštěno to zboží 1475 z manství od knížete Viktorina. Po Žibřidovi drželi je nejprvé syn Mikuláš, potom (asi od 1522) Mikulášův bratr Jan, konečně (asi od r. 1523) Janův syn Erazim, kterýž to zboží r. 1539 prodal p. Volfovi z Drahotuš, hejtmanovi na Svrklenci (v Ratib.). Od Volfova syna Mikuláše přešly Š. a Bob. na p. Jana Stoše z Kounic, kterýž je spojil se statkem svým Branickým, při němž zůstaly až do r. 1705, kdež se při rozdílu bratrském synů Jana Joachima svob. p. Moravického z Roudnice (v. t.) staršímu synu Janu Jindřichovi opět co samostatný statek dostaly. Měvše později nějaký čas (1756—77) zase tytéž držitele s Branicí přešly 1777 Š. a Bob. znova samy o sobě na Jana Karla svob. p. Moravského, jehož syn a dědic Josef Š. v desátých letech prodal Marii Anně hrab. Sedlnické z Choltic, roz. Vlčkovně, po níž je nyní drží dcera Leopoldina, provd. svob. p. Widmannová.

Škuner, angl. *schooner*, v námořnictví rychle plovoucí loď o 2—3 stěžních, úzká a dlouhá, a slouží-li k účelům válečného námořnictva, osmi až dvanácti děly ozbrojená. Plachtové lodí toho druhu mají na předním stěžni plachty rahenní (*Raasegel*), na ostatních vratiplachty (*Gaffelsegel*). Š-ům podobny jsou kutery (v. t.). *Čký.*

Šlechta Jan, malíř v Chrudimi, štafíroval roku 1642 velký oltář v kostele Ostradovském na býv. panství Richenburském, a maloval tamtéž i obraz *sv. Bartoloměje.*

Šlechtin ze Sezemic, rodina vládycká, kt… se psala dle dvoru Šlechtina na Pardubsku, … držela v XV. stol.; v erbu užívala štítu mode… v němž u prostřed zrcadlo okrouhlé, točenicí s … penim bílým okrášlené a nad helmem tré pér p… sových se spatřuje. Za časů krále Jiřího připom… se Jan Š. z Š., který držel dvory v Hostovic… jež prodal r. 1463 Slavatovi z Chlumu na K… berce. V tit. z r. 1534 přichází Jan Š. z Š… Šlechtíně, který r. 1543 vložil dvůr Šlechtín, ja… drahně let po předcích držel, znovu do desk. T… času seděli Jan a Mikuláš bratří Š-ové na … kovicích, jenž tolikéž r. 1545 vložili do des… dictví své, jak je po otci již 30 let drželi. R. … v pátek po obrácení sv. Pavla na víru prop… král Ferdinand I. Matějovi Š-ovi znovu výše … psaný erb a titul, kterýž koupil později Žehuby v … a r. 1559 přijat byl na sněmu do stavu vládyck… R. 1586 koupil Adam Š. s manželkou Joha… z Doubravic dvůr Pucheř od Kateřiny z P… V tit. z r. 1589 čteme Matiáše Š-a z Š. na Šle… tíně a Matěje Š-a na Žehubech. Na začátku X… stol. připomíná se (1615) Tobiáš Š. na Žeh… V bouřích stavovských r. 1618 vzešlých měl … Š. účastenství, pročež propadl třetinu statku s… za to však Dětřich Š., příbuzný jeho, byl prohl… za nevinna. V druhé polovici století toho příd… Rudolf Š. z Š., který r. 1673 učinil slib dě… věrnosti; na to však mizí paměť rodiny této, k… jak se podobá, nedlouho na to docela zanikla.

Šlupa v. Šalupa.

Šmid (Schmidt) Antonín Adam, hospod. sp… vatel, učitel hospod. správovědy a rolnictví na … ším hospod. ústavě v Libverdě, nar. 12. čna … v Sulci v Žatecku. Otec jeho byl Němec, přist… vavší se koncem předešlého století z Drážďa… Čech, avšak matka jeho, rozená Jindřichová, … Š-a vychovala, jsouc v tom od Smolnického … p. Žitka zdárně podporována. Skončiv reálná … v Litoměřicích vstoupil r. 1854 do kn. Švarc… ské služby hospod., kdež prodlel až do r. 1856, … čež ukončil vědecké vzdělání své na polytechn. … v Praze. Zde se věnoval především přírodní… hospod. vědám, zabývaje se při tom též stu… slovanského písemnictví. Od r. 1861, když s… svá ukončil, jest Š. spolupracovníkem více čes… a německých časopisův, podávaje času přimě… hospod. články a úvahy. Vydal také více děl … od r. 1862, kde vedle praktické stránky vždy p… hleděl k vědeckým podstatám. Sluší tu jmen… hlavně spisy: *O jeteli a jeho promyslném pěsto…* (1862); *Pěstování řepy cukrovky* (1863); *Pěsto… obilných požitkův* 2 části (1864, 1865); *Krm… tučnění hosp. dobytka* (1866); *Pěstování obchod… požitkův* 2 části (1867, 1868) (vesměs v encykl… *Rolník nového věku* sv. VI., IX., XII., XXVI., XX… XXIX. u I. L. Kobera v Praze), dále *Chov … vlnomalství* (V Praze 1863, Kober), a *Nauka … škerém hospodářství. Rolnictví.* (V Praze 186… ber). R. 1862 stal se učitelem na Čuprově hosp. … na Kolčavce u Prahy, odkud r. 1864 povolán do … verdy, kde až posud zdárně působí. Š. jest v… plodný spisovatel a obohatil literaturu naši … mnohými spisy hospodářskými. *Ú…*

Šmolc ze Šmolcu, rodina vládycká, k… v XVI. stol. v Čechách, kamž přibyla, jak se … dobá, z Němec. Roku 1538 koupil Vavřine… statek Roveň od Buška Hubojedského ze Sl… držel později také statek Nepakov a zapsal na … tom r. 1541 manželce své Johance z Jabl… kop gr. čes. věna. R. 1542 vložil Hendrich … statek Pařízek a Loveč k ruce téhož Vavřinc…

znovu do desk. V tit. z r. 1556 čteme Vavřince a Jiřího Š-e, a r. 1571 prodal Sigmund Š. Krištofovi Š-ovi statek Roveň. V tit. z r. 1589 přichází Adam Š., pak Sigmund Š. v Postoloprtech. — Na začátku XVII. stol. nebyla rodina ta již v držení zboží pozemského v Čechách, aniž se více připomíná v rejstrech stavovských. *Ra.*

Šmoranc František, architekt, syn architekta Chrudimského téhož jména (v. hl. d.), vycvičiv se v základech umění stavitelského v dílně otce svého studoval pilně na Pražské polytechnice, a skončiv r. 1868 studie tamní odešel na cesty za hranice, aby se tam seznámil s nejvzácnějšími budovami, ústavy a podniknutími v obor stavitelský a technický sahajícími. Přišed na cestách svých do Egypta vstoupil jako architekt do služby místokrále tamního a proslavil se tamtéž rozličnými obšírnými a velkolepými stavbami k nařízení jeho provedenými. Nyní jest Š. zaměstnán při světové výstavě Vídeňské, kdež řídí veliké stavby, ježto místokrál Egyptský za příčinou výstavy řečené dává tam vyváděti. *Ra.*

Šnirch Bedřich, c. kr. inženýr, nar. se 1791 v Pátku nad Oharkou, kdež jeho otec byl správcem na klášterském statku. Studoval na gymnasium v Hornu a po smrti otce svého v Kremži, r. 1806 byl přijat do c. k. konviktu ve Vídni, kterýž ale pro svou churavost brzo opustil, načež se věnoval praktickému měřictví a hospodářství a vstoupil do služby hraběte Dauna, v níž setrval do roku 1817. Tu se mu dostalo malého dědictví, následkem čehož opustiv službu oddal se technickým studiím ve Vídni do r. 1820. R. 1821 vstoupil Š. co inženýr do služby hraběte Magnise ze Strážnice, jenž dal na radu Š-ovu stavěti v Strážnici asi 120 stop dlouhý řetězový most přes rameno Moravy, prvý to řetězový most na pevnině evropské (1824). Po té přišel Š. na myšlénku, užíti zásady řet. mostů k stavbě železných krovů. Vzav si na tento vynález výsadu provedl mnoho podobných staveb se svým příbuzným Josefem Š-em v Čechách, na Moravě a v Uhrách. R. 1827 byl od nejv. purkrabího hr. Chotka povolán k c. k. stavitelskému ředitelství v Čechách, aby se mohlo použíti jeho vědomostí při stavbě řetězových mostů, jež se měly v Čechách stavěti. Meškaje pak co c. k. komisař nad silnicemi v Českém Brodě zhotovil návrh k řetězovému mostu v Praze, jenž měl tam státi, kde stojí nyní třetí most (Františka Josefa). K provedení jeho návrhu ale nepřišlo pro vědecké spory, jež se mezi ním a angl. inž. Clarkem a starším Gertnerem udály. V témž čase sepsal s Josefem Š em *Theorii o kolísání řetězových mostů*, vydanou tiskem v Praze 1832. Tehdáž vystavěl též řet. most v Jaroměři dle vlastního návrhu, vypracoval návrh k mostu v Poděbradech a měl taktéž účastenství při návrhu k řet. mostu Loketskému, kterýž ale dle jeho myšlénky proveden nebyl. R. 1836 byl poslán od hr. Chotka do Freiburku ve Švýcařích, by proskoumal tamější most, visící na drátových řetězích, k tomu konci, by podal správu, zdali by se mohl dle téže soustavy most v Praze postaviti, z čehož ale Š. pro více příčin zrazoval. Konečně zřídil hr. Chotek akciovou společnost pro stavění řet. mostu; zmahající se průmysl na Smíchově přiměl k svolení směru přes ostrov Střelecký. Š-ovi bylo uloženo vypracovati návrh k tomuto mostu, jenž ale nesměl státi více nežli 300.000 zl., což on skutečně vykonal. Roku 1838 dostal se Š. do Prahy za inženýra řídicího, a na jaře r. 1839 podařilo se mu konečně po mnohých nesnásích, jež se mu s mnohých stran činily, ba i se strany c. k. dvorské rady stavitelské, že mohl počíti stavbu řet. mostu Františkova, jíž v čci 1841 ke všeobecné spokojenosti ukončil s nákladem 331.330 zl. stř. Roku 1842, když došlo k zřizování železnic státních, byl Š. ustanoven za vrchního inženýra a bylo mu svěřeno předběžné vyměřování mezi Prahou a Vídní. Téhož roku povýšen byv za inšpektora dostal rozkaz, by zhotovil návrh k stavbě řet. mostu pro železnici a silnici přes Dunaj u Florisdorfu. Tomuto úkolu vyhověl zvláštním spůsobem, položil totiž silniční most nad most železniční. Návrh byl sice schválen, pro nedostatek peněz ale nemohl býti proveden. R. 1847—49 bylo Š-ovi svěřeno zřizování telegrafu z Vídně do Brna a do Terstu. Na konec r. 1849 byl povýšen za vrchního inšpektora a náměstka ústředního ředitele stavby státních železnic rytíře Ghesy. Od r. 1854 bylo mu svěřeno zkoumání předložených návrhů k soukromým železnicím, od státu povoleným. R. 1856 byl poslán do Sedmihradska, aby tam všechny navržené železnice proskoumal a podal o nich dobré zdání. Po tom měl dosti času, by mohl přemýšleti, jakby se mohlo užiti soustavy řet. mostů k účelům železničným, a poštěstilo se mu nalézti zcela nový spůsob takových mostů, a sice *řetězové mosty stužené dvojnásobnými řetězy*, jímž předešel obyčejné kolísání při přejíždění veliké tíže. R. 1858 vymohl si na tuto soustavu výsadu na 5 let. Teď jen se o to jednalo, by se výbornost jeho soustavy mohla osvědčiti skutečným provedením takové stavby. Ale tomu se stavěli všemožně na odpor cizinci, v tomto oboru u nás zahnízdění, jenž nechtěli nijak dopustiti, by nová myšlénka domácí svítězila. Konečně přece rozhodl ministr obchodu ryt. Toggenburg, by se takový most postavil, 264 stopy dlouhý, přes průplav Dunajský na spojovací dráze Vídeňské, jehož stavba z jara 1859 započala a v srp. 1860 s nejlepším výsledkem ukončena jest. Dne 25. srp. 1860 odbývala se komise ke zkoušce této stavby. Výsledek zkoušky byl výborný, a od té doby po něm přejíždějí těžké vlaky nákladní bez nejmenší pohromy. Druhý most téhož spůsobu, most Asperský, postavil Š. přes Dunajský průplav ve Vídni pro obyčejné povozy v délce 198 stop, jehož stavba trvala od března 1868 do září 1869.

Šnobl s Choustníka nad Jordánem, rodina patricijská druhdy v m. Táboře v Čechách usedlá; v první polovici XVI. stol. připomíná se mezi sousedy Táborskými Tomáš Š., který zemřev r. 1555 zůstavil syny Jana a Adama Š-a. Adam Š. zemřel okolo r. 1560 bezdětek, načež držel Jan Š. veškeré dědictví otcovské a mateřské; týž měl za manželku Dorotu z Smyslova a byl v službě pánů z Rožmberka. Pro své služby platné obdařen jest k přímluvě p. Petra Voka z Rožmberka majestátem cís. Rudolfa II., jehož datum ve středu po sv. Ondřeji r. 1578, erbem a titulem z Choustníka nad Jordánem, kterýžto erb se vypisuje takto: Štít červené barvy, přes kterýž jde na příč štrych žlutý a pod ním jeden a nad ním druhý lev bílý s rozžavenými ústy a jasykem vyplazitým, pravou tlapu vzhůru držíc, k pravé straně kráčející a nad helmem tři péra pštrosova, a to žluté, červené a bílé se spatřují. Jan Š. byl i s dědici svými na sněmu přijat do stavu rytířského a učinil t. r. přiznání k stavu tomu. S nadepsanou manželkou svou splodil toliko dceru Elišbětu, provdanou Pátkovou, kterážto r. 1609 svým kšaftem odkázal dvůr v Táboře na předměstí, jenž slove „nad Jordánem.“ Nemaje sám dědiců mužských, a chtěje aby erb a titul nadepsaný se zachoval, přijal Jan Š ještě za živnosti přítele svého Šimona Šilhánka, souseda a primatora v Novém Kolíně k erbu a tituli svému,

kteréž přijetí císař Rudolf II. majestátem, daným na hr. Pr. dne 8. dubna r. 1610, potvrdil. Šimon Š. z Ch. zemřel dne 10. list. r. 1624 a pohřben jest v děkanském kostele v Nov. Kolíně; o potomcích jeho nemáme na ten čas zpráv širších. *Ra.*

Šnobl z Plikensteinu. Šlechtická rodina tato připomíná se teprvé v XVI. stol. v Čechách; v tit. z r. 1534 čteme Erasima, Kašpara a Krištofa Š-a z P., z nichž přichází Kašpar Š. roku 1544 jako svědek v kšaftu Bohuše Břehovce z Ostromíře. Týž zemřel toho roku bez dědiců přirozených a zůstavil kšaftem, již r. 1532 učiněným, přátely své Menharta z Jelenic a Buriána z Vchynče svými dědici. *Ra.*

Šorf z Štiřína, patricijská rodina, jenž přichází již v XV. stol. mezi předními rody Pražskými; jmenovitě proslul v první čtvrti XVI. stol. Mikuláš Š., měštěnín Star. Města Praž., který byl v držení domů v Star. i Nov. M. Pražském, seděl mnoho let (1512—1527) v radě obecní a konšelské, a v tehdejších hádkách náboženských a politických za vlády M. Paška a Jana Hlavsy míval platné účastenství. Zůstavil syny Šimona a Štěpána, kteří užívali erbu a titule ze Štiřína, dle zboží Štiřína v Kouřímsku, ježto tehdáž drželi, byvše také r. 1549 přijati do stavu rytířského království Čes. Mladší z nich Štěpán Š. prodal r. 1551 statek Horní a Dolní Kožlíře, jak je po bratru Šimonovi a otci Mikulášovi zdědil, Ludvíkovi Sturmovi, sousedu Novoměstskému, a zapsal t. r. manželce své Dorotě 500 kop gr. věna na statku svém Předboři; týž přichází často na sněmích a připomíná se ještě r. 1572 v tituláři jako pán na Štiříně. Ku konci XVI. století žil Mikuláš Š., který společně se synem svým Janem Štěpánem r. 1599 prodal dvůr pod Emauzy na Nov. M. Praž. Mikulášovi Hlošákovi z Byslavic. Týž Mikuláš Š. držel potom s nadepsaným synem statek Strančice, jejž r. 1604 prodal Alžbětě Bařkovské z Březí. Na to nemáme bližších zpráv o rodině této, která, jak se podobá, zanikla docela v prodlení XVII. století. *Ra.*

Špaček 1) Bernard, narozen 21. list. 1768 v Jamném v Čechách; stud. v Litomyšli na škole hlavní a na gymnasium, načež slyšel filosofii a theologii v Olomúci, kdež 21. pros. 1793 vysvěcen jest na kněžství. Na to byl kaplanem ve Valči, Budovicích a Stěnicích; roku 1804 stal se lokalistou v Ochoz a r. 1806 v Křoví; r. 1808 svěřena mu správa duchovní v trestnici Brněnské. Zemřel ok. r. 1820. Š. byl dobrý pedagog a katecheta, a obíral se také literaturou českou, skládaje písně a spisuje a vykládaje do češtiny jiná díla asketická a nábožná, z nichž vyšly tiskem: *Katechysmus v píseň uvedený, mládeži k naučení a dospělým k rozjímání. Podle dílu I. knihy ke čtení v školách triviálních v c. k. zemích předepsané* (v Brně 1807); *Úplný Katechysmus potěšitelného Ježíše Krista učení o našem povolání k svatosti a k věčnému v království nebeském blahoslavenství. V krátkých průpovídkách pro kat. dítky, rodiče a učitele od Bern. Gallury v něm. jazyku vydaný, tuto . . . . . v češtinu přeložený* (v Brně a Holomouci 1809); *Písmo sv. v ruce nemocného a duchovního pastýře při loži umírajícího Křesťana, spolu též modlitební knížka pro zarmoucené. Sebráno od Bern. Gallury v jazyku německém* (v Brně 1811). *Ra.* — 2) Adam Š., narozený 1805 v Popovicích v Hradišťském kraji na Moravě, stud. gymnasium, filosofii a bohosloví v Brně, stal se kaplanem v Nětíně, pak kooperatorem v Batelově, lokalistou v Palupíně, konečně r. 1853 dosazen na faru Studenskou u Telče v Jihlavsku. Přeložil metricky Schillerovu báseň *Dělnou zemi*, která vyšla

ve Vídni (bez udání roku, asi 1844) tiskem L
Grunda v S. *Dch*

Španělsko (v. hl. d.). Statistika. Oby
vatelstva čítalo Š. koncem r. 1870: 16,030
(1829 na 1 □ m.). Finance, které po nast
pení trůnu Isabellou II. neustálými válkami obč
skými valně byly klesly, zvelebily se poněkud
prv v nejnovější době následkem zkvétajícího
obchodu a průmyslu, neméně i tím, že církevní st
byly státem zabaveny. Dle rozpočtu na rok 1
—72 obnášely výdaje 627,397,023 peset (frank
příjmy 588,686.671 peset, deficit tudíž páčil se
roku na 38,710.352 peset. Státní dluh obnáše
bř. 1870: 2691,155.903 eskudů (1 eskudo = ½
astru čili 2 frankům a 70 cent.). R. 1871 učin
byla nová půjčka 60,000.000 eskudů. Želez
drah mělo Š. 1. led. 1870 obchodu odevzdan
733 zeměp. mil, rozestavěných 273 m., dohromady
tedy 1006 zeměp. mil. Telegrafů mělo
doby délky 3438 zeměp. mil. Vojenské zřízení
bylo opraveno zákonem ze dne 29. bř. 1870, jím
nařídila všeobecná povinnost branná. Každý
něl od svého 20. až do 26. roku byl branně p
nen, leč mohl se za 600 eskudů vykoupiti a p
viti za sebe zástupce. Francouzsko-německá v
z roku 1870 a 1871 však zavdala v Š-ku po
ještě k dalším reformám, a na podzim r. 1872
jali kortesové návrh zákona podobného zcela
námu zákonu německému a nevyjímajícího
stav (ani kněžský) z povinnosti branné. — Dějiny.
Hledání kandidáta pro trůn trvalo v Š-ku a
posledního dne roku 1870. Serrano, Topete a
liberální unie přála si vévodu z Montpensieru,
se byl mezi tím v Sevile usadil. Leč Prim a
gresisté stavěli se této kandidatuře rozhodně
odpor, takéž Napoleon III. dal si mnoho na
záležeti, aby trůn španělský nebyl obsazen mu
z rodu Orleánského. Když pak byl i titulární
Portugalský Ferdinand nabídnutí trůnu španělsk
rozhodně zamítl, počalo se vyjednávati s Vik
rem Emanuelem o to, aby přijal korunu buď
svého druhorozeného syna vévodu Amadea z Ao
nebo pro nejmladšího, totiž vévodu Tomáše z
nova. Leč ani toto vyjednávání nechtělo se
dařiti, a pretendent trůnu Karel VII. zdvihl
tím spouru v mnohých provinciích, podporován
zejména starou stranou Karlistův a kněžstvem.
některé republikánské spoury se objevily, zejm
ve Valencii, kam prozatímní vláda silné vojsko
slati byla nucena. Leč do konce října 1869
zjednán opět pokoj v celé zemi, když pak i vévoda
Tomáš Janovský koruny nepřijal, počali účasti
dějo vévody z Montpensieru, a to tím více, an
stelarem podaný návrh, aby všickni Bourbonové
s Montpensierem byli ze Š-ka vypuzeni, kortes
nepřijali. V tom zapletl se Montpensier do sp
s vévodou Sevilským, infantem Jindřichem, a
střelil tohoto v souboji dne 12. bř. 1870, následk
čehož nejen soudně vyšetřován byl, nýbrž popu
rity své pozbyl. Když maršál Espartero hodno
královskou pohrdl, počalo se vyjednávati tajně
přijetí koruny s princem Leopoldem Hohenzoller
ským. Mezi tím pokračovali kortesové ve sv
zákonodárných pracích a stanovili mezi jiným
zákony o všeobecné povinnosti branné, o zavede
civilních sňatků a o pozvolném vymaňování ot
v osadách; taktéž přijali nový zákon o volbě krá
v němž se ustanovilo, že k platné volbě nest
pouze prostá většina přítomných, nýbrž prostá v
šina všech zvolených kortesů. Počátkem čce 18
dal princ Leopold na jevo svou ochotu přijmout
korunu, a ministerská rada ustanovila se 4. čce

dnohlasně na tom, že jej kortesům navrhne. Sotva však došla správa tato do Tuillerií, opřel se proti této kandidatuře ministr vévoda Gramont způsobem až vášnivým, načež se princ Leopold 12. čce kandidatury vzdal, „aby snad podřízená otázka rodinná nezavdala podnět k nějaké válce.“ Když však i přes to válka francouzsko-německá vypukla, ohlásilo Š. svou neutralitu. Nyní obrátil se Prim znovu na vévodu Amadea, a tento přijal konečně 2. list. korunu Španělskou. Formální volba jeho byla vykonána 16. list. v kortesích, kde obdržel 191 hlasů, 63 hlasovalo pro republiku a 25 pro Montpensiera. Deputace 24 kortesů odebrala se na to, majíc v čele předsedu Zorillu, do Italie, a v paláci Pitti ve Florencii byly podepsány dne 4. pros. listiny, jimiž Amadeus nabízenou mu korunu definitivně přijal. Civilní lista králova byla ustanovena na 24 mil., a korunního prince na 2 miliony reálů. V nejbližších dnech na to padl předseda ministerstva Prim za obět politickému fanatismu, byv 27. pros. na vyjížďce postřelen, následkem čehož 30. pros. 1870 zemřel. Téhož dne vstoupil nový král u Karthageny na půdu španělskou, přibyl 2. led. 1871 do Madridu a přísahal na ústavu, načež se ustavující kortesové rozešli. Nového krále, jenž se psal „Amadeus I. z Boží milosti a z vůle lidu“ uznaly všecky mocnosti bez meškání. Dne 12. dub. 1871 bylo příměří mezi Š-kem a jihoamer. repulikami Chili, Peru, Bolivií a Ecuadorem ve Washingtonu na další tři léta prodlouženo, a počalo se vyjednávati o mír, čímž vzájemný obchod mezi těmito zeměmi znovu oživl. Vláda Amadeova byla krátka a nikterak štěstím provázena. Na trůn přinesl s sebou mladý panovník nejlepší vůli a šlechetnou snahu, nebylo mu však jako cizinci dopřáno zapustiti v novém království trvalé kořeny; nejlepší rádce, jakého by se mu bylo dostalo, totiž Prim, sešel smrtí ještě dříve než král do Madridu přibyl, kněžstvo a vysoká šlechta nebyla Savojskému princi příznivа, a ani bývalá strana republikánská nejevila žádnou ochotu smířiti se s novým stavem věcí, neboť brzy po příchodu královu učinil Castelar v kortesích návrh, aby volba králova byla za neplatnou prohlášena a aby zřízena byla republika. Při tom nebraly ani nepokoje Karlistů na severu ani agitace republikánů na jihu žádného konce, ať stál u vesla vlády Serrano nebo Zorrilla, Malcampo nebo Sagasta (vystřídaloť se za dvouletého panování Amadeova neméně než osm různých ministerstev). Královy snahy, častým cestováním po zemi se učiniti populárním, nevedly též k žádnému cíli. Zmáhající se anarchie v zemi, kteréž ani nejpoctivější snaha králova přítrž učiniti nedovedla, jakož i atentat učiněný dne 18. čce 1872 na královské manžele přiměly konečně Amadea k tomu, že se zřekl slavně pro sebe i pro svého dědice trůnu Španělského a opustil 14. ún. 1873 Madrid. Na to sestoupil se senát a kongres v jeden národní konvent, aby se radil o nejbližších potřebách země. Poděkování se Amadeovo bylo beze všeho dalšího rozmýšleni přijato, a 16. ún. 1873 byla provolána Španělská republika. Vše, co bylo dnes „královské,“ stalo se přes noc „republikánským“, a vojsko šlo do boje právě tak ochotně pro republiku, jako dříve pro království. Do konce bř. byly vypsány volby nových ústavodárných kortesů, jimž bylo hlavně rozhodnouti o otázce, má-li se státi Š. republikou federativní čili unitární. Nejrozhodnější republikáni jsou pro utvoření federace, kdežto nejkrajnější levice, bývalí to monarchisté, pro sjednocenou republiku hlasy svoje pozdvihují. Ministerské krise jsou v mladé republice ještě četnějším zjevem, než jakým byly v monarchii. Téměř při každé krisi ministerské ubývá v ministerstvě radikálů, a převaha republikánů roste, tak že by mohla forma státní konečně přece dospěti k republice federativní, v níž by byli tito spolkoví státové: Galicie, Kastilie-Leon, Burgos s Navarou a zemí Basků, Aragonie, Katalonie, Valencie s Balearskými ostrovy, Nová Kastilie, Estremadura, pobřežní Andalusie, středozemská Andalusie, mimo to stát Kuba, stát Portorico a ostrovy Filipinské. Prozatím mají vladaři Š-ka Figueras, předseda vlády, Castelar, ministr zahraničných věcí, Cordova (později Acosta) ministr války — hlavně s povstalci karlistickými plné ruce práce, a v tom jsou radikálové i republikáni svorní. Především byl v kortesích přijat na rychlo nový branný zákon, prohlášený již 23. ún., jímž se dosavadní konskripce a losování zrušilo a na jich místo zavedeno bylo dobrovolné se přihlašování k vojsku. Kdo dobrovolně do vojska vstupuje, musí býti více 19 a méně 40 let stár. Taktéž povolilo národní shromáždění vládě proti Karlistům mimořádný kredit 100 milionů, aby mohla vyzbrojiti 100.000 dobrovolníků a obsaditi jimi Katalonii, Navaru a země Basků. O prospěchu Karlistů odporují sobě téměř všecky veřejné správy, též není známo, je-li Don Carlos na španělské půdě čili nic. Válka občanská v největších rozměrech hrozí zbožennému Š-ku den co den více, neboť roty Karlistů, bojující pro trůn a oltář a těšící se přímému požehnání papežovu, neznají žádných ohledů, pálí vesnice, boří stanice železniční a přepadají barbarským způsobem i vlaky, vyšinujíce vozy kde mohou z kolejí. Generál Pavin marně se posud vynasnažuje všemi silami, aby uchránil před Karlisty dopravu na severní dráze. Zejména proslula v poslední době svým nekřesťanským řáděním rota faráře Santa-Cruzského. K těmto anarchickým poměrům druží se ještě jiné neblahé zjevy, jako krise v špan. dělostřelectvu, která zavdala bezprostřední pohnůtku ku poděkování se královĕ, a dosavad není ukončena; 32 plukovníků a 40 podplukovníků vystoupilo ze služby, a v době největšího nebezpečí zůstala země téměř bez dělostřelectva. Tohoto zhoubného rozkladu ve vojště používá v příhodné chvíli internacionála Londýnská a vysílá své agenty do Š-ka, kde se jim nejen v městech, nýbrž i po venkově (zejména v Estremaduře) podařilo získati hojné živly přístupné snahám sociálně komunistickým. V Malaze chopilo se v posledních dnech 3000 mužů zbraně, jedině následkem onoho revolučního pudu, jenž se jeví vždy v přechodních dobách nějakého státu, a též na mnohých jiných místech utvořily se revoluční junty, zejména v provincii Murcii, kde sesadily staré obecní úřady. Podobná junta zrušila v Moratale o své vlastní moci monopol tabákový a dekretovala rozdělení církve od státu, což ihned místnímu faráři oznámiti dala; v jiných místech zmocnily se tyto junty docela vlády obecní, zrušily daň potravní a veškeré obecní dávky a p. Takový obraz rozervanosti a politických i sociálních vášní přivádí mimovolně na myšlénku, zdali se nestane Madrid po příkladu Paříže z r. 1871 dnes neb zítra jevištěm druhých krvavých orgií, jež tam komunistická příšera našeho století připravuje. Jedinou zárukou spořádanější budoucnosti jsou ústavodární kortesové, na jejichž moudrosti, energii a svornosti jest, aby zemi pořádek a pokoj opět poznenáhlu byl zjednán.

Špaňhel Vilém, pilný a svědomitý překladatel z charvátštiny a polštiny na český jazyk, narodil se dne 24. led. 1838 z českých rodičův v německé osadě Hlásce na Rychnovsku. Odbyv si r. 1850 farní školu v Liberci, roku 1854 nižší gymnasium v Rychnově, r. 1855 pátou třídu gymnasiální v Hradci

Králové, a r. 1857—58 ústav pro vzdělání učitelů tamtéž, stal se podučitelem napřed ve Vamberku a po té, ještě týž rok, v Poličce. R. 1868 byl na hlavní škole Polické učitelem, v kterémžto úřadě tamtéž posud neunavně působí. První spisovatelské práce jeho uveřejněny ve *Škole a životě*. Nabyv znalosti charvátštiny přeložil z nejnovější literatury charvátské hist. novelu *Křižáci* od dra Jana Subotiće, novely *Běžkové poupě* a *Strašná ženitba* od Kar. Jarnevićové, povídku *Otcovi hříchové* od Bl. Lorkoviće, novelotu *První pohled* od Jiřího Krupského, obraz z venkovského života *Šijáci* od Vil. Korajce a povídku *Záhuba Čuperovců* od Lud. Vukotinoviće. Po té sáhl k polským pracím a přeložil povídku *Tajnosti paláce carského*, pak román *Kněžna ze Sumatry* od V. Skiby (Sabovského) a filosofický článek *Okruh vědy lidské* od téhož. Překlady tyto vyšly v *Mor. Orlici*, v *Koruně*, v *Lidumilu*, *Obrazech života* a ve *Škole a životě*. V rukopise chová Š. překlad národopisného obrazu *Koran a život muslemínův*, jehož části podaly *Obrazy života* a *Pokrok*, pak překlad románů *Ostap Bondarčuk* a *Jaryna* od Kraševského, román *Jedináček* a veselohru *Panna manželka* od Kořeňovského, histor. povídku *Krištof Arciševský* a konečně povídku *Feodor a Olga*, do Pospíšilových *Zábav pro mládež* přijatou. *Zs.*

Špic (Spicz, Szpijcz) Matěj, mistr konvářský a zvonařský, žil v první pol. XVI. stol., nazýval se také jenom „mistr Matěj“, a asi od r. 1540 měl dílnu v Benešově; kdeby asi před tím byl sídlel, s jistotou udati nelze; nějaký čas provozoval také řemeslo společně s bratrem Mikulášem, který byl vodákem (rormistrem) a zhotovil cínové a jiné kovové trouby a stroje do kašen rozličných měst českých. Ze zvonů, které slil Matěj Š., zachovaly se až podnes: v Chlumech v Hradecku (z r. 1528), ve Vys. Mýtě (z r. 1530), v Králové Hradci u sv. Ducha zvon *Žebrák* (jejž zhotovil Matěj Š. společně s bratrem svým Mikulášem, rormistrem); ve Vojenicích (v Plzeňsku z 1546), v Okrouhlicích (z r. 1554), v Konradci a v Hrádku (z r. 1555) a v Lounovicích (z r. 1558). Na některých z nich spatřujeme pěkná vyobrazení svatých a jiné řemeslné ozdoby. *Rn.*

Špiže, ve vojenství proviant (v. t.).

Špižný, co se týče špíže. Š. vůz, *Proviantwagen*; š-ná loď, *Proviantschiff*. Š. důstojník, proviantní důstojník, *Proviantoffizier*. Takového důstojníka mívá ve svém počtu každý samostatně účty kladoucí vojenský zástup (prapor, pluk), ve válce také brigáda, divise a armádní sbor, aby v čas míru i v poli nejen potravniny obstarával, ale také oděv, zbroj, výstroj a válečné potřeby vůbec z vojenských zásobáren vybíral a k svému zástupu dovážel. *Čský.*

Šrámek 1) Jan (v. hl. d.) jmenován jest r. 1871 inšpektorem gymnasia v Novgorodě Velkém, r. 1872 povolán zpět do Petrohradu za ředitele pátého gymnasia. Dne 22. pros. 1872 povýšen jest v dědičný stav rytířský, obdržev zároveň řád sv. Stanislava druhé třídy s císařskou korunou ruskou. Nejnovější dílo jeho jest spis s nevšední důkladností sestavený *O výslovnosti jazyka francouzského* (v Praze 1873). *Kb.* — **2)** Josef Š., český spisovatel, nar. r. 1825 v Německém Brodě, kde 6 gymnasiálních tříd s výtečným prospěchem absolvoval. Po odbytých filosofických studiích věnovav se výhradně žurnalistice vstoupil do redakce Havlíčkových *Pražských novin* a *Včely*, kde až do r. 1848 vedle Kokořínského byl prvním a nejpilnějším spolupracovníkem. V zmíněném roce přijal korektorství v knihtiskárně Medauově, a přispíval stále skoro do všech tam až do r. 1851 vy-

cházejících časopisův. Pověstné, druhdy velmi
bené satyristicko-humoristické rozpravy stálých
ve *Včele*, *Honzíka a Vaška*, vycházely z jeho
V letech pozdějších stal se faktorem v knihtis
B. Stýbla, a tam redigoval asi deset ročníků p
národního kalendáře *Proroka* a jiných periodi
spisů. Š. je důkladným znalcem českého ja
zná se dobře i v ostatních slovanských jazycích
zručným překladatelem a velmi spolehlivým,
daným korektorem. Co takový byl nějaký čas v
tiskárně Ottově, nyní jest ředitelem knihtis
Cyrillo-Methodějské. Jest želeti, že toto nam
zaměstnání jemu nedovoluje, činněji jako spis
působiti. Č

Šrůtka, ve vojenství zcela nepatrná, na
srážka malých vojenských čet, nemající žádného
na operace válečné; ještě méně významná než
vátka (v. t.). Č

Štána z Hartmsdorfu, starožitná vlá
rodina v XVI. stol. v Čechách usedlá. Roku
koupil Jetřich Š. z H. od vládyky Aleše z F
dvůr ve Vysokově v Kr. Hradecku s dědinami
i neornými, pastvami a lukami a se vším plný
vem za 100 kop čes. Jeho syn Mikuláš Š
byl r. 1556 úředníkem na Náchodě na mís
brechta Smiřického ze Smiřic, a koupil r. 1559
ve Vysokově za 400 kop.

Šteffek z Koloděj (v. hl. d.). Kolébk
haté patricijské a později panské rodiny té
dle památek archivních město Náchod, v něm
nové její co bohatí patriciové bydleli a čestné
zastávali. Tak uvádí se r. 1524—1543 Mat
který r. 1524 byl konšelem v Náchodě a m
značné statky. R. 1548 znám jest Jiří Š.,
měl velké zboží v St. Městě u Náchoda; man
jeho byla Kateřina roz. Špátová, s níž měl
Jana a Štěpána a dceru Kateřinu. Št
měl syny Tobiáše a Matěje, který r. 158
uuje se měštěninem Náchodským. Jan Š.
r. 1582 dvůr Mezánkovský v Náchodě se vším
příslušenstvím za 700 kop m. Syn Jana Š-ka by
chal Š., též měštěnín Náchodský, který tam
též značné statky. R. 1593 v pondělí před
uvádí se Matěj Š. ponejprv co „pan Š. z Kol
tedy téhož roku, kdy oba bratří, Matěj a To
od cís. Rudolfa II. erbem a titulem byli na
R. 1594—1598 jmenuje se p. M. Š. z K. „mě
nem Nov. Města Pražského, kamž se r. 1594 se
bratrem Tobiášem a strýcem Janem odstěhoval
tohoto roku až do r. 1621 (do velikonoc) psal
bratři, jmenovitě Tobiáš, stále do Náchoda,
větší částky peněz k požadování měli.

Štensdorfer z Štensdorfu v. Stein
fer v Doplňcích.

Štěpán Malý (v. Černá Hora v hl. d
504), lžicar Ruský Petr III., samozvanec kníž
Černohorského, objevil se na začátku r. 1766 v
Majnech v Albanii, která se tehdáž pod správo
publiky Benátské nalézala. S počátku žil tiše
kéhos Vuka Marka Jovova, a teprvé v srpnu
začala se o něm mezi lidem šířiti pověst, že
on carem Petrem III. Toho času měla převah
Černé Hoře strana, která vládyku Savu za
pohlavara uznati nechtěla, ačkoliv on po
Černé Hoře vládnouti měl. V provolání, které
příčinou tou k národu vydal, napomínaje jej k
nosti a míru, nejmenuje se Petrem III., nýbrž
M-m, dodávaje, že své pravé jméno zjeví teprve
krát, až národ smířený uvidí. Následek tohoto
volání byl, že se starší národa 1. září 1767 v
tunu shromáždili v úmyslu, aby se mír mezi
nami uzavřel. Mezi poslanci, jichž i se sou

Dalmacie, z Majnů, Pulova a Braiće bylo, nalezal se též kapitán Marko Janović, hlavní přívrženec a pomocník Š-ův. Ten zřejmě shromážděným pověděl, že Š. M. je pravým carem Petrem III., udávaje, že jej zná z doby, když s vládykou Vasilijem ještě v Moskvě dlel. Na toto vyjádření přidali se hned nahije Katunska, Rječka a Crnička k straně Š-ově, a sám vladyka Sava z básně před vlastními poddanými pospíšil k Š-ovi, uznávaje jej za pána svého. To rozhodlo. Moc Š-ova rostla vůčihledě, ačkoliv se dosud na černohorském území nenalezal. Svými provoláními, jimiž vždy jen k míru a k svornosti národ vybízel, zjednal si veliký vliv nejen na Černé Hoře, ale i u poddaných republiky Benátské a horských plemen albánských. Na konci r. 1767 přišel Š. konečně do Cetinje a později do Njeguše, kdež častá shromáždění lidu svolával a svůj vliv na něj utvrzoval. Turci, vidouce jak Š. nejen na Černohorce ale i na vůkolní plemena působí, a vědouce dále, že následky z toho jim prospěšnými býti nemohou, požádali od Černé Hory vydání Š-a, ačkoliv předobře napřed věděli, že žádost ta vyplněna nebude. Nevyplnění požadavku toho vzato za příčinu k válce, a 24. srp. 1768 vpadlo 67.000 Turků do Černé Hory; avšak jen malá část toho vojska vrátila se zase zpět. Š. strávil po dobytém nad Turky vítězství 9 měsíců v Gradjanech. Když r. 1769 válka mezi Ruskem a Tureckem vypukla, dal Š. v Černé Hoře rozšiřovati pověst, že se ta válka jen za tím účelem vede, by mu bylo zjednáno území od Skadru po Dubrovník v náhradu za stracený ruský trůn. Prospěch ruský vyžadoval toho, aby v této válce Černohorci nečinnými nezůstali, a proto byl kníže Dolgoruki na Černou Horu vyslán, aby Černohorce k válce s Turky přiměl, a vedle toho i Š-a, o němž se i na Rusi vědělo, neškodným učinil. Dolgoruki přibyl 11. srp. 1769 do Crnice a svolal do Cetinje velké shromáždění starších, které se 17. srp. odbývalo. Zde přečetl Dolgoruki Černohorcům listy cařice Kateřiny II., v nichž tato na Černohorcích žádala, aby se zbraně proti Turkům uchopili a samozvance Š-a zapudili. Š. se byl ještě před příchodem ruského posla uchýlil do Gradjan; odtud byl na žádost Dolgorukiho do Cetinje přiveden, a zde při zavedeném s ním výslechu vyznal se, že pochází z plemena Rajčevićů v Dalmacii, a že se nikdy za cáře Petra III. nevydával. Nicméně byl od Dolgorukiho před celým shromážděním za lháře vyhlášen, který jej dal pilně od Rusů stříci, připomenuv, že rozsudek nad Š-em od samé cařice vynešen bude. Bezohledné vystupování Dolgorukiho a přísné nakládání se Š-em vyvolalo na Černé Hoře nespokojenost, která ruské záležitosti velmi škoditi mohla. Okolnost ta, a potom, že se ruské loďstvo na pobřeží dalmatském neobjevovalo, přiměli Dolgorukiho konečně k tomu, že začal na odchod z Černé Hory pomýšlet, a vida že národ k Š-ovi velikou příchylnost chová, odevzdal tomu zpět vládu, zanechav mu i všechen válečný material z Ruska na Černou Horu přivezený vedle značné sumy hotových peněz pod závazkem, že Rusku věrně sloužiti bude; nato sestoupil 24. říj. večer do přímořského městyse Jazu a odplul odtud druhého dne do Jakynu. Nyní ujal se Š. silnou rukou vlády, a začal mnohé opravy v zemi zaváděti. Nejprvé ustanovil dvanáct soudců, kteří měli v plemenech domácí spory soudit, začal stavět silnice v zemi, a an i sám k obtížné této práci ruku přikládal, stalo se, že byl při trhání skály těžce poraněn a o zrak přišel. Takovým jednáním přibývalo Š-ovi vážnosti a lásky v národě. Od ruského dvora, s kterým v nepřetržitém spojení stál, dostávalo se Černé Hoře všemožných podpor. Také Dubrovčané, Benátčané posílaly Černé Hoře bohaté dary, chtějíce se takto prostřednictvím Š-a Rusku zachovati. Š. dbal toho, aby se častá shromáždění lidu odbývala, kdež se vždy o potřebách země rokovalo. K nařízení jeho bylo povšechné obyvatelstvo Černé Hory sečteno, poprvé zajisté co Černá Hora stála. Tím chtěl zjistiti, na jak velikou moc vojenskou může počítati v případu války s Tureckem. Mezitím co Rusko válku s Tureckem vedlo (1770—71), chystal se Š. k rozhodným činům. V list. 1772 přibyl na Černou Horu Savić Barjanović s listy cařice Kateřiny II. Š. svolav skupštinu dal listy přečísti, jež byly toho obsahu, že jest vůlí cařice, aby Š. faktickým pohlavarem Černé Hory uznán byl. Svolání skupštiny následovalo, načež Š. začal ještě úsilovněji na zavádění pořádku a oprav v zemi pracovati. Nechávaje se od místa k místu v nosítkách dopravovati, přesvědčoval se osobně o účinku zaváděných nových ustanovení. V září r. 1773 přibyl do Crnice, a ubytovav se v klášteře Sv. Nikoli byl zde 22. září od svého sluhy úkladně zavražděn. Nešťastná událost ta spůsobila mezi obyvatelstvem Černé Hory veliké pohnutí, s počátku nechtěli mnozí úžasné té správě věřiti, a když konečně pravdivost její zjištěna byla, nastal všeobecný zármutek na Černé Hoře. Tělo Š-ovo pochováno v kostele klášterním. O příčině vraždy neví se dosud nic jistého; někteří mají za to, že byl sluha, který vraždu vykonal, od paši Skaderského podplacen. R. 1774 vyskytnul se na Černé Hoře následovník Š-ův v osobě Štěpána Zanoviće. Sbírku písemních památek z archivu Benátského k Š-u Malému se vztahujících vydal Simo Ljubić nákladem srbské učené společnosti v Bělehradě 1870 (*Spomenici o Šćepanu Malom*). *Sč.*

Štítnik, maď. *Csetnek*, výsadní horní městys uher. v župě Gemerské, má kostel katol. a luter. a 2600 obyv., kteří se živí dílem orbou dílem prací v báních na železo a měď. V XVI. a XVII. stol. utrpěl mnoho ve válkách tureckých a domácích rozbrojích. Jmenovitě dal r. 1582 František Bebek odvezti odtud ze starodávního kostela (nyn. luter.) ohromný zvon a peníze z něho raziti.

Štolba 1) František, prof. lučby na král. zemské polytechnice české a třídní prof. na první sladovnické škole v Praze, narodil se 24. bř. 1839 v Králové Hradci, kdež jeho otec František byl úředníkem c. k. krajského úřadu. Prvního vzdělání dostalo se mu v rodném městě, kdež do osmého roku navštěvoval školy hlavní. Po přesazení otce k c. k. guberniu do Prahy pokračoval zde ve svých studiích a dospěl až k první latinské, načež po opětném přesazení otcově do Plzně tamtéž v návštěvě dotýčných škol s tím ale rozdílem pokračoval, že tam navštěvoval nižší realku. R. 1853 odebral se Š. do Prahy, by navštěvoval c. k. vyšší realku německou, načež se r. 1856 věnoval na polytechnickém ústavu Pražském hlavně studiu chemických a přírodovědeckých předmětů, a sice s takovým úspěchem, že mu po ukončení studií bylo uděleno místo stipendisty v laboratoři prof. Ballinga (1860). V této době počal Š. první vědecké práce v rozličných odborných časopisech uveřejňovati, a zabýval se hlavně lučbou analytickou a lučebními rozbory. Byv r. 1862 od zemského výboru jmenován asistentem knihovny při technice, vzdal se tohoto postavení 9. říj. 1862, by mohl s úspěchem pokračovati v pracích v laboratoři. Po odstoupení do výslužby býv. asistenta lučby byl Š. jmenován asistentem lučby všeobecné a technické u prof. Ballinga a brzy na to znalcem u c. k. finančního úřadu. Do této doby padá zároveň jeho jmenování za učitele

lučby na české a německé škole průmyslové v Praze. Od té doby zabývá se Š. pracemi v oboru lučby všeobecné a technické, a získal si v oboru lučby analytické pochvalné jméno doma i za hranicemi, tak že byl jmenován členem četných spolků, jmenovitě učené společnosti v Praze, sboru archaeologického, spolku ku povzbuzení průmyslu v Čechách a j.; zároveň vstoupil s mnoho chemickými továrnami v stálé spojení. Následkem úmrtí prof. Ballinga suploval Š. od 28. bř. 1868 všeobecnou a technickou lučbu v jazyku německém, a po úmrtí prof. Staňka od 3. čna téhož roku tytéž předměty v jazyku českém. Téhož roku byl Š. dekretem zemského výboru ze dne 21. září jmenován suplujícím prof. technické lučby a encyklopaedie lučby v jazyku německém, dekretem ze dne 4. list. 1868 supl. prof. technické lučby v jazyku českém, a 1. říj. 1869 skutečným prof. těchže předmětů, kteréž místo až dosud zastává. Následujícího roku byl jmenován přísežným znalcem města Prahy, a po odstoupení Bělohoubka profesorem na první škole sladovnické. Š. vyniká hlavně v oboru lučby analytické a lučební technologie, zdokonalil a vynalezl nové methody při kvantitativním určování sloučenin, určil a popsal dosud neznámé nebo málo známé sloučeniny chemické, vůbec získal si neocenitelných zásluh o vědu lučební. Š. sepsal mnoho vědeckých pojednání z oboru lučby analytické a technologie, jež byly uveřejněny v časopisech: *Živa*; *Erdmanns Journal für praktische Chemie*; *Lotos*; *Abhandlungen* a *Sitzungsberichte der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften*; *Průmyslník*; *Fresenius, Zeitschrift für analytische Chemie*; *Památky archaeologické*; *Dinglers polytechnisches Jornal*; *Komers' Jahrbuch für Landwirthe*; *Časopis chemiků českých*; *Časopis cukrovarnický*; *Kvas*; *Hospodářský Sborník* a j. — 2) Josef Š., bratr předešl., český dram. spisovatel, nar. se 3. kv. 1846 v Hradci Králové, studia gymnasiální konal na Starém městě Pražském, načež vstoupil po maturitě do práv. Té doby počala již také literární činnost Š-bova. První jeho práce byla jednoaktová veselohra *A přece*, provozovaná v bř. 1869 na prozat. divadle českém. Téhož roku dávána byla jeho fraška *Bratranec*. R. 1870 uvedl na jeviště 3 jednoaktové veselohry: *Jenom ne písemně*; *Únos*; *Tak je to na tom světě* a tříaktovou frašku *Spiknutí v Podmorové*. R. 1871 pak uvedl na jeviště trojaktovou veselohru *Zapovězené ovoce*, a poslední jeho práce dramatická jest *Matičino dílo*, činohra ve čtyrech jednáních, které mu ale, ač schváleno byvší německým intendantem, policií zapovězeno bylo. Mezi tím psal Š. pilně humoresky a novely do *Květů*, *Světozora* a do několika kalendářů, a přeložil několik drobotin pro divadlo z francštiny a jeden kus *Není vše zlato, co se třpytí* z angličiny. R. 1870 převzal Š. místo vychovatelské v rodině hraběte Albrechta z Kounic, kdež strávil dvě léta. S touto hraběcí rodinou cestoval po Německu a Belgii, a přeplavil se z Ostendu sám do Londýna. Ovoce této cesty byly feuilletony v *Národních Listech*: *Klepy z cest*, které sebrány v jeden celek r. 1873 o sobě vyšly. R. 1872 převzal Š. redakci *Divadelního Světa*, sbírky to dramat původních i přeložených, a uvázal se vedle toho v říj. téhož roku v redakci obrázkového týdenníku *Paleček*, jejž založil knihkupec Otto. Dramatické práce Š-bovy vyšly již z větší části tiskem ve výboru dram. spisů u Kobra, v *Divad. bibliotéce* Pospíšilově a v *Divadelním Světě*. V dub. 1873 odebral se Š. na cesty do Záp. Indie a Sev. Ameriky.

Štyrkolský z Volovice, vzácná rodina erbovní, jejímiž předky byli Jan a Duchek, bratří Š-ští. Bratří tito pocházeli z jihozápadních Čech a bývali, jak se podobá, v službě pánů z Rožmberka a pro své šlechetné zachování majestátem krále Ferdinanda I. daným na hradě Praž. v pondělí po květné neděli r. 1557 obdařeni jsou erbem s titulem z Volovice. Erb ten vypisuje se takto: Štít modrý, v němž od spodku trávník a na něm bažant držící v ústech větvičku s dvěma listy zelenými a růží červenou, a nad helmem ocas bažantí o třech peřích vzhůru vynikající se spatřuje. Potomci bratří těchto byli Eliáš a Daniel Š., kteřížto oba oddali se vyšším studiím; Eliáš stal se r. 1580 bakalářem a r. 1584 mistrem sv. umění na učení Praž., a vyučoval nějaký čas na škole v Litoměřicích, kde se pak oženil a byl předním písařem radním; zemřel r. 1611. Daniel Š. byl doktorem lékařství v Žatci a r. 15.. krajským berníkem tamtéž. Na začátku XVII. stol. byl Daniel Š. (syn Daniele aneb Eliáše právě jmenovaného), mistr svob. umění, teliké praeceptorem v Litoměřicích a později jedním z nejvzácnějších sousedů Litoměřických (jak to sám M. Pavel Stránský o něm vysvědčuje) a držitelem dvou domů v II. čtvrti a jiných gruntů šosovních; že stál pevně k víře stavům podobojí, odsouzen jest po r. 1621 části statku svého. Na to nemáme širší vědomosti o rodině té, která, jak se podobá, zanikla tak, jako více jiných vzácných rodin Litoměřických v nehodách válečných na to následujících. *Ra.*

Šud z Řenec, starožitná rodina česká, jejíž prvotní sídlo byla tvrz Řenec v Klatovsku; nabyvši později také statku Lukavice tamtéž dělila se pak na větev Š-dů Řeneckých z Řenec a Š-dů Lukavských z Řenec. Na začátku XVI. stol. (1520) seděl Petr Š. na Janovicích, který prodal rodinný statek Řenecký Janu Markvartovi z Hrádku. V tit. z r. 1534 připomíná se Markvart Lukavecký z Řenec na Dolní Lukavici a Petr Š. z Ř. na Zdechovicích; synové tohoto Sigmund a Ludvík na Zdechovicích vložili zboží Řenecké r. 1542 Humprechtovi Markvartovi z Hrádku znova do desk a byli ještě r. 1551 a 1554 přítomni na sněmích zemských. R. 1588 čteme v tituláři Petra Š-a na horní Lukavici a Petra Š-a Řeneckého na Vrdlici. V první polovici XVII. stol (r. 1627 a násl.) držel Albrecht Š. dvůr v Jesenicích, který po jeho smrti r. 1651 prodán jest Janovi Oesterreicherovi. Roku 1679 učinili slib věrnosti Jiří Kryštof a Diviš Petr Š., z nichž tento r. 1700 prodal statek Mezholec v Plzeňsku Frant. Menšíkovi z Menštejna. O dalších potomcích rodiny této nemáme však zpráv širších, pročež se podobá, že již v prodlení stol. minulého u nás zahynula. *Ra.*

Švajnoch (Šveinich) z Borové, rodina vladycká, jenž přichází v XVI. a XVII. století v jižních Čechách, kdež držela zboží pozemské: Borovou, Dívčí Kopy, Kozly a j.; takéž bývali Š-ové času toho v službě pánů z Rožmberka, z jmenovitě za pána Viléma z R. připomíná se zhusta mezi úředníky a many jeho p. Š. (Švaynoch), který žil ještě za p. Petra Voka z R. při dvoře jeho v Třeboni (1602). „Ku konci XVI. století (1589) seděli Frant. Š. na Dívčích Kopách a Kašpar Š. na Kozlech. Onen zemřel r. 1591 bezdětek a odkázal zboží své Dívčí Kopy bratru Kašparovi, svrchky pak a klenoty manželce své paní Barboře ze Stěkně. Statek Kozly držel po Kašparovi Š-ovi Jan Š., syn nebo sice příbuzný jeho, který r. 1603 zapsal 155 kop gr. p. Adamovi z Šternberka na statku tom. Okolo r. 1615 nedržela však rodina ta více zboží pozemského v Čechách, a podobá se, že byla již tenkráte po meči vymřela. *Ra.*

Švanda ze Semčic Pavel (v. hl. 4.) založil

r. 1872 na Smíchově stálé divadlo, na kterémž se pod jeho vedením denně hry odbývají, a sice v zimě v domě „Eggenbergově“ a v letě ve zvláštní, Š-dou samým zbudované areně.

Švantle z Střebska, stará rodina patricijská, která se připomíná v městě Písku již v XV. stol., později pak dostalo se jí erbu a titule a v XVII. stol. tolikéž stavu šlechtického. Roku 1459 čteme v městských knihách Píseckých Matěje řečeného Š., sladovníka tamtéž, r. 1480—1494 Martina Š., r. 1510—1534 Jana Š. a r. 1600—1619 Sigmunda Š. z St. mezi staršími a konšeli Píseckými. Sigmund Š. z St. byl času svého v městě Písku na slovo braný; byltě muž vzdělaný, rozšafný a bohatý, držev mimo jiné grunty zvláště také dvůr Švantlovský; míval tolikéž účastenství v tehdejších běhích veřejných, držev delší čas úřad primasa čili hospodáře městského na sobě, a byl v přátelském spojení s tehdejšími muži učenými. Nejstarší syn jeho Sigmund ml. Š. stal se r. 1595 bakalářem sv. umění na učení Pražském, sepsal některé básně lat. a zemřev r. 1614 oplakáván jest v truchlospěvích souvěkých kolegů a mistrů školy Písecké a jiných; dva mladší synové Fridrich a Viktorin Sigmund studovali a vzdělali se tolikéž důkladně v umění literním. Sigmund st. Š. padl 30. září 1620 v boji při dobývání Písku skrze hrab. Bukvoje s jinými sousedy Píseckými. Výše psaný dvůr Švantlovský držel napotom nějaký čas Viktorin Š., bratr Sigmundův, který byl tolikéž r. 1623—1625 konšelem v Písku. Nejmladší syn Sigmundův Viktorin Sigmund Š. byl později v službě při král. úřadě berničním v Čechách a pro své služby platné obdržel toho při cís. Ferdinandovi II., že povýšen jest, majestátem daným ve Vídni 4. srp. 1634, do stavu šlechtického a způsob rytířský — při čemž přirozený erb jeho jest rozhojněn takto, aby užíval štítu rozpoltěného, jehož horní polovice bílé a dolní modré barvy a u jehož spodku pahrbek zelený, z něhož vyniká polovice jednorožce bílého se zlatým rohem, nohami předními jako v skoku na pravo obráceného a nad helmem mezi dvěma křídloma týž jednorožec se spatřuje — a aby se i napotom psával ze Střebska. Dvůr Švantlovský koupila později obec Písecká od rodiny Švantlovské, která květla ještě v minulém století v m. Táboře, kdež r. 1772 žil Jan Š. z St., syndikus městský. *Rs.*

ze **Švarcenberka** Friedrich Jan Nep. Josef (v. hl. d. str. 204) † 7. bř. 1863 ve Vídni.

Švarcer Augustin, ředitel a prof. přírodních věd a technologie na král. české vyšší hospodářské a hospodářsko-průmyslové škole v Táboře, nar. se 13. čce 1833 ve Voticích, studoval na c. k. novoměstském gymnasiu Pražském, a odbyv tam zkoušku maturitní s vyznamenáním poslouchal v letech 1853—56 na vysokých školách Pražských přednášky na fakultě filosofické. Zkoušky státní z mathematiky a fysiky pro vyšší gymnasia podstoupil v Praze a pro vyšší realky ve Vídni, hodnost doktora filosofie nabyl v Praze. Suploval od r. 1856—57 na novoměstském gymnasiu v Praze, r. 1857—58 na nižší realce v Chomutově, v letech 1858—1860 na vyšší c. k. realce v Praze, v letech 1860—1863 byl učitelem na realce ve Vysokém Mýtě, r. 1863 od 1. říj. byl povolán za prof. na obecné realné gymnasium v Táboře, kdež působil do r. 1867, načež na počátku školního r. 1868 byl ustanoven za prof. lučby a technologie na tamější hospodářské škole, kdež se stal r. 1869 místným ředitelem. O jeho píli, svědomitosti a vytrvalosti svědčí ta okolnost, že vedle státní zkoušky z mathematiky a fysiky pro vyšší gymnasia a vyšší realky, vedle doktorátu filosofie podrobil se i zkouškám ze všech předmětů pro nižší realky, taktéž složil zkoušky z lučby a technologie pro vyšší realky, by mohl zdárně co prof. těchže předmětů na škole hospodářské působiti, též se znal v jazycích a literaturách francouzské a anglické. Psal vědecké a technologické články do rozličných časopisů vědeckých domácích a zahraničných, a do časop. císařské akademie věd ve Vídni, byl spolupracovníkem *Slovníka Naučného*, do něhož zasílal hlavně články z oboru technologie, dále *Průmyslníka*, *Časopisu cukrovarnického*, *Kvasu* a j., napsal samostatné dílo: *Počátkové mechaniky a strojnictví*; články: *O světle*, *O škrobu*, *O lnu a konopí* a j. menší spisy. Š. † dne 15. dub. 1873 v Táboře ochrnutím plic. V něm stratil národ horlivého vlastence, ústav hospodářský řádného učitele a studující mládež otcovského rádce a přítele.

Švédsko (v. hl. d.). Statistika. Dle úředních správ z r. 1869 obnáší veškerý povrch pevniny a ostrovů 7355·98 □ m. a povrch vod 667·95 □ m., dohromady 8023·84 □ m. Koncem r. 1871 obnášel počet veškerého obyvatelstva 4,204.177. Délka veškerých železných drah obnášela r. 1871: 246 zeměp. mil. Co se týče vojenství přijala říšská rada r. 1872 zákon o všeobecné povinnosti branné a zrušila právo se od vojska vykupovati. Finance státní jsou posud ve velmi příznivém stavu, přece však vykazuje rozpočet na rok 1873 již značný deficit. V témž jsou uvedena následující řádná vydání: civilní lista 1,417.000 říšských dolarů, ministerstvo spravedlnosti 2,584.800, min. věcí zahraničných 603.800, min. zemské obrany 10,613.680, min. námořnictví 4,166.300, min. nitra 8,607.700, min. financí 7,648.000, min. vyučování 5,716.200, pense a t. d. 1,530.120, celkem 42,887.100 říš. dol. Mimo to jest v rozpočtu na týž rok ustanoveno 13,803.155 říš. dol. na mimořádné výdaje, z kterých připadá na min. spravedlnosti 70.000, na vojsko pozemské 4,036.355, na loďstvo 1,778.800, na min. nitra 6,925.500, na min. financí 143.100, na veřejné vyučování 414.400, na pense atd. 443.000. Veškerá vydání na rok 1873 vypočtěna jsou tudíž na 56,640.255. Příjmy jsou vypočtěny celkem na 47,669.400 říš. dol., tak že zbývá schodek 8,970.855 říš. dol. — Dějiny. Od zřízení nového říšského sněmu o dvou komorách (1866) uplynuly až do r. 1872 dvě tříleté sněmovní periody. První z obou komor má ráz konservativní, druhá pak jest složena ze strany pokroku, a tím jest docíleno, že se veškeré sněmovní práce vyřizují střízlivě k úplné spokojenosti vlády i lidu, a že jest navždy postavena jaksi hráz všelikým přechmatům v oboru zákonodárství a zemské správy. Při vypuknutí války francouzsko-německé v čci 1870 prohlásila se sice vláda švédská zachovati nejpřísnější neutralitu, to však nebylo na závadu, že většina obyvatelstva jevila vřelé sympatie s Francií. Dne 18. září 1872 zemřel král Karel XV. (v. t. v dopln.) po kráké nemoci v Malmö, a poněvadž nezanechal žádných mužských dědiců, následoval po něm na trůn nejstarší jeho bratr Oskar Fridrich (nar. 21. led. 1829), jenž pod názvem Oskar II. dne 19. září na ústavu spojených království přisahal.

Švelec Vilko (Vilém), spisovatel charvátský (v. v hl. díle čl. Jihoslované str. 330 a), farář v Martinské Vsi v diécesi Záhřebské, nar. v Križevcích 26. srp. 1825, † 14. list. 1871. Sepsal mnoho výborných prací obsahu bohosloveckého a hospodářského, jež zajímavým slohem prostonárodním vynikají. *Slr.*

Švík z Lukonos, staročitná rodina vládycká, květla v Čechách již v XV. stol., píšíc se dle sídla Lukonos v Bydžovsku, a dělila se napotom v ně-

kolik větví, z nichž ti, ježto drželi Levín v Bydž., psávali se Š-ové Levínští z L. V erbu užívali štítu modrého, v němž u spodku z oblaků vycházejí dvě ruce mužské v červeném rukávě, držíce luk zlatý střelou naložený, a nad helmem oblak, z něhož dvě křídla orličí podle sebe položena vynikají, mezi nimiž tolikéž dvě ruce s lukem jako v štítu se spatřují. Z větve Levínské připomíná se v první polovici XVI. stol. Jan Š. Levínský z L., který byl delší čas úředníkem u pánů Kostků z Postupic a posléze vrchním hejtmanem na Litomyšli (1528—1543); týž byl velký příznivec tamních bratří čes. a jich biskupa Jana Augusty, a daroval jim zahradu na Kacimberku a několik prutů rolí. V tit. z roku 1533 čteme nadepsaného Jana Š-a na Levíně, pak Václava Š-a na M. Třemošovci; r. 1547 přicházi na sněmu Mikuláš Š. ve Voděradech, který zboží to, jak je po otci drahně let držel, r. 1550 vložil sobě znovu do desk. Času toho držel Adam Š. z L. ves Bylany u Chrudimě, již r. 1556 prodal obci Heřmanoměstecké. V tit. z r. 1589 připomíná se Daniel Š. ve Voděradech a na sněmu r. 1609 Jiří Š. z L. V XVI. stol. seděla v městech Pražských tolikéž jedna větev Š-ů z L., jmenovitě studoval v první polovici století toho Martin Š. na učení Karlově a byl r. 1546 povýšen na hodnost bakalářskou. V druhé polovici XVI. stol. žil tamtéž Daniel Š. z L., který, vzdělav se v umění literním byl za času cís. Max. II. v službě státní, načež usadiv se v Novém městě Praž. držel tam grunty šosovní, jakož i koupil zboží zemská: Rostyly, Kostelec, Šeberov a j.; týž byltě pak konšelem Novoměstským, jakož i radním soudu purkrabského na hradě Praž., a míval účastenství v sněmích a komisích a r. 1580 zvolen jest za jednoho z nejvyšších berníků král. Čes. Týž byl přítel učení Karlova a mládeže studující, a měl syna Jiřího Š-a, který r. 1611 studoval za hranicemi. Pro takové služby platné a šlechetné zachování obnovil cís. Rudolf II. majestátem, daným na hradě Praž. v pondělí po sv. Jeronymu r. 1580, Danielovi Š-ovi starožitný jeho stav vládycký a erb i titul nadepsaný, aby se on i potomci jeho bez překážky psáti mohli Š-ové z Lukonos. Po bitvě Bělohorské vystěhovali se potomci rodiny této, nechtějíce při reformaci přistoupiti k víře katolické, z větší části z Čech do Míšně a jinam; jakož pak jmenovitě ještě r. 1636 připomíná se Matouš Š. z L. mezi emigranty českými v městě Perně tehdáž žijícími. *Ra.*

Švorc Jan, prof. na pomol. ústavu v Troji a na prům. škole v Smíchově, † 29. pros. 1872 v 32. roce věku svého. Seps. *Organografii člověka*, upravil *Atlas rostlinstva*, vydal *Lučbu všeobecnou*, *Půdoznalství* a *Hnojařství*. Mimo to vyjde od něho *Lučba vinařská*, *Zeměpis* a *Meteorologie*, *Botanika* a *Zoologie se stanoviska hospod.-prům.*, *Technologie*, *Hospodářství*, *Počty* a *Měřictví*. Psal do *Hospodáře*, *Pomol. listů* a *Věstníka bibliogr.*

Švýcarsko (v. hl. d.). Statistika. Obyvatelstva čítalo Š. 1. pros. 1870: 2,669.095, vzrostlo tudíž od doby posledního sčítání (1860) o 158.601 čili o 6·3%. V tomto počtu obyvatelstva zahrnuti jsou též všickni cizinci té doby ve Š-ku prodlévavší v obnosu 150.551 duší, z nichž bylo 57.240 Němců, 7250 Rakušanů, 2274 Angličanů, 62.236 Francouzů a 18.073 Italianů. Švýcarští občané však živší toho času v cizině, jichž množství se páčí na 100.000 duší, nebyli do výše uvedeného počtu vřaděni. Švýcarská síť železniční má této doby délku 1370 kilometrů; z nejnovějších drah jmenujeme dráhu Jougneskou, Toggenburskou, Romont-Bulleskou, Rigiskou. Dráha Svato-Gothardská, mezinárodní to dílo Německa a Italie, bude dohotovena dle úmluvy z r. 1869 za 8 let. Délka všech telegraf. linií obnášela ve Š-ku r. 1868: 9026 kilometrů s 536 stanicemi. R. 1871 bylo těchto stanic již 640; vůbec má Š. u poměru k počtu svého obyvatelstva nejvyvinutější telegrafní systém, nejvíce telegr. stanic a nejživější telegr. dopravu. — Dějiny. Léta 1867—1870 byla pro Š. dobou klidného rozvoje v ohledu hmotném i politickém. Obchod a průmysl, jenž byl americkou válkou občanskou a válkou prusko-rakousko-italskou silně utrpěl, zkvétl opět, podporován zejména obchodními a poštovními smlouvami, uzavřenými r. 1868 s Německem, Rakouskem a Nizozemskem, a ani stávky dělnické, jež podnícem internacionály v Curichu, Sv. Havlu, Basileji a Ženevě se udály, nedovedly tento rozvoj hmotný na delší dobu zastaviti. Veliké práce směřující k národnímu blahobytu, jako upravení Rhony, Rýna a vod jezerních, byly spojenými silami a prostředky všech zúčastněných kantonů podniknuty, a síť železniční rozšířena zejména předůležitou dráhou Sv.-Gothardskou, k níž se všech stran vedlejší větve se přistavují a jež spojení mezi celým Š-kem, Italií a Německem připravuje. R. 1866 nezůstal bez vlivu na politické poměry Š-ka. Pevnější sjednocení se Německa a Italie vzbudilo i ve Š-ku touhu po jednotnější a souvislejší organisaci celé spolkové republiky. Otázka o revisi spolkové ústavy počala po r. 1866 vstupovati opět do popředí; nutnost revise této byla uznána ve všech kantonech, vyjma jen kantony ultramontánní, a jednalo se jen o způsob této revise. Příkladu kantonu Curišského, jenž r. 1868 svěřil opravu své ústavy zvláštní ústavní radě, následovaly brzy též kantony Bernský, Aarganský, Thurganský, Solothurnský a j. Všude agitováno hlavně ve smyslu demokratickém, a jednalo se o to, aby zákonodární moc byla převedena ponenáhlu z rukou rad přímo do rukou lidu. Rady tvoří dle toho nyní v těchto kantonech pouhý orgán předporadní, vlastní rozhodování pak o zákonech, daních atd. vykonává lid hlasováním (referendum). Mezi tím, co se na tento způsob připravovala ve větších kantonech německého Š-ka cesta k revisi spolkové ústavy, objevily se v záp. Š-ku v tomto ohledu dva protivné proudy. Kantony francouzské totiž, ač nepopíraly nutnost některých oprav ústavních, postavily se přece na půdu kantonální suverenity, a zamítly všeliké míchání se spolku do kantonálních záležitostí. V ultramontánních kantonech Š-ka, taktéž ve Freiburku a Wallisu popírala se principielně veškerá nutnost nějaké revise. Strana ultramontánní a na prvním místě švýcarští biskupové obávali se, že by revidované ústavy zostřeny byly též zákony proti přechmatům církve, a jednalo se jim o to, aby při stále a stále se více blížícím zápasu mezi kurií a státem měli proti sobě raději slabé vlády kantonální, nežli jednu silnou centrální moc státní. Přes to všechno bylo na švýcarském spolkovém shromáždění dne 21. pros. 1869 revise ústavy v principu přijata a její vypracování zvláštní ze shromáždění zvolené komisi svěřeno. Válečný rok 1870 byl klidným poradám o ústavních opravách málo příznivý; první úlohou bylo zachování a uhájení švýc. neutrality. Dne 16. čce 1870 usneslo se spolkové shromáždění na tom, že vyzbrojí pět divisí; když se však již za krátkou dobu jeviště válečné od hranic švýcarských vzdálilo, byla opět většina tohoto vojska rozpuštěna, a několik setnin postačilo k ochraně hranic. Když se pak v led. 1871 boj blížil opět ku hranicím těmto, postaveny byly do pole 3 divise, kteréž úplně k tomu dostačily, aby přešlou na půdu švýc. armádu Bourbakiovu odzbrojily a internovaly. Počet Francouzů

na půdu švýc. překročivších obnášel 85.000 mužů a 1100 koní s 202 děly. Francie zaplatila za jich stravování Š-ku 15 milionů franků. Po uzavření míru mezi Francií a Německem počalo se opět pomýšleti na kýženou opravu spolkové ústavy. Komise zvolená v pros. 1869 předložila své návrhy spolkovému shromáždění, jenž zasedalo od list. 1871 až do bř. 1872 v Bernu. Toto shromáždění předložilo konečně po dlouhých debatách 5. bř. celý návrh lidu buď ku schválení neb k zavržení. K hlasování byl ustanoven 12. kv. Nový návrh ústavy stál jako ústava z r. 1848 na starém stanovisku Š-ka jako státu spolkového, hleděl však kompetenci spolku proti jednotlivým kantonům rozšířiti, a zejména záležitosti společné od překážek, kladených jim zhusta osamotnělými zájmy jednotlivých kantonů, osvoboditi. Dle téhož nového návrhu mělo se vojenství scentralisovati, svoboda obchodu a řemesel zabezpečiti, herny zakázati, podmínky usazování se cizinců v zemi ulehčiti, svoboda vyznání i na nekřesťany rozšířiti, právo manželské státu podříditi a j. Mimo to měla býti rozšířena kompetence spolkového soudu, a lidu poskytnuto právo účastniti se přímo zákonodárství. Návrh tento byl 12. kv. 1872 tajným hlasováním 261.096 proti 255.585 hlasům od lidu zavržen. 13 kantonů a sice ultramontánní a francouzské: Lucern, Uri, Schwyz, Unterwalden, Zug, Appenzell, Grisonsko, Wallis, Geneva, Freiburk, Waadt, Neuenburg a Tessin hlasovalo proti; 9 pak, a sice větší a uvědomělejší kantony severního Š-ka: Bern, Curich, Glarus, Sv. Havel, Aargau, Šafhúza, Basilej, Solothurn a Thurgau pro návrh. Nepřirozená aliance mezi radikály franc. Š-ka (obávajícími se, že by přijetím revise byla dána větší možnost k jich germanisování) a ultramontány kantonů zpátečnických nemůže míti dlouhé trvání, a proto lze ještě vždy očekávati, že navržená revise ústavy dříve neb později přece přijata bude. V nejnovější době stojí ve Š-ku v popředí politické situace boj občanské vlády proti dvěma katol. biskupům, totiž proti biskupovi Basilejskému se sídlem v Solothurnu, Lachatovi, a proti Genevskému biskupu Mermillodovi. Bezprostřední podnět k zakročení státní moci proti oběma těmto houževnatým přívržencům neomylnosti papežské zavdal biskup Lachat tím, že sesadil dva faráře proti dogmatu o neomylnosti se ozvavší, z nichž jednoho liberální vláda kantonu Solothurnského se ujala. Podobně počínal si i Mermillod, a spor dospěl tak daleko, že spolková rada oba biskupy sesadila, ze země vypověděla a kněžím odpořilým a zdráhajícím se ve smyslu vládních opatření jednati plat odňala. Boj tento, jehož hlubší kořeny hledati se musí ovšem spíše v zpátečnickém proudu, jenž v celé římské církvi nastal, a v opírání se státní moci proti tomuto proudu, nežli v okamžitých nahodilých se okolnostech, není posud zcela urovnán, jest však příliš pravdě podobno, že švýcarská spolková vláda jej vykořistí ve svůj prospěch, aby způsobivši jím celé ultramontánní straně ve Š-ku citelnou porážku pro budoucnost v záležitostech týkajících se oprav spolkové ústavy se slabším protivníkem se potýkati mohla.

Šwejkowski Vojtěch Anselm, zasloužilý rektor Varšavské university a pedagog, nar. se 17. kv. 1778 ve vévodství Płockém, navštěvoval školy v Łomze a r. 1790 vstoupil do řádu piaristského. Získav si potřebného vědeckého vzdělání k učitelskému stavu, nastoupil učitelské místo v koleji Konarského ve Varšavě. Byv později přeložen do Łomzy účinkoval tam pět roků co učitel fysiky a mathematiky. Pruské ministerstvo osvěty, uznavši jeho zásluhy o školství, povolalo jej do Berlína, by poznal stav škol tamějších. Š. kořistě z této okolnosti navštěvoval rozličné přednášky u mužů požívajících evropského jména. Vrátiv se s bohatými vědomostmi a zkušenostmi, stal se prof. v Płocku, pak rektorem v Šejnách, odkud byl povolán za prof. na Varšavské lyceum. Když byla zřízena ve Varšavě universita, stal se Š. nejprvé děkanem fakulty bohoslovecké, a později rektorem, jímž zůstal až do jejího zrušení, mimo to byl prof. pastorální theologie a církevního řečnictví, a potom prelátem kapitoly Płocké. † ve Varšavě 5. srp. 1838. Z jeho spisů sluší uvésti: *Uwagi nad wyższemi szkołami polskiemi w porównaniu do niemieckich* (ve Varšavě 1808); *Mowa miana na obchodzie uroczystej inauguracyi królewsko-warszawskiego uniwersytetu 14. Maja 1818* (tamtéž t. r.); *O znamionach nad samogłoskami* (v Rozprawach i wnioskach o ortografii polskiej); *O łączeniu i rozłączeniu wyrazów* (tamtéž) a j.

T.

Tábornictví, fr. *castrométation*, něm. *das Lagerwesen*, tvoří v naukách válečných zvláštní odvětví, obstarávané výhradně důstojnictvem generálního štábu. V čas míru zřizují se tábory pouze pro polní cvičení vojenská. V čas války bývá ležení pod širým nebem (*Freilager*, *Bivouac*) pravidlem, poněvadž vojsko takto v jednom místě rozložené nejrychleji k boji bývá hotovo. K vytýčení táboru (*Aussteckung des Lagers*) odebéře se již dříve, nežli vojsko se stanice dalo se na pochod, generální štábní důstojník v určenou krajinu, a vyhlídne pro tábor místo vždy nejvhodnější, suché louky, pastviště, pole poblíž lesův a tekoucích vod. Je-li dost místa, bývá útvar táboru vždy frontální; na místnostech obmezených táboří se p r o u d m o (v kolonách), totiž tak, že setnina za setninou se rozloží. V některých státech, na př. ve francouzském a italském, mužstvo s sebou do pole nosí plátěné stany (v. T e n t e d' a b r i); při delším táboření staví se baráky a boudy. Každé vojenské ležení střehou t á b o r n í s t r á ž e, jenž k tomu dohlížejí, by mužstvo bez dovolení se nevzdalovalo a cizí osoby do ležení se nedraly. *Čský*.

Táborský Jan, jinak T á b o r i t a (v. hl. d.), kněz Vaňinský, žil ok. r. 1576, sepsal pamětný traktát v slovenském jazyku s Frant. Pongrácem stran svých důchodů a zemřel r. 1596. Jeho vlasť, rod a ostatní okolnosti života jsou neznámy. Složil čtyry písně původní, jednu adventní: *Divná se milost stala*, jednu k zpívání před kázaním: *Buď tobě chvála, otče náš*, jednu před výkladem epištoly: *Tuto svatou epištolu*, a jednu ranní: *Minula noční hodina*. Tyto písně se v K l e y c h o v ě kancionálu mylně Janovi T-kému, varhaníku Mlnickému, připisují. Syn jeho Samuel T. byl nejprv jáhnem neb diakonem otcovým ve Vaňině, potom nastoupil místo otcovo. *Uk.*

Tadema, Vavřinec A l m a -, výtečný malíř genrových obrazů, nar. se 8. led. 1836 v Dronrypu v záp. Frisii. Gymnasiální studia konal v Leeuwardenu a zabýval se té doby mnoho egyptským a římským starožitnictvím. Po skončených studiích gymnasiálních měl se oddati medicině, maje však vlohy i chuť k malířství odebral se r. 1852 na malířskou akademii do Antverp, kde se stal žákem a přítelem Leysovým. V obrazech jeho, s nimiž od r. 1861 u veřejnosti vystupuje, jest zastoupen nejvíce starověk; my z nich jmenujeme: *Venantius Fortunatus a Radagunda* (1862); *Jak se žilo před 3000 lety v Egyptě baviti* (1863); *Fredegunda u Praetextatus* (1864); *Galské ženy* (1865); *Vchod do staroříamského divadla* (1866); *Mumie* (1867); *Staroříamská siesta* (v životní velikosti, 1868); *Tarquinius Superbus* (1869); *Vinobraní u starých Římanů* (1870); *Claudius Imperator* (1871); *Poslední rána Egyptská* (1872). Po smrti své první manželky Pavlíny, roz. hrab. Dumoulinové, r. 1869 odebral se T., pojav rok na to za manželku Angličanku Laura Teresii Eppsovu, do Londýna, kde posud žije. Veškeré obrazy mistra tohoto vynikají lehkostí slohu a pěknou harmonií barev.

Taglioni, proslulá rodina tanečníků. F i l i p T. (v. hl. d. 2.) žil na své ville při jezeře Como a odebral se r. 1866 jako téměř 90letý stařec do Berlína k poslednímu vystoupení své vnučky Marie, dříve než se za prince Josefa Windischgrätze provdala, a † po svém návratu do Italie 11. ún. 1871. Jeho bratr S a l v a t o r e (v. hl. d. 7.) † 3. říj. 1868 v Neapoli.

Taine Hippolyte Adolphe (v. hl. d.) sepsal ještě: *Idéalisme anglais, étude sur Carlyle* (1864); *Le positivisme anglais, étude sur Stuart Mill* (1864); *Nouveaux essais de critique et d' histoire* (1865); *Philosophie de l'art* (1865); *Philosophie de l'art en Italie* (1866); *Voyage en Italie* (2 sv. v Paříži 1866); *Notes sur Paris. Vie et opinions de M. Fréd. Thomas Graindorge* (1867); *L' idéal dans l'art* (1867); *Philosophie de l'art dans les Pays-Bas* (1866); a *Notes sur l' Angleterre* (1871).

z **Talmberka**, jinak z M i l i č í n a, Pavel, doktor bohosloví a kanovník Olomúcký i Vyšehradský, stal se r. 1436 také kanovníkem a brzo na to i proboštem kostela Pražského. Získav pak sobě co takový u vlády krále Sigmundovy a pak krále Albrechtovy důvěru ustanoven jest za biskupa Olomúckého, avšak † již 6 kv. 1440.

Talvj Teresia Albertina Luisa (v. hl. žilo) † 31. dub. 1870.

Tambura, t a m b u r i c a, hudební nástroj Jihoslovanů podobný citeře, na jehož struny hraje se brkem. T-rou provázejí se lehčí národní písně, kdežto ku průvodu písní hrdinských užívá se gusli.

Tann-Rathsamhausen, Ludvík Samson svob. pán (v. v hl. d. T a n n), byl r. 1869 jmenován generálem infanterie a komandantem prvního armádního sboru, podržel velení toho nad 1. bav. sborem i ve

válce francouzsko-německé, v kteréž byl přidělen k třetí německé armádě, vedené pruským korunním princem. V čele sboru svého bojoval T. statečně u Wörthu a u Beaumontu, později u Sedanu a u Orleanu. Po uzavření míru byl přítomen slavnostnímu vjezdu do Berlína a řídil 16. čce 1871 slavnostní vjezd bavorského vojska do Mnichova, kdež zůstal jako komandující generál 1. báv. sboru. Dne 18. září 1871 byl přítomen jako zástupce Bavorského krále při pohřbu krále Karla XV. v Štokholmu.

Taras s berlou, v. Válečná rohatina a srov. Vozová hradba.

Tatar slove v Otomanské říši rychlík, honec, čili kurýr vládní.

Tatarka, čapka, část oděvu hulánův, zejména rakouských, s dýnkem čtverhranym na způsob polských konfederatek. Za okrasu t-ky slouží chochol z černých žíní a mosazná růžička, znakovka. *Čký.*

Taulier 1) Marc Joseph, franc. právník, nar. se r. 1806 v Grenoblu, studoval práva a stal se advokátem ve svém rodišti, později (1839) profesorem civilního práva. Sepsal po Francii velmi vážené dílo: *Théorie raisonnée du Code civil*.(6 sv. 1840—1844). Bratr jeho — **2)** Henri Josef T., nar. 1808 v Grenoblu, oddal se s počátku též vědě právnické, později volil však povolání učitelské a sepsal *Histoire du Dauphiné* (1854).

Taurisci (srov. čl. Noricum v hl. díle) byli obyvatelé hornatého západního Štyrska a Korušska (Korutanska), jižního Salcpurska a severo-východního Tirolska. Dle Strabona vedli r. 48 př. Kr. společně s Boji válku s Dáky, v níž byli na hlavu poraženi. Obyčejně pokládají se za národ keltický; profesor Šembera však v *Záp. Slovanech* (str. 184—186, a *Přídavek* str. 8) má je za slovanské Tuřany, t. j. za horáky, od slova *tur*, slovensky a polsky *turňa* = vrch, planina, z čehož Římané udělali Tauri, T., a Němci *die Tauern.*

Tausig Karel (v. hl. d.), výtečný pianista, od r. 1866 dvorní pianista krále Pruského, později císaře Německého, † 17. čce 1871 v Lipsku, kde prodléval na cestě do Švýcar, podniknuté k účeli tělesného se zotavení. Pohřben jest v Berlíně.

Tayler Frederic, angl. malíř, nar. se 30. dub. 1804 v Barham-Woodu v hrabství Hartfordském; proslul zejména jako malíř koňů, psů a výjevů ze života loveckého. Z četných obrazů jeho, kteréž počal vystavovati na Pařížské výstavě r. 1855, vynikají *Honba na sokoly*, *Koně na pastvě*, *Honba na jelena* a j., jež jsou provedeny v akvarele.

Tažnice, *gezogenes Gewehr*, nazývá se na rozdíl od ručnice s hlavní hladkou (*glattes Gewehr*) ruční palná zbraň, jejíž hlaveň vnitř opatřena jest 4—5 úzkými brázdami nebo rýhami (*Züge, Felder*), do nichž olověná kulka se vtěsná a tak u výstřelu jistější směr dostane. Za našich dob, má-li ručnice jistě střileti a cíl trefiti, má-li vůbec slouti dokonalou, třeba, aby vždy rýhami byla opatřena. *Čký.*

Tegetthoff 1) Vilém von (v. hl. d.) † 7. dub. 1871 ve Vídni po krátké nemoci, a mrtvola jeho byla pohřbena v Štyrském Hradci. — Bratr jeho **2)** Albrecht von T. (nar. 1842), profesor při námoř. akademii v Rjece, † 21. čce 1871 v Štyrském Hradci; proslul jako mathematik a hydrograf.

Teichel Jan, nar. 24. srp. 1761 v Jeníkově v Čáslavsku, vycvičiv se v základech literních ještě pod jesuity pokračoval v studiích svých v Praze, kde slyšel filosofii a theologii, tuto v tamním semináři generálním. Byv 21. září 1788 vysvěcen na kněžství, pracoval na vinici Páně delší čas s výborným účinkem, později povolán za profesora na theol. ústav v Hradci Kr., stal se pak přísedícím konsistoře, kanovníkem, a posléze správcem semináře a studia theol. R. 1828 šel na odpočinutí a žil na faře v Černilově, kdež † 2. bř. 1830. T. byl muž vzdělaný a osvícený a při tom upřímný přítel národnosti české a důkladný znatel jazyka českého, jsa po všechna ta léta v důvěrném spojení se spisovateli a vlastenci v Čechách a na Moravě žijícími (s Dobrovským, s br. Nejedlými, Jungmannem, A. Markem, Al. Pařízkem, Rulíkem, Zieglerem, J. Nedělem, Sedláčkem, Kinským, Sychrou, Hyblem a j.), a pomáhal platně vzdělávání literatury domácí kupováním kněh a časopisů a podporováním všelikých ústavů vlasteneckých, zůstaviv u věci té trvalou památku po sobě tím, že v kšaftu svém učinil nadání 3200 zl. na stř. obnášející k tomu konci, aby vycházející z něho úroky dávány byly každého roku profesorovi, který by na theol. ústavu Královéhradeckém přednášel jazyk a literaturu českou. T. pokusil se v mladších letech tolikéž co spisovatel, přispívaje do časopisů některých, a přeloživ také Plantovu veselohru *Poklad* na jazyk český, která byla také vytištěna v Hyblově *Hylosu* r. 1821. *Ra.*

Teisingrovo divadlo. Thalie česká, byvši v letech 1812—1823 z Pražského divadla stavovského téměř naprosto vyloučena, nucena byla času toho hledati útulku na domácích čili ochotnických divadlech v Praze i na venku. Jedno z divadel takových bylo tak zvané T. d. v Praze, již před r. 1820 v domě tehdejšího souseda Novoměstského Teisingra č. 1016 v ulici Dlažební zřízené; r. 1820 však tak valně rozšířené a upravené, že na něm i větší kusy, jako: *Blaník*, *Korutané v Čechách*, *Loupežníci* a j. bez všeliké překážky slušně ano okázale dávány byly. Divadlo toto zasluhuje, aby zachována byla paměť jeho v dějinách divadelnictví českého, ješto sluší je pokládati mezi nejlepší podobné ústavy ochotnické; neboť byly tu provozovány všechny lepší času toho známé české kusy dramatické a to vůbec zdařile od ochotníků vzdělaných, způsobilých a jazyka českého dobře znalých. Divadlo to povstalo působením synů Teisingrových Jana a Václava, jimž u věci té byli radní a pomocní jiní ještě horliví ctitelové Thalie české: Mirani, Haklík, Demartini, Utěšil, Klicpera V., Řehořové aj. Hráváno téměř každou neděli odpoledne, a to jenom česky, při čemž provozovány tyto kusy: *a*) z Klicperových: *Bělouši*, *Hadrian z Římsu*, *Blaník*, *Divotvorný klobouk*, *Dobré jitro*, *Lhář*, *Kytka*; *b*) ze Štěpánkových: *Jaroslav*, *Korutané*, *Loupežníci na Chlumu*, *Fridolín*, *Sidonie*, *Čech a Němec*, *Faust II*, *Tlachač*; *c*) z Chmelových: *Johana z Montfokonu*, *Beňovský*, *Následkové nevěrnosti*; *d*) od rozličných překladatelů: *Loupežníci* (Schillerovi), *Sirotek a vrah* a *Rozstržití*. — Jako herci působili Jan a Václav Teisingrové, Haklík, Mirani, Demartini, Klicpera, Řehořové, Havelkové, Utěšil, Mužíkové, Reišl, Vávra, Malý, Reinwetter, a j.; z nich vedle synů Teisingrových Mirani a potom Utěšil byli jako správcové a ředitelové podniknutí toho. Z herček vystoupily tu: dámy Teisingrová, Musilová, Holečková, Peršová a paní Klicperová. Z herců vynikal zvláště p. Utěšil, který dával vždy přední role, V. Klicpera (Tadyáš ve *Lháři*, Jakub v *Dobrém jitru*, Švamberk v *Blaníku*, Franc v *Loupežnících*, Marcel v *Sirotku*, Felzek ve *Fridolínu*), Mirani (Strnad v *Div. klobouku*, Jaroslav, Kust, Hugo v *Sidonii*, Franc v *Loup.*, Řehoř (jako Felzek a Koliáš), Vávra (*Hadrian z Římsu*); z dám proslula zvláště paní Klicperová, která jako Zuzana ve *Lháři* a v podobných k tomu rolích byla téměř nedostižitelná. *Čech a Němec* dáván tu několikráte,

a to vždy tak výhodně, že později i na divadle [illegible] byl provozován. V [illegible] provozováno tolikrát [illegible] Kaviák [illegible] v knihu, a dával [illegible] František [illegible] Kubíček, [illegible] paní [illegible] hrou [illegible] a paní [illegible] [illegible] [illegible] divadlo [illegible] od r. 1821 až do podzimku r. 1825, [illegible] na divadle [illegible] [illegible] česká [illegible] [illegible] (V. [illegible] 1884 str. [illegible]). [illegible]

Tejada, Sebastian Lerdo de, od r. 1872 president Mexické republiky, nar. se 25. dub. 1827 v Jalapě v mex. státu Veracruz, nabyl školského vzdělání po gymnasiu v Puebla, studoval na to práva [illegible] v koleji v San Ildefonso, jejímž rektorem se stal později sám. Počav politickou dráhu r. 1855 jako člen nejvyššího soudního tribunálu, byl r. 1856 od presidenta Comonforta jmenován ministrem věcí zahraničných a předsedou ministerstva; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] s Comonfortem do sporu o novou ústavu se [illegible] 5. února 1857. Ve svrhnutí Comonforta Zuloagou, kteréž se událo 21. led. 1858, [illegible] T. [illegible] [illegible] ani po svrhnutí Zuloagově od presidenta generála Miramona r. 1859 žádného úřadu, a vystoupil opět u veřejnost teprv r. 1861, když byl zvolen do kongresu. Na tomto kongresu zastával místo předsedy [illegible] až do [illegible] 1863, kdy [illegible] se francouzského vojska donutilo vládu mexickou uchýliti se na sever. T. [illegible] Juareza jako člen permanentní deputace, převzal v září 1863 v San Luis Potosí úřad ministra spravedlnosti a věcí zahraničných, a byl [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vlády republikánské. Když Maximilian byl 15. kv. 1867 v Queretaro zajat, naléhal zejména T. na Juareza, aby jej dal zastřeliti. Brzy po návratu republikánské vlády do města Mexika [illegible] T. opět místo předsedy nejvyššího soudu. Při volbě presidenta v čase 1871 stáli T. a generál Porfirio Diaz jako kandidáti proti [illegible] presidentovi Juarezovi, propadli ale oba. Když však Juarez 19. čce 1872 náhle zemřel, ujal se T. dle ústavy jako presidentu prozatímní vlády, a byl při volbě na podzim 1872 [illegible] v [illegible] [illegible] Doba [illegible] jeho úřadování počala 1. pros. 1872 a má trvati až do 31. kv. 1874. Jediný jeho značnější protivník generál Porfirio Diaz ohlásil 25. říj., že se mu podrobuje, čímž mír občanský se zdá býti v Mexiku na čas utvrzen.

Telegraf podmořský. První pokusy spojiti dvě mořem od sebe oddělená místa telegrafem učinil r. 1842 Morse, když již dvě léta před tím Wheatstone v dolní sněmovně anglické byl přednesl návrh, aby byly spojeny telegraficky Dover a Calais; leč teprv roku 1845 podařilo se položiti první podmořský telegraf mezi přístavem Portsmouthským a ostrovem Wightem. R. 1848 vedl Siemens pod hladinou Rýnu drát z Deutzu do Kolína. První, 6 něm. mil dlouhá telegrafická lána, které Jak. Brett 28. srp. 1850 mezi Doverem a Calaisem do moře potopil, [illegible] se již po několika dnech a musilo býti roku 1851 obnoveno; leč i toto druhé [illegible] dlouhého trvání, a nynější lána mezi Doverem a Calaisem, [illegible] se 4 měděných drátů [illegible] 98 kilometrů, pochází z r. 1859. Počátkem čna 1852 byla Anglie (Holyhead) spojena [illegible] s Irskem (Dublin), a r. 1853 i s Belgií lánou [illegible] drátech 130 kilometrů dlouhým mezi Doverem a Ostende. V americké Anglii byl [illegible] v pros. 1852 mezi [illegible] [illegible] Brunšvickem) a Carlton Headem [illegible] [illegible] Brzy na to [illegible] v moři [illegible] Dne 24. čce 1854 [illegible] John Watkins Brett [illegible] [illegible] [illegible] Spezzií u Janova s ostrovem Korsikou, [illegible] Korsiku se Sardinií, leč další spojení [illegible] [illegible] s břehem africkým [illegible] (1855 a 1856) a bylo [illegible] Spojení toto bylo [illegible] [illegible] břehu Afriky do Egypta a Vých. Indie. V témž [illegible] 1857 byla spojena Sardinie s ostrovy Malta a Korfu telegrafickým lánem 434 mil dlouhým, [illegible] se [illegible] na 125.000 liber šterlinků. [illegible] lány [illegible] lodí mezi Anglií a Hanoverskem, mezi Švédskem a Dánskem, Švédskem a Gothlandem, [illegible] [illegible] a velkého Beltu, mezi Folkestonem a Boulognem, mezi Athénami a Sýrou, [illegible] Makomem. V Černém moři [illegible] mezi Sussexem, Kosmirem, [illegible] [illegible] [illegible] a Cařihradem. Na Černém Moři mezi Varnou a Cařihradem byl položen od vlády turecké kabel r. 1855 [illegible] 275 kilometrů. Až do konce r. 1865 bylo ponořeno do moře 2470 zeměp. mil telegrafických lan, z nichž však sotva 650 mil pracovalo. [illegible] trhala se lána již při kladení do moře, často se [illegible] lámala o skaliska aneb byl [illegible] [illegible] [illegible] lodí porouchán aneb od [illegible] a bylo [illegible] [illegible] Tak vody hlubokou [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] telegrafu. Nejslavnějším [illegible] v tomto oboru bylo spojení pevniny evropské s pevninou americkou podmořským kabelem. Již r. 1843 vyslovil Morse tuto myšlenku, její první a hlavní [illegible] však jest zásluhou amerického Cyrusa Fielda (v. t. v dopl.). Týž založil s Petrem Cooperem, [illegible] Taylorem a jinými [illegible] New-Yorskou r. 1856 spolek Atlantic Telegraph Co., kterýž počal 6. srp. 1857 klásti podmořské lano se zálivu Valentia v záp. Irsku, leč již 11. srp. přetrhlo se toto lano ve vzdálenosti 73 mil od břehu. R. 1858 opakován byl pokus a tím toliko rozdílem, že dvě lodi, vyplujíce s lánem ze středu oceánu, a sice [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] k Irsku, loď Niagara pak [illegible] k Newfoundlandu; 5. srp. byly obě lodi na [illegible] [illegible] místech a telegrafováno podnes [illegible] 21. srp., leč již 4. září bylo lano opět přetrženo. Aby se při [illegible] pokusu nedal v lanu opět celý [illegible] [illegible] [illegible] 475 zeměp. mil dlouhý, bylo [illegible] [illegible] a uvažováno, kudy by se konečně lano to s prospěchem vésti dalo. Jedni navrhovali, aby se [illegible] spojení se Skotska přes ostrovy Faerské, Island, Grónsko, Labrador do Newfoundlandska, jiní [illegible] přes ostrovy Azorské do Newfoundlandska, jiní [illegible] z Gibraltaru přes Madeiru, ostrovy Kanarské, Kapverdské a přes ostrovy Dom Pedro a Fernando de [illegible] [illegible] Ameriky, odtud pak přes Záp. Indii do Spojených Obcí, [illegible] se jednalo o spojení přes [illegible] [illegible] Ameriku. Po několika pokusech [illegible] lano bylo konečně trvalého spojení mezi Evropou a Amerikou 27. čce 1866, a sice mezi Valentiským zálivem na břehu Irském a [illegible] [illegible] zálivem v Newfoundlandu. (O vedení [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] str. 320, a.) Mimo trvalá lana telegrafická [illegible] jsou ještě [illegible] lana mezi Weymouthem, ostrovy Alderney, Jersey, Guernsey a franc. pobřežím [illegible] [illegible] 169 kilometrů; se San Antonio se [illegible] na ostrov Iviza (122 kilom.), dále z Ivizy na Majorku

a odtud na Minorku (118 kilom.); láno mezi Dardanelami, Chiosem a Kandií s odvětvím od Chiosu do Smyrny (833 kilom.). Láno vedoucí ze Suesu do Indie bylo během času značně porouchána, a na místě něho bylo vedeno nové láno zálivem Perským. Podmořské dráty tohoto velkolepého evropsko-indického telegrafu dělí se ve čtyry oddíly a sice: první část jeho sahá od nejsevernějšího výběžku Perského zálivu až k Buširu (273 kilom.), odtud pak až k předhoří Mussendom (707 kilom.), od předhoří Mussendomského až ke Guadetu (642 kilom.) a odtud až ku Kurrači severně od ústí Indu. Zde se připojuje podmořské láno k pozemskému telegrafu, vedoucímu až do Rangunu v Zadní Indii. Zemská linie směrem k Evropě spojena jest s lánem u Fao při vtoku Šat el Arabu, a jde přes Basru a Bagdad, Mossul, Diarbekir, Sivas, Angoru až do Skutari. Mezi Singaporem a Batavií zřídila holandská vláda r. 1859 t. p. zdélí 880 kilometrů, jenž po několikerých nezdarech nyní dobře pracuje. Australii spojuje od r. 1859 podmořský drát s ostrovem Tasmanií v délce 384 kilom. Velikolepá projektovaná linie má spojovati Rangun (kde se indické telegrafy končí) s jedné strany s Čínou, s druhé strany pak přes Javu s Australií. První rameno má býti z Rangunu přes Singapur, Saigong, Hongkong a Šangai; druhé pak (australské rameno) ze Singapuru, přes Batavii, přes pevninu Javanskou a odtud opět pod mořem přes ostrov Timor do zálivu Karpentárského. Námitka, že moře podél celé této čáry, vyjímaje mezi Javou a Timorem, není nikde hlubší 50 sáhů, nesdá se býti podstatná, naopak jsou moře mělká, jichž dno jest písčité a bahnité, dle dosavadních zkušeností p-kému t-fování nejpříznivější.

Telesio Bernardino, filosof ital., nar. se 1509 v Cosenza, kde † 1588. Odbyv studia svá v Miláně zamítnul nabídnutí císaře Karla V., který ho vychovatelem infanta Filipa učiniti chtěl, a šel s otcem svým do Říma, kde o celé jmění přišel. Na to odebrav se do Padovy věnoval se úplně studiu mathematiky a filosofie. Byl ohnivým protivníkem starých filosofů, zejména Aristotela, který tehdá neobmezenou ve školách vládu měl. Náhledy a methoda T-ova způsobila velikou bouři mezi scholastiky. Nepřítel každé tyranie, všech tradicí a škol bořil soustavy Platonovu a Aristotelovu, dávaje přednost vlastnímu pozorování: Smyslové a příroda byly mu nejlepšími vůdci, ona příroda, která — „nikdy sobě neodporuje a řídíc se vždy stejnými zákony stejných vždy se dodělává výsledků.“ — Avšak chtě docíliti příliš mnoho utvořil jedině soustavu imaginární, v níž nicméně potkáváme se s genialními myšlénkami. Jemu vidí se svět v moci dvou činných, odporujících sobě pražívlů: tepla a zimy; ono utvořilo nebe, tato zemi. Věčný boj obou snadno vysvětlí útvar měsíce a všech zjevů přírodních, jichž rozličnost právě rozličnými stupněmi tepla a zimy povstala. Myšlénka to podivínská, která již Řekům byla známa, již Parmenides byl modifikoval a kterou u Plutarcha porůznu nalezáme. Bacon ji popíral, jelikož zdála se mu spočívati na věčnosti hmoty. Větší bystrost osvědčil T. u tvoření soustavy své ontologické. Rozum jest mu výsledek citlivosti stále se vyvinující. — Vzdor všem nedokonalostem rozšířila se soustava sensualistická T-va rychle po Evropě; Patrizi z ní čerpal, Gassendi ji zlepšil a Campanella byl jejím přívržencem nejhorlivějším. T. sepsal: *De natura rerum juxta propria principia lib. II.* (Romae, 1565); *De his, quae in aëre fiunt, et de terrae motibus* (Neapoli, 1570); *De mari* (ib. iv.); *De colorum generatione* (ib. iv.); *Varii de naturalibus rebus libelli* (Venetiae, 1590).

Tělesná stráž, fr. *garde du corps*, něm. *Leibgarde*, vybrané a osvědčené vojsko, sloužíc výhradně na ochranu osoby mocnářovy; v Rakousku na př. jest t. s. arciéřův (v. t.), trabantův (v. t.), stráž císařského hradu (*Hofburgwache*), uherská-korunní stráž a podobné. *Čský.*

Tellkampf Johann Ludwig, nar. se 28. led. 1808 v Bückeburgu, navštěvoval gymnasium v Brunšviku a v Hannoveru, studoval na to práva v Gotinkách, stal se 1831 právním zástupcem v Hanoversku, a vystoupiv v tomto úřadě na veřejnost spisem *Ueber Verbesserung des Rechtszustandes in den deutschen Staaten* (v Berl. 1835), habilitoval se roku 1836 jako docent práva v Gotinkách, opustil však to místo již r. 1838 pro převrat v hanoverské ústavě a vydal se na vědecké cesty. Pobyv na universitě Cambridgské u Bostonu v Massachusettsku, stal se profesorem na Union-College v státu Novo-Yorkském, a r. 1848 profesorem na Columbia-College v Novém Yorku. Zde uveřejňoval pojednání o vodících principech zákonodárství, týkajícího se peněžnictví, bankovnictví a obchodní politiky v Huntově *Merchant's Magazine*, a vydal spis: *Ueber die Besserungsgefängnisse in Nordamerika und England* (v Berl. 1844). V ún. 1843 povolala jej vláda pruská do Berlína k poradě o účincích samovazby a o zákonitých opravách trestnictví. Konav pak na vyzvání téže vlády roku 1846 studia o této otázce, zejména na cestách svých po Anglii, Francii a severní Americe, byl povolán na přímluvu Alex. Humboldta téhož roku za profesora státních věd do Vratislavi. Na jaře 1848 zvolily jej slezské volební okresy Svídnický a Waldenburský do něm. národního shromáždění, kde se stal členem ústavního výboru, v němž byl až do jara 1849 činným. V letech 1848—51 působil T. jako člen ústavního výboru v pruské komoře poslanecké při vypracování nové pruské ústavy, a uveřejnil tou dobou spis: *Beiträge zur Nationalökonomie und Handelspolitik* (2 sv. v Lips. 1851—1853). K návrhu senátu university Vratislavské byl povolán r. 1855 do pruské sněmovny panské, kde se přidružil k členům liberálním. Tou dobou vydal brošuru: *Ueber die neuere Entwickelung des Bankwesens in Deutschland mit Hinweis auf dessen Vorbilder in England, Schottland und Nordamerika und auf die franz. Société générale de crédit mobilier* (ve Vratisl. 1857; 4. vyd. 1859) a *Essays on law reform, commercial policy, banks, penitentiaries etc.* (v Lond. 1859). Ve svém spisu *Die Principien des Geld- und Bankwesens* (v Berl. 1867) spojil všecka svá dosavadní pojednání a úvahy o peněžnictví v jedno velké, přehledné dílo. Z největších spisů jeho jmenujeme: *Der Norddeutsche Bund und die Verfassung des deutschen Reiches* (v Berl. 1866); *Ueber Arbeiterverhältnisse und Erwerbsgenossenschaften in England und Nordamerika* (v Halle 1870); a *Selbstverwaltung und Reform der Gemeinde- und Kreisordnungen in Preussen und Selfgovernment in England und Nordamerika* (v Berl. 1872). V bř. 1871 byl od volebního okresu Hirschberg-Schönauského zvolen do něm. říšského sněmu, v kterémž náleží ku straně tak zvaných nationalliberálů.

Temnice (*Dunkelarrest*), osamotnělá cela pro uvězňování vojákův, do níž žádné denní světlo nevniká. Počítá se k trestům zostřeným, a uvěznění v t ci smí jen na několik dnů býti uloženo. Srov. Vězení. *Čský.*

Temmink Kunrát Jakub (v. hl. d.) vydobil si jména znamenitého ornithologa svým spisem: *Catalogue systématique du cabinet d'Ornithologie de la collection de quadrumanes* (v Amsterodamě 1807), jímž zároveň na své bohaté zoologické sbírky upo-

tovali. Brzo na to počal pracovati na textě k. *Histoire naturelle générale des pigeons* paní Knipové. Tohoto znamenitého díla, svého druhu jediného, vyšel pouze první svazek (v Paříži 1808—11), neboť rozmanité mezi T-em a paní Knipovou bylo příčinou, že přestalo vycházeti. Dále vydal T. *Histoire naturelle générale des pigeons et des gallinacées* (ve 3 svazcích v Amsterodamě 1813—15); *Observations sur la classification méthodique des oiseaux* (v Leydě 1817); *Manuel d'ornithologie* (v Paříži 1820—40), jež patří mezi nejlepší a nejdůkladnější spisy pojednávající o ptácích. Co ředitel přírodovědeckého musea v Leydě rozmnožil sbírky v takovém rozměru, že se jim v mnohém ohledu žádná podobná sbírka v celém světě nevyrovná. Dále vydal: *Nouveau recueil de planches coloriées d'oiseaux* (v Paříži 1820—39), jež obsahuje v 102 sešitech mimo text 600 tabulek a 661 druhy ptáků; *Monographies de mammalogie ou description de quelques genres de mammifères* (ve 2 svazcích v Paříži 1825—27 a v Leydě 1835—39); *Esquisses zoologiques sur la côte de Guinée* (v Leydě 1853), v němž pojednává o ssavcích v Guineji; *Coup d'oeil général sur les possessions Néerlandaises dans l'Inde archipélagique* (tamt. 1846); se Schlegelem vydal: *Fauna Japonica*, a také *Verhandelingen over de natuurlijke geschiedenis der Nederlandsche overzeesche bezittingen* (tamt. 1840—46).

Tempo ve vojenství znamená určitou dobu, v níž třeba rozličné hmaty se zbraní (*Gewehrgriffe*) na rychlo a přesně velením vykonati; na př. nabíjení čtyřliberního děla děje se u nás na tři tempa, a sice: na povel „náboj v hlaveň!" (*Ladung einführen*) 1. doba; „na x-kroků dělo řiď!" (*auf x-Schritte richten*) 2. doba; na vel. „zápalku vlož!" (*Brandel auf*) 3. doba. *Šdk.*

Temprování, něm. *das Tempiren*. Tak dělostřelci nazývají vlastně upravení zápalky shrapnelův a jiných dutých trhacích střelidel, a sice upravení takové, aby se střelidlo v patřičné dálce a v určeném okamžiku roztrhlo. K tomu cíli bývá zápalná látka, jíž shrapnel jest nadit, jenom spojena se zápalkou (*Brandl, Zünder*); na hořejší ploše trupu zápalky (*Zünderkörper*) nachází se tempovní deska (*Tempirplatte*) tempovním šroubem (*Tempirschraube*) upevněná; na desce jest tempovní otvor (*Tempiröffnung*), a v tomto vložen zapalovadlo (*Stoppine*), po němž doutnáním zápal až k látce zápalné do vnitř střelidla se vede. Vypuklý okraj tempovního otvoru jest — zejména v Rakousku u zápalek tak zvaných Breithauptových — znamenán červenou čarou, kterou tempovním ukazovatelem (*Tempirzeiger*) jmenujeme. Na okraji trupu spatřujeme tempovní stupnici (*Tempirskala*), která v minutách vteřinových udává čas, jak dlouho zapalovadlo doutná a kdy tudíž zápal k látce zápalné dochází. Chceme-li shrapnel tempovati (*tempiren*), t. j. učiniti, aby na př. v dálce 800 kroků se roztrhl, uvolní se tempovní šroub tempovním klíčem (*Tempirschlüssel*), a tempovní deska se tak postaví, aby ukazovatel s příslušnou cifrou, která v našem příkladu dálku 800 kroků udává, s tempovní stupnicí v jedno splynul, po čemž se tempovní šroub opět přitáhne. [illegible] (*Anfeuerung*) v tempovním otvoru před [illegible] a vyhnutím chrání se voskovou čepicí a voskovým přílepem (*Wachspflaster*). Podobným způsobem tempují se zápalky jiných druhů dutých střelidel. K t. má dělostřelec potřebí rozličných přístrojů, z nichž nejhlavnější jmenujeme: tempovní nebozez (*Tempirbohrer*) na dřevěné průpalnice (*Brandröhren*); tempovní klíč k zápalkám Breithauptovým; tempovní vidlice (*Tempirgabel*) k zápalkám kroužkovým (*Ringzünder*); tempovní kleště (*Tempirzange*) k [illegible] do děl k nabíjení zadem; vytahovák kroužkový (*Mundloch-Schraubenschlüssel*); [illegible] šroubovák obyčejný (*Schraubenschlüssel*); [illegible] na jehelní pilníku (*Nadelfeile* [illegible]) [illegible] jehlice k propichování [illegible] šroubky shrapnelů; hřídelek asi 4 palce dlouhý a půl palce v průměru mající k nasazení průpalnice (*Brandröhren-Einsatz-Cylinder*), a dvě vidlice k vytahování průpalnice (*Brandröhren-Auszieh-Gabel*). *Šdk.*

Tennant Smithson, znamenitý lučebník anglický, nar. se 30. listopadu 1761 v Selby a zemřel 22. ún. 1815 v Boulogni. Studovav s velikým nadšením přírodní vědy, zvláště lučbu, na universitě Cambridgeské odebral se do Edinburku (1781), aby se medicině věnoval. Proti vůli učence Blacka zůstal tam však pouze jeden rok, vrátiv se na universitu Cambridgeskou stal se tam bakalářem a r. 1796 v [illegible] doktorem. Zdědiv po otci jmění dovolilo mu [illegible] se úplně zamilované lučbě. Aby se seznámil s Scheelem, jehož výzkumy velkou v něm byly [illegible] vzbudily, cestoval do Švédska, pak do Francie, [illegible] počal již nyní práce své o teple. Stav se r. 1785 členem Soc. Roy. byl počítán k nejlepším spolupracovníkům vydávaných od ní *Transactions* a r. 1804 [illegible] další poctu. R. 1813 jmenován jest profesorem lučby na universitě Cambridgeské. Byl jedním z prvních, kteří přijali reformy Lavoisierovy; analysoval [illegible] zkoumal účinky elektřiny [illegible] a nalezl prý v jedné dissoluci platiny dva nové kovy osmium a iridium. Zanechal ve *Philos. Transact.* pojednání: *Sur la décomposition de l'air fixe* ([illegible]); *De la nature du diamant* (1797); *De l'action de* [illegible] *sur l'or et le platine* (1799); *Sur les* [illegible] *pierres à chaux en usage en Angleterre* (1799); [illegible] *l'émeri* (1802); *De l'osmium et de l'iridium* [illegible]; *Sur un procédé plus facile d'extraire le* [illegible]; *Sur un moyen propre à obtenir une double distillation par la même chaleur* (1814); *Sur l'acide boracique* (*Soc. geol.* 1811).

Tenon Jacques René, znamenitý chirurg franc., nar. se 21. ún. 1724 v Sepeaux a † 15. [illegible] v Paříži. Přišed do Paříže s [illegible] k advokátu Provostovi, ubytoval se v domě, [illegible] nastoupil jen s velkým odporem [illegible] se později tak velice oslavil. Anatomické [illegible] jeho získaly mu přátelství Winslowa, který ho [illegible] svým v laboratoři připustil. Stav se [illegible] chirurgem vojenským, obdržel 1748 místo vrchního chirurga v Salpêtrièce a založil s nemocnicí [illegible] Navrátiv se 1750 do Paříže, stal se [illegible] lékařem svého času, profesorem patologie (1757) a obdržel (1759) místo na akademii [illegible] slavném Petitovi deset let uprázdněné. Když Ludvík XVI. r. 1785 nařídil akad. věd, aby [illegible] dala zprávu o stavu nemocnic, vyjmenován [illegible] který již 40 roků na [illegible] noval, tak výtečně, že ho akad. poslala do Anglie, aby navštívil četné nemocnice a zařízení [illegible] zkoumal. Při návratu svém nalezl Francii v [illegible] revoluce a odebral se do Massy, kde [illegible] jediné důležitých [illegible] se nabýval. R. 1815 vydrancovali [illegible] knihovnu a sbírky jeho, načež se [illegible] navrátil. Ze spisů jeho jmenujeme: [illegible] (Paris, 1787); *Observations sur les* [illegible] *avec progrès de l'anatomie* (tb. [illegible]); *Mémoires sur les hôpitaux de Paris* (tb. 1788); [illegible] *observations sur l'anatomie, la pathologie et la* [illegible]

rurgie, et sur l'organe de la vue (ib. 1806); *Offrande aux vieillards de quelques moyens pour prolonger leur vie* (ib. 1818). — Pozůstavil ještě množství rukopisů.

Tenore Michal, ital. botanik, nar. se r. 1781 v Neapoli, kde se oddal studiu přírodních věd. Stav se pak doktorem filosofie počal přednášeti na universitě svého rodiště o botanice, řídil státní botanickou zahradu v Neapoli a proskoumal vůkolí Neapolské v botanickém ohledu s výsledkem nad míru skvělým. Spisy jeho vztahují se nejvíce k místní floře okolí Neapolského a býv. království Neapolského, hlavní dílo jeho pak jest *Flora neapolitana* (5 dílů s 250 rytinami). Zdali již a kdy tento učenec zemřel, není nám známo.

Tente d' abri [tánt d'abri], fr., s t a n p r o ú c h r a n u, jest plachta z hrubšího plátna se dvou dílů se skládající, jíž vojsko, zejména francouzské a vlaské, v poli na tlumoku nosí a z níž v táboře použitím několika hůlek velmi praktický stánek pro 3—4 muže na rychlo se zbuduje. Takto v okamžiku povstává stanové ležení (*Zeltlager*), jenž nejen že vojsku v parnu i v dešti poskytuje žádoucí ochrany, ale také výborně chrání zbraň, střelivo, koňské náčiní a pod. proti zlé povětrnosti. Mimo tábor ty plachty i jináče vhodně se zužitkují, na př. na místě pytlů u přijímání potravnin a obroku, nebo v rozložení po dědinách na místě slamníků. *Čský.*

Tercerol, z ital. *terzernola, terzetta*, druh menších bambitek s krátkou hlavní pro blízký výstřel, jíž zvláště v XVI. stol. ve Vlaších užívali. *Čský.*

Terč, jindy druh záštitné zbraně (srov. T a r č v hl. d.), nyní obyčejně dřevěná nebo papírová, černými kruhy opatřená deska ve střelnicích, do níž se při cvičení místo cíle střílí (něm. *Schiessscheibe*). *Čský.*

Terčovník, muž, jenž rány v terči ukazuje (*Zieler*).

Tergovica, druhdy slavné město ve Valachii a sídlo hospodarův; nyní chatrné městečko, v němž dosavad spatřuje se zámek hospodarský stavby starožitné.

Terlin Claude, starožitník franc., nar. se 1640 v Arlesu, kde 30. čna 1710 též zemřel. Vysoce vážen od vrstevníků svých, zvláště od J. Spona a O. Joberta, velkou pilnost věnoval rozřešení těžších otázek archaeologie a numismatiky a zřizování vzácných sbírek. Ve spise svém *La Venus et l'obélisque d'Arles, ou Entretiens de Musée et de Callisthène* (Arles, 1680) podal důkaz, že socha roku 1666 na břehu Rhôny nalezená je Venuše, a nikoliv, jak mnozí tvrdili, Diana; na námitky D'Augièresovy odpověděl spisem *Lettres de Musée à Callisthène sur les réflexions d'un censeur.* Mimo to nacházejí se články od něho porůznu v časopise *Journal des savants* a v *Mémoires* Desmoletsových.

Terlon, Hugues chevalier de, státník franc., nar. se 1620 v Toulouse a † 1690. Přišed v mladém věku do Paříže vstoupil do služby kardinála Mazarina, který ho 1655 do Švédska poslal, aby přinesl králi blahopřání za příčinou jeho sňatku, načež tento vyslovil své přání, aby T-ovi svěřeno bylo vyslanecké místo v Stokholmě. T. následoval ho pak na výpravě jeho do Seelandu a předsedal konferencím pro uzavření míru s Dánskem (1658), které 1660 obnoveny a smlouvou Kodaňskou (27. kv. 1660) ukončeny byly. Uzavřel též Stokholmskou smlouvu Francie se Švédskem (24. pros. 1662), a stal se po návratu svém do vlasti státním radou. R. 1664 dosáhl pro Ludvíka XIV. neutralitu Švédska, šel co mimoř. vyslanec do Kodaně a započal pilné dopisování s královou Kristinou, které teprvé smrtí její ukončeno bylo. Sepsal: *Mémoires du chevalier de Terlon pour rendre compte au roy de ses négociations, depuis 1656 jusqu'en 1661* (Paris, 1681, 1682).

Termantik z R y c h m p e r k u Jan, básník lat., nar. se v druhé polovici XVI. stol. v městě Dvoře nad Labem (odkudž se psával C u r i u s, Dvorský), a vycvičiv se v základech literních v škole domácí přešel na učení Karlovo, kdež povýšen jest na hodnost bakaláře a pak (1606) na mistra svob. umění. Před tím vyučoval nějaký čas mládež, a sice r. 1604 v Žatci a 1605 v Rakovníce, při čemž zanášel se také básnictvím lat., a to s takovým účinkem, že byl korunován za básníka (*poëta laureatus*) a od cís. Rudolfa II. majestátem, jehož dátum na hradě Praž. dne 3. pros. 1604, nadán e r b e m a titulem z R y c h m p e r k u, kterýžto erb se vypisuje takto: „Štít na čtvero rozdělený, v jehož spodní levé a horní pravé čtvrti modré u spodku skála šerá, z níž půl lva předníma nohama věnec bobkový držícího vychází; v dolní pravé a horní levé čtvrti zlaté štrych na pokos od levé k pravé straně vzhůru položený se spatřuje, nad helmem pak z točenice vynikají labuť bílá, tolikéž věnec bobkový v pyscích držící.“ T. byl ve spojení přátelském s tehdejšími domácími a zahraničnými učenými a básníky, jmenovitě s Pavlem z Jižbice, J. Karolidesem, J. Campanem a j., kteří výše vypsané korunování básněmi opěvali. R. 1606 usadil se T. v Rakovníce, kdež — jak výše přivedeno — byl před tím školním správcem, a oženil se (dle způsobu tehdejších školních kolegů a rektorů) s letitou avšak bohatou matronou Annou, vdovou po Janu Kapru z Kapršteima, s níž se mu dostalo mnoho statku šosovního a jmenovitě také tak zvaný „dům svobodný“ (nyní U černého orla) v Rakovníce. T. nabyv práva sousedského provozoval rozličné obchody městské, zvláště pivovárnictví a suknokrajířství, a vymohl toho sobě při dvorské kanceláři české, že císař Rudolf II. r. 1608 potvrdil a obnovil všeliké výsady a majestáty od předešlých králů a císařů držitelům domu nadepsaného propůjčené, v nichž zvláště se zavírala i ta, aby se mohlo v domě tom bez všeliké překážky pivo vařiti i prodávati. T., dada ve dvoře domu toho nový pivovár vystavěti, vařil v něm piva rozličná a prodával je bez zřetele na ostatní pivováry obecní a měšťanské, čímž obec a druzí pivovárečníci a sladovníci viděli sebe v živnostech svých skráceny, z čehož vzešly tuhé a dlouhé rozepře a různice, kteréž teprv r. 1610 k vyššímu nařízení byly vyrovnány. Avšak i napotom trvaly ještě kyselosti a rozmíšky strany toho v Rakovníce, a ješto, jak se podobá, T. vyrovnání onoho náležitě nešetřil, stal se osobou Rakovnickým velice nenáviděnou a v dějinách města toho zlopověstnou. — T. zemřel bezdětek okolo r. 1614, načež vdova jeho výše psaná paní Anna dům ten zase sama držela, po níž pak přišel v držení rodiny Malinovských z Hlaváčova (v. t.), která tolikéž s obcí Rakovnickou strany věci té se vyrovnala a narovnání tomu napotom i dosti činila. *Ra.*

Terrason 1) J e a n, spisovatel franc., nar. se 1670 v Lyonu a † 15. září 1750 v Paříži. Zúčastnil se finančních operací Lawových, a stal se 1721 prof. filosofie na Collége de France a údem akad. francouzské (1732) a Berlínské. Hlavní dílo jeho jest: *Séthos, histoire ou vie tirée des monuments, anecdots* (dosud neznámých) *de l'ancienne Égypte* (Paris, 1813). Mimo to: *Dissertation critique sur l'Iliade d'Homere, où on cherche les règles d'une poétique fondée sur la raison et sur les exemples des anciens et des modernes* (ib. 1715); *Trois lettres sur un nouveau système des finances* (ib. 1720); *Mémoire*

pour justifier la Compagnie des Indes contre la censure des casuistes (ib. 1720); *La Philosophie applicable à tous les objets de l'esprit et de la raison* (ib. 1754). — **2)** Antoine **T.**, syn před., nar. se 1705 v Paříži a † tamtéž 30. říj. 1782. Byl advokátem sněmovny, král. censorem (1750) professorem kanonického práva na Collège de France (1754) a místokancléřem knížectví Dombes'ského (1760). Vydal: *Diss. historique sur la vielle* (Paris, 1741); *Histoire de la jurisprudence romaine* (ib. 1750).

Tersan Charles Philippe Campion de, starožitník franc., nar. se 1736 v Marsilli a zemřel 11. kv. 1819 v Paříži. Vstoupiv do stavu kněžského, oddal se pilnému studiu archaeologie a zřídil si vzácnou sbírku starožitností, nejkrásnější tehdá v Paříži. Započaté dílo, *Arts et métiers des anciens*, k němuž byl již 130 mědirytin zhotovil, postoupil knihkupci, který je redakcí Grivauda vydal (Paris, 1819).

Tessier Alexandre-Henri, znamenitý ekonom franc., nar. se 16. září 1741 v Angerville a † 11. pros. 1837 v Paříži. Přímluvou arcibiskupa Pařížského dostal se do koleje Montaigu'ské, kde se věnoval zvláště přírodním vědám. Stal se doktorem mediciny a r. 1776 členem král. akademie, a byl Neckerem vyzván, aby hleděl určiti příčiny obilní nemoci, která tehdá v Sologni velkých škod působila. Po r. 1776 bylo mu svěřeno ředitelství ústavu hospodářského v Rambouilletu. Tam činil pokusy s umělým zařizováním luk, s pěstováním francouzských a cizích odrůd pšenice a s velkým množstvím semen z Číny, z ostrovů Kanarských a z Moreï poslaných. Velkou zásluhu sobě získal o chov a rozmnožování merinů, které král Španělský Ludvíku XVI. byl poslal (1795). Revoluce ho zahnala z Rambouilletu do Fecampsu, kde se stal lékařem nemocnice voj. Zde seznámil se též s Cuvierem. Národní konvent povolal ho do zřízeného právě minist. orby. Konečně byl jmenován vrchním ředitelem státn. ovčinců. Byl též rytířem řádu sv. Michala a později čestné legie. Z výtečných prací jeho jmenujeme: *Dictionnaire d'agriculture et d'économie rurale* (Paris 1787—1816); *Instruction sur la culture du coton en France* (ib. 1808); *Instruction sur les bêtes à laine, et particulièrement sur la race des mérinos* (ib. 1810—1811); *Instruction sur la manière de cultiver la betterave, et sur les procédés à suivre pour l'extraction du sucre contenu dans cette racine* (ib. 1811). R. 1791 počal **T.** vydávati *Journal d'agriculture, à l'usage des habitants de la campagne*, a psal velmi důležitá pojednání do časopisů všech téměř větších hospodářských a učených společností. Konečně redigoval částečně *Observations de la Société d'agriculture sur l'usage des domaines congéables* (Paris, 1791).

Teste Alphonse, franc. lékař, nar. se ok. r. 1808, stal se r. 1837 v Paříži doktorem mediciny a oddal se studiím o magnetismu, zejména o významu jeho v praxi lékařské. Z četných jeho spisů vztahujících se k těmto studiím uvádíme: *Manuel pratique de magnétisme animal* (1840) a *Exposé sommaire de la médicine magnétique* (1842).

Testudo ve válečnictví v. Želva.

Tête de pont, ve vojenství tolik co předmostí (v. t.).

Tetování, způsob to ozdobování těla u mnohých divochů, záležející v tom, že buď na různých, buď na všech údech lehkým pícháním a řezáním do kůže nakreslují celé obrazy, kteréž jistou šťávou neb jen vodou mořskou napuštěné a natřené se nikdy více neztratí. Podle množství a způsobu znamení těch lze uhodnouti, jakého jest osoba ta rodu, stavu a důstojnosti. *Ra.*

Teuffel Wilh. Sigmund, zasloužilý filolog a starožitník, nar. se 27. září 1820 v Ludwigsburgu. Studoval gymnasium v Štuttgartu a filologii v Tubinkách, kde zejména obracel pozornost svou na Horace, o němž vydal r. 1842 v Lipsku spis: *Charakteristik des Horaz; ein Beitrag zur Literaturgeschichte*, a r. 1843 v Tubinkách *Horaz. Eine literar-hist. Uebersicht*. Ze studií, jež věnoval zejména řeckým, římským a novějším dějinám literatur, vyplynul r. 1871 jeho spis *Studien und Charakteristiken zur griech. und röm. sowie zur deutschen Literaturgeschichte* (v Lips. 1871). R. 1844 habilitoval se jako privátní docent v Tubinkách se spisem *De Juliano imperatore Christianismi contemptore et osore*. Přednášky jeho vztahovaly se nejvíce k Homerovi, k řecké lyrice a římským satirikům. Po smrti Paulyho (v kv. 1845) ujal se redakce Paulym založené *Realencyklopaedie der classischen Alterthumswissenschaften*. R. 1849 byl jmenován v Tubinkách mimoř. professorem filologie a 1857 prof. řádným. Z ostatních jeho spisů jmenujeme ještě: *Commentar zum zweiten Buche der Satiren des Horaz* (v Lips. 1857), *Aeschylos Perser* (tamtéž 1866) a jeho hlavní dílo *Geschichte der Literatur* (v Lips. 1868—70), kteréž r. 1872 již potřetí bylo vydáno.

Teuchmann Mikuláš, filolog, nar. 14. říj. 1758 v Bílovci (*Wagstadt*) v Slezsku, odbyl studia gymnasiální v Příboře a Opavě, filosofická pak v Olomouci, kdež se mu dostalo hodnosti mistra svob. umění. Vstoupiv r. 1774 do řádu kazatelského učinil r. 1777 slib řeholní, a r. 1778 vysvěcen jest na kněžství. Na to přednášel theologii mladším spolu-řeholníkům v Praze, roku pak 1789 jmenován jest professorem na gymnasiu Těšínském, kdež setrval 17 let za ředitelství známého J. L. Šeráníka (v. t.), jehož byl horlivým ctitelem. R. 1806 přešel jako profesor studií humanitních do Olomouce, kdež byl ještě po r. 1812. Byltě důkladně znalý jazyků klassických a jmenovitě řeckého, a proslul časem svým u věci té tím, že vyložil na jazyk řecký světoznámé dílo našeho Komenského *Orbis pictus*, kteréž bylo tehdáž na gymnasiích předepsáno za knihu pomocnou při vyučování se latině. Překlad ten, jejž **T.** otci svému nadepsanému příznivci J. L. Šeráníkovi, vyšel tiskem pod názvem *Joannes Amos Comenius graece latinus usui studiosae juventutis accomodatus*, Teschinae 1801, 8. *Br.*

Thaer Konrad Wilhelm Albrecht, professor polního hospodářství v Giessenu, syn Albrechta T. (v. hl. d.), zakladatele rozvážného polního hospodářství v Německu, nar. se 6. srpna 1828, nabyl prvního vzdělání v domě otcovském v Möglině, studoval na to gymnasium v Berlíně, státní a kamerální vědy v Heidelberku a r. 1847 přírodní vědy v Berlíně. R. 1853 cestoval do Anglie a Skotska, kde studoval přes rok praktické polní hospodářství a podporoval po svém návratu otce svého v Möglině při vyučování vědě hospodářské. R. 1861 habilitoval se jako privátní docent této vědy v Berlíně a byl r. 1871 povolán za řádného professora do Giessenu. Sepsal: *Anbau der Lupine* (v Berl. 1869) a *Wirthschaftsdirektion des Landguts* (tamt. 1860).

Thäter Julius (v. hl. d.) stal se r. 1850 čestným údem Drážďanské akademie a později konservatorem král. kabinetu rytin a kreseb v Mnichově, kdež † 14. listop. 1870.

Thalberg Sigismund (v. hl. d.) odebral se r. 1863 do Brasilie, vrátil se ale brzo zpět do Evropy a žil na svých statcích u Neapole, kdež † 28. dub. 1871.

Thanatometer, řec. tolik co smrtoměr, přístroj vynalezený od prof. lékař. Nasse v Bonnu, jímž

se pozorovati může i poslední známka a jiskra života v těle lidském; užívá se ho k uvarování, aby někdo jen zdánlivě mrtvý nebyl pohřben.

Thé je odvářka neb horký nálev z rozličných rostlin, který lidé pijí buď pro účinek léčivý, aneb za náhradu jiného nápoje rozčilujícího, aneb z pouhého zvyku. Slovo toto je původu čínského a vztahuje se původně k proslulému nálevu čajovníka čili čaje, zobecnělo však mezi lidem a sice ve všech vrstvách jeho mnohem dříve, nežli se pití čaje čínského stalo v Evropě obyčejem. U nás je slovo toto hlavně názvem odvaru léčivého, kdežto pro nálev čajovníka stalo se obyčejné pojmenování čaj. Hlavnější t., která mají mezi lidem velikou důvěru jsou: bezové, lipové, ibišové, úbitové, Davidovo, heřmánkové, mátové a j. Surogátův čínského čaje užívá se u nás málo, ač neschází těch, kteří listí rozličných rostlin k tomu cíli odporučují. K. v. Scherzer uvádí ne méně nežli 97 rozličných druhů rostlin, jichž odvary se pijí v rozličných krajinách po zemi místo čínského čaje. Z evropských rostlin jsou to: *Ilex aquifolium*, *Pedicularis lanata*, *Saxifraga*, *Gaultheria*, *Ptarmica nana*, *atrata*, *moschata*, *Veronica officinalis* a *chamaedrys*, *Prunus spinosa*, *Fragaria vesca* a *collina*, *Salvia officinalis*, *Origanum vulgare*, *Rubus arcticus*, *Epilobium angustifolium*, *Ribes nigrum*, *Crataegus oxyacantha*, *Cerasus avium*, *Cornus mas* a *Sassafras officinale*. Ze všech takových náhradních rostlin může jedině ta poněkud zastupovati a nahraditi čaje, která podobné olejíčky a alkaloidy chová jako čajovník, což kromě kávovníka a semen z *Paullinia sorbilis* jedině ještě platí o maté čili t. paraguayském z listů cesminy paraguayské (*Ilex paraguayensis*), a surogátu tohoto užívá skutečně asi 5 milionů lidí; skoro veškeré obyvatelstvo jižní Ameriky je vášnivě oddáno pití tohoto nálevu. *Jka.*

Theiner 1) Jan Anton (v. hl. d.). R. 1826 zadalo hlavně přičiněním jeho jedenáct duchovních Vratislavské konsistoři spis, žádajíce za odstranění latinské řeči od služeb božích, za přepracování bohoslužebných knih misálu a rituálu, o zavedení obecného diécesanního kancionálu a t. d., proti čemuž se biskup tamější Šimonski opřel. Ještě větší nepřízeň u vyššího kněžstva vzbudil si T. téhož roku spisem *Die katholische Kirche Schlesiens in ihren Gebrechen dargestellt* (Altenburg 1826, druhé vyd. 1827; druhý díl tamtéž r. 1830 vydaný nepochází však od něho). Ale vrchole dosáhla nevole jejich proti němu, když s bratrem svým mladším Augustinem uveřejnil ještě nedůtklivější spis *Die Einführung der erzwungenen Ehelosigkeit bei den christlichen Geistlichen und ihre Folgen. Ein Beitrag zur Kirchengeschichte* (2 Bde, Altenburg 1828 a 1829). Biskup pod záminkou, že prý není doktorem církevního práva, zapovídal mu proto další přednášky, ale nepřipustil je ani tehdáž, když mu právnická fakulta tuto hodnost udělila, předstíraje, že nešetřeno potřebných při tom formalit. Později vydal T. ještě jiné spisy podobného směru, jako: *Die reformatorischen Bestrebungen der katholischen Kirche* (Breslau 1845); *Das Seligkeitsdogma in der römisch-katholischen Kirche* (Breslau 1847); *Enthüllungen über Lehren und Leben der katholischen Geistlichkeit* (Sondershausen 1862). Vydal také dva spisy z oboru práva církevního: *Variae doctorum catholicorum opiniones de jure statuendi impedimenta matrimonium dirimentia* (Breslau 1825); *De pseudoisidoriana canonum collectione* (Altenburg 1845) a některé exegetické. — **2)** Augustin T. (v. hl. d.). Na své vědecké cestě do Italie přišel r. 1833 v Římě do rukou jesuitů, a konal v domě jejich al Gesù hned duchovní cvičení. (Srov. *Histoire de ma conversion.* Paris 1838.) Chtěl vstoupiti do řádu jejich, ale oni sami zrazovali mu to; ku přání papeže Řehoře XVI. vstoupil tedy do oratoria sv. Filipa Nerejského v Římě, kteréž kongregaci až dosud patří. Papežskou přízní dostal se pak brzy do služby ve Vatikánském archivu, a s velikou pílí zužitkoval přístupné sobě vzácné tamější poklady literární, jež s větší části ještě netištěny byly, a ve prospěch dějepisu a práva církevního jedno dílo po druhém s kritickou obratností a vědeckou úpravou uveřejňoval. Mimo již jmenované uvádíme jen některé ještě: *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia* (1859, 2 ohromné díly s 884 listinami ze XIV.—XVI. století); *Monuments historiques relatifs aux règnes d' Alexis Michaëlowitsch Feodor I. et Pierre le Grande, Czars de Russie* (Roma 1859); *Sammlung einiger wichtigen Aktenstücke zur Geschichte der Emancipation der Katholiken in England* (Mainz 1835); *Die neuesten Zustände der katholischen Kirche in Polen und Russland seit Katharina II.* (Augsburg 1841, 2 díly); *Schweden und seine Stellung zum heil. Stuhle* (Augsburg 1837); *Der Cardinal J. Graf von Frankenberg, Primas von Belgien, unter Josef II.* (Freiburg 1850). Dále vydal: *Annales ecclesiastici quos post Baronium, Raynaldum et Laderchium ab a. 1572 ad nostra usque tempora continuat* (Roma 1856). Jest to nejpracnější a nejvelkolepější jeho dílo, ač obsahuje jen léta 1572—1585). Vedle něho počal vydávati i dřívější díly tohoto spisu pod názvem: *Baronii etc. annales ecclesiastici denuo excussi et ad nostra usque tempora perducti* (Roma 1864; vyšlo jen 5 dílů obsahující nejstarší dobu církve). Také pracoval na Bollandistickém vydání *Acta Sanctorum*, počínaje s dílem 49. Ale jedno dílo důkladné, jež psal na rozkaz papeže Pia IX., chtěje ospravedlniti zrušení jesuitů, pod názvem: *Dějepis papežství Klementa XIV.* (ve třech řečech: německy, francouzsky a vlasky, 2 díly v Paříži a Lipsku 1853, omylem tisku v hl. článku 1833) i s dokumenty: *Clementis XIV. Epistolae et brevia selectiora* (Paris 1852) vzbudilo nesmírnou zášť řádu toho proti němu, a čekáno od té doby vhodné jen příležitosti k jeho potrestání a možno-li odstranění z archivu. Tu počínal T. tisknouti *Acta Concilii Tridentini*, jež posud authenticky nikde nejsou uveřejněna; ale sotva vytištěno něco, zakázán mu návodem jesuitů od papeže další tisk, i zapovězeno někomu je ukazovati, z kteréž příčiny zabaven i všecken vytištěný sklad. Když pak mezi Vatikanským sněmem ukazovali někteří biskupové na jednací řád koncilia Tridentského, přišel do podezření T., že jej nejspíše Strossmayerovi a Hefelovi ukázal. Za tou záminkou zavřen mu byl Tridentský archiv ve Vatikanské knihovně, klíče mu odňaty, a místo něho svěřeno prefektství archivu papežské bibliotéky titulárnímu arcibiskupu Edesenskému (i. p. i.) Cardonimu za odměnu, že kniha jeho (*Elucubratio de dogmatica Romani pontificis infallibilitate.* 1870, Roma), ač plna podvržených a překroucených důkazů, v čas Vatikanského sněmu sloužila za základ jesuitské straně pro neomylnost papežskou v dogmatické komisi, jejímž členem i Cardoni byl. Mimo tato díla vydal T. také několik spisů z oboru církevního práva, jako: *De romanorum pontificum epistolarum decretalium collectionibus et de Gregorii IX. decretalium codice* (v Lipsku 1828); *Disquisitiones criticae in praecipuas canonum et decretalium collectiones* (Roma 1836); *Recherches sur plusieurs collections inédits de decretales du moyen age* (Paris 1832); *Ueber das vermeintliche Dekret* (Mainz 1832), a konečně také *Geschichte der Rückkehr der regierenden Häuser von Braunschweig und Sachsen in*

den Schoos der katholischen Kirche (Ems 1841), *Geschichte der geistlichen Bildung* (Mainz 1835) a j.

Thevet André, cestovatel franc., nar. se 1502 a † 1590 v Paříži. Procestovav Evropu vydal se na cestu do východních zemí, navštívil Malou Asii, Řecko, Palestinu, r. 1555 Brasilii a stal se r. 1558 almužníkem Kateřiny Medicejské s titulem historiografa a kosmografa královského. Sepsal: *Cosmographie du Levant* (Lyon, 1556); *Les singularités de la France antarctique, autrement nommée Amérique, et de plusieurs terres et isles découvertes de notre temps* (Paris, 1558); *La Cosmographie universelle, illustrée de diverses figures des choses plus remarquables vues par l'auteur* (ib. 1575); *Vrais portraits et vies des hommes illustres, grecs, latins et payens, recueillis de leurs tableaux, livres, médailles antiques et modernes* (ib. 1584); v rukopise zůstavil: *Histoire naturelle et générale des Indes occidentales; Second voyage dans les Indes australes* a j.

Thiebaut de Berneaud Arsène, slavný agronom a spisovatel franc., nar. se 14. led. 1777 v Sedanu a † v led. 1850 v Paříži. Uposlechnuv r. 1792 hlasu vlasti opustil studia svá a vstoupil do vojenské služby; udatnost jeho v bitvě u Kaiserslautern (1793), kde byl pětkrát těžce raněn, zjednala mu čestný dekret od konventu, že se o vlast zasloužil. Později byl jmenován ministrem nitra. Nabídnutý mu r. 1807 kříž čestné legie zamítnul osvědčiv tak ryzé své smýšlení republikánské. Sepsal: *Voyage a l'île des Peupliers* (Paris 1798); *Exposition du tableau philosophique des connaissances humaines* (ib. 1802); *Voyage à l'île d'Elbe suivi d'une notice sur les îles de la mer Tyrrhénienne* (ib. 1808); *Annuaire de l'industrie française ou Recueil des inventions, découvertes, perfectionnements, etc.* (ib. 1811—12); *De l'orme* — výtečná to práce na patero částí rozdělená (ib. 1811); *Préjugés particuliers à l'agriculture* (ib. 1812); *Traité de l'éducation des animaux domestiques* (ib. 1820—23); *Recherches sur les plantes connues des anciens sous le nom d'aloe* (ib. 1822); *Manuel du cultivateur français* (ib. 1829) a j. Pracoval též pro nejčelnější časopisy hospodářské.

Thiboust Lambert, výtečný franc. dramatický básník, nar. se r. 1827, studoval v koleji Sainte-Barbe, vzdělal se pak v konservatoriu na divadelního herce, krátký čas byl engažován při divadle Odéon v Paříži, opustil ale toto místo, by se oddal úplně literatuře. První jeho spis, fraška ve 3 jednáních: *L'homme au petit manteau bleu*, byl roku 1850 provozován v Délassements comiques s dobrým úspěchem. Od tohoto času napsal **T.** s Delacourem, Barrierem, Siraudinem, Decourcellem a j. více nežli sto dramatických spisů, z nichž stačí uvésti: *Les filles de marbre* (1853); *Les oiseaux de la rue* (1854); *Je dîne chez ma mère* (1856); *Les princesses de la rampe* (1857); *La fille du diable* (1860); *La petite Pologne* (1861); *Un mari dans du coton* (1862); *Le secret de miss Aurore* (1863); *Les jocrisses de l'amour* (1865); *Le supplice d'un homme* (1866) a *Le petit Chaperon rouge* (1867); poslední dílo napsal spolu s Grangéem pro příjem slečny Schneiderové v divadle císařském du Châtelet. Některé jeho spisy byly přeloženy do češtiny a dávány s úspěchem na českém divadle, jako *Obědvám s matkou* a j. **T.** † následkem mastnosti 9. čce 1867 v Paříži.

Thiers Louis Adolphe (v. hl. d.) od r. 1871 president francouzské republiky. V zasedání zákonodárného sboru v lednu—dubnu 1869 řečnil **T.** především proti špatnému finančnímu hospodářství prefekta Haussmanna a zasazoval se o revisi ústavy a o zavedení odpovědnosti ministerské. Taktéž přísně doléhal na to, aby v nejbližší budoucnosti zachován byl mír. „Svoboda" pravil v jedné z tehdejších svých řečí „znamená za nynějších poměrů tolik, jako výhradné právo národa rozhodovati o válce a míru." Byv při opětných volbách v kv. 1869 zvolen opět do sboru zákonodárného, podporoval **T.** jako většina orleanistů s počátku ministerstvo Ollivierovo. Když však kabinet Ollivierův později povolil nátlaku císařovu a na místě zavedení skutečného parlamentarismu pro nový plebiscit se rozhodl, hlasoval **T.** s levicí. Při debatě o počtu vojska na rok 1870, při níž ujišťoval Ollivier o mírumilovných zámětech vlády, opřel se **T.** požadavkům oposice, která žádala úplné odzbrojení, slovy: „Francie musí býti především mírumilovná a za druhé silná." Když hray na to Napoleon III. a jeho rádcové otázku o kandidatuře na trůn španělský si vzali za záminku, aby způsobili válku francouzsko-německou, byl **T.** jediným, jenž se neoddal ohavnému opojení, nýbrž bez obalu a důrazně proti tomuto přechmatu protestoval, protože příležitost a doba k válce jest velmi v nečas volena, a varoval před jejími následky. Po vypuknutí války byl zvolen **T.** především do válečné rady, kterou sbor zákonodárný 28. srp. ministerstvu Palikaovu po bok postavil. Po pádu císařství (4. září) nabídli mu vůdcové hnutí republikánského místo v prozatímní vládě pro národní obranu. **T.** však úřad ten zamítl, a přijal jenom místo ve výboru pro obranu města Paříže. V tomto svém úřadě radil, aby byl St. Germain, jenž Sekvanu na velmi důležitém místě ovládá, náležitě opevněn a silnou posádkou obsazen; rady jeho si však nikdo nevšímal. Ještě dříve než něm. vojska Paříž obklíčila, vypravil se **T.** 12. září s přivolením své nové vlády, avšak více z vlastního popudu, ku panovnickým dvorům do Londýna, Petrohradu, Vídně a Florencie, aby je pohnul buď k společnému neb alespoň částečnému zastání se poražené Francie. Taktéž jest velmi pravdě podobno, že agitoval tehdáž ve prospěch zřízení monarchie pod žezlem Orleánovců, poněvadž pochyboval právem o udržení se tehdejší vlády francouzské. Navrátiv se s nepořízenou domů odebral se do něm. hlavního ležení ve Versaillu, aby vyjednával s Bismarkem o příměří. Vyjednávání toto, jež trvalo od 30. říj. do 6. list., nevedlo k žádnému cíli, poněvadž Bismark nechtěl svoliti k dodávání potravin do Paříže. Na to odebral se **T.** do Toursu, odkudž uveřejnil 9. list. 1870 zprávu o nezdařených vyjednáváních s Bismarkem, kterouž pak zaslal všem velmocem, i Turecku a Španělsku. Od té doby až do kapitulace Paříže zdržoval se vší veřejné činnosti. Když po uzavření příměří volby do národního shromáždění vypsány byly, postavila strana orleánská **T**-a, od něhož očekávala restauraci monarchické vlády, v čelo své kandidátní listiny, a tak se stalo, že byl **T.** zvolen na dvaceti rozdílných místech a taktéž v Paříži. Po zahájení národního shromáždění v Bordeauxu učinili poslancové Dufaure, Grévy, Malleville, Vitet a Barthélemy de St. Hilaire 15. ún. návrh, aby byl zvolen **T.** za hlavu výkonné moci pod kontrolou národního shromáždění a udělено mu právo, aby si směl voliti ministerstvo. Národní shromáždění přijalo 17. ún. 1871 návrh tento velikou většinou hlasů a **T.** zřídil si na krátký čas kabinet takto sestavený: Dufaure pro spravedlnost, Jules Favre pro věci zahraničné, Picard pro záležitosti vnitřní, Simon pro vyučování, Lambert pro obchod, Leflô pro válku, Pothuau pro námořnictví, de Larcy pro veřejné práce a Pouyer-Quertier pro finance. Nová tato vláda, zřízená cestou zcela zákonitou, byla záhy ode všech vlád cizích uznána. Prvním úkolem **T**-ovým bylo nyní, uzavříti s vítězem mír a

pomýšleti na to, jak by Francie v krátkém čase byla osvobozena od obtížné nepřátelské okupace. I vydal se T. provázen ministrem Favrem do Versailu, aby tam sám s Bismarkem vyjednával. Především usiloval o to, aby byly Mety pro Francii zachovány, a kdyby toho docíliti nemohl, aby alespoň celá pevnost byla s prstí srovnána; taktéž se dovolával při těchto vyjednáváních přímluvy Anglie. Konečně musil svoliti T. v to, že si Němci ponechali Mety a vydali jen Belfort. Po podepsání preliminarií odebral se T. 26. ún. do Bordeauxu, a vymohl tam na národním shromáždění schválení preliminarií 546 proti 107 hlasům. Tím byla poskytnuta vládě možnost, že mohla svoje sídlo přenésti opět do Paříže, což bylo pro administraci státu věcí nemálo důležitou. Leč legitimisticko-orleánská většina národního shromáždění neměla mnoho chuti odstěhovati se mezi komunistickým duchem nasáklou lůzu hlavního města, a po dlouhých bouřlivých debatách byl konečně přijat návrh T-ův, aby se národní shromáždění přestěhovalo do Versailu, a toliko jednotlivá administrativní odvětví vlády aby se vrátila do Paříže. Sotva se tak bylo stalo, vypuklo 18. března hrozné povstání komny (v. čl. Francie v doplň.). Obezřelé, místy až příliš shovívavé počínání si T-ovo proti tomu zbouření, jež mu s mnohých stran bylo vytýkáno, bylo kázáno jenom železnou nutností tehdejších poměrů, a vedlo k dosti příznivým výsledkům, ačkoliv při mnohých příležitostech nemohl toho zameziti, že vojsko zákonité vlády si mnohdy proti zajatým komunalistům barbarsky počínalo. Dne 10. kv. uzavřen byl konečný mír s Německem ve Frankfurtě n. M., načež německé vojsko opustilo departementy Sommeský, Dolejší Sekvany a Eureský. Když 11. led. T. národnímu shromáždění smlouvu o mír ke stvrzení předložil, byl urážlivě interpelován od legitimistického poslance Mortimera, načež pohrozil že se poděkuje, od kteréhož úmyslu jej odvrátilo jenom okamžité, téměř jednohlasné projevení důvěry celého shromáždění; smlouva o mír pak byla stvrzena 18. kv. 440 proti 98 hlasům. Při výměně smluvních listin o mír ve Frankfurtě (21. kv.) byl ustanoven zároveň spůsob, jakým má spláceti Francie Německu ohromnou svou kontribuci válečnou. Když komuna Pařížská (daviší ještě 14. kv. zbořiti v Paříži T-ův dům) koncem května šťastně potlačena byla, vydal T. 29. kv. dekret, jímž zrušil národní gardu departementu Sekvanského. Dne 6. čna stala se první změna v T-ově ministerstvu ve smyslu monarchickém vystoupením obou republikánů Picarda a generála Leflô; místo nich se stal Lambrecht ministrem nitra, generál Cissey ministrem války a Lefranc ministrem veřejných prací. Dne 8. čna přijalo národní shromáždění návrh T-ův na zrušení zákonů vypovídajících Bourbony z Francie, a následkem toho byly volby vévody Aumalského a prince Joinvillského za poslance potvrzeny; leč oba tito musili T-ovi se zaručiti, že místa svá v tehdejším sboru nezaujmou. Dne 12. čna přednesl finanční ministr Pouyer-Quertier finanční předlohu, žádaje, aby povolena byla půjčka $2^1/_2$ miliardy. Dne 27. čna byla půjčka tato 6% zúročitelná vypsaná, a za jediný den upsán byl dvojnásobný její obnos. Paříž sama upsala více než $2^1/_2$ miliardy. Dne 2. čce odbývaly se doplňovací volby do národního shromáždění a skončily zvolením 2 legitimistů, 3 orleanistů, 1 bonapartisty, 13 radikálů a 80 mírných republikánů. Téměř současně s tímto zesílením živlu republikánského zmařilo se zamýšlené splynutí legitimistů a orleanistů následkem manifestu hraběte Chamborda ze dne 5. čce, jímž zamítal národní trikolor. Tím byly ovšem i naděje jistých kruhů v brzké obnovení monarchie ve Francii na dobro zmařeny. Též pokus římské kurie, aby přiměla T-a k zakročení ve prospěch světské vlády papežovy, se nezdařil. Francouzští biskupové zadali totiž k národnímu shromáždění v tomto smyslu obsáhlou petici. Dvě komise radily se o této žádosti a usnesly se obě na tom, aby odevzdána byla ministerstvu věcí zahraničních a aby toto se cestou diplomatickou pokusilo o její vyřízení. Výmluvnosti T-ově však se podařilo po delší debatě (22. čce) vymoci zavržení návrhů obou těchto komisí, a zachovati přátelský poměr k vládě italské. Následkem těchto debat zadal ministr zahraničných věcí Favre za propuštěnou, a byl 3. srp. nahražen Remusatem. Téhož dne oznámil finanční ministr národnímu shromáždění, že první miliarda válečné kontribuce jest zaplacena a něm. vojsko okupační zvedeno na počet pouhých 150.000 mužů. Během měsíce srpna jednalo se v národ. shromáždění o stanovení a přísnější vytknutí poměru T-ova jako hlavy státu. Též došlo 24. srp. k opětnému konfliktu mezi T-em a shromážděním, když se tento zpíral svoliti ve všeobecné rozpuštění národní obrany. Když T. odporem popuzen zasedací síň opustil, byl dotýčný návrh ze strachu, aby se T. nepoděkoval, na rychlo v ten smysl změněn, že se sice v principu setrvalo na tom, aby národní garda byla rozpuštěna, doba a spůsob rozpuštění však ponechán úplně dobrému zdání vlády. Dne 31. srp. přijalo nár. shromáždění Vitetem navržený zákon 491 proti 93 hlasům, jímž byl udělen T-ovi titul **presidenta Francouzské republiky.** Mělť on dle znění tohoto zákona dosavadní práce své dále vésti pod autoritou nár. shromáždění, od kteréhož má právo vždy slyšán býti. I president i jeho ministři jsou národ. shromáždění odpovědni. Jakkoliv ještě třetí půlka miliardy nebyla úplně zaplacena, byl 8. září vydán od něm. vlády rozkaz na vyklizení Pařížských pevnůstek, a do 25. září opustilo německé vojsko i depart. Oise, Seine-Oise a Seine-Marne. Dne 17. září odročilo se nár. shromáždění po sedmiměsíčném zasedání až do 4. pros., zvolivší ku kontrolování vlády výbor pětadvaceti. Během parlamentárních těchto prázdnin byl jmenován 12. října Kazimír Périer ministrem nitra, a s Německem uzavřena úmluva strany splacení čtvrté půlmiliardy, jakož i úroků za první rok až do 1. kv. 1872, načež se Německo zavázalo, že vyklidí ihned dalších šest departementů Aisne, Aube, Côte-d'Or, Haut-saône, Jura a Doubs a že uvede okupační vojsko na počet 50.000 mužů. Tímto vymaněním větší části Francie z rukou německých a šťastným výsledkem současných voleb generální rady nabyla vláda T-ova uvnitř i na venek znamenité váhy a důvěry. Od srp. dal T. odbývati ve Versailu trestní přelíčení proti zajatým komunalistům, kteréž se skončilo četným odsouzením k smrti a k deportaci. Naproti tomu se však daly s druhé strany franc. poroty v Melunu a v Paříži národním záštím tak zaslepiti, že prohlásily dva úmyslné vrahy něm. vojáků nevinnými, následkem čehož Bismark 7. pros. franc. vládě hrozivou notu zaslal. Tím pohnut prohlásil T. v celém obvodu něm. vojskem obsazeném stav obležení a podřídil veškeré zločiny proti něm. vojsku spáchané soudu vojenskému. Tím byl přátelský poměr diplomatický mezi Francií a Německem zcela urovnán, a současně byl jmenován vicomte de Gontaut-Biron franc. velvyslancem v Berlíně a hrabě Arnim něm. velvyslancem ve Versailu. Když se 4. pros. národ. shromáždění opět sešlo, chystali se i vévoda Aumalský a princ z Joinville místa svá ve shromáždění zaujmouti, což se jim přes počáteční odpor T-ův ko-

nečně přece podařilo. Oba princové zasedli do pravého centra, a vévoda d'aumalský byl též 30. pros. 1871 zvolen členem franc. akademie. Též další se netajil již T. nikterak změnou svého smýšlení ohledně monarchie, a neopomenul při žádné příležitosti veřejně ohlašovati, že za nynějších poměrů se hodí pro Francii jediná forma republikánská. Ve svém mimořádném poslání vypočítal T. celkové výdaje státní na rok 1872 na 2740 mil. franků, z nichž mělo přijíti ročně 200 mil. franků na umoření státního dluhu. Pro vojsko (bez mariny) žádal T. o 75—80 mil. fr. více, než žádala vláda císařská za posledních let svého trvání. Po odstoupení Pouyera jmenoval T. 6. úna. ministrem zahr. Lefranca a za ministra obchodu povolal Goularda. Dne 15. bř. vypověděl obchodní smlouvy Anglii. Dne 22. bř. zamýšlela strana klerikální podati novou petici národnímu shromáždění ve prospěch světské vlády papežovy, T. však předešel ten návrh tím, že jmenoval krátký čas před tím Fourniera vyslancem u italského dvora v Římě, čímž by se byla stala připravovaná petice bezvýznamnou. Během času podařilo se T-ovi zjednati v národ. shromáždění platnost svým návrhům, týkajícím se oprav vojenství. Zákon dotýčný, vyhlášený 16. srp., zaléčuje všeobecnou povinnost brannou. Doba služby trvá u linie 5 let ve službě aktivní a 4 léta v reservě, v zemské obraně pak 5 let v službě aktivní a 6 let v reservě. I finanční své plány provedl T. šťastně. Následkem jeho houževnatého odporu sešlo se všeobecné daně z příjmů, a daň ze suroviny, v obnosu asi 90 mil. fr., byla zavedena. S překvapujícím zdarem potkala se též 30. čce vypsaná národní půjčka 3½ milliard skutečného kapitálu, neboť se za krátký čas upsalo 43 milliard skutečného kapitálu, tedy 12 krát více než se vypsalo, a sice více než polovička v cizině, zejména v Německu samém. Tím nabyl T. dostatečných prostředků, že mohl dostáti podmínkám smlouvy s Německem uzavřené 29. čna 1872. Dle této smlouvy se má zaplatiti pátá půlmilliarda dva měsíce po uzavření smlouvy, šestá půlmilliarda 1. úno 1873, čtvrtá milliarda 1. bř. 1874 a pátá milliarda 1. bř. 1875. Naproti tomu se zavázalo Německo odvolati vojsko okupační, a sice: za 14 dní po zaplacení páté půlmilliardy z depart. Marne a Haute-Marne, 14 dní po zaplacení čtvrté milliardy z dvou jiných departementů, a za 14 dní po zaplacení poslední milliardy i druhů z obou posledních departementů a z Belfortu. Dne 4. srp. 1872 odročilo se národ. shromáždění až do 11. list., načež se T. odebral do lázní v Trouville. Krátce před zahájením nového zasedání uzavřel T. 5. list. novou obchodní smlouvu s Anglií. Při zahájení zasedání přečetl T. nové svoje poselství k národnímu shromáždění a žádal, podpíraje se o tolikeré úspěchy své dosavadní politiky, za definitivní prohlášení republiky. Tento krok se však potkal s rozhodným odporem celé monarchické pravice, která se ohradila proti definitivě republikánské a navrhla, aby se sestavil výbor patnácti, jenž by v době co možná krátké předložil shromáždění návrh zákona o odpovědnosti ministrů. Zákon podobný by byl vydal T-a úplně v ruce monarchistů, a byl by jej donutil obklopiti se ministerstvem z jejich středu. Rozličné pokusy o dorozumění se zůstaly bez výsledku; konečně navrhl ministr spravedlnosti Dufaure, aby sestavena byla komise 30 členů k vypracování předlohy, jež měla stanoviti míru práv příslušících výkonným orgánům státním a podmínky ministerské odpovědnosti. T. sám přimlouval se vřele za tento návrh, jenž byl také 29. list. 370 proti 334 hlasům přijat. Leč dne na to hlasovalo shromáždění 305 proti 299 hlasům votum nedůvěry proti ministru vnitra Lefrancovi, poněvadž byl povolil [illegible] adresy [illegible], jež zaslala většina municipií T-ovi. Lefranc žádal si to za propuštěnou; ostatní ministři [illegible], a jenom výslovné přání T-ovo, aby v úřadě setrvali, odvrátilo je od provedení [illegible] při volbě do Dufaurovy komise [illegible] vláda T-ova porážku, ne bylo do ní zvoleno 19 monarchistů a jenom 11 republikánů. Tím byla parlamentární nehybnost levice republikánské [illegible] konstatována, a T-ovi zbývalo jen volba, pravý státní převrat, totiž násilně rozpustiti nár. shromáždění, anebo se vzdáti svých [illegible] [illegible] konečného ustálení formy republikánské. Přeměnou svého kabinetu 8. pros. ukázal T., že se rozhodl pro toto poslední. Goularda jmenoval ministrem vnitra, Saye min. financí a [illegible] min. stavby, republikánsky smýšlejícího, [illegible] sekretáře Calmona pak, jenž byl [illegible] [illegible] v [illegible], jmenoval [illegible] [illegible]. Poslední zprávy došlé z Paříže (čna 1873) o výsledku [illegible] doplňovacích voleb do národ. shromáždění svědčí vládě T-ově úplně nepříznivě, an kandidát vládní [illegible] podlehl radikálním kandidátům.

Thille *Josef*, rakouský setník ve výslužbě, vojenský spisovatel český, nar. se r. 1818 v [illegible] v [illegible], kde otec jeho za ten [illegible] jako poddůstojník v 11. pluku pěchoty arcivévody Rainera sloužil. Byv vzdělán v [illegible], vstoupil T. r. 1836 ve voj. službu do 11. pluku pěchoty, stal se r. 1848 poručíkem, 1849 nadporučíkem a r. 1859 setníkem. V této hodnosti byl 24. čna 1859 v bitvě u San Martina a Solferina [illegible] raněn a vstoupil pro churavost r. 1864 ve výslužbu. Jako jednomu z nejintelligentnějších důstojníků svěřeno T-ovi sepsání *Dějepisu 11. pluku pěchoty*. Po bedlivém prozkoumání válečného archivu ve Vídni napsal T. velmi důkladnou a [illegible] tohoto vlastenského pluku; jen že [illegible] k tisku ač po více let úplně připravený, [illegible] bibliotéce nepovšimnut se povaluje. Čásť z díla svého uveřejnil T. r. 1871 v [illegible] ve voj. časopise [illegible] pod záhlavím *Jak [illegible] se zřízení rakouských pluků od války [illegible] do nynější doby*. O sobě vydal T. r. 1878 nákladem I. L. Kobera v Praze *Pavel [illegible]*, [illegible] poučné a zábavné vypravování o [illegible] junáckých. Kniha ta vyšla týmž nákladem [illegible] v německém spracování od T. pod názvem *Paul [illegible] der vollkommene Soldat*. Čdý.

Thilo Ludvík, narozen 9. kv. [illegible] v [illegible], † 22. kv. 1851 ve Frankfurtě n. M., byl [illegible], nejprvé domácím učitelem v [illegible], pak professorem mathematiky a přírodopisu na gymnasiu v Aarau (1810—18), od r. 1818 professorem mathematiky a fysiky na gymnasiu ve Frankfurtě n. M. Napsal: *Die Hauptsätze aus der [illegible] Geometrie* (v Aarau 1818); *Lehrbuch der [illegible] Mathematik* (tamt. 1820); *Sammlung [illegible] Aufgaben und Lehrsätze* (Frankf. 1824—[illegible]); *Dissertatio de [illegible]* (tamt. 1828); *Über den [illegible] der [illegible] auf den [illegible]* ([illegible] der Med., Chir. und Pharm. v Aarau 1834); *[illegible] die Bildung der Krystalle* (Frankf. 1836); *Über [illegible] Thermometer [illegible]* (tamt. 1839); *Sur l'idée de M. [illegible]* (Quetelet, Corr. math. [illegible]); *[illegible] sur la figure du Soleil* (1844).

Thomas George Henri, [illegible]

jených Obcí severoam., nar. se r. 1816 v Southampton County ve Virginii a † 28. bř. 1870 v San-Francisco. Vstoupiv r. 1836 do vojenské školy Westpoint'ské stal se r. 1840 poručíkem u dělostřelců, súčastnil se s velikým vyznamenáním války v Mexiku a byl, když povstání vypuklo, plukovníkem u jízdectva. Přesvědčen o vojenských vlohách jeho poslal ho generál Winfield Scott na západní bojiště, kde 19. břez. 1862 rozhodnou bitvu u Mill Springu svedl a vojsko povstalců pod generálem Zollikoferem úplně zničil. Po té súčastnil se všech válečných operací Buellových v Tenessee a v Kentucky. Výtečná jeho povaha, jeho skromnost, opatrnost, energická srdnatost a přísnost ve vykonávání povinností učinily ho miláčkem i velitele Williama Rosecranse a jeho armády; Rosecrans sám přirovnávaje ho rád k Washingtonovi svěřoval mu nejdůležitější podniky. V dvoudenní bitvě na Chicamauga (19. a 20. září 1863) docílil toho T. chladnokrevností svou, že porážka armády Spojených Obcí nestala se úplně zhoubnou. Obavu národa, aby důležité město Chattanooga nepadlo povstalcům do ruky, utišil T. na dotaz generála Granta odpovědí: „Budu hájiti město, až hlady umřeme." R. 1864 poslán byl co samostatný velitel opět do Tenessee, kde měl příležitost osvědčiti se co výborný vojevůdce a získal si operacemi svými před rozhodnou bitvou u Nashville 15., a 16. pros. 1864 řízením bitvy samé poznovu obdivování národa a nejpřísnějších kritiků vojenských; dostalo se mu poděkování kongresu a krásná zlatá medalie. Po ukončení války svěřeno mu bylo velitelství vojenské v středních jižních státech; tu opět dal četné důkazy mírného a spravedlivého muže, a ryzou, neprodajnou povahu osvědčil skvěle tím, že odolal svůdným nabídnutím presidenta Andrewa Johnsona, který ho za stroj proti vrchnímu veliteli jeho Grantovi upotřebiti chtěl. Smrtí jeho pozbyla republika jednoho z nejšlechetnějších občanů a nejslavnějšího obhájce svého.

Thompson Thomas Perronet (v. hl. d.). Mimo již uvedené spisy jeho sluší uvésti ještě: *Enharmonic Theory of Music* (1829); *Geometry without Axioms* (1836); v letech 1857—1859 vydával týdně psaní k svým voličům pod titulem: *Audi alteram Partem*, jež pojednávala zvláště o zacházení s domácím vojskem a obyvatelstvem ve Východní Indii. T. † 6. září 1869 ve vesnici Blackheathu, v hrabství Kentu u Greenwiche, kamž se byl z veřejného života uchýlil.

Thonradel Ondřej, pán na Thernberku a Ebergassingu, rak. šlechtic a úd rak. protestantských stavů zemských, byl r. 1619 prvním vůdcem rakouských protestantů. Když 5. čna téhož roku M. Thurn s českým stavovským vojskem Vídeň oblehal a Ferdinanda II. v cís. hradě stísnil, navrhoval T. s Erasmem Tschernemblem stavům, by byl nový císař zvolen, Ferdinand II. do kláštera zavřen a jeho dítky v lutheranském vyznání vychovány. I odebral se sám se 16 protestantskými stavy k cís. Ferdinandovi II. do hradu, a předloživ jemu poděkovací listinu k podpisu uchopil jej za knoflík u kabátce se slovy: *Gib dich, Nandel, gib dich, wirst du nicht unterschreiben?* V témž okamžení objevili se Dampierrovi kyrysníci ve dvoře hradním, a odbojní stavové zachránili se jen rychlým útěkem do ležení M. Thurnova. T. † brzo na to ve vyhnanství.

Thorbecke Jan Rudof (v. hl. d.), nizozemský státník, byl od r. 1866—68 vůdcem oposice v komoře proti konservativnímu minister. Zuylen-Heemskerk. Zvláštně brojil proti jeho politice v otázce Luxenburské (5. dub. 1867) a proti rozpuštění druhé komory 3. led. 1868, protože zavrhla budget ministerstva zahraničních věcí. Dne 28. kv. 1868 bylo T-kovi svěřeno utvoření nového ministerstva, načež sestavil 2. čna ministerstvo Fiock, sám ale do něho nevstoupil. Při vypuknutí německo-francouzské války přál si národ, by převzal T. ministerstvo zahraničních věcí. Po odstoupení ministerstva Fiockého převzal T. potřetí ministerské portefeuille nitra, a naznačil komorám hájení země za první povinnost vlády. Zavrhnutí návrhu zákona o dani z příjmů přimělo jej, že 2. kv. 1872 se svými kolegy žádal za propuštění. Za trvání ministerské krise (do 1. čce) † T. 4. čna 1872 v Haagu a byl 9. čna pohřben. V něm stratila liberální strana v Nizozemsku svého vůdce. Ze spisů jeho sluší ještě uvésti: *Aanleekening op de Grondwet* a *Proeve van herziene Grondwet*, v nichž složil své politické a filosofické náhledy.

Thunbergia zove se dle Linnéa na počest švédského přírodospytce Thunberga (v. hl. d.) druh rostlin tlamatých (*Personatae Acanthaceae*), vyznačující se 12zubým kalichem, korunou zvonkovitou neb nálevkovitou s okrajem slabě pětiklaným; tyčinky jsou dvojmocné, blizna dvoupyská; plod jest dvoupouzdrá tobolka s pouzdry obsahujícími po 2—4 semenech. Rostliny tyto jsou zeliny s točivým oddenkem, na němž jsou vstřičné, stopkaté listy. Květy všech známých 20 odrůd, jichž domovina jest východní Indie a již. Afrika, jsou překrásné, a proto se pěstují zhusta co ozdobné rostliny. Nejznámější z nich jsou: T. *alata* ve vých. Africe, jenž má květy bledě žluté, bílé neb barvy pomerančové, uvnitř bývá koruna hnědo- neb modročerná; T. *capensis*, podobná předešlé, na předhoří Dobré Naděje; T. *fragrans* ve vých. Indii, má květy bílé, velmi vonné, jichž se v přední Indii užívá v léčitelství domácím co prostředku tonického. Nejvzácnější co do krásy svých květů jest T. *grandiflora*, květoucí též ve Východní Indii a vyznačující se velkými bledě modrými korunami květů. — Thunbergova říše sluje v botanickém zeměpisu pásmo vyznačené převahou stapelií a mesembryanthemeí, rozložené v již. Africe od obratníka až k 35° již. šířky. Říše tato jest zaujata květenou bohatou sice na druhy, nikolik však bujnou, a postrádá velkých lesů. *Bbk.*

z **Thunu a Hohenšteina** hrabata (v. hl. d.). František Antonín hr. z T. † 18. led. 1873 v Děčíně. — František mladší hr. z T. † 22. list. 1870 v Praze.

Thurn-Taxisové, knížata (v. hl. d.). Kníže Maximilian Karel, hlava starší větve knížat T-ů-T-ů, † 10. list. 1871 v Řezně. Po něm následoval jeho nejstarší vnuk Maximilian Marie Karel Josef Gabriel Lamoral (nar. 24. čna 1862) pod poručnictvím své matky Heleny, vévodkyně Bavorské.

Thuytes, dle hraběte Šternberka, vymřelý zkamenělý druh stromů jehličnatých z čeledi cypřišovitých. Větve druhu tohoto byly střídavé, listy (jehlice) vstřičné, šupiny šišek kryly se šindelovitě a končily nahoře poněkud protáhlým, někdy na venek ohnutým výběžkem. Vyskytují se v oolithu Stonesfieldském a Solenhofenském, ve vápenito-hlinitých břidlicích u Rabodoje v Charvátsku a j. V hnědém uhlí Chomoutovském v Čechách našel Šternberk odrůdu *Thuya gracilis*. *Bbk.*

Tiarks Jan Ludvík, nar. se 10. kv. 1789 ve Wadderwardenu ve Vých. Frieslandu, † 1. kv. 1837 v Jeveru. Byl dr. filosofie (v Gotinkách 1808), nejprvé domácím učitelem v Hamburku (1808—1810), pak knihovníkem Britského musea v Londýně, od r. 1817 britským astronomem při komisi stanovení hranic mezi Kanadou a Spojenými Obcemi. Co ta-

ková žil střídavě v Americe a v Evropě, mezi čímž jiné ještě práce z rozkazu britské admirality vykonával, jako vyměřování Madeiry, Doveru, Porthsmouthu, Falmouthu, Helgolandu a Altony. Byl též údem Lond. král. společnosti. Sepsal: *Report on the chronometrical observations made etc. 1822 with a view to ascertain the longitude of the island of Madeira* (v Londýně 1822); *Report on chronometrical observations made etc. 1823 with a view to ascertain the difference of longitudes between Dover and Falmouth etc.* (1823); *On a new application of the method of determining the time by observations of two stars* (*Mem. astron. Soc.* 1829); *Dalby's method of finding the difference of longitude between two points of a geodetical line on a spheroid etc.* (*Phil. Mag. Ser.* II. 1828); *On the longitude of the trigonometrical survey of England* (1829).

Tickell 1) Thomas, angl. básník, narodil se r. 1686 v Briderkirku v Cumberlandu, studoval v Oxfordu práva a uzavřel tam přátelský svazek s Addisonem. Když se tento stal později státním sekretářem, jmenoval T-a svým podsekretářem. Roku 1724 stal se T. sekretářem lorda nejvyššího soudce Irského, a setrval v tom úřadě až do své smrti r. 1740. V básnickém tvoření byl T. nejšťastnější v baladách; z těchto pak proslula zejména jeho balada *Colin and Lucy* (něm. překlad od Ursina v Berlíně 1777). Mimo básně původní zachoval se od něho překlad 1. zpěvu Iliady a 4. zpěvu Lucanova eposu *Pharsalia*. Jeho *Miscellaneous Works* vyšly r. 1753 ve 3 svazcích v Londýně. Po smrti Addisonově obstaral T. dobré vydání jeho děl a připojil k němu životopis Addisonův. — **2)** Richard T., angl. satirický básník, jenž † 1793 v Hamptoncourtu. Napsal své doby velmi populární dvě básně: *The project* (v Lond. 1778) a *The wreath of fashion* (tamt. 1778). Nejvíce pozornosti však vzbudil jeho pamflet *Anticipation*, kterýž vydal r. 1779 dva dni před zahájením parlamentu a v němž zvláštnosti nejčelnějších řečníků v směšné formě napodobil. Též sepsal komickou operu *The carnival of Venice*.

Ticknor George (v. hl. d.) † 26. led. 1871 v Bostonu v státu Massachussets. Hlavní zásluhu si vydobyl, že byl první, jenž přivedl ke cti profesuru krásné literatury na americké universitě, přednášeje tímže způsobem, jak to seznal na svých cestách na universitách evropských.

Tille Jan, profesor mechanické technologie na král. české polytechnice v Praze, nar. se 1833 v Březnici v Prachensku, studoval gymnasium v Písku, načež se r. 1848 odebral do Prahy, kdež se na technickém ústavu věnoval hlavně strojnictví; r. 1854 odebral se do Karlsruhe v Badensku, by tam pod výtečným profesorem mechaniky Rettenbacherem v studium strojnictví pokračoval. Vstoupiv do praktického života stal se T. ku konci r. 1856 dozorcem strojnických dílen dráhy Kolínsko-Mündenské v Dortmundu, kdež setrval až do konce r. 1857, načež se stal inženýrem při stavbě dráhy Frankobrod-Küstrin-Kreuzské a od r. 1858—1860 v Dirschavě (polsky Čevo) inženýrem při stavbě nakloněných ploch mezi Elbingem a Osterodem, po nichž se celé lodi přes vrch přenášejí. V posledně jmenovaném roce vrátil se T. do Prahy, kdež přijal místo ředitelské v jedné strojnické továrně, a byl po reorganisaci škol technických jmenován v led. 1865 profesorem mechanické technologie s řečí českou, v kterémž postavení až dosud setrval. Od r. 1868 byl T. majitelem strojnické továrny, jíž se ale r. 1873 vzdal, by se oddal výhradně pracím vědeckým. T. jest členem spolku ku zvelebení průmyslu v Čechách, zkušebným komisařem pro zkoušení parních kotlů a ve spojení s mnohými strojnickými továrnami tu- i cizozemskými. T. vydával s prof. Studničkou *Průmyslové listy*, psal články technologické do Komersova *Jahrbuch für österreichische Landwirthe*, a chová vzácné spisy o mechanice a technologii v rukopisech, jež hodlá v krátkém čase vydati tiskem.

Tingry Pierre François, nar. se 1743 v Soissonu, † 13. dub. 1821 v Genevě. Přišel r. 1770 do Genevy, kdež se stal lékárníkem, a profesorem lučby a přírodopisu na tamější akademii. Sepsal: *Analyse des eaux de Marclaz* (v Genevě 1774); *Analyse des eaux minérales de Drise en Savoye* (tamt. 1785); *Traité théorique et pratique sur l'art de faire et d'appliquer les vernis etc.* (1803); *Construction d'un fourneau propre à préserver les doreurs, en petites pièces, des vapeurs* (Geneva 1778); *Recherches analyt. sur les schistes de Sallanches* (1786); *Observations on some extraneous fossils of Switzerland* (1791 tamt.) a j.

Tisíc a jedna noc jest název proslulé sbírky orientálních báchorek a pověstí, znázorňujících širé povahu, názory, mravy a celý život na Východě. O původu sbírky této bylo mnoho sporů. Někteří dokazují, že jest původu výhradně arabského, jiní že jest původu indického, a mnozí tvrdí, že pochází z Persie. Pravdě nejbližší jest však domněnka, že všecky tyto tři země přispěly svou částí. Povídky, výhradně na poli báječném se pohybující a vynikající nejbujnější fantasií, mají asi kolébku svou v Indii, něžné pověsti o lásce a přírodě upomínají na Persii, a názorné obrazy ze života, duchaplné anekdoty a vůbec vše, co se již poněkud na historické půdě pohybuje, vzniklo asi v Arabii. Původní kmen, na kterýž další pověsti během času jako větve přirůstaly, byl asi perský, snad sbírka *Hezâr af sâneh*, t. j. 1000 báchorek Rastiových. Hlavním hrdinou celé sbírky jest Harun al Rašid (v. t.); vedle něho hraje velkou úlohu Šeherazada, dcera perského vezíra, provdaná za jednoho kalifa, jenž své ženy dával vražditi, jakmile jej omrzely. Šeherazada však dovede vypravováním vždy nových a nových báchorek pozornost a lásku jeho poutati a tyto báchorky tvoří obsah *Tisíc a jedné noci*; dle toho nazývá se tato sbírka též zhusta *Šeherazada*. Slovo tisíc neznamená zde přísný číslový pojem 1000, nýbrž tolik, co „mnoho." Arabský text vydal šeik Muhamed an Šorvani ul Yumuni (jen prvních 200 pověstí, 2 sv. v Kalkutě 1814—1818); též jej vydali Habicht a Fleischer (ve Vratislavi 1825—1843, 12 sv.) a Macan i Macnaghten (v Kalkutě 1839). Do evropské literatury přenesl sbírku tuto první Galland, přeloživ ji z velké části do francčiny pod názvem *Les milles et une nuits* (v Pař. 1704—17, 12 sv.). V této práci pokračovali po něm Caussin de Perceval (1806), Gauttier (1822—24) Destains (1823—25) a j. Z Gallandova překladu vznikly později překlad ital. *Novelle arabe divise in mille ed una notte* (v Benátkách 1722); německé od J. H. Vosse (v Lipsku 1759), Wichmanna (tamt. 1810), Zinserlinga (v Tub. 1823), dále Habichta, Schalla, Weila a j. Do angličiny přeložena byla sbírka z textu původního od J. Scotta (v Lond. 1796) pod názvem *Arabian nights entertainments, consisting of one and thousand stories*. Dánský překlad vyšel od Heslegaarda (v Kodani 1818) a od Rasmussena. V českém jazyku vyšla sbírka nejnověji překladem Pečírkovým.

Tisk pro vyšívání, něm. *Vordruck*, vytištění výkresu jakožto vzorku, na němžto se pak čárky obšívají; vytištění takové (hlavně pro ozdobné obrazy na bílém prádle) obstarává se dílem pro pohodlí švadlen, dílem pro úhlednou stejnost. *Dcha.*

Tisza 1) Koloman, uherský politik, nar. se 16. pros. 1830 v Geszte v župě Biharské; prvního

vzdělání nabyl v domě otcovském pod pečlivým vedením známého maď. paedagoga Pavla Szőnyiho. V dospělejším věku zabýval se pilnými studiemi historickými a politickými, a podnikl víceletou cestu po střední Evropě. Poněvadž tehdejší politické poměry Uherska mu málo příležitosti k polit. činnosti veřejné poskytovaly, obrátil T. svůj zřetel k záležitostem církevním a agitoval r. 1859 velmi vydatně proti patentu ministra hraběte Lva Thuna, namířenému proti autonomii protestantské církve v Uhrách. Když r. 1860 diplomem říjnovým ústava Uherska s části obnovena byla, byl zvolen T. na jaře 1861 za poslance do zemského sněmu pro město Debrecín a postavil se po samovraždě hraběte Ladisl. Telekiho v čelo levého centra, kteréžto stanovisko podržel během všech dosavadních sněmovních period (1861, 1865, 1869 a 1872). Až do r. 1866 kráčel T. svorně s Frant. Deákem; teprv otázky o způsobu vyrovnání koruny Uherské s vládou Vídeňskou a o stanovení záležitostí společných rozvedly principielně oba tyto státníky i jejich přívrženstvo. Politika T-ova nepřestává na nynějším vyrovnání z r. 1867, nýbrž snaží se o sjednání úplné samostatnosti koruny Uherské, kteráž by se zeměmi mimouherskými žádných „společných záležitostí“ neměla. Ostatně jest T. jedním z mírnějších politiků nynější oposice v Uhrách, a vyniká jako řečník rovněž úchvatností jakož i uhlazeností své mluvy. — Jeho bratr 2) **Ludvík T.**, nar. se r. 1833 v Gesztu, skončil studia filosofická r. 1848 a studia právnická r. 1852, načež doprovázel svého bratra Kolomana na jeho cestách po střední Evropě; později podnikl sám cestu na Východ, a byl r. 1861 zvolen do zemského sněmu jako poslanec. Zde byl s počátku členem oposice, později (1865) se však odtrhl od polit. strany svého bratra a přešel k Deákovcům. R. 1867 jmenoval jej král vrchním županem Biharské župy a r. 1869 místopředsedou zemské stavební rady v Budíně. R. 1871 (21. čna) vstoupil na to do kabinetu Andrássyova jako ministr komunikací a veřejných prací, a setrval ve svém úřadě i za předsedání Lónyayova, s kterýmž však zadal (v list. 1872) společně za propuštěnou. Po jmenování Szlávyho předsedou ministerstva však vstoupil již za několik dní do téhož kabinetu a zaujal tam bývalý svůj úřad.

Tišiny, **pásmo tišin** (franc. *Calme*, něm. *Die Kalmen*) sluje ono pásmo na povrchu zemském, kteréž dělí od sebe pasátní větry obou zemských polokoulí (totiž severní a jižní). V tomto pásmu by měl panovati dle přirozeného řádu vždy jen vítr východní, jenž by zde musel býti přirozenou výslednicí severovýchodního pasátního větru se sev. a jihovýchod. pasátního větru z již. polokoule. Poněvadž zde však kolmo dopadající paprsky slunce vzduch velmi silně zahřívají, povstává následkem toho velmi silný kolmý proud ve směru nahoru a tento zadržuje úplně vodorovné se pohybování vzduchu. V pásmu *tišin* by panoval neustálý klid, kdyby každodenní odpolední déšť nebyl provázen mnohdy silnými bouřkami. Pásmo *tišin* nespadá úplně s geograf. rovníkem, nýbrž nalézá se asi 6° od tohoto na sever, což má příčinu patrně v útvaru zemských pevnin na zeměkouli. Ostatně nejsou hranice pásma tohoto po celý rok stejny, nýbrž mění se s ročním počasím, tak jest na př. severní hranice jeho v letě více na sever pošinuta; jižní hranice mění se velmi málo.

Tkalac Imbro Ignjatević, doktor, publicista charvátský, nar. se 6. kv. 1824 v Karlovci charvátském. Gymnasium navštěvoval ve svém rodišti a v Štýrském Hradci, vyššího vzdělání nabyl na universitách ve Vídni, Berlíně, Mnichově a Heidelberku, a na právnické akademii v Záhřebě. Dosáhnuv hodnosti doktora filosofie a práv usadil se r. 1849 v Záhřebě, a oddal se tu literárním pracím. V té době sepsal: *De religione christiana in Slavis introducta, propagata, reformata* (1848); *Ost und West* (1849); *Eine politische Rundschau* (1850, sebrané úvodní články, které od r. 1849 do 1850 *Südslavische Zeitung* z péra T-ova přinesla); *Bericht der Handels- und Gewerbekammer* pro r. 1852 a 1853; *Das serbische Volk in seiner Bedeutung für die orientalische Frage und die europäische Civilisation* (1853); *Das Staatsrecht des Fürstenthums Serbien* (1857). R. 1859 vydal T. v Záhřebě **Mažuranićovu** *Smrt Smajle Agi Čengića*, opatřiv knížku předmluvou. Čistý výnos tohoto vydání věnoval na založení fondu k podpoře vdov a sirotků pravoslavného duchovenstva v Dalmacii. Činnost T-ova a utrpení jeho po čas vydávání časopisu *Ost und West* jsou až dosud u velmi dobré paměti. *Sš.*

Tlakoměr **kovový** v. **Aneroid.**

Tlumok, **torba**, ve vojenství, něm. **Tornister** (v. t.).

Töpfer Karel (v. hl. d.) † 22. srp. 1871 v Hamburku. Mimo již uvedené kusy sluší uvésti: *Tagesbefehl*, *Hermann und Dorothea*, *Des Königs Befehl* a *Frei nach Vorschrift*; též vydal dvě sbírky novel s titulem: *Erzählungen und Novellen* (1842—1844) a *Zeichnungen aus meinen Wanderjahren* (1823). T. byl dlouhý čas představeným dramaturgického ústavu v Hamburku, z něhož vyšli nejslavnější němečtí divadelní herci.

Told **z** **Wallersbergu** **Ambrož**, rakouský setník ve výslužbě, nar. 4. srp. 1815 v Praze, odchovanec vojenské akademie v Novém Městě za Vídní, vydal jako poručík u 11. pěšího pluku arcivévody Rainera r. 1845 *Předpis služby pro sprostého vojáka pěchoty* (v Hradci Králové. Tiskem J. Host. Pospíšila). Ku knize připojen jest slovník obsahující asi 500 slov z vojenského názvosloví, první to sbírka toho druhu v našem písemnictví. *sbý.*

Toman Lovro (v. hl. d.), poslanec slovinský, nar. se 1827 v Kamené Gorici v horním Krajinsku. Otec jeho byl vážný a ctěný obchodník, a když hned v prvé mladosti synově duševné nadání i chuť k vědám znamenal, poslal ho do Lublany, kdež normalku a gymn. odbyl. Od prvé až do poslední školy povždy byl mezi nejnadanější studující počítán. Duševné vlohy jeho nejevily se jenom v školských předmětech, nýbrž zvláště v básnickém skládání, jímž si co zvláštní genius již v raní mladosti veliké vážnosti vyziskal. Skončiv gymn. i filosofická studia studoval práva ve Vídni a Hradci Štýrském. Za ruchu národního, který rokem 1848 na Slovinsku živěji započal, stál vždy v prvé řadě vůdcův. Jeho řeč v Lublaňské redutě r. 1848 probudila mocně slovinský lid. Lásku svou k vlasti jevil při každé příležitosti; zvláště jasně zaskvěla pak se v jeho básních (v *Glasih domorodnih*), které r. 1849 vydal. V každé básni jeho vane nadšenost pro národní svobodu. Básně tyto se kladou mezi nejlepší díla v literatuře slovinské. Stav se doktorem práv vstoupil v státní službu při c. k. finančním ředitelství, aby si tříletou službou možnost k advokacii vydobyl. Zasnoubil se pak se slečnou Josefinou Urbančičovou, dcerou velkostatkáře za Turnu blíže Kráně, kteráž se stala později slavenou v slovinské literatuře pod jmenem Josefina Turnogradská. Několik jejích básní, zvláště novel, přeloženo na jazyk srbský, ruský i bulharský. Bohužel stratil T. milovanou choť již za rok svého manželství. Zarmoucen opustil Lublanu a žil potom na zámku v Turnu, v Kamenné Gorici a posléze v Radomlicích, zabývaje se advokátní praxí. Odtud pře-

stěhoval se r. 1866 co advokát do Lublany. Co se politického ohledu týče, náležel T. k ryze národní straně, a jeho neohebná důslednost i v časech nejhorší reakce zjednala mu pověst statečného charakteru politického. R. 1861 byl zvolen v okresu Radmolickém do zemského sněmu a odtud byl poslán do sněmu říšského ve Vídni, kdež povždy rázně a odhodlaně se za práva národu svého zasazoval a jmenovitě pro rovnoprávnost jazyka slovinského ve školách a v úřadech horlil. Matice slovinská v Lublaně děkuje jemu svůj vznik; od jejího počátku byl po dlouhý čas v Matičném výboru předsedou. O tom, jak 1. dub. 1870 zároveň s Poláky říšskou radu opustil, pověděno již v hlav. díle při článku Toman. Brzy po tom † vynikající tento národovec slovinský 15. srp. 1870 v Rodaunu u Liesingu, nezanechav ani z druhého manželství svého s němkyní Aloisií Altmanovou (od r. 1863) žádných dítek.

Tomáš, zvonař v Litoměřicích, květl na začátku XVI. stol. a slil zvony v Radonicích u Pátku, ve Vtelně u Mostu, v Brozanech v Litoměřicku, u sv. Vojtěcha v Litoměřicích, v Strážnici blíže Libšic a j.

Tomšič Ant., slovinský publicista, nar. se 26. kv. 1842 v Dedendolu blíže Višnjegori v Krajinsku. Studia začal v Lublani, pokračoval v nich v Terstu a v Celi, a dokončil vyšší gymnasium v Novém Městě v Krajinsku. Již tehdá vynikal mezi studentstvem co nejhorlivější národovec. R. 1863 uspořádal národní slavnost na památku sv. Cyrila a Methoděje, první to slavnost slovinskou v slovinském Novém Městě. Dle přání svých rodičů, bodrých venkovanů, měl vstoupiti do bohosloveckého semináře v Lublani. T. cítě odpor proti tomu stavu odebral se r. 1863 do Štýrského Hradce na universitu studovat práva. Zde osvědčilo se jeho nadání a jeho podnikavý duch tak, že upoutaly naň pozornost všech vynikajících mužů slovinského Štýrska. Vida pak, že slovinští studující v německém městě nikterak nemohou nabyti té způsobilosti, které od nich žádala zubožená vlast, svolal všechny slovinské studující a soustředil je v literární spolek „Slovenija“ překonav řadu nemalých překážek. Ukončiv právnická studia vstoupil co koncipient do advokátní kanceláře dra Dominkuše v Mariboru. Zatím stalo se vydávání většího politického listu Slovincům nezbytnou potřebou; ze dvou stran tísnění a ohrožování toužili po orgánu, kterýž by jednak proti vládě a rakouským Němcům, jednak proti italskému vlivu prospěchů a záležitosti jejich hájil a dosavadní chybnou taktiku slovinských vlastenců a politiků tepal a opravoval. Dne 1. dub. 1868 vyšlo v Mariboru první číslo *Slovinského Národa* redakcí T-e. T. byl takřka sám v zápasu proti četným odpůrcům cizím i domácím; bojoval a pracoval se vším mužným úsilím, žije výhradně svému listu. V čas Herbstovy tiskové persekuce měl často příležitost objeviti svůj vzácný řečnický talent a neobyčejnou bystrost ducha. Pro své vysoké politické i všeobecné vzdělání, pevný charakter, přívětivost, duchapřítomnost a ráznost získal si všude přátele a obecnou přízeň, a nejen Slovinci, ale i sami Němci ctili v něm výtečné jeho osobní vlastnosti. Přílišné namáhání a péče neunavná o řízení svěřeného mu listu podkopaly záhy jeho tělesné zdraví, i † náhle v Mariboru 26. kv. 1871, byv raněn mrtvicí.

Tonický (z řec.), v lékařství tolik co napínající, prudící, pružně sílící; tedy léky t-ké, které pružným tužením posilují. *Deha.*

Topalović Matěj, charvátský spisovatel (v. hl. d.), narodil se r. 1812 v Zdencích v Brodském pluku a zemřel 26. dub. 1862 co arcikněz i farář v Gradišti v tomtéž pluku. Sloužil nějaký čas co polní kaplan hraničářský v Italii, a krátký čas byl také profesorem theologie v Dánově. Byl velmi horlivý národovec smýšlení ryze slovanského, pro kteroužto příčinu snášeti mu bylo častých pronásledování. Již co theolog na Vídeňské universitě zanášel se domácí literaturou (od r. 1834), zejmena básnictvím. Jinak se mysl jeho nesla k tomu, aby mezi Charváty a Srby zjednána byla trvalá svornost, pro kterouž to šlechetnou snahu svou požíval také obecné lásky mezi jedněmi i druhými. Jeho spisy jsou: *Tamburaši*, národní písně sebrané po Slavonii roku 1842; *Odziv rodoljubnoga srdca*, básnická pokusy z téhož roku; *Misli rodoljubne o kr. austr. ustavu* (1849). Básně jeho, majíce ráz většinou vlastenecko-příležitostný, oplývají více horoucím citem nežli uměleckou formou.

Topělec (*topielec*), Polákům tolik co náš Vodník. Když se někdo utopí, stane se tu jen přičiněním T-lcovým. Z každé utopené těhotné ženy stane se T.

Topelius Zachariáš, jeden z nejčelnějších švédsko-čudských básníků a spisovatelů, nar. se 14. led. 1818 v Kuddnäsu v Čudsku, kde jeho otec byl lékařem a taktéž čudským spisovatelem; školy navštěvoval v Uleaburgu a později universitu Helsingforskou, kde se věnoval studiu přírodních věd. Po skončených studiích oddal se s počátku publicistice a redigoval od 1842 až do 1860 švédské *Helsingforské noviny*. Roku 1854 obdržel tam mimořádnou profesuru čudské a r. 1863 řádnou profesuru čudsko-ruské a norské historie. Mezi tou dobou podnikal též časté cesty do ciziny, a jest již po delší řadu let sekretářem čudského uměl. spolku. V básnictví vynikl zejména co lyrik, a jeho nejlepší dílo v tomto oboru jest sbírka básní *Ljungblommer* (3 sv. 1845—1860), jichž první náklad vyšel v Helsingforsu, ostatní čtyry vydání pak v Štokholmu. Od r. 1870 vydává T. *Neue Blad.*

Topete Juan Bautista, špaň. admirál a státník, narodil se 24. kv. 1821 v Tlakotalpě v Jokstaně, vstoupil ve 14. roce do služby námořnické a účastnil se rozličných výprav do Havany. Stav se během času komandantem fregaty byl jmenován roku 1860 generalmajorem a poslán od špan. vlády proti Maroku. R. 1862 byl zvolen v Kadizu do kortesů a konal vládě v boji proti republikám jihoamerickým služby výtečné, zejména se účastnil r. 1866 v boji proti loďstvu peruanskému, při obléhání Valparaisu a j. Za tyto služby byl jmenován kontreadmirálem a roku 1867 kapitánem přístavu Kadixského. Účastniv se na to krátké revoluce zářijové r. 1868 stal se 8. říj. 1868 členem špan. vlády prozatimní jako ministr námořnictví, a zaujímal v ní stanovisko protidemokratické. Při volbách v lednu 1869 byl zvolen od jednoho volebního okresu v Madridě do kortesů, setrval v úřadě svém i za předsedání Primova a stal se na čas po smrti Primově sám předsedou kabinetu, kterýž úřad složil 5. led. 1871 v ruce Serranovy. V čnu 1871 zadal též T. s celým ministerstvem Serranovým za propuštěnou, byl však od té doby při častých změnách ministerských ještě několikráte, a sice až do utvoření se radikálního ministerstva Zorillova (14. čna 1872) do kabinetu volán. Při volbách kortesů v srp. 1872 nebyl T. nikde zvolen.

Torba, tlumok vojenský, viz Tornistr.

Torbar Josef, charvátský spisovatel, nar. se 1. dub. 1824 v Krašicích, v župě Záhřebské. Národní školu navštěvoval v Mrzlnici ve Vojenské Hranici a gymnasium od r. 1837—1843 v Karlovci. Na to vstoupil do kněžského semeniště v Záhřebě, kdež

jest r. 1849 vysvěcen. Co kněz byl přidělen jako spolupracovník k *Záhřebskému katolickému listu*, jsa zároveň suplentem na Záhřebském gymnasiu. R. 1851 odebral se na státní útraty do Vídně na universitu, aby se připravil ke gymnasialné profesuře; zde učinil zkoušku z mathematicko-fysikalního odboru koncem r. 1852. Na to byl zase co suplent na Záhřebském gymnasiu umístěn. Známé jeho slovanské smýšlení a vroucí láska k národnosti charvátské byly tehdejší soustavě vládní záminkou, že ho nemíněno ustanoviti za profesora v Charvátsku, což on vida opustil suplentství a převzal co odpovědný redaktor vedení řečeného *Záhřebského listu katolického*. Poněvadž však, pokud se dalo, bránil v tomto církevním listě také zájmy národa svého, nebyl oblíben u svého arcibiskupa Haulíka, který onoho času úplně se byl již poddal absolutisticko-germanisatorské vládě Vídeňské; za tou tedy příčinou vzdal se koncem roku 1854 opět redakce *Katolického listu*, a převzal místo na právě zřízené nižší reálce městské v Záhřebě co učitel fysiky a mathematiky. R. 1858 stal se na této nižší reálce ředitelem a byl v této vlastnosti na ní ponechán, i když r. 1860 na vyšší reálku povýšena byla. R. 1861 volen do sněmu, kdež súčastnil se všech jednání až do r. 1867, kdež koncem září byl vedle jiných profesorův a učitelův od barona Raucha co náměstníka bánské hodnosti z ředitelství i učitelství sesazen. T. přepracoval vedle mnohých politických článkův a rozprav vědeckých, roztroušených po různých časopisech, našeho J. Smetany *Silospyt* pro charvátská gymnasia; též napsal pro gymnasia a reálky *Zoologii* a pro dospělou mládež *Přírodopis*. R. 1866 jmenovala ho jihoslovanská akademie skutečným členem svým; co takový uveřejnil ve spisech akademických řadu vzácných rozprav vědeckých z oboru přírodopisného.

Torell Otto, švédský přírodospytec, narodil se 5. čna 1828 ve Warbergu, studoval od r. 1844 medicinu v Lundě, zabýval se nejvíce studiemi přírodovědeckými a vykonal několik zoolog., bot. a mineralog. cest po různých krajinách Švédska a Norska. Veliké jeho cesty po evropské pevnině r. 1856, kde proskoumal mezi jiným geologicky Alpy, jakož i cestu po Islandu, kterýž ve všech směrech prošel, přiměly jej k tomu, že se oddal zcela vědám přírodním. R. 1858 podnikl vědeckou, ze Švédska první výpravu na Špicberky, provázen prof. Nordenskjöldem a Quennerstedtem. Též severní krajiny Grönlandu procestoval r. 1859 a navrátil se r. 1861 s hojnými poklady mineral., geolog. a botanickými do Lundu. Na těchto rozsáhlých cestách nabyl T. přesvědčení, že se proti dosavadní domněnce vyskytuje u velikých hloubkách moře dosti hojný život zvířecí. Při druhé své výpravě na Špicberky r. 1861, kterouž podnikl ve společnosti osmi přírodospytců, byl podporován ze státní pokladnice. Na výpravě této byla proskoumána větší část Špicberků, a švédská musea byla obohacena ještě většími přírodními poklady. Výprav na tyto ostrovy v letech 1864, 1868 a 1872 nemohl se již T. více účastniti, jsa zabrán povinnostmi svých úřadů; stalť se totiž v Lundu intendantem zoolog. musea a r. 1866 mimoř. prof. zoologie a geologie. To mu však nebylo na závadu, aby nepodnikal kratší vědecké cesty do Dánska, Norska, Čudska, Německa, Holandska, Francie, Švýcarska a Anglie. Na cestě po severním Německu proskoumal erratické skály zanešené tam ze Skandinavie. Roku 1871 byl jmenován chefem společnosti pro geologické proskoumání Švédska a bydlí od té doby v Štokholmu, kde založil geologický spolek, jehož zprávy vycházejí od r. 1872. Spisy jeho, výsledky mnohonásobných vědeckých cest, jsou roztroušeny ve výročných správách university Lundské, ve správách akademie věd v Štokholmu a též v některých angl. časopisech.

Tornberg Karel Jan, znamenitý švédský orientalista, nar. se 23. říj. 1807 v Linköpingu, odbyl studia gymnasiální ve svém rodišti a odebral se na universitu do Upsaly, kde studoval theologii a filosofii. Vedle toho pěstoval s takovým zdarem a s takovou pílí studium jazyků východních, že byl již r. 1835 jmenován docentem arabské literatury na universitě Upsalské. V tomto úřadě svém vydal T. Ibn-el-Vardího *Fragmentum libri Mirabilium* (2 sv. v Upsale 1835—1838), pak *Annales regum Mauritaniae* od Fezaniho (2 sv. tamt. 1843—1844) a své hlavní dílo, totiž vydání Ibn-el-Athira (12 sv. v Leydě 1862—1872). Mezi tím uveřejňoval též vzácné příspěvky k orientální numismatice. R. 1845 rozhodl se pro stav kněžský, tehdejší protektor švédských universit však, pozdější král Karel XV., zradil jej z tohoto kroku, načež byl r. 1847 jmenován řádným profesorem své vědy v Lundu. T. jest údem několika akademií, různých numismatických a archaeologických spolků, a veliké jeho zásluhy o numismatiku orientální, jakož výtečné jeho práce týkající se arabské literatury, pojistily mu jedno z nejpřednějších míst mezi orientalisty evropskými.

Torpedo (v. hl. d.). V článku tom opraviti sluší jméno B u s c h n e l l na B u s h n e l l. Dále po slovech „načež nástroje vytahováni." přidej následující: „Lépe se podařil pozdější pokus na korvetě Housatonic v přístavu Charlestonském; a než se dotčená válka skončila, byly ty vražedné nástroje velice opraveny. Těchto zlepšených již užili Dánové r. 1864 ve válce se spojeným Rakouskem a Pruskem, jejímžto během u převelikém počtu nandáno jich do Alsenského sundu." Na konci článku pak dodej: K většímu ještě zdokonalování, mimo jmenované, dále působili proslulý stavitel lodí John Ericson, inženýr L. Whitehead, slavný americký hydrograf Maury, pak Harvey, Bauer a více jiných, zejména anglických a francouzských inženýrů. System Whiteheadův přijat v novější době v Rakousku a ve Francii, system Harveyův zaveden jest nejen v Anglii, alebrž i v Rusku, kde však nejnověji, r. 1872, ruský plukovník Šelchov utvoření nového druhu strojených t-dů podnikl. Ve válce německo-francouzské r. 1870 byly t-dy od obou bojujících stran mnohonásobně vzaty v užívání. Prušáci zřídili si celý „torpedský détachement", jenž t-dy vkládal do řek, ku př. u města Rouen do řeky Sekvány, aby návrat francouzských dělových lodic byl zamezen. Francouzi zase snažili se pohroužením těchto podplavných přístrojův se uhájiti, jako na př. se stalo k chránění pomořské pevnosti Cherbourgu, u které vedena byla dvě veliká pásma m e n š í c h takových výbušných podpalkův, jimžto dáno pojmenování „torpilles"; poznání pak jejich důležitosti válečné vedlo Francouze k tomu, že si r. 1872 založili zvláštní „školu pro t-dy". — Svou dobou uškodil těmi nástroji ovšem i nepřítel sobě sám, jako se stalo na př. s prušáckou lodicí ve přístavu Kielském, a podobně s dovoznou lodí, která po Veseře rašelinu dolů vezla. (Vyobrazení a popis ve *Světozoru* 1870 č. 48, pak přísl. k č. 43.) Podotknuto budiž, že Prušáci zřídili zvláštní „parní barkasy torpedské", t. j. velké čluny, jichžto účel jest, aby t-dův dopravovaly pod nepřátelské koráby k rozrážení jich; s druhé pak strany dodati sluší, že Rusové 1872 předsevzali ustrojování „kruhovitých obrněných korábův", které, skrovnou dohlubnost majíce a přece mnoho unésti mohouce, též na částkách pospodních brněním tak silně se okovati dají, že as budou s to, aby rovněž proti Harveyským

jako proti volně plovoucím čili „aktivním“ t-dům co nejvíce možné bezpečnosti poskytovaly. *Dchn.*

Torreador nazývá se ve Španělích zápasník s býky, kteréžto potýkání se tam odbývají pro veřejnou zábavu. Přední t., který má úkol roskaceného býka jednou ranou usmrtiti, slove **matador** (v. hl. d.).

Totem slove znak, jejž sobě Indiáni sev.-američtí na tělo své v podobě rozličných zvířat malují, a podle něhož poznává se, k jakému kmenu a k jaké rodině náležejí.

Toulec patronový, něm. *Patronenhülse*, nazývá se slupka kovová podoby toulu, jenž v jednom obsahuje náboj, látku zápalnou, prach a kulku pro ručnice zadovky. Toulce vyrábějí se obyčejně z mědi nebo mosazu. *Čký.*

Tours, hlavní město franc. depart. Indre et Loire (v. hl. d.), proslulo v nejnovějších dějinách jako dočasné sídlo jednoho oddílu franc. prozatímní vlády za války francouzsko-německé. Jakmile Němci se již k Paříži blížili, aby ji obklíčili, přestěhovalo se 17. září 1870 několik členů franc. prozatímní vlády pro národní obranu, zejména Crémieux, Glais-Bizoin a admirál Fourichon, do T-u, aby odtud spravovali departementy od Němců ještě neobsazené. Dne 18. září odebrali se tam za nimi i vyslancové rakouský, anglický a americký, 7. říj. pak opustil i Gambetta v balonu Paříž a pospíšil si tam, aby odtud organisoval novou armádu. V T-u zůstala vláda až do 10. pros., kdež byla nucena před nepřítelem až do Bordeauxu se uchýliti. Dne 19. led. 1871 bylo město od vojska druhé něm. armády bez odporu obsazeno.

Tragurinus v. Statilić v hl. díle.

Trajanus z Chotěřína Vít, básník lat., nar. se okolo r. 1520 v Žatci a nabyl v tamní času toho výborně zřízené škole důkladných vědomostí v základech literních. Za příčinou vyššího vzdělání přešel později na učení Karlovo do Prahy, kdež byl, jsa ještě velmi mlád, r. 1539 povýšen na hodnost bakalářskou, načež vyučoval několik let na školách venkovských, a jmenovitě byl také nějaký čas správcem škol Píseckých. T. byl dobře znalý jazyků latinského a řeckého, a zanášel se s nevšedním prospěchem oblíbeným tehdáž básnictvím latinským, jsa zároveň členem spolku učeného (*societas literaria*), k němuž náleželi tehdáž také Jan Kolinský, Jan Orfeus, Jan Šentinger, Tomáš Mitis, Jan Roderik, bratří Kodicillové, Jan Malinovský, J. Krinitas, J. Lopáč, Jan Vavruš a j. v., jichžto práce básnířské z větší části zachovaly se v známé sbírce *Farragines* (v. t.). Předním mecenášem spolku tohoto byl slavný Jan Hodějovský z Hodějova, místosudí král. Čes., k jehož přímluvě, tak jako jiným členům, i Vítovi T-novi dostalo se, majestátem krále Ferdinanda I. 16. kv. 1542 vyšlým, erbu a titule z Chotěřína. Z lat. básní T-nových v nadepsané sbírce obsažených povšimnutí hodny jsou: báseň popisná k městu Písku se vztahující z r. 1555, pak báseň z r. 1560, v níž T. líčí a vypisuje hrady Řepici a Střelu, na nichž tehdáž jmenovaný mecenáš Hodějovský, vzdaluje se úřadu svého, život trávil v soukromnosti. Kdy a kde T. smrti zašel, toho nemáme zprávu jistou. *Ra.*

Trakoščan, starožitný zámek v charvátském Zagorju, malebně na vrchu položen, na jehož úpatí potok Bednja svůj počátek béře. O zakladateli zámku neví se kdo byl. R. 1569 daroval císař Maximilian II. T. Kašparu Draškoviči, a to za zásluhy biskupa Jiřího, bratra Kašparova. R. 1592 byl zámek od bratří Petra a Ivana znamenitě rozšířen a opevněn, vzdoroval mnohá léta útokům tureckých hord. V letech padesátých nyn. stol. byl T. hrabětem Jiřím Draškovičem s ohromným nákladem v nynější své podobě obnoven. *Sl.*

Traktament (z lat.), ve vojenství žold, služné vojínovo a co k výživě jeho vůbec přísluší. *Čký.*

Tramway (trämvé), jinak též *tramroad* (z angl. *tram*, čtyrkolý vozík na uhlí, a *way*, cesta), znamená slovně dráhu, na nížto železné koleje přehybné nebo žlábkovité sloužily prvním počátkem v uhelných dolech k snadnější dopravě uhlí; oborem širším béře se nyní obvykle za druh železné dráhy, kteráž vedena jest městem po ulicích nebo po silnicích (tedy as „nádlažní dráha“), a po které se vozy obyčejně pohybují zápřeží koňskou (tedy obecně přijatým názvem „koňská dráha“). V Americe však (ve městě Chicagu ve Spoj. Obcích) učiněn jest r. 1872 vynález, který záleží v tom, že tyto železničné vozy ku předu se vedou pomocí stlačeného vzduchu, i osvědčil se skutečně v té míře, že městská rada i „tramwayské společnosti“ v Chicagu jej pro město přijaly. Tím způsobem místo koní převzal stlačený vzduch, a jistí se, že útraty provozu obnášejí toliko šestý díl systému staršího, pak i že nový ten „vzducho-vůz“ rovněž rychle zastaviti lze, jako vůz, který má zápřež koňskou. Podobný vynález stal se ve Francii, při kterém však místo stlačeného vzduchu užito páry. Dne 8. srp. 1872 učiněna v Paříži po Trokadéru první zkouška s tímto novým povozem, jehož vynálezcem jest Lamanjat; tento „parní t.“ má tu zvláštnost, že vlak se vede jen po jedné železné koleji, kdežto kola druhé strany jedou po dlažbě jako u jiných vozů. — R. 1873 obdrželi hrabě Zdeněk Kinský a B. Kellmann od ministerstva obchodu koncessi ku stavbě a provozu „nádlažní dráhy koňské“ pro Prahu v ten způsob, že její směr s jedné strany jde od Poříčské brány přes Josefské náměstí, Příkopy, Ferdinandovu třídu a Chotkovu ulici k Újezdské bráně a odtud po Smíchovské silnici k nádraží Západní dráhy, s druhé pak strany od Poříčské brány Karlínem k domu vysloužilců. Ve Vídni již od více let spojuje koňská dráha nejvzdálenější části města. *Dchn.*

Transenni, transenální vojsko (*Transenn-Mannschaft*) jmenují se vojíni na pochodu k svým zástupům nebo od těchto do otčiny na dovolenou od stanice k stanici se ubírající, vojsko průchodné. *Čký.*

Transferovati (z lat.), přesaditi, na př. důstojníka neb úředníka od jednoho sboru neb úřadu k druhému. *Čký.*

Transportní domy, dopravny vojenské, něm. *Militär-Transportssammelhäuser*, jsou vojenny ve větších vojenských stanicích, v nichž nováčkové, dovolenci, záložníci a jiné mužstvo se shromažďuje, aby se dopravilo na účet eráru k vojům a útvarům příslušným. Některé z nich, tak zvané dopravny posádkové (*Garnisonstransportshäuser*), mají svou vlastní administraci a velitele zvlášť jmenovaného, naproti menším dopravám plukovním (*Truppentransportshäuser*), v stanici doplňovacího okresu postaveným, které jen vojsko ze svého okresu docházející dál odesýlají. V čas války zařizují se dopravny polní (*Feldtransportshäuser*) poblíž válčiště. Jejich prostřednictvím odvážejí se churaví a ranění z pole a docházejí z vnitř země nové bojovné oddíly a doplňky k vojsku. *Čký.*

Třeba, oběť, a sice, na rozdíl od žertvy, oběť nezabitná, surová, nekrvavá (*sacrificium, victima si quaecunque in ara concremantur seu prosecantur*), sestávající z medu, obilí, ovoce atd., jež pohanští předkové naši na oltář svých bohů kladli, aby od nich buď něco vyprosili nebo je smířili.

Chudý obětoval nehty a vlasy. Obětovalo se v posvátných hájích, na návrších, horách atd. Odtud místní jména: Třebnice, Třebiště, Třeblice, Třebín, Třeboň, Třeboď, Třebetice atd. *še.*

Třecí zápalka (*Friktions-Brandl*) v. Zápal.

Treitz Václav, doktor lékařství a profesor chorobopisné pitvy na vysokých školách Pražských, nar. se r. 1819 v Hostomicích, kdež otec jeho byl justiciárem hraběte Vratislava. Studia gymnasialní odbýval v piaristském konviktě v Benešově, studia humanitní a medicinská pak v Praze, kdež r. 1846 za doktora lékařství povýšen byl. Co medik pracoval poslední dvě půlletí velmi pilně u prof. Hyrtla v oboru pitvy. Dosáhnuv hodnosti doktorské sloužil po krátkou dobu co externí lékař v nemocnici Pražské, načež se stal asistentem u prof. Dlouhého a Engla. R. 1851 stal se samostatným prosektorem a r. 1852 řádným profesorem pathol. anatomie v Krakově, v kteréž hodnosti povolán r. 1855 na vysoké školy Pražské, kdež až do své smrti (27. srp. 1872) blahodárně působil. Velmi pravdivě podotýká *Časopis lék. českých* v č. 35 ročn. XI., „Neseme těžce ztrátu muže, který ve vědě bystrostí svého ducha, znamenitými výskumy, neunavností a nepřetržitou činností svou se skvěl co jeden z prvních badatelů vědy naší, ve které klestil vědy dráhu badání hlubokému, postavenému na základě přísné vědecké kritiky, vedené neúprosnou rozumnou logikou. T. co učitel unášející svou valetnou a zároveň jasnou přednáškou uměl poutati, poučovati a vésti své žáky, v jejichžto srdci zajisté na věky utkví slova velikého mistra, který co upřímný syn svého národa rozuměl snahám a vřele jej miloval, zbudovav sobě tak v dějinách vědy a národa upomínku, kterou běh doby nesetře.“ Z těchto slov patrno, že byl T. znamenitý učitel, že se skvěl co neunavný badatel vědy lékařské a že vřele národ svůj miloval, že tedy stratila věda lékařská na vysokých školách Pražských vzácnou perlu a národ věrného syna. Poukazujíce na *Časopis lékařů českých* číslo 37, 38 a 39 ročníku XI., kdež obšírně o literarní činnosti T-ově pojednáno, uvádíme pouze uveřejněné práce jeho: *Ueber einen neuen Muskel am duodenum des Menschen, über elastische Sehnen und einige andere anatomische Verhältnisse* (Prag, *Vierteljahrschrift* 1853); *Hernia retroperitonealis; Ein Beitrag zur Geschichte innerer Hernien* (Prag 1857). Dílo toto získalo T-ovi jméno světové. R. 1859 vyšlo důkladné pojednání T-ovo *Ueber urämische Darmaffektionen* (Prag. *Viertelj.* sv. 64). Škoda, že mistrné náhledy T-ovy jen částečně uveřejněny jsou, kolujíce nejvíce v psaných od četného žáctva přednáškách. Lze se však nadíti, že nezůstane toto nečinné, a že zasvětí památku výtečného svého učitele nejskvěleji uveřejněním přednášek jeho. *Jda.*

Třemešský z Železné, starožitná rodina česká, psala se původně dle sídla Železné v Rakovnicku; nabyvše pak později statku Bílé Třemešné v Bydžovsku psali se členové její v XVI. a XVII. stol. T-ští ze Železna. R. 1505 připomíná se Hereš T. z Ž., jejž čteme tolikéž v tit. z r. 1534. V druhé polovici XVI. stol. (r. 1567 a násl.) seděl Budivoj T. z Ž. na Třemešné. Roku 1589 byl však již mrtev, a r. 1594 prodala vdova jeho, Salomena z Valdšteinu, zase provdaná z Ra-šinova, statek pozůstalý Třemešnu Adamovi Silvarovi z Silbersteinu. R. 1600 koupil Jan Přech T. z Ž. statek Lípu po Zdenkovi Beřkovi z Dohalic, týž byl r. 1610 a 1615 na sněmu a držel tehdáž Semčice v Boleslavsku. Rodina ta zanikla v prodlení XVII. století. *Ba.*

Trendelenburg Fridrich Adolf (v. hl. d.). Mimo již uvedené jeho spisy sluší ještě jmenovati: *Rafael's Schule von Athen* (Berlín 1849); *Niobe* (tamt. 1846); *Der Kölner Dom* (tamt. 1853); *Das Ebenmass, ein Band der Verwandschaft zwischen der griechischen Archäologie und griechischen Philosophie* (tamt. 1865); dále jeho příležitostné a slavnostní přednášky: *Zum Gedächtnisse Friedrichs des Grossen* (tamtéž 1861); *Macchiavelli und Anti-Macchiavelli* (tamt. 1857); *Friedrich der Grosse und sein Staatsminister Freiherr von Zedlitz* (tamt. 1859); *Friedrich der Grosse und sein Grosskanzler Samuel von Cocceji; Ein Beitrag zur Geschichte der ersten Justizreform und des Naturrechts* (tamt. 1863); *Friedrich's des Grossen Verdienst um das Völkerrecht im Seekriege* (tamt. 1866) a j. T. zemřel v Berlíně 24. led. 1872.

Treskow Hermann von, prus. generallieutenant a generální adjutant Německého císaře, nar. se 1. kv. 1805 (?). Vychování nabyl ryze vojenského a vstoupil r. 1835 jako secondelieutenant do pruské armády. V různých tehdejších běsích válečných, zejména r. 1848 a později ve válce šlesvicko-holštýnské (při obléhání Fridericie) vyznamenal se T. a stal se r. 1854 setníkem při velkém generálním štábu a r. 1856 křídelním pobočníkem krále Fridricha Viléma IV. V říj. 1861 postoupil na plukovníka a byl r. 1863 komandován do hlavního ležení ruské armády u Varšavy, načež se stal chefem štábu generála Werdera, pod jehož velením byl rozestaven r. 1864 pruský armádní sbor na hranicích polských. R. 1865 stal se T. generálem à la suite a chefem vojenského kabinetu, v kterémž úřadě si zjednal veliké zásluhy o zřízení vojenství Pruska a severoněmeckého spolku. V prusko-rakouské válce r. 1866 doprovázel krále, taktéž doprovázel krále z počátku války francouzsko-německé r. 1870, načež později velel 17. divisi armádního oddílu, stojícího pod velením velkovévody Meklenbursko-Zvěřínského. V únoru 1871 stal se chefem nově zorganisovaného vojenského kabinetu v Berlíně, a byl na čas komandujícím 19. divise něm. okupační armády ve Francii. — 2) Udo von T., prus. generallieutenant a komandující 2. divise, nar. se 7. dub. 1810 v Jerichově v pruském Sasku, a nabyv vzdělání na školách vojenských vstoupil roku 1826 do prus. armády, v níž se stal r. 1848 setníkem a r. 1856 majorem. Ve válce šlesvicko-holštýnské postoupil za plukovníka, a po jejím skončení byl komandujícím pruské posádky v Mohuči až do r. 1866. Ve válce prusko-rakouské velel jedné divisi druhého armádního sboru pruské reservy, a ve válce franc.-německé proslul obléháním Belfortu v říj. 1870 a bitkami s armádou Bourbakiovou. Dne 18. led. 1871 byl povýšen na generallieutenanta a obsadil 18. ún. Belfort. Po uzavření míru stal se komandujícím 2. divise se sídlem v Gdánsku.

Tribonianus (Trebonianus), proslulý právník římský, nar. v Sidě v Pamfilii, stal se za císaře Justiniana quaestorem, a později konsulem. Byv obviněn z hrabivosti a podplatnosti sesazen jest od císaře z hodnosti své. Křesťané jej také vinili z atheismu a z náklonosti ku pohanství. Okolo r. 530 po Kr. chtěje císař Justinian úmysl svůj, aby celé římské právo urovnáno a v jeden celek srovnáno bylo, uskutečniti, svěřil ohromnou práci tu T-ovi, jenž sestavil k účeli tomu komisi, sestávající z nejpřednějších právníků Cařihradských a Berytských (v celku 17 učenců), kteří úlohu tu provedli. Použito bylo spisů 39 nejproslulejších právnických spisovatelů římských, jichž práce mezi sebou se porovnávaly, opravovaly a doplňovaly. Opravy a doplňky ty, na mnoze práce T-ova, nazývají se *emblemata Triboniani*. Po třech letech vydala komise společnou práci, tak

zvané *pandekty*, které byly uveřejněny jakožto druhý zákonník Justinianův r. 533; Justinianus sám nazval je *Codex juris enucleati*. Po pandektech vydány byly *Instituce*, společná práce T-na, Theofila a Dorothea; sestaveny na mnoze na komentářích proslulého právníka Gaja. Třetí práce komise byl *Codex repetitae praelectionis*, a čtvrtá konečně *Novelly*. Tyto čtyry sbírky tvoří dosaud základ práva Římského. (Srovnej ostatně článek Římské právo v hl. d.) *Kuř.*

Třídvorský z Votína v. z Votína v doplňku.

Tři králové v. Králové tří sv. v hl. díle.

Trnák, ve vojenství slovanský výraz pro slovo Torpedo (v. t.). *Čský.*

Trnovanský z Trnovan a Jelení Hory, rodina erbovní, přichází v Litoměřicích a okolí tamním v XVI. století a psala se dle sídla Trnovan v kraji tom ležícího. V letech 1500—1550 připomíná se Kryštof T. z T., který byl drahně let konšelem v Litoměřicích. R. 1564 prodal Jan T. z Jelení Hory polovici vinice Řehlovské, pak dvůr a několik poddaných v Trnovanech Hendrichovi Kaučovi z Kauče, kterýžto Jan T. připomíná se již také v tit. z r. 1556. R. 1570 a násl. přichází Jan T. z T. a Jelení Hory (syn předešlého?) mezi konšeli Litoměřickými, kterýž r. 1584 měl nějakou při s Ludmilou z Kostelce, a † r. 1590. — Ku konci XVI. stol. čteme také v registrech stavovských Lukáše T-kého z Vořešan, avšak týž nebyl s nadepsanou rodinou T-kých z Jelení Hory ani krví ani erbem spřízněn; slouživ drahně let v Uhřích proti Turkům nadán jest proto erbem a titulem, byl r. 1597 na sněmu přijat do stavu rytířského král. Čes., a učinil přiznání k stavu tomu. O rodinných záležitostech jeho nemáme však širších vědomostí. *Ka.*

Troc Abraham Michal, polský lexikograf, nar. ve Varšavě ok. r. 1689, † 2. čna 1769 v Lipsku co prof. jazyka pol. na tamější universitě. Vydal roku 1740 slovník franc.-polsko-německý ve 2 sv., a polsko-franc.-německý v 1 sv., kteráž obě díla dočkala se několikera vydání; pak r. 1744 vydal slovník franc.-polský, který vynikal nad jiné toho času tou předností, že v něm přísně hleděno bylo na určitost významů, a uváděny trefné příklady z lepších spisovatelů. T-ovou péčí vydávána také v Lipsku roku 1728 a násl. *Bibliotheka poetów polskich.*

Trochu Louis Jules, franc. generál a býv. president franc. vlády pro národní obranu (1870—71), nar. se 12. kv. 1815 v Palais, nedaleko Belle-Isle-en-Mer, vstoupil r. 1835 do vojenské školy v Paříži, kterouž opustil 25. led. 1840 jako nadporučík generálního štábu. Praktickou službu vojenskou nastoupil při 6. pluku franc. lehké pěchoty, s kterýmž se odebral r. 1841 do Afriky. Vyznamenav se tam na výpravě proti Tegdemptu a při dobytí Maskary stal se pobočníkem generála Lamoricière a r. 1843 setníkem. Po boku tohoto generála účastnil se bitvy na řece Isly a všech vojenských výprav za doby velikého povstání v Algerii (1845—1846) s takovým úspěchem, že jej sám maršál Bugeaud jmenoval svým pobočníkem, kterýž úřad až do smrti maršálovy zastával. V led. 1851 byl jmenován podplukovníkem a rok na to povolán do ministerstva války do Paříže, kde si zjednal záhy přízeň maršála Saint-Armanda. Tento zvolil jej při vypuknutí Krimské války za svého osobního pobočníka a vojenského sekretáře, v kterémž úřadě T. s počátku války důležitou hrál úlohu. Po smrti Armandově (září 1854) setrval T. v témže úřadě po boku velícího generála Canroberta, a stal se v říj. 1856 brigádním generálem. V této hodnosti byl postaven v čelo 1. brigády 1. armád. sboru a vyznamenal se při útoku na Sevastopol (8. září 1855). Při vypuknutí války italské r. 1859 stal se T. komandantem 1. brigády 3. armád. sboru, a postoupiv 4. kv. na generála divise vynikl udatností a obezřelostí svou zejména v bitvě u Solferina. Po uzavření míru byl povolán opět do ministerstva a vyznamenán velkokřížem čestné legie. Maršál Niel vyhlídl si jej tehdáž za svého nástupce v ministerstvě války, leč proslulá brožurka T-ova *L'armée française en 1867* (v Paříži 1867; 20. vyd. 1870), kteráž na spisovatele nemilost dvoru uvalila, zmařila tento záměr. Před vypuknutím války francouzsko-německé komandoval T. 12. teritoriální divisi v Toulouse, v jejímž čele stáli před ním Niel a Leboeuf. Po prvních nehodách franc. armády povolal císař na úsilovné domlouvání prince Napoleona, a povoluje tlaku veřejného mínění tehdáž již populárního T. za komandujícího a vojenského guvernéra města Paříže. Politickému převratu, jenž se udál 4. září kapitulací Sedanskou, nebyl T. s celou svou velkolepou mocí vojenskou, kterouž v rukou svých soustředěnou měl, nikterak na překážku, ba dříve než se toho kdo nadál, počal plovati s proudem, a vladařka Eugenie, vidouc od toho okamžiku, že věc dynastie jest na dobro ztracena, opustila tajně Paříž. T., byv povolán v čelo nové vlády pro národní obranu a nadán plnou vojenskou mocí, počal odtud vydávati jednu proklamaci za druhou, v nichž ujišťoval lid o svých velkolepých plánech na obranu Paříže. Když však konečně po několika opětovaných nepodařilých výpadech Pařížské posádky vyšlo na jevo, že všecka namáhání proti dotírajícímu nepříteli jsou marná, a že brzká kapitulace Paříže jest nezbytnou, složil T. úřad nejvyššího velitele v ruce generála Vinoy, zůstal však i na dále presidentem vlády. Jako člen národního shromáždění v Bordeauxu a ve Versailu měl T. několik delších řečí, jimiž hájil svou činnost jako velitel Paříže proti hromadícím se naň žalobám. Na jaře 1872 měl velmi mrzutý proces proti časopisu *Figaro*, jenž vojenskou jeho čest osočoval, a složiv na to svoje mandáty poslanecký i vojenský odebral se do Belle-Isle v depart. Morbihanském, kde jest předsedou generální rady.

Trojnickij Alexandr G., tajný rada ruský, nar. se 24. bř. 1807 v Oděse, kdež byl učitelem mathematiky na lyceum, pak od r. 1834—1857 redaktorem časopisů *Journal d'Odessa* a *Odesskij věstnik*. R. 1857 byl povolán do Petrohradu, kdež statistické oddělení v ministerstvě nitra reformoval a statistickému centrálnímu kanceláři nynější jeho svéhost a zřízení dal; r. 1861 byl jmenován tovaryšem (podsekretářem státním) ministerstva nitra a později státním radou. Zemřel 24. bř. 1871. T. byl též údem cís. ruské geografické společnosti, za jejíhož výboru byl dvakráte zvolen, a proslul jako spisovatel důkladného díla *Krěpostnoje naselenie* (v Petrohradě 1861).

Tromba Mikuláš, učený theolog a kanovník polský, nar. v Sandoměři ok. r. 1360, † 1422 v Uhřích ve vsi Lobiči v diöcesi Ostřihomské. Král Vladislav Jagail vypravil jej za příčinou svého sňatku s královnou Jadvigou do Říma, leč na cestě zajat byl od Viléma vévody Rakouského, který se marně byl o ruku její ucházel, a 4 léta u vězení držán. Po svém návratu vstoupiv do stavu kněžského obdržel od krále proboštství u sv. Floriana v Krakově, a 1405 úřad podkancléře. T. přítomen byl bitvě u Grunvaldu, kdež zástupy již s pole ustupující do bitvy navrátil. R. 1411 stal se arcibiskupem Haličkým, a za krátký čas na to Hnězdenským, v kte-

rých úřadech snažil se všemožně o napravení kleslých řádů v církvi. Byl přítomen církevnímu sněmu Kostnickému, kdež při volbě papeže hlas jeho Martinovi V. daný velice padl na váhu. Obdržev od papeže svolení k provinc. synodě zahájil ji ve Věluni a ukončil 25. bř. v Kališi. Zde sdělán statut církevní v 5 knihách, který napotom platnost měl až do r. 1528.

Troschet Maximilian, něm. lékař, nar. se 1805 v Berlíně, kde jest profesorem mediciny na universitě. Sepsal: *De tubae Eustachianae catheterismo* (v Berlíně 1833); *Recepttaschenbuch* (tamt. 1837); *Lehrbuch der Chirurgie* (3. sv. tamt. 1839); *Handbuch für den Unterricht im chirurgischen Verbande* (tamt. 1841, 3. vyd. 1858) a vydal Tagliacosiův spis o rhinoplastice.

Tucin dan jmenuje se v pravoslavné církvi den před štědrým dnem (*badnji dan*). Toho dne někoho udeřiti považuje se u pravoslavných za veliký hřích, a věří se mezi lidem obecným, že ten, kdo druhého udeřil, v budoucím roce po těle vředy míti bude. Že slovo to má svůj původ od *tući* = bíti, tlouci, jest zjištěno. Má-li t. d. ještě jiný význam mimo zde uvedený, nedá se určiti. Někteří myslí, že se t. d-em slaví památka povraždění dítek Herodesem. *Šč.*

Tuckermann Henry Theodore (v. hl. d.) † 17. pros. 1871 v Novém Yorku. Poslední jeho spis, vydaný r. 1871, jest životopis románopisce Johna P. Kennedyho.

Tuch Johann Christian Friedrich (v. hl. d.) napsal mimo již uvedené spisy r. 1845 palaeografické pojednání o sinaitských nápisech pro časopis německé orientalské společnosti, jež ale vyšlo o sobě pod titulem: *Einundzwanzig sinaitische Inschriften. Versuch einer Erklärung* ve 2 dílech; 1. díl: *Geschichtliche Erörterungen über Verfasser und Zeit der Inschriften*, v 2. díle: *Erklärungen der Inschriften*, r. 1850 uveřejnil pojednání pod titulem: *Reise des Scheikh Ibrahim el Khyâri el Medini durch einen Theil Palästinas*, a pak 2 akademické programy o jistých sykavkách a jiných zvláštnostech ethiopské řeči; r. 1853 pojednání o jeskyních Maisaloth u Abely, 1857 exegetické vyšetřování: *Die Himmelfahrt Jesu. Eine topographische Frage*; v letech 1859 a 1860 latinská spracování historických spisů Josefa Flavia, a r. 1864 program: *Antonius Martyr, seine Zeit und seine Pilgerfahrt.* T. věnoval téměř celý svůj život, zvláště poslední čas, skoumání Palestiny, a zanechal množství znamenitých spisů ve své knihovně pojednávajících o zaslíbené zemi. T. byl údem Lipské akademie, král. saské učené společnosti, a dlouhý čas výborem německé orientalské společnosti, jakož i dopisujícím údem syrsko-egyptské společnosti v Londýně. R. 1856 byl svolen za rektora Lipské university a při nové volbě za rektora magnifika. Za jeho rektoratu udály se povážlivé nepokoje studentské, vyvolané drsným vystoupením T-a proti jednomu posluchači theologie, jež ale mělo ten dobrý výsledek pro universitu, že byly zastaralé akademické zákony revidovány a mnohé zlořády odstraněny. Co profesor a rektor stál vždy T. proti vládě, zastávaje odhodlaně práva vysokých škol.

Tuchar z Šoveravy (Touchar z Šoberavy, *Tücher von Schoberau*), rodina německá, v druhé polovici XVI. stol. do Čech přibylá. Dne 8. kv. 1578 povýšen byl do stavu šlechtického Jan T. st., který koupil statek Nové Sedlištsko v Plzeňsku, a na sněmu r. 1574 i se syny svými Raimundem a Jonášem přijat jest za obyvatele země. R. 1579 učinil Jan ml. T., bratr předešlých, přiznání k zemi, a na sněmu r. 1589 přijat jest nadepsaný Jonáš T. na Novém Sedlišti do stavu rytířského, a přichází také v tit. r. t. vydaném. R. 1597 koupil Jan Jonáš T. od komory král. kus lesa k panství Přimdovskému náležitého. Taktéž koupil r. 1611 Jan Kašpar T. od Jana Ritschla z Hartenbachu dvůr Orlov a několik vesnic pomezních. Dle sbírek sněmovních z r. 1615 připomínají se Jan Jiří a Jan Kašpar T. na Novém Sedlišti, Jonáš T. na Laboutu a Barbora T-ová z Š. Roku 1663 koupil Krištof Tomáš T. statek Vogelsang od Jindřicha Petra z Guttenšteinu. Obyčejný slib věrnosti dědičné učinili: r. 1673 Jiří Abraham T., r. 1679 Filip Jakub, r. 1687 Vilém Baltazar, r. 1714 Jan Vilém, r. 1765 Josef T., a to všickni u kraj. úřadu Plzeňského. R. 1759 prodal Jan Vilém T. statek Labout dceři své Eleonoře Bönighofrové z Š. T-ové z Š. připomínají se v Čechách ještě r. 1786, a podobá se, že rodina ta u nás zanikla teprv na začátku století přítomného. *Ra.*

Tuchlovský z Tuchlovic, rodina vládycká, psala se dle sídla Tuchlovic v Rakovnicku. V první polovici XVI. stol. seděl Matouš T. z T. na Malých Kvicích v Rakovnicku, který měl syny Jana, Jakuba a Havla, a zemřev r. 1535 zůstavil statek svůj synům právě jmenovaným; týž zapsal nedlouho před tím Martě, nevěstě a potom manželce syna svého Jana, sumu jistou věnnou na statku řečeném. Nadepsaní synové Matoušovi vložili r. 1542 dědictví toto znovu do desk, a Jan T. obnovil tolikéž zápis na věno manželky své Marty svědčící. R. 1543 prodal Jan T. dědictví své, mlýn a luka v Malých Kvicích, obci města Slaného. V tituláři z r. 1556 čteme Matěje T-kého, a v tit. z r. 1589 tolikéž Matěje T. z T. na Malých Kvicích. R. 1610 prodala Anna Sudetova z T., jako poručnice sestry své Ludmily a bratra Jana, pak Anežky T-ké z Voškobrh, dvůr sirotčí, v Kvicích po Matiášovi z T. zůstalý, tolikéž obci Slanské. Načež nepřipomíná se více rodina tato v pamětech veřejných.

Tůma 1) Ant., redaktor *Dělnických Novin*, nar. 1840 v Praze, kde odbyv s výborným prospěchem hlavní a realní školu věnoval se umění typografickému, při čemž se ve večerních hodinách u Václava Hanky literárně vzdělával. Vrátiv se z Karlovců, kdež řídil několik let kněhtiskárnu a závod lithografický, pečoval o rozkvět spolku typografů Pražských „Typografia“ a účastnil se při založení časopisu *Veleslavín*, v němž za redakce Mikulášovy mnoho sociálních článků uveřejnil. R. 1868 převzal redakci časopisu *Correspondenz*, a byl v pěti tiskových přích k 19měsíčnímu žaláři odsouzen. Po jednoročním uvěznění amnestován, načež přispíval četnými články do *Pokroku* a dělnického časopisu *Dělník*. R. 1870 nastala potřeba, aby se založil nový list dělnický, kterýž by nezištně, obětavě a statečně zastával zájmy veškerého dělnictva československého. Z téže příčiny vyzvali jej četní dělníci, aby se uvázal v řízení listu. T. nejen že žádosti této vyhověl, nýbrž založil sám *Dělnické noviny*, jež až dosud výborně řídí. Od té doby věnoval T. činnost svou dělnictvu, a není zajisté muže, kterýž by tak blahodárně a nezištně v dělnických kruzích účinkoval. T. založil 12 dělnických spolků a 6 dělnických knihoven, a odbýval přednášky v mnohých dělnických spolcích. Dělnictvo české přilnulo k němu jako k otci svému, a skoro veškeré dělnické spolky české zvolili ho za čestného úda svého. Také v literatuře jevil chvalnou činnost. Ve Filípkově *Vlasteneckém kalendáři* uveřejnil novely *Nevěrná láska*, *Upomínka na mládí*, a sepsal brožurku *Kde stojíme*, jíž

společně s V. Petrem vydal. Mimo to přispíval a příspěvky posud do *Pravého* od *Otavy*, *Pokroku*, *Vesmíru* a j. v. K tisku připravuje větší spis, v němž pojednává o umění typografickém. *Uk.* — **2) Karel T.**, (v. hl. d.) vydal r. 1871 své překlady básní Petőfiových společně s překlady Frant. Brábka v 2. svazku *Poesie Světové*. Mimo to rozvinul v posledních letech obsáhlou činnost spisovatelskou vedle činnosti žurnalistické, sepsav a vydav následující spisy: *O boji národa amerického za samostatnost* (v *Osvětě lidu* 1. sešit X., 1872); *O Jiřím Washingtonu, zakladateli svobody Americké* (tamže 6. sešit, 1872); *Apoštol svobody* (Josef Mazzini) v *Matici lidu* roč. VII. čís. 1. (1873); přispíval též do *Osvěty*, *Svobody*, *Podřípana* články politickými a kulturně historickými, a vystupoval u veřejnosti i jinak jako řečník a učitel lidu (ve spolku demokratickém, ve spolku Osvěta, v Uměl. Besedě a j.).

Turecko (v. hl. d.). Úplná nehybnost v náboženském, politickém i kulturně-historickém ohledu jest i dnes ještě hlavním znakem T-ka. Asiatský absolutismus státu tohoto nedopustil ani nejmenšího hnutí na půdě náboženské, a poněvadž náboženství u Mohamedánů souvisí těsněji než kdekoliv jinde s institucemi politickými, jest v T-ku všelikému pokroku jednou pro vždy nepřekonatelná hráz postavena. Tato nehybnost a následky její nabývají pro T. tím smutnějšího významu, čím více pokračují ostatní státové a národové v Evropě u rozvoji hmotném i duševním, a příčina, proč mravní konflikt mezi T-kem a těmito ostatními státy nedospěl dosud k úplnému sesutí se chorobného státního organismu tureckého, leží jedině v tom, že státové, jako Anglie, Francie a Rakousko žárlivě střehou domnělou rovnováhu států evropských ve prospěch T-ka a na úkor svobodného rozvoje až dosud v T-ku hříšně potlačovaného živlu slovanského. Principielním odpůrcem T-ka jest dle přirozeného běhu dosavadní politiky a dle vzájemně se vylučujících zájmů politických až dosud Rusko, a pokud nedospějí věci k úplnému rozřešení otázky východní, nestane se asi v poměru tomto žádná změna. Finance turecké jsou ve stavu čím dále tím více bídném, a přes četné velké půjčky z posledních let nebyla provedena posud v celé říši ani jediná reforma, jediné na organisaci vojenskou pomýšleno poněkud, ale i tu jsou úřední počty o síle vojska (700.000 mužů) velmi podezřelé. — Vojsko. Pěchota turecká čítá nyní 36 pluků, jenž stejným počtem v 6 armádních sborech rozděleny býti mají; avšak ve skutečnosti má 1., 3. a 5. sbor po 7, šestý sbor jen 4 pluky. Vedle těchto 36 stává ještě 1 pohraničný pluk proti Řecku. Pluk pěchoty skládá se ze tří praporů, prapor o 8 setninách. Čítá tudíž veškerá armáda 123 praporů. Každá setnina má 3 vyšší důstojníky, 12 poddůstojníkův a 80 pěšákův. Ale tento počet v míru nebývá vždycky úplný, poněvadž se mění stálým dovolováním mužstva do otčiny. Lehká pěchota (myslivci) záleží z 38 praporů. Každému armádnímu sboru jest 6 mysliveckých praporů přiděleno. Plukův jezdeckých jest 27 po 6 škadronách, plukův dělostřeleckých 6, z nichž má podle stávajícího organisačního rozvrhu každý míti 15 baterií, ale skutečně jen po 12 bateriích čítá (u 6. armádního sboru dokonce jen po 6 bateriích). Mimo to má dělostřelectvo ještě 28 pevnostních praporů u 3 setnínách. Vojsko hradebnické čítá 8 setnin po 141 mužích. Četnictvo skládá se ze sboru výhradně pro Cařihrad ustanoveného o 100 mužích, pak z tak zvaných zaptiéův, jenž jsou rozloženi po kraji a roztříděni na pluky, prapory a setniny v síle 12—14 tisíců mužův, konajících služby policejní v zemi. Podle nejnovějších dat z r. 1871 zahrnuje v sobě vojsko turecké v čas míru 157.222 mužův a 21.[illegible] koní. Za času války má muž.: 191.554 m. pěchoty, 23.441 m. jezdectva, 10.458 polního a 28.[illegible] pevnostního dělostřelectva, 2900 m. zákopníků [illegible] kem 191.854 mužů s 47.843 koňmi. V [illegible] (1871) má válečné loďstvo turecké [illegible] lodí: 10 opancéřených kasamatových, 7 [illegible] ných s věžmi, 5 lodí řadových, 24 korvet a [illegible] 22 parníkův v kolesích, 33 plachtových. Úhrnem [illegible] lodí o síle 26.000 koní s 1190 děly a 22.000 námořníky. *Čdj.*

Tuřice, též letnice (v. t. v hl. d.) slula [illegible] rým Slovanům slavnost jara, zasvěcena původně [illegible] degastovi, jehož znak, obraz tura neb býka, [illegible] té slavnosti veřejně se nosil. U Slováků [illegible] jméno T. dosavad se zachovalo, i nazývají tak [illegible] svatodušní.

Turkestan (v. hl. d.) převyšuje bohatstvím [illegible] a rozmanitostí plodin celou nám dosud známou [illegible] asiatského Turecka, Afganistanu a Persie. Klimatické poměry jsou velmi příznivy a mají hlavní [illegible] na rozmanitost a dobrotu plodin. V průměru [illegible] vyrovná klima v T-u podnebí střední Evropy, [illegible] sluší podotknouti, že na březích Aralského jezera [illegible] v horách Kokandských je zima mnohem tužší, kdežto naopak jsou jižní části mnohem teplejší, ano [illegible] nají se na blízku pleštitých pouští pásmu tropickému. Na těchto klimatických rozdílech závisí takéž [illegible] díl v rostlinách, jenž se mnohdy v malých vzdálenostech v úžasných rozměrech jeví. Vzdělaná půda je dobré jakosti a velmi úrodná. Na úrodnost půdy mají hlavní vliv řeky, jež vysmáhlou půdu zavlažují a tím k její úrodnosti hlavně napomáhají. Z řek [illegible] nejdůležitější Oxus, jenž se může porovnati s Nilem, pak Zerefšan (zlatá řeka), Šehu Jehz, Jaxartes a jeho vedlejší řeky. Tam, kde řeky nedůčinkují, [illegible] provedená umělá kanalisace, jíž se úrodnost půdy znamenitě zvětšuje. Povodňování děje se buď [illegible] rozsenými kanály, zvané arna, jež se hlavně na [illegible] pravidelném toku Oxusu nalezají, pak dělanými [illegible] šími kanály (jap), jež každou vesnici neb vsm [illegible] ličném směru protékají neb ji obtékají. V každé větší vesnici jest ustanoven úředník, mirak (vodní král) zvaný, jenž má dozor nad kanalisací a hlavně k tomu hledí, by byly kanály v patřičný čas a [illegible] vyčištěny, což se děje obyčejně počátkem [illegible] V zimě jsou stavidla zavřena, by se každé [illegible] předvídané zaplavení předešlo. Půda vzdělaná, [illegible] se měří na tanaby (tanab tolik co „provaz", a [illegible] se 60 čtv. loktům) je buď 1) Mülk t. j. vlastní majetek, z níž se odvádí jistá daň; 2) Chanlík, vládní pozemky, jež vláda buď sama vzdělala neb [illegible] z této půdy se odvádí vládě třetina čistého výtěžku. Nad vládními pozemky mají v každém kraji [illegible] úředníci, miširyb zvaní, jež též daň vybírají. [illegible] Jarimdži, neboli půda patřící školám, kostelům a podobným ústavům, bývá spravována tak zvanými mutevalisy, a odvádí se z ní čtvrtina čistého výnosu. V Bucharře a zvláště v Chivě obstarávají vzdělávání půdy výhradně otroci, jichž se tam čítá okolo 80.000. Vůbec je vzdělávání rolí velmi zanedbané, [illegible] v stavu primitivním, jenom z některých chanatů [illegible] vývoz obilí do Ruska, v ostatních roční výroba [illegible] třebu nepřevyšuje. Co do výnosu dává 1 tanab [illegible] lepší půdy 100 botmanů (1 botman se rovná 14 [illegible] výnos nejšpatnější půdy neklesne nikdy pod 60 botmanů na 1 kanab. Cena nejlepší [illegible] je za 1 botman 2 až 3 tengy (1 tenga = 70 [illegible] timů), ječmen je lacinější, až za 1 tengu [illegible] Plodiny jsou velmi rozmanité. Z rostlinstva [illegible] s cerealií se daří výborně bucharská pšenice [illegible]

chara budaja), jež dává nejlepší chléb, tokmak baš (Keilhaupt), kara filli, jež slouží za píci koňům, jaslik, jistý druh obilí jarního. Ječmene se pěstují dva druhy, obyčejný a tak zvaný karakalpap, který je špatnější a užívá se jej co koňské píce. Rýže se daří výborně a pěstuje se ve velkém množství, není ale tak dobrá jako turecká, dále se pěstuje džigera (*Holgus sorghum*), jehož sladká nezralá zrna se jedí, zralého se užívá co píce; co píce se užívá též mekke džigeri (pšenice turecká). Tari, jistý druh prosa, pěstuje se v několika odrůdách ve velkém množství. Z luštinatých rostlin se pěstuje hrách (burtšah), fasole (lubie), čočka (jasmuk) a jiné u nás neznámé rostliny, jako konak, jenž tvoří křoviny a má zrna podobná čočce, ale menší a tlustší než tato. Z rostlin olejovitých sluší uvésti tak zvaný kyndži-sesame, zigir, rostlinu podobnou prosu s jablkovitými plody, v nichž je zrní máku podobné, z kterého se lisuje olej; kender (konopí), z něhož se též připravuje omamující hašiš. Barviva poskytují rujan nebo bojak, mořena, jejíž lepší druhy se vyvážejí do Ruska, isbarak neb barák, jehož žluté květy usušené a rozemleté dávají dobrou žlutou barvu, gvertšik, rostlina jehlovitá, vařené listí poskytuje dobrou barvu černou, busgundš dává barvivo červené. Ovoce je velmi hojné a druhu rozmanitého, mnoho lepších druhů se vyváží do Ruska. Zde sluší uvésti melouny, od nichž je mnoho druhů, jarní a podzimní, jež se vyznačují zvláštní jemnou a příjemnou chutí, jablka, jichž se rodí 4 druhy, broskve, moruše jsou větší a sladší, hroznů se rodí deset druhů, jelikož se ale málo vína z nich lisuje (výhradně Židé), jedí se syrové, aneb se z nich připravuje šerif (sirup) neb se jedí sušené. Bavlník se daří výborně a dává dobrou bavlnu. — Živočišstvo. Z domácích zvířat je ovce v první řadě, a sice jsou zde dva druhy: kirgizská ovce (Kazak koj) a ezbekiská (Oezbek koj); prvnější dává chutnější maso a lepší vlnu. Na stepích pasou se četná stáda ovcí, v nichž záleží ostatní bohactví země a s nimiž se vede čilý obchod do Ruska. Po ovci je nejdůležitější domácí zvíře koza, jež dává mimo masa též vlnu. Koně jsou nejlepší u Turkomanů, vyrovnají se co do rychlosti, vytrvalosti a krásy koňům arabským; v Buchaře a Chivě se chová kůň ezbegský, jenž je silnější ale ne tak rychlý jako předešlý. Velbloud (dvouhrbý) chová se ve velkém množství, v rychlosti jej předčí jedině arabský. Hovězí dobytek není četný a je velmi zanedbaný, maso je tuhé, málo záživné, a slouží co potrava hlavně chudší třídě. Oslů se chová velké množství. T-ský osel je silný, vysoký, rychlý, nejkrásnější z celé Asie. Z drůbeže se chovají slepice, a sice dlouhonohé čínské druhy, husy menší nežli evropské, mnoho druhů kachen, pak labutě, koroptve, perličky, bažanti (nejlepší v Kokandě), též jest mnoho zvěře divoké. — Z nerostů se nalezá zlato, stříbro, měď; z drahokamů sluší uvésti: rubiny z Bedachšanu, jež byly pod jménem Coali Bedachšan v celé Asii proslulé; nalézají se teď zřídka; karneol se nalezá ve velkém množství, lapis Lazuli, tyrkys a j. — Hedbávnictví se provozuje již od dávných dob, je ale na stupni velmi nedokonalém, při svíjení jest velmi špatná manipulace. Barvení hedbáví jest nejvíce v rukou Židů, předení obstarávají Tadšikové. V jaké míře se hedbávnictví pěstuje, lze z toho souditi, že se do příze bavlněné na obyčejný oděv, tak zvaný aladša, přiměšuje hedvábí, a že nejen bohatí ale i chudí mají, mimo hedbávné šaty, hedbavné šátky kapesní, ubrusy a j. Z bavlny se předou obyčejné látky na šat, z vlny se předou jedině koberce, cestovní tašky, přikrývky a jiné hrubší látky, z kozí vlny šaty, jež se ale nevyrovnají kašmirským; velbloudích chlupů se užívá k dělání provazů a jiných hrubších látek. Obchod vede T. s Ruskem, Persií, Afganistanem; vyváží do Ruska obilí, hedvábí, bavlnu ve velkém množství, a obchod ten se stále zmáhá.

Turma, lat., v šikování starých Římanův četa jezdecká, skládající se ze třiceti jezdcův, kteří ve třech nebo také v šesti řadách za sebou stáli. Kohorta, asi nynější dvě škadrony, skládala se z 10 turem, celkem ze 300 jezdcův. *Čský.*

Turně nazývají se v Tatrách slovenských strašné strminy, jichžto skály jako věže vedle sebe seřaděny a propastmi od sebe odděleny jsou.

Turnovský z Turnšteina Sigmund, ekonom, narodil se v druhé polovici XVI. stol. v Prachaticích z rodičů katolických, vzdělav se v umění literním vstoupil do služby pánů z Rožmberka, kteří byli tehdáž v držení zboží Prachatického, a byl již za p. Viléma a potom také za p. Petra Voka z Rožmberka zřízen za úředníka hospodářského a správního na panstvích Prachatickém, Netolickém a Krumlovském. Když p. Petr z Rožmberka prodal Krumlov císaři Rudolfovi II., přešel T. do služby císařské, a byl nejprv úředníkem v Prachaticích a potom hejtmanem na Krumlově. T. znal se výborně v administraci a hospodářství statků pozemských, a prohlížel upřímně k vyzdvižení správy polní, lesní, rybní a zahradní na zbožích mu svěřených; pročež požíval také důvěry a lásky svých vrchností. Za tou příčinou byl od cís. Rudolfa II. majestátem, jehož dátum na hradě Praž. v úterý po božím vstoupení r. 1603, nadán erbem a titulem z Turnšteina, a majestátem, daným dne 2. září 1615, obdržel od cís. Matiáše té milosti, kdyžby svým časem pro nedostatek zdraví nemohl sloužiti více a měl jíti na odpočinutí na svůj stateček šosovní do města Prachatic, aby osvobozen byl od všelikých povinností a břemen sousedských, avšak aby nicméně mohl provozovati všechny živnosti a obchody městské. V bouřích stavovských stál T., jsa tehdáž hejtmanem na Krumlově, pevně k straně katolické a císařské, začež mu bylo snášeti nemalých těžkostí od stavů odpořilých, kteří jej prohlásili za nepřítele zemského a zbavili všelikých hodností a práv. Slouživ 22 let věrně a platně domu Rakouskému přešel T. po r. 1626 na odpočinutí do rodiště svého Prachatic, kdež měl dům a dva dvorce, a zanášel se tu zděláváním hospodářství svého a jmenovitě štěpařstvím, jehož byl velikým milovníkem a znatelem. Vůbec byl T. muž velmi zkušený, rozšafný, šlechetný a dobrosrdečný, při tom i nemálo vzdělaný a předkem také jazyka českého výborně znalý a milovný, jakož k tomu ukazují došlé nás zápisky a kšaft jeho, sepsané jazykem jadrným a ušlechtilým. T. byl dvakráte ženat, ponejprv s Dorotou z Robčic, a podruhé s Evou Matiášovou z Sudetu, před tím ovdovělou Kroupovou, nezůstavil však potomků mužských, nýbrž toliko dvě dcery, Dorotu, provdanou za Matouše Rumpála, a Kateřinu, provdanou za Jiřího Pelhřimovského, jimžto poručil kšaftem, rukou svou dne 6. ún. 1631 v Prachaticích sepsaným, veškerý statek svůj, odkázav na to záduším tamním, jakož i všem přátelům a služebným svým sumy peněžité a věci rozličné. *Ra.*

Turov, vrch 316 stop vysoký, uprostřed měst Hronova, Kostelce a Stárkova nad vesnicí Roketníkem se vypínající. O T-u panuje v okolí tatáž pověst mezi lidem, jako o Blaníku. Uvnitř jest svaté vojsko, které, až se vlasti České zle povede, vyrazí a nepřátele pohubí. Často je prý slyšet uvnitř bubnování, a teče též koňská moč z vrchu. Vyhlídka z T-a jest překrásná: viděti jest do Kladska a do Čech až za Kunětickou horu. *Šs.*

Twesten Karl (v. hl. d.) byl od r. 1855 městským radou v Berlíně. Od r. 1868 žil vzdálen veřejného života, a † po dlouhé nemoci v Berlíně 14. říj. 1871 v 51. roce svého věku. Z jeho literární pozůstalosti vydal M. Lazarus: *Die religiösen, politischen und socialen Ideen der asiatischen Culturvölker und der Aegypter in ihrer histor. Entwickelung* (v Berlíně 1873).

Tyndall John, slavný anglický fysik, nar. se 21. srp. 1820 v Londýně, od r. 1853 jest professorem fysiky na Royal Institution v Londýně. V nejnovější době zjednal si znamenité zásluhy o vědecké prozkoumání světla a tepla. Sepsal: *The glaciers of the Alps* (1860); *Die Wärme* (1871); *Der Schall* (1869); *The forms of water* (1872); *Researches on molecular physics* (1872); *On the sounds produced by the combustion of gases in tubes* (1860); *On vibrations produced by an electric current. On the influence of magnetic force on the electric discharge* (1870); *On the structure and motion of glaciers* (1859); *Remarks on ice and glaciers* (1871).

U.

Úbrana, obrana ve vojenství v. Defensiva.

Ubytování vojenské v. Bytovnictví.

Ucayali zove se velký, asi 300 mil dlouhý přítok řeky Amazonské; vzniká v Kordilérách Peruánských a ústí do veletoku Amazonského u Nauty. Hořejší jeho tok se zove *Apurionac*.

Účetní, vše co se týká účtů anebo k nim vztahuje; na př. kniha ú., ve kterou se zapisují účty; komora ú., *Rechnungskammer*. Ú. pře čili proces (*Rechnungsprocess*) jest ono mimosoudní písemné jednání mezi účetníkem, jenž účty skládá, a osobou, která mocí svého úřadu tyto účty zkouší — přehlídcem účetním — v tom případu, když při zkoušení účtů namanuly se v těchto anebo v průvodech jejich nedostatky, nesprávnosti, s předpisy neshodující se případy, povinnost přesahující výdaje aneb jiné škodlivé nakládání s jměním spravovaným neb přechovávaným, z něhož účty položeny byly. Ú. pře čelí k tomu, aby účetníkovi v mimosoudní cestě poskytla se příležitost, by temné stránky účtů a snad jen domnělé chyby a nedostatky vysvětlil a pochybnosti o nich pronešené nepopíratelnými důvody vyvrátil, aneb aby chyby vytknuté uznal za pravé a je dobrovolně napravil, t. j. škodu jmění učiněnou nahradil. Přehlídce účtů nalezá v ú. při příležitost, aby v temných věcech zjednal sobě od účetníka dostatečného vysvětlení, aby tohoto na formální nedostatky účtův upozornil, jak by jim budoucně vyhnouti se měl jej poučil, a stala-li se důležitými chybami škoda jmění, jehož účty se týkají, aby tomuto náhradu zjednal. Aby ú. pře nerozpřádala se do nekonečna, obmezen jest celý průběh její na čtvero písem, totiž: Výtky a opětné výtky (něm. *Mängel, Anstände; Supermängel, Superanstände*) se strany přehlídce, a odmítku, výklad čili odpověď a opětnou odmítku (něm. *Erläuterung, Supererläuterung*) se strany účetníka. Nalezl-li totiž přehlídce v účtech chyby aneb jakékoliv nedostatky, jež ze samého vedení účtů vyplývají, za něž tedy účetník jen sám jest odpovědným, tuť vyhotoví spis „výtky“ nazvaný, v němž napřed uvede úřad neb osoby, jenž účet položily, tyto jménem i úředním důstojenstvím, potom druh účtů, o něž se jedná, a dobu, za kterou položeny byly. Dále vypisuje nesprávnosti v účtech nalezené, a to každou zvlášť, v článcích čili paragrafech, jež během celého účetního období v nepřetrženém arithmetickém pořádku čísluje, stručně avšak zřetelně odvolávaje se na stranu, rubriku neb článek účtů, a udávaje všude příčinu, proč tu a onu položku za pravou a bezvadnou uznati nemohl. Konečně určuje výslovně lhůtu, do které odmítka podána býti má, a to vždy s bedlivým zřetelem na důležitost výtek a na zvláštnosti pomůcek, účetníkovi k důkladnému odůvodnění odmítek potřebných. Následuje pak den a místo vyhotovení spisu a podpis zhotovitele. Jakmile účetník výtky obdrží, povinen jest toto předhlídci zvláštním listem ihned potvrditi, a v určené lhůtě „odmítky“ jemu podati, v nichž na jednotlivé výtky, v pořádku v jakém činěny byly, a odvolávaje se na jejich články neb paragrafy, stručně však úplně odpovídá, uznávaje buď výslovně pravdivost tvrzení přehlídcova, aneb patrnými a nepopíratelnými důvody je odmítaje, aneb žádané vysvětlení dávaje a zadržené průvody předkládaje, aneb udávaje překážky, proč tak učiniti nemohl; z čehož pak vyplývá, že výtky odpověďmi a vysvětlivkami buďto úplně se vyrovnaly, aneb že vadné položky za takové uznány byly a napravení jejich slíbeno, aneb že odpověď svědčí o patrné nemožnosti účetníkově, aby výtky učiněné ospravedlnil. Jsou-li odmítky takové, že přehlídce na jejich základě od výtek učiněných — všech aneb jednotlivých — upustiti nemůže, poněvadž dostatečně objasněny neb vyvráceny, zadržené průvody předloženy nebyly, a tudíž zákonité rozhodnutí o věcech sporných posud zůstalo nemožným, aneb vznikly-li snad porovnáváním odmítek, aneb předložených s těmito dokladů, s původními výtkami neb účetními položkami nové odpory a pochybnosti: tuť potřeba, aby nové výtky aneb trvání na starých účetníkovi zase písemně oznámeny byly, což děje se „opětnými výtkami“, jichž sepsání spočívá na těchže zásadách, jaké při spisování výtek platí a svrchu vytčeny byly. Zase potvrzuje účetník přehlídci, že výtky opětné obdržel, a podává v určené lhůtě „opětné odmítky“, jichž vnějšek i obsah řídí se opět zásadami při odmítkách svrchu podanými. Poznamenati sluší, že toto vzájemné dopisování účty zkoušejícího a účty kladoucího má býti vážné a prosto vší nárušivosti, tak aby první bedlivě vystříhal se všech výrazů, jež zdály by se býti důtkou neb obviněním účetníka, jimiž tomuto předstírala by se nevědomost, neschopnost, nedbalost aneb dokonce nepoctivost, a jejž tudíž popuditi by musily; druhý pak aby výtky činěné

považoval za výkon z povinnosti přehlídce vyplývající, a nikoliv za osobní pronásledování neb malicherné popuzování, a tudíž aby odpovídal slušně, vážně a k věci přiměřeně. Našly-li se v účtech vady, které zavinil správce, po ukázce aneb průkazu, takové ovšem nesmějí vytýkány býti účetníkovi, nýbrž těm, kdož je zavinili. Jakmile ono čtvero spisů se vystřídá, tuť přehlídce povinen jest vydati o nich účetníkovi konečné vyřízení (něm. *Erledigung*), v němž buďto uznává, že výtky činěné následkem odmítek, vysvětlením, předloženými průvody, aneb napravením vad a nahražením škod částečně jsou odstraněny a vyrovnány, aneb určuje náhradu, jakou účetník dáti povinen jest, aneb pohledanost, jaká jemu z účtů náleží, což děje se vždy článek k článku odvoláváním se k odmítkám a opětným odmítkám, s stručným uváděním důvodů, proč od výtky upuštěno, aneb proč náhradu účtům s jedné, účetníkovi s druhé strany přiřknouti býti musila. Má-li vyřknuta býti náhrada, třeba hleděti k tomu, aby tato byla nezvratná a pro případ odvolání se účetníka úplně průvodná; v případu opačném dotýčná položka z konečného vyřízení, ovšem s doslovným toho udáním, má se vypustiti a v cestě správní učiniti opatření, aby napřed potřebné průvody a důkazy zjednány byly. Nezaslal-li účetník v určené lhůtě odmítky neb opětné odmítky, a nezjednal-li sobě ani prodloužení lhůty, pak následuje kontumace, vyřízení in contumatiam, v níž ovšem určuje se náhrada se strany účetníkovy, nikoli však jeho právo k náhradě, ač bylo-li jaké, poněvadž od něho ani uznáno ani prokázáno nebylo. Odmítky napotom již od přehlídce připuštěny býti nemohou. Byly-li účty hned původně za bezvadné uznány, aneb výtky odmítkami a opětnými odmítkami úplně a bez výminky odstraněny, aneb náhrady vyřízením náhradným určené v pořádek uvedeny, vydáno býti musí účetníkovi absolutorium, t. j. vyřízení, jehož mocí sprošťuje se on další odpovědnosti za účty dotýčné, ovšem jen potud, pokud tyto dle vědomí přehlídce za pravé uznány býti mohly, a pokud nevyšlo by snad později na jevo, že účetník v účtech něčeho se dopustil, ač i přes obdržené absolutorium nadále zůstává odpovědným. Že vyřízení jakéhokoliv obsahu obdržel, povinen jest účetník přehlídci vždy bez prodlení potvrditi. Zdá-li se účetníkovi, že mu náhradným vyřízením ukřivděno, může tu, při buď přenésti na právní cestu zadáním žaloby vyzývací, aneb v cestě milosti zadati odvolání a zejména proti kontumaci za navrácení ku předešlému právu žádati, totiž aby odmítky později přece podati směl, může-li dokázati, že lhůty k podání odmítek bez vlastní viny dodržeti nemohl. Neučinil-li však ani jednoho ani druhého, pak plyne z každého účetního vyřízení, v němž vyřknuta náhrada, právo, aby náhrada, je-li třeba, i pomocí exekuce se vymáhala.

Údlice, Oudlice, u obecného lidu Hudlice, farní ves se 148 domy a 1200 obyv., na někdejším panství, nyní v soudním okrese Křivoklátském. V této vesnici narodil se 16. čce 1773 Josef Jungmann, spisovatel velikého Slovníka českého, a 19. kv. 1775 bratr jeho Antonín, proslulý spisovatel český.

Uffenbach Zacharias Konrád, něm. bibliofil, nar. se 22. ún. 1683 ve Frankfurtě, kde 6. led. 1735 též zemřel. Po odbytých studiích právnických procestoval Německo, Anglii a Nizozemsko, aby vstoupil ve spojení s učenci svého času a zjednal sobě jich vzácná díla. Všechen čas svůj věnoval zřizování velkolepé knihovny své, jejíž drahocenné spisy s řídkou ochotou propůjčoval všem, kdož z nich ke zdaru vědy čerpati chtěli a mohli. S učenci evropskými udržoval pilné dopisování, jehož jednu část přítel jeho Schelhorn uveřejnil: *Commercii epistolici Uffenbachiani selecta, observationibus illustrata* (Frankfurt 1753—1756). U. sám uveřejnil obšírný seznam knihovny své pod jménem *Bibliotheca Uffenbachiana universalis* (ib. 1729—31). Sepsal: *Glossarium germanicum medii aevi; Adversaria ad rem librariam et litterariam; Merkwürdige Reisen durch Niedersachsen, Holland und England* (Ulm 1753—54).

Ugdulena Gregorio, ital. učenec a politik, nar. se r. 1815 v Termini Imerese v Sicilii, studoval v Palermě, a stav se doktorem theologie a církevního práva vstoupil do stavu duchovního, kdež [illegible] svou učeností, známostí orientalských jazyků a práva církevního, jakož i bezúhonností mravů a výmluvnosti veliké obliby mezi lidem došel. Byv r. 1848 od svého rodiště do zákonodárného shromáždění zvolen, stal se jeho sekretářem a dal podnět k dekretu, jímž byla dynastie Bourbonů v Sicilii za vlády zbavenou prohlášena. Po potlačení revoluce r. 1849 odebral se U. do ciziny, a byl po návratu svém do vlasti od vlády na čas na ostrov Favignana internován. Zde se zabýval studiemi orientalských jazyků a počal vydávati komentáře k sv. Písmu, načež byl za prof. sv. Písma a orientalských jazyků na universitu v Palermě povolán, kterýž úřad záhy za křeslo ministra věcí duchovních v prozatímní vládě na Sicilii vyměnil. Byv pak od města Marsala do prvního italského sněmu zvolen, zasedal v něm až do r. 1865, a přináležel nejprvé k levici, později k středu, kteréžto změna v jeho smýšlení byla příčinou, že nebyl roku 1865 více zvolen. Na to se věnoval U. opětně profesuře a byl povolán vládou na učitelskou stolici filosofie ve Florencii, později stal se prof. orientalských řečí na římské universitě Sapienza. Současně byl též zvolen od svého rodiště za poslance do komory poslanecké. Zemřel po krátké nemoci v Římě 17. čna 1872.

Ughelli Ferdinand, historik, nar. se 1595 ve Florencii, kde studoval theologii, později vstoupil do řádu cisterciénského a † jako prelát papeže Alexandra VII. r. 1670. Své doby proslul obšírným historickým spisem *Italia sacra* (9 sv. v Římě 1644—1662; 2. vyd. v Benátkách 1717—1722). Mimo to napsal mnoho menších historických děl.

Ugočská stolice. Při článku tomto v hlavním díle vynech. v první řádce slovo *Varmédje*, jež má vlastně psáno býti *Vármegye*, a znamená pouze tolik co župa, stolice. Místo *Ugocza* v téže řádce čti *Ugocsa*.

Uhde August Vilhelm Julius, nar. se 26. ún. 1809 v Königslutteru ve vévod. Brunšvickém. Nejprvé byl učitelem mathematiky a fysiky na gymnasiu v Curichu (1829—1831) a pak v Oldenburku (1831—1835), potom byl professorem mathematiky a fysiky na Karolinum v Brunšviku. Sepsal: *Versuch einer genetischen Entwickelung der mechanischen Krystallisationsgesetze* (v Brémách 1833); *Grundlehren der Arithmetik und Algebra* (tamt. 1838); *Die ebene Trigonometrie* (v Brunšviku 1860). Mimo to uveřejnil mnoho mathematic., fysických a meteorolog. pojednání.

Uhlenhuth Eduard, nar. 20. dub. 1821 v Ascherslebenu, byl professorem přírodopisu na gymnasiích a reálních školách v Brémách, Halberstadtu, Gubenu, Bromberku, Solinkách a posledně r. 1861 na akademii obchodní v Berlíně. Sepsal: *Geometrische Formenlehre* (Guben 1852); *Ueber die Leuchtgasbereitung aus Steinkohlen, Holz, Torf; Ueber Fabrication der Seifen* (Frankf. 1856); *Handbuch der Photogen- und Paraffin-Fabrication* (Kvedlinburg 1858); *Die Darstellung des Aluminiums, Kaliums, Natriums*

agnesiums u. s. w. (tamtéž 1858); *Der junge Chemiker* (Berlin 1859); *Eine Wanderung durch die Kreise Bromberg u. s. w. zur Feststellung der geogr. und geognostischen Verhältnisse des Netze Districts* v Gdánsku 1859). U. jest též sochařem; modeloval pro město Bydhošť velkou sochu *Friedrichs Velikého*, která roku 1862 v Berlíně z kovu zhotovena byla.

Uhlich Leberecht (v. hl. d.) † v Magdeburku 3. bř. 1872. Mimo uvedené spisy uveřejnil četná pojednání o náboženství v časopise *Blätter für christliche Erbauung* (v Lipsku 1842 atd.); po jeho smrti vyšlo *Leberecht U. Sein Leben von ihm selbst beschrieben* (Gera 1872).

Uhlmann Jan Kryštof, nar. se 8. září 1771 v Kasselu, † 6. srp. 1821 v Marburku. Byl doktorem filosofie, od r. 1793—1797 professorem filosofie na universitě v Marburku, pak professorem přírodovědy a hornictví na universitě tamtéž, od r. 1816 vrchním horním radou. Sepsal: *Dissertatio ... elementorum effectus formando ac destruendo ... tellurem conspicuos* (Marb. 1792); *Mineralogische Beobachtungen* (1802); *Mineralogische berg- und hüttenmännische Beobachtungen* (1808); *Systematisch-tabellarische Uebersicht der mineralogisch einfachen Fossilien* (v Kasselu a Marburku 1814); *Beschreibung des Frauenberges in Hessen* (*Hess. Denkwürdigkeiten* 1816).

Uhrich Jean Jacques Alexis, franc. generál divise, známý hájením Štrasburku v německo-francouzské válce r. 1870; nar. se 15. ún. 1802 v Pfalsburku v Elsasku. Po dvouletém kursu ve vojenské škole v St. Cyru vstoupil r. 1820 co důstojník do ... departementu Hautes Alpes, jenž byl v následujícím roce v 3. lehký pluk pěchoty přeměněn. Ve válce španělské súčastnil se r. 1823 obležení Pamplony a všech dalších válečných operací od roku 1823—1826. R. 1831 byl povýšen za setníka a co taký súčastnil se ve válce africké. R. 1845 postoupil za podplukovníka, obdržel r. 1848 co plukovník velení 3. lehkého pěšího pluku, r. 1852 byl povýšen za generála brigády a velel co taký až do kv. 1854 departementu dolního Rýna v Štrasburku, odkud byl za velitele 2. brigády pěchoty v císařské gardě povolán, s níž se 18. čna 1855 při prvním nešťastném útoku na Malakov u Sevastopolu vyznamenal. Za odměnu byl 11. srp. 1855 za generála divise povýšen, a co taký vstoupil v čelo 1. divise pěchoty 1. sboru severní armády. Od r. 1856 velel U. divisi pěchoty armády Pařížské, a v italské válce r. 1859 velel 2. divisi pěchoty 5. armádního sboru, kteráž stála pod velením prince Napoleona a málo se ve válečných operacích súčastnila. R. 1867 byl přesazen do záložního sboru, avšak při vypuknutí německo-francouzské války r. 1870 byl opět do činné služby povolán a velel nejprvé jedné divisi v Elsasku. Po porážce u Wörthu byl jmenován velitelem Štrasburku, jejž sedm neděl s posádkou sestavenou z utečenců rozličných pluků proti generálovi Verderovi hájil. Když prorazili Prusové do zdí Štrasburských velký průlom, musel se U. dalšího bránění vzdáti a kapituloval 28. září. Zavázav se čestným slovem, že nebude více proti pruskému vojsku bojovati, byl na svobodu propuštěn a odebral se do Ženevy, odkud se v list. 1870 do Toursu odebral, kdež od ministra války Gambetty, jakož i obyvatelstva s nadšením uvítán byl. Později byl ale obviněn ze zrady, tak že si sám přál počátkem roku 1872, by byl před vojenský soud předvolán. Takový soud mu ale nebyl povolen, avšak vojenská vyšetřující komise pod předsednictvím maršála Baraguay d'Hilliersa projevila mu nedůvěru, jelikož dříve nežli byl útok na Štrasburk podniknut, k vzdání se odhodlal. Následkem toho zadal U. za propuštěnou a uveřejnil obhajovací jej spis pod titulem: *Documents relatifs au siège de Strasbourg* (vPař. 1872).

Uhry (v. hl. d.). Statistika. Nejnovější všeobecné sčítání lidu, jenž se dokonalo úředně 31. prosince 1869, vykazuje následující data: Země koruny sv. Štěpána jsou: U. (4150·60 zeměp. □ m. s 11,633.162 obyv.), Sedmihradsko (997·92 □ m. s 2,101.727 ob.), král. svob. město Rjeka (0·36 □ m. s 17.884 obyv.), Charvátsko-Slavonsko (417·02 □ m. s 1,142.201 obyv.) a Vojenská Hranice (286·95 □ m. s 893.232 obyv.), veškerá plošná rozloha těchto zemí obnáší 5858·83 zeměp. □ m. s 15,509.455 obyv. Dle náboženského vyznání bylo v těchto zemích: 1. 7,568.510 římských, 1,600.000 řeckých, 5100 arménských, dohromady 9,173.610 katolíků, kteří uznávají primát papeže Římského a jichž hierarchie záleží ze čtyr římských (Ostřihom, Kaloča, Jager, Záhřeb) a jednoho řeckého (Bělehrad Sedmihradský) arcibiskupa. dále ze 16 římských (Báňská Bystřice, Nitra, Rožňova, Spiš, Košice, Szatmár, Velký Varadín, Čanád, Vácov, Pětikostelí, Stoliční Bělehrad, Vesprím, Ráb, Kamenec, 1 v Sedmihradsku a Ďákovár) a 5 řeckých (Prešov, Munkáč, Velký Varadín, Lugoš a Samoš Ujvár) biskupů. 2. 2,600.000 výchn. Řeků, 600 gregoriánských Arménů, kteří tvoří jednu srbskou a jednu románskou metropolii. Srbský metropolit sídlí v Karlovicích a srbští biskupové v Budíně, Temešváru, Veršci, Báči a Pankráci. Románský metropolit má svoje sídlo v Sibíni a podřízení mu biskupové sídlí v Aradě a v Karanšebeši. 3. Protestantů augšpurského vyznání počítá se 1,110.000 se 4 superintendencemi v U-ách a 1 superintendencí v Sedmihradsku; protestantů vyznání helvetského je 2,080.000 taktéž se 4 superintendencemi v U-ách a 1 v Sedmihradsku; obě církve protestantské čítají 3,140.000 duší. Jiné křesťanské sekty páčí počet svých přívrženců na 57.100; Židů bylo roku 1869 v zemích koruny Uherské 558.000. Dle národností sčetlo se r. 1869

	v Uhrách	v Sedmihradsku	dohromady
Maďarů	5,541.123	666.175	6,207.298
Slováků	2,210.178	210	2,210.388
Rumunů	1,174.044	1,207.862	2,381.906
Němců	1,592.034	224.054	1,816.668
Srbů	284.836	—	284.836
Charvátů	204.899	630	208.529
Rusínů	418.040	—	418.040
jiných národností	205.018	16.093	222.106
dohromady . .	11,633.162	2,115.024	13,748.186

(V ostatních zemích koruny Uherské se podrobnější národopisné sečtení posavad neprovedlo). Ve dvou letech 1871 a 1872 otevřelo se 900 škol, kde dříve žádných nebylo, 1002 nových školních budov bylo vystavěno a 1937 nových tříd zařízeno. Z té příčiny množí se též výdaje ministerstva osvěty rok co rok více. Roku 1868 obnášely výdaje tyto 981.000 zl., 1869: 1,174.000 zl., 1870: 1,442.000 zl., 1871: 2,095.000 zl. a 1872 již 2,764.000 zl. Národních škol bylo r. 1871 U-ách a v Sedmihradsku 18.798. Stav středních škol byl r. 1871 následující: 147 vyšších a nižších gymnasií s 1618 učiteli a 30.505 žáky, 28 vyšších a nižších realek s 300 učiteli a 5611 žáky. University jsou v Pešti dvě a jedna nově zřízená v Kološi. R. 1872 bylo zřízeno v Pešti též lučební laboratorium. Železnic měly země korunny uherské 1. led. 1872: 601·38 rak. mil obchodu odevzdaných a 276·10 rak. mil rozestavených. Délka čar telegrafických obnášela té doby 10.156 kilometrů. Banky a kreditní ústavy byly roku

1867 jen 4, r. 1871 jich bylo již 68. Spořitelen bylo r. 1867 jen 56 s 43 miliony vkladů, r. 1870 jich bylo již 147 se 123 mil. vkladů. — Dějiny. Během legislativní periody od 22. dub. 1869 až do 17 dn. 1872 pracovala vláda podpírajíc se o stranu Deákovu s větším menším zdarem stále o časových reformách týkajících se administrace státu, levice, jsouc principielním protivníkem vyrovnání z r. 1867, kladla vládě sice při každém kroku v cestu překážky, nicméně však nedovedla zadržeti pravidelný pochod věcí. V ministerstvě se udály některé změny. V ministerstvě nitra následoval po baronu Wenkheimovi Rajnér a po něm Vilém Tóth. Finanční ministr Lónyay se stal v kv. 1870 finančním ministrem společné říšské vlády ve Vídni, a v jeho bývalý úřad se uvázal Karel Kerkápolyi. Ministr spravedlnosti Baltazar Horvát, jenž podal rozsáhlé opravy soudnictví uherského, poděkoval se též a po něm následoval Bittó, jenž byl brzy Paulerem nahrazen. Baron Josef Eötvös, ministr osvěty, zemřel, oželen od celého národa dne 2. ún. 1871, a nástupcem jeho v ministerstvě se stal Pauler, býv. professor na Peštské universitě; když pak tomuto bylo odevzdáno ministerstvo spravedlnosti, ujal se portefeuillu osvěty švakr Eötvösův Tréfort. Nejznačnější změna v ministerstvě zalitavském udála se však, když býv. předseda ministerstva hrabě Julius Andrássy se stal v list. 1871 nástupcem rak. ministra zahraničních záležitostí Beusta, a když na jeho místo byl povolán hrabě Lónyay. Hlavní změny během této periody sněmovní týkaly se zemského soudnictví. Bývalí župní a městští druhdy volení soudcové se stali soudci králem jmenovanými, a záležitosti soudnická byly podrobeny přímo ministerstvu spravedlnosti. Zákon o municipiích urovnal komitáty a distrikty, jichž činnost se má odtud vztahovati jen k domácí administraci, tímže zákonem zaveden nový princip, dle něhož polovička zástupců z třídy největší daní stížených má hlasy virilní, druhá polovička pak od obcí se volí. Královskými přípisy ze dne 19. srpna 1869 byly též zrušeny dosavadní vojenské distrikty a zaměněny na distrikty civilní. Všecky tyto změny potkaly se u oposice s velikým odporem, kteráž si napsala na prapor svůj heslo: „žádné vyrovnání, žádné delegace a žádné společné záležitosti.“ Též veliké výčitky činila oposice straně Deákově, že se nepostarala o samostatnou armádu uherskou a že se uvolila k 800.000 rakouské společné armádě postavovati 329.632 muže. Nicméně mají U. vedle společné armády i svou uher. armádu honvéd., jejímž vrchním velitelem jest arcivévoda Josef, bratr posledního palatina Štěpána. Od r. 1869 až do 1871 vzrostla armáda honvédská již na 122.310 mužů pěchoty a 5472 jízdy s 861 důstojníky a 5800 poddůstojníky; r. 1872 čítala již 200.000 mužů a jest v stálém ještě vzrůstu. Při volbách r. 1872 zvítězila opět strana Deákova. Hlavní péče nejnovější periody zákonodární směřuje k urovnání stavu financí, které zejména následkem velkých povodní v Banátě r. 1870 a 1871, jakož nastalými stavbami drah železných mnoho utrpěly. R. 1867 byla vypsána železniční půjčka 60 milionů zlatých, a r. 1870 nová půjčka 24 millionů zl. k zvelebení Pešti a Budína. Různé neshody, vzešlé zejména z porady o záležitosti honvédské, přiměly koncem list. 1872 kabinet Lónyayův k odstoupení. Na místě Lónyayho byl jmenován předsedou ministerstva dosavadní ministr obchodu Szlávy, načež bývalí ministři kabinetu Lónyayova opět úřadů svých se ujali.

Überweg Friedrich, něm. filosof a prof. filosofie na universitě v Královci, nar. se 22. led. 1826 v Leichlingenu v Porýnsku, kdež jeho otec byl pastorem. Již v útlém mládí osiřel, a matka jeho byla nucena do domu otcovského se svým jediným synem se odebrati, kdež o vychování jeho s největší pílí pečovala. Prvního vědeckého vzdělání se mu dostalo v Elberfeldu. Složiv maturitní zkoušky s vyznamenáním, odebral se na universitu do Gotinků, kdež se věnoval filologickým studiím, se zvláštní oblibou navštěvoval zde přednášky C. F. Hermanna a Lotzeho, méně jej zajímaly přednášky Schneidewina. Po krátkém čase opustil Ü. Gotinky a odebral se do Berlína, kdež po čtyry roky pilně přednášky u Böckeho, Gerharda, Trendelenburga, Beneka, Neandera, Twestena a j. navštěvoval. Vedle filologických studií zabýval se Ü. pilně filosofií, a zdá se, že jmenovitě Beneke naň v tomto oboru vydatně účinkoval. R. 1850 byl v Halle za doktora povýšen, a složil v témž roce s vyznamenáním učitelské zkoušky pro vyšší ústavy. Obdržev místo učitele v Blochmannově ústavu v Drážďanech, byl přinucen po půlletém účinkování místo toto opustiti, an nemohl udržeti disciplinu mezi žáky. Na to obdržel v Duisburku, kdež jeho dřívější učitel dr. Eichhoff byl ředitelem, místo učitelské. V didaktickém směru účinkoval zde při svých obsáhlých vědomostech a jasnosti přednášek výtečně. R. 1851 byl povolán za řádného učitele do Elberfeldu, vzdal se však opět brzy tohoto úřadu, a habilitoval se v Bonnu za privátního docenta filosofie. Zde musel bojovati s nedostatky všeho druhu, brzo však si získal vážené postavení. R. 1862 byl jmenován mimořádným a r. 1867 řádným prof. filosofie v Královci, kde † 9. čna 1871. Ü. jest obraz pravého učence, jenž nestaraje se o přízeň lidskou po pravdě bádá, v její službě setrvá a konečně si uznání získá. Byl povahy rovné a všestranně vzdělán ve všech odvětvích lidského vědění. Jeho *Grundriss der Geschichte der Philosophie* (ve 3 dílech v Berlíně 1864), jež podává o filosofii starého, středního a nového věku, vyšel v několika vydáních a byl přeložen též do angličiny. Zvláštní zásluhy vydobyl si Ü. v spise tomto o prozkoumání patristické a scholastické doby. Pozoruhodná učenost a pilné čtení pramenů jeví se všude. Jeho *System der Logik und Geschichte der Logischen Lehren* (v Bonu 1865) byl též přeložen do angličiny a jest oblíbenou a rozšířenou knihou příruční. Mimo to sepsal: *Die Entwickelung des Bewusstseins durch den Lehrer und die Erziehung* (v Berlíně 1853); *Untersuchung über die Echtheit und Zeitfolge platonischer Schriften und über die Hauptmomente aus Plato's Leben* (ve Vídni 1861. Spis tento byl poctěn cenou od Vídeňské akademie a získal spisovateli znamenité jméno); *De priori et posteriori forma Kantianae criticae rationis purae* (v Berlíně 1861).

Újezdecký z Moražic, starožitná rodina rytířská, jejížto sídlo původní, jak se podobá, byly Moražice na Litomyšlsku; v erbu nosila střelu bílou bez násadiště šikmo u pravé straně obrácenou v poli červeném, a nad helmem ratolest zelenou. V druhé polovici XV. stol. mívali panošové z Moražic úřad stunství v tehdejších bězích veřejných a konali králům Českým služby platné; ku konci století toho žil **Sigmund** z M., který od statku Újezdce počal se psáti Újezdecký z M., a měl za manželku **Kateřinu z Sondražic**, s nížto splodil syny **Jiřího a Václava**. Prohlížejíc k starožitnosti a platným službám rodu toho potvrdil král Ferdinand I. r. 1529 **Sigmundovi** z M. jeho stav vládycký, jakož i **erb a titul** Ú-ch z Mor. Týž **Sigmund** Ú. připomíná se potom ještě také v tit. z r. 1534 mezi osobami stavu ryt. v Čechách. Starší syn jeho **Václav** Ú. z M. měl za manželku **Mandalenu**

Rokytníka, a připomíná se r. 1550; o mladším ynovi Jiříkovi nemáme zpráv bližších. V druhé olovici XVI. stol. přicházejí Ú-čtí z M. také na Moravě, kamž času toho z Čech přišli; jmenovitě byl am tehdáž Jan Ú. z M. úřadníkem na Chropini u . Jindřicha Slavaty z Chlumu, a měl za manželku paní Annu Vostomiřskou z Rokytníku, která zemřela r. 1570 a pohřbena jest v kostele v Plumlově. — Jak se podobá, zanikla starožitná rodina ato v prodlení osudného XVII. století. *Ra.*

Ulex Jiří Ludvík, narozen 8. říj. 1811 v Neuausu v Hanoversku, byl lékárníkem v Hamburku, d r. 1838 učitelem lučby a fysiky na lékárnické kole tamtéž. Sepsal: *Ueber die Einwirkung des Schwefels auf Fettöle* (1838); *Einfluss verschiedener Metalle auf Quecksilber und Reinigung desselben mittelst Eisenchlorid* (*Archiv der Pharm. Zeitschrift* 846); *Ueber Solar Spermaceti* (1846); *Ueber Struit* (Hamburk 1848); *Ueber natürliches doppelt kohlensaures Ammoniak* (1850); *Ueber Boronatrocalcit* tamt. 1848); *Ueber Atakamit* (1849); *Ueber natür. Bildung des Schwefels* (1852) a j.

Úlický z Plešnic (v. hl. d.). Dodej: Dědiové Jiřího Ú-kého, který držel Plešnice, Šťastný, an Jindřich, Brikcí, Mikuláš a Josef bratří vlastní Ú-čtí z Pl., r. 1601 postoupili statek ten strýci Josefovi na Oulicích, který byl 1596 od ana Poměnického z Poměnic i statek Přehořov přioupil. Josefovi synové byli Apolon Ladislav, terý bez mužských potomků zemřel, Jakub Ludík, který jediného syna Josefa Krištofa Purkarta zanechal, a Krištof Jiří. Josef Krištof abyl smlouvou se strýcem Krištofem Jiřím celého tatku Plešnic, kterýž po nedlouhém čase ještě za iva postoupil klášteru benediktinskému v Kladruech za dochování do smrti. Krištof Jiří na Oulich, maje za manželku Annu Lidmilu, roz. Čerínku z Chuděnic, později zase provdanou Říčankou z Říčan, † ok. 1678, jak se podobá, co posední po meči potomek rodu svého; jeho jediná cera a dědička Barbora Lidmila provdala se za Viléma Leopolda svob. pána z Říčan.

Ulfeldová, Eleonora Kristina hraběnka, nemanželská dcera krále Dánského Kristiána IV., manželka hraběte Corfitse Ulfelda (v. hl. d.), nar. se 621. Nad míru vzdělaná a krásná tato paní sdílela počátku věrně osud svého manžela, když pak tento e země unikl, byla, ač žádné viny se nedopustila, louho (až do r. 1685) vězněna. Nabyvši na dvoře vého otce od mistra van Mandera vzdělání v umění malířském, pěstovala po dlouhou dobu své vazby oto umění a zanechala množství vzácných obrazů miniatuře, jakož i velký vyšívaný obraz Kristina V., nalézající se na zámku Rosenburku. U. † 698, dle jiných již 1695.

Ulm Jakub (ital. *Giacomo da Ulma*), vynikající malíř na skle, mnich dominikánský, nar. se r. 1407 Ulmu, kde otec jeho byl kupcem. Již záhy počal se učiti svému umění a odebral se za účelem dalšího se v něm zdokonalení do Říma. Zde však nemaje žádné podpory vstoupil do vojska Alfonse Kastilského, v němž konal služby přes 4 roky. Na o vstoupil r. 1441 do řehole dominikánů v Bologni, věnoval se od té doby zcela službě klášterní a umění malířskému. Hlavní jeho práce byly malby na oknech chrámu, knihovny a refektáře dominikánského kláštera v Bologni, jakož i četné malby na skle v chrámu sv. Petronia tamtéž. Mnohé z maleb eho se již zcela stratily, tolik však jest jisto, že U. byl zakladatelem rozšířené po Italii školy malířské, a že vzdělal mnoho výtečných žáků, z nichž vynikli zejména Ambrogino da Soncino, Fra Anastasio a Fra Bartolomeo della Porta. U. † r. 1491 a byl pro svůj bezúhonný, vzorný život od papeže Lva XII. r. 1825 kanonisován.

Ulrich Johann August Heinrich, něm. filosof, nar. se 1746 v Rudolfstadtu a † 1813 v Jeně jako tamější řádný profesor filosofie a sasokoburský tajný dvorní rada. U. byl mezi tehdejšími něm. filosofy eklektikem, klonil se více na stranu Leibnitzovu a byl tudíž odpůrcem Kantovým. Sepsal: *Notio certitudinis magis evoluta et ad praescientiam futurorum contingentium et mediam accommodata* (v Jeně 1766—67, 3 sv.); *Von der Beschaffenheit und dem Nutzen einer Encyklopaedie der Wissenschaften und insbesondere der Philosophie* (tamt. 1769); *Erster Umriss einer Anleitung zu den philosophischen Wissenschaften* (t. 1772—76, 2 sv.); *Initia philosophiae justi, juris naturae, socialis et gentium* (t. 1781—89, několik svazků); *Institutiones logicae et metaphysicae* (t. 1785); *Eleutheriologie, oder über Freiheit und Nothwendigkeit* (t. 1788) a *Einleitung zur Moral* (t. 1789).

Ulrich von Türheim, minnesinger XIII. stol., pocházel z kantonu Thurgavského. Na žádost Konrada z Winterstetenu odhodlal se po smrti Gottfrieda Štrasburského k pokračování v díle jeho *Tristan und Isolt* (1236), čímž se tehdá dosti proslavil. Práce jeho nalezá se ve vydáních Eberharda Groota (1821), Hagena (1823) a Masmanna (1843). Jsa v blízkém spojení s Wolframem z Eschenbachu podnikl též r. 1250 dokončení básně jeho *Wilhelm von Oranse*. Toto pokračování, známé vůbec pod jménem *Der starke Rennewart*, jest důvtipně provedeno. Konečně připisují mu báseň *Artus*. Rukopisy děl U ových nalezají se v knihovně Vatikánské.

Ultramontanismus (v. hl. d.). Jen výstřední straně mezi katolíky dává se toto jméno, a není nyní nikoli přezdívkou, nýbrž názvem technickým. Někdy, ač jen zřídka, klade se na místě jeho kratší slovo: ultra, ježto obyčejně v jiném ohledu, na př. v politickém, národním, přepjatce znamenává, kdežto u. užívá se výhradně o oné krajné straně v katolické církvi, která ve všem všude, i na ujmu pravdy a práva, zkušenosti a prospěchu, ohlíží se jen po Římu a po papeži a stoupencích jeho, odkudž jí i jméno „papežencův“ neb „Římských“ (romanismus) přezděli. Vyvinulť se lichý směr tento hned v středověku, jsa známý mezi kanonisty pod názvem „systém papalní“ proti episkopalnímu, načež přidrželi se jesuité extremního názoru tohoto, z kteréž příčiny strana ta někdy i „jesuitskou“ nazývána. Teprv v tomto století utvořila se zvláštní strana mezi katolickými kněžími a spisovateli zejména ve Francii, jejímž zakladatelem byl hrabě de Maistre ve spisech svých, nyní pak representuje ji hlavně ve Francii Veuillot v časopise *Univers* s benediktinským opatem Guerangerem, Majunke v Němcích v *Germanii*, Piccirillo v Římské *Civiltà*, a Margotti v Turinské *Unità*, k nimž se celá řada větších menších listů připojuje, opírajíce se o společný orgán u-u v politice i v církvi *Genfer Correspondenz*. — Hlavní zásadou jejich jest, že na místo církve kladou obyčejně jenom papeže, soustřeďujíce v něm neobmezenou moc (monarchickou, absolutní), kterouž zasahuje do všech oborů života náboženského, mravného, společenského a politického, a jíž se tedy všickni katolíci bez výminky podrobiti mají (viz čl. Ústava církevní). Papež se svě moci a vůle rozhoduje v poslední instanci v dogmatice i morálce, v dějepisu i v právu církevním, v církvi i v politice, v kostele i ve škole, v bohosloví i v jiných vědách; podobně papež řídí sám celou církev, tak že nemají tu ani sněmy ani biskupové, tím méně tedy ostatní věřící, vlastně žádných práv, nýbrž jen

povinnost, ve všem poslouchati papeže a vykonávati jeho rozkazy. (Universalní episkopat. Srv. čl. Papismus.) Odtud také nelze ani mluviti o samosprávě církve a jednotlivých diécesí, nýbrž jen o centralisaci Římské, jež sama vše spravuje a dobře nařizuje, a čím je tato všestrannější a podrobnější, tím je ultramontanům dokonalejší. Výkvěty u-u jeví se v zbožňování papeže, v uznávání jeho za „nástupce Kristova" (místo za nástupce Petrova, viz čl. Primas) a v přijímání za článek víry jeho infallibility, v přílišném kultu Marianském (neposkvrněné početí, nanebevzetí s tělem Panny Marie), v kasuistice a v probabilismu, v mimořádných pobožnostech, hlavně v apoštolátě modlitby a v bratrstvech i spolcích podobného rázu, v úzkostlivém šetření sebe nepatrnějších předpisů kongregací papežských, byť i se zanedbáním někdy podstaty a ducha jejich. (Srovnej pěst a pobožnosti ve Vlaších.) Než vůbec celé smýšlení, cítění a jednání katolíka má se řídití obyčeji a zvyky Římskými, proto z kollegium romanum a z propagandy mají vycházeti biskupové a kněží do celého katolického světa, kteří mají toto „pravé katolické" smýšlení rozšiřovat, kdežto každé jiné od něho odchylné „liberálním" se nazývá a „pravověrnosti" u-mu se zpříčuje. Proto také bdí papež s podřízenými sobě a oddanými úřady svými nad touto „pravověrností" a zabraňuje všeliké její zrušení; tak přišly svobodomyslné vědecké spisy Hirscherovy (o reformách), filosofické Güntherovy a protiinfallibilní Schulteovy na index, proto zrušeny skorem všecky liturgie nelatinské, jako nejdřív slovanská, nedávno francouzská, a v nejnovější době pokoušeno se i o armenskou; proto zrušeny všecka práva metropolitů, a neodbývány již po 300 let žádné obecné sněmy církevní, aniž naléháno na provinciální (zemské) a diécesální; proto byla rozmnožena biskupská sídla s biskupy z propagandy, a podporovány byly řády zvlášť papeži příhodné, jako jesuité a redemtoristé; proto zrušeny svobody galikánské (francouzské) církve a jiné výsady církevní v jednotlivých zemích; proto zaváděny knihy do bohosloveckých ústavů hlavně jen od žáků a přívrženců Římského kollegia (jesuitského) a katechismy jesuity Deharbe do škol; proto uzavřen konkordát rakouský o dozoru duchovních nade všemi školami i na gymnasiích a na universitě, a když r. 1868 byl zrušen, zavrhl papež nové rakouské základní státní zákony; odtud také ony některé příkré zákony o jinověrcích, o sňatku smíšeném atd. v sylabu 1864 (viz článek ten), o hřbitovech (v konkordátě), jež nevedly k žádoucímu smíření, ale ještě k většímu vzdalování; odtud ono ohražované vychování mládeže katolické v biskupských chlapeckých seminářích (konviktech studujících), jakož i pěstování „katolického" časopisectva, žurnalistiky i belletristiky, a zakládání besed, založen i jednot „katolických", pokud výhradně tomuto výstřednímu směru sloužiti měly, jakož i všecka ona namáhání a demonstrace, dříve o udržení a nyní o opětné nabytí světského panství papežova a o zaručenou u světských vlád podporu v těchto snahách u-mu a t. d. Výbornou charakteristiku strany této a náhledů jejích podal biskup Pontusiecký v deklaraci od r. 1682 před generálním shromážděním duchovenstva francouzského; po vydání sylabu (viz jej) ve francouzském senátě učinil totéž bývalý ministr osvěty a president státní rady Rouland. (Srov. dr. Overbeck *Die orthodoxe katholische Anschauung im Gegensatz zum Papstthum und Jesuitismus* (Halle 1865, str. 138—159); Janus *Der Papst und das Concil 1869* (Leipzig, str. 40—49); du Vars *Les Ultra-Catholiques* (2 Edit. Paris 1872).

Umpfenbach Hermann, nar. se 7. bř. 1798 v Mohuči, † 16. bř. 1862 v Giessenu. Byl doktorem filosofie, soukromým docentem a později professorem mathematiky na universitě v Giessenu; od r. 1838 byl ředitelem hvězdárny tamtéž. Sepsal: *Ueber die verschiedenen Entstehungsweisen der Kegelschnitte* (Giessen 1821); *Analytische Geometrie* (tamt. 1823); *Die Lehre vom Gleichgewicht und der Bewegung fester und flüssiger Körper* (v Mohuči 1824); *Lehrbuch der Algebra* (Giessen 1825); *Lehrbuch der Differential- und Integralrechnung* (v Berlíně 1828); *Lehrbuch der ebenen und sphär. Trigonometrie* (Frankfurt 1836); *Lehrbuch der Arithmetik und Geometrie* (tamt. 1833—34); *Ueber die Bestimmung der Wurzeln einer Gleichung* (tamt. 1840) a j.

Unger 1) Friedrich Vilém, nar. se 8. [illegible] 1810 v Hannoveru. Byl nejprvé hannoverským důstojníkem, od 1840—45 soukromným docentem na právnické fakultě v Gotinkách, a od r. 1857 jest docentem dějepisu a theorie výtvarných umění na filosofické fakultě tamtéž. Sepsal: *Untersuchungen über das Gesetz der Farbenharmonie* (1852); *Disque chromo-harmonique pour servir à expliquer les règles de l'harmonie des couleurs* (Gotinky 1854); *Die bildende Kunst, ästhetische Betrachtungen über Architectur, Sculptur und Malerei für Künstler und Kunstfreunde* (tamt. 1858); *Perspective oder Lehre von der Abbildung nach Form, Beleuchtung und Farbe* (tamt. 1859). — **2)** Josef U., rakouský právník a státník, nar. se 2. čce 1828 ve Vídni, kde studoval r. 1846—[illegible] práva, načež se stal úředníkem při tamější knihovně dvorní, z kteréhož úřadu však zase brzy byl propuštěn. R. 1852 habilitoval se na universitě Vídeňské jako soukromý docent pro rak. privátní právo a byl již rok na to povolán od hraběte Lva Thuna za mimořád. professora rak. privát. práva na universitu Pražskou. V úřadě tomto setrval až do r. 18[illegible], v kterémž byl jmenován řádným professorem svého odboru na universitě Vídeňské. Po vzkříšení ústavního života v Rakousku vystoupil U. u veřejnost r. 1861 s politickou brožurkou *Zur Lösung der ungarischen Frage* (1. a 2. vydání ve Vídni 1861), v kteréž zastával již tehdáž systém rakouského dualismu, jenž teprv r. 1867 národy rakouské obšťastnil. Volební okres Hernalský u Vídně zvolil jej r. 18[illegible] do sněmu dolnorakouského, z kteréhož byl poslán do říšské rady. Tento mandát však složil po krátké době následkem těžkého onemocnění, byl na to ale r. 1869 povolán do panské sněmovny, v které jest řečníkem tak zvané strany liberální. Při sestavování ministerstva Potockého a později ministerstva Hasnerova vyskytlo se několikráte i jméno Ungerovo, ač ani v jednom z obou těchto kabinetů nepřijal U. žádného nabízeného mu úřadu. Teprv po pádu ministerstva Hohenwartova vstoupil U. v list. 1871 do ministerstva Auerspergova co ministr bez portefeuille. Jako právník požívá U. chvalnou pověst i mimo Rakousko. Mimo hlavní své dílo: *System des österr. Privatrechts* (sv. 1. v Lips. 1856; 2. vyd. 1868; sv. 2. a 3. Lips. 1857—1859; 3. vyd. 18[illegible]; sv. 5. obsahující *Das österr. Erbrecht* v Lips. 18[illegible], 2. vyd. 1871) vydal U. ještě následující spisy právnické: *Der Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuchs für das Königreich Sachsen, mit besonderer Rücksicht auf das österr. allgemeine bürgerliche Gesetzbuch besprochen* (ve Vídni 1853); *Die rechtliche Natur der Inhaberpapiere* (v Lips. 1857); *Der revidirte Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuchs für das Königreich Sachsen* (v Lips. 1861); *Die Verlassenschaftsabhandlung in Oesterreich* (ve Vídni 1862). Společně s Glaserem vydává: *Sammlung von civilrechtlichen Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofs in Wien* (sv. 1.—6. ve Vídni 1859—1872).

Ungern Sternberg, Alexandr svob. pán (v. hl. dílo) přesídlil se z Berlína do Drážďan, kdež se pohyboval hlavně v kruzích spisovatelských. Když byl později nebezpečně onemocněl, dal se dopraviti na statek Dannewalde ve vévodství Meklenbursko-Střelickém, kdež † 24. srp. 1868.

Unghvarit, nerost, složený z kyseliny křemičité, kysličníku železnatého a vody; jest hrubozrný, má lom lasturnatý, barvu zelenavou, lesk jest mdlý, průhlednost malá až i nedokonalá, poměrná váha 2·22, tvrdost 3.5. Před dmuchavkou se nerostápí, černá a stává se magnetickým. Vyskytuje se zejména nedaleko Užhorodu (Unghvár) a na Harcu v průvodu krevele.

Unrest Jakub, farář v Dicholci (*Techelsberg*) v Korutanech, † 1493. Psal dvě kroniky, korutanskou a rakouskou jazykem německým. První začíná s r. 764 a končí s r. 1360, druhá jest pokračování první a končí s r. 1493.

Unterberger, Leopold svob. pán, nar. se 12. říj. 1734 v Strengberku v Dolních Rakousích, † 9. ún. 1818 ve Vídni. Vstoupiv r. 1758 co poddůstojník do sboru měřického stal se r. 1786 majorem, r. 1793 plukovníkem, r. 1797 povýšen byl ve stav svobodných pánů, spolu stal se podmaršálkem a r. 1814 konečně polním zbrojmistrem. Sepsal: *Anfangsgründe der Mathematik* (Vídeň 1775—77); *Tafel der Sinuse, Tangenten, Secanten mit ihren Logarithmen* (tamt. 1777); *Kurzer Unterricht zum Aufnehmen mit dem Messtisch* (tamt. 1807); *Anfangsgründe der Planimetrie* (tamt. 1807); *Abhandlung über die Feldbefestigungskunst* (tamt. 1807); *Abhandlung über die beständige Befestigungskunst* (tamt. 1807); *Nützliche Begriffe von der Gewittermaterie und beste Art, Blitzableiter anzubringen* (tamt. 1811).

Unterholzner Karel August, něm. právník, nar. 3. ún. 1787 ve Frisinkách, stud. práva v Gotinkách a Heidelberku; r. 1812 stal se docentem a později profesorem práv na universitě ve Vratislavi, kde † 24. kv. 1838. Z jeho spisů jmenujeme: *Die Lehre von der Verjährung durch fortgesetzen Besitz* (1815); *Entwickelung der gesammten Verjährungslehre* (1828); *Juristische Abhandlungen* (1820); *Quellenmässige Zusammenstellung der Lehre des römischen Rechtes von den Schuldverhältnissen* (1835); *De ratione comitiorum a Servio Tullio rege institutorum* (1835).

Unverdorben Otto, lučebník, nar. se 13. říj. 1806 v Dahme. Byl nejprvé lékárníkem, co takový navštěvoval ústav Trommsdorfův v Erfurtu, později stal se majetníkem obchodu v Dahme a blízko ležícího statku Glienigu. Sepsal: *Chemische Untersuchungen der Harze* (Erfurt 1824); *Neue Beiträge zur chemischen Geschichte der Flussäure* (tamt. 1824); *Salze mittelst kalischer Thonerde-Lösung* (1826); *Ueber Flussäuresalze* (tamt. 1825); *Ueber die Producte der trockenen Destillation* (1826); *Ueber Fluorchrom und Fluorarsen* (1826); *Ueber Mangansäure und Thonerde-Verbindungen* (1826); *Ueber das Verhalten organischer Körper in höheren Temperaturen* (1826); *Ueber die Oelsäure des Terpentinöls* (1827); *Vier neue Alkalien im Dippelsöl* (1827); *Praeexistenz der Bernsteinsäure im Bernstein* (1828); *Ueber das Zerreissen gespannter Harzmassen* (1828) a j.

Uppstroem Anders, švédský jazykozpytec, nar. se 29. čna 1806; jest profesorem gotického jazyka na akademii v Upsale. Práce jeho vědecké o tomto jazyku zjednaly mu velikou vážnost zejména po Německu. Vydal: *Aivaggeljo Matthaiu*, gotický to zlomek evangelia sv. Matouše, jejž opatřil komentáry (v Upsale 1850), a proslulé dílo: *Codex Argenteus sive sacrorum evangeliorum versionis Gothicae fragmenta* (1854). Akademie švédská dala U-ovi za toto dílo zlatou medálii, a později mu udělil stát na tři léta roční pensi 600 říšských dolarů (1278 fr.) a král sám cenu 300 dolarů.

Uprchlec, uprchlík vojenský v. Zběh.

Uramil, $C_8H_5N_3O_4$ jest lučební produkt, vznikající přeměnou kyseliny močové, když roztok kyseliny thionurové až k bodu varu se zahřeje, nebo když se thionan amonatý ve vodě rozpustí a s příměškem kyseliny solné vaří. Byl-li roztok kyseliny thionurové velmi řídký, vyhraní se u. v dlouhých, vláknitých jehlicích; byl-li však roztok hustý, vynikají krystalky šupinovité barvy podobné bílému atlasu s odstínem růžovým. V kyselině sirkové a v louhu draselnatém jest u. rozpustný. Zahřívá-li se po delší dobu u. společně s kyselinou sirkovou, vzniká nový lučební produkt, totiž kyselina u-ová $C_8H_8N_5O_{15}$.

Urbánek Frant. August (v. hl. d.) počal novým rokem 1873 samostatně a veřejně činnost svoji nakladatelskou, a řada spisův, jež nákladem svým vydal, dávají nejlepší důkaz o jeho čilivosti. Vydal až do konce března 1873 více než 60 samostatných spisův, některé o několika svazcích a sešitech, vydává r. 1873 kalendář *Čechoslovan* nákladem 20.000 ex., a ženský kapesní *Tetin*, dále *Ženské Listy*, prvý samostatný časopis toho směru v jazyku českém. Až do konce roku 1872 redigoval s nevšední pílí *Věstník bibliografický* (4 ročníky), který vydává od r. 1873 spolu s J. R. Vilímkem co *Věstník kritický a bibliografický*, v němž rediguje část bibliografickou, jakož jest i řadou let redaktorem československé bibliografie *Buchhändler-Correspondenz*, orgánu spolku rak. knihkupců ve Vídni. V březnu 1873 otevřel knihkupectví i sortimentní na Vodičkové ulici proti dívčí škole, a má koncesi ku knihovně zápůjčné, již později zřídí.

Urbikios, řecký gramatik v 5. stol. po Kr. Ze spisů jeho zachovalo se pouze: Ὀνομασίαι τῶν περὶ τὸ στράτευμα τάξεων καὶ ἡγεμονικῶν (vydání Aldinské). Někteří literární historikové připisují mu taktéž spis: Ἐπιτήδευμα, který od jiných ale císaři Hadrianovi se připisuje.

Urfé Anne d', franc. básník, nar. se 1555 ve Foresu a † r. 1621. Již záhy prozrazoval co 15letý mladík znamenité vlohy básnické. Uzavřený jeho sňatek s Dianou de Châteaumorand byl k žádosti obou manželů po krátkém trvání zrušen, načež U. s povolením papežovým r. 1603 do stavu kněžského vstoupil. Kardinál Savoiský, princ Moric, jmenoval ho svým generálním vikářem, kapitola Lyonská dala mu místo kanovnické, a konečně se stal děkanem při chrámu Notre-Dame v Montbrisonu. Zůstavil hojné básně, s nichž jmenujeme: *La Diane*, sbírka 150 znělek; *La Misère de la France*, 20 znělek (1575 a 1576); *L'Honneur et la vaillance, dialogues* (Lyon, 1592); *Le premier livre des Hymnes* (ib. 1608).

Uroš, srbské jméno mužské. Královè srbští toho jména byli: **1)** U., synovec Vulkana, župana Raského, s příjmím Bílý od bílých vlasů. Panoval od r. 1122 do 1136, kteréhož r. zemřel. Dcera U-ova Jelena provdána byla za Uherského krále Belu slepého, z kteréhož manželství pocházel Gejza. — **2)** U., syn Beluša, strýc Uher. krále Gejzy, panoval od r. 1138 do 1160. Za jeho vlády pokusili se Srbové o svrhnutí panství řeckého, ale nepovedlo se jim to. — **3)** U. Veliký, toho jména z rodu Nemanjiců I., třetí syn Štěpána Prvověnčaného, panoval od roku 1237 do 1272. Za vlády jeho r. 1271 hubili Tataři Srbsko; on pomáhal Uherskému králi Belovi IV. ve válce proti Českému Otakarovi. Nechtě dostáti slibu, jejž byl dal synu svému Drago-

tinu vzhledem postoupné vlády, byl konečně od tohoto s trůnu svržen i musel hledati spásu v útěku. † v Drači. — 4) U. II. Milutin Štěpán, sedmý král z rodů Nemanjićů, syn předešl., nastoupil roku 1275 vládu po svém bratru Dragutinu a panoval do r. 1321. Vedl velké války s Maďary, Dubrovčany a Řeky, s posledními nejdříve (r. 1280—84) k odražení útoků na území jeho činěným, a později (1290) výbojně, a to s velikým úspěchem. † 29. list. 1321 v Nerodimlju a pochován v klášteře Sv. Štěpána, který sám vystavěl. Po něm nastoupil na trůn srbský syn jeho — 5) U. III. Štěpán Dečanský, jenž vládl od r. 1321 do 1336. Mnoho příkoří musel snášet od nevlastních svých bratrů, kteří jej o vládu připravit usilovali, jemu ale vždy štěstí přálo, i odolal kladeným mu osidlům. U. vystavěl velikolepý klášter v Dečanech (r. 1335), a odtud i příjmí dostal. U. vedl též mnohé války se sousedy svými, a připojil k Srbsku mnoho vydobytých zemí. Po něm nastoupil vládu syn jeho Štěpán Dušan Silný, zakladatel cářství Srbského, a po tomto zaujal stolec cářský — 6) U. V. r. 1356. Ještě za života otcova byl náměstníkem v Starém Srbsku. Nastoupiv vládu neuměl slabý jinoch na uzdě držet náměstníky, od slavného svého otce v podmaněných zemích ustanovené, následkem čehož jeden po druhém odtrhl se od něho, ano ze závisti vedli mezi sebou i války, a U. musel na to hleděti, jak jeho dědictví pustoší. Vukašin Mrňavić, náměstník Podunajský a hlavní původce nastalých zmatků po smrti Dušana Silného, uměl U-e tak omámit, že tento na vedor radě přívrženců svých u Vukašina v Nerodimlju meškal; brzo ale poznal, že uvázl v síti rozestřené, i umínil si prchnout do Dubrovníka. Vukašin, jehož záměry by uskutečněním úmyslu U-ova byly zkázu vzaly, dozvěděv se o tom vyzval U-e na lov a zavraždil jej tam 2. pros. 1367. U-em, kterého národ Srbský co svatého ctí, vyhynul rod Nemanjićů na prestolu srbském, jejž zaujal Vukašin Mrňavić. (Obšírný životopis U-e V. podal *Glasnik* XI. str. 95—107.) *Sž.*

Ursicin nebo Ursin, protipapež, byl diakonem církve Římské až do r. 366, kde stranou svou proti Damasovi I., následovníku papeže Libera, za papeže byl prohlášen. Obě strany počaly krutý boj, a velké množství křesťanů bylo v boji tom pobito. Aby mír sjednal, vypověděl náměstek římský Pretextat U-a z města. Ale již r. 381 dostalo se mu od císaře Valentiniana I. dovolení k návratu, a v Římě počaly nepokoje na novo, až r. 384 po smrti Damasově jednohlasně Siricia papežem zvolili, načež U. Valentinianem na vždy ze země vypovězen byl.

Ursin Georg Frederik Krüger, doktor filosofie, nar. se 22. čna 1797 v Kodani, kdež † 4. pros. 1849. Studoval ve svém rodišti, a stal se r. 1819 pozorovatelem na hvězdárně Kodaňské, kteréž místo zastával až do r. 1829; mimo to byl od r. 1827 prof. mathematiky na tam. akademii krásných umění, a od r. 1829—1832 učitelem mechaniky a technologie na polytechnickém ústavě. Po smrti von Thuna a von Schmidtena měl též přednášky na universitě. Z jeho spisů sluší uvésti: *Lärebog i den rene Mathematik* (1822), jenž došel 5. vydání; *Handbog i den mechaniske Deel af Naturlaeren* (podle Millingtonovy *Epitome of nat. and exprm. philosophy* 1826); *Logarithmer med 6 Decimaler for Tallerne 1 til 100000 etc.* (1827); *Astronomi* (1830); *Populäret Foredrag over Astronomien* (1838); *Dampmaskinen* (1838); *Formskaerarkunsten* (1844); *Logarithmer med 4 Decimaler* (1847); *Nautisk Almanak for od r. 1849—1851* a j.

Uruguay (v. hl. d.). Po zvolení generála Lawrence Batlea za definitivního presidenta (1. [illegible] 1868) nepřestaly bývalé třenice mezi Bílými a [illegible]venými, kteří se po dlouhá léta již v zemi o [illegible] vládu potýkají. Již v čci 1869 vypuklo pod [illegible]ním Carabelly povstání Bílých a nabylo během [illegible] doby velikých rozměrův; poněvadž však [illegible] republiky Argentinské, Urquiza, jim odepřel [illegible]pomoc, byli od plukovníka Pereza krvavě [illegible]. Též koncem r. 1870 a počátkem 1871 [illegible] povstání Bílých, zejména byly svedeny [illegible] blíže hlavního města Montevidea, až [illegible] hlavu poraženi byli. Tato válka občanská by [illegible] ještě dlouhou dobu trvala, kdyby se nebylo [illegible] argentinské v dub. 1872 podařilo usmířiti obě [illegible] přátelské strany; na základě obapolných [illegible] byly vypsány nové volby, president Battle [illegible] dobrovolně exekutivní moc v ruce presidenta [illegible] F. Gomensora, a budoucí vláda má se skládati [illegible]vrženců obou stran.

Usedom, Karl Georg Ludv. Guido hrabě, [illegible] diplomat, nar. se 17. čce 1805 v Cařici na [illegible] Rujaně ze staré, zámožné rodiny, studoval [illegible] státní vědy r. 1825—1829 v Grifsvaldě, [illegible] a Berlíně, a vstoupil r. 1830 do státní služby. [illegible] krátké službě u Berlínského městského [illegible] bral se r. 1831 na cesty do Francie, Anglie a [illegible] a oddal se později úplně vědám a umění. [illegible] byl jmenován sekretářem pruského vyslanectva v [illegible] kde setrval dvě léta; na to byl povolán po [illegible]knutí Kolínského církevního sporu do Berlína a [illegible]nován přednášejícím radou, v kterémž úřadě [illegible] až do r. 1844. R. 1844—45 účastnil se [illegible] stavovské ústavy pro pruský stát a odebral se [illegible] to jako mimořádný pruský vyslanec do Říma. [illegible] 1848 byl na krátký čas spolkovým vyslancem [illegible] Frankfurtě nad M., vrátil se však již r. 1849 [illegible] do Říma. Odtud byl povolán do Berlína, aby [illegible] vřel mír s Dánskem, což 2. čce 1850 [illegible] zase do Říma se odebral. R. 1854 vzdal se [illegible] úřadu a odebral se do Londýna. Když Bismarck [illegible] stal předsedou pruského ministerstva, byl U. [illegible]šen 22. ún. 1863 do stavu hraběcího a [illegible] mimořádným vyslancem u ital. dvora v Turíně [illegible] zejména před vypuknutím války z r. 1866 o [illegible] Pruska s Itálií pracoval. Pozdější neshody [illegible] ministerstvem Berlínským přiměly jej k tomu, [illegible] již neodebral s italským dvorem do nového [illegible] Florencie, nýbrž že vystoupil na jaře 1869 z [illegible] služby. Na podzim 1869 doprovázel prus. [illegible] prince, jedoucího k Suezské slavnosti, po Itálii [illegible]vzal v létě 1872 na žádost královu generální [illegible] a správu prus. král. museí.

Uslar 1) Petr baron, jazykozpytec a rus. [illegible]ralmajor, nar. se 21. srp. 1816 v guberníi T[illegible] skončil gymnasiální studia r. 1833 v Petrohr[illegible] věnoval se na to vědám vojenským a [illegible] 1847—1853 v ruském jazyku vojensko-statistický popis gubernií Tverské, Vologdské a [illegible] Byv na to od vlády vyzván, aby popsal [illegible]ťcky Kavkaz, prozkoumal od r. 1862 nářečí [illegible]charů (v Petrohradě 1863), Čečenců (1864), [illegible] (1872), Kazikumyků (1866), Gürkanů (1871) [illegible]rinů, a uložil vědecké výzkumy tyto v [illegible] rus[illegible]kem sepsaných knihách, jakož i v [illegible] jednáních Petrohradské akademie. — 2) [illegible] Vilém Ludvík U., von, lučebník, [illegible] 3. čna 1828 v Lautenthalu na Harzu, [illegible] filosofie. Roku 1855 byl asistentem v [illegible] laboratoriu v Marburku, později asistentem v [illegible] laboratoriu v Gotinkách, a od r. 1857 [illegible] kromným docentem na tamější universitě. [illegible] *Beiträge zur Kenntniss des Wolframs und [illegible]*

(Gotinky 1855); *Beiträge zur Kenntniss der Propionsäure u. Butteressigsäure* (t. 1855); *Ueber Chlorbenzoësäure* (1857); *Ueber die Sulfobenzoësäure* (1858); *Ueber den Oenanthaceton* (1858); *Ueber eine neue Methode der Darstellung und Nachweis der Alkaloide* (1861).

Usov Štěpán Michajlovič, nar. se r. 1797 v Petrohradě, studoval na tamější universitě, kdež dosáhl stupně magistra filosofie. Po skončení universitních studií byl zaměstnán v obchodě svého otce, mezi tím však zaměstnával se přírodními a technickými vědami a poslouchal přednášky o těchto předmětech. Roku 1834 byl potvrzen U. od tehdejšího finančního ministra, hraběte Kankrina, za redaktora *Zemledělčeskoj gazety*. R. 1834 byl zvolen za úda císařského „volnago ekonomičeskago obščestva," a v následujícím roce přenechal mu spolek ten veřejné přednášky o hospodářství v sále spolkovém. Přednášky tyto byly prvními podobného druhu v Petrohradě, byly navštěvovány množstvím posluchačů a trvají až dosud každou zimu. R. 1836 zaujal U. místo učitele hospodářství na Petrohradské universitě, a r. 1837 byl zvolen za úda hospodařských spolků Moskevského a Jihoruského, roku 1842 byl poslán ministrem cárských statků na Malou Rus a do Nové Rusi, by podal zprávy o tamějším hospodářství, a průmyslných i obchodních poměrech. Krátký popis této cesty umístil v časopise *Posrednik*. Roku 1843 byl U. potvrzen za adjunkta Petrohradské university, a v témž roce poslán do Zavološského kraje a do sibiřských gubernií, by tamější hospodářské poměry proskoumal. R. 1846 byl jmenován prof. hospodářství na universitě Petrohradské, kterýž úřad posud zastávaje, mimo to je redaktorem *Zemledělčeskoj gazety* a redaktorem kalendáře při akademii věd. Z jeho spisů sluší uvésti: *Tablicy dlja vyčislenija procentov na denežnye kapitaly* (v Petrohr. 1827); *Vspomogateljnaja kniga dlja poměščikov i seljských chozjaev* (tamt. 1836); *Pravila skotovodstva i proč.* (tamt. 1846); *Kurs zemleděija s priloženiem k polevodstvu, čitannyj v Imperatorskom S. Peterburskom universitetě* (tamt. 1837); *O kapitalě v otnošenii k seljskomu chozjajstvu* (tamt. 1839). Mimo to napsal více článků uveřejněných v časopisech: *Biblioteka dlja čten.*, *Otečestvenych zapiskách*, a v zaraženém jím r. 1841 a až dosud vycházejícím časopise *Gazeta promyšlennosti, chozjajstva i realjnych nauk*.

Ústava církevní. Dle rozličného pojmu o církvi bývá různý i pojem ú-vy čili zřízení církve. Jedni ji vyhlašují za papežskou, jiní za biskupskou, jedni za absolutní, jiní za konstituční; někteří mluví o monarchické a aristokratické, jiní zase o republikánské a demokratické ú-vě. Než všecky tyto pojmy jsou nemístné; nebo především není to ani slušno aniž dovoleno, pojmy, jež jsou v jednom oboru správné a běžné, přenášeti s tímž významem na obor zcela od onoho rozdílný; taktéž je vidno, poněvadž církev Kristova založena jest k účelu duchovnímu lidstva t. j. ke spáse duší, že i zřízení její a prostředky jsou jinaké nežli ve světské říši. Kristus nezařídil ani monarchie, ani světského representativního zřízení, nýbrž apoštolskou právomocnost s prvenstvím Petrovým uprostřed církve věřících), a proto není papež ani absolutním vladařem biskupů, ani presidentem republiky ani přednostou aristokratie, nýbrž nástupcem Petrovým mezi biskupy jakožto nástupci apoštolskými, a všickni věřící s ním dohromady činí jednotu náboženskou čili církev. A proto nanejvýš jen v podobenství možno říci, že suverénem církve jestKristus, jeím státním právem že jest zjevení Páně v písmě svatém a tradici církevní, její říší že jest svědomí a duše věřících, jež přesvědčením a věrou, nebo poučováním a napomínáním, nikoli však nucením neb kásní hmotnou, říditi se dají. — **J e s t t e d y z ř í z e n í c í r k v e z c e l a z v l á š t n í a o d s v ě t s k é ú s t a v y ú p l n ě r o z d í l n é.** Kristus totiž přičiňoval se o to, aby spojil národy páskou lásky a aby založil obecnou z nich společnost (církev), jež měla obsahovati všecky stoupence jeho (věřící). Každý křesťan byl členem této církve, a všickni pospolu měli účinkovati ke spáse své dle zařízení jeho. Společné přesvědčení všech, t. j. co všude, vždy a odevšech jakožto učení Kristovo přijímáno bylo na **z á k l a d ě p í s m a a t r a d i c e**, mělo býti jen obsahem jejich víry, a vyjednávalo se to taktéž společně na obecných sněmích církevních v přítomnosti zástupců jednotlivých okršků biskupských, učených bohoslovců i věřících jednohlasným usnešením a obvyklým odůvodněním. **T o t o s p o l e č e n s k é a s y n o d a l n í z ř í z e n í c í r k v e** nacházíme hned v časech apoštolských (při volbě jahnů, Skut. 6, a na Jerusalemském koncilu apoštolském, Skut. 15), a proto nebylo rozeznáváno tehdáž ještě mezi učitelským úřadem v církvi a věřícími (učící a poslouchající církví), aniž mluveno o neomylnosti učitelského úřadu nebo docela biskupů neb papeže, nýbrž drženo se jen slov sv. Pavla, že církev sama jest sloup a utvrzení pravdy (I. Tim. 3, 15.), a pravda tato hledána a střežena byla ode všech údů této církve. — Mimo učení vyjednávala se na sněmech na základě apoštolského zřízení i **c e l á s p r á v a c í r k v e**, jež měla se sice znásorňovati jednotou, ale jen v tom, co všem bylo společné a nevyhnutelné, kdežto všecko ostatní mělo zůstati různé a jednotlivým národům a zemím zvláštní, a vyjednati se na provinciálních koncilech nebo diécesálních synodách. Věděli ovšem věřící, že v církvi stává primatu a episkopatu i presbyteriatu — papeže, biskupů a kněží — jež zastávají úřady Kristem v církvi zařízené (učení, milosti s obětí a správy) dle jeho vůle a rozsahu, avšak vykonavatelé jejich byli v církvi přece jen bratřími ostatních věřících, a ač byli představenými, přece nestali se nikdy vladaři jejich a poručníky, nýbrž zůstávali jen splnomocněnými nástupci apoštolů v církvi dle způsobu apoštolského zařízení Kristova, kteří nevydávali o své ujmě zákonů a rozkazů, ale v mezích samosprávy co možná nejrozsáhlejší radili se o nich společně na synodách se zástupci a členy církve. Proto také zúčastňovali se věřící jakožto údové církve při ustanovování těchto hodnostářů církevních, počínajíce od nejnižších až k nejvyšším, čímž se vzájemný poměr mezi oběma osvědčoval a obapolná důvěra jedněch k druhým se tím více tužila. — Než ponenáhlu hleděli obmezovati tuto samosprávnou ú-vu v církvi jednotliví hodnostáři její, a tak vyvinovala se nynější hierarchie nikoli v starém smyslu svém — služby církevní, nýbrž panství čili vlády nad věřícími. Nejprvé mizela znenáhla práva lidu a přenášena na kněze a biskupy; těchto pak práva sobě přivlastňoval zase papež, jsa biskupem v hlavním městě rozsáhlé říše Římské a jediným patriarchou v západní církvi, kdežto na východě čtyři byli (v Konstantinopoli, v Alexandrii, v Jerusalémě a Antiochii). Po nabytém pak světském panství a po středověkém spojení se s římskoněmeckými císaři považováni od něho ponenáhlu biskupové za jeho vasaly, a sněmy spíše za poradní jen jeho sbor; papež stal se „vikářem (zástupcem) Kristovým" a biskupové z „milosti stolice apoštolské" dosazováni, kněžstvo pak jmíno jen za výpomocné služebníky církve. Než teprv Pius IX. vyřkl na biskupském sjezdu Vatikánském v III. kapitole, že

papež jest jediným biskupem v církvi (universalní episkopat), jak to byl již arcibiskupu Pařížskému Darboyovi psal r. 1865, když tento po svém nastolení chtěl visitovati kostely a kláštery jesuitů a kapucínů a tito jej k sobě nepřipustili, odvolávajíce se na svou exemci od biskupské právomocnosti a bezprostřední podřízenost Římskému papeži: „Jako se ve světské vládě jmenují ustanovení místodržitelové řádnými vrchnostmi, ač král nebo císař plnou moc bezprostředně a řádně nad každým svým poddaným podržuje: tak užil tohoto v pravdě velmi vhodného porovnání andělský učitel (Tomáš Akvinský), když dí: Papež má plnost biskupské moci; (*plenitudo pontificalis potestatis*), jako král ve svém království, ale biskupové bývají částkou těchto jemu příslušících starostí obdarováni (*assumuntur in partem sollicitudinis*), jako v jednotlivých městech ustanovené vrchnosti.“ A když názor tento s neomylností papežskou konečně na Vatikánském sjezdě jakožto poradním senátu papežském r. 1870 od papeže prohlášen byl za „článek víry,“ to byl učiněn pokus na zvrácení původní a starobylé n-vy c.; než tato tím přece nevymizela z církve, an svědčí o ní nejen bible a tradice, ale i nevyhnutelná potřeba její v církvi a dosavadní historická existence její oprávněnost také jasně osvědčuje a časem svým opět k platnosti ji přivede. (Srov. Langen *Das vaticanische Dogma von dem Universalepiscopat und die Unfehlbarkeit des Papstes* (Bonn 1871); Buchmann *Ueber und gegen den Jesuitismus* (Breslau 1872); Reinkens *Die päpstlichen Dekrete vom 18. Juli 1870* (4. Heft. 1871 Münster).

Ústup v. Retiráda a Retraite.

Ustyanovič Mikuláš, maloruský básník, nar. 1811 v městečku Nikolajevě Stryjského okresu. Jeho otec Leon poslal ho z mládí do škol do Lvova, kdežto zůstal až vystudoval bohosloví. Vrátiv se na venek usadil se a žije posud ve vesnici Slavsku pod Karpáty, kdež s rodinou osmi dítek klidně žije, znám a milován po celém okolí mezi mladými i starými co pěvec „Nikolaj z Nikolajeva.“ První jeho plod básnický byla *dumka na hrobě Michala Haraseviče*, archimandrita Lvovského, r. 1836, a již tento první plod pojistil mu trvalé uznání. Pozdější pak básně uveřejnil almanach *Věnok*, *Zora Halickaja* a časopis *Věstník*; sebrané vydal známý přítel osvěty národní Bohdan B. Dědický ve Lvově r. 1860 s kritickou úvahou. Vydavatel měl v úmyslu sebrati všechny básně, dosud však dospělo vydání jen k prvnímu sešitu, obsahujícímu básně lyrické (*dumky a písně*) a epické (*skazky*). Básně U-e mají rozhodně ráz elegický, jako vůbec veškeré básnictví maloruské; ve smyslu ruském náležejí k směru národnímu, ve smyslu západoevropském ke škole romantické. Leč i v tomto hlavním směru jeví se v plodech U-e dvojí odstín. Až do r. 1848 jsou všecky plody i formou čistě národní, později vyskytuje se v nich na mnoze též forma umělá, což pilným seznáváním a vlivem básnictví polského povstalo. Toto působení básnictví polského jest také příčinou některých pochybení proti přízvuku ruskému, jejž U. později zanedbával. Za to jest pravdivým obohatitelem jazyka maloruského, jemuž dodal množství krásných, vybraných výrazů z mluvy lidu podkarpátského, kterýchžto od té doby vhodně užívají i jiní spisovatelé. U. byl rozen básníkem, a nemohl ani když prosou psal zapříti toto povolání. Z jeho básní vane nám duch povahové prostoty a rodinného poklidu chýže ruské; ony jsou vroucí oslavy ušlechtilé duše, osvědčené přátelství a lásce svému národu, s povahou prostomilou, ale zádumčivou. Oceňovatel jeho Dědický praví, že jest Malorusům tím co Uhland Němcům a Vincenc Pol Polákům. Několik svých básní přeložil U. také na jazyk polský.

Úsvitka, fr. *reveille*, něm. *Tagwache*. Srov. Večerka. [illegible]

Úštecký (Ouštecký, Auštěcký) **1)** Mikuláš (Austin) byl v 2. pol. XVI. stol. primasem v Litoměřicích, muž učený a vážený, v právích městských zvlášť v Magd. výborně zběhlý a znamenitý [illegible] samostatnosti kmetské stolice v Litoměřicích. [illegible] 1574 zemřel a pochován 11. říj. s velkou [illegible] ve farním kostele Všech Svatých v Litoměřicích. — **2)** Jakub Ú., nejspíš syn předešl., z počátku XVI. stol., kmet Magd. práva v Litoměřicích, statečně [illegible] pravomocnost kmetské stolice co sboru [illegible] rychtáři, stoje zároveň o to, by výpisy z knih [illegible] se nevydávaly jak posud toliko pod pečetí rychtářskou, nýbrž pod kmetskou. *Tfk.* — **3)** Josef [illegible] viz Auštěcký v doplňcích.

Utikal Karel, ev. učitel h. v. v Čáslavi, [illegible] 4. čn. 1839 v Husinci v Pruském Slezku, [illegible] českých vystěhovalců. Odbyv nár. školu [illegible] chou a zkoušku do učit. semináře Minsterberského přijat jest do tohoto r. 1856, kdež měl častější [illegible] s professory dějepisu, nechtějícími uznati [illegible] českou co skutečnou. Literaturu českou poznal [illegible] Hofmanem z Tardy, častěji do Čech jezdívavším [illegible] odtud české knihy donášejícím. Odbyv [illegible] poslán r. 1859 co učitel na Lubin v Horním Slezsku, osadu to původně českou, nyní ale z části popolštěnou a poněmčenou, kde si získal o [illegible] spustlé školy velikých zásluh. K žádosti své [illegible] se na Holnu na rusko-polských hranicích, kde [illegible] uloženo, soustřediti pozůstatky ev. někdy [illegible] tenkráte již jen 180 duší ze v 50 osadách [illegible] Na stálé žádosti Lubinských vrátil se po 1½ [illegible] zpět na Lubin, odtud po 2 letech (r. 1865) k [illegible] poručení semináře Minsterberského dosazen za [illegible] na nově zřízenou školu v Lysé nad Labem v Čechách. Po 4 letech povolán k zařízení ev. [illegible] nár. a přípravny semináriské do Čáslavi, kde [illegible] posud velmi pilně a svědomitě úřad svůj [illegible] všeobecné oblibě se těší. Literárně jest [illegible] činným, zejména dopisuje do *Hlasů ze Sion*[illegible] Sestavil prvotně: *Malý kancionál, to jest výbor* [illegible] *a písní duchovních k nejpilnější potřebě* [illegible] *vaný, v domě, ve škole a ve sboru*, jejž [illegible] a vydal H. z Tardy (V Praze 1868). *Ok.*

Útok, ve vojenství, srv. Attaque.

Utrechtská církev. Skorem všecky dějepisné knihy ji jmenují rozkolem jansenistickým (viz čl. Jansenius a Utrecht v hl. d.); [illegible] sama jmenuje se však „starou biskupskou církví“ čítajíc v celku jednoho arcibiskupa v Utrechtě od r. 1723, a 2 biskupy, jednoho v Harlemu od r. 1[illegible] a druhého v Deventeru od r. 1752, a majíc [illegible] jen asi 5400 věřících a přes 30 kněží. Na [illegible] katolickém Mnichovském kongresu na podzim r. 18[illegible] pronesl poprvé proslulý prof. Döllinger o [illegible] na základě historických studií tato památná a [illegible] vdivá slova: „Výčitka, jež se dělá U-ské církvi, že je jansenistická, jest bez podstaty, ano neliší [illegible] katolickou církví a ní žádného dogmatického [illegible] dílu.“ Vydávají se tedy přívrženci její se vším [illegible] vem za údy katolické církve, přijímajíce všecko [illegible] učení, ano ani nikdy nepřijali oněch zavržených z Říma pět zásad Yperského biskupa Jansenia z knihy jeho *Augustinus*, jednající o poměru milosti [illegible] k svobodě lidské († 1638), nýbrž proti nim [illegible] často protestovali, na př. r. 1703 a opět r. 17[illegible] v osvědčení kněžstva k papeži Benediktu XIV. [illegible] Říma zaslaného, v usnešení synody r. 1763 [illegible] papeži Klementu XIII., v čas vyjednávání s papežem

vem XII. r. 1826 a jindy. Mají také v skutku svěectví četná, jichž první sbírku hned r. 1763 předžil arcibiskup jejich Meindaerts papeži Klemenvi XII., v nichž nacházejí se listy souhlasné, v celku 35, od 7 kardinálů, 37 biskupů, mnohých představených řádů, od universit a doktorů theologie se šech zemí katolické Evropy, dosvědčujíce jim, že ou pravověrní a že jen nedorozuměním anebo straictvím vášnivých odpůrců Janseniových v učení o ilosti boží do podezření jansenistického přišli. (Srv. *lecueil de divers témoignages de plusieurs cardinaux, rchévêques, évêques, universités, facultés de théologie s de droit, docteurs etc.* 1768.) Příčina podezřívání příkoří tohoto byla hlavně dvojí: nejprvé, že U. apitola (kanovnická) měla od starodávna právo, ž jí hned od císaře Konrada III. r. 1145 uděleno od papeže Eugena III. také potvrzeno bylo, aby olila sobě bez intervence papežské svého biskupa, toto právo upírali jí později v Římě, předstírajíce, e následkem reformačních převratů existovati přetala, ano docela jen papežského vikáře místo skučného biskupa mívala; za druhé, že nechtěli v lném znění přijmouti bulu Alexandra VII. od r. 1665, níž se zavrhovalo oněch pět vět Jansenových, dokládajíce, že je sice dle textu papežského zavrhují, e však nechtí a nemohou rozhodovati, zdali, jak apež udává, také v knize Janseniově v tom smyslu kutečně jsou obsaženy, an se tu nejedná o pouhý lánek víry, ale o rozhodnutí historického faktum, němž neomylnost také ani církvi se nepřipisuje.)dvolávali se také k obecnému církevnímu koncilu, elikož papeže a jeho kongregace za neomylné, zeména v této věci neuznávali a uznati také dle kaolických zásad dogmatických nesměli, an s galikanskými svobodami (čl. 4. od r. 1682) proti papežké neomylnosti úplně souhlasili. Nicméně však uznávali vždycky a uznávají až do nejnovější doby primat Římského biskupa v církvi, a proto ohlašovali mu po každé novou volbu svého metropolity nebo jednoho svých biskupů, ale v Římě na novo vždy při té příležitosti vylučovali je z církve, chtíce, aby se jim poddali na milost a uznali správnost dosavadního papežského jednání a mylnost svého nepodajného chování. Ale přes to všecko brali účastenství v osudech katolické církve, majíce posloupnost biskupskou a držíce se věrně zděděných pramenů víry Kristovy (bible a tradice nezměněné); z té příčiny protestovali r. 1854 všickni tři v pastýřských listech proti novému článku o neposkvrněném početí Panny Marie, od papeže Pia IX. prohlášenému, jakož i proti neomylnosti papežské na Vatikanském sněmě r. 1870 dekretované. Taktéž brali vřelý podíl v „starokatolickém“ hnutí v Německu, osvědčovaném na kongresech v Mnichově a Kolíně nad Rýnem (viz čl. Starokatolíci), a nynější arcibiskup Utrechtský Jindřich Loos neváhal požádán jsa r. 1872 také udělovati biřmování těmto statečným odpůrcům infallibility papalní v Německu. Srovnej spisy: Dupac de Bellegarde *Histoire abrégée de l'Eglise d'Utrecht* (tamt. 1852); Janssonius *Geschiedenis des Oud-Katholike Kerk in Nederland* (Haag 1870); Nippold *Die altkatholische Kirche des Erzbisthums Utrecht* (Heidelberg 1872).

Uylenbrock Pieter Jan, nar. 25. listop. 1797 v Amsterodamu, † 11. pros. 1844 v Lejdě. Byl nejprvé lektorem mathematiky, pak profes. fysiky a hvězdářství na universitě v Lejdě, též členem Nizozemské akademie. Sepsal: *Specimen geographico-historicum exhibens dissertationem de Ibn Haukalo, Geographo* (Leyden 1822); *Christiani Hugenii aliorumque seculi XVII. virorum celebrium Exercitationes mathematicas et philosophicas* (Haag 1833); *Oratio de fratribus Christiano atque Constantino Hugenio, artis dioptricae cultoribus* (tamt. 1840); *Bedenkingen omtrent de gewone verklaring der twee grondvergelijkingen* $D = \frac{M}{V}$ *en* $S = \frac{R}{T}$ (1845); *Verslag van waarnemingen over het arrdmagnetismus te Leiden en eenige andere plaatsen in Nederland* (1864).

V.

Vaccario Andrea (v. hlav. dílo) slul vlastně Vaccaro.

Vaccaro 1) Francesco, malíř a rytec, nar. v Bologni asi r. 1636. Byl žákem Albanovým a maloval v jeho způsobě, ačkoli ne tak zdařile, obrazy pro rozličné chrámy a paláce svého rodiště, vydal pojednání o perspektivě, ku kterémuž sám zhotovil rytiny; mimo tyto ryl na 12 listech zříceniny, kašny a p. Roku 1670 opustil své rodiště, načež o dalších jeho osudech nic bližšího není povědomo. † prý r. 1675. — **2)** Domenico Antonio V., stavitel, malíř a sochař, nar. v Neapoli r. 1680. Stavěl rozličné kostely a paláce v Neapoli a v okolí, provedl rozličné vypuklé řezby a sochu *Anděla Strážce* v kostele San Paolo maggiore, a mimo jiné též stropné malby v kostele Monte Vergine v ne příliš ryzém vkuse oné doby. *Mü.*

Vadas z Karlova, rodina erbovní, která v XVI. a XVII. stol. kvetla nejprvé v Nov. Bydžově a potom v Hradci Králové, užívajíc v erbu třech pahrbků zlatých v poli modrém a na nich kapouna bílého, držícího zlatý prsten v zobáku, a nad helmem téhož kapouna. Praotcem rodiny této sluší jmenovati Jana V-a (nar. 1540), který byl ku konci XVI. stol. sousedem Bydžovským, a jsa muž rozšafný a vzdělaný byl také konšelem a potom JMC. rychtářem tamtéž, i přijat jest s bratrem svým Jiřím V-em od Jana Kapouna a Václava Hiny strýců z Karlova k jich erbu a tituli, kteréž přijetí cís. Rudolf II. ve čtvrtek po Judica r. 1595 potvrdil. Z Bydžova přestěhoval se Jan V. r. 1602 do Hradce Králové, a nabyv tam gruntů šosovních vzat jest hned do rady městské, v níž seděl až do své smrti († 1620). Zůstavil syny Jindřicha a Jiřího a dceru Magdalenu; starší z nich Jindřich V. vzdělal se v umění literním, byl mistrem sv. um. a seděl na domě otcovském, jsa drahně let konšelem a primasem. † r. 1646, zůstaviv syna Jana Václava, který byl tolikéž soudcem a radním Hradeckým a dobrodincem chrámu sv. Ducha tamtéž, a splodil s manželkou Dorotou syny Jana a Václava. Jan zdědil dům v Hradci a † r. 1718 bezdětek; Václav vstoupil do řádu tovaryšstva Ježíšova, byl mistrem sv. umění, vyučoval mládež v rozličných kolejích, a posléze byl ředitelem školy a semináře Hradecké a přísedícím bisk. konsistoře tamní; † roku 1718, jsa poslední nám známý potomek rodu svého. *Ra.*

Vadovský (Wadowski), Paulus, alio Baltazar, natione Vaduviensis (z Wado[illegible] A. D. 1595), řezbář v Krakově, kdež od [illegible] nachází v kostele sv. Kateřiny (na Kazimíři) [illegible] nápisem opatřený náhrobek kastelána Krakov[illegible] Vavřince Spytka Jordana († 1568). *M[illegible]*

Vahanský z Vahančic (Vohanský z V[illegible]hančic), rodina, která připomíná se v XV. a XVI. stol. v Čechách. R. 1505 byl Jan V. z V. [illegible]níkem na Pardubicích u pánů z Pernšteinu, a [illegible] syna Sigmunda, kterého čteme také v tit. z r. 1534, a pak ještě 1556, jakož i syna jeho Jana. R. 1564 koupil Hanuš V. z V. — příbuzný [illegible] potomek předešlých — od Vaňka a Benjamina Te[illegible]chyně z Doubravice statek Dubany, roku 1567 [illegible] Aliny z Petersdorfu dvůr při m. Pardubicích, a r. 1570 od Buriana, Jáchima a Hendricha bratří Vl[illegible]kovských z Medovic statek Blato (v Chrudimsku); manželka jeho byla paní Markéta z Bydžína. V [illegible] z r. 1589 se rodina ta více nepřipomíná, aniž o později dočítáme o ní zpráv nějakých. *Ra.*

Vaillant, Jean Baptiste Philibert hrabě (v. h. dílo) byl v říj. 1870 z Francie vypověsen a vrátil se teprv po uzavření míru na jaře 1871 do Paříže, kde † 4. čna 1872. Dne 8. čna byl mu vystrojen v Paříži pohřeb na státní útraty, načež mrtvola je[illegible] dovežena byla do Dijonu a tam do země ulože[illegible].

Vaispach (Weispach, Weissenbach) z Volfartic, šlechtická rodina, v Čechách v XVI. a XVII. stol. usedlá, přišedši tam jak se podobá z [illegible] nebo Míšně. V tit. z r. 1534 čteme Šebestiána Volfa a Sigmunda z V-a na Volfarticích, jichž potomek Hanuš V. na Volfarticích přichází v [illegible] z r. 1589. R. 1615 prodal Jan Šebest V. [illegible] Volfartice Sigmundovi Rausendorferovi. Téhož [illegible] připomíná se Anna V-ová z V. na Meistersdo[illegible] jejímž dědicem byl Volf Arnošt V., který r. 1655 koupil statek Schossendorf a Nemčeň v Lito[illegible] Týž prodal však jmenované právě zboží r. 16[illegible] Ja[illegible]novi Jiřímu z Ottenfeldu, a r. 1667 tolikéž [illegible] Meistersdorf Adamovi Frant. Knoblochovi, načež se rodina ta nepřipomíná více ve dskách ani registrech stavovských.

Vajano Orazio, s příjmím il Fiorentino, malíř vlaský, nar. se r. 1550 a žil ještě r. 16[illegible] v Miláně. Byl umělec velmi svědomitý, však [illegible] kolorista, a upomíná na Roncalliho. Pracoval ve Florencii, v Janově a v Miláně, kde s výsledk[illegible]

racl jeho zvláště obraz *Sestoupení ducha svatého* opatství sv. Antonína vyniká.

Valdes 1) Don Juan de V. Leal, malíř, nar. v Kordově r. 1630, † r. 1691. Učil se u Antonia del Castillo, načež usadiv se v Sevile stal se tu r. 1660 mayordomem nově založené školy kreslitelské a r. 1663 jejím představeným, kteréhožto čestného úřadu však pro příliš ohnivou povahu svou již r. 1666 zase se vzdal. Hlavní jeho díla se nacházejí v Sevile, a sic *Pán Kristus u sloupu* a *Panna Maria, odevzdávajíc mešní roucho sv. Ildefonsovi*, v katedrále; *Vztýčení sv. kříže* a *Spuchřelé mrtvoly* v kostele de la Caridad, 6 velkých obrazů ze života sv. Jeronyma de Buenavista ve farním kostele téhož svatého. Umělec ten provedl též několik zdařilých rytin a několik skvělých nákresů perem. — **2)** Don Lucas de V., špan. malíř a ryjec, nar. v Sevile r. 1661. Nabyv učeného vychování zaměstnával se již záhy uměním, tak že již co desítiletý hoch proedl čtyry rytiny. Brzo na to věnoval se malbě na obmítce, vyznamenávaje se v ní přesnou kresbou, správnou perspektivou a živým představováním. Z jeho maleb toho druhu zasluhují býti jmenovány: freska v kapli S. Laureano při katedrále Sevilské, velké fresky v kostele sv. Pavla tamtéž, jiné v kostele Los Venerables, v Merced Calzado a j. Maloval a ryl též rozličné obrazy svatých a podobizny. Zemřel r. 1724 co profesor mathematiky při námořské škole kadetův v Cadizu. *Mů*

Válečné stroje, něm. *Kriegsmaschinen*. K těmto ve vojenství vůbec počítáme: v starém věku 1. stroje házecí a metací, katapulty, ballisty, onagery; 2. stroje bourací, vrtáky, berany, a stroje převážecí, tellenony, pohyblivé věže (potulky, *Helepolis*); 3. stroje ochranné, zástěny, želvy (testudo), kleště čili sobáky dravce. Ve středověku nalézáme celkem tytéž válečné stroje, ovšemť poněkud zdokonalené, až vynalezením střelného prachu na dobro ustoupily hrubým střelbám, z nichž koule nejdříve kamenné, potom železné se metaly, jsouce ruční palnou zbraní podporovány. Stroje válečné pro hrubou střelbu byly bombardy (*bombardes*), hmoždíře (*mortiers*), později puškу (*Büchsen*), v Čechách rozličná jména nesoucí, jako Chmelík, Praška, Rychlice, Hovorka, Jaroměřka, Trubačka, k nimž se družila menší děla, kartauny nebo čtvrtnice, srubnice, tarasnice, houfnice, sokolnice, harcovnice, pak ruční střelby, ručnice, hákovnice a píšťaly. V nové době v. s. dostihly vysokého stupně dokonalosti; mámeť děla rozmanitých rozměrův a ráží, k nabíjení zadem i předem, hmoždíře, a ručnice předovky i zadovky, o čem podrobněji při jednotlivých článcích jednáno. *Čský.*

Valence, Cyrus Marie de Timbrune, comte de, generál franc., nar. se 20. srp. 1757 v Agenu a † 4. ún. 1822 v Paříži. Pocházel ze staré rodiny, která u dvora vévod Orleanských veliké požívala vážnosti a přízně. Vstoupiv r. 1774 do pluku dělostřeleckého velmi rychle postupoval; r. 1784 byl plukovníkem 2. pluku Bretagneského; za vypuknutí revoluce prohlásil se pro nutnost oprav a byl od šlechty Pařížské co poslanec do shromáždění stavů zvolen. R. 1790 stal se velitelem vojenským v departementu de la Sarthe, složil v ústavodárném sboru přísahu důstojníkům 22. čna předepsanou, načež byl 17. pros. téhož r. polním maršálkem jmenován a k armádě Dumouriesově poslán. V čele oddělení svého dobyl ve válce s Rakušany prvního města a prvních děl, byl u Valmy velitelem zálohy, přijal při spátečním tažení Prusů kapitulaci Verdunu, přinutil vévodu Brunšvického, aby navrátil Longwy, a uzavřel s ním smlouvu uznávající samostatnost Francie. Jmenován vrchním velitelem armády ardennské vyhnal spojence z Belgie, porazil Beaulieua na hlavu a vypracoval pro vládu plán k výpravě proti Anglii do Indie. Avšak byv v bitvě u Nervind (18. bř. 1793) raněn a jsa nespokojen s obratem politickým, vzal své propuštění a odebral se do Londýna, a když ho byl Pitt odtud vypověděl, do Holštýna. Do Francie vrátil se r. 1799. Zúčastnil se války ve Španělsku (1808), a v Rusku, a snažil se, leč marně, aby vtrhnutí spojených mocí do vlasti zabránil. V Paříži podepsal co sekretář senátu poděkování se Napoleona, a byl Ludvíkem XVIII. pairem Francie jmenován (1815). Po návratu Napoleona z Elby byl sekretářem komory pairů, později bylo mu s generály Grenierem a Sebastianim svěřeno hájení hlavního města, a byl údem komise, která s Blücherem o přerušení nepřátelství vyjednávala. Sepsal: *Essai sur les finances de la République française et sur les moyens d' anéantir les assignats* (Hambourg, 1796).

Valenciennes Achille, franc. přírodozpytec, nar. se v Paříži r. 1794, upozornil na sebe vědecký svět r. 1818 svými *Mémoires*, uveřejněnými v *Annales du Museum* a překladem Humboldtových *Ansichten der Natur*. R. 1830 byl jmenován prof. anatomie na École normale, později titulárním prof. v museu přírodovědeckém, kdež měl veřejné přednášky o nižších zvířatech. R. 1844 byl přijat do akademie věd do oddělení pro anatomii a zoologii co nástupce po Goeffroy Saint-Hilaireovi. Z jeho spisů sluší ještě uvésti: *Histoire naturelle des poissons*, již počal vydávati s Cuvierem (1829—1849); *Histoire naturelle des mollusques, des annélides et des zoophytes* (1833); též psal všecky přírodovědecké články, jež jsou umístěny ve *Voyage autour du monde* od M. Dupetit-Thouarse, jakož i v *Dictionnaire classique d'histoire naturelle* od M. d'Orbignyho.

Valenje, též Velenje, něm. *Wöllan*, městys v jižním Štýrsku nad Hčkou Pakou, s 300 obyv. a pěkným starým zámkem. R. 1643 bylo V. od Turků popleněno.

Valentinelli Giuseppe, velmi zasloužilý ital. bibliograf, nar. se 22. kv. 1805 ve Feraře, studoval v Padově filosofii a bohosloví, stal se r. 1830 knězem, 1832 asistentem při stolici filosofie na universitě Padovánské a 1834 údem tam. filosofické a theologické fakulty. Když papež Řehoř XVI. r. 1835 ve svém rodišti Bellunu duchovní seminář zřídil, povolal na tento ústav V-ho za profesora filosofie. V tomto úřadě setrval V. jen do r. 1837, a vrátiv se do Padovy zastával tam až do r. 1841 úřad bibliotekáře semeniště. V té době sepsal dílo *Della biblioteca del Seminario di Padova*, kteréž r. 1849 v Benátkách tiskem vydal. Když 3. kv. 1841 proslulý bibliograf Bartolomeo Gamba (v. hl. d.), dosavadní druhý knihovník bibliotéky sv. Marka v Benátkách, náhlou smrtí byl sešel, byl V. v list. 1841 jmenován jeho nástupcem, a když r. 1846 i vrchní bibliotékář Pietro Bettio zemřel, svěřeno jest řízení knihovny sv. Marka V-mu. V tomto postavení svém zjednal si o zvelebení této velkolepé knihovny zásluhy neocenitelné; především klasifikoval 60.000 různých děl a sestavil, podporován jsa druhým bibliotékářem Veludem, hlavní katalog vědecko-systematický, kterých obou se až posud knihovně Benátské nedostávalo. Množstvím starých rukopisů, vztahujících se k dějinám Furlánska a starého patriarchatu Aquilejského, byl povzbuzen k studiím o těchto krajinách, a zaslal české královské společnosti nauk pamětný spis *Degli studj sul Friuli* (v Praze 1856), též uveřejnil kritický přehled těchto rukopisů pod názvem: *Catalogus codicum manuscriptorum de rebus foroiuliensibus ex bibliotheca palatina ad S. Marci*

Venetiarum (ve Vídni 1859). Po tom následovaly: *Bibliografia del Friuli* (v Benát. 1861) a *Diplomatarium Portusnaonense. Series documentorum ad historiam Portusnaonis spectantium* (ve Vídni 1865). Jiný pramen důležitých studií poskytovaly V-mu kodexy Marciánské, z nichž sbíral zejména histor.-polit. dáta o Německu, jež bavorská učená společnost vydala pod názvem: *Regesta documentorum Germaniae historiam illustrantium. Regesten zur deutschen Geschichte aus den Handschriften der Marcusbibliothek in Venedig* (2 sv. v Mnichově 1864—66). Z ostatních jeho spisů o knihovně Benátské vyjímáme: *Verzeichniss der Marmorbilder des Archaeologischen Museums der Marcusbibliothek im Dogenpalast zu Venedig* (v Benát. 1865; Prato 1866) a *Bibliotheca manuscripta ad S. Marci Venetiarum* (5 sv. v Benát. 1869—72). Ovocem několika jeho v bibliografických zájmech vykonaných cest do Dalmacie a na Černou Horu jsou spisy: *Specimen bibliographicum de Dalmatia* (v Benát. 1842); *Bibliografia dalmata tratta dei codici della Marciana* (tamtéž 1845); *Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro* (v Záhřebu 1855) a *Supplimenti al saggio bibliografico della Dalmazia e del Montenegro* (tamt. 1862). Taktéž v zájmech bibliografických konal neunavný V. větší cesty po Nizozemsku, Anglii, Skotsku, Švédsku, Německu, Uhersku a Španělsku, navštívil větší bibliotheky a musea všech těchto zemí a uveřejnil tyto spisy: *Sulle antichità spagnuole in generale, e singolarmente delle provincie Nuova Castiglia, Estremadura, Andalusia, Murcia, Valenza, Catalogna* (ve Vídni 1859); *Delle biblioteche della Spagna Comentario* (tamt. 1860) a *Delle biblioteche e delle società scientifico-Letterarie della Neerlandia* (tamt. 1862). Přišed po r. 1860 do styku s Janem Kukuljevićem v Záhřebu přičinil se o to, že Záhřebská archaeologická společnost vydala bibliografii Dalmacie, a uveřejnil sám dílo *Esposizione de' rapporti fra la Republica Veneta e gli Slavi meridionali* (1 sv. v Benát. 1863). Z ostatních jeho bibliografických děl jsou ještě nejdůležitější: *Sul lessico Forcelliniano di tutta la latinità, riordinato e aumentato dal dott. Vincenzo Devit* (ve Florencii 1866) a *Dei cataloghi a stampa di codici manuscritti* (v Benát. 1871).

Valeriano Giampietro (Pierius Valerianus), učenec vlaský, nar. se r. 1477 v Bellunu a † 1558 v Padově. Péčí strýce svého, učeného mnicha Urbana, dostalo se mu v Benátkách skvělého vychování. Pak vedl život velmi nestálý, byl brzy v Benátkách, brzy v Římě, kde mu papež Leo X. svěřil vychování dvou synovců svých. Později ho nalézáme co professora rhetoriky na koleji Římské, co protonotáře apoštolského a kanovníka Bellunského, až se konečně v Padově usadil. V Benátkách a v kostele de'Frati postaveny mu byly pomníky. Sepsal: *De fulminum significationibus* (Romae 1517); *Poëmata* (ib. 1538); *Amorum lib. V. et alia poëmata* (Venetiae 1549); *Hieroglyptica, sive de sacris Aegyptiorum aliarumque gentium litteris commentariorum lib. LVIII.* (Lyon 1610); *Dialogo della volgar lingua* (Venia 1620).

Valincourt Jean Baptiste du Trousset, franc. spis., nar se 1. bř. 1653 v Paříži a † tamtéž 4. led. 1730. Pocházel ze starošlechtické rodiny, jejíž mnozí údové v církvi a ve vojště se byli vyznamenali. První jeho vychování bylo, jelikož záhy otce ztratil, velmi zanedbané. Literárně vystoupil na veřejnost spisem *Lettres à la marquise de . . .* proti princezně Klevské (1670). R. 1681 uveřejnil *Vie de François de Lorraine, duc de Guise* (Paris), v němž, jak praví Fontenelle, zadost učiněno všem požadavkům historickým. Krátce na to stal se sekretářem námořnictva, vystoupil ale, byv v [illegible] bitce u Malagy poraněn, ze služby, a věnoval se zcela spisovatelství, jsa v nepřetržitém styku s slavnými spisovateli té doby, zvláště s Racinem a Boileauem, kterýž mu věnoval XI. svou satiru *Le vrai et le faux honneur*. Po smrti Racinově [illegible] V. na místo jeho ve francouzské akademii [illegible] co dějepisec. R. 1726 strávil oheň výtečnou jeho knihovnu 6000—7000 svazků a zničil též [illegible] vzácné rukopisy, mezi nimiž též zlomky Boileauovy a Racinova díla *Histoire de Louis XIV.* Mimo [illegible] dené již spisy V-ovy jmenujeme ještě: *Discours de réception à l'Académie française* (Paris, 1699); *Observations critiques sur l'Oedipe de Sophocle* (1704). Veršový překlad některých ód Horacových v *Menagiana t. II.* a v *L'Essai d'une traduction d'Horace* (Amst. 1727); *Histoire du connétable de Bourbon*, jíž však nedodělal.

Vallandigham Clement L., americký právník a demokrat, nar. se 1822 Novém Lisaboně v [illegible] Ohio, vzdělával se ve veřejných školách ve [illegible] rodišti a v Jeffersonově koleji. Složiv předepsané zkoušky zastával krátký čas místo učitelské na akademii ve Snow Hillu v státu Marylandu. Opustiv toto místo vrátil se do státu Ohio, kdež se [illegible] tonu právnictví věnoval, zabývaje se zároveň politikou. Ve svém 23. roce byl zvolen do legislatury v státu Ohio, a obrátil v témto postavení na sebe pozornost spoluobčanů. Roku 1847 převzal [illegible] vení politického žurnálu *Dayton Empire*, jenž [illegible] stával zájmy demokratické strany, své právnické [illegible] se ale nevzdal. Po dvou letech věnoval se výhradně svému zaměstnání, stal se hledaným advokátem [illegible] měl zřídka účastenství v politických otázkách. [illegible] se však r. 1856 údem demokratického národního konventu v Cincinnati, a zvítěziv proti republikánovi Lewisovi a dr. Campbellovi při volbách do kongresu, zasedal v 35. kongresu a bral opět účastenství v politice. Po dvou letech byl [illegible] později potřetí do kongresu ve Washingtoně [illegible] V. byl od počátku svého vystoupení na poli politickém rozhodným přívržencem tak zvané [illegible] ního práva, a bojoval proti zrušení otroctví. V [illegible] 1863 byl pro nešetření rozkazu generála unie [illegible] zajat a odsouzen do vězení, kdež měl [illegible] až do ukončení války. Jsa postaven před vojenský soud odepřel každé hájení se, upíraje příslušnost soudu. President A. Lincoln změnil [illegible] V-u ve vyhnanství, a V. se odebral do [illegible] kdež se nějaký čas zdržel. Po svém návratu [illegible] stoupil však v demokratickém národním [illegible] 29. srp. 1864 v Chicago opětně co mocný [illegible] demokratický. Pokud stávalo otroctví, byl [illegible] proti jeho zrušení, teď, kde bylo úplně zrušeno, [illegible] poroučoval své straně moudrou a obezřelou reální politiku. V. † 17. čna 1871 v Lebanonu v státě Ohio následkem nahodilého poranění z pistole.

Vallée de La Planchette Geoffroi, deista [illegible] nar. se v Orleansu a byl 9. ún. 1574 v Paříži [illegible] praven. Již záhy liboval si ve filosofickém bádání v době právě, kdy pokroky reformace veliké [illegible] mysli ve Francii působily. Náležel k malému [illegible] těch, kteří zavrhujíce každé dogma pouhý [illegible] zavésti chtěli. Pochopitelno jest, jakou [illegible] dil proti sobě v táboře spisovatelů katolických, [illegible] ani sprostých nadávek se nešetřili. Vznesenou obžalobu atheismu vyvrátil La Monnoie, který [illegible] četl knihu jeho *La Béatitude des chrétiens, ou le Fleo de la Foy* (1770 opětně). Jesti to [illegible] katolíka, hugenota, anabaptisty, deisty a [illegible] byla ostatně zničena, tak že se zachoval [illegible] jediný exemplář v knihovně Aixské. [illegible]

byl zajat a k smrti provazem odsouzen; mrtvolu ztrávily plameny.

z Valvarek, také Bohuš Valvarský z Valvarek (*Bohusius a Valvarecio*), rodina přišlá prý z knížectví Milánského na Moravu, jenž užívala od dávných let stavu šlechtického; majestátem dne 20. září 1608 daným obnovil císař Rudolf II. Janovi Bohušovi z V., tehdáž převorovi kláštera Fulneckého, a příbuzným jeho šlechtictví a erb tento: Štít modrý, v něm u spodku na trávníčku bílá mořská laštovice v zobáku zlatého hada točeného držící. Ve válce třicetileté sloužil Jan Bohuš z V., příbuzný menovaného převora, ve vojště císařském a konal služby velmi platné. Že mu v běsích tehdejších majestát výše připomenutý přišel ke škáse, obnovil cís. Ferdinand III. nadání to, povýšil jej dne 31. říj. 1652 do stavu rytířského a rozhojnil mu erb přiozený, načež byl Jan B. z V. r. 1653 přijat do stavu rytířského král. Čes., a r. 1654 učinil přiznání stavu tomu. Týž zůstavil syna Hendricha z V., který r. 1675 s manželkou svou Eliškou Redlfetrovou koupil od Jiřího Karla Miličovského statek Bukovou, r. 1681 prodali však manželé tito statek on Frant. Alb. Hložkovi z Žampachu a manželce jeho Markétě Lidm. Malovcové. O jiných členech rodiny této nemáme zpráv širších. *Ru.*

Vamberský z Rohatec. Tato staročeská rodina psala se dle sídla Rohatce v Litoměřicku, již držela v XV. století. V erbu užívala dvou ramen ozbrojených vzhůru postavených, jichž obě ruce jsou dohromady vloženy, v poli červeném a nad helmem týchž ramen ozbrojených. Na začátku XVI. stol. seděl Jan V. z R. na Vosově, kteréž zboží r. 1504 koupil od Hendricha Vosovského z Adlaru bratří jeho. V tit. z r. 1534 čteme Hynka a Petra V-ké, pak Štěpána a Oldřicha bratry V-ké z R. na Vosově, kteří dle přiznání svého u desk r. 1543 učiněného rozdělili se již před tím o dědictví otcovské. R. 1549 byli Oldřich a Hynek V-ští přítomni na sněmu zemském; r. 1554 prodal Oldřich V. část zboží svého ve Vosově Václavovi Holanovi z Gilganě. V tit. z r. 1556 připomínají se Hynek V. na Lisovicích a Oldřich na Vosově. R. 1570 koupil Štěpán V. od Šťastného Střelce z Pohořic dvůr v Pohořicích, a přichází zároveň s Bohušem V-m r. 1574 na sněmu zemském. V tit. z r. 1589 připomínají se: Bohuš V., Hynek V. v Příbrami, Štěpán V. na Bořovicích a Šťastný V., z nichž Štěpán V. r. 1589 prodal některé grunty v obci Sloupovské obci města Písku. Na začátku XVII. stol. (1615) seděli Bohuš V. na Třebeně a Herštáku a Hynek V. na Pořičí, z nichž nen přichází ještě na sněmu r. 1627. Téhož času byli také Krištof V. a Jan Hynek V.; tento byl od r. 1627—1636 místopísařem král. Čes; onen učinil r. 1630 kšaft, v němž, nemaje jiných dědiců přirozených jmenoval manželku Barboru dědičkou svého statku. Starožitná rodina tato vymřela po nedi ku konci XVII. století. *Ru.*

Vámbéry Herman (v. hl. d.). Nejnovější jeho spisy jsou: *Ungarische Sprachmonumente und das Kudatku Bilik* (v Lips. 1870); *Magyar-török szóhasonlatok* (Podobnosti maďarsko-tureckých slov. v Pešti 1870); *Russlands Machtstellung in Asien. Eine historisch-politische Studie* (v Lips. 1871) a *Geschichte Bocharas oder Transoxaniens* (2 sv. v Štutg. 1872).

Van der Maelen Philippe Marie Guillaume, belgický geograf, nar. v Bruselu 25. pros. 1795, založil v témž městě ústav geografický dle vzoru Perthesova ústavu geografického v Gotě, kdež speciální studium geografie podporované vybranou sbírkou knih, map a žurnálů odborných znamenitého rozvoje dosáhlo. V. obdržel mnoho čestných vyznamenání, kříž Leopoldův, zlatou medálii (1841) a j.; byl též jmenován údem četných spolků vědeckých, mezi jinými kr. belgické akademie a historického ústavu ve Francii. Z jeho prací sluší uvésti: *Atlas universel* (v Brusellu 1825—1827), jenž záleží ze 400 listů a znázorňuje zeměpisné, fysikální, politické, statistické a mineralogické poměry všech dílů světa; *Atlas de l'Europe* (1829—1830) ve 165 listech; *Une Carte de la Belgique* (1846) ve 4 listech; *Dictionnaires des hommes de lettres, savants et artistes de la Belgique* (1847); *Dictionnaires geographiques speciaux des provinces de la Flandre, du Hainaut, du Luxembourg, du Limbourg etc.* (1831—1838), poslední redigoval ve spolku s M. Meisserem.

Vanderburch Jacques-Hippolyte, franc. malíř, bratr franc., spisovatele Louise Emila V-a (v. hl. d.), nar. se v Paříži 1786, vzdělal se v umění malířském u svého otce a vystoupil co malíř krajin v salonech Pařížských nejprvé r. 1824; později zabýval se literaturou a poesií a † v Paříži r. 1856. Z jeho obrazů uvádíme: *Obrazy z Normandie; Eudorus a Cymodocéa; Hráz v Honfleuru; Most v Avignonu; Upomínka na Sicilii* (1840). R. 1840 obdržel za své malby medalie 2. třídy. Z jeho spisů sluší jmenovati: *Méthode nouvelle de peinture à l'aquarelle* (1835) a *Essai sur le paysage à l'huile, suivi d'une revue des différentes écoles* (1839).

Vandermonde Charles August, slovútný mathematik franc., nar. se 1735 v Paříži a † tamtéž 1. led. 1796. Co žák Fontainův a Dionisa du Séjour přišel učiteli svými do styku s nejslavnějšími mathematiky své doby, jichž přátelství se první prací svou *Sur la résolution des équations* v *Mémoires de l'Academie* hodným býti osvědčil. Dále podal elegantní rozřešení theorie *Problèm du cavalier* (tamt.) a znamenitou theorii o veličinách druhého stupně *Des puissances du second ordre* (tamt. 1772). Konal též pilná studia v oboru fysiky, a vydal s Mongem a Berthholletem na rozkaz konventu r. 1793 spis *Avis aux ouvriers sur la fabrication de l'acier.* R. 1795 stal se na místě Vaucansona ředitelem ústavu *Conservatoire des arts et métiers* a později profesorem státní ekonomie na universitě Pařížské. Mimo uvedené spisy vydal ještě: *Remarques sur les proportions musicales, le genre enharmonique des Grecs et celui des Modernes* (1781); *Sécond Mém. sur un nouv. systéme d'harmonie applicable a l'état actuel de la musique* (1781); *Mém. sur la resolution des équations* (1800) a j.

Vaníček Alois (v. hl. d.). Po ukončení gymnasialních studií na Malostranském a Novoměstském gymnasiu v Praze studoval na Pražské universitě filosofii a r. 1847 práva, načež se stal conceptním praktikantem v Haliči, kdež po 2 roky na rozličných místech strávil. Vrátiv se do Prahy připravoval se k profesuře gymnasiální, r. 1853 složil státní zkoušku. Téhož roku stal se suplentem na gymnasiu Jičínském a později prof. na gymnasiu v Košici v Uhrách, r. 1855 byl přesazen na německé gymnasium v Olomouci, kdež až dosud účinkuje. Z jeho spisů sluší ještě uvésti: *Lateinische Schulgrammatik. I. Theil: Formenlehre* (1856); *Lateinische Grammatik für öster. Unter-Gymnasien. I. Formenlehre* (1858); *Latein. Uebungsbuch für die I. Klasse der österr. Gymnasien* (1859, 2. vyd. 1863); *Schematismus der österr. Gymnasien und Realschulen* (I. ročník 1859; II. 1860); a k tisku chystá: *Lat. gramatiku pro česká gymnasia* a *etymol. slovník jazyka starobulharského;* též sebral mnoho materialu k etymol. slovníku jazyků indoevropských.

Vaniš ze Ždanic, rodina vládycká, která držela v druhé polovici XV. stol. sídlo a ves Ždanice na Pardubicku, prodala však potomně dědictví to pánům z Pernšteina, kteří je připojili k panství Pardubskému. V-ové drželi napotom zboží zemská i šosovní v Chrudimsku. Na začátku XVI. století přichází v jednáních soukromých a veřejných často Jiřík V. z Žd., jenž byl r. 1516—1540 úředníkem na Pardubicích, kdež držel také grunty šosovní. Týž měl bratra Pavla V-e a sestru Annu, provdanou za J. Hladkého, kteřížto oba seděli při m. Pardubicích. Jiříka a Pavla V-e ze Žd. čteme také v tit. z r. 1524, z nichž Jiřík V. r. 1538 koupil sídlo a dvůr v Blatě (v Chrudímě) od Bern. Sobka z Kornic, a zemřev r. 1540 v Pardubicích zůstavil syny Václava a Jana V-e. Tito rozdělili se o dědictví otcovské tak, že Václav vzal na svůj díl statek Blato, Jan pak jisté sumy peněžité a grunty v Pardubicích. Václav V. prodal však již roku 1548 dědictví své Blato Burianovi Svitkovskému ze Škudí. Na to nedočítáme se širších správ o rodině této v pamětech veřejných. *Ro.*

Vaňka Václav, šlechtic z Rodlova, doktor práv, bývalý Pražský purkmistr, nar. se 3. listop. 1798 v Praze, kde byl otec jeho majitelem pivováru u Primasů, a † v čci 1872. V. studoval v Praze gymnasium a práva, byl r. 1828 na Pražské universitě na doktora práv povýšen, a stal se r. 1835 advokátem, nejprvé v Budějovicích a r. 1837 v Praze. Když se na jaře 1848 apelační rada Müller, dr. Strobach a L. G. R. Pštros purkmistrovského úřadu rychle po sobě vzdali, byl V. 31. kv. t. r. za prozatímního a v září téhož roku definitivně za purkmistra zvolen; když pak v září r. 1850 na základě prozatímního obecního řádu nové městské zastupitelstvo sestaveno bylo, byl V. potřetí za purkmistra města Prahy zvolen, v kterémžto postavení až do r. 1861 setrval, ustoupiv při nové volbě kandidátu strany pokroku Františku Pštrosovi. Když po vydání říjnové ústavy r. 1860 a únorových patentů r. 1861 sněm český v Praze zasedati počal, byl V. od císaře jmenován náměstkem zemského maršálka hraběte Alberta Nostice. Roku 1865 vzdal se této hodnosti, a byl v stav šlechtický s predikátem z Rodlova povýšen. Od téhož roku žil V. vzdálen veřejného života dílem v Praze, dílem na zděděných svých statcích Mšeně a Lobči. Co purkmistr dal opraviti primatorskou síň a kapli v radnici. R. 1851 obdržel V. při otevření Pražsko-Drážďanské dráhy král. saský řád Albrechtův, r. 1852 rak. řád Františka Josefa a r. 1859 komanderský kříž řádu neapolitanského; byl též údem četných spolků domácích a cizích.

Vanrobais Josse, franc. průmyslník, nar. se r. 1630 v Courtrai a † r. 1685 v Abbeville. Z dřívějších osudů jeho málo vniklo do veřejnosti; všeobecnou pozornost na sebe obrátil teprv v době, kdy ho Colbert z Middelburgu, kde byl ředitelem velké továrny, do Francie povolal, aby semi té nadále zachoval velké sumy peněz, jež každoročně za jemné látky hedvábné a soukenné do Anglie a Holandska se stěhovaly. V. přibyl r. 1665 do Abbevillu, veda s sebou 50 dělníků holandských, a zřídil tam velkolepou továrnu na sukna, která záhy v celé Evropě proslula. Král poskytl mu znamenité podpory peněžité, zakázal pod přísným trestem napodobování jeho prací, propůjčil jemu a dělníkům jeho přislušenství a jmenoval jej professorem jeho odboru. Krátce před odvoláním ediktu Nanteského byli on a dělníci jeho katolickými kněžími velmi obtěžováni, a Colbert sám velmi si na tom dal záležeti, aby V-a na víru katol. obrátil. Avšak veškeré pokusy zmařila pevnost V-ova, načež vláda s ním učinila jedinou téměř výjimku, dovolic mu zůstati ve Francii. Závod jeho [illegible] tím více kvetl, a zaměstnával brzy přes sto tkalcov a dvě stě dělníků. V prvních rocích XVIII. [illegible] zřídil syn jeho při něm mohútné stavby. Obchod pozdějších dědiců se dařil tak skvěle, že stát [illegible] jednou větší sumou peněžitou pomáhali. Od r. [illegible] závod V-em zřízený nenáleží více potomkům [illegible]

Vargas-Macciucca Francesco, znamenitý [illegible] nec vlaský, nar. se 26. říj. 1699 v Teramo a † [illegible] čce 1785 v Neapoli. Obdržev první vychování v [illegible] suitské koleji šlechtické v Neapoli byl strýcem svým biskupem Casertským, do Říma povolán, kde sobě [illegible] přízeň všemohoucích dvou kardinálů, Orsiniho a Lambertiniho, získal. R. 1723 uveřejnil několik kapitol vlaského překladu díla Cudworthova *The true intellectual system of the universe*, byl jmenován členem Soc. roy. a zabýval se pilně fysikou zřídiv [illegible] výtečné daleko- a drobnohledy. Navrátiv se do Neapole vydal pojednání o *kontrapunktu* věnované [illegible] svému Scarlatimu, načež nastoupiv dráhu právnickou stal se r. 1743 assesorem, 1748 sudím u [illegible] dvoru della Vicaria, předsedou komory královské (1749) a r. 1752 advokátem finančního ministerstva. Vesdy ale zůstal velikým přítelem věd, a dům jeho byl vždy otevřen jejím zástupcům. [illegible] lanti nazval ho magazzino di dottrina, Tanucci biblioteca ambulante a Lami vir insignis ad miraculum usque eruditus. Uveřejnil značné množství pojednání právnických.

Varleich z Bubna Jan Michael (v. [illegible]) spořádal vzácný archiv kapitulní a sestavil [illegible] chovaných v něm listin a z jiných spisů [illegible] obšírný seznam čili posloupnost všech biskupů, arcibiskupů a kanovníků svatovítských, kterýžto [illegible] žitý spis chová se až podnes v kapitolním [illegible] Pražském pod názvem *Canon seu catalogus [illegible] capituli ecclesiae primum collegiatae, deinde [illegible] lis, postremo metropolitanae Pragensis, [illegible] anno 1789.* [illegible]

Varrentrapp František, nar. se 29. srp. [illegible] ve Frankfurtu nad Moh., jest doktorem [illegible] Nejprvé byl professorem lučby a fysiky na [illegible] slové škole v Brunšviku, pak byl professorem [illegible] na tamní lékařské škole, nyní jest sekretářem [illegible] švické průmyslové jednoty. Sepsal: *Analyse [illegible] Chlorits* (1839); *Ueber die Margarinsäure* ([illegible]); *Ueber die Oelsäure; Neue Methode zur Bestimmung des Stickstoffs in organischen Verbindungen* (1841) a j.

Vartovský z Varty Jan (v. hl. č.), [illegible] v Čechách v poslední čtvrti XV. stol. z rodičů [illegible] lišnických, oddal se vyšším studiím a jmenovitě lingvistickým. Nabyv důkladné známosti jazyků latinského, řeckého a hebrejského obíral se [illegible] mostmi theologickými, jmenovitě exegesí biblickou a potomně vykládáním samého písma sv. na jazyk český. Byltě času svého pro svou biblickou [illegible] vůbec na slovo brán a ve spojení důvěrném s [illegible] mácími a zahraničnými učenými. Mimo jiné [illegible] učené přeložil Erazima Roterdamského *parafrasi* [illegible] *evangelium sv. Matouše* do češtiny, připsav ji [illegible] Ferdinandovi I., kteráž vyšla tiskem co *Evangelium P. Krista, syna Božího, kteréž E. Roterdamský [illegible] slovích a s výkladem ..... v jazyku lat. vydal [illegible] W. z W. pro Čechy a Moravany na český [illegible]* (V Litoměřicích 1542). Učený a vzácný muž [illegible] zemřel dne 3. čce 1559, jehož smrt opěvali [illegible] čeští i zahraniční básníci, jmenovitě [illegible] Mitis širší báseň lat.; Jiří Kropáč pak vydal [illegible] zpěv u věci té v jazyku lat., řeckém a hebrejském. [illegible]

Vasiljević Alimpije, profesor filosofie [illegible] v Bělehradě, nar. se 1832 ve vsi Višovci [illegible]

Valjevském. Základ ku vzdělání svému obdržel na škole domácí. Od r. 1845—1851 navštěvoval v Bělehradě střední a vyšší školy, a byl potom na vládní útraty do Kyjeva v Rusku k dalšímu studování poslán. Na Kyjevské akademii pobyl šest roků, zabývaje se studiemi bohosloveckými a filosofickými. Za úspěch v učení a horlivou snahu vyznamenán byl od akademie udělením diplomu „magistra věd bohosloveckých a filosofických." Po odbytých studiích udělila vláda srbská V-ovi podporu na cesty po Německu a Francii, a když se r. 1858 do vlasti vrátil, zastával nejdříve úřad professora při bohosloveckém semeništi, a později účinkoval co prof. gymnasiální. Konečně r. 1868 zaujal katedru professora filosofie na vysokých školách v Bělehradě, kterýž úřad až posud zastává. Činnost V-ova na poli literatury srbské jest obsáhlá; nejvíce proslul svými kritikami, které veliký vliv jak na čtenářstvo tak na rozvoj literatury samé měly. Až dosud platí V. za prvního srbského kritika. Mimo toto sepsal V. mnoho větší díla: *Učitelj ruskog jezyka* (1862 2. vyd.); *Istorija narodnog obrazovanja kod Srba* (1867); *Psihologija kao nauka* (1870); *Logika* (1871). Povšimnutí hodným jest též spis: *O razvitku ustavne svesti u Srbiji* (1871). R. 1862 jmenovala srbská učená společnost V-e svým údem, a odbor filologický a filosofický téže společnosti zvolil jej za svého předsedu. V. patří mezi přední vůdce omladiny srbské a jest horlivým hájitelem idey o slovanské federaci; řeč jeho o předmětu tomto, kterou měl o hostině od obce Bělehradské při slavnosti nastolení knížete Milana Obrenoviće 22. srp. 1871 uspořádané, učinila veliký dojem. V poslední době organisoval V. v Bělehradské čítárně, jejímž předsedou jest, veřejné přednášky, které hned na začátku velikého ohlasu u obyvatelů hl. města našly a přehojné návštěvě se těšily, hlavně proto, že předměty těchto přednášek takořka životními otázkami lidu srbského jsou. Poslední přednáška, která se v polovici února 1873 „o spravedlivém rozdělení daní" odbývati měla, byla mimo nadání od prefekta Bělehradského zakázána, a tento zákaz přiměl V-e, že další přednášky zastavil, odloživ je k době, až obrat k lepšímu nastane. Šl.

Vassalli-Eandi Antonio Maria, nar. se 30. led. 1761 v Turině, † 5. čce 1825 tamtéž. Od r. 1792 byl professorem filosofie v Tortoně, pak professorem fysiky na universitě v Turině, mimo to byl ředitelem hvězdárny a přírodovědeckého kabinetu, od r. 1812 byl též professorem fysiky na vojenské škole. Byl též členem a od r. 1804 sekretářem akademie věd tamtéž. Sepsal: *Memoira sopra il bolide degli 11. Sett. 1784 e sopra i globi di fuoco in generale* (Turin 1800); *Esame della teoria di Crawford del Sign. Morgan, tradotto dall' Inglese e corredato di molte note* (tamt. 1798); *Sopra il sospetto d'un nuovo senso nei pipistrelli*; *Lettere dell' abate L. Spallanzani con risposte dell' abate V.-E.* (tamt. 1794); *Letera concernente la corispondenza meteorologica* (1801); *Sur l'action du galvanisme et sur l'application de ce fluide de l'electricité à l'art deguérir* (1803); *Trois lettres sur le voyage de Turin au Montblanc* (1810); *Sopra influenza della luna sui vegetabili* (1803). Mimo to vydal mnoho vědeckých článků a pojednání hlavně fysických a mathematických.

Vasse Cornélie Pétronille, roz. baronka de Wouters, belgická spisovatelka, nar. se 14. říj. 1737 v Bruselu a † 3. dub. 1802 v Paříži. Vdavši se za švédského barona von Vasse, procestovala s ním Evropu a získala si rozličných vědomostí. Po smrti manželově odstěhovala se do Francie, kde však svízely válečnými mnoho trpěla: zejména nedocházely příjmy ze statků jejich v Anglii a v Německu. Sepsala: *Aveux d'une femme galante* (Paris 1782); *L'Art de corriger et de rendre les hommes constants* (ib. 1789); *L'Art de rendre les femmes fidèles* — práce velmi duchaplná (ib. 1790). Se sestrou svou Marií Woutersovou: *Traduction du théâtre anglais, depuis l'origine des spectacles jusq'à nos jours* (ib. 1784—87); *Le Plutarque anglais* (ib. 1800); *Le Mariage platonique* (ib. 1789); *Constitutions des empires, royaumes et républiques de l'Europe*, periodický spis započ. r. 1790; *La belle Indienne, ou les Aventures de la petite fille du Grand-Mogol* (ib. 1798). — Sestra její Marie vydala: *Le Décameron anglais, ou Recueil des plus jolis contes, traduits de l'anglaise*; — *Nelson, ou l'Avare puni* (Paris 1797).

Vasselin Georges Victor, publicista franc., nar. se 1767 v Paříži a † 31. čce 1801. Byl doktorem práv a advokátem, a stal se nejprvé spolupracovníkem listu *Journal de Paris*. R. 1797 založil časopis *Le Cri public*, který byl při státním převratu 18. fructidoru potlačen. Dříve již byl ve svém domě započal řadu přednášek právnických, které v době, kdy přednášky veřejné se neodbývaly, studující mládeži byly velmi užitečné. Sepsal: *Théorie des peines capitales, ou Abus et dangers de la peine de mort et des tourments* (Paris 1790); *Adresse sur la constitution de 1793* (ib. 1795); *Respect à la propriété, ou le seul point de ralliement des représentants aux représentés, et de gouvernés aux gouvernants* (ib. 1795); *Mémorial révolutionnaire de la Convention* (ib. 1797); *Cours élémentaire de droit civile* (ib. 1802).

Vatout Jean, franc. spisovatel velmi plodný, nar. se 26. kv. 1792 ve Villefranche a † r. 1848 v Anglii. Stav se po návratu Napoleona z Elby prefektem Blayeským, pak Libournským, sadal při návratu Bourbonův za své propuštění. Ale již r. 1819 byl opět jmenován podprefektem Semurským, načež odporučením Stanislava de Girardin do domu vévody Orleanského co knihovník se dostal (1822). Revoluce červencová učinila z něho osobnost vynikající. Bylť r. 1831 poslancem Semurským do sněmu, v kteréž vlastnosti zvláště zájmů vědy a umění vždy vřele se ujímal. R. 1837 stal se předsedou stavební rady a r. 1839 konservatorem obecních a historických pomníků. Konečně byl do Akademie přijat (6. led. 1848). Z četných spisů jeho vyjímáme: *Les Aventures de la fille d'un roi racontées par elle-même* (Paris 1821) — pikantní historie oktroyované ústavy Ludv. XVIII.; *Les Gouvernements représentatifs au congrès de Troppau* (ib. 1821); *De l'Assemblée constituante* (ib. 1822); *Catalogue historique des tableaux appartenant au duc d'Orléans* (ib. 1823—1826); *Galerie lithographiée des tableaux du duc d'Orléans* (ib. 1824—1829); *Les Polissons* (ib. 1827); *Histoire du Palays-Royal* (ib. 1830); *L'Ideé fixe*, román ve 2 sv. (ib. 1830); *La Conspiration de Cellamare*, román (ib. 1832); *Souvenirs historiques des résidences royales de France* (ib. 1837—1846). Mimo to pokládá se za původce velmi známých písní *L'Écu de France* a *Le Maire d'Eu*.

Vaughan Robert, dr., známý dějezpytec angl., nar. se r. 1795 a † 18. čna 1868 v Anglii. Zastával dříve úřad duchovní u jedné kaple v Kensingtonu, stal se později professorem starého a nového dějepisu na universitě Londýnské, konečně ředitelem koleje Lancashire Independent v Manchestru. První dílo jeho bylo: *The Life and Opinions of Wycliffe*, které vyšlo roku 1828 a později v třetím vydání co *John de Wycliffe, a Monograph*. Z ostatních prací jeho jmenujeme co nejdůležitější: *A History of England under the Stuarts*, vydanou od Useful Knowledge Society; *Revolutions in England* (ve třech

svazcích: *Revolutions of Race, Revolutions in Religion* a *Revolutions in Government*); *The Age of Great Cities: The Age and Christianity; Congregationalism; The Modern Pulpit.* Mimo to získal si co zakladatel a redaktor časopisu *British Quaterly Review* pověst chvalnou.

Vaulabelle 1) Achille Tenaille de, franc. historik, nar. se v Châtel-Censoiru r. 1799, byl nějaký čas za restaurace úředníkem v prefektuře departementu Yonne; vzdal se ale brzo toho postavení a stal se žurnalistou. Odebral se do Paříže, kdež se pokusil o vzkříšení časopisu *Le Nain jaune*, a byl spoluzakladatelem časopisu *Le Pour et le Contre*, jenž se proměnil v časopis *La Revolution de 1830*, v němž činil oposici proti monarchické soustavě. R. 1838 stal se spolupracovníkem časopisu *National*, jehož zásady zastával nadaným a mírným perem. Práce žurnalistické nebyly však jeho jediným zaměstnáním. Uveřejniv svou *L'Histoire de l'Egypte moderne de 1801 à 1833* (1835) počal psáti *L'Histoire des deux Restaurations* (8 sv.) a věnoval tomuto obšírnému dílu, jež počalo r. 1844 vycházeti, studium několikaleté. R. 1848 kandidoval V. pod záštitou prozatímní vlády za poslance do ústavujícího sboru pro okres Yonne, a byv zvolen 60.590 hlasy účastnil se v pracích komise ústavující, stal se presidentem ve výboru pro veřejné vyučování a hlasoval obyčejně se stranou mírně demokratickou. Generál Cavaignac svěřil mu po odstoupení Carnota portefeuille ministra veřejného vyučování. Později byl v oposici proti vládě Napoleonově, a nebyv více zvolen do zákonodárného sboru odstoupil s politického jeviště a věnoval ostatní čas drobnému vydávání své *Histoire des deux Restaurations.* — **2)** Mathieu Tenaille, Eléonore de V., franc. vaudevillista, bratr předešlého, narodil se v Châtel-Censoiru v [illegible]. 1802, a vystoupil poprvé co literát r. 1825 s *Épître à Sidi-Mahmoud.* Později se stal žurnalistou, redigoval *Courrier de la Jeunesse*, byl jedním ze zakladatelů časopisu *Journal des Enfants*, a oddal se pak výhradně spisovatelství dramatickému. V. vydal s některými spisovateli pod svým jménem a pod pseudonymem Ernest Desprez a Jules Cordier množství dramatických spisů, z nichž jsou nejznamenitější: *La Tireuse de Cartes*, melodrame (1833) s Alboizem; *Un Enfant*, drama (1835) s Ch. Desnoyersem; *Clementine*, (1836) s Ancelotem; *Contre fortune, bon coeur* (1838); *Les Trois Dimanches*, vaudeville (1838) s M. Coignardem; *Le Mari de ma fille* (1840) s Ancelotem; *Le Mari à l'essai* (1842) s Bayardem; *La Polka en province* (1844) s A. de Comberoussem; *La Propriété c'est le vol* (1848) s M. Clairvillem a j. Mimo to napsal jiné spisy, jako: *Un Enfant* (1833) v 3 svazcích; *Les Femmes vengées* (1834) ve 2 svazcích; *Les Jours heureux, contes moraux* (1836).

Vávra 1) český konvář na počátku XVI. stol., zhotovil r. 1518 cínovou křtitelnici v kostele v Ledči na Sázavě v Čáslavsku. — **2)** Jan V. (v. hl. d.) byl po více let úředníkem uherské pojišťovny, ale r. 1865 přestoupil k nově zřízenému „Záložnímu úvěrnému ústavu“ v Hradci Králové, jejž doposud řídí. Roku 1871 zarazil týdenník *Hradečan*, jehož první ročník sám redigoval, uveřejniv v něm řadu svých historických povídek. V rukopise chová rozličné dramatické i novellistické práce.

Večeřík Václav, český malíř, v Žatci na počátku minulého století umění své provozovavší. Mimo jiné maloval r. 1719 oltářní obraz *Sv. Jana Nep.* pro tamější městský kostel. *Mk.*

Vecchi, Giovanni de, ital. malíř, nar. v Borgo San Sepolcro asi r. 1536, † r. 1614. Byl žákem R. dal Colle a maloval s Zuccherem o[illegible] v Caprarole, jakož i v Damase *Výjevy ze života sv. Vavřince*, kteréž jsou velmi chváleny. Od něho pocházejí i nákresy k malbám mosaikovým *Čtyř evangelistů* na pilířích kupoly chrámu Svatopetrského. *M.*

Vecchia [vekya], Pietro della, ital. malíř, nar. v Benátkách r. 1605, † r. 1678. Vzdělával se ve škole Alessandra Varotariho, jehožto [illegible] však nezůstal věren, drže se později více Giorgiona a Pordenona, v jichžto způsobu a [illegible] maloval duchaplně pojaté a rázně provedené obrazy, zejména vojáky, loupežníky a strážníky. Za příčinou jeho schopnosti v napodobování starých mistrův objednány u něho kopie maleb mosaikových nacházejících se ve chrámě sv. Marka, což on výborně provedl. Pro tentýž chrám maloval i [illegible] obrazy vlastní komposice. Kromě toho nacházejí se malby od něho ve Vídni, v Drážďanech a v Augsburce. *M.*

Vedbek, rybářská ves na severovýchodním [illegible]landě v Oeresundě, $2^{1}/_{2}$ míle na sever od Kodaně s pěknými letohrádky. U V-u přistálo anglické [illegible]stvo při svém vpádu do Dánska dne 16. srp. 1807. *M.*

Vedel Anders Sörensen, na slovo vzatý dánský učenec, nar. 9. list. 1542 ve Vejle, kdež [illegible] otec Sören Sörensen byl kupcem a radním, [illegible] kteréhož místa mladý V. se i nazýval (V., Velle, Wellejus). Po odbytých studiích na školách [illegible]ských doprovázel o 4 léta mladšího Tyge (Tycho) Brahe co hofmistr na cestách po cizozemí. [illegible] vrátiv se jmenován jest r. 1568 zámeckým kazatelem krále Fridricha II. na hradě Kodaňském, kterýžto úřad však zanechal r. 1581, stav se kanovníkem Ribským a zároveň i královským historiografem, načež v Ribe se usadil. Jeho sokové a [illegible] vistníci mezi tím způsobili, že po smrti jeho [illegible] univce Mikuláše (Niels) Kaasa úřad dějepisecký a spojené s ním proboštství V-ovi r. 1595 byly odňaty a na jiného učence, Mikuláše Kraga, přeneseny. Svým výtečným překladem Saxona (vyd. v Kodani 1575 a znovu 1610), svým vydáním hrdinských písní (*Kjaempeviser*, v Ribe 1591) a mnohými jinými spisy V. sobě získal veliké zásluhy o jazyk a dějepis dánský. Veliká část jeho spisů tištěna jest v jeho vlastní tiskárně, kteráž se nacházela v [illegible] dvorci Ribském. Učenec ten zemřel dne 13. [illegible] 1616 v Ribe a pochován jest v tamější katedrále. Zvláštní spis o něm vydal C. T. Wegener: *Om A. S. V. kongelig Historiograph i Frederik II.'s og Christian IV.'s Daeje* (1846; 4°; 2. vydání připojeno k V-ově překladu Saxona; 1851). *M.*

Vedel Simonsen v. Simonsen Laurits.

Veen, van, jméno několika znamenitých umělců nizozemských, ponejvíce z jedné rodiny pocházejících. **1)** Martin v. Heemskerk 1). — **2)** Gysbert van V., malíř, obzvláště však rytec, nar. v Lejdě r. 1558 (dle Hubera 1556), † v [illegible] r. 1628. Byl bratr Oktaviův (v. t.) a ryl [illegible] toho, jakož i dle Peruzziho, Passeriho, Baroccia, Tintoretta a j. Jeho hlavy jsou plny výrazu; zvláště oblíbeny byly jeho podobizny. Nejzdařilejší jeho rytina jest *Zasnoubení Isáka s Rebekou* dle Peruzziho. — **3)** Oktavio van V., obyčejně zvaný a psaný Otto Venius neb Ottovenius, nar. v Lejdě (dle van Mandera r. 1556, dle Immerzeela 1558, dle Chr. Kramma 1560). Prvním jeho učitelem v kreslení byl Isaak Nikolai (Klaaszen) Swanenburg, načež odebrav se mladý V. v 15. roce svém do Lutichu vzdělával se zde dále pod Lampsoniem, požívaje zvláštní přízně kardinála Groesbeka, kterýž ho poslal do Říma. Zde učil se Oktavio rozličným

vědám a vstoupil do školy malíře **Federiga Zuccara** (v. t.), kdež 7 let pilně studoval. Odtud odebral se ke dvoru císařskému do Vídně, jakož i ke dvorům kurfiřtů Bavorského a Kolínského. Trvalého zaměstnání našel u vévody Parmenského ve španělském Nizozemí co jeho dvorský malíř a vrchní *inženýr*. Po smrti vévodově (1592) usadil se v Antorfě, kdež vstoupiv r. 1594 do malířské jednoty sv. Lukáše stal se r. 1603 jejím děkanem. Zde maloval mnoho pro kostely a jiné veřejné stavby, mezi jin. též čestnou bránu arciknížeti Albrechtovi. Následkem toho povolal ho tento do Bruselu a jmenoval ho ředitelem mincovny. Toutéž dobou hleděli ho i Ludvík III. Francouzský, cís. Německý a král Španělský, avšak marně, pro sebe získati. On zůstal v Bruselu, kdež i † (dle Houbrakena r. 1629, dle jiných teprvé r. 1634). Hlavní jeho zásluha spočívá v tom, že, byv učitelem **Rubensovým** takto dobrému vkusu vlaskému sjednal rozhodný vliv na umění flamské; však i jeho díla vynikají živou obrazností, ušlechtilou kresbou a půvabnou barvitostí. Nejznamenitější jeho malby jsou: *Večeře Páně* v katedrále Antorfské, *Milosrdenství sv. Mikuláše*, *Zachaeus na smokvoni* a j. v tamnějším museu; *Umučení sv. Ondřeje* v kostele téhož svatého tamtéž; řada (12) výjevů z dějin batavských v galerii Amsterodamské, dvě podobizny v Belvederu Vídeňském a j. **P. de Jode** ryl dle jeho maleb. On sám vydal několik historických a alegorických děl, opatřiv je půvabnými rytinami ve způsobu leptacím. Jeho dcery **Kornelia** a **Geertruida** byly též schopné malířky. — Jiný bratr, **Pieter**, znal se též výborně v malbě, ačkoli umění to jen co ochotník k pouhé zábavě své provozoval. Jemu připisuje se výtečný obraz, představující *Zbavení Lejdy od obležení*. **Van Mander** ve svém díle (*Het Schilder Boeck*) podává podobiznu toho umělce. — 4) **Rochus van V.**, syn nebo bratrovec **Oktaviův**, maloval ptactvo, zvláště drůbež ve způsobě **P. Holsteyna**; jeho dva synové však předčili nad něho jemností a skvělostí barev, pročež i jejich obrazy jsou velmi váženy. *Mů.*

Vehse Karl Eduard (v. hl. d.) † 18. čna 1870 v Neustriessen u Drážďan.

Veigere Herman, Kodaňský měšťan, podal překlad básně *Reinecke Foos* (tišt. v Lubeku r. 1555) dle dolnoněmeckého vzdělání této staré národní látky. Starožitný, prostosrdečný tón činí tento překlad nemálo zajímavým. *Mů.*

Vejr (sami se píší Weyr) 1) **Emil**, proslulý čes. mathematik, nar. se 31. srp. 1848 v Praze. Studia reálná konal na Pražské něm. reální škole, kde otec jeho Frant. mathematice a fysice vyučuje, a obíral se též současně studováním latiny. Již v posledních dvou ročnících reálky zabýval se V. návodem otcovským tak zvanou vyšší mathematikou, a vstoupiv r. 1865 na Pražskou polytechniku sledoval tam se zvláštní pozorností Fiedlerovy přednášky o deskriptivní geometrii, kteréž také o nejblíže příštím směru prací V-ových rozhodly. Studium mathematicko-geometrické pěstoval na to s takovou pilností a s tak skvělým zdarem, že mu bylo již co posluchači třetího ročníku r. 1866—67 uděleno místo asistenta při stolici vyšší mathematiky na ústavu polytechnickém. Na vybídnutí přítele svého, profesora dra Arnošta Macha, žádal V. o udělení soukromé docentury na universitě Pražské, sjednav si v Lipsku na základě zkoušky 5. kv. 1869 odbývané diplom doktora filosofie. Leč žádost tato byla mu několikráte od sboru profesorského vrácena, poněvadž neměl předepsaná gymn. a universitní studia ani doktorát nějaké tuzemské university. Teprv počátkem roku 1870 překonal všecky tyto překážky, a zahájil jako soukromý docent novější geometrie na universitě Pražské přednášky svoje výklady o algebraických křivkách. Téže doby vydal první 3 díly většího spisu o theorii křivek pod názvem: *Theorie der mehrdeutigen geometrischen Elementargebilde* (v Lips. 1869, 1870). Měsícem zářím 1870 docházela V-ovi lhůta asistentství na technice, kde zatím místo na universitu odešlého prof. Durege nastoupil dřívější mimoř. profesor Jan Lieblein (a na jeho místo dr. A. Grünwald) řádnou stolici vyšší mathematiky. V. již dříve se rozhodl nežádat o obnovení svého asistentství, a raději se poohlédnout v cizině u vynikajících mathematiků, k čemuž mu od ministerstva vyučování povolena podpora 1000 zl. Vyhlídnul si Paříž, kde na tamějších ústavech právě nejvýtečnější učenci účinkovali, jako na př. Chasles, Mannheim, Bertrand a jiní. Zatím však vypukla válka francouzská, pročež V. zanechav cesty do Paříže šel do Italie k věhlasnému geometru Ludvíku Cremonovi, na Milánské polytechnice přednášejícímu. Odebral se tedy dne 7. list. 1870 do Milána, kde pilně navštěvoval přednášky jmenovaného učence, jakož i profesora Casaratiho. Zde seznámil se s mnohým mladým pěstitelem věd mathematických, tak že nyní velký počet přátelských poměrů V-a víže na krásnou Italii. Na jaře odebral se V. z Milána do střední a jižní Italie, aby poznal tamější university a na těchto učící vynikající mathematiky. Zejména navštívil Padovu, Bolognu, Pisu, Řím a Neapol, všude nad míru přátelsky přijat a pohostěn. Od té doby stojí V. takřka s celou mathematickou Italií v úzkém spojení. Koncem května r. 1871 vrátil se zase do otčiny, kde věci velmi změněny našel. Za jeho nepřítomnosti nastal obrat politický, přišlo ministerstvo Hohenwartovo naší věci nakloněné, a tím i poměry na zdejší universitě měnit se počaly. Povoláním dra Fr. Studničky, profesora mathematiky na kr. čes. polytechnice, za profesora téhož předmětu na universitu, mělo za následek uprázdnění řádné profesury na technice. Sbor profesorský čes. techniky učinil zemskému výboru návrh na povolání mimoř. profesora dr. G. Blažka na řádnou profesuru a současně V-a na mimořádnou profesuru mathematiky. Zemský výbor návrh ten schválil a jmenoval V-a mimořádným profesorem mathematiky na kr. české polytechnice, kteréžto jmenování nejvyšší potvrzení dne 17. pros. 1871 obdrželo. Dne 4. led. 1872 složil V., který již od října co suplující profesor na technice vyučoval, současně s dr. Blažkem přísahu do rukou nejvyššího maršálka knížete Jiřího z Lobkovic. Současně s přednáškami na technice započal V. své přednášky na universitě, kde na rok 1872—73 za zástupce soukromých docentů ve sboru profesorském zvolen byl. Ukončiv v březnu 1873 český překlad klasického díla *Introduzione ad una teoria geometrica delle Curve piane* slavného italského geometra dr. Ludvíka Cremony, odebral se V. 30. bř. 1873 opět (pouze do horní) Italie, aby předně v Miláně společně se spisovatelem překlad uspořádal, a pak aby v Bologni sobě dovolení k vydání překladu získal, jelikož spis původní v aktech tamější akademie obsažen jest. Vše pořídiv vrátil se po čtyřech nedělích naspět. Náklad na ten spis převzala činná jednota českých mathematiků, za jejíhož starostu V. r. 1872 zvolen byl. V. jest též členem mimoř. král. čes. společnosti nauk (zvolen 1870), dopis. čl. kr. Lombardské akademie věd v Miláně (zvolen 1872), skutečným členem mathematické společnosti v Paříži (société mathématique de France), skutečným čl. cís. Karlo-Leopoldinské akademie, členem Svatoboru, členem c. k. vlastenecko-hospodářské společnosti, členem direktoria společnosti fysio-

kratické, členem zakládajícím a nyní starostou jednoty českých mathematiků. Z přečetných vědeckých spisů V-ových, jimiž si během krátké doby v mathematickém světě téměř již evropského jména získal, uvádíme: *Základové vyšší geometrie*, společně se svým bratrem, rovněž mathematikem (v Praze 1871); *Geometrie der räumlichen Erzeugnisse ein-zweideutiger Gebilde, insbesondere der Kegelflächen III. Ordnung* (v Lipsku 1870); *Cremonovy transformace geometrických útvarů rovinných* (Živa 1872 X.); četná pojednání obsažená v zasedacích zprávách císařské akademie věd ve Vídni, v zasedacích zprávách královské české společnosti nauk a v aktách téže společnosti, v Lipském časopisu *Mathematische Annalen*, v Crellově *Journal für die reine und angewandte Mathematik* (v Berlíně), v Schlömilchově *Zeitschrift für Mathematik und Physik*, ve zprávách jednoty českých mathematiků (*O involuci* 2. zpráva, *O promítavých vlastnostech kruhu* 3. zpráva), v *Časopisu pro pěstování mathematiky a fysiky* (*O trojúhelnících kruhových I.*, *Určování nekonečně vzdálených prvků rovinných útvarů geom. I.*, *Dvě poučky o kuželosečkách I.*, *O kuželosečkách a jich kruzích zakřivenosti II.*, *Určování nekonečně vzdálených prvků prostorových útvarů geometrických III.*, v zasedacích zprávách král. Lombardské akademie věd v Miláně, v časopise Neapolském *Giornale di matematische*, v Milánských *Annali di matematica pura ed applicata* a v časop. franc. společnosti (*Société mathématique de France*). — **2)** Eduard V., bratr před., též na slovo vzatý mathematik, nar. 21. dna 1852 v Praze, studoval tamtéž dílem na německé dílem na české technice, obdržel 1872 státní stipendium a meškal té doby na studiích v Tubinkách. Psal četné články mathematické do *Zpráv jednoty českých mathematiků*, do *Časopisu pro pěstování mathematiky a fysiky*, do *Zpráv cís. akademie věd ve Vídni*, do Crellova *Journal für reine und angewandte Mathematik*, do *Annali di matematica pura ed applicata*, do *Comptes rendus* akademie francouzské a do Schlömilchova *Zeitschrift der Mathematik und Physik*.

Veit Johannes, malíř z Berlína rodilý, z rodu židovského, otce bankéra a matky Doroty, dcery Mojžíše Mendelssohna. Byv již co dítě pokřtěn obdržel velmi přísné náboženské vychování, kteréž nezůstalo bez rozhodného vlivu na jeho uměleckou činnost. Nar. 1790 vzdělával se nějaký čas ve Vídni, hlavně však v Římě, zaměstnávaje se tu pilně studováním maleb Peruginových. Zemřel též v Římě co přísný katolík r. 1853. Jeho díla dostala se v celku méně u všeobecnou známost, i nedají se býti dle pravé zásluhy své oceněna. Co do hlavního směru podobají se malbám Overbeckovým a pracím jeho mladšího bratra Filipa (v. hl. d.), lišíce se od těchto jemnější a teplejší barvitostí. Jeho *Madonny* vynikají zvláštní jemností a neobyčejným půvabem. Od něho pochází též *Klanění se pastýřů* v katolickém kostele v Berlíně a oltářní obraz v Lutichu. Maloval též výtečné podobizny. *Mü.*

Veith 1) Johann Martin, malíř, nar. v Šafhúze r. 1650, † r. 1717. V umění vzdělával se hlavně v Itálii, stráviv tam 10 let. Z Benátek odebral se s knížetem Radziwillem do Varšavy, kdež pracoval dvě léta. Navrátiv se do své otčiny maloval tu podobizny a historické obrazy, z kterýchžto posledních co zvláště zdařilé se jmenují: *Herkules na rozcestí* a *Loudění se Venuše s Adonisem*. — **2)** Johann Philipp V., kreslitel, malíř, hlavně však rytec, nar. v Drážďanech r. 1769 (dle jin. r. 1768). Vzdělávaje se na tamější akademii rozhodl se pro obor krajin. Později učil se zvláště u rytce Zingga. Ve 30. roce svém konal cestu do Itálie, kdež zvláště bedlivě studoval přírodu. Po svém návratu zaměstnával se hlavně rytectvím, nabyl dobré pověsti co velmi schopný rytec krajin, a stav se professorem na Drážďanské akademii † co takový r. 1857. Z četných jeho rytin náležejí k nejzdařilejším: dva *Pohledy na Terracinu* dle vlastních nákresů a několik pěkných kopií dle Ruysdaela a Berghema. Maleb zanechal málo. *Mü.*

z Veitmile (Krabicové z Veitminárové), jedna z nejstarších českých rodin šlechtických, ač, byť třeba že to co Hájek a po něm Paprocký a jiní o původu jejím již k r. 1012 připomínají, dlužno pokládati mezi obyčejné smyšlenky Hájkovy, se jmenují se členové rodu toho záhy v XIV. stol. mezi předními českými osobami šlechtickými. Psali se dle tvrze Veitmile, někdy v Bydžovsku na panství Smrkovickém pozůstávající, a nosili vůbec v erbu bílý žernov v poli červeném a nad helmem v pávím ocase týž žernov, ačkoliv některé větve užívaly tytýž i štítu bílého a v něm orla červeného s bílým žernovem na prsou. Rodina z V. dělila se v několik větví, z nichž jedna záhy užívala stavu panského, všechny jiné pak zůstávaly v stavu vladyckém a rytířském; bylať také rodina ta v Čechách i na Moravě usedlá a přiznávala se po celý čas k víře katolické. — *A.* Co se týče pánů z V. (Veitminárů, Veitmilárů z V.), vysvítá z dějepisu domácího a z rodinných památek, že na začátku XIV. stol. žil Bohuš z V., který měl účastenství ve válečných výpravách dobrodružného krále Jana Lucemburského, a proslavil se předkem roku 1316 v bitvě, kdež král tento bojoval na straně cís. Ludvíka Bavor. proti Bedřichovi Rakouskému, v té míře, že vedle jiných českých válečníků povýšen byl od téhož cís. Ludvíka na rytířství. Bohuš tento a potomci jeho pokládali se od té doby za rovny pánům korouhevním, kteroužto hodnost později císařové Karel IV. a Fridrich III. a král Vladislav II. jim potvrdili. Z potomků Bohušových, kteří se nazývali Veitminárové č. Veitmilárové z V., žil v druhé polovici téhož století (1367) Petr z V., v následujícím pak na to stol. XV. připomínají se tolikéž Petr z V., pak strýcové jeho Beneš a Ludvík V. z V., kteřížto všickni tři stáli čas svého věrně k straně p. Jiřího Poděbradského, a to jak co místodržícího tak i jako krále Českého. R. 1461 byli bratří Beneš a Ludvík V. z V. ve vojště, ježto Jiří P. poslal ku pomoci cís. Fridrichovi proti jeho odpořilým poddaným a zvláště měšťanům Vídenským, kdež předkem pan Beneš z V. tak platně se zachoval, že cís. Fridrich slíbil mu dáti odměny 6000 zl. uh., v kteréžto sumě mu pak zapsal k užívání zámek a panství Lengpach s jinými výhodami; taktéž učinil bratřím těmto tu milost, že jim potvrdil a vysadil jich stav panský a korouhevní (*Frei- und Bannerherrnstand*). I král Jiří učinil rodině této rozličné milosti, a jmenovitě r. 1458 zapsal Petrovi z V. zboží bývalého kláštera Postoloprtského. Beneš z V., starší z bratří právě jmenovaných, byl v mladosti své delší čas na cvičení v Němcích, tak že téměř zapomněl jazyk český a vrátiv se do vlasti musel se jemu teprve zase přiučovati; týž byl času svého jedním z nejvzácnějších pánů českých, mívaje účastenství ve všelikých důležitějších jednáních, poselstvích a výpravách času toho odbývaných. R. 1468 táhl s p. Janem z Hasištejna a se Žateckými proti míšeňským křižákům do Čech u Kadaně vpadlým; roku 1470 konal z pole u Kroměříže důležité poselství ke králi Matiášovi, roku 1478 jednal společně s Jaroslavem z Boskovic o mír mezi králi Vladislavem II. Českým a Matiášem Uherským, který

konečně dne 30. září téhož roku v Budíně uzavřen
jest; r. 1479 byl taktéž prostředníkem mezi králi
ěmito, a to s knížetem Jindřichem Minsterberským
strany české a s biskupem Olomúckým a Štěpá-
em hrab. Spišským s strany uherské; r. 1483 byl
jinými ještě osobami smírcem mezi pány a rytíři
at., a pány a rytíři podobojí. Za tyto a jiné platné
lužby potvrdil král Vladislav II., hledě k listům
d císařů Karla IV. a Ferdinanda III. rodině Veit-
inárův již daným, r. 1470 stav panský a korou-
evní jemu Benešovi z V. a bratru jeho Lud-
íkovi z V., jakož i jejich synům Ladislavovi,
igmundovi, Janovi a Michalovi, pak Vá-
lavovi a Jiřímu, synům někdy bratra jich otce.
ratří a strýcové tito drželi tehda zboží pozemská
ejen v Čechách alebrž i na Moravě, a k žádosti
přímluvě cís. Ferdinanda III. přijati jsou Lud-
ík z V. a Jiří z V. na sněmu zemském v Brně
. 1480 do stavu panského mar. Mor.; oba tito Veit-
inárové přicházejí napotom zhusta mezi pány mo-
avskými na sněmích a jiných jednáních, a to Lud-
ík až do r. 1484, Jiřík r. 1486—1497. Tíž za-
ožili a nadali také kapli v klášteře dominikánském
Znojmě a měli tam svůj pohřeb, jakož ještě Pa-
rocký (1597) spatřil tam některé náhrobní kameny
roku 1490, 1491, 1501, 1505 rodině té svědčící.
Čechách držel p. Beneš z V. mimo jiné zboží
ké statek Slivno, od pradávna rodině jeho nále-
itý, jejž r. 1466 prodal Jarošovi z Stránova. S man-
elkou svou paní Bohuší z Kamenné Hory obdržel
eneš z V. hrad Blatno a město Chomútov s pří-
lušenstvím, kteréž zboží náleželo druhdy řádu něme-
kému; avšak král Ladislav zapsal je Janovi Cal-
ovi z Kamenné Hory, kterýž je pak postoupil ře-
enému zeti svému p. Benešovi z V., jenž r. 1480
abyl úplného panství zboží toho, ješto se řád ně-
ecký tehdáž všelikého práva vlastnického k němu
yl vzdal. — Na Moravě držel pan Beneš z V.
boží rozličná, a vymohl toho roku 1495 při králi
ladislavovi II., že tento povýšil ves jeho Hrušovany
a městečko a nadal pečetí a trhy výročními. Ja-
ož již řečeno byl Beneš z V. času svého pán
emálo na slovo braný a tudíž spravoval také roz-
čné úřady zemské, jsa již od r. 1460 purkrabím
arlšteinským a od roku 1471 nejv. mincmistrem
rál. Čes., a r. 1490 a násl. jedním ze 6 správců
ili nejv. hejtmanů král. Čes. Hledíc k jeho úřadu
incmistrovskému sluší připomenouti, že ho Kutno-
orští k úřadu tomu nechtěli připustiti, vytýkajíce mu,
eby byl Němec a jazyka českého neznalý, a teprv
dyž p. Beneš z V. ukázal, že jest mocen jazyka
eského, a když p. Štěpán Krabice z V. a jiné
soby hodné o něm vysvědčili, že jest Čech rodilý,
řijali jej Kutnohorští a učinili předepsanou povin-
ost k úřadu tomu. Beneš z V. došed věku vyso-
ého, zemřel r. 1496, zůstaviv syny Ladislava,
ebestiána a Krištofa. — Času toho žil také
an z V. na Košatkách, Košatecký zvaný, který
oku 1485 prodal 5 kop grošů platu na Košatkách
ojištěného Parysovi z Byšic a matce jeho Anně.
ošatky zdědila po něm r. 1486 jeho dcera jediná
orota, která se provdala za Václava z Kolovrat,
řinesši mu za věno Košatky, načež se nazývali dě-
icové jeho Košatečtí z Kolovrat. — Téhož času
řipomíná se tolikéž jiný Jan z V., který byl jedním
vůdců vojska čes., jenž r. 1504 táhlo na pomoc
alckraběti Ruprechtovi proti cís. Max. I. a Albrech-
ovi vévodovi Bavorskému, o němž však potom ne-
áme širších správ. — Po smrti p. Beneše z V.
ržel zboží Chomútovské nejstarší syn jeho Ladi-
lav z V., který r. 1497 povolil sousedům Chomú-
ovským, aby mohli svobodně o statku svém kšafto-
vati. Že zemřel bez dědiců, připadlo panství to na bratra jeho Šebestiána, jenž držel také společně se strýcem svým Petrem z V. zboží Postoloprtské a hrad Mostecký (Landwerth, Gněvin Most.). Času toho vzešla pochybnost o stavu panském pánů Veitminárů; pročež vedeny jsou strany toho zvláštní průvody, kdež p. Sigmund z Vartmberka r. 1509 vysvědčil, že žijící tehdáž Krištof a Šebestián bratří z V., synové p. Beneše z V., řádně a platně přijati byli do stavu panského království Čes. — J. Krištof z V. zemřel, jak se podobá, záhy bez dědiců, tak že Šebestián sám podržel zboží otcovské. Týž byl r. 1520 jmenován soudcem zemským, r. 1523 měl rozepři mezní s Mikulášem Achhauzrem, r. 1528 dosáhl na sněmu zemském dovolení, aby mohl některé vesnice k hradu Mosteckému náležité odciziti, a r. 1535 postoupil mu král Ferdinand I. pro služby jeho platné zboží kláštera Postoloprtského, kteréž se strýcem svým Petrem po předcích svých zápisně držel (totiž městys Brzvany, vsi Vlškov, Lenešice, Vronku a Podbořany s příslušenstvím) k dědičnému držení a požívání. Týž přichází často na sněmích a při rozličných komisích, a byl tolikéž r. 1542—1543 nejv. mincmistrem král. Čes., a r. 1546 nejv. hejtmanem vojska z Čech do Uher proti Turkům vypraveného. — Vrstevníky páně Šebestiánovými z rodu jeho byli tehdáž také Mikuláš z V., který měl r. 1511 rozepři mezní s obcí Milčickou, pak výše připomenutý Petr z V. na hradě Mostském a na klášteře Postoloprtském, strýc p. Šebestiána z V. (tit. 1534 a 1535 maj.), a Kříž z V., který umřel r. 1550 ve Freiberce na léčení a pochován jest v Chomútově. Dědicem p. Šebestiána z V. byl Jan z V. (1550), který po něm držel Chomútov, Postoloprty, Červený Hradek a j. v. Nezdá se, že by tento býval příliš dobrým hospodářem, ješto velkou část dědictví toho odcizil; r. 1553 prodal od sebe a svých strýců Beneše a Vavřince z V. statek Vel. Kruptici Kr. Stampachovi, r. 1555 panství Červený Hradek Kr. z Karlovic, radovi kurfiršta Saského, a konečně r. 1558 panství Chomútovské arciknížeti Ferdinandovi Rakouskému, tak že synovi jeho Janovi Vavř. z V. nezůstalo leč zboží Postoloprtské. Jan Vavř. z V. přichází ještě r. 1571 na sněmu zemském, načež brzo zemřel; s manželkou Elišbětou z Žerotína splodil toliko dceru Veroniku, která se provdala za p. Štěpána z Šternberka a držela zboží Postoloprtské až do r. 1600, kdež je prodala jmenovanému manželu svému a zemřela nedlouho na to, jsouc poslední z panské větve Veitmilárské, poněvadž páni z V. i na Moravě dávno již byli vymřeli. — *B.* Co se týče vládycké větve Veitmilárské, připomínáme, že vládykové z V. se tolikéž rozštípili v několik podvětví, z nichž jedna, totiž Krabicové z V., nemálo prosluli v dějinách domácích a kvetli ještě ku konci XVII. stol., užívajíce v erbu orla červeného s bílým žernovem na prsou v poli bílém a nad helmem téhož žernovu v ocase pávím. Za času cís. Karla IV. žili Vilém řečený Krabice z V. na Veitmili a Beneš Krabice z V. na Slivně (ač nevíme jak oba erbem a příbuzenstvím k sobě byli blíže připojeni); z nich Vilém Kr. z V. r. 1356 zapsal na zboží svém Veitmili, Chomúticích a Dvorci (v Bydžovsku) 500 kop gr. věna manželce své paní Příbě z Martinic; Beneš Kr. z V. na Slivně pak zůstavil tré synů: Beneše, kanovníka na hradě Pražském, Jana, faráře v Lípě, a Petra na Slivně, kteří r. 1362 učinili nadání k oltáři sv. Anny ve farním chrámu Lipském. O Benešovi Kr. z V., kanovníku Pražském, viz *Slov. N. IV. str. 905.* — Času toho žil ještě jeden

kanovník Pražský z rodu tohoto, totiž **Kunrád** Kr. z V., strýc bratří jmenovaných, o němž však nemáme širších správ. Ku konci XIV. stol. přichází také **Vlachenko** Kr. z V. (1397), který byl místokancléřem král. Čes. za krále Václava IV. Výše jmenovaný statek Slivno zůstal v držení rodiny Veitmilárů z V. až do r. 1466, kdež jej p. Beneš z V. prodal Jarošovi z Stránova. — Na začátku XVI. stol. počali se někteří Krabicové z V. táhnouti k stavu panskému, dokládajíce se toho, že Veitmilárové a Krabicové z V. jsou téhož původu, což jim také r. 1617 některé osoby stavu vládyckého vysvědčily. Tehda žil **Štěpán** Kr. z V., který měl syna **Hynka** Kr. z V., jenž se napotom zvláště u věci té toho dokládal, žeby byl obdržel r. 1537 od krále Ferd. I. list mocný na kšaftování v té spůsobě, v jaké se vydávaly listy tyto osobám stavu panského, což však zdá se nám býti nepodstatné. Týž Hynek Kr. přichází tudíž také v tit. z r. 1534 toliko mezi osobami stavu vládyckého vedle **Mikuláše** Kr. z V. na Chvalovicích a **Petra** Kr. na Malém Nabdíně. — R. 1543 prodal **Matěj** Kr. díl svůj Chvalovický, jak jej již r. 1520 držel; téhož roku prodal i řečený **Hynek** Kr. statek svůj Pištany obci Litoměřické a Bernardinovi Podvinskému, začež koupil r. 1546 statek Svojšický od Arn. Amchy z Borovnice, a před tím již také statek Tonšetín. **Hynek** Kr. z V. byl místopisařem král. Čes. a pán nemálo vzdělaný a dějin domácích znalý; vzdělal také rodopisné dílo: *O rodu pánů z Veitmile a Krabic* (*MšC.*), a přeložil jednak sám jednak pomocí jiných důležité dílo slavného lékaře H. **Kopa z Raumentálu**, kteréž s titulem: *Regiment neb zpráva, jak jeden každý člověk ve všech věcech zdraví své vždycky opatrovati má a může.* V Praze bylo vytištěno. — V bouřích roku 1547 v Čechách vzešlých stál Hynek Kr. k stavům a městům odpořilým, pročež odsouzen jest cti a hrdla svého, avšak přijat zase na milost. Kdy zemřel, toho nemáme správu, a víme toliko, že s pěti manželkami splodil 24 synů a 18 dcer, z nichž ku konci XVI. století žili ještě tito, a to na Moravě: **Jan** Kr. na Velikém Týnci, jenž byl ženat s Magdalenou Pirnusovou a měl toliko dceru Annu Marii; **Šťastný** Kr. jen neženatý; **Mikuláš** Kr. na Bohuňovicích, jehož manželka byla Mandalena z Říčan, a **Karel** Kr., který měl za manželku Alžbětu Mědůncovu z Ratibořic. — V Čechách přichází času toho (tit. 1589) **Karel** Kr. z V. na dvoře manském v Drahlicích, který splodil s první manželkou svou syna **Hynka Ladislava** a s druhou syna **Purkharta**. **Hynek Ladislav** Kr., vzdělav se v mladosti své v umění rozličném, vstoupil záhy do služby pánů z Hradce a byl úředníkem na Telči. Jsa horlivý katolík počínal sobě velmi příkře proti vyznavačům víry evangelické a bratrské, pročež v bouřích r. 1618 vzešlých bylo mu snášeti od stavů odpořilých těžkých protivenství a škod na statku svém, anobrž byv zajat od lidu uherského byl by málem i o život přišel. Po bitvě Bělohorské (1620) byl zase hejtmanem na panství Telečském a stíhal napotom co nejkrutěji evangelíky a bratří, a pomáhal komisařům reformačním k uvádění víry katol. vyslaným co nejhorlivěji. Pro takovéto služby platně domu Rak. a církvi katol. činěné nadal jej císař Ferd. II. (k přímluvě pána jeho p. Vil. Slavaty) rozličnými milostmi; r. 1628 obnovil mu jeho starožitný stav rytířský, potvrdil erb přirozený a dovolil aby se napotom s dědici svými psáti mohl „**Veitmillar z V.**", i jmenoval jej tolikéž svým radou a r. 1631 rozhojnil mu erb jeho a potvrdil titul r. 1628 propůjčený; později stal se týž Hynek L. z V. sudím dvor. mark. Mor. a žil ještě roku 1644. Hejtmanem na Telči byl po něm (1626) syn jeho **Václav** Kr. z V., tolikéž katolík horlivý a p. Slavatovi oddaný. — V Čechách žil času toho ještě **Jan** Kr. z V., který r. 1652 koupil ves **Pavlíkovice** od svob. p. Adriána z Enkefortu na Ledči. R. 1650 učinili obyčejný slib věrnosti: **Mikuláš Karel**, **Adrián Hendrich** a **Ferdinand Šebestián** bratři Kr. z V., a jsou přijati do stavu rytířského král. Čes.; avšak nezachovalo se nám o nich dalších správ, i byliť oni vůbec poslední nám známí potomkové mužští starožitného rodu toho. *Bn.*

Vela Vincenzo, žijící sochař ital., nar. v Liganě kantonu Tessinského, vzdělával se na akademii v Miláně, později v Římě. S počátku zdobil obzvláště Lugano, tamější vily a nejbližší okolí rozličnými sochami a řezbářskými výtvory, kteréž, ačkoli nebývaly vždy v nejryzejším vkusu provedeny, jevily přece nadobyčejnou zručnost a vlasteneckou mysl. Za novější doby provedl zvláště v posledním ohledu několik pomníků, jako onen sardinským vojsku na památku výpravy na Krím r. 1855, sochu ministra Balbiho, postavenou na veřejné procházce v Turině; sochu krále Viktora Emanuela pro zdejší radnici, ony jeho matky a jeho manželky v kostele della Consolata tamtéž (1862), dvě ženské postavy, *Francii* a *Itálii*, kteréž, byvše r. 1863 v Paříži vystaveny, zjednaly umělci kříž čestné legie. Z dřívějších jeho prací buďtež ještě jmenovány: *Modlící se děvče; Spartakus; Bersagliere (Vlašský střelec); Vilém Tell; Truchlící Itálie* v Luganě a *Umírající Napoleon*, postav. v zámku St. Cloudském. *Mi.*

Velasco 1) Diego de, španělský sochař, v Toledě asi u prostřed XVI. stol. žijící. Provedl zde společně s jinými umělci scénické ozdoby na průčelí věže s hodinami v katedrále (1536) a ozdoby kardinála Tavery. Hlavní jeho díla jsou pak dutě plně vypouklé řezby ve dřevě na dveřích tak zv. Lvího průčelí tamtéž (z r. 1541). — **2) Luis de V.**, malíř v Toledě na konci XVI. století. R. 158.. maloval mezi jiným výtečný oltářní obraz, představující *Pannu Marii s Ježíškem v náručí, se sv. Antonínem, Blažejem a jin. svatými* pro křížovou chodbu tam. katedrály; dále tamtéž *Narození Pána Krista*. I výtečné podobizny kardinála Quirogy a dona Garcie de Loaysa v tam. kapitulní síni pocházejí od tohoto umělce, který zemřel v Toledě r. 1606. Jeho syn a žák — **3) Matias de V.** maloval krásně vymyšlené a jemně provedené oltářní obrazy v kostele u bosých panen (*descalzas reales*) ve Valladolidu, kamž se byl se dvorem krále Filipa III. přestěhoval. *Mi.*

Velasquez Diego, válečník španělský, nar. se r. 1460 v Cuellaru a † 1528. Muž ten, v dějinách Nového Světa tak důležitý, byl hlavním původcem dobytí Mexika. Historik Torquemada líčí ho co povahu v pravdě šlechtickou, a kapacitu jeho byl již Kolumbus uznal. Stav se za prokázané Diegu Kolumbovi výtečné služby admirálem, podnikl r. 1511 výpravu k dobytí ostrova Kuby, jehož guvernérem se stal. Na to vyslal Ferdinanda Corteza co vojenského velitele na ostrov Haity a dal mu po dobytí jeho titul **encomendero**. Však přátelské poměry obou mužů valně se zhoršily, když Cortez pojal za manželku Kateřinu Juarezovu; neboť od té doby přijímal u sebe, jak se zdá, četné nespokojence, kteří přicházeli, aby na guvernéra sobě stěžovali. Po návratu plavce Grijalvy, jehož byl V. k hledání pevniny americké vyslal a který byl při tom Mexiko odkryl, přijal V. titul **adelantado de Yucatan y Ulloa**, a jenom expedicí té, od V-a pů-

niknuté, jejíž důležitost příliš málo se uznává, přičísti lze pozdější šťastnou výpravu Cortesovu do Mexika. Nyní jest dokázáno, že šťastný kapitán, který se tam vypravil pouze v důvěře na srdnatost svou, nebyl by ničeho docílil, kdyby V. ho nebyl penězi vydatně podporoval. Však r. 1520, když V. právní nároky na Mexiko činiti počal a důstojníka svého Pamfila Narvaeza s dotýčnými rozkazy proti odbojníku Cortesovi tam poslal, porazil tento Narvaezu na hlavu a zničil tím všeliký politický vliv V-ův.

Velaš z Hostovic, vzácná rodina erbovní, která v XV. až XVII. století byla usedlá v Hradci Králové a okolí tamním, držíc tam domy a grunty losovní i zemské a majíc na sobě přední úřady obecní. V druhé čtvrti XVI. stol. přichází velmi zhusta v příběsích města Hradce Král. Ondřej V., který (1529) byl rychtářem městským, pak starším obecním a radním, nabyl také erbu a titule z Hostovic, a jsa muž rozšafný, učený a lidumilovný požíval obecné důvěry a † 27. říj. 1545. V druhé polovici XVI. stol. připomínají se tamtéž často bratří Martin a Jakub V-ové z H.; oba drželi domy a dvory při Hradci Král., byli v radě tamní, dohlíželi k školám a literatům a vysíláni jsou v rozličných komisích a potřebách; Martin V. zemřel po r. 1589, Jakub pak r. 1591. Na to přichází Jan V. z H. mezi erbovníky a sousedy Hradeckými (1594 a násl.). V druhé čtvrti XVII. stol. držel Samuel V. grunty losovní v Hradci Král., pak hospodu a dvůr v Lochenicích, kteréž po jeho smrti r. 1655 prodány jsou Janovi Palíkovi, sousedu Hradeckému. Na to mizí rodina tato z pamětí veřejných. — Kromě V-ů z Hostovic přicházejí v XVI. stol. v Hradci Král. a okolí tamním také Slatinští z Hostovic (v. čl. Slatinský v 2. doplňku). *Ra.*

Velde (v. hl. d.). Isaiáš van der V. narozen byl 1587 (nikoliv 1597), a Vilém van der V. starší byl jeho syn.

Veldes, jinak Wachein, slov. *Bohin* (Bochyň), 3 míle dlouhé, místy přes 1/2 míle široké údolí v severozáp. cípu Krajinska, utvořené dvěma vysokými, příkrými odnožemi hory Triglava. U paty hory této leží jezero Bohinské, mající hodinu zdélí, půl hodiny zšíří a přes 40 sáhů zhloubí. Z jeskyně vytékající Savica padá v silném vodopádu 35 sáhů dolů, tvoří zmíněné jezero a teče, jsouc sesílena četnými bystřicemi, co Sáva Bohinská úzkým údolím mezi příkrými stráněmi do Sávy Podkorenské. Obyvatelé údolí toho, v počtu asi 4500, živí se více chovem dobytka a průmyslem železářským nežli rolnictvím. U vchodu údolí, při stoku obou Sáv, jest vesnice V. (slov. *Bled*) se 450 obyv., hradem a jezerem Bledským, kteréž jest asi 3/8 míle dlouhé a půl tak široké. Uprostřed jezera stojí na skalnatém ostrůvku pěkný kostel poutnický. R. 1004 daroval císař Jindřich II. Bled biskupům Brixenským, kteří jej za našeho času prodali panu Ruardovi. Přirozená půvabnost a romantičnost krajiny té vábí ode dávna mnoho navštěvovatelů domácích i přespolních; jmenovitě údolí Bledské náleží k nejmalebnějším nejen v Krajině a Rakousku, nýbrž v Evropě vůbec, a stalo se často předmětem malířství.

Vellano Giacomo, ital. řezbář a médailleur, nar. v Padově asi r. 1430. Učil se umění svému u Donatella (v. t.) dokud tento dlel v Padově, a stal se schopným jeho nápodobitelem. Od něho pochází 10 vypouklých řezeb z bronzu s *výjevy ze Starého Zákona* v kůru chrámu sv. Antonína v Padově; *Panna Maria na trůně* v kostele sv. Františka tamtéž; několik ozdob jakož i *poprsí papeže Pavla II.* v paláci San Marco v Římě; bronzová socha *papeže Pavla II.* v Perugii a několik medálií ke cti řečenému papeži a jeho sekretářům, Antonínu Rosellimu a Bartolommeovi Platině. Benátčané, objednavše původně u něho jezdeckou sochu Bartolommea da Bergamo, dali ji později provésti od Verrocchia, pročež V. opustiv Benátky do svého rodiště se vrátil, kdež i † r. 1500 neb 1502. Z jeho žáků jmenuje se zvláště Andrea Riccio. *Mű.*

Velly Paul François, dějepisec franc., nar. se 9. dub. 1709 v Crugny a † 4. září 1759 v Paříži. Odbyv studia svá v jesuitské koleji v Remeši vstoupil do řádu toho, z něhož však z neznáme příčiny r. 1740 zase vystoupil, zabývaje se napotom hlavně historií. Učený svět tehdejší velice toho želel, že nedokončil velké, důležité dílo *Histoire générale de France*, i pátráno ihned po muži, který by v něm pokračoval. Byl zvolen Villaret, po úmrtí jeho (1766) Garnier. Dílo V-ovo velmi svědomité, jehož první dva svazky uveřejnil r. 1755, bylo s dodatky Villareta a Garniera opětně vydáváno. Fantin-Desodoards pokračoval v něm až k úmrtí Ludvíka XVI. (Paříž 1808—1812), načež je úplně ve 43 svazcích vydal Dufau (ib. 1819—21).

z **Velnic**, česká vládycká rodina, z níž připomíná se r. 1537 Jan (Prokeš?) z V., který byl téhož času úředníkem na Nov. Městě n. Metují. *Še.*

Velschow Hans Matthias, dánský dějepisec, nar. v Kodani 22. listop. 1796. Po odbytých studiích konal asi dvě léta cesty po cizozemí, stal se r. 1833 mimořádným profesorem historie a nordických starožitností na Kodaňské universitě a r. 1850 řádným profesorem; zemřel co takový dne 8. čce 1862. Nejznamenitější jeho dílo jest dokončení P. E. Müllerova latinského vydání *Saxona*; krom toho sepsal rozličná záslužná pojednání, týkající se ponejvíce vnitřních poměrů dánských ve středověku. *Mű.*

Velten (Veldten) Jurgij Matvějevič, ruský stavitel, květší ku konci minulého století v Petrohradě. Vzdělávav se v umění svém v Itálii a ve Francii stal se po svém návratu profesorem na Petrohradské akademii a dvorním radou. Od r. 1770 súčastnil se téměř ve všech důležitějších stavbách; téhož roku zhotovil plán k císařskému letohrádku Česme v gotickém slohu. Na to stavěl r. 1775 společně s Kokorinovem v Petrohradě *palác akademie umění*, zejména nádherné hlavní schodiště; pak sám r. 1776 *kostel sv. Kateřiny*, r. 1779 *kostel sv. Anny*, r. 1783 *kostel arménský*, dále tak zv. *Lombard* (půjčovnu) a j. Zhotovil též mnoho vzorců k zámkům, kostelům atd., a vynalezl stroj k dalšímu pošinutí obromného žulového balvanu, sloužiti majícímu za podstavec jezdecké sochy Petra Velikého. Umělec ten zemřel r. 1801. *Mű.*

Veltrubský z Veltrub, rodina vládycká, jenž psala se dle sídla Veltrub v Kouřímsku, ježto držela již v XV. století. V první polovici XVI. stol. seděl na Veltrubích Petr V. z V., jejž čteme v tit. z r. 1534 a na sněmu r. 1556. Týž vložil r. 1543 dědictví své v Jezeřanech, pak statek Veltruby a Sendražice znovu do desk, jak je dlouhá léta po předcích držel. R. 1562 byl však již mrtev, kteréhož roku vdova po něm pozůstalá Johanka V-ká z Tamfeldu obdržela list mocný na kšaftování. — Širších však zpráv o rodině této nemáme před rukama. V první polovici XVII. stol. připomíná se Jakub V. z V., avšak nepodobá se, žeby býval potomek nadepsané rodiny starožitné, neboť obdržel teprv r. 1638 od Jaroslava hr. z Martiniců jako falckraběte erb a titul z Veltrub, byv bezpochyby u něho v službě aneb požívaje sice přízně jeho. *Ra.*

Ven, Jan van der, nizozemský sochař, nar. v Hertogenboschu na počátku tohoto století. Vzdělával se hlavně v Antorfě, kdež i některé z prvních

jeho pokusů byly čestně vyznamenány. Obdržev r. 1833 od svého rodiště podporu, by se v Itálii dále vzdělávati mohl, ihned se tam odebral. Po svém návratu r. 1841 vystavil *Evu s hadem* a *Spasitele s trnovou korunou*, kterážto díla uvítána byla s tak všeobecným nadšením, že mu za ně udělen rytířský řád nizozemského lva. Řečená *Eva* považována jest pro krásu své komposice, zvláštnost v pojmutí a mistrovství v provedení za jeden z nejvýtečnějších uměleckých výtvorů novější doby. Na to odešel umělec opět do Říma, odkudž se nám dalších zpráv o jeho tamější činnosti nedostává. *Mü.*

Vencelík v. z Vrchoviště str. 1299.

Vendramini Giovanni, ital. rytec, nar. v Roncade u Bassana r. 1769. Dostav se již co 19letý jinoch do Londýna dokončil zde umělecké vzdělání své pod Bartoluzzim. R. 1805 odešed do Ruska nabyl zde brzy takové váženosti, že prý mu nechtěli dáti průvodní list ke zpáteční cestě do Anglicka, pročež prý musil tajně odjeti. Po svém návratu do Anglie pokračoval ve blahé činnosti své a ryl s velikou pílí a neobyčejným zdarem dle starých i nových mistrův až do své smrti († v Londýně 1839). Hlavní jeho díla jsou: *Vidění sv. Kateřiny* dle Pavla Veronese; *Sv. Šebestián* dle Spagnoletta; *Leda* dle Lionarda da Vinci a *Vzkříšení Lazara* dle Sebastiana del Piombo. *Mü.*

Vendsyssel nazývá se severní část poloostrova Jutského, od Liimfjordu k městu Skagenu se táhnoucí, mezi Skagerrakem a Kattegatem, nynější okres Hjörringský. Krajina ta jest ve východní části své vyšší, lesem porostlá pahorkatina, sklánějící se na západ v bezlesou rovinu; k jihu rozkládají se ploché lučiny a bažiny, přecházející na západ v rozsáhlé pusté slatiny (žili v tak zv. *vildmose*); na sever končí se pak v ostrožnu, homokem (vacím pískem) pokrytou, na které leží město Skagen. Ještě na počátku minulého století objevovali se v této krajině namnoze vlci. Obyvatelé toho okresu (Vendelboerne) jsou od pradávných dob známi co zmužilý, rázný kmen, kterýž zaujímal vynikající úkol v častějších selských spourách jutských ve středověku. *Mü.*

Venecianov Aleksěj Gavrilovič, ruský malíř, nar. v Nĕžině asi r. 1775, † v Petrohradě r. 1847. Byl žákem a později professorem na Petrohradské akademii a maloval podobizny, genrové obrazy a vnitřek rozličných budov. Jeho malby se vyznamenávají půvabnou barvitostí a správným rozdělením světla a stínu. Představoval nejraději výjevy z národního života ruského, v čemž měl i mnoho žákův a následovníkův. Co zvláště zdařilé obrazy jmenují se od něho: *Sedláci na mlatě* a *Venkovská dívka u přijímání.* V galerii akademie umění v Petrohradě nacházejí se od něho tři obrazy, v galerii Ermitáže Petrohradské *Mladý sedlák ruský ve své jizbě*, a ve sbírce nákresů tamtéž *Vnitřek selského domu*, pastelem malovaný; v galerii Prjaninikově v Petrohradě: *Zaopatřování mladé ruské selky na smrtelné posteli* a *Stará selka, o hůl se opírající.* Výstava Petrohradská r. 1868 měla od něho *Hlavu selky* a *Spící dívčinu.* *Mü.*

Venedey Jakob (v. hl. d.) sepsal ještě *Die deutschen Republikaner unter der franz. Republik* (v Lips. 1870) a † 8. ún. 1871 v Oberweileru v Bádensku.

Ventenat Étienne Pierre, franc. botanik, nar. se 1. bř. 1757 v Limoges a † 14. srp. 1808 v Paříži. Určen pro stav kněžský vstoupil co 15letý jinoch do řádu Sainte-Geneviève, kde se znamenitým prospěchem studoval, zastávaje při tom úřad knihovníka, čímž vědomosti své velmi rozšířil. Zvláště však ho zajímala botanika, i použil poslání svého do Anglie k tomu, aby si zaopatřil velkou sbírku tamějších rostlin. Po návratu svém do Francie stal se r. 1798 konservatorem knihovny v Pantheonu a započal v Lyceu řadu veřejných přednášek, které pod jménem *Principes de botanique* (Paris 179[illegible]) tiskem vydal. Sepsal: *Tableau du règne végétal* ([illegible] 1799); *Description des plantes nouvelles et peu connues cultivées dans le jardin de J. M. Cels* (ib. 180[illegible]); *Le Jardin de la Malmaison* (ib. 1803) — výtečná to práce, podniknutá na rozkaz císařovny Josefiny; *Choix de plantes dont la plupart sont cultivées dans le jardin de Cels* (ib. 1803); *Decas generum novorum* (ib. 1808). Mimo to redigoval botanické dílo *Le Botaniste voyageur aux environs de Paris* (ib. [illegible]).

Ventidius Bassus, vojevůdce římský v prvním století před Kristem, nar. se v Picenum. Roku 89 před Kr. přivedl Pompejus Strabo matku jeho, která u Asculum byla zajata, i s ním do Říma. Dí se, že se zprvu živil propůjčováním povozů úředníkům z Říma do provincií svých se odbírajícím; příjmí mulio mu zůstalo, a Římané neopomenuli jemu později, kdy prvních úřadů státních byl se domohl, připomínati dřívější zaměstnání, i čteme u Aula Gallia: *Nam mulos qui fricabat consul factus est.* Šel s Caesarem do Gallie, který důvěřuje mu velice ve válkách občanských k důležitým ho používal výkonům a pomohl mu do senátu. Vděčnost svou k diktátoru osvědčil V. tím, že po jeho zavraždění ve válce proti Brutovi k Antoniovi se přidal. Na místě Octavia, který byl úřad konsula složil, stal se consul suffectus. Když pak republikánský vůdce Labienus pomocí Parthův Syrii dobyti se snažil, byl V. v největší rychlosti do provincie té poslán, porazil Parthy na hlavu a přinutil Labiena k útěku. Po té zvítězil ještě jednou nad Parthy pod vůdcovstvím samého krále Pacora, který i o život přišel (38). Na to obrátil se proti Antiochovi, králi Comagenskému, i podařilo se mu utvrditi s ním mír, až Antonius přibyl. Zdá se, že triumvir záviděl důstojníku svému skvělé činy; jisto je, že se vynasnažil, aby V. se poděkoval. Při návratu jeho do Říma prokázal mu senát (r. 38.) čest triumfu.

Ventura Jan, stavitel v Praze, kdež r. 15[illegible] hlavně přičiněním nejvyššího purkrabího Jana z Lobkovic vystavěl dům úřadu purkhrabského na Hradčanech. *M[illegible]*

Venturi Giovanni Battista, nar. se 1. říj. 17[illegible] v Bibiano u Reggia, † 10. září 1822 v Reggiu. Byl doktorem filosofie v Modeně, pak professorem na stavitelské škole tamtéž, a professorem fysiky na universitě v Pavii. Na sklonku života svého žil v soukromí, byl členem akademie věd Società Italiana a Lombardsko-Benátského Instituta. Sepsal: *Considérations sur la connaissance de l'étendue que nous donne le sens de l'ouïe* (Paříž 1796); *Essai sur les ouvrages physico-mathématiques de Léonard de Vinci* ([illegible] 1797); *Commentari sopra la storia e la teoria dell' ottica* (Bologna 1814); *Dell' origine e de' progressi delle odierne artiglierie* (Reggio 1815); *Memorie e lettere inedite e disperse di Galileo Galilei* (Modena 1818); *Mémoire sur la communication latérale du mouvement dans les fluides, appliqué à l'explication des diff. phénomènes hydrauliques* (1797) a j.

Venuto Jan (v. hl. d.). Nevšední tento malíř a přítel umění výtvarných, zvláště malířského a kreslitelského, zemřel 1. dub. 1830 v Chrasti (v Chrudimsku) v 87. roce věku svého, zůstaviv po sobě mnoho pěkných maleb olejových, jakož i rytin a výkresů, a pohřben jest na hřbitově Chrastickém [illegible]

Chrasti) vedle bývalého příznivce svého, pověstného času svého biskupa Hradeckého Jana z Háje. *Ra.*

Verdier Henri, hrabě de Lacoste, franc. státník a spisovatel, nar. se roku 1770 v Nimesu a † r. 1821 v Paříži. Byl horlivý přívrženec Girondistů, dán jest do obžaloby a vypověsen z vlasti. Navrátiv se po 9. thermidoru do Francie, byl do sboru zákonodárného zvolen a ředitelem archivu ministerstva policie jmenován. Po bitvě u Waterloo byl prvním z těch, kteří pro poděkování Napoleona se vyslovili. Po druhém návratu Bourbonův súčastnil se redakce několika časopisů, mezi nimiž *La Quotidienne.* Sepsal: *Washington, ou les Représailles* (Paris 1813); *Apppel aux promesses de l'empereur* (ib. 1815); *Alfred de Grand, ou le Trône recongnis* (ib. 1817); román *Quelques scènes de la vie des femmes, ou les Aventures d'un chevalier français* (ib. 1817); *Chroniques allemandes* (ib. 1818).

Verdier Marcel, franc. malíř, nar. se v Paříži 20. kv. 1817, vstoupil v 14. roce do dílny malíře Ingresa a zároveň navštěvoval přednášky v École des beaux-arts, vystoupil s podobiznami v Pařížské salonní výstavě r. 1831, později se oddal výhradně malířství historických a náboženských předmětů. Z jeho prací jsou nejhlavnější: *První myšlénka na zločin* (1837); *Sv. kající Magdalena; Sv. Filip křtí eunucha; Sv. Vavřinec vstupuje do kostelní klenotní komory; Smrt Archimeda; Mladý Savoyard* (1848); *Muž mezi dvěma věky a s jeho dvěma maitresami; Žena a tajemství; Nesmělost umělců; Matka po událostech červnových 1848; Výstup novověkého Jakobinství;* mimo to maloval četné podobizny a obrazy pastelové. V. † ku konci r. 1856.

Verneuil, Philippe Édouard Poulletier de, franc. přírodozpytec, nar. se v Paříži 13. ún. 1805, stal se úředníkem v ministerstvu spravedlnosti, kdež setrval až do r. 1833. Později podnikal vědecké cesty, procestoval r. 1836 Turecko a Krim, r. 1840 Rusko, po svém návratu zabýval se výhradně studiemi geologie a palaeontologie. R. 1854 vstoupil V. do akademie věd na místo Héricarta de Thury, již r. 1846 stal se členem čestné legie, později předsedou geologické společnosti, byl jmenován údem společnosti filomatické a dopisujícím údem geologické společnosti v Londýně. Z jeho spisů jsou nejdůležitější: *Mémoire sur les fossiles des bords du Rhin* (1842) s M. d'Archiacem; *Mémoire géologique sur la Crimée* (1837); *Géologie de la Russie d'Europe* (1845) ve 2 svazcích se sirem R. T. Murchisonem a Al. de Keyserlingem, a četné články geologické a memoiry v časopisech *Recueil* a *Le Bulletin de la Société de geologie.*

Vernois Maxime franc. lékař, nar. se r. 1809 v Lagny (dep. Seine-et-Oise), studoval v Paříži, kdež byl r. 1837 na doktora lékařství povýšen. Byv zaměstnán v nemocnici *Des Enfants malades* a *Enfants trouves* zabýval se výhradně nemocemi dětskými. Od r. 1845 jest V. rytířem čestné legie. Z jeho spisů jsou nejdůležitější: *Études physiologiques et critiques pour servir à l'histore des bruits des artéres* (v Paříži 1837); *Analyse complète et raisonnés de la matière medicale de Samuel Hahnemann* (tamt. 1837); *De l'État fébrile chronique* (1838); *Du diagnostic anatomique des maladies du foie* (1844); *Du Lait chez la femme* (1885); mimo to uveřejnil četná pojednání v rozličných časopisech, jmenovitě články v *La Revue des spécialités* vydávané drem Vincentem Duvalem; od roku 1844 rediguje vědecký oddíl journalu *La Reforme.*

Versailles (v hl. d.) byl za poslední doby německo-francouzské války od polovice září 1870 až do uzavření míru 1871 středištěm všech od Němců vycházejících operací, a stal se po míru sídlem vlády republiky francouzské a hlavním bytem armády pod velením maršálka Mac-Mahona proti komuně bojující. Vzetí V-u něm. vojskem stalo se bez krveprolití. Dne 18. září 1870 vjela hlídka pruských husarů, vedená jedným poddůstojníkem, jako nejkrajnější předvoj pruského vojska do města, vyzývajíc přednostu k vzdání se, což druhého dne v poledne mezi obecnou radou V-kou a jedním pruským důstojníkem pod výminkami, že měšťané budou kontribuce prosti, umělecké vzácnosti že přijdou pod ochranu prus. voj. úřadů, a národní garda V-ká že má býti odzbrojena, také bylo vykonáno. Poslední výmínce se město s počátku nechtělo podrobiti, generál von Kirchbach však na ní pevně posůstával, až ji prosadil. Dne 20. září odpoledne přibyl do V-u velitel třetího armádního sboru, korunní princ Pruský, a dne 5. říj. Pruský král Vilém. Týž rozložil hlavní byt svůj v prefektuře, která před tím hl. stanem korunního prince byla, jenž nyní svůj stan do letohradu Les Ombrages před branou Bucskou byl přeložil. Komandantem V-kým byl jmenován prus. generál von Voigts-Rhetz (bratr velitele 10. sboru), který s určitou pevností v sobě spojoval Francouzům zvláště imponující příjemnost zevnějšího vystupování; pruským prefektem stal se zemský rada Genthinského kraje Branchitsch. Zámek V-ký byl hned po prvních bitkách u Paříže pro špitál zařízen, jelikož všem zdravotním podmínkám, jichž ošetřování raněných vyžaduje, vyhovoval. Po prvních bitkách od 19. září bylo zde jenom v přízemí 100 lůžek zařízeno, kterýž počet později dle potřeb poměrných o mnoho rozmnožen byl. Vrchní správa špitálu svěřena byla štábnímu nadlékaři dru Kirchnerovi, kterému od franc. strany La Roche, předseda komitétu pro ošetřování raněných, od něm. strany kníže Putbus, přednosta řádu Johanitův od 3. arm. sboru, byli přiděleni. Lazaret byl zároveň s městem od Němců vyklizen. Ve V-u děla se též vyjednávání, ježto vedla k uzavření smluv, na nichž se zakládá přistoupení jihoněm. států k Něm. spolku jako rozšířenému spolku Severoněm., a sice dne 15. list. 1870 mezi Severoněm. spolkem, velkovévodstvím Badenským a velkovévodstvím Hesenským; 23. list. mezi Severoněm. spolkem a královstvím Bavorským; 25. list. mezi Severoněm. spolkem, velkovévodstvím Badenským a velkovévodstvím Hesenským s jedné a královstvím Virtemberským s druhé strany. Z V-u vycházela dále nejvážnější politická jednání hrab. Bismarka, a všechny vojenské rozkazy král. vůdce. Prohlášením Německého císařství dne 18. led. 1871 nabyl však pobyt Pruského krále v tomto franc. král. městě zvláštní a světohistorické znamenitosti. Již v předvečer 16. pros. 1870 přibyla do V-u deputace spolkového sněmu Severoněmeckého v příčině odevzdání adresy, na základě listu Bavorského krále k Pruskému králi v Berlíně dne 10. pros. uzavřené, jíž se poslednímu znovuzřízení Německé říše a titul císaře Německého nabízel. Náčelník deputace, předseda Simson, byl 17. pros. korunním princem přijat, deputace pak sama druhého dne na to králem osobně slyšána; odevzdání adresy dálo se ve velké přijímací síni prefektury. Dne 18. led. 1871 bylo národu Německému oznámeno proklamací, že Německá říše je znovuzřízena, a císařská důstojnost německá králi Vilému a jeho nástupcům udělena. — Od 23. led. 1871 počala diplomatická vyjednávání mezi franc. ministrem zahraničních věcí Jules Favrem a hrabětem Bismarkem a Moltkem, která ukončila se uzavřením kapitulace Pařížské, tak zvané konvence V-ké, jenž večer 29. led. byla podepsána a z 15

článků náležela, následkem čehož obsazení pevnůstek a hradeb okolo Paříže německým vojskem dne 29. ledna v 10 hodin dopoledne bez překážky provedeno bylo. Mezi vícekráte opětovaným prodlužováním příměří zprvu na 21 dní ustanoveného bylo ve V-u o míru dále vyjednáváno, který 26. února v návrhu byl uzavřen a hrab. Bismarkem s jedné a Thiersem a Jules Favrem s druhé strany podepsán. Když tuto předběžnou smlouvu franc. shromáždění národní v Bordeauxu jmenovitým odhlasováním 546 proti 107 hlasům dne 1. bř. bylo přijalo, potvrdil ji 2. bř. císař Vilém ve V-u. Dne 7. bř. 1871 opustili Německý císař a korunní princ Německé říše V., kam před 5 měsíci jako král a korunní princ Pruska byli přibyli. Dne 12. bř. vyklidilo německé vojsko město totu, které se nyní stalo sídlem vlády presidenta Thierse a franc. národního shromáždění a hlavním bytem V-ké armády pod maršálkem Mac-Mahonem po čas Pařížské komuny. Sídlem vlády a národního shromáždění zůstal V. však i po navrácení se uspořádaných poměrův.

Vesecký z Vesce. Původní sídlo této starožitné rodiny české byl statek Vesce v okresu Benešovském v Čechách, kterýž držela již v XIV. stol. R. 1380 připomíná se Adam z V., jako kolator rozličných sádoší, a potomci jeho přicházejí tolikéž v knihách veřejných v následujícím na to století XV. V první polovici XVI. stol. držela rodina ta mimo Vesce také zboží v Louníně, Římovicích a j., a jmenovitě byl Mikuláš V. r. 1530 v držení gruntů v Louníně (u Berouna). V tit. z r. 1534 čteme Jiřího, Havla, Jana a Petra V-ké z V., z nichž vložil Jiří V. r. 1544 zboží své v Louníně, jak je po otci Mikulášovi držel, a r. 1545 Jan V. statek Vesce do desk. R. 1544 koupil Petr V. od Doroty Vrabské z Kejkovic tři dvory v Římovicích, a r. 1546 zapsal znovu na svém dědictví dvou dvořích ve Vescích 30 kop gr. věna manželce své Dorotě z Žichovca, jak to byl již před shořením desk učinil. R. 1550 prodali Jan a Václav V-ští z V. několik dvorů v Římovicích Janovi Čejkovi z Olbramovic, a r. 1551 prodal tolikéž Jiří ml. V. dvůr v Louníně Václavovi Ratíkovi z Nehvízdek. R. 1567 přichází na sněmu Jiří V., a v tit. z roku 1589 čteme Jindřicha V-kého na Vescích a Václava V-kého z V. Na začátku XVII. stol. držela rodina ta již jenom dvory dědinické čili svobodnické, jmenovitě dle sbírek sněmovních z r. 1615 seděli tehdáž na dvořích takových v Kouřimsku Matěj a Šťastný V-čtí z V. Předepsaný slib věrnosti dědičné učinili: r. 1705 Jiřího V., r. 1742 Václav Ignac a synové jeho Jiří a Martin V-čtí, z nichž onen roku toho koupil dvě chalupy v Jiříně od Františky hraběnky Kořenské. Rodina tato trvá dosavad, avšak v okolnostech velmi skrovných. — S rodinou Popelů z Vesce a Mazanců z Vesce nebyla rodina tato, jak se podobá, ani erbem ani krví spřízněna. *Ra.*

z **Veselic** (Veselický, Veselský z Veselic), česká rodina starožitná, jenž se psala dle tvrze Veselic v Hradecku (v okr. Novoměstském), a to již v XV. stol., kdež jmenovitě čteme na sněmu čtyř krajů spojených také Hynka z V. V druhé polovici století toho připomíná se tolikéž Hynek z V., syn nebo sice potomek předešlého, který času toho (1475—1488) držel také grunty šosovní v Mýtě Vys., a měl dceru Johanku, která se provdala za Jiříka Rychnovského z Jablonce. V titulářích z r. 1534 čteme Hendricha z V., Hynka z V. na Brodci a Vilíma z V. na Plotišti a Výšku, z nichž Hendrich z V. přichází ještě r. 1542 jako svědek v kšaftu Michala Slavaty z Chlumu. Na sněmu r. 1562 byl přítomen Vilím z V. Času toho [illegible] také David Ves. na Veselicích, který zemřel [illegible] dětek, zůstaviv zboží své sestře Anně Amcbe[illegible] z V. Tato prodala Veselice r. 1567 Bohunce [illegible]šické z Hustiřan. Na to nemáme více zpráv širších o rodině této, která, jak se podobá, vymřela [illegible] v prodlení XVI. století. *Ra.*

Veselić Josef, srbský professor a spisovatel, [illegible] se 6. srp. 1823 v slavonském městysi Djakovu, [illegible] byl jeho otec krajským lékařem. Předkové V-[illegible] pocházeli z Bosny, odkud se na začátku XV. [illegible] do Slavonie vystěhovali. Počátky literního [illegible] osvojil si V. v domě otcovském, načež dán r. [illegible] na gymnasium do Osěku, kde až do r. 1836 [illegible] potom až do r. 1838 vzdělával se v Pětikostelí[illegible]. Odtud dostal se na akademii Záhřebskou, kde [illegible] 1840 filosofická studia dokonal. Nato studoval [illegible] bohosloví nejprvé v Senji, potom v Záhřebě a [illegible] čtvrtý ročník v Djakovu. Nemaje veliké chuti [illegible] se duchovním oddal se studiu věd hospodářských a po smrti svého otce zabýval se horlivě badáním starožitností, načež jej r. 1851 „Družstvo za jugoslovensku povjestnicu“ svým údem jmenovalo. [illegible] 1852 odešel do knížectví Srbského, a byl [illegible] v Kragujevci u kr. soudu zaměstnán, 1857 [illegible] telegrafistou v Kragujevci, a 1859 uděleno mu [illegible] profesora německé řeči na nižším gymnasiu v Kragujevci, v kterémž úřadě až dosud působí. V. [illegible]psal: *Voćarstvo* (1849); *Biljoslovije* (1852); *Do[illegible] lekar* (1852); *Ponjatije o telegrafu* (1859); *Opis [illegible] nastira u Srbiji I.* (1867). V rukopise chová: *[illegible]bri domaćin XIX. stoleća*; *Jestastvenica*; *Mi[illegible]vije*; *Evropa* (drama); *Andjelija devojka*; *Topo[illegible] knjažestva Srbije* a *Allgemeine Uebersicht des [illegible]thums Serbien.* *Sz.*

Vesuv (v. hl. d.). R. 1865 počala nová [illegible] výbuchů. V list. téhož roku rozlily se pr[illegible] téměř na všech stranách hory, nedosáhly však [illegible] r. 1866 udály se výbuchy z hlavního krateru i z [illegible]kolika pobočních. R. 1868 protrhla se kůra V-[illegible] na severním boku, proud lávy se vyronil přes [illegible] z r. 1855 skrze údolí Attrio a dospěl až za La [illegible]velle. Při tom vystoupil z hlavního krateru [illegible] kužel (100 metrů vysoký), z tohoto pak ještě [illegible] menší kužel se vynořil. O strašlivém výbuchu, [illegible] se udál 26. dub. 1872, sepsal ředitel hvězdárny [illegible] Monte de' Contaroni vystavěné podrobný denník, [illegible]rýž uveřejnil tiskem pod názvem *Incendio V[illegible] del 26. Aprile 1872* (v Berl. 1872; něm. překlad [illegible] Rammelsberga v Berlíně 1872). Přípravy k [illegible] výbuchu konala sopka již r. 1869 a 1870. Dne [illegible] dub. počaly ony památné výbuchy a trvaly [illegible] téhož dne až do 11. hod. večerní, odtud pak [illegible] šími přestávkami až do 30. dub. Dne 1. kv. [illegible] pokládati soptění za skončené, a láva vylitá [illegible] těchto 5 dnů vypočtena se na 20 milionů krych. [illegible] Škoda způsobená posledním tímto soptěním [illegible] částečně vesnic Massa a Sebastiano a j.) páčí se [illegible] 3 miliony franků.

Vetterl Václav (v. hl. d.) jest od r. 1872 [illegible]kem a ředitelem „akciové mor. knihtiskárny v [illegible]“

Vetterus v. Streje Jiří v hl. d.

Viardot Louis, franc. literát, nar. se 31. [illegible] 1800 v Dijonu, kdež byl jeho otec generálním [illegible]kuratorem u apelačního dvoru. Po smrti otcově [illegible]bral se V. do Paříže, kdež dokončil své [illegible] byl zapsán do seznamu advokátů. R. 1823 [illegible] do Španělska, vrátiv se pak do Paříže opustil [illegible] a stal se spolupracovníkem časopisů *Globe*, *Na[illegible]nal* a r. 1836 *Siècle*, r. 1841 založil s Pierrem Le[illegible]rouxem a se Sandovou *Revue indépendante*. Na [illegible] byl r. 1838 jmenován s Robertem ředitelem [illegible]

Théâtre-Italien. Ale již roku 1839 opustiv ředitelství divadla toho zasnoubil se se spěvačkou Paulinou Garcia (v. hl. d.), pak doprovázel svou choť na umělecké cestě, navštívil všechna čelnější evropská města, a nalezl na této cestě bohatý materiál k svým studiím. Jest údem španělské akademie a komandérem řádu Karla III. Z jeho spisů sluší uvésti: *Essai sur l'histoire des Arabes et des Maures d'Espagne* (1832); *Scènes sur de moeurs arabes etc.* (1833); *Études sur l'histoire des institutions et de la littérature en Espagne* (1858); *Notices sur les principaux peintres d'Espagne* (1839), jež sloužily za text rytin galerie Aguadovské; *Des Origines traditionnelles de la peinture moderne en Italie* (1840); *Les Musées d'Italie* (1842); *Les Musées d'Espagne, d'Angleterre et de Belgique* (1843); *Les Musées d'Allemagne et de Russie* (1844); *Les Jésuites jugés par les rois, les évêques et les papes;* též přeložil ze španělštiny: *Don Quijote* (1836) a *Novellas ejemplares* od Cervantesa (1857); z ruštiny přeložil některé novely M. Gogola a A. Puškina. Jest též spolupracovníkem *Revue des Deux-Mondes, Revue de Paris, la Liberté de penser, Musée des familles* a j. — 2) Leon V., franc. malíř, bratr předešlého, nar. se v Dijonu v březnu 1804, studoval pod Picotem, a maloval některé podobizny, s nimiž vystoupil v salonní výstavě Pařížské r. 1831, a sice: *Paní Ch. Ledruové, D. Nisardové, Donizettiho* (1831—1848) a j.; pak maloval genrové obrazy a předměty z lovu: *Korsická dáma, Král Kléfis, Psi Sultanovi, Meč Damoklesův, Ježíš uzdravuje matku Šimona Petra* (1836—1850) a j., mimo to pastelové obrazy; další jeho obraz je *plukovník Vaissier*, jejž maloval z paměti, a *Alf. Karr* (1857). R. 1835 obdržel V. medálii 2. třídy.

Viborg 1) Erik Nissen, dánský skotolékař, nar. 5. dub. 1759 v Bredstedě kraje Aabenraaského, dostal se r. 1777 na universitu do Kodaně, kdež s počátku studoval theologii, později pak přírodní vědy. Seznámiv se s Abilgaardem byl tímto vyzván, aby studoval skotolékařství, což on i učiniv stal se r. 1783 docentem na skotolékařském ústavě a při botanické zahradě. V letech 1787—90 konal cesty po cizozemí, načež jmenován jest profesorem a druhým učitelem na škole skotolékařské, r. 1801 po smrti Abilgaardově představeným téhož ústavu, kterýžto úřad zastával až do své smrti (25. září 1822). Roku 1797 stal se profesorem botaniky na universitě a roku násl. spoluředitelem botanické zahrady. V-ova literární činnost byla neobyčejně rozsáhlá; vztahovala se na rozličné odvětví z oboru botaniky, polního hospodářství a skotolékařství. — Jeho bratrovec 2) Karel V., nar. 25. čce 1788, zaměstnával se vedle studia mediciny a chirurgie hlavně též skotolékařstvím, stal se r. 1809 docentem a druhým učitelem na škole skotolékařské, a r. 1822 představeným téže školy. Vydal v oboru tom rozličné spisy a požíval veliké vážnosti co skutečný skotolékař a výborný znalec koní. † 7. říj. 1844. *Mš.*

Vicki 1) Matěj, srbsko-lužický spisovatel, nar. se 18. září 1660 v Kulově, studoval od roku 1672 v Chomútově a od r. 1678 theologii v Praze, kdež se stal magistrem filosofie a byl na kněžství vysvěcen 22. září 1685. Vrátiv se do otčiny byl krátký čas vikářem na děkanství v Budyšíně a od 12. říj. 1685 domácím kaplanem rakouského vyslance v Drážďanech, 16. srp. 1691 byl za kanovníka v Budyšíně zvolen; r. 1695 putoval do Říma, kdež měl 5. dub. u papeže Innocence II. slyšení. R. 1700 byl zvolen za děkana v Budyšíně a † tamt. 28. čna 1713. Zanechal rukopisy latinské a německé, uveřejněné v *Neue laus. Magazin* (1856). — 2) Jan Josef V., spisov. srbsko-lužický, nar. se v Kulově. R. 1700 odebral se na studia v koleji de propaganda fide v Římě, kdež byla jeho *Disputatio polemica* r. 1707 tištěna. Vrátiv se co doktor theologie do vlasti stal se roku 1713 vikářem na děkanství Budyšínském, pak zpovědníkem v Lublaňském klášteře, potom byl nějaký čas censorem v Praze a † r. 1738 ve Vídni. Zanechal články v rukopise, jež byly uveřejněny v *Časopise towarstwa Macicy serbskeje II.* z r. 1856—1857 a v *Serb. Now.* z r. 1857.

Vídeň (v. hl. d.) čítala dle úředních výkazů v říj. 1872: 911.271 obyv. i s vojskem. Dne 1. kv. 1873 otevřena byla ve V-i světová výstava v Prateru na ploše 2,330.631 □ metrů, kteráž rozloha převyšuje plochu světové výstavy na poli Marsově v Paříži roku 1867 pateronásobně. Hlavní tři budovy výstavy V-ské jsou průmyslový palác, budova pro stroje a budova pro výstavu uměleckou. Mezi těmito roztroušeno jest ještě množství menších pavillonů, domků a budov pro rozličné speciální výstavy. Plán průmyslového paláce pochází od zemřelého stavitele E. van der Nülla. Provedení plánu jakož i vrchní správa nade všemi stavbami pro výstavu svěřeno bylo architektu C. Hasenauerovi, jemuž stáli po boku architekti Gugitz a Korompay. Velkolepá, ze železa a skla zbudovaná rotunda průmyslového paláce jest dílo Scotta Russela, jenž vystavěl též proslulý Sydenhamský skleněný palác. V celku záleží průmyslový palác, jehož podélná osa jde od severu k jihu, z hlavní galerie, 905 metrů dlouhé a 25 metrů široké, kteráž jest rozdělena na 16 příčných galerií. V prostředku hlavní galerie vypíná se 79 metrů vysoká kupole, jejíž průměr obnáší 108 metrů. Veškerý rozpočet pro stavby tyto udán byl původně na 7 mil. zl., během času však vzrostl náklad na více nežli 16 mil. Protektorem výstavy byl jmenován arcivévoda Karel Ludvík a generálním ředitelem bar. Schwarz-Senborn. Ostatně srovnej o V-i *Unsere Zeit* 1878: *Die Entwickelung Wiens von 1848 bis 1872.*

Viděe nazývá se malý ostrov blíže Reikjaviku na Islandě, kdež Skalholtský biskup Magnus Gissursson r. 1224 založil klášter augustinský, kterýž později se stal nejbohatším klášterem na Islandě, avšak r. 1544 byl zrušen, načež ostrov i statky klášterní připadly ke koruně dánské. Na počátku tohoto století dostal se ostrov ten do soukromých rukou, i nacházela se tu až do r. 1844 jediná knihtiskárna na Islandě. Na ostrově tom se provozuje znamenitá čižba, i dobyto každoročně 100 až 200 liber čistého prachového peří kajkového. *Mš.*

Viebahn, Georg Wilh. Joh. von, zasloužilý něm. statistik, nar. se 10. říj. 1802 v Soestu ve Vestfálsku, studoval gymnasium ve svém rodišti a 1820—1823 v Heidelberku a v Berlíně práva a vědy kamerální. Vstoupiv na to do státní prus. služby postoupil do r. 1832 až na vládního radu v Düsseldorfu. Vydáním spisu: *Statistik und Topographie des Regierungsbezirks Düsseldorf* (2 sv. v Düsseldorfu 1836) učinil se známým v širších kruzích, a byl následkem toho povolán v říj. 1837 do finančního ministerstva v Berlíně, kde pod řízením Beuthovým studoval zejména podmínky rozvoje něm. průmyslu. Roku 1842 byl jmenován tajným finančním radou, a zjednal si v tomto postavení veliké zásluhy o průmyslovou výstavu celní jednoty r. 1844, při které úřadoval jako státní komisař a předseda centrální komise. Též byl jedním ze zástupců celní jednoty při světové výstavě v Londýně r. 1851, o níž podal *úřední zprávu* (3 sv. v Berl. 1852—53) a spis *Der englische Gewerbefleiss* (v Brunšviku 1852). R. 1854 byl při něm. prům. výstavě v Mnichově a r. 1855 při světové výstavě v Paříži prus. komisarem. Roku

1860—1868 redigoval časopis *Preussisches Handelsarchiv*, a byv r. 1858 povolán za předsedu vládního okresu do Opolí počal vydávati statistiku horního Slezska až 26. srp. 1871 smrt sešel. Jeho hlavní dílo jest *Statistik des zollvereinten und nördlichen Deutschland* (3 sv. v Berlíně 1858—68).

Viehbeck Karl Ludwig Friedrich, rakouský malíř, proslavil se sbírkou akvarelních obrazů, nejvíce krajinkových z Rakouského mocnářství, jež 1802 od známějších umělců ryty a v barvách vydány byly. Zvláště sluší upozorniti na rytiny dle jeho nákresů vydané J. A. Kleinem, a sice pohled na Medlik, Lichtenstein, Mauerstein, na most a zámek Šönavský (Schönau). E. Rahl rytý dle něho velké pohledy Hallstadtu a Attersee a dvou jezer v horách. V. † ve Vídni 1827.

Viel Castel, Horace hrabě de, franc. spisovatel, nar. se 1797 ze staré šlechtické rodiny. První jeho spis byl: *Collection de costumes, armes et meubles* (1828), jenž slouží za dobrou historickou pomůcku od počátku monarchie až k restauraci. Po revoluci 1830 byl spolupracovníkem rozličných literárních podniků: *La Salmigondis, Les Français peints par eux mêmes; l'Encyclopédie de gens du monde, la Revue des Deux Mondes*, a r. 1852 byl jmenován konservatorem císařského musea v Louvru. Jest též rytířem čestné legie. Jeho spisy líčí mravy vyšší současné společnosti, a z nichž jsou nejčelnější: *Madame la Duchesse* (1838); *Gérard de Stolberg* (1837); *Mlle de Vardon* (1839); *Cécile de Vareil* (1839); *Archambault de Comborn* (1845); *Albert de Saint-Pomange* a j. R. 1854 vydal svazek básní *Poésies*, pak *Les Statuts du Saint-Esprit* (1856) a r. 1862 založil týdenník *Revue* u výstavě.

Vignier Nicolas, franc. historik, nar. se r. 1530 v Bar-sur-Seine a † 12. ún. 1596 v Paříži. Odbyv studia klasická studoval v Paříži práva a medicínu a přestoupil, seznámiv se tam s několika mladými kalvinisty, na jich víru. Aby ušel pronásledování, utekl se do Německa, kde se živil praxí lékařskou a zároveň velkou část děl svých sepsal, zvláště velké *Bibliothèque historiale*, které teprv r. 1588 v Paříži vydal. Pilné studium historické přimělo ho k návratu do církve katolické, čímž si získal přízeň Jindřicha III. a úřad lékaře a historiografa králova. Sepsal: *Rerum Burgundiarum chronicon* (Basilej 1575); *Sommaire de l'histoire des François, en IV livres* (Paris 1579); *Traité de l'origine, état et demeure des anciens François* (Troyes 1582); *De la noblesse, ancienneté, remarques et mérites d'honneur de la troisième maison de France* (Paris 1587); *Les Fastes des anciens Hébreux, Grecs et Romains* (ib. 1588); *Vraie histoire de l'Église* (Lejde 1601); *Histoire de la maison de Luxembourg* (ib. 1617); *Traité de l'ancien État de la petite Bretagne et du droit de la couronne de France sur icelle* (ib. 1619).

Vigo Jan, znamenitý chirurg italský, nar. se v Janově, žil nějaký čas v Římě, kamž byl r. 1503 od papeže Julia II. povolán. Největší zásluhu si vydobyl sestavením velikých pozorování chirurgů středověkých, jmenovitě Salicetta, Arnalda, Villanova a j., k nimž svá vlastní pozorování připojil. Dílo toto vyšlo pod titulem *Practica in arte chirurgica copiosa continens novem libros* (v Římě 1514), a došlo 19 vydání, posledního v Benátkách r. 1599; bylo též přeloženo do franc., španěl., ital., něm., angl. a portug. jazyka.

Viguier Pierre François, franc. orientalista, nar. se 20. říj. 1745 v Besançonu a † 7. ún. 1821 v Paříži. Studoval na koleji v Besançonu, a vstoupiv do řádu sv. Lazara studoval theologii v semináři v Sensu. R. 1772 byl poslán do Algíru, by vyučoval tamější křesťanské otroky, a r. 1780 [illegible] poslán do Cařihradu co spoluúčastník [illegible] odevzdaných r. 1762 lazaristům od jesuitů. Za svého dlouhého pobytu v Cařihradě seznámil se [illegible] kladně s řečmi orientálskými a vydal r. 1790 v Cařihradě *Éléments de la langue turque*. Po svém návratu do Francie (1802) žil v [illegible], zabýval se studiemi theologickými a vydal několik [illegible] theol. spisů.

Virhmann Burkhard, historik ruský, [illegible] v Rize v srp. 1786 a † 1. srp. 1822 v Petrohradě. Studovav dříve v Německu medicinu, oddal se později studiem dějin a zeměpisu. Usadil se v Petrohradě, stal se prof. dějepisu ve škole [illegible], pak učitelem knížky Romanovy a konservátorem knihovny její, a r. 1819—1819 [illegible] kurlandských. Roku téhož prodal [illegible] knihovnu [illegible] tisíců děl, vztahujících se [illegible] Rusko, knížeti Lobanov-Rostovskému za [illegible], a přepustil r. 1820 kuronské [illegible] novou sbírku rukopisů téhož obsahu. Sepsal: *Darstellung der russischen Monarchie* (Leipzig 181[illegible]); *Sammlung bisher noch ungedruckter Kleiner Schriften zur ältern Geschichte Russlands* (Berlin 18[illegible]); *Kurlands National-Museum* (Riga 1820), [illegible] ústavu, o jehož nejhlavnějších [illegible]; *Chronologische Uebersicht der* [illegible] *Geschichte* (Leipzig 1821), práce, která [illegible] věděckého uznání. V. byl též spolupracovníkem několika německých časopisů.

Vikhart Šanovec z Šanova, [illegible] rodiny šlechtické Šanovců z Šanova [illegible] přijala k rozeznání od jiných větví [illegible] svého Vikhart za rodinné. V lit. r. 1535 [illegible] Jiřího st. a Jiřího ml. V-a z Š. R. 1544 [illegible] Jan V. z Š. od sebe a bratří svých Aleše [illegible] Oldřicha z Šanova statek Jatovanovy [illegible] 1558 přichází na zámku Šimon V. [illegible] Okola r. 1570 držel Viktorin V. z Š. [illegible] kovský v Kolíně, jejž syn jeho Samuel r. 1586 [illegible] do desk. V lit. z r. 1589 čteme Daniela V. z Š. Jachima z Š. v Kralupích a Jiříka z [illegible] Újezdě. R. 1600 prodali Jan Ferdinand [illegible] Pavel bratří V-ové dva dvory v Skupicích [illegible] Anně Mižkové z Šanova, která koupila [illegible] od Bedřicha z Petra Pavla bratří [illegible] dědiny jejich v Skupicích. — Jak se podobá [illegible] V-ové z Š. již na začátku XVII. století. [illegible]

Viktor Emanuel II., král italský [illegible] přeložil své sídlo v čci 1871 do Říma, kde 27. [illegible] 1871 ponejprv italský parlament zahájil. [illegible] jeho poměr s dynastií Habsburskou byl [illegible] rak. ministr říšských financí hrabě Lónyay [illegible] 7. led. 1871 s italskou vládou smlouvu, [illegible] privátního jmění deposedovaných [illegible] potentátů.

Viktorie (v. hl. d.), britská osada v [illegible] části Australie, čítala 30. září 1871 [illegible] mezi nimi 401.050 mužů a 320.475 žen, 17 [illegible] a 859 domorodců. Celá osada jest rozdělena [illegible] hrabství. Hlavní město Melbourne čítá 1[illegible] Ačkoliv velké množství obyvatel [illegible] chalo nesmírného pídění se po zlatě a k [illegible] dělské se obrátilo, zabývá se přece [illegible] lidí (mezi nimi 14.000 Číňanů) [illegible] Rok co rok přibývá do země lidí [illegible] a neustále se též vyskytují nová a [illegible] tohoto drahého kovu, zejména jsou [illegible] digo" severozáp. od Melbournu, [illegible] v nejnovější době lidnaté místo [illegible] velikého množství poutníkavých [illegible] sledky, a jakými se zlatokopci v [illegible]

potkali, zavdaly podnět zejména ku konci r. 1871 k nevídané posud honbě po zlatě, neboť během několika neděl utvořilo se přes 100 společností na těžení zlata. Kapitál takových společností obnáší obyčejně 25.000 podílů po 10 šilinkách. Často jmenované Extended Hurstlerské doly daly od 26. říj. 1871 až do 18. čce 1872: 48.038 uncií zlata s čistým výtěžkem 164.500 lib. šterlinků, který mezi podílníky byl rozdělen. Vůbec bylo od doby nalezení zlatých dolů v australských osadách až do konce r. 1868 vytěženo 39,299.328 uncií zlata = 6.082,000.000 lib. šterlinků. Skutečný výtěžek ze zlatých polí a dolů ve V-i obnášel r. 1871 5,423.687 lib. šterl. Přívoz do V. obnášel r. 1871: 12,341.935 lib. šter. (o 113.762 více než r. 1870), vývoz pak 14,557.820 lib. šterl. (o 1,817.816 více než r. 1870). Mezi vyveseným zbožím byla cena vyveseného zlata 5,423.687 lib. šter., cena vlny 4,287.011 lib. šter., loje 469.069 lib. šter. a sušeného masa 355.278 lib. šter. — Počet pod kontrolou vlády se nalézajících veřejných škol obnášel r. 1871 988 s 114.300 žáky; privátní školy navštěvovalo 27.875 žáků. Koncem r. 1870 měla osada 58·5 zeměp. mil železnic a 716 zeměp. mil drátů telegrafních.

Viktorin Josef (v. hl. d.). Mimo spisy v hlavním díle již udané vydal V. r. 1869 při příležitosti vyzdvižení pomníku pod zříceninami Vyšehradskými na památku nešťastné Kláry z rodu Záčových německou řeč, kterou tam před velikým obecenstvem měl: *Rede, welche bei der Einweihung des Klarakreutzes unter den Burgruinen zu Vyšehrad gehalten wurde.* Potom vydal obšírnou monografii německy i maďarsky někdy proslaveného Vyšehradu nad Dunajem: *Wischehrad einst und jetzt. Geschichte und Beschreibung der ehemaligen Königsburg und Residenzstadt mit besonderer Rücksicht auf die Erhaltung der Burgruinen* (Pest 1872). Ze spisu tohoto vidno, že jedině na zakročení a ustavičné dolehání V-ovo, jakožto místního faráře, i u vlády zemské, i u jiných slovo vedoucích učenců v Pešti rozhodlo r. 1871 uher. ministerstvo, aby se zříceniny Vyšehradu od konečného spustnutí nejen zachovaly, ale i částečně obnovily, a jmenovitě tak zvaná Šalamounova věž aby se celkem vystavěla a na malé museum starožitných sbírek proměnila. Za tuto vlastenecké věci, jíž si posud nikdo nebyl povšiml, prokázanou službu i samo Pešťanské časopisectvo, které o záslubách slovanských mužů v Uhřích nerado mluví, V-a nestranně pochválilo. — V hlav. díle čti v tomto článku na str. 1080 *b.* dole na místě Tomáše Záborského — Jonáše Z.

Vilhar Miroslav (v. hl. d.), jihoslovanský spisovatel a hudební skladatel, † 6. srp. 1873 v 53. roce na svém statku Kalci u Lublany. V první volební periodě krajinského zemského sněmu byl V. zvolen za poslance města Adelsberku. Tenkráte byl též vydávatelem a odpovědným redaktorem slovinského listu *Naprej*, byl pro článek o zjednocení všech Slovinců na 6 neděl odsouzen, kterémuž trestu se také podrobil. Jeho písně, jichž vydal 2 svazky a k nimž sám nápěvy složil, jsou dokonalé a znárodněly u Slovinců úplně. Nejlepší jsou *Po ezeru* a *Mila lunica*, jež u všech téměř Slovanů se zpívají.

Vilímek Josef Rich. (v. hl.), založiv v letě 1872 v Praze knihtiskárnu vlastní, vydává v ní krom *Humoristických Listů* též *Kalendář Hum. Listů*, pak se všeobecným uznáním se potkavší *Pěkné čtení* pro lid, směřující k vytlačení aneb aspoň obmezení prostých písní jarmarečních otiskováním vybraných, lidu zvláště přístupných básní výpravných. Mimo to jest činným i co nakladatel jiných spisů českých. Jsa takto značně zaměstnán vzdal se na podzim téhož roku, když byli poslanci čeští vládou zbaveni mandátů, opětného kandidování za poslance na sněm království Českého.

Vilímovský z Lichtenburku, patricijská rodina česká, pocházela, jak se podobá, z Vilímova v Čáslavsku a byla v službě na panství Lichtenburském; užívala prý již před shořením desk zemských erbu a titule vládyckého. V první polovici XVII. stol. připomíná se Vilím V. z L., který byl měšťanínem a starším obecním na Nov. městě Praž., a r. 1645 učinil přísahu jako přední měřič u desk zemských; r. 1648 při obležení měst Pražských skrze švédský lid nepřátelský byl leitnantem nad jednou setninou městskou a zachoval se po celý čas tak chvalitebně, že čteme jméno jeho v majestátu cís. Ferdinanda III. r. 1649 městům Praž. na věčnou paměť vydaný. Vnuk jeho Adam V. sloužil (od r. 1730) při komoře české jako „reitoficír“ (účetní), registrátor a expeditor, byl vrchním správcem panství královniných a spoluradním Hradčanským; pro své služby platné obdržel toho, že cís. Karel VI. majestátem daným ve Vídni dne 20. bř. 1738 obnovil a propůjčil mu šlechtictví v zemích koruny České a potvrdil erb a titul jeho přirozený. Rodina ta připomíná se ještě ku konci minulého století. *Ba.*

Vilímovský z Vilímovic. Starožitná rodina tato držela v XV. a XVI. stol. statek Vilímovice (Vilímov) v Žatecku, odkudž se také psala a jmenovala. V tituláři z r. 1534 čteme Hendricha a Jana V-ké z V., pak Víta z V. na Vilímovicích, z nichž Hendrich V. r. 1588 prodal zboží své Hranici Zuzaně z Trojanovic. V tit. z r. 1572 přichází Vít V. z V. na Vilímovicích. R. 1591 prodal Jakub V. z V. dvůr a mlýn ve Vilímovicích Jakubovi Šotnovskému ze Závořic. Na začátku XVII. stol. nebyla rodina ta více v držení zboží pozemského v Čechách. *Ba.*

Villalar, městys ve Španělsku (Staré Kastilii) na jihozáp. od Valladolidu. R. 1521 bylo zde vojsko „svaté Junty“ poraženo, Don Juan Padilla, vůdce povstalců, zajat a odpraven. Tím bylo povstání šlechty španělské, vyvolané dosazováním cizozemců v nejvyšší úřady, potlačeno, a kortesové bývali od té doby jen zřídka svoláváni, pozbyvše takto vší moci a vážnosti.

Villaret Claude, znam. spisov. franc., nar. se r. 1715 v Paříži a † tamtéž r. 1766. Uveřejnil jednu veselohru a několik nepatrných románů, opustil Paříž a vystoupil v některých městech co divadelní herec pod jménem Dorval. Navrátiv se r. 1756 do Paříže navštěvoval pilně archivy a zjednal si velkých historických vědomostí. Proslavil se zvláště pokračováním ve velkém díle od Velly započatém *Histoire de France*, jež přivedl od r. 1329 až k 1469. Mimo to sepsal: *Le Quartier d'hiver*, veselohra v 1 jedn., provoz. r. 1743 na Théâtre-Français (Paris 1745); *La Haye* (ib. 1745); *La Belle Allemande* (ib. 1745): *Considérations sur l'art du théâtre* (Geneve 1758); *Esprit de M. de Voltaire* (ib. 1759). Byl též spolupracovníkem díla *Cours d'histoire* od Luneaua de Boisjermain (1760). Mnozí přiřkli mu i satiru *Prédictiones générales et particulières pour l'année 1741* proti spisovatelům a hercům divadelním.

Villaume Peter, něm. spisovatel, nar. se 1746 v Berlíně, byl kazatelem francouzské obce v Halberstadtu a r. 1785 stal se prof. morálky na Joachimsthalském gymnasiu v Berlíně, vzdal se roku 1793 téhož místa a žil v Brahe-Trolleburgu ve Finsku, kde též zemřel. Z jeho spisů jsou důležité: *Vom Ursprung des Uebels* (v Lipsku 1784—1787);

Ueber die Kräfte der Seele (Wolfenbüttel 1786); *Vom Vergnügen* (v Berlíně 1788); *Verhältniss der Religion zur Moral* (Liebau 1791); *Praktische Logik* (v Berlíně 1781); *Populäre Logik* (Hamburg 1805); *Hist. de l'homme* (Wolfenb. 1786, německé 3. vydání 1802).

Villedieu Marie-Catherine Desjardins, vážená a velmi plodná spisovatelka francouzská, nar. se 1631 v Saint-Remi du Plain, kde v list. 1683 †. Vedla život velmi romantický, který později v klášteře ukončiti chtěla; leč pro zprávy o dřívějším životě jejím převorkou došlých musela zase vystoupiti, i přijala opět všechny staré zvyky své. Co spisovatelka však získala si dobré jméno: prosa její jest elegantní, básně plynné, verše správné, velmi dobré v každém ohledu její romány. Sepsala: *Le Récit en prose et en vers des Précieuses* (1660); *Alcidamie*, román (Paris 1661); *Manlius Torquatus* (ib. 1662, Amst. 1741); *Nitetis* (Paris 1664), truchlohra; *Le Favori* (ib. 1668), veselohra, která s velkým prospěchem na divadle v Palais-Royal byla dávána; *Recueil de quelques lettres et relations galantes* (Paris 1668); *Les Annales galantes* (ib. 1670); *Tables, ou Histoires allégoriques* (ib. 1670); *Journal amoureux* (ib. 1680); *Aventures ou Mémoires de Henriette, Sylvie de Molière* (ib. 1672); *Galanteries grenadines* (ib. 1673); *Les Exilés* (ib. 1675); *Amours des grands hommes* (ib. 1679); *Carmente* (ib. 1680).

Villegardelle François, franc. publicista, nar. se 2. říj. 1810 v Miremontu (Lot-et-Garonne), připojil se po r. 1830 k socialistické škole založené Ch. Fourierem a byl spolupracovníkem časopisu *La Phalange*. Z jeho spisů sluší uvésti: *Besoins de communes* (1835); *Accord des intérêts dans l'association* (1844); *Histoire des idées sociales avant la révolution* (1846); *Pourquoi nous n'avons pas la République* (1851) a j., vydal též r. 1840 Morellyho *Le code de nature*, vydané původně v Amsterdamě r. 1755, a přeložil z latiny *Civitas solis* (1840) od Tomáše Campanella.

Villers, Charles François Dominique de, nar. se 4. list. 1764 v Bolchenu v Lotarinsku, studoval u benediktinů v Metách, přestoupil pak do dělostřelecké školy a stal se 1782 poručíkem ve sboru dělostřeleckém. Povzbuzen pokusy Mesmerovými o magnetismu zahloubil se v pozorování o témž předmětu, a uveřejnil výzkumy své v málo známém románu *Le Magnétiseur amoureux* (v Genevě 1787). R. 1793 musel utéci do Německa, jsa pronásledován od Jakobínů pro spis *De la liberté* (v Metách a v Paříži 1791); a sloužil v Condé'ském vojště ležícím v Německu. Pak se vrátil na krátký čas do vlasti, načež se zdržoval v Holandsku, pak v rozličných městech německých, nejvíce ale v Gotinkách, kdež se stal po připojení hanseatských měst k Francii r. 1811 prof. francouzské literatury. Po vypuzení Francouzů byl opětně dosazenou vládou hanoveránskou tohoto postavení zbaven, a dáno mu na srozuměnou, by se vrátil do Francie, což ale na přímluvu jeho přátel změněno bylo, že mohl zůstati v Německu, načež se odebral do Lipska, kdež † 26. ún. 1815. Z jeho spisů sluší uvésti: *Essais sur l'esprit et l'influence de la reformation de Luther etc.* (v Paříži 1804), poctěný cenou od francouzského Národního institutu; *Lettre à Mad. la comtesse Fanny de Beauharnais sur Lubeck; Coup d'oeil sur les universités* (v Kasselu 1808); *Rapport sur l'état de la littérature ancienne et de l'histoire en Allemagne*; též přeložil do francštiny *Philosophie de Kant, ou principes fondamentaux de la philosophie transcendentale* (v Metách 1802 ve 2 svazcích). Vůbec seznamoval V. po celý život Francouze s literaturou německou, a žil ve velmi důvěrném přátelství se Stolberg[illegible] Vossem, Klopstockem, Jacobim a j.

Vilmar August Friedr. Christ. (v. hl. d.) [illegible] za života svého hlavním sloupem politické [illegible] v kurfirštství Hesenském a až do r. 1866 duš[illegible] v Ma[illegible]burku vycházevšího *Hessenzeitung*. Po jeho [illegible] vyšly ještě jeho *Gesammelte pastoral-theolog. [illegible]sätze* (2 sv. v Güterslohu 1873).

Vincenc, mnich řádu františkánského v [illegible] v Horní Lužici, ozdobil r. 1488 malbami klenbu [illegible] mějšího klášterského kostela sv. Petra a Pavla. [illegible]

Vinohorský Josef, prof. na českých reál[illegible] školách Pražských a spisovatel český, nar. se [illegible] 1824 v Praze. Po nabytých studiích gymnasiální[illegible] a filosofických studoval práva na universitě Praž[illegible]. Věnovav se zvláštní píli studiu řeči a literatury [illegible]ské, byl r. 1849 na odporučení slavisty Pavla [illegible] Šafaříka od c. k. gubernia poslán na gymnasi[illegible] do Rychnova nad Kněžnou, aby tam vyučoval [illegible]zyku a literatuře české. Roku 1851 jmenován [illegible] skutečným učitelem na c. k. gymnasiu v Hra[illegible] Králové, kde působil až po r. 1871. V době té [illegible]řejnil značný počet delších článků hlavně z [illegible] řeči a literatury české v programech gymnasi[illegible] které svědčí o důkladném, samostatném studiu. [illegible]nujeme z nich: *Scholastické zásady Tomáše z [illegible]ného; Jádro ze životopisu Daniele Adama z [illegible]slavína; Krásomluvný rozbor básně Ilia Velizam[illegible] [illegible]díly prostonárodní a vědecké prózy; Ukázka [illegible]níku v bibli Kralické.* R. 1865 vydal nákladem [illegible]dictví Maličkých v Hradci Králové hojn[illegible] [illegible]vané: *Obrázky z dějin československých*, určen[illegible] [illegible]kům a jich přátelům. Pak r. 1867: *Stan[illegible]* [illegible]mdře za *Sštného mudrce* (v Hradci Králov[illegible] [illegible] vlastním), kde důkladně objasnil poměr [illegible] [illegible]scia k zásadám filosofie scholastické. R. 187[illegible] [illegible] ministra J. Jirečka byl přeložen na c. k. [illegible] reálné školy Pražské, kde dosud působí. [illegible] [illegible]šího posud v rukop. chovaného díla uveřejnil r. 18[illegible] a 1872 v časopise *Škola a Život* hojné výpisy [illegible] nápisem: *Krásy přírody*. Pro své všestranné [illegible]lání, pro svou přímou, šlechetnou povahu a [illegible] schopnosti pedagogické požívá V. jak v [illegible] kruzích kollegů a žáků svých, tak i v širších [illegible] školních všeobecné vážnosti a úcty. *Kw.*

Vinohrady (v. hl. d.). Obec tato čítá [illegible] 375 domů s 16.500 obyvately. Jsou tam [illegible] draží železniční, a sice dráhy císaře Františka [illegible]sefa a Turnov-Kralup-Neratovické, 20 továren [illegible] hosp. nářadí, mlýnské stroje, nábytek, řep[illegible] atd., 40 hostinců, 3 arény, 1 divadlo a [illegible] Pražské obce.

Vinoy Josef, franc. generál, nar. se 180[illegible] [illegible]dnom malém městečku depart. Isèrského, a [illegible] rodičů určen k stavu kněžskému nabyl v [illegible] malém semináři více náboženského než [illegible] vzdělání. Po smrti rodičů opustil seminář a [illegible] r. 1823 do francouzské armády, účastnil se výpravy proti Algerii a stal se r. 1830 důstojníkem. V[illegible] se na to do Francie vyžádal si brzy, aby byl [illegible]slán opět do Afriky, a vstoupil tam jako poruč[illegible] nově zřízené legie cizinců. Od té doby [illegible] Algerie více až do r. 1850, a postoupil tam [illegible] plukovníka 54. pluku pěchoty. Když se r. 185[illegible] [illegible]sovaly sbory zuavů, svěřil maršál Saint-Arnaud V[illegible] zřízení 2. pluku (který r. 1870 u Wörthu [illegible] potřen). V čele tohoto pluku účastnil se [illegible] výpravy proti Berberům a byl jmenován [illegible] brigády. Ve válce krimské velel jedné [illegible], [illegible] znamenav se u Malakova a při dobývání Sevasto[illegible]pole byl povýšen na generála divise. [illegible] [illegible]znamenal se též ve válce italské r. 1859 u Magent[illegible]

Solferina. Při vypuknutí války německo-francouzské bylo mu svěřeno velení nad 13. divisí, kterou hrabě Palikao koncem září 1870 armádě Mac-Mahonově směrem k Sedanu na posilu odeslal. Když však došla V-a na cestě zpráva o Sedanské kapitulaci, obrátil se rychle přes Laon do Paříže. Při hájení Paříže velel V. 3. sboru a účastnil se s ním všech výpadů, zejména pak obsadil Mont-Avron, s kterého jej Němci teprv koncem pros. 1870 zapudili. Když v průchu 20. led. 1871 se vzdal vrchního velení posádky Pařížské, ujal se úřadu toho V. jako nejstarší generál divise a setrval v něm až do 18. bř., v kterýž den jej vojsko komuny z města vytlačilo. Když v dubnu na to byl jmenován Mac-Mahon vrchním velitelem a „armádu Versailskou" zřídil, ujal se V. velení nad jedním sborem a vnikl v jeho čele 22. kv. do Paříže. V čnu 1871 byl jmenován velkokancléřem čestné legie. Sepsal: *Campagne de 1870—71. Siège de Paris. Operations du 13me corps et de la 3me armée* (v Paříži 1872 s atlasem); *Campagne de 1871—72; L'armistice et la commune; Opérations de l'armée de Paris et de l'armée de réserve* (tamt. 1872, s 7 mapami).

Vintíř z Vlčkovic, starožitná šlechtická rodina česká, jejíž prvotní sídlo byly Vlčkovice v Klatovsku, jež v XV. stol. držel jeden člen její Vintíř, kteréžto jméno přešlo v příjmení celé větve vládyků těchto. Ku konci XV. a na začátku XVI. stol. držela rodina tato kromě Vlčkovic jiná ještě zboží: Jindřichovice, Oučín, Kolinec a j. V titulářích r. 1534 čteme Martina V-e z V. na Jindřichovicích, pak Václava na Vlčkovicích a Vilíma V-e na Oučíně. R. 1544 prodal Václav V. z V. statek rodiny Vlčkovice Buriánovi Bořkovskému z Košmberka na Votíně. Týž Václav V. držel na to statek Kolinec, k němuž r. 1550 přikoupil Hrádek Kašovice (v Prachensku) od Jana Rendla z Úšavy, přichází napotom ještě r. 1569 na sněmu zemském. Zboží to dědili po něm synové Hendrich a Jan V-ové, jež čteme také v tit. z r. 1589 a pak r. 1596 na sněmu zemském. Hendrich V. byl v službě p. Petra Voka z Rožmberka, a to (1603) kancléřem Rožmberským na Třeboni. Týž koupil r. 1601 od Vladislava z Šternberka statek Čihan a obdržel toho léta cís. Rudolfovi II., že udělil městečku jeho Konci druhý jarmark a trh téhodní. V tit. z r. 1589 čteme také Mareše V-e na Onlose. Dle sbírek zemovních seděli r. 1615 Václav Milota V. na Lisové (v Podbrdsku), Anna V-ová z Chudenic na Čiháni a Ludmila V-ová z Říčan na Lomči. — Jak se podobá, zanikla v Čechách rodina tato ku konci XVII. stol. — V první polovici XVI. stol. připomínají se v Čechách také V-ové z Kadova a V-vé z Kremče; jmenovitě čteme v tit. z r. 1534 Václava V-e z Kadova a Václava V-e z Kremče na Čimicích; nezdá se však, že by byli krví nebo erbem spříznění bývalí s V-i z Vlčkovic. *Rn.*

Virchow Rudolf (v. hl. d.) byl za francouzsko-německé války předsedou Berlínského spolku pro ošetřování raněných vojínů a zřizoval pro německou armádu polní nemocnice, o nichž uveřejnil brošurky *Ueber Lazarethe und Baracken* (v Berl. 1871) a *Der erste Sanitätszug des Berliner Hilfsvereins* (tamt. 1870). V posledních dobách zabývá se V. též velmi mnoho studiemi archaeologickými, vydává s Holtzendorffem *Sammlung gemeinverständlicher wissenschaftl. Vorträge.*

Virtembersko (v. hl. d.) mělo 1. pros. 1871 1,818.541 obyv. (5183 na 1 □ m.), přibylo tudíž obyvatelstva od r. 1868 (1,778.396 obyv.) o 2·3%. Železnic obchodu odevzdaných bylo 1. led. 1872 144·87 zeměp. mil a telegrafů 1. čna 1871: 4394 kilometrů drátů. Jako člen Německé říše má V. ve spolkové radě 4 hlasy a volí do říšského sněmu 17 poslanců. Finanční stav země vykazoval pro r. 1871—1872: 24,360.551 zl. příjmů a 24,360.726 zl. vydajů, pro r. 1872—1873: 22,868.868 zl. příjmů a 22,868.719 zl. vydajů. Veškerý státní dluh obnášel 11. kv. 1872: 179,569.595 (mimo to 6 mil. zl. peněz papírových) a dluh železniční asi 140 mil. zl. V-ská armáda tvoří, následkem vojenské konvence se dne 25. list. 1870, 13. armádní sbor něm. říšského vojska, a skládá se z 8 pluků pěchoty, 4 pluků jízdy, 1 brigády dělostřelecké a 1 praporu pionérů. Počet veškeré armády V-ské v čas války obnáší 62898 mužů a 102 děla. Též má V. své vlastní ministerstvo války. K třem v-ským řádům přibyl čtvrtý 27. čna 1871 od krále Karla založený, řád Olgin, též *Frauenorden* zvaný. — Dějiny. Ve válce francouzsko-německé pomáhalo V. Prusku proti Francii, a v-ký vojenský sbor byl přidělen třetí armádě německé, jež stála pod velením prus. korunního prince. Dne 25. list. 1870 byla podepsána mezi Pruskem a V-kem v Berlíně ústavní a vojenská smlouva, dle které má V. v spolkové radě 4 hlasy, pak podíl v tak zvaném diplomatickém výboru a svou vlastní správu pošt, telegrafů a železnic. Jmenování důstojníků v armádě přísluší králi V-kému, velitele sborů může však král jmenovati jen po předchozím svolení císaře Německého jako spolkového vojevůdce. Velitelem v-kého čili 13. armádního sboru byl jmenován r. 1871 prus. generallieutenant von Stülpnagel.

Visconti-Venosta Emilio, italský státník a ministr, nar. se 1828 ve Veltlinu, věnoval se záhy žurnalistice a psal více čelnějších liberálních listův, čímž pozornost Cavourovu na sebe obrátil. Tento jej jmenoval r. 1859 král. komisařem u Garibaldiho. V letě 1859 byl přidán po bok diktatoru Farinimu v Parmě a v Modeně, a přičiňoval se o rychlé splynutí těchto obou vévodství s Piemontskem. Po skončení tohoto úřadu byl poslán v led. 1860 společně s markýzem Pepolim ke dvorům Pařížskému a Londýnskému, aby utvrdil jejich příseň k nové vládě ital. Po návratu svém byl zvolen do parlamentu, a povolán zároveň od vlády do sekce pro mezinárodní spory v ministerstvě věcí zahraničných. Koncem 1860 odebral se s ministrem Farinim do Neapole a řídil tam zahraničné záležitosti bez úředního titule, poněvadž úřad ten nebyl srovnatelným s mandátem poslaneckým. Na to byl povolán jako generální sekretář do ministerstva věcí zahraničných, stal se 24. kv. 1863 po Pasolinim sám ministrem tohoto odboru za předsedání Minghettiova, a ustoupil následkem v Turině vzniklých nepokojů s celým ministerstvem 24. září 1864. Od té doby náležel V. k mírné straně opoziční, jejímž vůdcem byl Lanza. Když tomuto bylo svěřeno po odstoupení ministerstva Menabrey utvoření nového kabinetu, vstoupil V. do tohoto 12. pros. 1869 jako ministr věcí zahraničných. V. není příznivcem Francie, zejména od té doby, co v posledním čase mezi říší Německou a Italií jakési přátelštější poměry než jindy nastaly.

Vismes du Valgay, Anne-Pierre de, hudební spisovatel, nar. se r. 1745 v Paříži a † v Caudebecu v dub. 1819. Stal se r. 1777 správcem královské hudební akademie a osvědčil v úřadě tom znamenitou činnost. Přičiněním jeho provozovaly se nejlepší práce Lullyovy, Rameauovy a Gluckovy a dávány dvě opery Picciniho *Roland* a *Atys*. Za nedlouho však vzdal se V. pro osnované proti němu intriky tohoto místa, načež se stal r. 1799 spoluadministratorem a r. 1800 ředitelem Opery. Sepsal: *Pasilogie, ou la Musique considérée comme langue*

universelle (Paris 1806); *Éléonore d'Amboise, duchesse de Bretagne* (ib. 1807), historický román; *Recherches nouvelles sur l'origine et la destruction des pyramides d'Egypte, suivies d'une Dissertation sur la fin du globe terrestre* (ib. 1812). Pro divadlo Montansier sepsal dvě komické zpěvohry: *La double récompense* a *Eugène et Samuel* (1800).

Višňovský z Višňová. Tvrz Višňová v Táborsku byla původním sídlem rodiny této, která ji držela v XV. a XVI. stol. V první čtvrti XVI. stol. seděl Hendrich V. z V. na Višňově, který přichází také v tit. z r. 1534, a zemřel r. 1540. Času toho byla však tvrz ta již zpuštěna, tak že r. 1551 synové Hendrichovi: Jan, Bohuše a Adam V. ji toliko co pustiště znovu do desk vložili. Jan V. z V. měl za manželku Reginu Višňovskou z Počernic, která téhož roku od výše jmenovaných bratří podíly jich na statku tom koupila a jej pak s manželem držela. Nemáme však zpráv dalších o rodině této, která, jak se podobá, zanikla ještě v prodlení XVI. stol. *Ra.*

Vitanovice (v. hl. d.). Marie Eusebie Špulířová, roz. z Menšteina, odkázala před smrtí († 1657) statky své V., Vrcholtovice a Těmice manželu a dětem s ním zplozeným Václavovi, Jiřímu Štěp. a Evě Frant. společně; Václav † brzy po matce, načež se ostatní dědicové rozdělili: otec Joachim uvázal se ve statek V., syn Jiří ve Vrcholtovice, po otci zdědil i V. a † 2. dub. 1678. Těmice se dostaly Evě Fr. provdané za Rudolfa Václ. Malovce z Malovic, a po její smrti synovi Joachimovi Janovi Malovci z M., který je i s Vyšeticemi 1681 Marii Sabině, roz. Šporkovně, provd. hr. z Sveertsu prodal. Po smrti Jiřího Špulíře z Jiter dědila V. a Vrcholtovice vdova Susanna Cecilie, roz. z Malovic, která se opět provdala za Jana Adama Běšína z Běšín († 1702), a V. před smrtí († 18. list. 1695) synovi svému z toho manželství Janovi Jos. Běšínovi z Běšín odkázala, když pak i tento brzy se světa vykročil, vdova a nápadnice jeho statků Marie Viktorie Běšínova, roz. Jašovská z Luh, konečně 20. září 1715 V. hr. Khünburkovi prodala, který je s panstvím Vožickým spojil. *Vl.*

z **Vitenče** Jan připomíná se v druhé čtvrti XVI. stol. velmi často v dějinách hornictví českého, a byl také v l. 1545—1553 nejv. mincmistrem král. Českého. Bylť on též delší čas v zápisném držení města Příbrami a hor jeho, kteréž okolo r. 1530 obdržel od Jana Peška z Komarova do desíti let na „rovný užitek.“ Že však nedostával smlouvě té a neplatil každého roku sumy povinné, pohnal jej Jan Pešík u soudu a obdržel toho, že r. 1540 Jan z V. odsouzen byl zaplatiti 3000 kop gr. č. Jindřichovi Peškovi, bratru Jana Peška. Taktéž nechoval se Jan z V. příliš alnámě a lidsky k obyvatelům zastaveného mu města Příbrami, kteří několikráte (r. 1536 a násl.) sobě do něho stěžovali u samého krále Ferdinanda I. Jan z V. držel jiná ještě zboží v Čechách: Tochovice, Skalisko a j. v., jež prodal r. 1546 Šebestiánovi z Byšic. — R. 1553 jmenován byl Jan z V. radou při soudu nad apelacemi na hradě Pražském a zemřel po r. 1556, zůstaviv po sobě pověst ne příliš příznivou, a jak se podobá nezanechal dědiců přirozených, ježto rodina ta se napotom nepřipomíná více ani v Čechách ani na Moravě. *Ra*

Vladimirov S., ruský rytec, nedávno ještě v Petrohradě umění své provozovavší, ryl mezi jin. r. 1825 podobiznu Srbského knížete Miloše Obrenoviće. *Mü.*

Vladisavljević Dimitrije, srbský spisovatel, nar. se r. 1788 v Přimoří, a po odbytých školách oddal se učitelskému úřadu, který po 44 roků v Terstu zastával, kdež i † 23. led. 1838. Napsal: *Otac u misli čedoljubivog otca* (1832); *Pripruva za istoriju svega svijeta* (1864). V rukopise zanechal grammatiku srbsko-italskou. *Šl.*

Vlajković Đoko, nar. se 15. bř. 1831 v Bělehradě srbském, syn slavného bojovníka za neodvislost vlasti, přijat jest po smrti svých rodičů r. 1846 do srbského vojska řadového, kdež zůstal až do r. 1848, načež súčastnil se v dobrovolnickém sboru generála Kničanina polního tažení proti zpupným Maďarům. Při hájení Varadinského mostu v Petrovaradí dne 3. dub. 1849 vyznamenal se V. udatenstvím a byl lehce raněn. Po skončeném polním tažení proti Maďarům nastoupil V. zase dřívější službu v srbském řadovém vojsku; avšak nečinný život v kasárnách brzy se mu znechutil, a on se tudíž rozhodl v ruském vojště službu přijmouti. Obdržev od srbského ministra Raďovana Damnjanoviće a ruského konsula Levičina odporučující listy, vydal se 15. dub. 1851 do Bukurešti, kde vrchnímu komandujícímu rus. gen. Lüdersovi žádost svoji přednesl. Byl vřaděn mezi myslivce a brzy dostal se se svým plukem do Ruska, kde měl dosti příležitosti nejen prakticky ale i theoreticky v umění válečném se vzdělati. Vypukla krimská válka. Hned v první bitvě dobyl si V. hodnosti důstojnické. Všude bojoval hrdinsky, doufaje, že snad nyní přišla doba, kde bude moci přispěti ku konečnému osvobození své vlasti. Jeho naděje nevyplnila se, Rusko podlehlo. Za chrabrost svou při hájení Sevastopolu povýšen V. na kapitána. Dne 21. [illegible] 1855 byl těžce raněn a strávil šest neděl v Sevastopolské nemocnici, kde mu též pravá noha uťata býti musila. Ze Sevastopolu dopraven byl V. do Oděsy, kde opět 5 neděl v nemocnici strávil. Až do r. 1859 setrval V. v ruské službě, a když Obrenoviči vůlí národa knížecí stolec v Srbsku zaujali, vzal V. 19. čna propuštění z ruské služby a vrátil se do své vlasti, doufaje, že Obrenoviči osvobození Jihoslovanů energicky provedou. V Bělehradě přidal se V. ke straně, která o osvobození Srbska pracovala. Naděje skládány v knížete Michala, který hned po svém dosednutí na stolec knížecí malý srbský stát znova organisoval. Přišel osudný pro Turky Bělehradský den 15. čna 1862. V. na první zprávu, že boj v městě mezi Turky a Srby započal, spěchal na bojiště a s četou odhodlaných bojovníků zahnal po krátkém boji Turky ze všech otevřených míst a stráží v městě, tak že spásu svou v útěku do pevnosti hledati musili. Tehdáž, když byli vášně rozzuřeného lidu rozpoutány, zákon bez vší liké síly, dovedl V. rozkacený, po krvi dychtící lid uchlácholit, a zachoval tak mnohým nevinným obětem život a nad to čest jména srbského. Dne 17. čna, když Turci na město z pevnosti střileti začali a tím mezi obyvateli veliký zmatek a postrach způsobili, choval se V. zase jak na pravého vůdce sluší, sebral totiž rozprášené měšťanstvo a něco vojáků, zatarasil barikadami ulice k pevnosti vedoucí, a překazil i výpad z pevnosti, o nějž se Turci pokusili. Kníže Michal, který v ten čas po některých krajích země cestoval, vrátil se na rychlo do Bělehradu, a obdržev zprávu o tom, co se stalo, poděkoval velmi lichotivými slovy V-ovi a vyzval jej, aby službu v řadovém vojště přijal. V. vyzvání toho s radostí uposlechl. Že ani tehdáž Srbsku, vyzváno jsouc s jedné strany hrozícnou tureckou a s druhé zase hrdinským a zoufalým bojem Černohorců, válku Turecku neohlásilo, jest zásluhou Francouze Mondena, tehdejšího srbského ministra války, který dle návodu Napoleona III. knížete Michala chytře klamati dovedl. Za hrdinské

chování v dnech 15. a 17. čna poctili V-a měšťané Pančevačtí drahocennou šavlí. Pro oposici proti ministerstvu N. Christićovu bylo V-ovi mnohá protivenství snášeti, a když po děsné katastrofě r. 1868 Joca Belimarković ministrem války se stal, sprotivila se V-ovi další služba, kterou i na počátku r. 1869 opustil. Jsa nyní zcela nezávislým přilnul s velikou horlivostí k snahám omladiny srbské, a uznávaje zásady spolku toho za spasitelné pro celé Srbsko pracuje horlivě o provedení jich. Hlavní snahou V-ovou jest sblížení, poznání a smíření se Slovanů vůbec a Srbův a Charvátův zvlášť. Jak si Charváté V-a váží, dokázali uvítáním ho v Záhřebě r. 1867. Na jaře r. 1872 navštívil Černou Horu, Dalmacii a Vojenskou Hranici, jsa všude srdečně a bratrsky vítán. Černohorský kníže udělil při té příležitosti V-ovi řád Miloše Obilića, kterého se jenom slavným junákům dostává. V. jest vřelým a ohnivým přítelem Čechů, a staví jich snažení a vytrvalost svým rodákům při každé příležitosti za příklad.

Vlček Václav (v. hl. d.) věnoval od počátku r. 1871 hlavní svou činnost časopisu „*Osvětě*, listům pro rozhled v umění, vědě a politice. Každé podobné podniknutí zaniklo předtím nepřízní poměrů, však V. dovedl listu nejen nový obsah opatřovati a tím kolem *Osvěty* četné spisovatelstvo soustřediti, nýbrž i širší obecenstvo jí získati. Posud vyšlo půltřetího ročníku. *Osvěta* pěstuje vědomosti všech oborů na výši doby a vybranou zábavu. Její výtečnost uznána jest jak českými tak jinoslovanskými veřejnými hlasy. V *Osvětě* uveřejňoval V. od roku 1871 též práce svoje: *Golgota i Tábor*, pověst z husitských dob, *Vavřínový věnec*, román z našich dnů a oba své *Listy různých adres: Apoštolům a vyznavačům humanity v Evropě* a *České historické šlechtě;* pak různé články historické. Své *Poslání Pražanům* vydal r. 1872 o sobě, připojiv k němu nové poslání *tolikéž jiným měšťěnínům českého jazyka*. Týž rok hnul divadelní otázkou jak v *Osvětě* tak v *Umělecké besedě*, a promemoria této jednoty o lepší, národnější směr repertoiru vyšlo z V-ova péra. Je známo, že pak časopisectvo veškeré neustalo podporovati oprávněné, nutné snažení to. V letě r. 1872 cestoval V., obdržev 400 zl. podpory od Svatoboru, po jižním Německu, Švýcařích a Francii a pobyl jmenovitě v Paříži. Jeho *Vlasta* uznána za estheticky nejlepší z divadelních r. 1871 provedených kusů. R. 1873 zvolen V. za jednatele nové Jednoty dramatických spisovatelů a skladatelů českých. Mimo to jest členem a uměleckým referentem v literárním výboru Umělecké besedy a členem výboru pro uspořádání letošní (1878) slavnosti Jungmannovy. Nyní vydává v novém spracování své *historické obrazy* v I. L. Kobrově *Národní bibliotéce;* právě uveřejňuje se *Hvězda z Vicemilic*.

z **Vlčkovic Vitanovský** (v. hl. d.). R. 1647 uvádí se též Mikuláš Adam Vit. z Vlč. na Bukovině (?). *Ša.*

Vltavský z Manšvertů a Helfenburku, šlechtická rodina, kvetší v Čechách v XVII. století. Václav Albrecht V. z M. a H. koupil 1652 od kláštera Strahovského statky Vykleky a Slivovice (Šlibovice), kteréž zůstavil synům Janovi Ignácovi a Václavovi Matiášovi. Václav, dostav po otci Slivovice, koupil od bratra i Vykleky, prodal však oboje 1674 Ferdinandovi Leopoldovi svob. pánu Kustošovi. Jan Ignác nabyl 1672 koupí od Jana Františka svob. pána z Kaiseršteina statku Ronova, jejž však již 1678 opět Ferdinandovi Arnoštovi svob. pánu Hyzrlovi z Chodův a manželce jeho trhem pustil. R. 1719 živa byla Johana Josefa roz. V-ská z M. a H., vdova po Karlovi Dubském svob. pánu z Vitiněvsi.

Vocel Jan Erazim (v. hl. d.) † dne 17. září 1871 v stáří 68 let v Praze. V. byl též spolupracovníkem *Slovníka naučného*, do něhož podal články zejména z oboru *dějin českého práva* (v. Čechy) a pojednání *o slovanských starožitnostech* (v. Slované). V. napsal též text v české, něm. a franc. řeči k nákladnému dílu uměleckému *Památky krasopisné, vyňaté z rukopisů knihoven českých*. Výbor ze spisů V-ových vyjde v Koberově *Národní bibliotéce*.

Vodič, závodčí (*Führer*), slove v rak. vojště poddůstojník stojící mezi desátníkem a šikovatelem (*Feldwebel*).

Vodovod Sylviův (*Aquaeductus Sylvii*) slove v anatomii kanál, kterým 3. a 4. komora mozková spojeny jsou. Leží pod pahorkem čtyrhrbolovým (*eminentia quadrigemina*). — V. závitkový (*Aquaeductus cochleae*) jest kanálek vedoucí z dutiny závitku ušního (*cochlea*) do dutiny lební zadní stěnou kosti skalné (*os petrosum*). — V. síňový (*Aquaeductus vestibuli*) počíná v síni ušní (*vestibulum*) a končí též na zadní ploše kosti skalné. Jak vodovodem závitkovým tak vodov. síňovým procházejí žilky (veny).

Voelcker Johann Christoph August, lučebník, nar. se 24. září 1822 ve Frankfurtě n. M., byl od r. 1846—47 v Gotinkách asistentem prof. Wöhlera a v posledním roce na doktora filosofie povýšen, v letech 1847—48 byl asistentem u prof. Muldera v Utrechtě. Od r. 1850 byl prof. lučby na Agricultural Academy v Cirencestru v Gloucestershiru a od r. 1859 prof. lučby na Roy. Agricultural Society of England v Londýně, kteréžto místo dosud zaujímá. Psal vědecké články, jež byly uveřejněny v *Liebig's Annalen der Chemie und Pharmacie*, z nichž sluší jmenovati: *Ueber die Löslichkeit der Hydrate von Eisen-, Kupfer- und Kobaltoxyd' in Kalilauge* (1846); *Ueber einige Schwefelmanganverbindungen* (tamtéž); *Ueber das Vorkommen von Mannit in den Wurzeln von Triticum repens* a j. Od r. 1850 psal výhradně články z lučby hospodářské, uveřejněné v *Journ. of the Roy. Agricultural Society of England* a v *The Bath and West of England Agricultural Journal;* z posledních časopisů vyšlo o sobě: *On the agricultural and commercial value of some artificial manures* (v Lond. 1857); *On the chemistry of food* (tamt. 1857). Mimo to přeložil *J. G. Mulder's Scheikundige Onderzoekingen* (ve Frankf. 1847—48).

Völker Hieronymus Ludwig Wilhelm, něm. učenec, nar. se r. 1773 v Erfurtu, kdež † 8. říj. 1837, byl prof. hospodářství a kamerální vědy v Erfurtu a údem tamější akademie. Z jeho spisů sluší uvésti: *Handbuch der ökonomisch-technischen Mineralogie* (v Erfurtu 1804—5); *Hauswirthschaftliche Technologie* (tamt. 1821); *Handbuch der Forsttechnologie* (v Lipsku 1836); *Der Thüringerwald, physikalisch, geographisch, statistisch u. topographisch geschildert* (ve Výmaru 1836); *Ueber Reinigung und Krystallisation des Honigs* (v *Taschenbuch für Scheidekünstler* 1812); též uveřejnil vědecké pojednání ve *Verhandlungen des Vereins zur Beförderung des Gewerbfleisses in Preussen*, z nichž sluší uvésti: *Einfache Methode, Essig und andere im Handel vorkommende saure Flüssigkeiten auf ihren quantitativen Inhalt an Säure zu prüfen* (1828); *Vorrichtungen bei der Brandweindestillation* a j.

Vogl František, záslužný učitel zpěvu, nar. se 20. čce 1821 ve Vroutku (*Rudig*) v Žateckém kraji z rodičů zámožných. Otec jeho spozoroval záhy vlohy hocha k hudbě a poslal jej do Pražské konservatoře, při vystoupení z téhož ústavu před-

ložil ředitelstvu ouverturu, kteráž došla při provozování pochvaly znalců. Cvičiv se u prof. Schnepfa a Gordigianiho ve zpěvu, v kterémž vynikal svým barytonovým hlasem a živostí přednesu, vystoupil ve svém 19. roce zároveň se Sandrinioyou v Mozartově opeře *Così fan tutte* co *Alfonso*, a pohádán šťastným výsledkem zdokonaloval se dále ve zpěvu u mistra Padilliho, prvního barytonisty italské opery ve Vídni. R. 1845 byl povolán za učitele zpěvu chorálního do Pražské konservatoře, kteréžto místo přijal, vzdav se mnohého lákavého engagementu k operám italským. Po svém návratu do Prahy vystoupil ještě ve Figarově svatbě co Figaro, a v Don Juanu co Leporello v německém stavovském divadle. Již v mladém věku skládal V. kostelní arie, dueta a kvarteta; do roku 1846 padají jeho větší skladby: *Šestý červenec* od Klácela, *Černá země* od Vocela, jež vynikají duchem slovanským a způsobily V-ovi mnohé nepříjemnosti se strany policie; *Cikáni* (1851); *Vltava*, *Dům otcovský*, *Fůda vlastenecká* brzo zznárodněly. Písní složil skoro sto. Co skladatel vyniká V. korektní fakturou, pružností v tvoření a bohatostí melodií, co učitel zpěvu honosí se žáky, jež dosáhli pověsti evropské. Z novějších jeho skladeb došel jeho sbor: *Povzbuzení k tanci* téměř světového rozšíření, mimo to sluší uvésti *Hymnu pro mužský sbor s dvěma orkestry* a *hudbu k Soběslavu*. V. obdržel při zpěvu o závod v Teplicích, v Mnichově a j. cenu, a jest údem četných zpěváckých spolků českoslovanských.

Vohaněč z Vohanče, stará rodina vládycká, která se psala dle sídla Vohanče v Lokotsku; ku konci XV. stol. držela však jiná zboží v severních Čechách: Šmikus, Malomeřice, Morvice, Drahouš a j. V tit. z r. 1534 připomíná se Burián z Vohanče na Šmikuse, který t. r. grunty své v M. Morvicích prodal Hanušovi Elbogenerovi z Schönfeldu. R. 1542 přiznal se Burian z Voh., že prodal dědictví své v Malměřicích Lorencovi Šlikovi z Holejče, a r. 1542 Jan z Voh., že obdržel roku 1540 500 kop grošů čes. dílu dědičného po svém otci Buriánovi. R. 1546 vložil Jan V. zděděný statek po otci svém Drahouš do desk. V tit. z roku 1589 přichází Šebestián z V. z Voh. na Slabcí, který se r. 1604 přiznal, že jest dlužen Janu Újezdeckému ze Vchynic 100 kop gr. čes. Na začátku XVII. stol. nedržela však rodina ta více zboží zemského v Čechách.

Voigt Friedrich Sigmund, vynikající přírodozpytec, nar. se 1. říj. 1781 v Gothě. Studoval ve svém rodišti a v Jeně, a stav se r. 1803 doktorem filosofie habilitoval se v Jeně jako privátní docent botaniky, zahájiv svoje přednášky důmyslnou rozpravou *De generatione* (v Jeně 1804). Vstoupiv později ve velmi důvěrné přátelství s Göthem, jehož přírodní vědy zajímaly, stal se přičiněním tohoto r. 1807 ředitelem botanické zahrady v Jeně. R. 1809 podnikl cestu do Francie a seznámil se v Paříži s Humboldtem, Jussieuem, Cuvierem a jinými vynikajícími přírodozpytci. Po návratu svém byl jmenován dvorním radou a podnikl od r. 1827 vědecké cesty po Anglii, Italii a Německu. Výsledky těchto cest svých, jakož i neunavných studií složil ve spisech: *Handwörterbuch der botanischen Kunstsprache* (v Jeně 1803); *Darstellung des natürlichen Pflanzensystems in Tabellen* (v Lips. 1806), dílo velmi záslužné; *System der Botanik* (v Jeně 1809 a 1827); *System der Natur und ihrer Geschichte* (Frankfurt n. M. 1819); *Naturgeschichte der drei Reiche* (6 sv. v Štutg. 1833—1840) a j. V. byl členem mnohých učených společností, a † 10. pros. 1850 v Jeně, byv raněn mrtvicí.

Voigts-Rhetz Konstantin Bernh., prus. generál, nar. se 17. dec 1809, vstoupil r. 1827 do pruského vojska, stal se r. 1847 majorem, potlačil roku 1848 spouru v Posnaňsku a byl téhož roku povolán do velkého generálního štábu. R. 1855 postoupil za plukovníka, r. 1858 se stal generálmajorem a r. 1863 generállieutenantem. R. 1864 byl jmenován velitelem spolkové posádky ve Frankfurtě n. M. a ve válce proti Rakousku r. 1866 byl velitelem štábu, a vyznamenav se v bitvách u Mnichova Hradiště, Podola, Jičína a Králova Hradce stal se generálním guvernérem v Hanoversku; r. 1868 byl jmenován generálem infanterie a velel ve válce proti Francii 10. armádnímu sboru, s kterým vítězil u Vionville, Gravelotte, Noisseville, Beaune la Rolande a Le Mans. R. 1872 obdržel státní odměnu a jest komandujícím generálem provincie Hanoverské.

Vochlice v. Scandix.

Voillemier Leon, franc. lékař, nar. se v Chaumontu (Haute-Marne) a byl r. 1842 za doktora lékařství na universitě Pařížské povýšen. Proslavil se v učeném světě svým *Mémoire sur la Fièvre puerpérale*, poctěným cenou franc. akademie r. 1839, a četnými články v *Journal des connaissances médico-chirurgicales*. R. 1844 přednášel na medicinské fakultě, a stal se později chirurgem v nemocnici de la Riboisière. Od roku 1848 je V. rytířem čestné legie. Sepsal ještě: *Mémoires sur les Luxations du poignet* (1839); *Mémoires sur les Fractures des extrémités inférieures des radius* (1841); *Mémoires sur l'Étranglement dans quelques hernies* (1844); *Mémoires sur les Grosses extra-utérines, sur la claudication* (1844); *Mémoires sur les Kystes du sein* (1851) a j.

Voisin Felix, franc. lékař, narodil se r. 17[illegible] v Manu, studoval na Pařížské fakultě medicinu a byl r. 1819 na doktora lékařství povýšen. R. 1822 založil s Jeanem Pierrem Falretem v okolí Pařížském zdravotní dům pro choromyslné; r. 1831 byl ustanoven lékařem v nemocnici v Bicetre, a obdržel r. 1841 kříž čestné legie. Ve studium duševních chorob držel se V. frenologického systemu Gallova a snažil se vysvětliti všechny druhy šílenství na základě fysické vady. Hlavní jeho spisy jsou: *Du Bégaiement* (1821); *Des Causes morales et physiques des maladies mentales* (1826); *De l'Homme animal* (1839); *De l'Idiotie chez les enfants* (1843); *Du Traitement intelligent de la folie* (1847); *Analyse de l'entendement humain* (1851).

Voit, August von (v. hl. d.) R. 1854 vystavěl skleněný palác pro Mnichovskou průmyslovou výstavu, jenž platí za jeho nejlepší dílo, a † 12. pros. r. 1870 v Mnichově.

Vojáček Václav (v. hl. dílo) vydal mimo to *Mluvnici latinskou pro všechny třídy gymnasijní* (v Praze 1872, nákl. Mourka), která došla schválení c. k. zemské školní rady. Stal se taktéž členem redakce *Bibliotheky klassiků řeckých a římských*, do které doposud zrecensoval C. J. Caesara *Válku gallskou* v překl. K. S. Macháčka.

Vojenské zákonodárství a soudnictví. (Doplněk k odstavci Čestné soudy v. hl. d.) Rakouské říšské ministerstvo války, uznávajíc patrné nedostatky předpisu o „čestných soudech," vynešením ze dne 13. dub. 1871 zrušilo vojenské čestné soudy a ustanovilo na jejich místě v každém generalátě nebo u vojenské divise čestnou radu (*Ehrenrath*), která má rozhodovat o přestupcích vojenské cti důstojnictva se týkajících. Tyto čestné rady skládají se ze 15 údů, důstojníkův všech zbraní generalátu, většinou hlasův ze sboru důstojnického celého vojenského obvodu volených. Nejdůležitějším ustanovením nového předpisu jest, že důstojník jen [illegible]

nůže býti pohnán před čestnou radu, jestliže důstoj- ıictvo celého sboru, jemuž náleží, většinou hlasův ı vyšetřování se bylo usneslo, dále že důstojník ve ýslužbě k ztrátě vojenského charakteru odsouzený :ároveň svého výslužného nestrácí, jako dříve. Od- ıousenému však přísluší právo, odvolati se k od- ʼolací komisi (*Berufungskommission*). *Čský.*

Vojensko-lékařský sbor (*militär-ärztliches Korps*) obstarává ve vojště službu lékařskou. Skládá e z doktorův lékařství a doplňuje z takových je- noročních dobrovolníků, kteří jsou graduovanými ékaři. V Rakousku má tento sbor ve svém počtu enerálního štábního lékaře (*General-Stabs- rzt*), jenž veškeré vojensko-lékařské záležitosti spra- uje, vyšší štábní a štábní lékaře (*Ober-Stabs- rzte und Stabsärzte*), kteří ve válce konají zdravotní lužbu co přednostové u sborův armádních a vojen- kých divisí a v míru v nemocnicích posádkových *Garnisonsspitäler*), plukovní lékaře (*Regiments- rzte*), jichž má každý prapor pěchoty, myslivcův ıebo pluk jízdy a dělostřelectva po jednom, a nad- ékaře, jenž z části u praporů, z části jako při- luční lékaři (*Assistenzärzte*) službu v nemocnicích ojenských konají. V poli mívá každá polní ne- ıocnice v čele štábního nebo plukovního lékaře. ʼ.-l. sb. v Rakousku stojí v hodnosti i platu ak- vných důstojníků, vyšší štábní lékař I. a II. třídy osí odznak a béře plat plukovníkův nebo podplu- ovníkův, štábní lékař majorův, plukovní setníkův nadlékař nadporučíkův. *Čský.*

Vojíř z Protivce, stará šlechtická rodina če- ká, jejíž prvotní sídlo bylo zboží Protivec v Pra- henaku, a kteráž v XV. stol. přijala jméno křestné ʼ. jednoho předka svého za své příjmení čili jméno ›dinné. V erbu nosili V-ové štít červený, v němž vě opeřené střely stříbrné vedle sebe špicemi vzhůru ostavené a nad helmem dvě křídla černá proti sobě ›stažená a na každém střela jako v štítu se spa- ʼují. V tit. z r. 1584 přichází Hendrich V. z P., terý byl v službě pánů z Rožmberka a r. 1552 oupil od Svojše Ponsara z Michnic ves Římov v udějovsku. Týž obdržel r. 1554 list mocný na šaftování a připomíná se ještě v tit. z r. 1556. ʼ témž tit. čteme také Jiřího V-e, kterýž r. 1559 ›děl na Habru. R. 1569 připomíná se Anna V-ová Chlumu na Římově, snad manželka nadepsaného indřicha V-e z P. R. 1560 prodal Jiří V. ves :evňovice obci Budějovské. R. 1571 byl přítomen a sněmu Bohuše V., který r. 1591 koupil od [endricha Súdka zboží jeho Dubno. V tit. z r. 1589 teme Ctibora V-e na Římově, který dle sbírek ıěmovních z r. 1575 držel Hamr v Římově a Dubno. bouřích stavovských r. 1618 měl Ctibor V. úča- enství, a propadl za to po bitvě Bělohorské tře- nu statku svého. Na to nemáme více správ o ro- ině této. *Ra.*

Vojíř Saska z Vačovic, staročeská rodina lechtická, držela v XV. stol. statek Vačovice Práchensku, a přijala tak jako předešlá (Vojířové Protivic) jméno předka svého Vojíře za příjmení ili jméno rodinné. V druhé polovici XV. století ržela rodina ta Smilkov v Bechyňsku, Smrček v Chru- msku a grunty šosovní v městech rozličných. Roku 574 přichází na sněmu Jan V. S. z V. a r. 1575 endrich V. S. z V. na Smilkově, který se při- ›míná také v tit. z r. 1589 a r. 1590 prodal Smil- ›v Janovi Beřkovskému. Téhož času seděl Vá- lav V. S. z V. na Smrčku a držel také grunty ›sovní v Pardubicích, kdež r. 1578 koupil dům ruce první manželky své Magdaleny z Malejova; ž byl tolikéž r. 1573 berníkem kr. Chrudimského. , 1598 prodal dvůr v Chrudími své druhé man- želce Evě z Stincendorfu. R. 1597 přichází při m. Pardubicích Krištof V. S., který byl výběrčím posudného v kraji Chrud. — R. 1602 prodali Jan Hendrich, Jiří, Václav a Prokop bratří V-ové z V. statek Smrček, po otci Václavovi V. zdě- děný, Václavovi Zárubovi z Hustiřan. Na to mizí rodina ta z pamětí veřejných. *Ra.*

Vojislavský z Vojislavic, staročeská rodina šlechtická, psala se dle sídla téhož jména v Čá- slavsku, jež držela v XV. stol. — V první čtvrti XVI. stol. seděl na Žďáru Václav V. z V., který kšaftem r. 1532 zřídil manželku Annu z Drahotouš, pak Oldřicha z Mezného a svého strýce Viléma z V. za poručníky dětí a statku svého. V tituláři z roku 1534 čteme právě jmenovaného Viléma V-kého na Samosolech, který r. 1543 jako poruč- ník pozůstalých dětí po Václavovi z V. k jich ruce vložil do desk statek Žďár, jak jej již drahně let drželi. R. 1543 prodal Jan V. z V. dva dvory v Vojislavicích Janovi Přechovi Lšovickému z Če- stic. Na sněmu r. 1554 v tit. z r. 1556 čteme na- depsaného Viléma V-kého na Samosolech, v kte- rémžto tit. připomíná se také Heřman V. z V. V tit. z r. 1589 přichází Vilém V. na Samosolech, syn nebo vnuk předešlého. V XVII. stol. nezdá se však, žeby rodina ta byla více držela zboží zemské v Čechách. *Ra.*

Vojnesco Jan, rumunský spisovatel a státník, nar. v Bukurešti okolo r. 1810, studoval v Oděse v soukromém ústavu Hsenóm účitelem francouzským, vstoupil r. 1830 do vojska, kdež se stal r. 1840 ma- jorem a pobočníkem knížete Alexandra Ghiky. Již ve svém mládí uveřejnil v časopisech rumunských některá pozoruhodná kritická pojednání. Od roku 1836—1838 přeložil některá dramatická díla Moli- erova pro divadlo Bukureštské. Za vlády Alexan- dra Ghiky byly mu svěřeny důležité úřady, mezi ji- ným sestavení zprávy komise k vyšetření nároků rakouské vlády na některé části území Valašského. Na žádost téhož knížete přeložil do rumunského ja- zyka jedno německé historické dílo (1842). Po pádu Alexandra Ghiky vzdal se V. svého postavení u voj- ska a vstoupil do administrativní služby státní. Dle svých politických zásad náležel k straně národní, a stal se r. 1848 za prozatímní vlády ministrem za- hraničních záležitostí. Byv za protirevoluce vyob- cován ze země uchýlil se do Paříže, oddal se stu- diím a uveřejnil r. 1852 řadu novel a politických a moralních myšlenek pod titulem *Arabescuri*, roku 1855 báseň *Doïnas*, franc. překlad rumunského bá- snika Alexandriho. V. † ve vyhnanství ku konci r. 1855 v Paříži.

Volaire Jean Antoine, franc. malíř, jenž žil ku konci předešlého a na počátku nynějšího století v Nantesu, kde byl žákem a důvěrným přítelem Klaudia Josefa Verneta. V. vynikl jako mistr v malbě pohledů na moře a bitev námořních. Císař Ruský koupil od něho pro cís. galerii v Petrohradě dva velké obrazy námoř. bitev. Též maloval V. ně- kolik výbuchů Vesuvu, kterým byl za delšího svého pobytu v Neapolsku sám přítomen. Četné obrazy jeho ryli K. Guttenberg a P. Duflos. Po smrti mistra svého r. 1789 odebral se V. do Italie, odkudž se více do vlasti nevrátil.

Volanský z Volanic, česká rodina vládycká, která se psala dle sídla Volanic v Bydžovsku, jež držela již v XV. stol. R. 1544 vložili Jiří a Mar- tin V-ští od sebe a nezletilého bratra svého Pe- tra V-kého dědictví své Volanice znovu do desk. V tit. z r. 1556 přichází Petr V. na Volanicích, a v tit. z r. 1589 Jiří a Martin V. tolikéž na Vo-

laních. Na začátku XVII. stol. připomíná se Jan nejst. V., který byl poručníkem dětí a statku po strýci Martinovi V-kém zůstalého, a žil ještě roku 1625; že neměl účastenství v bouřích stavovských r. 1618 a nedržel také zboží pozemského, prohlášen jest za nevinna; za to však Václav V. z V., že stál času toho k stavům odpořilým, odsouzen jest r. 1623 za to k pokutě, aby zboží své vzal co léno komory české. Na to mizí paměť rodiny této z desk a register veřejných. *Ra.*

Volbrám Brandlínský ze Štěkře, starožitná rodina vládycká a posléze panská; prvotní sídlo její byla Štěkře, osada v Budějovicku blíže Čes. Krumlova, později dostal se jí statek Brandlín u Soběslavi, dle něhož psávali se členové její Brandlinští ze Štěkře, državše zboží to až na začátek XVII. stol. Praotec rodiny této nazýval se Volbrám ze Št., kteréž jméno křestné přešlo u potomků jeho v jméno rodinné, tak že počínajíc od druhé polovice XV. stol. jmenovali se pak všickni V-vé Brandlinští ze Štěkře. Při nich i to ihned připomenouti sluší, že téměř veskrze ku konci XV. stol. a v prodlení XVI. stol. žili při dvoře pánů z Rožmberka, jsouce zřízeni v jejich službě jako hejtmani a úředníci na jich panstvích v jižních Čechách. V první čtvrti XVI. stol. žil Jan V. B. ze St., který se připomíná také co hejtman na Choustníku v tit. z r. 1534, a vedle něho též Hendrich V. B. Jiří ze St. Ok. r. 1560 držel Jan V. B. (snad syn předešlého) statek a tvrz Brandlín, a měl syna Hendricha, který r. 1569 vyznal, že obdržel od otce svého díl svůj dědičný. R. 1589 (tit.) připomínají se Adam V. B. na Brandlíně, pak Jan a Jiří V. B. Jiří byl tehdáž v službě pana Petra Voka z Rožmberka a držel později zboží Brandlínské, jež r. 1603 prodal Hendrichovi Hozlauerovi z Hozlavi. U veselých na to bouřích náboženských a politických stáli Brandlínští, jak se podobá, k straně katol. a k domu Rakouskému. V druhé polovici XVII. stol. přicházel Jan Jiří V. B. z Št. (snad syn nebo vnuk výše jmenovaného Jiřího V-a), který učinil r. 1653 obyčejný slib věrnosti, vstoupil do služby veřejné, r. 1665 stal se JMC. radou a místopísařem a později (1675) místosudím zem., a býval přítomen na sněmích (ku př. r. 1656, 1661, 1665, 1671 atd.). R. 1665 koupil od bratří Bzenských z Prorubí statek Popovice v Kouřimsku, a držel mimo to také Vlkšice v Bechyňsku. Zůstavil syna Jana Rudolfa, který učiniv r. 1677 předepsaný slib věrnosti uvázal se r. 1679 po smrti otce svého v dědictví otcovské, od něhož však r. 1689 prodal Vlkšice klášteru Strahovskému. Hledě k starožitnosti rodu a k platným a dlouholetým službám otce jeho povýšil jej císař Leopold I. majestátem daným ve Vídni dne 30. bř. 1699 do stavu panského král. Čes. rodů starožitných. R. 1723 prodal Jan Rud. V. i Popovice Rudolfovi z Binu a zemřel nedlouho na to, jsa poslední mužský potomek starožitného rodu svého. *Ra.*

Volk 1) Wilhelm., něm. spisov., nar. se 1804 v Berlíně, studovál na universitě v Gotinkách práva a dějepis, a byl od roku 1838 prus. vládním radou v Erfurtě, kde posud žije. Z mládí zabýval se mnoho studováním starých církevních spisů, a přestoupiv r. 1855 i se svou manželkou z víry protestantské k vyznání řimsko-katol. sepsal sám řadu spisů mystických, a vydal mezi jiným též něm. překlad veškerých spisů sv. Teresie. Důležitější jsou jeho práce literárně historické, kteréž vydával pod pseudonymem Clarus. My z nich uvádíme: *Geschichte der spanischen Literatur im Mittelalter*; *Das alte und moderne Schweden* a *Handbuch der ital. Literatur.* — **2)** Josef Daniel V., něm. malíř, nar. se 1807 v Emmendingu v Breisgavě a studoval gymn. v Heidelberku. R. 1829 věnoval se v Mnichovské akademii malířství a vynikl s počátku svými historickými, později však zejména genrovými obrazy, jichž množství po Německu koluje. Od r. 1840 byl do nedávných dob učitelem kreslení na gymnasiu v Heidelberku, kde posud žije.

Vopršal z Jetřichovic, rodina šlechtická, jenž držela v XV. století statek Jetřichovice v Berounsku, odkudž se také psala, a užívala v erbu radlice železné v poli červeném a nad helmem též radlice. — V první polovici XVI. století přichází v titulářích a deskách Jindřich V. z J., který r. 1547 společně s manželkou Dorotou koupil od Buriána a Ferdinanda bratří Trčků z Lípy zboží Keblov, Keblovec a Němčice s podacím v Borovnici a Keblově. Syn jeho Jetřich V. přikoupil ještě [illegible] Vesce v Čásl. a zůstavil statky ty synům Janovi a Mikulášovi V-ům, kteří se r. 1569 o ně rozdělili v ten spůsob, že Jan vzal na svůj díl [illegible] a Keblov, Mikuláš pak díl v Borovnici a Otročiněvsi a summu 1500 kop gr. V tit. z r. 1589 čteme Jana na Vesci, který byl také několikráte berníkem z Čásl., Jiříka V-a na Zmyslovicích a Mikuláše [illegible] Milevště. Na začátku XVII. stol. nedrželi V-ové [illegible] zboží zemské v Čechách, aniž se připomínají [illegible] v registrech veřejných. Za to však [illegible] její času toho na Moravě, a jmenovitě r. 162[illegible] tam Jaroslav V. z J. na Hrádku písařem [illegible] zemského. *Ra.*

Vorel. Toho jména připomíná se v Čechách v XVI—XVIII. století několik rodů erbovních: [illegible] V-ové z Kozího Hradu, rodina patricijská v Táboře usedlá. Za časů krále Ferdinanda I. přichází tam Jan V., který byl muž vzdělaný, [illegible] zámožný, spravoval rozličné úřady a byl [illegible] školy a muže učené. Měl bratra Šimeona V., který byl v službě u rozličných pánů a [illegible] r. 1560 a násl. hejtmanem na Ml. Boleslavi. [illegible] tito byli pro své šlechetné zachování majestátem daným na hr. Praž. na den sv. Mikuláše r. 15[illegible] nadáni erbem a titulem z Kozího Hradu, který erb se vypisuje takto: Štít na příč rozdělený, [illegible] polovice červená a horní žlutá a v tom půl černého orla roskřídleného; nad helmem mezi [illegible] dloma půl kosy bílé k pravé straně obrácené. (Tito z Kozího H. zvolili sobě bratří tito dle [illegible] avšak tehdáž již zbořeného hradu Kozího [illegible] Tábora ležícího). Jan V. zemřel bezdětek, [illegible] kázav r. 1577 kšaftem svým veškerý statek [illegible] Kateřině a po její smrti bratrovi Šimeonovi V-ovi. Tento koupil r. 1584 po Pavlovi [illegible] z Jezera dvůr Myškovský, a připomíná se ještě [illegible] z r. 1589 jako pán na Jizerném Vtelně. — [illegible] V-ové z Plavče, erbovní rodina usedlá v XVI. stol. v městech Pražských, kdež držela domy a úřady [illegible] a potom také statky zemské, jakož jmenovitě [illegible] V. z P., soused Nov. M. Pr., r. 1556 koupil od [illegible] clava Podhradského městečko jeho Krásnou Horu. — c) V. z Vorlíčné, rodina vzešlá teprv v [illegible] století. Ignác V., nar. v první čtvrti [illegible] století v Čáslavi, studoval práva na universitě Pražské a byl pak syndikem v Čes. Brodě a [illegible] slavi; při berničné rektifikaci za časů M. [illegible] konal při komisi Čáslavské velmi platné služby, [illegible] kež i v bězích válečných (1750—1756) při [illegible] potřeb vojsku císařskému pod gen. Loudonem; [illegible] takové služby věrné a platné povýšen jest [illegible] šlechtického, majestátem daným dne 20. list. r. [illegible] s titulem z Vorlíčné; zemřel na to jako [illegible] hus v Jaroměři. *Ra.*

Vorlíček Jan, novější malíř český, v [illegible]

ném umění své provozovavší. Maloval mezi jin. r. 1840 obraz *sv. Jana Křt.* pro hlavní oltář kostela ve Svratce a r. 1841 *Narození Panny Marie* pro hl. oltář kostela v Hlinsku. *Mü.*

Vorličný Pavel, po latinsku obyčejně Aquilinus zvaný, nar. okolo r. 1530 v Hradci nad Labem, studoval na Pražské akademii Karlově, kdež r. 1546 povýšen jest na hodnost bakaláře svob. umění; na to vyučoval nějaký čas mládež v umění literním; r. 1548 a násl. zdržoval se v Prostějově, pomáhaje Janovi Günterovi v jeho kněhtiskárně jako korektor, při čemž se obíral pilně studiemi theologickými, a odebral se ku konci r. 1552 do Vlach, aby se tam dal vysvětiti na kněžství pod obojí. Vrátiv se odtud r. 1553 do Moravy poslal svou formaci (*literas formationis*) ku Pražské konsistoři dolejší, zůstal však v Prostějově, uvázav se v správu tamní školy, kteráž pod jeho správou (1558—64?) nemálo skvetala a hojně navštěvována byla; později stal se farářem evang. v Kyjově, kde žil ještě r. 1589. V. byl muž nemálo vzdělaný a předkem v jazycích klasických výborně vycvičený, nad to pedagog výtečný, který svými ku potřebě školní vzdělanými kompendiemi mládeži studující nemálo prospěl, pročež byly spisy jeho času svého na všech školách v Čechách, na Moravě i vně vůbec potřebovány a tudíž také v Olomouci, v Prostějově a v Praze a tuto u Melantrycha, Dačického, Nigrina a j. velmi často přetištěny. Nad to byl V. i způsobilý básník lat., jakož k tomu ukazují práce jeho k rozličným příležitostem sepsané a vydané (ku př. *Epithalaminum* čili báseň lat., již 1548 vydal k sňatku svého bývalého učitele Václava Arpína z Dorndorfu, tehdejšího rektora školy Žatecké). Práce literární, jež V. v jazyku českém vydal, jsou tyto: *Modlitby pobožné z epištol a na evangelia celého roku* (v Indexu) 1564; *Catonis disticha moralia cum scholiis Er. Roterdamii et enarratione bohemica* (Olomucii 1558, Pragae 1564, 1569, 1577, 1581, Melantrych; 1573, 1575 1577, 1578, 1579, Jac. Dačicenus); *Dicta Graeciae sapientum ex Mimi Publiani boh. sermone reddita* (Olomucii 1558, Pragae 1562, 1567, 1570, 1578, 1580, 1585, Melant.; 1573, 1575, Nigrin; 1597, 1599, Dačicenus); *Regulae communes civilis vitae honeste instituendae. Ex comediis Terentii excerptae; quibus additi sunt rythmi bohemici* (Prostanae 1550); *Elegantissimae colloquiorum formulae ex Terentio; Způsoby mluvení z Terenciových komedií k prospěchu mládeže česky a německy vysvětleny, pak pravidla k života navedení ctnostnému z týchž komedií vytažená* (v Prostějově 1550). *Ra.*

Vos, Martin de, nizozemský malíř, nar. se roku 1531 v Antverpu, kde † 4. pros. 1603. Prvním učitelem jeho v kreslení byl otec jeho Petr, načež pracoval několik roků u Florise, jehož nejlepším žákem byl. Návodem mistra toho, který se snažil zdokonaliti a ušlechtiti nizozemské umění pilným studováním velkých škol vlaských, nabyl znamenité elegance a výborného vkusu. Na cestě své po Italii zdržel se v Římě, pak delší čas v Benátkách, kde se stal brzy miláčkem umělce Tintoretta. Ridolfi vypravuje, že tento často svěřoval V-ovi malbu krajin, sloužících za pozadí k Tintorettovým obrazům náboženským. Po sedmi letech navrátil se V. opět do Antverpu a byl do spolku sv. Lukáše přijat (1559). Se stejnou zručností pracoval nyní na podobiznách, obrazech alegorických a náboženských, zůstávaje v kresbě věrným žákem Florisovým, kdežto v koloritu Tintoretta nápodoboval. V. charakterisuje lépe než každý jiný umělec oné doby školu tehdá v Antverpu panující, která tvořila jakýsi přechod mezi Florisem a Rubensem. Práce jeho, vztahující se téměř vesměs ke křesťanské legendě neb k životu svatých, byly od Collaerta, Wierixe a Sadelera ryty. Nejlepší malby jeho jsou majetkem musea Antverpského, zvláště velký obraz *Vítězství Kristovo* (1590), *Pocta císařův* (1601), *Sv. Lukáš maluje podobiznu panny Marie* (1602), a jedenáct menších vztahujících se k životu blahosl. Konrada d'Ascoli. V. vyučil mnoho žáků, z nichž byli nejlepší syn jeho Martin a Václav Koeberger.

Vostalis (Austalis) de Sala (v. hl. d.), rodina vlaská, která v XVI. stol. do Rakous a do Čech přišla a usadivši se tam zvláště stavitelstvím (renesančním) se zanášela. Jmenovitě byl Jan Batista V. od roku 1545—1575 jako mistr stavitelský v službě krále Ferdinanda I. a potom císaře Max. II., a podnikl k jich nařízení rozličné stavby v Praze i na venku na panstvích císařských; děkanský chrám v Poděbradech ukazuje až podnes k jeho způsobu stavitelskému. Jan B. V. měl bratry Antonína, Štěpána a Františka, pak strýce Karla, kteří času toho jednak v Čechách a v Rakousích, jednak ve Vlaších se zdržovali a ku potřebě dvoru císařského pracovali. Pro jich služby platné nadal král Ferdinand I. jmenované čtyry bratry a strýce jejich majestátem, vyšlým dne 29. září 1554, erbem a titulem de Sala. Jan B. V. zemřel r. 1575 a pochován jest v kostele Poděbradském, načež syn nebo sice potomek jeho Oldřich V. uvázal se v jeho obchod stavitelský a podnikl tolikéž rozličné budovy církevní a světské v Čechách a jinde; týž Oldřich V. byl r. 1579 přijat za obyvatele země České a r. 1586 tolikéž do stavu rytířského král. Čes., a přichází ještě v tit. z roku 1589. Času toho žili a byli také v službě císařské a arciknížecí Jakub a Jan V., kteří dne 9. srp. 1585 nadáni jsou erbem a tit. — V první čtvrti XVII. stol. žil v Čechách Jošt V. jakožto stavitel, který majestátem cís. Ferdinanda II., daným dne 30. čna 1627, povýšen jest do stavu šlechtického a r. 1629 přijat tolikéž za obyvatele král. Českého. Na to nemáme širších správ o rodině této, kterouž v XVI. a XVII. stol. v zemích českých a rakouských nejedna stavba renesanční byla k místu přivedena. *Ra.*

Vostrovský ze Skalky, šlechtická rodina v Čechách již v XV. stol. usedlá, psala se dle statku Skalky (na Opočensku), a nabyvše později statku Vostrova tamtéž psali se členové její V-ští ze Skalky. V erbu užívali V-ští dvou kaprů modrých hlavami k pravé straně jeden nad druhým položených v poli červeném. V druhé polovici XV. stol. seděl Tobiáš ze Skalky na Ostrově a přichází r. 1488 a násl. s bratrem svým Prokopem ze S. v pamětech souvěkých. R. 1495 připomíná se Johanka ze Skalky na Vostrově, manželka Václava Zachaře z Pašiněvsi, která s ním držela grunty šosovní při Mýtě Vysokém. — V první čtvrti XVI. stol. seděl Mikuláš V. ze S. na Vostrově; týž přichází také v tit. z r. 1534 a vložil r. 1546 zboží jmenované, jak je po předcích drahně let držel, znovu do desk. R. 1569 prodal syn nebo sice potomek jeho Jiří V. ze S. statek Vostrov Matiášovi Dvořeckému z Olbramovic. Na sněmu r. 1578 byl přítomen Jiří V. na Skalce a v tit. z r. 1589 čteme Jiřího na Skalce, a Viléma V-kého, z nichž onen měl za manželku Annu z Zabědovic a přichází často v zápisech a jednáních času toho. — V první čtvrti XVII. stol. připomíná se (1610) Mikuláš V. na dvoře Vyzmpachu, pak (1601) Jiří V. v Kutné Hoře. R. 1628 koupil Jiří V. od Václava Bořka z Dohalic dvůr v Ještěticích. V druhé čtvrti téhož století držel Adam V. ze S. ves Vlkanov (v Bydžovsku); jižto r. 1652 prodal

Václavovi Rudolfovi Věžníkovi z Věžník. — Jak se podobá zanikla rodina tato v minulém stol. *Ra.*

z Votína psaly se v XVI. a XVII. stol. v Čechách dvě rodiny erbovní, totiž: Diblíkové a Třídvorští. Obě byly v Kouřimě prvotně usedly, držely tam grunty šosovní a úřady obecní a nabyly později také statků zemského. *a*) Diblíkové z V. Majestátem, jehož dátum na hr. Pr. v sobotu po sv. Sigmundu r. 1556, nadal cís. Ferd. I. Václava Diblíka, měštěnína Kouřimského, erbem a titulem z V., kterýžto erb se vypisuje takto: Štít modrý, v němž u spodku seď s branou a stinky, z níž půl noha ptáka k pravé straně obráceného vycházi, a nad helmem tolikéž půl noha se spatřuje. Jiří D. z V., potomek Václavův, byl r. 1561 přijat do stavu vládyckého, po němž přichází k r. 1580—1590 Václav D. z V., který byl měštěnínem v Kouřimi a seděl v radě tamní, jsa muž vzdělaný i zámožný a přítel škol a mužů učených. Podobizna jeho zachovala se nám v kancionále českém, jejž r. 1582 zdělati dal ku potřebě Kouřimského kůru literátského, a který se nyní chová v bibliotéce university Pražské. — V první čtvrti XVII. stol. připomínají se Jiří a Jan D. z V., z nichž onen r. 1623 pro účastenství v rebellii české propadl statek svůj; Jan D. však uznán jest za nevinna. — *b*) Třídvorští z V. Ondřej Třídvorský, tolikéž měštěnín Kouřimský a příbuzný rodiny Diblíků z V., byl majestátem cís. Rudolfa, jehož dátum dne 12. září 1575, obdařen erbem a titulem výše vypsaným; Týž držel po předcích statek Třídvory u Kouřimě, odkudž se také psal Třídvorský. Na začátku XVII. stol. připomíná se Vilém T. z V., který pro účastenství v bouřích stavovských propadl statek svůj Třídvory. V druhé čtvrti století toho přichází tolikéž Vilém T., syn nebo sice příbuzný předešlého, který držel statek Předboř, jejž r. 1642 prodal Krištofovi de los Olivos. Na to nemáme zpráv širších o rodinách těchto. *Ra.*

Votroubek Josef, doktor práv, nar. se 10. kv. 1842 v Dobrém u Dobrušky. Po odbytých školách obecných poslán do čtvrté třídy piaristické v Rychnově nad Kněžnou, načež studoval na gymnasium v Hradci Králové od r. 1855—1862. Již jako gymnasista vynikal neobyčejnou bystrostí ducha a znalostí především věd historických a kulturních. Poslední třídu gymn. studoval v Praze na akad. gymn., načež se věnoval studiím právnickým. Po odbytých studiích vstoupil jako koncipient do advokátní kanceláře dra Hassela. Za dra veškerých práv povýšen byl v měsíci říj. 1871. Rok před tím zastižen byl nemocí zapálení pohrudnice, od kteréžto doby stále chřadnul, až v měsíci dub. 1872 smrti podlehl. Některé drobné literární práce své uveřejnil V. v rozličných časopisech, jako jsou: *Silvio Pellico* (úryvky ze spisu: *Mie prigioni*) v *Zlaté Praze* (1865); *Posouzení a úryvky Micheletovy, Biblí člověčenstva*, v *Rodinné kronice* za redakce Sabinovy; *Studium v oboru národního hospodářství* ve *Světozoru*. Dlužno zpomenouti toho ještě, že V. měl velké vědomosti jak literární a kulturní historie (především francouzské), tak i v oboru národního hospodářství.

Voysin Daniel François, kancléř Francie, nar. se r. 1654 v Paříži a † tamtéž 1. ún. 1717. Dostav se r. 1674 do parlamentu byl jmenován roku 1688 správcem Hainault'ským, kterýž úřad ho přivedl do častého styku s paní de Maintenon. Jejím přičiněním stal se r. 1694 státním radou, správcem domu Saint-Cyr (1701) a sekretářem v ministerstvu války (1709), v kterémž úřadě velkou zručnost osvědčil. Po Pontchartrainovi dosáhl 2. čce 1714 hodnost kancléře Francie; avšak propůjčuje se otrocky mnohým hanebným záměrům vlády Ludvíka XIV. v posledních jeho lét, poškvrnil svou památku. Tak snížil se všemožně, aby přijat byl od parlamentu edikt ze 2. srp. 1711, jímž nemanželským dítkám královým přiřknuto býti mělo právo na posloupnost, i přidal se k deklaraci ze dne 23. kv. 1715, kterou jim dán byl titul dítek Francie. Úloha, kterou hrál v bojích bulou *Unigenitus* a jansenisty způsobených, byla rovněž tak smutná, jako intriky, do nichž v posledních dnech života Ludvíka XIV. byl zapleten. Oddán jsa zcela paní de Maintenon byl s Villeroiem a Le Tellierem původcem závětu králova (26. srp. 1714), který nechav vévodovi Orleanskému [illegible] titul vladařský vládní radu ustanovil, jejímž členem byl též V. Avšak brzy prodal vévodovi tajně poslední zámysly královy, čímž se stalo, že byl první závět zničen (2. září 1715), aniž by se bylo V-ovi očekávané odměny úplně dostalo.

Vrátný Karel (v. hl. d.). Text k jeho španělské opeře: *Con la horma de su zapato* vyšel r. 18[illegible] v Madridě ve sbírce výtečných dramatiků a lyriků španělských u José Rodrigueza, později vyšla z té skladby první část choru pod názvem *Nuestra Patria*, věnovaná zpěváckým spolkům španělským. R. 1865 vydána od něho v tiskárně Prudencia Ca[illegible] artera knížka: *Coleccion de los articulos, [illegible] poesias y cuetos contenidos en los cuatro numeros [illegible] mos de la Zarzuela*, kdež je podepsán C. W. Č[illegible]. R. 1871 vydal pod pseudonymem Karel z Prahy *Secretos del Laberinto, revelaciones de un [illegible] imaginario*. V rukopisech chová skladbu: *Misterio del Paraiso* na text Pecadův, a originál *Sa[illegible] por Carlos de Praga*. V. žije dosud co obchodník v Madridě. Velmi pochvalně co o skladateli zmiňují se o něm Madridské listy: *La Reforma*, *El Imparcial*, *La Correspondencia de España* a *Diario de Teatros*.

Vrbica Mašo, vojvoda černohorský, nar. [illegible] r. 1834 z rodičů chudých, a proto také nedostalo se mu vyššího vzdělání mimo školy domácí. Válka r. 1852—53 podala mladému Mašovi příležitost zkusiti poprvé své síly na bojišti. 12.000 mužů vojska Omer-pašova, který byl právě Bosnu pokořil, vtrhlo do Bjelopavlické nahije a přišlo až k Ostrožskému klášteru, kde se byl vojvoda Mirko Petrović s 25 druhy — mezi nimiž se i V. nalezal — uchýlil, an zatím hlavní voj černohorský před přesilou ucouvnul. Patnáct dlouhých dní bránila se hrstka chrabrých Černohorců proti útokům tureckým, až konečně pomoc přišla a od jisté záhuby junáky osvobodila. Poněvadž se však v klášteře mnohá vzácná starožitnost nalezala, která jednou zničena těžko by se byla nahraditi dala — tož se vrátil V. třetího dne zase do kláštera s patnácti soudruhy a zachránil tak kostelní roucha a nádoby drahocenné, knihy a ostatky sv. Vasilije. Za tak neobyčejnou odvážnost vyznamenal kníže Danilo mladého hrdinu řádem a udělil mu titul vojvodský. Po ukončení války poslán byl V. od knížete do Ruska, kde se měl v dělostřelectví jak theoreticky tak i prakticky důkladně vycvičiti. Záměr tento úplně provésti nedovolila brzo na to vypuklá krimská válka, a k vyzvání císaře Mikuláše hotovili se i Černohorci k válce s Tureckem. V. spěchal proto do své vlasti, a k zvláštnímu nařízení carovu provázeli jej tři dělostřelečtí důstojníci, kteří měli Černohorce v dělostřelecké službě cvičit; avšak k zjevnému nepřátelství mezi Černohorci a Turky tehdáž nepřišlo. Když r. 1856 povstání v Kučské nahiji vypuklo, zmohli se pohraniční Albánci s povstalci v naději, že budou moci při té příležitosti Černé Hoře hodně škoditi. V. byl již tehdáž dobrým dělostřelcem, i podařilo se mu

hned první dobře mířenou ranou povaliti albanský „alaj-barjak," při čemž též něco nepřátel zahynulo a příčinu k útěku jim zavdalo. V památné bitvě na Grachovu poli 12. kv. 1858 svedené stál V. s Něgušany a dvěma děly (více jich tenkráte Černá Hora ještě neměla!) naproti dvěma tureckým bateriím, a bojoval s obvzláštní bravurou, začež byl od knížete řádem a skvostnou šavlí odměněn. R. 1861 pomáhal V. statně povstalým bratřím v Hercegovině a byl v boji tom několikráte raněn. Když pak následkem této **nedovolené** pomoci r. 1862 válka mezi Černou Horou a Tureckem vypukla, byl V. prvním mezi nejprvnějšími, a i tenkráte podařilo se černohorským junákům, kteří nadarmo na srbskou pomoc čekali, ohroženou vlast obhájiti. V této válce vydobyl si V. nejvyššího vyznamenání, totiž řádu **Miloše Obiliće**. Když r. 1867 vláda turecká Omer pašu k pokoření některých plemen při hranicích černohorských v Bosně a Hercegovině vyslala, poslal kníže Nikola V-cu s 5000 muži a baterií děl k hájení černohorských hranic. Omer paša, maje v dobré paměti události z r. 1862, upustil raději vůči hrozivému postavení Černohorců od provedení uloženého mu rozkazu. R. 1868 svěřeno bylo V-covi od knížete řízení celé vojenské administrace. Jeho přičiněním zřízena byla ještě toho roku v Rjece Crnojevićské dílna puškářská, kde se v krátkém čase mnoho Černohorců puškařství přiučilo. Když r. 1869 pro známé příčiny povstání v Boce Kotorské vypuklo a chrabří Krivošijané rak. armádě pod gen. Auersperkem statečný odpor činili, obsadil V. k nařízení knížete černohorské hranice proti Rakousku, čímž se mělo účastenství Černohorců v bokeljském povstání zameziti. Svým obezřelým a moudrým jednáním v tomto postavení získal si V. velikých zásluh o konečné rozřešení zápletky krivošijské, a Krivošijané nikdy mu toho nezapomenou. Kromě válečných činů má vojvoda V. i jiné ještě zásluhy. Při rozličných příležitostech vysílal jej kníže Nikola za účely politickými k cizím dvorům co svého plnomocněnce. V. jest vřelým přítelem **omladiny srbské** a údem výboru jejího. Když r. 1871 ve Vršci omladinská skupština odbývána byla, zvolila V-cu za svého předsedu; vláda uherská rozpustila tehdáž shromáždění, a zdála se býti velmi starostlivou o osobu V-covu i ostatních nerakouských občanův, dostavivších se ke skupštině. *Šč.*

Vrčević Vuk Štěpán, rak.-uher. místokonsul v Trebinji v Hercegovině, nar. se 26. ún. 1811 v Risnju v Boce Kotorské, kde byl otec jeho Štěpán V. obecním písařem a učitelem. Hned z mládí jevil velikou lásku k vědě, které se mu ale velmi po skrovnu dostávalo. Již v svém jedenáctém roce mluvil vedle mateřského srbského jazyka i vlasky. Tehdáž chtěl jej pro krásný hlas archimandrita kláštera **Saviny** Makarije Grašić poslati do Srěmských Karlovců na učení bohoslovecké, avšak otec V-ův nechtěl v to svoliti. Až do r. 1829 ostal V. v domě otcovském, zastávaje obojí úřad otcův. Pro nezasloužené pokárání, jakéhož se mu od otce dostalo, uprchl V. r. 1829 k svému švakrovi Dělovići do Budvy, a pomáhal mu v kupeckém krámě po celý rok. Mezitím přiučil se od kadetů posádky budvanské též německému jazyku. Když r. 1830 po smrti vládyky Černohorského Pětra I. vlády v Černé Hoře Petr II. se ujal, nabídl V-ovi úřad písaře; s radostí byl by tento nabídnutí přijal, neboť se mu kramaření protivilo, avšak rodiče jeho nechtěli nikterak k tomu přivoliti. R. 1833 zemřel V-ovi otec, bylo mu nyní vydržovati starou matku a dva mladší bratry. R. 1835 seznámil se V. se slavným Karadžićem, jemuž napotom úsilovně pomáhal při sbírání národních písní a říkadel. Když r. 1840 hraniční spor mezi Černohorci z nahije Crmnické a Pastrovičany vypukl, byl též V. jmenován údem komise, která spor vyrovnati měla. Svým obezřelým jednáním v této záležitosti obrátil na sebe pozornost tehdejšího kapitána Kotorského, který jej vyzval, aby do rak. státní služby vstoupil. V. uchopil se vyzvání toho, a až do r. 1848 zastával ne vysoký sice avšak dosti výnosný úřad. Bouře r. 1848 zasáhla i Boku. V. opustil státní službu a přijal místo u Kotorského tribunálu. Když se v srp. 1852 kníže **Danilo** z Ruska na Černou Horu vracel, vybídl V-e, by jej co sekretář na Černou Horu následoval. Nový ten úřad V. s radostí přijal a zastával jej až do května 1855, načež vzav propuštění obdržel od knížete řád „za nezavisnost Crne Gore." Sotva že se vrátil zase do Kotora, obdržel hned místo v rak. státní službě, a sice při guberniu v Zadru, jen že s velmi skrovným služným, tak že byl nucen vyučováním jazykům srbskému a vlaskému k výživě si pomáhati. R. 1857 vystoupil V. s první svojí literární prací. Byly to: *Moralno-zabavne i šaljivo-poučitelne zagonetke*; brzo na to vydal *Kosovski boj*. Když r. 1860 v Hercegovině povstání pod Lukou Vukalovićem vypuklo, záleželo rak. vládě velmi na tom, aby tam měla muže, který by národ a poměry dobře znal. Takovým mužem arci nebyl Trebinjský konsul baron **Müller**, který ani srbského jazyka mocen nebyl, a proto poslal tehdejší zemězprávce v Dalmácii baron **Mamula** V-e do Trebinje jako konsulárního agenta, později byl za místokonsula povýšen, a působí v úřadě tom až dosud. Po celý čas svého přebývání v Hercegovině neustal V. v sbírání písní, povídek a obyčejů národa Srbského, a chová ohromný materiál k tisku připravený. Tiskem už vyšly: *Male ženske hercegovačke pjesme* (1866 ve Vídni); *Narodne pripovjedke*, *Narodne igre* (oboje v Bělehradě nákladem Srbské učené společnosti, jejímž údem V. jest). Mimo to chová V. v rukopise vypsání dějin černohorských za vlády knížete Danila I. a život a příhody vládyky Černohorského Petra Petroviće II. *Šč.*

Vrdnik, srbský klášter v Srěmu; o založení jeho carem Lazarem vypravuje srbská píseň ve sbírce Vuka Karadžiće (2. d.). V. chová tělo caře Lazara, posledního neodvislého caře Srbského; v kostelním pokladě je uschováno skvostné nápodobení kostela klášterního ze stříbra, jež se vydává za první model téhož chrámu, mimo to šat carův z příze hedvábné krásy nevšední, jež dává důkaz o tom, na jaké výši stály tehdejší průmysl a umění srbské. Ornamenty na témž šatě představují dva k sobě obrácené gryfy v přesném heraldickém provedení, střídající se s vyšívanými listy.

Vřeten (*radius*) a kost loketní (*ulna*) tvoří dohromady kostru předloktí (*antibrachium*). V. leží na straně palce, ruka kloubí pouze s vřetenem, s kostí ramenní (*brachium*) kloubí obě kosti. *Sff.*

Vřetenní (*radialis*) se v anatomii jmenují části na straně palce ležící, ku př. *Arteria radialis* (**tepna** v.), na níž puls hmatáme tlačíce ji k vřetenu. **Sval** v. vnitřní (*musculus radialis internus*) přichylují, a dva svaly v. zevnitřní (*musculi radiales externi*) natahují ruku. *Sff.*

Vřeténko (*modiolus*) jest nejtlustší část osy (*axis*) závitku (*cochlea*) ušního. Okolo v-ka se točí zátoč, první spodninu závitku tvořící. *Modiolus* i *columella* (osa druhého zátoče) se skládají ze samých trubiček kostěných, v kterých jdou vlákna oné části (*nervus cochleae*) nervu sluchového (*nervus acusticus*), která se v závitku v složité sítě dělí. *Sff.*

Vrch sv. Šebestiána (**Bastianberk**, něm.

Sebastiansberg), král. horní a okresní město v Čechách v Žatecku s 1586 něm. obyv., má farní chrám sv. Fabiana a Šebestiana, školu, okresní úřad, zároveň okr. soud, berniční úřad, poštovní úřad, pohraniční úřad, finanční komisariát. Někdejší stříbrné, měděné a cínové doly neposkytují nyní ničeho, ačkoli výtěžek, zvláště mědi, v XVI. stol. znamenitý byl. Založení města spadá nepochybně do první polovice XVI. stol., a ono pojmenováno snad dle zakladatele Šebestiana z Veitmile, který byl r. 1511 pánem na Chomútově, na Hoře sv. Kateřiny a Bastianperku. Od r. 1571 byli v držení V. sv. Š. páni z Lobkovic a na Hasištejně. Po skonfiskování statků Lobkovicův připadl V. sv. Š. r. 1594 král. fisku a jest napotom za svob. král. horní město prohlášen. Velkých škod utrpěl V. sv. Š. válkou 30letou.

Vrchlabský z Vrchlabí, starožitná rodina, přichází v XV. a XVI. stol. v Čechách, a psala se dle tvrze Vrchlabí v Bydžovsku; některé větve užívaly v erbu hlavy ohaře bílého se zlatým páskem v poli červeném a nad helmem téže hlavy, jiní však nosili v erbu dva černé psy v řece plovající a nad helmem černého psa z koruny až pod pás vycházejícího. V tit. z r. 1534 čteme Václava V-kého z V., který byl tolikéž na sněmu r. 1542; v tit. z r. 1556 přichází Jan V. na Horní Dušnici a Jan ve Vodochodech; r. 1567 připomíná se Petr V. z V., kteréhož času žila také Anna z V., manželka Otíka Holovouského na Obědovicích. V tit. z r. 1589 čteme Jana V-kého na Horní Dušnici a Jana V-kého ve Vodochodech. Na začátku XVII. stol. neměla rodina ta více na zemi v Čechách a mizí vůbec z paměti veřejných. *Ra.*

Vriemoet Emo Lucius, filolog holandský, nar. se r. 1699 v Embdenu a † ve Franekeru 17. čna 1760. R. 1730 stal se profesorem řečí orientálských a 1731 též starožitností hebrejských ve Franekeru a byl za ředitele tamější akademie zvolen. Mimo četná pojednání filologická sepsal: *Arabismus* (Franeker, 1733); *Thesium ex omni philologia sacra specimina IV.* (ib. 1735—1737); *Observationum miscellanearum liber* (Leeuwarden 1740); *Tirocinium hebraismi* (Franeker 1742), dílo velké ceny; *Ad dicta classica theologiae dogmaticae V. T. selecta, adnotat. philologico-theologicae* (ib. 1743—57); *Theses selectae de maxime controversis antiquitatum israeliticarum* (ib. 1747); *Athenarum frisiacarum lib. II.* (Leeuwarden 1758, 1763).

Vries, Matiáš de, vynikající nizozem. jazykozpytec, nar. se 9. list. 1820 v Harlemu, a stav se r. 1843 v Lejdě doktorem filosofie byl od r. 1846 učitelem holand. jazyka a literatury, jakož i všeobecného dějepisu v Lejdě, od r. 1849 prof. na universitě v Groninkách a od r. 1853 prof. na univ. v Lejdě. Hlavním jeho dílem jest dle Grimmovy methody spracovaný slovník *Woordenboek der Nederlandsche Taal* (16 sv. v Lejdě 1864—1872), o kterémž počal na vybídnutí holandsko-flámského jazykozpyt. kongresu pracovati již r. 1851. Vlastní vydávání počal r. 1864 společně s L. A. Te Winkelem, po jehož smrti mu pomáhají E. Werwys a P. J. Cosyn. Přípravná studia k tomuto dílu přiměla jej k tomu, že zrevidoval s Winkelem kriticky orthografický systém holand. jazyka a vydal o tom *Grondbeginselen der Nederlandsche spelling* (3. vyd. v Lejdě 1872) a *Woordenlyst voor de spelling der Nederlandsche taal* (2. vyd. tamt. 1872). Těmito důležitými pracemi přišel V. nejen k ustálení pravopisu v Nizozemsku, nýbrž jej rozšířil i do flámských provincií Belgie, jakož se vůbec s velikým úspěchem přičinil o jednotu holand. jazyka v Hollandsku a Flandřích.

Vrše ze Sadlna, starožitná rodina, psala se dle sídla Sadlna v Rakovnicku, a to již v XV. stol., a užívala v erbu třech podkov, nahoře dvou a dole jedné, s hřbety proti sobě obrácenými, v poli červeném. V první čtvrti XVI. stol. čteme Jiříka V. ze S. na Skalce (1520), který přichází také v tit. z r. 1534, a r. 1536 pořídil o statku svém. V tit. z r. 1572 přichází Beneš V. na Řepíně a Hendrich V. na Bílinském mlýně, z nichž onen byl také na sněmu r. 1574. Téhož roku prodali Beneš a Jiří *Vršové* ze S. statek Řepín Hendrichovi Abrah. z Solhausu. V tit. z r. 1589 připomíná se Jindřich V. z S. — Ku konci XVI. stol. držel Václav V. ze S. s manželkou paní Alžbětou dvůr, jenž slove Černinovský, a vinici při městě Chrudimi, jež r. 1603 prodal Danielovi Mydlářovi. Na to nemáme širších správ o rodině této. *Ra.*

Vrtání znamená vůbec dělání děr šroubovitými nebo dlátovými nástroji, jež slovou nebozezy (v. t.). Dle hmoty, ve které se vrtá, řídí se netoliko tvar nebozezu, než i způsob vrtání. Při v. dřeva, když se užívá šroubovitých nebozezů, otáčí se jimi pouze v jednom směru, při v. kovů ručními přístroji vrtacími mívá nebozez ostří dlátové po dvou stranách, do prostřed šikmo sbíhající, poněvadž otáčeje se rychle sem a tam vrtá pak také při obou chodech. Na soustruhu však a na stroji vrtacím točí se nebozez jen na jednu stranu, a má tudíž i břit jen jednostranný. — Stroj vrtací jest upraven dle potřeby větší nebo menší, podobá se celkem soustruhu v tom, že se v otáčení přivádí jakýs hřídel připravený tak, aby se do něho daly zasaditi nebozezy. Stroj vrtací má někdy hřídel kolmý, někdy ležatý. V druhém případě dá se ho užívati na v. delších děr než v prvním. Často slouží stroje vrtací toliko k rozšíření a dokonalému urovnání větších válcovitých děr, na př. pro válce pumpové a válce parní k parostrojům. Tu bývá vrtací část obyčejně hřídel procházející, jenž oblinou svou řeže z hladí. *Fj.*

Vtisknutiny mozkové (*impressiones digitatae*) slovou v anatomii brázdy na vnitřních plochách kostí lebečních. V brázdách těch leží záhyby (gyri) mozkové. *Digitatae* slovou proto, poněvadž se zdá, jakoby někdo špičkou prstu po vnitřní ploše lebky sem tam jezdě brázdy ty byl po kosti nadělal. Hrbole mezi brázdami se jmenují *juga cerebralia* (záhony čili vysedliny mozkové). Jelikož tvar v-n a vysedlin od tvaru povrchu mozkového závisí, můžeme tedy již dle vnitřní plochy lebky poněkud souditi na tvar mozku, trvá-li tento již po delší dobu. Roste-li ku př. v mozku nějaký nádor (carcinom, tuberkul atd.), stlačí se závitky mozku nad nádorem více k sobě a brázdy mezi nimi zmizí. Na lebce pak vidíme na onom místě široké brázdy a nízounké tenké záhonky. Čím ostřejší jest hrana záhonků na lebce, tím větší tlak v mozku po delší dobu panoval. *Sf.*

Vučitrn, tur. město v Prizrenském pašalíku, leží v krásné a plodné rovině nedaleko řeky Laba. Má 8000 turecko-arnautských obyvatelů. *Sl.*

Vulson Marc de la Colombière, slavný heraldik franc., † r. 1658. Sloužil ve vojště Jindřicha IV. a usadil se později v Paříži, zaměstnávaje se bádáním historickým, zejména ale heraldikou. Z výtečných prací jeho jmenujeme: *Recueil de plusieurs pièces et figures d'armoiries obmises par les autheurs qui ont escrit jusque ici sur cette science* (Paris 1639), dílo velmi vzácné; *De l'Office des roys d'armes, de leurs blazon et symboles etc., avec la généalogie de la maison de Rosmadec en Bretagne* (ib. 1645); *Science méthodique et introduction à la connaissance des premières règles et termes du blason etc.* (ib. 1645); *La*

vray Théâtre d'honneur et de chevalerie, ou le Miroir héroïque de la noblesse, contenant les combats ou jeux sacres des Grecs et des Romains, les triomphes, les tournoys etc. (ib. 1648); *Les Portraits des hommes illustres françois qui sont peints dans la gallerie du Palais Cardinal de Richelieu; ensemble les abrégez historiques de leurs vies* (ib. 1650).

Výkrojek (*incisura*) znamená v anatomii obyčejně záhyb v kraji nějakého orgánu. Blíže se určí v. přidaným druhým slovem, na př.: 1. dle orgánu: v. boltcový (*incis. auriculae*) jest záhyb v boltci ušním pod vchodem do ucha. 2. Dle formy v-ku: v. poloměsíčitý (*inc. semilunaris*). 3. Dle částky, která ve v. vpuštěna jest: v. klíčkový (*inc. clavicularis*), záhyb na kosti hrudní, kde se s klíčkem stýká. 4. dle místa: v. nadočnicový (*inc. supraorbitalis*) v kraji kosti čelní nad okem. 5. Dle nálezce svého: v-jky Santorinovy (*inc. Santorinianae*) v dolní stěně zevnitřního chruplavkového sluchovodu atd. *Sff.*

Vypouklina (*eminentia tuber*) znamená v anatomii vypouklé místo na ploše některého orgánu. Určuje se blíže: 1. Dle formy: v. hlavitá (*em. capitata*), ku př. koulovitá, kloubová plocha na dolním konci kosti ramenní, kde se s vřetenem stýká. 2. Dle svého nálezce: v. postranní Meckelova v postranních komorách moskových. 3. Dle místa: v. čelní (*tub. frontalia*), oba hrbole na čele atd. *Sff.*

Výsevky byly v starším válečnictví českém drobné výstřely, skládající se ze sekaného železa, olova, kamének, hřebíkův a t. p., a užívaly se na místě broků (*Schrott*), jimiž v nynějším dělostřelectví kartáče hrubých střeleb se nadívají; u Němců slouly *der Hagel, das Gestreu.* — Hrnečky výsevkův prachových byly podobny bandaskám, na dně široké s velikým břichem a nahoře úské; ty se naplnily buď samým prachem, nebo se přimíchalo ku prachu sekaného olova, železa a hřebíků. Nahoru v otvor strčil se doutnák, který se v čas potřeby zapálil. Tyto nádoby házívaly se z měst, tvrzí, hradeb na útočníky přes příkop a zdi; a když se nádoba dopadnutím rostloukla, rozžehl se prach, který vojsko kolem stojící popálil a poranil. Srov. *Objasnění některých názvů z vál. umění Čechův XV. stol.* v *Musejníku* na r. 1886. *Čský.*

z **Vysoké**, stará vládycká rodina česká, z níž r. 1530—40 uvádí se Pavel z V. a na Plošticích, který r. 1530 prodal statek svůj, Starkovský zvaný, za předměstím v Náchodě, jistému Holáskovi za 130 kop m.; r. 1537 daroval týž vládyka p. Janu Hodkovskému z Chvojkova za jeho k němu přátelství a dobrodiní celou spravedlnost, jakou měl po Anně, manželce své, na statku na předměstí Náchodském, jejž r. 1530 Jiřímu Čejovi byl prodal a který mu vše nezaplatil. *Še.*

Vysokov (v. hl. d.), vesnice se 100 domky a 700 obyv. uprostřed na silnici mezi Náchodem a Čes. Skalicí. Na návrší stával někdy manský dvůr (tvrz), jejž r. 1488 koupil Jan z Krucemburka, písař zemský v Náchodě a svat Jana Tamchyny z Doubravice. Jindřich starší, kníže a vévoda Münsterberský, obrátil dvůr tento v manství. Od r. 1494—1523 byl pánem na V-ě Aleš Bošínský z Bošína, který pak r. 1523 dvůr svůj se všemi dědinami ornými i neornými, pastvami, lukami i se vším plným právem etc. prodal Jetřichovi Štanovi z Helmstorfu a na V-ě za 100 kop gr. V letech 1559—88 uvádí se Mikuláš Štán z H. a na V-ě hofmistr na Náchodě, který r. 1559 ten čtvrtek před přenešením sv. Václava koupil ve V-ě od Matouše Špringara z Křesova statek za 400 kop gr., kterouž sumu až do r. 1588 splácel. Později byl dvůr Vysokovský připojen k statku Studnickému, jejž pak r. 1675 koupila Marie Benigna Piccolominka od pana z Rotenbuchu, která jej zase r. 1683 i s pivovárem odprodala Sigmundovi Šmídlovi ze Šmídla, po němž jej r. 1700 zdědil Sigmund Leopold Šmídl, a když zemřel, přikoupila jej se Studnicí co statek alodiální k panství Náchodskému Anna Victorie, ovdovělá Piccolominka, která jej pak zase synu svému Janu Václavovi knížeti Piccolominimu (1712—42) za 5000 zl. odprodala. Později byl dvůr na menší statky rozdělen a rozprodán. Roku 1866 srazila se zde dne 27. čna vojska pruská od Náchoda vítězně postupující s voji rakouskými, a krvavá, dlouho trvající bitva skončila se zde nešťastně pro Rakušany, kteříž po stracené bitvě v největším chvatu a zmatku k Čes. Skalici před vítěznými Prusy utíkali. *Še.*

Vysoký Arnošt (v. hl. d.) † 28. ún. 1872.

Výstřel dopadavý, dopad, dopadavá koule, *Göller, göllernder Schuss.* Je-li u míření hrubé nebo ruční střelby vpádný úhel (*Einfallwinkel*), myšlený směrem střelu k pevné půdě nebo vodní hladině, menší než 20 stupňů, koule tímto směrem vystřelená nezarazí do místa, kam ponejprv padla, ale povznesouc se na novo letí dále, podlouhlý oblouk činíc a tím několikrát půdy nebo (letěl-li střel před vodu) vodní hladiny se dotýkuje. Takový výstřel ve vojenství v-em d-m, nebo krátce dopadem nazýváme. V. d. můžo míti místo jen tenkráte, má-li střílidlo podobu kulovitou; střel žaludovitý tedy nedopadává. Střílení dopadavé bývá výhodným u házení granátův a dutých kulí z houfnic a hladkých děl, jelikož koule při velmi slabé elevaci přece daleko letí a koncem své dráhy při posledních dopadech půdu a předměty na ní smítá (rasuje), což pak výstřelem smítavým (*rasanter Schuss*) jmenujeme. Výstřel dopadavý byl znám již v XIV. stol., tudíž při užívání prvních pušek dělostřeleckých.

Výstřel smítavý v. Výstřel dopadavý.

Vyšehrad nad Dunajem (v. hl. d.). Nyní čítá V. 1250 něm., maď. a slov. obyv., kdež se v letě v tamějších rozsáhlých kamenných lomech i četní Vlaši zdržují. Na zachování a částečné obnovení zřícenin tamějšího hradu r. 1871 nákladem zemským pracovati se počalo, k čemuž uher. sněm posud 30.000 zl. povolil, a jest naděje, že budoucně více ještě povoleno bude. Zásluha o důležité tyto opravy patří hlavně místnímu faráři Jos. Viktorínu, který již během let 1868—1870 dílem svým vlastním nákladem, dílem pomocí svých farníků mnohé opravy a okrášlení pod zříceninami těmi provedl, a konečně vytrvalým doléháním vládu zemskou k rozsáhlým a nákladným opravám přiměl.

Vytěrák u ručnic k nabíjení komorou, něm. *Putzstock*, v. Venclovka. *Čský.*

Výtrusné rostliny v. Sporophyta.

Vývin v čelí (*Aufmarsch, Entwickelung in die Front*) ve vojenství, v. Rozvoj a Proud.

Vzdoropapežové, protipapežové. Nedokonalý volebný řád, příčiny politické, nesvornost a nepřátelství kolegia kardinálského, přepych byzantských, italských a germanských mocnářů, ano i závist šlechtických rodin italských, zvláště římských, beztaktnost i nemravný život některých papežův a p. v. bývaly nezřídka příčinou, že někdy o volbách papežských dva muži pro úřad nejvyššího ředitele církve voleni byli, kteří každý nejvyšší moc sobě přisuzujíce druh druha k nemalému pohoršení věřícího i nevěřícího lidu kaceřovali, do klatby dávali, mečem i ohněm pronásledovali atd. Tak byl r. 686 volen Conon od císaře, kněz Theodor od vojska, arcikněz Petr od duchovenstva; za Pavla I. volila část kněžstva Theophylakta, však první ob-

držel vrch; Štěpán III. volen byl proti Konstantinu Tiberiovi, bratru vévody Tota, pro ukrutnost svou nenáviděnému; vedle Eugena II. volila šlechta jakéhos Zisimosa, ale onoho potvrdil císař Lothar za to, že rozkázal kněžstvo, aby skládalo císaři přísahu poslušnosti a že sám slíbil zachovati rozkaz císařský o svěcení papežském; za Benedikta VIII., jehož Římané nenáviděli, volen Řehoř VI., který onoho vypuzoval, ale sám pak byl císařem Jindřichem II. vypuzen; Benedikta IX., který za peníze co 10letý chlapec na stolec papežský volen a pro nemravnost vůbec nenáviděn byl, sesadil r. 1044 protipapež Silvester III. stranou konsula Ptolomea ustanovený, který se ale jen 3 měsíce udržel. Podobně se v pozdější době k veliké záhubě církve a náboženství ještě častěji dálo, ač všecko toto uváděti zevrubně nechceme, podotýkajíce toliko, že mnozí šlechetní mužové, jako sv. Bernard (který přiměl protipapeže Viktora III. k resignaci) a j., pak i církevní sněmové krajinští i obecní (ku př. Kostnický, který svrhnuv dosavadní současné tři papeže zvolil na jich místo Martina V., pak Basilejský), ano i přemnozí králové a císařové všelikou péči vynakládali na urovnání toho nešváru, ale časem zcela marně i za nevděk. Připomínáme též, že náboženské různice u vlasti naší, jež se zývají se husitskými, rozmíškami o důstojenství papežské byly podněcovány i živeny.

W.

z Wackenfeldu Matiáš, vzácný právník a humanista, žil ku konci XVI. a na začátku XVII. stol. v Praze jako dvorský rada císaře Rudolfa II., a byl r. 1612 pro své služby platné povýšen na hodnost falckraběte (*comes palatinus*) sv. Ř. ř. Týž splodil dceru Helenu Marii, která již jako útlé dítě pro svou neobyčejnou důvtipnost a půvabnost pokládána byla téměř za div světa; narodivši se 11. čna 1597 uměla hnedle v prvním roce věku svého hbitě a správně mluviti, v 2. a 3. roce četla již německy a latinsky, a v 4. roce tolikéž řecky, v 7. a 8. mluvila a psala dobře latinsky a v 9. roce taktéž česky a řecky; při tom znala se již také výborně ve zpěvu a hudbě instrumentální, v rejsování a malování, jakož i ve vyšívání, tkaní a jiných pracích ženských a domácích, vynikajíc zároveň spanilostí těla a šlechetností srdce. Avšak zemřela již v 9. roce věku svého na neštovice 30. kv. 1607 v Praze, k největšímu zármutku rodičů svých, kteří jí zřídili nádherný pomník s lat. nápisem. *Ba.*

Waddington-Kastus Charles, franc. filosof, nar. se okolo r. 1819 z protestantské rodiny, studoval na lyceum ve Versailu, vstoupil pak do École normale (1838) a přednášel filosofii na rozličných ústavech co suplent. Stav se skutečným učitelem byl r. 1848 na doktora povýšen a přednášel na filosofické fakultě. R. 1856 opustil filosofickou fakultu, by přijal profesuru na theologické fakultě v Štrasburku. Sepsal: *De la Psychologie d'Aristote*, *et de Petri Rami vita, scriptis, philosophia* (1848), z pozdního udělal výňatek a vydal jej co zvláštní dílo pod titulem *Ramus, sa vie etc.* (1855), jež bylo od franc. akademie korunováno. Též uveřejnil *Essais de logique* (1858); některé rozmluvy ze svých přednášek, jako: *Utilité des études logiques* (1851); *De la Méthode déductive* (1852) a j. a překlad Platonova Critona.

Wänzl František, současný puškář, majetník zbrojárny na zbraň ve Vídni na předměstí Svato-markétském (*Margarethenvorstadt*). Proslul vynálezem soustavy pro ručnice k nabíjení zadem, kteráž rakouskou zkušebnou komisí před ostatními soustavami, Lindnerovou, Ramingtonovou, A. E. Plagetovou a jinými obdrževši vrch, byla zavedena pro předělání veškerých rakouských ručnic předovek na zadovky, a po němž tyto venclovkami se nazývají. Viz Venclovka. *Čský.*

Waflard Alexis Jaques, dramatický spisovatel francouzský, nar. se 29. čce 1787 ve Versailu a † v Paříži 12. led. 1824. Odbyv školy elementární vstoupil do služby vojenské, musel ji však pro slabost tělesní brzy opustiti a odebral se do Paříže, kde se stal přespočetním úřadníkem v ministerstvě války. Avšak při reorganisací úřadů byl propuštěn a zabýval se nyní spisováním děl dramatických, která duchaplným dialogem a dobrou charakteristikou vynikají. Jmenujeme z nich veselohry: *Un Moment d'imprudence*; *Le Voyage à Dieppe*, jeden z nejlepších kusů starého repertoiru; *Le Célibataire et l'Homme marié* a *Les Deux ménages*. Všechna díla W-ova byla tiskem vydána.

Wagenschön Franz Xaver, malíř historický a ryjec, nar. v Chomoutově 2. září 1726, † ve Vídni r. 1790. Z jeho maleb, ponejvíce oltářních obrazů, nacházejí se některé v kostele u františkánů ve Vídni (*Umučení sv. Jana Kapistrana, Sv. Jiří* a *Sv. Magdalena*), jiné v kostele kláštera Kotvického v Rakousích a jinde. *Mů.*

Wagner 1) Ondřej, nar. se 21. bř. 1797 v Norimberku, † 19. pros. 1861 v Mnichově. Byl doktorem filosofie, soukromým docentem na universitě v Erlankách, pak profesorem zoologie a palaeontologie na universitě v Mnichově, kde byl též členem tamější akademie. Sepsal: *Geschichte der Urwelt* (Lips. 1845); *Abweisung der vom prof. Burmeister zu Gunsten des geologisch-vulkanischen Fortschritts und zu Ungunsten der mosaischen Schöpfungsurkunden vorgebrachten Behauptungen* (1845); *Betrachtungen über die neueren Ansichten von der Bildung der Gebirgsarten* (1838); *Geognostische Beschreibung einiger merkwürdigen Gegenden des bayer. Juragebirgs* (1842); *Bemerkungen über die Dolomite einiger süddeutschen Formationen* (1836); *Die Ueberreste urweltlicher Säugethiere aus den Muggendorfer Höhlen* 1829); *Ueber den Dolomit der Muggendorfer Gegend* (1840). — **2)** Wilhelm Richard W. (v. hl. d. 22) nastoupil v letě 1872 uměleckou cestu po větších něm. městech, aby výnosy veřejných produkcí koncertních sbíral na zbudování velkolepého „Wagnerova“ divadla, k němuž v kv. 1872 v Bárutu základ položen byl a v němž jedině W-ovy skladby provozovány býti mají. O duševním stavu W-ově uveřejnil Mnichovský lékař blazince Puschmann spis *Richard W. Eine psychiatrische Studie* (v Berl. 1872), jímž mezi ctiteli W-ovými velikou vzbudil nevoli. Veškeré spisy W-ovy vyšly pod názvem

Gesammelte Schriften und Dichtungen (9 sv. v Lips. 1871—1873). — **3)** Ernst Leberecht **W.**, slavný lékař a pathol. anatom, nar. se 12. bř. 1829 v Dehlitzi u Weissenfelsu a jest r. 1863 profesorem všeobec. pathologie v Lipsku. Sepsal společně s Uhlem *Handbuch der allgemeinen Pathologie* (1862; 5. vyd. 1872) a vydává od r. 1862 *Archiv der Heilkunde*, v němž uveřejnil sám četné pathologicko-histologické práce. — **4)** Adolf Hein. Gotthilf **W.**, něm. národní ekonom, nar. se 25. bř. 1835 v Erlangách jako nejstarší syn proslulého fysiologa Rudolfa **W**-a (v. hl. d. 17.), studoval na gymnasiu v Gotinkách a v Báruthu a od r. 1853 v Heidelberku práva a státní vědy. Té doby vydal již spis *Beiträge zur Lehre von den Banken* (v Lips. 1857). Navštíviv r. 1858 k dalšímu se vzdělání Berlín, stal se téhož roku učitelem národ. ekonomie na nově zřízené obchodní akademii ve Vídni, a účastnil se r. 1862 jako znalec porad rak. finančního ministerstva o otázkach týkajících se státního dluhu, papírových peněz, reformy bankovní a j. R. 1863 byl povolán za profesora národ. hospodářství do Hamburku, a účastniv se i tam debat o otázkách bankovních odešel r. 1865 za profesora statistiky do Derptu a odtud r. 1868 do Freiburku. Zde vydal při vypuknutí francouzsko-německé války spis *Elsass und Lothringen und ihre Wiedergewinnung für Deutschland* (v Lips. 1870; 6. vyd. 1871). Na podzim r. 1870 byl povolán za profesora státních věd na universitu Berlínskou, v kterémž úřadě posud působí. V nejnovější době odbýval v Berlíně před četným posluchačstvem přednášky o sociálních a dělnických otázkách naší doby. Sepsal: *Die Geld und Credittheorie der Peel'schen Bankakte* (ve Vídni 1861); *Die oesterreichische Valuta* (tamt. 1862); *Die Ordnung des österreichischen Staatshaushalts* (tamt. 1863); *Die Gesetzmässigkeit in den scheinbar willkührlichen menschlichen Handlungen vom Standpunkte der Statistik* (v Hamb. 1864); *Die russische Papierwährung* (v Rize 1868, ruský překlad od Bungeho v Kievě 1871); *System der deutschen Zettelbankgesetzgebung* (Freiburk 1871). Též přepracoval 6. vydání Rauova *Lehrbuch der polit. Oekonomie* (v Lips. 1871).

Wachendorff, Eberhard Jakub von, nizozemský přírodozpytec, žil v první polovici XVIII. stol., byl prof. lučby a botaniky v Utrechtu a † en taký v stáří 56 let. Zabýval se zvláště pozorováním blány pupilární, jež po něm byla v terminologii lékařské pojmenována *Membrana Wachendorfiana*. Napsal: *De natura solidorum et fluidorum* (v Utrechtu 1724); *Oratio de plantis* (tamt. 1743); *Horti Ultrajectini index* (tamt. 1747).

Wachtl z Pantenavy, rodina původně německá, avšak již v XV. stol. v Čechách usedlá; v erbu užívala štítu shůry dolů rozpoltěného, jehož pravá polovice bílá a levá modré barvy, a v tom štítu u prostřed ptáka křepelku (*Wachtl*) své přirozené barvy na trávníku zeleném; a nad helmem dvou křídel orličích proti sobě rozložených, z nichž pravé bílé a levé modré barvy jest. — V první polovici XVI. stol. připomíná se často Jiří **W.** z P., který okolo r. 1530 koupil dvory poplužní a kmetčí ve vsi Konicích (v Kouřimsku) od Jana Vrabského z Vrabí a Vilíma z Blanice, a r. 1535 od Zdeňka Lva z Rožmitálu hrad a panství Lysou, a držel času toho také statek Liblice. Týž přichází taktéž v tit. z r. 1534, a jsa napotom hejtmanem hradu Pražského zemřel r. 1542 a pochován jest v chrámu sv. Víta na hr. Pražském v kapli Černínské. Jiří **W.** měl za manželku paní Annu z Toušně, která mu porodila čtvero synů: Zdeňka, Jáchima, Jana Jiříka a Mikuláše, v jichž nezletilosti paní Anna společně s p. Jiřím z Gerštorfa spravovali dědictví jich otcovské, k němuž přikoupila r. 1543 ještě [illegible] kmetčí v Černíkách a r. 1548 od p. Jana z Pe[illegible]šteina statek Smrkovice. R. 1555 rozdělili se nahoře psaní bratří o zboží rodinné tak, že Zdeněk a Jáchym vzali sobě Konice, Jan Jiří a Mikuláš pak Smrkovice, z nichž již r. 1554 čteme na [illegible] Jana Jiříka **W**-a jako pána na Smrkovicích, pak Matiáše jako hejtmana na hradě Lysé. R. 1566 byl Mikuláš **W.** purkrabím na [illegible] n. L., a jmenován jest tehdáž vrchním polesným [illegible] lesů trutnovských. R. 1569 držel Jáchim **W.** [illegible] jediný statek Konice, a měl za manželku paní [illegible]teřinu z Lósu, s nížto společně r. 1570 dal [illegible] zvon do kostela Konického; času toho žil také Ji[illegible] **W.** na Smrkovicích. V tit. z r. 1559 čteme Jiříka **W.** na Žluticích, Jáchima **W**-a na [illegible]cích a Jana Jiříka **W**-a na Smrkovicích. Jáchim **W.** zůstavil dceru Annu, která se provdala za Petra Sturma z Hirschfeldu, starostu [illegible] přinesši mu za věno statek otcovský Liblice. — Na začátku XVII. století (r. 1615) seděli na Smrkovicích Jan Jiří **W.** a Sabina Funková z Pantenavy na Měšicích, která zboží toto r. 1616 [illegible] dala Janovi Černhousovi. V bouřích stavovských r. 1618—1620 stál Jan Jiří **W.** k straně evang[illegible] a propadl proto po bitvě Bělohorské třetinu [illegible] svého, kterýž byv odhadnut za 48.948 kop [illegible] prodán jest knížeti Albrechtovi Fridlandskému. [illegible]tou touto a veselými nato nařestmi válečnými [illegible] rodina ta v úpadek a zanikla v prodlení XVII. [illegible] docela, tak že se napotom nepřipomíná více v [illegible] a památech veřejných. Šn.

Wałda Jan Michal, srbsko-lužický spisovatel, nar. se 8. září 1721 v Černici, studoval v [illegible] r. 1735 odebral se do Čech, studoval 6 roků v [illegible]lově, pak rok v Praze a v Olomouci. Na sklonku r. 1742 vrátil se opět do Prahy, kdež svá studia theologická dokončil. Té doby stal se prefektem [illegible]náře v Praze, a později žil nějaký čas v [illegible]mecké koleji; v letě r. 1748 stal se domácím [illegible]nem u generála Obyrna v Kozlině, pak vikářem [illegible] děkanství a druhým kaplanem srbské církve, r. [illegible] katechetou a prvním srbským kaplanem. Od [illegible] až do května r. 1761 byl administratorem a [illegible] téhož roku farářem v Radvorji. **W.** založil r. [illegible] bratrstvo *Ježusowoje smjercnoje stysknosće.* V [illegible] času byl jmenován notářem apoštolským a [illegible] 1776 kanovníkem v Budyšíně, a r. 1777 byl [illegible]lán do Budyšína na prebendu Agoniae Christi [illegible]loženou od Swětlika, r. 1778 stal se skolastikem [illegible] 1779 kantorem. † v Budyšíně 14. říj. 1794. **W.** [illegible] milovník a znatel srbské řeči a sepsal některé [illegible]lavací spisy ve své mateřštině, z nichž sluší [illegible] *Khěrlusch za Žohnowaño ha Zwarnowane [illegible]* (Pwodow 1756); *Božeje Mecht Pôbožne [illegible]* (v Radworju 1766); *Modlitwa za wolenbrunni[illegible] Drahotě ha Woda-Ruse* (okolo r. 1786); *Choral [illegible] zu dem Allgemeinen und Vollständigen Neuen, Ka[illegible]lischen Oberlausitz-Wendischen-Gesang-Buch, [illegible] M. J. Walda, Canonicus zu St. Petri in B[illegible] zusammengetragen und herausgegeben worden* ([illegible] 1788); v rukopisech zanechal: *Pjatnadź [illegible] njow Waldowych z lět 1751, 1753 a 1754; [illegible]tum judicis et scabinorum Camenensium [illegible] 238 kłasow k serbskim khěrlušam z [illegible]*

Waldegrave James, státník anglický, [illegible] 14. bř. 1715 a † 8. dub. 1763 v Londýně. [illegible] záhy ke dvoru stal se miláčkem Jiřího II., [illegible] později udělil ředitelství cínových dolů a [illegible]ho r. 1752 vychovatelem mladého prince Waleského. V obtížném postavení tom bylo mu podstoupiti [illegible] boj proti matce princově, proti závistivým [illegible]

i proti nespokojencům pracujícím na odstranění monarchie. R. 1756 stal se skrutátorem ve finančním kolegiu a byl po odstoupení lorda Chatama (1757) vybídnut sestaviti novou vládu, jejíž předsedou on býti měl. To však se mu nesdařilo, i spokojil se s portefeuillem v kabinetu lorda Bute. Zápisky jeho *Memoirs from 1754 to 1758* (Lond., franc. překlad vyšel v Paříži 1825) podávají zajímavý obraz posledních let vlády Jiřího II.

Waldeck Benedikt Franz Leo (v. hl. d.) † 12. kv. 1870 v Berlíně.

Waldmüller Robert (vlastně Charles Eduard Duboc), něm. básník, nar. se 17. září 1822 v Hamburku, byl s počátku kupcem, pak procestoval Italii a Řecko a žije jako soukromník v Drážďanech. Sepsal epické básně: *Unterm Schindeldach* (1851); *Merlins Feiertage* (1853); *Irrfahrten* (1858); *Dorfidyllen* (1860) a j. lyrické: *Gedichte* (1857); *Lascia passare* (1857), a romány: *Unterm Krummstab* (1858); *Gehrt Hausen* (1862) a j.

Waleff Blaise Henri de Corte, belgický básník, nar. se v Lutichu 1652, kde 22. čce 1734 †. Nejprvé byl kapitánem ve službě knížete biskupa Lutišského, pak vstoupil 1672 do armády francouzské. Po uzavření míru odebral se do Paříže a seznámil se s četnými znamenitými muži své doby, mezi jinými též s Boileauem. Avšak již r. 1679 vstoupil do služby španělské a nalezal se r. 1682 v pluku La Salle pod velením Noaillesovým v Katalonii. Opět vstoupil do vojska francouzského (1687) a účastnil se bitvy u Nerwind, která ho k některým z ód jeho nadchla. R. 1700 nalezáme ho ve vojště anglickoholandském co plukovníka, kde se u Ramilliesu tak vyznamenal, že byl 1706 jmenován polním maršálkem. Navrátiv se po uzavření míru Utrechtského do Paříže přidružil se velmi čilně k agentům spiknutí francouzských knížat legitimních a Španělů proti vévodovi Orleanskému. R. 1719 stal se vojenským místodržitelem království Valencie, r. 1728 vzal své propuštění a odebral se do Lutichu. Soukromý život jeho jest neznámý, že však sňatek jeho s Marií de Sualar nebyl šťastný, o tom svědčí ostrá satira, kterou na ni napsal. Vydal: *Les Titans, ou l'Ambition punie, et les Jumeaux* (Liège 1725); *Oeuvres nouvelles* (ib. 1731), obsahující *Odes sur les affaires du temps, Description de la Hollande, Réflexions nouvelles sur l'Iliade, Tragédie d'Électre, Siècle de Louis le Grand, Thémire* (ve XII. spěv.); *Les Rues de Madrid* a *Les Échasses*, heroická báseň v IV. spěv. Dále: *Catholicon de la Basse-Germanie* (Cologne 1731); *Les Augures, ou la Conquête de l'Afrique* (Liège 1734). Výběr spisů jeho vydal Villenfage pod jménem *Oeuvres choisies de Walef* (sic) r. 1779 v Lutichu.

Walch 1) Johann Georg, něm. učenec, nar. se 1693 v Meininkách, kde byl jeho otec generálním superintendentem, studoval od r. 1710 v Lipsku theologii, odebral se r. 1716 do Jeny, kdež dokončil svá studia, a stal se prof. výmluvnosti, později poesie a roku 1724 prof. theologie tamtéž, † 1775. Z jeho spisů jsou důležitější: *Historia critica lat. linguae* (1816); *Philosophisches Lexikon* (v Lipsku 1726); *Einleitung in die Philosophie* (1727); *Observationes in N. T. libros* (v Jeně 1727); *Historisch- theologische Einleitung in die Religionsstreitigkeiten der Lutherischen Kirche* (tamt. 1730—1739); *Historisch - theologische Einleitung in die Religionsstreitigkeiten, welche ausser der Lutherischen Kirche entstanden* (tamt. 1733—1736). — 2) Joh. Ernst Immanuel W., syn předešlého, narodil se 1725 v Jeně, stal se r. 1746 na tamější universitě privátním docentem, r. 1750 prof. filosofie, r. 1755 logiky a metafysiky, r. 1759 prof. výmluvnosti a poesie, a † tamtéž r. 1778. Z jeho spisů jsou důležitější: *Einleitung in die Geschichte der Evangelisten* (v Jeně 1740); *Dissertationes in Acta Apostolorum* (tamt. 1756); *Persecutio Christianorum in Hispania* (1753); *Observationes in Matthaeum* (1779). — 3) Christian Wilhelm Franz W., bratr předešlého, nar. se 25. pros. 1726, studoval v Jeně, stal se privátním docentem r. 1745 a cestoval s předešlým r. 1747 v Německu, Holandsku, Francii, Švýcarsku a Italii, stal se po svém návratu r. 1750 prof. filosofie, r. 1753 prof. filologie a r. 1754 prof. theologie v Gotinkách, kdež † r. 1784. Z jeho spisů uvádíme: *Historiae patriarcharum jud.* (v Jeně 1751); *Geschichte der Evangelisch-Lutherischen Kirche* (tamt. 1753); *Entwurf einer Geschichte der römischen Päpste* (v Gotinkách 1756); *Entwurf einer Geschichte der Kirchenversammlungen* (v Lipsku 1759); *Grundsätze der Kirchenhistorie des N. T.* (v Gotinkách 1761); *Entwurf einer Historie der Ketzereien, Spaltungen und Religionsstreitigkeiten* (v Lipsku 1762—1785); *Kritische Nachrichten von den Quellen der Kirchenhistorien* (v Lipsku 1770); *Untersuchungen vom Gebrauche der h. Schrift unter den Christen in den ersten vier Jahrhunderten* (tamt. 1779). — 4) Karl Friedrich W., bratr předešlého, nar. se r. 1734 v Jeně, stal se tamtéž asesorem, později prof. práv a r. 1797 seniorem právnické fakulty; † r. 1799. Napsal mezi jiným: *Grundriss der Geschichte aller in Deutschland geltenden Rechte* (1780). — 5) Friedrich August W., syn předešlého, nar. se r. 1780 v Jeně, stal se r. 1816 ředitelem porodnice, r. 1817 prof. mediciny tamtéž, a † r. 1837. Napsal: *Darstellung der venerischen Krankheiten* (v Jeně 1811); *Fieberlehre* (v Lipsku 1815). — 6) Georg Ludwig W., bratr předešlého, nar. se 8. kv. 1785 v Jeně, kdež se stal r. 1805 bibliotekářem, r. 1808 privátním docentem, r. 1811 učitelem latiny a řečtiny v Berlíně, kteréhož místa se r. 1825 vzdal; r. 1830 stal se W. prof. klasických řečí v Greifswaldu, kdež † 21. ún. 1838. Napsal: *Meletematum crit. specimen* (v Jeně 1809); *Emendationes Livianae* (v Berlíně 1815); *Memoria Spaldingii* (tamtéž 1821), a vydal r. 1828 Tacitova *Agricola* a r. 1828 téhož *Germania.*

Walchner Friedrich August, nar. se 2. září 1799 v Merseburku při Bodamském jezeře. Byl profesorem filosofie na universitě ve Freiburku, pak profesorem mineralogie a geologie na polytechnickém ústavu v Karlsruhe. R. 1855 vstoupil na odpočinek. Sepsal: *Handbuch der Mineralogie und Geognosie* (Karlsruhe 1831—33); *Mineralogie und Geognosie zu Oken's Naturgeschichte* (1840); *Darstellung des geolog. Verhaltens der am Nordrande des Schwarzwaldes hervortretenden Mineralquellen* (1848); *Lehrbuch der unorganischen Chemie* (1849); *Handbuch der Geognosie* (1823), a mnoho menších statí mineral. v jazyku něm. i franc.

Wallot Jan Vilém, astronom, nar. se okolo r. 1743 v Oppenheimu ve Falcku a byl guillotinován 27. čce 1794. W. žil v Paříži u hraběte Mercy d'Argenteaua výhradně své vědě astronomické, a vykonal r. 1768 některé vědecké cesty s Cassinim do Ameriky. Sepsal: *Méthode directe de démêler par la comparaison des observations solstitiales faites à un gnomon l'effet de la variation de l'obliquité de l'écliptique d'avec celui d'un derangement supposé dans le stile du même gnomon* (Comment. Acad. Theod. Palat. III. 1775); *Explication du mouvement ascendant des petits globules en forme des graines de millet qu'on a vu passer devant le disque du soleil par la chute de la pluie* (tamt. V. 1784) a j.

Waltenhofen, Adalbert Karl von, prof. fysiky na universitě v Inšpruku, narodil se 14. kv. 1828

v Admontbühelu v Štýrsku, byl od r. 1848 do roku 1850 asistentem mathem. a fysiky na universitě v Štýrském Hradci, od r. 1850—1852 učitelem mathem. a fysiky na tamějším akad. gymnasiu, a jest od r. 1852 prof. fysiky na univ. v Inšpruku. Sepsal: *Astronomie und Optik in den letzten Dezennien* (v Inšpr. 1862); *Entwurf einer Construction der Luftpumpe* (*Sitzungsber. der Wien. Academie* XVII. 1855); *Ueber die Stromrichtung in Nebenschliessungen zusammengesetzter Ketten* (tamt. XLII. 1860) a j.

Wansleben Jan Michal, něm. cestovatel, nar. se 1. list. 1635 v Sommerdě u Erfurtu z rodičů protestantských, † 12. čna 1679 nedaleko Fontainebleau. Studoval theologii a krásnou literaturu a stal se vychovatelem v jednom šlechtickém domě. R. 1657 seznámil se v Erfurtě s Jobem Ludolfem, a přiučiv se od něho jazyku ethiopskému odebral se na vyzvání tohoto r. 1660 do Londýna, kde bděl nad tiskem a vydáváním *Slovníka ethiopského*. V Londýně učinil též smlouvu s Castellem a byl tomuto po ruce při vydávání jeho *Lexicon heptaglotton*. R. 1663 vypravil se na vyzvání Saso-Koburského vévody Arnošta do Habeše, aby tam přiměl některé knížata k tomu, by přijali víru protestantskou. Leč W. došel jen Kahiry, odtud pak se vrátil do Říma, a přestoupiv tam sám na víru katol. vstoupil r. 1666 do řádu dominikánů. Odtud byl poslán r. 1670 do Paříže, a Colbert, jemuž byl představen, jej poslal na Východ, aby tam sbíral rukopisy pro knihovnu královskou. W. odebral se na to přes Levantu do Egypta, jejž prozkoumal během 20 měsíců velmi důkladně. Do Francie zaslal během krátké doby přes 350 rukopisů arabských, tureckých a perských. Poněvadž se mu však se strany Turků a Arabů mnoho překážek v cestu kladlo, odebral se pro listy průvodní do Cařihradu, kde však jej zastihl náhle rozkaz Colbertův, aby se vrátil do Francie, poněvadž se byl zdráhal jíti na horu Athos, udávaje, že se strachuje tamějších mnichů, aby jej korsarům nevydali. Vrátiv se do Paříže 22. dub. 1676 byl od Colberta, jenž se byl mezi tím dověděl, že vedl na Východě život prostopášný, špatně uvítán, a na místě očekávaných odměn dostalo se mu nepatrného kaplanského místa v Bouronu nedaleko Fontainebleau, kde za tři léta skonal. Sepsal: *Conspectus operum aethiopicorum, quae ad excudendum parata habebat Wanslebius* (v Paříži 1671); *Relazione dello stato presente dell' Egitto* (tamt. 1671), spis to sice místy velmi dobrý, mnohá dáta v něm jsou však lehkomyslně sebraná a tudíž nevěrná; dále zajímavý cestopis *Nouvelle relation d'un voyage fait en Egypte en 1672 et 1673* (v Paříži 1677), přeložený též do angl., pak *Histoire de l'Église d'Alexandrie fondée par saint Marc, que nous appellons celles des Jacobites Coptes* (tamt. 1677). Knihovna v Gothě chová v rukopise W-ův cestopis po Egyptě, který zaslal vévodovi Arnoštovi.

Wappäus Joh. Eduard, něm. statistik a geograf, nar. se 17. kv. 1812 v Hamburku a jest od r. 1845 profesorem statistiky v Gotinkách. Sepsal *Allgemeine Bevölkerungsstatistik* (2 sv. 1859—1861) a obstaral nové vydání Steinova a Hörschelmannova *Handbuch der Geographie und Statistik*, pro který sám napsal statě: *Allgemeine Geographie* (1855), *Nordamerika* (1855), *Mittel- und Südamerika* (1858—1867) a *Brasilien* (1871).

Wasmuth Mathias, něm. orientalista, nar. se 29. čna 1625 v Kielu, kde † 18. list. 1688. Stav se magistrem ve Vitemberku odebral se r. 1651 do Lipska, aby se tam zdokonalil v jazycích východních, z Lipska pak šel do Holandska, kde poslouchal přednášky Golinsa, Cocceja a Gentia; též poslouchal v Basileji Buxtorfa. Po svém návratu do vlasti byl jmenován r. 1657 profesorem logiky v Rostokách a dosedl r. 1665 na stolici vých. jazyků na nově zřízené universitě Kielské. Též zabýval se na sklonku svého života mnoho astronomií. Sepsal: *Grammatica arabica* (v Amst. 1654); *Vindiciae hebraeae scripturae* (v Rostokách 1664); *Grammatica hebraea* (v Kielu 1666, 1669); *Janua hebraism hebraea* (tamt. 1670) a některé spisy astronomické, z nichž jmenujeme *Neuer astronomischer Hauptschlüssel aller Zeiten der Welt* (tamt. 1686).

Wattenbach Wilhelm, něm. historik a palaeograf, nar. se 22. září 1819 v Rantzau v Holštýnsku, studoval r. 1832—1836 v Lubeku, r. 1836—1837 v Hamburku gymnasium, a později v Bonnu, v Gotinkách a v Berlíně filologii. R. 1842 stal se spolupracovníkem na sborníku *Monumenta Germaniae historica* a strávil léta 1847—1849 v Rakousku, kde pracoval v rozličných archivech a knihovnách, mezi jinými též v státním archivu Vídeňském. Vrátiv se r. 1849 do Berlína spracoval zprávu o této cestě v Pertzova *Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde* a obstaral oddíl *Oesterr. Annales* v *Monumenta*, o sobě pak vydal *Beiträge zur Geschichte der christlichen Kirche in Böhmen und Mähren* (ve Vídni 1849). R. 1851 habilitoval se jako priv. docent historie na universitě Berlínské, a stal se r. 1855 provinciálním archivářem v Prusku a Slezsku. Sepsal: *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter bis zur Mitte des XIII. Jahrhunderts* (v Berl. 1858; 2. vyd. 1866); *Vorträge über die* [illegible] (tamt. 1867); *Anleitung zur griechischen Palaeographie* (tamt. 1867); *Anleitung zur lat. Palaeographie* (Lipsko 1869; 2. vyd. 1872); *Eine Ferienreise nach Spanien und Portugal* (v Berl. 1869). R. 1862 byl povolán na místo Kortuma za prof. historie do Heidelberku.

Watteville, Adolph du Grabe, baron de, franc. národní hospodář, nar. se v Paříži 25. dub. 179[illegible], zabýval se zvláště otázkami o veřejných dobročinných ústavech, později r. 1833 byl jmenován generálním inšpektorem prvního těchto ústavů v Paříži. W. jest od 7. srp. 1852 důstojníkem čestné legie, pak údem akademie v Bordeaux a v Lyoně a národního institutu ve Washingtoně. Z jeho spisů jsou nejdůležitější: *Du Sort des enfants trouvés en France* (1846); *Situation administrative des monts-de-piété* (1846); *Code de l'administration charitable* (1847); *Essai statistique sur les établissements de bienfaisance*; *Du Patrimoine des pauvres* (1849); *Du Travail dans les prisons et les établissements de bienfaisance* a j. W. byl spolupracovníkem *l'Annuaire d'économie politique*, *Annales de l'éducation des sourds-muets et des aveugles*, *Journal des économistes* a j.

Wattier Charles Émile, franc. malíř, nar. 8. list. 1800 v Paříži, vstoupil r. 1823 do École des beaux-arts, pak do dílny Nicolasa Lafonda a Grose a vystoupil veřejně se svými obrazy v salonních výstavách Pařížských r. 1830. Od něho pochází mnoho výkresů a genrových obrazů, rozmnožených a rozšířených tiskem, z nichž sluší jmenovati: *Modlitba v kostele*, *Východ z kostela*, *Ninon de Lenclos a její kleštěnec*, *Hymnu na smrt Juliinu*, *Letní* [illegible], *Vstup do lázně*, *Zálohu* (1849); *Oběd na trávě* (1850) [illegible] mnoho akvarelních obrazů, a sice *Beatrice* [illegible] *před inkvisicí*; *Loučení*; *První jarní den*; [illegible] mavé výkresy: *Korunování Panny Marie*, [illegible] *dekorace salonní výstavy*. Pracoval též pro [illegible] princezny B. Galicinové do Petrohradu obrazy: [illegible] *ledne*, *Triumf*, *Čtyry denní hodiny*.

Wawrik Jurij Franc, srbsko-lužický [illegible]

tel, nar. se r. 1835, studoval gymnasium s počátku v Budyšíně, od r. 1849 na Malé straně v Praze a od r. 1854 theologii tamtéž, byl od zimy r. 1856 až do r. 1857 pátým starším Pražského srbsko-lužického semináře; pro nemoc nemohl býti na kněžství posvěcen a žije prý v Čechách. Psal r. 1857 dopisy z Prahy do Srbských Novin, dále sepsal články: *Boží sud* (Mեš. Prid. 1858); *Hwězda, Čeho se boješ? Dwě swojbje, Tři Křiže* (1859), *Z kukičanského wokrjesa* (Srb. Noviny 1859) a *Mamka* (Luž. 1860). Některé články v rukopise chovají v Pražském srbsko-lužickém semináři.

Webb Philipp Barker, nar. se 18. čce 1793 v Milford-House (Surrey), a maje veliké jmění podnikal přírodovědecké cesty do Švédska, Italie, Sicilie, Řecka, Malé Asie, Španělska, Portugalska, na Kanárské ostrovy a j. Sepsal: *Osservazioni intorno allo stato antico e presente dell' agro trojano* (v Miláně 1821, něm. překl. od Hasea ve Výmaru 1822); s Bertholetem sepsal *Histoire naturelle des îles Canaries* (3 sv. v Paříži 1836—44).

Weber M. J., něm. anatom, jest od r. 1830 prof. anatomie v Bonnu. Z jeho spisů sluší uvésti: *Grundlinien der Osteologie des Menschen und der Hausthiere* (v Bonnu 1820); *Die Skelette der Haussäugethiere und Hausvögel* (1824); *Handbuch der vergleichenden Osteologie* (1824); *Die Zergliederungskunst des menschlichen Körpers* (tamt. 1826—32); *Ueber die Strahlenblättchen des menschlichen Auges* (tamt. 1827); *Die Lehre von den Ur- und Racenformen der Schädel und Becken des Menschen* (tamt. 1830); *Anatomischer Atlas des menschlichen Körpers in natürlicher Grösse* (v Düsseldorfu 1830—33), *Erklärungen dazu* (1830—33); *Beiträge zur Anatomie und Physiologie* (tamt. 1833); *Handbuch der Anatomie* (1839—1842); *Commentatio anatomico-physiologica* (v Bonnu 1848); *Anatomischer Handatlas des menschlichen Körpers* (tamt. 1853).

Weckherlin August von (v. hl. d.) † 18. pros. 1868 v Štutgartě.

Węclewski 1) Sigmund, filolog a dr. filosofie, profesor na hlavní škole ve Varšavě, nar. se 1824 v Miedzyrzecu, studoval ve Vratislavi a později v Halle; po sepsání *De Sophoclis Oedipo rege commentatio* (Halle 1853) byl na doktora filos. povýšen, stal se učitelem na gymnasiu sv. Marie Magdaleny v Poznani, a ku konci r. 1863 byl povolán do Varšavy, kde až dosud účinkuje. Z jeho spisů sluší jmenovati: *De rebus epidauriorum* (v programu škol Poznaňských 1854); *Słownik łacińsko-polski do autorów klassycznych* (1851); *Aeschyli Agamemnon* (1856); *Choephoris ex graeco translatis de studio quod proximis quatuor superioribus saeculis in graecis legendis Poloni consumpserint et de tragoediis in linguam polonicam conversis* (v programě Poznaňského gymnasia na r. 1857); též o sobě pod titulem *De studio in graeca leg. a Polonis consumpto* (v Poznani 1857); *Babriusz ezopowe* (1861); *Disputatio de Clementis Janicii scriptis et editionibus* (ve Varšavě 1865); *O niewiastach w starożytnej Grecyi*; dále vydal v *Bibliotece warszawskiej Historyja tragedyj greckich* (r. 1859) a *Teatr grecki*. Do *Czasu* napsal: *O Babriosie i bajce greckiej a o Trylogii Prometeja Eschylosa, Trachińskie dziewice Sofoklesa* a *Herkules Otajski Seneki*. — **2)** Stanislav W., bratr předešlého, jest učitelem na gymnasiu v Chełmu a učinil se v literatuře polské známým vydáním Klonowiczova (v. hl. d.) *Flisu* a Szymonowiczových *Sielanek* (v Chełmu první 1861, druhý 1864). Sám W. sepsal a vydal: *Ueber das polnische Landsystem* (v programu gym. Chełmského na rok 1858) a *De polonorum cultu et humanitate decimo sexto et ineunte decimo septimo saeculo* (v témž programě na r. 1859).

Weddle Thomas, angl. mathematik, nar. se 30. list. 1817 v Beaumont House (v Northumberlandu), byl s počátku učitelem mathematiky, při různých školách v Anglii a od r. 1851 profesorem mathem. na král. vojenské škole v Sandhurstu. † 4. pros. 1853 v Bagshotu. Sepsal: *Method of solving numerical equations of all ordres* (*Newcastle upon Tyne* 1842); *Investigation of certain properties of ellipsoid* (*Cambridge and Dublin Math. Journ.* II. 1847); *On conjugate hyperboloids* (tamt.) a četné jiné články mathem.

Wegele Franz Xaver, vynikající něm. historik, nar. se 28. říj. 1823 v Landsberku v Horním Bavorsku, studoval v Mnichově a Heidelberku, habilitoval se r. 1849 jako docent dějepisu na universitě v Jeně, stal se r. 1851 mimořádným profesorem své vědy a r. 1857 řádným prof. na universitě Virciburské. Zde působil však jen jeden rok a byl r. 1858 jmenován členem historické komise v Mnichově a r. 1860 řádným členem tamější akademie. Hlavní jeho díla jsou: *Karl August von Weimar* (v Lips. 1850); *Dantes Leben und Werke* (v Jeně 1852; 2. vydání 1865); *Thüringische Geschichtsquellen* (tamt. 1854—55); *Monumenta Eberacensia* (Nordlinky 1864); *Zur Literatur und Kritik der Fränkischen Nekrologien* (tamt. 1864); *Friedrich der Friedfertige, Markgraf von Meissen* (tamt. 1870).

Weger Heinrich, nar. se 11. dub. 1825 v Norimberku, jest doktorem filosofie a profesorem přírodních věd na hospod. a průmyslové škole svého rodiště. Sepsal: *Abriss der Geschichte der Kultur und Industrie* (v Norimb. 1845); *Ueber die Bedeutsamkeit des Ludwigskanals für Deutschland* (tamtéž 1846); *Vollständige Brennstoff- und Feuerungskunde* (v Erlang. 1847); *Lehrbuch der Chemie* (Kempten 1858) a četné technol. články v různých časopisech.

Wehrle Alois, nar. se ok. r. 1791, byl s počátku asistentem lučby na polytechnice Vídeňské a později báňským radou a prof. lučby na hornické akademii ve Štávnici. † 18. pros. 1835 ve Vídni. Sepsal mezi jiným: *Geschichte der Salzsäure* (ve Vídni 1819); *Lehrbuch der Probir- und Hüttenkunde* (tamt. 1834); *Ueber das Grubenwetter oder Uebersicht aller in den Gruben vorkommender schädlicher Gasarten* (tamt. 1834) a množství článků lučebních a hutnických v různých věd. časopisech.

Wechel (Vechelius), známá rodina knihtiskařská. **1)** Kristian W. zřídil v 3. desetiletí XVI. století v Paříži knihtiskárnu, z níž dlouhá řada řeckých, latinských, hebrejských a francouzských děl vyšla, vyznamenávajících se nejsvědomitější přesností a pěkným tiskem. Byv co protestant z Francie vypovězen zřídil si ve Frankfurtě n. M. novou tiskárnu a knihkupectví. † r. 1554. — **2)** Ondřej W., syn před., žil v Paříži až do r. 1573, kde co kalvinista taktéž byl vypovězen. I on zřídil nejprvé ve Frankfurtě n. M., pak v Hanavě znamenitý podnik knihtiskařský, který po úmrtí jeho r. 1581 zeťové jeho pod jménem die Wechelsche Buchdruckerei převzali. — **3)** Jan W., syn před., založil taktéž ve Frankfurtě (1583) knihkup. obchod, který pod dědici jeho po dlouhý čas kvetl.

Weigand Friedrich Ludwig Karl, proslulý germanista, nar. se 18. list. 1804 v Unterflorstadtu ve Veteravě, studoval na univ. v Giessenách 1830—33 theologii a filologii, a stal se s počátku profesorem a r. 1855 ředitelem střední školy tamtéž. Již od r. 1849 přednášel na universitě Giessenské o něm. filologii a literatuře, a stal se r. 1851 mimořádným, r. 1867 pak řádným profesorem této vědy, vzdav se

před tím úřadu ředitelského. Sepsal: *Kurze deutsche Sprachlehre für Real-, Bürger- und Volksschulen* (v Mohuči 1836); *Wörterbuch der deutschen Synonymen* (tamt. 3 sv. 1840—43, 2 vyd. 1852); *Deutsches Wörterbuch* (3 sv. v Giessenách 1857—71, 2. vyd. 1872). Mimo to psal správy o různých starých rukopisech ném. v Hauptově *Zeitschrift für deutsches Alterthum*, a působil společně s bratry Jakubem a Vilémem Grimmem při velkém jich slovníku, a ujal se po smrti Jakuba Grimma společně s Rud. Hildebrandem sám n vydávání tohoto díla.

Weigel Jan August, slovútný knihkupec a znalec uměleckých výtvorů, nar. se 23. ún. 1773 v Lipsku, převzal tiskem Müllerovo knihkupectví a zřídil později knihkupectví antikvářské, jehož objem vydaný od něho katalog *Apparatus literarius* (Leipzig 1807, nejnovější vydání 1834) a *Index librorum bibliophili Weigelii* (ib. 1838 ve 2 seš.) naznačují, pak vlastní nakladatelský závod, z něhož velké množství výtečných, zvláště filologických děl vyšlo, jichž spisovatele vlastní sbírkou rukopisů značně podporoval. Co v ohledu tom dovedl, o tom svědčí vydání Longina od Weiske, Euripida od Matthaeiho, Platona od Stallbauma, díla *Etymologicum Gudianum* od Sturze a j. Byl též majitelem vzácné sbírky obrazů, kreseb (nyní v rukou syna jeho Rudolfa, který výběr z nich r. 1853 v dovedných kopiích vydal) a prací xylografických, jichž popsání pod jménem *Aehrenlese auf dem Felde der Kunst* (Leipzig 1836—45 ve 3 svaz.) započal. † 25. pros. 1846, zanechav obchod synu svému Theodoru (narozen 1812). Druhý syn jeho Rudolf (nar. 1804) zařídil r. 1831 v Lipsku obchod s výtvory uměleckými, o jehož stavu vědecky sestavený katalog (v Lipsku 1834) vydal. Taktéž vydal *Holzschnitte berühmter Meister* (Leipzig 1851—54).

Weichselbaumer Karel, něm. spisovatel, nar. se 1791 v Mnichově, stal se sekretářem královského musea tamtéž a † 11. led. 1872. Jeho dramata, z nichž je nejlepší *Virginia*, vyšly ve sbírkách: *Dramatische Dichtungen* (v Bamberku 1821) a *Dramatische Dichtungen* (v Ulmu 1828—32), některé též v *Deutsches Theater* a v *Original Theater*. Z ostatních jeho spisů sluší uvésti: *Ueber die Verwandtschaft und Verschiedenheit der Poesie und Philosophie* (v Mnichově 1818); almanachy *Menökeus* (v Bamberku 1821); *Oenone* (tamt. 1821); *Dido* (tamt. 1821); *Thessalia* (v Mnichově 1835); *Abendbilder* (v Bamb. 1822); *Die Vertrauenden* (v Ulmu 1825); *Erzählungen für die gebildete Jugend* (v Řezně 1846) a j.; též vydával r. 1824—25 časopis *Orpheus*.

Weikert Jan Wolfgang, něm. básník prostonárodní, nar. se 14. ūna 1778 v Norimberku, živil se řemeslem krejčovským a zemřel 19. list. 1856. Četnými básněmi svými v Norimberském nářečí stal se nejnadanějším následovníkem Grübelovým. Nejlépe dařilo se mu přenášení básní klasických do ducha prostonárodního a do roucha dialektického. Sebrané spisy jeho vyšly v sedmi svazcích (Norimberk, 1818—1838); výbor jich uveřejnil Frommann (ib. 1857).

Weilen Josef, vlastně Weil, něm. dramatický básník, nar. se 28. pros. 1828 v Tetíně v Čechách, studoval gymnasium v Praze a práva od r. 1847 ve Vídni. Zde však přerušil rok 1848 jeho další studia, i vstoupil do rak. vojska, účastnil se výpravy proti Maďarům a stal se r. 1850 rak. důstojníkem. Od r. 1852 zastával úřad učitelský děje- a zeměpisu na několika vojenských ústavech, zejména na vojenské akademii v Znojmě. Od r. 1861 žije ve Vídni jako kustos v dvorní knihovně a jako professor něm. jazyka a literatury při škole generálního štábu. Do veřejnosti vnikle jméno W-ovo před r. 1860 poprvé tragedií *Tristan*, kteráž se ve Vratislavi s úspěchem hrála a r. 1860, podruhé pak r. 1870 tamtéž tiskem vyšla. Druhé jeho drama *Heinrich von der Aue* bylo hráno též na několika jevištích něm., nevyšlo však posud tiskem. Z pozdějších jeho dramat byl delší čas oblíben jeho kus *Edda* (ve Vídni 1865), méně ohlasu našla dramata *Drahomíra* (ve Vídni 1867) a *Rosamunde* (tamt. 1868). Přes mnohé poetické krásy své byla dramata tato co do látky obecenstvu širšímu příliš vzdálena, a to přimělo W-a k tomu, že si obral látky novější a sepsal *Graf Horn* (v Líps. 1871) a *Der neue Achilles* (tamt. 1872), dvě dramata duchaplná sice, lež nevyhovující přece zcela požadavkům moderního jeviště. Celkem nutno přičísti W-a mezi zástupce ovšem již zastaralé školy Halmovy. V mládí svém zabýval se W. též skládáním veršů lyrických a epických, a vydal dvě sbírky z obou oborů: *Phantasien und Lieder* (ve Vídni 1853) a *Männer vom Schwerte, epische Dichtungen* (3. vyd. ve Vídni 1854—55).

Weinling Christian Albert (v. hl. d.) byl v zasedání sněmu saského od r. 1849—50 poslancem první komory. R. 1850 řídil všeobecnou německou průmyslovou výstavu v Mnichově, r. 1851 byl v Paříži a r. 1862 v Londýně, a konečně r. 1867 opětně v Paříži. Redigoval též *Pharmaceutisches Centralblatt* a *Das Polytechnische Centralblatt*, poslední spolu s Hülssem. W. † 18. led. 1873 v Drážďanech.

Weisbach Julius, mathematik (v. hl. d.), † 24. ún. 1871 ve Freiberku jako vrchní báňský rada.

Weise Christian Hermann (v. hl. d.). Z jeho spisů sluší ještě uvésti: *Martinus Lutherus quid de consolio mortis et resurrectionis Jesu Christi senserit* (*Particula prior*); *Die Staatsregierung Sachsens und die 21 Professoren. Von einem aus ihrer Mitte* (Líps. 1850), brožura; *Ueber das Studium des Homer und seine Bedeutung für unser Zeitalter. Nebst einem Anhange etc.* (1826); *Darstellung der griechischen Mythologie* (Líps. 1828); *Ueber die Legitimität der gegenwärtigen französischen Dynastie* (1832); *Ueber das Verhältniss des Publikums zur Philosophie in dem Zeitpunkte von Hegel's Abscheiden* (1832), v kterémž spise vykládá své náhledy o Hegelově filosofii; *Einleitende Worte zur Säcularfeier der Geburt Göthe's in der akademischen Aula zu Leipzig gesprochen* (v Líps. 1849); *Die evangelische Geschichte, kritisch und philosophisch bearbeitet* (tamt. 1838); *Das philosophische Problem der Gegenwart. Sendschreiben an J. H. Fichte* (tamt. 1842). Mimo to jsou roztroušeny jeho spisy v časopisech a sbírkách, jmenovitě v Erschově a Gruberově *Encyklopedii*, v poslední dlužno zvláště jmenovati jeho pojednání *Gott*.

Weiss Jan Nep., kapitulár, archivář a administrátor klášterních domů opatství Sv.-Křížského, nar. se v Střemilech v Čechách v Budějovickém kraji 25. listop. 1796. Vydal *Listiny cistercického opatství sv. Kříže ve Vídeňském lese od r. 1136—1300*, jichž první díl vyšel r. 1856 co 11. díl velikého od císařské akademie věd vydaného díla *Fontes Rerum Austriacarum*. Druhý svazek těchto listin od roku 1300—1399 vyšel právě tiskem r. 1858.

Weisskopf z Vimberku, vzácná rodina erbovní v XVI. stol. v Slezsku a na Moravě usedlá. V první polovici století toho žil v knížectví Slezském v Nise Jiřík W., muž vzdělaný, zámožný a katolík horlivý, pročež od tehdejších prelátů tamních a jmenovitě biskupa Vratislavského velmi vážený. † 1553 a pochován v kostele v Nise. Za manželku měl Kateřinu Pirnesiusovou († 1556), s kterou splodil syny: Stanislava, Jeremiáše, Jiříka a Adama, kteřížto veskrze oddali se vyšším studiím

Adam byl opatem kláštera na Písku ve Vratislavi, potom biskupem Nikopolským a sufraganem biskupa Vratislavského; Stanislav navštívil akademie zahraničné a povýšen jest na hodnost doktora v lékařství; Jeremiáš a Jiřík vzdělali se v právech a spravovali úřady rozličné. Pro své služby platné a šlechetné zachování byli bratří tito majestátem cís. Ferdinanda I., daným ve Vídni v pondělí po Havle r. 1556, nadáni erbem a titulem z Vimberku, a r. 1557 na sněmu v Olomúci přijati tolikéž do stavu rytířského mark. Mor. Jeremiáš W. bydlel a držel zboží na Moravě a byl tam dvakráte ženat; ponejprv s Justinou, dcerou známého Ambrože z Otrstorfu na Pouzdřanech, a podruhé s Marketou Moschaurovou; avšak se žádné nezůstavil dědiců přirozených. Měli-li Stanislav a Jiří W. jakých potomků, není nám známo. *Ra.*

Weitbrecht Josua, prof. anatomie a fysiologie v Petrohradě, nar. se 1702 v Schorndorfu ve Virtemberku, † 1747. Slavným jest pro své obsáhlé dílo o svazech *Syndesmologia s. Historia ligamentorum corp. hum.* (Petropoli 1742, 4). Svaz jeden mezi sáhlavím a atlantem má po něm jméno.

Weitling Vilém, něm. komunista, nar. se roku 1808 v Magdeburku, kde se vyučil řemeslu krejčovskému. Později žil dlouhý čas v Paříži a ve Švýcarsku, kde byl v nauky a zásady komunistů zasvěcen a kde s části literárně, s části jako emisař pro stranu komunistů působil. Proto byl v Curichu soudně vyšetřován, 27. list. 1843 k vězení odsouzen a později se země vypovězen. Odebrav se do Německa byl i tam brzy zatknut a r. 1845 jen za tou podmínkou propuštěn, vystěhuje-li se do Ameriky. I odebral se do Nového Yorku, agitoval tam ve prospěch své strany a byl delší čas předsedou jedné v státu Jowa založené osady komunistů. Na sklonku svého života vrátil se do Nového Yorku a † tam jako písař 25. led. 1871. Sepsal: *Das Evangelium des armen Sünders* (v Bernu 1841); *Garantien der Harmonie und Freiheit* (Vivis 1842); *Die Menschheit wie sie ist, und wie sie sein sollte* (v Bernu, 2. vyd. 1845).

Welcker Karl Theodor, něm. publicista (v. Il. d.), † 10. bř. 1869 v Heidelberku.

Welwitsch, botanik, nar. se r. 1806 v Maria-Saalu v Korutanech a † 1872. Studoval ve Vídni, kdež se zvláště obíral botanikou. W. jest první, jenž podrobně studoval kryptogamy Dolních Rakous a popsal je jakož i mechy v *Beiträge zur niederösterreichischen Landeskunde* 1834, též ve spise *Uibersicht der Gallertangen Unterösterreichs* (ve Vídni 1842), jenž byl dlouhý čas jediným pramenem k dalšímu badání na tomto poli. Později se odebral W. do Portugalu a stal se v Lisabonu prof. botaniky, odtud podnikal cesty do Afriky a studoval Floru. Na jedné ze svých cest do Afriky (1860) nalezl na jihovýchodním břehu africkém novou, dosud neznámou stromovitou rostlinu z druhu Gnetaceí, již nazval Hooker ke cti W-ově *Welwitschia mirabilis.*

Wendschuh ze Zdář, šlechtická rodina, jenž kvetla v XVI. stol. v Lužicích, načež Jakub W. době toho při cís. Ferdinandovi III. vyžádal, že mu majestátem, daným dne 20. ún. 1655, potvrdil šlechictví a rozhojnil přirozený erb jeho, načež jest také r. 1659 přijat za obyvatele země České do stavu rytířského. Jakub W. koupil r. 1666 od Jana Kořínáře z Vydří statek Budislav a r. 1667 od Anny Ludmily Šiškovny z Jamolic, roz. z Loutkova, statek Lžín a Lhotu Hruškovou. Jakub W. zůstavil syny Jana Jiřího a Frant. Jakuba W-a, kteří učinivše roku 1672 obyčejný slib věrnosti uvázali se v dědictví otcovské. Jan Jiří W. držel na začátku XVII. stol. také statek Zálužć v Bechyňsku, kteréž r. 1722 prodal Josefovi Frant. z Raigersdorfu. W-ové kvetli u nás ještě v druhé polovici minulého století. *Ra.*

Wenzelius (Wenzl) z Bechova Pavel, vzácný času svého právník a doktor veškerých práv, který byl od r. 1623—1663 tolikéž radním u soudu nad apelacími na hradě Pražském. R. 1623 koupil statek Třebušnou, po Smilovi Kapličovi z S. na komoru král. spadlý, a učinil r. 1627 na sněmu přiznání jako obyvatel k zemi České. Pro své služby platné obdržel toho, že r. 1642 císař Ferdinand III. povýšil jej a bratra jeho Řehoře W-a, služebníka při komoře české, do stavu šlechtického a polepšil mu dosavadní erb, kterýž cís. Rudolf II. r. 1577 propůjčil příbuzným jeho. R. 1651 povýšil jej císař Ferdinand III. do stavu rytířského rodů starožitných, načež přeložen jest při soudu apelačním se stolice doktorské na stolici rytířskou. † r. 1663, slouživ výše 40 let věrně a platně domu Rakouskému. *Ra.*

Werder, August von, slavný něm. válečník, prus. generál pěchoty, nar. se v Schlossbergu ve Vých. Prusku 12. září 1808 z rodiny staré, stopující původ svůj až do XIV. stol. Vzdělání vojenského nabyl s počátku v domě svého otce Jana Krištofa W-a (jenž † r. 1837 v Hlohově jako prus. generallieutenant), s části v divisijní škole Hlohovské. R. 1825 vstoupil do prus. služby vojenské a byl již r. 1826 povýšen na důstojníka. Aby se ve službě vojenské prakticky i theoreticky zdokonalil, byl poslán na válečnou školu Berlínskou (1833—1836), ke sboru pionérů (1838—1839) a do voj. topograf. kanceláře (1840—1841). Byv v dub. 1842 povýšen na premierlieutenanta účastnil se r. 1842—1843 výpravy ruské proti Kavkazským horalům a navštívil z rozkazu své vlády Tiflis, Kerč a ruské pevnůstky podél Černého a Kaspického moře. Na této výpravě byl v jedné půtce mezi Kozáky a Čečenci na řece Kufar těžce do levého ramene poraněn a uzdravil se po delší době v lázních Petingorských a Teplických. Téže doby udělen mu byl ruský řád sv. Vladimíra a prus. řád. Johanitský. R. 1846 byl jmenován setníkem ve velkém generálním štábu, a r. 1851 majorem v 33. sboru prus. pěchoty. Od té doby postupoval při rozličných sborech ve svých vojenských hodnostech, až byl roku 1859 jmenován plukovníkem a inšpektorem myslivců a střelců a komandantem sboru jízdných střelců. V led. 1863 stal se komandantem 8. brigády pěchoty a generálmajorem, a r. 1866 komandantem 3. divise pěchoty a generallieutenantem. Ve válce prusko-rakouské vyznamenal se zejména u Jičína a u Králova Hradce a obdržel řád *pour le mérite*, načež se vrátil do Štětína jako komandant ke své 3. divisi. Ve válce francouzsko-německé vedl 6. srp. 1870 u Wörthu bádensko-virtemberský sbor a velel od 14. srp. 50.000 mužům obléhajícím pevnost Strasburk. V den kapitulace Štrasburku 27. září byl jmenován generálem pěchoty. Byv na to jmenován velitelem 14. nově zřízeného armádního sboru operoval s tímto se skvělým výsledkem na jihu proti Besançonu, Dijonu, jakož i proti tlupám Garibaldiových a proti sboru Bourbakiovu. Císař Vilém mu udělil na to dubový věnec řádu *pour le mérite*, velkokříž řádu červeného orla a pochválil jej vlastnoručním přípisem. Taktéž mu byl později udělen velkokříž řádu železného kříže a svěřeno r. 1871 definitivní komando nad 14. něm. sborem armádním se sídlem v Karlsruhe. W. jest té doby velkokřížníkem asi 8. nejčelnějších řádů, čestným měšťanem mnohých něm. měst a čestným doktorem university Freiburské. Toto město ustanovilo W-ovi též po-

mník, jehož zbudování svěřilo sochaři Moestovi v Karlsruhe.

Werlauff Erik Christian (v. hl. d.) † 5. čce 1871 v Kodani.

Werner, Josef von, Háský svobodný pán, nar. 24. pros. 1791 a † 4. čce 1871 v Štýrském Hradci. Gymnasium studoval ve Vídni, ve Vircpurku a v Gotinkách práva, a vstoupil roku 1811 do státní služby císařské ve Vídni v oboru diplomatickém, i stal se záhy miláčkem knížete Švarcenberka. Již r. 1812 nacházíme ho za příčinou důležitého poslání ve Varšavě. R. 1815 súčastnil se co důvěrník a rádce státního kancléře Metternicha Vídeňského kongresu, načež byl od knížete toho do Londýna poslán. Velký vliv na německou politiku dosáhl r. 1817, kde co sekretář vyslanectví v Berlíně rozsáhlou započal činnost. V Berlíně zůstal až do r. 1834, načež až do r. 1848 co referent c. k. kanceláře vedle dvorního rady Gentze v blízkém byl styku s Metternichem. Kníže Švarcenberk, stav se r. 1849 ministrem zahraničných záležitostí, povolal ho co státního sekretáře do ministerstva, v kterémž úřadě i po úmrtí jeho setrval, až na přání Saského krále co mim. vyslanec do Drážďan šel, kde po devět let důležitou činnost rozvinoval. R. 1869 vystoupil ze státní služby, při které příležitosti byl od císaře velkokřížem král. uher. řádu sv. Štěpána vyznamenán. Již dříve byl obdržel velkokříž řádu železné koruny, a byl též při padesátiletém jubileu svém jmenován členem panské sněmovny.

Werschanser 1) Bernard Ant., polní kaplan v pluku Koburských dragonů (1790—1800), byl jedním z nejhorlivějších vlastenců, kteří se ku konci minulého a na začátku přítomného století zasazovali o oživení a vyzdvižení národnosti a literatury české; byl také v přátelském spojení s tehdejšími národovci a spisovateli, s Procházkou, Puchmírem, bratřími Nejedlými, Krameriusem, Tomsou, Rulíkem, Fr. Novákem a j., a zasazoval se horlivě o rozšiřování českých knih a časopisů. — **2)** Jan **W.**, příbuzný předešlého a tolikéž horlivý vlastimil i dobrý znatel řeči a literatury české na začátku tohoto století, byl doktorem filosofie a r. 1808 učitelem řeči a literatury české u několika arciknížat Rakouských; později byl professorem téže řeči na inžinýrské akademii ve Vídni (1814), byl v přátelském spojení s tehdejšími literáty, dopisoval do souvěkých časopisů (novin Krameriusových, Vídeňských Hromádkových a j.), rozšiřoval knihy české, a byl jedním z vlastenců, kteří se r. 1814 a násl. horlivě zasazovali o zavedení českých služeb božích v chrámu P. M. na Náhřeží, k čemuž sbíral ve Vídni i na venku hojné příspěvky. *Ra.*

Werther, Karel svob. pán, prus. diplomat, nar. se 31. led. 1809 v Královci z otce svob. pána Viléma **W**-a (nar. 1772 v Královci, 1824—1837 prus. vyslanec v Paříži, 1837—1841 prus. minist. zahran. věcí, † 1859), stal se r. 1830 auskultatorem při městském soudu v Berlíně, brzy na to vládním referendářem v Merseburku a roku 1833 attaché při prus. vyslanectvu v Paříži. R. 1834 byl poslán jako vyslanecký sekretář do Mnichova, kterýž úřad zastával později též v Haagu, v Londýně a v Paříži, až se stal sám r. 1842 vyslancem ve Švýcarsku a r. 1845 v Athenách. R. 1849 odebral se do Kodaně a odtud r. 1854 jako prus. vyslanec do Petrohradu, r. 1859 do Vídně, kde uzavřel r. 1864 se strany Pruska Vídeňský mír s Dánskem. Po vypuknutí války prusko-rakouské byl povolán **W.** z Vídně do Berlína, a řídil tam za doby celé války zahraniční věci na místě hraběte Bismarcka. V srp. 1866 účastnil se vyjednávání v Mikulově a uzavírání Pražského míru. Po skončení války vrátil se jako prus. vyslanec do Vídně, kde zůstal až do říj. 1869, načež se odebral jako diplomatický zástupce Pruska a Severoněmeckého spolku do Paříže. Zde setrval až do vypuknutí francouzsko-německé války. Roku 1871 odebral se na odpočinek jako skut. tajný rada a komoří.

Westermann Anton (v. hl. d.), záslužný filolog a proslulý helenista, složil r. 1865 své učitelské úřady a † 24. list. 1869 v Lipsku.

Westmacott Richard (v. hl. d.) † v Londýně v dub. 1872.

Wetzlar Gustav, nar. se 3. čce 1799 v Hanavě, kde byl dokt. mediciny a lékařem praktickým. Zároveň tam byl ředitelem Wetteravské společnosti přírodozpytců. † na podzim r. 1861. Sepsal: *Beiträge zur Kenntniss des menschlichen Harns und der Entstehung der Harnsteine* (Frankf. n. M. 1821); *Verhalten des Boraxes zur Harnsäure* (Schweigg. Journ. XXXIII. 1821) a j. články lučební a fysikální v různých časop. vědeckých.

Weymer Marguerite Georges, franc. tragická herečka, nar. se na sklonku vlády Ludvíka XVI. v malém městečku v Normandii, kdež byl její otec kapelníkem, matka herečkou venkovského divadla. Již v 5. roce vystoupila s velkým úspěchem v Amiensu v divadelním kuse *Les deux Muscars et la laitière*, a stavší se později žačkou tragické herečky Raucourtové byla přijata r. 1801 do konservatoře s ročním služným 1200 franků. Když vystoupila W. r. 1802 v 16. roce poprvé v Théâtre français v úloze Klytaemnestry, zvolal Abbé Geoffroy, obávaný feuilletonista: *Toto je pravou Melpomenou!* a celé divadlo otřásalo se nekonečnou pochvalou, žačka i učitelka byly několikráte vyvolány. Tímto vystoupením získala si své postavení; ačkoliv její nepřátelé mnohou trpkou chvíli připravovali, kráčela nezkrušeně na dráze započaté, vystoupila v úlohách *Athalie*, *Méropy*, *Agrippiny*, *Idomény*, *Cleopatry*, *Médey*, *Semiramidy*, *Emilie* a *Didony* a stala se záhy prvou hvězdou Theatre français, při němž přes všeliké intriky se udržela celých 6 roků, jsouc vyznamenávaná od dvoru i obecenstva. Ku konci dub. 1808 měla vystoupiti **W.** v *Artaxerxu*, když se po Paříži roznesla zpráva, že zmizela z Paříže a odebrala se do Petrohradu, kdež byla ode dvora a obecenstva s velkým nadšením přijata. O příčinách jejího útěku lámali si dlouho Pařížané bez výsledku hlavu. Když i Petrohrad opustila brzy a odebrala se do Štokholmu, kdež ji Bernadotte a paní Staëlova s otevřeným náručím přijali, též se jí dostalo čestného přijetí u dvora Karla XIII. V Štokholmu zůstala **W.** až do r. 1813. Mezi tím shromáždilo se panstvo Evropy v Drážďanech, i **W.** se tam odebrala, a nalezši tam mnoho starých přátel z Théâtre français, smířila se s nimi opět a obdržela od Napoleona všechna práva člena Théâtre français zpět. V Drážďanech vystoupila té doby ve více jak 50 klasických francouzských kusech. Za restaurace byla z Théâtre français propuštěna, hrála po pět let na venkovských divadlech, konečně byla zase zpět do Paříže povolána, leč přijala engagement při divadle Odéon. Zde hrála opětně za velkého úspěchu své úlohy, pak v Théâtre Gâité v novém dramatu *La chambre ardente*, jež se 100kráte opakovalo; roku 1832 hrála v *La Tour de Nesle* v Théâtre de Porte Saint Martin. Úplně se rozloučila s divadlem v Théâtre français v úloze Rodoguny. Jako za svého prvního vystupování bylo jí mnoho bojovati s Duchesnoisovou a jejími přáteli, tak musela ve svém stáří podniknouti boj s rivalkou Rachel a jejími přívrženci. **W.** † ve vysokém stáří v Paříži 11. led. 1867.

Wheler, sir Georges, angl. cestovatel, nar. se ·. 1650 v Bredě v Holandsku, zemřel 18. ún. 1724 r Honghtonu (Norfolsku). Studoval na universitě Oxfordské, po skončení svých studií podnikl roku 1672 cestu na evropskou pevninu a procestoval během dvou let Francii a Italii, věnuje zvláštní pozornost staroklasickým památkám. Z Italie navštívil ve společnosti J. Spona Řecko a Malou Asii. Po návratu svém do Anglie r. 1681, tedy po deseti etech, po kterouž celou dobu sbíral pilně staré nápisy a kreslil stavitelské i sochařské památky klaické, vydal spis *Journey into Greece* (v Londýně 682), přeložený též do frančiny. Vstoupiv později o stavu kněžského stal se farářem v Honghtonu, kde zemřel. Jako kněz uveřejnil: *Account of the Churches and places of assembly of the primitive Christians* (1689).

Whitney William Dwight (v. hl. d.) sepsal a ydal ještě: *Language and the study of language* v Nov. Yorku a Lond. 1867); *German grammar* v Nov. Yorku 1869); *German reader with notes and ocabulary* (tamt. 1870) a *Oriental and linguistic tudies* (1872).

Widmann Václav v. Wiedemann Václav.

Wiedemann 1) (Widemann) Václav, český spiovatel, nar. v Plzni okolo r. 1720. Byl po založení ojenské akademie v Novém Městě za Vídní císaovou Marií Teresií r. 1751 a za ředitelství maršálka rraběte Dauna, vedle Antonína Prokopa Glovasa, rvním profesorem české řeči a literatury na řečeém ústavu, v němž úplných 23 let pobyv r. 1774 a odpočinek se odebral. R. 1768 vydal ku potřebě ojenských chovanců slovník *Neuverfasstes, deutschöhmisches Wörterbuch* (*Wienerisch-Neustadt bei Jos. l. Fritsch*) větší částí z Veleslavínovy *Sylva Quadriinguis* snešený. Jeho nástupcem v professuře byl eský spisovatel Josef Zlobický (v. t.). *Čkký.* —) Ferdinand Johann W., vynikající jazykopytec, nar. se 18. bř. 1805 v Hapsalu v gubernii Estlandské, studovál gymnasium v Revalu a práva a universitě Derptské, načež žil jako soukromý čitel. R. 1850 stal se učitelem na gymnasiu v Miavě, r. 1837 učitelem řeckého jazyka na gymnasiu Revalu a r. 1857 skutečným členem císařské akalemie v Petrohradě. Sepsal a vydal: *Versuch einer Grammatik der syrjänischen Sprache* (v Revalu 1847); *Versuch einer Grammatik der tscheremissischen Sprache* tamt. 1847); *Grammatik der wotjakischen Sprache* tamt. 1851); *Livische Grammatik nebst Sprachroben und livisch-deutschem und deutsch-livischem Wörterbuch* (v Petrohradě 1861); *Versuch über den werro-esthnischen Dialekt* (tamt. 1864); *Grammaik der ersa-mordwinischen Sprache* (tamt. 1865); *Estnisch-deutsches Wörterbuch* (tamt. 1869); *Ueber die Nationalität und Sprache der jetzt ausgestorbeen Krewinen in Kurland* (tamt. 1871). Pro zvláštního příznivce jazykozpytu prince Louise Luciana Bonaparta v Londýně obstaral W. v letech 863—68 tisk evangelia sv. Matouše ve dvou nářečích jazyka litevského, v jazyku votjackém, syrjenkém, karelském, mordvínském, čeremiském, permkém, vogneském a ostjackém. Společně s E. Weerem vydal W. *Flora von Est-, Liv- und Kurland* v Revalu 1852).

Wiegand August, něm. mathematik, nar. se 8. kv. 1814 v Altenburku nedaleko Naumburku; est doktorem filosofie a byl r. 1839—1840 učitelem a reálce v Halle, později učitelem math. na gymn. Naumburku. Od r. 1854 jest ředitelem život pojišťujícího spolku „Iduna“ v Halle. Sepsal: *Grundriss der Experimental-Chemie* (v Halberstadtu 1842); *Mathematische Formenlehre* (tamt. 1842); *Lehrbuch der Mathematik* (7 oddílů v Halle 1843, kniha velmi rozšířená a často již vydaná); *Meine Methode die Sätze der Addition, Subtraction, Multiplication und Division zu veranschaulichen* (tamt. 1845); *Grundriss der Mathem. Geographie* (tamt. 1846, 5. vyd. 1862); *Sätze über harmonische Verhältnisse* (tamt. 1847); *Lehrsätze und Aufgaben aus Jacobi's Anhängen zu van Schwinden's Geometrie* (2 sv. tamt. 1847—1848); *Die merkwürdigen Punkte des Dreiecks mit Rücksicht auf harm. Theilung* (tamt. 2. vyd. 1848); *Die mathematischen Grundlagen der Lebensversicherungsinstitute* (tamtéž 1854); *Grundzüge der Feldmesskunst* (tamt. 3. vyd. 1860) a četné jiné spisy mathemat., různé sbírky příkladů a úloh algebr. i geometr., a několik ještě spisů o pojišťovacích společnostech.

Wiegleb Jan Kristian, něm. chemik, nar. se 11. pros. 1732 v Langensalzu a † tamtéž 10. led. 1800. Studoval lučbu pod prof. Sartoriem v Drážďanech a zřídil si po návratu svém do rodného města lékárnu. Sepsal: *Chemische Versuche über die alkalischen Salze* (Berlin 1781); *Historisch-kritische Untersuchungen in der Alchemie* (Weimar 1777); *Chemische Untersuchungen* (Erfurt 1778); *Handbuch der allgemeinen und angewandten Chemie* (Berlin 1786, 1796 ve 2 sv.), práce výtečná; *Geschichte der Chemie in der neuern Zeit* (Berlin 1790—91); *Geschichte der Chemie der mittleren und alten Zeit* (ib. 1792). S Rosenthalem vydal přepracování a pokračování díla Martiusova *Unterricht in der natürlichen Magie* (Berlin 1786—1805). Dílo to je velmi známé a obsahuje 20 svazků.

Wiegrebe Ernst, zeměměřič, dr. filosofie a kurhesenský plukovník, nar. se r. 1798 v Bethelnu v Hanoversku a † 8. bř. 1872 v Elmshagenu u Kaselu. W. studoval gymnasium v Hildesheimu a pak na universitě v Gotinkách mathematiku a přírodní vědy; r. 1812 vstoupil do dělostřelecké školy v Kaselu. Když r. 1813 ruský generál Černišev Kasel přepadl, opustil W. tento ústav co poručík u dělostřelectva, súčastnil se při vypuzení krále Jérômea z Vestfálska, obléhání Thionvillu a Lucenburku, a byl po ukončení války jmenován učitelem nově zřízeného kadetního sboru v Kaselu. V zimě roku 1820 byl jmenován setníkem, a až do podzimku příštího roku byl zaměstnán co úd spolkové komise při přijímání pevnosti Landavy. Byv na to přidělen generálnímu štábu súčastnil se v pracích topografického vyměřování Kurhesenska pod předsednictvím plukovníka Cochenhausena a ve spolku s podplukovníkem Zellermannem, setníkem von Radowitz a prof. Gerlingem. Byv r. 1835 jmenován majorem byl opětně zaměstnán při generálním štábu a v ministerstvě vojenství. Nejvíce ale se zaměstnával topografickým měřením. R. 1839 byl jmenován ředitelem zeměměřictví v Hesensku, později podplukovníkem a brzo na to plukovníkem. Ukončiv roku 1858 dlouholeté topografické vyměřování kurhesenska vstoupil do výslužby a žil na svém statku, zabývaje se vědeckými, zvláště mathematickými pracemi, a byl ve svém vysokém stáří od universit Marburské a Mnichovské často vyznamenán.

Wieprecht Friedrich Wilhelm, ředitel hudby král. pruské gardy, nar. se 10. srp. 1802 v Ascherslebenu a † 4. srp. 1872 v Berlíně. První cvičení hudbě udílel mu jeho otec, jenž byl městským hudebníkem. V 17. roce odebral se W. do Drážďan, kdež se cvičil v hudbě na housle u violinisty Haase, zároveň studoval theorii hudby a zákony komposice; poslední byly hlavním jeho studiem. R. 1820 stal se violinistou při divadelním hudebním sboru v Lipsku a hrál zároveň v domácích koncertech. Mimo hudbu na housle cvičil se též v hudbě na klavi-

nei a na trompetu. R. 1824 stal se komorním hudebníkem v Berlíně. Zde měl **W.** postavení hmotné pojištěné a mohl všechnu svou péči věnovati hudbě. V téměž čase složil pochody a jiné kusy pro vojenskou hudbu, zároveň studoval pilně techniku plechových hudebních nástrojů, a sestavil několik nových plechových nástrojů hudebních. Zásluhy jeho o vojenskou hudbu v Berlíně došly uznání, i bylo mu též svěřeno řídili pruskou vojenskou hudbu na Pařížské výstavě r. 1867.

Wiernikowski Jan Nepomuk, polský filolog a orientalista, nar. se v Litvě, studoval na universitě Vilenské, stal se učitelem na gymnasiu Simbirském, a ukončiv později kurs na ústavě orientalských řečí v Petrohradě stal se prof. těchže jazyků na universitě Kazaňské. Sepsal: *Niektóre celniejsze ody Pindara z potrzebnemi do ich zrozumienia objasnieniami, z tekstem greckim i tłumaczeniem prozaicznem* (ve Vilně 1842); *Oda M. K. Sarbiewskiego z powodu założenia przez Chodkiewicza Kościoła w Krożach, z łacińskiego* (*w Dziejach dobroczynności na r. 1823*); *Pytania morskiego ducha legenda indyjska*; *Krótka wiadomość o Hafizie i przekład jego wiersza Gazel z perskiego*; *Aksel, romans Izajasza Tegnera z prozaicznego przekładu Clarcka przerobiony* (ve Vilně 1842).

Wiertz Anton Josef (v. hl. d.). Z jeho obrazů sluší ještě uvésti: *Mučenická smrt sv. Dionysia* a *Nový Patroklos* v obrovských rozměrech; *Vychování panny Marie*; *Dívka u toilety*; *Očekávání*; *Krásná Rosina*; *Quasimodo*; *Zlatý věk*; *Satyr* a j. Zařídiv si konečně velkolepou dílnu (v Bruselu známou pod jménem **W**-ovo museum) vyhotovil několik obrazů z domácího života, jako: *Překvapený pohřeb*; *Samovražda*; *Popálená dítě*; *Čtenářka románů*; *Hlad*; *Šílenost a zločin*. Tím opustil **W.** mythologii, náboženství a historii, a počal čerpati látku k svým obrazům z důležitých zjevů a snah doby novější. V jeho obrazech se jeví nový svět, strašlivý a veselý, velkolepý, dramatický. Sem sluší vřaditi: *Myšlénky a vidiny stítého*; *Trypthichon proti trestu smrti*; *Sirotci*; pak následuje *Lev Waterloo*; *Políček belgické dámy*; *Vzdělání XIX. století*; jeho *Výstup z pekla* a zvláště *Poslední děla* představují hrůzy války, v jiných, jako: *Přítomnost před budoucími* tepe malíř domnělé velikány moderního světa, v jiných opět líčí přátelství, lidskost: *Strany před soudnou stolicí Kristovou* a *Strany ve angelu Kristově*; *Vymoženosti vědy a moc lidského ducha*; *Schůzka po smrti*; *Shledání se u nebi*. Z této doby sluší ještě jmenovati dva velké obrazy: *Polyféma*; *Maják z Golgothy*, konečně tři mramorové skupeniny: *Zrození vášně*, *Zápas* a *Vítězoslávu světla*. Též maloval mnoho podobizen. V jeho spisech, hlavně kritických, tepe nevědomost i lehkovážnost, neznalost pravidel tehdejších kritiků, dokazuje jim, že jest jejich kritika nemožná, že tápe ve tmě, pokud věda není vyvinuta, věda jediná že jest povolána, by pracujícímu geniovi, by umění zákony předpisovala. Od r. 1839 napsal celou řadu hanopisů a satyr proti časovému vkusu v kruzích, s nimiž se stýkal. Výstavní soudci přiřkli mu medaili, **W.** odpověděl posměšným episem. Ve své chvalořeči Rubense nazval francouzskou kritiku umění koketkou; po otevření Bruselské výstavy r. 1842 počal vydávati řadu salonních kritik až do r. 1851, tupil v nich nepravidelnost spracování, jakož i anarchii vkusu, vykládal své zásady, posuzoval vystavené práce a spletl úplně žurnalistiku, že nevěděla čemu má věřiti. Za své pojednání o podstatných známkách dánského malířství obdržel ok. r. 1845 cenu; mimo to uveřejnil velké pojednání o kráse vůbec, pojednává v něm o plastické kráse, porovnává všechny malířské školy s Rubensem, udává zákony komposice, pravidla krásy [illegible] barev a polostínu.

Wiese Ludwig, něm. pedagog, nar. se 30. pros. 1806 v Herfordu ve Vestfálsku, studoval v Berlíně theologii, filosofii a filologii; stal se tam r. 18[illegible] učitelem na gymnasiu Fridricha Viléma, r. 18[illegible] na gymnasiu v Klanstale, r. 1833 prorektorem na gymnasiu v Prenzlavě a konečně r. 1838 professorem na Joachimsthalském gymnasiu v Berlíně. R. 18[illegible] podnikl vědeckou cestu po Německu a r. 1850 po Anglii a Skotsku, aby seznal zařízení tamějšího školství. R. 1852 povolal jej ministr Raumer za referenta v záležitostech evang. gymnasií a [illegible] do prus. ministerstva vyučování. R. 1865 [illegible] za vědeckými účely v Paříži, a podnikl později na základě zvláštních konvencí inspekční cesty i za hranice Pruska. Po spojení Lauenburska s Pruskem má **W.** dozor nad vyššími školami tohoto vévodství. Po r. 1871 cestoval na rozkaz Bismarkův po Elsasku a Lotrinsku, aby prozkoumal tamější školství a učinil vládě své návrhy o jejich organisování. Z jeho spisů jmenujeme: *Deutsche Briefe über englische Erziehung* (v Berl. 1852; 2. vyd. 1855); *Verordnungen und Gesetze für die höheren Schulen in Preussen* (tamt. 1867—69); *Das höhere Schulwesen in Preussen. Historisch-statistische Darstellung* (tamt. 1864—[illegible]); *Die Bildung des Willens* (tamt. 1872).

Wiesner Ant., farář v Popovičkách v [illegible] Říčanském (v. hl. d.) † 12. led. 1873.

Wiggers 1) Julius Otto Aug., něm. [illegible] a sněmovník, nar. se 17. pros. 1811 v Rostokách, kde otec jeho byl konsistor. radou a prof. theologie. Gymnasium studoval ve svém rodišti, bohosloví pak a filologii od roku 1831 v Rostokách, v Berlíně a v Bonnu. R. 1837 habilitoval se jako priv. docent na theol. fakultě v Rostokách, a stal se r. 18[illegible] mimoř. professorem theologie tamže, kdež náležel k bohoslovcům pokroku milovným a mnohé vědecké hádky se zpátečníky podnikal. R. 1848 byl [illegible] v Rostokách do mekl. ústavodárného shromáždění a zasedal jako zástupce téhož města i na sněmu z r. 1850. V říj. 1852 byl propuštěn ze svého prof. úřadu s celým služným „proto že se účastnil politického ruchu novější doby a snah revolučních“, byl v [illegible] 1853 zapleten do processu pro velezradu a po [illegible] měsíčné vyšetřovací vazbě odsouzen pro pokus velezrady na $1\frac{1}{2}$ roku do káznice. Trest tento byl změněn v jednoroční vězení na pevnosti, a zároveň [illegible] dána **W**-ovi pense. R. 1857 byl **W.** propuštěn z vazby a žil od té doby v Rostokách, zabývaje se [illegible]. R. 1867 byl zvolen za okres Rostocký do ústavodárného a později do řádného sněmu Severoněmeckého spolku, kde náležel ke straně tak zvaných „Nationalliberálů.“ Po uplynutí svého mandátu nedal se více ze zdravotních ohledů voliti. Ze spisů jeho vyjímáme: *De Cornelii Nepotis Alcibiade [illegible] criticum historicum* (v Lips. 1833); *Kirchengeschichte Mecklenburgs* (Parchim 1840); *Kirchliche [illegible]* (v Hamb. 1842); *Geschichte der evang. Mission* (2 [illegible] v Hamb. a Gothě 1845—46); *Die mecklenb. constituirende Versammlung* (v Rostokách 1850); *Grammatik der plattdeutschen Sprache* (v Hamb. 18[illegible]); *Grammatik der span. Sprache* (v Lips. 1860); [illegible] *Monate Untersuchungshaft* (v Berl. 18[illegible]); společně s bratrem Moricem vydal *Grammatik der ital. Sprache* (v Hamb. 1859). — **2)** Moritz W., něm. sněmovník, bratr předešlého, nar. se 17. [illegible] 1816 v Rostokách, studoval gymnasium ve svém rodišti a práva v Heidelberku a v Gotinkách, [illegible] se r. 1845 jako advokát a notář v Rostokách, kde rozsáhlou praxi provozoval. V politickém [illegible]

848 stál W. v čele meklenburské strany pokroku ı snažil se o přeměnění feudálního Meklenburska ıa moderní stát konstituční, stal se presidentem ıstavodárné komory, kteráž vypracovala ústavu se lne 23. srpna 1849, a později byl též předsedou ıa základě této ústavy svolaného sněmu z r. 1850. Jako předseda svolal protiústavně rozpuštěnou koıoru ke dni 24. září 1850 do Zvěřína, byl však atknut a po znovuzřízení bývalé feudální ústavy d 1. kv. 1853 až do 9. led. 1857 ve vyšetřovací azbě pro velezradu držán a na tři leta do kásnice dsouzen. Trest svůj vytrpěl ve vězení Dreibergenkém, kde s ním jako se sprostým zločincem naládáno. Po jednoročním věznění byla mu velkoévodou udělena „milost“, leč právo k provozování dvokátské praxe mu bylo pro budoucnost odňato. Účastniv se národohospodářských sjezdů ve Frankurtě n. M. (1859) a v Kolíně (1860) obrátil tam ozornost Německa na agrární poměry v Meklenursku, později přiměl národohospodářský kongres, dbývaný 11. září 1861 v Štutgartě, k tomu, že se vylovil ostře proti zavedení pohraničného cla v Me:lenbursku, a uveřejnil spis *Die mecklenb. Steuereform, Preussen und der Zollverein* (v Berl. 1862), :terýmž mnoho přispěl k tomu, že později obě me:lenburská velkovévodství k celní jednotě přistouıila. Pro svůj spis *Der Vernichtungskampf wider lie Bauern in Mecklenburg. Zur Geschichte des Junkerthums in Deutschland und zum Verständnisse einer Politik* (v Lips. 1864) byl obžalován, leč brzy ıa to nevinným uznán. Téhož roku 1864 vydal anoıymně v Koburku spis *Die Wiederherstellung der Leibeigenschaft in Mecklenburg*, v kterémž meklenıurské zákony o trestech tělesných tak stepal, že ırzy na to následkem nastalého všeobecného rozhořlení lidu zrušeny býti musily. V dalším spisu svém *Die Finanzverhältnisse des Grossherzogthums Mecklenburg-Schwerin* (Berl. 1866) vynesl na světlo až dorud temnotou zahalené finanční poměry meklenburıké a dolehal na to, aby i v Meklenbursku zaveleny byly ústavní státní rozpočty. Ve prospěch vynanění selských pozemků a proměnění jich na svoıodný majetek uveřejnil W. spisy: *Die Vererbpachtung der Domänialbauergehöfte in Mecklenburg-Schwein* (v Rostokách 1868) a *Die Reform der bäuerichen Verhältnisse im Domänium des Grossherzogthums Mecklenburg-Schwerin* (tamt. 1869). Ve spisu *Der Rostock-Berlin-Kanal* (tamt. 1870) upozornil W. ıa spojení Rostok s Berlínem zvláštním průplavem. Po zrušení Severoněm. spolku ustanovila meklenburıká feudální strana, jen za tím jediným účelem, aby W-u přístup do říš. sněmu německého zamezila, zákon, dle něhož odňato bylo „politickým, kásnicí ıotrestaným zločincům“ aktivní i pasivní právo voební. Zámër feudálů byl však pokažen tím, že třetí rolební okres města Berlína W-a do Severoněm. ıněmu zvolil a sněm severoněm. volbu tuto přes všeiké námitky meklenb. spolkového komisaře potvrdil. W. náležel na sněmu tomto ke straně pokroku, a zasedá nyní i v něm. říšském sněmu za meklenb. rolební okres Parchim-Ludwigslustský.

Wikstroem Jan Emanuel, švédský botanik, ıar. se ve Wenersborgu 1. list. 1789, studoval melicinu, oddal se pak výhradně studiím botaniky, a ıyl jmenován švédskou akademií věd intendantem ıotanické zahrady. Procestoval celé Švédsko a seznámil se v Kodani a v Lundu s věhlasnými učenci. Od r. 1822 je prof. na gymnasiu v Kodani. Akademie věd, jejímž údem je od r. 1821, vyslala jej ıa sjezdy přírodospytců a lékařů, odbývané v Hamburku (1830) a v Kodani (1847). W. jest rytířem řádu polární hvězdy a údem rozličných domácích a zahraničních učených společností. Přírodospytci pojmenovali dle něho čtyry čeledi rostlin *Wikstroemia*. Z jeho spisů sluší uvésti: *Årsberättelser om botaniska Arbeten och Upptäkter* (v Kodani 1821—54), přeloženo do němčiny v *Jahresberichte der K. Schwedischen Akademie der Wissenschaften* (v Bonnu 1826—1827); *Dissertatio de Daphne* (v Upsale 1817); *Conspectus litteraturae botanicae in Suecia ab antiquissimis temporibus etc.* (v Kodani 1831); *Öfversigt of Stockholmstraktens Naturbeskaffenhet*, jenž tvoří úvod ke spisu *Stockholms Flora* (1839, 1 díl) a j.

Wilbrandt Adolf, současný proslulý dramatický básník německý, nar. se 24. srp. 1837 v Rostoku, kde otec jeho byl univ. profesorem. Studoval ve svém rodišti a na universitách Mnichovské a Berlínské. Od roku 1859 pracoval v redakci listu *Süddeutsche Zeitung*, jejímž redaktorem se později stal. Vedle žurnalistiky zabýval se ale pilně básnictvím, a to hlavně antickým. I vydal dva svazky dramat Sofokleových a Euripidových, která spracoval a upravil pro moderní divadla, s rázem ale čistě klasickým. Později oddal se studiu dramat Shakespearových, a přeložil z téhož *Koriolana* a *Mnoho povyku pro nic za nic*. Všechny tyto literární práce byly ale jakoby přípravou pro práce původní. Vydalť v poslední době celou řadu původních dramat, z nichž se s nejlepším úspěchem potkaly: *Die Verlobten, Die Vermählten, Die Maler, Der Graf von Hammerstein.* Maje jméno jednoho z nejlepších nových dram. básníků, byl r. 1871 povolán za dramaturga ke dvornímu divadlu Vídeňskému, v kterémžto postavení na ten čas trvá. *Kvř.*

Wilde Heinrich Emil nar. se 23. led. 1793 ve Finkensteinu u Marienwerderu, byl doktorem filosofie, s počátku učitelem na gymn. v Stargardu (od 1816) a od r. 1821 prof. mathematiky a fysiky na gymn. šedivých sester v Berlíně, kde † 16. kv. 1859. Sepsal: *Handbuch der analyt. Trigonometrie* (v Berlíně 1825); *Geometrie für Bürgerschulen* (tamt. 1829); *Ueber die Optik der Griechen* (tamt. 1832): *Geschichte der Optik* (2. sv. tamt. 1838—1843) a četné články math. a fysik. v různých vědeckých časopisech.

Wildermuth Otilie, něm. spisovatelka, nar. se r. 1817 v Rothenburku ve Švábsku; jest manželkou prof. W-a v Gotinkách, a učinila se ponejprv známou svými zdařilými: *Bilder und Geschichten aus Schwaben* (2 sv. 5. vyd. 1865), jakož později četnými novelami a povídkami jako: *Aus dem Frauenleben* (5. vyd. 1865); *Die Heimat der Frau* (1859); *Lebensräthsel* (1863); *Perlen aus dem Sande* (1867) a j. Její veškeré spisy vyšly r. 1862 v 8 svaz.

Wilhelm Karl, skladatel něm. hymny *Wacht am Rhein*, nar. se 5. září 1815 v Šmalkaldách, byl žákem Al. Schmitta a Andréa ve Frankfurtě, a v letech 1841—1864 ředitelem zpěv. spolku (*Liedertafel*) v Krefeldu, kde posud žije. Hymna *Wacht am Rhein* vyšla ponejprv r. 1854.

Wilson James, prof. anatomie v Londýně, † 1821. Vydal: *Description of the muscles surrounding the membranous part of the urethra* v časopise *Lond. med. chirurg. transact.* (1806). Sval stydkocibelový W-ův (*pubo urethralis Wils.*), který ze zadní plochy zápony stydké k blánité části cíbele jde, jmenuje se dle něho. Dále vydal *Practical and surgical Anatomy* (Londýn, 2. vyd.).

Wimpffen. Emanuel Felix, svob. pán (v. hl. dílo 8.), žije nyní v zátiší v Algerii a sepsal v poslední době: *Sedan par le général de W.* (v Paříži 1871), jenž vzbudil polemický protipis: *La journée de Sedan, par le général Ducrot* (tamt. 1871), kte-

muž W. opět spisem *Réponse au général Ducrot par un officier supérieur* (tamt. 1871) odpověděl.

Winckler Willibald, v širších kruzích známý novelista a publicista něm., nar. se r. 1837 a † 28. čce 1871 v Bernburku. Pro zvláštní nadání své v líčení povah a pro pregnantní sloh svůj náležel k nejschopnějším něm. spisovatelům naší doby. Život jeho byl pohyblivý a plný obtíží. Co sekretář rakouského konsulátu žil po sedm roků v Egyptě, odkud se do Mexika odebral, kde pracoval pro rozličné severo-americké časopisy a v krátké době nejoblíbenějším publicistou se stal. Navrátiv se do Evropy byl spoluredaktorem časopisů Hallbergerových v Štutgartě, jimž neunavnou činnost až do smrti své věnoval. Z četných spisů jeho jmenujeme: *Lieder eines Wandervogels; Schultze u. Müller in Amerika* s výbornými ilustracemi od W. Scholze; *Vier Schreckenstage in New-York; In Aegypten; Arabische Sprachlehre*, a novely: *Die Sklavenjäger* a *Die deutschen Kleinstädter in Amerika.* Zvláště ale vyznamenal se svými články do *Ueber Land und Meer, Neues Blatt, Salon, Kölnische Zeitung, Kladderadatsch, Die Illustrirte Welt, Gartenlaube* a j. v. Napsal i několik dramatických prací dosti dovedných.

Windscheid Bernh. Jos. Hubert, zasloužilý učitel římského práva, nar. se 26. čna 1817 v Düsseldorfu, studoval gymn. ve svém rodišti a práva od r. 1834 až do r. 1837 v Bonnu a v Berlíně. R. 1840 habilitoval se jako privátní docent v Bonnu, a měl tam od r. 1847 jako mimoř. profesor přednášky o římském a franc. právu. R. 1847 stal se řádným profesorem řím. práva v Basileji, r. 1852 v Greifswaldu, r. 1857 v Mnichově a konečně r. 1871 v Heidelberku, kde posud působí. Hlavní díla jeho jsou: *Zur Lehre des Code Napoleon von der Ungültigkeit der Rechtsgeschäfte* (v Düsseldorfu 1847); *Die Lehre des röm. Rechts von der Voraussetzung* (tamt. 1850); *Die Actio des röm. Civilrechts vom Standpunkt des heutigen Rechts* (tamt. 1856) a *Lehrbuch des Pandektenrechts* (3 sv. tamt. 1862—1867; 3. vyd. 1870).

Windthorst Ludwig, hanoverský státník, člen prus. sněmovny a něm. říšského sněmu, kde jest vůdcem klerikální strany, nar. se 17. list. 1872, studoval s počátku theologii, pak práva v Gotinkách a v Heidelberku, stal se advokátem, pak předsedajícím radou konsistoře v Osnabrücku, později vrchním apelačním radou v Celle. V letech 1850—1853 a 1862—1865 byl hanov. ministrem spravedlnosti. Po připojení Hanoverska k Prusku hájil speciální zájmy Hanoverska a agitoval ve prospěch bývalého krále Hanoverského, zejména když se jednalo o vydání Velfovských domácích klenotů. Když se po válce francouzsko-něm. utvořila na říšském sněmu něm. ultramontanní strana centra, postavil se W. v její čelo a měl s Bismarckem mnohé boje, zejména, když se jednalo v prus. sněmovně o to, aby byla katolická sekce v prus. ministerstvu osvěty zrušena. Taktéž se opíral zákonu o vypovězení Jesuitů z Německa.

Winiwarter Josef (v. hl. d.) byl r. 1831 zvolen za ředitele Vídenského pensijního fondu pro vdovy a sirotky, roku 1846 povýšen do stavu šlechtického (*Edler von*), a r. 1847 jmenován skutečným censorem v oboru juridickém. R. 1848 byl dán k své žádosti do výslužby s celým platem, jmenován při tom ředitelem studií právnických a politických a povýšen do stavu rytířského, † 18. led. 1848 ve Vídni.

Winkelblech Georg Karl, lučebník, nar. se 15. dub. 1810 v Ensheimu u Mohuče; jest doktorem filosofie, byl od r. 1836 do r. 1839 mimoř. prof. lučby na universitě v Marburku a od r. 1839 na místě Bunsenově učitelem lučby na vyšší průmyslové škole v Kaselu, kde od r. 1841 též [illegible]nickou lučbu přednáší. Sepsal: *Elemente der* [illegible] *Chemie* (v Marburku 1840); *Ueber Liebig's Theo*[illegible] *der Pflanzenernährung und Schleiden's Einwendungen gegen dieselbe* (v Kaselu 1842); *Bemerkungen zu Schleiden's offenem Sendschreiben* (v Braunšv. 1842); pod pseudonymem K. Marlo vydal [illegible] *der Weltökonomie oder Organisation der Arbeit* ([illegible] sv. v Kaselu 1853) a j.

Winkler z Heimfelsu, německá [illegible] šlechtická, kteráž v XVI.—XVIII. stol. v [illegible] padních Čechách (v Loketsku) držela zboží [illegible]. R. 1581 připomíná se Jan W. z H. na [illegible]grünu, a r. 1598 koupil Wolf Arnošt W. [illegible] Mörischan od Kr. z Šenova. V druhé polovici XVII. stol. připomínají se Hunbold a Vilém W. z H., z nichž onen prodal r. 1655 [illegible] sovi Hendr. knížeti Saso-Engerskému, a Vilém [illegible] r. 1666 Anně M. W-ové z Plankenheimu [illegible] Arnitgrün. Obyčejný sídlo dědičné věrnosti [illegible] u kraj. úřadu Loketského: r. 1653. Wolf [illegible] a Krišt. Vil. bratří W-ové, a r. 1680 Krišt. Vilém W. V druhé polovici minulého století [illegible] Jan Fridr. W. statek Aich (v Lokst.), jejž [illegible] 1765 prodal synovi Hendrichovi Loi[illegible] Za našich časů nedržela rodina ta více statků [illegible]ských v Čechách.

Winkler (Koutský) z Hutenavy, [illegible] rodina, jenž přichází v XVI. stol. v Čechách, [illegible] slula Koutský a poněmčila se na W. V [illegible] polovici XVI. stol. žil Pavel W. alias Koutský, který byl sousedem Menšího města Praž., [illegible] grunty a rozličné úřady obecní, jmenovitě byl [illegible] šelem a primasem tamtéž. Pro své šlechetné [illegible]vání povýšen jest majestátem cís. Max. II. [illegible] dubna 1570 daným do stavu erbovního s [illegible] z Hutenavy, a přichází (od r. 1570—1596) [illegible] na sněmích a v jiných jednáních veřejných, [illegible] čteme také v tit. z r. 1589. Rodina ta zanikla [illegible] již v XVII. stol.

Winslow Jacques Bénigne, profesor anat[illegible] v Paříži, žák Duverneyův, nar. v Odense [illegible] 1669, † 1760, výklady své vyznamenával [illegible] zvláštní methodou a přispěl značně k [illegible] popisné pitvy. Vydal: *Exposition anatomique de la structure du corps humain* (Paříž 1732, 4). [illegible] se jmenuje: a) *Arcus Winslowii s. Riolani* ([illegible] W-ův čili Riolanův), spojení to tepny [illegible] střední (*colica media*) s tračníkovou pravou; [illegible] *ramen Winslowii* (otvor W-ův), vchod do vaku [illegible]navého (*bursa omentalis*) za žaludkem.

Winsor (*Winzer*) F. A. byl v Londýně [illegible]nickým lučebníkem a narodil se okolo r. 17[illegible] [illegible]macku (kde?); byl první, jenž zřídil v Londýně (1803 a 1813) a v Paříži (1815) společnosti pro [illegible]tlování plynem. Jiných zpráv o životě jeho [illegible] jen že † 11. květ. 1830 v Paříži. Bližšího [illegible] však lze se o něm dočísti v. Matthew *Historical sketch of the origin and progress of the Gas-Lighting* (v Lond. 1832).

Winter 1) Frant. Bertold, spisov., nar. 17[illegible] na Moravě ve Valašském Meziříčí, studoval [illegible] a filosofii v Mikulově, načež, r. 1816 do piaristické řehole vstoupiv byl r. 1820 na kněžství [illegible]. Vynikaje zvláštní duchu nadaností, [illegible] z mládí s usilnou vytrvalostí, dodělal se v [illegible] vědy odboru, ve kterémkoliv se byl pokusil ([illegible] v theologii, filosofii a přírodozkumu) [illegible] statného prospěchu. Zvláště proslul [illegible]lostí starobiblické vědy a semitských jazyků [illegible] tou příčinou stal se v řeholi u mladších [illegible] v těchto předmětech státně zkoušeným (18[illegible]

byl též r. 1865 od Vídeňské university na základě rých spisů, níže podotknutých, čestným doktorem heologie jmenován. Vyučoval s počátku na ústaech piaristských v Čechách; na to přešed na Moavu zastával v Mikulově mimo duchovní správu též ísto učitele náboženství na tamním gymnasiu 1828—828, a později 1829—1833 v Kroměříži, kde sousně theologům starobiblickou vědu přednášel a pak editelem jak koleje tak i školních ústavů (1834—836) se stal. Vzdav se r. 1837 toho úřadu převzal pět v Mikulově na gymnasiu a na filosofii předešlý vůj učitelský úkol 1837—56, a přednášeje mimo to 838 a 1839 mladším řeholním údům paedagogiku methodiku, vyučoval žáky vyššího gymnasia 1851 –1854 přírodopisu. Odtud r. 1856 do Lipníka za ychovatele nově přijatých řeholních členů povolán estně tomu úřadu dostál, až r. 1869 na svou prosbu a odpočinek dán ve Strážnici na Moravě téhož oku zemřel. Spisy, v nichž se důkladným znalcem atolické i protestantské theologie, filosofických soutav, staré i nové klasické literatury osvědčil, vydal yto: v Pletzově časopise *Neue theolog. Zeitschrift* 835 pojednání *Der biblische Christus* naproti právě yšlému spisu dra Strausse *Das Leben Jesu*; dále ukověť o třech dílech: *Handbuch der Religionswissenchaft für Religionslehrer, Seelsorger und Gebildete* Regensburg 1857), z které knihy výtah r. 1865 pro yšší gymnasia sestavil; pak *Geschichte der christichen Kirche* (Wien 1861). Ta díla zjednala mu ejen uznání učenců, nýbrž i církevní vyznamenání. W. při vynikající své učenosti byl přímý syn své lasti, nepříznivý všeliké přehnané citlivosti nábonaké. Jakož mu potřebou i roskoší bylo, každoočně delší dobu se svými rodáky obcovati: podobně z jeho spisův duch ke Slovanům vůbec uctivý jakož i pravé vlastenecké smýšlení (*Religionswissenchaft* III. 314 a 315) zřejmě vysvítá. *Dý.* — 2) Louis de W., belgický malíř, nar. se r. 1819 Antorfě, kdež studoval pod Jakobs-Jakobsem, a odebral se do Francie a do Německa, načež se usadil ve svém rodišti. Zabývá se hlavně krajinomalbou, a pocházejí od něho mezi jinými: *Přechod brodem; Krajina z Arden; Západ slunce; Svit ***y* (1843—54); poslední dva obrazy byly vystaveny e světové výstavě v Paříži (1855) a umělci se dotalo za ně čestného uznání.

Wirsung Joh. Georg, lékař, nar. se v Augšburku, studoval medicinu v Padově a byl r. 1643 v souboji zabit. Našel průchod z bříšní slinice (*Pankreas*), dle něho pojmenovaný *Ductus Virsungianus*, jenž vede středem celé té žlázy, přijímá do sebe výměsky jednotlivých laločků a vchází zároveň neb nedaleko od žlučovodu společného (*Ductus choledochus*) do dvanáctníku (*duodenum*). Vydal: *Figura ductus cujusdam etc. a Joh. G. Wirsung in diversis corp. hum. observati* (Patav. 1643).

Wittich, Friedr. Wilh. Ludw. von, prus. generallieutenant, nar. se 15. říj. 1818 v Münsteru ve Vestfálsku jako nejstarší syn prus. generalmajora Karla Augusta von W. Nabyv důkladného vojenského vzdělání na rozličných voj. školách vstoupil r. 1835 do prus. armády a stal se tam r. 1852 setníkem a r. 1854 majorem. R. 1861 byl povýšen na podplukovníka a r. 1862 na velitele generálního štábu s počátku 2. pak 5. armádního sboru, a účastnil se v této hodnosti po boku Steinmetzově r. 1866 bitev u Náchoda, Skalice, Králové Hradce a j. Při vypuknutí franc.-něm. války bylo svěřeno W-ovi velení 49. brigádě pěchoty, s kterou bojoval u Mars-la-Touru, Gravelotte, Noiseville a j. Na podzim r. 1870 svěřeno mu bylo velení 22. divisi pěchoty. S touto se účastnil obléhání Paříže a při četných bitvách a operacích na severu, načež byl 23. kv. 1821 jmenován generallieutenantem a jest od bř. 1872 velitelem 31. divise v Štrasburku. O svých příhodách ve válce francouzsko-něm. sepsal *Aus meinem Tagebuche 1870—1871* (v Kaselu 1872).

Wittstein 1) Georg Christoph, něm. lučebník a technolog, narozen 25. led. 1810 v Mindenu v Hanoversku, jest doktorem filosofie. S počátku byl během 14 let asistentem na Mnichovském farmaceutickém ústavu a ředitelem Buchnerovy továrny na lučebniny, později učitelem lučby, technologie a přírodopisu na hospod. a průmysl. škole v Anšpachu až do r. 1853. Od té doby má v Mnichově své privátní lučební laboratorium a odbývá tam přednášky o lučbě. Sepsal: *Anleitung zur Darstellung und Prüfung chemischer und pharmaceut. Präparate* (v Mnichově 1845, 3. vyd. 1857); *Vollständiges etymologisch-chemisches Handwörterbuch mit Berücksichtigung der Geschichte und Literatur der Chemie* (2 sv., tamt. 1846—47), k tomu tři svazky doplňků (tamt. 1849—57), *Die chemische Nomenclatur* (tamt. 1849); *Anleitung zu qualitativen chemisch-analytischen Untersuchungen nach H. Rose* (tamt. 1851); *Grundriss der Chemie* (tamt. 1852); *Widerlegung der chemischen Typenlehre* (tamt. 1862) a mnohé jiné velmi záslužné spisy menší. — 2) Theodor Ludwig W., bratr předešlého, mathematik, nar. se 5. list. 1816 v Mündenu, jest doktorem filosofie a prof. mathematiky na voj. akademii a na městské obchodní škole v Hanoveru. Sepsal: *Neue Behandlung des mathematisch-psychologischen Problems von der Bewegung einfacher Vorstellungen* (v Hanov. 1845); *Lehrbuch der Arithmetik* (2 sv. 1846); *Navier's Differential- und Integralrechnung deutsch; mit einer Abhandlung der Methode der kleinsten Quadrate* (2 sv. tamt. 1849; 2. vyd. 1854); *Lehrbuch der Elementar-Mathematik* (2 sv. tamt. 1856—59); *Fünfstellige logarithmisch-trigonometrische Tafeln* (tamt. 1859) a množství různých pojednání z oboru mathematiky v rozličných časopisech.

Wittwer Wilhelm Constantin, přírodozpytec, nar. se 21. kv. 1822, jest doktorem filosofie; od r. 1861 byl privátním docentem na univ. Mnichovské a později profesorem na lyceu v Řezně. Sepsal: *Versuch einer Statik der chemischen Verbindungen* (v Mnichově 1854); *Die physikalische Geographie fasslich dargestellt* (v Lips. 1855); 2. vyd. 1858); *Ueber den Einfluss der Vegetation auf die Atmosphäre* (*Denkschrift der Wiener Academie* VI. 1854) a jiné články lučební v různých časopisech.

Witzschel H. Benjamin, mathematik, nar. se roku 1822 v Ošici, byl s počátku profesorem na gymnasiu ve Zvikavě, pak učitelem mathematiky na Krauseově ústavu v Drážďanech, kde † 11. ledna 1860. Sepsal: *Die Physik fasslich dargestellt* (v Lips. 1854); *Grundlinien der neueren Geometrie* (tamt. 1858) a vydával s O. Schlönmilchem od r. 1856 až do své smrti *Zeitschrift für Mathematik und Physik*, v němž sám různé mathem. práce uveřejnil.

Wohlfeil Kasimír, záslužný pedagog, rodem ze Lvova, byl od r. 1802 generálním inšpektorem škol v západní Haliči, později údem ředitelstva vychovavacího ústavu pro kněze ve Varšavě a pak visitatorem škol. † r. 1817. Vyšlo od něho tiskem: *Bemerkungen der interessantesten Dinge nach der Art der Bilderwerke von Komenius* (v Lipsku 1784); *Anleitung den Kindern die ersten Begriffe von Gott und der Religion empfindlich zu machen* (ve Lvově 1793 a v Krakově 1806); *Anleitung zur deutschen Sprache für Polen* (ve Lvově 1795); *Deutsche Sprachlehre* (tamt. 1800); *Praktische deutsche Sprachlehre*,

též polsky (v Krakově 1803); *Przejscie od rozważania dzieł natury do praw religii* (ve Lvově 1800) a j.

Wochein v. Veldes v doplňku.

Wollies 1) N., franc. spisovatelka, naroz. ok. 1785, počala svou literární činnost románem *L'Enfant du boulevard* (1819), načež následoval *Edouard et Mathilde* (1822). Od r. 1830 vydává poučné a zábavné spisy pro mládež, z četných spisů tohoto druhu jsou důležitější: *Souvenirs d'une mère de famille* (1833); *L'Orpheline de Moscou* (1856). — **2)** Eugène W., syn předešlé, studoval medicínu v Paříži, a stav se doktorem lékařství byl povolán za lékaře do ústavu choromyslných v Clermontu, pak byl přidělen centrální kanceláři Pařížských nemocnic. **W.** je rytířem čestné legie. Z jeho spisů sluší uvésti: *Recherches sur l'inspection et la mensuration de la poitrin* (1838); *Archéologie des monuments religieux de l'ancien Beauvaisis, depuis le V. jusqu'au XII. siècle* (v Clermontu 1839—49).

Wolfers Jakub Filip, astronom a mathematik, nar. se 31. kv. 1803 v Mindenu, stal se r. 1836 v Greifswaldu doktorem filosofie a r. 1852 professorem v Berlíně. Od r. 1827 jest hlavním spolupracovníkem sborníku *Berliner astronomisches Jahrbuch*. Sepsal: *L. Euler's Mechanik mit Anmerkungen und Erläuterungen* (3 sv. v Greifswaldu 1848—53); *Tabulae reductionum astronomicarum annis 1860 usque ad 1880 respondentes* (v Berl. 1858); *Einige Untersuchungen über die Krümmung der Curven* (Grunerts Archiv IV. 1844); *Auflösung des Kepplerschen Problems nach Newton, verglichen mit den jetzt gebräuchlichen* (tamt. VII. 1846), a četné články vědecké i populární z oboru astronomie a mathematiky v různých sbornících.

Wolff 1) Friedrich Benjamin, lučebník, nar. se r. 1766 v Polsku, stal se doktorem filosofie a r. 1789 adjunktem, r. 1800 pak prof. mathematiky a fysiky na Joachimsthalském gymnasiu v Berlíně, kde setrval až do r. 1831. Též byl od r. 1811 členem průmyslové a obchodní deputace v prus. ministerstvě obchodu. † 19. led. 1845 v Berlíně. Sepsal: *Annalen der chem. Literatur* (3. sv. v Berl. 1803); společně s Klaprothem *Chemisches Wörterbuch* (5 sv. tamt. 1807—10 se 4 sv. dodatků 1815—19); *Lehrbuch der Chemie* (3 sv. tamt. 1818—21), a přeložil do němčiny lučební a fysik. spisy Biota, Brewstera, Daltona, Davyho, Raspaila, Vauquelina a j. — **2)** Emil Theodor W., lučebník, nar. se 30. srp. 1818 ve Flensburku, stal se r. 1843 v Berlíně doktorem filosofie, pak asistentem při lučebním laboratoriu v Halle a jest od r. 1854 professorem hospodářské lučby na hosp. akademii v Hohenheimu ve Virtembersku. Sepsal: *Quellenliteratur der theoretischen organischen Chemie* (v Halle 1845); *Die chemischen Forschungen auf dem Gebiete der Agricultur* (v Lips. 1847); *Die naturgesetzlichen Grundlagen des Ackerbaues* (3 sv. tamt. 1851; 3. vyd. 1856); *Anleitung zum chemischen Untersuchen landwirthschaftlich wichtiger Stoffe* (v Štutg. 1857) a j.

Wolfgang Jan, doktor filosofie a prof. farmakologie na universitě Vilenské, nar. se r. 1772, studoval na universitě Vilenské, kdež se stal r. 1806 adjunktem, r. 1810 mimořádným a r. 1828 řádným prof. Byv dán na odpočinek usídlil se na svém statku Połukniі v kraji Trockimském, kdež † 29. kv. 1859. **W.** byl v letech 1820—21 vydavatelem *Pamiętników farmaceutycznych wileńskich*, byl spolupracovníkem *Pamiętników lekarskich*, vydávaných spolkem lékařů Vilenských, též pracoval pro jiné časopisy polské a Moskevské. Z jeho spisů samostatných sluší jmenovati: *Rozprawa o gazie wodorodnym siarczystym* (Vilno 1806); *Rzecz o k[illegible]* (tamt. 1823); *Uwagi historyczne nad stanem [illegible]cyi* (w *Dzienniku Wileńskim na r. 1818*); *Mon[illegible] fia rośliny skrzypów*, spis původně v jazyku [illegible] ceuzském od něho sepsaný, ale jeho dcerou do [pol]štiny přeložený (1826), a zanechal v rukopise *[illegible]nik wyrazów botanicznych*. — **2)** Alexandra W., dcera předešlého, pomáhala otci v jeho botanických badáních, překládala do polštiny jeho práce a [illegible] psala verše tištěné v časopisech Vilenských. [illegible] vyšlo od ní: *O pellegrynie albo perle nieporównanej Zozimo przez G. Fissera de Waldheim*, přel. z franštiny (Vilno 1822); *Rys historyczny [illegible] w leczeniu głuchoniemych i sukladów na [illegible] znaczonych* (tamt. 1830). — **3)** Xawery W. [illegible] předešlého, doktor lékařství. Po ukončených studiích ve Vilně usadil se co praktický lékař v Druskienikách, popsal tamější minerální vody a vydával v [illegible] přes tři roky periodický časopis, byl [illegible] údem spolku lékařů ve Vilně, jemuž celou knihovnu otcovu daroval. **W.** † v Druskienikách 24. hl. [illegible] Tiskem od něho vyšlo: *O wodzie mineralnej [illegible] w Druskienikach, opisanie postrzeżeń lekarskich i przepisy dla chorych* (ve Vilně 1841); *Ondyna Druskienickich źródeł. Pismo zbiorowe dla zdrowych i chorych* (Grodno 1844—46).

Wolfingar z Ploškovic a Wolfsbach, erbovní a potom vládycká rodina, v XVI. [století] v Plzni usedlá, držíc tam grunty a úřady obecní veřejné. — Za časů cís. Rudolfa II. seděl v radě města Plzně Jan Rudolf W., jenž užíval a psal se z Ploškovic; bylť muž vzdělaný a učený, a při tom katolík horlivý; byl také notářem veřejným (*notarius publicus*), cís. dvořeninem a výběrčím posudního v Plzeňsku. Pro služby platné a šlechetné zachování polepšil mu císař Rudolf II. v pondělí po sv. Matouši rodinný erb jeho, a [císař] Matiáš povýšil jej dne 24. září 1612 do stavu vládyckého, načež sobě koupil statek Prostiboř. V bouřích stavovských r. 1618 byl Jan Rud. W. primátorem města Plzně, a při obležení města skrze Mansfelda byl komisařem lidu válečného k obhájení města toho zverbovaného, pomáhal penězi a všelijakými potravními k vychování vojska toho, a když město Plzeň od lidu nepřátelského bylo dobyto, [staral se] o to, aby nebylo drancováno a obyvatelstvo [šetř]váno a jinak soužena, pročež hleděl ihned [složiti] požádanou sumu výpalnou, 168.000 zl. [illegible] Přes to přese všechno bylo mu vytrpěti [veliký]ch [útis]kostí a pronásledování tuhého všemi z [illegible] strát, a to jak skrze lid stavovský tak i vojsko [illegible]vorské a císařské. Po bitvě Bělohorské [navrácen] jest W. ve všeliké předešlé úřady a [illegible] jmenován JMC. radou, a majestátem daným ve [illegible] 2. dne 1626 povýšen jest do stavu rytířského s polepšeným při tom erbem a titulem z Wolfsbach a Ploškovic. Potomci W-ovi kvetli ještě v [pří]tomném století a drželi zboží zemská v [illegible] Slib děd. věrnosti u kraj. úřadu Plzeňského složili r. 1681 Frant. Rudolf, r. 1682 Jan Ant. a Václav Karel bratří W-ové, z nichž Karel Václav W. r. 1684 prodal statek Vosol. [illegible] prodal rovněž František Rudolf W. statek [illegible] Anně Františce W-ové z Düren. [illegible] koupil Leopold W. z W. statek Ko[illegible] na začátku století toho ještě držel Jan Ferdinand W. z W.

Wolfram Leo (vlastně Ferdinand Prat[illegible]ner), něm. spisov., nar. se r. 1817 ve Vídni, kde [byl] od r. 1866 radou v ministerstvu věcí [illegible] † 28. dub. 1871. Sepsal romány: *Dionising* [illegible] (2. vyd. 1862); *Verlorene Seelen* (1867) a *[illegible]*

kiad (1867), kterýmž položil za základ různé církevní, polit. a sociální poměry v Rakousku.

Woltman Reinhard, vodní stavitel, nar. se 1757 v Axstedtu v Hanoversku, působil hlavně v Hamburku, kde byl od r. 1812 do 1836 ředitelem vodních staveb, a † tamt. 20. dub. 1837. Psal v jazyku něm., angl. i holandském; z četných jeho děl uvádíme: *Beiträge zur hydraulischen Architectur* (4 sv. v Gotinkách 1791—99); *Beiträge zur Baukunst schiffbarer Kanäle* (tamt. 1802); *Beiträge zur Schiffbarmachung der Flüsse* (v Hamb. 1826); *Ueber ein Instrument zur Messung des Stosses der Wasserströmung* (*Neue Abhandl. der königl. Böhm. Gesellsch. der Wissensch.* II. 1795).

Wood George, americký románopisec, nar. se v Newburyportu v státu Massachussets, jest žákem Samuele Knappa. Po přesídlení svých rodičů do státu Kolumbie stal se W. r. 1819 úředníkem při administraci téhož státu. R. 1845 přesídlil se do Nového Yorku, odkudž se r. 1848 přestěhoval do Washingtonu. W. je spisovatelem dvou satirických románů, v nichž líčí lehkým slohem americké mravy a přechází na doktriny filosofické, sociální a náboženské svého času. Jsouť to: *Peter Schlemihl in America* (ve Filadelfii 1848) a *The Modern pilgrims* (v Bostonu 1855). Mimo to sepsal román *Marrying too late* (v Novém Yorku 1856) a j.

Worm 1) Ole (v. hl. d.) vydal mimo spisy v hl. d. uvedené ještě *Instit. medic. epitome* (Hafniae 1640). Jeho syn — **2)** Vilém W., nar. 1633, † 1704, profesor fysiky v Kodani, museum od otce založené valně rozmnožil a popsal ve zvláštním díle *Museum Wormianum* (Lugd. Bat. 1655).

Wornač Jakub, nar. se 8. ún. 1800 v Pančici, studoval v Kukově a v Budyšině, pak filosofii a theologii v Praze, kdež r. 1827 na kněze posvěcen byl, načež stal se katechetou a biskupským ceremonářem. R. 1831 stal se prvním kaplanem v srbském kostele v Budyšině a r. 1818 farářem ve Votrově, kdež † 6. dub. 1865. Vydal knihu pod titulem *Druhe, njepřemenjeny wudawk wobstaral J. Wornač, polo Hieki* (v Budyšinje 1849).

Wornař 1) Arnold Jurij, srbskoluž. spis., nar. se 17. ún. 1824 v Dubrjenku, stud. gymn v Chomútově, v Litoměřicích theologii, byl po vysvěcení 1849 dosazen za kooperatora do Rožence a r. 1856 do Osěku povolán. Vydal *Psalter žiwoho Rozarija. Bjez titla wot P. Arnolda Jurija Wernera, kooper. v Róženci* (1852). — **2)** Jakub W., srbskoluž. spis., nar. se 18. dub. 1828 v Dubrenku, stud. gymn. v Budyšině a v Praze, kdež i filos. a theol. studia odbyl; r. 1854 byl na kněze posvěcen, načež se stal nejprvé prvním a pak druhým kaplanem ve Vostrovci a od r. 1864 jest prvním kaplanem v Khrosčici. Napsal: *Bajka wot kotski* (1849); *K wojakam wybrany* spěv, 1858); *Boža Mechawo pomnejeso cžerpanja a smjercze Jězusa Khrysta a v Khatolski Prawe* (1868).

Wósky z Bärenstammu Jakub Jan Josef, nar. se 26. čce 1692 v Khróšćicích. Po ukončení studií stal se doktorem theologie a byv vysvěcen za kněze kaplanem u barona Příchovského v Čechách. Vrátiv se do otčiny r. 1724 stal se vikářem v Budyšíně. r. 1725 druhým kaplanem v Khróšćicích, a r. 1726 dostal se za faráře do Pfaffendorfu, r. 1730 byl knížecím zpovědníkem a druhým proboštem v Lubanji, 24. led. 1734 byl zvolen za čestného kanovníka Budyšínského děkanství a v kv. 1738 přišel jako školastik do Budyšína, maje též za povinnost zastávat úřad katechety; brzo na to se stal pokladníkem v děkanství a r. 1739 kantorem. Dne 4. dub. 1743 byl zvolen za děkana a roku 1744 od císaře Karla VII. povýšen za šlechtice s příjmím von Bärenstamm. R. 1745 dostal povolení pro sebe a své nástupce nositi infuli. R. 1752 byl jmenován za biskupa in part. infid. v Pergamě v Thracii a † 3. pros. 1771 v Budyšíně co velký dobrodinec Lužice. Z jeho spisů uvádíme: *Krótke Tsaszu Pszisine no, to jo: Nekotre Wossobnische Pojedana z toho Starowo ha Nowoho Zakona. Tón Horni Wužiszkim Serbam, Kotsiž toho Swjatoho pissma Rukomai wimaju, k Lubossži wopissane* (v Budyšíně 1759); *Tón Mawó Kžescžijanski khatólszki khatechissmus Petra Kanižiussa, S. Pissma Wutzerja, Soc. Jes.* (tamtéž 1750); *Serbsskekhatolike Khérlusche 1690* (v *Časopise towarstwa Macicy serbskeje* III. 1862); též zanechal v rukopise *Tři předowanja wot Wóski, z lětow 1724 a 1725.*

Wrede Karl Friedr., něm. přírodozpytec, nar. se 4. bř. 1766 v Pomořanech, byl s počátku kazatelem v Jasenici v Pomoř., pak prof. na gymnasiu Fridricha Viléma v Berlíně a od r. 1806 řádným prof. mathematiky na universitě v Královci, kde † 13. čna 1826. Sepsal mezi jiným: *Geologische Resultate aus Beobachtungen über einen Theil der südbaltischen Länder* (v Berl. 1794); *Geognostische Untersuchungen über die südbaltischen Länder* (tamt. 1804); *Gründliche Darstellung der Differential- und Integralrechnung* (v Královci 1818). Též byl jedním z vydavatelů sborníku *Königsberger Archiv für Naturwissenschaft und Mathematik.*

Wrisberg Jindřich Aug., profesor anatomie a porodnictví v Gotinkách, nar. v St. Andreasberku na Harcu 1739, † 1808, vyznamenával se zvláštní pilností a zručností v pracích anatomických. Napsal: *Sylloge commentionum anatom.* (Gotinky 1786, 4). Dle něho se jmenují chruplavky W-ovy (*cartilagines Wrisb.*) v chřtánu, které leží před chruplavkami nálevkovitými (*cart. arytaenoideae*), ve svazech jazýlkonálevkovitých (*ligamenta aryepiglottica*).

Wucherer Gustav Friedrich, mathematik, nar. se 24. ledna 1780 v Karlsruhe, byl r. 1806 prof. mathematiky na gymnasiu v Bieberachu, později 1807—1818 kazatelem při universitě Freiburské a profesorem fysiky a technologie tamtéž, od r. 1825 pak až do své smrti 5. dub. 1843 ředitelem nově zřízené polytechnické školy v Karlsruhe. Sepsal: *Grössenlehre für Realschulen, 5 Curse* (v Karlsruhe 1808—13); *Andeutungen auf dem Gebiet der höheren Physik* (ve Freiberku 1817) a množství menších spisů fysikálních a mathem.

Wüllner Adolf, fysik, nar. se 13. čna 1835 v Düsseldorfu, stal se r. 1856 v Mnichově doktorem filosofie a jest od r. 1858 docentem na universitě v Marburku. Sepsal: *Ueber den Einfluss des Procentgehaltes auf die Spannkraft der Dämpfe aus wässerigen Salzlösungen* (v Mnichově 1856); *Versuche über die Spannkraft der Dämpfe aus Lösungen von Salzgemischen* (v Marburku 1858); *Die Absorption des Lichts in isotropen Mitteln* (tamt. 1862); *Lehrbuch der Experimental-Physik* (v Lipsku 1862); *Ueber den Wechsel und die Erhaltung der Kraft* (v Münsteru 1860) a četné fysikální články v Poggendorfových *Annalech.*

Wunder Karl Gustav, mathematik, nar. se 15. kv. 1793 v Albrechtshainu u Lipska, byl od 1817 do 1826 profesorem mathemat. a fysiky na lyceu ve Vitemberku, pak prof. mathem. a přírodopisu v Míšni, kde † 20. srp. 1850. Sepsal: *Versuch einer heuristischen Entwickelung der Grundlehren der reinen Mathematik* (v Lipsku 1823, 2. vyd. 1844); *Katechismus der Mathematik* (tamt. 1826) a *Lehrbuch der Mathematik für Gymnasien* (4. sv. tamt. 1837—41).

Wunderlich Karl August (v. hl. d.) sepsal

ještě: *Das Verhalten der Eigenwärme in Krankheiten* (1870).

Wundt Wilhelm Max, *výtečný fysiolog*, nar. se 16. srp. 1832 v Neckarau v Badensku, kde jeho otec byl kazatelem, studoval od r. 1846 gymnasium v Heidelberku, potom přírodní vědy v letech 1851—1856 v Tubinkách, Heidelberku a Berlíně. Roku 1857 habilitoval se jako privátní docent fysiologie v Heidelberku, kde se stal roku 1864 mimořádným profesorem. R. 1866 byl zvolen od města Heidelberku za poslance do druhé badenské komory, složil však brzy tento svůj mandát. Z hlavních jeho děl jmenujeme: *Die Lehre von der Muskelbewegung. Nach eigenen Untersuchungen bearbeitet* (v Brunšv. 1858); *Beiträge zur Theorie der Sinneswahrnehmung* (v Lips. 1862); *Vorlesungen über die Menschen- und Thierseele* (2 sv. v Lips. 1863); *Lehrbuch der Physiologie des Menschen* (v Erlang. 1865; 2. vyd. 1868); *Die physikalischen Axiome und ihre Beziehung zum Causalprincip* (tamt. 1866); *Untersuchungen zur Mechanik der Nerven und Nervencentren* (1. díl v Erlang. 1871).

Wuttig Johann Friedr. Christ., nar. se 22. bř. 1783 ve Vunderslebenu v Sasku, byl doktorem filosofie, od 1808 do 1812 řádným profesorem lučby na univ. Kazaňské a od r. 1818 komisarem továren v Berlíně a docentem na tamější universitě. † 23. dub. 1850 v Berlíně. Sepsal: *Ueber die Fabrication des Borlais bei den Bucharen und Persern* (v Berl. 1812); *Die Kunst aus Bronze kolossale Statuen zu giessen* (tamt. 1814) a jiné menší spisy technologické a lučební.

Wyatt Matthew Digby (v. hl. d.) byl jmenován r. 1869 profesorem krásných umění v Kambridži a roku 1870 povýšen do stavu rytířského. Sepsal mimo v hlavním díle uvedené ještě: *On metal work and its artistic design* (1852); *Industrial art of the 19. century* (1853); *Art treasures of the United Kingdom* (1857); *On the foreign artists employed in England during the 16. century* (1868) a *Fine art, a sketch of its history, theory, practise, and application to industry* (1870).

Wynton Andrew, kronikář angl., žil v XV. stol., jsa převorem kláštera na jezeře Lemon[illegible]. Sepsal rýmovanou kroniku v devíti knihách od [illegible] až k počátku XV. stol., která poprvé vyšla pod jménem *The orygynal cronykil of Scotland, with notes, a glossary, etc. edited by D. Macpherson* (Lond. 1795). W. jest vypravovatel málo metodický; vzdor tomu poutá dílo jeho zajímavými pověstmi národními a živým líčením.

Wyrsch Jan Melichar Josef, malíř švýcarský, nar. se 21. srp. 1732 v Unterwaldenu a † [illegible] 1798 v Rainu. Učil se nejprvé u malíře v Lucernu Jana Sutera, pak u F. A. Krause, načež [illegible] do Italie. V Římě navštěvoval pilně školu francouzskou pod ředitelem Natoirem a v Neapoli [illegible] Espagnoleta. Výsledek studií jeho rozličných [illegible] zvláštní ráz jeho způsobu malby, šťastné to [illegible]nina koloritu vlaského a přísnosti německé. [illegible] návratu do Švýcar usadil se v Curichu, kde [illegible] množství podobizen zhotovil. R. 1763 odebral se [illegible] Besançonu, kde 20 roků trávil, jsa malířem [illegible] hledaným. Zde maloval mezi jinými: *Apoteos[illegible] St. Collete* (?) (1772) nacházející se v klášteře [illegible]risek v Poligny, pak *Krista na kříži*, podobizny Grosboisa, Muyarda Vouglanského a j. Navrátiv se do vlasti stal se ředitelem malířské školy v Lucernu. R. 1786 oslepl. Z prací jeho jmenujeme ještě: *Mikoláš de Flue* (1774) v Saarnenu, *Útěk [illegible] Egypta* v Beggriedu a v museu Besançonském *Z[illegible]rození Krista* a čtyři podobizny, mezi nimiž i [illegible] umělce samého.

Y.

Yamparikové (Yamparicas, Payutas), kmen indiánský v sev. Americe severně od řeky Kolorado, na nejnižším stupni vzdělanosti se nacházející. Jednotlivé rodiny bez jakéhos spojení mezi sebou použí se potulují. Mluví nářečím utahským, ale Utahové sami jimi velmi pohrdají. V krajině jejich mimo zajíce, jehož do sítí chytají, není zvířete, jehož kožich by tělo jejich před mrazem chránil, ani zvěře jim potravu poskytující, ani obilí jakéhokoliv druhu v oněch vyprahlých poušťinách se nenalezá. Proto sbírají semeno travin na potocích a solných rybnících, páří a rozemílají je v prach, z něhož připravují hustou kaši, požívají též kořínků, jež jsou jim pravou lahůdkou, ba nepohrdají ani mravenci, hlemýždi, ještěrkami, kobylkami a parasity na vlastním těle. Y. jsou malého vzrůstu, vlasy nečeší aniž se kdy myjí. A tito lidé, od narození až k poslední hodině žití svého vždy smrti hladem blízci, s takovou něžností otčinu svou milují, že mnozí z nich v Novém Mexiku touhou po ní zemřeli. Dříve než provincie ta od Američanů byla dobyta, bývali Y. od kreolův chytáni, „ku prodeji umytí“ a za 50—100 piastrův prodáváni. Zbraně jejich jsou palice, šípy a luk; jsouce však velcí zbabělci kradou se za cestujícími a střílejí jim v noci koně, jichž maso velmi rádi jedí.

Yarou-dzangbo-tšiu, mohútná řeka v Tibetu. Vzniká v západní části Tibetu v provincii Ues-zang, bere se směrem jihových. a je dle Klaprotha Iravaddi Zadní Indie, dle jiných Brahmaputra.

Yates Edmund Hodgson, angl. novelista, nar. se r. 1831 v Londýně, kde otec jeho byl dram. hercem; záhy dostalo se mu místa u generální pošty, kde za krátký čas se stal přednostou kanceláře pro ztracená psaní. Spisovatelskou dráhu svou zahájil r. 1854 vydáním sbírky básní a náčrtů *Mirth and metre by two merry men*, společně s Frankem Smedleyem, a spisem téhož roku vydaným *My haunts and their frequenters*; r. 1857—1858 vydával společně s R. B. Brougham týdenník *Our Miscellany*, zároveň byl spolupracovníkem při Dickensově *All the Year Round* a divadelním kritikem časop. *Daily News*. R. 1860 vydal *Life and correspondence of C. Matthews the elder* (herce) a r. 1861 *After office hours*. Ve spisech těchto osvědčuje se Y. jako obratný a zábavný feuilletonista ze školy Dickensovy a Thackerayovy, vyniká však sám jen tu a tam originálností. Později psal romány sensační: *Broken to harness* (1865); *Runnig the gauntlet* (1866); *Kissing the rod* (1866); *Black sheep* (1867); *The rock ahead* (1868); *Wrecked in port* (1869); *A righter wrong* (1870); *Dr. Wainwrights patients* (1871).

Z.

Zacuth Abraham ben Samuel, slavný španělský astronom, nar. se v Salamance a † v Lisabonu okolo r. 1520. Byl učitelem astronomie v Kartageně a v Salamance, a odebral se následkem dekretu z r. 1492, jímž ve Španělsku pronásledování Židů počalo, do Lisabonu, kde král Emanuel ho svým astrologem jmenoval. Oslavil se zvláště židovskou chronologií svou *Sepher Juchasin* (v Cařihradě 1566, v Krakově 1580, v Amsterodamu 1717). Neméně slavná jsou díla jeho astronomická: *Tabulae motuum coelestium* (v Benátkách 1496) a *Almanach perpetuum solis*, do latiny přeložený od J. Vizina (v Benátkách 1499, 1502, 1572). Konečně přičítá se mu dílo kabalistické *Mutok Lanephese*, nebo *Dulcis Anima* (v Benátkách 1607), zabývající se otázkou o stavu duše lidské v budoucím životě.

Zadák 1) ve vojenské polní službě muž za zadvojem (*Arrière-Garde*) postupující, něm. *Nachläufer*, na rozdíl od pupředníka (*Vorläufer*), jenž v čele předvoje (*Avant-Garde*), a bočníka (*Seitenläufer*), jenž v bocích voje se nachází. — 2) **Z.**, zápětník, něm. *Hintermann*, ve vojenském šikování a v tělocviku muž, jenž ohledem na muže před ním stojícího, předáka (*Vordermann*), v druhém (zadním) členu nebo pořadí se nachází. *Čský.*

Zákrejs František (v. hl. d.) uveřejnil svou pětiaktovou, dne 4. bř. 1872 na kr. zemském divadle českém ve prospěch paní O. Sklenářové-Malé provedenou tragédii *Poděbradovnu* v 3. svazku *Divadelního světa*, v němž ji J. Neruda úvodem opatřil. Táž truchlohra chystána pro srbský i charvátský repertoir, bezpochyby pro saisonu 1873—74. V čci 1872 jmenován **Z.** dopisujícím členem archeologického sboru Musea království Českého, odkryv a v Archeologických památkách popsav Karlsteinské hradiště nad Švratcavou. Ve svém bydlišti Poličce působil co režisér a později co ředitel ochotnického divadla, jež ho učinilo prvním čestným svým členem, pak co jednatel Měšťanské besedy a co venkovský jednatel Pražské Besedy umělecké. Jsa v říjnu téhož roku zvolen pokladničním a účetním průkazcem Pražské vzájemné pojišťovací banky „Slavie," vzdal se úřadu tajemníka při okresním zastupitelstvě v Poličce a přesídlil se do Prahy. Byv při reorganisaci bankovního úřadnictva v lednu 1873 správní radou „Slavie" za průkazce dstavu definitivně určen vystoupil koncem téhož měsíce z tohoto úřadu, aby se uvázal v redakci Kobrovy *Národní bibliotéky* a nově zaražené *Všeobecné knihovny*. V březnu 1873 dávána v zemském divadle českém jeho pětiaktová, historická veselohra *Dvé krásných očí*, vyšedší ve jmenované Všeobecné knihovně. **Z.** jest t. č. jednatelem Umělecké besedy a členem jejího literárního výboru, jakož výborem a účetním Jednoty spisovatelů a skladatelů českých, k jejímuž zaražení dal podnět. Mimo jiné menší příspěvky do literárních podnikův, uveřejnil Z. v časop. *Osvětě* zevrubné dílo *Rozhled o dramatu francouzském* a měsíční obšírné *literární rozhledy*. Druhé vydání jeho činohry *Národní hospodář* připravuje se do jednoho z letošních čísel *Divadelního světa*. *Ehl.*

Záloha střeleb armády (*Armee-Geschütz-Reserve*). V zádech každé operující armády nachází se určitá zásoba hrubých střeleb se vším příslušenstvím, jejíž účelem jest, doplňovati nebo vyměňovati děla a povozy se střelivem v předním bitevním šiku porouchané nebo jinak na zmar přišlé; tuto část dělostřelectva z-hou s. a. nazýváme. V Rakousku tvoří ve válce z-hu s. obyčejem některý dělostřelecký pluk s větší částí svých baterií. Z-ze s. a. bývá také pravidelně přidělen obléhací park (*Belagerungspark*), totiž druhy nejtěžších hrubých střeleb, moždířů, houfnic a děl, k obléhání pevností určených. *Čský.*

Zalokar Jan (v. hl. d.) † 11. září 1872.

Zálužský nazývalo se několik rodin erbovních a vládyckých v Čechách v XVI. a XVII. století: a) **Z.** z Helfenšteina, rodina prvotně v Táboře usedlá, kdež držela grunty šosovní a měla na sobě přední povinnosti obecní. V druhé polovici XVI. stol. proslul Václav **Z.**, který byl zámožný soused Táborský, spravoval úřady obecní a později byl drahně let JMC. rychtářem. Týž zůstavil syny Jana, Mikuláše, Václava a Pavla, kterýmžto cís. Rudolf II. pro platné služby otce jejich, kteréž v povinnosti JMC. rychtáře konal, propůjčil erb a titul z Helfenšteina, a to majestátem daným dne 12. list. r. 1606, kterýžto erb se vypisuje takto: štít na příč rozdělený, jehož spodní polovice červená, v níž u prostřed krokvice bílá a v ní lilium červené a po každé straně lilium bílé; v horní červené polovici půl lva k pravé straně obráceného v předních tlapách střelu držícího, a nad helmem mezi dvěma rohy búvolovými týž lev jako v štítu se spatřuje. Z bratří těchto připomíná se Václav **Z.** již k roku 1590 jako hejtman na Lysé. Jan **Z.** přebýval při

městě Táboře, a kšaftem r. 1620 odkázal dům, dvůr a grunty své Pavlovi, Janovi, Danielovi a Václavovi synům a Elišbětě, Anně a Madaléně dcerám svým. Pavel Z. seděl při městě Táboře; r. 1636—1644 byl tam konšelem a purkmistrem a † r. 1660, zůstaviv syny Tobiáše a Jana Z-ého. Jan a Daniel Z-šti, bratří Pavlovi, byli tolikéž sousedy Táborskými a provozovali tam obchod soukenický; tolikéž byl Tobiáš Z., syn Pavlův, r. 1668 mezi tamními mistry soukeníky. — Později vystěhovali se Z-šti z Tábora do Prahy, kdež byl r. 1720 Robert Z. z H. registrátorem desk zemských, a r. 1738 Pavel Z. prokurátorem, držev dům na Příkopích na Nov. M. Pr. — *b*) Z. z Podhoří, staročitná rodina vládycká, připomíná se v XV. a XVI. stol. V druhé polovici XVI. stol. přichází na zemích Petr Z. z P. na Nedrahovicích a Vobořišti (1542—1562); týž zemřel r. 1562 bezdětek a odkázal dvůr ve Vobořišti Jetřichovi z Blisiva, své ostatní jmění pak a zboží a také statek Nedrahovice své manželce Marianě z Řičan s tím doložením, kdyby zemřela bezdětná, aby zboží to připadlo Janovi Čabelickému na Týně a nadepsanému Jetřichovi z Blisova. — *c*) Z. z Vostroskal. V druhé polovici XVI. stol. přichází Václav Z., který drahně let sloužil na panstvích císařských v Čechách a jmenovitě byl delší čas písařem důchodním na Brandýse n. L. Pro jeho dlouholeté služby platné nadal jej císař Rudolf II. majestátem, vyšlým dne 15. pros. r. 1588, erbem a titulem z Vostroskal, kterýž erb se vypisuje takto: Štít z vrchu dolu rozpoltěný, jehož pravá strana modrá a levá žlutá a v tom dvě skály šedé, na nichž kamzík z levé k pravé skále vyskakuje, a nad helmem z koruny týž kamzík až pod kýty se vypíná. V první čtvrti XVII. stol. připomíná se Václav Z. z V. na Hromědicích v Boleslí. (Sněm z r. 1615). O potomcích tohoto Václava Z-ého z V. nemáme však zpráv širších. *Ra.*

Zamboni Giuseppe, abbé, prof. fysiky na lyceum ve Veroně, nar. se 1. čna 1776 a † tamtéž 25. čce 1846. Z. jest vynálezce dle něho pojmenovaného Zamboniova galvanického řetězu. Byl údem Società Italiana. Z jeho spisů sluší uvésti: *Della pilla elettrica a secco* (Verona 1812), v kterémž spisu pojednává o galvanickém řetězu od něho vynalezeném; *Elettromotore perpetuo* (tamt. 1820); *Invasione di un orologio elettrico* (tamt. 1831); *Sopra un micrometro magneto-elettrico* (tamt. 1832); *Sulla elettricità statica* (tamt. 1842); *Nuova maniera di sperimenti sulla misure delle forze centrifughe* (tamt. 1843); mimo to napsal pojednání o elektřině, magnetismu a galvanismu uveřejněné v *Mem. Societa Italiana Annali di Scienze del Regno Lomb.-Venet.* a v Majocchiových *Annali di fisica.*

Zamminer Fridrich Georg Karl, dr. filosofie a něm. fysik, nar. se 26. říj. 1817 v Darmstadtě a † 15. srp. 1858 v Giessenu. Od r. 1841—1843 byl rektorem a učitelem fysiky na reálních školách v Michelstadtu, pak privátním docentem a později mimořádným prof. fysiky na universitě v Giessenu. Z jeho spisů sluší uvésti: *Anfangsgründe der Arithmetik und Geometrie u. s. w.* (Darmstadt 1838); *Die Physik in ihren wichtigsten Resultaten u. s. w.* (Stuttgart 1852); *Die Physik der Erdrinde und der Atmosphäre* (tamt. 1858); *Die Musik und die musikalischen Instrumente in ihrer Beziehung zu den Gesetzen der Akustik* (Giessen 1855). Mimo to četné články vědecké v *Liebegs's Annalen der Chemie und Pharmacie* a v *Poggendorf's Annalen der Physik und Chemie.*

Zander Ernst, dr., spisovatel něm., nar. se roku 1803 ve Zvěříně v Meklenburku, r. 1830 přestoupil na katol. víru, vydával od r. 1837 *Neue Würzburger Zeitung* a *Fränkische Courier.* R. 1849 založil v Mnichově vycházejícího *Volksbote*, časopis tendencí katolických, jenž mezi bavorským venkovským obyvatelstvem velkého rozšíření dosáhl. R. 1869 odevzdal Z. časopis svému synovi a odstěhoval se do Salspurku, kdež † 24. čna 1872.

Zanoni Giacomo, vlaský botanik, nar. se v bř. 1615 v Montecchio a † 24. srp. 1682 v Bologně. Vědy přírodní, zvláště botaniku, studoval s takovou pílí, že již r. 1657 obdržel učitelskou stolici botaniky v Bologni, uprázdněnou po učiteli svém B. Ambrosinim. Zřídil bohaté sbírky rostlin, živočichů a nerostů, a pěstoval v zahradě botanické vzácné a drahocenné druhy bylin. Mimo velkolepé dílo *Erbario miniato ai naturale e ornato di fregi d'oro* a *Plantarum imagines, quas frater Matthaeus a S. Josepho extraxit ex libro Saladini in urbe Balsora* (obě v museu Bologneském), sepsal: *Indice delle piante portate nell'anno 1652 nel viaggio di Castiglione* (Bologna 1652); *Descrizione di alcune piante nuove* (ib. 1670); *Istoria botanica* (ib. 1675).

Zantedeschi Francesco, nar. se 18. srp. 1797 v Dolce ve Veronsku, jest doktorem filosofie, byl profesorem fysiky na universitě v Padově, pak profesorem fysiky a mathematiky na lyceu Santa Caterina v Benátkách, a posléze profesorem filosofie na lyceu Porto-Nuova v Miláně a Brescii. Sepsal: *Esperienze risguardanti la scossa della rana sotto messa all' influenza degli elettromotori voltaici etc.* (Verona 1832); *Esperienze risguard. la direzione e l'intensità delle correnti magneto-ellettriche* (Brescia 1835); *Della dinamica e statica magneto-ellettrica* (Milano 1836); *Delle polarizzazione dei conduttori isolati diretti a determinati punti del globo, e di un nuovo apparecchio per esplorare l'elettricità atmosferica* (1837); *Esperimenti d'induzione e polarizzazione termo-elettrica* (1838); *Ricerche sul termo-ellettricismo dinamico* (1838); *Saggi del l'elettro-magnetico e magnetico-elettrico* (Venezia 1839); *Memoire sulle leggi che governano l'elettro-magnetismo* (Verona 1840); *Relazione storico-critica sperimentale sull' elettro-magnetismo* (Benátky 1840); *Le leggi del magnetismo del filo congiuntivo per corso dalla corrente voltiana* (1843); *Della materia e delle forze* (1844); *Della elettricità e del magnetismo* (Milán 1846); *Teoria fisica delle macchine magneto-elettriche ed ellettro-magnetiche* (1846); *Sulla virtù illiminante del polo negativo e calorifica del polo positivo dell' elettromotore voltiana* (1846), *Ricerche fisico-chimico-fisiologische sulla luce* (1846); *Delle leggi dell' intensità della polarizzazione della luce lunare nell' atmosfera serena* (1846). Mimo to napsal celou řadu vědeckých článků a pojednání, jež uveřejnil v rozličných vědeckých časopisech.

Zarco João Gonçalvez, plavec portugalský, nar. se ke konci XIV. stol. a † v XV. stol. Provázel infanta Jindřicha na výpravě do Ceuty (1415) a osvědčil takou známost moře, že mu tento s Tristanem Vazem nařídil prozkoumati Velký Okeán. Plouli podél pobřeží afrického; bouře zahnala je k malému ostrovu poblíže Madeiry, kterému pro šťastné jich zachránění dáno bylo jméno Porto Santo. Na druhé výpravě odkryl ostrov Madeira, který připadl koruně Portugalské. On sám obdržel část ostrova darem.

Zastrow, Heinr. Adolf von, prus. generál pěchoty, nar. se 11. srp. 1801 v Gdánsku, vstoupil r. 1815 do sboru kadetů a byl tělesným páżetem krále Fridricha Viléma III. Nabyv pak na rozličných vojenských ústavech důkladného vzdělání stal se r. 1841 setníkem a r. 1843 chefem první setniny

tělesné gardy. R. 1848 účastnil se výpravy proti Šlesviku a byl jmenován v kv. 1849 komandantem menšího oddílu vojska. R. 1856 postoupil za velitele 28. pluku pěchoty a r. 1858 za generalmajora. V rakousko-pruské válce r. 1866 velel 11. divisi, s kterou zejména u Králové Hradce se vyznamenal. Po válce této byl jmenován generálem pěchoty a vedl r. 1870 vestfálský sbor armádní proti Francii, kde účastnil se obléhání Met. Po válce francouzsko-německé jmenoval jej císař Německý velitelem alsaského 10. pluku a udělil mu velkokříž řádu červeného orla. V literatuře vojenské zjednal si Z. velmi chvalné jméno těmito spisy: *Handbuch der vorzüglichsten Schriften und Muster der Befestigungskunst* (v Berl. 1828; 2. vyd. pod názvem *Geschichte der beständigen Befestigungskunst* v Lipsku 1839); *Carnot und neuere Befestigung* (v Lips. 1840), a přeložil Vaubanův spis *Traité de l'attaque des places*, kterýž překlad vyšel tiskem v Berlíně r. 1841.

Zatorski Fr., polský básník, nar. se v Litvě, studoval na universitě Vilenské, byl učitelem na rozličných místech v okresu Vilenském do r. 1832, pak v okresu Varšavském, pak učitelem na gubernijálním gymnasiu v Siedlci, † ve Varšavě 1849. Z jeho spisů sluší uvésti: *Polowanie, poema opisowe we 4 pieśniach oraz złotne wiersze* (ve Vilně 1829); *Trioléty* (tamtéž 1830); *Pisma liryczne i religijne* (ve Varšavě 1833—36); *Rys historyi powszechnej Kajdanowa z rossyjskiego* (tamt. 1832; 6. vydání tamt. 1850); *Przewodnik do dziejów Państwa Rossyjskiego przez Ustriałowa* (tamt. 1841, 2. vyd. 1850); *Witold nad Worskią*; *Pieśni ludu z nad dolnego Niemna, przekład z litewskiego podług zbioru Rhesa z uwagami nad Zmujdzią, i dołączeniem not* (tamt. 1844); *Siedmioro dziatek czyli rozwijające się ich skłonności podług natury skreślone* (tamt. 1844).

Zauper J. Št. (v. hl. d.) sepsal mimo díla již uvedená ještě *Kurze Anleitung zur deutschen Dichtkunst für Anfänger sammt Beispielsammlung* (1820—1820). Spis tento byl od osob věci té znalých, i od samého tehdejšího censora nemálo schválen a za užitečný prohlášen, avšak nicméně nevyšel tiskem u veřejnost z příčin nám neznámých, a rukopis chová se v Museu českém. *Ra.*

Závěsek v. Měřictví hornické.

Zawadzki 1) Kazimír, polský historik, jenž žil v XVII. století. Studoval v cizině, po svém návratu do vlasti byl činným na sněmích, pak se stal podkomořím Malborskim, starostou Lipinským a konečně kastelánem Chełmským. Zabýval se dějepisectvím, a vyslovoval se často ostře ve svých spisech, začež byl pronásledován. Tiskem vyšlo od něho: *Gloria orbi Sarmatico concessu monstrata a Deo data* (Varšava 1670); *Historia arcana seu annalium Polonicorum libri VIII.* (ve Frankfurtě 1699); *Tractatus super advertiunum defectuum in capitibus Imperii sarmatici* (v Krakově 1676, 3. vyd. ve Varšavě 1695, 3. vyd. v Lublině 1716); *Speculum Serenissimo Joanni III. Poloniarum Regi* (ve Varšavě 1690). — **2)** Stanislav Z., prof. architektury kadetského sboru ve Varšavě za panování Stanislava Augusta, byl plukovníkem inženýrského pluku a členem stavitelské komise. Cestoval po Itálii a vrátiv se do vlasti stavěl několik znamenitých budov ve Varšavě, jako Ujesdowské kasárny a kasárny dělostřelectva, palác kníž. Poniatowského, Ustronie (nyní Fraskati zvaný), nynější spolační palác, jesuitský kostel v Płocku a j. Na vyzvání edukační komise prozkoumal všechny budovy jesuitských klášterů s návrhy, zdali by mohly za budovy školské sloužiti, a popsal a nakreslil je do podrobna po vypovězení jesuitův. Velké toto dílo v popisu nedokončeném nalézá se v knihovně Varšavské pod titulem *Zbiór różnych fabryk [illegible] znickich, to jest kościołów, kollegijów, [illegible] miejskich, zabudowań i t. d. w. r. 1780 złożony, a w r. 1788 dopełniony, folio.* — **3)** Alexander [illegible] (v. hl. d.). Z jeho spisů sluší ještě jmenovati: *[illegible]meratio Plantarum Galiciae et Bucovinae* (Vratislav 1835); *Flora der Stadt Lemberg* (ve Lvově 18[illegible]); *Die Pilsner Heilquelle* (tamt. 1836); *Fauna der Galizisch Bukowinischen Wirbelthiere. Eine systematische Uibersicht der in diesen Provinzen vorkommenden Säugethiere, Vögel, Amphibien und Fische mit Rücksicht auf ihre Lebensweise und Verbreitung* (Stuttgart 1840); *Uiber die Wichtigkeit der Palaeontologie* (ve Lvově 1850).

Zblové (Stblové), vesnička, 19 domů a 147 [illegible] obyv. čítající, okresu Náchodského, fara [illegible]. V dřívějších dobách býval zde svobodný (zemanský) dvůr, jehož majitelové byli: r. 1409 panoše [illegible] Chřipta ze Z-ho v Miskolezích; r. 1422—[illegible] [illegible] Leva z Železnice, sedením ve Stblovém, který již r. 1462 jistého Janka propustil z člověčenství. [illegible]

Zbylitowski Ondřej, znamenitý pol. básník [illegible] XVI. stol., šlechtic, nar. se v Krakově, trávil svůj život při dvoře Štěpána Bathoryho a Sigmunda III., později se odebral do Uher, kdež se usadil. [illegible] narození ani úmrtí jeho není znám. Z jeho spisů [illegible] nujeme: *Epithalamium na wesele Jana Dulskie[illegible] Anny Herburtowny* (v Krakově 1585); *Wieśniak [illegible] nowego Zygmunta trzeciego z łaski Bożej wybranego od zacnego senatu i rycerstwa sławnej korony [illegible]* (tamt. 1587); *Akteon* (tamt. 1588); *Pisanie [illegible] panien litewskich do Anny królewny szwedzkiej [illegible] woch w Białobiczach* (tamt. 1589); *Żywot szlachecki na wsi* (tamt. 1597); *Wiśniak* (tamt. 1600); *Historyja ś. Genowefy* (tamt. 1599). Některé spisy zanechal v rukopisech, jenž byly uveřejněné v dodatku do *Piśmiennictwa Polskiego Maciejowskiego.*

Zbyňek z Letošic, erbovní rodina přicházející v Čechách v XVI. stol., nosila v erbu stříbrnou kotvici v poli černém a nad helmem tuše kotvici. V tit. z r. 1534 čteme Martina Z-ňka z L., v druhé polovici XVI. stol. seděl Jan Z. z L. na Březinech, který přicházi jako svědek v rozličných [illegible] dnáních. V tit. z r. 1589 čteme Václava Z-ňka z L. Jak se podobá, přijat od některého člena rodiny této Petr Macer k erbu a titulí jejímu, [illegible] psal se napotom (1600—17) Macer z Letošic, byltě muž vzdělaný, přítel učení Pražského a [illegible] prokurátor a řečník při soudu zemském; známý [illegible] Pešek z Radostic (v. t.) oddal mu svůj spis *Akt [illegible] rozepře.* — Že měl účastenství v bouřích stavovských (1618), propadl statek svůj, načež rodina jeho [illegible] nikla v nesnesech na to přišlých. *Ra.*

Zdravověda v. Hygieina.

Zeberer (v. hl. d.) † 9. čec 1789.

Zehfuss Jan Jiří, mathematik, nar. se 10. [illegible] 1832 v Darmstadtě. Jest doktorem filosofie, byl [illegible] prv profesorem na průmyslové škole v Darmstadtě, nyní jest professorem na universitě v Heidelberku. Sepsal: *Ueber die Maxima der Spannkräfte [illegible] Wasserdämpfe* (Darmstadt 1857); *Abhandlung über einige mathematische Gegenstände* (tamt. 1857); *Lehrbuch der Mathematik* (1857); *Lehrbuch der Arithmetik* (1857); *Sur le sens géométrique des quantités imaginaires* (1859); *Resolutio congruentiarum [illegible] gradus per formulas novas* (1860). Mimo to [illegible] do Grunertova *Archivu* mnoho pojednání, [illegible] jména: *Ueber die willkührlichen Functionen, [illegible] welche die Integration endlicher Differentialgleichungen führt*; *Ueber bestimmte Integrale*; *Einfaches mathematisches neues Paradoxon* a j. v.

Zech Julius, dr. filosofie, mathematik a [illegible]

nom, narodil se 24. ún. 1821 v Štutgartě, byl od r. 1835—1851 soukromým docentem na universitě v Tubinkách, pak prof. na gymnasiu a od r. 1852 řádným prof. mathematiky a astronomie na universitě tamtéž. Z jeho spisů sluší jmenovati: *Tafeln der Additions- und Subtractions-Logarithmen für 7 Stellen berechnet* (v Lipsku 1849); *Astronom. Untersuchungen über die Mondfinsternisse der Almagestirne* (tamt. 1851), tento jakož i následující spis byly poctěny cenou knížecí Jablonowské společnosti; *Astronom. Untersuchungen über die wichtigsten Finsternisse, welche von den Schriftstellern des klass. Alterthums erwähnt werden* (tamt. 1853). Též psal články mathematické a astronomická pojednání do *Astronomische Nachrichten*, *Berliner astronomisches Jahrbuch*, *Crelle Journal für die reine und angewandte Mathematik* a do *Grunert's Archiv für Math. und Physik.*

Zeipel Ewald Viktor Ehrenhold, mathematik, nar. se 7. srp. 1823 v Järläsa v Uplandu. Jest drem filosofie, byl lektorem na realce v Upsale, pak docentem na univ. tamže. Od r. 1861 jest prof. mathematiky na universitě v Lundu. Sepsal: *Proportionslära efter Euclidis 5. bok* (Upsala 1847); *De vi elektromagnetica observationes* (1851); *Om special combinationer* (1853); *Independent bestämning af de Strumska functionerna* (1856); *Några egenskaper hos parabeln* (1862); *Om en klass af determinanter* (1864). Mimo to sepsal mnoho pojednání mathem. do různých časopisů.

Zemo v. Seni.

Zemský, co náleží zemi anebo na ni se vztahuje, na př. z. sněm (v. Sněm), z. výbor (v. Výbor) atd. — **Z-ká hotovost** (*der Landsturm*). Hrozí-li v čas vtrhnutí nepřátelského národu i zemi veliké nebezpečenství a třeba-li napnouti brannost národní na stupeň nejvyšší, sbírá se po zemi z. h., která skládajíc se ze všech ke zbrani schopných mužův až do 50. roku stáří, vedle stálého vojska a zemské obrany tvoří takto jaksi ten nejzazší a tudíž poslední branný šik v říši. V zemích mocnářství Rakousko-Uherského jest ústav z-ké h-i jen z části platným; mají jej země uherské na základě branného zákona z r. 1868 veskrz; v Předlitavsku jenom Tirolsko. Branci k z-ké h-i náležející volí sobě veškeré důstojnictvo ze svého středu, ozbrojují se zbraněmi, jakéž právě ještě jsou v zemi pohotově, mají na sobě oděv civilní, na odznak svého povolání nosíce jen na rukávě pás z národních barev. Z. h. jakožto doplňující část branné moci v říši bývá dávána pod ochranu mezinárodní. V Prusích platí všeobecná povinnost k z-ké h-ti již od r. 1814; nebyla však nikdy ještě ve zbraň svolána. Ve válce franc.-něm. tvořili tak zvaní „franctireurs" částečně z-kou h. ve Francii; ale Němci nepovažovali je za část branné moci národní, krutě se zajatými takovými branci nakládajíce. — **Z-ká obrana** (*die Landwehr*) nazývá se souhrn po vojensku zorganisovaných zástupů, kterým v čas války za hrozícího nebezpečenství za stálým v poli zaměstnaným vojskem v druhé řadě přísluší úkol, brannou rukou zemi proti nepříteli hájiti. Zemské branstvo následkem zavedené skoro už ve všech zemích všeobecné vojenské povinnosti pravidlem složeno bývá ze starších mužův, kteří vojenskou presenční a záložní službu již za sebou mají; ono jest podporou stálého vojska, když toto do pole vtrhne, a přijímá v jeho nepřítomnosti také vnitř země starost o udržení řádu a bezpečnosti. V čas velikého nebezpečí a za většího napnutí sil válečných bývá z. o. také mimo užší svou vlast zaměstnána. V Rakousku zřízena jest na základě branného zákona z roku 1868 pro země Uherské koruny o sobě a druhá pro ostatní království a země (vyjmouc Tiroly s Vorarlberskem, jež mají ze starodávna svou vlastní organisaci na úbranu vlasti). Uherská z. o. tvoří v míru 82 praporů pěchoty, 28 škadron husarův a 4 škadrony hulánův; z. o. předlitavská 81 praporů pěchoty (pod velením 40 majorův a 41 setníkův) a 26 škadron dílem dragounův, dílem hulánův nebo střelcův na koních. Hledě ke zřízení taktickému každý prapor z-ké o-ny třídí se na 4 setniny o 4 četách, jako prapor pěchoty řadové, s příslušnými důstojníky, šaržemi a mužstvem. Aby však mužové, jenž podle stávajícího branného zákona částí bezprostředně z odvedených nováčků v z-kou o-nu se vřaďují, mohli býti vycvičováni a vojensky vzdělávání, má každý prapor již v čas míru ve svém počtu 4 důstojníky, z nichž jeden záležitosti správní a evidenční, ostatní výcvik mužstva obstarávají, pak 1 důstojnického zástupníka, 7 poddůstojníkův, 4 svobodníky, 2 hudce (buď bubeníky nebo trubače) a 12 prostých zemských obrancův, jenž souhrnem tvoří kmen (cadre) praporu z-ké o-ny. Dále nachází se u každého okresního hejtmanství okresní šikovatel (*Bezirksfeldwebel*), jemuž mimo věci z-ké o-ny se týkající také evidence všech dovolencův a záložníkův okresu jest svěřena. Z. o. v Rakousku doplňuje se: z vysloužilých záložníků (reservistů), kteří sedmý rok záložné služby byli překročili, a z nováčkův přímo v z-kou o-nu vstupujících. Služba vřaděných do z-ké o-ny záložníků trvá 2, služba nováčkův 12 let. Zemští obrancové svolávají se každoročně ke 14dennímu cvičení ve zbrani ke cvikům v setninách nebo na 3 neděle ke cvičení v praporech. Zbraň, výstroj a oděv zemských obranců pěších jest skoro tentýž, jako polních myslivců v stálém vojsku. *Cský.*

Zenger Franz Xaver, prof. práv na universitě v Mnichově, nar. se 18. list. 1798 v Stadtamhofu u Řezna a † 30. čna 1871 v Mnichově. Z. studoval gymn. v Augšpurku a právnickou fakultu v Landshutu a v Gotinkách. Po ukončených studiích provozoval nějaký čas právnickou praxi, až se r. 1826 na universitě Mnichovské za soukromého docenta habilitoval; dvě léta později byl povolán za mimořádného prof. práv na universitu do Erlangenu, vrátil se však již r. 1831 co řádný prof. do Mnichova, kde až do své smrti účinkoval. Z. byl r. 1840—41 rektorem Mnichovské university, a dlouhá leta údem senátu a správního výboru universitního, často děkanem právnické fakulty a zástupcem university na zemském sněmu. Sepsal: *Ueber das Vadimonium der Römer* (v Landshutu 1826) a *Grundriss zu Vorträgen über das Pandektenrecht* (rukop. nedok.).

Zenneck Ludvík Jindřich, nar. se 13. září 1779 v Tubinkách, † 4. led. 1859 v Štutgartě. Byl doktorem filosofie, nejprvé učitelem na Tafingrově dívčím ústavu v Štutgartu, pak profesorem přírodopisu a lučby na hospodářském ústavu v Hohenheimu, r. 1838 stal se soukromým docentem hospodářské lučby a entomologie na universitě v Tubinkách, poslední čas žil co soukromník. Sepsal: *Grundlinien einer populären Chemie* (Štutg. 1829); *Anleitung zur Untersuchung des Bieres* (Mnichov 1834); *Analytische Untersuchung der Hirse* (Tubinky 1834); *Physicalchemisches Hilfsbuch* (Berlín 1842). Mimo to napsal mnoho článků a pojednání: *Ueber die chemische Harmonica* (*Schweigg. Journ.* 1815); *Chemische Untersuchung des Helianthus tuberosus, Triticum dicoccum und monococcum* (1828); *Zerlegung von Humusarten* (*Pogg. Ann.* 1847); *Das Myzogasometer* (Baumgartner's *Zeitschrift* 1832); *Apparat zu Digestionen mit Aether* (1835); *Unterscheidbarkeit der verschiedenen Blutarten durch den Geruch* (*Geiger's Mag.* 1831); *Ueber die*

sogenannte Sternschnuppenmaterie (Okenů *Isis* 1828); *Der Hydrogalactometer* (1852) a j. v.

Zepharovic, Viktor Leopold rytíř, mineralog, nar. se 13. dub. 1830 ve Vídni. Jest doktorem filosofie, v letech 1852—1857 byl geologem geologického ústavu ve Vídni, od r. 1857—1861 professorem mineralogie na universitě Krakovské, později na universitě v Štyrském Hradci, a nyní jest řádným professorem mineralogie na universitě Pražské a rak. cís. vrchním báňským radou. Sepsal: *Mineralogisches Lexicon für das Kaiserthum Oesterreich* (Vídeň 1859); *Ueber eine Pseudomorphose von Weissbleierz nach Bleiglanz* (1849); *Jaulingit, neues fossiles Harz aus der Jauling in Nieder-Oesterreich* (ve Vídni 1855); *Die Halbinsel Tihany im Plattensee* (1856); *Ueber die Krystallfunctionen des Epidots* (1859); *Ueber die Krystallf. des zweifach chromsauren Ammoniaks mit Quecksilberchlorid* (1860); *Ueber die Krystallf. des essig-salpetersauren Strontian u. des weinsteinsauren Kali-Lithion* (1860); *Ueber die Krystallf. des zweifach ameisensauren Kupferoxyds und des ameisensauren Kupferoxyd-Strontians* (1861); *Mineral von Strakonitz in Böhmen* (*Jahrb. der geolog. Reichsanstalt* 1853); *Mastodon angust. aus der Jauling* (1856); *Schwerspath in den Carlsbader Quellen* (1860); *Beiträge zur Geologie des Pilsner Kreises in Böhmen* (1854); *Braunkohlen in Croatien* (1857). Mimo to napsal mnoho pojednání a článků do různých vědeckých časopisů.

Zeplichal Antonín Michal, jesuita, přírodozpytec a geograf, nar. se 1737 v Třebíči na Moravě, stal se ředitelem university ve Vratislavi a všech katolických gymnasií v knížectví Slezském, od roku 1801 byl dán do výslužby a † r. 1806. Napsal: *Entwurf der boscowichischen Naturlehre* (ve Vratislavi 1769); *Algebraische Tabellen* (tamt. 1769, 2. vyd. 1774); *De juris naturalis et gentium institutionibus* (tamt. 1722); *Entwurf einer Weltgeschichte* (tamt. 1774); *Unterricht in der Rechenkunst und Messkunst* (tamt. 1775); *Grammatische Chrestomathie* (tamt. 1775); *Unterricht in der Naturgeschichte für die Jugend* (tamt. 1770); *Poetische Chrestomathie* (tamt. 1777) a j.

Zerrenner Karel Michael, nar. se 5. čce 1818 v Pössnecku ve vévodství Saso-Meiningenském. Byl r. 1840 kontrolorem vládních dolů v Polsku, v letech 1842—48 ředitelem dolů zlato-, platino- a diamantonosných na Uralu, při tom místopředsedou knížecích Buterských dolů v Mulinsku u Permu. R. 1853—54 byl představeným geognosticko-hornické komise a uzavřel s rak. finančním ministerstvem smlouvu, od r. 1856 jest radou státního ministerstva v Gothě, spolu též jest vládním a hornickým radou. Sepsal: *Anleitung zum Gold-, Platin- und Diamanten-Waschen* (1851); *Erdkunde des Gouvernement Perm* (1851—1853); *Russland's Bergwerksproduction* (1852); *Die nationalökonomische Bedeutung der Krim* (Vídeň 1856); *Einführung, Fortschritt und Jetztstand der metallurgischen Gasfeuerung im Kaiserthume Oesterreich* (1856); *Die Anwendung der Gasfeuerung beim Glashüttenbetrieb zu Tscheitsch in Mähren* (1856); *Reise des Ingenieurs A. Thies nach den Kupferbergwerken des Namaqua-Landes in Südafrika* (Freiberg 1860); *Die Braunstein- oder Manganerz-Bergbaue in Deutschland, Frankreich und Spanien* (1861); *Der Betrieb des Eisenhüttenbergwerkes in Lisswensk am Ural* (1840); *Lehrbuch des deutschen Bergrechtes* (Gotha 1862). Mimo to vydal mnoho vědeckých pojednání většinou v Gothě.

Zetter Georg., něm. spisovatel pod pseudonymem Fridrich Otto, nar. se 4. bř. 1819 v Mülhausenu, kde též † 22. líj. 1872. Prvního vzdělání se mu dostalo ve škole jeho rodiště, pak navštěvoval školu v Lenzburku v kantonu Aargauském. R. 1840 nastoupil Z. se svazkem *Schweizersagen* (v Štrasburku) literární dráhu, r. 1846 vydal sbírku básní tištěnou v Sv. Havle. Již dříve psal rozličné články do časopisů, jmenovitě do ... a počal r. 1833—1840 s Augustem Stöberem vydávati v Štrasburku a později v Basileji *Elsässische Neujahrsblätter*, od roku 1856 počal vydávati *Elsässisches Samstagsblatt* (v Mülhausenu), jenž r. 18.. přestal vycházeti. Do tohoto časopisu psal Z. pojednání rozličného obsahu, povídky, básně, kritiky a cestopisy.

Zeuner Gustav Antonín, naroz. 30. list. 18.. v Kamenici Saské, jest doktorem filosofie, v letech 1854—59 byl vydavatelem časopisu *Der Civil-Ingenieur*, od r. 1855 jest professorem mathematiky na polytechnice v Curichu. Sepsal: *Grundzüge der mechanischen Wärmetheorie mit besond. Rücksicht auf das Verhalten des Wasserdampfes* (1860); *Anwendung der Axonometrie zur bildl. Darstellung der Krystallgestalten* (1852). Mimo to sepsal mnoho pojednání a článků: *Lösung einiger Aufgaben aus der Axonometrie* (Crellův *Jour.* ...; *Die Diagrammsteuerung* 1863); *Ueber die Contractionsscala* (1860); *Ueber die vortheilhafteste Geschwindigkeit und Maximalleistung der Reactionsturbine* (1859) a j.

Ziegler 1) Jakub, theolog a mathematik, ..., nar. se r. 1480 v Landshutu a † r. 1549 v Pasově. Odbyv studia svá v Ingolstadtu nastoupil rozličné cesty, navštívil nejznamenitější knihovny a vstoupil ve spojení s učenci rozličných národů. Co ... generála Frundsberka byl při obléhání Říma (15..) a odebral se po úmrtí jeho do Ferrary. Nabízené mu professury mathematiky v Italii zamítl a navrátil se do Německa, a sice nejprvé do Vídně, odkud ho však ruch války turecké r. 1529 vypudil. ... vání velké části spisů jeho bylo inkvisicí zakázáno. Sepsal: *Contra Waldenses* (v Lipsku 1512); *In Plinii de naturali Historia librum secundum commentarius, quo difficultates praesertim astronomicae tolluntur* (ib. 1573); *Syria ad Ptolemaici operis rationem, praeterea Strabone, Plinio et Antonino auctoribus ... cupletata; Arabia Petrea, sive itinera filiorum Israel per desertum eisdem auctoribus ac I. Leone ... illustrata Schandia* (Štrasburk 1532, 1536); *Christierni II., regis Danmarchiae, crudelitas in proceres Sueciae et populum Holmensem* (v Basileji 15..); *De constructione solidae sphaerae, et de canonum per sphaeram operatione, et de hemicyclo Berosi* (... 1536); *Encomia Germaniae* (Marburk 1542). — 2) Alexander Z., německý cestopisec, nar. se ... led. 1822 v Ruhle u Eisenachu, nabyl vzdělání v ústavě Schnepfenthalském (v. t.) a počal životní dráhu svou jako cestující geograf r. 1844—45 cestou do Západní Indie a Severní Ameriky. Navrátiv se odtud sepsal: *Skizzen einer Reise durch Nordamerika und Westindien* (2 svazky v Lipsku 1848); *Republikanische Licht- und Schattenseiten, oder die Republik in Deutschland und in den Vereinigten Staaten von Nordamerika* (tamt. 1848); *Der deutsche Auswanderer nach den Verein. Staaten von Nordamerika* (tamt. 1849) a *Der Geleitsmann, Katechismus für Auswanderer nach den Verein. Staaten von Nordamerika, nach Mittel- und Südamerika und Australien* (tamt. 1855). R. 1850—51 procestoval celé Španělsko a vydal: *Die Reise in Spanien mit Berücksichtigung der nationalökonomischen Interessen* (2 sv. v Lipsku 1852); r. 1854—55 procestoval Maroko, Algerii, Egypt, Nubii, odebral se přes Kahiru do Jerusalema a Damašku, a vrátiv se z Bejrutu přes Smyrnu, Cařihrad, Řecko a Italii do Německa ...

psal: *Meine Reise im Orient* (2. sv. v Lips. 1855). R. 1857—58 podnikl opět velikou cestu do Velké Britanie, na ostrovy Orknejské a Shetlandské, do Norska, Lapska, Čudska a Ruska, a vylíčil ji ve spise *Meine Reisen im Norden* (2 sv. v Lipsku 1860). R. 1867 navštívil ještě jednou Španělsko a zašel též do republiky Andorské. Později obrátil svůj řetel více k domácímu seměpisu, napsal: *Der Rennsteig des Thüringerwaldes* (v Drážď. 1862), a vydal společně s H. Schwerdtem *Neuestes Reisehandbuch für Thüringen* (v Hildburghaus. 1864; 2. vyd. 1871). Též mnoho péče věnoval Z. nadaci Schillerově a napsal *Die Oeffentlichkeitsfrage der Deutschen Schiller-Stiftung* (v Drážď. 1864). Nyní žije Z. ve svém sídlišti, kde si dal vystavěti skvostnou vilu. — 3) Klara Z-ova, slavná něm. herečka, nar. se 27. dub. 1844 v Mnichově, kde otec její byl zámožným majitelem barvírny. V domě otcovském nabyla důkladného vzdělání, a jevíc již v útlém věku zvláštní zábu pro jeviště učila se umění dramatickému po smrti svého otce (1859) a bez vědomí matky u dvorního herce Christena v Mnichově. Dne 22. ún. 1862 vystoupila ponejprv pod jménem Hercfeld v Bamberku v úloze Adrienny Lecouvreurové a 24. ún. jako panna Orleánská. Po dalším studování u Christena vystoupila v této úloze 16. srp. 1862 na zkoušku v dvorním divadle Mnichovském a došla pojednou veliké obliby obecenstva. Dne 20. říj. 1862 přijala místo první herečky na městském divadle v Ulmu a setrvala tam až do velikonoc r. 1865. Vrátivši se v čci 1865 do Mnichova podrobila se tam nebezpečné operaci na krku a účinkovala od list. 1865 při akciovém divadle Mnichovském. Nová perioda činnosti nastala jí r. 1867 v Lipsku, kde při městském divadle se naskytlo dosti příležitosti k rozvinutí jejího bohatého nadání uměleckého, sejména se tam proslavila jako Brunhilda v Hebelově tragédii *Die Nibelungen*, jako Isabela v *Nevěstě Messinské*, jako Alžběta v *Hraběti Essexu*, jako Ifigenie v Götheově tragédii téhož jména a jako Panna Orleánská. Dne 1. říj. 1868 přijala doživotní engagement při Mnichovském dvorním divadle a hrála od té doby na mnohých jevištích německých pohostinu. V líčení velikých vášní jest Z. nepřekonatelná, zejména jako hraběnka Orsini, Medea, lady Macbeth, princezna Eboli, Judita a j.

Zierl Lorenc, nar. se 23. čce 1797 ve Furthu, † 17. září 1844 v Lindenavě. Byl doktorem filosofie a mediciny, professorem na státní hospodářské fakultě university Mnichovské, potom byl professorem lučby na hospodářské škole v Schleissheimu. Sepsal: *Agriculturchemie* (Mnichov 1830); *Die landwirtschaftliche vegetabilische Productionslehre* (1830); *Encyklopädie der Landwirtschaft* (1837); *Die Brantweinfabrication* (1839); *Grundriss der Chemie* (1842); *Die bayerische Braunbier-Fabrication* (1843); *Analyse der Excremente des Rindviehs* (1824); *Ueber Nutzen des gebrannten Thons als Düngemittel* (1831); *Ueber Gewinn der Pottasche aus Mineralien* (1840). Mimo to napsal mnoho vědeckých článků a pojednání.

Zigotta, rodina erbovní, která v XVI. století s jinými rodinami z Vlach přistěhovala se do Říše Něm. a odtud přišla také do Čech, a s počátku zvláště uměním hudebním se zanášela a živila. Lukáš Z. byl r. 1570 jako trubač při kapele cís. ve Vídni, a přišel po smrti cís. Max. II. do Prahy ke dvoru cís. Rudolfa II., kdež konal při kapele dvorské tak platné služby, že byl jmenován předním hudebníkem a trubačem dvorským (*supremus musicus ex tibicen aulicus*). Týž měl syna Jiřího Z., který byl tolikéž trubačem při kapele císařské, při níž byli tehdáž také Jan Z. jako klarinetista a Pavel Z. jako trubač, příbuzní to obou předešlých. Mimo ně připomínají se času toho ještě Václav a Pavel bratří Z-tové, kteří sloužili drahně let 1590—1600 v Uhřích ve vojště cís. proti Turku, nepříteli všeho křesťanstva. Nadepsaní strýcové Z-tové, totiž Lukáš a Jiří, pak Václav a Matiáš Z-tové byli pro své služby platné a spůsobilost uměleckou majestátem cís. Rudolfa II., daným na hradě Pražském dne 2. září 1602, povýšeni do stavu šlechtického, při čemž jest jim propůjčen titul z ostrova Peregrinského (*Peregriner Insel*) a rozmnožen erb jich přirozený. Nadepsaný Jiří Z., syn Lukášův, usadil se potom na Malé Straně, kdež koupil sobě dům na Písku „u třech per“ svaný, jejž r. 1606 po shoření velmi důkladně znova vystavěl a 28. srp. 1606 od císaře Rudolfa II. naň zvláštní výsadu obdržel, dle které dům ten jest osvobozen od břemen městských, co se týče ložírování komonstva a soldatesky císařské. — Z-tové připomínají se v městech Praž. ještě v druhé polovici XVII. století. *Ra.*

Zimmermann 1) Pierre Joseph Guillaume, skladatel franc., nar. 19. bř. 1785 v Paříži, † tamže 1853. Byl žákem Boildieua, Catela a později též Cherubiniho, a vyznamenán jest několikrát cenou za hru na klavír a pokročilé své vědomosti v theorii hudby. R. 1816 stal se prof. klavíru na konservatoři Pařížské, kde získal si platné zásluhy o vzdělání svých žáků, mezi nimiž byli Goria, Ambroise Thomas, Lacombe, Prudent, začež obdržel též řád čestné legie. Tiskem vydal několik koncertů a množství jiných skladeb pro piano, jako: ronda, sonaty, fantasie, variace a j. Též vydal velké didaktické dílo *Encyclopédie du pianiste*. Dále složil dvě spěvohry: *L'enlèvement* (provoz. r. 1830 v komické opeře) a *Nausica*. — 2) Karel Gotfried Z., nar. 29. led. 1796 v Hamu u Hamburku, jest doktorem mediciny, praktickým lékařem v Hamburku, od r. 1836 ředitelem ústavu pro slepce tamtéž. Sepsal: *Die geologischen Verhältnisse der Umgebung Hamburgs* (1836); *Ueber die Petrefacten in den Geschieben der norddeutsch. Ebene* (1841); *Meteorologisch-fysikalische Wahrnehmungen vor, während und nach der grossen Feuersbrunst vom 5—8 Mai 1842 in Hamburg* (1842—44); *Ueber die geognostischen Verhältnisse des hohen Elbufers von Blankensee in Schulau* (1846); *Die tertiären Thonlager bei Reinbeck* (1847); *Ueber die erhobene Austerbank bei Blankensee* (1848). Mimo to napsal mnoho vědeckých článků a pojednání: *Ueber die Entdeckung des Kreidelagers beim Hemmoor an der Oste* (1856); *Ueber die miocänen Conchylien von Litha* (1857); *Ueber die Petrefacten von Bleckede* (1850); *Ueber eine Schwefelbildung neuester Zeit* (*Zeitschrift der deut. Geolog.* 1852); *Die tertiär-Petrefacten von Reinbeck* (Meyers *Palaeontographica* (1840); *Die Planerschichten bei Carens* (1855) a j. v.

Zinn Johann Gottfried, anatom a botanik, nar. se ve Schwabachu v Bavořích, stal se r. 1723 prof. mediciny v Gotinkách, kdež † 1759. Zaměstnával se zvláště anatomií oka, a dle něho je nazvána koruna řasnatá (nabíraná) *zonula Zinii*. Jeho spisy jsou následující: *Observationes quaedam botanicae et anatomicae de vasis subtilioribus oculi et cochleae auris internae* (v Gotinkách 1753); *Descriptio oculi humani iconibus illustrata* (tamt. 1755, 2. vyd. 1780); *Descriptio plantarum horti et agri Gottingensis* (tamt. 1757) a j.

Zippe Augustin, kněz a pedagog, nar. 30. list. 1747 v Cvikově v Boleslavsku, odbyv nižší studia oddal se stavu kněžskému, a byv vysvěcen pracoval pilně na vinici Páně; jsa muž vzdělaný, osvícený a lidumilovný prohlížel upřímně k mravnému a reálnému vzdělávání lidu venkovského a obrátil přední

zřetel svůj ke školám venkovským tehdáž valně zanedbaným, k navedení mládeže k reálním i praktickým vědomostem a lidu dospělého k pracovitosti a střídmosti a k odvarování všelikého tuláctví a žebrání. R. 1777 stal se Z. děkanem v České Kamenici v Litoměřicku; zde hleděl zvláště k zvelebení školy městské, při níž zřídil také školu pro práce ženské a spořádal a vyzdvihl ji tak, že jest pokládána za školu vzornou pro celé panství a okolí tamní. Pověst o pedagogické způsobilosti a důkladné praktické vzdělanosti Z-ově rozšířila se brzo nejen v celé zemi anobrž i za hranicemi, a činěny odtud zhusta k němu dotázky v příčině oprav školských; i rozličné učené spolky domácí a cizí jmenovali jej členem svým, jmenovitě stal se také členem slavné tehdáž bavorské společnosti k zvelebení kazatelství duchovního. Domácí vláda zemská jmenovala jej dozorcem škol obecných celého okresu tamního a císařová Marie Terezie čestným kanovníkem kapitoly u Všech Svatých na hradě Pražském. R. 1783 vložena naň rektorství generálního semináře duchovního v Praze s ročním platem dvou tisíc zlatých, kterýžto důležitý a obtížný úřad s dobrým účinkem spravoval až do zrušení semináře r. 1791. Vedle svých prací pastýřských a pedagogických byl Z. také pilným dělníkem na poli spisovatelském, sepsav mnoho řečí, kázaní a pojednání obsahu mravního, náboženského a prakticky poučného, z nichž nejedny byly vytištěny a pilně čítány, ku př.: *Sechs Predigten gehalten aus Veranlassung der in Böhm. Kamnitz errichteten Armenversorgung* (Prag s. 1782); pak *Anleitung in die Sittenlehre der Vernunft und Offenbarung; zum Privatunterrichte der Jugend* (Prag 1778 a znova 1789). Taktéž vydal r. 1784 v Praze *Von der moralischen Bildung angehender Geistlichen im Generalseminarium in Prag*, pojednání nemálo důležité a nyní ještě čtení hodné. Po zrušení generálních seminářů žil Z. soukromě, a nezdá se, že by byl měl napotom více platného účastenství ve veřejné správě školní nebo pastýřské. Zemřel v Praze r. 1816. Ku konci sluší ještě připomenouti, že Z. byl muž všestranně vzdělaný a osvícený, opravdově lidumilovný a spanilomyslný, který, byv času svého v důvěrném spojení s muži, jakož byli: prelát Rautenstrauch, biskupové Kindermann a Haj, dvorní rada Sonnenfels a j. v., měl platného účastenství v reformách a změnách, kteréž za císaře Josefa II. v příčině církevní, školní a sociální v skutek se uváděly. Pročež také nelze se diviti, že, jakož času toho býval nemálo chválen a velebán, napotom naopak zase nejedenkráte „co přepjatý josefinista“ jest nařikán a kaceřován. *Ra.*

Zittel Karl, vynikající evang. theolog a kazatel, nar. se 21. čna 1802 v Schmieheimu, studoval na lyceu v Karlsruhe a stal se r. 1823 knězem, roku 1834 pak farářem v Bahlingen. Vynikaje duchem svobodomyslným a pravou nábožností shromáždil již tehdáž kolem sebe stejně smýšlející kněžstvo k boji proti církevní reakci, která již tehdáž v Badensku se jeviti počala. Z. redigoval několik časopisů církevních ve směru pokroku, a vydal spis *Zustände der evang. prot. Kirche in Baden* (v Karlsruhe 1843), kterýmž se velmi populárním učinil. R. 1848 byl zvolen od města a okresu Karlsruhe do ústavujícího národního shromáždění ve Frankfurtě, a jmenován krátce na to farářem v Heidelberku. R. 1852 vydal spis *Der Bekenntnisstreit der prot. Kirche* (v Manheimu), v kterémž hájil proti Hundeshagenovi svobodu svědomí. R. 1855 agitoval proti uzavření konkordatu s Římem, a vydával v letech 1857—1865 list náboženský *Sonntagabend*. † 28. srp. 1871.

Zix Jan, nar. se 8. říj. 1772 v Mohuči a † 1. pros. 1829 tamtéž. Studoval lékárnictví, stal se doktorem filosofie a r. 1819 učitelem věd přírodních na gymnasium Mohučském. Od r. 1824 byl též velkovévodským medicinálním radou. Sepsal: *Ueber ein Verfahren, Weine auf Verfälschung mit Branntwein zu prüfen* (Tromsdorff's *Journal* XVI. 1807); *Vereinfachte gläserne Hähne* (ib. XVII. 1808); *Untersuchungen der Luft in den Schoten der Colutea arborescens* (ibid.); *Pharmaceutische Notizen* (ibid.); *Ueber den Einfluss des Luftdrucks auf die Krystallisation* (Schweigg. *Journal* XV. 1815); *Ueber schwefelsaures Natron in drei verschiedenen Formen* [illegible] *von dreierlei Wassergehalt* (ib. XL. VII. 1826).

Zlicko v. Slavník v hl. d., str. 629. h.

Zlobický (v. hl. d.) byl v přátelském spojení se známou Vídenskou rodinou knihtiskařskou, k [illegible] již poctě složil také několik něm. básní r. 1765—[illegible] vytištěných; týž překládal také knihy školní [illegible] dv. r. Kollara z jazyku lat. pro třídy humanitní [illegible] sepsané na jazyk německý, kteréž u Trattnera [illegible] v cís. král. skladu knih školních tiskem vycházely. V rukopise zůstavil: *Českou grammatiku*, *Úvod* [illegible] *ské literatury*, *Biografický seznam českých spisovatelů*, *Pomůcky k topografii Moravské a Slezské*, pak hojné *materialie k česko-německému slovníku*. Bohatý literární tištěné a rukopisné sbírky Z-kého koupil, dle zprávy Cerroniho, hrabě Auersperk, president [illegible]ského soudu apelačního, za 100.000 zl. v bankocedulích, který část jich, jenž se týkala Moravy, daroval Františkovu Museu v Brně, kdež se až posud chovají. Ku konci ještě připomínáme, že, dle díla Cerroniho *Mähr. Schriftsteller* (rkp.) Z. nenarodil prý se r. 1743, nýbrž již r. 1742. *Ra.*

Zmajević Visko, arcibiskup Zaderský, nar. se 23. pros. 1670 v Perastu nedaleko Kotoru v Dalmácii. Základ k vzdělání obdržel ve své otčině a odebral se potom do Říma, kde se oddal studiu filosofie a theologie, stav se mezitím knězem. R. 16[illegible] obdržel místo opata v klášteře sv. Jiří v Perastu, a r. 1701 jmenován arcibiskupem v Baru a apoštolským vikářem v Albanii, Macedonii, Srbsku a Bulharsku. V tomto postavení vyvinoval velmi blahodárnou činnost a obrátil tak na sebe pozornost vlády republiky Benátské, k jejíž žádosti jmenoval papež Kliment XI. r. 1713 Z-a arcibiskupem Zaderským. Úřad tento zastával Z. plných 32 let. On založil v Zadru seminář, kde se vzdělávali v srbském jazyku mladíci, kteří později v Bosně a Hercegovině co duchovní pastýřové působiti měli. Z. učinil též mnoho pro literaturu charvátskou; jeho přičiněním vydán byl znamenitý spis *Uzdasi Mandaline*, sepsaný od Gjorgia Dubrovčanina. Sám sepsal některá náboženská díla; znamenité jest jím sepsané a v Římě vydané dílo *Sinodo Albano*. † 11. září 1745. *Sk.*

Znějovský (Zňovský) z Korkyně a Chlovic, větev staročitné v XV. až XVI. stol. v Slezsku, Uhřích a Čechách usedlé rodiny, která se psala z Korkyně a užívala v erbu: lodice zlaté v poli modrém a nad helmem téže lodice s ocasem pávovým. Z-ští sloužili ve vojště a jiných povinnostech civilních u císařů Něm. a králů Uherských a Českých v XVI.—XVII. stol.; za císaře Matiáše sloužil při komoře české Michal Z. z K. a Ch., a Linhart Z. byl hejtmanem Jindřichohradeckým. Oba byli horliví katolíci, velicí přátelé jesuitů a úhlavní nepřátelé evangelíků, pročež byli v bouřích stavovských se země vypovězeni a museli snášeti rozličná protivenství. Po bitvě Bělohorské byl Michal Z. navrácen v předešlý způsob svůj a vyznačen rozličnými milostmi; byv jmenován JMC. radou a sekretářem při komoře české, a dne 17. ún. 162[illegible]

povýšen do stavu rytířského král. Čes. i přijat za obyvatele zemí koruny Čes. Uměje tak jako všickni ehdejší reakcionáři a reformatoři bohatnouti cizí škodou koupil sobě za levný peníz statky v Čálavsku, a přicházi potom na sněmích českých v stavu rytířském (1632). O Linhartovi Z-kém nemáme zpráv dalších. Z potomků Michalových připomínají se B o- h u s l a v Z. na Nesměřicích (1653); V á c l a v M i- c h a l Z. (1686), který r. 1593 prodal Babice v Čálavsku, načež r. 1697 koupil statek Ždár tamtéž; J o s e f Z. (1713), který byl (1715—1728) přísedícím soudu purkrab. na hr. Praž.; J a n J o s e f F e r d Z. 1738), jenž (1745) prodal statek Klenovou Josefovi Hartliebovi. Rodina tato kvetla v Čechách ještě . 1780.

Zobek z B í l e n b e r k a v. Z o u b e k z B í l e n- b e r k a v hl. d.

Zoboli Alfonso, nar. se ku konci XVI. stol. Reggio a † r. 1640 v Bologně. Zabýval se v Bologně, kde ponejvíce se zdržoval, studiemi astronomickými a meteorologickými a sepsal: *Discorso meteorologico della mutazione de tempi etc.* (Bologna 1615); *Anicometologie, discorso intorno all'apparizione della nuova stella e del corpo meteorologico che si videro alla fine dell' anno 1618* (ib. 1619); *Discorso astrologico sopra le mutazione dell'aria etc.* (ib. 1621).

Zöllner Joh. Karl Friedr., zasloužilý něm. astronom, nar. se 8. list. 1834 v Berlíně, navštěvoval gymnasium reální ve svém rodišti a studoval pak fysiku a přírodní vědy na universitách v Berlíně a Basileji. Nabyv rozpravou *Photometrische Untersuchungen insbesondere über die Lichtentwickelung galvanisch glühender Platindrähte* (v Basil. 1P59) hodnost doktora filosofie, obrátil svůj zřetel k málo dosud pěstovanému odvětví fysiky, totiž k fotometrii, zvláště s ohledem na astronomii a fysiolog. optiku. Prvním plodem jeho astronom. studií byly *Grundzüge einer allgemeinen Photometrie des Himmels* (v Berlíně 1861), kde popsal též zvláštní přístroj „astrofotometer“ k měření světla hvězd. R. 1862 přestěhoval se z Berlína do Lipska, aby tam na nově zřízené hvězdárně činil další fotometrická pozorování. R. 1865 habilitoval se na tamější universitě pojednáním *Theorie der relativen Lichtstärke der Mondphasen*, které tvoří část spisu: *Photometrische Untersuchungen mit besonderer Rücksicht auf die physische Beschaffenheit der Himmelskörper* (v Lips. 1865). R. 1866 byl jmenován Z. mimořádným a r. 1872 řádným profesorem fysikální astronomie na universitě Lipské. Mimo jmenované spisy vydal ještě: *Ueber die universelle Bedeutung der mechanischen Principien* (v Lips. 1867) a *Ueber die Natur der Kometen. Beiträge zur Geschichte und Theorie der Erkenntniss* (1. a 2. vyd. v Lips. 1872). Mimo to přispěl Z. mnohými články astronomickými do časop. král. saské společnosti nauk, jejímž členem jest od r. 1869.

Zorilla, don Manuel Ruiz, španělský státník, nar. se r. 1834 v Burgo de Osma, v starokastilské provincii Soria, studoval ve Valladolidu práva, stal se právním zástupcem v Madridě, a byv r. 1856 zvolen do kortesů přidal se tam k progresistům. Hlavní své zásady politické vyznačil ve své brožurce proti Neokatolikům *Tres negaciones y una afirmacion*, pro kterouž byl mnoho pronásledován. Následkem červnového povstání r. 1866 ze země vypovězen žil Z. ve Francii, vstoupil však 17. září 1868 společně s Primem a Sagastou v Kadixu na půdu španělskou a byl již 8. říj. 1868 jmenován od Serrana ministrem obchodu, vyučování a veřejných prací v prozatímní vládě. V úřadě tomto provedl liberální některé zákony o vyučování, zákon o svobodě bursy a zákon přejití veškerých archivů chrámových a klášterních do majetku vlády. Po jmenování Serrana vladařem (15. čna 1869) zaměnil Z. 13. čce portefeuille obchodu a vyučování za portefeuille spravedlnosti, postoupil však i toto 10. led. 1870 Monterovi Riosovi, a byl 17. ledna 1870 zvolen za předsedu kortesů. V tomto postavení svém velice se o to zasazoval, aby povolán byl na trůn vévoda Amadeus z Aosty, a byl pak v čele deputace odebravší se k vévodovi do Florencie. V prvním ministerstvě královĕ ode dne 5. led. 1871 byl Z. opět ministrem vyučování, a utvořil po propuštění tohoto kabinetu Serranova (20. čce 1871) sám ministerstvo záležející ze samých progresistů, v kterémž on byl předsedou a ministrem nitra. Pro intriky svého žárlivého politického stoupence Sagasty odstoupil 3. říj. 1871 s tohoto úřadu, a následkem toho se rozštěpila též celá strana progresistů ve dví. Po utvoření se ministerstva Topete-Serrano (25. kv. 1872) vystoupil Z. 31. kv. 1872 z kortesů a odebral se na svůj venkovský statek v Tablado. Když se však král Amadeus opřel záměru Serranova, zrušiti na čas ústavní garancie, stal se 14. čna 1872 Z. opět předsedou nového, radikálního ministerstva, ohlásil 16. čna v provolání k městu Madridu, že svobody ústavní i na dále šetřeno bude, rozpustil kortesy a vypsal nové volby, při kterých nabyla vláda jeho majority. V pros. 1872 podal kortesům návrh na zrušení otroctví na Portoriku. Po vzdání se Amadeově trůnu španělského postoupil Z. předsednictví v ministerstvě ihned Estanislaovi Figuerasovi, opustil 12. ún. 1873 Španěly a odebral se do Portugalska.

Zoubek z B í l e n b e r k a Mat. (v. hl. d.) pokusil se také na poli spisovatelském, sepsav, pokud byl členem řehole benediktinské, kromě několika menších pojednání tato větší díla k domácí hagiografii se vztahující: *Bohemia solitudo sancta seu vita St. Ivani* (Pragae 1666); *Gloria Sti Wenceslai* (tamt. 1669); *Thesaurus sacer seu vita SS. Patronum Regni Bohemiae* (tamt. 1672). Na to sepsal také větší dílo životopisné *Vita Sti Ioannis Nep. prosa ex versibus concinnata*, kteréž však zůstalo v rukopise. *Ra.*

Zprotivení se vojenské stráži (něm. *Widersetzlichkeit gegen eine Militärwache*), zločin vojenský, jehož se dopustí vojín, sám-li nebo ve spolku s jinými, jenž již jsou uvězněni nebo mají býti zatknuti, na vojenskou stráž ruku vloží, kdo vojenské stráži u vykonávání jejích služeb odpor klade nebo hrozí, kdo napomínkám a služebnému vyzvání stráže mocí se sprotivuje, a kdo vojenskou stráž neboli jednotné její zřízence v podobných případnostech týrá. Zločin ten trestá se víceletým těžkým žalářem. Z. s e s t r á ž i bývá jen přečinem, jestli vojín uloženému zatknutí, byť ne mocí, se sprotivuje, rozpustile poblíž stráže pokřikuje, stráži na stanovišti na její vyzvání urážlivě odpovídá nebo jí laje. *Čský.*

Zucchi Bartolomeo, vlaský spisovatel, nar. se asi r. 1560 v Mouze, kde 25. srp. 1631 též zemřel. Vstoupil do stavu kněžského, šel do Říma, kde se stal sekretářem kardinála Mondoviho, a navrátil se r. 1597 do rodiště svého, zabývaje se nyní stále spisovatelstvím. Přední práce jeho jsou: *L'Idea del segretario* (v Benátkách 1606, v Miláně 1624); *Istoria della corona ferrea* (ib. 1619); *Istoria di Teodolinda, reina de Longobardi* (ib. 1613); *Vita di Marcello Centinelli* (ib. 1619); *Esercizi per ordinamento della vita* (Brescia 1623).

Zückert Johann Friedrich, medik, narodil se v Berlíně r. 1737, byl s počátku lékárníkem a počal r. 1757 studovati medicinu na rozličných universitách německých, usadil se pak v Berlíně, kdež

† 1778. Z jeho spisů sluší jmenovati: *Medicinische und moralische Abhandlungen von den Leidenschaften* (v Berlíně 1763 a 3. vydání 1774); *Unterricht von der diätetischen Erziehung der entwöhnten und erwachsenen Kinder bis in ihr mannbares Alter* (tamt. 1766); *Diät der Schwangeren und Sechswöchnerinnen* (tamt. 1761 a 3. vyd. 1791); *Von den wahren Mitteln die Entvölkerung eines Landes in epidemischen Zeiten zu verhüten* (tamt. 1773, 3. vyd. 1777); *Allgemeine Abhandlung von den Nahrungsmitteln* (tamt. 1775, 1791); *Speisen aus dem Thierreiche* (tamt. 1777); *Von den Speisen aus dem Pflanzenreiche* (tamt. 1778).

Zuichem d'Aytta (v. hl. d.) sepsal: *Commentaria in decem titulos Institutionum juris civilis* (v Basileji 1534—42); *Institutiones de testamentis* (v Lejdě 1564—1592); *Praelectiones in titulum Pandectarum de rebus creditis, et ad titulum codicis Justiniani de edicto divi Hadriani tollendo* (ib. 1582); *Epistolae politicae et historicae* (v Leuwardenu 1661).

Zuniga, Diego Ortis de, dějepisec španělský, nar. okolo r. 1610 v Sevile, kde také † r. 1680. Pocházel ze staré šlechtické rodiny andaluské a byl rytířem sv. Jakuba. Sepsal: *Discurso genealogico de los Ortiges de Sevilla* (Kadix 1670), dále velmi vážené dílo: *Annales ecclesiasticos y seculares de Sevilla 1246—1671* (Madrid 1677).

Zurbaran Francisco (v. hl. d.). Z obrazů jeho jmenujeme ještě: *Sv. František Assisi, Anděl Gabriel* a *Sv. Agata* (v musejích Lyonském a Montpellierském); *Sen sv. Petra Nolasca, Zjevení se sv. Petra apoštola sv. Petru Nolasku* a *Spící děťátko Kristus* (vesměs v museu Madridském); *Práce Herkulovy* (v Buen Retiru); *Kající Magdalena* (v Drážďanech); *Sv. Jan s matkou Boží* (v Mnichově); *Sv. František* (tamtéž); *Mnich františkánský, Děťátko Kristus v loktech matky Boží* (majit. lord Yarborough); *Sv. Antonín Padovanský* (majet. lord. Harrington). V Stafordském museu Standishském: *Sv. František, Panna a dítě s anděly, Sv. Julian mučeník* a *Matka Milosrdenství, u jejíž nohou kardinál a mnich Kartouzský.*

Zvěst z Jistebna, stará rodina vládycká, usídlila v XV. stol. na tvrzi Jistebně (*Stehen*) v Žatecku, a nabyvši tolikéž tvrze Sosné (tamtéž) dělila se va větev Jistebnickou a Sosenskou. Za času krále Vladislava II. žili Volf a Jan Ž-ové z J., onen na Sosni a tento na Jistebně, a když Volf zůstavil syna, jemuž zřídil za poručníka téhož Vladislav strýce jeho Jana. V titulaři z r. 1534 čteme tolikéž Jana Z-a z J., snad syna výše jmenovaného Jana, který se stal času svého pověstným tím, že postaviv se zjevně za odporníka a zhoubce zemského a vzav odpuštění ze země České prohlásil, že chce soudcům zemským a všem obyvatelům ne přítelem býti, pročež reskriptem zaslaným na sv. Maurice r. 1539 vypsán jest za zhoubce a vypovědníka zemského. R. 1552 seděl Jan Ž. na dvoře v Damětících (Prach.), který t. r. prodal dvůr ten Vojtěchovi Hérčicovi z Prostého. R. 15.. koupil Jiří Z. od Petra z Roupova na Hůle statek Čeminy (v Plzeň.). Na to nemáme správ žádných o rodině této až do r. 1623, kdež se připomíná zesnulý Jiří Z. z J. mezi osobami, kteréž z účastenství v rebelii a také žádného statku pozemského prohlášeni jsou za nevinny. *Ru.*

Zwanziger Johann Christian, filosof, nar. r. 1732 v Levoči v Uhrách, studoval v Prešpurku, Gdánsku a Lipsku, stal se v posledním městě soukromým docentem filosofie a mathematiky a † tamtéž 1803. Sepsal proti Kantovi: *Kommentar über die Kritik der reinen Vernunft* (Lipsko 1792); *Kommentare über die Kritik der praktischen Vernunft* (tamt. 1794); *Die Religion des Philosophen und sein Glaubensbekenntnis* (v Drážďanech 1797).

Zwingli Ulrich (v. hl. d.). Z důležitějších spisů jeho jmenujeme ještě: *Brevis et christiana in evangelicam doctrinam isagoga* (v Curichu 1523); *Fidei christianae brevis, clara expositio* (ib. 1536); *Amica exegesis, id est expositio de eucharistiae negotio* (ib. 1527); *Annotationes in evangelicam historiam de Jesu Christo et Epistolas aliquot Pauli* (ib. 1539).

Ž.

Žabczyc Jan, též z Žabczyca, polský básník, žil při dvoře Jiřího Mnisscha (v. hl. d.), věnoval více básní památce Dimitra a Maryny Mnisschových. Z jeho spisů sluší uvésti: *Żegnanie ojczyzny Maryjanny Mniczchówny, wojewody sandomierskiego córy* (v Krakově 1606); *Mars moskiewski krwawy* (tamt. 1606); *Posel moskiewski* (tamt. 1605); *Na opłakany pożár miasta Dubiecka* (1608); *Kolenda poborowa na rok 1628* (v Krakově 1627); *Symphonie anielskie czyli Kolenda* (1642); *Praktyka dworska*; *Polityka dworska;* v posledních dvou podává předpisy chování se při dvoře.

Žabnica, něm. *Saifnitz*, vesnice v západních Korutanech, v okr. Trbišském, 2412′ nad hladinou mořskou. Celá vesnice leží na zříceninách stavení římských.

Žák (z řec. *διακονος*, sluha), původně první stupeň duchovního stavu nastouplý; postupem času míněn tím jménem každý školák. — **Žákovstvo** hromadně vyznamenávalo studující kleriky, pak i školáctvo vůbec, zvláště při slavných průvodech i se spěváky a učiteli.

Žák z Radobyle (*Schak*), erbovní rodina, již v XVI. stol. v rozličných městech českých usedlá, jmenovitě držela v Litoměřicích grunty šosovní a úřady obecní. Tamtéž narodil se v druhé polovici století toho Jan Ž. z R., který se oddal studiím literním, nabyl hodnosti bakalářské a byl správcem školním v rozličných místech. R. 1614 usadil se v Hradci Král. a byl tam písařem radním, potom starším obecním a konšelem; r. 1626 vystěhoval se pro náboženství do Lešna, kdež setrval 12 let, načež vrátiv se do Hradce zemřel tam 24. led. 1638. Potomci jeho žili tam ještě nějaký čas. V druhé polovici XVII. století kvetla rodina ta v Čechách v několika větvích; připomíná se času toho Leopold Frant. Ž. (*Schak*) z R., jemuž falckrabí (*comes palat.*) Jan Pavel hr. z Wahnenroden obnovil erb a titul jeho; pak Václav Ignác Ž. z R., jenž byl v službě císařské a měl syna Václava Karla, který byl od r. 1672 radním německým při Pražské účtárně a pro své služby platné od cís. Leopolda I. 22. kv. 1698 povýšen jest do stavu rytíř. rodů starožitných a na sněmu r. 1701 přijat byl do stavu toho; potomek jeho byl Jan Ignác Ž., který r. 1784 učinil slib dědičné věrnosti. Rodina tato, píšíc se Schak z R., kvetla ještě na konci minulého století. *Ra.*

Žaloba vzájemná (lat. *reconventio*, něm. *Widerklage*) jest zvláštní způsob hájení se proti žalobě, i záleží v tom, že obžalovaný, přísluší-li mu proti žalobníku právo nějaké, jež lze zažalovati, sám proti němu se svou žalobou vystoupí, tak že tím místo jedné pře dvě vzejdou. V případě takovém jest pak prvotní žalobník vzhledem k žalobě obžalovaného obžalovaným, a ten, jenž v první při obžalován byl, jeví se co žalobník. Ž. v. může býti podána, podle libosti obžalovaného „buď u téhož soudu, před který žalobou první byl pohnán, a sice, jak norma jurisdikční (v § 33.) výslovně ustanovuje, i tehdáž, když předmět ž-by v-né s předmětem prvotní žaloby nijak nesouvisí (když není žádné tak řeč. *materiální konnexity*), anebo u téhož soudu, jemuž první žalobník osobou svou podléhá.“ Přísluší-li však předmět buď prvotní buď v. ž-by před soud věcný neb kausální (ku př. soud obchodní), pak nesmí ž. v. býti přijata u téhož soudce co žaloba první. Chce-li obžalovaný ž-bou v-nou se hájiti, nesmí ji spojiti se svou odpovědí na první žalobu (ač dovolává-li se kompensace, kterouž co obranu peremtorní v odpovědi uvésti sluší), nýbrž má ji zadati o sobě a opatřiti vším, čeho vůbec potřebí k odůvodnění některé žaloby (listinami, průvodními články pro svědky a j.); řízení pak o ž-bě v-né jest úplně neodvislé od první pře, tak že jedna pře řízení v druhé zadržovati nesmí a nemůže. Právo podati tuto ž-bu v-nou trvá až do té doby, kde soud o předmětu první žaloby rozhodnul konečným rozsudkem v ruce právní vzešlým (§ 62. o. ř. s.).

Žaltmanské hory v. Čechy str. 824.

Žaly (něm. *Heidelberg*) v. Čechy str. 825.

Žampion v. Champignon.

Žandarm, sprostonárodnělé slovo z fr. *gens d'armes* [žãnd'arm], lid ozbrojený, četník; v. Žandarmerie. *Čský.*

Žandarmerie, četnictvo, původně tolik co čety ozbrojené, výhradně k tomu určené, aby střehly veřejnou bezpečnost vnitř země. Původ svůj vzala ž. již v XV. století ve Francii a trvala tam až do polovice XVII. stol. V Prusích zřízen r. 1691 jízdný vojenský sbor, gardovým plukem žandarmův nazývaný. Ku konci XVIII. stol. císař Napoleon I. ve Francii ž-ii obnovil, zřídiv 68 škadron žandarmův, a mimo to i ve Španělích 6 legií ž. Toho příkladu následovali potom jiní státové, zřizujíce na způsob francouzský policejní četnické sbory tak, že nyní

ve všech zemích žandarmy nalézáme. I Rakousko po skončených válkách francouzských v první čtvrti XIX. stol. sestavilo první oddíly ž., avšak jen pro království Lombardsko-Benátské, které v novější organisaci ž. z r. 1850 v 14. a 15. četnický pluk byly proměněny. R. 1849, když po rozpuštění sněmu Kroměřížského všeobecná reakce nastala, pomýšlelo ministerstvo Bachovo také na zřízení sborů četnických pro veškeren ostatní stát, které by absolutistické vládě v jejích záměrech dobře sloužily. A již rokem 1850 s ohromnými peněžitými výlohami zřízeno pod velitelstvím ve svém sboru proslulého podmaršálka Jana svob. pána Kempena z Fichtenstammu, generálního dozorce četnictva, 15 plukův ž., jenž se po celém Rakousku rozhostily a r. 1854 ještě třemi pluky rozmnožený byly, tak že s četnictvem lombardsko-benátským, již r. 1815 sestaveným, v Rakousku úplných 19 plukův četnických se čítalo; 1. ve Vídni, 2. v Praze, 3. v Brně, 4. ve Lvově, 5., 6., 7., 8., 9., 10., 16., 18. a 19. v zemích uherských a v trojjedinném království, 11. v Lublani, 12. v Št. Hradci, 13. v Inšpruku, 14. a 15. v Miláně a Padově a 17. pluk v Krakově. Organisace jejich byla na skrze vojenská, zakládajíc se na předpisech velmi přísných, skoro drakonických. Vybíraliť se z vojska, z pěších i jezdeckých pluků, jmenovitě německých, italských a česko-moravských, jimž každoročně uložen kontingent, jakýž bez odmluvy plukovníkem vybrán a k službám četnickým odevzdán býti musel. Pojmu „stříci veřejnou bezpečnost“ v instrukcích pro četníky dána taková neobmezenost, že žandarmové v dobách r. 1850—1860 stali se nejen postrachem skutečných zločinců, ale spíše také hrůzou mírumilovného, ba nejpokojnějšího občanstva. Ž. byla oprávněna, ve jménu zákona bez rozkazu soudního za pláštíkem nejmalichernějších „služebných“ záležitostí vstupovati v domy soukromé, zatýkati lid, dle vlastního zdání četníkům mnohdykráte jen málo vzdělaným podezřelý, tajně denuncirovati občanstvo, ba i samé zeměpanské úřadnictvo, kdykoliv se jí zdálo oznamovati úřadně všecky malichernosti (nevyvěšení čísla na domech, spadnutí orlíčka asekuračního s domu, chodění s nechráněným světlem po domě a p.) v obcích, soukromých staveních a jinde pozorované, a ihned zbraní užíti proti kladenému odporu, což všecko počátkem svobodnějšího ruchu po r. 1860 dr. František Brauner v jednom v sezení poslanecké sněmovny říšské rady ve Vídni nejkřiklavějšími příklady, ze skutečného života z Čech vyňatými, velmi trefně vylíčil. V jediném desítiletí pohltil tento policejní aparát více než sto milionů zlatých, a navzdor všemu tomu zaznamenávala statistika soudní počet provinění, přečinův a zločinův tak veliký, jakého před tím v Rakousku nikdy nebývalo! Po válce italské roku 1859 a po ztrátě království Lombardského byla ž. znovu zorganisována a na 10 pluků ztenčena. Ještě později, když následkem ústupkův Uhrům činěných Bachovská ž. také uherskou půdu opustiti musela, proměněno těchto 10 plukův na 10 pouhých zemských četnických velitelstev (*Landes-Gensdarmerie-Commanden*), která co do své vnitřní služby politickým úřadům jsou podřízena, a jichž říšské vojenské ministerstvo jenom co do personálií důstojnictva sobě všímá. Ale z těchto 10 velitelstev bylo velitelstvo šesté zrušeno, tak že nyní vlastně jen 9 velitelstev četnických v Rakousku stává. V Čechách rozloženo jest velitelství ž. číslo 2. se štábní stanicí v Praze, se čtyrmi křídelnými stanicemi (*Flügel-Stationen*) v Praze, Plzni, Jičíně a Budějovicích velením ritmistrův, a 7 četovými stanicemi (*Zugsstationen*) v Praze, Mladé Boleslavi, Plzni, Budějovicích, Jičíně, Chrudimi a Chebu, velením nadporučíkův a poručíkův. Mužstvo pak rozloženo jest po četnických stanicích (*Gensdarmerie-Posten*) obyčejně v sídle zeměpanských úřadův v četách z 3—4 mužích s četařem (*Posten-Commandant*) v čele. Jest ozbrojeno šavlí a krátkou zadovkou s bodákem, která však bezpochyby brzy repetýrce dle systému Frühwirthova ustoupí, a oděno temnozeleným kabátcem, popelavými spodky, pláštěm téže barvy a klobukem na způsob polních myslivcův rakouských. — Co do hodnosti vojenské rovná se prostý četník desátníkovi ve vojště, nosí tudíž jako tento na límci na znak své hodnosti po dvou hvězdičkách, a na šavli harasový třapec (porte-epée). *Čdj.*

Žantovský z Nedakřevic, rodina erbovní, jenž připomíná se v XVI. stol. v Čechách, psala se dle statku Žantova v Boleslavsku. V první čtvrti téhož století přichází často v listinách a jiných půhonech Jan Ž. z N. a připomíná se také v titulu z r. 1534. Týž měl syny Jana, Eliáše, Davida a Mikuláše, kteří se ještě před shořením desk rozdělili o dědictví otcovské, a z nichž pak Jana a Eliáše Ž-ké čteme také v tit. z r. 1556. Ku konci století toho držel Jan ml. Ž. grunty šosoval v Mirovicích a přichází také v tit. z r. 1589; a r. 16[illegible] a násl. čteme Václava Ž-kého, který seděl na dvoře v Podskalí. Potomci Janovi kvetli v Mirovicích ještě po celé XVII. století. *Hš.*

Žároviště (žároviště, zarowisco, pyra, rogus, id est lignorum constructio, in qua mortui cremabantur) bylo místo, kde pohanští Čechové mrtvoly svých přátel a příbuzných veřejně pálili, což dělo se následujícím způsobem: Byla totiž vystavena hranice ze dříví, kterou, když na ni mrtvola, plátnem ovinutá, se položila, přátelé zemřelého podpálili; nebo byla vykopána hluboká, prostorná jáma, do níž se mrtvola posadila nebo položila a se všech stran dřívím silně obložila, které se pak též podpálilo. Posledinějšího způsobu zdá se, že se užívalo, aby ukrytím mrtvoly hoj pozůstalých se zmírnil; prvnější způsob pálení byl obyčejný. Když hranice hořela, tančili přátelé zesnulého kolem ohně zpívajíce, a když shořela, sebrali popel a kosti zemřelého a dali vše do popelnic (v. t.), přidavše jsouce některé věci památné, jež zemřelý za živobytí svého nosil, jako: naušnice, jehlice, nože, nůžky, meče atd. Blíže ž., které se obyčejně na vyvýšeninách nalézalo, bylo pohanské pohřebiště (v. t.) se svými mohylami. Odtud místní jména: Žerovice, Žarovice, Serovice, Žerovnice atd. *Js.*

Žatecká župa rozkládala se na obou stranách Ohře, nemajíc skoro na žádné straně výrazných přirozených hranic. Na východ proti Dřevčaku počínala se hranice její na rozhraní vod, prýštících se ze Čbánského lesa; níže byl tu hraniční potok tekoucí přes Brloh k Černčicům, kdež se hranice župy končila u Ohře; na levém břehu této řeky bylo pomezním místem Dobromířice. Půlnoční hranice obcházela Volevčice, Malé Březno a Strupčice; západní Všestudy, Bílence, Hrušovany, Soběsuky, Mory, Velikou ves; na jižní straně byly pomezními místy proti Žluticku Vroutek a Kryry, proti Rakytansku Očihov, Siřem, Nečemice. Nejstarším sídlem této župy, pokud se znamenala svým starodávným jménem Lúka čili snad Lucko, byl nepochybně hrad, na němž měl hlavní sídlo své Vlastislav, později jiný hrad Drahouš (Draguš), vystavěný prý od Neklana v rovině na břehu Ohře u nynějších Postoloprt; teprvé v pozdější historické době založen byl Žatec, jak se za to má, asi za knížete Boleslava I.

Žatecký z Weigerstorfu, patricijská a potom vládycká rodina, jenž žila v XVI. stol. v Čechách

Praotcem jejím byl Jan Ž., za času králů Jagelonců bohatý soused a konšel v Star. městě Praž., který míval platného účastenství v tehdejších běsích politických; byv v podezření (1515), že by s některými konšeli pronášel usnešení rady městské pánům, utekl z Prahy; požíval důvěry královské, byl nadán erbem a titulem z Weigerstorfu i přijat do stavu vládyckého, a koupil rozličná zboží zemská. Syn jeho, tolikéž Jan Ž. z W., byl v službě krále Ferdinanda I., držel statky Dobřany, některé zápisné vesnice kláštera Břevňovského, statek Pátek, a po r. 1550 také Nové Hrady v Chrudimsku, jež Bohuše Kostka propadl ku komoře král. Přichází v tituláři z r. 1534 a často na sněmích, a r. 1547 v osudném procesu proti stavům odpořilým a městům král. mluvil od měst a přednášel jich přiznání a prosby králi a sousedům shromážděným. Jan Ž. z W. zemřel r. 1561, jmenovav syna Albrechta čili Vojtěcha dědicem statku svého, však tak, aby sestrám Anežce a Anně vyplatil každé po 5000 kop gr. věna. Albert Ž. však nepřečkal dlouho otce svého, zemřev již r. 1565, načež se rozdělily sestry nadepsané o dědictví pozůstalé, z nichž jmenovitě Anna Ž-ká držela Nové Hrady (1570), kteréž prodala potomně pánům z Lobkovic. Tak zanikla bohatá rodina tato, nepřečkavši ani třetího kolena. *Ra.*

Žbán v. Cbán v hl. d.

Žeberk v. Seeberg v hl. d.

Žebráci v. Bidens.

Žebraví mniši v. Mendikanté.

Žebrawski Teofil (v. hl. d.). Ze spisů jeho sluší uvésti: *Karta geograficzna okręgu wolnego m. Krakowa* (ryta v Krakově 1832); *Plan města Krakowa* (1832); *O moście wiszącym* (tamt. 1841); *Kilka zadań z geometryi wykreślnej* (tamt. 1847); *Początkowe wiadomości z geometryi dla praktycznego użytku* (tamt. 1849); *Wiadomosci numizmatyczne* v *Czasie* v mesíčném dodatku na r. 1857; *Michala Wiszniewskiego Historyja literatury polskiej tom 9. a 10.* (tamt. 1857); *Spis częstkowy rycin polskich* (tamt. 1858); *Owady łuskoskrzydlate* (tamt. 1860); *Nowe rozwiązanie podziału kąta na trzy rowne części* (tamt. 1862 v Roczn. IV. Tow. Krak.), taktéž o sobě francouzsky pod titulem *Nouvelle solution du problème de la trisection d'un angle* (tamt. 1868); *Indexa do dziela Dlugosza. Liber beneficiorum* (1863—1864); *Nasze zabytki zeszyt I.*, *obejmujący wiadomość o pieczęciach dawnej Polski i o ubyłych kościołach Krakowskich* (tamt. 1865) s rytinami. Vystavěl též kostel dominikánů v Krakově.

Žehnání v. Svěcení.

Železářství v. čl. Železo v hl. díle st. 475 a.

Železňák v. Humaň v hl. d.

Železnická župa zaujímala v rovině hořejší poříčí Cidliny a některých jejích přítoků, v horách údolí některých přítoků Jizery, jmenovitě i celé poříčí Malé Jizery, od jejíchž pramenů dotýkala se nejvyššího hřebenu Krkonoší na pomezí zemském až k místu, kde Velká Jizera naznačuje pomezí. Na západě hraničila s obojími Charváty, s Boleslavskem a Libickem, majíc za pomezní osady Poniklý, Jilemnici, Smříčno, Olešnici, Týn, Újezd, Libuň, Bradu, Ostružno, Bystřici, Údrnice, Zliv, Kopidlno. Na jihu stály proti Bydžovsku Běchary, Chomutičky, Konecchlumí, Mlazovice, Lužany a Bělohrad, na východě proti Hradecku Pecka. Ostatní východní hranice byla obrácena proti župě Oupské. Nejvýchodnější farní osada byla Kalná; za tímto místem dosahovala hranice Labe nad Hostinným a šla po něm nahoru až blízko Brenného. Brenné dolní i horní stálo potom blízko hranice, která odtud dále šla po vysokých horách dělících Labe a Malou Jizeru až ku pramenům jich na pomezí zemském. O sídle župy té, hradu Želesnici, nevíme z té doby nic jiného, než že se r. 1181 jmenuje tamější župan Čáč neboli Čič.

Železníky, slov. *Železnike*, něm. *Eisnern*, městys v Krajině, v okr. Lokském, v Selské dolině, podél řeky Sory, k sev.-záp. od Loky, s 1410 obyv. (r. 1855), mezi kterýmiž jest 432 hřebikářů, vyrábějících ročně asi 5800 centů hřebíků, kteréž se rozesílají do Terstu, Charvátska, Slavonie, Uher a Bosny.

Železný Jan v. Jan 23. v hl. d.

Žepy v. Řepy v hl. d.

Žeravna v. Bolgrad v hl. d.

z **Žerotina** Jan Lorenc (v. hl. d. str. 490 a 491) byl nejstarší syn Kašpara Melichara z Ž. na Nových Dvořích. Tento měl tři syny: Jana Lorence, Karla a Dětřicha ml. Jan † 1620, jak se podobá, bezdětek; Karel byl nějaký čas při dvoře příbuzného svého p. Karla st. z Ž., avšak po r. 1613 nepřipomíná se více; Dětřich ml. byl toho času za hranicemi na studiích s jinými Moravany, a jmenovaný p. Karel st. z Ž. pomáhal penězi na jeho vychování. Týž přichází napotom často mezi pány moravskými v letech 1618—38. *Ra.*

Žestik v. Molybden v hl. d.

Žibřid z Mostku a Kaplice, erbovní rodina, jenž květla v jižních Čechách v XV. a XVI. stol., kdež drželi Mostek, Kaplici, Vomlenici a j. Na začátku XVI. stol. připomínají se Bohuš Ž. z M. na Kaplici a Petr Ž. na Omlenici, jež oba čteme také v tit. z r. 1534. Petr Ž. vložil tolikéž r. 1546 statek svůj Omlenici, jak jej po otci drahně let držel, a r. 1552 jiná ještě zboží znovu do desk. V tit. z r. 1556 přichází Bohuš Ž. z M., který byl snad syn výše psaného Bohuše Ž-a. R. 1593 přichází Petr Ž. z Kaplice, farář Čelakovský; později se však rodina ta více nepřipomíná. *Ra.*

Žibřid z Velechova, erbovní rodina, jejímž praotcem byl jistý Ž., jak se podobá z Velechova u Jaroměře rodilý, který pro své služby platné od krále Vladislava II. r. 1493 nadán byl erbem a titulem z Velechova, kterýž erb se vypisuje takto: Štít na příč rozdělený, jehož horní polovice červená a dolní modrá a v tom křídlo pštrosové vzhůru postavené, a nad helmem tři bílá péra pštrosová se spatřují. Potomci Ž-ovi přijali jeho jméno křestné za rodinné a psali se Ž-ové z Velechova, užívajíce erbu výše psaného, jejž král Ferdinand I. majestátem, daným na hradě Praž. ve čtvrtek po Všech Svatých r. 1546, Jindřichovi Ž ovi z V. pro služby, které na panství Poděbradském činil, obnovil a potvrdil. Týž Hendrich Ž. koupil roku 1556 společně s Jiřím Labounským z Labouně od krále Ferdinanda I. panství Mnichovo Hradiště, jež zůstavil synovi Adamovi Ž-ovi z V. Tento neměl dědiců přirozených a odkázal zboží to manželce své Krescentii z Habartic, která se po jeho smrti (1579) v dědictví to uvázala. Později táhli se však na zboží to Václav a Hendrich, pak Anna, bratří a sestra Šlechtové z Všehrd, z čehož vzešla rozepře, kteráž konečně r. 1600 mezi jimi a Václavem Budovcem, držitelem měst Mnichova Hradiště, byla vyrovnána. *Ra.*

Žiča, srbský klášter, ležící na blízku řeky Ibary. jež se vlévá do Moravy. Klášter tento jest založen od Srb. krále Štěpána II. a jeho syna Radoslava v XII. stol. ke cti sv. apoštolů Petra a Pavla, a kostel od sv. Sávy, prvního zde bydlícího biskupa na počátku téhož století. V tomto kostele bylo prvních 6 Srb. králů korunováno. Z minulé slávy nezůstalo klášteru téměř ničeho, při novější opravě nezbylo

z bývalého kostela nežli půdorys, zároveň byl odstraněn sarkofág, v němž se nalézaly kosti sv. Simeona (Srbského krále Štěpána I.), jež sem jeho syn Radoslav ze Studenice přenésti kázal. Nyní je v kostele krásný mramorový oltář, a bohatý z Ruska pocházející tabernakl. Bezpochyby nalézalo se zde staré srb. město téhož jména.

Žipanský z Dražice, vzácná rodina patricijská v XVI. stol. v Praze usedlá. V druhé čtvrti století toho připomíná se mezi konšely Staroměstskými Pavel Ž., který byl muž rozšafný, vzdělaný, výmluvný a zámožný a veliký přítel mládeže studující a mužů učených. Roku 1548 jmenován jest JMC. rychtářem Staroměstským a dne 2. list. 1549 nadán pro své šlechetné zachování erbem a titulem z Dražice, kterýžto erb se vypisuje takto: Štít modrý, u jehož spodku na ratolesti ohnuté sedí papoušek červený prsten v zobáku držící, a nad helmem mezi dvěma křídloma týž papoušek. K erbu a titulí tomuto přijal Pavel Ž. r. 1560 přátele své Jana Bartoška, souseda Pražského, a Jana M. Notorina, kteří se napotom psali tolikéž z Dražice. R. 1557 zvolen jest Pavel Ž. za primatora Starého města Praž., kterýž úřad spravoval až do r. 1560. Na to byl zase mezi konšely Staroměstskými až do r. 1571, kdež podruhé vložen naň úřad JMC. rychtáře Staroměstského. Zemřev dne 2. dub. 1572 zůstavil syna Václava Ž. a dceru Zuzanu, provdanou Moricovou, kteří se rozdělili o statky a peníze po něm zůstalé. Rodina tato zmizela v XVII. století. *Ra.*

Žirka hnilá, nejškodlivější nemoc u včel, prozrazuje se tím, že choré včely v hojnější míře jakousi tmavo-brunatou, velmi smradutou tekutinu ze sebe vydávají. Nemoc tato jest nakažlivá. Méně nebezpečná jest Ž. obyčejná; příčina nemoci té jest náhlé zachladnutí úlů, zvláště když z jara po teplém počasí chladno a deštivo nastane. V slaměných úlech velmi zřídka se ukazuje, neboť jsou teplejší nežli dřevěné. Choroba tato není nakažlivá, a prostředek k vyléčení jest, by teplejší povětří přístupu mělo, by úly se čistily, zvláště ale, by včely dobrým starým medem krmeny byly.

Žitavský Petr v. Petr 34).

Žižala v. Donovský.

Žluťák v. Blatouch.

Žlutická župa obsahovala největší část poříčí Střely, která u Šiblina do Mže vpadá, skoro se všemi jejími přítoky, kteréž právě skoro vesměs v ní se prýští. Poněvadž Cosmas jednu ze žup Vlastislavových jaksi se zvláštní názorností klade kolem toku Brocnice (*per circuitum torrentis Brocnica*), podobá se poněkud, jakoby snad Brocnicí mínil tuto říčku Střelu, kdežto pak třetí od něho jmenovaný potok Hutnou služelo by hledati v Loketsku. Žluticko mělo na půlnoční straně za pomezní osady Doupov, Bukovinu, Valeč, Skytaly, Vidhostice a Stebno (i potomní Petršpurk) proti Kadaňsku a Žatecku. Na východní straně hraničilo s Rokytenskem, kdež stály na pomezí Stebno, Rabštein a Strážiště. Jižní hranice, přecházející pod Křečovem z levé na pravou stranu Střely, šla odtud zcela dle pramenů potoků vpadajících do této říčky, okolo Nečtin, Kamenné hory a Žernovníka až asi ku potoku u Vidžína, po něm pak malý kousek nahoru okolo Bezvěrova, a zase po rozhraní několika potůčků východně od Komárova až přes řeku Střelu nad Svinavou, odkudž západní hranice proti župě Sedlické měla za pomezní osady Kozlov, Bochov, Brazec a Zakšov. Sídlo úřadů této župy není známo; možná, že to byla Žlutice.

Žlutozub v. Hippophaë.

Žofie (*Sophia*, řec. moudrost), jméno ženské. Pamětihodné ženy jména toho jsou: I. Svaté: 1) Ž. Římanka, která r. 120 po Kr. i s dcerami svými Fides, Spes a Charitas, před prefektem Antiochem pro víru svou mučena byla; mladistvé ještě dcery zemřely, ona sama však byla propuštěna, lež zemřela již po třech dnech smrtí mučenickou. Památka její slaví se 30. září (nebo 1. srp.). II. Císařovny. *A.* Řecká 2) Ž., neť císařovny Theodory, druhá choť císaře Justina II., jehož slabé povahy k nasycení marnivosti a mstivosti používala. Po smrti jeho (578) pomohla Tiberiovi na trůn, doufajíc že ji za choť pojme, a zosnovala, vidouc se oklamánu, proti němu spiknutí. Bylo však vyzrazeno, a Ž. musela napotom život svůj tráviti pod přísnou dohlídkou v paláci, který jí byl již Justin v Cařihradě vystavěl. † za panování Mauritia. — *B.* Ruské: 3) Ž., dcera Tomáše Palaeologa a [illegible] Řeckého císaře Emanuela, žila po delší čas v [illegible], kde přijala víru katolickou, a provdala se r. 1[illegible] za cára Ivana III. Vasiljeviče. V Rusku přestoupila opět na víru řeckou a stala se chotí svému věrnou rádkyní. — 4) Ž. Alekséjevna, nar. se r. 1[illegible] a byla dcerou cára Alekséje Michajloviče z prvního jeho manželství s Marií Miloslavskou, tudíž nevlastní sestrou Petra Velikého a vlastní sestrou cára Ivana, pro něhož vždy vřelou náklonnost jevila, kdežto Petra nenáviděla. Když po smrti otcově (1682) Petr státi se měl cárem, protivila se tomu Ž. a její miláček kníže Galicin, i způsobili povstání střelců, které Petra k útěku přinutilo, načež Ž. toho docílila, aby vládli oba bratři spolu pod jejím poručenstvím. Když pak Petr 1687 samostatněji vlády chopiti se jal, snažila se opět u nové zbouření střelců. Avšak spiknutí přišlo na jevo, účastníci byli přísně potrestáni, kníže Galicin vypovězen, a ona sama do kláštera Moskevského zavřena, kde 3. (15.) čna 17[illegible] zemřela. — *C.* Vévodkyně Brabantská [illegible] Ž., dcera landkraběte Ludvíka IV. Durynského a sv. Alžběty. R. 1227 byla provdána za Brabantského vévodu Jindřicha II., jemuž porodila syna Jindřicha Dítě. (O boji jejím s Jindřichem Osvíceným o Durynsko viz čl. Hessen.) — *D.* Kurfirštka Braudenburská 6) Ž., dcera vévody Lehnického a Břežského Bedřicha II., byla (od r. [illegible] 1545) chotí kurfiršta Braniborského Jana Jiřího a † 1546 po porodu. — *E.* Králová Dánská 7) Ž., dcera Pomořského knížete Boleslava IX., byla od r. 1518 druhou manželkou Dánského krále Bedřicha I., ovdověla r. 1533 a zemř. 1568. — *F.* Královna Anglická 8) Ž. Charlotte, dcera Meklenburk-Střelického vévody Karla, nar. se 19. [illegible] 1744. Byla r. 1761 provdána za Anglického krále Jiřího III. a † 17. list. 1818. Měla veliký vliv na chotě svého. — *G.* Kurfirštky Hannoverské 9) Ž., dcera Falckého kurfiršta Bedřicha V. a Alžběty Anglické, nar. se r. 1630. Provdala se r. 1[illegible] za Hannoverského kurfiršta Ernsta Augusta, který 1698 †, načež r. 1701 co jediný protestantský potomek Jakuba I. od parlamentu za dědičku trůnu anglického byla prohlášena. Než však naň vstoupiti mohla, † 1714 v Herrenhausenu v Hannoversku. Byla dáma vysoce vzdělaná a horlivá žákyně Leibnizova. — 10) Ž. Dorothea (známá pod jménem kněžny Ahldenové), jediná dcera posledního vévody Celle'ského, nar. se 15. září 1666. R. 168[illegible] pojal ji za manželku dědičný princ Hannoverský Jiří (pozdější co Jiří I. král Anglický), dal se s ní [illegible] r. 1694 následkem intrik hraběnky von Platen [illegible] vésti a uvěznil ji na zámku Ahldenském, kde [illegible] list. 1726 †. Byla matkou krále Jiřího II. a dcerou svou Ž-ií Dorotheou bábou Bedřicha Vel. [illegible]

ník a listy její byly od anglických učenců vydány *Memoirs of S. Dorothea*, Londres 1845, Štutg. 1847. *Die Herzogin von Ahlden*, Leipzig 1851). Sepsala sama životopis svůj (Hamburk 1840). Srv. též *Fredegunde oder Denkwürdigkeiten zur geheimen Geschichte des hannoverschen Hofes* (Berlín 1825). — H. Vévodkyně Meklenburská 11) Ž., dcera Holštýnského vévody Adolfa IX. a Kristiny Hesenské, nar. se r. 1569 a byla (od r. 1588) chotí nešťastného Meklenburského vévody Jana X. (VII.). Ovdověvši r. 1592 žila s dítkami svými, Adolfem Bedřichem, Janem Albrechtem a Annou Ž-ií v poměrech velmi nepříznivých, a když synové její k vládě se dostali, s těmito v stálých různicích, chovala se le v třicetileté válce naproti Valdštýnovi velmi statně a připravovala návrat synů svých. † 1634. — I. Královna Polská 12) Ž. Sonka, byla cerou vévody Ondřeje Ivanoviče Kyjevského. Přestoupivši r. 1424 na víru katolickou stala se chotí Polského krále Vladislava a byla v Krakově korunována. Jelikož v málo letech matkou tří synů se stala a starý manžel její ji měl v podezření hříšného obcování, dokázala nevinnost svou zkouškou ohněm. — K. Královny Pruské: 13) Ž. Charlotte, naroz. 20. říj. 1668, byla dcerou kurfiršta Brunšvicko-Lüneburského Ernsta Augusta, od roku 1684 druhou chotí Pruského krále Bedřicha I. a † . ún. 1705. Milovala vědy, podporovala učence a měla velkou zásluhu o založení akademie věd v Berlíně. Od ní Charlottenburk má své jméno. — 14) Ž. Luisa, dcera vévody Meklenburk-Grabovského Bedřicha, nar. se 6. kv. 1685, stala se r. 1708 třetí manželkou Pruského krále Bedřicha I. a † 29. čce 1735). — 15) Ž. Dorothea, dcera Anglického krále Jiřího I., nar. se 16. bř. 1687 a byla 1706 a korunního prince, potomního krále Pruského Bedřicha Viléma I., provdána. Bylať to paní krásná , duchaplná, výtečná matka a od syna svého, Bedřicha Velkého, velmi milována a chválena. † 28. na 1757. — L. Arcikněžna Rakouská 16) Ž., dcera krále Bavorského Maxmiliana I. Josefa , sestra Saské královny Marie, nar. se 27. led. 1805. Roku 1824 pojal ji za manželku arcivévoda Rakouský František Karel, s kterýmž by, jelikož byl vakr její císař Ferdinand bezdětek, po úmrtí jeho byla na trůn vstoupila. Avšak následkem resignace hotě svého vyřknuté po sřeknutí se trůnu císaře Ferdinanda 2. pros. 1848, stal se nejstarší z čtyr synů ejich, František Josef, císařem Rakouským. † 28. v. 1872.

Žofie sv. chrám v Cařihradě (*Aja Sofia*) byl ystavěn v VI. stol. (530—537) za císaře Justiniana d stavitelů Anthenia Tralleského a Isidora z Milétu v slohu byzantinském, a stal se pro svou nádhernou a velkolepou stavbu vzorem všem potomním byzant. chrámům. Půdorys jeho podélný tvoří obraz řeckého kříže, jest 250' dlouhý a 228' široký, hlavní architektonická část tvoří střed, jenž jest velikou, 170' vysokou kupolí sklenut, k níž se připojuje kolem dokola celá báňová soustava, apsida ztrácí zde původní svou důležitost, a nemá rovněž jako postranní lodi se středem žádné organické souvislosti, vystupuje totiž z hlavní zdi jen co nepatrný výklenek. Čtyry veliké oblouky, na silných pilířích spočívajíce, nesou mohutnou a vespod zcela plochou kupoli, pravý to stavitelský div. Dvě poloviční kupole téhož průměru opírají se o ni, a sice jedna na východní, druhá na západní straně (směrem od vchodu k apsidě), jsouce každá dvěma menšími pilíři držená. Tyto čtyry velké a čtyry menší pilíře, na nichž celá prostřední a obě poloviční kupole spočívají, jsou tak postaveny, že by jejich půdorysy podélný osmiúhelník tvořily, kdyby mezi každým velkým a vedlejším malým pilířem otevřený, na dvou sloupech spočívající a taktéž kupolí ukončený výklenek se nenacházel. Těchto posledně zmíněných výklenků mnohem větší a postranější jest výklenek, jenž se vzadu jakožto apsida nachází, čině koberci zastřené *sanktuarium*. Naproti němu nalezá se vchod o pěti dveřích a s dvojnásobnou předsíňkou, tak že když se těmito dveřmi do vnitř chrámu vstoupí, veškeré báňové skupení do očí padne. Lze zde jediným pohledem celou vnitřní část, střed, apsidu a postranní výklenky přehlednouti, což činí dojem oslňující. Celá vnitřní prostora jest mimo to dvojitými, na sobě stojícími sloupenímí a emporami, jež pro ženské pohlaví určeny byly, oživena, a to tak, že sloupení pod hlavní kupolí rovnou řadu tvoří, ve výklencích ale malý polokruh zavírají. Po obou stranách této střední prostory táhnou se postranní lodi, jež prostředními velikými pilíři a sesilujícími je pasy, od pilířů k hlavním zdem vedenými, ve tři menší kaple rozděleny a křížovým klenutím sklenuty jsou. Okna jsou jako v celých a v polovičních kupolích vykrájená; z venku vystupují až nad okna kolmé zdi, jež hlavní římsou ukončeny a stupňovitě osazovány jsou. I zevnitřní architektura je zde již organicky pojmuta, totiž v souvislosti s celou vnitřní stavbou provedena, kupole vystupují nad hlavními zdmi zcela svobodně, i ostatní polokoule objevují se z venku úplně, čímž zovnitřek rozmanitých forém obdržel, tak že již z něho na uspořádání vnitřních forem souditi lze. Uvnitř byly stěny mramorem a zlatem bohatě vykládany, celý chrám mramorem vydlážděn. Hlavní oltář sestával z litiny ze zlata a stříbra, s drahokamů a perlí. Všechno kostelní nářadí bylo z nejčistšího zlata zhotoveno, vykládané perlami a drahokamy. Chrám byl r. 538 o svátcích vánočních s velkou slávou u přítomnosti celého dvora, církevních hodnostářů od patriarchy Eutichia vysvěcen. Po dvaceti letech zbořila se západní část chrámu zemětřesením. Chrám byl opětně obnoven, ale již ne tak nádherně jako původně. V chrámě sv. Ž. odbývaly se velké církevní slavnosti a koncilia, a korunovace císařů Byzantinských. O velkých svátcích, jako o svátcích vánočních, velikonočních a svatodušních, o svátku Nanebevstoupení navštěvoval císař s celým dvorem chrám sv. Ž., jako to nyní činí sultán na velký a malý bairam. Od dobytí Cařihradu od Turků slouží chrám sv. Ž. za mešitu tureckou a nazývá se *aja Sofia*, sultán Mahomed vystavěl dva pilíře na jihovýchodní straně a minaret, sultán Selim II. druhý minaret a sultán Murat III. dva jiné minarety na severní straně, též pozdější sultánové jej znamenitě dle orientalního způsobu okrášlili. Drahé kostelní nářadí a jiné skvosty byly od Turků při dobytí pobrány.

Żołądek Stanislav, něm. Aichler, lat. Glandinus zvaný, učenec polský v XVI. století. Nar. v Krakově studoval u slavných tamějších mistrů Petra Varšavského a Stan. z Piňčova, načež s Janem Bonarem, synem kastelana Bělecského, vydal se na cesty. Ve Freiburku seznámiv se s Erasmem Roterodamským stal se jeho přítelem. Příznivcem mu byl mimo jiné též kardinál Vavřinec Campegi. Byv v Bologni na doktora práv povýšen vrátil se Ž. do Krakova, kde jmenován městským tajemníkem; později stal se advokátem nejvyššího soudu Magdeburského. Pro svou učenost byl velice vážen, zejména od vojvody Krakovského Petra Kmity, s jehož podporou vydal dílo: *Pomponii Laeti: de Romanorum magistratibus, sacerdotiis, jurisperitis et legibus*, s vlastními poznámkami (Krakov 1544, 4 sv.). Též vydal *Epithalamium* k zasnoubení Isabely, dcery Sig-

ve všech zemích žandarmy nalézáme. I Rakousko po skončených válkách francouzských v první čtvrti XIX. stol. sestavilo první oddíly ž., avšak jen pro království Lombardsko-Benátské, které v novější organisaci ž. z r. 1850 v 14. a 15. četnický pluk byly proměněny. R. 1849, když po rozpuštění sněmu Kroměřížského všeobecná reakce nastala, pomýšlelo ministerstvo Bachovo také na zřízení sborů četnických pro veškeren ostatní stát, které by absolutistické vládě v jejích záměrech dobře sloužily. A již rokem 1850 s ohromnými peněžitými výlohami zřízeno pod velitelstvím ve svém sboru proslulého podmaršálka Jana svob. pána Kempena z Fichtenstammu, generálního dozorce četnictva, 15 plukův ž., jenž se po celém Rakousku rozhostily a r. 1854 ještě třemi pluky rozmnoženy byly, tak že s četnictvem lombardsko-benátským, již r. 1815 sestaveným, v Rakousku úplných 19 plukův četnických se čítalo; 1. ve Vídni, 2. v Praze, 3. v Brně, 4. ve Lvově, 5., 6., 7., 8., 9., 10., 16., 18. a 19. v zemích uherských a v trojjediném království, 11. v Lublani, 12. v Št. Hradci, 13. v Inšpruku, 14. a 15. v Miláně a Padově a 17. pluk v Krakově. Organisace jejich byla na skrze vojenská, zakládajíc se na předpisech velmi přísných, skoro drakonických. Vybíraliť se z vojska, z pěších i jezdeckých pluků, jmenovitě německých, italských a česko-moravských, jimž každoročně uložen kontingent, jakýž bez odmluvy plukovníkem vybrán a k službám četnickým odevzdán býti musel. Pojmu „střici veřejnou bezpečnost" v instrukcích pro četníky dána taková neobmezenost, že žandarmové v dobách r. 1850—1860 stali se nejen postrachem skutečných zločincův, ale spíše také hrůzou mírumilovného, ba nejpokojnějšího občanstva. Ž. byla oprávněna, ve jménu zákona bez rozkazu soudního za pláštíkem nejmalichernějších „služebných" záležitostí vstupovati v domy soukromé, zatýkati lid, dle vlastního udání četníkům mnohdykráte jen málo vzdáleným podezřelý, tajně denuncirovati občanstvo, ba i samé zeměpanské úřadnictvo, kdykoliv se jí uzdálo oznamovati úřadně všecky malichernosti (nevyvěšení čísla na domech, spadnutí orlíčka asekuračního s domu, chodění s nechráněným světlem po domě a p.) v obcích, soukromých staveních a jinde pozorované, a ihned zbraní užiti proti kladenému odporu, což všecko počátkem svobodnějšího ruchu po r. 1860 dr. František Brauner v jednom v sezení poslanecké sněmovny říšské rady ve Vídni nejkřiklavějšími příklady, ze skutečného života z Čech vyňatými, velmi trefně vylíčil. V jediném desítiletí pohltil tento policejní aparát více než sto milionů zlatých, a navzdor všemu tomu zaznamenávala statistika soudní počet provinění, přečinův a zločinův tak veliký, jakého před tím v Rakousku nikdy nebývalo! Po válce italské roku 1859 a po ztrátě království Lombardského byla ž. znovu zorganisována a na 10 plukův stenčena. Ještě později, když následkem ústupkův Uhrům činěných Bachovská ž. také uherskou půdu opustiti musela, proměněno těchto 10 plukův na 10 pouhých zemských četnických velitelstev (*Landes-Gensdarmerie-Commanden*), která co do své vnitřní služby politickým úřadům jsou podřízena, a jichž říšské vojenské ministerstvo jenom co do personálií důstojnictva sobě všímá. Ale z těchto 10 velitelstev bylo velitelstvo šesté zrušeno, tak že nyní vlastně jen 9 velitelstev četnických v Rakousku stává. V Čechách rozloženo jest velitelství ž. číslo 2. se štábní stanicí v Praze, se čtyrmi křídelnými stanicemi (*Flügel-Stationen*) v Praze, Plzni, Jičíně a Budějovicích velením ritmistrův, a 7 četovými stanicemi (*Zugsstationen*) v Praze, Mladé Boleslavi, Plzni, Budějovicích, Jičíně, Chrudimi a Chebu, velením nadporučíkův a poručíkův. Mužstvo pak rozloženo jest po četnických stanicích (*Gensdarmerie-Posten*) obyčejně v sídle zeměpanských úřadův v četách z 2—4 mužích s četařem (*Posten-Commandant*) v čele. Jest ozbrojeno šavlí a krátkou zadovkou s bodákem, která však bezpochyby brzy repetýrce dle systému Frühwirthova ustoupí, a oděno temnozeleným kabátcem, popelavými spodky, pláštěm téže barvy a kloboukem na způsob polních myslivcův rakouských. — Co do hodnosti vojenské rovná se prostý četník desátníkovi ve vojště, nosí tudíž jako tento na límci na znak své hodnosti po dvou hvězdičkách a na šavli harasový třapec (porte-epée). *Čský.*

Žantovský z Nodakřevic, rodina erbovní, jenž připomíná se v XVI. stol. v Čechách, psala se dle statku Žantova v Boleslavsku. V první čtvrtině téhož století přichází často v listinách a jiných jednáních Jan Ž. z N. a připomíná se také v titulích z r. 1534. Týž měl syny Jana, Eliáše Davida a Mikuláše, kteří se ještě před shořením desk rozdělili o dědictví otcovské, a z nichž pak Jana a Eliáše Ž-ké čteme také v tit. z r. 1556. Ku konci století toho držel Jan ml. Ž. grunty šosovní v Mirovicích a přichází také v tit. z r. 1589; a r. 1599 a násl. čteme Václava Ž-kého, který seděl na dvoře v Podskalí. Potomci Janovi kvetli v Mirovicích ještě po celé XVII. století. *Ra.*

Žarovistě (žarovišče, sarowisce, pyra, rogus, id est lignorum constructio, in qua mortui comburuntur) bylo místo, kde pohanští Čechové mrtvoly svých přátel a příbuzných veřejně pálili, což dělo se následujícím způsobem: Byla totiž vystavena hranice ze dříví, kterou, když na ni mrtvola, plátnem ovinutá, se položila, přátelé zemřelého podpálili, nebo byla vykopána hluboká, prostorná jáma, do níž se mrtvola posadila nebo položila a se všech stran dřívím silně obložila, které se pak též podpálilo. Posledního způsobu zdá se, že se užívalo, aby ukrytím mrtvoly bol pozůstalých se zmírnil; prvnější způsob pálení byl obyčejný. Když hranice hořela, tančili přátelé zesnulého kolem ohně zpívajíce, a když shořela, sebrali popel a kosti zesnulého a dali vše do popelnic (v. t.), přidavše ještě některé věci památné, jež zemřelý za živobytí svého nosil, jako: náušnice, jehlice, nože, náčiníky, meče atd. Blíže ž., které se obyčejně na vyvýšeninách nalézalo, bylo pohanské pohřebiště (v. t.) se svými mohylami. Odtud místní jména: Žerovice, Žarovice, Šerovice, Žerovnice atd. *Šs.*

Žatecká župa rozkládala se na obou stranách Ohře, nemajíc skoro na žádné straně výrazných přirozených hranic. Na východ proti Dřevičsku začínala se hranice její na rozhraní vod, prýštících se ze Čbánského lesa; níže byl tu hraniční potok, který teče přes Brloh k Černčicům, kdež se hranice župy končila u Ohře; na levém břehu této řeky byly pomezním místem Dobromířice. Půlnoční hranice obcházela Volevčice, Malé Březno a Strupčice; západní Všestudy, Bílence, Hrušovany, Soběsuky, Mory, Velikou ves; na jižní straně byly pomezními místy proti Žluticku Vroutek a Kryry, proti Rokytansku Očihov, Šířem, Nečemice. Nejstarším sídlem této župy, pokud se znamenala svým starodávným jménem Lúka čili snad Lucko, byl nepochybně hrad, na němž měl hlavní sídlo své Vlastislav, později jiný hrad Drahouš (Draguš), vystavěný prý od Neklana v rovině na břehu Ohře u nynějších Postoloprt; teprvé v pozdější historické době založen byl Žatec, jak se za to má, asi za knížete Boleslava I.

Žatecký z Weigerstorfu, patricijská a potom vládycká rodina, jenž žila v XVI. stol. v Čechách

Praotcem jejím byl Jan Ž., za času králů Jagelonců bohatý soused a konšel v Star. městě Praž., který míval platného účastenství v tehdejších běsích politických; byv v podezření (1515), že by s některými konšeli pronášel usnešení rady městské pánům, utekl z Prahy; požíval důvěry královské, byl nadán erbem a titulem z Weigerstorfu i přijat do stavu vládyckého, a koupil rozličná zboží zemská. Syn jeho, tolikéž Jan Ž. z W., byl v službě krále Ferdinanda I., držel statky Dobřany, některé zápisné vesnice kláštera Břevňovského, statek Pátek, a po r. 1550 také Nové Hrady v Chrudimsku, jež Bohuše Kostka propadl ku komoře král. Přichází v titulaři z r. 1534 a často na sněmích, a r. 1547 v osudném procesu proti stavům odpořilým a městům král. mluvil od měst a přednášel jich přiznání a prosby králi a sousedům shromážděným. Jan Ž. z W. zemřel r. 1561, jmenovav syna Albrechta čili Vojtěcha dědicem statku svého, však tak, aby sestrám Anežce a Anně vyplatil každé po 5000 kop gr. věna. Albert Ž. však nepřečkal dlouho otce svého, zemřev již r. 1565, načež se rozdělily sestry nadepsané o dědictví pozůstalé, z nichž jmenovitě Anna Ž-ká držela Nové Hrady (1570), kteréž prodala potomně pánům z Lobkovic. Tak zanikla bohatá rodina tato, nepřečkavši ani třetího kolena. *Ra.*

Žbán v. Čbán v hl. d.

Žeberk v. Seeberg v hl. d.

Žebráci v. Bidens.

Žebraví mniši v. Mendikanté.

Žebrawski Teofil (v. hl. d.). Ze spisů jeho sluší uvésti: *Karta geograficzna okręgu wolnego m. Krakowa* (ryta v Krakově 1832); *Plan miasta Krakowa* (1832); *O moście wiszącym* (tamt. 1841); *Kilka zadań z geometryi wykreślnej* (tamt. 1847); *Początkowe wiadomości z geometryi dla praktycznego użytku* (tamt. 1849); *Wiadomości numismatyczne* v *Czasie* měsíčném dodatku na r. 1857; *Michała Wiszniewskiego Historyja literatury polskiej tom 9. a 10.* (tamt. 1857); *Spis częstkowy rycin polskich* (tamt. 1858); *Wzady łuskoskrzydłate* (tamt. 1860); *Nowe rozwiązanie podziału kąta na trzy rowne części* (tamt. 1862 Roczn. IV. Tow. Krak.), taktéž o sobě francouzsky pod titulem *Nouvelle solution du problème de la trisection d'un angle* (tamt. 1868); *Indexa do dzieła Długosza. Liber beneficiorum* (1863—1864); *Kasse zabytki zeszyt I., obejmujący wiadomość o piecciach dawnej Polski i o ubyłych kościołach Krakowskich* (tamt. 1865) s rytinami. Vystavěl též kostel dominikánů v Krakově.

Žehnání v. Svěcení.

Železářství v. čl. Železo v hl. díle st. 475 a.

Železňák v. Humaň v hl. d.

Železnická župa zaujímala v rovině hořejší části Cidliny a některých jejích přítoků, v horách dolí některých přítoků Jizery, jmenovitě i celé povodí Malé Jizery, od jejíchž pramenů dotýkala se nejvyššího hřebenu Krkonošů na pomezí zemském až k místu, kde Velká Jizera naznačuje pomezí. Na západě hraničila s obojími Charváty, s Boleslavskem a Libickem, majíc za pomezní osady Poniklý, Jilemnici, Smříčno, Olešnici, Týn, Újezd, Libuň, Hradu, Ostružno, Bystřici, Údrnice, Zliv, Kopidlno. Na jihu stály proti Bydžovsku Běchary, Chomutičky, Konecchlumí, Mlazovice, Lužany a Bělohrad, na východě proti Hradecku Pecka. Ostatní východní hranice byla obrácena proti župě Oupské. Nejvýchodnější farní osada byla Kalná; za tímto místem dohovala hranice Labe nad Hostinným a šla po něm horu až blízko Brenného. Brenné dolní i horní šlo potom blízko hranice, která odtud dále šla po vysokých horách dělících Labe a Malou Jizeru až ku pramenům jich na pomezí zemském. O sídle župy té, hradu Železnici, nevíme z té doby nic jiného, než že se r. 1181 jmenuje tamější župan Čáč neboli Čič.

Železníky, slov. *Železnike*, něm. *Eisnern*, městys v Krajině, v okr. Lokském, v Selské dolině, podél řeky Sory, k sev.-záp. od Loky, s 1410 obyv. (r. 1855), mezi kterýmiž jest 432 hřebikářů, vyrábějících ročně asi 5800 centů hřebíků, kteréž se rozesílají do Terstu, Charvátska, Slavonie, Uher a Bosny.

Železný Jan v. Jan 23. v hl. d.

Žepy v. Řepy v hl. d.

Žeravna v. Bolgrad v hl. d.

z **Žerotína** Jan Lorenc (v. hl. d. str. 490 a 491) byl nejstarší syn Kašpara Melichara z Ž. na Nových Dvořích. Tento měl tři syny: Jana Lorence, Karla a Dětřicha ml. Jan † 1620, jak se podobá, bezdětek; Karel byl nějaký čas při dvoře příbuzného svého p. Karla st. z Ž., avšak po r. 1618 nepřipomíná se více; Dětřich ml. byl toho času za hranicemi na studiích s jinými Moravany, a jmenovaný p. Karel st. z Ž. pomáhal penězi na jeho vychování. Týž přichází napotom často mezi pány moravskými v letech 1618—28. *Ra.*

Žestík v. Molybden v hl. d.

Žibřid z Mostku a Kaplice, erbovní rodina, jenž květla v jižních Čechách v XV. a XVI. stol., kdež drželi Mostek, Kaplici, Vomlenici a j. Na začátku XVI. stol. připomínají se Bohuš Ž. z M. na Kaplici a Petr Ž. na Omlenici, jež oba čteme také v tit. z r. 1534. Petr Ž. vložil tolikéž r. 1546 statek svůj Omlenici, jak jej po otci drahně let držel, a r. 1552 jiná ještě zboží znovu do desk. V tit. z r. 1556 přichází Bohuš Ž. z M., který byl snad syn výše psaného Bohuše Ž-a. R. 1593 přichází Petr Ž. z Kaplice, farář Čelakovský; později se však rodina ta více nepřipomíná. *Ra.*

Žibřid z Velechova, erbovní rodina, jejímž praotcem byl jistý Ž., jak se podobá z Velechova u Jaroměře rodilý, který pro své služby platné od krále Vladislava II. r. 1493 nadán byl erbem a titulem z Velechova, kterýž erb se vypisuje takto: Štít na příč rozdělený, jehož horní polovice červená a dolní modrá a v tom křídlo pštrosové vzhůru postavené, a nad helmem tři bílá péra pštrosová se spatřují. Potomci Ž-ovi přijali jeho jméno křestné za rodinné a psali se Ž-ové z Velechova, užívajíce erbu výše psaného, jejž král Ferdinand I. majestátem, daným na hradě Praž. ve čtvrtek po Všech Svatých r. 1546, Jindřichovi Ž-ovi z V. pro služby, které na panství Poděbradském činil, obnovil a potvrdil. Týž Hendrich Ž. koupil roku 1556 společně s Jiřím Labounským z Labouně od krále Ferdinanda I. panství Mnichovo Hradiště, jež zůstavil synovi Adamovi Ž-ovi z V. Tento neměl dědiců přirozených a odkázal zboží to manželce své Krescentii z Habartic, která se po jeho smrti (1579) v dědictví to uvázala. Později táhli se však na zboží to Václav a Hendrich, pak Anna, bratří a sestra Šlechtové z Všehrd, z čehož vzešla rozepře, kteráž konečně r. 1600 mezi jimi a Václavem Budovcem, držitelem měst Mnichova Hradiště, byla vyrovnána. *Ra.*

Žiča, srbský klášter, ležící na blízku řeky Ibary, jež se vlévá do Moravy. Klášter tento jest založen od Srb. krále Štěpána II. a jeho syna Radoslava v XII. stol. ke cti sv. apoštolů Petra a Pavla, a kostel od sv. Sávy, prvního zde bydlícího biskupa na počátku téhož století. V tomto kostele bylo prvních 6 Srb. králů korunováno. Z minulé slávy nezůstalo klášteru téměř ničeho, při novější opravě nezbylo

z bývalého kostela nežli půdorys, zároveň byl odstraněn sarkofág, v němž se nalézaly kosti sv. Simeona (Srbského krále Štěpána I.), jež sem jeho syn Radoslav ze Studenice přenésti kázal. Nyní je v kostele krásný mramorový oltář, a bohatý z Ruska pocházející tabernakl. Bezpochyby nalézalo se zde staré srb. město téhož jména.

Žipanský z Dražice, vzácná rodina patricijská v XVI. stol. v Praze usedlá. V druhé čtvrti století toho připomíná se mezi konšely Staroměstskými Pavel Ž., který byl muž rozšafný, vzdělaný, výmluvný a zámožný a veliký přítel mládeže studující a mužů učených. Roku 1548 jmenován jest JMC. rychtářem Staroměstským a dne 2. list. 1549 nadán pro své šlechetné zachování erbem a titulem z Dražice, kterýžto erb se vypisuje takto: Štít modrý, u jehož spodku na ratolesti ohnuté sedí papoušek červený prsten v zobáku držící, a nad helmem mezi dvěma křídloma týž papoušek. K erbu a titulu tomuto přijal Pavel Ž. r. 1550 přátele své Jana Bartoška, souseda Pražského, a Jana M. Netorina, kteří se napotom psali tolikéž z Dražice. R. 1557 zvolen jest Pavel Ž. za primatora Starého města Praž., kterýž úřad spravoval až do r. 1560. Na to byl zase mezi konšely Staroměstskými až do r. 1571, kdež podruhé vložen naň úřad JMC. rychtáře Staroměstského. Zemřev dne 2. dub. 1572 zůstavil syna Václava Ž. a dceru Zuzanu, provdanou Moricovou, kteří se rozdělili o statky a peníze po něm zůstalé. Rodina tato zanikla v XVII. století. *Ra.*

Žirka hnilá, nejškodlivější nemoc u včel, prozrazuje se tím, že choré včely v hojnější míře jakousi tmavo-brunatou, velmi smrdutou tekutinu ze sebe vydávají. Nemoc tato jest nakažlivá. Méně nebezpečná jest ž. obyčejná; příčina nemoci té jest náhlé zachladnutí úlů, zvláště když z jara po teplém počasí chladno a deštivo nastane. V slaměných úlech velmi zřídka se ukazuje, neboť jsou teplejší nežli dřevěné. Choroba tato není nakažlivá, a prostředek k vyléčení jest, by teplejší povětří přístupu mělo, by úly se čistily, zvláště ale, by včely dobrým starým medem krmeny byly.

Žitavský Petr v. Petr 34).

Žižala v. Donovský.

Žluťák v. Blatouch.

Žlutická župa obsahovala největší část poříčí Střely, která u Siblína do Mže vpadá, skoro se všemi jejími přítoky, kteréž právě skoro vesměs v ní se prýští. Poněvadž Cosmas jednu ze žup Vlastislavových jaksi se zvláštní násorností klade kolem toku Brocnice (*per circuitum torrentis Brocnico*), podobá se poněkud, jakoby snad Brocnicí mínil tuto říčku Střelu, kdežto pak třetí od něho jmenovaný potok Hutnou slušelo by hledati v Lokotsku. Žluticko mělo na půlnoční straně za pomezní osady Doupov, Bukovinu, Valeč, Skytaly, Vidhostice a Stebno (i potomní Petršpurk) proti Kadaňsku a Žatecku. Na východní straně hraničilo s Rokytenskem, kdež stály na pomezí Stebno, Rabštein a Strážiště. Jižní hranice, přecházející pod Křečovem s levé na pravou stranu Střely, šla odtud zcela dle pramenů potoků vpadajících do této říčky, okolo Nečtin, Kamenné hory a Žernovníka až asi ku potoku u Vidžína, po něm pak malý kousek nahoru okolo Bezvěrova, a zase po rozhraní několika potůčků východně od Komárova až přes řeku Střelu nad Svinavou, odkudž západní hranice proti župě Sedlické měla za pomezní osady Kozlov, Buchov, Brazec a Zakšov. Sídlo úřadů této župy není známo; možná, že to byla Žlutice.

Žlutozub v. Hippophaë.

Žofie (*Sophia*, řec. moudrost), jméno ženské. Pamětihodné ženy jména toho jsou: I. Svaté: 1) Ž. Římanka, která r. 120 po Kr. i s dcerami svými Fides, Spes a Charitas, před prefektem Antiochem pro víru svou mučena byla; mladistvé ještě dcery zemřely, ona sama však byla propuštěna, leč zemřela již po třech dnech smrtí mučenickou. Památka její slaví se 30. září (nebo 1. srp.). II. Císařovny. *A.* Řecká 2) Ž., neť císařovny Theodory, druhá choť císaře Justina II., jehož slabé povahy k nasycení marnivosti a mstivosti používala. Po smrti jeho (578) pomohla Tiberiovi na trůn, doufajíc že ji za choť pojme, a zosnovala, vidouc se oklamána, proti němu spiknutí. Bylo však vyzrazeno, a Ž. musela napotom život svůj tráviti pod přísnou dohlídkou v paláci, který jí byl již Justin v Cařihradě vystavěl. † za panování Mauritia. — *B.* Ruské: 3) Ž., dcera Tomáše Palaeologa a vnučka Řeckého císaře Emanuela, žila po delší čas v Římě, kde přijala víru katolickou, a provdala se r. 1472 za cára Ivana III. Vasiljeviče. V Rusku přestoupila opět na víru řeckou a stala se chuti svému vlivu rádkyní. — 4) Ž. Alekséjevna, nar. se r. 1657 a byla dcerou cára Alekséje Michajloviče z prvního jeho manželství s Marií Miloslavskou, tudíž nevlastní sestrou Petra Velikého a vlastní sestrou cára Ivana, pro něhož vždy vřelou náklonnost jevila, kdežto Petra nenáviděla. Když po smrti otcově (1682) Petr státi se měl cárem, protivila se tomu Ž. a její milostník kníže Galicin, i způsobili povstání střelců, které Petra k útěku přinutilo, načež Ž. toho docílila, aby vládli oba bratří spolu pod jejím poručenstvím. Když pak Petr 1687 samostatněji vlády chopiti se jal, snažila se opět o nová zbouření střelců. Avšak spiknutí přišlo na jevo, účastníci byli přísně potrestáni, kníže Galicin vypovězen, a ona sama do kláštera Moskevského zavřena, kde 3. (15.) čna 1704 zemřela. — *C.* Vévodkyně Brabantská 5) Ž., dcera landkraběte Ludvíka IV. Durynského a sv. Alžběty. R. 1227 byla provdána za Brabantského vévodu Jindřicha II., jemuž porodila syna Jindřicha Dítě. (O boji jejím s Jindřichem Osvíceným o Durynsko viz čl. Hessen.) — *D.* Kurfirštka Braniborská 6) Ž., dcera vévody Lehnického a Břežského Bedřicha II., byla (od roku 1545) chotí kurfiršta Braniborského Jana Jiřího a † 1546 po porodu. — *E.* Králová Dánská 7) Ž., dcera Pomořského knížete Boleslava IX., byla od r. 1518 druhou manželkou Dánského krále Bedřicha I., ovdověla r. 1533 a zemř. 1568. — *F.* Královna Anglická 8) Ž. Charlotte, dcera Meklenburk-Střelického vévody Karla, nar. se 19. kv. 1744. Byla r. 1761 provdána za Anglického krále Jiřího III. a † 17. list. 1818. Měla veliký vliv na chotě svého. — *G.* Kurfirštky Hanoverské: 9) Ž., dcera Falckého kurfiršta Bedřicha V. a Alžběty Anglické, nar. se r. 1630. Provdala se r. 1658 za Hanoverského kurfiršta Ernsta Augusta, který 1698 †, načež r. 1701 co jediný protestantský potomek Jakuba I. od parlamentu za dědičku trůnu anglického byla prohlášena. Než však naň vstoupiti mohla, † 1714 v Herrenhausenu v Hanoversku. Byla dáma vysoce vzdělaná a horlivá žákyně Leibnitzova. — 10) Ž. Dorothea (známá pod jménem kněžny Ahldenové), jediná dcera posledního vévody Celle'ského, nar. se 15. září 1666. R. 1682 pojal ji za manželku dědičný princ Hanoverský Jiří (později co Jiří I. král Anglický), dal se s ní ale již r. 1694 následkem intrik hraběnky von Platen rozvésti a uvěznil ji na zámku Ahldenském, kde 13. list. 1726 †. Byla matkou krále Jiřího II. a dcerou svou Ž-ií Dorotheou bábou Bedřicha Vel. Do-

ník a listy její byly od anglických učenců vydány (*Memoirs of S. Dorothea*, Londres 1845, Štutg. 1847. *Die Herzogin von Ahlden*, Leipzig 1851). Sepsala sama životopis svůj (Hamburk 1840). Srv. též *Fredegunde oder Denkwürdigkeiten zur geheimen Geschichte des hannoverschen Hofes* (Berlín 1825). — *H.* Vévodkyně Meklenburská 11) Ž., dcera Holštýnského vévody Adolfa IX. a Kristiny Hesenské, nar. se r. 1569 a byla (od r. 1588) chotí nešťastného Meklenburského vévody Jana X. (VII.). Ovdověvši r. 1592 žila s dítkami svými, Adolfem Bedřichem, Janem Albrechtem a Annou Ž-ií v poměrech velmi nepříznivých, a když synové její k vládě se dostali, s těmito v stálých různicích, chovala se ale v třicetileté válce naproti Valdštýnovi velmi udatně a připravovala návrat synů svých. † 1634. — *I.* Králová Polská 12) Ž. Sonka, byla dcerou vévody Ondřeje Ivanoviče Kyjevského. Přestoupivši r. 1424 na víru katolickou stala se chotí Polského krále Vladislava a byla v Krakově korunována. Jelikož v málo letech matkou tří synů se stala a starý manžel její ji měl v podezření hříšného obcování, dokázala nevinnost svou zkouškou ohněm. — *K.* Královny Pruské: 13) Ž. Charlotte, naroz. 20. říj. 1668, byla dcerou kurfiršta Brunšvicko-Lüneburského Ernsta Augusta, od roku 1684 druhou chotí Pruského krále Bedřicha I. a † 1. ún. 1705. Milovala vědy, podporovala učence a měla velkou zásluhu o založení akademie věd v Berlíně. Od ní Charlottenburk má své jméno. — 14) Ž. Luisa, dcera vévody Meklenburk-Grabovského Bedřicha, nar. se 6. kv. 1685, stala se r. 1708 třetí manželkou Pruského krále Bedřicha I. a † 29. čce 1735). — 15) Ž. Dorothea, dcera Anglického krále Jiřího I., nar. se 16. bř. 1687 a byla 1706 za korunního prince, potomního krále Pruského Bedřicha Viléma I., provdána. Bylať to paní krásná a duchaplná, výtečná matka a od syna svého, Bedřicha Velkého, velmi milována a chválena. † 28. čna 1757. — *L.* Arcikněžna Rakouská 16) Ž., dcera krále Bavorského Maxmiliana I. Josefa a sestra Saské královny Marie, nar. se 27. led. 1805. Roku 1824 pojal ji za manželku arcivévoda Rakouský František Karel, s kterýmž by, jelikož byl švakr její císař Ferdinand bezdětek, po úmrtí jeho byla na trůn vstoupila. Avšak následkem resignace chotě svého vyřknuté po zřeknutí se trůnu císaře Ferdinanda 2. pros. 1848, stal se nejstarší z čtyr synů jejich, František Josef, císařem Rakouským. † 28. kv. 1872.

Žofie sv. chrám v Cařihradě (*Aja Sofia*) byl vystavěn v VI. stol. (530—537) za císaře Justiniana od stavitelů Anthemia Tralleského a Isidora z Milétu v slohu byzantinském, a stal se pro svou nádhernou a velkolepou stavbu vzorem všem potomním byzant. chrámům. Půdorys jeho podélný tvoří obraz řeckého kříže, jest 250′ dlouhý a 228′ široký, hlavní architektonická část tvoří střed, jenž jest velikou, 170′ vysokou kupolí sklenut, k níž se připojuje kolem dokola celá báňová soustava, apsida ztrácí zde původní svou důležitost, a nemá rovněž jako postranní lodi se středem žádné organické souvislosti, vystupuje totiž z hlavní zdi jen co nepatrný výklenek. Čtyry veliké oblouky, na silných pilířích spočívajíce, nesou mohutnou a vespod zcela plochou kupoli, pravý to stavitelský div. Dvě poloviční kupole téhož průměru opírají se o ni, a sice jedna na východní, druhá na západní straně (směrem od vchodu k apsidě), jsouce každá dvěma menšími pilíři držená. Tyto čtyry velké a čtyry menší pilíře, na nichž celá prostřední a obě poloviční kupole spočívají, jsou tak postaveny, že by jejich půdorysy podélný osmiúhelník tvořily, kdyby mezi každým velkým a vedlejším malým pilířem otevřený, na dvou sloupech spočívající a taktéž kupolí ukončený výklenek se nenacházel. Těchto posledně zmíněných výklenků mnohem větší a postrannější jest výklenek, jenž se vzadu jakožto apsida nachází, číně koberci zastřené *sanktuarium*. Naproti němu naleznáse vchod o pěti dveřích a s dvojnásobnou předsíňkou, tak že když se těmito dveřmi do vnitř chrámu vstoupí, veškeré báňové skupení do očí padne. Lze zde jediným pohledem celou vnitřní část, střed, apsidu a postranní výklenky přehlednouti, což činí dojem oslňující. Celá vnitřní prostora jest mimo to dvojitými, na sobě stojícími sloupeními a emporami, jež pro ženské pohlaví určeny byly, oživena, a to tak, že sloupení pod hlavní kupolí rovnou řadu tvoří, ve výklencích ale malý polokruh zavírají. Po obou stranách této střední prostory táhnou se postranní lodi, jež prostředními velikými pilíři a zesilujícími je pasy, od pilířů k hlavním zdem vedenými, ve tři menší kaple rozděleny a křížovým klenutím sklenuty jsou. Okna jsou jako v celých a v polovičních kupolích vykrájená; z venku vystupují až nad okna kolmé zdi, jež hlavní římsou ukončeny a stupňovitě osazovány jsou. I zevnitřní architektura je zde již organicky pojmuta, totiž v souvislosti s celou vnitřní stavbou provedena, kupole vystupují nad hlavními zdmi zcela svobodně, i ostatní polokoule objevují se z venku úplně, čímž zevnitřek rozmanitých forém obdržel, tak že již z něho na uspořádání vnitřních forem souditi lze. Uvnitř byly stěny mramorem a zlatem bohatě vykládany, celý chrám mramorem vydlážděn. Hlavní oltář sestával z litiny ze zlata a stříbra, z drahokamů a perlí. Všechno kostelní nářadí bylo z nejčistšího zlata zhotoveno, vykládané perlami a drahokamy. Chrám byl r. 538 o svátcích vánočních s velkou slávou u přítomnosti celého dvora, církevních hodnostářů od patriarchy Eutichia vysvěcen. Po dvaceti letech zbořila se západní část chrámu zemětřesením. Chrám byl opětně obnoven, ale již ne tak nádherně jako původně. V chrámě sv. Ž. odbývaly se velké církevní slavnosti a koncilia, a korunovace císařů Byzantinských. O velkých svátcích, jako o svátcích vánočních, velikonočních a svatodušních, o svátku Nanebevstoupení navštěvoval císař s celým dvorem chrám sv. Ž., jako to nyní činí sultán na velký a malý bairam. Od dobytí Cařihradu od Turků slouží chrám sv. Ž. za mešitu tureckou a nazývá se *aja Sofia*, sultán Mahomed vystavěl dva pilíře na jihovýchodní straně a minaret, sultán Selim II. druhý minaret a sultán Murat III. dva jiné minarety na severní straně, též pozdější sultánové jej znamenitě dle orientalního způsobu okrášlili. Drahé kostelní nářadí a jiné skvosty byly od Turků při dobytí pobrány.

Żołądek Stanislav, něm. Aichler, lat. Glandinus zvaný, učenec polský v XVI. století. Nar. v Krakově studoval u slavných tamějších mistrů Petra Varšavského a Stan. z Pińčova, načež s Janem Bonarem, synem kastelana Běleckého, vydal se na cesty. Ve Freiburku seznámiv se s Erasmem Roterodamským stal se jeho přítelem. Příznivcem mu byl mimo jiné též kardinál Vavřinec Campegi. Byv v Bologni na doktora práv povýšen vrátil se Ž. do Krakova, kde jmenován městským tajemníkem; později stal se advokátem nejvyššího soudu Magdeburského. Pro svou učenost byl velice vážen, zejména od vojvody Krakovského Petra Kmity, s jehož podporou vydal dílo: *Pomponii Laeti: de Romanorum magistratibus, sacerdotiis, jurisperitis et legibus*, s vlastními poznámkami (Krakov 1544, 4 sv.). Též vydal *Epithalamium* k zasnoubení Isabely, dcery Sig-

munda I. (1580), a v rozličných souvěkých spisech roztroušeny jsou jeho latinské verše.

Žumen v. Cissus.

Župan nádvorní, z čehož pošlo maď. *Nádor ispán*, v. Palatin.

Žuravlev v. Joannov v bl. d.

Žvýkání (*masticatio*), zdrobňování živných látek žvýkacím ústrojím, k němuž všechny části ústní, zuby a žvýkací svaly přináležejí. Řezáky pokrmy se rozkousknují, špičáky tvrdé jich části rozkousají a stoličkami rozžvýkají, což opětovaným pohybováním dolní dásně nahoru a dolů se současným pohybováním jazyka se děje, kterým pokrmy mezi hořejší a spodní zuby se dostávají. Dolejší dáseň pohybuje se u člověka velmi volně; neboť svaly spánkové táhnou ji vzhůru a nazad, svaly žvýkací vzhůru a v popředí, vnitřní svaly poboční vzhůru, napřed a do vnitř, a vnější stranou. Je-li ž. neúplné, tu pokrmy ani náležitě se nezdrobňují ani se slinou dostatečně nesmíchají. Zkušenost učí, že mnozí lidé špatným ž-m časté chronické nemoci a špatnou zážívnost sobě způsobili, pročež lékařové takovým nemocným zdlouhavé ž. odporučují. Lidé, mající špatné zuby, a bezzubí starci obyčejně též špatně zažívají. Kdežto u člověka, u opic, přežvýkavců a hlodavců nejvolnější pohybování dásně na všechny strany, tudíž skutečné ž. se děje, pohybují se dásní šelem a ptáků pouze směrem kolmým. Svaly žvýkací velice od sebe se liší. U zvířat masožravých jsou svaly spánkové velmi velké a silné; u lva vyplňují jako polštář celé obě strany hlavy. Za to jsou u hlodavců zvláště žvýkací svaly silně vyvinuty, ale svaly poboční velmi malé. Pohybování dásně děje se u obratlovců vodorovně, u bezpátečnatců směrem kolmice. Aby příroda k ž. povzbudila, odkázala zkoušení jídel a jich chuti jazyku, by po delší dobu na něm setrvala a se slinou, co prvním prostředkem rozkladacím, dostatečně promíchaná byla.

Doplněk druhý

článků opozdilých.

A.

Aall 1) [ól] Jakob, norský statkář a učenec, nar. v Porsgrundě 27. čce 1778 co syn zámožného obchodníka. Mladý A. po odbytých studiích na latinských školách v Nyborgu odebral se r. 1791 na Kodaňskou universitu, kdež po 4 letech výtečně odbyl zkoušky theologické; avšak věnovav se později studiu mineralogie a hornictví, navštěvoval k dalšímu vzdělání se v tom oboru několik německých universit, jakož i hornickou akademii Freiberskou. Po svém návratu do Norska r. 1799 našel otce již zemřelého, a z připadlého naň podílu dědičného zakoupil železné hutě Nesské nedaleko Arendalu s poblízkým statkem pozemským. Zde žil až do své smrti (4. srp. 1844) co soukromník v nejblaženějších rodinných poměrech, dávaje při tom velmi rozsáhlou činnost průmyslovou na jevo, a zaměstnávaje se vedle toho buď vědeckými pracemi, buď i veřejným zastupováním svých spoluobčanů. V letech 1815—1818 byl od vlády ustanoven za úda výboru k vypracování nového řádu hornického, a v letech 1821—1824 za úda král. komise k vyšetření rozličných veřejných závodů v Kongsbergu. Co statkář vynikal neobyčejnou bystrostí ducha a zkušeností ve svém oboru, jakož i otcovskou pečlivostí o blaho svých poddaných. Později, když nemusil tak do podrobna všelikými jednotlivostmi správy se zanášeti, věnoval se vždy s velkým zalíbením rozličnému badání vědeckému a pracím literním, jakýmiž se v pozdějších letech svých téměř výhradně obíral, odevzdav spravování statku nejstaršímu synovi. Nejoblíbenějším předmětem jeho studií bývaly vždy dějiny vlastenské, starožitnosti a jazyk, a vedle toho též státní vědy a kameralistika. Zanechalť na poli tom mnohé zdařilé dílo, buď o sobě vydané buď v rozličných časopisech obsažené. Co hlavní jeho dílo sluší jmenovati *Paměti co příspěvek k dějinám norským od r. 1800—1815* (ve 3. sv. vyd. v Christianii 1844—1845; posl. díl vyšel po jeho smrti). Výtečně v díle tom líčí důležité události, jakýchž on sám byl očitým svědkem, a jichž sám s části živě se zúčastnil. V letech 1838—1839 vydal překlad Snorre Sturlesonových *pověstí* s četnými vysvětlivkami a vyobrazeními. V letech 1833—1836 vydával periodický list *Nutid og Fortid* (Přítomnost a minulost), obsahující ponejvíce pojednání z oboru národního hospodářství a politiky. Přispěl též peněžitou podporou k uveřejnění Werlauffem obstaraného vydání *národních báchorek a pověstí* (v Kodani 1812), jakož i společně se státním radou Ankerem k vydání Björn Haldursonova *islandského slovníku* (v Kodani 1814). — Jeho starší bratr, státní rada **2)** Nils A., nar. r. 1770, účinkoval zase s neobyčejným úspěchem v oboru státnickém. Stráviv několik let v Anglicku a ve Francii, aby se tam vzdělal v obchodnictví, a usadiv se konečně co kupec v norském městě Skien, byl r. 1810 povolán do městské rady a r. 1814 od prince-regenta, Kristiana Fridricha, do ministerstva pro odvětví obchodní. Co úd říšského sněmu Eidsvoldského stejně horlivě protivil se spojení Norska se Švédskem, jakož jeho bratr Jakob o to se zasazoval. Po přijetí základních práv dne 17. kv. změněn jeho titul ve státního radu. Brzo na to poslal ho král Kristian spolu s jin. dvěma údy říšského sněmu do Londýna, by tam vyjednával s ministerstvem anglickým o samostatnosti Norska, avšak musili s nepořízenou se navrátiti, poněvadž deputace nebyla přijata, a povolení k dalšímu pobytí v Anglicku jí odepřeno. Když bylo spojení Noraka se Švédskem uskutečněno, vystoupil A. z ministertsva a odebral se zpět do svého předešlého soukromého postavení. R. 1815 byl poslancem na sněmě (storthingu) pro okres Bratsberský. Později přestěhoval se z městečka Skien na svůj statek Ulefoss, výše v horách ležící, s nádherně vystavěným zámkem, na kterémž i zemřel r. 1855. *Mů.*

Aali-paša Mehemed Emin (v. hl. d.) byl jmenován po nastoupení sultana Abd-ul-Azise na trůn v čnu r. 1861 velikým vezírem, postoupil však již v říj. téhož roku úřad tento Fuad-pašovi a stal se sám ministrem věcí zahraničných. Úřad tento podržel i tehdáž, když Fuad počátkem čce 1866 hodnost velikého vezíra konservatívnímu Mehemed-Rudži-pašovi odevzdati musil. Neschopnost tohoto posledního k vládě však zavdala již v ún. 1867 podnět k změně ministerstev, a následkem toho stal se A. opět velkovezírem a Fuad-paša ředitelem zahraničných věcí. Když sultán nastoupil v čnu 1867 v průvodu Fuad-paši cestu na západ, odevzdána byla vláda zcela do rukou A-ových. Koncem září 1867 odebral se A. sám na ostrov Kandii, aby povstání upokojil, vrátil se však v ún. 1868 s nepořízenou do Cařihradu. Krátce před jeho návratem shořel v Cařihradě jeho palác a vzácná knihovna jeho lehla také popelem. Vedle Fuad-paši měl A. veliký podíl r. 1868 na přetvoření býv. tur. státní rady ve

sbor poněkud konstitucionální, a osvědčil se zejména ve sporu turecko-řeckém co státník obezřelý a muž povahy pevné. Po smrti svého dlouholetého kolegy Fuad-paši stal se A. v únoru 1869 také ministrem věcí zahraničných, a vystupoval v tomto postavení svém zejména příkře proti místokráli Egyptskému, kteréhož donutil notami ze 3. a 29. srpna 1869 k uznání turecké svrchovanosti. Počátkem léta 1871 uchýlil se A. za účelem zotavení se na venkovský statek Epankouj svého nejstaršího syna Ali-Fuad beje v Malé Asii, a † tam 6. září 1871.

Aarestrup [orestrup] Carl Ludvig Emil, dánský lyrický básník, nar. v Kodani 4. pros. 1800, studoval medicinu a stav se r. 1827 doktorem provozoval svou praxi lékařskou s počátku v Nyborgu a a později v Saxjöbingu; r. 1849 byl dosazen co krajský lékař na ostrov Fyen, kdež i † 29. čce 1856. První jeho básně vyšly porůznu v rozličných časopisech a novoročenkách; teprvé r. 1838 vydal jich zvláštní sbírku. Pozorovati v nich neobyčejnou svěžest, bohatost citu a živou rozmarnost, ohnivou obraznost a krásnou formu. Jsou ponejvíce rázu erotického. Zdá se, že mu k nim přede všemi za vzor sloužili německý básník Heine a dánský Christian Winther. Avšak jen menší část jich jest vydána; mnohem větší počet jich básník zanechal v rukopise. *Mü.*

Aasen [ósn] Ivar Andreas, jeden z nejučenějších a nejdůmyslnějších pěstitelů germánského mluvozpytu v Norsku, nar. v Söndmöre 5. srp. 1813. Jeho rodičové byli chudobní venkované, kteří mu nemohli zjednati lepšího vychování, nežli jakého se dostává drubým selským dítkám v oné krajině. Ve svém 18. roce stal se mladý A. kočujícím a později (1835—1842) domácím učitelem v Söndmöre, kteroužto dobu se zvláštním zalíbením pěstoval botaniku, i sebral úplný seznam Květeny tamější krajiny. Nutnost, připojiti ke každému druhu bylin národní pojmenování, přivedla ho k tomu, že se zvláštní bedlivostí studoval podřeči söndmörské, čímž linguistické studium obdrželo u něho vrch nad botanickým. Vypracovav pojednání o jmenovaném podřeči zaslal je král. norské společnosti věd, kteráž je uznala za tak výtečné, že mu přiřkla podporu na sbírání materialií k norskému slovníku, především kraje Bergenského. I odebral se pak A. roku 1847 do Christianie, aby tam lépe pracovati mohl o tomto předmětu a též svoje vědomosti mluvozpytné rozšířil. Výsledek těchto jeho studií jsou především dvě výtečná díla: norská mluvnice (*Det norske Folkesprogs Grammatik*, Christiania 1847) a norský slovník (*Ordbog over det norske Folkesprog*, Christiania 1850); dále mluvnice söndmörského podřečí, ukázky norského nářečí, sbírka norských přísloví, též rozličné *básně* a j. R. 1852 jmenovala norská jednota věd A-a svým řádným údem. *Mü.*

Aaskov [oskov] Urban Bruun, na slovo vzatý lékař dánský, nar. 28. dub. 1742 v Bröndsböi na Seelandě, stal se po odbytých studiích medicinských r. 1770 lékařem při oddělení loďstva určeného do Algiru, téhož roku lékařem admiralitním, později král. životním lékařem, a zemřel r. 1806 co státní rada. Byl svého času jedním z nejváženějších praktických lékařů v Kodani, dávaje i v lit. ohledu neobyčejnou činnost na jevo. K čelnějším jeho spisům náležejí: *De dysenteria epidemica Havniae et per Sjaellandiam 1766 grassante* (v Kodani 1767—1768); *Diarium medicum* (Kod. 1774) a rozl. pojednání ve spisech král. společnosti lékařské. *Mü.*

Abbadie, Antoine Thomson d' (v. hl. d.), známý svými cestami a výzkumy v Habeši, které v letech 1838—1848 společně s Arnoldem Michalem podnikl, skončil svůj spis *Géodésie d'Éthiopie, ou triangulation d'une partie de la Haute-Éthiopie* (v Paříži 1860—63). R. 1868 vydal bratr Arnold [illegible] *Douze ans dans la Haute-Éthiopie* (2 sv. v Paříži).

Abbema, Wilhelm von, rytec našeho věku z Krefeldu rodilý, byl dříve malířem; avšak oddav se později k rytectví dosáhl v umění tom, zejména v oboru krajin a architektury, znamenitého stupně dokonalosti, jakž o tom svědčí jeho [illegible] rytiny krajin Lessingových a jeho výtečná rytina katedrály Rýno-Kolínské. *Mü.*

Abd-el-Kader (v. hl. d.) přestěhoval se r. 18[illegible] na rozkaz Napoleonův do Damašku, kde se r. 18[illegible] v čas vraždění křesťanů těchto ujímal. Ve [illegible] r. 1870 nabízel Francii své služby proti Prusku. [illegible] sepsal dílo filosoficko-náboženské, kteréž r. 18[illegible] vydal Dugat u francouz. překladě pod názvem *Rappel à l'intelligent, avis à l'indifférent*.

Abegg Jul. Friedr. Heinr. (v. hl. d.) † [illegible] 1868 ve Vratislavi, kde byl od r. 1826 professorem trestního práva. Četné jeho spisy vztahují se nejvíce k právu trestnímu, ačkoliv spravoval též některé obory přirozeného práva a prus. civilního práva. Sepsal: *Versuch einer Geschichte der preussischen Civilgesetzgebung* (v Berlíně 1848); *System der Criminalwissenschaft* (v Královci 1826); *Untersuchungen aus dem Gebiete der Strafrechtswissenschaft* (ve Vratislavi 1830); *Lehrbuch des Criminalprocesses* (v Královci 1825; 2. vyd. 1833); *Versuch einer Geschichte der Strafgesetzgebung und des Strafrechts der brandenburg-preussischen Lande* (v Berl. 18[illegible]); *Die verschiedenen Strafrechtstheorien in ihrem Verhältniss zu einander und zu dem positiven Rechte und dessen Geschichte* (Neustadt a. d. O. 1835); *Lehrbuch der Strafrechtswissenschaft* (tamt. 1836) a j. V posledních letech svého života sepsal a vydal ještě: *Die Frage über den Zeitpunkt der Vereidigung der Zeugen im strafrechtlichen Verfahren* (v Lipsku 1864); *Ueber den organischen Zusammenhang der auf den neueren Grundsätzen beruhenden Einrichtung des Strafverfahrens und der Gerichtsverfassung mit dem materiellen Strafrechte oder der Strafgesetzgebung* (v Bremách 1863) a *Entwurf einer Strafprozessordnung für den preuss. Staat vom Jahre 18[illegible]* (v Lipsku 1865).

Abeken 1) Bernhard Rudolf (v. hl. d.), vynikající jazykozpytec a paedagog, † 24. ún. 18[illegible] ve svém rodišti Osnabrücku. Krátce před svou smrtí vydal ještě svůj spis *Göthe in den Jahren 1771—[illegible]* (v Hannoveru 1865). Jeho bratrovec — **2)** Jindřich A. (v. dopl. 1.) doprovázel ve válce francouzsko-něm. r. 1870 Bismarcka jako tajný legační rada do hlavního stanu králova.

Abel 1) Arnold a Bernard, bratři, [illegible] XVI. stol. z Rýna Kolína, byli císařem Ferdinandem I. do Inšpruku povoláni, aby tam u vypuklé řezbě provedli mramorové desky, náhrobek císaře Maximiliana I. ve hlavním chrámě zdobící a představující hlavní výjevy ze života tohoto císaře. Umělci ti, přišedše do Inšpruku r. 1561, [illegible] než 4 z těchto desk, a sice poslední zhotovili, [illegible] boť zemřeli oba již r. 1563. Představenyť na těchto deskách: *Bitva u Vicenzy s Benátčany* (7. říj. 151[illegible]); *Šťastný výpad cís. posádky z Murana do tábora benátského* (v dub. 1514); *Námluvy mezi [illegible] arcivévodou Ferdinandem a Annou, dcerou krále Vladislava, a mezi synem tohoto, Ludvíkem, a [illegible] císařovou, Marií* (ve Vídni 22. čce 1515); a [illegible] *Statečná obrana Verony cís. posádkou naproti obléhajícímu vojsku francouzsko-benátskému* (v září 15[illegible]). Ostatní desky na témže náhrobku pocházejí od [illegible]

ıtra Alexandra Colina (v. t.) — 2) Josef A. (v. hl. d.), malíř historický, nar. v Ašachu v Horních Rakousích r. 1756, † ve Vídni 4. říj. 1818. Navštěvovav akademii Vídeňskou obdržel za své kresby několik cen a státní podporu. Jeho studiím koní a krajin dostalo se s počátku hojné pochvaly, avšak ředitel akademie, Füger, uměl ho získati pro malbu historickou. R. 1794 byl jeho *Daedalus* poctěn zlatou medailí. Knížetem Adamem Czartoryským pozván do Polska došel tam svými malbami, zejména podobiznami, neobyčejné pochvaly. Navrátiv se r. 1796 zpět do Vídně žil a pracoval a až do roku 1801, kdežto se státní podporou dalšímu vzdělání se nastoupil cestu do Italie, kdež strávil 6 let, ve kteréžto době dílem úplna provedl, dílem toliko navrhl některé z nejčelnějších historických obrazů svých. K těmto náležejí: *Antigona* postavami v životní velikosti; *Klopstock, Náboženstvím uveden do Elysia a do kruhu nejslavnějších pěvců, z nichžto Homér ho vítá* (25 malých postav; nyní v Belvederu Vídeňském) a *Cato Utický, úmyslu samovraždy odnímaje meč otroku*. R. 1807 vrátiv se zpět do Vídně přinesl s sebou množství překrásných a důkladných studií. Z doby tohoto druhého jeho pobytu ve Vídni pocházejí některé dařilé oltářní obrazy, jako *Sv. Jiljí* (v Gumpendorfě u Vídně); *Křest Kristův* (v Gaenfahrnu u Badenu) a j., obzvláště pak mnohé výtečné obrazy historické, z kterých buďtež tu jmenovány: *Orestes, dávaje se poznati sestře své Elektře; Prometheus ke Kavkazu přikovaný; Sokrates zachráňuje v Areopagu svého žáka Theramenesa; tentýž co umělec, dodělávaje právě své skupení tří gracií* (nyní v Rise) a *Útěk do Egypta*. Jeho obraz *Amor a Psyche* byl r. 1851 rak. uměl. jednotou vystaven. Kromě toho provedl A. též několik rytin leptacím způsobem, ponejvíce podobizen, mezi nimiž se nachází též jeho vlastní, jakož i ony malíře Molitora, Melichara Abela a j. — 3) Niels Henrik A. (v. hl. d.). Spisové jeho se nacházejí téměř naskrze v Crellově mathematickém žurnále (v Berlíně), kteréhož byl A. hned od počátku pilným spolupracovníkem. Později je sebral a vydal jeho učitel Holmboe ve francčině, ve kterémžto jazyku i původně byly sepsány (*Oeuvres complètes, avec des notes et développements, redigées par ordre du roi par* B. Holmboe; 2 vol. Christiania 1839). — 4) A. de Pujol Alexandre Denis (v. hl. d.) † 29. září 1861. *Mü.*

Aberle Matiáš, lékař, nar. se 20. ún. 1784 v Donaueschingen a † 5. bř. 1847 v Salcpurku. Přišed roku 1801 na universitu Inšpruckou stal se r. 1806 doktorem mediciny, a r. 1809 též chirurgie, a získal si v bouřlivém roce 1809 o raněné vojíny v nemocnici Hallské velkých zásluh. R. 1811 byl jmenován profesorem anatomie na král. škole v Salcpurku, tehdá k Bavorsku přináležejícím. Když roku 1816 Salcpurk definitivně Rakousku byl vtělen, byl A. v úřadě svém potvrzen, založil anatomicko-fysiologické a anatomicko-pathologické museum a stal se co praktický lékař zvláště pro dětské nemoci autoritou. Četné jeho medicinské kritiky a spisy nalezají se porůznu v *Medicinisch-chirurgische Zeitschrift von Ehrhardt*, v *Medicinische Jahrbücher des österr. Kaiserstaates* a v jiných odborných časopisech. Vytknouti sluší: *Praktische Erörterungen und Erfahrungen über die häutige Bräune* (*Medic. Jahrb. d. öst. Kais. Jahrg.* tamt. 1843 2—9); *Beobachtungen und anat.-pathol. Erörterungen über die Blausucht* (id. 1844. 2).

Abert Jan Josef, hud. skladatel (v. hl. d.), usadil se trvale ve Štutgartě, oženiv se tam s dcerou bohatého tamějšího měšťana. Z dalších jeho skladeb sluší vytknouti spěvohru *Astorga*, která se stala majetkem všech větších divadel německých.

Abilgaard, vlastně Abildgaard 1) Sören, malíř, nar. v Christiansandě v Norech 18. ún. 1718, † v Kodani r. 1791, doprovázel (1753—54) co kreslič a malíř Langebeka na jeho cestách po pobřeží Baltického moře, by zhotovil nákresy rozličných památek, jenž by sloužiti mohly k objasnění dějin a starožitností na severu. Později procestoval co kreslič architektonický celou říši k témuž účelu. Jeho kresby nacházejí se při universitní bibliotéce v Kodani. — Jeho synové byli: 2) Nikolai A. (v. hl. dílo), zakladatel dánské malířské školy. — 3) Petr Christian A., narozen v Kodani 22. pros. 1740, semřel r. 1801, proslul zvláště co skotolékař. Dán do učení k lékárníkovi studoval pilně lučbu, načež věnovav se studiu lékařskému, zejména skotolěčitelství, učil se tomuto na takové škole v Lyoně. Po svém návratu do otčiny stal se r. 1768 doktorem v lékařství a měl rozsáhlou praxi; r. 1775 jmenován městským fysikem, kterýžto úřad však složil r. 1782, aby se mohl výhradně věnovati skotoléčitelství. Roku 1773 založil a zařídil král. ústav skotoléčitelský, jsa v tom od vlády štědře podporován. Co učitel a ředitel téhož ústavu dával neobyčejně blahou činnost na jevo. Roku 1792 konal cestu po Německu, po Itálii a po Španělích, hlavně aby ve svém oboru nových nabyl zkušeností, kteréž mu pak velmi vhod přicházely. Sepsal a vydal *Dansk Heste- og Quaeglaege til Böndernes Brug* (Dánský koňský a dobytčí lékař k použití selského lidu); *Underretning om Heste og Köer* (Ponaučení o koních a kravách) a rozličné jiné spisy pro lid, jakož i mnohá přesně vědecká pojednání. *Mü.*

About Edmond François Valentin (v. hl. d.), vynikající franc. novelista, uveřejnil roku 1863 výtečnou povídku *Medalon*, kterou následoval román *La vieille roche* (Pař. 1865—1866, 3 sv.), dále: *Le Turco; Le bal des artistes; Le poivre; Les cinq perles; L'ouverture au château; Tout Paris; La chambre d'ami; Chasse allemande; L'inspection générale*, samé to menší velmi zajímavé povídky, které nejprvé uveřejněny byly v *Revue de deux Mondes*. V témže periodickém listu vyšel jeho román *L'infame* (1867), jakož i novely *Les mariages de province* (1868); *Tolla* (1869) a *Le Fellah* (1867). Mezi tím vydal též několik spisů vážnějšího obsahu, zejména filosofický spis *Le progrès* (Paříž 1864), dále *Causeries* (tamt. 1865—1866, 2 sv.), psané původně pro list *Opin. nat.*, pak dva spisy věnované praktickému životu: *L'assurance* (tamt. 1866) a *L'ABC du travailleur* (tamt. 1868), v kterémžto posledním pojednává o národohospodářských a socialních otázkách. Jsa spolupracovníkem žurnálu *Gaulois* uveřejnil v něm r. 1868 řadu duchaplných satirických listů, načež časopis ten stihla zápověď veřejného prodeje. Vzdor tomu byl A. s oněch spisovatelů, kteří požívali přízně a podpory císařské vlády. R. 1870 jmenován dokonce státním radou. Téhož roku doprovázel armádu Mac-Mahonovu do Elsaska jakožto zpravodaj časopisu *Loir*, avšak porážkou francouzské armády došla jeho činnost brzkého ukončení a A. sám jen s těží ušel zajetí.

Abrahamson 1) Werner Hans Fredrik (v. hl. d.), nar. 10. dub. 1744 v Šlesviku, kapitán dělostřelecký a učitel na rozličných ústavech vojenských v Kodani, kdež i semřel 22. září 1812. Byl zasloužilý dánský spisovatel, netoliko v oboru vojenském, starožitnickém a dějepisném, alebrž i v mluvozpytném (dánskou mluvnici pro Němce; v Kodani 1812) a krasovědeckém. V rozličných časopisech tehdejší doby (zejména v *Minervě*, ve

spisech skandinavské literární společnosti, v letopisech starožitnických atd.) uveřejnil mnohá historická pojednání, starožitnická badání o runských kamenech, překlady islandských bájí a pověstí, články aesthetické a kritické a p. Společně s Rahbekem a Nyerupem byl vydavatelem výboru dánských písní ze středověku (*Udvalgte danske Viser fra Middelalderen* I.—V. Kodaň 1812—1814). Psalť i sám básně, z nichžto mnohé znárodněly. Zúčastnil se též ve vydání *Žaltáře evangelického*. — 2) Joseph Nicolai Benjamin A. (v. hl. d.), plukovník, nar. v Kodani 6. pros. 1789, † v Odense co gen. voj. komisař pro Dánsko dne 6. led. 1847, požívav po delší čas obzvláštní přízně Dánského krále Fridricha XI. Proslul obzvláště svou neobyčejnou horlivostí, jakouž, jsa králem v tom podporován, od r. 1819 se přičinil o rozšíření vespolného vyučování. Veliké zásluhy sobě získal o vojenské vysoké školy Kodaňské, jichžto řízení po několik let jemu svěřeno bylo. V letech 1824—1832 byl i několikráte od vlády poslán ve veřejných záležitostech do cizozemska. Psal též do rozličných cizokrajných časopisův o domácích politických otázkách, zejména o Šlesvické. *Md.*

Ackermann Leopold, klášterním jménem Petrus Fourerius, bohoslovec, nar. ve Vídni 17. list. 1771, † tamt. 9. září 1831, vstoupil 1790 do kláštera Kurneuburského a stal se 1795 knězem. V klášteře vyučoval východním jazykům a archeologii, 1800 stal se bibliotekářem klášterním a obohatil knihovnu vzácnými poklady. R. 1807 stal se prof. Star. Zák. na univ. Vídeňské, kterýž úřad zastával až do své smrti. Vydal: *Introductio in libros Vet. Testam.* (Viennae 1825); *Archaeologia biblica* (ib. 1826); *Prophetae minores* (ib. 1830); mimo to zůstavil četné rukopisy.

Ackner slul Jan Michal, a nikoli Josef Michal, jak chybně udáno v prvním Doplňku.

Acrel, Olof af, na slovo vzatý švédský ranhojič, jenž žil v letech 1717—1806. Po odbytých doma studiích lékařských konal po 4 léta k dalšímu vzdělání svému cesty po cizozemí, kteréžto dobou též sloužil co lékař vojenský v armádě francouzské. Řeč, jakouž měl při svém přijetí za úda král. akademie věd ve Štokholmě (*O nejlepším způsobu zařizování a vydržování nemocnic*) vzbudila tak všeobecnou pozornost, že mu svěřeno bylo dozorství nad zařízením nemocnice ve Štokholmě, při kteréž zastával úřad předního ranhojiče v letech 1752—72. Roku 1776 stal se hlavním ředitelem obstarávání chorých ve všech nemocnicích po celé říši, kteréhožto úřadu, jakož i vrchního ranhojičství při Serafinské nemocnici se vzdal teprvé roku 1800. O chirurgii vůbec a o zařízení nemocnic zvláště získal sobě ve Švédsku veliké zásluhy. Vydal též několik spisů, z kterých jsou nejčelnější *Kirurgiska händelser* (Chirurgické pády; ve Štokholmu 1759) a *Skriftväxling om alla brukeliga sätt att operera starren på ögonen* (O všelikých způsobech operací zápalu očního; ve Stokh. 1766). *Mü.*

Ačim neb Ačin, sultanát na Sumatře (v. hl. d.), rozkládá se na severním pobřeží tohoto ostrova asi na 900 □ mil. Vnitřek jest hornatý, z části vulkanický, obyvatelstvo původem malajské a co do náboženského vyznání veskrz mahomedánské, bydlí z větší části v krajinách pobřežních. Vyváží se odtud pepř u velikém množství, pak zlatý písek; tabák a rýže pěstuje se pouze pro domácí potřebu. Sídlem sultána jest město A., opevněné, při ústí řeky téhož jména. Ačkoli větší část Sumatry jest v rukou Holanďanů, dovedl sultán A-ský neodvislost své země zachovati. R. 1857 zavázal se Holanďanům smlouvou přátelskou, že plavbu a obchod jejich chce chrániti a zejména pobřežní loupictví potlačiti a staviti. Smlouvě té však nedostál, ano loupictví na pobřeží A-u zmáhalo se od r. 18[illegible] v míře znamenité. Vyjednávání mezi Holanďany a sultánem A-ským nevedlo k žádoucímu cíli, i vypovězena tedy sultánu válka 26. bř. 1873. Na lodích válečných vypraveno vojsko na ostrov, narazilo však na tuhý odpor, tak že na pobřeží se upevniti a pro trvalé nepříznivé (deštivé) počasí nepřátelství až do doby suchého počasí odložiti musilo.

Adalia, hlavní město pašaliku Teke v Malé Asii v staré Pamfilii na zátoce A-leké (v starém [illegible] Pamphylius sinus) v Středozemním moři, [illegible] nejvíce z malých, dřevěných domků, vede čilý obchod podporován přístavem jmenovitě ve stavebním dříví z lesů Tauruských; jest sídlem řecko-katolického arcibiskupa a čítá 13.000 obyv., mezi nimi okolo 3000 Řeků. Okolí je bohaté na jižní ovoce a storax. A-ii založil Attalus II., král Pergamský v II. stol. před Kr., a jmenovala se v starém věku Attalia, v středověku Attalea. Zde přistál r. 114[illegible] Ludvík VII. král Francouzský se křižáckou výpravou proti Antiochii, a zanechal zde francouzské křižácké vojsko, jež vérolomností Řeků většinou zahynulo.

Adam 1) Mistr A., konvář v Mostě v první polovici XVI. stol., slil společně s mistry Matějem a Martinem, konváři tamtéž, menší zvon „Václav" pro děkanský chrám Nanebevzetí Panny Marie v Německém Brodě. — 2) Jakub A., rytec, nar. ve Vídni 9. říj. 1748, † tamt. 16. září 1811, [illegible] mnoho rytin, zejména výtečných podobizen vynikajících mužů rakouských, mezi jiným i cís. rodiny. Též jednu ilustrovanou biblí ozdobil četnými rytinami dle Rafaela, Rubense, Poussina, van Dyka, Lesueura a j. — 3) Albrecht A. (v. hl. d.) [illegible] 28. srp. 1862. — 4) Jindřich A., bratr před., [illegible] v Nördlinkách 1787, malíř prospektův a rytec, [illegible] způsobem leptacím několik listů dle svého [illegible] dle přírody, jako *Pohledy z Komského jezera* a j., kreslil i maloval též mnoho zdařilých pohledů [illegible] města bavorská, jako *Mnichov*, *Eichstädt* a j. — 5) Pierre A., franc. rytec, nar. 1799, žák [illegible] a Oortmannův, byl učitelem rytectví na ústavu [illegible] němých v Paříži, a prováděl kromě historických [illegible] stův obzvláště zdařile podobizny. — 6) Victor Jean A., výtečný franc. malíř bitev a litograf, nar. v Paříži 1801, vzdělával se hlavně pod Meynierem a Regnaultem a † 1867 ve Viroflay. [illegible] slávy obzvláště svými lithografovanými nákresy [illegible] tev, zejména pak duchaplně kreslenými [illegible]

Adams 1) Robert, anglický stavitel a rytec, nar. v Londýně r. 1540. Královnou Alžbětou [illegible] nován jest hlavním dozorcem a ředitelem [illegible] staveb. Co rytec proslul obzvláště řadou listů, [illegible] stavujících válečné výjevy, zejména mezi loďstvem anglickým a španělskou armádou, kteréžto rytiny jsou nyní již velmi vzácné. — Jiný 2) Robert A., též anglický stavitel, od svých krajanů za [illegible] novější anglické architektury považovaný, nar. v Kirkcaldy r. 1728, † v Londýně r. 1792, vzdělával se v Italii, po svém návratu r. 1762 jmenován [illegible] architektem královským a co takový provedl se svým bratrem Jakubem (v. t.) pod jménem „[illegible] Adelphi" známé nádherné budovy a mnohé jiné paláce a domy v Londýně, Edinburku, Glasgowě a j., kteréž nezůstaly bez patrného vlivu na [illegible] anglické stavitelství. Robert byl i výtečný kreslíř architektury, dekorací a krajin, obohatil [illegible] historickou literaturu nádherným dílem o [illegible] nách cís. paláce ve Splitu pod tit. *The ruins of* [illegible]

palace of the emperor Diocletian at Spalatro s 71 vý-
:ečně provedenými rytinami a s výkladem. Se svým
bratrem vydal *The works in architecture* (v Lond.
1777—90). — Jeho bratr **3)** Jakub A., † r. 1794,
účastnil se hlavně ve stavbě tak zvaného Portland-
Place, velkého to Londýnského náměstí, četnými pa-
ácí ozdobeného. Oba bratří společně rytinou vy-
iali stavitelská díla svá pod tit. *The works in archi-
ecture of Robert and James A.* — **4)** George A.,
nechanik a optik, nar. se 1750, proslavil se svými
ptickými a fysikalními nástroji, jakož i svými spisy
oboru optiky a astronomie; † 14. srp. 1795 v Sou-
hamptonu. — **5)** Hannah A., jedna z prvních spi-
ovatelů Spojených Obcí Severoamerických, nar. se
756 blíže Bostonu a † 15. list. 1832 v Brooklynu
Massachusettsu. Vydal: *View of Religious Opinions*
1784); *History of New England* (1799); *History
f the Jews* a j. — **6)** Daniel A., doktor lékařství,
edagogický spisovatel, nar. se 1778 v Townsendu
Massachusettsu, vzdělával se v akademii v New-
pswichu, r. 1797 byl v Dartmouth College na dok-
ora povýšen, byl praktickým lékařem v Leominsteru,
dež byl zároveň spolupracovníkem časopisu *Tele-
:ope*, a vydal některé školní knihy, jako: *Scholar's
rithmetic, Grammar Understanding Reader*, odebral
e pak do Bostonu, kde založil vyšší vyučovací ústav,
řesídlil na to r. 1818 do Mount Vernonu a konečně
846 do Keenu v státu New-Hampshire, kdež † 8. čna
863. Mimo již uvedené vzdělal množství školních
nih, z nichž je nejrozšířenější jeho *New Arithmetics*
- **7)** Isac A., nar. se na počátku XIX. stol. v Nové
nglii, jest vynálezce úplného tiskařského lisu, jejž
ím v Bostonu fabrikuje a jehož se v Spojených
bcích všeobecně užívá. — **8)** Charles Francis
., nar. 18. srp. 1807 v Bostonu, odebral se co
voületý hoch do Petrohradu a vrátil se teprvé 1817
Ameriky, studoval pak v Harward College a pro-
zoval v Bostonu advokátskou praxi. R. 1831 byl
volen do legislatury, kdež účinkoval po pět roků,
1859 byl od státu Massachusetts zvolen do kon-
:esu, a 1861 jmenoval jej president Lincoln vy-
ancem pro Anglii, a jeho přičinění je co děkovati,
v občanské válce 1861—1865 Anglie nepřátelsky
roti Spojeným Obcím nevystoupila. R. 1868 vrátil
A. do Massachusettsu. — **9)** Green A., naroz.
. srp. 1812 v Barboursvillu v státě Kentucky, od-
l se s počátku hospodářství, studoval pak práva,
al se 1839 údem legislatury v státu Kentucky,
847—49 údem kongresu, 1851—56 okresním soud-
m v státu Kentucky, 1859 údem 36. kongresu,
r. 1861 jmenoval jej president Lincoln 6. audi-
rem finančního ministerstva. — **10)** Charles Ba-
er A., prof. lučby a zoologie v Amherst College
Massachusettsu, nar. se 11. led. 1814 v Dorchesteru
† 19. led. 1853 v Sv. Tomáši. Zabýval se v letech
44—1847 zoologickým prozkoumáním Vermontu a
dnikl 1844—51 vědecké cesty na Jamaiku a ostatní
trovy západo-indické. Sepsal: *Contributions to Con-
ology Monographs of Several Species of Shelles* a j.
- **11)** William F. A., americký spisovatel pro
ládež, známý pod jménem *Oliver Optic*, nar. se
. čna 1822 v Bostonu a studoval tamtéž. První
ho spisy: *Katchie the Guardian Slave, or, the Heir
Bellevieu; In Doors and Out; Riverdale Series* jsou
írky spisů pro mládež osmiletou, po nich následo-
ly jiné. Od roku 1867 počal vydávati týdenník pro
ládež pod titulem *Our Boys and Girls*, jenž čítal
v druhém roce 25.000 odběratelů. Jaké obliby
ho spisy došly, lze z toho souditi, že jeho *Boat-Club*
0.000, *Woodville* 100.000, *Army and Navy* 75.000,
iverdale Series 125 000, *Young America* 25.000 a
arry Series 21.000 exemplářů prodáno bylo. — **12)**
John A., sochař angl., z Londýna rodilý, v Římě
se vzdělávavší a tam až posud umění své provozu-
jící. Již záhy došla dobré pověsti jeho výtečně pro-
vedená mužská poprsí, zvláště Palmerstonovo; též
jeho sochy jsou velmi zdařilé, zejména socha Na-
pierova na Trafalgar-Square v Londýně, socha Glad-
stonova pro Liverpool a socha polního maršálka
Seatona pro Plymouth. Z ideálních postav jeho za-
sluhují býti jmenovány *Dcera Faraonova* a *Hráč*. *Mü.*

Adelcranz, Karel Fridrich svob. pán, švédský stavitel, nar. 3. led. 1716, † 1. bř. 1796, stal se 1744 ředitelem stavby král. zámku v Štokholmě, později hlavním dozorcem nad zemskými stavbami, a pro své zásluhy povýšen do stavu panského. Nejčelnější stavitelská díla jeho jsou: *chrám Adolfa Fridricha* a *operní dům* v Štokholmě, pak *veliký most* vedoucí do Drotningholmu.

Adlerbeth G. G., svobodný pán, švédský spisovatel, nar. 1751, † 1818, byl příručním sekretářem Švédského krále Gustava III., později údem státní rady a rytířem řádu serafínského. Sepsal několik původních kusů dramatických a přeložil též zdařile Virgila, Horáce a Ovida. *Mü.*

Adlersparre, Karel August hrabě, syn hraběte Jiřího (v. hl. d.), nar. r. 1810, známý švédský spisovatel, dílem pod skutečným jmenem svým, dílem pod přijatým Albano. Kromě sbírky básní a rozličných novel vydal též rozmanitá díla historická, z nichžto první místo zaujímá jeho *Historie povstání r. 1809*, jak co do obsahu svého, tak i co do schopnosti, jakouž spisovatel zde na jevo dal v oboru dějepisného badání a vypravování. *Mü.*

Adolph 1) Josef František, malíř zvířat, nar. r. 1671, † v Mikulově 2. list. 1749. Maloval při dvoře knížete Karla Maximiliána z Dietrichsteinů v Mikulově velikolepé obrazy zvířat, ke kterým dle přírody studie konal v hřebčinci Kuprovickém, jeho příznivci náležejícím. Jsa žákem Hamiltonovým nápodoboval tak zdařile způsob tohoto mistra svého, že mnozí měli jeho malby za díla Hamiltonova. — Jeho syn **2)** Josef Antonín A., malíř podobizen a historických předmětů, nar. v Mikulově 6. říj. 1729, † ve Vídni 17. led. 1762, učiv se umění u svého otce věnoval se jinému odboru, načež odebrav se r. 1745 do Londýna strávil tam několik let, obíraje se hlavně malováním podobizen. Nabyv tu chvalné pověsti vrátil se do své vlasti, kdež zejména převzal ozdobení arcibiskupského zámku Kroměřížského. Pro kolegiální chrám ve svém rodišti maloval několik oltářních obrazův. *Mü.*

Adrian Jan Valentin (v. hl. d.), německý jazykozpytec a literární historik, † 28. čna 1864 v Giesenách, kde byl od r. 1823 profesorem moderních řečí a od r. 1830 vrchním universitním bibliotékářem.

Adriaanssen Alexander, nizozem. malíř XVII. století, nar. v Antorfě r. 1625, maloval květiny, ovoce a zvířata, vynikaje obzvláště v tak zv. snídaních, druhu to zátiší. V pinakothece Mnichovské a v museu Berlínském nacházejí se zdařilé obrazy od něho. *Mü.*

Aelst 1) Evert van, nizozemský malíř z Delftu rodilý, žil v letech 1602—1658 a zjednal sobě dobrého jména co malíř zátiší. — **2)** Willem van A., nar. v Delftu r. 1620, † v Amsterodamě r. 1679, vynikal obzvláště v představování tak zv. snídaní, jichžto výtečné obrazy se nacházejí v galeriích Drážďanské a Berlínské. *Mü.*

Aertsens Petr, holandský malíř, za příčinou své postavy též Langenpier (dlouhý Petr) zvaný, nar. v Amsterodamě r. 1519, † r. 1573, byl žákem Alarta Claessena a maloval obrazy historické, genrové, zátiší a též ve skle, pracovav nejvíce pro

rodiště a pro Antorf. V museu Berlínském a lvederu Vídeňském nacházejí se od něho ros- obrazy, v posledně jmenovaném zejména zda- *Vajíčný trh*; v obrazárně Petrohradské akademie ecké *Holandský trh*. — Synové tohoto umělce, old a Dirk (Dětřich), malovali zdařilé po- ny. *Mü.*

Aëtion, řecký malíř, žil za času císaře Ha- a a představil mezi jiným v překrásné malbě u *Alexandra Vel. s Roxanou*. — Od jiného se téhož jména, řezbáře ve drahých kamenech, ovala se až po naše dni antická gemma, *Mer-* představující. *Mü.*

Afghanistan (v. hl. d.). Dějiny. Dost-Mo- d, zotaviv se po mnohých bojích s Angličany ných, počal rozšiřovati panství své zejména na . Zde vrazil však na odpor Rusů, a okolnost ej přiměla k uzavření přátelství s Angličany niž po vypuknutí války krimské uzavřel 30. bř. v Pišauru spolek na výboj a obranu. Koncem 55 dosedl v Heratu po smrti Seid Mahmuda, amed Jussuf, synovec Kamranův, k vládě, a upev- e na trůnu hleděl se pomocí Dosta Mohameda ostiti z nadvlády perské. Šach Perský vypra- oené vojsko proti Heratu a zmocnil se ho, ja- jiných míst v A-u v říj. 1856. Leč 1863 do- Dost-Mohamed Heratu nanovo. Po smrti Dosta- ameda (v kv. 1863) nastaly zuřivé boje mezi m a právním dědicem jeho Šir-Alim a jeho bratry a Afsul chany. Šir-Ali zvítězil pomocí svého Jakuba, guvernéra Heratského, a některých n spřízněných náčelníků a panoval zejména od 68 pokojně ve svém sídle Kabulu. Že v těchto ních bojích politika Ruska a Anglicka velikou brála, nedá se upříti. Koncem bř. 1869 sešel ritský generální guvernér Vých. Indie lord Mayo bhalle se Šir-Ali Chanem, což mělo býti známo- že Anglie uznává jeho vládu v A-u.

Afinger Bernhard, žijící sochař německý, nar. rimberce r. 1813. Bylo mu s počátku zápasiti nými nesnázemi, nežli se dostal na dráhu umě- u. Jeho studie sochařských výtvorů XV. a stol., zejména slavné Norimberské Matky Boží, dily pozornost slavného Raucha, kterýž A-a ou vzal do Berlína, kdež tento znamenité vlohy dále vyvinul, obzvláště ve směru náboženském. edl zde mezi jiným kolosální sochu Kristovu hovea, několik soch pískovcových pro nový ko- Zahaňský, mramorový *krucifix* pro kapli v tam. tě, 4 *sochy* pro slavnostní pomník university svaldské a *Anděla vzkříšení*. R. 1865 provedl ík *Arndtův* pro Bonn, sem též i vzorek k ozdobě y, *Pána Krista se čtyřmi evangelisty*; pro aka- i Pešťanskou pak *sochu Newtonovu* z pálené . Obzvláště výtečné jsou jeho podobizny v me- nech, z těchto zejména ony jeho slavného učitele *cha*, pak ony *Kaulbacha*, *Corneliusa*, *Alexandra boldta* a j. *Mü.*

Agar, Jacques d', malíř franc., žák Vouetův, v Paříži r. 1640, † dle jedněch v Kodani r. 1716, jiných v Anglii r. 1723. Byl svého času na slovo ý podobizník a co takový dvorským malířem Dán- o krále Kristiana V., prováděje díla svá ve vkusu llerově. Zdařilé malby od něho nacházejí zámku Frederiksborském, a jeho rytá podo- a v Museo Fiorentino. *Mü.*

Agardh Jakub Jiří (ne Josef, jak stojí v hl. nar. v Lundě r. 1813, byl profesorem botaniky am. vysokých školách. Z výtečných jeho spisů hují ještě býti uvedeny: *Algae maris mediter- et adriatici* (Par. 1842) a *In systemata Alga- hodierna adversaria* (Lund 1845); především ale jeho hlavní dílo *Species, genera et ordines A- garum* (Lund 1848), kteréž se pokládá za hlavní zřídlo ke studiu tohoto rodu bylin (řas) za našich dnů. † 28. led. 1859 v Karlstadtě. *Mi.*

Agassiz Louis Jean Rodolph, výtečný přír- dospytec (v. hl. d.). Od r. 1854 jest professorem zo- logie a geologie na „Lawrence scientific School" v Cambridge (Massachussetts), kde nákladem stá- zřídil museum srovnavací zoologie, které za jeho řízení k rychlému rozkvětu dospělo. R. 1865 pod- nikl s manželkou svou a několika učenci i umělci vědeckou cestu do jižní Ameriky, zejména do Bra- silie a na veletok Amazonský, o jejímžto skvělém výsledku podal zprávu v díle *A journey in Brazil* (Boston 1866), kteréžto ve dvou letech dospělo k 4. vydání. Z ostatních vědeckých prací A-ových dlužno mimo četné články v rozličných amerických a evrop- ských časopisech uveřejněné, uvésti: *Methods of study in natural history* (Boston 1864); *The structure of animal life* (Newyork 1866); *Geological sketches* (Boston 1866); *Glacial phenomena in Maine* (tamt. 1870); *Scientific results of a journey in Brazil* (tamt. 1870). Jeho řízením vyšla též nákladná díla: *Bul- letin of the Museum of comparative zoology* a *Illu- strated catalogue of the Museum of comparative zoo- logy*, v kterémžto posledním obsažena jest výtečná práce A-ova syna Alexandra *North American Acalephae* (Cambridge 1865). Tentýž vydal zname- nitý ichthyologický spis *Embryology of the Star- fish* (Boston 1865), jenž tvoří část otcova obšírného díla *Contributions to the natural history of the Uni- ted States*, kterého vyšel již 5. díl. Společně s man- kou svou Alžbětou C. A-ovou vydal Alexander A. *Seaside studies in natural history* (Boston 186

Agatharchus, řecký malíř, kvetší v druhé po- lovici V. stol. př. Kr., vynikal obzvláště malbami pro divadlo Athénské, jakož i pro jiné soukromé budovy tamější. *Mü.*

Aglio Giuseppe, badatel v oboru krásného umění, nar. v Kremoně 25. čna 1717, † tamtéž 21. lf. 18 Co notář ve svém rodišti sbíral vzácné a drahocenné knihy, mince a rukopisy, kteréž pak schudnuv za prodati musil. Vydal rozličné spisy; za hlavní jeho dílo, výsledek to 30letého sbírání a badání, po- važovati lze *Le pitture e le sculture della città di Cre- mona* (1794). Sbíral též veřejné nápisy všeho druhu, kteréž pak vydány byly Pat. Vairanim. *Mü.*

Agnelli [anělli], Fra Guglielmo (bratr Vilém), vlaský sochař, nar. v Pise ok. r. 1238, † asi r. 131 byl žákem Mikuláše Pisánského (Niccolò Pisano, v. t.) a provedl mezi jiným část řezbář- ských prací na průčelí katedrály Orvietské, vypuklé řezby nade dveřmi sakristie a pod kruchtou v ka- tedrále Pisánské. Připisují se mu též staré řezby na náhrobku sv. Dominika v kostele téhož svatého v Bologni. *Mü.*

Agnethler Michal Bohumil, přírodospytec, na- se 10. (19.) čna 1719 v Sibíni a † 15. led. 17 v Helmstaedtu. R. 1742 šel na universitu Hall- skou, kde dříve theologii, pak medicinu studoval, stal se r. 1750 a 1751 doktorem filosofie a medi- ciny. Sotva však byl jmenován professorem archaeo- logie a rhetoriky v Helmstaedtu, zemřel. Spisy obsahu archaeologického, přírodovědeckého a medi- cinského v *Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehr- ten und ihren Schriften* od Jana Seiverta (Pressburg, Korabinsky 1785). Jmenujeme ještě: *Martin Schmei- zels Erläuterung goldener und silberner Münzen von Siebenbürgen, welche zugleich auch die merkwürdig- sten Begebenheiten des XVI., XVII. und XVIII. Jahrh. im siebenbürgischen Fürstenthum zu erkennen gibt* (Halle, 1748); *Index Bibliothecae, Res Hung*

riae, Transilvaniae vicinarumque Provinciae illustrantis quam . . . M. S. Agnethler Codicibus praecipue Meptis auxit (Halae 1751).

Agnolo 1) Battista d', později též Battista il Moro zvaný, žák a zeť malíře Torbida, il Moro (v. t.) zvaného, byl uprostřed XVI. století činný co malíř oltářních obrazů, ještě více však co malíř na obmítce, ve kterémžto posledním spůsobu nad svého mistra předčil. Tak maloval pro jeptišky od sv. Josefa ve Veroně *Sv. Jana Křtitele*, pro kostel sv. Eufemie tamtéž *Obrácení sv. Pavla*, dále v paláci hrabat Canossi na dvou vlysech jedné síně *Bitvy*, konečně v Benátkách průčelí několika domů, kteréžto poslední malby ale časem, větrem a nehodou s větší části již zanikly. Krom toho i v mědi ryl buď dle vlastních nákresů, buď dle maleb Tizianových, Rafaelových a j. — Jeho syn, žák a pomocník 2) Marco d' A. maloval ve Veroně a v Římě, kdež i zemřel, výtečné obrazy, z nichžto některé prý za díla samého Rafaela byly považovány. Ryl též ve mědi. *Mü.*

Agostino, dle svého rodiště Benátek zv. A. Veneziano, a co zvláštní přítel a pozorovatel umění též A. de Musis, žák na slovo vzatého ryjce Marc Antonia, provedl mnoho rytin dle maleb Rafaelových, jakož i dle nákresů Giulia Romana a Baccia Bandinelliho. Dílo veliké umělecké ceny, totiž skupení se zaniklého Michelangelova kartonu k *Bitvě Pisanské*, jeho rytinou potomstvu se zachovalo. Umělec ten naznačoval rytiny své písmeny A. V., na nejstarší z nich nachází se letopočet 1509, na nejmladší zase letopočet 1536. *Mü.*

Agrate Marco, sochař italský, náleží k oněm umělcům, jenž během XVI. stol. súčastnili se v ozdobení slavného kartusiánského kláštera (Certosy) u Pavie. Od něho nachází se též v katedrále Milanské socha sv. Bartoloměje, kterémuž (dle legendy) s těla sňatá kůže visí jako šál kosmo přes rameno. Dílo to bylo až po nejnovější dobu velmi obdivováno, v němž ale pravý znatel nic jiného nenachází, nežli důkladně a přesně provedený vzorec anatomický, jasně svědčící o zbloudení, do jakéhož realistický směr svého času byl upadl. Velmi samolibě, ne-li chvastavě, zní též nápis na soše té: *Non me Praxiteles, sed Marcus fecit Agratus* (Tvůrcem mým není Praxiteles, alebrž Marek A.). *Mü.*

Agricola 1) Michael, jeden z nejzasloužilejších mužův o finskou vlast svou, byl syn rybářův a narodil se r. 1510 v Pernoském farním okresu v Nylandě. Prvního vzdělání nabyl ve škole Viborgské, načež přišed do Abo stal se tam biskupským písařem, a poznav zároveň nové učení protestantské, hlásané z Vitemberka vrátivším se kanovníkem Petrem Sarkilaxem, byl jím nemálo dojat. S peněžitou podporou od prvního evangelického biskupa finského, Mortena Skytte, vydal se r. 1534 do Vitemberka, kdež pilně navštěvoval přednášky reformátorův, a kdež mu i hodnost mistrovská ve svobodném umění udělena byla. Od Luthera a Melanchthona poručnými listy opatřen a společně s později tak mocným Jiřím Normannem vrátil se r. 1539 nazpět do Švédska, kdež se stal rektorem školy Aboské a r. 1548 koadjutorem jmen. biskupa Skytte, stářím už sešlého. Když po smrti tohoto rozsáhlé finské biskupství rozděleno bylo ve dvě části, Aboskou a Viborgskou, jmenován A. r. 1554 biskupem Aboským, avšak † už r. 1557, pracovav celých 18 let neustále a neunavně pro reformaci ve Finsku. V ohledu tom sluší především uvésti, že A. přeložil celý Nový Zákon a části Starého Zákona na jazyk finský (vyd. 1548), a krom toho vydal i rozličné jiné spisy náboženského obsahu v mateřském jazyku svém. Tak byl jeden z předních, ne-li první, jenž národní jazyk finský povznesl na jazyk písemní a učený, čímž nabyl veliké a trvalé zásluhy a slavného jména v dějinách finské literatury. — 2) Christian Ludwig A., malíř, nar. v Řesně r. 1667, † r. 1719, maloval nejvíce krajiny a vůbec přírodní výjevy, duchaplně pojaté a jemně i věrně provedené. V Drážďanské a Vídeňské galerii nacházejí se zdařilé obrazy od toho umělce. — 3) Eduard A., malíř krajin, nar. v Berlíně r. 1800 co syn tam. kazatele, vzdělával se po 7 let na tam. umělecké akademii. Roku 1824 odešed do Salcburku konal tam první své studie dle přírody; r. 1830 však odebral se k témuž účelu do Itálie, kdež výše 18 let strávil, zejména v Římě a Neapoli. Po svém návratu se usadil v Karlsruhe. Vyniká především v prospektech měst a v námořských krajinách. K nejzdařilejším jeho dílům náležejí: *Pohled na Salcburk*; *Pobřežní krajina u Amalfi*; *Tvrz (castel) u Portici*; *Paestum*; *Vodopády u Tivoli*; *krajina sicilská.* — 4) Filippino A., malíř italský z Urbina rodilý, vzdělával se na Římské malířské akademii sv. Lukáše, na kteréž nyní zastává úřad profesorský, chválí se zvláště co malíř historický a podobizník. V prvním ohledu jmenují se co zvláště zdařilá díla jeho: *Dante a Beatrice*; *Petrarca a Laura* a *Torquato Tasso v klášteře Sant' Onofrio.* *Mü.*

Aguero, Benito Manuel de, španělský malíř, nar. v Madridě r. 1626, † r. 1670. Byl žákem Juana Bautisty del Mazo a maloval ponejvíce krajiny a bitvy, kteréžto malby nyní zdobí paláce Buen-Retiro a Aranjuezský. *Mü.*

Aguiar 1) don Tomas de, španělský malíř XVII. stol., žák Velasquezův, maloval ok. roku 1660 malé, velmi věrné a výtečné podobizny. — 2) José de A., ještě žijící sochař portugalský, jenž provedl sochu krále Portugalského pro nemocnici vojska námořského a mnohé jiné sochy a poprsí, mezi posledními i ono vévody Wellingtonského. *Mü.*

Ahlborn Wilhelm, malíř krajin z Ahlbornu rodilý, vzdělával se pod Wachem a později v Římě, a † v Berlíně r. 1858 co úd tam. umělecké akademie. Vynikal obzvláště v představování jižní přírody s její jasností a s jejími účinky světla, jakož o tom svědčí jeho *Via sacra*, jeho *Kolosseum*, jeho *Ranní krajina sicilská*, jeho *Tassův dub v klášteře sv. Onufria*, jeho *Syrakusy*, *Cefalu*, *Villa Mondragone* a j. *Mü.*

Ahlquist Abraham, švédský duchovní a učenec, nar. na ostrově Ölandě 5. čce 1794, byl kazatelem ve farním kostelu Runstenském na témže ostrově a zemřel r. 1844. Sepsal a vydal: *Flora Runstenensis* (1815—17); *Anmärkningar öfver Ölands physiska beskaffenhet och vegetation* (1821); *Ölands historia och beskrifning* (1822—27). *Mü.*

Åhlström (ólstrém) Olof, svého času neobyčejně vynikající švédský komponista, známý též co výtečný varhaník, nar. r. 1756, † r. 1835. Ontě to byl, jenž původně upravil hudbu k písním Bellmanovým, t. j. průvod k Bellmanovým nápěvům, kteréž se nacházejí v původních vydáních lyrických výtvorů tohoto znamenitého básníka švédského. *Mü.*

Ahn J. Frant. (v. dopl. 1.) byl až do r. 1863 učitelem na reálné škole v Neussu a † 21. srp. 1865 (ne 1866). Jeho pomocných spisů pro naučení se jazyku franc., angl., ital. a něm. vyšlo: *Praktischer Lehrgang zur schnellen und leichten Erlernung der franz. Sprache* (r. 1870 vydání 167.); *Handbuch der franz. Umgangssprache* (24. vydání); *Nouvelle méthode pratique et facile pour apprendre la langue*

allemande (31. vydání); *Grammaire allemande théorique et pratique* (4. vydání) a *A new practical and easy method of learning the German language* (26. vydání).

Achamer J., zvonař a kovolijec, kvetší ve Vídni na počátku minulého stol. Tam pochází od něho ve vysoké, dostavěné věži chrámu Svatoštěpánského veliký zvon, jejž císař Josef I. r. 1711 z tureckých děl od něho dal ulíti. Výška zvonu toho obnáší 9'8½", průměr 10' a objem 30'; tloušťka 6", a váží prý i se srdcem 402 centnýřů; zevně jest podobami svatých, znaky a nápisy bohatě ozdoben. *Mü.*

Achenbach Heinrich, dr., pruský ministr obchodu, nar. 23. list. 1829 v Saarbrückenu, studoval gymnasium v Soestu, pak práva na universitách Berlínské a Bonnské, načež po odbytých zkouškách vstoupil do státní služby jakožto justiciár při horním úřadě v Siegenu. R. 1858 jmenován byv vrchním horním radou v Bonnu habilitoval se na tamější universitě co priv. docent něm. práva, a po dvou letech jmenován profesorem téže nauky. Však již r. 1866 sveden jest s dráhy učitelské, byv povolán do Berlína jakožto rada v ministerstvě obchodu, v kterémžto úřadě obrátil k sobě pozornost říšského kancléře Bismarka tou měrou, že povolal jej do úřadu říšského kancléřství. Po odchodu Mühlerově jmenován náměstkem státního sekretáře v ministerstvu osvěty a rozvinul zde znamenitou činnost, osvědčiv se v oboru tom skutečnou kapacitou; mimo jiné jest z velké části původcem nových církevních zákonů, nedávno v Německu v platnost uvedených. Brzy povolán v téže hodnosti do kanceláře ministra obchodu Itzenplitze, jenž tímto povoláním doufal zviklané své postavení upevniti, a již tenkrát všeobecně považován jest A. za nástupce Itzenplitzova, což také se uskutečnilo v květnu t. r. Při svém nastoupení úřadu potkal se A. s důvěrou obecnou, o čemž mimo jiné svědčí povolení 120 milionů tolarů k stavbě železnic. Od r. 1866 jest A. v komoře poslanců nástupcem volebního kraje Sayn-Wittgensteinského. Přiznává se ke straně liberálně-konservativní, v jejímž utvoření měl vynikající účastenství. Též co spisovatel v oboru právnictví, zejména horního práva, jest A. vážen.

Aiblinger Jan Kašpar, hud. skladatel (v. hl. d.), nar. 23. ún. 1779 ve Wasserburku v hoř. Bavořích, stud. 1800—1803 bohosloví, načež oddal se výhradně studiu hudby. R. 1811 usadil se v Benátkách, kde zařídil konservatoř, později stal se ředitelem hudby v Miláně, odkud vrátiv se r. 1818 do Mnichova jmenován kapelníkem italské opery tamější a r. 1826 dvorním kapelníkem. † 6. kv. 1867 v Mnichově.

Ajvazovský Ivan Konstantinovič (v. v hl. d. A. Jan) jest od r. 1847 prof. ve Feodosii. V Ermitáži Petrohradské jsou od něho: *Přístav Oděsský při měsíčku*; *Přístav Kerčský*; *Feodosia s přístavem při západě slunce*; *Přístav Sevastopolský a příchod do Sevastopolu císaře Mikuláše I. dne 11. září 1845*; *Východ slunce na rozbouřeném moři*. V galerii Prjanišnikově v Petrohradě 3 námořské obrazy. V museu Moskevském: *Cařihrad* a *Petrohrad*. Na výstavě umělecké besedy Pražské r. 1871 byly od něho dva obrazy: *Kavkazské jezero při západu slunce* a *Bouře u Kas Baku*. *Mü.*

Åkerblad Johann David (v. hl. d.) nar. se asi r. 1760. Vydal mezi jin. spis o nápise Rosettském, v němž vysvětluje staroegyptské písmo kursivní; krom toho je znám svým odkrytím Pyraeiského runského nápisu, o kterémž r. 1800 vydal znamenité pojednání *Inscription runique de Pirée*; dále ještě řiastně přečetl rozličné řecké a [illegible] nápisy. *Mz.*

Åkers Bruk, na slovo vzatá železárna v švédské krajině Södermanlandské a zvláště proslulá svou slévárnou děl, kteráž v oboru tom pracuje za zakázku téměř do všech krajů světa. Závod tento náležel po dlouhý čas rodině Wahrendorffově. *Mz.*

Åkrel 1) Frederik, švédský rytec, nar. 1748. Studovav na vysokých školách Upsalských věnoval se na to krásnému umění, zejména rytectví, v kterémž obzvláště v Paříži se vzdělával. Ryl nejvíce mapy, podobizny a krajiny. — Jeho syn **2) Karl Frederik**, nar. r. 1779, vstoupil k vojsku, v kterémž to přivedl až za generála a přednostu oddělení topografického ve Švédsku a později celého [illegible] telegrafického tamtéž. Jeho řízením byla [illegible] elektrických telegrafů provedena, kteráž nyní celé Švédsko obepíná. Kromě toho vydal A. rozličné [illegible] země- a místopisné, vynikající neobyčejnou přesností mathematickou a dokonalým technickým provedením. *Mz.*

Alabamská otázka (v. dopl. 1.). Ve [illegible] a-kém rozhodl dne 15. září 1872 smírčí soud Genevský, že Anglie jest odpovědna za jednání [illegible] Alabamy, Floridy a Shenandoahy, a ustanovila náhradu, jakou Anglie Spojeným Obcím platiti má, na 15½ mil. dolarů čili 3,229.166 lib. šter. 13 [illegible] 4 p. V trůnní řeči, kterou byl 6. ún. 1873 [illegible] parlament zahájen, podala královna Viktorie [illegible] zákona na vyplacení této částky, a 11. ún. [illegible] novil senát ve Washingtonu komisi, které bylo [illegible] dáno peníze tyto patřičně rozděliti. Dne 16. [illegible] přijala sněmovna poslanců zákon Butlerův, dle něhož byly přiřknuty nároky na tyto peníze majitelům lodí poškozených jakož i důstojníkům a plavcům lodí obchodních a válečných, kteří od lodí jižních [illegible] zajati byli. Obšírné vypsání stanoviska Spojených obcí v této sporné otázce jest obsaženo v [illegible] memorandum: *The case of the United States, laid before the Tribunal of Arbitration convened at Geneva* (v Lipsku 1872). Anglie podala dva [illegible] spisy, totiž: *The case of the United States, to be laid before the Tribunal of Arbitration to be convened at Geneva* (v Lond. 1872) a *Case presented on the party of the Government of Her Britannic Majesty to the Tribunal of Arbitration* (tamt. 1872).

Alber Jan, bohoslovec, nar. se 7. čer. 17[illegible] v Ováru a † po r. 1830. Po odbytých studiích humanitních vstoupil r. 1779 do řádu piaristů, zabýval se pilně studiemi filosofie a theologie, přednášel nejprvé na gymnasium Pešťském, později v piaristské koleji Nitranské církevní dějepis, byl pak do Kaloče přesazen a odtud na universitu [illegible] povolán. Četné spisy jeho, v Kayserově *Vollständiges Bücher-Lexikon* (Leipzig 1834 I. díl) [illegible] uvedené, jsou obsahu filosofického, dogmatického a církevního; jmenujeme z nich: *Institutiones* [illegible] *eccl.* v 5 sv. (v Budíně 1825) a *Institutiones linguae hebraeae* (ib. 1826).

Alberti, Giuseppe d', ital. malíř, nar. v Cavalese v jižním Tirolsku r. 1664, † tamtéž r. 17[illegible] Studovav z počátku v Padově lékařství [illegible] později ke stavitelství a k malbě, ve kterémžto [illegible] sledním umění zprvu návodem Libertha, [illegible] pak v Římě se vzdělával. Vystavěl kapli [illegible] *vání Páně* v katedrále Tridentinské a provedl [illegible] oltářních obrazů, z nichžto zvláště se jmenují: [illegible] *Antonín Paduánský* v Dietenheimu; *Sv. Josef a sv. Antonín* v Margreidu; *Večeře Páně* ve farním kostele v Cavalese; *Sv. Josef s Ježíškem* ve františkánském kostele tamtéž; *Panna Maria* se sv. [illegible] a *Večeře Páně* ve františkánském kostele v [illegible]

Umělec ten získal sobě veliké zásluhy i co učitel, z jehožto školy vyšlo několik znamenitých umělců tirolských. *Mü.*

Albertolli 1) Giocondo (nikoliv Giacomo, jak v hl. d. udáno), italský kreslič ornamentů, sochař a stavitel, nar. v Bedaně 24. čce 1742, † v Miláně 6. list. 1825. Učil se v Parmě sochařství a vzdělával se v kreslení zvláště u kněze Josefa Peroniho, jenž byl dovedný kreslič lidských postav. Po desítiletých studiích dostalo se A-mu větších zakázek, i pracoval pak při dvoře toskánském, později v Římě a v Neapoli, a povolán jest r. 1774 od architekta Josefa Piermarina da Fuligno do Milána, kdež podle plánu tohoto posledního stavěl se vládní palác. A-mu svěřeno ozdobení pokojů v onom paláci, kterýžto úkol řeč. umělec tak zdařile provedl, že tím všeobecnou pozornost na se obrátil a zámožnější šlechta jen od něho své paláce ozdobeny míti chtěla. Když císařovna Maria Teresia v Miláně akademii krásného umění založila, jmenován A. profesorem ornamentiky na řeč. ústavě. Při provádění letohrádku v Monze s rozsáhlými zahradami dle návrhů Piermarinových obstarával A. vnitřní ozdobu. Dle jeho nákresů byly též ozdoby na tak zv. Simplonském oblouku v Miláně provedeny. Též ozdobná Villa Melzi na Komském jezeru honosí se pěknými důkazy jeho umění. Čelnější ze svých ozdob A. sebral a rytinou vydal r. 1782 pod titulem: *Ornamenti diversi*, kteréhožto díla chová cís. dvorská bibliotéka ve Vídni A-m samým barvami skvěle ozdobený nádherný exemplář. Dílo to bylo tak pochvalně přijato a dosáhlo zvláštního uznání knížete Kounice, že A. r. 1787 vydal druhé dílo pod tit. *Decorazioni di nobili sale*, a r. 1796 třetí: *Miscellanea pei giovani studiosi del disegno*. R. 1805 uveřejnil poslední své dílo *Corso elementare di ornamenti architettonici*, což vše mu trvalou slávu zjednalo. Malované obrazy jeho nejsou četné. R. 1809 jmenován jest od Napoleona rytířem železné koruny. Působiv takto 38 let hlavně co učitel ve svém oboru viděl se r. 1812 očním neduhem přinucena žádati za své propuštění, kteréž i obdržel. Milánským ústavem akademickým postaven mu nádherný pomník. Jeho syn — 2) Rafael, který již r. 1812 ve 42. roce svém zemřel, účinkoval společně s otcem k obnovení ornamentiky v Itálii. *Mü.*

Albertsen Petr, dánský učenec, žijící v Kodani ke konci XV. a na počátku XVI. stol. († 1517), byl prý zprvu kanovníkem Lundským, avšak později uvádí se co licentiatus medicinae a doktor kanonického práva. Když byla Kodaňská universita r. 1479 králem Kristianem I. založena, přičinil se A. velmi k jejímu rozkvětu, jsa téhož roku od krále poslán do Rýno-Kolína pro nějaké mistry a bakaláře na řeč. vysoké školy. Přinesl pak tehdy s sebou do Dánska též umění tiskařské, stal se sám docentem na vysokých školách, a věnoval r. 1482 tamější bibliotéce rozličné rukopisy, z části obsahu lékařského. Pro své zásluhy jmenován jest místokancléřem a obecním radním v Kodani. *Mü.*

Aleardi (Aleardo), současný básník italský, jehož rodičové na blízku Verony malý statek měli, který otec jeho, nespokojen po zrušení Benátské republiky s vládou Napoleonskou, v klidném zátiší spravoval. A. opustil 10 roků stár dům otcovský a navštěvoval kolej sv. Anastasia ve Veroně. Později obrátil se k studiím filosofickým a přírodovědeckým, a upozornil na sebe záhy svého slavného učitele Zamboniho. Na universitě Padovánské studoval přírodní vědy a přirozené právo. Později zmohutněla čítáním básní Danteových jeho láska k vlasti, což zavdalo podnět k tomu, že se z něho vyvinul básník politický a že na sebe obrátil záhy též pečlivý zřetel tehdejší rak. policie. Stav se doktorem práv věnoval se ve Veroně advokátní praxi, kterou však zase brzy opustil, aby se mohl oddati zcela básnictví. Prvním jeho pokusem byla báseň *Arnalda* (v Miláně 1842). Brzy po tom napsal dramatickou báseň *Bragadino*, v kteréž vylíčil slavné hájení Famagosty od Benátčanů; báseň tato však nemohla vyjíti tiskem. R. 1845 napsal A. své *Prime storie* (ve Veroně 1857), v nichž opěvuje boj mezi svobodou a despotismem. Roku 1846 napsal čtyry zpěvy větší politické básně, ku kteréž mu sloužil za vzor Byronův *Childe Harold*. Ze zpěvů těchto se zachoval jen první *Il monte Circello*, ostatní pak zničil básník sám, aby se nedostaly do rukou rak. policie. R. 1847 uveřejnil novou velkou báseň *Lettere a Maria*, kteráž jest rozdělena na dvě částky, *L'invito* a *L'immortalità dell' anima*, kteréž zejména u žen a dívek veliké obliby došly. Po prohlášení republiky Benátské roku 1848 náležel A. k oněm mužům, jimž svěřil Manin vypracování volebního zákona. Později byl na místě Tommasea poslán jako zástupce republiky Benátské do Paříže, kde však brzy se přesvědčil o marných nadějích v další trvání republiky. Po přivtělení Benátska k Sardinsku opustil Paříž, kde se byl seznámil s Berangerem, Lamennaisem a Mickiewiczem, a odebral se nejprv do Florencie, pak do Bologny. Po roce vrátil se do svého rodiště, byl tam však od policie jat, do pověstných Mantovánských procesů zapleten a po delší dobu vězněn. R. 1856 sepsal *Le città italiane marinare et commercianti*, v kterémž spise vylíčil dějiny čelnějších námořních měst italských. Potom následoval jeho *Raffaelo e la Fornarina* (tiskem 1857) a *Ora di mia giovinezza* (ve Veroně 1858). V týchž letech sepsal *Tre fiumi* (1857) a *Le tre fanciulle* (1858). Počátkem r. 1859 sepsal *Triste dramma*, v němž vylíčil zrazení, zajetí a smrt jedné oběti Mantovánských procesů. R. 1859 byl A. bez všelikých důvodů od rak. policie opětně zatknut a odvezen do Josefova v Čechách, kde se setkal s mnohými svými krajany. Po skončení války r. 1859 byl propuštěn na svobodu, a navrátiv se do vlasti byl zvolen do parlamentu, zároveň mu nabídlo ministerstvo italské stolici ital. literatury v Miláně, kteréhož úřadu však A. nepřijal. R. 1860 sepsal báseň *I sette soldati*, kterouž věnoval Garibaldimu; r. 1862 pak uveřejnil svůj *Canto politico*; vůbec požívá nyní v Italii jako básník velmi čestného jména.

Aleksějev Fedor Jakovlevič (v. hl. d.) vzdělával se hlavně v Benátkách u Bernarda Bellota, zvaného Canaletto (v. t.), v jehož duchu a směru mnohé zdařilé dílo provedl, pročež mu i dáno jméno ruského Canaletta. Z takovýchto jeho maleb nacházejí se výtečné v Eremitáži Petrohradské: *Pohled na Moskvu* (z r. 1810) a v obrazárně Prjanišnikově dvoje vyobrazení Kremlu Moskevského: *Pohled na Kreml z kamenného mostu* a *Kostel Spasitelův*. *Mü.*

Alessandrini Antonio, znamenitý ital. lékař a anatom, nar. se 30. čna 1786 v Bologni, věnoval se v Modeně a v Bologni studiu věd lékařských a stal se z počátku prosektorem ve svém rodišti. V tomto úřadě přednášel o porovnavací anatomii a o pathologii zvěrolékařské, a přičinil se o to, že byla zřízena v Bologni Musea porovnavací anatomie, porovnavací pathologie a palaeontologie, kteréž ústavy později velmi chvalné pověsti se těšily. Učené spisy jeho vztahují se nejvíce k zoologii, anatomii a chirurgii, zejména objasnil dýchání u ryb, mnohé poměry oběhu krve u ptáků a dýchací ústroje delfínů.

V letech 1836 a 1849, kdy cholera v Bologni řádila, zjednal si neocenitelné zásluhy jako lékař praktický a zdravotní komisař, byl 19kráte zvolen za předsedu akademie věd ve svém rodišti a † 6. dub. 1861 tamtéž, zanechav památku muže nad míru ušlechtilého a učeného.

Alexander Jan Kusa (v. dopln. 1.), kníže Rumunský, † v Heidelberku 13. kv. 1873.

Alexander Karadjordjević (v. hl. d.) kul od té doby, co kníže Michal Obrenović r. 1860 na stolec srbský dosedl, proti tomuto neustálé pikle, až se mu konečně podařilo r. 1868 zavraždění Srbského knížete. Bezprostřední pachatelé této vraždy byli společně s některými spiklenci, mezi nimiž se nalézali též oba bratři ctižádostivé A-ovy manželky, zatknuti a Bělehradským soudům odevzdáni. Tyto odsoudily 15 spoluvinníků k smrti, A-a pak, jenž dle výroku spoluvinníků byl mravním původcem a podporovatelem zločinu, k 20letému vězení in contumaciam. Vláda srbská, nemohouc rozsudek tento na vzdáleném vinníku vykonati, dala jej stíhati trestními soudy uherskými, zejména Peštským soudem městským. Tento však protáhl vyšetřování až do prostřed r. 1870, kdy vynesl konečně rozsudek znějící na nevinu „pro nedostatek důkazů.“ Druhá instance zvrátila v led. r. 1871 tento výnos a odsoudila A-a k osmi-, spoluvinníky Trifkoviće a Stankoviće pak k 4letému těžkému žaláři a zapravení soudních útrat.

Alexius Daniel, znamenitý malíř český, z Plzně rodilý, květl ku konci XVI. stol. a ozdobil roku 1599 kapli sv. Jana Křt. v arcibiskupské residenci v Praze malbami na obmítce, kdež mezi jin. i sebe sama vypodobnil. *Mů.*

Alfieri Cesare, marchese di Sostegno, italský státník, nar. se 1796 v Turině z velmi staré šlechtické rodiny piemontské, kteráž i básníka Vittoria Alfieriho (v. hl. d.) mezi své členy čítá. Otec jeho Carlo Emanuele A. byl po delší dobu piem. vyslancem v Paříži. S počátku vkročil Cesare A. na dráhu vojenskou, opustil ji však záhy, aby se oddal zcela diplomacii. Byl postupem času sard. legačním sekretářem při dvoře Petrohradském, Berlínském, Florentinském, a od r. 1825 při dvoře Pařížském, kde jeho otec byl té doby vyslancem. Jsa však proniknut zásadami svobodomyslnými nemohl tyto srovnati s tehdejší absolutistickou vládou Karla Felixe a vzdal se úřadu svého. Teprv když Karel Albert trůn nastoupil, odebral se ke dvoru královskému a stal se tam společně s Cavourem a bratry Azegliovými společníkem onoho kruhu, který o ústavní opravy usiloval. Následkem toho byl šetrným spůsobem ode dvora vzdálen a konal delší čas cesty po cizině. Po svém návratu vstoupil do r. 1842 Cavourem založené *Associazione agraria*, která byla zároveň střediskem politického a sociálního hnutí v směru pokroku. Též byl delší čas předsedou této „hospodářské“ společnosti; on byl též jedním z těch, kteří nejvíce u krále o zavedení ústavních poměrů usilovali, až konečně mu král svěřil vypracování ústavy. Po porážce u Kustozy r. 1848 povolal jej král Karel Albert v čelo vlády a r. 1856 byl jmenován předsedou senátu, kterýž úřad zastával až do r. 1860.

Alison 1) sir Archibald, dějepisec angl. (v. hl. d.), † 23. kv. 1867 v Glasgově. Výtečné jeho dílo: *History of Europe from the commencement of the French Revolution of the Restauration of the Bourbons* dočkala se 10. vydání a převedeno jest téměř do všech civilisovaných jazyků, také do indického a arabského. Jeho pokračování *Hist. of Europe f. t. fall of Napoleon 1815* atd. vydáno podruhé v Edinburgu 1863—1866, 8 sv. Ve všech svých pracích osvědčuje se A. co přísný a důsledný Tory. — 2) Alexander A., nar. r. 1812 v Leithu, byl nejprvé obchodníkem a od r. 1838 správcem vdžalepých železných hutí v skotských hrabstvích Lanarku a Ayru. Vzdav se r. 1844 tohoto zaměstnání podnikal rozsáhlé cesty po Evropě a Asii a zabýval se literárními pracemi, z nichž nejlepší jest *Philosophy and history of civilization* (Londýn 1860).

Allen Carl Ferdinand, dánský historik, nar. v Kodani 23. dub. 1811, † 27. pros. 1871 co prof. na vysokých školách Kodaňských. Již roku 18[illegible] vyšla jeho dánská historie (*Haandbog i Fædrelandets Historie*), kteráž se dočkala již několikera vydání a též do němčiny přeložena jest. K dějinám králů Kristiana II. a Fridricha I. sebral z větší dílem z domácích, dílem z cizích pramenů množství znamenitých dopisův a listin. Konečně vydal též několik velmi důležitých spisův, otázky šlesvické se týkajících, z nichžto náleží k nejznamenitějším: *Det danske Sprog og det nationale Liv i Hertugdømmet Slesvig eller Sønderjylland* (Dánský jazyk a národní život ve vévodství Šlesvickém čili Jižních Jutech, v Kodani 1857). *Mě.*

Allioli (v. hl. d.). R. 1825 již vydal A. své *Häusliche Alterthümer der Hebräer nebst biblische Geografie* v Landshutě; později spojil se s jinými učenci a vydali společně r. 1844 uvedený v hl. d. *Handbuch der biblischen Alterthumskunde.* Ale A. tam měl jen v I. dílu domácí starožitnosti vedle politických od Gratze a náboženských od Haneberga; v II. dílu pak byl země- a národopis biblický od Gratze. První vydání německého jeho překladu bible vyšlo v 6 dílech dle vulgaty hned 1830—35 v Norimberku, a dočkalo se za 12 let 5. vydání; později obstaráno i obrázkové vydání, z něhož vzaty illustrace také do české bible od Francla a Desoldy na památku tisíciletého pokřesťanění Čech, r. 18[illegible] Bellmana vydané. Nemohou se však nikterak rovnati skvostnému vydání A-lovy bible v Štutgartě 1867 prací Gustava Doré (s 230 obrázky), kteréž se již 3. vydání dočkala. Ale i přesnější překlad a lepší výklad podali zatím professoři V. Loch a V. Reischl v Řezně v 4dílné něm. bibli, r. 1851 počaté a opět r. 1867 vydané. A. vydal pak ještě r. 18[illegible] *Gelegenheitspredigten. Neue Folge* v Augsburku, kdež i zemřel 22. kv. 1873. *T. Ně.*

Alliprandi Giambattista, stavitel, o němž dle pohříchu nic bližšího není povědomo, nežli že na počátku minulého století u nás v Praze žil, kdež mezi jin. ozdobná socha sv. Trojice na Malostranském Vlaském náměstí dle jeho nákresu provedena byla. *Mů.*

Alphardus, t. j. Alfred, mincmistr XIII. století, z Itálie rodilý, jejž byl král Český Václav II. do Prahy povolal, kdež umělec ten ok. r. 1300 mezi jin. razil stříbrné tak zv. Pražské groše s nápisem: *Wenceslaus Rex Boëmiae.* *Mů.*

Als Peder, schopný dánský malíř podobizen, nar. v Kodani r. 1725, † tamtéž r. 1775. Byl první, jemuž od akademie umění r. 1755 udělena byla zlatá medalie, načež se dále vzdělával pod Rafaelem Mengsem. *Mů.*

Alsen, ostrov (v. hl. d.), byl v druhé dánské válce r. 1864 od pruského vojska vedením generála Herwarta von Bittenfeld dobyt (29. čna). Po svém přivtělení k Prusku r. 1866 jest A. částí kraje Šlesvicko-Holštýnského. [illegible]

Alt 1) Jakob (v. hl. d.), nar. se ve Frankfurtě nad Moh. 27. září 1789. Po odbytých studiích ve svém rodišti odebral se r. 1811 do Vídně, kde na akademii umělecké hlavně v malování krajin

se vzdělával. R. 1828 a 1888 konal cesty po Horní Italii, odkudž s sebou přinesl mnoho zdařilých studií. Z četných jeho maleb z doby té zasluhují býti jmenovány: *Hřbitov Hallstadtský; Gargagnano na Gardském jezeru; Vyhlídka z veřejných zahrad na protější ostrov San Giorgio maggiore v Benátkách.* Toutéž dobou jal se kresliti na kámen. Jeho krajiny podunajské, jež r. 1836 ve 4 odděleních vydal pod titulem *Malerische Donaureise vom Ursprunge bis Belgrad*, jakož i jeho obrazy z Alp (*Bilder aus den Alpen der österreichischen Monarchie*) vyšlé v sešitech, a jeho pohledy Vídeňské a z okolí (*Ansichten von Wien und dessen Umgebungen*) svědčí o neobyčejných vlohách tohoto umělce. Později prováděl své malby nejvíce v akvarele, a z těchto sluší jmenovati: *Cypřiše ve Ville d'Este v Tivoli, Pohled na Řím s kláštera sv. Onofria a Forum romanum v Římě.* — Jeho syn a žák **2)** Rudolf (v. hl. d.), nar. ve Vídni 20. srp. 1812, vzdělával se s počátku u otce, později na Vídeňské akademii umělecké, a stal se z něho v dosti krátkém čase velmi zručný a schopný malíř krajin. Doprovázel svého otce na svrchu podotknutých jeho cestách po Italii, kdež ho zvláště Benátky se svými krásnými stavbami zajímaly. Maloval nejvíce v akvarele, ačkoliv i v oleji mnohé krásné dílo provedl, z kterýchžto posledních od něho v Belvedéru Vídeňském se nacházejí: *Pohled z tak zv. Nové ulice k veřejným zahradám v Benátkách* (z 1834) a *Chrám Svatoštěpánský ve Vídni* (z 1832). Jiné olejné malby od něho jsou: *Tvrz Salcburská s tak zv. Untersbergem v pozadí; Jezero Wolfgangské v Horních Rakousích; Zelní trh ve Vicenci a Pohled na Vídeň od chrámu sv. Karla Borromejského;* akvarely pak: *Piazzetta a dožecí palác v Benátkách; Dvůr dožecího paláce s obrovskými schody* (scala de giganti); *Pohledy na Kotor, na Prahu a na Linec; Císařské pokoje v klášteře Kotvickém; Náhrobek císaře Fridricha III. v kostele sv. Štěpána ve Vídni; Křížová chodba v San Giovanni in Laterano v Římě; Příkopy ve Vídni; Arkýř na klášterské budově Klosterneuburské; Portál chrámu minoritského ve Vídni.* Krom toho podal též do Vídeňských uměleckých výstav rozličné pěkné obrazy krajin a měst dalmatinských. — **3)** František A., malíř krajin a architektury, nar. ve Vídni r. 1821. I od tohoto umělce přinesly Vídeňské umělecké výstavy mnohé zdařilé obrazy, jako: *Vnitřek katedrály Milánské; Corso Borsari ve Veroně; Vnitřek katedrály Prešpurské; Část hlavního průlivu* (Canal grande) *v Benátkách* (tento poslední obraz v Belvedéru Vídeňském). *Mů.*

Altenkopf Josef, malíř krajin, nar. ve Vídni 26. led. 1818, vstoupil s počátku do státní služby, a když ho tato omrzela, věnoval se učitelství, kteréhož podobněž zanechal, aby zcela umění oddati se mohl, ve kterémž s dobrým úspěchem pracuje a již mnohé zdařilé dílo (v oboru malby krajin) provedl, jako: *Krajinu z okolí Išelského; Lesní krajinu Siegenfeldskou v Rakousích; Krajinu z okolí Florencského; Horský mlýn ve Štýrsku*, rozličné krajiny švýcarské atd. V novější době stal se dozorcem obrazárny knížete Eszterházyho. *Mů.*

Althing, zákonodárný sněm na Islandě (v. t.).

Altmann 1) Ondřej, zvonař Pražský, žil na počátku XVII. stol., bydle na Malé Straně, kdež r. 1604 v tak zv. Petrželkově domě ulil veliký zvon pro věž chrámu Svatomikulášského. — **2)** David A., malíř a měšťan Hradčanský v Praze, žil v první polovici XVII. stol. R. 1682 z přátelství malbami ozdobil Strahovskou knihovnu, kteréž i daroval bibli německou. — **3)** Matěj A., (v. hl. d.), nar. v Dačicích na Moravě, žil v Brně na počátku minulého století, jsa kantorem při tamějším chrámě Svatojakubském a zároveň i malířem historickým. — **4)** Josef Karel rytíř A. choval ku konci minulého století v Praze velmi pěknou sbírku obrazů, kteráž jest v Schallerově popise Prahy I., na str. 504—6 velmi chválena. Co se s ní stalo, není nám povědomo. — **5)** Karel A., nar. ve Feuchtwangen v Bavořích r. 1800, vzdělával se na Drážďanské akademii a provádí velmi zdařilé zajímavé výjevy ze života horalův alpských. — **6)** Antonín A., (v. hl. d.), malíř krajin, nar. ve Vídni 4. čna 1808, † tamtéž 8. čce 1871. Jeho otec byl též malířem akademickým a † 26. ún. 1818, načež mladý Antonín, podporován starším bratrem svým Josefem, též schopným malířem krajin, po odbytých studiích věnoval se malířství, zejména malbě krajin, ve kterémž oboru hlavně vzdělával se na Vídeňské akademii. R. 1829 odebral se do Uher k hraběti Apponyimu, jehož dítky vyučoval v kreslení. Později byl hlavně ve Vídni činným. Z větších olejních obrazů jeho byly v tamějších výstavách: *Lesní krajina* (1851 v rakouské výstavě, zakoupena ode dvora, nyní v Belvedéru Vídeňském); *Polní studně na pokraji lesa* (tamtéž); *Horský mlýn; Po dešti; Horská krajina; Lesní krajina z bažinatého okolí Břeclavského; Večer; Lesní pokraj při večerním osvětlení;* z akvarel pak: *Dvorec v Mödlingu u Vídně; Štýrská krajina; Vápenice při měsíčku; Z okolí Svatowolfgangského; Kamenište.* *Mů.*

Altmutter 1) František, malíř pastelem a na obmítce, nar. ve Vídni r. 1746, † v Inšpruku r. 1817. Z jeho maleb pastelem nacházejí se mnohé v obrazárně společnosti přátel umění v Inšpruku; malbami na obmítce pak ozdobil umělec ten mezi jinými kapli na hřbitově tamtéž a společně s jin. umělci tirolskými vnitřek kostela Neustiftského ve Stubajském údolí. — **2)** Placidus A., (snad syn předešlého), nar. v Inšpruku r. 1780, † ve Švacu r. 1819, maloval bitvy a zvířata. *Mů.*

Altomonte Bartoloměj (v. hl. d.) nar. se ve Varšavě 24. ún. 1702, † v Linci 12. září 1779. Z četných jeho maleb náležejí k nejzdařilejším: v Horních Rakousích v klášteře Svato-Floriánském *velká síň* a *letní jídelna* na obmítce; tamtéž *bibliotéka* a *volební síň;* v Engelhartszellu *kostel* se 7 velkými *oltářními obrazy;* v Linci *kostel alžbětinek;* v Dolních Rakousích: v Bruku nad Litavou (v zámku) a ve Vídni v paláci hraběte Harracha *síně;* v klášteře Herzogenburském *kostel* a *síň* na obmítce a 6 *oltářních obrazů* v oleji; ve Štýrsku (1775 a 1776) *bibliotéka* benediktinského kláštera Admontského; v Bavořích v téhož řádu klášteře Fürstenzellském *strop* nad hlavními schody a *hlavní síň* na obmítce. *Mů.*

Altschul Eliáš (v. hl. d.) sepsal: *Vollständiges Receptiaschenbuch der praktischen Augenheilkunde* (Wien 1834, 1837); *Taschenwörterbuch der praktischen Arzneimittellehre für ausübende Augenärzte* (ib. 1836); *Miscellen aus dem gesammten Gebiete der Medicin* (Prag 1838); *Der Homöopathische Zahnarzt* (ib. 1841); *Kritisches Sendschreiben über das bisherige Verfahren mit den Sterbenden* (ib. 1848). Spis ten, hledící co možná zabrániti pochování zdánlivě mrtvých, byl od francouzské centrální konsistoře proskoumán, odporučené v něm nakládání s mrtvolami zavedeno, a A. obdržel poděkovací adresu. Další dílo jeho jest: *Lehrbuch der physiologischen Pharmakodynamik* (Prag 1850). Založil též první homoeopatický časopis v Praze *Monatschrift für theoretische und praktische Homöopathie*, který pod jeho redakcí od r. 1853 vycházel.

Alvensleben, Gustav von, prus. generál pěcho ty

nar. se 30. září 1809, byl vychován vojensky ve sboru kadetů a vstoupil r. 1821 jako důstojník do prus. armády. Roku 1841 stal se setníkem, r. 1847 byl přijat do generálního štábu a r. 1852 byl jmenován chefem gener. štábu 8. armádního sboru, později křídelním a r. 1861 generálním pobočníkem královým. R. 1858 byla mu udělena hodnost generalmajora, r. 1863 generallieutenanta a r. 1868 konečně generála pěchoty. Po válce r. 1866 bylo mu svěřeno velení 4. armádního sboru, jejž vedl též r. 1870 proti Francouzům, kde se vyznamenal zvláště u Sedanu.

Amadeus 1) (v. doplň. 1.) snažil se marně jako král španělský o docílení spořádanějších poměrů v zemi, povolávaje různé strany monarchické jednu po druhé k veslu vlády. V noci z 18. na 19. čce 1872 byl učiněn na A-a a jeho manželku Marii vražedný útok. Dvorní pletichy, nepokoje Karlistů, spory o reorganisaci dělostřelstva, nástrahy kněží, nesnáze finanční a konečně přesvědčení, že cizí dynastie nikdy nemůže zapustiti ve španělské půdě trvalých kořenů, přiměly A-ea k tomu, že složil 12. ún. 1873 před shromážděnými kortesy dobrovolně korunu Španělskou, a opustiv téhož dne s královnou, která teprv 30. led. před tím syna byla porodila, půdu španělskou, odebral se nejprv do Lisabonu. Několik hodin po odjezdu královských manželů provolali kortesové republiku a zvolili nové ministerstvo, jehož předsedou se stal Estanislao Figueras. Z Lisabonu vrátil se A. cestou přes Bordeaux a Marsilii do Janova (8. bř.), a složiv při vstupu na půdu italskou titul krále odebral se nejprv do Turina a 16. bř. do Florencie. Král Viktor Emanuel jmenoval jej ital. generallieutenantem a prohlásil *eventuelní* jeho právo k posloupnosti na trůnu italském opět za platné. Obě komory italské přiřkly mu opět roční jeho apanáži 400.000 franků.

Amalie Marie Frid. Aug. (v. hl. d. 6)), nejstarší sestra Saského krále Jana I., † 18. září 1870 v Pilnici u Drážďan. Mimo v hlavním díle uvedená dramata komponovala A. též několik ital. oper, jako: *Il figlio pentito*, *Il Marchesino*, *La casa disabitata* a j., k nimž sama též slova psala.

Amati Hyacinth, theolog, bratr Milánského stavitele a professora, nar. se r. 1778 v Monze a † 27. pros. 1850 v Miláně. Byl farářem při kostele S. Maria dei Servi v Miláně a věnoval prázdný svůj čas vědám. Ze spisů jeho zvláště zasluhuje povšimnutí *Ricerche storico-critico-scientifiche sulle origini, scoperte, invenzioni e perfezionamenti fatti nelle lettere, nelle arti e nelle scienze ecc.* (Milano 1828—1830). Při pobytu svém v Algerii byl od tamějšího biskupa Dupucha, zakladatele algirského biskupství, poctěn titulem kanovníka Algirského dómu.

Americké starožitnosti (v. hl. d.). Památky od praobyvatelův amerických pocházející dělí se obyčejně pro snadnější přehled v severo-, středo- a jihoamerické. Od jižního pobřeží jezera Erieského podél řeky Misisipi až k zálivu Mexickému nacházejí se zbytky a stopy znamenitých staveb, kteréž v každém ohledu již před více stoletími vzaly svůj počátek. Díla ta sestávají: *a)* Ze staveb kamenných (zdí, silnic a schodů dolů k řekám a vzhůru k návrším vedoucích). *b)* Z mohyl, ponejvíce tvaru kuželovitého; mnohé z nich podobají se náhrobkům čili mohylám, u nás v severní Evropě se nalézajícím; v těchto byly nalezeny mrtvoly, jichž kostry liší se poněkud od koster Indiánů; ve mnohých zároveň i zbytky hliněného nádobí a nářadí, zbraně, šperku tvaru z části velmi ozdobného, z mědi, slídy, lastur a p., což svědčí o živém obchodním spojení mezi tehdy zde přebývavšími národy. *c)* Ze hradů dosti značné rozsáhlosti; větší z těchto leží obyčejně pohlíže řek, bývají čtverhranné, někdy i přes 700' dlouhé a 600' široké, a záležejí ve 12' vysokém náspu zemském, příkopem obehnaném; jiné, vzdálené řek, bývají okrouhlé; rozličné z těchto hradů vypadají, jakoby vystavěny byly zcela dle pravidel válečnictví; některá z těchto valy obehnaných míst sloužila snad za jeviště surových poprav zajatých nepřátel, k jichžto mučení diváci s okolních návrší přihlíželi. *d)* Při další řeky Tounton ve státě Massachusettském nachází se pamětihodná skála s nápisem hieroglyfickým, a pod tímto vyobrazen pták s nataženým krkem, starý to symbol plavání [illegible]. *e)* Zejména ve vápencových slujích státu Kentucky nalezeny zbytky mumií, zaobalených v látky z dvojnásobného plachetního plátna s velikými, [illegible] závitků zastrčenými péry. O těchto památkách [illegible] dnají: Squiers a Davis *Ancient monuments of the Mississippi valley* (1848); Squiers *Antiquities of the State of New-York*; Whittlesey *Description of ancient works in Ohio*; Priest *American antiquities and discoveries in the West.* — Nejzajímavější a nejdůležitější památky staroamerické vzdělanosti nacházejí se v Mexiku a ve vysočinách středoamerických, v horské planině Anahuacké, ve Guatemale a v Jukatanu, z části pořídmu blíže stávajících ještě měst, z části hromadné co zříceniny [illegible] lých velikých měst. Základný tvar stavitelský těchto památek jest pyramida; tato jeví se zvláště v památkách posvátných, zejména v tak zv. teokalli (v. t.) č. chrámích. Staré město Mexiko, Kortesem zničené, bylo ještě větší nežli nynější a čítalo as 300,000 obyvatelů (někteří udávají ještě více). Nacházely se v něm chrámy, paláce, zbrojnice a t. d. neobyčejné velikosti a nádhery. Zachovaly se ještě některé zajímavé památky a zbytky této starodávné, hlavně Toltoky (v. t. a Aztekové) zastoupené vzdělanosti. Z památek těch jmenujeme: větší, tak zv. „mexikánský kalendář“, ohromný to [illegible] šerý balvan porfyrový, pokrytý množstvím [illegible] mathematických příznaků a rozdělení o vypl[illegible] řezbě; „obětní kámen“, podobným způsobem [illegible] bený, na němž představena vítězství Mexikánů nad městy, jichž jména jsou přidána; kolosální socha bohyně Teoyaotimiqui, 9 stop vysoká strašlivé postava, z čediče vytesaná. Důležité jsou dále pyramidy v San Juan de Teotihuakan (nedaleko Mexika), dva teokalli, zasvěcené Slunci a Měsíci, prvý 172 stopy vysoký, druhý o něco nižší. Jsou přísně jako egyptské a všecky ostatní mexikánské pyramidy, do čtyř úhlů světa založeny; schody z přitesaných kamenů vedly druhdy vzhůru k jich vrcholům, na kterých se nacházely oltářky a sošky, pokládané tenkými zlatými plátky a dřevěnými [illegible] čkami. Kolem těchto vyšších pyramid stojí mnohé nižší; větší část jich pokryta hieroglyfy, a [illegible] nalezeny rozličné hliněné střepy s reliefy. V Santa Cruz del Quiche v republice Guatemalské nacházejí se zříceniny Utatlandu, nádherného to města [illegible] Quiche; královský hrad tamější co do nádhery a velikosti mohl státi po boku palácům Montezumy a Inkův. V Xochikalku (v Mexiku, nedaleko [illegible] pulka) nachází se veliká, příkopem obehnaná hradba, kteráž, jsoucí v pateru tarasův oddělena, takto pyramidu tvoří; jestiť ozdobena hieroglyfickými postavami, mezi nimiž se nacházejí ostrovidové [illegible] vychrlující, a lidé sedící dle způsobu [illegible] s podloženýma nohama. U vsi Palenque ve státě Chiapaském (v Mexiku) nalézají se zříceniny [illegible] rého města Kulhuakanu (odkryté r. 1778), prvé a nejpamátnější to nález toho druhu v Americe. Má[illegible]

zdá se, mělo výše 3 mil v objemu; stojí tu zříceniny zámků, chrámů, domů, hradeb, příkopů, věží (věž 75′ vysoká zachovala se dosud), pyramid, mostů, vodovodů. Zdi namnoze pokryty jsou vypuklými řezbami, rozličné znaky a figury představujícími, jakéž poněkud egyptským se podobají. U Kopanu v Hondurasu nachází se veliký cirkus a kolem něho pyramidy, na kterýchžto viděti jest rozličné mužské i ženské postavy ohromné velikosti. V Mitle státu Oaxackého (v Mexiku) nacházejí se zříceniny ze tří oddělení sestávajícího paláce čili vlastně náhrobku s rozličnými ozdobami řezbářskými a malířskými, jakož i s 6 porfyrovými sloupy (jakéž nikde jinde se nenacházejí mezi památkami americkými), podpírajícími strop veliké síně. Squiers odkryl r. 1850 a 1851 kolosální podoby bohův v Střední Americe. Vyobrazení těchto mexikánských hieroglyfův a mexikánských památek vůbec nachází se v Humboldtových *Vues des Cordillères* atd., ve Stephensových *Incidents of travel in Central-America*, v Nebelově *Voyage pittoresque et archéologique en Mexique;* dále ve Squiersových *Travels in Nicaragua*, jakož i ve Waldeckových, Squiersových a Normanových cestopisech. — Památky jihoamerické, zejména v Peru, Bolivii a Ekuadoru, svědčí téměř o ještě starším a rozsáhlejším vývinu vzdělanosti. V Kusku (Cusco) nacházejí se některé, ačkoli velmi zanedbané zbytky nádherného chrámu Slunce, zámku a tvrze. Z tohoto města vedly dvě silnice (tak zv. „cesty Inkův“) do Quita; jedna podél moře, druhá přes hory (rozsedliny a propasti značné hloubky byly k tomu účelu zasypány); na temenech hor upraveny byly plochatiny s kamennými schody, aby osoby Inku nesoucí pohodlně vzhůru a dolů kráčeti mohly; zde onde rostroušeny byly hospody, chrámy a hradby. Zachovaly se toho ještě některé, ačkoli nepatrné zbytky. U vsi Tiahuanaku na jezeře Titikaka se nacházejí ohromné, z velikánských balvanů sestavené zdi a zbytky budov; umělé návršky a pyramidy s podzemskými chodbami zvedají se kolem dvorců, vysokými budovami obklíčených; po boku lidskou rukou nasypaného pahrbku stojí dva kamenní obrové; krom toho lze tu spatřiti množství balvanů, přitesaných v podobě lidských postav. V Pachamaku (v Peru) jsou zříceniny nádherného chrámu, jejž vojínové Pisarrovi spustošili. V Ekuadoru blíže města Latagungy nacházejí se zříceniny tak zvaného „domu Inkova“, v němž Inka se svou družinou bydlíval, kdykoli z Peru do Quita přicházel; konečně ve skále vytesané sedátko pro Inku, kterýž odtud měl překrásnou vyhlídku přes údolí Gulandské. Jiné památky nacházejí se v Kundinaru v savanách Varinavských a na jiných místech. O těchto památkách jednají kromě Humboldta, d’Orbignyho, Castelnaua a Schomburgka hlavně Tschudi a Rovero ve svých *Antiguedades peruanas* (ve Vídni 1852). *Mü.*

Amerling Fridrich (v. hl. d.). Z četných jeho maleb sluší vedle uvedených co zvláště zdařilé udati ještě: *Loutenici; Hocha ryby lovícího* (tento, jakož i *Apoštol Pavel* v Belvedéru Vídeňském); *Flamského purkmistra; Žebráka; Spící rybářku; Rebeku; Čtvero hlav studijních* (všecky ve sbírce Arthaberově ve Vídni); *Mojžíše s kovovým hadem* (ve sbírce barona Pereiry); z podobizen pak onu knížete Fridricha Švarcenberka, tehdejšího arcibiskupa Salcpurského, napotomního kardinála a nynějšího arcibiskupa Pražského (z r. 1842); podobiznu polního maršálka hraběte Nugenta; vlastní podobiznu umělcovu; onu kněžny Khevenhüllerové, rozené kněžny Lichnovské, a onu hraběte Edmunda Zichyho. *Mü.*

Ameha z Borovnice (v. dopl. 1.). Vládycká tato rodina připomíná se ku konci XVI. stol. též v Náchodě a jeho okolí, kdež byl v držení některých domů a statků. Zejména uvádí se r. 1559 Václav A. z B., jenž téhož roku prodal dům svůj na předměstí Hradeckém za 79 kop. m. Petru Sapákovi, a koupil r. 1593 statek v Bělovsi u Náchoda za 400 kop, jejž ale r. 1596 pí Anně Slánské, roz. ze Sendraže (vdově po † Tobiášovi Slanském z Doubravice), za 600 kop m. prodal, vyminiv si ve dvoře tom byt do čtyr neděl. Téhož roku zakoupil p. V. A. z B. svobodný statek v Něm. Čermně (v Kladsku), a daroval téhož roku život jistému Bartoňovi Bitnerovi, poddanému svému. Matka jeho byla Kateřina A. z B., roz. z Loukonos, která r. 1556 v Náchodě dům za 116 kop koupila. *Ša.*

Ampère Jean Jacques Antoine, vynikající franc. učenec a spisovatel (v. hl. d. 2.), člen institutu, † 27. bř. 1864 v Paříži. Vydal ještě *Histoire romaine à Rome* (Pař. 1856—61, 2 sv.; další dva svazky vyšly teprvé po jeho smrti v Pař. 1864). Sbírku svých básní uveřejnil p. t. *Heures de poésies* (Pař. 1868, 2. vyd.).

Amrum, ostrov v Severním moři, nedaleko západního břehu Jutska a Šlesviku, jižně od ostrova Sildu (č. Siltu) a západně od ostrova Föhru, od jehož západního břehu severní mys A-u jest vzdálen toliko 4000 loket. V čas přílivu jezdí se mezi těmito dvěma ostrovy na lodích, v čas odlivu pak na vozích. Mezi Sildem a A-em nachází se tak zv. vír Fartrapský. Ostrov A. tvoří půlměsíc, jehož délka obnáší $1^1/_2$ míle, celá plocha pak asi $^1/_2$ □ míle, a čítá toliko 290 obyvatelů, poněvadž východní pobřeží jest toliko v prostřední části své zalidněno a obýváno; vše ostatní pokrývají přespy. Na ostrůvku tom nacházejí se tři malé vesničky, jichž obyvatelstvo se živí plavbou a rybářstvím, obzvláště pak lovením ústřic. *Mü.*

Anglie (v. hlav. dílo Anglie a Britsko). Statistika. Dle sčítání r. 1871 mají spojená tři království 31,817.108 ob., z nichž 15,549.271 mužských a 16,267.837 ženských (žen tudíž více o 623.302). Osady anglické mají dle nejnovějších správ společně s Vých. Indií plošnou rozlohu 214.415 zeměpisných □ mil, z nichž připadá 48.000 na Asii, 120.000 na Australii a sousední ostrovy, 6000 na Afriku a 40.000 na Ameriku. Počet veškerého obyvatelstva v osadách těchto páčí se na 161,856.042. Z toho počtu připadá na Vých. Indii 155,848.581, na britskou sev. Amerika 3,726.390, na Záp. Indii 1,097.419, na Australii a Vandiemensland 1,475.000 a na Nový Zealand 208.682. Velmi důležitou událostí pro správu britských kolonií jest od r. 1869 provozovaná politika země mateřské, nemíchati se ve vojenské a námořnické záležitosti osad, anglická vláda přišla totiž k tomu přesvědčení, že zemím, které téměř úplně jsou neodvislými, záleží samým nejvíce na tom, aby pokoj a pořádek v zemi panoval, a aby před zevnějšími nepřáteli chráněny byly. A. sama zbavila se tím obtížného břemene, jakýmž bylo vydržování vojska a loďstva ve všech dílech světa. Následkem této politiky byly angl. posádky a loďstva na počet co možná nejmenší uvedeny. Jen ve Vých. Indii a v Kanadě učinila se z pravidla tohoto výjimka, v poslední zejména pro pikle Feniánů a pro různé spory s vládou Spoj. Obcí. Přece obnáší angl. posádka v Kanadě nyní jen 5000 mužů. Vojenské vydaje pro osady zmenšily se následkem toho v posledních letech znamenitě. Roku 1867 obnášely 4,103.004, r. 1868 3,969.426, r. 1869 2,589.538 a r. 1870 již jen 1,905.538 lib. šterlinků. Z této poslední sumy přišlo na Australii 23.278, na brits. sev. Ameriku 326.293, na Záp. Indii 197.596,

na již. Afriku 132.376, na záp. Afriku 34.754, na ostrov sv. Mauritia 78.832, na Cejlon 160,026, na Malaku 78.448, na sv. Helenu 20.630, na Čínu 166.523, na Gibraltar 270.005 a na Maltu 392.342 lib. šterl. Obchodní loďstvo brits. kolonií obnášelo r. 1868: 11.865 parních a plachetních lodí s 1,455.172 tůnami. Ohledně dovozu a vývozu zaujímá první místo Vých. Indie, jejíhož dovozu cena roční dostoupila již 50,943.191 lib. šterl. a cena vývozu 53,706.830 lib. šterl. Kolonie australské a přiléhajících ostrovů vyvezly v témž roce zboží za 33,256.258 a dovezly za 31,566.182, v britské severní Americe byl vývoz za 16,939.597 a přívoz za 12,733.633 lib. šterl. Síť angl. železnic se v posledních letech též hojně doplnila, zvláštní důležitosti pak nabyly zejména v Londýně železnice podzemní, kteréž všecky částky rozlehlého města způsobem velmi jednoduchým spojují. Délka všech ve spojených královstvích obchodu odevzdaných železnic, která 31. pros. 1863: 12.322 angl. mil obnášela, vzrostla do 31. pros. 1871 na 14.247 angl. mil; z těchto připadá na vlastní A-ii a Wales 10.049, na Škotsko 2453 a na Irsko 1354. Veškeré obchodní loďstvo spojených království obnášelo 31. pros. 1869: 28.509 parních a plachetních lodí s 6,700.224 tůnami nákladu a s 202.477 muži. Veškerá cena dovozu obnášela r. 1869: 248,930.942 lib. šterlinků, z Vých. Indie samé bylo dovezeno v ceně 30,071.871 lib. šterl.; vedle Vých. Indie se účastnily nejvíce na dovozu Spoj. Obce severoamer. (42,062.299 lib. šterl.), Francie (33,896.327), Rusko (20,050.126), Německo (17,653.553), Egypt (17,584.616) a Čína (11,481.565). Veškerá cena vývozu obnášela r. 1869: 237,015.052 lib. šterl.; nejvíce bylo přivezeno surové bavlny, žita, vlny, cukru a čaje, a nejvíce vyvezeno bavlněných a vlněných výrobků, kovů, plátna a uhlí. Polní hospodářství dostoupilo v A-ii v posledním desetiletí, zejména co různé hospodářské stroje v užívání vešly, znamenitého rozkvětu. Secích, mláticích a oracích strojů vyrábí se nyní v A-ii ročně v ceně téměř 7,800.000 lib. šterl. Ve velikém provozuje se též v poslední době umělé hnojení půdy, a v letech 1866 a 1867 bylo dovezeno do A. guana v ceně až 2 milionů lib. šterl. V školství anglickém staly se zejména v letech 1869—1871 znamenité pokroky, zákony vhodnými postaráno se o znenáhlé rozšiřování osvěty i na vrstvy lidu, kterým byl dosud přístup ke vzdělání se zastaralými řády zamezen. — Dějiny. V nejnovější době nadělalo anglické vládě mnohé starosti Irsko, kde se utvořila strana Fenianů (v. t. v doplň. I.), kteří se zasazují přímo o odtržení Irska od A. R. 1867 vypuklo dokonce v Irsku povstání, kteréž brannou mocí se potlačiti muselo. Téhož roku byl přijat zákon zavádějící novou reformu parlamentu, která jmenovitě census volební znamenitě snížila. R. 1868 zapletena byla A. do války s Abysinií, kterou ve prospěch svůj skončila (v. čl. Theodor v doplň. I.). R. 1869 zrušen byl privilej anglikánské církve v Irsku co církve státní. O sporech A. se Spoj. Obcemi severoamer. v záležitosti alabamské v. čl. Alabamská otázka v doplň. 1. a 2.

Anthropologie (v. hl. d.) zaujímá v sobě v nejširším smyslu nauky o veškeré anatomii, o fysiologii jakož i o psychologii. Leč pojem a. bére se za dob nejnovějších, kdy anatomie, fysiologie i psychologie samy v rozsáhlé obory se rozvětvily, ve smyslu mnohem obmezenějším, a úlohy její v tomto užším stanovisku jsou: 1) poznání přírodovědeckého rázu rozličných národů a kmenů, totiž jejich plemenných zvláštností, jevících se v útvaru lebky a kostry, v barvě kůže, vlasů, dále jejich fysické i duševní síly, řeči, mravů, vyznání a j.; 2) m[illegible] na základě těchto výzkumů vyšetřiti jaksi [illegible] historickou souvislost ethnickou mezi n[illegible] starověku a národy moderními, a 3) určiti [illegible] ako člověka vůbec v obklopující jej přírodě. V tomto ohledu zavdala zejména nauka Darwinova nový podnět k zajímavým výzkumům o [illegible] ckém svazku člověka s ostatním živočišstvem. V[illegible] toho tvoří ve vědě a-ické vždy zajímavou č[illegible] zkoumání pathologické o mikrokefalii, kretinismu, zakrnělém vzrůstu a p. Velikou důležitost při [illegible] těchto výzkumech má zkoumání lebky (kranio[illegible] gie), neb ačkoliv právě v tomto oboru mnozí anthropologové se na scestích octli, nelze přece [illegible] že lebka jest jako schránka mozku a oseič [illegible] žvýkacích. V nejnovější době učinila a. veliké p[illegible] kroky. Bádání Petra Campera, Sömmeringa, Blumenbacha, Mortona, Retziusa, Meigsa, Caruse, van der Hoevena, Huschkeho, Virchowa a j. byla [illegible] něna od r. 1860 zejména v Německu následují[illegible] spisy: K. E. von Baer *Die Makrokephalen im Boden der Krym* (v Petrohradě 1860); Welker, *Untersuchungen über Wachsthum und Bau des menschlichen Schädels* (v Lips. 1862); Lucae, *Zur Morphologie der Rassenschädel* (2 díly ve Frankf. [illegible] 1861—1864); časopisem *Archiv für A.* od r. 18[illegible] redakcí Eckera a Lindenschmidta, spisem [illegible] Vogta *Vorlesungen über den Menschen* (v Gie[illegible] 1863) a j. Veliký obrat v dosavadní soustavě Blumenbachově (*De generis humani varietate* [illegible] v Gotink. 1795) učinil švédský anatom Retziu[illegible] rozdělív plemena v *dolichocephaly* (dlouholebé) [illegible] *brachycephaly* (krátkolebé), kteréž opět [illegible] chrupu roztřídil v *orthognathy* a *prognathy*. L[illegible] tento systém ukázal se býti po bedlivějším [illegible] vání příliš umělým, a též ostatní rozvrhy, [illegible] jak je nastínili Welker a Aeby, zakládají se [illegible] aprioristických principech nežli na zkušenosti [illegible] pirické. A. nesměřuje také dosud k žádnému [illegible] stému, nýbrž hledí si více vyzkoumání přírodovědeckých zvláštností jednotlivých plemen, jsouc [illegible] sud na cestě výhradně induktivní. V tomto [illegible] podali velmi záslužné práce Morton *Crania americana* (ve Filadelfii 1839) a *Crania aegyptiaca* ([illegible] 1844); Davis a Thurnam *Crania britannica*; van der Hoeven *Bijdragen tot de natuurlijke geschiedenis van der Negerstam* (v Lejdě 1842); Ecker *Crania Germaniae meridionalis occidentalis* (Freib. 1865); Swaning *Bijdragen tot de kennis der schedels van volken in der Indischen Archipel*; W[illegible] bach *Beiträge zur Kenntniss der Schädelformen der österr. Völker*, pak *Reise der österr. Fregatte Novara, anthropol. Theil* a j. S většími obtížemi jest zápasiti a-ii historické, kteráž nemajíc [illegible] tečných, mnohdy žádných historických dokladů [illegible] archaeologie pomoc hledati a z předvěkých h[illegible] v nichž se množství kamenných, bronzových a [illegible] lezných náčiní a zbraní zachovalo, doklady [illegible] na světlo vynášeti musí. Též jazykozpyt [illegible] vací v mnohém ohledu a-ii výborné koná [illegible] ačkoliv nezřídka anatomické zvláštnosti a [illegible] dnotlivých národů (na př. Maďarů, Turků a [illegible] v přímém si stojí odporu. Co do historické [illegible] podali výborné spisy na základě vlastních výzkumů Thurnam *On ancient British and Gaulish* [illegible] Laing a Huxley *Prehistoric Remains of Caithness*; His a Rütimeyer *Crania helvetica* (v Basileji 1864), a Nicolucci *Antropologia della* [illegible] O poměru člověka k ostatnímu zvířectvu [illegible] k opicím pojednává velmi duchaplný a na [illegible] ných přírodovědeckých výzkumech se zakládající [illegible] Huxleyův, jenž vyšel r. 1863 v Carusově [illegible]

překladu pod názvem *Zeugnisse für die Stellung des Menschen in der Natur* v Brunšvíku. *Bbk.*

Antolini Giovanni (v. hl. d.) † v Miláně ku konci r. 1841. R. 1828 byl ryt do mědi dle jeho nákresu chrám Herkula v Corsi a Minervy v Assisi.

Antonín Viktor Josef Jan Raymund, arcikníže Rakouský, bratr císaře Františka I., syn cís. Leopolda II. a Marie Ludviky, princezny Španělské, nar. se ve Florencii 31. srp. 1779. Byl určen pro stav kněžský a vyhlídnuta proň biskupství v Kolíně a v Münsteru, při vypuknutí francouzské revoluce vzdal se však napřed obou těchto hodností a stal se po arciknížeti Karlovi velmistrem řádu německých rytířů (1804), kterouž hodnost zastával doživotně. R. 1805 byl poslán od císaře Františka I. do Berlína, kde se tehdáž ruský cár Alexander zdržoval, by pohnul Prusko k alianci proti blížícím se Francouzům, což se mu ale nepodařilo. R. 1816 stal se A. místokrálem tehdá právě zřízeného království Lombardo-Benátského, kterýžto úřad 1828 složil do rukou svého bratra arciknížete Rainera. Od toho času oddal se A. vědě a dobročinnosti, žil nejvíce na své ville u Badenu, kterýž po ohni 12. čce 1812 ve spolku se svými bratry při opětném vystavení znamenitě podporoval. Jeho přičiněním stalo se, že ústav slepců, r. 1804 od J. W. Kleina založený, r. 1808 za státní ústav přijat byl, jehož protektorem se A. stal; po smrti arciknížete kardinala Rudolfa převzal A. též protektorát spolků: *Gesellschaft der Musikfreunde des österreichischen Kaiserstaates*, jakož i *Gesellschaft der Gartenfreunde zu Wien*, jež za jeho protektorátu znamenitě zkvétaly. Značnou část svých příjmů věnoval na vědecké sbírky, mezi nimiž knihovna 15.000 svazků první místo zaujímala, jež byla bohata na vzácné rukopisy a výtečné spisy botanické. A. † brzo po svém bratru císaři Františku I., r. 1835 v 55. roce věku svého. Byl velký dobrodinec chudiny, přítel a podporovatel věd, i ač byl c. k. polní zbrojmistr a majitel pěšího pluku čís. 4., nezabýval se nikdy v pravdě válečným uměním.

Antoniewicz Karel Bołoz, kazatel a kněz řádu jesuitského, nar. se v Haliči 6. listop. 1807 a † v Obře v Prusku 18. list. 1852. Studoval na universitě ve Lvově a súčastnil se v polském povstání pod generálem Dwernickým. Vrátiv se pak do své vlasti zamýšlel vydávati historii Armenů a cestoval za tou příčinou po Orientu. Vrátiv se domů oženil se; po úmrtí dětí i manželky vstoupil co novic 1839 do kláštera jesuitů v Staré Vsi v Haliči. Co novic složil mnoho kostelních písní, k nimž sám nápěvy komponoval, a sepsal improvisaci *Majówka w Orzechówce* v 5 oddílech, v níž líčí domácí život jesuitův, jejíž jeden opis se nalezá ve sbírce rukopisů rytíře Pawlikowského. Složiv po ukončení noviciátu slib věnoval část svého jmění k založení domu sester srdce Ježíšova ve Lvově, kdež se stal později duchovním pastýřem. Nalézaje se r. 1852 na misii v Prusku, když tam panovala cholera, stal se při vykonávání své povinnosti obětí její. Z jeho četných spisů sluší jmenovati: *Listki palmowe* (ve Vídni 1834); *Obrazki z życia ludu wiejskiego dla szkółek wiejskich* (ve Lvově 1850); *Czytania świąteczne dla ludu naszego* (tamt. 1850); *Stanzen eines nordischen Aschenmannes* (ve Vídni 1831); *Bielany, poesya* (ve Lvově 1829); *Sonety* (tamt. 1828); *Święty Isydor, oracz. Podarek dla szkołek ludu naszego* (v Lešně 1849); *Nauki i mowy przygodne miane w Krakowie* (v Ebendě 1853); *Ojcze nasz. Upominek missyjny dla matek i dziatek* (v Lešně 1852); *Droga krzyżowa Zrycinami stacyj* (v Krakově 1850). Z jeho skladeb vyšly: *Wspomnienia Mikuliczyna 1833; Dwa valčiky* (ve Lvově 1834).

Anzengruber Ludwig, něm. dram. básník, nar. 29. list. 1839 ve Vídni, kde otec jeho úředníkem byl. Studoval realné školy tamtéž, načež vstoupil do obchodu kněhkupeckého; později pak zaměstnán byl jako herec při předměstských divadlech ve Vídni. Od r. 1868 napsal celou řadu dram. her, které se s oblibou potkaly, hlavně pak: *Der Pfarrer von Kirchfeld* (v čes. spracování: *Farář z Podlesí*); *Der Meineidbauer* (taktéž v čes. spracování: *Sedlák křivopřísežník*); *Die Kreuzelschreiber*; *Elfriede* a mn. j. Píše pod pseudonymem Gruber.

Arago 1) Etienne (v. hl. d. 4.). Za svého pobytu v Belgii vydal báseň o 7 zpěvích: *Spa, son orgine, son histoire* atd. (Brusel 1851), která patří k nejlepším jeho výtvorům básnickým. Ze Švýcarska odebral se do Turina, kde konečně našel jistý útulek. Zde zabýval se literárními pracemi, až roku 1859 amnestií povolen mu návrat do Paříže. Zde vydal historický román *Les Blancs et les Bleus* (Pař. 1862, 2 sv.), dále uveřejňoval v belgickém listu *Le Libre recherche* básně, mezi nimiž cyklus nadepsaný *Une voix de l'exil* jest nejzdařilejší. R. 1865 uvázav se v divadelní feuilleton časopisu *Avenir national* osvědčil důkladnou znalost divadla a jemný vkus. Po svržení vlády císařské 5. září 1870 jmenován jest mairem Paříže, kterýžto však úřad již 31. říj. složil. — 2) Emmanuel A. (v. hl. d. 5.). Vzdav se politické činnosti po prohlášení císařství, oddal se právnictví a brzy patřil k nejprvnějším advokátům Paříže. R. 1867 hájil Poláka Beresowského, jenž cara Alexandra, na světové výstavě v Paříži meškajícího, chtěl zavražditi. Při všeobecných volbách r. 1869 byl oposičním kandidátem ve dvou departementech, podlehl však vládnímu kandidátu na obojích místech. Po svržení císařství jmenován prozatímní vládou nár. obrany ministrem bez portefeuillu, a osvědčil zejména u příležitosti zpoury červených republikánů 31. říj. dobrý takt a velkou obezřelost.

Arbes Jakub (v. doplň. 1.) napsal r. 1873 do časop. *Lumír* zajímavé romaneto *Svatý Xaverius.*

Arcadius Brodský Václav, nar. 1584 v Brodě Čes., odkudž se také psával; studoval na učení Karlovu, kdež se stal bakalářem r. 1609; vyučoval mládež několik let na školách venkovských a jmenovitě r. 1608 a násl. společně s M. Pavlem Stránským (v. t.) v Litoměřicích. Vzdav se později úřadu toho oženil se r. 1612 s Anežkou Niskovou, vdovou výše 50letou (ačkoliv sám byl teprv 27 let stár), která mu přinesla věnem dům a grunty šosovní. Václav A. byl potom v rozličných povinnostech obecních, a zvláště byl také rychtářem městským několik let. Po bitvě Bělohorské propadl část jmění svého ke komoře královské; přistoupil však při reformaci r. 1627 k víře katolické a zůstal v Litoměřicích, ačkoliv manželka jeho Anežka vystěhovala se do Perna, kdež r. 1629 zemřela, načež se A. podruhé oženil s Eliškou Painhauerovou. Zemřel 19. list. 1632 následkem vytrpených bolestí a zlého nakládání skrze nepřátelský lid saský. Zůstavil po sobě *Diarium* čili zápisky k souvěkým příběhům se vztahující. *Ba.*

Arduino Ludvík, spisovatel hospodářský, nar. se v Padově r. 1759 a † tamtéž 3. ún. 1833. Již otec († v Padově 18. dub. 1805) a strýc jeho († tamt. 21. bř. 1795) zabývali se vědami přírodními, a onen byl tak výborným botanikem a ekonomem, že mu zřízená r. 1765 na universitě Paduanské stolice hospodářství, první v Italii, svěřena byla. Strýc zase sepsal více než půl sta rozličných děl a pojednání v několika periodických spisech vytištěných, z nichž zvláště *Saggio di Litogonia* (Siena) vyniká. A. byl též profesorem hospodářství na universitě Paduanské, přeložil více cizojazyčných děl hospo-

dářských do vlaštiny a sepsal četná pojednání, jež v pamětných spisech akademie Paduanské a v I., III., V. a VI. sv. díla *Nuovo giornale d'Italia*, které vyšlo v Benátkách, byla uveřejněna. Když r. 1810 Napoleon dal vypsati cenu na vynahražení cukru třtinového nějakou látkou domácí, vydal A. spis *De l'Extraction du sucre de la plante nommée holcus-sofer*. Bylo se mu totiž povedlo, z této traviny velmi snadným způsobem a s malým nákladem peněžitým vyráběti cukr rovnající se úplně třtinovému. Od té doby je známo, že ve všech travinách, k nimž třtina cukrová přináleží, cukr se nalézá, a teprvé v nejnovější době obrátila se pozornost vědy k rostlině této, která se dle Wildenowa *Sorghum saccharatum*, dle Linné'a *Holcus saccharatus* jmenuje. Jelikož se soudilo, že má více cukru než řepa, konali se s ní pilné pokusy též na Moravě (*Brünner Anzeiger* 1855 Nr. 242).

Arenberg, Leopold Filip, vévoda, polní maršálek, nar. se v Monsu 1690 a † 1754 na zámku svém Heverle u Levny. Vstoupil do armády rakouské, byl v bitvě u Malplaquetu raněn, a stal se r. 1716 majitelem pěšího pluku čís. 28. V bitvě u Bělehradu velel pravému křídlu pěchoty a přispěl dovedným operováním mnoho k dobytí vítězství. R. 1719 jmenoval ho císař Karel VI. guvernérem Monským. Když r. 1733 vypukla válka francouzská, sloužil pod princem Eugenem na Rýně, byl r. 1735 velitelem jednoho oddělení u Bruchsalu, r. 1736 co polní maršálek generalissimem cís. vojsk v Nizozemsku, a sprostředkoval r. 1743 spojení Anglie a Holandska. Ve vítězné bitvě u Detting 27. čna 1743 vedl rak. voje proti francouzským gener. Grammontu a vévodu Noaillesovi, a roku následujícího spojenou armádu proti maršálku Saskému. R. 1745 stal se náměstkem Hennegavským, a byl za skvělé činy válečné od císaře rytířem zlatého rouna jmenován.

Arequipa, provincie republiky Peruanské, departement a město v jižní Americe (v. hl. d.). Provincie A. měla r. 1862 i s Indiány 122.000 obyv. Rozkládajíc se na západním svahu Kordiler Andeských jest bohata cukrem, pšenicí, vínem, zlatem, stříbrem a mědí, ale trpí často zemětřesením. Hlavní město A. v údolí řeky Quilia bylo až do r. 1868 po Limě prvním městem republiky. Měloť 50.000 obyv., vysoké školy, továrny na zboží bavlněné, dílny zlatnické a stříbrnické, brousírny drahokamů, a bylo hlavním skladištěm evropských a amerických výrobkův. Však 13. srp. 1868 bylo zemětřesením téměř úplně zničeno, 200 lidí zahynulo. Neštěstí to opakovalo se v únoru roku příštího, tak že mnoho občanů město na vždy opustilo. A. jest sídlem biskupa.

Argelander Friedr. Wilh. August, vynikající astronom něm. (v. hl. d.). Tiskem vydal mimo jiné: *Neue Uranographie* (Berlin 1843); *Durchmusterung des nördlichen Himmels zwischen 45° und 80° nördl. Breite* (Bonn 1846); *Atlas des nördl. gestirnten Himmels* (tamt. 1857); *Astronomische Beobachtungen auf der Sternwarte zu Bonn* (tamt. 1846—1867, 7 sv.).

Argens, Jean Bapt. de Boyer, marquis de (v. hl. d.), vydal dále tiskem: *Correspondence entre Frédéric II. de le marquis d'*A. (Pař. 1798, 3 sv., něm. v Královci 1798); *Oeuvres posthumes de Frédéric II.* Nejlepším jeho dílem jest *Histoire de l'esprit humain* (Berlin 1765—1768, 14 sv.).

Argenson, Voyer de, starodávný šlechtický rod franc. (v. hl. d.). Charles Marc René de Voyer, marquis de A., syn Marc Renéa (v. hl. d. 7.), nar. 20. dub. 1796, zvolen jest r. 1848 liberální stranou do státovedárného shromáždění. Výtečnými pracemi v oboru starožitnictví získal si vážené jméno. Hlavním jeho dílem jest *Les [illegible] européennes* (Pař. 1859 s vyobr.).

Armbruster Jan Michal, národní spisovatel něm., nar. se v Sulzu ve Virtembersku 1. list. 1761 a vzal si sám život 14. led. 1814. Studovav v Štutgartě stal se r. 1782 sekretářem Lavaterovým v Curichu, jehož fysiognomické zlomky tiskem vydal. Od r. 1786 živil se v Kostnici dosti [illegible] spisovatelstvím, až spisy jeho proti franc. revoluci obrátily naň pozornost tehdejšího presidenta předorakouské provincie svob. pána ze Sommerau, který mu umožnil vydávání dobrého časopisu pro lid *Der redliche Schwabenbote*. Na to stal se [illegible] policejním komisařem ve Freiburku, a když [illegible] invasí Francouzů r. 1801 předrakouská vláda [illegible] Vídně byla přeložena, skut. polic. komisařem tamtéž a r. 1805 dvorním sekretářem. R. 1809 založil časopis *Wanderer*, dosud co list politický vycházející, a redigoval od r. 1809—1813 časopis *Vaterländische Blätter*, vzbuzuje takto v Rakousku chuť ke [illegible] vážných a užitečných spisů. Churavost a všeliji nehody přiměly ho konečně k nešťastnému úmyslu, že se zbavil života. Z četných spisů jeho [illegible] jsme: *Josef II., ein Denkmal* (Wien 1790); *[illegible] register der Franzosen während ihres Aufenthalts in Schwaben und Vorderösterreich* (Constanz [illegible]). Jeden ze synů jeho, Karel, byl vzdělaným a [illegible] ným knihkupcem ve Vídni, kde první půjčovnu [illegible] zařídil.

Armenské schisma. Roku 1740 sjednotil se Abraham, tehdejší patriarcha Armenský [illegible] v Cilicii s Římem, a přenesl sídlo své do [illegible] na Libanon. R. 1830 dovolila jim turecká vláda, an je jich pod ní asi 100.000 a v samém Cařihradě asi 15.000, aby měli ještě jednoho zvláštního patriarchu „světského" (patrika), který by je v záležitostech zevnitřních (správy obecní, vyučování, [illegible] činných ústavů) u vlády sultánovy zastupoval. Téhož roku dosadil jim papež Pius VIII. do Cařihradu [illegible] jednoho zcela nového hodnostáře, přímo a [illegible] stolici papežské podřízeného, s titulem arcibiskupa a primasa, chtěje časem po smrti oněch dvou na něj obě jejich hodnosti přenésti a tím armenskou církev do plné svojí pravomocnosti přivésti, což se mu r. 1866 v osobě nynějšího A. Hassuna v skutku podařilo. Ale když bulou *Reversurus* od 12. [illegible] 1867 chtěl celou samosprávu jejich takto [illegible] zrušiti, nepovedlo se mu to; naopak stal se tím [illegible] původcem nynějšího odtržení dosud spojených Armenů od Říma. Od starodávna totiž volilo [illegible] vždycky samo duchovenstvo armenské s lidem [illegible] biskupa, a biskupové s patriarchou potvrdili [illegible] bez papeže. Patriarcha pak volen býval od [illegible] a od zástupců kněžstva i lidu, načež jenom [illegible] v Římě vyvolení své, nepotřebuje žádného potvrzení. Taktéž měli úplnou samosprávu všeho církevního jmění, jen s tou výminkou, že patriarchové [illegible] své statky bez svolení papežského odprodati. Papež Pius však v oné bule nařizuje, aby patriarchu [illegible] lili jenom biskupové a jej k nutně potřebnému [illegible] tvrzení papežskému pak do Říma předložili. [illegible] skupa pak měli navrhovati budoucně papeži k [illegible] sentaci sami jenom biskupové vždycky tři muže, [illegible] může on sám i zcela jiného dosaditi. Žádné [illegible] církve armenské bez papežského svolení se [illegible] prodávati. Proti těmto neoprávněným novotám [illegible] halo se kněžstvo i lid armenský, majíce [illegible] stará práva domácí ztratiti. A když poznali [illegible] pové armenští, že Hassun jest hlavním původcem této buly a že ještě radil v Římě, aby se [illegible] protestu nevyhovovalo, odtrhli se, nalezše [illegible] vhodného u turecké vlády, zcela od Hassuna a [illegible]

ložili sobě zase pro sebe jako jindy od Říma neodvislou církev. Velikou pohnutku zavdala jim k tomu i ta okolnost, že prefekt propagandy kardinál Barnabo dal násilně četníky zatknouti generálního vikáře armenského, když s arcibiskupem svým Bahdiarianem z Diarbekiru (na Tigrisu), v Římě na koncilu přítomným, šel na svátek svěstování P. Marie v Římě do kostela, poněvadž prý mluvil proti Hassunovi. Za podobnou příčinou nařídil Pius papežskou prohlídku armenského kláštera Antonianů v Římě, ale generální opat arcibiskup Kasangian nepřipustil jí, načež mniši se strachu z Říma smiseli, on do Cařihradu uprchl, a biskupové po koncilu do své vlasti se navrátili. Tu vyvolili sobě nyní 1871 téhož Bahdiariana za svého patriarchu „Cilického" s jménem Jakub Petr IX., a čtyři pětiny lidu přidaly se k nim, načež po marném vyjednávání všickni v listopadu 1871 od papeže z církve jsou vyloučeni. Turecká vláda také ohlásila, že neuznává Hassuna za jejich patrika, a proto vyvolili sobě Armeni arcibiskupa Jana Kupeliana z Diarbekiru na jeho místo, tak že Hassun vypověsen odebral se k papeži do Říma. Hleděl sice Pius pozdější encyklikou od 6. led. 1873 ospravedlniti jednání své, ale bez prospěchu. — Církev sjednocených Armenů měla patriarchiát Cilický, a arcibiskupy, pak primasa papežského v Cařihradě (od r. 1830) se 6 novými biskupstvími (od r. 1850). — Srovnej: Ormanian *Les droits civiles et la liberté religieuse des catholiques d'Orient* (v Římě 1872), pak téhož spis *Il reversurus ovvero La Turchia ed il Papato* (v Římě 1872).

Arneth Alfred rytíř (v. hl. d. 2)), nar. 10. čce 1819, zabývá se výhradně dějinami Marie Theresie a vydal tyto spisy: *Die Relationen der Botschafter Venedigs über Oesterreich im XVIII. Jahrhundert* (Víděň 1863); *Maria Theresia's erste Regierungsjahre 1748—1748* (tamt. 1863—1865, 3 sv.); *Maria Th. und Marie Antoinette's Briefwechsel 1770—1780* (tamt. 1865, 2. vyd. 1866); *Marie Antoinette, Joseph II. und Leopold II. Ihr Briefwechsel* (tamtéž 1866); *Maria Th. und Joseph II. Ihre Correspondenz sammt Briefen Joseph's an seinen Bruder Leopold* (tamt. 1867, 3 sv.); *Beaumarchais und Sonnenfels* (tamt. 1868); *Joseph II. und Katharina von Russland* (tamt. 1869); *Maria Ther. nach dem Erbfolgekriege* (tamt. 1870).

Arnim, Karl Otto Ludwig von, něm. spisovatel (v. hl. d. 2.), † 9. ún. 1861 v Berlíně. Zvučné jméno zjednal si svými *Flüchtige Bemerkungen eines flüchtig Reisenden*; v 1. a 2. svazku (Berlín 1838, 2. vyd.) vypisuje cestu po Itálii a východu, v 3. sv. (tamt. 1838) cestu po Francii a Španělsku, v 4. sv. (Lipsko 1845) popisuje jižní Itálii a v 5. a 6. Rusko (Berl. 1850). Sepsal též veselohru *Der Smaragdring* a mnoho cizí dramata převedl do němčiny.

Arnold 1) Thomas, angl. pedagog (v. hl. d. 9.), † 12. čna 1842 v Oxfordě, získal si o povznešení školství v Anglii platných zásluh, zejména školu v Rugby, na níž od r. 1827—41 co rektor účinkoval, přeměnil ve vzorný ústav. Srv. *Life and correspondence of Th. A.* od Stanleye (London 1845, 2 sv.). — Jeho syn **2)** Mathew A., nar. r. 1822, od r. 1857 profesor poesie v Oxfordě, osvědčil se co dobrý básník a paedagog; vydal zejména: *The strayed reveller and other poems* (1848); *Empedocles on Etna* (1853); *Poems* (1854); *Merope*, truchlohra (1858); *A French Eton, or Middle Class Education and the State* (Lond. 1864); *Schools and Universities on the Continent* (t. 1868).

Arrigoni Alex., malíř květin, nar. se 7. led. 1764 v Barziu a zemřel se 1819. Ze života jeho málo vniklo do veřejnosti, i výborné práce jeho jen málo známy jsou, ač výtečným vkusem v seřadění a mistrovským provedením vynikají. V Pinakothece Breraské (v. hl. d. 884) nalezá se jeden z obrazů jeho *Květiny ve váse*, který obdržel cenu akademickou a na němž se čte letopočet 1819, úmrtní rok umělcův.

Arzberger Jan, nar. se 10. dub. 1778 v Arzbergu v Bárutsku, studoval v Koburku a v Erlangenu, r. 1809 obdržel úřednické místo při stavbě strojů na panství knížete Salma v Rajcích na Moravě, r. 1815 stal se ředitelem stavby strojů v železných hutích v Blánsku a r. 1816 prof. mechaniky na c. k. polytechnickém ústavu ve Vídni. Rok úmrtí jeho není znám. Psal vědecká pojednání do *Gilbert's Annalen der Physik* a do *Jahrbücher des k. k. Polytechnischen Institutes in Wien.*

Aschaffenburg, město v dol. Frankách (v. hl. d.), mělo dle sčítání r. 1867 již 10.288 obyv. Ve válce r. 1866 přišlo zde dne 14. čce k bitvě, v níž Prusové vedeni gen. Voglem z Falkensteinu rakouskou divisi Neippergovu porazili a tím důležitého přechodu přes Mohan dobyli.

Assumption, hlavní město republiky Paraguayské (v. hl. d), bylo až do r. 1620 hlavním městem všech španělských zemí na řece La Plata, a čítá nyní 48.000 obyv. Jest zde 6 chrámů, a z předních budov sluší uvésti: katedrálu (vyst. r. 1845), palác Lopezův a arsenál.

Auber François D., franc. skladatel (v. hl. d. a dopl.). V posledních svých letech složil ještě zpěvohry: *La fiancée du roi de Garbe* (1867); *Le premier jour de bonheur* (1868), na českém jevišti velmi oblíbená repertoirní zpěvohra p. t. *První den štěstí*; konečně *Le rêve d'amour* (1869). Na počátku r. 1870 složil úřad co ředitel Pařížské konservatoře a † po roce za vlády komuny 90 roků stár. Nabídnutí komuny, že zemřelému na své útraty přistrojí skvělý pohřeb, rodina A-ova odmítla a mrtvolu jeho uložila prozatím v sklepení kostela sv. Trojice, načež 15. čce 1871 A. slavně pohřben na hřbitově Montmartreském.

Auerbach Jan Gottfried, dvorní malíř ve Vídni, nar. se v Mühlhausenu v Sasku 1697 a † ve Vídni 3. srp. 1753. A. se usadil ve Vídni a stal se 1750 údem akademie umění. Z jeho prací nalézá se v cís. obrazárně v Belvederu ve Vídni: *Podobizna císaře Karla VI. v bohatém státním oděvu*, a na obraze Fr. Solimena, představujícím Karla VI. obklopeného jeho dvorem, an mu hrabě Gundacker von Althann podává inventář cís. obrazárny (1728), maloval A. hlavu císařovu a hraběte Althanna.

Auersperg (*Auersberg*), městys a hlavní místo hrabství stejn. jmena v Krajině, kteréž má 8000 obyv., s pěkným zámkem, prvotním to sídlem rodiny Auersperků, v němž chovají se vzácné sbírky zbraní a starožitností. Dle domnění učenců stálo na tom místě starořímské *Arupium.*

Auerswald, Alfred von, pruský státník (v. hl. d. 2.), nar. 16. pros. 1797, † 3. čce 1870 v Berlíně. Po pádu kabinetu, jehož předsedou byl bratr A-ův Rudolf, zvolen jest do pruského národního shromáždění, pak do druhé komory a konečně do sněmovny poslanců, jejíž členem zůstal až do r. 1855. Pak teprvé r. 1858 vstoupil do poslanecké sněmovny a zůstal členem jejím až do své smrti.

Augšpurk (v. hl. d.) měl ku konci r. 1867 i s posádkou vojenskou 50.067 obyv. Znamenitý jest průmysl pivovárnický tohoto města; čítá se v něm 74 pivovárů. Taktéž knihtlačitelství jest značné, roku 1870 bylo zde 10 tiskáren a 34 knihkupectví. Dosud jest hlavním sídlem bavorského obchodu zejména směnečního; jest zde 24 bankovních firem.

Co do vzdělávacích ústavů přibylo zde v novější době reálné gymnasium, pak obchodnická a průmyslová škola.

Augusta Marie Louisa Kateřina, Něm. císařovna a král. Pruská, dcera velkovévody Karla Friedricha Saso-Výmarského a velkokněžny Marie Pavlovny, nar. se 30. září 1811 ve Výmaru, kde se jí výborného vzdělání dostalo. Dne 11. srp. 1829 pojal ji za manželku druhý syn Fridricha Viléma III., Prus. princ Vilém, nynější císař Něm. a král Pruský, jemuž porodila syna, nynějšího korunního prince Fridricha Viléma (1831) a dceru Louisu (1838).

Augustynowicz Jan Tobiáš, arm. arcibiskup ve Lvově, nar. se 24. list. 1664 ve Lvově, kdež † 22. pros. 1751. Pochází dle Chodkiewicse z rodu armenských králů Atabeků. Jsa již od svého mládí k stavu kněžskému určen byl po ukončení svých studií na kněžství vysvěcen, a stal se r. 1711 biskupem in partibus v Himerii a r. 1715 arcibiskupem ve Lvově. R. 1719 putoval do Říma a byl od papeže Klementa XI. asistentem a domácím prelátem a později hrabětem Římské říše jmenován. R. 1720 zasedal na synodě v Zámości, kde bylo sjednocení katolické a armenské církve dokonáno. A. zanechal dva rukopisy, nalezající se v knihovně armenské kapitoly ve Lvově: *Promtuarium alphabeticum ex historiis, eruditionibus, sententiis sacris atque prophanis compilatum* a *Brevis relatio de primordiis Collegii Pontificii Leopoldiensis*; poslední jsou biografie představených této koleje.

Aurora, jméno tří měst v Spojených Obcích severoamerických: **1)** V státu Illinois na řece Foxu, 40 angl. mil jihozápadně od Chicaga, 15.000 obyv. (1870), živý obchod v obilí, vlně a vepřovém dobytku, 14 chrámů a velké továrny pro stavbu parostrojů a železničných vozů. — **2)** V státu Indiana, na Ohiu, založeno r. 1819, s 5000 obyv., 6 chrámů, živý obchod v hospodářských plodinách, parní mlýny. — **3)** V státu Nevada, 7450' nad mořem, 3500 obyv. (1865), na blízku bohaté stříbrné doly.

Austin 1) Sarah roz. Taylorova, angl. spisovatelka (v. hl. d. **4)**), nar. v Norvichi na počátku tohoto století, † v srp. 1867. Sepsala mimo jiné: *Characteristics of Goethe* (Londýn 3 sv.); *Sketches of Germany from 1760 to 1814* (tamt. 1854); *Considerations on national education*, výborný spis, jímž se paní de Staël velmi přibližuje. — **2)** Stephen A., syn Mojžíše A-a (v. hl. d. **1)**), pokračoval v díle otce svého, totiž v kolonisování Texasu s výsledkem skvělým, a žití jeho jest těsně spojeno s dějinami mladého tohoto státu. (Viz Texas.) † 27. pros. 1836 a pohřben v Peach Pointu, kde byl první osadu založil.

Austin 1) Hrabství v jihových. Texasu na řece Brazosu, 950 □ mil angl. s 10,139 obyv. (1860), mezi nimi 6225 tmavé pleti. Obyvatelé zabývají se chovem dobytka a polním hospodářstvím. Hlavním městem státu Texasu jest — **2)** A. na Coloradě s 6000 obyv., založeno r. 1839; jsou zde ústavy pro slepé a hluchoněmé, pak blázinec. Na blízku jest artéská studeň 1200' hluboká.

Avellaneda, donna Gertrudis Gomez de, vynikající španělská básnířka (v. hl. d.), od Španělů „perla Antilská" zvaná. Od r. 1860 žila v Sevile a [illegible] vinovala již jen skrovnou literární činnost. Již od r. 1843 trpěla nemocí vždy se vracející a † v [illegible] 1864. Prvotní své práce uveřejňovala v andaluských listech pod pseudonymem Peregrina. Sebrané její lyrické básně vydány byly ještě v Mexiku r. 18[illegible] z pozdějších pak jejích prací sluší uvésti co [illegible]zdařilé báseň *A la Cruz* (Madrid 1850), novelu *[illegible] deno del lago azul* a dramata: *Errores del corazon*; *La hija de las flores*; *La hija del Rey René*; *Los tres amores*; *Oraculos de Talia*. Celkem sepsala [illegible] dramat, 2 svazky básní a 8 svazků prosy. Po smrti její vydány jsou ještě *Devocionario* (Madrid 1867) a překlad Dumasova *Catiliny*.

Aviler, Augustin Karel d', franc. architekt, nar. v Paříži 1653, † 1700 v Montpellieru, byl 16 měsíců zajatcem v Tunisu, kde dle plánů jeho vystavěli mešitu. Roku 1676 svobodu obdržev šel do Říma a studoval po 5 let mistrovská díla města toho. Po svém návratu do vlasti provedl mnohé znamenité stavby v Montpellieru, Carcassoně, Béziersu; Toulouse má velmi krásný arcibiskupský palác od něho vystavěný. Sepsal: *Commentaire sur Vignola*; *Cours complet d'architecture* (Paris 1750 a 1755); *Dictionnaire de tous les termes d'architecture civile et hydraulique* (1738).

Azeglio, Massimo Tapparelli marchese d', ital. spisovatel a státník (v. hl. d. a 1. dopl.). Po válce italské r. 1859 stal se guvernérem Milanským, úřad ten však brzy složil a žil na své vile Canaro, kde zabýval se malířstvím. Také povstaly zde některé jeho spisy, které teprvé po smrti jeho, a částí od jeho výtečné dcery, vydány byly; jsouť to nejmilejší: *I miei ricordi* (2. vyd. ve Florencii 1867, 2 sv., něm. ve Frankfurtu n. M. 1869); *Lettere a Giuseppe Torelli*, co doplněk spisu předcházejícího (Milán 1870); *Correspondance politique* (Paříž 1867); *Lettere a sua moglie Louisa Blondel* (Milán 1870). Co politik značně přispěl k novuzřízení Italie, a spisy jeho politické vynikají jasným duchem a vážností myšlének. Jakožto básník řadí se k svému tchánu Manzonimu a Grossimu; řeč jeho jest plynná, popisy jasné, líčení povah jemné však zároveň pevné. Též co malíř značně vynikal, a mnohé z jeho četných krajinských neb historických maleb mají skutečnou [illegible]

B.

Babo, Lambert Jos. Leopold, svob. pán (v. hl. d.), zasloužilý hospodář a vinař, † 20. čna 1862 ve svém rodišti Weinheimu v Badensku.

Bacciochi 1) Napoleona Elisa (v. hl. d. 4.) žila na sklonku svého života ve Francii, a odkázavši většinu svých statků synu Napoleona III. † 3. ún. 1869 na svém zámku Kour-el-Quet v Bretagni. — **2)** Felix B. (v. hl. d.) byl od r. 1866 členem franc. senátu, vrchním intendantem dvorních divadel, a † 23. září 1866 v Paříži.

Baeyer Joh. Jakob, prus. generál a výtečný geodet, nar. se 5. list. 1794 v Müggelsheimu u Köpenicku, studoval na Joachimsthalském gymnasiu v Berlíně, a vstoupiv r. 1813 dobrovolně do pruské armády účastnil se výprav r. 1813 a 1814. Potom nabyl na vojenské škole v Koblenci důkladného vojenského a mathematického vzdělání, a účastnil se od r. 1814 do 1819 topograf. vyměřování provincie Porýnské. Později bylo mu svěřeno vyměřování Durinska a r. 1831—1836 důležité práce při vyměřování hranic mezi Pruskem a Ruskem u Memelu. R. 1849 uveřejnil obšírné dílo o vyměřování pobřeží mořských, a účastnil se od té doby mnohých vyměřovacích podniků v Prusku. R. 1870 byl jmenován [illegible]

předsedou nově zařízeného geodaetického ústavu v Berlíně, a universita Vídeňská jej jmenovala čestným doktorem filosofie.

Baëz Buenaventura, president republiky St. Domingo, nar. r. 1820. Rodem jsa mulat byl od otce svého, jenž povstání r. 1808 v míře vynikající se súčastnil, skvěle vychován, záhy již byl politicky činným, a nedosáhnuv ani 30. roku zvolen od republikánské strany presidentem r. 1849, kterýžto úřad zastával až do r. 1853. Tohoto roku dosedl na stolec presidentský Santana, jenž B-a ze země vypověděl. B. odešel do New-Yorku, kde zůstal až do listopadu 1856. Tou dobou podruhé zaujal místo presidenta, však již 11. čna 1858 opět musel Santanovi ustoupiti a zem opustiti. V list. 1865 povolán naspět, aby potřetí byl presidentem, ale jen na krátko, neboť po čtyrech měsících vyhnán revolucí, v jejímž čele stál generál Pimental, a po něm zvolen presidentem generál Cabral, který však v pros. 1867 opět B-ovi ustoupiti musil. Týž pak v úřadě svém udržel se až do r. 1870.

Bach August Vilém, znamenitý varhaník a skladatel, nar. se 4. říj. 1796 v Berlíně, kdež byl jeho otec varhaníkem při chrámu sv. Trojice, vzdělával se u Zeltera a Bergera v nauce o skladbě a ve hře na piano, a stal se v 20. roce varhaníkem v kostele Panny Marie, brzo potom se stal učitelem na nově zařízeném král. hudebním ústavu a po smrti Zeltera téhož ústavu ředitelem. Od r. 1833 jest řádným údem Berlínské umělecké akademie, jakož i členem jejího senátu. Nejhlavnější jeho tištěná díla jsou: *Orgelstücke* (*Präludien*, *Postludien*, *Fugen und Trio's*); *Der praktische Organist*, jenž obsahuje sbírku rozmanitých skladeb pro varhany; *Choralbuch*; *Písně*, *kantáty*, *kvarteta* a j. B. † v Berlíně 29. dub. 1869.

Baches Claude Gaspart, Sieur de Méziriac, nar. 1587 v Bourgey ve Francii, vstoupil do bratrstva Ježíšova, stal se profesorem rhetoriky v Miláně a † 1638 v Paříži. B. byl jeden z největších učenců své doby. Jmenovitě v mathematice mu děkujeme řešení rovnic neurčitých stupně prvého čísly celistvými, kteráž methoda nebyla dosud známa v Evropě. Vydal *Problemes plaisans et délectables*, *qui se font par les nombres* (Lyon 1612—1624). Četnými, namnoze velmi zábavnými úlohami i neurčité analytiky, kteréž tuto podal, získal mnohé přívržence tomuto odvětví mathematiky. Sám, jsa velký ctitel Diofanta, obstaral dobré vydání jeho spisů, jež vyšlo v Paříži 1621 pod názvem *Diophanti Alexandrini Arithmeticorum libri sex et de numeris multangulis liber unus. Nunc primum Graece et Latine editi, atque absolutissimis Comentariis illustrati.* Vydání toto jest jediné, a slouží nemálo ke cti spracovateli svému. V vůli snadnějšímu srozumění předeslal tři knihy *Porismatum*, které dosti nového pro onu dobu obsahovaly, ku konci pak připojil *Apendicis ad librum de numeris polygonis libri duo*, kdež theorii Diofantovu dále vypisuje. *Zhk.*

Baily Edward Hodges (v. dopln. 1.), slavný angl. sochař (nikoliv, jak v dopln. 1. mylně udáno, „řezbář“), † jako skutečný člen akademie pěkných umění v Londýně 22. kv. 1867. Pověst svou založil si B. již r. 1813 svou *Evou u studně;* z pozdějších prací jeho pak vynikly zejména *socha Nelsonova*, *socha Roberta Peela* v Manchestru (1853), slavný umělecký zjev *Eva poslouchající hlasu svůdcova*, pak *Příprava ku koupeli*, *Gracie* a *Spící Nymfa.*

Baines Edward, angl. spis., nar. 1774 v Riponu v Yorkshire, vyučil se kněhtiskařství v Leedsu a stal se r. 1801 majitelem časop. *Leeds Mercury*, jímž šířil liberální náhledy v severní Anglii; roku 1833 byl zvolen od města Leeds do nižší sněmovny, kdež mluvil pro oddělení církve a státu, r. 1841 vystoupil z parlamentu, † 3. srp. 1848. Napsal: *Hist. of the wars of the French Revolution* (1814); *History of the reign of George III.*; *Hist. and gazetter. of Lankashire* (1826) a j.

Bakovský Václav, nar. 22. říj. 1845 v Praze, studoval na Novoměstském gymnasiu tamtéž, a po odbytých studiích gymn. klasickou a moderní filologii na universitě. Koncem r. 1868 jmenován byl supl. profesorem při gymn. v Hradci Králové, kde dvě léta setrval. Odbyv mezi tím r. 1869 státní zkoušky jmenován byl skutečným prof. při realním gymn. v Táboře. B. byl výtečným znatelem jazyků nejen klasických, ale i některých moderních, tak vlaštiny, frančiny, angličiny. Z Leopardiho přeložil některé ukázky do *Květů*. Zemřel na neduh plicní 31. bř. 1878. Po smrti již vyšel jeho metrický překlad Euripidova *Hippolyta* v *Bibliotéce klasiků řeckých a římských.* *Kvř.*

Balla Karel, maď. básník, nar. se 2. dub. 1792 v Nagy-Köröši v Peštské župě, studoval filosofii a později práva v Pešti; zabýval se literaturou a sepsal četné básně uveřejněné v almanaších *Aurora*, *Hebe*, *Urania*, *Aspasie*; psal též bohatýrské pověsti, v nichž líčí maďarský starý věk. R. 1825 vydal svazek básní *Zsebtükör*, r. 1836—37 redigoval *Kémlő*, věnovaný hospodářství, obchodu a průmyslu. V Peštském komitátě zaujímal vysokou hodnost úřednickou, jíž se po 30letém působení vzdal, a r. 1829 byl zvolen za člena uherské akademie.

Baltzer Jan (v. hl. d.). Roku 1860, jsa prof. dogmatiky a školastikem ve Vratislavi, byl nejsamostatnější tento ze žáků Hermesových, ač sobě proti racionalismu a Rongianismu velikých zásluh získal, suspendován z profesury s pominutím všeho kanonického procesu, pro svou prý náklonnost ku Güntherově filosofii, to jest pro svou anthropologickou nauku, jež privilegované v Římě oblíbené školastice odporovala, hlavně přičiněním kolegy svého prof. Bittnera, kanovníka Lorinsera, tamější kapituly a některých žáků svých od biskupa Förstera, dřívějšího přítele svého, jemuž vlastně k této důstojnosti byl pomohl, a spolu strhována mu hned třetina kanovnických jeho příjmů. Když pak do Vratislavi z Říma bylo ohlášeno, že B. proti biskupu svému musí vyhráti, hrozil tento poděkováním se s úřadu, i ač disciplinární soud i státní ministerium 1864 uznalo B-a nevinným, přece nedovoleno mu přednášeti; teprv když r. 1870 veřejně vystoupil proti papežské neomylnosti, suspendován jest i z kanovnictví a odňaty mu všecky příjmy, načež stát vykázal mu 400 tol. prof. služného. Teprv 1871 v letě dovoleno mu od ministerstva s plným platem opět přednášeti, ale usoužený B. zemřel již 1. říj. 1871. Kromě uvedených spisů sepsal ještě: *Beiträge zur Vermittlung eines richtigen Urtheils über Katholicismus und Protestantismus* (Breslau 1839, 2 sv., obrana Hermesa); *Die biblische Schöpfungsgeschichte in Uebereinstimmung mit den Naturwissenschaften* (I. d. 1867 v Lipsku, II. d. 1873), spis znamenitý; *Ueber die Anfänge der Organismen und die Urgeschichte des Menschen* (Paderborn 1869, proti Vogtovi pět veřejných přednášek), z dotyčných polemických spisů nejvýtečnější. Srovnej Friedberg *J. B. Baltzer. Ein Beitrag zur neuesten Geschichte des Verhältnisses zwischen Staat und Kirche in Preussen* (Leipzig 1873).

Bancroft George, amer. dějepisec a státník (v. hl. d.). Od r. 1850 žil střídavě v Newyorku a v Newportu, zabývaje se výhradně pokračováním ve výtečném svém díle *History of the United States.* V srp. 1867 nastoupil úřad mimořádného vyslance

a plnomocného ministra na dvoře Berlínském. Jeho prostřednictvím uzavřena mezi Severoném. spolkem a Spoj. Obcemi severoamer. smlouva, jíž se právní poměry vystěhovalců uspořádaly; pak následovaly podobné smlouvy s Bavorskem, Virtemberskem, Badenskem a Hessen-Darmstadtskem. R. 1868 jmenován universitou Bonnskou čestným doktorem práv. Též po znovuzřízení císařství Německého podržel vyslanecký svůj úřad v Berlíně.

Bapaume, franc. město v depart. Pas de Calais, arrod. Arras, mělo ku konci r. 1866 3174 obyv., živících se hlavně plátenictvím, pak výrobou oleje a mýdla. Zde svedena bitva dne 3. led. 1871 mezi franc. severní armádou pod Faidherbem a pruskou armádou Manteuffelovou. Po devítihodinné tuhé bitvě musili Francouzové, Paříži ku pomoci spěchající, do Arrasu a Douai ustoupiti.

Barach Moriz v. Märzroth.

Barante, Amable Guil. Prosper Brugière, baron de, franc. dějepisec (v. hl. d.), † 23. list. 1866 na svém zámku blíže Thiersu v depart. Puy-de-Dome. Mimo spisy v hlav. díle uvedené vydal: *La parlement et la Fronde* (Pař. 1860); *La vie politique de M. Royer-Collard* (Pař. 1863, 2. vyd. 2 sv.); *De la decentralisation en 1829 et en 1833* (tamtéž 1865).

Barány August, dopisující člen uherské akademie, nar. se 29. pros. 1793. Stav se r. 1821 advokátem, usadil se v Torontalském komitátu a zastával více úřadů. Činnost svou spisovatelskou započal již v mládí překládáním německých, řeckých a latinských básní do maďarčiny, později psal životopisy slavných mužů a žen uherských do časopisů *Minerva*, *Tudományos gyüjtemény* a *Társalkodó*. Básně jeho vyšly porůznu v almanaších *Aurora*, *Hebe* a *Urania*. Zdali a kdy zemřel, není nám známo.

Barbarigo Girolamo, přírodozpytec a spisovatel, nar. se v Benátkách r. 1723 a † 1782 v Padově. Vstoupil do stavu kněžského a stal se 1765 veřejným profesorem fysiky na universitě Paduanské. Psal v jazyku latinském a vlaském, v němž byl mistrem. Akademie Paduanská jmenovala ho údem odboru filosofického, a Cesarotti postavil mu ve spise svém *Relazioni* důstojný pomník, vychvaluje zvláště neodvislost jeho od každé autority a snahu, učiniti vědu společným majetkem všeho lidu. Sepsal: *Nozze di Peleo e di Teti* (1764); *Lettere e Memorie* o věcech filosofických (1777, 1778, 1779); *Saggio sulla natura e sulle varie specie del fuoco* (*Opuscoli medici di Firenze*); *Physicae generalis elementa*; *Physicae particularis elementa*; *Saggi fisici*; *Principi di fisica generale*; *Principi di fisica*.

Barlow Francis Channing, amer. generál, nar. se r. 1834 v Brooklynu, byl právníkem a přispíval z počátku právnickými pracemi do *New York Tribune*, později vstoupil do armády Spojených Obcí, vyznamenal se 17. září 1862 v bitvě u Antietamu, kde se svou setninou zajal 300 nepřátel a dva prapory ukořistil, načež 19. září byl jmenován brigádníkem. Dne 7. list. 1865 byl zvolen B. 27.000 republikánskými hlasy za stát. sekretáře státu Novo-Yorského.

Barnard 1) Henry, výtečný americký paedagog, nar. se v Hartfordu v Konnetktikutu 24. led. 1811, studoval do r. 1830 na *Yale College*, procestoval roku 1835 a 1836 Evropu s větší částí pěšky, byl v letech 1837—1840 v zastupitelstvu svého státu, kde některé výborné zákony školské provedl, uvázal se pak na 5 let ve vrchní dozor nad školami v Rhode Islandu, stal se r. 1850 ředitelem normální školy ve svém rodišti a státním superintendentem. Od r. 1856 vydával *American Journal of Education*, byl později předsedou ústavu *St. John College* v Annapolisu, a 11 bř. 1867 byl jmenován chefem nově zařízené vyučovací komise (*Commissioner of Education*) ve Washingtonu, v kterémžto postavení vydával vzácné výroční zprávy *Reports of the Commissioner of Education*, obsahující bohatý materiál o školství americkém. Hlavní jeho spisy jsou: *School Architecture*; *Normal Schools in the U. S. and Europe* a *National Education in Europe*. — **2)** John G. **B.**, brigádník dobrovolníků v armádě Spoj. Obcí, nar. se r. 1815 v hrabství Essex (Massachus.), studoval vědy technické ve Westpointu a vstoupiv do armády byl nejprvé činným ve válce mexické, opevnil Tampiko a postoupil r. 1848 na majora. R. 1850—1852 vyměřoval na vyzvání jedné společnosti Isthmus Tehuantepecký a opevnil přístav San Francisco. V letech 1856—1861 byl vrchním dozorcem nad přístavními stavbami v New Yorku a za občanské války vrchním velitelem stavitelských sborů v armádě Potomacké. Brigádním generálem stal se 23. září 1861. Hlavní jeho díla jsou: *Survey of the Isthmus of Tehuantepec* ([illegible]); *Dangers and Defences of New-York* (1859); *Essay on Sea Coast Defences* (1861); *The Conf. States Army and the Battle of Bull Run* (v Novém Yorku [illegible]).

Barnes Albert, výtečný bohoslovec a kazatel americký, nar. se 1. pros. 1798 v Rome (státu New Yorském), studoval na Hamilton College, a skončiv bohoslovecká svoje studia r. 1824 v Princetonu, stal se r. 1825 kazatelem při presbyt. církvi v Morristownu a r. 1830 při prvním presbyt. církvi ve Filadelfii, kteréhož úřadu se vzdal pro chorobu oční r. 1867. Po rozštěpení se presbyteriánů r. 1837 na starou a novou školu (*Old and New School*) byl **B.** vynikajícím vůdcem školy nové. Mimo řadu kázaní a bohosloveckých pojednání pro časopisy sepsal **B.** *Scriptural Views of Slavery*; *Treatise on the Evidences of Christianity in the 19. Century* (1867); *Commentary on the Book of Psalms* ([illegible]). Hlavní jeho dílo *Notes on the New Testament* ([illegible] atd. 11. svaz.) jest po Anglii a Spojených Obcích rozšířeno ve více než 500.000 výtiscích.

Baroche Pierre Jules, státník franc. (v. hl. d.). V lednu r. 1860 zastával prozatím úřad odstoupivšího ministra zahraničných věcí Walewského, až byl Thouvenellem vystřídán. Pak byl delší čas ministrem bez portefeuillu, a co taký s velkou výmluvností zastával v senátě i sboru zákonodárném politiku vlády. V červnu r. 1863 jmenován ministrem spravedlnosti a brzy potom ministrem osvěty, v říjnu r. 1864 senátorem. Co ministr osvěty byl původcem dekretu (5. led. 1865) zakazujícího franc. biskupům uveřejnění pověstného papežského syllabu. V květnu 1868 vydal oběžník napomínající soudce k mírnému užívání přísného zákona tiskového, však byl to jen zdánlivý ústupek, neboť v pravdě trvalo pronásledování tisku stejnou měrou, ano na začátku r. 1869 propustil B. cís. prokurátora Toulouského Seguiera, že v tiskových věcech mírným býti se osvědčil. **B.** stal se velmi nepopulárním, proto také musel v čnu 1869, když ohlášeny ústavní opravy, úřad svůj Duvergierovi postoupiti. Po pádu císařství spasil se B. útěkem z Paříže na ostrov Jersey, kde 2. list. 1870 zemřel.

Barrot Adolphe, diplomat franc. (v. hl. d.), † 16. čna 1870 v Paříži. V únoru 1851 jmenován vyslancem v Neapoli a v říjnu 1853 mimořádným plnomocněncem a ministrem v Bruselu. R. 1858 přijal úřad franc. vyslance v Madridě, po nějakém čase však vzdal se navždy diplomacie. **B.** byl velmi důmyslný politik, a zasedal od r. 1854 též v senátě.

Barrow Isaak (v. hl. d.), byv pod Cromwellem v podezření uveden pro zásady royalistické a [illegible]

niánské, neobdržel žádané profesury mathematiky v Cambridge, pročež se vydal na cesty r. 1655 do Francie, Itálie a na východ, kdež ve Smyrně a v Cařihradě se pozdržel, načež přes Německo a Nizozemsko do Anglie se vrátil. Po svém návratu obdržel profesuru řečtiny v Cambridge (1661), kterou již 1662 za profesuru filosofie, a 1664 za prof. mathematiky zaměnil. R. 1669 postoupil místo toto mladému svému příteli Newtonovi, načež se úplně bohoslovectví oddal. R. 1670 stal se doktorem bohosloví, roku pak 1675 kancléřem university Cambridgeské. Zemřel 4. bř. 1677 v Londýně. Ze spisů B-ových hlavnější jsou *Lectiones geometricae* (London 1669), spis velmi důležitý, pak *Lectiones mathematicae* (1684), kterýžto spis obsahuje přednášky, jež měl B. na universitě Cambridgeské o filosofii a mathematice v letech 1664, 1665, 1666, k nimž jsou připojeny čtyři přednášky neurčitého dáta, ve kterých snaží se podati methodu, jíž došel Archimedes největších svých problemů, a dokázati, že neroscházela se valně od analysi novější. Dále vydal *Lectiones opticae* (Cambridge 1674), v kterémžto spise mistrovsky dovedl upotřebiti geometrie na záhady lomu a odrazu na plochách. Mimo to přeložil na latinu Euklidova *Elementa* a prvé čtyři knihy Apolloniovy, spisy Archimedovy a sfériku Theodosiovu. Větší část důkazů ve spisech těchto přepracoval a valně zjednodušil. *Zhk.*

Barthélemy Auguste (v. hl. d. 2.), franc. básník, jenž vynikl zejména v polit. satiře, † 23. srp. 1867 ve svém rodišti Marsilii.

Bartsch Karl Friedr., výborný znatel starší německé a románské literatury, nar. se 25. ún. 1832, byl od r. 1855 do 1857 kustodem v knihovně germánského musea v Norimberku, pak od r. 1858 do 1871 prof. německé a románské filologie v Rostoku, a stal se r. 1871 prof. téže vědy a dvorním radou v Heidelberku. Zimu r. 1868—1869 strávil za příčinou výskumů o starší provençálské literatuře v Italii, a též v knihovnách Pařížských konal bedlivá studia. Mimo četná kritická vydání různých středověkých literárních památek něm. a provenç. proslavil se B. zejména spisy: *Bibliographische Uebersicht der Erscheinungen auf dem Gebiete der germanischen Philologie in den Jahren 1864—1867* (ve Vídni 1865—1869); *Untersuchungen über das Nibelungenlied* (tamt. 1865), a *Chrestomathie de l'ancien français* (v Lipsku 1866). Jako překladatel požívá B. pěkného jména v literatuře něm. pro své překlady básní Roberta Burnse (v Hildburghaus. 1865) a pro překlad zpěvu Nibelungů (v Lipsku 1867).

Bary, Heinrich Ant. de, výtečný botanik, nar. 26. led. 1831 ve Frankfurtu n. M., studoval lékařství v Heidelberku, Vircpurku a Berlíně, a usadil se pak v rodišti svém co praktický lékař, brzy však vzdav se tohoto zaměstnání věnoval se výhradně vědám přírodním, zejména botanice. Habilitovav se r. 1854 jakožto docent botaniky na universitě Tubinské povolán jest po roce do Freiburku v Breisgavě co mimořádný, od r. 1859 řádný profesor téhož předmětu a r. 1866 v téže hodnosti do Halle, kde zároveň přijal redakci tamější *Botanische Zeitung*. Z důkladných jeho děl, pojednávajících většinou o řasách (algae) a houbách, vyjímáme *Untersuchungen über die Brandpilze* (Berlín 1853); *Die Mycetozoen* (Lipsko 1864, 2. vyd.); *Recherches sur le developpement de quelques champignons parasites* (tamt. 1863); *Handbuch der Morphologie und Physiologie der Pilze, Flechten und Myxomyceten* (tamt. 1866); *Beiträge zur Morphologie und Physiologie der Pilze*, částečně společně s Voroninem (Frankfurt n. M. 1864—70, 3. sv.).

Barzoni Viktor, právník a publicista, nar. se v Lonatě v Itálii 1767 a † tamtéž 22. dub. 1843. Studoval ve Veroně a v Pavii a stal se v Benátkách advokátem, mimo svou praxi zabýval se studiemi historickými a filosofickými. V prvním svém spise *Solitario delle Alpi* (1794) vystoupil proti demokratickým zásadám zvláště Francouzů, kteří tehdá do Italie vtrhnouti hodlali. Později vydal brožuru proti Napoleonovi, začež se musel do Toskány utéci, kdež žil v klášteře benediktinů. Zde napsal znamenitý spis *Romani in Grecia* (1796). Dále napsal: *Rivoluzione della Republica francese* (v Benátkách 1799), v němž líčí události ve Francii od r. 1789—1799; *Rivoluzioni della Republica veneta* (Miláno 1800 a 2. vyd. 1814). Byv od Francouzů pronásledován odebral se na Maltu 1804, kdež redigoval postupně časopisy: *Cartaginese*, *Giornale politico* a *Giornale di Malta*, v nichž po 11 roků proti Napoleonovi psal. Po pádu Napoleonově odebral se do Itálie a žil střídavě v Miláně, Kremoně, Brescii, ve Veroně a v Lonatě. Pozoruhodný jeho spis *Descrizioni* (v Miláně) obsahuje pohled na Apeniny, popis několika soch Canovových, popis Benátských vězení a moru řádivšího v Miláně 1818.

Bassi Martin, ital. architekt a malíř, nar. 1541 v Seregno, † 1591. Ač byl autodidakt, provedl nicméně mnohá znamenitá díla.

Bastian Adolf (v. doplněk 1.) sepsal ještě: *Sprachvergleichende Studien besonders auf dem Gebiete der indochinesischen Sprachen* (v Lips. 1870) a menší spisky: *Mexico* (v Berl. 1868) a *Die Weltauffassung des Buddhismus* (tamt. 1870). R. 1869 založil v Berlíně společně s Hartmannem časop. *Zeitschrift für Ethnologie*, kterýž nově zařízená Berl. společnost pro anthropologii a ethnologii r. 1870 za svůj orgán přijala.

Batualia slulo cvičiliště gladiatorů v Římě. Ve středověku značilo slovo to bojiště vůbec, od toho francouzské *bataille*. *Ak.*

Baudissin 1) Otto Friedrich Magnus † v Teplicích 25. čna 1865. — 2) Wolf Heinrich Karl hrabě B. (v. hl. d. 2.) vydal r. 1865—1867 v Lipsku 4 svazky svých překladů Molierových veseloher, a zaměnil v nich verše alexandrinské, aby je pro něm. jeviště přístupnějšími učinil, pětistopým jambem. — 3) Ulrich von B., příbuzný předešl., nar. se 22. ún. 1816, jest král. dánským majorem a proslavil se některými romány a veselohrami. — 4) Adalbert hrabě B., něm. spisovatel, nar. se 25. led. 1820, byl dříve důstojníkem v šlesvickoholštýnské armádě, a psal později zejména o Šlesviku a Holštýnu, mezi jiným *Geschichte des schleswig-holstein. Krieges* (v Hanoveru 1862), historické romány *Christian VII. und sein Hof*, *Philippine Welser* a j. † ve Visbadenu 1871.

Baumgartner 1) Havel Jakub (v. hl. d. 2.), Jsa dobrým řečníkem a organisatorem zvolen jest 1857—60 čtyrykrát do stavovské rady a † v čci r. 1869 v Sv. Havle. Váženo jest dějepisné jeho dílo: *Die Schweiz in ihren Kämpfen und Umgestaltungen von 1830—50* (Curich 1858—66, 4 sv.). — 2) Ondřej svob. pán B. (v. hl. d. 3.) zastával úřad předsedy Vídenské akademie věd až do své smrti, jmenován r. 1861 členem rakouské sněmovny panské a † 29. čce 1865 v Hietzinku u Vídně. V posledních letech svých vydal ještě řadu akademických přednášek, mezi nimi: *Chemie und Geschichte der Himmelskörper nach der Spectralanalyse* (Vídeň 1862); *Die Mechanische Theorie der Wärme* (tamt. 1864). Srv. *Freiherr von B. Eine Lebensskizze* od Schröttera (Vídeň 1866).

Baur Bedřich Christian, výt. něm. bohoslovec (v. hl. d. 4)), † 2. pros. 1862 v Tubinkách. Mimo

jeho spisy v hlavním díle jmenované sluší ještě z pozdější doby uvésti: *Kritische Untersuchungen über die kanonischen Evangelien* (Tub. 1847); *Kirchengeschichte* (tamt. 1853 a 1859, 2 sv.). Jeho syn prof. Ferd. Fridrich B. a Zeller vydali po jeho úmrtí poslední dva svazky velkého B-ova díla: *Die christliche Kirche des Mittelalters* (tamt. 1861), pak *Die Kirchengeschichte der neueren Zeit von der Reformation bis zum Ende des XVIII. Jahrhunderts* (tamt. 1863). Dále vydal Ferd. Fried. B. ještě otcovy přednášky: *Vorlesungen über die christliche Dogmengeschichte* (tamt. 1866) a uspořádal 2. vyd. téhož *Lehrbuch der christliche Dogmengeschichte* (tamt. 1867).

Bavorská práce, tolik co rustika (v. t.).

Bazalka v. Ocimum v prvním dodatku.

Bazancourt, César baron de (v. hl. d. a 1. dopl.), po přání Napoleona III. psal dějiny císařské armády francouzské slohem populárním, však ve do směru chauvinisticky. Tak povstala jeho *vypsání výpravy krimské a války italské* (1859), dále pak ještě vydal: *Les expéditions de Chine et de Cochinchine, d'après les documents officiels* (Pař. 1861—62, 2 sv.); *Le Mexique contemporain* (t. 1862).

Bazzoni Jan Baptist, románopisec, nar. se v Novaře 1803, † v Miláně 1849. Usadil se v Miláně, kdež zaujímal vysoké postavení a požíval všeobecné vážnosti. Ve 22. roce napsal *Castello di Trezzo* (1824), později následovaly: *Falco della Rupe, La bella celeste degli spadari, La Sagranella,* jež byly od kritiky nepříznivě přijaty. Též napsal mnoho novely pro rozličné časopisy. Připisuje se mu také spis *La zuccaresa col diavolo,* jenž se pro svou satyrickou povahu stal pověstným. K některým jeho románům kreslil malíř Hayez obrazy.

Beaugency, franc. město (v. hl. d.), má 5100 obyv. Vyrábí se zde též v značné míře ocet a lihoviny. Proslulo ve franc.-něm. válce bitvou svedenou zde 8. pros. 1870 mezi velkovévodou Meklenbursko-Zvěřínským a generálem Chanzym, v níž Francouzové jsou poraženi, ztrativše 1500 zajatých a 6 děl.

Becke František Karel, svobodný pán, rakouský říšský finanční ministr, nar. 31. říj. 1818 v Kolínci v Čechách, † 15. led. 1870 ve Vídni. Odbyv gymnasium v Plzni studoval práva na universitě Pražské a dosáhl zde také hodnosti doktorské r. 1842. Již dvě léta před tím byv u cís. král. komorní prokuratury vstoupil do státní služby, načež povolán byl do Vídně k všeobecné dvorní komoře a zároveň na tamější universitě přijal místo asistenta při stolicích pro statistiku a nauku o poplatcích. R. 1846 nastoupiv dráhu diplomatickou byl činným při konsulátech v Cařihradě, Alexandrii a v Galci. Zde mimo jiné byl též předsedou mezinárodní Dunajské komise a jmenován odborním radou. V úřadě tomto získal si řád železné koruny 3. třídy a tím zároveň povýšení do stavu rytířského. R. 1862 jmenován místopředsedou ústředního námořního úřadu v Terstu, až po třech letech od ministra Larische povolán jest co přednosta sekce do ministerstva financí. Později povýšen na státního sekretáře, a na počátku r. 1867 svěřeno mu vedení obchodního i finančního ministerstva. Po vyrovnání uherském jmenován ku konci pros. 1867 říš. finančním ministrem. Diplomem ze dne 25. ún. 1866 povýšen do stavu rak. svobodných pánů.

Becker Herrmann Heinrich, nazývaný dle svých vousů a politického smýšlení *der rothe Becker,* německý sněmovník, nar. se 15. září 1820 v Elberfeldu, studoval v Heidelberku, Bonnu a Berlíně, a byl jako právník pro účastenství v politickém hnutí z r. 1848 a 1849 několik let vězněn na pevnosti. Byv konečně propuštěn na svobodu z [illegible] úřadu dosíci vyučil se v letech 1857—1859 v Dortmundu kupectví, a žije tam posud jako kupec, spolupracovník politických a národohospodářských listů a jako předseda tamější banky. Od r. 18[illegible] zastupuje B. svůj rodný okres Dortmundský v [illegible] sněmovně, kde jest jedním z nejčelnějších [illegible] strany pokroku. Taktéž zastupoval okres [illegible] v sněmu Severoněm. spolku, a od r. 1871 zasedá [illegible] na něm. říšském sněmu, kdež platí za [illegible] toritu ve věcech týkajících se železnic a [illegible]

Bělá (*Weisswasser*). O městě tom v hlavním díle mylně udáno, že radnice má dvě věže; [illegible] jenom jednu.

Belfort čili Béfort (v. hl. d.), franc. [illegible] měl r. 1866 8400 obyv. Obklíčen jsa řadou [illegible] stek, nejména: Fort de la Miotte, de la Justice, [illegible] Barres, de la Ferme, de la Forge, L'Esperance, [illegible] Perches, poskytuje ve válce útulek 30—40,000 [illegible] ska a nabyl v poslední válce něm.-franc. [illegible] obranou slavného jména. V prvních dnech [illegible] 1870 obklíčen jest vojskem pruským pod [illegible] Treskovem, v pros. t. r. bez úspěchu [illegible] a v následujících dvou měsících několikráte [illegible] útokem na pevnůstky des Perches, vždy však [illegible] nící zahnáni jsou se značnými ztrátami. Teprvé [illegible] 1871 podařilo se Němcům zmocniti se obou [illegible] vaných pevnůstek, načež rekuvný obrance [illegible] plukovník Denfert dne 16. ún. uzavřel kapitulaci s tou výminkou, že s posádkou 12.000 mužů [illegible] zbraní a s plnou vojenskou poctou směl [illegible] opustiti. Donucen byl k tomu jednak nedostatkem potravy a zhoubnými nemocemi, jednak výslovným rozkazem ministra Julesa Favrea. Při [illegible] míru domáhal se Bismarck úsilovně toho, aby B. zůstal trvale v rukou Němců, přece však musil [illegible] voliti, že vojsko něm. po splacení páté miliardy pevnost vyklidí, s čímž započato právě v těchto [illegible]

Belli Karel, ital. básník, nar. se 1742 v [illegible]nathách, † tamtéž 1816; byl jesuitou a stal se po zrušení téhož řádu vychovatelem u šlechtické rodiny. Přeložil do italštiny: Klopstockovu *Messiadu* (1. zpěv v Benátkách 1774) a Zachariaeovy *Tageszeiten* (tamt. 1778). Sám sepsal: *Il Ventaglietto* (tamt. 1782—1822), báseň v 12 zpěvích; *Gli uccelli* (1817) didaktickou báseň vydanou po jeho smrti.

Bělský z Karyšova, starodávní vládycká rodina česká, jejíž členové připomínají se v titulářích z léta 1534, 1556 a 1589. V zápisních knihách Chrudimských uvádí se Jiří B. z Kar., jenž r. 1630 koupil tam dům od Jana Vodárníka. Jiný Jiří B. z Kar., taktéž v Chrudimi usedlý, prodal 16[illegible] chmelnici Danieli Reguerovi, a téhož roku [illegible] od pánů Chrudimských místo pusté „Kapimnorská" se zahradou; i dále nepřestával s manželkou svou Annou rozmnožovat koupěmi štosovní usedlost svou, jakož jmenovitě 27. bř. 1703 koupili dům po [illegible] bořce Morperkové, r. 1721 viničku na Pumberkách a později t. r. zahradu od Jana Sauerweina, [illegible] 1725 od Magdaleny Čejkovské jedny hony polí za Novým městem. Tento Jiří B. z Kar. zemřel 17[illegible] zanechav vdovu a dva syny, Františka a Jana, [illegible] nichž však žádná další zmínka se neděje.

Belvic. Toho jména kvetly v XVI. stol. dvě (?) vládycké rodiny v Čechách, z nichž jedna [illegible]vala predikátu z Belvic (dříve se psala „na [illegible]bendí") a druhá z Nostvic. Členové obou těch rodin připomínají se v titulářích z let 1534 (Bernard a Volf B. z Belvic), 1556 (Jiří B. z Nostvic, Kašpar B. z Nostvic a Krištof B. z Nostvic [illegible] Belvicích) a 1587 (Matouš B. z Belvic a [illegible] B. z Belvic na Libochově a na Střemích). V [illegible]

čtvrti XVII. stol. byla Kateřina B-ová, rozená ze Sloupna, usedlá v Chrudimi. Další zmínky o B-ích nenacházejí se.

Benato-Beltrami Alžběta, sochařka a malířka, nar. se v Padově na počátku XIX. stol. Již v 15. roce jevila velké nadání k plastickému umění. Navštěvovala benátskou akademii, vystavovala každý rok své obrazy a byla dvakráte cenou poctěna. Roku 1836 zhotovila dva obrazy, k nimž vzala látku ze skupenin Laookona a z Canovova Herkula, jež všeobecného uznání došly; dále zhotovila basrelief *Láska a nevinnost.* Později se oddala zcela malířství a malovala násled. obrazy: *Atala a Chactus, Setkání se Petrarky s Laurou, kopie Panny Marie* od Quida Reniho, *Sv. Šebestian, Sv. Cirus* a *Sejmutí s kříže* (poslední dva obrazy oltářní). Nyní žije v Padově provdána za malíře Ludvíka B-iho.

Bennati N., lékař, nar. se v Mantově 1798, † v Paříži 9. bř. 1834. Studoval ve Vídni, Padově a Pavii, a stav se doktorem lékařství věnoval svou hlavní péči nemocem lidského hlasu; tím si získal takové zásluhy, že byl zvolen za úda král. medicinské a chirurgické společnosti v Edinburgu, společnosti fysické a chemické vědy v Paříži, v Rouené, v Bordeaux a j. Psal v jazyku franc., a poněvadž nebyl této řeči úplně mocen, dal své spisy Juliu Fontenellovi a Scipiu Pinelovi opravovati. Sluší z nich jmenovati: *Notice physiologique sur Paganini* uveřejněno v *Revue de Paris* (1831); *Recherche sur le mécanisme de la voix humaine* (v Paříži 1832); *Recherches sur les maladiès, que affectent les organes de la voix humaine* (tamt. 1832), oba poslední spisy vyšly též v jednom pod titulem *Etudes physiologiques pathologiques sur les organes de la voix humaine* (1833). Za tento spis obdržel B. od akademie věd Monthyonem založenou cenu; konečně vydal spis *Memoire sur un cas particulier d'anomalie de la voix humaine pendant le chant* (v Paříži 1838).

Bennet James Gordon, vynikající amer. publicista, nar. se r. 1800 v Škotsku, nabyl vzdělání na katol. semináři v Aberdeenu, nedal se však posvětiti na kněze, a přestěhovav se r. 1819 do Ameriky stal se učitelem v Halifaxu. Leč v postavení tomto se mu dlouho nelíbilo, i odebral se r. 1822 do Nového Yorku, kde pracoval pro několik časopisů jako zpravodaj. R. 1726 počal psáti i články politické a agitoval jako publicista r. 1828 zejména pro volbu generála Jacksona. R. 1832 založil sám nový časopis *New York Globe*, který redigoval až do roku 1835. V tomto roce pak založil velký list *New York Herald*, jehož první číslo vyšlo 5. kv. 1835, a kterýž se počítá za našich dnů mezi nejrozšířenější a nejdůležitější listy celého světa.

Berlepsch, Herm. Alexander von, známý něm. spisovatel cestopisů, nar. 17. bř. 1814 v Gotinkách, po skončených studiích oddal se knihkupectví, a založiv i uvázav se v redakci časopisů *Erfurter Stadt- und Landbote* a *Thüringer Zeitung*, přicházel tím v nemilé styky s úřady, zejména s censurou; přece však neustal neustupně hájiti své oposiční přesvědčení. R. 1848 přinucen opustiti Německo usadil se trvale ve Švýcarsku na statku svém blíže Sv. Havla. Zde studoval pilně zem i obyvatele, čehož plodem byly spisy: *Der illustrirte Alpenführer* (Lipsko 1854); *Die Schweizerkunde* (Brunšvik 1859—1864) a *Die Alpen in Natur- und Lebensbildern* (Jena 1860, 4. vyd. 1871), kteréžto poslední výtečné dílo brzy přeloženo do angl. od Leslie Stephena (Lond. 1861) a do franc. od Recordona (Geneva 1868). Nejvíce však B. přišel v známost vydáním několika příručních cestovních knih, které přehledným svým uspořádáním cestujícím vždy jsou vítaným a bezpečným průvodcem. Dosud vydal následující: *Wegweiser durch den Harz* (1864, několikrát); *Wegweiser durch die Schweiz* (1864); *Reisehandbuch für die Schweiz* (Hildburgh. 1870, 6. vyd.); *Reisehandbuch für Paris* (tamt. 1867); *Südfrankreich* (tamt. 1869); *Nord-, West- und Süddeutschland* (1867—70); *Rom und Mittelitalien* (tamt. 1871).

Bernasconi Ondřej, hudební skladatel, nar. se ve Veroně v prvním desetiletí XVIII. stol., zemřel v Mnichově roku 1784. Byl kapelníkem hospitalu *della pietà* v Benátkách, později byl povolán za kapelníka Bavorského kurfiršta do Mnichova. Napsal 21 oper, z nichž jsou nejznámější: *Alessandro Severo* (1741); *Didone abbandonata* (1741); *Endimione* (1742); *Il Temistocle* (1744); *Salustia* (1753) a *Demofoonte*, poslední byla dávána v Mnichově 1766.

Berneck, Karl Gustav von, německý novelista (v. hlav. dílo a 1. dopl.). V posledních svých letech vydal ještě následující romány a povídky: *Die Krone von Böhmen* (Duisburg 1864); *Karl X. Gustav* (Vídeň 1862, 2 sv.); *Madame de Brandenbourg* (tamt. 1863, 2 sv.); *Unter dem Krummstabe* (Hannover 1865, 3 sv.); *Murat's Ende* (Vídeň 1865, 8. sv.); *Der Graf von Liegnitz* (Jena 1866, 3 sv.); *Katharina von Schwarzburg* (Lipsko 1868, 3 sv.); *Der Welfenlegionär* (Berlín 1869); *Im Herzen von Deutschland* (tamt. 1869); *Nicht auf immer* (tamt. 1870); *Waldrast* (Lip. 1870). Díla jeho *Geschichte der Kriegskunst* vyšlo 3. vyd. (Berlín 1867).

Bernsko, kanton Švýcarský (v. hl. d.), mělo ku konci r. 1870 již 506.561 obyv., mezi nimi 436.446 protestantů, 66.007 katolíků, 2707 jiných křesť. vyznání a 1401 Židů. Co do národnosti jsou zde Francouzi k Němcům v poměru 1 : 5. Hlavní město kantonu Bern (v. hl. d.) mělo r. 1870 obyvatelstva 36.000 duší. Z vynikajících budov novějších sluší uvésti gotický katolický chrám, nové museum, pak opravenou gotickou radnici z XV. stol. R. 1871 navštěvovalo zdejší universitu 150 studujících. Jest zde též hudební škola, a r. 1871 zřízena i škola umělecká.

Bernstorff, Albrecht hrabě, pruský diplomat, nar. se 22. bř. 1810. R. 1840 stal se legačním radou a prvním sekretářem prus. vyslanectva v Neapoli, r. 1846 mimořádným vyslancem a plnomocným ministrem v Mnichově, r. 1848—51 ve Vídni, r. 1852 v Neapoli a r. 1854 na místě Bunsenově vyslancem v Londýně. R. 1861 stal se ministrem zahraničných věcí v kabinetu Schwerinově a zůstal v tomto úřadu i v kabinetu Heydt-Roona do r. 1862. Tohoto roku vrátil se na svoje býv. vyslanecké místo do Londýna, kdež zastupoval od 1. led. 1868 Severoněm. spolek a od 5. květ. 1871 Německou říši. † 26. bř. 1873 v Londýně. B. byl dědičným pánem na Stintenburku a Bernstorffu v Lauenbursku, a po smrti jeho uvázal se v tato dědictví syn jeho hrabě Ondřej Petr B., nar. 20. kv. 1844, té doby legační sekretář při vyslanectvě Něm. říše ve Washingtonu.

Bertolini Antonio, ital. botanik (v. hl. d.), † 17. dub. 1869 stár jsa 93 roky. K hlavnímu jeho dílu *Flora italica* (Bologna 1833—1854, 10 sv.) pojí se *Flora italica cryptogama* (tamt. 1858—1862, 2 sv.). Z ostatních jeho spisů sluší vytknouti: *Flora Guatimalensis* a *Plantae novae asiaticae* (tamt. 1864—65).

Běškovec z Běškovic, rodina vládycká, kvetla v Čechách v XVI. století a psala se dle sídla svého Běškovic, nyní Beřkovic, u Mělníka. V první čtvrti jmenovaného století byl Bohuslav B. z B. v službě pána Viléma z Pernšteina, a přichází od r. 1506—1524 jako úředník a potomně jako hejtman na Pardubicích, kdež držel také grunty šosovní; týž byl muž nemálo zkušený a vzácný, a

připomíná se zhusta v jednáních, smlouvách a běžích souvěkých. R. 1529—35 přichází při městě Pardubicích Jan B. a r. 1544 Jiřík B., kteří byli snad synové Bohuslavovi. Času toho drželi někteří B-ové také grunty šosovní v Chrudimi; r. 1524 přichází tam Mikuláš B. a r. 1529—1532 Jan B. na domech a gruntech šosovních. R. 1550 seděl Mikuláš B. na Nasevrcích, který kšaftem (1550) zřídil manželku svou Johanku z Buřenic, pak přátely své Jindř. Talacka na Žestocích a Václava Hirspergara za poručníky dětí a statků svých. Po něm (1566) držel zboží Nasevrcké a Orelské tolikéž Mikuláš B. (syn předešlého ?), který r. 1579 přijal příbuzného svého Pavla Kostoleckého, souseda Nového města Praž., k erbu a tituli svému, kteréžto přijetí cís. Rudolf II. r. 1584 potvrdil. Týž nemaje dědiců přirozených prodal r. 1584 zboží své: zámek pustý Stradov, tvrz Nasevrky, dvůr Vochozský, pak městys Nasevrky a ves Vochoz, Oboru, Drahonice s příslušenstvím Janovi Kekulovi ze Stradonic za 4500 kop grošů m., načež držel jenom ještě dvůr v Bližnovicích. Podobá se, že zemřel nedlouho na to, ješto se nepřipomíná již více v tit. z r. 1589, jakož vůbec napotom rodina ta mizí z paměti veřejných. *Ro.*

Beulé Charles Ernest (v. hl. d.) povolán presidentem republiky franc. Mac-Mahonem dne 25. kv. 1873 do ministerstva jakožto ministr nitra.

Beurmann, Karl Mor. von, něm. cestovatel africký, nar. r. 1835 v Postupině, zabit r. 1863. Nabyv vzdělání svého ve škole inženýrské sloužil v pruském vojště co poručík až do r. 1860, kdy podnikl vědeckou cestu do Nubie, jižního Egypta a Bogoských zemí. Brzy po svém návratu ustanovil se na nové větší výpravě do vnitřku Afriky, aby vypátral osud cestovatele Vogela. B. šel z Benghasi do Mursuku a odtud pouští do Kuky, sídla Bornuského sultána, kde vlídně byl přijat (v srpnu 1862). Odtud podnikl výlet do Jakoby, hlavního města provincie Bauči v Hái Sekotů, jihozápadně od Bornu, a vrátil se odtud jinou cestou do Kuky (v listopadu). Již po několikadenním odpočinku odhodlal se pokračovati v cestě své směrem původně vytknutým, a sice přes Kanem do Vadaie (26. pros.), však již po dvou dnech, byv od dvou svých sluhů oloupen a opuštěn, musil opět vrátiti se do Kuky. Pomocí arabského kupce nastoupil v lednu 1863 novou cestu, přiblíživ se však až na pět denních pochodů k zemi Vadaiské jest zavražděn, nejspíše blíže Mao. Na první své cestě do Afriky sebral B. slovník řeči Masuánů, jejž Merx po smrti B-ově tiskem vydal německy: *Glossar der Tigrésprache* (Lipsko 1868) a v jazyku anglickém (Halle 1868).

Beyer, Gustav Friedr. von, bádenský generallieutenant a ministr války, nar. se 26. dn. 1812 v Berlíně. Vstoupil r. 1828 do prus. armády a postoupil v ní do r. 1864 na generalmajora. R. 1866 obsadil na rozkaz prus. krále Kasel a celé Hesensko, zamezil na to u Eisenachu spojení se Hanoveránů s Bavory, a bojoval pak pod velením Vogela z Falkensteinu na severním bojišti se zdarem. Po válce jmenoval jej Badenský velkovévoda po svolení Prus. krále ministrem války a svěřil mu organisování bad. vojska dle vzoru pruského. Ve válce francouzsko-něm. velel B. sboru badenskému pod vrchním velením generála Werdera, účastnil se obléhání Štrasburku a vrátil se po skončené válce v býv. svůj úřad ministerský.

Bibesco Jiří Demetér (v. hl. d.), bývalý hospodár Valašský, † v Paříži 2. čna 1873.

Bibliografie česká, byvši poprvé Jos. Jungmannem v jeho *Historii literatury české* v úplnější celek seřaděna, v novější době velmi horlivě se pěstuje, i nabyla netoliko rozsáhlých rozměrů ale i znamenité dokonalosti uvnitř co do soustavného uspořádání. Po Jungmannovi obrátil k ní bedlivý zřetel hlavně neunavený sběratel František Doucha, který již od mnoha let podobného druhu pracemi se zanášeje lexikografům našim hojného poskytoval materiálu, knihopisné seznamy své připojoval ke čtvrtletním svazkům *Časopisu musejního*. Jelikož (ovšem nepraktický sestavený seznam J. V. Rozuma z roku 1854) po dlouhý čas nebylo žádného přehledného seznamu českých spisův od r. 1846, kterým Jungmannova *Historie literatury* končí, v přehojném počtu vyšlých, a nad to shledáno jest i drahně doplňků k starším dobám české literatury, odhodlal se Doucha k vydání velkého knihopisného slovníka, v čemž mu vydatně nápomocni byli Jos. Al. Dundr a zvláště Fr. A. Urbánek. *Knihopisný slovník československý* (v Praze, nakl. knihkup. I. L. Kober 1863—6[illegible]) zavírá v sobě podrobný seznam knih, map a hudebnin, vyšlých v jazyku československém od r. 17[illegible] až do nejnovější doby, spořádán jsa abecedním pořádkem dle jmen původních spisovatelův. Nástupníkem Fr. Douchy v tomto odvětví literárním stal se přičinlivý Fr. A. Urbánek (v. t.), který v vydání dotčeného slovníka vede nepřetržitý seznam nově vycházejících plodů českého písemnictví. Knihopisné zápisky své podával do rozličných časopisů domácích (*Kritické přílohy k Nár. Listům*, *Hlas Národa* a j.), i zahraničných. Od roku 1860 počal vydávati spolek rak. knihkupců ve Vídni *Oester. Buchh.-Corresp.* co orgán svůj, v němž česko-slov. b-ii redigovali 1860—63 Fr. Řivnáč, 1864 [illegible] Petřík, 1865—68 Fr. A. Urbánek, 1869 Ferd. Dattel, 1870 něm. knihkupec Ottomar Beyer a od r. 1871 zase Fr. A. Urbánek; tento redigoval také drahně let *Seznam všech v Rakousku vydaných knih, hudebnin a uměl. předmětů*. R. 18[illegible] vydal Urbánek I. ročník *Obrazu činnosti v literárním národu českého a slovenského z roku 1862*, a chystá se právě k vydání II. a III. roč. tohoto *Obrazu*, který v sobě zavírá b-ii č-kou, slovenskou, pak cizojazyčnou vztahující se na Čechy, Moravu a Slezsko, v úpravě *Knihopisného slovníka*, dále seznam předmětů uměleckých a hudebních a soustavný přehled dle jednotlivých odborů liter. uspořádaný. V r. 1869 zarazil konečně Urbánek zvláštní měsíčník, první toho druhu v literatuře česko-slovenské, *Věstník bibliografický*, který hojného rozšíření a obliby v obecenstvu dosáhl a dávno se již vymknul z obmezení pouhého knihopisného katalogu, přinášeje vedle b. také rozpravy literární, důkladné úvahy o spisech, příspěvky a dodavky k dějinám české literatury a životopisům českých spisovatelův, jakož i pestrý, zajímavý feuilleton. Dlužno také podotknouti, že v novější době také katalogy některých knihkupeckých skladů (I. L. Kobera, Al. Storcha, Řivnáče a Knappa) počínají šetřiti správné úpravy bibliografické. *Sr.*

Biedermann Alois Emanuel, znamen. prot. theolog, nar. se 2. bř. 1819 ve Winterthuru, studoval bohosloví r. 1837—41 v Basileji a v Berlíně, stal se r. 1843 farářem v Münchensteinu u Basileje, r. 1850 mimoř. prof. bohosloví na universitě v Curichu a r. 1863 řádným profesorem dogmatiky tamtéž. R. 1864 jmenovala jej universita Bernská čestným doktorem theologie. Ve spisech svých snaží se B. sloučiti filosofické svoje zásady s dogmatikou církevní. Hlavní jeho dílo jest *Christliche Dogmatik* (v Curichu 1869), v němž se snaží postaviti církev křesťanskou na přísně systematický výsledek dějin a kritiky církevních spisů. Mimo to psal Di[illegible]

freie Theologie oder Philosophie und Christenthum in Streit und Frieden (v Tub. 1844); *Unsere junghegelsche Weltanschauung oder der sog. neueste Pantheismus* (1849).

Bielefeld, krajské město v prus. vládním okr. Mindenském ve Vestfálsku, mělo ku konci r. 1867 obyvatelstva 18.701 duší. Květe zde velmi průmysl přádelnický a plátenický, v novějším čase nabyla též zdejší fabrikace hotového prádla rozsáhlých rozměrů, živila r. 1870 pouze švadlen 2100. Mimo to pěstuje se zde hedbáví a tkaní aksamítu; dále jsou zde továrny na tabák, sklo, asfalt, cement, strojnické dílny, železárna a j. Kraj B-ský má na 5 □ mil 55.900 obyvatelů.

Bílý dr. Jan Ev. (v. hl. d.), theologický spisovatel, od r. 1872 farář v Dolní Loučce na Moravě, sepsal ještě: *Děje katolické církve* (Starý a střední věk, překlad z něm. Alzoga, I. a III. díl *Katolické bibliotéky* I. r. 1847 v Olomouci, II. r. 1854 v Praze); *Dějiny sv.-katol. církve. V obrazích pro mládež* (v Brně 1854); *Život Pána našeho Ježíše Krista s 84 obrázky* (v Praze 1864 u Belmanna); *Dějiny sv. Apoštolů Slovanských Cyrilla a Methoděje k 1000leté jubilejní slavnosti pokřesťanění Moravy a Čech*, s obrázky (v Praze 1863); *Legenda čili čtení o milých svatých Božích* s obrázky (v Praze 1865, dle něm.). V *Bibliotece kazatelské*, jím vydávané v Brně, je I. běh 1848—51, 3 díly, a pak IV. běh r. 1855 od něho samého; jiných mnoho kázaní má v *Posvátné kazatelně* vydávané (od r. 1864) Kuldou. Dále vydal *Církev a společnost* (anonymně) v Kuldových brožurkách čís. V. 2. (v Praze 1869). Spisek jeho *Neomylnost papeže římského* (číslo III., r. 1871 v Brně od jednoty katol.-politické vydávaných poučných spisů pro lid) vyvolal odpověď anonymního pisatele brožurky *Proč nechce Čech katolík věřiti v papežskou neomylnost. Odpověď Moravanům faráři dr. J. E. Bílému a kanovníku B. M. Kuldovi od katolického kněze českého* (v Praze 1872). Dle toho opraviti sluší sazečem přendané řádky v tomto slovníku díl X. str. 334 v článku Kulda. Mimo některé menší brožurky přispíval také do *Časopisu duchovenského*, a do *Slovníka Naučného*, jakož i do Morav. časopisů vůbec. *T. Nk.*

Bird Robert Montgomery, amer. spisovatel, nar. se r. 1803, vzdělával se ve Filadelfii, nastoupil spisovatelskou dráhu s tragediemi: *The Gladiator*, *Oraloosa* a *The Brocker of Bogota*, jež byly na amerických divadlech s velkým úspěchem dávány. Mimo to napsal: *Calavar, or the knigth of the conquest* (1834); *The infidel, or the Fate of Mexico* (1835); *The Hawks of Hawks Hollow; Nick of the Woods* (1836), poslední dva spisy byly přeloženy do němčiny (ve Frankfurtě 1840); *Peter Pilgrim; The Adventures of Robin Dey* (1839); od r. 1847 vydával časopis *North American Gazette* ve Filadelfii, kdež † 22. led. 1854.

Birch 1) Thomas, angl. dějepisec, tajemník král. učené společnosti, nar. 1705 v Clerkenwellu, † r. 1752. Ze spisů jeho jsou důležitější následující: *Inquiry into the share, which Charles I. had in the transactions of the Earl of Glamorgan* (Londýn 1747 a 1757); *An historical view of the negociations between the courts of England, France and Brussels from 1592—1617* (t. 1749); *Memoirs of the reign of Q. Elisabeth from 1581 till her death*, nejdůležitější jeho dílo (tamt. 1754); *History of the R. Society of London* (tamt. 1756—57, 4 sv.); *Thurloe State-Papers* (tamt. 1742, 7 sv.); *Heads of illustrious persons of Great Britain* (tamt. 1747—52, 2 sv.). — 2) Christian B., dr., něm. spisovatel, manžel Charl. B.-Pfeifferové (v. t.), rodem z Kodaně, † 29. srp. 1868 v Berlíně. Vydal historické dílo: *Ludwig Philipp I.* (Štutgart 1841—43, 2 sv.) a román *Marguerite* (Berlín 1854, 3 sv.). Zde budiž uvedeno, že dramatické práce jeho manželky Charlotty pospolu vydány byly pod titulem *Gesammelte dram. Werke von Ch. B.-Pfeiffer* (Lipsko 1862—69, 18 sv.).

Bischof Karel Gustav, přírodospytec něm. (v. hl. d. a 1. dopl.). Hlavní jeho dílo *Lehrbuch der chem. und physik. Geologie* vyšlo v novém spracování (Bonn 1863—66, 3 sv.). Poslední jeho literární práce jest *Die Gestalt der Erde und der Meeresfläche und die Erosion des Meeresbodens* (tamt. 1866).

Bischweiler, město v Elsasku (v. hl. d.), mělo r. 1866 již 9711 obyv., vyniká čilým průmyslem soukenickým a pěstováním chmele; pouze v samém městě napočteno r. 1870 přes milion chmelových tyček. Cena soukenných výrobků zdejších cení se ročně na 18 milionů franků.

Bitsch, opevněné město v bývalém depart. Moselském, od ún. 1871 v kraji Saargemundském na severním svahu Voges, mělo r. 1866 2740 obyvatelů. Pevnost vypíná se na vysoké skále, kdežto město samo jezerem a bažinami obklíčené vojsku jest nepřístupné. Proto také r. 1870 Němci, vidouce nemožnost násilného vzetí, pevnost pouze pěchotou bavorskou obklopili a uzavřeli. Po uzavření předchozího míru vzdal se B. dne 7. bř. 1871.

Bixio 1) Giacomo Alessandro (v. hl. d.) † 16. pros. 1865 v Paříži. — Jeho bratr 2) Girolamo Nino (v. 1. dopl.), přesazen r. 1862 k aktivní armádě co generallieutenant, byl nějaký čas činným v ministerstvu vojenství a jmenován r. 1863 velitelem pevnosti Alessandrie. R. 1865 zvolen v Ankoně poslancem, a r. 1870 vzdal se služby vojenské aby postavil se v čelo akciového podniknutí, majícího účel, rozšířiti italský obchod na moře indo-čínské. Téhož ještě roku vstoupiv opět do vojska obdržel velení divise a účastnil se útoku na Řím, načež zase vrátil se k jmenovanému již obchodnímu podniku.

Blankenburg Heinrich, něm. voj. spisovatel a historik, nar. se 7. říj. 1820 nedaleko Rejna Kolína; vstoupil jako inženýr do prus. armády a vystavěl v letech 1850—57 znovu sídelní hrad Hohenzollern. Po r. 1861 byl povýšen na podplukovníka, a vzdav se služby vojenské oddal se ve Vratislavi zcela spisovatelství. Sepsal: *Der deutsche Krieg von 1866* (v Lips. 1868) a *Die inneren Kämpfe der nordamerikanischen Union bis zur Präsidentenwahl von 1868* (tamt. 1869). Mimo to přispívá obšírnými histor. články do *Unsere Zeit*, a zastupuje od r. 1870 jeden volební okres Slezský v prus. sněmovně poslanecké.

Blaznavac (v. dopl. 1.). Při nastoupení samostatného panování po dosažení zletilosti jmenoval jej kníže Milan 22. srp. 1872 generálem a předsedou ministerstva, ale B. † již 5. dub. 1873.

Blois, franc. město (v. hl. d.), mělo r. 1866 20.068 obyv. Ze staveb zdejších pozoruhodny jsou: hlavní chrám ze středověku, kostel sv. Mikuláše z XII.—XIII. stol. a biskupský palác.

Bocchi Faustin, malíř, nar. se v Brescii 1659, a † 1742. Byl žákem Fiaminghinovým a maloval výtečné krajiny, bitvy a zvířata. Zvláště dobře pojímal city a vášně lidské. V obrazárně Carrarské okazuje se velmi komický obraz od něho, *obětování a národní slavnost k uctění modly* představující. Jiné dva obrazy mistra toho jsou majetkem hraběte Theodora Lechiho.

Bodei (Boddei) Antonín, přírodospytec a lékař, nar. se v Nigolině 1778 a † 1818 v Miláně. Počav r. 1797 činnost svou lékařskou byl v rodišti svém sekretářem *all' ufficio di salute publica* a léka-

řem při *Siuri di Leva militare* jmenován a odebral se r. 1807 po zřízení království Italského do Milána. O rok později stal se profesorem fysiky a přírodopisu v Belluně, pak v Urbině. Po rozhodnutí se osudu Napoleonova pozbyl místa toho a vrátil se do Nigolina, kde v umění svém lékařském tak zdárně působil, že byl za profesora lučby a přírodopisu na c. k. lyceum St. Alessandro v Miláně povolán. Zůstavené spisy jeho jsou: *Dell' abuso dell' imaginazione considerato negli antichi sistemi e dei veri mezzi di coltivare la filosofia* (v Miláně); *Alcuni cenni sulle produzioni naturali del dipartimento del Metauro* (Urbino); *Della constituzioni infiammatoria dominante in alcuni paesi dell' Italia; Quistioni di medicina teorico-pratica.*

Bodemer Jakub, malíř emailů a podobizen, nar. se 7. čce 1777 v Nöttingenu a † 13. kv. 1824 ve Vídni. Vzdělával se od r. 1799 na c. k. akademii umělecké pod profesory Maurerem, Fügerem a Sampim, a vynalezl, veden jsa snahou zachovati práce umění svého potomstvu co možná neporušené, sklo podobné chránidlo maleb emailových, jež Francouzi fonda pojmenovali a kterého v Genevě při zhotovování emailových hodin a tabatěrek se užívá. Po mnohých pokusech našel i barvy k umění svému potřebné a docílil krásných obrazů živých barev, jichž zevnější porouchání, škrábnutí a pod. snadno dají se napraviti, a které od znalců a milovníků umění velmi byly hledány. Pracoval pro císaře Františka více jeho podobizen na tabatěrky, pro císařovnu Karolinu podobiznu její značné velikosti, podobizny císařové *Marie Ludoviky*, knížete *Colloreda, Esterhazyho, Grassalkoviče*; podobizny státního kancléře *Kounice*, knížete *Lichnovského*, hraběnky *Tuziesové*; pro knížete Metternicha: podobiznu kurfiršta *Mohučkého* z rodiny Metternichovy a vévodkyně *Crivelli*; podobiznu vévodkyně *Zahaňské*; pro knížete Sinzendorfa: *Marii s dítětem*, největší obraz svůj; pro hraběte Černína: *Matku Boží* dle Holbeina, nejlepší to jeho práce; *jedno skupení* dle Sensa; *Amora* dle Pavla Veronese a mnoho ještě podobizen. Není známo, zdali B-ovo tajemství methody jeho úmrtím zaniklo čili nic.

Böck Jan Michal, divadelní herec, nar. se 1743 ve Vídni a † 18. čce 1793 v Mannheimu. Byl r. 1771 členem dvorního divadla Výmarského, později Mannheimského, kde v *Loupežnících* 1782 poprvé dávaných hrál úlohu Karla Moora. Vynikl i v truchlohře i ve veselohře správnou deklamací a pravdivou mimikou. Vedle Ifflanda byl nejlepší silou divadla Mannheimského a zvláště od Schillera vysoce vážen, o čemž svědčí list jeho z 13. listop. 1783 k paní z Wollzogen.

Böckh František Jindřich, spisovatel, žil ku konci předešlého a v prvních třech desítiletích tohoto století ve Vídni. Sepsal: *Wiens lebende Schriftsteller, Künstler und Dilettanten im Kunstfache. Dann Bücher-, Kunst- und Naturschätze und andere Sehenswürdigkeiten dieser Hauptstadt* (Wien 1821), kniha žádnou jinou toho druhu dosud nepřekonaná; *Geschichte der Kirche Maria Stiegen in Wien. Nebst Lebensnachrichten des Bischofs Alphonsus Signori* (ib. 1821); *Finelle Aschenbrödel. Eine romantische Geschichte der Vorzeit* (ib.); *Geschichts- und Erinnerungs-Kalender*, jejž založil a až do r. 1832 vydával.

Boerjesson Jan, švédský básník (v. hl. d.), zvolen r. 1861 za člena švédské akademie a † 5. kv. 1866 v Upsale. Literárně činným byl až do svého skonu, a zanechal truchlohru *En statshälfning i Rom*, která již tiskem vyšla.

Bottger Adolf, něm. básník (v. hl. d. 1. a dopl.). V posledních svých letech ještě vydal tiskem: *Heilige Tage* (Lips. 1866); *Neue Lieder und Dichtungen* (tamt. 1868) a fantastickou báseň *Das Galgenmännchen* (tamt. 1870), která patří k nejlepším jeho plodům. Sebrané jeho spisy vyšly v Lipsku 18[illegible]—66 v 6 svazcích.

Bohač Jan Kři. (v. hl. d.) sepsal ještě: *Beschreibung einiger in der Haushaltung und [illegible] kunst nutzbarer Kräuter, die er in Böhmen [illegible] hat* (Prag 1753); *Dienst- und nutzbarer [illegible] wienach dem Königreiche Böhmen ein [illegible] Vortheil von sonderbarer Beträchtlichkeit jährlich [illegible] wachsen könne* (ib. 1759); *Vom Gebrauch des [illegible] zienbaumes* (ib. 1761).

Bohdanecký z Hodkova, jedna z nejstarších rodin českých, jejížto prvotní sídlo byla tvrz Hodkov v Čáslavsku; nabyvše v XIII. století [illegible] Bohdanče tamtéž psali se držitelové jeho B-ští z Hodkova, užívajíce v erbu „šraňku zlatého o [illegible] špicích v poli bílém." Nejstarší známý člen rodu této jest Pertolt z B., někdy milostník krále [illegible]clava I. († 1250); r. 1367 připomínají se Jac. [illegible]neš a Mikuláš bratří z B. a r. 1397 Heben[illegible] jako kolatorové kostela tamního. R. 1414 [illegible] Ctibora z B. a r. 1418 Bohuslava z B. [illegible] pány a rytíři země České, a r. 1421—1428 připomíná se Milota z B. na sněmích zemských; r. 1426 bojovali Beneš a Bohuchval z B. v bitvě u Ústí, a r. 1440 byli Bohuslav a Heřman z B. na sněmu Čáslavském při jednání o mír zemský; r. 1442 byl Bohuslav z B. ve vojště Jiříka z Poděbrad při dobytí měst Pražských. Ku konci [illegible] a na začátku XVI. stol. držel zboží Bohdanečské Kuneš B. z H., k jehož žádosti král Vladislav [illegible] r. 1514 dosavadní ves jeho Bohdaneč povýšil na městečko. Synové Kunešovi Kuneš ml. a P[illegible] B-ští z H. rozdělili se r. 1522 o zboží otcovské, z něhož Kuneš vzal na svůj díl Bohdaneč s příslušenstvím a prodal jej r. 1525 Anežce z Tisnic, [illegible] tak, aby rodina ta i napotom měla pohřeb svůj v kostele Bohdaneckém. V tit. z r. 1534 čteme [illegible] nadepsané, z nichž Kuneš času toho prodal [illegible]bäšín Janovi Studeneckému a podržel [illegible] dek, Bračice a Přibyslavice, kteréž r. 1542 [illegible] znovu do desk; Petr B. seděl na Žlebích (15[illegible]) držel též Landšperk, od Vojtěcha z Pernštejna [illegible]pený, a r. 1543 koupil tolikéž od Jana [illegible]ského z Chlumu město Hořice a vsi některé, a [illegible] (1550?) pohřben jest v Kostele Bohdaneckém. [illegible] zůstavil Jindřicha, který držel Landšperk a [illegible] v Mýtě Vys. a byl ženat s Eliškou z Konecva; † [illegible] 1585, načež dědicové jeho prodali Landšperk r. 15[illegible] Vratislavovi z Pernšteina. Roku 1541 přichází na sněmu také Adam B.; r. 1554—1560 připomíná se Adam B. na Žlebích, a r. 1559 držel Heřman ml. B. Potěchy. V tit. z r. 1573 čteme Heřmana, Krištofa a Albrechta bratry B-ké na [illegible]čově. Albrecht B. byl r. 1572 výběrčím [illegible] sího v kraji Hrad., a r. 1582 odkázal dům [illegible] v Hradci Kr. bratrovi Krištofovi B-kému za [illegible]povicích. R. 1576 koupili Kuneš, Václav a [illegible] Abrahám od Hertvíka Zeníckého [illegible] a Aberspach v Hradecku. Kuneš B. držel [illegible] r. 1577 dvůr v Mýtě Vys. a grunty v Boušově (v Chrudimsku). V tit. z r. 1589 čteme Adama Abraháma na Horním Aberšpachu, Jana na Bračicích, B[illegible]neše na Lhotě Řešetové, pak Karla a Václava na Teplici (v Hradecku), z nichž Václav Boh. B. na Teplici r. 1603 byl výběrčím posudního v kraji Hradeckém. Výše psaný Adam Abrahám B. [illegible] za manželku Beatrici z Kalenic, s níž splodil syny Adama Abrah., Oldřicha, Heřmana a B[illegible]huše, jimžto kšaftem svým r. 1606 zřídil [illegible]

řečenou za poručnici. V bouřích stavovských (1618) žil z celé druhdy tak četné rodiny toliko Adam Abrahám na Aberšpachu; týž stál k straně krále Fridricha a byl r. 1620 se synem svým Jaroslavem ml. B. mezi komisary, kteří r. 1620 posláni byli do Jičína v příčině dědictví Smiřického, a zahynul tamtéž při zapálení a zboření hradu Jičínského (v. Jičín a Smiřický). Pozůstalý statek jeho Aberšpach sebrán jest po bitvě Bělohorské ke komoře české a prodán Alb. z Valšteina. — Vedle této starší větve B-kých z Hodkova, kvetla času toho ještě mladší větev Mařanů B-kých z H. Za časů krále Jiřího přijali totiž B čtí z H. Bohuchvala Mařana k erbu a tituli svému, jenž se stal praotcem druhé mladší větve B-kých Mařanů z Hodkova; větev tato přišla však běhy válečnými a jinými příhodami v úpadek a užívala potom pouze stavu městského. Na začátku války třicetileté žil z rodiny té Jiří M. B. z H., který sloužil delší čas pod M. Huertou (v. t.) ve vojště císařském; nato byl úředníkem při komoře české, později hejtmanem na Černém Kostelci a posléze v Brandejse n L. Tomuto obnovil cís. Ferdinand III. na základě předložených listů a pamětí majestátem, jehož dátum dne 30. list. 1639, jeho starožitný stav vládycký a erb přirozený. Týž Jiří M. koupil také zboží zemská Vlasenice, Pasenku a j. a zemřel r. 1663, zůstaviv syna Jana Nikodema M., který pro platné služby otce svého majestátem cís. Leopolda I., daným dne 14. srp. 1678 povýšen jest do stavu rytířského starožitných rodů českých. Jan Nik. splodil syna Jana Karla M., který dědictví otcovské rozmnožil statkem Hor. Stankovem, jejž nemaje dědiců přirozených a jsa poslední rodu svého, r. 1727 odkázal své manželce Anežce z Janovic. *Ra.*

Bohdaneč (v. hl. d.), někdy městys a nyní ves v okresu Ledeckém, jest jedna z nejstarších osad v Čáslavsku a sídlo starožitné rodiny Bohdaneckých z Hodkova, kteří je drželi již v XIII. století. B. čítá přes 700 obyv. v 90 domech. Jest tam starožitný gotický chrám farní Zvěstování Panny Marie s pohřbem rodiny Bohdaneckých z Hodkova a Rabenhauptů z Suché, a škola. V první čtvrti XIII. stol. náležela B. řádu německých rytířů, jichž velmistr Balko ji prodal r. 1233 klášteru Želivskému. Avšak nedržel klášter ten více B., ježto času toho připomínají se již panošové a vládykové z B-e, kteří byli také kolátorové kostela tamního; tak ku př. čteme v libris Erect. k r. 1367 Jana, Kuneše a Mikuláše bratří Bohdanské z B-e, k r. 1384 Roberta z B-e, k r. 1418 Bohuše z B-e a j. v. R. 1514 v den sv. Barbory povýšil král Vladislav II. k žádosti Kuneše Bohdaneckého z H. dosavadní ves jeho B. na městečko. R. 1525 postoupil týž Kuneš B. zboží své Bohdanecké Anežce z Tismic, jejížto dcera Eliška Kostková z T. r. 1545 je prodala Jindřichovi Rabenhauptovi z Suché. Dědicové jeho prodali r. 1596 B. s příslušenstvím (B. město, tvrz a podací kostelní, Třebetín dvůr popl., Kotoučov, Řeptice, Kokovice a Michalovice dvůr popl.) rytířům Břeským z Ploškovic, z nichž Beneš B. po bitvě Bělohorské je propadl ku komoře české, od níž se dostalo zboží to paní Mandaléně Trčkovně z Lobkovic. R. 1643 koupila statek Bohdanecký Anna Kamilla z Enkefortu od Anny z Stáremberka a připojila jej k panství svému Ledeckému, při němž zůstal až do r. 1848. B. odbývala ještě za časů Balbínových za městečko a zanikla ku konci XVII. stol. na ves.

Bolintineano Demeter (v. hl. d.) † v Bukurešti 1. září 1872, zůstav publicistické dráze až do své smrti věren. Jeho básně, dramata, historické práce a cestopisy vyznačují se veskrz výtečnou harmonií mezi formou a obsahem i hlubokým myšlením. B. zaujímal několikráte vysoké státní úřady; za knížete Kuzy byl ministrem vyučování, ale přes to vše zemřel chud v Bukureštské nemocnici sv. Pantaleona, nezanechav mimo skrovnou knihovnu nijakého jmění.

Bonato 1) Antonín, botanik, žil v druhé polovici předešlého stol. v Padově. Byl professorem botaniky v Padově, a obrátil na sebe pozornost přírodozpytců spisem: *Pisaura antomorphae coreopsis forma* (Padua 1792). Willdenow dal rostlině z čeledi *Orchideí* jméno Bonatea, kteréž dosud sedm druhů známe; Bonatea speciosa vyobrazena jest v *Jacquin hortus Schönbr.*, IV. svaz. 451. — 2) Petr B., mědirytec, nar. se r. 1765 v Bassanu. Odebral se záhy do Říma, kde v umění svém valně se zdokonalil. Z výtečných prací jeho jmenujeme: *Mater amabilis*, Marie s dítětem; *La sacra famiglia*, Marie s dítětem sedí u stromu, Josef v pozadí pracuje (oba dle Correggia); *Krása odstrkující od sebe Čas* (dle Quida Reniho); *Sedm obětnic* (dle Rafaela); *Poslední Večeře* (dle Leonarda da Vinci); *Zuzana v lázni dvěma starci překvapena* (dle Honthorsta); *Tři gracie*, *Pomník Jana Falieriho*, *Náhrobek arcivévodkyně rakouské Kristiny* a *Theseus* (všechny dle Canovy).

Bordeaux, město ve Francii (v. hl. d.). R. 1866 napočtěno zde 194.250 obyv. B. proslul ve válce prus.-franc. jakožto sídlo delegace franc. vlády, která se sem 10. pros. 1870 z Toursu přestěhovala. Dne 8. ún. 1871 konány po celé Francii volby do národního shromáždění, které se v B. sešlo a odtud 10. bř. sídlo své do Versaillu přeložilo.

Bořek Dohalský z Dohalic v. Dohalský z D. v 1. dodatku.

Bořickyt. Tímto názvem — ku poctě prof. Em Bořického — pojmenoval amer. přírodovědec a spisovatel J. D. Dana (ve svém obšírném díle *A system of mineralogy. Descriptive mineralogy, comprising the most recent discoveries.* New York 1868, 5. vyd.) nerost odkrytý u Nenačovic blíže Berouna, popsaný od prof. Bořického v *Živě* a v *Lotosu* 1867 pode jménem *Delvauxit*, jenž dosud znám jest toliko ze dvou nalezišť, z Visé v Belgii a z Lubna ve Štýrsku. Nenačovický b. vyskytuje se v podobě hlíz co kaštan hnědých, má rovný nebo lasturový lom, červenohnědý vryp, a slabý, co vosk mastný lesk. Tvrdost jeho 3·5, hutnost na vzduchu sušeného 2·25, chem. sloučenství $2CaO.PO_5 + 5Fe_2O_3.PO_5 + 16HO$. Mimo to obsahuje asi 1·6% přimíšeného epsomitu. B. vyskytuje se v ležatém železných rud silurských (Barr. D. d. 1) a hodí se k účelům agronomickým. (Jest to první nerost, nazvaný po českém spisovateli; název přechází již do všech spisů vědeckých.) *Dcka.*

Borroni Jan Angelo, malíř, nar. se r. 1684 v Kremoně a † r. 1772 v Miláně. Studia svá konal v Bologně pod mistry Janem del Sole a Angelem Massarottim (Fiamingo) a nápodoboval zvláště sloh prvnějšího. Jeden z obrazů jeho, *Svatý Benedikt modlí se za město Kremonu*, řadí ho k nejlepším mistrům. Podporován jsa šlechtickými rodinami Kremonskými, hlavně rod. Crivelli, maloval více obrazů pro paláce v Kremoně a Miláně. Z lepších obrazů jeho jmenujeme ještě *Sv. Jáchim a sv. Anna.*

Bouchardy Josephe, dram. spisovatel franc. (v. hl. d. a 1. dopl.), † 28. kv. 1870 v Paříži. V posledních svých letech napsal dramata: *Philidor* (1869) a *L'Armurier de Santiago* (1868).

Boucher de Créveceur de Perthes Jacques, franc. učenec (v. 1. dopl.), † 9. srp. 1868 v Amiensu.

V posledních svých letech vydal ještě: *Les masques, biographies sans nom* (Pař. 1861—64, 5 sv.); *Sous dix rois, souvenirs de 1791—1860* (t. 1862—67, 8 sv.).

Bouilhet Louis, franc. básník (v. 1. dopl.), † 19. čce 1869 v Rouenu, kde krátce před tím nastoupil úřad městského bibliotekáře. Z dram. jeho prací potkalo se drama *La conjuration d'Amboise* r. 1866 s rozhodným úspěchem.

Bouillier Francisque, franc. filosof, nar. 19. čce 1813 v Lyonu. Dokončiv svá studia na normální škole Lyonské stal se profesorem filosofie v Orleanu, povýšen pak r. 1839 na doktora filosofie a téhož roku povolán na vysoké školy Lyonské. Roku 1856 zvolen za předsedu vědecké akademie v Lyoně, r. 1865 jmenován generálním inšpektorem tamější university, jakož i členem školní rady a konečně 1867 ředitelem vyšší normální školy tamže. Hlavní jeho dílo, jímž obrátil k sobě pozornost učeného světa, jest: *Du principe vital et de l'âme pensant, ou examen des diverses doctrines médicales et psychologiques sur les rapportes de l'ame et de la vie* (Paříž 1862). Z ostatních jeho spisů sluší uvésti: *Histoire et critique du Cartésianisme* (Lyon 1842); *Théorie de la raison impersonnelle* (Paříž 1844); *Manuel de l'histoire de la philosophie* (tamt. 1845); *Histoire de la philosophie Cartésienne* (tamt. 1854, 2 sv.); *Analyses critiques des ouvrages de philosophie compris dans le programme baccalauréat des lettres* (tamt. 1855); *De l'unité de l'âme pensante et du principe vital* (tamt. 1858); *Du plaisir et du douleur* (tamt. 1865).

Bowring, sir John (v. hl. d.) † 23. list. 1872 v Claremontu, stár 80 let.

Bozděch Emanuel, dramatický spisovatel čes., (v. 1. dopl.). V pros. 1872 provozována poprvé jeho veselohra v 1 jed. *Zkouška státníkova* s úspěchem nad míru čestným. (Viz kritiku ve *Světozoru* 1873, čís. 2., taktéž o truchlohře *Baron Goertz* v témž ročníku.) B. zaujímá mezi souvěkými dram. spisovateli českými bez odporu první místo. Dramata jeho vynikají dokonalou technikou, duchaplným dialogem, hloubkou myšlének, vtipem a elegantním slohem. Četnými menšími pracemi přispívá B. do rozličných českých listů, jsouť to zejména *Pokrok*, *Lumír* a *Světozor*.

Božek František (v. hl. dílo), strojmistr polytechnického ústavu Pražského jest od r. 1867 cvičitelem studujících v praktických pracích mechanických. Za své více než 30leté působení obdržel zlatý záslužný kříž s korunou. V císařské zahradě Belvederské ve Vídni zřídil zvláštní umělecké vodotrysky, a uvedl r. 1863 znovu do pořádku vodotrysk v cís. zahradě v Praze, vystavěný od cís. Rudolfa; též vystavěl v Čechách mnoho vodáren, olejen, strojů rozličných, věžních hodin, a zhotovil mnoho fysikálních, geometrických a astronomických nástrojů; po 20 roků řídí též umělecké osvětlování obrazů p. Krista v císařské kapli v Praze, začež od cís. Ferdinanda Dobrotivého skvostný klenot darem obdržel.

Brábek František, spis. čes., nar. se 9. pros. 1848 v Branovicích u Vlt. Týna. Prvního vzdělání nabyl na maďarském gymnasiu v Miškovci v Uhrách, kde otec jeho byl konceptním úředníkem, později od 1863 do 1869 studoval na reálném gymnasiu v Táboře, a odbyv tam r. 1869 zkoušky maturitní absolvoval v letech 1869—71 na universitě Pražské studia filosofická odboru přírodovědeckého, načež jej r. 1871 povolal redaktor J. Malý za sekretáře při redakci *Slov. nauč.*, v kterémž postavení dosud působí. R. 1869 konal B. s hrabětem Václavem z Kounic cestu po Uhrách, jejíž obšírný popis uveřejnil roku 1872 ve *Světozoru* a kterýž cestopis v čce 1873 [illegible] zvláštním otisku pod názvem *Procházky po Uhrách* v Jičíně tiskem vyšel. Před tím již r. 1871 uveřejnil B. svoje překlady básní Petőfiových společně s překlady Karla Tůmy v 2. sv. *Pisně a* [illegible]. Téhož roku přeložil Rákosiovu veršovanou veselohru *Aesop* na česko, kteráž pak na počátku r. 1872 na českém zemsk. divadle několikráte s příznivým výsledkem provozována a r. 1873 co [illegible] sešit Štolbova *Divadelního světa* tiskem vydána byla. Mimo to uveřejnil četné menší překlady v próze i v řeči vázané z Jokaie, Eötvöse, Tompy, Kisfaludyho a jiných čelnějších spisovatelů maďarských v různých časop. českých, v nejnovější době pak zejména v nově založeném *Lumíru*. Rozličné původní statě literární, pojednávající o různých oborech literatury maďarské uveřejnil ve feuilletonu *Národ. Listů*, zejména *O dramatickém básnictví maďarském*, *Úvahy o poesii a významu Alex. Kisfaludyho* a j. Tyto veškeré drobnější práce o jednotlivých odborech literatury maďarské sestavil v přehledný celek, kterýž pod názvem *Rozhledy po literatuře maď. rozmnožené ukázkami básnickými* do tisku odevzdal. Zabývaje se vedle toho stále studiemi přírodovědeckými uveřejnil B. řadu článků z tohoto oboru v *Slovníku Naučném*, a napsal zejména r. 1871 do *Obrazů života* řadu pojednání *O duševním životě zvířat*.

Brahms Jan, výtečný skladatel hud. a pianista (v. 1. dopl.), vystoupil r. 1847 poprvé u veřejnost co pianista, seznámiv se pak s Rob. Schumannem, byl od toho v *Neue Zeitschrift für Musik* prohlášen za genia, jenž hudbě klestí novou cestu. Od r. [illegible] usadil se B. trvale ve Vídni. Co do hry na piano nevyniká ani tak technickou zručností, jako citu plným, odušovněným přednášením; zvláště ukázal se co výtečný tlumočník Bachových skladeb. Dosud uveřejnil asi padesát skladeb, větších menších, které potkaly se s úspěchem rozhodným, zejména: písně a sbory pro 1 a více hlasů, dvě *serenády* pro orchestr, dvě *sexteta* pro smykací nástroje, *koncert* a [illegible] pro piano, *klavírní tria*, *kvarteta a kvinteta*, kantáta *Rinaldo*, *rhapsodie* pro altové solo, mužský sbor a orchestr, konečně *velké requiem*, kteréž v hudebních kruzích s nadšením bylo přijato; též v Praze provedeny úryvky z něho.

Branisz Christlieb Jul. (v. hl. d.), řádný professor filosofie ve Vratislavi, † tamtéž 2. čna 1873.

Braun Karel, něm. politik a spisovatel, nar. 20. bř. 1822 v Nasavsku, studoval v Gotinkách národní hospodářství a práva, vstoupil pak do státní služby, stal se zástupcem při vyšším appelačním soudu ve Wiesbadenu, v kterémžto úřadě po přeložení téhož soudu do Berlína r. 1867 tamže působí jest. Od r. 1849—66 byl členem nasavské komory poslanců, v níž zároveň s Langem stál v čele liberální oposice, zasazující se o uskutečnění jednoty Německa. Po zrušení samostatnosti Nasavska zvolen B. do severoněmeckého říšského sněmu, jakož i do pruského zemského sněmu, r. 1871 (v [illegible] prvního něm. říšského sněmu, v němž vyniká co jeden z nejlepších řečníků. B. uveřejnil mnoho pojednání obsahu národohospodářského, politického, právnického a kulturně historického. Nejznámější jsou jeho živé a humorem překypující: *Bilder aus der deutschen Kleinstaaterei* (v Lipsku 1869, 1. a 2. sv., v Berlíně 1870, 3. a 4. sv.); dále *Während des Krieges. Erzählungen, Skizzen, und Studien* (Lipsko 1871).

Bravo-Murillo Juan (v. hl. d.) † v [illegible] ledna 1873.

Brehm Alfred Edmund, přírodopytec (v. [illegible] dopl. 1.). Výtečného jeho díla *Illustrirtes Thier*

leben vyšlo r. 1870 2. vyd. o 6 sv. Z nejnovějších jeho prací sluší s pochvalou vytknouti: *Gefangene Vögel, Handbuch für Pfleger einheimischer und fremdländischer Käfigvögel* (Lipsko 1870).

Breisach Nový, pevnost (v. hl. d.), na severovýchodní straně chráněn jest pevnůstkou Fort Mortier, byl v list. 1870 poprvé obléhán reservní divisí gen. Schmelinga; dne 2. list. otevřena naň pravidelná střelba a pevnůstka Mortier vzdala se již 7., B. dne 10. list., při kterémžto příležitosti Němci 5000 mužů se 100 děly zajali.

Bricher Alfred Thompson, amer. malíř krajin, nar. se r. 1837 v Portsmouthu z angl. rodičů. Byl s počátku kupcem a cvičil se v malbě sám. Roku 1859 odebral se do Newburyportu, a oddav se tam výhradně malování krajin stal se za několik let bez všelikých učitelů známým a oblíbeným malířem. Od r. 1868 žije v Novém Yorku. Nejpěknější jeho obrazy jsou: *Řeka Hudson* (1868); *Říjnový den* (1866); *Podzimní jitro* (1868); *Pohled na Mississippi* (1869). Některé z menších jeho obrazů jsou chromolithografované.

Brinton Daniel, americký lékař, nar. se 13. kv. 1837 v hrab. Chesterském v Penns., studoval medicinu ve Filadelfii a odebral se r. 1860 na zkušenou do Evropy. Po svém návratu byl v letech 1862—65 lékařem 11. armád. sboru Spoj. Obcí, a nyní rediguje ve Filadelfii časopis *Medical and Surgical Reporter*. Mimo četná lékařská díla sepsal: *The Floridan Peninsula, its Literary History, Indian Tribes and Antiquities* (1859); *The Myths of the New World* (1868), výtečné vypsání indiánských bájí, a *Guide Book to Florida and the South*.

Brno (v. hl. d.) ku konci r. 1869 mělo i s předměstími 73.770 obyv., mezi tím 1114 evangelického vyznání a 4500 Židů.

Broglie 1) Achille Charles Léon Victor duc de, státník franc. (v. hl. d. 5. a 1. dopl.), sepsal: *Ecrits et discours* (Pař. 1863, 3 sv.). — Jeho syn **2)** Albert prince de B. (v. hl. d. 6.) jmenován r. 1868 členem francouzské akademie, byl po celý čas císařství jeho zřejmým nepřítelem a považován za hlavu strany orleanistické. V ún. 1871 zvolen v depart. Euru poslancem v národním shromáždění, a brzy potom jmenován vyslancem při dvoře Londýnském, brzy však tohoto úřadu se vzdal a rozvinul plnou činnost v národním shromáždění, kde byl hlavou třicetičlené komise a vůdcem pravého středu. Veškerým úsilím pracoval k spojení všech konservativních stran v jedinou majoritu, což se mu také v kv. 1873 podařilo. Dne 24. kv. vyslovila většina komory vládě Thiersově nedůvěru, načež tento úřadu svého se vzdav byl Mac-Mahonem nahražen. B-ovi svěřeno sestavení nového kabinetu, v němž zaujal místo ministra zahraničných záležitostí. Vládu svou započal jednak přísným nastupováním proti republikánským listům, jednak rozsáhlými změnami v úřadech, zejména prefektur, ve prospěch strany monarchistické.

Brugsch Heinrich Karl, znam. egyptolog (v. 1. dopl.), vrátil se r. 1868 do Německa, kde nastoupil místo professorské v Gotinkách, však již po dvou letech povolán jest místokrálem Egyptským do Kaira za ředitele tamější École d'Egyptologie. Mimo díla v 1. doplňku uvedená sepsal B. ještě následující: *Die ägyptische Gräberwelt* (Lips. 1867); *Wanderung nach den Türkisminen und der Sinaihalbinsel* (tamt. 1866); *Ueber Bildung und Entwickelung der Schrift* (Berlín 1868); *Die Sage von der geflügelten Sonnenscheibe* (tamt. 1870).

Brunn Heinrich, zasloužilý něm. archaeolog, nar. 22. led. 1822 v Anhaltsku, studoval na universitě Bonnské filosofii, cestoval pak v letech 1844—1853 po Itálii, načež vrátiv se do Německa stal se priv. docentem a kustodem při univ. knihovně v Bonně. Od roku 1856 opět meškal v Římě jakožto tajemník tamějšího archaeologického ústavu, r. 1865 jmenován professorem archaeologie na universitě Mnichovské, jakož i konservatorem tamějšího kabinetu mincí a královské sbírky vas. Přední jeho spisy jsou: *Geschichte der griechischen Künstler* (Stutgart 1853—1859, 2 sv.; *I relievi delle urne etrusche* (Řím 1860); *Die Philostrateischen Gemälde* (Lipsko 1861); *Beschreibung der Glyptothek König Ludwig's I.* (Mnichov 1867); *Ueber Apoll vom Belvedere* (tamt. 1868); *Ueber die Komposition der Wandgemälde Rafael's* (tamt. 1869). Mimo to přispíval četnými pracemi do *Annali* Římského archaeol. ústavu a do jiných časopisů.

Brussel, hlavní město Belgie (v. hl. d.). Město samo o sobě mělo r. 1870 176.800, i s osmi předměstími 320.000 obyv.

Buenos-Ayres, město v jižní Americe (v. hl. d.). R. 1869 napočetlo se zde 177.787 obyv., mezi nimi 79.580 Evropanů, zejména 41.957 Italianů, 13.998 Španělů, 13.402 Francouzů, 3081 Angličanů, 2039 Němců, 1880 Švýcarů, 778 Portugalců, 542 Rakušanů, 168 Belgičanů a j. Domy zdejší jsou velkou většinou pouze přízemní, proto také jest město velmi rozsáhlé, a za příčinou rychlejšího spojení musily se zde založiti koňské železné dráhy, a sice dosud přes 40 kilometrů zdélí. Zdejší obchod květe znamenitě, tak že r. 1870 pouze cla vybráno 18 milionů dolarů. Na počátku roku 1871 vycházelo zde 25 časopisů v 50.000 exemplářích.

Buchez Philippe Joseph Benjamin, fr. filosof a dějepisec (v. hl. d.). Po únorové revoluci 1848 zvolen v Paříži do konstituanty, v níž byl prvním předsedou, brzy však opustil dráhu politickou a žil v soukromí úplně svým vědám. † 12. srp. 1865. Zanechal spis *Traité de politique* (Pař. 1866).

Bürklein Friedrich, stavitel, nar. se v Burku ve Frankách 30. bř. 1813, † 4. pros. 1872 ve Wernecku. Po ukončených studiích gymn. studoval na univ. v Mnichově, později na tam. akademii architekturu. Svými schopnostmi a neslomnou energií získal si lásku a přízeň stavitele Gartnera, jenž mu brzy důležité stavby svěřil, jako zejména budovy ředitelství solivaren. B. se stal dvorním stavitelem, vládním inšpektorem, prof. na polytechnickém ústavu v Mnichově a konečně generálním ředitelským radou komunikačním. V Athénách, kamž byl povolán, řídil stavbu královského paláce. V Mnichově vystavěl nádraží v slohu románském, mnoho privatních domů, vil a j., též radnice ve Furthu a mnoho nádražních stavení děkuje mu svůj původ. B. zůstal až téměř do své smrti v svém postavení v Mnichově, kdež sloužil zejména králi Maxmilianovi u provádění jeho stavebních plánů. Vůbec si zjednal B. veliké zásluhy o moderní stavitelství, jehož hlavním zástupcem byl.

Bukovský Vilém J., veřejný řádný profesor na král. čes. ústavu polytechnickém, t. č. náměstek předsedův spolku architektů a inženýrů v Čechách, čestný člen spolku posluchačů inženýrství na čes. polytechnice a činný člen spolku rakouských inženýrů ve Vídni, nar. se 24. září 1831 v Sedlci v Táborsku, a absolvoval vyšší školu reální a polytechniku v Praze r. 1850. Po odbytých studiích v krátké době vstoupil do praktického života, přijav 1. února 1851 udělené mu místo cís. král. inženýrského eleva u jižní státní dráhy. U železnice této zaměstnán byl až do roku 1855 vypracováním návrhů a provedením staveb pozemních i inženýrských. Po celý tento čas hleděl však, nahlížeje,

Erzählungen (Wien 1823); *Cyanenkränze; Erzählungen in zwanglosen Bänden* (ib. 1828); *Myrthenreiser. Erzählungen* (ib. 1826); *Nacht-Violen. Erzählungen* (ib. 1828).

Calonne, vicomte Alphonse Bernard de, franc. spisovatel (v. hl. d. 2), nar. r. 1818 v Bethunu. Z dalších jeho literárních prací uvádíme: *Berangère,* novela (Pař. 1852); *Mendiants et flibustiers littéraires* (tamt. 1852); *La Minerve de Phidias* (tamt. 1855); *Pauvre Mathieu* (tamt. 1855, 2. sv.); *Les frais de la guerre* (tamt. 1856, 2 sv.); *Le portrait de la Marquise* (tamt. 1857); *La Pologne devant les conséquences des traités de Vienne* (tamt. 1861) a několik brožur politického obsahu.

Calvi Pompeo, malíř, nar. se r. 1806 v Miláně. Učitelem byl mu Migliara. Krajiny, chrámy, kláštery a sloupové chodby jeho vynikají výtečnou perspektivou. V obrazárně Belvederské nacházejí se jeho: *Zbytky sloupových chodeb Octavie, nyní starý Rybní trh v Římě* a *Vnitřek chrámu Monza'ského.*

Calvo Carlos, paraguayský publicista, nar. se r. 1824 v Argentinské republice, jest od r. 1860 paraguayským vyslancem při dvorech Pařížském a Londýnském, od několika roků dopisujícím členem Pařížského ústavu historického a od r. 1869 též dopisujícím členem akademie věd. Sepsal v jazyku francouzském: *Recueil complet des traités, conventions et autres actes diplomatiques de tous les états de l'Amérique latine* (v 10 sv. 1862—1865); *Une page du droit international* (1864) a *Annales historiques de la révolution de l'Amérique latine,* jichž od r. 1864 vyšlo 15 svazků.

Camerra Antonio, znam. houslista, nar. se r. 1775 v Benátkách a † tamtéž 8. ún. 1855. Pod slavným mistrem Capuzzim dělal tak znamenité pokroky, že jsa teprvé 10 let stár hrál mistrně koncert Pleyelův, a že mu záhy ředitelství divadelních orkestrů v rozličných městech italských svěřena byla. Po další cestě, na které ve Vídni a v Paříži vystoupil, převzal řízení orkestru v *Teatro Fenice,* v kterémž postavení po 20 roků vytrval. V posledním čase byl prvním houslistou kapely u sv. Marka, které místo až k úmrtí svému podržel. Dle uznání samého Paganiniho byl velkým umělcem na nástroji svém.

Camminer-Turra Alžběta, ital. spisov., nar. se 1751 v Benátkách a † 1796. Otec její byl dějepisec Camminer (nar. v Benátkách 1731, † 3. list. 1796), který pracoval na Zanettiho *Nuova Postiglione* a v l. 1768—74 periodický spis *l'Europa letteraria* vydával. První práce, s kterou dcera jeho do veřejnosti vstoupila, byl překlad dramatu *L'honnête Criminel* od de Falbairea, které pod jménem *L'onesto colpevole* na všech divadlech italských se dávalo. Nato následovaly nejznamenitější díla dramatická cizozemská. Od r. 1774 pokračovala ve vydávání periodického spisu *Giornale enciclopedico,* až k svazku 233, a psala do něho mnohé dobré články. Dále přeložila spisy *Berquina* a *Gessnera,* a sepsala *Per nozze Discomsi Geroni, ottave* (1785). Sebrané dramatické práce její vyšly pod jménem *Composizioni teatrali* ve 20 svazcích (v Benátkách 1772—76). Zemřela prý následkem udeření pěstí od opilého vojáka, což však Fipaldo popírá.

Campana Ondřej, lékař, nar. se 1770 na Korsice a † 1855. Požíval již jména velmi váženého, když Korsika Francii byla postoupena; byl zvláště výborným chirurgem, který důkladnými studiemi o nemocech močového měchýře pozornost učenců na se obrátil a poukázal k nejlepší methodě, jak by kámen močový lithotomem uchopiti se měl. I hospodářstvím se s takovým zdarem zabýval, že spisu jeho *Memoria sulla Coltivazione del Gelso* od *Istituto veneto* cena byla přiřknuta. Císař Ferdinand povýšil ho do stavu šlechtického, a král. ústav [illegible] polský, Benátské Athenaeum a mnohé jiné učené společnosti svými diplomy ho poctily.

Campana rytíř ze Splügenberku Antonín, generalmajor, ředitel vojensk. zeměpisného ústavu Vídeňského a znamenitý kartograf, nar. se r. 177[illegible] v Portici a † 28. ún. 1841 ve Vídni. R. 1800 vstoupil do francouzského genijního sboru, byl [illegible] do Milánského zeměpisného inženýrského sboru přesazen, stal se r. 1813 majorem, a povznesl co ředitel zeměpisného ústavu tento k nynější jeho [illegible] dokonalosti a důležitosti. Když r. 1814 Lombardsko-Benátské království k Rakousku bylo připojeno, zůstal v témže postavení v cís. rak. službě, [illegible] r. 1815 do generálního štábu, řídil od r. 1818—[illegible] stavbu znamenité silnice přes Splügen a obdržel r. 1820 řád železné koruny III. třídy. R. [illegible] stal se plukovníkem, roku 1834 generalmajorem. Mistrně vyvedené mapy jeho jsou: *Lombardsko-Benátské království* (ve 4 listech); *Evropské Turecko; Administrativní mapa království Italského; Administrativní mapa Illyrska; Království Etrurie a knížectví Lucca; Horní Italie dle BacLera d'Albe; Velká mapa Lombardsko-Benátského království* (v [illegible] listech); *Vévodství Parma, Piacenza a Guastalla; Vévodství Modena; Okolí Milánské* (výtečná práce); *Poštovní mapa Italie; Mapa k dílu: Parteizan[illegible] plavbě; Silniční mapa Rakouska nad a pod Enží; Lombardsko a Benátsko.* Konečně sepsal: *Hannibals Feldzüge in Italien; Geodätische und astronomische Messungen, ausgeführt in Piemont u. Savoyen.*

Campoamor, don Ramon de, špan. básník, nar. r. 1820. Studoval v Madridě lékařství, když však první jeho pokusy básnické s pochvalou byly přijaty, věnoval se výhradně básnictví. Teprvé později vstoupil do služby státní jakožto civilní guvernér v Alikantě a Valencii. Byl též členem kortesů a vyznačil se co obratný řečník. Za své literární zásluhy zvolen jest členem Madridské akademie. Básně C-ovy došly po Španělích obecné obliby; sem patří: *Ayes del alma* (Madrid 1842); *Fabulas originales* (tamt. 1842); především však jeho *Doloras,* sbírka to tklivých, sentimentálních písní. Dočkaly se devatera vydání, naposled v Madridě 18[illegible]. Dále ještě vydal básnická díla: *Ternezas y Flores* a větší báseň *Colon* (Madrid 1859). Jeho sebrané básně *Obras poeticas* vyšly již v 3. vyd. (Madrid 1861). Z jeho spisů prosou psaných zasluhují [illegible] vytknuty: *La filosofia de las leyes* (Madrid 1846); *Polemicas con la democracia* (tamt. 1862) a [illegible] fické jeho vyznání víry *La absoluta* (tamt. 1[illegible]).

Camprodon, don Francisco, souvěký [illegible] básník španěl., rodem z Katalonie. Zabývá se [illegible] jména přepracováním cizozemských, nejvíce [illegible] látek pro jeviště špan. Sám má nemalé nadání dramat., leč rozptyluje svoje síly v komické drobtiny dramatické. Z těchto fraček jeho (*zarzuelas*) s průvodem hudby vynikly: *Los diamantes de la corona; El domino azul, Juan Lanas, Una vela[illegible], Quien manda manda, Una niña, Una vieja* (v Madridě 1855); *Beltran el Aventurero* (1858); *El diablo [illegible] carga* (1860); *Del palacio a la taberna* (1861); *Los dos mellizos* (1862); *Los suicidas* (1864); *El [illegible] pago* (1865). K vyššímu básnickému vzletu [illegible] se C. v pěkném dramatu *Flor de un dia* (hráno po nejprv 1851), jemuž dodal brzy druhý díl *Espinas de una flor,* kteréž drama i v Buenos-Ayresu ([illegible]) a v Lipsku (1868) tiskem vydáno bylo.

Canella 1) Josef, malíř, nar. se na počátku tohoto století ve Veroně a † ve Florencii r. 18[illegible].

Po odbytých doma studiích odebral se do Paříže, kde vyvedl více obrazů nacházejících se v obrazárně krále Ludvíka Filipa, z nichž jmenujeme: *Pohled na Paříž; Pohled na čínské lázně; Pohled na Boulevardy*. R. 1830 šel do Milána, kde opět četné obrazy zhotovil: *Pohled na Palazzu; Sala při Lago di Como; Benátky v noci* a j. v. Dále jsou z výstav známé: *Vnitřek chrámu Milánského; Benátský chrám sv. Marka; Přístav Honfleurský* a *Kostel sv. Kříže ve Florencii*. — **2)** **Josef Maria C.**, lékař, nar. v okolí Trientském 5. srp. 1788 a † 29. pros. 1829. Byl výborným chirurgem a okulistou, a stal se roku 1824 chirurgickým operatérem nemocnice Santa-Chiara v Trientu. Vydal mnoho spisů vlastních a několik překladů; z prvnějších jmenujeme: *Storia d'una frattura del collo del femore, erroneamente di chiarata lussazione* (Brescia 1815); *Storia riflessioni sulla febbre che domina nel comune di Riva e sue adjacenti* (Verona 1817); *Riflessioni critiche ed esperienze sul modo di operare la cateratta col mezzo della cheratonissi* (Milán 1819); *Cenni sulla estirpazione della bocca e del collo dell'utero, nei casi di scirro o cancro o altre escrescenze morbose di queste parti e descrizione del metrotomo* (ib. 1821); *Giornale di Chirurgia pratica* (Trient 1825—1829 v 5 sv.). V překladě vydal Jindřicha Dzondiho *Neue zuverlässige Heilart der Lustseuche* s dodatkem pod jménem: *Nuova e sicura maniera di curare la Sifilide in tutte le sue forme ec.* (1827).

Canestrini Antonín, doktor mediciny a kamerální fysikus, nar. se 18. kv. 1743 v Nonsberku a † 8. bř. 1807. R. 1769 podnikl se slav. professorem Frantsem cestu do Italie, aby navštívil nemocnice, úmější, r. 1771 byl do Uher poslán, aby vypuklý na hranici polské mor pozoroval a rozšíření jeho co možná zabránil, což se mu také podařilo. Nabyté zkušenosti svoje složil v díle *Dissertatio historica de peste ann. 1771 et 1772* (Košice 1777). R. 1778 stal se kamerálním fysikem v Nagybányi a 1785 ve Schwatzu. Spisem *Pestis diagnosis maxime ex ejus contagio haurienda* (Solnohrad 1795), k němuž později připojil dodatek *Observationes de hernia inguinali ex serotino testium in scrotum descensu*, snažil se dokázati nakažlivost moru. Zvláštní pozornost věnoval onanii, i přišel k náhledu, že pouhé lékařské prostředky proti ní nestačí; sepsal o ní: *Onanismus medice, politice et moraliter consideratus* (Inšpruk 1808). Největší však zásluha jeho jest zavedení očkování v Tirolsku; v směru tom sepsal: *Belehrung über das Einimpfen der Kuhpocken. Absichtlich zum Wohle meines Vaterlandes Tyrol* (ib. 1806); *Nachricht an das tyrolische Publikum über den Fortgang der Schutzblattern-Impfung in und um Schwatz; — Aufmunterung und Widerlegung einiger noch hier und da herrschender Vorurtheile* (ib. 1803).

Cantù Cesare, ital. učenec a spis. (v. hl. d. 1. a dopl. 1.), jest členem franc., belgické a jiných akademií a vyznamenán byl mnohými řády. Ze spisů jeho později vydaných zaznamenáváme: *Beccaria e il diritto penale* (1860); *Del diritto nella storia* (Turin 1861); *Collana di storie e memorie* (tamt. 1861 a později); *Storie minori*, sebrané menší práce dějepisné (tamt. 1864, 1. sv.); dějepisná část díla *Milano e il suo territorio* (Milán 1844). Z jeho spisů sestaveny jsou dále: *Storia della letteratura greca* (Flor. 1863); *Storia della letteratura latina* (tamt. 1863); *Storia d. letter. italiana* (tamt. 1864); *Il tempo de' Francesi* (Neapol 1864); *La storia della letteratura greca* (Flor. 1864). V posledních letech zabýval se pořádáním nových vydání starších spisů, z nichž *Lettere giovanili* přeloženy jsou do charvátštiny, pak vydal *Gli eretici d'Italia* (Turin 1866, 3 sv.) a dva populární spisy: *Buon senso* (Milán 1867), jenž v desíti měsících dočkal se tří vydání, a dramatické spracování otázky dělnické *Portofoglio d'un operajo* (tamt. 1867). Jeho *Dissertazione sull origine della lingua italiana* (Neapol. 1865) vyznamenána jest cenou neapolské akademie Ponzaniana, jiný spis *La libertà d'insegnamento* cenou akademie Modenské.

Canziani Giuseppe, lékař a spisovatel, nar. se v březnu 1815 v Miláně a † tamtéž v čci 1849. Za první svůj spis *Principii elementari di Frenologia* (Milán 1838) byl jmenován dopisujícím členem frenologické společnosti Pařížské. Zabýval se hlavně léčením zvířat a zdravotní statistikou, a odborné periodické spisy obsahují mnohý dobrý článek z péra jeho. Co odborný spisovatel a kritik děl lékařských požíval takové vážnosti, že medicínská sekce sjezdu učenců v Miláně r. 1844 ho zvolila za sekretáře svého, a 2 léta později ředitelství Milánského *Ospitale magiore* v téže vlastnosti do svého gremia ho povolalo. *Società di Incoraggiamento delle Scienze, Lettere ed Arti* v Miláně volila ho při rokování o nesnadných a rozsáhlých otázkách vědeckých do zřízené k účelu tomu komise, a ústav *Asilo infantile di S. Celso* za svého lékaře. Z četných spisů jeho zdravotních a statistických jsou nejdůležitější: *Cenni istorici sull'arte veterinaria* (Politecnico 1842 v V. sv.); *Alcuni considerazioni di pubblica igiene intorno alla idrofobia* (Gazz. med. Lombardia 1843, čís. 9. a 10.); *Sui medici e chirurghi lombardi, nozioni statistiche pel 1842* (ib. 1842, čís. 12.); *Sull'esercizio farmaceutico ostetrico e veterinario in Lombardia, nel 1842* (ib. 1843, čís. 19.); *La Beneficenza ospitaliera in Lombardia* (ib., čís. 29.); *Dell'ordinamento sanitario nelle nove provincie di Lombardia* (Politecnico 1844, fasc. 39.); *Sulla idrojatria* (Gazz. med. 1843, čís. 1.); *Metodo Goriziano per la conservazione dei Cadaveri* (ib. 1845, čís. 32.); *Relazione statistica sui pietranti avutisi in Lombardia dal 1830 al 1844* (ib. 1846, čís. 31.).

Capefigue Baptist Honoré Raimund (v. hl. d.). R. 1827 stal se redaktorem časopisu *Messager des Chambres*, v němž za červencové revoluce množství článků uveřejnil, jež měly velký vliv na průchod revoluce. Jeho historickým spisům nelze politickou cenu přiřknouti, naopak svědčí o politické nestálosti spisovatelově, jenž byl royalistou, legitimistou, antiorleanistou, orleanistou a opětně legitimistou a konečně imperialistou. Z jeho historických spisů sluší jmenovati: *Histoire de la Réforme, de la Ligue et de règne de Henri VI.* (1834—35); *Richelieu, Mazarin, la Fronde et le règne de Louis XIV.* (1836—1837); *L'Europe depuis l'avènement de Louis Philippe* (1847—49); *L'Europe pendant le consulat et l'empire de Napoléon* (1839—41); *Histoire des grandes opérations financières* (1855—58); *Les reines de la main Gouche* a *Les reines de la main droite*. V posledních dvou spisech předvádí spisovatel řadu paní z času francouzské ženské vlády, a sice v prvním maitressy a favoritky králů, jako Agnes Sorel, Diana z Poitiers, Gabriele d'Estrées, Lavallière, Pompadour, Dubarry; v druhém královny, jež měly vliv na veřejný život ve Francii, a sice Kateřinu z Medicis, Annu Rakouskou, Marii z Medicis, Kateřinu II., Alžbětu Anglickou, Marii Terezii Rakouskou a j. C. † v Paříži ku konci pros. 1872.

Capello Bartoloměj, malíř, nar. se r. 1689 u Valsugany a † r. 1768. Učitelové jeho byli G. Lazarini a A. Palestra v Benátkách, později odebral se do Modeny, aby tam díla Correggiova studoval. V malbě krajin byl mu Tizian a v architektuře Pavel Veronese vzorem. Práce jeho nalezají se

v Trientě, kde pro hrabata Pata a Sarrasiniho maloval, v několika elsass'ských klášteřích benediktinů a v biskupských sídlech Solnohradě a Chimsesi. Byl též výborným kreslířem, a Inšprucké museum chová 22 z jeho kreseb. Malby C-ry vyznamenávají se dobrou komposicí, správnou perspektivou a přiměřeným kostumem osob.

Cappa 1) *Capa* v církevním latinském jazyku starší doby jistá **skříně** (jakoby řekl „přikrývka“ nebo „zákryt“), ve které se uchovávaly ostatky čili relikvie svatých. Odtud se nejdůvodněji odvozuje název *capella* (jinak *martyrium*), místnost, kde taková skříně s posvátnými ostatky byla uložena a kde se služby boží konaly; z toho též naše: **kaple, kaplan.** (Srov. Du Cange *Glossarium mediae et infimae latinitatis*, v Paříži 1840.) — **2) C.**, též **c. magna**, u některých důstojenců katolického duchovenstva oděv plášti podobný, opatřený kápí (čili kapucí) a vlečkou. **C.**, nejobyčejněji barvy fialové, zhotovuje se buď z látky hedvábné, buď ze tkaniny jiného druhu, kdežto za doby zimní okolo krku a prsou hermelínem aneb jinou kožešinou pošita bývá. Té kapy užívají kardinálové (barvy fialové); všichni tito přioďívají se dříve přes talár rochetou, přes kterou pak oblékají kapu. Biskupům a kardinálům náleží **c.** po právu. Co se kapitol týká, mohou ty toliko na základě papežských privilegií kapy užívati. Někdy papež také kanovníkům kapitol kollegiátních toho práva propůjčuje, s tou ale výminkou, že **c.** kollegiátních kanovníků musí se poněkud odstupněním barvy fialové lišiti od kapy kanovníkův katedrálního chrámu, zejména, nalézají-li se obě kapitoly v témž městě. Kardinálové a biskupové nosívají kapu s vlečkou volně svislou, kdežto kanovníci vlečku přivinutou mají. *Dchn.*

Caput porcinum, **sviňská hlava**, nazýván ve vojenství římském bojovný šik, jehož čelí na způsob klínu předem ostatého se skládalo z několika těsně semknutých čet pěchoty o více pořadích, za těmi táhla též tak semknutá, ale silnější a širší oddělení, a za těmi v třetím, čtvrtém a pátém proudu kohorty i en do počtu ještě silnější. Takto postupujíc **c. p.** vrazilo v čelí nepřátelské, usilujíc střed jeho rozrazití. *Čský.*

Caracolirování, z *fr.*, slují v řasnoboji jezdectva pohyby jezdcovy v polokruzích a poloobratech, bránícího se proti vojínu pěšímu bodákem naň dorážejícímu. *Čský.*

Carafa de Colobrano Michele, hud. skladatel ital. (v. hl. d.), † 28. čce 1872 v Paříži. Od r. 1834 byl členem akademie umění a r. 1837 zvolen za údu institutu. Zpěvohry jeho, vynikající příjemnými melodiemi, slohem a elegantní instrumentací, byly velmi oblíbeny; jsou to zejména: *Il Vascello l'Occidente* (1814); *Gelosia corretta* (1815); *Gabriella di Vergi* (1816); *Ifigenia in Tauride* (1817); *Adele di Lusignano* (1817); *Berenice in Syria* (1818); *Elisabetta in Derbishire* (1819); *Il sacrifizio d'Epito* (1819); *Gli due Figari* (1820); *Jeanne d'Arc* (1821); *Tamerlano* (1822); *Capriciosa ed il soldato* (1822); *Le solitaire* (1822); *Eufemio di Messina* (1823); *Abufar* (1823); *Le valet de chambre* (1823); *L'auberge supposée* (1824); *La belle au bois dormant* (1825); *Il sonnambulo* (1825); *Paria* (1826); *Sanguvido* (1827); *Violette* (1827); *Masaniello* (1828); *Jenny* (1828); *Le nozze di Lammermoor* (1829); *Le livre de l'ermite* (1830); *L'auberge d'Auray*, společně s Héroldem (1830); *L'orgie* (1831); *La prison d'Edimbourg* (1833); *La maison du Rempart* (1833); *La Grande-Duchesse* (1834).

Cardwell Edward, anglický státník, nar. se r. 1813 v Liverpoolu, kde byl jeho otec velkoobchodníkem. R. 1832—1836 studoval na universitě Oxfordské práva a stal se r. 1836 v Londýně advokátem. V tomto postavení obrátil na sebe [illegible] sir Roberta Peela, a na radu tohoto [illegible] na dráhu politickou. Přičiněním Peelovým byl [illegible] 1842 zvolen do parlamentu, kde se při [illegible] r. 1844 Peelovi tak zalíbil, že jej [illegible] noval po roce sekretářem pokladní komory [illegible] ministerstvě, v kterémž úřadě setrval C. až [illegible] 1846. V postavení tomto získal si takovou [illegible] Peelovu, že jej veliký tento státník umíraje [illegible] vykonavatelem své závěti a svěřil mu vydání [illegible] polit. zápisků. R. 1847 poslalo C-a jeho [illegible] do dolní sněmovny, a v ministerstvě Aber[illegible] byl jmenován v pros. 1852 předsedou obchodní [illegible] celáře, zároveň byl povolán do státní rady. [illegible] tech 1853—1865 zastupoval C. v dolní [illegible] universitu Oxfordskou. Když v ún. 1855 Tor[illegible] ministerstvem Derbyho otěží vlády se [illegible], [illegible] stoupil C. s ostatními kollegy z ministerstva, [illegible] do něho však opět již r. 1859 s Russellem a [illegible] stonem, a sice jako sekretář pro Irsko, kter[illegible] mír uobtížný úřad zaměnil později s hodností [illegible] pro vévodství Lancasterské. R. 1864 byl jmeno[illegible] ministrem pro kolonie, r. 1866 byl [illegible] Torů opět z ministerstva vytlačen, leč již [illegible] opět jako státní sekretář do liberálního [illegible] Gladstonova povolán. Koncem února 1871 [illegible] žil v sněmovně poslanců předlohu o [illegible] angl. armády tak mistrně vypracovanou, [illegible] stranu konservativní i liberály stejnou [illegible] kojil. C. jest vůbec státník rozvážlivý, [illegible] rál a úředník velenadaný. Uveřejnil: *M[illegible] the Right Hon. Sir Robert Peel* společně s [illegible] Mahonem (2 sv. v Londýně 1856—1857).

Careno Alois, lékař a spisovatel, nar. [illegible] 1766 v Pavii a † 31. pros. 1810 ve Vídni. [illegible] odbor studium jeho bylo očkování. R. 17[illegible] se za lékař ve Vídni. Sepsal: *Observationes [illegible] demica constitutione anni 1789 in cinica [illegible] Viennensi* (ve Vídni 1790 a 1794); *D[illegible] dico-chirurgiche pratiche estratte dagli [illegible] demia Giuseppina e tradotte coll'aggiunta [illegible] note* (ib. 1790); *Voce al popolo per [illegible] oltura del vajuolo* (ib. 1791); *Tentamen de [illegible] pellagra Vindobonae observata* (ib. 1794); *Ueber [illegible] beste Art und Nutzen der Kuhpockenimpfung* (ib. [illegible] 4. vyd. 1799); *Ueber die Kuhpocken, [illegible] schrift* (ib. 1801). Vydal též v překladě [illegible] spis o očkování pod jménem: *Disquisitio [illegible] et effectibus variolarum. Ex anglico in lat. [illegible] ab A. C.* (ib. 1800).

Carleton William, irský spisovatel (v. [illegible] a dopl. l.), v pozdějších svých letech vydal: [illegible] *double Prophecy, or Trials of the Heart* ([illegible] 1862, 2. sv.); *Redmond, Count O'Hanlon* ([illegible] 1862); *The fair of Emyvale and the Master [illegible] Scholar. Tales* (Lond. 1870). Jeho *Traits and [illegible]* vyšly r. 1864 v Dublině v 5. vydání.

Carli Jan Jeronym, starožitník, nar. [illegible] v Ancajánu a † 29. září 1786 v Mantově. Byl [illegible] fessorem rhetoriky v Colle, později v Gubbi[illegible] se pro vzniklé mu s městským biskupem [illegible] po 18tiletém pobytu do Sieny odebral. [illegible] jmenovala ho císařovna Marie Terezie [illegible] kretářem akademie věd a umění v Mantově, v [illegible] rémž městě knihovnu a museum založil. [illegible] *Annotazioni al discorso di Celso Cittadini [illegible] chità dell'armi gentilizie* (Lucca 1741); *S[illegible] torno a varie toscane e latine operette dell [illegible] Paolo simone Bianchi di Rimini ec. ec.* ([illegible] 1749); *Annotazioni alla scelta di [illegible]*

di Propersio e di Albinovano, tradotte in terza rima da Franc. Corsetti, Senese (Benátky 1751); *Dissertazioni due: la prima dell'impresa degli Argonauti e i posteriori fatti di Giasone e di Medea; la seconda sopra un antico basrelievo reppresentante la Medea di Euripide conservato nel museo dell'Academia di Mantova* (v Mantově 1785). V knihovně Sienské se nalézají: *Memorie sui suoi viaggi; Memorie per la storia di Colle; Trattato sulla cronologia; Memoria per la storia di Gubbio* a j. v.

Carlone 1) Carlo, malíř, nar. se ve Scarie r. 1686 a † r. 1775. Studoval v Benátkách a v Římě, kde si Trevisaniho za vzor oblíbil. V 32. roku věku svého přišel do Německa a maloval v Linci velkou síň radnice, načež ho princ Eugen do Vídně povolal, kde za 10tiletého pobytu svého mnohé práce dokonal. Navrátiv se domů maloval pro farní kostel svého rodiště *život Marie* a několik obrazů pro farní kostel v La Cima. Dle Naglera řídil se C. v komposici novými pravidly uměleckými, avšak kresba jeho není právě živá aniž dosti čistá. Ross jmenuje následující jeho díla: *Početí Panny Marie; Svatá rodina; Jan Kř. libající Ježíškovi nohy; Karel Boromejský podává morem uchvácenému svátost oltářní; Smrt svatého; Přebytek; Skupení dětí.* — **2)** Diego C., sochař, bratr předešl., nar. se r. 1674 v Comě a † r. 1750 tamtéž. Naučiv se umění svému u otce šel do Říma, kde se velice zdokonalil. V Italii nalezají se dvě velkolepá jeho díla, a sice jedno v kostele Carignanoském, druhé, skupení více než 40 postav, ve farním kostele jeho rodiště. Mnohá jiná jsou v Německu, jedno z nejkrásnějších v kostele Maria Einsiedeln ve Švýcarsku.

Carlyle Thomas (v. hl. d.) zvolen r. 1865 za rektora university Edinbourghské. Dokončiv velké své dílo *History of Friedrich II.* (Londýn 1858—65, 6 sv., něm. překlad od F. Althausa v Berl. 1858—1869, 6 sv.) nevydal od té doby žádný obšírnější spis. U příležitosti debatty o reformě volebního řádu r. 1867 sepsal do *Macmillan's Magazine* pojednání čelící proti demokratickému volebnímu zákonu s podivným nádpisem *Shooting Niagara — and after?* které pak vyšlo co zvláštní brožura. V letech 1868—70 zabýval se pořádáním sebraných svých děl, které pak vyšly v 18 svazcích. Pak následovalo laciné vydání pro lid, jehož prvního svazku, obsahujícího *Sartor Resartus*, prodáno v jediném měsíci dubnu 1871 k 20.000 exemplářů. Za války německo-franc. postavil se v delším listu uveřejněném v časopise *Times* rozhodně na stranu Němců, jichž vždy byl věrným stranníkem.

Carminati Bassian, prosl. lékař a spisovatel, nar. se v Lodi r. 1750 a † r. 1830 v Miláně. V 28. roce věku svého obdržel za první spis svůj *De animalium ex mephitibus et noxiis halitibus interitu ejusque propriotibus causis* (Lodi 1777) profesuru therapeutiky a farmakologie na universitě v Pavii, a spisy jeho z rozličných oborů vědy medicinské potkaly se s hojnou pochvalou vrstevníků a byly častěji přeloženy. Sepsal: *Ricerche sulla natura e sugli usi del succo gastrico in medicina ed in chirurgia* (v Miláně 1785 německ. od Straussa ve Vídni 1785); *Opuscula therapeutica* ve 4 sv. (v Pavii 1788); *Hygiene, Therapeutica et materia medica* ve 4 sv. (ib. 1791); *Saggio di alcune ricerche sui principii e sulla virtù della radice di Calaguala* (ib. 1791), jedno z nejprvnějších pojednání, které v Evropě o léčivé rostlině Calaguala uveřejněno bylo; *Memoria sull'indurimento cellulare nei neonati* (v Miláně 1820); *Rapporto fatto all'Istituto sulla corteccia americana della china bicolorata* (ib. 1825); *Relazione de'nuovi chimici alcali e solfate di Chinina e di Cinconina e dei loro nuovi usi medicinali* (ib. 1829). Proti Browneově theorii vydal pseudonymně polemický spis *Jacobi Sacchi, phil. med. et chirurg. Doctoris, in principia theoriae Brunionanae animadversiones* (v Pavii 1793).

Carrasco, doña Concepcion Arenal de Garcia, humanitními snahami proslulá Španělka, vdova po advokátovi, žije v Madridě. V posledních letech navštěvovala v mužském oděvu přednášky na Madridské universitě. Madridská akademie morálních a politických věd vypsala r. 1860 úlohu, aby stanoven byl pojem dobročinnosti, milosrdenství a lásky k člověčenstvu (*beneficencia, caridad a filantropia*) a aby vyznačeno bylo, jak by v praxi těmto cnostem skutečný průchod zjednán byl. Mezi zaslanými pracemi došla největšího uznání práce C-cina, kterou akademie r. 1861 tiskem vydala a která pozornost celého vzdělaného Španělska na sebe obrátila. Od té doby vydala C-vá sama *Manual del visitacion del probre* (Madr. 1863); *Cartas a los delincuentes* (Coruña 1865); *El reo, el pueblo y el verdugo o la ejecucion publica de la pena de muerte* (v Madridě 1867) a j.

Carriera Rosalba, malířka, nar. se 7. Řj. 1675 v Benátkách a † 15. dub. 1757. První učitelové její byli Lazzari, Diamantino a Valestra. Malovala se zvláštní dovedností na slonovině, až Angličan Coll ji k malbě pastelové přiměl, v níž rychle k takové dokonalosti dospěla, že pastelovým svým obrazům živost olejových dáti dovedla. Na dvorech Modenském, Pařížském a Vídeňském zhotovila podobizny všech knížecích osob; dříve již byla malovala Dánského krále Bedřicha III., kurfiršta Bavorského Karla, kurfirsta Saského Augusta III., vévodu Meklenburského a j. R. 1747 oslepla, později upadla v šílenství. Z prací jejích nalezají se v Benátkách: *Madonna* (v kostele sv. Gervasia a Protasia); *Mladý Hechtic; Mladá paní.* Větší část je v Drážďanské galerii (157 obrazů). Sloh její jest jasný, barva živá, přirozená, kresba velmi půvabná.

Carutti di Cantogno Domenico, ital. státník, nar. se 16. list. 1821 v Cumianě, studoval práva a literaturu v Turině a Pise. Z mládí zabýval se velmi horlivě literaturou a napsal v slohu velmi elegantním národní tragédii *Velinda*, kteráž na král. divadle v Turině provozována a samým Pellikem pochválena byla. R. 1848 vydal svazek básní pod názvem *Addio*, a byl spolupracovníkem svobodomyslného listu *Concordia*. R. 1849 vstoupil do piemont. státní služby jako attaché při ministerstvu zahraničných věcí, a stal se r. 1850 státním sekretářem. Vedle toho přispíval stále sociálními a polit. články do *Rivista italiana*. R. 1852 vydal spis *Dei principii del governo libero*. R 1853 stal se C. odborným chefem v ministerstvu, a r. 1857 členem Turinské akademie a sekretářem rady nazvané *Consiglio contenzioso diplomatico*. Počátkem r. 1859 byl jmenován od Cavoura generálním sekretářem v ministerstvu zahraničných věcí, a r. 1860 byl zvolen do parlamentu, kde se účastnil rozpravy o všech otázkách, týkajících se zahraničných věcí Italie. R. 1864 byl jmenován C. mimořádným vyslancem a splnomocněným ital. ministrem v Hagu, a zastával ten úřad do r. 1869, v kterémž byl jmenován státním radou.

Cassel Pavel Štěp., něm. učenec, nar. se 27. ún. 1827 ve velkém Hlohově v Slezsku z rodičů židovských, studoval v Berlíně dějepis a pracoval od r. 1849 při tehdejší *Constitutionelle Zeitung*; r. 1850 byl povolán po dobu zasedání Erfurtského parlamentu za redaktora časop. *Erfurter Zeitung*, kterýž řídil až do roku 1856. Přestoupiv r. 1855 na víru evangelickou působil několik let jako král. bib-

těkář v Erfurtě; později jmenovala jej Erfurtská akademie svým tajemníkem, a ministerstvo mu udělilo za jeho vědecké zásluhy titul professora. Od r. 1856 žil C. v Berlíně. R. 1866 byl zvolen do pruské sněmovny, a později byl kazatelem při jednom evang. chrámě v Berlíně. Přednášky jeho, které v zimě 1869—70 o římském koncilu a o dějinách papežů měl, shromažďovaly kolem něho vždy hojné posluchačstvo. Literární práce C-ovy jsou nejvíce monografie o různých předmětech histor. literár., filosof. a bohoslov. obsahu. Z jeho historických prací jmenujeme: *Magyar. Alterthümer* (v Berl. 1848); *Dějiny Židovstva* v *Allgem. Encykl.* Ersche a Grubera (sv. 27. v Lips. 1851), a *Ueber thüring. Ortsnamen* (v Erfurtu 1856—1859); z prací jeho literárně-historických sluší uvésti: *Eddische Studien* (ve Výmaru 1857); *Ueber Schamir* (v Erfurtu 1856); *Drachenkämpfe* (1868); *Ueber den goldenen Thron Salomonis* (v Erf. 1853). Z politických prací jeho největšího došla rozšíření kniha *Vom Warschau bis Olmütz* (v Berl. 1851). Z prací bohosl. jmenujeme: *Weihnachten, Ursprung, Bräuche und Aberglauben* (v Berl. 1862); *Die Bücher der Richter und Ruth* (1865); *Susann. Ein alttestamentalisches Archiv* (v Berl. 1869); *Ueber Renans Leben Jesu* (tamt. 1863) a *Das Evangelium des Sohnes Zebedäi* (v Berl. 1870).

Caucig (vlastně Kavčič) František (v. hl. d.). Historické a mythologické obrazy jeho jsou: *Římanka Porcia se usmrcuje; Orfeus na hrobě Euridicině; Demetrius Poliorketes a Lamia s přítelkyní Demo; Fokion; Dívka osvobozuje Aristomena; Arkadie* (dle popis. Pausania); *Ulysses; Amor; Potrestaný Amor; Sappho vrhá se do moře* (v král. stav. galerii Pražské); *Slavnost Venušina v Melitě; Marius přijímá na zříceninách Karthaginských poselství Scipionovo; Themistocles; Boj Deiphontův; Adonis a Venuše; Paris a Helena; Útěk Vestálek z Říma; Diana; Aristagoras a Kleomenes; Návrat Dionův ze Syrakus; Fokion; Erisa a Proserpina; Šalamounův rozsudek; Královna Esther před Ahasverem; Herodovo smíření se syny.* Z oltářních obrazů tyto jsou známé: *Sv. Basilius, Jan Křt., Maria s dítkem* (v kostele Imola'ském); *Kristus na kříži s Marií, Majdalenou a Janem; Mučení sv. Bartoloměje* (v Napajedlech na Moravě); *Nanebevstoupení p. Marie; Navštívení p. Marie; Útěk do Egypta.* Z podobizen jmenujeme: *Obraz se 16 podobiznami hraběcí rodiny Colloredo.*

Caumont, Arcisse de, † 16. dub. 1873 v Caenu.

Cavanilles y Centi Don Antonio, vynikající špan. dějepisec, nar. r. 1805 v Coruñe v Galicii, studoval na universitě Alkalské práva, dějiny a literaturu, a usadil se pak r. 1825 jakožto advokát v Madridě, kde brzy nabyl vážnosti a vlivu. Již r. 1831 jmenován syndikem městským a roku příštího divadelním censorem, r. 1841 zvolen za řádného člena král. akademie dějin a brzy potom též akademie morálních a politických věd. Vydal: *El libro de mis hijos*, sbírka vědeckých a literárních pojednání, řečí akademických a j. (Mad. 1850); *Fuero de Madrid; Dialogos politicos y literarios*, zdařilá satyra, která v krátké době dočkala se 6. vyd. (Madr. 1858); *Historia de España*, výtečné dílo, jehož však dokončení nepřežil (Madr. 1860—64, 5 sv.). † na počátku r. 1864.

Cavanis Marcus, humanista a zakladatel ústavu *Congregazione dei Clerici secolari delle scuole di Carità* v Benátkách, nar. se 19. kv. 1774 v Benátkách a † 11. říj. 1853. Pocházel z velmi vážené rodiny Benátské, kterou král Sobieski r. 1684 do polského stavu šlechtického byl povýšil. Po smrti otcově stal se C. knězem (1806); od té doby byl život jeho dlouhá řada stálých obětí a těžkých povinností, jež sobě k dobru opuštěných dítek ukládal. Celé [illegible] značné jmění věnoval založení školy ve faře S. Maria del Rosario a dívčí školy ve faře *SS. Gervasio e Protasio*. Pak cestoval do Vídně a do Říma, [illegible] uskutečnil konečně dlouho chovanou myšlénku, založení totiž výše jmenovaného ústavu, pro který [illegible]stel sv. Anešky získal a upravil. Vydal též [illegible] básně pod jménem *Mireno Eleusinio*, byl výborným kazatelem a sepsal mnohá díla paedagogická, z nichž vyjímáme: *Nuovo metodo per agevolare ai fanciulli lo studio della lingua latina* (v Benátkách); *Saggi di eloquenza di celebri moderni autori italiani* (ib.); *Rime scelte di celebri moderni autori italiani ad uso della scuole di Carità* (ib.); *Il giovanne istruito nella cognizione dei libri* ve 20. svazcích (ib.). Papežové Pius VII., Lev XII. a Řehoř XVI. a císař Františ[illegible] horlivě ho v snažení jeho podporovali, císař Ferdinand udělil mu velkou zlatou civilní záslužnou [illegible]daili a Benátky poctily památku jeho mramorovou deskou v kostele sv. Anešky.

Cecinkar z Birnic (Brtnice?), starožitná [illegible] šlechtická v Čechách až podnes kvetoucí, jak se podobá, původu německého, ačkoliv [illegible] o tom listovních důkazů, ježto se C-ové v minulých stoletích nepřipomínají v Čechách a na Moravě ani v titulářích, ani deskách a registrech stavovských. Dle paměti rodinných jest prý jejím praotcem [illegible]bík z Birnice (sic), který v druhé polovici X[illegible] stol. byl v službě cís. Fridricha III. Jeden ze [illegible] jeho Severin, jenž se již psával z B., žil ke [illegible] XV. a na začátku XVI. stol. a sloužil ve [illegible] krále Matiáše Uherského, zdržovav se pak [illegible] v Uhřích. Achacius C. z B., syn Severinův, [illegible] pro své šlechetné zachování zároveň se synem J[illegible]nem a strýci Lorencem, Jakubem a Janem majestátem krále Ferdinanda I., dne 3. kv. [illegible] daným, povýšen do stavu šlechtického sv. Ř. [illegible] a zemí dědičných, a nadán erbem a titulem [illegible] *Birnitz*; týž zdržoval se času toho v Čechách [illegible] a zůstavil syna Václava C-a, který zemřel [illegible] (v Rakovníce?). Syn Václavův Aleš Jan C. [illegible] úředníkem u hraběte Mansfelda na Dobříši v Berounsku, kdež sobě potom koupil grunt a byl i primátorem tamtéž († 1657). Grunt ten zdědil [illegible] Václav (1661), jehož vnuk František C. [illegible] v minulém století v Čechách žil a čtyry syny [illegible]stavil: Františka Xav., Jana, Antonína a Jakuba. Antonín C. seděl na konci minulého a na začátku přítomného století na svém [illegible] v Lachenicích v Berounsku, později byl úředníkem hraběte z Vrbna ve Vídni. František X. C. koupil r. 1804 od rodiny Kotulinských statek Bílé Poličany v Bydžovsku; oba pak v tehdejších [illegible] válečných nemalé činili oběti na vychování [illegible] císařských a ruských a na zřizování ohrany [illegible]. Frant. X. C. zemřel r. 1811, načež zdědil statek Poličanský syn jeho František de P. C., který jej držel až do r. 1848. Rodina ta ucházela se na začátku tohoto století několikráte o potvrzení [illegible] šlechtictví a propůjčení inkolátu v Čechách; [illegible] žádost ta byla odvržena a teprv majestátem [illegible] ve Vídni dne 12. led. 1815, bylo žádosti té vyhověno a František de P., Jan, Jakub a Antonín C-ové z B. do stavu rytířského a [illegible] král. Čes. jsou přijati. Za našich dnů [illegible] připomínají se z rodu toho v Čechách: Eduard [illegible] z B. na Poličanech, Virginie ovdovělá hrab. [illegible]ohelburková, rozená C-ová, tolikéž na Poličanech a Terezie C-ová z B. na Radboři.

Cep, druhdy proslulá vražedná ruční zbraň, podobná cepu, jímž se obilí mlátí, na konci okovaná, a níž k vůli zvýšení vražednosti špičaté hřeby [illegible]

vyčnívaly. C. býval již od starodávna Čechům zbraní oblíbenou. Lid táhnuvší pod Benešem Hermanovem proti Sasíkům měl, jak nás Kralodvorský Rukopis poučuje, za oruží pádné c-y. Zbraní nejužívanější však stal se c. v bojích husitských XV. století. S počátku se zajisté od obyčejného c-u v ničem nelišil; teprv po čase obdržel přídavky nepřítele rázem ubíjející nebo strašně zohavující. C-em uměli Čechové v boji tak obratně zacházeti, že jím v minutě 20—30krát udeřiti mohli, ani jednou nechybíce (srv. o tom *Geschichte des Kriegswesens von Heinrich Braut* 1834). *Čký.*

Cepník, bojovník cepem ozbrojený. C-íci stáli u Husitů v šiku za vozy, a jestli se nepřítel skrze vozy na „plac" (nynější shromaždiště u vojska, *Rallirungsplatz*, *Alarmplatz*) dostal, tu jej přivítali cepem tak, že se žádnému více nezachtělo, ještě jednou na ně se odvážiti. Srov. o dalším užívání a šikování cepníkův Vlčkovo *Šikování*, uveřejněné v *Časop. Musejním* r. 1828 sv. 2. str. 14 a ve *Výboru z literatury české*, II. díl str. 999, pak *Objasnění zastaralých názvů ve válečném umění Čechův XV. stol.* od Tom. Buriana, c. k. majora ve výslužbě, v *Čas. M.* X. ročník str. 40. *Čký.*

Ceresa Karel, souvěký lékař, věnoval se záhy studiu fysiky, k němuž ho přiměly hlavně zajímavé pokusy slavného Alex. Volty na universitě v Pavii, načež do Vídně se odebral, aby dokončil pod profesorem Frankem medicinské studium. Zde co lékař humanitou a zručností, co odborný spisovatel duchaplnými spisy svými vynikl. První dílo jeho *Principi e leggi generali di filosofia e medicina speculativa* vyšlo r. 1817, načež r. 1829 následovalo: *Aperçu sur la fièvre jaune ou fièvre de l'Amérique* s dodatkem: *Bemerkungen über die epidemische Brechruhr Cholera morbus* (ve Vídni 1830), kde o moru tom důkladné podává správy, pojednávaje též o léčivé síle ipekakuanhy. Dále sepsal: *Intorno alla constituzione cosi detta stazionaria* (1834); *Sull'Omeopatica e sopra alcuni rimedi prevalenti da qualche tempo*; *ossia precipue leggi fondamentali di medicina speculativa e loro applicatione all'accennato obbietto* (1834). Mnohá jiná medicinská pojednání jeho obsažena jsou v Omedeiových *Annali di medicina* a v *Biblioteca italiana*. Byl údem mnohých vědeckých akademií, zejména Paduanské a Drážďanské.

Cibrario, Luigi hrabě, italský státník (v. hl. d.) v l. 1852—56 seděl na rozličných křeslech ministerských a † dne 1. říj. 1870 v Salo v provincii Brescianské.

Cignaroli Giovanni Bettino (v. hl. d.). Nejkrásnější z obrazů jeho v Italii se nalezajících jsou: *Marie a Gregorie Barbarigo* (v chrámě della Fava v Benát.); *Útěk do Egypta* (v S. Antonio v Parmě); *Umírající sv. Martin* (v Trientě); *Nejsvětější Trojice* (v Bergamu); *Mathathiáš* (ib.); *Smrt sv. Josefa* (v hl. chrámě Mantuaském). Sepsal: *Serie de'pittori veronesi* (v 3. sv. díla *Cronaca dello Zagata*), a založil ústav *Academia di pittura* ve Veroně, jehož ředitelem po čas žití svého byl.

Cimego (čimego), vesnice v jižním Tirolsku v tak zvaných Giudikáriích v údolí řeky Chiesy, kde se ve válce 1866 strhlo několik bitek mezi Rakušany velením gen. Kuhna a sbory dobrovolnickými pod Garibaldim, z nichž nejznámější jest bitka ze dne 16. čce 1866, majíc za výsledek ústup Vlachův až za Condino. Na bitkách těch značného podílu bral český 11. pluk pěchoty. *Čký.*

Cimelie (z řec.), poklady, slovou v archivech nejvzácnější rukopisy, unica.

Civin Alois, narozený v Kolíně, studoval stavitelství, pustil se však na dráhu literární a přispíval do časopisů *Dalibor* a *Lada*. R. 1862 vydal veselohry *Cesta do Kostelce* a *Vévoda*, první dle Homburga, druhou dle Alex. Arna. Sepsal též popis cesty na Sněžku a Krkonoše (*Květy* 1868) a rediguje od 1. čna 1871 časopis *Pražský Lloyd.*

Clausius Rud. Jul. Emanuel, velmi slovutný něm. fysik, nar. se 2. led. 1822 v Kozlíně v Pomořanech; studoval od r. 1840 na univ. v Berlíně, habilitoval se tam později jako priv. docent, a stal se vedle toho učitelem fysiky na tamější škole dělostřelecké. R. 1855 byl povolán za prof. fysiky na nově zřízenou polytechniku v Curichu, a za krátko na to byla mu udělena též řád. profesura na tam. universitě. Po dvanáctiletém působení v těchto úřadech stal se prof. ve Vircpurku a r. 1869 v Bonnu. Jeho vědecká činnost vztahovala se s počátku k některým nejasným posud otázkám v optice a nauce o elektřině, později se však obmezila na obor nauky o teple. Z mnohých stran se již té doby jasně ozývaly hlasy, že teplo není žádnou látkou nezvažitelnou, nýbrž spíše jakýmsi stavem pohybu hmoty. Praktickému a speciálnímu provedení a stanovení této myšlenky stavěly se však ještě mnohé překážky v cestu, C. pak obral si za úkol novou tuto theorii jasnými příklady o mechanických účincích tepla utvrditi. Práce jeho, které o tom nejvíce v Poggendorffových *Annalech* podal, byly přeloženy vesměs do angličiny i franštiny. C. jest členem franc. Institutu a četných jiných společností učených.

Clebsch Rud. Friedr. Alfred, slav. něm. mathematik, nar. se 14. led. 1833 v Královci, studoval tam mathematiku a fysiku pod Neumannem, Michelem a Hassem, a stal se r. 1854 doktorem filosofie. Na to odebral se do Berlína, kde byl na rozličných ústavech jako učitel činným, a habilitoval se na tamější universitě r. 1858 pro mathematickou fysiku. Leč rok na to byl již povolán za profesora analytické machaniky na polytechniku do Karlsruhe, kteráž té doby za Redtenbachera ve světě vědeckém velmi chvalného jména požívala. Na jaře 1863 přestěhoval se jako řádný profesor do Giessenu, a od r. 1668 byl řád. profesorem vyšší mathematiky v Gotinkách, kde sešel smrtí předčasnou 7. list. 1872. Veliký počet pojednání z oboru mathem. fysiky, geometrie a nové algebry uveřejnil C. v Crellově *Journal für Mathematik*, v měsíčních správách Berlínské akademie, v čas. *Göttinger Nachrichten*, v *Annali di matematica* a zejména v Neumannem založených (1868) *Math. Annalen*. O sobě vydal: *Theorie der Elasticität fester Körper* (v Lips. 1863); *Theorie der Abel'schen Funktionen* (s Gordonem, tamt. 1866); *Theorie der binären algebraischen Formen* (tamt. 1871); *Ueber die partiellen Differentialgleichungen, welchen die absoluten Invarianten binärer Formen bei höheren Transformationen genügen* (v Gott. 1871); *Zum Gädechtniss an Julius Plücker* (tamt. 1871); *Ueber die Fundamentalaufgabe der Invariantentheorie* (tamt. 1872). Mimo to vydal C. některé spisy z pozůstalosti mathematika C. G. J. Jakobiho, jakož i různá pojednání o dynamice. C. byl členem společnosti věd v Gotinkách, dopisujícím členem akademií Berlínské a Mnichovské, jakož i členem *Instituto Lombardo* v Miláně.

Cluseret Gustave Pièrre, vynikající generál komunistický a demagog, který r. 1871 všechny válečné podniky proti vládě Versaillské řídil. Byl kapitánem v 8. praporu mysliveckém, z něhož však 1858 pro republikánské smýšlení své musel vystoupiti, načež sloužil ve vojště Garibaldiho a po pád-

Sicilie v armádě Spoj. Obcí co plukovník. Stav se 1862 brigadním generálem sadal roku následujícího za své propuštění, založil v Novém Yorku týdenník *New Nation* a ucházel se po jeho zaniknutí, avšak marně, o úřad vyslanecký u Juareza. R. 1866 byl od města Brooklynu za poslance do svolané od strany demokratické *National Union Convention* ve Filadelfii zvolen. R. 1868 odebral se do Irska, aby napomáhal k uskutečnění úmyslů feniánských, a započal při vypuknutí války prusko-francouzské s několika vůdci Feniánů najímání irského mužstva do vojska francouzského, kteréž však opatrnou policií anglickou brzy zamezeno bylo. Krátce po pádu císařství přibyl do Lyonu, kde mu zřízení pluku dobrovolnického svěřeno bylo, kdežto jiní dva demagogové, Poláci Dombrovski a Wolowski, polskou legii organisovali. Ihned vstoupil C., jsa členem internationaly, v úzké spojení s vůdci červené strany, které mělo míti za výsledek republiku v Lyoně dle zásad z roku IX. s konfederací jižních provincií pod jménem Liga Jihu. K uskutečnění záměru toho vnikl C. dne 28. září v čele pluku svého a velkého množství lidu do radnice, zatknul maira a prefekta a vydal prohlášení, že celá správa obecná odevzdává se komitétu pro obecné dobro s vůdců jednotlivých spolků revolucionářských sestavenému; on sám byl jmenován náčelníkem národní obrany. Avšak podnik se nezdařil, C. utekl do Marseillu a odtud do Genevy. Obdržev zde zprávu o vzdání se hlavního města spěchal neunavený agitator do Paříže, aby nápomocen byl cíli, o kterém se socialističtí soudruhové jeho od počátku ohlášení tak horlivě zasazovali. Ihned svěřena mu byla komunou celá správa válečná, i počal rozvinovati zimničnou činnost směřující hlavně k reorganisaci celé válečné moci komunistické, k lepšímu vycvičení a taktickému rozdělení jejímu. Při nestranném posuzování tehdejších událostí Pařížských nelze mu odepříti chválu, že osvědčil největší organisatorskou zručnost a dobrou vůli. Hned po nastoupení úřadu svého dle možnosti odstraňoval všechny muže neschopné z vrchních velitelstev, a zřídil pouze z vojínů sestávající velký generální štáb, v němž genijní kapitán Rossel a Dombrowski vynikajícími silami byli. Všechna nařízení jeho jevila nenepatrnou znalost věcí vojenských, energii a veliké schopnosti jeho. On sám jediný vdechl znovu zřízeným plukům po porážkách dne 3. a 4. dub. opět důvěru a naději v konečné vítězství, a docílil toho, že vojsko Versaillské ve vesnicích na západu od Paříže ležících ani píď půdy nezískalo, ač veškerá namahání svá na tento jediný bod soustřeďovalo. Ale porážky Pařížské posádky poblíže Issy způsobily v Paříži velké změny; generál C. byl z dosud neznámé příčiny sesazen a zatčen. Až do posledního okamžiku byl vykonával neobmezenou moc, i zdá se, že se chtěl učiniti diktátorem. Ani není pravdě nepodobno, že padl pro tajné intriky svého štábního chefa Rossella, který však C-a v ničem nemohl nahraditi. V poslední době uchýlil se C. do Belgie, byl však tamější vládou vypovězen.

Clusolo Adam, malíř a spisovatel, nar. se roku 1728 v Tirolsku a † r. 1787 v Roveredu. Studoval v Sieně a šel pak do Říma, kde byl Battoni jeho učitelem v malířství. Nepatrný v pracích původních byl velmi dovedným kopistou, i maloval též zvířata dle přírody dosti trefně. Sepsal: *Dall' arte pittorica libri VIII; De' precetti della pittura libri IV; Itinerario delle pitture, sculture ed architetture più rare di molte città d'Italia.*

Cobet C. G., nizozemský filolog a kritik, nar. se okolo r. 1813 v Paříži, kde jeho otec byl úředníkem v službě Napoleonově. Gymn. studia konal r. 1831—36 v Haagu a vynikl již tehdy v [illegible] filologii tou měrou, že obdržel státní podporu [illegible] vědeckou cestu. Později jej jmenovala univers[illegible] v Lejdě čestným doktorem, a od r. 1845 jest na [illegible] universitě prof. klas. filologie. Sepsal: *Prosopographia Xenophontea* (v Lejdě 1836); *Observationes criticae in Platonis Comici reliquias* (v Amster. 18[illegible]); *Oratio de arte interpretandi grammatices et critices fundamentis innixa primario philologi officio* (v Lejdě 1847); *Prefatio lectionum de historia vetere* (tamt. 1853); *Variae lectiones, quibus continentur observationes criticae in scriptores graecos* (tamt. 18[illegible]); *Orationes et fragmenta Lysiae* (Amster. 186[illegible]) a j.

Coccius Ernst Adolf, něm. lékař očních nemocí, nar. se 19. září 1825 v Knauthainu u Lipska, studoval medicinu, chirurgii, a léčení očních nemocí na universitách Lipské a Pražské. R. 1849 stal se lékařem při ústavu očních nemocí v Lipsku, habilitoval se r. 1851 na tamější universitě a stal se r. 1858 mimoř. prof. lékařství. R. 1857 [illegible] v Lipsku kliniku nemocí očních, stal se r. 1867 [illegible] prof. své vědy a r. 1870 taj. medic. radou. [illegible] jeho byla obohacena platně literatura ofthalmologická, z nichž tyto uvádíme: *Die Ernährungsweise der Hornhaut und der serumführenden Gefässe im menschl. Auge* (v Lips. 1852); *Ueber die Anwendung des Augenspiegels nebst Angabe eines neuen Instruments* (tamt. 1853); *Ueber die Neubildung von Glashäuten im Auge* (tamt. 1858); *Ueber Glaucom, Entzündung und die Autopsie mit dem Augenspiegel* (tamt. 18[illegible]); *Ueber das Gewebe und die Entzündung des menschlichen Glaskörpers* (tamt. 1860); *Ueber den Mechanismus der Accomodation des menschl. Auges nach Beobachtungen im Leben* (tamt. 1867); *Ueber die Behandlung der Augenverletzungen* (1871).

Coen Josef, slov. lékař a spisovatel, nar. se r. 1812 a † 18. kv. 1856 v Benátkách. Byl asistentem ředitele Benátské nemocnice Rimy, [illegible] prvním chirurgem vojenské nemocnice, a osvědčil se zvláště za doby trvání cholery co lékař [illegible] obezřelý. Neunavně oddán jsa vědeckým studiím, překlady nejznamenitějších odborných děl německých a francouzských do vlaštiny nemalé zásluhy o vědu sobě získal. Jmenujeme zde pouze klassická díla chirurgická A. Coopera, Dupuytrena, Baudelocquea, Sansona, Larreya, Velpeaua a Fabrea, která poznámkami a dodatky rozšířil. Dělal četné pokusy s odporučeným od Reichenbacha v nemocech chirurgických kreosotem, o němž též pojednání vydal, pozoroval na mrtvolách [illegible] rozličná poranění oèeru a podal o tom zajímavé rozsáhlá objasnění. Tyto a četné jiné články z oboru praktické chirurgie, nauky operační a historie medicíny vyšly v *Encyclopedia* od Falconettiho v Benátkách vydané. R. 1841 započal velkolepé dílo *Encyclopedia chirurgica* (v Benátkách), v němž se [illegible] nejpřednější chirurgové italští súčastnili. C. byl údem mnohých učených společností.

Coghetti Frant., slovutný ital. malíř, nar. se 4. říj. 1804 v Bergamě, konal tam záhy studia malířská pod Diottim a později v Římě pod Camuccinim. Pro své rodiště maloval dva oltářní obrazy představující *Pannu Marii* a *Nanebevzetí P. Marie*. Později ozdobil jeden salon vily knížete Torlonie v Římě obrazy ze života Alexandra Vel. V paláci Torloniově v Římě maloval: *Bacchův triumf*, *Bitvu Amazonek* a *Čtyry živly*. Velkolepá jest též kompusice jeho *Parnas všech slavných umělců*. Dále pocházejí od tohoto umělce malby na [illegible] v basilice v Savoně, olejový oltářní obraz *Na* [illegible] *pení Krista* v katedrále v Porto Mauricio a [illegible]

oltářní obraz tamtéž *Odsouzení sv. Štěpána*, za který mu byl udělen rytířský řád sv. Řehoře.

Cognolato Kajetán, nar. se 7. srp. 1728 v Padově a † 10. pros. 1802 tamtéž. Jeho předmluva k známému *Lexicon totius latinitatis* (srovn. o něm: *Gazz. letteraria di Milano* 1774, čís. 25. str. 193), řecké a latinské epigramy, práce archaeologické, konečně spis *Epistola latina ad Leonardum Targam* řadí ho mezi nejvýtečnější novější italské filology. V četných, r. 1769 vytištěných řečech akademických osvědčil se též co bystrozraký filosof, a pustil se v pozdním věku svém do pilného badání historického, jehož výsledky obsaženy jsou v spise: *Saggio di memorie della terra di Monselice, di sue sette chiese, del Santuario in esse ultimamento aperto* (v Padově 1794). C. byl kanovníkem Monselicekým.

Coleti Josef, bibliotekář a humanista, narozen r. 1744 v Římě, † v Terstu na začátku tohoto století. Pocházel z rodiny španělské, matka jeho byla příbuznou známého generála jesuitův Ricciho. R. 1760 stal se údem spolku Arcadia di Roma, vstoupil po zrušení řádu jesuitského do pluku Butlerova, z něhož r. 1774 vystoupil, vešel s hrabětem Cobenzlem v literární spojení a založil s ním roku 1780 učenou společnost v Gorici, která od římské Arkadie za filialku uznána a Arcadia Romano-Sonziaca nazvaná byla. R. 1783 založena byla v Terstu Arcadia Romano-Sonziaca di Trieste a C. sekretářem jejím jmenován. R. 1782 založil v Terstu c. k. priv. gubernialní kněhtiskařství, a měl též o zal ožení tamější městské knihovny velikou zásluhu. R. 1793 založil časopis *Osservatore triestino*, který dosud co úřední list vychází. Sepsal některé věci dramatické a podal mnohé překlady z němčiny.

Collare canonicorum (totéž co *expositorium canonicale*), límec černé barvy, jejž nosívají někteří katoličtí kněží na klerice okolo krku převěšený, ze sukna anebo ze tkaniny hedvábné. (V diécesích Německa, u př. v Badenském velkovévodství, mívají kněží límec ten z aksamitu černého nad rochetou při kázaní a jiných funkcích). U nás užívají práva, nositi toto c. c.: kanovníci kapitol katedrálních i kolegiátních; doktoři theologie na universitě Pražské řádně immatrikulovaní; arcibiskupští a biskupští přísežní notáři (v království Českém); farářové Pražští a poenitenciáři čili zpovědníci u Sv. Víta. Jiní kněží (vikářiį děkani, faráři, katecheti) mohou ten límec nositi, když jim arcibiskup aneb některý biskup výslovně to vyznamenání udělil, což v katalogu duchovenstva obyčejně slovy *expositorio canonicali decoratus* poznamenáno se nachází. *Dcha.*

Colle František, spisovatel, nar. se 8. říj. 1746 v Bellunč, kde též † r. 1815. Při zřízení království italského stal se státním radou ve finančním oddělení a obdržel řád železné koruny. První spis jeho byl: *Dissertazione sulla Musica dei Greci*, za který se mu dostalo ceny akademie Paduanské. Díla: *Dissertazione sulla sistemazione del Brenta* a *Dissertazione sulle pieve del Po* řadí ho k nejvýtečnějším znalcům vodní stavby. Zmínky zasluhují pojednání jeho od Cesarotiho tak vysoce oceněná: *Saggio sulla filosofia delle lingue*, *dell'influenza del costume*, *sullo stile* a *Notizie della vita degli scritti di Albertino Mussati* (v *Memorie dell'Academia di scienze di Padova*). Zůstavil ještě v rukopise obšírné dějiny university Paduánské, jejímž historiografem byl.

Collegium vojenské (*Militärkollegium*) sove se nižší vojenská škola o 2 ročnících, r. 1870 v sv. Hypolitě v Dolních Rakousích zařízená, jenž jest přípravnou pro technickou akademii ve Vídni a akademii voj. v Novém Městě za Vídní. Kolej ta založena jest pro 200 chovanců, z rodičů voj. narozených; ale také synové státního úřednictva se přijímají, odbudou-li s prospěchem nižší střední školy na reálce nebo gymnasium. *Čský.*

Colletova Camilla, norská spisovatelka, dcera proboštа Nicolaie Wergelanda (v. hl. d.) a sestra geniálního básníka Henrika Wergelanda, nar. se v Christiansundu 23. led. 1813 a provdala se r. 1841 za Petra Jonáše Colleta. Proslavila se v literatuře své vlasti následujícími spisy: *Amtmandens Döttre* (román, 2 sv. v Christ. 1855 přel. do něm. od baronky Kloestové, v Lips. 1864; též do švéd. a angl. přel.); *Fortuellinger* (tamt. 1861) a *I de lange Naetter* (tamt. 1863).

Comelli František Jan Křt., botanik, nar. se 1. září 1793 v Udině a † 23. list. 1852. Studoval na universitě v Pavii vědy přírodní, zvláště botaniku a chemii. Právě tehdá byli Davy v Anglii, Thenard ve Francii, Berzelius a Liebig ony reformy v lučbě učinili, jichž podivuhodné výsledky nyní v praktickém životě tak blahodárně se jeví. Avšak ani botaniku nezanedbal, a sbíral a pozoroval v rocích 1818 a 1819 domácí rostliny furlanské, jichž charakteristiku od jiných přírodozpytců určenou mnohdy valně poopravil. Tiskem vydané spisy jeho nejsou sice četné ani obšírné, přispívají však značně k zvelebení vědy botanické. Jsouť to zejména: *Interno alle alghe microscopiche del D. Biasoletto*, *Relazione di Fr. Comelli Udinese Farmacista* (v Udině 1833); *Intorno alle Alghe d'aqua dolce ed alle produzioni animali che si credevano Alghe* (ib. 1835). Započal též dílo *Specimen florae forojuliensis*.

Comparetti Andrea, lékař a přírodozpytec, nar. se ve Vicinale r. 1746 a † v Padově 22. pros. 1801. Žil co lékař v Benátkách, stal se později profesorem mediciny v Padově a vynikl nejen co lékař a spisovatel, ale zvláště i co přírodozpytec. Sepsal: *Occursus medici de vaga aegritudine infirmitatis nervorum* (Benátky 1784); *Riscontri fisico-botanici ad uso clinico* (Padova 1794); *Osservazioni sulla proprietà della China del Brasile* (tamt. 1794); *Riscontri medici delle febbri larvate periodiche perniciose* (tamt. 1795, 2 sv.), jedno z nejdůkladnějších děl medicinských; *Riscontro clinico del nuovo ospedale o regolamenti medico pratiche* (tamt. 1798). Co přírodozpytec podnikl bystré pokusy, o nichž neméně vzácné spisy vydal: *Observationes de luce inflexa et coloribus* (tamt. 1787); *Observationes anatomicae de aure interna comparata* (tamt. 1789). Chladný má toto a dílo Scarpovo za nejvýtečnější všech, jimiž se literatura o ústrojích sluchu honosí. *Prodromus di un trattato di fisica vegetabile* (tamt. 1791—1797, 2 sv.); *Observationes dioptricae et anatomicae comparatae de coloribus apparentibus, visu et oculo* (tamt. 1798); *Dinamica animale degli Insetti* (tamt. 1806); *Nouvelles recherches sur la structure organique relativement à la cause des mouvemens de la sensitive comune*, dílo, jímž rozhodné povolání své k rostlinné fysiologii osvědčil (*Memoires de Turin* sv. V. str. 209).

Conrad Karl Emanuel, výtečný malíř předmětů stavitelských, nar. se 30. bř. 1810 v Berlíně, navštěvoval tam od r. 1823 král. akademii umění, zejména pod Erdmannem Hummelem s takovým prospěchem, že již r. 1830 architektonice a perspektivě vyučovati mohl. První jeho práce byly *Vnitřek chrámu sv. Hedviky* a *Rotunda Musea* v Berlíně, dále *Pohled na zámek a most se sochou Velikého kurfiřtu*, jenž se stal majetkem krále Fridricha Viléma III. Později se usadil trvale na žádost W. Schadowa

v Düsseldorfě, a obral si za předmět svých maleb nejvíce sloh románský a gotický; z té doby pocházejí následující jeho obrazy: *Starý kostel v Bilku, Kostel sv. Quirina v Neussu, Mlýn v lese, Zbořeniště kostela ve sněhu, Pohled na Wetzlar, Zámek při zapadajícím slunci* (komposice), *Gotický chrám u náměstí Gutenbergova v Mohuči* a j. Město Kolín n. R. a jeho chrám obral si **C.** za předmět velmi bedlivých studií, zejména maloval r. 1842 na žádost královu *Kolínský chrám dohotovený*, a později u velikých rozměrech týž chrám s nejbližším jeho okolím. Obraz tento zaslaly město Kolín a arcidiécese Kolínská papeži Piu IX. k 50letému jeho jubileu kněžství. R. 1845 cestoval **C.** po Belgii, Francii a 1851 po Anglii, a studoval vynikající stavby těchto zemí. Na to maloval *Pohled na Londýn* a *Pohled na zámek Windsorský*. Na své cestě po Italii r. 1869 maloval *Pohled na Řím z Pincia* a *Pracovní kabinet Pia IX.* R. 1871 pracoval na obraze představujícím *Vnitřek chrámu Kolínského*, jenž vyniká nad míru bohatou staffáží. Též jest **C.** výborným malířem akvarel a váženým učitelem malby.

Contrecreuse [kóñtrkrés], *fr.*, slují při obléhání pevnosti nebo tvrzí **z á k o p y**, jichž prst směrem ke zdem hradeb se nahazuje, sloužíc za náprseň obléhatelům. *Čský.*

Contregallerie (kóñtrgalerý), *fr.*, tak nazýváme v pevnostech podzemní průchody pod krytou cestou (*chemin couvert*), kladené tím směrem, kudy nepřítel pod zemí k pevnosti se blíží. Účelem jejich jest zamezíti nebo zničiti podkopnické práce obléhatelovy. *Čský.*

Contreparade (kóñtrparád), *fr.*, **p r o t i c h y l**, v šermování bodákem, končířem nebo šavlí způsob krytů, jimž body nebo seky protivníkovy odrážíme dříve, než tělo naše zasáhnou. *Čský.*

Cordier Jindř. Jos. Karel, franc. sochař, nar. se 19. říj. 1827 v Cambrai a byl vzdělán ve svém umění od Fougineta a Rudeho. Hned při prvních svých pracech jevil veliké nadání u pojímání znaků různých čeledí lidských, pročež jej vyslala franc. vláda na cesty do Afriky. Typy, které tam dle přírody studoval, znázornil ve svých výtvorech způsobem mistrovským; tak povstaly jeho poprsí Černochů, Mongolů, Algírců, socha *africké Venuše, Židovky Algírské* a jiné. V salonech Pařížských z roku 1863 bylo vystaveno jeho poprsí císařovny Eugenie z různobarevných mramorů, a r. 1866 socha *Arabky* v životní velikosti. Mimo to zhotovil **C.** poprsí *Saïd-Abdalloso, maršála Randona, generála Fleuryho, skupení dětí* a alegorické sochy *Harmonie* a *Poesie* (1867). R. 1856 postavil ve Verduně sochu maršála *Girarda.*

Coremans Victor Amadeus, spisovatel, naroz. r. 1802 v Belgii, věnoval se původně knihkupectví. Brzy však vrhl se na dráhu spisovatelskou a vydával nejprvé ve Vídni časopis francouzský *Le spectateur français*, jehož opovážlivý, animosní a profanní obsah mnoho se četl. Opustiv Vídeň žil v rozličných městech německých, zvláště v Bavorsku, kde pro spisy své byl policejně stíhán a po delší čas uvězněn. Sepsal: *Der Mensch und die Leute. Ein satirisches Fragment aus dessen seltsamen Skizzenbüchlein* (Norimberk 1829); *Epheukränzchen. Ein Taschenbuch für edle Gemüther* (Gmünd 1835); *Freiheitsblitze. Taschenbuch für gesetzliebende Freisinnige* (Norimb. 1832); *Kerkerblumen* (Curich 1834); *Stimme aus dem Kerker an den König Ludwig von Baiern* (ib. 1834).

Corneliani Giuseppe, lékař a spisovatel italský, nar. se 1797 v Pavii a † v list. 1855 v Padově. Odbyv pod Scarpou, Raggim, Brunaccim a Bordon studia medicinská stal se 1820 asistentem na klinice, pak suplentem medicinské kliniky p[illegible] chirurgy, konečně professorem všeobecné patholo[illegible] a farmakologie v Pavii a ředitelem velké nemocnice tamější, a dostal se v téže vlastnosti r. 1844 do Padovy. Sepsal: *Institutiones pathologiae generalis; Formulario medico; Memoria intorno alla [illegible] del sangue; Memoria intorno alla cura delle pneumonie; Memoria intorno all' applicazione di [illegible] principi alla teoria della flogosi; Della febbre tifoidea; Trattato intorno all'albuminaria e [illegible]bete*, za který od Pařížské akademie věd obdržel medalii pro učence. V posledním čase připravo[val] rozsáhlé dílo o pathologii nemocí nervů, které [illegible] nedokončil. Byl údem akademií Padua[n]ské, Par[m]ské, Florentinské, Turinské a Pařížské.

Cornelius Karl Sebastian, zasloužilý něm. [fy]sik, nar. 14. list. 1819 v Ronshausenu, [illegible] mathem. a přírodní vědy v Marburku a Gotink[ách] a habilitoval se r. 1851 na universitě v Halle, [kde] přednáší posud o fysice, mechanice, fysik. [geogr.] a meteorologii. Z jeho vědeckých prací vyni[kají]: *Versuch einer theoretischen Ableitung der elektrischen und magnetischen Erscheinungen* (v Lipsku 18[illegible]); *Theorie des Sehens und räumlichen Vorstellens [illegible] physik., physiol. und psychol. Standpunkte [illegible]trachtet* (Halle 1861); *Zur Theorie des Sehens [mit] Rücksicht auf die neuesten Arbeiten in diesem [Ge]biete* (tamt. 1864); *Grundzüge einer Molecularphys[ik]* (tamt. 1866); *Ueber die Bedeutung des Causalprin[ci]ps in der Naturwissenschaft* (tamt. 1867); *Grund[r]iss der physikal. Geographie* (3. vyd. tamt. 18[illegible]); *Ueber die Entstehung der Welt, namentlich [mit] besonderer Rücksicht auf die Frage: ob unserem [Son]nensystem, namentlich der Erde und ihren Bew[oh]nern, ein zeitlicher Anfang zugeschrieben werden [illegible]* (tamt. 1870).

Cornet Julius, ředitel c. k. dvorního oper[ního] divadla, nar. 1796 v Innichenu, navštěvoval In[n]šprucké gymnasium, utekl r. 1811 před franc[ouz]skou konskripcí do Admontu, kde počal [illegible] studia. R. 1815 a 1816 studoval ve Vídni [illegible] opustil ale dráhu tu, když Salieri, zvláštní [illegible] naň upozorněn byv, mezi ostatní žáky své, [illegible] Františka Schuberta, Moschelesa a Hüttenbrenne[ra], ho přijal. Roku 1817 vstoupil k návrhu hrab[ěte] Palffyho do Rossiniho vlaské operní společnost[i], přešel r. 1818 k německé opeře a byl r. 182[illegible] známého dramaturga dr. Aug. Klingemanna, [inten]danta dvorního divadla Brunšvického, za znamen[itý] tehdá plat ročních 3000 tolarů na 5 roků [illegible] načež pohostinskými hrami v Berlíně, Hamb[urku], Hanoveru, Frankfurtě, Mnichově a v Paříži ([illegible]) v umění svém se zdokonalil. Zde zvláště v *[illegible] z Portici* co **M a s a n i e l l o** a v *La fiancée* co **B r [illegible]** tak vynikl, že dle jednohlasného úsudku kritiky [illegible] vedení prvější úlohy v letopisech zpěvohry [illegible] podobného. R. 1826 přešel k divadlu Hamburskému, vrátil se však r. 1832 co první tenorista a [illegible] režisér do Brunšviku. R. 1841 převzal ředitel[ství] městského divadla Hamburského, jehož se r. 18[illegible] zřekl, načež 1848 v témže městě zřídil [illegible] konservatorium. R. 1851 nabídnuto mu ředitel[ství] c. k. dvorního operního divadla ve Vídni, jež [illegible] 1852 přijal. Sepsal: *Die Oper in Deutschland; Die Oper in Wien und Paris*, a přispíval do redig[ova]né od dra Augusta Kanne *Musikzeitung*, do *Leipz[iger] musikalische Zeitung* a do *Hamburger Nachrichten*.

Corssen Wilhelm Paul, výt. něm. dějez[pytec] archaeolog, nar. 20. led. 1820 v Bremách, stud[oval] na universitě Berlínské, byl učitelem na gymnasiu Štětínském a od r. 1846 na zemské škole [v] P[illegible]

kterýžto úřad r. 1866 z ohledů zdravotních složil. Od té doby žije v Berlíně zcela oddán pracím vědeckým. R. 1870 meškal C. v Italii za příčinou ohledání nápisů a památek etruských. Sepsal: *Origines poesis romanae* (Berlín 1844), spis cenou vyznamenaný od filos. fakulty Berlínské; *Ueber Aussprache, Vocalismus und Betonung der lateinischen Sprache* (Lipsko 1858, 2 sv., 2. vyd. tamt. 1868), taktéž práce cenou Berlínské akademie věd vyznačená; *Kritische Beiträge zur lateinischen Formenlehre* (Lipsko 1863); *Kritische Nachträge zur lat. Formenlehre* (tamt. 1866); *De Volscorum lingua* (tamt. 1858); *Alterthümer und Kunstdenkmale des Cisterciensersklosters St.-Marien und der Landesschule Pforta* (tamt. 1867), a mnoho menších spisků jakož i řadu pojednání o staroitalském nářečí v Kuhnově *Zeitschrift für. vergl. Schriftforschung.*

Cossali, Petr hrabě, mathematik a astronom, nar. se 24. čna 1748 ve Veroně a † 20. pros. 1815 v Padově. Vstoupiv do řádu theatinů získal si co kazatel znamenité jméno, zabýval se zároveň mathematikou a fysikou, a napsal, když byl r. 1784 pověstný míč vynalezen, pojednání *Sull' equilibrio esterno ed interno delle machine aërostatiche*, které bylo s velkým uznáním přijato. R. 1787 jmenoval ho vévoda Parmský profesorem astronomie, meteorologie a hydrauliky v Parmě, r. 1806 stal se profesorem vyšší mathematiky v Padově a dozorcem vodní, silniční a přístavní stavby v ministerstvě vnitřních záležitostí. Velké množství pojednání jeho obsahu mathematického a fysikálního nalezá se ve spisech učených společností, jichž údem byl, zvláště v *Memorie della Societa italiana.* Hlavní dílo jeho jest *Storia dell' origine e dei progressi dell' Algebra* (Parma 1797, 2 sv.).

Costenoble Karel Jindřich (v. hl. d.) sepsal: *Almanach dramatischer Spiele* (Hamburk 1811, 1814, 1816), obsahující: *Vatertreue*; *Die Katze lässt das Mausen nicht*; *Das Blindekuhspiel*; *Fehlgeschossen*; 1814: *Die Steckenpferde*; *Heimlichkeiten*; *Zauberflöte*; *Der Unsichtbare*; 1816: *Prinz Kilian*; *Lottoglück*; *Die Capitulation*; *Der Träumer.* Ve sbírce *Lustspiele* (Vídeň 1830): *Der todte Onkel*; *Der Schiffbruch*; *Die Testamentsklausel*; *Die Ferne*; *Fehlgegriffen*; *Amor hilft.* V almanachu Kotzebuově 1822: *Drei Erben und Keiner*; 1823: *Der Alte muss.* Všechny tyto hry jsou lehce a půvabně psané a dávají se dílem dosud.

Cotoyirovati, z fr., ve vojenství táhnouti pochodem podél boků jiného vojenského sboru, bočiti; také vůbec ubírati se směrem podél řek, silnic, hor a j. *Čský.*

Coulmiers, ves ve franc. depart. Loiret s 890 obyv., proslula v poslední válce něm.-franc. bitvou, která se zde strhla mezi 1. armádním sborem bavorským velením generála von der Tann a franc. armádou Loirskou pod generálem Aurellem de Paladine dne 9. list. 1870. Bavoři musili ustoupiti, ztrativše 700 mrtvých a raněných.

Couse [kús], fr., druh bodosečného kopí s hrotem noži podobným, jímž v Rakousku tělesná stráž harcířův (arciérův) od XVI. až do XVIII stol. byla ozbrojena. *Čský.*

Cousin Victor, franc. filosof (v. hlav. dílo a dopl. 1.), v pozdějším svém věku vydal ještě: *La société française au XVII. siècle* (Pař. 1858, 2 sv.); *Histoire générale de la philosophie* (tamt. 1864); *La jeunesse de Madame de Longueville* (4. vyd. v Pař. 1864); *La jeunesse de Mazarin* (tamt. 1865).

Craffonara Josef, malíř, nar. se v Rivě 1791 z chudých rodičů. S počátku konal práci nádenníckou, až inženýr Frant. Malacarne vlohy jinochovy seznav do akademie Veroneské ho dopravil (1816). Pomocí dobrodince toho a malého stipendia, jež přímluvou hraběte Chotka na 300 zl. bylo zvýšeno, dostal se do Říma a vystavil tam dle svědectví Canovy potud nedostiženou kopii Rafaelova *Sejmutí s kříže* (v Inšpruckém Ferdinandeum). Z ostatních obrazů jeho známy jsou: *Madona* (v životní velikosti); *Sappho*; *Mnich františkánský*; *Ezechiel* (dle Rafaela 1829); oltářní obrazy *Mater dolorosa* a *Sv. biskup Vigil* (v chrámě Rivaském). Obohatil umění též spisem: *I più celebri quadri delle diverse scuole italiane riuniti nel appartamento Borgia del Vaticano, disegnati ed incisi a contorno da Gius. Craffonara pittore tirolese* (Řím 1820).

Crauk Gustave Adolphe Desiré, franc. sochař, nar. se okolo r. 1825 ve Valenciennesu, vzdělal se ve svém umění u Pradiera a cestoval do Říma. Po svém návratu vystoupil ponejprv u veřejnost se svým skupením z bronzu představujícím *Satyra a Bacchantku*; r. 1859 pro palác v Louvru mramorové skupení *Omfale* a r. 1861 pro týž palác bronzovou sochu *Fauna.* R. 1865 vystavil ve Vídni sochu *maršála Pélissiera*, dílo to velké ceny umělecké, a později zhotovil pro galerii Versaillskou sochy maršálů *Mac-Mahona* a *Niela.* Pro Pařížskou radnici vytesal poprsí císařové *Eugenie.*

Cremaille [kremalj], franc., ve vojenském pevnitelství pilovitý čili zubovitý zářez v hradbách nebo v předprsni. *Ouvrage en cremaille* (uvráž an kremalj), hradby s čarami pilovitými. *Čský.*

Cremer Jakub Jan, výt. holandský novelista, nar. 1. září 1827 v Arnheimu, věnoval se malířství vedením Hend. Oosterberka, zároveň pak uveřejňoval menší povídky z vesnického života, jichž příznivé přijetí povzbudilo jej k tomu, že se zcela oddal spisovatelství. Jeho *Betuwsche Novellen* patří k nejlepším plodům hol. literatury; vynikají nehledanou původností, jadrnou řečí a věrným líčením venkovského života. Z dalších jeho prací sluší uvésti větší romány *Anna Roose* a *Doctor Helmond en syn vrouw.* Méně šťasten byl C. co spisovatel dramatický; v tom ohledu zasluhují býti uvedena dramata *Boer en Edelmann* a *Emma Berthold.* Mnohé jeho novely jsou přeloženy do cizích řečí, na př. *Niederländische Novellen* od Glasera (Brunšvík 1867); *Scènes villageoises du pays de la Gueldre* od C. Andréa. C. žije nyní v Hagu, požívaje obecné obliby a úcty.

Cretius Konstant, něm. malíř, nar. se 6. led. 1814 v Břehu v Slezsku, nabyl prvního vzdělání ve vědě a ve svém umění ve Vratislavi, kde navštěvoval universitu a zároveň malířskou dílnu Königovu. R. 1833 přišel do Berlína, kde navštěvoval akademii a až do r. 1839 u prof. Wacha se v umění svém zdokonaloval. S počátku maloval pouze obrazy genrové a historické, a obdržel za obraz svůj představující *Syny Jakubovy, přinášející krvavý oděv Josefův*, cenu Berlínské akademie. V letech 1839—42 dlel v Římě. R. 1846 odebral se do Cařihradu, kde prodléval přes jeden rok a pro sultána Abdul Medžida rozličné podobizny maloval. Po návratu svém do Berlína zhotovil množství obrazů genrových, z nichž jsou nejznámější: *Veselé hody ve sklepě Auerbachově*; *van Dyck spatřuje svou manželku Ruthoenu ponejprv v kostele*; *Kvartet u van Dycka* a j. C. béře též s velikou zálibou motivy k svým malbám ze života v jižní Evropě. Sem náleží jeho obrazy: *Savojardové*, *Odaliska*, *Siesta*, pak různá vyobrazení *ital. pokoutních písařů*, *ital. advokátů a doktorů.* R. 1859 zhotovil pro město Freistadt oltářní obraz *Kristovo z mrtvých vstání* a historicko-genrový obraz *Ludvík XIV. a Mancini.* Téže doby vzbuzo-

vály pozornost jeho obrazy: *Veliký kurfiršt překáží švédů dišky v provádění jeho úmyslu* a *Cromwell v schůzi independentů.* Z historických jeho obrazů vynikají dále: *Fridrich Vilém I. vítá r. 1732 v Berlíně solnopurské protestanty,* a *Ludvík XIV. vypovídaje z parlamentu své poslední „L'état c'est moi!"* Umělec tento působí dosud v Berlíně.

Crnajka, řeka a při ústí jejím do řeky **Tandy** ves stejného jména v kn. Srbském v kr. Krajinském s 900 obyv., v nichž jest většina Rumunů. Zde jest smírčí soud, kostel a škola. Nedaleko C-ky nalezá se bohaté ložisko rudy magnetky, která s něco málo mědi smíšena jest. Asi ½ hod. od vesnice nalezají se zříceniny hradu, jejž národ „Milošova kulev" zove a Miloši Obiliči připisuje. *Sč.*

Crna réka (černá řeka), řeka v kníž. Srbském, jinak **Timok Krivovirský** (v. t.). Od řeky té obdržel jméno celý kraj **Crnovacký**, jenž zaujímá 57·12 ☐ mil a má 56.378 (1870) obyv., z nichž je 35.016 národnosti rumunské a 1334 cikánské. Z obydlených míst jest 1 město (Zaječar) a 44 vesnic. *Sč.*

Crochet (v. hl. ď.), nazývá se též menší **zbrojiště** (*Waffenplatz*) v úhlech zákopů (*Tranchées*), ustanovené k tomu, aby obleženým se zabránilo střílení souběžné, t. j. střílení do boků obléhatelových. *Čský.*

Cunego 1) **Domenico** (v. hl. d.). Z výtečných rytin jeho jmenujeme: *Mojžíš rozbíjí desky zákonní* (dle Massuelliho); *Kající Magdalena* (dle Carracciho); *Marie* (dle Guida Reniho); *Tomerlan zavírá Bajezeta do železné klece* (dle Celestiniho); *Klanění se tří králů* (dle Domenichina); *Nesení kříže* (dle Rafaela); *Stvoření Adama* (dle M. Angela); *Apollo a Silen* (dle Carracciho); *Marie s dítětem* (dle Correggia); *Galathea* (dle Rafaela). Dále podobizny: [illegible] *Mengs; Pruský Bedřich II.; Pruská* [illegible] *lotta; Kliment XIV.* — **2) Aloís C.**, [illegible] nar. se 1750 a † na počátku tohoto stol. Žil [illegible] delší čas v Livornu, pak v Německu. Pracoval [illegible] kolik obrazů pro vycházející v Římě [illegible] *Scuola italica artis pictoriae* (1805). Z [illegible] zasluhují povšimnutí: *Osvobození Petra* (dle [illegible]nichina); *Zasnoubení Marie* (dle F. Barbier[illegible]), *Maria Magdalena* (dle Guida Reniho).

Cuneus, lat., **klín**, bojovný šik starých [illegible] nův, jenž Řekům v též způsobě **embolon** ([illegible]*lon*) slul. Býval buď plný buď prázdný. Onen [illegible] trojhran mužstvem těsně naplněný, na jehož [illegible] úhlu 3 muži stávali, někdy toliko po jednom [illegible] klín prázdný skládal se jako ze dvou falang[illegible] křídla šikmo k sobě byla postavena a tak [illegible] tila. Velmi oblíbený, jmenovitě Řekům, býval [illegible] **prázdný obrácený**, jehož otevřená strana [illegible] vam k nepříteli obrácena byla. Římanům [illegible] slul **forceps** (kleště). *Čský.*

Curzon, Paul Alfred de, franc. malíř [illegible] nar. se v Moulines u Poitiersu 7. září 1820, [illegible] studia malířská u Cabata, načež se vydal [illegible] cesty zejména do Řecka a Malé Asie. Z [illegible] jeho vynikají pohledy na *Řím, Terracina* [illegible] *Sorrent, Paestum, Civita Castellana,* [illegible] *břehy Kydonu.* C. snaží se pojímati přírodu [illegible] ideálně, než jak to činí většina současných [illegible] ralistů.

Cuvette [küvet], fr., ve vojenském [illegible] strouha, středem pernostních příkopů k [illegible] deštivé vody kladená. *Čský.*

Č.

Čech Karel Otakar, doktor filosofie, professor na sladovnické veřejné škole v Praze, docent na král. české polytechnice, nar. 6. bř. 1842. Otec jeho byl báňským správcem při stříbrných dolech v Jáchymově a Vejprtech na hranicích saských, rodem byl Moravan z Boskovic, kde doly náležející rodu Dietrichsteinů po celé století spravovány byly pradědem a dědem jeho. Po odbytých školách normálních v Příbrami, odkud pocházela matka jeho, a po smrti otcově, který zemřel co poslední císařský báňský ředitel na panství Zbirožském odebral se Č. na gymnasium Novoměstské v Praze. Skončiv studie gymnasiální věnoval se po 4 léta studiu přírodních věd a lučby na universitě a polytechnice Pražské, kde pracoval v laboratoři prof. Lercha a prof. Ballinga. Po té odebral se do Curichu, kde po tři léta pracoval v laboratoři professorů Bolleye, Staedelera a Wislicena. Teehs, poctěn velmistra lučby prof. Bunsena v Heidelberku, vedla jej na tamější universitu. Zde byla po roce filosofickou fakultou první původní práce jeho *Quantitative Bestimmungsmethoden der Gerbsäuren* tiskem vydána, načež po odbytých přísných zkouškách roku 1867 povýšen byl na doktora filosofie a ještě téhož roku c. k. ministrem osvěty Hasnerem pro odbor technické lučby (barvířství) na německé polytechnice Pražské k habilitaci připuštěn. Rozdělením zemské německé polytechniky na ústav český a německý přestoupil r. 1868 Č. na českou polytechniku, kde mu svěřena byla docentura o chemické technologii staviva. Téhož roku zařídil společně s drem Ant. Spirkem technický ústav pro barvířství v Praze, a zřídil si továrnu barvířskou a parní prádelnu v Pod[illegible] ralce. Jsa již od r. 1863 činným na poli [illegible] ském, když co zástupce vlastenecko-hospodářské [illegible] lečnosti vyslán byl k výstavě Trojjednoho [illegible] v Záhřebě, psával zejména do *Politiky* [illegible] rodohospodářské. Koncem r. 1867 vyzván byl [illegible] lému spolupracovnictvu v časopisech *Pokrok* a *Národní Pokrok*, do kterýchžto listů přispíval [illegible] pracemi feuilletonickými. Vedle menších [illegible] statných z oboru technické lučby, uveřejněných [illegible] sopisech zahraničných, jmenovitě v *Annalen* [illegible] *mie, Dinglers polyt. Journal,* počal vydávati [illegible] *chemiků českých, Zprávy spolku cukrovarnického* [illegible] myslnéko, a založil *Zivnostenské Museum.* [illegible] těchto časopisů přispíval do *Oesterreichische* [illegible] *strie-Zeitung*, vydal mapu cukrovarů v *Čechách* [illegible] Moravě a v Slezsku, upravil druhé vydání [illegible] *Quadratury* a uveřejnil samostatný spisek *O* [illegible] *českém.* R. 1867 obral si po delší čas studium [illegible] lékální, a poznav příčinu nízkých [illegible] barona Schwarza ve Francii zařízení [illegible] umělé hnojivo, utvořil roku 1872 společně [illegible] Otakarem Černinem první společnost k [illegible] hnoje fekálního v Praze. Téhož roku [illegible] činně při osmém mezinárodním kongresu [illegible] ském v Petrohradě, kde zvolen byl [illegible] sekce průmyslové, načež vedle jiných [illegible] účastnivších Pražanů předsednictvím [illegible] vržen byl k vyznamenání řádem sv. [illegible] hlavně činným v oboru technické a [illegible] lučby oddával v poslední době [illegible] jazykem českým, a sice co první [illegible]

sladovnické *Nauka o surovinách a o zboží*, a příruční knihu přednášek svých na polytechnice Pražské *Nauka o chemické technologii staviva.* — **2)** Svatopluk Č., spisovatel a básník český, nar. se 21. ún. 1846 v Ostředku, v okresu Benešovském, kdež otec jeho, František Jaroslav, byl hospodářským úředníkem. Později stal se otec jeho ředitelem kapitulního statku na Vraném, a Svatopluk poslán tudíž na gymnasium do Litoměřic. Po roce odebral se do Prahy, kdež na Novém městě studia gymnasiální, na universitě pak práva se znamenitým úspěchem absolvoval a také právnická rigorosa dělal. Pracemi svými, obzvláště drobnějšími básněmi, obrátil na sebe záhy pozornost čelných spisovatelů v Praze, a dobyl si většími básněmi *Husita na Baltu* (v *Ruchu*), *Kandiotky* (ve *Květech*) a *Bouře* v *Almanachu českého studentstva* (jehož byl spoluredaktorem) a jinými obecného uznání co nevšední talent a básník rozhodně povolaný. Na to povolán byl do redakce *Pokroku*, kdež obzvláště zdařilými články feuilletonistickými také obratným prosaistou a stylistou se osvědčil. V době následující byl spoluredaktorem obrázkového týdenníku *Světozor*, v jehož příloze složil řadu duchaplných a vskutku delikátních humoresek, menších básní a epigramů. Vzdav se úřadu v *Světozoru* věnoval se na čas výhradně praxi právnické, ale přispěl tím časem přec do *Máje* almanachu „Umělecké Besedy," velkou básní *Snové*, kterouž i přísná kritika ochotně uznala za práci ještě větší ceny předešlých. Však rozhodně nejdůležitější básnickou jeho prací jsou dosud *Adamité*, epická báseň v sedmi spěvích, otištěná v *Lumíru* r. 1873. *Adamité* stali se literární událostí. Počátkem r. 1873 uvázal se Č. s drem. O. Hostinským v redigování beletristického týdenníku *Lumír*. Č. jest nyní již českým básníkem první řady co do myšlének, komposice a umělecké formy, vázané i prosté.

Čelí v. Front.

Čelní, na čelí se vztahující. Č. hlídka (*Vorpatrouille*) slove na pochodu nejpřednější malé, z několika mužů skládající se oddělení vojenské, za nímž postupuje oddíl poněkud větší, jenž č. houfec (*Vortrab*) se nazývá; obě oddělení tvoří hlavní část předního voje (*Avantgarde*). *Čský.*

Čermná Česká, jinak Tamchynova, vesnice se 610 obyv. čes., 1 hod. od Náchoda vzdálená. Dříve bývala zde tvrz, v jejímž držení uvádí se r. 1444 panoš Jan Tamchyn z Doubravice a roku 1488—1500 panoš Matouš Mazánek z Náchoda (jinak též z Koldína) čili Náchodský. *Ie.*

Čermná Malá, ves se 37 domy a 200 obyv. čes., $1^1/_2$ hodiny od Náchoda, na hranicích českokladských. Dříve stávala zde tvrz (tvrziště), již asi roku 1475 Jindřich starší kníže Münsterberský daroval panoši a t. č. svému purkrabímu na Náchodě Šimonu Sudlicovi z Žernova, připojiv k ní ještě dvůr poplužní v Č-né Německé (v hrabství Kladském) a ves pustou Pastorkov, kteréž zboží Č. M. bylo pojmenováno. Po Šimonovi S. z Ž., kterýž mimo to ještě dům v Náchodě a v St. Městě u Náchoda měl, dědili r. 1513 tvrz v Č-né jeho synové: Jan, pak Jakub, jenž manství Č-né postoupil panu Janu Špetlovi z Janovic a na Náchodě (1497—1532), který je pak r. 1525 daroval svému věrnému hejtmanu Tobiáši Slánskému z Doubravice. Roku 1674 obec města Náchoda statek ten zakoupila, v jehož držení se až posud nalézá. *Ie.*

Čestná rada vojenská, něm. *Ehrenrath*, druh vojenských čestných soudův, od r. 1871 v Rakousku platný. Ministerstvo války, uznávajíc patrné nedostatky předpisův vojenských čestných soudův se týkající, vynešením ze due 13. dub. 1871 zrušilo soudy tyto a zařídilo na jich místě u každé vojenské divise nebo v generalátu č-nou *radu*, která má rozhodovat o přestupcích proti vojenské cti důstojnictva. Č-né *rady* skládají se z 13 údů, důstojníků všech zbraní, většinou hlasů ze sboru důstojnického volených. Nejdůležitějším pokrokem toho nového předpisu jest ustanovení, že důstojník jen tenkrát může býti pohnán před č-nou *radu*, veškeré-li důstojnictvo vojenského sboru, jemuž provinilec náleží, většinou hlasů na vyšetřování se usnese; že odsouzenému přísluší právo odvolati se z rozsudku k odvolací komisi (*Berufungskommission*), a že důstojník ve výslužbě, jenž č-nou *radou* k ztrátě vojenského charakteru byl odsouzen, své výslužné neztrácí. Vůbec jeví celý předpis ten větší liberálnost. Ostatně srov. čl. Čestný soud a Vojenské zákonodárství. *Čský.*

Četa, něm. *Zug*, fr. *peloton*, dle Jungmanna a Buriana také zdělek, což méně dobré; tak nazýváme v rakouském vojště nejmenší vojenské semknuté oddělení, čtvrtý to díl setniny, škadrony nebo baterie pod velením důstojníka nebo poddůstojníka. Č. u dělostřelectva mívá dvě děla s příslušným mužstvem a koňstvem. Ostatně srovnej Zdělek. *Čský.*

Četař, něm. *Zugsführer*, fr. *sergent* [seržán], poddůstojnická vojenská šarže, které, hledíc k vnitřní správě a ekonomii, četa bývá podřízena; stojí v důstojenství mezi šikovatelem a desátníkem. *Čský.*

Četník, četnictvo v. Žandarm, žandarmerie v 1. doplňku.

Článkové vojenští v. Artikule vojenské v 1. doplňku.

D.

Dahl Vladimír (v. hl. dílo) † 11. list. 1872 Moskvě.

Dahlgren John A., americký námořník (v. dopl. 1.), † 11. čce 1870 ve Washingtonu.

Dahn Ludwig Jul. Felix, něm. dějezpytec, nar. 9. ún. 1834 v Hamburku, studoval v Mnichově a Berlíně práva, dějiny a filosofii, načež r. 1855 v Mnichově povýšen na doktora práv. Dvě leta na to habilitoval se na téže universitě spisem *Studien der germanischen Gotteswrtheile* (Mnichov 1857) jakožto docent dějin něm. práva, obchodního, směnečného a státního práva a t. d. R. 1863 povolán co mimořádný prof. do Vircpurku, kde po dvou letech jmenován jest řádným prof. na právnické fakultě. Za příčinou dějepisných a právnických studií několikrát meškal v Italii. Hlavní jeho dílo jest: *Die Könige der Germanen* (Vircpurk 1861—71, 6 sv.); z ostatních jeho vědeckých prací uvádíme: *Prokopius von Caesarea* (Berl. 1865); *Das Kriegsrecht* (Vircpurk 1871). D. již v mládí osvědčoval básnické nadání a vydal mimo jiné epickou báseň *Herald und Theano* (Berl. 1856), dále jsou rozličné jeho básně uveřejněny v Geiblově *Münchener Dichterbuch* (Štutgart 1862) a v rozličných něm. časopisech a sbornicích.

Dálkoměr, něm. *Distanzmesser*, ve vojenství nástroj rozličných druhů a konstrukcí, jímž vzdá-

lenost předmětu, jejž chceme postřelovat, od místa, kde střelba nebo střelec stojí, měříme. Užívá ho pěchota i dělostřelectvo. *Čský.*

Dall' Ongaro, básník ital. (v. hl. dílo), byl r. 1847 z Istrie vypověsen a žil pak v rozličných městech ital., jsa v stálém styku s předními vlastenci tamějšími. V Benátkách založil časopis *Fatti e non parole* a byl předním genovatelem povstání dne 11. srpna. Pak šel do Říma, aby tam organisoval Garibaldianskou legii, zvolen do Římské konstituanty a převzal zároveň redakci listu *Monitore Romano*. Později žil nějaký čas v Ankoně, utekl odtud do Švýcar, avšak již r. 1852 byv odtud vypověsen bydlel čtyry roky v Belgii, později ve Francii, kde byl spolupracovníkem listů *Courrier de Paris*, *Revue nationale* a *Opinion nationale*. R. 1859 vrátil se do Italie, kde téhož roku jmenován jest prof. literatury v Miláně. Z pozdějších jeho spisů sluší uvésti: *Novelle nuove e vecchie; Fantasie drammatiche e liriche; Stornelli italiani; Il Venerdì Santo; Poesie; Racconti; Bianca Capello; L'ultimo barone; Fumo; Storia del diavolo; Alghe della Laguna; Poesie e scene vernacole;* životopis *Pia IX.*, *Ricasoliho* a j.

Dalrymple, šlechtická rodina skotská (v. hl. d.) — **4)** Sir David, Lord New-Hawles, učený právník a dějepisec, nar. 28. října 1826 v Edinburku, studoval v Utrechtě, byl pak v rodišti svém advokátem, stal se 1766 členem vyššího soudu, r. 1776 lord-komisarem soudního dvoru a † 29. list. 1792. Jakožto spisovatel vynikl hlavně svými *Annals of Scotland from the accession of Malcolm III. to the accession of Robert I.* (Edin. 1797, 3. sv.); pak svou polemikou proti Gibbonovi. Dále ještě sluší zaznamenati jeho: *Memorials and lettres relating to the history of Britain in the reign of James I.* (t. 1962); *Memorials and lettres a t. d. of Charles I.* (t. 1766); *Historical memorials* (t. 1769). — Jeho bratr **5)** Alexander **D.**, cestovatel a geograf, nar. 24. čce 1737, vstoupiv záhy do služby východo-indické společnosti shromažďoval v Madrasu zprávy zeměpisné a ethnografické, zejména o obyvatelích ostrovů oceánu Jižního. Od r. 1789 podnikl několik cest na tyto ostrovy, jmenován pak východo-indickou společností jejím hydrografem, a vládou anglickou uloženo mu, aby učinil návrh cesty k proskoumání Tichého moře. Na základě D-ova návrhu podnikl pak Cook r. 1768—1871 svou první cestu kolem světa. **D.** † jakožto královský hydrograf 19. čna 1808 v Londýně. Jeho mapy, zejména Východ. Indie, jsou výtečné; překrásnou sbírku jeho námořských map lze nalézti v jeho díle *General collection of nautical publications* (Lond. 1763) a v *Oriental repertory from 1791—95* (v Londýně). Sepsal mimo jiné: *Historical collection of de several voyages and discoveries in the Pacific Ocean* (t. 1770, 2 sv.). — **6)** Sir Hew-Whiteford **D.**, angl. generallieutenant, nar. r. 1750, byl r. 1808 velitelem angl. výpravy válečné do Portugalska, kde Francouze pod Junotem přinutil ku kapitulaci v Cintře. Jednání jeho při této příležitosti nebylo angl. vládě vhod, poněvadž prý podmínky byly Francouzům příliš příznivé, pročež povolán byv do Anglie, postaven jest před vojenský soud, však za nevinna uznán. † 9. dub. 1830. — Nejstarší jeho syn **7)** Sir Adolphus John **D.**, politik angl., nar. 1784 v Londýně, † v březnu r. 1866 tamže. Záhy vstoupiv do vojska sloužil na Guernseyi, Maltě, v Neapoli a Sicilii, načež r. 1806 jmenován tajemníkem svého otce, tehdáž guvernéra Gibraltarského, kterého též na všech jeho výpravách v Portugalsku doprovázel. Po uzavření míru vrhl se na dráhu politickou, a v letech 1817—41 zastupoval v parlamentě několik míst v zájmu konservativním.

Dalwigk, Karl Friedrich Reinhart svob. pán, ministr hessenský, syn Reinharta z D-u, generallieutenanta (v. hl. d. **2.**), nar. 19. pros. 1802. Velkovévodou Hessenským jmenován jest r. 1850 předsedou ministerstva, v kterémžto úřadě setrval přes 20 let, zastávaje zároveň úřady ministra velkovévodského domu, vnitřních i zahraničných záležitostí. V úřadech těch osvědčil se vždy co tuhý obhájce přepjatého konservatismu a restaurovaného bundovního zřízení Německa. Při vzniku války r. 1866 proti vůli sněmovny byl rozhodným stranníkem Rakouska a musel pak před blížící se armádou pruskou s velkovévodou utéci se do Mnichova. V přechodním období 1866—1870 zůstal věren dřívější své politice, zejména vší mocí opíral se proti vstoupení Hessenska do Severoněmeckého spolku. Na počátku války r. 1870 bylo jeho chování se velmi obojetné, přece však v listop. t. r. podepsal ve Versaillesu novou ústavu Říše Německé, a byl pak 6. dub. 1871 k žádosti císaře Něm. z úřadu svého propuštěn a na odpočinek dán. **D.** jest muž duchaplný a vtipný, výtečný společník a dvořan, avšak co státník byl partikularista a klonil se okázale k Francii; co [illegible] byl rozhodným zpátečníkem.

Dandolo 1) Girolamo, ital. státník (v. hl. d. **3**), nar. 26. čce 1796 v Benátkách, † tamže [illegible] bř. 1866. Studoval v Benátkách a Padově, a vstoupil r. 1821 do státní služby. Po prohlášení Benátek za republiku jmenován **D.** guvernérem v [illegible]vigu, pak komisarem v Chioggii, a za obležení [illegible] nátek přednostou zaopatřovací komise. Za vladařství arcikněžete Maximiliana byl ředitelem archivu dei Frari. Mimo spis v hl. díle uvedený uveřejnil ještě několik menších, mezi nimi *Il porto di Malamocco* a *Il Carmagnola* (Benátky 1864). — **2)** Tullio conte **D.** (v. hl. d. **4**), † 6. dub. 1870 v [illegible]bině. Kromě spisů v hl. d. uvedených sluší zaznamenati: *Firenze sino alla caduta della repubblica* (1843); *Studii sul secolo di Pericle* (1835); *Studii sul secolo d'Augusto* (1837); *Roma e l'impero fino a Marco Aurelio* (1842); *Storia del pensiero nei tempi moderni* (1864) a j.

Daniel Herman Adalbert (v. dopl. I.) † [illegible] září 1871 v Lipsku. Jeho *Leitfaden für den Unterricht in der Geografie* vydáno po smrti jeho [illegible] vydání (v Halle 1872). Srv. *H. Ad. D. Ein Lebensbild* (v Halle 1872).

Daniels 1) Heinrich Gottlob Wilhelm, právník, nar. r. 1754 Rejně v Kolíně, stal se [illegible] advokátem a členem apelačního soudu, r. 178[illegible] [illegible] v Bonně, r. 1798 v Kolíně, r. 1804 generálním advokátem při kasačním dvoře v Paříži, r. 1813 [illegible] prokurátorem při apelačním soudu Bruselském, [illegible] 1817 tajným státním radou a předsedou Rýnského apelačního soudu v Berlíně, kde † r. 1827. Sepsal: *Sammlung gerichtlicher Acten zum Gebrauch bei Vorlesungen* (Bonn 1790); *Von Testamenten* (Frankf. 1798); *Mémoire sur le droit de veîche apport. des villes de Cologne et Mayence* (1804, něm. 1811); *Grundsätze des Wechselrechtes* (Köln n. R. 1817); dále přeložil do něm. fran. občanský, obchodní a trestní zákoník. — **2)** Alex. Jos. Alois Reinhard von **D.**, vynikající něm. právník, nar. [illegible] 1800 v Düsseldorfu, byl nejprvé soudním úředníkem v několika místech Porýnska, r. 1844 jmenován [illegible] dou při vrchním soudu a professorem práv v Berlíně, kde † 4. bř. 1868. R. 1849 zvolen do první [illegible] komory a r. 1854 jmenován členem panské sněmovny na doživotí; v obou sborech stál na straně [illegible] konservativní, bojuje se Stahlem za zřízení „křesťanského státu." Ze spisů jeho sluší vytknouti: *Handbuch der fremdherrlichen Gesetze und Verordnungen*

für die Rheinprovinz (Kolín 1833—43, 8 sv.); *Lehrbuch des gem. preuss. Privatrechtes* (Berl. 1851—52, 4 sv.); *Grundsätze des rheinischen franz. Strafverfahrens* (t. 1849); *Handbuch der deutschen Reichs- und Staatenrechtsgeschichte* (1860—61, 2 sv.); *Allgemeines preuss. Privatrecht* (t. 1862); *Rechtsdenkmäler des deutschen Mittelalters*, společně s Grubenem a Kühnsem (t. 1858—61. 2 sv.); *System des preuss. Civilrechts* (t. 1866, 2 sv.).

Dante Alighieri (v. hl. d.). Vedle věcí uvedených zároveň vytknuta budiž myšlénka, která semena básni *La divina Commedia* dodává takové důležitosti též pro ty, kteří mimo *Peklo* i v ostatních toho díla částech stopují obrovského jeho ducha: jesti to myšlénka reformační, politická i národní. — Dále připomenouti lze, že jihoslovanský a vlaský spisovatel Nicolo Tommaseo (Mikoláš Tomašić), Dalmatinec, spisovatel *Jiskřic*, sepsal tolikéž dobrý komentář ke jmenovanému básníku (v Benátkách 1836); tak že Liszt k *Božské Komédii* velikou symfonii složil. *Doha.*

Dantzenberg Jan Michal, flámský básník (v. dopl. 1.), † 4. ún. 1869 v Bruselu.

Darboy Georges, arcibiskup Pařížský, nar. 16. led. 1813 v městečku Tayl-Billot (depart. Haute-Marne), studoval v malém semináři Langreském, pak ve vyšším, a posvěcen r. 1836 na kněze. Roku 1840 jmenován professorem na témže ústavě, který však již po pěti letech opustil, aby usadil se v Paříži, kde uveřejnil výtečný překlad *spisů sv. Dionysia Areopagity*. R. 1846 jmenován almužníkem koleji Jindřicha IV. a brzy na to titulárním kanovníkem, examinatorem mladších kněží, soudcem v věcech svědomí, později zapisovatelem při církevních konferencích a zasedání tajné arcibiskupské rady, a konečně r. 1854 apoštolským protonotářem první třídy. Napoleon III. jmenoval jej r. 1859 dvorním kazatelem v Tuilerijské kapli, a D. uměl i v krátké době získati přízeň císařského dvora tou měrou, že ještě téhož roku jmenován jest biskupem Nancyským. V úřadě tom zjednal si obezřelým zároveň však rozhodným vystupováním úctu kněžstva i přízeň vlády, kterou již r. 1863 dosazen jest na arcibiskupský stolec v Paříži. Příštího roku stal se velkoalmužníkem císařovým, zároveň pak členem senátu, a v srpnu 1866 povolán do rady veřejného vyučování. Již v Langresu osvědčil se co stoupenec galikánské církve, a také na arcibiskupském stolci a v senátě přesvědčení svému zůstal věren. Také nestavil se v řady horlitelů pro světské panství papežovo, a jeho řeč dne 29. pros. 1867 při debatě o Římské otázce vyvolala ve Vatikáně velké podivení a rozhořčenost. Byl to počátek nepříznĕ papežovy k D-ovi, jemuž proto zdráhal se uděliti klobouk kardinálský, a rozpoltění rozšířilo se ještě více, když D. svobodomyslného patera Hyacintha povolal na kazatelnu Notre-Damskou a také o téhož známém zříkacím osvědčení příznivě mu naklonĕn zůstal. Když r. 1869 svolán jest oekumenický koncil do Říma a kurie Římská netajila se více se svými záměry, které provésti hodlala, prohlásil se D. protivníkem koncilu, zvláště neomylnosti papežské, vyložil náhledy své o té věci ve veřejném pastýřském listu a postavil se v čelo kněžské oposice francouzské. V koncilu několikráte ostře mluvil proti učení o neomylnosti, zvláště 20. kv. 1870, po návratu svém do Paříže pilně střehl své právo arcibiskupské před vtíráním se moci papežské, zejména ve věcech církevní jurisdikce. Válku německo-franc. uvítal nadšeně a v úřadě svém setrval po pádu císařství, ba i za vlády komuny, která již od počátku svého trvání stále život jeho ohrožovala, vytrval na svém místě, až dne 5. dub. 1871 od komuny co rukojmí jest zatčen. Všecky pokusy vymoci jeho propuštění zůstaly marny, a D., když komunistům všecka naděje zdaru zmizela, zastřelen dne 25. kv. na dvoře žaláře La Roquette s 63 společníky. Ze spisů jeho vynikají: *Les femmes de la Bible* (Pař. 1848—49; 5. vyd. tamt. 1859, 2 sv.); *Les saintes femmes* (tamt. 1850); *Vie de Saint Thomas Becket* (1859, 2 svaz., a později několikráte). Přeložil též Tomáše a Kempis *De imitatione Jesu Chr.*, a byl ředitelem časopisu *Moniteur catholique*.

Darmstadt, hlav. město velkovévodství Hessenského (v. hl. d.) mělo ku konci r. 1867 již 31.389 a s přiléhajícím místem Bessunden 36.115 obyv. Zdejší polytechnické školy povýšeny jsou r. 1871 na polytechnicum se všemi právy vysokých škol.

Daru, Napoléon hrabě, syn Pierra Ant. (v. hl. dílo), státník franc., nar. 11. čna 1807 v Paříži, dokončiv svá studia na polytechnice Pařížské vstoupil jakožto poddůstojník k dělostřelectvu, žil nějaký čas v Algírsku a vystoupil z vojska jakožto kapitán r. 1847. Již v 25. roce dědil po otci důstojenství pairské a patřil k hlavním podporám červencové monarchie. V komoře byl jeden z nejčinnějších členů, zvláště v zasedáních zvolených komisí, jichž předsedou často býval. V tom čase obrátil též k sobě pozornost spisem *Des chemins de fer* (Paříž 1843). Po únorové revoluci byl nakloněn prozatímní vládě a zvolen dvakráte za poslance departementu La Manche; v konstituantě hlasoval s mírnými republikány. V zákonodárném sboru zasedal v parlamentárním občasí 1850—1851 co místopředseda a osvědčil se zde co upřímný royalista Orléanovec, proto také při státním převratu 2. pros. hrál vynikající úlohu. V jeho bytu shromáždila se většina poslanců ze zasedací síně vypuzených. Odtud dvakráte se pokusili o návrat do zasedací síně, načež odešli v počtu 300 do mairie 10. okresu, kde D. zaujav místo předsedy protestoval proti uchvatitelství a navrhl svržení Napoleona. Byl pak zatčen a ve Vincennesu uvězněn, ušed však vyhnanství žil odtud v soukromí až k obecným volbám r. 1869, kdy co konservativně liberální kandidát nad vládním odporučencem Tocquevillem zvítězil. Na počátku roku 1870 Ollivier, znaje velký vliv D-ho, přemluvil jej, aby vstoupil do kabinetu co ministr věcí zahraničných. D. svolil teprvé po delším zdráhání, a v úřadě svém nastupoval vůči Římské kurii mnohem rozhodněji, než předchůdce jeho; když však pozoroval, že Ollivier začíná kloniti se k reakci, žádal za propuštění a žil pak za války něm.-franc. v úplném zátiší, až v bř. 1871 zvolen jest do národního shromáždění, v němž postavil se na stranu Thiersovu.

Dash, vicomtesse de Saint Mars, roz. Cisterne de Courtiras, franc. spisovatelka románů (v. hl. d.), sepsala v pozdějším věku ještě romány: *La belle aux yeux d'or* (Paříž 1860, 3 sv.); *La Duchesse d'Eponnes* (tamt. 1861); *Les galanteries de la cour de Louis XV.* (tamt. 1861, 4 sv.); *Le nain du diable* (tam. 1862, 4 sv.); *Un crime mystérieux* (tamt. 1863, 3 sv.); *Les dernières amours de Mad. Du Barry* (tamt. 1864); *Les soupers de la Régence* (tamt. 1865); *La Anhême du XVII. siècle* (tamt. 1867); *Comment tombent les femmes* (t. 1867) a j. v.

Dásně (*gingiva*) sove se blána slizná, která pokrývá ony části obou čelistí, v kterých vězí zuby (v. t.).

Dašický z Barchova, starožitná rodina česká, která se připomíná záhy v XIV. stol. Původní sídlo její byl Barchov na Pardubsku, když pak později nabyla zboží Dašického v Chrudimsku, psali se členové její D-čtí z Barchova. V erbu užívali D-čtí kohouta černého s korunkou zlatou na krku

v poli zlatém, a nad helmem téhož kohouta. V první části XV. stol. připomínají se často Kalhota a Tristram bratří z Barchova na Dašicích, z nichž onen r. 1437 zemřel v Dašicích, načež zboží to co odumřelé provoláno jest v Chrudimi, čemuž však bratr jeho Tristram D. odporoval a obdržel také zboží to, načež přichází od r. 1440—60 mezi pány a vládykami kraje Chrudimského ve všelikých běžích a jednáních. Syn jeho byl Čeněk D. z B., který r. 1507 prodal zboží své Dašické p. Vilímovi z Pernšteina na Pardubicích, a zůstavil syna Tristrama II. D-kého z B. Tento měl za manželku Mandalénu, dceru Jana ze Sekeřic na Zdechovicích (1500), a připomíná se tolikéž v tit. z r. 1534 jako pán na Bolehošti a Lhotce. Synové jeho Mikuláš, Čeněk a Jan D-čtí prodali po smrti otce svého Bolehošť, Lhotku, Vířinec a Újezdec Vilímovi Trčkovi z Lípy, k jehož ruce r. 1542 zboží to vložili znovu do desk, a r. 1543 poděkovali se matce své Johanče z poručenství nad nimi vedeného. Mikuláš D. zemřel nedlouho na to bezdětek, načež Jan a Čeněk D-čtí společně drželi Bernice a Veltruby, a přicházejí r. 1556 na sněmu. Jan D. měl za manželku Mariannu Vesovskou z Adlaru, a z níž to splodil jedinou dceru Johanku. Čeněk D., jenž přichází často na sněmích (1556 a násl.), jmenoval kšaftem svým r. 1562 výše jmenovanou, tehdáž ještě nezletilou neteř svou Johanku svou dědičkou. Tato došedši let provdala se (1586) za Jaroslava Bořitu z Martinic, JMC. Rudolfa II. radu, jsouc poslední kmene svého přinesla mu zboží Berunice a Veltruby za věno, a byla matkou pověstného Jaroslava Martinice na Smečně, r. 1618 s Vil. Slavatou z oken hradu Pražského vyhozeného. *Ko.*

David, Jérôme Frédéric Paul baron, jeden z nejhorlivějších přívrženců druhého franc. císařství, nar. se 23. čna 1823 v Římě a jest vnukem slavného malíře Louise D-a. Vstoupil r. 1842 do vojenské školy St. Cyrské, z kteréž vystoupil po dvou letech jako poručík do franc. armády a odebral se do Algerie. Obeznámiv se výborně s jazykem arabským konal služby generálům Cavaignacovi, Ladmiraultovi a maršálkovi Randonu, který jej jmenoval roku 1852 velitelem jednoho voj. okresu mezi Kabyly. R. 1853 stal se ordonančním důstojníkem prince Napoleona, účastnil se války krimské a vystoupil r. 1857 jako setník ze služby vojenské. Stav se později mairem města Langonu a členem generální rady departem. Gironde, byl r. 1859 zvolen do sněmovny, takéž byl zvolen umělou většinou v letech 1863 a 1869. Pro rok 1867 jmenoval jej Napoleon místopředsedou zákonodárného sboru. V těchto svých úřadech osvědčil se D. vždy co zpátečnický, slepý přívrženec vlády Napoleonovy, a hájil mnohdy až způsobem vyzývavým a pohoršujícím politiku této vlády, ať se jednalo v parlamentu o jakoukoliv otázku. V ministerstvě Palikaově stal se ministrem veřejných prací, po pádu druhého císařství však zmizel z politického jeviště. Sepsal *Réflexion et discours sur la propriété chez les Arabes* (v Bord. 1862).

Daviel Jacques de Barré, znamenitý oční lékař, nar. 1696, † 1762. Vydobyl sobě velké zásluhy o vědu lékařskou, jmenovitě zdokonalil operaci oční a sice extrakci čili vytažení čočky. Ještě podnes vytahuje se z oka čočka, zvláště částky čočky po něm jmenovanou lžičkou. Veškeré spisy jeho nalezají se v *memoirech* Pařížské akademie chirurgie.

z **Deblina** v. Schramb z Deblina v 1. doplňku.

Delaunay Charles Eugène, vynikající franc. astronom (v. hl. d.), zvolen r. 1855 za člena franc. akademie, a r. 1870 jmenován ředitelem hvězdárny Pařížské. Jeho díla v hlav. díle uvedená byla několikráte vydána, mimo to přispěl D. [illegible] články do rozličných časopisů, zejména *Journal de l'école polytechnique*, *Comptes rendus académie*, *Annuaire du Bur. de longitudes* a j. Hlavní [illegible] jest *Théorie de la Lune* (počato 1860), za [illegible] ctěn jest r. 1870 zlatou medailí Londýnské [illegible]nomické společnosti.

Delavigne Germain, dramatik franc. (v. [illegible] d.), † 1. říj. 1868 v Montmorency.

Dělostřelecké ochranstvo (*Geschützbedeckung*, *Artilleriebedeckung*). Aby nepřítel děla v poli [illegible] chodu nebo mezi bojem jednotlivými částmi [illegible] neb jízdy náhle přepadnouti nemohl, bývají [illegible] střeleckým bateriím přidělený detachementy [illegible] vyzbrojených a ozbrojených pěších nebo jízdních vojínův, kteří děla před takovými náhlými [illegible] protivníkovými brání a chrání, a ty nazýváme [illegible] o-vem. Obyčejně přiděluje se baterii půl [illegible] na ochranu, která za děly při všech pohybech [illegible] patrném podálí postupuje. Úloha d-ho o-va [illegible] arciť obtížná, spojena s velkou odpovědností [illegible] liteli jeho třeba býti stále na ostraze a připraven každým okamžikem k potyku s nepřítelem. [illegible] dělo v hustě seči do rukou nepřátelských, strašlivá svědčí ovšemť o hrdinnosti a vytrvalosti střelcův u děla zaměstnaných; ale bývá spolu [illegible] bou tím nesmyjitelnější ochranstvu, jestliže [illegible] statečnou jen vytrvalostí nepříteli odporovalo. [illegible]

Denis, Paul Camille von, inženýr, nar. [illegible] buči 26. čna 1795 a † v Dürkheimu v Bavorsku 2. září 1872. Vzdělával se v technických [illegible] v Paříži, kdež byli jeho učiteli Arago, Gay Lussac, Poisson a Ampère. R. 1817 vstoupil do bavorské státní služby, stal se v Kaiserslautern inženýrem, 1825 stavebním inšpektorem v Zweibrückenu, [illegible] zůstal do r. 1832. Byv zvolen do zemské [illegible] opustil ji brzo, podniknuv 1832 a 1833 [illegible] cestu do Belgie, Francie, Anglie a Spojených Obcí Severoamerických, kdež zvláště studoval stavbu [illegible]plavů. Vrátiv se do Bavorska nastoupil opět [illegible] postavení a byl zvolen r. 1834 do zemského [illegible] vláda však mu neudělila dovolenou pro [illegible] rální zásady, z téže příčiny byl přesazen z [illegible]heimu do Mnichova. V témž roce byl jmenován technikem komise pro stavbu průplavu mezi Mohanem a Dunajem, z kteréhož podniku však později [illegible] Dle nákresů D-ových bylo r. 1837—40 provedeno železniční spojení mezi Mnichovem a Augšpurkem, jakož i dráhy přes Taunus, r. 1845 vypracoval [illegible] dráhy Kolínsko-Bonnské. R. 1841 byl D. jmenován vládním a krajským stavebním radou ve [illegible] předsedou stavební komise pro projektování a [illegible] vedení bavorských státních železnic, inženýry [illegible] přímály, že vystoupil. Později utvořila se [illegible] společnost pro stavbu bav. státních drah, a D. [illegible]val jejich řízení (1856), byl jmenován [illegible] bav. východní dráhy a převzal stavbu [illegible] rimberka do Řezna, a na českých hranicích [illegible] k Furtu. Za své zásluhy byl jmenován [illegible] stavebním radou, r. 1866 vstoupil do výslužby, [illegible]vil 3 roky v Mnichově a pak žil až do své [illegible] ve Falcku.

Depresivní střelba (*Depressionsgeschütz*, [illegible] zývá se dělo, jehož hlaveň lze řídit pod [illegible]rem do hloubky tak, aby baterie na výšině [illegible]vená nepřátelský dolem táhnoucí voj [illegible] mohla. *Ch.*

Desátník (podle lat. *decurio*, [illegible] sáti mužů), poddůstojnická šarže u všech [illegible] nějších vojsk, stojíc v důstojenství mezi svobodníkem (*Gefreiter*) a četařem (*Zugsführer*), [illegible]

poral, ital. *caporale*, fr. *caporal*, s čehož v prosté voj. mluvě **kaprál**. D. bývá představeným oddílu čety, družstva (*Kameradschaft*) nazvaného. Každá setnina, škadrona nebo baterie mívá 6—8 d-ů. D-em denní služby (*Korporal vom Tag*, *caporal du jour*) nazývá se poddůstojník, jenž roskazy, oznamy (raporty) a oběžníky důstojníkům své setniny donáší, mužstvo do služby vyvolává, vůbec po 24 hodin dozorní službu v setnině koná. *Čský.*

Descloiseaux Alfred Louis Olivier, proslulý mineralog, nar. se 17. říj. 1817 v Beauvais v depart. de l'Oise, jest repetentem na École des Arts et Manufactures v Paříži. Sepsal četné články o mineralogii a krystalografii, uveřejněné v *Annales chim. et fys.*, z nichž uvádíme: *Nouv. déterminat. de la forme primitive et des principales formes secondaires du gypse* (1844); *Examen cristallographique des cristaux designes sous le nom de beudantite* (1844); *Nouv. recherches sur les deux variétes de baryto-calcite* (1845); *Sur la forme cristall. du malakon* (1848); *Sur la forme cristall. du wolfram* (1850); *Mém. sur la cristallisation et la structure intérieure du quartz* (1855); s Bunsenem *Sur les températures des geysirs d'Islande* (1846), s Martignacem *Analyse de quelques substances minerales* (1844) a j.; též psal do *Compt. rend.* a *Annales mineralogiques*.

Deschwanden J. Wolfgang, nar. 21. čce 1809 v Stansu ve Švýcu. Byv prof. nauky o strojích na vyšší průmyslnické škole v Curichu, stal se pak prof. deskript. geom. na polytechnice tamtéž. Sepsal: *Bewegung der Wagenzüge auf atmosf. Eisenbahnen, nach den Grundsätzen der Mechanik beurtheilt*, (Zürich 1846); *Abriss der Mechanik* (1848); *Ueber Locomotive für geneigte Bahnen* (*N. Denkschr. der allg. schweiz. Gesellschaft für die gesammt. Naturwissenschaften* IX. 1847); *Ueber Bewegung von Flüssigkeiten* (I. 1846); *Zur krummlinieg. Beweg. der Flüssigkeiten* (II. 1850—1852); *Graphische Darstellung des Ausflusses der Flüssigkeiten durch rechteckige Oeffnungen und bei zeitweiliger Contraction* (III. 1853—1855); *Eine Seitenschwingung des Foucaultschen Pendels; die Entstehung der Wasserhosen durch Wirbelwinde* (III. 1855) a j.

Desolda František Jan Nepom., narozený 10. září r. 1811 ve Švihově, prvního vzdělání nabyl na gymnasium v Klatovech, kdež všech šest tříd od r. 1825—1830 odbyl. Studia filosofická konal na ústavu Plzenském r. 1831—32, načež vstoupil do řádu premonstrátského. Po odbytém roku noviciátu studoval theologii na nově zavedeném domácím ústavu bohoslovním, a složiv mezi tím slavné sliby řeholní 3. čna r. 1836 byl na kněžství vysvěcen, 6. srp. roku 1837 od tehdejšího arcibiskupa Ankwicze z Poslavice, načež dán ihned 20. srp. t. r. za kaplana do Letic u Plzně, a pak 1. list. 1840 do Dobřan. Jsa však určen od svého opata k profesuře v Plzni, podstoupil r. 1842 přísnou zkoušku z filosofie a pak konkursní zkoušku z někdejších gramatických tříd gymnasialních (1845). Nato pak, když 1. říj. 1847 gymnasium Plzenské prohlášeno jest za německé, bylo uloženo D-ovi přednášeti českou řeč žákům německým od třídy čtvrté až do osmé. Co do literárního působení byl první prací D-ovou překlad *Sv. Jana Zlatoústého šestero knih o kněžství* (v Praze, u Hessa 1854); potom vyšly: *Manna*, malá modlitební knížka pro žáky, tatáž upravena pro dítky; *Maria Máti naše* a jiné knížky modlitební. Mimo to byla od arcib. konsistoře po úmrtí Frenclově svěřena D-ovi r. 1860 redakce *Biblí české*, kterou od kniby moudrosti až do konce vedl a dokončil r. 1863. Za tu práci poctěn jest od jeho Em. kn. arcib. titulem arcib. notáře. — Mimo to přeložil ze sv. Otců řeckých výbor řečí sv. Basilia, Jana Zlatoústého, Řehoře i Nasianského i Nyssenského, a tohoto zvláštní filosofický spis *O duši a z mrtvých vstání* (křesťanský Faidon), pak z latin. sv. Cypriana *o jednotě církve*, což vesměs rostroušeno v *Blahověstu*. Z klasické literatury vyšel od něho překlad některých rozmluv Platonových: *Faidon*, *Protagoras*, *Euthyfron*, v bibl. překl. klas. — V práci má *Goffinovu Postilu* pro lid (1873).

Despretz César Mansuéte, nar. 10. kv. 1792 v Lessine v Belgii. Byl prof. fysiky na škole Sorbonské a od r. 1841 údem akademie věd v Paříži; před tím prof. fysiky na polytechnice a koleji Jindřicha IV. Sepsal: *Recherches experimentales sur les causes de la chaleur animal* (Paříž 1824); *Eléments de chimie théorique et pratique etc.* (1828—30); *Traité élément. de physique* (1825—36); *Sur le refroidissement de quelques métaux pour déterminer leur chaleur spécifique et leur conductibilité extérieure* (*Ann. chim. phys.* VI. 1817); *Sur la force élastique des vapeurs* (XVI. 1821) a j.

Develey Isaac Emanuel Louis, nar. 27. kv. 1764 v à la Brétonniere u Payernu a † 22. kv. 1839 v Lausaně. Byl profesorem mathematiky a astronomie na akademii v Lausaně. Sepsal: *Observations et expériences sur les eaux thérmales de Loëche, en Valais* (Lausanne 1798); *Mémoire sur les puissances des nombres et sur leur racines* (1799); *Arithmétique d'Emile* (Paris 1802); *Physique d'Emile* (Lausanne 1802); *Algébre d'Emile* (Genève 1805); *Élémens de géométrie* (Lausanne 1816); *Application de l'algèbre à la géométrie* (1824); *Cours élément. d'astronomie* (1835).

Deventer, Hendrik van, slavný porodní lékař, nar. v Holandsku 1651, † 1724. Vyučiv se zlatnictví věnoval se pak lékařským studiím. Po dosažení hodnosti doktorské v Groninkách žil jakožto praktický lékař ve Vieverdě, později v Hagu. Hlavně zajímalo jej porodnictví, o kterouž vědu sobě svými spisy, které přeloženy byly do angl., franc., lat. a něm. řeči, nemalých získal zásluh. Sepsal: *Dageraat der Vroed vrouwen, ofte voorloper van het tractaet genaemt nieuw ligt der Vroed vrouwen* (Leyd 1696); *Manuale operatien. I. Deel, zijnde en nieuw ligt vor vroed-meesters en vroed-vrouwen* (Gravenshage 1701); *Operationes chirurgicae novum lumen exhibentes obstetricantibus* (Lugd. Bat. 1701); *Beschryving van de siekte der beenderen, insonderheit van de rachitis* (Leyd. 1739).

Devrient, rodina vynikajících herců německých (v. hl. d.). **1)** Karl August slavil dne 17. září 1869 své padesátileté jubileum herecké činnosti a † 3. srp. 1872 v lázních Lauterberských v Harzu. Jeho a Viléminy Schröderové syn — **2)** Fridrich D. † 19. list. 1871 v Petrohradě jakožto člen tamějšího divadla. — **3)** Gustav Emil D., jeden z prvních dramatických umělců novější doby, byl dlouhá léta členem dvorního divadla v Drážďanech, umělecké své činnosti vzdal se r. 1868. Vévoda Koburg-Gothaiský jmenoval jej tajným dvorním radou. D. byl posledním zástupcem čistého idealismu v umění hereckém a † 7. srp. 1872 v Drážďanech. Srv. E. Gottschallovo *Emil D. Ein Essay* v *Unsere Zeit* (1872).

Deyeux Nicolas, franc. chemik, nar. se 1753 v Paříži a † 27. dub. 1837 v Passy. Byl lékárníkem císaře Napoleona, později profesorem farmacie na medicinské fakultě Pařížské a členem akademie věd. Sepsal: *Précis d'expériences et d'observations sur les différentes espèces de lait considérées dans leurs rapports avec la chimie, la médecine et l'économie rurale* (Paříž 1800); *Considérations chimiques*

et médicales sur le sang des ictériques (ib. 1804). Psal též mnoho článků do *Journal de Physique* a do Herbinovy *Statistique de la France*.

Deyster, Louis de, flámský malíř, nar. se 1658 v Brüggu a † 1711. Učil se u mistrů Jana Maesa, Descampa a j., pak šel do Itálie, kde 6 roků střídavě v Benátkách a v Římě strávil. Z obrazů jeho po návratu do vlasti malovaných jmenujeme: *Rebeka a Eleázar; Život Juditin; Smrt matky Boží; Vzkříšení Ježíšovo* a *Kristus zjevuje se třem Mariím*, zvláště krásný obraz, o němž Descamps praví, že co do barvy i kresby nemá nižší ceny než obrazy van Dyckovy. V pozdějších letech života svého marnil krásné své nadání i čas svůj v rozličných hříčkách, v zhotovování varhan a klavírů.

Diafysis (středokostí) jmenuje anatomie střední, nejdelší obyčejně díl kostí dlouhých, jaké jsou kost stehenná, holenná, ramenná, články prstů a t. d. Veškeré skoro kosti byly dříve chruplavkami. Každá taková abychom tak řekli chruplavková kost počíná se v určitém věku svířete obyčejně na více místech v kost skutečnou přeměňovati. Místečka ta jmenují se jádra kostěná (*puncta ossificationis*). Každá tak zvaná dlouhá kost přechází na třech místech z chruplavky v kost. Jedno jádro kostěné objeví se v středu kosti, a v každém z obou jejích konců kloubových též po jednom jádru. Část kosti, která se z jádra středního vyvine, slove d., a každá z obou koncových částí, která počíná jádrem v kloubním konci, zove se *epifysis* (přírostek). Máť tedy ku př. kost stehenná jednu d. a dvě epifyse. Dokavade tyto tři kostěné díly nesplynou v jednu celkovou hmotu kostěnou, nemůže růsti. Přibývání kosti do délky děje se pouze tím spůsobem, že deska chruplavková mezi d-í a epifysí stále roste a zároveň na obou koncích svých s jedné strany v epifysi, a s druhé strany v d-i zkostnatuje. Konečně splynou u člověka v 20. až 24. roce oba přírostky se středokostím, neboť chruplavkové obě desky skostnatěly a zmizely úplně — člověk více do délky neroste. Pro praktické lékařství jest deska chruplavková mezi epifysí a d-sí velmi důležitá, neboť pro bujnější svůj život snáze ochuraví než sousední hmoty kostěné, a hnát mladý se též na místě chruplavky té snáze láme.

Dialer Josef, sochař, nar. se 3. bř. 1797 v Imstu a † 5. pros. 1846 ve Vídni. Jsa beze všeho jmění i bez přátel vzdělal se sám, navštěvoval r. 1815—1823 Vídeňskou akademii umění a obdržel dvě ceny. Za model ke skupení *Vévoda Bedřich s prázdnou kapsou od lidu poznán* udělili mu roku 1828 stavové tirolští nadaci 400 zl. na 6 roků. Další práce jeho byl *Perseus hlavu Medusy v levé, meč v pravé ruce držící*. Vzdor nepopíratelným vlohám nemohl si umělec proklestiti dráhu, dílem že nechtěl se podříditi panujícímu časovému vkusu, dílem že měl málo sebevědomí. Zemřel v poměrech velmi trudných. Z prací jeho jmenujeme ještě: *Frant. Schubert* a *Ferd. Raimund* (poprsí); *Allegorické sochy na divadle Šoproňském; Slepý Tirolan* (kovolitina); *Kristus* (vyřezaný ze dřeva); *Judita* (ze slonoviny); *David s hlavou Goliášovou* (poctěný cenou akademickou); *Marie s dítětem* (kovolitina); *Ženci* (dívka a muž, sousoší).

Dickinsonova Anna Alžběta, jedna z nejvýmluvnějších obhájkyň práv žen, nar. se 28. říj. 1842 ve Filadelfii. V 14. roku věku svého uveřejnila v listu *Spectator* první svůj pokus literární pod názvem *Slavery*, později stala se učitelkou v New Brightonu a řečnila častěji ve veřejných proti-otrockých schůzích a pro zájmy žen. Roku 1862 byla státním komitétem republikánským v státu New Hampshirském pro cyklus řečí po celém státě získána, čemuž tak výtečně vyhověla, že vítězství kandidátů republikánských hlavně jejímu přičinění bylo přiřknuto. Totéž opakovala v Konektiku... měla 1862 první svou řeč v Cooperově Institu... v Novém Yorku, řečnila na pozvání republikánských... senátorů ve Washingtonu, r. 1866 pro hlaso... právo černochů a od času toho pro práva žen. P... též do mnohých časopisů, leč co spisovatelka p... žívá méně slavné pověsti.

Dienger Joseph, výb. mathematik (v. hl. d.), vzdal se r. 1868 profesorského místa s Karlsru... z ohledů zdravotních. Roku 1866 zvolen jest č... nem české učené společnosti v Praze. Spisy j... v hl. d. uvedené vydány jsou již několikráte; d... sluší zaznamenati: *Abbildungen krummer Oberfl... aufeinander und Anwendung derselben auf höh. G... daesie* (Brunšvik 1858); *Integration der parci... Differentialgleichungen* (Stuttgart 1862); *Studien z... analytischen Mechanik* (tamt. 1863); *Theorie d... elliptischen Integrale und Functionen* (tamt. 186... *Theorie und Auflösung der höheren Gleichungen* ... 1866); *Grundriss der Variationsgleichung* (Brunšv... 1867). V časopise české učené společnosti uveř... nil: *Studien zur Theorie der Covarianten und In... rianten der binären Formen* (Praha 1870).

Dieppe, přístav a hlavní město franc. dep... tementu Basse-Seine (v. hl. d.); r. 1866 napočtěno zde 19.946 obyv.

Dieringer Frant. (v. hl. d.) sepsal ještě *D... Epistelbuch der katholischen Kirche theologisch ... klärt* (3 sv. v Mohuči 1863); *Laienkatechismus ... Religion, Offenbarung und Kirche* (2 vyd. tamt. 186... *Die Theologie der Vor- und Jetztzeit* (v Bonnu 186... R. 1870 prohlásil se rozhodně proti dogmatu o ne... mylnosti papežské.

Diesterweg Fridr. Adolf Vil., zasloužilý n... pedagog (v. hl. d.), † 7. čce 1866 v Berlíně, k... od r. 1850 žil na odpočinku. Srov. *Ad. D. S... Leben und seine Schriften* od Langenberga (Ber... 1867—68, 3. sv.).

Dieterici Bedřich (v. hl. d. 2.) stal se r. 18... dragomanem při prus. vyslanectvu v Cařihradě. S... psal a vydal: *Reiseerinnerungen aus dem Morg... lande* (1853); *...rabskou gramatiku* (1854); *Ch... stomathie Ottomane* (1854); *Die Propädeutik ... Araber im X. Jahrhunderte* (1865) a *Logik ... Psychologie der Araber im X. Jahrhunderte* (186...

Dieterich Jan Bedřich, slovútný němec... malíř obrazů historických, nar. se 1792 v Bi... achu a † 17. led. 1846 v Štutgartě, kde od r. 18... byl prof. na král. škole umělecké. Pro vynika... vlohy umělecké přišel v mladém ještě věku do Š... gartu, kde se ho ředitel král. obrazárny Seele uj... pak do Itálie a dlel po delší čas v Římě, kde p... ným studováním klasických děl malířských a ... chařských umělecké vzdělání své dovršil. Pr... větší dílo jeho *Abraham vstupuje do zaslíbené z...* krášlí obrazárnu Štutgartskou. V Římě zhot... ještě obraz *Klanící se pastýřové*, a navrátil se ... do vlasti. Z prací jeho jmenujeme ještě *Sv. Mar...* velký oltářní obraz (v chrámě Schemmergsk...). Též vynikl jako dobrý podobiznář.

Dietlein J. F. W., něm. spisovatel, nar. r. 1782 v Halle a byl od r. 1826 učitelem při král. stavitelské akademii a prof. stavitelství při akademii umění v Berlíně. Zemřel 30. srp. 1837. Sepsal: *Grundzüge der Vorlesungen über Strassen-, Brü... Schleusen-, Kanal-, Deich- und Hafenbau* (v Berlíně 1832); *Zur Theorie der allgemeinen Kuppelu... Wellen* (Crelle's *Journ. für Mathematik* VI. 18...) a přeložil Olintha Gregoryho *A Treatise of ... chanic* (2 sv. v Halle 1828) na německo.

Dietsch Heinrich Rudolf, učený filolog, nar. 16. bř. 1814 v Sasku a jest od r. 1861 ředitelem gymnasia v Plavně. Po smrti Jahnově rediguje *Jahrbücher für Philologie und Propädeutik* a proslavil se v kruzích filologických vydáním Cornelia Nepota, Herodota, Eutropa a Sallusta; též sepsal: *Lehrbuch der Geschichte* a *Grundriss der Geschichte für die oberen Gymnasialklassen.*

Dietzsch August, něm. bohoslovec a spisovatel, nar. se v Hofenu a † 4. bř. 1872 v Bonnu. Vynikal již mezi studujícími na universitě Tubingenské pilností a snaživostí, stal se 1858 farářem v Böblingenu, odkud r. 1870 byl co řádný profesor systematické theologie na universitu Bonnskou povolán. Hlavní dílo jeho jest *Adam und Kristus* (Bonn 1871), jež hloubkou a důkladnou učeností filosofickou vyniká.

Diffuse čili vyslazování (*Diffusion, Maceration der Rübenschnitte*) zove se v cukrovarnictví zvláštní návod těžení šťávy se řízků řepových nebo z třtiny cukrovníka. Ješto daleká většina cukrovarů českých na d-si zařízena jest, cukrovarnictví pak úhlavním jest činitelem našeho domácího průmyslu, pokládáme za potřebné, pojednati o věci pozorností zvláštní. Rozkrájíme-li cukrovku na tenké řízky neb stružky podoby nudlovité, a vložíme je do vody 40° C teplé, vystupuje (diffunduje) z bunic tekutý obsah těchto skrze blánu buničnou do vody, kteráž naopak vniká touže cestou do buněk. Proudění to trvá potud, až nastane rovnováha mezi hutností kapaliny zevnitřní i vnitřní. Jakmile stane se tak, přestane vzájemné pronikání kapalin, ješto není více příčiny k další d-si. Nádoba obsahuje po té roztok cukernatý a více méně vyloužené řízky. Odlijeme-li sladkou kapalinu, napadíce ji čistou vodou téže teploty, opětuje se týž zjev; obdržíme slabý výslaz a řízky vylouží se ještě více. Opakujeme-li zkoušku několikráte, shledáme konečně, že bunice řepové naplněny jsou kapalinou cukrem i solemi velmi chudou, a pozorujeme-li vyluhovaný řízek pod drobnohledem, uzříme, že vnitřní bunice nedoznaly žádné proměny rušivé. K vůli zřetelnosti obrazu zkropme kousíček vyluhovaného řízku roztokem kyseliny chrómové, kteráž rozpouští látku mezibuničnou zcela, a tu pak shledáme pod drobnohledem, že vlákna parenchymová jsou nedotknutá, protoplasma pak zaujímá totéž místo jako v bunici rostlin živoucích. Tím jest podán nezvratný důkaz, že dála se skutečná d. (viz čl. Diffuse v hl. d.). Buňka řepová obsahuje za živa roztoky cukru, bílkovin, látek proteinových, solí a některé jiné součástky, kteréž shledáváme ve šťávě řepové; mimo to chová buňka některé nerozpustné hmoty, jež setrvají ve vylisovaném nebo vyluhovaném zbytku (ve výtlačkách nebo stružkách). Stěny buničné nemůžeme pokládati za neprostupné, ješto propouštějí, jak pověděno, skrze blánu svou šťávu i vodu. Abychom záhadný výjev d. poněkud vysvětlili, užijeme obrazu názorného. Mysleme sobě bunice utvořené z jemné sítky, jejíž jednotlivé kroužky neb očka nemají stejné velikosti. Obsah buněk pak znázorněme si pramaninkými zrnečky (molekuly) objemu rovněž nerovného. Leží na bíledni, že zrnečka nejmenší mohou proniknouti nejen skrze všecka očka sítky buničné, nýbrž mohou i z bunice vystoupiti, kdežto zrnka větší mohou jen většími, nikoliv nejmenšími otvory proklouznouti, a bývají tudíž zadržána uvnitř buněk. Příčinu proudění pak dlužno hledati v nestejné hmotnosti obou kapalin a podmíněné tím atrakci hmotných molekulů. S tou příčinou přestává vzájemné pronikání, jakmile hutnost obou kapalin (zevnitřní i vnitřní) se vyrovnala úplně. Rozumí se samo, že mluvíme, co se týče hořejšího porovnání, obrazně, neboť nejlepším drobnohledem nelze vypátrati žádných otvorů síťkových ve stěnách bunic, aniž zrnek a p. Objemy čili poměrné velikosti diffundujících molekulů (zrnek), skládajících součástky šťávy řepové (cukr, bílkovina, soli a j.), mohou se jedině porovnávati a přibližně stanoviti pomocí jich váh atomových a měrných (*spec. Gew.*). Nazveme-li váhu atomovou $= V$, váhu měrnou $= h$ a hledaný objem molekulů $= O$, bude $O = \frac{V}{h}$, to jest, objem diffundujícího zrnečka dotyčné součástky šťávy nalezneme, dělíme-li číslo váhy atomové číslem váhy měrné; tato čísla však dají se pro jednotlivé případy pokusy vyšetřiti. Jest patrno, že O bude tím větší, čím více roste V a čím skrovnější jest h, následkem čehož i nadání endosmotického ubývá. Číslo O, kteréž udává relativnou schopnost pronikání, nazveme kvotientem endosmotickým, a vidno, že z čísel takových daly by se sestaviti přehledné tabulky porovnávací, které by nejen pro vědu, nýbrž i pro praxi měly cenu nevšední. Veškeré součástky šťávy řepové dají vřaditi se ve dvě skupiny. V jedné jsou hmoty, jichž váha měrná jest dosti značná, váha atomová však nepatrná, jsouť to: cukr, soli, asparagin, betain a j. Druhá skupina zahrnuje látky, mající skrovnou váhu měrnou, ale značné váhy atomové: bílkoviny, proteiny, pektiny, gumu a jiné hmoty beztvaré. Prvější, majíce nepatrný objem, procházejí snadno skrze blánu buničnou, druhé málo nebo nic. Proslulý ve zkouškách endosmotických Graham rozdělil rovněž hmoty na dvě skupiny: krystalloidy a kolloidy, z nichž první nadány jsou výbornou prostupností endosmotickou, druhé slabou neb žádnou (viz čl. Diffuse v hl. d.). Šťáva vytěžená pokusem, na počátku úvahy líčeným, obsahuje skutečně velmi málo kolloidů, zůstalyť po výtce ve vnitru buněk. V tom má základ svůj výroba šťávy v cukrovarech na d-si zařízených. Jestiť ona jakési přesívání čili cezení součástek, podobně jako filtrace přes uhlí kostěné. Po skončené práci zbývá v obou případech filtrát cukrem bohatý, a síto — řízky (neb spodium), zadržující látky cizorodé, výrobě cukru neprospěšné. O zdokonalení d. pro účel cukrovarnictví má hlavní zásluhu Julius Robert, továrník v Židlochovicích na Moravě. Týž konal již r. 1846 pokusy s d-sí ve velkém, než věc nedařila se hrubě, jelikož zaveden byl obecnou, ač bludnou domněnkou o nezbytném prý umoření (*mortification*) buněk řepových před vyslazováním. Matiáš Dombasle uveřejnil již r. 1842 první pokusy o maceraci (vyluhování, vymáčení) řízků, a dokazoval přenáhleně vědou nikdy nepotvrzenou domněnku, že dlužno řízky řepové před vyslazováním buď usušit nebo na 100° C zahřáti, aby se životná síla bunic, kteráž prý vyslazování ruší, umořila. Později Dubrunfaut potvrdil ještě zvláštním spisem tyto bludné náhledy, tak že byly obecně za nezvratné faktum pokládány. Nikdy snad víra slepá v autority a předsudek nedokázaný neosvědčily se býti pro vývoj průmyslu tak zhoubnými, jako právě v případě námi líčeném. Následkem teploty tak vysoké byly chorobné, slizké šťávy, pocházející z proměny chemické látek pektinových na rozpustné sloučeniny, které následujícím vyslazováním do šťávy přešly a jichž přičiněním výrobky fabrikace během výroby samé se kazily, nezdravy, špatný cukr zaviňujíce. Také Robert zahříval původně řízky řepové parou na 100° C, ale neblahé výsledky přinutily jej k zanechání pokusů. Ani snížení teploty na 65° (na radu Fremyho) neprospělo valně, protože r

[illegible] (1894). Psal též mnoho článků do Journal de Physique a do Darbouxovy Statistique de la France.

Deyster, Lodewijk, dánský malíř, nar. se 1656 v Brügge a † 1711. 1678 se s malířem Janem Maesem, [illegible] a j., pět let do Itálie, kde 6 roků střídavě v Benátkách a v Římě ztrávil. Z obrazů jeho po návratu do vlasti malovaných jmenujeme: Rebeka u Eliezera; Úmrtí Josefovo; Smrt matky Boží; Vzkříšení Lazarovo a Kristus zjevuje se [illegible] Marii, nejlepší ... obraz, o němž Descamps praví, že ... barvy i kresby ... Dyckovy. V pozdějších letech života svého [illegible] ... v [illegible] ... a klavíru.

Diafysis (střední část) [illegible] anatomie střední, nejdelší obyčejně díl kostí dlouhých, jaké jsou kost stehenní, holenní, ramenní. Články prstů a t. d. [illegible] byly dříve chrupavkami. Každá taková chrupavka [illegible] kost počíná se v určitém věku [illegible] v kost skutečnou proměňovati. Kostnatění to [illegible] ve jádru kostěném (punctum ossificationis). [illegible] chrupavky v kost. Jedno jádro kostěné objeví se v středu kosti, a v každém z obou jejích konců [illegible] též po jednom jádru. Část kosti, která se z jádra středního vyvine, slove d., a každá z obou koncových částí, která počíná jádrem v kloubních koncích, slove se epifysis (přirostek). Má tedy [illegible] kost stehenní jednu d. a dvě epifyse. [illegible] tyto tři kostěné díly [illegible] v jednu celkovou kostnu [illegible] kostěnou, nemohou více. Přibývání kosti do délky děje se pouze tím způsobem, že mezi chrupavkové [illegible] d. i a epifysí stále roste a [illegible] z jedné strany v epifysu, a z druhé strany v d. i [illegible]. Konečné spojení u člověka v 20. až 24. roce, [illegible] chrupavkové obě desky [illegible] — člověk více do délky neroste. Pro praktické lékařství jest deska chrupavková mezi epifysí a d. í velmi důležitá, neboť pro bujnější svůj život [illegible] než ostatní kosti, a [illegible] na místě chrupavky [illegible] lámu.

Dialer Josef, sochař, nar. se 5. břez. 1797 v Imstu a † 5. pros. 1846 ve Vídni. Jsa [illegible] i [illegible] vzdělal se sám, navštěvoval r. 1815—1823 Vídeňskou akademii umění a obdržel dvě ceny. Za model ku skupině [illegible] s [illegible] [illegible] r. 1828 [illegible] na 6 roků. Další prácí jeho byl [illegible] v [illegible]. [illegible] nemohl si [illegible] vlastní [illegible] Z prací jeho jmenujeme ještě: Franz Schubert a Ferd. Raimund (poprsí); Allegorické [illegible]; [illegible] (sošky); Kristus (vytesaný ze dřeva); Judita (na [illegible]); David s hlavou Goliášovou (postavy [illegible]); Marie s dítětem (sošky); [illegible] (dívka a muž, [illegible]).

Dickinsonova Anna Alžběta, jedna z nejvýmluvnějších obhájkyň práv žen, nar. se 28. říj. 1842 ve Filadelfii. V 14. roku věku svého uveřejnila v listu Liberator první svůj článek literární pod názvem Slavery; později stala se učitelkou v New Brightonu a hlásila častěji ve veřejných [illegible] a pro zájmy žen. Roku 1863 byla státním komitétem republikánským v státu New Hampshireském pro cyklus řečí po celém státě získána. Nesmí též [illegible] vítězství [illegible] republikánských [illegible] bylo připisováno. Taktéž [illegible] r. 1862 první [illegible] v [illegible] v Novém Yorku [illegible] republikánské [illegible] ve Washingtonu, r. 1868 [illegible] [illegible] do [illegible] [illegible] mnoho [illegible] povídek.

Dienger Joseph, něm. mathematik [illegible] r. 1868 professorského [illegible] v [illegible] [illegible] Roku 1862 [illegible] v [illegible] jeho již [illegible]; Abbildungen krummer [illegible] Anwendung [illegible] (1858); Integration der partiellen Differentialgleichungen (Stuttgart 1862); [illegible] analytischen Mechanik (Stutt. 1862); Theorie der elliptischen Integrale und Functionen [illegible] Theorie und Auflösung der höheren Gleichungen [illegible] 1866); Grundriss der Variationsrechnung [illegible] 1867). V Jednotě české [illegible]: Studien zur Theorie der Gewebe [illegible] der [illegible] Formen (Praha 18[illegible]).

Dieppe, přístav a hlavní město [illegible] Seine-Inférieure (v. hl. d.); v 1882 [illegible] 19.944 obyv.

Dieringer Franz (v. hl. d.) sepsal Das Epistelbuch der katholischen Kirche [illegible] (3 sv., v Mohuči 1863); Laienkatechismus über Religion, Offenbarung und Kirche (2 vyd. [illegible]); Die Theologie der [illegible] und [illegible] [illegible] 1870 prohlásil se rozhodně proti dogmatu o neomylnosti papežské.

Diesterweg Fried. Adolf Vil., [illegible] pedagog (v. hl. d.), † 7. čce 1866 v Berlíně [illegible] od r. 1850 [illegible] na odpočinku. [illegible] Leben und seine Schriften od Langenberga [illegible] 1867—68, 3 sv.).

Dieterici Bedřich (v. hl. d. [illegible]) [illegible] dragomanem při pruském vyslanectví v Cařihradě [illegible] psal a vydal: Reisebeobachtungen aus dem [illegible] lande (1853); [illegible] grammatik (1854); [illegible] Chrestomathie [illegible] (1856); Die Propädeutik der Araber im X. Jahrhunderte (1865) a Logik und Psychologie der Araber im X. Jahrhundert [illegible].

Dietrich Jan Bedřich, [illegible] malíř obrazů historických, nar. se 1787 v [illegible] a † 17. led. 1846 v Stuttgartě, kde [illegible] byl prof. na král. škole umělecké. [illegible] výchovu uměleckou přijal v mladém [illegible] Stuttgartě, kde se ho ujal [illegible], [illegible] pak do Itálie a dlel po delší čas v Římě, [illegible] studováním klassických děl [illegible] [illegible] uměleckou [illegible] Největší dílo jeho Abraham [illegible] [illegible] krášlí [illegible]. V [illegible] jeho obraz [illegible] do vlasti. Z prací jeho jmenujeme [illegible] velký oltářní obraz (v [illegible]). Též vyučil jeho [illegible] pokoušel.

Dietlein J. F. W., něm. spisovatel, [illegible] r. 1783 v Halle a byl od r. 1835 [illegible] [illegible] akademii a prof. [illegible] [illegible] v Berlíně. Zemřel [illegible] Grundlage der Tonkunst [illegible] Schlosser, Kunst, [illegible] und [illegible] (1832); Zur Theorie der allgemeinen [illegible] Wellen (Crelle's Journ. für Mathematik VI. [illegible]) přeložil [illegible] Tischbein [illegible] (2 sv. v Halle 1838) na německo.

Dietsch Heinrich Rudolf, učený filolog, nar. se 16. bř. 1814 v Sasku a jest od r. 1861 ředitelem gymnasia v Plavně. Po smrti Jahnově rediguje *Jahrbücher für Philologie und Propädeutik* a proslavil se v kruzích filologických vydáním Cornelia Nepota, Herodota, Eutropa a Sallusta; též sepsal: *Lehrbuch der Geschichte* a *Grundriss der Geschichte für die oberen Gymnasialklassen.*

Dietzsch August, něm. bohoslovec a spisovatel, nar. se v Hofenu a † 4. bř. 1872 v Bonnu. Vynikal již mezi studujícími na universitě Tubingenské pilností a snaživostí, stal se 1858 farářem v Böblingenu, odkud r. 1870 byl co řádný profesor systematické theologie na universitu Bonnskou povolán. Hlavní dílo jeho jest *Adam und Kristus* (Bonn 1871), jež hloubkou a důkladnou učeností filosofickou vyniká.

Diffuse čili vyslazování (*Diffusion, Maceration der Rübenschnitte*) sove se v cukrovarnictví zvláštní návod těžení šťávy ze řízků řepových nebo ze třtiny cukrovníka. Ješto daleká většina cukrovarů českých na d-si zařízena jest, cukrovarnictví pak úhlavním jest činitelem našeho domácího průmyslu, pokládáme za potřebné, pojednati o věci s pozorností zvláštní. Rozkrájíme-li cukrovku na tenké řízky neb stružky podoby nudlovité, a vložíme je do vody 40° C teplé, vystupuje (diffunduje) z bunic tekutý obsah těchto skrze blánu buněčnou do vody, kteráž naopak vniká touže cestou do buněk. Proudění to trvá potud, až nastane rovnováha mezi hutností kapaliny zevnitřní i vnitřní. Jakmile stane se tak, přestane vzájemné pronikání kapalin, ješto není více příčiny k další d-si. Nádoba obsahuje po té roztok cukernatý a více méně vyloužené řízky. Odlijeme-li sladkou kapalinu, nahradíce ji čistou vodou téže teploty, opětuje se týž zjev; obdržíme slabý výslaz a řízky vylouží se ještě více. Opakujeme-li zkoušku několikráte, shledáme konečně, že bunice řepové naplněny jsou kapalinou cukrem i solemi velmi chudou, a pozorujeme-li vyluhovaný řízek pod drobnohledem, uzříme, že vnitřní bunice nedoznaly žádné proměny rušivé. K vůli zřetelnosti obrazu skropme kousíček vyluhovaného řízku roztokem kyseliny chrómové, kteráž rozpouští látku mezibuničnou scela, a tu pak shledáme pod drobnohledem, že vlákna parenchymová jsou nedotknutá, protoplasma pak zaujímá totéž místo jako v bunici rostlin živoucích. Tím jest podán nezvratný důkaz, že dála se skutečná d. (viz čl. Diffuse v hl. d.). Buňka řepová obsahuje za živa rostoky cukru, bílkovin, látek proteinových, solí a některé jiné součástky, kteréž shledáváme ve šťávě řepové; mimo to chová buňka některé nerozpustné hmoty, jež setrvají ve vylisovaném nebo vyluhovaném zbytku (ve výtlačkách nebo stružkách). Stěny buničné nesmíme pokládati za neprostupné, ješto propouštějí, jak povědíno, skrze blánu svou šťávu i vodu. Abychom záhadný výjev d. poněkud vysvětlili, užijeme obrazu názorného. Mysleme sobě bunice utvořené z jemné sítky, jejíž jednotlivé kroužky neb očka nemají stejné velikosti. Obsah buněk pak znázorněme si pramalinkými zrnečky (molekuly) objemu rovněž nerovného. Leží na bíledni, že zrnečka nejmenší mohou proniknouti nejen skrze všecka očka sítky buničné, nýbrž mohou i z bunice vystoupiti, kdežto zrnka větší mohou jen většími, nikoliv nejmenšími otvory proklouznouti, a bývají tudíž zadržána uvnitř buněk. Příčinu proudění pak dlužno hledati v nestejné hmotnosti obou kapalin a podmíněné tím atrakci hmotných molekulů. S tou příčinou přestává vzájemné pronikání, jakmile hutnost obou kapalin (zevnitřní i vnitřní) se vyrovnala úplně. Rozumí se samo, že mluvíme, co se týče hořejšího porovnání, obrazně, neboť nejlepším drobnohledem nelze vypátrati žádných otvorů sítkových ve stěnách bunic, aniž zrnek a p. Objemy čili poměrné velikosti diffundujících molekulů (zrnek), skládajících součástky šťávy řepové (cukr, bílkovina, soli a j.), mohou se jedině porovnávati a přibližně stanoviti pomocí jich váh atomových a měrných (*spec. Gew.*). Nazveme-li váhu atomovou $= V$, váhu měrnou $= h$ a hledaný objem molekulů $= O$, bude $O = \frac{V}{h}$, to jest, objem diffundujícího zrnečka dotyčné součástky šťávy nalezneme, dělíme-li číslo váhy atomové číslem váhy měrné; tato čísla však dají se pro jednotlivé případy pokusy vyšetřiti. Jest patrno, že O bude tím větší, čím více roste V a čím skrovnější jest h, následkem čehož i nadání endosmotického ubývá. Číslo O, kteréž udává relativnou schopnost pronikání, nazveme kvotientem endosmotickým, a vidno, že z čísel takových daly by se sestaviti přehledné tabulky porovnávací, které by nejen pro vědu, nýbrž i pro praxi měly cenu nevšední. Veškeré součástky šťávy řepové dají vřaditi se ve dvě skupiny. V jedné jsou hmoty, jichž váha měrná jest dosti značná, váha atomová však nepatrná, jsouť to: cukr, soli, asparagin, betain a j. Druhá skupina zahrnuje látky, mající skrovnou váhu měrnou, ale značné váhy atomové: bílkoviny, proteiny, pektiny, gumu a jiné hmoty beztvaré. Prvější, mající nepatrný objem, procházejí snadno skrze blánu buničnou, druhé málo nebo nic. Proslulý ve zkouškách endosmotických Graham rozdělil rovněž hmoty na dvě skupiny: krystalloidy a kolloidy, z nichž první nadány jsou výbornou prostupností endosmotickou, druhé slabou neb žádnou (viz čl. Diffuse v hl. d.). Šťáva vytěžená pokusem, na počátku úvahy líčeným, obsahuje skutečně velmi málo kolloidů, zůstalyť po výtce ve vnitru buněk. V tom má základ svůj výroba šťávy v cukrovarech na d-si zařízených. Jestiť ona jakési přesívání čili cezení součástek, podobně jako filtrace přes uhlí kostěné. Po skončené práci zbývá v obou případech filtrát cukrem bohatý, a síto — řízky (neb spodium), zadržující látky cizorodé, výrobě cukru neprospěšné. O zdokonalení d. pro účel cukrovarnictví má hlavní zásluhu Julius Robert, továrník v Židlichovicích na Moravě. Týž konal již r. 1846 pokusy s d-sí ve velkém, než věc nedařila se hrubě, jelikož zaveden byl obecnou, ač bludnou domněnkou o nezbytném prý umoření (*mortification*) buněk řepových před vyslazováním. Matiáš Dombasle uveřejnil již r. 1842 první pokusy o maceraci (vyluhování, vymáčení) řízků, a dokazoval přenáhleně vědou nikdy nepotvrzenou domněnku, že dlužno řízky řepové před vyslazováním buď usušit nebo na 100° C zahřáti, aby se životná síla bunic, kteráž prý vyslazování ruší, umořila. Později Dubrunfaut potvrdil ještě zvláštním spisem tyto bludné náhledy, tak že byly obecně za nezvratné faktum pokládány. Nikdy snad víra slepá v autority a předsudek nedokázaný neosvědčily se býti pro vývoj průmyslu tak zhoubnými, jako právě v případě námi líčeném. Následkem teploty tak vysoké byly chorobné, slizké šťávy, pocházející z proměny chemické látek pektinových na rozpustné sloučeniny, které následujícím vyslazováním do šťávy přešly a jichž přičiněním výrobky fabrikace během výroby samé se kazily, nezdravy, špatný cukr zaviňujíce. Také Robert zahříval původně řízky řepové parou na 100° C, ale neblahé výsledky přinutily jej k zanechání pokusů. Ani snížení teploty na 65° (na radu Fremyho) neprospělo valně, protože te-

plota nedala se tak přesně regulovati. Prvé jakož, než Graham překvapující výsledky pokusů svých endosmotických byl uveřejnil, zavádí Schützenbach do praxe zvláštní návod, jemuž dáno jméno maceraceSchützenbachova. Spočívalať v tom, že řepa rozstrouhaná se na kaši a tato na sítu dána vodou se vyluhovala. Z toho vyvinulo se později Kriebchbenovo vyluhování ve mlýnních odstřeďovacích (Centrifugenverfahren). Než všecky pozavadní pokusy nemohly vytlačiti z užívání výroku šťávy lisováním kaše, pročež pomýšleno opět a opět na maceraci řízků dle Dombasle-a, a jmenovitě J. Robert ujal se pozornu věci se zápalem nevšedním, zkoumaje horlivě především vědecké základy d. Spojilť jaksi princip Dombasleův se Schützenbachovým: podržel řízky prvého, ale ve vyluhování jich kloní se k teplotě nízké. Neúnavným zkoumáním a úsilím u počátku snažným dopracoval se konečně toho, že v letech 1864 mohl ozávěsti světu cukrovarnickému všestranně promyšlený, vědecky opodstatněný návrh, jemuž dáno jméno d. Robertova. Vědecké badání v té příčině, Robertem, dr. Wiesnerem a dr. Weilerem podniknuté, vyneslo na jevo následující důležité výsledky: Domněnka o nutném umořování buněk před d. jest úplně nepodstatná; k dokonalému vyluhování hodí se nejlépe teplota 40° R, kteráž se dá regulovati snadno. V takové teplotě nemění se látky pektinové na rozpustné, kyselicí zplodiny, aniž stěny buniční ani mezibuněčina nenabobtnají, nerozbřídají se nic. Ježto drobnohledem spatřuje se ve vyluhovaných buňkách protoplasma nepoškozená, děje se skutečně d., a šťávy jsou zajisté čistší než ony lisováním kaše vytěžené, pocházející z roztrhaných buněk. (Dr. Wiesner.) Robertova d. provodí se v nádobách válcovitých (v tak zvaných diffusérech), o plochu železného (obsah 115—122 krychl. střevíců), jichž dvanáct obyčejně tvoří baterii. Vypraná řepa rozstrouhá se zvláštními noži na řezačce (Rübenschneidemaschine) na tenké nudlovité proužky (řízky, strouhky, Rübenschnittlinge), kteréž svrhují se do diffuséru (diffusní tělesa), až tento je do polovice jimi naplněn. Nyní pustí se dotýčnou rourou na řízky voda, kterouž ohřáli jsme na pánvi podle teploty řízků na 60—70° R. Jelikož plní se diffusér do polovice řízky asi 10° R teplými a vodou na 70° zahřátou, bude míti smíšenina obou teplota střední

vody v témto případě $\frac{70 + 10}{2} = 40°$ R., to jest

právě onu teplotu, kterouž Robert za nejpříhodnější býti seznal. Naplněný diffusér zavřu se příklopem, a naplňuje se následující stranou tělesem řízky. V prvním diffuséru nastane vzájemné pronikání endosmotické, které pokračuje tou měrou, čím více vyrovnává se hutnost kapalin zevnější (vody) a vnitřní (šťávy). Jakmile naplněno jest do polou druhé těleso, přetlačí se takový obsah prvního diffuséru čerstvou, na pánvi ohřátou vodou do druhého diffuséru, kdež nastává týž pochod d. jako v prvním. Rozumí se, že slabý výsluh, v prvním těle se utvořivší, stykem s čerstvými řízky se sesílí; nyní přetlačí se šťáva druhého těla na třetí diffusér pomocí tlaku vodního, a tak pokračuje se, až má šťáva hutnost 7—12° Ballinga, načež přetlačuje se na saturaci. Jelikož na první těleso použito se neustále čistá voda, jest patrno, že rozdíl hutnosti obou (venkovské i oné v buňkách) rychle se vyrovnává, pročež řízky řepové konečně vysladí (vyluhují) na dokonce. Nyní spustí se voda z prvního těla a stoky, vyluhované řízky vyberou se ven, a tělo následující (II.) stane se prvním v [illegible]. Později stane se opět následující tělo (III.) prvním v řadě a t. d., až konečně přechází se tělo na místo prvního (opět I.) diffuséru na pořad [illegible], které zatím naplnilo se novou [illegible]. Nemůže být účelem těchto řádků, podat [illegible] návod postupu manipulačního, [illegible] na knihy odborné. Podotýkáme jenom, že [illegible] době opatřil výtečný cukrovarník [illegible] Nebula dál v mnohé příčině, ačkoli [illegible] dovaný obdržel jméno stydení [illegible] d. (Viz podrobnosti o této ve [illegible] v Čech, 6. vydání [illegible].) [illegible] Nebulova směřuje k racionálnímu [illegible] v baterii diffusní důmyslnou [illegible] a vylučuje mimo to mnohé [illegible] stížnou jest methoda Robertova. [illegible] řešení otázky diffusní bude [illegible] pomůcek mathematiky, jakož tak [illegible] četným úspěchem dílo [illegible]. [illegible] provedl v době nejnovější A. [illegible] cukrovaru Chrudimského, a [illegible] s plí nevšední. J. P. Š.

Dijon, franc. město (v. II. [illegible]). Ke konci [illegible] 1866 napočetlo se zde 39.193 obyv. [illegible] franc. válce svedena zde 30. říj. 1870 [illegible] mezi badenskou divisí [illegible] generála [illegible] předním vojem Lyonské armády. [illegible] pozn vzdalo se město a bylo [illegible] obsazeno (31. říj.), však již 27. [illegible] chvalném [illegible] franc. východní armády, [illegible] kile, město vyklidili. Též 21. a 23. led. 1871 [illegible] došly blíže D-a potyčky mezi Němci a [illegible] Garibaldiho.

Dilke Charles Wentworth syn [illegible] sepsal *Greater Britain a Record of Travel in English-speaking Countries during 1866 and 1867*, [illegible] téhož díla vydal třetí náklad v Londýně [illegible] † v Petrohradě v květnu 1869.

Dillis Jiří, slovútný malíř krajin, [illegible] ředitel centrální galerie Mnichovské [illegible] vorské sbírky umělecké velmi zasloužilý, [illegible] 1750 v Gieblingu, vzdělal se na Mnichovské akademii pod ředitelem Dornerem, stal se 1790 [illegible] com galerie Mnichovské, a navštívil, aby se [illegible] ten důkladně vzdělal, nejdůležitější [illegible] umělecké ve Vídni, v Praze a v Drážďanech. [illegible] später šel s Gilbertem Elliotem do Itálie, [illegible] ale 1796 do Mnichova navrátil, aby [illegible] lecké před válečnou bouří zachránil. [illegible] s korunním princem Ludvíkem [illegible] pro něj na další cestě Švýcarskem. [illegible] a Španělskem mnohé výtečné obrazy [illegible] jiné cesty podnikl na králova [illegible] sbírky Mnichovské značná díla [illegible] což bylo příčinou, že shotovil jenom málo [illegible] obrazů.

Dillmann Kristián Fridrich *August*, [illegible] tele, nar. se 25. dub. 1823 v Illingenu [illegible] berku, stal se r. 1854 prof. orientálních jaz. [illegible] 1864 professorem bohosloví v Giessenu, a [illegible] lín r. 1869 na místo Hengstenbergovo. [illegible] Sepsal důkladná díla: *Grammatik der äthiopischen Sprache* (v Lipsku 1857); *Aethiopisches* [illegible] (tamt. 1865) a *Chrestomathia aethiopica* [illegible] *serie explanata* (tamt. 1866). Mimo to [illegible] 1853 v Lipsku vydání starého Zákona v [illegible] aethiopském.

Diotti Josef, malíř, nar. se [illegible] 1779 v Casalmaggiore a † 30. led. 1846 v Bergamu. [illegible]

u Pavla Araldiho, pak na akademii v Parmě a v Římě. První obraz jeho *Narození Kristovo* potkal se s takovou pochvalou, že ho po návratu jeho do domova ministerstvo jmenovalo profesorem akademie Carrarské. Počet maleb jeho, svědčící též o důkladných vědomostech historických, není příliš velký, jsouť ale mezi nimi mnohé vysoké ceny umělecké, zejména *Narození Kristovo a pastýři* (v Miláně); *Sv. Petr* (v životní velikosti, v kostele Iseoském); *Sokratova smrt* (v Kremoně); *Nemluvňata Spartánská; Smrt Catonova; Jan Křt.; Sv. Štěpán* (v Casal maggiore); *Marie na trůnu, u nohou jejích sv. Karel a sv. František; Usmrcení sv. Jana Křt.* (v kostele Stezzanoském); *Společnost vévody Milánského, Ludovica Mory*, krásný obraz historický; *Marie s dřímajícím dítětem; Požehnání Jakubovo* (v kostele Alzano maggiore); *Jidášův polibek* (v cís. obraz. Belvedérské); *Útěk do Egypta; Smrt hraběte Ugolina a synů jeho v Pisanské věži; Antigone na rozkaz Kleonův na smrt vedená; Sjezd italských měst v klášteře Pontita*; velké množství podobizen. Z freskových maleb vyjímáme: *Raněná od Diomeda Venuše před Jovišem a ostatními bohy; Slzící Ulysses; Tanec ročních časů* (všechny v domě Bolzesiho v Kremoně); *Venuše dává Vulkanovi rozkaz, by Aeneášovi zbraně zhotovil* (v domě Manerově v Kremoně).

Disciplinární setniny, něm. *Disciplinarkompagnien*, setniny vojenských káranců, sluly druhdy v Rakousku pověstné trestní ústavy, kamž vojáci u svých praporců pro časté těžké zločiny vojenskými soudy stíhaní, pak vůbec mužové nenapravitelní výhradně se odevzdávali, aby tam pod nejpřísnější dohlídkou těžké ruční práce konali, řemeslům se přiučovali, a tak jsouce zbaveni vší příležitosti k páchání nových zločinů se polepšovali. Velitel takového ústavu (setník) míval plnou disciplinární moc, moha v rozsáhlé míře na těle i na svobodě trestati každého kárance, jenž by se dopustil provinění sebe nepatrnějšího. Takové setniny vojenských káranců stávaly v Olomouci, Terezíně, Mantově a jiných pevnostech. Během posledních let po válkách z r. 1866, zvláště následkem změn ve vojenském trestním zřízení, pozbyly d. s. svého účele, byly tudíž rozpuštěny. *Čský.*

Dittenberger Jan Gust., malíř, nar. se v Neuenwegu r. 1799. Odebral se r. 1821 do Mnichova, navštěvoval později atelier barona Grosa v Paříži, a dokončil studia svá r. 1831 v Římě. Usadil se pak ve Vídni, kde mnohé obrazy oltářní zhotovil, jako: *Sv. Vavřince, Marii s dítětem, Krista na hoře Olivetské*, všechny pro kostel Kürzsellský. Dále jmenujeme: *Navštívení Panny Marie; Sv. Ondřej převádí Rusy na víru křesťanskou; Zdrávas Maria* (všechny pro hl. chrám Olomúcký); *Venuše do lázně vstupující* a j.

Diviš Prokop (v. hl. d.) byl farářem v Přímětících, a nikoli v Prendicích, což jest něm. forma toho místního jména.

Dixon William Hepworth, angl. spisovatel, nar. r. 1821 v hrabství Yorku. Již záhy jevil nadání spisovatelské, a ještě před nastoupením universitních studií redigoval provincialní nějaký list, načež roku 1846 odebral se do Londýna, aby tam studoval práva. Zároveň pilně přispíval do rozličných listů, a zejména obrátil k sobě pozornost řadou pojednání o *prostonárodní literatuře* v *Daily-News*, dále studií o věznicích Londýnských *London prisons* (1848). Po té začal D. řadu biografických a historických spisů, jimiž chtěl obecný lid seznámiti s muži o pokrok zasloužilými, zejména: *John Howard the Philanthropist, and the Prison World of Europe* (Londýn 1850, 5. vyd. 1854); *Life of William Penn* (t. 1851, 3. vyd. 1856); *Life of Admiral Blake* (t. 1852). Po vydání životopisu W. Penna zvolen jest členem pensylvanské dějepisné společnosti. Veliké pohnutí v Anglii vzbudil 1852 brožurou *The French in England* v níž dokazoval, že vniknutí francouzské armády do Anglie, jak tehdáž obáváno, za Napoleona III. rovněž tak nemožné jest, jako za jeho velikého strýce. D. byl též spolupracovníkem časopisu *Athenaeum*, a r. 1854 uvázal se též v jeho redakci a vzdal se jí teprvé r. 1869. R. 1864 podnikl cestu po Turecku, Malé Asii, Palestině a Egyptu, a plod cesty této jest spis *The Holy Land* (Lond. 1865, 2 sv.); po dvou letech pak vydal se do Spoj. Obcí severo-amerických, kde zejména pilně studoval poměry tamějších sekt náboženských, načež výsledek cesty té bylo dílo velmi rozšířené a též do němčiny a ruštiny převedené *New-America* (Lond. 1867, 2 sv., 8. vyd. 1869). Jiné látky k dějinám náboženského blouznění složil ve svém *Spiritual wives* (t. 1868, něm. *Seelenbräute* od Frese v Berl. 1868), které dílo, pojednávajíc o mnohých nedůtklivých nábožensko-socialních věcech zcela otevřeně, mnoho povyku způsobilo. Posledním plodem jeho historických studií jest dějepis památného Londýnského Toweru *Her Majesty's Tower* (Londýn 1869—71, 4 sv.). D. též po Rusku cestoval a zejména pilně sobě všímal tamějšího rozkolnictví; uveřejnil pak velmi zajímavý cestopis *Free Russia* (Lond. 1870, 2 sv.), jenž pak převeden do frančiny od Em. Jouveauxa v *Le Tour du Monde* 1872, částečně též do němčiny v čas. *Globus* 1872—73. D. zvolen roku 1871 do nově zřízené školní rady Londýnské a patří k nejčinnějším jejím členům.

Diziani Gaspare, malíř, nar. se na poč. XVIII. stol. v Belluně, a † r. 1769 v Benátkách. Dle některých podání byl žákem Lazzariniovým a zabýval se hlavně malbou dekorační, pracuje pro divadla Benátské, Římské, Drážďanské a j. Maloval však též obrazy náboženské: *Sv. rodina překročuje Jordan, Sv. tři králové* (oba v kostele de Stefano v Benátkách); *Eliáš na poušti* (v kostele di S. Maria del carmine tamt.); *Helena nalézá kříž; Sv. Anna vychovává Pannu Marii; Sv. Jachim a sv. Josef* (t.).

Dobner Gelasius (v. hl. d.) vstoupil do řádu piaristského 17. Ŕj. 1736.

Dobřenský z Dobřenic, jedna z nejstarších šlechtických rodin českých, která až podnes kvete v stavu panském a nosí v erbu „čápa přirozené barvy k levé straně obráceného v poli modrém, a nad helmem černé křídlo orličí.“ Ačkoli vše to, co Hájek, Paprocký, Bienenberg a jiní o vysokém stáří rodu toho vypravují, kladouce původ jeho až k r. 780, jest pouhou smyšlenkou, nicméně lze tvrditi, že D-ští kvetli již v XIII. stol. v Čechách, držíce již tehdá sídlo své Dobřenice (v Bydžovsku), při němž založili chrám ke cti sv. Klimenta, který se připomíná k r. 1349 a napotom od roku 1384—1620 jako chrám farní. V listinách připomínají se členové rodiny té jmenovitě k r. 1339, a to Zdeněk a Bohuše z D., načež přicházejí velmi často ku konci XIV. stol. a na začátku XV. stol. mezi panoši a vládykami kraje Hradeckého (1384 Čenek z D., 1391 Hendrich z D., 1407 Jan z D., 1415 Předbor z D.). V druhé polovici XV. stol. čteme rytíře D-ké z D. jako svědky, rukojmě, úředníky a t. p. v listech knížat Minsterberských, pánů z Pernsteina, z Vartemberka a j. (1460 Jana, Petra, Zdislava na Dobřenicích, 1472 Zdislava, Jana ml., Kunatu, Oldřicha, Viléma, Hynka, 1480 Jana st. a Jana ml., Petra z D., 1493 Jana a Kunatu z D., 1495 Jana st. a j. v.). Ku konci XV. a na

začátku XVI. stol. drželi D-ští kromě Dobřenic také [illegible] ... a přesídlili se ... [illegible] ... až do vzbouření r. 1620. [illegible] ... tyto: a) Větev D-ská, [illegible] ... Viléma a Mareše D-ch z D. [illegible] ... do r. 1623. b) Větev Valško-Vorelská, [illegible] ... Čápové D-ští z D. [illegible] ... Valů nad Labem, [illegible] ... XVII. stol. [illegible] ... Václavem D-ým z D. c) Větev Vorelská, [illegible] ... Zdeněk D. na [illegible] ... až do r. 1615. d) Větev Barchovská, [illegible] ... Malý a Velký Barchov v Bydžovsku od počátku XVI. stol. až do roku 1614. e) Větev Michalovská, [illegible] ... f) Větev Lhotecká, [illegible] ... Lhoty (Lhotky) u N. Bydžova, [illegible] ... Václavem z D. ke konci XV. a trvala až do konce XVI. století. g) Větev Kratonohská, [illegible] ... po r. 1620 do [illegible] ... h) Větev Chvalkovská [illegible] ... Chvalkovice, [illegible] ... na začátku XVII. stol. a vymřela r. 1717. i) Větev Hradčická, [illegible] ... r. 1800 Václav D. z D. na Hradčicích v Čáslavsku. — Ku konci XVI. stol. [illegible] ... Tak [illegible] ... Dobeslava na Jenomě Lhotě, Bernarta, Jiříka st. na [illegible] ... Jana st. na Dobřenicích, Jana ml. na [illegible] ... Jana Mareše, Rudolfa [illegible] ... Petra Kunata na [illegible] ... Václava na [illegible] ... Viléma, Zdeňka st. na Vorli a Zigmunda. D-ští byli [illegible] ... Petr Čáp D. byl r. 1557 [illegible] ... [illegible] ... proti Turkům a jinde. Taktéž [illegible] ... Janovi st. D-kým na Dobřenicích a Janu ml., [illegible] ... (1530–1580), [illegible] ... (Viz Čas. Mus. 1843 [illegible]). [illegible] ... Barchov, [illegible] ... Dobřenice, [illegible] ... Chvalkovice, [illegible] ... Kratonohy, [illegible] ... Michalovice, [illegible] ... Valy nad Labem, [illegible] ... [illegible]

Kobylnice, [illegible] ... V prvé třetině XVII. [illegible] ... Hendrich Kunata D. na [illegible] ... Jiří D. na Hradčicích, Petr D. na [illegible] ... Jan Petr D. na [illegible] ... D. z D., pak Mikuláš Zdislav D. [illegible] ... V bouřích stavovských r. 1618—1620 [illegible] ... D-ští: Jan st. na [illegible] ... Jiří na Hradčicích, Jan ml. [illegible] ... Petr na Topli(?), [illegible] ... Valdštejna, [illegible] ... Jiří D. na Hradčicích, [illegible] ... Mikuláš Zdislav D. [illegible] ... Valško-Vorelská, [illegible] ... Hradčická. — [illegible] ... Hendrich [illegible] ... Kunata na Vorli (1645), [illegible] ... Leo (1657—1689), [illegible] ... Václav, [illegible] ... 1695 Rudolf D. na [illegible] ... Hradčic, [illegible] ... Františkem, [illegible] ... Chvalkovicích, [illegible] ... a dne 18. [illegible] ... Bohuslavem D-kým [illegible] ... Jiří D. na Hradčicích [illegible] ... Františkovi D-kému [illegible] ... a Opatovic, [illegible] ... Karlovi Petrovi, [illegible] ... D. zvolil se r. 1694 [illegible] ... na Chvalkovicích a [illegible] ... Václava Petra, Františka Karla a [illegible] ... Jan Josef Chvalkovice, [illegible] ... Václav D. [illegible] ... kraje Hrad. a [illegible]

štem Kerestúrským v Uhřích a Josef Jan studoval práva, povýšeni jsou majestátem císařové M. Teresie, jehož dátum dne 21. ún. 1744, do stavu panského rodů staročitných v Čechách. Václav Petr svob. p. D. pojal r. 1752 za manželku paní Marianu Defoursovu, ovdovělou Bernesovou de Rosano, která mu ihned zapsala statky své Ouhrov a Příbram v Čáslavsku a r. 1765 tolikéž odkázala statek Nejepín tamtéž. Nemaje sám dědiců přirozených odkázal Václav Petr r. 1783 všechen statek svůj nejmladšímu bratrovi Janu Josefovi, který držel napotom veškeré zboží Dobřenské, od něhož však r. 1792 prodal Chvalkovice k panství Náchodskému. Jan Josef svob. p. D. měl dvě manželky, Aloisii hraběnku Cavriani († 1765) a Annu Barboru z Stubenbachu († 1811), a zemřev r. 1796 zůstavil syny Jana Václava a Prokopa Jana, pak dcery Marii Annu a Marii Josefu, z nichž onano (1763) provdala se za Jos. Ant. hraběte Chamarée na Nových Hradech v Chrudimsku, tato (1770) za Albrechta z Moraville. Došedše nadepsaní synové let svých učinili r. 1807 narovnání o dědictví otcovské v ten rozum, že vzal Jan Václav na svůj díl Dobřenice, Neděliště s Chlumem a Hodččínem, Prokop Jan pak Příbram, Ouhrov a Nejepín. I. Jan Václav svob. p. D. (n. 1779, † 1843) na Dobřenicích, Nedělišti, Chlumu, Syrovátce a Lichtensteině, c. k. komoří a major ve vojště, měl za manželku Marianu Perglasovu, která mu porodila syny: Michala, Antonína, Jana Nep. a Ludvíka, pak dceru Josefu. Michal svob. p. splodil s Karolinou hrab. Pachtovou dcery Žofii, Annu a Konstancii; pozbyl však všech statků svých a jmenovitě i původního sídla rodinného Dobřenic, kteréž r. 1863 prodány jsou způsobem exekuce Danielovi Weinreichovi. Antonín svob. p. D. sloužil v c. k. vojště, byl komturem něm. rytířů a zemřel bezdětek jako polní podmaršálek na odpočinutí r. 1869. Jan Nep. svob. pán D. oženil se r. 1836 s Marií Friderikou, dcerou Jos. Jáchima svob. p. Vančury z Řehnic, který byl poslední rodu svého a zůstavil dceři této panství Chotěboř, Doubkov, Nemojov a Pinovany; s manželkou touto splodil Jan N. dceru Marii a syny a) Jana Václava, který jest nadporučíkem, ve vojště a oženil se r. 1869 s Elišbětou hraběnkou Kotulinskou, a b) Marii Ludviku. Ludvík svob. p. D. jest pánem na Hracholuskách a c. k. krajský komisař na odpočinutí; Josefa svob. pí. D-ká provdala se za Leopolda svob. p. Henigara († 1861), jest dámou řádu hvězdokřížového a paní na Lohovém. II. Prokop Jan svob. p. D. (nar. 1783, † 1815) c. k. komoří, pán na Ouhrově, Příbrami a Nejepíně, splodil s Ludvikou svob. paní Mylinsovou syny: Václava Petra a Prokopa Jana, pak dceru Antonii. Václav Petr svob. pán D. (nar. 1809, † 1862) na Ouhrově, Příbrami, Nejepíně a Breitenhofě, c. k. komoří, oženil se s Aloisií Sirndingarovou na Plandrách, s níž splodil syny: Marii Ludvika Frant. (n. 1839) a Václava Petra (1843), pak dceru Aloisii Františku. Prokop Jan svob. p. D. (nar. 1813) jest c. k. komořím, polním podmaršálkem a majitelem cís. pluku dragonského čís. 13; r. 1851 oženil se s Elišbětou hraběnkou Chamarée na Lohensteině, s níž splodil dceru Annu Elišbětu a syny: Jana Antonína (1854) a Jiřího Václava (1857). Antonie svob. pí. D-ká (1815) jest dámou v ústavu šlechtičen na Hradčanech. (Viz *Památky* 1872 seš. 2. a 3.) *Ra.*

Dobřikovský z Malejova, staročitná rodina česká, píšící se dle sídla Malejova a potomně Dobříkova v Chrudimsku; v erbu užívala původně dvou rejčů bílých křížem přeložených v poli červeném, kterýžto erb král Vladislav II. Hynkovi z M. pro jeho hrdinské zachování rozmnožil tak, aby on i potomci jeho napotom užívali štítu rozpoltěného, v jehož pravé červené polovici přirozený erb jejich, v druhé levé pak bílé žlutý pes mořský vzhůru postavený se spatřují. Rodina ta připomíná se již v XV. stol. v Čáslavsku a Chrudimsku (1440 a násl.); ku konci téhož století žil tam nadepsaný Hynek D. z M., který splodil s Evou z Tupadel syna Jana. Tento měl za manželku N. Odkolkovnu z Újezdu a přichází v tit. r. 1534; synové jeho Jindřich, Vilím a Jiří D-ští vložili r. 1543 statek Dobříkov v Chrudimsku znovu do desk, jak jej po předcích byli zdědili. Jindřich D. koupil od bratra Hynka na Vinařích toto zboží jeho, o něž se r. 1545 Jiří D. smlouval s bratry svými Jindřichem a Vilímem. R. 1570 přiznali se Hynek a Zdislav, bratří D-ští z N., synové Jiřího D-kého z N., že se rozdělili o zboží otcovské, z nichž v tit. z r. 1589 přichází Zdislav D. na Vinařích, roku pak 1591 připomíná se Zdislav D. na Horním Studenci. Výše jmenovaný Jindřich D. zplodil s manželkou svou Ludmilou z Mečkova syna Vilíma, který vystavěl tvrz Dobříkovskou, r. 1603 oženil se s N. Zeidlicovnou, r. 1611 koupil půl vsi Vinař po Zdislavovi D-kém zůstalé, a držel též Skřivany. Vilím D. byl času svého pán nemálo vážený, míval účastenství v bězích veřejných, býval hejtmanem kraje Chrudimského, komisařem v příčinách rozličných a t. p.; v bouřích stavovských r. 1618 stál však ke straně krále Fridricha, pročež propadl třetinu statku svého Dobříkova, kterýž prodán Albrechtovi knížete Fridlandskému. Vilím D. jest poslední nám známý potomek rodiny této, kteráž buďto se potomně vystěhovala ze země, aneb zanikla jako mnoho jiných rodin našich v neřestech války třicetileté. *Ra.*

Döbeln, slov. *Doblín*, město v království Saském (v. hl. d.), mělo ku konci r. 1867 již k 10.000 obyv. Jest sídlem hejtmanství a soudního úřadu, má památný kostel sv. Mikuláše a od r. 1870 reální školy.

Döhler Theodor, výtečný pianista (v. hl. d.), zasnoubil se r. 1846 s ruskou kněžnou Čeremičevovou a žil s ní pak v Itálii, kde ve Florencii zemřel 21. února 1856.

Döllinger Jan (v. hl. d. a 1. dopl.) jest syn slavného fysiologa Ignáce D-a (v. hl. d.), od r. 1847 infulovaný probošt kolegiátní kapitoly u sv. Kajetána v Mnichově, dr. theologie z Landshutu a čestný doktor filosofie z Vídně 1865, rytíř bavorského korunního řádu a od r. 1869 doživotní říšský rada, posud profesor dějepisu církevního v Mnichově, 1867 a 1872 rektor university a od r. 1872 po chemikovi Liebigovi spolupresident královské akademie věd v Mnichově; první theolog celého Německa, hlavní vědecký odpůrce neomylnosti papežské a vůdce celé oposice, pročež exkomunikován 1871 od arcibiskupa Scherra po svém veřejném protestu od 28. bř. t. r. Sepsal: *Hortigs Handbuch der Kirchengeschichte II. Bandes 2. Abtheilung* (Landshut 1826); téhož díla zcela nové přepracování s názvem *Geschichte der christlichen Kirche I. Bd. 2. Abthl.* (1833—35); *Lehrbuch der Kirchengeschichte bis zur Reformation* (Regensburg 1836 a 1843); *Muhameds Religion nach ihrer inneren Entwickelung und nach ihrem Einfluss auf das Leben der Völker* (Regensburg 1838); *Die Reformation, ihre Entwickelung und ihre Wirkungen im Umfange des lutheranischen Bekenntnisses* (3 Bde., Regensburg 1846); *Heidenthum und Judenthum, Vor-*

francouzského se nezachoval dosti věrně k domu ...akouskému. Avšak ospravedlniv se později docela ...ovýšen jest 2. září 1757 do stavu panského, jme...ován jest JMC. tajným radou a 11. čce 1764 po...ýšen do stavu hraběcího. Týž držel od r. 1710 ...olšov, Žichov, Kopist a od roku 1765 Přívozec; ... Annou Steinovskou z Kadova († 1722) splodil dvě ...cery a pět synů, s nichž Jan Jos. oddal se stavu ...něžskému a † r. 1781 jako kanovník na hradě ...ražském; nejstarší Jan Krištof dědil statky ...tcovské a oženil se s Annou Malovcovou († 1760), ...terá mu porodila syny Václava Krištofa a ...ana Jindřicha. Václav Krištof (Maria Vá...lav Josef Krištof) hr. D. držel s počátku Horní ...tanikov, Přestanici a Libětov v Klatovsku; na to ...ostal s manželkou Marianou Steinbachovou Luhov, ...ťebobus, Hracholusky a Dolany v Plzeňsku, a při...oupil ještě Pinovany, Kralovice, Leštany, Lipno a ...ěchoděly. Kralovice prodal zase r. 1804; z ostat...ích statků utvořil panství Luhov, k němuž r. 1809 ...řikoupil D. Počernici. Zemřev 24. led. 1824 bez...ětek odkázal veškeré zboží své manželce, kteráž ...e zase r. 1825 odkázala sestřenci manžela svého ...áclavu svob. p. Perglerovi z Perglasu. Jan Jin...řich hr. D., mladší bratr Václava Krištofa, držel ...řívozec, kterýž po něm přešel na Frant. Bořka ...-kého; tento byl od r. 1774—1805 přísedícím soudu ...ad apelacími, a zemřev r. 1825 odkázal zboží své ...arii D-ké, která je držela ještě r. 1840. Za naší ...aměti jest rodina tato v držení léna Neustupova a ...tatku Přívozce, kterýž jmenovitě r. 1870 drželi ...rantišek a Ludovíka D-ští z D. — *B.* Vá...lav st. B. D. z D., zakladatel mladší panské větve ...-ých z D., seděl na začátku druhé polovice XVII. ...tol. na Veselí a Dohalicích, prodal však zboží Do...alické r. 1661 Janovi hr. Schaffgotschovi na Šá...loví; byl přísedícím soudu purkrabského v Praze a ... r. 1670, zůstaviv syny Františka Karla, Fer...inanda Fridricha, Max. Antonína, Ru...olfa a Václava, pak dceru Veroniku. Fran...išek K. D. na Veselím († 1709) splodil s Annou ...liškou Maternovou z Květnic dvě dcery a syna ...áclava Vratislava, který seděl (1718) na ...eustupově, Přestoupíně a Otradovicích, pak (1729) ...a Hostivaři a Chlumku. Týž byl povýšen cís. ma...estátem, daným 5. září 1726, do stavu panského, a ... bř. 1729 do stavu hraběcího král. Čes., a zůstavil ...yny Norberta a Františka Václava, s nichž ...nen r. 1769 koupil od hr. Václava Sporka dům ... Praze v Celetné ulici, a † r. 1785, splodiv s první ...manželkou Eleonorou z Trautmannsdorfu syna Fran...iška a dceru Aloisii, potom provdanou Kapou...ovou, s druhou Teresií Rašínovou dcery M. Annu ...alburgu a Emanuelu, kteréž obě byly dá...ami v ústavu šlechtičen a zemřely r. 1841 a 1854. — ...I. Zakladatelem linie Mokrovouské byl, jakož ...ýše psáno, Václav B. z D. na Mokrovousích, Tře...ovicích a Střezeticích; týž měl syny: Bořka, Vi...íma, Jana, Melchisedecha, Pavla a Miku...áše, a dceru Salomenu. Synové tito rozdělili ...e o dědictví otcovské, s nichž Bořek r. 1550 držel ...okrovousy a Stračov, a zemřel r. 1559 bezdětek, ...ačež jsou prodány Mokrovousy Mikuláši st. ...-kému z linie D-ké. Melchisedech D. splodil ... Johankou Mladotovou syny Bořka st. (1598) ... Jana Jetř., s nichž Bořek držel Soběttuš a ...ůstavil syny nezletilé Oldřicha a Vilíma, jichž ...oručníkem byl strýc jejich Zdeněk D. z D. (syn ...ana Jetřicha). Tento Zdeněk D. na Dvoře a Je...těticích měl za manželku Barboru z Kelče, a ...yl tak jako otec i děd jeho horlivý bratr český. ... manželkou jmenovanou splodil syny Melchisedecha a Václava Krištofa, s nichž tento prodal r. 1628 dvůr v Ještěticích Jiřímu Vostrovskému ze Skalky, a zůstavil syna Petra. Tento učinil r. 1652 slib věrnosti dědičné a jest poslední známý potomek Bořků D-ch z linie Mokrovouské. (*Pam. Arch.* V. str. 360—363.) *Ba.*

Dôle, franc. město (v. hl. d.), střediště několika železnic, má 11.100 obyv. Za války franc.-německé bylo D. mnoho jmenováno co hlavní byt Garibaldiho. Přišlo dvakráte, poprvé 14. list. 1870, pak 21. led. 1871 v moc vojska německého.

Dolgorukov, Petr Vladimirovič kníže (v. hl. dílo a 1. dopl.). Zemřel v Bernu 17. srpna 1868 v 70. roce stáří svého. Vydal ještě své *Memoires* (Geneva 1867).

Dollond Petr, nar. 24. ún. 1731, † 2. čce 1820, syn slavného optika Johna Dollonda (v. hl. d.), jest spisovatelem díla *Account of the Discovery of Refracting Telescopes* (v Lond. 1789).

Dolmen (jinak peulvan) nazývá se v keltické řeči pomník, složený z několika velikých kamenů. Francouzové jmenují d-y *pierres levades* nebo *pierres levées* (kameny postavené). Obecný lid, který o záhadných věcech obyčejně ihned pověsti si vymýšlí, říká jim stoly ďáblovy, nebo stoly víl (*tables du diable, des fées*). Rozeznáváme tři druhy d-ů: buď spočívá dlouhý kámen jedním koncem na zemi, druhým pak na vysokém kamenu, tvoříce spolu veliký trojhran; buď je veliký kámen na dvou kamenných podvalech položen, anebo více kamenů ohražuje čtyrhrannou prostoru kolkolem, na nichž pak zase jeden nebo více plochých balvanů leží, jakoby pokryvadlo tvořily. Francouští a angličtí archaeologové myslí, že byly d-y oltáře, na nichž pohanští Keltové bohům obětovali. Na některých d-ech spatřují se podnes prohlubiny na způsob kotlů, od nichž, aby krev zabité oběti odtékati mohla, prodlabané žlábky vedou, k hranám kamene se táhnouce. Nejvíce d-ů vyskytuje se ve Francii a Anglii co prasídlech Kelt. národa. U nás objevil horlivý arch. Ludikar v okolí Strakonickém na vrchu Hradišti několik d-ů. K d-ům čítají někteří archaeologové též kryté, dlouhé chodby, jež lid jeskyněmi nebo skalami víl (*grottes des fées, roches aux fées*) jmenujeme. Sloužily též k obřadům náboženským. *Ře.*

Dombrowski Ladislav, známý tím, že se účastnil socialistické revoluce v Paříži r. 1871, pocházel ze šlechtické rodiny Varšavské, a nabyv ve Varšavě počátečního vzdělání vstoupil do ruské armády, kde postoupil na nadporučíka. Když později Garibaldi podnikl svou výpravu proti Sicilii a Neapolsku, sběhl D. a účastnil se výpravy této jako štábní důstojník Garibaldiho. I v povstání své vlasti 1863 měl činné a závažné účastenství. Po utlačení povstání polského prchl do Paříže, a zdržoval se tam až do vypuknutí francouzsko-německé války všelikých politických i sociálních agitací. Když vypukl veliký boj mezi Německem a Francií, nelenil D. nabídnouti svoje služby nové svojí domovině a zřídil společně s jedním sourodákem na vyzvání ministerstva Palikaova v Lyoně polskou legii. Po kapitulaci Sedanské pospíchal do Paříže, byl však z nedorozumění od samých Francouzů jako „vyzvědač Prusů" jat a teprv na žádost Gambettovu propuštěn. K povstání socialistickému, kteréž vypuklo v Paříži 18. bř. 1871, přidal se D. bez dlouhého zdráhání. Dne 7. dub. odevzdal mu Cluseret velitelství nad povstaleckými pluky, rozloženými na pravém břehu Sekvany; dne 14. dub. na to dobyl zámku a města Neuilly a bojoval 16., 17. a 19. dub. velmi udatně proti plukům vládním. Dne 6. kv. svěřil mu Rossel, jenž se stal po Cluseretovi mini-

vedení jeho však nepřišlo. Taktéž zhotovil model pro pomník Oekolampadia v Basileji. R. 1859 navštívil též Řím, vrátil se však již r. 1860 do Drážďan, kde se trvale usadil. R. 1863 zhotovil návrh pro národní pomník v Genevě na upomínku vstoupení města tohoto do spolku Švýcarského. Pomník tento, představující dvě ženské postavy *Genevu a Helvecii*, provedl D. sám, načež byl r. 1869 slavnostně odhalen. R. 1868 poctěn byl návrh jeho pro pomník Uhlandův v Tubinkách první cenou. R. 1871 pracoval na modelu pro švýc. národní studnu; vrcholek její tvoří tři přísahající Švýcarové, a podstavec má býti obklopen třemi sedícími ženami, představujícími Germanii, Galii a Italii. Celé dílo má býti provedeno ve velkých rozměrech; leč posud není místo pro monumentální tuto studni ustanoveno.

Dorfmeister Jan Jiří, sochař, nar. se 22. září 1736 ve Vídni a † 1787. Byl synem chudých rodičů a vzdělával se v umění svém u mistrů J. G. Leithnera, Donnera a Molla. Aby přijat byl do akademie uměl., pracoval sochu *Diana s Kupidem navštěvuje spícího Endymiona*. Jiné dílo *Minerva a Apollo* nachází se v kníž. Liechtenšteinské obrazárně, několik jich chovají mnohé kostely a kláštery rakouské a uherské. Jmenujeme: *Čtyři sochy kamenné* na průčelí kostela karmelitského ve Vídni; *Sv. Pavel* (nad vchodem do kostela v Mariahilf), *Kříž alabastrový* (v témže kostele); *Náhrobek knížete Grassalkoviče* (v Gedelově). Pracoval též na pomníku knížete Liechtenšteina v c. k. zbrojnici Vídeňské.

Dorian Pierre Fréderic, ministr veřejných prací za doby franc. vlády pro národní obranu r. 1870, nar. se 24. led. 1814 v Montbéliardu a jest jedním z nejčelnějších průmyslníků departementu Loirského. Studia svá konal v letech 1832—1835 na hornické škole v St. Etiennu, jakož i na jiných podobných ústavech ve Francii. Později zařídil velkolepý metalurgický závod v Unieuxu (depart. Loirský) a vystavěl ve vých. Pyrenejích mnohé vysoké pece a slévárny železa. Byv povolán jako poslanec liberální strany (za město St. Etienne) po pádu císařství za ministra veřejných prací do vlády prozatímní, zjednal si v tomto úřadě zejména tím velmi chvalné jméno, že zásobil Paříž v poměrně velmi krátké době hojným válečným materiálem.

Dorsch G. F. Eduard, amer. lékař, nar. se r. 1822 ve Vircpurku, studoval na universitě Mnichovské filosofii a medicinu a stal se r. 1847 doktorem lékařství. R. 1849 usadil se co praktický lékař v Monroe (v Michiganu), kde posud působí. Již za doby svých studií na universitě učinil se známým co spolupracovník *Fliegende Blätter*, zasílal později z Ameriky literárně-historické i přírodovědecké zprávy do časopisů *Europa*, *Grenzboten* a do Brockhausova *Litteraturblattu*. R. 1851 vydal v Novém Yorku sbírku pěkných znělek *Kleine Hirtenbriefe an das deutsche Volk diesseits und jenseits des Oceans*. Za doby voleb v letech 1856—1860 redigoval D. v Monroe něm. republikánský list.

Doucet Charles Camille, dram. spisovatel franc., nar. 16. kv. 1812 v Paříži, studoval práva a provozoval pak praxi advokátskou, později však úplně se věnoval spisovatelství. R. 1853 povolán D. do státního ministerstva jakožto přednosta odboru k dohlížení na divadla, roku 1863 jmenován ředitelem správy divadelní a r. 1865 zvolen členem francouzské akademie, v níž později uděleno mu čestné místo kancléře. Z dramat jeho, které většinou psal pro Pařížské divadlo Odéon, měly mnohé znamenitý úspěch; nejlepší z nich jsou: *Le fruit défendu*, veselohra o 3. jed., prov. 23. list. 1857, a činohra *La considération* (1860). Mimo tyto sluší uvésti: *Un jeune homme*, vesel. (1841); *L'advocat de sa cause*, vesel. (1842); *Le baron Lafleur*, vesel. (1842); *Le dernier banquet de 1847* (1847); *Les ennemis de la maison* (1850); *La chasse aux fripons* (1856); sbírka jeho dram. prací vyšla r. 1858 s tit. *Comédies en vers*. Dále sepsal D. množství básní a kusů příležitostných, na př.: *Versailles* (1840); *Le 6. Mars 1856*; *Le chant du cygne*; *Le 6. Juin 1606*; pak dvě lyrické scény: *Velasquez* a *La barque l'Antonio* (1849), kteréžto poslední od akademie umění cenou poctěna byla. D. byl též celou řadu let divadelním kritikem časopisu *Moniteur parisien*. Konečně také vydal D. dějepisné dílo *Histoire des guerres de l' Empire* (1855, 4 sv.).

Douglass Frederick, amer. řečník a bojovník proti otroctví, nar. se r. 1817 v hrabství Talbotském v Marylandu z rodičů otroků pleti černé. Až do r. 1838 otročil v Baltimore, touha po svobodě a vzdělání však, záhy v něm vyniklá, přiměla jej k útěku do Bedfordu v Massachusettsku. Zde živil se po několik let prací nádennickou, shromažďoval kolem sebe černochy, učil je čísti a psáti a mluvil jim s takovým zápalem proti otroctví, že r. 1841 i sama *American Anti-Slavery Society* jej do svého středu povolala. Pověst o jeho řečnickém nadání a šlechetném zápalu roznesla se znenáhla po celých Spoj. Obcích, a D. byl povolán do Rochestru v státu Novo-Yorském, kde mu bylo svěřeno po dlouhá léta vydávání protiotrokářského listu. Po zrušení otroctví zabýval se jako publicista otázkami politickými a sociálními, a vydal r. 1855 v Novém Yorku a Auburnu velmi rozšířenou svoji autobiografii *My Bordage and my Freedom*, kterouž Ottilie Assingova přeložila r. 1860 v Hamburku do němčiny.

Doucha František (v. hl. d.) byl svou dobou jeden z hlavních buditelů vědomí národního a vzájemnosti slovanské též mezi mladšími Srby lužickými. Jako prvé Dobrovský, chodíval D. s Hankou (a po Hankově smrti sám) do semeniště srbského na Malé Straně v Praze ku přednáškám a cvičením slovanským, čímž povzbuzoval studující k lásce otčiny slovanské a k činnosti na poli mateřského jazyka. Odtud byli s ním ve spojení J. P. Jordan, Buk, Horník a j., čehož následkem s ním (zejména skrze Čelakovského) vešel ve bližší styčnost také Smoljer. Velice v témže směru působil D. i spisovnými pracemi, jimiž ve dlouhém pořadí let vedl pozornost našincův také k tomu zápasícímu kmenu bratrskému a jemu účastenství získati se snažil. Vydal sebrané *Lužicko-srbské národní písně* v původním znění i s překladem v *Čas. Čes. Mus.* 1840 sv. III. a v *České Včele* 1842 č. 7., 24., 47.; některé z nich podal P. J. Šafaříkovi pro jeho *Slovanský Národopis* 1842. Uveřejnil *Výbor z básní Lužicko-srbských* na ukázku v českých překladech v *Čas. Čes. Mus.* 1860, též nověji ve *Květech* 1870 č. 41. Psal články o postupu literatury lužickosrbské ve starších *Květech* 1841, *Příloha* XI., XXIII. atd. a jinde, hlavně v *Čas. Čes. Mus.* 1845, str. 426. a r. 1847 I. str. 675, II. str. 65. Na žádost, kterou náň vznesli Čelakovský a Smoljer, pořádal lužickosrbské vydání Čelakovského *Ohlasu písní ruských*, jež byli přeložili Smoljer a Várko: *Vothlos pěsni ruskich* (v Praze 1846) atd. Na konec dodáváme, že vydal D. ještě: W. Irvinga *Život a plavby Kr. Kolumba* (1853—58), a že pro česká představení vzdělal veselohru Al. Dumasa staršího *Z mladého věku Ludvíka XIV.* (u Pospíšila divad. bibliot. svazek 125.).

Doupovec z Doupova, rodina pokládaná mezi

nejstarší vládycké v Čechách, třeba že, co se povídá o jich praotci Jiříkovi mlynáři Doupovském za časů Vladislava I., jest pouhou báchorkou Hájkovskou. V erbu nosívali tři pruhy červených v poli bílém, a nad helmem dvou křídel bílých tolikéž s třemi pruhy červenými. Původní sídlo rodiny té bylo místo Doupov v Žatecku, odkudž se psávali D-vcové z D. (*Duppauer v. Duppau*). Šlechta v XIV. a XV. stol. drželi hojně zboží zápisná a dědičná v severních Čechách, i bývali postaveni v rozličných úřadech veřejných. V první čtvrti XV. stol. měli D-vcové platné účastenství v tehdejších bouřích válečných, stojíce na straně císaře Sigmunda a stavů katolických proti Pražanům a Husitům. Tak byl r. 1419 Bohuslav D. mezi odpovědníky a odpůrci Pražanů a Husitů, jemuž také císař Sigmund pro služby platné učinil rozličné milosti a zastavil zboží klášterská (r. 1420 jmenovitě některá vsi v Císlavsku kláštera Sedleckého). Z strany císařské proti Čechům husitským stál později také Vilém D. z D., jemuž týž císař r. 1431 zastavil král. hrad Oseček; téhož času připomíná se tolikéž Jan D. z D., který byl hejtmanem desk šestých (r. 1451 a odtud.) a držel dům u „Zlaté růže" na Star. městě Praž. V bouřích válečných za časů Jiřího Pod. připomínají se taktéž Jan a Bavor D-vcové z D., z nichž tento byl v zjevném odporu proti králi jmenovanému, jsa jedním z vůdců odpůrčí strany šlechtické a města Plzně. Na počátku XVI. stol. byla rodina D-vců velmi četná a držela zboží rozličná v severních Čechách: Blahotice, Vilémov (*Wilmsdorf*), Chlumec, Pole a j. v. R. 1517 připomíná se Sigmund D., který koupil ves Pole a j. od Zdeňka Novohradského, a r. 1529 Petr D., který prodal Blahotice Janovi Lomikovskému z Vrchdolí. V tit. z r. 1534 čteme téhož Petra D-vce, pak Jana D-vce, Hendricha D-vce, Viléma D-vce na Vilímově a Buška na Chlumci. Jmenovaný Vilím D. byl tehdáž v rozepři a ukrutném vládykami a městy o grunty nějaké po několik let, až konečně roku 1532 prostředkováním Jindřicha Berky, Volfa Planknara a jiných osob, skrze krále Ferdinanda I. k tomu nařízených, k místu přivedena byla o věci té smlouva, kterážto r. 1538 s povolením téhož krále Ferdinanda I. tolikéž do desk jest vložena. Roku 1540—1553 byla Doreta z D. převorkyní kláštera Svatoňského u Zderazského, obdrževši r. 1540 povolení od krále Ferdinanda I., aby mohla 1000 kop grošů odkázati komu by se jí zdálo. Času toho seděli D-vcové tolikéž na Moravě, a to Jan D. na Bohdanicích, který r. 1540 obdržel list na kšaftování, pak (1555) Alena D-vcová z Čisté Vody na Bedrunicích. R. 1545 vložil Václav D. ves Číslo (sic) v Čechách znovu do desk, a r. 1545 Vilím D. zboží Vilímov, kterýžto Vilím zemřel r. 1568 a pohřben jest v kostele Vilímovském. Týž (?) Vilím D. měl času svého krvavou rozepři o Vilímov s Oplem z Fictumu na Šumburce, který mu chtěl zboží to násilně odejmouti, tak že proti němu branou rukou musil zakročiti, až byla konečně věc ta na krále Ferdinanda I. vznešena, který odsoudil Opla z Fictumu k náhradě 6700 kop gr. Ze zápisů tehdejších čteme zhusta D-vce z D., r. 1553 přicházejí Petr a Václav D., r. 1561 Vilím D., r. 1573 Šebestián, r. 1582 Hendrich ml. na Vilímově a Žirotíně; taktéž byl tehdáž Ekhart D. z D. několik let českým koncipistou a sekretářem při české kanceláři dvorské (1582—93). Ku konci XVI. století byli D-vcové nemálo rozvětveni a v držení hojných zboží pozemských v severních a středních Čechách, při čemž stojí i to připomenouti, že se času toho již téměř veskrze přiznávali k víře evangelické, ačkoliv se zvláštní sklonností k [illegible] z větší části ještě byla katolickou. [illegible] z r. 1589 tyto D-vce: Bohuslava z [illegible], Ekharta, Fridricha na Žerotíně a Vranově, Jindřicha na Drahoušicích, Oldřicha v [illegible] a Náčeradci, Hendrichа, Jana [illegible] Poli, Jana, Karla v Líbčanech, [illegible] Stebničích, Pavla na Nabdanově, Šebestiána na Čisté, Viléma na Vikléticích a Viléma [illegible] mladšího Oldřicha, z nichž tento tolikéž koupil r. [illegible] ves Tolry (sic) od dědiců Teplovských. V první [illegible] XVII. stol. byla však největší část vynikajících členů rodiny D-vců zemřela bez dětí, jednak byla tolikéž vdovy a sirotci nechtěli, jakož [illegible] museli se zbírek r. 1618 zúčastnili vypovězeni. Takto seděly: Doreta Hročkova z D. na Vršíně, Eliška D-vcová z Chýše na Vranově a Žerotíně, [illegible] též jmenem nezletilých dětí svých [illegible] statky spravovaly. V bouřích stavovských r. 1618 na to vedlejších měli účastenství Vilém Albrecht D. na Vilímově a Žerotíně, Vilém ml. D. na [illegible] bořenech a Bohdankách, a Albrecht D. na [illegible] tících, kteřížto všichni po bitvě Bělohorské [illegible] dosud jednak těžkou propadli statky své. Do [illegible] ještě takto své zboží pozemská a [illegible] tomně r. 1627 přistoupili k víře katolické, [illegible] měl vůbec členové rodiny D-vců v Čech. [illegible] dílu pr. v Annaberku a jiných městech saských [illegible] míšenských, kdež bydlili ještě v minulém století [illegible] nývajíce se *Duppauer v. Duppau*.

Dove Jindřich Vilém, přírodozpytec něm. ([illegible] hl. d.), jest od r. 1845 řádným professorem na universitě Berlínské. Ze spisů jeho dále uvádíme: *Die Witterungen aus der Ferne* (Berl. 1845); *Ueber Elektricität* (t. 1848); *Klimatologische Beiträge* (t. 1857—69, 2 sv.); *Der Kreislauf des Wassers auf der Oberfläche der Erde* (t. 1866); *Eiszeit, Föhn und Scirocco* (t. 1867); *Klimatologie von Norddeutschland* (t. 1868—71, 3 sv.). Dobně přispíval též do *Zeitschrift des preuss. statistischen Bureaus*.

Dove Richard Vilém, něm. právník, [illegible] syn Jindřicha D-ha (v. hl. d.), nar. se 27. [illegible] 1833 v Berlíně, studoval tam na Joachimsthalském gymnasiu a od roku 1851 práva tamtéž, a v [illegible] delberku. Za doby svých studií vešel v čilý [illegible] telský svazek se slavným církevním právníkem [illegible] terem, jehož důvěry až do jeho smrti požíval. [illegible] se doktorem práv habilitoval se spisem *[illegible] chungen über die Sendgerichte* jako [illegible] na Berlínské universitě, a počal r. 1858 [illegible] nášky o církevním právu. R. 1860 převzal [illegible] nější něm. právníky v oboru církevním a [illegible] časopis *Zeitschrift für Kirchenrecht*, který [illegible] val s počátku sám a později společně s [illegible] gem. R. 1862 byl povolán za mimořádného profesora církevního práva do Tubink, kde [illegible] tam řádným prof., a přednášel též o [illegible] dějinách a o právu obchodním a směnečném. [illegible] 1865 odebral se jako řádný professor do Kiel, [illegible] (měl tam zvláštní náklonnost k politice Pruska v [illegible] ležitostech. sporů Slesvicko-holštýnských). [illegible] r. 1868 působí jako řádný prof. v Göttinkách a [illegible] členem evang. zemské konsistoře pro Hannover. [illegible] I zde projevoval se při všelikých příležitostech [illegible] nale jako rozhodný politický stoupenec [illegible] jehož politiku od r. 1871 jako poslanec za [illegible] Duisburský též na něm. říšském sněmu [illegible]. [illegible] prací mimo četná pojednání v *Zeitschrift für Kirchenrecht* uhlazený životopis Richterův *[illegible] Richter und seine Zeit*, v kterémž [illegible] vždy v hrubých obrysech vylíčeny [illegible] v oboru církevního práva za doby [illegible].

spracoval přiměřeně k duchu a vědeckým požadavkům přítomnosti Richterův *Lehrbuch des evang. und kathol. Kirchenrechts* (6. vyd. v Lipsku 1867).

Drahonovský z Lenčína, staročitná rodina v knížectvích Slezských a na Moravě někdy usedlá, užívala za znamení erbovní dvou půlměsíců zlatých hřbety k sobě a špicemi vzhůru obrácených, s třemi stříbrnými pery z horního půlměsíce vynikajícími, a nad helmem týchž půlměsíců s pery. D-ští připomínají se záhy v XIII. stol. v pamětech kostela Olomúckého, a to r. 1300 Přibyslav I. D., roku 1341 Přibyslav II., syn předešlého, r. 1347 Podivín, Ješitbor a Martin I. D-ští, a r. 1364 Podivín II. V XV. století čteme r. 1493 Martina II. a r. 1498 Martina III. v Kolešicích. Na začátku XVI. stol. připomíná se (1513) Krištof D. a syn jeho Hendrich (který byl pohřben v kostele sv. Petra v Olomúci), pak Bernart D. a (v tit. 1534) tolikéž Hendrich D. V pamětech kláštera Rejhradského přichází téhož času Jindřich D. se synem Buriánem. Tento měl za manželku Alenu Podstatskou, s níž splodil čtvero synů: Jana, Bohuše, Sigmunda a Brikcího. Nejmladší z nich Brikcí přečkal ostatní bratry své, seděl na Vranově, r. 1589 koupil Lhotu a byl nějaký čas přísedícím manského soudu Olomúckého; s manželkou N. Mincovnou z Jarušic splodil syny Krištofa, Jindřicha, Fridricha, Bedřicha Bernarta a Jaroše Václava, pak pět dcer. Ze synů těchto připomínají se na začátku XVII. stol. Jaroš na Biskupicích a Lhotě, který měl za manželku Boženu Bílskou z Karyšova, pak Bedřich na Vranově. Oba bratří tito měli účastenství v bouřích stavovských (1618—1620) a propadli statky své, Jaroslav polovicí a Bedřich dvěma třetinami, byli však potomně při statcích svých zůstaveni a zaplatili toliko pokuty peněžité, Jaroš 3000 zl. a Bedřich 8000 zl. Jaroslav Fridrich D., syn Jarošův, nucen byl tehdejšími běhy válečnými prodati Biskupice a Lhotu r. 1635 Vilémovi z Švábenic, načež mizí z pamětí souvěkých. V druhé polovici XVII. století držel Max D. již toliko část Vranové Lhoty (1688), jehož syn Jan D. r. 1694 prodal polovici zboží řečeného Leopoldovi Šákovi z Bohunovic. Téhož čau žili také Antonín a Frant. Sigmund bratří D-ští, kteří tolikéž drželi jeden díl Lhoty Vranové. R. 1729 připomíná se ještě Josef Bedřich D., který prodal díl svůj často řečené Lhoty Vranové, načež rodina ta více se nepřipomíná v deskách zemských a registrech stavovských. *Ra.*

Dreher Antonín, proslulý rak. průmyslník, nar. se 7. čna 1810 ve Vídni, kde otec jeho byl sládkem. Antonín věnoval se též sladovnictví a pracoval mnoho v pivovárech bavorských a anglických. R. 1836 ujal se po své matce správy pivováru ve Schwechatu nedaleko Vídně (pivovár ten byl zřízen již r. 1632) a počal na pivováře tom takové opravy prováděti, že se stal záhy téměř prvním pivovárem v celé Evropě; veškeré sklepy pivováru toho chovají za našich dnů nepřetržitě v průměru přes 410.000 věder piva, roční daň z piva v pivováře Schwechatském vařeného dostoupila roku 1867 částky 975.883 zl. a přesahuje nyní 1 mil. zl. R. 1861 koupil D. statek Měcholupy v Žatecku v Čechách, kde se vaří ročně v průměru 60.000 věder piva, též se tam těží ročně v průměru 200 centů Žateckého chmele. R. 1863 zakoupil D. třetí pivovár nedaleko Pešti v Köbányi (něm. *Steinbruch*), v kterém se r. 1868 uvařilo 145.240 věder. Zde jsou též do skály tesané sklepy, jichž plošní rozloha obnáší 4000 □ sáhů. Obchod v pivě D-ovským jest rozšířen daleko za hranice Rakouska, zejména jest silný vývoz do Francie, Německa, Anglie, Sev. Ameriky, Turecka a Egypta. D. † již 26. pros. 1863, a veškeré rozsáhlé závody jeho přešly na jeho syna.

Dreux, franc. město na řece Blaise a západní dráze (v. hl. d.), má 7300 obyvatelů. Za války německo-francouzské bylo D. po krátkém odporu mobilních gard útokem vzato od generála Tresckowa 17. list. 1870.

Dřevíč Velký, vesnice se 76 domy a 500 obyv. česk. v kraji Kralohradeckém, v okr. Polickém. Ve svobodném dvorci (hamfeštním) sídleli 1408 vládyka Jan z Dřevíče, 1450 panoš Hynek Tlustý, seděním v Dřevíči, 1453 Petr, řečený Turek, bratr předešlého, a r. 1487 Martin Hlahol z Vyhnanic v Dřevíči. *Js.*

Droysen Joh. Gustav, dějepisec něm. (v. hl. d.), jmenován r. 1859 professorem dějepisu na universitě Berlínské. Hlavní jeho dílo jest *Geschichte der preussischen Politik*, které do r. 1870 až k čtvrtému dílu dospělo. Jeho překlad *dramat Aeschylových* vyšel v 3. vydání (Berlín 1868, 2 sv.), taktéž *Aristofanových komédií* 2. vyd. (t. 1869, 3 sv.). Dále sluší ještě uvésti jeho *Grundriss der Historik* (t. 1858, 3. vyd. 1869).

Dualin, druh trhací látky, r. 1868 Dittmarem objevený, skládající se z 50% nitroglycerinu, 20% ledku kaliového a 30% jemných pilin. Lze ho užívati tak jako lithofracteuru (v. t.) k trhání skal. D. jest lehčí dynamitu, méně nebezpečný prachu střelného, a účinky jeho co látky trhací jsou šestkráte větší než účinky dynamitu.

z Duban. Titule tohoto užívalo v XIV. až XVI. stol. několik vzácných rodin českých; připomínají se totiž: Dubánkové z D. a Čijovic, Dubanští z D. a Žichovcové z D. *a*) Dubánkové z D. a Čijovic psali se dle sídla a dvorů D. a Čijovic na Pardubsku, jež drželi v XIV. a XV. stol. Panošové z D. a Č. připomínají se záhy v XIV. stol. mezi nižší šlechtou kraje Chrudimského a Hradeckého; za času krále Václava IV. byl Vilém ml. z D. (1365) podkomořím král.; současně s ním přicházejí Mikuláš z D. (bratr nebo příbuzný jeho), kanovník v Litomyšli, na Slatině, pak Jiřík z D. na Vojnici a Mikuláš z D. na Dubanech. Vilém ml. z D. obdržel od tehdejšího biskupa Litomyšl. Jana nějaké zápisy, na něž se později táhl syn Vilímův Jan Dubánek z D. (1454). Jan Dubánek z D. připomíná se často v jednáních veřejných, byltě r. 1429 purkrabím na Kumburce, r. 1440 seděl na sněmu Čáslavském o lantfrid čtyř krajů, r. 1448 byl ve vojště Jiřího z Poděbrad při dobytí Prahy, a žil ještě r. 1455. Syn jeho Vilím Dubánek z D. byl jedním z válečníků českých, kteří za časů králů Jiřího z Poděbrad a Matiáše Uherského v tehdejších bězích válečných téměř v celé střední Evropě svými hrdinskými a na mnoze dobrodružnými skutky se proslavili. Vilím Dubánek, jsa muž neobyčejně hrdinský a rozšafný, stál po celý čas pevně k straně krále Jiřího, začež obdržel od něho rozličných milostí a byl také podkomořím králové Johany (1464); padl při oblehání hradu Konopištského v pros. 1468 proti Zdeňkovi ze Šternberka, jsa velice litován od celé strany Poděbradské. Potomek jeho Jindřich z D. v Čijovicích připomíná se r. 1500—1504 v knihách města Chrudimě, a v tit. z r. 1534 čteme ještě Chvala Dubánka z D. Času toho nedržela však rodina ta více sídla Dubany a Čijovice, byvše tato již na začátku XVI. stol. spojena s panstvím Pardubským, jakož pak vůbec mizí rodina ta v druhé polovici století toho z desk, titulářů, register sně-

[illegible] a jiných památkách veřejných. b) Dubanský z D., starobylá rodina, držela již záhy v XIV. století statek Dubany v Litoměřicku, odkudž se také psala, a nosila v erbu [illegible] k pravé straně obráceném v poli zlatém, a nad helmou [illegible] též. Kromě Duban držela rodina tato v XIV. a XV. stol. jiné ještě statky v okolí města Budyně, totiž Vojnici, [illegible] a j., a měla svůj pohřeb v kostele sv. Petra v Dubanech, jejž vystavěla a nadala. V druhé pol. XIV. stol. připomínají se Karel a Jiří bratří z D., kteří r. 1409 rozdělili se o [illegible], Dubany, Vojnici a [illegible], z nichž Jiří D. r. 1436 prodal díl svůj dědictví toho, Vojnici. R. 1374 [illegible] [illegible] z D. Vojnici, již t. r. prodal, načež r. 1379 zapsal věno manželky své na [illegible]. Ke konci XIV. stol. seděl Hynek D. na Dubanech, který r. 1418 dále je [illegible] Vilémovi z [illegible] na Budyni, později však rodina ta opět v držení [illegible] toho, jakož i Libčic, Libčanova, [illegible] a j.). V druhé pol. XV. stol. připomíná se [illegible] Jan D. z D., který zemřel r. 1505 a pochován jest v kostele sv. Petra v Dubanech. Po něm přicházel Oldřich z D., jehož manželka byla paní [illegible] z Vlčkova(?) († 1529), která mu porodila syny Viléma a Karla a dceru Žofii, z nichž [illegible] držel s [illegible] Dubany společně (1535); po smrti bezdětného Viléma D. seděl Karel D. sám na Dubanech a Libčicích. Týž byl muž časem svým [illegible] na slovo [illegible] vzdělaný, [illegible] a katolík horlivý; [illegible] [illegible] kněží [illegible] [illegible] Hájkovy, a [illegible] [illegible] mu často svá díla [illegible]; pro svou [illegible] požíval také důvěry krále Ferdinanda I. v [illegible] míře, který mu také r. 1540 zastavil panství [illegible] na [illegible] let, kterýž však již r. 1543 J. [illegible] vyplatil. Času toho žil také Zikmund D. na [illegible], o němž však nemáme zpráv dalších. Karel D. zemřel r. 1548 a pochován jest vedle manželky své [illegible] v klášteře [illegible]. Ještě více proslavil se syn jeho Oldřich II. z D., který již za živobytí otce svého (1540) přichází jako pán na [illegible] a Libčicích, a držel také [illegible] a [illegible]. R. 1540 měl [illegible] se [illegible] na [illegible], a r. 1549 [illegible] svá Libčice, [illegible] a [illegible], jak je po otci zdědil, [illegible] do desk. R. 1550 držel také [illegible] a později též [illegible], jež však r. 1570 prodal [illegible], jakož i r. 1571 [illegible]. Oldřich D. proslavil se [illegible] v [illegible] veřejné; byl JMK. radou, [illegible] [illegible], [illegible] komorníkem a podkomořím [illegible] královské, a [illegible] [illegible]. Oldřich D. udělil také městečku svému [illegible] [illegible] a svobody, kteréž [illegible] jeho potvrdili; zemřel pak r. 1571 bezdětek, [illegible] toliko [illegible] sestry Ludmilu, Magdalenu a Alenu z D., z nichž Ludmila a Magdalena byly provdány [illegible], Alena však zůstávala v stavu panenském. V statku Libčicích s příslušenstvím [illegible] se na to Albrecht Kocovec(?) z [illegible] bratří Žichovecové z D., prokazuje [illegible], že jsou erbu a krve spříznění s Dubanskými z D. c) Žichovecové z D. byli taktéž původu s Dubanskými i užívali stejného s nimi erbu, a psali se dle statku Žichovec v Litoměřicku. V první čtvrti XV. stol. seděl na Žichovicích Václav z D., který r. 1496 pochován jest v kostele sv. Stanislava v Mirovicích(?). V druhé polovici [illegible] [illegible] Ondráček z D. [illegible] [illegible], kterýž syn jeho Jan r. 14[illegible] [illegible] s Chlumu. Téhož času žil také Pavel [illegible], který měl za manželku Kristinu ze [illegible] Jiří a Václav Ž. z D. na [illegible] a r. 1524 připomínají se Bedřich Ž. na [illegible], Jan na [illegible], pak [illegible] z nichž Jan Ž. r. 1544 prodal [illegible] a [illegible] z [illegible] a Vlčíma(?), R. jehož [illegible] r. 1543 [illegible] desk [illegible] r. 1542 Jiří [illegible] Vlčím(?) Ž. [illegible] Martina [illegible]. R. 1561 koupil Albrecht [illegible] [illegible] r. 1573 připomínají se Bratři [illegible] Lvíček(?) bratří Ž., kteří [illegible] Libčické a [illegible], [illegible] Oldřicha Dubanského z D. (1571) [illegible] r. 1575 městečku [illegible] jeho [illegible] privilegia a výsady jeho potvrdili. [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] a jeho [illegible] bratří [illegible]. Žichovecové [illegible] [illegible] s Dubanskými [illegible] na [illegible] a jiných [illegible] desk [illegible]. Jak se pak [illegible], [illegible] [illegible], a [illegible], že r. [illegible] [illegible] byly [illegible] Magdalena, Alena a [illegible] z D. [illegible] [illegible] jich privilegia. [illegible] se z výše jmenovaných bratří Žichovců z D. [illegible] Albrecht na [illegible], který [illegible] roku 1621 prodal [illegible] Kostomlatském z Vřesovic, a [illegible] statek svůj synům Albrechtovi a [illegible] Ž. z D. [illegible] Alena Ž. z D. [illegible], [illegible] člen starobylé rodiny této, jejíž [illegible] v registra veřejných. Sn.

Dubenský z Chlumu, starobylá rodina [illegible], která se psala dle tvrze Dubna v [illegible] a nosila v erbu [illegible] v poli červeném, a nad helmou [illegible]. Rodina tato byla [illegible] v XV. stol. v [illegible] Čechách usazena a držela [illegible] Dubno, Třebíň(?), Branišov, [illegible]. Ke konci XV. stol. seděl na [illegible] [illegible], který přichází v [illegible] [illegible] a městem Budějovicemi. Po něm [illegible] syn jeho Beneš D., který r. 15[illegible] [illegible] do desk, „jak jak je otec Petřík a [illegible] [illegible] let již držel.“ Týž Beneš [illegible] r. 1549, že [illegible] Janovi D. [illegible] 100 kop gr. čes., a [illegible] Dubno, Třebíň, Branišov, D[illegible] k držení a [illegible]. [illegible] D. měl toliko dceru Alžbětu, která [illegible] a [illegible] r. 1547 [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] Oldřichovi [illegible] se [illegible] r. 1551 ve [illegible]. Sn.

Dublin, hlavní město Irska ([illegible]), napočteno zde 250.000 obyv., kterýžto [illegible] r. 1871 se o 13.000 duší [illegible]. V [illegible] [illegible], ani [illegible] [illegible] [illegible] Popsaná r. 1868 [illegible] a [illegible], nádherný palác [illegible]

Pomníky Dublinské rozmnoženy jsou v novější době pomníkem republikána Smitha O'Briena a básníka Moorea; k učeným společnostem zdejším přibyla roku 1868 Royal College of Science.

Dubois Paul, franc. sochař, nar. se 18. čce 1829 v Nogent sur Seine, studoval s počátku práva, vstoupil však r. 1856 do sochařské dílny Toussainovy, na jehož radu se později též do Italie odebral. První značné jeho dílo byla r. 1865 dohotovená socha *Florentinského pěvce XV. stol.*, která v tisícerých odlitkách z bronzu a sádry rozšířena jest. Na světovou výstavu Pařížskou z r. 1867 zaslal D. dvě sochy vzácné ceny umělecké, totiž *Narcise v koupeli* *Madonnu.*

Du Bois-Reymond Emil, slavný současný fysiolog, nar. se 7. list. 1818 v Berlíně studoval na tamějším franc. gymnasiu a později na tam. universitě přírodní vědy. Na to zabýval se jeden rok v Bonnu pilně studiemi geologickými, oddal se později pod Janem Müllerem v Berlíně zcela anatomii a fysiologii, a počal r. 1841 konati samostatná pozorování o elektřině zvířecí. První jeho práce v tomto oboru jsou: *Ueber den sogenannten Froschstrom und die elektromotorischen Fische* (v Poggendorf. *Ann.* 1843); *Quas apud veteres de piscibus electricis exstant argumenta* (v Berl. 1843) a slavné dílo *Untersuchungen über die thierische Electricität* (2 sv. tamt. 1848—60). R. 1851 byl zvolen D. za člena Berlínské akademie, a r. 1858 stal se po Müllerovi řádným profesorem fysiologie na tam. universitě. Od r. 1867 jest stálým sekretářem akademie Berlínské. Mimo uvedená díla sepsal a vydal: *Gedächtnissrede auf Paul Erman* (v Berl. 1851); *De fibrae muscularis reactione ut chemicis visa est acida* (tamt. 1859); *Gedächtnissrede auf Johannes Müller* (tamt. 1860); *Ueber thierische Bewegung* (t. 1862); *Voltaire in seiner Beziehung zur Naturwissenschaft* (tamt. 1863); *Beschreibung einiger Vorrichtungen und Versuchsweisen zu elektrophysiologischen Zwecken* (tamt. 1868) a některé příležitostné akademické řeči a přednášky.

Dubufe Edouard, franc. malíř, nar. se 1818 v Paříži, konal první studia malířská u svého otce Claude Marie D-a a pracoval později v dílně Delarocheově až do r. 1839. V prvních letech svého uměleckého působení liboval si velmi v obrazech náboženských a sentimentálních, a první z obrazů jeho byly: *Zvěstování P. Marie*, *Tobiáš*, *Betsaba* a allegorické obrazy božských ctností. Od r. 1845 věnoval se podobiznářství a stal se v oboru tom záhy, zejména co se týče technického provádění, mistrem velmi váženým. Hlavní podobizny jeho štětcem vyvedené jsou: *Císařovna Eugenie* (1853); malířka *Rosa Bonheurová* a *kněžna Ghiková v národ. svém oděvu.* Velikou pochvalu mu zjednal též obraz představující *Marnotratného syna*, na němž chválí kritika skvělý kolorit. Na mezinárodní výstavu v Mnichově r. 1869 zaslal D. velmi zdařilou podobiznu *Gounodovu.*

Ducpétiaux Edouard (v. hl. d.), belg. státník a publicista, † po delší nemoci 21. čce 1868. Z posledních jeho spisů slušno ještě uvésti *La question de la charité et des associations religieuses en Belgique* (v Bruselu 1858).

Ducrot Etienne, francouzský generál, vyšlý ze školy St. Cyrské a až do války rakousko-italské r. 1859 zcela neznámý. Ve válce r. 1859 komandoval v Italii jednu brigádu Canrobertova sboru, a postoupil před r. 1860 na generála divise. Ve válce francouzsko-německé r. 1870—1871 velel s počátku 1. divisi 1. sboru pod Mac-Mahonem, účastnil se bitvy u Wörthu a byl při kapitulaci Sedanské od Němců zajat. Brzy uprchl přes dané čestné slovo ze zajetí, a uchýliv se do Paříže obdržel tam od Trochua důležitá komanda. Při hlavním výpadu Francouzů z Paříže 29. a 30. list. byl D. prvním komandantem, zůstal tyto dva dni jakož i následující 1. pros. vítězně mezi Ronneuilem a Champignym státi, a ustoupil přesile teprv 4. pros. zpět k Paříži. Po vzdání se hlavního města vzdal se též D. svého komanda, a byl později zvolen do národního shromáždění. Za vlády Thiersovy byl komandantem Versaillské reservy. Sepsal: *La verité sur l'Algérie* (v Pař. 1871) a zprávu o kapitulaci Sedanské (1871).

Ductus (lat.), průtok, průchod; v anatomii: d. *choledochus*, žlučovod společný (v. Játra); d. *cysticus*, žlučovod měchýřový (v. t.); d. *ejaculatorius*, chámovod vystřikovací, průstřík chámový (v. Rodidla); d. *hepaticus*, žlučovod jaterní (v. Játra); d. *lacrymalis*, slzovod (v. Oko); d. *lactyferus*, mlékovod (v. Prsy); d. *Stenonianus*, slinovod Stenonův (v. Sliny); d. *thoracicus*, mízovod čili průtok mízní hrudníkový (v. Hrudník); d. *Whartonianus*, slinovod Whartonův (v. Sliny).

Duer John, amer. právník, nar. se 7. řij. 1782 v Albany, vstoupil v 16. roce do spolkové armády, studoval později práva a usadil se r. 1820 v Novém Yorku jako advokát. V tomto úřadě svém účastnil se velmi platně v revisi zákonů státu Novo-Yorského, stal se r. 1849 soudcem a r. 1857 vrchním soudcem. Jeho dílo *Law and Practice of Marine Insurance* (2 sv. 1845—1846) platí za autoritní. Jeho sbírka rozsudků vrchního soudu *Duer's Reports* dospěla jen k 6. svazku, neb 8. srp. 1858 zastihla jej smrt.

Duchek Vojtěch, doktor lékařství a ranhojičství, magister porodnictví, profesor prvé medicinské kliniky university Vídeňské, jedna z předních kapacit lékařských doby novější, nar. se v Praze 1824. Studia svá gymn. i lékařská konal vesměs v rodišti svém, i povýšen jest tamtéž r. 1848 za doktora lékařství. Na to vstoupil za sekundáře do Pražského ústavu choromyslných, a seznav záhy, že v náležitém posuzování a oceňování chorob duševních jedině chorobopisná pitva pravým a spolehlivým býti může vodítkem, oddal se s mladistvým zápalem a pílí neunavnou důkladnému jejímu studiu i samostatnému badání. Výsledky pilných prací svých uveřejnil v pojednání svém vědeckém *o úbyti* (*atrophia*) *mozku co příčině blbosti paralytické* v lékařském časopisu *Prager Vierteljahrschrift*, jež svědčí o hlubokém důmyslu a jasném rozhledu jeho v oboru chorob střediště čivstva. Prací tou důkladnou obrátil D. na se hledy novověkých současných badatelův, a slovútný krajan náš prof. Rokytanský, připojiv se k práci jeho, v krátce na to uveřejnil světoznámé výskumy své *o novotvarech vaziva v středech čivových.* Nauce o chorobách duševních a nemocích mozku a míchy tím získána zcela jiná, pevnější, v pravdě vědecká půda. R. 1850 povolán byl D. prof. Hamrníkem za asistenta vnitřního chorobosloví na universitu Pražskou, kdež pilně pokračoval u vzdělávání svém v oboru lučby a pitvy chorobozpytné na ústavech profesorů Lercha a Engla. Co výsledek studií těch považovati dlužno pojednání na to vyšedší *o vztahu alkoholu k přeměně v živoucím ústrojí*, *o kyselině hippurové*, *o aldehydech* a j. Následkem toho povolán již r. 1855 za profesorr. interní kliniky na vysoké školy Lvovské, kdež ovšem postavení jeho bylo více podřízeným. V dobách těch sebral D. náležitých vědomostí a dokladův k později vyšlému pojednání *o střídavce* (*febris intermittens*). Již však r. 1856 povolán ze Lvova na ně-

meckou universitu v Heidelberku, kdež co řádný profesor vnitřní mediciny setrval až do r. 1856. Po další dobu svěřeno D-ovi i ndo suplování všeobecné kliniky chorob... Jak přesné výklady odborné, tak i výpravné, hlubokým duchem vynikající práce jeho záhy zjednaly mu tak skvělou pověst, že již r. 1858 povolán byl za ... profesora vnitřní mediciny na lékařskou akademii ve Vídni, v kteréž hodnosti po úplných třináct let s prosou... Mezi nimi došly se u veřejnosti jeho monografie o ... a j., a práci asistenta jeho dr. Frant. Chvostka, nyní skutečného prof. elektrotherapie a supl. prof. vnitřní mediciny na akademii Josefově, více článků pozorovaných, zajímavých ... v Časopise lékařů českých a Wiener allg. medizinische Zeitung kliniky jeho. R. 1862 počal D. vydávati učební knihu svou Handbuch der speciellen Pathologie und Therapie (Erlangen, Enke), jež až dosud dospěla k svazku druhému (dílo samo sestávati bude z dvou dílů, každý o dvou svazcích). D. v ní soustředil náležitou znalost veškeré odborné literatury medicinské, a kriticky probíraje jednotlivé části, mimo kromě náhledy i hypothesy na základě mnohaletého přesného klinického pozorování, chorobopisných zprávy a zákonův fysických hodně vyhledávaná jak theoretické, tak i praktické pravdy pro všeo lékařskou. Když byla stolice vnitřní mediciny na vysokých školách Vídeňských odstoupením slovútného prof. Škody uprázdněna, povolán byl D. jednohlasnou volbou na čestné místo toto r. 1871, i působí v postavení tomto až posud. Prof. D. jest členem více učených společností, působí v redakci Deutsches Archiv für klinische Medicin, více klinických výkladův jeho vyšlo v čdbě nejnověji v Časopise lékařův českých (1871—72), Medicinische Presse, Wiener allg. medizinische Zeitung a j. D-a nutno čítati měřemu k předním a proslaveným mužům vědy lékařské, vyšlým z lůna našeho národa, a jeho jméno důstojně řadí se k proslaveným našim Purkyni, Škodovi, Rokytanskému a j.

Dübner Fridrich, slavný filolog a kritik, nar. se 21. pros. 1802 v Hörselgau nedaleko Gothy, byl v letech 1826—1831 professorem na Gothajském gymnasiu a uveřejnil tam kritická vydání Justina. Později byl od Firmina Didota povolán do Paříže, aby mu byl pomocen při vydávání Stephanusova Thesaura a Bibliotheca graeca. Sám vydal D. Plutarchovy Moralia, spisy Arrianovy, Tyriovy, Ulmusianovy a r. 1864 řeckou anthologii. Společně s Didotem vydal Bibliothèque classicienne. Zemřel 16. srp. 1867.

Dümmichen Johannes, znamenitý egyptolog, nar. se 15. říj. 1833 nedaleko Velkého Hlohova v Slezsku, studoval na gymn. Hlohovském a od r. 1852 do 1856 v Berlíně a ve Vratislavi evang. bohosloví a filologii. V pozdějších letech byl vychovatelem a zabýval se studiemi archaeologickými; v letech 1859—1862 pak navštěvoval v Berlíně ještě jednou universitu a studoval tam pod Lepsiem a Brugschem zejména starožitnosti egyptské. V letech 1862—1865 procestoval na útraty prus. vlády Egypt, Nubii a Sudan a došel až k pramenům Bílého a Modrého Nilu. Druhou cestu do výchdních krajin podnikl r. 1868 na rozkaz krále Pruského, a uveřejnil výsledky její ve skvostném díle ..., které vyšlo v Berl. r. 1869—1870. Třetí cestu do Egypta podnikl při příležitosti otvírání průplavu Suezského v průvodu korunního prince Pruského. Mnohonásobné svoje zkušenosti složil D. v následujících spisech: Bauurkunde der Tempelanlagen von Dendera (v Lipe. 1865); Geogr. Inschriften altägypt. Denkmäler (2 sv., tamt. 1865—1866 s ... texty); Altägypt. Kalenderinschriften (... tamt. 1866); Altägypt. Tempelinschriften (2 sv. tamt. 1867); Die Flotte einer ägypt. Königin aus dem XVII. Jahrhundert vor unserer Zeitrechnung (... 1868); Historische Inschriften altägypt. Denkmäler (2 sv. tamt. 1868—1869); Eine altägypt. ... rechnung (tamt. 1870) a j.

Dulce y Garay Domingo, markýz de Castellflorite, špan. generál, nar. se ... v Sotesu, stal se r. 1842 ... a odrazil odvážný útok 1000 mužů ... sálem ..., na král ... proti ... jeji královna Isabela II. jmenovala ho ... Nedlouho potom účastnil se ... maršála O'Donnella, a byl později až ... jako generální kapitán na ostrov Kubu. ... D. mnohé rázovité opravy ve správě ... však po změně vlády v Madridě opět ... účastnil se podobně zprávy proti královně ... jejím utíkáním byla mu ... po pádu Isabely vrátil se do Španěl, ... opět odeslán na Kubu, aby tam ... nabyli, což se mu ale nepodařilo. ... na cestě do Španěl v list. 1869 v ... v depart. Výsn. Pyrenejí.

Dulon Rudolf (v. hl. d.) vydal r. 1854 ... Aus Amerika, v němž pojednal ... a špoj. Obcích severoamer., a byl r. 1858 ... za ředitele nově založené něm. ... (v státu New-Yorském), v kterémž ... 12. dub. 1869.

Dumreicher von Oesterreicher Jan ..., synh. pár, něm. chirurg, nar. se 15. led. ... sta, studoval gymnasium v ... a v Štýrském Hradci a medicínu na ... dokonal. R. 1838 stal se doktorem ... dal se ve zálibou chirurgii, v kteréž ... manem prakticky vzdělával. Později ... decké cesty do Německa, Francie a Anglie ... litoval se r. 1840 jako privátní docent ... universitě Vídeňské. R. 1844 stal se ... fessorem chirurgie a přednostou chirurgické ... R. 1866 účinkoval v čele 20 operatérů ... bojišti jako ranhojič a r. 1869 byl ... sedou komise, která měla provésti ... v zdravotnictví při rak. armádě. ... dosaných jenom různými články v odborných ...

Dunlap William, americký malíř a ..., nar. 19. ún. 1766 v Perth Amboy, † 28. září ... záhy již počal malovati podobizny, a ... provedl r. 1783 též podobiznu Washingtona ... následujícího pak roku přišel do Londýna ... učním Westovým. Navrátiv se do Ameriky ... chal malířství, začal obchod provozovati a ... divadelním podnikatelem, však ... sledku, načež r. 31. ... věnoval. Napsal několik divadelních ... History of the American Stage (18..., ... the Rise and Progress of the Arts of Design in the United States (New York 1834, 2 sv.), ... of Charles Brockden Brown; History of the ... Netherlands (1840, 2 sv.).

Dupin Charles, člen institutu, ... † v Paříži v pol. led. 1873.

Duponceau Peter Stephen, ..., nar. se 3. čna 1760 v St. Martin na ... 1777 vzal jej generál Steuben s sebou jako ... sekretáře do Ameriky a vyznal ... tána. Pro chorravost opustil D. ... litele a přijal úřad při ... výbor. Po skončení války studoval práva a ...

do právnické praxe ve Filadelfii. Jako spisovatel a jazykozpytec proslul svým dílem *Structure of Indian Languages* a spisem *Memoir of Indian Languages*, za kterýž obdržel cenu franc. akademie.

Dupont Henriquel, výtečný mědiryjec, nar. se r. 1797 v Paříži, kdež nabyl pod Bervicem důkladného vzdělání ve svém umění. Z výtečných jeho prací jmenujeme: *Lord Strafford před popravou svou*, *Cromwell nad rakví Karla I.*, *Petr Veliký*, *Řehoř XVI.* všecky dle Delarochea; *Podškování se Gustava Vasy* dle Hersenta; *Letil, arcibiskup Remešský* dle Ingresa; *Kristus těšitel* dle Scheffera. R. 1867 vzbudil obdiv svou rytinou představující *Zasnoubení sv. Kateřiny* dle Correggia, za kterouž obdržel prus. řád *pour le mérite*. D. jest též členem Berlínské akademie.

Dupré 1) Jules, franc. malíř, nar. se r. 1812 v Nantesu, prvního vzdělání ve svém umění nabyl v domě otce svého, bohatého továrníka, a oddal se později zcela malování olejových obrazů. R. 1831 vystavěl v Paříži u veřejnost pět krásných krajinomaleb, jichž motivy jsou vzaty s vůkolí Montmorency. Od té doby vystavoval zhusta své krajiny franc. i angl., a zaslal na výstavu z r. 1867 dvanáct krajinomaleb, představujících krajiny z Pyrenejí, z Pikardie a j. Bratr jeho Leon Victor D. vzdělal se v jeho dílně a proslul krajinomalbami, představujícími pobřeží mořská. — **2)** Jean D., ital. sochař, nar. se 1. bř. 1817 v Sieně z rodičů francouzských. Poněvadž otec jeho byl chudý řezbář, učil se D. s počátku truhlářství; přes tyto nepříznivé okolnosti však vzdělal se později na váženého sochaře, a již na výstavě Pařížské r. 1855 byl poctěn medálií první třídy. D. libuje si hlavně v látkách náboženských, zejména vynikají v tom oboru jeho sochy *Abel*, *Pieta* a *Triumf Kříže*. Od něho pocházejí též 3 reliefy na průčelí *Santa Croce* ve Florencii, kteréž r. 1863 odhaleny byly. R. 1869 byl jmenován D. členem franc. akademie na místě Rossiniho, leč zemřel ještě v témže roce.

Duprez, franc. tenorista a skladatel, nar. se 6. pros. 1806 v Paříži, vzdělal se ve zpěvu na Pařížské konservatoři a hudební škole Choronově. Roku 1825 odebral se do Milána, vrátil se však odtud, neměv tam žádného zdaru, do Paříže a byl tam engažován při divadle Odeonském. Po sanikunutí tohoto zpíval po Itálii, zejména v Benátkách a v Miláně, s malým zdarem, a teprv po roce 1830 počal slaviti na divadle Turinském umělecké triumfy. Zde setrval do r. 1837, načež jej získala Velká Opera Pařížská, jejíž ozdobou byl do roku 1849. Později zřídil si pěveckou školu, kterou přenesl r. 1871 do Bruselu. Jako skladatel vystoupil D. u veřejnost operami *Johanita*, *Jeanne d'Arc* a *La lettre au bon Dieu* a oratoriem *Le jugement dernier*. Jedna z dcer jeho, Karolina D-ová, od r. 1856 provdaná za hudebníka Amad. Vandenheuvela, proslavila se jako výtečná zpěvačka. Působilať při italské opeře v Paříži, později v Bruselu a v Londýně, a posléze před svým sňatkem při Velké opeře v Paříži.

Dupuis Delcourt Jules François, franc. větroplavec a spis., nar. se nedaleko Remeše 25. bř. 1802; zabýval se od roku 1820 studiemi a pokusy s plynem vodíkovým, a učinil r. 1824 nedaleko Paříže první pokus větroplavby, kterýž později při mnohých příležitostech opakoval. V posledních letech byl sekretářem aërostatické společnosti v Paříži. Sepsal: *Essai sur la navigation* (1829); *Des Ballons dans les fêtes publiques* (1846); *De l'art aërostatique appliqué aux transports* (1847); *Manuel complet d'aérostatique* a j. Též sepsal několik drobotin dramatických.

Durandi Jacopo, ital. básník, nar. se 25. čce 1737 v Sv. Agatě v prov. Vercelliské, † jako president sardinské účetní komory 28. říj. 1817 v Turině. Sepsal četná díla dramatická, kteráž vyšla tiskem ve 4. svaz. v Turině r. 1866. Mimo to vydal *Idillj e discorse intorno ao genj della poesia e del canto* (v Turině 1808). Z jeho dram. básní uvedli v hudbu Anfossi a Haydn drama *Armida* (v Tur. 1770, nové vyd. 1805) a Paisiello drama *Annibale in Torino* (1771).

Durando 1) Giovanni, ital. maršál a senátor, nar. se 23. čna 1804 v Mondovi, kde rodičové jeho pro svobodomyslnost svou u veliké byli vážnosti; v 22. roce svém stal se lieutenantem v piemont. armádě, zapletl se však do Mazzinim založeného spolku „Mladé Italie“ a uprchl do Belgie. Později vstoupil do portug. legie cizinců, bojoval s vyznamenáním proti Dom Miguelovi a byl r. 1833 jmenován kapitánem v pluku královnině. Roku 1835 odebral se do Španěl, kde mu svěřen byl prapor myslivců, s nimiž až do r. 1840 v Katalonii, Valencii a Kastilii bojoval, až se stal generálem brigády. R. 1842 vrátil se do vlasti, velel ve válce z r. 1848 plukům papežským, a přešed konečně do služby sardinské, bojoval ve válce krimské a r. 1859 proti Rakousku jako generál divise. R. 1866 vyznamenal se u Custozzy. Po válce jmenoval jej král Viktor Emanuel ital. maršálem, senátorem a postavil jej v čelo nejvyššího soudu vojenského ve Florencii, v kterémž úřadě až do své smrti 17. kv. 1869 působil. — **2)** Giacomo D., bratr předešlého, proslulý ital. státník, nar. se r. 1807 v Mondovi, studoval práva v Turině a byl r. 1829 na doktora práv povýšen. Podobně jako starší bratr zapletl se záhy do různých politických spolků, kterýmž šlo o docílení svobodomyslnějších institucí v Italii, byl však zatknut a spasil se r. 1831 útěkem do Švýcar. Odtud odebral se do Belgie a z Belgie do Portugalska, kde vstoupil společně s bratrem svým do armády královny Marie de Gloria. Později konal až do r. 1843 ve Španělích různým stranám politickým služby vojenské, leč musil i odtud prchnouti a uchýlil se do Marsilie, kde vydal spis: *De la réunion de la péninsule Ibérique par une alliance entre les dynasties d'Espagne et Portugal.* Navrátiv se do vlasti a vstoupiv v úzký svazek přátelský s Cavourem byl D. první, jenž žádal od krále Karla Alberta ústavu. Po revoluci Milánské r. 1848 byl poslán D. od tamější prozatímní vlády jako general na hranice tirolské a odrazil odtud vítězně Rakušany. V témž roce byl odeslán jako král. komisař do Ligurie, aby tam potlačil povstání. Jako člen parlamentu podporoval D. politiku Cavourovu, a byl v dub. 1855 na místě Lamarmory jmenován ministrem války a námořnictví. Následujícího roku stal se generállieutenantem, a v září 1856 odešel jako vyslanec do Cařihradu. Po svém návratu stal se roku 1862 ministrem věcí zahraničných, kterýž úřad ve smyslu liberálním spravoval. Později vystoupil společně s Ratazzim z ministerstva. D. jest ital. senatorem, velkokřížníkem řádu sv. Mauritia, velkodůstojníkem čestné legie a majitelem četných portug. a španělských řádů.

Durdík 1) Josef (v. dopl. 1.) vydal během r. 1873 ještě: *Karakter* (v Praze, Otto) a *Kalilogie čili o výslovnosti* (tamt. Mourek). — **2)** Alois D., bratr předešlého, nar. se r. 1839, studoval gymnasium v Hradci Králové a práva od r. 1860 v Praze. Po skončení těchto studií byl 7 let konceptním úředníkem při magistratu Pražském, odkudž vystoupil dobrovolně a oddal se žurnalistice, v kterémž povolání dosud co spolupracovník *Politiky* působí.

R. 1872 byl jmenován professorem ruského jazyka na českoslovanské obchodní akademii v Praze. **D.** učinil se známým v literatuře české překlady prosaických i básnických plodů ruských, jichž uveřejnil značný počet v belletr. časopisech i ve feuilletonech listů politických. Největší jeho práce v tomto oboru jsou: *Překlady básní Lermontovových* (ve 4 svazcích); *Poesie světová* a překlad Turgeněvova románu *Jarní vody* (uveřej. ve feuill. *Pokroku* 1872).

Durmer F. V., mědirytec, nar. se r. 1766 ve Vídni a žil ještě r. 1835. Vzdělal se na Vídeňské akademii výtvarných umění a zhotovil mnohé dobré práce, z nichž jmenujeme: *Franciscus II. imperator* a *Maria Theresia imperatrix*; *Arcivévoda Rakouský Karel*; *Alžběta konteska Razumovská*; *Čtvero ročních časů* (dle obrazu Guida Reniho); *Venuše a Amor s jablkem* (dle J. Grasiho); *Venuše a Adonis* (krásný obraz, dle Nahla); *Návrat Arminiův* (dle Angeliky Kaufmannové); *Jovíš a Io* (dle A. van der Werf); *Rembrandtovo popraví* (dle Rembrandta); *Sv. Rodina* (dle Rafaela); *Matka lásky* a *Matka moudrosti* (oba dle Rafaela).

Durrieu Xavier, franc. publicista, nar. se 28. ún. 1817 v Castillonu a † v ún. 1868 ve Španělsku. Přišed r. 1838 do Paříže nastoupil literární dráhu svou v Siècle a přešel r. 1841 k časopisu *Temps*, jehož hlavním redaktorem po celý rok byl. V témže čase uveřejnil v *Revue de Paris* a v *Revue des deux Mondes* několik článků o filosofii a zahraniční politice, a spojil se později s vůdci koalice z r. 1837, avšak jen aby krátce na to k demokratické oposici se přidal. R. 1845 převzal redakci zakoupeného od de Nièvre listu *Courrier français* a zúčastnil se též boje listů *La Réforme* a *National*. Po revoluci únorové založil s Augustem Blanquim známý pod jménem *Société républicaine centrale* klub revolucionářský, který schůze své v konservatoři odbýval a velké hnutí lidu za oné doby způsoboval, odloučil se ale od Blanquiho, když tento v *Revue rétrospective* nejsovrubnější objasnění o dřívějších svých spoluspiklencích, zvlášť o Barbesovi podal. Byv od departementu Ariègeského za poslance do ústavujícího národního sboru zvolen hlasoval s nejkrajnější levicí, psal do pokročilých listů demokratických a založil r. 1851 časopis *La Révolution*, který po státním převratu byl potlačen. **D.** jsa z Francie vypovězen, utekl do Anglie, odkud se r. 1854 do Španělska odebral. Zde byl nejdříve sekretářem jednoho z vůdců progressistů, ale později zabýval se pouze podniky průmyslovými.

Duruy Victor (v. hl. d.) stal se r. 1833 professorem dějepisu na koleji Napoleonově v Paříži a sepsal mimo v hlav. díle uvedené spisy ještě následující veledůkladná díla: *Géographie historique de la république romaine et de l'empire* (1838); *Géographie historique du moyen-âge* (1839); *Géographie historique de la France jusqu'en 1852* (1840); *Histoire des Romains* (2 sv. 1843—44); *État du monde romain vers les temps de la fondation de l'empire* (1853) a *Histoire grecque* (1851). Největším dílem jeho pak jest *Histoire universelle*, vycházející od r. 1853 a pojednávající velmi obšírně o dějinách celého světa. **D.** stýkal se vědecky též velmi mnoho s Napoleonem III. a měl prý značný podíl v pracech Napoleonových, týkajících se jeho *Julia Caesara*. Dne 23. čna 1863 byl jmenován **D.** státním sekretářem v odboru ministerstva veřejného vyučování a podal císaři ve spise *Statistique de l'instruction primaire pour l'année 1863* velmi rozumné návrhy na opravy ve franc. školství, nejména žádal zákon o donucení k návštěvě školy a o eventuelní bezplatné vyučování. Tyto návrhy, kteréž r. 1865 vláda zákonodárnému sboru předložila, potkaly se však u [illegible] stva i u majority sboru s tuhým odporem [illegible] tudíž k jejich uskutečnění. V nejnovějších [illegible] zabýval se **D.** osnovami, směřujícími k [illegible] škol hospodářských.

Dusevel François Hyacinthe Guy, franc. [illegible] chaeolog, nar. se v Doullensu 12. září 17[illegible] doval práva v Paříži a stal se advokátem [illegible] ensu. Později vzdal se tohoto úřadu, a [illegible] zcela studiím archaeologie a historie stal [illegible] spektorem histor. památek v depart. Sommeském, který v ohledu archaeolog. zcela proskoumal. [illegible] četné spisy vztahující se k starožitnostem [illegible] Amiensu a departementu Sommeského vydal též [illegible] lečně se Scribem *Archives de Picardie: Histoire, littérature, beaux arts* (2 sv. v Amiensu 1841); *Églises, châteaux, beffrois et hôtels de ville* [illegible] *Picardie et de l'Artois* (tamt. 2 sv. 1844—[illegible]).

Dušek František, Košutův finanční minis[illegible] hl. d.), † v Ří. 1872, 76 let stár.

Duvergier Jean Bapt. Marie, vynikající [illegible] ník franc., nar. v Bordeaux 25. srp. 1792, p[illegible] bytých studiích stal se při král. soudním dvoře v [illegible] říži advokátem, zvolen později předsedou [illegible] advokátské, a za vlády červencové monarchie [illegible] val místo ředitele věcí občanských v ministerstvu spravedlnosti. R. 1855 jmenován státním rad[illegible] spisovatel v oboru právnictví byl **D.** nad míru [illegible] a plodný. Z děl jeho uvádíme: *Collection des constitutions, chartes et lois fondamentales des peuples de l'Europe et de deux Amériques*, s přehledem [illegible] jiných státních zřízení moderních národů, společně s Quadetem a Dufauem (Paříž 1821—23, 6 sv.); *Collection complète des lois, décrets, ordonnances, règlements et avis du conseil d'état de 1788—18*[illegible] *par ordre chronologique* (2. vyd. Paříž 1824—38, [illegible]); *Table générale analytique et raisonné des lois, décrets etc. depuis 1788—1830*, co doplněk předešlého (tamt. 1834—38, 2 sv.); *De l'effet rétroactif des lois* (tamt. 1845) a j. **D.** byl též redaktorem několika p[illegible] ckých listů.

Duvergier de Hauranne 1) Prosper, [illegible] politik a spis. (v. hlav. dílo). Hlavního jeho [illegible] *Histoire du gouvernement parlementaire en France de 1814—1848* vyšlo do r. 1870 sedm svazků. [illegible] svém mládí sepsal několik vaudevillů, jako *Le jaloux comme il en a peu*; *Un mariage à Gretna Green*; *M. Sensible* a j., dále psal do rozličných časopisů a sborníků četné články, které [illegible] též vyšly ve zvláštním vydání co brožury; [illegible] z nich umístěny jsou v *Revue des deux Mondes*, [illegible] jímž spolupracovníkem dlouhá léta byl. Syn [illegible] **2)** Ernest **D.** v širších kruzích známým se [illegible] dvěma spisy: *Huit mois en Amérique* (Paříž [illegible] 2 sv.) a *La coalition libérale* (tamt. 1869).

Duvernois Clement, franc. politik, nar. [illegible] 1836 v Paříži, studoval v Algíru a zde [illegible] byv [illegible] lupracovníkem listu *La Colonisation*, po [illegible] tlačení, odešel do Paříže, však jen na krátko, [illegible] boť seznámiv se zde s princem Napoleonem [illegible] jest od tohoto, když jmenován ministrem al[illegible] do Algíru, aby tam založil list *L'Algérie* [illegible] v němž s neobyčejnou prudkostí zastával [illegible] gírského ministerstva a zvláště proti [illegible] guvernerovi Pélissierovi tak bezohledně [illegible] že list byl potlačen a **D.** na tři měsíce do [illegible] odsouzen. Vrátiv se pak do Paříže psal do [illegible] ných listů a zvláště v *Liberté*; vedle Girardina [illegible] vynikající úlohu. V tomto listu uveřejnil též [illegible] proti Sarceyovi, chef-redaktoru listu *Opinion nationale*, jenž měl v zápětí souboj, těžké poranění [illegible]

:eye a dvouměsíční uvěznění D-a. V tomto čase ›přijal též řízení listu *Courrier de Paris*. R. 1865 ›odnikl cestu do Mexika. Když Napoleon III. › lednu 1867 uveřejnil svůj „liberální" program, ›řestoupil D., jenž dosud na oko řadil se mezi opo-›ici, zřejmě k bonapartismu a co první redaktor istu *Époque* hájil zásady císařovy. Již r. 1868 ›pustil tento list, aby založil jiný *Le peuple*, jenž iplně jsa vydržován z pokladny císařovy měl pro ›ěc císařské dynastie u velké míře účinkovati. List :en, jenž později přijal jméno *Le peuple francais*, ›rodáván za 5 centimů, tak že žádný jiný časopis ›emohl s ním závoditi, a on mezi lidem nesmírného ›ašel rozšíření. Bylo veřejným tajemstvím, že velká část úvodních článků do tohoto listu přímo z císařova kabinetu přichází, a až do pádu Napoleonova považován list tento za jeho osobní orgán. Při obecných volbách roku 1869 zvolen D. co vládní kandidát › okresu Hautes-Alpes do sněmovny, a zde od strany ›álce přející vyhlídnut k svržení ministerstva Olli-›ierova. Když toto dne 9. srp. 1870 žádalo, aby mu ›yla vyslovena důvěra komory, učinil D. návrh ›a denní pořádek, který též velkou většinou hlasů ›est přijat, tak že ministerstvo ustoupiti muselo, na-›ež Palikao nový kabinet sestavil, v němž D. za-›edal na křesle ministra obchodu a orby. Pád dru-›ého císařství přiměl jej k opuštění Francie. D. ›veřejnil množství příležitostných brožur, z nichž ›nohé jednaly o politickém, administrativním a ob-›hodním stavu Algíru. Ze spisů jeho sluší uvésti: *Couronnement de l'edifice, liberté démocratique* (Pař. 1860); *L'Orléanisme et la révolution* (t. 1861); *Un suicide* (t. 1861); dále sepsal dějiny francouzské výpravy do Mexika *Histoire de l'intervention française au Mexique 1862—67* (t. 1867).

Duveyrier Henry, jeden z nejzasloužilejších cestovatelů po Africe, nar. se 28. ún. 1840 v Paříži jako syn spisovatele Charles Constant Honoré D-a (v. hl. d. 2.). Prvního vzdělání dostalo se mu na různých privátních ústavech ve Francii, a konečně studoval na obchodní škole v Lipsku, kde mu byl Fleischer učitelem arabštiny. Již tehdáž měl D. pevný úmysl konati cesty do Afriky, a pěstoval jazyk arabský neunavně. Za tím účelem vstoupil též do styku s Perthesovým ústavem v Gothě, prodléval delší dobu u Jindř. Bartha v Londýně, právě když tento o svém velkém cestopisném díle pracoval, a seznav, že cestující po Africe, má-li svému účelu dostáti, též přírodovědeckými a anthropologickými vědomostmi vyzbrojen býti musí, odebral se do svého rodiště a strávil tam několik let studiemi zoologie, botaniky a mineralogie, cvičil se v laboratoři Pařížského musea v preparování ptačích koží, dále se vzdělával na hvězdárně v astronomickém určování míst, v meteorolog. a hypsometrických pracích, a neustal v studování arabštiny pod Perronem, Reinaudem a Caussinem. R. 1857 vykonal též jakousi průpravní cestu do algírské Sahary a popsal ji r. 1858 v časop. *Zeitschrift der Deutschen morgenländ. Gesellschaft.* Dne 8. kv. 1859 vypravil se konečně vyzbrojen vědomostmi a odporučujícími listy Bartha do Sahary. Vlastním polem jeho výzkumů byla algírská Sahara na jih až po El Goleu, jižní Tunisko, Tripolitsko, Fessan, Ghadames a Mursuk a konečně krajiny Tuareg-Asgar. Na základě vlastního pozorování a porovnávání svých výzkumů s pracemi jeho předchůdců podařilo se mu, podati v textu i názoru jasný a přehledný obraz o centralní Sahaře, kterouž objevil obecenstvu co zemi, v níž se střídají roviny s horami, protkanou bohatou sítí periodicky tekoucích řek a vyznačenou střídajícími se pouštěmi písčitými i skalnatými, do nichž vtroušeny jsou četné roviny úrodné. Všudy připojil vzácné doklady o geologických poměrech, o zvířeně i o bylinstvu. Proti fanatismu mahomedánských Arabů ozbrojil se tím, že si dovedl získati důvěru samého jich kněžstva u veliké míře, tak že i Sidi Mohamed el'Aïd jej jmenoval členem svého řádu. Veliké přízně požíval též u knížete Tuaregů Ichenuchena, a jednoho z náčelníků Tuaregů Šeich Othmana ben el Hadi-el-Bekriho přiměl dokonce k tomu, že navštívil Paříž. Na své zpáteční cestě onemocněl D. v Algíru nebezpečně, a uplynulo několik let než se opět zcela zotavil. Tím zdrželo se též uveřejnění jeho cestopisu, leč vzácné jeho mapy vyšly již za krátký čas tiskem. Práce D-ovy jsou roztroušeny po odborných časopisech, jako v bulletinech Pařížské zeměp. společnosti, v *Annales des voyages*, v Petermannových *Mittheilungen*, v *Revue algérienne et coloniale* a j. Hlavním jeho dílem jest *Exploration du Sahara* (sv. 1. *Les Tuâreg du Nord* s mapou, v Pař. 1864), kteréž jest vzorem děl cestopisných. Pro tyto své zásluhy obdržel D. řád čestné legie a zlatou medalii Pařížské zeměpisné společnosti. Vydání druhého dílu hlavního jeho cestopisu, jakož i vydání nového díla, v němž pojednává o vlivu různých mahomedánských sekt a společností na mravy lidu obecného, překazila na čas válka francouzsko-německá, kteráž jej též osobně velmi citlivě stihla. Byltě totiž za obléhání města Paříže odveden k vojsku, upadl u Ville-Evrardu 21. led. 1871 do pruského zajetí a byl odvezen na pevnost Nisu. Za tamějšího svého pobytu napsal obšírný článek do *Schlesische Zeitung* (1871 čís. 60), v němž hájil čest a povahu pro vědecké své výzkumy v Senegambii o zeměpis Afriky velmi zasloužilého generála Faidherbea. Od té doby uveřejňoval v *Algérie francaise* (v dubnu 1871) své úvahy o nynějších spourách Algírců.

Duxbury, místo v státu Massachusetts u přístavu Plymouthského, $6^1/_2$ něm. míle jihovýchodně od Bostonu, má 3000 obyvatelů, kteří se živí loďařstvím, obchodem a rybářstvím. Pamětihodné jest toto místo tím, že zde končí atlantický telegraf. kabel, který spojuje Francii (St. Pierre) se Spoj. Obcemi severoamerickými.

Duyckinck 1) Evert Augustus, amer. spisovatel, nar. se r. 1816 v Novém Yorku, studoval tam na Columbia College a vydával měsíčník *Arcturus*, později společně se svým bratrem Georgem Longem D-em kritický týdenník *Literary World*. R. 1856 vydali oba bratří *Cyclopaedia of American Literature*, a téhož roku výbor spisů Sidneye Smitha pod názvem *Wit and Wisdom of Sidney Smith*. — **2)** George Long D., bratr předešl., nar. se r. 1823 v Novém Yorku, a sepsal *George Herbert of Bemerton*; *Life of Bishop Kenn*; *Latimer* a *Jeremy Taylor*. Tyto a ještě jiné jeho biografie vydala *Church Book Society* v Novém Yorku.

Dvorský František Ivan, histor. spisov. český, nar. se 3. říj. 1839 v Sobotce, studoval v Mladé Boleslavi a v Jičíně gymnasium, pak v Praze. Od r. 1863 jest úředníkem při zemském archivu království Českého. Vydal: *Historické doklady k záměrům Albrechta z Valdštýna* (v Praze 1867); *Nejstarší zbytky desk zemských na Hradci Jindřichově 1867 nalezené* (tamt. 1868); *Staré písemní památky žen a dcer českých* (tamt. 1872); *O úpadku národa českého* (t. 1872). Přispíval též mnohými články do *Památek historických a archaeologických*, do *Květů*, *Svobody* a jiných časopisů.

Dzierzon (v. hl. d.). Slavný tento včelař, jemuž dostalo se se všech stran vyznamenání a uznání,

[illegible]

[illegible]

E.

Eachard neb Echard Vavřinec, angl. dějepisec, nar. v Cassenu r. 1671, † 16. srp. 1730. Vstoupiv do stavu kněžského žil se svým povoláním nejprvé ve Weltonu, pak v Elkindronu, r. 1707 jmenován farářem v Loneslau, pak v Kendleshamu, Sudbornu a konečně v Alfordu. Sepsal: *The History of Rome to Augustus* (4. vyd. 1699); *The History of the Empire from Augustus to Constantine* (2. vyd. 1699); *An Ecclesiastical History of the empire from the nativity of Christ to Constantine* (1702); *The History of England from Jul. Caesar to the reign of James I.* (1707); *The Hist. of Engl. from James I.—1688* (1818); *History of Revolution of 1688*; *A Description of Ireland* (1691). Též převedl do angličiny tři komedie Plautovy a některé kusy Terentiovy.

Eandi Giuseppe Antonio Francesco Geronimo, nar. se 12. říj. 1735 v Saluzze a † 1. říj. 1799 v Turině. Byl prof. na několika ital. lyceích a pak prof. měřictví a fysiky na universitě Turinské. Sepsal: *Elementa geometricae et physicae ad subalpinos* (Turin 1793); *Sur l'électricité dans le vuide* (t. 1793).

Easton, průmyslné město v Spojených Obcích Severo-amer. v Pennsylvanii, hlavní místo hrabství Northamptonu, při ústí řeky Lehigh do Delaware; mělo r. 1859 asi 10,000 obyv., nepočítaje obyv. předměstí, jako South-E., Glendon a j. má soudní dům, kolej Lafayettovu s knihovnou (zal. r. 1832), 11 kostelů, 2 synagogy, továrnu na zbraně, železné hutě, četné lihovary, továrny na kartouny a j. a vede živý obchod v obilí a lihovinách.

Ebel Hermann Wilhelm, zasloužilý něm. jazykozpytec, nar. se 10. kv. 1820 v Berlíně. Studoval ve svém rodišti gymnasium a od r. 1836 na tam. universitě filologii, při čemž se zabýval též velmi pilně hudbou. V letech 1838 a 1839 studoval střídavě na universitě v Halle a na univ. v Berlíně pod Boppem srovnavací jazykozpyt. R. 1842 sepsal *De Zancleensium Messapiorumque rebus gestis* (v Berl.), a stav se doktorem filosofie přednášel nějaký čas na různých gymnasiích v Berlíně. Od r. 1847 studoval jazyk staroperský, od r. 1854 též jazyk staroslovanský a oddal se r. 1856 studiu jazyka keltického. Od r. 1858 jest E. professorem na gymnasiu v Schneidemühlu a platí v Německu za hlavního pěstitele keltické filologie. V tomto oboru obstaral nové vydání Zeussovy *Grammatica celtica* (v Berl. 1871) a napsal: *De verbi britannici futuro ac conjunctivo* (v Schneidemühlu 1866); *De Zeussii curis positis in grammatica celtica* (tamt. 1869); a četná pojednání recense v Kuhnově *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* a do Schleicherových *Beiträge zur vergleichenden Sprachforschung*. Jedna část těchto jeho úvah byla přeložena od Sullivana r. 1863 v Londýně do angličiny pod názvem *Celtic studies*. Z ostatních prací E-ových jmenujeme: *Die Lehnwörter der deutschen Sprache* (Filehne 1856) a staroirskou část Schleicherovy Indogerm. Chrestomathie, kteráž vyšla tiskem r. 1869 ve Výmaru.

Ebell Heinrich Karl, hud. skladatel, nar. [illegible] pros. 1775 v Nových Rupině, † 12. [illegible] 1824. [illegible] doval na universitě v Halle a zároveň pilně se zabýval v hudební theorii i praxi, byl pak jmenován auskultátorem v Berlíně, když však jeho [illegible] potkaly se s pochvalou, opustil dráhu [illegible] a věnoval se úplně hudbě. Přijal pak místo [illegible] druhého ředitele při divadle Vratislavském, po [illegible] jakém čase však opět vrátil se k právnictví, [illegible] by však proto umění hudebnímu stal se nevěrným. R. 1807 jmenován skutečným vládním [illegible] ve Vratislavi, roku 1816 vládním radou v [illegible] Skladby jeho, vynikající bohactvím myšlének, [illegible] bodrou jarostí, původností a důkladností, jsou [illegible] četné; jmenujeme z nich: zpěvohry [illegible] *[illegible] und Barissa*; *Melida*; *Der Bräutigam* [illegible] *Das Fest der Liebe*; *Das Fest im* [illegible] *[illegible] in Jonien*; četná melodramata; oratorium [illegible] *Unsterblichkeit*; kantáty, mše a jiné církevní skladby, písně, sbory, symfonie, kvartetta pro smyčk. [illegible] skladby klavírní a j.

Eberle 1) Adam, malíř historický, nar. v [illegible] chách r. 1805, † v Římě r. 1832, učil se počátkům svého umění na akademii Düsseldorfské, načež, když Cornelius tam přišel, přidružil se D. k tomuto znamenitému umělci se vší vroucností, stav se [illegible] jeho nejmilejším a nejvýtečnějším žákem. [illegible] čelnější obraz jeho, pod blahým vlivem tohoto [illegible] ného mistra povstalý, bylo *Kladení Krista do hrobu*; druhý větší obraz, malovaný pro oltář jednoho [illegible] fálského kostela, představoval *Sv. Helenu se dvěma anděly*. Po dokončení toho obrazu přestěhoval se E. s Corneliusem do Mnichova, kdež [illegible] strop Odeonu kolosální malbou na obmítce, představující *Apollona mezi pastýři*; dále vymaloval v podloubích (arkádách) král. dvorské zahrady [illegible] *lení hodnosti kurfiřtské Maximilianovi I. Bavorskému* a odebral se pak r. 1829 do Říma, kdež ale, [illegible] staje se právě k návratu, podlehl chorobě [illegible] ku kteréž byl neduh tělesný se připojil. Z [illegible] stalých jeho prací s pochvalou zmínka se [illegible] dvou kresbách sepií, z kterých jedna představuje *Apoštoly Petra a Pavla, na lodi do Říma se* [illegible] *jící*; druhá pak *Zajetím Jerusalem*. — 2) [illegible] E., výtečný malíř zvířat, nar. v Muziburu r. [illegible] vzdělával se na akademii Mnichovské, představoval dříve nejraději stáda ovcí, v čemž so mu [illegible] který z novějších malířů vyrovná; později [illegible] se stejnou živostí a pravdivostí dobytek [illegible] kozy. Zdařilé obrazy jeho zdobí již od [illegible] všecky čelnější výstavy a soukromé i veřejné [illegible] Provedl též několik zdařilých rytin ve mědi [illegible] sobem leptacím) i na kameni. [illegible]

Ebers Emil, schopný malíř genrů, nar. v Vratislavi r. 1807, jest žák Düsseldorfské [illegible] Představuje nejraději a velmi zdařile výjevy [illegible] mořského a přímořského života obecného, [illegible] žertovného, kteréžto posledni se mu [illegible] daří. Dříve maloval i scény loupežnické a [illegible]

ské, ano odvážil se i na obor historický, z kteréhožto posledního se jmenuje: *Sv. Goar, rybářům Porýnským evangelium světlující*, a nákres (leptacím způsobem v mědi rytý) k Bürgerovým *Ženám Weinsbergským*. Z genrových obrazů jeho pak obzvláště se chválí: *Pašerové v krčmě; Rytíř, přicházeje s unešenou milenkou k svému hradu; Pohostinnost slovanská k myslivci; Slovanští horalé; Subordinace; Ztroskotaná loď na rozkaceném moři* atd. Do *Album* německých umělců z r. 1839 ryl (způsobem leptacím) *Subordinaci*. *Mü.*

Ebers Georg Moritz, zasloužilý jazykozpytec něm., nar. 1. bř. 1837 v Berlíně, studoval v Gotinkách práva, později filologii, zvláště pak klasické a orientálské, zejména egyptské starožitnosti, navštívil později několik znamenitějších museí evropských a habilitoval se r. 1865 na universitě Jenské, kde přednášel o egyptských dějinách, památkách a staroegyptské gramatice. R. 1869 podnikl cestu přes Španěly a severní Afriku do Egypta, Nubie, Petrejské Arabie, načež po čtrnácti měsících navrátiv se do Německa jmenován professorem egyptských starožitností na universitě Lipské. Sepsal zajímavý román *Eine ägyptische Königstochter* (Stuttgart 1864, 3 sv., 2. vyd. 1868), jenž přijat byv s všeobecnou pochvalou přeložen jest do holandštiny (Amsterodam 1865) a do angličiny od Groveho (Lond. 1870). Hlavní jeho učené dílo jest: *Die Bücher Moses. Sachlicher Commentar zu Genesis und Exodus* (Lip. 1868); dále sluší uvésti jeho *Disquisitiones de dynastia vicesima sexta regum aegyptiorum* (Berl. 1865).

Eberstein 1) Karel Jan, švédský bohoslovec, nar. r. 1758, stal se r. 1791 kazatelem v Hillestadě, r. 1800 doktorem theologie, r. 1808 theologickým profes. na Lundské universitě a r. 1813 biskupem Wisbyckým, kdež i † r. 1838. Vydal mezi jinými *Sammendrag of den christna Sedolaeran* (Přehled křesťanské mravovědy; 1781) a *Försök till en Lärobok i Theologia Dogmatica* (1826). — Jeho syn **2)** Karel Kristian E., nar. s. 1794, stal se kazatelem v Karupu blíže Laholmu a titulárním profes., vydal rozličné disputace, kázaní a sbírky básní, mezi těmito *Mina Tidsfördrif* (M. kratochvilna). *Mü.*

Ebert 1) Jan Jakub nar. se 20. list. 1737 ve Vratislavi a † 18. bř. 1805 ve Vitemberku, kdež byl prof. mathematiky na universitě. Sepsal: *Anfangsgründe der Naturlehre* (Leipzig 1775); *Unterweisung in den philosophischen und mathematischen Wissenschaften* (Leip. 1787); a přeložil Benj. Martina *Einleitung in die Newtonsche Naturlehre* a Eulerův *Anleitung zur Algebra*. Mimo to vydal A. Vlacqa *Tabulae sinuum* etc. (Leipzig 1790—1808). — **2)** Karel E., schopný malíř krajin, nar. r. 1821 ve Štutgartě, vzdělával se na tamější umělecké škole a později v Mnichově, kdež až posud umění své s výborným úspěchem provozuje. Líčí nejraději a velmi zdařile idylickou stránku přírody, k čemuž nachází hojné a vděčné látky v překrásných krajinách hornobavorských. Co zvláště spanilé z obrazů jeho jmenují se: *Na Chiemském* a *Na Starnberském jezeru; Pod vysokými stromy; Vesnice holandská; Campagna římská*. *Mü.*

Eblé, Jean Bapt. hrabě, generál franc., nar. v St. Jean de Rorbach (dep. Moselle) 21. pros. 1758, † v Královci 31. pros. 1812. Vstoupiv 1767 (?) do vojska byl brzy potom s jinými důstojníky poslán do Neapole, aby tam organisoval dělostřelectvo; roku 1792 sloužil v severní armádě jakožto kapitán a vyznamenal se co velitel dělostřelectva předního voje Dumouriezova, zejména pak v bitvě u Hondschoote a u Dünkirchenu, kde řídil dělostřelectvo celé divise s takovým důmyslem, že jmenován velitelem praporu, brzy na to brigádníkem a v září 1793 divisionářem. Byv roku následujícího jmenován velitelem dělostřelectva v armádě Moreauově vyznamenal se při obléhání Yper a Nieuportu, taktéž roku následujícího v armádě Rýnské, r. 1797 pak s úspěchem hájil Kehl proti arciknížeti Karlovi. Po té přesazen k armádě Championnetově, jenž oblehal Neapol; uživ zde děl ukořistěných sřídil dělostřelectvo, jímž Neapol na počátku r. 1799 přinutil ku kapitulaci, načež opět vrátil se na Rýn k sborům Moreauovým. V letech 1804—7 byl E. velitelem franc. dělostřelectva v republice Batavské, polních dělostřeleckých sborů v Utrechtu a hanoverské armády, pak guvernérem Magdeburským. K přání Napoleonovu vstoupil r. 1808 do služby krále Vestfálského jakožto ministr války, však již po roce vrátil se do Francie, odkud poslán jest do Portugalska co velitel dělostřelectva v armádě Massenově; zde řídil obléhání Ciudad-Rodrige a Almeidy. Roku 1812 súčastnil se výpravy proti Rusku jakožto nejvyšší velitel mostové ekvipáže, když pak sbory Napoleonovy Rusko opouštěly, sřídil E. přes Berezinu několik mostů, po kterých zbytky veliké armády se zachránily. Byl pak jmenován vrchním velitelem dělostřelectva armády, která se znovu sřizovala ve východních Prusích, brzy však podlehl přílišnému namáhání. Napoleon, nevěda o smrti jeho, jmenoval jej 2. led. 1813 prvním generálním inšpektorem nad dělostřelectvem. E., jenž povýšen nejprvé na barona, později do stavu hraběcího, patřil k nejlepším generálům své doby, a jméno jeho zaznamenáno jest na vítězném oblouku de l'Étoile v Paříži.

Eburneatio (lat.), ztvrdlost kosti, která často po zánětu kosti, při příjici a při křivici nastává.

Ecastafyllum *Adans.*, druh rostlin keřovitých v trop. Americe z řádu luštinatých, vyznačený zvonkovitým, dvojpyským kalichem, 8—10 ve dva svazky spojenými tyčinkami a luskem kulatým, jednosemenným, nepukajícím. Odrůda E. *Brownii* jest velký keř neb 6—8' vysoký strom v jižní Americe, má listy 3—4" dlouhé, ve dvou řadách postavené, květy bílé, četné v hroznech a lusky ledvinovitě stlačené, hustě chlupy porostlé. Odvaru květů a plodů užívá se s prospěchem proti zácpám a vodnatelnosti.

Eckartshausen, Karl von, něm. spisov., nar. se 28. čna 1752 a † 12. kv. 1803, studoval v Ingolstadtu a v Mnichově práva a stal se r. 1780 v Mnichově censorem knih a archivářem. E. byl své doby jedním z lepších spisovatelů německých, a spis jeho *Gott ist die reinste Liebe* (v Mnichově 1784), přeložený do několika jazyků (též do češtiny), jest posud velmi rozšířen zejména v kruzích šlechtičen. Mimo to sepsal E. *Rittergeschichten* (v Mnichově 1782); *Sittenlehren für alle Stände* (tamt. 1784); *Aufschlüsse zur Magie* (1789—91); *Mystische Nächte* (1791). Po smrti jeho vyšel ještě r. 1804 v Mnichově jeho spis *Gefühle im Tempel der Natur*.

Eckermann Karel, žijící malíř krajin, nar. ve Výmaru r. 1834, jest syn známého přítele Goethova, a vzdělával se s počátku v Berlíně návodem Prellerovým v malbě zvířat, později, pobyv asi rok v Bruselu, pod Schirmerem v Karlsruhe v malbě krajin. Kromě těchto, kteréž obzvláště zdařile představuje v duchu a způsobu svého výtečného mistra, maloval též pro velkovévodu Saského řadu zátiší, zabitou zvěř představující pro síň na loveckém zámku Ettersburgském u Výmaru, kterémužto jeho dílu se dostalo veliké pochvaly. *Mü.*

Eckersberg Jan Fridrich, žijící malíř krajin, nar. v Christianii r. 1822, učil se umění svému na Düsseldorfské akademii, zdržovav se tam v le-

tech 1840—49. Maluje nejvíce norské krajiny, kteréž obzvláště se chválí. Co zvláště zdařilé z obrazů jeho se uvádějí: *Krajina Sätersdalská*, *Vysočina středonorská*, *Vrchol Romsdalshornu*, *Krajina Sigdalská* a *Údolí sv. Vincencia na Madeiře*. E. † v čci 1870 v Christianii.

Eckert Karl, něm. hudebník, nar. se 7. pros. 1820 v Postupími, nabyl počátečního vzdělání v hudbě u Zeltera a Runggenhagena a složil již r. 1832 operu *Kätchen von Nürnberg*, která téhož roku na Berlínské opeře pod jeho vedením provozována byla. R. 1834 složil oratorium *Ruth* a r. 1836 operu *Der Laborant*. R. 1836 odebral se E. do Lipska, kde se vzdělával u Mendelsohn-Bartholdyho. Zde složil velké oratorium *Judith*, provozované v pěvecké akademii v Berlíně. Později žil střídavě v Mnichově, v Paříži a v Římě, a složil zde operu *Wilhelm von Oranien*, provozovanou r. 1846 v Berlíně. Tatáž opera byla provozována na žádost krále Nizozemského v Hagu a později ve franc. překladě v Paříži s velikým úspěchem. V letech 1850—1851 působil E. jako kapelník při ital. opeře v Paříži, a odebral se r. 1852 s Jindřiškou Sontagovou do Ameriky, kde řídil všecky koncerty, v kterých tato slavná zpěvačka vystoupila. Po svém návratu byl v letech 1853—61 kapelníkem a artist. ředitelem při dvorní opeře Vídeňské, v letech 1861—69 dvorním kapelníkem v Štutgartu, a jest od r. 1869 dvorním kapelníkem v Berlíně.

Eclon Kristian Bedřich, cestovatel a botanik, nar. r. 1795 v Apenrade, oddal se spočátku studiím lékárnickým, při nichž zvláště botanika jej těšila, kteréž později úplně činnost svoji věnoval. R. 1823 podnikl první vědeckou cestu ku předhoří Dobré Naděje v jižní Africe, odkudž po čtyrech letech navrátil se zpět do Evropy s bohatými a velmi vzácnými sbírkami rostlin afrických. Výsledek této vědecké výpravy E-ovy byl tak skvělý, že vláda dánská nabídla mu uhražení veškerých výloh, kdyby odhodlal se k nové návštěvě Afriky. E. přijal návrh vládní a odjel bez prodlení do osad kapských a kaferských, kdež setkal se s cestovatelem a známým přírodozpytcem Zeyherem, s nímž pak společně vydal spis o výsledcích druhé cesty své pod názvem *Eclon et Zeyher: Enumeratio plantarum africanarum*. Dílo toto vyšlo tiskem v Hamburce, kde E. po druhém návratu svém z Afriky r. 1832 žil až do r. 1838, načež se ho zmocnila zase touha po podnebí tropickém, tak že opustiv vlast na vždy usadil se v zemi kapské, oddávaje se píli neunavnou oblíbené vědě botanické.

Ecrasement (fr.), uždímání, uždímnutí, sluje operace chirurgická, jíž se pathologické vyrostliny na těle uždímnutím odstraňují. Uždímnutí vykonává se buďto ecraseurem (dle Chassaignaca), t. j. kličkou z mnohých ocelových, pohyblivě spojených článků utvořenou, která se zponenáhla zatahuje a tím výrostek uždímne, aneb se uždímnutí děje kličkou z drátu (dle Maisonneuva). Rána při této operaci obyčejně velmi málo krvácí, a proto se operace tato často vykonává.

Eddelien Mathias Heinrich Elias, dánský malíř, nar. 1803, obdržel od akademie umění v l. 1827—1837 medalle a r. 1839 stipendium k dalšímu vzdělání se na cestách co malíř historický. Hlavním jeho dílem jsou fresky v kapli krále Kristiana IV. v katedrále Roeskildské, avšak sotva byl E. těmito malbami 4 polokruhy nad stěnami ozdobil, skonal r. 1852. *Mň.*

Edelcrantz Abraham Niklas, švédský učenec, nar. r. 1754, † 21. bř. 1821, nazýval se dříve než byl do stavu šlechtického povýšen Clawber, a stal se r. 1778 docentem filologie na [illegible] Abocké, avšak vzbudiv žalospěvem na královnu vdovu Louisu Ulriku pozornost krále Gustava III., povolán jest do hlavního města a ustanoven druhým ředitelem tam. král. divadla, jakož i soukromým sekretářem královým. Ne zadlouho na to stal se šéfem hlavní správy celní, prvním ředitelem divadla (1804), dozorcem nad musey (1805) a předsedou sboru obchodního (1813); r. 1789 povýšen [illegible] šlechtictví a r. 1815 jmenován svobodným pánem. Používáno ho k rozličným posláním do ciziny buď u veřejných, buď v soukromých král. [illegible]stech; i přičinil se též k zvelebení a pokroku přírodních věd a průmyslu. Vedle toho hleděl [illegible] bedlivě poesie; sepsal 3 veselohry a přeložil [illegible] švédského a finského jazyka národní píseň [illegible] *God save the king*. *B.*

Edelmann Jan Friedr., hud. skladatel, [illegible] kv. 1749 v Štrasburku, kde studoval právo [illegible] výšen byv na doktora provozoval advokátství [illegible] později však se úplně hudbě věnoval. Pro [illegible] operu Pařížskou složil r. 1782 zpěvohru *[illegible] dane d'Ile de Naxos*, která velmi se líbila. [illegible] revoluce přidružil se E. k nejvýstřednějším [illegible] blikánům, a krvežíznivost jeho vyžádala si [illegible] burku mnohých obětí, až pak sám pod gillotinou skonal 17. čce 1794. Tiskem vyšly následující skladby: *klavírní koncerty* (Vurms), *sonáty* pro klavír a housle (Manhaim), *kaprice* pro piano (Paříž), *kvarteto* pro klavír (Amsterodam), *La [illegible] Alpes*, lyrická scena pro sopran a bas.

Edelsheim, Ludvík svob. pán, velkovévod. badenský státní ministr, nar. se r. 1822. Otec jeho, velkovévod. tajný rada, komoří a ceremoniář, [illegible]nil mu vstoupení do služby státní, kde rychle [illegible]sokým úřadům dospěl. V letech 1856—[illegible] držel se na známé badenském ke straně [illegible] vládní a před vypuknutím války italsko-rakouské r. 1859 mluvil rozhodně a působil velkým [illegible] proti Rakousku. Avšak již r. 1861 poslán [illegible] zástupce vlády badenské ke dvoru Vídeňskému, načež povýšen r. 1863 na mimořádného vyslance a splnomocněného ministra tamtéž. Ve Vídni [illegible] E. velmi obtížné postavení, jelikož politické [illegible]hledy jeho různily se od zahraničné politiky rakouské. Následkem toho opustil E. téhož roku [illegible]deň a odebral se v stejné hodnosti ke dvoru [illegible]skému. Po smrti Dánského krále Bedřicha [illegible] (15. list. 1863) roznítila se znovu doutnající [illegible] šlesvicko-holštýnská v plný plamen, a tu opět [illegible]vil se E. na stranu dánskou, přičiniv se, že vláda [illegible]denská neodkladně uznala za nástupce ve vévodství vévodu Šleswig-Holštýn-Sonderburg-Augustenburského. Pomoc u válce nabízel E. jménem [illegible] své vévodovi, avšak marně. Po skončení [illegible] pravy válečné a obsazení Šlesviku a Holštýnska Prušáků a vojů rakouských stal se E. r. 18[illegible] [illegible]ním ministrem, a přičinil se hlavně o [illegible] vení záležitostí politicko-obchodních. Před [illegible] r. 1866 prohlásil se zprvu E. pro zachování [illegible] což když více možným nebylo, vystoupil [illegible] [illegible]sterstva 23. čna 1866 po známé konferenci [illegible]chově. Od té doby žil v zátiší mimo politiku v Kostnici, kde zemřel 23. dn. 1872.

Edlund Erik, naroz. 14. bř. 1819 v [illegible] jest dr. fil., a fysikem u kr. akademie [illegible] holmu. Sepsal: *Beskrifning på en ny [illegible] rat, medelst hvilken två underrättelser [illegible] afsändas i motsatt riktning på en och samma [illegible] grafråd* a *Bemerkungen zu W. Siemens's [illegible] das telegrafische Gegensprechen* (1856—1857).

Edmer, učený benediktin angl., [illegible]

selma, arcibiskupa Canterburského, žil na sklonku XI. a na počátku XII. stol., byl opatem kláštera St. Alban a r. 1120 od Alexandra I., krále Skotského, na biskupskou stolici v St. André dosazen, složil však hodnost tu a navrátil se do Anglie, kde 1137 zemřel. Sepsal mezi jiným *Historia novorum* (vydal Selden v Londýně 1623).

Edmonstone, skotský malíř, nar. v Kelso roku 1795, † r. 1835. Již prvními svými obrazy obrátil k sobě pozornost, když pak r. 1819 přišel do Londýna, byl dosti hledán, meškal později též v Italii za příčinou uměleckého svého zdokonalení, načež navrátiv se do Anglie odevzdal veřejnosti několik zdařilých obrazů, mezi nimi *Bílá Musa*. Co velmi zdařilý obraz chválí se jeho *Sv. Petr v žaláři*, pak jeho podobizny. Se zvláštní zálibou maloval E. postavy dětské.

Edwards Joseph, žijící sochař anglický. Hlavním jeho dílem jest: *Poslední sen* na památku slečny Huttonovy. Sestává se spící figury v ležící postavě s půvabnými nad ní genii v řezbě plnovypuklé. Dále provedl řadu soch tvaru antického, ale výrazu křesťansko-náboženského, jako: *Poznání sebe sama*, *Filosofii*, *Útěchu*, *Náboženství* a duchaplnou ozdobu krbovou *Genia Lásky a Pravdy*. *Mü.*

Eeckhout 1) Gerhard (v. hl. d.). Nejlepší z obrazů jeho jsou: *Vzkříšení dcery Jairovy*, *Kristus*, *Merkur zabíjí Argosa* (v Berl. museu); *Simeon v chrámě* (v Drážď. galerii); *Učenníci v Emausích* (v Darmšt. museu); *Čarodějka Endorská*. — 2) Jakub Josef E. (v. hl. d.) pěstoval s počátku umění sochařské a obdržel za sochu *Umírající Kleopatra* (1821) cenu akademie (v Amsterodamu?). Teprv v pozdějších letech věnoval se výhradně malířství a usadil se v Haagu, kde se stal prof. při malířské akademii. Jeho podobizny, jako na př. *Petr Veliký v Saardamu*, též i jeho četné historické a genrové obrazy vynikají podařenými komposicem a svěžím koloritem. Vydal: *Collection de portraits d'artistes modernes nés dans le royaume de Pays-Bas* (v Bruselu 1822) a *Costumes du peuples de toutes les provinces du royaume de Pays-Bas* (tamt. 1827). Zdali neb kdy zemřel, není nám známo.

Eforos z Efesu, starořecký malíř, kterýž, živ uprostřed IV. stol. př. Kr., byl prvním učitelem Apellesovým. *Mü.*

Egan Pierce, angl. novelista, syn Pierce E-a, jenž proslul též jako spisovatel svým líčením Lond. života (*Life in London*, *Tom and Jenny* a j.) a svým spisem *History of Pugilism*. Mladší E. nar. se r. 1815 v Londýně, a byv určen od otce pro dráhu uměleckou vstoupil r. 1834 jako studující do král. akademie umění v Londýně. Povolání umělecké se mu však znechutilo, pročež se oddal působení literárnímu. V prvních svých, nyní již téměř zapomenutých románech, jako byly *Robin Hood* (1840), *Wat Tyler* (1841); *Paul Jones* (1842), jevil se býti stoupencem Scottem založené historicko-romantické školy a vyvinul již tehdáž takový talent pro látky sensační, že měl záhy veliký počet čtenářstva. Později zaměnil E. látky historické s přítomností a zmocnil se onoho bohatého zdroje moderního románopisectví, který nalézáme v denních časopisech pod rubrikou „soudní síň," „pouliční příběhy" a pod. Z těchto jeho románů vyšlo jen několik ve zvláštním otisku (*Imogen*, *The poor girl*, *Fair Lilias* a j.), většinu jich však uveřejnil v sloupcích laciných Londýnských novin, kteréž chudé obyvatelstvo Londýnské za malý peníz každodenně sensačními povídkami nejkřiklavějšího druhu zásobují. Jeden takovýto list redigoval E. sám v letech 1849—1854, a jest posud hlavním spolupracovníkem nad míru rozšířeného listu *London Journal*. E. ilustroval též dřevorytinami povídku svého otce *The Pilgrims on the Thames* a zásoboval dřevorytinami též časop. *Illustrated London News*.

Egas 1) mistr, sochař v XV. stol., bratr Anequina de E. z Bruselu, vrchního stavitele tamější katedrály, provedl ok r. 1466 překrásné řezby na tak zv. lvím portále onoho chrámu. — 2) Enrique de E., stavitel a sochař z Bruselu, zhotovil ok. r. 1514 podivuhodné řezby z bílého kamene, jež zdobí hlavní vchod do tak zvaného hospitalu de la Cruz v Toledě, představujíce v četném kruhu klečícího zakladatele oné budovy, Pedra Mendozu, kardinala de Santa Cruz, a sv. Helenu. Jiné dílo téhož umělce jest r. 1494 založené Colegio mayor de Santa Cruz ve Valladolidu, při kteréžto budově oko divákovo se stejným potěšením dlí jak na krásných rozměrech, tak i na spanilých ozdobách jejích. Konečně provedl týž umělec společně s Alonsem de Cavarrubias průčelí král. paláce v Toledě. — Jeho bratr 3) Pedro de E. byl malířem, a provedl roku 1533 společně s Juanem de Borgoña malby na hlavním oltáři kaple řeč. de los reyes nuevos v katedrále Toledské. — 4) Diego de E., též sochař, kterýž společně s Melicharem de Salmeron na objednání se strany vrchního stavitele Alonsa de Covarrulias, ok. r. 1531 provedl náhrobky v tak zv. kapli pozdějších králův v katedrále Toledské. Řezby ty jsou naskrze v obvyklém slohu cinquecentistickém držány a velmi elegantně provedeny. *Mü.*

Egede (v. hl. d.). Syn Hanse E. nejmenoval se, jak v hlav. díle omylem udáno, Saul, nýbrž Pavel. Syn Pavlův Hans E. Saabye E. byl v letech 1770—1778 misionářem v distriktech Clausshave a Christianshaab v Gronsku a později prvním kazatelem v štiftu Fyenském. Sepsal: *Brudstykke of en Dagebor, holden in Grönland i Aareae 1770—1778 udgiven of Biskop Plum* (v Odense 1816, něm. od Friese v Hamb. 1817). Jeho bratr Niels E. byl vyslán od vlády dánské na výzkumní cestu na vých. břehy Gronska, kterouž cestu také popsal (v Kodani 1789, 2. vyd. 1796). † jako kapitán lodi r. 1804.

Egen P. N. C., nar. se 26. dub. 1793 v Brekerfeldu a † 23. srp. 1849 v Berlíně. Byl prof. mathem. a fysiky na gymn. v Soestu, pak se stal ředitelem realní a průmysl. školy v Elberfeldu a r. 1848 ministeriálním radou a ředit. průmyslového ústavu v Berlíně. Sepsal: *Handbuch der allgem. Arithmetik* (Berlín 1846—49); *Ueber die Methoden Zahlengleichungen durch Näherung aufzulösen* (Elberfeld 1829); *Die Constitution des Erdkörpers und die Bildung seiner Rinde* (1840).

Egg Augustin, novější nadaný malíř anglický, nar. v Piccadilly v Londýně r. 1816, † r. 1863 v Algíru, kamž za příčinou svého zdraví se byl odebral. Vzdělávav se hlavně na akademii Londýnské stal se později též jejím údem a maloval ponejvíce obrazy z oboru genru historického, kteréž se potkávaly s velikou pochvalou. K nejzdařilejším z nich náležejí: *Výjevy z Le-Sageových románů: Gil Blas a Kulhavý ďábel*; *První setkání se Petra Vel. s Kateřinou; Život a smrt vévody Buckinghamského*, *Bitva Nasebyská*. *Mü.*

Egger Emile, franc. filolog, nar. 18. čce 1813 v Paříži, v dvacátém svém roce povýšen na doktora filosofie, byl pak nejprvé suplujícím, později skutečným profesorem na rozličných král. ústavech v Paříži. Jeho pojednání *Examen critique des historiens anciens de la vie et du règne d'Auguste* (uveř. teprvé r. 1844 v Paříži) získalo mu r. 1839 cenu akademie věd a umění, a téhož ještě roku stal

se professorem srovnavací grammatiky na vyšší normální škole Pařížské a suplujícím, od r. 1855 skutečným professorem řecké literatury na filos. fakultě tamže. R. 1854 zvolen jest E. členem akademie věd a umění. E. uspořádal kritická vydání některých spisů Varronových, Longinových, Ver. Flaccových a j., dále pak sepsal záslužná díla: *Latini sermonis vetustioris reliquiae selectae* (Pař. 1843); *Recherches sur les Augustales* (tamt. 1844); *Méthode pour étudier l'accentuation grecque* (tamt. 1844); *Epigraphices graecae specimina selecta* (tamt. 1844); *Aperçu sur les origines de la littérature grecque* (tamt. 1846); *Essai sur l'histoire de la critique chez les Grecs* (tamt. 1850); *Notions élémentaires de grammaire comparée* (tamt. 1852, 4. vyd. 1854), výborné dílo; *Essai sur l'histoire des théories grammaticales dans l'antiquité* (tamt. 1854); *De l'étude de la langue latine chez les Grecs dans l'antiquité* (t. 1855). Mimo to přispěl E. četnými učenými články do rozličných sborníků, slovníků a listů odborných, zejména do *Journal de l'instruction publique*.

Eggers Jakob, švédský důstojník a spisovatel, nar. r. 1704 v Derptu z holštýnského rodu, vstoupil r. 1725 do francouzské, později do polské a do saské služby vojenské, konal rozličné cesty po jižní Evropě, a povolán nazpět do Švédska jmenován jest r. 1751 plukovníkem a do šlechty povýšen. Od krále Gustava III. jmenován byv svobodným pánem † r. 1773. Přeložením rozličných spisů, zvláště vojenských (zejména La Chenayeova *Dictionnaire militaire*), zjednal sobě zásluhy o válečnictví ve Švédsku. *Mk.*

Egmont, Justus van, flám. malíř, nar. se r. 1602 v Lejdě a byl nejlepším žákem Rubensovým; žil nejvíce ve Francii a byl jedním z prvních dvanácti údů r. 1648 založené akademie Pařížské. Vynikl hlavně co malíř podobizen, ač maloval i obrazy historické. † r. 1674 v Antverpách. Vídeňská galerie chová od něho dvě podobizny, totiž jednu *Špan. krále Filipa IV.* a druhou *arcivévody Leopolda Viléma*. Pro Mechelnský metropolit. chrám maloval velkou *Večeři Páně*.

Egressy Gabriel (v. hl. d.), vynikající maď. dram. herec a spisovatel, † r. 1866 v Pešti, kde byl od r. 1837 první ozdobou maď. národ. divadla.

Egypt (v. hl. d.), Turecku poplatný stát, zaujímá mimo E. v užším slova smyslu ještě Nubii, Kordofan, Taka, Bareo a značné prostory zemské na řece Bahr-el-Ghazal. Velikost plošná všech těchto krajin páčí se na 31.000 □ m. s 7,465,000 obyv., z nichž na vlastní E. podle úředního sčítání z kv. 1867 4,911.619 duší připadá. Roku 1870 (1. led.) bylo sečteno již 5,215.065. Dle národnosti čítalo se 3,800.000 Felahů, 500.000 Koptů (až dosud udáván jich vždy nepoměrně menší počet), 400.000 Beduinů, 60.000 Turků a 250.000 Evropanů. Mezi Evropany jest největší počet Francouzů, pak Italů a Řeků. Mezi většími městy E-a měla r. 1868 Kahira 282.348, Alexandrie 180.796, Damietta 57.000, Tantah 55.000, Siut 30.000, Rosetta 21.130, Suez 15,000, Port Said 10.000 obyv. Řeč obecně užívaná jest arabština, kteráž jazyk turecký v novějších dobách i z dvorních kruhů vytlačila. Jazykem koptickým mluví a píše jen nepatrný počet vzdělanců. — Průmysl, obchod a prostředky dopravovací jsou v neustálém vzrůstu. Roční výtěžek bavlny se v novější době u porovnání s výtěžkem r. 1861 zdvojnásobil. R. 1860 sebralo se totiž jen 53 milionů lib. bavlny, r. 1869 již 99 mil. a r. 1868 101 mil. lib. Od r. 1868 vyváží se z E-a též síra, kterouž počali těžiti na břehu Červeného moře u Jemsahu a Bergy. Hlavní přístaviště E-a jest Alexandrie, z níž se vyvezlo r. 1868 zboží za 930,[illegible] piastrů a dovezlo téhož roku za 531,400.000 [illegible]. Z přivezeného zboží přišlo z Anglie za 226,[illegible], z Francie 68,000.000, z Rakouska 40,000.000, z Turecka 74,100.000 a z Itálie 41,200.000 piastrů. [illegible] vezeného zboží vyvezlo se do Anglie za 707,[illegible], do Francie za 111,700.000, do Rakouska za 7[illegible], do Turecka za 12,000.000 a do Itálie za [illegible] piastrů. Německo není s E-em v žádném [illegible] spojení obchodním. Co se týče duševního vývoje země, sluší zaznamenati, že byly [illegible] v nejnovější době mimo některé vyšší ústavy [illegible] též medicinská škola v Kasr-el-Ainu, kadetní [illegible] v Barragen a konečně v Kahiře jakýsi druh [illegible]versity, která až do r. 1870 se skládala z [illegible] oddílů, totiž tak zvané *École primaire*, pak [illegible] polytechnické, školy právnické, školy kreslířské [illegible] školy obchodní. K těmto pěti oddílům přidán [illegible] r. 1870 oddíl šestý, tak zvaná *École d'Égyptologie*, [illegible] jíž správa byla svěřena Brugschovi (v. [illegible] a 2.). R. 1869 dal zříditi místokrál v Kahiře [illegible] franc. způsobu cirkus a vystavěti divadlo, v [illegible] se pěstuje ital. opera, opereta a franc. balet. [illegible] též význam pro duševní rozvoj země mají [illegible] se dráhy železné. Dne 1. led. 1870 bylo již [illegible] vzdáno 158·9 mil železných drah obchodu a [illegible] mil jich bylo rozestavených. Hlavní [illegible] jsou: 1. z Alexandrie do Ramlehu, letního sídla [illegible] králova a vznešenější třídy lidu v Alexandrii; [illegible] z Tantahu do Mansurahu; 3. z Benhy do Zagazigu a ze Zagazigu podél skladkuvodního průplavu [illegible] Suezu; 4. z Nefiše do Ismailie a 5. z [illegible] Siutu v hořejším E-ě. Podél všech těchto drah [illegible] dou též dráty telegrafické, a délka těchto [illegible] všech ostatních telegr. drátů státních i [illegible] společnostem náležejících obnáší 670 mil. [illegible] bylo v celém E-ě 6½ mil. telegr. depeší [illegible].

Státní zřízení. V čele vlády stojí poplatný [illegible] držitel Vysoké Porty, jenž od r. 1867 má úřední zev „místokrál" (*khedive*). Hodnost tato jest od [illegible] 1841 dědičná v rodině Mehemeda-Aliho, [illegible] dle tureckého řádu posloupnosti, odtud [illegible] posloupnosti mužské; nynější místokrál Ismail [illegible] vymohl si počátkem čce 1873 na sultánu [illegible]ském ferman, jímž mu byla udělena faktická [illegible] neodvislost od Porty ve všech oborech vladařského spravování země, načež má jen ročně do pokladny sultánovy jistý počet měšců (1 měšec po 22½ [illegible]) odváděti. Od r. 1866 má E. též svoji representaci (*Medžlis šura el Nuab*), která se skládá z 75 [illegible] léta volených členů a ročně jednou (od 23. [illegible] 23. ún.) zasedá. Volby se dějí tajným [illegible] a volitelný jest každý bezúhonný muž, jenž [illegible] 25. rok. Po boku místokrálově jest nejvyšším [illegible] dním sborem v státu státní rada (*Mežlis* [illegible]) skládající se z princů rodiny místokrálovy, [illegible] generálů a čtyř civilních vysokých hodnostářů. [illegible] vyšší správa země jest svěřena ministerstvu, [illegible] již Mehemed-Ali dle evropského způsobu [illegible], kteréž nyní z následujících osmi odborů se [illegible] nitra, věcí zahraničných, financí, vyučování, [illegible] chodu, staveb a železnic, kšaftů. Celá země dělena jest na 13 gubernií (*mudirijeh*), [illegible] v dolejším a ostatní v hořejším E-ě. O [illegible] financí egyptských nedostává se do [illegible] dných spolehlivých udání. V prvním [illegible] rozpočtu na koptický rok 1585 (od 10. září [illegible] 9. září 1869) byly udány příjmy E-a na 1,[illegible] měšců a vydaje na 941.227 měšců, takže [illegible] přebytek 516,835 měšců. Z vydajů připadá [illegible] vilní listu místokrálovu 60.000, na [illegible] rodinu 22.146, na tribut odváděný 131.[illegible]

Přes tento příznivý poměr mezi vydaji a příjmy nahromadila vláda v posledních 10 letech ohromné dluhy, kteréž r. 1869 obnášely 28 mil. liber šterlinků. Privátní dluhy místokrálovy páčily se r. 1870 na 4,995.465 lib. šter. — Z nejlepších novych k E-u se vztahujících spisů uvádíme: Villard *Les moeurs et le Gouvernement de l'Égypte* (v Miláně 1867—68); Fairhold *Up the Nile and home again* (v Lond. 1862); Smith *The Nile and its banks* (2 sv. v Lond. 1868); Ronchetti *L'Égypte et ses progrès sous Ismail-Pascha* (v Marsilii 1867); Régny *Statistique de l'Égypte d'après des documents officiels* (1 sv. v Alex. 1870) a Rossi *Geografia medica dell Egitto* (v Livorně 1870).

Ehrenbergová, Elenora šlechtična, výtečná zpěvačka česká, nabyvši prvního vzdělání hudebního v Praž. klášteře uršulinek, přišla pak k tetě své baronce Harrašovské do Vídně, kde brzy co pianistka učinila takové pokroky, že ve větších kruzích soukromých s pochvalou vystupovala. Ačkoliv zpěvu učila se pouze pro svou zábavu, rozvinul se její hlas tak rychle a skvěle, že přední znalcové radili, aby dostalo se jí vychování pro divadlo. Navrátivši se brzy potom k radě lékařské do Prahy vstoupila do konservatoře, kde po dvě léta navštěvovala školu operní, vzdělávajíc se zároveň u Kittla v theorii hudební. Hned po skončení studií na konservatoři vystoupila poprvé na něm. jevišti jako „Lucia“ v Donizettiho zpěvohře téhož jména, pak jako „Adlina“ v téhož *Nápoji lásky*, a sice s úspěchem tak příznivým, že jí ihned nabídnuto místo při zpěvohře Štětínské, kteréžto nabídnutí také přijala. Zde pobyla jako první koloraturní pěvkyně půldruhého roku, načež po čestném pohostinském vystupování na dvorním divadle Mnichovském a stavovském divadle Praž. engažována k městskému divadlu v Hamburku, později k městskému divadlu v Lipsku. V Lipsku došla brzy velké obliby a pověst její umělecká byla co nejchvalnější, tak že s mnoha stran nabízeny jí engagementy skvělé, E. však toužila po svém domovu, a proto rozhodla se pro divadlo Pražské, k němuž po skvělém debutu v *Dinoře* ředitelem Thoméem na tři léta jest připoutána r. 1861. S radostí uvítala vybídnutí ředitele, aby též v českých operních představeních vystupovala, a od té doby věnovala se české zpěvohře veškerou svou láskou a pílí. Když přestalo německé ředitelství Thoméovo, přešla k české opeře úplně, a od té doby jest — až na malou přestávku — stálou ozdobou našeho jeviště. Nedávno teprvé získána nynějším divadelním družstvem na celou dobu jeho řízení. E. jest umělkyně dokonalá, a co do koloratury zpěvu řadí se čestně k prvním současným pěvkyním. Svou mnohostranností, schopností a vytrvalostí osvojila si ohromný repertoir, čítající přes sto prvních partií.

Ehrenschild Conrad Bierman, dánský státník, nar. r. 1629, † 24. dub. 1698. Dokončiv svá studia v Mömpelgardu a Štrasburku, stal se tajemníkem barona Avaugoura, jenž vyslán jest od krále Franc., aby urovnal některé spory mezi dvory švédským a polským, a doprovázel tohoto diplomata na této jakož i jiných diplomatických cestách. Po smrti barona Avaugoura doprovázel nástupce jeho v úřadě M. de Terlona do Kodaně (1658) a získal si svými diplomatickými vlohami přízeň vlády franc., která učinila mu mnohá čestná nabídnutí, on však nepřijal jich, chtěje službami svými propůjčiti se pouze své vlasti. Na zač. r. 1661 jmenován E. od Fridricha III. státním sekretářem dánským pro věci zahraničné, později pro korespondenci s ostatními mocnostmi, r. 1665 kancléřským radou a přísedícím v státní radě jakož i při soudním dvoře. E ovi svěřena potom mnohá diplom. poslání, mimo jiné zastupoval Dánsko při kongresu Altonském r. 1687. E. byl vážen co diplomat vzdělaný a poctivý.

Ehrenstrahl, David Klöcker von, malíř obrazů historických, nar. se 1629 v Hamburku. V mladších letech svých byl úředníkem švédským, až láska k umění ho k cestě do Italie přiměla, kde se stal pilným žákem Pietra da Cortona. Po návratu svém byl jmenován dvorním malířem Karla XI. krále Švédského, a 1690 dvorním intendantem, v kteréž vlastnosti zvláště okrášlení švédských zámků bylo mu uloženo. Nejkrásnější dílo jeho, *podobizna Karla XI.*, chová se v stříbrných dolech Sala'ských. Jmenujeme ještě velké kostelní malby: *Ukřižování Krista* a *Poslední soud* (Storkyrka ve Stockholmě). Sepsal: *Die vornehmsten Schildereien, welche in den Palästen des Königreichs Schweden zu sehen sind, inventirt, verfertigt und beschrieben von Klöcker-Ehrenstrahl* (Stockholm 1694).

Ehrenstråle David, švédský právník (nazývavší se dříve než byl na šlechtictví povýšen Nehrman), nar. v Malmö 14. čce 1695, konal studie na vysokých školách Lundských, načež po 3 léta dále se vzdělával dílem na cestách, dílem na jiných universitách německých a holandských. Po svém návratu r. 1717 vstoupiv k dvorskému soudu jmenován jest r. 1720 mimořádným a r. 1721 řádným profesorem práv v Lundě. Účinkovav zde mnoho let došel zasloužené slávy nejen co učitel, alebrž i co spisovatel právnický, velice přispěv ke zvelebení studia právnického ve Švédsku. Vzdav se svého úřadu r. 1758 strávil poslední léta svého života na svém statku Saby ve Smålandě, kdež i † 6. máje 1769. Důležitější z jeho spisů, tiskem vyšlých jsou kromě četných akademických pojednání následující: *Inledning till then Svenska Jurisprudentiam Civilem* (1729 a 1746); *Inledning till then Svenska Processum Civilem* (1732, 1751 a 1759); *Föreläsningar ofver Giftermåls-Balken* (o právu manželském, 1747); *Föreläsningar ofver Arfda-Balken* (o právu dědičném, 1752); *Inledning till then Svenska Jurisprudentiam Criminalem* (1756). *Mü.*

Ehrenström, plukovník a tajemník Švédského krále Gustava III. Po smrti tohoto spikl se s bar. Armfeldem, dvorní dámou Rudgesköldovou a j. proti vladaři vévodovi Südermanlandskému, aby dosazen byl na trůn nedospělý Gustav IV. Listy, které Armfeld byl stratil, spiknutí prozrazeno a E. k smrti odsouzen, na popravišti však dána mu milost a on na pevnosti Kalsteině na doživotí uvězněn. Když Gustav IV. vládu nastoupil, propuštěn E. na svobodu a zemřel u vysokém stáří r. 1839.

Ehret Jiří Dionys, znam. malíř obrazů z přírody a botanik, nar. se 1710 v Badensku a † 1770 v Anglii. Obdržev od dra Trewa v Norimberku za zhotovených v mládí svém 500 obrazů rostlin 4000 zl. odebral se do Montpellieru, později do Paříže, kde pro Bern. Jussieua pracoval. Nějaký čas žil též v Londýně a konečně se odebral do Holandska, kde se s Linnéem seznámil; načež oba vydali znamenité dílo *Hortus Cliffortianus* (1737). Později vrátil se opět do Anglie, kde působením Sloaneovým a vlastní pilností se stal dobrým botanikem. Zhotovil obrazy 300 nejkrásnějších a nejvzácnějších květin anglických, které vyšly pod názvem: *Plantae selectae, quarum imagines pinxit G. D. Ehret, notis illustravit Ch. J. Trew et vivis coloribus repraesentavit J. J. Haid* (1750 a 1773); výkresy k dílu P. Browna *Civil and natural history of Jamaica* (Londýn 1756); 40 mědirytin k spisu o korálech od J. Ellisa (1755). Byl členem Londýnské akademie a psal mnohé

do *Transactions*; dr Traw nazval dle jména jeho jeden druh tropických keřů *Ehretia*.

Ehrlich Jan Nep. (v. hl. d. a 1. dopl.) pochován jest na Vyšehradě. E. přednášel také na filosofické fakultě v Praze zajímavé některé látky z oboru filosoficko-theologického, na př. *Das christliche Princip der Gesellschaft*. Jeho *Fundamental-Theologie*, jež ve 2 dílech s 2 dodatky vyšla, má tyto speciální titule: *Leitfaden für Vorlesungen über die Theorie der Religion und Offenbarung* (1859) a *Leitfaden für Vorlesungen über die Offenbarung Gottes als Thatsachen der Geschichte*, a sice: *Die Offenbarung Gottes in der Zeit vor Christi* (1860); *Die Offenbarung Gottes in Jesus Christus und seiner Kirche* (1862); pak: *Apologetische Ergänzungen I.*, t. *Die Beweise für das Dasein Gottes; Die Bedeutung der heidnischen Opfer vor Christus; Erklärung des Entstehens der Volksreligionen* (1863); *II. Der Buddhismus und das Christenthum* (také pro sebe); *Der Mensch und der Staat* (1864 v Praze). Pro *Časopis duchovenský* zvlášť v překladě Heřčíkově, psal články: *Idea bohoslužby; Oběti krvavé a jich historický význam* (1870) a některé úvahy. Taktéž v *Blahověstu* 1864: *Život biskupa Leonharda* v překladě. Seznam jeho spisů a nástin životopisný podal Iverski v *Oesterreichische Vierteljahrschrift* 1865, sv. 3. Jeho *Fundamental-Theologii* ocenil dr. Werner v *Geschichte der katholischen Theologie* (München 1866). *T. Nk.*

Echeverria, don Estéban, vynikající špan. básník, nar. r. 1809 v Buenos Ayres, † v Montevideu r. 1851 u vyhnanství. Již v dvacátém svém roku uveřejnil svazeček básní a vydal se na cestu do Francie, odkud vrátil se do Ameriky nadšen ideami Lamartinovými a Byronovými. První jeho větší báseň *Elvira o la novia del Plata* (1830) trpí nezřízenou fantasií, z menších však jeho básní *Consuelos* (1834) mnohé svědčí o nevšedním nadání básnickém, jakož vůbec všecky zvučným veršem jsou psány. Nejlepší jeho báseň jest *Cautiva* (1837), která, ač skládá se z obrazů velmi volně spojených mezi sebou, zvláště vyniká nedostižitelným líčením argentinské krajiny Pampas a jejích obyv. Jí podobna jest báseň *Guitarra* (1842). Ve vyhnanství napsal *La Insurreccion del Sud* (Montevideo 1849), dále pak zanechal větší báseň *El angel caido*.

Echter Michael, žijící malíř historický, z Mnichova rodilý, kdež i hlavně umění své provozuje. Vzdělával se ve škole Kaulbachově, kterémužto mistru svému i pomáhal při jeho freskách v novém museu Berlínském; dále pracoval též společně s Nilsonem o stereochromických malbách na zevnějšku nové Pinakotheky (obrazárny) v Mnichově. Z novějších jeho maleb obzvláště vyniká jeho *Bitva s Huny* ve Mnichovském Maximilianeu, zde a v Bavorském národním museu obrazy stereochromické a na nádraží Mnichovském v Pompejanském způsobu provedené malby na stěnách, v král. residenci Mnichovské některé výjevy z Nibelungů. Roku 1865 udělen E-ovi rytířský kříž belgického řádu Leopoldova. *Mů.*

Echtermeyer Ernst Theodor, něm. spis. a kritik, nar. se r. 1805 v Liebenwerdě, studoval v Halle práva a v Berlíně filosofii, historii a aesthetiku, načež se stal r. 1831 učitelem na paedagogiu v Halle. R. 1871 přesídlil do Drážďan, kde † 1844. E. založil s Arnoldem Rugem sborník *Halle'sche Jahrbücher*, kteréž redigoval do r. 1840, v kterémž založil v Drážďanech *Deutscher Musenalmanach*. S Mor. Seyffertem vydal *Anthologie aus neueren lateinischen Dichtern* (v Halle 1834) a s Henschelem a K. Simrockem *Quellen des Shakespeare in Novellen, Märchen und Sagen* (v Berl. 1831, 3 sv.). Veliké obliby došla též jeho *Mustersammlung* [illegible] *Dichter* (10. vyd. v Halle 1856).

Echternach (Echtern), město ve [illegible] vodství Luxemburském na pravém břehu řeky [illegible] s progymnasiem, továrnami na fajenze, látky [illegible] a damašek, má přes 4000 obyv. Opat [illegible] franc. revoluce zrušeného kláštera býval [illegible] knížetem. Klášter tento založen sv. Vilé[illegible], jenž zde † r. 739 a jemuž ke cti [illegible] bývají se zde zvláštní skákavé procesí (na [illegible] duśní dtery) na poděkování za zrušení nemoci [illegible] tanec sv. Víta, která zde kdysi v středověku [illegible]. Roku 1862 súčastnilo se tohoto procesí přes [illegible] poutníků.

Eibner Friedrich, žijící malíř architek[illegible], nar. r. 1826 v Hippolsteině v Hoř. Falcku. [illegible] schopný umělec ten vzdělával se z počátku [illegible] kopírováním obrazů Jindřicha Schönfeld[illegible], později na cestách r. 1847 po Bavořích, r. 18[illegible] ostatním Německu a Francii, r. 1855 a 1856 [illegible] řejší Italii, r. 1860—1861 s ruským knížetem [illegible] čerským po Španělých. Na poslední této cestě [illegible] zrály vlohy vysoce nadaného umělce toho. [illegible] sledky té cesty obsaženy v 65 akvarelích [illegible] *Meščerského album*, z něhož řečený kníže [illegible] barvotiskem vydal pod tit. *Stavitelské pam*[illegible] *něšské*. Mnohé z těchto maleb jsou pravé [illegible] toho druhu, zejména ony, jež se nacházejí [illegible] vekoknězny Ruské Marie, jako: *Katedrály* [illegible] a *Sevilská*, *Budova inkvisice v Kordově*, [illegible] *v Seyovii*. Avšak i jeho akvarely z Italie a [illegible] mecka jsou výtečné, jako: *Ponte del* [illegible] *Campiello San Rocco v Benátkách*; [illegible] *ve Veroně*; *Chrám Panny Marie v* [illegible] *drály Řezenská, Bamberská a Štrasburská*, [illegible] *v Andernachu, Maulbronnu*; [illegible] *charachu*; *Chrám Panny Marie v Norimberce*; též *Kamenný most Pražský* od téhož umělce [illegible] vyobrazen. [illegible]

Eideles Samuel, rabín v Lublani r. [illegible] 90 let. Spis jeho *Chiduše Hagadoth* a [illegible] komentář k sv. písmu starého zákona a k talm[illegible] požívá u Židů velké vážnosti pro bystrost [illegible] a hluboké známosti v něm obsažené. V Polsk[illegible] vydán jeho dodatek k talmudu S. Orgelbrand[illegible] a k sv. písmu Schriftgieserem ve Varšavě.

Eigtwed Nikolai, dánský stavitel, nar. [illegible] 1701 ze selského rodu na Skjeldnaesholmě na [illegible] landě. R. 1726 ustanoven v Sasích [illegible] jednatelem a r. 1729 jmenován ingénieurlie[illegible] tem. R. 1731 žádal co kapitán za své propu[illegible] byv nazpět povolán od Dánského krále Kristiana [illegible], kterýž ho k dalšímu vzdělání poslal na [illegible] Italie, zejména do Říma. Zemřel r. 1754 [illegible] kovník, dvorský stavitel, dozorce nad [illegible] první ředitel akademie umění. Z jeho staveb [illegible] nejdůležitější: *Palác Amalienborgský*, [illegible] *zámek Sophienbergský* a *Kostel Fridrichův* [illegible] stianshavnu. [illegible]

Eichens Hermann, schopný malíř a [illegible] v Berlíně žijící, kterýž vzdělávav se pod [illegible] rem W. Henselem provedl již některé [illegible] malby podobizen a genrových výjevů, později [illegible] věnoval se téměř výhradně lithografii. Čelnější [illegible] díla v oboru tom jsou: *Krásná Gioconda* dle Leonarda da Vinci, *Tizianova milenka* [illegible] obrazu v Louvreu; *Střílení do terče* dle V. [illegible] heima; *Stockholmu* dle Wittiche; *Návrat* [illegible] *ského loupežníka* dle Ed. Magnusa, [illegible] *sitské* dle Lessinga a j. [illegible]

Eichhorn Albert, výborný malíř [illegible], nar. r. 1811 ve Freienwalde na Odře, † r. 18[illegible]

stupími; vzdělával se s počátku návodem Tempelteiovým a Biermannovým v Berlíně, načež vydav se r. 1840 na cesty, prošel Italii a Řecko, kdež sebral veliké množství nákresův a studií, které mu pak byly nevyčerpatelným zdrojem k napotomním jeho malbám. Již r. 1842 vedle několika pěkných pohledů s Říma a s okolí vzbudily všeobecnou pozornost jeho dvě řecké krajiny: *Taigetos* a *Chrám Figalijský*. Z pozdějších jeho krajin (s větší části v majetnosti krále Pruského) jsou nejčelnější: *Chrám Svatopetrský v Římě; Chrám Korintický; Pentelikon s Athén; Chrám Zeusa Olympického* a mnohé krajiny italské. E. vynalezl též nový zvláštní spůsob malování na stěnách, v jakémž provedl několik obrazů v tak zv. lázních (thermách) Charlottenburských i ve svém vlastním domě. Zabřednuv v trudnomyslnost vzal sobě sám život. *Mü.*

Eichler 1) **Jindřich**, umělý stolař a řezbář, kterýž hlavně v Augšpurce byl činný, kdež i roku 1719 ve 82. roce svém zemřel. Nejčelnější jeho dílo jest *Kazatelna* v kostele sv. Anny tamtéž. — Jeho syn 2) **Bohumír E.**, malíř podobizen a historických předmětů, byl žákem Jana Heissa, vzdělával se však později u Carla Marattiho v Římě, načež vrátiv se do svého rodiště pracoval zde pilně až do své smrti (1759). Jeho malby, s kterých obzvláště *Večeře Páně* v kostele bosých karmelitánů tamtéž se chválí, jeví neobyčejné vlohy, jen že nebývají vždy prosty pokaženého vkusu oné doby. — Jeho syn 3) **Jan Bohumír E.** † r. 1770, a jeho vnuk — 4) **Matiáš Bohumír E.**, syn předešlého, nar. v Erlangách r. 1748, † v Augsburce r. 1818, byli ryjci. — 5) **Hermann, E.**, žijící malíř histor., nar. ve Vídni r. 1842. Zúčastniv se polního tažení v Italii roku 1859 vstoupil teprv ve 22. roce svém (1864) do Vídeňské akademie umění, ve kteréž činil rychlé a valné pokroky. Čelnější z jeho maleb jsou: *Setkání se Karla I. Anglického s Cromwellem po svém odsouzení* (u hraběte Belcrediho); *Petr Helder, vynálezce hodin* (u vévody Koburského); *Rudolf II.* (u cís. Rakouského); *Hrabě z Helfensteinů ve válce selské* (v cís. obrazárně); *Oberon. Mü.*

Eilschow Frederik Christian, spisov. o dánský jazyk velmi zasloužilý, nar. r. 1725 na ostrově Fünském, stal se r. 1746 mistrem svob. umění a † 8. říj. 1850 na neštovice. Vzdělávav se čtením cizích i domácích spisovatelů, s kterýchžto posledních obzvláště blaze naň účinkoval Holberg, s nímž E. vstoupil ve spojení literární, uveřejnil ještě ve mladistvém věku několik spisů s oboru populární filosofie, ve kterých rozkládal a zastával prospěšný vliv mateřského jazyka na vědy. Později vydával jasným slohem rozličná pojednání o dánském jazyku, jako: *Philosophiske Breve over adskillige nyttige og vigtige Ting* (Listy filosofické o rozličných užitečných a důležitých věcech); *Forsög til en Fruentimmer-Philosophie* (Pokus ženské filosofie) atd., hledě při tom zároveň i zbaviti mateřský jazyk svůj zbytečných cizích slov, vymýšleje a tvoře nové názvy k naznačení pojmů vědeckých, ve kterémžto snažení svém mnohdy se též potkával s mnohým odporem i posměchem. *Mü.*

Elm Gustav, čes. žurnalista, nar. 7. říj. 1849, studoval gymn. v Plzni a na Starém městě Praž., konal pak studia právnická a historická na universitě Praž., jejíž fil. fakultu absolvoval. Již od počátku svých studií právnických přispíval do *Plzeňských Novin* články politickými i beletristickými; později byl povolán do redakce *Pokroku* a jest na ten čas činným i v redakci *Politiky*. Též byl jedním ze zakladatelů Kolínského listu *Koruna Česká*, do níž posud úvodními články přispívá. Jako žurnalista vyniká E. slohem obratným a bystrou soudností.

Eimart n. **Eimmart Georg Christoph** mladší, syn malíře a ryjce téhož jména (nar. r. 1603, † r. 1663), podobněž malíř a ryjec, nar. v Řezně roku 1638, † v Normberce r. 1705, byl žákem Sandrartovým, pro jehož *Akademii* ryl několik listů. Maloval kostelní obrazy a podobizny ve spůsobě a vkuse tehdejší doby, a též jeho rytiny, z kterých k nejlepším náležejí: *Pohled na Normberk, podobizny arciknížete Ferdinanda, Filipiny Welserovy, Šebestiána Welsera, Ch. Karla Wölckera*, nejsou beze vší ceny. V černém spůsobu ryl na 12 listech *apoštoly* z náhrobku Sebaldova v Normberce dle P. Vischera. Jeho dcera **Maria Klara** malovala podobizny, květiny, ovoce a ptáky, ryla též ve mědi, a † r. 1707. *Mü.*

Einarsson, jméno několika na slovo vzatých Islanďanů. 1) **Gissur E.**, nar. ok. r. 1508 na dvorci Butlandě okresu Skaptafellského v jižním kraji islandském z otce rolníka, kterýž mu záhy zemřel. Jeho teta Haldora, poslední abatyše kláštera Kirkebaiského, ujavši se jeho vychování, dala ho do školy k opatu Arnovu kláštera Thykkebaiského. Jsa asi 16 let stár dostal se E. do Skalholtu, kdež tamější poslední katolický biskup Ögmundur Palsson si ho velmi oblíbil za příčinou valných pokroků, jaké činil. Asi po 2 letech poslán od biskupa do Hamburku, kdež po několik let studoval ke zvláštní spokojenosti svého představeného a příznivce. Za svého pobytu v Němcích seznámil se s učením Lutherovým. Když se vrátil na Island r. 1533, zabráněn mu přístup do domu biskupa Ögmunda, jakož i do domu jeho tety; pročež, zdržovav se po 3 léta dílem u své matky, dílem v klášteře Thikkebaiském, zaměstnával se tu buď vyučováním, buď studiemi. Když pak biskup Ögmund, oslnuv, po bezpečném nástupci se ohlížel, neznal nikoho, na koho by byl s tak pevnou důvěrou se mohl spolehnouti, jako na svého bývalého miláčka Gissura E-a, kterýž tedy podruhé se dostal do domu biskupova. R. 1536 byl vypraven s poselstvím k arcibiskupovi Norskému. R. 1539 na generální synodě Skalholtské zvolen jest za biskupa, a cestoval téhož ještě roku do Hamburku a do Kodaně, kdež odbyv zkoušky a složiv slib dosazen a posvěcen jest za biskupa v diécesi Skalholtské, stav se takto prvním biskupem luteránským na Islandě. Nastoupiv úřad svůj a počav rozšiřovati nové učení potkal se s mnohým odporem se strany katolického duchovenstva, avšak chytrostí a mírností, jakož i s podporou královskou podařilo se mu, zavésti pomalu reformaci v diécesi Skalholtské. † 1548, nezanechav po sobě žádných potomkův. — 2) **Oddur E.**, naroz. v pastýřské chýši nedaleko kláštera Möðruvallského na Islandě r. 1559. Jeho otec **Einar Sigurdsson** byl kazatelem a znám co básník. Syn dostal se záhy do latinských škol Holumských, z nichž propuštěn přišel do Kodaně, kdež po několik let studoval dílem humaniora a theologii, dílem též mathematiku a astronomii u Tychona Brahe, stav se tomuto jedním z nejmilejších jeho žákův. Po svém návratu na Island (1586) jmenován jest s počátku ředitelem Holumských škol latinských a později biskupem v diécesi Skalholtské (1588), kteréžto důstojenství zastával až do své smrti 28. pros. 1630. Pokládán jest za jednoho z nejučenějších mužů na Islandě. Téměř vše, co byl sepsal, zničeno požárem ve Skalhotě za posledních let jeho života; tiskem vyšlo z jeho spisů toliko: *a) Sedmero postních kázání* (Holum 1620); *b) Havermannovy č. Avenariovy modlitby, přel. na jasyk islandský* (Holum

— **2)** Jeho syn téhož jména, malíř historický, nar. v Hamburce r. 1666, † r. 1732, učil se s počátku u svého otce, po jehož smrti se odebral do Amstrdamu, kdež pod Michalem Musschertem a od r. 1686 pod Lairessem dále se vzdělával. Ve způsobě posledního prováděl stropné, stěnové a olejní malby, ve kterýchž namnoze umístil velikolepé architektury. K nejlepším jeho dílům náležejí pro kurfiršta Mohuckého r. 1716 a 1717 malované obrazy: *Umírající Alexander Vel.* a *Sňatek Pelea s Thetidou.* Tohoto syn — **3)** Antonín, nar. r. 1701 v Amstrdamě, † r. 1781, maloval historické, mythologické a alegorické obrazy v menším i větším rozměru dle panujícího tehdy vkusu na stropech a na stěnách, nade dveřmi a nad krby. Nejlepší jeho žáci byli Juriaan Ardriessen a Jan Gerard Waldorp. Jeho nejmladší dcera Kristina Maria malovala podobizny. *Mü.*

Elliot William, anglický kreslič a ryjec, nar. v Hamptoncourtu r. 1717, † v Londýně r. 1766. Provedl několik zdařilých listů, ponejvíce krajin, jako: *Krajinu Maestrichtskou* dle Cuypa; *Pohled na Tivoli* dle Rosy di Tivoli; *Bohatou anglickou krajinu* dle G. Smitha z Chichesteru; *Útěk do Egypta* dle Poelemburga; *Jaro* a *Léto* dle van Goyena; *Helenu Formanovu* dle Rubense. *Mü.*

Ellis William, angl. misionář v Polynesii (v. hlav. dílo) vydal ještě r. 1867 v Londýně spis o poměrech Madagaskaru pod názvem *Madagascar revisited, describing the events of a new reign and the revolution which followed, setting forth also the persecutions endured by the christians and their heroic sufferings, with notices of the present state and prospects of the people.* Dílo toto došlo všebecného, skvělého uznání, a náleží mezi přední spisy, z nichž o Madagaskaru spolehlivých zpráv čerpati lze. Mimo to napsal E. také co zahraniční tajemník misionářské společnosti v Londýně obšírné a důkladné dějiny této jednoty (*History of the London Missionary Society*). E. † v Londýně 9. čna 1872.

Elmore Alfred, nadaný žijící malíř anglický, nar. r. 1815 v Clonakelty v Irsku. Vstoupiv r. 1832 do král. akademie vystavil již po 2 letech obraz, načež k dalšímu vzdělání se odebral do Paříže, do Mnichova a do Itálie, ve kteréžto poslední zemi strávil 2 leta. Svým obrazem *Rienzi na Forum římském* vzbudil všeobecnou pozornost, a byla mu zaň od Liverpoolské akademie cena přiřknuta; zvláštní popularnosti však došel svým obrazem, představujícím *Vynalezení stávku punčochářského* (1847), kterýž byl rytinou ve mědi i ve dřevě velmi rozmnožen. Čelnější z ostatních obrazů jeho jsou ještě: *Tuilerie dne 20. června 1792; Marie Antoinette v Templu; Novicka; Karel V. v San Yuste; Arabky žito melouci; Při hracím stolku* a *Spor církevní.* *Mü.*

Elsholz Ludwig, schopný malíř genru a bitev, † v Berlíně r. 1850 v nejlepším mužském věku; vzdělával se na tamější akademii a později návodem prof. Krügera. K čelnějším jeho malbám, lithografií namnoze rozšířeným, náležejí: *Bitva u Lipska; Loučení se na bojišti; Výjev z bitvy u Budyšína s plukem Colbergovým; Polední odpočinek ve žních; Vjezd spojenců do Paříže* a j. *Mü.*

Elul, 12. měsíc židovského obecního a 6. měsíc církevního roku (od 12. srp. do 6. září).

Elwart Antoine Amable Elie, franc. hudební skladatel, nar. se 18. list. 1808 v Paříži, kde se též ve zpěvu a hudbě vzdělal. R. 1832 jmenoval jej Cherubini profesorem na konservatoři Pařížské, načež uveřejnil r. 1836 ve spolku s Damourem a Burnettem ilustrovaný *Solfége enfant in* (580 str.) s franc. a angl. textem; později vydal *Méthode de chant, Méthode d'harmonie* a *Petit Manuel d'harmonie.* Jako skladatel proslavil se velkou operou ve třech jednáních *les Trois Jérusalem*, dvěma komoperama: *la Vinère* a *Comme l'amour s'en va*, dvěma oratoriemi: *Stvoření Evy* a *Noe*, jakož i velký počet skladeb jiného druhu. R. 1840 uveřejnil též spisy: *Traité de contre-point et de fugue* a *Essai de transposition musicale.*

Elytrorrhafie (z řec.) nazývá se chirurg. operace, kterouž se vyříznutím a sešitím menší neb větší části stěny poševní menší neb větší zúžení pochvy docíliti má. Operace tato vykonává se, ač zřídka, při výkotu dělohy.

Emanuel Ben Šelomo, slavný židovský učenec a básník, rodem z Říma, květl v druhé polovici XIII. stol. a zdržoval se dlouhou dobu ve Fermu na moři Jaderském, kde složil proslulé svoje díl básnické *Machberoth* (v Brixenu 1491; v Cařihradě 1538). Dílo toto opěvuje v 28 oddílech lásku, přátelství, víno a pod. slohem velmi umělým a řeči květnatou. E. napsal též veliký komentář k *Pentateuchu*, dále komentáře k Žalmům, ku knize Jobově, Písni písní a jiným knihám Star. Zákona. De Rossi dokládá, že sepsal E. též dílo obsahu kritického a gramatického pod názvem *Eben bochan.*

Emanueli Giovanni, sochař, nar. se 1817 v Brescii a žil nejvíce v rodném městě svém. Z prací jeho známy jsou: *Popraví polního maršálka Radeckého* z Kararského mramoru v galerii Belvederské; *Naděje*, dílo souladem částí a vznešeným výrazem vynikající (v chrámě Milánském); *Pomník Monsignora Ferrari, biskupa Brescianského* (v Brescii); *Studně*, jejíž ocelorytina v *Gemme d'arti italiano V.* se nalezá. Konečně zhotovil mnoho soch p. Marie, apoštolů a proroků.

Emele Vilém, žijící malíř bitev, nar. r. 18.. v Buchenu v Bav. Odenwaldě. Po odbytých studiích gymnas. vstoupil r. 1848 k vojsku, kterýžto krok se stal pak rozhodným pro jeho směr umělecký. Obrátiv se totiž E. r. 1851 k umění vzdělával se v něm u Dietze v Mnichově a na tam. akademii. První čelnější jeho dílo byla *Bitva u Stockachu*, malovaná pro knížete Fürstenberka a velmi pochvalně přijatá. Na to maloval (1857) *Útok na most Heidelberský* r. 1799, kterýž obraz byl zakoupen od císaře Rakouského, kdežto hrabě Pappenheim u umělce sobě objednal opakování; dále: *Bitku u Aldenhovenu* (1859) a *Půtku rakouských čtverhranů s francouzskými kyrysníky* (1860). Odešed r. 1860 do Vídně maloval zde rozličné zdařilé obrazy téhož druhu, jako: *Výjev z války turecké, Arciknížete Karla u Aspru, Bitvu jezdeckou u Virchurka, Bitvu u Neerwinden* a j. *Mü.*

Emenagogum, t. *remedium*, lék čmýru vyvodící.

Emmery, Jean Louis Claude, hrabě Grozyeulx, francouzský pair, nar. se 26. dub. 1752 v Metách, † tamt. 15. čce 1823. Byl advokátem, poslancem v generálních stavech a měl o reorganisaci armády velké zásluhy. Po zatknutí krále Ludvíka XVI. vyslal komisary, aby ho před týráním rozkaceného lidu chránili, mluvil 1797 v radě Pěti set proti zákonu odnímajícímu příbuzným emigrantův část jejich jmění, byl pod Bonapartem údem státní rady a měl v poradách o Code civile činný podíl. R. 1803 stal se údem senátu, přispěl r. 1814 k sesazení císaře, byv t. r. jmenován pairem Francie, a stál po druhém návratu krále v řadách kostituční oposice. Sepsal: *Recueil des edits, déclarations etc., enregistrés au parlement de Metz* (1774—88, v 5ti sv.); *Recherches sur les antiquités du pays Messin* (anonymně r. 1788).

Empecinado v. v hl. d. Diaz 6.

o Východní Indie provázel, dal jednomu rodu rostin z čeledi Hesperideí jméno *Ekebergia*.

Ekeblad, Claës (Mikuláš) hrabě, švédský státník, nar. se 30. bř. 1708 v Elbinkách, kdež jeho otec téhož jména, kterýž v bitvě Gadebušské vedl evé křídlo a r. 1734 zemřel co říšský rada, tehdy byl velitelem pevnosti. E. nastoupil po důkladných tudiích dráhu diplomatickou, přidal se záhy ke traně Gyllenborgské čili tak sv. straně Klobouků, byl na říšském sněmě r. 1738, když tato strana dosáhla přemoci, údem tak sv. tajného výboru. Roku 1741 jmenován jest kancelářským radou, a vzo na to vypraven co poslanec do Francie, avšak o 3 letech na vlastní svou žádost nazpět povolán z tohoto v tehdejších okolnostech tak důležitého místa. R. 1746 stav se po hraběti Tessinovi adou říšské kanceláře uzavřel co takový smlouvy Pruskem, Dánskem, Francií, Ruskem a Rakouskem. Když strana Čepic r. 1766 dosáhla úplného ítězství, složil své dosavadní úřady a vystoupil rady. Byltě ovšem r. 1770, když strana Klobouků e dvorem se spojivši, opět k vládě se dostala, od tavů do obou opět usazen, avšak zemřel již 19. íjna 1771. *Mü.*

Ekels 1) Jan, hol. malíř krajin, nar. v Amterodamě r. 1724, † tamtéž r. 1781, byl žákem Dirka Dalensa ml. Maloval nejvíce pohledy městské. Jeho syn a žák — **2)** Jan E. ml., nar. Amsterodamě r. 1759, vzdělával se na tamější kademii a později na cestách, v Paříži, v Düsselorfě a j. Maloval velmi zdařile vnitřek rozličných taveb, ve kterémž oboru by to byl k veliké dokoalosti přivedl, kdyby nebyl v nejlepším věku se věta sešel. *Mü.*

Ekelund Jakob, švédský spisov., nar. r. 1790, r. 1841 ve Štokholmě, kdež po nějaký čas zastával řad buď kazatelský, buď učitelský na škole Klaině; proslul svými překlady *Sakuntaly*, jakož i roánů Waltera Scotta; přede vším pak svými istorickými učebními knihami, kterýchž z větší ásti až posud ve školách švédských se užívá. *Mü.*

Ekemann-Alesson Vavřinec, lithograf, nar. Švédsku r. 1791, † ve Štutgartě r. 1828, učil se mění svému ve Vídni, v Mnichově a v Augšburce, ačež od krále Virtemberského jmenován jest proesorem a ředitelem nově zavedeného lithografického stavu ve Štutgartě. Prováděl nejvíce krajiny, arhitektury a zvířata dle Adama, P. Hessa, Waenbauera, Waterlooa, Wynantse a j. *Mü.*

Ekman Robert Wilhelm, švédský malíř genru, ar. r. 1808 v Nystadu ve Finsku, navštěvoval akademii Štokholmskou, jsa hlavním žákem J. G. Sanderga; později konal též cesty po Itálii. Předavuje ponejvíce a velmi zdařile předměty z doácího neb i veřejného života na Severu, z chýší esnických, z lesů, při křtu, posvíceních a j. slavostech. Obzvláštní pochvaly došly jeho: *Babička biblí*; *Holandská rodina lodnická* a v Římě malovaný *Výjev loupežnický*. *Mü.*

Ekströmer, Carl Johan af, jeden z nejslavějších lékařů Štokholmských a svého času nejvýčnější ranhojič švédský. Nar. 3. říj. 1793 na statku ädenforském v Dalekarlii stal se po odbytých stuích r. 1813 lékařem praporečním při pluku Uplandém, s kterýmž se súčastnil polního tažení po Němch a Norech; r. 1816 stal se doktorem, r. 1819 dal se s král. stipendiem na cesty, z kterýchž vrátiv r. 1821 jmenován jest, sotva 28 let stár, král. votním lékařem a nadchirurgem v nemocnici Seraiské. Později stal se hlavním ředitelem všech neocnic a lazaretů v říši, medicinálním radou a po akráte poslancem sněmovním. Vydával též po nějaký čas lékařské noviny (*Medicinsk Tidning*) a sepsal nemalý počet důkladných vědeckých pojednání. *Mü.*

Elberfeld, vynikající průmyslné město v Německu (v. hl. d.), má již více než 75.000 obyv., přes 6000 domů, 3 luteránské, 3 reformované a 2 katol. kostely. Jsou zde též reálné školy a průmyslová kreslířská škola, pak dvě vyšší dívčí školy a seminář pro učitele. Nová městská nemocnice a sirotčinec vynikají krásou architektonickou. Fabrikace rozličných látek značně se zmáhá a r. 1871 napočetlo se tkacích stavů na 6000 kusů, na kterých vyráběno zboží ročně v ceně 18. mil. tolarů. Jsou zde též továrny na čalouny, gumové zboží, železničné koleje, stroje, knoflíky, anilinové barvy, lučebné výrobky a j. Průmysl zdejší rozšířil se na všecky díly světa, zvláště do Spojených Obcí Severoamerických. Od r. 1871 jest E. sídlem zvláštního obchodního soudu.

Eler André, hud. skladatel, nar. asi r. 1764 v Elsasku, přišel záhy do Paříže a obrátil zde k sobě pozornost několika dobrými skladbami pro dechové nástroje, byl však příliš skromný a žil proto v nepříliš dobrých poměrech, až teprvé r. 1816 povolán za profesora kontrapunktu na konservatoři Pařížské, † však již 21. dub. 1821. Ze skladeb jeho sluší vytknouti zpěvohry: *Apelles et Campaspe; L'habit du chevalier de Grammont; La forêt de Brama*; *tria* a *kvarteta* pro smyčcové jakož i pro dechové nástroje a j. V posledních svých letech zabýval se téměř výhradně vyjímáním znamenitějších skladeb ze starých sbírek jakož i sepisováním partitur skladeb nejpřednějších mistrů XVI. stol. Shromáždil tak 7 úzce psaných svazků foliových, které franc. vláda pro knihovnu konservatoře zakoupila, kde známá jest pod jménem *Collection* E.

Elfdalské porfyrové lomy a doly v Dalekarlii ve Švédsku založeny byly r. 1788 od zvláštní akcionářské společnosti, kteráž sobě za účel postavila dobývání a obdělávání četných v Elfvedalsku se naskytujících druhů porfyrových, aby takto chudým obyvatelům této krajiny zjednána byla potřebná výživa. Doly a lomy ty byly pak zakoupeny od krále Karla XIV., kterýž zde provésti dal množství větších prací, mezi nimiž obzvláště vyniká ohromná urna, kteráž, majíc 12 stop v průměru, postavena jest v zámku Rosendalském. Poslední větší zde provedené dílo jest velikolepá rakev, obsahující prach a popel bývalých majitelů těchto lomů. *Mü.*

Ellarts J. F., nizozemský malíř ovoce a květin, nar. v Deurne r. 1761, vzdělával se z počátku na akademii Antorfské, načež odebrav se do Paříže maloval zde mnohé zdařilé obrazy ve způsobě van Huysumově. *Mü.*

Ellenrieder Marie (v. hl. d.), † r. 1863 co dvorská malířka velkovévody Badenského. K čelnějším z jejích maleb náležejí: *Mučení sv. Štěpána* v katol. kostele v Karlsruhe; *Panna Maria s děťátkem* v residenci velkovévody tamže; *Hlava Kristova; Panna Maria píšíc Magnificat; Zkřížení Tabity; Světice s knihou v ruce; Panna čítající; Dívka květiny z koše sypajíc; Sv. Karel Borr.* a rozličná dětská skupení. *Mü.*

Elliger (též Elger) **1)** Ottomar, výtečný švéd. malíř květin a ovoce, nar. r. 1633 v Gothenburgu, jmenuje se žákem Seghersovým, ačkoli se zdá, že se více vzdělával dle jeho maleb, nežli jeho bezprostředním návodem. R. 1670 byl od velkého kurfiršta co dvorský malíř do Berlína povolán, kdež i † r. 1679. V král. zámcích tamtéž, v Drážďanské obrazárně a ve Städelově ústavě ve Frankfurtě nad Moh. nacházejí se pěkné obrazy od něho.

sena, avšak již násl. roku odešel do Mnichova, kdež 5 let pod Schwanthalerem se vzdělával. Na to navštívil čelnější města německá, jakož i Paříž a Londýn, a r. 1855 odešel do Říma. Zde strávil $2^1/_2$ roku, až ho r. 1859 král Jiří V. přiměl k tomu, by v Hanoveru se usadil. Již r. 1859 provedl pro Dánského krále Kristiána VIII. sošku jezdce, r. 1844 *Germana* v nadživotní velikosti, r. 1848 *Loreley* z mramoru do Skotska, r. 1849 *Amora s labutí* (pro p. Mercka v Hamburce). V Římě provedl mramorové sochy *Lyriky* (pro krále Jiřího a pro p. Brandta v Lubeku) a *Jara* (pro p. Mercka), zejména pak překrásné mramorové skupení *Bakchos, pardala skrotivší* (pro krále Pruského). Z jeho v Hanoveru provedených prací zasluhuje přede všemi býti jmenován 112′ dlouhý a 3′ vysoký vlys z *Eddy* pro hrad Marienburg u Hanoveru. Další díla toho druhu mají býti: *Pouť Jindřicha Lva do sv. země; Hry olympické; Život Amora a Psychy.* *Mü.*

Engelhardt G. Ch., velmi schopný, v Berlíně žijící malíř krajin, který zejména ve Švýcařích čerpá předměty ke svým malbám. *Mü.*

Engelhardt G., učenec a paedagog ruský, nar. 23. srp. v Rigě. Přišed s rodiči svými do Petrohradu vstoupil do vojska carského, odkudž přidělen byl r. 1796 ministerstvu zahraničných záležitostí. E. stal se tou dobou také tajemníkem řádu rytířů maltézských, jichž velmistrem byl car Pavel. R. 1811 jmenován byl E. ředitelem paedagogického ústavu a 1816 přednostou lycea v Carském Selu, kdež osvědčil znamenité vlohy k reorganisaci ústavů těchto a škol středních vůbec dle potřeb a požadavků časových. Svobodomyslné počínání E-ovo v tomto směru budilo záhy nepřízeň proti novotám v rozhodujících kruzích vysoké šlechty ruské, následkem čehož již r. 1823 dán byl do výslužby. Od té doby věnoval se E. výhradně písemnictví a podal zajisté ve spisech svých velmi vzácné prameny k dosavadní jen neúplně a bez ladu pěstované geografii státu Ruského, kteréž u větší části v odborných vědeckých časopisech uveřejňoval. Později uvázal se také v redakci *Hospodářských novin* (1838—52). E. zemřel v Petrohradě 27. led. 1862.

Engelhart, mnich a kněz kláštera Reichenbašského ve Falcku, kdež žil za opata Strollenfeldera († 1418) a okna svého klášterského kostela malbami ze života svatých ozdobil, vedle toho však mnohostranost svých vloh i jinými pracemi osvědčil, jako sochou *Panny Marie*, jím samým pro týž ohrám Páně provedenou, a dvěma, jím provedenými varhanami. *Mü.*

Engleheart Francis, ryjec angl., nar. v Londýně r. 1775, † r. 1849, proslul obzvláště svými rytinami dle nákresův a maleb R. Cooka, z kterých obzvláště vyniká jeho *Zámek*. Krom toho ryl 30 listů k *Don Quijotu* (vyd. Cadella a Davisa), *Duncana, Graye* a *Jedinou dceru* dle Wilkieho. Poslední a nejznamenitější jeho dílo jest rytina Hiltonovy *Sereny* (z nár. obrazárny). *Mü.*

English Josias, anglický ryjec XVII. století v Mortlake ve hrabství Surreyském († 1718), nápodobil ve svých podobiznách našeho Hollara, kterémuž se sice nevyrovná, jemuž ale aspoň tak daleco se přibližuje, že jeho listy v Anglicku sobě vždy jisté ceny zachovaly. K nejzdařilejším jeho rytinám náležejí: *Podobizna W. Dobsona, Pán Kristus v Emauzích* dle Tiziana; *Čtvero počasí* dle F. Cleyna a *Piják* dle téhož (z r. 1656). Poslední považuje se za jeho nejlepší list. *Mü.*

Enchondroma (z řec.), též *chondroma*, parost chrustný, chrustnatec, t. j. vyrostlina čili parost na těle, který v složení svém chruplavce se rovná. E. vyskytuje se jak v měkkých částkách těla tak v kostech. Léčení děje se vyříznutím parostu.

Enchyma čili parenchyma (řec.), dužnina.

Ensinger jest jméno slavné stavitelské rodiny, z Bernu pocházející, kteráž, súčastnivši se hlavně ve stavbě krásné katedrály Ulmské, i jinde s dobrým úspěchem působila. 1) Oldřich E. byl od r. 1390 až do své smrti (1429) při stavbě řeč. chrámu činným a přispíval též svou radou při stavbě slavné katedrály Milánské. Jeho synové — 2) Kašpar († 1430) a — 3) Matouš († 1463) pokračovali ve stavbě katedrály Ulmské. Za Matouše dokončena klenba kůrová (1449), a jeho syn — 4) Mauric E. († 1480) dokončil klenbu hlavní lodi a obě postranní boční lodi. — Kašparův syn 5) Matiáš byl stavitelem Bernské katedrály a † r. 1451. *Mü.*

Enslen Karel Jiří, malíř krajin a kamenoryjec, nar. se r. 1792 ve Vídni, byl žákem prof. Breisiga, navštěvoval roku 1813—1815 Berlínskou akademii umění a zdokonalil se v umění svém v Italii. Ve výstavách líbili se krásné jeho pohledy na Cařihrad, Petrohrad, Paříž, Heidelberg a j.; velmi vkusné jsou dále dioramy jeho, na př. *Berlín s okolím* krá... *musea* (1834). E. jest členem Berlínské akademie umění, konal mnohé cesty po Německu, Skandinavii a Francii, ve kteréžto poslední zemi zemřel roku 1866 v Lille.

Entlicher Vojtěch, kněz řádu benediktinského kláštera Břevnovského, nar. v Žamberce r. 1761, † v Bezděkově v Králohradecku r. 1806. Maloval s ochoty a dosti zdařile obrazy historické (ponejvíce oltářní) a podobizny. *Mü.*

Envallson Karel, nejplodnější ze švédských dram. spisovatelů, probuzených se strany krále Gustava III. v jeho snaze k utvoření švédského národního divadla. Obohatil během 20 let (1701—1801) jeviště švédské asi 80 kusy, buď původními buď i jen nápodobenými a přepracovanými, směru ponejvíce komického. K nejzdařilejším z nich náležejí: vtipná parodie *Iphigenie den Adra* (Ifigenie II.; 1780) a půvabná zpěvohra *Slätteröløt eller kronofogdarne* (Pivo obžinkové čili korunní vojtové; 1786). Že E. byl notářem ve Štokholmě a že k konci svého živobytí, oslnuv, velikou nouzi trpěl, je vše, co je známo o jeho životních okolnostech. *Mü.*

Eozoon canadense, nejstarší dosud známá skamenělina organická, kterou Logan nalezl v nejnižších vrstvách útvaru Laurentinského v Kanadě. Dle skoumání Karpenterových patří E. c. v řád kořenonožců (Rhizopoda), jichž tělo skládá se z masoviny stejnorodé, slizké a stažitelné, kteráž zároveň slouží k pohybování, k zažívání i dýchání. Někteří přírodozpytci s počátku popírali, že by E. c. bylo tvarem organickým, kteréž pochybnosti vědeckým badáním posledních dob úplně jsou vyvráceny.

Ephelides (řec.), pihy, jsou malé tmavé skvrny na nepokrytých částkách těla, jako obličeji a rukou, které účinkem slunečního tepla a světla zvláště u osob bílé pleti tím povstávají, že na jednotlivých místech kůže více barviva se nashromáždí; dokud kůže slunečnímu teplu a světlu vysazena jest, lze pihy těžce odstraniti.

Ephippium (řec.), sedlo turecké, nazývá se v anatomii hořejší povrch těla kosti klínové (na lebce) pro svou podobu se sedlem tureckým.

Epicydes, vrstevník Hannibalův a neunavný protivník Římanů, nar. se v Karthagině, byl od Hannibala co vyslanec ku králi Syrakuskému Hieronymu poslán a získal si důvěru jeho v takové míře, že byl postaven v čelo válečné moci Syrakuské. Po smrti královĕ snažil se Syrakusány proti Římanům pobouřiti, a utekl, když se mu to nesdařilo, do Leon-

Emporagrius Erik, švédský theolog, nar. roku 1606, stal se po svém návratu z cest po cizozemí r. 1637 professorem fysiky a r. 1641 theologie na vysokých školách Upsalských. R. 1645 jmenován jest vrchním dvorským kazatelem a zpovědníkem krále Karla X. Psal rozhodně proti tehdejšímu biskupu Strengnaesskému, Janu Matthiae, jehož měl v podezření, že chce provésti spojení mezi vyznáním luteránským a reformovaným. Výsledek této pře byl, že Mathiae se svého důstojenství byl sesazen a E. na jeho místo povýšen r. 1664 za biskupa Strengnaesského, ve kterémžto postavení † r. 1674. Čelnější jeho spisové jsou: *Admonitio consolator ad obeundam pio et constanti animo mortem* (1629); *Methodus Theologiae* (1647); *Likpredikningar* (Pohřební řeči; 1653—60); *Oratio pro reddita pace* (1664); *Catechesens enfaldiga förklaring* (Prostý výklad katechismu; 1669). *Mü.*

Emprosthotonus (z řec.), strnutí do předu, kteréž nastane, když převládá křeč stahovačů (v. Tetanus).

Ems, lázeňské místo v prus. vládním okresu Viesbadenském (v. hl. d.), mělo ku konci r. 1867 již 4473 obyv. V novější době proslulo odmítnutím franc. vyslance Benedettiho Prus. králem Vilémem (13. čce 1870), které stalo se bezprostřední příčinou k vypovězení války Napoleona III.

Encke 1) Johann Franz (v. hl. d.), † v srp. 1865. — **2)** Erdmann E., žijící sochař německý, jest žákem Alberta Wolffa, a hned první jeho dílo, představující *Zápas Germana s dvěma Galy*, potkalo se s velikou pochvalou. Na to následovalo *Loučení se Odyssea s Penelopou*. Při konkurenci o pomník Jahnův přiřknuta mu cena. Též jeho poprsí velmi se chválí, a jedna z nejnovějších jeho sošek, *Dívka krmíc holuby*, jest nad míru spanilá. *Mü.*

Endemann Vilém, znamenitý právník něm., nar. se v Marburku v Kurhessensku, navštěvoval gymnasium Kasselské a učení právnické na universitách dílem v Marburku, dílem v Heidelberce. Vstoupiv r. 1846 do státní služby postupoval v rozličných úřadech velmi rychle až do r. 1861, kdy povolán za řádného professora na universitu v Jeně, stav se tam zároveň vrchním apelačním radou soudním. Literární činnost svoji započal E. vydáním spisu *Mittheilungen über den Entwurf des deutschen Handelsgesetzbuches* (v Erlangách 1858). Z pozdějších spisů jeho uvádíme pouze nejdůležitější a sice: *Die Beweislehre der Civilprocesse* (v Heidelberce 1860); *Die Bedeutung der Wucherlehre* (v Lipsku 1866); *Das deutsche Civilprocessrecht* (v Heidelberce 1868). Byv zvolen za poslance do sněmu Severoněmeckého spolku, účastnil se pilně prací týkajících se nového řádu procesu civilního. R. 1869 vydal E. obšírný komentář k novým zákonům Spolku severoněm. ze dne 21. čna 1869 pod titulem: *Die Rechtshilfe im Norddeutschen Bunde*. Podobný výklad napsal později k zákonu o spolcích akciových. Veliké množství důmyslných a výtečných článků právnických uveřejňoval E. v různých odborných časopisech německých, zejména v *Preussische Jahrbücher*; *Archiv des Norddeutschen Bundes*; *Deutsche Vierteljahrschrift*; a dříve v *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*, kdež zejména pojednání *Die nationalökonomischen Grundsätze der kanonistischen Lehre* všeobecného uznání došly. E. žije v Jeně, a byl r. 1871 opět zvolen za poslance do sněmu Německé říše v Berlíně.

Ender Eduard, malíř (v. hl. d.), měl na různých výstavách historické obrazy: *Valdštýn a Seni*; *Torquato Tasso na dvoře Ferrarském*; *František I. s milenkou svou v dílně Benvenuta Celliniho*; *Rudolf II. a Tycho Brahe na Hradčanech*; *Kopernik*; a genrové: *Alexander Humboldt a Bonpland v poříčí Orinoka*; *Před soubojem*; *Puritán na stráži*; *Dcery starožitníkovy*; *Upomínka na Algír*; *Loupežníci o lup v kostky hrající*; *Dva pijáci*; *Po lupu*; *Skrblík* a *Hra v šachy*.

Endlinger Jan, malíř historický a ryjec nar. v Brně ok. r. 1730, † ve Vídni r. 1792. *Mü.*

Endoeos neb Endoios, Athéňan, jeden z nejstarších řeckých řezbářů a tvůrců postav božských ze dřeva, slonoviny a mramoru, čítá se ještě mezi tak zvané Daidalovce a květl ok. r. 500 př. Kr. ve svém rodišti. Co jeho díla uvádějí se: *Athena Pánna* v sedící postavě na Akropoli Athénské, kdež ji Pausanias viděl ještě postavenu vedle Erechtheia; *Athena Alea* ze slonoviny (Augustus ji dal do Říma přenésti a tam u vchodu k Foru postaviti); *Athena Polias* ze dřeva v jejím chrámě Erythraejském v Malé Asii, před kterýmžto chrámem od E-a ještě se nacházely *Charitky* a *Hory* z mramoru; *Artemis* v Efesu; náhrobek nějaké paní, nepochybně u vypuklé řezbě. *Mü.*

Engelbrechtsen Cornelis, znamenitý malíř nizozemský, nar. v Lejdě r. 1468, † tamtéž r. 1533, byl syn malíře a řezbáře ve dřevě Engelberta z Lejdy, kterémuž dva obrazy s četnými podobiznami údův jednoty střelecké a rozličné dřevotisky, gotickou literou *E* a letopočtem 1466 a 1467 naznačené, se připisují. Maloval prý stejně zručně pastelem i v oleji, kterýžto poslední spůsob on první ve svém rodišti zavedl a provozoval. Jakkoli se dle bratří van Eyckův aneb aspoň dle jich školy vzdělával, liší se od nich vždy jistou ostrostí, kteráž ale proto přece není beze všelikého půvabu. Jedině známé hlavní dílo jeho, původně pro klášterský kostel Marienpoelský malované, nachází se nyní na radnici Lejdské. Jestiť to oltářní archa čili skládací obraz, na němž uprostřed vypodobněno *Ukřižování Pána Krista*, na levém křídle pak *Oběť Abrahamova*, na pravém *Klanění se kovovému hadu*, kdežto zevnější (od nějakého žáka E-ova malované) strany obsahují: *Bičování Pána Krista*, *Rouhání se mu a Korunování ho trnovou korunou*, dole na stupni pak *Mrtvého Adama, z jehož těla strom života vyrůstá*. Jiný obraz téhož umělce, ve sbírce zemřelého krále Holandského, představuje *Davida s Bathsebou*. *Sv. tři králové*, alla tempera malovaní, nacházeli se od něho ještě r. 1600 ve svrchu jmenované radnici. V museu Antorfském připisují se mu též dva obrazy: *Sv. Leonhard vězně navštěvující* a *Sv. Hubert*; v pinakothece Mnichovské *Ukřižování*; v galerii kaple Mauriciovy v Normberce *Snímání s kříže*; v Eremitáži Petrohradské *Střílení do ptáka 17 střelci* a *Sbor učenců při džbánku se bavících*; v Belvedéru Vídeňském oltářní obraz se dvěma křídloma: uprostřed *Panna Maria s děťátkem* a s každé strany *věnovatel (donator) s jedním svatým*. Jakkoli se poslední ten obraz až posud E-ovi připisuje, tvrdí německý učenec Passavant rozhodně, že pochází od učitele mistra *Smrti Mariiny* v býv. sbírce Boisseréeské. — E. měl dva syny, kteréž i ve svém umění vyučoval, a z nichž mladší, Lukas Cornelis (nar. 1493, † 1552), jsa hlavně malířem podobizen, v oboru tom delší čas pracoval při dvoře Anglického krále Jindřicha VIII., kdežto starší Pieter, kterýž společně s Lukášem Lejdským, svým spolužákem, u svého otce pracoval, hlavně malováním ve skle se zanášel. *Mü.*

Engelhard Friedrich Wilhelm, žijící sochař, nar. r. 1813 v Grünhagenu v Lünebursku. Teprva v 25. roce svém věnoval se krásnému umění, vstoupiv do polytechnické školy v Hanoveru. R. 1839 odebral se do Kodaně, by se tam učil u Thorvald

nar. r. 1722, byl žákem S. Wahla v Kodani. Roku 1757 cestoval do Petrohradu, kdež se mu za jeho malby dostalo velké pochvaly, a kdež mezi jiným vypodobnil císařovnu Kateřinu II. na koni v uniformě životní stráže. Po svém návratu do Dánska maloval opět pilně podobizny, mezi nimiž ony královny vdovy Juliany Marie a korunního prince Fridricha, a † v Kodani r. 1782. *Mü.*

Erik (v. hl. d.). Z panovníků skand. t. jména zasluhují připomenouti býti ještě následující: Za pohanské doby před spojením menších říší dánských nazývali se tak (Oric čili Horic) dva králové v Jutech, otec a syn, z nichžto první proto jmenuje se E. den Gamle (E. starší), druhý E. den Unge čili Barn (E. mladší čili Dítě); oba žili současně se sv. Ansgarem, apoštolem skandinavským, uprostřed IX. stol., stojíce v jistém poměru k tomuto věrověstci. Jiní králové Dánští téhož jména byli: E. Eiegod (E. Dobrotivý 1095—1103), bratr sv. Kanuta čili Knuda; E. Emun (1134—37); E. Lam (Beránek, 1137—47); E. Plovpenning (Poplužní peníz, 1241—50); E. Glipping (1259—86); E. Menved (1286—1319); E. Christophersön (1324—32); E. af Pommern (Pomořanský, 1392—1459), pod kterýmž spojeny všecky tři říše skandinavské. — Ve Švédsku nazývalo se takto 14 králův, z nichžto nejčelnější byli: E. Emundson, příjmím Väderhatt (Povětrní klobouk, za příčinou příznivé povětrnosti, za jakéž konal rozličné výpravy válečné po moři i po suché zemi), † ok. r. 885. — E. Björnsson, vnuk předešlého, nazýván byl Segersöll (Vítězný druh), za příčinou vítězství ve 3denní bitvě u Fyrisvallu (983), ve kteréž přemohl bratrovce svého Styrbjörna, jehožto úpadkem dosáhl vlády ve Švédsku, kteroužto říši pak spravoval mocně a v míru až do své smrti ok. r. 994. — E. X. Knutsson, král Švédský 1210—16, vnuk předešlého, byl jediný ze čtyř synův krále Knuta Erikssona, jenž ušel s Eljarasu, kdež byli přepadeni Sverkeren Mladým; utekl se ke svým přátelům do Norska, odkudž však brzo vrátil se do Švédska, aby převzal říši otcovskou. Avšak teprvé když Sverker, od Dánův podporovaný, byl přemožen v krvavých půtkách u Leny (1208) a Gestilven (1210), ve kteréžto poslední i padl, mohl E. bez dalších překážek dosednouti na trůn, na kterémž aby bezpečněji se udržel, zasnoubil se s Richikou, sestrou Valdemara Vítěze. Kromě syna (Ericha XI.) měl se svou manželkou 3 dcery, kteréž všecky provdány byly za švédské pány: Elin čili Helena za Knuta Folgunga, Marta za Mikuláše na Tofte a Ingeborg s mocným jarlem Birgerem na Bjälbo. — E. XI. Eriksson, sv. Halte och Läspe (Kulhavý a Šeplavý), byl králem Švédským 1222—50. Narozen po smrti otcově byl, po vymření rodiny Sverkerovy králem Janem, v 7. roce svém zvolen za krále. Nedospělý a k tomu ještě chorý král nepožíval velké vážnosti se strany šlechty po moci dychtící a k tomu ještě se hádající. Jeden z ní, Knut, sv. Dlouhý, podporován od Folkungův, sbouřil se proti němu, zahnal ho a posadil si sám korunu na hlavu. Stráviv 5 let v Dánsku vrátil se E. zase do Švédska a porazil (1234) Knuta v bitvě u Sparrsätry, v níž tento padl, načež E. opět vlády se chopil, ve kteréž i pomocí svého svaka, jarla Birgera, se udržel. † 2. února 1250. — E. XIII. v. E. Pomořanský v dopl. 1. *Mü.*

Erikegata znamenalo ve starších dějinách švédských cestu po celé říši. Dle zákona byl každý nově zvolený král Švédský zavázán konati cestu po celé říši, aby složil svou přísahu královskou a přijal od lidu holdování. Tím byla potvrzena volba krále Švédského, dokud národu ještě přináleželo právo volební. Od těch dob, co Gustav Vasa učinil ze Švédska říši dědičnou, a když tím odpadly jak volba králova, tak i její potvrzení, pozbyla cesta všelikého významu, a nebylo již více řeči o ní. *Mü.*

Ermels Jan František, schopný malíř historický a krajin, nar. r. 1621 (dle jin. teprvé r. 1641) u Rýno-Kolína, † r. 1693 v Norimberce, vzdělával se s počátku dle maleb Jana Hulmana v Rýno-Kolíně v malbě historické, načež odešed do Holandska věnoval se malbě krajin, nápodobiv s dobrým zdarem Jana Botha. R. 1660 odebrav se do Norimberska byl tu tak laskavě přijat, že tam setrval až do konce svého života. Zde maloval po nějaký čas opět obrazy historické, jakž o tom svědčí jeho *Pán Kristus a Samaritánka u studně* a *Nanebevstoupení Páně* (poslední obraz z r. 1668 v témž chrámě sv. Sebalda); seznámiv a spřáteliv se tu s malířem krajin Willemem von Bemmelem zahořel opět novou láskou k malbě krajin, ve kteréž při neobyčejných schopnostech svých a při neunavené pilnosti své brzo nabyl chvalné pověsti. Obrazy od něho nacházejí se v rozličných galeriích, ve Städelově ústavě ve Frankfurtě nad Moh. jest od něho *Krajina s blížící se bouřkou*, a jiná při večerním osvětlení, v obrazárně velkovévodské v Mannheimě *Krajina se zvířaty*; (v Belvedéru Vídeňském *Krajina se zbořeným starožitným náhrobkem*. Avšak i jehlicí provedl umělec ten mnohé zdařilé díla, z kterých obzvláště se chválí: *3 listy římských zřícenin a starožitných památek*, a jiných 6 listů podobného obsahu. *Mü.*

Ernesti Joh. Heinr. Martin, učenec něm., nar. r. 1755 u Kronachu, jmenován r. 1784 profesorem v Koburku, později církevním radou, a † tamže 10. kv. 1836. Jest původcem četných filosofických, theologických a paedagogických spisů, mezi nimi: *Encyklopädisches Handbuch einer allg. Geschichte der Philosophie und Literatur* (Lemgo 1807, 2 sv.); *Alterthumskunde der Griechen, Römer u. Deutschen* (Erfurt 1809—10, 4 sv.); *Das Römerreich vom Ursprung des Staats bis zum Untergang der Weltherrschaft Roms* (Lipsko 1836).

Ernst Jindřich Vilém, výtečný umělec na housle a skladatel (v. hl. d.) strávil poslední leta své na větším díle v Londýně neb v Nisze, v kterémž posledním místě zastihla jej smrt 8. říj. 1865.

Errante Giuseppe, italský malíř historický a podobizník, nar. r. 1761 v Trapani na Sicilii, † r. 1821 v Římě, kdež zejména se vzdělával dle starších mistrův italských (z XV. a XVI. stol.), kteréž výborně uměl kopirovati, a maloval i rozličné jiné obrazy historické, jichžto předměty čerpány buď z řecko-římského bájesloví, buď z dějin vlastenských. K nejzdařilejším jeho dílům náleží ozdobné kupole chrámu della Morte v Cività vecchii. Ve sbírce hraběte Sommarivy na Komském jezeru nachází se od něho *Zápas krasotinek*. *Mü.*

Errard 1) Charles, franc. stavitel, malíř a ryjec, nar. v Nantesu r. 1606, † v Římě r. 1689, vzdělával se hlavně v Italii, stav se tu již r. 1633 údem akademie sv. Lukáše, načež vrátiv se do své vlasti maloval tu pro kostely a paláce obrazy s dějin posvátných i světských. R. 1665 jmenován jest prvním ředitelem francouzské akademie v Římě, kdež kromě pozdějšího 5letého pobytí ve Francii až do své smrti žil, zaměstnávaje se namnoze i stavitelstvím. Od něho pocházejí kresby ke Cambrayovu v Paříži r. 1701 vyšlému *Porovnání starého s novým stavitelstvím*, jakož i k anatomickému dílu pro umělce od Gengy a Lancisiho (v Římě 1691). E. ryl i ve mědi; s jistotou jest od něho

tiny. Zde povedlo se mu sice obyvatele, jichž vůdcem se učinil, k obraně proti Římanům přemluviti, musel se ale opět dáti na útěk, když římský vojevůdce Marcellus města dobyl. Na cestě získal oddělení vojska syrakuského, Římanům na pomoc pospíchající, vypravováním o ukrutnostech, jež byli prý tito v Leontině spáchali, pro své záměry, zmocnil se pak Syrakus a chystal se město toto, mechanickými vynálezy slavného Archimeda jsa podporován, udatně proti Římanům brániti. Tito však dobyli města, a E. musel po udatné ale marné obraně do Agrigentu se zachrániti. Ještě jednou bojoval s Hannonem proti Římanům, viděl se ale brzy, když též Agrigent do jich rukou padl, nucena, opustiti Sicilii, navrátil se bezpochyby do Karthaginy a mizí odtud z historie.

Epigonos, starořecký sochař v kovu, kvētoucí, jak se zdá, ke sklonku samostatného umění řeckého, jmenuje se co hotovitel četných soch, obzvláště pak *Trubače* a *Dítěte, umírající matku milostně hladícího.* *Mü.*

Epimachos, Athénský stavitel, o němž ale jen víme, že ok. r. 300 před Kr. pro Demetria Poliorketa zhotovil onen stroj, kterýmž Demetrios při oblehání zamýšlel Rhodu dobyti. *Mü.*

Epinal, franc. město (v. hl. d.) na obou stranách Mosely, na východní dráze, má přes 12.000 obyvatelů.

Epiphyses (řec.), přírostky, nazývají se v anatomii přívěšky na koncích dlouhých kostí, které s prvu chrustavkou s tělem kosti (*diaphysis*), t. j. střední částí kosti, souvisely a teprv po ukončeném srůstu kosti s tělem kosti se sloučily; na každé dlouhé kosti jsou tedy dva přírostky, tyto jsou vždy širší a tlustší než tělo, a jejich povrch jest chrustavkou pokryt.

Epp Rudolf, žijící malíř genru v Mnichově. Jsa dříve malířem dekoračním obrátil se později k oboru genru, jehož předměty živě a směle před stavuje. Co zvláště zdařilé z obrazů jeho jmenují se: *Hra na slepou bábu; Matka se spícím dítětem; Sedláci z Černolesí v kostele; Štědrý večer.* I jeho podobizny se chválí. *Mü.*

Eppinger, ruský stavitel žijící. Poblíže Jerusalema vystavěl kostel, biskup. residenci, hostinný dům a nemocnici pro Rusy. I kupola nade chrámem Božího těla v Jerusalemě pochází od něho. *Mü.*

Eprémesnil Jan Jakob Duval d', nar. se 1767, přibyl v čtvrtém roce s otcem do Paříže, studoval pak práva, stal se advokátem soudu v Chateletu a později parlamentu Pařížského, zastával práva a privileje parlamentu, a když mu r. 1788 přinešen z tiskárny královské otisk tajně se připravujícího ·diktu královského, spěchal E. do parlamentu a oznámil o něm shromážděným poslancům. Ministerstvo nařídilo zavříti jej s jiným ještě radou Goislart-Monsabertem. Když pro ně přišla stráž, povstalo celé shromáždění, volajíce: My jsme všichni E ové a Monsabertové. E. byl zavřen na ostrově sv. Markéty. Později obdržel dovolení k návratu a byl jeden z nejznamenitějších protivníků dvoru rozmařilé královny. Byv zvolen do generálních stavů pařížskou šlechtou opustil práva lidu. S počátku po svém návratu požíval všeobecné vážnosti, později ale byl pronásledován pro odštěpenství. Zastrašen nebezpečenstvím odstěhoval se na ves, kde byl však zatknut, postaven před revoluční tribunal, odsouzen k smrti a stat r. 1794.

Erckmann Chatrian, kolektivní jméno, kterýmž franc. spisovatelé románů Emile Erckmann a Alexandre Chatrian společně vydaná svoje díla poznamenali. První z nich narodil se 20. kv. 1822 ve Pfalzburku, kde jeho otec byl knihkupcem. Tento poslal syna do Paříže na studia právnická, leč Emile Erckmann oddal se záhy literatuře a opustil zcela studia svého povolání. Druhý, totiž Alex. Chatrian, nar. se 18. pros. 1826 nedaleko Pfalzburku, byl poslán též na studia právnická do Belgie, vrátil se však byv zaujat zcela pro působení literární do své otčiny, kde se seznámil a spřátelil s Erckmannem. Od té doby počíná společné jejich literární působení. S počátku psali oba pro r. 1848 založený časopis *Le Démocrate du Rhin*, zejména duchaplné feuilletony *Le sacrifice d'Abraham*, *Le Bourgmestre en bouteille*, *Lœilinoisible*, *La tresse noire* a j. Téže doby počali též působiti pro jeviště a sepsali pro divadlo Ambign-Comique v Paříži drama *Le chasseur des ruines*. Druhé společné jich drama *L'Alsace en 1813* bylo hráno v Štrasburku, leč později od prefekta zakázáno. Oba spisovatelé obrátili též hned od počátku svého společného literárního působení hlavní svůj zřetel k pěstování fantastického románu ve směru manýry Hoffmannovské, jakož i k líčení své doby v ohledu sociálním a politickém. Ponejprv zjednali si poněkud většího jména románem *L'illustre Docteur Matheus* (1859). Hlavní jejich románopisné práce jsou: *Contes fantastiques* (v Paříži 1860); *Contes de la Montagne* (tamt. 1860); *Maître Daniel Rock* (tamt. 1861); *Contes des bords du Rhin* (tamt. 1862); *L'invasion ou le Fou Yégof* (tamt. 1862); *Le Joueur de Clarinette*, *La taverne du jambon de Mayence*, *Les amoureux de Catherine* (v Paříži 1863); *Madame Thérèse ou les volontairs de 92* (tamt. 1863); *L'ami Fritz* (tamt. 1864); *Histoire d'un conscrit de 1813* (tamt. 1864); *Waterloo, suite du Conscrit de 1813* (tamt. 1865); *Histoire d'un homme de peuple* (tamt. 1865); *La maison forestière* (tamt. 1866); *Le blocus, episode de la fin d'Empire* (tamt. 1867); *La guerre* (tamt. 1868); *Histoire d'un paysan* (4 sv. tamt. 1869); a *Histoire d'un sous-maître* (tamt. 1871). V čnu 1869 byl provozován na divadle Clunyském s velikým úspěchem kus obou autorův *Le juif polonais*. Veliká část duchaplných románů E.-Ch-ovských byla přeložena do angličiny a některé z nich též do němčiny.

Erdmann Alex. Joachim, geolog, nar. r. 1814, byl od r. 1858 ředitel geologických prací a výzkumů ve Švédsku, † ve Štokholmu 1. pros. 1869. Řízením jeho vydány byly nákladem vlády švédské v *Sveriges geologiska undersökning* nejlepší a nejspolehlivější zprávy o geologických i palaeontologických poměrech království Švédského. R. 1861 počal E. vydávati sebrané práce své geologické, spořádav je zároveň s pozdějšími úspěchy nových výzkumů pod názvem *Exposé des formations quaternaires de latuède* (se 14 výtečnými mapami).

Ergotismus, námelka, otrávení námelem, něm. *Kriebelkrankheit.*

Ericeira František Xaver, portug. básník, nar. se 1673, † 1744. R. 1714 stal se sekretářem nově založené akademie portugalské a r. 1721 byl jmenován jedním z jejích ředitelů. Ve svých spisech následoval francouzské básníky. Z nich jsou nejdůležitější: *Henrykeida* v 12 zpěvích, větší cenu má jeho báseň o Rodriguezu Lobovi *Velký bojovník portugalský*, a r. 1741 vydal *epos o Jindřichu Burgundském*, zakladateli Portugalské říše.

Erigonos, starořecký malíř, byl původně třičem barev u malíře Nealkasa, u něhož později v umění se vzdělávaje činil v tomto takové pokroky, že vycvičil a zanechal na slovo vzatého žáka Pausiasa, který ještě žil až po r. 140 př. Kr. *Mü.*

Erichsen Vigilius, dánský malíř podobizen,

asistentem při chirurg. ústavu Kielském, jmenován r. 1850 vyšším vojenským lékařem, podnikl pak následujícího roku vědeckou cestu do Prahy, Vídně, Paříže a Bruselu, jmenován r. 1857 řádným profesorem chirurgie na universitě Kielské a ředitelem tamější nemocnice, kde zvláště r. 1864 za války něm.-dánské velkých zásluh sobě získal, r. 1866 povolán do Berlína za člena lazaretní komise a ředitele tamějších lazaretních ústavů, a r. 1870 povýšen na generálního štábního lékaře nejprvé v Berlíně pak v Kielu. Přední jeho díla jsou: *Ueber Resectionen nach Schusswunden* (Kiel 1851); *Beiträge zur pract. Chirurgie* (Kiel 1853—1860); *Ueber chronische Gelenkentzündungen* (tamt. 1866, 2. vyd. 1867); *Verbandplatz und Feldlazareth* (Berl. 1868); *Ueber den Kampf der Humanität gegen die Schrecken des Krieges* (Kiel 1869); *Der erste Verband auf dem Schlachtfelde*, spis do rozličných evrop. jazyků převedený (tamt. 1869, 2. vyd. 1870).

Esmark 1) Jens, dánský přírodozpytec a horník, nar. v Jutech r. 1763, studoval s počátku na gymnasiu Randorském, později medicinu na vysokých školách Kodaňských, načež obrátiv se k hornictví studoval toto v letech 1789—1790 na akademii Kongsbergské v Norech. Na to konav roku 1791—1797 cesty po Německu a do Uher vzdělával se delší čas v Chemnici a ve Freiberku, na posledním místě pod slavným Wernerem, jehož učení se stal důsledným a horlivým přívržencem a zástupcem. Po svém návratu jmenován jest s počátku lektorem na hornické škole v Kongsbergu a r. 1814 profesorem mineralogie na universitě v Christianii, kdež co možná nejvíce se přičinil jak k rozšíření své vědy, tak i k zvelebení dolů Kongsbergských. Sepsal a uveřejnil mnoho článků v rozličných časopisech, zejména ve *Skandinavisk Museum*, *Topographisk Journal*, *Magazin for Naturvidenskab*. O sobě vyšla jeho *Reise fra Christiania til Trondhjem samt en Tour til Jemtelande* (1829). E. † v Christianii 26. led. 1839. — Jeho synové jsou: 2) Hans M. Th. E., nar. r. 1801, kazatel v Remnesu, jenž obíral se též studováním nerostopisu a získal sobě zásluhy odkrytím několika nových druhů minerálií (Radyolit, 5 druhů trilobitů, Thorit, Erdmannit, Esmarkit a j.). — 3) Laurits (Vavřinec) M. E., nar. r. 1806, nyní lektor zoologie na vysokých školách v Christianii, konal od svých studentských let téměř každoročně cesty dílem po své vlasti, dílem po cizozemí, mezi jin. v letech 1849—50 cestu po rozličných krajinách středomořských. Shromáždiv takto až posud nejúplnější sbírku norských ptáků, měkkýšů, ryb a hmyzů, postoupil ji řeč. universitě. Obsahujeť ona sbírka několik nových tvarů zvířecích, z kterých E. některé popsal v *Nyt Magazin for Naturvidenskab* a ve *Forhandlingerne ved de skandinaviske Naturforskeres Möde Christiania 1844 og 1856*. *Mü.*

Espinal 1) Isidor, sochař, jenž v první čtvrti XVII. století pro rozličné kostely zhotovil mnohá sošnická díla, v nichžto více vkusu se jeví nežli u větším počtu výtvorů tehdy již zanikající plastiky španělské. — 2) Gregorio, španělský malíř, kterýž v Sevile mnohé zdařilé malby provedl a tamtéž i † r. 1746. — 3) Don Juan de E., malíř Sevilský, kterýž, učiv se s počátku u svého otce, později dále se vzdělával u Dominga Martineza, jehožto dceru pak pojal za manželku. Stal se ředitelem akademie ve svém rodišti a † r. 1788. V rozličných kostelích Sevilských, v klášteře San Geronimo de Buenavista, v paláci arcibiskupském a jinde nacházejí se malby od něho. *Mü.*

Espinos, don Josef, španěl. malíř a rytec, nar. ve Valencii r. 1721, † r. 1784, byl žákem Luisa Martineza a Evarista Muñoza a pr… vedl mnohá zdařilá díla, z kterých obzvláště vyn… kají jeho obrazy květin. Též jeho rytiny velmi … chválí. Jeho syn, don Benito E., byl malíře… historickým a stal se později ředitelem akadem… sv. Karla ve Valencii. *Mü.*

Espinosa, de, jméno několika španělský… umělců. 1) Alonso a Andres de E., bratří, mali… historičtí, zrození nedaleko Burgosu, pracovali p… nejvíce společně a mezi jin. roku 1614 ve spoj… s Cristobalem de Herrera malbami ozdob… katedrálu v Palenzii. — 2) Francisco a He… nano de E., též bratří a schopní malíři ve skle, kvě… ve druhé polovici XVI. stol. — 3) Geronimo R… drigues de E., malíř historický, nar. r. 1562 … Valladolidu, učil se s počátku ve svém rodišti, n… čež odebrav se do Cocentayny oženil se a ode… do Valencie, kdež † r. 1680. Byl ve svém obo… velmi zručný umělec, jakož i jeho syn a žák J… cinto Geronimo de E., kterýž, nar. v Coce… tayně r. 1600, † ve Valencii r. 1680, později vzd… lával se u Franciska Ribalty. Ve 22. ro… svém maloval v klášteře sv. Tekly ve Valencii v… liký obraz *Pána Krista* a r. 1638 v křížové chodb… karmelitánského kláštera tamtéž 8 velikých obraz… kteréž tam ale již zanikly. Z dalších obrazů je… v museu Madridském chovaných, náležejí k nejv… tečnějším: *Přijímající sv. Magdalena*; *Smrt sv. Lu… vika Bertranda* a *Proměnění Páně*; v Louvru P… řížském pak z osmi tamějších obrazů: *Pán Kris… kříž nesoucí* a *Sv. rodina*. — 4) Miguel de E… sochař, květl v 2. polovici XVI. stol. a súčastnil … v souvěkých pracích slavného kláštera Sv. Zoil… v Carrionu de los Condes. — 5) Juan de E., m… líř historický, zrozený v Puente de la Reyna v N… vaře, zavázal se r. 1653, že vymaluje 24 obrazů … života sv. Millana pro klášter téhož svatého, avš… zemřev uprostřed díla provedl toliko 12 obraz… druhou polovici maloval Francisco Rizi. — 6… Miguel de E., malíř historický z Aragonie, m… loval mezi jin. pro klášter S. Millan de la Cog… roku 1654 několik obrazů, z kterých obzvláště … chválí: *Večeře Páně* a *Zvěstování P. Marie*. *Mü.*

Espolin Jon Jonsson, islandský dějepisec, na… 22. říj. 1769 na dvorci Espiholském okresu Ofjor… ského, na sev. Islandě, † 1. srp. 1836, jest za … vější doby jedním z nejslavnějších letopisců a n… učenějších historikův islandských. Avšak jen m… z toho, co sepsal, vyšlo až posud tiskem, vyjma je… *Islands árbaekur i söguformi* (Islandské letopisy v… způsobě pověstí; vyd. od isl. lit. společnosti I.—XII … 4° v Kodani 1821—55). V díle tom obsaženo líče… nejdůležitějších událostí z dějin islandských od p… lovice XIII. stol. až po r. 1830, a může takto p… važováno býti za pokračování pověstí Sturlungových… a biskupa Arne Thorlakssona. Co se týče ostatních… jeho spisů, jak tištěných, tak i netištěných, viz… P. Petursson *Historia ecclesiastica Island*… (1841), p. 427. *Mü.*

Esquarte Pablo, španělský malíř historický, kterýž nějaký čas v Benátkách se zdržovav navšt… voval tamější školu Tizianovu, a navrátiv se k… konci XVI. stol. do Zaragozy malbami ozdobil pa… lác vévody de Villahermosa. Maloval i podobizny, z kterých obzvláště se chválí některé z předků tež. vévody. *Mü.*

Esquiros Alphonse, franc. spisov. (v. 1. dopl.) Hlavního jeho díla *L'Angleterre et la vie anglaise* vyšlo 6 sv. (Paříž 1859—70); mimo to pak sluší uvésti jeho *Histoire des Montagnards* (Paříž 1847, 2 sv.); *Paris, ou les sciences, les institutions et les moeurs au XIX. siècle* (tamt. 1847, 2 sv.); *Les fa…*

známá podobizna Jeroma Bachota. — 2) Gérard Léonard E., řezbář a rytec stampilií, nar. v Lučchu, † r. 1675, vzdělával se u Varina v Paříži, vynikaje zvláště pěkně rytými medáliemi. *Mů.*

Erslev Edvard, dánský spisovatel, nar. v Jägersborgu 13. pros. 1824, studoval hlavně přírodní vědy a stal se pak profesorem v Roeskilde, odkudž r. 1852 přesazen jest do Aarhusu. Sepsal a vydal dvě důkladná díla, kteráž se potkala s velikou pochvalou, a sice: *Den danske Stats Geographie* (v Kodani 1852) a *Den danske Stats, en almindelig geographisk Skildring for Folket* (s četnými ilustracemi, v Kodani 1855—1857). *Mů.*

Erslew Thomas Hansen, dánský spisov., nar. v Randersi 10. list. 1803, spravoval po odbytých studiích zděděný statek v Jutech, odkudž r. 1836 přestěhoval se do Kodaně, kdež zastával rozličné úřady, až mu r. 1849 svěřena správa archivu v ministeriu vyučování. Získal sobě o dánskou literaturu, zejména o knihopis, velikou zásluhu sestavením a vydáním slovníka spisovatelů dánských (*Almindeligt Forfatter-Lexicon for Kongeriget Danmark med tilhörende Bilande, fra 1814—40*) (I.—III. v Kodani 1841—1853 s dodatky). *Mů.*

Es, Jakob van, nizozemský malíř, nar. v Antorfě r. 1570, † r. 1621, maloval výtečně ptáky, ryby, ovoce, květiny a pod. Pěkné obrazy od něho nacházejí se v Mannheimské galerii, v Belvedéru Vídeňském, ve Städelově ústavě ve Frankfurtě nad Moh. a v museu Antorfském. *Mů.*

Escalante Juan Antonio, španělský malíř historický, nar. v Kordově r. 1630, † v Madridě roku 1670, byl žákem Franciska Rizího, kterýž ho přísně k tomu měl, aby se pilně vzdělával v král. obrazárnách dle velikých mistrů španělských a italských, z kterých ho zvláště Tintoretto nejvíce k sobě poutal. I činilť E. tak rychlé pokroky, že mu již ve 24. roce jeho svěřeno býti mohlo ozdobení křížové chodby karmelitánského kláštera v Madridě *Výjevy ze života sv. Gerharda*, kteréžto dílo se mu tak podařilo, že mu pak mnohá jiná objednání ode dvora zaopatřilo, a umělec takto záhy došel veliké vážnosti, kteréž mu ale pohříchu dlouho těšiti se dopřáno nebylo, jelikož ho smrt k veliké ztrátě krás. umění zachvátila v nejlepším mužském věku, ne zadlouho na to, když byl svému učiteli vypomohl malbami ozdobiti katedrálu Toledskou. Ačkoli se nedočkal vysokého věku, provedl přece mnoho zdařilých maleb, jichžto větší část v Madridě se chová. Kromě četných obrazů v tam. kostelích, z kterýchžto zvlášť onen *sv. Michala* překrásnou *Sv. Kateřinou co mučennicí* se honosí, obdivovati se lze v tam. museu *Sv. rodině a přemilostnému skupení Ježíška a sv. Jana co hochů*. V Eremitáži Petrohradské jest od něho pěkný *Sv. Josef, drže Ježíška v náručí*, a ve sbírce knížete Esterhazyho půvabná *Panna Maria uprostřed mezi anděly*. *Mů.*

Escayrac, comte d' de Lauture, cestovatel africký, nar. r. 1827. Čtením různých cestopisů vznikla v něm již v mládí neodolatelná touha po cestování do zemí tropických, a sice hlavně za účelem čistě vědeckým, nikoliv dobrodružným, jakož se ze spisů jeho později vydaných zřejmě vysvítá. Maje dostatek hmotných prostředků vydal se již r. 1847 do Afriky, zejména prodlel v Madagaskaru, v Zanzibaru, na pobřeží marockém, v Algírsku, v Tunisu v Tripolidě a v Egyptě, odkudž roku následujícího podnikl cestu do Kordofanu a Takale. Navrátiv se r. 1850 do Paříže jal se spisovati se zvláštní pečlivostí veškerá pozorování, která o poměrech ethnografických, náboženských a sociálních mezi národy severoafrickými učinil. (*Résumé succinct du voyage en Afrique*). Po třech letech odjel d'E. opět do Egypta, a prodlel po delší dobu v Kairu, kdež napsal svoje: *Memoire sur la ragle ou hallucination du désert* (vyd. v *Bulletin de la Soc. de geogr.* 1855) a *De l'influence, que le canal des deux mers exercera sur le commerce en general et sur celui de la Mer rouge en particulier*. R. 1856 jmenoval jej místokrál egyptský vůdcem velikolepé mezinárodní výpravy vědecké ku proskoumání pramenů Nilu. Výprava tato však se minula s kýženým zdarem. R. 1860 provázel d'E. francouzské voje do Číny, kdež padl v nepřátelské zajetí, v němž spracoval důkladné *Mémoire sur la Chine* (Paris 1864). Veliký počet výtečných pojednání d'E-ových uveřejněn byl v různých vědeckých časopisech francouzských. d'E. † po těžké nemoci ve Fontainebleau v pros. r. 1868.

Escousse Victor, dramatický spisovatel franc., nar. v Paříži r. 1813, † tamže 24. ún. 1832. Jsa zrozen z rodičů chudých, musil nuznou výživu hledati v kanceláři, zároveň však cítil se puzena k činnosti literární, a 25. čna 1831 skutečně došlo jeho tříaktové drama *Farruck le Maure* v divadle Porte St. Martin úspěchu rozhodného. Po šesti měsících provedena v Théâtre Français jeho truchlohra *Pierre III.*, byla však chladně přijata, a když pak brzy potom jeho třetí dramatická práce, společné dílo s Aug. Lebrasem, v divadle Gaité zcela propadla, tu usavřel E. s tímto svým přítelem, samovraždou společně skonati, kterýžto úmysl bez prodlení uskutečnili zadušením se. Béranger věnoval památce jeho tklivou báseň *Le suicide*. E. zanechal básně, které sice co do formy jsou příliš volné, v nichž však obrazí se hluboký cit a duch šlechetný, dále drama *Ulric*, společnou to práci s M. A. Brossem.

Escher von der Linth Arnold, profesor geologie v Curichu (v. hl. d.), získal sobě mimo důležité své práce geologické o Alpách švýcarských, bavorských a tirolských slavného jména co cestovatel africký. R. 1864 podnikl společně s profesorem Ed. Desorem výpravu do algírské Sahary, a prohlásil tu prvně náhled, že poušť tato druhdy velikým bývala mořem. E. v. d. L. † 12. čce 1872 v Curichu.

Eschke W. B. Herm., výtečný malíř předmětů námořských, nar. se 6. kv. 1823 v Berlíně, vstoupil po skončených studiích gymnasiálních do malířské dílny Herbigovy a pracoval později ještě pod Kramerem, načež se odebral do Francie, kde v letech 1849 a 1850 pod Lepoittevinem (v Paříži) zevrubná stadia ve svém umění konal a vycházkami do Normandie a do Pyrenejí se zdokonaloval. Po svém návratu do Berlína seznámil se s Eduardem Hildebrandtem, a počav samostatně působiti otevřel tam malířskou dílnu, z které již mnozí výteční malíři, jako Arnošt Koarmes, Louis Douzette, Mor. Erdmann, Karel Saltzmann, Fritz Sturm, Robert Parlow, záhy zesnulý Fritz Wedding a Eduard Trenu vyšli. Z vlastních prací E-ových uvádíme: *Montorgueil na ostrově Jerseyském* (1760); *Záp. břeh Helgolandu v zimě* (1861); *Elisabeth-Castle s eremitáží sv. Heleny na ostrově Jerseyském v době odlivu* (1854); *Shakspearova skála u Doveru; Bouře na otevřeném moři* (1866); *Břeh Balt. moře u Drewerowa po bouři* (1866); *Svítání na moři*, obraz mistrný co do dojmu světlového; *St. Catharina na ostrovu Jerseyském* (1868). Mnohé z obrazů jeho jsou majetkem Něm. císaře, a jeden z nich *Veliká svítilna na ostrově Neuwerku* byl zakoupen od býv. císaře Napoleona III.

Esmarch Johann Aug. Friedr., zasloužilý chirurg něm., nar. 9. led. 1823 v Tönningu (Eiderstedt), studoval lékařství v Kielu a Berlíně, byl

Vstoupiv r. 1764 do řádu studoval filosofii a theologii, se zvláštní však horlivostí theoretické a praktické stavitelství, i stal se brzy dvorním stavitelem Antonína hraběte Migazziho. Když tento později dosáhl hodnosti arcibiskupské ve Vídni, byl E. působením jeho za profesora stavitelství na Teresiánskou rytířskou akademii Vídeňskou povolán. Vystavěl v Uhrách mnohé krásné kostely a jiné budovy, vzdělal mnohé stavitele a zůstavil četné architektonické a jiné kresby a obrazy.

Ettinghausen Konstantin, zasloužilý přírodozpytec (v. hl. d. **2.**), dal se po zrušení Josefovské akademie ve Vídni přesaditi do Štýrského Hradce. Vydal ještě: *Die Blattskelete der Dikotyledonen* (Vídeň 1861 s 95 tabulkami); *Physiographie der Medicinalpflanzen* (t. 1862); *Farrenkräuter der Jetztwelt* (t. 1865, s 180 tabulkami).

Etui, franc., pouzdro.

Etzel, Antonín von, zeměpisec, nar. v Berlíně 29. dub. 1821, vstoupil do vojska pruského, zabývaje se zároveň pilně studiemi geografickými a národopisnými, kteréž v něm vzbudily neukrotitelnou touhu po cestování, následkem čehož vystoupil z vojska a vydal se do Asie. Podivno, že E. co cestovatel neunavně pilný a co geograf nad jiné vzdělaný nenapsal díla obšírného o výsledcích cest vlastních, nýbrž použitím bohatých zkušeností svých rozšiřoval a objasňoval v něm. spracování nejlepší cestopisy cizojazyčné. Z těchto děl jeho vyniká hlavně *Grönland geographisch und statistisch beschrieben aus Dänischen Quellen* (Štutgart 1860). R. 1864 vydal společně s Wagnerem *Reisen in den Steppen und Hochgebirgen Siberiens und den angrenzenden Ländern Central-Asiens* (v Lipsku). E. † v Berlíně co poručík u výslužbě 9. pros. 1870.

Euanthes, starořecký malíř z Alexandrinské doby, od něhož dvě, v jistém poměru k sobě stojící malby se uvádějí, totiž: *Andromeda Perseem osvobozena* a *Vysvobození Promethea Herkulesem*. *Mü.*

Eubios, starořecký sochař, kterýž ok. r. 380 před Kr. ve svém rodišti Thébách žil a umění své provozoval, a od něhož Pausanias uvádí s jeho krajanem Xenokritem společně provedenou mramorovou sochu *Herakleza Promacha* v Herakleiu Thébánském. *Mü.*

Eubulides, starořecký sochař Athénský, kterýž na počátku doby Římských císařů žil, a od něhož uvádějí Plinius sochu *na prstech počítajícího* (*digitis computans*), Pausanias pak uvnitř Kerameiku v Athénách postavený dar, sestávající ze soch *Atheny Paeonis*, *Zeusa*, *Mús*, *Mnemosiny* a *Apollina*. *Mü.*

Eucalyptus *globulus* a E. *amygdalina*, obrovské myrty zvýší 400′ až 500′, dosud méně známé, objeveny byly r. 1871 v střední Australii. E. náleží v čeledi rostlin myrtovitých (*Myrtaceae* z řádu rostlin *Myrtiflorae*) v podčeleď nazvanou *Leptospermeae* mající tobolku mnohopouzdrou. E. *gl.* poskytuje výborné dříví stavební, následkem čehož činí se ve Francii rozsáhlé pokusy k aklimatisaci tohoto stromu. Jiný druh E. *gigantea Hook fil.* na Nov. Zealandu podává vzácné novoholandské dřevo mahagony. Zvláštní hustá šťáva v podobě drobných kapek, tak zvaná „australská manna“, která množství cukru obsahuje, vypocuje se na listech stromu E. *viminalis* od prosince až do března, kterouž tuzemci na listech zaschnouti nechají a pak ku slazení užívají. V Evropě dosud pěstuje se 8 druhů E.

Eugia Efisio, státník italský, nar. se 27. dub. 1818 v Cagliari a † 18. ún. 1872 v Římě. Studoval na vojenské akademii Turinské, stal se r. 1837 poručíkem, r. 1848 hejtmanem u dělostřelectva a súčastnil se nešťastných ale pro Piemont ne neslavných válek r. 1848 a 1849. R. 1855 byl jmenován majorem a zvolen za poslance Lanusciského do sněmovny, jejíž údem až do úmrtí svého zůstal. Některé referáty jeho obrátily naň pozornost Cavourovu, který ho r. 1856 s generálem Brogliem ku korunovaci císaře Ruského do Moskvy poslal. Roku 1859 vstoupil E. co major do generálního štábu a súčastnil se války s Rakouskem. Odtud jeví činnost jeho pravdivý obraz čilého a měnivého života a působení Italianův. R. 1860 byl velitelem nově zřízené vojenské školy Milánské, postoupil v březnu t. r. na generálmajora, i bylo mu svěřeno řízení ministerstva války v Neapolsku, pokud toto Garibaldím dobyté království mělo své zvláštní ministerstvo, což ovšem dlouho netrvalo (poč. 1861). Pod prvním italským ministrem války Fantim obdržel důležitý úřad generálního ředitele pěchoty a po jeho smrti prozatímně též ministerstva války, stal se r. 1862 údem vojenské rady a stálé komise národní obrany, v čci t. r. prefektem Palermským a velitelem tamější posádky, t. j. obdržel nejširší plnomocenství místokrále Sicilského, byl ale pro přílišnou mírnost brzy odvolán. V bř. 1863 byl ministrem námořnictví, stal se po vystoupení svém generálním poručíkem a velitelem 8. divise u Custozzy, opět ministrem války v ministerstvě Ricasoliho a r. 1867 předsedou komise pro reorganisaci italské armády, v kterémž úřadě vlastí své zkušeností a velkou znalostí svou velice prospěl; o politické obezřelosti jeho svědčí návrh na zmenšení rozpočtu válečného o plných 145 mil. Stav se r. 1867 prvním pobočníkem prince Humberta objevoval se střídmě pouze při poradě o záležitostech vojenských, ve sněmovně, aby se říci nemohlo, že zneužívá důležitého postavení své ve prospěch té které strany.

Eucheier, starořecký kovolijec Athénský, syn Eubulidesa, uvádí se od Plinia co zhotovitel ozbrojenců, lovců, obětujících a zápasníků. Dále zmiňuje se Pausanias, že od něho ve Feneu v Arkadii nacházela se mramorová socha Hermesova. *Mü.*

Eukleides, starořecký sochař Athénský, květl ok. r. 370 před Kr. Co jeho díla se uvádějí: *Sedící socha Zeusova* z pentelického mramoru v Aigeiře v Achaji a sochy ve chrámích Demetery, Afrodity a Dionysa, jakož i Eileithyie v Buře, podobně v Achaji. *Mü.*

Eulogius svatý **1)** biskup Edesský v Mesopotámii, nechtěje míti žádný spolek se straníky Valense, císaře Ariánského, byl vyhnán do města Antinousu na hranici horního Egypta a dolní Thebaidy. Zde zavřen v celi strávil dni a noci na modlitbách. Po smrti Valense 379 vrátil se E. do Edessy a zůstal tamějším biskupem. Martyrologium jmenuje svátek téhož svatého dne 5. kv. — **2)** E. svatý, rozený ze Sicilie, Alexandrinský patriarcha z r. 580, zamítal bludy Eutychianů, Jakobitů a jiných kacířů, svolal církevní shromáždění r. 588 proti Samaritánům, a † r. 606. Církev světí jeho památku 13. září. Focius o něm praví, že napsal šest psaní proti Novacianovi, jedno proti Severovi a Timoteusovi, z nichž úryvky se dostaly do jeho rukou.

Eumaros z Athén, starořecký malíř, květl ok. r. 540—500 před Kr., o kterémžto umělci pochvalně se uvádí, že byl první, jenž ve svých malbách dovedl rozdíl učiniti mezi mužskými a ženskými postavami, a že v těchto, jak rozdíl pleti, tak i stáří a jiné povahy jich dobře naznačoval. *Mü.*

Euodos, řezbář drahých kamenů, květl za doby Titovy (asi r. 70 po Kr.). Znám jest od něho beryl s hlavou Julie, dcery Titovy, na kterémž kameni umělec jméno své udal. *Mü.*

Eupalinos, Naustrofův syn z Megary, byl

tes populaires ou histoire des actes héroïques du peuple et de son influence sur les sciences, les arts, l'industrie et l'agriculture (tamt. 1851—53, 4 sv.); *Histoire des martyrs de la liberté* (tamt. 1851); *La morale universelle* (tamt. 1859); *La Néerlande et la vie hollandaise* (tamt. 1859, 2 sv.); *Cornwall and its coasts* (Lond. 1865); *Religious life in England* (tamt. 1867); *English seamen* (tamt. 1768). Společně s manželkou svou Adelou E., která již dříve se byla vyznačila několika romány, sepsal *Histoire des amants célèbres de l'antiquité* (Paříž 1842, 2 sv.).

Esquivel 1) don Antonio Maria, výtečný novější malíř španělský, s jehož maleb mnohé s velikým nadšením přijaty byly. Zejména to platí o jeho *Transfiguraci* (Proměnění Páně), vystav. v Madridě r. 1837, kterýž obraz byl po bok postaven starým malbám ze školy Sevillské. — Jeho syn 2) don Carlos Maria E. jest malířem a sochařem, vzdělával se s počátku na akademii sv. Fernanda, později u Leona Cogrieta v Paříži, a jest nyní profesorem malířství a sošnictví v Madridě. Čelnější z jeho maleb jsou: *Zajetí Quatimocina Cortesem*; *Poslední okamžení krále Filipa II.* a *Episoda z válečné výpravy do Afriky*. — 3) Emanuel de Sotomayor E., žijící schopný ryjec španělský, vzdělavší se v Itálii, zejména ve Florencii. Z jeho rytin chválí se co zvláště zdařilé: *Panna Maria, přijímajíc děťátko s rukou sv. Alžběty*, dle Rafaelova obrazu v galerii Florentinské; *Sedící Panna Maria* dle Benvenutiho; *Klanění se pastýřův* dle Rafaela Mengsa; *Hlava Kristova* dle Lionarda da Vinci. *Mü.*

Essen (v. hl. d.), pruské město v Porýnsku mělo r. 1864: 31.336 a r. 1867: 40.566 obyv. (roční přibytek 10%). V novějších dobách proslulo E. Kruppovou (v. dopl. 1.) továrnou na děla, v kteréž pracuje přes 10.000 dělníků.

Essenwein August Ottmar, něm. architekt a historik umění, přednosta germánského Musea v Norimberku, nar. se 2. list. 1831 v Karlsruhe, studoval ve svém rodišti gymnasium a na polytechnice architekturu až do r. 1852. Na to strávil několik let na cestách a zdržoval se delší dobu ve větších městech, jako v Paříži, v Berlíně a ve Vídni, kde obcoval s umělci a vynikajícími muži svého odboru. Té doby uveřejnil mimo různá menší pojednání v časopisech samostatný spis *Norddeutschlands Backsteinbau im Mittelalter* (v Karlsruhe 1855). Roku 1856 usadil se trvale ve Vídni a vstoupil do služeb společnosti pro stavby státních drah železničních. V tomto úřadě měl dosti času svobodného, kterýž věnoval umělecko-průmyslnickým studiím a zhotovil množství kreseb a návrhů pro různé věci šperkové, práce zámečnické a p. Roku 1864 byl povolán do Štýrského Hradce za městského stavitelského radu, a rok na to jmenován profesorem stavitelství pozemského na tamější nově zřízené technice. R. 1866 byl povolán za přednostu Norimberského germ. Musea, kterémž úřadě posud účinkuje. Hlavní jeho díla jsou skvostné vydání *Die mittelalterlichen Kunstdenkmale der Stadt Krakau* (v Norimberce 1867) a *Die innere Ausschmückung der Kirche Gross-St. Martin in Köln* (v Kolíně 1866). Též vydává v Brockhausových *Bilder-Atlasu* (v Lipa. od r. 1867 atd.) oddělení stavitelské.

Esser Heinrich, hud. skladatel něm., nar. 15. …e 1818 v Manheimu, žije od r. 1847 ve Vídni, kde byl nejprvé kapelníkem v divadle u brány Korutanské, později při dvorní opeře. Složil několik spěvoher (na př. *die beiden Prinzen*, *Riquiqui* a j.), které však neměly valného úspěchu, pak rozličné skladby instrumentální a četné *písně*, kterými došel velké obliby.

Este 1) Alessandro d', italský sochař a úd akademie sv. Lukáše v Římě, kdež r. 1826 † v 39. roce svém, byl jedním z nejlepších žáku Canovy, kterémuž hlavně při jeho dílech pomáhal, avšak i mnohé samostatné dílo neobyčejné ceny provedl. — 2) Antonio d' E., sochař, profesor, úd a později přednosta akademie sv. Lukáše v Římě, ředitel tam. Vatikánského musea, nar. v Benátkách r. 1754, † v Římě r. 1837. K nejzdařilejším jeho dílům náležejí vypuklé řezby v kostelích sv. Jana a sv. Marka v Římě, dále provedl umělec ten za dlouhého živobytí svého též mnoho výtečných poprsí. *Mü.*

Esteban 1) Rodrigo uvádí se v jednom rukopise král. bibliotéky Madridské ok. r. 1291—1292 co dvorský malíř Kastilského krále Sancha IV. — 2) Juan E., španělský malíř, od něhož se nachází v kostele nemocnice Ubedské pěkný obraz *sv. Klementa* (z r. 1611) a v kapli katedrály Baenzaské *Zvěstování P. Marie* z r. 1666. — 3) Viktor E., žijící malíř historický v Madridě. Co zvláště zdařilý obraz chválí se jeho *Jakub a Rachel*. *Mü.*

Esteve (neb Estevan) 1) Francisco, španělský sochař, nar. ve Valencii r. 1682, † tamtéž r. 1766, provedl mnoho zdařilých soch a skupení svatých, z jakých zejména mnohé zdobí kostely jeho rodiště. — 2) Don Rafael d'E., znamenitý ryjec španělský, v Madridě žijící, vzdělával se v Paříži a v Itálii a proslul výtečnou rytinou na slovo vzatého *Mojžíše* Murillova, kteréžto dílo neobyčejnou jemností a něžností vyniká, jsouc provedeno ve způsobě školy Rafaela Morghena. *Mü.*

Estrada, don Juan a don Ignacio, bratří, malíři, jenž vždy společně pracovali. První nar. v Badajose r. 1717, druhý r. 1724, onen † tamtéž r. 1792, tento r. 1790. Oba byli žáky svého otce Manuela de E., don Juan učil se však ještě po 3 léta u dona Pabla Pernichara v Madridě. V kostelích Badajoských nachází se od nich ještě mnoho společně malovaných obrazů, ku kterýmž Ignacio činil návrhy, kteréž pak Juan zúplna provedl. *Mü.*

Etex Antonín, franc. sochař a architekt (v. hl. d.). zhotovil v letech posledních ještě řadu mistrovských děl, z nichž zejména *Matka s děťátkem na klíně* z r. 1866 vyniká. I co akvarelista vyniká E., a obrazy jeho jsou velmi oblíbeny a ceněny. Později vydal E. spisek *Cours élémentaire de dessin*, který dospěl k četným novým nákladům.

Etgens Jan Jiří, moravský malíř, nar. se 1698 v Brně a † tamtéž 1764. Po odbytých v Brně průpravných studiích vzdělal se v Římě pod učiteli Marattim a Concou, a maloval po návratu svém do Brna mnohé obrazy a stěnomalby pro kostely moravské, z nichž uvádíme: *kaple klášterního chrámu ve Velehradě; stěny a kapli Brněnského kostela Minoritův; stěnomalby piaristského chrámu v Kroměříži*; obraz na hlavním oltáři kostela minoritů v Jihlavě, představující *Sv. Antonína Paduanského*.

Ett Kašpar, hud. skladatel, nar. 7. led. 1738 v Eresingu v Bavořích, † v Mnichově 16. kv. 1847. Odbyv studia gymnasiální a lycejní věnoval se zcela hudbě, a byl od r. 1816 až do své smrti varhaníkem při dvorním chrámu sv. Michala v Mnichově. E. byl důkladný varhaník, theoretik a círk. skladatel, zvláště pak pilný badatel v oboru starší církevní hudby. Zůstavil as 60 skladeb církevních, mezi tím několik 4—8hlasých mší, dvě requiem, dvě miserere, dále litanie, nešpory, ofertoria a t. d.

Ettinger Alois, kněz řádu piaristského a stavitel, nar. se v Pešti r. 1745 a † tamtéž r. 1804.

Galerie der Meisterwerke altdeutscher Holzschneidekunst (tamt. 1857), obě tato díla vydal společně s Falkem; *Deutschland vor dreihundert Jahren in Leben und Kunst aus seinen eigenen Bildern dargestellt* (Lipsko 1857); *Leben und Wirken Alb. Dürers* (Nördlingen 1860); *Eine Menschenseele, Spiegelbild aus dem XVIII. Jahrhunderte* (tamt. 1863); *Wesen und Werth des Daseins* (Berlín 1870). Účastnil se též v spracování kulturně historické části Brockhausova *Bilder-Atlas zum Convers.-Lexikon* (Lipsko 1868 a p.)

F.

Fabri 1) Joh. Ernst Ehrgott, geograf, nar. se 16. čce 1755, byl profesorem geografie a statistiky na univ. v Jeně a žil později jako soukromý učenec v Erlangách, kde † 30. kv. 1825. Sepsal: *Handbuch der neuesten Geographie* (1784 v četných vydáních); *Abriss der natürlichen Erdkunde, insonderheit Geistik* (v Norim. 1806); *Geograph. Magazin* (14 sv.). — **2)** Josef F., sochař, nar. se 1800 v Padově, vzdělal se na umělecké akademii Milánské, pak v Římě pod Canovou, a zhotovil zde kolosální skupení *Milona Crotonského*, na něhož lvové se sápají. Ostatní díla jeho jsou: *Venuše a Amor* (pro hraběte Esterházyho); *Hector a Andromache* (pro hrab. Melleria); *Náhrobek* (pro jeho choť, na hraběcím letohrádku u Monzy); *Mausoleum kardinála Fontany* (v St. Carlo v Římě); *Pomník Tassův; Sedící genius* (na Canovově pomníku v kostele di S. M. Assunta [Frari] v Benátkách); *Alexander a Roxane* (pro císařovnu Rakouskou); *Pomník papeže Lva XII.* (1837 v Basilica Vaticana); *Pomník Palladiův* (na hřbitově ve Vincenze); *Socha sv. Lukáše* (v chrámě sv. Petra v Římě); *Socha sv. Petra* (v kostele S. Francesco de Paula v Neapoli). Všechna díla F-ova svědčí o pilném studium přírody a antiky. Náležel k nejlepším žákům Canovovým a k umělcům vynikajícím. Později stal se ředitelem musea Vatikanského a Lateranského a údem akademií uměleckých ve Vídni, v Paříži a Sv. Lukášské v Římě.

Fabrice, Georg Friedr. Alfred von, saský generallieutenant a ministr války, nar. se 23. kv. 1818 v Quesnoy-sur-Deule, kde otec jeho, saský generallieutenant, tehdáž prodléval. R. 1834 vstoupil F. do saského vojska, stal se již r. 1849 ritmistrem a účastnil se války šlesvicko-holštýnské. R. 1863 postoupil na plukovníka a byl r. 1864 chefem generálního štábu saského oddělení vyslaného do Šlesvik-Holštýna. R. 1866 provázel korunního prince Albrechta do Čech a bděl nad pracemi sas. gener. štábu. Po válce svěřeno mu od Sas. krále ministerstvo války, v kterémž úřadě provedl nesnadnou úlohu, přispůsobení totiž saské armády (12. sbor armády spolkové) vzorům pruským. Při vypuknutí německo-franc. války byl jmenován generálním guvernérem pro okres 12. sboru armádního, a stal se koncem r. 1870 gener. guvernérem ve Versaillesu, odkudž spravoval departement Seine-Oise a depart. du Nord. Po ratifikaci úmluvy o mír zůstal F. ve Francii jako zástupce něm. kancléře a vrátil se teprv v čnu 1871 do Drážďan, aby se ujal znovu svého úřadu ministerského.

Fadějev Rostislav Andrejevič, ruský generál, politik a spisovatel, nar. se r. 1824. Nabyv vychování ve škole dělostřelecké vstoupil do vojska jakožto důstojník, však již příštího roku vystoupil ze svazku vojenského. R. 1849 podruhé vstoupil do řad vojenských a zůstal v kavkazské armádě 15 let až do úplného pokoření Kavkazu. Účastnil se mnohých bitek a bitev, v letech pak 1853—55 bojoval v operujícím sboru v Asii a částečně též u Sevastopolu. R. 1857 jmenován adjutantem knížete Barjatinského, pak velkého knížete Michala Nikolajeviče, náměstníka zemí Kavkazských, a r. 1864 jmenován generalmajorem. K vyzvání Barjatinského opustil r. 1866 Kavkaz, aby s bývalým svým náčelníkem vypracoval návrhy k opravám v ruské armádě, když pak nesouhlasil s opravami přijatými od ministra války, přidělen jest ministerstvu vnitřních záležitostí. F. získal si zvláště svými vojenskými spisy výtečnou pověst. R. 1860 vydal spis *Šestidesjatí ljet Kavkazkoj vojny*, později *Pisma s Kavkaza* (1865), v kterém uvažuje budoucnost asiatské otázky vzhledem k Rusku a Evropě. Dále sepsal *Vooružennyja sily Rossii* (Ozbrojené síly Ruska), v kterém spise dovmáhá se národní organisace ruského vojska. Spis ten obrátil k sobě pozornost celé Evropy a získal mu mnoho ctitelů, zároveň však vyvolal prudkou polemiku. Již v této brožurce dotkl se mimochodem slovanské otázky, o které obšírněji se rozpisuje v pozdější své publikaci *Mnénie o vostočnom voprosě* (Myšlénky o východní otázce), která způsobila v Evropě mnoho hluku a byla příčinou mnohých útoků na spisovatele. Český její překlad jest vládou zapověsen. F., stoje na výši novověkých věd vojenských a jsa zároveň bystrý posorovatel věcí politických, řadí se bez odporu k nejlepším současným spisovatelům o věcech vojenských.

Faesch Jan Rudolf, nar. se v Basileji (kdy?), vstoupil do služby saské a stal se s počátku plukovníkem v saském vojsku, později architektem při kadetním sboru v Drážďanech, v kterémž postavení † 1742. Sepsal: *Historische und methodische Einleitung in die gesammten mathem. Wissenschaften* (v Drážď. 1716); *Abhandlung über das Schiffbarmachen der Flüsse* (tamt. 1728) a *Kriegs-Ingenieur-Artillerie und See-Lexicon* (tamt. 1735).

Fahlcrantz 1) Karel Jan (v. hl. d.) † ... led. 1861 v Štokholmě. — **2)** Christian Er... (v. hlav. dílo) napsal ještě epos: *Röm förr och nu* (v Upsale 1858—61), později vydal sebrané spisy své v 5 svazcích. † ve Westerasu 6. srpna.

Faidherbe Louis Leon César (v. dopl. 1.) vydal: *Chapitre de géographie sur le Nord-Ouest de l'Afrique* (St. Louis 1864); *Collection complète des inscriptions numidiques* (v Pař. 1870) a *Campagne de l'armée du Nord* (t. 1871), v kterémž posledním spise sám sebe hájí před vznášenými naň žalobami, že zavinil porážku svou u St. Quentinu (18. led. 1871).

Fairbairn Vilém, na slovo vzatý angl. inženýr a strojař, nar. v Kelso roku 1780, položil základ k svému vzdělání v Newcastlu, věnoval se strojnictví a r. 1817 usadil se v Manchestru, kdež po ... let jeho firma náležela k prvním svého druhu. F. učinil mnoho oprav na rozličných strojích, byl jeden z prvních, kteří užili železa na stavbu lodí a domů, vynalezl zvláštní druh mřížových mostů, a byl vůbec v oboru svém považován za autoritu rozhodující. Co člen britské společnosti „Association for the advancement of Science" psal do jejích

původce od Herodota velmi proslaveného, 7 stadií skrz kopec jdoucího vodovodu na ostrově Samosu. Připisuje se mu též veliká a četnými sloupy ozdobená kašna v Megaře, jakouž tyran Theagenes ok. r. 635 tam zříditi dal. *Mü.*

Eupolemos, starořecký stavitel z Argosu, kdež ok. r. 415 před Kr. veliký chrám Heřin na místě nedávno před tím vyhořelého chrámu téže bohyně vystavěl. *Mü.*

Eupompos ze Sikyonu, starořecký malíř, kvetší ok. r. 400—380 před Kr., zakladatel školy Sikyonské, jejížto hlavní zásluha naproti přílišné jemnosti školy ionické záležela u vědecky přesném provedení a ve správné kresbě. Z obrazů jeho jest znám toliko jeden, představující *Vítěze v gymnastickém zápase o závod, s ratolestí palmovou v ruce.* Jeho žák Pamfilos vyučoval svému umění způsobem přísně vědeckým. *Mü.*

Euterpe nazývá se hudební spolek v Praze, jenž r. 1864 za tím účelem zřízen byl, aby v něm dívky nemajetných rodičů obou národností nabyly vzdělání jakožto spůsobilé učitelky ve hře na piano. Dívkám dostává se vyučování v hudebním ústavu I. A. Horovy, která zároveň jest ředitelkou spolku E. Protektorem spolku byl nejprvé slovútný pianista Alex. Dreyschock, později na slovo vzatý aesthetik dr. Ambros. Svými členy čítá E. nejvíce umění milovné paní Pražské, které dobrovolnými příspěvky náklad za bezplatné vyučování 20 dívek uhražují.

Euthykrates, starořecký kovolijec ok. r. 300 před Kr. Byl syn a žák Lysippův (v. t.), a následovav svého otce více bedlivosti než eleganci hleděl sobě více vážnosti nežli spanilosti. Co jeho díla menují se: *Herakles* v Delfech; *Zápas lovců a jezdců* v Thespiích; *socha Trofonia* při jeho orakule; též několik soch dle života. *Mü.*

Eutychides, starořecký kovolijec a sochař v mramoru, Lysippův žák, ze Sikyonu rodilý, kvetl ok. r. 290 před Kr. a prováděl díla, vynikající zvláště spanilým výmyslem, jakož i jemným a pravdivým provedením. Co díla jeho uvádějí se: mramorová *socha Dionysa* a kovové *sochy boha řeky Eurotasu* a *bohyně města Antiochie.* Poslední této sochy nahází se spanilé nápodobení ve Vatikánském museu v Římě. *Mü.*

Evans [ívns] William, anglický malíř krajin, nar. v Bristolu r. 1811, † 8. pros. 1858, představoval nejraději a nejzdařileji vážnou a mohútnou stranu přírody. Žil delší čas osaměle jako poustevník v horách severního Walesu, sbíraje zde studie ke svým obrazům, z kterých obzvláště se chválí *Voth Mawr.* Odešed později do Italie strávil tam léta a představoval pak velmi zdařile krajiny i od oné země. *Mü.*

Ewald, Georg Heinrich Aug. von, orientalista něm. (v. hl. d. 3. a dopl.), po přivtělení Hannoverska k Prusku brojil proti tomuto násilnickému skutku tak prudce, že přišel ve styk s trestními úřady a z úřadu profesorského sesazen jest. Od té doby brojuje proti velkoněmecké politice pruské četnými spisy, na př. *Die drei Uebel in Europa* (Lip. 1869); *Meine Worte an Preussen* (t. 1870); *Ueber meine zweite Amtsentsetzung in Göttingen* (2. vyd. t. 1870) aj. Z učených jeho děl naznamenáváme ještě tyto: *Alterthümer des Volkes Israel* (3. vyd. v Gotinkých 1866); *Ueber das 4. Esrabuch* (Got. 1863); *Sprachwissenschaftliche Abhandlungen* (t. 1860—62); *Sieben Sendschreiben des alten Bundes* (t. 1871); dále počal vydávati mnohoslibné dílo *Die Lehren der Bibel von Gott oder Theologie des alten und neuen Bundes* (Lipsko 1871, I. díl.). Některé jeho spisy v hl. uvedené dočkaly se již několikera vydání.

Exner Johan Julius, žijící malíř dánský, nar. 30. list. 1825, získal sobě veliké pochvaly živými a svěžími obrazy ze života dánského sedláka. Jeho *Nedělní návštěva u dědečka* poctěna r. 1853 zlatou medalií. Další zdařilejší jeho malby jsou: *Hostina u sedláka na Amageru; Ples u sedláka v Hedebo* (v obrazárně Kodaňské); *Karbaníci; Hra na slepou bábu* a j. *Mü.*

Expositorium canonicale viz Collare canonicorum.

Eybel Adolf, malíř historický, genru a podobizen, nar. v Berlíně r. 1808, vzdělával se na tam. akademii, hlavně pak u profesora K. W. Kolbe, a jest nyní sám profesorem a údem téhož ústavu. Z jeho výborně komponovaných a u provedení na francouzský a belgický spůsob upomínajících obrazů sluší zejména uvésti: *Sbíratelku klasů; Bitvu u Fehrbellinu;* výjev z W. Scottova *Woodstocka; Richarda Lvisrdce se svou družinou v táboře Askalonském naslouchajícího zpěvu Blondelovu; velikého kurfiršta u Fehrbellinu.* *Mü.*

Eyck 1) Gaspar van, malíř Antorfský, kvetší na počátku XVII. stol., maloval nejvíce námořské obrazy, buď otevřené moře, buď přístavy, někdy též námořské bitvy mezi Turky a křesťany. Byl dobrý kreslič a též spůsobný malíř. — **2)** Nikolaus van E., též Antorfský malíř, má se ode mnohých za bratra předešlého. Maloval velmi věrně a živě bitvy, půtky, výjevy z táboru. V Belvederu Vídeňském nachází se od něho: *Zastavení vojáků* a *Ubytování vojska ve vsi.* *Mü.*

Eycken 1) Karel van, žijící malíř krajin v Levně, nar. r. 1809 v Aerschotu, vesnici to nedaleko onoho města, kdež jeho otec, Frans van der E., malíř dekorační, ho vyučil v počátcích umění. Později vzdělával se mladý E. dále na cestách a náleží nyní k nejschopnějším a nejváženějším umělcům ve svém oboru. — **2)** Jan Baptist van E., malíř historický, nar. v Bruselu r. 1809, † tamtéž r. 1853, byl žák Navezův, obdržel r. 1835 velikou cenu na akademii ve svém rodišti, načež jeho první větší dva obrazy, *Sv. Šebestián* a *Tobiáš, nabyvší opět zraku,* všeobecnou pozornost vzbudily, a mladý E., vzdělávav se pak dále ve Francii a v Itálii, po svém návratu do vlasti (1839) brzy k čelnějším umělcům tamějším připočtěn byl. Stal se profesorem na akademii Bruselské, ve kterémž oboru též velmi prospěšně účinkoval, obrátiv zřetel svůj k vyššímu směru náboženskému, což obzvláště jasně se jeví v jeho malbách v jedné kapli chrámu Vítězné Matky Boží v Bruselu, jakož i v jeho pěkných oltářních obrazech, jichž asi 12 provedl. Jeho manželka, Julie Anne Marie Noël van E., nar. v Bruselu r. 1812, podobně žákyně Navezova, zaměstnává se též malbou historickou a genrovou, i chválí se při jejích malbách prostota pojmutí a libeznost v provedení. *Mü.*

Eyckens, Frans a Jan, bratří, nizozemští malíři XVII. stol., malovali květiny a ovoce, kteréž obrazy svého času byly velmi váženy. Od Františka nachází se zdařilý obraz (květiny) v Belvederu Vídeňském. Jan, nar. v Antorfě r. 1625, † r. 1669, prováděl i práce sochařské. *Mü.*

Eye, Johann Rudolf Aug. von, vynikající kulturní historik něm., nar. 24. kv. 1825 ve Fürstenau v Hanoversku, studoval na universitě Gotinské práva, brzy však obrátil se k studiím filosofickým a historickým, která kdy dokončil byl po několik let na rozličných místech vychovatelem, až r. 1853 povolán jest za ředitele uměleckých a starožitnických sbírek Germanského musea v Norimberce. Z děl jím vydaných jmenujeme: *Kunst und Leben der Vorzeit* (Norimberk 1854, 3 sv., 3. vyd. 1868);

F.

Transactions jakož i do jiných časopisů učených četné články o výsledcích činěných od něho mechanických skoušek, a vydal také o sobě více spisů z oboru mechaniky.

Falk 1) **Paul Ludw. Adalbert**, prus. státní ministr, nar. se 10. srp. 1827 v Meškově v Slezsku, studoval gymnasium ve Vratislavi a práva na tamější universitě, zabývaje se též studiemi přírodovědeckými a historickými. R. 1847 stal se doktorem práv a vstoupil do prus. státní služby. R. 1861 byl povolán za státního zástupce do Berlína a stal se r. 1862 radou při apelačním soudu v Hlohově, kde účastnil se při vydávání Rönnem redigovaných *Ergänzungen und Erläuterungen der preuss. Rechtsbücher*, v kterémžto postavení spracoval 4. vydání *Ergänzungen zur Gerichts-Hypotheken- und Depositalordnung, zum Strafrecht und Strafprocesse* (v Berl. 1860—68) a 5. vyd. *Ergänzungen zum Allgemeinen Landrecht* (tamt. 1864—66). V ún. 1867 byl zvolen F. od volebního okresu Hlohovského do ústavující říšské rady Severo-něm. spolku, kde se přidružil ku frakci staroliberálů. R. 1868 byl jmenován tajným soudním radou v ministerstvu spravedlnosti, a bylo mu uloženo vypracování předlohy nového soudního řádu, kteráž 15. bř. 1869 za zákon přijata byla. Později pracoval o návrzích nové soudní organisace pro říši Německou. V ún. 1871 byl povolán od císaře Viléma do Versaillu a svěřeno mu vypracování změn, kteréž se měly zavésti v soudnictví Elsaska a Lotarinska. Dne 22. led. 1872 byl konečně na místě Mühlerově jmenován prus. ministrem pro záležitosti církevní, školské a zdravotní, a uvedl v úřadě tomto v Německu v život mnohé zákony, které v nastalých za našich dob sporech mezi církví a státem obor právomoci státu proti církvi rozšiřují, této ponenáhla půdy ujímajíce. — 2) **Maximilian F**, maďarský publicista, narodil se 1828 v Pešti. Byv až do r. 1847 spoluredaktorem časopisu *Der Ungar*, psal od 1848 články pro Schwarzerův list *Oesterreichische Zeitung* a po potlačení jeho do *Wanderera* úvodní články, které listu tomu velké čtenářstvo zjednaly. Od r. 1849 ale psal výhradně do časopisů maďarských: *Figyelmező*, *Pesti Napló*, od r. 1855 do *Magyar Sajtó*. Od r. 1850 byl úředníkem u Vídeňské spořitelny a věnoval prázdný svůj čas spisovatelským pracím. Tak přeložil Galettiovu *Allgemeine Weltkunde* a z Bumüllerova dějepisu starou dobu do maďarčiny, nejoblíbenější pak díla maďarské beletristiky, na př. několik románů Morice Jókaie a Vasa Gezebena do němčiny, a vydal anonymně sám několik menších spisů.

Fallows Pearon, astronom, nar. se 4. čce 1789 v Cockermouthu v Cumberlandu, stal se knězem a byl od roku 1821 ředitelem hvězdárny v Kapsku; † v Simons Townu v Kapsku 25. čce 1831. Byl též členem král. astron. společ. v Londýně. Sepsal: *On a curious appearance, observed upon the moon* (Phil. Fr. 1822); *A catalogue of nearly all the principal fixed stars between the zenith of Cape Town and the South Pole etc.* (tamt. 1824) a j. v.

Fanfani Pietro, výtečný ital. filolog a spisovatel, nar. r. 1817 v Pistoje, studoval ve svém rodišti filologii a literaturu, načež vstoupil do tak zvané nemocnické školy, aby dle přání otce věnoval se lékařství. Avšak přilnuv celým svým snažením k filologii a krásné literatuře nevalně pokračoval v lékařství, pročež otec, nedopustiv aby dále studoval, zaopatřil mu místo písaře u jistého vojenského úředníka. Když pak brzy na to otec zemřel, opustil F. ihned místo své a znovu počal lékařství studovati, však opět s nepatrným výsledkem. Proto 1838 vzdal se tohoto studia úplně a věnoval se zcela předmětům výše dotčeným, k nimž jediné povolání cítil. Devět let později r. 1847 založil v Pistoji výtečně redigovaný list *Ricordi filologici*, který potkal se s úspěchem neobyčejným, však již po roce přestal vycházeti, neboť F. co dobrovolník účastnil se války proti Rakušanům. Od těchto byl zajat a v Terezíně věznen. Byv na svobodu propuštěn obdržel úřad v ministerstvu osvěty v Turině, odkud jej Franchini do Florence povolal, kde v toskánském ministerstvu čestné místo zaujímal. Od r. 1859 jest bibliotekářem knihovny Marucelliánské ve Florencii. Sepsal: *Vocabolario della lingua italiana* (Flor. 1856); *I diporti filologici* (Neapol 1858, 2. vyd. Flor. 1871); *Osservazione sui primi fascicoli della quinta impressione del vocabolario della Crusca* (Modena 1849), který spis zapletl jej v prudký spor s akademií della Crusca, z něhož vítězně vyšel; *Vocabolario dell' uso toscano* (Flor. 1863, 2 sv.); *Vocabolario della pronunzia toscana* (tamt. 1863); *Lettere precettive di eccelenti scrittori* (2. vyd. Flor. 1871); *Voci e maniere del parlar fiorentino* (t. 1870); *La Paolina*, novela častěji vydaná (2. vyd. t. 1868); *Una Bambola, romanzo per le bambine* (t. 1869); *Cecco d'Ascoli, racconto storico del secolo XIV.* (t. 1870, Lipsko 1871), a rozličné menší spisy. Dále ještě vydal: *Etruria. Studi di filologia, di letteratura, di publica istruzione et di belle arti* (Flor. 1851—52, 2 sv.); *Il Borghini. Giornale di filologia e di lettere italiane* (t. 1863—65, 3 sv.); *Commento alla Divina Comedia d'Anonimo Fiorentino del secolo XIV.* (Bologna 1866, 3 sv. a pozd.) a j.

Farini Luigi Carlo (v. hl. d. a dopl. 1.) † v duševní pomatenosti 1. srp. 1866 v Quarto u Janova.

Fasanotti Gaetano, souvěký malíř krajin, nar. se v Lombardsku a náleží k nejznamenitějším malířům doby naší. Díla jeho vynikají dobrou barvitostí, zvláště výborně dovedl řeky, rybníky a vrchole Alp světlem slunečním ozářené. Jmenujeme z nich: *Brianza poblíže parku Monzaského; Jezero Pusianské; Jezero Iseoské; Ves Girola v Alpách* (vyst. v Miláně 1855); *Valsassina* (tamt. 1856); *Jezero Leconské* (t. 1857); *Ticino u Fornavento* (t. 1857).

Favre Gabr. Claude Jules (v. hl. d. a dopl. 1.) vzdal se 3. srp. 1871 svého úřadu jako ministr věcí zahraničných a byl nahražen Remusatem. Diplomatická vyjednávání, kteráž se děla za jeho úřadování mezi Francií, Italií a Římem, vylíčil ve svém spise *Rome et la Republique françaises* (v Pař. 1871).

Fehling, Herrmann von, něm. lučebník, nar. se 9. čna 1812 v Lubeku, jest doktorem filosofie a prof. lučby na polytechnice v Štutgartě. Přeložil na německo Payenovu příruční knihu o lučbě průmyslové (v Štutg. 1851) a napsal mezi jiným *Analyse der Schiessbaumwolle* (Liebig Annal. 44. 1843); *Ueber die quantitative Bestimmung von Zucker und Stärkemehl durch Kupfervitriol* (tamt. 72. 1850) a *Ueber das Vorkommen von Jod in Landpflanzen* (tamt. 75. 1851).

Fein Eduard, jeden z nejzasloužilejších badatelů v oboru římského práva, nar. se 22. září 1818 v Brunšvicku, byl s počátku docentem práv v Heidelberku, pak prof. v Curichu a v Jeně a od r. 1852 v Tubinkách. † 28. říj. 1858 nedaleko Eisiebenu. Hlavní dílo jeho jest *Das Recht der Codicille* (3 sv. v Erlang. 1841—53).

Feldbausch Felix Šebastian (v. hl. d.) žil od r. 1862 na odpočinku v Karlsruhe, kde zemřel 1. ún. 1868.

Felicitas svatá, bohatá vdova ze vzácného rodu, která za panování Marka Aurelia Antonina Pia mučennickou smrt podstoupila se sedmi svými syny Januarem, Felixem, Filipem, Šilanem, Alexandrem,

linu a k filtratu přičiní se něco šťovanu ammonatého; bílá sedlina značí vápno, kteréž pochodí od cukranu vápenatého. Pohlcování barev uhlem kostěným má původ spíše ve fysikálných vlastnostech tohoto, než v chemických. Tkaniny a jiné hmoty, mající velký povrch (látky pórovité), vybírají mnohé barvy z jich roztoků, obarvujíce se jimi stále. V tom má základ svůj barvení substantivnými barvivy. Také spodium jest tělo nesmírně pórovité, a jeho **přitažlivostí povrchovou** svážejí se mnohé přiměťky ústrojné ze šťáv. Filtrování šťáv cukerných děje se ve vysokých válcích z plechu železného (tak zv. filtry neb ceďáky), kteréž naplněny jsou zrnovitým uhlem kostěným. Šťáva ohřívá se prvé na 70—75°, jelikož v teplotě té spodium nejsilněji účinkuje, a cukrovarník nemusí se obávati, že šťávy pokazí se zkysnutím. Obyčejně filtruje se šťáva řepová dvakráte. Jednou co **lehká** žene se přes 2—8 filtry, a zavařena byvši na 40—45° Blig. vede se opětně na f-ci, načež slove **šťávou těžkou**. *J. V. D.*

Finelli Carlo, italský sochař, nar. v Carraře r. 1780, † ve Florencii r. 1854. Studoval sochařské umění nejprvé ve Florencii pak u Canovy v Římě, a prvním jeho uměleckým výtvorem bylo skupení *Mars ve věku dětském* a *Juno*, které mezi znalci obdiv vzbudilo. Obdržel pak rozličné ceny v Římě, Florencii a Miláně, i nabízena mu mnohá čestná místa, mimo jiné též úřad profesora sochařství v Amsterodamě, F. však žádného nepřijal a věnoval se úplně umělecké praxi. F. jmenován členem Římské akademie sv. Lukáše, jakož i c. k. akademie Vídeňské. Z předních jeho výtvorů zaznamenáváme: *Amor s motýlem*; *Amor v zlosti*; *Mars*; *Házeč disku*; *Hebe*; *Venuše*; *Malý pastýř*; *Tančící Hory*; *Vítězný vjezd Trajanův*, výtečné dílo v Quirinalu, portikus k Thorwaldsenovu *Tažení Alexandrovu*; *Psyche zadržující Amora*; *Venuše z koupele vystupující*; *Raphael*; *Sv. Matěj*; *Archanděl Michal* (jeho arcidílo, v král. paláci Turinském); *Anděl posledního soudu*; *Venuše a Paris*; *Tři Gracie.*

Fingu, větev kmene Kaferského v jižní Africe, která co do vzrůstu s Kafry tatáž jest, jejíž však pleť jest mnohem tmavší, silně hnědá, až do černa přecházející a lesklá. Jsou to lidé střízliví, dobré povahy a mnohem pracovitější než ostatní Kafři. Rozštěpujíce se v osm kmenů zůstávali nejprvé v Natalsku, kde od Zulů podmaněni a částečně i zahlazeni jsou. Utekší zbytek hledal spásu u Amakosů, kteří však drželi je v tuhém otroctví, až teprvé r. 1837 po vpádu anglického vojska do této krajiny F-ové z robství jsou vyprostěni. Jsou nyní britanskými poddanými v počtu asi 15.000 hlav. Ostatním obyvatelům prokazují dobré služby co nosičové, pastýřové a drvoštěpové. Ve válce proti Amakosům r. 1851 osvědčili se býti věrnými spojenci Angličanů.

Fink Josef Alois, souvěký mechanik, naroz. v Andelsbuchu, zhotovil výborné planetarium nyní v Inšpruckém Ferdinandeum se nalezající, o jehož dobrých vlastnostech časopis *Bote von Tyrol und Vorarlberg 1840 čís. 20* šíře se rozpisuje.

Fiore, Colantonio del, ital. malíř, nar. ok. 1352, žák Francisconův, květl za doby Van Eycka a † 1442 neb 1444. F. jeden z prvních přestal malovati na zlaté půdě, on dále razil cestu perspektivě a anatomicky správnému obrazení nahého těla; také první svědomitěji provedl harmonii světla a stínu. Někteří pokládali jej též za vynálezce malby olejní, o čemž však právem lze pochybovati, neboť F-ův vlastní žák Antonelli z Messiny učil se této malbě u Van Eycka. Z prací F-ových zachovaly se mimo jiné: *Svatí tři králové* v S. Antonio Abbate v Neapoli, pak jeho nejznamenitější obraz *Sv. Jeronym* taktéž v Neapoli.

Fiorelli Giuseppe, výt. ital. archaeolog, nar. v Neapoli 8. čna 1823. Již r. 1845 svěřeno mu řízení odkrývání památek Pompejanských, kteréhož však úřadu sprostěn jest již r. 1849 z ohledů politických. Ku konci r. 1860 jmenován jest dohlížitelem nad starožitnostmi jižní Itálie a profesorem archaeologie na universitě Neapolské. Od r. 1865 jest senátorem král. Italského. Mimo četné práce numismatické uveřejnil: *Notizia dei vasi dipinti rinvenuti a Cuma dal Conte di Siracusa* (Neapol 1853, fol.); *Inscriptionum oscarum apographa*; *Giornale degli scavi di Pompei*; *Pompeianorum antiquitatum historia* (Neap. 1853, 2 sv.); *Cataloghi del Museo Nazionale di Napoli*; *Relazione delle scoverte archeologiche fatte in Italia dal 1846 al 1866* (Neapol 1868).

Fischer Jan, prosl. oční lékař, nar. se 29. kv. 1777 v Rumburku a † 17. říj. 1847. Studiemi a důkladným pozorováním svým stal se brzy přednostou oční kliniky a dobrodincem obou ústavů pro slepce v Praze a pozdvihl oční lékařství v Čechách na vysoký stupeň dokonalosti. Sepsal: *Klinischer Unterricht in der Augenheilkunde* (v Praze 1832); *Lehrbuch der gesammten Entzündungen und organischen Krankheiten des menschlichen Auges, seiner Schutz- und Hilfsorgane* (tamt. 1846).

Fisz Zenon Leonard, spisovatel polský, známý pod pseudonymem *Tadeusza Padalicy*, nar. se v gubernii Mohilevské ve vsi Kluotki r. 1820 z rodiny pocházející z Haliče, jež se psala původně Fisz. Nebyl v žádném vyšším učilišti a nabyl vyššího vzdělání vlastní pilností. První jeho práce byly uveřejněny v *Tygodniku St. Peterburgskym*; později uveřejnil v *Athenaeum* Kraševského pověsti ukrajinské pod titulem: *Noc tarašova.* Roku 1846 vydal v Petrohradě sborník pod titulem *Gwiazda*, později vycházel v Kyjevě pod redakcí Benedikta Dzięgi, a F. byl pouze spolupracovníkem. R. 1848 vydal ve Vilně skici pod titulem: *Pokojowka.* Brzo po založení *Dziennika warszawskiego* stal se F. jeho korespondentem, jakož i později *Gazety warszawskiej*, a spolupracovníkem *Bibljoteki warszawskiej* a *Kuryjera wileńskiego.* R. 1856 vydal ve Vilně dva svazky: *Opowiadania i Krajobrazy*, skici z cestování po Ukrajině, a r. 1859 tamt. 3 svaz.: *Listy z podróży*, v nichž popisuje svou cestu z Żytomíra přes Varšavu, Krakov, Drážďany, Paříž, Londýn a Cařihrad v letech 1857—1858. Jeho pověst *Nastor malowany* patří mezi nejlepší polské spisy toho druhu.

Fjord, slovo dánské, znamená záliv čili zátoku mořskou. Jméno toto vyskytuje se v novějším zeměpisu při všech takřka nově objevených zátokách na pobřežích zemí polárních, zejména v Gronsku, Špicberkách, severním pobřeží Sibíře, Novaja Semlja atd. F. **Františka Josefa** nazývá se r. 1869 druhou německou výpravou nalezená zátoka na východním pobřeží Gronska, ležící mezi 73°12' sev. šířky a 25°54' záp. délky.

Flandrin August, franc. malíř, starší bratr malíře Hypolita F-a, nar. se v Lyoně 1804, vstoupil 1818 do malířské školy a činil v umění značné pokroky. R. 1832 odebral se do Paříže a pracoval přes dva roky u malíře Ingresa, obdržel na výstavě 1842 velkou medalii za obraz *galejní otroci*, ale zemřel ještě téhož roku. F. patří mezi nejlepší umělce novější školy francouzské.

Flatt 1) **Jerzy Benjamin**, polský spisovatel, nar. se v Skolach v knížectví Poznaňském r. 1788, studoval v Poznani a byl pak učitelem

v kadetském sboru v Kališi. R. 1819 byl poslán do Němec a Švýcarska, by proskoumal tamější hospodářská učiliště, a po jeho návratu nařídil mu tehdejší ministr Tadeáš Mostowski, by organisoval hospodářské učiliště v Marymontu, jehož prvním ředitelem se stal; jeho nástupcem byl r. 1830 Michal Oczapowski. Za svého ředitelství vydával: *Ceres, dziennik rolniczy, poświęcony wszystkim gałęziom wiejskiego gospodarstwa* (ve Varšavě 1882, 2 sv.); dále vydal: *Opis księstwa warszawskiego z krótkim rysem dziejów polskich aż do naszych czasów* (v Poznani 1809), též německy *Topographie des Herzogthums Warschau* (v Lipsku 1810); *Opis instytutu ubogich uczniów w Hofwyl* (ve Varšavě 1816); *O tanie chowu koni w królestwie polskiem* (*Dziennik warszawski* 1829). Usídliv se ve vlastním statku v Arciechově † v Radzymině v čci 1860. — 2) Oskar F., synovec předešlého, nar. se 6. list. 1828 v Siedlcach v starém vojvodství Podlaském, studoval na gymnasium Piotrkovském, dráhu spisovatelskou nastoupil 1848 co spolupracovník a později co poluredaktor *Gazety codziennej*. Mimo četné historické a poučné články v rozličných časopisech vydal: *Opis miasta Piotrkowa trybunalskiego* (ve Varšavě 1850); *Opisanie miasta Łodzi pod względem historycznym i przemysłowym* (tamt. 1853); *Brzegi Wisły od Warszawy do Ciechocinka* (tamt. 1854); *Gawędy i notatki z podróży* (tamt. 1855).

Flavian svatý, nar. se v Antiochii s počátku IV. stol., již za mladých let vyznamenal se horlivostí u víře a vystoupil r. 349, jsa ještě laikem, proti Leontiovi biskupovi Antiochenskému, jenž rozšiřoval ariánství. Soudruhem F-a byl pobožný Diodor, pozdější biskup v Tarsu. Byvše intrikami Leontiovými vyhnáni z města shromažďovali na rozličných místech katolíky a utvrzovali je ve víře. Po smrti sv. Melecia, biskupa Antiochenského, byl F. r. 381 zvolen na jeho místo, musel ale od přívrženců Eustachismu, uznávajících za biskupa Paulina, mnoho příkoří snášeti. Když Antiochenští novými daněmi obtížení rozbili sochy císaře Theodosia a synů jeho, spěchal F. do Cařihradu, by hněv císařův ukrotil. I po smrti Evagria, nástupce Paulinova na biskupské stolici Antiochenské, neuznávala ho ještě velká část katolíků za svého pastýře, ačkoliv jej papež Innocenc I. do svazku katolické církve byl přijal. F. † r. 404. Sv. Jan Zlatoústý často se o něm ve svých spisech pochvalně zmiňuje. — 2) Flavian sv., patriarcha Cařihradský, nastoupil tuto hodnost po sv. Proklusin mezi rokem 446 a 449. F. byl neodstrašitelným zastancem víry katolické proti roskolnictví Monofysitů a Eutychiánů, jejichž přívrženec eunuch Chryzafius vymohl na cís. Theodosiu Mladším svolání církevního sboru v Efezu pod předsednictvím Dioskora, patriarchy Alexandrinského, jenž uznal Eutychesa za nevinného, kdežto byl F. svržen s úřadu patriarchy, po zemi válen, bit a kopán, tak že třetí den † v Hypepě v Lydii r. 449. Církevní sbor Chalcedonský prohlásil F-a za mučedníka a svatého. Tělo jeho bylo přineseno s velkou slávou do Cařihradu za cís. Marciana, nástupce Teodosia. Řecká církev slaví památku sv. F-a 16. a katolíci 18. února. Až na naše časy se zachovaly jeho 3 listy proti Eutychesovi.

Flensburg, vynikající obchodní město Šlesvické (v. hl. d.), mělo r. 1867 již 21.999 obyvatelů, z nichž bylo 21.000 vyznání evangelického, 800 katolického. Zdejší obchod velmi se zmáhá; r. 1869 byl přístav F-ský navštíven 2211 loděmi. Taktéž rybářství zde velmi se zmohlo, a značná část výtěžku zaváží se do ciziny. Kraj F-ský zaujímá $18^1/_2$ □ míle a má 64.000 obyv.

Flourens 1) Marie Jean Pierre, znamenitý fysiolog franc. (v. hl. d.), † 6. pros. 1867 v Montgeronu blíž Paříže. Ludvík Filip jmenoval jej r. 1847 pairem Francie. Rok před tím přijat do řádu čestné legie nejprvé co důstojník, pak komandér a r. 1859 co velkodůstojník. Z učených děl jeho sluší ještě uvésti: *Mémoire sur les fonctions spéciales des diverses parties qui composent la mase cérébrale* (Paříž 1823); *Recherches sur les propriétés et les fonctions du grand sympathique* (tamt. 1823); *Recherches sur les effets de la coexistence de la réplétion de l'estomac avec les blessures de l'encéphale* (tamt. 1823); *Expériences sur le système nerveaux*, jedno z hlavních jeho děl, jímž svou slávu v učeném světě založil (tamt. 1825, něm. překl. od Beckra v Lipsku 1828); *Cours sur la génération, l'ovologie et l'embryologie* (tamt. 1836); *Théorie expérimentale de la formation des os* (tamt. 1847). F. první poukázal k přírodnímu zákonu životnímu, že látka bez ustání se proměňuje a obnovuje, forma však a síla tytéž zůstávají. Dále ještě vydal závažná díla obsahu více filosofického a kritického: *Analyse raisonné de travaux de G. Cuvier* (tamt. 1841 a později několikráte); *Buffon, histoire de ses travaux et de ses idées* (tamt. 1844); *De l'instinct et de intelligence des animaux* (tamt. 1841); *De la philosophie relativement aux sciences physiques* (tamt. 1847); *Histoire de la découverte de la circulation du sang* (t. 1854); *De la longévité ou de la quantité de vie sur le globe* (tamt. 1854 a později často). — Jeho syn 2) Gustave F., sociální demokrat, nar. 1838 v Paříži, † tamže 5. dub. 1871. Nabyv vzdělání na lyceu Ludvíka Velkého opustil r. 1862 otcovský dům, aby účastnil se polské revoluce, když však přišed do Krakova nabyl přesvědčení, že povstání má ráz aristokratický, navrátil se do Francie a převzal r. 1863 po otci svém stolici věd přírodních na Collége de France. Přednášky jeho podobně jako rozličné brožury, které tím časem vydával, měly směr rozhodně atheistický, pročež vládou brzy úřadu toho jest zbaven. F. odešel do Londýna, pak do Belgie, kde v Bruselu a Lutichu měl politické přednášky; zároveň přispíval hojně do radikálních listů *L'espiégle* a *La rive gauche*. V té době vypuklo povstání na Kandii, a F. po celý rok bojoval v řadách povstalců, když pak ale co člen deputace přibyl do Athén, jest zde k žádosti franc. vyslance zatčen a do Marseillu odvezen, kde propuštěn na svobodu. F. bez odkladu vrátil se do Athén, byl však zde řeckou policií stíhán tou měrou, že raději do Neapole se přeplavil, kdež svou činnost započal prudkými útoky proti klerikální politice ministerstva Menabreova v listu *Il Popolo d'Italia*. List byl konfiskován, F. zatknut a do Francie dopraven. Zde měl r. 1868 vynikající úlohu ve volební agitaci, následujícího roku musil však za revoluční své smýšlení pykati v čtyrměsíčním vězení. Nabyv svobody vyzval P. Cassagnaca, jenž jej v listu *Pays* mezi tím byl urazil, na souboj, který ale tak nešťastně pro F-e dopadl, že po delší čas byl v nebezpečí života. Ku konci r. 1869 spojil se s Rochefortem, do jehož listu *La Marseillaise* pilně psal, súčastnil se pak nepokojů v čtvrti Bellevillské a musil proto přes Belgii do Londýna utéci, kde uspořádal několik protibonapartistických meetingů. Po událostech 4. září 1870 spěchal F. ze Švýcar do Francie a vstoupil do Pařížské národní gardy. Brzy na to byl též novou vládou zároveň s Rochefortem jmenován předsedou barikádní komise, nedlouho však na to počal vystupovati proti vládě, a za obležení Paříže byl v čele všech povstání, zejména dne 31. říj. 1870. Byv proto několikráte odsouzen jest konečně zatknut, ale svými přátely dvakráte z vězení vyproštěn.

Když pak dne 18. bř. 1871 socialisté stali se pány Paříže a komuna byla zřízena, postaven jest F. jakožto generál v čelo legie z obyvatelstva Bellvillu a Montmartru utvořené, zároveň byl členem komuny. S legií svou účastnil se výpadu, jejž povstalci dne 4. dub. 1871 podnikli proti Versaillesu. F. rozložil se hlavním bytem v Chatillonê, kde ale dne příštího četníky jest přepaden a ranou do hlavy zabit.

Flügel Gustav Leberecht (v. hl. d.) † 5. čce 1870 v Drážďanech. Výsledek jeho prací v cís. knihovně Vídeňské byl: *Katalog der arab., pers. und türk. Handschriften der kais. Hofbibliothek in Wien* (3 sv. ve Vídni 1865—67).

Förstemann Ernst Wihelm, něm. jazykozpytec, nar. r. 1822 v Gdańsku, studoval na universitě Berlínské a v Halle, kde také jest promovován, načež přijal místo výpomocného učitele ve svém rodišti, až r. 1851 povolán za učitele na lyceum ve Vernigerode a bibliotekáře tamější hraběcí knihovny. Od r. 1866 jest vrchním bibliotekářem v král. knihovně Drážďanské. Vydal: *Altdeutsches Namenbuch*, dílo cenou Berlínské akad. poctěné (Nordhausen 1856—1859, 2 sv.); *Die deutschen Ortsnamen* (tamže 1863); *Ueber Einrichtung und Verwaltung von Schulbibliotheken* (tamt. 1865). Většinu svých jazykozpytných badání uveřejnil v Kuhnově *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung*, později pak založil si zvláštní list *Germania*. Nyní pracuje na rozsáhlých dějinách řeči germanských.

Förster Vilém, výtečný astronom, nar. se 16. pros. 1832 v Grünbergu v Slezsku, studoval od r. 1850 mathematiku a přírodní vědy na universitě Berlínské, a odebral se r. 1852 do Bonnu, kde se pod Argelanderovým návodem výhradně studiím astronomickým věnoval. Stav se r. 1854 po uveřejnění spisu *De altitudine poli Bonnensi* doktorem filosofie, přišel r. 1855 za druhého asistenta do hvězdárny Berlínské, a zabýval se tam až do r. 1862 výhradně pozorováním a výpočty oběhů oběžnic a vlasatic. Mezi tím habilitoval se r. 1857 jako docent astronomie na univ. Berlínské a postoupil r. 1860 za prvního asistenta hvězdárny tamější. R. 1863 obdržel mimoř. profesuru astronomie na universitě a byl na místě Enckea v bř. 1865 jmenován též ředitelem hvězdárny. Od té doby vydával též v Berlíně *Astronomisches Jahrbuch* a působil až do r. 1860 jako spolupracovník při sborníku *Europäische Gradmessung*. Koncem roku 1868 byl s ponecháním ve svých dosavadních úřadech jmenován ředitelem něm. říš. komise pro organisaci něm. měr a váh na základě metrického systému. Vědecké práce svoje uložil F. v *Astron. Nachrichten* a v *Berl. astron. Jahrbuch*; též vypsal různé populární přednášky z oboru astronomie.

Foglar 1) Ludvík Štěpán, něm spis., nar. se 24. pros. 1820 ve Vídni, vstoupil roku 1842 do služby první rakouské společnosti pro paroplavbu po Dunaji a psal do německých v Pešti vycházejících časopisů básně, novely, kritiky a pod. a vydal: *Cypressen* (Vídeň 1842); *Strahlen und Schatten* (Lipsko 1846); *Ein Stück Leben* (Pešť 1847); *Clara von Vissegrád* (tamt. 1847); *Geschichte und Sagen* (tamt. 1848); *Freiheitsbrevier* (tamt. 1848). Dramatický ročník *Verworfene Schauspiele* (tamt. 1847). Z jeho veseloher byly provozovány v Pešti: *Miss Dora Jordan oder die Schauspielerin*; *Geheimnisse der Bildung*; *Der Blaustrumpf*; *Ein guter Kerl*; *Die Stiefmutter*. Konečně sepsal truchlohru *Strafford* a veselohru *Schöne Welt*. — 2) Adolf F., bratr před., spisovatel dramatický, nar. se ve Vídni 7. bř. 1822 a byl po odbyté službě vojenským radním sekretářem u Trenčínského komitatního soudu. Psal do rozličných časopisů a almanachů, zvlášť do drn. L. A. Frankla *Sonntagsblätter* četné básně, novelletky a cestopisy, a vydal historickou truchlohru *Walter von Castelen* (v Pešti 1847).

Fojtényi Jan Cassian, jazykozpytec maďarský, nar. se 15. září 1812 v Ostřihomě, vstoupil do řádu benediktinů a zabýval se pilnými studiemi klassických básníků v řeči maďarské. R. 1835 zaslal po jednání své o zjednodušení dvojitých hlásek akademii uherské pod jménem: *Ujan egyszeritett magyar betürend* t. j. nová zjednodušená abeceda maďarská. R. 1847 stal se kazatelem král. akademie Prešpurské, konečně profesorem vyššího gymnasia v Rábu. Vydal: *A görög régiségtan rövid egybefoglalata. A magyar ifjuságnasználára* t. j. Stručná archaeologie řecká. Pro mládež uherskou (Ofen 1846); jest to výňatek z díla *Görög régiségtan* (Ráb 1852), kterýmž vyplnil mezeru v literatuře maďarské.

Forbach (v. hl. d.), nyní krajské město v německém Lotarinsku, s 5700 obyv. Na blízku jsou doly na kamenné uhlí, v nichž zaměstnáno přes 400 pracovníků. Ve válce franc.-německé svedena zde 7. srp. 1870 bitva pro Němce vítězná, již titbitvou u Spicherského kopce jmenují. Kraj F-ský rozdělen ve tři kantony: Tenquinský, Saaralbenský a St.-Avoldský, zaujímá 13 □ mil a má 65.800 obyvatelů.

Forbes James David (v. dopl. 1.), skotský přírodozpytec, byl profesorem fysiky na universitě Edinburské do r. 1863. Ze spisů jeho připomínáme ještě *Experiments on the temperature of the earth*. F. † 31. pros. 1869 v Cliftonu.

Forcade-Laroquette, Jean Louis Victor Adolph de, franc. finančník, nar. se ok. r. 1820 v Paříži jako nevlastní bratr maršála St. Arnauda, studoval tam práva, a stav se již r. 1841 advokátem sjednal si brzy co právník dobrou pověst, tak že jej r. 1846 jmenovala Pařížská universita doktorem práv. Při utvoření se císařství hrál F. jako pokrevní příbuzný Arnaudův důležitou úlohu; v ún. 1852 byl jmenován *maître des requêtes* při státní radě, r. 1857 generálním ředitelem cís. lesů a roku 1859 generálním ředitelem cel a nepřímých daní. R. 1860 stal se na místě Magnea ministrem financí, v kterémžto úřadě sloužil za slepý nástroj rozličným finančním operacím Napoleona III. Tím však vzrostl státní dluh tak, že císař konečně sám F-a na radu Fouldovu (14. list. 1861) propustil, jmenovav jej senatorem. R. 1863 odebral se F. na rozkaz císařův do Algerie, aby studoval tamější obchodní poměry, a byl povýšen v listopadu téhož roku na místopředsedu státní rady. Dne 19. led. 1867 byl povolán do Rouherova ministerstva, v němž obdržel portefeuille rolnictví, veřej. prací a obchodu. V tomto svém úřadě uspořádal mezinárodní maritimní výstavu v Havru (v letě 1868). Dne 27. pros. 1868 stal se na místě Pinardově ministrem nitra, v kterémž úřadě setrval i po změně kabinetu v čci 1869. Když v led. 1870 bylo svěřeno Ollivierovi utvoření tak zv. ústavního kabinetu, uchýlil se F. do života privátního. Po pádu císařství prchl F. z Francie, a nová vláda vydala dokonce i rozkaz na jeho zatknutí, aby se zodpovídal z činnosti své, jakou v službě vlády císařské byl na úkor země provozoval.

Forceps, lat. kleště, v starém válečnictví římském semknutý bojovný šik způsobu klínovitého. Srov. Cuneus. Čký.

Forckenbeck, Max von, vynikající člen něm. tak zvané národně-liberální strany a vícelетý předseda prus. sněmovny poslanecké, nar. se 21. říj. 1821 v Münsteru, studoval práva a státní vědy v Giessenu a v Berlíně, a usadil se po r. 1849 jako

notář v městečku Mohrungen. Koncem r. 1858 byl zvolen za okres Preussisch-Holland-Mohrungen do pruské sněmovny, a od té doby zasedal v ní jako zástupce různých okresů i měst, až konečně r. 1866 za předsedu jejího zvolen byl. Téhož roku byl spoluzakladatelem národně-liberální strany německé, a vyznamenává se při zasedáních zejména jako zručný zpravodaj budgetních a vojenských komisí.

Forgó Jiří, mad. lékař, nar. se 1787 v Tósegu, † 17. čce 1881 v Lavri, byl od r. 1820 horlivým stoupencem léčivé methody Hahnemannovy a spracoval překlad díla *Organon* pod jmenem: *Organona a gyógyművészségnek, vagy Hahnemann Sámuel homoeopathiája* (Pešť 1830). Při vypuknutí cholery vydal zdravotní nařízení vládní s udáním nejvíce odporučených v nemoci té léků pod názvem: *Utasitás es egészségre ügyelő hivataloknak* (tamt. 1831). Od r. 1831 byl údem uherské akademie.

Forchhammer Jan (v. hl. d. a 1. dopl.) † 14. pros. 1865.

Formánek Jan (v. hl. d.). Na reální škole Táborské vyučoval F. až do r. 1865 češtině, zeměpisu a dějepisu. Od roku tohoto účinkuje co ředitel na vyšší dívčí a národní škole Táborské. Mimo již uvedené spisy vydal: *Vystěhovalci v Americe* (1868); *Čítanka pro dívky vyšších a měšťanských škol* (1872). *Útiboj s Dolan*, obrazy z doby Přemysla Otakara, historický román připravuje k tisku.

Forster François (v. hl. d.), franc. mědiryjec † 27. čna 1872 v Paříži.

Fossati 1) David, ital. malíř a mědiryjec, nar. se r. 1708 v Morku a † r. 1780 v Benátkách. R. 1723 přišel s mistrem svým Danielem Granem do Vídně, odebral se r. 1728 do Prešpurku, kde maloval jídelnu kláštera St. Martinsberg, r. 1730 pak do Benátek, kde zhotovil krásné stěnomalby letobrádku v Torre. R. 1782 maloval v klášteře sv. Markéty v Lanise ukřižování spasitele na 5ti obrazích. Z rytin jeho jmenujeme: *24 obrazy z Benátek* (1743, pro hrab. Algarottiho); *Povolání Petrovo* (dle A. Bellucciho); *Diana a Callisto* (dle Solimeny); *Abrahamův čeledín u Rebeky*; *Rodina Dariova před Alexandrem*; *Jovis svrhující Hřích* (dle Pavla Veronesea). — 2) Jiří F., bratr předeš., mědiryjec a architekt, nar. se na poč. XVIII. stol., † 1770 a sepsal: *Raccolta di varie favole delineate ed incise in rame* (Benátky 1744, v 6 díl.); *Storia della Architettura nella quale, oltre le vite degli architetti si esamina le vicende, i progressi, la decadenza ec. ec. del arte* (ib. 1747). Sbírku jeho nákresů staveb Palladiových, plánů měst Benátek, Bergama, Genevy, vydal Pasinelli v Benátkách. Tamtéž, ve *scuola di S. Rocco*, nalezají se dřevorytiny představující život sv. Rocha, které dle F-ových výkresů Marchiorim zhotoveny byly. Též chrám sv. Rocha byl dle jeho plánu vystavěn (1771).

Fototyp, světlotisk (v. hl. d.), zvláště v Čechách v poslední době značně se zdokonalil způsobem tím, že i v principu liší se od světlotiskové methody, jaké se užívá v cizině. F. zakládá se na vlastnosti klihu (gelatiny), který smíchaný se solemi chromanovými na světle tvrdne a stává se vodě nepřístupným. Na základě tom už v letech padesátých činily se mnohé zkoušky, ale nevedly k žádoucímu cíli. Mezi nejšťastnější pozdější badatele patří Poitevin, který r. 1854 obdržel na fototypování patent v Londýně. Týž dělal již desky klihové s chromany na skle, pozoroval plastický povrh klihu, polévával ho a zrážel na oblitek sádrový měď. Tou mědí pak chtěl tisknouti. Nedařilo se mu ale valně. V pozdější době zvláště ve francouzských lithografických dílnách činěny byly zkoušky ve fototypování, avšak opět bez žádoucího úspěchu. Teprv Husník, rodem Čech, nyní profesor v Táboře, celý záhadný problém do podrobna provedl. Opanujeť zajisté časem svým kresbu i typografii. Husník byl nucen prodati vynález svůj za 2000 tolarů Mnichovskému lithografovi Albertovi, který ovšem na základě jeho velice zdařilé věci provedl, tak že Němci zovou f. také Albertotypem, majíce klamně jeho za původního vynálezce. Husník ostatně svoji methodu fototypickou zdokonalil od těch časů tak, že tiskne f. lisem knihtiskařským bez náčiní, což je pro celou manipulaci velmi důležité. Takto vytisknul Husník již více než 1000 zdařilých otisků velmi snadno, a dá se souditi, že by se dal touto methodou tisknouti f. jako dřevotisk v textu. Mimo to tiskne Husník fototypické obrazy také vodovými barvami, o kteréž věci nemá dosud nikdo ani tušení, jak by se provésti dala a jak dalekosáhlých bude míti následků. — Při fototypování nutno míti zručnost fotografickou vůbec. Aby se dobrých f-ů nabylo, musí se negativní obraz se skla svléknouti, kterýž pak upraví se tak, že tvoří desku, kteréž se přiměřeným způsobem k tisknutí použíti může. Na základě tohoto Husníkova vynálezu pracovali u nás s dobrým prospěchem Šantrůček ve Znojmě, Korbel, prof. Studnička, V. Frič a fotograf Jind. Eckert v Praze. V cizině vynikli: Albert, Haustengel a Obernetter v Mnichově a Gemoser v Berlíně. V čci 1878 dohotovil fotograf Eckert v Praze první velikolepé dílo *Scriptum super Apocalypsim cum imaginibus* (Zjevení sv. Jana s 96 obrazy) pomocí f-ů. Tím pokročil f. v Čechách na pole typografické s nejlepším výsledkem. V jazyku českém napsal Václav Frič, obchodník v přírodninách, *Úplné navedení k vyrábění zdařilých fototypů způsobem nejsnadnějším* (v Praze 1878),

Fould Achille (v. hl. d. a dopl. 1.) † 5. říj. 1867 v Tarbesu.

Fracassini Antonín, lékař, nar. se 18. říj. 1709 ve Veroně a † 5. čna 1777. Požíval co lékař a jatrochemik znamenitého jména. Sepsal: *Tractatus theoretico-practicus de febribus* (Benátky 1750 a Verona 1766; 1. díl obsahuje všeobecnou fysiologii); *De natura morbi hypochondriaci ejusque curatione investigatio* (Verona 1756), kde udává co příčinu hypochondrie nepravidelné a nesouladné oscilace nervů; *Opuscula physiologico-pathologica*. Díla tato svědčí o převládajícím fysiologickém směru spisovatelově.

Francie (v. hl. d. a dopl. 1.). Statistika. Dle posledního všeobecného sčítání lidu ([illegible] sahovala F. v Evropě i s Korsikou: 89 [illegible] mentů, 878 arrondissementů, 2941 [illegible] obcí na prostoře 9862·66 □ m. s [illegible] z nichž bylo 37,107.212 (97·48%) [illegible] (2·23%) protestantů, 89.047 (0·23% [illegible] (0·6%) vyznavačů jiných [illegible] jichž náboženství nebylo [illegible] běžným mírem (26. ún. 1871) [illegible] definitivním (10. kv. 1871) [illegible] ode dne 12. říj. 1871 [illegible] Rýnu dolního [illegible] z větší části, vyjímaje [illegible] departementy Mose[illegible] z depart. Voges [illegible] les, dohromady [illegible] (dle sčítání [illegible] jen 9599·[illegible] duší. Dle [illegible] republiky [illegible] 36,[illegible] [illegible]

[illegible] 14 arrondissementů [illegible] obyv. [illegible] Nord, Pas-de-Calais, Seine a Seine-Oise [illegible] Lyon, Bordeaux a Toulouse [illegible] Dle sčítání z r. 1872 má Paříž [illegible], Lyon [illegible], Marseille [illegible], Bordeaux [illegible], Lille [illegible], Toulouse [illegible], Nantes [illegible], Rouen [illegible], St. Étienne [illegible] [illegible] ve Versaillích [illegible] — [illegible] **branná soustava.** Zákon branný, [illegible] národnímu shromáždění byl předložen, zakládá se na všeobecné povinnosti vojenské a ustanovuje, že každý Francouz bez výminky jest osobně povinen [illegible] Povinnost branná trvá od 20 do 40 let. Armáda franc. sestává z armády aktivní (5 let služby), z reservy aktivní armády (4 léta služby), z teritoriální armády (5 let služby) a z reservy teritoriální armády (6 let služby). [illegible] Dle rozpočtu na rok 1873 [illegible] franc. armáda [illegible] mužů pěchoty, [illegible] jízdy, [illegible] dělostřelectva, [illegible] [illegible] v čase války 1,700.000 mužů do pole postaviti [illegible] 1873 [illegible] shromáždění pro r. 1874, vykazoval [illegible] mil. franků příjmů a [illegible] mil. franků vydajů (4 mil. přebytku); rozpočet ministra války obnášel v hlavním rozpočtu 470 mil. franků (r. 1873: 440 mil. fr.). — **Dějiny.** Dne 24. kv. 1873 [illegible] zasedání národního shromáždění ve Versailles [illegible] Thiers [illegible] prezident franc. republiky [illegible] monarchistů, legitimistů, Orleanistů a Bonapartistů [illegible] za prezidenta republiky maršála Mac-Mahona, [illegible] Tím způsobem byl [illegible] jenom ještě dva měsíce před [illegible]

[illegible]

Franchi [illegible] v Miláně [illegible]

Francke [illegible]

Frank Petr Antonín [illegible]

Frankenheim Mořic Ludvík [illegible] v Branibore [illegible]

docentem fysiky na univ. v Berlíně a od r. 1827 mimoř., od r. 1850 pak řádným profesorem fysiky na universitě ve Vratislavi. Z jeho spisů vyjímáme: *Disertatio de theoria gasorum et vaporum* (v Berl. 1823); *Populäre Astronomie* (v Brunšviku 1827); *Die Lehre von der Cohaesion* (ve Vratisl. 1835). Mimo to přispěl četnými, velmi důkladnými články zejména o molekulárních vlastnostech těles, o při-lnavosti, o teplotě plynů a par a j. do časopisu Baumgartnerova a do Poggendorf. analů.

Frankenstein Karel, technický spisovatel, nar. r. 1810 a † 5. čce 1848 v Hradci Štýr., založil r. 1839 časop. *Innerösterreichisches Industrie- u. Gewerbeblatt zur Verbreitung gemeinnütziger Kenntnisse für alle Stände* (Štýrský Hradec), který v bouřích r. 1848 zanikl, načež vydával *Industrielle Tageszeitung. Ueber die Interessen der Gegenwart* spolu s listem *Politisches Abendblatt.* Zásluhy jeho o průmysl byly vysoce oceňovány, a četné průmyslné a hospodářské společnosti, mezi nimi též vlastenecká hospodářská společnost česká, jmenovaly ho údem svým.

Frankfurt nad Mohanem (v. hl. d. a dopl. 1.) čítá 80.000 obyv., mezi těmi as 12.000 katolíků a 000 Židů. Zde uzavřen dne 10. kv. 1871 F-ský mír mezi Německem a Francií na základě podmínek, o nichž dohodnutí se bylo stalo předchozí smlouvou Versailleskou dne 26. ún. téhož roku. Viz l. Francie (doplněk 1.).

Franz Josef, astronom a kněz řádu Ježíšova, nar. se 23. ún. 1704 v Linci, † ve Vídni 12. dub. 1776, byl od r. 1748 prof. mathematiky, astronomie experimentální fysiky na universitě Vídeňské, a čitelem arcivévody, potomního cís. Josefa ve filosofii. František I. radil se s ním při lučebních pokusech svých. F. byl též první, který řídil akademii orientalskou, dohlížel s rozkazu císařovny Marie Terezie na hutnictví a provedl užívání stejné míry váhy v Rakousku. Sepsal: *Observationes Cometae ictae mense Februario 1748 Viennae* (*Transact. philosoph. London* 1748); *Dissertatio de natura electri* (Vídeň 1751); *Lusus foliorum geographicus* (ib. 1759). Astronomická jeho posorování v letech 1734—1750 ušla v různých vědeckých sbornících jeho doby.

Frégeville, Charles Louis Joseph marquis de, franc. generál, nar. na zámku F. blíže Castresu 1. ist. 1765, † v Paříži roku 1841. Již v dvanáctém ém roku vstoupil do pluku dragonského, postoupil r. 1792 až na plukovníka, a vyznačil se se svým husarským plukem ve mnohých bitvách u Valmy, Jemapp, Firlemontu a j. Rok na to svěřeno mu kožto brigádníkovi velení předního voje armády anělské, ade však po několika šťastných potyčkách byl přemocí obklíčen a zajat. Po dvouletém zajetí štiv se do Francie utišil v záři r. 1796 povstání y v Montpellieru, načež r. 1799 od vděčného ěsta zvolen jest do rady pěti set, kde 9. list. t. r. nikající úlohu hrál ve prospěch Bonaparta. Byl onem pětadvacetičleného výboru této rady, jenž pracovati měl novou konstituci. Za konsulátu byl kolik let údem sboru zákonodárného. Též války lské se súčastnil, byl pak postupně velitelem divise, později náčelníkem jízdectva armády krále sefa a konečně guvernérem Kalabrie, a byl též ezi prvními, kteří jmenováni jsou komandéry čestné ie. Po míru Tilsitském upadl v nemilost, v níž lo mu setrvati až do návratu Bourbonů, kteří onovali jej rytířem sv. Ludvíka a velkokřižníkem tné legie, přece však Napoleon navrátiv se do ancie svěřil mu velení části kavalerie. Za druhé staurace jmenován vrchním inšpektorem nad Loirou armádou a r. 1833 dán na odpočinek. Jeho éno skví se na vítězném oblouku de l'Étoile.

Freisauff rytíř z Neudeggu Felix, spisov., nar. 10. ún. 1799 v Belovaru, † 5. čce 1854 v Döblinku. Byl učitelem čtyř dítek arcivévody Karla a zabýval se od r. 1838 pilnými pracemi vědeckými; v mathematicko-technologických věcech byl uznanou autoritou. Sepsal: *Elementarunterricht in der mathematischen Geografie* (Vídeň 1827); *Beschreibung des neuen Planetariums* (Štutgart 1829); *Beschreibung der Ektypografie für Blinde nebst ihrer Anwendung für Sehende* (Víd. 1837); *Ektypograf-encyclopädisches Wörterbuch für Blinde* (tamt. 1838); *Beschreibung einer selbstwirkenden Abhänge-Vorrichtung für Dampf- und Eisenbahnwagen* (tamt. 1841); *Das fortschreitende Bewegungsprincip für Dampf- und Eisenbahnwägen auf ebenen und geneigten Bahnen, mittels dessen Anwendung die Semmeringer Preis-Locomotive „Bavaria" .... den 1. Preis von 20.000 Dukaten erhielt* (tamt. 1852). Ze zajímavého díla toho vysvitá, že upotřebený u „Bavarie" princip je vynález F-ův.

Freissmuth, Josef von, chemik, nar. se 16. pros. 1786 ve Vídni a † 9. bř. 1819 v Praze. Po odbytých studiích gymnasiálních vyučil se lékárnictví, byl 1810 za adjunkta učitelské stolice chemické na stavovský technický ústav Pražský povolán, stal se 1812 profesorem lučby na Pražské universitě a zařídil tam chemické laboratorium. Mimo četné kritiky děl lučebních v časopise *Allgem. Literatur-Zeitung* obsažené psal do *Abhandlungen der kön. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften*: *Chemische Untersuchung des fasrigen Mesolithes von Hauenstein in Böhmen* (VI. sv. 1818); *Chemische Untersuchungen des dichten thonigen Sphärosiderits von Raduis in Böhmen* (V. sv.) a odstavec IV. díla Graumannova *Darstellung der Heilquellen von Franzensbad bei Eger* pojednávající o otázce, zdali přirozené vody minerálné umělými nahraženy býti mohou.

Frenzel Karl Wilh. Theodor, spisovatel něm., nar. r. 1827 v Berlíně, studoval na tamější universitě filosofii a dějiny, načež stal se učitelem na Friedrichstaedské reální škole. Od r. 1854 byl spolupracovníkem Gutzkowových *Unterhaltungen am häusl. Herd* a v letech 1863—64 je též redigoval. R. 1862 divadelním referentem o král. činohře v *Nationalzt.* F. požívá dobrého jmena co spisovatel zdařilých historických románů, jako: *Ganganelli* (Berlín 1863, 3 sv.); *Watteau* (Hannover 1864, 2 sv.); *Charlotte Corday* (t. 1864); *Freier Boden* (t. 1868, 3 sv.); *Im goldenen Zeitalter* (t. 1870, 4 sv.); *La Pucelle* (t. 1871) atd. Tyto dějepisné romány mají zvláštní ráz; neličí se v nich hlučné události, bitvy, dvorní a státní akce a pod., nýbrž vnitřní život a duševní ruch tu kterou dobu vyznačující. Z moderních románů F-ových sluší uvésti: *Melusine* (Vratislava 1860); *Veritas* (Hannover 1861); *Die drei Grasien* (Vrat. 1862) a j. Co duchaplný essayista vyznačil se F. ve svých spisech *Dichter und Frauen* (Hannover 1858—66); *Büsten und Bilder* (t. 1864); *Neue Studien* (Berlín 1868).

Fresnel Fulgence, franc. orientalista, nar. se r. 1796 v Paříži co bratr slavného franc. fysika Augustina F-a (v. hl. d.), studoval s počátku lučbu, oddal se však později, vydav již 2 svazky výtečného svého překladu Berzeliovy *lučby*, studiím řečí východních a odebral se za tím účelem do Říma, pak do Kahiry, kde žil 11 let. Schudnuv následkem úpadku jednoho obchodního domu v Alexandrii, s nímž v peněžitém spojení byl, stal se konsulem v Džidě, kde se proslavil statečným hájením práv křesťanů proti útiskům tureckých úřadů, jakož i svým namáháním, jímž se mu podařilo provésti obchodní spojení mezi Algerií a Borgu pouští Saharskou. R. 1851 odebral se společně s Oppertem a

Thomasem v čele jedné vědecké výpravy do Mesopotamie, aby proskoumal zříceniny Nissaru, Senkery a j. Na cestě své však se přesvědčil o nemožnosti provedení tohoto svého záměru, a zůstal jeden rok mezi zříceninami Babylonskými, sbíraje tam nápisy klínové a pozdější řecké. † 30. list. 1855 v Bagdadě, zanechav spis *Lettres sur les Arabes* (1837—1839), zakládající se na důkladných studiích.

Fresse-Montval Henri Franç. Marc. Alphonse, spisovatel franc., nar. v Perpignanu r. 1785; vyučoval v historickém institutu a císařském atheneu v Paříži. Vydal: *Angelino* (Puř. 1829, 3 sv.); *L'orfelin et l'usurpateur* (tamt. 1834); *Jules-Joseph, pensée intime* (tamt. 1835, 2 sv.); *La France illustrée par ses marins, ses rois et ses guerriers* (tamt. 1830—1832, 5 sv.); *Manuel de la composition française* (tamt. 1835, 2 sv.); *Manuel de littérature* (t. 1843); *Oeuvres complètes d'Hesiode*, s životopisem básníkovým a poznámkami (t. 1843); *Oevres complètes de Pindare*, překlad zlatou medálií franc. akademie poctěný (tamt. 1854) a j.

Freylinghausen 1) Johann Anastasius, vynikající theolog pietistické školy v Halle a zasloužilý skladatel písní církevních, nar. se 5. pros. 1670 v Gandersheimu. Bohosloví studoval v Jeně a v Halle, kde se stal ředitelem sirotčince a paedagogia. Jako kazatel požíval své doby veliké pověsti a † 12. ún. 1739 v Halle. Jeho spěvník (*Freilinghausensches Gesangbuch*) s 1500 staršími a novějšími písněmi byl po Německu velmi rozšířen. Jako bohoslovec byl F. přísným přívržencem bible a sepsal *Grundlegung der Theologie* (14. vyd. 1744). — **2)** Gottlieb Anastasius F. syn předešlého, byl váženým profesorem bohosloví v Jeně a sepsal: *Memoria negriana* (v Halle 1764) a *Geschichte der evangelischen Missionen* (28. sv. 1770—1784).

Freytag Gustav (v. hl. d.) nezemřel, jak v dopl. 1. omylem oznámeno bylo. R. 1870 vzdal se redigování časopisu *Grenzbote* a jest od té doby spolupracovníkem při nově založeném týdenníku *Im neuen Reich*. Z jeho spisů dospěl román *Soll und Haben* r. 1871 k 16. vydání. V novější době sepsal: *Bilder aus der deutschen Vergangenheit* (2 sv. v Lipsku 1859; 4. vyd. 1863); *Aus dem Mittelalter* (tamt. 1866) a *Vom Mittelalter bis zur Neuzeit* (tamt. 1867).

Frézier Amédée François, narodil se r. 1682 v Chambéry, byl s počátku (1702—1708) důstojníkem ve franc. armádě a odeslán později na vědecké výzkumné cesty do špan. kolonií v již. Americe (1711—1714); zemřel jako ředitel staveb pevnostních v Bretagni 16. říj. 1773 v Bruselu. Sepsal mezi jiným: *Relation du voyage de la mer du Sud aux côtes du Chily et du Pérou fait pendant les années 1712—1714* (v Paříži 1716); *Traité de Stéréometrie* (tamt. 1738); *Lettre concernant l'histoire des tremblements de terre de Luna* (*Journ. de Verdun* 1755).

Fried Heinrich Jakub, něm. malíř, nar. se r. 1802 v Landavě, vzdělal se ve svém umění na akademii Mnichovské návodem Langera a Cornelia a oddal se zejména malbě obrazů, k nimž bral látku ze středověku a z poesie romantické. R. 1830 vydal pod názvem *Erinnerung an die Vorzeit, oder die Rheinpfalz* sbírku obrazů historických památek Falcka. R. 1834—1837 zdržoval se v Italii a usadil se r. 1842 v Mnichově, kde se zabýval až do poslední doby malováním obrazů genrových a krajinových. Z větších jeho obrazů zasluhují zvláštního povšimnutí *Markétka u vřetena* (dle Goethova *Fausta*, majetek krále Bavorského); *Rytíř Toggenburg* dle Schillera; *Poraněný rytíř se svým panošem*; *Modrá jeskyně na ostrově Capri*; *Lovecká společnost před zámkem Trifelským*; *Pohled na Hohenschwangau* a j. R. 1849 a 1841 vydal F. sbírku básní *Ephemeriken* (2 sv.).

Friedberg Emil Albert, něm. právník církevní, nar. se 23. pros. 1837 v Chojnici (záp. Prusích), studoval gymnasium v Berlíně a od r. 1856 práva na univ. Berlínské a Heidelberské. Stav se r. 186 doktorem práv habilitoval se o rok později na Berlínské universitě pro právo církevní a státní, načež byl r. 1865 za mimoř. profesora práv na universit do Halle povolán. R. 1865 byl jmenován řád. profesorem ve Freiberku, a od roku 1869 působí jak řádný profesor církevního práva na universitě Lipsk Z četných jeho spisů jmenujeme: *De finium inte ecclesiam et civitatem regundorum iudicio, quid med aevi doctores et leges statuerint* (v Lips. 1861); *E und Eheschliessung im deutschen Mittelalter* (v Be 1864); *Das Recht der Eheschliessung in seiner g schichtlichen Entwickelung* (tamt. 1865); *Die evan und kath. Kirche der neu einverleibten Länder ihren Beziehungen zur preuss. Landeskirche und z Staate* (v Halle 1867); *Aus deutschen Bussbüche* (tamt. 1868); *Das Veto der Regierungen bei Bischof wahlen in Preussen und der oberrheinischen Kirche provinz* (tamt. 1869); *Agenda wie es in des Ch fürsten zu Sachsen Lande in den Kirchen gehalt wird* (t. 1869); *Die Geschichte der Civilehe* (v Be 1871); *Der Staat und die Kirche im Grossherzogth Baden seit 1860* (v Lips. 1871).

Friederich Ondřej, vynikající sochař, nar. r. 1798 v Rappoltsweileru u Kolmaru, vzdělal ve svém umění na akademii Drážďanské a odebr se r. 1819 do Berlína, kde mu byla svěřena opra soch tamější zbrojnice. Zdokonaliv se později je v Paříži návodem Posia a v Římě od r. 1824 n vodem Thorwaldsenovým, usadil se r. 1826 v Štra burku. Pracoval nejvíce v pískovci a v žule; z je monumentálních děl jmenujeme: *Pomník Turen* v Sasbachu, kolosální sochu biskupa *Wernera Ha burského* v Štrasburském chrámu, *Pomník Erw von Steinbach* v Steinbachu, *Pomník Frant. Dr keho* v Offenburgu a j.

Friedreich Johann Baptist, velmi plodný l kařský spisovatel, nar. se ok. r. 1792 ve Vircpur stal se tam r. 1833 profesorem fysiologie a † r. 18 jako fysikus ve Weissenburku. Z velmi četný jeho lék. spisů jmenujeme: *Skizze einer allgemein Diagnostik der psychischen Krankheiten* (2. vyd. Vircpurku 1835); *Versuch einer Literärgeschich der Pathologie und Therapie der psychologisch Krankheiten* (tamt. 1830); *Systematische Literat der ärztlichen und gerichtlichen Psychologie* (t. 183 *Systematisches Handbuch der gerichtlichen Psycholog* (v Lips. 1835; 3. vyd. v Řezně 1853); *Handbu der gerichtsärztlichen Praxis* (2. sv. 2. vyd. v Řez 1855); *Handbuch der Gesundheitspolizei* (2. v v Ansb. 1851); *Kompendium der gerichtlichen A thropologie* (2. vyd. 1852). Mimo to vydával: *Magaz für philosophische, medizinische und gerichtliche S lenkunde* (ve Vircpurku a Norimberku 1828—18 10 svazků).

Friedrich Jan, profesor theologie na univer sitě v Mnichově, nar. 1836 v Poxdorfu u Bamberk r. 1859 ordinován kaplanem v Markt Scheinfeld 1861 dr. theologie, 1862 docent, 1865 mimořádn profesor theologie v Mnichově, 1870 na Vatikánsk sněmě theolog kardinala Hohenlohe, na to 187 pro odpor svůj proti papežské neomylnosti a Vati kánskému sněmu exkomunikován a r. 1872 za ř dného profesora výpomocných věd historických o vlády bavorské ustanoven. F. jest žákem a v

orii církevní stoupencem Döllingerovým. Sepsal: ohann Wessel. *Ein Bild aus der Kirchengeschichte es 15. Jahrhundertes* (Regensburg 1862); *Die Lehre es Johann Hus und ihre Bedeutung für die Gegenart. Habilitationsschrift* (tamt. 1862); *Astrologie und eformation. Ein Beitrag zur Reformationsgeschichte* München 1864); *Kirchengeschichte Deutschlands* (I. d. 1867 Bamberg, II. 1869 Merovingerzeit); *Tageich während des vaticanischen Concils* (Nördlingen 871); *Documenta ad illustrandum concilium vaticaum* (tamt. 1871, 2 díly); *Das päpstlich gewährleiste Recht der deutschen Nation nicht an die päpsthe Unfehlbarkeit zu glauben* (München 1870); *Gott ine einzige Hoffnung. Andachtbuch für Altkathoken* (Leipzig 1873); *De potestate papae et concilii neralis tractatus notabilis Turrecrematae* (Oeniponti 71); *Der Reichstag zu Worms 1521. Nach den riefen des päpstlichen Nuncius Aleander* (*Abhandngen der k. Akademie der Wissenschaften* (München 71). V Reuschově *Bonner Theolog. Literaturblatt* 70 úvahy o literatuře infallibní, jakož i jiné menší ožurky uveřejnil.

Frietzsche Karl Julius, lučebník, dr. fil., nar. 29. říj. 1808 v Neustadtu v Sasku, byl s počátku rmaceutem a asistentem v lučeb. laboratoři E. itscherlicha, později r. 1834 se stal představeným ruveova ústavu pro vyrábění umělých vod minelních, a jest od r. 1838 adjunktem a od r. 1853 m členem Petrohradské akademie věd. Z četných ho spisů a pojednání lučebních a přírodovědeckých ádíme: *Beiträge zur Kenntniss des Pollens* (v Berl. 32); *Ueber den Pollen* (*Mem. Acad. Petersb. Sav.* . 1837); *Ueber das Amylum* (*Pogg.-Ann.* 1834); nes *Zersetzungsprodukt des Indigo durch Salpeterure* (tamt. 1839).

Frimon, François Nicolas baron, generál franc., r. ve Vandièresu v Lotarinsku 7. ún. 1766, † v Pai 25. září 1840. Vstoupiv již co šestnáctiletý adík do řad vojenských postoupil do r. 1796 až generálního adjutanta, vyznamenal se dvě léta to ve Švýcarsku, pak v Italii a v rýnské ardě Moreauově, jenž jej na bojišti Hohenlindenm povýšil na brigádníka. Za následujícího podu sbraní byl F. guvernérem Salcpurským, pak itelem departementu Bas-Rhinského, a jmenován po založení řádu čestné legie jejím komandé. Zúčastniv se r. 1808 války italské byl pak aký čas guvernérem Benátským, vyznamenal se u následujícího při obléhání Kolberku a Straldu, jakož i vzetím ostrova Danholmu, načež byv namenán Danebrogským řádem opět vstoupil elo své brigády ve velké armádě. Zpouru sboru nělského v Roeskildě, jehož velitelem F. byl a pouze převtrojením jisté ušel smrti, vypisuje vláštní zprávě *Relation de l'insurrection des troupes espagnoles dans l'île de Seeland en 1808* (*Spectamilitaire*, 4 sv.). V bitvě u Essling kryl F. město a vydržev útok nepřátelské jízdy zahnal Brzy na to jmenován náčelníkem gener. štábu ády Massenovy, a vyznamenal se v tomto úřadě ště v bitvě Vagramské, u Hollabrunu a zejména ostu Znojemského, kde pouze s dvěma pelotony šel útok sboru rakouského. R. 1809 jmenován ionářem a rok na to baronem. Jakožto náčelštábu doprovázel Massenu též do Portugalska. estaurace obdržev komandérský řád sv. Ludvíka ován gener. inšpektorem infanterie, při čemž ministersvu války hojně byl zaměstnán, r. 1821 křížníkem čestné legie a r. 1832 velitelem Hôdes Invalides v Paříži. Uveřejnil ještě: *Essai s moyen de faciliter l'étude du grec et du latin* 1826, dvě vyd.); *Journal historique de la campagne de Portugal du 15 sept. 1810 au 2 mai 1811* (tamt. 1841, s mapou).

Frohschammer J., současný filosof a prof. filosofie v Mnichově, proslulý svým vědeckým bojem proti Římské kurii. Již r. 1854 vydal duchaplné, vědecké pojednání: *Ueber den Ursprung der menschlichen Seelen*, v kterémž odůvodňuje tak zvanou theorii generační a kterouž kurie do seznamu kněh zapověšených vepsala. Téhož roku uveřejnil F. spis namířený proti Vogtova materialismu pod názvem *Menschenseele und Physiologie*. Novou nelibost Říma vzbudilo větší dílo F-ovo *Einleitung in die Philosophie und Grundriss der Metaphysik* (v Mnichově 1858), v němž dokazuje potřebu, aby se filosofie od theologie úplně vymanila. Později konal pilná studia přírodovědecká a vydal r. 1861 spis *Ueber die Aufgabe der Naturphilosophie*. Pozdější jeho dílo *Ueber die Freiheit der Wissenschaft* zavdalo podnět k mnohým útokům římské strany, kteráž v časop. *Der Katholik* způsobem zhusta až neslušným si na F-a vyjížděla. Na vášnivý článek psaný proti témuž dílu v časopise *Historisch-politische Blätter* odpověděl F. mírným a vážným způsobem v brožurce *Die historisch-politischen Blätter und die Freiheit der Wissenschaft*. K obhájení svých svobodomyslných zásad založil na to F. r. 1862 filosofický časopis *Athenäum*, načež papežská kurie veškeré jeho dosavadní spisy vložila do seznamu kněh zapověšených a vytkla mu všecky jeho „bludy“ v listu zaslaném Mnichovskému arcibiskupovi. Tento zakázal bohoslovcům návštěvu přednášek F-ových, tento však odpověděl na toto opatření spisem *Das Recht der neueren Philosophie gegenüber der Scholastik*, a studentstvo zaslalo mu adresu důvěry 500 podpisy opatřenou. I za doby koncilu osvědčil se F. co statečný odpůrce jesuitsko-scholastického proudu v církvi katol. a vydal v posledních letech ještě několik brožurek v tomto smyslu. V nejnovější době vydal F. spis *Das neue Wissen und der neue Glaube. Mit besonderer Berücksichtigung von D. F. Strauss neuester Schrift*: *Der alte Glaube und der neue Glaube* (v Mnichově 1873).

Fromherz Karl, něm. přírodozpytec, nar. se 10. pros. 1797 v Kostnici, stal se doktorem mediciny, pak prof. lučby a mineralogie (od 1836) na universitě ve Freiburku, kde † 27. led. 1854. Sepsal: *Ueber die electro-chemische Theorie der Verwandtschaft* (ve Freib. 1822); *Anleitung zur chemischen Analyse der Arzeneimittel des Pflanzenreichs* (tamt. 1829); *Lehrbuch der medicinischen Chemie* (2. sv. tamt. 1832—1836); *Die Juraformation des Breisgaus* (v Karlsruhe 1838) a j.

Fülleborn Georg Gustav, něm. románopisec a populární filosof, nar. se 2. bř. 1796 ve Velkém Hlohově v Slezsku, studoval bohosloví a filosofii v Halle a stal se r. 1791 prof. starých řečí na Elisabetanen ve Vratislavi, kde † 6. ún. 1803. Sepsal: *Volksmärchen der Deutschen* (v Halle 1789); *Beiträge zur Geschichte der Philosophie* (v Cvilichově 1791—1799; 12. sv.); *Kleine Schriften zur Unterhaltung* (2. sv. ve Vratisl. 1797—1798).

Fürst Julius (v. hl. d.), něm. orientalista, † 9. ún. 1873. Z dalších jeho prací jmenujeme: *Geschichte des Baraerthums* (v Lips. 1862—65), nové spracování Winerova *Chaldäisches Lehrbuch*; *Geschichte der biblischen Literatur und des jüdisch-hellenistischen Schriftthums* (2 sv. v Lips. 1867—70); *Der Kanon des Alten Testaments nach den Ueberlieferungen in Talmud und Midrasch* (tamt. 1868) a *Das peinliche Rechtsverfahren im jüdischen Alterthume* (v Heidelberku 1870).

z Fürstenberka (v. hl. d.) Maximilian Egon

hoště, pán na Křivoklátsku, Krakovicích, Volešné atd. † 20. čce 1873. Týž nar. se 20. 12. 1822 jako druhý syn knížete Karla Egona, po němž 22. říj. 1854 se uvázal v držení českých panství rodiny a r. 1860 pojal za manželku kněžnu Leontinu, dceru knížete Richarda Khevenhüllera, a zplodil s ní 2 syny: dědičného prince Maximiliana Egona (nar. 12. 9. 1863) a prince Karla Emila (nar. 16. čc. 1867).

Fulcherius (Fulcard), mnich v Chartresu, účastnil se první výpravy křižácké, stal se později kaplanem krále Balduina I. v Jerusalemě, a sepsal: *Gesta Francorum Hierusalem peregrinantium*, spolehlivé to dějiny křižácké výpravy za doby 1095—1127, kteréž vydal tiskem nejprvé Bongarsius a později v úplném sebrání Du Chesne v *Script. Franc.* (IV. sv., v Paříži 1641). Dle některých zpráv povýšen jest později F. na biskupa Tyrského a pak na patriarchu Jerusalemského (1146—1158); dle jiných jsou to však dvě osoby různé.

Fuller Thomas, spisovatel angl., nar. v Aldwinkle v hrabství Northampton. r. 1608, † 15. srp. 1661. Jsa přívržencem strany královské obdržel faru Waltham-Abbey v hrabství Essex., jmenován Karlem II. téhož kaplanem, a měl právě býti na biskupa povýšen, když smrt jej zachvátila. Jeho spisy byly svého času v Anglii velmi rozšířeny a oblíbeny. Mimo jiné sepsal: *History of the holy War* (Cambridge 1640); *Holy State* (t. 1642); *Andronicus, or the unfortunate politician* (Lond. 1646); *Church-History of Britain, with the history of the university of Cambridge and the history of Waltham Abbey, in Essex* (t. 1656); *Mixt contemplations of better times* (t. 1660); *The Worthies of England*, nejlepší jeho dílo, obsahující dějiny vynikajících mužů angl. (Lond. 1662, 2. vyd. Lond. 1811, 2 sv.).

Fullerton, Georgiana Charlotte lady, [illegible] spisovatelka románů, dcera angl. [illegible] vyslance Henry Granvilla, nar. se 23. září 18[illegible] R. 1833 provdala se za tehdejšího atachého [illegible] F-a, a počala svou literární činnost [illegible] románem *Ellen Middleton* (1844), po němž [illegible] r. 1847 román *Grantley Manor*. [illegible] prvních vynikla silou a slovem [illegible] ženským citem angl. a [illegible] R. 1851 přestoupila na víru katolickou a [illegible] r. 1852 román *Lady Bird*, v němž [illegible] cena. Všecky další její romány, jako [illegible] *Frances of Rome* (1851); *The Countess of Bon[illegible]* (1857); *Rose Leblanc* (1860); *Laurentia, a tale of Japan* (1861); *Too strange to be true* ([illegible]) zjevnou příchylnost katolickou. V románu *Constance Sherwood* (1865) líčí [illegible] katolíků za panování Alžběty, a v dalším [illegible] *A stormy life* (1867) uvádí [illegible] červené růže a za života královského [illegible] Jindřicha VI. V nejnovější době vydala F. [illegible] *[illegible] of the holy [illegible]* (1868) a *Mrs. Gerald's niece* (1869).

Furiat z Lotyš, staročeská [illegible] v níž připomíná se r. 1445—1453 Jan F. [illegible] který, maje nemalé statky v [illegible] u Náchoda a [illegible] byl zároveň úředníkem v Náchodě. R. 1466 [illegible] Jan F. z L. „zbor" od Heralta [illegible] 125 kop, protože mu zároveň [illegible] měl v Náchodě. Manželka jeho byla [illegible] drahská z [illegible]. R. 1475 [illegible] F. z L., nepochybně syn Janův, který byl [illegible] úředníkem na Náchodě. Jako otec jeho [illegible] o rozšíření majetku svého, koupiv [illegible] se ke koupi odhodlal.

G.

Gaal (*Gál*) Josef (v. hl. A.), spis. mad. † 7. list. 1866 v Pešti.

Gabrieli 1) Andrea, slavný hudeb. skladatel, nar. se okolo r. 1520 v Benátkách, stal se r. 1566 varhaníkem v chrámě sv. Marka a † v Benátkách r. 1586. Četné jeho skladby církevní, zejména motetta, mše a j., vyšly nejvíce tiskem ještě za života skladatelova v Benátkách a v Norimberku. Jeho bratrovec — 2) **Giovanni** byl též již r. 1575 po celém Italsku svým proslulým skladatelem, stal se r. 1584 varhaníkem v chrámě sv. Marka v Benátkách a † tam r. 1612. Díla jeho jsou obsažena ve sbírce *Reliquiae sacrorum concentuum Giovan. Gabrielis etc.* (v Norimb. 1615). Jeho skladby pro varhany vyšly v Benátkách v letech 1593—1597.

Gärtner, Karl Friedr. von, něm. přírodozpytec, syn rostlinopisce Josefa G-a (v. hl. č. 2), nar. se 1. kv. 1772 v Kalvu a studoval v Karlsruhe. Po smrti svého otce r. 1791 obstaral vydání 2. svazku jeho *Karpologie*, a věnoval se v Jeně, v Gotinkách a Tubinkách studiím medicíny, načež se r. 1796 usadil jako praktický lékař v Kalvě. Vedle toho zabýval se velmi pilně kvalitativními a kvantit. rozbory kostí býložravých a masožravých zvířat, jakož i botanikou a mineralogií. Mezi jiným vypracoval též kryptogamickou část Gmelinovy *Flora sibirica*, a vydal jako výsledek svých karpolog. studií r. 1805 3. svazek *Karpologie*. Mimo to sepsal: *Versuche und Beobachtungen über die Befruchtung der Gewächse* (1826); *Versuche und Beobachtungen über die Bastarderzeugung im Pflanzenreich* ([illegible] 1849) a *Beiträge zur Kenntniss der Befruchtung der vollkommeneren Gewächse* (1. díl 1844, [illegible]). † 1. září 1850 v Kalvě.

Gärtner von Eckradt[illegible] Karel Fr. [illegible] nar. se v Drážďanech 1700 a † 1782 ve [illegible] prof. právnictví v Lipsku, stal se [illegible] v Drážďanech a zasedal [illegible] 1741 [illegible] r. 1742 [illegible] tribunálu, [illegible] spravedlnosti zvláštního pro [illegible] R. 1749 [illegible] až do své smrti [illegible] Sepsal: *[illegible] juris [illegible]* (Lipsko 1722); *[illegible] quae [illegible] antiquissimae* [illegible] vydal díla Westphälische [illegible] 1738); *Sachsenspiegel oder das [illegible]* *Eyken v. Repgow in [illegible]* [illegible]

Gachard (Gašar) Louis Prosper, [illegible] belg. dějepisec, vydal velmi mnoho [illegible] důležitá a v mnohém ohledu [illegible] díla obsahující spisy: *Correspondance de Philippe II sur les affaires des Pays-Bas* ([illegible] 1848—1859); *Correspondance de Guillaume le Taciturne* (6. sv., tamt. 1847—1858); [illegible] *Carlos et Philippe II.* (2. sv., tamt. [illegible]) [illegible] *et mort de Don Carlos* (v holl[illegible] 1860); *Trois années de l'histoire [illegible]* (1543—1548); *L'Espagne [illegible]*

ernardo Navagero (v Brux. 1865) a *Correspondance e Marguerite de Parme avec Philippe II.* (1. sv. d 14. srp. 1559 do 16. list. 1561; v Bruselu 1867).

Galen Philipp (vlastně Lange), plodný něm. ománopisec, nar. se r. 1813 v Postupimě, kde žije d r. 1857 jako štábní lékař. Nejlepší z jeho dosud yšlých románů jsou: *Der Irre von St. James* (1853; . vyd. 1871); *Andreas Burns und seine Familie;)er Inselkönig; Der Sohn des Gärtners; Der Strandogt von Jasmund; Die Tochter des Diplomaten; Die nsulaner; Der Löwe von Luzern* a j. Sebrané spisy ıho vyšly v 36 svaz. r. 1857—1866.

Galfried Vinesalfský, znam. básník XIII. tol. rodem z Anglie, procestoval nejprv Francii a debral se později s Richardem Lvím srdcem do Paestiny. Po svém návratu oddal se v Bologni krásné iteratuře a pěstoval polní hospodářství i vinařství, dkudž se vysvětluje jeho název Vinesalf (*de vino alvo*). Sepsal: *Poetica nova* (básně, kteréž vyšly iejprv v Leyserově *Historia poematum medii aevi* Halle 1721, pak ve zvláštním otisku v Helmstädtu 724); *Historia seu itinerarium Richardi Anglorum egis in Terram sanctam ab anno 1170—1190* (v Bongarově *Gesta Dei per Francos* a v Galeově *Scriptoes historiae Anglicae*).

Galli Antonio, velmi plodný sochař ital., nar. e na počátku XIX. století v Miláně, byl jedním nejposlednějších žáků Thorwaldsenových a usadil e po návratu z Říma v Miláně, kde co c. k. rada a akademii výtvarných umění účinkoval a práce hotovil, které náležejí k nejlepším toho umění. menujeme: *Jovis; Apollo* (obě ve Villa Torlonia Římě); *Apollo mezi pastýři* (dle nákresu Thorwaldsenova, tamtéž); *Dcera Jeftova; Dívka na břehu mořském; Zuzana v lázni* (všechny na výstavě Londýnské 1850); *Pomník Giovnea Cattanea* v Miláně 1858); *Mramorová socha hraběte Carla Ottavia Castiglioni* (tamt.); *Krištof Kolumbus; Poprsí dra. Ampelia Calderiniho; Pobožnost* (všechny amt.); *Jan Křt. spící na beránku* (na akad. výstavě Vídeňské 1858).

Gallini Štěpán, anatom, nar. se 22. bř. 1756 Benátkách a † 26. kv. 1832 v Padově. Cestoval nnoho po Francii a Anglii, súčastnil se pak díla *Giornale per servire alla Storia della medicina*, stal se r. 1786 profesorem theoretické mediciny v Padově, později fysiologie a srovnavací anatomie tamt. V oboru svém byl velmi činným a napsal: *Saggio di osservazioni e nuovi progressi della fisica del corpo umano* (Padova 1792); *Nuovi elementi della fisica del corpo umano* (tamt. 1808, 1820, 1825); *Summa observationum anatomicarum ac physico-chymicarum, quae ab anno 1792 expositae praecurrerunt nova elementa corporis humani* (tamt. 1824); *Considerazioni fisiologiche sul senso del bello* (tamt. 1828). Dále psal mnohá pojednání do odborných časopisů. Byl edným z nejlepších fysiologů prvních třech desetiletí n. v.

Garçao (v. dopl. 1.) Pedro Antonio Correa y Salema, nejslavnější portug. lyrik XVIII. stol., nar. se 24. dub. 1724 v Lisabonu, a † v žaláři 10. list. 1772, byv uvězněn pro několik článků, jež napsal proti markýzu Pombalovi v *Gazeta di Lisboa*. Ve svých básních bral si Horace za vzor a byl též „portug. Horácem" nazýván. Básně jeho vyšly pod názvem *Obras poeticas* (v Lisabonu 1778); též sepsal pro divadlo dvě dramata *Teatro novo* a *Assemblea ou Partida*.

Gass Friedr. Wilh. Heinrich, Joachim, zasloužilý prof. bohoslovec, nar. se 28. list. ve Vratislavi, kde studoval gymnasium. Universitního vzdělání nabyl ve Vratislavi, Halle, Berlíně, stal se r. 1838 doktorem filosofie a usadil se r. 1848 ve svém rodišti jako privátní docent bohosloví, stav se rok před tím licentiatem theologie. R. 1846 stal se mimoř. prof. bohosloví, byl v témže úřadě r. 1847 do Grifsvaldu povolán a obdržel tam r. 1855 řádnou stolici své vědy. R. 1861 byl povolán za profesora do Giessenu a od r. 1868 působí na bohosl. fakultě v Heidelberku. Literární práce jeho mají historický a speciálně dogmaticko-historický ráz. Jmenujeme z nich: *Gennadius und Pletho, Aristotelismus und Platonismus in der griech. Kirche* (ve Vratisl. 1844); *Die Mystik des Nikolaus Kabasilas vom Leben in Christo* (v Grefsw. 1849); *Geschichte der prot. Dogmatik im Zusammenhange mit der Theologie überhaupt* (4 sv. v Berl. 1854—1867), hlavní dílo G-ovo; *Die Lehre vom Gewissen* (v Berl. 1869) a množství brožurek i článků v různých časop. vědeckého i polemického obsahu.

Gassen Bohumil, souvěký malíř obrazů historických, naroz. r. 1805 v Koblenci, odebral se do Mnichova, kde byl Cornelius jeho mistrem. Zde zhotovil mnohé stěnomalby, na př.: Cyklus obrazů k básním Walthera von der Voglweide, Wolframa z Eschenbachu a k Wielandově Oberonu (spolu s Hermannem a Neureutherem, v novém zámku královském), několik maleb na stropech Pinakotheky a stěnomalby v chrámě sv. Trojice ve Weissenthurmu. Všude jeví se dobře promyšlená komposice a pilné studium v jednotlivostech, jen že jednostranně církevní směr umělce někdy k zvláštní symbolice svádí.

Gassner Ferdinand Simon, dr., hudební skladatel a spisovatel, nar. 6. led. 1798 ve Vídni, † 25. ún. 1851 v Karlsruhe. Osvědčiv neobyčejné nadání k hudbě vzdělal se zejména na výtečného houslistu, a stal se r. 1816 sbormistrem a zástupcem hudebního ředitele při národním divadle v Mohuči, kde zvláště výtečný Gottfried Weber měl značný vliv na další jeho hudební vzdělání. Stav se pak hudebním ředitelem při universitě Giessenské oddal se pilným studiím, tak že již r. 1819 povýšen na doktora filosofie, načež jakožto privátní docent na universitě měl veřejné přednášky velmi oblíbené a s pochvalou přijaté. G. byl původcem časopisu *Cäcilia*, později G. Webrem redigovaného, založil a po 6 let redigoval oblíbené dílo *Der musikalische Hausfreund* a pilně komponoval. Některé jeho písně vyšly tiskem, dále pak potkala se jeho kantáta *Auferweckung des Jünglings von Naim* na mnohých místech s rozhodným štěstím. Zpěvohry jeho, mezi nimi *Das Ständchen*, o níž i Spohr pochvalně se vyslovil, pro nedostatečný text a jiné příčiny zevnitřní nedošly obliby, za to však jeho balety, zvláště *Die Müller*, velmi se líbily. R. 1826 stal se G. členem dvorní kapely v Karlsruhe, pak učitelem zpěvu při dvorní opeře a r. 1830 sbormistrem a hudebním ředitelem. V posledních svých letech zabýval se více theorií hudby, sepsal dílo velmi záslužné *Partitur-Kenntniss* (Karlsruhe 1843, 2 sv.), pak založil a redigoval hudební list *Zeitschrift für Deutschlands Musikvereine und Dilettanten*, konečně vydal výtah z Schillingova *Universallexicon der Tonkunst* s dodatky (Štutgart 1847).

Gastein, znam. lázeňské místo (v. hl. d.). Zde uzavřena G-ská konvence dne 14. srp. 1865 mezi hrab. Bismarkem a rak. plnomocníkem hrab. G. Blomem, která pak 20. srp. císařem Frant. Josefem I. a králem Vilémem jest ratifikována. Spor, který byl povstal mezi Rakouskem a Pruskem o společné držení polabských tří vévodství, válkou dánskou r. 1864 nově nabytých, urovnán zde prozatím tak, že Rakousko svých nároků na vévodství Lauenburské za odškodnění $2^1/_4$ mil. tolarů se zřeklo; prozatímní vláda v Holštýně měla spočívati v rukou Ra-

:aballeria a *Escritores en prosa anteriones al siglo XV.* Nejnovější vlastní jeho práce jsou: *Cartas del Cardinal Cisneros* (v Madridě 1867); pak *Cartas y re- laciones de Hernan Cortes al Emperador Carlos II.* v Paříži 1870). Též spracoval angl. překlad ob- šírného díla Al-Maggariho o španělsko-arabské lite- atuře a dějinách.

Gebauer Jan, dr. fil., český spisovatel, nar.). říj. 1838 v Oubislavicích u Nové Paky, studoval ia gymn. v Jičíně a na filosofické fakultě v Praze i pracoval po delší čas (1861—65) v redakci *Slo- níka naučného*, načež od školního roku 1866 byl rofesorem na vyšší reálce v Pardubicích a od šk. . 1870 na české vyšší reálce v Praze. R. 1873 abilitoval se za docenta českého jazyka na uni- ersitě Pražské a přijal na sebe část redakce časo- isu filologického, založeného Jednotou českých filo- ogův a řízeného universitním profesorem J. Kvi- alou. Kromě četných článků a rozprav z oboru rovnavacího jazykozpytu a literární historie (v *Slo- níku nauč.*, *Čas. Čes. Musea*, *Škole a Životě* a j.) epsal a vydal o sobě: *Etymologické počátky řeči* 1868, posouz. v *Radu jugosl. akad. XIV.*); *Slovan- ké jazyky, porovnavací výklad hlavních a charakte- istických proměn hláskoslovných a tvarů flexivních* 1869, přelož. do charvátštiny); *Příspěvek k historii eských samohlásek* (1870, nákl. *Matice České*, *Sbor- íku vědeckého* č. 2., posouz. v *Radu jugoslov. aka- lemie XIV.*, v *Čas. Čes. Musea* 1871 a 1872); *Slovo rasurách v Rukop. Kralodvorském* (1870, tamt.); *Příspěvky k historii českého pravopisu a výslovnosti taročeské* (1871, tamt., *Sborn. věd.* č. 4); *Pokusy, imiž se některé proměny hláskoslovné s mechaniky mluvidel vykládají* (1878); *Úvahy o Nové Radě pana Smila Flašky z Pardubic a o Radě Zvířat skladatele eznámého, s úvodem o báji zvířecké* (1873, *Sborn. ěd.* č. 5., posouz. v *Čas. Čes. Mus.* 1873). Mimo o přeložil u výběru velikou část *bulharských ná- odních písní* ze sbírky bratří Miladinových (v *Lu- níru* 1863—64); *epických písní staroruských (staro- uské rhapsodie*, ve *Květech* 1867—68) a *ukázky ná- odních písní litevských a italiánských*; ze sanskrtu ak převedl na jazyk český báseň *Rozlučený džbán* v *Květech* 1868), *Nářek rodičů nad mrtvolou Jadžňa- lattovou* (scena z *Rámajána*, tamt.), *Na smrt choti* tamt.), *Chytrý šakal* (z *Mahâbhârata*, tamt. 1869), *Sund a Upasund* (episoda z *Mahâbhârata*, tamt.) a *irdžunovu cestu do nebes.* *Bbk.*

Geer af Finspång Louis Gerhard, svob. pán, iar. se 18. čce 1818 ve Finspångu nedaleko Nor- öpingu z rodiny původu brabantského, za doby Gustava II. Adolfa do Švédska se přistěhovavší. Je- en předek jeho Louis Geer (v. hl. d.) byl za zna- nenité Švédsku prokázané služby r. 1641 do stavu lechtického povýšen. Louis Gerhard G. studoval Linköpingu a v Upsale práva a složil r. 1836 koušku soudcovskou; té doby uveřejnil též pod ignaturou L. G. D. novely *Hjertkeappningen på Dal- ik* (v Štokholmu 1841); *S. H. T.* (tamt. 1843) a *Carl den Tolftes Page* (tamt. 1845), jakož i různé jenší statě obsahu aesthetického. Od r. 1845 až o r. 1856 byl činným jako soudní úředník v roz- ičných městech, až jej r. 1836 povolal král Oskar I. o Štokholmu a nabídl mu ministerské křeslo spra- edlnosti. G. přijal nabídnutí toto teprv 7. dub. 858 a setrval v úřadě ministerském až do 3. čna 870, v kterýžto den byl jmenován předsedou švéd. vorního soudu v Štokholmu. Jako státník zjednal i G. neoceniteln é zásluhy o švédské zákonodárství, ejména to byl on, jenž provedl ve Švédsku zcela ový representační řád, totiž na místě bývalých tyr stavů (rytířstvo, kněžstvo, měšťanstvo a selský stav) dvě komory poslanců od lidu volených. Od r. 1862 jest G. též členem švédské akademie.

Geibel Emanuel, něm. básník (v. hl. d. a dopl. 1.). Jeho *Gedichte und Gedenkblätter* vyšly v 5. vyd. (Stuttg. 1868); mimo to: *Neue Gedichte* 12. vyd. (t. 1870); *Juniuslieder* 18. vyd. (t. 1870); *Gedichte* 69. vyd. (Berlín 1871). Z dramatických prací vydal mimo tragedii *Brunhild*, též truchlohru *Sophonisbe*, která poctěna cenou Schillerovou (Stuttg. 1868, 2. vyd. 1870). Sbírka jeho politických básní vyšla pod tit. *Heroldsrufe* (1—4 vyd. Stuttg. 1871).

Geiger Karel Josef, malíř obrazů historických, nar. se 14. pros. 1822 ve Vídni, studoval ve škole Führichově a vnikl dobrými pracemi brzy do ve- řejnosti. Jsouť to zejména: malby na votivním ol- táři chrámu Štěpánského; obrazy oltářní ve Weil- burské kapli v Badenu; alegorické obrazy v paláci kn. Kinského ve Vídni; stěnomalby v nové burse; *Dcera faráře Taubenheinského*, ilustrace k básni Bürgerově; *Umění* a mn. j.

Geneva (v. hl. d.). Kanton G-ský měl roku 1870 již 93.193 obyv., kteří bydleli v 8045 domech. Z těch bylo 57.618 občanů švýc. a 35.514 cizinců, 47.857 katolíků, 43.606 protestantů, 961 Židů atd. Hlavní město kantonu G. mělo ku konci r. 1870 43.755 obyv., bydlících v 1810 domech. Francouz- ských rodin napočtěno zde 9748, německých 568 a italských 52. Z novějších staveb vyniká budova akademie s rozsáhlou knihovnou a přírodnickým museem.

Genevská smlouva jest jméno smlouvy dne 22. srp. 1864 uzavřené v Genevě za tím účelem, aby zla s válkou nezbytně sloučená co možná zmír- něna byla a osud vojínů na bojišti raněných stal se snesitelnějším. Dorozuměly se Badensko, Belgie, Dánsko, Francie, Hesensko, Italie, Nizozemí, Pru- sko, Švýcary a Virtemberk v tom smyslu, že ve- škeré osoby ošetřováním raněných se zabývající, tak- též mužstvo o jich dopravu se starající, pak kněží mají býti považováni za neutrální potud, pokud po- vinnostem svým zadost činí; taktéž místa k obva- zování raněných mají býti neutrální. Zevnějším zna- mením mají býti bílé prapory a pásky kolem ramene s červeným křížem; vedle bílého praporu musí vždy vláti prapor státní. K smlouvě té přihlásily se po- zvenáhla veškeré důležitější vlády evropské, pouze Spojené Obce severo-americké k ní nepřistoupily. Smlouva G-ská poprvé vstoupila v život v prusko- rakouské válce r. 1866, načež dne 20. října 1868 přidáno k ní 15 dodatečných článků, jimiž platnost její i na válečné loďstvo jest rozšířena. Původní listina těchto dodatečných článků, k nimž hlavní mocnosti evropské se přihlásily, jest uložena v ar- chivu republiky Švýcarské.

Gentz Vilém, malíř historických obrazů, nar. se r. 1823 v Novém Rupíně a nabyv vzdělání vědeckého odhodlal se teprv v 21. roce svém věnovati se umění malířskému. Za tím účelem vzdělával se v dílně Klöberově v Berlíně, později v Belgii a konečně v Paříži návodem mistrů Glaizea a Contura. S po- čátku poutali ducha jeho zejména malebný život a krajiny Orientu, i procestoval během několika let Španěly, Maroko, Egypt, Arabii, Malou Asii a Tu- recko. První obrazy své čerpal z Nového Zákona, po- zději věnoval se též malbě obrazů moderního genru. Z obrazů prvého druhu jmenujeme *Marnotratného syna*, *Magdalenu* a j. Jeho *Karavana jdoucí do Mekky*, za kterouž obdržel v Berlíně velkou me- dalii, byla prodána do Anglie; jeho *Doprava otroků pouští* nalézá se v museu Štětínském.

Gera, hlav. město kníž. Reusského mladší větve (v. hl. d.), měla ku konci r. 1871 již 17.959 obyv.

Gerber Karl Friedr. Wilh. von, výtečný něm. právník, od konce r. 1871 saský ministr osvěty, nar. se 11. dub. 1823 v Ebelebenu v knížectví Švarcburk-Sonderhausenském, studoval gymnasium v Sonderhausenu a práva od r. 1840 v Lipsku a v Heidelberku. Stav se r. 1843 doktorem práv byl krátkou dobu činným ve svém rodišti jako praktický právník, načež se r. 1844 habilitoval jako privátní docent v Jeně a stal se tam r. 1846 prof. mimořádným. R. 1847 byl povolán za řádného profesora něm. práva do Erlangenu, odkudž přesídlil r. 1851 do Tubink. V letech 1857—1861 účastnil se G. jako poslanec virtemberský při konferencích v Norimberku a Hamburku, kde se jednalo o to, aby něm. obchodní a námořní právo ve formu zákonů uvedeno bylo. Roku 1862 byl povolán za profesora práv do Jeny, opustil však úřad ten již r. 1863 a přijal profesuru něm. práva, státního a církevního práva v Lipsku. R. 1867 byl členem ústavující říšské rady v Berlíně a r. 1871 předsedou první zemské synody v Sasku. Po odstoupení Falkensteinově přijal G. l. řij. 1871 nabídnuté mu sas. ministerstvo veřejného vyučování. Hlavní jeho díla jsou: *Das wissenschaftliche Princip des deutschen Privatrechts* (v Jeně 1846); *System des deutschen Privatrechts* (tamt. 1848; 10. vyd. 1870), této doby nejčelnější dílo něm. literatury v tomto odboru, a *Grundzüge eines Systems des deutschen Staatsrechts* (v Lips. 1865; 2. vyd. 1869). Mimo to uveřejnil četné menší spisy a pojednání, zejména v Iheringem založených *Jahrbücher für die Dogmatik des römischen und deutschen Privatrechts* (od r. 1857).

Gerhard Eduard (v. hl. d.), něm. archaeolog, † 12. kv. 1867 v Berlíně. Po smrti jeho vyšly: *G-s gesammelte akademische Abhandlungen und kleine Schriften* (2 sv. v Berl. 1867).

Gerlach Frant. Dorotheus (v. hl. d.), známý filolog a badatel na poli římských dějin, sepsal ještě: *Das Zeitalter August's und Cosmo's von Medici* (v Basileji 1839); *Zaleukos, Charondas, Pythagoras* (tamt. 1858); *Marius und Sulla* (2. vyd. tamt. 1856); *De rerum Romanarum primordiis* (2. vyd. v Štutg. 1861); *Vorgeschichte, Gründung und Entwickelung des römischen Staates* (v Basil. 1863); *Marc. T. Cicero, Redner, Staatsmann, Schriftsteller* (tamt. 1864); *De vita P. Cornelii Scipionis Africani superioris* (tamt. 1865); *Marc. Porcius Cato der Jüngere* (tamt. 1866) a konečně *P. Cornelius Scipio Africanus der Aeltere und seine Zeit* (tamt. 1868).

Gerlache Etienne Constantine svob. pán (v. hl. d.), belg. státník a spis., byl dán r. 1867 jako president kasačního dvoru na odpočinek a † 10. ún. 1870 v Bruselu.

Gerok Karel, něm. kazatel a církevní básník, nar. se 30. led. 1815 ve Weihingenu ve Virtembersku, studoval v Štutgartě a v Tubinkách, stal se 1844 jáhnem v Böblingenu a byl r. 1849 povolán do Štutgartu, kde postupoval v hodnostech duchovních, až se stal r. 1868 vrchním radou konsistoře a prelátem. G-ova *kázaní*, kteráž vyšla v četných nákladech (*Evangelienpredigten* 3. vyd. v Štutg. a Lips. 1867; *Epistelpredigten*, 3. vyd. 1866 a *Pilgerbrot*, 2. vyd. 1869) zjednala původci svému velikou pověst. Ještě rozšířenější jsou jeho církevní básně *Palmblätter* (17. vyd. v Štutg. a Lips. 1871), vyznačující se vřelým citem i lahodnou formou. Po *Palmblätter* následovaly jeho *Pfingstrosen*, epicko-lyrické básně z dějin apoštolských. V posledních dobách uveřejnil G. též sbírky básní světských, zejména vlasteneckých (*Deutsche Ostern*, *Blumen und Sternen*) a četné prosaické spisy obsahu vzdělavacího. Theologický směr G-ův jest konservativní, jako kazatel však pojímá křesťanství více s humánní, než s dogmatické jeho stránky.

Gérome Jean Léon (v. hl. d.), franc. malíř, maloval r. 1865 obraz představující *Audienci siamských vyslanců v Tuileriích*. R. 1868 dohotovil *Mešitu El-Assaneyn v Kahiře*, obraz celkem dosti povedený. Zcela pochybený však jest obraz jeho představující *Zastřelení maršála Neye*, poněvadž prý tragická hlavní osoba obrazu na diváka téměř komický dojem působí. Ani obraz jeho *Prodej otroků* neuspokojuje, poněvadž na něm prohlíží eunuch zuby mladé otrokyně na prodej určené, což ovšem není šťastně voleným předmětem díla uměleckého. Z novějších jeho s pochvalou přijatých obrazů jmenujeme: *Jerusalem*, *Generál Bonaparte v Egyptě*, *Spalíři ošťěpometci*, *Promenada v haremu* (1869) a *Setkání se lvice s jaguarem*.

Ghyczy Koloman, jeden z vůdců uherské oposice, nar. se 2. ún. 1808 v Komárně, kde otec jeho František žil jako první místožupan Komárovské župy; studia svá gymnasiální a právnická konal Koloman ve svém rodišti, pak v Rábu a konečně v Pešti, kde obdržel roku 1828 advokátní diplom. S počátku byl advokátem jedné panské rodiny, leč vzdal se brzy úřadu toho a věnoval se od r. 1831 dalším studiím právnickým a státním. Roku 1833 stal se vicenotářem Komárovské župy, r. 1839 vrchním notářem, a r. 1843 byl zvolen do sněmu. Zde rozvinul takovou činnost a horlivost, že byl připočtěn záhy mezi první sněmovníky. R. 1847 byl jmenován protonotářem při král. tabuli a v listop. 1847 protonotářem (soudcem) při tabuli septemvirální, nejvyšším to soudu země Uherské. Právem této své hodnosti zasedal též na zemském sněmu r. 1847 a 1848. Když se utvořilo první uherské ministerstvo, jmenoval ministr spravedlnosti Deák G-ho podsekretářem státním. Po odstoupení Deákově vzdal se i G. úřadu a žil v soukromí až do r. 1861. R. 1861 byl zvolen od jednoho volebního okresu Komárovské župy za poslance na sněmu, kterýž jej zvolil za presidenta. Když se počalo jednati o to, jakým spůsobem by sněm odpověděl na král. reskript, postavil se G. v čelo oné strany, která v odporu se stranou Deákovou nechtěla s nekorunovaným a tudíž dle písma zákona neoprávněným panovníkem vyjednávati, zamýšlejíc ne adresou ku králi, nýbrž pouhým veřejným osvědčením vyložiti před světem práva koruny Uherské. Při hlasování však byla přijata adresa Deákova malou většinou hlasů; odpověď královská však byla nepříznivá. Když na podzim r. 1865 po pádu ministerstva Schmerlingova ministerstvo Belcredi-Mailáthovské opět o vyrovnání s korunou Uherskou se pokoušelo, byl zvolen G. na sněmu do komise, která měla stanoviti do podrobna podmínky vyrovnání. Z dvou návrhů této komise byl návrh strany Deákovy přijat, návrh strany G-ovy pak, směřující k pouhé personální unii, zavržen. Při debatách o podrobnostech Deákova návrhu oponoval G. velmi tvrdošíjně. Po vyrovnání s r. 1867 účastnil se G. zasedání sněmu i delegací, a přispěl bystrým svým duchem i nadáním řečnickým k zavedení mnohých oprav v oboru vnitřní správy státní, zejména finanční. Jakkoliv jest G. faktickým vůdcem tak zvané mírné levice, přenechává v parlamentě rád vůdcovství toto obratnému Tiszovi, jenž jako řečník nad G-ho vyniká. Bbk.

Giebel Christian (ne Christoph) Gottfr. Andr. (v. hl. d.) sepsal: *Palaeozoologie* (v Merseb. 1846); *Allgemeine Palaeontologie* (v Lips. 1852); *Odontographie* (tamt. 1854); *Die Säugethiere in zoologischer, anatomischer und palaeontologischer Beziehung*

ımt. 1853—1855); *Lehrbuch der Zoologie* (v Darm-adtu 1857, 3. vyd. 1865); *Kosmos für das Volk* Lips. 1849); *Tagesfragen aus der Naturgeschichte* Berl. 1858); a *Naturgeschichte des Thierreichs* sv. v Lips. 1858—1868).

Giesebrecht Ludvík (v. hl. d. 2.), pedagog, storický badatel, strýc Viléma G-a, nar. se r. 1788 Mirově v Meklenbursko-Strelicku, studoval na uni-rsitě v Berlíně a ve Grifsvaldě, r. 1813 vstoupil dobrovolnického sboru a súčastnil se války proti ancouzům až do r. 1815. R. 1816 stal se učite-n na gymnasiu v Štětíně, kdež po 15 let účinko-l. Poslední léta strávil na odpočinku v Jasenici Štětína, kdež † 18. bř. 1873. Mimo uvedené spisy psal *Damaris*. Jeho básně vyšly r. 1836 a 1867 Štětíně.

Gildemeister Otto, purkmistr svob. obce Brem-é, nar. se 18. bř. 1823 v Bremách, kde otec jeho l senátorem, studoval r. 1842—45 filosofii, histo-a filologii v Bonnu, vstoupil r. 1845 do redakce ıdáž založeného listu *Weserzeitung* v Bremách a ıl se r. 1850 hlavním jeho redaktorem. R. 1852 l jmenován sekretářem Bremského senátu, a roku 57 byl zvolen sám za senatora. Od říj. 1871 stojí ko purkmistr v čele Bremského státu. V litera-ře něm. učinil se známým svými překlady angl. ısiků, zejména přeložil veškeré spisy Byronovy , sv. v Berl. 1864; 2. vyd. 1856). Z překladů ımat Shakespearových Bodenstettem vydávaných ıu následující od něho: *Král Jan*, *Král Richard I.*, *rál Jindřich IV.*, *Král Jindřich V.*, *Král Jindřich VI.*, *rál Richard III.*, *Král Jindřich VIII.*, *Jak se vám líbí*, *Marné lásky snahy*, *Zimní báchorka*, *Julius ıesar* a *Cymbelin*. Překlady sonet Shakespearových ｒeřejnil r. 1871 v Lipsku.

Gilm, Hermann von, něm. básník, nar. se 1. ıt. 1812 v Inšpruku a † 31. kv. 1864 jako sekre-ř při místodržitelství v Linci. Byl ve svých básních ıdšeným opěvovatelem přírodních krás své vlasti olské a mužem v politice i náboženství svobodo-ıslným. Jeho *Gedichte* vyšly ve 2. sv. r. 1864—65.

Gindely Antonín (v. hl. d.) stal se r. 1862 lmoř. profesorem rakouského dějepisu na universitě ražské a zároveň zemským archivářem království eského; r. 1867 stal se řádným profesorem své ıdy. V létě r. 1873 bylo mu uloženo, aby před-išel rak. korunnímu princovi Rudolfu o českých jinách.

Giskra Karel (v. hl. d. a dopl. 1.) stal se po lstoupení svém z úřadu ministerského předsedou ınko-rakouské banky ve Vídni a později vrchním ıratorem první rak. spořitelny. Mimo to byl G. i správním radou Lvovsko-Černovické dráhy, jejíž ditelství jest nyní v trestním vyšetřování pro ne-rávné zacházení s jměním této dráhy.

Gislason Konrad, výtečný znalec starší skan-navské literatury, nar. se 3. črc 1808 v severním landu, kde jeho otec byl oblíbeným básníkem, stu-ıval gymnasium r. 1826—31 v Bessastadiru a od 1831 na universitě Kodaňské práva a germanistiku. . 1846 vydal na nejstarších písemných památkách loženou kritickou gramatiku staroislandského ja-ka, po které následoval r. 1851 jeho posud je-ný dánsko-islandský slovník. R. 1858 uveřejnil ıronordické tvarosloví. Ostatní práce G-ovy jsou části kritická vydání staroislandských spisů, s části ｋlady nesnadnějších míst poesie skaldické, s části ｚná jazykozpytná pojednání. Od r. 1848 působil . jako docent a později jako profesor nordických zyků na universitě v Kodani. Jest členem četných ｌených společností.

Giudici Karel, malíř, sochař a architekt, nar. se r. 1723 ve Viggiù a † r. 1804 v Miláně. Po ná-vratu svém z Říma otevřel v Miláně atelier, s ně-hož umělci Riccardi, Saletta, Veluti a slav. Ondřej Appiani vyšli. Maloval obraz na stropě Milánského chrámu San Francisco di Paula; olejové jeho obrazy, vynikající pravou půvabností Guida Reniho, nalezají se porůznu v galeriích italských. Ze sochařských prací jeho vyjímáme: *Oběť Gideonova*; *Adam a Eva utíkají z ráje*; *Oběť a smrt Abelova* (všechny v hl. chrámě Milánském); dvě sochy u paláce Monti a sochy spasitele a andělů na oltáři, dle nákresu jeho postaveném ve farním kostele Pasturoském.

Gladstone William Ewart (v. hl. d.), slavný angl. státník, hrál důležitou úlohu již co kancléř pokladnice (1860—65) v ministerstvě lorda Palmer-stona, v kterémž úřadě provedl svoje zákony o svo-bodném obchodu. Nejskvělejší doba státnické činno-sti nastala však G-ovi po smrti lorda Palmerstona, když mu bylo v ministerstvu hraběte Russella svě-řeno řízení dolní sněmovny. V tomto úřadě byl G. ne-li formálně, tož fakticky duší a ředitelem celého kabinetu, a celý národ patřil naň jako na hlavního zástupce energické politiky pokroku. G-ovi poda-řilo se především povznésti otázku irskou na hlavní otázku angl. reformní politiky, a volby ode dne 1. pros. 1868 měly za výsledek, že G-ovi přibyla vět-šina 120 liberálů, kteří se uvázali irskou jeho poli-tiku podporovati. Tím byl rozhodnut též osud tehdej-šího konservativního minist. D'Israeliova. D'Israeli sám sadal již 2. pros. za propuštěnou a odporučil královně za svého nástupce G-a, který si do 8. pros. nový kabinet zřídil, povolav do něho též Johna Brighta. V následujících na to zasedáních provedl G. zákon o zrušení irské státní církve, a podařilo se mu i jinými ještě zákony uspokojiti spravedlivé požadavky Irčanů. R. 1869 vydal G. dílo o řeckém starověku pod názvem *Juventus mundi* (v Lond.).

Glaser Julius, rak. právník a od 25. list. 1871 rak. ministr spravedlnosti, narodil se 19. bř. 1831 v Postoloprtech v Čechách, studoval gymnasium v Litoměřicích a ve Vídni a od r. 1847 práva na Vídeňské universitě. R. 1848—1849 strávil v Cu-richu, a stav se tam v říj. 1849 doktorem filosofie vrátil se do Vídně, kde r. 1854 též na doktora práv povýšen byl. Před tím r. 1851 uveřejnil ve Vídni spis *Das englisch-schottische Strafverfahren* a habi-litoval se na Vídeňské universitě r. 1854 jako priv. docent rak. trestního práva. Dvě léta později stal se tam mimořádným a r. 1866 řádným profesorem tohoto odboru. Ze spisů jeho té doby vyšlých jme-nujeme: *Abhandlungen aus dem österr. Strafrecht* (1. sv. ve Vídni 1858); *Ueber Friedensgerichte* (tamt. 1859); *Ueber die Fragestellung an die Geschwornen* (tamt. 1863); *Zur Juryfrage* (tamt. 1865); *Anklage, Wahrspruch und Rechtsmittel im engl. Schwurge-richtsverfahren* (v Erlang. 1866); *Gesammelte klei-nere Schriften über Strafrecht, Civil- und Strafprocess* (2 sv. ve Vídni 1868) a j. S Ungrem vydával *Sammlung von civilrechtlichen Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofs* (ve Vídni od 1859), též se účastnil redigování časop. *Allgemeine österr. Ge-richtszeitung* a časop. *Gerichtssaal*. R. 1868 byl po-volán jako odborní přednosta do ministerstva osvěty, vrátil se však po odstoupení ministerstva Hasnerova opět ve svůj úřad učitelský. Od r. 1869 zasedá ve sněmu dolnorakouském, od r. 1871 co zástupce vnitř-ního města Vídně, sněm pak jej vyslal do říšské rady. R. 1871 (25. list.) byl povolán do kabinetu Auerspergova jako ministr spravedlnosti, v kterémž úřadě posud trvá. V poslední době vydal *Studien zum Strafgesetzentwurf* (ve Vídni 1871).

Glasgow, průmyslné město v Skotsku (v. hl.

d.), mělo r. 1871 již 481.200 obyvatelů. Průmysl zdejší zmáhá se měrou úžasnou, tak že pouze tkacích stavů jest zde zaměstnáno k 80.000 (s nichž as 50.000 ručních), na nichž do roka asi 46 milionů liber bavlny hrubé se spracuje v ceně 4 mil. lib. šterlinků. Počet lodí městu patřících dosáhl r. 1868 čísla 814 plachetních a parních lodí. Nových stavení veřejných přibylo v novější době: 18—20 chrámů, dvě divadla, cirkus, hudební palác a stavení univ. stavitelem Scotem zbudované. R. 1868 rozmnožen počet zástupců G-a v parlamentě z dvou na tři.

Glisson František, věhlasný anglický anatom a fysiolog, nar. r. 1597 v Rampishamu, oddal se studiím lékařským na vysokých školách v Cambridge s úspěchem tak výtečným, že ustanoven byl za professora mediciny na těchže školách. R. 1634 svěřena mu stolice anatomie a fysiologie, kterouž do své smrti r. 1677 pečlivě zastával. G. byl nad míru šťastným pozorovatelem a důmyslným badatelem, tak že právem považuje se za jednoho z předních učenců, kteří moderní fysiologii dráhu razili. Jeho *Anatomia hepatis* (v Londýně 1634) má doposud cenu vědeckou, a věda zajisté odměnila ho tím, že některé od něho objevené a důkladně popsané části jménem jeho nazvala, jako na př. *Capsula Glissoni* a j. Sebrané spisy G-ovy vyšly ve třech dílech r. 1691 a 1711.

Glümer 1) Adolf von, prus. generallieutenant, nar. se 5. čna 1814 v Lengefeldu, vstoupil r. 1836 do pruské vojenské služby, účastnil se r. 1849 výpravy proti Badensku, stal se r. 1861 plukovníkem, 1866 generalmajorem a komandantem brigady, a bojoval u Hünfeldu, Werbachu, Helmstadtu a Rossbrunn s vyznamenáním. R. 1870 byl po vypuknutí prusko-francouzské války jmenován komandantem 13. divise, a převzal v pros. téhož roku velení nad badenskou divisí, s kterou zvítězil 18. pros. u Nuitsu. Později obklíčil Belfort a stal se po uzavření míru velitelem 29. divise se sídlem ve Freiburku v Breisgavě. — 2) Claire von G., něm. spisovatelka, nar. se 26. října 1825 v Blankenburku na Harzu a žila s rodičemi, poněvadž otec její pro liberální smýšlení politické z Hanoveru vypověžen byl, s počátku ve Švýcarsku, ve Francii a konečně ve Weissenburku v Elsasku. Po smrti (1841) své matky Charloty G-ové, roz. Spohrové, kteráž pod pseudonymem G. Tolstoy několika beletrickými pracemi se známou učinila, žila Claire v domě svého děda ve Wolfenbüttelu. Když nastalo hnutí r. 1848, vrátil se otec její do Německa, a povolav ji do Frankfurtu svěřil jí zasílání parlamentárních správ do časop. *Magdeburger Zeitung*. R. 1851 odebrala se z Frankfurtu do Drážďan, kde učinila marný pokus osvoboditi svého bratra, jenž pro účastenství v povstání květnovém k doživotnímu vězení odsouzen byl, a byvši pak sama ze Saska vypověžena žila opět nějaký čas ve Wolfenbüttelu. Po roce 1859, když bratru jejímu milost udělena byla, vrátila se zase do Drážďan. Ze spisů jejích jmenujeme: *Aus den Pyrenäen* (2 sv. v Desavě 1854); *Mythologie der Deutschen* (v Lipsku 1856); *Berühmte Frauen* (tamt. 1856); *Erinnerungen an Wilhelmine Schröder-Devrient* (tamt. 1862); *Aus der Bretagne* (ve Vídni 1867); *Novellen* (3. sv. tamt. 1869). Mezi četnými jejími překlady vyjímáme od Sandové *Geschichte meines Lebens*, od Swifta *Briefe an Stella* a z Confeye *Geschichte Napoleons*, a z ruského Tolstoye *Krieg und Frieden* (ve feuilletonu *Politik* 1873).

Gneist Rudolf (v. dopl. 1.) sepsal ještě: *Confessionelle Schule* (v Berl. 1869); *Selbstverwaltung der Volksschule* (tamt. 1869); *Preussische Kreisordnung* (tamt. 1870) a *Rechtsstaat und Verwaltungsgerichte* (tamt. 1871).

Godeffroyovo museum sluje ethnograficko-přírodovědecký ústav v Hamburku, založený r. 1860 snahou a úcty hodnou obětavostí bohatého a pro přírodní vědy zaujatého kupce J. C. Godeffroya. Ústav tento, vynikající čistě vědeckým směrem, jest pravou pokladnicí pro každého přírodospytce a honosí se zejména bohatými sbírkami přírodnin z ostrovů Tichého Oceanu. Godeffroy má 25 vlastních korábů, které posílá do všech dílů světa se zbožím; každý kapitán má však zároveň nařízeno, aby všude, kdekoliv se příležitost naskytne, sbíral přírodniny. Mimo to působí na útraty Godeffroyovy různí osvědčení přírodospytci neustále v Australii a na ostrovech Tichého Oceanu, sbírajíce s velkou horlivostí přírodniny zejména z říše živočišné a rostlinné. Takovým spůsobem přivezli za poslední doby zejména kapitán Toteus množství ptáků, plazů a rakú mořských z Pelewských ostrovů, kapitán Meier ryby, raky, červy, lastury a mořské ježky ze zátoky Kastrys při ústí Amru, přírodospytec dr. Graeffe přivezl r. 1871 po 10letém (1861—71) sbírání množství přírodnin z ostrovů Viti a Samoa, a v úci 1873 vrátila se horlivá paní Amalie Dietrichová po dlouholetém namáhavém sbírání z Australie, a přivezla s sebou pro G. m. množství australských ptáků, brouků a jiných přírodnin. Ještě jsou na cestách Polák Jan Kubary, americký konchyliolog Andrew Garet a přírodospytec Eduard Dämel, snažíce se všickni o rozmnožení sbírek veledůležitého G-ova m-a. V celku měl Godeffroy r. 1871 (dle zprávy dra Ant. Friče, *Cesta do Kodaně*) přes 7000 druhů přírodnin z 96 nalezišť. Činný konservartor G-ův Schmels jest ve spojení s mnohými vynikajícími přírodospytci v Německu, Francii a Dánsku, kteří mu různé druhy určují a v systematický celek seřaďují; tak na př. určuje ssavce a plazy dr. Peters v Berlíně, raky Milne Edwards v Paříži, mořské ježky dr. Lütken v Kodani, červy prof. Grube ve Vratislavi a j. Pomocí těchto a jiných vědeckých sil uveřejňuje G. m. četné vědecké články, jednající o nově nalezených přírodninách, získaných vědě snahou G-ovou, dle nichž i některé nové druhy v systematice pojmenovány byly. V nejnovější době založil Godeffroy při svém museu zvláštní časopis *Journal des Museum Godeffroy*, jenž slovem i obrazy za redakce dra Graeffeho vědecky pořádá a v obecnou známost uvádí materiál v museu nashromážděný. Schmels vydává vedle toho roční katalogy se správami, kteréž i pro vědu zeměpisnou neocenitelný význam mají. *Blk.*

Godra Samuel, farář v Plachticích (v. hl. d.), † 4. kv. 1878 v 64. roce svého věku.

Goeppert Jindř. Rob. (v. hl. d.) napsal ještě *Beiträge zur Tertiärflora Schlesiens* (v Kaselu 1852); *Die Tertiärflora von Schossnitz in Schlesien* (v Zhořelci 1855); *Die Tertiärflora auf der Insel Java* (v Haagu 1855); *Ueber die fossile Flora der silurischen, der devonischen und unteren Kohlenformation* (v Jeně 1860); *Die fossile Flora der permischen Formation* (v Kaselu 1864); *Ueber Aphyllostachys, eine neue fossile Pflanzengattung, sowie über das Verhältniss der fossilen Flora zu Darwins Transmutationstheorie* (v Jeně 1866). Mimo to uveřejnil v Bronnově *Index palaeontologicus* (v Štutgartě 1848—1850) seznam veškerých do roku 1850 známých zkamenělých bylin s úplnou jich synonymikou. Sbírka G-ových zkamenělých rostlin jest snad nejdůkladnější svého druhu v Eropě, a jest pojednáno o ní systematicky ve spise *Verzeichniss der paläontologischen Sammlungen des Prof. H. R. G. in Breslau* (v Zhořelci 1868). Jako ředitel botanické zahrady ve Vratislavi povznesl G. tuto zahradu k znamenitému

rozkvětu, založil ve Vratislavi botanické museum a vydal při té příležitosti spis *Ueber botanische Museen* (v Zhořelci 1856).

Göschen George Joachim, angl. státník, nar. r. 1831 v Londýně. Dokončiv v Oxfordě s vyznamenáním studia stal se společníkem bankéřské firmy „Frühling a G." V širší známost přišel spisem *The theory of foreign exchanges* (Londýn 1863), dočkavším se v krátké době patera vydání, v němž osvědčil se co finančník bystrého ducha. Spisem tím nabyl takové vážnosti, že již následujícího roku v Londýnské City zvolen jest do parlamentu, kde brzy svým praktickým smýšlením a rozhodným nadáním řečnickým tou měrou vynikl, že r. 1865 lord Russel povolal jej do ministerstva co místopředsedu obchodního úřadu. Příštího roku jmenován jest G. kancléřem vévodství Lancasterského a tím zároveň přísedícím v radě ministerské, v kterémžto úřadě setrval až k pádu Russelově v čci 1866. Když pak po dvou letech liberální strana s Gladstonem v čele opět k veslu se dostala, obdržel G. obtížný úřad ministra chudinství. V úřadě tom našel G. hojné příležitosti osvědčiti své správní a organisační vlohy, rozvinul obezřetnou, zároveň však energickou činnost reformační, kterou získal si všeobecného uznání. Proto také r. 1871, když v březnu ministr námořnictví Childers úřad svůj složil, povolán G. na jeho místo, i ačkoliv s nedůvěrou úřad ten byl nastoupil, což již prvním svým vystupováním v úřadě tom se pojistil. V administrativním oboru státního života jest G. pro Anglii zajisté síla mnohoslibná. Co do smýšlení politického hoví G. pokročilému liberalismu.

Goethe, Ottilie von, roz. svob. paní Pogwisch, nar. 31. říj. 1796 v Gdánsku, vdova po jediném synu velikého básníka, tajném komoří Jul. Aug. Walth. G-ovi († 27. říj. 1830), známá tím, že byla vlídnou ošetřovatelkou stárnoucího básníka, † 26. říj. 1872 ve Výmaru.

Göttling Karl Wilh. (v. hl. d.) † 20. led. 1869 v Jeně. Četné jeho příležitostné spisy akademické a příspěvky do odborných časopisů vyšly s nadpisem: *Gesammelte Abhandlungen aus dem classischen Alterthum* (Halle 1851—64, 2 sv.). Po jeho smrti vydal K. Fischer jeho *Opuscula akademica* s charakteristikou G-ovou (Lipsko 1869).

Goldschmidt Levin, vynikající právník, nar. 30. kv. 1829 v Gdańsku, studoval na universitě Berlínské lékařství, pak filosofii a konečně právnictví, kterému též věren zůstal. R. 1851 povýšen na doktora vstoupil do státní služby, habilitoval se pak r. 1855 na universitě Heidelberské, kde r. 1860 jmenován mimořádným, r. 1866 řádným profesorem obchodního a římského práva. Od r. 1870 jest radou u nově zřízeného říšského vyššího obchodního soudu v Lipsku. G-ovy literární práce pohybují se větším dílem v oboru římského a obchodního práva; nejdůležitější z nich jest: *Handbuch des Handelsrechtes* (Erlangen 1864—68); mimo to sluší zaznamenati: *Kritik des Entwurfs eines Handelsgesetzbuchs für die preuss. Staaten* (Heidelberg 1857); *Encyklopädie der Rechtswissenschaft im Grundriss* (t. 1862). Co do politického smýšlení osvědčil se G. v Heidelberku co rozhodný stoupenec strany národní perem i slovem, mandatu však do badenské komory nepřijal vzdor opětovnému vyzvání.

Goldstücker Theodor, dr., prof. sanskritu na University College v Londýně, president filologické společnosti a úd výboru asiatské společnosti, nar. se v Královci v Prusku, studoval ve svém rodišti pod prof. Petrem von Bohlen, v Bonnu pod Schlegelem a Christianem Lassenem a v Paříži pod Burnoufem sanskrit. R. 1842 uveřejnil německý překlad dramatu od Křišna-Misry *Prabodhačandrodaya*, jejž opatřil prof. Rosenkranz předmluvou. Z Paříže odebral se do Berlína, kdež se habilitoval za docenta na tamní universitě. Na vyzvání prof. Wilsona v Londýně odebral se do Londýna, stal se spolupracovníkem Wilsonem vydávaného *Sanskritsko-anglického slovníku*, později byl jmenován prof. sanskritu na University College v Londýně a † tamtéž 11. bř. 1872. Z jeho spisů sluší jmenovati: neukončený sanskritský slovník, vydání spisu *Manava-kalpa-sutra* s úvodem *Pânini, his Place in Sanskrit Literature*, jakož i text *Zaimintya-Nyâya-Mâlâ-Vistara*. R. 1866 založil spolek pro psaní sanskritu. Psal výtečné články do *Athenaeum*, *Westminster Review* a *Chambers's Encyclopedia*. Zanechal též úryvky vydání *Mîmânsa* a *sanskritské mluvnice*.

Goltz Bogumil, spisovatel něm. (v. hl. d. 3. a dopl. 1.) † 11. list. 1870 v Toruni, kde od r. 1847 bydlel. V posledních svých letech vydal ještě: *Vorlesungen* (Berlín 1869, 2 sv.); *Die Weltklugheit und die Lebensweisheit mit ihren correspondirenden Studien* (t. 1869, 2 sv.).

Gondokoro, velká osada černochů z kmene Bari na Bílém Nilu mezi 4°54'5" sev. šířky a 31°46'9" vých. délky od Greenw., na výšině 1506' nad hladinou mořskou. Místo toto bylo ode dávna střediskem a hlavním trhem obchodníků v slonovině a v otrocích, kteří zde nakládali kořisti uloupené podél břehů Bílého Nilu na lodi a odtud do Chartumu zasílali. Roku 1853 založil zde katol. vikář a dr. theologie Knoblecher (v. hl. d.), podporován vládou rakouskou, misionářskou stanici (se 24 kněžími), kteráž vedle stanice „Svatého Kříže" v zemi Kichů v končinách těchto nejjižnější byla. Zakoupiv pozemky vystavěl zde Knoblecher malý kostel, několik kamenných domů, a založil zahradu botanickou jakož i jednu pro kuchyňské potřeby. Šíření evangelia nedařilo se zde v žádoucí míře, ačkoliv dle správ misionářů samých tuzemci velmi mírumilovní jsou, ba Speke vypravuje dokonce ve svém cestopisu o krajinách těchto, že ani jeden z G-rských na víru křesťanskou nepřešel. Nestoudné počínání si evrop. a tureckých otrokářů vzbuzovalo u černochů též nedůvěru k samým kněžím, a když jich zde během 7 let 16 nezvyklému podnebí podlehlo a r. 1858 i šlechetný Knoblecher smrtí sešel, zrušila vláda rakouská misionářskou stanici v G-ru jakož i řadu podobných stanic severněji podél Bílého Nilu. V ún. 1863 setkali se v G-ru Speke a Grant, vracejíce se od hořejších jezer nilských, z nenadání s Bakerem, jenž jda z Chartumu zde odpočíval. Z bývalého kostela a z ostatních budov býv. misie našli zde tito cestovatelé pouze již zříceniny. R. 1871 vypravil se odtud Baker se značnou silou lidu vzhůru podél břehů Bílého Nilu, aby potlačil tamější hrozný obchod s otroky.

Gottschall Rudolf (v. hl. d. a dopl. 1.) osvědčil se r. 1871 svými *Kriegslieder* (v Berl.) jako valetný básník, jenž má formu úplně ve své moci. R. 1871 vyšly v Lipsku nové dva svazky jeho spisů dramatických, kteréž obsahují mimo jiné zejména tragédii *Herzog Bernhard von Weimar* a veselohru *Die Welt des Schwindels*. První z nich byla hrána s dobrým výsledkem na městském divadle v Lipsku. Mimo to byly hrány několikráte s výsledkem velmi příznivým moderní časová veselohra *Annexion* a kouzelná báchorka *Fürstin Rübezahl*.

Gough Hugh (v. hl. d.), baron a viscount, angl. generál, známý z válek Angličanů proti Číně (1841—41) a proti Indii (1848—49), byl jmenován r. 1862 polním maršálkem a † ve vysokém stáří 3. bř. 1869 v Londýně.

Gounod Charles *François*, skladatel hudební (v. I. dopl.), odjel na bouřlivé doby r. 1870 do Londýna, kde složil dojemnou kantátu *Gallia* (hrána v Praze provedenou „Hlaholem" 9. dubna 1872) a *Sallarelle* pro velký orchestr, odkud teprve ku konci r. 1874 do Paříže se vrátil. Ze spěvoher jeho došla *Faust a Markéta* obecnějšího rozšíření a slavné obliby také na českém jevišti, kde dočkala se již 60. provedení. K ní řadí se nejblíže *Romeo a Julie*, taktéž oblíbená, ačkoli však ne měrou jako předešlá. Z ostatních hudebních se žádná na repertoiru. Dále složil spěvohry *Polyeucte* (dle Corneilla), kterou až skoro již mnohá větší divadla, a *Francesca di Rimini*, kterou pro nejbližší sezonu v Paříži k provozování připravují.

Goyon, Marie August hrabě (v. hl. d.), † 17. [illegible] 1870 v Paříži.

Graefe 1) Heinrich, něm. paedagog (v. hl. díle 2), † 21. čce 1868 v Brémách, kde od r. 1855 byl ředitelem vyšších obchodních škol, jím založených. — 2) Alfred Karl G., nejznačnější německý lékař oční, nar. 23. list. 1830 v Martinskirchen, studoval lékařství v Halle, Heidelberku, Virceburku, Lipsku, Praze, Berlíně a Paříži, a věnoval se pak zvlášť lékařství očnímu, k čemuž hlavně povzbuzen byl bratrancem svým Albrechtem von G. (v. hl. díle 2), jehož asistentem byl r. 1854—59. Po té habilitoval se v Halle a byl zde po několika letech jmenován mimořádným prof. ophthalmologie. V Halle zřídil G. soukromý klinicko-ophthalmologický ústav, v němž do roku 3—4000 chorobou oční postižených se léčí. Do začátku r. 1871 bylo zde 7611 očních operací provedeno. Mimo četné příspěvky v odborných časopisech uveřejnil: *Klinische Analyse der Motilitätsstörungen des Auges* (Berl. 1858); *Symptomenlehre der Augenmuskellähmungen* (t. 1867).

Granier 1) de Cassagnac Bernard Adolf (v. hl. d.), povážlivý ultramontánní publicista Napoleona III. Účinil se v čn. 1868 ještě se šesti konservativními kolegy ve sboru zákonodárném nezáživným tím, že hlasoval proti vládou navrženému tiskovému zákonu pro jeho „příliš liberální tendence", následkem čehož jemu s kolegy jeho dali přezdívku „sedmi mudrců." V poslední době císařství učinil se populárním četnými souboji, kterých podnikl se zvláštní horlivostí pro politiku Napoleonovu a zhanění co dáchory opozičních žurnálů a přičiu obyčejně příliš neparných. Za poslední francouzsko-německé války byl G. ministr v právnické císařově, a zdržoval se později buď na Wilhelmshöhe, buď v Bruselu, kuje neustále pletichy bonapartistické. Po pádu Paříže vrátil se tam a uvázal se opět ve vydávání časop. *Pays*, kterýž byl již r. 1867 založil, leč komuna jej pak potlačila. Z jeho spisů uvádíme ještě *Histoire des Girondins et des massacres de septembre* (2 sv. v Paříži 1860). — 2) Pavel G., syn předešlého, nar. 1841, proslul záhy v žurnalistice franc. svými bezuzdnými útoky na franc. opoziční žurnalistiku, a svými nesčíslnými a úmyslnými souboji překonal i pověst otcovu. Pavel G. byl záhy činným v redakci otcova časop. *Pays*, byl 15. srp. 1862 jakkoliv pro neustálé sváry s policejním vyšetřováním (jenž mu unikal) dekorován jedině mezi žurnalisty křížem čestné legie, a císařovna Eugenie ozdobila ozvěnou rytíři neúnavného své blahopřání. On byl jedním z oněch žurnalistů, kteří nejvášnivěji si žádali válku s Německem, vstoupil po vypuknutí této války jako sprostý voják do sboru zuavů, byl však od Němců zajat a strávil celou dobu války v zajetí.

Grebe Karl Friedr. Aug., něm. lesník, nar. se 20. čna 1816, studoval na polytechnice v Kaselu a na univ. Berlínské lesnictví. R. 1840 byl povolán za docenta lesnictví na Karlsruhe, [illegible] a habilitoval se zároveň jako [illegible] ravník v Gießenu. R. 1844 [illegible] vedení do služby saso-výmarské. [illegible] vrchním lesním radou a ředitelem [illegible] nické školy v Eisenachu. Odtud [illegible] lesnickými větší cesty do [illegible] Švédska, Norska, Anglie, Francie [illegible] ska a j. Hlavní jeho spisy jsou: *Die* [illegible] *des Forstwesens* [illegible] (v Eisenachu 1844); *Gebirgskunde*, [illegible] *Klimalehre in ihrer Anwendung auf Forstwirtschaft* (2 sv. ve Vídni 1871); *Die Forstverwaltung* [illegible] (Eisenachu (1866)); *Die Betriebs- und Ertragsregelung der Forsten* (ve Vídni 1867); *Das* [illegible] *Eisenacher Forstschule* (Eisenach 18[illegible]).

Greč Nikolaj Ivanovič (v. hl. d.), [illegible] vatel, † 24. led. 1867 v Petrohradě.

Grimm 1) Jakob Ludvík (v. hl. d.) [illegible] září 1863 v Berlíně. — 2) Ludwig [illegible] hl. d.), malíř a rytec, † 4. dub. [illegible] 3) Karl Ludwig Willibald G., prot. [illegible] nar. se 1. list. 1807 v Jeně, studoval gymn. [illegible] a od r. 1827 theologii a klassickou [illegible] R. 1833 habilitoval se zde jako privátní docent [illegible] logie, byl jmenován r. 1837 mimoř. a r. [illegible] prof. této vědy. Předměty čtení [illegible] hlavně k dogmatice, jakož i hebrejštině [illegible] a methodologii. A G. sám platí v [illegible] lepšího znalce apokryfních knih Starého [illegible] První jeho spis v tomto oboru byl: *Commentar über das Buch der Weisheit* (v Lips. 1837). [illegible] dál kommentář o první knize Makkabejských (v [illegible] 1853), o druhé, třetí, čtvrté knize Makkabejských (v Lips. 1857) a nové přepracování knihy [illegible] (v Lips. 1860). Z ostatních jeho spisů [illegible] *Institutio theologiae dogmaticae* (v Jeně 18[illegible] 1869), a *Lexicon graeco-latinum in libros Novi Testamenti* (v Lips. 1862). Též přispíval do [illegible] a Grubrovy encyklopedie hojnými [illegible].

Gropius 1) Pavel, výtečný [illegible] syn Karla G-a (v. dopl. I.), nar. [illegible] v Berlíně, kdež také návodem otcovým [illegible] cích svého umění vzdělal. R. 1845—[illegible] Francii, Italii a Švýcarsko, a stal se [illegible] otec jeho byl dán na odpočinek, [illegible] cích umělců pro král. divadlo v Berlíně. V [illegible] letech vystavil si G. v Berlíně [illegible] malířskou, z které vyšlo již několik [illegible] jeho žáků. — 2) Martin Karl Filip [illegible] předešlého, nar. se 11. srp. 1824 v Berlíně [illegible] voval tam gymnasium a později [illegible] domí. Později se věnoval architektuře, [illegible] si v tomto oboru návodem [illegible] ideální směr, vystavěl v Berlíně a ve [illegible] krásných budov privátních i veřejných [illegible] ulice v Neustadtu u Eberswalde, [illegible] městskou budovu; dále podal návrhy [illegible] pro Pal ... *triumphalis*, kterouž se vrací [illegible] něm. vojsko do Berlína a j. Od r. [illegible] od Berlínské průmyslové akademii, a [illegible] ditelem umělecko-průmysl. školy, spojené s [illegible] Berlínským.

Gruna *Jan*, z. k. vrchní adjunkt v [illegible] nar. 12. VII. 1834 v Zdounkách [illegible]. V [illegible] vydával s Dundlem a Sirenkem v [illegible] *Hrojiš* pod pseudonymem Dušička [illegible] 1858 se Sirenkem v Praze *Hlásku*, [illegible] *Spolyrumy na své náhy*. Mimo to psal do [illegible] vých časopisů, zvláště do *Lumíra* se Mar[illegible] *Posla z Prahy*, *Pokrokou* a *Osm*. [illegible]

...řadním postavení osvědčuje se vždy horlivým národovcem. *Uk.*

Grosse Franz Theodor, něm. malíř obrazů historických a podobizen, nar. se 28. dub. 1829 v Drážďanech. Prvního vzdělání ve svém umění nabyl návodem malíře Burmeister-Lisera, vstoupil r. 1843 do Drážďanské mal. akademie a pracoval od r. 1847 v dílně Bendemannově. R. 1852 maloval *Ledu s labutí* (v Drážď. galerii), a r. 1853 *dívku s loutnou v ruce*. Později pomahal Bendemannovi při ozdobování král. zámku, a provedl r. 1851 v kupoli Benátského sálu nového musea některé alegorické obrazy. R. 1856—58 maloval v zámku Wildenfelském pro hraběte Solmse barvami voskovými aleg. podoby *ctností* a některé výjevy s historie hrabat Solmsů. R. 1858 odebral se do Itálie, s počátku do Florencie, pak do Říma, kde obcoval s Corneliusem. Zde dokončil mezi jiným r. 1862 olejový obraz *Abraham a andělé*. R. 1865 počal zdobiti Lipské museum obrazy na obmítce a byl s prací tou hotov r. 1871, načež jej filos. fakulta Lipské university jmenovala čestným doktorem. Od r. 1867 žije G. v Drážďanech, kde působí s nepatrnými přestávkami jako prof. na tamější akademii umění. Též jest hledaným malířem podobizen.

Grote George, angl. dějepisec a státník (v. hl. dílo a 1. dopl.). Hlavního jeho díla *History of Greece* vyšlo 4. vyd. (Lond. 1864, 8 sv.); další jeho záslužné dílo jest *Plato and the other companions of Socrates* (tamt. 1864, 3 sv.), v němž složil výsledky svých studií o řecké filosofii. Podobné dílo o Aristotelovi zůstalo nedokončené.

Gruber von Grubenfels, Karel, spisovatel, nar. se r. 1770 v Segedinu a † po r. 1833. Žil ve Vídni zabývaje se pracemi spisovatelskými a stal se později knihovníkem knihovny hrab. Apponyiho v Prešpurku. Sepsal: *Elogia et Epigraphica, quibus accedit diagnosis librorum ab arte typographica inventa* (Prešpurk 1805); *Ueber Iffland's Mimik* (Vídeň 1801); *Historia linguae Ungaricae* (Prešpurk 1830); *Pannoniae Sprache, unseren erhabenen Vätern des Vaterlandes wegen der nur herrschenden erhobenen vaterländischen Sprache geweiht* (Pešť 1806); *Das osmanische Reich. Geographisch, statistisch und geschichtlich dargestellt* (Vídeň 1812); *Idyllen* (Altona 1794); *Spätlinge* (Prešpurk 1832); *Fasti triumphales* (Berlín 1814); *Die Försterfamilie* (Prešpurk 1803); *Torquato Tasso. Ein Roman* (Penig 1805); *Die Neger. Schauspiel in 3 Acten* (1790); *Saul. Tragödie in 5 Acten* (Vídeň 1820); *Vanina Ornano. Tragödie in 5 Acten* (Pešť 1811) a mn. j. Časopisy, zvláště *Wiener Zeitschrift* a almanachy jeho doby obsahují mnohé články z péra jeho.

Grundtvig Nikolas Frederik Severin (v. hl. d.) † 2. září 1872 v Kodani; byv r. 1871 povýšen na biskupa.

Grunert Joh. August (v. hl. d. a dopl. 1.) † 7. čna 1872 v Grifswaldu.

Gruppe Otto Frid. (v. hl. d.) vydal později *Minos* (v Lipsku 1859), dílo, v němž na základě studií Buttmanna, Peerlkampa, G. Hermanna, Lachmanna a j. pojednává o interpolacích v básních Horáce, Virgila a Ovida. K jeho výpravným pracím druží se ještě *Firdusi* (v Štutg. 1856) a 3 biblické zpěvy *Ruth, Tobias, Sulamith* (v Berl. 1857). I v básnictví dram. pokoušel se G. ne bez štěstí, zejména svým dramatem *Otto von Wittelsbach* (v Berl. 1860) a dokončením Schillerova fragmentu *Demetrius* (tamt. 1861). Mimo to vydal velmi zdařilý spis *Deutsche Uebersetzerkunst* (v Hanoveru 1858) a čtyrsvazkové literárně-historické dílo *Leben und Werke deutscher Dichter* (Berl. 1864—1867).

Gruss Antonín, malíř, nar. v Čápích (*Schaab*) v Žatecku r. 1804. Vzdělav se v základech literních a vycvičiv se dobře v rejsování jal se v letech dvacátých navštěvovati akademii Pražskou, slovůtným vlasteneckým umělcem Kadlíkem tehdáž řízenou, a zanášel se zde předkem studiemi k historickému a jmenovitě vlaskému malířství se vztahujícími. R. 1825 podal G. ponejprv své práce do Pražské výstavy umělecké, a to *dvě Madonny*, jednu dle Rafaelovy *Madonny della Sedia* a druhou s Ježíškem podle neznámého mistra zhotovené, kteréž obě za příčinou výborné techniky a ušlechtilého výrazu nemálo se zalíbily. R. 1828 vystavil G. jiné *dvě Madonny* v Drážďanech, jednu s Ježíškem spícím a druhou s Ježíškem lilium podávajícím, kteréž také obrátily na sebe pozornost obecenstva; neméně dostalo se mu pochvalného uznání při pozdějších výstavách Pražských, na př. r. 1839, kdež vystavil obraz *sv. Aloisia*, a r. 1844, kdež viděti bylo obraz jeho *Narození Panny Marie*. Mezi tím navštívil G. tolikéž jiné akademie a sbírky umělecké, a jmenovitě přišel do Vídně, kdež potom přijat jest v domě hraběte Harracha za učitele synů jeho v rejsování a malování, které potomně provázel také na jich cestách zahraničných, zvláště vlaských, do Benátek, Florencie, Říma a j. Když hr. Harrach r. 1850 dal znovu spořádati a vystaviti svou vzácnou obrazárnu, měl G. u věci té předního účastenství, a stal se pak r. 1854 správcem nově zřízené galerie této, kterýž úřad až do své smrti zastával. Od té doby přestal G. pracovati pro veřejnost, a maloval téměř výhradně toliko pro hraběcí rodinu Harrachovskou; tak zhotovil celou řadu svěromaleb pro vilu hrab. Alfreda Harracha na jezeře Traunském, několik obrazů pro galerii Harrachovskou, obrazy do hraběcí kaple v zámku Hrádku v Čechách a j. Kromě vyčtená díla spatřují se také některé zdařilé práce G-ovy v obrazárně hrab. Otakara Černína. G. † neženat 22. čce 1872, náhle mrtvicí raněn. Byltě umělec nevšední a muž povahy ušlechtilé a dobrosrdečné, pročež požíval vážnosti a lásky všech, kdož jej šířeji znali a s ním obcházeli. *Ra.*

Guano (v. hl. d.) nazývá se látka povstavší nahromaděním všelikých mořských organismů na nejnižším stupni vývoje postavených, nikoliv ale trus ptačí, jakž podle prastarého náhledu Peruanů až do poslední doby se domníváno. K pravému poznání g-na přispěl nejprvé r. 1868 přírodozpytec Edwards, který dovodil, že ve vodě a v kyselinách nerozpustné částky g-na pod mikroskopem silně zvětšujícím objevují se co směsenina sestávající z křemenitých krunýřků diatomaceí a z vápenitých i křemenitých jehliček mořských hub a kořenonožců. Dále shledalo se, že některé z těchto jmenovaných látek g-na vyskytují se právě v takových skupeninách, jaké tyto mívají při svém vzrůstu v moři, pročež dlužno zavrhnouti mylný náhled, jakoby látky ty, prošedše zažívacím ústrojím měkkýšů, ryb a ptáků, teprvé takto v g. se byly proměnily. Dokázáno to jest také mikroskopickým badáním Hakkelovým, tak že nyní ta věc nade vši pochybnost jest zjištěna. Nutno podotknouti, že také lodi, kdykoliv u ostrova Chinche zakotví, kotvy vždy na to g-nem, které na dně oceanu je nahromaděno, obaleny bývají. Hlavní naleziště g-na jsou na ostrovech Islay, Jesus, Margarita, Chinche, Sangallen a j.

Guebweiler (v. hl. d.) jest nyní krajským městem departementu Horního Elsaska a r. 1866 napočtěno zde 12.218 obyv. Z veřejných staveb zdejších sluší vytknouti chrám St. Leger, památku z XIII. stol. Kraj G-ský zaujímá 10 □ mil a čítá 64.000

[illegible] a Valle.

[illegible]

Gumpold [illegible] za Otona II. v 10. stol. [illegible] Václava, knížete Českého; vyd. ve *Fontes Rerum Bohem.* [illegible] legendu [illegible].

Gurlt 1) Arnošt Frid. [illegible] v Berlíně [illegible]. — **2)** Arnošt Julius [illegible], syn předešlého, [illegible] nar. se 13. září 1825 v Berlíně, [illegible] v 1848 [illegible] universitě [illegible] chirurgie. [illegible] *Lehre von den Knochenbrüchen* [illegible]; *Leitfaden für Operationsübungen am Cadaver* [illegible] ; 2. vyd. [illegible]; [illegible] (tamt. 1868). [illegible] *Archiv für klinische Chirurgie* a [illegible] s redaktorem Virchow-Hirsche *Jahresbericht über die Leistungen und Fortschritte in der gesammten Medicin* [illegible].

Gurowski (v. 11. d.) Adam, hrabě polský a publicista, žil v posledních letech v sev. Americe, kde byl po delší čas [illegible] v ministerstvě zahraničních záležitostí Spoj. Obcí Severoamerických. [illegible] Spojených Obcí [illegible]. Zemř. ve Washingtoně 4. kv. 1866. Po smrti jeho vydány byly některé z pozůstalých jeho rukopisů, které však neměly veliké ceny.

[illegible] Ferdinand, lékař polský, syn [illegible] [illegible] Vítězslava [illegible] [illegible] v Lipsku. [illegible] [illegible] v Berlíně [illegible] [illegible] v Praze [illegible] [illegible] ve Výmaru [illegible] [illegible] v Kodani [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] (v. 12. d.) [illegible] až do r. 1862 jako [illegible] ve Výmaru. [illegible] v Petrohradě [illegible] [illegible] (v Lipsku 1870) [illegible] (v Jeně 1872) [illegible] r. 1876—1879 [illegible] (v Štutg. 1869) [illegible] *Der westfälische Friede*, [illegible] základech.

H.

Haag Eugène, prot. bohoslovec franc., nar. se 11. dn. 1808 v Montbéliardu, studoval bohosloví v Štrasburku, načež žil nějaký čas v Německu a byl r. 1852 ve Francii jedním ze zakladatelů společ. *Société du protestantisme français.* Hlavní jeho dílo, které sepsal společně s bratrem Emilem, jest: *La France protestante, ou vie des protestants français qui se sont fait un nom dans l'histoire, depuis les premiers temps de la réformation, jusqu'à la reconnaissance de la liberté des cultes par l'Assemblée nationale* (7 sv. 1847). Mimo to sepsal *Cours complet de langue française* (5 sv. v Lipsku 1834—36); *Vie de Luther* (ve Valencii 1839); *Vie de Calvin* (v Paříži 1840) a j.

Haase 1) Friedrich, výborný dram. herec, od roku 1870 ředitel městského divadla v Lipsku, nar. se 1. list. 1825 v Berlíně, kde otec jeho byl komorníkem krále Friedricha Viléma IV. Vědeckého vzdělání nabyl ve svém rodišti a [illegible] krále, jenž mu byl při křtu kmotrem, [illegible] hereckém u Tiecka po dvě léta. Na jevišti [illegible] ve Výmaru. Po několika [illegible] hrách při dvorním divadle v Berlíně, [illegible] místo u tohoto divadla, [illegible] postavení [illegible] do Prahy, kde teprv v letech [illegible] uznáním [illegible]. Později [illegible], ve Frankfurtě a v Petrohradě. [illegible] hrál 5 let a [illegible] povolil, že [illegible] hrál pohostinsky. V [illegible] 60 letech, také (v dub. 1869) v [illegible] a konečně v Berlíně. Po odstoupení [illegible] 1870 uvázal se v řízení městského divadla v Lipsku.

ako herec snaží se H. o harmonické slučování idealismu a realismu, a v tomto smyslu vyniká v úlohách sejména jako Hamlet, Bolingbroke, Marinelli, Carlos v *Klavigu*, František Moor, Cromwell, Narcis, Richard III., Shylok a j. — 2) Jindř. Boh. Bedř. H. (v. hl. d.), zasloužilý filolog, † 16. srp. 1867 e Vratislavi. Z jeho spisů zasluhuje ještě čestné zmínky dílo *Die athenische Stammverfassung* (v Berlíně 1857).

Habětínek Karel, dr. práv, ministr spravedlnosti za Hohenwarta, jest synem učitele Pražského sv. Ducha, studoval v Praze a byl, dosáhnuv hodnosti dra práv, jmenován prefektem na Vídeňském Theresianu. Později přijal místo vychovatelské domě hraběte Wickenburga, a nabídnuta mu profesura soudního řádu na universitě Pražské v jazyku českém, které však nepřijal. R. 1863 stal se profesorem civilního soudního řízení a obchodního směnečného práva v Praze, byl však již r. 1867 téže vlastnosti na universitu Vídeňskou povolán. Když r. 1871 nadešla politika vyrovnání s korunou Českou, a hraběti Hohenwartovi 12. ún. t. r. uloženo bylo sestavení ministerstva, byl do něho též H., který požíval dobré pověsti co výtečný právník, za ministra spravedlnosti povolán. Avšak vyrovnání se nesdařilo, a Hohenwart, odepřev podpis reskriptu se dne 30. říj., vyzývající sněm český k volbám do říšské rady, sadal se všemi kolegy, vyjímaje Holzgethana, za propuštění. H. jest nyní as 46 roků stár, a pojal r. 1870 za manželku dceru majitele továrny Fridricha Brosche v Praze. O jeho působení co ministra v. čl. Rakousko v dopl. 1.

Hackländer Fridrich Vil. (v. hl. d.) žije jako soukromník v Štutgartu, a byl r. 1869 od místokrále Egyptského pozván k slavnosti otevření Suesského průplavu. Z dalších jeho spisů jmenujeme: romány *Fürst und Cavalier* (v Štutg. 1865); *Künstlerroman* 5 sv. tamt. 1866); *Zwölf Zettel* (2 sv. tamt. 1867); *Neue Geschichten* (2 sv. tamt. 1867); *Das Geheimniss der Stadt* (3 sv. tamt. 1868); *Geschichten im Zick-Zack* (4 sv. tamt. 1870); *Der letzte Bombardier* (4 sv. tamt. 1870), a dramata *Der verlorene Sohn* (veselohra 1865) a *Die Marionetten* (1868).

Hadergebirge v. Hrádecké vrchy v. dopl. 2.

Haderwein v. Hrádecké vrchy v dopl. 2.

Hadžar, t. j. černý kámen, znamená divotvorný neveliký kámen, zasděný v jednom pilíři poutnického chrámu v Mekce, který již od nejstarších dob za svatý ostatek byl považován. Za panování kalifa Moktadera ukradli Karmathové kámen ten, jejž teprv po 10 letech zase na staré místo k všeobecné poctě věřících navrátili. Dle pověsti Arabů pochodí h. z ráje a byl původně překrásně bílý, později pak následkem hříchů a prostopášností mosleminů úplně zčernal. Kus h-u dali kalifové zazdíti ve veliké bráně paláce Bagdadského, pročež věřící sloupy brány této dosud líbají.

Haeckel Ernst Heinr., výtečný přírodozpytec naší doby, nar. se 16. ún. 1834 v Postupimě, kde otec jeho byl vládním radou. Od r. 1843 studoval gymnasium v Merseburku a oddal se již za doby svých gymn. studií s takovou horlivostí studiu botaniky, že byl ještě před odchodem svým z gymnasia nejlepším znalcem květeny vůkolí Merseburského. Od r. 1852 studoval přírodní vědy v Berlíně pod J. Müllerem, ve Virćpurku pod Virchovem, a podnikal za účelem studování nižších organismů zvířecích vědecké cesty na Helgoland a do Nissy. R. 1857 stal se v Berlíně doktorem mediciny, neoddal se však praxi lékařské, nýbrž počal konati důkladná studia o srovnavací anatomii a o histologii, zároveň pak pojal úmysl habilitovati se na některé universitě pro obor zoologický. Dříve než úmysl svůj provedl, vykonal ještě r. 1859 vědeckou cestu do Italie a na Sicilii, z které se vrátil na jaře r. 1860. Plodem této cesty bylo nad míru nákladné a skvostné dílo *Die Radiolarien* (v Berl. 1862, s atlasem). Mezi tím habilitoval se H. r. 1861 v Jeně pro srovnavací anatomii, převzal však později, popustiv tento obor Gegenbaurovi, obor všeobecné a speciální zoologie. R. 1861 byl jmenován mimořádným a roku 1865 řádným prof. zoologie; později pak byla pro něj zřízena v Jeně zvláštní stolice zoologie, které dosud jest vřeen. Přednášky jeho vztahují se na srovnavací anatomii, embryologii, histologii a palaeontologii, jakož i na jiné odbory vědecké, souvislé těsně se zoologií. Vědecká jeho badání pak vztahují se k nejnižším organismům zvířecím, stojícím na samém počátku organického zvířecího života, kteréž H. sám pojal jako neutrální říši organickou, stojící mezi bylinstvem a zvířectvem a nazval „říší protistů.“ Material k těmto svým studiím nasbíral H. na různých svojich cestách po březích Severního a Středozemního moře. Větší cestu vědeckou podnikl r. 1866 nejprv do Anglie, kde seznal Darwina, pak se odebral přes Lisabon, Madeiru, Tenerifu, Kanárské ostrovy, Mogador a Tanger do Kadixu, odtud pak přes Granadu, Madrid a Paříž se vrátil do Německa. Plody této cesty byly: monografie *Zur Entwickelungsgeschichte der Siphonophoren* (v Utrechtu 1869) a *Biologische Studien* (1. sv. v Lips. 1870). H. byl mezi něm. přírodozpytci první, jenž se bez obalu přiznal k zásadám Darwinovým, jehož nauku ve všech svých spisech bystrým duchem podporuje a utvrzuje. Z dalších spisů H-ových jmenujeme: *Natürliche Schöpfungsgeschichte* (v Berl. 1868; 2. vyd. 1870), spis přeložený již na jazyk polský i ruský; *Generelle Morphologie der Organismen* (1 sv. v Berl. 1866), hlavní dílo H-ovo; *Ueber Arbeitstheilung im Natur- und Menschenleben* (v Berl. 1869); *Ueber die Entstehung und den Stammbaum des Menschengeschlechtes* (v Berl. 1870) a *Das Leben in den grössten Meerestiefen* (v Berl. 1870). *Bbk.*

Haemmerl Josef, malíř na skle, nar. se roku 1793 v Kallmünzu, byl žákem akademie výtvarných umění v Mnichově, a dostal r. 1815 místo v král. tamější továrně na porculán, kde sobě duchaplnými vynálezy a vkusným provedením dobrou pověst získal. Později zabýval se hlavně malbou na skle a provedl velkou část obrazů na nových oknech dómu v Řezně a nového chrámu v Mnichovském předměstí Au. Chválí se též jeho malby květin a hmyzů.

Haemophilia, též haemorrhaphilia, řec., náchylnost ku krvácení, krvácivost. Příčina její není úplně známá; jen v některých případech dokázáno, že byly stěny cév příliš tenké a proto snadno se protrhnouti mohly. Nejčastěji jest náklonnost ku krvácení neduh dědičný. Jsou případy známé, kde neduhem tímto rodiny až i do třetího pokolení sklíčeny byly. Obyčejně nastane krvácení po poranění, třeba bylo nepatrné, avšak nastává též samo od sebe, aniž by se příčina dokázati mohla, jako ku př. krvácení z nosu. Krvácení podobné nelze často tak snadno zastaviti, protož bývá často nebezpečné, zvláště když povstane následkem poranění. By krvácení nenastalo, musí člověk neduhem tím sklíčený všech škodlivých vlivů se varovati, zvláště pak před poraněním se chrániti, dále musí se dobrou stravou, čistým vzduchem, studenými lázněmi atd. síliti; nastal-li však krvotok, musí býti rychle lékař zavolán, aby jej zastavil. *Jda.*

Haering Vilém (v. hl. d.) † 16. pros. 1871 v Arnstadtu, kde od r. 1852 byl usazen.

Häser Christian Wilhelm (v. hl. d. 4) byl roku

1803—6 též členem italské, pak do r. 1808 též německé opery v Praze. Zpíval pak ve Vratislavi a ve Vídni, odkud r. 1815 angažován jest do Stutgartu. H. složil několik písní, duett, solfeggie a zpěvohru *Der Gelnerlsing*. Též uveřejnil německé a italské básně, sepsal několik libret, mezi nimi *Der Vampyr* (hudba od Lindpaintnera), a konečně přeložil do italštiny Schillerova *Don Carlosa*, Oehlenschlaegerova *Correggia* a Goethovy tragedie *Tasso* a *Iphigenie*.

Hagen Gotthilf Heinrich Ludwig, vodní stavitel, nar. se 3. břez. 1797 v Královci, a oddav se na universitě svého rodiště hlavně studiím mathematickým pěstoval z počátku návodem Bessela též velmi čile vědu astronomickou. K návrhu akademie věd v Berlíně pozoroval v Chełmnu úplné zatmění slunce, jež se událo 19. list. 1816 a uveřejnil svoji zprávu o tom v 5. svaz. Bodeovy *Zeitschrift für Astronomie*. Později oddal se studiím stavitelským a složil r. 1822 zkoušku jako prakt. stavitel. R. 1825 byl povolán za nástupce vládního a stavitelského rady do Gdanska a r. 1826 za inspektora staveb v přístavu Pilavském. R. 1831 byl jmenován vrchním stavitelským radou, a r. 1842 zvolen za člena Berlínské akademie věd. Roku 1850 byl povolán za přednášejícího radu do ministerstva obchodu, a v letech 1854—56 bylo mu od tehdejší admirality svěřeno zařízení staveb válečného přístavu při ústí řeky Jahde (v Oldenbursku), které od Pruska zakoupeno bylo. R. 1866 byl jmenován H. vrchním stavebním ředitelem a předsedou technické deputace pro stavby, r. 1869 pak mu byl udělen titul rady první třídy. Z četných jeho literárních prací vyniká hlavní jeho dílo *Handbuch der Wasserbaukunst* (5. sv. v Berlíně 1841—65; 3. značně rozmnožené vydání 1. a 2. sv. tamt. 1869—71); dále *Beschreibung neuerer Wasserbauwerke* (v Berl. 1826); *Grundzüge der Wahrscheinlichkeitsrechnung* (tamt. 1837; 3. vyd. 1867); *Zur Frage über das deutsche Mass* (tamt. 1861). Mimo to uveřejnil řadu důležitých pamětných spisů, z nichž vyjímáme: *Ueber Form und Stärke gewölbter Bogen* (v Berl. 1844; nově zpracováno 1862); *Ueber die Oberflächen der Flüssigkeiten* (v Berl. 1845—46); *Ueber den Einfluss der Temperatur auf die Bewegung des Wassers in Röhren* (tamt. 1854); *Ueber die Ausdehnung des Wassers unter verschiedenen Wärmegraden* (tamt. 1855); *Ueber Flut und Ebbe in der Ostsee* (díl 1. a 2. tamt. 1857—59); *Ueber Wellen auf Gewässern von gleichmässiger Tiefe* (tamt. 1861); *Ueber die Wärme der Sonnenstrahlen* (tamt. 1863); *Die preuss. Ostseeküste in Betreff der Frage, ob dieselbe Hebung oder Senkung bemerken lässt* (tamt. 1869); *Ueber die Bewegung des Wassers in Strömen* (1. a 2. díl tamt. 1868—71) a *Ueber die Bewegung des Wassers in cylindrischen Röhren* (tamt. 1869).

Hagenau (v. hl. d.) jest od r. 1870 hlavním městem kraje dolního Rýna Něm. říše a čítalo (31. pros. 1866) 11.427 obyvatelů. V německo-franc. válce bylo H. dne po bitvě u Wörthu od badenského vojska pod velením generála La Roche (7. srp. 1870) obsazeno a zůstalo odtud napořád v rukou Němců. *Nynější* kraj H-ský zahrnuje kantony H., Bischweiler a Niederbronn a čítá na 11.5 □ m. prostoru 78.859 obyv.

Hagn Ludwig Karl Heinrich von, něm. malíř genrových obrazů, nar. se 23. list. 1820 v Mnichově. Původně byl určen pro dráhu vojenskou a nabyl k tomu přiměřeného vzdělání ve sboru kadetském v Mnichově; leč sám maje náklonnost k umění výtvarnému odebral se do Berlína, kde matka jeho a sestra, slavná herečka Charlotta H-ova (v. hl. d.), dlely. V Berlíně oddal se úplně malířskému a pra-covat návodem W. Krause. R. 1843—48 [illegible] vával akademii Mnichovskou a [illegible] zdokonaloval se v umění v Antverpě a v Bruselu, kde [illegible] návodem Eugène de Blocka. R. 1850 [illegible] Berlín a r. 1853 Paříž. V celé této době [illegible] pracích svých velikou náklonnost k líčení [illegible] z vyšších společenských vrstev XVIII. [illegible] doby rokokové dovedl H. líčiti [illegible] nebyl snad doma v tom oboru [illegible] [illegible] překonán. V tom ohledu [illegible] jeho obrazy: *Koncí zábava hudební* (1858); [illegible] (1863); *Mimo* vyniká pak *Neděle odpoledne* [illegible] *zahradě* a *Neděle odpoledne v* [illegible] jsou *Alchemista*, *Tellen* (1863), [illegible] *zámecké* (1863), *Siesta* (1864). [illegible] r. 1864 a 1866 po Italii konal, [illegible] tomuto působením jeho umělce, [illegible] bylo svého v zemi [illegible] [illegible] pojímali ještě mistrnější formy a [illegible] [illegible] kolorit. Mistrovská díla jeho v [illegible] jest obraz *V římské* [illegible], [illegible] Od roku 1868, v kterémž se usadil, [illegible] v Mnichově.

Hahn C. Hugo, [illegible], nar. [illegible] 10. října 1818 ve [illegible], [illegible] své rodiny na ostrově proti [illegible] dalekém Rigy. Gymnasium navštěvoval [illegible] stoupil dráhou vojenskou, kterou však [illegible] [illegible] opustil, aby se oddal na [illegible] [illegible] úřadem vstoupil r. 1839 do ústavu [illegible] jednoty v Barmenu, navštěvoval pak [illegible] universitu v Bonnu a byl r. 1841 od [illegible] Barmenské vyslán do Kapska. Až do [illegible] 1844 [illegible] [illegible] ve Windhoeku [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] sídla náčelníka [illegible]; později se [illegible] [illegible] Herero, kteří s Namaky právě válčili. R. [illegible] [illegible] v Evropě a vydal grammatiku a [illegible] [illegible] Hererů. R. 1856 vrátil se do Afriky a [illegible] r. 1857 výzkumnou výpravu k sev. [illegible] [illegible] mezi nimiž zamýšlel založiti [illegible] [illegible] měl je k tomu, aby se vedlil [illegible] [illegible] [illegible] tyto se mu však nezdařily i [illegible] [illegible] k Hererům, kteréž následně po [illegible] [illegible] upřátelil s nimi. R. 1861 vrátil se [illegible] do Evropy, a obstaral tam tisk [illegible] [illegible] i vydání několika knih [illegible] v téže řeči. Též se mu podařilo [illegible] návratu do Afriky založiti mezi [illegible] [illegible] [illegible] obě [illegible] kmeny Hererů a Namů [illegible]

Haidinger Vilém (v. hl. d.), [illegible] a první ředitel c. k. geologického [illegible] ve Vídni, byl r. 1865 na přímluvu [illegible] [illegible] svých povýšen do stavu [illegible] [illegible] podotknouti, že H. sepsal [illegible] [illegible] *Bücher der geologischen Reichsanstalt*, [illegible] dal *Geognostische Uebersichtskarte der* [illegible] *schen Monarchie*, kteráž všeobecného [illegible] H. † 19. bř. 1871 ve Vídni.

Haitzinger Antonín (v. hl. d.) byl [illegible] [illegible] u dvorní opery v Karlsruhe, kde [illegible] pros. 1869.

Hajti (v. hl. d.). President [illegible] Geffrard zachoval konstituční formy vlády a [illegible] se zákonnosti a pořádku a blahobyt v [illegible] uzavřel též konkordát s kurií římskou. [illegible] dostavení jednotlivých vojenských náčelníků [illegible] samé odboje. Ponoř [illegible] ku [illegible] jednotlivá vojenská spiknutí, zejména [illegible] povstání generála Salnava r. 1865, [illegible] [illegible] i r. 1866 a 1867, až konečně [illegible] všech opuštěn se viděl nucena složiti [illegible] hodnost presidentskou a vypříhovati se na [illegible]

Na rychlo sestavila se prosatimní vláda pod předsednictvím generála Sogeta, leč tato odstoupila, jakmile Salnave 8. kv. 1867 do města Port-au-Prince vnikl a tam od lidu za hlavu republiky provolán byl. I ústavující sbor, jenž v městě tomto zasedal, uznal Salnavea 15. kv. za prosatimní hlavu vlády a povolal jej 16. čna za presidenta republiky H-cké. Dva dni před tím, 14. čna 1867, byla přijata ústavujícím sborem nová ústava. Dle této náleží výkonná moc presidentovi republiky, jenž má býti na 4 léta volen, musí býti h-ckým občanem a přes 35 let stár. President může býti opětně volen, leč vždy po 4 letech po prvním svém odstoupení z úřadu. Moc zákonodárná náleží národnímu shromáždění, jež záleží ze senátu a z komory poslanců. Tito se volí přímo na tři léta, senátory však jmenuje komora poslanců na dvě léta, dle volebních listin od voličů předložených. Soudcové nemohou býti sesazeni. Státním náboženstvím jest náb. katolické, leč každé vyznání jest volné. Jen domorodci h-čtí mohou býti občany a majiteli pozemků. Zároveň byla udělena všeobecná amnestie, z které byl vyňat jen býv. president Geffrard. S republikou Dominikánskou byla uzavřena 26. čce 1867 smlouva, dle níž oba státové garantují na vzájem svoje území, leč k potvrzení smlouvy této nedošlo, naopak vypověděla v říj. 1867 republika Dominikánská H-cké i válku z té příčiny, že republ. H-cká podporovala býv. presidenta Dom. republ. Baesa, leč k válce té nedošlo pro málomocnost obou států. Vnitřními změnami v H. nevrátil se však přece pokoj vnitřní. Generál Saget zdvihl r. 1868 opět zpouru, s počátku ve prospěch vypuzeného Geffrarda, později ve prospěch vlastní, a koncem r. 1868 stalo se, že generál Saget i generál Domingues byli od svých přívrženců povoláni za presidenty. Tím měla země najednou tři vladaře, z nichž každý papírové peníze vydával, tak že tyto veškeré ceny pozbyly. Po téměř dvouleté válce občanské podlehl konečně president Salnave, jenž byl od povstalců chycen a 10. led. 1870 zastřelen. Na to byl zvolen generál Nissage Saget 19. bř. 1870 na 4 léta za presidenta republiky. Obchod i průmysl leží v nešťastnými válkami zmítané zemi posud úplně ladem.

Hakl Bohumil Frant., farář v Hořicích, nar. se v Branné, 8. září 1827. Prvního vzdělání nabyl ve farní škole Jilemnické. R. 1839 na podzim přišel H. na studie do Jičína, filosofii pak odbyl v Litomyšli. R. 1847 vstoupil do semináře v Hradci Králové, kdež r. 1851 na kněžství vysvěcen byl. V semináři pro horlivé pěstování mateřského jazyka a důkladnou jeho známost obdržel praemium kanovníka Teichla k tomu cíli tam založené. Po vysvěcení povolán byl hned za vikaristu k stolič. chrámu P. v Hradci Králové, kdež zůstal rok. Roku 1852 suploval H. katechetství na hlavní škole a na realce v Hradci Králové, a 1853, odbyv konkurs, stal se skutečným učitelem náboženství na týchž ústavech a 2ročním ústavu paedagogickém. Ku konci r. 1854 sám žádal k vojsku a přijal místo katechety při vychovávacím ústavu v Belluně, kde setrval až do r. 1861. Téhož roku přijal místo katechety při c. k. gymnasiu v Hradci Králové, kde zůstal až do r. 1870, načež k své žádosti za faráře do Hořic povolán byl, kde až dosud působí. První pokusy literární H-ovy sahají do let padesátých, kdež do Šrůtkova *Školníka* mnohými články, veršem i prosou, přispíval. Z Italie psával v letech 1855 a 1856 do *Cyrilla a Methoděje* na Slovensku za redakce Jiřího Slotty. Též dopisoval v těch letech mnoho do *Pražských Novin* za redakce Šetákovy z Belluna, a popsal svou cestu do Vlach, kteráž r. 1855 as v 11 číslech feuilletonu týchž novin vyšla. Vrátiv se pracoval o zčeštění knih náboženských pro gymnasium a vydal překlad a spracování knihy dra Konrada Martina pro třídu 5. a 6. u I. L. Kobera, pro 7. u B. Stýbla; v rukopise chová pro kvartu. Mimo to sepsal pro dědictví Maličkých *životopis sv. Cyrilla a Methoděje*; vydal svým nákladem modl. knížku pro studující, *Křesťanské myšlenky na každý den v měsíci*, z franc. od P. Bonhoursa 1869, dále *Dětské hry*, paedagogické pojednání se sbírkou her dětských. Mimo to v posledním desítiletí přispíval mnohými články a básničkami do *Blahověsta*, *Věstníka* (Královéhradeckého), *Časopisu pro katol. duchovenstvo* a *Věstníka bibliogr.* a má v tisku *Stručnou nauku o těle lidském*; *Sbírku svých básní, hlavně pro mládež, povídku, několik dětských dramat* a *první periodu církevní historie až do Konstantina*.

Halbig Jan (v hl. d.). Slavný tento sochař, nar. se 13. čce 1814 v Donnersdorfu u Gerolshofenu v Bavorsku a vzdělal se ve svém umění na akademii Mnichovské, kde jest nyní sám profesorem sochařství. Od r. 1835 rozvinul umělec tak báječně plodnou činnost, že díla jeho nezdobí pouze Mnichov, nýbrž že jsou roztroušena po celém Německu, po Rakousku, ano i v Rusku a v sev. Americe. Pro starou Pinakotheku Mnichovskou modeloval r. 1835 *sochy lvů*, pro dvorní zahradu Mnichovskou *Romu* a *Minervu*, a pro museum Petrohradské kolosální sochu *Atlanta* z porfyru. Na rozkaz krále Ludvíka I. zhotovil později *Čtverospřežení lvů* pro vítěznou bránu Mnichovskou, a na rozkaz téhož krále pro „Befreiungshalle" v Kehlheimu 18 figur, představujících 18 starých provincií Německa. Připomenutí hodny jsou též: *Pomník krále Maxe II.* (v Lindavě 1854) z Kehlheimského mramoru, obklíčený čtyrmi alegorickými figurami, a *kolosální lvy* u vchodu do přístavu Lindavského. Méně podařená prý je socha *Frauenhofera* (v Mnichově 1866); za to se však chválí všeobecně jeho *Spasitel na kříži*, zhotovený r. 1853 pro Mnichov. hřbitov, k návrhu města Mnichova. Pro město Nový York zhotovil H. r. 1867 mramorové skupení *koupajících se dívek*, a pro jednoho soukromníka v Novém Yorku alegorické znázornění *Severní Ameriky*, záležející ze ženské postavy v attickém rouše, zdvihající pravou ruku k přísaze. Veliký jest též počet náhrobků, kteréž H. pro rozličné vznešené rodiny zhotovil a jež po celém Německu, po Belgii a po Rusku roztroušeny jsou. O činnosti tohoto umělce možno si učiniti teprv pojem, uváží-li se, že zhotovil od roku 1846 více než 1000 různých poprsí. Jeho pomník *knížete palatina Josefa* z bronzu byl odhalen v Pešti r. 1869. Pro velkokněžnu ruskou Helenu zhotovil H. v poslední době velikou *Bacchantku sedící na tigru*, a pro mausoleum kněžny Oettingen-Wallersteinské *Spasitele na kříži* z kararského mramoru.

Hall Karel Christ., souv. státník dánský, nar. se 25. ún. 1812 v Kodani, byl jmenován r. 1837 auditorem a později profesorem práv na universitě Kodaňské. Brzy získal si činností svou spisovatelskou chvalnou pověst, i byl r. 1848 do posledního shromáždění stavů zvolen, z něhož pak do říšského sněmu přešel, osvědčuje vždy samostatné smýšlení a skvělé nadání řečnické. R. 1850 byl na generálního auditora povýšen, pozbyl však místa toho pro oposici proti ministerstvu Oerstedovu. Sepsaná jím adresa na trůnní řeč při otevření sněmu r. 1854 způsobila rozpuštění tohoto, načež byl ministrem vyučování a r. 1855 státním radou jmenován. Po odstoupení Scheelea r. 1858 stal se ministrem zahraničných záležitostí, v kterémž postavení až do

vniknutí Prusů do Šlesvika r. 1864 působil. V domácí politice osvědčil H. vždy opravdovou svobodomyslnost, co ministr vyučování staral se pilně o zvelebení věd a umění, a měl největší podíl v sepsání nového dánského zákona školského. Dílo jeho o římském právu i v cizině dobře bylo přijato.

Halleck Henry Wager (v. hl. d. 9.), americký válečník, byl r. 1864 ve svém úřadě jako ministr vojenství nahražen generálem Grantem, a sám postaven v čelo velkého gener. štábu. Zemřel 9. led. 1872 v Novém Orleánsu. Z jeho spisů jmenujeme: *Elements of military art and science* (v Nov. Yorku 1846 a častěji); *International Law; or, rules regulating the intercourse of states in peace and war* (v San Francisco 1861); *Life of Napoleon I.*, překlad Jominiho franc. spisu s poznámkami (4 sv., v Novém Yorku 1864), a *Elements of international Law and Laws of War* (ve Filadelf. 1866).

Haller Berthold, bernský reformátor, nar. se 1492 v Aldingenu a † 25. ún. 1536. Předběžného vzdělání dostalo se mu v Pforzheimu, kde též s Melanchthonem v přátelství a úzké spojení vešel, studoval od r. 1510 bohosloví v [illegible], stal se pak učitelem v Rottweilu, 1513 v Bernu a účinkoval od r. 1522 s Šeb. Meyerem za stálých bojů s kněžstvem ve prospěch reformace, účastnil se 1526 kolegia Badenského a Bernské disputace a sestavil edikt reformační ze dne 7. ún. 1528.

Hallier Ernst, výtečný botanik, nar. se 15. list. 1831 v Hamburku, navštěvoval tam vyšší měšťanskou školu H. Schleidena a vstoupil r. 1855 do botanické zahrady v Jeně, aby se tam vyučil zahradnictví. Po vyučení pracoval jako zahradnický tovaryš ve všelijakých zahradách, zejména v Erfurtu u Haagea, kde mu svěřeno bylo řízení tak zvané „zahrady palem," ve Wildparku nedaleko Berlína u Deppea, jenž pěstování růží H-a pověřil, a konečně u dvorního zahradníka prince Albrechta Pruského, kde se zabýval jmenovitě pěstováním ananasů. Na to konal v Hamburku samovzdělání vědecká, a odbyv r. 1854 zkoušku maturitní oddal se v Berlíně, Jeně a Gottinkách studiím přírodovědeckým a filosofickým. R. 1858 stal se doktorem filosofie a počal učitelskou činnost s počátku jako učitel ve farmaceutském ústavu profesora Ludwiga v Jeně, a jako asistent Schleidenův ve fytofysiologickém institutu tamtéž, až se konečně r. 1860 sám jako priv. docent na universitě v Jeně habilitoval. R. 1864 byl jmenován mimoř. profesorem. Přednášky jeho vztahují se ke všeobecné a systematické botanice, k botan. farmakognosii, k nauce o kryptogamech a k dějinám i zeměpisu rostlin. Mezi jeho spisy sluší jmenovati: *Pharmaceutische Nutzpflanzen und Waarenkunde* (v Mohuči 1865); *Nordseestudien* (v Hamb. 1863); *Die pflanzlichen Parasiten des menschlichen Körpers* (v Lips. 1866); *Gährungserscheinungen* (tamt. 1867); *Das Choleracontagium* (tamt. 1868); *Phytopathologie* (tamt. 1868); *Parasitologische Untersuchungen* (tamt. 1868); *Darwin's Lehre* (v Hamb. 1865). Od r. 1869 vydává H. *Zeitschrift für Parasitenkunde*.

Hallmann Antonín, architekt, malíř a spisovatel, nar. se r. 1812 v Hanoveru, kde byl stavitel Hellner učitelem jeho v stavitelství, navštěvoval pak Mnichovskou akademii a odebral se r. 1833 do Říma. R. 1834 spojil se s Vilémem Schulzem ke společnému vydání díla o normanských stavbách v Kalabrii a Sicilii, které r. 1846 vyšlo. V Londýně obdržel za přednášku svou odbývanou ve spolku architektů, *The history of greco-roman ecclesiastical architecture* (Athenaeum 1840), zlatou medaili a vypracoval skvělý plán pro novou [illegible] v Prusku. Král Fridrich Vilém IV. jmenoval ho za [illegible] protestantského chrámu v Berlíně dvorním [illegible] inspektorem, leč H. opustiv místo toto [illegible] se r. 1841 do Říma, kde hlavně [illegible] malbou se zabýval. R. 1842 vypracoval [illegible] plán k budově [illegible] v Berlíně [illegible] dal ale r. v. spis *Kunstbestrebungen der* [illegible] R. 1843 odebral se opět do Říma, kde [illegible] olejových maleb skončil, a [illegible] na ostrově [illegible] bohatou kompozicí [illegible] srp. 1846 v Livornu.

Hamerling Robert (v. hl. d. 9.), vynikající [illegible] něm., nar. se 24. bř. 1830 v Kirchberg[illegible] Wald v Rakousích pod Enží, studoval gymnas[illegible] ve Vídni a medicínu na med. fakultě [illegible] sity, když se zároveň klassickou a [illegible] logii, jakož i filosofii zabýval. R. 1855 [illegible] fesorem na gymnasiu v Terstu, [illegible] mu byl jenom [illegible]. První svoje [illegible] [illegible] jež ale zvěstily již s velikou [illegible] nově, uveřejnil pod názvem *Sinnen und Minnen* [illegible] r. 1859; od té doby vyšlo r. 1870 v Hamburku [illegible] valně rozmnožené vydání této sbírky. [illegible] filosofická sympathie byla jeho [illegible] (v Praze 1859); po té uveřejnil [illegible] *Ein Schwanenlied der Romantik* (1862 [illegible]) a kanconu *Germanenzug* [illegible] Tyto a později jeho [illegible] vyšly sebrány r. 1871 v Hamburku pod [illegible] názvem *Gesammelte kleinere Dichtungen*. [illegible] [illegible], vynikajících formou [illegible] ze H. se [illegible] [illegible] [illegible] lyriků, [illegible] [illegible]. Ještě [illegible] a [illegible] H. svou velikou epopej *Ahasver in Rom* (v Hamb. 1866; 7. vyd. 1874), [illegible] [illegible] nám před zraky [illegible] Neronem [illegible] [illegible] ve [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ve smyslu [illegible] [illegible] od aesthetiků [illegible] H-ovi v [illegible] [illegible] jaká byl [illegible] v malířství [illegible] [illegible] proslulý MAKART (v. dopl. [illegible]) [illegible] epos H-ův jest *Der König von Sion* (v Hamb. [illegible] 6. vyd. 1877). Formální vada [illegible] [illegible] v tom, že jest psána v [illegible] hexametrech. Veškeré palčivé otázky [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] H. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Ahasver* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Makartovy [illegible] Již po vydání Ahasvera žádal H., aby byl [illegible] z činného úřadu učitelského v Terstu [illegible] [illegible] [illegible] r. 1866 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] H-ovi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tak že se nyní úplně v [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] se H. v [illegible] výsledkem svou tragédií *Danton und* [illegible] (v Hamb. 1871). Též [illegible] [illegible] [illegible] (v Hildburghausenu 1862).

Hamm Vilém, slovutný hospodářský [illegible] nar. se 5. ún. 1820 v Darmstadtě, a [illegible] skončení studií gymnasiálních [illegible] ství, kterýž své vzdělání doplnil [illegible] hospodářské akademie v Hohenheimu. [illegible] po Německu, Francii, Anglii a Belgii, a [illegible]

švíku dílo *Die landwirthschaftlichen Geräthe und Maschinen England's* (1854; 2. vyd. 1756), k němuž sám přes 700 obrazů zhotovil. Po návratu svém studoval vědy kamerální a přírodní na universitě v Giessenu, zejména lučbu u Liebiga, který mu zůstal vždy ochotným a upřímným rádcem. Po skončených studiích universitních stal se doktorem filosofie a byl povolán za profesora lučby a polního hospodářství do Hofwylu (1843). R. 1846 byl jmenován ředitelem hospodářské akademie v Poppelsdorfu, leč nebyv prus. ministerstvem v úřadě tom potvrzen přestěhoval se do Lipska a založil tam časop. *Agronomische Zeitung*, kterýž redigoval sám až do r. 1869. Po roce 1851 založil v Lipsku (po výstavě Londýnské) továrnu na hospodářská nářadí a stroje a sám ji řídil až do r. 1864. Do této doby spadají též veliké jeho cesty po Rusku, Anglii a Francii, mezi jiným navštívil též Pařížskou světovou výstavu a vydal o ní *Illustrirter Katalog der Pariser Industrie-Ausstellung von 1867* (2 sv. v Lipsku 1868); podobný katalog vydal o výstavě Londýnské (2. sv. v Lips. 1863—64). R. 1863 byl též zvolen do druhé komory stavů království Saského a náležel tam v řady liberálů. Vydav r. 1866 v Jeně a v Lipsku svoje dílo *Wesen und Ziele der Landwirthschaft* byl pozván v ún. 1867 za ministeriálního radu a chéfa odboru pro polní hospodářství do rakouského ministerstva obchodu, z kteréhož vstoupil r. 1868 do nově zřízeného rak. ministerstva orby, jehož zřízení jest z větší části dílem H-ovým. R. 1870 byl od rak. císaře povýšen do dědičného stavu rytířského, zastupovav před tím r. 1869 rak. vládu při slavnosti otevření Sueského průplavu. Hlavní spisy H-ovy jsou: *Katechismus der Ackerbauchemie, Bodenkunde und Düngerlehre* (v Lips. 1848; 5. vyd. 1871); *Chemische Bilder aus dem täglichen Leben* (2 sv. tamt. 1850; 2. vyd. pod názvem *Ordnung und Schönheit am häuslichen Herd* v Jeně 1866); *Grundzüge der Landwirthschaft* (2 sv. v Brunšv. 1850); *Belehrungen über alle Zweige der Viehzucht* (2 sv. v Lips. 1862; 2. vyd. tamt. 1870); *Das Florabuch* (tamt. 1865); *Landwirthschaft in Bildern* (ve Vídni 1871). Z jeho beletr. spisů uvádíme: *Freischar-Novellen* (v Lips. 1850); *Shelley* (2. vyd. tamt. 1854); svazek *básní* (tamt. 1869 pod pseudonymem Philipp Emich) a *Südöstliche Steppen und Städte* (v Lips. 1860).

Haneberg, Daniel Bonifacius von (v. dopl. 1.), byl povýšen r. 1839 na doktora theologie, byl na to od 1870 docentem a od 1844 řádným profesorem starozákonní exegese a orientálských řečí v Mnichově; spolu byl universitním kazatelem. R. 1850 byl prvním novicem v novém benediktinském ústavě sv. Boniface v Mnichově, a r. 1854 byl tam zvolen již za opata, ačkoliv v učitelském svém úřadě neustále trval. R. 1861 podnikl cestu do Algerie a do Tunisu, r. 1864 pak vědeckou cestu do Jerusaléma; jmenování za biskupa Trevírského (1864) a Eichstädtského (1866) nepřijal. R. 1868 byl povolán k průpravním pracím Vatikánského koncilu do Říma, kde stál na straně opoziční proti neomylnosti papežské, a vrátiv se do Bavor podepsal tam Fuldenský společný list pastýřský biskupů německých ode dne 30. září 1872, byv několik dní před tím dosazen králem Bavorským na biskupský stolec ve Špýru a povýšen do stavu šlechtického. Mimo v dopl. 1. uvedené spisy vydal ještě: *Ueber die in einer münchener Handschrift aufbehaltene arab. Psalmenübersetzung des Rabbi Saadia Chaon* (v Řezně 1841); *Zur Erkenntnisslehre von Ibn Sina und Albertus Magnus* (v Mnichově 1866); *Canones J. Hypolyti arabice e codicibus Romanis* (v Mnichově 1870); *Das muslimische Kriegsrecht* (*Abhandl. der k. bair. Akad. d. W.* 1871). Mimo to přeložil některé spisy Wisemanovy. H-ův *Versuch einer Geschichte der biblischen Offenbarung als Einleitung in's alte und neue Testament* (ve Virčpurku 1850) vydal česky *Stárek* (v Hradci Králové 1861).

Hankel Hermann, výtečný mathematik, syn Viléma Gottlieba H-a (v. hl. d.), nar. se. 13. ún. 1839 v Halle, studoval gymnasium v Lipsku a mathematiku s počátku na Lipské, později (1861) pod Niemannem na universitě v Gotinkách, kde jeho spis *Zur allgemeinen Theorie der Bewegung der Flüssigkeiten* cenou poctěn byl. Stav se později doktorem filosofie v Lipsku a zdokonaliv se ve vědě mathematické ještě v Berlíně, habilitoval se r. 1863 na universitě Lipské jako priv. docent mathematiky, načež mu tam byla r. 1867 řádná stolice této vědy udělena. Od r. 1869 působí jako prof. mathematiky v Tubinkách. Studia H-ova vztahují se zejména k mathem. analyse, o kteréž vydal řadu samostatných spisů i četné články v odborných časopisech. Ve svém díle *Theorie der complexen Zahlensysteme* (v Lips. 1867) snaží se H. odůvodniti základní věty novější mathematiky.

Han-kheu, velmi důležité obchodní město v centrální Číně v provin. Hupe na řece Jang-tse-kiang s přístavem cizincům otevřeným, nejzápadnějším to podobného druhu v celé Číně. Řeka Han, která se u H. do Jang-tse-kiangu vlévá, dělí město H. od města Hanjang, a proti oběma těmto leží na pravém břehu Jang-tse-kiangu Vutsang, hlavní město prov. Hupe. Před spourou Taipingů, která v prov. Hupe nejvíce zuřila, měla prý tato tři města dohromady přes 5 mil. obyvatelů, v záhubné této válce však byla úplně zbořena. V takovém stavu je našel r. 1860 cestovatel Blakiston, jenž po Jang-tse-kiangu nahoru plul. Následkem stále více zkvétajícího obchodu povzneslo se město H. během 10 let opět a čítá nyní již na 600.000 obyv., tvoříc obchodní středisko provincií Hupe, Hunan, Sečuen a Kuejčeu. Dvě dráhy parolodní prostředkují obchodní spojení se Šangaiem. Lodě dojíždějí mezi těmito oběma městy třikráte týdně, konajíce vždy cestu 582 angl. mil. Cena dovozu a vývozu obnášela v rak. zlatých r. 1869: 93,100.000 proti 91,500.000 r. 1868; cena dovozu cizího zboží 80,300.000, čínského zboží 18,500.000. Zboží vyvežené záleželo r. 1869 hlavně v 368.250 pikulech čáje, 7476 pik. sýra, 45.379 pik. lnu, 171.189 pik. dřev. octa, 51.655 pik. tabáku a 3398 pik. rebarbory. Pro rusko-čínský obchod jest H. vedle Tient-sinu nejdůležitějším místem v celé Číně. R. 1869 připlulo do H-u 286 angl., amer., něm. a dánských lodí s 185.226 tůnami, a vyplulo 350 lodí s 101.088 tůnami; dohromady 636 lodí s 676.314 tůnami nákladu v ceně 93,339.790 rak zl.

Hanover 1) (v. hl. d.). Království Hanoverské zastal osudný rok 1866 úplně nepřipravené na udaje, kteréž v celém Německu netušené převraty spůsobily. Dne 14. čna 1866 po vypovězení války oznámila sice vláda hanoverská Prusku, že se nebude míchati do války Pruska s Rakouskem, leč Prusko, nedůvěřujíc z dobrých příčin této připovědi, obsadilo již 15. čce hanoverské hranice u Mindenu. Sotva se to stalo, povstal v residenci král. zmatek, a král Jiří s korunním princem opustili o překot zemi (16. čce), nedbajíce doléhavých proseb svých rádců a měšťanstva. Dne 17. čna obsadili Prusové již město H., a po deseti dnech 27. čna přišlo mezi Prusy a Hanoveràny k bitvě u Langensalzy, v níž prvnější zůstali vítězové. Král Jiří, ač viděl vše již ztracené, neodhodlal se ve své hrdosti k nijakému vyjednávání o mír, a veškeré rady jeho příznivců nedovedly pohnouti ho k tomu, aby učinil

krok k dorozumění se s Pruskem. Však diplomatem jeho prohlásila Prusko 20. září bez dlouhých okolků H. za svou provincii. Proti anexi této ozval se král Jiří památným listem, psaným 23. září 1866 v Hietzingu a zaslaným všem evropským kabinetům. — 2) H., nejzazpadnější provincie Pruska, zaujímá bývalé pozemky kurfiřtského domu Brunšvicko-Lüneburského a bývalé království (od 1814) Hannoverské v celém jeho bývalém objemu, vyjímaje 142 jitra, která 6. pros. 1866 uvolněna, když tamějšé prvotní byly. Plošná rozloha celé provincie činí 38.5?? □ km. s 1,961,437 obyv. (dle sčítání od 1. pros. 1885). Dle velikosti jest hannoverská provincie třetí, dle absolutního počtu obyv. šestá, a dle hustoty obyv. desátá mezi 11 provinciemi Pruska. Dle zákonů vyznání bylo roku 1867 v hannoverské provincii 1,803,910 evangelíků, 38 mennonitů, 1170 bapt. atd., 222,742 římsk. katolíků, 177 jiných křesťanů a 12,850 židů. V administrativním a policejním ohledu stojí celá provincie pod správou vrchního presidenta se sídlem v městě H.-u, a rozpadá se na 6 landdrostií.

Hansen Theofil Eduard (v. hl. d. 5) usadil se po r. 1846 trvale ve Vídni, kde jest od r. 1868 vrchním stavitelským radou a profesorem architektury na akademii výtvarných umění. Z jeho pozdějších staveb jmenujeme: novou budovu akademie umění ve Vídni (1876), akademii věd v Athénách. Taktéž zhotovil na vyzvání vlády plány pro nové sněmovny Vídeňské.

Hanssens Charles Louis Joseph, hud. skladatel, nar. 4. kv. 1777 v Gentě, † 6. kv. 1852 v Bruselu. V Holandsku dirigoval několik orchestrů divadelních, stal se roku 1827 kapelníkem král. kaple v Bruselu, pak se tu inspektorem tamější hudební školy, později konservatoře a konečně kapelníkem divadelním tamtéž. H. osvědčil se co důkladný skladatel zvučícími skladbami církevními, pak operami: *Les Deux; Le Solitaire de Formentera; La Partie de Trictrac; Alcibiade.*

Hansteen Kristof (v. hlav. díle) † v Christianii 1873.

Hanuš Ignác Jan (v. hl. d. a doplň. 1.) vydal krom již zmíněných ještě následující spisy: *Handbuch der wissenschaftlichen Erfahrungslehre* (Lemberg 1849, 3. vyd. v Brně 1849 s připojeným českým terminy); *Handbuch der wissenschaftlichen Denklehre* (Lemb. 1843 u. Prag 1850); *Blicke in die Urgeschichte der menschlichen Cultur* (Lemb. 1844, otišt. v Oesterr. Kalender v. Tomaschek u. Rinkenrauch); *Grundriss eines Handbuchs der Metaphysik* (Lemb. 1845); *Handbuch der philosophischen Ethik* (tt. 1845); *Geschichte der Philosophie von ihren Uranfängen bis zur Schliessung der Philosophenschulen durch Kaiser Justinian. Mit Beygabe der Literatur vom allgemeinen kulturhistorischen Standpunkt entworfen* (Olmütz 1850); *Nástin dušesloví a vysvětlení odborné duševědnějších* (tt. 1849); *Vorlesungen über die alte Kulturgeschichte der Menschheit* (Olmütz 1849); *Nástin logiky na základě metafysickém* (v Praze 1850); *Verzeichniss der Werke und Abhandlungen der kön. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften* (Prag 1854); *Ueber die alterthümliche Sitte der Angebinde bei Deutschen, Slaven und Litauern* (tt. 1855); *Zur slawischen Runenfrage mit besonderer Rücksicht auf die altdeutschen Runenalterthümer so wie auf die glagolica und cyrillica* (Wien 1855); *Život a působení Dr. Lad. Čelakovského* (v Praze 1853); *Prostonárodní písně slovenské a staročeské* (v Brně 1856); *O methodickém výkladu pověstí slovanských vůbec a výkladu pověstí*: *Tři staré báje Děda Vševida mladší* (v Praze 1860); *Quellen und Sammlungen*-

-*kunde der Böhmischen Geschichte und Sprache der Prager k. k. Universitätsbibliothek* (Prag [illegible]); *Nástin bájeslovných bytostí Dědy a Baby* [illegible] (1862). H. mimo to napsal asi 30 pojednání [illegible] České společnosti nauk, z nichž některá otištěna [illegible] v jejích *Abhandlungen*, jiná v jejích *Sitzungsberichten* (zkrácená a výtahy), jiná v Časop. Mus. a v [illegible]. Dříve psával do jmenovaného kalendáře *Šebek*, [illegible] Mikšíčkovy *Slovanské bibliotéky* a Šem [illegible] a sbírky *Čtení do Slovanské knihovny*. V posledních [illegible] stavěl něm. kulturně-historický spis [illegible] filos. gramotniku, jež nejsou po ruce [illegible] Jenny; vidíti z něho, že H. nebyl, žádný [illegible] jak nás se však kladenou, nýbrž později [illegible] že nikdy nakládal s katalogy sbírky [illegible] sledoval další tituly svého zaměření [illegible] kromě literární činnosti a bibliografické [illegible] tam s kritikami, jež dogmatismem [illegible] tory tehdy mysliti uměla. H. nikdy [illegible] stránce svému jako vyslovil, ženský a [illegible] děl T. Novák v *Dalibor* [illegible] stručný životopis jeho uveřejnil [illegible] Ivan *Sbornik* díl II., 2., obšírný [illegible] a 2 čísla připravuje, v nichž některé [illegible] věnoval činnosti H-ova všeobecného [illegible]

Harfel Josef, český vojenský [illegible] r. 1800 jako nadporučík v 77. pluku [illegible] velkovévody Leopolda Toskánského [illegible] v němž až teď čas sloužím. Vydal: [illegible] *jazyků, pokud se týká vojáků v* [illegible] *příklady* (V Praze 1863. *Tiskem* [illegible] díly str. 66 a 70); pak *Přehled o* [illegible] *pokud se týká vojáků a podůstojníků* [illegible] (v 1863).

Harkort Friedrich, průmyslník [illegible] novatel pruský, nar. se 22. ún. 1793 v [illegible] ale si po odbytí studií vojenské [illegible] průmyslu zakladateljem mnohých továren [illegible] na Rýně a založením výtečných [illegible] tam, tiž a společnosti. Ale i [illegible] se stavěl, i vydal nejen české [illegible] mnohé ještě spisy pro lid, a mnohé [illegible] *manifest* a *Glocken Heimath*. Od r. 1848 [illegible] mm jako parlamentárník, i osvědčil se [illegible] lid bojovník pro svobodu a právo [illegible] hodný protivník byrokratismu. [illegible] též spisy: *Politische Briefe* [illegible] *Bürger und Bauernbriefe* [illegible] který byl veelmi oblíben, pročež [illegible] sledoval *Zweiter Bürger- und Bauernbrief* [illegible] 1850) a *Wahlkatechismus für* [illegible] 1848. *Jüngst* (1851); *Bemerkungen über* [illegible] *sische Volksschule und ihre Lehrer* (Hagen [illegible]); *Bemerkungen über die Hindernisse der Civilisation und Emancipation der unteren Volksklassen* ([illegible] 1844); *Über Volksbanken* (tt. 1844); [illegible] *Proletariat, die Theilnahme des* [illegible] *die Bewegung billiger Lebensmittel* (tt. 1850).

Harmosté nazývali se mnozí [illegible] lacedaimonských obcí Peloponnésu se Spartou [illegible] ustálené, jimž Sparťané na dobu [illegible] mezi témitéž mimo tamějších úředníků [illegible] ona též v činnosti zůstávali a [illegible] v nich šlechtu lidu zůstávala.

Harnisch Christian Vilém, [illegible] spisovatel, nar. se 28. srp. 1787 [illegible] dával r. 1807 ve Frankfurtě n. O. [illegible] gium, a od r. 1810 v Plamannově [illegible] škole methodu Pestalozziovu; [illegible] s Fichtem, Schleiermacherem, Jahnem [illegible] stal se prvním učitelem mnoha [illegible] učila ve Vratislavi, vynikal [illegible]

omní cárovnu Ruskou, a pracoval horlivě na zvelebení národního školství ve Slezsku. R. 1822 byl jmenován ředitelem učitelské semináře Merseburské a r. 1842 farářem v Elbei. Sepsal: *Die deutschen Volksschulen* (Berl. 1812); *Darstellung u. Beurtheilung des Bell-Lancaster-Schulwesens* (Vratislav 1819); *Das Turnen* (tamt. 1819); *Die wichtigsten neueren Land- und Seereisen für die Jugend* (Lipsko 1821); *Die Raumlehre* (Vratislav 1822 a 1827); *Die deutsche Bürgerschule* (Halle 1830); *Der jetzige Standpunkt des gesammten preussischen Volksschulwesens* (Lipsko 1844); *Die künftige Stellung der Schule zu Kirche, Staat und Haus* (Erfurt 1848). Mimo to vydal 24 sešity časop. *Der Schulrath an der Oder* (1815—20) a 5 ročn. časopisu *Der Volksschullehrer* (1824—28).

Harring Harro Pavel (v. hl. d.), něm. romanopisec, usadil se r. 1856 v Londýně, a sešel samovraždou na ostrovu Jerseyském 25. kv. 1870. Z jeho románů platily své doby *Der Pole* (3. sv. v Bárutu 1831) a *Dolores* (4. svaz. v Basileji 1858—59) za nejlepší.

Harrington John, nejslavnější epigramatický básník svého času, nar. se r. 1561 v Kelsonu v Somersetshiru, byl od hraběte Essexa na bojišti za rytíře pasován a † r. 1612. Svým dosud velmi váženým překladem Ariostova *Orlando furioso* do jazyka anglického (1591) učinil první pokus přenášení cizojazyčných epických děl do mateřštiny. Sepsal mnohé kratší básně a epigramy vyznamenávající se lahodným rozmarem a řízným vtipem. Sbírka ich vyšla ve 2 svazcích r. 1804 v Londýně pod názvem *Nugae antiquae.*

Harsdörfer Jiří, zasloužilý o literaturu něm. spisovatel a básník a zakladatel známého spolku básnického „Pegnitsorden" v Norimberku (1644), nar. se tamt. 1. list. 1607, studoval v Altdorfě a v Štrasburku práva a cestoval mnoho po Evropě. Ze spisů jeho různého obsahu v jazyku něm. a latinském, plných 50 svazků obsahujících, vyjímáme: *Poëtischer Trichter* (Norimb. 1650—55); *Die Frauenzimmergesprächspiele* (tamt. 1642—1649); *Nathan, Jotham und Simson, oder geistliche und weltliche Liederdichter* (tamt. 1650—1651). Výbor vtipných básní jeho obsahuje Müllerova *Bibliothek deutscher Dichter des XVII. Jahrhundrts* (svaz. 9.). † 22. září 1658 v Norimberku.

Hartmann 1) Jakub svob. pán, jeden z nejvýtečnějších vůdců pruské armády ve válce 1870—1871, nar. se co syn chudého kováře 4. ún. 1795. Ve válečném ruchu tehdejší doby dostal se šťastnou náhodou otec H-ův v blízký styk s francouzským důstojníkem (později generálem) Geitherem, kterýž přiměl otce k tomu, aby oba syny své poslal do nějaké školy vojenské. Tak dostal se sotva desítiletý H. do vojska, kde již r. 1811 povýšen byl za poručíka při pluku velkovévody Bergského. H. účastnil se polních výprav z r. 1814 a 1815, kde zvláště v bitvách u Fleurus a Orleanu osobní statečností tak se vyznamenal, že obdržel kříž čestné legie a postoupil za nadporučíka. Když roku 1816 Falcko-Porýnsko přiděleno bylo k území království Bavorského, vstoupil také H. do vojska bavorského a sice v stejné důstojnosti, jakou dříve zastával při vojsku francouzském. Dlouhá doba míru byla příčinou, že H. nemohl postoupiti, ač byl by toho zajisté zasluhoval. V době té žádal za přidělení do ministerstva vojenství, kde teprvé r. 1829 setníkem a po desíti letech majorem v oddělení ubytovacím se stal. Roku 1842 jmenován byl adjutantem korunního prince Bavorského Maximiliana a po dvou letech plukovníkem. Když Maximilian po odstoupení otcově (v bř. 1848) dosedl na trůn bavorský povýšen H. za generála a svěřeno mu velení druhé brigády. R. 1861 ustavén byl H. za velitele posádky ve Vircpurku, kde vytrval až do války r. 1866, v kteréž se nejprvé účastnil boje u Rossdorfu dne 4. čce a pak 27. čce při bombardování Vircpurku. Ve válce francousko-pruské svěřil král Bavorský, H-ovi velitelství nad druhým armádním sborem bavorským, jejž 4. srp. 1870 vedl vítězně do bitvy u Weissenburku. Dne 6. t. m. rozhodl H. bitvu u Wörthu, načež bojoval ještě vítězně proti zbraním francouzským u Balanu (1. září) a Moulin-de-la-Tour, kteréhož opevněného postavení dobyl proti francouzskému generálu Ducrotovi. H. vyznamenán pro zásluhy své ve válce 1870—71 řádem Pour le merite, král Bavorský povýšil ho do dědičného stavu šlechtického. H. zemřel 23. ún. 1873 ve Vircpurku. — **2)** Julius von H., pruský generallieutenant, nar. se 2. bř. 1817 v Hanoveru, vstoupil r. 1834 do pruské služby vojenské, účastnil se r. 1849 jako setník výpravy proti Badensku a stal se r. 1859 podplukovníkem a chefem jednoho odboru prus. ministerstva války. R. 1860 stal se plukovníkem a r. 1865 generalmajorem. V rakousko-pruské válce r. 1866 byl velitelem divise jízdy 2. armádního sboru, a bojoval s ní statečně u Králova Hradce. R. 1867 stal se generallieutenantem, prus. vojen. splnomocněncem v Mnichově, a r. 1868 velitelem 2. divise v Gdańsku. Ve válce francouzsko-něm. r. 1870 byl velitelem 1. divise jízdy, účastnil se bitev u Courcelles, Gravellotte, Beaune la Rolande a j., řídil od 7. ledna 1871 samostatně operace něm. vojska na Loiře, obsadil 19. led. Tours a byl konečně guvernérem města a pevnosti Štrasburku. — **3)** Karel Robert Eduard von H., něm. filosof, nar. se jako syn generála Roberta H-a 23. ún. 1842 v Berlíně, navštěvoval tam Friedrich-Werderovské gymnasium, a složiv r. 1858 zkoušky maturitní vstoupil do dělostř. pluku gardy. V letech 1858—62 navštěvoval Berlínskou školu dělostřeleckou a inženýrskou a stal se r. 1860 důstojníkem. Poraniv si r. 1861 udeřením koleno byl stižen nervosní nemocí, kteráž se tak zhoršila, že byl nucen jako premier-lieutenant vystoupiti r. 1865 ze služby vojenské. Na to jal se studovati horlivě přírodní vědy a filosofii, a co výsledek svého badání vydal duchaplný spis *Die Philosophie des Unbewussten* (v Berl. 1869; 3. vyd. 1872), který v krátkém čase pozornost celého téměř vzdělaného světa na sebe obrátil. Dílo to jest jakousi konkordancí Schopenhauera a Hegla, a vyznamenává se systematickým svým postupem vývinu, jasným použitím methody induktivní na pravdy filosofické a hojností empirického materialu. Hegelovské „logos" jest však H-ovi přece principem vyšším, než temná, neuvědomělá „vůle" Schopenhauerova, jakkoliv některé partie knihy překonávají i Schopenhaurovský pesimismus. Na základě tohoto, nyní již velmi rozšířeného díla, jmenovala universita Rostocká H-a doktorem filosofie. Mimo to sepsal H. ještě: *Ueber die dialektische Methode* (v Berl. 1868); *Schellings positive Philosophie als Einheit von Hegel und Schopenhauer* (tamt. 1869); *Das Ding an sich und seine Beschaffenheit, Kant'sche Studien zur Erkenntnisstheorie der Metaphysik* (v Berl. 1871); *Gesammelte philosophische Abhandlungen* (v Berl. 1872). V poslední době obrátil H., jenž od r. 1865 stále v Berlíně žije, velký zřetel též k dramatu, jak o tom svědčí jeho *Aphorismen über das Drama* (v Berl. 1870). R. 1871 vydal též pod pseudonymem „Karl Robert" *Dramatische Dichtungen*; obě tragedie v sbírce této obsažené, *Tristan und Isolde* a *David und Bathsaba*, svědčí o pěkném talentu básníkovu.

z **Hartmstorfu**, stará vládycká rodina česká, píšící se též z Hetndorfu, Hetmstorfu, Hatensdorfu. R. 1523—45 připomíná se Jetřich Štán z H., který r. 1523 koupil od Aleše z Bodína tvrz Vysokov u Náchoda za 100 kop m. Matka jeho byla Markéta Radimská z Palnže, která měla v Náchodě na předm. Kladském dům Škrabkův, v ceně 55 kop m. R. 1553 jmenuje se Mikuláš Štán z H., který jsa úředníkem na Náchodě prodal r. 1556 jménem p. Albrechta Smiřického ze Smiřic, pána na Náchodě (1548—1566), Václavu Piseckému, písaři městskému, dům po † Dorotě Minučce za 100 kop. m. s tou výminkou, že kdyby se V. Piseckému v Náchodě nelíbilo, ten dům jinému řádnému člověku prodati a z Náchoda pryč se odstěhovati může. Svědkové zápisu toho byli: Heřman z Bibrů a Bartoloměj Brodinský z Brodějovic. R. 1559 koupil Mik. Št. z H. ve Vysokově statek od Matouše Špringara od Křesova za 400 kop m. O dalších osudech této zámožné rodiny není nám ničeho více známo. *Je.*

Hauch, Johannes Carsten von (v. hl. d.), znamenitý básník dánský, profesor aesthetiky v Kodani, † 4. bř. 1872 v Římě v 82. roce stáří svého. Ze spisů jeho dlužno připomenouti ještě *Nye Digtninger* (v Kodani 1869); *Minder fra min første Udenlandsreise* (tamt. 1871).

Hauptmann Moric (v. hl. d.), výtečný theoretik v hudbě a skladatel † 3. led. 1868 v Lipsku. Pohrobní jeho spis *Die Lehre von der Harmonik* (v Lips. 1868) vydal O. Paul a H-ovy *Briefe an Franz Hauser* (2. sv. v Lips. 1871) prof. A. Schöne.

Haussmann, Jiří Eugen baron (v. hl. d.), zjednal si jako prefekt Sekvany v Paříži téměř evropskou pověst tím, že město Paříž co do výstavnosti nad míru zvelebil, rozšířil a četnými památkami uměleckými ozdobil. Následkem stále se množících městských příjmů a stále se zmáhajícího úvěru podařilo se H-ovi dle chytralých záměrů politiky Napoleonské (aby totiž nahromaděno bylo vždy v městech množství lidu pracovního, na nějž by se vláda opírala aneb jehož vášní by ke svým záměrům užívala) rozšířiti Paříž zakládáním nových, širokých ulic, stavěním četných budov za obvodem města Paříže a jinými příslušnými prostředky. Ačkoliv tím způsobem Paříž sama velmi mnoho nabyla, dlužno míti přece vždy na paměti, že prvním cílem tohoto nad míru nákladného rozšiřování a zvelebování nebylo pohodlí obyvatelstva a ohledy aesthetické, nýbrž jedině záměry politické a strategické. Proti finančnímu nehospodářství H-ova ozývali se po celou dobu jeho úřadování závažní hlasové v časopisech i ve sboru zákonodárném; hlavní ránu mu však zasadil obratný advokát a žurnalista Jules Ferry svou brožurkou *Comptes fantastiques d'Haussmann*. Ačkoliv se přes to všecko podařilo H-ovi ještě r. 1869 zjednati půjčku 260 mil. franků, byl nucen již počátkem r. 1870 úřadu svého se vzdáti, poněvadž dosedlo k veslu vlády nepříznivé mu ministerstvo Ollivierovo. R. 1862 obdržel H. od Napoleona velkokříž čestné legie, vstoupil již r. 1857 do senatu a byl 7. pros. 1867 na místě Fouldově zvolen za člena akademie krásných umění. Jeho přičiněním a podporou bylo vydáno velkolepé dílo *Histoire générale de Paris* (1. a 2. sv. v Paříži 1866), jež obsahuje vyobrazení a dějiny všech histor. a archaeol. památek města Paříže, pro kteréž památky H. v městské radě Pařížské zvláštní odbor organisoval; taktéž založil městské museum, určené pro přechovávání památek výhradně města Paříže se týkajících.

Haussonville, Joseph (?) Othenin Bernard de Cléron, hrabě (v. hl. d.) uchýlil se jako rozhodný legitimista po revoluci únorové do života soukromého, a vystoupil teprv při všeobecných volbách r. 1869 jako kandidát oposiční. V dub. [illegible] zvolen H., jenž pojal za choť dceru vévody [illegible] též do franc. akademie na místo Vi[illegible] tato byla Napoleonovi tak nemilá, že ani [illegible] ští k sobě nově zvoleného člena akademie [illegible] tento dle obyčeje císaři se představiti chtěl. H. [illegible] psal ještě *L'église romaine et le premier* [illegible] (v Paříži 1860).

Havemann Vilém (v. hl. d.), něm. [illegible] † 23. srp. 1869 v Gotinkách. Poslední jeho [illegible] jest: *Das Kurfürstenthum Hannover unter* [illegible] *riger Fremdherrschaft von 1803—1813* (v Jeně [illegible]

Haym, slovútný něm. spisovatel, nar. [illegible] 1821 v Grünberku v Slezsku, studoval gym[illegible] v Berlíně, věnoval se pak studiím theolog. [illegible] sof. v Halle a v Berlíně, a neobdržev povolení [illegible] se mohl habilitovati na universitě prožil [illegible] a 1847 v Halle, kde byl zejména jako pu[illegible] činným. Spis jeho *Reden und Redner des* [illegible] *preuss. vereinigten Landtags* (v Berl. 1847) byl [illegible] činou, že na odporučení prus. státníka a pu[illegible] Hansemanna byl zvolen v okresu Mansfeldském [illegible] Frankfurtského národního shromáždění, u [illegible] podal historickou zprávu se stanoviska [illegible] centra ve spise svém *Die deutsche Nationalversam[illegible] lung* (3. díly v Berl. 1848—50). Po roce 185[illegible] sobil dále ve smyslu politiky pravého centra [illegible] redaktor v Berlíně vycházevšího časopisu *Con[illegible] tionelle Zeitung*; leč již koncem r. 1850 byl z Ber[illegible] lína vládou vypovězen. Odtud odebral se do [illegible] kde se r. 1851 habilitoval na universitě pro [illegible] a novou něm. historii literární. Ve smyslu [illegible] liberální strany byl zde činným jako vydavatel [illegible] sop. *Preussische Jahrbücher* (1858—64). R. 1[illegible] jmenován řádným profesorem svých oborů. [illegible] *Wilhelm von Humboldt, Lebensbild und Charak[illegible] stik* (v Berl. 1856); *Hegel und seine Zeit* [illegible] 1857); *Arthur Schoppenhauer* (tamt. 1864) a *Die* [illegible] *mantische Schule* (t. 1870). Mimo to napsal [illegible] cyklopedie Ersche a Grubera články *Philosoph[illegible]* životopis *Gentzův*, a do *Preuss. Jahrbücher* [illegible] úvah zejména o Macaulayovi, E. M. Arndtovi, [illegible] hagenovi a j.

Heer Oswald, švýcarský přírodozpytec, nar. [illegible] 31. srp. 1819 v Glarusu a jest od r. 183[illegible] sorem botaniky a entomologie na universitě [illegible] richu. Později obdržel též prof. stolici na [illegible] polytechnice. Též se účastnil založení botanické [illegible] hrady v Curichu a jest od r. 1838 jejím [illegible] R. 1845 založil spolek hospodářský a zahrad[illegible] pro kanton Curišský a r. 1851 ještě s několika [illegible] teli hospodářskou školu. Po 20 let byl H. [illegible] nem velké rady kantonu Curišského. Posud [illegible] založil několika entomolog. spisy, z nichž jsou [illegible] tečné jeho: *Die Käfer der Schweiz* (2 sv. [illegible] 1837—1840) a *Fauna coleopterum helvetica* [illegible] v Curichu 1839—41). Mimo to napsal: *Die* [illegible] *tenfauna der Tertiärgebilde von Oeningen* [illegible] *Radoboj in Kroatien* (2 sv. v Lips. 1847—50); [illegible] *tertiaria Helvetiae* (3 sv. ve Winterth. 185[illegible] *Die Pflanzen der Pfahlbauten* (v Curychu 1[illegible] *Untersuchungen über das Klima und die Vege[illegible] verhältnisse des Tertiärlandes* (ve Winterth. 1[illegible] *Die fossile Flora der Polarländer* (sv. 1. a 2. [illegible] 1861—1871) a *Die Urwelt der Schweiz* (v C[illegible] 1869, franc. překlad od Demolea v Ženevě a [illegible] sileji 1872).

Hefele, Karel Josef von (v. dopl. 1.) [illegible] ještě *Honorius und das sechste allgemeine* [illegible] (lat. od Rumpa 1870), kteréž oba spisy [illegible] o tom, jak Honorius I. byl od šestého koncilu [illegible]

hradě za kacíře prohlášen, a velikou pozornost vzbudily. Obsáhlého díla H-ova *Konciliengeschichten* vyšlo dosud sedm, a ne jak v dopl. 1. mylně udáno, 17. sv.

Hegnenberg-Dux, Fried. Adam Justus, hrabě, bavorský státník, nar. se 2. září 1810 co druhý syn plukovníka hrab. Jiřího H.-D-e, studoval s počátku medicinu, oddal se po smrti bratrově hospodářství a zahradnictví, jež až do své smrti pěstoval, a převzal po smrti otcově (15. led. 1835) panství Hegnenberg v Horním Bavorsku. R. 1845 byl od velkostatkářů zvolen za poslance druhé komory, kdež zastával liberalní idey, r. 1847 stal se druhým předsedou komory. Po odstoupení krále Ludvíka I. bylo mu několikráte ministerské křeslo nabízeno, jehož ale nepřijal; na základě nového volebního řádu byl pak opětně do komory zvolen, kdež zůstal co předseda až do r. 1865; v posledně jmenovaném roku byl opětně zvolen, avšak volby nepřijal. Státní službu nikdy H.-D. nezastával, ačkoliv mu byly rozličné úřady nabízeny, jedině r. 1837 přijal udělený mu čestný úřad královského komořího. Po odstoupení ministerstva Brayova převzal H.-D. po delším provisorium 23. srp. 1871 předsednictví v ministerstvě a úřady skutečného státního rady a ministra král. domu a zahraničních věcí, avšak pouze na žádost královu: Leč nezastával dlouho tyto úřady, neboť zemřel již 2. dna 1872.

Hegner Ulrich, spisovatel švýc., nar. se roku 1795 ve Winterthuru, žil několik roků v Paříži, byl po návratu do vlasti r. 1812 za člena vlády do Curichu povolán, odebral se však již r. 1818 do svého rodiště, kde se zabýval výhradně pracemi spisovatelskými. Jména literárního dobyl si zvláště duchaplnou a rozmarnou povídkou *Die Molkenkur* (Curich 1812 ve 3 svaz.); *Saly's Revolutionstage* (Winterthur 1814) jest básnické ale celkem pravdivé vylíčení revolučních událostí z r. 1798. Z ostatních spisů jeho jmenujeme ještě: *Berg-, Land- und Seereisen* (Curich 1818); *Suschens Hochzeit*, pokračování povídky *Molkenkur* (tamt. 1819), a *Leben Hans Holbeins des Jüngern* (Berlin 1828). Sebrané spisy jeho vyšly v Berlíně 1828. Zemřel 3. led. 1840 ve Winterthuru.

Heidler z Heilbornu Karel Josef (v. hl. d.) † 13. kv. 1866 v Praze.

Heije Jan Pieter, výtečný holandský básník, nar. se 1. bř. 1809 v Amsterodamu, studoval tam gymnasium a od r. 1827 medicinu na universitě v Lejdě. První jeho pokus básnický byla sbírka *Vriend des vaderlandes* (1832—34). R. 1841 vydal *Liederen en gangen*, kritikou velmi příznivě přijaté, a r. 1847 *Kinderliederen*, kterýmž se stejně příznivého přijetí dostalo. R. 1843 byl jmenován H. sekretářem společnosti pro pěstování hudby v Amsterodamu. Vedle básnictví pěstoval neustále též medicinu, byl v letech 1838—40 redaktorem lékařského listu *Wenken en Meeningen* a v letech 1840—45 sborníku *Archief voor Geneeskunde*; r. 1847 byl jmenován členem státní komise pro vypracování nového lékařského zákona a r. 1847 předsedou společnosti pro pěstování lékařství. R. 1853 vydal nejlepší svoje dílo básnické *Dichterlyke Krans*, sbírku to písní dětských, vynikajících takovou hlubokostí citu, jakou v málo kterém díle básnickém shledáváme. Sbírky všech jeho básní vyšly tiskem r. 1870.

Heilbronner Jan Kryštof, nar. r. 1706 v Ulmu, studoval theologii a vyučoval později mathematice v Lipsku. † ok. r. 1747 v Lipsku. Sepsal: *Versuch einer Geschichte der Arithmetik* (Frankf. 1739); *Specimen historiae aëris* (Lips. 1740); *Historia Matheseos universae a mundo condito ad saeculum post Chr. nat. XVI. Accedit recensio elementorum compendiorum et operum mathematicorum atque Hist. Arithmetices ad nostra tempora* (ib. 1742); *Geometrische Problemata mit ihren Auflösungen* (ib. 1745).

Heinefetter Sabine (v. dopl. 1.) † 18. list. 1872.

Heinen František, nar. 4. dna 1807 v Düsseldorfu, jest doktorem fil. a od r. 1838 řed. reální školy v Düsseldorfu; dříve byl (1830—33) ředitelem průmyslové školy v Treviru a (1833—38) učitelem na gymn. v Cleve. Sepsal: *Ueber Systeme von Kräften, welche sich wie die nte Potenz ihrer Entfernung von einem Centralpunkte verhalten* atd. (Essen 1834); *Das Diplëidoskop, seine Theorie* atd. (Düsseldorf 1847); *Ueber einige Rotationsapparate, besonders den Fessel'schen* (Brunš. 1857); *Auflösung von Aufgaben und Beweise von Lehrsätzen* (Crelleho časopis. III. 1828) a j.

Hejtman (v. hl. d.). V starším válečnictví českém a i u jiných národů dáváno toto jméno každému samostatnému veliteli, ať měl mnoho nebo málo lidu pod sebou. Obyčejný h. byl velitelem 4—500 pěších, kteří souhrnem „praporec lidu pěšího" čili „knechtů" tvořili. Čtyry prapory dělaly „houf" čili „regiment", jehož představeným byl „nejvyšší h." (*Oberster Feldhauptmann*). U jezdectva velel h. neboli ritmistr nad 300 koňmi, a ti dělali dohromady „praporec lidu jízdného" čili „rejtarů." Nad všemi jízdnými, co jich při vojště bylo, byl nejvyšším „polní maršálek" neboli „nejvyšší h. jízdných" (u Němců *Feldmarschalk*, *Oberster Hauptmann der Reisigen*), a ten byl po nejvyšším vůdci prvním představeným ve vojště. Každý hejtman měl zase svého zástupníka zvaného „lejtingara" (lejtnanta), který h-ovi vojsko spravovati pomáhal a jeho službu v nepřítomnosti jeho zastával. Srov. *Objasnění některých zastaralých názvů ve válečném umění Čechův XV. stol.* v *Čas. Čes. Musea* X. ročníku. *Čský.*

Held Kristian, profesor filologie, nar. se r. 1791 v Norimberce, navštěvoval tamější gymnasium, načež odebral se na universitu v Erlangách, kde skončil studia filosofická. R. 1815 stal se profesorem na gymnasium ve svém rodišti, jehož ředitelství mu později bylo svěřeno. R. 1835 povolán byl za ředitele gymnasia v Barutu. Za své výtečné působení co pedagog jmenován byl H. r. 1866 školním radou, načež po sedmi letech vstoupil do výslužby. R. 1824 vydal paměti Caesarovy o válkách galské a občanské, kteréž vydání později vícekráte po sobě vyšlo. V literatuře řecké zabýval se pilně studováním Plutarcha a vydal r. 1832 co výsledek prací svých *Plutarchi vitae Aemilii Pauli et Timoleontis Solisbaci*, kteréž dílo věnoval příteli svému L. Döhrleinovi. H. zemřel v Barutu 21. bř. 1873.

Heliodoros z Larissy, řecký mathematik. Není známo, v kterém čase H. žil; dle některých v II. stol., dle jiných později po Kr. H. jest prý autorem spisu *Κεφάλαια τῶν ὀπτικῶν*, jejž však mnozí připisují jeho synu Damianovi, a kterýž častého překladu došel, tak na př. jej přeložil Ignác Dante do vlaštiny (Firenze 1573) a Erasmus Bertholinus do latiny pod názvem *Damiani philosophi Heliodori Larissaei de opticis libri duo* (4°, Parisiis 1657). Věta, že „světlo při odrazu vždy nejkratší dráhu probíhá," která se ve spise tomto nachází a příčinou jest, že spis též se často uvádí, vyskytuje se již u Herona Alexandrinského. *Wr.*

Heller 1) Servác Bonifác, spis. čes., nar. se 13. kv. 1845 ve Vlašimi, kdež otec jeho Antonín, výtečný hudebník, byl učitelem a ředitelem kůru. H. užil prvopočátečného učení ve škole svého otce, pak na hlavní škole v Jihlavě, potom studoval v Praze na gymnasiích Staroměstském a Novoměstském, pak filosofii a práva na univ. tamější, kdež také v dnu

1873 na doktora filosofie povýšen byl. R. 1866 odebral se na vychování na Rus, zúčastnil se v Moskvě v pořádání známé „národopisné výstavy" z r. 1867, jejíž vypsání ve feuilletonech Národních Listů podal, vypravil po svém návratu do Prahy pro Matici Lidu prostonárodní spis Život na Rusi a mnoho zábavně poučných článků do Květů a Národních Listů. R. 1868 byl jednatelem akademického čtenářského spolku v Praze, v němž mnohou dobrou památku zůstavil a za řečník i stylista velmi byl oblíben. Tím časem byl [illegible] spolek, jako a [illegible] přednáškách i [illegible] jeho ve výboru přítomným, takže v [illegible] vydání počátku Almanachu [illegible] a [illegible] velkých „akademických písní," v nichž H. vynikající [illegible] byly jeho [illegible]. R. 1869 byl H. zvolen do výboru „Slovanské Lípy," která však z vládního rozkazu byla rozpuštěna. Následujícím rokem vstoupil do redakce Národních Listů, kdež [illegible] působí. Roku 1872 cestoval podruhé na Rusi a v Německu, psal o Moskevské „polytechnické výstavě" a cestách [illegible] na Krimu atd. v N. L., a [illegible] s Josefem [illegible] také vydavatelem v [illegible]. Zbk. — 2) Robert H. (v. hl. č.), něm. belletrista a publicista, † 7. kv. 1871 v Hamburku.

Helm z Vorlova, rodina patricijská z města Tábora pošlá, jejímž praotcem byl Martin H., který se toho času r. 1530 narodil z rodičů prostých a neveliké zámožnosti. Pojav Kateřinu, dceru Jana z Městce, bohatého spoluměšťana Táborského, nabyl tím usedlosti jedné; byl pak vzat do rady obecní a stal se r. 1547 primasem v Táboře, byv pro své [illegible] zasloužení již r. 1554 majestátem krále Ferdinanda I., jehož datum ve Vídni v čtvrtý po sv. Vavřinci, obdařen erbem a titulem z Vorlova, kterýžto erb se vypisuje takto: „Štít podlkem od pravé k levé straně šikmo dolů rozdělený, jehož spodní díl bílé a horní modré barvy, a přes celý štít křídlo černé s brky k levé straně obrácenými a čtyrmi [illegible] na způsob měsíce přetaženými, a u vrchu téhož křídla hlava orlíčí s rozevřenými ústy a vyplazitým jazykem k levému rohu vynikající a nad helmem též křídlo orlíčí tím způsobem jako v štítu se spatřuje." Martin H. byl na to r. 1557 přijat od sněmu do stavu vládyckého, a r. 1563 koupil zboží zemské v Roudné. Zemřel r. 1585, zůstaviv syny Benjamina a Pavla, z nichž onen r. 1588 se vystěhoval do Prahy, koupiv tam grunty [illegible], a zůstavil syna Benjamina ml. H-a, který r. 1605 prodal zboží své v Roudné Janovi Hodějovskému z Hoslavy. Pavel H. byl v službě pánů z Rožmberka, a jmenovitě čteme jej r. 1573 mezi dvořany, kteří pána Viléma z Rožmberka doprovázeli na jeho cestě do Polska. Jak dlouho napotom ještě kvetla v Čechách, nemůžeme s jistotou pověděti, připomínáme toliko, že tak zvané mlýny Helmovské v Praze až podnes ukazují k rodině této. *Ra.*

Helopolis v. Záštita.

Helvík (Hellwig) z Polanova, bohatá rodina patricijská, která v XVI. a XVII. stol. kvetla v Litoměřicku. V druhé polovici XVI. stol. připomínají se tamtéž Jiří H. (1576) a Tomáš H., jenž drželi domy a vedli obchody obšírné, z nichž Jiří zůstavil syna Jana H-a († 1592). R. 1592 žil Pavel H. († 1597) a současně také Jan H. († 1595) a Václav H. († 1596). Na začátku XVII. stol. připomínají se v Litoměřicích mezi předními sousedy Jan a Václav bratří H-ové, kteří (dle sbírek sněmovních z r. 1615) provozovali tam výnosné obchody; že však měli účastenství v bouřích stavovských (1618—1620), propadli část zboží svého. Václava H-a čteme ještě r. 1621 v knihách Litoměřických; v [illegible] polovici XVII. stol. nepřipomíná se rodina ta více [illegible] v Litoměřicích ani jinde v pamětech veřejných. [illegible]

[illegible] **z Hradersdorfu,** patricijská rodina, která [illegible] v XVI. stol. v Čechách, jmenovitě v městě Nácho[illegible] usedla. Roku 1541 připomíná se Martin z H[illegible], jenž měl v Náchodě dům a zahradu na předm[illegible] (Sedláček). *A.*

Hengstenberg Ernst Vilém (v. hl. č.) † [illegible] kv. 1869 v Berlíně. Ze spisů jeho uvádíme [illegible] *Die Weissagungen des Propheten Ezechiel* (2 [illegible] v Berl. 1867—68); *Geschichte des Reiches Gottes unter dem Alten Bunde* (v Berl. 1 sv. 1869; [illegible] 1871); *Das Buch Hiob erläutert* (1. sv. v Berl. [illegible]). H. byl v posledních dobách vůdcem orthodoxní [illegible] pruské, a časopis jím redigovaný *Evangel.* [illegible] převzal po smrti jeho v čtení své [illegible] tendent Tauscher v Berlíně.

Henke Hermann Vilém Eduard (v. hl. č.), [illegible] právník, professor universitní v Halle, † v Brunš[illegible] 14. bř. 1869 v stáří 56 roků.

Hennequin 1) Ant. Ludv. Mar., [illegible] v Paříži, nar. r. 1786 v Monsoure, [illegible] stvi se vojště a od r. 1812 vystupoval v soudní [illegible] Jsa legitimistou z přesvědčení, ujímal se za [illegible] ráce obecně při politických a zastával [illegible] tiskn. R. 1825 stal se členem čestné legie, a [illegible] roku čítal z práva občanského v klubu „Socié[illegible] Bonnes-Etudes." Po revoluci červencové hájil [illegible] stra Peyronneta a náleželi k radě uvězněné [illegible] kyně de Berry. R. 1834 obdržev mandát z [illegible] do Berri hlasoval stále s legitimisty a zůstal [illegible] do smrti věrným. Zemřel r. 1840. Sepa.: *Mém[illegible]* a *Dissertation sur le régime des hypothèques*, [illegible] to uveřejněn výbor jeho řeči ve soudní síni. — [illegible] Viktor H., syn předešlého, nar. r. 1816, též [illegible] kát, nadšený fourierista, byl spoluredaktorem [illegible] pisů *La phalange* a *La démocratie pacifique*. R. [illegible] vydal *Les amours de phalanstère*, v kterémžto [illegible] snažil se vyložit pravdy komunismu. Po [illegible] 1851 jest uvězněn, za několik dní však z [illegible] zase propuštěn. Po zaniknutí denníku *La démo[illegible] cie pacifique* popletl se v hlavě a stal se [illegible] zastavatelem stolohybu. † 1854.

Henrion, Matouš Rich. Aug. de, právník [illegible] jepisec církevní, nar. v Metách r. 1805, [illegible] práva v Paříži a byl za restaurace advokátem [illegible] soudu apelačního. V týž čas byl členem re[illegible] denníkův: *Drapeau blanc*, *Pour et Contre* a *J[illegible] nal de l'instruction publique* (1827—1828), [illegible] *Bibliotèque des familles chrétiennes*. Co náč[illegible] dakce časopisu *Ami de la Religion* dostal [illegible] u soudu apelačního v Guadeloupu, odkudž př[illegible] jest v té hodnosti do Aixu r. 1852. Přívrž[illegible] solutní vlády, jak v ohledu politickém tak i [illegible] ženském, sepsal četná díla, mezi nimi: *Histoire [illegible] téraire de la France* (1827 podruhé 1837); *Hi[illegible] des ordres religieux* (1836); *Histoire de la Pap[illegible]* (1833) a j. Mimo to vydal též několik spisů [illegible] nických, jako *Code ecclésiastique français* ([illegible]) a upravil nové vydání Pellerova *Dictionnaire [illegible] rique* (1838).

Heraklides Jakub, řecký dobrodruh. Za [illegible] ostrovech řeckého archipelagu, Samosu a [illegible] vládl pode jmenem knížete despota Jan, [illegible] mněl potomkem Herkulovým a tudy zval [illegible] Když Ondřej Doria r. 1533 na rozkaz Karla [illegible] stva Solimanova porážel, byl despota Jan [illegible] livým pomocníkem; avšak když konečně Turci [illegible] v boji vrch obdrželi, muse před pomstou jejich [illegible] kati, sebral r. 1534 své poklady a rodinné [illegible] vstoupil na loď kandijského občana Basil[illegible]

mí císaře Karla V. se obrátil. Leč dříve než do ístavu se dostali, majitel lodí Basilik zemřel, zachav syna Jakuba, sirotka. H. seznav v něm neyčejné schopnosti vzal jej pod svou ochranu a l pečlivě vychovati. Když pak po několika letech ιřec zemřel, prohlásil se Jakub za dědice a pomka jeho. Sám císař jej za to považoval a všecou ctí vyznamenati hleděl. Tu počal on se psáti . Jakub Basilikos despota, ostrova Samousu kníže, trova Parosu markrabí, rytíř zlatého řetěze a dvorý hrabě. R. 1557 přijel do Vilna, kde času toho ál Sigmund August se zdržoval. Tehdá počali Vaii proti svému hospodaru Alexandru Lepusnanovi bouřiti, i vypravil se k němu H. opatřen listy nů polských, vydávaje se za příbuzného ženy jeho xandy, vlastně ale se záměrem s trůnu jej svrhnouti knížectví uchvátiti. Že ale zrádný úmysl ten jest zrazen, musil do Sedmihrad prchnouti, kde r. 1559 i dvoře Isabely Jagajlovny útulku nalezl. Tam seámil a spřátelil se s Olbrachtem Laskim, který kázal se ochotným, H-du brannou mocí ku kníževí Valaskému dopomoci. První výprava jejich sice nezdařila, ale druhá byla šťastnější, a H. skutečně spodářství Valaského se zmocnil. Když ale svým mocníkům nevděkem spláceti a lid odírati počal, puklo proti němu zbouření, a Štěpán Tomša proti mu za hospodára vyvolán. H. jest od spiklých ražen, jat a ubit, hlava mu sťata, na tyč nastrna, po táboře nošena a neodkladně do Cařihradu slána. Tak zhynul Jakub Basilik H. v 40. roce věku ého, panovav asi dvě léta v knížectví Valaském.

Herbeck Jan František, hudebník (v. hl. d.), akal si jméno co výtečný dirigent a jest nyní prvm kapelníkem při dvorní zpěvohře ve Vídni.

Herčík Jan, spisovatel theologický, nar. v Sáech u Kolína 22. říj. 1835, stud. v Jičíně a v Praze r. 1860 vysvěcen na kněžství, na to kaplanoval Starém Kolíně u výtečného vlastence děkana V. uška. Následkem dřívějšího duševního namáhání pěl velmi chrlením krve, až po pouti Velehradské 1863, kdež se kázaním pod širým nebem namáal, po těžké nemoci šel do rodiště svého na odočinek, na podzim r. 1864 k zotavení svému podikl cestu do Vlach a r. 1865 do Uher, jež popsal ké v *Blahověstu*. Ale nemoc ta jej více neopuila, až konečně po trapné zdlouhavé nemoci skoal 8. ún. 1869 v rodišti svém. Vydal: *Sv. Augusina Vyznání knih třinácte* z lat. přel. (1858 v Praze); *lik. Avancina S. J. Rozjímání o životě a učení Páně 4 evangelií sebrané.* Z lat. (1866, Svatojanské dictví); *Katechismus z nařízení sněmu Tridentského pastýřům duchovním vydaný.* Z lat. (1867, Svatookop. dědictví). Též dekrety sněmu Tridentského ekládal, ale nedokončil. Dále vydal: *Haubera plná modlitební kniha.* Z něm. (5. vydání 1866); *lbacha posvátní zvukové* (4. vyd. 1866); *První svaté ijímání a sv. biřmování. Modlitby* (1869). Psal ké do *Časopisu katol. duchovenstva*, ku př. r. 1860 eklady vědeckých článků Ehrlichových, dále do *lahověsta* mnohé dopisy a články, tak roku 1866 *vahy po válce pruské* (1868); *Učení mistra Jana usi dle jeho českých spisů* a j. Bylť muž vzdělaný, ímé povahy a smýšlení šlechetného. *T. Nk.*

Herkner Josef, výtečný ryjec medailí, nar. Poznani r. 1802, vzdělal se na tamějších školách na universitě Varšavské, posléz vstoupil do Varavské mincovny. R. 1837 založil ve Varšavě lithorafický ústav a vydáním mnoha map zeměpisných elikých zásluh si získal. Vyšlo tam odtud *Pět dílův věta* na zvláštních listech a konečně *Atlas* 22 map; imo to *mapa království Polského, říše Ruské, vzory rasopisné* a j.

Herman Adam, vynikající violoncelista, nar. r. 1836 ve Varšavě, již od 8. roku cvičil se na tom nástroji, maje 16 let vstoupil do konservatoře Bruselské, kde stráviv 3 léta dostihl mistra svého Servaise. Vrátiv se pak do otčiny koncertoval ve Varšavě s náramnou pochvalou, načež několik let po Rusku cestoval. Od r. 1860 jest členem orchestru divadla Petrohradského.

Hermann 1) Fridrich Benedikt Vilém (v. hl. d. 10.) zemřel 23. listop. 1868 v Berlíně. — 2) Gustav H., český beletristický spisovatel, nar. se 29. prosince 1839 v Hradci Králové, meškal jako chlapec 12letý, když jeho otec s rodinou do Ameriky se vystěhoval, v Texasu v prériích tamějších. Vrátiv se po nějakém čase do Evropy vstoupil r. 1856 jako korektor do tiskárny svého strýce Jaroslava Pospíšila v Praze a přispíval do rozličných r. 1856—1859 vycházejících časopisů, do *Lumíra*, *Orlice* a j. R. 1859 ve válce italské vstoupil dobrovolně k 11. pluku řadové pěchoty korunního prince Alberta Saského, v němž téhož roku na kadeta a r. 1864 jakožto jeden z nejpřednějších žákův kadetní školy plukovní na poručíka povýšen jest. V té hodnosti zúčastnil se r. 1866 polního tážení v jižním Tirolsku v brigádě generála Fr. Kuhna jako praporní pobočník majora hrab. Fil. Grünne, stál v bitkách v údolí Chiesy ve Val Camonica svedených a jmenován r. 1872 nadporučíkem. Již po skončeném válečném tažení v r. 1867 postonával u pluku, sklíčen jsa plicní chorobou, a zemřel 9. dub. 1873 ve svém rodišti, kam jedenáctý pluk r. 1871 z Lince do posádky byl přeložen. H. byl muž nadaný, mírné povahy a rozhodný národovec. Napsal román *Bojanov*, jenž vyšel v *Bibliotéce českých původních románů* (1860 v XI. a XII. sv.), novelu *Ungvarská slečna* (v Praze u J. Pospíšila, 1863); do *Lumíra* povídky: *Desdemona*, *Umrlčí močál*, *Mrtvý host* a několik jinych; z Körbera přeložil *Povstání divochův na ostrově Javě* (č. VII. *Zábav pro mládež*); r. 1858 a vzdělal ještě některé povídky pro mládež, v nichž použil zkušeností a známostí v Americe nabytých. *Čký.*

Hermenegild svatý, mučeník, syn Leovigilda, krále Gotského ve Španělích, po zasnoubení svém s Jugondou, katoličkou, dcerou Sigiberta krále Austraského, přešed z arianismu na víru katolickou působením sv. Leandra, biskupa Sevilského, jest proto od otce pronásledován, uvězněn a konečně 13. kv. 586 zabit, v kterýž den církev katolická jeho památku slaví.

Herold ze Stodu, patricijská rodina v XVII. a XVIII. stol. v Litoměřicích usedlá; praotcem jejím byl Jiří Vilím H., který, jak se podobá, narodil se v Stodu nebo okolí tamním, vzdělal se pod jesuity v umění literním, nabyl od neznámého nám falckraběte erbu a titule ze Stodu, a při protireformací r. 1626—28 přidán jest ku pomoci tehdejším komisařům reformačním. Přišed při té příležitosti do Litoměřic usadil se tam, a r. 1629 jmenován jest JMC. rychtářem tamtéž, kterýžto úřad až do r. 1638 spravoval. Chtěl zároveň býti primátorem tamní rady městské, avšak neprosadil toho. Přihlížel horlivě k tomu, aby obyvatelé Litom. a okolní navrátili se do lůna církve katol.; a zasazoval se o obnovení chrámů tamních, jmenovitě chrámu děkanského. Zemřev r. 1646 pohřben jest v témže chrámě, kdež se až po tu chvíli spatřuje náhrobek jeho. Potomci H-ovi připomínají se mezi sousedy a konšely Litom. ještě na začátku minulého století. *Rn.*

Herschel Jan Vilém Bedřich, angl. astronom

a fysik, jediný syn slavného Fridricha Viléma H-a, † 12. kv. 1871 v Londýně.

Hertz Henrik (v. hl. d.), proslulý dánský básník, † 25. ún. 1870 v Kodani, kde žil od r. 1850, užívaje roční pense 1000 tolarů.

Hess Petr (v. hl. d. 11.), výtečný malíř bitev, † 4. dub. 1871 v Mnichově. Velmi slavným jest obraz jeho představující *přechod přes Berezinu.*

Heydt, August svob. pán (v. hl. d.), byl r. 1866 povolán opět do prus. finančního ministerstva. Jednalоť se tenkráte Prusku o to, zaopatřiti bez veřejné půjčky finanční prostředky ve válce proti Rakousku a jeho spojencům. Úkol tento rozluštil H. dokonale, a tak se stalo, že po válce sněmu předložený rozpočet vykazoval poměry tak utěšené, jako snad toho málo příkladů jest v dějinách moderních států. R. 1869 vzdal se H. opět svého úřadu, a král mu udělil řád černého orla.

Heyne Moric, výtečný znalec staroněmecké řeči a literatury, nar. se 8. čna 1837 ve Weissenfeldu na řece Sále, studoval v Halle a habilitoval se tam r. 1864 jako privátní docent staré něm. řeči a literatury. V pros. 1869 byl jmenován mimoř. professorem něm. filologie. V bř. 1870 byl povolán na místo Wackernagelovo za professora do Basileje, kde dosud působí. Hlavní vědecká díla H-ova jsou: *Kurze Laut- und Flexionslehre der altgerman. Dialekte* (v Paderb. 1862; 2. vyd. 1870) a výtečná vydání *Beowulfa* (tam. 1863; 2. vyd. 1868); *Heliandu* (tamt. 1866); *Ulfily* (5 vyd. tamt. 1872) a menších staroněm. písem. památek (tamt. 1867). Méně obšírná jsou jeho spisy: *Ueber die Lage und Construction der Halle Heorot im angelsächs. Beowulfliede* (v Paderb. 1864); *Altniederdeutsche Eigennamen aus dem 9—11. Jahrh.* (v Halle 1867). Od r. 1867 jest jedním z pokračovatelů u vydávání Grimmova něm. slovníka a převzal téhož roku vydávání písmeny H.

Hickory [hykory], dříví z bílého ořešáku severo-amerického (*Carya alba* čili *Juglans alba*), které vyniká zvláštní pevností, takže i ve větší poměrné tenkosti vydrží silnější náklad než jiné druhy dřev; také veliká pružnost náleží k jeho přednostem. Za tou příčinou hrává se s oblibou hlavně ke zhotovování věcí, žádajících zároveň pevnotu, lehkost a pružnost, jako ku př. ozdobných kočárův. K těmto přiváží se z Ameriky do Evropy, odkud co výrobek (levnější, následkem menší pracovní mzdy) zase zpět do Ameriky se dováží. *Deön.*

Hietzing (v. hl. d.) čítal koncem r. 1869: 282 domů a 3009 obyv.; od r. 1871 jest spojen s Vídní koňskou dráhou. Zdejší vila vévody Brunšvického poskytla r. 1866 trůnu zbavenému králi Hanoverskému Jiřímu V. a celému jeho dvoru útočiště. Roku 1871 přestěhoval se odtud král Jiří do sousedního Penzingu, kde si zakoupil nemovitosti.

Hildebrand Heinrich Rudolf, výborný znalec staroněm. řeči a literatury, nar. se 13. bř. 1824 v Lipsku, studoval ve svém rodišti gymnasium a později navštěvoval tamější universitu, kde se zabýval z počátku bohoslovím a pak výhradně filosofií a filologií, zejména germánskou. Od r. 1848 do 1868 byl gymnasiálním učitelem v Lipsku. Hned z počátku při vydávání Grimmova slovníku byl H. od r. 1850 jeho korektorem, a bratří Grimmové jej ustanovili ještě za svého života za pokračovatele v obrovském jich díle. H. ujal se svěřené mu práce s několika ještě kolegy roku 1867 po smrti bratří Grimmů, a byl za tou příčinou od městské rady Lipské osvobozen na 3 léta od vykonávání úřadu učitelského, ačkoliv mu byl plat úplně ponechán. Po uplynutí tří let byla mu dána další dovolená, a roku 1869 konečně byl jmenován mimoř. prof. na univ. Lipské. Sepsal: *Vom deutschen* [illegible] *in der Schule* (v Lips. 1867) a *Ueber Grimms* [illegible] *terbuch in seiner wissenschaftlichen und* [illegible] *Bedeutung* (tamt. 1868).

Hildesheim (v. hl. d.). Město toto, [illegible] 1. pros. 1871: 20.532 obyv., stalo se v [illegible] dobách tím památné, že na blízku odtud [illegible] 7. bř. 1868 několik vojínů asi 9′ hluboko [illegible] stříbrný poklad obsahující přes 60 kusů [illegible] ozdobných nádob, pokrytých krásnými [illegible] pocházejících, jak dle římských nápisů [illegible] tvarů jejich vysvítá, z doby císařů *Augusta* [illegible] Tiberia, kdy římské umění v nejlepším [illegible] květu. Fr. Wieseler, jenž poklad tento [illegible] krasliil v díle *Der Hildesheimer Silberfund* [illegible] 1868), domnívá se, že poklad tento [illegible] ruskové v lese Teutoburském, anebo že byl [illegible] žen v některém z germ. chrámů a zachrán[illegible] od Němců samých, když Germanicus r. 16 [illegible] se proti nim vypravil.

Hiller von Gärtringen, Vilém svob. pán [illegible] generallieutenant, nar. se r. 1809 v Posdiě[illegible] mořanech, vstoupil r. 1826 do prus. armády [illegible] nil se s povolením Pruského krále r. [illegible] rus. výpravy do Kavkaska. Po svém [illegible] se křídelním pobočníkem královým, r. [illegible] kovníkem a roku 1859 komandujícím v [illegible] R. 1866 bylo mu svěřeno velení nad prv[illegible] pěší gardy, v jejímž čele postupoval do Čech. [illegible] bitvy u Králové Hradce přispěl rázným [illegible] na vesnici Chlum, kde seznal bystrým [illegible] ako celé situace, k vítězství Prusů. Byl [illegible] kulí granátovou mrtev se sedla vyhozen.

Himjarité (Homerité) slul národ [illegible] jižní pobřeží Arabie čili Jemenu. Asi 3000 [illegible] Mahomedem opanoval národ tento všecky [illegible] kmeny a založil několik států, kteréž [illegible] taly, zejména stát Saba, o němž se v [illegible] činí, a stát Athana (Aden). Celá řada jmen [illegible] panovníků zachovala se až na naše doby. [illegible] po Kr. byli H. od Ethiopů na křesťanství [illegible] pivších podmaněni. Zříceniny starých h-ských [illegible] jsou posud zachovány, leč málo která jsou [illegible] mány. Zejména se zachovaly zříceniny [illegible] města Ríše Sabejské, Maribo, a dle zříceniny [illegible] lze souditi na vysoký stupeň kultury tehdejších obyvatelů. Jazyk h-ský byl jednou z [illegible] větví staré arabštiny a spřízněn s [illegible] aramejštinou a s jazykem amharitským. [illegible] měli H. své vlastní písmo. Studiemi o H-[illegible] bývali se s prospěchem zejména Gesenius a [illegible]

Hindersin, Gustav Eduard von, prus. [illegible] pěchoty a generální inspektor dělostřelectva, [illegible] se 18. čce 1804 ve Wernigerode, vstoupil r. [illegible] do prus. dělostřelectva a stal se 1825 [illegible] tenantem. R. 1846 postoupil již za majora [illegible] kém gener. štábu a byl dirigentem topogra[illegible] oddělení. R. 1848 účastnil se výpravy proti [illegible] sku a byl r. 1854 jmenován podplukovníkem [illegible] litelem 2. pluku dělostřelectva. Plukovníkem [illegible] se r. 1858. Války šlesvik-holštýnské účastnil se [illegible] ředitel prací dělostřeleckých a zákopnických [illegible] za tyto své služby po válce povýšen do [illegible] tického. Válek z r. 1866 a 1870 účastnil se [illegible] generální doservo dělostřelectva a od r. 18[illegible] generál pěchoty po boku královѣ, zejména [illegible] raval s prospěchem při bitvách u Grave[illegible] danu a při obléhání Paříže. † 25. led. 18[illegible]

Hitzig Friedrich, něm. stavitel, syn [illegible] kriminalisty Julia Eduarda H-a, nar. se [illegible] 1811 v Berlíně, kde všecka studia svá [illegible] 1837 složil státní zkoušky ze stavitelství, [illegible]

ak do státní služby, nýbrž počal působiti jako .vátní stavitel. Té doby podnikl též veliké cesty Francie, Italie, Řecka, Turecka a Egypta, a naštiv se působil zejména v Berlíně a v okolí. Roku 58 vystavěl Berl. bursu, později Renzův cirkus a avní banku Berl. Mimo to stavěl v Terstu palác voltella a ve Varšavě palác Kronenbergův. H. t členem senátu akademie umění v Berlíně, členem akademie Vídeňské, Mnichovské, Madridské a asterodamské. Vydal *Ausgeführte Bauwerke* (2 sv. 38 listů s rytinami.)

Hobart-paša August Charles, turecký admirál, r. se 1. dub. 1822 jako syn sir Aug. Ed. Hobarta, oupil r. 1835 do námořnictva angl., stal se roku 55 komandantem a r. 1863 kapitánem. Za amekė války občanské stal se pověstným svými směni jízdami; osmnáctkrát prorazil blokádní linií lí severních států, aby na malé obchodní lodi dal odštěpencům válečný material a přivezl za do Anglie bavlnu. Poněvadž bývalý tur. státník druhdy též vyslanec u angl. dvora Ali-paša H-a obně znal, byl tento na jeho přímluvu r. 1867 ijat do tur. státní služby jako kontreadmirál, a lělen mu zároveň titul paśy. Za povstání Kanotů konal H. Vysoké Portě velmi platné služby, ·l za ně jmenován od sultána r. 1869 viceadmilem a 4. března 1870 povýšen za velkoadmirála reckého loďstva a svěřeno mu vrchní velení nad dstvem tureckým v Středozemním moři.

Hoffmann 1) August Vilém (v. hl. d. 24.), m. lučebník, vydal r. 1865 reformatorské dílo *Einitung in die moderne Chemie* (5. vyd. v Brunšvíku 371). Dvě jeho pamětní řeči o Tomáši Grahamovi o Gustavu Magnusovi jsou uveřejněny v *Berichte* *r Deutschen chem. Gesellschaft* (v Berl. 1869—70). - **2)** Ludwig Friedr. Wilh. **H.**, evang. bohoovec, nar. se 30. říj. 1806 v Leonbergu u Štutırtu. Studia svá průpravní a bohoslovecká konal Schönthale a v Tubinkách, a stal se r. 1830 vikáım v Heumadenu u Štutgartu, kde sepsal *Handıch der Erdkunde*. R. 1833 byl jmenován městtým vikářem v Štutgartu a rok na to kazatelem Zellerově ústavu pro choromyslné ve Winnenthalu. . 1839 byl povolán za ředitele evang. misionářtého ústavu do Basileje, kde mu r. 1843 byla též věřena mimoř. profesura bohosloví. R. 1852 po- ɔlal jej konečně král Fridrich Vilém IV. za dvoriho kazatele do Berlína, a v úřadě tomto si sjednal ıkovou přízeň královu, že mu tento udělil hodnost ɔditele braniborské konsistoře a že jej jmenoval ıž členem státní rady. V úřadech těchto trval H. do 3. srp. 1873, kdy †. Spisovatelskou činnost zahájil H. ɜm, bojujícím proti Straussovu *Leben Jesu* (*Das eben Jesu von Strauss geprüft für Theologen und Tichttheologen*, v Štutg. 1836). V Basileji vydával ıazné spisy týkající se misie, jako: *Missionsstunden* 1848 a 1851); *Missionsfragen* (1848); *Elf Jahre in er Mission* (1853); *Die Erziehung des weiblichen Geschlechts in Indien und andern Heidenländern* (1853); *Eine Schilderung der Mission im Lande Joıba* (1859). Taktéž vydal několik sbírek svých :ázaní a r. 1868 spis *Deutschland und Europa im Lichte der Weltgeschichte*. Osobní vliv H-ův na dvorní ruhy byl za Fridricha Viléma IV. a jest i za Viśma I. velmi závažný a platný.

Hofmann 1) Joh. Mich. Ferd. Heinr., něm. nalíř histor. obrazů, nar. se 19. bř. 1824 v Darmštadtě , vzdělal se v počátcích svého umění u mědiryjce Rauchs ve svém rodišti, později (1834) konal stulia malířská v akademii Düsseldorfské návodem Schadowa. Již v akademii maloval jeden výjev ze života Alboinova, kterýž obraz zakoupil uměl. spolek Düsseldorfský. Brzy na to r. 1845 maloval *Položení Krista do hrobu* a vkročil obrazem tímto na pole náboženské, na kterémž si brzy vavříny sjednal, ačkoliv jest i co malíř podobizen velmi hledaným. Po tříletém pobytu v Mnichově navštívil H. Belgii a Nizozemí, načež se zdržel nějaký čas v Mnichově, kde povstal jeho obraz *Romeo a Julie*. R. 1852 shotovil veliký obraz *Král Enzio se svou milenkou v žaláři*. R. 1853 strávil H. v Praze, kde provedl několik podobizen, zejména podobiznu velmistra křížovnického řádu J. Beera v životní velikosti pro veliký sál křiž. kapituly. Z Prahy odebral se H. do Říma. Zde povstal mistrovský jeho obraz *Kristovo zajetí*, jenž daleko překonává všecky podobné konvencionelní malby biblické. R. 1859 po návratu svém z Říma maloval ve svém rodišti *Othella a Desdemonu*. Od r. 1862 žije umělec tento v Drážďanech, kde je profesorem při akademii. Z ostatních obrazů jeho jmenujeme ještě: *Madonna s Petrem a Pavlem* (1860) pro jistý kat. chrám v Hesensku; *Kristus zjeví se u hrobu Majdaleně* (1861), oltářní obraz v Hamburku; *Vzkříšení* (1868) a výtečný obraz *Kristus a cizoložnice* v Drážďanské galerii. — **2)** Eduard **H.**, doktor lékařství a profesor státního lékařství v Inšpruku, nar. 27. led. r. 1837 v Praze, kdež otec jeho dr. Eduard H. v cís. král. chorobnici domácím lékařem byl. Normální školy a gymnasium odbyl v Praze na Novém městě. Odbyv zde r. 1855 maturitní zkoušku vstoupil na universitu Pražskou co řádný posluchač fakulty lékařské, na kteréž byl 26. ledna 1861 za doktora lékařství, 1862 za dokt. ranhojičství a 1863 za magistra porodnictví povýšen. Od ledna až do října r. 1861 sloužil co externista ve všeob. nemocnici Pražské, načež se stal asistentem při stolici soudního lékařství v Praze, kteréž místo až do čna r. 1865 zastával. Dne 10. ledna 1865 stal se lékařem domácím Pražské městské chorobnice na Karlově. Téhož roku habilitoval se H. za privátního docenta soudního lékařství. Po smrti prof. Popela byly mu roku 1866 svěřeny ministerstvem přednášky české v lékařství soudním, které až do r. 1869 za valného účastenství posluchačů konal. R. 1868 obdržel stipendium universitní k cestování, a uloženo mu přede vším, by studoval zařízení o prostituci a zařízení k odstranění a zužitkování výmětů lidských v cizích zemích. K tomu účelu procestoval Německo, Dánsko, Anglii a Francii, a sestavil svá pozorování vědecká v obšírném referátu lékařské fakultě a magistratu Pražskému podaném a částečně v časopisu lékařů českých uveřejněném. Dne 5. čna 1868 vstoupil v sňatek s Leopoldinou Bendlovou, sestrou komponisty Karla Bendla. Dne 14. září 1869 jmenován řádným profesorem státního lékařství na nově zřízené fakultě lékařské v Inšpruku, v kterémž postavení až dosud blahodárně účinkuje. R. 1870 byl jmenován řádným členem zdravotní rady pro Tirolsko a Vorarlberg. Uveřejnil násl. práce: *Scabies norvegica*; *Otrávení kostíkem*; *Tumor carcin. mediast*; *Prostituce v Londýně*; *Prostituce v Paříži*; *Dobytčí trh a porážky v Paříži*; *Kanalisace v Paříži*; *Prostituce v Berlíně*, a více jiných článků v časopise lék. českých v ročnících 1865 až do nejnovější doby: *Návod k soudnímu vyšetřování mrtvol novorozenců* (*Kalendář česk. lékařů* 1870); *Zur forensischen Diagnostik vor Verbrennungen*; *Ueber Haare in gerichtsärztl. Beziehung* (*Prag. Vierteljahrschrift* 1870 I. a 1871 II.); *Das überbrückte Hymen* (*Vierteljahrsch. f. gerichtl. u. öffentl. Medizin* 1870 II.); *Die Kloakenfrage in Innsbruck*; *Achsenanalyse einer Ovariensystemflüssigkeit* (*Berichte des naturwissensch. Vereins in Innsbruck* 1870 I. a 1872 II.)

avice, že to jen privátní mínění papeže (a ne ex thedra), ano i podezřívající, ač bez důvodně neručenost akt sněmovních; ale již Rauscher kardiál na koncilu Vatikanském písemně osvědčil, že mluvy ty jsou nedůstojné a nesmyslné, a že jen posměchu obhájce ty přivádějí, an papež úředně zán úředně odpovídá, a nad to koncil oekumenický rzení to i s původcem jeho za kacířské prohlašuje. ejdůkladněji a nesvratně dokázal to církevní historik biskup dr. Hefele ve spise: *Honorius und das rhste allgemeine Concil 1870 Tübingen.*

Honvédi (v. hl. d.). Nynější armáda honvédská ízena byla zákonem ze dne 5. pros. 1868. Tvoc obranu zemskou má za dob válečných podpovati armádu a může v době míru výminečně i udržení pořádku v semi býti upotřebována. Svoní vojsk honvédských děje se rozkazem královským podepsaným též ministrem zemské obrany, imo země koruny uherské smějí však pouze na vláštní usnešení říšské rady upotřebena býti, a jen shdá, když tato nezasedá, muže král dotýčný rozaz za odpovědnosti celého ministerstva vydati; toto le jest povinno žádati pak za indemnitu. Doplování řad honvédských se děje: vřaděním mužův v reservě již vysloužilých; přímým odvodem vojenské službě povinných a k doplnění stojící rmády nepotřebných; dobrovolníky, kteří v armádě iž vysloužili a k vstoupení do zemské obrany (jeikož zákon nepůsobí naspět) nuceni býti nemohou; obrovolníky, kteří nejsou více povinni vstoupiti o obrany zemské; konečně ve válce vřaděním mužův ne přes 32 roků starých, kteří svého času ani lo armády ani do zemské obrany přijati nebyli, elikož byl potřebný počet již doplněn. Na základě om započata byla energicky organisace armády honvédské. Mužstvo skládá se vesměs z lidí, kterých k doplnění pravidelného vojska užito nebylo, odkud snadno se dá vysvětliti nápadně mladý ráz uherské zemské obrany jakož i ta okolnost, že tato armáda honvédská není pouhou kopií stojící armády, nýbrž zjev zcela zvláštní, jelikož zaujímá střed mezi armádou a „zemskou obranou," která většinou z vysloužilců stojícího vojska záležeti má. Důstojníci honvédští byli vzati buď ze společné armády nebo sou z oněch, kteří již r. 1848—49 sloužili. Počátkem r. 1872 čítala armáda honvédská 175.000 mužů, bude jich však za několik let míti přes 300.000.

Hora Antonín, nar. se 1817, a skončiv r. 1829 studia filosofická v Praze vstoupil tamtéž do arcibiskupského semináře a vysvěcen jest r. 1833 na kněžství. Na to poslán za kaplana do Svojšic (v Kouřimsku), odkudž přeložen jako starší kaplan k hl. chrámu Týnskému v Praze. Zde vynikl takovou theolog. vzdělaností, pastýřskou spůsobilostí a duchovní výmluvností, že získal sobě důvěru a lásku všech osadníků, anobrž obrátil na sebe i posornost svých vyšších představených v té míře, že r. 1843, ačkoliv nebyl doktorem theologie, jmenován profesorem bohomluvectví pastýřského na universitě Pražské. Bohužel zemřel tento vůbec vážený kněz a horlivý vlastenec již 10. ún. 1844 na neduh plicní k velikému hoři svých posluchačů a všech upřímných přátel vlasti a kat. církve domácí. H. psával do *Čas. pro kat. duch.*, o sobě pak vydal: *Není církev jako církev, která vede k spasení.* V šestero kázaní *r. 1841 přednesl* . . . (V Praze u Pospíšila 1842.) *Ra.*

Hořčice Josef (v. hl. d.) † 22. list. 1872 co infulovaný děkan kapitoly Staroboleslavské.

Horschelt Teodor, malíř bitev, nar. se 16. bř. 1829 v Mnichově, procestoval r. 1853 Španěly a Algerii a žil v letech 1858—1863 v Kavkazku, provázeje ruskou armádu. † 3. dub. 1871 v Mnichově. Maloval četné obrazy, představující různé výjevy z bitev i ze života v Kavkazku. Hlavním dílem jeho jest: *Útok Rusů na horu Gunib.*

Horváth Michal (v. hl. d.), uher. dějepisec, prchl po nezdaru revoluce r. 1848 do ciziny, kde strávil 18 let, nejvíce v Belgii, v Paříži a v Italii. Po návratu svém do vlasti r. 1866 byl zvolen od svého rodného města Segedinu několikráte do sněmu, a vydal po r. 1867 brošurku *Felelet Kossuth levelére* (odpověď na Košutovy listy), v níž hájí vyrovnání z r. 1867 se stanoviska strany Deákovy. H. jest též předsedou filosoficko-historické sekce uher. akademie.

Horzalka Jan Ev. (v. hl. d.) † 9. září 1861 ve Vídni.

Houška z Adlersburka, rodina patricijská, již r. 1530 v Litoměřicích usedlá, drževší tam mimo jiné grunty nynější dům obecný; v druhé polovici XVI. století počala se psáti z Adlersburka a užívati erbu, totiž štítu zlatého, v němž se spatřuje orel, pasem dvěma hvězdami vykládaným na příč rozdělený. V letech 1540 a násl. přichází mezi radními Litoměřickými Jiří H. V druhé polovici XVI. stol. připomíná se Matiáš H., jehož vnuk Jan H. (1566—1603), byl konšelem Litoměřickým, pak Jiří H. (1570—1603), který byl tolikéž konšelem, r. 1583—1586 JMC. rychtářem, a zůstavil syna Jana H-ku (1584—1625.). R. 1568—1582 přichází Diviš H., za něhož dosáhla rodina ta největšího lesku; drželtě největší dům a hojné grunty v Litom., byl radním tamtéž (1568), vystěhoval se však do Budyně, kdež zemřel r. 1610 jako primátor a pohřben jest v kostele Bohosudovském. R. 1572 připomíná se Václav H., který, pokud víme, první užíval titule z Adlersburka; byltě ženat s Annou z Sprimberka a spříznčn s rodinami Kochanů, Velíků a Nosidlů (v. t.). R. 1603 odkázal Jiří H. z A. dům na rynku synovi Janovi, který měl za manželku Reginu Mrázovou a r. 1627, nechtěje odříci se víry po otcích zděděné, odešel i s dcerami za hranice. Na to nemáme širších správ o rodině této. *Ra.*

Howe Elias, vynálezce šicího, a nikoliv secího stroje, † 3. říj. 1867 v Brooklyně.

Hrádecké vrchy (*Hadergebirge*), řada výšin, která po hranicích Moravy mezi řekou Dyjí a údolím dolno-rakouského potoka Pulkavy v délce tří mil se táhne a nad městem Lavou se končí. Jméno své mají tyto vrchy dle vší podobnosti od městečka Hrádku (*Erdberg*) na straně moravské, a jsou od starodávna vinicemi posázeny, jichžto plod pode jmenem „Hrádecké víno," *Haderwein*, do obchodu přichází. Na rakouské straně jest sice při potoku Pulkavě vesnice Hederz; avšak není k víře podobno, že by ona těm vrchům byla jméno dala. *Dcha.*

Hruška ze Strkova v čl. z Strkova (v. 2. dopl.).

Huber 1) Victor Aime (v. hl. d.) † 1869 ve Wernigerode. — **2)** Johannes H., něm. fil., nar. se 18. srp. 1830 v Mnichově, kde studoval gymn. a theologii, maje se dle přání svých rodičů státi knězem. Bohoslovecká studia svá dokončil H. r. 1853, a byl rok na to povýšen na základě svého pojednání *Ueber die cartesianischen Beweise vom Dasein Gottes* za doktora filosofie. Působením Thiersche habilitoval se r. 1854 spisem *Ueber Platon's Lehre von einem persönlichen Gotte* (v Mnich. 1855) za docenta filosofie v Mnichově. R. 1858 uveřejnil spis *Ueber die Willensfreiheit*, a byl rok na to jmenován mimoř. professorem svého odboru. Nejbližší jeho spis byl

Philosophie der Kirchenväter (v Mnich. 1859), kterýž kurie Římská vřadila do svého seznamu spisů zapověsených. R. 1861 vydal *Johannes Scotus Erigena, ein Beitrag zur Geschichte der Philosophie und Theologie im Mittelalter*, a byl r. 1863 při shromáždění katol. učenců v Mnichově jediným oponentem, jenž hájil stanovisko volného badání proti slepé víře, spoléhající se na autoritu. R. 1864 vydal spis *Idee der Unsterblichkeit*, v kterémž se snaží vědecky vysvětliti individuální trvání duše po smrti. R. 1864 stal se řádným profesorem filosofie a pedagogiky. Téhož roku uveřejnil spisek *Die Proletarier*, v kterémž pojednává o jednotlivých otázkách sociálních a k náhledům Lassalleovým se kloní. Z dalších spisů H ových vyjímáme: *Freiheiten der franz. Kirche* (v Mnichově 1870); *Kleine Schriften* (*Lammenais, Jak. Böhme, Spinoza, Communismus, Socialismus, Nachtseiten London's, Deutsches Studentenleben*, 1870). Vůbec jest H. jedním z prvních bojovníků proti jesuitismu a ultramontanismu, protivníkem dogmatu o neomylnosti papežově, a v ohledu filosofickém stojí na stanovisku ethického theismu.

Hügel Karel Alex (v. hl. d.) žil v poslední době střídavě v jižní Anglii a v Bruselu, kde † 2. čna 1870.

Hultsch Fridr. Otto, filolog a archaeolog, nar. se 22. čce 1833 v Drážďanech, kde studoval gymnasium. Studia filosofická a filologická konal na universitě Lipské, načež byl gymn. učitelem z počátku v Lipsku a později v Drážďanech. Od r. 1868 jest rektorem tak zvané „Kreuzschule" v Drážďanech. Hlavní jeho díla jsou: *Griechische und römische Metrologie* (v Berl. 1862); *Scriptores metrologici* (v Lips. 1864—66); dále kritická spracování Herových *Geometrici et stereometrici* (v Berl. 1864); Censorinova *De die natali* (v Lips. 1867) a Polybiových *Historií* (v Berl. 1867—72).

Humbert Rajner Karel Emanuel Jan Marie Ferd. Aug., korunní princ Italský, narodil se 4. bř. 1844, nabyl záhy vědeckého i vojenského vzdělání a účastnil se již r. 1859 osobně války proti Rakousku. Záhy přilnul též k zásadám a snahám novější italské politiky, čímž nabyl jakési popularity. Před vypuknutím války r. 1866 odebral se do Paříže, aby se tam přesvědčil, jaký dojem učiní na dvůr franc. aliance prusko-italská. V bitvě u Custozzy (24. čna 1866) velel H. jako generallieutenant jedné divisi pod Cialdinim. Po dobytí Říma r. 1870 byl od krále jmenován velitelem římské posádky. V posledních dobách věnuje H. svůj čas a svoje prostředky zájmům týkajícím se hmotného zvelebení Italie, zejména se snaží o zvelebení obchodu a průmyslu pořádáním četných průmyslových výstav ve větších městech Italie. R. 1867 procestoval Německo a r. 1871 navštívil svého bratra Amadea v Madridě. Od 22. dubna 1868 žije H. v manželství s Markétou Marií Terezií, dcerou Ferdinanda vévody Janovského; syn jeho Viktor Emanuel, princ Neapolský a budoucí dědič trůnu, nar. se 11. list. 1869.

z **Hustiřan** (srov. hl. d.) psalo se více starých šlechtických rodin českých, jako: I. Bukovští z H. R. 1555 připomíná se Majniš starší B. z H., jenž podepsán jest na listu Ferdinanda I., za příčinou „mordu" Jiřího Mechníka do Náchoda zaslaném. R. 1567 byl B. z H. úřadníkem v Lanškrouně; r. 1584 uvádí se Petr B. z H., který měl v Náchodě statků za 380 kop a r. 1605 Krištof B. z H. a na „Hradě Velehradě" (Kr. Hradci?), JMC. Rudolfa II. tajný rada a hejtman kraje Hradeckého. R. 1608 jmenuje se Vladislav B. z H. a na Žampachu, který však r. 1627 statek Žampach prodal Fridr. z Opperstorfu, koupiv od něho zároveň Přestavlky. R. 1612 připomíná se Jeronym B. z H. R. 1618 jmenují se Vladislav, Adam Bohuslav a Jan Votík, strýcové a vlastní bratří B. z H., kteří zapůjčili Václavovi Sedleckému z Borovnice 2850 kop. Téhož ještě roku uvázal se týž Jan Votík B. z H. s manželkou svou Eliškou Bořkovnou Dohalickou z Dohalic po smrti Václ. Sedleckého ve statek Lhotku Sedličkovu pro týž dluh 2850 kop, jejž nepochybně od Vladislava a Ad. Bohuslava převzali, a drželi Lhotku až do r. 1638, v kterémžto roce od Hedviky Šolcové, roz. Sedlické z Borovnice vyplaceni byli. R. 1622 byl Věnek B. z H. komisařem při rejthařích hraběte Torquata Conti, a když vojsko to vtrhlo téhož roku do Náchoda, obdržel Věnek od Náchodských 20 kop m. a pan hrabě T. Conti 300 kop, aby se v městě nezdrželi a lid nesužovali. R. 1660—89 uvádí se Václav B. z H., který byl r. 1660 purkrabím a od r. 1668—78 purkmistrem v Náchodě, kde si mnoho statků zakoupil. Dcera jeho Ludmila, dostavši 80 kop věnem, provdala se za měšťana Jana Jedličku. Po jeho smrti 1689 převzal všecky jeho statky i obchod Jan B. z H., který byl téhož času děkanem v Náchodě. — II. Zárubové z H. (v. hl. dílo). — III. Rodovští z H. Karel R. z H. koupil r. 1570 od Adama Semilského, úřadníka na Náchodě, na místě Hedvíky z Hasmburku dvůr Mazánkovský za 700 kop, jejž ale r. 1576 opět prodal. R. 1572 byl týž K. R. z H. pánem na Říkově blíže Jaroměře. R. 1688 uvádí se Karel Leopold R. z H. sídlem na V. Bukovině. — IV. Malešovští z H. R. 1476 uvádí se Jiřík M. z H., jejž dne 3. dub. měšťané Kutnohorští žalují, že jeho rybníky u Kutné Hory zaplavením hrozí, a prosí královský soud v Praze za odstranění těchto rybníkův. Kr. soud rozhodl, že p. Jiří M. z H. má ostat v držení těchto rybníkův, ale má dávat pilný pozor, aby splavy a hráze byly v plném pořádku, aby se Kutnohorským žádné neštěstí nestalo. — V. Chvalkovští z H. Roku 1420 obdržel Jiří Ch. z H. od krále Sigmunda statky Třebešov a Doubravici, které ku klášteru August. Jaroměři patřily, z ohledu jemu (Sigm.) prokázaných služeb vojenských za 400 kop v zástavu. Synové jeho byli: Majruš (Majnuš?) a Tobiáš, jimž král Jiří r. 1465 zástavu tu s tou výminkou potvrdil, kdyby on (Jiří), neb jiný král Český statky ty vyplatiti chtěli, toho vyplacením 1000 kop učiniti mohou. Roku 1500 jmenuje se Jan Jindřich z H. a na Chvalkovicích, a r. 1586 Bavor z H. a na Neznašově, jenž téhož roku podepsal privilegia, jež Jan Špetle ml. z Prudic a Žlebův potvrdil Náchodským; r. 1525 připomíná se Jan Chv. z H. a na Chv., který r. 1558 zemřel. Otec jeho byl Jiří z H. a na Doubravicích. R. 1566 uvádí se Jiřík Chv. z H., který byl místosudím v král. Českém, a r. 1571 Zdeněk Chv. z H., pán na Sviništanech, jenž byl zároveň hejtmanem kraje Kr. Hradeckého a sídlil stále v Sviništanech. Dále připomíná se r. 1571 Bavor Chv. z H. a na Třebešově, který v 39. roku zemřel a v Chvalkovicích jest pochován; Samuel Chv. z H. na Střezoměřicích, Třebešově, Mískolesích a Bukovině; Zdeněk Chv. z H. a na Střezoměřicích, † 1572, a Jindřich Chv. z H. a na Chvalkovicích, který r. 1585 zemřel. *hs.*

Hyacinthe, slavný franc. kazatel, jehož rodinné jméno jest Charles Loyson, nar. se 10. bř. 1827 v Orleanu, kde otec jeho byl tehdáž rektorem akademie. Vzdělání bohosloveckého nabyl od r. 1845 v semináři v Sv. Sulpicí a od r. 1848 v semináři Pařížské, načež 17. čna 1851 na kněž-

rí posvěcen byl. Nadáním svým řečnickým obra-
l již jako mladý kněz na sebe pozornost svých
edstavených i obecenstva. H. byl jmenován s po-
tku profesorem při velké semináři v Avignonu a
1854 učitelem dogmatiky v Nantesu. Že však
užil neustále vykonávati jen úřad kazatelský,
držel vikářství při chrámu v Sv. Sulpici, kde po-
jprv se mu naskytla příležitost rozvinouti řečni-
é svoje nadání. Čtyry léta na to vstoupil do
zatelského řádu dominikánů ve Flavigny, zamě-
l však brzy řád tento s řeholí karmelitů. V kar-
elitském klášteře v Braussay dokončil svůj novi-
it, přijal jméno H. a počal nanovo kázati, s po-
tku v klášteře svého řádu, pak v Montpellieru,
ronu, Bordeauxu, Perigueuxu a konečně v Paříži,
m jej byla pověst jeho co řečníka a kazatele
edešla. V Paříži kázal s počátku v chrámu Ma-
leineském a později v chrámě Notredamském. Zá-
veň byl zvolen za superiora karmelitského klá-
era v Passy. Nejméně než jeho duchaplná kázaní
budila naň zde pozornost obecenstva jeho smělost
otevřenost, s jakou počal kárati zlořády v církvi.
elší čas chránil jej arcibiskup před udavactvím
suitů, až konečně mu bylo přece od generála řádu
čci 1869 přikázáno přísné mlčení v slově i písmě.
.. odpověděl 20. září oním slavným listem, který
časop. celé Evropy uveřejněn byl. V listu tom
slašoval H., že se vzdává kazatelského úřadu v No-
edamském chrámu a že vystupuje z kláštera, pro-
stoval však v něm zároveň jako „kazatel evange-
a" vůči nastávajícímu koncilu proti tendencím
ltramontánským a jesuitským, a přimlouval se vřele
reformy v církvi. Taktéž zdvihl v onom listu
as svůj proti papežskému syllabu a proti „oněm
šením a zvykům, kteréž se zovou římskými, leč
ejsou křesťanskými," dále proti „bezbožnému a ne-
yslnému dělení církve od moderní společnosti"
proti úmyslným křivým výkladům evangelia. Vinu
rozící sociální a náboženské anarchie, která náro-
ûm románského plemene a zejména národu Fran-
ouzskému každým okamžikem nastati může, nepři-
tá sice katolicismu, nýbrž „onomu způsobu, jakým
toto hlásá a jak se mu rozumí." Následek listu
ho bylo ovšem vyloučení H-ovo z církve. H. opu-
il tudíž Paříž a odstoupil zcela z veřejného je-
viště. Teprv usnešení Vatikánského koncilu a pád
světské moci papežovy přiměly jej k tomu, že vy-
dal opět list ku katolickým biskupům, v němž
horlil proti dogmatu o neomylnosti papežově. V září
1871 účastnil se sjezdu starokatolíků v Mnichově
a odebral se odtud trvale do Říma, aby tam v stře-
disku katol. hierarchie pro reformy v církvi půso-
biti mohl.

Hydrogenium (v. hl. d. Vodík). Prvek tento byl řaděn až posud od veliké části lučebníků do skupení nekovů; výtečné zkoušky Tomáše Grahama v Londýně však, vykonané r. 1868 a 1869, dokázaly nyní nesvratně, že jest h. kovem. Ačkoliv se posud nepodařilo osamotnělý vodík převésti na pevný kov, byly docíleny již slitiny jeho s kovy jinými, jako na př. slitina vodíku s palladiem, z kteréž se již i pamětní mince razí. Pevný vodík má v slitinách poměrnou váhu 0·74—0·8 a stává se silně magnetickým, kdežto vodík ve skupenství plynovém diamagnetickým se jeví.

Hyna Karel (v. hl. d.) byl až do roku 1870 farářem v Nižboru a vikářem okresu Křivoklátského, načež pro churavost fary se vzdal. R. 1872 stal se po smrti Hořčicově kapitolním děkanem v Staré Boleslavi.

Hyperidrosis, řec., přílišné pocení. Příčina jeho není úplně známa, obyčejně nastane přílišné pocení po přílišném pohybování, namáhání aneb uslabení těla, při některých hořečnatých nemocech, jako zánětu plic, rheumatismu akutním atd., po pití nápojů, zvláště teplých, v míře hojnější; též pohnutí mysli bývá příčinou přílišného pocení. Přílišný pot může nastati buďto na celém těle aneb na jednotlivých částkách, jako zvláště na dlaních, chodidlech, podpaží, na hlavě. Nepříjemný zápach při přílišném pocení z chodidel a podpaží povstane hlavně tím, že se tuk kožní a pocením odloupnutá pokožka rozmísí. Poněvadž přílišným pocením člověk zeslábne, třeba mazati tělo vinným octem, dílem pro umírnění potu dílem pro sesílení těla. Potí-li se příliš jednotlivé částky těla, dobře účinkuje umývání jich studenou čistou vodou aneb smíšeninou studené vody s tanninem. Potí-li se příliš nohy, jest též potřebí častého střídání obuvi a nohavic.

Ch.

Châlons-sur-Marne (v. hl. d.) mělo 31. pros.
366 17.692 obyv. Před válkou francouzsko-německ-
kou bylo město toto častěji jmenováno pro pověstný
mější Ch-ké tábor, kterýž dal zříditi r. 1856
isař Napoleon pro cvičení vojenská ve větších roz-
ěrech. Tábor Ch-ký leží asi 30 kilometrů na
severovýchod od Ch-u a zaujímá prostor 12.000
ektarů. S nedalekým Remešem jest spojen želez-
ou dráhou. Až do roku 1868 bývaly v táboře
Ch-ém ročně obyčejně dvě divise pěchoty, jedna
ivise jízdy a 10 baterií dělostřelectva, dohromady
edy jeden vojenský sbor. Vojsko v táboře bylo
bytováno obyčejně v stanech plátěných neb v dře-
ěných barácích. Císařský stan asi s 25 stany při-
éhajícími byly na jižním konci ležení. Při vypu-
nutí francouzsko-německé války byl tábor Ch-ý
lavním stanem 6. armádního sboru pod velením
maršála Canroberta, jenž měl též rozkaz, aby na
ychlo organisoval mobilní gardu. Po prvních po-
ážkách Francouzů sešly se zde trosky armády Mac-
Mahonovy a Faillyova sboru, načež zde byly sesíleny a znovu zorganisovány. Vojsko toto opustilo v noci ze dne 21. na 22. srp. 1870 tábor a spálivši jej téměř docela uchýlilo se směrem k Remeši.

Chamier Frederick, nar. 1796 v Londýně, byl od r. 1833 soudcem, ve Watham-Hillu v hrabství Essexském, učinil se známým jako angl. románopisec a napodobitel Marryatův. Jako očitý svědek únorové revoluce (1848) v Paříži napsal též *Review of the French revolution of 1848* (v Paříži 1849).

Champmeslé Marie de, rozená Desmanes, fr. herečka, nar. se 1644 v Rouenu a provdala se za franc. herce Chevilleta de Ch. Působila hlavně v Paříži a proslula od r. 1669 zejména svým milostným poměrem k Racinovi, kteréhož nadchla k několika jeho nejkrásnějším plodům básnickým. † 16. bř. 1698.

Champollion 1) Jean Jacques (v. hl. d.) na slovo vzatý historik a starožitník franc., † 9. kv. 1867 ve Fontainebleau, kde žil od r. 1849 jako bibliotekář. Z posledních jeho prací uvádíme ještě:

skvostné, r. 1864 dokončené dílo o zámku Fontainebleauském (76 stran ve foliu), dále: *Le Palais de Fontainebleau, ses origines, son histoire artistique et politique* (2 sv. v Paříži 1867) a *Documents paléographiques relatifs à l'histoire des beaux-arts et des belles lettres pendant le moyen âge* (v Paříži 1868).

Chancy Auguste, franc. generál, nar. se okolo r. 1822 v depart. Ardennském, sloužil s počátku v Africe, pak v italské válce r. 1859, kde se u Solferina vyznamenal. Po válce byl jmenován podplukovníkem a sloužil opět v Africe, načež v srp. 1868 za generála brigády povýšen byl. V říj. 1870 byl jako generál divise povolán do Francie a jmenován tam 9. pros. nejvyšším velitelem první čili západní armády; později ustoupil s touto po několika strastných bitvách do Le Mans, a uchopiv se opět útočivy byl dne 10., 11. a 12. led. 1871 od prince Fridricha Karla poražen, armáda jeho rozprášena a 22.000 jeho lidí zajato. V ún. 1871 byl povolán do Paříže k poradě, a prohlásil tam, že nemůže u válčení dále pokračovati. Po válce byl členem národního shromáždění, upadl 30. bř. v zajetí povstalců, byl však z něho po 6 dnech zase propuštěn. Sepsal *La deuxième armée de la Loire* (1871).

Chandler, sir Richard, naroz. 1738 v Elsonu v Anglii, proslul jako archeolog svým dílem *Marmora Oxoniensia* (1763). Procestoval též Řecko a Malou Asii, a vydal na základě tamějších svých studií dílo *Jonian antiquities* (2 sv. 1769), jakož i obšírný cestopis. † v ún. 1810.

Changarnier Nicolas Aimé Theodule (v. hl. d.) nabídl, ačkoliv byl nepřítelem císařství, při vypuknutí francouzsko-něm. války vlasti svoje služby. Dne 8. srp. 1870 odebral se za tím účelem do Paříže, leč nebyl od nikoho slyšán, i pospíšil 10. srp. do Met k císaři; tento však chovaje proti němu staré ještě záští nesvěřil mu žádného komanda. I zůstal tudíž Ch. po boku Bazainově po celé obléhání Met, a odebral se 25. říj. na rozkaz Bazainův do hlavního stanu prince Fridricha Karla, aby vyjednal podmínky kapitulace pevnosti Metské. Později byl přísedícím vojenského soudu, vyšetřující jednání jednotlivých generálů a důstojníků v době války.

Chasnes Michel (v. hl. d.). Slovutný tento mathematik a učenec hájil v letech 1867—1869 tvrdošíjně pravost veliké sbírky rukopisů a autografů, kteréž se mu do rukou dostaly. Dne 15. čce 1867 sdělil totiž akademii franc. některé výňatky z domnělých listů Galileiho, Pascala a Newtona, z nichž vyšlo na jevo, že veliké, Newtonu připisované vynálezy vědecké jsou vlastně duševním majetkem Pascalovým. Akademie chovala se po delší dobu k těmto zprávám Ch-ovým mlčky, až konečně vyšlo v září 1869 na jevo, že lehkověrný učenec se stal obětí nestydaté mystifikace a že celá sbírka jeho draze zakoupených rukopisů jest podvržená a nepravá. Padělatel a původce těchto rukopisů, jichž koupil Ch. r. 1861 ks 20.000, byl poznán v osobě jakéhosi Iréna Lucase. Mezi rukopisy těmi bylo 2600 listů od Rabelaisa, mnohé dopisy a básně Marie Stuartové, četné listy a básně Danteovy a Petrarkovy a veliké množství listů různých franc. králů a jiných vynikajících osobností. Ano i některé listy Julia Caesara a jiných císařů římských domníval se Ch. míti ve své sbírce. Někteří členové akademie franc. jako Elie de Beaumont, Balard, Charles, Dupin a j., vyslovili se pro pravost těchto rukopisů, a Dupin žádal dokonce, aby byly všecky na státní útraty tiskem uveřejněny.

Chatrian v. Erckmann-Chatrian v doplňku 2.

Chaudordy Emile, hrabě, franc. státník, delegovaný pro záležitosti věcí v [illegible] rodní obrany. Studia právnická konal Ch. v [illegible] a byl po jich skončení přijat za úředníka do [illegible] sterstva věcí zahraničních. Vynikaje [illegible] a maje přízeň dvora postupoval v úřadech [illegible] k stupni, až konečně za ministerstva Drouyn de Lhuysa postoupil za ředitele prací v tomto [illegible] sterstvě, v kterémž úřadě setrval i za [illegible] sáhlých ministrů až do pádu císařství. [illegible] kapitulaci Sedanské vladařka Eugenie [illegible] byla a Jules Favre se ujal věcí zahraničních [illegible] vací, zmocnil Ch. na rychlo barvu [illegible] a byl od Favrea, jenž jej co [illegible] znal, v úřadu starém potvrzen. V září 1870 [illegible] koval se Ch. s novou vládou do Tours a [illegible] 1871 do Bordeauxu jako zástupce Favreův [illegible] vování věcí zahraničních. Jméno Ch-ovo [illegible] prv v širších kruzích jmenováno, když [illegible] dva okružní listy (10. říj. 1870) ku kabinetům [illegible] ským, v nichž popírá Německu právo k [illegible] Lotarinsku. Když se ujal vlády Thiers, [illegible] s politického jeviště.

Cherbuliez 1) Antoine Elisée [illegible] byl v posledních dobách prof. národního hospodářství na polytechnice v Curichu, kde † 4. bř. 1869 [illegible] sledky svých národohospodářských studií [illegible] v díle: *Précis de la science économique* (2 sv. [illegible] 1862). — Jeho bratr 2) Joël J. Ch., jenž [illegible] knihkupec ve svém rodném městě Genevě, [illegible] se vlády kantonální ve smyslu konservativním [illegible] v list. 1870. Z jeho literárních prací [illegible] tknouti zejména spis *Genève, ses institutions, ses moeurs, son développement intellectuel et moral* [illegible] nevě 1867).

Chevandier de Valdrome Jean Pierre [illegible] léon Eugène, franc. politik, nar. se 17. srp. [illegible] navštěvoval centrální školu pro umění a [illegible] a postoupil záhy za ředitele veliké továrny na [illegible] dla v Cirey-Ces-Torgeru nedaleko Saarburgu, [illegible] več se stal členem generální rady kantonu [illegible] ského. Dne 24. čce 1859 vystoupil jako úřední kandidát v departem. Meurtheském pro sbor [illegible] dárný a byl také r. 1863 i r. 1869 do sboru [illegible] zvolen. V říj. 1869 náležel Ch. k oněm 116 [illegible] pravého centra, kteří vydali manifest, v němž [illegible] dali, aby Napoleon část zodpovědnosti státní [illegible] na svá bedra převzal. Bylť to ovšem manifest [illegible] dle přání císařova. Dne 2. led. 1870 byl [illegible] Ch. od Olliviera do ministerstva a svěřen mu [illegible] tefeuille veřejných prací. Po pádu císařství [illegible] i Ch. s politického jeviště, na kterémž [illegible] lou dobu úlohu celkem velmi pasivní. Ch. [illegible] několik důkladných spisů zejména o [illegible] a o lučbě, a jest též dopisujícím členem franc. [illegible] stitutu. Ze spisů jeho jmenujeme: *Mémoire sur les propriétés mécaniques du bois* (společně s [illegible] Wertheimem v Paříži 1848); *Recherches sur l'influence de l'eau sur la végétation des forêts* (v [illegible] mainu 1844); *Note sur les travaux de [illegible] exécutés dans les Vorges* (tamt. 1847); *Recherches sur la composition élémentaire des différents [illegible] sur le rendement annuel d'un hectar de forêts* ([illegible] v Paříži 1844—47) a *Recherche sur l'emploi de [illegible] vers amendements dans la culture des forêts* ([illegible]

Chevaux de Frise, v. Válečná [illegible]

Chevreau Henri, franc. státník, nar. se [illegible] 1823 v Pařížském předměstí Belleville. [illegible] stalo se mu ve vychovávacím ústavu [illegible] kde otec jeho, jenž r. 1854 zemřel, byl [illegible] V letech 1841—42 cestoval se svým [illegible] telem, později slavným spisovatelem [illegible] Laurent-Pichatem, po Itálii, Řecku, Egyptě a [illegible]

básnické dojmy těchto cest složily oba mladíci e svazku básní *Les Voyageuses* (v Paříži 1844). onapartistům byl oddán Ch. s tělem a s duší, po obně jako jeho otec, jenž se r. 1815 odvážil na sati a pod svým jménem vydati brožurku *Apologie e l'empereur Napoléon, telle, qu'elle parut à Reims 17 mai 1814*; z té příčiny podporoval Ch. kan idaturu prince Ludvíka Napoleona o presidentství ranc. republiky se všech sil, jakými jen vládl, a ásledek toho byl, že sotva 26letý Ch. byl jme ován prefektem departementu Ardècheského. Dne pros. podporoval státní převrat, a byl za tuto svoji ldanost povolán k vysokému úřadu v ministerstvu. ozději jmenoval jej císař prefektem první třídy departementu dolejší Loiry, o jehož hmotné zve bení se nedají zásluhy Ch-ovy upříti. Dne 4. září 364 byla mu svěřena důležitá prefektura departe entu Rhôneského a 15. břez. 1865 byl jmenován nátorem. Když se počátkem roku 1870 dostalo veslu vlády ministerstvo Ollivierovo, jež odstranilo ařížského prefekta Haussmanna, svěřil císař pře ůležitý tento úřad svému vždy ochotnému Ch-ovi, terýž po pádu ministerstva Ollivierova byl též krátký ministrem nitra v posledním ministerstvu Bona artovců. Pádem císařství učiněn byl konec též ve ejné činnosti Ch ově.

Chiavistelli Jacopo, ital. malíř, nar. ve Flo ncii r. 1618, † r. 1698. Jsa vyučenec Colonnův rovedl mnoho zdařilých fresk, které nad jiné sou asné malby čistotou a přísností u provedení vyni ají a z nichž dosud se zachovaly: *Sláva sv. Maří Magdaleny* v chrámě Sta. Maria dei Angeli; *Sv. Ondřej* v kostele sv. Kajetána; *Sv. Cecilie* v chrámě r. Felixe ve Florencii. Též ozdoby sálu paláce erretani jsou jeho dílo. Ch. taktéž v oleji mnoho aloval. Vychoval mnoho žáků, mezi nimiž zna enitější, jako Rinaldo Botti, Lorenzo del Moro, enedetto Fortini, Angiolo Gori a Giuseppe Tonelli stné jméno jeho školy zachovali.

Chijs, Peter Otto van der, výtečný nizozemský umismatik, nar. se 22. srp. 1802 v Delftu, studo al s počátku na akademii svého rodiště a věnoval posději v Lejdě studiím právnickým, aniž by byl žák v záhy započatých svých numismatických stu iích ustal. R. 1825 rozluštil otázku od university entské vypsanou: *De M. Tullii Ciceronis aequo t iniquo de Graecis judicio*, a rok na to jednu tázku rolnickou, položenou od university v Gronin ách. Později uvázal se v redigování časop. *De riend des Vaderlands* a obdržel brzy na to místo manuensise u starožit. kabinetu v Lejdě. R. 1828 ydal velkou a velmi bedlivě vypracovanou mapu válečným výpravám Alexandra Velikého. R. 1829 veřejnil větší spis o starých, středověkých a nových incích, a založiv r. 1833 zvláštní časopis pro nu ismatiku stal se jako mimoř. professor ředitelem universitou spojeného mincovního kabinetu v Lejdě. 1841 byla vypsána cenná otázka, která žádala opsání a vyobrazení všech nizozemských mincí od ejstarších dob až do roku osvobození Gentu (1576). h. uvázal se v zodpovídání této otázky a vydal brovskou práci r. 1846 (4. pros.), začež obdržel ve kou zlatou medálii. R. 1851 počal toto svoje dílo řepracovávati a skončil nové vydání r. 1866. Od roku 846 přednášel též Ch. na universitě v Lejdě o min ovních památkách. † 4. list. 1867. Mincovní ka inet v Lejdě byl pilností jeho velmi zveleben.

Chinové stromy čili chinníky. Rod chin íků (*Cinchona*), který poskytuje nám léčivou kůru hinovou (v. hl. d.), tvoří zvláštní skupení v čeledi ostlin Mařenovitých (*Rubiaceae*), kteráž na druhy elmi bohatá jest a jejíž domácí zástupci naši ovšem velmi nepatrní jsou, jako na př. mařinka vonná (*Asperula odorata*) neb rod svízelů (*Galium*) a t. d. Ch. st. jsou štíhlé podoby, mají přímý kmen, dosahujíce často výšky do 80' a 3' tloušťky, koruna jejich je listnatá a rozkladitá. Zřídka vyskytují se chinníky pouze co keře. Jednoduché, celokrajné listy jsou vstřičné, co do tvaru eliptičné, kopinaté nebo srdčité, na obou stranách aneb zvláště na rubu chlupaté. U některých druhů nalezají se na rubu v úžlabičkách žebrových drobné žlázky, vylučující šťávu silně svraštující. Květy bílé, růžové neb červené, vydávají příjemnou vůni a skvějí se na chocholíku, který je květenství našeho šeříku velmi podoben. Ch. kvetou povšechně od prosince do května, některé ale též po celý rok. Plod jejich jest vejčitá neb podlouhlá tobolka papírová neb dřevnatá, která dvěma chlopněma zdola nahoru puká a 30—40 semen čočkovitých neb podlouhlých, a blanitým křídlem opatřených obsahuje. Pukáním tobolky ve směru zdola nahoru liší se rod *Cinchona* od příbuzného rodu *Ladenbergia*, a konečným květenstvím rozeznává se od blízkého rodu dvojštěpu *Remijia* D C., z nichž také kůra chinová, ovšem nepravá a špatnější (známá též co china nová), do obchodu přichází. První chinník pravý (*Condaminea* Hb.) byl od proslulého francouzského hvězdáře La Condamine u Loxy (v jihoamerické republice Ecuador) r. 1733 nalezen, později objevil J. Jussieu, který komisi od francouzské akademie věd k vyměření stupně poledníkového pod rovníkem vyslanou co botanik provázel, druhý chinník pýřitý (*C. pubescens* Vhl.) v téže krajině. V letech 1782—89 skoumal C. Mutis ch. st. v Nové Granadě, a r. 1777—88 ohledávali španělští rostlinopisci H. Ruiz a Pavon chinníky v Peru, Alex. Humboldt, který na počátku tohoto století s Bonplandem ony krajiny procestoval, objevil nové dva druhy ch-ků a seznámil nás v pojednání o ch-vých st-mech jižní Ameriky z r. 1807 se zeměpisnými poměry těchto podivuhodných rostlin. Zvláště pak důležité jsou výskumy franc. botanika Wedella, který od r. 1845—1847 chinníky v Bolivii a jižní Peruvii zpytoval. Týž objevil několik nových druhů ch-vých st-mů a objasnil nám způsob sbírání jejich kůry. Podobně i prof. dr. Karsten po osm let skoumal chinníky ve vlasti jejich v Nové Granadě. Posud známe 50 druhů chinníkův, které na ploše asi 20.000 □ mil rozšířeny jsou. Plocha ta tvoří obloukovitý pás, jehož vypouklost k západu směřuje a jenž podél východního úbočí středních And jihoamerickými státy Venezuelou, Novou Granadou, Ecuadorem, Peruvií a Bolivií se táhne. Nejseverněјší bod pasu leží pod 10° sev. šíř. a 70° z. d. na horách sv. Marty a Meridě; nejjižnější bod leží u Limonsita pod 19° již. šíř. a 62° z. d., nejzápadnější pak připadá na krajinu kolem Loxy v Ecuadoru pod 4° j. š. a 62° z. d., kteráž pro své bohatství na chinníky za vlastní domov těchto rostlin se považuje. Šířka obou obvodů tohoto pásma, které se také říší Humboldtovou nazývá, závisí na tvářnosti úbočí hor; je-li svah pohoří příkrý, je pásmo úzké, přechází-li ale spovolna v rovinu, je prut širší, jako v Bolivii, a dosahuje na mnoho mil. V kolmém rozšíření zaujímá pásmo chinníků výšku as 4000'—10.650'. Pravé ch. st. netvoří souvislých lesů, nýbrž bývají v pralesích roztroušeny, tvoříce malé skupiny, manchas zvané. Loupání kůry se st-mů ch-vých obstarávají obyčejně cascarillerové, kteří již od svého mládí ku práci té jsou odchováni. Bývají ve službě některého obchodního domu, a pod dozorem majordoma hledají v lesích chinníky, které hned u kořene porazí, a kůru kmene a větví oloupají a lýka zbaví, načež tenké korky nechají se na slunci vysušiti, silnější pak kůry

k národu v *Nár. Listech* dne 18. bř. 1868, jímž dal podnět k založení „Slavie," vzájemně pojišťovací banky v Praze. Zvolen pak za gener. ředitele jejího přivedl ústav ten na stupeň utěšeného rozkvětu, ano k doplnění jeho založil „První všeobecnou pojišťovací banku v Praze." Mimo to se účastnil při zakládání četných podniků národohospodářských, jako „Strojírny českomoravské," „České národní banky" a „První splátkové banky v Praze." R. 1869 vydal dílo *Soustava národního hospodářství politického* (V Praze, nákladem vlastním), v němž nastoupil původní cestu ve vědě té naproti slepému potakování klamným zásadám neobmezené svobody obchodnické a živnostnické. Takovýmto svým působením jak v literatuře tak v praktickém životě stal se Ch. v krátce mužem populárním, i dostalo se mu toho vyznamenání, že při založení základního kamene k národnímu divadlu přítomen byl co zástupce dělnictva československého. Ale záhy počala se proti němu tvořiti nepřátelská strana v Oulu, která rozličné kroky jeho podezřívajíc zuřivě proti němu štvala, až mu postavení jeho ve spolku znechutila, tak že z něho vystoupil. V tu dobu pojal Ch. za manželku Marii Kvapilovou, dceru zámožného rolníka z okolí Českobrodského, i nalezl oddechu v blahé domácnosti. Když však roku 1872 nastaly nové volby do českého sněmu a hlavně agitace mezi velkostatkáři v plném proudu byla, povstali proti Ch-ovi na novo nepřátelé jeho za příčinou, že prodejem svého statku Žampachu zadal jeden hlas protivné straně, jakkoliv prodej ten byl nutný a on zakoupením jiného statku, Mratic, nový hlas národní straně získal. Zuření protivníků Ch-ových šlo tak daleko, že jej až za zemězrádce vyhlašovali. Následkem toho znechutilo se mu vůbec veškeré veřejné působení, a jako dříve z Oulu byl vystoupil, poděkoval se nyní také z úřadu gener. ředitele banky Slavie. Od těch dob pak věnuje se výhradně povolání právnickému.

Chlumecký, Jan rytíř, mladší bratr chvalně známého Petra ryt. Ch-kého (v. hl. d.), studoval v Brně a v Holomouci, a skončiv práva vstoupil do státní služby. V letech 1856—60 byl adjunktem a později sekretářem při zemském soudu Brněnském, a když r. 1861 počala činnost sněmů, přidal se Ch. k straně centralistické a zvolen jest do sněmu moravského a odtud do výboru zemského, kdež všude velmi příkře vystupoval proti straně národní. Utrživ za to později od ministerstva Belcrediho důtku vystoupil ze státní služby a žil na statku, který mu choť jeho byla věnem přinesla. R. 1866 obdržel Ch. řád Františka Josefa, po odstoupení pak Belcrediho vstoupil nanovo do státní služby, a sice v oboru politickém, a za ministerstva Giskrova jmenován jest místodržitelským radou v Brně, zvolen opět do sněmu i do výboru zemského. Za Hohenwarta vzdal se opět úřadu svého a žil na svém statku, odkud později povolán do ministerstva Adolfa Auersperka za ministra orby.

Chodyniecki Ignacy (v. v hl. d.), biograf a dějespytec, nar. se 28. ún. 1786 v Chodorówě a † 11. pros. 1847 ve Lvově. Odbyv ve Lvově gymnasium a filosofii vstoupil 1809 do tamějšího řádu karmelitův a počal nyní velmi pilně se zabývati literaturou a domácími dějinami. Bylť v pravém slova smyslu samouk. Prozkoumal všechny archivy a knihovny svého řádu, nacházející se v největším nepořádku, sepsal řádné katalogy, uveřejnil vše, co se mu zdálo býti důležitého, a zachránil tak mnohé znamenité dílo před zapomenutím.

Chocholoušek Prokop (v. hl. d.), † 5. čce 1864 v Nadějkově u Selčan, kde byl návštěvou u tamějšího, nyní již také mrtvého faráře Fikara. Tělo Ch-ovo pohřbeno jest na hřbitově Nadějkovském.

Cholera (v. hl. d.). Od r. 1855 neobjevila se u nás v Čechách ch. až do r. 1866, kdy vznikla následkem války rakousko-pruské. R. 1855 řádila ještě zle ve Vídni, v Uhřích i v Haliči, a hranice turecké rovněž byly za příčinou nákazy uzavřeny. Kde se později objevila, pozbyla rázu všeobecně epidemického, vystupujíc co t. zv. cholerina. Ovšem odbyla si ch. v témž roce návštěvu svoji na západě, a sice ve Švýcařích v kantonu Curišském, pak ve Francii i v některých místech zemí německých. Ve Španělsku a v Portugalsku stala se v letech padesátých několikrát strašnou. Podivno je, že sever Ruska, zvláště Petrohrad, před ch-rou i v nejzuřivějších epidemiích více méně zůstal ušetřen. V době válečné r. 1866 přibyla k nám ch. zároveň s přívalem nepřátel, kteří zvláště v Poznaňsku delší již čas pod jařmem jejím trpěli. V zemích pruského Polska zuřila totiž dávno před vypuknutím války ch., ačkoliv vláda Berlínská vůči válce samé každou veřejnou správu o ní za lež prohlašovala. Pravda osvědčila se, když táhla vojska prusko-polská do Sas i do Čech; všude, kam přišla, propukla ch. jimi zavlečená mezi chudinou i ve třídách nejzámožnějších. Po bitvě Sádovské 3. čce zaneseno pak pochodem nepřátelským símě ch-ry téměř po celých Čechách a po Moravě, odkud vloudila se do Rakous i do Uher. Ještě visela historická mlha nad krvavými polemi Sádovskými a Lipskými, a již docházely nás první pověsti o nemocech a úmoru ch-rou mezi vojskem rakouským, jakož i mezi ožebračeným obyvatelstvem požehnaného „zlatého prahu v Králové-Hradecku." Štěstí, že tehdy řádění ch-ry u nás jen na krátce trvalo, hlavně asi do konce října, ačkoliv se zbytky její ploužily jednotlivě až do roku příštího. Celkem onemocnělo dle výkazů úředních v Čechách t. r. od prvního počátku (6. čce) 64.884 osob, z nichž 34.710 se uzdravilo, a ostatní, tedy méně než polovička, zemřelo. Na Moravě roznemohlo se tehdy v 17 okresích jediného kraje Brněnského, kde ch. nejhůře řádila, od počátku čce do konce října 10.960 mužů, 12.284 ženy a 9676 dítek, z těch pak uzdravilo se 6394 mužů, 4631 žen a 8011 dětí, tedy celkem 13.974 osob. V celém Rakousku stonalo t. r. posledního října ch-rou 350 000 osob, z kterých asi 150.000 zemřelo. V Praze samé pak zuřila tenkrát ch. nejsilněji v druhé polovici srpna a první polovici září. V srpnu umíralo denně průměrem 19 osob (v některých dnech 38—42), a v září prům. denně 20 osob, celkem pak zemřelo až do listopadu 1427 osob. Co se místa týče, propukla zde ch. rovněž jako v letech minulých nejprvé mezi chudinou a v soukromých bytech dělnických, hlavně v Podskalí Pražském, odkudž táhla se na Vyšehrad a do Žitnobranské ulice, pak na Malou Stranu, zejména na Pětikostelní plácek, na ostrov Kampu a na Nový Svět. Topografie tato je nesmírně důležitá pro zdravotní poměry Pražské, neboť při každém objevení se ch-ry zůstala si stejnou, rovněž i roku 1872 a 1873. V letech těchto vypuklá ch. byla ovšem poměrně k jiným epidemiím slabá, a zuřila nejhůře na sklonku r. 1872 a v červnu a červenci 1873, kdy největší úmor 12. čce dostoupil na 33 osob. V druhé polovici (dne 19.) srpna t. r., kdy data tato píšeme, stůně v Praze ch-rou celkem 40 osob, z těch 5 se uzdravilo, 3 zemřely, 32 jich zůstalo v dalším ošetřování. Tento počet nemocných někdy klesne až na 15. Opatření, která lékaři proti ch-ře podávají, zakládají se hlavně na dvou momentech: předně na nabytých zkušenosti z dřívějších dob epi-

demie, a zadruhé na dosavadních různých theoriích o nákažlivině vůbec a při ch-ře zvláště. Z toho pak důsledně vychází na jevo, že dokud látka nákazu působící blíže a dokonale známa nebude, dokud pouze na domněnkách se zakládá, nemůže také řeči býti o jakémsi zvláštním protijedu, který by jí trvale a úplně zničiti mohl. K rozšíření důležité otázky této směřují mnohé snahy a mnohá důmyslná badání lékařů a přírodozpytců. I mezinárodní kongres lékařů, který r. 1866 v Cařihradě k poradám se shromáždil, rokoval nejprvé o této otázce. Na základě dávnoletých zkušeností a pozorování pronešen zde jednohlasně náhled, že ch. jediné v Indii má stalé trvání, tam pouze a výhradně stala se domácí, kdežto v jiných zemích s Indií sousedících, jakož i na Rusi, kde skorem nepřetržitě se vyskytuje, zdomácnění její v pravém toho slova smyslu naprosto pochybné jest. Ostatně nelze dnes ještě předvídati určitě na základě vědeckých důkazů, zdaž v Evropě, zvláště pak na západu jejím, ch. někdy co nemoc domácí aklimatisovati se dovede, t. j. zdali všech dostatečných podmínek k stálému trvání tu nalezne. Lpění její na jistých určitých místech nelze si nikdy vysvětliti dle zdravého zajisté náhledu dr. **Pettenkofera** v Mnichově nějakým postupným a občasným přenášením, nýbrž zvláštní disposicí a v místu samém ležícími škodlivinami. Ovšem příčí se náhled tento i výroku, který r. 1866 učinil kongres Cařihradský v ten smysl, že v přední řadě člověk sám nejvíce ch-ru přenášením škodlivin rozšiřuje. Jiného náhledu co do původu i rozšiřování ch-ry jsou lékaři angličtí, zejména **Taylor**, který má za to, že drobnohledné organismy ve střevě i v krvi působí strašnou ch-ru, a přenešení organismů těch že ji vůbec rozšiřuje. V letech následujících odbývaly se ještě důležité lékařské konference pro objasnění původu a příčin ch-ry, a sice ve Výmaru (1867), kdež sešli se nejpřednější praktičtí lékaři a theoretikové, avšak rozhodných výroků nevyslovili, odročivše otázku tu k bedlivému proskoumání užšího komitétu. V době té vznikla oblíbená theorie, že ch. pochází od jakési mikroskopické houby *Cylindrotaenium cholerae*, která se desinfekcí může zničiti. O rozšíření této velmi pochybné theorie mají zásluhy lékaři Klob ve Vídni, Thomé v Kolíně n. R. a Hallier v Jeně. R. 1873 vydal **Pettenkofer** více nad míru rozšířených spisů populárních o ch-ře, v nichž jí nákažlivou moc dokonce upírá a **rozšíření její pouze součinnosti místní, časové (povětrní) a osobní disposici přičítá.** Arci nezapomíná Pettenkofer na čistou vodu (viz jeho theorii základní o vodě a jejím působení na rozšíření ch-ry), kterou doporučuje co univ. prostředek proti ch-ře a tyfu. Důležitá jsou dáta, která Pettenkofer v brožurách svých uvádí a která jsou nejlepším důkazem pro dobré jeho náhledy i co se vody týče, která v horkých dnech zajisté silněji se pije než za chladna, a je-li špatná, zajisté zdraví nepřispívá, nýbrž velmi škodí. Dle počtu jeho umíralo a stonalo od roku 1848 do roku 1860 v Prusku nejvíce osob od 1.—15. září, nejméně od 1.—15. dubna. Rozdíl ten je pak tím nápadnější, jelikož vykazuje v prvním případu 57.395 nemocných a 31.048 zemřelých, v druhém ale pouze 71 nemocných a 50 zemřelých. — Co se týče zachování diety po čas ch-ry, mohou se doporoučeti všecka čerstvá masitá jídla, ale co možno jednoduše připravená, málo čerstvé zeleniny a ještě méně omastku. Také z moučných jídel jsou nejjednodušší nejlepší. Nákypy se všelikým dráždivým kořením, jakož i pečivo s kvasnicemi se zrazuje. Z nápojů dobrá je smíšenina vína se sodovou vodou. Pivo je škodlivé, ač není-li dostatečně vykvasené. Střídmost je vesměs nutná. Desinfekce bytu děje se vápnem chlorovým (buď v prášku neb rozpuštěného 1 díl na 20—40 d. vody), nebo kyselinou karbolovou (1 díl čisté neb 2 díly surové na 100 dílů uhelného prášku, rašeliny, sádry, země neb písku, pilin a t. p.). Skalice zelená odnímá zápach, neničí ale látky nákažlivé. Při skutečném onemocnění máme chuť k dávení a průjem větší neb menší. V tom stupni lze nemoc ještě předejíti. Jak mile nemocný žaludek svůj vyprázdní, ať se tře flanelem na dolní části břicha a nechť se mu dá píti silného rumu, do něhož se byly asi 2 kapky kysel. karbolové přidaly. Dáví-li ale nemocný látku slizňatou a odchází-li při průjmu žlutohnědá voda, slábne-li tělo, stydne a bledne-li kůže, pak mu dejme kousky ledu k polykání nebo sodovou vodu a šumící prášky; na břicho mu klaďme horké obklady. Hlavní věc je, aby ch. dlouho se nezanedbala. *Kh.*

Choumara Pierre Marie Théodore, voj. spisovatel franc., nar. se r. 1787. Dokončiv studia polytechnická a vojenská v Metách vřaděn jest do vojenského sboru genijního, s nímž účastniv se ještě posledních výprav Napoleonových velmi rychle postoupil na kapitána a r. 1814 vyznamenán řádem čestné legie, načež v hodnosti majora ze služby vojenské vystoupil. Z četných vážených jeho spisů uvádíme zde přednější: *Considérations sur les effets de l'artillerie dans la défense des places* (Paříž 1826); *Mémoires sur la fortification* (tamt. 1827, 2. vyd. 1847 se 70 mapami); *Considérations militaires sur les mémoires du maréchal Suchet et sur la bataille de Toulouse* (1838, 2. rozmnožené vyd. 1840, 2 sv.); *Lettres au ministre sur les fortifications de Paris* (1841); *Résumé historique des échecs éprouvés par les armées britanniques de 1792 à 1844* (Paříž 1844); *Théodore*, spis odhalující řádění tajné policie (1846); *Astronomie simplifiée* (1847) a j.

Christiania (v. hl. d.), hlavní město království Norvežského, jest v neustálém vzrůstu a čítalo 31. pros. 1869 již 64.935 obyv.

Christison [krystysn] Robert, lékař skotský, nar. roku 1798, povýšen r. 1819 v Edinburku na doktora lékařství, již v čtyryadvacátém roce stal se profesorem soudní mediciny v témže městě a nabyl v oboru tom brzy slavného jména. R. 1832 stal se nástupcem A. Duncana na stolici klinické, a od té doby stále rostlo jméno jeho jakožto profesora, praktického lékaře i spisovatele. Zvolen dvakráte předsedou král. koleje Edinburkské, pak místopředsedou král. společnosti nauk a jmenován řádným lékařem královny pro Skotsko. Z jeho velmi vážených spisů nejdůležitější jsou: *Treatise on Poisons* (Edinb. 1829, 4. vyd. 1844, něm. překlad ve Výmaru 1831—33); *Granular Degeneration of the kidneys* (1833); *Dispensary or commentary on the Pharmacopoeas* (1842, 2. vyd. 1848). **Ch.** dále hojně přispíval do rozličných listů lékařských, sám pak byl prvním redaktorem listů *Pharmacopoea of Edinbourgh.*

Christofle Charles, proslulý franc. průmyslník, nar. se r. 1805 v Paříži a † tamže 16. pros. 1863. S počátku byl ředitelem zlatnického závodu v Paříži a zařídil si r. 1842 sám v Paříži a v Karlsruhe pod firmou **Ch.** et Comp. podobný závod, který zejména galvanickým pozlacováním a postříbřováním proslul. Závod tento nevyráběl pouze předměty ozdobné a různá zlatá a stříbrná náčiní, nýbrž i plastická díla ceny umělecké. Jeho výrobky vystavené na odiv na mezinárodních průmyslových výstavách v Londýně (1851 a 1862) a v Paříži (1855 a 1867) jsou světoznámé a byly z ohledu umě-

ško-průmyslového pravými ozdobami těchto výstav. Hlavní svou pověst založil však Ch. zvláštním druhem galvanicky postříbřené slitiny zvané *alfénide*, která obsahuje asi 2% stříbra a již se pro velikou podobnost její s tímto drahým kovem nyní velmi zhusta k vyrábění lžic, svícnů, vidliček a jiných různých náčiní a nádob užívá.

Church 1) sir Richard. Oprava a doplněk článku hl. díla. **Ch.** narodil se r. 1785 v hrabství Corkském v Irsku, a co 15letý jinoch vstoupil do voj. služby anglické. Zúčastniv se výprav do Ferrolu, na Maltu a do Egypta šel pak do Neapole, kde vstoupil do služby královské. R. 1811 sebral pluk Řeků, který sloužil Angličanům za žold, a bojoval s ním ve válkách italských proti Francouzům. R. 1812 postoupil za podplukovníka v angl. vojště, 1815 obdržel za své zásluhy řád Bathský, a 1822 povýšen do stavu rytířského. R. 1826 šel na pomoc povstalým Řekům, kteří jej učinili nejvyšším velitelem své branné moci na pevné zemi. S počátku mohl s nedostatečnými silami vésti jenom malou válku, ale po bitvě Navarinské 1827 usadil se v Akarnanii, a 17. kv. 1829 vzal po statečném odporu Prevesu. Za vlády Kapodistriovy vzal své propuštění a žil v Argosu. Ale po zavraždění presidenta Kapodistriasa (1831) přidav se ke straně protiruské byl znova postaven v čelo vojska, brzo však octl se v odporu s vládou, kterýž spor vyrovnán prostřednictvím Francie. Po prohlášení království Řeckého stal se **Ch.** státním radou a později senatorem, v kterémž postavení zůstal až do své smrti. Zemřel teprv 20. bř. 1873 v Athenách u vysokém věku. — **2)** Frederick Edwin **Ch.**, americký malíř krajin, nar. v květnu 1826 v Hartfordě (Konektikut), cestoval po celé Americe a představuje jak tropické tak i polární krajiny s nevyrovnanou mistrností. Z hlavních jeho děl jmenujeme: *Pohled na Niagaru; Srdce Andů; Ledové hory.*

I.

Ihering Rudolf, znamenitý souvěký právník, nar. se 22. srp. 1822 v Aurichu, stal se 1845 profesorem v Basileji, 1846 v Rostoku, 1849 v Kielu a 1859 v Giessenu. Jest autoritou v oboru římského práva a sepsal četné spisy právnické, z nichž nejdůležitější jsou: *Abhandlungen aus dem römischen Rechte* (Lips. 1844); *Geist des röm. Rechts* (1—3 sv. tamt. 1852—58, do italštiny přeložil Bellavite); *Civilrechtsfälle ohne Entscheidungen* (tamt. 1847).

Ijar, 8. měsíc obecného a 2. měsíc církevního roku židovského (od 8. dubna do 2. května).

Ille Eduard, současný malíř a kreslič a profesor malířství v Mnichově. Jest žákem Schwinda a maluje nejvíce akvarely. Mezi těmito vynikají zejména jeho *Sedm hlavních hříchů* a jeho *Čtyry letory*. Mimo to shotovil na žádost krále Bavorského Ludvíka II. akvarely k Tanhäuserovi, Lohengrinu a k některým povídkám Hans Sachse. V poslední době maloval výstupy z pověsti o Nibelunzích a alegorický obraz představující dobu 30leté války. Mimo to kreslí pro humoristické *Fliegende Blätter* a pro tak zvané *Münchener Bilderbogen*. Též napsal I. text k Nagillerově opeře *Friedel mit der leeren Tasche.*

Illiger Jan Karel, entomolog, nar. se 1775 v Brunšviku a † 1813 co profesor a ředitel zoologického musea v Berlíně. Sepsal: *Verzeichnis der Käfer Preussens* (Halle 1798); *Entomologie* ve 12 svazcích s četnými mědirytinami (Brunšvik 1800); *Magazin für Insektenkunde* (tamt. 1801—6); *Prodromus systematis mammalium et avium* (Berl. 1811).

Imberdis André, spisovatel franc., nar. v Ambertu (Puy de Dôme) asi r. 1810, studoval práva, proslul pak po revoluci červencové co obhájce v mnohých procesech politických vedených proti republikánům, zejména v dubnu 1835, zároveň pak jméno své známým učinil několika literárními pracemi, jako: *Dernier jour d'un suicidé* (2. vyd. 1836); humoristický román *Habit d'Arlequin* (1832); sbírka básní *Cri de l'âme* (1836). R. 1848 jmenován jest I. radou při soudu apelačním v Algiru. Závažnější jsou jeho historické spisy, v jichž popředí stojí: *Histoire de guerres religieuses en Auvergne pendant les XVI. et XVII. siècles* (1840—41, 2 svaz. 2. rozmnožené vyd. 1846), spis korunovaný akademií Clermont-Ferrandskou; *L'Auvergne historique depuis les Gaulois jusqu'au XVIII. siècle* (1851). Konečně sluší zaznamenati jeho dílo psychologicko-moralní *Les nuits d'un criminel* (1844, 2 sv.).

Imbert Barthélemy, franc. básník, nar. se 1747 v Niemesu a † 23. srp. 1790 v Paříži. Získal si nejprvé dílem *Jugement de Paris* (Pař. 1772), hlavně ale pěknými bájkami svými dobrou pověst básnickou. Výbor těchto obsažen jest v díle jeho *Oeuvres poétiques* (Haag 1777). I veselohra jeho *Le jaloux sans amour* dlouho na jevišti se udržela. S menším úspěchem pokusil se v románu. Sepsal ještě *Lectures de matin et du soir, ou nouvelles historiettes* (Paříž 1782).

Imhof 1) Maximus, nar. 26. čce 1758 v Reisbachu v Dolních Bavořích, byl knězem řádu augustinů v Mnichově, učitelem fysiky, mathematiky a filosofie ve svém klášteře (1786—91), pak prof. fysiky a mathematiky na tamějším lyceu (1791—98) a potom (1799) na kurfirštské škole, konečně (1802) dvorním bibliotekářem. Byl též členem (1790) a ředitelem (1800) fysik. oddělení Mnichovské akademie věd. † 11. dub. 1817 v Mnichově. Sepsal: *Positiones logicae, metaphysicae et mathematicae* (v Mnichově 1789); *Theoria electricitatis recentioribus experimentes stabilita* (ib. 1790); *Institutiones physicae* (ib. 1796); *Anfangsgründe der Chemie* (ib. 1802); *Ueber das Schiessen gegen heranziehende Donner- und Hagelwetter* (ib. 1812) a j. — **2)** Jindřich Maximilián **I.** (v. hl. d.), sochař, naroz. 1795, byl v novější době jedním z oněch umělců, jenž náboženský živel opět do sochařství uvedli. Jeho *Eva, matka veškerého lidstva*, jest velkolepě pojata a mistrovsky provedena, nyní se nalezá socha ta ve spolkovém paláci v Bernu. Nejzdařilejší jeho dílo a zároveň poslední jest *12letý Ježíš v chrámě Jeruzalemském*. Roku 1866 byl starý umělec tento v okolí Říma od loupežníků přepaden a stýrán, následkem čehož churavěl, až konečně r. 1869 zemřel v Římě, kde byl větší část svého života strávil.

Imparato (Imperato) **1)** Francesco, malíř, žák Tizianův, k jehož nejšťastnějším napodobitelům náležel, nar. se 1520. Hlavní jeho dílo jest oltářní obraz v chrámě sv. Petra mučedníka v Neapoli. — **2)** Girolamo **I.**, syn jeho, byl žákem Francesca Curia v Neapoli, a slučoval v četných dílech svých sloh římský s lombardo-benátskou školou. Hlavní

jeho práce jsou: *Rozdávání růženců* v kostele sv. Tomáše v Neapoli a *Sv. Kateřina* v chrámě dominikánském v Gaetě.

Indium sluje r. 1863 od Theod. Richtera a F. Reicha (ve Freibergu) nalezený kov, který se vyskytuje v nepatrném množství jako průvodce zinku v blejnu zinkovém a v některých rudách volframových. Kov tento jest bílý, podobný platině, měkčí olova, a má poměr. váhu 7·42. Taví se při 176° a prchá při mnohem vyšší teplotě. V kyselině solné a sírkové se rozpouští a vyvinuje plyn vodíkový. Název I. obdržel kov tento od toho, že ukazuje v spektroskopu svou charakteristickou linii barvy indigové. I. jest kov nejen velmi řídký, nýbrž všech posud známých kovů nejdražší, celní libra stříbra má cenu 30 tolarů, celní libra zlata 460—465 tol., celní libra I-a však 70.000 tol.

Indunu, cavaliere Girolamo, současný malíř historických obrazů v Miláně, nar. se tamt. 1827. I. jest jedním z nejduchaplnějších a nejnadanějších malířů nynější Itálie, slučující v obrazech svých pravdivost výrazu s vroucností citu. Nejlepší jeho obrazy jsou: *Loučení se odvedeného na vojnu od své milenky; Návrat mladého Garibaldovce; Eleonora d'Este podléhá svému bolu nad strádou Tassa; Garibaldovec na stráži; Bitva u Magenty* a j.

Ingenmey Frant. Marie, současný malíř genrových obrazů, nar. se 1830 v Bonnu. R. 1854 odebral se do Mnichova, kde se vzdělal ve svém umění návodem Correnseovým, od r. 1861 žije v Düsseldorfu a maluje velmi utěšené obrazy genrové, z nichž jmenujeme: *Slepý hudec a jeho dítě, Po bouři, Snídaně na sesli, Spatný tabák, Studia v lese, Překvapení* a j.

Ingersoll Charles Jared, americký politik a spisovatel, nar. se ve Filadelfii 3. říj. 1782. Byv roku 1812 zvolen do komory representantů zůstal téměř stále jejím členem až do r. 1849, jsa vždy horlivým demokratem a nepřítelem Angličanů. Po 40 let zastával vynikající úřad v státu Pennsylvánském. Ze spisů jeho na přední místo sluší postaviti *Historical Sketch of the Second War between the United States and Great Britain* (Filadelfie (1845—55, 5 svazků), velmi zajímavé dílo, v němž spisovatel vypravuje co očitý svědek a namnoze i původce mnohých událostí. Dále sepsal pozoruhodné dílo dějepisné *History of the Territorial Acquisitions of the United States* (1861?). Mimo to sluší zaznamenati z jeho spisů: báseň *Chiemara* (1809), truchlohru *Edwy and Elgiva*, ve Filadelfii provozovanou (1801), a polemický spis *Inchiquin the Jesuit's Letters* (1810).

Inhalace (v. hl. d.), vdýchání rozličných plynových, parních nebo jak prášek jemných prostředků léčivých. Methoda tato, ačkoliv ode dávna v prakci lékařské známá, nabyla důležitosti a valného zdokonalení zvláště za posledních let, kdy lékaři se snaží přiměřenými prostředky léčivými pokud možno bezprostředně na churavá ústrojí působiti. Slouží tudíž I. hlavně k léčení nemocí průdušek, chřtánu, plic a t. d., a osvědčila se tu výsledky nejskvělejšími, poněvadž prostřednictvím jejím látky plynové nejpřímější cestou (kapilarami plicními) přicházejí ve styk s krví, následkem čehož působení jejich léčivé na celý organismus člověčí nepoměrně se urychluje. Pokud víme, užíváno I. par kysličníku dusičnatého zvláště v Anglii, a sice co univ. prostředku proti všem chorobám tělesným; zvláště pak oblíbena byla I. pomocí cigaret napuštěných původně kafrem, který ale záhy v kruzích vyšších ustoupiti musil voňavkám, neboť od té doby stupáno o překot hlavně jenom k vůli kouření. Lékaři praktičtí ve Francii i v severním Německu na místě kafru proti katarrhům a bolestem asthmatickým předepisovali kouření cigaret napuštěných látkami [illegible] zvláště opiem, kteréž v důvěře lidu podnes [illegible] čený lék se udržely. Lepší zajisté jsou [illegible] I-ční, sestávající obyčejně ze skleněné nádoby [illegible] bou trubicí; do nádoby dáme předepsaný lék [illegible] pomocí lihové lampy dole rozehřeje se tak, [illegible] trubicí odcházejí, kteréž pak nemocný ústy [illegible] vdýchati může. Pravého rozšíření nabyla I. [illegible] r. 1868, když franc. lékař Sales Girons v [illegible] lázních v Amélie-les-Bains, v Montdore, Boyat [illegible] vardu a j. zařídil rozkošné, vším pohodlím [illegible] salony I-ční (*Salles d'aspiration*) pro trpící [illegible] hami plicními. Sales Girons vynalezl také [illegible] důležitý aparát, kterýmž léčivé tekutiny v [illegible] malounké kapičky rozehnal, tak že pak [illegible] i tyto tekutiny jako prášek nejjemnější [illegible] mohl. Účinky tohoto prostředku brzy s [illegible] brým prospěchem se objevily, tak že za [illegible] veliké množství podobných zlepšených a [illegible] ných přístrojů ve všeobecné praxi lékařské [illegible] valo. Při I-ci pomocí podobných strojů [illegible] mocný v přiměřené vzdálenosti od aparátu a [illegible] dlouhými, hlubokými vdechy léčivý prostředek [illegible] rouru skleněnou. Obyčejně netrvá sezení [illegible] dlouho, a může se dle potřeby s delšími neb [illegible] šími přestávkami několikrát denně opakovati. [illegible] borně osvědčila se při chrlení krve I. tanin[illegible] a j. krev stavících léků; i silné akutní katarrhy [illegible] léčí se nejrychleji I-cí buď obyčejné páry [illegible] mléka, odvaru květu lipového a t. p. Při [illegible] chronických arci se musí I. vytrvale opakovati. [illegible] slední době činěny také zkoušky vdýchání [illegible] liny uhličité, kteráž dle theorie tímto způsobem [illegible] měla na zanícená ústrojí dýchací léčivě [illegible] avšak pokusy ty v lázních v Emsu činěné [illegible] se minuly s dobrým výsledkem. Lender v [illegible] odporučuje nyní ozon, kterýž prostředek I. [illegible] proti dně, rheumatismu a všelikým chorobám [illegible] dobře se osvědčil, ačkoliv i tuto dlužno teprv [illegible] ších statistických důkazů pravdy vyčkati. Literatura o I-ci jednající je dosti bohatá a nejlepší [illegible] jsou následující: Maddok, *Die Inhalations[illegible]* Sales-Girons, *Thérapeutique respiratoire* (Paříž 1858).

Inowrocław, krajské město v Poznaňsku [illegible] díle). R. 1867 napočetlo se zde pouze 6976 [illegible] Z jara r. 1871 našlo se zde v hloubi 410', [illegible] ložisko soli, jak se zdá, velmi rozsáhlé a [illegible] kterýžto nález tím jest důležitější, že východní [illegible] Pruska dosud přirozené soli úplně postrádaly.

Iquique, přístavní město v Peruánském [illegible] partementu Moquegua, před 20 lety nepatrná [illegible] ská ves, nyní město 16.000 obyv. čítající, [illegible] rýšto rozkvět děkovati má vývozu sanitru a [illegible] čehož před rokem 1868 vyváželo se ročně [illegible] centů. Strašlivé zemětřesení, které 13. srp. [illegible] padní pobřeží jižní Ameriky zastihlo, i [illegible] řádilo, tak že polovice obyvatelstva buď [illegible] zahynula, buď pod sutinami domů [illegible] Mezi pozůstalými pak ještě žlutá zimnice [illegible] oběti si vyvolila. Avšak vzdor těmto pohromám [illegible] ku podivu rychle opět se zmohlo, a již v. 18[illegible] vezeno odtud 2,944.000 centů sanitru a [illegible] boraxu v ceně asi 9 mil. dolarů. Cenu [illegible] zboží téhož roku udávají úřední prameny [illegible] dolarů.

Irsko (v. hl. d.) a dopl. I.). Statistik[illegible] Počátkem r. 1872 obnášel počet obyvatelstva [illegible] 5,402.759, z čehož vychází na jevo, že [illegible] v I-ku od r. 1841 valně ubylo. Úbytek [illegible] nášel mezi r. 1841 a 1851, v kteréž době [illegible] kráte hlad vypukl a lid se houfně do ciziny [illegible]

1,622.738, mezi r. 1851 a 1861: 753.419 a mezi r. 1861 a 1871: 294.408. Počet v jednotlivých letech se vystěhovalých, s počátku velmi veliký, klesal od r. 1863 vystěhovalo se totiž ze spojených království obyvatelů irského plemene r. 1863 127.920, r. 1864 118.061, r. 1865 100.676, r. 1866 98.890, r. 1867 88.662, r. 1868 64.961. Počet pro zločiny odsouzených ubýval taktéž rok od roku, obnášelť roku 1865 2666, r. 1866 2418, r. 1867 2733, r. 1868 2394. Udání o stavu chudoby vykazují rostoucí počet chudých veřejným nákladem podporovaných; počet ten obnášel r. 1864 68.136, r. 1865 69.217, r. 1866 65.057, r. 1867 68.650, r. 1868 72.925 a r. 1869 74.743. Přece ubylo chudoby v I-ku v posledních letech v míře značné, a celek lidu bydlí, živí a šatí se poměrně mnohem lépe, než před 20—30 lety. Veliké opravy staly se v posledních letech též v poměrech zemědělských co se týče i pachtýřů i nádenníků. V Anglii počala vláda, sejména od doby posledního hladu v I-ku, bedlivěji přihlížeti k rolnickým poměrům, a během let 1847—1868 povolilo irské ministerstvo veřejných prací pro zvelebení rolnictví 1,916.157, pro opravu farm 129.965 a pro opravu bytů nádennických 37.278 lib. šterl. Mimo to získalo 272.767 akrův země pro orbu; 1,782.284 lib. sterl. z oněch povolených peněz bylo již zaplaceno. Leč přes tyto snahy vedlo přece ještě příliš přehnané parcelování půdy a nejistota práv pachtýřů proti majitelům k mnohým neshodám a svízelům. Dle úředních r. 1869 parlamentu předložených výkazů obnášel r. 1867 počet pachtů po 1—5 akrech 50.670, po 5—15 akrech 78.064, po 15—30 akrech 136 503, po 30—50 akrech 71.785, po 50—100 akrech 54.752, po 100—200 akrech 21.991, po 200—500 akrech 8809 a po více než 500 akrech 1519. Veškeré půdy bylo 5,458.945 ornice, 10,057.072 luk, 26.191 úhorů, 324.308 lesů a 4,458.408 bařin a vůbec půdy neplodné. Hnutí feniánské a energický reformní parlament, následkem hnutí toho vzniklý, přijal konečně r. 1870 památnou *Land Bill*, která chrání pachtýře proti přechmatům majitelů, stanovíc určité zákonité podmínky pachtu. Zákonem tím odstraněn fakticky hlavní zdroj nepořádků a hmotných svízelů v I-ku, leč dříve než zákon ten ovoce přinese, uplyne bezpochyby ještě několik let. Podobný čin spravedlnosti k I-ku vykonal angl. parlament již r. 1869 zákonem „zrušujícím církev anglikánskou jako církev státní“; tím přispěno mnoho k upokojení myslí v I-ku, a též v hmotném ohledu nezůstane zákon ten bez blahodárných účinků. Rozvoj irského průmyslu nebyl za poslední doby nepokojů feniánských možným, a v některých odvě vích učiněn byl značný krok do zadu, jenom výroba lihovin vzrostla v značném poměru, neb r. 1863 spotřebovalo se piva a lihovin 3,800.000 galonů, r. 1867 pak již 5,700.000 galonů. Mezi speciálními státními vydaji I-ka připadlo v posledních letech nejvíce na vydaje vojenské, neboť tyto dosáhly r. 1866—1867 výše 3,025.000 a r. 1867—1868 výše 3,560.000 lib. šterl. Čistý výnos irských příjmů obnášel r. 1868: 6,176.930 lib. šterl. Z toho vynesla cla 2,146.000, akcís 3,376.000, kolky 591.971, daň z příjmů 362.580 a pošty 330.357 lib. šterl. — Dějiny. Fenianismus, hledíce k hlavním jeho záměrům, totiž k násilnému odtržení I-ka od Anglie, nedošel cíle svého. Dokud ještě trval spor alabamský mezi Anglií a Spojenými Obcemi severoamer., měli někteří z náčelníků feniánských poněkud naději, že dojdou tohoto cíle, leč smlouva Washingtonská v květnu 1871 tyto jejich naděje na dobro zmařila. Za to však docílilo hnutí feniánské prostředečně velikých úspěchů tím, že zavdalo podnět angl. státníkům k tomu, aby konečně vynesli na denní pořádek palčivou otázku irskou a ji rozřešili. R. 1865—1867 pomýšlela tudíž vláda angl. především na potlačení revolučních hnutí a na potrestání vinníků; od r. 1868 však počala činnost její opravná, směřující k odstranění hlavních dvou pramenů nespokojenosti I-ka, totiž anglikánské církve a přechmatů cizích majitelů půdy proti domácím pachtýřům. Oba tyto problemy byly nazvány v parlamentu otázkou církevní a otázkou pozemkovou. Obě otázky byly, jak již svrchu podotknuto, rozřešeny zákony vydanými r. 1869 a 1871, a zákony těmi položen byl bez odporu základ k šťastnější budoucnosti dlouho týraného a rozhořčeného I-ka.

Irving Theodor, spisovatel americký, synovec slavného spisovatele Washingtona I-a, odebral se po odbytých studiích 1828 do Madridu, kde strýc jeho byl vyslancem Spoj. Obcí, později do Paříže, kde se zabýval pilnými studiemi literatury. Byv jmenován sekretářem amerického vyslanectví v Londýně studoval ještě práva, a stal se 1836 professorem dějepisu a krásných věd v New-Yorku. Sepsal: *The conquest of Florida* (New-York 1849—52); *The fountain of Living Waters* (tamt. 1849—52); *History of the United States*, kteréž dílo však nedokončil.

Isabelle Charles Èdouard, stavitel franc., nar. 24. ún. 1800 v Havru, cestoval r. 1824—1828 po Italii, zabývaje se hlavně studiemi okrouhlých staveb rozličných dob, načež ve Francii co praktický stavitel mnohá pozoruhodná stavení provedl, sejména: uměleckou a řemeslnickou školu v Angersu, celnici v Rouenu, divadlo v Bésiersu, lázně ve Vichy a j. Vydal tiskem velmi záslužné dílo *Parallèle des salles rondes d'Italie, antiques et modernes, considerées sous le rapport de leur destination, disposition, construction et décoration* (Paříž 1831, fol. s plány); dále s podporou ministerstva nitra *Les édifices circulaires et les dômes, classés par ordre chronologique* (Paříž 1843—56, 20 sešitů).

Isenflamm Jakub, lékař a přírodospytec, nar. se 21. září 1726 ve Vídni a † 23. ún. 1793 v Erlangách. R. 1750 stal se lékařem některých vyslanců u cís. dvora Vídeňského a na akademické a španělské nemocnici, a psal pro Vídeňské Diarium učené zprávy o medicínských, fysikálních a mathematických pracích. Cesta do Nizozemska a do Francie, na níž navštěvoval čelnější knihovny, nemocnice, botanické zahrady a sbírky vědecké, rozšířila valně vědomosti jeho. R. 1764 stal se professorem botaniky, anatomie a jiných odvětví vědy lékařské na universitě v Erlangách. Četné jeho spisy obsahu anatomického, fysiologického, pathologického a therapeutického udává Meusel v díle *Lexikon der 1750—1800 verstorbenen deutschen Schriftsteller* (Lipsko 1806). Jmenujeme zde jen důležitější z těch, které vyšly ve Vídni: *Versuch von den Ursachen der gegenwärtigen Brustkrankheiten* (1762); *Versuch einiger praktischen Anmerkungen über die Nerven . . .* (1774); *Stephani Blancardi Lexicon medicum tripartitum . . .* (1777); *Versuch einiger praktischen Anmerkungen über die Muskeln* (1778); *Versuch einiger praktischen Anmerkungen über die Eingeweide* (1784); *Versuch einiger praktischen Anmerkungen über die Knochen* (1782). Přeložil do jazyka francouzského Fr. Gleichena dílo *Das Neueste aus dem Reiche der Pflanzen oder mikroskopische Untersuchungen der geheimen Zeugungstheile der Pflanzen*, a spis J. F. Espera *Ausführliche Nachrichten von unentdeckten Zoolithen*. Povšimnutí zasluhuje I-ova zvláštní methoda vyučování jazyku latinskému, kterou v díle *Farben-Donat, oder erleichterte Anfangsgründe der lateinischen Sprache* šíře naznačuje.

Israels Josef, současný malíř genrových obrazů

v Amsterdamě. S počátku pokusil se v malířství historickém s obrazem *Vilém z Oranie sadoruje dekretům krále Španělského* (1855), leč bez výsledku. I oddal se později malbám genrovým, a líčí zejména dovedným štětcem rodinný život v Holandsku. Nejlepší jeho obrazy jsou: *Sirotčinec v Katwyku, Poslední radech, Pravá podpora* a j.

Isturiz, don Francesco (v. hl. d. a dopl. 1.) † v dub. 1871.

Itard Jean Marie Gaspard, lékař franc., nar. v Oraisonu (Provence), † 5. čce 1838 v Paříži. Byl lékařem při rozličných nemocnicích Pařížských, a proslul zejména co ušní lékař a vynálezce mnohých užitečných nástrojů lékařských. Sepsal: *Sur le Pneumo-Thorax* (1803); *De l'éducation d'un homme sauvage*, pak *Rapport sur les nouveaux développements et l'état actuel du Sauvage de l'Aveyron*, v kterýchžto velmi zajímavých spisech podává zprávu o zkušenostech vztahujících se k tělesnému i duševnímu stavu dvanáctiletého hlbce, v lesích blíže Saint-Serninu nalezeného a péči I-ově svěřeného (Paříž 1807); *Des maladies de l'oreille et de l'audition*, výtečné dílo, v němž spisovatel osvědčil se co důkladný badatel, jenž mnohými nálezy vědě trvale prospěl, a velmi způsobilý praktik (Pař. 1821, 2 sv.).

Ithaca, město v sev.-amer. státu Novém Yorku, na obou březích řeky Cayuga-Inlet, s 10.107 obyv. (1870), květoucím průmyslem a živým obchodem. R. 1868 stavěna zde velkolepá universita, dle zakladatele občana Ezry Cornella „Cornell-University“ nazvaná, zároveň s hospodářským ústavem a bohatým kabinetem geologickým a palaeontologickým, na které hned prvního roku studovalo 412 posluchačů. Universita tato jest bohatě nadána; jmění její obsahuje výše 900.000 liber šterl., mimo to pak má rozsáhlé pozemky v státech Wisconsin, Kansas a Minnesota v ceně 1 mil. dolarů. Universitní bibliotéka obsahuje 125.000 svazků. Studující, kteří ostatně mohou si výživu opatřiti rozličnými pracemi v hospodářství, vydávají spolu s profesory zvláštní týdenník *The Cornell Era*.

Itier André Victor Alcide Jules, cestovatel franc., nar. se ok. r. 1805. Oddav se obchodu osvědčil vynikající vlohy v oboru tom tou měrou, že roku 1842 ministrem obchodu a financí zvolen jest k zvláštnímu poslání do Číny za účely obchodními. Navrátiv se do Francie přidělen jest k celnické administraci, v kterémžto oboru postoupil brzy na generálního inšpektora a ředitele celnice Montpellierské. R. 1846 jmenován důstojníkem čestné legie. Zkušenosti své nabyté na cestě do Číny složil v díle velmi zajímavém a poučném *Journal d'un voyage en Chine, pendant les années 1843—46* (1853, 3 sv.).

Itterbach František, současný malíř a profesor malířství ve Vídni, vyniká zejména skladbami církevními, z nichž vyjímáme dva oltářní obrazy pro chrám sv. Remigia v Bonnu, představující *Matku Boží na trůnu* a *Nanebevzetí P. Marie* (1858—61); oltářní obraz v zámecké kapli knížete Liechtensteina ve Vídni představující *Ježíše, Marii a Josefa* (1861); *Madonna s děťátkem* v zlatém poli pro býv. Franc. císařovnu Eugenii a j. Kresba všech těchto obrazů jest ušlechtilá a korektní, a barvitost, ačkoliv ne energická, též velmi souladná. R. 1865 obdržel I. rytířský řád Leopoldův a jest čestným členem Vídeňské akademie umění.

Itzenplitz 1) Heinr. Aug. Friedr. hrabě, prus. státní ministr, nar. se 23. ún. 1799, studoval gymn. v Berlíně a na tamější universitě půl léta přírodní vědy. Později oddal se v Gotinkách studiím právnickým, a po jich skončení procestoval s profesorem Lichtenšteinem Anglii, Francii, Švýcary, Belgii a Nizozemsko. Vstoupiv do státní [illegible] pruské stal se především přísedícím [illegible] komory v Berlíně, pak vládním radou [illegible] vicepresidentem v Poznani a konečně [illegible] v Arnsberku. R. 1848 vystoupil ze státní [illegible] a ujav se správy svých rozsáhlých statků [illegible] marce zasedal ve sněmovně poslanecké i [illegible] v bř. 1862 byl povolán za ministra orby [illegible] toto zaměnil s křeslem ministra obchodu [illegible] roku v prosinci. Později byl též členem [illegible] ního parlamentu. R. 1873 sproštěn úřadu [illegible] ského. — **2)** Adolf I., sochař, nar. se 1821 v [illegible] burku. R. 1836 odebral se do Berlína, kde [illegible] učil počátkům svého umění v dílně L. Wich[illegible] u něhož setrval do r. 1846. Pak se odebral [illegible] po Německu a zavítal r. 1847 do Říma, kde [illegible] čil některé práce započaté od Dessauského [illegible] sochaře Woltrecka, později onemocnělého. V [illegible] setrval I. až do jeho obležení od Francouzů; vrátiv se pak do Berlína zhotovil tam 4 [illegible] pro palác Krausův a dopisoval články [illegible] různých časopisů periodických. R. 1865 [illegible] pro Berlínskou bursu mramorovou socha [illegible] v životní velikosti, práci tu velmi zdařilou. [illegible] sledních dobách zhotovil poprsí finančníka D. [illegible] manna a jazykozpytce Frant. Boppa.

Iva nazývá se likér, jehož v nejnovější [illegible] cestovatelé v Alpách s velkou oblibou požívají. [illegible] chodu vyskytují se tři druhy Ivy, co do [illegible] velmi rozdílné, totiž: 1. Hořká, [illegible] barvy [illegible] lená, která ode dávna byla domácím nápojem [illegible] čujícím v krajinách alpských; 2. silná [illegible] barvy zahnědlé, velmi ostrá a zároveň příjemná [illegible] zvlášť oblíbený nápoj turistů anglických; 3. [illegible] d'I., sladký likér, velmi jemný, kterýž [illegible] nalezl mezi dámami francouzskými a při [illegible] nejbohatších sotva kde scházeti smí. I. [illegible] se v Churu z aromatických rostlin alpských, [illegible] z jednoho druhu řebříčku genip (*Achillea* [illegible] zvaného, kteréhož se také v lékařství [illegible] zvaném švýcarském thé.

Ivanité nazývalo se bratrstvo poustevníků [illegible] poctě sv. Ivana pod Skalou. Vzniklo [illegible] r. 1725 s povolením papeže Klimenta XII. [illegible] Karla VI. i kardinala arcibiskupa Pražského [illegible] nanda hraběte Khuenburka. Shromáždili se [illegible] počestní a nábožní mužové, kteří po [illegible] ření a skončení povolání svého usavřeli [illegible] rozjímavý dle zařízení od Benedikta XIII. [illegible] římské synodě předepsaného a od papeže Klimenta [illegible] potvrzeného, a takovýto řád uvésti do Čech. V [illegible] spolku toho stál Dominik Antonín Stoy [illegible] druhdy měšťan a školní učitel v Jablonném, [illegible] pro svou přísnou kajícnost pověstným se [illegible] znesl některá pravidla dle zákonů prvních [illegible] je nalezl v jejich životopisech a jiných [illegible] nazval je *Lilium convallium poustevnické* [illegible] rozdělil spis na 42 hlavy, poněvadž [illegible] 42 roky na poušti žil, a předložil jej duchovní [illegible] nosti k potvrzení. Řehole od něho [illegible] skutečně 28. dub. 1732 schválena, i obdržel [illegible] lení, aby se svými tovaryši směl oblékati [illegible] chovní, záležející v hábitu z hnědého [illegible] kém plášti, škapulíři a špičaté kápi. Členové [illegible] museli bydleti každý ve zvláštní poustevně [illegible] proměnili jména svá a přijali jména církevní [illegible] Stoy sám nazýval se Pavlem. Pražská [illegible] ustanovila I-tům zvláštního visitatora [illegible] dnoho z kanovníků, a prohlášeno v celé [illegible] že budoucně nebude trpěno jiných [illegible] nežli kteří přiznávají se k řeholi I-tů. Ze [illegible] z r. 1768 vysvítá, že tato „Congregatio [illegible]

nitarum Divi Ivani" skládala se tehdáž z 32 členů. Mezi nadáním, jakých se bratrstvu tomu dostalo, byl také dům v Praze na Novém městě pod čís. 115, darovaný mu od hraběcího Hřanovského hofmistra Josefa Ludvíka k tomu konci, aby členové, když v Praze meškají, měli kde bydleti. Náročná tato řehole I-tů zanikla v záplavě doby Josefinské; r. 1782 totiž zrušeny jsou rozkazem vlády všecky poustevny v Čechách, jichž Riegger v 6 sv. vých: *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen* vypočetí 66 nenadaných a 17 nadaných, kteréž náležely I-tům. Z toho vysvítá, že členů řehole sv. Ivana spíše ubývalo než aby se množily, přes 32 členy nečítala kongregace ta ani za nejskvělejší doby své pod řízením zakladatele Steye.

Ivorit, vynalezený r. 1870 nový druh kreslícího papíru, který buď na jedné neb na obou stranách zvláštní lučebnickou vrstvou pokryt poskytuje té výhody stavitelům, kresličům a každému vůbec, kdo často činiti sobě musí zápisky, že se z něho dají bílým klůckem flanelovým veškeré buď tužkou, tuší neb inkoustem zaznamenané nákresy a písma okamžitě smazati. Chceme-li však kresbu na papíru neb písmu ustáliti, pokryjeme ji rozředěným roztokem šelaku a lihu.

Iwein, rek pověsti bretonské, náležející do cyklu pověstí o králi Artusovi, kterou ve XII. století Chrétien de Troyes v básni své *Chevalier au lion* spracoval; na této založil pak něm. básník Hartmann von der Aue svou před r. 1204 sepsanou povídku *Iwein*, vyznamenající se obratným uspořádáním a lahodnou formou, kterou považovati lze za vylíčení vyšší společnosti tehdejší doby.

Izsó Mikuláš, současný maď. sochař v Debrecíně, zhotovil četná poprsí, mezi nimi zejména poprsí Stülerovo pro akademii uherskou v Pešti, poprsí Ondřeje Faye, pak *pomník* Széchényiův. R. 1867 zhotovil výtečný model pro pomník básníka Csokonaiho v Debrecíně. *Bbk.*

J.

Jackson J. R., nar. asi r. 1790, byl důstojníkem v britském východoindickém vojště, vstoupil r. 1814 do ruské služby a stal se až plukovníkem; později byl v Londýně tajemníkem spolku „Geographical-Society." † 16. bř. 1858 v Londýně. Sepsal: *Observations on lakes and the causes of their formation and diminution* (Londýn 1838); *What to observe* (poučení cestujícím zeměpiscům tamt. 1841); *On Minerals and their uses*; *Memoir on cartography*; *On the congelation of the Newa* (*Journ. geogr. Soc. I.* 1831, též *Pogg. Ann. XLIII.*); *On the seiches of lakes* (ib. III. 1833); *Sur la couleur des eaux* (*Bibl. universel, XLIII.* 1830); *Sur les galets ou pierres roulées de la Pologne* (ib. XLIV. 1830).

Jacobi Otto Reinhard, současný malíř krajin, nar. se 1814 v Královci. V umění svém se vzdělal v letech 1833—1837 na akademii Düsseldorfské a usadil se později ve Wiesbadenu, kde jest posud professorem malířství. R. 1868 navštívil Ameriku. J. jest umělec talentu neobyčejného, leč malby jeho vynikají více harmonií barev než charakteristikou. Z obrazů jeho jsou zdařilejší: *Veliká lesní krajina s dětmi shromážděnými kolem polního ohně* a jedna *Krajina s dalekým lesnatým pozadím*. Též četné pěkné obrazy akvarelové pocházejí ze štětce tohoto umělce.

Jacobs Pavel Emil (v. hl. d. 3) † v Gothě r. 1866. Posledně byl dvorním radou a dvorním malířem vévody Saso-Koburského.

Jacobson 1) Heinr. Friedr., něm. právník (v. hl. dílo), † 29. bř. 1868 v Královci. Poslední jeho dílo jest *Das evangelische Kirchenrecht des preuss. Staats und seiner Provinzen* (Halle 1864—66, 2 sv.). — 2) J. J., současný malíř krajin v Berlíně, maluje velmi zdařilé krajiny a stavby, zejména pak napodobuje rád svit měsíce. Proslulý jest jeho obraz *Kaple jednoho kláštera v Salerně*. Císař Něm. objednal si u něho v poslední době tři krajinomalby ze Sabinského pohoří a z okolí Amalfi v Itálii.

Jacoby 1) Jan (v. hl. d.), něm. politik, hájil od r. 1848, kdy zasedl do prus. ústavodárného národního shromáždění zájmy demokratické, a náležel i v parlamentárních bojích pruských sněmovníků v letech 1862—1866 k náčelníkům rozhodné oposice. Veliký obrat v národních poměrech Německa, jenž se udál r. 1866, zůstal na J-ho bez účinku. Čím dále však se prušáctví pod rouškou snah o národní sjednocení se Německa domáhalo hegemonie, tím rozhodněji lnul J. k svému programu demokratickému a republikánskému. Na sněmu z r. 1866 stál též v řadách rozhodné oposice a hlasoval obyčejně proti povolení budgetu vojenského. Po vypuknutí války francouzsko-německé a po prvních vítězstvích pruských zbraní odvážil se J. první a jediný v Německu pozdvihnouti svého hlasu proti annexi Elsaska a Lotarinska, a byl za to od tehdejšího generálního guvernéra v Poznani generála Vogla z Falkenšteinu tuhým vězením pokutován. Při volbách r. 1871 vzdal se J. kandidatury do prus. sněmu, a zmizel od té doby z politického jeviště. — 2) Louis J., kreslič a mědiryjec, nar. se 7. čna 1825 v Havelbergu v Braniborsku, kde otec jeho byl obchodníkem. Absolvovav studia gymnasiální vstoupil r. 1841 do dílny prof. Mandela, kde se dvě léta v kreslení vzdělával. Později odebral se do Paříže, kde jej výteční mědiryjci Desnoyers, Henriquel-Dupont a j. vlídně přijali, a kdež pod dozorem jejich $4^1/_2$ roku v umění svém se vzdělával. Na to cestoval s historikem umění Guhlem do Španěl a odebral se později do Říma, kde kreslil dle Rafaela *Školu Athénskou* a Sodomovu stěnomalbu *Svatbu Alexandra s Roxanou*. R. 1863 byl povolán za prof. mědiryjectví na akademii Vídeňskou, kde ryl podobizny Rak. císařských manželů, doktora Rokytanského, Olfera, Rittera, Cornelia, Arnošta Guhla, fysiologa Brücke, generála de la Motte-Fouqué, lady Macbethovu v noci se procházející dle Kaulbacha a j. — 3) Valerián J., současný ruský malíř obrazů historických, nar. se r. 1834. Ve svém umění se vzdělal na akademii Petrohradské a žije nyní v Římě. Obrazy jeho, vynikající dobrou komposicí, jsou poněkud vypočtěny na efekt theatrální. Jmenujeme z nich: *Kardinál Guise* a *Smrt Robespierrova*. J. maluje též pěkné obrazy genrové, jako *Velikonoce žebrákovy*, *Prodavačka pomerančů* a j.

Jacopi Josef, anatom, nar. se 1779 v Modeně a † 11. čna 1813 v Pavii. Byl žákem, později asistentem slav. Scarpy v Pavii a konečně professorem fysiologie a srovnavací anatomie na tamější universitě. Sepsal: *Esame della dottrina di Darwin sul*

moto retrogrado dei linfatici a *Prospetto della Scuola di Chirurgia prattica della regia università di Pavia per l'anno scolastico 1811 e 1812* (Miláno 1813).

Jäger 1) Albert, dějepytec, nar. se 8. pros. 1801 ve Schwazu, byl professorem dějepisu na univ. Inšprucké a od r. 1850 professorem rakouských dějin na universitě Vídeňské. Sepsal: *Tirol und der bayerisch-französische Einfall im Jahre 1703* (Inšpruk 1844); *Die alte ständische Verfassung Tirols mit Oesterreich in den Jahren 1513—16* (Vídeň 1855); *Der Streit des Cardinals Nicolaus von Cusa mit dem Herzoge Sigmund von Oesterreich als Grafen von Tirol* (Inšpruk 1861). Dále napsal mnoho článků dějepisných a archaeologických do různých časopisů učených společností a do časopisu pro rakouská gymnasia. — **2)** Karel J., malíř historických obrazů, nar. se r. 1833 v Norimberku. V umění svém vzdělal se ve svém rodišti návodem Reindela a Krelinga a zdokonalil se v Mnichově. Maluje hlavně obrazy historické, podobizny, a v poslední době vydává některé ilustrace k Schillerovu *Zvonu* a k Schillerovým dramatům pro krále Bavorského Ludvíka II. **J.** jest professorem na umělecké škole v Norimberku. — **3)** Gustav J., hist. malíř něm. (v. hl. d.), † 29. dub. 1871 v Lipsku, kde od r. 1847 byl ředitelem akademie výtvarných umění.

Jager J. N., bohoslovec franc., nar. v Lotarinsku ok. r. 1805, studoval v Nancy theologii a stal se později professorem církevních dějin na Pařížské Sorbonně. Sepsal: *Le célibat ecclésiastique* (1835); *Le protestantisme aux prises avec la doctrine catolique* (1836); *Histoire du clergé de France pendant la révolution* (1852, 2 sv.). Dále převedl do frančiny *řeči Demosthenovy* (1835, 2 sv.); *Photiovu historii* (2. vyd. 1853); *bibli* (1837—44, 3 sv. a vyobr.); Voigtovy *dějiny papeže Řehoře VII.* (1838, 2 sv.); Hurterovy *dějiny Innocence III.* (1839) a Stolbergův *Život Ježíše Krista* (1842). **J.** byl též redaktorem *Encyclopédie catholique*, dále uveřejnil v díle *Université catolique* svůj *Cours d'histoire ecclésiastique*.

Jahn Otto, něm. archaeolog, filolog a dějepisec (v. hl. d. 4.), † 9. září 1869 v Gotinkách. Od r. 1855 byl professorem klasické filologie a archaeologie v Bonnu. Uveřejnil dále pozoruhodné příspěvky k něm. literárním dějinám, zejména doby klasické, pak co výsledek svých hudebních studií *Životopis Mozartův*, jenž v oboru svém uznán za výborný. Druhé, nově spracované vydání jeho vyšlo v Lipsku 1867 o 2 sv. Dále ještě sluší uvésti jeho: *Biographische Aufsätze* (Lipsko 1867); *Gesammelte Aufsätze über Musik* (tamt. 1866); *Aus der Alterthumswissenschaft* (Bonn 1868).

Jahr G. H. G., spisovatel a lékař franc., nar. okolo r. 1802, žije od r. 1840 v Paříži, kde jakožto vynikající žák Hahnemannův mnoho přispěl k rozšíření nauky homoeopatické po Francii. Sepsal: *Manuel des médicaments homoeopatiques* (1834—1835, 2 sv.); *Manuel d'homoeopathie* (1835, 2 sv., 5. rozmnož. vyd. 1840, 4 sv.); *Nouvelle pharmacopée homoeopathique* (2. vyd. 1853); *Traitement du choléra* (1848); *Maladies de la peau* (1850); *Des maladies nerveuses et de plusieurs affections chroniques* (1854). Mnohé jeho spisy přeloženy jsou též do němčiny.

Jachimek Frant. Karel, komponista a pianista, nar. se 20. ún. 1830 v Šoproni v Uhrách, vstoupil 1847 do Vídeňské hudební konservatoře a odebral se 1854 do Prahy, kde Kittl se stal jeho učitelem. Zde seznámil se též s Ludvíkem Spohrem a na cestě do Mnichova též s Lachnerem (1857). Po roku 1861 odebral se do Bělehradu, kde mu ruský generální konsul A. Vlangaly sjednal takovou podporu, že mohl žíti pouze svému umění. Ze [illegible] jmenujeme: *Transscription* (z *Nabucca* [illegible]) *La reine de la nuit* (z Mozartovy *Kouzelné* [illegible]) *Les cloches Nocturno; Melodies* [illegible] (z Ernani); *Fantaisie* (z Rigoletta); [illegible] *graise: Adieu, Nocturno; Morceau de Salon* [illegible] *pera Casilda; Melodie dramatique;* [illegible] *mance sans paroles; Lieder ohne Worte;* [illegible] (pro korunního prince Rudolfa). První jeho [illegible] (H-moll) dávala se v Praze, v Budějovicích [illegible] s velikým úspěchem.

Jakubowski Vincenc, polský spisovatel [illegible] se 18. bř. 1751 v Krakovsku a † r. 18[illegible] šavě. Vstoupil do piaristského řádu v [illegible] se r. 1807 převorem a roku 1810 rektorem [illegible] Přeložil známé dílo Tissotovo *l'Avis au peuple* [illegible] jazyka polského, a vydal svazek latinských [illegible] svazek nedělních kázaní s polský překlad [illegible] nich tří zpěvů Virgilovy *Aeneidy*, tvořících [illegible] překladu Frant. Dmochovského, který [illegible] Varšavě vyšel.

Jamaika (v. hl. d.). Od posledního [illegible] na **J**-ce r. 1833, kdy konečně otroctví [illegible] zrušeno, událo se, že pro obchod důležitého [illegible] tého ostrova nastala doba utěšená, avšak [illegible] běloši vyvolali tyranstvím svým již r. 18[illegible] spouru černochů. Vláda anglická vyslala [illegible] dlené královskou komisi na **J**-ku, aby vyšetřila [illegible] stav věcí a postarala se, aby pro budoucnost [illegible] černochů proti bílým úplně byl zlomen. [illegible] totiž žádali díl na královských pozemcích [illegible] mzdy dělnické a hlavně pravidelné její vy[illegible] což když jim důsledně se odpíralo, vypukla [illegible] 1865 v Morant-Bayi v hrabství Surreyském [illegible] která v několika dnech velikých nabyla [illegible] Dav povstalců zmocnil se 12. říj. veřejných [illegible] v Morant-Bayi, kteréž zapálil, a schytal [illegible] stupce úřadů anglických a odpravil je [illegible] veřejných; trestnici propuštění z vězení [illegible] při straně povstalců a vyplenili všecky [illegible] chodní skladiště v městě. Guvernér Eyre [illegible] sice v čas skrovný počet vojska proti [illegible] kteří však nad ním vrch obdrželi. Teprv [illegible] síla s dělostřelstvem pod velením plukovníka [illegible] sona počala pravidelné operace proti povstalým [illegible] nochům. Jiné vojsko vniklo do nitra [illegible] třetí proud pod plukovníkem Hobbsem po [illegible] padním pohořím, aby tímto směrem [illegible] se zabránil. Tímto opatřením byla také [illegible] takořka úplně potlačena, neboť na [illegible] nochy opustila udatnost a smělost [illegible] němu obléhání řadového vojska vládního [illegible] října nebylo po bouřích v Morant-Bayi [illegible] pouze zatýkání a odpravování účastníků [illegible] soudem dodávalo nešťastnému odporu černochů [illegible] pravého zbouření. Vládní vojsko páchalo [illegible] větší ukrutnosti na černoších, jimž úplným [illegible] ním vyhrožováno, kdyby proti novému [illegible] povstati chtěli. Guvernér Eyre podporoval [illegible] tenství toto všemi prostředky, načež byl [illegible] době vládou úřadu svého zbaven, všechna [illegible] ření proti černochům zmírněna a [illegible] do ustanovení nových vyšetřovacích komisí [illegible] zrušeny. Od r. 1866 nabyl veřejný pořádek [illegible] vůbec rušen, jelikož vláda anglická [illegible] ústavy ve prospěch domácích obyvatelů [illegible] konečně schválila a provedla. V čele vlády [illegible] tvoří zvláštní správní rada, je guvernér [illegible] vládou anglickou, jehož místo nyní zastává [illegible] Storks, dřívější vladař na ostrově Maltě. Dle [illegible] zpráv statistických (*Statistical abstract* [illegible] *colonial and other possessions*) z r. 18[illegible]

ijmy z ostrova J-ky r. 1865 celkem 327.359 lib. ᵢrl. a výdaje páčily se na 395.597 lib. šterl., čímž skytoval se značný schodek. Aby tedy uhradil se ato schodek, vypsány nové daně a půjčky. Za-n deficit r. 1866 dostoupil sumy 757.317 liber ᵢrlinků. Obchod vývozní i přívozní teprv nyní ět se zmáhá, kdežto výtěžek z plodin hospodář-ých a zahradnických dosti malým se objevuje vůči amenité úrodné půdě ostrova samého. Obyvatel-a čítala J. r. 1865 asi 460.000 duší, a sice o .745 duší více nežli r. 1861. Školství pod pří-ým dozorem vlády dosti utěšeně zkvétá, tak že ikem čítá se na ostrově 393 škol veřejných.

Jámbor Pavel, směmovník a básník uherský, r. se 1822 v Paksu. Byv farářem v Jankovaci toupil do ministerstva biskupa Horvátha (1848), ekl po potlačení revoluce do Paříže a byl po ná-atu svém do vlasti 1861 za poslance do sněmu olen. Parlamentární činnost jeho vrcholí v řeči, erou měl v debatě, zdali králi podati se má adresa, ebo má-li se nepřímo odpověditi králi ve formě solnce. Pro první, která také byla přijata, hla-val Deák ve známé řeči se dne 13. kv., pro reso-ci J. v řeči se dne 3. čna, v které dřívější stém bezohledně kritisuje. Co básník vystoupil d pseudonymem Hiador a byl v časopise *Hon-rű* od Horvátha-Petrichevicha co „mesiáš maďar-ého básnictví“ uvítán. Vydal: Překlad Tiedgeovy *rania* (1853); *Hattyudalok* (Pešť 1847); *Hangok emberiséghez* (t. 1848); *Az örült tárcsája* (z denníku lence t. 1848); *Kossuth* (t. 1849); *Baladák* (t. 1848) d pravým jmenem.

James, sir Henry, vynikající inženýr angl., r. r. 1803 v Truro (Cornwallis), studoval ve vo-nské akademii Woolwichské, načež vstoupiv do užby vojenské k sboru genijnímu vynikl v oboru m tou měrou, že r. 1844 jmenován ředitelem geol. měřování Irska, dvě léta později ředitelem admi-litních prací v Portsmouthu a r. 1857 ředitelem pografického a statistického oddělení v minister-vu vojenství. R. 1860 povýšen do stavu rytířského, jakožto vojín postoupil do r. 1868 až na general-ajora. J. jest vážen co nejprvnější současný semě-ěřič angl. Z děl buď od něho, buď pod jeho do-rem sepsaných uvádíme: *Notice of the arangements hich have been made for taking meteorological ob-rvations at the principal foreign stations of the oyal Engineers* (Londýn 1851); *Ordonances trigono-etrical survey of Ireland* (tamt. 1858); *Abstract of e principal lines of spirit levelling in England and Vales* (tamt. 1861); *Account the principal triangu-ation of the United Kingdom* (tamt. 1864); *Record the expedition to Abyssinia* (tamt. 1870). J. jest ž vynálezcem nového způsobu fotografování, jejž otocinkografií nazval a pomocí jehož podařilo se u zhotoviti facsimile celého 32svazkového díla *Do-esday-Book* (v. t.). Tímže způsobem povstalo jeho lo *Facsimiles of national manuscripts from William e Conqueror to Queen Anne.*

Jamieson John, znam. škotský jazykospytec a rchaeolog, nar. se 3. bř. 1759 v Glasgowě a byl astatelem od skotské církve oddělené obce v Edin-urgu, kde † 12. čce 1838. Sepsal dvě básně, *The orrows of slavery* (1789) a *Eternity* (1798), a spisy eologické *Vindication of the doctrine of scripture* 1795) a *The use of sacred history* (1802). Slavnou ověst však sobě získal spisy jazykospytnými a sta-ožitnickými: *Etymological dictionary of the scotisch nguage* (Edinb. 1808—9); *Supplements* (tamt. 1841); *Historical account of the ancient Culdees of Jona and f their settlements in Scotland, England and Ire-nd* (Londýn 1811); *Hermes Scythicus, or the ra-dical affinities of the greek and latin languages to the gothic* (1814); *Grammar of rhetoric and polite literature* (1818).

Jank Kristián, velmi nadaný současný malíř předmětů stavitelských, vzdělal se ve svém umění návodem E. Kirchnera, a obrazy jeho, jako *Amfitheatr v Pole, Katedrály Bourgeská a Rouenská, Portál ka-tedrály Chartreské, Stará synagoga Pražská, Arena Veronská* a j., vynikají vesměs velikolepým ponětím a smělou, jistou technikou.

Jantar (v. hl. d.). O světélkujícím j-u a pří-činách tohoto zajímavého úkazu dosud velmi málo, snad i nic se nevědělo. Teprv r. 1866 poznán tento druh, když jej přinesl rakouský generální konsul v Palermo L. Walcher z Moltheimu Vídeňskému museu. Kus ten vyloven byl ve výtoku Simeto u města Katanie na ostrově Sicilském, a pro svou mo-drou barvu byl všem znalcům i přírodospytcům ná-padným. Délka Vídeňského exempláře obnáší asi 4 cm., má na jedné straně ještě původní tmavou kůru, na druhé pak straně jeví některé lomné plochy. V procházejícím světle jest krásně žlutý a průhledný jako obyčejný j.; při světle napadajícím objeví se však berlínově modře a je zároveň poněkud kalný, čili neprůzračný. Je-li plocha, na které nerost leží, tmavá, uzříme při napadajícím světle pouze barvu modrou, je-li však světlá, uzříme obě barvy najednou, a sice na místech silnějších modrou a na tenčích žlutou. Vrstva kovová jeví ale ve všech případech pouze žlutou barvu. Úkaz tento stane se ještě zajímavějším pro badatele, užije-li světla ba-revného k těmto zkouškám. Při světle denním nebo přímo slunečním, pak při červeném a zeleném světle spektra zůstává j. úplně jasným a průhledným; zcela změněn se ale objeví, když užijeme napadajícího světla modrého. Okamžitě zakalí se j. a činí do-jem, jakoby jemný prášek v nerostu roztroušený oka-mžitě počal svítiti. Při užití skla fialového objeví se nerost v barvě modré a též částečně kalný, má však při úplně čistém skle fialovém, jaké toto zřídka bývá, bezpochyby jinou barvu. Celý tento kousek j-u skládá se tudíž z velmi silně světélkující hmoty a pak z vrstvy kovové. Je podivno, že j. německý ta-kovouto vzácnou fluorescenci nejeví. Úkazem tím sbližuje se j. sicilský petroleji, na němž se též, ačkoliv slaběji, světélkování pozoruje. Co čistoty j-ru se do-týče, bývá tato, jak nejnovější pozorování drobno-hledná vyšetřila, rušena hojnými zbytky tvorstva druhů nižších. Zvláště je to hmyz (pavouci a j.), jakož se v německém j-u na 150 tisíc kusů napo-čítalo, z nichž známo 150 termitů. Sicilský j. oba-luje hmyzy, které náležejí živým dosud rodům, ná-sledkem čehož poukazováno hlavně k různosti obou druhů j-u, jelikož prý každý z jiného druhu stromů se prýštil. Z j-u připravují se nyní velmi krásné skvosty, sejména v Cařihradě, kterýž je hlavním sídlem továren na jantarové zboží. V Paříži zho-tovují se z něho klenoty draze vykládané, jako perly, knoflíky, růžence a j., vedle bezčetného množství uhlazených špiček ke troubelům na doutníky, při čemž arci musí kupec pozor míti, aby místo j-u pravého nekoupil žluté sklo nebo výrobky z indické pryskyřice kopálové, sandaraku a j. v.

Japan (v. hl. d. a dopl. 1.). Statistika. Dle nejnovějšího sčítání lidu má J. 34,785.321 obyv., mezi nimi 1,872.95 učených a vojínů, 31,954.829 rolníků, řemeslníků a kupců, 244.869 budhistických kněží a mnichů, 163.140 kněží náboženství *sinto* a 6714 jeptišek. Počet usedlých cizinců páčí se na 2000, většinou Němců a Angličanů; mezi těmi jest 4000 něm. obchodních domů v J-u usazeno. V po-slední době snaží se vláda o zřízení pošt dle evrop-

akého způsobu, taktéž byla usařena stavba železnice, která má spojiti hlavní město Tokai (Jedo) s nejdůležitějšími obchodními městy Oasaka, Hiogo, Jokohama a Tsuruga, za kterýmž účelem uzavřena byla půjčka s peněžným domem J. H. Schröder et Comp. v Londýně na 1. milion lib. šterl. Mezi městy Jedem a Jokohamou a mezi Oasakou a Hiogem jest již spojení telegrafické. Podmořský telegraf z Nagasaki do Vladivostoku, spojený s telegrafem sibiřským, dopravil 22. list. 1871 první přímý telegram do Petrohradu za 10 hodin 5 min. Společnost nazvaná *Peninsular and Oriental Steam Company* obstarává pravidelnou dopravu mezi J-em a Evropou přes Hongkong dvakráte za měsíc. Taktéž jest pravidelné spojení po parolodích mezi Jokohamou a S. Franciskem. Dne 18. říj. 1869 uzavřely Spojené Obce Severoamerické, Rusko, Anglie, Francie, Holandsko, Německo, Švýcary, Itálie, Dánsko, Belgie, Portugaly, Španěly a Rakousko obchodní smlouvy s J-em, kterýž otevřel následující přístavy cizincům: Jokohama (Karavaga), Jedo (Tokai), Hiogo, Oasaka, Nagasaki, Hakodade, Niigata a Ebisuminato na ostrově Sado. Veškerý vývoz zboží j-ského měl r. 1869 cenu 18,178.360 mexikánských dolarů a přívoz 31,561.835 dolarů. Mezi vyváženým zbožím zaujímá přední místo hedvábí, čaj, rostlinný vosk (ze stromu *Rhus succedanea*), kafr, tabák a uhlí. Bohaté uhelné doly jsou na ostrově Jeso, na Kiusiu a v provinciích Nambu, Sendak a Kišu na ostrově Nipomu; zavedením lepších prostředků spojovacích nabudou doly tyto pro hmotný rozvoj J-ska velikého významu. — Dějiny. Nutným následkem soustředění veškeré moci vládní v rukou mikadových byla též organisace armády říšské, jejíž jádro bylo utvořeno z 30.000 dle pruských vzorů vyzbrojených a vycvičených mužů. Rozšiřování se křesťanství potkává se u vlády s velmi tuhým odporem, poněvadž u pokřestěných přestává víra v božskou moc mikadovu a křesťanství tudíž co zapírání skutečných poměrů a názorů státních revoluční živly v sobě chová. Proto dala vláda 16. čna 1867 v Nagasaki 170 japonských křesťanů do vězení uvrhnouti, a jakkoliv tito později následkem zakročení evrop. zástupců zase na svobodu propuštěni byli, prohlásila přece vláda japonská rozhodně, že nestrpí v zemi svobodu vyznání náboženských, ano r. 1868 odsoudila 4100 nově pokřestěných k deportaci. I těmto byl jich trest na přímluvu evropských konsulů prominut, leč v led. 1870 učinila vláda opět přísná opatření proti křesťanům, dala jich 3000 zjímati a roztroušila je do různých provincií mezi pohany.

Japelli Josef, stavitel, nar. se 18. kv. 1783 v Benátkách a † 8. kv. 1852 tamt. Vzdělal se na Klementinské akademii v Bologni, pak v Benátkách pod stavitelem Ant. Selvou. Účastniv se řízení stavby pomořských hrází, byl od místokrále Eugena jmenován štábním důstojníkem v ženijním plukn. Ze staveb jeho vyjímáme: *Velkolepou kavárnu Pedrocchi, divadlo* a *palác Giacomini* v Padově, *sady marchese Picenardiho* v Kremoně a m. j. Z plánů jeho zasluhují uvedeny býti: *Velkolepý plán university Padovanské, Entrepôts* pro město Benátky, *pomník Palladiova* a více plánů železničných.

Jarama, přítok řeky Tajo v Nové Kastilii, 22 mil dlouhý, vzniká na jihovýchodní straně Samosierry, protéká v jihozápadním směru krásnou, hustě stromovím porostlou krajinu, přijímá na pravém břehu Lozoyu v Manzanares, na levém pak Henares a Tajunu, a ústí u Aranjuezu do Taja.

Jargonium nazval anglický lučebník Sorby nový kov, který prý r. 1868 v některých cirkonech se objevil. Dle jeho zkoušek lišilo se j. spektroskopicky od cirkonia tím, že ve viditelném [illegible] 14 černých přesně vytknutých čar. Jak [illegible] ším badáním se zjistilo, spočívalo *celé* [illegible] na velkém omylu, a Sorby r. 1870 [illegible] dumil věd v Londýně veřejně vyznal, že [illegible] ráním nového kovu j-a na základě [illegible] ckých zkoušek překvapil, jelikož [illegible] sloučenině urana a cirkonu.

Jarisch (Jaryš) Ant. Jeronym, [illegible] se 23. září 1818 v České Lípě, [illegible] omnasiu právě tehdá v jeho rodišti nově [illegible] pak na Pražské universitě a vstoupil do Lito[illegible] semináře. Pro zvláštní zálibu, jakou chovel [illegible] chování hluchoněmých, byl od Litoměřického [illegible] Hills do Pražského ústavu pro hluchoněm[illegible] a stal se pak, byv odtud na svou žádost [illegible] kaplanem v Hainšpachu. Zde osvědčoval [illegible] 1843 blahodárnou činnost co kněz, [illegible] borný kazatel. R. 1849 stal se vychovatelem [illegible] běcích dvou hluchoněmých dětí v Döblin[illegible] u Vídně, a po pětiletém pobytu v hraběcí[illegible] učitelem a kazatelem na Vídeňském ústavě [illegible] choněmé, r. 1855 zemským školním radou, [illegible] se r. 1861 do Čech a sice co děkan do Č[illegible] Sepsal velké množství spisů různého obsahu [illegible] jmenujeme: *Ueber die Aufhebung der Klöster* [illegible] *Promemoria für den Reichstag* (Vídeň 18[illegible]) [illegible] *stunden. Eine Sammlung nützlicher Gegenstände* [illegible] *die reifere nicht studirende Jugend* (Vídeň 18[illegible]) [illegible] *thode für den Unterricht der Taubstummen* [illegible] *Lautsprache, im Rechnen und in der Religion* [illegible] 1851). Kniha ta byla od mnohých úsťavů [illegible] přijata. *Lesebuch für Taubstumme der* [illegible] *stituts-klasse und für den Privatunterricht* (tamt. [illegible]) *Illustrirter katholischer Volkskalender* (Vídeň [illegible] 1862); *Gott ist meine Freude ... Ein Gebet*[illegible] *für Kinder* (tamt. 1851, v českém překladu [illegible] Valoucha); *Blicke in das Leben der Thiere* [illegible] *Forschungen über die Thierseele* (tamt. 18[illegible]) [illegible] *[illegible]ve polemische Dogmatik* (tamt. 1852, [illegible] do češtiny a maďarštiny přel.); *Die Lautir*[illegible] *mit Angabe der naturgemässen Lage der* [illegible] *gane .... theoretisch und praktisch* [illegible] (Vídeň 1852); *Heimathsklänge* (tamt. 18[illegible]) [illegible] *milienbibliothek* (v 9 sv. tamt. 1855, 18[illegible]) [illegible] *Anfangsgründe für den Unterricht im* [illegible] (tamt. 1857); *Harmonium. Gedichte* (tamt. [illegible]) mimo to četné modlitby a kázání.

Jauna, Dominik rytíř von, [illegible] 1660 a žil ještě r. 1747. Byl *cís.* rada a [illegible] intendant pro obchod rak. dědičných států. [illegible] XVII. stol. podniknul na rozkaz rak. vlády [illegible] tostech obchodních cestu do Palestiny a [illegible] i použil delšího pobytu svého v zemích [illegible] němu studiu rozličných pomníků, [illegible] a listin, jehož výsledky uveřejnil po [illegible] v díle *Histoire générale des royaumes de Chypre, Jérusalem, d'Arménie et d'Egypte,* [illegible] *croisades et les faits le plus mémorables* [illegible] *ottoman avec plus d'exactitude qu'on* [illegible] *devant les a encore rapportés* (Leiden 1747). [illegible] tomu přidal později ještě dodatky: [illegible] *l'Egypt; Dissertation curieuse et utile* [illegible] *res hieroglyphiques des anciens Egyptiens* [illegible] *sur les moiens de conquérir l'Egypt et* [illegible] *Chypre.*

Java (v. hl. d.). Dle dřívějších [illegible] se rozměr osady J-ské na 2500 □ mil, [illegible] zdější velmi pečlivě provedená [illegible] pravý rozměr toliko na 2390 □ mil. [illegible] vatelstva asi v 60 letech se ztrojnásobil [illegible] J. r. 1812 asi $4\frac{1}{2}$ milionu obyv. čítala, [illegible]

tento r. 1870 na 16,010.114 duší, s nichž bylo 139 Evropanů, 172.280 Číňanů, 7284 Arabů, 16 jiných Asiatů a 15,791.844 tusemců. Počet ropanů a Číňanů, kteří na *Javě* výhradně obchon se sabývají nebo úřady vládní zastávají, co rok měni, jelikož svlášť prvější semi opouštějí, jakle obchodem s dostatek obohatli. Na *Javé* naleo se r. 1869 celkem 31.546 vesnic a menších d čili o samotě stojících dvorů hospodářských, ichž 30.536 svlaště pěstováním rýže se sabývá, ežto s ostatních 1010 vesnic obyvatelstvo lovem ybářstvím se živí. Výtěžek s pěstování rýže páčí ročně asi 30,236.355 pikolů (1 pikol = 61,7 ogr.). Dle úřadní statistiky bylo r. 1769 na *Javě* 400.100 stromů kokosových, s nichž asi 10,240.000 hatou úrodu přinášelo. Počet stromů a keřů kárých obnášel r. 1870 asi 328,734.533 kusů dín v sahradách soukromých dílem v lesích rostouh. I třtina cukrová dobře se na *Javě* daří a výtek její co rok vzrůstá. Vláda vydržuje vedle inoho gymnasia pro Evropany a Kreoly 50 veřejch škol. Velmi četně rozmnožily se též v poední době školy tusemců, které vesměs jsou pod chním dozorem vlády. Obchod j-ských kupců je lmi čilý, a získal svláště vystavením železnice Batavie do Buitenzorgu a koňských drah spojocích s Batavie do Meester Cornelisu a do Tarahongu. R. 1868 obnášel přívos ve sboží a plodich 48,795.158 sl. na účet podniků soukromých a ,152.283 sl. na účet vlády, kdežto vývoz páčil se lkem na 106,785.848 sl., s nichž na vládu 43,886.356 . a ostatní na průmysl a obchod soukromý připadalo.

Jaźwiński Josef, polský malíř, nar. se v Hači a † r. 1818 ve Lvově. Byl žákem Stanislava troińského a pracoval v 2. pol. XVIII. stol. ve vově. Z obrazů jeho nalezají se ve Wronovské brazárně podobizny *Hetmana Branického* a *krále ana III. Sobieského*, několik obrazů oltářních v koelích Lvovských. Mimo ty maloval podobizny bikupů, kanovníků a j., vyskytující se sde onde v priátním majetku.

Jedlá zemé nazývá se půda chovající v sobě ětší množství zbytků organických, následkem čehož čas největší bídy na některých místech od chuliny ovšem bez výsledků výživných pojídána byla. organismů v j-lé semi se vyskytují nejvíce dronohledné diatomaceae, v okolí Degerae a Lollagysyönu ve Švédsku objevily se v ní mrtvé i živé organické formy žebříkovité (*Synedna acuta*), odičkovité (*Pinnularia inaequalis*) i štítovité (*Galliollella varians*). V místech těch švédských, jakož i Laponsku, pak u Ebsdorfu a dílem v Řecku a e Francii jedí lidé nezřídka pečiva, s přísadou j-lé . organické upravená. Ve Švédsku tvoří tato j. z. ozsáhlá ložiska až 10 metrů zhloubí. Ostatně míchali již za starověku bohatí Římané zeminy organickými zbytky nasycené do lahůdek svých, a laoušníci perští od věků vyhledávali při nejlepší huti krmě hlinitými látkami jedlými smíšené. Historie chová i dosti dokladů, že člověk netoliko z roskoše neb z bídy a hladu, nýbrž na mnohých místech s pouhého zděděného návyku zemité, hlavně křídovité potravy požíval. Kronika Basilejská vypravuje, že r. 1597 v Basileji prodávány byly na veřejných trzích koláče z písčité země pečené, a ve válce třicetileté v Pomořanech v Lužici a j. požívány z nedostatku pokrmu zeminy písčité i křídovité, hrubší mouce poněkud podobné, v míře největší. Také v letech 1719 a 1733 připravován v pevnosti Vitemberské chléb z písku. Známo je zajisté, že mouky naše často hlinitými přísadami se falšují, a k tomu slouží pravé bílé rozemleté hlíny. — O objevení organických zbytků v j-lé semi a rozřešení záhadného tajemství, proč ústrojí člověčímu neškodí v potravě, získal si přední zásluhy Ehrenberg, znamenitý badatel v oboru mikroskopie, kterýž roku 1836 první odkryl v zeminách z okolí Františkových Lázní v Čechách neznámou posud řadu útvarů rostlinných, jež omylem v říši živočišstva vřadil na místo nejnižší. Chyba tato pozdějšími badáními ovšem se opravila.

Jeffries James, malíř, nar. se okolo r. 1757 v Kentu, učil se s počátku rytectví u rytce Wooleta a oddal se teprv později malířství, načež obdržel r. 1778 od král. Londýnské akademie zlatou medalii za nejlepší historický obraz a stipendium do Říma. Po svém návratu maloval r. 1783 velmi podařený obraz *Zničení plovoucích baterií před Gibraltarem*, který došel veliké obliby a od Wooleta do mědi vyryt byl. J. † již r. 1784.

Jeitteles Ludvík Jindřich, přírodozpytec, nar. se 12. led. 1830 ve Vídni, zabýval se, odbyv v Olomouci studia filosofická a právnická, na Vídeňské universitě hlavně přírodními vědami a stal se 1862 profesorem na gymnasiu Olomouckém. R. 1858 procestoval na útraty cís. akademie věd ve Vídni horní Uhersko k vyšetření zjevů zemětřesením se dne 15. led. 1858 se udavších. Sepsal: I. Články geologické a fysikální: *Ueber die Entstehungsursache der Erdbeben* (*Wiener Zeitung* 1858, Nr. 94); *Bericht über das Erdbeben vom 15. Jänner 1858 in den Karpathen und Sudeten* (*Sitzungsberichte der mathem.-naturw. Cl. der kais. Akademie* 1859, XXXV.); *Quellen-Temperaturmessungen in den Sudeten und Karpathen* (*Mittheilungen der k. k. geogr. Gesellschaft in Wien* 1860, III.); *Versuch einer Geschichte der Erdbeben in den Karpathen- und Sudetenländern bis zu Ende des 18. Jahrhunderts* (*Program* c. k. gymn. v Košici 1860); *Kleine Beiträge zur Geologie und physikalischen Geographie der Umgebungen von Troppau* (*Program* c. k. vyšší reálky v Opavě); *Ueber den Einfluss der geologischen Verhältnisse auf die Verbreitung der Nationalitäten in der österreichischen Monarchie* (*Zeitschrift für österr. Realschulen* 1859). II. Články obsahu zoologického: *Zoologische Mittheilungen* (*Verhandlungen der k. k. zoolog.-bot. Gesellschaft in Wien* 1861, I—IV); *Ueber das Vorkommen von Lucioperca volgensis C. V. bei Wien* (tamt. 1862); *Prodromus Faunae vertebratorum Hungariae Superioris* (tamt. 1862); *Tabellen zur Bestimmung der in der österr. Monarchie vorkommenden Landsäugethiere* (*Zeitschrift für Realschulen und Gymn.* 1861); *Tabellen zur Bestimmung der in den Ländern der österr. Monarchie vorkommenden Süsswasserfische* (tamt. 1861); *Zur Charakteristik der höheren Thierwelt Ungarns* (*Wiener Zeitung* 1861, Nr. 206, 207, 208). III. Články různého obsahu, z nichž vyjímáme pouze *Petöfi und die ungarischen Volkslieder* (*Stimmen der Zeit* 1861).

Jelínek František, bývalý děkan v Klatovech, nar. 6. říj. 1787 v Klatovech z rodičův měšťanských, kteří závod pekařský vedli. Studia svá odbyl v Praze, kde byl prvním žákem prof. Jandery, který mu lásku k mathematice a astronomii vštípil. Dokončiv studia byl na kněžství posvěcen od tehdejšího biskupa hraběte Schaffgotsche v Budějovicích v roce 1811 a stal se kaplanem v Klatovech. Po smrti svého děkana, jsa teprv tři léta knězem, byl J. v roce 1815 za děkana zvolen, a sice pro věhlasnou výmluvnost v přednášení výborných vlastních populárních kázaní. J. byl jeden z proslulých křisitelů a buditelů národu Českého, jsa i dobrým básníkem, a mnohé až posud známé národní básně a písně vyšly z péra jeho. Znal se výborně v hudbě,

jsa mistrem na housle, a často nechával Mozartovská díla veřejně v sále děkanském přednášeti. On pěstoval astronomii, a byl dopisovatelem povětrných událostí v jižních Čechách Pražské hvězdárně. Nade všechno ale vynikal J. zvláštní výmluvností a uměním v populárních kázaních, která co vzor kazatelského umění v Budějovicích tištěna v oběhu se nacházejí. J., od svých biskupů co konsistorní rada, vikář a školdozorce vyznamenán, skončil běh čilého života svého 7. list. 1869 a odpočívá na Klatovském hřbitově.

Jelita brachová tvořila v prusko-francouzské válce hlavní část výživné potravy pruské armády. Vynálezcem jejich byl Berlínský kuchař Grüneberg. Nyní podnikl dr. Müller lučební rozbor těchto J-t, kterýž podal následující výsledek: J-to h-vé sestává z nádivky do střeva přiměřeně upraveného těsně vtlačené; hlavní pak částí nádivky té jest brachová kaše, mimo to přísady kořenité, sůl kuchyňská, turecký pepř, strouhaná houska, květ muškátový a j. Následkem uveřejněného rozboru poměru těchto látek dělá se v Německu množství J-t h-vých mnohem chutnějších, která zajisté i co do poměru látek výživných vojenská J. h. Grünebergova valně předčí.

Jernberg A., současný malíř obrazů genrových; žije ve Švédsku. Maluje nejvíce výjevy ze života vesnického s mnohým humorem, též pěkná zátiší. Nejpodařenější z obrazů jeho jsou: *Klarinetista*; *Rozbitá dýmka*, *První chůze do školy*, *Medvěd na výročním trhu*, *Nedělní odpůldne* a j.

Jerusalém (v. hl. d.) v posledních dvaceti letech valně pokročil, neboť křesťané rozličných vyznání, jakož i Židé zápasí mezi sebou, aby „svaté město" zvelebili chrámy a budovami pro nemocné, chudé, sirotky a poutníky, a jen mahomedán nepokračuje, zůstavuje lhostejně nejkrásnější památku města, mešitu Omarovu, zpustnutí a úplnému zaniknutí. Zdokonalená komunikace rozmnožila valně zástupy poutníků ze všech dílů světa sem přicházejících, pročež mimo četné a výborně zřízené hospitály rozličných států, jako Rakouska, Ruska, Pruska, též několik příhodných hostinců zde se nalézá. Také okolí velkého zvelebení doznalo založením zahrad a rozsáhlých sadů, jakož i četnými letohrady. Obyvatelstva bylo zde dle úředních udání r. 1851 již 23.354, mezi nimi 12.286 mahomedánů, 7488 křesťanů a 3580 Židů. Nyní čítá J., jenž má 170 ulic, asi 30.000 hlav.

Jeseter (v. hl. d.). Dle nejnovějších badání podařilo se přírodozpytcům objeviti u J-a ruského a jiných jeseterovitých ryb nová dosud neznámá čidla hmatu, která nalezají se na spodní ploše co zvláštní ústroje, mající podobu hlubokých jamek, jejichž stěny hustou sliznicí pokryty jsou. Uprostřed nacházejí se zvláštní tělíska, jež poněkud jen buňkám se podobají, upomínajíce spíše na tak zvané hůlky čili tyčky v sítnici oka. Na příčných průřezích mladých exemplářů lze viděti zřetelně nervy k ústrojím těmto jdoucí. Na mnohých preparatech dokázala se pak souvislost konečků nervů s tělísky tyčkovitými. Ústroje zcela podobné vyskytují se též na tykadlech a v pokožce na pyskách, kdež patrně ku hmatu slouží. U j-a ruského objeven byl také r. 1872 nový cizopasník, a sice v jikrách, kdež jeví se co vyvinutý odprysk, na němž větší neb menší množství pupenů mezi sebou souvisících sedí.

Jettel Eugen, současný malíř krajin ve Vídni, jest žákem A. Zimmermanna a maloval již celou řadu velmi zdařilých krajin, vynikajících svěžestí, zejména jednu *Krajinu lesní v Ramsavě*. Na Mnichovské výstavě r. 1839 byl poctěn zlatou medálií.

Joannes de Sacro Bosco (Sacrobusto, Sacrobuschus, Holywood, Holybus[illegible]) v Holywoodě (nyní Halifax) v Yorkshire, [illegible] v Oxfordě a stal se později učitelem [illegible] na universitě Pařížské. † r. 1244 neb [illegible] Hši. Sepsal: *Tractatus de sphaera mundi* [illegible] kterýž spis došel mnohých vydání, neb [illegible] sloužil za knihu učební); *De algorithmo*, [illegible] *puto ecclesiastico*; *De astrolabio*.

Jod (v. hl. d.) nevyrábí se nyní pouze z [illegible] chaluh nebo trav mořských (dříve užíváno [illegible] více druhů *Fucus palmatus*, *Laminaria digitata* [illegible] k výrobě j-u), nýbrž i ze všelikých látek, [illegible] vůbec ve sloučeninách chemických je obsažen [illegible] Neboť spotřeba j-du v poslední době nad míru [illegible] šila, jednak pro preparáty lékárnické, jednak [illegible] myslu při výrobě barev anilinových i v [illegible] fotografii. Dle statistiky páčí se roční výroba [illegible] vůbec na 3450 centů, z nichž připadá na [illegible] skotské a irské 1830 ctů, na francouzské [illegible] na chilské 300 ctů. Největší roční spotřeba j[illegible] výrobu barev anilinových připadá na Německo [illegible] sice 650 ctů, pak na Švýcarsko, Anglii a Francii [illegible] dohromady asi 250—300 ctů.

Jodl Ferdinand, architekt a malíř předmětů [illegible] vitelských v Mnichově, nar. se tamtéž r. 18[illegible] dia stavitelská konal na Mnichovské akademii [illegible] se 1841 civilním stavitelem v Špýru, 18[illegible] ním stav. inšpektorem v Mnichově a r. 18[illegible] radou. V letech 1836—40 podporoval Dom. [illegible] při jeho restauracích hradu Hohenschwangau [illegible] od něho též do malby architektonické [illegible] V tomto oboru maloval J. *Vnitřek* [illegible] *chrámu zvaného Frauenkirche*, *Zámek Hohenschwan-gau*, *Pohledy na Mnichov* (v Pinakothece), [illegible] *chrámu Ulmského* a *Chrám sv. Sebalda v Norimberku*.

Joendl 1) Jan Filip, architekt a [illegible] nar. se 3. list. 1782 v Praze. Otec jeho [illegible] hojičem a měšťanem Pražským, i přál si, aby [illegible] studoval medicinu. Leč tento vstoupil na [illegible] zený ústav polytechnický, stal se zde 180[illegible] tem a řídil pod prof. Fischerem stavbu [illegible] benči. Obrátiv při příležitosti té na sebe [illegible] vrchního purkrabí Českého, hrab. Rudolfa Ch[illegible] stal se jeho architektem a žil z počátku [illegible] vých Dvorech, kde právě zámek Kačinu [illegible] později však v Praze, i dostávalo se mu [illegible] šlechty české hojných zakázek. Bohaté [illegible] své složil v následujících spisech: *Die land-wirthschaftliche Baukunst in drei Bänden und* [illegible] *mit 73 Tafeln* (Praha 1828—29, druhé [illegible] valně rozmnožené vydání 1849); *Unterricht* [illegible] *Land-Baukunst überhaupt und bezüglich* [illegible] *und Gemeindegebäude in Landstädten, Märkten und Dörfern. Anweisender und* [illegible] *mit 30 lithographischen Foliotafeln* [illegible] *und Theilzeichnungen* (Praha 1840). Český [illegible] díla toho vydal téhož roku J. Nep. Štěpánek [illegible] jménem *Poučení o stavitelství* [illegible] *zvláště vzhledem na přednosti a obecní* [illegible] *kouských městech, městečkách a vesnicích* [illegible] žádost saského ministerstva bylo několik [illegible] knihy té, o jejíž vydání i překlad c. k. [illegible] společnost v Čechách se byla postarala, [illegible] zasláno a jí v tamějších školách průmysl. [illegible] učební upotřebeno. Dále vydal: *Ueber Verbesserung und Verschönerung der Landschaften nebst* [illegible] *vorbereitenden Abhandlung über Pflanzen*[illegible] (Vídeň 1850); *Praktische Erfahrungen im Bau, besonders in kritischen Fällen, mit 14* [illegible] *Plänen und Theilzeichnungen* (tamt. 1851). [illegible] stavby jeho získaly mu čestné jméno, [illegible] školy, továrny, pivovary, mlýny, [illegible]

sty a j. budovy vystavěl zámek Kačinu na panství vodvorském mezi Čáslavou a Kolínem hrab. Chotvi náležejícím, pak rodinnou hrobku hrab. Chotků lohu řeckém v Nových Dvorech, dále mnohé stavby námém parku Veltruském, zámek a park na Vralavském panství v Tachovicích, zámek na panství adišti hrab. Kolovrata, rodinnou hrobku hraběte atislava na panství Čimelicích. R. 1807 oženil s Annou Arnoldovou, dcerou Pražského šťana; z jeho dcer provdána jest Emma za rmanna Schmidt-Goebela, dra med. a profesora universitě, druhá, Flora, za spisovatele a obecio radu Vídeňského Jana Umlaufta. — 2) Karel J., jeho, novelista, nar. se 21. pros. 1812, studoval r. 1828 na gymnasiu Pražském, vstoupil 1830 knížecí Dietrichsteinské centrální kanceláře za aktikanta, a r. 1832 stal se divadelním hercem. šak již r. 1837 opustil zase dráhu tu a stal se aktikantem u c. k. policejního ředitelství v Praze. dal v časopisech několik novel, jako: *Der Misanthrop*; *Falscher Ehrgeiz*; *Ein weiblicher Geniestreich*; *Das Todesurtheil*; *Der arme Heinrich*; *Die Schweden*; *Charlotte Corday*; *Der Schwank* a j. v., nichž některé vyšly sebrané pod jmenem *Freudvoll und Leidvoll* (Vídeň 1850?). Přeložil též několik švédských spisů novelistických a sepsal r. 1846 veselohru *Die Künstler*.

Jörg Josef Edmund, dějepisec něm., nar. 23. os. 1819 v Immenstadtu, studoval v Mnichově bohoslovi, načež jsa několik let amanuensisem Döllingerovým oddal se dějepisným studiím. Výsledkem ho důkladných studií pramenů historických jest ho dílo *Geschichte des grossen Bauernkrieges* (Freiburg v Br. 1850). Pak uveřejnil: *Geschichte des Protestantismus in seiner neuesten Entwickelung* (tamt. 1857, 2 sv.); *Geschichte der social-politischen Parteien in Deutschland* (t. 1867). R. 1852 uvázal se G. Görresovi v redakci Mnichovských *Historisch-politische Blätter*, v nichž mnoho pojednání uveřejnil. Od roku 1865 jest J. členem druhé komory bavorské, a r. 1867 zvolen byl též do celního parlamentu. V zasedáních sněmovních 1870 a 1871 byl prvním sekretářem a správodajem většiny „patriotů" při debatách adresy a války se týkajících. J. jest ředností král. archivu na zámku Trausnitzském blíže Landshutu.

Johanité. Řád J-tů r. 1852 král. výnosem znovu jest zřízen v Braniborsku na starých svých základech za účelem ošetřování nemocných. Na začátku r. 1872 skládal se řád z 1 velmistra (Pruský princ Karel), 11 komendatorů, 7 čestných komendatorů, 1 hejtmana řádu (polní maršálek hr. Wrangl), čestného člena (manželka velmistrova), 846 řádných a 1499 čestných údů, vesměs šlechticů vyznání evangelického. Rozděluje se v 18 družstev, rozvinul řád v krátké době svého trvání chvalitebnou činnost, založiv do r. 1872 neméně než 30 nemocnic (29 v Německu, 1 v Beirutě v Syrii) a blahodárně se účastniv výpravy do Šlesviku r. 1864, války pruско-rakouské r. 1866, jakož i poslední války francousko-německé.

John Richard Eduard, vynikající právník něm., nar. 17. čce 1827 v Marienwerderu, povýšen r. 1852 v Gotinkách na doktora, následujícího pak roku habilitoval se jakožto docent v Královci, kde r. 1859 jmenován řádným profesorem. Byv r. 1862 zvolen do pruské sněmovny poslanců patřil zde k straně pokroku, od r. 1866 k straně národně-liberální, však již následujícího roku složil svůj mandát, povolán jsa pak za profesora do Kielu a brzy potom do Gotink. R. 1870 zvolen členem vyššího apelačního soudu v Lubeku. J. řadí se mezi nejlepší právníky něm. v oboru trestního práva, a jeho *Entwurf nebst Motiven zu einem Strafgesetzbuche für den Norddeutschen Bund* (Berlín 1870) měl patrný vliv na nejnovější trestní zákonník Severoněmeckého spolku. Dále uveřejnil: *Ueber Landzwang und widerrechtliche Drohungen* (Lipsko 1852); *Das Strafrecht in Norddeutschland* (Berlín 1858); *Die Lehre vom fortgesetzten Verbrechen* (Líps. 1860); *Kritik des preuss. Gesetzentwurfs über die Verantwortlichkeit der Minister* (tamt. 1863); *Das Strafrecht in Norddeutschland. Beurtheilg. des Entwurfes eines Strafgesetzbuches für den Norddeutschen Bund* (Berlín 1870).

Johnová Eugenie, něm. spisovatelka, viz čl. Marlittová (dopl.). U veřejnost poprvé vystoupila novelou *Die zwölf Apostel* r. 1865, načež následujícího roku následoval román *Goldelse*, jímž založila si své literární jméno, načež následovaly ostatní její romány: *Das Geheimniss der alten Mamsell* (1867); *Reichsgräfin Gisela* (1869); *Heideprinzesschen* (1871), které vyšly již v několika vydáních a do mnohých jazyků přeloženy byly. J. chorobou stížena žije nyní v Arnstadtě.

Johns Ambrose Boroden, malíř krajin, nar. se 1776 v Plymouthu, byl z počátku knihkupcem, oddal se však později zcela malířství, v kterémž mu sloužili za vzory starší umělci Claude Lorrain, Poussin a Wilson, ačkoli v provádění svých obrazů zůstal vždy originálním. Kolorit jeho byl měkký a svěží, provedení prosto vší manýry, jednoduché, leč přece působivé. Hlavně maloval krajiny své angl. vlasti. Z obrazů jeho nečetných vynikají *Pohled na Okehampton-Castle* (u hraběte Darnleye) a *Hoch foukající z mýdla bubliny* s krásným pozadím krajinovým (majetek M. Lopeza). J. † r. 1850 v Plymouthu, kde většinu života svého byl strávil.

Johnson Harry, současný malíř krajin v Anglii. Jeho akvarely jsou stejně krásné jako jeho olejomalby. Jmenujeme z nich: *Na horách Waleských*; *Čertova lávka na Gotthardu*; *Hory Carrarské*; *Stará věž na zálivu Salernském*; *Akropolis Athénská* a j.

Johnston Alexander, současný malíř historických obrazů v Anglii. Obrazy jeho vynikají jednoduchou komposicí a bohatou barvitostí, též protivy stínu a světla podává velmi zdařile. Z obrazů jeho jmenujeme: *Charlotte Corday*; *Tyndall překládá bibli*; *Návštěva u Melanchthona*; *John Bunyan ve vězení.* Též zdařilé jsou jeho hlavy z fantasie, jako *Dívka čekající.*

Johnstone William B., angl. malíř, nar. se 1812. Původně byl advokátem a nedostalo se mu tudíž důkladného předběžného vzdělání v umění malířském; později oddal se však s celou duší umění tomuto a maloval s velikým zdarem obrazy historické, genrové i krajinové. Jedno z nejlepších jeho počátečních děl byl obraz *Zavraždění Rizzika* (v Edinburské národ. galerii). R. 1843 navštívil Řím. Až potud náležel ke škole Wilkieově, v Římě však se přidržel úplně přísného slohu starých Italů a napodoboval též v poslední době Phillipa. R. 1840 stal se členem skotské akademie, a později byl jejím kasírem a právním zástupcem. Psal též velmi mnoho o umění a vydal výtečný biografický a kritický katalog Edinburské národní galerie. † r. 1868.

Jókai Mór (v. dopl. 1.). Mimo uvedené již jeho romány jmenujeme ještě: *Az elátkozott család* (Proklatá rodina, v Pešti 1858); *Politikai divatok* (Politické módy, 4 sv. 1863); *Mire megvénülünk* (Až sestárneme, 4 sv. 1865); *Szerelem bolondjai* (Blázni z lásky, 4 sv. 1867); *Mégis mozog a föld* (A zem se přece otáčí, 1871). Překrásný a co do umělecké stránky nejdokonalejší jest poslední J-ův román *Az*

nruny smóer (Zlatý mnš, 5 sv. 1873), jenž líčí nám způsobem nad míru poutavým v hlavních rysech svých boj a vítězství moderní lidské práce nad moderním švindlem peněžním. *Bčk.*

Jokély Jan von, geolog, nar. se 1826 v Jagru a skončil sebevraždou 23. čce 1862. Studoval na Štávnické akademii hornické, byl 1852 co kandidát c. k. říšskému ústavu geologickému přidělen, stal se 1853 pod vrchním ředitelem Čížkem s drem Hochstetterem údem sekce pro vyměřování Čech a pracoval 1855 s Hochstetterem a Zepharovichem v severo-západních Čechách počínaje od Chebu k Jáchimovu, Lokti a Lubenci, 1856 s Hochstetterem dále k východu ke Chomútovu a Litoměřicům a 1857 samostatně u Litoměřic a Děčína, 1858 u České Lípy, 1859 v Mladé Boleslavi, 1860 a 1861 u Jičína a Broumova. R. 1862 byl jmenován profes. král. Josefské polytechniky uherské. Obšírná pojednání jeho geologická týkající se vyměřování v Čechách, vytištěna jsou v *Jahrbücher der k. k. geologischen Reichsanstalt*; i jmenujeme z nich: *Erzlager bei Adamsthal und Rudolfstadt im südlichen Böhmen* (1854); *Geologie eines Theiles des mittleren Böhmens* (1855); *Geognostische Verhältnisse der Gegend von Mirotic, Chlumec und Strepsko in Böhmen* (1855); *Geologie des Egerer Kreises* (1857); *Tertiäre Süsswasser-Gebilde des Egerlandes* (1857); *Nordwestlicher Theil des Riesengebirges und Gebirg von Rumburg und Hainspach* (1859). V ročn. 1861 a 1862: *Die Quader- und Planer-Ablagerungen des Bunzlauer Kreises in Böhmen*; *Pflanzenreste aus dem Basalttufe von Alt-Warnsdorf im Nordböhmen*; *Allgemeine Uebersicht über die Gliederung und die Lagerungsverhältnisse des Rothliegenden im westlichen Theile des Jičiner Kreises in Böhmen*. Kratší články vyšly v *Sitzungsberichte der geologischen Reichsanstalt*.

Jomini Henry (v. hl. dílo) † 24. břez. 1869 v Passy u Paříže.

Jonas 1) Josef, mineralog, nar. se 1787 v Štávnici a † 1. dn. 1821 v Pešti. Poznav bohactví Uher na nerosty a jich národo-hospodářskou důležitost, a dobře věda, že nutné pravidelné dobývání jich jen na základě vědeckého bádání možno jest, věnoval se se vší pílí tomuto studiu a snažil se vstoupiti ve spojení s vynikajícími muži tu- i cizozemskými. Marně se zasazovav o založení mineralogické společnosti v Uhrách stal se 1814 adjunktem při kabinetu přírodnin v uherském nár. museu a 1807 kustodem. Sepsal: *Ueber das Vorkommen einiger Minerale in der Gegend von Schemnitz* (v *Leonhard's Taschenbuch* 1816); *Ueber einige ungar. Minerale* (*Schriften mineral. Gesellschaft* VI. 1825); *Ungarns Mineralogie oryctognostisch und topographisch dargestellt* (Pešt 1820). — **2)** Karel Rudolf Hugo **J.**, slavutný malíř krajin, nar. se r. 1822 v Goldappu ve vých. Prusích a nabyl prvního vzdělání ve svém umění na akademii Královecké návodem Behrendesenovým. R. 1851 odebral se do Mnichova, odkud navštívil bavorské Alpy, Tirolsko, a později i Švýcary a horní Itálii. R. 1854 usadil se v Mnichově a r. 1856 podnikl delší cestu na Korsiku, a jejíž krásy přírodní pro svůj štětec kořistil. R. 1860 přestěhoval se do Berlína, kde posud působí. Ve svých krajinomalbách, k nimž béře motivy z Korsiky, Tirolska, Bavorska a vých. Prus, přidržuje se **J.** velkých stilistů starších a hledí pěknými liniemi, slunečními pozadími a velikými skupinami stromů vzbuditi dojem klidné, jednoduché krásy. Většina obrazů jeho jest majetkem pruské král. rodiny, zejména *Město a přístav Ajaccio*, *Korsický hřbitov*, *Klášter u Elbing*, *Horský potok* a různé komposice z fantasie.

Jonckbloet Vilém Jos. Ondřej, výtečný literární historik nizozemský, nar. r. 1816 v [illegible] doval v Lejdě nejprvé lékařství, pak práva, [illegible] oddal se studiu dolnoněmeckého jazyka a [illegible] R. 1840 jmenován čestným doktorem [illegible] kulty a r. 1847 professorem na akademii [illegible] ské; úřadu toho vzdal se však již r. 1854, [illegible] stoupil místo professora dolnoněmecké [illegible] tury na universitě v Groninkách. Když pak [illegible] byv do druhé komory generálních stát[illegible] ckou činnost rozvinul, vzdal se své akade[illegible] dnosti a usadil se trvale v Hagu. Nejen [illegible] rozličných středověkých básní, nýbrž [illegible] *Geschiedenis der Middennederlandsche* [illegible] (Amsterodam 1851—54, 3 sv.), jakož i [illegible] spisem *Étude sur le roman du Renart* [illegible] 1863) získal si trvalé zásluby. Avšak [illegible] vše vynikající práce jest jeho *Geschiedenis* [illegible] *derlandsche letterkunde* (Gron. 1868—72, [illegible] klad od Berga v Lipsku 1870 a násl.).

Jones Arnošt, řečník a spisovatel [illegible] 25. led. 1819, † 26. led. 1869 v Manchest[illegible] studovav na universitě Gotinské vrátil se [illegible] kde r. 1845 účastnil se v míře vynikající [illegible] stického ruchu, zvláště co výborný řečník [illegible] ných shromážděních lidu. Přesvědčení své [illegible] svých listech: *The Labourer*, *Notes of the* [illegible] *People's Paper*, a r. 1847 chtěl se [illegible] zvoliti do parlamentu jakožto kandidát [illegible] cké, nepronikl však. Když pak roku násle[illegible] obecný ruch i v dělnictvu anglickém [illegible] způsobil, počal **J.** horlivě agitovati, [illegible] ných demonstrací a uspořádal v Londýně [illegible] chartistů, který proti parlamentu demonstr[illegible] lepým průvodem. Demonstrace ta vládou [illegible] ukončila se sice bez všelikých nepokojů, [illegible] řadatelé její byli pro řeči při té příležitosti [illegible] před soud potahováni a **J.** k dvouleté [illegible] souzen. Byv r. 1850 z vězení propuštěn [illegible] **J.** rozsáhlou činnost jakožto advokát, [illegible] zůstal v stálém spojení s chartisty, v jichž [illegible] mážděních častěji řečnil, a získal si [illegible] protivníků svou věrností a důsledností v [illegible] neboť mimo jiné zřekl se bohatého dědic[illegible] že závětí vázán byl vzdáti se politické [illegible] Ještě dvakráte kandidoval do parlamentu [illegible] v Nottinghamu, však bez výsledku. V [illegible] s úspěchem se pokusil též v novelistice a [illegible] Již r. 1841 vydal román *The wood-spirit*, [illegible] sledovaly: *The maid of Warsaw* (1854); [illegible] *wrongs, a series of tales* (1855); básně k [illegible] ské se vztahující: *The battle day*; *The* [illegible] *vigil* (1856); *The song of the lower classes* [illegible] *Songs of democracy* (1857); *The revolt of H*[illegible] báseň, kterou ve vězení byl psal vlastní [illegible] modlitební knížky. Básně **J**-ovy vynikají [illegible] tam řeči, vřelým, vkusem básnickým [illegible] stickým idealismem. **J.** žil pak v Manch[illegible] ctěn co advokát, a politického obsahu [illegible] jeho, jako vůbec chartismus, smíšeno dýlež [illegible] obrátil k sobě všeobecnou pozornost co [illegible] nianů v Manchestru uvězněných.

Jonghe, Gustave de, belgický malíř, [illegible] Baptista J-a (v. hl. d.), nar. se 182[illegible] S počátku pěstoval hudbu, leč později [illegible] v umění malířském u Naveza, a první [illegible] jící obraz byl *Notre dame de bon* [illegible] později obdržel za obraz *Sirotci* a [illegible] zlatou medalii v Amsterodamě a r. 18[illegible] R. 1864 maloval genrový obraz [illegible] nejlepší svůj obraz *Uzdravující se* [illegible] krásnou harmonií celku. **J.** žije v Paří[illegible]

Jouffroy, současný franc. sochař v Paří[illegible]

ného pocházejí kolosální sochy představující *Tres!* a *Ochranu* na paláci spravedlnosti v Paříži (1865), dále sochy *Krista a apoštolů* na průčelí chrámu sv. Augustina v Paříži (1866), a konečně socha *Harmonie* na přední façadě Pařížské nové opery (1867). Zdali jest umělec tento týž, kterého hlavní dílo pod jménem François J. uvádí, není nám známo.

Jourdan Adolphe, současný franc. malíř, žijící v Nimesu jest žákem Jalabertovým, a komposice jeho vynikají dovednou kresbou, svěží barvitostí, duchaplností, leč mnohdy hoví příliš smyslnosti. To platí zejména o jeho obrazech *Leda, Tajnosti Amorovy, Venuše a Amor, Přemítání* a j.

Jović Spiridion, něm. spisov., nar. se v Petrini 1804 a † 16. čna 1836 ve Vídni. Sloužil bezplatně 6 roků ve vojenském stavebním ředitelství ve Vinkovcích, pak opět po několik roků bezplatně v c. k. dvorním vojenském archivě ve Vídni, a † právě když se stal skutečným úředníkem. Sepsal několik článků obsahu kultur-historického a vypravovacího, a sice v Ebersbergových *Freistunden: Patriarchalisches Leben in der Militärgrenze* (1834); *El-Ben* (1835); *Das Gelübde* (1835); *Pracht und Eigenheiten der Feste der Vorzeit* (1835). V *Zuschauer: Versöhnungsfest in Montenegro* (1836); *Die Verirrung*. O sobě vydal *Ethnographisches Gemälde der slovenischen Militärgrenze* (Vídeň 1835).

Joy Thomas Musgrave, malíř podobizen, nar. se r. 1812 v Boughton-Monchelsea v Kentsku, nabyl původního vzdělání ve svém umění u Drummonda a povznesl se pilností a vytrvalostí k jednomu z nejhledanějších podobiznářů v celé Anglii. V letech 1841—43 maloval podobizny prince Waleského, sira Ch. Napiera, vévod Cambridgeského a Norfolského a j. Humor svůj ukázal J. v obrazech *Bourgeois Gentilhomme* (1842); *Porada s lékařem* (1853) a *Modlitba* (1863). J. † r. 1866 následkem přílišného namáhání.

Jukes Josef B., slavný geolog a spisovatel angl., nar. 10. října 1811 v Birminghamu, věnoval se od prvého mládí geologii, zakládaje co chlapec sbírky skamenělin a nerostů. R. 1839 povolán byl J. vládou anglickou do Newfoundlandu, aby tamější pobřeží proskoumal v ohledu geologickém. Později účastnil se rozličných menších výprav vědeckých, a zejména r. 1842—46 provázel kapitana Blackwooda do úžiny Torreské, do Nové Guiney a na ostrov Javu, na kteréž výpravě vědomosti své geologické znamenitě obohatil, o čemž svědčí dílo jeho: *Narrative of the surveying voyage of H. M. S. Fly* (2 díly v Londýně 1847). Po návratu svém z cesty této vydal ještě *A sketch of the physical structure of Australia so far as it is at present known* (v Londýně 1850). R. 1850 ustanoven byl J. za ředitele geologických prací v Irsku, kdež vytrval až do své smrti 29. čce r. 1869. Nejznámější spis jeho jest *Student's Manual of Geology*, který také do jiných jazyků překladem přešel.

Julien Stanislav (v. hl. d.) stal se roku 1854 správcem Collége Imperial de France, a zemřel 14. ún. 1873 v Paříži. Z jeho spisů sluší ještě jmenovati: román *Blanche et bleue* (v Paříži 1834); *Deux filles lettrées* (1860); *Les deux cousines* (1863); *Histoire de la vie de Hiouen-Tsang et de ses voyages* 1856—58); *Résumé des principaux traités chinois sur la culture des mûriers et l'education des vers à soie* (1837); *Traité sur l'art de fabriquer la porcelaine* (1856) a j.

Jundt Gustav, současný malíř v Štrasburku, jest žák Drollinga a Biennouryho a bystrý pozorovatel života lidu. Líčí obyčejně výjevy ze života Elsasanů s pravdou, humorem i gracií. Z obrazů jeho uvádíme zejména *Posvání na svatbu, Novorosenec, Sedláci v Museu, Deštěm pokažená svatba, Toileta Elsasky, Kmotr a kmotra* a j.

Jung, Jan von, právnický spisovatel, nar. se 1779 v Uhrách a † 22. bř. 1828 ve Vídni. Byl král. uherským zemským a soudním advokátem ve Vídni, a stal se později mimoř. profesorem uherského práva na tamější universitě a na c. k. Theresianum. Sepsal: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes nach dem Werke Institutiones juris privati Hungarici des Herrn Em. von Kelemen* (Vídeň 1818 a 1827 v 5 svaz.); *Das Bergrecht in den sämmtlichen k. k. österreichischen Staaten* (tamt. 1822); *Jus personarum privatum regni Hungariae secundum systema codicis civilis imperii austriaci* (tamt. 1828) a několik článků do *Zeitschrift für österr. Rechtsgelehrsamkeit*, od Wagnera, později od Kuldera-Tomaschka redig.

Junker Hermann, současný malíř genrových obrazů, nar. se 1838 ve Frankfurtě n. M. Nejprv navštěvoval Städelův umělecký ústav, kde se vzdělal v počátcích svého umění Jak. Beckerem, Steinlem a Zwergerem, zároveň vzdělával se v anatomii v ústavu Senkenbergově. Od r. 1860 maloval pod dozorem K. Hausmanna a dovršil své vzdělání r. 1862 —64 v Paříži a v Nizozemsku. Jeho obrazy genrové jsou dobře promyšlené a nezřídka plné humoru. Uvádíme z nich zejména: *Sklep Auerbachův; Markéta jde do kostela* (z Fausta); *Umělcovy příhody; Stará panna;* zejména podařený obraz *Zkušební komise* (1865) a *Poesie i prosa* (1867). Mimo to zhotovil několik zdařilých akvarel, jako: *Probuzení se Germanie, Hrdinové války o svobodu* (1865), *Luther před sněmem ve Wormsu, Smrt Gustava Adolfa* (1868) a j.

Juta, vlákno z keřů indických našim lípám příbuzných, jichž vědecké jméno jest *Corchorus* (lohova). Keře ty mohou se využitkovati v každém ohledu, avšak vlákno z nich jest pro průmysl nejvýnosnější. J. zastiňuje naše vlákna, konopí, len i kopřivu délkou a leskem, ačkoliv délka sama ještě měřítko podávati nemůže, poněvadž *Corchorus* též v různých krajinách různé výšky dosahuje; v sev. Indii měřívá 4—5, kdežto ve vlhkém ponebí Bengalska až do 2° vyrůstá. Nejlepším skoumadlem pravé *juty* jest sirkový anilin, jímž se ona zlatožlutě zbarví na důkaz, že vlákno její jest zdřevnatělejší než vlákno lnu neb konopí, které tímto skoumadlem jen mírně do žluta se zbarvují. Rovněž spolehlivé jsou zkoušky drobnohledné, jimiž se vlákno *juty* od všelikých přimíšenin špatnějších snadno rozeznává. Stěny buniček skládajících vlákno *juty* jsou pod mikroskopem nestejně stloustlé, někde tlustší někde tenčí, což právě u vláken lnu, konopí i rostlin slezovitých nenacházíme. J. hodí se pro jisté technické upotřebení tím výhodněji, že pohlcuje více vody než kterékoliv jiné vlákno. Naproti tomu je s počátku překrásná její bělost nespolehlivá, neboť časem žloutne až i hnědne, jak se to při pytlích na kávu a bavlnu shledává. Upotřebení *juty* v průmyslu rozšířilo se nejvíce v Egyptě. Od r. 1866 zařízeny jsou také v Rakousku mnohé přádelny jutové, jimž dobře se daří.

Jutsum H., malíř krajin, nar. se r. 1816 v Londýně, prvního vzdělání nabyl ve škole James Starka, leč studoval vedle toho sám velmi bedlivě přírodu, zejména v Devonshiru, a maloval akvarely i obrazy olejové. Pravdivostí a poetickým pojímáním jednotlivých krajin řadí se J. k nejslavnějším umělcům nové doby. Nejčelnější z jeho obrazů jsou: *Opatství Tinternské* (1843); *Za starých časů* (1846); *Porážení stromů v lese Buckhurstském* (1846); *Vesnická slavnost; Chaloupka v horách; Procházka o polednách* a j. Umělec tento † r. 1869.

Jutz Karel, proslulý současný malíř zvířat, pocházející z Windschlagu v Badensku. Na jeho obrazech se chválí pravdivé napodobování přírody a vkusné provedení celku. Zejména uvádíme jeho *Slepice a kachny*, *Slepice a páv*, *Tiché místečko*, *Honba po chroustech* a j.

Juvara Thommaso Aloysio, současný [illegible] v Neapoli. Od něho pochází rytina *Madona* [illegible] *Neapoli* dle Rafaela, obraz to velmi svědomitě [illegible] vedený a prázdný všeho doktrinářského [illegible] Dále ryl veliké množství podobizen dle [illegible] Rubense a j.

K.

Kaas Mikuláš, dánský státník, nar. se r. 1535 v Dánsku, stal se r. 1573 dánským kancléřem a jedným ze čtyř říšských správců po úmrtí Fridricha II. ustanovených, zlepšil jutským zákonem z r. 1590 soudnictví a staral se pilně o zvelebení vědy. † r. 1594.

Kästner Viktor, básník, nar. se r. 1826 v Sedmihradsku a † 29. srp. 1857 v Brašově. Po odbytých studiích právnických stal se koncipistou, pak okresním komisařem v Brašově. Psal první v nářečí sedmihradsko-saském, první jeho dílo vniklo však teprvé r. 1850 do veřejnosti pod jmenem *Ueber die Herkunft der Sachsen* (v Schullers *Sylvestergabe* pro rok 1851). Četné básně a *Zusammenstellung der geschichtlichen Daten über die Kerzer Abtei und die sich an dieselbe knüpfenden Sagen* uveřejnil v *Blätter für Geist, Gemüth* a t. d. (1851). Větší sbírka jeho básní vyšla pod jmenem *Sächsische Gedichte* (v Brašově 1862) v nářečí sasko-altenburském. V rukopise zůstavil sbírku saských pořekadel a průpovědí, konečně *Idiotikon*, avšak nedokončené.

Kaiser 1) Friedrich, dram. spisovatel něm., nar. 3. dub. 1814 v Biberachu, studoval ve Vídni filosofii, načež, byv sražen s úmyslu svého státi se knězem, nastoupil úřednickou dráhu jakožto praktikant při c. k. dvorní válečné radě, po pěti letech však se služby vystoupil, aby se dramatickému spisovatelství úplně oddati mohl. Dosti vynikající úlohu hrál K. r. 1848, on vedle jiných dne 13. bř. podal stavům dolnorakouským petici za zrušení censury, na veřejných místech předčítal císařský manifest, jímž se konstituce slibovala, a co důstojník akademické legie účastnil se dne 6. října krvavé srážky na mostě Táborském. Byl proto uvězněn, avšak brzy propuštěn, a od té doby žije úplně dramatickému povolání svému. Co dramatický spisovatel byl K. velmi plodný a na německých jevištích velmi oblíben. Z prací jeho, nejvíce frašek, veseloher a obrazů ze života, uvádíme: *Das Rendezvous* (1834); *Wolf und Braut* (1836); *Dienstbotenwirthschaft*; *Wer wird Amtmann* (1840); *Der Zigeuner in der Steinmetzwerkstätte* (1841); *Der Schneider als Naturdichter*; *Der Rastelbinder* (1843); *Stadt und Land*; *Der Krämer und sein Commis* (1844); *Sie ist verheirathet* (1845); *Die Schule des Armen* (1847); *Mönch und Soldat*; *Eine Posse als Medizin* (1849); *Eine Feindin und ein Freund* (1853); *Nur romantisch*; *Des Krämers Töchterlein* (1854); *Zwei Testamente* (1855); *Die Frau Wirthin* (1856); *Etwas Kleines* (1857); *Ein Jagd-Abenteuer* (1859); *Eine neue Welt*; *Mein ist die Welt*, stý kus K-ův (1860); *Der Billeteur und sein Kind* (1861); *Künstler oder Millionär* (1863) a j. v. V dramatických těchto pracích osvědčil K. skutečný talent, dostatečnou živost a vtip, mnohé však jsou příliš povrchní, jiné stávají se [illegible]ými nemístným moralisováním, a konečně [illegible] na jich původnost příliš spoléhati, neboť [illegible] ukázaly se býti pouze obratným spra[illegible]ch kusů, aniž by byl spisovatel pramen udal. Četné kusy K-ovy převedeny jsou [illegible] jazyků a také u nás namnoze dosud jsou [illegible] na př.: *Drátenik*; *V městě a na venku*; *Kníže* [illegible] *Paní hospodská*; *Fruška dobrá medicina*; [illegible] *snikem* a j. — **2)** Friedrich K., současný mal[illegible] storických obrazů a bitev v Berlíně. Narodiv se [illegible] v Lörrachu v Bádensku věnoval se z počátku [illegible] grafii; později odebral se do Paříže, kde bitevní [illegible] Vernetovy získaly jej umění malířskému. [illegible] říše přestěhoval se do Mnichova a odtud [illegible] Karlsruhe, kde maloval některé výjevy [illegible] badenského. R. 1850 povolal jej Pruský [illegible] princ do Berlína, kde se oddal zcela malování [illegible] barvami olejovými i vodními. Z četných děl [illegible] jmenujeme: *Útok na Korfu*, *Přepadnutí* [illegible] *u Tagliacozzo*, *Poranění prince Karla* [illegible] *Wierenthala*, *Bivouak před Düppelem*. Maloval [illegible] biblické výjevy, z nichž jest zejména podařený [illegible] *Ježíš a Samaritánka*. — **3)** Josef Maria K., [illegible] časný kreslič, malíř a kaligraf, prof. v Linci, [illegible] se r. 1824 v Kremsmünsteru v Rakousích [illegible] V umění malířském se vzdělal r. 1843—47 na [illegible] demii Vídeňské. R. 1848 vytrhl jej z působení [illegible] hoto ve Vídni, i byl nucen usaditi se jako [illegible] slení v Linci. Jeho kaligrafické a dekorativní [illegible] z části akvarely, z části kresby perem i [illegible] dnaly mu v krátce velmi chvalnou pověst, [illegible] jsou jeho kresby tužkou virtuosní (jako [illegible] *chenau*, *Steyeregg*, *Traunstein*, *Dunaj* [illegible] a j.). Mimo to zhotovil velký počet [illegible] plomů a podobizen, a illustroval díla Adalb. [illegible]

Kalauria, ostrov v Saronském zálivu [illegible] Peloponésu, jižně od Aeginy ležící, jmenovaný v nejstarších dobách Sfaeria, později [illegible] nejvyšším vrchu ostrova stál prastarý chrám [illegible] donův, v němž Demosthenes se otrávil [illegible] ceniny dosud se zachovaly. V klášteře byl [illegible] sidenta Kapodistria sirotčinec, který později [illegible] Aeginy byl přeložen, a kněžské učiliště.

Kalide Theodor Erdmann, sochař, nar. [illegible] v Königshütte v Slezsku. S počátku byl [illegible] v jedné slévárně železa, kde otec jeho byl [illegible] torem, později však jej povolal Gottfried [illegible] do své dílny v Berlíně, kde se později [illegible] návodem Rauchovým zdokonalil. K. jevil [illegible] dání pro znázornění smělých pohybů [illegible] zvířat. Ponejprv osvědčil svůj talent [illegible] *Umírajícím lvem* pro náhrobek Scharnhorstův. [illegible] jeho dílo byl *Odpočívající jelen* a *Hoch* [illegible] pro Charlottenburk. Později navštívil Italii, [illegible] si obral za vzor práce Michel Angela. Po [illegible] návratu do Berlína (1846) zhotovil *Bac*[illegible] *pardalu* a kolosální sochu ministra von Reden[illegible] to směle realisticky pojaté a provedené. [illegible] jeho práce byla *Madona s děťátkem*. [illegible] zemřel náhle r. 1863 v Berlíně.

Kalivoda Jan Václav, hudební skladatel [illegible] (v. hl. d.), byl až do r. 1853 dvorním [illegible] knížete z Fürstenberka v Donaueschingen [illegible]

byv dán na odpočinek žil v Karlsruhe, kde zemřel 3. pros. 1866.

Kalkbrenner Christian, komponista a hudební spisovatel, syn Fridricha K-a (v. hl. d.), nar. se 22. září 1755 v Mindenu, započal uměleckou dráhu svou co zpěvák u tehdejší francouzské opery v Kaselu, studoval pak pod Bachem, psal od r. 1777 písně, sonáty pro klavír a pod., pak mši, kterou sobě získal údství filharmonické spol. v Bologni, a stal se r. 1788 kapelníkem Pruského krále v Berlíně a r. 1790 prince Jindřicha v Rheinsberku. Sepsal: *Theorie der Tonkunst* a *Abriss der Geschichte der Musik* (francouzsky v Paříži 1822) a po své cestě do Italie opery *Democrit* a *Lanassa*. Po úmrtí princově odebral se do Paříže, kde se stal ředitelem kůru u velké opery a napsal spěvohry *Olympie*, *Scène de Pygmalion*, *Scène de chants d'Ossian* a j. † zde 10. srp. 1806.

Kallenbach Georg Gottfried, architekt, nar. se roku 1805 v Grudžieži, studoval s počátku práva, oddal se však později architektuře a procestoval r. 1837 Prusko, Sasko a ostatní Německo, sbíraje všude materiál pro svá pozdější stavitelská díla. V letech 1840—1846 přednášel o středověkém stavitelství (kde ?) a používal při tom k demonstracím vlastní své modely, jež shotovil na svých cestách dle vynikajících staveb středověkých. Později byla sbírka jeho modelů, asi 250 kusů, zakoupena od Berlínského Musea. K. sepsal: *Die chronologische Formenfolge der altdeutschen Baukunst; Das Album der mittelalterlichen Kunst; Die christliche Kirchenbaukunst des Auslands* a j. † r. 1865 v Bamberku.

Kaltenmoser 1) Kašpar, malíř genrových obrazů, † 1867 v Mnichově. Látky k obrazům svým, představujícím obyčejně výjevy ze života lidu, nasbíral na cestách svých po Bavorsku, Tirolsku, Istrii a Švýcarsku. Z obrazů jeho, vynikajících uhlazenou technikou, jmenujeme: *Hospoda v Tirolsku a hodující v ní sedláci* (1844); *Zasnoubení se dvou milenců ve švábském příbytku* (1843, majetek kníž. Thurna Taxise). Jeho syn — **2)** J. K. jest malířem obrazů genrových a vystavil r. 1866 v Štutgartě pěkný obraz představující *Milosrdnou sestru u postele šestinedělky*.

Kalusit nazývá se nový nerost nalezený r. 1872 v Kaluši; J. Rumpf a dr. Fr. Ullik vyšetřili blíže jeho vlastnosti jak tváru, tak silospytné i lučebné. K. vyskytuje se v kamenné soli, kdež nejprvé odkryl jej profesor R. Niemtschik. Hrubokrystalické a velmi často v krychlích aneb ve spojkách krychle s kasivcotvarem vyhraněné kusy kamenné soli uzavírají menší neb větší dutiny druzovité, v nichž se rozstroušeně světlé, červenohnědé skvrny železitého kalu na krystalech soli srazily. V dutinách těchto vyčnívají krásně jasné krystalové desky a jehlovití jednotníci k-tu, jsouce pevně s krystaly solnými srostlé. Jiné desky k-tu jsou pouze mezi ostatní krystaly soli vloženy, a upomínají rázem svým, rýhováním ploch i barvou na t. zv. marianské sklo (odrůdu sádrovce), jen že mají menší štípatelnost než toto. Krystaly k-tu, jichž hrany úhloměrem odrazným měřeny a osy vypočítány byly k vůli vyšetření jejich tvarů a určení soustavy, do které přísluší, měly rozličnou délku až do 10 mm., jsouce $^{1}/_{4}$—1 mm. tlusty a $^{1}/_{4}$—8 mm. široky. Shledáno tedy, že nerost vyhraněn je v soustavě jednoklonné. Co do vlastností silospytných k-tu dlužno podotknouti, že dle ploch hranolu svislého dokonale štípatelný jest a v jiných směrech dělen lasturový lom jeví. Tvrdost jeho leží asi mezi tvrdostí sádrovce a vápence. Lučebný rozbor objevil nám nový nerost ten co dvojnou sůl, totiž co síran vápenato-draselnatý s jednou rovnomocninou vody. Podivuhodné jest, že tato dvojná sůl již dříve v lučebnách vytvořena byla. R. 1850 popsali ji J. Liebig a H. Kopp co síran vápenato-draselnatý. Od W. H. Millera ustanoveny krystaly této hmoty za příslušné do soustavy kosočtverečné. Stejné lučební složení k-tu a soli dvojné v lučebně vytvořené svědčí o dvojtvarnosti (dimorfismu) této hmoty. K. poprvé byl co nový nerost důkladně a spolehlivě popsán v *Mineralogische Mittheilungen* red. od dra Gust. Tschermaka 1 sv. 1872.

Kamecke Otto Werner Henning von, současný malíř krajin, nar. se r. 1829 v Stolpu v Pomořansku. Byl s počátku setníkem v pruské službě a věnoval se od r. 1860 umění malířskému, s počátku v Římě a později ve Výmaru, kde pracoval pod dozorem Böcklina a Michalise a později výhradně pod dozorem hraběte Kalkreutha. Na to konal umělecké cesty po Tirolsku, Švýcařích a sev. Itálii. Malby jeho vynikají velkolepým pojetím a pěknou harmonií celku. Jmenujeme z nich: *Údolí u Berchtesgadenu*, *Jezero Vierwaldstädtské*, *Wetterhorn*, *Durynskou krajinu*, *Italskou krajinu*.

Kámen strojený připravuje se nyní v četných továrnách anglických, amerických i francouzských, a nad jiné závody toho druhu předčí v dokonalém dělání umělých pískovců velikolepá továrna v East-Greenwichu v Anglii. Tak zvané Ransonovy pískovce dovážejí se do uměleckých mlýnů po širém světě, a přece kameny tyto sestávají z přísad, které v mnohé krajině, zvláště v Čechách, velmi bohatě jsou zastoupeny. V Anglii totiž užívá se k jich vyrábění písku křemenitého, vápence (v menší dávce), chloridu vápenatého, křesavce a sody leptavé čili salajky žíravé. Z posledních dvou látek připravuje se tak zv. vodní sklo natronové, a toto spracuje se pak s vápenatým práškem pískovým na husté těsto, jež, byvši dáno do forem a navlaženo chloridem vápenatým, dosti rychle ztvrdne, jelikož utvoří se tu křemen vápenatý a sůl kuchyňská (v množství ovšem nepatrném), která se potom vyplákne. Co se podrobnějších příprav dotýče, dlužno podotknouti, že nejprvé musí se písek dobře vysušiti, načež zvedá se zdvihákem (elevatorem) a sype se do vrchního konce otevřeného nahnutého točícího se cylindru, jímž táhne silný proud horkého vzduchu pomocí dmychadla. Po té proseje se písek, přikreje a k další spotřebě uschová. Ovšem nesmí se k výrobě kamenů pískových čili mlýnských bráti písek příliš hrubý, aneb se musí tento mezi litými válci změlniti, aby v prvotné velikosti své nedělal v umělém kamenu příliš velké zrno. Zařízení továren, v nichž se žernovy a jiného druhu kamení vyrábí, je v praktickém ohledu velmi důležité. Nejlépe, když na jednom konci budovy nacházejí se kotle, v nichž připravuje se vodní sklo nátronové. Kotle jsou cylindrové a roštem opatřené, na kterýž kladou se k rozpuštění určené křesavce a vytápějí se parními rourami. Po vložení křesavců naplní se kotel roztokem leptavé vody (1·12 pot. váhy) a pak se uzavře. Nyní vpustí se pára s tlakem o 70 lib. na □" do rour a pokračuje se ve vaření, až jsou křesavci rozpuštěni. Tím nabudeme vodního skla nátronového (1·2 pot. váhy). Kohoutkem na dně kotle se nacházejícím vstupuje roztok ten pomocí příslušného na něm spočívajícího parního tlaku do zvláštní nádržky a z této po ukončeném čištění do otevřené nádoby, která je opatřena ohniskem parních rour. Zde se vodní sklo zhušťuje, až nabude podoby a hutnosti gelatinové. Míchání vodního skla s pískem děje se pak velmi jednoduše na mlýně k drcení hlíny upraveném. Látky, jako písek, pískový prášek, vodní sklo nátronové,

tusiánský založil r. 1627 Albrecht z Valdšteina, jenž pohřbiti dal zde manželku svou Lukrecii a odkázal klášteru panství Radim, k němuž náleželo 12 vesnic: Radim, Studeňany, Lháň, Soběraz, Tužín, Ždár, Kyje, Ploučnice, Oujezdec, Chlumek, Štěpanice, Zboř a dvůr Robouský, se všemi příslušnými rybníky, rozsáhlými lesy, kostely a kaplemi. Dále odkázal Albrecht z Valdšteina klášteru témuž panství Pecku se zámkem a 11 vesnicemi: Lhotou, Staňkovem, Vidonícemi, Velkou Borovnicí, Vidochovem, Štikovem, Bělou, Ratkyní, Stupnou a Černínem s popluždními dvory v Pecce, Nedaří, Novém Dvoru a j. R. 1661 přikoupili kartusiáni statek Sobšice se zámkem a dvorem, náležejícím Stanislavu Dohalskému z Dohalic, za 6700 zl., r. 1664 koupili též Oujezd Podhorní, patřící dědicům Dohalského, za 7500 zl., r. 1680 koupili od svob. pána Ferdinanda Rudolfa de Carmes statky Ostroměř a Hradištko za 35.000 zl. a r. 1718 Vojice s velikým jedním dvorem od Jiřího Jind. Vojického z Nové Vsi za 27.000 zl. Aby panství Vojické koupiti mohli, prodali Pecku s Novým Dvorem a statkem Černínem za 3700 zl. R. 1782 byl řád jejich zrušen, a veškeré statky jejich připadly fondu náboženskému. R. 1802 spojila c. k. administr. státních statků Radim, Pecku, Lobšice, Vojice a Choteč v jedno dominium s vrchním úřadem v K-zích, a dne 14. dub. 1824 bylo panství to ve veřejné dražbě koupeno za 191.000 zl. od Ferdinanda kníž. z Trauttmansdorfu, jehož dědicům až dosud náleží. s.

Kassander, syn Antipatrův, nar. se 355 před Kr., šel 323 do Makedonie, aby ucernáčeho u Alexandra Vel. otce svého ošetřil, stal se 321 vojevůdcem Antigona ve Frygii, a odebral se po smrti otcově do Řecka, kde hu královna Eurydika 318 správcem říše učinila. Jelikož však Polysperchon proti němu brojil, pospíchal do Makedonie, dal Roxanu, choť Alexandrovu, uvězniti, matku jeho Olympii odpraviti, a pojal dceru její Thessaloniku za manželku. Na to spojil se 315 s jinými ještě vůdci Alexandrovými proti Antigonovi a bojoval proti němu až do r. 311. Nyní dal též mladšího Alexandra s matkou jeho Roxanou zavražditi, a když 309 týž osud i posledního syna Alexandra Vel. potkal, byl K. skutečným králem Makedonským, aniž by však byl přijal jméno královské. R. 305 a 304 snažil se o podmanění Řecka, kde se byl Demetrios usadil, a spojil se, když se mu to nepodařilo, opět se Seleukem, Ptolemaiem a Lysimachem proti Antigonovi, otci Demetriovu. Avšak po smrti jeho u Ipsu 301 nezmocnil se žádné z jeho zemí a pojistil sobě pouze držení Makedonie. † 297.

Kastner Jan, malíř, nar. se 20. list. 1776 ve Weiheru. Pomocí hraběte Fuggera a hrab. Stiebera dostal se r. 1800 na Vídeňskou akademii, kde se v malbě historické a podobizen vycvičil. Z prací jeho vynikají: *Matka Boží*, velký oltářní obraz ve farním kostele jeho rodiště; *Sv. Mikuláš* v chrámě řeckém ve Vídni; *Arcivévoda Antonín* v ornátě velkomistra německého řádu; *Seoh. pán Bianchi*; *Hrabě Colalto* a j. v.

Kaš Jan, výtečný řezbář český, nar. v Prontkovicích r. 1825, † 1873. Otec jeho, zámožný mlynář, poslal jej do Mor. Třebové učit se soustružnictví. Zde byl od mistra svého co skutečný talent řezbářský uznán, a k naléhavému domlouvání rodičům K-ým a přičiněním tamějšího děkana poslán po 3 letech co vyučenec soustružnický do Prahy k osvědčenému řezbáři Šulmanovi. Již po dvouletém pobytu v Praze zaměstnáván byl mistrem svým vyřezáváním menších andělíčků ano i hlav zvířecích. V pátém pak roce nového zaměstnání jeho svěřeno mu pak výhradně Šulmanem [illegible] soch. První práce jeho co sochaře [illegible] byly sochy *Sv. Anny*, *sv. Petra* a *P*[illegible] *Josefa* do Žitavy. Vůbec pracoval K. [illegible] práce objednané různých oborů, mezi kterými [illegible] většina prací kostelních, zvláště pak sochy [illegible] z kterých jmenovati sluší co práce vynikající: [illegible] *na kříži* v nadživotní velikosti, objednaného [illegible] skou radou v Inšbruku, dále do Jičínského [illegible] *sv. Cyrila a Methoděje* a *Krista* [illegible] rozené velikosti, *sv. Vojtěcha* (do Hradce Kr[illegible]) *Madona* do Pražského chrámu sv. Mikuláše [illegible] skvrnělé početí), podobný exemplář [illegible] měrů do tamější všeobecné nemocnice a na [illegible] oltář v chrámu u nejsvět. Trojice na Spál[illegible] *sv. Jana Křtitele* a *sv. Josefa* do kostela sv. [illegible] sefa na Novém městě a t. d. Se sochařem [illegible] selým pracoval také na apoštolech nad orlo[illegible] Staroměstské radnici Pražské. Mimo to [illegible] z prací K-ových velký hlavní oltář s apo[illegible] Petrem a Pavlem v Golč. Jeníkově, kapli [illegible] řem v slohu gotickém hr. Deymovi náležej[illegible] stinném, a v Zahoří hlavní a všecky vedlejší [illegible] mohutnou kazatelnu a čtyry evangelisty v [illegible] velikosti a t. d.; pro Pražského fotografa W[illegible] vyhotovil koně v nadpřirozené velikosti, [illegible] byla do všech možných skoků přispůsobit [illegible] výtečný řezbář český, byl K-ovi vždy upřímným [illegible] cem a přítelem; K-a lze vším právem postaviti [illegible] Levého. Jeden druhého radou doplňoval, a to [illegible] v ohledu umělecké činnosti, ale i co do [illegible] povahy duše.

Kater Henri, angl. důstojník ve Výc[illegible] dii, nar. se 1777 v Bristolu, účastnil se [illegible] trického vyměřování Indie 1795, byl pak [illegible] nímu štábu v Anglii přidělen, vynalezl nový [illegible] metr, shotovil vzorky k váze a míře pro Rus[illegible] psal četná pojednání mechanická a strojnická. † [illegible]

Katzenstein Louis, současný malíř obraz[illegible] rových a podobizen, nar. se 1824 v Kasselu. [illegible] čátku byl kupcem a počal teprv r. 1847 [illegible] vati akademii Kasselskou, načež se po 3 létech [illegible] řízi návodem Leona Cogneta v umění svém [illegible] naloval. Na to se odebral do Itálie, a byl [illegible] povolán na nějaký čas k provedení různých [illegible] bizen od krále Portugalského do Lisabonu. Z [illegible] jeho obrazů, nejvíce to historických genrů, [illegible] jsme: van *Dyck a Karel I.* (v obrazárně Ka[illegible]) *Rubens a Brouwer* (majetek krále Portug.), [illegible] *Děd a vnuk*, *Ostada v krčmě*. Nejvíce zná[illegible] jeho obraz, představující *Návrat z* [illegible]

Kaufmann 1) Theodor, současný malíř [illegible] Yorku, byl žákem Kaulbachovým, účastnil se [illegible] povstání v Drážďanech a odebral se později [illegible] riky, kde se zkoušel v rozličných povolá[illegible] konečně opět štětce se uchopil. Genrové o[illegible] poutají bystrou charakteristikou. Jmenuj[illegible] *Sherman u strážného ohně*, *Indiáni* [illegible] *zničení vlak*, *Černí otroci utíkají se pod* [illegible] — 2) Petr K., narodil se r. 1804 ve V[illegible] studoval v Heidelberku přírodní vědy, [illegible] technologii a státní vědy, stal se 1827 vlád[illegible] rentem v Koblenci, 1828 privátním docentem [illegible] 1831 professorem kamerálního a státního [illegible] ství tamtéž a 1837 ředitelem hospodářského [illegible] tamější university. Sepsal: *Untersuchungen* [illegible] *biete der politischen Oekonomie* (Bonn 18[illegible]), [illegible] *preussen und seine staatswirthschaftlichen* [illegible] *in der heutigen europäischen Staaten*[illegible] 1831); *Zeitschrift des landwirthschaftlichen* [illegible] *für die Eifel* (tamt. 1832—50); *Propä*[illegible] *Kameralistik und Politik* (tamt. 1833). Byl [illegible]

ydavatelem časopisu *Allgemeine Wochenschrift für Land- und Hauswirthschaft* (Norimberk 1836—38). — 3) Konstantin K., generální guvernér v Turkestanu, vítěz nad Chivou, nar. se r. 1818 v Mailanu u Ivangorodu. Otec jeho pocházel ze staré šlechtické rodiny holštýnské, sloužil ale co štábní důstojník u vojště ruském, do kteréhož i mladý Konstantin vstoupil, odbyv přípravná studia vojenská na některých vojenských školách inžinýrských. R. 1843 povýšen byl K. za štábního adjunkta a poslán k armádě kavkazské, kde v bojích s horály čerkeskými vzácné zkušenosti válečnické nabyl. R. 1845 byl při výpravě proti Darčínsku dosti nebezpečně poraněn, což ale nepřimělo ho k tomu, aby po vyléčení opustil dráhu vojenskou, naopak r. 1855 bojoval K. opět hrdinsky při útoku na Kars, který tehdy měli Angličané obsazený. Za neobyčejnou statečnost tuto projevenou vyznamenal ho car zlatým kordem čestným, povýšiv ho zároveň na plukovníka. Po válce krymské byl K. členem rady při vojenské akademii v Petrohradě, a později ředitelem kanceláře v ministerstvě vojenství. R. 1865 stal se K. velitelem v gubernii Vilenské, a dne 27. čce 1866 povolán byl za generálního guvernéra provincie Turkestanské, kde proti sousedním nepřátelským chanátům znamenitě osvědčil výtečné vlohy a schopnosti své válečnické. R. 1868 porazil K. emira Bucharského i spojence jeho na hlavu a dobyl Samarkandu, kterýž od té doby přivtělen je k území ruskému. R. 1873 svěřeno K-novi opět vrchní velení nad výpravou proti chanu Chivskému Sejd-Muhamed-Rachim-Bahadurovi, jehož vojsko v několika bitkách rozprášil a chana samého na útěk se svých zemí zahnal. Po skončení vítězné výpravy tě vyjednával generál K. o přiměřený mír, jehož s navrátivším se chánem ve prospěch Ruska dosáhl.

Kaulbach Vilém (v. hl. d.). Jeden z nejzdařilejších novějších obrazů tohoto umělce jest *Otto III. navštěvuje císaře Karla v hrobce* (v germánském Museu v Norimberce); obraz tento jest velkolepě pojat a činí mohutný dojem. Právě tak co do komposice významný a mistrovsky kreslený jest obraz představující *Bitvu u Salaminy*. Méně podařené jest *Oslavení reformace*, stěnomalba to zdobící náschodí nového Musea Berlínského, neboť nehledí-li se ani k tomu, že jest nápodobením Rafaelovy *Školy Athénské*, neuspokojuje pouhým nakupením historických hlav ani cit ani fantasii. Nejnovější K-ovy kartony jsou *Inkvisitor Arbues*, *Nero* a *Vitekind pokořující se Karlu Velikému*. Všecky tyto tři kresby roznesly pověst svého mistra již po celém vzdělaném světě; dovedlť v nich K. pojmouti mohutné okamžiky historické v jich významu pro budoucnost, a vložiti do nich umělou rukou vlastní svou bujnou fantasii a svého bohatého ducha. Obraz *Nero* líčí nám mohutnými a ostrými rysy rozhraní a zápas dvou věků, totiž zženštilého již věku Římského s rodícím se křesťanstvím, pro okamžik sice podléhajícím ale pro budoucnost plným života. — V hlavním díle udáno jest omylem, že K. provedl v arkádách Mnichovské dvorské zahrady na obmítce malby představující čtyry bavorské řeky; to budiž opraveno v ten smysl, že K. jen kartony k obrazům těmto kreslil, malbu však provedl Arnošt Förster. — K. obdržel r. 1867 v Paříži velkou zlatou medailí a důstojnický kříž čestné legie, zároveň velký komturský kříž bav. řádu sv. Michala a komturský kříž řádu Františka Josefa.

Kaup Jan Jakub, nar. 20. dub. 1803 v Darmstadtu, jest dokt. fil. a od 1840 inšpektorem velkovévod. přírodního kabinetu v Darmstadtu, dříve byl adjunktem tamtéž. Sepsal: *Descript. d'ossement fossiles de mammifères inconnus jusqu'à présent, qui se trouvent au Muséum grand-ducal de Darmstadt* (5 sv. Darmst. 1832—37); s J. Schollem: *Catalogue de plâtre des ossements fossiles, qui se trouvent dans le Cabinet d'hist. nat. du Grand-Duc de Hesse* (ib. 1832); s A. v. Klipsteinem: *Beschreib. und Abbild des in Rheinhessen aufgefundenen Schädels vom Dinotherium giganteum mit geognost. Mittheilungen über die Knochen führenden Bildungen des mittelrhein. Tertiärbeckens* (ib. 1836); pak mnohá čistě zoologická pojednání ve *Nov. Act. Acad. Leop.*, v Okenově *Isis*, Leonhardově a Bronnově *Jahrbuch* atd.

Kaupert Gustav, současný sochař z Kaselu, žijící ve Frankf. n. M. Nadaný tento umělec jest žákem Henschelovým a žil a pracoval delší čas v Římě; od r. 1867 jest učitelem skulptury na Städelově ústavu ve Frankfurtu n. M. Nejčelnější jeho díla jsou: *Penelope*, socha plná vznešeného výrazu, skupení *Láska mateřská*, *Zuzana*, *Amor jako mladík*, *Loreley*. Mimo to shotovil více reliefů, znázorňujících některé údaje se staroněm. dějin.

Kausch Jan Josef, nar. se 1751 v Löwenberku, byl 1809 vládním a medicinálním radou v Lehnici a † 1825. Sepsal: *Geist und Kritik der medicinischen und chirurgischen Zeitschriften Deutschlands* (9 ročníků, Lipsko 1798—1806); *Medicinische und chirurgische Erfahrungen* (tamt. 1798); *Ueber den Milzbrand des Rindviehs* (Berlín 1805); *Memorabilien der Heilkunde* (Zülichau 1818—20, ve 3 sv.); *Die neuen Theorien des Criminalrechts und der gerichtlichen Medicin* (tamt. 1818).

Kean Charles John, výtečný herec angl. (v. hl. d.), podnikl r. 1865 uměleckou cestu do Australie, načež po šestiměsíčním pobytu do Anglie se navrátiv vystupoval v Londýně a jiných městech angl., až dne 23. led. 1868 nervosní nemocí podlehl. Hlavní jeho úlohy byly: král Lear, Jindřich IV., Sardanapal, Ludvík IX., Hamlet a Jindřich VIII.

Kehl, městečko v Badensku (v. hl. d.). Město samo čítá pouze 1920 obyv., avšak k němu těsně přiléhá vesnice téhož jména s 2449, obyv. V poslední válce německo-francouzské vynikl K., že 22. čce 1870 známý zdejší most železniční na pravém břehu badenským vojskem do povětří jest vyhozen, jakož i tím, že Francouzi dne 19. a 24. srp. 1870 se Štrasburku počali K. bombardovati, čímž zničeno přes 40 stavení, mimo jiné též pěkný gotický chrám zdejší.

Keil Karel František, současný sochař, nar. se 1838 ve Wiesbadenu, pracoval s počátku návodem profesora Hopfgartena v Biebrichu, načež vstoupil r. 1857 do dílny Drakeovy v Berlíně, kde též akademii navštěvoval. R. 1861 podnikl uměleckou cestu do Antverp, 1863 do Výmaru a Kodaně a r. 1867 do Paříže. S počátku byl k ruce Drakeovy při shotovování jeho monumentálních děl a vytesal r. 1862 znak hraběte Walderdorfa s dvěma kolosálními lvy pro téhož palác ve Wiesbadenu. R. 1865 shotovil dvě obrovské sochy heroldů, nosičů pochodní, jež měly býti modely pro podobné sochy z bronzu, určené pro Schaumburský zámek arcivévody Štěpána.

Keller Ferdinand, současný malíř krajin a obrazů historických, nar. se 1842 v Karlsruhe. Roku 1858 cestoval se svým otcem inženýrem do Brasilie a studoval tamější krajiny. R. 1862 vrátil se přes Londýn do Karlsruhe, kde stal se žákem J. W. Schirmera. Po jeho smrti studoval návodem Canona. R. 1866 procestoval Francii a Italii. První jeho práce byly krajinomalby z Brasilie (*Prales*, *Záliv u města Rio de Janeiro*), kteréž jsou nyní majetkem velkovévody Badenského. Později se pokusil svými obrazy *poštovní holub* a *Alchemista* i v malbách gen-

tusiánský založil r. 1627 Albrecht z Valdšteina, jenž pohřbíti dal zde manželku svou Lukrecii a odkázal klášteru panství Radim, k němuž náleželo 12 vesnic: Radim, Studeňany, Lháň, Soběraz, Tužín, Žďár, Kyje, Ploužnice, Oujezdec, Chlumek, Štěpanice, Zboží a dvůr Robouský, se všemi příslušnými rybníky, rozsáhlými lesy, kostely a kaplemi. Dále odkázal Albrecht z Valdšteina klášteru témuž panství Pecku se zámkem a 11 vesnicemi: Lhotou, Staňkovem, Vidonicemi, Velkou Borovnicí, Vidochovem, Štikovem, Bělou, Ratkyní, Stupnou a Černínem s popluženími dvory v Pecce, Nedaři, Novém Dvoru a j. R. 1661 přikoupili kartusiáni statek Soběšice se zámkem a dvorem, náležejícím Stanislavu Dohalskému z Dohalic, za 6750 zl., r. 1664 koupili též Oujezd Podhorní, patřící dědicům Dohalského, za 7600 zl., r. 1680 koupili od svob. pána Ferdinanda Rudolfa de Carmes statky Ostroměř a Hradiště za 35.000 zl. a r. 1718 Vojice s velikým jedním dvorem od Jiřího Jind. Vojického z Nové Vsi za 37.000 zl. Aby panství Vojické koupiti mohli, prodali Pecku s Novým Dvorem a statkem Černínem za 3700 zl. R. 1782 byl řád jejich zrušen, a veškeré statky jejich připadly fondu náboženskému. R. 1802 spojila c. k. administr. státních statků Radim, Pecku, Lobešice, Vojice a Choteč v jedno dominium s vrchním úřadem v K-zích, a dne 14. dub. 1824 bylo panství to ve veřejné dražbě koupeno za 191.000 zl. od Ferdinanda kníž. z Trauttmansdorfu, jehož dědicům až dosud náleží. a.

Kassander, syn Antipatrův, nar. se 355 před Kr., šel 322 do Makedonie, aby odvrženého o Alexandra Vel. otce svého očistil, stal se 321 vojevůdcem Antigona ve Frygii, a odebral se po smrti otcově do Řecka, kde ho královna Eurydika 318 správcem říše učinila. Jelikož však Polysperchon proti němu brojil, pospíchal do Makedonie, dal Roxanu, choť Alexandrovu, uvězniti, matku jeho Olympii odpraviti, a pojal dceru její Thessaloniku za manželku. Na to spojil se 315 s jinými ještě vůdci Alexandrovými proti Antigonovi a bojoval proti němu až do r. 311. Nyní dal též mladšího Alexandra s matkou jeho Roxanou zavražditi, a když 309 týž osud i posledního syna Alexandra Vel. potkal, byl **K.** skutečným králem Makedonským, aniž by však byl přijal jména královské. R. 305 a 304 snažil se o podmanění Řecka, kde se byl Demetrios usadil, a spojil se, když se mu to nepodařilo, opět se Seleukem, Ptolemaiem a Lysimachem proti Antigonovi, otci Demetriovu. Avšak po smrti jeho u Ipsu 301 nezmocnil se žádné z jeho zemí a pojistil sobě pouze držení Makedonie. † 297.

Kastner Jan, malíř, nar. se 26. list. 1776 ve Weiheru. Pomocí hraběte Fuggera a hrab. Stiebera dostal se r. 1800 na Vídeňskou akademii, kde se v malbě historické a podobizen vycvičil. Z prací jeho vynikají: *Matka Boží*, velký oltářní obraz ve farním kostele jeho rodiště; *Sv. Mikuláš* v chrámě řeckém ve Vídni; *Arcivévoda Antonín* v ornátě velkumistra německého řádu; *Svob. pán Bianchi*; *Hrabě Colalto* a j. v.

Kaš Jan, výtečný řezbář český, nar. v Pruntkovicích r. 1825, † 1873. Otec jeho, zámecký mlynář, poslal jej do Mor. Třebové učit se soustružnictví. Zde byl od mistra svého co skutečný talent řezbářský uznán, a k naléhavému domlouvání rodičům K-ým a přičiněním tamějšího děkana poslán po 3 letech co vyučenec soustružnický do Prahy k osvědčenému řezbáři Šulmanovi. Již po dvouletém pobytu v Praze zaměstnáván byl mistrem svým vyřezáváním menších andělíčků ano i hlav zvířecích. V pátém pak roce nového zaměstnání jeho svěřeno mu pak výhradně Šulmanem vyřez… ach. První práce jeho co sochaře samost… byly sochy *Sv. Anny*, *sv. Petra a Pavla* … *Josefa* do Žitavy. Vůbec pracoval K. vždy … práce objednané různých oborů, mezi kterýmiž … většina prací kostelních, zvláště pak sochy … z kterých jmenovati sluší co práce vynikající: … na kříži v nadživotní velikosti, objednaného … skou radou v Inšbruku, dále do Jičínského … *sv. Cyrila a Methoděje* a *Krista žehnajícího* … rozené velikosti, *sv. Vojtěcha* (do Hradce Krá… *Madonu* do Pražského chrámu sv. Mikuláše … skvrnném početí), podobný exemplář men… míře do tamější všeobecné nemocnice a … oltář v chrámu u nejsvět. Trojice na Spálen… *sv. Jana Křtitele* a *sv. Josefa* do kostela … sela na Novém městě a t. d. Se sochařem … selým pracoval také na apoštolech nad orlo… Staroměstské radnici Pražské. Mimo to jmen… z prací K-ových velký hlavní oltář s ap… Petrem a Pavlem v Golč. Jeníkově, … řem v slohu gotickém hr. Deymovi nál… stinném, a v Záboří hlavní a všecky vedl… mohutnou kazatelnu a čtyry evangelisty v … velikosti a t. d.; pro Pražského fotografa … vyhotovil koně v nadpřirozené velikosti, … byla do všech možných skoků přispůsobit… výtečný řezbář český, byl K-ovi vždy upřímn… cem a přítelem; K-a lze vším právem postavi… Levého. Jeden druhého radou doplňoval, a … v ohledu umělecké činnosti, ale i co do … povahy duše.

Kater Henri, angl. důstojník ve Vý… dil, nar. se 1777 v Bristolu, účastnil se … trického vyměřování Indie 1799, byl pak … nímu štábu v Anglii přidělen, vynašel nov… metr, zhotovil vzorky k váze a míře pro Rus… psal četná pojednání mechanická a strojnická. …

Katzenstein Louis, současný malíř obraz… ruvých a podobizen, nar. se 1824 v Kass… čátku byl kupcem a počal teprv r. 184… vati akademii Kasselskou, načež se po … říši návodem Leona Cogneta v umění … naloval. Na to se odebral do Itálie, … povolán na nějaký čas k provedení růz… bizen od krále Portugalského do Lissabonu. … jeho obrazů, nejvíce to historických …, … jeme: *van Dyck a Karel I.* (v obrazárn… *Rubens a Brouwer* (majetek krále Portu…), … *Děd a vnuk*, *Ostade v krčmě*. Nejvíce … jeho obraz, představující *Návrat z mal…*

Kaufmann 1) Theodor, současný malí… Yorku, byl žákem Kaulbachovým, účastnil … povstání v Drážďanech a odebral se … riky, kde se zkoušel v rozličných povol… konečně opět štětce se uchopil. Genrové obr… poutají bystrou charakteristikou. Jmenujem… *Sherman u strážného ohně*, *Indiáni přepad…* *zničení vlak*, *Černí otroci utíkají se pod …* — **2)** Petr K., narodil se r. 1804 ve V… studoval v Heidelberku přírodní vědy, … technologii a státní vědy, stal se 1827 … rentem v Koblenci, 1828 privátním docent… 1831 profesorem kamerálního a státního … ství tamtéž a 1837 ředitelem hospodářsk… tamější university. Sepsal: *Untersuch… biete der politischen Oekonomie* (Bonn 18…), *… preussen und seine staatswirthschaftliche… in der heutigen europäischen Staaten…* 1831); *Zeitschrift des landwirthschaftl… für die Eifel* (tamt. 1832—50); *… Kameralistik und Politik* (tamt. 1833). …

vydavatelem časopisu *Allgemeine Wochenschrift für Land- und Hauswirthschaft* (Norimberk 1836—38). — 3) Konstantin K., generální guvernér v Turkestanu, vítěz nad Chivou, nar. se r. 1818 v Mainu u Ivangorodu. Otec jeho pocházel ze staré šlechtické rodiny holštýnské, sloužil ale co štábní důstojník u vojště ruském, do kteréhož i mladý Konstantin vstoupil, odbyv přípravná studia vojenská na některých vojenských školách inžinýrských. R. 1843 povýšen byl K. za štábního adjunkta a poslán k armádě kavkazské, kde v bojích s horály čerkeskými vzácné zkušenosti válečnické nabyl. R. 1845 byl při výpravě proti Darčínsku dosti nebezpečně poraněn, což ale nepřimělo ho k tomu, aby po vyléčení opustil dráhu vojenskou, naopak r. 1855 bojoval K. opět hrdinsky při útoku na Kars, který tehdy měli Angličané obsazený. Za neobyčejnou statečnost tuto projevenou vyznamenal ho car zlatým kordem čestným, povýšiv ho zároveň na plukovníka. Po válce krymské byl K. členem rady při vojenské akademii v Petrohradě, a později ředitelem kanceláře v ministerstvě vojenství. R. 1865 stal se K. velitelem v gubernii Vilenské, a dne 27. čce 1866 povolán byl za generálního guvernéra provincie Turkestanské, kde proti sousedním nepřátelským chanátům znamenitě osvědčil výtečné vlohy a schopnosti své válečnické. R. 1868 porazil K. emíra Bucharského i spojence jeho na hlavu a dobyl Samarkandu, kterýž od té doby přivtělen je k území ruskému. R. 1873 svěřeno K-novi opět vrchní velení nad výpravou proti chanu Chivskému Sejd-Muhamed-Rachim-Bahadurovi, jehož vojsko v několika bitkách rozprášil a chana samého na útěk se svých zemí zahnal. Po skončení vítězné výpravy té vyjednával generál K. o přiměřený mír, jehož s navrátivším se chánem ve prospěch Ruska dosáhl.

Kaulbach Vilém (v. hl. d.). Jeden z nejzdařilejších novějších obrazů tohoto umělce jest *Otto III. navštěvuje císaře Karla v hrobce* (v germánském Museu v Norimberce); obraz tento jest velkolepě pojat a činí mohutný dojem. Právě tak co do komposice významný a mistrovsky kreslený jest obraz představující *Bitvu u Salaminy*. Méně podařené jest *Oslavení reformace*, stěnomalba to zdobící náschodí nového Musea Berlínského, neboť nehledí-li se ani k tomu, že jest nápodobením Rafaelovy *Školy Athénské*, neuspokojuje pouhým nakupením historických hlav ani cit ani fantasii. Nejnovější K-ovy kartony jsou *Inkvisitor Arbues*, *Nero* a *Vitekind pokořující se Karlu Velikému*. Všecky tyto tři kresby roznesly pověst svého mistra již po celém vzdělaném světě; dovedlť v nich K. pojmouti mohutné okamžiky historické v jich významu pro budoucnost, a vložiti do nich umělou rukou vlastní svou bujnou fantasii a svého bohatého ducha. Obraz *Nero* líčí nám mohutnými a ostrými rysy rozhraní a zápas dvou věků, totiž zženštilého již věku Římského s rodícím se křesťanstvím, pro okamžik sice podléhajícím ale pro budoucnost plným života. — V hlavním díle udáno jest omylem, že K. provedl v arkádách Mnichovské dvorské zahrady na obmítce malby představující čtyry bavorské řeky; to budiž opraveno v ten smysl, že K. jen kartony k obrazům těmto kreslil, malbu však provedl Arnošt Förster. — K. obdržel r. 1867 v Paříži velkou zlatou medalii a důstojnický kříž čestné legie, zároveň velký komturský kříž bav. řádu sv. Michala a komturský kříž řádu Františka Josefa.

Kaup Jan Jakub, nar. 20. dub. 1803 v Darmstadtu, jest dokt. fil. a od 1840 inšpektorem velkovévod. přírodního kabinetu v Darmstadtu, dříve byl adjunktem tamtéž. Sepsal: *Descript. d'ossement fossiles de mammifères inconnus jusqu'a présent, qui se trouvent au Musêum grand-ducal de Darmstadt* (5 sv. Darmst. 1832—37); s J. Schollem: *Catalogue de plâtre des ossements fossiles, qui se trouvent dans le Cabinet d'hist. nat. du Grand-Duc de Hesse* (ib. 1832); s A. v. Klipsteinem: *Beschreib. und Abbild des in Rheinhessen aufgefundenen Schädels vom Dinotherium giganteum mit geognost. Mittheilungen über die Knochen führenden Bildungen des mittelrhein. Tertiärbeckens* (ib. 1836); pak mnohá části zoologická pojednání ve *Nov. Act. Acad. Leop.*, v Okenově *Isis*, Leonhardově a Bronnově *Jahrbuch* atd.

Kaupert Gustav, současný sochař z Kaselu, žijící ve Frankf. n. M. Nadaný tento umělec jest žákem Henschelovým a žil a pracoval delší čas v Římě; od r. 1867 jest učitelem skulptury na Städelově ústavu ve Frankfurtu n. M. Nejčelnější jeho díla jsou: *Penelope*, socha plná vznešeného výrazu, skupení *Láska mateřská*, *Zuzana*, *Amor jako mladík*, *Loreley*. Mimo to shotovil více reliefů, znázorňujících některé udaje ze staroněm. dějin.

Kausch Jan Josef, nar. se 1751 v Löwenberku, byl 1809 vládním a medicinálním radou v Lehnici a † 1825. Sepsal: *Geist und Kritik der medicinischen und chirurgischen Zeitschriften Deutschlands* (9 ročníků, Lipsko 1798—1806); *Medicinische und chirurgische Erfahrungen* (tamt. 1798); *Ueber den Milzbrand des Rindviehs* (Berlín 1805); *Memorabilien der Heilkunde* (Züllichau 1813—20, ve 3 sv.); *Die neuen Theorien des Criminalrechts und der gerichtlichen Medicin* (tamt. 1818).

Kean Charles John, výtečný herec angl. (v. hl. d.), podnikl r. 1865 uměleckou cestu do Australie, načež po šestiměsíčním pobytu do Anglie se navrátiv vystupoval v Londýně a jiných městech angl., až dne 23. led. 1868 nervosní nemocí podlehl. Hlavní jeho úlohy byly: král Lear, Jindřich IV., Sardanapal, Ludvík IX., Hamlet a Jindřich VIII.

Kehl, městečko v Badensku (v. hl. d.). Město samo čítá pouze 1920 obyv., avšak k němu těsně přiléhá vesnice téhož jména s 2449, obyv. V poslední válce německo-francouzské vynikl K., že 22. čce 1870 známý zdejší most železniční na pravém břehu badenským vojskem do povětří jest vyhozen, jakož i tím, že Francouzi dne 19. a 24. srp. 1870 ze Štrasburku počali K. bombardovati, čímž zničeno přes 40 stavení, mimo jiné též pěkný gotický chrám zdejší.

Keil Karel František, současný sochař, nar. se 1838 ve Wiesbadenu, pracoval z počátku návodem profesora Hopfgartena v Biebrichu, načež vstoupil r. 1857 do dílny Drakeovy v Berlíně, kde též akademii navštěvoval. R. 1861 podnikl uměleckou cestu do Antverp, 1863 do Výmaru a Kodaně a r. 1867 do Paříže. S počátku byl k ruce Drakeovy při zhotovování jeho monumentálních děl a vytesal r. 1862 znak hraběte Walderdorfa s dvěma kolosálními lvy pro téhož palác ve Wiesbadenu. R. 1865 zhotovil dvě obrovské sochy heroldů, nosičů pochodní, jež měly býti modely pro podobné sochy z bronzu, určené pro Schaumburský zámek arcivévody Štěpána.

Keller Ferdinand, současný malíř krajin a obrazů historických, nar. se 1842 v Karlsruhe. Roku 1858 cestoval se svým otcem inženýrem do Brasilie a studoval tamější krajiny. R. 1862 vrátil se přes Londýn do Karlsruhe, kde stal se žákem J. W. Schirmera. Po jeho smrti studoval návodem Canona. R. 1866 procestoval Francii a Italii. První jeho práce byly krajinomalby z Brasilie (*Prales*, *Záliv u města Rio de Janeiro*), kteréž jsou nyní majetkem velkovévody Badenského. Později se pokusil svými obrazy *poštovní holub* a *Alchemista* i v malbách gen-

rových, obrazem *Smrt Filipa II.* přestoupil na půdu historickou. Všecky jeho obrazy vynikají pravdivostí výrazu a harmonií barev a světla.

Kennedy William Denkholm, malíř anglický, nar. se r. 1813 v Dumfriesu, nabyl první vzdělání své v Edinburgu, načež r. 1830 odebral se do Londýna, kde po třech letech vstoupil do král. akademie malířské, v níž r. 1835 vyznamenán byl zlatou medalií za nejlepší obraz historický. V letech 1840—1842 cestoval s Noblem po Italii, odkudž veliké množství zdařilých nákresů přivezl. Z nejlepších obrazů K-ových uvádíme: *Italie* (z r. 1843); *Královsí Karel a Ubaldo; Matka bandity; Pastýři koz v Italii; Venuše a Adonis; Hrob Plautův* a j. v. Co malíř klasických krajin měl K. velmi jemný cit pro komposici barev. † r. 1865.

Keppler, Josef svob. pán von, spisov. z doby Josefinské ve Vídni, kde ještě r. 1823 žil, nar. se r. 1760 v Stralsundě. Sepsal: *Adelstern oder Ehrgeiz und Vorurtheil* (ve Vídni 1781); *Christian Piphan oder die Vertheidiger der Unwissenheit* (tamt. 1781); *Neueste Geschichte des Pabstes Pius VI. bis auf seine Abreise von Wien* (tamt. 1782); *Der Kopotrock; eine Geschichte aus einer schwedischen Handschrift übersetzt* (tamt. 1782); *Die Inoculation der Dummheit* (tamt. 1783); *Der Fasan* (v Praze a ve Frankfurtě 1785); *Die Grafen von der Provence* (ve Vídni 1792); *Maria Galeazzi, Herzog von Mailand* (tamt. 1793); *Kritische Untersuchung über die Ursache und Wirkung des Lächerlichen* (ve 2 díl. Cilí 1792).

Kepner Friedrich, něm. spisov, nar. se r. 1745 v Brodswindenu, přišel r. 1769 co sekretář hrab. Josefa Colloreda do Vídně a byl r. 1779 od Frant. Jos. hraběte Kinského za bibliotekáře a profesora aesthetiky a literatury na voj. akademii v Novém Městě za Vídní ustanoven. Sepsal: *Mondor, eine persische Geschichte* (v Praze 1771); *Moralische Erzählungen* (tamt. 1777); *Fabeln im gereimten Sylbenmasse* (ve Vídni 1799); *Syrische Gedichte* (t. 1799); *Entwurf literarischer Vorlesungen* (tamt. 1791); a některé činohry, z nichž jmenujeme: *Die Horasier. Originalschauspiel; Die Abassiden. Originalschauspiel* (1775). Mimo to překládal pilně francouzské a anglické čino- a veselohry. † r. 1820 ve Vídni.

Kerl Georg Heinr. Bruno, hornický spisovatel něm., (v. hl. d.), jmenován r. 1853 hutmistrem, r. 1862 profesorem v Klausthalu a roku 1867 docentem hutnictví, průbírnictví a lučební technologie na hornické akademii Berlínské. Nejlepší jeho dílo *Handbuch der metall. Hüttenkunde*, vyšlo již ve 4. vydání (Freiberg 1861—65). Dále zaznamenáváme tyto jeho spisy: *Anleitung zum Studium der harzer Hüttenprocesse* (Klausthal 1857); *Leitfaden der qualitativen und quantitativen Löthrohruntersuchungen* (2. vyd. Klausth. 1862); *Metallurgische Probirkunst* (Lipsko 1866); *Grundriss der Salinenkunde* (Brunšvik 1868); *Abriss der Thonwaaren-Industrie* (tamt. 1871); *Grundriss der Hüttenkunde* (Lipsko 1872). Počínaje 3. svazkem pokračoval K. v Muspprattově: *Theoret., prakt. und analytische Chemie* (Brunšvik 1863—70, 6 sv.).

Kern Benedikt, malíř, nar. v Děčíně ok. roku 1720, vycvičil se v umění malířském u svého bratra Antonína K-a (v. hl. d.), slavného času toho umělce při dvoře kurfiršta Saského v Drážďanech, načež navštívil akademie zahraničné, a nabyv neobyčejných vědomostí uměleckých usadil se r. 1749 v městě Krupce, kdež držel napotom dům čís. 90. Po smrti bratra svého, po němž zdědil četné sbírky umělecké a vzácné přístroje malířské, jmenován jest tolikéž dvorským malířem krále Polského a kurfiršta Saského. Zhotovil mnoho maleb historických, jmenovitě náboženských, do rozličných kostelů i domů soukromých. Roku 1760 daroval krásnou madonu do bývalého kostela Všech Svatých v Krupce, která se nyní spatřuje v tamním chrámu farním. Ještě nedávno viděti bylo v domě č. 90 v Krupce, někdy K-ovi a potom příbuzným jeho náležitém, 16 velikých obrazů svatých, řemeslně zhotovených, o nichž vůbec se povídalo, že byly zhotoveny štětcem K-ovým. *Rs.*

Kerner Antonín, souvěký botanik, nar se 13. list. 1831 v Mauternu, studoval medicinu a z přírodních věd hlavně botaniku, stal se prof. přírodopisu na vyšší reálce v Budíně, pak na tamějším král. uherském Josefinum a r. 1860 prof. na universitě Inšprucké. Zabývaje se s počátku hlavně florou dolnorakouskou a uherskou podal zvláště o rostlinstvu uherském důkladné práce. Sepsal: *Das Pflanzenleben der Donauländer* (Inšpruk 1863); *Ueber eine neue Weide* (*Verhandl. des zool. bot. Vereins in Wien* 1852, II.); *Die Vegetationsverhältnisse des Erlafthales* (tamt. 1853, III.); *Flora der Baumgärten in Deutschland* (t. 1855, V.); *Der Bakonyer Wald* (tamt. 1856, VI.); *Ueber die Vegetationsformen der ungar. Tiefebene* (tamt. 1858, VII.); *Phänologische Beobachtungen auf der Margaretheninsel bei Ofen* (tamt.); *Das Pilis-Vértes-Gebirge* (tamt.); *Ueber die Zsombeck-Moore Ungarns* (tamt.); *Die niederösterreichischen Weidenarten* (tamt. 1859, IX.); *Zeitliche Umwandlung der Pflanzenformationen* (t. 1861, XI.); *Ueber botanische Nomenclatur im Allgemeinen und insbesondere jene der Cytisussträucher* (tamt. XIII.); *Der Nagysal* (*Oester. bot. Zeitung* VII.); *Ueber einige in historischer Beziehung interessante Pflanzen der ungar. Flora* (tamt. IX.); *Descriptiones plantarum novarum florae hungaricae et transsylvanicae* (tamt. XIII.); *Die Wälder des ungar. Tieflandes* (Bonplandia, IX.); *Die Flora der ungar. Sandhaiden* (časop. Flora 1857, I.); *Stipa pennata L. das ungar. Waisenmädchenhaar* (Gartenlaube 1862).

Kessler August, současný malíř krajin, nar. se r. 1826 v Tilsitu. Od r. 1844—51 navštěvoval malířskou akademii Düsseldorfskou, kde vzbudil s počátku pozornost na sebe, tak že od něho znamenité práce se očekávaly. Naděje tyto však s počátku byly vesměs sklamány, teprv v novější době vynikl mnohými velmi zdařilými výtvory. Z jeho obrazů jmenujeme v popředí: *Jitro v lese*; *Večer ve skalním údolí*; *Krajina letní*; *Krajina lesní* a j. v.

Ketteler, Vilém Em. svob. pán (v. dopl. 1.), biskup Mohucký, sepsal: *Freiheit, Autorität und Kirche* (7. vyd. 1862); *Die Arbeiterfrage und das Christenthum* (8. vyd. 1864); *Deutschland nach dem Kriege von 1866* (6. vyd. 1866); *Die wahren Grundlagen des religiösen Friedens* (3. vyd. 1868); *Das allgemeine Concil* (5. vyd. 1869); *Die Centrumsfraktion* (1872) a j. Počátkem září 1873 navštívil K. Prahu při příležitosti slavení 900letého jubilea Pražského biskupství a kázal u sv. Víta na hradě Pražském.

Keudell 1) Robert von, prus. státník, nar. se 27. ún. 1824 v Královci studoval gymn. ve svém rodišti a od r. 1841 v Královci, Heidelberku a Berlíně práva, stal se 1850 soudním a r. 1851 vládním asesorem v Postupínu. V letech 1858—63 byl vrchním presidiálním radou ve Vratislavi a byl r. 1863 povolán od ministra Bismarka za úředníka do ministerstva nitra. Od té doby byl K. stálým pomocníkem tohoto slavného něm. státníka, doprovázel jej r. 1864 do Šlesvíku, r. 1866 do Čech, jakož i roku 1870 do Versaillu a rok na to do Gastýna a Salcpurku. Od r. 1870 jest K. tajným legačním radou pruským a zastupoval severoněm. spolek r. 1869 při otevření Suezského průplavu. R. 1871 byl zvolen

něm. říšské rady, v kteréž přináleží k tak zvané mecké říšské straně (*deutsche Reichspartei*). — 2) adolf von K., nejstarší bratr předešlého, nar. 1808, byl s počátku důstojníkem v pruské armádě, později polním hospodářem a sepsal: *Laetitia, usserhalb der Gesellschaft, Bergau, Die Politiker, is Glückskind* (v Lips. 1859). † 1871 v Berlíně.

Keux, John Le, rytec anglický, nar. se r. 1783. žák Basirův pěstoval K. s velikou oblibou láště gothiku v umění svém, a množství jeho aritektonických rytin ve mědi zajisté přičinilo nelo k tomu, aby v Anglii smysl pro gothiku více rozšířil. K. † r. 1846. Z četných děl, která strovaky ilustroval, uvádíme následující: *Architektické starožitnosti Brittonovy; Starožitnosti Normedské* od Pugina st.; *kaple Jindřicha VIII.* ve *estminsteru; Nealovy vzpomínky na Oxford a Camidge* (dle výkresů Mackenzie) atd.

Khevenhüller Metsch, hrabě František, vevý převor řádu Maltezského v Čechách, † v Praze . list. 1867.

Kiessling Pavel, současný malíř, jest dovedný kresbě i koloritu, leč má podivnou náklonost moderní kostum a moderní ídey přenášeti na osoby rthologické, čímž vznikají někdy až prapodivné ladby. Jmenujeme z nich *Dívka z cizìny, Dithymba, Venuše a Amor, Triumf lásky, Venuše zjevuje samilovanému párku* a j.

Kietz Gustav, současný sochař v Drážďanech, t žák Rietschelův a pracoval pro jeho pomník itherův ve Vormsu sochy *Melanchtona, Husa, Filipa uenského* a některé reliefy. Velmi byl chválen jeho pomník *Listův* v Reutlinkách; jeho model pomník *Uhlandův* v Tubinkách byl poctěn první nou.

Kienkiangfu (v. hl. d.), obchodní město v Číně pravém břehu Jang-tse-kiangu jest od' r. 1861 tvřeno též obchodu evropskému. R. 1869 byla cena se obrátivšího zboží 29,000.000 rak. zl. Ze zboží veženého připadlo 90% na černý a zelený čaj, mimo bylo vyveženo 10.795 pikulů zboží porculánového.

Kilburne G., současný malíř genrových obrazů Anglii, maluje barvami vodovými i olejovými rozšné a opravdové výjevy ze života. Z jeho akvajmenujeme: *Děvče s dvěma dětma, Písárna, Zemná nutnost*, z jeho olejových obrazů pak *Vítané ipnutí*.

Kirchbach, Hugo Ewald von, prus. generál, r. se 23. kv. 1809 v Neumarktu, vstoupil r. 1826 prus. armády a byl 10. srp. 1870 jmenován generálem pěchoty. Ve válce r. 1870 stál při oblení Paříže na důležitém stanovisku před Mont-Varienem, a odrazil 19. led. 1871 smělý výpad Pařanů krvavým odporem, načež vláda Pařížská o dmidenní klid zbraní žádala. Počátkem ún. 1871 ebral se s 5. sborem, jemuž velel, do Orleansu a bř. přes Dijon do Vesoulu. V kv. vrátil se do snaňska, kde dosud stojí v čele 5. sboru německé mády.

Kirchhoff Johann Wilhelm Adolph, výtečný olog a starožitník, nar. se 6. led. 1826 v Berlíně ko syn historického malíře Jana Jakuba K-a, stuval gymnasium ve svém rodišti a v letech 1842— na universitě tamější filologii. Od roku 1846 isobil jako profesor na Joachimsthalském gymnaa v Berlíně, a roku 1865 stal se na tamější unirsitě řádným profesorem filologie. Od roku 1860 st řádným členem Berlínské akademie. Sepsal: *uaestionum Homericarum particula* (v Berl. 1846); *ie Homerische Odyssee und ihre Entstehung* (tamt. 859); *Die Composition der Odyssee* (tamt. 1869). širších kruzích učinil se známým kritickým vydáním tragedií Euripidových (2. svaz. v Berl. 1855; jiné vydání 3. sv. 1868) a vydáním Plotina (2. sv. v Lips. 1854). Nemenší zásluhy sjednal si K. o poznání starých řečí a palaeografie staré Italie; mimo různé články v Kuhnově *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* uveřejnil v tomto oboru o sobě: *Die Umbrischen Sprachdenkmäler* (2 svaz. v Berl. 1845—51 společně s Aufrechtem) a *Das Stadtrecht von Bantia* (v Berl. 1852). K tomu druží se některé výzkumy jeho o staroněmecké řeči a literatuře, jako *Das gothische Runenalphabet* (v Berl. 1852); *Die Fränkischen Runen* v Hauptově *Zeitschrift für deutsches Alterthum* (1855) a j. Též spracoval na vyzvání akademie 2. svazek díla *Corpus inscriptionum graecarum* (1859), obsahující nápisy křesťanské, a vydával r. 1872 *Corpus inscriptionum atticarum*.

Kirchhoffer Rudolf, souvěký mědiryjec, vzdělal se ve Vídni. Z prvních prací jeho, vystavených na výstavách akademie výtvarných umění r. 1840 a 1845, vynikala zvláště *Magdalena* dle Pompea Battoniho a *Magdalena* dle Guida Reniho. Mimo to jmenujeme ještě *Kasatelnu chrámu sv. Štěpánského ve Vídni* a *Podobiznu Thorwaldsenova*.

Kirk, současný sochař v Dublíně. Od něho pocházejí čtyry kolosální sochy na Dublínské *Trinity-College*, představující: *Božství, Zákon, Vědu* a *Lékařství*, a obrovská socha *Spravedlnosti* pro soudní dům v Belfastu. Mimo to zhotovil veliké sochy markýse *Devonshirského*, kapitána *Croziera*, poprsí *Mc Clintocka, Cromptona, Marshe* a j. Na pomníku Wellingtonově znázornil *bitvu u Seringapatnamu* s figurami v životní velikosti v reliefu bronzovém.

Kis Arnošt, maď. revoluční generál, nar. se r. 1800 v Temešváru a postoupil v rak. armádě na plukovníka husarů. R. 1848 přešel do ležení povstalců a byl jmenován od Košuta s počátku generálem, pak podmaršálkem a konečně v únoru 1849 velitelem veškeré uherské hotovosti zemské. Po utlačení revoluce přišel do rakouského zajetí a byl 6. říj. 1849 v Aradu zastřelen.

Kiselev, Nikolaj hrabě (v. hl. d.), stal se roku 1864 rus. vyslancem u dvora italského a † 8. pros. 1869 ve Florencii.

Kislev, 3. měsíc obecného a 9. měsíc církevního roku židovského (3 list. — 9. pros.).

Kiszka Zgierski z Ciechanowce Vincenc, hrabě, byl sekretářem konsistoře římsko-katolické ve Vilně, později úředníkem při finančním ministerstvě v Petrohradě, a vydával časopisy v jazyku polském, ruském, německém, francouzském a vlaském, jako: *Kupiec*, v jazyku polském, ruském a francouzském (v Petrohradě 1832); *Egida*, týdenník v jazyku polském, francouzském a vlaském s rytinami (tamt. 1833); *Torgowoj Adres-Kalender* (tamt. 1836) v jazyku ruském. O sobě vydal: *Proces kanoniczny sądowy i rządowy* (ve Vilně 1820, vyšly pouze 2 sešity); *Germanik*, tragédie v 5 jednáních z francštiny od Arnaulta (tamt. 1820); *Chodkiewicz pod Cecorą*, lyrická tragédie v 5 jednáních ve verších (tamt. 1821); *Dymitr Samozwaniec*, z ruštiny, tragédie v 5 jednáních (tamt. 1821); *Biblija dla dzieci*, s rytinami z francštiny (tamt. 1822).

Kitaibel Pavel, přírodozpytec, nar. se v Nagy-Mártonu 3. ún. 1757 a † 13 pros. 1817 v Pešti. Procestovav za vědeckým účelem Charvátsko, stal se r. 1793 korepetitorem farmaceutův, r. 1794 dosorcem botanické zahrady, r. 1802 řádným prof. botaniky a chemie, aniž by však kdy byl přednášky odbýval. Za to cestoval pilně, šel s hrab. Frant. z Valdšteina do Marmaroše a do Berlína 1798, kde se s Willdenowem seznámil, r. 1800 do Banatu, roku 1802 do Charvátska atd., konaje všude pilná studia,

hlavně botanická. Sepsal: *Ueber das Bartfelder Mineralwasser* (Kašov 1801); *Plantae rariores Hungariae indigenae* . . . (3 sv. Vídeň 1802—12); *Hydrographia Hungariae* (2 sv. Budín 1829); *Ueber das Matragebirge in topographisch-naturhistorischer Rücksicht* (*Liter. Anzeiger für Ungarn* 1799); *Allgemeine Ansichten der Oberfläche des Bodens in Ungarn* (*Zeitschrift von und für Ungarn* 1803, III.); *Ueber Kitaibels Antheil an der Entdeckung des Tellur* (*Neues allgemeine Journal der Chemie* v. Gehler 1803 I.). Z rukopisů jeho, zakoupených od Peštského národního musea, vydal Kanitz: *Reliquiae Kitaibelianae* (Vídeň 1862—63). **K.** našel tellur před Klaprothem, postoupil mu ale prioritu.

Kittel Jan Kristian, varhaník a hudební skladatel, nar. se 1732 v Erfurtu a byl posledním žákem Sebastiana Bacha. S počátku byl varhaníkem v Langensalze a od r. 1756 v Erfurtu, kde † 1809. **K.** psal a hrál zcela v duchu svého slavného mistra a zjednal si zejména chvalnou pověst svým spisem *Der angehende Organist* (3 sv. v Erfurtu 1801), dále svými *Praeludiemi* a dílem *Neues Choralbuch* (v Altoně 1803). Žáky jeho byli Fischer, Haessler, Rinck, Umbreit a j.

Klatovy. V hlavním díle omylem udáno, že město **K.** 19. bř. 1421 „vypleněno jest Žižkou a klášter dominikánský pobořen.“ Žižka té doby válčil v severních Čechách, kde 16. bř. 1421 dobyl Chomútova, načež poddaly se mu dobrovolně Mašťov, Louny, Slaný a rozličné hrady a tvrze; potom oblehl Beroun a vzal jej 1. dub. útokem. Pobořeni kláštera dominikánského stalo se od Klatovanů samých, nejspíše již r. 1419 za příkladem Pražanů, kteří po smrti krále Václava obořili se na kláštery, kde nerozdávali pod obojí způsobou, a nejprvé klášter kartusiánský na Smíchově vypálili, čehož potom jiná česká města následovala. Že ruch husitský záhy v **K**-vech opanoval, toho důkazem je ta okolnost, že mezi poutníky, kteří, ubírajíce se k ustanovenému dni 10. list. 1419 do Prahy, u Knína od Petra Konopišťského nepřátelsky napadeni jsou, byli dle svědectví „Starých letopisů“ také Klatovští.

Klein 1) Julius Leopold, něm. spis. a básník, nar. se r. 1810 v Miškovci v Uhřích a žije nyní jako spis. v Berlíně. Sepsal tragedie: *Maria von Medici* (1841); *Luines* (1843); *Zenobia* (1847); *Strafford* (1862); *Moreto* (1863); *Heliodora* (1867) a j.; veselohry: *Die Herzogin* (1846); *Ein Schützling* (1847); *Voltaire* (1862); obšírné dílo *Geschichte des Dramas* (6 sv. 1865—71). Veškeré dramat. jeho spisy vyšly v 7 sešitech r. 1871—1872. — **2)** Vilém **K.**, současný malíř krajin, narodil se r. 1821 v Düsseldorfu. V umění svém vzdělal se u J. W. Schirmera a na cestách po Německu, Švýcarsku, Itálii, Belgii a Nizozemsku. Obrazy jeho dávají svědectví o nadání umělcově u provádění rozkošných komposic a o důkladném studování přírody samé. Nejpěknější z obrazů jeho jsou: *Lesní krajina* (1844, majetek kurfiršta Hessenského); *Horská krajina* (1845); *Arnsberg a Innthal* (1855, krále Fridricha Viléma IV.); *Jezero Gardské* (1858); *Zima v Tirolsku* (1856) a j. — **3)** Jan **K.**, současný malíř, nar. se 1823 ve Vídni. Umění svému se vyučil na akademii Vídeňské návodem Führichovým, načež se vzdělával ještě nějaký čas v Benátkách a studoval v jednom klášteře bukovinském byzantinské stěnomalby; též fresky románské studoval později, a zhotovil množství kartonů k malbám stěnovým i k malbám na sklo. Mezi prvnějšími jmenujeme malby v biskupské kapli v Černovicích, pro chrám St. Maria na kapitolu Kolínském; z maleb na sklo pak uvádíme okna u sv. Antonína v Padově, u sv. Štěpána ve Vídni, v Kemptenu, Linci, v Uhřích a [illegible] všech těchto malbách pojal význačné [illegible] nýru mistrů středověkých. **K.** jest členem [illegible] umění ve Vídni.

Kleist, Frant. Vilém von, prus. generál[illegible] nar. se 19. září 1809, vstoupil 1828 do pru[illegible] a sloužil s počátku ve sboru inženýrském [illegible] postoupil r. 1847 na setníka. R. 1851 [illegible] pevnosti Swinemünde, postoupil mezitím [illegible] r. 1860 za podplukovníka a svěřena mu [illegible] stavbami pevnostními v Královci. R. 18[illegible] plukovníkem a po vypuknutí války [illegible] r. 1866 generálmajorem. Ve válce této byl [illegible] inženýrem 5. armádního sboru. Po vypuknutí [illegible] francouzsko-německé byl jmenován generál[illegible] tem a prvním inženýrem ve velikém hlavním [illegible] něm. armády, v kterémž úřadě vykonal [illegible] ženýrská opatření při obléhání Paříže, až [illegible] 1870 generál Kameke v tomto úřadě [illegible] válce vystoupil **K.** z ohledů zdravotních [illegible] státní a žije v Berlíně.

Klettenberg 1) Jan Hektor, [illegible] mista, nar. se r. 1684 ve Frankfurtě n. M., [illegible] jaký čas jako alchemista ve Výmaru, pak [illegible] jako alchemista při dvoře Drážďanském, a [illegible] mu byl dokázán podvod, načež byl sťat [illegible] na Königsteinu. Sepsal: *Alchymia denudata* [illegible] 1713; 2. vyd. 1769). — **2)** Zuzana [illegible] von **K.**, známá přítelkyně matky Goethe[illegible] se 19. pros. 1723 ve Frankfurtě n. M., [illegible] telském poměru s Herrnhuty a pěstovala [illegible] alchemistické, † 16. pros. 1774. Život její [illegible] Goethe v díle *Wilhelm Meisters Lehrjahre*, [illegible] ji *die schöne Seele* (krásná duše). Lappenberg [illegible] řejnil některé její písně a pojednání ve [illegible] *quien des Fräulein S. K. von* **K.** (v Hamburku [illegible]

Kleuker Joh. Friedr., něm. spisovatel, [illegible] 24. říj. 1749 v Osterode, byl s počátku [illegible] gymnasia v Lemgu, od r. 1791 rektorem [illegible] brücku a od r. 1798 professorem bohosloví [illegible] kde † 1. čna 1827. Sepsal mezi jiným: [illegible] *Natur und den Ursprung der Emanationslehre bei den Kabbalisten* (v Rize 1786); *Zend-Avesta* [illegible] *now* (tamt. 1789); *Der Brahmanen Religion* [illegible] (tamt. 1797), a přeložil i vydal *Zend-Avesta* [illegible] t. 1776 a 1798) a spisy Platonovy (6 sv. v Lemgu [illegible]

Kleutgen Josef, jesuita, nar. r. 18[illegible] vynikl vzděláním svým ve vědách [illegible] zejména v dogmatice. R. 1858 setkáváme se [illegible] v Římě, kdež byl co zpovědník jistých [illegible] jeptišek od sv. officia odsouzen na [illegible] kého žaláře a zbaven od úřadu zpovědnického [illegible] dován. Příčinou toho trestu bylo prý [illegible] otrávení princezny Hohenzollernské, jež [illegible] tiškou v klášteře Tor de Specchi v Římě. [illegible] hájení koncilu Vatikánského byl **K.** [illegible] ustanoven od papeže za supercensora [illegible] církevnímu předložených schemat. Od [illegible] cílu působí **K.** v řádu svém, zabývaje se [illegible] horlivostí studiemi literárními. Ze spisů [illegible] díme následující: *Die alten scholastischen* [illegible] *neuen theologischen Schulen* (v Mnichově 18[illegible]) *dicendi* (1847, od té doby vyšlo již 4. vyd.); *Ueber die Verfolgung der Kirche* (Obraz [illegible] 1851); *Die Philosophie der Vorzeit vertheidigt* [illegible] 1860). Práce tato směřuje proti ontologismu [illegible] proti Güntherovi a Hirscherovi. Odpověď [illegible] lise vyšla tiskem r. 1863 pod názvem [illegible] *gen zu Kleutgen's Philosophie*; *Die Theologie der Vorzeit* (*des Mittelalters*) *vertheidigt* (3 díly [illegible] 1865), psáno proti Hermesovi a Hirscherovi [illegible] vyšly r. 1869 v Bonn: *Die Theologie* [illegible]

cĕ Jetstzeit a *Kleinere Schriften* (6 dílů). R. 1869 dal K. *Ueber die Wünsche und Hoffnungen in* *›treff der allgemeinen vatikanischen Kirchenver-* *›mmlung.* Poslední větší spis K-ův, *De romani* *›ntifici suprema potestate docendi* (v Neapoli 1870), ›eložen byl též na jasyk německý a směřuje ›vně proti Hefelovu spisu o papeži Honoriovi.

Kleyn Vavřinec Ludvík, malíř obrazů histori-ých, nar. se r. 1826 v Demeraře v již. Americe. ›E v útlém mládí odebral se do Holandska, odkud ›ec jeho pocházel, a vzdělával se v počátcích svého ›ění v Deventeru. Od roku 1846 navštěvoval ›ademii výtvarných umění v Antorfě, a později Amsterdamu, v letech 1851—1868 pak prodlel Italii, nejvíce v Římě. Nyní žije v Holandsku. ›avní jeho obrazy jsou: *Eliezer a Rebeka; Sama-›ánka u studně; Hagar a Ismael*, všecky v majetku ›incezny Marie Nizozemské; *Hory Balsaserovy*; *›atba v Káně* (1864). Mezi podobiznami jeho štětcem ›ovedenými vyniká podobizna princezny *Alexandry* *›uské* a papeže *Pia IX.*

Klimatická místa léčivá zovou se ona místa, ›le nemocný tráví určitý čas za účelem, aby se ná-›edkem tamějšího podnebí, totiž souboru čistoty, ›ploty, tlaku a vlhkosti vzduchu, jakož i směru ›trů v ohledu tělesném i duševním zotavil nebo ›dravil. K. m. l. lze jest rozděliti na letní a ›mní. Místa letní jsou co do zeměpisné polohy ›é alpská, pak místa na březích Provencie, dále ›rno-, středo- a dolnoitalská, a konečně místa v Al-›rii, v Kahiře a na ostrově Madeiře. Mezi zimními ›čivými místy jest nejznámější a nejproslulejší Mont-›ux se svým okolím, ležícím na jezeře Genev-›ém a těšícím se podnebí stejnotvárnému. Zejména ›lednu jest zde průměrná temperatura větší než ›ostatních krajinách alpských. Jiné město po-›bného druhu v údolí Rhone jest Bex, zde však ›ou již silnější protivy mezi temperaturou ranní a ›lední. Lugano má celkem v zimě teplejší tem-›raturu než Montreux, bývá však v tomto ohledu ›ekonáno od Bellinzony, která čítá v zimě prů-›ěrně velmi mnoho teplých, slunečných dnů. V ném. ›výcarsku jsou též velmi hledaná zimní klimaticky ›čivá místa Waeggis a Gersau. V rak. Alpách ›aujímá v tomto ohledu první stanovisko Meran; ›to leží 900' nad hladinou moře, má čistou, čerstvou ›tmosféru a slouží chorým zejména v podzimku. Bol-›ano a Gries mají téměř tože podnebí jako Meran, ›en že jest Bolzano méně od větrů chráněno. V nej-›ovější době odporučují lékaři též Arco, kteréž jest ›plně chráněno před východními větry a v zimě prů-›ěrně o $1\frac{1}{2}°$ R. vyšší teplotě se těší než Meran. ›ro ony choré, kteréž trpí na úbytě, odporučují lé-›aři následující mezi 1000 a 2000 metry nad hla-›inou moře ležící zimní klimat. místa: Davos, Bor-›io, Rigi-Scheidegg, Saas, Zermatt, St. Bernardin, ›orgins, Trois-Torrents, Val d'Illier, Champéry, Vil-›ard, Les Plans de Fresnière, Chateaux d'Oex. Pa-›rsky sluneční v těchto místech jsou v zimě pro ›vláštní úhel svého dopadu poměrně velmi zahří-›avé. Pobřeží Provencie jeví celkem týž klimatický ›áz, jako krajiny alpské, právě popsané. Celý pás ›ohoto pobřeží jest proti severním větrům chráněn ›ysokými Alpami přímořskými, a z jihu sem dopa-›lají tak silně a příznivě paprsky sluneční, že vy-›ozují téměř umělou temperaturu našich skleníků, ›dávajíce podnět k tak bujné vegetaci, s jakou se ›esetkáváme již v žádné krajině pod 43 a 44 stupněm ›ev. šířky. Průměrný stupeň zdejší vlhkosti vzduchu ›est asi 70°. Nejčetněji navštěvovaná zdejší místa ›sou Hyères, Nizza, Cannes, San Remo, a v poslední ›obě zejména Mentone. Podobně bývá navštěvováno v zimě Ajaccio na Korsice a Pau v Pyrenejích. Velmi příznivým léčivým místem jest též Palermo, kde není téměř po celý rok žádné zimy a kde průměrná teplota roční 9·12° R. vykazuje. Město Algier, ležící na severním svahu horském, má v zimě průměrnou temperaturu 17·79° R.; podobně má Kahira průměrnou teplotu 12°. Madeira jest klimatické léčivé místo první třídy, těšíc se stálému létu. Pro letní místa léčivá jsou příznivy zejména krajiny na mořském pobřeží, Alpy Švýcarské, zejména místa ležící na větších jezerech švýcarských, Alpy Tirolské, Alpy Štýrské, Solní komora (Ischl, Gmunden, Gastýn), výšiny kolem Vídně (Baden, Vöslau, Reichenau), údolí Rýnské, údolí Nekaru a četná místa v království Saském.

Klimeš Filip (v. hl. dílo), nar. 5. září 1809 v Roušíně (ne ve Stráži) na úpatí Plánské hory, 2 míle od Budějovic, jest kněz řádu premonstráckého v Teplé. Co horlivý národovec hledí radou a pomocí zachovati poslední snad zbytky národnosti naší v krajině Tepelské, a v poněmčilém již skoro klášteře Teplé dochovati Čechy co mužné bojovníky proti vtírající se cizotě. Působení jeho tím většího nabývá obsahu, an co bibliotékář po sbírkách klášterních provádí hosti, jichžto nejméně 30.000 za jeho 32letého úřadování většinou z Mariánských Lázní klášter navštívilo, a na mysli a náhledy jejich, kde se mu příležitost naskytne, působiti hledí. Úřadování knihovnické usnadňuje mu nade všecko jeho pilně sepsané, pro knihovnu a historický oddíl archivu důležité repertorium. K literární činnosti K-ově sluší zajisté přičísti dopisování jeho s rozličnými učenci ruskými, jmenovitě s ministrem Abrah. Norovem, jehož cestopisu v překladu českém díl I. vydala roku 1851 Matice česká a díl II. v rukopisu se nachází u p. bibliotekáře A. J. Vrťátka v Čes. museu. Ostatně chová K. v rukopise glagolský misál, alamanský slovník a Bandhauerův k tisku připravený denník o zboření Magdeburku skrze generála Tillyho. Co kněz zakládá a podporuje blahodárně ústavy náboženské a vzdělavací. Jmenovitě sluší tu uvésti založení kaple sv. Prokopa v rodinném jeho místě (1848—50), kdež velkých si získal zásluh o upravení poměrů společenských mezi aristokracií sedláckou a podružským takořka nevolnictvím. Hlavně na jeho přičinění a domlouvání založen vyučovací ústav pro děvčata v Einsiedlu blíž Teplé.

Klín, v starém vojenství, jmen. u Řeků a Římanův, semknutý bojovný šik. Srov. Cuneus. *Čský.*

Klinkowström, stará prot., ze Švédska pocházející a později v Prusku a v Rakousku se usadivší rodina, jejíž jedna větev r. 1798 do prus. hrab. stavu povýšena byla. Z větve, v Rakousku se usadivší a užívající téhož erbu jako K-ové pruští, vynikli: Friedrich August von K., malíř a pedagog, nar. 31. říj. 1778 na statku svého otce nedaleko Stralsundu, studoval na vysokých školách v Grifsvaldě a vstoupil roku 1793 do pruské vojenské služby. Z této vyprostil se však opět za krátký čas a oddal se na statku svého otce studiím malířským. Učiteli jeho byli později Runge v Drážďanech a David v Paříži. Seznámiv se v tomto městě s Metternichem odebral se se svou rodinou do Vídně, a přestoupiv tam na víru katolickou stal se ředitelem nově založeného vychovávacího ústavu pro šlechtu. Z obrazů, nejvíce to výplodů mystického blouznění, došla velikého uznání kopie Corregiovy *Noci*, nalézající se nyní v jednom protestantském chrámě v Grifsvaldě. K. † r. 1835 ve Vídni. Ze čtyr synů jeho jsou dva, a sice nejstarší Josef (nar. 30. srp. 1813 ve Vídni) a mladší Max (nar. ve Vídni 31. října 1819), proslulými kazateli jesuitského řádu, a první

z nich jest ve Vídni též bibliotékářem a historiografem svého řádu. Druhý, **Max**, byl s počátku kazatelem v jesuitské koleji v Linci a před tím misionářem v Australii. Nyní žije jako kazatel a zpovědník v Praze.

Klisura slove Srbům vůbec každý průsmyk. Obzvláště jmenuje se tak **1)** město v Epiru v sandžaku Beratském, jež leží při ústí řeky Desnice v krajině hornaté, má pevnůstku a 2000 obyv. — **2)** **Jankova K.**, průsmyk ležící v kraji Kruševeckém na hranici srbsko-turecké, spojuje Kruševac s Kuršumlijí. Přijde-li k stavbě srbské železnice, jest dle náhledu p. plukovníka **Jacha** nejvýhodnější spojení srbské železnice s tureckou na Jankově K-ře. Zde nalezá se srbská celnice. *Šš.*

Klöber, Fried. August von, malíř historických a genrových obrazů, nar. se 21. srp. 1798 ve Vratislavi, učinil se známým nejprv r. 1820 svou podařenou kopií Correggiova obrazu *Io*, a byl následkem toho povolán do Berlína, kde ozdobil tamější divadlo 19 obrazy z bájí o Apollinovi. Později odebral se do Říma, kde maloval pro Berlínský spolek umělecký *Osvobození Andromedy od Persea* a *Venuši obklopenou Graciemi*. Krásný jest též jeho obraz představující *Baccha, jak napájí vypraženého pardala.* Později byl jmenován profesorem a členem akademie v Berlíně, kde zemřel 31. prosince 1864. Mimo jmenované obrazy náleží mezi nejlepší jeho práce ještě: *Pausias a květinářka* (1858); *Huon mezi pastýři* (1838); *Jubal vymýšlí flétnu* a *Plavení koní* (1838); oba poslední obrazy nalézají se ve Wagnerovské galerii. Jsa též mistrem v malířství dekoračním ozdobil K. v Berlíně mnohé veřejné budovy krásnými stěnomalbami.

Klopp Onno, něm. dějepisec, známý přívrženec Velfů, nar. se 9. říj. 1822 v Leernu v býv. království Hanoverském, studoval 1841—45 v Bonnu, v Berlíně a v Gotinkách, a stal se 1845 gymnasiálním učitelem v Osnabrücku, kde sepsal *Geschichte Ostfrieslands* (3. sv. v Hanoveru 1854—1858). Později vzdal se úřadu učitelského, aby se mohl věnovati úplně spisovatelské činnosti, a vydal řadu spisů historických, které se sice zakládají na pilných studiích archivních, leč poněkud jednostrannému stanovisku hoví. Nejdůležitější z nich jsou: *König Friedrich II. von Preussen und die deutsche Nation* (v Šafhúze 1860), a *Tilly im Dreissigjährigen Kriege* (2 sv. v Štutg. 1861). Podporován hmotně býv. Hanover. králem Jiřím V. podnikl r. 1862 vydávání spisů Leibnitzových, a sice s počátku spisů jeho historicko-politických a státovědeckých (5 sv. v Hanoveru 1864—1866). R. 1865 obdržel K. v hanov. ministerstvu referát zemských archivů. Mezi tím přiblížil se více ke kruhům dvorním, a sdíleje polit. zásady Jiřího V. provázel tohoto po vypuknutí války z r. 1866 nejprv do hlavního ležení v Gotinkách, odkudž odebral se na rozkaz králův do Frankfurtu n. M., aby tam bundestag zpravil o věcech v Hanoversku se událých. Odtud odebral se 27. čna 1866 taktéž na rozkaz králův k Rak. císaři, aby tomuto sdělil neblahé výsledky dosavadní politiky svého velitele. Od té doby žije K. neustále na blízku Jiřího V. v Penzingu u Vídně. Další jeho vydávání spisů Leibnitzových bylo na čas od prus. guvernéra provincie Hanoverské zaraženo, leč r. 1872 mohl vydati opět 6. sv. těchto spisů.

Knaur Imanuel August Hermann, současný sochař, nar. se 1811 Lipsku. V umění svém vzdělal se u Ritschela, a obdržev státní stipendium zdokonaloval se v Římě v letech 1844—46. Z prací jeho vynikly: kolosální *sochy Gellertova* a *Zöllnerova* pro Lipsko a dvě *Musy* pro tamější divadlo. Též pracoval mnohá poprsí slavných mužů pro císaře Maximiliana.

Knight William Henry, současný malíř, nar. se roku 1823 v Newbury a studoval nejdříve práva. S počátku byl v umění malířském, zvláště v podobiznářství, diletantem, r. 1845 však se odebral za účelem dalšího vzdělání se do Londýna, kde se na akademii v malířství zdokonalil. R. 1846 dal u veřejnost první svůj obraz *Hrající si hoši*, který obliby došel. Na to maloval *Hru na slepou bábu* (1850); *Rozdělování jablek*; *Bitvu se sněhovými koulemi* (1853); *Hru v karty* a j. Všecky tyto obrazy jsou plny života, a zejména líčení dětí jest na nich velmi zdařilé.

Knille Otto, současný malíř historických obrazů, nar. se 1832 v Osnabruku. Vzdělání ve svém umění nabyl v Düseldorfu (1842—56), v Paříži a v Italii, a učinil se ponejprv známým zajímavým obrazem z válek selských v Německu. První jeho větší dílo *Mrtvola Cidova straší Maury* jest geniálně komponované a svědomitě provedené. Pak následovaly obrazy: *Smrt krále Gothů Totily*, dílo působící dojem veliký, a *První přistání Římanů na březích Sever. Německa*. R. 1865 bylo K-ovi svěřeno ozdobení hanoverského zámku Marienburg stěnomalbami z dějin Sasů a Durynků. Nejnovější jeho dílo jest *Fra Angelico da Fiesole maluje v klášteře sv. Marka ve Florencii*, obraz komposicí i koloritem výtečný, leč poněkud přeslazený.

Knoblauch Eduard, architekt a člen akademie umění v Berlíně, nar. se 25. září 1801 v Berlíně a † 29. kv. 1865. R. 1828 stal se K. stavitelem a vydal se na cesty se svým přítelem Stülerem. Po návratu svém oddal se zcela v Berlíně praktickému stavitelství a vystavěl tam zejména palác Ruského císaře v ulici Unter den Linden, proslulou synagogu v slohu maurickém, dokončenou r. 1866, a podal plán pro stavbu Berlínské radnice, jenž byl cenou poctěn.

Knoll Konrad, současný sochař v Mnichově, nar. se v Bergzabernu v Rýnském Falcku. V počátcích umění svého se vzdělal na akademii Mnichovské v letech 1848—52. Později cestoval po Německu a byl $1^1/_2$ leta zaměstnán restaurací Wartburku. První jeho větší dílo byl *štít Tannhäuserův* s cyklem basreliefů z pověstí o Tannhäuserovi. Později zhotovil sochu *Sapfo*, sochu *Wolfráma z Eschenbachu* pro Eschenbach, kovové sochy *Jindřicha Lva* a *Ludvíka Bavora* pro Mnichovskou radnici, poprsí *Häusserovo* z bronzu pro Heidelberk, a dojemnou skupinu *Sv. Alžběta vypuzena s dětmi svými z Wartburku.* K. jest profesorem sochařství na Mnichovské polytechnice, a r. 1867 mu byl udělen rytířský kříž sv. Michala.

Knorr Hugo, vynikající současný malíř krajin, nar. se r. 1834 v Královci. Prvního vzdělání ve svém umění nabyl na akademii svého rodiště, kde mu s mnohou bídou zápasiti bylo. Dokončiv studia svá obětavým návodem Behrendsena, podnikl roku 1858 první svou uměleckou cestu do Harcu, odkud několik velmi zdařilých obrazů (*Po bouři*; *Před bouří*; *Pohled na Broken*) čerpal. Leč teprv jeho cestou do Norska r. 1861 přiveden byl jeho vysoce poetický talent k plné platnosti, a jeho obrazy, jako: *Norské ledovce*; *Norský vodopád*; *Norská vysočina*, *Rozbitá loď na břehu norském*, svědčí o tom, jak velkolepě K. přírodu a zejména mohutnost živlů přírodních pojal a znázornil. K těmto jeho obrazům druží se ještě zdařilé jeho kartony k pověsti Friethiofské, zejména *Hroby králů*; *Friethiofův odchod*; *Ingeborčin nářek* a *Vidina ohrádnu*.

Knyff, Albert de, současný belgický malíř krajin, žije ve Fontainebleau a ilustruje tamější la-

má jemný smysl pro jednotlivé krásy přírody, a vádí své ovšem poněkud realistické obrazy s ve-)u jistotou. Z obrazů jeho vyjímáme *Zpomínka na mneovières; Hráz u Champigny; Dub Fontainebleau-*. K. jest rytířem čestné legie a řádu Leopoldova.

Kobbe 1) Petr Ludv. Krištof (v. hl. d.), n. historik, † 11. září 1844 ve Winterhude u Hamku. — **2)** K., Theodor Christoph August ı, něm. básník a románopisec, bratr historika Petra ı (v. hl. d.), nar. se 8. čna 1798 v Glückstadtu, ioval v Heidelberku a v Kielu, a stal se r. 1820 sorem při zemském soudu v Oldenburku, kde † ún. 1845. Sepsal *Des Burschen Erdenwallen* Bremách 1820); román *Die Schweden im Kloster lersen* (1830); *Humoristische Skizzen und Bilder* Bremách 1831); *Reiseskizzen in Belgien und Frankh* (t. 1836); *Briefe über Helgoland* (t. 1840); mimo né básně obsahu satirického i vážného.

Kobell, František rytíř (v. hl. d. 6.), nar. se čce 1803 v Mnichově. Z vědeckých jeho prací mnujeme: *Charakteristik der Mineralien* (2 svaz. Norimb. 1830—31); *Tafeln zur Bestimmung der neralien* (8. vyd. 1864); *Grundzüge der Mineraie* (v Norimb. 1838); *Mineralogie* (tamt. 1847); *issen aus dem Mineralreich* (v Mnichově 1850); *schichte der Mineralogie von 1650—1860* (tamt. 34) a *Zur Berechnung der Krystallformen* (tamt. 37). Vůbec se uvádí K. ve všech vědeckých spih o mineralogii posud co velevážená autorita.

Kočevnici v Nomadové v hl. d.

Köbel Jiří, současný malíř krajin, nar. se 1807 Wormsu. Byl s počátku kupcem a nabyl po- iji prvního vzdělání ve svém umění na akademii šďanské. R. 1831 odebral se k dalšímu vzděí do Mnichova, odkudž cestoval po Itálii a podelší čas v Římě, kde návodem Markóa a v přáıkém styku s Kaulbachem, Degerem, Müllerem . se v umění svém zdokonalil. R. 1840 povolal král Ludvík I. do Mnichova, kde dosud pracuje. obrazů jeho uvádíme zejména: *Pohledy na je- o Gardské; Klášter Andechs; Porta Nomentana; mfeum.*

Kölle, Friedrich von, diplomat a spisovatel, r. se 11. ún. 1781 v Štutgartu, věnoval se v Tuıkách studiím právnickým a v Gotinkách studiím yka anglického, dějepisu a věd státnických. Poiji stal se v Tubinkách advokátem, 1806 sekreem u virtemb. vyslanectva v Paříži, 1807 v Haagu,)8 v Mnichově, 1809 v Karlsruhe a 1812 v Drázmech legačním radou. Roku 1814 přičiňoval se mi o zavedení staré ústavy ve Virtembersku. Poiji stal se virtemberským vyslancem v Římě (1817— 33) a žil od r. 1836 v Štutgartu, kde † 12. září 48. Sepsal: *Betrachtungen über Diplomatie* (v Štutrtu 1838); *Paris im Jahre 1836* (tamt. 1836); *Rom 53* (tamt. 1833 a 1839); *Hinterlassene Papiere eines ohgeborenen Fürsten* (tamt. 1841) a *Italiens Zukunft* mt. 1847). K. založil Cottaický *Vierteljahrschrift*.

Köllner 1) Julius Aug., nar. 1799 ve Vlaruch v Plzeňsku, † co c. k. důstojník na odpočinku čce 1855, přispíval v letech čtyřicátých i později itě pod jmenem K. Werdenau do *Erinnerungů*, dávaných tehdáž v Praze Medauem, a získal si novelista chvalného jména. Novela jeho *Der rautschleier* byla poctěna první cenou, již Album melien, vydávané hrabětem Schirndingem, bylo psalo. K. W. pokusil se též v dramatě; již roku 25 vyšel od něho svazeček *Romantisch-dramatische ilmengemälde*, obsahující dramata: *Das Maltheserns; Das Jägerhaus* a *Der Kreuzweg*. V rukose zanechal truchlohru *Georg Popel von Lobkowitz*, rérčito drama však, jak se podobá, po jeho smrti se stratilo. — **2)** Wilhelm Heinrich Eduard K., zasloužilý bohosl. spis., nar. se 25. srp. 1806 v Tüngeda nedaleko Gothy, studoval bohosloví v Jeně a v Gotinkách, stal se tam později učitelem na gymnasiu a r. 1847 profesorem bohosloví v Giessenu. Sepsal: *Kommentar zum Römerbrief* (v Darmštadtu 1834); *Ueber den Geist, die Lehre und das Leben des Apostels Paulus* (v Gotinkách 1836); *Symbolik aller christlichen Konfessionen* (2 sv. v Hamb. 1837—1844) a *Ordnung und Uebersicht der Materie der christlichen Kirchengeschichte* (v Giessenu 1857).

König Gustav, malíř a kreslič, narozený 1808 v Koblenci. Byl žákem Julia Schnorra a zjednal si pověst zejména svými obrazy ze života Lutherova. Též ilustroval r. 1864 společně s Thäterem bibli. Olejovými barvami provedl K. obraz, představující *Proroka Nathana, jak hrozí Davidovi trestem Božím*. Mnohé kresby tohoto mistra jsou fotografiemi rozšířeny. K. † r. 1869 v Mnichově.

Königshütte, místo v pruském vládním okresu Opolském, utvořilo se teprv r. 1869 spojením býv. osady K. a kolem ležících osad Svientochlovic, Horního a Dolního Hejduku a Lagievníka, a čítalo roku 1871 19.546 obyv., zabývajících se nejvíce v rozsáhlé míře hornictvím. Zdejší železné a zinkové doly jsou velkolepé; tak se vyrobilo r. 1870 surového železa téměř 1 milion centů v ceně $1^1/_4$ mil. tolarů, železa kutého 626.000 centů v ceně 1625 mil. tolarů, zinku (r. 1867) 17.570 centů v ceně 110.000 tolarů, uhlí 1586 centů v ceně 1882 mil. tolarů. Též jest zde již od r. 1819 k lázním užívaný minerální pramen, obsahující železo, síru, mangan, sodu i draslo. R. 1871 zde byla všeobecná stávka dělníků žádajících zvýšení mzdy, za kterou příčinou bylo dáno město na nějaký čas do stavu obležení.

Köstlin Julius, zasloužilý bohoslovec, nar. se 17. kv. 1826 v Štutgartu, navštěvoval tam gymnasium a vystudoval se později v Tubinkách bohosloví. R. 1849 procestoval Anglii a Skotsko za účelem studování tamějších poměrů církevních a náboženských, a poslouchal po návratu svém v Berlíně ještě přednášky o historii. Roku 1850 stal se vikářem v Štutgartu, a r. 1855 byl povolán za mimořádného professora bohosloví do Gotink. Sepsal: *Die schottische Kirche, ihr inneres Leben und Verhältniss zum Staat* (v Hamb. a v Gothě 1852); *Luther's Lehre von der Kirche* (v Štutg. 1853); *Das Wesen der Kirche, beleuchtet nach der Lehre und Geschichte des neuen Testaments* (t. 1854) a *Der Glaube* (v Gothě 1855). R. 1860 byl povolán K. za řádného professora do Vratislavi a stal se tam r. 1866 konsistor. radou. Té doby vydal ještě *Luthers Theologie* (2 sv. v Štutg. 1863).

Kohlrausch Jindř. Friedr. Theodor (v. hl. d.) † 31. led. 1867 v Hanoveru. Jeho populární spis *Die deutsche Geschichte* vyšel téhož roku v 15. vydání.

Koch 1) Vilém Daniel Jos., zasloužilý botanik, nar. se 5. bř. 1771 v Kuselu ve vévodství Zweibrükkenském, studoval gymnasium v Zweibrücken a medicinu v Jeně a v Marburku. Od r. 1798 byl fysikem v Kaiserlauternu. Spisy jeho botanické vynikají se správností a svědomitým popisováním a podržely tudíž cenu až do nynějších časů; jsou to zejména: *Entomologische Hefte* (2. svaz. ve Frankf. 1803); *Catalogus plantarum florae palatinae* (1814). R. 1824 byl povolán za profesora mediciny a botaniky do Erlang, kde vydal spisy: *De salicibus europaeis* (1818); *De plantis labiatis* (1832); *Synopsis florae germanicae et helveticae* (3. vyd. v Lipsku 1855; něm. překlad 2. vyd. tamt. 1846—47) a *Taschenbuch der deutschen und Schweizer Flora* (5. vyd. tamt. 1860). † 14. list. 1849. — **2)** Jiří K., sou-

časný kreslič, rodem z Kaselu. Výtečné kresby jeho jsou většinou kopie mistrovských děl Rafaelových a Tizianových, kteréž provádí za tím účelem, aby pomocí fotografií širšímu obecenstvu přístupny se staly. Z kreseb jeho jmenujeme dle Rafaela: *Madonna di Velo, Belle Jardinière, Madonna della Casa Colonna, Madonna della Casa Tempi, Madonna Sixtinská* a j.; dle Tiziana *Flora* a *Caterina Cornaro*.

Koch-Sternfeld, Josef Arnošt rytíř (v. hl. d. Koch 12.), † v Tittmoningu v hořejším Bavorsku 29. čna 1866. Z dalších jeho spisů jmenujeme: *Das Christenthum und seine Ausbildung vom Beginn bis zum VIII. Jahrhundert* (v Řezně 1856); *Die allgefeierte Dynastie des Babo von Abensberg* (tamt. 1857); *Das nordwestliche Baiern in der ersten Hälfte des IX. Jahrhunderts* (v Mnichově 1860) a *Der Fischfang (das jus piscandi) in Baiern und Oesterreich ob der Enns nach dem urältesten Landrecht* (tamt. 1863).

Kokořinský v. Reischel.

Kokšarov Nikolaj, zasloužilý ruský mineralog, nar. se 29. list. 1818 na statku své babičky kněžny Eristovové nedaleko Ust-Kamenogorska v gubernii Tomské, doprovázel sir R. I. Murchisona, de Verneuila a hraběte Keyserlinga r. 1840—1841 na geologických jejich cestách po evropském Rusku a po Uralsku, a účastnil se jich vypracování geolog. mapy Evropy. V letech 1843—1845 studoval K. ještě přírodní vědy v Berlíně a v Paříži, a stal se později štábním kapitánem v rus. sboru báňských inženýrů. Od r. 1855 jest skutečným členem akademie věd v Petrohradě. Mimo mineralogické práce, uveřejněné v zápiskách mineralog. společnosti v Petrohradě a v *Annalech* Poggendorfových, sepsal jazykem ruským obsáhlé dílo *Materialie k mineralogii Ruska* (27 sv. v Petrohradě 1853—57).

z Koldic, pánové, náleželi k nejstarším a nejvzácnějším rodinám šlechtickým, v Němcích (v Míšensku) záhy v XI. stol. usedlým a odtud v XIV. stol. do Čech přišlým; psali se dle hradu a panství v K. na řece Muldě v Míšensku ležícího, a nosili v erbu štít na příč rozštípený, v jehož horní zlaté půli přední polovice lva černého k pravé straně vztýčeného, v dolní pak stříbrné tré štrychů černých od pravé k levé straně pošikem položených se spatřuje. Nejstarší známý člen rodiny této jest Jan z K., který r. 1115 od císaře Jindřicha V. obdržel hrabství Plišnické s hradem a městem Koldickým. Po něm připomíná se Těma (Timotheus) I. z K., který žil za času císaře Fridricha I. a přichází od r. 1172—82 jako svědek a t. p. v listech rozličných. Na to připomíná se Těma II., jenž zemřel r. 1239 jako opat kláštera Pegauského. Od r. 1188—1245 čteme v pamětech souvěkých Hendricha z K., jenž byl pánem korouhevním, manem říšským a tolikéž *judex generalis* krajiny Plišnické v Míšni, a splodil s manželkou Adletou tré synů: Těmu III., Volrada a Oldřicha, i jest praotcem té větve pánů z K., která napotom také přes dvě stě let květla v Čechách. Těma III. přichází až do roku 1263 mezi korouhevnými pány německými, a měl syny Hendricha II. a Volrada II. Oba bratří tito učinili hojná nadání na skutky nábožné a milosrdné, zvláště ku klášteru Bukovskému (*Buche*) v Míšensku, od rodiny K-ké založenému; jmenovitě prosluli u věci té Hendrich II. z K., jenž také nazván proto Nábožný, a r. 1319 odebral se do kláštera toho na odpočinutí. Týž zůstavil syny: Vítka (Vitego), Hendricha III. a Těmu IV., pak dceru Villiburku, z nichž Vítek oddal se stavu duchovnímu a byl posléze od r. 1318—1347 biskupem Míšenským. Těma IV. byl hejtmanem Lehnickým a přišel záhy do Čech ke [illegible] Jana Lucemburského (jejž provázel na [illegible] a výpravách dobrodružných v Němcích, [illegible] Vlaších, Francii a j.), a nabyl zboží [illegible] jiné Litoměřické na horách Krupských, [illegible] hrad pevný Rosenburg a tré „vor[illegible]“ správcem čili fojtem hradu a města [illegible] a Königsteinu, a r. 1330 přijal společně [illegible] Hendrichem hrad a panství K-ké od [illegible] Bavorského za léno. Času toho přicházi v [illegible] Kolda z K. (v. hl. d.), učený a [illegible] dominikánský, který sepsal knihy [illegible] třebě abatyše Kunhuty a žil v Praze [illegible] Dědicem Těmy IV. byl Těma V., který [illegible] na dvoře králů Českých a byl (1348) [illegible] dvora král.; byv od r. 1355 fojtem [illegible] držel zápisně cla a platy z měst [illegible] jící, psal se hejtmanem na Budyšíně a [illegible] zději byl tolikéž vrchním hejtmanem [illegible] žectví v Slezsku (Javornika, Svídnice a j. [illegible] podal hrad a rozsáhlé panství své Kol[illegible] králi Václavovi IV. v léno, kteréž podání [illegible] rel IV. téhož roku schválil a potvrdil. [illegible] prohlížel předkem také k zvelebení svých [illegible] ských a zvláště k vyzdvižení hor Krup[illegible] povolal mnoho horníků a kverků z krajin [illegible] Téhož času připomínají se také Vollrat [illegible] pánové z K. na Volkenberce, kdež [illegible] nábožná (1371). V posledních letech [illegible] žil Těma V. téměř bez přerušení na [illegible] Karla IV., jejž doprovázel na všech [illegible] radou a svědkem při všelikých smlouvá[illegible] a vyhotoveních. Zemřelť r. 1383, [illegible] želky své Anny z Kitlic syny: Sigm[illegible] clava, Albrechta I., Těmu VI. a [illegible] Těma VI. oddal se stavu kněžskému, [illegible] proboštem kláštera Teplického a [illegible] na hradě Krupském prohlížel k vyp[illegible] mnich a k vzdělání zboží toho, kteréž [illegible] byli mezi tím přikoupením statků [illegible] Předtice a j. nemálo rozhojnili. Sigm[illegible] držel hrad Koldice s panstvím k němu [illegible] přijal r. 1386 společně s bratrem Václav[illegible] a zboží Eulenburg v Míšni jakožto [illegible] Václava IV., a zemřev r. 1390 zůstavil [illegible] nuže. R. 1391 rozdělili se bratří z K. [illegible] rodinné, tak že Václav a Těma [illegible] české, Albrecht a Jiří pak statky [illegible] R. 1392 smluvil se král Václav IV. s [illegible] Václavem a Jiřím bratřími z K. o vyp[illegible] psaného hradu Perna, Königsteinu a jiný[illegible] statků korunních. R. 1394 zastavili [illegible] bratří z K. hrad a panství Eulenburg V[illegible] krabímu Míšenskému a hrad Seeberk [illegible] z Leisinku, začež nabyli některých [illegible] Jakož r. 1398 Václav z K. zemřel [illegible] Těma VI. roku 1399 povýšen jest [illegible] Míšenské, přešly jich statky české na [illegible] a Albrechta z K., jimžto r. 1410 [illegible] Míšenský zapsal také hrad a zboží L[illegible] kách krále Václava IV. s kurfiršty a [illegible] ckými, kteří jej z hodnosti cís. [illegible] Falckého za císaře zvolili, stáli Albrecht [illegible] tří z K. pevně k straně krále Václava, [illegible] pěli nemalých protivenství a [illegible] svých statcích míšenských, tak že byli [illegible] 1402 hrad Eulenburg a r. 1404 hrad [illegible] s přivolením bratra biskupa Těmy [illegible] odprodati. V náhradu za ztráty tyto [illegible] Václav rozličné milosti a nadání [illegible] dvoře svém, kdež spravovali rozličné [illegible] vitě byl tehdáž Albrecht z K. nejvyšší [illegible]

ým království Čes., a obdržel od krále Václava
ıd a panství Bílinské v léno, načež se zdržoval
hradě tomto, kdežto strýc jeho Hanuš (syn Sig-
ındův) seděl sám na Krupce, poněvadž Jiří z K.
ı zemřel v listop. 1404. Albrecht z K. držel také
é statky, a r. 1417 prodal 18 kop gr. platu na
tku Viklickém obci Bílinské. Tolikéž biskup Těma
K. požíval času toho nemalé důvěry a přízně krále
clava IV., od něhož potřebován v rozličných dů-
itých jednáních, a jmenovitě vyslán jest r. 1409
koncilia do města Pisy. Po smrti krále Václava
stoupili Albrecht i Hanuš strýcové z K. ke
aně krále Sigmunda, stojíce po celý čas tehdej-
h bojů náboženských ke straně katolické proti
ısitům, Pražanům a Táborským, jsouce spojeni
nak s markrabími Míšenskými a jinými knížaty
meckými, jednak s katolickými pány českými. Al-
ɔcht z K. byl tehdáž král. komory mistrem, po-
bován jest od cís. Sigmunda v rozličných jedná-
ch, a měl jakož i strýc jeho Hanuš účastenství
tehdejších půtkách krvavých (ku př. 1426 v Ústí
j.). Jmenovitě bojovali strýcové z K. téměř ne-
tále s Jakoubkem z Vřesovic (v. t.), který jim byl
ňal zboží Bílinské a jiné statky zápisné. Hanuš
K. měl dceru Annu, která byla provdána za po-
stného tehdáž válečníka a státníka Půtu z Často-
ric, a syna Těmu VII., kterýž tolikéž vedle otce
strýce svého měl účastenství v tehdejších příbězích
straně katolické. R. 1429 postoupili Albrecht,
ınuš a Těma z K. zboží své Krupské Bedřichovi
Sigmundovi knížatům Saským a Bedřichovi lantkra-
nu Durinskému a Míšenskému na dvě léta k tomu
ıci, aby jich knížata tato proti nepřátelům jich
ránili a při zboží tom zůstavili. V letech na to
oucích bylo jmenovaným pánům z K. podniknouti
hé boje s Jakoubkem z Vřesovic a společníky jeho
zboží Bílinské, kteréž r. 1434 zase obdrželi, jakož
pak smluvili s markrabím Míšenským o zboží
rupské, tak že r. 1437 Hanuš z K. seděl zase na
rupce a Bílině, Albrecht z K. byl hejtmanem kní-
ctví Javornického a Svidnického v Slezsku, a Těma
K. fojtem v Horní Lužici a hejtmanem Minster-
ırskym. R. 1443 vyrovnal se Hanuš z K. o zboží
rupské tolikéž s knížaty Saskými, tak že je zase
ržel scela a nadobro, obnovil hrad a sídla tamní a
leděl k vyzdvižení zase hor tamních. Vůbec byl
lanuš z K. času toho pán nemálo na slovo braný
míval platné účastenství ve všelikých bězích a je-
náních veřejných; r. 1452 byl Hanuš z K. fojtem
lorní Lužice, a přichází společně s příbuzným svým
ěškem z K. (který se ovšem připomíná již 1430)
ıezi pány a vládykami, kteří volili p. Jiřího Podě-
radského za gubernátora král. Čes., a r. 1458 volil
iž p. Hanuš téhož p. Jiřího z Poděbrad za krále Čes.,
jehož straně potom stál a v rozličných případech
d něho potřebován býval. Hanuš z K. zemřel roku
470, zůstaviv z manželky své Anežky z Landšteinu
yny Těma VIII. a Albrechta II., a dceru Jo-
anku, provdanou za Jiřího purkrabí z Leisinku.
ežto Albrecht II. zemřel již r. 1473, vešel Těma VIII.,
enž byl ženat s Markétou z Vartenberka,
ám v držení panství Krupského. Týž obnovil klášter
ninoritský v Krupce, vymohl toho při králi Vla-
islavovi II., že obec tato byla povýšena na město
. nadána erbem a jinými výsadami, spravoval delší
as (od r. 1470) úřad hejtmana kraje Litoměřického
. býval na sněmích a jednáních veřejných. Pánové
K. byli však tehdáž již přišli v znamenitý úpadek
ıa statcích svých; od r. 1464 nedrželi více panství
Bílinské a potratili na to i jiná zboží a platy, a to
ıvláště za Těmy VIII., který nezdá se že by býval
říliš dobrým hospodářem, zadluživ zboží své nemálo
a odprodav částky od něho, až pak r. 1487 zapsal
a postoupil na jistá léta celé zboží Krupské za
15.000 zl. p. Arnoštovi z Schönberka na Glauchově,
i žil napotom velmi skrovně anobrž chudobně v městě
Freiberce v Sasku. Času toho zdržoval se v kníže-
ctvích Saských Hanuš z K., který r. 1501 pro-
vázel Jiřího knížete Saského do Jerusaléma, a zůsta-
vil dceru Johanku, která, provdána za purkrabího
Leisinského, zemřela r. 1513 v klášteře v Freiberce.
V Čechách přichází tehdáž Albrecht III. z K.,
který r. 1503 podíl svůj na statku Petrovickém pro-
dal Haškovi Zvířetickému z Vartemberka a r. 1516
připomíná se ještě co svědek v kšaftu Vavřince
Glatze z Althofenu. Nadepsaný Těma VIII., jenž
ještě vždy pokládal sebe za pána dědičného léna
Krupského, udělil městu tomu r. 1502 rozličné vý-
sady a svobody, až konečně r. 1523 prodal a po-
stoupil všeliké spravedlnosti, kteréž měl k řečenému
lénu Krupskému, pánu Šebestiánovi z Veitmile, na-
čež nedlouho zemřel, jsa, jak se podobá, poslední
mužský potomek české větve bohatých a vzácných
někdy pánů z K. na Krupce, Bílině a j. — V Sasích
však květli prý pánové z K. ještě v XVII. století,
držíce tu Köllsdorf a Steinberg; někteří z nich vy-
stěhovali se napotom do Švédska, kdež se znamenitě
připomíná Jan Frant. Rudolf z K., který byl
král. švédským komisařem v Estonsku a Livonsku
a uveden jest r. 1685 do stavu rytířského na sněmu
Štokholmském; tři bratří jeho vstoupili tehdáž do
služby na dvořích španělském, brunšvickém a dán-
ském a usadili se v zemích dotčených, založivše
takto zvláštní větve rodinné, z nichž ještě za naší
paměti květla větev dánská, kdežto v letech šede-
sátých jeden z tamních Koldiců, jenž byl úředníkem
dánským v Rothwischu u Oldesloe v Holštýnsku,
hlásil se při magistrátě Krupském v Čechách v pří-
čině erbu a jiných pamětí rodinných v městě tom
se nacházejících. *Ka.*

Koller Guillaume, malíř obrazů historického
genru, nar. se 1829 ve Vídni, kde se na akademii
v počátcích svého umění vzdělal. Studia svá dokon-
čil r. 1851—55 v Düsseldorfu. První jeho obrazy:
Asie, *Vystěhovalec*, *Výjev z války selské* došly záhy
obliby. Roku 1856—59 dlel v Antorfě, kde malo-
val mezi jiným *Tajný sňatek Ferdinanda s Filipi-
nou Welserovou*. Od r. 1859 žije K. v Bruselu. Nej-
lepší jeho obrazy jsou: *Tillyův zpáteční pochod po
bitvě u Magdeburku*, *Lutherův křest*, *Faust a Mar-
kéta v zahradě*, *Nedělní jitro*, *Dürer v Belgii*, *Sva-
tební průvod arciknížete Maximiliana v Gentu*; *Fili-
pina Welserova prosí císaře o milost*; všecky tyto
obrazy vynikají bohatým kostumem a zajímavou ar-
chitektonikou.

Kolokotronis 1) Panos, syn vůdce v řec. boji
o svobodu Theodora K-e (v. hl. d.), nar. se v Ka-
rytene, komandoval pod vrchním velením svého otce
jedno oddělení Palikarů, držel r. 1824 obsazenu pev-
nost Palamidi a spouzel se ji vydati vládě otci jeho
nepřátelské, až od otce samého k tomu rozkaz ob-
držel; účastnil se všech značnějších podniků otco-
vých a byl r. 1835 jmenován od krále Ottona plu-
kovníkem. Bratr jeho — **2)** Gennaios K., řec.
generál a býv. adjutant krále Ottona, † 4. čna 1868
v Athenách.

Kolovrat Krakovský, hrabě Zdeněk, syn hr.
Theodora, nar. se 6. ún. 1836. V čes. literatuře
učinil se známým několika veselohrami, jako *Na roz-
cestí*, *Trosky* a j., kteréž vesměs s dobrým úspěchem
na král. zem. čes. divadle v Praze provozovány byly.

Kommissarevskij Fedor Petrovič, člen Petro-
hradské opery, rodem Malorus, vstoupil po ukon-
čení universitních studií do služby u ministerstva

v Petrohradě, ale po uplynutí jednoho roku opustiv službu státní oddal se svému oblíbenému studiu hudebnímu a odebral se za tímto účelem do Drážďan, kde se zdokonaloval v theorii hudby. Z Drážďan odebral se pak do Vlach a pokračoval i ukončil zde návodem znamenitého ve Florencii učitele Romaniho své učení ve zpěvu, načež byl engažován k vlaské opeře v Oděse, kde zpíval s dobrým prospěchem, tak že po uplynutí 7 měsíců byl engažován do Říma. Z Říma, kde se velmi líbil, rozšířila se o něm známost po Vlaších, a následkem toho zpíval se skvělým výsledkem v Miláně a j. velkých městech vlaských. Na to se mu dostala velmi skvělá a výhodná nabídnutí od dvorních oper v Portugalsku a ve Španělsku, kdež po delší čas prodlel. Ukončiv v Madridě svůj engagement vystoupil K. v opeře ruské v Petrohradě, kdež byl ihned při dvorním divadle engažován. K. přinutil zároveň ředitelstvo, aby upustilo od svého dřívějšího podivínského pravidla, platiti ruskému umělci malý plat u porovnání s platy cizinců vlaské opery. Ruské časopisy psaly nadšeně o K-kém a nazvaly jeho zpěv na jevišti velké ruské opery epochou.

Kongregace vlaská (v. v hl. d. čl. Praha) založena byla v Praze od politických uprchlíků z Italie r. 1573, a měla za lidumilný účel, zanedbané a opuštěné sirotky, dále nemocné a starce všim potřebným opatřovati a dítky vzdělávati. Za tři sta roků čilého a zdárného působení v tak zvaném „Vlaském špitale," jak ústav ten se nazývá, bylo podle zápisků přes 70.000 osob ošetřováno. Stálými a hojnými dary vzrostlo jmění k. v-ké tak, že r. 1768 měla panství: Větrný Jeníkov, Hořepník, Loukov a Bradov a na hotovosti 700.000 zl., zajisté pro dobu tehdejší jmění to ohromné. Ačkoliv t. r. 996 ubožáků vyživoval a pohostoval a pouze lidumilností se zanášel, uznal císař Josef II. přece za dobré, ústav ten úplně zrušiti, čímž panství i peníze propadly ve prospěch státní pokladny a pouze kaple v Karlově ulici k-ci milostivě byla ponechána. Teprv r. 1804 založen byl nynější sirotčinec opětně, ale již ne co výhradně vlaský, a přijal, jelikož jeho prostředky hmotné byly z počátku velmi skrovné, jen čtyři opuštěné chlapce, potulující se po Praze, do úplného ošetřování. Roku 1830 zakoupen byl nákladem 12.000 zl. nynější dům a ústavu uděleny rozličné výsady, mezi jiným, že nepodléhá státní dohlídce a že v opětném případě zrušení rozděleno bude jmění mezi sirotky tou dobou právě v ústavu v ošetřování a cvičení se nalezající. Do r. 1857 neplatil ústav ten žádných daní, od té doby byla mu však ta výhoda odňata, tak že nyní platí přes 716 zl. daní ročně. Od roku 1804—1873 vychoval 225 sirotků, z nichž někteří i ve vědách vynikly, jako na př. dr. Vydra. Štábní auditor Michl věnoval ústavu vlaskému 6000 zl. za své vychování, jakož i za to, že popřáno mu bylo přiučiti se tam češtině. R. 1873 čítá ústav 23 sirotků, mezi nimiž je 22 Čechů a pouze 1 Vlach. V ústavu samém panuje vzorný pořádek, vychování jest čistě pedagogické a svobodomyslné, dítky posílají se do veřejných škol, a kromě toho jsou po škole cvičeni ještě v ústavu od zvláštních učitelů. Vynikají-li zvláštním nadáním, dají se žáci na útraty ústavu na studie. Při vystoupení obdrží každý sirotek úplný trojí oblek a část na penězích, a každému jest volno voliti sobě zaměstnání podle vlastní chuti své. České řeči popřáno je v ústavu vlaském nejrozsáhlejší působiště, a jest ona základem všeho vyučování a cvičení. V srpnu 1873 slavila k. v. slavné jubileum svého blahodárného 300letého trvání a působení, navzdor zničujícím nehodám, které ji postihly.

Kopanina přední, ves blíže [illegible]
s 278 čes. obyv., má velepamátný kostelíček [illegible]
Majdaleny v slohu byzantinském, v. 1854 [illegible]
jehož založení se klade do prvních dob [illegible]
kostelík tento chová krásný obraz sv. [illegible]
z XV. stol. pocházející; kaple sv. Ludmily [illegible]
stavěna r. 1712 od jesuitů, kteří si [illegible]
svém přistěhování se do Čech statek zakoupili [illegible]
zde byla též tvrz. — Zde se udržela pověst [illegible]
Krosině, která nad ohništěm v obrazu [illegible]
stála a ženu krásy neobyčejné představovala [illegible]
v loktech nahé dítě, které si hrálo s [illegible]
pálily se v oběť 3 klasy každého druhu [illegible]
v čež se staré úrody.

Kopec (něm. *Kopetzen*), alodiální statek [illegible]
sku, v Čechách, dle trhové smlouvy se [illegible]
1845 v ceně 50.000 zl. stř. Vesnice K. [illegible]
100 obyv. něm. Na blízkém skalnatém [illegible]
jest zámek Sovolusky (*Wallusch...*) s [illegible]
pivovarem(?), vinopalnou a mlýnem. R. 1636 [illegible]
K. dle pamětní knihy Prostibořské v [illegible]
dolfa Wolfingera z Wolfsbachu [illegible]
náležel rozličným rodinám, z nichž uvádíme [illegible]
pány z Schirndingů a hrabata z Oppersdorfů [illegible]
Nynějším jeho držitelem jest Karel Jindřich [illegible]
Löwenstein-Wertheim-Rosenberg.

Kopeček (něm. *Muttergottesberg*) klášter [illegible]
servitů na Mariánském Kopečku v Královéhradecku [illegible]
nedaleko Králíků v Čechách. Má poutní [illegible]
P. Marie, okolo něho ambity a ve zvláštní [illegible]
„svaté schody." Klášter i kostel založen byl [illegible]
počátku XVIII. stol. od Tobiáše Jana [illegible]
pozdějšího biskupa Královéhradeckého. [illegible]
daleká vyhlídka do sousedního Kladska, na [illegible]
nošské hory, velkou část vých. Čech a na [illegible]

Kopernik Mikuláš (v. hl. d.), nar. [illegible]
(nikoliv 12. pros.) 1473. R. 1873 slavila se [illegible]
památka narozenin jeho důstojným způsobem [illegible]
v rodišti jeho Toruni péčí zvláštního spolku [illegible]
Frauenburku, kdež byl kanovníkem, ale i [illegible]
Čechách, k níž vydal i dr. F. Studnička [illegible]
jednoty českých mathematiků jeho životopis [illegible]
láš Kopernik 1873) a dr. J. Durdík přednášel [illegible]
v *Osvětě* dne 18. ún. 1872 (*O velikém hvězdáři Kopernikovi*). *Světozor* mimo životopis přinesl [illegible]
věrný snímek z velkého spisu jeho. Dílo [illegible]
z nařízení římské kongregace indexu [illegible]
let k zapovězeným patřilo (v. Galilei), vyšlo [illegible]
vydání r. 1854 ve Varšavě, a r. 1873 jubilejní [illegible]
dání (páté) od Max. Curtze, a sice poprvé [illegible]
ckého rukopisu Pražského (XXXII. a 495 [illegible]
Nejdůkladnější slavnostní spis jest od [illegible]
v Braunsberku, *Spicilegium Copernicanum* [illegible]
díly), péčí historického spolku ve Varmii [illegible]
jenž také ukázky ostatních jeho spisů [illegible]

Kopf Josef, současný sochař, nar. [illegible]
v Unlingenu ve Virtembersku. V počátcích [illegible]
svého vzdělal se po mnohých zápasech [illegible]
vodem sochaře Sickingera v Mnichově. R. [illegible]
pěšky do Říma a dostal se stěží do [illegible]
Lukáše, kde v studiích svých pokračoval. [illegible]
K-ův *Sedící Kristus* pozornost Corneliovu [illegible]
konečně chudého umělce ujal a stipendiem [illegible]
mohl. Později vytesal pro krále Virtemberského [illegible]
ztrácenou Hagar. Z dalších jeho prací [illegible]
Sv. Anežku, *Nemesis*, *Fortunu*, *Šalamounův* [illegible]
Čtyry roční doby (pro korunního prince [illegible]
ského), dva mistrovské *krby* v slohu [illegible]
naissance pro residenční zámek v Štutgartu [illegible]
poprsí.

Kopp Karel, současný sochař a [illegible]
polytechnice v Štutgartu, nar. se r. 1825 v [illegible]

fingenu. První studia svá konal na umělecké škole Štutgartu v letech 1842—1850, a zdokonalil se umění sochařském v letech 1850—1854 na aka- ›mii Pařížské a návodem Toussainta a Lequesnea. těch letech zhotovil *Sv. Jana Evang.* a skupení *acchus a Ariadne.* Po svém návratu do otčiny ıložil sochařskou školu v Biberachu a stal se roku 862 profesorem na polytechnice v Štutgartu. Z dal- ch jeho uměleckých děl jmenujeme: *Skupení dětí* ı zámeckém náměstí v Štutgartu (1863); *Sprave- nost* uprostřed kašny v Ravensburku (1864); velká ›prsí *Karla Velkého, Gustava Adolfa, Miriana, erharda, Hillera* a j.

Kořistka Karel Frant. Ed. (v. hl. d.). R. 1864 ɼl K. jmenován členem rakouské vyučovací rady › Vídni, ve které v odboru pro průmyslové a tech- cké školy, zvláště ale v užším komitétu pro re- ganisaci polytechnického ústavu Vídeňského po ılší dobu zaměstnán byl. Koncem onoho roku vstou- la nová organisace Pražských vysokých škol tech- ických v život, a nově sestavený sbor profesorů ɼolil K-ku jednohlasně za prvního rektora. Volba ıto byla co do zásady významná, jelikož až do ›ho času na všech podobných ústavech co před- ostové se nacházeli ředitelé od vlády doživotně nenovaní, K. ale při vypracování nového zákona ro Pražskou techniku se co nejrázněji pro každo- ›ční svobodnou volbu představeného čili rektora stavu byl zasazoval, a nyní, kde zásada tato v plat- ost uvedena byla, v brzkém čase téměř všechny né ústavy toho druhu příkladu toho následovaly. aké pro rok 1867 byl K. za rektora volen, a měl ıdíž dost příležitosti, při provedení nové organisace stavu v první řadě se súčastniti. Nesnáze, jež zde řekonati bylo, nebyly nepatrné, neb potřebí jen po- otknouti, že nově zřízený ústav utrakvistický a ɼvní na zásadě úplné rovnoprávnosti národní za- ›žen byl, aby se zároveň také pochopilo, že s mno- ých stran všemožné překážky jeho vyvinutí v ce- :u kladeny byly. Nicméně ale ústav polytechnický ž k zdárnému úspěchu byl dospěl, když sněm od oku 1868, jehož se federalistická strana ze známých olitických příčin nebyla súčastnila, pomocí majo- ity na ten způsob dosažené se na rozdělení jeho český a německý ústav usnesl, kteréžto usnešení d vlády schváleno a r. 1869 také provedeno bylo. ďarně se ucházel K. při rozdělení učebných sil u němu samého o své přidělení k ústavu českému, ɹyltě od sněmu přikázán k německému ústavu, na :terém dosaváde vyučuje. R. 1866 zvolilo jej město Příbram do sněmu českého, a 1867 od posledního olen byl do říšské rady, kterého mandátu se ale ›rso vzdal. Ve sněmu českém, jehož členem až do . 1869 byl, náležel ke straně federalistické. R. 1868 ɹysván byl, aby vstoupil do ministerstva vyučování, r. 1869 aby přijal profesuru na polytechn. ústavu Karlsruhe. K. ale nepřijal žádného z obou pro sobu jeho dosti výhodných nabídnutí, neb přál sobě Praze ve svém směru dále pracovati a zvláště apočaté dílo zevrubného proskoumání polohy celých Čech k šťastnému konci provésti. Práce jeho v tomto ›boru vykonané došly také velmi příznivé kritiky loma i v cizině, i byliť on následkem jich od cís. Ví- leňské akademie nauk za dopis. člena zvolen, a od ıniversity Vídeňské při jejím 500letém jubileu za ›estného doktora filisofie promovován. K. nepřestal ako v dřívějších letech také nyní další cesty po Evropě ku poznání povrchu země konati, a sice na- ɼštívil 1869 Holandsko, 1870 střední a jižní Italii, 1872 Dánsko, Švédsko a Rusko. Císař Ruský mu ıásledkem obšírného pamětního spisu, jež K. k vy- ɹvání ruského ministerstva osvěty o zřízení středních škol v Rusku byl napsal, řád sv. Stanislava II. tř. udělil. K-kova činnost od několika roků jest v úzkém spojení s ústavy, jež buď bližšího poznání přírodo- vědeckých poměrů naší vlasti, anebo zvelebení reál- ního a průmyslového vyučování za účel mají. Tak volen byl r. 1865 za jednatele komitétu pro přírodo- vědecké proskoumání Čech, 1867 za přednostu ústavu pro hosp. statistiku Čech, a v tomtéž roce za ře- ditele zkoušecí komisí pro kandidáty real. učitelství, 1868 za předsedu řídícího komitétu Pražské průmy- slové školy, 1870 za předsedu komisí pro obecní sta- tistiku města Prahy, 1871 za generálního sekretáře král. české společnosti nauk. R. 1872 byl jmenován od vlády členem hlavní komisí pro zavedení nové míry a váhy ve Vídni. V posledních letech sepsal K. mimo mnohé menší články v rozličných vě- deckých časopisech větší dílo *Práce topografického oddělení přírodovědeckého proskoumání Čech* (díl I. a II. s mnohými mapami a obrazy), pak každoročně podává obšírný *úvod k správám hosp. statist. ústavu pro Čechy*, též s mapami. V tisku se od něho na- chází *Popis Albanského pohoří blízko Říma* s ma- pami dle vlastního proskoumání.

Korkonti (v. hl. d.). Šembera ve svých *Zá- padních Slovanech* (str. 61) pokládá Korkonty za „Krkonoše“, a má toto jméno od Řeků porušené za jeden z mnoha důkazů, že Čechové již za doby Pto- leméovy (r. 160 po Kr.) v Čechách bydleli.

Kostecký (Kostezký) Dominik, právník, nar. dne 25. čce 1753 v Litoměřicích, stud. tamtéž na gymnasium, pak od r. 1771 na universitě Praž- ské filosofii a práva; odbyv po skončených studiích právnických zkoušky apelační stal se mimořádným syndikem a r. 1785 skutečným radním u magistrátu Litoměřického. R. 1785 vzdal se však místa toho a žil v rodišti svém jako advokát a justiciař na ně- kolika panstvích. Času toho seznámil se také s na- ším Jos. Jungmannem, tehdáž profesorem na gy- mnasiu Litoměř., a byl svědkem při jeho sňatku dne 18. list. 1800 s Johannkou Světeckou z Černčic. R. 1801 vzdal se K. všelikého veřejného působení, a odstěhovav se do Prahy obrátil veškerou činnost svou k spisovatelství právnickému, i byl pak pro svou obsáhlou známost zákonů domácích a pro svou praktickou zkušenost soudní vůbec na slovo brán. Jakož však v pozdějších letech spisovatelství toto mu neposkytovalo náležité výživy, anobrž vydává- ním děl právnických utrpěl nemalých ztrát materi- álních, viděl se nucena roku 1818 přestoupiti zase k soudnictví praktickému a uvázati se v místo zkou- šeného radního v Bílině, kterýž úřad spravoval až do r. 1824; byv dán t. r. na odpočinek žil napotom v Litoměřicích, kdež 11. srp. 1828 smrtí sešel. K. obohatil domácí literaturu právnickou těmito díly: *Die Gerichtsbarkeit in streitigen und nicht streitigen Rechtssachen* (Prag 1812); *Theoretisch praktische An- leitung zur Behandlung der Erbschaftssachen* (2. Th. Wien 1814, pak 1818 a 1844); *System der politi- schen Gesetze Böhmens zum bequemen Gebrauche für den Geschäfts- und Privatmann* (12 Bd., Prag 1816— 1825). Dílo toto jest velmi obšírné a podnes v hist. způsobu (obsahujíc v 1 dílu zákony k zřízení zem- skému se vztahující) nemálo důležité a čtení hodné. Dále vydal *Praktische Regeln zur Auslegung und An- wendung der Civil-, Criminal- und politischen Gesetze* (Wien 1823).

Kostěnec Jan, souvěký český malíř obrazů historických, nar. se v Čechách, vzdělal se na Pražské akademii výtvarných umění a měl 1858 a 1863 na výstavách práce jevící větší než obyčejné nadání, a sice: *Hrabě Essex v žaláři* (1858); *Spiti- hněv II.* (1863).

Košut Antonín, ev. farář, nar. v Bučině 30. bř. 1804, studoval v Hradci Králové, Modré, Praze a Saroš-Pataku. Dne 20. srp. 1829 byl v Libiši ordinován od superintendenta M. Kubeše. R. 1839 stal se seniorem. Dne 13. pros. 1869 ulehl na lože, z něhož více nepovstal; zemřel 11. led. 1870 v Krouně u Poličky v 40. roce úřadování svého. Znám byl za výtečného kazatele a vřelého národovce. *Uk.*

Kotsch Theodor, současný malíř krajin, nar. se r. 1818 v Hanoveru. Prvního vzdělání nabyl ve svém rodišti a odebral se r. 1839 do Mnichova, kde v studiích svých uměleckých pokračoval. Později konal malířská studia dle přírody zejména v Harcu. Krajinomalby umělce tohoto, jež jsou roztroušeny v Hanoveru, Hamburku, Bremách a Lipsku, vynikají zdařilou komposicí, vřelým koloritem a svědomitě provedeným detailem. Uvádíme z nich: *Pod stromy* (1863); *Pozdní večer* (1866); *Zbořený klášter v lese* (1866); *Krajina v Harcu* (1867); *Regenstein v Harcu* (1868).

Kottické Alpy v. Alpy v hl. d.

Kotva z Freifeldu (nikoli z Treufeldu, jak mylně v hl. díle udáno), bohatá rodina patricijská a potom vládycká, prvotně v Litoměřicích a později také v Plzni a jinde usedlá, a svou oddaností náboženství katolickému času svého pověstná. V první polovici XVI. stol. připomíná se Jan K., jenž byl bohatý a vzácný měšťan v Litoměřicích, r. 1547 vyslán jest k sněmu (krvavému) do Prahy, a r. 1555 byl primátorem tamtéž. V druhé polovici století toho držel Job K. grunty šosovní a úřady obecní v městě Plzni, a pro své šlechetné zachování zároveň s příbuzným svým Sigmundem Celestinem, sousedem Rokycanským, majestátem cís. Rudolfa II., daným v Plzni dne 28. pros. 1599, obdařen jest erbem a titulem z Freifeldu. Tito dva přijali později Šebestiana Rejšvického, purkrabí na Zbiroze, pak Michala Celestina a Ondřeje Pražáka k erbu a tituli nadepsanému, kteréž přijetí cís. Rudolf II. r. 1605 potvrdil. Job K. měl syny Jana Ctibora a Ondřeje, kteřížto oba oddali se vyšším studiím. Ondřej K. byl povýšen na doktora práv a stal se r. 1623 radou při soudu nad apelacími na hr. Praž. a později místosudím dvorským; r. 1623 vyslán jest s V. Michnou do Litoměřic k vyšetřování tamních rebelů. Pro své služby platné byl Ondřej K. dne 28. list. 1644 povýšen do stavu rytířského rodů starožitných s polepšením svého erbu přirozeného, tak aby napotom užíval „štítu napříč rozděleného, jehož hořejší polovice bílá a dolejší červená a v tom uprostřed kotvice železná, nad níž písmeno F. a nad helmem půl nosorožce bílého k pravé straně až po pás vynikajícího se spatřuje." — Zemřel roku 1650. Starší bratr Ondřejův Jan Ctibor K. (v. hl. d.), oddada se stavu duchovnímu byl děkanem na Smečně, pak kanovníkem na hr. Praž. a od roku 1629 proboštem Litoměřickým; i měl se státi prvním biskupem Litoměřickým, avšak zemřel r. 1637 dříve nežli biskupství to v skutek vešlo. V druhé polovici XVII. stol. nepřipomíná se více rodina tato v Čechách. *Ba.*

Kotvic z Kotvic, starožitná rodina, původně v polabských a slezských krajinách usedlá, a dělící se v několika větví. Jedna z větví těchto přišla z Míšně ku konci XVI. stol. také do severních Čech a koupila tam zboží Varnsdorfské. R. 1609 učinila Emerentia K-ová z Fustenavy jmenem nezletilých dětí svých Kašpara Krištofa, Eufroziny a Anny přiznání k zemi. R. 1615 přicházel právě menovaný Kašpar Krištof K. na Varnsdorfě (kdež měl 81 poddaných). R. 1635 učinil přiznání k zemi Jiří K. z K.; týž měl za manželku Markétu z Vrtby na Dubu (v Bechyňsku), byl [illegible] radou, hejtmanem kraje Bechyňského, r. [illegible] hejtmanem hradu Praž. a r. 1641 [illegible] zemského, i koupil r. 1643 statek Do[illegible] své pozůstalý, pak domy v Praze a v Tábo[illegible] připomíná se Jan Ondřej K., který [illegible] čas Oslnchov v Slansku, jejž r. 1662 [illegible] hr. Clarymu, koupiv za to od Jana Ja[illegible] Štětkovice ve Vltavsku. R. 1670 učini[illegible] věrnosti Ondřej K. z K. a r. 1681 Jan [illegible] Rudolf Tycho bratří K-ové z K., a [illegible] r. 1693 koupil s manželkou svou Ludmil[illegible] varek Kladruby v Prachensku, a r. 17[illegible] kšaftem svým jmenovanou manželku [illegible] statku svého, odkázav bratrovi Janovi O[illegible] 100 zl. Podobá se, že česká větev K-[illegible] těmito zanikla, ježto se napotom nepřip[illegible] v pamětích veřejných. V knížectvích [illegible] jiných krajinách německých kvetli [illegible] později ještě, a jmenovitě byli Adam [illegible] Hendrich bratří K-ové se strýcem [illegible] mem Hendrichem K-em dne 22. [illegible] Sigmund Hendr. a Adam Mikuláš [illegible] K-ové dne 15. ún. 1724 povýšeni do [illegible] ského.

Kotzebue Alexander (v. hl. d.). Z [illegible] jmenujeme *Bitva u Poltavy; Ruský generál [illegible] remetjev přijímá po dobytí Rigy 1710 [illegible] gistrátu na místě církevně* (1866); *Do[illegible] Petra Velikého* (1866).

Kovalskij Marian, rus. astronom, nar. [illegible] srp. 1822 v Dobříně na řece Visle v [illegible] cké, konal studia přírodovědecká a astrono[illegible] tech 1841—45 na universitě Petrohradské [illegible] r. 1851 adjunktem a r. 1854 ředitelem hv[illegible] řádným professorem astronomie na univer[illegible] zani. Sepsal co výsledek své r. 1847 [illegible] geograf. společnosti v Petrohradě podnik[illegible] do krajin Uralských *Popis severního Ur[illegible] břežního pohoří Pajchoje* (v Petrohr. 185[illegible] ruském a německém), kterýžto spis byl [illegible] Demidovskou; mimo to uveřejnil spis *[illegible] sur les mouvements de Neptune, suivies de [illegible] cette planète 1854* a *Theorie zatmění* (rusky [illegible] cky, 1855).

Kozarac, město bosenské v sandžak[illegible] ském nahije Prijedovské, leží na úpatí [illegible] v krátké a plodné rovině, má pevnůstk[illegible] obyvatelů.

Kräutle Karel, současný mědirytec [illegible] v Štutgartu, nar. se 1833 v Schramberg[illegible] čátku byl mědirytcem při továrně na [illegible] svém rodišti, a odebral se r. 1852 na aka[illegible] chovskou, kde se pod Jul. Thäterem ve [illegible] vzdělal. R. 1860—62 strávil studiemi v [illegible] v Lipsku, a stal se r. 1865 professorem [illegible] v Štutgartu. R. 1856 ryl K. *Zvolení císaře [illegible]* dle J. Schnorra, r. 1859 *Klanění se Kristu* [illegible] dolpha a r. 1866 *Večeři Páně* dle H. Hess[illegible] sledně době ryl *Houslaře* dle L. Gallaita.

Krajník Miroslav, dr. práv a spisovatel, [illegible] se 1. led. 1850 v Humpolci, vystoupil [illegible] r. 1867 v týdenníku *Tábor* dílem [illegible] ckými básněmi, dílem povídkami, [illegible] storickou pověstí *Malcovo*, pod jmény M. [illegible] hradský a Jar. Kopecký. Téhož roku vyšl[illegible] jeho básnička ve *Květech*, do kterých pak [illegible] do *Světozoru* původními pracemi a překlad[illegible] jazyků pilně přispíval. Též súčastnil se [illegible] kací omladiny básnické, a byl do redakce [illegible] ročníku *Ruchu* zvolen. R. 1870 vydal [illegible] Dattels své *Básně*, a téhož roku byla [illegible]

řišti provozována jeho dramatická drobotina *Za-šut* v 1 jednání. Na to cestoval r. 1871 přes rst, Benátky a naspět přes Záhřeb do Srbska, a ispíval v poslední době anonymně feuilletony a censemi divadelními do některých listů českých. ku 1872 byl v Krakově na dra. veškerých práv výšen.

Králíky (Grulich), panství fideikomisní v ho-ch blíž hranic kladských a moravských; druhdy etlo tam hornictví, jakož na jevo vychází z li-ny, kterouž Karel IV. r. 1357 Žampach se vším slušenstvím Čeňkovi z Potenšteina daruje, v níž výslovně uvedeny jsou hory k-cké. V druhé lovici XVI. stol. jmenuje se pánem K-ckého zboží lenčk z Valdšteina, od něhož se městu prv-ch svobod dostalo. Počátkem XVII. stol. náležely Jiřímu hraběti z Hohenlohe, od něhož upí přešly r. 1628 na slavného generála Pappen-ima. Od roku 1647 jsou K. majetkem hrabat Althanu. (Město K. v. hl. d.).

Kramp Kristián, lékař a mathematik, nar. ve rasburku a † tamtéž r. 1828. Byv postoupně lé-řem ve Štrasburku, v Paříži, v Meisenheimu, ve ýru a v Kolíně nad Rýnem, stal se profesorem ky a fysiky experimentální na středních školách erského departementu, později (1809) profesorem thematiky a děkanem vědecké fakulty v Štras-rku, kterýžto úřad až do své smrti zastával. Máme ného: *Geschichte der Aërostatik, historisch, phy-ch und mathematisch ausgeführt* (v Štrasburku 83, 2 sv.); *Anhang zu der Geschichte der Aëro-tik* (Štrasburk 1786); *De vi vitali Arteriarum dia-be. Addita nova de Febrium indole generali Con-tura* (1786); *Krystallographie des Mineralreichs* olečně s Bekkerhinem (ve Vídni 1793): *Fieberlehre ch mechanischen Grundsätzen* (v Heidelberku 1794); *itik der praktischen Arzneikunde mit Rücksicht f die Geschichte derselben und ihre neuern Lehr-bäude* (v Lipsku 1795); *Analyse des Réfractions tronomiques et terrestres* (v Štrasburku a Lipsku '99). Dílo toto prohlásil franc. *Institut* za nejlepší yšlých toho roku. *Éléments d'Arithmetique* (v Kolíně R. a v Paříži 1801); *Élements de Géometrie* (v Ko-lě 1806); *Éléments d'Arithmetique universelle* (v Štras-rku 1808).

Kramuele Josef, čes. dramatický herec, nar. r. 1826. Poprvé vystoupil na českém jevišti 9. e 1843 v Stögrově českém divadle v Růžové ulici Praze. R. 1854 odešel K. z Prahy nejprv k Ty-vě divadelní kočující společnosti, a působí od roku 63 jak po Čechách, tak i v areně „Kravíně" u ahy co ředitel divadelní společnosti. K. byl své by velmi dobrým komikem, a sjednav si veliké sluhy o počátky dramatického umění v Čechách vil r. 1873 třicetileté jubileum své herecké čin-sti.

Krátký Václav Eduard (v. hl. d.) jest nyní atem v Nové Říši. Mimo uvedené spisy vydal ště *srovnavací mluvnici jazyků románských* sepsa-ou německy.

Kratzmann Gustav, souvěký malíř obrazů hi-orických a podobizen, vzdělal se na Pražské aka-mii a měl na výstavách Pražských a Vídeňských nohé pěkné práce, z nichž zvláště se líbily: *Oběť arie v chrámu* (v Praze 1844); *Maria na trůnu* amt. 1855); *Svatí tři králové* (ve Vídni 1856); *Sv. nna s Pannou Marií* (tamtéž 1857); *Matka boží dítětem, po stranách sv. Lukáš a sv. Cecilie* (tamt. 363); *Josef Max sochař* a *Josef, Jiří a Jan* (tamt.).

Kreling, August von, současný malíř a sochař ředitel umělecké školy v Norimberku. Jako ma-ř vzdělal se návodem Kaulbachovým, jehož lepost tvarů, architektoniku a eleganci si byl u veliké míře osvojil. Obrazy jeho, pojednávající látku z dě-jin Karla Velikého pro Altonu, došly všeobecné obliby. Jako sochař sjednal si K. v poslední době jméno pomníkem *Keplerovým* pro Weil. Na tomto pomníku chválí znalci jak hlavní figury, tak i figury podstavce, totiž Mästlina, Koprníka, Tychona Brahe a Burgia. Též zhotovil pro město Geru sochu *Jindřicha Po-hrobka.*

Kremer, Alfred von, proslulý orientalista, nar. se 13. kv. 1828 ve Vídni, věnoval se na tamější universitě s počátku filosofickým, pak právnickým studiím a studoval privátně jazyk novořecký, turecký, arabský a perský. Na přímluvu Hammer-Purg-stalla obdržel K. r. 1849 od akademie věd stipen-dium na dvouletou cestu s přikázáním, aby prozkou-mal knihovny syrských měst, zejména Aleppa a Da-mašku, a vypracoval topografii tohoto posledního města. K. navštívil též Palmyru a strávil zimu 1850—1851 v Egyptě. V letě 1851 vrátil se přes Syrii do Vídně a stal se tam prof. běžné arabštiny na škole polytechnické, leč již za rok odebral se do Egypta jako první tlumočník tamějšího rak. konsu-látu. V tomto postavení setrval K. do r. 1858, kdy byl jmenován vicekonsulem v Kahiře. V letech 1859—62 působil zde jako konsul, a r. 1863 stal se rak. delegovaným při mezinárodní komisi pro upra-vení plavby na Dunaji v Galči. R. 1870 byl jme-nován rak. konsulem pro Syrii, a r. 1872 konečně byl povolán jako ministerský rada a referent ve věcech konsulárních do ministerstva věcí zahranič-ných ve Vídni. Sepsal: *Mittelsyrien a Damascus* (ve Vídni 1853); *Divan des Abu-Nuwas, des grössten lyrischen Dichters der Araber* (tamt. 1855); *Aegypten. Forschungen über Land und Volk* (2 sv. v Lipsku 1863); *Ueber die südarabische Sage* (tamt. 1866); *Geschichte der herrschenden Ideen des Islams* (tamt. 1868); *Die himjarische Kaside* (tamt. 1865) a j.

Křenek František, spisovatel český, nar. se r. 1834 v Kardašově Řečici, studoval r. 1845—1853 na gymnasium Královhradeckém, pak r. 1853—1854 filosofii v Praze a stal se (1857) po jednoročním po-bytu v klášteře Maltézském učitelem gymnasijním v Báňské Bystřici v Uhrách, kde, jsa teprvé 24 roky stár, v led. 1858 zemřel. Byl výborným učitelem, též básníkem, nevyšla však sbírka jeho básní. Pro české divadlo překládal pilně z němčiny a frančiny. Jmenujeme: *Divadlo pro děti* (1852). Vědeckou jeho práci *O Johanitech v Čechách* přinesly Pražské No-viny (1857, čís. 215 atd.).

Křesťané. Statistický přehled. Okrou-hlým číslem se počítalo r. 1853: katolíků, a sice latinských západních $194\frac{1}{2}$ mil., a sjednocených s Římem východních řeckých $4\frac{1}{2}$ mil., armenských 200.000, Maronitů (s patriarchou v syrské Antiochii) 580.000, Jakobitů (též v Antiochii s patriarchou) 35.000, Chaldejských (v Babyloně Nestorianů) 20.000, Koptů (v Egyptě a Aethiopii) 15.000, a syrochaldej-ských Tomášovců 200.000, v celku všech kato-líků 200 mil. — Nesjednocených, východních, pravoslavných, řec. křesťanů čili schismatiků: Řeků a Rusů 64 mil., Armenů 3 mil., Aethiopů (Abysinců) 1,800.000, Monofysitů syrských $\frac{1}{2}$ mil., Koptických 200.000, Nestorianů chaldejských $\frac{1}{2}$ mil., Tomášovců syrochaldejských 100.000, roskolníků v 30 sektách 5 mil., všech orientálních nekatolických 75 mil. — Protestanté dělí se asi na 40 větších a 110 menších vyznání (sekt), a sice: Luteránů 18 mil., Kalvinů nebo reformovaných v Němcích, Švý-cařích a Holandsku 7 mil., spojených evangelíků (Luteránů s Kalvinisty) 12 mil., Anglikánů 15 mil., Methodistů 6 mil., Presbyterianů a baptistů kalvin-

ských 5 mil., a jiných vyznání asi 12 mil., v celku asi 80 mil. (jiní 89) protestantů. — Tedy všech křesťanů dohromady 355 mil. Srv. *Neher Kirchliche Geographie und Statistik* (Regensburg 1865, 2 Bände). *T. Nk.*

Krev (v. hl. d.). Pokroky, které věda od 1866 ve fysiologii krve učinila, jsou v pravdě překvapující. Již pozorování dr. Strickra ve Vídni, že rudé buničky krevní někdy z vlásniček vystupují, bylo důležité, avšak vynález dra Kohnheima utvořil novou epochu v tomto směru badání vědeckého. Kohnheim činil totiž pozorování na okruží žab tím, že jim břicho za živa rozpáral, a z těla pozorně vyndal pod sklo mikroskopické kousek střívek i jemné, průhledné okruží. Tu pozoroval pak, kterak bezbarvé buničky z vlásniček se prodírají. Na základě těchto nad míru důležitých úkazů utvořil Kohnheim ihned novou theorii o zánětu, a objasnil blíže vědecky důležitý a dalekosáhlý význam tohoto vnikání bílých tělísek krevních do pletiva mimocevního. O drobnohledná badání na tvarech živých získali si v posledním pětiletí největších zásluh profesor Stricker a Burdon Sanderson, známá lékařská autorita v Londýně. Otravují dočasně zvířata jedem šípovým kurare zvaným, načež tato sebou ochromením svalů ani pohnouti nemohou, ačkoliv jim srdce tluče; uvšem trvá-li taková vivisekce déle, musí se zvířetem předsevzíti se tak zvané umělé dýchání. Jindy otravují se zvířata k fysiologickým experimentům u oběhu *krve* hydratem chloratovým, kterýž v mnohých ohledech je pohodlnější a příznivější pro zkoušky než kurare. Některá důležitější objevení, pokud týče se změn v oběhu *krve* při dráždění mozku a nervstva, činil r. 1870 ve Vídeňském fysiologickém laboratoři dr Kussel, lékař nemocí ušních z Giessenu, a skoro současně také dr. Riegel z Virepurku, kterýž dokázal, že silně účinkuje dráždění nervstva i odlehlé žíly, tepny a vlásničky. Studia ve směru tomto dosud nejsou dokončena, a pravou důležitost těchto vynálezů poznáme teprvé později. — Soudní lékařství. Důkladné seznání buniček krevních člověka a zvířat zvlášť pro soudní medicinu má od posledních let velmi prospěšné následky. Podá-li se lékaři soudnímu neb lučebníkovi skvrna zaschlé *krve*, aby zjistil, je-li člověčí neb zvířecí, děje se to obyčejně podle způsobu, jejž užíval Gwusdew, který rozdíl *krve* hlavně na různých formách tělísek krevních zakládal. K tomu účelu rozpustí se podezřelá krevní skvrna ve zvláštní tekutině sestávající z aetheru a amylalkoholu, v níž tělíska krevní zponenáhla v pravém původním tvaru svém se nám objeví. Drobnohledem možno pak dle velikosti formy jejich určiti, zdaž se člověčí neb zvířecí *krve* pochodí. Jiný způsob tohoto určení nalezl Teichmann, který určením krystalů krevních ještě bezpečnějších výsledků docílil. Jeho zkouška je nyní v praxi nejoblíbenější; dle ní rozpustí se sebe menší částečka zaschlé *krve* neb krevní skvrny ve vodě, do níž asi na špičku noža soli přidáno, a ku kteréž přimísí se kapka zhuštěné kysel. octové, načež roztok silně se rozehřeje; když pak ustydne, můžeme jej pod drobnohledem zkoušeti na krystaly haematinové. Tato zkouška dá se učiniti také při *krvi* staré, hnilobou zkažené, neboť zakládá se na změně barviva krevního v roztoku soli a kysel. octové. Červenost *krve* pochází totiž od červených tělísek krevních, obsahujících v sobě látku „haematin," který lze vylíčeným způsobem z nich vyloučiti tak, že tvoří krystaly, které u člověka a u jednotlivých zvířat přesné, určité podoby mají. — Transfuse *krve*, t. j. nastříknutí čerstvé krve vzaté z člověka zdravého do cév nemocného, nabývá od několika let opět věts[…] hlavně u lékařů anglických i německých [...]lině části se roku 1873 při chorobě [...] zkoušky s transfusí *krve*, které dosti [...] výsledek. V Kodani pomýšlel professor [...] zdaž pomocí transfuse nemohl by se člově[...] niti před smrtí hladem, má-li na př. [...] do žaludku přirozeným způsobem zabráněn[...] k tomu účelu pokusy na zvířatech, které [...] směs nezdařily, což svědčí o tom, že [...] uživí tělo, které jinak žádné potravy [...] První transfusi *krve*, pokud se ví, podnikl [...] lékař Christof Wren, od té doby ale [...] užíváno, až pak dr. Martin zlepšením [...] cích nástrojů a celé methody opět v praxi [...] ji uvedl.

Kreyssig F., výtečný literární histo[...] se 5. říj. 1818 nedaleko Mohrungen ve výc[...] sích, vzdělal se ve vychovávacím ústavě [...] Kawerowa v Jenkově nedaleko Gdánska [...] od r. 1838 na universitě Královecké [...] logii. V letech 1843—1845 byl učitelem [...] ve Vohlau a později učitelem, od r. 18[...] ditelem reální školy v Elbinkách. R. 18[...] soval jako ředitel reální školu v Kaselu, [...] povolala jej polytechnická společnost do Fra[...] kde mu svěřila řízení svých škol. K. [...] *schichte der franz. Nationalliteratur* (v [...] 4. vyd. 1872); *Justus Möser* (tamt. 18[...]); *[...]gen über Shakespeare* (3 sv. tamt. 1858—[...] 1872); *Vorlesungen über Faust* (tamt. 18[...]); *[...] zur franz. Cultur- und Literaturgeschichte* [...] *Vorlesungen über den deutschen Roman der [...]wart* (t. 1869); *Shakespeare-Fragen* (v L[...]) *Ueber Realismus und Realschulwesen* ([...] 1872) a j.

Křídový útvar český vyplňuje největ[...] verních a východních Čech a jest obme[...] vem Krušnými horami a Krkonošemi, na [...] Sudety a na jihu prahorami, útvarem perm[...] silurským. Nejspodnější vrstvy k-vého [...] pískovce sladkovodního původu, obsahující [...] dlice a nepatrná lože uhlí (vrstvy Perucké), [...] mito leží slinité a štěpné vápence neb [...] sypké pískovce (vrstvy Korycanské). Nad [...] nejspodnějšími následují sypké, hrubozrné, [...] čité, jemnozrné, pevné vápenné slinité barvy [...] neb červenavé, nazývané u nás všeobecně [...] (vrstvy Bělohorské), která jest výborným, [...] v Praze zhusta užívaným kamenem stavební[m] [...] opukou jsou uloženy žlutošedé neb bělavé [...] sypké i pevné, obyčejně jemnozrné a obsahují[...] zrna zelenavého glaukolithu; převládá-li gl[...] u míře větší, mění se tyto sypké pískovce [...] barvy zelenavé (vrstvy Malnické). Následují[...] vyšší obsahují pískovce kvádrové a vápno [...] Jizerské), pak horniny slinito-vápnité a jílovit[...] Teplické a Březnovské); v nejvyšším pásmu [...] horniny písčité. Veškeré tyto pískovce [...] skládají se z hrubších neb jemnějších zrn [...] mene, spojených tmelem buď hlinitým neb [...] neb hlinito-vápenitým. — V cizině rozkládá [...] útvar v mohutných ložiskách, zejména na [...] Francie, Anglie a podél Baltického moře, [...] dělen od geologů na útvar spodní a svrchní; [...] poslední jest v Čechách. Mezi zkameněli[nami] k-vého vyskytují se nejvíce rozličné rody [...] foraminifer, četné druhy ústřic, kmeny [...] kapradin (u Kounic blíže Českého Brodu), [...] loďí a na Bílé Hoře různá klepeta raků [...] *Aptychadem*.

Kriebel Anton Maria Ludwig, [...]

Drážďanech, nar. se 1828 tamtéž. Umění svému vyučil pod Bendemannem, tehdáž profesorem Drážďanech, načež procestoval Německo, Belgii, land a Francii, zdržev se delší čas v Antorfě, Mnichově a v Paříži. Od r. 1866 jest K. profesem malířství na Drážďanské akademii a maluje mi zdařilé podobizny i oltářní obrazy. Jedna ší jeho práce, totiž fresky v kostele Gersdorfském iaském Rudohoří, byla dokončena r. 1869. Též náhal K. svého času Bendemannovi při ozdobení ážďanského zámku stěnomalbami.

Kříž August, nyní major ve výslužbě, odešel co . nadporučík dělostřelecký 1850 s povolením vlády Persie, aby tam dělostřelectvo sorganisoval a ěnskou školu založil, kterémuž úkolu výtečně do-l. Přiučiv se jazyku perskému přednášel v něm škole od něho založené, a pro každý předmět sal pomocí tlumače svého Mirsy Zeky Chana, rý byl v Paříži vyššího vzdělání nabyl, zvláštní ihu, opatřenou lithografickými tabulemi. Tak vy-čil žáky své za řádné mathematiky a dělostřelce. první zavedl v Persii telegrafii, spojiv král. pa-v Teheranu telegrafickou linií s král. zahradou městem, k čemuž veškeré potřebné přístroje jeho vodem a řízením zhotoveny byly v samém Tehe-nu. On první také nakreslil plán Teheranu, a ěřením trigonometrickým určil výšku Demavendu iných vrcholů horských. Zásluhy jeho nezůstaly z uznání, šach Perský jej jmenoval generálem, a lda rakouská udělila mu velikou medalii za umění vědu. Po osmiletém účinlivém působení opustil . Persii a usadil se v Chrudimi (svém rodišti?), žívaje výslužného od vlády perské. Mezitím byl vojště rak. postoupil za setníka a dán do vý-užby s titulem majora. Při návštěvě Perského cha ve Vídni nemeškal K. osobně svou poklonu u učiniti, ale vyzvání jeho, aby se s ním do Per-e vrátil, nepřijal. K. jest osvědčený národovec ský, a uveřejnil svým časem v rozličných časo-sech českých některé zprávy o Persii a svém pů-bení v té zemi.

Kröner Jan Kristian, současný malíř zvířat, ar. se 1838 v Rintelnu v Hesensku. S počátku yl malířem dekorací, a teprv později se věnoval Mnichově svému umění. Později prodlel též v Dü-ldorfě, hlavní studia však konal dle přírody v ba-rských horách a v Durynsku. Jeho obrazy ho-bní vynikají znamenitou technikou; jmenujeme nich: *Vysoká zvěř v zimě* (1864); *Štvanice* (1866); *tvaní na vysokou zvěř* (1867); *Po boji* (1868); *Jitro Zápas dvou jelenů.*

Krokov, Oskar hrabě. Tento současný malíř rajin a zvířat strávil téměř celý rok pilnými stu-iemi v Bělověžském pralese, aby studoval přirozené vláštnosti zubrů, kteří na celé pevnině téměř již ymřeli a jen v tomto hvozdě posud se vyskytují. brazy, které na základě těchto dojmů a studií ma-val, vynikají veskrz velikou věrností dle přírody. menujeme z nich: *Zubřice chránící své mládě proti lkům, Honba na zubry* a *Večer na břehu Narevky.*

Krolczyk Adam, misionář, nar. se 17. ún 1826 Niedenau ve vých. Prusích z rodičů polských, stu-oval gymnasium v Rastenburku a od r. 1845 bo-oslovi v Královci, která studia r. 1849 ve Vitem-erku dokončil. S počátku byl duchovním pastýřem různých menších obcích, přihlásil se však r. 1859 Barmenu k službě misionářské a byl poslán roku 860 do Číny. Roku 1864 usadil se v Šeklungu podnikal odtud časté cesty do končin střední Číny, ejména do provincie Kvantungu, kde navštívil kmen n, o němž vydal: *The manners and customs of the Ju-tse* (v Hongkongu 1870) a *The entrance of the Yiu territory* (1870). † 30. srp. 1872 v Hongkongu.

Kropp Dietrich, současný sochař v Bremách, byl původně plavcem a loďařem, a teprv později oddal se umění, v němž se vzdělal návodem Hähnela na akademii Drážďanské. R. 1858 odebral se do Říma a utvořil tam dvě poprsí *Rafaelova.* Po svém návratu do Brém utvořil pro tamější spolek umělců mohutnou a velebnou postavu sv. Lukáše z pískovce. Hlavním jeho dílem jest ozdobný portál Brémské bursy se sedícími sochami *Oceánu, řeky Vesery, Pilnosti, Míru, Obchodu na zemi, Obchodu na moři*, a s postavami *plavce, sedláka, horníka* a *rybáře.* Návrh jeho Schillerova pomníku pro Hamburk byl poctěn cenou.

Krüger Eugen, současný malíř zvířat v Berlíně. Velmi zdařilé obrazy, zejména *Liška* a *Skupina černé zvěře při měsíčním svitu*, zjednaly umělci tomuto velmi chvalné jméno. Za litografii svou *Zvěř a les* obdržel r. 1867 od pruského krále zlatou medalii.

Kruppius Pavel v. Krupius v hl. d.

Kučera Josef (v. hl. d.) sloučil r. 1865 svůj časopis *Pokrok Hospodářský* s *Hospodářskými Novinami*, vydávanými od c. k. vlast. hospodářské společnosti v Čechách, jichž formát i obsah rozšířen jest v způsobu *Pokroku Hospodářského.* Téhož roku nastalo vyjednávání českého zemského výboru stran usídlení české vyšší hospodářské a hospodářsko-průmyslové školy zemské, a vyskytla se města Chrudím a Tábor co hlavní kompetenti o zemskou subvenci na vydržování těchto škol. K. rozhodně působil pro Tábor, aby posavad zanedbané jižní Čechy staly se pokroku hospodářského účastnými, a v skutku dne 20. září 1865 ustanoven jest Tábor za sídlo zemské vyšší hospodářské a hosp.-průmyslové školy s roční podporou 10.000 zl. ze zemského fondu. Dne 4. říj. t. r. byl K. od obecního zastupitelstva jednohlasně za učitele rolnické lučby a hospodářské technologie a zároveň za ředitele těchto škol jmenován a obdržev od c. k. vlast. hosp. společnosti dovolenou co redaktor *Hospodářských Novin* nastoupil své povolání 1. led. 1866, v němž mu bylo hlavně sestavením školního a vyučovacího plánu se zabývati. Válka s Prusy a nastalá prudká cholera ani Tábor neminuly, a pruská posádka v čas příměří umístěna hlavně v místnostech školních, kdež zařízena i nemocnice. Však přes tyto překážky pokračoval K. rychle se stavbou a úpravou školních i hospodářských místností, aby ústav v čas otevřen býti mohl. Namáhání toto jakož i mnohé jiné útrapy, zvláště se strany německého zemského výboru, od jehož orgánu byl ředitelství zbaven, uvrhly jej v prudkou nemoc, a když po 5 měsících zase se zotaviv ve vyučování pokračoval, stalo se, že žáci, u nichž byl K. velmi oblíben, pro pedantské jednání jedné z mladších učitelských sil zastavili návštěvu školy, což pokládáno jemu za vinu; i byl, ačkoli neměl v stávce žákovstva nejmenšího podílu, učitelského místa svého sproštěn. Navrátiv se 6. říj. 1867 do Prahy vstoupil co člen do redakce *Národního Pokroku*, založeného od J. S. Skrejšovského. V té celé době podal více článků do rozličných časopisů, zejména: *Návrh soustavy české vyšší hospodářské a hospod.-průmyslové zemské školy* (*Hospodářské Noviny* 1865); *Česká vyšší hospodářská a hosp.-průmyslová zemská škola v Táboře* a *Zpráva o hospodářské výstavě ve Vídni* (Tábor 1866); *Historie zařízení české vyšší hospodářské a hosp.-prům. školy v Táboře* (ve zprávě výroční); *Slin a jeho užitek v rolnictví; Zkoumání chmele; Uschovávání mléka; O výživě rostlin; O guanu; Dobré hospodaření půdou; O potravě obilní; O pokroku*

přírodních věd; Dobývání olejů ze semen; Čištění olejů; Sdělávání výkalů; O pšenici, žitu, fosforečnanech; O důležitosti fysikálních vlastností půdy (všechny v *Hosp. Novinách* 1867); *O lihovinách; Káva; Čaj; Čokolada;* (*Pražský Lloyd* 1867); *Nejprospěšnější posloupnost osevní; O uchraňování potravin; O kostové moučce; O užitečnosti chovu drůbeže* (*Praktické vědomosti pro hospodáře, průmyslníka a obchodníka* 1867). Již r. 1859 obral si **K.** za zvláštní úlohu preskoumati zemní látky v Čechách k účelu výroby hydraulického cementu, a prostudoval k tomu účelu po tu dobu známé spisy o tomto oboru průmyslu jednající, i podařilo se mu po důkladných pokusech na rolnicko-lučebnické výskumné stanici v Nahém Újezdu u Plané z tamějšího materiálu výborný cement zdělati, kteréžto pokusy své zasílal jak prof. Ballingovi na techniku, tak i svému představenému, nynějšímu dvornímu radovi Janigovi, tehdejšímu vrchnímu řediteli statků hrab. Josefa Nostice. Snaha, zaříditi továrnu na cement, za nějž jediné z Čech 3—4 mil. zl. ročně do cizozemska se vyváží, provázela **K**-ru nejen do Litomyšle ale i do Tábora, uskutečnění svého nabyla však teprvé 16. dub. 1869, když byl **K.**, seznámiv se prostřednictvím stavitele F. Havla s Max. Hergetem, majitelem rozsáhlých cihelen a vápenic u Prahy, s ním smlouvu na vystavění a řízení továrny na cement uzavřel, přesvědčiv jej dříve četnými pokusy, že lze vyráběti z materiálu v okolí Pražském hydraulický cement v hodnotě cizozemským cementům se rovnající. Aby očitě seznal i mechanickou soustavu cementáren, cestoval pak na útraty p. Hergeta po cizozemsku. Magistrát Pražský povolil stavbu továrny v místnostech bývalé cihelny Hergetovy u Františkova mostu, která za tím účelem zbořena byla. Avšak na počátku stavby přišel k odvolání se městského zastupitelstva zákaz místodržitelský, i zakoupil p. Herget, postaviv na místě zbořené cihelny nádherný dům, místnost pro tuto továrnu na Zlíchově, která však u polovice stavby Buštěhradskou železnou dráhou zamezena byla, kdežto jiné vhodné místnosti Pražsko-Duchcovská dráha zaujala. Častějším pojednáváním ve veřejných listech o důležitosti cementáren v Čechách vznikla mezi tím cementárna v Podole u Prahy, převzavši hotové již stroje cementárny Hergetovy. Mezi tím byl **K.** do Ruska povolán k preskoumání materiálu okolo Moskvy a Petrohradu k výrobě cementu se hodícího, kamž se 2. led. 1871 odebral. Navštívil geologické museum Petrohradské a Moskovské, a z materiálu tam nalezeného a po celé Rusi velmi rozšířeného v Moskvě výborný cement vyrobil, načež s podnikatelem A. A. Porochovščikovem učinil v Petrohradě smlouvu na společnou stavbu továren na Rusi, chráněnou společnou carskou výsadou na 10 let. Bez odkladu započato s přípravami k stavbě první továrny dle plánů **K**-ových na Podolsku u Moskvy nákladem 700.000 rublů, stroje dodány v ceně 90.000 zl. od Daňka a spol. v Karlíně u Prahy, a ředitelem od **K**-ry ustanoven a vycvičen jest dr. Frant. Zabranský. Ačkoli bylo **K**-rovi na Rusi skvělé postavení nabídnuto a kromě Porochovščikova mnozí jiní bohatí kapitalisté k podniku cementáren se hlásili, zůstal **K.** svému předsevzetí věren, dáti vznik tomuto průmyslu v Čechách, ochrániv svůj vynález upotřebení dioritu a diabasu k výrobě cementu c. k. výsadou. Po bedlivém proskoumání celého okolí Pražského shledal **K.** Radotín za nejvhodnější místo pro cementárnu, jak z ohledu hojnosti blízkého materiálu tak i snadného spojení s nádražím a dostatku vody. Žádav pak společně s J. B. Jesenským o povolení akciové společnosti obdržel je 4. dub. 1871, načež p. Herget co hlavní akcionář k společnosti přistoupil. Dne 3. čna t. r. pak vydán [illegible] k upisování akcií, načež na 15. čce t. r. [illegible] valná hromada, jíž celý podnik od zakladatelů [illegible] vydán byl. „Pražská akciová továrna na výrobu [illegible] cement v Radotíně" jest úplně dle plánů K-[illegible] nákladem 400.000 zl. zřízena. Mimo původní [illegible] K-rův, vyráběti cement z dioritu a diabasu [illegible] pálení cementu v ležatých nekonečných [illegible] jeho zásluhou (viz čl. Pece v hl. d.).

Kübeck, Alois svob. pán (v. hl. d.), † [illegible] 1873 v Štýrském Hradci co rakouský vyslanec [illegible] papežského dvora.

Kühn Karl Amandus, něm. horník, [illegible] r. 1816 professorem báňského stavitelství a [illegible] sie na akademii ve Freiberku, kde 29. [illegible] následkem pádu do šachty smrť nalezl. [illegible] *Handbuch der Geognosie* (ve Freiberku, 2 [illegible] a 1836). Též se účastnil vypracování geognostické mapy Saska.

Künel Ondřej Damian, první a povýšený [illegible] lický děkan po 200 letech v Litoměřicích [illegible] byl r. 1625 **K.** od kn. Liechtensteina dosazen [illegible] posud byv farářem u Sv. Mikuláše v Praze [illegible] znamenával se krutým, člověka vůbec a knězem nehodným pronásledováním utrakvistů a [illegible] jejich drahých památek kostelních. První jeho [illegible] když se do Litoměřic dostal, bylo vyhození [illegible] mistrů Jana Husa a Jeronyma z Litom. [illegible] kterýmžto skutkem lid proti sobě velmi [illegible] Jemu pilně pomáhali: Vilém Míchna z Vacinova a Kotva z Freifeldu, cís. inkvis. komisaři v Litoměřicích od r. 1623—26, pak Šimon Onšík z [illegible] benice, od r. 1624 cís. rychtář a zhotovovatel [illegible] listin v Litom. Nejhlavnějším odpůrcem K-[illegible] byl M. Pavel Stránský ze Zapské Stránky. [illegible]

Kujundžić Milan (Aberdar), jeden z [illegible] ních básníků a spisovatelů srbských, nar. [illegible] hradě 16. ún. 1842. Po odbytých nižších [illegible] studoval na gymnasiu a veliké škole v Bělehradě. R. 1862 odešel do ciziny a studoval nejdříve [illegible] sofii ve Vídni, r. 1863 v Mnichově, 1864 [illegible] a 1865 v Londýně. Vrátiv se do vlasti [illegible] byl na začátku r. 1866 od vlády srbské [illegible] fesorem filosofie na Bělehradské veliké škole [illegible] za krátký čas měl okolo sebe kruh nadšených [illegible] Tehdejší policejní vládě ministerstva Christićova [illegible] se působení K-ovo nebezpečným, a proto vyhledávala příčinu, pro kterou by jej z katedry odstranila. Příležitost naskytla se při volbě poslance do [illegible] skupštinu r. 1867. Volební komisi bylo [illegible] policejního prefekta přikázáno, aby hlasy, které oposičnímu kandidátu připadly, nenapisovala do [illegible] lebního protokolu. Proti tomu zadal K. [illegible] ten měl jeho propuštění ze služby za následek. [illegible] na to byl kníže Michal v Topčideru úkladně zavražděn. Námětnictvo nabídlo hned K-ovi [illegible] ve státní službě, avšak v odboru policejním [illegible] nisteria nitra. **K.** místo přijal v naději, že [illegible] později professorský úřad vrácen bude, ale [illegible] vzdal se protivného mu úřadu a přijal [illegible] mu místo redaktora listu *Mlado Srbstvo*, [illegible] Omladina srbská vydávala, který však [illegible] čátku r. 1872 v Rakousko-Uhersku zakázán [illegible] nedostatkem prostředků zanikl. Na poli [illegible] písemnictví vystoupil **K.** již záhy, přijav [illegible] ské jméno Aberdar (slovo to znamená [illegible] svnčí). R. 1861 vydal šest zpěvů *Gusle* [illegible] v nichž opěvuje veliké stěhování se Srbů [illegible] kouska v XVII. stol. Co lyrický básník [illegible] v literatuře srbské první místo. První sbírku [illegible] plání vydal r. 1868 pod názvem *Aberdar*, [illegible] Ona obsahuje většinou písně vlastenecké [illegible]

írka vyšla r. 1871, v níž jsou obsaženy písně mistné. Třetí sbírka má obsahovati básně epické. písní K-ových nemalý počet opatřili znamenití árodní skladatelé nápěvy. Básně a písně K-ovy ocházejí z mladších let, nyní zabývá se výhradně osofií. Vedle mnohých polemik a menších rozprav ostavil si K. za úlohu, kriticky rozebrati a vydati šechny dosavadní práce Srbů, týkající se filosofie. očátek úspěchu této své práce uložil v díle *Filozfija u Srba. Praktični pravac* (1868). Co pokraování tohoto vyšlo v *Glasniku*, orgánu srbské učené společnosti, *Šta je i koliko je uradjeno na Lodjici u as* (1870). Vedle toho vyvedl on sám úplnou souávu filosofie, zakládající se na nejnovějším pokroku řírodních věd. Veliké toto dílo rozdělil ve tři ddíly. V prvém (*Nauka o osećanju*) pojednává o řírodě, i kterak se z této člověčí cit vyvíjí; v druém (*Nauka o svesti*) pojednává o všech zjevech myšlení, začínaje s prvními psychologickými základy a onče s nejvytříbenejší logikou. Třetí oddíl (*Nauka volji*) jedná o tom, jak se lidská vůle vyskytuje společnosti, státu, umění a víře. Krátký náčrtek ohoto obsáhlého díla vyšel co *Nauka o osećanju* 1867); *Nauka o svesti* (1872); a třetí *Nauka o volji* yjde za nedlouho tiskem. K-ův filosofický směr a ozhled v této vědě nejlépe lze seznati ve spisku . 1870 v Novém Sadě vydaném pod názvem *Ide li vet na bolje ili na gore?* Nyní zabývá se K. skoro výhradně svými soukromými pracemi, a zastává vedle oho i úřad sekretáře srbské učené společnosti, zaujav místo to po Stojanu Novakovići, nynějším miistru osvěty. *Šš.*

Kulda Beneš Method. Oprava. Na str. 334 ná věta v řád. 2—6 zníti takto: Proti ní a jiné polobné brožurce dra Bílého, vydané na Moravě (*Neomylnost papeže Římského*, v Brně 1871) vyšla 1872 v Praze polemická knížka s názvem *Proč nechce Čech katolík věřiti v papežskou neomylnost? Odpověď Moravana kan. B. M. Kuldovi a faráři dr. Janovi Bílému* (nákladem vlastním anon. spisovatele, tiskem L. L. Kobra).

z **Kunčího**, psala se rodina vládycká, která v XV. a XVI. stol. kvetla v Chrudimsku a Hradecku. R. 1460—1480 přichází Viktorin panoš z K. jako soused a radní Chrudimský; týž obdržel některá zboží kláštera Podlažického: Kunčí, Zaječice, Svidnici a j. k zapisnému držení, a měl syny Jana a Jiřího. — Jan z K. držel již před r. 1484 společně s otcem svým Viktorinem a později sám zboží Svidnické a Zaječické; mladší bratr Jiří z K. držel však Žestoky (1509), dle kteréhožto zboží nazýval se onen obyčejně také Jan Zaječický a tento Jiřík Žestocký. — Jan Zaječický byl muž nemálo vzdělaný a rozšafný, pročež užíváno rady a prostřednictví jeho v rozepřích a jednáních, jež šlechta a města okolní vespolek mívaly. Týž byl také horlivý přívrženec vyznání bratrského i důkladný znatel jazyka českého a přeložil knihu M. Matěje Pařížského z lat. na jazyk český, a to nemálo zdařile (jakož to sám J. Blahoslav vysvědčuje); taktéž byl v přátelském spojení s muži vzácnými a učenými: pány z Pernšteina, Cimburka, s M. Viktorinem ze Všehrd, Václ. Hyndrákem z Habrova a j. Nemaje sám dědiců přirozených jmenoval r. 1521 strýce svého Viktorina Vojslava z K. svým dědicem; žil však ještě několik let, koupiv jmenovitě r. 1522 a 1525 domy a grunty při m. Chrudimi. Nadepsaný Viktorin Vojslav z K. připomíná se ještě r. 1534; v druhé polovici XVI. stol. nepřichází však rodina ta více v pamětech veřejných. *Rn.*

Kundtmann Karel, současný sochař, nar. se 1858 ve Vídni. Prvního vzdělání ve svém umění nabyl na akademii Vídeňské, načež se r. 1860 odebral do Říma. Nejprvé se učinil známým návrhy k 8 sochám pro Švarcenberský most ve Vídni, utvořil pak alegor. sochu *Mathematiky* a *Poesie* pro nové gymnasium v Drážďanech. Nejlepší jeho prací jest skupení *Milosrdný Samaritán*. Též jeho návrh pro Schubertův pomník ve Vídni byl poctěn první cenou.

Kundurango, pověstná rostlina americká, patří v řád *Eupatoriaceí* a sice k druhu *Micania guaco* (dle určení dr. Buyona z Quayaquilu r. 1872) Název K. znamená v indiánském nářečí kičuaském tolik co hrozen kondorský, který byl od pradávna jako domácí lék proti všelikým chorobám užíván. V poslední době, hlavně od r. 1872, tropeno mnoho humbugu s k-gem, kteréž vyhlásili Američáni za spolehlivý prostředek léčivý proti souchotinám i proti rakovině. V Kolumbii, kde pravé k. nejlépe se daří, nazývají ho tusemci guaco (v. t.). Posud známé jsou tři odrůdy k-ga, totiž k. zelené, nachové a bílé, kteréž poslední dvě odrůdy velmi trpkou a odpornou příchuť mají. Zeleného k-ga co léku vůbec se neužívalo, teprv poplach r. 1871 učiněný vykořistil i jeho kůry a kořene proti nemocím jinak nezhojitelným. K. vešlo znovu v užívání lékařské následkem zprávy E. R. Winga, vyslance Spojených obcí amerických v Ecuadoru, kterýž o jeho hojivých výsledcích vládě své příznivou zaslal zprávu. Lučebník dr. Anistel zkoušel k. chemicky a připisuje tušenou jeho moc léčivou žluté pryskyřici, kterouž dřevo i kůra této rostliny hojně nasyceny jsou. Dr. Scherrer z Panamy psal ve zprávách jednoho lékař. časopisu amerického, že pouze jeden druh k-ga (*Pentandria Digynea*) jeví skutečně jakési bolest umírňující účinky proti rakovině, avšak vyhojení nelze arci nikdy očekávati. V Americe je zázračný tento prostředek poměrně velmi laciný, libra stojí 2½ dolaru. Dle jiné pověsti nalezl prý náš krajan Beneš Resl (rodem z Panenského Týnce) k. pravé na západní straně Kordiler nedaleko Huankabamby, a přičiněním jeho a lékárníka Fuentese v Quayaquilu dostalo se v poslední době rostlině té valné pověsti. Na místě k-ga pravého prodává se v Americe ovšem množství kůry a kořenů z cizích rostlin aneb z druhů špatnějších. V Evropě fysiologické účinky pravého k-ga dosud se nezkoušely.

Kunkler též Künkler Adrian, malíř krajin a obrazů genrových, nar. se 1826 v Genfu. Studia konal v Düsseldorfu a vynikl obrazy živého a svěžího koloritu. Jmenujeme z nich: *Nábožné shromáždění v jednom Alpském lese*, *Dědeček kolébá vnučku* a *Rousseau v Thonone*. K. † koncem r. 1866 v Genfu.

Kurare, společný název pro jedy, kterými Indiáni šípy své otravují; všeliké druhy jedů těch zvláštními sloučeninami lučebními mezi sebou ovšem značně se liší. Někteří kmenové v jižní Americe užívají také jiných jedů, jako na př. Woorara, Urali, Upas atd., ale cestovatelé tvrdí, že i tyto jsou sloučeniny připravené na způsob k. z látek rostlinných a zvířecích. Zkoušky lučebnické i drobnohledné nepodaly nám posud spolehlivého vysvětlení v ohledu tomto. Poznání jedů k. v Evropě stalo se dosti pozdě. Indiáni střežili se velmi pilně, aby bělochům nedostalo se do rukou jedu šípového, a teprv na sklonku šestnáctého století (ok. r. 1595) přivezl Sir Walter Raleigh se svých výprav na Guyanu několik jedem k. napuštěných šípů do Evropy. Na vědecké výpravě do jižní Ameriky (r. 1799—1804) zdařilo se Humboldtovi pozorovati skutečnou přípravu. k. Děje se to co rok, a sice pravidelně na podzim. Divoši sbírají pilně jedovaté rostliny, zejména z řádu Strychninovi-

tých (*Liana juncea*), a při společné pitce tře jejich služebník božstev čerstvé liany, jež pak vaří, odpaří a podle potřeby usuší. Dle náhledu Humboldtova bylo by k. jedem čistě rostlinným, s čímž také cestovatelé Roulin a Boussingault souhlasí; avšak novější pozorování, která činil přírodopytec Watterton, dokazují naopak, že do k. přidává se jed se zubů chřestýšů a roztlučení na kaši jedovatí mravenci. Nejobšírnější zprávu, kterou o přípravě k. máme, podala vědecká výprava středoamerická, podniknutá od mnohých výtečných přírospytců r. 1843—1847, kteráž tvrdí, že tenkrát Indiáni z přípravy jedu toho žádné tajemství již nečinili. Co se týče složenin k., objevil Claude-Bernard, že hlavní účinkující látkou jeho je kurarin, který lze lučebnicky velmi snadno v hlatích vyluučiti a bez něhož by k. úplně neškodným bylo. To platí zvláště o jedu, který nyní v obchodu evropském se vyskytuje a od indiánských kmenů Masayaských a Novogranadských se připravuje. Divoši pozbyli bázně a vaří K. pro obchod na výměnu za zbraně střelné, prach, náboj, sekery a j. Jejich jed přiváží se do Evropy v malých hliněných hrnečkách, a je tvrdý, černý, podobný černé pryskyřici, průlom má lesklý, a ve vodě, v krvi i jiných zvířecích tekutinách snadno se rozpouští. Rozmočíme-li k. v čisté vodě, skalí se tato velmi brzy množstvím drobnounkého prášku, který je pouhý zbytek z vypěchovaných jedovatých rostlin a látek zvířecích. S počátku panovalo všeobecné domnění, že právě tento prášek je pravým jedem, což ovšem zkouškami se vyvrátilo. V poslední době nabylo k. velké důležitosti v lékařství a ve fysiologii experimentální, kdež ke zkouškám na živých zvířatech se ho potřebuje. Nejprvé užil ho asi před 12 roky znamenitý francouzský učenec Claude-Bernard, dokázav, že k. jako jiné jedy hadí jeví strašlivé účinky své pouze tenkrát, když bezprostředně s krví se smísí. V žaludku mírní se následky jeho tak značně, že ho lze požiti bez nebezpečí v dávkách mnohem větších, nežli by jich k otrávení píchnutím neb jinakým bezprostředným přimíšením krve bylo zapotřebí. Divoši na pobřeží řeky Orinoko žijící nejedí dle Humboldta drůbež jindy, leč byla-li jedem k. zabita; taktéž činí misionáři v oněch krajinách. Nastává otázka, v čem zakládá se různý účinek k. v krvi a v žaludku? Někteří fysiologové tvrdí na základě mnohých zkoušek na psech a králících vykonaných, že šťáva žaludeční, při trávení potravin hojně vylučovaná, přeměňuje a ničí záhubné vlastnosti jedu tak, že skoro neškodným se stává. Avšak náhled ten je dle novějších pokusů nesprávný, neboť lze jiná zvířata usmrtiti pouhou šťávou žaludeční vzatou se zvířete otráveného, z čehož vysvítá, že v žaludku k. vlastností jedovatých nepozbude aniž zmírní. Podobně nepůsobí k. na jiné šťávy a moky zvířecí, jako na př. sliny, žluč atd. Příčina ale vězí v tom, že sliznice žaludku a střeva (jakož i slizné blány, oční, nosové a j.) nestřebají, leč nesmírně skrovně žlázami svými k. Jen jediná sliznice, a sice plicní, je tu výminkou. U zvířat, poraněných píchnutím jehlice otrávené jedem k., dostavují se příznaky smrti pomalu ochromením svalů, a sice nejdříve v okolí rány samé, pak dál a šíř po celém těle až k srdci. Všichni pozorovatelé souhlasí v tom, že u zvířat malých následuje smrt rychleji než u velkých, a sice již v několika sekundách, nejdéle v pěti minutách; jed rozpuštěný také rychleji účinkuje než v kouskách. Dle zkoušek poznalo se, že k. ochromuje tedy nejdříve nervstvo řídící svaly; smrt šíří se v těle jaksi posloupně zároveň dle rychlosti oběhu krve. Následky toho jsou velmi důležité pro prak[illegible] Můžeť poraněného jedem k. na některém [illegible] zachrániti podvázáním téhož údu, aby [illegible] dále se nešířil. Ale ještě důležitější je, [illegible] sobí na nervy pouze tak dlouho, dokud [illegible] v těle prostřednictvím krve se stýká; [illegible] však vystřebáním odstraní, přestává [illegible] jeho. Na základě toho pak může se [illegible] zachrániti; jed uchvacuje totiž naposled [illegible] chací, a teprv když tyto v úkonech svých [illegible] jsou, nastává smrt. Záleží tedy na tom, [illegible] chání tak dlouho, až jed z krve se vyst[illegible] zdařilo se umělým dýcháním pomocí [illegible] vení zúmyslnému se k. nehodí, poněvadž [illegible] vený do posledního dechu myslí a rozum [illegible] V Evropě není dosud samovražda jedem [illegible] V jižní Americe, a sice v severních jejích [illegible] poznal Londýnský profesor Harley [illegible] jed šípový, ale v účincích docela podob[illegible] Indiáni nazývají jej urali. — Jedy šípové [illegible] australských jsou také úplně v účincích [illegible] rikánským podobny, a příprava jejich děje se [illegible] takovým způsobem jako u Indiánů. [illegible]

Kurr, Johann Gottlieb von, přírodozpyte[illegible] se 15. led. 1798 v Sulzbachu ve Virtemberk[illegible] se v letech padesátých profesorem mineral[illegible] polytechnice v Štutgartu. Sepsal: *Grundzüge* [illegible] *ökonomischen und technischen Mineralogie* [illegible] 1835; 3. vyd. 1851) a *Beiträge zur fossilen* [illegible] *der Juraformation* (v Štutg. 1845).

Kurtz Karel, současný malíř podobizen [illegible] fesor v Štutgartu, nar. tamtéž r. 1817. [illegible] čátcích umění svého návodu na umělecké [illegible] rodiště, a zdokonaliv se pod Danhauserem [illegible] 1833—1840 na akademii Vídeňské procestoval [illegible] a Italii a prodlel déle v Benátkách, v Milá[illegible] Florencii. Též Francii, Německo, Belgii [illegible] procestoval za účely uměleckými, a byl [illegible] r. 1848 jmenován řádným profesorem [illegible] polytechnice v Štutgartu. Četné jeho práce [illegible] bizenářské roztroušeny jsou po celém Německ[illegible] jména pak jest provedena jeho podobizna [illegible] Virtemberského Viléma.

Kurz Jindřich (v. hl. d. 3.) vydal [illegible] říši *Mémoire sur l'état politique et religieux* [illegible] *Chine 2300 ans avant notre ère*. Tímto spisem [illegible] zornil na sebe asiatskou společnost v Paříži, [illegible] svěřila přepracování čínského slovníka [illegible] což také v brzku s výsledkem vykonal. K. [illegible] 1873 v Aaravě. Z jeho spisů sluší ještě [illegible] *französische Conjugation* (v Curichu 1843), [illegible] logické ceny; *Leitfaden zur Geschichte der* [illegible] *Literatur* (v Lipsku 1860) a celou řadu [illegible] vydání Schillera, Goetheho, Herdera, Kleist[illegible] misse, Wielanda a j. Též vydával *Deutsche* [illegible] *thek*, v níž mezi jiným byly uveřejněny: [illegible] *nische Schriften* Grimmelshausena, *Esopus* [illegible] Waldisa, *Kollwagenbüchlein* Wiekrama a [illegible] své Fischarta.

Kuss Alexander (v. hl. díle) † 15. [illegible] v Heidelberku.

Kušbegi Jakub Mehemed, [illegible] dobyvatel v Asii, nar. se as r. 1828 ve [illegible] v části chanátu Chokandského, ležící [illegible] žendem a Taškendem. Otec jeho byl [illegible] kem a syn zastával úřad písaře, až [illegible] bystrost ducha od Mehemed-Ali-Chana [illegible] byl vrchním celním výběrčím, a r. 1847 [illegible] ulka Kiptšaků Alim-Kula na pansad-baši [illegible] stojníka nad 500 muži byv povýšen [illegible] skutečných spahiů vstoupil. Když při [illegible] neodolatelném postupu ruských vojsk [illegible]

ehu řeky Šir byl učiněn velitelem důležité pevsti Ak-Mesdžidu, hájil ji tak rekovně, že sobě ıkal velikou přízeň tehdejšího panovníka chokandého Alem-Kula. R. 1855 vypuklo povstání čínských mahomedánů, které se rychle přes celý zádní Jün-nan, Šen-sis a Kansus rozšířilo. Obytelé této poslední země, jiř se Dungani nebo ıngani zovou, dali se pod vedením Burhan-ed-dina pochod k Turfanu, jehož se zmocnili, načež se dal Jarkend. Jen Kašgar, hlavní město východho Turkestanu, dosud vzdorovalo. Tu však přihlí nepokojní a dobrodružní chodžové Endižanští, deni jsouce chodžou Busurg-Chanem a K-im, jež jim byl na žádost jejich Alem-Kul povstání ející za vůdce postoupil. K. vzal Kašgar, seel čínskou posádku blízké pevnosti Jengi-Šehru, k že se sama prachem vyhodila, zorganisoval ude povstání, opanoval rychle celé východní Turestansko, a pojal myšlénku, podmaniti sobě všechny ahomedány severozápadní Číny. Sotva byl Kašır do rukou Chokandských padl, přibyli sem Dunıni s četnými Jarkendy. Ale mezi oběma mahoedánskými stranami vznikl tuhý antagonismus, terý vedl k bitvě u řeky Kizilu. Poražené vojáky unganů a Jarkendů získal nyní lstivý K. hojými dary, vypudil Busurga, který si byl dosud co rál Kašgarský počínal, a stal se takto samovládcem dné části východního Turkestanu. Pak vytáhl dobytí jižního Chotenu (Iltši), jehož obyvatelé 1863 taktéž byli jho čínské svrhli a chodžu adži-Habibullaha za panovníka zvolili, zmocnil se ěsta toho (1866), a maje takto jihovýchodní Turestansko sobě pojištěno obrátil zbraně své proti oslemínům severním, dobyl města Utšturfanu, pak ksu, porazil na cestě do Kutšy Burhan-ed-dina, zal Kutšu a chystal se proti Dunganům v severoýchodě, zvláště kolem Urumtši o silnou moc se pírajícím. Armáda jeho stále rostla, i dostalo se obezřelostí a vytrvalostí jeho nevídané v Asii iscipliny. Její první sbor tvoří placení Kipčakové Karakirgisové, druhý pak Turkestané, třetí koečně bývalí vojáci čínští a dunganští, kteří po dobytí Kašgaru, Jarkendu a Chotenu vřaděni byli. výbornou vnitřní vládou moc a sláva K-ova stále srůstala. Chiva mu poslala blahopřání, a chán Chivský udělil novému bojovníku za víru (*Gasi*) itul Atalika, t. j. místokrále, pročež i od poddaných vých ano v celé střední Asii a od Angličanů Atalik-Gasi jmenován byl. Dobytí Turfanu rozhodlo sud severních Dunganů, a postrašení Dungani Urumtšijští zakoupili si velmi drahé příměří. Zdá e, že se podaří železné energii znamenitého muže oho, podmaniti si všechny mahomedány na jižních patích pohoří Thien-Šanského, až ke Chokandu ydlícím. Jen Ruska jest mu se báti, které úspěchy vými v turkestanských chanátech, postavením svým a Narinu a konečně snahou, aby obchod svůj od ubernia Semipalatinského přes Kir-kara-usu do nira Číny rozšířilo, nuceno jest, aby sobě všímalo olitických a strategických zájmů Číňanů. Zatím K. šemožně hledí v postavení svém se upevniti, vysílaje poselství k Angličanům do Indie, k Vysoké Portě a nejnověji do Petrohradu. Na ten čas jest K. neobmezeným pánem země třikráte větší než Francie s 5—6 miliony obyvatelů, a dobře ozbrojené, lisciplinované a vycvičené armády 50.000 mužů.

Kušlan, Karel baron (v. hl. d.), vynikal i na němech r. 1865 a 1866 rozhodností svou, a když němčharvátský pokládal poměry za příznivé, aby bezprostředně jednal se sněmem uherským o státoprávní vyrovnání, zvolen i K. za člena královinského výboru, který se stejným 12členým výborem uherským dne 16. dub. 1866 měl první společnou schůzi v Pešti. K. záhy se přesvědčil, že naděje jsou předčasné, a proto stal se nedůvěřivým, zaujímaje ve výboru se svým přítelem Čepulićem postavení oddělené. A skutečně zůstalo smlouvání toto marné, když nebylo možná docíliti srozumění v nejdůležitějších otázkách. Vrátiv se domů ochuravěl K. a † 10. bř. 1867.

Kuyck, Jean Louis van, současný malíř zvířat, nar. se roku 1821 v Antorfě. S počátku byl hodinářem, leč později oddal se umění malířskému na akademii svého rodiště, kde mu byli van Bree a později Wappers učiteli. Nejprv maloval K. obrazy genrové, později zvířata, zejména koně, kteréž dovedl mistrovsky znázorňovati. Většina obrazů jeho představuje vozy s koňmi, vnitřek konířen, dvory před hospodou a podobné. R. 1866 obdržel v Bruselu za *Vnitřek konírny* zlatou medálii.

Kuytenbrouwer Martinus, současný malíř, nar. se r. 1816 v Amersfoortu. Prvního návodu dostalo se mu u otce, jenž byl dosti dovedným samoukem, později zdokonalil se na cestách po Francii a Nizozemsku. Umělec tento maluje pěkné krajiny s historickou staffáží, zejména pak obrazy ze života loveckého. Jmenujeme z obrazů jeho: *Zápas jelenů; Jeleni po zápase; Láska mateřská; Štěstí jednoho, neštěstí druhého; Dragonády za Ludvíka XIV.* K. jest dvorním malířem krále Nizozemského a členem Amsterdamské akademie.

Kvas, časopis, věnovaný zájmům pivovarnictví, vinopalnictví, vinařství a chmelařství, vychází od 1. dub. 1878 v Praze v měsíčních lhůtách v sešitech až dvouarchových v jazyku českém, a od 1. srp. t. r. též v jazyku německém nákladem a redakcí prof. Ant. St. Schmelzera. Jest zároveň orgánem ústředního spolku sládků v království Českém.

Kvaternik (v. hl. d.) vrátil se po pádu Schmerlingovy soustavy zase do Charvátska, kde se usadil co advokát v Karlovci. Jsa s dr. Antonínem Starčevićem hlavním vůdcem tak zvané strany „Starčevićské“ počal znenáhla zase v jejím smyslu působiti mezi mládeží a lidem mělkých, fantastických náhledův. Za Raucha stáli Starčevičtí rozhodně při vládnoucích Maďaronech, vystupujíce napořád proti straně národní, kterouž pohazovali blátem a špínou v tak vysoké míře, že strana maďaronská nejlepší v nich měla podpory a spojence. Pomalu se domohli Starčevičtí také některých orgánův, z nichž časopis *Hrvatska* nejdéle (až do povstání) se udržel. K. byl ovšem nejčinnějším žurnalistou mezi Starčevickými, vynikaje vždy řídkou náruživostí psací, t. j. sáhodlouhými emanacemi všelikými, vrcholícími v nevyspělosti náhledův a v sprostých útocích na politické odpůrce. K-ův politický program positivní, může-li vůbec o takovém býti řeči tam, kde pošetilá mělkost rozkládá se vedle nezřízené náruživosti, zahrnut byl v zásadách: aby se nejdříve rakušáctví potřelo pomocí maďaronskou a pak teprv zlomilo panství maďarské ku prospěchu „Velikého Charvátska,“ jehož zbudování měli K. i Starčević na mysli. Těmto zbrklým náhledům padl za oběť K., jehožto katastrofa vzbuzuje dojem způsobu zvláštního; litovati jest alespoň s lidského hlediště politickou nepříčetnost, která povznesši se k nejsmělejším věcem, neuvázla bohužel v směšném fiasku, nýbrž zahynula v potocích krve. Pád maďaronského hospodářství Rauchovského v Charvátsku a nespokojenost obecnou v Hranici s prodejem lesův, nařízeným tam od uherské vlády, pokládal nepochybně K. se svými přívrženci za nejpříznivější dobu k pokusu o vybojování samostatnosti a o zřízení „Velikého Charvátska“ pomocí hraničářův, dokud ještě jsou ve zbraních.

Tak osnováno spiknutí právě v čase, když před Litavou nejkritičnější nastaly poměry za Hohenwarta v době zasedání sněmu českého. Náhlé překvapení způsobila zpráva o vypuknutí povstání v Rakovici v Ogulinském pluku, a současně o jeho potlačení a o zastřelení vůdcův této hrdinsky-směšné revoluce, již smrtí zaplatili vůdcové K., Bach a Rakiaš. Úřední telegramy velitele vojenského v Charvátsku podmaršálka Molinaryho oznamovaly, že ho 8. říj. 1871 došla zpráva, kterak u Cuiće, degradovaného šikovatele v Rakovici, scházejí se K., Rakiáš a jiní k poradám, jak by na dané znamení v Záhřebě se Srby, Dalmatinci, Černohorci a Bosňáky povstání mělo vypuknout. Poddůstojníci hraničářští v službě se nalezající měli být najímáni buď sliby, že se stanou důstojníky, anebo hrozbou že budou zabiti. Střelivo a zbraně měly býti ve skrýších blízkého pohoří uschovány. Táhnout se mělo na Záhřeb. A dne 9. říj. o 8. hodině poslána řečenému veliteli nová zpráva, že den před tím (tedy již dne 8. října) nepokoje v Rakovici vypukly. Na rychlo rozkázáno plukům Ogulinskému, Otočanskému a Sluinskému, aby se mužstvo k setninám svolalo a soustředěně ihned k Rakovici postupovalo. S nevídanou rychlostí vykonány jsou rozkazy; za dva dni byli povstalci obklíčeni, náčelníci zastřeleni a veliké množství povstalcův zajato. Stejným časem, co totu povstání vypuklo, rozšiřovány jsou v Záhřebě plakáty, vyzývající obyvatelstvo k účastenství v boji. Později zprávy tyto doplnily se na ten způsob, že seznáno, kterak K. dne 8. října v Rakovci sestavil „prozatímní vládu," která jmenovala šikovatele Cuiće „hlavním velitelem národního vojska charvátského" a přistoupila ihned k činu. Záloha setniny Rakovické byla od 200—300 ozbrojencův přepadena a vydrancována pod vůdcovstvím K-a, Rakiáše a Bacha, ale když [illegible] opustilo obyvatelstvo Rakovické náčelníky [illegible] povstalci byli pak v lese Ljubči od [illegible] klíčeni a rozptýleni. K., Bach a Rakiáš [illegible] nezdar chtěli ve zvláštním průvodu [illegible] Bosny, byli však na útěku dostiženi a [illegible] dle některých od svých vlastních [illegible] byl K. zastřelen od hraničára Maxima [illegible] z Močily. Rychlost, s kterouž pokolení [illegible] potlačena byla, nedá se jinak vysvětliti, [illegible] jenské úřady v Hranici již po delší dobu [illegible] sorovaly a stopovaly činnost K-ovu a [illegible] druhův, kteří ji považovali za skrytou, [illegible] je úřadům povědoma. K. prý měl na [illegible] generála, více řádův (padělaných), a [illegible] adjutanty. Přistoupiv ku povstání [illegible] vatelstvo na nové zákony „prozatímní [illegible] vátské," která ustanovila trest smrti za [illegible] zůstavili prapor charvátský bez pomoci. [illegible] jeho a soudruhův nalezla prý se akta [illegible] „My Eugen Kvaternik, král Velkocharvátský" [illegible] je jisto, že jakýsi program „prozatímní [illegible] lenen byl, ustanovující: 1. aby všechny [illegible] na osvobození země od vlády rakouské [illegible] aby se rovnost před zákony zavedla; [illegible] nictví spravedlivě vykonávalo, a 4. obce [illegible] vědnými za bezpečnost a majetek jednotlivců [illegible] kýsi Turkalj jmenován „náčelníkem [illegible] v župě Ogulinské od „prozatímné vlády," [illegible] nad životem a smrtí." Akta prozatímní [illegible] třena byla „revoluční" pečetí a [illegible] v hlavním stanu národní armády charvátské [illegible] národní vlády v Rakovici dne 8. října. [illegible] vstání charvátského lidu za svobodu a [illegible]

L.

Laborde 1) Jean Benjamin, nar. 5. září 1734 v Paříži, požíval velikého vlivu při dvoře Ludvíka XV. a Ludvíka XVI., a stal se konečně generálním pachtýřem daní. † 25. čce 1794 v Paříži jako horlivý royalista pod guillotinou. Sepsal: *Essai sur la musique ancienne et moderne* (4 sv. vPař. 1780); *Mémoires sur les proportions musicales, le genre enarmonique des Grecs et celui des Modernes, avec les observations de Mr. Vandermonde et les remarques de l'abbé Roussier* (tamt. 1771); mimo četné spisy zeměpisné, a složil několik operet. — **2)** Léon Emanuel Simon Jos. markýz de L. (v. hl. d.), franc. starožitník, stal se v kv. 1868 franc. senátorem a † koncem bř. 1869 v Paříži. Poslední jeho dílo bylo: *Archives de la France, leurs vicissitudes pendant la révolution, leur régénération sous l'empire* (v Paříži 1866).

Laemmer Hugo, prof. dogmatiky v Braunsberku, nar. 1835 v Allensteině, stal se 1854 drem filosofie, 1857 docentem protestantské theologie v Berlíně, cestoval za vědeckým účelem a přestoupil pak na kat. víru; 1859 ordinován, 1861 ustanoven za subregenta semináře v Braunsberku, 1863 stal se v Římě konsultorem v propagandě, 1864 profesorem morálky a dogmatiky místo Baltrera na lyceum Hosianum v Braunsberku. Sepsal: *Clementis Alexandri de Logo doctrina* (v Lipsku 1855); *Papst Nicolaus I. und die byzant. Staatskirche seiner Zeit* (Berlín 1857); *Die vortridentinisch-katholische Theologie des Reformations-Zeitalters, aus den Quellen dargestellt* (Berlín 1858); *Eusebii Pamphilii historiae ecclesiasticae* [illegible] *decem.* Kritické vydání řeckého textu [illegible] kladu s poznámkami (Schaffhausen 1859); [illegible] *romana. Kirchengeschichtliche Forschungen* [illegible] *Bibliotheken und Archiven* (tamt. 1861); [illegible] *Vaticana historiam saeculi XVI. illustrantia* [illegible] 1861); *Zur Kirchengeschichte des 16. und* [illegible] *hundertes* (tamt. 1863); *Scriptorum Graeciae* [illegible] *bibliotheca selecta* (tamt. 1863); [illegible] (tamt. 1863), autobiografie; *In decreta* [illegible] *therorum Zamosciensis animadversiones* [illegible] *nonicae* (tamt. 1865).

Lämmel 1) Simon von, průmyslník, [illegible] 28. srp. 1766 v Toužkově a † 18. dub. [illegible] Zřídiv si v Praze velkoobchod staral se [illegible] lebení chovu ovcí a vyrábění látek [illegible] chách, a zachránil vládu ve válce s [illegible] sumy peněžité tím, že 1801 všechen [illegible] v Rakousku nad Enží, tabák, sůl a [illegible] koupil, za svůj majetek reklamoval a [illegible] zase navrátil. R. 1805 zakoupil [illegible] třetinu ceny mnohé náčiní dělostřelecké [illegible] k zaplacení kontribuce velké sumy a [illegible] zaří zrušení židovské daně v Čechách. — [illegible] pold rytíř L., průmyslník, syn před., [illegible] v Praze. Po smrti otcově převzal [illegible] který velkými peněžitými prostředky [illegible] důležitý úkol v dějinách rakouského [illegible] Již 1831, když dvorní bankéři se [illegible] půjčku 8 milionův, nabídl je L. sám [illegible]

›e sešlo 20 mil. I později účastnil se velkými kami všech finančních operací. Při zřízení České ·itelny 1825 stal se prvním ředitelem, pak ná- tkem vrchního ředitele. Když 1832 vypukla ·aze cholera, věnoval velké sumy zdejší chudině, ıtnil se taktéž štědře stavby židovské nemocnice eplici, židovské školy v Kolíně, a zařízení úvěr- › ústavu pro obchod a průmysl. Roku 1848 žádal ınými ještě spoluobčany Windischgrätze za za- ·ení dalšího nepřátelství, zachránil Pražský ka- ální platební úřad a banku, a docílil povolení atoria pro směnky v červnovém týdnu produko- é, čímž úvěru Pražského obchodu znamenitě po- ıšil. Byv ještě téhož roku do Pražské obecní a í městské rady zvolen účastnil se všech huma- ıích a mnohých jiných jednot. Roku 1856 ob- el pro své zásluhy řád železné koruny 3. třídy, ledkem čehož byl do stavu rytířského povýšen. . též poslancem do sem. sněmu, na kterém vyzna- nal se co zkušený finančník. L. † 19. srp. 1867.

Lämmlein Alexander, současný malíř v Pa- i, nar. se r. 1813. Velikou pověst sjednal si svými goríckými skladbami, provedenými v monumen- ních rozměrech a v slohu okázalém. Zejména škládal v četných obrazech svých, jako *Zachariáš Iob*, vidinám starých proroků moderní myšlénky. š velikého uznání došel jeho alegorický obraz ›dstavující *Hudbu*.

Lafrensen (Lavreince) Mikuláš, kreslič a líř, nar. se r. 1737 v Štokholmu. Umění svému učil se u svého otce, dobrého podobizmáře, a ma- ·al s počátku miniatury. Později odebral se na léta do Paříže, kde maloval podobizny v minia- :e a v oleji. R. 1773 stal se členem švédské aka- mie a dvorním malířem. R. 1774 vrátil se do Pa- ie a maloval některé zajímavé výjevy z tehdejšího ·ota, jako *Šťastný okamžik*, *Taneční hodina*, *Pří- zva k plesu* a j. R. 1791 přesídlil do Štokholmu, ie † r. 1807. Z posledních jeho velmi vkusných ací jmenujeme ještě: *Ebba Brahe píše na skle*, *·ahe a Gyllenstjerna*, *Erik XIV. a jeho manželka*, *ıteřina Jagellonská a její milenec.*

Lagarde, Paul Ant. de, zasloužilý orientalista jazykospytec, nar. se 2. list. 1827 v Berlíně, na- l tam počátečního vzdělání na gymnasiu Fridricha léma a věnoval se na tamější univ. od r. 1844 udiím bohosloveckým a řečí východních. R. 1851 ıbilitoval se v Halle, a podnikl v letech 1852 a 353 cestu do Londýna a do Paříže, kde delší čas udiemi v tamějších knihovnách strávil. Později ıl se učitelem gymnasiálním v Berlíně, a byl úřadu ·hoto r. 1865 s ponecháním mu slušného na 3 roky ›rostěn, aby se mohl věnovati úplně svým studiím zykospytným. R. 1869 byl jmenován po Ewaldovi ·ofesorem v Gotinkách. Sepsal: *Didascalia apo- olorum* (v Lipsku 1854); *Reliquiae juris ecclesia- ici antiquissimae* (tamt. 1856); *Analecta syriaca* amt. 1858); *Geoponica* (tamt. 1860); *Reliquiae juris ·lesiastici antiquissimae graece* (tamt. 1856); *Hippo- ıti Romani quae feruntur graece* (tamt. 1858); *Titi ·ostrenique ex opere contra Manichaeos edito graece ·ripta servata sunt* (v Berlíně 1859); *Constitutiones postolorum graece* (v Lipsku 1862).

La Guéronnière, Louis Etienne Arthur vi- omte (v. hl. d.), stal se později franc. senátorem a ›dním z hlavních řečníků senátu, kde hájil sou- ledně politiku Napoleonovu. V srp. 1868 byl jme- ován vyslancem v Bruselu, a teprv po pádu cí- ařství uchýlil se do života soukromého. Sepsal ště *L'abandon de Rome* (v Paříži 1862).

Lahorie Leon, současný malíř krajin v Petro- ·radě, nar. se r. 1827. Jest žákem školy Petro- hradské a professorem malířství v Petrohradě, kde obdržel r. 1850 první velikou cenu za nejlepší kra- jinomalbu. Maluje hlavně krajiny italské; z obrazů jeho uvádíme: *Studně u Rocca di Papa*, *Castel Fu- sano*, *Pohled na Sorrent* a *Břeh na Černém moři.*

Lachenwitz F. Sigmund (v. hl. d.). Z hlavních děl tohoto proslulého malíře zvířat jmenujeme: *Koně medvědem ohrožení* (1848); *Liška chytivší kachnu* (1849); jeho hlavní dílo *Rodina lvů překvapena tygry* (1850). L. pracoval velmi mnoho, proto ne- jsou všecky jeho obrazy se stejným zdarem prove- deny, leč ve všech dovedl výborně charakterisovati bujný život a energické pohyby zvířat. V posled- ních letech maloval s výtečným zdarem zejména psy a koně. Svoje duchaplná, namnoze humoristická vy- pravování *Jagd- und Reisegeschichten* ilustroval sám. Velenadaný tento umělec † r. 1868 v Düsseldorfu.

Lachman Karel (v. hl. d.) založil novou dobu v historii novozákonní kritiky biblického textu, vy- cházeje od zásady, že musí vypátrán býti aspoň po- měrně nejstarší text písma sv., an původní více ne- může dostihnut býti. Vydal o tom náhledy své v *Studien und Kritiken* (1830). Za nejstarší znění měl pak ono z času sv. Hieronyma, jehož stopy však až do III. stol. sáhají; proto srovnává se jeho text více než všecky dřívější s textem vulgaty. Vydal jej r. 1831 (*Nový zákon*), a později jiný s poznám- kami kritickými společně s Buttmanem (1842—50). Vedle něho a po něm pracovali s větším prospěchem teprv Tischendorf a Vercellone, jakož i žáci jeho Sergio a Lozza.

Lachnit, Jan rytíř, nar. v Brně 7. list. 1818, za doktora práv promovován r. 1841 v Olomouci. Od r. 1839 byl u finanční prokuratory v Brně, r. 1846 stal se advokátem v Kroměříži, od r. 1850 má sídlo v Brně. R. 1848 byl na sněmu zemském poslancem města Kroměříže, r. 1865 za venkovské obce okresu Olomouckého, Prostějovského a Plumlovského; roku 1867 za města Boskovice, Jevíčko, Tišnov a Konice a r. 1869 za venkovské okresy Brněnský, Tišnov- ský a Ivančický, a vždy věrně stál při straně ná- rodní. Od r. 1860 jest předsedou čtenářského spolku slovanského v Brně. R. 1865 stal se administráto- rem a r. 1867 hlavním ředitelem vzájemné pojišťovny pro Moravu a Slezsko, a účastní se všech vlasten- ských podniků. R. 1867 byl od papeže rytířským řádem sv. Řehoře Velkého vyznamenán.

Lalanne 1) Léon Louis Chrétien, nar. se 13. čce 1811 v Paříži, stud. polytechniku ve svém rodišti, r. 1852 stal se ředitelem veřejných staveb ve Valašsku, stavěl r. 1855 na rozkaz franc. vlády sil- nici skrze Dobrudžu (severových. část Bulharska) a řídil od r. 1856 dlouhou dobu stavby rozličných že- leznic v záp. Švýcarsku. V posledních letech byl státním inženýrem pro stavby silniční a mostní ve Francii. Sepsal: *Essai philosophique sur la techno- logie* (v Paříži 1840); *Tables nouv. pour abréger divers calculs* (1840); *Nouv. tables graphiques à l'usage des chemins de fer* (1842 a 1843) a j. Mimo to vynašel zvláštní stroj počítací, popsaný v *Comptes rendus IX.* r. 1839. Bratr jeho Marie Ludovic L., (nar. 23. dub. 1815 v Paříži) jest franc. litera- tem a sepsal mimo četné jiné práce dílo *Recherches sur le feu grégeois et sur l'introduction de la poudre en Europe* (spis korunovaný od franc. akademie ná- pisů a pěkné literatury). Mimo to redigoval v le- tech 1852—56 *Athenaeum français.* — 2) Maxime L., současný mědiryjec v Bordeauxu, jest žákem J. Gigouxa a ryje obrazy představující stavební pa- mátky a krajiny. Nejlepší z děl jeho jsou: *Pohled na Paříž z mostu Konkordie*, *Krajina* dle Claude Lorraina, *Pohled na nábřeží Bordeauxské.*

Lamarmora, Alfonso Ferrero marchese di (v. hl. d. a dopl. 1.), byl od 9. říj. 1870 do 25. led. 1871 generálním guvernérem nové provincie Římské ve věcech civilních i vojenských. V měsíci září 1873, právě, kdy se král Viktor Emanuel na cestu do Vídně chystal, vydal L. politickou brošurku nadepsanou *Více světla*, v které odhalil mnohá diplomatická jednání mezi Itálií a Pruskem před válkou z r. 1866, a z níž vysvítá, že obě umlouvající se mocnosti společně s „několika vynikajícími osobami v Uhrách" o úplné zničení monarchie Habsburské se radily. L. nar. se r. 1804, kteréž dátum v hlavním díle omylem vynecháno bylo. — Jeden z tří bratří jeho **2)** Alberto Ferrero de L. (nar. 1789) proslul jako sardinský válečník a přírodopytec. Týž účastnil se ve službě Francie posledních voj. výprav Napoleona I., přestoupil pak do armády sardinské a stal se tam r. 1848 generallieutenantem a senátorem. Později odebral se jako mimořádný král. komisař a velitel divise na ostrov Sardinii, kterou geograficky a geologicky důkladně preskoumal, vydav o ní následující vzácné spisy: *Voyage en Sardaigne* (2 sv. s mapou v Paříži 1826; 2. vyd. 1839—40) a *Mémoire geologique sur l'île de Sardaigne* (*Mém. Musée d'hist. nat.* XI, 1824). O geologických poměrech ostrovů Majorky a Minorky vydal *Observationes géologiques sur les deux îles baléares Majorque et Minorque* (*Mém.* Turin, XXVIII, 1835).

Lamartine, Alphonse Marie Louis Prat de (v. hl. d.), † 1. bř. 1869 v Passy u Paříže ve velmi sklíčených poměrech hmotných. Jeho *Mémoires* vyšly r. 1871.

Lambert Eugène, současný malíř zvířat v Paříži. Umělec tento jest žákem E. Delacroixe, a obrazy jeho vynikají jemným provedením a humorem. Z děl jeho jmenujeme: *Zajíci v stáji*, *Závidčné místo odpočinku*, *Hodiny které pospíchují*, *Blížící se bouřka* (mezi kočkou a psem).

La Métherie Jean Claude de, franc. přírodozpytec, nar. se 4. září 1743 v Clayette, stal se doktorem mediciny a byl od r. 1801 až do své smrti (1. čce 1817) professorem přírodních věd na Collège de France v Paříži. Sepsal: *Essai sur les principes de la philosophie naturelle* (v Genevě 1778); *Essai analytique de l'air pur et les différentes espèces d'air* (v Paříži 1785, 2 sv.); *Théorie de la terre* (3 sv. tamt. 1795; nové vydání s přídavkem o mineralogii 5 sv. 1797); *Considérations sur les êtres organisés* (3 sv. tamt. 1804); *Sur la nature des êtres existants* (tamt. 1805); *Leçons de géologie* (3 sv. 1812; 2. vyd. 1816) a *Leçons de mineralogie* (2. sv. 1803; 2. vyd. 1812). Mimo to redigoval časop. *Journal de Physique*, z počátku v letech 1785—1794 společně s Rozierem a Mongerem, pak sám až do své smrti. V tomto časopise uveřejnil L. mnoho článků vědeckých a každoročně zajímavé zprávy o pokroku věd.

Lamorinière Jean Pierre François, současný malíř krajin v Bruselu, maluje nejvíce roviny s velikou věrností, a jest realistou, leč v dobrém smyslu. Z obrazů jeho uvádíme: *Pohled na Edeghem*, *Vnitřek lesa Burnhamského*, *Anglická zimní krajina*, *Podzimní krajina u Spaa*, *Letní krajina u Antorfu*. Roku 1857 obdržel L. v Bruselu zlatou medálii a r. 1860 řád Leopoldův.

Lamothe-le-Vayer, François de, filosof, vychovatel krále Ludvíka XIV., nar. se r. 1588, vstoupil po odbytých studiích akademických do služby státní, kteréž se ale opět vzdal, aby mohl tím větší píli věnovati vědě filosofické. R. 1640 obrátil spisem *De l'instruction de M. de Dauphin* na sebe pozornost kardinala Richelieuho, který povolal ho z počátku za vychovatele vévody z Anjou, načež mu později svěřil také vychování [illegible] ního krále Ludvíka XIV. L. povýšen byl [illegible] ménu od krále na státního radu, a král. [illegible] jmenovala ho členem svým. Ze spisů jeho [illegible] *Cinq dialogues, fait à imitation des anciens* [illegible] *ratius Tubero* (2 díly 1606 ve Frankfurtě, [illegible] vyšlo též druhé vyd. 1616). Nejlepší vydání [illegible] *Oeuvres* obstaral Roland de Bayer de [illegible] Drážďanech 1756—59 v 7 sv.). L. † v Paříži [illegible]

Lamprida velká čili mihule mořská, [illegible] ledí kruhohubých, žije skoro po celý rok [illegible] v moři, kteréž opouští jen na jaře, když [illegible] řek. Jmenovitě vystupuje ze Středozemního [illegible] do vlaských řek Pádu a Ticina, k nám [illegible] ze Severního moře po Labi a Vltavě až [illegible] V Čechách od r. 1837 bylo na rozných [illegible] Mělníka, Prumku a u Prahy chyceno [illegible] plářů této velmi vzácné ryby, poslední [illegible] 5 lib. těžký poslán do čes. Musea r. 1871.

Landelle Charles, současný malíř [illegible] žák Delarocheův a Ary Schefferův. Malby [illegible] nikají jemným výrazem. Z děl jeho [illegible] *Ženy kráčejí ku hrobu Páně* (1845); *Pokání* [illegible] *Ženy Jerusalemské v Babylonském zajetí* [illegible] *řek o zítřek zdictnice* (1846); [illegible] R. 1866 navštívil umělec tento Malou Asii, [illegible] nii a jiné výchοd. krajiny, a s dojmů [illegible] utvořil dva zdařilé obrazy, totiž: [illegible] *v Maroku* a *Žena Fellahova*.

Landells Ebenezer (dle jiných Charles), [illegible] a dřevorytec, nar. se r. 1807 v Anglii. Umělec [illegible] se vyučil u slavného mědirytce Tomáše [illegible] odebral se r. 1839 do Londýna, kde [illegible] tamější obrázkové časopisy. R. 1841 [illegible] jinými ještě umělci satirický list *Punch*, a [illegible] od r. 1842 zvláště pro rozšířený list *Illustrated* [illegible] *don News*. Též byl zakladatelem [illegible] *nated Magazine* a jedním z prvních majitelů [illegible] *Newspaper*. † r. 1860 v Londýně.

Lanfrenchi, slovútný chirurg italské [illegible] věké školy, nar. v Miláně, žil ku konci XIII [illegible] Zúčastniv se sporů mezi Guelfy a Ghibelliny [illegible] hnán z města a utekl se do Paříže, kde [illegible] 1295 přednášky o hojictví. Na to stal se [illegible] sv. chirurgické koleje (*collegium chirurgorum*) [illegible] dal svá díla o chirurgii (*Chirurgia magna* [illegible] tištěná poprvé v Benátkách 1490 Fol.). L. [illegible] rurgem ohledem na tehdejší barbarské [illegible] chirurgie dosti vzdělaným a v celku [illegible] zajímavé jest jeho rozpoznání krvácení [illegible] žil, a jeho popisy nemocí močových [illegible]

Lanfrey Pierre, franc. publicista a [illegible] nar. se r. 1828 v Chambéry. Studia [illegible] čátku ve svém rodišti, pak v Collège [illegible] říži, kde se věnoval později studiím právním [illegible] skončení těchto studií nedal se zapsati do [illegible] advokátů, nýbrž pěstoval filosofii a historii, [illegible] jako výsledek těchto svých studií r. 1857 [illegible] *et les philosophes du 18me siècle*. Rok na [illegible] velmi kriticky psané a nestranné dílo [illegible] *révolution française*. Po tom následoval r. [illegible] kýsi druh románu v dopisech, obírající se [illegible] ními poměry doby nejnovější, pod názvem [illegible] *d'Everard*, a r. 1864 *Études et portraits* [illegible] N jdůležitějším dílem L-ovým jest jeho [illegible] *Napoleon I.* (4 sv. v Pař. 1867—70). V [illegible] době byl L., ačkoliv jest smýšlením republikán [illegible] půrcem Gambetovým. Z ostatních spisů [illegible] nujeme ještě: *Histoire politique des Papes* [illegible] 1860) a *Le rétablissement de la Pologne* [illegible]

Lang 1) Jindřich, zasloužilý [illegible] bohoslovec, nar. se 14. list. 1826 ve [illegible]

rtembersku, nabyl vzdělání bohosloveckého v letech 1844—48 v Tubinkách a stal se r. 1848 farářem ve Wartau na Rýně, r. 1863 farářem v Meilen u jezeře Curišském a r. 1871 konečně farářem u sv. Petra v Curichu. Náboženské jeho smýšlení má základ moderní názor světa, kterýž svobodomyslný směr pěstoval v letech 1859—71 v *Zeitstimmen aus der reform. Kirche der Schweiz*, kterýž časopis změnil r. 1872 svůj název v *Reform, Zeitstimmen aus der schweiz. Kirche*, sloučiv se s Bitziusovým časopisem *Berner Reformblätter*. Ze spisů L-ových uvádíme: *Stunden der Andacht* (2 sv., Winterthur 1862—65); *Versuch einer christl. Dogmatik* (v Berl. 1857; 2. vyd. 1868); *Ein Gang durch die christl. Welt* (tamt. 1869; 2. vyd. 1870); *Religiöse Charaktere* (Winterth. 1862); *Martin Luther, ein religiöses Charakterbild* (v Berl. 1870); *Das Leben Jesu und die Kirche der Zukunft* (tamt. 1872). — 2) Jindřich L., současný malíř koní, nar. se r. 1838 v Řezně. Nabyv vzdělání vědeckého na univ. v Mnichově oddal se tamtéž umění malířskému a pracoval v dílně Fridr. Voltze. Později navštívil virtemberské hřebčince, pak vojenská ležení u Ingolstadtu, u Řezna, pozoroval mimo to na rozličných cvičeních se jízdy pohyby a zvyky koní. V letech 1860, 1861 a 1868 prodlel v Uhrách a v knížectvích podunajských, 1866—67 pak v Paříži. Veškeré obrazy jeho prozrazují pilná studia a vynikají věrností dle přírody. Jmenujeme z nich: *Před uherskou hospodou* (1861, majetek p. Benzino v Landshutu; *Uherské koně v rádosti* (1865, majet. starohraběte Frant. Salma v Praze); *Závodiště Longchampské* (majet. velkovévody Badenského; *Čikošové honí koně k stádu* (1865); *Doprava uher. koní* (1868) a *Maďarský hlídač polí na koni*.

Lange 1) Ludvík, bavorský stavitel (v. hl. dílo 7), † 31. bř. 1868 v Mnichově. — 2) Gustav L., současný malíř krajin v Düseldorfu, nar. se 1811 v Mülheimu na Rýně. První studia malířská konal na akademii v Düseldorfu a později pod J. W. Schirmerem a A. Achenbachem. Maluje hlavně krajiny lesní a stromoví, pohledy na zimní přírodu, lesnické chýše v sněhu, měsíční svit v zimě a podobné. Obrazy jeho vynikají skutečnou cenou uměleckou. — 3) Julius L., taktéž současný malíř krajin, jenž se nar. r. 1817 v Darmstadtu, jest bratr stavitele Ludvíka L-a. Prvního vzdělání v umění malířském dostalo se mu u ředitele Darmstadtské obrazárny Müllera; později studoval obor historického malířství na akademii Mnichovské a přestěhoval se r. 1835 do Düseldorfu, kde pracoval 3 léta návodem Schirmerovým. S tímto podnikl též první svou uměleckou cestu do Švýcar, a maloval tam jeden pohled z údolí Brienzského. R. 1840 přesídlil opět do Mnichova a zůstal tam až do r. 1854, kdy se odebral na delší čas do Milána. Od r. 1858 žije opět v Mnichově a maluje hlavně krajiny horské, kteréž velmi poeticky pojímá. Z obrazů jeho jmenujeme: *Watzmann v Tirolsku; Hora Göhl a Dachstein*. — 4) Ludvík L., zasloužilý filolog a starožitník, nar. se 4. kv. 1825 v Hanoveru, kde studoval gymnasium. Studia universitní konal v Gotinkách od r. 1843, zabývaje se zejména starožitnostmi římskými. R. 1847 vydal jako promoční spis *Prolegomena in Hygini de castrorum munitionibus libellum*, a zároveň text Hygina s obšírným komentářem. Podniknuv na to větší cestu habilitoval se r. 1749 v Gotinkách, a stal se tam r. 1853 mimoř. professorem. Mezi tím uveřejnil pojednání o syntaxi Apollonia Discolosa a o oskickém nápisu na desce v Bantii. K tomu se přidružilo jeho hlavní dílo *Handbuch der römischen Alterthümer* (1 sv. v Berl. 1856; 2. vyd. 1863; 2 sv. 1862; 2. vyd. 1867; 3. svazku 1. oddíl 1871). R. 1855 přijal L. řádnou professuru na universitě Pražské, které se však již r. 1859 zase vzdal, a odebral se jako řád. prof. do Giessenu. Od r. 1871 působí jako professor římských starožitností na universitě Lipské.

Langen Josef, prof. theologie v Bonnu, nar. 1837 v Kolíně nad Rýnem, ordinován 1859; nejprvé 1867 stal se dr. theologie a docentem a prof. novozákonní exegese, 1871 exkomunikován pro odpor proti infallibilitě papežské, jako bývalý učitel a kolega jeho spisovatel dr. Reusch a jiní universitní němečtí theologičtí professoři. Sepsal: *Die deuterokanonischen Stücke des Buches Esther* (Freiburg 1862); *Die letzten Lebenstage Jesu* (tamt. 1864); *De apocalypsi Baruch commentatio* (tamt. 1867); *Grundriss der Einleitung in das neue Testament* (tamt. 1868), nejlepší ze všech dosavádních školních rukovětí o biblické literární historii; *Das Judenthum in Palästina zur Zeit Christi* (tamt. 1868); *Das vaticanische Dogma von dem Universalepiscopat und der Unfehlbarkeit des Papstes in seinem Verhältniss zum neuen Testament, zur patristischen Exegese und der exegetischen Ueberlieferung bis zum 13. Jahrhunderte* (Bonn 1871—72, 2 díly), v tom oboru nejdůkladnější dosud dílo protiinfallibilitní; úvahy vědecké v Reuschově *Bonner Literaturblattu* atd.

Langenn, Friedr. Albert von (v. hl. d.), saský historik a president vrchního apelačního soudu v Drážďanech, † tam 30. pros. 1868. Poslední jeho dílo o životě císařovny Marie Terezie zůstalo nedokončené.

Langensalza (v. hl. d.), město v Durinsku, stalo se v dějinách památným bitvou, která zde byla svedena 27. čna 1866 mezi 20.000 Hanoverány a 8425 Prusy, a následkem kteréž, ačkoliv s počátku zůstali Hanoveránští vítězi a teprv druhého dne přišlé přesile pruské ustoupiti musili, hanoverská armáda vedena generálem Arentschildtem kapitulovala a rozpuštěna byla. Touto bitvou vzala za své samostatnost Hanoverského království.

Langer Karel Herman Theodor, současný mědiryjec, nar. se r. 1819 v Lipsku. V umění svém se vzdělal na akademii Lipské a od r. 1839 pod Steinlem a Thäterem na akademii Drážďanské, jejímž čestným členem jest od r. 1865. Z jeho rytin jmenujeme: *Fresky v stavovském domě v Karlsruhe* dle M. v. Schwinda, *Výsin idey Božstva* dle Kaulbacha, *Dějiny něm. národa* dle K. H. Hermanna, *Nibelungův konec* dle Schorra a *Barbarossova slavnost v Mohuči* dle téhož mistra.

Langko Dietrich, současný malíř krajin v Mnichově, nar. se r. 1819 v Hamburku a byl s počátku v učení u jednoho malíře dekorací, u něhož setrval 5 let. Prvního návodu v umění pak se mu dostalo v jeho rodišti u Martina a Genslera, kde maloval obrazy v oleji. R. 1840 usadil se trvale v Mnichově a maluje tam obrazy, kteréž vydávají svědectví o jemném jeho smyslu pro krásy přírody. Z děl jeho uvádíme zejména: *Podzimní jitro, Průplav Schleissheimský* a *Bařina*.

Lanibron Albert, současný franc. malíř, žák Flandrina a Gleyrea, jest zejména od r. 1859 velmi plodným a bizarní jeho obrazy prozrazují nadání nemalé. Nejraději maluje harlekinady s osobami v životní velikosti. Nejvíce proslul svým obrazem *Zevlující*.

Lanjuinais, Victor Ambroise vicomte de (v. hl. dílo), franc. politik, byl 2. pros. 1852 při státním převratu zatknut, vzdaloval se však později veřejné činnosti, až r. 1863 od departementu Dolejší Loiry do zákonodárného sboru zvolen byl. S počátku náležel ve sboru tomto k rozhodné oposici, r. 1864

odtrhl se však od ní a utvořil ve spolku s Ollivierem a Darimontem imperialistickou levici. † 1. led. 1869 v Paříži.

Lanoue Félix Hippolyte, současný malíř krajin, nar. se r. 1812 ve Versaillesu. Z jeho obrazů jde na jevo, že kráčel velmi pomalu a pracně po dráze umění. S počátku se zkoušel v krajinách francouzských, později však přešel úplně k líčení krajin italských, zejména krajin v Kampánii. Z obrazů jeho jmenujeme: *Pohled na řeku Tiberu u Aqua acetosa*, *Ostrov Capri* a dva pastelové obrazy, *Pohled z villy Mondragone* a *Pohled na Pont du Gard*. R. 1864 obdržel umělec tento kříž čestné legie.

Lanza Giovanni, ital. politik a státník, nar. se r. 1815 ve Vignale u Casal-Montferrato v Piemontsku, studoval v Turině medicinu a provozoval pak ve svém rodišti praxi lékařskou. R. 1848 byl zvolen do sardinského parlamentu, kde seděl vedle Ratazziho na mírné levici, která se později spojila s Cavourem k hájení zájmů o sjednocení Italie. Vstoupiv 31. kv. 1855 jako ministr vyučování do kabinetu Cavourova převzal v led. 1858 provisorně ministerstvo financí, a zadav po míru ve Villafranca 20. července 1859 s celým kabinetem Cavourovým za propuštěnou působil opět v parlamentu, kterýž jej několikráte po sobě za předsedu zvolil. Když následkem konvence zářijové nepokoje v Turině vzniklé ministerstvo Minghettiovo 23. září 1864 k odstoupení přiměly a Lamarmora utvoření nového kabinetu na sebe vzal, vstoupil L. do tohoto nového kabinetu jako ministr nitra a provedl v úřadě tomto obtížné přenešení residence z Turina do Florencie s velikou obezřelostí, leč již v srp. 1865 odstoupil z úřadu tohoto zase následkem principielního sporu s předsedou ministerstva strany voleb. L. účastnil se nyní opět prací parlamentárních a byl za nějaký čas zvolen ve smyslu konservativního ministerstva Menabrea-Cambrayského a proti smyslu radikálního Ratazziho v září 1867 za presidenta komory; v úřadě tomto dostal se do tuhého sporu s předsedou ministersva o důležitých otázkách finančních, zejména o režii tabáku, a když ministerstvo přece záměry své provedlo, vzdal se svého úřadu. Od té doby bojoval L. velmi rozhodně proti finanční politice ministerstva, takže toto, když byl L. v pros. 1869 opět za presidenta komory zvolen, volbu tuto za projevení sobě nedůvěry pokládalo a za propuštěnou žádalo. Nyní uložil král L-sovi samému, aby nové ministerstvo utvořil, kterýž úkol rozluštil v tom smyslu, že sám sobě ministerstvo nitra ponechal a k ostatním úřadům ministerským muže mírné strany liberální povolal. Program jeho byl, mírem na venek a spořením uvnitř zdvihnouti zkleslé finance Italie. Programu tomuto dostál mnohými rozumnými zákony finančními, mír však docela udržeti nemohl, neb za jeho vlády byl dobyt 20. září 1870 Řím, načež 1. čce 1871 též sídlo krále Italského a vlády tam přeneseno bylo.

Laon (v. hl. d.) hlavní město depart. Aisne, 140 metrů severových. od Paříže, kde se křižují dráhy mezi Remešem, Soissonsem, La Fèreem a Hirsonem. Ve válce francouzsko-německé byla zdejší pevnost 8. září 1870 od Němců obklíčena a vzdala se 9. září šesté divisi něm. jízdy. Když Němci pevnost byli již obsadili, vyhodili ji Francouzové prachem do povětří, při čemž veliké množství Němců i franc. gardistů zahynulo.

Laplace Cyrille Pierre Théodore, viceadmirál loďstva franc., nar. 7. list. 1793 na lodi, vstoupil po odbytých studiích připravných k námořnictví r. 1812, kde záhy postupoval v důstojenství, až roku 1841 stal se kontreadmirálem a r. 1853 viceadmirálem franc. loďstva. R. 1857 jmenován byl [illegible] námořního okresu Brestského. L. sepsal [illegible] menší spisy: *Voyage autour du monde par les mers de l'Inde et de la Chine, exécuté sur la corvette la Favorite pendant les années 1830,* [illegible] (4 sv. v Paříži 1845—48). Tyto spisy L[illegible] dosud velmi oblíbené, a výňatky z nich [illegible] ných časopisech.

Lardaro, opevněná posice a [illegible] ním Tirolsku v Giudicariích, skládající [illegible] samostatných pevnůstek, zvaných Revegl[illegible] lino a Larino. Souhradbí Lardarské [illegible] válce r. 1866 velmi vydatně slabým vojů[illegible] nův, zdržujíc v postupu dobrovolnické [illegible] Garibaldiho.

Lasch Karl, nar. r. 1821 v Lipsku, [illegible] do Drážďan, kde navštěvoval akademii [illegible] podle Bendemanna se vzdělával. R. 18[illegible] Mnichova, pak navštíviv Italii odebral se [illegible] kde žil 10 let, zabývaje se hlavně po[illegible] v tom čase byl od akad. Petrohr. zvolen [illegible] úda. R. 1860 usadiv se v Düsseldorfu [illegible] výhradně životomalbě, a r. 1869 stal se [illegible] demii profesorem. Nyní náleží mezi prvn[illegible] svého času.

Lasker Eduard, vynikající sněmovník [illegible] nar. se 14. říj. 1829 v Jarocině v Poznaňsk[illegible] dičů židovských, gymnasiální studia konal [illegible] tislavi a v témže městě v letech 1847—[illegible] mathematiku a práva. Později se stal [illegible] rem v Berlíně a žil po odbytí zkoušky [illegible] dáře 3. leta v Anglii, kde studoval anglick[illegible] načež vstoupil r. 1856 do prus. státní služby [illegible] se r. 1858 assessorem při městském soudu v Be[illegible] R. 1861—64 obrátil na sebe L. pozornost [illegible] strany a světa vědeckého svými zdařilými [illegible] o dějinách ústavy pruské v Oppenheimových *De[illegible] Jahrbücher*, následkem kterýchž prací mu [illegible] kolik tiskových processů přestáti bylo. N[illegible] tohoto svého politického vyznání zůstal L. [illegible] ným assessorem až do r. 1870, v kterém [illegible] uděleno místo právního zástupce u Berlínsk[illegible] ského soudu; leč parlamentární práce za[illegible] čas v té míře, že téměř žádnou praxi [illegible] neprovozuje. Již v hř. 1865 a opětně v [illegible] byl zvolen L. od čtvrtého volebního okresu [illegible] líně do prus. sněmovny poslanců. R. 18[illegible] poval v tomto sboru město Magdeburk [illegible] jícím říšském sněmu první Berlínský okr[illegible] sledních dobách jest na severoněm. a [illegible] sněmu zástupcem druhého okresu M[illegible] Celá parlamentární činnost L-ova soustřeďuje [illegible] vrsích, jež činí za účelem opravy pruského [illegible] dárství, týkajícího se hlavně způsobů [illegible] a vůbec státního hospodářství. On bojoval [illegible] konům proti lichvě, proti vězení pro dluhy [illegible] jiným pod. až do jich zrušení. Původně [illegible] ke straně pokroku, r. 1866 se však stal [illegible] datelem tak zvané národně-liberální strany, [illegible] křídlo vede, jsa ovšem činným ve [illegible] velkoněmecké, směřující k sloučení všech [illegible] států pod štítem Hohenzollernů. V [illegible] vzbudil L. v nemalé míře všeobecnou [illegible] svým odhalením ve sněmě šmejdů při [illegible] leznicěných, jakých se dopouštěly osoby [illegible] stavené, mezi nimiž i známý Wagener, [illegible] za následek vyšetřování té věci od [illegible] a vystoupení Wagenera z úřadu.

Lassen Eduard, zasloužilý skladatel [illegible] nar. se 13. dub. 1830 v Kodani, vzdělal se [illegible] servatoři v Bruselu, později zejména [illegible] tise, a obdržel r. 1851 za svou kantátu [illegible]

zvanou velikou čili římskou cenu. Podniknuv
ı do Düsseldorfu, Lipska, Kaselu, Výmaru, Ber-
a Drážďan, usadil se na delší dobu v Římě.
855 vrátil se odtud s pětiaktovou operou *Král*
ar do Bruselu a zjednal si zejména její ouver-
u ve světě hudebním čestné jméno. Opera tato
r. 1857 přičiněním Lisztovým provozována na
ním divadle ve Výmaru. Brzy na to byl jme-
in L. ředitelem velkovévodské kapely ve Výmaru,
ovozoval tam r. 1860 svou druhou operu *Frauen-*
Z jeho ostatních děl jmenujeme jedno *Tedeum*,
y a melodramaty k Sofokleově tragedii *Král Edip*,
ou k Hebbelovým *Nibelungům*, jednu symfonii, a
ıé ouvertury i kantáty.

Latovský z Biskupic, jinak z Bišofs-
nu, stará, vládycká rodina v Čechách usedlá.
1498 uvádí se Jiří L. z B., který téhož roku
pil v Náchodě dům a dvůr Nožířovský pro své
y Kateřinu a Markétu. Roku 1501 prodal
r a zahradu v Náchodě paní Anežce z Janovic a
Náchodě. Poněvadž Jiří L. mužských potomků
anechal, vymřel vládycký tento rod. *Jč.*

Lauder Robert Scott, současný malíř histori-
ch obrazů, nar. se r. 1803 nedaleko Edinburku.
ıocí Waltera Scotta dostal se do akad. malířské
dinb., kde pobyl 4 léta, načež se v umění svém
ondýně zdokonalil. R. 1833 odebral se na cesty
Německa a Italie, kde studoval po celých pět let
velikých mistrů Michel Angela, Tiziana, Gior-
ne a Rubense. R. 1838 usadil se v Londýně
tvořil tam řadu dobrých historických obrazů,
chž jmenujeme: *Nevěsta Lammermoorská*; *Výslech*
ie Deansův, *Meg Merillies*, *Ludvík XI.* Jeho ve-
obraz *Kristus učí pokoře* byl zakoupen od skot-
společnosti umění, a jest prý jedním z nejlep-
ı obrazů v celé skotské národní galerii.

Lauenburg (v. hl. d.). Toto vévodství bylo ve
eňském míru postoupeno Rakousku a Prusku a
talo se Gastýnskou konvencí ze dne 14. srp. 1865
ně pod vrchní vládu Pruska. Rakousko dostalo
ıradu 1,875.000 spolkových tolarů. V držení vé-
ství uvázal se Vilém I. patentem ze dne 13. září
35, ve kterémž bylo L-u přislíbeno zachování jeho
ré ústavy, a bylo tudíž s Pruskem spojeno pouhou
sonální unií, a předseda ministerstva pruského
ımark byl jmenován ministrem pro L. Koncem
sice září 1865 odebral se král-vévoda Vilém I.
L-u, maje po boku Bismarka, a dal si od stavů
hrámu Ratzeburském holdovati. Již tehdáž vzne-
ihned po holdovační slavnosti deputace stavů žá-
st na Bismarka, aby dal králem potvrditi politi-
ou neodvislost vévodství ve smyslu starých základ-
h zákonů a ústavního patentu z r. 1835, kteréž
tvrzení v patentu ze dne 15. září 1865 vysloveno
bylo. Bismark odpověděl s počátku vyhýbavě, když
ık tato žádost stavů se důrazněji opakovala, od-
věděl bez okolků, že když stavové od dolehavých
dostí těchto neupustí, bude nucen předložiti králi
tanovení o okamžitém přivtělení L-a k Prusku.
vskutku zmiňovala se trůnní řeč (15. led. 1866)
i otevření sněmu pruského o podobném přivtělení,
pruská sněmovna poslanců zamítla toto spo-
ıí, dokud by se nestalo s přivolením zastupitelstva
ıkého. Na ten čas otázka tato ještě není roz-
dnuta, zdá se však, že L. svoji polit. samostatnost
tva na dlouho zachová. Po zrušení Něm. spolku
toupilo vévodství L. po boku Pruska do spolku
veroněm. a později do Něm. říše, do jejíhož sněmu
sílá L. jednoho zástupce. Na spolkové radě však
ní svým vlastním poslancem zastoupeno. Zákono-
rný sbor Severoněm. spolku odstranil některá za-
ralá zařízení v polit. správě L-u, za to však uložil
této malé zemi poměrně veliká břemena finanční,
tak že se r. 1868 objevil ponejprv v rozpočtu de-
ficit 2021 tolarů, který však rok od roku jest v stá-
lém vzrůstu.

Laufberger Ferdinad, současný malíř obrazů
genrových a historických ve Vídni, kde jest profe-
sorem malířství. Jest žákem Rahlovým, a z prvních
jeho prací vyniká obraz představující *Trh v Uhrách*,
jenž vyniká velmi energickou charakteristikou osob
i zvířat a mnohým humorem. Později procestoval
Italii a přinesl odtud mnohé studie a kopie starších
mistrů, zejména děl mistra J. della Robbia. V po-
slední době zhotovil kartony pro opony Vídeňské
komické opery. Z kreseb jeho jmenujeme: *Obžinky*,
Svatební průvod a *Tanec*.

Laugée Désiré François, současný franc. ma-
líř, jenž béře látku k svým obrazům nejraději ze
života sedláků a nižších vrstev lidu. Uvádíme z nich
Ženci u snídaně (1857), *Selka odpočívající na poli*,
Selské dívky u večeře (1839), *Sbírání fialek v Pikar-
dii*, *Dobrá správa z bojiště* (1861), *Malá svůdnová*
(1866). Ve svém obraze *Sv. Alžběta umývá chudým
nohy* přiblížil se velmi komposicím klasickým. Roku
1865 obdržel L. rytířský kříž čestné legie.

Lauchert Richard, malíř podobizen, nar. se
r. 1823 v Sigmaringen. Studia svá počal r. 1839
v Mnichově, pokračoval v nich od r. 1845 v Paříži
a usadil se r. 1860 v Berlíně, kde r. 1868 zemřel.
Pracoval mnohé velmi vkusně a věrně provedené
podobizny pro dvory německé, a pro dvůr anglický
i ruský. Byl též dvorním malířem Hohenzollern-
ským a rytířem domácího řádu Hohenzollernů.

Laurens Jules Joseph Augustin, současný malíř,
lithograf a mědiryjec, nar. se v Carpentrasu. Jest
žákem svého bratra J. B. L-a a P. Delarochea.
R. 1846—49 procestoval na franc. státní útraty Persii
a Turecko, a vydal po svém návratu mnohé obrazy
tamějších krajin. Později oddal se s velikou pílí
lithografii a tiskl na kameně dle mnohých nových
mistrů, počínaje od Delacroixe až po Rosu Bonheu-
rovu. R. 1866 vydal cestovní album, obsahující mnohé
pěkné motivy z Francie, Anglie, Itálie, Persie a
Turecka. Z olejových obrazů tohoto velenadaného
umělce jmenujeme: *Perská meskáře*, *Na střechách
Teheranských*, *Turecký hřbitov*. R. 1868 obdržel kříž
čestné legie.

Lauters Pavel, současný belg. malíř a litho-
graf. Z děl umělce tohoto jmenujeme: *Moderní Mu-
seum belgické* s Billoinem (1858); *Lithografované
album* dle flámských a holandských malířů s Tour-
moisem (1839); *Lithografie k Benoitově cestě do
Surinamu* s Madouem (1839); 50 listů, obsahujících
pohledy na Janě, Sumatře a j. dle C. W. M. van
de Velde; *Honba na kance* dle Rubense; *Vchod
do lesa*, rytinu to r. 1852 od akademie Gentské
cenou poctěnou.

Lawrence, John Laird Marc lord (v. hl. d.),
byl jmenován po smrti hraběte Elgina r. 1864 více-
králem Indickým, kterýž úřad 4 léta zastával. První
jeho kroky jako vicekrále směřovaly k odstranění
všelikých hrozných zvyků při pohřbech Indů, po-
tkaly se však u domácího obyvatelstva s tvrdošíj-
ným odporem. R. 1865 vedl a skončil šťastně válku
proti sousednímu Bhutanu. R. 1866 vypukl za jeho
vlády strašný hladomor v Orise, kterému během je-
dnoho roku skoro jeden milion lidí za oběť padlo.
Z mnohých stran činily se L-ovi trpké výčitky, že
neučinil dosti energická a rychlá opatření k zame-
zení této hrozné katastrofy, a té okolnosti lze také
přičísti, proč již r. 1868 opět z úřadu svého odvo-
lán byl. Po svém návratu do Anglie byl jmenován
pairem, ale účastnil se zřídka debat v hořejší sněmovně.

R. 1870 účastnil se prací nově zvolené školní rady Londýnské, jejímž presidentem byl jmenován, leč pro chatrné zdraví vzdal se r. 1872 i tohoto úřadu.

Lawrie Robert, mědiryjec, nar. se ok. r. 1740 v Anglii. Ryl mnohá díla velmi dovedně a vkusně, zejména *Jiřího III. a jeho manželku* dle Zoffanyho (1772); *Vévodkyni Hamiltonskou* dle Reada; *Vévodu Choiseula* dle Vanloo a dle Rubense: *Narození Kristovo; Návrat sv. rodiny z Egypta* a *Ukřižování;* dále *Nevěřícího Tomáše* dle Rembrandta, *Ukřižování* dle van Dycka a *Bouři* dle Verneta.

Leader Benjamin William, současný malíř krajin a obrazů genrových, nar. se r. 1831 ve Worcesteru. V umění svém vzdělal se na kreslířské škole svého rodiště a později na akademii Londýnské. Od r. 1854 vystavoval své obrazy, kteréž svědčí o jemném citu a lásce umělcově k přírodě. Jmenujeme z nich: *Bubliny z mýdla* (1854), *Chýže* (1856), *Anglická domovina* (1857), *Horský potok* (1858), *Pokušení* (cenou poctěný od Glasgowského uměleckého spolku), *Chaloupka na potoku, Horské jezero, Poslední podzimek.*

Leboeuf Edmond, franc. maršál, nar se 6. pros. 1809 v Paříži, vstoupil tam r. 1828 do školy polytechnické a později do školy generálního štábu, v které postoupil r. 1830 za lieutenanta. Byv později přeložen k dělostřelectvu stal se tam r. 1837 kapitánem a účastnil se v generálním štábu výpravy proti Konstantině. Od srp. 1837 do února 1841 zůstal v Africe a účastnil se všech tehdejších voj. operací Francie v této zemi. Po návratu do Francie postoupil za komandanta baterie, r. 1846 stal se již majorem a 10. kv. 1852 plukovníkem. Po vypuknutí války Krimské 15. dub. 1854 byl jmenován přednostou dělostřeleckého štábu a účastnil se s vyznamenáním bitvy u Almy. V list. 1854 byl na bojišti jmenován generálem brigády a svěřeno mu komando levého křídla artilerie před Sevastopolem. V pros. 1857 byl jmenován generálem divise, a ve válce italské přispěl mnoho k vítězství Francouzů a Italů u Solferina. R. 1866 odebral se do Benátek jako císařský komisař, aby provincii tuto z rukou Rakušanů převzal a Italům odevzdal, což se také stalo. V led. 1869 byl odeslán L. na místo generála Goyona jako komandant 6 armádního sboru do Toulousu, dekretem pak od dne 21. srp. t. r. byl povolán od císaře na místo Nielovo za ministra války, aby dokončil organisaci armády Nielem počatou. Tehdejší kabinet byl jakýsi provisorní, any se očekávaly Napoleonem dne 12. čce 1869 přislíbené změny ve smyslu vlády více parlamentární. Dne 27. pros. 1869 žádal tudíž i on s ostatními kolegy za propuštěnou, leč stal se v novém ministerstvě Olliviera 3. led. 1870 opět ministrem války. V tajných, bezprostředně před válkou s Německem odbývaných poradách odpovídal prý L. na dotazy císařovy vlády, že vše k válce jest připraveno. Při rozdělování velitelství jmenoval jej císař chefem generálního štábu celé armády a odeslal jej na bojiště. Mezi tím co Napoleon III. den co den očekával správy, že vše k ofensivě jest již uchystáno, namáhal se L. marně o rychlé soustředění celé franc. armády, dlouholetým mírem jaksi se cviku vyšlé. Po prvních porážkách Francouzů u Wörthu a Weissenburgu bylo tudíž vladařství v Paříži nuceno L.-a vyzvati, aby se úřadu svého, jemuž nedovedl vyhověti, vzdal. L. uposlechl, a odevzdav vrchní velení nad tak zvanou armádou Porýnskou do rukou Bazainových postavil se pod vrchním velením tohoto v čelo 3. sboru armádního. S tímto byl po vražedných bojích před Metami do pevnosti této zatlačen, učinil odtud několik velmi hrdinských výpadů a

upadl konečně po kapitulaci Met [illegible] sborem do německého zajetí. Po [illegible] propuštěn a usadil se jako privátník v [illegible] Z mnohých stran bylo vyčítáno L.-ovi, že [illegible] rážky Francouzů jedině on nerozhodným [illegible] franc. armády zavinil, že nedovedl v [illegible] bojujících svých řadách zavésti lepší [illegible] vojskem, že nechával jednotlivé pluky [illegible] Mnoho-li na tom pravdy, budiž ponecháno [illegible] címu soudu dějin.

Lecomte-Vernet Emile, současný mal[illegible] obrazů v Paříži, vzdělal se ve svém [illegible] dem Léona Cognieta a jeví ve svých [illegible] líčně pachtění se po velikoleposti, až [illegible] mnohdy zcela chladný dojem působí. Z [illegible] obrazů jmenujeme: *Vzývání Neptuna; [illegible] memnonovi; Ajax; Job a jeho přátelé; [illegible] mějející láska.* R. 1864 obdržel kříž [illegible]

Ledeganck Karel Ludvík, vynikající [illegible] básník, nar. se 9. list. 1805 v Eecloově, byl [illegible] písařem u magistratu svého rodiště, [illegible] práva, stal se soudcem v Zomergemu, [illegible] vinciální rady ve vých. Flandřích a [illegible] ciálním inšpektorem nad nižšími školami v [illegible] v kterémž úřadě † 19. bř. 1847. Sbírku [illegible] lyrických i epických vydal r. 1839 pod [illegible] *Květy mého jara* (v jaz. flám.). Později [illegible] sbírku balad (1842) a svou nejpopulárnější [illegible] opěvující dějiny tří sesterských měst Gentu, [illegible] a Antorfu. Veškeré jeho plody básnické [illegible] životopisem vydal r. 1834 Heremans v Gentu [illegible] přeložil též belgické zákonníky na jazyk [illegible]

Ledský z Chroustovic, patricijská [illegible] v Čechách. R. 1597 připomíná se [illegible] L. z Chr. co úředník na Rychnově.

Lee 1) Robert Edmund (v. hl. d.) [illegible] generál jižn. států v amer. válce občanské, [illegible] 1868 ještě s jinými vynikajícími [illegible] od presidenta Johnsona amnestován. [illegible] to byl jmenován presidentem Washingtonské [illegible] v Lexingtonu v státě Virginii. † 12. říj. [illegible] 2) Frederick Richard L., současný malíř [illegible] v Anglii, nar. se r. 1799 v Barnstaple. [illegible] mládí účastnil se r. 1815 v Nizozemí [illegible] pravy proti Napoleonovi, a vstoupil teprv r. [illegible] Londýnské akademie malířské. Zde se věnoval [illegible] malbám krajin, které prováděl většinou v [illegible] staroklasickém a s manýrou. Přece nalezá se [illegible] jeho obrazy několik krajin, které vynikají [illegible] vitostí a věrností dle přírody. Několik jich [illegible] společně s malířem zvířat Cooperem, [illegible] *na louce*, obraz vynikající pěknými [illegible] stromů. V Londýnských sbírkách nalezají se [illegible] jeho obrazy: *Deštivé počasí, Východ [illegible] mořským, Rozhled u Windsoru, Roztříštěný [illegible] mostku, Záliv Biskajský, Gibraltar* a j. L. stal se členem Londýnské akademie.

Leech John (v. hl. d.), výtečný kreslíř [illegible] ristický, † 1864 v Londýně.

Lehmann Mikoláš, majitel uměleckého [illegible] a stálé výstavy maleb a barvotisků v Praze, [illegible] v Nordlinkách v Bavořích r. 1827. Nabyv [illegible] vzdělání na školách v rodišti svém, [illegible] chodu knihkupeckého tamtéž C. H. Becka [illegible] 1851 přibyl do Prahy, kde přijal službu v [illegible] knihkupeckém Fried. Ehrlicha. Zde [illegible] díla se v L.-ovi zvláštní neodolatelná [illegible] k umění malířskému i ryteckému a s [illegible] jich, tak že pevně sobě předsevzal, založiti [illegible] rozsáhlý samostatný závod s obrazy [illegible] Za tím účelem zarazil nejprvé r. 186[illegible] knihkupectví v Karlíně, k čemuž se [illegible]

měrů s velikým namáháním koncesi si vymohl.
 nakladatel vydal zde množství českých spisů
 mládeži od P. Frant. Douchy a j. Zvláště pak
bou tou působil L. pro rozkvět a rozšíření prv-
ao českého spolku stenografů Gabelsbergových.
šak těsné poměry kněhkupeckých závodů vadily
ovi v provedení oblíbené jeho myšlénky, tak že
evzdal roku 1871 závod Karlínský bratru svému
gustovi L-ovi, a sám zařídil v Praze velikou
lou výstavu děl uměleckých, zvláště pak obrazů
vodních, jež od předních na slovo vzatých umělců
mácích i cizích pro závod svůj získati vždy usi-
e. Nákladem L-ovým vyšel nejprvé znamenitý
raz *Obličej Krista Ježíše z Edessy* v otiscích
romoxylografických i lithogr. olejotiskem, kterýž
dník získal jménu L-ovu pravou zaslouženou po-
valu doma i za hranicemi; papež Pius IX. od-
ěnil jej za kopii zmíněného obrazu medáilí pro
krok. Později vyšly nákladem jeho: *Sv. Anna
sv. Josef* od Kryšpína; *Sv. Václav* od Scheiwla;
ělsení chmele a sbírání vína od Gareise; známý a
lmi rozšířený obraz *Slavia* od Petra Meixnera;
ustria od Brandejse; *Karlův Týn*; *Hradčany v Praze*
j. od H. Ullíka. L. byl za zásluhy své o rozši-
vání skutečných uměleckých děl ve vlasti naší
znamenán na výstavě Vídeňské r. 1873 bronzovou
edálií pro pokrok, dříve pak zaslal mu býv. Mex.
s. Maximilian zlatý prsten s brilianty. L-ova vý-
ava nahradila nám dávno cítěný nedostatek ústavu,
němž nová díla umělců, zdařilé kopie, fotografie
fototypie obrazů prvních mistrů domácích i cizo-
mských v obecenstvu nejširším pravý cit pro krásu
iditi a šířiti mají. Od r. 1861 žije L. v manžel-
ví s Češkou Antonií roz. Dýkovou, kteráž jsouc
ma dovednou kreslířkou nejedny záležitosti týka-
cí se výboru a objednávání děl uměleckých v zá-
vodě manžela svého obstarává.

Lejean Guillaume, slavný cestovatel, nar. se
rolo r. 1825 v Plouégat-Guérandu, v depart. Fini-
ère. Nabyv vzdělání v duchovní semináři v St.-Pol-
-Léon uveřejnil již v 17. roce svém v *Journal
Morlaix* pojednání *Origines bretonnes*. Později
abýval se jako úředník v prefektuře Morlaixské
ilnými studiemi geografickými a historickými, se-
něna historií Bretoňska, a uveřejnil z toho oboru
pisy: *Histoire politique et municipale de la ville et
e la communauté de Morlaix* (v Morlaixu 1847) a
a Bretagne, son histoire et ses historiens (v Nan-
su a Paříži 1850). R. 1856, v kterém se stal čle-
em zeměpisné společnosti v Paříži, uveřejňoval
eměpisné svoje práce v buletinech této společnosti
v časop. Petermannově. Protekcí bylo mu r. 1857
d franc. vlády nabídnuto, aby prozkoumal topogra-
cky, historicky a ethnograficky poloostrov Balkán-
ký. Uloženou tuto práci konal na cestách svých
o celých 6 let (1857, 1858, 1867—70) a nasbíral
aterial pro mapy celého poloostrova vypočtěný
a 49 listů, z nichž však pouze 20 listů dokončil.
římo několik menších prací literárních uveřejnil
. pouze *Ethnographie der europ. Türkei* (Peter-
nannových *Mittheilungen* svazek 4. 1861). R. 1860
debral se L. též do krajin Nilských, přišel přes
uakin do Chartumu, navštívil Kordofan, doplul po
ílém Nilu až do Gondokora. R. 1861 vrátil se
mnohými zkušenostmi a sbírkami do Francie, byl
šak již rok na to poslán jako franc. konsul do
Habeše, kde se zapletl do sporů krále Theodora
Evropany. Tento jej internoval po 24hodinném
uhém věsení v okovech do Haffatu a v září 1863
ypověděl jej ze své země. L. vrátil se do Paříže
napsal tam *Voyage aux deux Nils* (v Paříži 1865
atlasem). Koncem r. 1865 cestoval po Malé Asii,
Mesopotamii, Perském zálivu a po krajinách indi-
ckých až ku Kašmíru. R. 1867 vrátil se ještě je-
dnou do Turecka a odtud do Paříže, kde zemřel
1. ún. 1871.

Le Lorrain 1) Robert, franc. sochař, nar.
se v Paříži r. 1666, † tamže r. 1743. V umění
svém byl vzdělán návodem slavného sochaře Girar-
dona, a tento mu již r. 1686 svěřil zhotovení ná-
hrobku kardinála Richelieua pro chrám Sorbonnský.
Později vytesal L. náhrobek pro svého mistra Girar-
dona ve chrámu Saint-Landry. Na to odebral se
do Říma, kde si obral za vzor mistry šestnáctého
století, nikoliv klasická díla mistrů starých. Po
svém návratu do Francie žil nějaký čas v Marsilii
a dokončil tam některé práce po zemřelém sochaři
Pugetovi. R. 1701 zhotovil sochu *Galatei* v při-
rozené velikosti, a byl přijat za člena král. aka-
demie v Paříži. Později vytesal ještě *Baccha* pro
park Versailský, *Fauna* pro park v Marly, sochu
Andromedy a jiná díla v mramoru i kovu. Od roku
1717 byl umělec tento professorem sochařství při aka-
demii Pařížské. Mnohá vzácná díla tohoto umělce
vzala za své v bouřích první franc. revoluce. —
2) Louis Joseph L., franc. malíř a mědiryjec,
nar. se r. 1715 v Paříži a † 1760 v Petrohradě.
V umění svém vzdělal se u Dumonta, zvaného le
Romain, a zdokonalil se v Itálii. Po návratu do
vlasti stal se členem akademie v Paříži. R. 1758
byl povolán za professora malířství na akademii do
Petrohradu. Umělec tento vynikl více jako mědi-
ryjec než malíř; z rytin jeho uvádíme: *Rozsudek Ša-
lomounův*, *Esther před Ahasverem*, *Smrt Kleopatry*,
Šalomoun obětuje modlám (všecky dle J. F. de Troye);
Chrám ke cti Venuše dle vlastní skladby, *Acheron*,
Druhové Ulyssovi, *Ariadne a Faedra* a j.

Len (v. hl. d.). Původ lnu, t. j. původní
domov jeho dosud není určitě zjištěn. Botanikové
hledají jej v krajinách okolo Středozemního moře,
ale ekonomové tomu odpírají, poněvadž příliš horké
ty kraje následkem nedostatku vláhy pro zdar jeho
nejsou způsobilé; že ale od šedého pravěku v Kol-
chisu a v Egyptě l. pilně se pěstoval, je dokázáno,
a neodporuje též náhledům hospodářů, jelikož země
ty vláhy pro vzrůst *lnu* potřebné s dostatek mají.
Jiní učenci myslí, že l. pochází z Indie severní,
z pohoří Altaiského neb z úpatí horstva Kavkaz-
ského, kde dosud divoce roste, avšak zdá se spíše,
že byl sem l. od západu přenešen a zde že zdivo-
čel během dlouhých věků. V přední Asii zajisté
v nejstarších dobách pěstování *lnu* i výrobků jeho
dobře bylo známo, jak dílem ze starého zákona vy-
svítá, dílem i ze zbytků oděvů, stužek, sítí, pro-
vazů, lán a p., kteréž v starožitnostech fénických,
egyptských atd. naleseny byly. Staroegyptské malby
na stěnách představují přípravu *lnu*, sušení, máčení,
tření a v., a dr. Bauer dovodil před nedávnem dro-
bnohledným prozkoumáním všelikých tkanin, v nichž
zahaleny jsou mumie egyptské, že tyto z příze lněné
pochodí. Rubáše mumií jsou však z různého plátna
složeny, z hrubého, jako naše plátno pytlové, i z te-
nounkého, jako nejjemnější batist. Z toho vychází
na jevo, že též tkalcovství staroegyptské na vyso-
kém stupni dokonalosti se nalézalo. Staří Římané
šatili se sice látkami vlněnými, avšak jen proto, že
plátno lněné pro všeobecný oděv tehdy příliš drahé
bylo, tak že jen kněží a ženy velmožů se jím odívali.
Zdá se, že v těch dobách obmezovalo se pěstování
lnu jen na jisté krajiny, jako na př. na starověkou
zemi Kolchickou na jihozápadním úpatí Kavkazu,
kde zvláště v plném bylo květu, následkem čehož i
Herodot důsledně se domníval, že by Kolchičané
a Egypťané co vyhlášení ve lnářství národové jednoho-

snad kmene byli. Z Kolchidy a z Egypta dováželo se zboží plátěné na západ a obchod ten prostředkovali hlavně Féničané, kteří i lněných vesel při plavbě užívali. Řekům bylo záhy pěstování *lnu* známo, a ženy řecké zabývaly se dle Homera pilně předlem a tkaním výrobků lněných. Do Italie přišel l. později, a po ostatní střední Evropě rozšiřoval se zpovolna, tak že doba jeho zavedení v jednotlivých zemích nyní naprosto určiti se nedá. — Falšování *lnu*. Velká spotřeba *lnu* jest příčinou, že látky z něho zhotovené jinými lacinějšími přísadami se porušují. Podezřelé tkaniny vyšetřují se nejlépe pod drobnohledem, kde objeví se vlákno lněné jako přetenké nitky hladké, válcovité, dlouhé a na konci trochu zúžené se špičkou tupou. Stěny jednotlivého vlákna jsou tlusté, a uvnitř nich (rozštípneme-li vlákno) pozorujeme *rýhu*, která přispívá zároveň s tloušťkou stěn k tomu, že nikdy nebývá sploštělé a kolem vlastní osy otočené. Tak rozeznává se od vláken jiných rostlin, kterým *rýhy* chybí. Kdyby způsobem tím nemožno bylo l. od jiných vláken drobnohledem rozeznati, ponoří se látky ke zkoušce určené na několik minut do vařící kyseliny dusičné, načež různící charakteristické známky jejich tím určitěji se objasní. *Kšt.*

Lenormant François, velmi zasloužilý franc. starožitník a numismatik, nar. se r. 1835 v Paříži, kde nabyl vzdělání ve školách i u svého otce Karla L-a (v. hl. d.). Uveřejniv již r. 1856 spisek *Essai sur la classification des monnaies des Lagides* stal se velmi pilným spolupracovníkem otcova archaeolog. časopisu *Correspondant*. Za svého pobytu (1860) na Východě zasílal velmi zajímavé zprávy o pronásledování křesťanů v Syrii do Pařížských časopisů a vydal je později sebrané pod názvem: *Une persécution du Christianisme en 1860, les derniers événements de Syrie* (v Paříži 1860). Pro zásluhy vědecké byl jmenován L. dopisujícím členem archaeol. odboru franc. Institutu a později jeho druhým bibliotékářem. Z vědeckých jeho prací jmenujeme: *Lettre à M. Darcel sur les inscriptions de la chapelle Saint-Eloi et les Graffiti de la Gaule* (v Paříži 1858); *La question ionienne devant l'Europe* (tamt. 1859); *Sur l'origine chrétienne des inscriptions Sinaïtiques* (tamt. 1859); *Recherches archéologiques à Éleusis. Recueil des inscriptions* (tamt. 1862); *Essai sur l'organisation politique et économique de la monnaie dans l'antiquité* (tamt. 1863); *Monographie de la voie sacrée* (tamt. 1864); *Introduction à un mémoire sur la propagation de l'alphabet phénicien dans l'ancien monde* (tamt. 1866); *Essai sur un document mathématique chaldéen et à cette occasion sur le système des poids et mesures de Babylone* (tamt. 1868); *Manuel d'histoire ancienne de l'Orient jusqu'aux guerres médiques* (3 sv. v Paříži 1869 s velikým atlasem). Mimo to uveřejnil dle rukopisů svého otce *Mémoires sur les peintures de Polygnote dans la lesché de Delphes* (v Bruselu 1864).

Lenz Jindř. Friedr. Emil, slovutný fysik, bratr obou v hl. díle uvedených L-ů, nar. se 12. ún. 1804 v Derptě, studoval z počátku bohosloví, později fysiku, a provázel v letech 1823—26 O. von Kotzebue na jeho cestě kolem světa. R. 1828 byl jmenován adjunktem a r. 1834 členem Petrohradské akademie věd. Zároveň vyučoval ve fysice a mathematice velkoknížata Konstantina, Nikolaje a Michajla Nikolajeviče, jakož i velkokněžny Olgu a Alexandru Nikolajevnu. Mnohé svoje podrobné vědecké výzkumy uveřejňoval zhusta v *Zápiskách* a *Bulletinech* Petrohradské akademie.

Leonarducci Gaspare, italský básník, nar. se r. 1685 v Benátkách. Studia přípravná odbyl na školách řádu „Congregazione Somasca" [illegible] načež vstoupil později do této řehole v [illegible] della Sabute v Benátkách. R. 170[illegible] byl L. [illegible] za učitele na školy Cividalské, odkudž [illegible] letech odebral se do Říma, kde [illegible] lejí Klementinské stolice rhetoriky. L. [illegible] muž vysoce vzdělaný a dokonalý [illegible] vyhledáván byl za vychovatele v rodinách [illegible] ckých ve Vídni a Neapoli, kde však [illegible] potrval, jelikož jmenován byl rektorem [illegible] která zřizovala se té doby v Giudecca [illegible] chovance šlechtické. L. napsal řadu [illegible] obsahu biblického, které vydal pod titulem [illegible] vidensa. L. † r. 1816 v Cividale.

Leonhard Jan Michal, biskup [illegible] hl. díle), † ve Vídni 19. led. 1863. Z [illegible] spisů uvádíme pouze některé důležitější, [illegible] valného měly rozšíření, jako: *Geschichte* [illegible] *stehung und Ausbreitung der christlichen* [illegible] *lehrreichen Bemerkungen u. s. w.* (ve Vídni [illegible] *Entwurf eines dreifachen Religionsunterrichts* [illegible] 1819); *Theoretico-practica introductio ad* [illegible] *catechizandi* (tamt. 1821, také v [illegible] *Sämmtliche Predigten* (dva ročníky, [illegible] vydáních r. 1825—28); *Verfassung der* [illegible] *sorge in den k. k. österreichischen Staaten* [illegible] 1842) a j.

Leonhardi Hermann Karel (v. hl. [illegible] pán, vydal po smrti svého tchána [illegible] z téhož pozůstalých rukopisů: *Die* [illegible] *gionsphilosophie* (3 sv. v Gotinkách 183[illegible] *Lehre vom Erkennen und von der Erkenntnis* [illegible] 1836) a *Geist der Geschichte der Menschheit* [illegible] 1843). V posledních dobách stal se L. [illegible] že uvedl v život kongresy filosofů, jichž [illegible] řejnil r. 1868 v *Augsburger allgemeine Zeitung* [illegible] takový kongres byl odbýván v září 18[illegible] a druhý na podzim r. 1869 ve Frankfurtě [illegible] S ohledem na tyto sjezdy sepsal L. [illegible] *theoretischen und praktischen Philosophie* [illegible] *wurf für den im Sept. 1868 nach Prag* [illegible] *Philosophenkongress* (v Praze 1868); *Der* [illegible] *kongress als Versöhnungsrath* (tamt. 18[illegible]), [illegible] orgán kongresů těch *Die neue Zeit* [illegible] 1870 a 1871). L. jest též pilným botanikem [illegible] psal *Die bisher bekannten österr. Arm*[illegible] *wächse, besprochen vom morphogenetischen* [illegible] (v Praze 1864).

Leonhardt Gerhardt Adf. Wilh., prus[illegible] ministr a korunní syndikus, nar. se 6. čna 18[illegible] noversku, navštěvoval gymnasium v Hannover[illegible] studoval v Gotinkách a v Berlíně, načež [illegible] hanov. státní služby. Té doby sepsal [illegible] *Rechtsverhältnisse des Grundeigenthums* [illegible] *zum hannov. Strafgesetzbuch*. R. 1865 stal [illegible] ministrem spravedlnosti a zůstal v tom [illegible] přivtělení království Hannoverského k Prusku [illegible] ložení Severoněm. spolku byl r. 1867 [illegible] vicepresident k vrchnímu apelačnímu [illegible] línu, zřízenému pro nové provincie Pruska [illegible] velmi důležitém postavení však setrval L. [illegible] čas, neb již 5. pros. 1869 byl jmenován [illegible] státním ministrem a ministrem spravedlnosti [illegible] roveň povolán jako korunní syndikus [illegible] panské sněmovny. V posledních dobách [illegible] L. veliké zásluhy při sestavování [illegible] zákonníka pro Německou říši.

Lepidosiren nazývá se teprve r. 18[illegible] rice objevený rod ryb, jejž ale [illegible] zpytci mezi obojživelníky řadili. L. [illegible] dosud dvěma toliko representanty, [illegible] šupinatým, *L. paradoxa*, a *Protopterus* [illegible]

nichž prvější z Ameriky, druhý z Afriky poıásí. Třetí pak druh příbuzný, který r. 1870 v ueenslandu v Australii nalezen byl, zove se *Ceratodus*. . byl nejprv nalezen slovútným cestovatelem rakou:ým Nattererem, který v roku shora uvedeném ıslal několik exemplářů jeho z Villa Nova na řece mazonské a z Rio Madeira do Vídně k proskouání. Tělo jejich jest ouhořovité, pokryté šupinami :rouhlými, hřbetní blanitá ploutev bez paprsků ıčíná asi v třetině těla, objímá ocas a pokračuje ploutev ocasní až k řiti; místo nohou naskytují čtyři zakrnělé ploutevnaté přívěsky. Žaberní vory po straně hlavy, bez klapek, jsou velmi malé. ırva těla je zelenavě hnědá, délka obnáší asi 3'. 'írodospytci někteří, na př. Fitzinger a Bi:hoff, řadí l. mezi obojživelníky, poněvadž zároň dýchá žabrami i plícemi, avšak náhledu tomu ı pečlivém badání anatomickém co do ústrojí ji'ch opřel se nejprvé Owen a pak Hyrtl ve Vídni, erý uvádí rod l. rozhodně mezi ryby. Důležitá 'la však otázka, kam v soustavě vřaditi dlužno nto nový rod l., který dosud ani mezi živými ani ezi vyhynulými živočichy příbuzných neměl. Zoog Jan Müller navrhl, aby proň utvořilo se láštní oddělení ryb, které by se nazývaly ryby íonaté (*Dipneri*) a stály zároveň v čele veškech ryb. Náhled tento byl všeobecně uznán a dosud v zoologii platí.

Leptospermum, druh rostlin z čeledi myrtotých, vyznačuje se kalichem pětiklaným, 5lupeu korunou, 20—30 prašníky, kratšími korunních itků, a plodem tvořícím 4—5pouzdrou tobolku četnými malými semínky. Rostliny sem patřící ıu štíhlé, vysoké, vždy zelené keře, rostoucí v Aualii, s lístky malými, střídavými a bílými květy. ıjznámější odrůda jest l. *scoparium*. Odvar listů jemně vonný byl od Cooka na jeho námořních ıtách užíván na místě čaje a osvědčil se co výrný prostředek proti kurdějím. Proto zovou se .o rostliny též novozealandskými čajoíky. Mnohé z nich pěstují se pro ozdobu při ımėrné teplotě 4—5°.

Lerdo di Tejada v. Tejada v dopl. 1.

Lessmann Daniel, spisovatel německý, nar. se 1794 v Rusku, studoval lékařství, avšak za váného ruchu r. 1818 vstoupil co dobrovolník do ska pruského a byl u Lützenu poraněn. Po svém ıjení odebral se L. r. 1815 co pomocník lékařský vojenské polní nemocnice pruské, načež po skonıé válce opět ve studiích lékařských pokračovati ıil. Za tím účelem odjel L. r. 1819 do Vídně, ıž mu nabídnuto vychovatelské místo u hraběte)onnela, což bylo asi příčinou, že podruhé vzdal mediciny. R. 1824 navrátil se L. do Berlína a ıoval se výhradně spisovatelství. L. byl nad míru ıolibý a ctižádostivý, i zdálo se mu, že vůbec zneuznáván, následkem čehož v trudnomyslnosti ıřel samovraždou na počátku září r. 1831 v lese 'itemberku v Sasku. L. účastnil se r. 1819 za ıytu svého ve Vídni co spolupracovník při časoı *Wiener Conversationsblatt*. Ze spisů jeho vyšly : tiskem následující: *Alexander Pope's Versuch r den Menschen* (metrický překlad, vé Vídni 1819); *athesia* (v Berlíně 1824); *Cisalpinische Blätter* ıíly, tamt. 1828); *Martino della Scala, ein Bei, zur Geschichte der norditalienischen Staaten Mittelalter* (tamt. 1828); *Biographische Gemälde* ıíly tamt. 1829—30); *Lessmanns Gedichte* (tamt. 0); *Das Wanderbuch eines Schwermüthigen* (2 díly t. 1831—32). Dále přeložil Mansoniho román titulem *Die Verlobten* (3 díly, tamt. 1830) a j. v. psal také mnohé původní novelky a povídky.

Lette Vilém Adolf, prus. státník, nar. se 10. kv. 1799, studoval práva, státní hospodářství a filosofii v Heidelberku a vstoupil r. 1821 ve Frankfurtě n. O. do prus. služby státní. R. 1835 stal se vrchním radou zemského soudu v Posnani, r. 1840 vrchním vládním radou a vládním přednostou hospodářského odboru a r. 1843 tajným vládním radou a přednášejícím radou v prus. ministerstvu nitra. Rok na to byl již jmenován členem státní rady a roku 1845 presidentem nově zřízeného revisijního kolegia pro odbor zemědělský. R. 1848 byl v Berlíně jedním ze zakladatelů konstitučního klubu, a na něm. národním shromáždění, kde zastupoval Nauen a Špandavu, náležel k straně Gagernově. V letech 1851—1858 zastupoval různé volební okresy v druhé pruské komoře a působil tam pro vymanění selských obcí od vrchnosti panské. Té doby vydal spis: *Entwurf einer Landgemeindeordnung für die sechs östlichen Provinzen der preussischen Monarchie und eines die ländliche Polizeiverwaltung betreffenden Gesetzes* (v Berl. 1854). Následkem této své proti záměrům tehdejší vlády směřující práce byl r. 1854 propuštěn ze státní rady a † 3. pros. 1868 v Berlíně. Z ostatních spisů jeho jmenujeme ještě: *Die Landeskulturgesetzgebung des preussischen Staats* (společně s Römerem, 3 sv. v Berlíně 1853—55) a *Ueber die Verfassungszustände in Preussen* (tamt. 1857).

Letteris Max, orientalista, nar. se ve Lvově 30. srp. 1804, studoval na universitě Lvovské od r. 1826—1830 jazyky orientalské. R. 1831 odebral se do Vídně, kdež svěřeno mu bylo řízení orientalské tiskárny Schmidovy v ohledu literárním. Za týmže účelem odebral se L. r. 1840 do Prahy do tiskárny G. Haasovy a prodlel tu až do r. 1848, načež odebral se zpět do Vídně, aby vymohl si koncesi k zařízení vlastní tiskárny. Povolení toho dostalo se mu teprv r. 1861, od kteréž doby zařídil závod rozsáhlý ve Vídni. L. byl od 18 let svého stáří neunavně činným na poli literarním. R. 1823 vydal *hebrejský spěvník* (v Žolkevě, kterýž do roku 1859 mnohých dočkal se vydání); r. 1827 vydal v jazyku hebrejském *sborník židovský* (v Lipsku), do něhož také přispívali Kohn, Friedländer, Krochmal, Misis a j. Z ostatních spisů L-ových uvádíme ještě: *Gedichte* (vyd. 1829 ve Lvově); *Kerem chamed* (8 dílů, obsahujících vzájemné dopisy učenců ve Vídni, v Praze a Berlíně 1831—52); *Gesa fischaj* čili hebrejské nápodobení *Athalie* od Racina (ve Vídni 1836); *Beiträge zur Geschichte-, Literatur- u. Kunstkritik* (tamt. 1851); *Hebräische Sprachlehre* (tamt. 1853). R. 1854 uvázal se L. v redakci listu *Zeitschrift für israelitische Culturzustände*, kterouž dosud s velikou péčí a obezřelostí vede. L. byl jmenován r. 1844 čestným doktorem filosofie na universitě v Erlankách, a později zvolen za člena společnosti *Societé asiatique* v Lipsku. Císař odměnil zásluhy L-ovy zlatou medalií *pro literis et artibus*.

Leubuscher Rudolf, slovutný lékař, nar. se 12. pros. 1821 ve Vratislavi, studoval tam a v Berlíně lékařství a habilitoval se r. 1848 jako privátní docent lékařství na universitě Berlínské. R. 1851 stal se řídícím lékařem při Berlínském chudobinci a byl r. 1856 povolán za řádného prof. lékařství do Jeny, kde jest též spoluředitelem nemocnic a od r. 1858 tajným lékařským radou. Ze spisů jeho vyjímáme: *Die Pathologie und Therapie der Gehirnkrankheiten* (v Berlíně 1854) a *Handbuch der medicinischen Klinik* (v Lipsku 1858).

Leucaspius, rod rybiček význačný tím, že zuby požerákové jsou na koncích smačklé a vroubkované, obyčejně 4—5 na každé straně v jedné řadě. Zašpičatělá brada zasahá do malé jamky ve svrchní

čelisti. Šupiny velmi lehce opadávají a jsou hladké. R. 1872 v dři objevil dr. **Antonín Frič** z Prahy při zkoumání rybníků Třeboňských, zvláště co horýšů se týče, malou rybičku (v tak zvaných „nebeských rybníčcích"), kterou určil co **vzácný, dosud v Čechách nepoznaný a specielně bezejmenný druh ryb** *L.* a sice *L. delineatus*. Po česku nazval jej dr. Frič **slunka**, ačkoliv jméno to též střevliti (*Phoxinus laevis*) v šumavských krajinách od lidu obecného se přikládá. Druh *L. delineatus*, který také v Haliči, v Rakousích a v Sev. Německu se nalezá, odkryt byl nejdříve mezi rybami ze Syrie, které popsal Heckel r. 1843. Tenkráte uvedl jej pod jmenem *Squalius delineatus*, později pak nalezl jej ve Lvově a pro odchylky v počtu zubů nazval jej *L. abruptus*. Siebold, který se v novější době přesvědčil, že již na více místech v střední Evropě druh ten se vyskytuje, a že, jak v podobě ploutví, tak v tvaru zubů se měnil, spojil oba od Heckla popsané druhy v jeden pod jmenem *L. delineatus*. **Balbín** nazývá známé rybičky ovesničky *Minutuli pisces*, a je pravdě podobno, že pod tím jmenem skutečně **slunky** znal, neboť druh tento v ruštině nazývá se *ovsianka*. O životu této pro Čechy nové ryby je do dnes málo známo, víme jen, že tře se v květnu při terasách „nebeských rybníků", v nichž výhradně žije. V zimě objevuje se na prohlubních vždy při povrchu a je velmi vytrvalá, neboť, když v tuhých zimách veškeren hmyz i kapři plod zahyne, slunka vydrží. Užitek poskytují malý, neboť se jimi obyčejně krmí drůbež a jen zřídka ji pojídají chudí lidé; na rybí trh dosud nikdy nepřišla. L. *delineatus* popsán byl prvně od nálezce dr. Ant. Friča ve *Vesmíru* r. 1872 a druh *L. abruptus* od téhož v *Živě* r. 1859 (čl. **Ryby české**).

Leuckart Karl Georg Friedrich Rudolf (v. hl. dílo) uveřejnil ještě *Ueber Polymorphismus der Individuen* (v Giessenu 1851) a výzkumy o mikropilech vajíček hmyzů, o parthenogenesi, zejména včel, a o larvách hmyzů živá mláďata rodících. Jeho hlavním dílem zůstalo posud *Die Parasiten des Menschen*.

Leunis Jan, doktor filosofie, profesor přírodních věd na Josefinum v Hildesheimu a spisovatel, nar. se 2. čna 1802 ve vsi nedaleko Hildesheimu; když odbyl první počáteční školy, byl ustanoven ke kupectví a pomáhal také svému otci v obchodu. Již bylo proň vyhlídnuto místo, kam měl jíti na učení, když náhle jeden z domácích přátel přiměl rodiče, by nadaného syna dali na studie, což se skutečně stalo. L. odbyl v Hildesheimu na Josefinum studia gymnasiální, a po ukončení těchto oddal se stavu kněžskému a zároveň učitelskému. V 24. roce věku svého stal se profesorem na Josefinum v Hildesheimu, kde až do konce žití svého blahodárně působil. Když L. stal se profesorem, nesměly se vědy přírodní ještě přednášeti ani veřejně ani soukromě, následkem čehož pokárání i důtky od ředitelstva utržil. Když později nastala změna ve vyučování, byl přírodopis také za předmět povinný prohlášen, a L. uvázal se ihned v sepsání potřebných knih učebních, které takořka po celém Německu na školách středních v užívání byly; i na německých a dříve také na českých ústavech v Čechách zavedeny byly přírodnické knihy L-ovy, kteréž vynikají zvláště přehlednou systematikou, jakož i velmi hojným a bedlivě snešeným obsahem. Mimo mnohé odborné spisy jeho dlužno zejména uvésti nejlepší dílo jeho pod názvem *Synopsis der drei Naturreiche*. L. byl za veliké zásluhy své o šíření věd přírodních jmenován čestným i dopisujícím členem četných spolků přírodnických. † 30. dub. 1873 v Hildesheimu.

Leutze Emanuel (v. hl. d.), [illegible] storických obrazů ze školy Düsseldorfské, [illegible] r. 1863 z Ameriky do Düsseldorfu pro [illegible] a maloval tam za svého pobytu dva [illegible] totiž *Kolumbovo přistání v Americe* a [illegible] *ohrožení od Indiánů*. R. 1863 usadil se [illegible] svou rodinou v Americe a žil tam [illegible] vém Yorku a ve Washingtonu, kde † 18. [illegible] Senátorskou síň na Kapitolu Washington[illegible] veliká L-ova stěnomalba, představující [illegible] Provedení druhé podobné stěnomalby, již [illegible] stavovati *Zrušení otroctví*, překazila smrt [illegible]

Levati Karel Ambrož, spisovatel, [illegible] února 1780 v Biassoně v Milánsku, [illegible] logii a věnoval se po vysvěcení svém [illegible] zvlášť studiím aesthetiky. R. 1813 [illegible] profesora téhož předmětu na lyceum v Milá[illegible] pak r. 1814 rakouská vláda ústav tento [illegible] držel L. profesuru dějepisu v Bergam[illegible] navrátil se co učitel rhetoriky do Milá[illegible] pak r. 1837 povolán byl za řádného profes[illegible] tiky, řeči a literatury latinské i řecké [illegible] situ v Padově. R. 1840 jmenován byl [illegible] *Instituto lombardo*, za kterouž příčinou [illegible] do Milána. L. † v Pavii 6. čce 1841. [illegible] spisů jeho připomínáme tyto: *Elogio* [illegible] (v Miláně 1813); *Elogio storico di Alessand*[illegible] (t. 1817); *Viaggi di Francesco Petrarca* [illegible] *in Germania ed in Italia* (5 sv. tamtéž 1[illegible] *nario biografico delle Donne illustri di* [illegible] *e di tutti le nazioni* (3 díly t. 1822); [illegible] *ria litteraria d'Italia ne' primi* [illegible] *corrente secolo* (t. 1831); *Storia di Milano* [illegible] *diata* (t. 1827) a j.

Lever Charles James (v. hl. d.) stal se [illegible] anglickým vicekonsulem v Spezzii, r. 1867 [illegible] v Terstu, a † 1. čna 1872 v Turině. [illegible] slušší ještě uvésti: *Harry Lorrequer*, *The* [illegible] *mily abroad*, *Arthur O'Leary*, *One of Them*, [illegible] *ton*, *Luttrell of Arran*, *A Day's Ride*, [illegible] *Fossbrooke*.

Levi Mose Giuseppe, lékař a spis[illegible] se r. 1796 v Guastalle v býv. vévodství [illegible] studoval na universitě v Padově medicinu [illegible] tamtéž r. 1817 hodnosti doktorské. L. byl [illegible] lékařem praktickým a na slovo vzatým [illegible] ve vědě lékařské, tak že mu svěřena byla [illegible] velikého med. slovníku: *Enciclopedia* [illegible] *mediche* (od svazku 1—118.), který v [illegible] vydával knihkupec Antonelli r. 1834—[illegible] toto rozsáhlé dočkalo se záhy nového [illegible] ných spisů L-ho uvádíme následující: [illegible] *medicatrice* (v Padově 1817); *Dizionario* [illegible] *delle scienze mediche* (20 sv. v Benátkách [illegible] *Ricordi intorno agl'incliti medici, chirurg*[illegible] *cisti che esercitarono la loro arte in* [illegible] *il 1740* (tamt. 1835); *Dell' Insanus* [illegible] *effeti* (tamt. 1845); pak přeložil do [illegible] duchovou fysiologii (9 sv. v Benátkách [illegible] 1837 napsal L. *Ulteriore proposizione* [illegible] *bevereccia per Venezia*. Mimo jiné [illegible] původní přispíval vzácnými články do [illegible] sopisů odborných a účastnil se všech [illegible] podniků ve vědě lékařské. L. † v [illegible] pros. 1859.

Levret, známý porodník, nar. 170[illegible] fesorem porodnictví na škole Pařížské [illegible] koval až do své smrti 1750. L. [illegible] které tehdá teprvé usilovnými snaha[illegible] a Deventra a vynálezem kleští Cham[illegible] vzkříšení slavilo, tu nepopiratelnou [illegible] trochu více nauky o zřízení pánve [illegible]

[illegible]ce pravidelného chodu porodů a že zlepšil me[illegible]aniku kleští porodnických. Také náuka o lůžku [illegible]estném děkuje L-ovi mnohé zkušenosti. Své ná[illegible]dy složil L. v následujících spisech: *Observations [illegible] les causes et les accidens des plusieurs accouche[illegible]ns laborieux* (Paris 1747), k tomu *Suite des [illegible]ervations etc.* (Paris 1751); pak *L'art des accou[illegible]mens démontré par les principes de phisique et de [illegible]canique* (Paris 1753, hlavní jeho dílo).

Levý Václav (v. hl. d. a dopl. 1.) nenarodil se [illegible]Křiči v Rakovnicku 1826, nýbrž v Nebřežinách [illegible]Plzeňsku 14. září 1820.

Lewenau, Josef Arnošt rytíř, hospodářský spi[illegible]atel (v. hl. d.), † ve Vídni 4. led. 1839. Z čet[illegible]ch spisů jeho o rolnictví, vinařství a ovocnář[illegible] připomínáme tyto: *Oekonomisch-politische Wa[illegible]ng* (ve Vídni 1806); *Ueber die Hornviehseuche* (tamt. 1[illegible]17); *Anleitung zur Holzersparungen bei Bräu[illegible]sern* (t. 1818 s četnými vyobraz., později ještě několika vydáních); *Anhandgebung zu der inlän[illegible]chen Weinesverbesserung* (t. 1828) atd. Vedle ji[illegible]ch menších spisků hospodářských přispíval L. [illegible]ně drobnějšími pracemi do různých časopisů od[illegible]rných a byl pro obor hospodářský stálým spolu[illegible]acovníkem listu *Wiener Zeitung*.

Lexer Matiáš, jazykospytec, nar. se v Koru[illegible]sku ok. r. 1830; po odbytých školách gymnasi[illegible]ích studoval na universitě ve Štýrském Hradci [illegible]logii, a r. 1855 povolán byl za suplujícího pro[illegible]ora na gymnasium v Krakově. Vzorná píle, jakou dával se studiím linguistickým, a úspěchy, kterých tomto oboru vyzískal, zajistily mu stipendium na [illegible]stu do Berlína, aby zde v porovnávajícím jazyko[illegible]ytu pod prof. Jakubem Grimmem důkladnější ba[illegible]ní činiti mohl. R. 1857 poskytnuta L-ovi po ná[illegible]stu jeho z Berlína opětná podpora vládní za tím [illegible]elem, aby v linguistických studiích i ve vlasti [illegible] v Korutanech pokračoval. L. procestoval Koru[illegible]ny, probádal všeliké archivy městské, klášterní i [illegible]ukromé, a získal pro jazykospyt bohatý a vzácný [illegible]terial. Avšak při všem tom namáhání nedosáhl L. [illegible]mo zmíněná dvě stipendia vládní žádného veřej[illegible]ho úřadu učitelského, a byl tudíž přinucen přijmouti [illegible]sto vychovatelské jisté šlechtické rodiny v Uhřích. 1860 dokončil L. práce své o porovnávajícím jazy[illegible]spytu, které již v Berlíně byl započal, a podal je [illegible]. král. akademii ve Vídni, kteráž mu přiřkla od[illegible]ěnu 500 zl. R. 1862 povolala ho vláda badenská [illegible] profesora německé řeči a literatury na univer[illegible]u ve Freiburku. Ze spisů L-ových dosud tiskem [illegible]eřejněných uvádíme tyto: *Der Ablaut in der [illegible]utschen Sprache* (v Krakově 1856, vydaný co inau[illegible]ralní disertace při povýšení L-a za doktora filo[illegible]fie); *Ueber den Dialekt der Kärnthner* a pak *Kärn[illegible]isches Wörterbuch. Mit dem Anhange Weihnacht[illegible]iele und Lieder der Kärnthner* (v Lipsku 1862). [illegible]ěkteré ukázky lexikografických prací uveřejněny [illegible]ly v časopise *Deutsche Mundarten red. von Dr. [illegible]ommann*.

Leyer Valentin, malíř, nar. 5. čna 1810, učil malířství u svého bratra staršího. Díla jeho vy[illegible]ytují se dosti četně v Krajinsku. L. maloval dobré [illegible]razy kostelní, mezi nimiž zvlášť vynikají *Večeře Ježíš na kříži*.

Leys Jean August Henri (v. hl. d.), výtečný [illegible]alíř belg., byl r. 1865 od krále Leopolda I. po[illegible]šen na barona a † 26. srp. 1869 v Antverpách.

Lhota Antonín (v. hl. d.). Od roku 1861 ma[illegible]val L. hlavní oltářní obraz *Sv. Vojtěcha* do kostela [illegible]du benediktinů v Broumově; tři oltářní obrazy do [illegible]zska; obraz *sv. Aloisia* do Nového Strašecí; dále [illegible]k obraz *panny Marie bolestné* do chrámu Týn[illegible]ského v Praze a vroubících jej šest malých obrazů, představujících *umučení Páně*; hlavní oltářní obraz představující *pannu Marii* do farního chrámu v Jesenicích, a konečně obraz oltářní *Maří Majdalenu umývající nohy Kristovy*. R. 1867 povolán byl L. co prof. na akademii malířskou v Praze, a téhož roku poslán byl na výstavu Pařížskou, by na cestě prozkoumal průmyslové školy v Norimberce a v Paříži a zprávu o obou předložil; neboť zamýšlela tehdáž akademie podobnou umělecko-průmyslovou školu též v Praze zaříditi. Z historických obrazů provedl L. v poslední době *Karla IV. na cestě ve Vlaších a jeho setkání se s Petrarkou*, a *Císaře Maxmiliana v zajetí se svým šaškem*. Dále vyhotovil kartony pro malby na sklo do oken hlav. chrámu sv. Víta, zejména pro velká okna v kapli sv. Sigmunda. Pro Pražský kostel sv. Václava maloval též hlavní oltářní obraz se dvěma křídloma, představující *Nanebevzetí panny Marie, sv. Václava a sv. Karla Velikého*. Konečně zhotovil též historický obraz většího druhu *Jeronym Pražský nucen k odvolání učení Husova a Viklefova v Kostnici* pro velkovévodkyni Toskánskou, a oltářní obraz *Nanebevzetí panny Marie* do Nového Strašecí u Loun.

Lhotský Jiří, učený jesuita, nar. na Zbirohu v Čechách r. 1709, vstoupil do řádu tovaryšstva Ježíšova 1724 v stáří 15 let, kde 22 roků prodlel, mezi kterouž dobou svěřeno mu bylo vyučování rozličným předmětům školským na ústavech gymnasiálních, načež později jmenován byl profesorem dogmatiky a církevního práva. L. † v hodnosti rektora gymnasialního v Telči 7. září 1758. Ze spisů jeho jen na některé důležitější v době té dlužno poukázati, jako: *Controversia philosophica de systemate Philosophiae mechanicae, id est Mechanismo cosmico et individuale* (v Praze 1748); *Doctrina theologica de gratia, justificatione, merito, virtutibus, vitiis et peccatis* (tamtéž 1853); *Doctrina theologica de fide spe et charitate* (tamt. 1755).

Liberatrix (osvoboditelka) nazván byl na památku osvobození Francie od pruské posádky vojenské nový asteroid v řadě dosavadních 126., jejž těchto dnů (září 1873) na hvězdárně Pařížské objevil slovutný astronom Ivon Villarceau.

Liberda Jan, evang. kazatel, nar. se ku konci XVII. století v severovýchodních Čechách z rodičů, kteří na oko byli katolíci, avšak potají přiznávali se k víře bratrské a vychovali v náboženství tom i jmenovaného syna svého. Tento, jsa ducha nemálo vtipného a svědavého, vzdělal se vlastním přičiněním v základech umění literního, navštívil pak některé školy evangelické za hranicemi a oddal se napotom docela službě církevní. Okolo r. 1725 stal se duchovním správcem znovu zřízené evangelické církve v Hennersdorfě v Slezsku, a později (po r. 1732) povolán jest za kazatele české církve evangelické v Berlíně. L. zanášel se zvláště v mladších letech co nejhorlivěji rozšiřováním českých knih evang., biblí, žaltářů, zpěvníků, konfesí a t. p. spisů nábožných a polemických mezi pohraničními obyvateli v Čechách a na Moravě, jichž nemalá část — přes všeliké předešlé reformační dragonády a jesuitské misie — vždy ještě potají přiznávala se k víře evangelické a byla ve spojení u věci té s čes. vystěhovalci v Sasích, Slezích a Braniborsku. L. vzdělal sám také některé knihy nábožné, kteréž, byvše v Lubně a Berlíně vytištěny, podloudně rozšířily se taktéž v Čechách a na Moravě. Jmenovitě sepsal a vydal: *Harfa nová na hoře Syonu*, roku 1732 v Lubně a před tím již: *A saè Ω, nebo klíč Davidův k otevření pokladův království božího v tajemství skrytých*, spis mysticko-polemický, který od r. 1725—37

pětkráte byl přetištěn (r. 1725, 1727, 1729 a 1731 v Lubně a r. 1737 v Berlíně) a spůsobil času toho v obyvatelstvu venkovském v Čechách i za hranicemi, zvláště v Hradecku, neobyčejné hnutí (viz *Světozor* 1871. str. 459). L. † v Berlíně r. 1742. *Ra.*

Libert, spisovatel theol., nar. se 10. srp. 1763 v Lutichu. Odbyv školy humanitní v rodišti svém odebral se pak na vysoké učení v Levnu, kdež oddal se studiím theologickým. V revoluci francouzské odebral se L. do Vídně, kde zabýval se vychovatelstvím v různých rodinách, až r. 1819 svěřeno mu vychovávání dítek v rodině hraběte Rasumovského. Kde L. †, není povědomo. Z četných spisů jeho uvádíme jen některé: *Un voyage pittoresque sur le Rhin depuis Mayence jusque a Dusseldorf traduit de l'allemand de Vogt* (ve Frankfurtu 1817); *Elémens de morale, en francais et en allemand* (ve Vídni 1820); *Etrennes littéraires ou recueil en vers et en prose* (tamt. 1820). Dále napsal L. didaktickou báseň *Le Café*. Zvlášť dlužno podotknouti, že zabýval se také pilně botanikou a zůstavil herbář o 100.000 exemplářích rostlin, z části velmi vzácných, asiatských a afrických.

Libušín, znamenitá zřícenina na prav. břehu Oharky nedaleko Libochovic, blíže přívozu. Dle valů a formy patří tvrz ta bez odporu do doby nejstarší; lid vypravuje v L-ě, že jej kněžna Libuše založila.

Liebig, Justus svob. pán (v. hl. d. a dopl. 1.) † 18. dub. 1873 v Mnichově.

Liebner Albert (v. hl. dílo) † 24. čna 1871 v Meranu.

Libri-Carrucci della Sommaia (v. hl. d.) Vilém Brutus, hrabě, ital. mathematik, vrátil se r. 1869 z Anglie do své vlasti a † 28. září 1869 na své vile u Fiesole.

Liegel Jiří, znam. pomolog, nar. 18. pros. 1777 ve Mnichově nad Isary, věnoval se záhy neunavnou pílí pěstování ovocnářství v Braunavě v Horních Rakousích, kde nabyl velmi rozsáhlých pozemků, pro ovocnářství zvlášť příhodných. L. napsal také mnohé původní spisy pomologické, zakládající se na vlastní zkušenosti a pečlivě provedených mnohonásobných pokusech; tak připomínáme zvlášť knihy: *Anweisung, mit welchen Sorten verschiedene Obstbaumanlagen besetzt werden sollen* (v Salcpurku 1822); *Systematische Anleitung zur Kenntniss der vorzüglichen Sorten des Kern-, Stein-, Schalen- und Beerenobstes mit Angabe der eigenthümlichen Vegetation seiner Bäume und Sträuche* (v Pasově 1825); *Pomologische Kunstsprache* (tamt. 1826); *Beschreibung neuer Obstsorten* (v Řezně 1851—56). L. vyznamenán byl za své veliké zásluby o zvelebení ovocnářství zlatou záslužní medailí, jakož i čestným členstvím mnohých společností hospodářských. L. † na svých statcích Braunauských 5. září 1865.

Liechtenstein, knížectví (v. hl. d.), mělo r. 1870 8320 obyv. a jest od zrušení Něm. buntu docela samostatnou državou, majíc ústavu z r. 1862 se zastupitelstvem dvou komor. Do Severoněm. spolku nebylo knížectví L-ské přijato. R. 1871 byly státní příjmy 60.000 zl. a vydaje pouze 56,000 zl., tak že přebytek 4000 zl. zůstal.

Lichtenreiter František, malíř, nar. se 1701 v Pasově, kdež nabyl také prvního vzdělání v umění malířském, načež k zdokonalení svému odebral se do Benátek k mistru Vincentinimu. Po svém návratu zvolil Prahu za stálé bydliště, kdež † 14. čna 1775. L. maloval četné obrazy oltářní, jako: *Sv. apoštolové Petr a Pavel* (obraz ten nalezal se ještě 1803 ve Strahově); *Sv. Augustin* a *Sv. Norbert* (v kostele Hradištském); *Sv. Jan* (ve vlaské kapli v Praze) a t. d. Vedle těchto [illegible] L. velmi dobré podobizny.

Lichvice z Lichvic slula rodina [illegible] a potom erbovní, která přichází [illegible] záhy v XVI. stol. R. 1511 byl Martin L. [illegible] šestipanským v Táboře a držel grunty v [illegible] ještě r. 1522. Týž měl syny: Václava [illegible] a Jana. Bratři tito nadáni byli [illegible] nanda I. erbem a titulem z Lichvic [illegible] mladší Jan L., jenž byl r. 1542 radním [illegible] rychtářem městským v Táboře, zemřel r. [illegible] staviv syny Jana a Václava ml. L., jich [illegible] čníkem byl napotom strýc Václav [illegible] Jan L. z L. byl později (1572) hejtmanem [illegible] ství Přerovského u Brandejsa nad Labem, [illegible] manželku Johanku ze Zahrádek, a [illegible] Václava. Václav st., bratr Janův, [illegible] v Táboře a držel statek Polanku; [illegible] přirozených odkázal zboží své Václavovi strýci svému. R. 1610 připomíná se Adam [illegible] jako farář na Strašíští, jehož syn Jan L. [illegible] se v Táboře řemeslu jakémus. Potom [illegible] dina ta zanikla v prodlení XVII. stol., [illegible] potom nepřipomíná v zápisech veřejných.

Liliencron, Rochus svob. pán, [illegible] spytec, nar. se 8. pros. 1820 v Plöně v [illegible] věnoval se v Kielu a v Berlíně studiím [illegible] ským, později právnickým, a zabývá se [illegible] téměř výhradně staroněm. jazykem. [illegible] dánské války, které se jako dobrovolník [illegible] stal se sekretářem v dánském ministerstvu [illegible] ných věcí; r. 1849 odebral se jako [illegible] své vlády do Berlína; byl r. 1852 povolán [illegible] sora filosofie do Jeny a r. 1855 stal se [illegible] radou v Meiningenu. Ze spisů jeho vyjímáme: *Runenlehre* (v Halle 1852); *Lieder und* [illegible] *der letzten Zeit des Minnesangs* (ve V[illegible]) a *Ueber die Nibelungenhandschrift* (tamt. [illegible]

Líman, o soudní lékařství zasloužilý [illegible] nar. se 16. ún. 1818 v Berlíně. Studoval [illegible] v Berlíně, v Bonnu a v Heidelberku, a [illegible] doktorem mediciny cestoval do Vídně, [illegible] dýna, načež se věnoval ve svém rodišti lékař[illegible] Roku 1850 stal se tam městským lékařem [illegible] členem král. lékařského kolegia pro Brani[illegible] vincii. R. 1857 habilitoval se jako privat[illegible] pro soudní medicinu na universitě [illegible] se r. 1865 asistentem při královském [illegible] státní lékařství. Po smrti Casperově (r. [illegible]) jmenován týž mimořádným profesorem [illegible] zastává při soudech úřad lékařského [illegible] zkušenosti vědecké složil L. z větší části [illegible] rově *Vierteljahrsschrift für gerichtliche und* [illegible] *Medicin.* V širších kruzích učinil se [illegible] svým dílem *Zweifelhafte Geisteszustände* [illegible] a přepracováním Casperova spisu *Pra*[illegible]*buch der gerichtlichen Medizin* (2 sv. [illegible]

Líman Josef Bohuslav, spisovatel [illegible] r. 1817 ve vsi Blahoticích u Slaného [illegible] v umění literním na hlavní škole v Sla[illegible] v Praze, kdež se oddal studiím [illegible] oblíbiv sobě čtení českých knih, libov[illegible] v národních báchorkách, pověstech a [illegible] ných povídkách, jež pilně sbíral. [illegible] seznámil se s mladými literáty, kteří [illegible] do *Včely*, *Květů* a *Vlastimila*, a [illegible] zvání vedle češtiny také v polštině a [illegible] r. 1840 počal pracovati na poli belletrie [illegible] tury české, jednak překládaje, jednak [illegible] povídky a jiná zapsání. R. 1841 [illegible] několik bájek z Gellerta přeložených [illegible] 1842 Ilone báseň jeho v *Květech* a 184[illegible]

sedách. Do *Květů* (1842—1844) podal několik po-lek z polského (Chodžka, Krassewského, Szabran-ího) přeložených; taktéž tam i ve *Vlastimilu* 42) čteme několik pověstí a pohádek národních nak v prose, jednak ve verších (*Chycená smrt*), o zdařile vzdělaných. Bohužel že pilný a spa-omyslný muž tento záhy začal churavěti na prsa roku 1844 nucena se viděl z Prahy do rodiště ho se odebrati, kdež k nemalé strátě domácí etristické literatury zemřel na souchotiny dne říj. 1844, maje teprv 27 let věku svého. *Ra.*

Linden Josef, právník a spisovatel, nar. se ve íni 10. pros. 1785, vstoupil po odbytých studiích mnasialních a filosofických r. 1803 na fakultu ávnickou ve Vídni, kde r. 1810 povýšen byl za ktora práv, načež vstoupil do služby státní. Roku 20 udělen L-ovi titul cís. rady a po šesti letech výšen za komorního prokuratora v Dolních Ra-usích; zároveň pak vyznamenán byl důstojností orního rady. L. vydal řadu výborných spisů práv-ckých, z nichž uvádíme tyto: *Das für Oesterreich liche gemeine und einheimische Recht nach der Pa-graphenfolge des neuen bürgl. Gesetzbuches* (8 díly Vídni 1815, druhé vyd. 1820); *Die Erbsteuer* (tamt. 27); *Das österreichische Frauenrecht* (2 díly, tamt. 34); *Darstellung der in Oesterreich über die be-sderen Rechtsverhältnisse der adeligen, Beamtens-, ilitärs-, Kloster- und Handelsfrauen bestehenden rschriften, nebst den auf Beamten und Militär-nisen bezüglichen Anordnungen* (2 díly tamt. 1839); *handlungen über Cameral- und Fiscalämtliche Ge-nstände* (tamt. 1843) a t. d. L. † 23. září 1852 Vídni.

Linek Matiáš, učený jesuita, spisov., nar. se Praze 21. čna 1722, vstoupil v 14. roce stáří svého řádu tovaryšstva Ježíšova, v němž působil plných let co učitel rozličných předmětů gymnasiálních. napsal četné spisky obsahu theologického, jako: *issertatio de festis quinque primorum saeculorum* isertační práce L-ova při povýšení jeho za dok-ra theologie vyd. v Olomouci r. 1758); *De legibus* amt. 1764); *De sacramentis* (t. 1766); *De Deo uno trino* (tamt. 1768); *De gratia divina* (tamt. 1770). † v Praze 2. led. 1784.

Linnel John, angl. malíř krajin, nar. se v Lon-ýně 1792, kde se vzdělal ve svém umění u Johna areela. S počátku maloval L. podobizny, později však oddal výhradně krajinomalbě a spojoval ve ých plodech pravý cit pro přírodu s mistrovským rovedením uměleckým. Londýnské South-Kensing-n Museum chová jeden vzácný obraz tohoto umělce, ředstavující *Louku, na níž trhají tři dívky květiny.*

Lippich Vilém František, lékař, nar. se v Igló 3. čna 1799, studoval gymnasium v Podolině a stoupil r. 1817 na universitu v Pešti, aby věnoval studiím lékařským. R. 1821 odebral se za tímže čelem do Vídně, kde po dvou letech dosáhl ho-nosti doktorské. L. obrátil již pozornost professorů ídeňských na sebe disertačním spisem svým pod ázvem: *Observata de metritide septica in puerpe-s grassante* (ve Vídni 1828). Toho roku povolán yl L. za druhého městského lékaře do Lublaně, de vytrval do r. 1834; mezi tím časem přispíval ůležitými pracemi do různých časopisů odborných napsal pak r. 1833 větší původní dílo *Grundzüge er Dipsobiostatik*, jednající o následcích, které pů-obí přílišné požívání lihovin na obyvatelstvo s čet-ými dáty statistickými; tou dobou vydal taktéž Lublaně *Medizinische Topographie Laibachs.* Spisy yto získaly L-ovi professorskou stolici na universitě Padově, kde svěřena mu byla klinika medicinská, a kteréž co výborný učitel působil 11 roků, až zachvátila ho smrt ve Vídni 12. pros. 1854. V Pa-dově sepsal ještě dva spisy, totiž: *Nosographologia, sive methodus empirico-rationalis historiae morborum concinnandi* (v Padově 1836) a *Adversaria medico practica* (tamt. 1841).

Lipsko má již něco přes 100.000 obyv.

Lipský z Lípy, rodina vládycká, jejíž pů-vodní sídlo byla tvrz Lípa na býv. panství Smi-řickém v Hradecku; bylať spřízněna s rodinami Trčků a Šalavů z Lípy, s nimiž společně uží-vala v erbu: štítu černého, červeným pasem čili břevnem přetaženého, a nad helmem dvou troub slonových, na nichž dvé žerdí, každá sedmi prapo-rečky ozdobená, křížem přeložených leží. Tvrz Lípa byla v držení rodiny té ještě na začátku XVI. stol., kdež ji Čeněk L. z L. prodal Mikulášovi Bořkovi z Dohalic. Ku konci XV. stol. seděl Jan L. z L. na vsi Schützendorfě, jižto prodal r. 1499 Janovi Bořkovi z Kunštatu. V tit. z r. 1534 čteme Vá-clava L-ského z L.; r. 1543 ve středu po přene-šení sv. Václava dal král Ferdinand I. léta sirot-kům po nadepsaném Čeňkovi L-ském z L.: Janovi, Ludmile a Hedvice, aby mohli statek Lípu vlo-žiti do desk k ruce Mikuláše Bořka z Dohalic. R. 1546 přiznal se Jan L. z L., že prodal dědictví své s dvory v Lípě a j. v. Mikulášovi ml. Trčkovi z L. R. 1547 v sobotu po sv. Gertrudě dána jsou léta Janovi L-skému, aby mohl dědictví otce svého Jana, a to dvory v Hněvčovsi k ruce Hamsy z Zá-bědovic, mlýn Jandikovský k ruce Adama Sadov-ského, dvory v Horních Černoutkách k ruce Jana Záruby, a ves Rasnici k ruce Zdenka Záruby znovu vložiti do desk. V druhé polovici XVI. století ne-přichází však rodina ta více ve dskách zemských a titulářich, i podobá se, že času toho nebyla již v držení zboží zemského, ač nebyla-li tehda již do-cela zanikla.

Liruti Jan Josef, dějepisec, nar. se ve Villa-fredda ve Furlánsku z rodičů zámožných, jiš v mládí přilnul k studiím historickým, a obral sobě jaksi za úkol životní sestaviti na základě původních pra-menů dějiny vlasti své furlánské. Za tím účelem procestoval později Itálii, proskoumal pečlivě pří-stupné mu archivy, sbíral starožitnosti vlasti jeho se týkající, až nabyl tímto způsobem tak značného ma-teriálu pro budoucí spisy své, že tyto pro historika i podnes dosti velikou mají cenu. L. † v rodišti svém r. 1780. Z děl jeho uvádíme následující: *Della moneta propria e forastiera ch'ebbe corso nel ducato del Friuli dalla de cadenza dell' imperio ro-mano fino al secolo XV.* (v Benátkách 1749); *De servis medii aevi in foro Julii* (v Římě 1752); *No-tizie delle vite ed opere scritte dai litterati del Friuli* (v Benátkách 1760; druhé vyd. ve Videmu 1830); *No-tizie delle cose del Friuli scritti secondo i tempi* (5 sv. v Udině 1776—77); *De Aquileja dissertatio* (vy-tištěna byla po L-ově smrti). Ze spisů jeho sesta-vili také professoři semináře Portoguarského k insta-laci biskupa Angela Fusinata slavnostní spis pod názvem *Due invasioni dei Turchi in Friuli, nar-rate dal Jacopo di Porcia, raccolte da Giov. Liruti* (v Udině 1851); menší pojednání historická sesta-vená z bohatého pozůstalého materialu L-ho uveřej-něna byla v časop. *l'Istria* r. 1851 a j.

Lisco Emil Gust., protestantský bohoslovec, nar. se 13. ledna 1819 v Berlíně, studoval bohosloví v Bonnu a ve svém rodišti, a stal se tam r. 1845 kazatelem při chrámu P. Marie a později při tak zvané „Neue Kirche," kde byl kolegou Sydowa. L. jest horlivým přívržencem Schleiermachera a kně-zem svobodomyslným. Při slavnosti 100letých na-rozenin Schleiermacherových jmenovala jej boho-

slov. fakulta v Heidelberku doktorem. Jako spisovatel učinil se známým pracemi: *Berlin und der Protestantismus*, *Schleiermacher's Reden über die Religion und Chateaubriand's Geist des Christenthums* a *Ueber das apostolische Glaubensbekenntniss* (1872).

Lisch Georg Christian Friedr. (v. hl. d.), něm. dějepisec a starožitník, byl jmenován r. 1867 meklenburským tajným archiv. radou. Z jeho spisů jmenujeme ještě: *Geschichte der Buchdruckerkunst in Mecklenburg bis zum Jahre 1540* (ve Zvěřině 1839) a *Pfahlbauten in Mecklenburg* (tamt. 1865—67).

Listonoh obecný (*Apus cancriformis Schaeffner*), také listonožka zvaný. Ráček tento byl ode dávna předmětem pečlivého badání přírodopytců, kteří znali pouze samičky, ale samce nalézti nemohli, tak že předpokládali u něho rozplemeňování se tak zvaným panenským porodem (*parthenogénesis*), který záleží v tom, že u některých živočichů z vajíček zneúrodněných líhnouti se mohou živočichové rozplemeňování schopní. V ohledu tom má l. zajisté bohatou literaturu, neboť již před 100 lety pozoroval l-y Schaeffner po dlouhé doby, aniž by byl u nich jediného samečka nalezl, proto popsal je co živočichy ovikýřnaté. Teprvé r. 1858 zdařilo se prof. dr. A. Kozubovskému ve Varšavě nalézti první samečky, a sice mezi 160 exempláry l-ů jen 16 samečků. Avšak nepodařilo se Kozubovskému pozorovati v pohlavních ústrojích jejich spermatozoa. R. 1866 na jaře přijel schválně do Prahy znamenitý zoolog prof. Siebold, aby tu l-y pozoroval, ale ani jemu nepoštěstilo se samečky nalézti. Tou dobou zabýval se pozorováním l-ů též dr. Bedřich Brauer, který odchovával si ráčky tyto ve zvláštních akvariích, načež r. 1871 na podzim zdařilo se mu skutečně jednoho samečka mezi chovem svým nalézti, kterýž byl menší než samičky a barvou i způsobem žití od těchto se lišil. Také naskytla se Brauerovi záhy příležitost, tohoto samečka při páření pozorovati. Aby se však ještě bezpečněji přesvědčil o pravdě svého nálezu, pytval samečka toho velmi bedlivě a ohledal při něm skutečně tělíska semenná i varlata, jak je byl již druhdy Kozubovský popsal. Při dalších zkouškách shledal Brauer, že se v akvariu, kde samečky i samičky choval, rodily živočichové obojího pohlaví, kdežto opět ze samičky zneúrodněné jen samé samičky a žádný sameček se nezplodil. Jest to tedy opačné jako u včel. Zároveň lze si vysvětliti, proč ku př. v některé krajině, v které snad náhodou jako v Čechách samečkové zahynuli, neustále jen samé samičky se rodí. Brauer uveřejnil důležité objevení toho ve spisu *Beiträge zur Kenntniss der Phyllopoden* r. 1872. L. popsán je v *Živě* r. 1862 od K. Pracha a tamtéž r. 1866 od dr. A. Friče.

Lithofracteur, řec. a franc., druh trhací látky, podobný dynamitu, kterému přimícháno asi 20% špatného střelného prachu, totiž takového, v němž větší množství uhlí se nalezá nežli obyčejně. Touto přísadou dá se docíliti snadnější výbuch i při nízké teplotě, když totiž dynamit je zmrslý. *Čský.*

Livadia, panství nynější Ruské císařovny Marie Alexandrovny a rozkošný letohrad na již. břehu poloostrova Krimského mezi císařským letohradem Oriandou a mezi Jaltou na úpatí Čatyr-daghu. Rozkošnou polohou svou mezi četnými vinicemi, rozsáhlými angl. parky, bujnými lučinami a konečně malebným rozhledem odtud na široké moře řadí se L. k nejkrásnějším letním pobytům v celé Evropě. Za starých dob bývalo prý na tomto místě město nazývané L., nyní však není již ani po jeho zříceninách stopy. Zakladatelem nynějšího letohradu, panství a rozsáhlých parků jest hrabě Potocki, býv. ruský vyslanec na dvoře Neapolském. Později přešla L. v majetek císařovny Ruské, a jest nejoblíbenějším letním sídlem císařské rodiny Ruské. Z obou zdejších zámků jest zámek císařovnin v slohu jednoduchém moderním; zámek pak, jenž náleží velikému knížeti nástupci trůnu, jest vystavěn v slohu maurickém. Historický význam má L. tím, že se tam odbývaly r. 1867 důležité konference mezi Ruským císařem a tur. ministrem Fuad-pašou. Koncem října 1871 navštívil v L-i Srbský kníže Milan, provázen Blaznavcem, císaře Ruského, vrátivšího se z cest po Kavkazsku.

Locatelli 1) Jakub, lékař, nar. se v Canesto r. 1756 z rodičů zámožných, studia gymnasiální odbyl v Brescii, načež filosofii poslouchal v Mantově, a medicinu, jíž se zvláštní pílí se věnoval, na universitě v Padově, kdež r. 1782 též za doktora lékařství povýšen byl. L. procestoval Anglii a Francii, aby zde navštíviti a seznati mohl školy lékařské a přednášky výtečných profesorů. Po svém návratu oddal se výhradně praxi a získal sobě co výtečný diagnostik a léčitel slavného jména, tak že povolán byl za primarního lékaře na kliniku medicinskou v Miláně, kdež zároveň svěřena mu profesura na téže klinice pro nemoci vnitřní. L. † 19. kv. 1838. Ze spisů jeho jmenujeme následující: *Intorno a chimici lavori di Lubbok* a *Sull innestamento dell Morbillo* (v Miláně 1800); *Annotazioni di medicina pratica sulle malattie curate nella clinica dell' ospedale maggiore di Milano dicetta dal profesore Locatelli* (v Miláně 1819). Spisem tím vyvolal ostrou polemiku s bývalým žákem svým Acerbim, kterouž ukončil pak prací *Osservazioni sulle febbri continue, intermittenti e sui morbi d'inflamazzioni* (otištěno v Omodeových *Annale universali di Medicine*) a j. — 2) **Pavel Marie L.**, bohoslovec, nar. se ve Falleggiu r. 1728, studoval theologii a stal se konečně kanovníkem při katedralním chrámu v Miláně. Spisy jeho psané latinou a vlaštinou vynikají zvláštním uhlazeným slohem a důmyslným obsahem. Uvádíme z nich tyto: *De vitiis Philosophorum deque virtutibus Philosophiae etc. saeculi XVIII.* (v Miláně 1772); *Nel riaprimento dei Tribunali Esposizione dell' Evangelio* (tamt. 1773); *Discorso per la fondazione dell' ordine della Visitazione di Maria canonizata s. Francesca Fremiot di Chantal* (tamt. 1776); *L'esposizione della Dottrina Christiana* (tamt. 1789). L. † v Miláně r. 1797.

Loder, Ferdinand Kristian von, proslulý lékař, nar. se r. 1753 v Rize, studoval lékařství v Gotinkách a stal se řádným profesorem mediciny v Jeně, 1792 tajným radou a později řádným profesorem v Halle, kde zřídil chirurgický ústav. Když r. 1806 universita v Halle na čas zrušena byla, žil L. v soukromí až do r. 1810 v Petrohradě, kde obdržel titul cís. ruského státního rady a byl zároveň od Prus. krále do stavu šlechtického povýšen. Od r. 1810 žil L. v Moskvě a zřídil tam r. 1812, když Francouzové město obsadili, vojenskou nemocnici. Roku 1814 zřídil nákladem ruské vlády v Moskvě trvalou velikou nemocnici vojenskou a řídil ji až do r. 1818. Dle jeho plánu byl zřízen v Moskvě též anatomický kabinet, v kterém delší dobu přednášel. L. † 1832. Ze spisů jeho vyjímáme: *Anatomische Tafeln* (ve Výmaru 1797—1803); *Osteologie und Syndesmologie* (v Jeně 1788; 2. vyd. 1800); *Anfangsgründe der medizinischen Anthropologie und Staatsarzneikunde* (ve Výmaru 1793); *Anfangsgründe der Chirurgie* (v Jeně 1800). Též vydával v Jeně v letech 1791—1806 *Journal für Chirurgie, Geburtshülfe und gerichtliche Medicin.*

Lodl Jan, ředitel obecné školy v Rokycanech,

nar. 13. kv. 1813 v Černíkovicích. Do Rokycan dostal se co učitel na nově zřízenou hlav. školu roku 1844. R. 1848 dal návrhem svým, obecní správě podaným, podnět k zaražení školy reální v Rokycanech, kdež ustanoven pak zatímným technickým učitelem. Mezi tím nastaly však doby nepříznivé, a žádost jeho o ustanovení definitivné byla zamítnuta. Také deputace, kterou město Rokycany k místodržitelství vyslalo se žádostí, aby učitelem na reál. škole byl ustanoven, vrátila se bez pořízení. Příčiny, pro které žádost odmrštěna byla, nejsou známy. V těch dobách byl okresním hejtmanem v Rokycanech rytíř **Krtička z Jadenu**. R. 1859 vydal L. *Počátkové v kreslení i měřictví*, jíž přešli r. 1864 v majetek kněhkupectví Koberova, roku 1871 *Methodická propravа měřictví i kreslířství* (u B. Stýbla) a *Průmyslový kreslič* (tamž 1878); *Základové měřictví* (v Plzni u Steinhausera) a *Obrazy z dějin českých* (u I. L. Kobera). Mimo to přispíval L. do rozličných časopisův, jmenovitě pedagogických. *Uk.*

Lodoicea, druh palem, vyznačující se květy dvojdomými v podélných jehnědách s 24—30 prášníky a plody trojsemennými v podobě datlí. Jediná odrůda rostoucí na ostrovech Sechelských sluje L. *Sechellarum* (čes. palma mořská čili maldivská). Strom tento bývá obyčejně 80—90′ vysoký, 12—15″ tlustý a nese ve výši obrovskou korunu z listů 15—20′ dlouhých a 10—12′ širokých, jichž 100 postačí k zřízení slušného příbytku. Nejmladší temeno koruny se jídá zhusta, zejména v octě nakládané. Plody palmy této jsou největší plody stromové v celé rostlinné říši, často jsou 18″ dlouhé, mají v objemu asi 3′ a váží 40—50 liber. Nedozrálé mají velmi příjemnou, přisládlou chuť, jakmile však uzrály, nejsou více jedlé, slouží však v lékařství co výborný prostředek proti padoucnici, přijici a kurdějům. Nezřídka se stává, že L. v stejné době květy, nezralé a zralé plody nese. Chmýřím mladých listů vycpávají se podušky, žebra listů slouží co pletivo, a ze skořápek ořechů zhotovují se rozličné nádoby. L. roste nejraději při mořském břehu a na místech vlhkých. — V článku **Palma** v hl. d. přichází několikráte jméno tohoto stromu omylem pod názvem *Laodicea*, což budiž tímto opraveno v *Lodoicea*.

Lodyha (v. hl. d.). L. kloubnatá s prodlouženými dutými členy mezi tak zvanými kolínky u rostlin jenom jednoděložných sluje **stéblo**. Přihlíží-li se k podstatným znakům stébla, totiž ku kloubnatosti a dutosti osních článkův, mají jenom trávy většinou stébla; často se však užívá, ač méně správně, tohoto názvu také, když se mluví o l-yze **šáchorovitých a sítinovitých** rostlin, ačkoliv l-hy tyto nejsou ani duté, ani kolénkaté neb kloubnaté.

Löben, Otto Jindřich hrabě, něm. beletrista známý pod pseudonymem **Isidor Orientalis**, nar. se 18. srp. 1786 v Drážďanech, zabýval se záhy básnictvím, trávil od r. 1807 několik let v Heidelberku v kruhu vzdělaných přátel, konaje studia filosofická, a žil pak střídavě ve Vídni a v Berlíně. Roku 1813 vstoupil do saské služby vojenské a † v Drážďanech 3. dub. 1825. Básně jeho svědčí o tom, že byl přívržencem školy romantické; uvádíme z nich: *Gedichte* (v Berlíně 1810); *Lotosblätter* (v Bamberku 1817); *Rosengarten* (v Lipsku 1818); *Rittorehre und Minnedienst* (v Berl. 1819); dále novely *Die Irrsale Klotars und der Gräfin Sigismunde* (Altenburk 1821); *Die Pilger und die Pfalzgräfin* (v Heidelberku 1825).

Löffler August (v. hl. d.), malíř krajin, vzdělal se návodem Jindřicha Adama a později Rottmanna. S počátku maloval obrazy z údolí Isarského, r. 1846 navštívil Itálii a r. 1849 odebral se na Východ, kde procestoval Egypt, Malou Asii a prodlel r. 1853 v Athénách. Obrazy z těchto cest jsou velmi zdařilé a mnohé z nich majetkem krále Virtemberského. R. 1863 maloval pro společenskou síň v lázních Kochelských čtyry veliké fresky: *Memfis*, *Jerusalem*, *Athény* a *Řím*. Velmi nadaný umělec tento † 19. led. 1866 v Mnichově.

Löwe 1) Alexander, přírodozpytec, nar. v Petrohradě 24. pros. 1808, vstoupil po odbytých studiích přípravných na hornickou akademii v Štávnici r. 1827; po třech letech ustanoven byl v c. k. hlavním úřadu mincovním ve Vídni za praktikanta. Zde pobyl až do r. 1834, kdy dobyl sobě svolení vládního, aby v Berlíně v lučbě analytické dále vzdělati se mohl. L. za dvouleté dovolené netoliko pilně studoval v laboratoři prof. Rose v Berlíně, nýbrž pokud možno bylo procestoval také Prusko, Sasko, tehdejší Hanoveransko a Švédsko. Po svém návratu do Vídně nastoupil opět v úřad mincovní, kde záhy v hodnostech postupoval, až r. 1856 jmenován ředitelem c. k. továren na porculán. Když ale rozhodnutím říšské rady r. 1862 zrušeny byly erární továrny na zboží porculánová, vstoupil L. do výslužby. Ze spisů jeho připomínáme tyto: *Analyse des Basalts von Winckenstein in Schlesien und der Lava vom Aetna*; *Analyse der strahligen Zinkblende von Příbram* v Poggendorfových *Analech* pro fysiku a lučbu; dále vyskytují se četné jeho práce v Berzeliových *Jahresberichte*, v zápiskách spolku přátel přírod. věd ve Vídni a zejména v *Sitzungsberichte* Víd. akademie ve sv. X. pojednání: *Versuche, um das Tellur im Grossen aus den Siebenbürger Golderzen zu gewinnen*. — 2) **Vilém L.**, něm. lékař a sněmovník, známý pod jménem **L.-Calbe**, nar. se 14. listop. 1814 v Olvenstedtu u Magdeburku, studoval medicinu v Halle a usadil se v Calbe jako praktický lékař. Roku 1848 byl pro okresy Calbe a Jerichov zvolen do ústavujícího národního shromáždění ve Frankfurtu. Tam zasedl na lavici demokratické levice, a usiloval o svobodu živnosti a obchodu a o vymanění školství z područí církve. Při poradách o ústavě rozhodl se pro německé císařství dědičné v královské rodině Pruské. Později byl zvolen za presidenta národního shromáždění, v kterémž úřadě setrval i po přeložení parlamentu do Štutgartu až do násilného jeho rozpuštění 18. čna 1849. Později byl pro účastnění se porad Štutgartských a pro zamýšlené zrušení Něm. buntu odsouzen in contumatiam k doživotní práci v káznici, a žil střídavě v Paříži, v Londýně a naposled 8 let v Novém Yorku jako praktický lékař. Po udělení amnestie z r. 1861 vrátil se do Německa, a usadiv se v Berlíně zastupoval od r. 1863 v pruské sněmovně poslanců okres Bochum-Dortmund a od r. 1867 první volební okres města Berlína. Nyní zastupuje na sněmu Severoněm. spolku i na něm. říšském sněmu opět původní svůj okres Bochum a náleží v obou sborech ke straně pokroku.

Löwenthal J., něm. spisovatel, nar. se 24. pros. 1807 v Poznaňsku. Vzdělání vědeckého nabyl v Berlíně a ve Vratislavi. Po skončených studiích žil jako vychovatel v Krakově a v Terstu, a uveřejňoval odtud téměř ve všech tehdáž v Rakousku vycházejících listech beletrických své povídky a novely psané pérem obratným. Neméně přispíval podobnými pracemi do časopisů italských, přisvojiv si dokonalou známost italského jazyka. R. 1836 procestoval Itálii, Tirolsko, Švýcary, Francii a Německo, a založil po svém návratu r. 1837 v Terstu něm. časopis *Adria*. Později zvolila jej společnost

rak. Lloydu za redaktora svého časopisu, a v tomto úřadě věnoval se L. studiím o národní ekonomii a statistice a uveřejnil v časop. svém následující obšírná pojednání: *Die Darstellung des Seehandels des österreichischen Kaiserstaates*, *Vergleichende Uebersicht des Handels und der Schiffahrt sämmtlicher Seehäfen der Erde* a *Geschichte des Getreidehandels*. R. 1841 procestoval Přímoří a vydal o něm dílo *Der Istrianerkreis oder die Halbinsel Istrien und die quarnerischen Inseln* (ve Vídni 1840, s mapou). Roku 1848 přeměnil časopis *Journal des österr. Lloyd* v denník politický, který v konservativním směru s počátku sám, později s básníkem Fr. Bodenstädtem společně redigoval. Později přesídlil L. na vyzvání minist. Švarcenberkova i s časop. svým do Vídně a převzal tam po krátké přestávce času, který v Terstu strávil, r. 1858 redigování časop. *Oesterr. Zeitung*, kteréž r. 1863 se stal majetkem L-ovým. Též vydal L. r. 1859 větší dílo *Geschichte der Stadt Triest*.

Löwy Moric, astronom a spisovatel, nar. se ve Vídni r. 1835, byl po více let chovancem na astronomickém ústavu při hvězdárně Vídeňské, kde neunavnou pílí předčil všecky ostatní spolužáky, tak že r. 1856 jmenován byl asistentem na též hvězdárně. Později povolán byl od Leverriera na observatorium Pařížské, kde co výtečný hvězdář a pozorovatel dosud účinkuje. L. uveřejnil řadu důležitých článků ve spisech cís. akademie, z nichž uvádíme tyto: *Ueber die Bahn der Leda* (díl 24.); *Ueber die Bahn der Eugenia* (díl 29.); *Elemente der Bahn des von Bruhns 1858 in Berlin entdeckten Kometen* (díl 30.); *Ueber die Bahn des Junikometen 1860* (díl 41.). V Paříži byl L. vedle svého úřadu při hvězdárně jmenován ještě rádným prof. astronomie na tamější universitě.

Loftus, Augustus William Frederik Spencer, lord, angl. diplomat, nar. se 4. říj. 1817. Vzdělání nabyl v Etonu a v Cambridge, a nastoupil r. 1837 dráhu diplomatickou jako attaché při angl. vyslanectvu v Berlíně. R. 1844 byl odeslán jako placený attaché do Štutgartu, a v letech 1848—52 provázel sira Stratforda Canninga, nynějšího lorda Stratforda de Redcliffe při jeho speciálním poslání ke dvoru Berlínskému, Vídeňskému, Mnichovskému a Athénskému, na kteréžto cestě nabyl mnohých státnických zkušeností. R. 1852 vrátil se jako sekretář vyslanectva do Štutgartu. V kv. 1853 byl v téže hodnosti odeslán do Berlína a zastával tam za nepřítomnosti vyslance lorda Bloomfielda jako „chargé d'Affaires" veškeré práce vyslanectva zejména v letech 1853, 1854 a 1857. V uznání těchto zásluh byl odeslán roku 1858 na místo hraběte Westmorelanda jako vyslanec do Vídně, odkudž se vrátil r. 1860 jako vyslanec do Berlína. Byv na to jmenován rytířem řádu Bathského byl v letech 1862—1866 angl. vyslancem v Mnichově. R. 1866 obdržel velkokříž Bathského řádu a zastupoval Anglii u Severoněm. spolku až do říj. 1871, kdy při znovuzřízené Něm. říši Odo Russel angl. vyslancem jmenován byl. Od té doby jest L. angl. vyslancem u dvora Ruského v Petrohradě.

Lombroso Jakub, současný spisovatel, nar. se v Miláně r. 1793. Rodina L-ova vyznání israelitického pocházela původem svým ze Španěl, odkudž do Vlach přesídlila. L. vyučil se s počátku obchodu, avšak již tehdy prozrazoval zvláštní oblibu v čtení a studování spisů historických, což konečně přimělo jej k tomu, že výhradně oddal se spisovatelství. R. 1837 vydal s úspěchem dosti dobrým první dílo své *Compendio della storia di Napoleone* (v Miláně); později napsal: *La vita privata publica guerriera di Napoleone* (tamt. 1838). R. 1842 vydal v Miláně ještě *Vite dei primarji generali ed officiali italiani dal 1796 al 1815.*

Lomeni Ignác, spisovatel, nar. se v Miláně 20. září 1779, studoval lékařství a byl 1800 za doktora na universitě v Padově povýšen. L. zabýval se s velkou oblibou vědami hospodářskými, zvláště pěstováním hedbávnictví, a napsal ve směru tom mnoho velmi poučných a praktických kněh, které valného dosáhly rozšíření. Z těchto uvádíme na př. *Machina per la pigiatura delle uva* (v Milaně 1825); *Lettera che contiente alcuni cenni prattici intorno alla macchina suddetta* (tamt. 1820); *La scuola o sia elementi teorico-practici per l'educazione de bachi de seta etc.* (tamt. 1834, podruhé vyd. 1838); *Varietà agrarie economiche et tecnologiche* (8 sv. tamt. 1834) a j. Vedle toho převedl L. mnohé výborné spisy franc. z oboru lékařství i hospodářství na jazyk vlaský a redigoval více let časopis *Giornale agrarie lombardo-veneto*. Týž † v Magentě 10. list. 1838.

Londýn (v. hl. d.) má podle posledního úředního sčítání obyvatelstva z r. 1872 celkem 3,251.804 duše. V počtu tomto zahrnuto je obyvatelstvo bydlící i ve vzdálenějších částích města, které sahají od Woolwichu k Hammersmithu a od Norwoodu až k Hampsteadu. Od r. 1861, kdy dělo se předposlední sčítání obyvatelů Londýnských, rozmnožilo se toto o 447.815 duší.

Lorenz 1) **Otakar** (v. dopl. 1.), rak. dějepisec, sepsal ještě: *Geschichte König Ottokars II. von Böhmen* (ve Vídni 1866); *Deutschlands Geschichtsquellen im XIII. u. XIV. Jahrhundert*, a společně se Schererem *Geschichte des Elsass von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart* (v Berlíně 1871, 2. vydání 1872). — 2) **František L.**, lékař a spisovatel, nar. se 4. dub. 1805 v Rakousku pod Enží, byl lékařem v Lilienfeldu, cestoval po té v Itálii, Francii, ve Švýcarsku, Belgii a po Německu, a usadil se 1847 ve Vídeňském Novém městě. Vydal: *Versuch einer geognostischen Darstellung der Umgebung von Krems* (Víd. 1851); *Politische Eintagsfliegen* (Salzburg 1859); *Haydn, Mozart und Beethovens Kirchenmusik und ihre katholischen und protestantischen Gegner* (Vratislav 1866). Napsal též mnohé články do *Deutsche Musikzeitung* od Baggea (1861 a 1862); *Wiener Zeitung* (1850) a do jiných časopisů. — 3) **Josef Roman L.**, zasloužilý souvěký přírodospytec, byl 1852—55 profesorem přírodopisu na gymnasiu Salcpurském a sepsal: *Ueber Torfbildung, Entstehen, Verwendung und Wiedererzeugung des Torfes* ... (Salzburk 1854); *Ueber die Entstehung des Hausrucker-Kohlenlagers* (Vídeň 1857); *Neue Radiaten aus dem Quarnero* (*Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften* 1860); *Brackwasserstudien an der Elbemündung* (tamt. 1864); *Parallelo-chromatische Tafeln zum Studium der Geologie* (Gotha 1858); *Bericht über die Bedingungen der Ausforstung und Cultivirung des kroatischen Karstgebirges* (Vídeň 1861); *Physikalische Verhältnisse und Vertheilung der Organismen im Quarnerischen Golfe* (tamt. 1863); *Versuche über Darstellung des Fischguano in Oesterreich* (tamt. 1865); *Skizzen über die Landeskultur Dalmatiens* (*Oesterr. Revue* I. 1865).

Lorenzi Konstantin, theolog a spisovatel, nar. se v Terragmiolo r. 1754, studoval bohosloví a nastoupil po vysvěcení svém za kněze církevního profesuru na humanitních školách v Roveredě, odkudž později povolán byl za profesora na gymnasium v Tridentě, kde vyučoval 10 let, načež vstoupiv do výslužby navrátil se do Rovereda, kde † v list. 1821. Z jeho četných spisů dlužno uvésti asi tyto: *Oratio de elegantia latini sermonis* (v Roveredo 1792); *Com-*

tariolum de Clementino Vannettio (tamt. 1795); *atio de litteratorum hominum amicitia* (tamt. 1798); *vita Hieronymi Tartarotti libri tres* (tamt. 1805); s tento je nejlepší z prací L-ových, vynikající .sickou latinou; *Il Tirolo riunito al dominio della ca d'Austria solennizato nella Città di Trento il di luglio 1814, poemetto* (v Tridentě 1814).

Lory Gabriel a Jiří, otec a syn, proslulí líři krajin Alpských, rodilí z kantonu Bernského, H většinu obrazů a rytin svých společně pra-ali. Otec Gabriel nar. se okolo r. 1860. Oba šlci tito vytvořili množství pohledů na krajiny carské v barvách vodových i olejových. S po-ku žili v Bernu, od r. 1806 pak v Herisavě, kde lali svou proslulou *cestu na Simplon* v četných ·asech. Gabriel L. † r. 1836, syn jeho pak byl posledních dobách prof. malířství v Neufchatelu.

Lottleri Angelo Luigi, mathematik, nar. v Bo-.u v Milansku 24. list. 1760, studoval v Miláně Monze, a vstoupil pak do řádu jerusalemitů 1779. zabýval se pilně mathematikou a vydal v oboru m mnohé velmi vzácné spisy a pojednání, z nichž lnější tuto uvádíme: *Principi fondamentali del lcolo differenziale-integrale appaggiato alla dottrina i limiti* (v Pavii 1788), kterýž spis dosud počítá se ezi nejlepší, jimiž vůbec literatura vlaská vyká-ti se může. Dále psal L. *Sulle curve parallele* amt. 1792). R. 1796 povolán byl L. za professora athematiky na universitu do Pavie, kde přednášel horlivostí neunavnou až do r. 1799. V té době šlo ještě několik prací L-ových tiskem, a sice: *iame analitico di alcuni punti concernenti la dot-ina degli interessi, delle anticipazioni e delle pensi-i annuali* (v Pavii 1799), kteráž práce byla při-nou učené hádky s professorem Gratoquinim, ;erý rovněž v oboru tom po více let pracoval a ké některá pojednání o hodnotě annuit a j. tiskem ydal; avšak L. vyvrátil výčitky protivníka svého ovým spisem *Trattenimento apologetico*, čímž pole-ika ta se ukončila. Po zavření university v Pa-ii 1799 přijal L. professuru mathematiky a geome-ie na lyceu v Como, ale nepodržel ji dlouho, ne-oť již r. 1800 navrátil se zpět do Pavie, aby zde a místě Fontanově přednášel vyšší mathema-iku. R. 1809 vydal L. společně s professorem Col-altem knihu: *Geometria analytica* (v Pavii) a *Tra-ato delle serie e delle equazione* (tamtéž 1809), oba pisy tyto se na vzájem doplňují a vyšly ve dvou lilech, později ve více vydáních (v Pavii 1821—22); poslední literární práce L-ova vyšla pod názvem *Sulle iscrizione continua de'cerchi ne'poligoni e delle fere ne poliedri* (tamtéž 1828). L. † 28. led. 1840 Miláně.

Lotz Karel, malíř, nar. se r. 1843 v Hessen-Homburku, přestěhoval se s rodiči do Uher a vzdě-lal se na Marastoniově malířské akademii, v dílně malíře Webera v Pešti a u Rahla ve Vídni. Od roku 1863 pracoval v Pešti s Thanem na stěnomalbách v redutní budově, jichž látka vzata jest z maďar-ské mythologie. Z prací jeho jmenujeme ještě: *Čer-kesové* a *Koně na pustě*.

Loutherburg Filip Jakub, proslulý malíř kra-jin a bitev, nar. se r. 1728 nebo 1730 v Štrasburku. Vzdělání v umění svém nabyl v Paříži návodem Ca-sanovy a maloval již v útlém mládí tak zdařilé kra-jiny, že byl záhy přijat za člena Pařížské akademie. Později odebral se do Anglie, kde byl již r. 1767 slaveným umělcem. V Anglii usadil se trvale a ce-stoval odtud po Evropě, byl přítomen bitvě u Va-lenciennes a vylíčil tuto tak zdařile a velkolepě, že obraz jeho v Londýně veřejně za peníze na odiv byl vystaven. Historické hlavy k tomuto obrazu maloval Gillray, obraz pak samý ryl do mědi Bromley. Později maloval *porážku španělského loďstva r. 1588* a *Požár Londýna*. R. 1793 zhotovil obraz *Miranda* dle Shakespeara, později *Přistání Angličanů na břehu Egypta* a r. 1801 *Vítězství admirála Duncana nad holandským loďstvem 11. října 1797*. Kdy umělec tento zemřel, není nám známo.

Lucas Eduard, znamenitý něm. pomolog, nar. se 19. čce 1816 v Erfurtě, navštěvoval tam až do r. 1831 gymnasium, a vzdělav se později v Desavě na zahradníka vstoupil jako pomocník do král. bo-tanické zahrady v Grifsvaldě a poslouchal tam zá-roveň přednášky o botanice. V letech 1835—1838 byl zahradnickým pomocníkem v proslulé tehdáž ob-chodní zahradě Haagea v Erfurtu a r. 1838 odebral se do Mnichova, kde se v tamější botanické zahradě návodem Martiusa a Zuccariniho v umění zahradni-ckém zdokonalil. R. 1841 stal se zahradníkem bo-tanické společnosti v Řezně a vstoupil r. 1843 jako přednosta zahradnické školy v Hohenheimu do stát. služby virtemberské. Roku 1860 opustil L. tuto státní službu a zřídil si v Reutlinkách pomologický ústav, který brzy světového jména nabyl a od po-sluchačů až se Švédska, Ruska i Ameriky navště-vován bývá. L-ovy způsoby ušlechťování stromů ovocných zjednaly si záhy veliké množství následo-vníků. Z velmi četných a vzácných jeho spisů uvá-díme: *Die Lehre vom Obstbau auf einfache Gesetze zurückgeführt* (5. vyd. v Štutg. 1872); *Der Gemüse-bau, praktisch dargestellt* (tamt. 1847, 3. vyd. 1870); *Die Gemeindebaumschule* (tamt. 1852, 3. vyd. 1861); *Die Obstbenutzung* (tamt. 1856, 2. vyd. 1872); *Der Obstbau auf dem Lande* (tamt. 1858, 4. vyd. 1868); *Kurze Anleitung zur Obstkultur* (v Ravensburku 1866, 3. vyd. 1872); *Die Lehre vom Baumschnitt* (tamt. 1867, 2. vyd. 1869); *Auswahl werthvoller Obstsorten* (4 sv. tamt. 1871); *Die Handgeräthe des Gärtners* (tamt. 1871); *Pomologische Tafeln zum Bestimmen der Obstsorten* (4 sv. tamt. 1867—1869). Mimo to vy-dává L. od r. 1855 *Illustrirte Monatshefte für Obst-und Weinbau* a ročně na podzim *Taschenbuch für Pomologen und Gartenfreunde, herausgegeben vom Pomologischen Institut* (1—4. ročník v Štutg. 1860—1864; 5—10. roč. v Ravensburku 1865—70). S Ober-dieckem a Jahnem vydal L. výtečné dílo *Illu-strirtes Handbuch der Obstkunde* (6 sv. v Štutg. a Ravensb. 1867—69).

Luccardi Vincenc, souvěký sochař, nar. se ve Vídimu, vzdělal se v Benátkách a usadil se r. 1855 v Římě, kde se pracemi svými, z nichž se však málo do Rakouska dostalo, brzy k nejlepším mi-strům řadil. Jmenujeme z nich: *Hagar; Genius; Correr* (všechny z Kararského mramoru v *Museo Correr*); *Spasitel; Marie, královna různce; Jan Křtitel* (všechny v letohrádku Sante Giacomellia v Maseru). Jedno z nejkrásnějších jeho děl a z nej-dokonalejších prací moderního sochařství vůbec zdobí radnici rodiště jeho, jest to kolosální *Ajax*. Ko-nečně sluší ještě uvésti sošky *Křesťanská modlitba* a *Dva andělé* (na hřbitově Vídimském).

Lucy Charles, výtečný malíř anglický, nar. v Herefordu, vzdělával se ve svém umění v Lon-dýně a později v „Ecole des Beaux Arts" v Paříži. Zhotoviv v Haagu a Paříži mnohé kopie starých mistrů usadil se v Barbissonu blíž Fontainebleau a žil tam umění a rodině své. R. 1843 byl poctěn cenou za obraz, který naň veřejnou pozornost obrátil. L. vynikal hlavně v malbě historické, z výtečných jeho prací toho druhu uvádíme: *Cromwell naslouchající Miltonově hře na varhany; Pohřeb Karla I.; Napoleon v Orientu*. Mimo to zhotovil mnoho po-dobizen, a v museu Kensingtonském nacházejí se

od něho *podobizny Cromwella, Nelsona, Brighta, Garibaldiho, Cobdena, Humea, Gladstona* a j. L. † 19. kv. 1873 v Londýně, maje věku svého 59 let.

Ludwigh János (v. hl. dílo) žil poslední čas v Bruselu co žurnalista, a † 10. čce 1869.

Lugi, jinak Lygii, národ, jejž Strabo, Tacitus a Ptolemaeus kladou do nynější krajiny Lužické v Germanii. Jako větev kmene švevského pokládáni jsou posud za národ německý, však H. Schulze, Gust. Stenzel a A. Šembera (*Západní Slované*, str. 69) prohlašují je za slovanské Lužany čili Lužičany.

Lütgendorff, Ferdinand svob. pán, malíř, nar. se 24. led. 1785 ve Vircpurku a † 28. dub. 1858. Navštěvoval Vídeňskou akademii, přednášel r. 1812 na Erlangenské universitě o výtvarném umění a žil též nějaký čas v Praze. Zhotovil 13 oltářních obrazů pro chrámy uherské, více než 100 profilů, z nichž jedno oddělení obsahuje podobizny maďarských magnátů, druhé, r. 1820 v Praze vydané, podobizny šlechticů a státníků. Dále vydal *Sammlung bildlicher Darstellungen und malerischer Scenen aus Schillers vorzüglichsten Balladen und Romanzen* (v Praze 1816).

Lumbe Josef, professor hospodářství na polytechnice Pražské, nar. se 26. ún. 1801 v Praze. Otec jeho Josef Daniel byl prof. na akademickém gymnasiu v Praze, kteréž i syn navštěvoval, načež po odbytých filosofických studiích 1824 se stal adjunktem fysiko-mathem. stolice na Pražské universitě. Po úmrtí otcově r. 1826 přijal vychovatelské místo v domě svob. pána Lexy von Aehrenthal, kde až do r. 1836 zůstal. Té doby vznikla častým navštěvováním panství Doxan náklonnost jeho k praktickému hospodářství, i absolvoval též právnické studium, a byl 7. led. 1832 jmenován řádným prof. hospodářství na Pražské universitě a technice. Již r. 1831 jmenovala ho c. k. vlastenecká hospodářská jednota výborem a 1852 místopředsedou. Od něho vyšel r. 1850 podnět k zřizování hospodářských škol v Čechách, jichž organisaci s hospodářskými radami Horským a Komersem vypracoval. Co jednatel pomologického spolku zavedl r. 1835 praktické vyučování v pěstování ovocných stromů v zahradě pomologického spolku, jež až do r. 1853 řídil. R. 1838, 1839 a 1840 účastnil se sestavení průmyslové statistiky dle 16 krajů Čech. r. 1857 byl od zemského výboru čes. k průmyslové výstavě do Paříže poslán. Sepsal četná odborná pojednání v časopisech c. k. vlast. hospodářskou jednotou vydávaných. Nyní žije v Praze na odpočinku.

Lutz, Johann von, bavorský státní ministr, nar. se 4. pros. 1826 v Münnerstadtu, studoval práva na universitě ve Vircpurku a stal se r. 1854 soudcem v Norimberku. R. 1857 byl jmenován sekretářem do Vircpurku svolané konference pro sestavení nového zákonníka obchodního, později stal se úředníkem v bav. ministerstvu spravedlnosti a r. 1863 privátním sekretářem krále Maximiliana. R. 1866 stal se přednostou tajného kabinetu, a 1. říj. 1867 byl zvolen za bavorského ministra spravedlnosti. V úřadě tomto, jakož i od srp. 1870 co ministr osvěty přičinil se mnoho o přijetí smluv Versaillských od obou komor. L. jest rozhodným odpůrcem strany ultramontánní. V čci 1872 stal se předsedou ministerstva a ministrem věcí zahraničných. Sepsal: *Kommentar zu dem bayerischen Einführungsgesetz für das allgemeine deutsche Handelsgesetzbuch* (2 sv. 1863—66).

Luxburg, Friedrich hrabě, něm. státník [illegible] se 21. srp. 1829 v Drážďanech, vstoupil [illegible] do bavorské státní služby, stal se r. 1856 [illegible] v Kissingenu, r. 1863 vládním radou v Řezně [illegible] v Mnichově, a byl odeslán r. 1866 jako rada [illegible] skému vyslanectvu do Berlína. R. 1869 [illegible] vládním presidentem v Dolních Frankách, a [illegible] 1870 byl jmenován něm. prefektem Dolejšího [illegible] s počátku se sídlem v Hagenavě, pak v [illegible]

Luynes 1) Charles d'Albert vévoda [illegible] věstný milostník a soudruh Franc. krále Ludvíka [illegible] nar. se 5. srp. 1578 v Saint-Esprit z rodiny [illegible] florentinského, přišel záhy jako panoš ke [illegible] Jindřicha IV. a zjednal si tam přízeň [illegible] vika, pozdějšího krále Francouz., s nímž [illegible] v úzkém přátelství žil. L. byl původcem [illegible] ždění markýza d'Ancre (r. 1617) a [illegible] skati jeho veliké jmění. R. 1619 jmenován [illegible] vévodou a franc. pairem, a za války proti [illegible] tům mu svěřil hodnost konetablea a později [illegible] kancléřský. L. † 15. pros. 1621, pozbyv [illegible] kem své zisku- a vládychtivosti krátce před [illegible] přízně královy. — **2)** Honoré Théodoric [illegible] Joseph d'Albert vévoda de L., (v. hl. dílo) [illegible] v posledních letech tiskem memoiry svého [illegible] vévody Karla L-a (17 sv. v Paříži 1860—[illegible]) [illegible] bral se r. 1867 do Říma, kde zemřel [illegible] 17. pros. Z literární jeho pozůstalosti [illegible] bylo r. 1872 tiskem dílo *Voyage d'exploration [illegible] mer morte*. Svou vzácnou sbírku starožitností [illegible] kázal L. státu.

Lynceus, čočkovec, nazývá se [illegible] štítnatých z čeledi perlooček (*Daphnidae* [illegible]) četněji z rodu toho vyskytuje se druh L. [illegible] (čočkovec plochý), nápadný čočkovitou [illegible] hou těla svého, která skví se leskle [illegible] zlato, čímž od perlooček se liší. Složené [illegible] krásné oko těchto ráčků zavdalo příčinu k [illegible] gickému názvu jejich podle syna Afarea, [illegible] byl znám pro bystrost zraku. V Čechách [illegible] byl druh tento na mnohých místech, zvláště [illegible] rech Šumavských.

Lyon (v. hl. dílo), po Paříži druhé [illegible] Francii, měl r. 1872 obyvatelů na [illegible] všelikou konkurenci domova i ciziny zaujímá [illegible] hedvábnický průmysl v L-ě první místo [illegible] světě. V L-ě nejsou sice žádné továrny na [illegible] hedvábnické, leč město čítá veliký počet [illegible] podnikatelů, kteří si dají v menších dílnách [illegible] a okolí roztroušených rozličné hedvábnické [illegible] zhotovovati. Počet takovýchto dílen v městě [illegible] ším okolí obnáší k 70.000, v nichž jest [illegible] přes 140.000 lidí, z nichž více než polovice [illegible] páčí se na 400 millionů franků. L. kupuje [illegible] za 320 millionů franků surového hedvábí z [illegible] Itálie, Levantska, Indie, Číny a Japanu, a [illegible] ročně za 300 millionů hedváb. látek. Za doby [illegible] francouzsko-německé byla v den po kapitulaci [illegible] danské (4. září 1870) radnice L-ská [illegible] a v L-ě prohlášena republika. Několik [illegible] ného spolku o porušení veřejného míru ([illegible] 20. říj. 1870, 22. bř. a 30. dub. 1871) [illegible] řeno bez krveprolití, a teprv při poslední [illegible] 30. dub. 1871 tekla krev a vojsko [illegible] rikád buřičů.

M.

Macleod Henry Duming, angl. národní ekonom, r. se r. 1821 v Edinburku z rodičů zámožných. dělav se vědecky na akademii svého rodiště, pak Etonu a Cambridge, vydal se na cesty po Evropě, vrátiv se r. 1846 do Londýna, oddal se tam stum právnickým a finančním. R. 1856 vydal spis e *theory and practice of banking* (v Lond.), v ktemž se postavil na odpor zákonům o bankách sim Robertem Peelem krátce před tím do života edeným. R. 1858 vydal veliké své dílo *Elements political economy*, v kterém redukuje veškerý sym národ. hospodářství na nauku o výměně, a anoví definici ceny jedině na poměru mezi nabídu a poptávkou. R. 1859 počal vydávati M. veké dílo *Dictionary of political economy*, kteréž ní posud ukončeno. Roku 1868 byl povolán od gl. vlády do komise, která měla vypracovati zánník o angl. právu směnečném, kterouž prací M. do r. 1870 se zabýval.

Mac Neven Okelly Vilém, lékař a spisovatel, ar. se v Aghrimu r. 1714 a † 9. ún. 1787 v Praze. yl professorem mediciny na universitě Pražské, řetelem a předsedou medicinské fakulty, a stal se 1784 assesorem censurních, universitních a zdratních komisí. O učitelské jeho činnosti zmiňuje Tomek velmi pochvalně. Sepsal: *Specimen sistens xperimenta quaedam, quibus constitit, eas partes ae sensu praeditas, quibus Hallerus, cum aliis quiusdam omnem sentiendi facultatem cum irritabilitate denegat* (v Praze 1756); *Dissertatio de raro entriculi casu cum vera morbi diagnosi* (tamt. 1760); *Problema semeioticum, utrum in diagnosticis et pronosticis certiora sunt quae a pulsu, quam quae a espiratione desumuntur signa* (tamt. 1760).

Macready William Charles (v. dopl. l.), slavný dramatický herec angl., † v Londýně v září 1873.

Macrianus Marcus Fulvius, císař Římský, vstoupil po zatknutí Valeriana 262 spolu se syny svými C. Fulviem a Quintem, kteří již od Valeriana triuny byli jmenováni, na trůn, táhl v čele 45.000 mužů proti soku Gallienovi, byl však od Aureola a Domitiana v Ilyrii poražen a padl se synem svým C. Fulviem, kterýžto osud potkal později i Quinta.

Madagaskar (v. hl. d.). Nejnovější dějiny. Vdova po králi Radamovi II., jenž 12. kv. 1863 byl zardousen, byla provolána za královnu pod jmenem Rosaherina, a uzavřela 27. čna 1865 s Angličany těmto velmi příznivou obchodní smlouvu, od kteréž doby vliv Francouzů na ostrově čím dále tím více klesal. Po smrti královny Rosaheriny 1. dub. 1868 nastaly veliké sváry o trůn, zejména mezi mocnou stranou *Howa*, kteráž byla rozhodným nepřítelem vtírajícího se na ostrov cizáctví, a mezi přívrženci zemřelé královny. Konečně se podařilo všemohoucímu ministru býv. královny Rainitaiarivoyovi dosaditi pomocí vojska na trůn blízkou příbuznou zemřelé královny, kteráž pod jménem Ranovalo Majonka II. vlády se ujala. Vládu svou zahájila nová panovnice ukrutným pronásledováním svých protivníků, v kterémž jen na dolehavé přímluvy Europanů a křesť. misionářů ustala. Křesťanům byla nová panovnice velmi příznivá, dala se vyučovati od křesťanských misionářů a prohlásila již 3. září 1868 při své korunovaci náboženství křesťanské v zemi své za oprávněné, načež byla 21. ún. 1869 sama s velikou částí svého dvořanstva a šlechty pokřtěna. Čin ten velice pobouřil pohanské kněze i celek lidu pohanského, a 8. září 1868 přibyly houfné deputace do hlavního města, žádajíce hrozivě, aby se královna zřekla nové své víry. Leč tato dovedla rozhodným vystoupením celou revoluci tuto mžikem potlačiti. Množství jízdy, vedené evropskými důstojníky, vyslala do vesnice Ambohimanambola, kde stála v posvátném háji hlavní modla Madegasův, nazvaná Kalimalasa. Modla tato byla před ustrašeným lidem spálena, a týž osud potkal na rozkaz panovnice v krátkém čase všecky ostatní modly v celé zemi. Madegasové, vidouce málomocnost svých bohů a kněží, utišili se, a zdá se, že křesťanství za krátký čas v celé zemi se ujme. — Mezi vědeckými výpravami, které v posledních letech za účelem proskoumání nitra M-u podniknuty byly, jest nejdůležitější výprava Francouze Alfreda Grandidiera, jenž v letech 1865, 1868 a 1869 větší díl ostrova prošel a tam hojný materiál přírodovědecký nasbíral.

Madai, Karel Otto von, něm. právník, nar. se 29. kv. 1809 v Ischakenu u Halle, a studoval práva v Berlíně, kde se stal 1835 professorem. R. 1848 učinila ho vévodkyně Nasavská Alžběta svým sekretářem, i býval v postavení tomto o pracích zákonodárných ve vévodství často na radu brán. R. 1845 šel jako prof. práv do Kielu, kde se účastnil literárního boje o otázce stran sukcesse a inkorporace Holštýnu a Šlesviku. Byv 1848 členem sněmovny, stal se vyslancem proz. vlády šlesvicko-holštýnské u Německého buntu, přijal však nabídnutou mu professuru ve Freiburku, odkud 1849 do Giessenu odešel, kde 2. čna 1850 †. Sepsal: *Die Lehre von der Mora* (Halle 1838) a *Beiträge zur Dogmengeschichte des gemeinen Civilrechts.*

Madeira (v. hl. d.). Poněvadž byl ostrov tento r. 1852 nastalými nemocemi révy zbaven hlavního pramenu své výživy, nastaly tam převraty v poměrech agrárních a následkem toho poněkud též v poměrech sociálních. Všudy, kde tomu byla půda příznivá, počala se pěstovati třtina cukrová, kukuřice, obilí, batáty a luštiny; réva se pěstuje na místech jen nejpříhodnějších a to jen s velikým namaháním a při velmi bedlivém užívání síry. Následkem tohoto velmi pečlivého pěstování neobjevila se sice již od r. 1867 žádná nákaza více, leč jakost vína nynějšího jest daleko zastíněna jakostí bývalých vín madeirských. Též byly činěny rozsáhlé pokusy s pěstováním jedné odrůdy kaktusu *Opuntia ficus indica* za účelem odchovávání vzácného červce nopálového, leč pokusy tyto nebyly provázeny zdarem, poněvadž vlhké podnebí hmyzu tomuto nikterak nesvědčí. Změna poměrů sociálních nastala změnou poměrů agrárních tak dalece, že pachtýři vinic, kteří majitelům pozemků na místě všelikých platů vždy polovičku přirozeného výtěžku z půdy odváděli a tudíž při přísné a snadné dohlídce (poněvadž se vždy jen o množství vína jednalo) sotva potřeby své životní uhraditi mohli, nyní při odvádění polovičky vytěžené třtiny, kukuřice, pšenice a j., snáze k jakémusi blahobytu si pomáhají (ovšem že na úkor majetníků půdy), poněvadž různé tyto plodiny v různých dobách uzrávají a se sklízejí, následkem čehož též kontrola se strany majitelů jest mnohem složitější a obtížnější.

Madejski Marcel, souvěký hudební skladatel

nar. se v Haliči, žil nejvíce ve Lvově a vynikl hlavně komposicemi piani. Sepsal však též četné elegantní, salonní kusy, z nichž mnohé tiskem vyšly. Jmenujeme z nich: *Emilie, Les Etoiles, Les fleurs animées*, valčíky; *Feuille d'Album; Polka-Mazurka; Pieśni Bohdana Zaleskiego ułożone w muzykę z towarzyszeniem fortepianu* (ve Lvově u Wilda). Jsou tu písně: *Nikdyż? Triolety; Zakochana; Co ja widziała*. Konečně *Krakowiak* (*Album towarzystwa muzycznego we Lwowie* 1864).

Mader Jiří, malíř obrazů historických, nar. se ve Steinachu 9. srp. 1824, studoval na polytechnice Mnichovské, pak na akademii výtvarných umění a vzdělal se dále u F. Kaulbacha a u Dána Storcha. Již r. 1850 maloval několik menších obrazů pro tehdejšího nuntia ve Vídni, kardinála Viale Prelà, pracoval po delší čas u Schraudolfa ve Spýru a vrátil se r. 1853 do vlasti. Vynikl zvláště stěnomalbami ve farním chrámě Bruneckenském, náležejícími k nejlepším pracím moderního malířství chrámového; mezi nimi jsou 24 medálie představující 12 proroků a 12 apoštolů. Později žil M. v Inšpruku a stal se hlavním zakladatelem tirolského ústavu pro malby na skle.

Madoz Pasquale (v. hl. d.), španělský učenec a státník, účastnil se činně vzpoury zářijové r. 1868, stal se pak členem centrální revoluční junty v Madridu a byl jmenován prozatímním náměstkem provincie Madridské. V ústavodárném sboru kortesů zastupoval okres Alcoy a byl tam rozhodným přívržencem Primovým. Jen v letě 1870 odchýlil se na čas od tohoto programu, zamýšleje prohlásiti s několika svými přívrženci Espartera za národního krále Španělského, leč jakmile Prim oznámil kandidaturu Amadeovu, vzdal se svého záměru a provázel korunní deputaci do Florencie. M. † na zpáteční cestě v Janově 13 pros. 1870.

Madrid (v. hl. d.). Město M. bylo bezprostředně před vypuknutím revoluce zářijové r. 1868 střediskem příprav revolučních, a po vítězství u mostu Alcoleaského zdvihl se 28. září 1868 i lid Madridský proti vládě Bourbonské, leč beze všeho krveprolévání. Přechodní perioda politická, která v těchto letech Španělsku nastala, provozuje i na hlavní město Španělů rozhodný vliv. Město samo o sobě se sice rozšiřuje ve všech směrech, nové budovy, ano celá nová předměstí vynikají, leč obchodu, průmyslu, umění a vědě nedaří se valně. Počet obyvatelstva jest též v neustálém vzrůstu. Roku 1866 čítal M. 271.254 obyv., v čnu 1871 pak již 322.024, tudíž o 51.000 více. Tento neobyčejný přírůstek vysvětluje se tím, že v posledních dobách se uchýlilo do M-u veliké množství rodin z ostrova Kuby a za války francouzsko německé též z Paříže. Od r. 1868 bylo mnoho kostelů buď docela strženo neb k účelům světským přeměněno. Na náměstí Recoletos staví se obrovská budova, určena pro národní knihovnu a pro všecky akademie. M-ské archeol. museum bylo v poslední době obohaceno asi 800 staroperuánskými nádobami. Následkem svobody vyznání a spolčovací vznikla zde v posledních letech několik evangel. chrámů, různé politické kluby a přes 40 loží svobodných zedníků.

Maelen Philippe Marie Guillaume van der, spis. geogr., nar. 23. pros. 1795 v Bruselu, kdež v mládí svém vycvičiv se v obchodu záhy samostatného postavení nabyl. Avšak kupectví se mu již r. 1825 dokonce znelíbilo, pročež věnoval se původní náklonnosti své, upravování a vydávání map zeměpisných. Prvé dílo jeho v tomto oboru *Atlas universel*, mající 400 velikých listů, zjednalo mu dobrého jména, a M. povzbuzen tímto úspěchem vydal po dvou letech 1827—1830 dílo druhé [illegible] *l'Europe* o 165 mapách. Tou dobou založil [illegible] lepé *Établissement géographique de Bruxelles* [illegible] rozsáhlými zahradami a četnými budovami [illegible] k předním znamenitostem Bruselským náleží [illegible] Hesním vyšlo v ústavu tomto množství [illegible] jména mapa *Belgie* o 43 listech (1831—30) a [illegible] v 25 listech (ukončená 1854). Dále vydal: [illegible] *naires géographiques des provinces de la* [illegible] (1837—1853); *Atlas hypsométrique de la* [illegible] (10 listů, 1862); *Carte archéologique* [illegible] *que et nobiliaire de la Belgique* (od Josefa [illegible] M.); *Carte de Bruxelles et ses environs* (1 [illegible] vel. 1: 5000); *Carte des concessions* [illegible] *Belgique* (1865) a *Carte des charbonnages* [illegible] *rons de Charleroi* (6 listů, 1869). M. zemřel [illegible] 1869 v Bruselu.

Magda Pavel, maď. spis., nar. se 22. le[illegible] studoval filosofii v Prešpurku a stal se po[illegible] na cizích universitách právnických studií [illegible] rem protestantského církevního práva v L[illegible] později v Báňské Bystřici, 1822 pak rektorem [illegible] lovického lycea a konečně prof. na koleji [illegible] tacké. Sepsal: *Magyarország és a határőr[illegible] *mezög vidékének legujabb statistikai és geogr[illegible] *leirása* (v Pešti 1810); *A mezei gazdaság* [illegible] *dijának szabádsai szerint okoskodó és* [illegible] *gazda* (Šárošpatak 1823). V maď. časopise [illegible] vyšly od něho články o rozepři o zavedení [illegible] zyku maďarském novotách o vzdělanosti, a [illegible] rodní a p., a v rukopise zůstavil četné [illegible] sofické.

Magdala, proslulá pevnost a sídlo Habe[illegible] císaře Theodora I., který ji r. 1835 moha[illegible] skému kmenu Galla odňal a znamenitě [illegible] V této pevnosti věznil Theodor anglické [illegible] Camerona, Rassama a Prideauxa a proto [illegible] dala Anglie veliké peněžité prostředky na [illegible] kterouž vedl generál sir Robert Napier pro[illegible] hlavně pak proti M-le. Pevnost tato byla d[illegible] nečně po nesmírných namáháních 13. [illegible] v kterýž den se Theodor sám usmrtil.

Mages Josef, malíř obrazů historických [illegible] se 1728 v Imstu v Tirolsku a † 1760 ve [illegible] Vzdělal se v Inšpruku, ve Vídni a v [illegible] pracoval po delší čas ve Štutgartě a v M[illegible] nalézá se v chrámu sv. Salvatora výborný [illegible] něho *Marie na útěku do Egypta*, ve sv. [illegible] *jí se pousti večeři Páně*, pak v kostele sv. [illegible] obrazů, stěnomalby na kupoli, v klášteře [illegible] ernském *sv. Benedikt* a *sv. Scholastika*, [illegible] chrámě v Imstu *sv. Jakub* ve vítěz[illegible] a v [illegible] Vavřince tamtéž *Umučení sv. Vavřince*.

Magma (v. hl. dílo) co hmota na [illegible] úplně sklovitá tvořivá nezřídka hlavní [illegible] diče, načež takováto jeho odrůda, jejíž [illegible] kladní pouze z augitu, magnetitu a z m-tu [illegible] **čedičem magmatovým** se zove (Bo[illegible] růdy čediče magmatového rozvrhují se [illegible] dle rázu m-tu. Bez ohledu na více neb méně [illegible] sklovitý ráz jeho vystupují tu hned na prvý [illegible] dvě různé podoby, zakládající se na r[illegible] a v podobě tělísek trichitových. M. hnědý [illegible] hnědě vyniká vždy bohatostí černohnědých [illegible] vitých tělísek čili trichitů neb i koster [illegible] gitových, a přimíšením těchto tělísek [illegible] barvy své; m. pak šedo- nebo zelenavé [illegible] již poněkud sklovitého rázu množstvím [illegible] mikrolitů (belonitů) čili tělísek šedých, [illegible] zrnitě práškovitých. Čedičové odrůdy [illegible] jsou na povrchu temnější, uvnitř však [illegible] zbarveny; nezdá se však, že by bylo [illegible]

…statného rozdílu v ohledu chemickém. Čedič magmový rozpadá se tudíž na skupinu čediče tmavého, ž vyniká hnědým m-tem na trichity bohatým, a upinu čediče světlého, jehož základní hmota obuje m. šedé, vyloučením malounkých jehlic a účok práškovitá. Zvláštní odrůdou čediče magmaého jest čedič, který dle chemických rozborů i pozorování mikroskopických velmi mnoho po- á se čediči nefelinovému a proto odrudou nemitoidovou sluje. Odrůda tato vyskytuje se zvlášť okraji hlavního pásma českého horstva čedičo- o a náleží zároveň s čedičem leucitovým k nejrším geol. výtvorům čedičovým. Důležité jest ještě pomenutí, že zvláštnost skrytého slohu čedičové kladní hmoty především na tom závisí, v jakém ožství a jaké povahy jest m., jež v základní hmotě e neb méně krystalicky aneb pouze v podobě skloé jest vyvinuto, jakož i na způsobu, jakým jeotlivé mikroskopické součásti pomocí m-tu co ele spojeny jsou. Jsou-li drobné krystalické soustky m-tu v podobě proudů v základní hmotě uloay, nazývá se takový sloh čedičové hmoty **skrym proudovým slohem.**

Magne Pierre (v. hl. d.) byl r. 1863 jmenován císaře členem tajné státní rady a byl 3. listop. 67 povolán opět v čelo správy finanční, v ktežto úřadě provedl půjčku převyšující daleko 700 lionů franků, původně vypsaných. To bylo poádáno za veliké vítězství politiky vládní, a když . čce 1869 změny v ministerstvě ve směru „libeInějším" nastaly, podržel M. svůj úřad. Teprv nastoupení ministerstva Ollivierova vzdálil se M. i politické činnosti a žije nyní v zátiší.

Magnentius, císař Římský, byl od císaře Connse učiněn vůdcem císařské tělesní stráže, svrhl ale 350 pomocí Marcellina s trůnu, načež byl jakem v Gallii, Africe a v Italii za císaře prohlán. Avšak byv 28. září 353 od Constantia, bratra nstansova, u Mursy na hlavu poražen, vzal si Lyonu život. Choť jeho, Flavia Justina, stala se ozději manželkou císaře Valentiniana.

Magni Petr, souvěký sochař, nar. se v Miláně. zdělav se na tamější akademii obrátil na sebe šeobecnou pozornost vystavenými v Rakousku a cizozemsku, zvláště v Londýně a v Novém Yorku racemi svými, z nichž jmenujeme: *Dívka v maškarím kostumu*, mramorová soška; na výstavě Milánké r. 1864 měl sochy *Sokrates* v životní velikosti, *David s prakem*, *Ženský poprsí*. R. 1867: *Brutus slovuje*, *přicházejc se sendtu*, *lid* v nadživotní veliosti. K nejlepším pracím umělcovým náleží velké mramorové skupení *Průkop úžiny Suezské* obsahující 8t postav: *Evropu*, u nohou jejích *Rudé moře* a *Středozemské moře*, za těmi třemi *Merkura* a zcela pozadí *genia dějin*.

Maillath, Antonín hrabě (v. hl. d.), bývalý státní ministr, první předseda uherské delegace, † ve Vídni 14. kv. 1878.

Maillard, Šebestian v., podmaršálek a spisovatel, nar. se 30. říj. 1746 v Luneville v Lotrinsku, stoupil po odbytých přípravných studiích do vojska elkovévody Toskánského; po 10 letech přijal službu o nadporučík ve sboru genijním ve vojště císařkém, kde postoupil r. 1785 za setníka, r. 1797 za plukovníka a r. 1812 za podmaršálka. M. vyznamenal se co vojín stateczností osobní i rozhledem a vzácným důmyslem strategickým. M. vynikl i co spisovatel zvláště v oboru genijním a stavitelském. První práce jeho *Memoires sur la théorie des machines a feu* (v Petrohradě 1784) odměněna byla první cenou císařské Petrohradské akademie a M. r. 1788 jmenován jejím dopisujícím členem. Dále napsal: *Nouvelle méthode de traiter la méchanique* (ve Vídni 1800); *Anleitung zum Entwurf und zur Ausführung schiffbarer Canäle. Mit Plänen* (v Pešti 1817); *Mechanik der Gewölbe in ihrem ganzen Umfange behandelt etc.* (tamt. 1817); *Sammlung von Versuchen über die Eigenschaft und Zubereitung verschiedener Cemente und Cementmörtel* (ve více vydáních prvně 1820 v Pešti); jiná menší pojednání M-ova vyšla ve správách cís. akademie ve Vídni a v jiných časopisech odborných. Práci svoji pod názvem: *Memoires sur la poussée des voutes* zaslal král. učené společnosti nauk v Praze, kteráž ji také přijala, aniž by ji však tiskem byla vydala. Za odměnu a uznání jmenovala M-a r. 1807 členem svým. M. †, proslouživ u vojště celkem 60 roků, dne 22. pros. 1822 ve Vídni.

Majocchi Jan Alexandr, přírodozpytec, nar. v Kremoně. Již z mládí s neobyčejnou horlivostí pěstoval studium přírodních věd, a zaopatřil si vedle toho bohaté známosti v oboru mathematiky a fysiky. Po dlouhá leta byl profesorem mechaniky a fysiky na lyceu San Alexandro v Miláně. Revoluční události z r. 1848, na nichž nemalého podílu bral, přinutily jej opustit Milán a usaditi se v Turině, kde poslední léta přičinlivého svého života trávil. Od r. 1841 počal vycházeti jeho časopis *Annali di Chimica*, který mnohé vzácné články vyšlé z péra jeho přinášel; v něm jeví se celá obsáhlá činnost jeho a veleštastné plody badání vědeckého, jemuž celý svůj život zasvětil. Z jiných děl jeho, jež samostatně vyšly, vyjímáme: *Fysica popolare* (Milán 1845), *Elementi di Meccanica etc.* (4. vyd. Mil. 1844). M. † 1851.

Major (**Meier**) Jiří, vynikající bohoslovec v době reformace, nar. se 25. dub. 1502 v Normberce, byl žákem Lutherovým a Melanchthonovým ve Vitemberku, stal se rektorem školy v Mohuči, 1535 superintendentem v Eislebenu a 1536 prof. theologie a kazatelem ve Vitemberku, v kterémž úřadě se účastnil odbývané 1541 Řezenské disputace náboženské. Nedlouho na to převzal dozorství nad kostely v hrabství Mannsfeldském. Rozepře jeho (t. zv. **majoristická**) s Mikulášem Amsdorfem o poměru víry k dobrým skutkům nebyla na kolejích Eisenašské (1556) a Altenburkské (20. říj. 1568—9. bř. 1569) vyřízena a potrvala až k uveřejnění formule konkordické, která oba náhledy zamítla. Byv co kacíř superintendentury zproštěn † 28. list. 1574. Spisy jeho vyšly ve 3 sv. ve Vitemberku 1569.

Majorianus (**Majorinus**) Julius Valerius, Římský císař, syn Římského finančního úředníka v Gallii, byl 456 od Ricimera po sesazení Avita učiněn vrchním vojevůdcem vojsk v Italii, porazil Alemany vniknuvší přes Alpy do Italie a přijal na všeobecnou žádost Římanů v Raveně důstojnost císařskou. Především odpustil všechny nedoplatky daní, spořádal vybírání jich způsobem velmi humanním, staral se o blahobyt měst a vydal dobré zákony. Přinutiv legiony galické, aby ho uznaly, odebral se do Karthageny, aby odtud podnikl výpravu proti Vandalům v Africe. Když však tito loďstvo jeho v přístavu Karthagenském zničili, navrátil se do Italie, a byl od Ricimera pomocí cizích pluků svržen a brzy na to (461) zavražděn. Sidonius Apollinaris sepsal oslavující ho báseň, která dosud se zachovala.

Makart Hans, proslulý současný malíř, nar. se 28. kv. 1840 v Salcpurku a byl z počátku určen pro umění ryjecké. Leč záhy jal se navštěvovati akademii Mnichovskou a vyučil se tam umění malířskému návodem mistra Pilotyho, jehož prací skvělá barvitost mysl mladého žáka pro vždy k podobnému

směru upoutala. Mezi prvními obrazy M-a vyniká *Leda s labutí*, výjev z *Veselých žen Windsorských* a příjemný obrázek *Pohádka dětská*. Když r. 1866 vystoupil u veřejnost se svým obrazem *Spícího rytíře líbají krásné rusalky* (*Nixen*), obrátil na sebe již u veliké míře pozornost obecenstva, kteráž se ještě zvýšila při jeho dalším obrazu *Moderní bůžkové lásky*. S obrazem *Mor ve Florencii*, nazývaným od jiných *Sedm hlavních hříchů*, od umělce samého pak *Sen hýřila* poznamenaným, rozšířilo se jméno M-ovo po celém uměleckém světě; obraz sám putoval po všech městech Německa, leč úsudek znalců o něm byl velmi rozličný. V Mnichově protestovali přísní katolíci proti veřejnému vystavení tohoto díla, v Paříži pak zakázal vrchní intendant umění vyvěšení jeho v místnostech výstavy. R. 1869 dlel M. v Římě, kde stvořil nový obraz vzatý ze Shakespeara a představující Parise, jenž vstupuje se svatebními hosty před lůžko spící Julie. Obraz tento nebyl veřejně vystaven, poněvadž byl hned po příchodu do Vídně zakoupen od Rak. císaře pro jeho privátní galerii. Pro hraběte Pálffyho, jenž od něho zakoupil *Moderní bůžky lásky*, pracoval M ve velikých rozměrech dvě allegorické figury *Hojnosti* (na zemi i na moři) pro hrab. jídelní síň, a obrazy tyto zavdaly též podnět k mnohým kritickým rozpravám nejrůznějších směrů a úsudků. Z nejnovějších prací M-ových jmenujeme: *Venuše zdržuje Tanhäusera; Spící pěvec držící v ruce nástroj, do jehož strun sahají mořské víly; Dva mniši v jedné celi, z nichž jeden na housle hude*. Poslední velkolepý obraz M-ův, jehož pestrá a skvělá barvitost až oslňuje, jest *Benátky se koří Kateřině Cornaro*. M. utvořil též četné kresby k básním Uhlandovým a v novější době k básnickým plodům Shakespearovým.

Malik Antonín August, lékař, nar. v Roudnici na Moravě r. 1801. Odbyv gymnasialní studia svá v Jihlavě, odebral se do Prahy, kdež absolvovav tehdejší školy filosofické vstoupil na fakultu lékařskou. Co lékař vojenský přišel do Padovy, aby se zde ve vědě své zdokonalil, později ale s plukem přesazen do Dalmatie. Chatrné zdraví, které mu již poslední léta v Čechách v studiích žádoucí pokroky činiti bránilo, přinutilo jej opět opustit pluk. Odebrav se do Vídně navštěvoval tam po tři léta přednášky lékařské vědy se týkající, a dosáhl teprvé 1828 hodnosti doktorské. Od slezských stavů 1833 přiděleno mu místo stavovského fysika v knížectví Krnovském. Co zkušený lékař uveřejňoval úvahy své v rozličných časopisech, samostatně vyšly následující díla: *Abhandlung über die Ruhr und ihre vereinfachte Therapie nebst Beschreibung der Ruhrepidemie, welche im Jahre 1827 auf den Gütern Nawarow und Jesseney geherrscht hat; Die Stahlquellen zu Karlsbrunn im k. k. Schlesien naturhistorisch und medicinisch beschrieben, nebst einer Anleitung, die dortige Schafmolkenkur zu gebrauchen* (Opava 1858).

Mallinckrodt Hermann von, něm. konservativní sněmovník, nar. se 5. ún. 1821 v Mindenu, nabyl prvního vzdělání na gymnasiu v Cáchách, studoval pak v Berlíně a v Bonnu práva, načež se stal soudcem v Paderbornu, později v Münsteru a v Erfurtu. Za ministrování Flottwella byl povolán za úředníka do prus. ministerstva nitra a stal se r. 1860 vládním radou v Düsseldorfu; r. 1867 pak byl v témže úřadě přesazen do Merseburku. Dne 1. kv. 1872 vystoupil ze služby státní. Jako konservativní zástupce různých krajů vestfálských zasedal M. v letech 1852—63 a později od r. 1868 v pruské sněmovně poslanců, od r. 1867 pak byl poslancem na sněmu Severoněm. spolku a později na Hesském něm. sněmu. Ve všech [illegible] hájil M. zájmy frakce katolické, na [illegible] něm. náleží ke straně centra.

Malmesbury, James Howard Harris [illegible] glický státník, nar. se 25. bř. 1807, [illegible] členem sněmovny poslanců a převzal 1841 [illegible] po otci statky. Tehdá uzavřel přátelství s [illegible] Ludvíkem Napoleonem, který žil v Ang[illegible] vězense. Spisovatelskou dráhu nastoupil [illegible] paměti děda svého J. M-ho (v. čl. 2.). By[illegible] šencem strany protekcionistů, neosvědčil [illegible] zkušenosti státnické, když ho lord Derby [illegible] ním sekretářem pro zahraničné záležitos[illegible] a musel již v pros. t. r. Clarendonovi [illegible] Správa jeho jevila zvláštní povolnost k [illegible] dám. V ministerstvě Torů byl taktéž [illegible] do čna 1859 ministrem zahraničných záleži[illegible]

Mana, větší řeka v Cayenne = [illegible] Na řece té založena druhdy četná kolonie [illegible] (La M.) od vystěhovalců evropských z [illegible] ského. Pro nezdravé poměry klimatické [illegible] později celá osada téměř úplně, až pak [illegible] kazu vlády francouzské obydlena byla [illegible] pověšenými z Francie. Za vlády Napole[illegible] sláno tam množství provinilců politických [illegible] ský soud za republiky Thiersovy [illegible] čelnější úředníky Pařížské komuny, mezi [illegible] H. Rocheforta. V osadě La M. pěstuje [illegible] pepř, známý v obchodu pod jménem [illegible]

Mannar, ostrov anglický v malé [illegible] sev.-záp. od Cejlonu. Délka jeho obnáší [illegible] jediné větší opevněné město jeho M. [illegible] vývoz perel a datlí. Důležitý je záliv M-[illegible] stav anglický téhož jména, kterýž odděluje [illegible] Cejlon od Hindostanu, a pro velikou mělk[illegible] loděm velmi nebezpečným se stává. Zvl[illegible] v průplavu M-ském mezi ostrovem M-em a [illegible] seramem nazývá se mostem Adamovým [illegible] hlavně ku přeplavování zboží po [illegible] čané znajíce důležitost M-u opevnily je [illegible] Na ostrově samém pěstuje se s nejlepším [illegible] kávovník.

Manado, holandská provincie na [illegible] sever. poloostrova Celebesského G a n e u [illegible] Čítá v 20 osadách asi 70.000 obyvatelů [illegible] opevněné místo jest A m s t e r o d a m.

Manama, město na sev.-vých. pobřeží [illegible] B a h r e i n u v Perském zálivu, má pro [illegible] ležitý a bezpečný přístav silně opevněný. [illegible] je zde zvlášť vydatný, a zajisté by [illegible] ších výsledků měl, kdyby nepanovala v [illegible] nesmírná nouze o vodu k pití. Obyvatel[illegible] kolem 6000 duší.

Manastirica, klášter v knížectví Srbském [illegible] Krajinském, okresu Kljuckém, leží v krás[illegible] 3 hod. jižně od Kladova. Kostel jest [illegible] mene a zasvěcen sv. Trojici. Zakladatel [illegible] není znám, národní podání připisuje zal[illegible] sv. Nikodemu. Nedaleko kláštera jest vesnice [illegible] jící 166 obyv., samých Romunů.

Mandić Antonín, rodič z Požegy v [illegible] věnoval se bohosloví, stal se velkopro[illegible] hřebu, později tamže světícím biskupem, [illegible] nován biskupem Ďakovarským a tajným ra[illegible] ních spisů jeho nemáme, dějepis ale slove[illegible] ratury žehná jeho památce. Byl on ob[illegible] lem domácí literatury, pravým mecenášem [illegible] a všemožnými prostředky zasazoval se v [illegible] národního umění. Mnohé spisy vyšly [illegible] on byl také zakladatelem mnohých [illegible] trvání značným fondem pojistil. Zemřel v [illegible] stáří r. 1815.

Mandl Ludvík, lékař, nar. se v Pešti r. 1812 z rodičů israelitských, studia gymnasiální odbyl na piaristském ústavu v Pešti, načež odebral se do Vídně, aby vstoupil zde na školy lékařské. Po krátké době navrátil se však nazpět do Pešti, kde vedle mediciny zvlášť mathematikou a astronomií pilně se obíral. R. 1836 byl povýšen za doktora v lékařství, ku kterémuž účeli napsal disertaci věnovanou profesorovi Littrowu pod názvem *Sanguis respectu physiologico*. Hned po promoci odebral se do Paříže, kdež trvale usaditi se hodlal, zde pak o rok později vydal ve spisech francouzské akademie důležité pojednání: *Sur les moyens de decouvrir le pus dans le sang*, načež počal vydávati v sešitech a lhůtách nepravidelných hlavní dílo své: *Anatomie microscopique*, kteréž dokončil r. 1858 (vyšlo ve dvou velikých dílech s 92 tab.). Volnou chvíli, již při této namáhavé práci mohl získati, využitkoval k sepsání a vydání důležitých překladů neb menších pojednání o nových výsledcích svého badání, jako na př.: *Traité practique du microscope* (v Paříži 1839, jest to překlad něm. díla Ehrenbergova); *Memoires d'Anatomie pathologique* (tamt. 1840); *Manuel d'Anatomie appliquè à la Physiologie et à la Pathologie* (tamt. 1844). Spis tento k návrhu sboru *Conseil royale* odporučen byl ministru vyučování *Villemainovi*, kterýž ustanovil jej za učební knihu na ústavu Écoles préparatoires de Medecine. R. 1843 vyšla M-ova *Anatomie générale*, kterouž později r. 1858 cís. akademie v Paříži cenou poctila. M. přednášel také, ač nepravidelně, co soukromý docent na Collége de France o mikroskopické anatomii vzhledem k fysiologii a anatomii popisné i pathologické. Za přední účel všeho působení svého obral sobě M. zjednati neuznané, tehdy dosud nové vědě mikroskopické občanské právo mezi ostatními vědami lékařskými, což ovšem té doby s velikými obtížemi bylo spojeno. Aby neustále mohl pozornost lékařů i studentstva poutati a o důležitosti mikroskopických studií, zejména histologie člověka, je přesvědčovati, počal r. 1846 vydávati měsíčník pod názvem: *Archives d'anatomie, générale et de physiologie*. Snahy M-ovy měly velmi dobré účinky, a dlužno jej zajisté považovati za jednoho z předních učenců v oboru badání histologických za doby, kdy věda tato ještě v plénkách ležela, a teprvé zdokonalováním drobnohledných nástrojů vyvíjeti se měla. Od r. 1862 přednášel M. na Pařížské medicinské klinice o nemocech ústrojí hlasových.

Mangles James, cestopisec, sloužil při námořnictví anglickém do r. 1815, po té vystoupil z vojska a cestoval s C. L. Irbym v zemích východních. Roku 1849 vydal tiskem správu o své cestě pod názvem *Travels in Egypt, Nubia, Syria and Asia Minor*. Od té doby zabýval se výhradně studiemi geografickými a hydrografickými, z kterýchž oborů vydal v letech 1848—51 *Geography. descriptive, delineative and in detail* a *Illustrated Geography and Hydrography*. V posledních letech ustal úplně od činnosti spisovatelské, čehož zvláště při nevšední hluboké vzdělanosti a bystrém jeho duchu posorovacím želeti nutno. M. † v Londýně 18. list. 1867. *Kpt.*

Manchetta, španělský tanec národní, velmi podobný menuetu; název jeho pochodí od provincie Mancha, kde prý byl vynalezen a při zpěvu náruživě provozován. V jiných místech španělských slyší se m. při citeře pod obecným jmenem *bolero*.

Manul Rudolf, lékař a spisovatel, nar. se v Karlových Varech 3. dub. 1812, navštěvoval gymnasium v Chebu a vstoupil roku 1830 na universitu v Praze, kdež oddal se studiím lékařským. K odbývání přísných zkoušek odebral se do Padovy, kdež r. 1836 povýšen byl za doktora mediciny. Navrátiv se do své otčiny získal sobě M. velikou důvěru cizozemských hostí lázeňských, tak že několikrát vyzván byl k cestování s rodinami šlechtickými. M. skutečně podnikl r. 1838 cestu po celém Německu, kdežto v roce následujícím provázel jednoho Angličana po Švýcarsku, Francii a Anglii. R. 1841 přijal místo lékaře domácího u vznešené rodiny ruské, s kterou rovněž cesty po Evropě konal. M. má veliké zásluhy o zvelebení rodiště svého, kde vždy lázeňskou dobu prožije. Literární působení M-ovo počíná roku 1840, kdy počal vydávati týdenník nazvaný *Karlsbader Unterhaltungsblatt*. Časopis tento však po dvou letech zanikl. Dále vydal: *Karlsbad in medizinischer, topographischer und socialer Beziehung dargestellt* (v Karlových Varech 1855, kniha tato do roku 1862 vyšla v pěti vydáních); *Sulle acque termali di Carlsbad in Boemia* (v Turině 1856); *Erinnerungsblätter an die Geschichte Karlsbads mit 8 Illustrationen* (tamt. 1858). Později napsal M. brožurku týkající se zasílání léčivé vody Karlovarské pod názvem *Karlsbad, seine Heilquellen und deren Versendung*. Spis tento přešel překladem do frančiny, vlaštiny, angličiny, španělštiny atd. a působil znamenitě co výtečná reklama. M. † v Karlových Varech 2. dub. 1863.

Mansel Henry Longueville (v. hl. d.) † v Londýně 1. srp. 1871 co děkan kostela sv. Pavla.

Manteuffel, Edwin Hans Karl svob. pán (v. hl. dílo) byl od r. 1866 pruským generálem jízdy a stal se v srp. 1868 komandantem 1. armádního sboru, jenž byl přivtělen ve válce r. 1870 první armádě (Steinmetzově). Po pádu pevnosti Metské stal se M. vrchním velitelem první armády, v kterémž postavení dobyl Amiensu, porazív 27. list. před tímto městem 30.000 Francouzů. Dne 5. pros. obsadil M. Rouen. V led. 1871 odevzdal vrchní velení nad první armádou Goebenovi, sám pak se stal velitelem armády jižní, s kterouž donutil Bourbakiho k ustoupení do Švýcar. Dne 20. čna 1871 odevzdal mu král vrchní velení nade všemi vojsky okupačními, jež ve Francii zůstala. Nejnověji jmenován jest polním maršálkem.

Manzoni Alessandro (v. hl. d.) † 23. kv. 1873 v Brussaně u Milana. Od r. 1860 byl senatorem král. Italského. Jeho *Opere* vydal s kritickými poznámkami Nic. Tommaseo.

Marat Jean Paul, pověstný revolucionář francouzský (v. hl. d.), sepsal: *The chains of slavery* (Edinb. 1774, Paříž 1792); *De l'homme, ou des principes et des lois de l'influence de l'âme sur le corps et du corps sur l'âme* (Amsterodam 1775, ve 3 sv.). Dílo to bylo příčinou tuhé rozepře s Voltairem, který je v časopise *Gazette littéraire* skritisoval. Ve spisech obsahu fysikálního vystupoval proti Newtonovi: *Découvertes sur le feu, l'electricité et la lumière* (1779); *Recherches physiques sur le feu* (1780); *Découvertes sur la lumière* (1792).

Marcianus Flavius Julius Valerius, Římský císař, nar. se v Thracii, sloužil 19 roků pod Asparem a Ardaburem, jichž výprav proti Arabii a Persii se účastnil, a stal se jich pomocí senátorem a tribunem. Oženiv se již v 60. roce věku svého s Římskou císařovnou Pulcherií (450) zavedl mnohé opravy v právnictví a správě říše. Když Attila další výplatu ročního poplatku žádal, poslal proti němu pomocná vojska do Italie, uzavřel s Gothy mír a postoupil jim ztracené bestoho již provincie. Vůbec upevnil vlastním přičiněním a pomocí výborných svých vojevůdců Aspara a Zenona důstojnost a vliv Východořímských císařů.

Marezoll Gustav Ludvík Theodor (v. hl. d.).

dán 1864 do výslužby a † v Lipsku 25. dn. 1873. M. napsal ještě: *Lehrbuch des Naturrechts* (v Giess. 1818) a četné články do Grolmannova a Löhrova *Magazin* pod titulem *Bemerkungen, Zweifel und Vermuthungen über einzelne Fragen aus dem Römischen Civilrechte*, a do *Zeitschrift für Civilrecht und Process*, jež společně s Lindem a Wening-Ingenheimem, později se Schröterem vydával.

Marherr Filip Ambrož, lékař a spisovatel, nar. se ve Vídni r. 1738. Po odbytých studiích gymnasialních oddal se lékařství a byl r. 1760 na universitě Vídeňské za doktora mediciny povýšen. Již disertační práce M-ova byla tak důmyslně provedena, že získala mu přízně dvorního lékaře van Swietena, jehož přičiněním jmenován byl prof. fysiologie na universitě Pražské. M. † ale záhy na to v Praze 28. bř. 1771. Mimo zmíněnou disertaci, která vyšla ve Vídni r. 1760 pod názvem *Dissertatio, quid veri in sententia Stahliana de ratione animae*, napsal M. ještě za tak krátký čas svého žití následující spisy mající nemalou cenu vědeckou: *Quaestio medica: Quae sint causae musculorum motrices* (tamt. 1761); *Dissertatio chemica de affinitate corporum* (tamt. 1762); *Programma de electricitatis nervus in corpus humanum actione* (tamt. 1766). Po smrti M-ově vyšel ještě spis jeho *Praelectiones in Hermanni Boerhavii institutiones medicas* (3 díly, tamt. 1772).

Marchal Jan (v. hl. d.) byl později jmenován čestným děkanem a Budějovickým radou konsistorním a zemřel 6. bř. 1867 v 70. roce stáří a v 47. roce kněžství svého. Kromě přivedeného v hl. d. spisu *Pana zůstaň s námi* přeložil ještě: Bluma *Útěcha, kterou nalezá zbožný křesťan u vysokém stáří* (v Praze nákl. děd. Sv. Jana 1844); Orsbacha *Polepšený zbloudilec, povídka* (v Táboře 1854), a vydal znovu: *Pobožnost k Pánu Ježíši* (v Jindř. Hr. 1860) a *Život P. Marie, vyobrazený v chodbách Lorety Římské* (1857).

Marchand Louis Joseph, známý pro svůj poměr k Napoleonovi I., nar. se 28. bř. 1791 v Paříži, byl r. 1812 jmenován komorníkem Napoleona I., s nímž se r. 1815 na ostrov Sv. Heleny odebral. Byl jedním ze tří vykonavatelů závěti jeho a zdědil část jeho knihovny.

Mariette Auguste Edouard, franc. cestovatel, nar. se 11. ún. 1821 v Boulogni, byl r. 1848 přidělen egyptskému museu v Paříži a podnikl r. 1850—1854 a 1858—1860 vědecké cesty do Egypta, jichž výsledky uveřejnil v díle *Choix des monuments et de dessins découvertes pendant le déblayement du Sérapeum* (v Paříži 1856).

Marini Gaetano Luigi, znam. ital. starožitník, nar. se 10. pros. 1842 v Santo-Arcangelo, byl vrchním archivářem papežským a získal si hlavně spisy *Gli atti et monumenti de fratelli Arvali* (v Římě 1795, ve 2 svaz.) a *Papiri diplomatici* (tamt. 1805) dobré jméno ve světě literárním.

Markham Clements Rob., slavný angl. geograf, nar. se 20. čec. 1830 v Stillingfleetu u Yorku, studoval v Londýně a vstoupil r. 1844 jako kadet do angl. válečného loďstva, u kteréhož sloužil nejprvé čtyry léta v Tichém oceanu a později dvě léta (1848—49) v moři Středozemním. R. 1850—51 účastnil se na lodi „Assistance" výpravy vyslané k nalezení sira Johna Franklina a uveřejnil o této výpravě správu pod názvem *Franklin's footstep* (v Lond. 1853). Té doby vymenil se ze služby vojenské, aby se mohl věnovati samostatným badáním vědeckým. R. 1852—1853 procestoval Peru, kde studoval s velikou pílí řeč, dějiny a starožitnosti Inků. Výsledky těchto svých studií uveřejnil s části r. 1855 v díle *Cusco and Lima*. R. 1858 jmenovala *Hackluyt-Society* v Londýně M-a svým čestným sekret[illegible] od té doby uveřejňoval M. četné cizí [illegible] zejména španělské v anglickém překladu [illegible] této společnosti. Když koncem let [illegible] stalo usnešení pěstovati stromy cinchonski [illegible] bylo od ministra pro Indii sbírání a přesídlení [illegible] rostlin z již. Ameriky do Indie uloženo [illegible] praci zabýval se M. v letech 1859—61. [illegible] 1862—63 byl privátním sekretářem minis[illegible] Indii, a uveřejnil r. 1864 svůj spis *Travels* [illegible] *and India*, jakož i téhož roku *Grammar* [illegible] *nary of the Quichua language*. R. 1866 [illegible] na žádost angl. vlády ještě jednou do Ind[illegible] podal zprávy o výsledku pěstování stromů [illegible] ských a o lovení perel mezi Indií a Cejlon[illegible] tyto své zásluhy byl jmenován v Angl[illegible] řádu Bathského, obdržel ve Francii na [illegible] stavě r. 1867 „velikou cenu" a v Německu [illegible] nován v nejnovější době údem císařské [illegible] *Naturae Curiosorum*. Mimo to provázel M. [illegible] jako geograf výpravu do Habeše a dal [illegible] výzkumů svých na této cestě v díle *History* [illegible] *Abyssinian Expedition* (v Lond. 1869). R. [illegible] jmenován v ministerstvě pro Indii sekret[illegible] odbor lesnictví. Jako historik pokusil se M. [illegible] *Life of the great Lord Fairfax* (v Lond. [illegible]

Marston John Westland (v. hl. d. 2). [illegible] tohoto angl. dramatika jmenujeme ještě: *The* [illegible] *vourite of fortune* (5. akt. drama 1866), a [illegible] satirickou komedii *Borough politics*. Je[illegible] digoval M. též časop. *National Magazine* a [illegible] ještě duchaplné novely *The family credit* [illegible] *tales* (1861) a *The wife's portrait and other tales*.

Marstrand Vilém (v. hl. d.) † 15. bř. [illegible]

Marsupialia v. Vaknatí v hl. d[illegible]

Martius 1) Theodor Vilém, mladší [illegible] dřicha M-ia (v. hl. d.), nar. se 1. čna 17[illegible] kách, stal se zde r. 1848 prof. farmacie a [illegible] gnosie a sepsal: *Grundriss der Pharmakognosie des Pflanzenreichs* (Erlangen 1832) a *Lehrbuch der pharmaceutischen Zoologie* (Štutgart 1838). — 2) [illegible] Bedřich Filip von M. (v. hl. d.) [illegible] zdějších letech ještě: *Systema materiae medicae vegetabilis Brasiliensis* (v Lipsku 1843); *Die* [illegible] *und Thiere des tropischen Amerika* (v Mnichově [illegible]); *Das Naturell, die Krankheiten, das Arztthum und die Heilmittel der Urbewohner Brasiliens* (Mnich. [illegible]); *Beiträge zur Ethnographie und Sprachenkunde* [illegible] Mnich. 1863—66). Vedle těchto spisů [illegible] pojednání botanických a j., zejména pak [illegible] *Vorträge über Gegenstände aus dem Gebiete der Naturforschung* (ve Štutgartu 1838). M. † v [illegible] 13. pros. 1869.

Masius Karel Vilém Herm., [illegible] pedagog a spisovatel, nar. se 7. led. 181[illegible] Bernburku, studoval gymnasium v Hall[illegible] studia universitní, s počátku bohoslovecká, [illegible] gogicko-filosofická, dokončil. Po skončených [illegible] působil jako učitel gymnasiální v rozličných [illegible] po Německu a jest od r. 1862 řádným [illegible] pedagogiky a ředitelem pedagogického [illegible] universitě v Lipsku. Sepsal: *Naturstudien* [illegible] *aus der Pflanzen- und Thierwelt* (2 sv., v Lip[illegible] 7. vyd. 1869; přeloženo do angličiny, [illegible] landštiny). Společně s Gottliebem, Mädlerem, [illegible] Nöggerathem a Auerstedtem vydal [illegible] *gesammten Naturwissenschaften* (3 sv., v [illegible] 1859; 2. vyd. 1859—62). Jeho nejnovější [illegible] spis jest *Deutscher Wald und Hain* (v M[illegible] s obrazy od Fischbacha). Též rediguje M. [illegible] 1869 společně s Fleckeisenem časopis *Jahrbücher für Philologie und Paedagogik*, [illegible]

r. 1871 k 104. svazku, a vydal četné menší knihy o nižší školy.

Massenbach, Kristian von, pruský generál a isovatel, nar. se r. 1758 ve Schmalkaldenu, vzděl se na vojenské akademii ve Štutgartě a vstoupil setník do pruského vojska. Některé jeho spisy thematické obrátily naň pozornost dvora, i byl enován učitelem pruského prince Ludvíka v maematice. R. 1787 účastnil se války v Holandsku r. 1792—1795 proti Francii, radil r. 1805—1806 ili ke spojení se s Francií a k válce proti Rusku. zději odebral se do Virtemberku a stal se nejnějším přívržencem tamější stavovské oposice. psal: *Betrachtungen und Aufschlüsse über die eignisse von 1805 und 1806*, k nimž připojil *Rücknnerungen an grosse Männer* (v Amsterodamě 08); *Memoiren zur Geschichte des preussischen aates unter Friedrich Wilhelm II. und III.* (tamt. 09—10 ve 3 svaz.); *Historische Denkwürdigkeiten Geschichte des preussischen Staates seit 1792* mt. 1809).

Mastodon, hrbolozub (v. hlav. dílo) patří zvláštní rod slonů vyhynulých i nyní žijících si tlustokožce chobotnaté (*Pachydermata oboscidea*). Nejprvé byla kostra M-ta nalezena merice r. 1705 u řeky Hudsonu u Nového Yorku, počátku považována od dr. Mathera za zbytky ovských lidí; později, r. 1739, objevil jeden franuzský důstojník nedaleko Ohia jihozápadně od cinnati také více zbytků kostry, které se v Pa- chovají; dle naleziště pak pojmenováno bylo ře M. ohiotský. Výtečný anatom William nter, jemuž kosti M-ta zaslány byly ku proumání, rovněž se mýlil v určení jeho, maje ho totožného živočicha předpotopního s mamutem řským, jehož kostí zbytky častěji v Čechách bý- nalezeny, a teprvé francouzský první zoolog vier uznav ho za zvláštní druh pojmenoval M. *giganteum s. ohioticum* (hrbolozub obrovský ohiotský). Universita v Bostonu chová dvě ko- M-tů, z nichž jedna dosud co unicum na světě byčejně úplná jest, skládajíc se z kostí jasnových, zvučných a ještě chruplavkovité části na ohých kloubech majících. M. *giganteum* má stoy zubů podobně vytvořené, jako u vepřů nalene; tesáky čili kly v horní čelisti jeví týž sloh tření jako tesáky slonů, a dle slohu celého chrupu o by se souditi, že M-ti hlavně asi měkkými rostmi se živili. Důležito jest, že tesáky u M-tů en v hořejší čelisti se vyskytují, nýbrž dle někteh nalezených kostí i v dolejší, a sice co dva rovné elovité, avšak krátké řezáky, jež jak se zdá zvízáby vypadaly, načež pouzdra jejich úplně zro- . Cuvier úkaz popírá, ale zoologové pozdější y uznali ho za druh M-tů obrovských (M. *gigann*) a rozdělili jej na 2 odrůdy: *Tricaulodon* (tříotozub), když zvířeti jeden z řezáků dolních vytrval, nebo *Tetracaulodon* (čtyřhrotozub), mu oba zůstaly. Co se ostatních druhů M-tů ýče, rozeznávají se dosud následující: M. *angulens* (hrbolozub úzkozubý), který dle Cuviera íru podobný byl. M. *longirostris* (hrbolozub hochobotý), dle nalezených kostí v třetihorním u v Hesensku, měl rozměry ohromné, jsa asi 11' ký a 18' dlouhý. K slonům tvoří přechod M. *hantoides*, mimo nejž méně znám je ještě jeden , M. australský, při němž pozorovaly se prý zbytky kostí toliko zvířatům vačnatým příslušné, stěné na předním kraji kostí stydkých.

Materna z Květnice (v. hl. d.). R. 1624 terý po neděli smrt. pohnali Bohuslav Mířek a iřich Svatoň, bratří ze Solopisk, pana Jana Jiřího M-nu z Kv. a na Nedovesnicích, a na místě bratra mladšího Jindřicha M-nu z Kv. na plný soud zemský království Českého pro 150 kop, které někdy bratr Jana Jiřího Jindřich M. z Kv. od Mířka ze Solopisk, otce Bohuslavova a Jindřichova ze Solopisk, se byl vypůjčil. Jan Jindř. dostavil se na místě dědice Jindřicha M-ny z Kv., mladšího bratra svého nezletilého a vyplatil celý ten dluh hned hotově a řádně. *Še.*

Mauna-Loa je vedle Pichincha nejvyšší dosud známá sopka na naší zeměkouli, nalezající se na ostrově Havaji (souostroví Sandwichské). Po drahné doby zdála se býti vyhaslou, až v pros. 1870 opět počala chrliti s několika jícnů ohromné spousty lavy, kamení a popele, tak že s počátku celému okolí úplnou spoustou hrozila. V lednu 1873 soptění její značně se zmírnilo. Výška sopky té obnáší 2115°, průměr jícnu 1800° a hloubka otvoru 200°.

Mayer 1) Julius Robert, praktický lékař, proslulý jako původce „mechanické theorie světla," nar. se 25. list. 1814 v Heilbronnu; první vzdělání nabyl na gymn. svého rodiště a v Schönthalu, studoval na to medicinu v Tubinkách a vzdělal se v této vědě později ještě prakticky v Mnichově a v Paříži. V ún. 1840 odebral se do Rotterdamu, kde vstoupil jako praktický lékař na jednu východoindickou obchodní loď. Téhož roku prodlel od května až do konce září v Batavii a studoval tam zejména vliv tamějšího horkého podnebí na organismus lidského těla, při čemž nabyl zejména zkušenosti, že krev venosní při pouštění žilou má velmi jasnou barvu červenou, podobnou barvě krve arterielní. Poznání toho, že v horkých krajinách, kde se menší množství tepla organismem samým vyvinuje, se krev arterielní ve vlásovitých žilách méně odkysličuje, než v podnebí chladnějším, přivedlo M-a k theorii, že organismus nejen sám neustále určité množství tepla vyvinuje, nýbrž i mechanické úkony vyvozuje, kteréž také teplu vznik dávají. R. 1841 vrátil se M. do Virtemberka a stal se úředním vrchním ranhojičem v Heilbronnu, kteréhož úřadu se teprv před krátkým časem vzdal. M. vytkl si za úkol, stanoviti především stálý poměr mezi prací a teplem, čili tak zvanou „mechanickou rovnomocninou tepla" a založiti na základě tom jakýsi druh fysikální stochiometrie. Úkol tento rozluštil nejprv vypočtením množství tepla vznikajícího stlačováním plynu, a složil vědecké výsledky těchto svých prací nejprv ve Wöhlerových a Liebigových *Annalen der Chemie und Pharmacie* (v květnovém sešitu 1842), pak ve svém spise *Die organische Bewegung in ihrem Zusammenhange mit dem Stoffwechsel* (v Heilbronnu 1845). Veliký vývoj tepla vynikajícího pohybem těles nebeských vypsal M. v díle *Beiträge zur Dynamik des Himmels* (v Heilbronnu 1848), po kterémž spise následovalo dílo *Bemerkungen über das mechanische Aequivalent der Wärme* (tamt. 1831). Soubor M-ových vědeckých spisů vyšel pod názvem *Die Mechanik der Wärme* (v Štutgartu 1867). — 2) Rudolf M., český básník, narodil se 18. říj. 1837 na Nové Hospodě u Stránčic v okresu Plánickém, gymnasium studoval v Klatovech a na studia právnická se odebral do Vídně, kde požíval podpory bohatého strýce. Leč příkré německé smýšlení tohoto strýce přimělo M-a, že opustil po dvou letech (1855—57) Vídeň, kde vystudoval první dva ročníky práv a odbyl státní zkoušku právnicko-historickou a přišel r. 1857 studovat do Prahy. Zde zabýval se, zápase s krutými nedostatky hmotnými, zejména studiem práva římského. Též byl prvním spolupracovníkem *Obecných Listův* a korespondentem do některých polských novin. R. 1864 stal se do-

kterem práv, leč stižen byv neduhem plicním, opustil ještě téhož roku Prahu a zdržoval se u svých přátel střídavě v Horažďovicích, v Klatovech a j. Předčasná smrt jej zasáhla 12. srp. 1865, i jest pochován na hřbitově Loučímském. M. měl vědomosti rozsáhlé a důkladné, cit hluboký a jemný, povahu ušlechtilou; básně jeho vynikají jemným, vytříbeným vkusem a jsou, jak slovutný náš aesthetik a přítel M-ův dr. Jos. Durdík praví, „vyznačeny jedním znamenitým rysem, totiž jakousi povznešenou noblesou, která vždy k jemnému a hlubokému dojmu lne, obyčejnými prostředky upřílišenosti však povrhá.“ Z básnických plodů M-ových jmenujeme: *Znělky noční*, *Písně z bouří*, *Motivy Šumavské*, *Praslov k oslavě Havlíčkově*; dvě básně epické: *Věčnost* a *V polodne*; pak různé fragmenty, jako *Sefinausar* (povídka z východu), *Ahasver na bdíle*, *Žižka*, drama *Rastislav* a j. Sbírku básní jeho vydal dr. Josef Durdík (v Praze 1873 u Grégra a Dattla), připojiv obšírnou biografii M-ovu a ocenění z ohledu čistě lidského i aesthetického pod názvem *Zpomínka na Rudolfa M-a*. *Bčk.*

Meadows Kenny, současný malíř a kreslič angl., žije v Londýně a maluje i kreslí mnohé velmi zdařilé obrázy ze života angl. lidu. Sbírka takových jeho kreseb vyšla r. 1839 a vzbudila všeobecnou pozornost. M. ilustroval též Shakespeara, a dílo to, pocházející z let 1845—1857, řadí se mezi nejskvostnější vydání Shakespearova vůbec.

Medonosné rostliny. Mnohé rostliny vylučují ve květech svých sladkou šťávu, med čili nektar, kterýž hromadí u spodu některých plátků květu, aneb naplňuje trubice korun srostloplátečných. Avšak rostliny, byť i medníky měly, nemusejí vždycky med v nich chovati, jelikož k jeho vytvoření zapotřebí je teplého ba až horkého vzduchu. I elektřina působí valně na vyvinování a vylučování medu, což pozorovati možno podle včel, které před bouřkou nad míru pilnými jsou v sbírání, majíce medníky květu hojně medem naplněné. Každá rostlina dává zvláštní sladkou šťávu, kterouž po chuti a po barvě možno poznati. Proto právě má med včelí tu rozmanitou příchuť a libou aromatickou vůni, neboť smíšen je z tolikerých odrůd nektaru, z nichž každá zvláštním olejem je nadchnuta. Med z kvítků lesních sbíraný bývá často opojný i jedovatý, poněvadž alkaloidy jedovatých druhů rostlin též do sladké šťávy květů z části přecházejí. První m. r. na jaře jsou u nás a v střední Evropě vůbec rostliny **číškonosné** čili dubovité stromy a keře vrbovité, lísková ořešina, topoly, osyka, jilm; avšak medu bývá u nich jen poskrovnu; větší hojnost poskytují květoucí později třešně, višně, slivy, jabloně, hrušky a konečně lípy, které jsou v čas květu nevyčerpatelným zdrojem nektaru. K číškonosným rostlinám řadí se z keřů angrešt, rybíz a později maliník. Dále je velmi vydatná na med ohnice, avšak jen před nastoupením rovnodenní, pak obyčejně med ztrácí; rovněž dlužno uvésti pohanku, mateří doušku, planý jetel, ligrus a j.

Meineke Jan Albert (v. hl. d.) † jako ředitel Joachimsthalského gymnasia v Berlíně 12. pros. 1870.

Meixner Petr (v. hl. d.). Od něho pocházejí freska v kostele Karlínském, jež dohotovil ku konci r. 1872.

Mejillones, přístav na Tichém Oceánu pod 24° jižní šířky na hranici republiky Bolivie; v poslední době patřil M. k území, o jehož majetek vedly spor republiky Bolivská a Chilská. Když r. 1862 zde Chilčané bohaté ložisko guano našli, pospíšila si vláda chilská ložiska toho se zmocniti a vydala 26. pros. 1863 zákon o dobývání tohoto guana, zároveň byl od ní přístav M. za hlavní [illegible] výcas guana prohlášen. Při upravení hranic [illegible] oběma republikama 10. srp. 1866, jímž 24° [illegible] šířky za rozhraní ustanoven byl, připadlo [illegible] ložisko guana republice Bolivské, leč obě [illegible] usnesli se na tom, že se budou [illegible] měrou děliti. Bolivie se zavázala, že otevře [illegible] M. lodím všech národů, a žádná z obou [illegible] nesmí podíl svůj na guanu ani prodati ani [illegible] dáti. Poněvadž guanová ložiska na ostrovech [illegible] jsou téměř již vyčerpána, má ložisku M. [illegible] budoucnost.

Mejsnar Hynek Jar., spisovatel [illegible] v Jilemnici 19. říj. 1837, studoval gymnasium [illegible] 1849—1857 v Jičíně a vykonal filologické [illegible] na filosofické fakultě Pražské r. 1858—[illegible] se stal gymnasiálním suplentem roku 1861 v [illegible]ské Bystřici, r. 1862 v Klatovech a r. [illegible] v Litomyšli. V obou posledních městech [illegible] tělocvik. Od r. 1865 až do nynějška jest [illegible] tečným profesorem na reálním gymnasiu v [illegible] Jeho literární práce vycházely dílem v [illegible] lem v místních listech *Táboru*, [illegible] *Lužničanu*. V programu gymnasia [illegible] ckého r. 1861 vydal *Pojednání o ...* [illegible] Mimo to překládal z němčiny, vlaštiny, [illegible] Zejména uveřejnil překlady z Dostojev[illegible] Gogola, Turgeněva. V Osvětě [illegible] toho též o sobě uveřejňuje se jeho překlad [illegible] sternca Björnsonových *Selských* [illegible] *Arne*, II. *Veselý Jan*. Dále překládá [illegible] epickým Homérovu *Odysseu*; posud vyšly [illegible] čtyři zpěvy a část pátého. V Kobrově [illegible] *knihovně* vyjde co nejdříve jeho *Výbor* [illegible] *jevových* v rouše českém. Dne 21. srp. 186[illegible] slavnostní řeč při svěcení pěveckého spolku [illegible] slava“ v Jilemnici a dne 28. čce 1872 [illegible] berské slavnosti Jungmannově.

Melchior Vilém, malíř zvířat, nar. se [illegible] v Nymphenburku a † r. 1860 v Mnichově. [illegible] a všestranný tento umělec maloval nejv[illegible] ptáky, zvěř a domácí zvířata. Se zálibou [illegible] jevy po honech, jako: *Kořist lovců z lese* [illegible] *psy*, v nové pinakothece Mnichovské; tamtéž [illegible] léhá jeho pěkný obraz *Před děrem* [illegible] velmi povedený humoristický obraz jeho [illegible] kočka připlazivši se k míse, v níž jsou [illegible] raci, uvízla v klepetech velikého raka. [illegible] (nar. 1810) byl velmi dovedným malířem [illegible]

Menabrea Luigi Frederico, hrabě, [illegible]ský generál a státník, nar. se 4. září 1809 [illegible] béry ze staré piemont. rodiny šlechtické. [illegible] vzdělání nabyl na školách svého rodiště a [illegible] se pak na universitu Turinskou, aby [illegible] mathematiku. Stav se po skončených studiích [illegible]ýrem vstoupil do sardinského sboru inženýrů jako lieutenant a stal se na místě Cavourově [illegible] dujícím pevnůstky Bard v údolí Aosta. [illegible] tu povolala jej vláda za prof. mathematiky na [illegible] skou školu a na universitu do Turina. [illegible] r. 1839 pro různé menší spisy o math. [illegible] nem akademie věd. Jeho nejlepší dílo [illegible] jest: *Études sur la série de Lagrange* [illegible] 1844—47). Stav se r. 1848 kapitánem, byl [illegible] od krále Karla Alberta v diplomatických [illegible] stech k rozličným menším dvorům italským. [illegible] roku byl zvolen do komory poslanecké a [illegible] úředníkem v sard. ministerstvu zbrojn. Po [illegible] pení však kabinetu Giobertiova vzdal se [illegible] z tohoto úřadu, byl však po nešťastné [illegible] vary králem opět v úřad ten dosazen. Po [illegible] knutí války r. 1859 stal se M. [illegible]

sboru genijního, v kterémž postavení opevnil několik tvrzí a účastnil se bitev u Palestra a u Solferina. Když Cavour po míru ve Villa-Franca byl nucen Savojsko a Nizzu postoupiti Francii, zůstal M., jehož rodné město pod vládu francouzskou se dostalo, přece věren národnosti italské a setrval ve službách Italie, ačkoliv mu od Francouzů různá skvělá nabídnutí činěna byla. Král Viktor Emanuel povýšil jej po válce za senatora a svěřil mu opevnění Bologny, Piacensie a Pavie, po jichž provedení jej jmenoval generallieutenantem. R. 1861 povolal jej Ricasoli do svého kabinetu jako ministra námořnictví, v kterémž úřadě provedl zejména stavbu velkolepých námořních arsenálů ve Spezii. R. 1866 odebral se M jako italský splnomocněnec do Německa a podepsal též smlouvu Pražskou o mír. Když na podzim r. 1867 zadal kabinet Rattazziův, následkem intervence Francie v záležitosti Římské, za propuštěnou z úřadu a Cialdini se za velmi obtížných poměrů politických marně o sestavení nového kabinetu pokoušel, uložil král M-eovi provedení tohoto obtížného úkolu, a tento se postavil nejen v čelo nového kabinetu, nýbrž uvázal se zároveň v úřad ministra věcí zahraničných. Ministerstvo M-eovo trvalo za velikých finančních i politických neshod a nesnází plná dvě léta. Hlavním pramenem neustálých politických krisí za vlády M-eovy byla otázka římská a zejména druhá intervence Francie, přivedená následkem vpádu Garibaldiova do papežského území. M. dal sice Garibaldiho zatknouti, poslal však zároveň 7. list. 1867 notu francouzské vládě, v které protestoval bez obalu proti zachování světské moci papežovy. Při otevření parlamentu italského počátkem měsíce prosince hájil M. svoje počínání si proti Francii a proti Garibaldimu a vyslovil se rozhodně pro právo Italie na Řím. Veliká nesnáze činila ministerstvu M-eovu též revoluční strana Mazzinistů a Římské eokumenické koncilium. V list. 1869 ustoupilo ministerstva M-ovo z polit. jeviště, poněvadž nedostalo příznivou sobě majoritu do sněmu, a na jeho místě nastoupilo ministerstvo Lanzovo. M. jest znamenitý řečník, a z četných polit. i příležitostných řečí jeho byla zejména pamětihodná řeč o dráze Mont-Cenisské. Mimo spisy již uvedené vydal M. ještě: *Le génie italien dans la campagne d'Ancona et de la Basse-Italie 1860—1861* (v Paříži 1866).

Menn 1) Barthélemy, současný malíř krajin a obrazů historických, nar. se 1815 v Genevě a jest žákem Didaye a Lugardona; později vzdělával se též návodem Ingresa v Paříži a v Římě. Na to procestoval Italii (3 leta) a odebral se nejprv do Paříže, kde v letech 1841—43 maloval obrazy *Tiberius* a *Sireny*, tyto poslední u velmi poetickém pojetí. Později se vrátil do Genevy a stal se tam profesorem malířství. Zde oddal se zcela malbě krajin, které pojímá velmi ideálně, a nikoliv realisticky, jako mistr jeho Diday. — **2)** Charles M., bratrovec předešlého, velmi schopný současný sochař, nar. se roku 1822 v Genevě. R. 1841 odebral se do Lyonu a odtud do Paříže, kde se vzdělával ve svém umění u Pradiera. Z prací jeho jsou čelnější: *Poprsí Beaumarchaisovo* v Théatre français, *poprsí Baudinovo*, *Goodyearovo*, dále poprsí *biskupa Mermilloda*, pak alegorická skupení *Plavba*, *Zklamaní hříšníci*, *skupení dítek* a jiná díla z pískovce i mramoru.

Menšikov, Alexander Sergějevič kníže (v. hl. d.), ruský admirál a státník, † 2. kv. 1869 v Petrohradě.

Menz Max, současný malíř historických obrazů v Mnichově, kde se nar. r. 1824. Jest žákem tamější akademie a maluje nejvíce výjevy z dějin bavorských a ze života svatých. Z obrazů jeho historických jmenujeme: *Vévoda Bavorský Vilém V. a jeho manželka Renata udílejí almužny; Kurfiršt Maximilian I. vykládající monita paterna svému synu Ferdinandu;* z obrazů svatých: *Vánoční noc*, *Ruth a Noemi*, a různé obrazy oltářní, z nichž jeden zdobí tak zvanou „Frauenkirche“ v Mnichově. M. jeví zvláštní zálibu pro líčení situací něžných, sentimentálních, a obrazy jeho vynikají harmonickým koloritem.

Menzel 1) Wolfgang (v. hl. d.) uveřejnil ještě: *Die letzten 120 Jahre der Weltgeschichte 1740 bis 1860* (6 sv. v Štutg. 1860); *Allgemeine Weltgeschichte* (12. sv. tamt. 1862); *Preussen und Oesterreich im Jahre 1866* (tamt. 1866); *Der deutsche Krieg im Jahre 1866, in seinen Ursachen, seinem Verlauf und seinen nächsten Folgen* (2 sv. tamt. 1867) a *Unsere Grenzen* (v Štutg. a Lipsku 1868). Jeho dílo *Geschichte Europa's* bylo r. 1866 vydáno v Štutg. podruhé. M. † v Štutgartě 23. dub. 1873. — **2)** Adolf M., (v. hl. d.). Z pozdějších obrazů tohoto umělce uvádíme: *Korunování krále Viléma II.* a dojemný obraz *Alegorie bídy v provincii ruské*. Též jest dovedným malířem akvarel.

Merkel Karel Gottlieb, současný malíř a kreslič v Kaselu, nar. se r. 1818 v Lipsku, studoval na akademii svého rodiště a vzdělal se dále v Kaselu a v Mnichově. Maluje obrazy historické a genrové, v nichž dovede zvláště dobře líčiti momenty drastické. Z obrazů jeho jmenujeme: *Král Lear* a *Pěvcova kletba*. Ještě více než malbami vyniká umělec tento svými kresbami, jichž vydal značné množství, zejména *Todtentanz für alle Stände* (1850, v dřevě ryto od Flegela); *Deutsche Mährchen* (1851, 48 listů); *Biblische Geschichten* (1853, v dřevě ryto od Engelmanna) a *Die Kunstwerke von dem Alterthum bis auf die Gegenwart* (1850, ryto od Feldwega).

Merkur, spolek československých obchodníků v Praze, založený r. 1862, má za účel šířiti vzdělání, pěstovati společenský život atd. mezi čes. obchodníky. M. založil si r. 1867 svůj časopis *Pražský Lloyd*, jenž později přešel v majetek p. V. A. Dudy. Kdežto s počátku byl spolek M. utrakvistickým, stalo se nejednou, že obě národnosti, česká i německá, příkře proti sobě stály, až konečně r. 1870 při valné hromadě zvolen byl na místě navrhnutého Němce — Čech, a tím ve výboru obě národnosti stějně měli býti zastoupeny. Toho nesnesli němečtí kolegové v počtu asi 40, a vystoupli ze spolku ještě v téže schůzi. Od té doby nabyl M. zcela jiného významu a důležitosti, stav se rozšířeným svým působením prvním zastancem českého obchodu a průmyslu. Spolek M. zasazoval se hlavně mimo jiné o zařízení česko-slovanské obchodní akademie, kteráž se záhy skutkem stala. Hlavní zásluhy o spolek zjednali si především Alois Oliva, po delší čas předseda, nyní protektor M-u, jakož i Josef Wenzig, školní rada, co místopředseda komitétu pro zařízení česko-slovanské akademie, a Jan Otto co místopředseda spolku.

Merle Hugues, současný malíř franc., žák L. Cognieta. Obrazy jeho líčí nejvíce starosti a bídy lidu v životní velikosti a jsou vesměs sentimentální. Jmenujeme z nich *Markétka*, *Pradlena* a *Mladá matka*. Od r. 1866 jest dovedný umělec tento členem čestné legie.

Meszczyński Kornél, polský piarista, nar. se v Loviči r. 1752, do konventu vstoupil v Podolinci r. 1769 a vyučoval na rozmanitých školách. Zejména zaměstnával se vychováním mladého a chorého Karpia Upického. V roku 1794 odcestoval s mladým Kasimírem Sulistrowským do Vídně, kde r. 1798 byl sekularisován, načež obdržel proboštství

v Kraďkově blízko Řešova v Haliči, kde také zemřel r. 1815. Tiskem vydal: *Historyja o wyroczniach pogańskich* (v Krakově 1777) a přeložil některé listy papeže Klementa XIV. z latinského do polského jazyka, které tamže tiskem vyšly.

Měsíc (v. bl. d.). Mapy a literatura měsíce. Ze starověké doby dochovaly se nám jen chatrné zbytky podstatných vědomostí, jež národové staří, kteří tak pečlivě s astronomií a astrologií se zabývali, také zajisté o m-i, zejména o jeho povrchu viditelném míti musili. Jen u Řeků zbyly stopy některé o badáních v ohledu tom činěných, a z těch již vysvítá, že měli dosti dobré známosti o povrchu měsíčního kotouče. Agesianax měl za to, že šedé skvrny na m-i jsou obrazy pevnin zemských a moří, kteréž vznikají na zrcadlové ploše m-e, a s podivem bude jistě, podotkneme-li, že náhled ten v Asii u mnohých národů dosud platí za pravý. Ovšem odmítnul pak Plutarch nerozumnou tuto domněnku (odvolávaje se na Anaxagora, kterýž prý nakreslil první mapu m-e) a doložil, že možno tušiti na m-i hlubokých dolin a roklí a rovněž vysokých hor, které pak dlouhé stíny vrhají. Tak uznávali Řekové m. za jakousi druhou zemi, podobnou co do povrchu naší zemi, kterýž názor všeobecně se rozšířil a plnou platnost měl až do počátku XVII. století. Vedle něho kolovala v středověku arci ještě jiná mínění o m-i, avšak ta byla vesměs bez podstaty vědecké. Teprv vynalezením dalekohledu a zdokonalováním jeho nastal obrat v dosavadních náhledech. Již první posorovatel Galilei (1609) viděl na m-i skvoucí hory a stíny jejich v rovinách dost určitě. První skutečnou, ačkoliv hrubou (bez měření) sňatou mapu m-e podal v astronomii na slovo vzatý purkmistr Kdánský Jan Hevelius. Roku 1647 vydal pak velikou knihu *Selenographia*, k níž 40 výkresů jednotlivých světlojevů na m-i posorovaných připojil. Hevelius je tedy pravým zakladatelem topografie a názvosloví měsíčního, kteréž upravil na základě Keplerova rozdělení povrchu m-e na pevniny (světlé části) a moře (šedé skvrny). Názvosloví čerpáno z bible nebo ze starších zeměpisů, avšak pro nepraktičnost a komičnost ve vědě přísné nahraženo jest, pokud bylo lze, výrazy moderními. Roku 1651 vydal P. Riccioli v Bononii dvě velká díla: *Almagestum novum*, kterýž dle rozvrhu spisov. měl obsahovati základ a souhrn veškeré astronomie; v části jedné psal též o m-i a přiložil k textu mapu, kterou sám navrhl a již Grimaldi dovedně shotovil. Tato má již nové ale též z části plané názvosloví; moře mají jména od domnělých astrologických vlastností a mocností, ostatní pak vidomé předměty od vynikajících mathematiků a hvězdářů. Od té doby uplynulo 100 let skoro, než astronom Cassini vydal roku 1680 20palcovou mapu m-e; po krátké době podal také mathematickou mapu m-e v rozměrech velikých, ale obě nevynikaly původností. Novou dráhu v ohledu tom razil však Tadeáš Mayer, který od r. 1745 až do své smrti r. 1775 pilně zabýval se měřením polohy měsíční pro opravení nové spolehlivější mapy. Změřil sevrubně mikrometrem odlehlost skvrn od kraje m-e a vložil je do sítě sestrojené z meridiánů a parallelů jako na mapě zemské. Tato dosud nejlepší mapa Mayerova měla 7" prům. a předčila všechny jiné až do r. 1836. Skoro současně zabýval se W. Herschel posorováním těles nebeských, i ačkoliv u porovnání s rozsáhlým jeho badáním v oboru stálic mají skoumání těles planetárních mnohem nepatrnější objem, předstihují nicméně vše, cokoliv před tím známo bylo. Také Schröter v Lilienthalu u Brem té doby znamenitými dalekohledy zrcadlovými, jež z většího dílu sám shotovil, [illegible] si skoumání povrchu m-e takořka za úkol [illegible] uveřejnil výsledky badání svých ve [illegible] (1791 a 1802), k nimž připojil několik [illegible] obrazů na 75 tabulích, celkovou mapu m-e [illegible] nepodal. Pravý pokrok v mapování m-e [illegible] potom, když na místě dřívějšího nep[illegible] mnoho místa zabírajícího způsobu kreslení [illegible] době vrcholů se strany nastíněných [illegible] nejší způsob kreslení čárkami, vynalezený L[ohr]mannem, v tak zvané orthografické projekci [illegible] větší neb menší tloušťka značí sklon a [illegible] jich rozdělení výšku hor. První velmi krásnou [illegible] takto vyvedenou podal Lohrmann r. 1824 [illegible] 4 listy obsahující střední část m-e, asi [illegible] něho jeho povrchu; ostatní listy, jichž [illegible] celkem 25, nevyšly následkem předčasné smrti [Lohr]mannovy. V práci jeho pokračovali však od r. [illegible] počínaje Jindřich Mädler, dříve učitel [illegible] písu, který pak vlastní pílí a důmyslem [illegible] jedním z prvních astronomů nynější doby, a [illegible] kupec Beer (bratr hudebníka Meyerbeera); [illegible] lečným úsilím dokončili skoro po [illegible] skvostné dílo, jež vyšlo co *Mappa selenographica* ve 4 velikých listech, obsahujících povrch m-e [illegible] průměru (1834—36). O rok později vydali [illegible] text k mapě té, která se stala prvním [illegible] kladem k podobnému vědeckému měsíčo[illegible] hož roku vydal Mädler ještě malou mapu [illegible] na jednom listu, zároveň s velmi poučným [illegible] z velké jeho selenografie. V novější době [illegible] pečlivým posorováním povrchu m-e Jul. Schmidt [illegible] hvězdář v Athénách, a vydal také r. 1856 [illegible] pulární knihu o výsledcích svého zpytování [illegible] zvem *Der Mond*. Ve Francii obírali se [illegible] diemi o m-i hvězdáři Lecourtier a [illegible] a vydali r. 1860 krásně shotovenou mapu m-e [illegible] však díla Lohrmannova a Mädlera [illegible] V novější době shotoveny byly také dosti [illegible] fotografie měsíce; první pokus v ohledu tom [illegible] v Bostoně v Americe Whipple, později [illegible] kusili se také Angličané a Francouzové v [illegible] té, a Warren de la Rue v Londýně dospěl [illegible] daleko, že zvětšil své fotografie až na [illegible] R. 1872 podal astronom Ellery v Melbourne [illegible] mnohé velmi krásné fotografické obrazy m-e [illegible] veškeré tyto dosavadní výrobky nedostihují [illegible] obrazu, jakého poskytuje přímo dokonalý dalekohled. Též o shotovení globů, které ovšem jenom [illegible] představovati mohou, pokusil se Russel v [illegible] a Riedl von Leuenstern ve Vídni. [illegible] liefy povrchu měsíčního upravila nejprvé paní [illegible] v Hanoveru a později Dickert v Bonnu ([illegible]

Mesue 1) Abu Zakhariah Jahiah [illegible] nar. se v IX. stol. v Dschondisaburu, byl [illegible] při nemocnicích v Bagdadu a † r. 857 [illegible] v městě Samarra. M. přeložil mnohé řecké spisy lékařské do arabštiny a napsal také řadu [illegible] prací, z nichž některé zbytky dosud se [illegible] Zejména připisuje se mu v středověku [illegible] vaný spis *Therapeutica methodo*, kterýž vyšel tiskem v Bologni 1489 a pak v Basileji r. [illegible] 2) **M.** mladší, nar. se v Maridinu na [illegible] fratu, byl lékařem při dvoře kalifa Alhakema [illegible] hiře, a † r. 1015. Ze spisů jsou tyto známy: *De [me]dicinis laxativis; Antidotarium s. Grabadin [illegible] ctica medicinarum particularium.* Spisy [illegible] vesměs na školách lékařských v středověku [illegible] a vyšly r. 1471 tiskem v Benátkách.

Metrická soustava váh a měr (v. [illegible]) Rakouská vláda, následujíc příkladu [illegible] evropských států, dovolila od 1. led. 1871 [illegible]

metrických váh a měr; od 1. led. 1876 však budou dle nejvyššího rozhodnutí ze dne 23. čce 1871 vyloučeny v Rakousku v obchodu všecky ostatní váhy a míry mimo metrické.

Metzener Alfred, malíř krajin, nar. se r. 1833 v Niendorfu v Lauenburku. S počátku studoval stavitelství v Hanoveru a vzdělával se dále v tom umění od roku 1854 na akademii Mnichovské, leč r. 1854 obrátil se k umění malířskému a konal svá studia u Richarda Zimmermanna. R. 1862—1864 žil v Berlíně, v letech 1864—1865 v Římě a nyní v Düseldorfu. Z četných krásných jeho krajinomaleb vynikají nejvíce *Pohledy na Řím* a *Klášter u Amalfi*.

Metzger Eduard, současný stavitel v Mnichově, nar. se r. 1807 v Pappenheimu. Jest žák Gärtnerův, po jehož smrti mnohá jeho díla dokončil, jako *paláo Wittelsbašský* a *Vítěznou bránu* v Mnichově. Později se stal profesorem stavitelství na polytechnice Mnichovské. M. nevynikl ani tak svými stavbami, jako množstvím duchaplných nákresův pro rozličné stavby monumentální, zejména svým plánem pro bavorskou sněmovnu.

Meunier 1) Konstantin, souč. malíř v Bruselu, jest žákem Grouxa, a maluje hist., velkolepé, jednoduché obrazy, leč plné výrazu a citu. Jmenujeme z nich: *Sv. Štěpán mučenník*, *Pohřební slavnost Trapistů*, *Poslední povzdech Kristův* (v chrámu Châtelineauském) a *Polibek Jidášův*. — 2) Jean Baptiste M., současný mědiryjec v Bruselu, jest žákem Calamatty a ryl četné obrazy, zejména *Lov na krysy* dle Madoua, *Střelce* dle téhož, *Calvarium* dle Rubensa, *Lakotce* dle Alf. Stevensa a j.

Meyer Leo, výtečný jazykozpytec v oboru řečí indogermánských, nar. se 3. čce 1830 v hanoverské vesnici Bledelu, navštěvoval v letech 1844—1848 lyceum v Hanoveru, v letech 1848—49 gymnasium v Holzmindenu, a studoval na to do r. 1853 v Gotinkách filologii, zejména pod Benfeyem. Později odebral se na další studia do Berlína, kde se seznámil s Boppem a bratřími Grimmy. Roku 1856 habilitoval se M. jako privátní docent filologie v Gotinkách a stal se tam r. 1862 mimořádným prof. Počátkem r. 1865 byl povolán za řádného prof. do Derptu pro německý a srovnavací jazykozpyt a působí dosud v tom úřadě. Mimo četná pojednání v rozličných odborných časopisech sepsal: *Der Infinitiv der homerischen Sprache, ein Beitrag zu seiner Geschichte im Griechischen* (v Gotinkách 1856); *Bemerkungen zur ältesten Geschichte der griech. Mythologie* (tamt. 1857); *Gedrängte Vergleichung der griechischen und lateinischen Declination* (Berl. 1862); *Vergleichende Grammatik der griech. und lat. Sprache* (2 sv. tamt. 1861—65); *Ueber die Flexion der Adjectiva im Deutschen* (tamt. 1863), a své hlavní dílo *Die gothische Sprache. Ihre Lautgestaltung insbesondere im Verhältniss zum Altindischen, Griechischen und Lateinischen* (v Berl. 1869).

Meyerheim 1) Eduard Franz, současný malíř genru, nar. se r. 1838 v Berlíně. Jest synem a žákem Fridricha Eduarda M-a (v. hl. d.) a vzdělával se též v letech 1854 a 1858 na akademii Berlínské, též v Düseldorfské. Později konal studia mezi obecným lidem v Tirolsku a procestoval Belgii, Itálii a Švýcary. Genrové jeho obrazy jsou roztomilé a vynikají pěknou barvitostí. Jmenujeme z nich: *Zbrojíř* (v Berlíně 1858); *Děti s kočkou* (tamt. 1859); *Mateřská láska* (v Štětíně 1862); *Výroční trh* (1863); *Zamilovaný* (v Lipsku 1866); *Mladá matka* (v Berl. 1866); *Hesenská rodina selská* (1867 a 1868). — 2) Fridrich Paul M., bratr předešlého, současný malíř zvířat a genru, nar. se 1842 v Berlíně, kde navštěvoval v letech 1857—60 akademii pod Holbeinem, byl však více žákem svého otce. Později procestoval Německo, Tirolsko, Švýcary, Holandsko a Belgii, a zdržel se nějaký čas též v Paříži a v Londýně. Duchaplný tento umělec spojuje velmi dovedně humoristické výjevy ze života zvířat ve styku se životem lidí a má výtečný smysl pro kolorit i mistrovskou techniku. Též jeho akvarely jsou velmi svěží. Z četných jeho obrazů jmenujeme: *Krotitel hadů ve zvěřinci*, *Trh na kozy*, *Umělecký jezdec před produkcí*, *Krmení sysla*, *Čáp hoduje u lišky*, *Soud opic*, *Opice po hodech*. Též ilustroval mnohá díla zábavná a přírodovědecká. Od r. 1869 jest M. členem Berlínské akademie.

Meytens Martin, malíř, nar. se 24. srp. 1696. Prvního vzdělání v umění malířském nabyl M. doma, neboť otec jeho byl rovněž malířem té doby zvláště při dvoře královském ve Švédsku zaměstnaný. Později r. 1714 odebral se mladý M. k svému zdokonalení do Holandska a pak do Anglie, kde s velikou zálibou věnoval se studiím maleb miniaturních. R. 1717 přibyl M. do Paříže, kde pracoval pod správou krajana svého Voita, jemuž také za první vyniknutí v světě uměleckém dle vlastního vyznání díkem povinen byl. M. maloval totiž v Paříži podobizny osob vznešených, jako vévody z Orleanu, krále Ludvíka XV. a cara Petra, který téhož času v Paříži meškal a M-ovi přímé nabídnutí učinil, aby ke dvoru jeho v Petrohradě přesídlil, což ale M. zamítnul, maje v úmyslu delší umělecké cesty po Evropě vykonati, na kterýchž potom navštívil Řím, Florencii, Vídeň a j. města residenční. Ve Vídni byl M. r. 1726 jmenován císařským komorním malířem a stal se zde r. 1759 ředitelem akademie výtvarných umění, kteráž pod pečlivou správou jeho zvlášť utěšeně zkvétala, neboť z doby ředitelství M-ova vyšlo z tohoto ústavu množství chovanců později v světě uměleckém vynikajících a vysoce vážených jak v oboru rytectví tak i v sochařství. M. byl posledním vrchním ředitelem akademie té, maje svěřenou správu všech odborů; neboť po smrti jeho učiněna změna, že každý odbor akademických studií prohlášen za úplně samostatný s vlastním odborním ředitelem v čele. M. † 26. bř. 1770 ve Vídni. Z obrazů M-ových zvlášť tuto dlužno uvésti od r. 1726 počínaje, tyto: *Marie Teresie*, *Císař František I.*, *Král Bedřich I.*, *Císař Josef II.* atd. Car Petr objednal u M-e 40 obrazů různých (i historických), a podobně oblíbil si Polský král August I. malby M-ovy tak, že v galeriích svých předního místa jim popřával.

Mezitzky František, učený jesuita, nar. se v Brně 10. list. 1713, vstoupil po odbytých studiích gymnasialních roku 1734 do řádu tovaryšstva Ježíšova, kdež svěřena mu v Těšíně na tamějším ústavu gymnasiálním vyučování jazyku řeckému. M. byl také po více let regens Těšínského konviktu, načež stal se později správcem jesuitské tiskárny u sv. Klimenta v Praze. Ze spisů jeho poukazujeme pouze na latinskou knihu *Apparatus Romanae ac vernaculae eloquentiae curiis et tribunalibus commendandae* (v Praze r. 1756). M. † v Brně 5. bř. 1796.

Mezler z Andelberku František Josef, výtečný lékař a spisov., nar. se 21. bř. 1787 v Birndorfu ve velkovévodství Badenském. Po odbytých studiích gymnasiálních vstoupil M. r. 1808 co praktikant na medicinsko-chirurgickou vojenskou akademii ve Vídni (Josefinum), odkudž po dvou měsících poslán byl co podlékař čili chirurg do Tarnova v Haliči, kde přidělen byl do vojska ku pěchotě. R. 1815 dokončil M. studia svá medicinská na Josefinum a byl t. r. za doktora medicíny povýšen. Co

lékař vojenský zakusil M. veškeré svízele polních tažení a válek proti Francouzům, a byl za veliké zásluhy své při ošetřování raněných a řízení polních nemocnic mnohonásobně vyznamenán. Tak jmenovala jej universita Freiburská čestným doktorem a u vojště povýšen byl za nadlékaře. Od r. 1818 žil M. v Praze, jsa přidělen k dělostřelectvu. Při vypuknutí povstání r. 1846 svěřena byla M-ovi vrchní správa zdravotního odboru vojska v Haliči ležícího, i byl povolán za tou příčinou do Krakova. Avšak po měsíci navrátil se zase do Prahy, kde r. 1849 jmenován byl štábním lékařem a r. 1850 udělen mu řád cís. Františka Josefa I., načež po roce vstoupil do výslužby. Spisy M-ovy jsou dosti známy v literatuře lékařské, a zvláště články jeho časopisné vyznamenávají se původním pozorováním a důmyslným úsudkem. M. přispíval od r. 1840 počínaje především do časopisů: *Allgemeine Zeitung für Militairärzte* (redig. dr. Klenke); *Neue medizinisch-chirurgische Zeitung; Prager mediz. Vierteljahrschrift*; pak do spisu *Topographisches Taschenbuch von Prag zunächst für Naturforscher und Aerzte* (od prof. Krombholze vyd. v Praze r. 1837), i dr. Weitenwebra spisek: *Die medicinischen Anstalten Prag's* doplnil příspěvky týkajícími se ústavů vojenských. Ze samostatných spisů M-ových dlužno připomenouti: *Sammlung auserlesener Abhandlungen über Kinderkrankheiten* (9 sv. v Praze 1833—41); *Ueber den Einfluss der pathologischen Anatomie auf die praktische Medizin* (tamt. 1841). M. † v Praze 26. dub. 1858.

Micrococcus, drobnohledná rostlina z řádu plísní, která podle nejnovějších bádání dr. Preusse (z 1872) je příčinou hniloby plodů včel, vyskytujíc se nejdříve na povrchu červů (larv), načež později do vnitř těla jejich vniká, kde zhoubně působí, tak že zhynutí plodu toho nezbytně následuje. Tím způsobem lze také vysvětliti alespoň většinu úkazů, které se při chorobě té objevují. Zároveň tomu nasvědčují podobné případy, které se též u jiných živočichů pozorují, tak na př. způsobuje tak zvaná plíseň housenková ohromné spousty mezi housenkami bource. Proti náhledu tomu nedávno vystoupil chemik Lamprecht, tvrdě, že zmíněná hniloba plodů včel povstává požitím nedospělých nebo klíčících zrnek pylových (z prášku květního), avšak zkušenost včelařů tomuto tvrzení naprosto odporuje, a znamenitý pěstovatel včel učitel Vogel z Lehmannshöfu pozoroval po dlouhá léta, že včely nikdy nepožívají nedospělých neb klíčících zrnek pylových. To dotvrdily také četné pokusy k tomu účeli vykonané. Pro náhled Preussův, který později vedle plísně m. nalezl na plodu chorém ještě příbuznou této plísně cryptococcus zvanou, přijat byl za pravý od včelařů německých při valné hromadě v Solnohradě r. 1872.

Micul Samuel, spisovatel rumunský, jmenoval se vlastně Klein, pod kterýmž jménem také některé ze spisů jeho tiskem vyšly. Týž nar. se v Uhřích 1742, † v Budíně 14. kv. 1806 co člen řádu nejsv. Trojice v Balašfalvě v Sedmihradsku. M. byl po delší dobu též král. censorem při universitní tiskárně v Pešti. Ze spisů jeho, které hlavně k vzdělání národa rumunského čelily, připomínáme na prvním místě: *slovník valašsko-latinsko-německo-maďarský* (v Budíně 1824); dále pak spisy: *Elementa linguae Daco-Romanae, sive Valachicae Complutata a Georgio Šinkai* (ve Vídni 1780); *Brevis notitia historiae Valachorum ab origine gentis usque ad saeculum XVIII.* atd.

Migliara Jan, výtečný malíř, nar. se v Alessandrii z rodičů chudých, kteří poznavše zálibu chlapcovu v kreslení a malbě dali ho na cvičení do Milána k řezbáři Zuccolimu, jenž ho nechal dále vzdělávati se v jeho zamilovaném [illegible] v kresbě architektonické a dekorační. [illegible] záhy v pracích svých tak, že získal si [illegible] chvalnějšího. Avšak choroba nohou, [illegible] postižen byl, přiměla jej k tomu, že [illegible] malířství úplně zanechal a pro[illegible] Snahy jeho čelily k sloučení malby [illegible] genrovou, a obrazy tohoto způsobu byly [illegible] že všeobecný obdiv budily a zvlášť [illegible] se nazývaly. Z nejkrásnějších prací M-[illegible] díme tyto šíře známé: *Vnitřek chrámu* [illegible] *Pohled na průplav v Miláně;* [illegible] *v klášteře sv. Justa; František I.* [illegible] *zněl v Pavii; Odevzdání templářů* a j. v. [illegible] dalo rodné město M-ovo na oslavu jeho [illegible] pamětní medailí. M. † 18. dub. [illegible]

Michaeler Karel Josef, historik a [illegible] nar. se v Inšpruku 5. pros. 1735. Po [illegible] ších gymn. vstoupil do řádu tovaryšstva [illegible] kde připravoval se pro učitelství gymn. [illegible] vysvěcen byl na kněze, načež po [illegible] učitele na gymnasium v Inšpruku. R. 17[illegible] byl M. na universitě Inšprucké za [illegible] a dosáhl nedlouho potom na těchže [illegible] lách profesury dějin všeobecných. M. [illegible] pozornost učenců spiskem, jímž odpověděl [illegible] *Které byly hranice staré Skandinavie* [illegible] tehdy společnost Jablonowská v Lipsku. [illegible] tuto podána M-ovi odměna veliká zlatá [illegible] v ceně 30 dukátů. R. 1779 vyzvalo ho [illegible] vyučování, aby převedl Schlözerovy [illegible] jiny na jazyk latinský pro potřebu na [illegible] rakouských. Po zrušení university Inšpru[illegible] se M. ucházeti o uprázdněnou právě [illegible] na universitě Pražské, avšak upustil od [illegible] když zároveň nabídnuto mu bylo místo [illegible] univ. knihovně ve Vídni. M. byl velmi [illegible] sovatelem, a práce jeho ve světě u[illegible] cenily. Od r. 1776 počínaje napsal [illegible] *Zamagnae, Cunichii et Mazolarii* [illegible] *praefixa est dissertatio de stylo* [illegible] *selecta Graecorum idyllia latine versa* ([illegible] 1776); *Breviarium historiae universalis* [illegible] *hinc inde succinctius excerptae atque* [illegible] *torum in universitate Oenipontana* [illegible] (v Inšpruku 1780); *Versuch über die* [illegible] *und Bevölkerung Tyrols* (ve Vídni 17[illegible]); [illegible] *natürlichen Mechanismus der Wunder* (tam[illegible]); *De origine linguae tam primaria* [illegible] *mentatio* (tamt. 1788); *Das neueste über* [illegible] *phische Lage des indischen Paradieses* ([illegible] 1796, s 6 mapami); *Historisch-kritische* [illegible] *gen über die phönizischen Mysterien* [illegible] *Historisch-kritischer Versuch über die* [illegible] *kera Rasse und ihre ersten Wanderungen* [illegible] *terer Fortpflanzung nach Amerika* [illegible] 1801—1803); *Ueber die kirchliche* [illegible] Vircpurku 1785) a j. v. M. byl [illegible] bodných zedníků" a sice [illegible] mnohých nesnází a pronásledování [illegible] storiální připravilo, proti kterým se M. [illegible] dovedl hájiti. M. † ve Vídni 22. [illegible]

Michaelis Adolf, znam. [illegible] nar. se r. 1797 v Hamelnu, stal se [illegible] ným docentem v Gotinkách, později [illegible] a r. 1820 prof. tamtéž. Sepsal: *Grund*[illegible] *legungen über das gemeine deutsche* [illegible] 1819); *Darstellung des öffentlichen* [illegible] *schen Bundes und der deutschen Bundes*[illegible] 1820); *Uebersicht des gemeinen deutschen* [illegible] *württembergischen Lehnrechts* (tamt. 18[illegible]) *der deutschen Staats- und Rechts-Gesch*[illegible]

Michal Jan, nar. 28. bř. 1818 v Úcmanicích (Čmanicích) u Brandejsa nad Orlicí, byl 25. čce 1842 v Hradci Králové na kněžství vysvěcen, kaploval v Pardubicích, v Novém Bydžově a v Brandýse nad Orlicí, slyna co výtečný kazatel, vstoupil do vojenského duchovního k 7. pluku kyrysnickému, s ním Rakousy, Uhry a Itálii, a † 26. list. v Krakově. M. byl horlivý národovec a zkoušel síly v básnictví českém. Tištěny od něho jsou: ... ň Masopust ve Včele na r. 1843, pak deklamovací báseň Kozí Brandejs v Turku na Mostě, vydaném Václava Filípka 1855. Hojnou však literární pozůstalost po něm, jakož i zajímavou korespondenci, ježto duševní plody svědčí o bystrosti ducha ..., chová u sebe pl. t. důstojný děkan Heřmanoměstecký Josef Krška, a bylo by škoda, kdyby zapomenutí utonula.

Michelis 1) Friedrich, vážený starokatolický bohoslovec, nar. se v Münsteru ve Vestfálsku 27. čna 1815, kde také průpravní a bohoslovecká studia konal. Po vysvěcení na kněžství byl nějaký čas vychovatelem u hraběte Klem. Westphalena, a konal později ještě studia filosofická v Bonnu, načež se stal učitelem náboženství na gymnasiu v Duisburku. 1849 stal se prof. filologie a dějepisu v Padernu, r. 1854 ředitelem bohosloveckého konviktu ve svém rodišti a r. 1855 farářem v Albachtenu nedaleko Münsteru. Od roku 1864 působí jako prof. filosofie na lyceu v Braunsberku. Jako spisovatel vynikl M. následujícími spisy: *Entwickelung der beiden ersten Kapitel der Genesis; Kritik der Günther'schen Philosophie; Die Philosophie Platon's in ihrer inneren Beziehung zur geoffenbarten Wahrheit* (hlavní jeho ... ký spis. 2 díly v Münsteru 1859—1860); *Geschichte der Philosophie in allgemein fasslicher Darstellung* a *Kant vor und nach dem Jahre 1770.* V těchto spisech snažil se M. o založení jakési katolické filosofie, kteráž by dovedla smířiti filosofický názor platonismu s naukami katol. církve. Podobným směrem berou se též jeho přírodovědecko-filosofické spisy, v kterých bojoval zejména proti materialistickému názoru světa. Již jako farář v Albachtenu zarazil ještě s několika stejně smýšlejícími bohoslovci časop. *Natur und Offenbarung*, jenž měl býti ... mezi přírodospytem a katol. vírou, a sepsal ... v tom smyslu několik menších prací, jako zejména: *Der kirchliche Standpunkt und die Naturwissenschaft*, *offenes Sendschreiben an Schleiden; Der Materialismus als Köhlerglaube*; s ohledem na darvinismus vydal: *Das Formentwickelungsgesetz im Pflanzenreiche oder Durchführung des natürlichen Pflanzensystems nach idealen Principien; Der Gedanke in der Gestaltung des Pflanzenreichs* a *Der Gedanke in der Gestaltung des Thierreichs.* Spisy ... stal se M. záhy mocné straně jesuitské trnem v očích a tato jej obvinila na generálním shromáždění v Mnichově r. 1861 z neposlušnosti a vzpoury proti ... mu. Na obvinění toto odpověděl M. neohroženě na sjezdu katol. učenců v Mnichově r. 1863, a kázal ... ně proti zotročování vědy skrze jesuity. Z té doby pocházejí jeho spisy: *Kirche oder Partei? Ein ... und freies Wort an den deutschen Episcopat*; *Fünfzig Thesen über die Gestaltung der kirchlichen Verhältnisse der Gegenwart.* Proti infalibilistickým choutkám jesuitů vystoupil M. již r. 1865 odhodlaně ... ně, a byl na koncilu samém jedním z hlavních odpůrců dogmatu o neomylnosti. Té doby psal: *Die Unfehlbarkeit des Papstes im Lichte der kath. Wahrheit* (1869); *Die Versuchung Christi und die Versuchung der Kirche* (1869); *Der zweite fuldaer Hirtenbrief in seinem Verhältniss zur Wahrheit* (1870); *Der haeretische Charakter der Infallibilitätslehre* a j. Tento mužný odpor M-ův měl za následek jeho vyobcování z Římské církve. Nyní jest učenec tento jedním z čelních přívrženců strany starokatolické v Německu a vydává časopis *Der Katholiken Organ zum Kampfe gegen die jesuitischen Neuerungen in der Kirche.* Jako politik zasedal M. v letech 1866—1867 v katol. centru prus. sněmovny poslanecké a byl v tuhé oposici proti Bismarkovi. Též zasedal krátký čas v ústavodárném sněmu Severoněmeckého spolku, složil však mandát za krátký čas. — **2)** Alexandr M., malíř krajin, narodil se r. 1823 v Münsteru. Vzdělání ve svém umění nabyl v akademii Düsseldorfské, kde se učil návodem Schirmerovým. Ponejprv vystoupil u veřejnost r. 1845 s jednou vestfálskou krajinou, a později maloval: *Lesní cesta s kravami, Ukerské koně při východu slunce, Bojiště při nastávající bouřce.* Roku 1857 obdržel v Metách za svůj velmi zdařilý obraz *Prales* čestnou medalii. Později maloval krajiny zimní a stal se r. 1863 professorem malířství ve Výmaru, kde maloval *Zpomínku na hrad Wartburg.* † 1868. Z proslulejších jeho žáků jmenujeme Deitersa, Staedlera, Arndta.

Michl Leopold, botanik, nar. 29. pros. 1764 v Solnohradě, studoval theologii a byl 1788 za kněze posvěcen. Prázdné chvíle své věnoval výhradně studiím botanickým a zakládal sobě především bohatý herbář. M. psal více článků drobnějších do *Hoppes botanisches Taschenbuch.* Některé odrůdy rostlin, které objevil, jsou dle něho pojmenovány. M. † 7. dub. 1843.

Mikrokefali (řec. lidé s malou hlavou) nazývá se zvláštní druh blbých neb poloblbých lidí, jichž mozek nedosahuje obyčejné velikosti lidského mozku. Je-li nemoc tato v značné míře vyvinuta, dosahuje lebka blbého sotva velikosti pěsti, a objem mozku nevyrovná se ani objemu mozku gorily neb orangutanga. Následkem tohoto spotvoření mozku jest čelo velmi nízké, lebka málo vyklenutá, líce u poměru k hlavě velmi veliké, též dásně a ústa nepoměrně zvětšeny a přední zuby nakloněny (*prognathi*). Na hlavě vynikají zejména ony kosti, na kterých jsou zavěšeny mohutné svaly chrupu. Dosud se pozorovalo, že vždy jen svrchní část velkého mozku zakrsává, následkem čehož pro podobnost takovéhoto mozku s mozkem opičím lidé m-í stižení v celém svém vzezření, jednání i v útvaru obličeje velikou a zhusta velmi blízkou jeví podobnost k opicím. Tělo lidí těchto jest obyčejně pravidelně utvořené, leč poněkud útlejší než u lidí zdravých. Rodičové všech dosud známých m-ů byli lidé zdraví a pravidelní, a měli obyčejně vedle jednoho neb více mrzáků i jiné zcela zdravé děti. M. vydávají se sebe obyčejně zvuky neartikulované a přiučují se jen stěží několika slovům pravidelným; v pohybech jsou velmi obratní a čiiperní, lezou rádi, napodobují střelhbitě a náruživě každý pohyb těla neb obličeje, těší se velmi hudbě, zkrátka jeví všecky duševní vlastnosti opic. Většina m-ů zemřelo v mládí, a jen málo kteří dosáhli věku 40 let. Karel Vogt, jenž o těchto celkem zřídka se vyskytujících mrzácích podrobná konal studia (*Archiv für Anthropologie*, svaz. 2. v Brunšviku 1867), domnívá se, že vzniká m-e již v zárodku následkem zhusta se vyskytujícího zvratného pochodu přírody od tvarů již vyvinutějších k méně vyvinutým (*atavismus*). Domněnka tato, proti kteréž mnoho bylo bojováno, vede k úsudku, že člověk i opice z téhož pošli původu a že se větve obou čím dále tím více od sebe vzdalovaly a vzdalují.

Mikroskop (v. hl. d.). O vlastnictví vynálezu mikroskopických přístrojů od dávna se vedl tuhý

boj mezi **Vlachy**, kteří připisují první sestrojení jejich Fontanovi neb Galileovi, a **Holanďany**. Dle nejnovějších spolehlivých badání dlužno pokládati Jana Jansena a syna jeho Zachariáše (hotovitele brejlí v Middelburce) za první zhotovitele m-u. První toho druhu aparát zvětšovací dostal se prostřednictvím Rakouského arcivévody Albrechta v dar dvornímu mathematikovi Drebbelovi v Londýně, který na počátku XVII. století podle něho nové, částečně i zlepšené m-y zhotoviti dal. V Italii zkusil **Robert Barker** té doby zhotoviti drobnohledy zrcadelné, v nichž předmětnice vydutým zrcadlem byla nahražena; nejlepší takové m-y, které ve Vlaších velmi byly rozšířeny, skládal **Amici**, ač nedovedl vyhnouti se společné dotud vadě všech drobnohledů, totiž barvité odchylce, nedostatku světla a odchylce kulové, následkem kteréž směly se propouštěti do m-u toliko paprsky k optické ose čoček co nejblíže ležící, čímž se ale pole zorné náramně zužovalo. Chyby ty snažil se napraviti **Alpinu** s užívaje čoček achromatických; nedosáhl však výsledku, poněvadž mu zase vadilo podivné sestrojení m-u samého; lepší pokrok v ohledu tom učinil **Van Deyl**, avšak teprvé Chevalier návodem francouzského fysika **Selinguea** šťastně složil nový m., co do výbornosti a jasnosti všecky dosavadní daleko předčící. V předešlém století (r. 1738) vynalezl **Lüberkühn** tak zvaný m. sluneční, ale obrázky jím vytvořené nikdy nemají té přesnosti, jaké se vyžaduje ke zkouškám a badáním vědeckým. Za doby nynější jsou nejvíce v užívání drobnohledy od **Plössla** ve Vídni, pak m-y znamenité, ke všem možným zkouškám a pokusům fysiologickým upravené a všelikým potřebným nářadím opatřené, ze závodu E. **Hartnacka** a G. **Oberhäusera** v Paříži, Nacheta a syna tamtéž; L. Bénécke v Berlíně; G. a S. **Merze** v Mnichově atd. Nejdokonalejší m. na světě chová právě prof. dr. Virchow v Berlíně.

Milan IV. (v. dopl. 1.) nastoupil samostatnou vládu 22. srp. 1872, a nikoliv, jak omylem vytištěno, r. 1862.

Mileševo (v. hl. d.). V tomto druhdy slavném klášteře vyšlo v XVI. stol. tré starých tiskův, a sice jeden *žaltář* nákladem hegumena **Daniele**, prací mnichův **Mardaria** a **Theodora** (1544), pak jeden *molitevnik* nákladem téhož hegumena Daniele a prací jahnův **Damiana** a **Milana** z Obny v Černém Záhoří na Savě (1545), a konečně *žaltář* nákladem téhož hegumena písmem novým, podle černohorského skrojeným, a dosti sličným (1557).

Miletić Svetozar, doktor práv, nar. se r. 1826 v Mošorinu (ves v Šajkašském okresu), kde byl otec jeho obuvníkem. Po odbytých školách domácích navštěvoval gymnasium v Novém Sadě a odtud odebral se do Prešpurku. Zde působil té doby známý slovenský národovec Ludevít Štúr mocně na probuzení národního citu mezi studujícími slovanskými. Pod jeho dozorem zarazily zde srbští studující spolek, který r. 1847 první svůj almanach *Slavjanka* vydal. V něm nalézají se také první práce literární M-čovy a sice několik ohnivých písní, které až dosud u Srbů oblíbeny jsou. Když r. 1848 maďarská revoluce vypukla, byly školy v Prešpurku zavřeny a srbští studující účastnili se též velmi činně vznikléhoruchu. M. pak působil zejména k boji za svobodu výdatně mezi Šajkaši; v bitce u Čurugu sám bojoval v řadách národního vojska, a později zvolen byl za úda administrativního výboru a za poslance do sněmu Záhřebského. Po utlačení spoury maďarské studoval M. práva ve Vídni a r. 1854 dosáhl zde hodnosti doktorské, načež praktikoval nějakou dobu u krajského soudu v Loguši a napotom co advokát v Novém Sadě se usídlil. [illegible] M. ve spolku s některými nadšenými [illegible] unavně na poli literárním; když pak [illegible] ské system Bachův padl, stal se M. [illegible] nejširším toho slova smyslu. Památným [illegible] který na sklonku prosince 1860 do [illegible] *níka* napsal; vyzývá v něm národ k [illegible] pomínaje mu, že zrušením *Vojvodiny* [illegible] vše ztraceno, ostane-li jen lid věrně [illegible] podání a bude-li pamětliv a dbalý svých [illegible] té doby vystupuje M. neohroženě v [illegible] roda Srbského. Tak si počíná na církev[illegible] (kongresích) a podobně i v ubersk[illegible] od Srbského národa za poslance zvolen [illegible] příslušší zajisté největší zásluha, že byla [illegible] domělost u Srbů tak mocně k životu [illegible] Aby mohl ještě vydatněji působiti, [illegible] se svými politickými přáteli v Novém [illegible] *Zastava*. Od maďarských soudů byl M. [illegible] přečiny tiskové odsouzen na delší dobu [illegible] kterýž trest také ve Váckově vytrpěl.

Milewski Augustin, též **Mielický** [illegible] **dus** zvaný, po lat. psal se **Milesius**, [illegible] polský ze XVI. stol., rodem z Krakova, [illegible] soudním prokuratorem. Na sněmu r. [illegible] jako zkušenému právníku společně s [illegible] rianem Protasovičem odsvědána [illegible] *litewskiego*. M. začal též sbírati materiál [illegible] litevskou, kterou počal psáti v jazyku [illegible] Rukopis historie té byl odeslán Mikuláši [illegible] r. 1560, a byl prý podle svědectví [illegible] ván v bibliotéce Nieswické, která r. [illegible] celá do Petrohradu převezena byla.

Millet Jean François, současný [illegible] nar. se 1815 v Greville a jest žákem [illegible] Roche, ačkoliv vrozené jeho nadání [illegible] dinu velmi též k tomu přispělo, [illegible] mistrem v oboru svém. M. vyniká [illegible] dovede malými prostředky docíli velk[illegible] jeho kolorit obmezuje se jen na několik [illegible] revných odstínů, leč přece překvapují [illegible] podle přírody. Nejlepší z jeho prací [illegible] *s pasáčkem u padoucár*, *Klekání*, [illegible] Jeho *Smrt a dřevoštěp* jest obraz [illegible] dený a upomíná na Dürera, jako některé [illegible] nám Rembrandta a Michel Angela na [illegible] R. 1868 obdržel M. kříž čestné legie.

Milovuk 1) **Milan**, srbský spis., [illegible] 6. ún. 1825. Otec jeho *Josef* M. (v. [illegible] livý národovec, pečoval o důkladné [illegible] Po odbytém gymnasiu studoval M. [illegible] na universitě v Pešti, a r. 1844 *odebral* [illegible] kářem Adamovićem do Čepina [illegible] vonii, kdež tento vzorné hospodářství [illegible] a pobyl tam až do vypuknutí [illegible] r. 1848. Po zrážce u Čepina vrátil [illegible] a odtud odešel do Vídně. Zde oddal [illegible] a zejména redigoval v Zangově *F*[illegible] dílu jihoslovanského. V postavení [illegible] však M. dlouho, nýbrž již v červenci [illegible] til se přes Štýrsko zase do Čepina, a v [illegible] přijal nabídnuté mu od srbského [illegible] stasijeviće místo správce jednoho [illegible] sku. Zde strávil skoro 5 let. Když pak [illegible] r. 1858 v Topčideru u Bělehradu [illegible] otevřena byla, byl při ní M. **prvním** [illegible] až do října **jediným** profesorem. R. [illegible] profesorem na obchodní škole v Bělehradě [illegible] r. 1865 zrušená byla obchodní škola [illegible] otevřena reálka, jejímž místoředitelem [illegible] přednášeje zároveň některé předměty. [illegible] nován ředitelem reálky a zastává [illegible]

sud. Literární činnost M-ova jest velmi obsáhlá, a sahá do více odborů písemnictví. Napsal: *Načela nauke o trgovini* (1861); *Srbska stenografija* (1866); *Teorički osnovi muzike* (1866); *Nauka o musici* (1867); *Ilustrovani svet I.* (1867); *Škola notnog pevanja za osnovna učilišta* (1868, 2. díl přichystán k tisku); *Kratka stilistika i korespondencija* (1871); *Trgovačko knjigovodjenje* (1871). Mimo to redigoval M. *Trgovačke novine*, které r. 1861—1863 nákladem bankéře Jana Kumanudy vycházely, avšak pro svůj svobodomyslný směr od censury potlačeny byly. Již dříve byl M. statným obrancem zájmů srbských, a zastával tyto po dlouhou dobu svými dopisy do velikých listů *Allgemeine Zeitung* a *Kölnische Zeitung*; nyní je k tomu účeli zvláštní tisková kancelář zřízená. R. 1866 začal vydávati veliký obrázkový časopis *Beogradske ilustrovane novine*, který však s ukončením prvního ročníku přestal vycházeti. Dalšími pokusy v tom směru, které se však také velikému účastenství netěšily — byly: *Ilustrovani svet* a *Ilustrovani kalendar* (1868). R. 1870 vyšla od M-e dle Sydova redigovaná fysikální mapa celého světa ve velikém rozměru. Mapa vyvedená byla v státní knihtiskárně nákladem ministerstva osvěty. Nyní zabývá se M. ve spolku s drem Medovićem a jinými ještě učenci sestavováním slovníku pro domácnost (na způsob něm. *Hauslexikonu*); jest to první pokus a práce toho druhu v srbské literatuře. M. jest také dobrý znatel hudby, hraje dobře na několik nástrojů, a obzvláštně virtuosně na housle; jeho zásluhou jest, že bylo na středních školách učení se hudbě zavedeno a tak u mládeže srbské smysl pro hudbu probuzen. — Choť jeho **2)** Kateřina M-ová nar. se r. 1844 v Rusku, kde byl její otec Jovan Djordjević důstojníkem. Vzdělání svého nabyla v cís. Nikolajevském institutu. Když pak r. 1864 otevřena byla v Bělehradě od vlády srbské vyšší dívčí škola, byla M-ová jmenována této školy ředitelkou, kterýž úřad dosud k všeobecné spokojenosti zastává. Škola tato jest zároveň přípravnou pro učitelky obecných škol srbských. Mnohé chovanky ústavu účinkují nyní co učitelky nejen v Srbsku, nýbrž i v Bosně a Bulharsku. M-ová přednáší na ústavu o pedagogice a methodice. Sama sepsala následující učební knihy: *Pedagogika* (1866); *Metodika* (1866); *Istorija sveta u kratkom pregledu za ženskinje* (1871). *Šd.*

Milu, až dosud neznámý druh jelenů v Číně, jenž dle zpráv výtečného přírodozpytce Milne-Edwardsa (*Annals of nat. hist.*) od nepamětných dob v stádech v jednom císařském parku nedaleko Pekingu žije; Číňané však nevědí sami kdy a odkud se zvířata ona do parku dostala. Dle zevnějšího vzhledu, dle srsti a nemotorných pohybů jest m. velmi podoben sobu, s jelenem však má stejný útvar lebky a liší se od něho poněkud jiným rozvětvením parohů. Dle všeho se tudíž zdá, že tvoří m. zvláštní druh jelenovitých. Výška zvířat těchto dosahuje výšku našich jelenů, barva srsti jest žlutošedá. Samice nemají žádných parohů. *Bbk.*

Milutinović Jiří, znamenitý vojevůdce, nar. 15. říj. 1765 na ostrově Korfu, kam se jeho rodiče z Dalmácie vystěhovali. Když mu bylo 8 let, dán jest do námořnické školy, a co kadet vykonal několik velikých cest po moři. V Lisabonu vstoupil k vyzvání Angela Ema do portugalské služby a vydal se s loďstvem proti Berbersku. Stráviv v portugalské službě sedm let vrátil se zase na Korfu, kdež službu u republiky Benátské přijal. Po míru r. 1797 v Campo Formio uzavřeném vydal se M. do Rakouska a stal se zde r. 1798 plukovníkem pěchoty. Po uzavřeném v Prešpurku míru odešel M. do Francie, kdež mu uloženo organisovati sbor Dalmatinců, kteří se v Bergamu zdržovali. Na to byl přidělen k gen. štábu vojska v Itálii operujícího. Brzo potom jmenoval jej maršál Marmont guvernérem v Zadru. Později bojoval M. ve všech bitvách na Rýnu. R. 1814 vzal propuštění co generál. Potom byl M. v hlavním stanu rakouském u generála Švarcenberka, který jej k vyzvání císařova do Vídně poslal. Zde mu bylo kabinetním listem 26. září 1816 vyměřeno slušné 1600 zl. stř. ročně, a 2. bř. 1819 obdržel zase místo v rak. vojsku co generálmajor. M. byl vysoce vzdělaný muž, a sepsal několik děl o Jonských ostrovech, o financích državy Benátské a o námořním obchodu benátském. M. † 2. srp. 1844 v Splitu. *Šd.*

Minkelers P. H., prof. fysiky a lučby, nar. se 8. pros. 1748 v Mastrichtu. R. 1774 stal se prof. filosofie na universitě v Levně, kdež měl přednášky o fysice. Zde učinil M. velice důležitý vynález vyrábění svítiplynu. Experimenty za týmž účelem začal 1. říj. 1784, a výsledek podal do veřejnosti ve zvláštním spise *Mémoire sur l'air inflammable tiré de différentes substances rédigé par M. M. professeur de philosophie au collège du Faucon Université de Louvain* (1784). Když byla r. 1794 universita v Levně zrušena, byl M. v Mastrichtu po nějaký čas lékárníkem, později stal se profesorem fysiky a lučby na gymnasiu ve svém rodišti, kdež i † 4. čce 1824. Žáky M-ovými byli proslulý Martens, Crahay a mnoho jiných, kteří si co vynikající učenci velikého jména dobyli. M. byl údem kr. akademie věd v Bruselu a kr. institutu v Amsterodamu. V nejnovější době nazvaná ku poctě M-ově v Mastrichtu ulice, v níž bydlel, jeho jménem. *Šd.*

Mirani Jan Jindřich (v. dopl. 1.) † 30. září 1867 ve Vídni. Poslední jeho dramatická práce byla r. 1867 *Ein Lehrer aus der Zeit Josefs II.* Zmínky hodno jest, že M. již jako studující hrával v letech dvacátých na ochotnickém divadle Theysingrově v Praze, jakož pak také v letech padesátých, když se na Vídeňském divadle *An der Wieden* nějaký čas provozovaly české hry, míval účastenství ve věci této. Též přeložil některé Klicperovy divadelní hry do němčiny, zejména hru *Bohovín Čtverrohý*.

Míšenci (v. hl. d.). Úchylky od všeobecného zákona plození, ačkoli velmi hojně mezi organismy se vyskytují, byly teprvé za posledních let blíže prozkoumány a systematicky seřaděny. M. v rostlinstvu i mezi zvířectvem vznikají hlavně trojím způsobem, a sice spolupůsobením pohlavních žláz: 1. dvou rozličných odrůd téhož druhu; 2. dvou příbuzných druhů, nebo 3. dvou příbuzných rodů. — V říši rostlinné čítáme nejvíce m-ců čili bastardů mezi odrůdami téhož druhu, méně již mezi druhy stejného rodu a nejméně mezi dvěma rody. M. mezi dvěma odrůdami rostlin velmi nesnadno se rozeznávají, leč když jsme je sami skřížili; mnohem nápadnější jest podoba m-ce vzniklého ze dvou druhů příbuzných. Mnohé řády rostlin, jako rostliny křížaté, okoličnaté, pyskaté a motýlovité, nejeví žádnou náchylnost k vzájemnému se sůrodňování, a proto u nich m-ců není. Rostliny spoluložné, krtičníkovité, topolovité a růžokvěté chovají naopak množství druhů, při nichž m. ve velkém množství se vyvinují tak, že lze více bastardů než pravých druhů v některých skupeních napočítati. Ze spoluložných vyznamenává se v ohledu tom rod pcháč (bodlák, *Cirsium*), z jehož 11 druhů 13 bastardů povstává. Z jiných rodů dlužno uvésti rostliny růžokvěté, z nichž asi druh maliník i na druhy i na m-ce nejbohatší jest, neboť zabírá (dle výborného spisu A. Gremliho o malinnovitých rostlinách švýcarských) v zemi té 76 druhů a 41 m-ců. — V živočišstvu rovněž vznikají zvrhlé tvory čili m. mezi příbuznými

jednotlivci, tedy nejspíše mezi dvěma odrůdami téhož druhu, jakož při chovu dobytka domácího, u jednotlivých odrůd psů a j. v hojnosti nadobyčejné shledáváme. Poněkud vzácnější jsou **m.**, jež vznikají křížením dvou druhů; v případech podobných mohou smíšením dva bastardi se vyvinouti aneb dva zcela noví tvorové povstati, jako na př. kůň × oslice vydá mezka, kdežto z klisny × osla mul vznikne. — Co se týče **m-ců**, kteří se křížením mezi jednotlivými plemeny lidskými vyskytují, je zjištěno v posledních dobách, že vědeckými výpravami, válkami, obchodem a stěhováním zvláště se rozmnožily. V některých krajinách, jako v Americe, nabývají **m.** zvláštního rázu, tak že tam dvě hlavní odrůdy **m-ců** přesně od sebe se liší, totiž mesticové a mulati. Příčiny, proč **m.** některých plemen nemají dlouhého žití, vykládáme sobě přirozeně z nerovné tělesné konstituce obou se mísících, z různé, jednomu z nich nezvyklé, třeba škodné potravy, v poměrech klimatických a j.

Mitscherlich Karel Gustav (v. hl. d.) † 16. bř. 1871 v Berlíně.

Mittermaier Karl Jos. Ant. (v. hl. d.) † 28. srp. 1867 v Heidelberku.

Mlazov, statek a farní ves v Čechách v býv. kraji Plzeňském a okresu Planickém, má zámek a farní kostel sv. Jana Křtitele, jenž se již r. 1384, jakožto kostel farní připomíná. R. 1386 daroval ryt. Drha z Jindřichovic jednu kopu platu roč. kostelu zdejšímu. Počátkem XVIII. století náležel statek **M-ský** ryt. Bergům, po nich Dohalským z Dohalic, za jejichž vlády s Žichovem spojen jest. V první polovici našeho století přecházel statek **M-ský** častěji z ruky do ruky. Od roku 1851 náleží panu Bernardu z Kleistu.

Mléko kondensované čili **s t u ž e n é** nazývá se extrakt mléčný, v poslední době zvlášť vyráběný ve Švýcarsku, v Bavorsku, pak v Hildburghausenu a v Hamburku tím spůsobem, že mléko se odpařuje, až nabude jisté hustoty, a zároveň s cukrem se smíchá. Dle rozboru Liebigova obsahuje **m. k.** v 100 dílech pouze 22·44 dílů vody a 77·56 pevných látek. Polovinu těchto tvoří přimíšený cukr, zbytek pak sestává z másla (9—11%) a j. **m.** obyčejně skládajících látek. **M. k.** má podobu vepřového tuku svařeného, co do barvy však je poněkud zažloutlé; příchuť má zasládlou, a hodí se velmi dobře k vaření kávy, čokolády a p. **M. k.** užívá se nyní s výhodou při výpravách vědeckých.

Mlokovité ryby nazýváme živočichy, dýchající žabrami i plícemi; v soustavě zoologické utvořeno je pro ně zvláštní oddělení: *Dipnoi* **r y b y p l i c n a t é** (mající dvojí ústroj dýchací), a sice vřaděno jest mezi ryby. Oddělení toto, zahrnující dle původního návrhu **M ü l l e r a** ryby sklenošupinaté s nosními otvory v ústech, s končetinami, s kostrou chruplavkovitou a bez paprsků žaberních, s plícemi a žabrami, mající jako ryby žralokovité a rejnokovité na hořejší části srdce, kde vzniká aorta, svalnatý přívěšek se zvláštními řadami příčních klapek. Do r. 1870 byly toliko dva representanti **m-tých** *ryb* známy, totiž *Lépidosiren* (v. t.) a *Protopterus*, jež mezi vyhynulým tvorstvem předvěkým representantů nemají. K těmto přibyl v r. zmíněném nový živočich z Australie, jejž objevil William Forster. Prvně řaděn byl mezi obojživelníky (*amphibia*), později přidružen po důkladném proskoumání anatomickém oddělení ryb plicnatých. Krefft nazval živočicha toho *Ceratodus Forsteri*, dílem podle objevitele, dílem podle fosilního rodu *Ceratodus* z útvaru jurského a triasového, k němuž veliké jeví podobnosti. Tuzemci jmenují tuto **m-tou** *rybu Baramunda*; vyskytujeť se, ač zřídka, hlavně v řekách Brunett, Danson a Mery, dosahujíc někdy délky těla až 6'; maso **m.** *ryby* této je velmi chutné a má barvu podobnou jako maso lososí, pročež známo je též pod jmenem **D a w s o n - S a l m** (Davsonský losos); živí se z větší části odpadlým listím myrtových a j. stromů. Občas vyplují **m. r.** na povrch vody, aby naplnily plíce čerstvým vzduchem, při čemž vydávají zvláštní chrochtavý hlas, jejž za ticha daleko je slyšeti. Končetiny jejich jsou slabé, a nezdají se složiti k pohybům na suché zemi. Bez vody tito domnělí obojživelníci dlouho nevytrvají.

Mnětěš, **N e t ě š**, něm. *Taubendörfel*, ves pod Řipem v okresu Roudnickém, náležela prý v nejstarší době Vršovcům, pak i s horou Řipem klášteru Strahovskému hned od jeho založení. R. 1577 koupil pan Vilém z Rožmberka ves **M.** i s horou Řipem a připojil ji k panství Roudnickému.

Mnětický z M n ě t i c, staročeská rodina šlechtická, z níž uvádí se r. 1529—40 **M i k u l á š M.** z M., který téhož času byl úřadníkem na Náchodě.

Modletín, statek a ves farní v býv. kraji Čáslavském a v okresu Chotěbořském; lokální kostel sv. Anny, zámek, škola, lázně, vinopalna. Ku konci XV. stol. náležel **M.** k zboží Lipeckému. R. 1557 prodal Bernard Sobek z Kornic tvrz Lipsku. **M.** a jiné Janovi Kustošovi. V druhé polovici XVII. stol. vládl **M-em** Ondřej Bernard Borovanský z Borovan. R. 1757 koupil **M.** s Rusinovem od Jana Fridricha Adlera kníže Adam z Auersperka, od kteréž doby **M.** se statkem Maleckým spojen zůstal. Nynějším držitelem spojených statků jest dr. Fr. L. Rieger.

Moebius August Ferdinand (v. hl. d.), výtečný něm. mathematik a astronom, † 26. září 1868 v Lipsku.

Möhler Jan Adam (v. hl. dílo). *Symbolika* jeho, jejíž 7. vydání vyšlo v laciném otisku v Řezně r. 1872, jest pro svou přísně vědeckou cenu, dogmatickou precisnost a objektivní směr první okrasou dogmatické literatury něm., vedle níž jen Döllingerovo *Christenthum*, Kleeova, Dieringerova a Kuhnova *dogmatiky* postaveny býti mohou. Při prvním svém vydání (1832) vzbudila arciť vědecký odpor u protestantských učenců Baura, Marheineke, Nitsche atd., že prý se **M.**, ač jinak ani nemohl, držel pouze vyznavacích (symbolických) spisů z doby reformační; zejména vydal proti němu Tubinský prof. dr. Baur veliké polemické dílo *Der Gegensatz des Katholicismus und Protestantismus nach den Principien und Hauptdogmen der beiden Lehrbegriffe mit besonderer Rücksicht auf Möhlers Symbolik* (Tübingen 1833 a 1836 ve 2 vyd.). Ale **M.** jemu odvětil s toutéž vědeckou hloubkou a nestranností v obšírném díle *Neue Untersuchungen der Lehrgegensätze zwischen den Katholiken und Protestanten. Eine Vertheidigung meiner Symbolik gegen die Kritik des Herrn Ph. Dr. Baur in Tübingen*, jemuž ve dvou letech (1834—35 v Mohuči) dvojího vydání a r. 1872 v Řezně laciného otisku se dostalo. — Po jeho smrti vydal dr. Döllinger menší jeho práce a články (16) obsahu historického a exegetického, jež vyšly s názvem *Gesammelte Schriften und Aufsätze* (v Řezně 1839—1840 ve 2 dílech). Na to vydal dr. Reithmayr jeho *Patrologie oder christliche Literargeschichte* (1. díl 1840 v Řezně), obsahující jenom první tři století, jež posud nemá sobě rovného co do spůsobu literární historie sv. otců církevních, a nikterak Fesslerovou neb Alzogovou prací do pozadí neustoupila. — Konečně v letech 1867—68 vydal benediktin Mnichovský Gams v Řezně výbornou jeho trojdílnou *Kirchengeschichte*, jak ji **M.** po 12 let (1823—35) na universitě Tubinské a na to dvě leta v Mnichově přednášel, nemysle v tom spůsobu arci na její uveřej-

není. Nicméně svobodomyslným duchem a kritickým směrem svým, plynným slohem a příjemným názorem zaujímá čestné místo v upraveném vydání Gamsově vedle díla Ritterova i Alzogova. — Tamž vydal 1866 Gams *J. A. Möhler. Ein Lebensbild von Ph. B. Wörner. Mit Briefen und kleinern Schriften M.* Před smrtí svou zanášel se M. hlubokými studiemi s pramenů o mniších staré církve (o nichž potom Montalembert sám důkladnější spis vydal v 5 dílech, něm. od Brandesa v Řezně 1867), ale jen malá část se nám zachovala (v 2. dílu sebraných jeho spisů), ač M. na dílo to sám velikou váhu kladl. Vůbec však nepozorujeme u něho žádnou náklonost k ultramontanismu, vyjma snad jeho polemiku o celibatu (v sebraných spisech), aniž jakousi příchylnost k mnišstvu, an voditi se dával ve spisech svých pouze motivy vědeckými. Nedokončen zůstal také jeho vědecký výklad listu sv. Pavla k Římanům, dle něhož Reithmayr svou práci vydal.

Möllhausen Balduin, proslulý německý cestovatel a románopisec, nar. se 27. led. 1825 v Bonnu, navštěvoval až do r. 1840 gymnasium svého rodiště, a osiřev záhy věnoval se praktickému hospodářství. S počátku byl ekonomem v Pomořanech, v letech 1848—49 sloužil jako vojín Prusku a odebral se pak do Ameriky, kde se r. 1851 připojil k výpravě vévody Virtemberského Pavla do pohoří nazvaného Rocky-Mountains. Závějemi sněhovými a následkem častých ztrát koní byl odtržen M. od družiny vévodovy a dostal se s počátku mezi kmen Ottoeských Indiánů a později mezi Indiány Omahajské. Po pětiměsíčném pobytu mezi těmito Indiány plul M. dolů po řece Missisippi a přistál v list. 1852 v Europě. Leč záhy vrátil se zase do Ameriky, a bylo mu tam na přímluvu Alex. Humboldta od vlády Spojených Obcí Severoamerických nařízeno, aby se přidal jako topograf a kreslič k expedici, jež měla vyšetřiti nejvhodnější cestu pro železnou dráhu k Tichému Oceanu. V list. 1854 byla výprava tato u cíle, a M. odebral se přes San Francisco a Panamu do Nového Yorku, maje s sebou velmi zajímavé sbírky přírodovědecké. Po jeho návratu do Berlína jmenoval jej král Fridrich Vilém IV. kustodem svých knihoven v Postupimi a ve vůkolních král. zámcích. V letech 1857—1858 podnikl M. novou cestu do Střední Ameriky, zejména do neznámých do té doby krajin na středním Colloradu. Po svém navratu do Berlína spracoval cestovatel tento své zkušenosti na cestách ve formě vědecké ve spisech: *Tagebuch einer Reise vom Missisippi nach der Südsee* (v Lipsku 1858; 2. vyd. přepracované pod názvem *Wanderungen durch die Prairien und Wüsten des westlichen Nordamerika*, tamt. 1860) a *Reisen in die Felsengebirge Nordamerikas bis zum Hochplateau von Neumexiko* (2 sv. v Lips. 1861). Většinu svých pamětí z cest uložil však M. v románech a novelách, psaných způsobem velmi zajímavým a poutavým, z nichž uvádíme: *Der Halbindianer* (4 sv. v Lips. 1861); *Der Flüchtling* (co pokračování předešlého, 4 sv., tamt. 1862); *Der Majordomo* (4 sv. v Jeně 1864; pokračování k románu *Der Flüchtling*); *Palmblätter und Schneeflocken* (2 sv., v Lips. 1863); *Das Mormonenmädchen* (6 sv. v Jeně 1864; 2. vyd. 1868); *Reliquien* (3 sv., v Berl. 1865); *Die Mandanenwaise* (4 sv., tamt. 1865); *Der Meerkönig* (6 sv. v Jeně 1867); *Nord und Süd* (2 sv., tamt. 1867); *Der Hochlandpfeifer* (6 sv., tamt. 1868); *Das Hundertguldenblatt* (6 sv., tamt. 1869); *Der Piratenlieutenant* (4 sv., v Berl. 1870); *Der Kesselflicker* (5 sv., tamt. 1871) a *Das Finkenhaus* (4 sv., tamt. 1872). M. zhotovil též četné zdařilé obrazy krajin amerických v barvách vodových.

Moer, Jean Baptiste van, současný malíř v Bruselu. Jeho obrazy stavitelských předmětů vynikají mistrovskou barvitostí, a uvádíme z nich zejména: *Ostrov St. Giorgio u Benátek, Vnitřek chrámu sv. Marka v Benátkách, Římských staveb zbytky v Spalatě, Pohled na Montjoui.* R. 1860 obdržel M. řád Leopoldův.

Mogford Thomas, malíř podobizen a genru, žil přes 20 let v Londýně a maloval tam barvami olejovými i vodovými. Hlavní jeho díla jsou: *Sochař Bailey v životní velikosti, Sir Tomáš Lethbridge na koni, Hrabě Devonský, Astronom Adams* a *William Napier.* V posledních letech svého života uchýlil se na ostrov Guernseyský a oddal se krajinomalbě. Z prací jeho tohoto druhu jmenujeme: *Mount St. Michael po bouři, Západ slunce v zálivu Mountském;* zejména se mu dařily obrazy, jež líčily zapadání slunce na vodách. M. založil na ostrově Guernseyském též zvláštní školu malířskou a odbýval krátce před svou smrtí ještě řadu velezajímavých přednášek o umění. † 1868.

Mohl 1) M o r i t z v o n (v. hl. d.) byl jako člen virtemberské sněmovny po bitvě u Králové Hradce rozhodně proti sjednocení Německa pod pruskou nadvládou a hlasoval též důsledně na sněmu s r. 1867 proti přijetí smluv o alianci a o jednotě celní, zejména proskoumal zvelebení virtemberského průmyslu, vystoupí-li Virtembersko ze svazku celního a připojí-li se k Bavorsku a Rakousku. Též 1870 hlasoval jen s nevolí pro spolek Virtemberska s Pruskem proti Francii. V poslední době vydal několik brošurek, v nichž hájil své politické stanovisko — **2)** R o b e r t v o n M. (v. hl. d.) byl od r. 1867 badenským vyslancem v Mnichově a zastával úřad ten do r. 1871. Téhož roku byl jmenován presidentem účetní komory v Karlsruhe.

Moker Josef, architekt, nar. se 22. list. 1835 v Citolibech u Loun, kde také místní školu navštěvoval. Otec jeho Josef M., jsa majitelem hospodářství, určil s počátku, aby syn rovněž hospodářství se věnoval. R. 1849 poslán byl mladý M. k svému strýci do Lovosic, kde měl učiti se němčině. V domě strýcově bydlel malíř Berka, ku kterémuž M. často docházel a jehož malby a kresby velmi jej zajímaly, tak že záhy sám s neunavnou pílí kreslení se věnoval. Po roce vstoupil do nižší realní školy v Litoměřicích a později na vyšší realku v Praze, kde též technická studia absolvoval. Na to odebral se M. do Vídně k dalšímu vzdělání svému, a sice na akademii výtvarných umění, kde té doby V a n d e r N ü l l e a S i c a r d s b u r g profesory byli. Později stal se žákem výtečného profesora S c h m i e d a a věnoval se zcela studiím gothiky. Zde přivlastnil si M. tajnosti tohoto převzácného umění stavitelského v takové míře, že r. 1863 vyznamenán byl cenou svobodného pána Hagenmüllera. V témž i v následujícím roce podnikl nadějný M. s několika spolužáky školy architektonické vedením profesora S c h m i e d a delší cestu ku konání studií, a to hlavně v Horních a Dolních Rakousích, v jižních Čechách, severovýchodních Uhrách, v tak zvaných Spišských městech a j. Krátce na to poslal vrchní stavební rada S c h m i e d M-a do Berouna v Horních Rakousích, aby zde prohlédl dva chrámy a návrhy k jejich opravení učinil. Při této příležitosti zajel sobě M. též do Bavor, aby také tamější stavby blíže prohlédnouti a seznati mohl. Od roku 1864—1869 byl M. neustále zaměstnán pod vedením někdejšího učitele svého a stavitele dómu prof. S c h m i e d a při dostavění věže sv. Štěpána ve Vídni, kdež místo stavbyvedoucího zastával. R. 1869 povolán byl do Děčína, aby tam provedl stavbu rodinné hrobky

hrabat Thunů, k níž Schmied sám návrh shotovil. M. i po dokončení stavby zůstal v Děčíně co stavební inženýr, přednášeje zároveň na vyšší hospodářské škole v Libverdě o stavitelství a kreslení stavitelském. Z té doby pochází od M-a mnoho návrhů jak ke stavbám luxuriosním tak ke stavbám podniků průmyslových. Jmenujeme tuto na př. návrh k vile hraběnky z Valdštýna, četné monumentální náhrobky, návrh na opravení shořelých věží chrámových v Kolíně n. L., opravení sv.-Peterského kostela v Lounech, návrh k rodinné hrobce knížat Švarcenberků a j. v. Také návrh k stavbě krásné budovy vyšších realních škol v Litoměřicích pochází od M-a, začež r. 1867 první cenou k účeli tomu vypsanou poctěn byl. S architektem Bulířem učinil návrh k stavbě rozsáhlé budovy gymnasiální v Mladé Boleslavi, začež také cenou vyznamenán byl. R. 1866, za času pruské okupace, poslán byl M., který tehdy ve Vídni se zdržoval, od ministerstva do Čech, aby starobylý Karlův Týn do podrobna nakreslil, jelikož tehdy o opravu hradu toho skutečně jednati se mělo. V hlavním chrámu sv. Víta pochází od M-a schodiště a mnohé zdařilé opravy na hlavním oltáři. Po smrti Krannerově, který do r. 1872 stavbu této kathedrály řídil, povolán byl M. doporučením hraběte Thuna, aby na místě předčasně zesnulého mistra stavbu dále vedl. M. ochotně převzal obtížný úkol tento, a byl tudíž 17. kv. 1873 od Jednoty pro dostavění chrámu Svatovítského jednohlasně za stavitele přijat a potvrzen. M. jest znám co upřímný vlastenec, a v oboru svém zejména platí u všech kolegů za kapacitu rozhodnou. Nyní pracuje o podrobných plánech k dostavění monumentálního velechrámu na hradě Pražském, ku kterémuž do 30. září 1873 ve vší slávě kardinál arcibiskup kníže Bedřich Švarcenberk základní kámen položil. Stavba tato má dle původního rozvrhu býti v dvaceti letech dokončena nákladem 2,000.000 zl. r. č.

Mokropsy hořejší, farní ves na pravém břehu Mže s 360 českými obyv. v okresu Zbraslavském; farní kostel sv. Václava, v nynější podobě své z r. 1737, byl již r. 1384 farním. M. byly druhdy zvláštní statek. Vratislav II. daroval odtud dvě usedlosti s rybáři kanovníkům Vyšehradským. Oboje M., hořejší a dolejší, náležely klášteru Svatojirskému na hradě Pražském. R. 1436 dány jsou od krále Sigmunda v zástavu Oldřichovi Medkovi z Valdeka, pánu na Týnci. R. 1587 dostal M. od p. Jana Vchynského Jakub Menšík z Menšteina, jenž důležitým dílem právnickým „o rozepři mezní“ proslul. K panství Zbraslavskému náležejí M. teprvé od XVII. stol.

Molin Jan Petr, současný sochař a prof. sochařství v Štokholmu. Jeho díla umělecká vyznamenávají se nejen úhledností zevnější, nýbrž též velmi uměleckým ponětím idey, kterou znázorňují. Hlavní z jeho děl jsou: *Socha Karla XII.* (ulitá z kovu dle M-ova modelu r. 1866 v Štokholmu), *Zápasníci* (též ulito z kovu) a skupení *Aegir a jeho dcera* před zámkem Štokholmským.

Mollweide Karel, výtečný mathematik německý, nar. se ve vsi nedaleko Halle, studoval po odbytých školách gymnasiálních vědy přírodní, zejména fysiku a mathematiku, a r. 1800 byl profesorem těchto předmětů na pedagogickém ústavu v Halle, odkudž po roce co profesor mathematiky do Lipska byl povolán. Zde byl M. záhy ustanoven za observatora na hvězdárně, kterýž úřad zastával až do své smrti 1825 (v Lipsku). M. získal si veliké zásluhy o rozřešení mnohých záhadných otázek ve vyšší mathematice. Z výborných spisů jeho v oboru tom vydaných uvádíme tyto: *Prüfung der Farbenlehre Göthe's und Vertheidigung des Newton'schen Systems gegen denselben* (v Halle 1820); *Darstellung der optischen Irrthümer in Göthe's Farbenlehre* (tamt. 1821). Dále spracoval M. celý čtvrtý díl *Mathematického slovníku*, jejž od r. 1823 počínaje Flügel v Lipsku vydával.

Moloch (*Moloch horridus*), ještěr trnatý z řádu plazů ještěrovitých (*Saurii*), nazývá se též ostnatým podle tvaru a výrostků trnům podobných, jimiž celé tělo jeho pokryto jest. M. ostnatý žije v Australii a byl nedávno teprvé poněkud blíže pozorován a proskoumán; ohyzdným zjevem svým vzbuzuje ošklivost a byl též dříve v podezření, že je jedovatým a nebezpečným, kteréž domnění od m-a ostnatého i na jiné druhy těchto ještěrů trnatých přešlo, kteří hojně vyskytují se v pustých kamenitých krajinách v Asii i v Africe. Délka těla jejich obnáší $2^1/_2$—3′, hlava bývá trojhraná, sploštělá a vybíhá v krátký čenich. Široké poměrně, zavalité tělo těchto zvířat spočívá na krátkých, silných nohách, jež opatřeny jsou pěti prsty a silnými drápy. Zvlášť m. ostnatý je nejohyzdnější ze všech sobě příbuzných ještěrů trnatých, a dlouhé ostny, v kteréž velká část šupin na povrchu těla jeho vybíhá, mohou na rozličné strany se pohybovati, čímž proti útokům jako ježek dobře brániti se dovede.

Molokáni, ruská sekta náboženská, mající své jméno od toho, že přívrženci její v postě proti nařízením řecké pravoslavné církve mléka požívají. M. věří v bibli, ve „slovo Boží“ a v sv. Trojici. Na základě desatera přikázání božích zavrhují klanění se obrazům, poněvadž jsou dílem rukou lidských; neděle jest jim svata a má býti náležitě svěcena; též uznávají povinnost poslouchati vrchnosti světské. Vyznání jich zakazuje podvod, krádež, násilí, lež a j. Až potud shodují se zásady M-ů v mnohém se zásadami církve katolické, co se však týče svátostí, shodují se v mnohém s protestanty. Křest jim znamená očištění duše přijetím víry v Boha trojjediného; mazání olejem zavrhují, nepožívají na památku Kristovu žádného chleba ani vína, a zavrhují též svěcení na kněžství. Nejvyšším pastýřem duchovním jest jim Ježíš, a k vykonávání obřadů církevních zvolují sobě počestné muže ze svého středu. Manželství jest jim nerozlučné, a posty vykonávají před vánocemi a velikonocemi. R. 1812 pokládali M. Napoleona za „lva z údolí Josafatského,“ jenž proroky byv předpověděn přišel, aby zničil říše knížat nepravých. Z té příčiny vyslali k němu deputaci ze svého středu, která však upadla v ruce Kozáků a povražděna byla. V obcování veřejném jsou M. lidé počestní a mírumilovní.

Molza Francesco Maria, básník ital., nar. se 1489 v Modeně z rodiny velmi zámožné. Maje dosti příležitosti k všestrannému vzdělání se počal záhy básniti. Plody M-zovy docházely všeobecné chvály a obliby, zejména idyla *Nymfa Tiberina* nad jiné vyniká. Jeho báseň *Capitolo in lode dei fichi* vyznamenává se elegancí i vtipem, později ji *Annibale Caro* velmi obšírně a důmyslně komentoval. M. † 28. ún. 1544 v Římě. R. 1747 vydány byly sebrané spisy jeho ve více dílech v Bergamu přičiněním a péčí opata Saraffiho.

Mommsen Theodor (v. hl. d.) rediguje posud rozsáhlé dílo *Corpus inscriptionum latinarum*, jehož první sešit, jenž r. 1863 vyšel, celý od M-a pochází. Za tímže účelem procestoval M. v novější době opět Italii, kde studoval život starořímský ve všech jeho oborech. Jeho slavného díla *Römische Geschichte* (5. vyd. 1868—70) vyšlo dosud tré svazků, sahajících až k panování Julia Caesara. Mimo to napsal

›slední době ještě: *Römische Forschungen* (1864 ›ydání 1865 v Berlíně) a *Römisches Staatsrecht* ›ips. 1871); *Digesta Justiniani Augusti* (v Berl. 8—70) a j.

Mone Frans Joseph (v. hl. d.) † 12. bř. 1871.

Monro 1) Donald, lékař angl. a spis., nar. · Edinburku r. 1729, vstoupil co chirurg do vojska lického a † 9. čna 1802 ve svém rodišti. M-ovy y docházely všeobecného uznání, zvláště pokud ›ly se lékařství vojenského; uvádíme zde jen ›žitější: *On the dropsy and its different species* Londýně 1755, v překladu německém od Krause ›ipsku ve dvou vydáních); *Account of the dis›s in the british military hospitals in Germany n 1761 to 1763* (tamt. 1764); *On the mineral ›ers* (2 díly, tamt. 1770); *On the means of pre›ving the health of soldiers and of conducting mi›ry hospitals* (2 díly, v Edinburku 1780); *Medical l pharmaceutical chymistri and materia medica* díly, v Londýně 1788). Veškeré spisy M-ovy ›šly překladem do franštiny a němčiny, dočkavše četných vydání ještě po smrti výtečného spiso›ele. — **2)** Alexander M., mladší bratr přede›ho, nar. se rovněž v Edinburku, oddal se studiím ›ařským a vynikl zejména v anatomii a chirurgii, ›rýmž předmětům od r. 1759 co profesor univer›í v Edinburku vyučoval. M. † 2. řj. 1817 ve ›m rodišti. Co anatom požíval M. mezi lékaři ›čenci veliké úcty, a rovněž vynikal i v chirur-, jakž nejlépe z hlavních jeho děl, která sepsal, ›nati lze. První spis svůj vydal M. roku 1783 Edinburku pod názvem *Observations on the stru›re and functions of the nervous system* (německy Sömmeringa v Lipsku 1787); dále napsal: *›ucture and physiology of fishes explained and ›npared with those of man and other animals* Edinburku 1785), a konečně *Description of all › bursae mucosae of the human body* (v Londýně 88). Rovněž spisy tyto do cizích jazyků se pře›ídaly, a v mnohých vydáních, zvlášť v němčině ›kly. — **3)** Alexander M., mladší syn přede›ího, nar. v Edinburku 1760, věnoval se jako otec zvláštní zálibou vědě lékařské, a dosáhl r. 1797 › universitě Edinburské hodnosti doktorské. Při›uv také k anatomii a chirurgii vynikl záhy v obo›ch těch důmyslným badáním svým, tak že mu › otci svěřena byla stolice obou zmíněných před›ětů na vysokých školách v Edinburku. Ze spisů ›ho uvádíme následující: *Observations on crural ›rnia* (v Edinb. 1803); *The morbid anatomy of the ›man gullet, stomach and intestines* (tamt. 1811); *›tlines of the anatomy of the human body in its ›und state* (3 díly obšírné, v Londýně 1813); *Ob›rvations on the different kinds of small-pox* (v Edin›rku 1818); *The anatomy of the pelvis of the male* ›mt. 1827); *The morbid anatomy of the brain* · Lond. 1827) a j. v. Také tyto spisy M. mlad›ího vyskytují se v překladech německých, fran›uzských, vlaských a j.

Monsummano, proslulé léčivé místo v krá›ém údolí Apenin na Nievole v Pistojsku, neda›ko stanice Pieve-a-Nievole na dráze Bologna-Pi›ojské. R. 1849 byla u M-na nalezena veliká je›ynĕ stalaktitová, která záleží z několika dolů na›loněných chodeb, jichž nejdelší jest 280 metrů ›ouhá a 14 metrů široká. V chodbách těchto jsou ›i jezírka, jichž voda má teplotu + 24, 26 a 28° ›. Teplota vzduchu obnáší již při vchodu do je›ynĕ 22° a vstoupá čím dále do nitra až k 26°. ›zduch jest vlhký, leč úplně čistý, tak že v něm ›íčka jasným plamenem hoří. Pobyt několika mi›ut v jeskyni dostačuje, aby se člověk silně zapotil. R. 1852 zřídil majitel této jeskyně u vchodu léčivý ústav, a návštěva M-a vstoupá od té doby rok co rok více. Doba léčení trvá obyčejně 8—10 dní, v kterémž čase nemocný denně 10—90 minut vzduchové lázně užívá. Hlavní saisona trvá od 1. čna do 1. září. V zimě vypocují vápenné stěny jeskyně tolik vody, že se dolejší chodby celé vodou zalévají a návštěvu nemožnou činí. Průměrný počet hostů do roka obnášívá 1000 osob. Lékaři odporučují jeskyni M-skou hlavně proti pakostnici o podobným jí chorobám.

Monsuny (angl. *Monsoons*, franc. *Moussons*, od malajského slova *musim*, t. j. roční doba) slovou pravidelné pasátní větry v severním Indickém Oceanu počínaje od 10° sev. šířky. Od dub. až do řij. jsou prudké, deštivé a vějí od jihozápadu, v ostatních měsících přicházejí od severozápadu a jsou mírné.

Montépin, Xavier Amyon de, franc. románopisec a dramatik, nar. se 18. bř. 1824 v Apremontu a počal literární činnost svou za revoluce únorové jako přispěvatel do některých politických listů; té doby uveřejnil též ve spolku s A. de Calonnem satirické pamflety *Le trois journées de février* a *Le gouvernement provisoire*. Na to se oddal zcela románopisectví a dramatickému básnictví, a stal se po Alex. Dumasovi starším a po Anicet-Bourgeoisovi nejplodnějším fabrikantem románů a dramat ve Francii nové doby. Romány jeho docházely záhy velikého rozšíření, neboť v nich popisoval galantní polosvět Pařížský takým způsobem, který až téměř na nestoudnost dospěl, tak že se konečně vidělo úřadům M-a i soudně stíhati. Jeho kniha *Les filles de plâtre* byla r. 1856 zabavena a později docela potlačena. Z četných jeho románů zasluhují býti jmenovány: *Les chevaliers du lansquenet* (10 svaz. v Paříži 1847); *Les viveurs d'autrefois* (4 sv. tamt. 1848); *Les amours d'un fou* (4 sv. tamt. 1849); *Confessions d'un bohême* (5 sv. 1849—50); *Brelan des dames* (4 sv. 1850); *Le loup noir* (2 sv.); *Mignonne* (3 sv. 1851); *Le Vicomte Raphaël* (5 sv.); *La Reine de Saba* (3 sv.); *L'épée du commandeur* (3 sv.); *Mademoiselle Lucifer* (3 sv.); *Geneviève Gaillot* (2 sv.); *Un roi de la mode* (3 sv.); *Les fils de famille* (3 sv.); *Les oiseaux de nuit* (3 sv.); *Les valets de coeur* (3 sv. 1852—53); *Un gentilhomme de grand chemin* (5 sv. 1854); *Les Amours de Vénus* (4 sv.); *Les viveurs de Paris* (14 sv. 1852—56); *L'officier de fortune* (7 sv. 1855); *Souvenirs intimes d'un garde du corps* (10. sv. 1857); *Les viveurs de province* (16 sv. 1859—60); *Les marionnettes du diable* (5 sv.); *La reine de la nuit* (5 sv. 1863); *Les pirates de la Seine* (5 sv. 1864); *La maison maudite* (1867); *Le moulin rouge* (1867) a mn. j. Jako básník dramatický uveřejnil M. s části sám, s části s jinými ještě spolupracovníky: jednoaktové vaudevilly *Les trois baisers; Les fleurs animées* a *Les bouges des salons* (1846—50); dále dramata provozovaná na různých divadlech Pařížských, z nichž zejména uvádíme: *Les étoiles, ou le voyage de la fiancée* (3 jed.); *Le connetable de Bourbon* (5 jed.); *Le vol à la duchesse* (5 jed.); *Pauline* (5 jed. společně s A. Dumasem); *Les frères corses* (3 jed.); *La tour Saint-Jacques-la-Boucherie* (5 jed.); *Bas-de-cuir* (5 jed. 1866); *Le médecin des pauvres* (6 jed. (866) a j.

Morava (v. hl. d. a dopl. 1.). Ruch a pohyb obyvatelstva. Dle spolehlivých zpráv na základě výtahů z matrik farních úřadů obnášel počet obyvatelstva na M. r. 1869 celkem 2,008.861 osob; t. r. zemřelo 28.304 muž. 25.779 žen. Počítáme-li povrch M-vy na 403·50 zeměpisných □ m., připadá na jednu □ m. 5312 obyv., z nichž ročně 147 osob

umírá. Co se týče poměru stáří, umírá na M. od narození do konce prvního měsíce: manželských 3920 hochů, 3046 děv., nemanželských 704 hochů, 534 děv.; do konce prvního roku stoupá celá cifra úmrtí na 18.966 dětí; do pátého roku umírá ročně 14.554 mužů, 12.275 žen.; přes 100 let čítajících 1 muž, 6 žen. Umírá tedy v prvním měsíci po narození již třetina, mezi druhým a šestým měsícem čtvrtina, mezi 6. a 12. m. sedmina atd. Od roku 66. až do 80. a výše lze průměrem určiti, že umírá tam více starců než stařen.

Moreau 1) Gustave, současný malíř v Paříži, v umění svém vzdělal se u Picota a snažil se v prvních svých pokusech nápodobovati též způsob Delacroixův a Chasseriauův. Později odebral se do Itálie a studoval tam velmi důkladně staré mistry. Jeho nejpěknější obraz jest *Edip a Sfynx*, k němu se druží *Jason a Medea*, *Diomed od koňů roztrhán*, *Mladík a smrt*. Ve všech těchto obrazech snažil se M. spojiti naivnost starých s duchem moderním, leč tím upadl v mnohé až malicherné hříčky, vzniklé tím, že M. nestrávil dokonale plody starých mistrů, kteréž mu zůstaly pouhými reminiscencemi. — 2) Mathurin M., současný sochař z Dijonu. Umění svému se naučil u Rameye a A. Dumonta a vynikl v Paříži záhy co umělec nevšední. Hlavní jeho díla jsou alegorické sochy čtyr základních cností, totiž: *Spravedlnosti*, *Statečnosti*, *Obezřelosti* a *Střídmosti* na novém portálu chrámu sv. Augustina v Paříži. Mimo to utvořil kariatidy zdobící císařské schody Nové Opery a sochu *Dívka u vřetánka*. R. 1865 obdržel umělec tento kříž čestné legie. — 3) François Clement, sochař, nar. se 1831 v Paříži, v umění svém se vzdělal u Pradiera a Simarta, a učinil se v širších kruzích známým hlavně svou sochou *Aristofanes*, jež dle úsudku znalců jest mistrovsky provedena až na hlavu, která představuje Aristofana více jako satirika než jako básníka řeckých komedií. M. obdržel r. 1865 kříž čestné legie a † téhož roku.

Morel-Fatio Antoine Léon, současný malíř krajin a námořských předmětů, nar. se 1804 v Rouenu. Nejprv se učinil známým obrazem, jenž líčí *Bombardování Algíru*, při kterémž byl umělec sám přítomen. Později maloval *Panoramu Algíru*, kterýž obraz vyšel též rozmnožen rytinami. Z pozdějších jeho obrazů jmenujeme: *Bombardování Tangeru*; *Francouzské loďstvo v bouři* (1846); *Pohled na Bomarsund* (1854); *Pohled na Brest* a j. Též maloval některé pohledy na pobřeží italská. M. sepsal též r. 1853 dílo o franc. museu námořnictví, a obdržel r. 1866 důstojnický kříž čestné legie.

Morelli Domenico, současný ital. malíř obrazů historických, původně Soliero zvaný. Původně se vzdělal na vzorech klasických, a později si obral návodem Fil. Palizziho též studium dle přírody. Jeho skladby jsou opravdové a uchvacující, jeho kolorit mistrovský. Z děl jeho jmenujeme: *Jízda vypuzených Aquilejanů na moři*; *Tasso předčítá Eleonoře z Este ze své básně*; *Jitro ve Florencii*; *Večer v Benátkách*; *Ježíš kráčí po vodách* (obraz vynikající velkolepostí); *Bolestná matka Boží*; *Obrazoborci* (ryl Dibartolo); *Pompejánská koupel* a j.

Morgan Jane, současná sochařka v Římě, rozená v Corku, vzdělala se ve svém umění u mistrů své domoviny, zejména v dílně sochaře Kirkea a shotovila r. 1860 v Dublině figuru *Nourmahala* v životní velikosti, za kterouž první cenu obdržela. V posledních dobách žije v Římě a utvořila tam sochu *Ariadny* dle vzoru Ariadny Vatikánské.

Morris P. R., současný malíř histor. obrazů v Anglii. Vzdělání ve svém umění nabyl na akademii Londýnské a obdržel r. 1857 za svůj obraz *Milosrdný Samaritán* první cenu této akademie. Z dalších jeho obrazů vynikly zejména *Ukřižování*, *Opadnutí vod po potopě světa* a *Klidné dny Marie Antoinetty*.

Mossmann George, sochař, nar. se r. 1823 v Edinburku. Studia umělecká konal u svého otce v Glasgowě, který však sám byl žákem Chantreyovým. Později vstoupil do Londýnské akademie, kde mu byli učiteli Behnes a Foley. Díla jeho vynikají veskrz poesií. Jmenujeme z nich sochy a skupení: *Kilmeny* dle Hogga, *Jeannie Morrison* dle Motherwella, *Květina na cestě*, *Koupající se dívka*, *Naděje* a j. M. † 1863.

Mostov, něm. *Mostau*, statek a ves na pravém břehu Ohře v okresu Chebském; má zámek, pivovár, mlýn. M. náležel v XVI. stol. hrab. Šlikům, v XVII. stol. střídali se v držení jeho rozliční rodové, načež se r. 1796 trhem v ruce zdejších poddaných dostal. Od těch koupil M. r. 1815 Pražský stavitel Michael Brust, jeho syn Karel však prodal statek ten již r. 1819 Karlovi svob. p. z Rummerskircha. Nynějším držitelem jest od r. 1868 pan Ant. Emanuel Komers.

Motzet Joseph, současný malíř genru v Mnichově, nar. se r. 1826 v Gessertshausenu v Rýnském Falcku. Od r. 1868 jest profesorem kreslení na reálném gymnasiu v Mnichově. Nejznamenitější obraz M-ův by se mohl spíše nazvati znázorněnou malbami novelou, představujet *Mnicha dívajícího se v chrámu na uzavírání sňatku*; obraz tento vypravuje celou historii, a architektonické jeho pozadí i prospektivy světla a stínů jsou na něm dle úsudku znalců mistrovské. M. maluje též obrazy humoristické, jako na př. *Ševc berroucí dámě míru na střevíce*, i sentimentální, jako na př. *Pastýř ovcí* (dle Uhlanda); *Děvče zdobící kříž polními květinami* a j.

Moufang Krištof, katol. bohoslovec, nar. se 12. ún. 1817 v Mohuči, studoval gymnasium ve svém rodišti a v Bonnu s počátku lékařství, později bohosloví, v kterémž studiu též v Mnichově pokračoval. Byv r. 1839 vysvěcen na kněze byl nějaký čas katechetou na gymnasiu v Mohuči a stal se r. 1851 profesorem moralky a pastoralky na semináři svého rodiště. R. 1855 stal se biskupským radou a zastupoval od r. 1862 svého biskupa v první hesenské komoře. R. 1864 jmenovala jej bohosl. fakulta ve Vircpurku svým čestným doktorem. M. jest zastánce přísného směru římsko-katolického a učinil se známým již r. 1863 na sjezdě katol. učenců v Mnichově tím, že se zastával zásady, podle kteréž věda úplně církevní autoritě podrobena býti má. R. 1868 byl povolán jako rádce k předběžným poradám o nastávajícím koncilu do Říma a zůstal tam až krátce před prohlášením dogmatu o neomylnosti. Na jaře 1871 byl zvolen M. za okres Mayen-Ahrweiler do něm. říšského sněmu a vynikl tam jako velmi horlivý zastánce jesuitů.

Mouchot Louis, současný malíř v Paříži, jest žák Drollingův a Bellocův, a líčí ve svých obrazech nejvíce život lidu a krajiny v Egyptě. Veškeré skladby jeho vynikají poesií a jasnými, veselými barvami. Jmenujeme z nich: *Ostrov Filae*, *Křížové cesta v Kahiře*, *Bazar v Kahiře*, *Rodina felahova*, *Ženy felahů na Nilu*, *Východ z mešity*, *Poutníci do Mekky* a j.

Moušvic z Armenichu, stará, vládycká rodina česká, ponejvíce v severovýchodních Čechách usazená; r. 1597 uvádí se Krištof M. z Arm. a na Roketnici. *Ša.*

Mradice, něm. *Mraidits*, statek a ves na pravém břehu Ohře, v býv. kraji Žateckém a okresu

stoloprtském; kaple sv. Jiljí, škola, mlýn. Roku
18 postoupil M. klášter Břevnovský za Levonice
-krabí Loketskému Sulislavovi. R. 1486 zapsány
u od císaře Sigmunda Hanušovi řeč. Honinger.
pozdější době byly M. po dvakráte se statkem
kiníkem spojeny. R. 1817 prodal M. Josef Korb
íř z Weidenheim p. Tadeáši Andrému, po němž
k následovali v držení Kašpar Mascher a Jan
ih. Nynějším držitelem jest Dr. Frant. Chleborad.

Mráz z Milešovky, rodina patricijská, jenž
štla v XVI. a XVII. stol. v Praze a v Litoměři-
h, a jmenovitě tuto byla pokládána mezi nejbo-
tší a nejvzácnější rodiny městské. V druhé čtvrti
VI. stol. připomínají se Adam st., Václav a
ří st. bratří M-ové, jenž byli synové starého
a sladovníka, z Prahy do Litoměřic přišlého
tam r. 1526 zemřelého. Jiří st. M. měl za man-
lku Reginu, dceru Jana Samuele, souseda Lito-
řického, byl muž zámožný a rozšafný, seděl v radě
nní a pro své šlechetné zachování s přítelem svým
nem Tišnovským r. 1553 skrze cís. Ferdinanda I.
dán jest erbem a titulem z Milešovky,
erýžto erb se vypisuje takto: „Štít na zdél roz-
ltěný, v jehož pravé modré polovici u spodku zeď
adrátová se stíny a za ní půl lva bílého k pravé
aně obráceného, v levé pak černé polovici hora
atá a nad helmem týž lev bílý se spatřuje.“ Jiří
. měl několik dcer, z nichž nejstarší Kateřina
ovdala se r. 1557 za Sixta z Otrstorfu, sou-
da Pražského. Václav M. († 1583) zůstavil syna
řího, který zemřel r. 1599 bez dědiců; pak pa-
ro dcer, kteréž jej předemřely. Adam st. M. měl
ny: Hendricha, Adama, Václava, Jana a
gmunda, pak dcery Elišbětu a Kateřinu.
endrich byl mistr sv. umění, muž učený a
žený, spravoval úřad JMC. rychtáře (1578—1582)
† na mor bezdětek r. 1582; taktéž byli Adam
Václav M. muži na slovo braní, jenž spravovali
likéž úřady obecní a jmenovitě také úřad JMC.
chtáře. Dcera Elišběta provdala se za Adama
andorského z Kandorské hory, a Kateřina roku
99 za Jana Zlatohlávka a podruhé za M. Pavla
tránského. Jan M. držel v Litoměřicích dům
Ronovský,“ zvaný obyčejně „pod bání“ (čís. 183
náměstí), jenž byl nejnádhernější a největší bu-
vou soukromou tamtéž, tak že šlechta okolní
něm odbývala své veselky rodinné, a osoby vzácné
panující knížata v něm hospodu mívali; mimo
měl ještě jiné grunty v Litoměřicích a v Praze.
emaje sám dědiců rozdělil zboží své mezi příbuzné
itoměřické a Pražské, a jmenovitě nařídil, aby
adepsaný dům „pod bání“ zůstával při rodině
zboží majorátní čili fideikomisní, a jmenoval dě-
cem jeho bratra svého Sigmunda M-e. Tento
yl taktéž muž nemálo vzdělaný a rozšafný, a drže
a největší domy (Ronovský a vedlejší čís. 133 a
35), pak vinice a jiné grunty, pokládán byl mezi
ejbohatší sousedy Litoměřické. Zemřev r. 1601
ůstavil tré synů: Jana Teofila, Jana Jiřího
Hendricha Jiřího, pak dvě dcery. Jan Teo-
l M., jemuž J. z Jisbice oddal III. díl lat. básní
ých, držel dům majorátní „pod bání“ a spravoval
do r. 1610 veškeré dědictví otcovské, kdež se
ak bratří a sestry jmenovaní o ně rozdělili. V bou-
ch stavovských stáli Jan Teofil a Jan Jiří
l. (jsouce tehdáž jediní mužští členové rodu toho)
straně krále Bedřicha Falckého, pročež propadli
o bitvě Bělohorské z části zboží své; jmenovitě
ropadl Jan Teofil M. „dům majorátní“ ke ko-
oře král. Jan Teofil M., nechtěje později při re-
rmaci opustiti víru od otců zděděnou, vystěhoval
r. 1626 ze země a zemřel r. 1643 ve vyhnanství. Jan Jiří M., zemřev mezi tím, zůstavil syna Jiřího Sigmunda a dceru Elišbětu, kteří přistoupili k víře katolické a zůstali v zemi. Jiří Sigmund M. odebral se na to do Prahy, vstoupil do služby při komoře české a zemřel jako expeditor r. 1646 bezdětek, jsa poslední mužský potomek vzácného a někdy bohatého rodu svého. Hlásilť se ovšem ještě r. 1688 jakýs Hynek M. k dědictví Mrázovskému, avšak nebylo žádosti jeho místa dáno, ježto prý náležitě neprokázal, žeby pocházel z rodiny této. *Ra.*

Mráz (Mrázek) Budyňský. V první čtvrti XVII. stol. přichází v Litoměřicích také Mikuláš M. (Mrázek) Budyňský, který však s výše vypsanou rodinou Mrázů z Milešovky ani erbem ani krví spřízněn nebyl. Týž se narodil na panství Budyňském, a byl napotom úředníkem na Budyni, pánům z Hasmburku tehda náležející, a oženil se s dcerou Diviše Houšky z Adlersburku, z Litoměřic na Budyň přišlého. Když pak r. 1615 panství to bylo prodáno, odstěhoval se Mikuláš M. do Litoměřic (1617), že však byl příliš horlivý katolík a stíhal druhdy všechny ty, kdož se přiznávali k víře evangelické, nechtěli jej Litoměřičtí mezi sebe za obyvatele přijmouti, a učinili to teprv, byvše od kanceláře dvor. k tomu donuceni. Za tou příčinou byl vzat Mikuláš M. u celého obyvatelstva Litoměřického u velikou nenávist a musel v bouřích stavovských (1618—1620) snášeti nemalých trpkostí. Za to však byl po bitvě Bělohorské jmenován JMC. rychtářem a měl rozhodné účastenství v procesu s rebely Litoměřickými na to provedeném. Po r. 1624, kdež na jeho místě Petr Oulík zvolen za JMC. rychtáře, žil M. v soukromosti v domě svém; když však r. 1631 přitáhli Sasové do Litoměřic, vypuzen jest ze statku svého a zemřel téměř co žebrák r. 1631 v domě Erasima Pičana v Litoměřicích. *Ra.*

Mšec, *Kornhaus*, panství fideikom. a městys v Čechách, v býv. kraji Pražském, okresu Novo-Strašeckém, má 1000 českých obyv., kostel sv. Kateřiny, jenž byl již r. 1398 farním, starobylý hrad, školu, vinopalnu. V první pol. XV. stol. uvodí se Jan a r. 1482 Zbyněk z Kolovrat na Kornhause; r. 1571 Fridrich Mičan z Klinšteina a z Rostok na Kornhause. R. 1589 vládl hradem zdejším Matiáš Stampach se Stampachu na Kornhause a Srbči, jenž po bitvě Bělohorské statků svých odsouzen jest, načež se M. r. 1624 trhem dostal hr. Vratislavovi z Fürstenberka. R. 1662 koupil panství M. hr. Jan Adolf Švarcenberk, při jehož rodě nyní knížecím dosud trvá. Kdy hrad M. za své vzal, známo není.

Muhr Julius (v. hl. d.) † r. 1865 v Mnichově. Jeho nejlepší historický obraz jest *Přátelé těší Joba*. Poslední jeho obraz *Obě Leonory* dokončil po smrti M-ově malíř E. Neureuther.

Mühler, Jindřich von, pruský státní ministr, nar. se 4. list. 1813 v Břehu v Slezsku, studoval v Halberstadtě, ve Vratislavi a v Berlíně, kde se stal r. 1835 doktorem práv. R. 1839 odebral se do Kolína, aby tam studoval rýnská práva, a vydav roku 1838 v Berlíně spis *Rechtshandschriften des naumburger Stadtarchivs* byl r. 1840 povolán od Eichhorna jako úředník do ministerstva pro záležitosti církevní, školské a lékařské. V postavení tomto stal se r. 1842 vládním radou a zabýval se zřízením nové evang. ústavy církevní. R. 1846 byl jmenován sekretářem do Berlína svolané generální synody, a vydal spis *Geschichte der evang. Kirchenverfassung in der Mark Brandenburg*. V oboru školství pracoval M. o řádu školském pro Vých. Prusy a roku 1845 byl elaborát jeho za zákon ustanoven. Roku 1862 stal se M. prus. ministrem osvěty v ministerstvě Hohenloheově a setrval v tomto úřadě i za mi-

nisterstva Bismarckova až do led. 1872, v kterémž čase mnohé opravy v zákonodárství školském i církevním provedl.

Müller 1) Friedrich Max (v. hl. d.) jest od r. 1854 řádným profesorem nových jazyků a literatur na universitě Oxfordské a od r. 1865 též knihovníkem při Bodleyanské knihovně tamtéž. Roku 1870 měl M. v Londýně přednášky o vědě církevní, kteréž vyšly tiskem r. 1872 v Americe společně s překladem ethiky buddhistické. Jako politický spisovatel hájil M. za doby války šlesvicko-holštýnské i za války francouzsko-německé zájmy Německa v časop. *Times*. Od r. 1869 jest jedním z 8 cizích členů akademie nápisů. Jeho díla *Sanskrit Grammar* (v Lond. 1866) vyšlo r. 1870 v Londýně vydání druhé, a jeho *Lectures on the science of language* (2 sv. v Lond. 1870) vydání šesté. Veliký počet jeho příspěvků vědeckých do rozných časop. vyšel v souboru pod názvem *Chips from a German Workshop* (3. sv. v Londýně 1867—70; 1. sv. o náboženství, 2. sv. o mythologii a 3. sv. o literární historii, biografice a j.). — **2)** Friedrich M., výborný jazykozpytec, zástupce linguistické ethnografie, nar. se 5. bř. v Jamníkách v Čechách, studoval gymnasium v Znojmě a ve Vídni, a věnoval se pak ve Vídni pod Bonitzem, Miklošičem a Bollerem jazykozpytu. R. 1858 stal se úředníkem při universitní knihovně ve Vídni, a r. 1860 habilitoval se jako privát. docent na Vídeňské universitě, kde se stal r. 1866 mimořádným a r. 1869 řádným profesorem sanskritu a porovnavacího jazykozpytu. Spisovatelsky jest činným v oboru jazykozpytu a v oboru ethnografie. Do prvního oboru spadají jeho četná, od r. 1857 uveřejňovaná pojednání o jazyku arménském, perském, kurdickém a j. (v *Sitzungsberichte* cís. akademie, v Benfeyově časop. *Orient und Occident*, v Kuhnových a Schleicherových *Beiträge* a j.). Hlavním jeho dílem jest jazykozpytná část díla *Reise der österr. Fregatte Novara* (ve Vídni 1867) a ethnografická část téhož díla (ve Vídni 1868). — **3)** Wolfgang M., též M. von Königswinter (v. hl. d. 63), básník a spisovatel německý, doktor lékařství, napsal v posledních letech ještě některé zdařilé veselohry, jako: *Sie hat ihr Herz entdeckt*, která všeobecné došla obliby. M. † 29. čna 1873 v Neuenahru. — **4)** Jan Baptist M. (v. hl. díło 54.), malíř historických obrazů, † r. 1869 v Mnichově. — **5)** William M., malíř krajin a genru, nar. se r. 1812 v Bristolu. Studoval v mládí vědy přírodní, a vzdělání v krajinomalbě nabyl u Pyna, načež cestoval po Německu, Švýcarsku a Italii. Po svém návratu pěstoval své umění nějaký čas v Bristolu a odebral se r. 1838 do Řecka a Egypta. Rok na to uveřejnil v Londýně svoje malířské náčrty z doby Františka I., pěkné to obrázky staveb z doby renaissance, které mu chvalnou pověst zjednaly. R. 1843 účastnil se výpravy do Syrie, a maloval na cestě mnohé krajiny východní. Velmi nadaný tento umělec † r. 1845 v Bristolu. Náčrty jeho byly po smrti jeho prodány za 4600 lib. šterl., a cena jejich jest nyní tak veliká, že se zhusta falšují. Nejpěknější z nich jsou: *Obchod s otroky v Kahiře*, *Západ slunce v Gernu*, *Sfinx při svitu měsíce*, *Nil*, *Rhodus s palácem paše*, *Vnitřek jednoho chrámu v Thébách*, *Karavana v údolí Xanthuském*, *Hřbitov ve Smyrně* a j. — **6)** Victor M., současný malíř obrazů historických ve Frankf. n. M. Prvního vzdělání nabyl v Städelově ústavu ve Frankfurtě, načež konal další studia umělecká v Paříži návodem Courbeta. Později odebral se opět do Frankfurtu a maloval tam obrazy mythologické, z nichž obraz *Hero a Leander* jak velkolepým pojetím tak i energickým a mistrovským provedením nejvíce vyniká. R. [illegible] se M. v Mnichově a maloval tam [illegible] zeu, pak výjevy ze života Hartm[illegible] bergu, zejména jeho loučení se [illegible] strou, pak návštěvu u Oecolampadia. Z [illegible] obrazů Mových jmenujeme: *Faust* [illegible] *gerem*, *Hamlet v rozmluvě s hrobař*[illegible]

Münter Friedrich Christian Karl [illegible] nar. se 14. říj. 1761 v Gothě, pro[illegible] nevšední vlohy, zvláště pak na mladíka [illegible] návštěvy Niebuhrovy v domě [illegible] zejména lásku a přichylnost k studiím [illegible] s nejlepším úspěchem v něm pra[illegible] tých školách gymnasiálních r. 1778 [illegible] dání na universitu a oddal se studiu [illegible] ckým, v nichž zvláště dějiny náboženství [illegible] kevní jej poutaly. R. 1783 odebral se [illegible] a později odtud se opět vrátil do Kodaně [illegible] podpory vládní podnikl r. 1784 výzkum [illegible] Italie, kdež v Římě zvláštní přízni kardinála [illegible] se těšil, který zjednal mu volný přístup [illegible] znamenitým sbírkám a pokladům literním [illegible] cestovav ještě Sicilii a Neapolsko [illegible] nazpět do Kodaně, kde sepsal [illegible] svých: *Zprávy o obci Sicilské*, kteréž [illegible] přešel překladem do němčiny, holandštiny [illegible] a švédštiny. Po návratu svém z cest [illegible] M. za profesora theologie na universitě [illegible] načež r. 1808 jmenován byl biskupem [illegible] vyznamenán byl za veliké zásluhy své [illegible] studií archaeologických a zakládání [illegible] dělnických mnohými řády a čestným [illegible] ných společností. Z četných a výtečných [illegible] uvádíme zejména knihu: *O církevních* [illegible] *Gnostiků* (v Anšpachu 1790); *Rö*[illegible] *starožitnostech* (v Kodani 1816); *N*[illegible] *logů* (tamt. 1816 a 1821); *Náboženství* [illegible] (tamt. 1827) atd. M. choval bohaté [illegible] starých, peněz (přes 10.000 kusů) a j., [illegible] zal v závěti nástupci svému k založení [illegible] musea biskupského. † v Kodani 9. dub. [illegible]

Muir [mjúr] **1)** John, učený znalec [illegible] se r. 1810 v Glasgowě, studoval na universitě [illegible] rodiště a ve škole východoind. společnosti [illegible] bury. R. 1828 odebral se do Bengálska [illegible] stal na rozličných místech soudím a [illegible] O jeho neobyčejné znalosti jazyka [illegible] sofie staroindické svědčilo již r. 18[illegible] vydané dílo *A sketch of the argument* [illegible] *sity against Hinduism*, *in Sanskrit* [illegible] mělo účel získati učené Indy pro [illegible] stanské. Později vydal za týmže účelem [illegible] *minations of religions* (v Kalkutě 185[illegible]) vyšlo tiskem zároveň v sanskritu i v angl. R. 1853 opustil M. státní službu v Indii [illegible] na zpáteční své cestě do Anglie v Kapsku [illegible] dílo *Remarks on the conduct of missionary* [illegible] *in Northern India* (Capetown 1853). Po návratu do Anglie pracoval další dobu [illegible] díla *Original Sanskrit texts, on the origin* [illegible] *story of the people of India, their religion* [illegible] *tutions* (svaz. 1.—5. v Lond. 1858—[illegible]) svou lásku pro studia staroindická pro[illegible] tím, že přispěl na založení profesury [illegible] porovnavacího jazykozpytu na univers[illegible] ské 5000 librami šterlinků. M. jest [illegible] dům franc. akademie a členem [illegible] orientální i jiných učených společností [illegible] jeho bratr **2)** sir William M. ([illegible] gowě) zastával mnohé vysoké úřady [illegible] od r. 1868 rytířem „hvězdy Indie“ a [illegible] severozápad. provincií Indických.

Mundtová Klára (v. hl. d.), známá spisovatelka něm. pod pseudonymem Louisa Mühlbachová, † 26. září 1873 v Berlíně. M. byla neunavně plodná písatelka románů zvláště časových, a skusila se též v oboru dramatickém, ač tuto s výsledkem méně skvělým. Mimo spisy v hl. d. uvedené napsala M. ještě následující romány, a sice od r. 1839—1848: *Ein Roman in Berlin; Hofgeschichten; Memoiren eines Weltkindes; Gisela; Nach der Hochzeit; Eva; Glück und Geld; Justin; Der Pilger an der Elbe; Bunte Welt; Des Lebens Heiland; Der Zögling der Natur; Frauenschicksal; Zugvögel* a konečně *Novellettenbuch.* V spisech těchto hájí M. emancipaci žen s takovou nezřídka smělostí a odvahou, že v kruzích moralistů pravé zděšení působila. Později oblíbila sobě M. román historický a vynikla v oboru tom nad jiné spisovatele nejen plodností ale i elegancí slohu a věrnou charakteristikou osob. Z románů těchto dočkala se většina četných vydání, jako: *Friedrich der Grosse und seine Freunde; Friedrich der Grosse und seine Geschwister; Maria Theresia und ihr Hof.* V době poslední uveřejněn byl v *Kölnische Zeitung* román její *Cardinal Girao*, a v *Neue freie Presse* ve Vídni vychází dosud ve feuilletonu román *Protestantische Jesuiten*, který ovšem zůstal nedokončený. Na počátku r. 1873 vyšly dva díly novel pod názvem *Die Frauenherzen*, které bez odporu k nejlepším pracím M-vé počítati sluší. V tisku nachází se ještě spis větší, nazvaný *Von Königgrätz bis Chiselhurst.* O Vídeňské výstavě psala M. velmi zajímavé zprávy pro listy americké. Nyní očekávala se od šedesátileté již M-ové ještě řada románů týkajících se poměrů orientalských, co výsledku cesty její do Egypta, kamž k zvláštnímu pozvání místokrále Egyptského při otevření průplavu Suezského se byla odebrala. Předčasná smrt ovšem očekávání tato zničila.

Muñoz Ferdinand, vévoda de Riansares (v. hl. d.), † 12. srp. 1873 v Sainte Adresse u Havru.

Munro Alexander, současný sochař v Skotsku. Umělec tento shotovil nejen veliké množství poprsí a soch dle vzorů skutečných, nýbrž i četné ideální figury veliké krásy a lahody. Z děl jeho jmenujeme: Mramorovou sochu *Jamesa Watta* pro Birmingham, sochu *Královny Marie II.* pro Westminster; ideální sochy *Undina* a *Zklamaný jestřáb.*

Munsch Josef, souvěký malíř histor. obrazů, nar. se v Linci a obdržel první vzdělání v umění malířském u znamenitého malíře a profesora na Mnichovské akademii Filipa Foltze. První obraz jeho, *Prohlášení ortele smrti nad Konradinem Švábským a Bedřichem Badenským*, byl též r. 1858 na umělecké výstavě v Praze. Později vytvořil M. veliký obraz *Rudolf Habsburský u mrtvoly krále Otakara II. po bitvě na Moravském poli.*

Munsterhjelm Magnus Hjalmar, současný malíř, nar. se mezi r. 1830—1835 v Tunloisu ve Finsku. S počátku byl plavcem a vykonal v letech 1858 a 1859 cesty do Španělska. R. 1860 vstoupil do akademie Düseldorfské, kde se vzdělal v krajinomalbě u Osw. Achenbacha a Gudeho, s kterýmžto posledním se přestěhoval r. 1865 do Karlsruhe. V letech 1861—1862 procestoval Švýcary a v letech 1863—1869 konal cesty po Finsku. Jeho krajiny vynikají svěží barvitostí, věrností dle přírody a poesií. Z obrazů jeho jsou nejpovedenější *Krajiny finské*, některé krajiny německé a obraz představující *Chytání raků na severu.*

Muntaner Eu Roman, jeden z nejlepších středověkých kronikářů románských, nar. se r. 1265 v Peraladě v Katalonii. Ztrativ r. 1285 za vpádu Francouzů v Katalonii při požáru Peralady veškeré jmění své trávil od té doby život dobrodružný s větší části u vojště, až po 30letých potulkách usadil se stále ve Valencii. R. 1352 napsal znamenitou kroniku svoji, obsahující hrdinné činy knížat Aragonských, počínaje od Jayme příjmím „Dobyvatele" až do korunování krále Alfonse IV. z rodu Aragonského, kterémuž sám co zástupce Valencie přítomen byl. Kronika M-ova má tím větší cenu historickou, jelikož spisovatel očitým byl svědkem všelikých událostí tehdejších, jichž zajisté co vojín u větším dílu osobně se účastnil. Nejstarší originaly kroniky té vyskytují se ve Valencii z r. 1558 a v Barceloně z r. 1562, dle těchto pak upraveny byly četné překlady do jazyků cizích; v němčině vyšla kronika M-ova roku 1842 v Lipsku o 2 dílech a ve frančtině v 5 dílech r. 1827. Italský překlad obstaral Filippo Moisè r. 1844 ve Florencii. O dalších osudech M-a a o jeho smrti nezachovaly se žádné paměti.

Munteanu, Gabriel, spis. rum., nar. se ve Vingardu v Sedmidradsku r. 1812. Po odbytých studiích gymnasiálních věnoval se právnictví, maje však velké zalíbení v školství opustil dráhu prvější a přijal místo ředitelské v semináři Buzeuském, jež nabídl mu r. 1836 tamější biskup Caesar. Později svěřil mu metropolita v Bukurešti zařízení nového semináře v Argesu, jehož správu pak podržel až do r. 1848. M. byl činný též co spisovatel a přeložil do rumunštiny mnohé školní knihy, jakož i některé spisy klasiků německých. Samostatně vydal: *Rumunskou čítanku pro gymnasia* (1857, dosud užívanou), *Rumunskou mluvnici* (2 díly 1860) a j.

Muoni Damian, současný numismatik a spisovatel vlaský, nar. se v Milánsku a vstoupil po odbytých studiích právnických do státní služby rakouské, kde r. 1861 zastával úřad vládního sekretáře v Miláně. M. byl neobyčejně pilný sběratel starožitností vůbec, zejména pak založil si sbírku autografů, která měla celkem 20.000 čísel (s četnými životopisy, listinami a 6000 podobiznami); nejstarší kusy z této sbírky pocházely z první polovice XV. stol. Vedle této měl M. také sbírku medálií (1000 kusů) a starých peněz přes 6000 kusů. M. vydal mnohé menší spisky a pojednání týkající se nově objevených starožitností ve všelikých odborných časopisech, zvláště pak dlužno uvésti práce jeho větší, které valného rozšíření nabyly, totiž: *Lettere inedite di Eugenio di Savoja a Don Uberto Stampa di Montecastello* (v Miláně 1854); *Memorie storiche di Autignate* (tamt. 1860); *La famiglia Sforza* (tamt. 1860); *Collezione d'Autografi di famiglia Sovrane, celebrita politiche, militari, ecclesiastiche, scientifiche, letterarie ed artistiche, illustrata con cenni biografici, documenti, fac-simili, ritrati, monette di alcuni stati italiani etc.* (v Miláně 1859 s 9 vyobrazeními).

Murchison Sir Roderick Impey, nejslavnější geolog anglický v XIX. stol., † v Londýně 23. říj. 1871, pozbyv dva měsíce před smrtí úplně řeči své.

Murschel Vilém, současný malíř, nar. se 1822 v Štutgartu. Původně byl kupcem a zabýval se bez návodu jakéhosi mistra malováním obrazů architektonických, v kterém způsobu malby záhy veliké dokonalosti dosáhl. Z děl jeho jmenujeme: *Vnitřek černého mramorového sálu* a *Vnitřek bílého sálu* (oba majetek královny Nizozemské) v zámku Štutgartském; *Vnitřek komnaty královny Olgy* tamtéž; *Audienční síň Virepurského zámku* (majetek císařovny Ruské); *Vnitřek některých komnat v Ludwigsburku* (majetek královny Olgy) a j.

Musaios, básník řecký, žijící v V. neb VI. stol. po nar. Kr. je spisovatel známé erotické básně o lásce Herory a Leandra. Báseň ta vyšla v četných vydáních (poprvé od Aldusa Manutia r. 1499) a

přeložena je do všech téměř jazyků evropských. V němčině vydaná byla původně v 1 díle *Hellas und Rom* r. 1842 ve Štutgartu.

Musgrave Samuel, jeden z nejpřednějších filologů anglických v XVIII. století, nar. se r. 1711 v Exeteru, kde otec jeho William M. byl praktickým lékařem. Mladý M., který rovněž medicině se věnoval, zabýval se vedle této zvláště pilným studováním klasiků řeckých a římských. R. 1774 vydal obšírnou práci ve 4 dílech, týkající se Euripida, k čemuž později r. 1800—1801 přibyly dva díly o Sofoklovi. Spisy tyto svého času vysoko od filologů byly ceněny a dosud ještě v mnohých částkách skutečné hodnoty své nepozbyly. M. † v Londýně r. 1782.

Mussafia Adolf, jazykozpytec, nar. se 15. ún. 1834 ve Splitě, kde otec jeho Jan Amadeus M. byl rabínem. Odbyv gymnasium v rodišti svém odebral se na universitu do Vídně r. 1852, kde zapsán byl na fakultě lékařské, ačkoliv ve skutečnosti výhradně studiemi filologickými se zabýval. R. 1855 vyučoval kandidáty učitelství, kteří měli do Vlach za učitele přijíti, v jazyku vlaském, a r. 1858 přednášel vlaštinu též na universitě Vídeňské. R. 1860 jmenován byl M., který již dříve přestoupil na víru katolickou, mimořádným profes. romanských jazyků. Mezi tím časem byl M. také v císařské knihovně v oddělení pro rukopisy zaměstnán. R. 1866 zvolila ho cís. akademie Vídeňská za dopisujícího člena v oddělení historickofilologickém. M. byl literárně velmi činným, a mnohé ze spisů jeho kritických vynikají nevšedním důmyslem a bystrostí. Vyjma pojednání uveřejněná ve všelikých časopisech odborných, jako: *Oesterreichische Wochenschrift, Wiener Zeitung, Jahrbuch für romanische und englische Literatur*, napsal M. ještě řadu spisů, z nichž [illegible] uvádíme: *Beiträge zur Geschichte der* [illegible] *Sprache* (ve Vídni 1862); *Ueber die Quelle* [illegible] *spanischen Vida de Maria Egipciaca* [illegible] *Sul codici della divina commedia* [illegible] *alla biblioteca di Vienna e di Olomouc* [illegible] *Zur rumänischen Vocalisation* (tamt. 18[illegible]) [illegible] *lung der altmailändischen Mundart* [illegible] *Schriften* (tamt. 1869); *Italienische Sprach*[illegible] *Regeln und Beispielen* (ve více vydáních [illegible] počínaje); *Altfranzösische Gedichte aus* [illegible] *Handschriften* (tamt. 1864).

Mutinelli Jan Křtit., spisovatel, nar. [illegible] rozen r. 1747 ze staré rodiny [illegible] tých studiích gymnasiálních oddal se [illegible] stal se advokátem v Benátkách, [illegible] ustanoven byl za radu při c. k. apela[illegible] Úřad tento zastával M. až do své smrti [illegible] vzdav se již před přijmutím jeho [illegible] advokátní. M. znám je v literatuře vlaské [illegible] menitý básník a rovněž výtečný stylista [illegible] niká i eleganci slohu i důmyslným obsahem [illegible] jeho: *La sera; Il Giornalista; G*[illegible] (tato z části prosou a části veršem psaná) [illegible] všeobecné chvály. Sebrané spisy jeho [illegible] šly v díle nazvaném: *Soliloquii trasportati* [illegible] *italiano*. M. † v Benátkách 3. kv. 182[illegible].

Muttenthaler Antonín, malíř genre [illegible] obrazů, nar. se r. 1820 v Hochstädtu. St[illegible] vedem W. Kaulbacha v Mnichově a vyniká [illegible] obrazotvorností i mistrovskou obratností [illegible] Z obrazů jeho jmenujeme: *Bitva u Amp*[illegible] ver. národním museu) a *Tanec slonů*; [illegible] kresby k baladám a národním písním [illegible]

N.

Nábojnice v. Sumka v dopl. 1.

Nadermann François, výtečný harfenista a skladatel hudební, nar. se 1779 v Paříži, vzdělal se návodem otce svého, nakladatele hudebnin Josefa N-a, cestoval po Anglii, Německu (1802), Švédsku a Rusku, a stal se prof. na harfu na Pařížské konservatoři. Co učitel získal si odchováním mnohých výborných žáků, mezi nimiž zvláště slavný Labarre a slč. Demerova vynikly, dále zlepšením harfy (v. Harfa v hl. d.; dle návodu jeho pracovali bratří Erardové) a výtečnými skladbami 100 čísel obsahujícími, mezi nimiž četné koncerty a brillantní variace, velké zásluhy o své umění. Jeho *Ecole ou Méthode raisonnée pour la Harp* (v Paříži 1832) byla na Pařížské konservatoři jako učební kniha zavedena a požívala po dlouhý čas výborné pověsti. N. † 1836.

Nadmyslivec, vojenská šarže u polních myslivců, rovnající se šikovateli, něm. *Oberjäger*. *Čšký.*

Naglič Martin, básník krajinský, nar. se 1. list. 1748 v Sayrachu v Krajině, studoval na gymnasium v Lublani a vstoupil pak do řádu tovaryšstva Ježíšova. Když řád tento byl zrušen, stal se N. knězem světským a přednášel na lyceu Lublaňském poetiku. Záhy zkoušel se N. v básnictví, a některé plody jeho uveřejněny byly zároveň s prvotními pracemi Mihaše, Vodníka a j. ve spisu *Pisanice* (2 dílky z r. 1780—81). N. tvořil s některými probudilými mladíky krajinskými v Lublani úzký kruh, jehož snahou bylo vzdělávání národa a šíření užitečných vědomostí mezi ním. Velmi pilně účast[illegible] znamenitého překladu bible do slovenšt[illegible] překlad dosud za vzor stilistiky platí. N [illegible] nejhorlivější vlastence krajinské, již v [illegible] vlasti veškeré síly své věnovali.

Nagyváti Jan, oekonom a spisovatel [illegible] nar. se r. 1755 v Miškovci z rodiny [illegible] byv prvního vzdělání svého v rodišti a [illegible] ském Potoku vstoupil do vojska, kde [illegible] nosti setníka, načež vzdal se vojenství [illegible] se úplně oblíbeným svým vědám [illegible] Prvním spisem, jejž v oboru tom pod [illegible] *szorgalmatos mezei gazda* (v Pešti 1791, [illegible]) vydal, vzbudil pozornost na sebe, tak [illegible] Jiří Festetics ihned jmenoval [illegible] na statcích svých. Tím nabyl N. [illegible] aby prospěšné reformy v hospodářství [illegible] zřejmým příkladem jiné také k zalíb[illegible] měl. Znamenité výsledky hospodářství N. [illegible] Festeticse, že odměnil se mu darem [illegible] zemků v Csurgo, kamž N. brzy přesídlil [illegible] 15. ún. 1819 †. Spisy N-ho vyšly [illegible] jeho smrti a sice pod názvem: *Magyar* [illegible] *szony* (v Pešti 1821); *Magyar gazda* [illegible] 1821); *Magyar praktikus tenyésztő* (tam[illegible]) *Magyar praktikus termesztő* (tamt. v. t.). [illegible] spisů psal do mnohých časopisů odborných.

Nahá zbraň, *blanke Waffe*, v. [illegible]

Náchod (v. hl. d.). R. 1866 dne [illegible] vtrhli do města Prusové, a zahnavše [illegible]

slabou posádku rak. obsadili zámek a město, odkud hned časně ráno „Branku zemskou“ obsadili a vojsko naše zde 27. čna porazili, kteréž k večeru ke Skalici musilo ucouvnouti. Při střelbě z děl utrpěl mnoho památní kostel ve Václavicích. Po celý čas války trpěl N. velikých škod od tábořících zde stále Prušáků. Poznamenati sluší výrok Prusův, když 26. čna 1866 do Náchoda vtrhli a žádného vojska zde nenalezli: „Zdejší průsmyk stojí nám za dvě i tři bitvy krvavé.“ — R. 1870 zaměněny jsou zdejší bývalé podreální školy v občanské, a národní rozšířeny na 7 tříd. R. 1872—3 postavilo si zde město svůj vlastní velikolepý pivovár. K N-u patří statky Čermná Malá, pak v Prusku Slaný a Březová. *še.*

Naidky (*Naidea*), čes. **žížaly vodní**, jsou čeleď červů štětinatých (*Chaetopodes*) z řádu červů kroužkovaných. Žížaly vodní mají tělo útlé, průsvitavé, obyčejně nezřetelně článkované, s vláskovitými neb háčkovými štětinami; žijí ve vodách neb v zemi velmi vlhké. Odrůdy sem patřící jsou: N-ka chobotnatá (*Nais proboscidea*), asi 5‴ dlouhá, průsvitavá, má čelní lalok prodloužený v bičíkovitý chobot, jenž s článkem ústním jest srostlý. Má na přední části těla štětinky háčkovité a na zadní vláskovité. Žije v našich stojatých vodách zejména mezi okřehkem a rozmnožuje se vajíčky i dělením. Nitěnka růžová (*Tubifex rivulorum*) jest 2—3″ dlouhý, nítkovitý červ s dvěma řadama jednotlivých neb podvojně postavených štětinek. Má krev červenou a žije hromadně v pobřežním bahně v rourkách, z nichž jen částečně vylezá. Velikým množstvím těchto červů vznikají na bahnitých místech veliké růžové chomáče, které okamžitě mizí, jakmile se jich dotkneme. Roupice trouchová (*Enchytraeus vermicularis*) jest čárkovitá, asi 10‴ dlouhá žížala s krátkými štětinami, a žije v zetlelém listí a v trouchu země. *Bbk.*

Nakić Petr, výborný stavitel varhan, nar. se v Kninĕ v Dalmacii na počátku XVIII. stol. z rodičů bezmajetných. S počátku zabýval se jako otec pasením stád, při čemž pilně vyřezával sobě píšťalky dosti umělé, tak že na sebe upozornil celé nejbližší okolí, čímž stalo se, že někteří občané o přijmutí mladého N-e do kláštera františkánského della Vigna v Benátkách se přičinili. Zde nabyl N. prvního vzdělání svého, načež u znamenitého stavitele varhan Piazza v prázdných chvílích oblíbenému umění svému se věnoval. Mezi tím dokončil N. též studia bohoslovecká a byl za kněze vysvěcen. První varhany své postavil v chrámě sv. Justina v Padově, dílo to tak znamenité, že je Bertoni za první a nejlepší v celé Italii prohlásil. N. zřídil nyní zvláštní dílnu na výrobu varhan, a postavil neméně dobré toho druhu nástroje hudební v kostele u sv. Filipa ve Splitě, v Zadru a j. Celkem zhotovil N. do různých chrámů a klášterů přes 500 výborných varhan; původní pracovna jeho záhy přeměnila se ve velikolepý ústav, při němž znamenitá škola pro stavitele varhanické zařízena byla a kterouž N. s velikou péčí a obezřelostí až do vysokého stáří svého řídil. Ze školy té vyšli na př. Francesco Dazia, Gaetano Callidi a j. N. strávil konec života svého na svých statcích, kteréž zakoupil v okolí Conegliana.

Nakić-Vuiković, architekt a spisovatel, nar. se r. 1763 v Kninĕ v Dalmácii, jsa původně od otce svého, tehdy majora u vojska benátského, rovněž k vojsku ustanoven, poslán byl na vojenskou akademii genijní ve Veroně, kdež zvlášť ve vyšší mathematice, v hydraulice a hydrostatice vynikal, tak že později ustanoven byl za profesora těchto předmětů na téže akademii. R. 1788 vyzval ho senát benátský k upravení strašných spoust, které tehdy řeka Brenta spůsobila, a N. vykonal úlohu tu tak mistrně, že získal si chvalného jména doma i za hranicemi. R. 1790 navrátil se do vlasti své, a když Dalmatie 1798 přivtělena byla k Rakousku pod správou guvernéra hraběte Thurna, odbýval N. v Zadru veřejné přednášky o mathematice a stavitelství. Literární práce N-ovy týkají se nautiky a hydrauliky a měly pro studia odborná vysokou cenu, jelikož N. při mnoholeté činnosti své stavitelské mnohé původní a praktické vynálezy učinil. † v Padově 1805.

Napoleon III. † 9. led. 1873 v Chislehurstu.

Narcein ($C_{46}H_{29}NO_{18}$), alkaloid, jenž byl 1832 od Pelletiera v opiu nalezen, z kteréhož se připravuje vyluhováním studenou vodou. Z jedné libry opia obdrží se obyčejně 0·6 gramu n-u. N. krystaluje v dlouhých bílých čtyrstěných hranolech aneb jemných jehlách, spojených v malé chomáčky. Krystaly tyto jsou chuti slabě hořké, později svíravé a úplně bez zápachu, teplotou 100·6 strácejí vodu a 145·2°6 tají, načež promění se v beztvárnou hmotu; rozpouštějí se v 1285 dílech studené a 230 dílech teplé vody, jakož i ve vařícím líhu, z kteréhož po vychladnutí opět se vyhraňují; rozpouštějí se též v rozředěném čpavku a v louhu draselnatém i sodnatém. N. slučuje se s kyselinami v snadno krystalující soli, jako v sodan n-ový, síran n-ový a dusičnan n-ový. Zahříváním vyvinuje zvláštní zápach po slanečku, a děje-li se toto po delší dobu, zuhelnatí. Kyselina dusičná rozpouští n. a dává s ním roztok žlutý, jenž zahříváním vyvinuje červeně zbarvené plyny a zhuštěný usazuje později krystaly kyseliny šťavelové. Jod tvoří s n-em zvláštní černomodrou hmotu, která se v horké vodě rozpouští a po vychladnutí se fialově neb modře zbarví. Kyselinou sirkovou se n. zbarví na hnědo a rozpustí se později v žlutou barvu; není-li zcela čistý a s rhoedinem, thebainem neb papaverinem znečistěn, dává tekutinu červenou neb také modrou, dle toho, kterého alkaloidu více obsahuje. Poprvé upotřebil n-u v lékařství Ch. Lecomte, když před tím byl jeho užitečnost a prospěšnost znamenitý francouzský fysiolog Cl. Bernard ve zvláštním spisu oznámil. Nedlouho po uveřejnění práce této zkoušeli účinek n-u též lékaři Debout, Béhier, Delpech, Laborde, Grisolle, a výsledek všech zkoušek byl, že účinek n-u je vždy spolehlivější a jistější než ostatních alkaloidů každého opia, tak že nikdy nenásleduje bolení hlavy, tepání žil zůstane stejné, teplo těla se nezvyšuje, dýchání se o něco málo zmenšuje, ale stává se již po malé chvíli opět pravidelné, a moč neukazuje žádnou podstatnější změnu.

Nardi František A., znamenitý statistik, nar. se v Barole u Conegliana v Benátsku r. 1808 z rodiny šlechtické. Po odbytých studiích gymnasiálních vstoupil do theologie a sice nejprvé v Padově, odkudž pak do semináře theologického ve Vídni se odebral, hlavně za tím účelem, aby zde také ve studiích filosofických pokračovati mohl. Stav se doktorem bohosloví a filosofie povolán byl N. r. 1832 za prof. pedagogiky na theologickou fakultu university Paduanské, kterýž úřad zastával do r. 1842, kdy svěřena mu byla profesura církevního práva. R. 1851 přiděleny byly N-mu ještě vědy statistické, kteréž ode dávna se zvláštní pílí pěstoval. Ze spisů jeho vyjímáme následující: *Elementi di Diritto ecclesiastico; aggiuntevi le norme politiche e civili in oggetti misti* (3 díly v Padově 1854); *Il diritto del matrimonio* (tamt. 1854). Co statistik náleží N. dle úsudku vrstevníků k nejpřednějším pěstovatelům této vědy v Itálii, jakož i ze spisů jeho v oboru tom vydaných vysvítá. Tak vyšla r. 1856 první jeho práce stati-

stická pod titulem *Statistica teoretica degli stati d'Europa* (v Padově); pak *Notizie statistiche relative agli stati meridionali e occidentali d'Europa* (ve více vydáních tamt. 1855); *Sulla storia della Geografia* (tamt. 1855); *Orazione funebre in onore del conte Alessandro Rocchetti* (Řeč tato nad míru se líbila a vyšla tiskem r. 1856 v Padově); *Sull' amministrazione dell' patrimonio de' luoghi pii e sul modo di migliorarla* (v Benátkách 1862). R. 1858 odebral se N. do Říma co Auditor Rotae Romanae, kde dosud žije.

Nardois J. Galioth, malíř a rytec, jenž žil v XVII. stol. a pracoval hlavně v Benátkách. Pokládá se za žáka Claude Lorraina a zanechal krásné, v duchu tohoto umělce pracované rytiny, jež posud velikou cenu mají. Nejčelnější z nich jsou: *Tanec před italskou chalupou, Hostinec u mostu, Krajina se stádem* a j.

Narkotin ($C_{44}H_{23}NO_{14}$; v. hl. d.) byl poprvé od Derosnea r. 1803 z opia připraven, nebyl však od něho co alkaloid poznán, což teprv Robiquet r. 1817 s největší důkladností dokázal. N. krystaluje v bezbarvých průhledných perlových hranolech anebo v plochých jehlách v chomáčkách sloučených, nemá ani chuti ani zápachu a reaguje neutrálně, je těžší vody a teplotou 170° C. taje; po vychladnutí však se opět vyhraňuje. Rozpouští se jen málo v horké vodě, v studené se nerozpouští. N. slučuje se s větší částkou kyselin v soli, které kysele reagují, povejvíce beztvárné jsou, ve vodě, étheru a lihu se rozpouštějí, velmi hořce chutnají a snadno vodou se rozkládají. Zahřívá-me-li n. ponenáhlu, rozkládá se a tvoří opaveč. Chlorem se n. zbarví červenohnědě, bromem pomerančově žlutě, jodem žlutohnědě a chloridem jodovatým cihlovitě. Kyselina dusičná mění n. již za studena v červenou pryskyřici a zároveň vyvinují se červené páry; zahřívá-li se takto obdržená látka louhem draselnatým, obdržíme amin methylový. Vaří-li se n. s louhem draselnatým, obdržíme narkotan draselnatý, který se vylučuje v podobě malých olejovitých kapek, jež vychladnutím se nemění, lihem dají však tekutinu žlutou, a kyselinami se opět n. vylučuje. Kyselina sírková rozpouští s počátku n. v bezbarvou tekutinu; tato stává se však za krátký čas žlutou, červenavě žlutou a za několik dní malinově červenou. Zahřívá-li se však roztok tento ponenáhlu, stává se pomerančově červeným, později se utvoří na něm krásně fialově modrá kola, která ale později v červenofialovou barvu přecházejí. Přidáme-li k roztoku tomuto kapku kyseliny dusičné, povstane tekutina červená, zahřeje-li se na 150° C. a přidá-li se chlorečnan sodnatý, povstane tekutina krásně fialová a později červená. Obsahuje-li kyselina sírková jen $^{1}/_{1000}$ molybdenanu sodnatého, zbarví se n. v roztoku takovém ihned krásně zeleně, později hnědozeleně a konečně červeně. Kyselina dusičná rozpouští n. barvou žlutou, která ale již v krátkém čase zmizí. Stalo-li se otrávení opiem a chceme-li n. ve vnitřnostech neb výkalu dokázati, připravíme si dříve roztok kyselinou, z toho vyluhováním benzolem, étherem petroleovým neb alkoholem amylovým ostatní alkaloidy odstraníme, a teprv ze zbytku obdržíme chloroformem n.

Narolski Andreas, učený jesuita, nar. se v Přemyslu v Haliči r. 1727, vstoupil po odbytých studiích přípravných r. 1746 v Krakově do řádu tovaryšstva Ježíšova a věnoval se tu s příkladnou horlivostí stavu učitelskému na různých ústavech řádu. Od r. 1773—1778 přednášel na theologické fakultě ve Lvově o právu kanonickém, načež vzdal se úplně veřejného působení a žil ve Lvově až do své smrti r. 1795. N. vydal množství spisů [illegible] ckého, z nichž nejdůležitější je *[illegible] romani Pontificis auctoritate* [illegible] *avita religione* [illegible] *lam propugnata* (v Premysla 1759), [illegible] času veliký ruch spůsobilo.

Nasir-ed-Din (v. hl. d.), šach Perský, [illegible] val v létě r. 1873 Evropu, kde byl u [illegible] panovnických s velikou okázalostí [illegible] Směr cesty jeho byl přes Petrohrad, [illegible] Paříž, Vídeň, Terst, Cařihrad zpět do [illegible]

Naske Adolf Karel, spisovatel něm., [illegible] ve Vídni r. 1814. Odbyv zde studia gymn[illegible] filosofická vstoupil do služby státní, [illegible] do své smrti co c. k. účetní oficiál. N. [illegible] léta stálým a velmi svědomitým [illegible] Vídeňského *Theater-Zeitung*; také do [illegible] divadelních přispíval hojně a sice [illegible] donymem dr. Wespe nebo dr. [illegible] dával ostatně, jak se později ukázalo, [illegible] cizí věci za svůj majetek, jako na př. [illegible] r. 1840 uveřejněn jest obraz ze *[illegible] gille* a co autor podepsán N., ačkoli [illegible] od Zschokke. Roku 1847 napsal N. *[illegible] daten* (v Berlíně) a *Aus der Komm[illegible]* později pak vydal ještě *Gedenkbuch der [illegible] feierlichkeiten Kaiser Franz Josef I. [illegible] Herzogin v. Baiern* (ve Vídni 1854). N. † [illegible] 20. září 1864.

Nast Jan Jakub, nar. se 1751 v [illegible] 1751 prof. filosofie na Karlsschule, [illegible] literatury na Štutgartském gymnasiu a [illegible] v Plochingenu. Sepsal: *Einleitung in die [illegible] Kriegsalterthümer* (Štutgart 1780); *[illegible] alterthümer* (tamt.); *Theophrast's [illegible]* 1790); *Ueber Homers Sprache* (tamt. [illegible]).

Natorp Bernard Christian Ludvík, [illegible] theolog něm., pedagog a spisovatel, nar. [illegible] denu na řece Ruhr r. 1774, vstoupil po [illegible] studiích gymnasiálních do theologie a [illegible] vysvěcení svém na kněžství nejprve [illegible] mnasiálním v Elberfeldu, odkudž později [illegible] byl za faráře do Bergischenu, načež r. [illegible] šen za vrchního konsistoriálního radu v [illegible] N. získal sobě rozhodných zásluh o [illegible] ství v Německu, k čemuž neúnavnou [illegible] cilstnou obětavostí, moudrou a vždy prak[illegible] dou, jakož množstvím spisů pedagogických [illegible] ných všemožně přispívati se snažil. Z [illegible] literárních uvádíme tuto některé, jako: *[illegible] bibliotek, eine Angabe und kurze Charakteristik [illegible] brauchbarsten Werke für Lehrer* [illegible] (v Essenu 1802; 5. vyd. tamt. 1820); *[illegible] Organisation allgemeiner Stadtschulen* (tamt. [illegible]); *Ein einziger Schullehrer unter tausend Kindern [illegible] dem Englischen von Lancaster* (tamt. [illegible]) tím, dle potřeb v Německu nutných, [illegible] covaným, uvedl mezi učitelstvo něm. [illegible] a praktickou vyučovací methodu Lancaster[illegible] která záhy velké nabyla obliby. Dále [illegible] *talschrift für Religionslehrer* (4 díly, tamt. [illegible] 1809); *Briefwechsel einiger Schulfreunde* [illegible] 1816); *Ueber den Gesang in den Kirchen [illegible] testanten* (tamt. 1817); *Predigten* a [illegible] vydával N. v různých dobách od r. 18[illegible] Vedle těchto samostatných děl přispíval N. [illegible] pracemi do všelikých časopisů [illegible] ckých i pedagogických. † v Postupimě [illegible]

Natterer Jan, lékař a přírodo[illegible] Vídni 13. října 1821, bratrovec [illegible] dospytce Jana Josefa Natterera [illegible] Po odbytých studiích stal se r. 1844 [illegible]

6 letech kustodem sbírek v cís. přírodnickém kabinetu ve Vídni. N. byl znamenitý praeparator, a sbírky kabinetní obohaceny příspěním jeho mnohými vzácnými kostrami a praeparaty v lihu. Dosáhnuv později na fakultě medicinské doktoratu oddal se od r. 1851 praxi lékařské ve Vídni v Leopoldově. Té doby zabýval se N. pečlivě lučebním i drobnohledným rozborem všelikých vrstev kruchových. Později přilnul k fotografii, v níž také kolijaké praktické zlepšení a zjednodušení manipulace zavedl. Články své vědecké uveřejňoval s počátku v Poggendorffově časopisu *Annalen der Chemie und Physik*; zejména nalezáme tam důležité pojednání pod názvem *Leichte Methode Kohlensäure und Stickgasoxydul in den flüssigen Zustand zu versetzen* (1844). V časop. *Polytechnisches Notizblatt* (redig. Böttger) nalezáme z r. 1852 obšírné pojednání *Neues photographisches Verfahren*. Roku 1855 podnikl vědeckou cestu do Nubie a ústřední Afriky, z kteréž navrátil se zpět do Vídně r. 1858. Z výpravy této přivezl mnohá vzácná zvířata pro zoologickou oboru v Schönbrunnu. Po krátké době nastoupil N. druhou cestu na východ, jsa ustanoven za zástupce konsula v Chartumu, kdež jej ale záhy stihla smrt 17. pros. 1862.

Naue Julius, současný malíř, rodem z Anhaltu, žijící v Mnichově. Tížen hmotnými nedostatky mohl se teprv pozdě věnovati umění a studoval hlavně dle Dürera a dle přírody. Později přestěhoval se do Mnichova, kde jej přijal Schwind mezi své žáky, a zhotovil pod dozorem tohoto mistra první svůj obraz, představující *Zvěstování Panny Marie*, jenž na výstavě vlasteneckého spolku přátel umění v Praze r. 1862 veliké došel pochvaly. Se svým obrazem *Pověst severní* vstoupil N. se zdarem na půdu romantiky. Později vydal cyklus 7 obrazů *o císaři Jindřichu a princezně Ilse*, a v poslední době utvořil 8 kartonů pro vilu Linggovu, vyličujících scény ze stěhování se národů dle epické básně Linggovy.

Naumann 1) Jan Ondřej, nar. se v Ziebigku 1744, † tamtéž r. 1826. Týž vynikal svého času co praktický oekonom, hlavně ale znám je až dosud z pozůstalých výborných spisů jako výtečný ornitholog. R. 1795 vydal v Lipsku první obšírnější spis svůj *Ausführliche Beschreibung aller Wald-, Feld- und Wasservögel in und um Anhalt*, načež t. r. ještě počal vydávati veliké dílo ornithologické pod názvem *Naturgeschichte der Land- und Wasservögel des nördlichen Deutschlands und der angrenzenden Länder*, kteréž dospělo sepsáním N a pouze až k 22. dílu (v Lipsku 1795—1804), kdežto v ukončení jeho se uvázal syn jeho Jan Friedrich N.. ornitholog rovněž na slovo vzatý, který vydal ještě 3 dílky (r. 1805—11), načež celý spis v nové rozmnožené vydání upravil, které s bohatými ilustracemi vyšlo v Lipsku r. 1820—47. Dále napsal N. velmi poučnou knihu o vycpávání zvířat pod jmenem *Taxidromie* (v Halle 1815); pak *Ueber den Haushalt der nördlichen Seevögel Europa's* (tamt. 1824). Poslední velká práce literární, kterou podnikl neunavný tento badatel společně s Ch. A. Buhlem, totiž *Die Eier der Vögel Deutschland's und der benachbarten Länder*, vyšla v Halle s mnohými rytinami v mědi o 25 svazcích r. 1819—27. N. platil v ornithologii Německa za autoritu, neboť pečlivá jeho pozorování zakládala se vesměs na mnoholeté zkušenosti, neunavné snaze a rozumném, vždy všestraně uváženém úsudku. — **2)** August František Jindřich N., znamenitý kreslič, nar. se v Merseburku v Sasku r. 1748 ze staré rodiny šlechtické, z jejíchž členů několik v umění malířském vynikalo. Původně oddal se N. inženýrství, kterouž vědu studoval v Praze do roku 1778. Dokončiv studia svá odebral se do Lince a odtud r. 1786 do Salcpurku, kde jej r. 1788 arcibiskup hrabě Colloredo za inženýra a kabinetního kresliče svého ustanovil. N. shotovil t. č. velmi zdařilé prospekty hlavního města i země Salcpurské, jako: *Pohled na celý Solnohrad* a *Pohledy na jednotlivé části jeho*; pak obrazy krajin venkovských, na př. *Gastein*, *Tittmaning*, *Laufen* a j. † v Salcpurku 26. čna 1795.

Navarrete, don Martin Fernandez de, věhlasný učenec španělský (v. hl. d.) vstoupil po odbytých přípravných studiích r. 1780 k námořnictvu špaň. a účastnil se tehdejší války s Angličany. Když uzavřen byl mír, odhodlal se N. ku pokračování ve studiích svých a odebral se na školy Kartagenské, kde záhy tak vyniknul, že svěřeno mu bylo proskoumání veřejných i soukromých archivů španělských za tím účelem, aby shromáždil a urovnal všeliké listiny a zaznamenání týkající se námořnictví vojenského i výprav výskumných loďstva španělského. Ve válce proti Francouzské republice účastnil se opět co adjutant generála Don Juana de Langara, velitele loďstva, a vynikl zejména udatností při oblehání Toulonu, začež povýšen byl za kapitána. R. 1797 stal se Langara ministrem námořnictví a povolal N-ta za oficiála do svého departementu. V té době napsal N. mnohá velmi důležitá pojednání do spisů historického odboru královské akademie, z nichž zejména důmyslným badáním vyniká úvaha *o účastnění se Španělů ve válkách křižáckých*. Za vlády francouzské vzdal se N. úřadu svého a žil v soukromí v Sevile, zabývaje se pilně studiemi historickými. R. 1819 vydal životopis Cervantesa co úvod k novému vydání *Don Quijota*, které obstarala král. akademie. R. 1820 ustanoven byl N. za ředitele hydrografického ústavu v Madridě a postupoval nyní ve vysokých úřadech rychle až r. 1837 jmenován byl senatorem a ředitelem akademie historické, kteréž hodnosti do své smrti zastával. Mezi tím časem vydal tiskem velikolepé dílo *Coleccion de los viajes y descubrimientos que hicieron los españoles des de fines del siglo XV., con varios documentes inéditos concernientes à la historia de la marina castellana y de las establecimientos españoles en Indias* (5 dílů, v Madridě 1837). Spis tento obsahuje tolik a tak vzácného materiálu historického z původních listin pečlivě sebraného, že Alex. Humboldt prohlásil ho za jedno z nejlepších děl historických, která kdy v literatuře španělské vydáno a napsáno byla. N. zanechal po své smrti mimo ohromný materiál z výtahů a opisů archivních neukončenou práci pod názvem *Bibliotheca de escritores marinos españoles*.

Nave Jan, přírodozpytec, nar. se 16. září 1831 v Praze, kde otec jeho byl úředníkem ve službě státní. První školní vzdělání nabyl N. v Praze a později v Brně, kde od r. 1842—1850 navštěvoval gymnasium. N. již v mládí jevil zvláštní příchylnost k přírodě a zakládal si sbírky, až později neunavnou pílí veškerou činnost svoji přísným vědám přírodním věnoval. R. 1850 odebral se N. do Vídně, aby po vůli rodičů právům se oddal, avšak to nevadilo mu v původních jeho studiích hlavně botanických; neboť navštěvoval pilně botanickou zahradu a přednášky dra prof. Ungera, který jej prvně seznámil s mikroskopickým pozorováním rostlinstva. Po odbytých studiích právnických navrátil se zpět do Brna a vstoupil do služby státní, a sice k moravskému zemskému finančnímu ředitelství. V té době obral sobě za výhradný předmět studií řasy (*Algae*). Později založil v Brně s několika přáznivci věd přírodních Spolek pro pěstování a šíření přírodovědy, kterýž svého času velmi zdatně si

počínal. Vědecké práce N-ovy obmezují se sice jen na prozkoumání řas Moravy a Slezska, avšak práce tato je nevyčerpatelným pokladem pro další studia v tomto oboru. Ve spisech zmíněného spolku podával N. pravidelně výsledky důležitých bádání svých; jiná pojednání jeho vyšla pak v rozličných časopisech odborných, jako v *Hedwigia* (v Drážďanech), ve *Zprávách c. k. moravsko-slezské hospodářské společnosti* atd. R. 1864 vyšel v Lipsku důležitý spis N-ův, totiž *Anleitung zum Einsammeln, Praepariren und Untersuchen der Pflanzen, mit besonderer Rücksicht auf Kryptogamen*. N. † záhy na neduh plicní, který v poslední době i v pracích mikroskopických nad míru mu vadil, 18. list. 1867 v Brně. Dr. Rabenhorst v Drážďanech a Lenormand v Paříži nazvali N-ho jedním z předních algologů rakouských.

Navlet Victor, současný malíř architekturní, rodem ze Châlons sur Marne, jest žák Abela de Pujola a vystavuje obrazy své do veřejnosti od roku 1848. Z děl jeho vynikají nejvíce: *Apollinská galerie v Louvru, Galerie Jindřicha II. ve Fontainebleau, Komnata ve Vatikánu.*

Navrátil Josef (v. hl. d.) † 22. dub. 1865.

Náz z Chřenovic, rodina vládycká, psala se dle tvrze Chřenovic v Čáslavsku, kterouž držela záhy v XV. století; později však byla v držení Fridnavy, Jitkova a jiných statků v téže krajině. V tit. z r. 1534 čteme Hendricha N-e z Chř. na Fridnavě, jehož potomkem (synem?) byl Hynek N. z Chř., který r. 1543 statek Fridnavu vložil do desk, tak jak jej několik let již držel. R. 1573 byl na sněmu Mikuláš N. z Chř. na Fridnavě a Adam N. na Jitkově, z nichž r. 1576 Mikuláš N. prodal zboží své Fridnavské Balcarovi Šenovicovi z Ungerswerthu. V tit. z r. 1589 připomíná se Adam N. na Jitkově, jenž r. 1593 prodal statek ten Pavlovi Mitrovskému z Nemyšle. — Jak se podobá zanikla rodina tato v prodlení XVII. století. *Ht.*

Nebbien Christian Heinrich, ekonom a spisovatel, nar. se 22. září 1788 v Lobeku; již z mládí jevil zvláštní příchylnost k zahradnictví a ovocnářství, což přimělo zámožné rodiče jeho, že poslali jej po odbytých školách průpravných na některé hospodářské ústavy v Německu, kde N. brzy seznámil se s všelikými pokusy, které pro zdokonalení a šíření rationelní ekonomie se podnikaly, což rozhodný mělo vliv na směr jeho budoucí činnosti. Obral si totiž N. za přední úkol životní působiti mezi rolníky pro zlepšování půdy a praktické využitkování všech plodin hospodářských, a k cíli tomu nešetře výloh vlastních upravil na počátku nynějšího století více než 80 vzorných hospodářství v Polsku, Uhřích, Prusku a Bavorsku. Aby širších nabyl rozhledů o ekonomii jiných národů, procestoval N. Italii, Rusko, Anglii a Nizozemsko, načež podal výsledky zkušeností svých s přiměřenými návrhy na změnu dosavadního systemu v hospodářství ve spisu *Die Einrichtungskunst der Landgüter auf fortwährendes Steigen der Bodenrente* (3 díly, v Praze 1821). I v ostatních menších a větších pojednáních, která v různých časopisech odborných tiskem vyšla, připomíná N. výhody, které ekonomie, dle nynějších poměrů časových na všestranné zužitkování plodů zařízená, rolníkovi nezbytně poskytovati musí. V ohledu tom získal si tudíž N. veliké zásluhy, že pomáhal neúnavně vymaňovati rolníka z předsudků zastaralých a škodných. Z dalších spisů jeho sluší ještě uvésti tyto: *Der schuldenfreie Staat, oder landwirthschaftliche Ansichten und Erfahrungen in Hinsicht auf allgemeine Schuldentilgung sowohl der Landgüter als der Staaten* (v Berlíně 1834) a *Die Bewegung des Bodens oder die Vortheile und Nachtheile der Ablösung und Zusammenlegung der Felder* [illegible] *dem Anbau des Bodens* (v Lipsku 1836).

Neder Michael, současný malíř, [illegible] Vídni na počátku nynějšího století. R. [illegible] na výstavu Akademie umění výtvarných [illegible] poprvé obrazy své: *Selský chlapec krojící* [illegible] *spodou* a *Posvícení*; od r. 1832 [illegible] vystavěl N. ještě následující obrazy: [illegible] *muže a dva sedláky* (1834 a 1835); [illegible] *lého; Rodinu na venkově; Společnost* [illegible] *otce a dcery; Starou ženu* (1837—39); [illegible] *posvícení; Ubytování husarů; Sedláky* [illegible] *Vesnického holiče; Branec v hostinci*; [illegible] 1846 *Venkovany; Pytláka*, [illegible] v měsíčních výstavách rakouského „Kunst[illegible] ve Vídni byly vystaveny od N. z r. 1856 [illegible] *zimy*; r. 1860 mimo jiné *Lékařská porada* [illegible] *Starý muž*. Od více let žije N. v Döbling[illegible] Pro scény z nižších tříd společnosti projevil [illegible] menitý talent, a jeho obrazy toho druhu [illegible] cenou uměleckou.

Nedvízský z Nedvězí, starobylá [illegible] dycká, psala se dle sídla Nedvězí v [illegible] jež v XV. a XVI. stol. držela. V první [illegible] XVI. žil Zdeněk N. z N., který se připomíná [illegible] likéž v tit. z r. 1534 a zemřev r. 1536 [illegible] Jana. Tento vložil r. 1542 zboží Nedvízské [illegible] 1549 jiné ještě dědictví své znovu do [illegible] cházi s Petrem N-m z N. také v tit. [illegible] Na sněmu r. 1569 čteme Jana N-kého z N. [illegible] nebo sic potomka předešlého Jana N-kého [illegible] byl ženat s Markétou ze Žďáru a r. [illegible] držel list mocný na kšaftování. Nemaje [illegible] rozených odkázal statky své Nedvězí a [illegible] manželce k užívání do smrti, a po ní [illegible] svým Janovi Chobotskému z Otředka a [illegible] Chobotskému z Chotěšína. Po smrti [illegible] uvázala se r. 1585 Markéta N-ká [illegible] v statek Nedvízský, načež mizí rodina [illegible] veřejných.

Needham John Tuberville, nar. se 171[illegible] dýně, stal se profesorem rhetoriky v [illegible] později prof. filosofie v Lisabonu. Na [illegible] po Francii, Italii a Německu, a byl r. 17[illegible] od Marie Terezie za ředitele akademie [illegible] do Bruselu, kde † 1781. N. učinil se [illegible] bedlivý pozorovatel světa mikroskopického [illegible] val též Buffona v Paříži při stanovení [illegible] o prvotném plození a přispíval k jeho [illegible] lými mikroskopickými pozorováními. [illegible] vární boj s Voltairem, odůvodňuje některé [illegible] v biblí uvedená. Hlavní dílo N-ovo jest [illegible] *croscopical discoveries* (v Lond. 1745, [illegible] v Lejdě 1747 a v Paříži 1750).

Neefe Hermann, znam. malíř, [illegible] 1790 v Bonnu, kde otec jeho, bývalý učitel [illegible] nův, byl kapelníkem. Mladý N. [illegible] vzdělání literárního měl rovněž [illegible] otcovy hudebníkem, za kterýmž účelem [illegible] r. 1804 k zdokonalení svému do Vídně. [illegible] se náhodou se znamenitým mědirytcem [illegible] beckem oblíbil si kreslení dle [illegible] na místě do konservatoře vstoupil do akademie [illegible] tvarných umění, kde věnoval se [illegible] dekorační, v níž záhy tak vynikl, že [illegible] bylo výnosné postavení dekoračního malíře [illegible] vadle na Vídni. Později odebral se N. [illegible] heimu a odtud do Mnichova, kde [illegible] malíř při král. dvorním divadle do r. 18[illegible] vrátiv se pak do Vídně přijal zase [illegible] Josefovském divadle, a oddal se [illegible] nářské, v které za nedlouho [illegible]

obrazů jeho nalezá se od roku 1826 na výsta-.ch Vídeňské akademie výtvarných umění: *Kra-a s hamry ve Štýrsku, Krajina u Sněžníka, Baja Pussuoli, Gothická architektura se stafáží, Konra- loučí se před výpravou do Italie se svojí mat-u, Skupení kaštanů na úpatí Aetny Cento Cavalli anám, Hrob Mykonův, Pohled na hrad rytířský, lská světnice, Les s bystřinou* atd. N. † ve Vídni . ún. 1854.

Negri 1) Francesco Vincenzo, básník a isovatel italský, nar. se 6. ún. 1769 v Benát-ch z rodiny zámožné, nabyl v domově řádného dělání literárního, při němž osvědčoval zvláštní klonnost k studiím literatury klasické. N. byl úzkém přátelském spojení s vynikajícími muži doby jako s Barbierim, Cicognarou, Gam-u, Dalmistem, Morellim a j., což jej k čin-sti tím úsilovnější povzbuzovalo. N. † v Benát-ch 15. říj. 1827. Činnost, kterou v písemnictví drahná léta svého blahodárného žití vyvinul, dí jej mezi nejplodnější spisovatele italské z pře-šlého a z počátku nynějšího věku. Spisy N-ho nikají skutečnou elegancí slohu, hloubkou my-nek i zdravým rozvážným úsudkem; zde při-mínáme jen nejdůležitějších z bohaté řady té: *ttere di Alcifrone tradotte dal greco* (v Miláně 06); *Vita di Apostolo Zeno* (v Benátkách t. r.); *sesto libro dell'Eneide di Virgilio ridotto in ottava na* (v Bassanu 1816); *Epigrafe a Canova* (v Be-tkách 1828). Po smrti N-ho vydány z literární zůstalosti jeho: *Notizie intorno alla persona ed 's opere di Tomaso Temanza* (tamt. 1830) a *Epi-ammi dell'Antologia greca volgarizzati* (v Padově 31). N. psal též veliké množství článků a básní odborných časopisů italských. — **2)** Christo-ro N., státník, nar. se v Miláně 1809, studoval mnasium na různých ústavech bývalého králov-rí Lombardo-Benátského, načež navštěvoval před-šky právnické na universitě v Štýrském Hradci. projevoval záhy velkou zálibu ke studiím geo-afickým a národohospodářským, a vynikl již roku 40 co spisovatel v oborech těchto tak znamenitě, po vydání spisu svého pod názvem *Della po-sa proporzionale degli Stati europei sui mari e lle colonie* (vyd. v Miláně) jmenován byl profeso-m na universitě v Padově, kde zdárně účinkoval do všeobecného hnutí r. 1848. V povstání ital-ém účastnil se velmi čile a ustanoven za presi-nta výboru pro obranu v Padově; tehdejší provi-rní vláda v Benátkách povýšila jej zároveň za ditele škol právnických, kterýž úřad zastával až obnovení moci císařské v království Lombardském Benátském. Aby unikl pronásledování, prchl N. Padovy do Piemontu, kdež jej vláda tamější jme-vala presidentem university v Turině. Brzy na povolán byl N. do ministerstva záležitostí zahra-čných za chefa sekce pro obchod a zřízení konsu-tní. N. svého času přičinil se hlavně k tomu, že áda Viktora Emanuela vyslala velkou fregatu „Ma-ntu" na výpravu vědeckou do východní Asie, eréž účastnili se k vyzvání vlády mnozí zname-tí přírodospytci italští. Z vědeckých prací N-ho ušno připomenouti ještě *Sulle vicende dell'interno ritto publico di Roma antica* (v Miláně 1842) a dávno vydaný spis *Della grandezza italiana*, ob-hující soubor důležitých publicistických pojednání článků, které druhdy N. příležitostně v různých sopisech o tendenci a politice království Italského veřejňoval.

Negro, Salvatore dal, přírodospytec, nar. se 3. list. 1768 v Benátkách z rodičů nezámožných. abyv předběžného vzdělání v semináři San Ciprian v Muraně oddal se studiím theologickým, načež po vysvěcení na kněžství odebral se do Padovy (1791), kdež opět s velkou horlivostí práva studoval a roku 1796 také hodnosti doktorské veškerých práv nabyl. Toho roku udělena byla mu profesura filosofie, kterou se vzornou horlivostí zastával, ač se v prázdných chvílích nyní výhradně experimentální fysikou zabývati počal. R. 1805 jmenován byl N. skutečným profesorem této vědy na universitě v Padově. Za třicetiletého působení na tomto ústavu obohatil N. zvlášť kabinet fysikální četnými aparaty, které sám důmyslně sestrojil a kteréž za vzory k vyučování na jiných ústavech přijaty byly. Vědecké práce N-vy docházely u předních učenců plného uznání a přešly překladem do jiných jazyků. Za horlivé snahy a neunavnou činnost, kterou i co učitel i co spisovatel vyvinul, odměněn byl N. od císaře Františka I. řádem železné koruny III. třídy a od četných akademií věd a umění čestným členstvím. Ze spisů jeho uvádíme tuto následující: *Nuova metodo di construire macchine elettriche di grandezza illimitata e nuovi experimenti diretti a rettificare l'apparato elettrico* (v Padově 1801); *Dell' elettricismo idrometallico* (tamt. 1802); dále vyskytují se znamenité články obšírné ve zprávách učených společností, jako v *Nuovi Saggi di Padova*, kde nalezáme: *Nuove esperienze ed osservazioni elettro magnetiche* (1831); *Sopra la proprietà dei perimetri dei due metalli costituenti gli elementi voltiani* (1838); v Annalech akademie Lombardo-Benátské jsou: *Nuova proprietà degli ellettromotori elementari* (1833); *Nuova macchina elettro-magnetica* (1834) atd. N. † 12. bř. 1839 v Padově.

Nehvizdský z Nehvizd (Vlček Nehvizdský z N.), rodina vládycká, jenž se psala dle tvrze a dvoru Nehvizdek čili Nehvizd Malých v Kouřimsku. Za časů králů Jagelonců připomíná se zhusta Václav z N., jenž byl také delší čas purkrabím na Přerově v Kouřimsku, potomně (r. 1524) však stal se starostou komorničím při deskách zemských a přichází ještě v tit. z r. 1534. Týž měl bratra Jana z N., který tehdáž seděl na svob. dvoře v Nehvizdkách a r. 1536 dal zdělati zvon do kostela přiležícího městečka Nehvizd i zemřel okolo r. 1538, zůstaviv syna Václava ml. z N. Tento držel nějaký čas dvory svob. a kmetcí v Nehvizdkách společně se strýcem svým Václavem st. z N., a když tento zemřel, zdědil po něm celé zboží toto. Dědictví toto prodal Václav ml. z N., jenž se psával a jmenoval Vlček N., a připomíná se ještě také v tit. z r. 1556, později však nečteme ho více ani v deskách aniž v jiných pamětech veřejných, a podobá se vůbec, že jím rodina ta v druhé polovici XVI. století v Čechách docela pominula. *Ra.*

Nechvile František, nar. se 28. listop. 1848 v Stojicích v Čechách, studoval gymnasium v Hradci Králové a od r. 1868 medicinu na universitě Pražské, zabývaje se též velmi pilně studiemi historickými. Sepsal monografii *Choltice. Městys a bývalé panství v Chrudimsku* (v Praze 1871). Mimo to přispíval pojednáními zejména z církevního umění vzatými do *Světozora, Posla z Budče*, do *Pokroku* a j., a zanechal několik rukopisů týkajících se dějin nejbližšího okolí jeho rodiště. † 9. ún. 1872 v Cholticích.

Nekrep Jan, ředitel orientalské akademie ve Vídni, nar. se 8. bř. 1738, vstoupil r. 1755 do řádu tovaryšstva Ježíšova, kde dokončil studia theologická a filosofická, načež po vysvěcení na kněžství povýšen byl také za doktora bohosloví i filosofie. N. věnoval se se zvláštní zálibou studiím řeči a literatury turecké i arabské a vynikal v obou tak

znamenitě, že povolán byl za professora těch řečí na akademii orientalskou, kterouž r. 1754 císařovna Maria Teresie založila. R. 1770 stal se N. ředitelem tohoto ústavu, kterýž úřad horlivě až do své smrti zastával; zemřelť ve Vídni 4. září 1784. N. psal mnohá důležitá pojednání filosofická do všelikých časopisů odborných, ale samostatné větší práce nevydal. Návody N-ovy k vyučování řečem orientalským zůstaly v rukopisech.

Nelaton Auguste (v. hl. d.) stal se r. 1866 osobním lékařem císaře Napoleona, 1868 senátorem, a obdržel velkokříž čestné legie. † 21. září 1873.

Němeček Josef, kat. farář na Sichrově a český spisovatel, nar. 2. bř. 1824 v Rožďalovicích. Na kněžství vysvěcen jest 4. čce 1848, načež stal se kaplanem v Boskově pod Krkonoši, odkud r. 1862 povolán za zámeckého kaplana do Sichrova, kdež 1871 osobním farářem jmenován. Mimo příspěvky do časopisů vychovatelských a náboženských vydal *Dějepravný popis poutnického chrámu Páně v Boskově*, homiletický výklad litanie loretánské pod názvem: *Vavřínový věnec*, podobný též výklad Mariánské modlitby: *Zdrávas královno* pod názvem: *Kořenice Mariánská*, několikero knih modlitebních, posléze pak r. 1871 *Rukověť odpoledních pobožností*, kteráž od kníž. arc. konsistoře pražské schválena a v některých biskupských osadách českých za knihu liturgickou přijata jest. *Ůk.*

Nemetz (Němec) Andreas, skladatel hudební, nar. se v Chvalkovicích na Moravě. Ve vesnické škole domácí nabyl také prvního vzdělání v hudbě, k níž neobyčejnou náklonnost jevil. Později poslán byl do Kroměříže, kde navštěvoval gymnasium a zároveň v hudbě, zejména hře na housle znamenitě se zdokonalil. Aby unikl odvodu prchl N. do Uher a živil se zde vyučováním v předmětech literárních i v hudbě, načež hrzy vrátil se do Vídně, kde vstoupil do orchestru dvorní opery. Po pěti letech povolán byl N. za kapelníka pěšího pluku č. 19., kde vytrval až do své smrti 21. srp. 1846. N. složil veliké množství kusů tanečních a pochodů pro vojsko, a vydal též spisy theoretické pro cvičení na všelikých nástrojích hudebních, jako: *Hornschule für das einfache, das Maschinen- und das Signalhorn* (ve Vídni); *Neueste Posaunenschule* (tamt.); *Allgemeine Musikschule für Militärmusik* (tamt.). Spis tento zvláště velkého nalezl rozšíření.

Nepolický Bořek ze Zachrašťan, rodina vládycká, která již v XV. a napotom v XVI. a XVII. stol. květla ve východních Čechách, znamenitě v Bydžovsku a Hradecku, píšíc se dle sídla Zachrašťan u Bydžova. V tit. z r. 1509 čteme Václava, Jana, Martina, Mikuláše a Petra N-ké ze Z. V druhé polovici XVI. stol. připomínají se členové rodiny té v rozličných místech kraje Hradeckého, kdež jednak drželi grunty šosovní, jednak jako úředníci pánů z Pernšteina, Trčků, Valdšteina, z Smiřic a j. mívali co činiti; také držela rodina ta časem toho rozličné statky zemské: Konty, Újezd, Nov. Ves, Dlouhodvory a j. V tit. z r. 1589 prichází Bořek st. N. z Z. na Koutech (na Poděbradsku). Na začátku XVII. století připomínají se (sném z r. 1615) Kateřina N-ká z Vostředka a Andělína N-ká z Borové, obě na Dlouhodvořích, které, jak se podobá, spravovaly sboží to k ruce nezletilých dětí svých. Času toho žil také Bořek nejstarší N. z Z., který r. 1628 prodal své spravedlnosti a jmenovitě poddané v Újezdě a Nové Vsi u Hořic Albrechtovi z Valdšteina. Jakož za to máme, zanikla rodina tato v prodlení naudného XVII. stol., alespoň nepřichází více v památkách veřejných. *Ka.*

Neprobilický z Neprobilic, rodina [illegible]cká, jenž seděla již v druhé pol. XV. [illegible] probilicích v Slánsku, odkudž [illegible]. Na začátku XVI. stol. přichází Jakub N. [illegible] probilicích, jejž čteme tolikéž v tit. z r. [illegible] 1550 seděl na Neprobilicích Jiří N., [illegible] měl nějakou rozepři s Václavem Holasem [illegible] a přichází tolikéž v tit. z r. 1556. Týž [illegible] tomků mužských a zemřel r. 1557, [illegible] panna Dorota N-ká (dcera nebo sestra [illegible]) statku Neprobilického, a obdržela r. 1558 [illegible] na hášťování. Později se však rodina [illegible] připomíná v památkách veřejných.

Nerenburger Adolf Vilém, nar. [illegible] v Amsterodamě. Od r. 1832 až 1848 [illegible] skriptivní geometrie na vojenské škole [illegible] od 1843 jest ředitelem tamějších vojenských [illegible] dílů a od 1849 jest členem akad. věd v Bruselu [illegible] psal: *Base géodésique mesurée en Juillet* [illegible] *environs de Bruxelles* (1851); *Tables de* [illegible] *pour servir à la construction des points trigonométriques de la carte de Belgique* (1849); [illegible] *çons pour la construction des cartes* [illegible] *Précis des leçons sur la perspective, la* [illegible] *pierres et la charpente.*

Nesslinger z Selchgraben, rodina [illegible] v XVII. stol. do Čech přibylá. V první [illegible] toho byl Jan Ludvík N. v službě [illegible] moře české a povýšen jest pro služby [illegible] bratry svými dne 28. dub. 1623 do stavu [illegible] ského st. ř. ř., kteréžto povýšení [illegible] nand II. jako král Český potvrdil. [illegible] Ludv. N. r. 1627 za obyvatele král. Čes. [illegible] na to přiznání k zemi. Týž koupil od Jana [illegible] Údrckého statek Drahonice, pak Lu[illegible] movi Údrckému náležité, a později ([illegible] mistrem král. Čes.) od Doroty z Bubna [illegible] zakázalou statek Kostřany v Žatecku. [illegible] daným v Prešpurku dne 24. pros. 1646 [illegible] Ferdinand III. Jana Lud. N-a do stavu [illegible] rodů starožitných a rozmnožil erb jeho. [illegible] N-ovi kvetli a drželi statky v Čechách [illegible] minulého století, z nichž obyčejný [illegible] nosti učinili tito: Roku 1665 Jan Adam [illegible] Rudolf Frant. a Jiří Ludvík [illegible] r. 1698 Frant. Ludvík a Jiří Ant. [illegible] Hynek Ludvík, syn Františka Ludv. [illegible] 1739 Jan Jachim, r. 1740 Jachim [illegible] Jakob Frant. R. 1751 koupil Josef [illegible] N. z S. od Františka Ant. Campana [illegible] statek Tetice v Klatovsku. R. 1766 byl [illegible] N. a r. 1771 Jan N. přísedícím [illegible] R. 1781 držel Frant. N. statek Tetice [illegible] ných svých koupený. V přítomnosti [illegible] rodina ta více statky pozemské v Čechách [illegible]

Nestler Jan Karel, maleoučilý p[illegible] nar. se 1783 ve Vrbně v rakouském [illegible] doval gymnasium v Mikulově a v Kroměříži [illegible] 1800, pak do r. 1806 v Olomouci [illegible] a práva. R. 1812 řídil N. v Kl[illegible] kousích pod Kuší vychovávací ústav, [illegible] již r. 1818 zase do Moravy a věnoval se [illegible] polnímu hospodářství. R. 1821 [illegible] při universitě Vídeňské a r. 1823 pro[illegible] dářství v Olomouci, v kterémž úřadě [illegible] své smrti 9. čce 1842. Jeho literární [illegible] naly od r. 1830 anonymně v časopise [illegible] slezské hospodář. společnosti, r. 1832 [illegible] svým jmenem v Brně spis: *Mittheilungen* [illegible] *zweckmässigste Wahl, Bereitung und* [illegible] *Düngers*; r. 1836 tamtéž společně s [illegible] *gemeine Naturgeschichte* a sanou pouč[illegible]

in Mähren und Schlesien erzeugte Nahrungsmittel sind, unbeschadet ihrer Ernährungsfähigkeit, auf eine einfache Weise für die Zeit der Noth aufzubewahren (v Brně 1837).

Nešpor Jan, nar. se 12. dub. 1839 v Praze, studoval tam s počátku na reálce pak na polytechnice vědy přírodní a navštívil po odbytých studiích světovou výtavu v Londýně r. 1862. Po svém návratu do Čech vstoupil do kursu ku vzdělání učitelstva na reálných školách, jejž s výborným prospěchem odbyv ihned na reálné škole v Třeboni místo odboru přírodovědeckého obdržel. Zde setrval po 3 roky, načež odebral se do Jindř. Hradce, by zaujal místo téhož odboru na průmyslové škole, kdež po 4 léta účinkoval. Odtud pak odebral se na nově zřízenou měšťanskou školu v Přelouči za ředitele a učitele. Po čas učitelské působnosti své psal do některých praktických časopisů, jako *Průmyslníka*, *Časopisu chemiků českých* a j., a vydal *Tabulky k poznání nerostů na suché cestě*, *O potravách se stanoviska chemického*, společně s drem Khekem *Rukověť k tělovědě* a mimo to menší *spisky obsahu přírodovědeckého*. *Uk.*

Netonický z Nebilova, šlechtická rodina, větev staročitných vládyků z Nebilova, kteří se v XV. století dle sídel svých Netonic a Nebilova (v Prachensku) rozdělili v Netonické z Nebilova a Nebitova a Nebilovské z Drahobúz a Nebilova (v. t.). V první čtvrti XVI. stol. držela rodina tato mimo Netonice také Chotoviny, Seč, Újezd a j. v Bechyňsku, jakož pak čteme v tituláři z r. 1534 Ctibora N-kého na Sečí, Dobeše N-kého na Chotovině a Jaroše N-kého na Netonicích. Jaroslav N. zemřel nedlouho na to, zůstaviv syny Jana a Hynka, kteří r. 1548 statek Netonice znovu do desk vložili. Taktéž vložili r. 1549 Jan, Hynek a Burian bratří N ští statek Újezd, kterýž po otci drahně let drželi, do desk, jejž pak r. 1550 Burian N. prodal Sigmundovi Broumovi z Miřetic. R. 1554 prodal Jiří N. svůj díl zboží Protivínského Bohuši Malovcovi z M.; r. 1569 přichází Hynek N. na Újezdě, r. 1571 čteme na sněmu Jana N-kého na Chotovinách, a r. 1573 Vilíma a Jiřího N-ké. Jak se podobá, zanikla rodina tato již ku konci XVI. nebo záhy na začátku XVII. stol., ježto se napotom nedočítáme více zpráv o ní ani ve dskách ani v jiných registrech stavovských. *Ra.*

Netzer Josef, hudebník a skladatel (v. hl. d.), † ve Štýrském Hradci 20. kv. 1864. Z přečetných krásných písní, které skládal, dlužno uvésti alespoň některé, jako: *Die Loreley*; *Der Haideritt*; *Liebeswerbung*, která dle soudu znalců rovná se Beethovenově *Adelaidě*; *Gute Nacht*; *Allein*; *Wenn die Schwalben heimwärts ziehen*; *Die Grubenfahrt*; *Der grüne Baum*; *Die Schifferin*; *Mein Glück*; *Lust der Sturmnacht*; *Mein Element*; *Wer dich schaute* a t. d.

Neudörfl Josef Věnceslav, učitel na občanské škole v Blatné, nar. 26. srp. 1843 v Mladé Vožici, navštěvoval v Praze gymn. piaristské a r. 1862 stal se na témž ústavě učitelem zpěvu a působil v tom úřadě po 4 léta. V tom čase sepsal *Theor.-prakt. školu zpěvu sborového*, první to práci toho druhu v české literatuře hudební. Na to působil nějaký čas co adjunkt učitele houslí Em. Witticha na české přípravní škole pro učitele. Opustiv pak Prahu učitaloval v Nové Pace, v Lounech, a nyní působí v Blatné na občanské škole. V tom čase byl neustále literárně činným. Roku 1867 psal do časopisu *Tábor*, od r. 1868 jest však pilným spolupracovníkem Brněnských *Učitelských listů*. Ze zvláštních prací jeho buďtež zde jmenovány: *Škola zpěvu pro nár. a obč. školy*; *Jaroslav*, opereta pro mládež; *Čedičové hory u Loun*; *Zeměpis okresu lounského* a *Zeměpis okr. blatenského* s mapami; *Mapa Čech, Moravy a Slezska* (nyní 4. vydání); *Obrazy z přírody*; *Obrazy zeměpisné*; *Dějiny města Blatné*. — V rukopise má *Všeobecný zeměpis pro obč. školy* a *Obrazy zeměpisné*, prvé to dílo svého druhu v české literatuře. *Uk.*

Neumann 1) Friedrich Wilhelm, spis. něm., nar. se 8. led. 1787 v Berlíně, vstoupil r. 1818 do státní služby prus. a sice co administrativní úředník vojenský, r. 1822 postoupil v úřadu tom za radu, v kteréž hodnosti setrval do smrti své 9. ří. 1834. N. byl literárně velmi činným a přispíval od r. 1815 různými básnickými i novelistickými pracemi do všelikých časopisů. R. 1809 vydal v Berlíně velmi zdařilý překlad *Dějů Florentinských od Machiavelliho*; po dvou pak letech stal se redaktorem časopisu *Preussischer Vaterlandsfreund*, při čemž zároveň řídil společně s De la Motte Fouqué časopis *Die Musen*. Jsa později příliš úředními pracemi zaměstnán přerušil mnohoplodnou činnost svoji a obmezil se pouze na uveřejňování kritických úvah, které zvláště přesným úsudkem, důmyslnou rozvahou a všestranným rozborem předmětů vynikaly. Vzácné příspěvky podával N. v časopisech: *Annalen der ausländischen Kriminalrechtspflege* (vydával Hitzig); *Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik*; *Blätter für literarische Unterhaltung* atd. R. 1835 vyšly sebrané spisy N-ovy o dvou dílech v Lipsku. — **2)** Karel Fridrich N., (v. hl. d.) † 17. bř. 1870 v Berlíně, byv již v dubnu 1872 ochromen mrtvicí na mozku. Mimo v hlavním díle uvedené spisy tohoto vzácného učence jmenujeme ještě: *Pilgerfahrten Buddhistischer Priester von China nach Indien* (v Lips. 1833); *Grundriss zu Vorlesungen über Länder- und Völkerkunde und Allgemeine Statistik* (v Mnichově 1840) a *Mexiko im V. Jahrhundert unserer Zeitrechnung nach Chinesischen Quellen* (v *Ausland* 1845). Jeho díla *Geschichte der Vereinigten Staaten von Amerika* vyšly 3 sv. v Berlíně v letech 1863—1866. — **3)** Pantaleon N., (v. hl. d.) † 5. kv. 1878. V rukopise zůstavil *Život Páně v obrazech* veršem psaný. Knihovnu svou odkázal seminářské Pražské bibliotéce. — **4)** Karl Gottfried N., zasloužilý něm. mathematik, nar. se 7. kv. 1832 v Královci, studoval tam v letech 1850—1855 mathematiku a habilitoval se jako privátní docent r. 1858 v Halle, kde byl roku 1863 jmenován mimořádným profesorem. Od roku 1868 jest řádným profesorem mathematiky v Lipsku. Sepsal: *Lösung des allgemeinen Problems über den stationären Temperaturzustand einer homogenen Kugel* (v Halle 1861); *Allgemeine Lösung des Problems über den stationären Temperaturzustand eines homogenen Körpers, welcher von zwei nicht koncentrischen Kugelflächen begrenzt wird* (tamt. 1862); *Ueber die Entwickelung einer Funktion mit imaginärem Argument nach den Kugelfunktionen erster und zweiter Art* (tamt. 1862); *Die magnetische Drehung der Polarisationsebene des Lichts* (tamt. 1863), *Die Umkehrung der Abel'schen Integrale* (t. 1863); *Theorie der Elektricitäts- und Wärmevertheilung in einem Ringe* (tamt. 1864); *Vorlesungen über Riemanns Theorie der Abel'schen Integrale* (v Lips. 1865); *Das Dirichlet'sche Princip in seiner Anwendung auf die Riemann'schen Flächen* (tamt. 1865); *Die Haupt- und Brennpunkte eines Linsensystems* (tamt. 1866); *Theorie der Bessel'schen Funktionen* (tamt. 1867).

Neupauer, František Xaver šlechtic, profesor církevního práva a zemských zákonů na býv. lyceu v Štýrském Hradci (v. hl. d.), † tamtéž r. 1835.

Neuper z Neuperku, rodina erbovní, jenž

kvetla v Čechách v XVII. století a užívala v erbu medvěda bílého v štítu červeném. Praotcem jejím byl Jakub N., který za času cís. Rudolfa II. sloužil ve vojště cís. proti Turkům, s počátku jako sprostý žoldnéř, později pak byl povýšen na důstojníka a r. 1506 obdařen erbem a titulem z Neuperku, načež žil v Anšpachu v Bavořích, jsa v službě kurfiršta tamního. Týž zůstavil syny Linharta a Jana, kteřížto oba oddali se taktéž stavu vojenskému; Linhart N. sloužil v pluku Corundském a Valdšteinském několik let, a vystoupiv jako strážmistr z vojska přišel do Čech, kdež přistoupil k víře katolické, a oženiv se potom s Dorotou Lipanskou z Lipan usadil se v m. Chrudími, kdež koupil sobě r. 1647 dvůr šosovní „Rakouský," jejž r. 1648 sfrejmarčil za dvůr „Plesovský." *Bratr* jeho Jan N. sloužil taktéž ve vojště císařském v Charvátsku, Nizozemí a Francii, a žil ještě r. 1640, načež nemáme o něm správ více. Linhart N. zemřel v Chrudími r. 1660, zůstaviv syna nezletilého Kašpara a dceru Dorotu, provdanou Bernklauovou, která r. 1668 dvůr Plesovský prodala od sebe a svého bratra nezletilého, který byl tehdáž desátníkem ve vojště císařském, Evě hraběnce z Valdšteina. Napotom mizí však jméno rodiny této z paměti veřejných. *Ra.*

Neustädter Michael, lékař, nar. se v Šigišově 7. září 1736. Po odbytých studiích gymnasiálních vstoupil na medicinskou fakultu ve Vídni, odkudž později odebral se na universitu v Erlankách a po roce odtud na vysoké školy Štrasburské, kde dosáhl hodnosti doktorské. Navrátiv se do své otčiny oddal se N. úplně praxi lékařské. R. 1778 ustanoven byl N. za krajského fysika a 1792 jmenován zemským zdravotním radou. N. byl i literárně činným a podal velmi vzácná pozorování o mnohých zvlášť chirurgických případech do všelikých odborných časopisů. V Erlankách napsal r. 1762 *Triga casuum medico-chirurgicorum*, obsahující články velmi pilně pracované o pozorovaných případech nemocí na klinice Erlangenské: *Die Pest im Kronstädter Districte im J. 1786. Nebst allgemeinen Bemerkungen* (1798); *Ueber die Kuhpockenimpfung* (1788); *Klinische Beobachtungen in Siebenbürgen; Untersuchungen des Mineralwassers zu Kis-Szék* (1801—4). N. † 5. čna 1806.

Newman John Henry (v. hl. d.) sepsal ještě: *Apologia pro vita sua*, odpověď prof. Kingsleyovi 1864, jejíž druhé vydání má název *History of my religious opinions* (London 1865). Obsahuje mimo zprávy o konversi autorově též hlavní dáta k dějepisu hnutí pusevského čili traktariánského, jehož hlavou vlastně N. byl, ač jí jmenován nebýval, jakož i pojednání o nejdůležitějších sporných článcích víry katolické. Z čistého výnosu koupil spisovatel chudobinec v Oxfordu, dada jej na katolickou kolej zříditi. Dále *A letter to the Rev. E. B. Pusey on his recent Eirenicon* (London 1866, o kultu Marianském).

Newton sir William (v. dopl. 1.), angl. malíř, † 1869.

Neymaier (Neymar) z Vinterberka, rodina patricijská, kvetší v XVI. a XVII. století na Moravě a potomně také v Čechách, jmenovitě v Jihlavě drželi N-ové grunty šosovní a sedávali v radě tamní, jsouce pokládáni mezi přední rody městské a užívajíce zároveň erbu a titule z Vinterberka. V druhé polovici XVI. stol. připomíná se tamtéž často David N. z V., který r. 1599 koupil od pánů z Eicinku panství Landšteinské v Bechyňsku; zemřel však nedlouho na to, načež vdova jeho paní Barbora, roz. Štubíková, spravovala dědictví pozůstalé až do zletilosti dětí svých. Roku 1609 byl Jan N. přijat za obyvatele království Čes. a později r. 1620 také Bohumír N. (syn Davida N-a), který seděl na Landšteině, a že v bouřích r. 1618—1620 stál k stavům odpořilým, propadl po bitvě Bělohorské panství jmenované, kteréž r. 1623 prodáno jest Maxm. a Ferd. bratřím Morům z Lichteneggu. Napotom rodina ta nedržela více statky zemské v Čechách; na Moravě květla však ještě nějaký čas. *Ra.*

Neziderské jezero (v. hl. d.). Toto druhy veliké a rybnaté jezero, které ještě r. 1860 zaujímalo plochu $5^3/_4$ □ m., vyschlo počátkem leta 1865 docela. Zjev tento udál prý se již dle záznamů archiválních jednou r. 1693 a podruhé 1738. V polovici čce 1866 objevila se při silném jižním větru voda naposledy v severní pánvi. Dno jezera, záležející z části z písku, z části z tučné prsti a pokryté místy silnými vrstvami soli, za krátký čas tak stuhlo, že lidé i hovada mohli pohodlně přecházeti z jednoho břehu na druhý, a že obyvatelé břehů počali veliké prostory bývalého jezera vzdělávati. Později počalo se na dně býv. jezera i stavěti, jak o tom svědčil na př. hospodářský dvůr arciknížete Albrechta zvaný Nové Mexiko. Leč v září 1870 počala se voda následkem trvalých dešťů z Rábu a z Rábnice přes bažiny Hanšágské do jezera vraceti a zatopila množství půdy i všecky stavby, které tam během pěti let byly vznikly.

Nickol Karel Frid. Adolf, současný malíř krajin a zvířat, nar. se r. 1824 v Schöppenstedtu v Brunšvicku. Umění svému se vyučil u H. Brandese v Brunšviku, odebral se k dalšímu vzdělání r. 1846 do Mnichova a procestoval pak Belgii, Holandsko, Francii a v letech 1853—54 též Itálii. Obrazy jeho chválí se pro jednoduché, poetické pojetí a jemné provedení. Mnohé z nich nalezají se v Brunšviku, mnohé jsou majetkem býv. krále Hanoverského, a jiné došly i v Americe rozšíření.

Nicol Erskine, současný malíř genrových obrazů, nar. se r. 1825 v Leithu. Umělec tento honosí se velikou technickou zručností, nadáním napodobovacím a mohutným výrazem u znázorňování charakterů humoristických. Při tom však opakuje zhusta ve svých plodech jednou již provedené myšlénky a ubíhá zhusta v karikatury. Za předmět obrazů svých obral si N. život lidu irského, v kterémž genru se dodělal veliké dokonalosti. Z četných děl jeho jmenujeme: *Placení nájmu; Oba v rozpacích; Kupec chimové kůry; Deputace; Irčan čtoucí list; Mezi starými mistry* a j. R. 1866 stal se N. členem Londýnské akademie.

Niculose Francisco, malíř na majolice, nar. se asi v polovici XV. stol. v Píse. S počátku pracoval bez pochyby v Caffagiole v Toskánsku a přišel roku 1503 do Sevily, kde provedl mnohé výtečné obrazy na majolice, zejména náhrobní obraz preláta Lopeza v chrámu Sta Anna v Trianu, a krásný oltářní obraz představující *Zvěstování P. Marie* v Alcazaru. Poslední obraz jest jedním z nejkrásnějších fayencových (majolikových) obrazů vůbec a jest proveden v krásném slohu renaissančním. Tamtéž maloval N. *Pokoušení Krista* v slohu Dürerově, a v klášteře Santa Paula u Sevily několik stěnomaleb taktéž v elegantním slohu renaissančním.

Nigg Josef, malíř květin, nar. se 1782 ve Vídni. Vstoupiv záhy ve Vídni do cís. továrny na porculán věnoval se tam malbě květin na porculánu a zjednal si v tom oboru záhy velikou pověst. Později maloval též barvami olejovými, a dovedl líčiti rukou mistrnou všeliké druhy květin ozdobných v dokonalé věrnosti dle přírody. Z obrazů jeho jmenujeme:

Květiny ve sklenici, *Květy a ovoce*, *Květiny v košíku* a tři pastelové obrazy představující různé skupiny ovoce, kteréž vdova N-ova po jeho smrti (1863) za vysoké ceny prodala. V posledních dobách svého života byl N. učitelem květinomalby v c. k. továrně na porculán ve Vídni.

Nicholson Francis, malíř krajin a lithograf, nar. se 1753 v Pickeringu, usadil se okolo r. 1789 v Londýně a stal se tam jedním z prvních pěstitelů malířství akvarelního. Jeho obrazy vynikají vkusem a mistrným provedením a krajiny jeho velikou věrností dle přírody. Byl též velmi dovedným lithografem a vydal r. 1822 návod ku kreslení a malování dle přírody barvami vodovými. Spis tento byl vydán dvakráte. † 1844 v Londýně.

Nilson Christian, současný kreslič a malíř v Mnichově. V arkádách Mnichovské dvorní zahrady provedl umělec tento obrazy stěnové z válek o svobodu Řecka (dle nákresů Petra Hessa); dle vlastních skladeb pak zhotovil některé stěnomalby v náschodí Mnichovské knihovny. V širších kruzích učinil se N. známým svými výtečnými kresbami k Schillerově básni *Zeon*, které ryl Adrian Schleich. Olejové obrazy N-ovy jsou malovány v tónu freskovitém a neuspokojují.

Nipperdey Karel Ludvík, zasloužilý filolog a kritik, nar. se 13. září 1821 ve Zvěříně, studoval tam gymnasium a v letech 1840—1846 filologii na universitě v Lipsku a v Berlíně. R. 1850 habilitoval se jako priv. docent v Lipsku a stal se r. 1855 řád. prof. filologie v Jeně, kam byl již r. 1852 povolán. N. zabývá se hlavně studiemi římského starověku a sepsal: *In Cornelio Nepote spicilegium criticum* (v Lips. 1850) a *Spicilegium alterum* (v Jeně 1868—71); *De locis quibusdam Horatii satirarum* (v Jeně 1858); *Variarum observationum antiquitatis Romanae capita duo* (v Jeně 1871—72); *Leges annales* (v Lips. 1865). Mimo to vydal *Caesara* (v Lips. 1847) s předmluvou a s kritickými poznámkami *Cornelia Nepota* taktéž s poznámkami (1849, 5. vyd. v Lips. 1868) a *Annaly* Tacitovy (1. svaz. 5. vyd. 1871; 2. sv. 2. vyd. 1857), vesměs ve sbírce Weidmannově.

Nippold Friedr. Wilh. Franz, velmi zasloužilý církevní historik, nar. se 15. září 1838 v Emmerichu, studoval 1856—58 v Halle a 1858—59 v Bonnu. Té doby již zabýval se důkladnými studiemi o snahách a dějinách anabaptistů z doby reformační, a odebral se za tím účelem do Holandska, kde konal bedlivá studia v knihovně Mennonitů v Amsterodamě. Výsledky těchto svých prací uveřejnil v letech 1862—68 monografiemi o sektě Jindřicha Niclaesa a Davida Jorise v *Zeitschrift für historische Theologie*. Zároveň počal studovati přede vším v Holandsku nynější poměry církevní, a pokračoval v těchto studiích svých i na cestách po Švýcarsku, Francii, Egyptě a Palestině. Výsledky těchto studií uveřejněné s počátku porůznu v Gelserových *Protestantische Monatsblätter* (od r. 1861), pak je složil v díle *Handbuch der neuesten Kirchengeschichte* (v Elberf. 1867; 2. vyd. 1868). Kniha tato nabyla záhy velikého rozšíření a byla přeložena též do nizozemského a dánského jazyka. R. 1865 habilitoval se N. v Heidelberku a byl tam jmenován r. 1867 mimořádným prof. bohosloví. První tři léta úřadování učitelského věnoval N. obšírnému spracování biografie Bunsenovy v jazyku něm. (3 sv. v Lips. 1868—71). Vedle toho obracel svůj zřetel hlavně na církev katol. a na propagandu jesuitů. Již jeho *Handbuch*, dále jeho *Kirchenpolitische Rundschau vom Advent 1868* (v Manheimu 1869), pak jeho pojednání *Der Jesuitenorden von seiner Wiederherstellung bis zur Gegenwart* (v Manheimu 1867), a konečně na důkladných studiích založené dílo *Welche Wege führen nach Rom* (v Heidelberku 1870) zjednaly N-ovi pověst obratného protestantského polemika a zapletly jej ve spor s Mohučským biskupem Kettelerem, kterému odpověděl N. ve spise *Ein Bischofsbrief vom Concil und eine deutsche Antwort* (1. a 2. vyd. v Berl. 1870). Též hnutí starokatolické stopoval N. s velikou pozorností a upozornil spisem *Die altkath. Kirche des Erzbisthums Utrecht* (v Heidelb. 1872) na podobné hnutí již v dobách středních. S nemenší pozorností a bedlivostí stopuje N. vnitřní poměry církve protestantské a uveřejňuje svoje studie v rozličných brožurkách (mezi nimi *Die Kirchen- und Schulverhältnisse des ehemaligen Herzogthums Nassau* v Manheimu 1869) i časop. církevních. Mimo uvedené již spisy uveřejnil N. ještě: *Ein Blick von Worms auf Jerusalem* (v Manheimu 1869); *Aegyptens Stellung in der Religions- und Culturgeschichte* (v Berlíně 1869); *Die Gleichnisse Jesu* (1.—3. vyd. v Berl. 1870) a sbírku kázaní *Gethsemane* (v Elberf. 1868). Z literární pozůstalosti svého učitele Rothe uveřejnil N. jako úvod k téhož biografii řadu úryvků pod názvem *Stille Stunden* (ve Vitemberku 1872). Koncem r. 1871 byl povolán N. za řádného prof. církevních dějin do Bernu.

Nisan, 6. měsíc obecního a 12. měsíce církevního roku židovského (březen, duben).

Nisiteo Pietro, archaeolog, nar. se na ostrově Hvaru r. 1775, studoval ve Spoletě, později v Padově, a stal se za doby francouzské vlády prof. mathematiky a prefektem lycea v Gorici. Tehdáž sepsal velké dílo o botanice, které však zůstalo v rukopise. Na to se obrátil N. zcela ke studiím archaeologickým a sbíral horlivě všecky staré památky i nápisy v Dalmacii. Mimo to vydal především v časop. *Dalmazia* pozoruhodná pojednání *Il municipio de' Riditi* (1845); *Sull' antica religione degli Slavi e degli Illirj* (1846); *I giuochi ginnastici dalmati* (1846) a j. Mimo to přispíval učenými články do *Annali dell' Istituto archeologico di Roma*, do Borghesim vydávaných *Iscrizioni dalmatine* a j. Mnohé články jeho vztahující se k starým dějinám Dalmacie, jako: *Nome de' Dalmati*, *Culto di Ammone in Lesina*, *Curzola*, *Della derivazione egizia dei Colchi e della loro colonia alla coste illirica* a j., jsou posud v rukopise. Kdy N. zemřel, není nám známo.

Nitsch 1) Ignác, čes. skladatel církevní, jenž žil ještě v druhé polovici XVIII. století s počátku jako varhaník v klášteře Emauském, pak (ještě roku 1796) jako varhaník u Sv. Štěpána na Novém městě Pražském. Jak Dlabač a Gerber svědčí, byl N. vynikajícím hudebníkem a zanechal několik pěkných skladeb chorálních, mší a nešpor, které však tiskem nevyšly. — **2)** Karel Daniel N., spisovatel, nar. se 27. říj. 1763 v Prešpurku, studoval původně ve svém rodišti, pak filosofii, filologii, bohosloví a klasické literatury na universitě v Gotinkách. Po návratu svém do Uher žil od r. 1791 až do r. 1801 jako privátní učitel a vychovatel v rozličných šlechtických rodinách, a byl r. 1801 povolán do Šáryšského Potoku za prof. staroříms. a něm. literatury. Zde † 28. kv. 1808. Z četných jeho spisů uvádíme: dle Adelunga pro Maďary spracovanou německou gramatiku (v Levoči 1804); pak v Göppertově mineralog. časop. v Jeně další jeho pojednání *Mineralogische Reisenachrichten aus Ungarn* (1805); v Schediově *Zeitschrift von und für Ungarn* pojednání *Topografische Beschreibung des warmen Bades Lutschka (Lúčka) nebst Bemerkungen über Arva und Liptó* a j. Též sepsal četné básně.

Nitschner Jakub, něm. spis., nar. se 8. září 1819 ve Vídni. Ztrativ záhy otce byl vychován

v jednom vojenském ústavu svého rodiště, a vstoupiv r. 1846 jako poručík do vojska uzavřel vřelé přátelství s Messenhauserem (v. hl. d.). R. 1846 byl poslán s plukem svým do Haliče, kde sepsal dílko *Das Polen-Attentat im Jahre 1846. Aus dem Tagebuche eines Officiers der westgalizischen Armee* (Grimma 1846). Dílko toto, jakkoliv dosti loyální a ač vyšlo v cizině, uvedlo N-a v nemilost u jeho představených, i odebral se do Vídně na neurčitou dovolenou. V tom nastal rok 1848, a N. vrhl se s velikým zápalem do proudu revolučního a počal ve Vídni vydávati pro lid časopis *Opposition*, který však záhy byl potlačen. N. sám byl zatknut a odvezen do Olomouce. Později a sice již po zastřelení Messenhausera byl vězněn nějaký čas v Králové Hradci. Byv propuštěn z vězení odebral se do Uher, kde šel mezi honvédy, leč po nezdaru revoluce prchl do Hamburku, kde se po nějakém čase oženil a počal vydávati časop. *Neue Zeit.* Pak navrátiv se do Rakouska žil nějaký čas v Štýrském Hradci, kde redigoval *Gratzer Zeitung*, a usadil se konečně ve Vídni. Sepsal: *Soldatenfragen beantwortet in den Casematten von Olmütz* (2 svaz. v Olomouci 1848); *Wenzel Messenhauser. Sein Leben, Wirken und sein Ende* (ve Vídni 1849); *Kaiser Joseph im Volke* (1849); *Aus der Soldatenwelt* (2 sv. v Štutgartu 1852) a několik dramat, jako *Charlotte Corday*, tragedii *Skjalfa* (provozovanou v Olomouci a v Štýrském Hradci) a j. V nejnovější době vydává N. *Tornister-Geschichten*, různá vypravování ze života vojenského v neurčitých svazcích.

Noback Karel August (v. hl. d.) † 1. ún. 1870 v Praze.

Nobile Petr (v. dopl. 1.). K biografii tohoto stavitele dodáváme, že zbudoval nad Canovovým skupením *Thesea* ve Vídni chrámek dle vzoru antického chrámu Theseova v Athenách.

Nöldeke Theodor, výtečný něm. orientalista, nar. se 2. bř. 1836 v Harburku, vzdělal se na gymnasiu v Lingenu a věnoval se v letech 1853—56 v Gotinkách bohosloveckým a orientalským studiím. Později navštívil ještě university ve Vídni, v Lejdě a v Berlíně a habilitoval se r. 1861 jako privátní docent v Gotinkách. R. 1864 se stal mimoř. profesorem v Kielu a r. 1868 řádným profesorem tamtéž. V úřadě tom setrval do r. 1872, v kterémž byl povolán za profesora na nově zřízenou německou universitu do Štrasburku. Svou vědeckou pověst založil si N. svými studiemi o *dějinách koranu* (v Gotinkách 1860) a spisem *Das Leben Mohamed's* (v Hanoveru 1863). Po tom následovaly jeho spisy: *Ueber die Amalekiter* (v Gotin. 1864) a *Die alttestamentalische Literatur* (v Lips. 1868). Kritická studia svá o Starém Zákoně složil N. ještě ve spisech: *Untersuchungen zur Kritik des Alten Testaments* (v Kielu 1869) a *Die Inschrift des Königs Mesa von Moab* (tamt. 1870). O jeho důkladných studiích v oboru literatury arabské svědčí následující spisy: *Ueber das Kitâb Jamînî* (ve Vídni 1857); *Beiträge zur Kenntniss der Poesie der alten Araber* (v Hanoveru 1864) a *Die Gedichte des Urwa ibn Alvard* (v Gotinkách 1863). Zvláštní zásluhy si však zjednal N. v nejnovější době o proskoumání nářečí aramejských, o nichž vydal spisy: *Ueber die Mundart der Mandäer* (v Gotinkách 1862); *Grammatik der neusyrischen Sprache* (v Lips. 1868) a různá učená pojednání v *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*. Též přispěl mnohými pracemi do Schenkelova *Bibel-Lexiconu*.

Non, Jean Claude Richard de Saint, kreslič a mědiryjec francouzský, nar. se 1730 v Paříži a † tamt. 1792. Byl abbé a radou parlamentu, vzdal se však úřadu toho, aby se v Italii zamilovanému sobě umění zcela oddati mohl. Zhotovil četné kresby a rytiny, které jej k nejvýtečnějším francouzským umělcům té doby řadí; vynikajíť rovněž dobrým vkusem jakož i skvělou technikou. Jeho krásné dílo *Voyage pittoresque d'Italie ou des Royaumes de Naples et Sicile* v 5 svaz., jemuž největší část jmění svého věnoval, jest znamenitým zjevem oné doby. Mimo to zhotovil N. četné obrazy krajin, genrové, historické a mythologické.

Nordenskjöld Adolf Erik, výtečný švédský geognost a cestovatel, nar. se 18. list. 1832 v Helsingforsu, kde byl jeho otec Nils N. vynikajícím mineralogem a profesorem přírodních věd. Již jako útlý mladík doprovázel N. svého otce na jeho mineralog. cestách po Finsku a po Urálu, a studoval pak vědy přírodní s počátku ve svém rodišti, pak v Štokholmu. R. 1858 stal se v tomto městě po smrti Mosanderově profesorem a správcem staré a slavné tamější sbírky mineralogické. Od té doby měl N. podíl ve všech vědeckých výpravách Švédů podniknutých k proskoumání Špicberků a severní točny. První dvě z těchto výprav byly vedeny (1858 a 1861) Torellem, druhým dvěma (1864 a 1868) pak velel již N. sám. Tři první výpravy byly podniknuty jen na malých lodích a tudíž neměly valných výsledků; ke čtvrté však přispěli penězi měšťané Göteborgští a stát sám vyzbrojil pevný parník, *Sofia*, pod velením kapitána Ottera, jenž společně s N-em 19. září 1868 ponejprv až 81° 42′ sev. šíř. doplul. Zde donutily spousty ledu loď k obratu, leč výpravou touto byly Špicberky v ohledu zoolog.-botanickém, mineralogickém a zeměznaleckém ponejprv důkladněji proskoumány, pobřeží jejich bylo dokonale geograficky určeno a mnohé vzácné přírodniny do Štokholmu dopraveny. Po návratu svém spracoval N. vědecky přivežený domů material. Pro r. 1870—1872 byl zvolen N. od města Štokholmu do říšského sněmu, v kterémž v liberálním směru působil. Prázdnin sněmovních použil k menší výpravě do Gronska, ku kteréž opět měšťané Göteborgští hmotné prostředky poskytly. N. vnikl do nitra Gronska dále než kterýkoliv z jeho předchůdců, a odkryl též tři vzácné meteority na jihu ostrova Disco, z nichž váží jeden 50.000, druhý 20.000 a třetí 10.000 liber. Popis této cesty uveřejnil N. ve spise *Redogörelse för en expedition till Grönland år 1870* (v Štokholmu 1871). Pátá švédská expedice k severní točně vypravena jest pod velením N-a v polovici čce 1872 z Tromsö.

Nordgren Axel, současný malíř krajin v Düseldorfu, nar. se 1828 v Štokholmu. První studia umělecká konal ve Švédsku a Norsku dle přírody, a odstěhoval se r. 1851 do Düseldorfu, kde si obral Gudea za vzor. Od té doby navštěvuje každoročně krajiny severní. Jeho krajinomalby vzaté ze Skandinavie jsou s velikou pietou provedeny. N. jest švédským dvorním malířem a od r. 1869 členem Štokholmské akademie.

Nordmann Jan, něm spisovatel, nar. se 13. bř. 1820 v Landersdorfu u Kremže v Rak. pod Enží. Studoval gymnasium a filosofii ve Vídni, a oddav se záhy dráze spisovatelské uveřejnil r. 1846 co první svůj samostatný pokus sbírku novel ve dvou svazcích. Na to procestoval Italii, Švýcary, Německo a Francii a vydal v Drážďanech sbírku básní, které však censura pro Rakousko zapověděla. Roku 1847 vydal v Lipsku dvousvazkový román *Aurelie*, za doby revoluce ve Vídni básně *Trutznachtigallen* a dílo *Die Liguorianer, ihre Constitution und Correspondenz* (10 sešitů). Po utlačení revoluce, za které redigoval ve Vídni polit. žurnál *Die Zeit*, oddal se opět produkci beletrické a uveřejnil román

›ei *Frauen* (ve Vídni 1850) a anonymně dvousvazvý román *Carrara*, který zavdal podnět k sáho›uhým rozpravám téměř celé něm. kritiky. V té bě sepsal též *Dante. Literarisch-historische Stu-en* (v Drážď. 1852). V letech 1853 a 1854 redival ve Vídni literární revui *Der Salon*, která však ·ět brzy zanikla. Na to následovala jeho tragedie *n Marschall von Frankreich* a dva romány *Ein iener Bürger* (ve Vídni 1860) a *Hinter Schloss d Riegel.* Nejbližší román jeho *Frühlingsnächte Salamanka* byl v Rakousku zapověšen. R. 1858 obral se N. do ciziny, maje v úmyslu tam již na dy zůstati, leč politický obrat r. 1861 přiměl i opět k návratu do Vídně, kde se uvázal r. 1868 redigování časopisu *Wanderer*, v kterémž zejména ho satiricko-politické články *Von der Strasse* postnými se staly a na N-a proces pro uražení cti ále Pruského uvalily. R. 1868 vydal ještě cestosné obrázky z rakouských Alp pod názvem *Meine ›nntage*, r. 1869 sbírku novel *Wiener Stadtgeschich-n.* R. 1869 uvázal se N. v redigování časopisu *eue Freie Presse.*

z Nosálova, staročeská rodina vládycká, odvoıjící se od vesnice Nosálova, okr. Bělského, kde ou tvrz měla. Od r. 1445—1456 připomíná se ınož Vaněk z N., seděním na Hronově a hejtan na hradě Náchodském. Syn jeho Jiřík Noılovský z N. usadil se r. 1487 v městě Náchodě, le ještě r. 1500 se připomíná, ač, jak se zdá, tvrzí ronovskou již nevládl. S ním, zdá se, že vyhynul d vladyků N. z N. *Šc.*

Nosalovský z Přívor, rodina květší v Čeách v XVI. stol., píšíc se dle sídla Nosalova Boleslavsku. V první čtvrti století nadepsaného ichází Václav N. z P., a to jako svědek v linách r. 1530 a v tituláři r. 1534. Týž Václav koupil r. 1546 s manželkou svou Dorotou z Velí statek Dvořešovice od Markvarta Věžníka z V. byl r. 1549 přítomen na sněmu. V tit. z roku 56 čteme Jana N-kého z P. na Nosálově a Váava N-kého z P. Později však mizí památka diny té, kteráž, jak se podobá, zanikla již ku ›nci XVI. stol. *Ra.*

Nott William, anglický vojevůdce, ve Východní ıdii, nar. se 1782 v Neathu v Walesu, vstoupil 100 do služby východoindické spol., stal se r. 1838 ›nerálmajorem a 1841 vrchním velitelem západoganského vojska, kterým odrazil 12. led. 1842 ok Afganů na Kandahar, opětně pak 29. kv. t. r. ›svobodil na pochodu ke Kabulu několik oddělení ıjatých sipahů a porazil 30. srp. u Cami Afgany ›d vedením Šems-ed-Dina a 6. září pod sultanem Janem u Ihisni. Na to účastnil se 7. říj. dobytí abulu, vtrhl 24. říj. do Dželalabadu a přibyl roku 343 do Firuspuru. R. 1844 navrátil se do Anglie † 1. led. 1845 v Neathu.

Novák 1) Josef, nar. se 1756 ve Velkém Pomu v Opavsku, byl s počátku učitelem na norální škole v Těšíně a od r. 1782 (dle Jungmanna 1788) učitelem v Opavě. Sepsal a vydal: *Ruční ıížka pro ony Čechy, Morawce a Slováky, ješto něeckou řeči nejsnadnějším praktickým spůsobem vynaiti se chtějí* (v Opavě 1788) a *Praktisch-theoretische, eutsch-böhmische und böhmisch-deutsche Sprachlehre* Opavě a v Olomouci 1808). R. 1808 byl N. ještě nným v učitelském svém úřadě, kdy však zemřel ení nám známo. — **2)** Josef N., čes. básník, ımouk, rodem z Petrovic v Berounsku, kde provo›val řemeslo hrnčířské. Jak Jungmann vypravuje, aučil se beze všeho návodu jazyku německému a ıtinskému, a sepsal četné básně české jazykem plynım, kteréž uveřejnil v letech 1836—1840 v *Květech*, ve *Včele*, v *Časop. pro katol. duch.*, v *Příteli mládeže* a v *Rozličn. Praž.* Některé z básní těch přeložil Waldau na jazyk německý.

Nová Kaledonie (v. hl. d.). Tento ostrov má dle nejnovějších výpočtů 315 □ m. a jest obydlen tamějšími domorodci, dobrovolnými přistěhovalci z Europy a Asie, a konečně lidmi vypověšenými z Francie. Největší počet vypověšených přibyl tam za vlády Napoleona III. a konečně r. 1872, když vláda Thiersova větší část zajatých komunardů tam dopraviti dala. Počet těchto vypověšených obnášel okolo 2000. Usnešením národního shromáždění ve Versaillu ze dne 24. bř. 1872 bylo nařízeno, aby všickni vypověšenci, kteří do pevnosti určeni byli, se propustili na svobodu a zavezli na novo-kaledonský poloostrov Ducos, kde nad nimi zvláštní úřednictvo bdí. Tím bylo na Francii uvaleno roční břemeno alespoň 2 mil. franků. Ostrov sám, zvláště nitro jeho, není ještě dokonale proskoumáno (ani po namáhavých cestách Garniera v letech 1863—1866), což jest příčinou, že se kolonisování jeho valně nedaří. Ostrov sám rozpadá se nyní politicky: v 8 vojenských okresů (*Circonscriptions militaires*), a sice: 1. Nouméa na jihu (Mont-d'Or-St-Vincent) s hlavním městem stejného jména, kteréž jest zároveň hlavním městem celého ostrova a dříve Port de France se zvalo. Město toto nemá dostatek vody a tudíž žádné budoucnosti; 2. okres Yaté; 3. okres Ile-des-Pins; 4. okres ostrovů Loyaltských; 5. okres Napoléonville; 6. okres Honagape čili Vagap; 7. okres Puébo a 8. ostrov Gatope na severozápadu. Dle úředních zpráv obnášel r. 1866 počet bílých obyvatelů v *Nové* K-ii 1060, a společně s vojskem, s mimoevropskými osadníky a s trestanci 2840. Jako na všech ostrovech Tichého moře, kde se Europan stýká s domorodcem, tak i v *Nové* K-ii jest pozorovati značné ubývání obyvatelstva původního. Tak sířil na př. mocný jeden kmen obývající úrodné roviny kolem přístavu Puébo, jenž r. 1856 ještě 5000 hlav čítal, r. 1867 již na 7—800 hlav. Veškerý počet Novokaledonců páčí se tudíž nyní sotva již na 45.000 hlav. U kmenů, kteří se s Evropany stýkají, ubývá lidožroutství v značné míře. R. 1871 bylo nalezeno v *Nové* K-ii ložisko zlata, z něhož byly vytěženy mimo jiné též dvě hroudy zlata váhy 164 uncií a ceny 16—17.000 franků.

Novaković Štěpán, srbský spis. rodem z Osěku, kde r. 1815 (dle jiných již r. 1808) zemřel. S počátku byl úředníkem při uherské dvorní kanceláři ve Vídni, r. 1771 koupil od Kurzboecka býv. srbskou dvorní knihtiskárnu, prodal ji však zase r. 1796 král. universitě v Pešti, a žil od té doby až do své smrti ve svém rodišti. Sepsal mimo několik srbských knížek anonymě: *Dissertatio brevis et sincera auctoris Hungari de gente Serbica perperam Rasciana dicta ejusque meritis ac fatis in Hungariá cum appendice privilegiorum eidem genti elargitorum* (1790), kterýžto spis vyšel r. 1791 v Novém Sadě a v Bělehradě též jazykem německým.

Nový Almaden sluje na rtuť velmi bohatá krajina na pobřeží Kalifornie v St-Clara-County, pojmenovaná dle špaň. na rtuť bohatého okolí města Almaden. Po celou řadu let byly rtuťové doly v *Novém* A-u (objevené r. 1846) nejvydatnější ze všech známých dolů rtuťových na celém světě. Až posud jest zde sice hojnost rtuti, leč ruda není již tak bohatá jako bývala dříve, kdy zhusta 15—18, ano i 30% rtuti obsahovala, kdežto rudy dolů v špaň. A-nu jen 10% a v dolech Idriánských v Krajině jen $1\frac{1}{2}$% rtuti průměrně obsahují. Lid dělnický, který zde na rtuť doluje, záleží hlavně z Číňanů, Mexikánů, Irčanů a Němců. Rtuť dobytá nalévá se v *Nov.*

A-u obyčejně do silných, železných lahví (*flasks*), z nichž každá obsahuje 76½ angl. libry rtuti. R. 1868 dobylo se takových lahví 25.624, r. 1869 jen 16.292.

Nowicki Jan, polský spisov., jenž žil v druhé polovici předešlého a na počátku nynějšího století jako statkář v obvodu města Krakova a pilně literárními pracemi se zabýval. Byl též členem Krakovské učené společnosti. Spracoval četné francouzské spisy v jazyku polském, zejména: *Odpoczynki człowieka czułego* (v Krak. 1796, dle franc. spisu Arnauda); *Opis Egiptu podług najnowszéj podróży Pana Wolney* (tamt. 1800); *Rysy planu edukacyi* (dle franc. Dampmartina, 2 sv. 1800); *Podróż do Syryi i Egiptu odbyta w latach 1783, 1784 i 1785 przez Wolneya* (1803) a *Gonzalw z Korduby* (dle franc. Floriana 1806).

Nubar paša, egyptský státník, jeden z nejvzdělanějších mužů při dvoře Egyptského místokrále, nar. se z rodičů křesťanských arménského vyznání. Vstoupiv záhy do služby egyptské, obrátil na sebe vynikajícím svým vzděláním již pozornost Mehemeda-Aliho, jenž jej přibral ke dvoru svému. Po smrti Mehemedově byl N. důvěrníkem jeho přijatého syna a nástupce Ibrahima paše te a hrál i za panování Abbas paši (1848—54), jakož za panování Said paši (1854—1863) důležitou úlohu jako státník a vyslanec k rozličným dvorům evropským. Když 18. led. 1863 Ismail-paša jako místokrál v Egyptě vládu nastoupil, jmenoval N-a *pašu* r. 1867 ministrem věcí zahraničních. Hlavní snaha N-ova vrcholí v tom, aby zjednal Egyptu samostatnost od Vysoké porty, aby rozšířil v zemi evropskou civilisaci a uspořádal zejména egyptské soudnictví v duchu času nového. Dům N-ův jest střediskem evropských hostí v Egyptě, což se osvědčilo zejména při slavnosti otevírání Suezského průplavu. V letě 1872 byl jmenován N. vicepresidentem egypt. oddělení na Vídeňské výstavě.

Nussbaum Jan Nepomuk (v. hl. d.). Tento slavný chirurg a operatér byl povýšen r. 1867 od Bavorského krále Ludvíka II. do stavu šlechtického. Při vypuknutí války německo-francouzské byl jmenován generálním lékařem 1. bavor. armádního sboru a odebral se s tímto sborem na bojiště, kde s neunavnou pílí jako chirurg působil. Po míru vrátil se r. 1871 na svou kliniku do Mnichova a léčil ještě dlouhý čas množství poraněných. V operacích měl veliký podíl štábní lékař Bratsch, s kterýmž přes 18.000 (?) lidí šťastně operoval. Ze spisů jeho jmenujeme ještě: *Vier chirurgische Briefe an meine in den Krieg ziehenden ehemaligen Schüler* (v Mnichově 1866) a *Ovariotomien* (tamt. 1869).

Nutrizio-Grisogono Petr, spisov., nar. se 23. led. 1748 v Trogiru v Dalmácii, studoval gymnasium ve svém rodišti a mathematiku jakož i právnictví na universitě v Padově, kde se stal doktorem práv. Za doby republiky Benátské byl s počátku kancléřem biskupské kurie v Trogiru, pak advokátem v Benátkách. Později uchýlil se do Splitu, kde žil dlouho jako advokát, a † 16. listop. 1823 ve svém rodišti. Spisy jeho, nejvíce historické a polemické, v nichž nemilosrdně káral zlořády repub. vlády v Benátkách a pro něž nejednou ze země vypověsen neb internován býval, sloužily potomním historikům jako vzácné prameny, poněvadž v nich byly vylíčeny vždy bez obalu skutečné údaje. Jmenujeme z nich: *Riflessioni sopra lo stato presente della Dalmazia*, *opera economico-politica* (ve Florencii 1775); *Lettera al conte Rados Antonio Michieli Vitturi intorno al di lui Saggio* [illegible] *blica di Dalmazia* (v Benátkách 1777); [illegible] *servire alla storia naturale della Dalmazia* [illegible] *Dell instruzione dei processi criminali*, [illegible] tově 1788); *Saggio sulla vera educazione*, [illegible] *suoi figli* (v Benátkách 1790).

Nyerup Rasmus (v. hl. d.). K nejčelnějším [illegible] ům tohoto slavného archaeologa dánského [illegible] *Obšírné a důkladné pojednání o* [illegible] *v Dánsku a v Norsch* (*Almindelig Morskabs*[illegible] *i Danmark og Norge gjennem Aarhundrede*[illegible] *Popis Kodaně* (*Kjöbenhavns Beskrivelse* (180[illegible]) [illegible] *jeho životopis* (*N-s Levnetsløb*, *beskrevet af* [illegible] po jeho smrti vydaný jeho zetěm C. L. Str[illegible] (1829); *Edda, eller Skandinavernes hedenske* [illegible] *lære, oversat af Islandsk* (1808, společně [illegible] skem), obsahující mythologickou část [illegible] (1828); *Peder Laales Samling af danske og* [illegible] *Ordsprog* (P. Laalého sbírka dánských a la[illegible] s poznam.). Společně s Rahbekem a [illegible] sonem vydal výbor dánských písní [illegible] (*Udvalgte danske Viser fra Middelalderen*, [illegible] *Vedels og P. Syvs trykte Udgaver og* [illegible] *skrevne Samlinger* s notami, 1812—14); [illegible] jich vyšlo r. 1821 ve zvláštním výboru [illegible] *Udvalg af danske Viser fra Midten af* [illegible] *Aarh. til henimod Midten af det XVIIIde*, [illegible] společně s P. Rasmussenem. S Rahbek[illegible] dal v letech 1800—8 příspěvky k historii dán[illegible] ské literatury (*Bidrag til den danske Digt*[illegible] *storie*), jejíž pokračování vyšlo r. 1819 pod [illegible] *over den danske Digtekunst under Kong Frede*[illegible] a r. 1828 pod tit. *Bidrag til en Udsigt over* [illegible] *Digtekunst under Kong Christian VII.* R. 1[illegible] charakteristiku krále Kristiána IV. s jeho [illegible] dopisů (*Charakteristik af Kong Christian IV.* [illegible] *iser paa et Udvalg af hans egenhaendige* [illegible] rok na to zprávy o králi Fridrichu III. ([illegible] *ger om Kong Frederik III.*). Ve spojení [illegible] Lahdem vydal sbírku podobizen znameni[illegible] s jich životopisy (1798—1806), a ve spojení [illegible] Kraftem dánsko-norský slovník literární [illegible] *norsk Litteraturlexikon* (1818—19). Dále [illegible] ještě býti uvedeny: jeho pojednání o [illegible] ského pravopisu (1805), jakož i jeho zápisky [illegible] psané *Antiquarisk Reise i Fyen 1814*; *Reise* [illegible] *holm 1810 og 1812*; *Antiquariske Optegnelser p*[illegible] *Reise til München 1822* atd. Krom toho [illegible] po několik let Kodaňské učené zprávy ([illegible] *ske Efterretninger om lærde Sager*) a přispí[illegible] k dánským literárním novinám, v nichž P. [illegible] uveřejnil r. 1829 jeho nekrolog, a do ro[illegible] pisův a listův. R. 1798 súčastnil se v zal[illegible] lečnosti „pro potomstvo“ (*Selskabet for E*[illegible] a r. 1796 v založení společnosti skandina[illegible] ratury. Na počátku tohoto století napo[illegible] spěl k založení staronordického musea a [illegible] též o bibliotekářství veliké zásluhy.

Nysten Pierre Hubert, nar. 30. říj. 17[illegible] tichu byl dr. med., a adjunktem pitvy [illegible] ské fakultě v Paříži, později prakt. lékařem [illegible] též lékařem v tamější porodnici. † [illegible] v Paříži. Sepsal: *Nouv. expériences* [illegible] *organes musculaires de l'homme et des* [illegible] *sang rouge* (v Paříži 1803); *Nouv.* [illegible] *médecine, de chirurgie, chimie, botanique* [illegible] *Recherches de physiologie et de chimie* [illegible] (ib. 1811) a j.

O.

Oberländer Adolf, současný kreslič a malíř ženru v Mnichově, byl původně kupcem, věnoval se však později malířství humoristického genru. V tomto oboru vyniká zejména jako velmi dovedný kreslič karikatur do *Fliegende Blätter*, a neméně jest též velmi dovedným malířem barvami olejovými. Z obrazů jeho jmenujeme: *Politika u džbánku; Filistrovo štěstí; Marné předčítání; Na denním pořádku*.

Obermüllner Adolf, současný malíř krajin ve Vídni. Krajiny nadaného tohoto umělce nepůsobí sice mohutným dojmem celkovým, leč jednotlivosti jsou mistrně provedeny a uspokojují mysl. Jmenujeme z nich: *Motiv z údolí Sekvany, Večer na jezeře Vierwaldstädtském, Z bavorského pohoří, Jarní krajina na Innu*. Okolí hory Ortles vykreslil **O.** velmi dovedně křídou.

Obéžnice (v. hl. d.). Počet asteroid vzrostl od konce r. 1866 do kv. 1872 z 91 na 121, většina jich však má lesk velmi slabý, a nejjasnější z nich dosahují sotva jasnosti hvězd 11. třídy, tak že jich průměr, přičítá-li se jim tatáž síla odrazu světla, mnohdy jen několik zeměp. mil obnáší. V posledních letech skoumal zejména Zöllner fotometrem velikost odrazu světla u velikých o-c a shledal, že odráží Mars 27%, Jupiter 62%, Saturn 50%, Uranus 64% a Neptun 46% světla od slunce přijatého.

Ockel Eduard, současný malíř krajin a zvířat, nar. se ve Schwante v Braniborsku. S počátku se věnoval hospodářství a vyučil se od roku 1852 počátkům svého umění u Johna, později a sice až do r. 1856 u Steffecka v Berlíně. Té doby maloval četné hlavy a celá těla různých druhů skotu pro ministerstvo orby. R. 1858 odebral se do Paříže, studoval tam několik měsíců návodem Couturea, a procestoval na to Normandii a roku 1859 les Fontainebleauský. Vrátiv se do Berlína spracoval dojmy těchto cest ve větší obrazy zvířat a krajin, kteréž svědčí o vnímavosti a zdravé realistice mistrově. Za nejlepší obraz jeho platí *Voli pluh táhnoucí* (1866 v majetku H. Placha ve Vídni); dále jmenujeme z jeho děl: *Krávy na lukách Touqueských*; *Vysoká zvěř* (1863, v Hamburku); *Podzimní večer* (majetek Stroussbergův v Berlíně 1865); *Vysoká zvěř ráno* (majetek téhož); *Návrat domů* (1868 majetek Prus. krále).

Odeleben Ernst Oto Innocentius, nar. se 13. bř. 1777 v Riese, vstoupiv do vojště saského stal se již r. 1792 důstojníkem u gardy. Ve válečné výpravě r. 1806 ustanoven byl za adjutanta komandujícího generála saského von Zeschwitz. R. 1812 povýšen byl **O.** za rytmistra a přidělen generálnímu štábu. Účastniv se francouzské výpravy proti Rusku zůstal napotom při armádě Napoleonově až do bitvy u Lipska, kdy žádal za propuštěnou ze služby francouzské, což mu také povoleno bylo. Rusům zdál se však **O.** podezřelým přeběhlíkem, tak že byl zatčen a vyšetřován. V době vazby této napsal **O.** dílo pod názvem *Feldzug Napoleons in Sachsen im Jahre 1813* (v Drážďanech 1815), kteréž přeloženo bylo na jazyk francouzský a anglický. Po skončeném vyšetřování, v kterém **O**-ovi žádná vina dokázati se nemohla, vstoupil opět do vojska saského a stal se r. 1839 generálním adjutantem, v kteréž hodnosti vstoupil do výslužby. **O.** vydal řadu výtečných spisů topografických jako: *Die Gegend von Bautzen* (1820 v Lipsku); *Topographische Karte des besuchtesten Theiles der sächsischen Schweiz* (v Drážďanech r. 1830 s obšírným výkladem). † r. 1833 ve svém rodišti v Riese.

Odpaždnice, novější, ač ne dobře utvořený výraz pro ručnice k nabíjení komorou, lépe zadovka (v. t.). *Ušký*.

Oeconomo Aristides, souvěký malíř podobizen, nar. a vzdělal se ve Vídni a vstoupil r. 1846 s několika obrazy na výstavě cís. akademie v síních polytechniky poprvé do veřejnosti. Z prací jeho jmenujeme: Podobiznu *knížete Alfreda Windischgrätze; komorní zpěvačky Medoriové; Heleny a Kateřiny Batthyányi; Pasqualea Borria; generála hrab. Valdštejna; malíře Josefa Selenyho; polního zbrojmistra hrab. Wimpffena; Jana hrab. Horváth-Tholdy*; konečně *Starožitnosti* (1860); *Květinářku* (1861); *Dívku s ovocem* (1863).

Oehler Josef, kněhkupec a spisovatel, nar. se 1763 v Opavě a † 1816 ve Vídni. Po odbytých studiích universitních převzal závod kněhkupecký a získal si vydáváním latinských klasiků dobrou pověst. Sepsal: *Geschichte des Krieges zwischen Oesterreich, Russland und der Türkei, mit Plänen* (ve Vídni 1791); *Geschichte des gesammten Theaterwesens zu Wien* (tamt. 1803); *Panorama von Wiens Umgebungen mit Kupfern* (tamt. 1807); *Der Wiener Kongress vom Jahre 1818. Eine merkwürdige Parallele zu dem Jahre 1515* (tamt. 1816). Byl též redaktorem vydaného 1812—1814 u Schrämbela ve Vídni sedmisvazkového díla *Zeitungslexikon*.

Oehrl František Jos., c. k. generál-auditor a spisovatel, nar. se 3. bř. 1793 v Maurenu ve Vorarlberku a † 30. říj. 1864 v Kyseku v Uhrách. Studoval ve Vídni filosofii, v Landshutě práva, vstoupil r. 1818 ve Vídni do státní služby, stal se roku 1819 auditorem prvního valašského pluku hraničárů, r. 1836 štábním auditorem mobilní armády v Itálii a r. 1842 generálním auditorem. R. 1850 byl do Budína přesazen. Sepsal: *Die Weltlage in ihrer geschichtlichen Entwickelung und nach den jeweilig herrschenden Grundsätzen mit dem gegenwärtigen Zeitgeiste und seinen Gefahren dargestellt* (v Lipsku 1861); *Die Weltordnung und die Aufgaben Oesterreichs und Deutschlands* (ve Vídni 1862); *Die Welt in ihrer Erhabenheit und nach dem Leben der Natur in Gemässheit eines allgemeinen obersten Grundsatzes dargestellt* . . . (tamt. 1864).

Oelschig Vilém, současný mědiryjec, nar. se 1814 v Berlíně. V letech 1838—1841 nabyl na akademii Düsseldorfské vzdělání ve svém umění a působil tam ještě až do r. 1846. Nadaný tento umělec ryl velmi zdařile některé obrazy dle Rud. Jordana, zejména jeho *Zkouška plavců*. Z ostatních rytin jeho vyniká nad jiné *Zajetí papeže Paschalise* dle obrazu Lessingova.

Oenicke Clara, současná malířka, žijící v Berlíně. Umělkyně tato učinila se v širších kruzích známou četnými obrazy ze života Martina Luthera, zejména obrazy: *Domácí pobožnost Lutherova; Luther jak nalezl první latinskou bibli* a j.

Ördög Daniel, uherský básník, nar. se 1815 v Nyiregyházi, studoval v Prešově theologii, byl po několik roků vychovatelem v šlechtickém domě, pak učitelem na židovské škole Ujhelyské a zabýval se

se zvláštní zálibou botanikou. Když roku 1846 v Prešově zasedal sjezd uherských přírodozpytců, bylo mu svěřeno zařízení výstavy rostlin. Vydal sbírku básní svých pod jmenem *Őszi virágok* t. j. *Podzimní květy* (Sárospatak 1857).

Oersted Andreas Sandöe (v. hl. d.), proslavený přírodozpytec dánský, uveřejňoval od r. 1854 podivnaje důležité články společně s G. Benthamem, O. Bergem a A. Grisebachem, spracované na základě bohatého materiálu botanického, který O. s sebou z cesty do Ameriky přivezl. Většina pojednání těch nalezá se ve *Videnskabelige Meddelelser fra den Naturhistoriske Forening i Kjöbenhavn.* V rukopisu zanechal O. nedokončený spis veliký *L'Amérique central.* † v září 1873 v Kodani.

Oertelius Jan Bohumil, orientalista, nar. se na začátku XVIII. stol. v Uhrách. Nevíme, kde se vzdělal; v čase, kdy jmenované zde spisy své vydal, byl evangelickým kazatelem v Šoproni. Sepsal: *Theologia Aethiopum ex Liturgiis, Fidei Confessionibus, aliisque ipsorum pariter, ac rerum Habessinicarum peritissimorum Europaeorum scriptis congesta et cum necessariis indicibus instructa* (ve Vitemberku 1746); *Harmonia linguarum Orientis et Occidentis speciatimque Hungaricae cum Hebraea publicae luci exposita a Joanne Hilvai* (tamt. 1746).

Oesterlein Mikuláš, publicista, nar. se 1. list. 1804 ve Vídni a † 31. pros. 1858 tamtéž. Otec jeho byl zakladatelem první továrny na zbraně v Rakousku († 1809). Syn jeho vystoupil s menšími pracemi poprvé r. 1832 ve *Feierstunden* od Ebersberga vydávaných na veřejnost, a započal tam r. 1834 stálou rubriku pod jmenem *Veränderungen der Natur in unserm Himmelsstrich.* R. 1836 počal vydávati beletristický list *Oesterreichisches Morgenblatt*, který přešed v redakci Frankla, pak J. N. Vogla a r. 1845 zanikl. Po smrti Oe-ově vyšel svazek jeho básní pod jmenem *Gedichte* (ve Vídni 1840).

Oesterreicher 1) Dominik, malíř, nar. se 8. ún. 1721 v Jihlavě a † 1790. Pracoval v Čechách a na Moravě, i zachovaly se zde onde některé jeho oltářní obrazy, jako *Kristus na kříži misionářském* (na farním hřbitově u sv. Kříže v Jihlavě) a *Nejsvětější Trojici* (v Star. Horách v Čechách). — **2)** Dominik **Oe.**, synovec jeho, malíř, nar. se 2. srp. 1750 v Jihlavě, vzdělal se na Vídeňské akademii, pak v Itálii. Zhotovil pro Stanislava Augusta, posledního krále Polského, stůl ve způsobě čínského lakování v ohni. † 12. bř. 1809.

Öttinger Eduard Maria (v. hl. d.). V posledních 20 letech zanášel se stále bibliografií, a nejznamenitější jeho spis z toho oboru jest *Moniteur des dates.* † 26. čna 1872 v Blasevicích u Drážďan.

Offermann Karel, rytíř von, průmyslník a humanista, nar. se 1792 v Brně, převzal řízení nejstarší Brněnské továrny na sukna, postavil tam 1816 první parostroj, otevřel tuzemskému průmyslu nová působiště a zvelebil vyrábění soukenných látek tak znamenitě, že tyto na všech výstavách cenami byly poctěny. Na výstavách v Londýně 1851 a 1862, v Mnichově 1854 a v Paříži 1855, kde jeho firma synem jeho Karlem zastoupena byla, byl tento jurorem a na poslední Londýnské výstavě předsedou jury. Stav se 1820 předsedou evangelické obce a školy v Brně, osvědčil pro tyto jakož i pro dobročinné ústavy Brněnské znamenitou dobročinnost, staral se o raněné po bitvě u Asperu 1809 do Brna převezené, byl 1849 členem Brněnského spolku, který daroval armádě půl tisíce koní a slevil po uzavření míru 1858 značnou část z ceny za dodané látky. Císař František I. udělil mu zlatou záslužnou medalii, Ferdinand velkou zlatou záslužnou medalii a císař František Josef řád Frant. Josefa [illegible] koruny 2. tř.

Ofhuys Jan, malíř na skle, jenž žil v [illegible] polovici XVI. stol v Belgii. O. byl jeden [illegible] slavnějších mistrů své doby v oboru malby [illegible] a od něho pochází r. 1521 na rozkaz [illegible] konské na velkém okně v klášteře [illegible] sola provedená malba, představující [illegible] R. 1527 maloval do jednoho okna [illegible] *Ukřižování Krista.*

Ohm Martin (v. hl. d.) † 1. dub. 1872 v [illegible]

Ochorowicz Julijan, filosof a [illegible] polský, nar. se 23. ún. 1850 v Radzimině [illegible] šavy, kdež otec jeho, Julijan, byl inspektorem [illegible] pro vzdělání učitelů elementárních. Matka [illegible] wiga jest dcera Leopolda Suminského, [illegible] kuratora Varšavské společnosti nauk. Prvního [illegible] lání nabyl ve Varšavě, potom v Lublině, [illegible] studia gymnasiální ukončil. Po [illegible] fakultě přírodovědecké na polských i [illegible] ských školách Varšavských; r. 1871 [illegible] ském jazyku rozpravu *o mozku* [illegible] *učrach u prostych, starożitnych i* [illegible] *men u narodů,* stal se kandidátem nauk [illegible] deckých. Na universitě zabýval se také [illegible] předměty na fakultě filosoficko-historické [illegible] nými, a napsal rozpravu konkursní *Jak* [illegible] *duszę czyli o metodzie badań psychologicznych,* [illegible] byla od téže fakulty mezi došlými pracemi [illegible] lepší uznána, penízem stříbrným [illegible] vydána. V díle tom rozbírá všecky methody [illegible] soby badání, dávaje přednost methodě [illegible] porovnávající. V jiné, jazykem ruským [illegible] pravě probral resultaty přírodovědeckých [illegible] tvarech lebky a jich souvislosti s duševními [illegible] plemenu lidských. Za tím účelem [illegible] lebky starožitných Peruánův, od [illegible] v Americe odkryté a do Varšavy zaslané [illegible] studií universitních zabýval se také [illegible] a napsal s kolegou svým Vladislavem [illegible] pravu *o systolitach.* R. 1870 vydal ve [illegible] *Milość, zbrodnia, wiara i moralność,* [illegible] *o psychologii kryminalnej;* r. 1871 *O* [illegible] Roku 1873 žil v Lipsku a pracoval k [illegible] šení doktorátu filosofie o díle *Das* [illegible] *im Menschen, seine Bedingungen und* [illegible] zpomenutých rozprav a spisů vydal ve [illegible] *Duch i mózg, studyjum psycho-fizyjologiczne;* [illegible] *i jego poprzednicy,* překlad [illegible] *z dopełnieniami; Wstęp i pogląd ogólny* [illegible] *pozytywną* v 1 sešitu *Biblioteky* [illegible] v které vyjdou díla nejvýtečnějších [illegible] ckých, francouzských a německých [illegible] doplňky a vysvětleními. Roku 1872 *O* [illegible] *własnego charakteru;* dílo to do ruštiny [illegible] dimir Telski. Z četných v rozličných [illegible] ských uveřejněných rozprav jeho jsou [illegible] *szybką jest myśl?* (v *Przeglądzie tygodniowym* [illegible] *szczeckim* 1869); *O pracy umysłowej i* [illegible] *do pracy fizycznej* (v *Opiekunie* [illegible] *Gawędy psychologiczne* (tamt. 1871—72); [illegible] *psychologii* (v *Tygodniku* [illegible] 1871); *Uwagi nad wyobraźnią* (tamt. 1872). [illegible] má připravený spis *Podstawy naszej wiedzy,* [illegible] to rozbor základných článků vědeckých [illegible] na potřebu reformy ve tvoření theorií [illegible] obsahující také kritiku [illegible] Kantově *Kritik der reinen Vernunft,* [illegible] doplnění. V letech 1871—73 ve Varšavě [illegible] veřejně přednášel četným posluchačům, a [illegible] elnikům *O tworzeniu się ziemi i o tym,* [illegible] *było przed tysiącami lat,* mládeži *O* [illegible]

ːgo *charakteru.* **O.** při neunavné činnosti své lite-
uru polskou zajisté mnohými ještě spisy obohatí.

Ochrana Ludvík, farář, nar. se 16. kv. 1814
Champagniolu, městečku to nedaleko Besançonu
Francii, kde tehdy otec jeho byl poddůstojníkem
rakouské voj. posádce. Přibyv později do Opavy
doval tam gymnasium, načež odebral se na filo-
ii do Olomouce, kde po odbytých studiích theolo-
kých r. 1838 vysvěcen byl na kněze. Byv 11 let
planem v Komárově u Olomouce stal se pak fa-
em v Stebořicích ve Slezsku; zde pak počíná
vá neunavná činnost a horlivost O-ova ku pro-
zení vědomí národního. Zakládáním knihoven,
imž vzácnými a četnými dary sám hlavně při-
val, snažil se roznítiti oblibu ke čtení, a saklá-
společně s jinými první besedy a čítárny české
bcích slezských. Aby hospodářství zvelebil, po-
ial O. ve svém bytu časté hospodářské poučné
edy, k nimž sezvaní z celého okolí rolníci sezna-
vali se snadno s nejnovějšími pokroky v ekono-
i; k témuž účeli vymohl, aby slezský spolek ho-
dářský vydával list svůj také jazykem českým.
le je O. předním zakladatelem prvních českých
ožen ve Slezsku.

Oliva Joseph Alexandre, současný sochař ro-
n ze Saillagouse v Pyrenejích. Jest žákem Dele-
oovým a vynikl svými poprsími *generála Bizota*
Cobdena pro Versaillský zámek, dále poprsím
rubiniho pro Pařížskou konservatoř. Mimo jiné
deloval též sochu *Františka Araga* pro téhož ro-
tě Estagel a obdržel r. 1867 kříž čestné legie.

Ondrák Prokop (v. hl. d.), děkan a čestný
šťan v Příbrami, † tamtéž 8. kv. 1878.

O'Neil Henry, současný malíř v Londýně, nar.
1817 v Petrohradě. Přišed záhy do Londýna
oupil r. 1837 do tamější malířské akademie a
toupil u veřejnost ponejprv s obrazem *Dcera*
tova (1848), kterýž došel záhy rytinami velikého
šíření. Z ostatních jeho obrazů jmenujeme: *Po-*
lní okamžiky Mozartovy (1849); *Nebukadnezar*
á si předčítati z bible (1851); *Návrat poutníků*
55). Veliké obliby došel dojemný jeho obraz
chod do války Krimské (1858); *Maria Stuartka*
čící se s Francií. R. 1869 vydal O'N. zajímavé
o moderním umění v Anglii a ve Francii, kte-
však má tu vadu, že franc. umělci nejsou v něm
avedlivě posouzeni.

Ongaro, Francesco dall' (v. hl. d.), † v polov.
. 1873 v Neapoli.

Opelt Fridrich Vilém, nar. 9. čna 1794 v Ro-
nici. Jest král. sas. tajným finančním radou
rážďanech od 1850; dříve, od 1817—47 zastával
ličná místa v sas. správě daní, nejdříve v Drá-
nech (1817), v Radeberku (1823), Wurzenu (1824)
v Plavně ve Fojtlandu (1832) a zase v Drá-
nech (1839), pak byl druhým ředitelem (1847)
.-bav. státní dráhy a v l. 1848—50 byl provisorně
něstnán v sas. finanč. ministerstvu. Sepsal: *Se-*
ographische Ortsbestimmung in Lohrmanns Topo-
fie der sichtbaren Mondoberfläche (v Drážďanech
ipsku 1824); přeložil a poznámkami opatřil *Fran-*
ur's Traité élément. de mécanique (v Drážď. 1825);
ber die Natur der Musik (v Lips. 1834); *Allge-*
ine Theorie der Musik, auf den Rhytmus der Klang-
lenpulse gegründet und durch neue Versinnlichungs-
tel erläutert (1852).

Opith, jinak **Peřina z Malešína** (Mali-
na), stará rodina šlechtická, jenž květla v XV.
XVI. stol. v Čechách. V první čtvrti XVI. stol.
Jiřík O. úředníkem pánů z Pernšteina na Par-
icích (1516—24). Při obležení města Vídně skrze
rky r. 1529 přichází N. Opita, jinak Peřina z M. mezi hejtmany lidu válečného z Čech a Moravy na pomoc tam poslaného. V tit. z r. 1534 čteme Petra O-a, pak Jana O-a, jenž byl král. polesným v Čechách. Petr O. zůstavil dceru Annu, která dědictví své tvrz Stěbuzeves prodala nadepsanému Janovi O-ovi, příbuznému svému. R. 1541 připomíná se Jan st. O., a r. 1542 Jiří, Anna a Kateřina, jako po Janovi st. O-ovi pozůstalí dědicové, kteří se t. r. poděkovali Jiřímu Vosvoskému z Adlaru za poručenství nad nimi držané. R. 1546 byl Jan O. zvolen za hejtmana stavovského lidu válečného z Kouřimska k nařízení krále Ferdinanda I. vyslaného; že však se zpěčoval táhnouti s ním do Sas, odsouzen jest hrdla, avšak trest ten mu prominut k přímluvě královéAnny. R. 1549 obdržel Jan O. na Harci (?) list mocný na kšaftování. R. 1577 držel Julius O. statek Poříčí nad Sázavou, jejž prodal t. r. Drslavovi Byšickému z B. Na začátku XVII. stol. nedržela rodina tato více zboží zemského v Čechách, aniž se napotom připomíná více v pamětech veřejných. *Ra.*

Oppelt Antonín Jan, ekonom, nar. se 20. ún. 1789 v Hluboši a † 23 pros. 1864. Stal se r. 1808 revidentem a sekretářem hospodářského rady knížete Paara, a r. 1816 převzal část administrativního řízení statků Auersperských v Čechách a v Rakousích n. E. Poznav důležitost uhelného průmyslu pro Čechy stal se jedním z nejčinnějších jeho podporovatelů v čase, kdy ještě málo ho bylo všímáno, a staral se všemi prostředky o rozšiřování železničné sítě v Čechách. Když se dostala otázka vyrábění cukru z řepy na veřejnost, odpověděl na ni ihned zřízením dvou továren, a sice na svém statku Svinařích a v Slaném. Při té příležitosti vydal *Relation über die von dem Wirthschaftsrathe und Gutsbesitzer A. J. Oppelt zu Swinař im Berauner Kreise 1832 neu errichteten Rübenzucker-Fabrik nebst genauer Beschreibung der in jenem Jahre dort bestandenen, von C. Weinrich eingeführten Manipulation* (v Praze 1834). Spolu s baronem Riese-Stallburgem stal se u cís. král. vlastenecké společnosti v Praze buditelem mnohých pro národní hospodářství důležitých novot, mezi jiným upotřebení až dotud zanedbaných odpadků v hlavním městě, i byla následkem toho od L. W. Hoffmanna v Praze zřízena první továrna na strojené hnojivo. I co odborný spisovatel, hlavně však co činný úd a výbor cís. král. vlastenecké spol. byl od r. 1826 velmi činným, a stal se r. 1848 prvním jejím místopředsedou.

Oppermann Heinr. Albert, hanoverský státník a něm. spisovatel, nar. se 22. čce 1812 v Gotinkách, kde studoval gymnasium a r. 1831—35 práva. Při násilné změně hanov. ústavy r. 1837 stál O. s velikou horlivostí na straně oposice a sepsal r. 1842 *Zur Geschichte der Thätigkeit und Wirksamkeit der allgemeinen Ständeversammlung in Hannover von 1814—1832* (v Lips. 1842). Téhož roku byla mu po mnohých útrcích se strany vládní udělena malá advokatura v místě Hoya, kde sepsal, nemaje téměř žádné praxe: *Die Göttinger gelehrten Anzeigen während einer 108jährigen Wirksamkeit* (v Hanoveru 1844) a *Die Encyklopädie der Philosophie* (tamt. 1844). R. 1848 účastnil se O. velmi horlivě politického ruchu a vydal téhož roku v Brémách spis *Hannov. Zustände seit 1848,* v kterémž varoval vládu před politikou partikularistickou. Po nové organisaci soudnictví přestěhoval se O. r. 1852 jako právní zástupce do Nienburgu, kde sepsal dílo *Allgemeine bürgerliche Processordnung für das Königreich Hannover* (v Gotinkách 1852) a spis *Zur Geschichte der hannov. Verfassungsgesetze vom 5. September 1848* (v Lipsku 1855), v němž hájil ohroženou hanover. ústavu.

O-ovo hlavní dílo však jest: *Zur Geschichte des Königreichs Hannover von 1832—60* (2 sv. v Lips. 1860—62; 2. vyd. 1868), kteráž jest velmi dobrá a na základě původních pramenů sestavená historie Hanoveru v nejnovější době. Po přivtělení Hanoveru k Prusku uveřejnil O. *Trostbriefe für Hannoveraner* (v Hamb. 1866) a *Der Weg zum J. 1866 und seine Nothwendigkeit für das Heil Deutschlands* (v Berl. 1869). V poslední době zastupoval O. jeden hanover. volební okres v poslanecké sněmovně pruské, a vydav zajímavý historický román *Hundert Jahre 1770—1870* (9 sv. v Lips. 1870) † 16. dn. 1870 v Nienburgu.

Oppler Edwin, současný stavitel v Hanoveru; nar. se 1831 v Slezsku, konal svá studia v Hanoveru návodem Hasea, zdokonalil se ve Francii a v Belgii a pracoval pak nějaký čas též na kathedrále Amienské. Dle příkladu Violett le Duc'a obral si O. za úkol přispůsobovati stavby středověké požadavkům a potřebám doby nové. Z jeho četných architek. děl jmenujeme: *Palác* prince Solms-Braunfelského v Hanoveru; *Zámek Marienburg* (tamtéž v letech 1860—68); *Synagogu* tamtéž a *Synagogu* ve Vratislavi, kterou r. 1871 skončil.

Oppolzer Theodor (v. hl. č.). Tento syn proslulého Jana O-a zřídil si ve Vídni svou privátní hvězdárnu a uveřejňuje svá pozorování ve zprávách Vídeňské akademie věd. Z četných jeho pojednání, které též veskrze o sobě tiskem vyšly, jmenujeme: *Entwickelung von Differentialformeln zur Verbesserung einer Planeten- oder Kometenbahn nach geocentrischen Orten; Einige Bemerkungen und Zusätze zu Le Verrier's Sonnentafeln; Die Constanten der Praecession nach Le Verrier* a j. Mimo to vydal *Vierstellige logarithmisch-trigonometrische Tafeln* (ve Vídni 1868). R. 1868 účastnil se O. rak. výpravy k pozorování zatmění slunce v Adenu, při kteréž příležitosti zkoumal protuberance. Pozorování svá o nich uveřejnil v čís. 1754 *Neue freie Presse* z r. 1868. Od roku 1869 jest O. dopisujícím údem cís. akademie věd ve Vídni.

Orange County, rozsáhlá, velmi úrodná druhdy krajina na Floridě, propadla se v říjnu r. 1871 hluboko do země, a na místě jejím objevilo se toutě dobou dosti hluboké jezero. Zmizení toto jest úkazem tím řidším, jelikož nestalo se náhle, nýbrž zpovolna, tak že obyvatelstvo ohrožených míst ještě v čas záhubě uniknouti mohlo. Stromy a budovy, dříve než se potopily v rostoucích vodách nového jezera, kroužily vírem a jen pomalu dolů se strácely. Obec Orlandská propadla se úplně v jezeře.

Orges, Ludvík rytíř von, publicista, nar. se 12. dub. 1821 v Brunšviku, vstoupil 1838 do brigády pruského dělostřelectva v Erfurtě, byl 1839 do školy pro dělostřelce a inženýry v Berlíně komandován, poslouchal při té příležitosti přednášky na universitě a započal, Schellingem jsa povzbuzen, svou publicistickou činnost. Po té cestoval mnoho po Francii, Švýcarsku, Německu a Španělsku, navštěvoval pak vojenskou školu generálního štábu v Berlíně, poslouchal opět přednášky na universitě, stal se doktorem filosofie a vstoupil pak, znesvářív se následkem březnových událostí s důstojníky pruské gardy, co námořník na ruskou loď Volga do Ria Janeira plující, a napsal pak četné články do *Allgemeine Zeitung*, jako: *Aus Australien; Auf einer Reise um die Welt; Ueber die Industrie-Ausstellung zu London 1851*. Přijav nabídnutí listu toho šel co jeho zpravodaj 1851 do Paříže, pak 1853 do východních zemí a vstoupil 1854 do jeho redakce, kde až do r. 1864 zůstal. Po smrti majitele, barona Cotty, přestěhoval se do Vídně. Že byl on původcem jevícího se 1859 přátelského hnutí jihoněmeckých států k [illegible] dokazuje vydaná tehdáž od Sybela a [illegible] žurka *Die Fälschung der guten Sache* [illegible] *Allgemeine Zeitung*. Od r. 1851 [illegible] osamotnění Napoleona III. v Evropě, a [illegible] nabídl služby své Rakousku, kteréž [illegible] náhledu měl tvořiti trvalou protiváhu Napoleon[illegible] R. 1865 byl na rytířství povýšen a [illegible] titul vládního rady.

Orchardson W. Quiller, souč. malíř [illegible] v Londýně. Maluje hlavně scény dle Shakesp[illegible] obrazy jeho jsou plny humoru, přecházejí [illegible] v karikatury. Jmenujeme z nich: [illegible] *Loučení se princem Jindřicha s Falstaffem* [illegible] *Shy*. O. jest též dobrým podobiznářem a [illegible] akademie Londýnské.

Ori, dr., cestovatel, rodem z Toskánska, [illegible] se v umění lékařském na universitě Pisanské [illegible] pil jako praktický lékař z počátku [illegible] cké, pak (1859?) do služby egyptské, kde [illegible] na místě doktora Peneye vrchním lékařem [illegible] ském Sudanu; též byl po dlouhou dobu [illegible] vicekonsulem v Chartumu. O. byl velmi [illegible] a bedlivý sběratel přírodnin, vykonal mnohé [illegible] po Egyptě a zaslal mnohá živá zvířata do [illegible] Též psal o hlavních nemocech, jež v Sudanu [illegible] skytují. R. 1866 vrátil se na čas do Italie, [illegible] dlev tam 3 roky odebral se opět do Sudanu, [illegible] však † již 14. list. 1869 v Abu Harazu.

Orlay Jan, lékařský spisovatel, nar. se [illegible] r. 1770 v Uhrách z rodiny šlechtické. S p[illegible] byl učitelem na jednom gymnasiu v Uhrách, [illegible] bral se později (r. 1791?) na Petrohradskou [illegible] gickou akademii. R. 1793 stal se sekretářem [illegible] cinského kolegia v Petrohradě, a později [illegible] na studia lékařská do Vídně, kde setrval [illegible] načež se vrátil zpět do Petrohradu. Tam [illegible] r. 1800 dvorním chirurgem císaře Pavla, 180[illegible] ním radou a r. 1805 adjunktem Wylie-a, [illegible] chirurga císaře Alexandra I. R. 1806 podnik[illegible] po Evropě, stal se v Královci doktorem [illegible] v Derptu doktorem mediciny, při kteréž p[illegible] vydal spis *Dissertatio inaug. med. sistens [illegible] de viribus naturae medicatricibus historicam [illegible] expositionem, vindicias etc.* (v Derptu 1807). [illegible] stal se redaktorem časopisu Petrohradských [illegible] 1816 státním radou, a opustil r. 1821 dráhu [illegible] Téhož roku stal se ředitelem gymnasia kníž[illegible] borodka v Něžině u Černikova, a odtud byl [illegible] r. 1826 jako ředitel lycea Richelieuova [illegible] kde † 27. čc. 1829. O. spracoval velkou část [illegible] v Petrohradě vyšlých *Observationes medico-[illegible] gorum Ruthenici imperii*, pomáhal Wylie-ovi [illegible] dávání spisu *Pharmacopoea castrensis [illegible]* vydal r. 1804 v Petrohradě ruským jazykem [illegible] dílko *o dějinách Karpatských Rusínů*, [illegible] *hování se některých Rusů do Karpat o* [illegible] *jich osudech*.

Ormay Norbert, adjutant Košutův, nar. [illegible] 1818 v Dobřanech v Čechách co bratr [illegible] pána Aufenberka (v. hl. č.), jenž [illegible] O. jmenoval. Norbert sloužil společně se [illegible] trem v pluku Leiningen, jehož důstojníci [illegible] zaplétli do povstání v Haliči. Též O. [illegible] soud vojenský, a byv odsouzen k 14[illegible] zavezen jest na jednu pevnost do Uher. [illegible] však jej kázal Košut propustiti, a O. [illegible] své jméno přidružil se ihned k povstalcům [illegible] Košut si jej oblíbil záhy v té míře, že [illegible] jako majora předsedou výboru pro [illegible] V tomto úřadě zřídil O. v pros. 1848 [illegible] který tvořil jakousi tělesní stráž Košutovu, [illegible]

čení revoluce byl **O.** zajat a 22. srp. 1849 v Aradě pověšen.

Orosz Ladislav, učený jesuita a misionář, nar. se 18. pros. 1697 v Uhrách, vstoupil r. 1716 do řádu Ježíšova, a stav se r. 1726 knězem byl poslán jako misionář do Záp. Indie, později do Paraguajska, kde se stal rektorem v Buenos Ayres a později přednostou celé jesuitské provincie v Paraguaji. Roku 1768 přišel jako spiritual do koleje v Trnavě, kde setrval až do zrušení řádu, kteréž přežil jen o několik měsíců, neb † r. 1773. O své činnosti v Paraguaji, jakož i o stavu v Paraguajsku vůbec podal **O.** obšírné zprávy v 11., 14., 24., 25., 32. a 40. svazku Stöckleinových *Briefe und Reisebeschreibungen, welche von den Missionäre der Gesellschaft Jesu aus beiden Indien und anderen über dem Meere gelegenen Ländern seit 1642—1730 in Europa angelangt sind* (v Augšp. 1728 atd.). Mimo to vydal **O.** tiskem v Trnavě r. 1759 spis jesuity Mikuláše del Techo *Decades Virorum illustrium Paraguaiae S. J. ex historia Provinciae et aliunde depromtae*, a zanechal v rukopise slovník čínsko-latinský, který přeložil z čínsko-španělského.

Oroszhegyi Szabó Josua, maďarský spisovatel, nar. se 24. kv. 1822 v Szathmarské stolici, studoval v Szathmaru gymnasium a započal pak v Jagru studium theologie. Avšak 1841 odebral se do Pešti, stal se spolupracovníkem medicínského listu *Orvosi-tár*, pak notářem spolku *Önképző társulat*, a nastoupil potom dráhu publicistickou. Psal novely a básně do Garayova časopisů *Regélő*, Frankenbergova *Életképek* a Vahotova *Divatlap*. Když Bugát založil spolek přírodovědecký, přičinil se **O.** o ustanovení chemické terminologie. Stav se na místě Garayově redaktorem časopisu *Jelenkor* účastnil se též četnými články nejrozšířenějších beletristických a politických časopisů tehdejších. R. 1847 vydal maďarskou mluvnici v řeči německé a maďarské, přijal pak místo v ministerstvě barona Eötvöse, ale odebral se odtud do služby vojenské a zůstal jako hejtman ve vojště až k ukončení revoluce. Byv vojenským soudem k smrti, pak k desítiletému vězení v Josefově odsouzen, dostal 1856 amnestii, navrátil se do Pešti, stal se zde 1857 drem mediciny a šel 1858 co lékař do Turecka. Sepsal: *Szervényi vegytan* t. j. ústrojná chemie; *Ód, és az emberi egészség uj ápoldsi rendszere* t. j. magnetism a nová soustava šetření lidského zdraví. Vůbec zajímal ho magnetism svířecí znamenitě, i uveřejnil četná pojednání o zjevech jeho v *Napkelet*. Konečně byl též spolupracovníkem medicinského listu *Orvosi hetilap*.

Osborne, Miss Emily Mary, současná malířka, nar. se ok. 1834 v Londýně. V umění svém se vyučila u Mogforda a Leigha v Dickinsonově akademii, a vystoupila u veřejnost ponejprv r. 1851 s několika podobiznami a obrázky situačními. Z pozdějších jejích obrazů jest velmi dojemný onen, který sama malířka nazvala *bez jména a bez přítel* (1857) a pak roku 1861 dokonaný obraz *Vychovatelka*. R. 1861 cestovala po jižním Německu a z dojmů oné cesty sestavila obrazy: *Rozmluva oknem; Nedělní jitro; Ševcovská rodina v smutku; Jízda na trh*. Všecky tyto obrazy vynikají citem a přirozeností.

Osterled J., současný malíř historických obrazů v Mnichově. Mistr tento maluje olejovými barvami i na stěnách, a zásobuje chrámy již Německa oltářními obrazy a stěnomalbami. Z fresek jeho jmenujeme ony v chrámě Unterjochském, v chrámě Aschském ve Švábsku a v některých chrámech Mnichovských. Rozsáhlou cyklickou komposici Konráda Eberharda, představující *historický vývin církve a její vítězství*, provedl **O.** barvami olejovými.

Osterroth Gustav, současný malíř krajin v Karlsruhe, nar. se r. 1836 nedaleko Gdánska. V umění svém byl **O.** zasvěcen u J. W. Schirmera v Karlsruhe, a procestoval na to k dalšímu svému zdokonalení se pobřeží moře Baltického, bavorské Alpy a Tirolsko. Jeho krajinomalby vynikají svěžími barvami a svědčí o zdravém vkusu umělcově. Jmenujeme z nich: *Krajina z údolí Innského; Kaple v krajině večerní; Lesní bystřina.*

Ostrowski, současný rus. sochař, nar. se 1811 v Sönně u Mohyleva. S počátku byl čeledínem ve Vilně a cvičil se sám v modelování z hlíny. První jeho práce jako samouka byla socha *Spasitele*, která se velmi líbila a jejíž kopie velmi rozšířeny jsou. R. 1852 oddal se **O.** ve Vilně zcela umění a zhotovil velmi zdařilé poprsí faráře *Jakubowskiho*, básníků *Syrokomly* a *Odyńca* a astranoma *Gussewa*.

Ostružné, ostrožné, slul za starodávna v Čechách poplatek, od opatů a abatyší při svém nastoupení králi Českému dávávaný, vynášejíc obyčejně 50 kop Pražských grošů.

Osvitka, něm. *Leuchtkugel*, *Leuchtgeschoss*, vis Střílidlo. *Čský.*

Oubliette [ubliet], franc. z *oublier*, zapomenouti, název podzemních žalářův, nacházejících se na hradech a tvrzích, lidomorny, hladomorny, něm. *Verliess*, *Burgverliess*, z nichž, jak již název ukazuje, lidé hladem a žízní až do skonání mořeni bývali. *Čský.*

Ovifaky, osada na ostrově Disko nedaleko Godhavenu, stala se v poslední době velmi důležitou, neboť v okolí jejím nalezl znamenitý přírodozpytec A. E. Nordenskiöld při výpravě do sev. Gronska 15 ohromných balvanů ryzího železa povětrního, kteréž při zkouškách jevilo význačné pro povětroně obrazce Widmannstaedtovy; největší kusy váží nejméně 50.000 liber, nejmenší 8—9 liber. Dále nalezl zde Nordenskiöld couky čedičové, z jichž vnitřku také ryzí železo vyčnívalo. Nálezy tyto byly příčinou mnohých učených rozprav a hádek, a **O.** nabyly jména vzácného a četných příležitostných učených návštěv účastníků sev. výprav.

P.

Pabst 1) Jan Jindřich, lékař a spisov., nar. se v Lindavě 25. led. 1785. Po odbytých studiích gymnasiálních oddal se **P.** lékařství, kteréž se vzornou pílí studoval na universitě v Gotinkách. Dosáhnuv hodnosti doktorské stal se r. 1809 lékařem u vojště rakouském, kde svěřena mu správa voj. nemocnice v Jagru. R. 1810 opustil vojenskou dráhu a přijal vychovatelské místo u rodiny šlechtice Mosera. Toho času oddal se **P.** horlivě studiím filosofickým a seznámiv se blíže s Güntherem stal se pilným spisovatelem, jehož díla svědčí o nevšedním bystrém pozorovacím duchu P-ově, vynikajíce zvlášť uhlazeným slohem a hloubkou myšlenek. Uvádíme z nich následující: *Der Mensch und seine Geschichte.*

Ein Beitrag zur Philosophie des Christenthums (ve Vídni 1830 a 1847); *Gibt es eine Philosophie des positiven Christenthums? Eine Frage über Leben und Tod des XIX. Jahrhunderts* (v Kolíně 1832); *Ein Wort über die Extase* (tamt. 1834); *Adam und Christus. Zur Theorie der Ehe* (tamt. 1836); *Janusköpfe für Theologie und Philosophie* (ve Vídni 1833) atd. P. psal množství článků filosofických do časopisů odborných. jako *Bonner Zeitschrift für Philosophie und kath. Theologie* a j. † v Döblingu u Vídně 28. čce 1838. — 2) Karel P., něm. literární historik a aesthetik, nar. se 1810 nedaleko Elberfeldu, studoval gymnasium v Erfurtě a filosofická studia na universitě ve Vratislavi v letech 1828—31. Té doby účastnil se tak zvaného demagogického hnutí mezi něm. studentstvem, a byl zejména po pověstném atentátu Frankfurtském uvězněn na pevnosti Kolbergu. Byv r. 1839 puštěn na svobodu odebral se do Švýcar a stal se prof. něm. jazyka a literatury v Bielu, kde setrval až do r. 1846. Toho roku byl povolán za profesora do Bernu, a v letech 1856—1863 byl tam rektorem nově zřízené školy kantonální. Roku 1859 pak byl jmenován mimořádným a r. 1870 řádným profesorem na universitě v Bernu. Jako spisovatel byl P. velmi činným na poli aesthetiky a literární historie a sepsal mimo četné články novinářské díla: *Veteran von Hofwyl* (vyšlo tiskem počátkem let šedesátých); *Die Verbindungen der Künste auf der dramatischen Bühne* (1870) a *Jenenser Jubelfahrt*. P. † 26. dub. 1873.

Pacichell Giambatista, ital. spisovatel, nar. ok. r. 1640 v Pistoji, † r. 1702 v Neapoli. Jmenován auditorem apoštolského legáta v Německu použil této příležitosti k procestování prvních států evropských; po desíti letech se navrátiv usadil se v Neapoli. Sepsal: *Vita de G.-B. de'Marini* (v Římě 1670); *Memoire de'viaggi per l'Europa cristiana* (v Neapoli 1685); *Lettere familiari, istoriche et erudite* (ibid. 1695, 2 vol.); *Il regno di Neapoli* (ibid. 1703, 3 vol.). Z jeho učených pojednání budiž podotknuto ono *De distantiis* (1672); *De larvis, de capillamentis et de chirothecis* (1693), kde bádá po původu masek, paruk a rukaviček, a *De tintinabulo* (1693), neb o hře zvonečkové.

Padvas slove druh duběnek z indického druhu dubu *tampriska* (*T. furax*), obsahující značné množství tříslа, následkem čehož veliký má v obchodu světovém odbyt, jelikož upotřebuje se s prospěchem k vydělávání a barvení koží, i v praxi lékařské proti všelikým chorobám. P. má velikost hrachu, na povrchu je bez lesku, barvy zahnědlé, místem i načervenalé. Nitro vyplněno je houbovitým tkanivem. Tříslovina je obsažena v buničkách pokožních i v tkanivu vnitřním, prvější barví se solí železitou do zelena, druhá pak chloridem železnatým indychově. V obchodu koluje mnoho falšovaného zboží přimíšením duběnek v Persii gul-i-pista zvaných.

Paetz Vilém, současný malíř krajin, nar. se r. 1800 v Brunšviku. Vzdělání ve svém umění nabyl v rodišti a později na cestách po Harzu a v krajinách Veserských. Z té doby pocházejí jeho rozličné *pohledy* z Harcu a *pohledy* na Brunšvik. Později navštěvoval akademii v Düseldorfu a maloval návodem Schirmera *Přístav Kolínský*. Na to cestoval po Rýnu a v Holandsku, a zhotovil mnohé obrazy tamějších krajin barvami vodovými. R. 1841 stal se prof. kreslení v Bückeburku. Mnohé z obrazů jeho jsou rozšířeny též po Americe.

Pagani Gaspard Michel, nar. se 12. ún. 1796 v San Giorgie v Piemontsku, byl od r. 1826 do 1830 profesorem mathematiky na universitě v Levně, později 1830—1835 v Lutichu a od té doby opět v Levně. Jest též od r. 1825 členem akademie věd v Bruselu. Sepsal: *Résumé des leçons sur la géométrie et la mécanique des arts industriels* (v Levně 1826) a četné učené práce mathematické do časop. Bruselské učené společnosti.

Pahl Kristián, současný malíř ve Vídni, jehož pravé jméno jest Plattensteiner. Vzdělání svého nabyl, jak se zdá, ve Vídni, kde vystavil u veřejnost svoje obrazy v letech čtyřicátých. Hlavní z obrazů jeho jsou: *Pohled na Rjeku při ranním svitu slunce* (1839); *Pohled na přístav Rjecký, Bouře na moři, Pohled na Vídeň* (1840); *Pohled na severozáp. část Terstu a na rovinu Voglejskou.*

Pajer Antonín, nadaný maď. básník, nar. se 20. kv. 1817 v Makláru, vzdělal se na školách v Jagru a v Gyöngyöši, načež se stal 1842 knězem a po r. 1848 farářem v Tissafüredu, kterýž úřad posud (?) zastává. P. vydal několik sbírek velmi pěkných básní lyrických, jako: *Versei* (1847); *Szent lant* (Svatá lýra v Pešti 1857); *Villámok* (Blesky, tamt. 1860); *Orgona virágok* (Bezové květy 1860) a j. Jeho balada *Titus Dugovič* byla od společnosti Kisfaludyovy vyznamenáním poctěna.

Pákh Vojtěch, maď. publicista, nar. se 11. bř. 1828 v Rožnavě v župě Gemerské. Studia gymnasiální a právnická konal v Miškovci, Šoproni a Debrecíně, kde se seznámil a uzavřel upřímné přátelství s Petöfim, kterýž poměr až do smrti tohoto potrval. Odebrav se po skončených studiích do Pešti, chtěl se tam oddati P. praxi právnické, leč přestoupil záhy na dráhu žurnalistickou a pracoval s počátku do časopisů *Pesti Hirlap* a *Életképek*. Později 1850—1855 redigoval první konversační slovník Maďarů, jenž vycházel pod jmenem *Újabbkori ismeretek tára* (Slovník novějších vědomostí) a po r. 1855 uvázal se společně s maď. aesthetikem Pavlem Gyulaim v redakci beletr. časop. *Szépirodalmi lapok*. Hlavní podnik jeho té doby však bylo založení (1854) obrázkového časop. pro lid *Vásárnapi ujság*, který P. společně s Jokaiem redigoval a jenž záhy čítal až 12.000 předplatitelů. Po r. 1860 počal P. churavěti, a hledaje marně úlevy v rozličných lázních skončil velmi činný svůj život již 10. ún. 1867 v Pešti. *Bbk.*

Palaemon nazývá se druh korýšů mořských vyhynulých, z nichž jeden exemplář r. 1872 co unicum objeven byl v břidlici Bílinské (brusiřské) u Klučína blíž Bíliny v Čechách od afrického cestovatele dra Holuba. První vědeckou zprávu o vzácném nálezu mořského P-a v hornině, v které dosud výhradně jen naskytovaly se ryby sladkovodní a rostliny pozemní, podal prof. dr. A. Frič ve správách mathematicko-přírodovědeckého odboru král. učené společnosti v Praze r. 1872, kdež nazývá jej P. exul. Nápadné objevení se jeho v usazeninách sladkovodních vysvětluje se tím, že při vyzdvihování se pevniny tvořila se malá jezera „plesa“ zvaná uvnitř pevniny, jejichž původní voda mořská během času pozbyla slanosti. Zvířata mořská, která zde žila, dílem zahynula, dílem uvykla vodě sladké. Za podobných okolností jako P. vyskytují se nyní rody Idothaea, Sphaeroma a Gammarus v sladkých vodách v Toskansku a rod Mysis v jezerech švédských.

Pálkövi Antonín, maď. spisovatel, nar. se z rodičů slovanských 4. pros. 1816 v Sajó-Kazánu v župě Boršodské, a jmenoval se původně Palkovič. Studia gymnasiální konal v Rožnavě a odebral se r. 1834 do Levoče, kde počal studovati bohosloví. R. 1838 poslouchal v Prešově práva a byl tam r. 1839 jmenován mimořád. profesorem maď. literatury. R. 1840 byl povolán za duchovního pastýře od evangelické

obce svého rodiště a r. 1843 jmenován profesorem v Šáryšském Potoku, kde přednášel o archaeologii, latinské, něm. a franc. literatuře a po smrti Csengeryho též o všeobecných dějinách. P. vydal: *Az emberi miveltödés története* (Dějiny lidského vzdělání, v Šaryš. Potoku 1852) a *Magyarország története* (Dějiny Uherska, 3 sv. tamt. 1852). Mimo to zanechal v rukopise skončená již díla o dějinách středověku a o vlivu papežů na Uhersko. P. † 6. kv. 1862. *Bbk.*

Palmerston, viscount (v. hl. d.), † 18. říj. 1865.

Palstav, palstaf (*paal*, rýč), stará zbraň bronzová, původu, jak se zdá, keltického, 4—8" dlouhá. Forma jeho byla rozličná. Nejobyčejnější byla forma našeho dláta, jen že byl p. na obou stranách přibroušen. P. zarazil se do žerdě rozštípnuté a řeménky pevně k ní se přivázal. Keltové užívali p-u co zbraně útočné, asi jako kosáci píky. P-y objevují se u nás nejvíce v pohanských (keltických) hrobech, jako u Rataj, Soběnic, Maškovic atd. Naše museum má velkou sbírku p-ů. *Ze.*

Panatika, ital. (z lat. *panis*, chléb), nazývá se buď naturální dávka naloženého masa, sucharů, lihovin a jiných pokrmův a nápojův, nebo peněžitý přídavek, kterým důstojnictvo a námořní mužstvo tenkráte podělováno bývá, nachází-li se loď v širém moři. *Čský.*

Pander Kristian Jindřich, nar. se 12. čce 1794 v Rize, stal se r. 1817 doktorem mediciny ve Virciburku a doprovázel r. 1820 jako přírodospytec ruské vyslanectvo do Buchary; r. 1822 stal se adjunktem a r. 1823 řád. členem akademie věd v Petrohradě. Sepsal: *Beiträge zur Geognosie des russischen Reichs* (v Petrohradě 1830) a *Beiträge zur Naturkunde aus den Ostseeprovinzen Russlands* (v Dorpatu 1820).

Pánek Augustin, docent mathematiky na král. české zemské polytechnice v Praze, nar. se 3. pros. 1843 v Praze, absolvoval realní studie v Písku a vstoupil r. 1863 na polytechniku Pražskou. R. 1867 absolvoval a r. 1868 byl jmenován od zemského výboru král. Českého asistentem mathematiky u prof. dra F. Studničky a setrval v tomto postavení 4 léta. Mimo to vyučoval v letech 1871 a 1872 na první veřejné sladovnické škole. R. 1869 podrobil se státní zkoušce z mathematiky a fysiky pro vyšší realné školy s vyučovací řečí českou s výtečným výsledkem. V druhém běhu školního r. 1871—72 byl jmenován docentem mathematiky na polytechnice. Sepsal rozličná pojednání o ustanovení hodnot Eulerovských integrálů omezených, pak o Poncoletově vzorci přibližném, o addičním theoremu, o některých integrálech omezených, o základních vzorcích goniometrických, příspěvek k nauce Navierově o řetězových mostech. R. 1873 stal se profesorem mathematiky na obecném reálním gymn. Malostranském v Praze.

Pankrac ze Sv. Mikuláše (v. hl. d.). Potomci pověstného tohoto válečníka a hejtmana Jiskrova kvetli na Slovensku až na naše časy, avšak psávali se napotom Pongracové ze Sv. Mikuláše (Pongracz de St. Miklos et Ovar); byli horliví vyznavači víry evangelické, přáli jazyku slovenskému a spravovali rozličné úřady v Liptovské a Zvolenské stolici. V druhé polovici minulého století žil tamtéž Baltazar P., jenž byl obojích práv advokátem, stolic Liptovské, Zvoleňské a Peštanské assesorem a cest veřejných tamtéž inšpektorem. Byl přítelem jazyka slovenského a přeložil z německého (Amanda Krentsberka) knihu nábožnou, kterou r. 1783 vydal tiskem v Šťávnici pod názvem *Pobožná přemyšlování na každý den celého roku*. *Ra.*

Papalismus slove opačný system v církvi od episkopalního. Přívrženci papežští (kurialisté) totiž připisují papeži monarchickou, absolutní, centralistickou moc v církvi, udělenou přímo od Krista, tak že by vlastně v něm jenom všecka moc církevní (hierarchická) soustředěna byla a jen částečně od něho na biskupy, členy této hierarchie, přicházela (*ad sollicitudinis partem vocati*). Dle tohoto náhledu jest v církvi jediný náměstek Kristův papež (až do XI. stol. říkalo se každému biskupu, ano i knězi *papa* — přiměřenějí nazývá se papež náměstek apoštolský), jenž má plnou a neobmezenou moc v církvi, kdežto biskupové jsou pouhými jeho zástupci (vikáři) čili pomocníky v okresích (diécesích), které jim tento přidělí, a mají jen tolik moci, mnoholi jim jí papež ze své vůle přepouští. Stojí k němu tedy asi v tom poměru, jako apoštolové ke Kristu, musejí mu skládati přísahu, a od XVII. stol. píší se místo staršího: z milosti neb milosrdenství Božího, nyní: z Božího milosrdenství a apoštolské stolice milosti. Proto také stojí papež nad obecnými sněmy (ekumenickými koncily), jak to proti usnešení Kostnického koncilu papež Leo X. na Lateranském pátém sněmě (1512—17) zřejmě prohlásil, ano vyvýšen jest vůbec nad církevní právo (*a nemine judicatur*), jež může dle uznání svého měniti, ač v starší církvi dle kanonického práva od koncilů ekumenických souzen, ano i sesazen býval. Soustava tato krajná má stopy počátku svého ve starověké církvi, vyvinula se však následkem podvrženého Isidora úplně teprv v středověku a dosáhla na Vatikánském sněmu 1870 proklamací řádného, bezprostředního, universalního episkopatu papežského ve všech diécesích a nade všemi věřícími konečného vrchole svého. Hlavní obhájcové systému tohoto byli Bellarmin, Ballerini, de Maistre, Filipps a vůbec všickni jesuitští spisovatelé. Nejdůkladněji pojednal o něm a zvrátil je Friedrich v *Tagebuch des vaticanischen Concils* (Nördlingen 1871).

Papety Dominique, malíř, nar. se r. 1815. Nadaný tento umělec konal v Itálii důkladná studia ve svém umění, a zhotovil na svých cestách po Řecku, Syrii a Palestině četné obrazy krajin, lidí, staveb a j. rukou obratnou. Před tím již (1845) zjednal mu obraz *Sen štěstí* chvalnou pověst. Později maloval *Telemach a Kalypso* (1847) a *Mniši z hory Athos malují kapli*. Směr toho umělce, který již r. 1849 zemřel, byl ideální a kresby jeho duchaplné.

Parieu, Marie Louis Felix Esquiron de (v. hl. dílo) setrval v úřadě svém jako místopředseda státní rady do 2. ún. 1870, v kterýž den jej povýšil Napoleon s titulem ministra za předsedu rady státní. Z tohoto úřadu odstoupil již 9. srp. 1870 s celým kabinetem a žije v Aurillacu. Z dalších jeho spisů jmenujeme: *Histoire des impôts généraux sur la propriété et la revenu* (1856); *Traité des impôts considérés sous le rapport historique, économique et politique, en France et à l'étranger* (5 sv. v Paříži 1862—64); *Principes de la science politique* (tamt. 1870) a *Considérations sur l'histoire du second empire et sur la situation actuelle de la France* (t. 1871).

Paris Pierre Adrien, franc. architekt a spisovatel v oboru uměleckém, nar. v Besançoně r. 1747, † tamtéž r. 1819. Počátkům svého umění se učil u svého otce, dozorce nad stavbami biskupa Basilejského, načež vzdělávav se dále v Paříži u Trouarda vydal se ve 20. roce svém s král. stipendiem do Říma. R. 1778 jmenován jest kabinetním kreslitelem královským a stavitelem hospodářským. Po smrti Soufflotově zvolen na jeho místo do akademie. Po opětných cestách do Říma ustanoven za stavitele velikého operního domu, a r. 1788 obdržel od krále Ludvíka XVI. rytířský kříž řádu sv. Michala. R. 1806 odebral se potřetí do Itálie, kdež

převzal prozatímně řízení tamější františkánské školy. R. 1817 vrátil se zpět do svého rodiště. V celku nestavěl mnoho, ale dosti důkladně. Dle Trouardova plánu připojil r. 1790 hořejší patro k průčelí katedrály Orleánské. Dle jeho návrhů byly vystavěny radnice Neufchatelská a nemocnice Bourgská. Z jeho spisů sluší jmenovati *Recueil des dessins et études d'architecture.* *Md.*

Parker James, angl. rytec, nar. ok. r. 1760, † r. 1805 co přednosta společnosti rytecké (*society of engravings*). Z jeho rytin zasluhují býti jmenovány: *Veselé ženy Windsorské* dle Hardinga; *Puls* dle Northcote; *Lady Macbeth* dle R. Westalla pro skvostné vydání spisů Shakespearových. *Md.*

Parkes Samuel, nar. se 26. kv. 1761 v Stourbridge, byl s počátku majitelem knihovny půjčovní ve svém rodišti a zabýval se spisováním a kompilováním rozličných spisů náboženských, v letech pak 1793—1803 byl mydlářem v Londýně, kde vynikl jako technologický lučebník. † 23. pros. 1825 v Londýně. Z oboru technol. lučby napsal: *The chemical catechism* (v Lond. 1806); *The rudiments of chemistry* (tamt. 1810); *Chemical essays on various subjects, principally relating to the arts and manufactures* (5 sv. tamt. 1815) a četné učené články o lučbě do různých angl. časopisů.

Parthey Gustav (v. hl. d. a dopl. 1.). Ze spisů tohoto slavného egyptologa uvádíme ještě: *Itinerarium Antonini Augusti et Hierosolymitanum ediderunt G. Parthey et M. Pinder* (v Berlíně 1848); *Ueber die Ausdehnung des Römischen Weltreichs im IV. Jahrh. n. Ch.* (*Monatsber. der Ges. für Erdk. zu Berlin* 1848); *Ravennatis anonymi cosmographia et Guidonis geographica ex libris manuscriptis* (Berlin 1860); *Aegypten beim Geographen von Ravenna* (*Abhandl. der Berl. Akad.* 1858); *De Philis insula ejusque monumentis commentatio* (v Berl. 1830); *Bemerkungen zu einigen Karten von Alt-Aegypten* (*Monatsberichte* 1850); *Das Orakel und die Oase des Ammon* (*Abhandl. der Berl. Akad.* 1862); *Ueber den Oberlauf des Nil nach Ptolemaeus* (*Monatsb.* 1864); *Rückblick auf die Alterthümer von Athen* (tamt. 1846).

Passy Krištof, nar. se 17. list. 1763 v Bressanů v již. Tirolsku, studoval v Brixenu a Pasově práva a ve Vídni u Sonnenfelsa vědy politické. Po skončení těchto studií stal se asistentem Sonnenfelsa a r. 1788 prof. věd politických v Olomouci. Stav se r. 1789 doktorem práv vyučoval v Olomouci od r. 1797 též právu církevnímu. R. 1815 stal se guberniálním radou v Benátkách a † tamtéž 1837. **P.** počal první pěstovati statistiku Moravy se stanoviska vědeckého a sepsal obšírnou statistiku této země, kterýžto spis však tiskem nevyšel; za to však uveřejnil r. 1810 velikou a dosti důkladnou mapu Moravy, která posud ceny nepozbyla.

Pasteur Louis (v. hl. d.), slavný franc. lučebník, vydal ještě: *Nouvel exemple de fermentation déterminé par des animalcules infusoires pouvant vivre sans oxygène libre* (1863); *Études sur le vin, ses maladies, causes qui les provoquent etc.* (1866); *Études sur le vinaigre, ses maladies, moyens de les prévenir etc.* (1868) a *Études sur la maladie des vers à soie etc.* (1870).

Paszkowski 1) Frant., polský generál a spisovatel, nar. se r. 1778 v Haliči, studia konal na vysokých školách ve Lvově a vstoupil v 19. svém roce do franc. armády. R. 1802 opustil tuto službu, v které byl za kapitána postoupil, a odebral se do Paříže, kde se věnoval studiím linguistickým, zejména studiu řeči arabské. Tam seznal též Tadeáše Kościuszka, a vstoupiv opět do franc. služby [illegible] stal se adjutantem u Murata. S tímto [illegible] kde přestoupil do armády polské a [illegible] štábu knížete Josefa Poniatovského, [illegible] brigádníkem. Později opustil **P.** svou vlast [illegible] sině s Kościuszkem. Tento odkázal mu v závěti [illegible] fr., za kteréž peníze si koupil **P.** statek [illegible] kova a trávil tam v zátiší život, zabývaje se [illegible] cemi literárními. Když později vznikla [illegible] myšlénka, oslaviti pomníkem památku Ko[illegible] byl **P.** slovem i pérem pro tu věc [illegible] Sepsal a vydal: *Mowa miana przy* [illegible] *mogiły na pomnik J. Kościuszce* [illegible] *nika 1820* (v Krakově 1826); *Pam*[illegible] *rmika Tad. Kościuszki* (tamt. 1825); *O* [illegible] *gór* (tamt. 1830), a velmi důmyslný [illegible] *do dziejów Polski* (v Paříži 1840). † v [illegible] 10. bř. 1856.

Patiss Jiří, jesuita a bohoslov. spis[illegible] se 4. čce 1814 v Tiersu v Tirolsku, [illegible] v Štýrském Hradci a vstoupil roku 18[illegible] Skončiv pak studia filosof. stal se prof. [illegible] v Inšpruku a později prof. filosofie v [illegible] byl vysvěcen na kněze a stal se již r. 18[illegible] nostou rakouské provincie jesuitské a [illegible] Vídeňské universitě, v kterýchžto úřadech [illegible] známým co velmi horlivý zastánce [illegible] dav na obhájení jeho několik ostře psaných [illegible] které k mnohým polemikám podnět daly. [illegible] jeho uvádíme: *Beiträge zum Verständnisse der* [illegible] *Zanächst für die studirende Jugend* (v Inšpruku [illegible]); *Die lyrische Dichtkunst in ihrer* [illegible] *wickelung, theoretisch und praktisch* [illegible] 1855); *Geschichte der biblischen Offenbarung* [illegible] (ve Vídni 1864); *Das ABC der* [illegible] 1865); *Die Anklagen gegen die Gesellschaft* [illegible] 1866); *Das Apostolat und Martirium der* [illegible] *Jesu in Japan* (tamt. 1868) a mnoho [illegible] mravokárných, životopisů svatých i článků [illegible] Ješíkovy a j.

Patterson Daniel, důstojník v [illegible] Spojených Států, nar. v New-Yorku, † [illegible] tonu 15. srp. 1839. R. 1800 vstoupil [illegible] námořnictva a byl přidělen fregatě [illegible] pod kapit. Williamem Bainbridgem, když [illegible] padena byla v písčinách a dokalích Tripolis [illegible] v říjnu 1803 a tripolitanskému loďstvu se [illegible] Tam zůstal **P.** uvězněn až do uzavření míru [illegible] R. 1807 stal se poručíkem a r. 1813 velitelem [illegible] mořním, a co taký velel r. 1814 loďstvo [illegible] Států u Nového Orleansu a tak statečně [illegible] hájil, že mu na kongresu veřejné díky [illegible] V únoru 1815 povýšen za kapitána, v letech [illegible] 1832 zastával úřad námořního komisaře [illegible] přidělen velitelství loďstva v Středozemním [illegible] zůstal až do r. 1835. Zbytek života [illegible] ve Washingtonu.

Pauersbach Josef, dramatický [illegible] z Rakous pod Ennží, kde žil ku [illegible] století. O životě jeho se ví tolik, že [illegible] řem při nemalých stavech dolnorakouských [illegible] později žil v Esterházu v Uhrách. [illegible] dramata: *Die indianische Witwe* (v [illegible] 1771); *Die zwo Königinnen* (tamt. 1772); [illegible] *liche Bauer und grossmüthige Jud* (tamt. 17[illegible]) [illegible] ve Vídni provozovány byly.

Pauler Theodor, maď. historik a [illegible] se 8. dub. 1816 v Budíně. Studia [illegible] rodišti a na universitě v Pešti, stal se r. 18[illegible] sofie a r. 1836 práv doktorem, a [illegible] nějaký čas na universitě Peštské c [illegible] načež se stal prof. práv při akademii [illegible]

R. 1848 byl povolán na universitu Peštskou, kde přednáší v jazyku maď. o státním a přirozeném právu. Sepsal a vydal *Jog-és államtudományok encyklopaediája* (Encyklopedie práv a věd státnických v Pešti 1852; 2. vyd. 1862); *Bevezetés az észjogtanba* (Úvod do nauky o přiroz. právu tamt. 1852); *Észjogi alaptan* (Základové přiroz. práva 1854); *Büntelöjogtan* (Trestní právo 1865; 2. vyd. 1868) a j. Mimo to přispívá do vědeckých odborných časop. *Századunk*, *Athenaeum*, *Tudománytár*, *Uj magyar Museum* a j. Od r. 1845 jest členem maď. akademie věd.

Paulian, vlastně Paulin, Aimé Henry, učený jesuita, nar. 23. čce 1722 v Nîmesu, stal se jesuitou a přednášel po dlouhý čas fysiku na koleji svého řádu v Avignonu. † r. 1802 v Mandnelu nedaleko svého rodiště. Sepsal: *Dictionaire de physique portatif* (v Avignonu 1758; 2. vyd. v Paříži 1760); *Dictionnaire de physique* (5 sv. v Avignonu v Paříži a v Nimesu 1761—89); *Nouv. conjectures sur les causes des phénomènes électriques* (1752); *Traité de paix entre Descartes et Newton* (3 svaz. 1764); *Commentaire sur l'analyse des infiniments petits de L'Hôpital* (tamt. 1768); *L'électricité soumise à un nouv. examen* (v Pař. 1768); *Système général de philosophie* (4 sv. tamt. 1769); *Guide des jeunes mathématiciens ou Commentaires des leçons de mécanique de La Caille* (tamt. 1771); *Dictionnaire des nouvelles découvertes faites en physique* (2 sv. 1787) a *Véritable système de la nature* (v Nimesu a Avign. 1788).

Paulikovics Ludvík, maď. spisovatel, nar. se r. 1832 v Marmarošsku. Studia gymnasiální, filosof. a právnická konal v Sihotu; sotva však je ukončil, stihlo jej neštěstí veliké, neboť ztratil v krátkém čase otce, matku, bratra a konečně i zrak. I umínil si oddati se spisovatelství a diktoval sestře své několik románů a novel, které s počátku v beletr. časopisech *Divatlap* a *Családi lapok* a později o sobě tiskem vyšly a značné přízni se těší. Jmenujeme z nich: *Hét vár* (Sedm hradů, román, v Pešti 1853); *Rajzok a hajdankorból* (Obrazy z minulosti, 2 sv. tamt. 1856); *Nefelejtsek a történelem mez'jéröl* (Pomněnky z dějin, tamt. 1860); *Sarkadvár* (román tamt. 1861); *Püspöky örnagy* (román z doby Napoleona I., v Miškovci 1852). Některé ze spisů těchto byly i podruhé vydány. *Bbk.*

Pavlovský Antonín (v. hl. d.) nezemřel r. 1818, nýbrž 18. led. 1817. *Ra.*

Pawlikowski, Jan rytíř, slovútný sběratel polských starožitností a uměleckých památek, nar. se v Přemyslu r. 1792, studoval gymnasium ve své vlasti a práva ve Vídni, kde se stal kuratorem proslulé sbírky hraběte Josefa Maxe Ossolińského (v. hl. d.). Když Ossoliński zemřel, uložili stavové haličtí P-kému, aby přenesl museum Ossolińského z Vídně do Lvova, což on v letech 1827 a 1828 vykonal. Sám pak přestěhoval se na svůj statek Medyka v kraji Přemyslovském a oddal se s horlivostí nevšední sbírání starých a uměleckých památek své vlasti. Sbírka P-kého záležela při jeho úmrtí z 250 star. pol. rukopisech, 720 mapách, 650 historických rytinách, 600 rytinách rozlič. pomníků polských, 111 obrazech rozličných starých krojů, 5800 podobiznách rozličných Poláků a j. v. P. sepsal: *O zgromadzić się mającym sejmie stanowym* (ve Lvově 1848): *Powody i cele stowarzyszenia Ziemiańskiego* (tamt. 1848), v časopisu Ossolińského musea *O rycerskich Polakach i cudzoziemcach u nas osiadłych* a j. P. † 1852 ve Vídni (dle jiných ve Lvově). Syn jeho Mieczyslaw dal přenésti sbírku otcovu do Lvova a otevřel ji veřejnosti. Vydal též sbírku básní pod názvem *Pamiętnik pismarza* (ve Lvově 1856).

Pawlowski 1) Benedikt, malíř polský, květší na Litvě uprostřed minulého století. Jediný známý obraz od něho jest *Pán Kristus ke sloupu připevněný*, dílo to pěkně provedené, dle něhož lze souditi o neobyčejných schopnostech umělcových. — 2) Filip P., podobněž malíř, naroz. ve vsi Dederkałach nedaleko Křemieńce ke konci minulého nebo na počátku tohoto století. Byl žákem Františka Josefa Pitschmanna, učitele v kreslení na gymnasiu v Křemieńci. P. stal se pak sám sprvu adjunktem, později učitelem v kreslení na gymnasiu Rovenském, ve kterémžto městě i zemřel. Maloval dílem obrazy náboženské, z kterých obzvláště se chválí *Pán Kristus v trnové koruně*, dílem i podobizny, a z těchto náležejí k nejzdařilejším *Cara Alexandra I.*, *knížete Josefa Poniatowského*, *Tadiáše Kościuszka*; *Michala Sciborského*, ředitele lycea Křemieneckého, malířů *Frant. Jos. Pitschmanna*, *Jana Królikowského*, *Josefa Jakubowského* a jeho vlastní. *Mü.*

Pearson 1) M., angl. malíř na skle (v. hl. d.) † 1805. — Manželka jeho 2) Margaret P., též malířka na skle, † 1823, proslula kopií kartonů Rafaelových pro markýze Landsdownského a jinou pro Jiřího Turnera.

Péczeli 1) Josef, maď. spisovatel, nar. se r. 1750 v Putnoku v župě Gemerské. Studoval bohosloví protestantské v Uhrách a ve Švýcarsku, a stal se r. 1786 prof. a kazatelem v Debrecíně, kde již r. 1792 zemřel. Přeložil na maď. jazyk některé spisy Voltairovy, a psal mnohé verše příležitostné v jazyku maď. i franc. Mimo to vydal r. 1790 v Komárově *Stručný dějepis koruny Uherské* v jazyku maď. — Syn jeho 2) Josef P. nar. se 1789 v Komárně, a studovav ve vlasti i v cizině stal se též profesorem v Debrecíně. Vydal *dějiny Europy* v jazyku lat. ve dvou svazcích, a hlavní své dílo *A Magyarok törtenete a Mohácsi vészig* (Dějiny Uherska až k bitvě u Muhače, 2 sv.). Mimo to vyšly od něho tiskem *Epigrammák és aprósǎgok* (Epigramy a drobnosti). † 1849.

Pedoni 1) Giovanni Gasperi, sochař Kremonský, z Lugana rodilý, květl v l. 1490—1505. Byl obzvláště co ornamentista na slovo vzatý. Známť od něho na obecním domě (casa del comune) v Kremoně překrásný, z mramoru vytesaný krb s korintickými sloupy; dále nacházela se od něho v paláci Raimondi podobizna maršálka Trivulzia. — Jeho syn 2) Cristoforo sdílel s ním jeho slávu. V letech 1533—38 provedl pěkný sarkofag pro p. Arnolda v kryptě Kremonské. Roku 1552 byl tamtéž ještě na živu. *Mü.*

Pech Jindřich (v. hl. d.), bratr básnířky Elišky Krásnohorské, odebral se r. 1865 co učitel zpěvu do Moskvy, a vrátiv se r. 1867 zařídil si hudební ústav v Plzni. R. 1871 přenesl tento svůj ústav do Prahy, kdež brzy v kruzích uměleckých uznán jest za výtečného učitele zpěvu. Též byl nějaký čas hudebním referentem při *Hudebních listech* a později při *Pokroku* a napsal též do *Hudebních listů* ku konci r. 1871 (dříve než byly program svůj změnily) důkladné pojednání o zpěvu pod názvem *Několik praktických pokynutí o tvoření krásného tonu, o vokalisaci a o vyvinutí hlasu.*

Pechlin, Carl Fredrik říšský svobodný pán z Löwenbacku, švédský generalmajor a zlopověstný pletichář, nar. 20. srp. 1720 v Holštýnsku, přišel v 6. roce svém do Švédska, kdež jeho otec po několik let byl vyslancem holštýnským, vstoupil později do vojska švédského a byl r. 1751 na šlechtictví povýšen. Vyznamenav se ve válce s Pruskem stal se r. 1770 generálmajorem, avšak 3 léta na to

vystoupil ze služby vojenské. Co údu panské sněmovny nedůvěřovaly mu všecky strany za příčinou jeho nespolehlivosti a zalíbení ve strojení piklů; obzvláště pak ho nenáviděl dvůr, vida v něm svého nejnebezpečnějšího odpůrce. Roku 1772 byl P. proto vsazen do vězení, brzo na to však zase propuštěn, složiv přísahu na novou ústavu. Žil pak několik let na venkově, jak se zdálo, dosti pokojně, avšak měli ho ne bez důvodů v podezření, že tajně pobuřuje a pikle strojí proti vládě, pročež se nacházel mezi těmi, jenž na říšském sněmě r. 1789 byli zatknuti. Na sněmě r. 1792 choval se dosti klidně, avšak stál v úzkém spojení se spiklenci proti králi Gustavovi III. a byl nepochybně původem vraždy. Zapíraje neustále všeliké účastenství v tom byl jen na polo překonán odvezen na pevnost Carlstenskou, kdež zemřel 29. kv. 1796. *Mü.*

Pecht August Friedrich (v. hl. d.) jmenován jest r. 1865 badenským dvorským malířem. Vedle své tak zv. *Schillergallerie* sestavil v posledních letech ještě tak zv. *Lessinggallerie*, která podobně se chválí. Dále uvádí se co zvláště zdařilé dílo jeho novější obraz, představující *Uvedení Goetheho u Výmarského dvoru vévodou Karlem Augustem.* Za posledních dob účinkoval P. více perem nežli štětcem, vydav rozličné spisy (ponejvíce kritiky) z oboru uměleckého, mezi jin. popsání a posouzení poslední umělecko-průmyslové výstavy Pařížské. *Mü.*

Peigne (někdy též Pegna a Pegnia ps.), Hyacinthe de la, malíř bitev a rytec, nar. v Bruselu ok. 1700. Žil s počátku ve službě francouzské co kreslič-inženýr a pak co malíř válečných předmětů. Později vstoupil do služby sardinské a konečně do rakouské. U vysokém věku žil v Římě v letech 1764—66. V cís. obrazárně Vídeňské chová se od něho dvoje vyobrazení nového mostu Pařížského. Dle něho ryl C. François *Combat l'infanterie, prise d'assaut* (Zápas pěchoty, útokem přepadené) a A. Tischler illustrace k dramatu *Il trionfo di Clelia.* On sám pak ryl mezi jin. *Útok Francouzů na Col d'Assietto v Piemontě,* velmi živý a duchaplný to list. *Mü.*

Peinlich Richard, učený benediktin, nar. se 5. kv. 1819 v Štýrském Hradci. Skončiv v rodišti studia gymnasiální vstoupil do řádu benediktinů v Admontu a přijal jméno Richard (původně jmenoval se Gabriel). R. 1842 byl posvěcen na kněze a stal se r. 1849 professorem na gymnasiu v Judenburgu, r. 1851 pak professorem na gymnasiu v Budíně. R. 1861 stal se ředitelem gymnasia v Štýrském Hradci. Na poli spisovatelském byl P. v oboru theologickém, biografickém a historickém velmi činným. My jmenujeme z jeho spisů: *Einiges über die Lebens- und Wirtschaftsverhältnisse von Gratz im XVI. Jahrhunderte* (v Štýr. Hradci 1859) a v časop. historického spolku v Štýrském Hradci r. 1868 *Mag. Keplers Dienstzeugniss bei seinem Auszuge aus den innerösterreichischen Ländern.*

Pellerin Josef, franc. starožitník, nar. v Marly le Roi 1684, † v Paříži 1782. Zastával podřízený úřad v námořním departementu a používal prázdných hodin svého dlouhého života ke sbírání mincí. Nashromáždil způsobem tím 32.500 zvláštností, které pak prodal Ludvíku XVI. za 300.000 franků. Dříve již byl vydal jich popsání s vyobrazeními a kritickými poznámkami pod názvem *Recueil de médailles des rois, peuples et villes* (10 dílů, Paříž 1762—78).

Pelletan Pierre Clément Eugène (v. hl. dílo). Mimo spisy jeho v hlavním díle již uvedené jmenujeme ještě: *L'histoire du brahmanisme* (1846); *La comédie italienne* (1862); *La tragédie italienne* (1862); *Les fêtes de l'intelligence* [illegible] *du foyer* (1864).

Pendžab (v. hl. d.) má obyvatel [illegible] 4 a 5 milionů.

Penguilly-L'Haridon Octave, [illegible] couzský, nar. v Paříži r. 1811. Má [illegible] holi trochu pestupnou fantasii, [illegible] v představování pošmurných [illegible] ské povahy. Z takovýchto jeho [illegible] *Zlodějská krčma; Sběhačí krajina;* [illegible] *Obcování se Židů; Na břehu mořském* [illegible] Jeho illustrace ke Scarronově [illegible] jsou velmi živě kresleny. P. jest [illegible] dělostřeleckého a obdržel r. 1862 [illegible] řádu čestné legie.

Pénicaud, jméno franc. malířů v [illegible] šich v XVI. stol. **1)** Jean starší P., [illegible] mogesu na počátku XVI. stol. Z jeho [illegible] překrásné triptychon v museu [illegible] na jehož prostředním desce vyobrazeno [illegible] *Páně Krista.* — **2)** Jean mladší P., [illegible] mají za bratra předešlého, kvetl v [illegible] U něho pozorovati lze přechod z [illegible] poněkud slohu miniaturníkův k volnějším [illegible] směru italském. Známy jsou jeho práce [illegible] *Panny Marie* ve sbírce Dauguyově a [illegible] *therova* ve sbírce Soltikovské. — **3)** Jean mladší P., jak se za to má, syn předešlého [illegible] něho, jmenuje se veliký talent a sláva [illegible] Přidržoval se ponejvíce směru Parmigiana [illegible] zachovávaje při tom vždy ještě dosti [illegible] a jeho díla sestávají ponejvíce z tak zv. [illegible] (šedých maleb) s jednoduchou barvitostí. [illegible] Pařížském nacházejí se od něho: *Panna* [illegible] *nulátkem; Bůh zjevivší se Mojžíšovi,* a [illegible] *uzdílející Mojžíšovi desky s desaterem* [illegible] **4)** Pierre P., jak mnozí za to mají, [illegible] šího, jehož poněkud pitvorně nápadn[illegible] ok. 1555.

Penn Jindřich, něm. spisovatel, [illegible] 1835 v Krajině. Jméno jeho dostalo [illegible] do veřejnosti r. 1866, kdy se stal redaktorem [illegible] založeného časopisu *Oesterreichische* [illegible] Štýrském Hradci. Časopis tento zanikl [illegible] a P. se stal dramaturgem a hercem při [illegible] v Lublani, kde provozována byla r. 18[illegible] tragédie *Metellums Untergang*, v níž Slovan[illegible] lichotí, s velikým úspěchem. Tragedie [illegible] tiskem r. 1866 v Lublani. V posledních [illegible] P. ve Lvově, kde založil beletr. něm. [illegible] *zipsde* (sic!). Též sepsal drama *Der slavische* [illegible] *könig* a sbírku básní *Liebesleben* (v Gra[illegible]

Pennone Rocco (Rochus), stavitel [illegible] u prostřed XVI. stol. v Janově, kdež [illegible] r. 1550 v dožecím paláci vystavěl schody, [illegible] starším toho druhu tam obyčejným [illegible]

Penny Edward, anglický malíř [illegible] podobiznář, nar. r. 1714 v Knutsford[illegible] † r. 1791. Dostav se záhy do Londýna [illegible] u Hudsona, načež odebrav se do Říma [illegible] tam vzdělání své pod Markem Benefial[illegible] svém návratu do vlasti stal se prof. malířství [illegible] dýnské akademii. Maloval obzvláště [illegible] podobizny v oleji, z kterých zejména [illegible] dobizny markýze z Granby; krom toho [illegible] někdy i poněkud sentimentální předměty, [illegible] *generála Wolfea, Odměna ctnosti* a [illegible] jež byly rytinami rozmnožený.

Pentalfa (řec. pateronásobní [illegible] *Pythagorus*, franc. *pentalphe*, angl. [illegible] p, též Alpenkreuz (t. j. Elfenkreuz [illegible] Drudenfuss (u nás též můří noha) [illegible]

vala se hlavně ve středověku na stavbách neb na jednotlivých nádobách se dvou propletených čtyřúhelníků sestávající, ponejvíce co ozdoba užívaná mystická figura, o kteréž mnozí se domnívali, že by se jí proti zlým duchům čili škotkům zachrániti mohli. *Mü.*

Penzel Abraham Jakob, něm. spis., nar. se 1749 v Törtenu v Desavsku, stal se r. 1772 magistrem filosofie a strávil nestálý život svůj z části v Německu, z části v Polsku jako domácí učitel a vychovatel, oddán náruživě pití a † po mnohých života nehodách r. 1819 v Jeně. Z četných jeho spisů půvolních i překladů jmenujeme: *Strabos allgemeine Erdbeschreibung* (překlad z řec. v Lemgo 1775—77); *… litterarum in Polonia vetustate* (v Krakově 1786); *… Titus Dio Kassius Kokkejanus, ehemaligen Bürgermeisters zu Rom, Jahrbücher Römischer Geschichte; … dem Griechischen übersetzt* (2 sv. v Lips. 1786—1818); *Schiltbergers Reise in den Orient in den Jahren 1395—1427 und wunderbare Begebenheiten, von … selbst beschrieben, aus einer alten Handschrift übersetzt* (v Mnichově 1814).

Peralta, Janovský sochař XVI. stol., provedl … mezi jin. nádherný náhrobek, jejž Karel V. v Granadě postaviti kázal králi Ferdinandovi Katolickému a jeho manželce Isabelle. *Mü.*

Perbandt 1) Lina von, malířka krajin v Düsseldorfě žijící, žákyně Behrendsena a Scherrsa. V jejích malbách pozorovati lze jistou rázovitost a bedlivé provedení s překvapujícími účinky světla, tak že by je každý dříve za díla mužská pokládal. Co zvláště zdařilé z nich jmenují se: *Blížící se bouřka; Zimní večer; Krajina polabská.* Vedle ní uvádí se v Düsseldorfě **2)** Karel von …, co schopný malíř krajin, jehož obrazy toho druhu … mi se chválí. *Mü.*

Père, Alfred Adolphe Edouard le, žijící franc. malíř, obzvláště pak sochař z Paříže rodilý. Jeho učiteli byli Ramey, Dumont a Toussaint. … 1852 udělena mu první cena pro Řím. R. 1859 … l v Pařížské výstavě sochy: *Lyssiu, manželku … le Kandaulesa* a *Bakchantku*, jakož i obraz *Bath…u* představující. Z novějších sochařských jeho prací … nují se co zvláště zdařilé: *postavy andělské, nesoucí desky Star. a Nov. Zákona*, s obou stran velké … šice při novém kostele sv. Augustina v Paříži, jakož i *karyatidy* na novém operním domě tamtéž. *Mü.*

Perelle Gabriel, franc. kreslič a rytec, nar. ve … rnonu sur Seine na počátku XVII. stol. Vyučiv se u Daniela Rabela předčil brzy nad tohoto … stra svého. Četné jeho rytiny jsou velmi vkusně a duchaplně s neobyčejnou zručností provedeny; … tší část jich náleží ke sbírkám, sestaveným pod … ulem: *Delices de Paris et de ses environs*, a *De… es de Versailles et des maisons royales.* Okolo 1675 zemřel umělec ten v Paříži. Jeho synové … icolas a Adam vypomáhali mu při jeho pra…ch, ačkoli se mu nikterak nevyrovnali: onen ryl … mezi jin. sám *Čtvero počasí* a *Čtvero živlův*, a ze…el v Orléansu; tento narodil se r. 1638 a zemřel v Paříži r. 1695. *Mü.*

Pereyra Manuel, portug. sochař XVII. století. … ní rozhodnuto, zdali v umění svém se vyučil v Itá… nebo ve Valladolidě. Od r. 1646 pracoval však s velikou pochvalou v Madridě, kdež mezi jin. provedl nejprv sochu sv. Filipa pro klášter téhož jména; … k sochu sv. Brunona, zakladatele řádu kartusiánského, pro kartousi Paularskou v ulici Alcalá, kteréžto posledně jmenovaná socha jak svou jednoduchostí u provedení tak i výrazem ve tváři a správ…m oroušením nejslavnějším toho druhu dílům … VI. století po bok může býti postavena. Z ostatních jeho soch, ponejvíce svaté představujících, jež umělec ten pro Madridské kostely provedl, sluší přede všemi jmenovati ještě sochu Pána Krista (*el Cristo del Perdon*) v Rosariu Madridském. Oslnuv v posledních letech svého života († ok. r. 1667) utvořil umělec ten v tomto stavu ještě vzorec k soše sv. Jana toliko hmatem, kteréžto dílo pak jeho žák Manuel Delgado provedl. *Mü.*

Perez 1) Pedro, stavitel XIII. stol., započal r. 1227 stavbu katedrály Toledské, ve kterémžto díle pokračoval až do své smrti r. 1275. — **2)** Bartolomé P., špaň. malíř, nar. v Madridě r. 1634. Jsa zeť a žák Juana de Avellano maloval, jako tento, velmi vkusně a jemně provedené květiny. Krom toho výborně se znal i v malbě dekorační, ve kterémž ohledu ho použito při divadle del Buon Retiro. Dále jest znám od něho obraz *Sv. Rosy z Limy, klanějící se Panně Marii s Ježíškem*, dle kteréžto malby lze souditi, že původce její se vyučil ve škole Carreňově; tak jest správně provedena, vynikajíc přesnou kresbou, půvabnou malbou a vkusným uspořádáním. Umělec ten zemřel, spadnuv z lešení při malování schodiště r. 1693. *Mü.*

Perfetti Antonio (v. hl. d.) narodil se r. 1792, zemřel ve Florencii 30. bř. 1872.

Peridramis neb i peridromis (z řec. *περί*, kolem, a *δρομος*, chodba), v architektuře sloupení čili chodba mezi sloupy a zdí, hlavně při chrámích a palácích; peridromos zase krytá chodba čili koridor neb galerie. *Mü.*

Perignon Alexis, žijící malíř franc., nar. v Paříži r. 1803. Učil se umění svému u svého otce Alexise Mikuláše a u slavného Grosa, a náleží k nejoblíbenějším podobiznikům, zejména u vyšších kruhů. Obdržel za své práce již rozličná vyznamenání, a r. 1856 udělen mu kříž čestné legie. Kromě podobizen maluje však i jiné předměty; tak měl r. 1855 v Pařížské výstavě: *Sedláky z Abruz* a rozličné podobizny, a r. 1859 vedle četných podobizen též *Sv. rodinu* a *Paní Lebrunovou u královny Marie Antoinety.* *Mü.*

Périn Alphonse (v. hl. d.). R. 1854 udělen mu rytířský kříž čestné legie. Tak zvanou kapli Eucharistie při chrámě Notre Dame de Lorette v Paříži ozdobil krásnými malbami, představujícími *Oslavení svátosti oltářní*, o kterémžto díle pracoval asi 20 let, hledě při tom nápodobiti staré mistry v klidném uspořádání a ve hlubokém výrazu, jen že mnozí při tom pohřešují jistou samostatnost názoru. Více chválí se jeho vlaské krajiny; roku 1859 měl umělec ten v Pařížské výstavě *Hlavu Kristovu*, na lávě malovanou. *Mü.*

Peřina z Malešína v. Opit v dod. 1.

Peřina František Jar., spis. čes., nar. se 24. list. 1844 v Táboře, vystudovav v Písku a Jindřichově Hradci gymnasium studoval nějaký čas bohosloví, než opustil brzy dráhu tuto. Již co student napsal historický obraz *Králevič Václav na Žitavě*, tragédii *Otakar Veliký* a vaudeville *Kachničky*, kteréž kusy co rukopis provozovány jsouce v Jindřichově Hradci, v Táboře, v Písku a jinde všeobecné těšily se oblibě. V téže době vydal v Jindřichově Hradci u Landfrassa pod přijatým jmenem Trudný více spisků pro mládež, psal do Mikovcova a Valečkova *Lumíra* a jiných časopisů, překládaje pilně různé divadelní hry pro četné divadelní společnosti české, z nichž některé v *Divadelním ochotníku* tištěny jsou. R. 1864 redigoval a psal humoristický měsíčník *Jiskry*, r. 1869 redigoval beletristický čtrnáctidenník *Lužničan*, od roku 1870 rediguje obrázkový čtrnáctidenník *Obrazy Života*, jehož spolumajitelem se stal. V jmenovaných časopisech nalézají

se četné příspěvky jeho. Zároveň píše text k velikému ilustrovanému dílu *Slezsko*, a pořádá mezi venkovskými listy čestné místo zaujímající týdenník *Český Jih*. Z časopisů, do nichž P. přispíval a přispívá, jmenujeme: *Světozor*, *Svoboda*, *Humoristické Listy*; i politické listy naše mají v něm pilného spolupracovníka. K jubileu Jungmannovu vydal brožuru *Jungmann a jeho současníci*. P. je čilý duch, vzdělaný a poctivý avšak ve všem skromný; mnohý z našich mladších spisovatelů byl jedině jím na dráhu svoji uveden. *Blk.*

Peristerium (z řec. peristera, holubice), nádoba čili schránka na hostie z kovu kutá, víčkem opatřená, uvnitř pak mající zvláštní pyxis (v. t.) čili krabičku obsahující holubici, jakých se ve středověku při křesťanských kostelích namnoze užívalo. *Mš.*

Perlitzki Jan Daniel, lékař a přírodozpytec, nar. se v Kežmarku 29. říj. 1705 z rodiny původem z Čech pocházející, která po bitvě Bělohorské do Uher se utekla. Odbyv školy gymnasiální v rodišti svém odebral se P. r. 1724 na universitu v Jeně, kde s neunavnou horlivostí studoval vědy přírodní a filosofické. R. 1727 byl P. ve Vitemberku povýšen za doktora filosofie. Tehdy uveřejnil první spisy své, kteréž mu získaly chvalného jména ve světě učeném, a sice: *Dissertatio meteorologica de Hyetoscopio, instrumento mensurandae pluviae* (ve Vitemberku 1727); *Dissertatio de Drososcopio instrumento mensurando rori apto* (tamt. 1727); *Theoria caloris mathematica nova methodo medicinae adplicata* (tamt. 1728); *Specimen astronomiae Jovialis, sistens formam coeli Jovialis ejusdemque colores* (t. 1828). Mezi tou dobou studoval P. pilně medicinu a dosáhl doktorátu lékařského v Utrechtu r. 1728, při kteréž příležitosti napsal disertační spis pod názvem: *Dissertatio inauguralis de naturalium diversarum indagine medica, sub schemate systematis diversorum mechanicorum inter se contextorum feliciter instituenda* (v Utrechtu 1728). Navrátiv se zpět do Uher stal se P. komitatním fysikem a usídlil se v Lučenci. R. 1741 povýšila jej císařová Marie Teresie do stavu šlechtického. P. byl i později vedle praktického zaměstnání svého pilným badatelem a velmi plodným spisovatelem. Z četných děl jeho vědeckých, která od r. 1840 počínaje ještě tiskem vydal, uvádíme následující: *Consilium medicum de curanda Peste cum praeservationibus* (též v maďarském překladu, v Pešti 1740); *Testi bëkességre nézendő üti-társ* (tamt. r. t.); *Medicina pauperum* (t. 1741); *Sacra Themidos Hungaricae ex Medicina illustrata, sive de ratione dicidendi casus forenses dubiis physicis et medicis obnoxios, manuductio juri Hungarico, judiciis provincialibus etc. accomodata* (v Pešti 1750). Do zpráv král. akademie v Berlíně zaslal P. velmi vzácné články vědecké, kteréž i ve zvláštních otiscích vydány byly, jako: *De machinis novis architectonicis; De machina nova contusoria comminuendis metallorum mineris apta* atd. P. † v Apáthfalvě 7. dub. 1778, zanechav v pozůstalosti své četné rukopisy, z nichž po smrti jeho vydány byly: *Casus et curationes medicae selectae ex praxi 40 annorum* (20 dílů); *Thermographia Hungariae comparativa; De thermis artificialibus vaporariis; Meteorologia medica fundamentis recentioribus astronomicis superstructa* atd.

Permoser Balthasar, sochař, nar. r. 1651 v Kammeru v býv. Salcpursku, učil se s počátku u Weisskirchnera v Salcpurku a později u Knackera ve Vídni. Odebrav se k dalšímu zdokonalení svému do Itálie strávil tam 14 let, zaměstnávaje se ponejvíce pracemi pro dvůr Florentinský. Králem Pruským Fridrichem I. povolán do Berlína zůstal tam 6 let, načež r. 1710 přestěhoval se do Drážďan [illegible] i zemřel r. 1732. Ke zdařilejším jeho dílům [illegible] žejí: *Náhrobek prince Eugenia ve Vídni* [illegible] *řezbující na sedm loktu*, z karárského mramoru [illegible] lottenburku; *Argus a Merkur* ze slonoviny, [illegible] sbírce pána z Hagedornu. [illegible]

Perov Basil, žijící ruský malíř genre, [illegible] bolsku v Sibiři r. 1834. Učil se umění [illegible] umělecké škole v Moskvě, kdež i r. 18[illegible] druhou a r. 1861 první cenu, a r. 1866 [illegible] tamější akademie. Jeho díla vynikají [illegible] teristikou a namnoze i humoristickým [illegible] jako: *Vyprasovadní Turgeněva; Prvni* [illegible] *na kytaru; Malíř ochotník; Pohřeb* [illegible] *Trojka; Utonulá; Šálné s rakví;* [illegible] *dráhy; Panna Maria s Jezulátkem* [illegible] *vernantka vstupující do domu ruského kupce* [illegible] *mek samouk.* [illegible]

Perre, Johann de, malíř XVI. [illegible] žijící, nar. ok. r. 1567. Byl syn podobizen[illegible] kuláše P-a, kterýž r. 1570 co kněž [illegible] ván z Antorfu do Lipska se utekl a [illegible] co vážený umělec zemřel. Synu jeho J[illegible] len titul dvorského malíře saského. Z [illegible] maleb, v jichžto barvitosti pozorovati lze [illegible] nemský, zasluhují býti jmenovány: ve [illegible] koleji *podobizny Luthera, Melanchthona*, [illegible] *Bajovného* a j.; v kostele sv. Tomáše [illegible] *kníže Mauricia*; v kostele sv. Jana pěkné [illegible] hrobní desky. [illegible]

Perreal Johann, zv. Jean de Paris, [illegible] dvorský malíř za Karla VIII. (1483—98) [illegible] víka XII. (1498—1515), stál co umělec [illegible] vážnosti, a vynikal obzvláště živým [illegible] bitev a rozličného obléhání, představovav [illegible] velmi zdařile též krajiny. [illegible]

Perret (též Peret ps.) Pedro, rytec, [illegible] Flandrech uprostřed XVI. stol. Vyučiv se [illegible] svém u Cornelia Corta v Římě stal se [illegible] cem vévody Bavorského a kurfiršta Kolínského, [illegible] čež usadiv se r. 1589 v Antorfě ryl [illegible] Španělského Filipa II. 10 listů, předs[illegible] nákresů Juana z Herrery slavný *Escorial* [illegible] ličných jeho částech. Rytiny ty se tak [illegible] nému králi, že umělce do Madridu povolal, [illegible] ryl tento mezi jin. podobiznu sv. Ignacia [illegible] a čtvero výjevů z jeho života. Dále pracoval [illegible] krále Filipa III. a IV., a † v Madridě r. 1[illegible]

Perrier François, dle vlasti své zv. le Bourguignon (Burgunďan), franc. malíř a ry[illegible] v Saint-Jean de Losne v Burgundu ok. r. 1[illegible] v Paříži r. 1650. Vzdělav se v Římě [illegible] v Lyoně, Mâconu a Paříži, načež odebral [illegible] druhé do Říma strávil tam 10 let. R. 16[illegible] se opět v Paříži a stal se tam jedním ze [illegible] čili profesorů, kteří r. 1648 založili [illegible] demii. V jeho malbách pozorovati lze [illegible] tasii, avšak jeho kresba není vždy [illegible] hlavám nedostává se někdy jisté [illegible] jeho barvitost je poněkud přitemnělá. [illegible] loval P. ve způsobě Carracciův, avšak [illegible] správnou perspektivou. K lepším z jeho [illegible] ležejí fresky na stropě hôtelu de la Vrillière [illegible] Hši; *Apollo na slunečním voze; Pohádka* [illegible] *nina; Acis a Galatea* v Louvru Pařížském. [illegible] rytin chválí se zvláště ty, jež u [illegible] provedeny. Za hlavní z nich pokládá se *Čas* [illegible] *křídla ostřihující*. [illegible]

Persico Luigi, žijící sochař N[illegible] zhotovil do štítu kapitolia Washingtonského [illegible] sální mramorové skupení, znázorňující [illegible] stav, *Kolumba a objevení a zvěčnění* [illegible]

dianky. Krom toho pracoval umělec ten i sochy králův Sicilských do Palerma. *Mü.*

Persyn Regner, sv. Narcissus, holand. malíř a rytec XVII. stol., nar. v Amsterodamě ok. r. 1600. Umění svému se učil u Cornelia Bloemaerta a Theodora Mathama. V Římě pracoval pro tak sv. „Galleria Giustiniana.“ Považován jest za jednoho z nejlepších rytců své vlasti a své doby, zejména co se týče představování nahého těla a duševního výrazu. Pojav za manželku bohatou dceru malíře na skle Theodora Crabetha přestal pak téměř už pracovati. Ke zdařilejším z jeho rytin náležejí: *Stařena* dle Rubense a *podobizny* lékařův *S. Costera* a *P. C. Hoofta* dle Sandrarta. *Mü.*

Perthaler Jan, publicista něm., nar. se 31. říj. 1816 v Olangu v Tirolsku, kde otec jeho byl lékařem. Absolvovav gymnasium vstoupil r. 1834 do práv na universitě v Inšpruku, odkud po dvou letech k dokončení studií do Vídně se odebral. Roku 1842 byl P. tamtéž povýšen za doktora práv, ku kterémuž cíli napsal disertaci *Recht und Geschichte. Zur encyklopädischen Einleitung in das Studium der juridisch-politischen Wissenschaften*, jejíž rozdávání při promoci bylo ale zapovězeno. S počátku hodlal se P. oddati advokacii, avšak r. 1849 vstoupil do služby státní při ministerstvu práv, jsa zároveň tlumočníkem vládních náhledů v listech úředních. Při volbách do parlamentu Frankfurtského zvolen P. za poslance, a když jednalo se o znovuzřízení dědičného císařství, vydal proti tomuto návrhu brožuru *Das Erbkaiserthum Kleindeutschland.* Pobyv pak delší dobu v Miláně navrátil se r. 1859 do Vídně, kde se stal státním zástupcem při trestním soudu; tou dobou vydal dvě důležité brožurky: *Palingenesis* a *Neun Briefe*, začež za vlády Schmerlingovy povolán byl do státního ministerstva. P. je původcem mnohých důležitých státních listin za Schmerlinga vydaných, zejména pochází od něho trůnní řeč se dne 1. kv. 1861. Dle vlastnoručních listů Šmerlingových měl P. rozhodné účastenství v sestrojení ústavy únorové, začež odměněn byl řádem železné koruny III. třídy a povýšen zároveň do stavu rytířského. Na této skvělé dráze, která ještě k veliké budoucnosti vésti mohla, zachvátila P-a smrt zánětem pobřišnice v 46. roce stáří dne 11. bř. 1862. Z právnických spisů jeho dlužno uvésti důmyslné práce, obsažené v časopisech: *Zeitschrift für Rechtsgelehrsamkeit* (vyd. Wagner) a *Jurist* (vyd. Wildner), a sice: *Zur Theorie der Verjährung* (1842); *Die Familie und die natürlichen Kinder in ihren wechselseitigen Rechtsverhältnissen* (1843); *Zur Polemik gegen die Verneinungsmaxime im österreichischen Civilprocesse* (1845); *Im Civilprocesse kann das Verneinungswesen beseitigt, die Verhandlungsmaxime erhalten und das mündliche Verfahren eine Wahrheit werden* (1846); *Zur Theorie der Verzichtleistung auf das Erbrecht* (1847). Co publicista v hájení zásad a zařízení vládních vynikal P. znamenitě, kterémuž účelu již od r. 1849 se zvláštní zálibou se věnoval.

Peruzzini 1) Domenico, ital. malíř a zvláště rytec, z Pesara nebo Jakýnu rodilý, květl v letech 1640—61. Co žák G. Pandolfiho byl do zásad a způsobu Fr. Zuccara zasvěcen, později však přidržoval se více směru Caracciův, jsa při tom výborným kreslitelem. Z jeho rytin, ponejvíce způsobem leptacím provedených, jmenují se co zvláště zdařilé: *Panna Maria, majíc Ježíška na klíně a sv. Josef; Sv. rodina; Faun, kterak právě strom vyvracuje.* — **2)** Giovanni P., jak se zdá bratr předešlého, náleží k nápodobitelům Guida Reniho a Cantariniho Pesarského. Maloval na rozličných místech v kostelích a palácích. *Mü.*

Pesello nebo Peselli **1)** Giuliano, malíř Florentinský, žák a pomocník Filipa Lippiho, nar. se r. 1380, zemřel r. 1457. Ve sbírce pana Younga Ottleye v Londýně nacházely se od něho zdařilé obrazy: *Bůh Otec, držící Pána Krista na kříži; Sv. Jakub a Zeno;* museum Berlínské a Städelův ústav ve Frankfurtě nad Moh. chovají od něho po *Madonně*, ve způsobě Andrea del Castagno, jen prostěji pojaté. — Jeho syn **2)** Francesco, sv. Pesellino, nar. r. 1426, byl podobněž žák Filipa Lippiho, kterémuž se více přiblížil než otec. Dva obrázky z predelly v Louvru Pařížském: *Sv. František Seraf.* a *Sv. Kosmas a Damian*, jsou velmi dramaticky pojaty a něžně provedeny; ostatní tři obrázky z téže predelly nacházejí se v akademii Florentinské. V tak sv. Liverpool-Institution v Londýně viděti lze od něho *Vystavení ostatků v katedrále Florentinské s vypodobněním Cosima Medicejského a jeho rodiny*, jednu z nejzajímavějších predel. Umělec ten nedosáhl vysokého věku, zemřev už v 31. roce svém. *Mü.*

Peschel 1) Karel, novější malíř něm., nar. v Drážďanech r. 1798. Navštěvovav tamější akademii, při kteréž nyní jest prof., odebral se r. 1825 do Itálie, odkudž následujícího roku se navrátil. Maluje zdařilé předměty historické a genrové, a k nejlepším z nich náležejí: *Prorok Ezechiel pod vrbami babylonskými; Ukřižování Pána Krista; Sladká máteř lásky.* Letní sídlo pana G. z Quandtů, Schönhöhe v Dittersbachu u Drážďan, ozdobil malbami na obmítce, představiv tam v kruhu souvislém výjevy z rozličných balad Goetheových. *Mü.* — **2)** Oskar P., něm. geograf, nar. se 17. bř. 1826 v Drážďanech, studoval r. 1845—48 v Lipsku a v Heidelberku práva. R. 1848 vstoupil v Augšpurku do redakce *Allgemeine Zeitung*, kde působil po 6 let. R. 1854 ujal se pak v redakci časopisu *Ausland*, v kterémž úřadě setrval až do bř. 1871. Z jeho důkladných historicko-zeměpisných prací jmenujeme: *Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen* (v Štutgartu 1858); *Geschichte der Erdkunde bis auf A. von Humboldt und K. Ritter* (v Mnichově 1865) a *Neue Probleme der vergleichenden Erdkunde* (v Lipsku 1870). Koncem r. 1870 byl povolán P. za řád. profesora děje- a zeměpisu na universitu Lipskou.

Pesjakova Louisa, slovenská básnířka, nar. se 12. čna 1828 v Lublaně, kde otec její byl advokátem a vřelým vlastencem, u něhož se scházívali za těch dob přední buditelé národa Slovenského. P. jevila záhy neobyčejné vlohy a s horlivostí učila se latině a angličině, aby spisy Římanů a Angličanů v originálu čísti mohla. První své plody básnické uveřejnila v *Novicích*, jež redigoval Bleiweis, v *Slovenskim Glasniku* a v *Koledaříku*, jejž vydávala Slovenská matice a Drustvo sv. Mohora. Do němčiny přeložila P. velmi zdařile mnohé původní básně, hlavně pak písně slovenské, kteréž v rozličných něm. časopisech beletristických uveřejnila. Dále pocházejí od P-ovy dvě veselohry: *Ključec je od smerti vstal* a *Svitoslav Zajček*, kteréž se provozovaly s dobrým úspěchem r. 1864 v Lublaně.

Pessina, v Miláně žijící schopný italský malíř architektury, jehož vyobrazení *Kůru tak zvaného většího kláštera* (monasterio maggiore) v Miláně velmi krásně jest provedeno; podobněž velmi se chválí jeho vyobrazení *Vnitřku sakristie kostela sv. Viktora* tamtéž. *Mü.*

Pestaluzzi Ludvík, spisovatel, nar. se ve Vídni 1701, vstoupil v 15. roce svého stáří do řádu tovaryšstva Ježíšova, kde po odbytých studiích filosofických a theologických vysvěcen byl za kněze a promovován za doktora bohosloví a filosofie. P. vy-

učoval s počátku na jesuitských kolejích ve Vídni a ve Štýrském Hradci filosofii, načež stal se rektorem koleje v Celovci a za nedlouho prefektem škol Lineckých. P. psal hlavně knihy obsahu náboženského a uspořádal první úplné německé vydání *Spisů sv. Hieronyma* s výbornou obšírnou předmluvou (ve Štýrském Hradci 1748); před tím vydal: *De electione Papae Clementis XII.* (tamt. 1731) atd. † v Linci 30. pros. 1758, zanechav mnoho filosofických spisů a pojednání v rukopisech.

Pešek, stavitel Pražský XIV. století, vystavěl r. 1391 ve Skutči gotický kostel špitálský ke cti Božího Těla. *Mü.*

Peške, malíř Kutnohorský na počátku tohoto století, ozdobil r. 1823 malbami na obmítce hlavní chrám Zvěstování Panny Marie v Plaňanech. *Mü.*

Pešť (v. hl. d.). Od r. 1867, totiž od tak zvaného uherského vyrovnání a korunování císaře Frant. Josefa na krále Uherského vzmáhá se P. úžasně rychle, tak že již nyní se řadí mezi přední města evropská. Dle úředního sečítání z 31. pros. 1870 má P. 200.476 obyv. (1857 měla 131.705), z nichž jest 136.890 římských katolíků, 11.974 evangelíků augšpurského vyznání, 10.470 evang. helvet. vyz., 1278 nesjednocených Řeků, 579 sjednocených Řeků a 39.386 Židů. I s vojskem čítá P. 210.349 obyv. R. 1870 povolila vláda uherská P-i půjčku 24 mil. zlatých na okrášlení města, na zakoupení řetězového mostu a na vystavění dvou nových mostů. Jako sídlo uherského sněmu a vlády (jen několik ministerstev jest v Budíně) jest P. také organickým střediskem nejen polit. života, nýbrž i vědy a literatury Maďarů. Pro zvelebování vědy jest v P-i maď. akademie, jejíž velikolepá budova byla r. 1866 dostavěna. I universita Peštská se stále zvelebuje. Na katol. bohosl. fakultě vyučuje 10, na filosofické 61, na lékařské 51 a na právnické 19 sil učitelských, a počet studentů obnáší v průměru ročně 2100, z nichž větší polovice studuje práva, 450—500 medicinu a přes 100 lékárnictví. Roku 1872 bylo v P-i zařízeno nové učební laboratorium a téhož roku nová akademie vojenská, *Ludovica*. Mimo to má P. obchodní akademii, vydržovanou od obchodníků samých, více nižších škol obchodních, jednu vyšší a jednu nižší obecnou reálku (s 956 žáky), 2 katol., 1 reform. a 1 evang. gymnasium a j. Roku 1871 vydalo město jen na školy národní 708.729 zl. a mělo 128 tříd elementárních s 8471 žáky obojího pohlaví. Též ústavy poučné množí se neustále.

Peters 1) Anton de, malíř a rytec, nar. v Rýno-Kolíně r. 1723, † r. 1795. Vzdělávav se v Paříži u Greuze byl od krále Pruského povýšen na šlechtictví a od krále Dánského Kristiana IV., jakož i od prince Karla Lotrinského, místodržitele Nizozemského, jmenován dvorským malířem. Po vypuknutí franc. revoluce vrátil se do své otčiny, kdež poněkud nouzi třel. K čelnějším jeho malbám náležejí: *Smrt Kleopatry* v miniatuře na slonovině, velmi jemně provedená a skvělé barvitosti; *Dívka z lázně vystupující*, podobněž u výtečné barvitosti, ve sbírce pana Merla v Rýno-Kolíně, a *Dívka s kapry* (ryl Le Vasseur). P. sám pak ryl způsobem leptacím: *Pannu Marii s Ježulátkem v krajině* a *Sv. rodinu na útěku do Egypta*, kopii dle Rembrandta. — **2)** Pieter Francis P. starší, malíř na sklo, nar. v Nimvegách r. 1767, žák van den Eyndenův a Lamersův, přivedl to četnými zkouškami a obětmi tak daleko, že zanedbané a téměř zapomenuté již malířství na skle znovu vzkřísil a k bývalé slávě přivedl. Pro krále Nizozemského Viléma I. maloval podobizny prvních čtyř knížat z jeho rodu. — Jeho syn **3)** Pieter Francis P. mladší, malíř krajin, nar. v Nimvegách r. 1818, přestěhoval se r. 18[illegible] gartu. Konal cesty po Švýcarsku, Itálii [illegible] nější z jeho velmi zdařilých maleb [illegible] (ve sbírce krále Karla Virtemberské[illegible]) [illegible] 40 listech (ve sbírce královny Olgy Vir[illegible]) [illegible] *Meinon* ve 20 listech (ve sbírce velkovévody [illegible] Badenského); *Mramorové lomy Cra[illegible]* [illegible] *Lovecký zámek*; *Zimní krajina*; *Z okolí [illegible] hafenu*. Za posledních let získal sobě [illegible] zásluhu uspořádáním společně s malíři [illegible] založené stálé výstavy umělecké ve Stuttgart[illegible] nověјší době udělen mu bavorský řád sv. M[illegible] třídy za jeho zásluby o Mnichovskou umělec[illegible] stavu r. 1869. Jeho dcera Anna maluje [illegible] říle květiny, kdežto druhá dcera P[illegible] v oboru genru s dobrým úspěchem [illegible] — William P., angl. malíř, nar. v Dublin[illegible] polovici minulého století. Vzdělával se [illegible] v Anglii pod Westem, pak v Itálii [illegible] Později kreslil ilustrace k Boydellov[illegible] *speare gallery* a maloval mnoho podobizen [illegible] jeho *Jindřich IV. co princ Waleský* [illegible] svobodných zedníků v Londýně se nachází [illegible] stal se údem akademie, načež vstoupiv [illegible] duchovního jmenován jest rektorem W[illegible] a kaplanem prince Waleského, jakož i [illegible] Zemřel r. 1814 v Bradsted-Place v Kent[illegible].

Peters 1) Karel Ferdinand, lékař [illegible] ství, prof. mineralogie a geologie, nar. [illegible] u Loun 13. srp. 1825, vstoupil po odbytých [illegible] gymnasiálních v Praze na medicinskou fakul[illegible] versity Pražské, odkudž k dokončení [illegible] se do Vídně, kde r. 1849 za doktora [illegible] promován. P. jevil záhy velikou oblibu [illegible] přírodním, tak že co doktor dal přednost [illegible] tuře mineralogie na realce v Štýrském Hradci [illegible] výnosnou praksi lékařskou. Ton dobou [illegible] sek *Ueber die Lagerungsverhältnisse der Kr[illegible] mation in den östlichen Alpen* (ve Vídni 18[illegible]) čež ihned po jeho uveřejnění povolán [illegible] stenství v pracích cís. král. říšského geolo[illegible] ústavu ve Vídni, kde vytrval do r. 18[illegible] stal se P. také soukromým docentem pro [illegible] fii a palaeontologii na universitě Vídeňské. [illegible] přijal nabídnutou mu profesuru mineralogie [illegible] sokých školách v Pešti, kde založil a [illegible] hatý kabinet mineralogický, obsahující [illegible] vzácné předměty z vlastní sbírky P-ovy. [illegible] času pracoval P. velmi pilně pro časopisy [illegible] hlavně pak pro správy říšského geologického [illegible] ve Vídni. R. 1863 přijal profesuru mineralogie [illegible] universitě ve Štýrském Hradci, kde [illegible] kuje. Z nejdůležitějších prací jeho [illegible] díme tuto: *Die Schildkrötenreste der öst[illegible] ablagerungen*; *Das Halitheriumskelet von [illegible]* *Ueber den Staurolith von St. Radegund* [illegible] psal do *Augs. Allg. Zeitung*, do *Wiener [illegible]* — **2)** Ignaz P., spisovatel něm., nar. [illegible] blíže Ústí nad Labem 7. list. 1834, [illegible] bytých gymnasiálních školách r. 1852 [illegible] v Praze a oddal se s horlivostí [illegible] ckým studiím jazyků germanských. [illegible] se P. suplujícím prof. němčiny na gymnasi[illegible] odkudž r. 1857 přesazen byl do Litoměři[illegible] důmyslných článků jeho uveřejněna je v [illegible] odborných časopisech, jako *Zeitschrift f[illegible] Alterthum* (vyd. Haupt); *Althochdeutsch[illegible] einer prager Handschrift des Prud[illegible]* sop. *Die deutschen Mundarten*; *Eine [illegible] Dichtung, Forschung und Kritik* (vyd. [illegible] v Norimberce); *Kinderreime aus Nor[illegible] artliches aus Nordböhmen* (1855); *Aus [illegible]*

arium vom Jahre 1432 (1859); Lexikalisches im ıchluss Weinhold's Beiträge zu einem schlesischen rterbuche (t. r.); jiné řady důležitých článků ıových vyskytují se v časopisech: Germania, Vierahrschrift für deutsche Alterthumskunde (vyd. iffer); Archiv für neuere Sprachen und Literatu- (vyd. Herring) atd. Zvláštní brožuru anonymní ti požadavkům národa Českého za české školy ɔnasiální a reální vydal P. r. 1862 v Praze a ɹitoměřicích pod názvem Ueber die Ansprüche Deutschen an die Gymnasien von Böhmen (von m deutschen Schulmanne aus Nordböhmen), kde lastně odhalil se co urputilý protivník českých h národních.

Petersburg Jan, ekonom a spisov., nar. se 1757 loskovicích v Znojemském kraji, navštěvoval gyısium ve Znojmě a odebral se pak na filosofické ly do Vídně. P. měl podle vůle rodičů svých i se knězem, avšak ve Vídni změnil tento bucí stav svůj s praktickou ekonomií, ku kteréž mládí již zvláštní lásku a náklonnost cítil i proɔval. Pobyv na rozličných panstvích moravských hospodářský písař a příručí stal se r. 1790 správı statku Tršického, náležejícího kapitule Olomúcké. třech letech povýšen byl za vrchního správce na ství Hejnovickém. Za zásluhy o vzornou správu hospodářstvích jeho péči svěřených udělen mu l hospodářského rady a inšpektora všech panství itulních. P. psal velké, praktické články, zakláci se na vlastní zkušenosti, do spisů: Anweisung Erlernung der Landwirthschaft; Oekonomische igkeiten a j. Největších zásluh získal si P. o ɔnelní pěstování ovčářství, a byl první, kterýž relkých rozměrech snažil se zavésti u nás aklimisování výnosných druhů cizinských, což křižoím s části dobrých mělo výsledků.

Petersen 1) Heinrich Ludwig, žijící ryjec, v Altoně r. 1806. Učiv se s počátku v Ham:e u Kroymanna vzdělával se pak dále v Lipu Rossmäslera. Později usadiv se v Norim-e založil tam dílnu na rytiny v oceli. Vyniká ɹláště ve zdařilém nápodobení vlastnoručních náů starších mistrů. — 2) Magnus P., dánský litel a ryjec, v Kodani žijící, opatřil výtečnými ɔrazenimi záslužné Warsaaeovo dílo o nor-ých starožitninách, v museu Kodaňském se na:ejících (Nordisk Oldsager i det kongelige Museum öbenhavn). — 3) Vilém P., žijící stavitel v Ko-., obdržel za svůj plán k dostavění katedrály entinské, zejména průčelí o třech štítech, první ı, kdežto druhý jeho plán, nemající těch tří ı, zase přesností slohu a neobyčejným vkusem ká. R. 1871 zhotovil P. společně s Dahle-em plán k divadlu v Kodani. *Mů.*

Pethe František, spisovatel, nar. se r. 1762 u Michala v Szabolčském komitátu z rodiny šlechš. Odbyv gymnasium v Uhřích odebral se na ersitu v Utrechtu a r. 1797 zpět do Vídně. Tou ıu vydal první dílo své: Magyar Grammatika t. arskou mluvnici pro Němce; později pak napsal érozott mezei gazda (v Šoproni 1806); r. 1815 ıatil literaturu maďarskou výtečným překladem . díla Elements of agricultural chemistry od nphry Davyho. Aby novověké reformy hoářské mezi krajany tím více se šířily, založil pěstování jejich zvláštní hospodářský list Nemȷazda, kterýž od r. 1814—19 sám redigoval. Na ıku žití svého přesídlil P. do Sedmihradska, založil první té doby politický časopis Erdélyi ıdó; redakci listu toho řídil až do své smrti 23. 1832 v Szilágysomló.

Pether, jméno umělecké rodiny angl. 1) William, malíř a ryjec, nar. v Carlisle r. 1731, † r. 1795. Ryjectví se učil u Th. Faye, stal se r. 1770 údem akademie Londýnské a náležel k nejčelnějším ryjcům v tak zv. černém způsobě. Nejzdařilejší z jeho rytin jsou: Židovský rabín dle Rembrandta; podobizna sochaře Fiaminga dle Lebruna; podobizna muže v kroji XV. stol. dle Barbarelly. — Jeho syn a žák 2) Abraham P., nar. r. 1756 v Chichesteru, vzdělával se dále u bratří Smithův, nad něž brzy předčil. Obzvláště zajímavé jsou jeho malby krajin při měsíčku. Jsa totiž velmi zběhlý hvězdář uměl krajinám svým dodati takové určitosti, že dle světla luny na nich snadno bylo lze určiti noční dobu, jakož i počasí. Vedle toho se znal i v hudbě, mathematice a filosofii, a zemřel r. 1812. — Jeho syn 3) Šebestián P. (1794—1844) pracoval v témže oboru, zvláště pro obchodníky v obrazích; snad i on se v mathematice a vynalezl tak zv. pumpu žaludeční. *Mů.*

Petigny, François Jules Filleul de, franc. dějepisec, nar. v Paříži 14. bř. 1801, stal se r. 1826 úředníkem při prefektuře depart. Loir et Cher, ale po revoluci r. 1830, v které byl úřad svůj opustil, oddal se literárním pracím, a zvláště badání na poli francouzské historie. R. 1844 vydal ve 3 svazcích Dílo o době Merovingů, za které přiřknuta mu Gobertova cena 9000 fr.; r. 1848 obdržel zlatou medalii za Archeologický dějepis krajin Vendômois. Mimo to psal rozličné články z oboru historie a starožitností do Bibliothèque de l'école des chartes, do Revue numismatique a do Mémoires společnosti věd a umění města Blois. V prosinci 1850 zvolen za člena akademie věd a krásných umění.

Petit Louis Michel, žijící sochař a medailleur franc., nar. v Paříži r. 1790. Jsa žákem Cartellierovým obdržel první cenu za svou medalii na dokončení stavby bursy Pařížské. Z dalších jeho prací sochařských jmenují se co zvláště zdařilé z mramoru: sochy Věrnosti a Naděje v kapli Pařížské rue du Temple, a z bronzu Jupiter, odpočívající v náručí Junonině. *Mů.*

Petitot Jean (v. hl. d.). K čelnějším obrazům tohoto výtečného malíře v emailu a podobizníka náležejí ještě: Anna Rakouská; Ludvík XIV. a Gaston Orleanský (u slečny Baringovy); Anna Rakouská, vévodkyně Chevreusecká a markýzka de Montespan (u lorda Tounton); hraběnka d'Olonne co Diana (u p. Helforda); paní Maintenonová (u p. Danby-Seymoura); on sám v kruhu své rodiny (u lorda Cremorna); Gaston Orléanský a vévoda Vermandoiský (u p. J. Jonesa); slečna z Blois a marquis Hugues de Lyonne (u královny Viktorie). Mnohé z obrazů jeho velmi zdařile kopírovala polská malířka Róža Parczewska (v. t.). — Jeho syn 2) Jean Louis P., nar. r. 1653, učil se s počátku svému umění u svého otce, načež dále se vzdělával u Coopera v Londýně. Za svého pětiletého pobytu v Anglii (1677—82) maloval tam ponejvíce pro Karla II. Nevynikaje sice tak jako otec byl proto vždy znamenitým umělcem. Čelnější z jeho maleb jsou: podobizny vévody Andegavského; krále Karla II.; královny Kateřiny; vévody z Berry; cara Petra. R. 1695 odebral se z Paříže, kdež mezitím byl živ, zase do Londýna; kdy a kde zemřel, není nám povědomo. *Mů.*

Petr, jméno několika umělců středověkých. 1) P., stavitel XVI. století za Karla IV. v Čechách, súčastnil se v četných stavbách tohoto mocnáře, v Praze i jinde v Čechách provedených. — 2) Jiný P., stavitel na počátku XV. stol., činný při stavbě nejslavnějších svého času katedrálních chrámů: Rýno-Kolínského, Milánského a j. — 3) P., kameník, klenul ok. r. 1500 boční lodi katedrály Virpurské. —

4) P. Basilejský, mistr, stavitel XIV. stol., pracoval r. 1332 o katedrále Freiburské v Badensku. — 5) P. Norimberský, sochař. Jemu a Ondřeji Grabnerovi připisuje se plastické ozdobení ok. r. 1430 provedené krásné kazatelny v chrámě Svatoštěpánském ve Vídni. — 6) P. Weissenfelský, stavitel, provedl r. 1499 pilíře a klenby městského chrámu ve Freiburce v Sasích. — 7) P. z Mýta, zvonař XV. stol., ulil r. 1461 zvon *Poledník* ve Srubech u Chocně. Někteří mu chtějí připsati též veliký zvon v Paralel. *Mü.*

Petranowicz 1) Bazyli, polský malíř minulého století, vzdělával se v umění svém v Římě, načež r. 1730 stal se dvorským malířem královského prince Konstantina Sobieského v Žólkwi. Tam u vnuka řeč. umělce, p. Alexandra Starzewského, spatřiti lze mnohé z jeho maleb, zejména jeho olejní obraz *Judity*. Ve Lvovských kostelích nacházejí prý se od něho též rozličné obrazy, ponejvíce předměty biblické představující. — 2) Jiný umělec téhož jména, žák Bacciarelliho, byl prý zvláště schopný kreslič. Provedl prý velmi pěkné nákresy (černou křídou) podobizen králův Polských od Bacciarelliho, v tak zv. mramorové síni na hradě Varšavském se nacházející. V galerii krále Stanislava Augusta se od něho nacházely: dva obrazy *květin*, kopie dle van Huysuma; *podobizna Chmielnického; Stařec a Stařena* dle přírody. *Mü.*

Petrmann Jiří, protestantský theolog a spisovatel, nar. se v Pukanči 19. bř. 1710. Odbyv gymnasialní studia v Prešpurce odebral se do Halle na fakultu theologickou, kde obdržel r. 1734 ordinaci, načež odebral se co kazatel k českým vypovězencům v Berlíně, kdež prodlel do r. 1738, kdy povolán byl za pastora do Újezdu na Správě v Horní Lužici. R. 1748 ustanoven byl P. za českého a německého kazatele v Drážďanech a za seniora duchovní rady. Po více než čtyřicetiletém horlivém působení v stavu kněžském hlavně pak kazatelském † v Drážďanech 19. pros. 1792. Co spisovatel vynikal P. dobrou a správnou češtinou i uhlazeným slohem: v německém jazyku vydal: *Evangelisch-böhmisches Gesangbuch* (obsahující něm. překlady písní náboženských, vyd. v Drážďanech 1748); *Evangelische Predigten auf das ganze Jahr* (tamt. 1756); *Erlaubte Beleuchtung einiger Harmoedischen Abhandlungen und Tellerischen Antithesen* (tamt. 1775). Českým jazykem vyšly: *Celý žaltář krále a proroka Dawida* atd. (tamt. 1781; v Pešti 1855); *List o večeři Páně bratřím evangelického náboženství odeslaný do Čech* (v Praze 1782); *Písně duchovní staré i nové* (tamt. 1794) atd.

Petrović Vukašin J., publicista srbský, nar. se 1846 v Knjaževci v knížectví Srbském. Odbyv národní školu a gymnasium v Kragujevci studoval r. 1863 filosofii v Bělehradě, načež stal se r. 1866 suplentem na realném gymnasiu v Užici, kterýž úřad však jen tři měsíce zastával. Na to odebral se na útraty vlády srbské k vyššímu vzdělání do Vídně, kde studoval státní a právnické vědy. Z Vídně odešel do Berlína, kde pokračoval ve svých studiích a napsal několik článků z oboru věd, jichž studiem se zabýval. S obzvláštní horlivostí věnoval se studiu národního hospodářství a věd státních. Zde napsal pozoruhodný článek o školské správě knížectví srbského, jejž L. Stein v šestém svazku svého známého díla *Verwaltungslehre* uveřejnil. Z Berlína podal také několik článků národohospodářských a právnických do srbských časopisů *Srbija*, *Vila* a *Jedinstvo*. Odebrav se potom z Berlína na universitu Heidelberskou ukončil tu svá studia. Také z Heidelberku posílal pilně články srbským časopisům, obzvláště odborný list *Pravda* přinesl [illegible] článků z péra P-ova. Vrátiv se r. 18[illegible] stal se úředníkem v ministerstvě [illegible] převzal redakci polednědního listu *Jedin*[illegible] až dosud řídí. Pod jeho vedením [illegible] *Jedinstvo* jedním z nejrozšířenějších [illegible] a byl mu pro hájení srbských interess[illegible] Rakousko-Uherska zabráněn. P. [illegible] píše do *Jedinstva* zvláště články národ[illegible] a vedle toho je stálým dopisovatelem [illegible] zahraničných listů.

Petrovskij Petr Štěpanovič, [illegible] Petrohradské akademie, zejména Karla Brj[illegible] provedl tu několik zdařilých obraz[illegible] *zjevivší se pastýřům; Hagar na poušti* a j. [illegible] mu od vlády udělena velká zlatá [illegible] s ní stipendium k dalšímu vzdělání [illegible] dal se tedy nadějný umělec [illegible] jsa souchotinář zemřel zanedlouho [illegible] do Říma 11. dne 1842 v 28. roce svém, [illegible] použíti této krásné a jemu tak vítané [illegible]

Pettenkofen C. A., velmi nadaný [illegible] ve Vídni žijící, nar. se r. 1821. [illegible] velmi zdařilý obraz, z kterých [illegible] *Souboj za času Ludvíka XIV.;* [illegible] *vojáků rakouských pustou uherskou;* [illegible] *volsini; Uherská zátiší venkovská; Uhers*[illegible] *Trh na obilí; Ruský tábor.*

Petter 1) Antonín (v. hl. d.), malíř [illegible] † r. 1866. — 2) František P., (v. hl. d.) [illegible] a spisov., napsal mimo práce již [illegible] ještě řadu spisů, z nichž alespoň nejvýz[illegible] šího připomenutí zasluhují, jako: *Botanische*[illegible] *ser in der Gegend von Spalato in Dal*[illegible] 1832); *Das Königreich Dalmatien mit A*[illegible] *sichten der Städte, Gegenden, Denkmäler* [illegible] *ten in Farbenbildern und Beschreibung* [illegible] fickými mapami a 20 vyobr. ve Vídni 18[illegible] *matien in seinen verschiedenen Beziehungen* [illegible] *stellt* (2 díly, vyd. pomocí cís. akademie [illegible] 1856). Jazykem vlaským vydal v Ter[illegible] *Compendio di grammatica tedesca; A*[illegible] *zantile ad uso dell' F. R. Academia* [illegible] *tica* a j. P. zemřel v Kotoru 4. čna 18[illegible] Theodor P., výtečný malíř květin, [illegible] Vídni 29. kv. 1822. Otec jeho František P. [illegible] též výtečný malíř květin, poznav [illegible] umění malířské, probousel v něm [illegible] nějším ušlechtilé snahy a cit pro krásu [illegible] věnoval se malbě obrazů historických [illegible] první dílo své r. 1842 ve výstavě akade[illegible] ných umění ve Vídni, a sice podobizna [illegible] *Ludmily Harrachové.* Po čtyřech letech [illegible] opět obrazy: *Kytice květin; Pohled* [illegible] *opata Ambrože a Sv. Erharda.* Roku 18[illegible] P. dosavadní obojetný směr své činnost[illegible] val se výhradně malbě květin; nejzn[illegible] soké ceny prodané obrazy jeho z té doby [illegible] sledující: *Růže; Květiny alpské;* [illegible] *Květiny jarní* (jako *Pulsatilla vernalis,* [illegible] *rata, Viola alba* a j.); *Květy a plody* [illegible] *lin v homoeopatii užívaných;* [illegible] *ské* atd. R. 1861 byl P. ustanoven [illegible] v cís. kabinetu pro starožitnosti. † [illegible] Hradci r. 1862.

Pettrich Ferdinand (v. hl. d.) [illegible] rice zanikající již plemeno praobyvatel[illegible] S velikými nesnázemi a oběťmi [illegible] modelovati podobizny náčelníkův [illegible] manželek; při tom představil četné [illegible] vota toho plemene u velikých [illegible] puklých. Tato díla přivezl pak z [illegible]

ež je papež zakoupil a v Lateraně vystaviti dal, ěliv za to P-ovi důchod doživotní Od r. 1865. e P. v Římě. K nejnovějším jeho dílům náleží: *Náhrobek kardinála Pakky* (Pacca); *Poprsí inckelmannovo; Mefistofeles v sedící postavě.* *Mü.*

Petzek Jan Antonín, právník a spisovatel, nar. v Trutnově r. 1745 z rodičů nemajetných. Zaušeje mnohého hmotného nedostatku dokončil dia právnická na universitě v Praze, kde také áhl hodnosti doktorské. R. 1778 povolán byl za f. církevního práva na universitu ve Freiburku, e po 22 roky horlivě úřad svůj učitelský zastával. 1791 jmenován byl apelačním radou. Jeho spisy ikají důmyslem a svědčí o neobyčejně bystrém a vém úsudku autora. Ve Freiburku vydal r. 1779: *sertatio de modo causas religionem concernentes r Catholicos et Protestantes controversas secundum es Jur. Publ. Ecclesiastici Germaniae finiendi*; dále k napsal: *Synopsis jurium communium ad titulos alphabeti ordinem redactos accommodata, inque npendium jura dissentium jureconsultorum ac juum luci publicae exposita* (tamt. 1781); *Dissertatio potestate ecclesiae in statuendis matrimonii impenentis* (tamt. 1788); také jazykem německým vy- P. řadu spisů, jako: *Untersuchungen, ob der chablass eine Nachlassung der göttlichen Strafe und ob dessen Wirkung sich auch auf die Seelen Verstorbenen erstrecke* (tamt. 1788); *Grundsätze Vorderösterreichischen Privatrechtes* (3 díly, tamt. 2—94); *Systematisch-chronologische Ordnung aller etze und Allerh. Verordnungen, die von den älte- Zeiten bis auf 1794 für die vorderösterreichischen de erlassen worden sind und jetzt noch bestehen* dílů, tamt. 1794—47), a konečně uspořádal *katazapovězených v Rakousku knih od r. 1783—94.* † ve Vídni 19. čce 1804.

Petzholdt Friedrich, malíř krajin, nar. v Koi 1805. Navštěvoval akademii ve svém rodišti bral se r. 1830 do Mnichova, odtud do Itálie a ečně do Řecka, kdež i v Patrasu zemřel 1839. en z nejzdařilejších obrazů jeho jest *Krajina ontinských močálů.* *Mü.*

Peucer Heinrich Carl Friedrich, něm. spisoel, nar. se 26. září 1779 nedaleko Výmaru, vzděse na gymnasiu ve Výmaru a na universitě v Goách ve filologii a v právech, a stal se r. 1805 okátem. R. 1807 byl poslán od Výmarské vlády sekretář mimořádného vyslanectva do Paříže, se r. 1809 osobním sekretářem velkovévody, 5 tajným vládním radou a 1837 presidentem ní konsistoře. Za svého pobytu všímal si sena dramatického básnictví Francouzů a vydal o spis *Classisches Theater der Franzosen* (v Lips. 9—23, 4 sv.); mimo to spracoval Victora Huga *Hernani* v jazyku něm. a vydal mimo četné pěvky novinářské spis *Mosaiksteine* (ve Výmaru 6). Kdy zemřel, není nám známo.

Peulvan, jinak menhir, nazývají Bretonci ovské kamenné pomníky záhadného původu i lu, vyskytující se v dosti hojném počtu zvláště talii, na ostrově Britanském a v Skandinavii. teří archaeologové tvrdí, že jsou to památky po ých Keltech. P-y, jsouce zaraženy hrubou částkou země, stojí do výšky na způsob pilířů nebo jeců. V Dánsku a Švédsku, kde se též podobné enné pomníky vyskytují, říká jim lid *Bautasteine.* tině středověké slují tyto pomníky *petra stativa.* se, že byly p-y postaveny za dvojím účelem: co obrovské památníky slavným rekům, buď co ní oltáře, na nichž pohanští Keltové svým bohům ovali. Některé mají na vrchu dutinu, v níž neponě oheň hořival. U paty p-ů stojí často sedadlo kamennné. Angličané vypravují si, že sedadla ta byla určena pro věštící druidy. V Čechách nalézají se p-y, pokud známo, jen na vrchu Hradišťském, u Nehošovic a Zadních Ptákovic blíže Strakonic, jež horlivý badatel konserv. Ludikar odkryl. Na mnohých p-ech nalézáme vytesané též kříže, pocházející z doby křesťanské. *Še.*

Peyron Jean François Pierre, franc. malíř a ryjec, nar. v Aixu 1744, † 1820. Jeho učiteli byli Arnulfi a Lagrenée starší. R. 1773 udělena mu veliká cena za jeho obraz *Smrti Senekovy*, načež se odebral do Říma. Tam dle příkladu Viena vzdal se dosavadního směru franc. školy, snaže se vzkřísiti opět studium přírody a antiky. Provedl tam obraz *Kimona, odebírajícího se v zajetí, aby svého otce dal pochovati.* R. 1781 vrátiv se zpět do Paříže stal se tam údem akademie za svůj obraz *Dentata, jenž sám sobě ustrojiv oběd při tom překvapen jest poslanci samnitskými*, kterýžto obraz nyní ve Fontainebleau se nachází. Toutéž dobou jmenován jest P. ředitelem továrny na gobeliny, kteréhožto úřadu pozbyl po vypuknutí revoluce, načež se mu dosti bídně vedlo. Z jeho rytin náležejí k nejzdařilejším: *Sokrates, odvracející Alkibiadesa ode dráhy rozkošnictví*, dle vlastní své malby; *Faustulus, představující Romula a Rema své manželce Laurencii* dle Poussina, a *Sv. rodina* dle Rafaela. *Mü.*

Pezolt Hans (též Bezold ps.), zlatník a ryjec v Norimberce, nar. 1550, † 1633. Prováděl rozličného druhu vkusné nádobí, zejména poháry, jakýchž někdy v pokladně na radnici Norimberské mnoho se chovalo, a jakéž u něho sám císař Rudolf II. objednávati dával. Krom toho provedl P. i pamětní peníz ke cti Albrechtu Dürerovi. *Mü.*

Pfaffinger, jméno dvou sochařů Salcpurských, z nichžto Josef Antonín, nar. v Laufenu r. 1682, † v Salcpurku 3. srp. 1758; druhý pak, P. A., květl ok. r. 1750 v Salcpurku, kdež i zemřel. O prvním a jeho dílech není nám nic bližšího povědomo, druhému se připisuje pěkná socha P. Marie na hlavním náměstí v Linci. *Mü.*

Pfannenschmidt Karl Gottfried, kreslič a malíř historický v Berlíně, nar. v Mühlhauzích r. 1820. Jest žákem Degeho v Berlíně a navštívil též Italii. Po svém návratu stal se údem akademie Berlínské, a r. 1857 udělen mu pruský řád červeného orla 4. třídy. K čelnějším jeho dílům náležejí: malby na obmítce v portiku musea Berlínského a v kapli zámku královského tamtéž; *Udílení večeře Páně pod obojí spůsobou; Pán Kristus na hoře Olivetské* (ve dřevě ryl Vogel); *Ukřižování Páně* v kostele Panny Marie v Královci; *Vzkříšení* v kostele P. Marie v Barthu v Pomořanech; *Nalezení Mojžíše*, nákres tuší v 7 listech, a 7 návrhů k malbám na skle v kostele sv. Mikuláše v Berlíně. R. 1865 obdržel umělec ten i belgický řád Leopoldův. *Mü.*

Pfeffel, znamenitý mědiryjec, nar. se 1674 a projevoval záhy velikou oblibu v kreslení a rytí. Pravého vzdělání svého nabyl na cís. akademii výtvarných umění ve Vídni, kde později pracemi svými tak vynikl, že udělen mu titul c. k. dvorního mědiryjce. Na sklonku svého života přesídlil P. z Vídně do Augšpurku, kde založil společně se synem svým rozsáhlý závod s uměleckými výrobky, obrazy, rytinami atd. Z prací P-ových vynikají předem: *Praecona* (nejlepší jeho dílo vůbec); *Karel VII., císař Římský; Sedm rozhledů na Prahu r. 1743; Benediktinský klášter v Rejhradě na Moravě; Princ Eugen Savoyský* a j. † v Augšpurku 1750.

Pfeiffer 1) Engelbert, žijící sochař v Hamburce. Vyučil se v umění svém u Heidela v Ber-

linč a pracuje hlavně pro chrám sv. Mikuláše v Hamburce. Krom toho provedl 11 kolosálních soch pro zámek p. Bölkowa v Morton Hallu, čtvero soch v životní velikosti, představujících *čtvero lidských věků*, pro konsula Reimarse, zdařilé poprsí vévody Fridricha Augustenburského, jakož i pomník majora Jungmanna v Hamburce. — **2)** Louise P-ová, malířka podobizen žijící v Berlíně, jest žákyně na slovo vzatého Lessinga a maluje velmi zdařilé ženské podobizny. *Mü.*

Přeset Leopold Ladislav, něm. spisovatel, nar. se v Isenu u Erdingu v Bavořích 15. list. 1769. Po odbytých studiích gymnasialních vstoupil na tehdejší universitu v Solnohradě, kde nejprvé theologii se oddal. Avšak vystoupiv záhy ze semináře věnoval se pak s horlivostí tím větší studiím právnickým, které dokončil r. 1791, načež stal se akcesistou u Solnohradského syndikatu městského. Na dráze této dostoupil P. až k hodnosti cís. zemského sudce r. 1816. Literární práce P-ovy byly té doby hojně rozšířeny, zvláště pak líbily se beletristické spisy jeho. Od roku 1804 počínaje vydal P.: *Gedichte* (v Solnohradě); *Anthologia epigrammatica latina e poetis post renatas scientias ad nostra usque tempora claris, edita* (výborná práce této vyšel pouze 1. díl 1805 v Solnohradě); *Epigramme* (tamt. 1811); *Die Jahreszeiten, eine Liederlese für Freunde der Natur* (tamt. 1812); *Beitrag zur Gelehrtengeschichte von Salzburg*. Dále přispíval do časop. zábavných, jako: *Morgenblatt*; *Berliner Musenalmanach* a j.

Pfeufer Benno Fridrich, bývalý bavorský ministr financí a potomní mimořádný státní rada, nar. se 21. srp. 1804 v Bamberku, kde navštěvoval gymnasium; r. 1822 přestoupil na universitu Virepurskou a věnoval se studiím právnickým, po jichž odbytí vstoupil u král. soudu zemského do praxe. Složiv státní zkoušky byl pro své schopnosti r. 1832 do státního ministerstva nitra povolán, a r. 1836 stal se asesorem při krajské vládě kraje Horno-mohučského, kde setrval až do čna 1845. Zvláštních zásluh sobě P. v těchto letech a v tomto kraji získal zavedením více důmyslných oprav ve školství a v duchovních záležitostech, vedl nějaký čas správu komise sestavené pro stavbu železnic v Norimberce s nemalou rozvahou a řídkou rázností, potom se stal vládním radou v Dolno-Bavorsku a brzy na to radou v státním ministerstvu. V revol. roce 1848 přestoupil v téže důstojnosti do nově zřízeného ministerstva obchodu a veřejných prací. R. 1850 byl jmenován členem senátu. V ministerní komisi pro vypracování zákona o vychování a vyučování vůbec, a o znovuupravení technických vyučovacích ústavů zvlášť osvědčil se P. r. 1857 co předseda velmi čile a činně. R. 1858 byl král. plnomocníkem při vyjednávání se Švýcarskem o spojení železnic, a r. 1859 byl jmenován ministrem financí. Co takový zjednal si P. mnoho zásluh, zejména o zavedení dvouletých rozpočtů finančních. Založiv též spolek pro podporu pozůstalých rodin po státních úřednících a pro ochranu zvířat, vystoupil 30. čce 1866 z ministerstva a věnoval se soukromník svoji činnost rozličným podnikům lidumilným. † 10. ún. 1871.

Pfeuffer Karl, rytec medailí v Berlíně, nar. se r. 1801. Vzdělávav se u Duella v Suhlu prováděl své modely s velikou zručností a bedlivostí. Z četných jeho medailí vynikají zvláště ona na památku r. 1839 v Berlíně odbývané slavnosti reformační, dále ona ke cti Alexandrovi z Humboldtů a ona s podobiznou Spontiniho. *Mü.*

Pfleiderer Otto, vynikající prot. bohoslovec, nar. se 1. září 1839 v Stetten u Cannstadtu. Po skončených studiích bohosloveckých byl nějaký čas vikářem v Eningenu, a vykonav větší cesty [illegible] mecku a Anglii stal se v Tubinkách [illegible] exegese Nového zákona a filosofie. R. 18[illegible] farářem v Heilbronnu a r. 1870 professorem [illegible] theologie v Jeně. Sepsal: *Die Religion, [illegible] und ihre Geschichte* (2 sv. v Lipsku 186[illegible]); [illegible] *Religion* (v Harlemu 1871) a různé pojednání [illegible] borných časopisech.

Pflug Johann Baptist, něm. malíř [illegible] v Biberachu r. 1785, † tamtéž r. 186[illegible]. [illegible] leckého vzdělání svého nabyl v klášteře [illegible] tenském u kostelního malíře Schaffalitz[illegible] v l. 1805—1809 navštěvovav akademii [illegible] vzdělával se tam hlavně dle starších [illegible] z kterých mnohé, zejména Netschera [illegible] roval. Na to byl ve svém rodišti [illegible] v kreslení. Jeho obrazy, představující [illegible] jevy z hornošvábského života [illegible] i z oboru válečného, bývají ponejvíce [illegible] ristické a proto velmi oblíbeny. K [illegible] z nich náležejí: *Hráči; Selská* [illegible] *dina; Venkovská krčma; Domácí* [illegible] ných pak: *Bitva u Stockachu; Poslední* [illegible] *medailemi; Rakouští husaři; Odchod* [illegible] Nejlepší podobizna jeho jest jeho matky. [illegible] Virtemberského udělena mu zlatá civilní [illegible] medaile.

Pflugfelder A. F., žijící (?) rytec [illegible] nar. r. 1809 v Hanoversku, vzdělával se [illegible] ředitelství Corneliusova na Düsseldorf[illegible] demii, kterouž i v l. 1838—48 za [illegible] rova navštěvoval. K nejzdařilejším jeho [illegible] náležejí: *Pán Kristus kříž nesoucí* dle Overb[illegible] *Povolání apoštolův Jana a Jakuba* dle [illegible] *čtvero skutků milosrdenství* dle Steinle. [illegible]

Pfyffers Theodor, žijící sochař [illegible] z Lovna v Belgii rodilý. Vyučil se u Karla G[illegible] a byl po r. 1850 do Anglie povolán, [illegible] vedl řezby ve dřevě pro sněmovnu. [illegible] sochařské práce pro výstavnu [illegible] paláce, pro katedrálu Carlisleskou a pro [illegible] Howa. R. 1859 dokončil zdařilé skupení [illegible] ve *Skutari* a slečnu Nightingaleovou [illegible] ních letech převzal provedení 56 soch pro [illegible] katedrály Canterburské, z nichžto [illegible] jest hotova, mezi nimi: *Královna* [illegible] *Albert, Řehoř Vel., Tomáš Becket,* [illegible] *Alfred, Knut, Eduard Vyznavač, Jindřich* [illegible] *rel I.* a j.

Phelps Samuel, angl. herec, nar. [illegible] vonportu, byl nejprvé sazečem písma v [illegible] a vystoupil co herec poprvé r. 18[illegible] Byv pak na četnějších divadlech Londýn[illegible] angažován, převzal řízení divadla Wells[illegible] v krátkém čase tak zvelebil, že [illegible] ďunským následků. Též upravil [illegible] mata Shakespearova nově pro jeviště a [illegible] dal provozovati. Co herec vyniká hlavně [illegible] pearském repertoiru, a v Německu, [illegible] stoval, líbil se hlavně jeho král Lear.

Philipps, žijící sochař anglický. [illegible] skou galerii ve Westminsteru dílem [illegible] lem ještě provésti má sochy následující [illegible] kův anglických: *Alfreda Velikého,* [illegible] *vatele; Richarda I.; Edwarda III.* [illegible] *Alžběty; Viléma III.; Anny.* Již dříve [illegible] sochy pro severní a západní stranu [illegible] Alberta v Londýně.

Phillery Antonín, jeden z nejslavnějších rytců z nizozemské školy, pracoval [illegible] stol. v Antorfě. Známy jsou od něho [illegible]

istrissimae domus Austriae a list se dvěma vojíny ženštinou. *Mü.*

Phillip John, malíř genrových obrazů, nar. se 17 v Aberdeenu. Podporován lordem Panmurem obral se r. 1834 na akademii Londýnskou, kterou vštěvoval s malou přestávkou až do r. 1840. Po m návratu do otčiny maloval různé výjevy ze ota skotského lidu, kteréž svědčily stejnou měrou eho posorovacím nadání i umělecké dovednosti. obrazů těch jmenujeme: *Farář káže* (1847); *Výní trh v Skotsku* (1848); *Křest v Skotsku* (1850). slabé zdraví odebral se P. po roce 1850 do ily, kde maloval život pouliční a výjevy z nižvrstev lidu s týmtéž zdarem, jako dříve život tský; zároveň si obral zde Velasqueza za vzor. španělských obrazů tohoto mistra jmenujeme: *la Trianská; Písař Sevilský; Promenada; Muo na trhu Sevilském; Španělské sestry.* Později v Campdenhillu u Londýna, kde r. 1867 zemřel. posledních dobách maloval P. též podobizny.

Phillips Thomas, angl. malíř, nar. 1770, † před 1857. Byl žákem Reynoldsovým, a stav se profesorem vládl mistrně štětcem, považovav ění s hlediště vyššího. K čelnějším jeho malbám ežejí: *Podobizna prince Waleského*; ona *Lorda rona*, sloužívší za vzor četným rytinám; *Venuše Idonis* ve Staffordhouse. *Mü.*

Philochares, malíř Athénský, byl, jak se zdá, tr na slovo vzatého řečníka Aischinesa, ve rémžto případu by byl živ býval ok. r. 343 před Římský císař Augustus dal, dle Plinia, v kurii, byl na komiciu zasvětil, do zdi zasaditi obraz ného umělce, představující s největší rodinnou obnosti jistého Glaucia a jeho syna. *Mü.*

Philon, stavitel v Athénách, žil za času Aledra Velikého (v IV. stol. před Kr.) nebo něcoději. On přistavěl nádhernou předsíň k tak zv. steriu v Eleusi a zbudoval velkolepou zbrojnici iraeu Athénském. O této posledně jmenované bě, jakož i o souměrnosti posvátných budov sea zanechal rozličná pojednání. Náležel saji k nejslavnějším architektům řeckým, jelikož jej rro do svého díla *Hebdomas* pojal. Jiný řecký bař toho jména provedl mezi jin. sochu přítele xandra velikého *Hefaistiona*. *Mü.*

Philoxenos, řecký malíř z Eretrie rodilý, byl r. 332 před Kr. ještě činný. Svého učitele Ninacha následoval v rychlosti a zručnosti, a vyal prý sám několik ještě kratších a rychlejších obů malby. Hlavním jeho dílem jmenuje se *Alexandra Vel. s Dariem*, kterouž pro Kara maloval. *Mü.*

Piaud, výtečný žijící dřevoryjec franc., kterýž hé s Raffetových *Bitev* a velkou část Dových ilustrací k Biblí překrásně ve dřevě vyvynikaje obzvláště v modelování. *Mü.*

Picard Louis Joseph Ernest, franc. politik a čník, nar. se 24. pros. 1821 v Paříži, studoval práva, stal se r. 1844 advokátem a 1846 doktopráv. V čnu 1856 byl zvolen od čtvrtého okresu žského do komory, a osvědčil se jako obratný ík a rozhodný odpůrce druhého císařství, ponuje ostrým úvahám svým zejména finanční hoářství vlády Napoleonovy. R. 1868 stal se P. ím z redaktorů nově zřízeného týdenníku Fava *L'électeur*, jehož první číslo bylo již policií veno. Jako rozhodný odpůrce císařství až do pádu a přítel Favreův stal se P. 4. září 1870 em provisorní franc. vlády, v které řídil finance o ún. 1871. Thiers nastoupiv vládu svěřil mu sterstvo nitra, v kterémž obtížném úřadě setrval o 6. čna 1871.

Picek Václav Jar. (v. hl. d.) přeložen ze Zbraslavi za okresního sudího do Nových Benátek, kdež zemřel na neduh prsní 26. listop. 1869. *Ra.*

Pickersgill 1) Henry William (v. hl. d.), byl před nedávnem ještě na živu a stál v dobré pověsti co podobizník. R. 1855 měl v Pařížské výstavě: *Lorda Broughama; Paničku v novějším řeckém kroji; Jezdce zúplna ozbrojeného.* — Jeho nejstarší syn a žák **2)** Henry Hall P. konal k dalšímu vzdělání svému cesty po Nizozemí a po Itálii, sebrav při tom hojně studií. Po svém návratu maloval ponejvíce historické obrazy, jako: *Právo útočištné; Markéta a Faust v žaláři; Svěcení vody; Samaritánka; Nalezení Mojžíše; Romeo a Julie.* Později odešed do Petrohradu maloval tam hlavně podobizny, avšak i genrové obrazy a krajiny (*Západ slunce na Něvě; Lovení ryb v Něvě*). Navrátiv se maloval i v Anglii mnoho podobizen a zemřel v Londýně r. 1861. — Bratranec tohoto posledního **3)** Frederik Richard P., nar. v Londýně r. 1820, vyniká obzvláště co malíř historický. Navštěvoval Londýnskou akademii, jejímžto čestným údem jest od r. 1847. Co zvláště zdařilé z jeho maleb jmenují se: *Smrt krále Leara* a *Smrt Haroldova*, kteréž obě obrazy poctěny jsou cenami; *Přelstění Samsona*, velmi živý to obraz. *Mü.*

Picot François Edouard (v. hl. d.) † v Paříži r. 1868. Z jeho maleb sluší ještě co zvláště zdařilé jmenovati: *Orestes, odpočívající na klíně Elektry* a *Zvěstování Panny Marie;* dále malby na stropech v Louvru, na radnici Pařížské a v kostele sv. Vincencia tamtéž. *Mü.*

Piddington Henry, naroz. v jižní Anglii, věnoval se záby námořnictví a stal se předsedou musea ekonomické geologie v Indii, druhým sekretářem Asiatické Společnosti a předsedou námořnického soudního dvoru v Kalkutě. Od r. 1839 počal pilně studovati povahu a směr bouří a vichřic na indických a asiatických mořích, a sepsal: *Memoirs on the law of storms in India; The horn book of storms*, (1844); *The sailors horn book for the law of storms.*

Piderit Filip, lékař a spis., nar. se 1758 v Kaselu, byl členem tamější medicinské koleje, r. 1791—1796 vojenským lékařem, r. 1803 vrchním dvorním radou a † 1817. Ze spisů jeho vyjímáme: *Pharmacia rationalis* (ve Freiburku 1791); *Supplementum primum* (v Kaselu 1797); *Additamenta* (tamt. 1816); *Medicinisch-praktisches Archiv* (tamt. 1799—1809); *Dispensatorium electorale hessiacum* (v Marburku 1806); *Versuch einer Darstellung der ausländischen Arzneimittel* (tamt. 1800).

Piekarski Frant. Borgia, spisovatel, nar. se v Haliči 1759, studoval gymnasium a pak práva ve Lvově a stal se tam r. 1786 auskultantem při zemském trestním soudu. R. 1796 přesazen byl P. do Krakova co rada při soudu apelačním, načež za nedlouho jmenován byl místopresidentem toho soudu. P. vynikal také co spisovatel, zejména pak v oboru věd hospodářských, kteréž se zvláštní zálibou po drahná léta horlivě pěstoval. Ze spisů jeho uvádíme hlavně následující: *Ziemiaństwo krajowe* (2 díly v Krakově 1802); *Ekonom, kollegom kraju nowo wcielonego, sposoby gospodarowania, rolnictwa, chowania koni, bydła, owiec i sadownictwa* (tamtéž 1810); *Ksiądz Pleban i Wikary w Proszowicach* (tamt. 1811); *Zbiór praw Polskich i W. Księstwa Litewskiego* (tamt. 1813); *Wzory rachunków domowych dla młodych mężatek, panien i służących* (tamt. 1814); *Wzory rachunków w gruntach żytnych gospodarstwa, ugory znoszące* (tamt. 1820); *Ogniowy katechizm dla włoscian i szkól parafialnych* (tamt. 1822). Vedle těchto spisů samostatných založil P. r. 1811 ekonomický časopis pod názvem *Gospodarz Kra-*

kowski, který však neměl pro nepatrné účastenství odběratelů dlouhého trvání a záhy zanikl. P. zanechal ještě velké množství hospodářských spisů dokončených a neúplných v pozůstalosti své literární. Články drobnější, zvlášť poučné zasílal P. časopisům odborným. R. 1834 chystal pro tisk obšírné dílo o působení biskupů Krakovských, avšak dříve než vydáno bylo, zachvátila jej smrt v Krakově 22. září 1834.

Pielgrzymowski Eliáš, písař velikého knížete Litevského, byl r. 1598 komisařem při stanovení hranic mezi Kurونskem a Braclavou. R. 1600 doprovázel jako sekretář poselstvo velikého knížete Litevského do Moskvy se Lvem Sapiehou, velikým kancléřem Litevským, v čele, aby tam vyžádal prodloužení míru uzavřeného před tím na 10 let. Poselství toto popsal P. v Diariu vydaném tiskem od Vladislava Trębického pod titulem: *Poselstwo Lwa Sapiehy w r. 1600 do Moskwy, podług Dyjaryjusza z rękopismu trafem odkrytego opisane* (Grodno 1846). P. sám vydal latinské veršované dílo s ilustracemi: *De heroibus in Dei Ecclesia liber I.* (v Krakově 1585) a zůstavil v rukopise *Opis poselstwa Bojara Michała Sołtykowa do króla polskiego w roku 1602 odbytego*, kterýž spis byl nalezen v knihovně Załuských. P. † 1611.

Pieńkiewicz Adam, souč. lékař a básník polský; studia lékařská konal na mediko-chirurgické akademii ve Vilně, pak provozoval lékařskou praxi ve Velkoměři a později v gubernii Minské. Mimo četné drobné básně v časopisech vydal P. o sobě: *Wybór poezyj z pisarzów polskich z dołączeniem uwag o istotnym duchu i celu prawdziwej poezyi* (7 sv. ve Vilně 1835—36); *Bojan* (sbírku básní tamt. 1838), a pod pseudonymem A. Rustejki sbírku *Pieśni wiesne* (tamt. 1848).

Pierce Franklin (v. hl. d.), čtrnáctý president Spoj. Obcí severoamerických, † 11. říj. 1869.

Pierre Pertuis, dílem umělá dílem přirozená skalní brána 2422' nad hladinou mořskou v kantonu Bernském s římským nápisem. Za starých časů tvořila hranici mezi Rauracskou a Helvetskou provincií, a Římané jí používali za silnici do země Rauracké a Sekvanské; Rakušané ji r. 1813 a 1814 upevnili. V středověku byla hranicí biskupství Avenchesského, Lausanneského a Basilejského, a stál u ní zbořený od Bernských hrad Pierre Port.

Pierson Henry Hugh (v. hl. d.). Veliký tento skladatel hudební † 28. led. 1873 v Lipsku, kam na cestách svých byl zavítal. Mimo jeho oratorium *Jerusalem* došlo též všeobecného uznání oratorium *Hezekias*, provedené poprvé r. 1869 v Norchwichi. Jeho písně mají vesměs velikou hudební cenu, a píseň jeho *Ye mariners in England* znárodněla po celé Anglii.

Pietersen Gerrit, holandský malíř a rytec, z Amsterodamu rodilý, kvetl ku konci XVI. a na počátku XVII. stol. Vzdělával se zprvu u Jakuba Lenartssona a později u Cornelisa z Haarlemu v posledně jmenovaném městě. Odtud odebral se do Antorfa a pak do Říma, kdež několik let strávil, načež opět do svého rodiště se navrátil. Obzvláště dařilo se mu představování nahých částí lidského těla. Litovati jest toliko, že téměř všechen svůj čas věnovati musil podobiznictví a provádění menších obrazů, maje jinak dosti schopnosti k větším výtvorům, jak o tom svědčí jeho vyobrazení *vesitelstva národní obrany v S. Sebastiano-Dosio*. Krásný nákres, představující *Společnost rozličných osob v pěkné krajině* nachází se od něho v král. kabinetě Mnichovském. On sám mezi jin. ryl způsobem leptacím *Sv. Cecilii s anděly*. R. 1610 byl [illegible] živu a činný.

Pietraszewski Ignác (v. hl. d.), [illegible] talista, † r. 1869 v Berlíně po dlouhé [illegible]

Pietri Joachim, policejní prefekt [illegible] kvánského za doby druhého císařství, [illegible] r. 1820 v Sateme na Korsice. P. [illegible] v Paříži a oddal se po skončení studií [illegible] dišti advokatuře. R. 1848 byl přijat [illegible] svého bratra, jenž byl tehdáž poslancem [illegible] ve shromáždění zákonodárném, za úředníka [illegible] departementální a byl podprefektem v [illegible] partementech, až jej v ún. r. 1866 povolal [illegible] leon III. za policejního prefekta do Paříže. [illegible] úřadě zřídil P. tak rozšířený a rozvětvený [illegible] tajné policie v Paříži, jakého tam [illegible] tím za žádné ještě vlády. Systémem [illegible] předejíti četným demonstracím, neb [illegible] se zejména ukázalo při demonstracích [illegible] nerála Cavaignaca (1867), při pohřbu Viktora [illegible] a j. Při pádu císařství byl zbaven i P. [illegible] a nucen opustiti Francii.

Pietsch Ludwig, malíř, kreslíř a ryt[illegible] líně žijící, jest velmi nadaný umělec [illegible] v každém z řečených oborů svých [illegible] dílo provedl. Zejména se chválí z jeho [illegible] nich: *Ženská podobizna*; z jeho illustrací [illegible] *monsee* od Theodora Storma; z jeho [illegible] *Trojramená svítilna* od Adolfa H[illegible] *Dílna sochaře Kristiana Raucha*; z jeho [illegible] rytin (způsobem leptacím): *Socha* [illegible] Fr. Drake; *Rauchův návrh k pomníku* [illegible] *Goetheovu*; *Viktorie od Wredowa na* [illegible] stě v Berlíně; z jeho lithografií pak *P*[illegible] dle Alberta Wolffa.

Pigage, Nicolas de, stavitel z L[illegible] cházející, nar. r. 1721. Konav studia [illegible] Pařížské akademii súčastnil se pak [illegible] stce, dvorského stavitele bývalého Pol[illegible] Stanislava v Lunevillu. Procestovav Fra[illegible] a Anglii vstoupil r. 1748 do služby [illegible] ckého. K četnějším z jeho malých náleží [illegible] zámku Mannheimského; divadlo při [illegible] též; villa Benrathská. Dle jeho návrhů [illegible] denim byla též na slovo vzatá [illegible] Švecinkách založená. Okolo roku 1758 [illegible] se u něho s titulem dvorského komorníka [illegible] kurfiřta Falckého, vrchního ředitele [illegible] v Mannheimě, údu akademie sv. Lukáše [illegible] královské akademie stavitelství v Paříži [illegible] zemřel umělec ten v Mannheimě.

Pichler 1) Jiří Abdon, dějepisec [illegible] 1806 v Solnohradě, vstoupil po odbytých [illegible] gymnasiálních v Solnohradě r. 1826 [illegible] Vídeňskou, kde oddal se studiím právnickým [illegible] po prvním roce již navrátil se do Soln[illegible] za poměrů ne valně příznivých [illegible] především dějiny politické i kulturní. [illegible] se správcem na malém panství L[illegible] čímž ubyla mu starost o zaopatření [illegible] dobou vydal P. řadu literárních prací [illegible] *Salzburg's Landesgeschichte* (sešit 1.—1[illegible] dějiny všeobecné, vyd. v Solnohradě 18[illegible] *alte und neue salzburgische Landtag*[illegible] *Wie stand Salzburg vom jeher zu Oe*[illegible] r. t.); *Auskunfts-Bureau über alle* [illegible] *sehenswürdige in und um Salzburg* (tamt. [illegible] tím vyšly ještě tiskem následující [illegible] r. 1837—60: *Gedichte aus und über* [illegible] *Die erste Rolle*; *Das Strohfeuer* (dvě [illegible] hry z 1837); *Epigrammatische Centifolie* [illegible] *Biographien Salzburgischer Tonkünstler* ([illegible]

hensalsburgs Geschichte (tamt. 1849); *Geschichte* ı *Salzburger Domes* (tamt. 1854). Menší práce ›vy uveřejňovány byly ve správách cís. král. akanie ve Vídni a v různých časopisech, jako: *Mitilungen für salzburger Landeskunde; Neue Salzger Zeitung* a j. P. † v Solnohradě 24. Hj. 1864. 2) Alois P., nar. r. 1833 ve Burgkirchenu, ›9 ord. a kaplan, 1861 dr. theologie, 1862 docent d akademie věd, 1868 vikarista u sv. Kajetana (nichově. Když měl psáti k 400leté slavnosti uniıity tamější historii její s prof. Prantlem, prote'ala pro jejich svobodomyslné náboženské smýıí proti tomu část theologických profesorů (1868). to povolán 1869 za radu do ruského ministeria šty stal se spolu vrchním bibliotékářem cís. veıé knihovny v Petrohradě, r. 1871 však pro sproěření v tom úřadě (odcizováním knih) odsouzen Sibiře. P. jest učenec v historii zvlášť východní :ve znamenitý. Sepsal: *Des Polybius Leben, Fi-fie, Staatslehre* (Landshut 1860); *Geschichte des itestantismus in der orientalischen Kirche im XVII. rh. oder der Patriarch Lukaris und seine Zeit* inchen 1862); *Geschichte der kirchlichen Trennung schen dem Orient und Occident* (München, 2 Bd. 4), spis velmi obšírný, na pramenech zejména)) východních založený; *An meine Kritiker* (tamž 5, obrana jeho); *Die Theologie des Leibnis aus llen mit besonderer Rücksicht auf die kirchlichen hältnisse der Gegenwart* (2 Bände, München 1869 870); *Die wahren Hindernisse und die Grundingungen einer durchgreifenden Reform der kathoıen Kirche zunächst in Deutschland* (Leipzig 1870). ıosledních těchto dvou spisech, svědčících jinak ›liké učenosti spisovatelově, staví se P. již zřejmě stanovisko mimocírkevní, a odhodlán jest, jak ředmluvě praví, i zevnitř od katol. církve se od-liti, což v Rusích snad také učinil. V září 1873 lena mu milost, načež navrátiv se do Němec obává 2. vydání svého díla o roskolu východní ve od západní.

Pilgram Wilhelm, malíř, ve Štuttgartě žijící, ž se i narodil 1814. Vzdělával se s počátku u iře Morffa, později na akademii Vídeňské, jai u malíře Amerlinga tamtéž, a konečně i 'aříži. Provedl již mnohé zdařilé dílo, zejména :hválí z jeho humoristických obrazů: *Rozpustilý lístek*; z jeho dekorací *Vznášející se postavy* ve ›dišti nového zámku Štuttgartského; 12 *měsíců* schodišti vily korunního prince Karla Virtemıkého; vlys s alegorickými figurami, rozličná iní a řemesla představujícími, ve velkovévodm zámku Baden-Badenském. *Mü.*

Piller Matiáš, spisovatel, nar. se ve Štyrském ‚dci 25. dub. 1733, vstoupil po odbytých školách ınasiálních do řádu tovaryšstva Ježíšova. Po zru- ; tohoto oddal se studiím filosofickým na univer- Vídeňské, kde pak dosáhl hodnosti doktorské, ež udělena mu profesura přírodních věd na ⁊ersitě v Pešti, kterouž se vzornou pílí zastádo své smrti r. 1788. Ze spisů jeho dlužno sti tyto: *Historiae naturalis conspectus etc.* (8 díly ıdíně 1779) a práci společně s Ludvíkem Mitterherem podniknutou pod názvem *Iter per Poseam Slavoniae provinciam 1782 susceptum* (s četıi vyobr., tamt. 1783). Spis tento přešel překlaı do němčiny a tisknut pak ve více vydáních.

Pillwein Benedikt, spisovatel, nar. se v Oberıu v Dolních Rakousích 26. list. 1778 z rodičů dobných. Pomocí příznivců přišel na gymnaa v Salcpurku, kde odbyl také studia filosofická. 18)4 vstoupil do státní služby nejprvé co písař, až povýšen byv za akcesistu převzal zároveň řízení Salcpurských úřadních novin r. 1807, kteréž pečlivě vedl až do r. 1816, kde na zvláštní rozkaz vlády noviny tyto pronajaty byly veřejnou dražbou soukromníkům. Od té doby opět množily se svízele P-ovy, který, maje četnou rodinu, odhodlal se psáti pro výdělek knihy modlitební. R. 1819 povýšen byl za účetního oficiala se slušným 800 zl., a dán pak po čtyřicítileté službě s polovinou toho platu do výslužby. Literární činnost P ova byla náramná a k vůli přehledu dlužno práce jeho rozřaditi odborně na spisy jednající o zákonech a vládních zařízeních zemských, jakož i díla kulturní, pak práce obsahu náboženského, a konečně na knihy zábavné pro mládež. Z prvého odboru připomínáme: *Sammlung der Chur-Salzburgischen Landesgesetze unter Ferdinand I.* (v Solnohradě 1805); *Biographische Schilderungen theils verstorbener, theils lebender Künstler wie auch solcher, die Kunstwerke für Salzburg lieferten* (tamt. 1821); *Geschichte, Geographie und Statistik des Erzherzogthums Oesterreich ob der Ens und des Herzogthums Salzburg* (tamt. 1827—39 v 10 dílech a s 5 mapami). Dílo toto dosud je nejlepším ze všech jiných spisů o Salcpurku a Horních Rakousích jednajících. *Chorographische Karte von Linz und Umgebung* (v Linci 1832). Z náboženských spisů uvádíme pouze nejrozšířenější, jako: *Die Legenden gottseliger Handwerker und Künstler* (více vyd. v Solnohradě 1822); *Legenden Heiliger Gottes und verehrter Landespatrone in der österreichischen Monarchie* (tamt. 1823) atd. Ostatní spisy P-ovy jsou obsahu buď zábavného neb poučného, jako: *Leopold IV. aus dem Hause der Babenberger* (ve Vídni 1835); *Sammlung von Tagen aus der Gegenwart und Vergangenheit* (v Linci 1836, ve 4 sv.); *Praktische Blicke in das Leben der Künstler und Handwerker* (2 díly tamt. 1839); *Erzählungen, Volkssagen und Schilderungen aus den Tagen der Vorzeit und Gegenwart im Erzherzogthum Oesterreich ob der Ens und dem Herzogthum Salzburg* (2 díly, tamt. 1835); *Sagenwelt aus der Oesterreichischen Monarchie und anderen Gegenden der Welt* (6 dílů, tamt. 1837—1839); *Wahrhafte kritische Beleuchtung über den Geburtsort des berühmten Astronomen und Mathematikers Johannes von Gmunden* (tamt. 1836). P. † v Linci 27. led. 1847.

Piloty 1) Karel (v. hl. d.). Z novějších obrazů tohoto nadaného umělce jmenují se co zvláště zdařilé: *Zavraždění Caesara; Fridrich Falcký po bitvě Bělohorské; Maria Stuartka po přečtení jí odsouzení k smrti; Columbus; Rienzi u vězení* a j.; z genru pak jeho *Kojná*. Na zevnější stěně Mnichovského Maximilianea P. stereochromaticky vymaloval: *Založení vys. škol Ingolstadtských; Založení rytířské akademie Ettalské* a *Pěvecký zápas na Wartburku*. Obdržel za své zásluby již mnohé čestné vyznamenání, mezi jin. i bavorský řád Maximilianský a r. 1869 komendatorský kříž rak. řádu Fratiška Josefa. — Jeho bratr 2) Ferdinand P. mladší žije též co malíř v Mnichově a pracuje v témže směru a téměř s tímtéž účinkem v oboru malby historické a genrové. Z historických obrazů jeho zvláště se chválí: *Tomáš Morus v žaláři; Churavý Rafael; Královna Neapolská co bohatýrka v Gaětě* (stěnomalba v tak zv. Wittelsbašské síni); *Hrabě Eberhard Virtemberský u mrtvoly svého syna*; z obrazů genrových pak: *Po zasení* a *Doktor minulého století*. Na stěnách bavorského národního musea představil: *Maximiliana I. Bavorského vjezd do Prahy* a *Doba rozkvětu města Augšpurku*. V nejnovější době maloval i krále Ludvíka II. Bavorského. *Mü.*

Pilz 1) Vincenc, sochař, nar. se ve Warnsdorfu v Čechách 14. list. 1816, vstoupil po odbytých stu-

dích gymnasiálních a filosofických r. 1837 do c. k. akademie výtvarných umění ve Vídni. Rozhodný talent P-ův a horlivé jeho snahy o zdokonalování se získaly mu přízeň professorů na akademii, čímž P. k píli tím větší byl pobádán. První jeho práce *David a Abigail* poctěna byla cenou Reichelovou, a za znamenitý reliéf *Poselství Cincinata za diktatora v Římě*, který stejnou dobou dohotovil, obdržel cenu dvorní, s kterouž spojeno bylo stipendium na cesty do Italie. R. 1850 odebral se tudíž P. do Říma, kde prodlel pět roků. Navrátiv se do Vídně stal se skutečným členem akademie, a později c. k. akademickým radou. P. povolán také do pětičlenné komise, která měla nový statut pro úplnou reformu akademie vypracovati. Z četných a vesměs mistrovských děl P-ových uvádíme alespoň nejznámější a nejdůležitější, jako: Vilance (cyklus 12 obrazů); *Cesta na Golgothu*; *Bitva na Moravském poli mezi Rudolfem Habsburským a Otakarem, králem Č-ským.* Obrazy tyto pocházejí z doby, kdy P. ještě malířstvím na akademii se zabýval; veškeré ostatní práce jeho jsou sochařské, totiž: *Kristus* (z 1839); *Kristus na kříži* (1840, patří k nejlepším pracím P-ovým); *Hlava Madony* (1842); *Nymfa*; *Boj amazonek* (1846); *Tři sv. králové* (1850); *Sv. Alžběta* na oltáři v domácí kapli císařově. Dále zhotovil: *Sv. Anna* (1856); *Snímání těla Kristova s kříže* (1857); *Založení katedrály ve Špýru Konradem II.*; *Čtyři evangelisté*; *Věda a obchod* (z 1858); *Hrabě Rudolf Habsburský potká kněze s nejsv. svátostí oltářní* (1860). Z roku 1867 pochází socha P-ova *Dra Ludvíka Türka* ve dvoře všeobecné nemocnice ve Vídni; mramorový pomník *Dra Mühlfelda*; socha *Hanibala, vůdce Karthagův* v c. k. arsenálu ve Vídni a t. d. — 2) **Josef P.**, lékař a spisovatel, nar. se v Čechách 1818, studoval v Praze, kde také r. 1843 za doktora mediciny promovován byl. Od r. 1845—47 zastával assistenturu na klinice očních nemocí ve všeobecné nemocnici Pražské, načež stal se soukromým docentem a r. 1854 mimořádným professorem očních nemocí na universitě v Praze. Od r. 1857 ustanoven byl P. za zemského očního lékaře pro království České. V literatuře vědecké byl P. velmi pilným a vydal znamenité dílo o nemocech očních, totiž: *Lehrbuch der Augenheilkunde* (s 167 kolorov. obrazy a 266 dřevorytinami v Praze 1859); dále pak: *Compendium der operativen Augenheilkunde* (se 109 obrazy tamt. 1860); *Diagnostisch therapeutisches Compendium der Augenkrankheiten* (s 21 kolor. obr. tamt. 1862); v *Prager Vierteljahrsschrift für praktische Heilkunde* uveřejnil následující důležité články: *Ueber die Gefässentwickelung in der Hornhaut*; *Ueber Hornhautexsudate*; *Ueber Entzündung der Sclerotica*; *Therapie des Trachoms*; *Entzündung der Regenbogenhaut* a j. P. † mrtvicí raněn r. 1866 v Praze.

Pine Robert Edye, angl. malíř min. století, nar. ok. r. 1730, † r. 1795 co úd Londýnské akademie umění. Za jeho obraz, představující *Odevzdání Kalet Anglickému králi Eduardovi III. r. 1347* přiřknuta mu první cena od společnosti k podporování umění a průmyslu. Z dalších jeho historických obrazů, s jistou samostatností a rázností provedených, jmenuje se co zvláště zdařilý ten, jenž představuje *Ameriku vdůku oplakávající a po míru toužící*; z jeho podobizen pak ony slavných herců *Garricka* a *Reddishe*, tohoto co Posthuma. Dle umělce toho ryli Aliamet, Green a mnozí jiní. *Mü.*

Pineda 1) Bernardo Simone de, španělský sochař, kvetší v Sevile na počátku XVII. stol. Byl žák Luisa Ortiza, spoluzakladatel akademie Sevilské r. 1660, a považován za nejlepšího hotovitele oltářův oné doby, zvláště co [illegible] týče. Od něho pochází oltář a [illegible] Antonina v katedrále Sevilské, hlavní [illegible] chrám kostela sv. Augustina tamtéž, hlavní [illegible] mocnici de la Caridad a j. — 2) Miguel P., [illegible] ilustrací a malíř genru, v Granadě [illegible] díla prý vynikají neobyčejnou rázností a [illegible] barvitostí.

Pingo Thomas, angl. medailleur, [illegible] střed min. století (asi v letech 1745—[illegible]). [illegible] zdařilejším jeho dílům náležejí: medaille [illegible] Anglickému, ke cti Pruskému králi [illegible] a na památku korunování krále Polského [illegible] Augusta.

Pingret Eduard, franc. kreslíř, [illegible] graf v Paříži žijící, ze Saint Quentinu [illegible] žák Davidův a Regnaultův pracoval [illegible] 1810—22 v Paříži, načež jmenován [illegible] slení ve svém rodišti. R. 1839 udělen [illegible] kříž řádu čestné legie. Jeho kresba [illegible] jeho barvitost svěží a květnatá, plna [illegible] míru. Z jeho lithografií vynikají *Un* [illegible] *40 croquis* (Měsíc ve Švýcarsku, 40 náčrtků [illegible] ních jeho maleb: *podobizna paní* [illegible] *a jejího syna*, vystavena v Paříži r. [illegible] *chrámu, v němž 6 mladých jeptišek* [illegible] *ského před obrazem Panny Marie* [illegible] hraběte z Crespy).

Pink Franciszek (v. hl. d.), polský [illegible] umíněného v hl. d. řezbáře P-a, [illegible] vlohy k malbě krajin, a byv od krále [illegible] Augusta k dalšímu vzdělání se poslán [illegible] vedl v oboru tom již mnohé zdařilé [illegible] ale nešťastná smrt přítrž učinila, [illegible] mladistvém ještě věku. V Polsku chovají [illegible] z pěkných jeho maleb, zejména uvádějí [illegible] *srnči v lese* v galerii Králikarni, a dvě [illegible] lerii Willanovské. Měl prý bratra, [illegible] něho malíře na obmítce.

Pinus Cornelius, římský malíř za [illegible] společně s Attiem Priskem malboval [illegible] chrám Honoris a Virtutis při obnovení [illegible] Vespasianem.

Pinwell, žijící anglický malíř [illegible] Frederika Walkera, jehož obrazy [illegible] zvláštní rázností a původností. K nejzdařilejším [illegible] prý náležejí: *Poslední náklad obilí*, [illegible] *na kříži.*

Piola 1) Domenico, histor. malíř [illegible] rytec Janovský, nar. r. 1628, † r. 1703. [illegible] s počátku B. Castiglione pracoval [illegible] směru Petra z Kortony a provedl [illegible] obrazů, jichžto větší část v kostelích a [illegible] novských, mnohé i po jiných městech [illegible] nacházejí. Obrazy ty vynikají zvláštní [illegible] a rozmanitostí tvarů; zvláště daří[illegible] postavy. Vážnější směr a sloh jeví [illegible] zraku sv. Petra při krásné fortuně [illegible] něho ryli G. Tasniera podobiznu [illegible] rassa a Testana mezi jin. podobi[illegible] Duratího. Z jeho vlastních rytin [illegible] bem provedených, obzvláště se chválí [illegible] *Krista.* — Jeho syn 2) Paolgirolamo ([illegible]ronym) P., nar. v Janově r. 16[illegible], † r. 1[illegible] váděl, jako Maratta, vše velmi [illegible] nad svého otce volbou, velkolepostí, [illegible] ností svých předmětů, o čemž [illegible] vyobrazení *sv. Dominika a Ignáce* [illegible] gnanském. Kromě toho chválí se [illegible] nes, jejž byl pro Filipa Duranza malo[illegible]

Piringer Beda, spisovatel, nar. [illegible] lišsenu v Horních Rakousích 11. [illegible]

vůle rodičů měl P. státi se knězem a poslán tudíž na gymnasium do Kremže, po jehož absolvování vstoupil do řádu benediktinů. R. 1836 posvěcen byl na kněze a svěřeno mu vyučování předmětům filologickým na benediktinských školách v Kremži. R. 1848 zvolen byl P. ve volebním okresu Efferdingském v Horních Rakousích za poslance do parlamentu Frankfurtského. Navrátiv se do Vídně ustanoven byl za kooperatora na jedné faře venkovské, a sice z trestu, že přijal mandát poslanecký; zde však pobyl P. pouze rok, načež opět bývalý svůj úřad zaujal. R. 1865 stal se ředitelem ústavu. P. byl literárně velmi činným a zejména dovedl schopné žáky pobádati ku studiím odborným, k nimž zvláštní nadání a zálibu jevili. R. 1848 vydal lyricko-didaktickou báseň *Der Christbaum* (v Augsburku). Dále napsal *Psalterium Romana lyra reditum* (v Řezně 1859), kterýž spis vysoko se cenil pro eleganci slohu, jakouž vůbec P. co výtečný latiník vynikal. R. 1854 vydal básně: *Caesar und Ostra* a *Der Wunderstrauss*. P. chová ještě množství spisů a básní v rukopisech.

Pisano Vittore (v. hl. d.) † r. 1451. V Londýnské národní galerii jest od něho *Sv. Antonín a sv. Jiří.* *Mü.*

Piscina (lat., kdež znamená rybníček a každou nádržku nebo každý vodojem vůbec) nazýval se za minulých století v kostelní architektuře výklenek na způsob okna, ponejvíce v jižní stěně poblíže oltáře (někdy též v sakristii) se nacházející a architektonicky ozdobený, kterýž na bankálu čili ve spodní desce nebo římse své opatřen jsa kotlovitou prohlubinou (franc. *cuvette*, angl. *sink*) s malým podtrubím, sloužil kněžím k umývání rukou a cídění nádob. Někdy bývá ve výklenku tom umístěna kamenná přihrádka (franc. *piscine-crédence*), sloužící za tak zv. kredenci čili schránku k postavení a uschování posvátných nádob. *Mü.*

Piso Vilém, lékař Amsterodamský, nar. se v Lejdě, šel 1637 s G. Marcgrafem do Brasilie, stal se tam lékařem holandského guvernéra hraběte Nasavského a přispěl velice k přírodopisné známosti Východní a Západní Indie. Později vstoupil do služeb Fridricha Viléma, kurfirsta Braniborského, a † po r. 1648. Sepsal spolu s Marcgrafem: *Historia naturalis Brasiliae* (v Leydě 1648); *De utriusque Indiae historia naturali et medica* (v Amst. 1658).

Pistrucci (v. dopl. 1.), ryjec medalií z Itálie rodilý, stal se dvorským ryjcem medalií Anglické královny Viktorie a dopisujícím údem Pařížské akademie krásného umění, a zemřel r. 1859. Jeho medálie ke cti a na památku vysoce postaveným osobám náležejí k nejvýtečnějším dílům toho druhu. Obzvláště se chválí jeho medaillon na památku bitvy u Waterloo s poprsími panovníků rakouského, ruského, pruského a anglického. *Mü.*

Pitau Mikuláš, výtečný nizozemský mědiryjec, nar. 1633 v Amsterdamu, přišel s otcem svým, který též mědiryjec byl, r. 1660 do Paříže, kdež se velmi proslavil a † r. 1696. Vatelet nejvíce chválí jeho dílo *Svatou rodinu* po Rafaelovi, nejvýtečnější dílo co do rytiny a do pravdivého výrazu. Přísněji posuzoval Longhi umělce tohoto, a za nejvýtečnější dílo jeho pokládá *Mrtvého Krista s anděly plačícími nad ním* dle Guercina.

Pitcairn Archibald, nar. se 1652 v Edinburku, stal se 1692 prof. mediciny v Lejdě a 1693 v Edinburku, kde 1713 †. Náležel k hlavním obrancům medicínské mathematiky a sepsal: *Elementa medicinae physico-mathematicae* (v Londýně 1717, 1734, v jaz. angl. 1727); *Opera omnia* (v Edinburku 1713, angl. v Londýně 1727).

Pitloo Antoon Sminck, nizozemský malíř, nar. v Arnhemu r. 1791. Jeho učitelem byl H. I. van Amerom, načež mladý P. s královskou podporou se odebral do Paříže a do Říma, kde až do r. 1816 maloval rozličné zdařilé pohledy měst, jako: *Říma*, tak zvaného *Campo vaccino*; *Kapitolia* atd. Později usadiv se v Neapoli stal se tam ředitelem akademie a zemřel tam r. 1837 na choleru. *Mü.*

Pitra Giovanni Battista, učený kat. bohoslovec, nar. se 31. srp. 1812 v Champ-Forgeuil v depart. Seine-Loire. Byv posvěcen na kněze stal se profesorem rhetoriky v semináři Autunské a vstoupil později do řádu benediktinů v Solismesu, kde se oddal zcela studiím o církevní historii a patristice. Z prvního oboru vydal důkladné dílo *Histoire de Saint-Legér*, a z druhého taktéž obšírné a vážené dílo *Spicilegium Solesmense* (5 sv., v Paříži 1852—60), při jehož sepisování téměř všecky čelnější knihovny v Evropě prohlédl. R. 1858 byl povolán do Říma, kde mu bylo uloženo, aby prostudoval starší a novější kanony církve východní. Výsledkem těchto jeho studií jest dílo *Juris ecclesiastici graecorum historia et monumenta*, jehož první sešit vyšel r. 1864. R. 1862 byl jmenován P. členem „kongregace pro církevní záležitosti Východu“ a 16. bř. 1863 kardinálem. V poslední době účastnil se též předběžných porad o Vatikánském koncilu, a hlasoval na koncilu samém pro dogma o neomylnosti papežově.

Pitrou Robert, franc. architekt, nar. r. 1684 v Nantesu, řídil od roku 1716 stavbu mostu v Bloisu, stal se r. 1726 inžinýrem v Bourgesu, r. 1731 generálním inšpektorem mostů a hrází v království. Založil r. 1748 náměstí Ludvíka XV. a † r. 1760. Jest skladatelem velkého díla stavitelského: *Récueil de differens projets d'architecture de Charpente et autres, concernant le construction des ponts*, jež vydal zeť jeho Taretif v Paříži r. 1756 s 35 mědirytinami.

Pits William, novější sochař anglický, nar. ok. r. 1795. Vzdělal se na akademii Londýnské a později v Římě. K nejčelnějším jeho dílům náleží polovypuklá řezba, představující *Kentaury při svatbě Peirithoově.* *Mü.*

Pitschmann Josef František Jan, malíř, hlavně v Polště činný a o zvelebení polského malířství zasloužilý, nar. se v Terstu 1758, a vzdělav se na akademii Vídeňské odebral se r. 1788 na Volyň do Korca, pozván tam od knížete Czartoryského, tehdy vrchního postolího. Brzo na to vydal se do Varšavy, kdež zůstav až do r. 1794 maloval výhradně podobizny. Za zdařilou podobiznu krále Stanislava Augusta obdařen od tohoto mocnáře drahocenným prstenem se známkou královskou. Z Varšavy odešed do Lvova zabýval se tam podobně 12 let malováním podobizen. Na vyzvání Tadyáše Czackého převzal r. 1806 profesuru kresby na gymnasiu Křemenickém, kterýžto úřad velmi bedlivě zastával až téměř do konce svého života úplných 25 let, získav sobě nemalé zásluhy o vzdělání tehdější mládeže polské a o probuzení v ní citu a smyslu pro krásné umění. Zemřel v Křemenci ve výslužbě 1. září 1834. Vynikal obzvláště v malbě podobizen, jakýchžto k 500 provedl, a kteréž ponejvíce v Polště u veliké vážnosti se chovají. K čelnějším z nich náležejí: pod. *císaře Františka II. a císařovny*, mal. pro arcibiskupa Lvovského Kického; ona *Tadyáše Czackého* v téže římské, *Adama Starzyńského*, *Juliana Ursyna Niemcewicza*, *Josefa* i *Felixe hrabat Tarnowských*, i *jeho vlastní* podobizna, s kteréž lithografovaný snímek se nachází v Rastawieckého *Slowniku malarzów polskich*. Krom toho maloval i v jiných oborech, ačkoli řidčeji a s menším snad úspěchem. Zejména se uvádí z dalších jeho prací:

Adam a Eva v ráji; Sv. Konstantin a Helena; Výjev z písní Ossianových; Panna Maria se spícím Ježíškem; Sv. Tekla; Hráčové v karty a několik krajin. *Mü.*

Pittara Carlo, ital. malíř krajin, v Turině žijící, náleží ve své vlasti k nejvýtečnějším umělcům toho druhu; jeho malby, nad míru věrně a přesně provedené, bývají při tom i velmi správně sestaveny a zdařilou staffáží svěží oživeny. K nejlepším z nich náležejí: *Vesnice v dešti* a *Bouře.* *Mü.*

Pittoni 1) Antonio P., malíř, nar. r. 1660. Zvláště vynikla jeho díla historická. Hertz ryl dle obrazu jeho sedícího a umírajícího Krista. — **2)** Giovanni Battista, slavný historický malíř v Benátkách, † 16. list. 1768 v 80. roce věku svého. Nejvýtečnější obrazy jeho jsou: *Umučení sv. Bartoloměje* v Padově; v obrazárně Petrohradské nachází se od něho *Obětování Ifigenie v Aulidě*; v obrazárně Drážďanské *Mrtvola Seneky* a *mrtvola Agrippinina před Neronem.* Díla jeho jsou velmi duchaplná a vynikají zvláště svou jemností a lehkostí tonu. Dle něho ryli: P. Monaco, F. Bernardi, C. Killian, F. Brunner, G. Haid, A. Pittoni.

Pitz Karel, malíř ze Saarbrücku, ozdobil strop a stěny divadla v Zweibrücku a studoval na útraty vévody Karla II. v Paříži a Římě díla velkých umělců. Jeden ze slavených obrazů jeho jest *Umírající sv. Antonín* v životní velikosti, kterýž dle něho J. Leypold r. 1803 do mědi ryl. V král. galerii Bamberské nachází se od něho obraz představující *Výroční trh rozmanitým lidem naplněný*, kterýž J. P. Kraftem lithografován byl. Siegried ryl dle něho scénu ze života *Rudolfa Habsburského.* Po vpádu Francouzů do Bavor utekl se P. do Prahy, kdež r. 1795 v 52. roce věku svého zemřel.

Pixericourt René Charles Gilbert (v. hl. d.) † 1844 v Nancy.

Pixis Theod. Ludw. Aug., malíř historických obrazů, nar. se 1. čce 1831 v Kaiserslauternu; s počátku se věnoval právnictví, vedle těch studií navštěvoval však od r. 1850 též Mnichovskou akademii a oddal se později zcela umění. Již r. 1855 vstoupil P. u veřejnost s dvěma velikými skladbami, a sice kartonem *Koriolán a jeho matka* a olejovým obrazem *Fridrich II. Hohenstaufský Vincinem do nebezpečí uveden.* Další jeho olejový obraz z r. 1856 *Hus loučí se v Kostnici se svými přáteli* byl zakoupen od uměleckého spolku v Bernu a vystaven v tamějším spolkovém paláci. Později zdržoval se P. ve Florencii a v Římě, kde počal kresliti karton *Smrt Virginie*, díla tohoto však nedokončil, neb r. 1858 povolal jej Bavorský král Max. II. do Mnichova, aby tam provedl některé stěnomalby v národ. museu. P. pracoval na těchto stěnomalbách do r. 1863. Jsouť to: *Korunování Karla X. krále Švédského v Upsale, Karel X. v bitvě proti Dánům* a *Karel XI. v bitvě u Lundu.* V prázdných chvílích, které mu dopřála namáhavá tato práce, zhotovil P. hist. obraz představující *Kalvínovu poslední rozmluvu se Servetem v žaláři v Geneve.* V letech 1862—68 zhotovil P. množství větších kartonů k národním písním něm., které fotografiemi hrozy velikého došly rozšíření. Podobně zhotovil četné ilustrace k básním Schillerovým a na žádost královu též k mnohým motivům z oper Wagnerových (*Meistersinger von Nürnberg, Lohengrin, Isolde*). Tyto poslední obrazy jsou na zámku Hohenschwangau. V novější době počal pěstovati opět malbu a uveřejnil poetické obrazy *Moltke v Švarcvaldě, Líbánky na venkově,* ilustraci Uhlandovy písně *Auf der Höhe* a j.

Plagemann Carl Gustaf, souč. malíř histor. obrazů, nar. se 1805 v Södertelje ve Švédsku. S počátku navštěvoval akademii Štokholmskou a [illegible] se pak do ciziny, zejména do Kodaně, [illegible] Ždan a Mnichova, kde všude studoval [illegible] ších i novějších mistrův. Na to se [illegible] Florencii a odtud odebral se do Říma, [illegible] přes 22 let. Od r. 1855 žije P. v Štokholmě, byv ještě v letech 1853—4 v Madridě. [illegible] jsou co do slohu, kresby a barvitosti [illegible] beniny mistrů starých. Jmenujeme z [illegible] *vrhá vysokému kněží penís* [illegible] rýž byl přijat za člena akad. Štokholmské), [illegible] *posl[illegible]*, *Večeře Páně* (dle manýry Rafaelovy) [illegible] kopie dle Tiziana a Rafaela pro Virtemb[illegible] léma, jakož i mnohé obrazy mytholog[illegible]

Plachý Václav (v. hl. d.), skladatel [illegible] vynikal zvláště znamenitými skladbami [illegible] pro hudbu církevní. Z děl jeho [illegible] sledující: *Mše pro 4 hlasy a orchestr* [illegible] *Graduale pro 4 hlasy, 2 violiny,* [illegible] *hany do C. Op. 24.* Dále vydal [illegible] *Der praktische Clavierlehrer, oder Anfang*[illegible] *Tonleitern, Uebungen, Passagen und* [illegible] *stücke in fortschreitender Ordnung* [illegible] *Op. 25; Les Immortelles. Recueil des* [illegible] *de differentes Nations Op. 57; 12* [illegible] *Nationales: 1. Oesterreichische Weisen,* [illegible] *Melodien; 3. Čechische Baladen Op. 104;* [illegible] *sical sur tous le tons et demi tons* [illegible] *quatre Études. Op. 101.* P. † ve Vídni 7. [illegible]

Plančić Georgie, výtečný pedagog, [illegible] v Citta Vecchia na ostrově Hvaru v Dalmacii [illegible] 1780, vstoupil po odbytých studiích [illegible] do semináře a byl r. 1805 za kněze vysvěcen [illegible] zději dosáhl ještě doktorátu theologie [illegible] doby snažil se P. zanedbané školství [illegible] matsku zvelebovati, a když pak r. 1817 [illegible] byl vrchním inšpektorem nad školami [illegible] v Dalmacii, zdvojnásobnil píli svou, [illegible] školy se zařizovaly, řádnými a [illegible] obsazovaly a pak aby rodiče donuceni byli [illegible] škol posílati. P. má tudíž neocenitelných [illegible] zlepšení národního školství ve vlasti své. [illegible] ních prací jeho vyšly tiskem: *Saggio d'*[illegible] *e miglioramento e promuovere l'istruzione* [illegible] *Dalmazia* (v Zadru 1820); *Katekizam* [illegible] *vanjim i odgovorim za dieciu* (v [illegible] R. 1820 byl P. zvolen do komise, která [illegible] viti ilyrský pravopis, a podal pak k [illegible] zvláštním spisu pod titulem *Abbecedario* [illegible] *italiano ed illirico* ostatním členům [illegible] k opravám, které takřka vesměs přijaty byly [illegible] v Zadru r. 1851.

Plank 1) Beda, učený mnich [illegible] nar. se ve Weyeru v Horních Rakousích [illegible] 1741, vstoupil po absolvovaných školách [illegible] šlních r. 1760 do řádu benediktinů v Krem[illegible] r. 1765 na kněze vysvěcen. Od té doby [illegible] profesuru na ústavě klášterním až do [illegible] Hj. 1830. P. získal sobě veliké zásluhy [illegible] důkladné historie kláštera Kremžského [illegible] původních pramenů, kteráž dosud pro [illegible] kou má cenu. Annaly ty jsou známy [illegible] *Kremsmünsters Schicksale mit anderen* [illegible] *im österreichischen Staate getheilt vom Jahre* [illegible] *1830;* dále vydal: *Jubelfeier des 1000jährigen* [illegible] *münsters* (v Linci 1778) a přeložil [illegible] *Marcus Cremifanensis sive orationes* [illegible] jazyk německý. — **2)** Heinrich Ludw. P. [illegible] se 19. čce 1785 v Gotinkách, kde se [illegible] vědě a obral si za úkol výklad písma [illegible] kona. R. 1806 procestoval Německo a [illegible] prof. bohosloví na theolog. fakultě [illegible]

lsobení tomto sepsal: *Ueber Offenbarung und iration in Beziehung auf Schleiermachers neue Anm über Inspiration* (v Got. 1817) a *Kurzer Abriss philosophischen Religionslehre* (tamt. 1821). Sešel předčasnou 25. září 1831. — 3) **Josef P.**, souý malíř, rodilý z Tirolska, vzdělal se v umění ìském na c. k. akademii výtvarných umění ve i, a vystoupil s plody svými poprvé r. 1846 na ecké výstavě rak. spolku přátel umění s obrazy *dětí*. Práce P-ovy byly velmi jemně prove, a jmenovitě v kolorování jevila se zvláštní st a harmonie barev. Od r. 1853—64 vystavil řady obrazů ve výstavách zmíněného spolku, vesměs přešly v majetek soukromý. P. matéž obrazy oltářní, zejména r. 1861 *Pannu* i pro klášterní kostel františkánů v Lublani 1862 *Křížovou cestu* pro tamější katedrálu. těchto vynikají z prací jeho: *Sv. Michal; Martin; Proměnění Krista* a j.

Plassan, franc. malíř genru, v Paříži žijící, rdeaux rodilý, obdržel za své malby již rozvyznamenání, mezi jin. r. 1859 i kříž řádu 6 legie. Ke zdařilejším z jeho maleb náležejí: *ženština; Návštěva u okénka; Při vstávání; modlitba; Po obědě.* *Mü.*

Pláště, též **pulpitová střecha** neb **kosina** něm. *Pultdach*, fr. *comble en potence, en appen*ngl. *shed-roof*) nazývá se druh střechy, kteráž, íc se o kolmé pozadí, toliko na jednu stranu ní. *Mü.*

Plátek, někdy též **páska** (franc. *filet*, něm. *chen*), v architektuře **plotna** velmi nepatrné , sloužíc ponejvíce toliko za spojidlo. *Mü.*

Plathner Hermann A., žijící malíř genru v Düsrfě, nar. r. 1831 v Gronově v Hanoversku. Věse s počátku polnímu hospodářství navštěvoval polytechnickou školu v Hanoveru a vstoupil 54 do akademie Düsseldorfské. Později stal se **Tidemandovým a Jordanovým**, a koak k dalšímu vzdělání svému cestu po Vest-, Hesensku a Černolesí. Jeho genrové obrazy, ímiž r. 1862 poprvé vystoupil, vynikají řádnou kteristikou a správným provedením. Ke zdam z nich náležejí: *Stařena a její schovanci; Vyhráčové; Politikové; Návštěva kantorova.* *Mü.*

Platner Jan Zachariáš, výtečný ranhojič, nar. srp. 1694 v Míšni, studoval lékařství v Lipv Halle, a stav se doktorem procestoval Něa Francii. Vrátiv se do Lipska stal se tam orem lékařství a ranhojictví na universitě a pros. 1747. Sepsal a vydal: *Opuscula chia et anatomica* (2 sv. 4. vyd. v Lips. 1749) a *tiones chirurgiae rationalis* (tamt. 1745), přetéž do němčiny a holandštiny.

latte-Montagne 1) Mattheus, nizozemský nar. v Antorfě 1600, pracoval delší čas ve cii s **Janem Asselynem**. Odtud přestěse do Paříže jmenoval se tu P.-M., později jen **Montagne**. Jeho námořské obrazy a , kteréž ponejvíce do Holandska a do Němec taly, bývají za příčinou své krásy a věrnosti váženy. Dle něho ryl **Gregori** jeho vlastní snu, avšak i M. sám ryl několik velmi zdalistů ve způsobě a směru **Fouquièresově**, *Krajinu s rozličnými budovami a lidskými po*i a *námořský obraz s několika loďmi*. R. 1666 v Paříži. Jeho syn — 2) **Mikuláš**, nar. byl v malbě žákem **Filipa de Champai**ryjectví pak **Jana Morina**. R. 1681 stal esorem v Paříži, kdež i zemřel r. 1706. Z jeho nacházejí se čelnější po rozličných kostelích Pařížských, jako v tamější katedrále, v kostele panen nejsvětější svátosti (*filles du saint sacrement*) a sv. Mikuláše (*Saint Nicolas des champs*); z jeho rytin zasluhuje být uvedena *Mrtvola Kristova* dle **Filipa de Champaigne**. *Mü.*

Plattner Alois, schopný malíř histor., v Innsbrucku žijící, žák **Corneliusův**, kteréhožto mistra svého věrně následuje. V kaple hřbitova Innsbruckého maloval na stěně *Poslední soud* a *Vzkříšení*; dále na stropě románského kostela Zirlského *Vzkříšení Páně* a *Klanění se Jezulátku*. *Mü.*

Plebiscit (v. hl. d.). Tento ve Francii od Napoleona I. ponejprv užitý, na pohled zcela demokratický, v pravdě však jen zájmům despocie sloužící prostředek využitkoval též Napoleon III. několikráte v plné míře a se zdarem pro své záměry. P-em dal si vladař tento potvrditi státní převrat ze dne 2. pros. 1851, dále usnešení senátu, jímž nabídnuta byla jemu co princi a presidentu republiky koruna císařská a konečně částečnou změnu ústavy v kv. 1870, kterouž císařství na novo okázale utvrzeno býti mělo. Při všech těchto hlasováních byl počet přisvědčujících „Ano" vždy nad míru veliký, jakž se jinak při tak dobře zorganisovaném byrokratickém ústrojí Napoleonově ani očekávati nedalo.

Plencïz 1) Marcus Anton P., lékař a spis., nar. se 28. dub. 1705 v Salcanu u Gorice, kdež také gymn. školy odbyl, načež odebral se na medicinskou fakultu do Vídně a odtud později do Padovy, kdež promovován byl r. 1734 za doktora lékařství. Navrátiv se do Vídně chtěl zde co praktický lékař se usídliti, což mu však zakázáno bylo do té doby, dokud ve Vídni novým rigorosním zkouškám se nepodrobí; za krátkou dobu byl pak P. podruhé za doktora mediciny ve Vídni promovován, kdež napotom v praxi znamenitě se mu dařilo. Co spisovatel byl P. velmi pilný, a spisy jeho, obsahující četná a vzácná pozorování původní, také přešly překladem i do jiných jazyků. Uvádíme zde následující: *Opera medico-physica in IV. tractatus digesta* (ve Vídni 1762); *Dissertatio phys. oeconomica, seu nova ratio frumenta aliaque legumina quam plurimis annis integra salvaque conservandi* (tamt. 1864); *Tractatus de Scarlatina, olim cum aliis ejusdem operibus, nunc vero separatim et ab auctore ipso novis observationibus auctus* (tamt. 1780). P. byl za své snahy a horlivé působení v praktickém životě i v literatuře medicinské od císařové Marie Terezie r. 1770 do stavu šlechtického povýšen. † ve Vídni 25. list. 1786. — 2) **Josef von P.**, (syn před. ?), lékař a spis., nar. se ve Vídni 1751, a po odbytých školách středních vstoupil na medicinskou fakultu na universitě Vídeňské, kde r. 1773 za doktora byl promovován. Roku 1778 udělena mu byla professura praktické mediciny na vysokém učení Pražském. Ku praktickým cvičením ustanoveno bylo tehdy na medicinské klinice pouze 8 postelí pro chorobné v nemocnici milosrdných bratří, což P-ovi nestačilo, tak že pro přednášky záhy docílil 50 postelí. I o nemocné ženy k demonstracím klinickým postaral se P. tím způsobem, že v náhradu zadarmo je léčil v městském chorobinci a j. Co spisovatel vydal tiskem: *Observationum medicarum decas I.* (ve Vídni 1778); *Acta et observata medica* (v Praze 1780), kteréž také přeloženy byly na jazyk německý. Snaživého a vysoce vzdělaného lékaře toho zachvátila předčasná smrt v Praze 26. dub. 1785.

Pletsch Oskar, schopný malíř genru, nar. v Berlíně r. 1830, vzdělával se dílem ve svém rodišti, dílem i v Drážďanech; vyniká kromě svých obrazů z domácího života obzvláště svými duchaplnými ná-

kresy k rozličným knihám pro lid, zejména pak pro mládež. *Mů.*

Pleyer Josef, spisovatel, nar. se v Lokti 26. dub. 1709, vstoupil po odbytém gymnasium r. 1727 do řádu tovaryšstva Ježíšova, dosáhnuv pak hodnosti doktorské z filosofie a z bohosloví ustanoven byl za profesora nejprvé na gymnasium, později na školách filosofických v Klementinum v Praze. P. vynikal zvláště v mathematice a fysice, a přednášky jeho z těchto předmětů byly velmi četně navštěvovány. Co spisovatel vydal: *Primae quatuor qualitates Elementorum ad principia Peripatetica adversus Neotericorum placita . . . . stabilitae* (v Praze 1746); *De planetarum praesertim minorum et stellarum fixarum in mundum sublunarem influentiis* (tamt. 1749); *Erotema, utrum solus sol, an etiam luna et reliquorum errantium quinarius, tum inerrantium numerus innumerus mundo sublunari beneficus* (tamt. 1849); *Tractatus theologici* (4 díly, tamt. 1752—58); *Lux ad legitimam ecclesiasticorum Ordinum susceptionem, et munerum ecclesiasticorum administrationem praemonstrata* (3 díly, tamt. 1767—71) atd. P. † u vysokém stáří v Praze r. 1799.

Plock Karel, současný sochař, nar. se r. 1827 v Alpirsbachu ve Virtembersku. R. 1849 vstoupil do Štutgartské umělecké školy, kde mu byl Wagner učitelem. Z doby jeho studií pochází jeho socha *Petr a žalděři* (1856), později byl učitelem modelování a sochařství na rozličných ústavech ve Virtembersku, a teprv v posledních dobách oddal se opět výkonnému umění a zhotovil sochy pro novou polytechniku Štutgartskou a model pro pomník Kernerův ve Weinsbergu.

Plockhorst Bernhard, současný malíř historických obrazů a prof. malířství v Berlíně, nar. se 1825 v Brunšviku. Prvního vzdělání uměleckého nabyl v kolegiu Carolinum svého rodiště a odebral se k dalšímu vzdělání r. 1846 do Berlína a r. 1849 do Drážďan. Až po tu dobu pěstoval výhradně kresbu a lithografii, leč r. 1850 odebral se do Mnichova a oddal se tam s bratry Pilotymi zcela malířství. Později studoval nějaký čas návodem Coutura v Paříži a navštívil pak Belgii, Holandsko a Benátky. Po těchto cestách maloval v Lipsku a v Berlíně podobizny, obrazy genrové a historické, až byl roku 1865 povolán za profesora malířství do Výmaru, kde setrval až do r. 1869, v kterémž roce byl povolán za profesora do Berlína. Jakkoliv P. valně vynikal jako podobiznář, leží přece hlavní umělecký jeho význam v nábožensko-historických jeho obrazech. V tomto oboru vyniká nejen výtečným koloritem, nýbrž vždy velikolepou koncepcí a jednoduchým, ušlechtilým provedením. Z obrazů jeho v tomto oboru jmenujeme: *Marie a Jan vracejí se od hrobu Kristova, Cizoložnice před Kristem, Mater dolorosa* (tyto 3 obrazy jsou v galerii Löwensteinské v Moskvě); *Vzkříšení; Boj archanděla Michala se Satanem o mrtvolu Mojžíšovu; Kristus zjevuje se Majdaleně.*

Płoński Michal, polský umělec, kreslíř, malíř a ryjec, hlavně v posledně jmenovaném umění vynikající, nar. se ve Varšavě 16. led. 1782 z rodičů šlechtických, jevil už záhy neobyčejné vlohy a zalíbení v umění, pročež jej otec dal do učení k slavnému tehdy ve Varšavě malíři J. P. Norblinovi, na jehož radu a odporučení mladý P. pak k dalšímu vzdělání svému vydal se na cesty do cizozemí, s počátku do Dánska, zejména do Kodaně, pak do Holandska, kdež delší čas stráviv věnoval se r. 1802 v Amsterdamě ryjectví, ve kterémž brzy znamenitých výsledků docílil. Neboť přijda nezadlouho na to do Paříže byl zde vyzván, aby se súčastnil ryjeckých prací v tamějším museu, k čemuž on se uvoliv po nějaký čas s výborným úspěchem [illegible] pak touha po otčině jej opět k návratu [illegible] přiměla. Přišed r. 1810 zase do Varšavy [illegible] se tu ponejvíce malováním podobizen [illegible] Brzo však počalo u něho jeviti se [illegible] i dán jest mladý umělec dne 20. [illegible] 1811 [illegible] mocnice k milosrdným bratřím, kdež [illegible] 1812. Kromě podobizen kreslil, maloval [illegible] ličné jiné věci. Sbírku takovýchto jeho [illegible] nejvíce z prvější jeho doby (hlavně z let [illegible] pocházejících a ponejvíce v Nieborově [illegible] chová rodina knížat Radziwiłłův; [illegible] praví Rastawiecki, že jsou provedeny [illegible] a způsobu slavného Rembrandta, [illegible] zvláště správnou kresbou. Lithografované [illegible] umělcova nachází se v Rastawieckého [illegible] *malarzów polskich.*

Ploos van Amstel Jacob Cornelis, [illegible] kreslíř, ryjec a sbíratel uměleckých věcí, [illegible] sterdamě r. 1726, † tamtéž r. 1798. [illegible] vlastnoručních nákresů nejlepších [illegible] ských, německých a nizozemských mistrův [illegible] vydal 46 listův barvotiskem, k jehož [illegible] sám přispěl, a z kterýchžto listův mnohé [illegible] byly kresleny. K lepším z nich náleží: [illegible] *stoa ve španělském kraji* dle Averkampa; [illegible] *jíen* dle van der Meera; *Vnatřek* [illegible] dle Adriaana van Ostade.

Plotna, deska (něm. *Platte*), v [illegible] silná, příčným řezem z hranolu (neb i [illegible] řená stavitelská část. Vyčnívá-li jen málo, [illegible] se páskou (ve vazbě dřev však sponou, [illegible] franc. *bande, plate-bande*; něm. *Band*) [illegible] čili patička sloupu, nazývá se *plinthos* [illegible] též podstavek); vyčnívá-li však více [illegible] spod vyhloubena k odvádění vody, [illegible] sutá deska (lat. *corona*, franc. *larmier*, [illegible] *stone*, něm. *Hängeplatte*).

Ploucquet Vilém, znam. lékař a [illegible] nar. se 1744 v Rötenberku, stal se 1782 [illegible] diciny v Tubinkách a † 1814. Sepsal: [illegible] *gewaltsamen Todesarten* (v Tubinkách 1777) [illegible] *pulmonum docimasia*, v kterémž díle o [illegible] cemi dle něho pojmenované pojednává (tamt. [illegible]) *Pathologie mit allgemeiner Heilkunde* [illegible] *gesetzt* (tamt. 1798); *Delineatio systematis* [illegible] (4 sv. tamt. 1791—93); *Initia bibliothecae* [illegible] *practicae et chirurgiae realis* (8 sv. tamt. [illegible]) k tomu pokračování (4 sv. tamt. 1799—18[illegible]) *ratura medica digesta* (tamt. 1814).

Ployer, Karel šlechtic, guberniální [illegible] v Sarmingsteinu v Horních Rakousích [illegible] Otec jeho Gottfried Ignác P. byl [illegible] dvorní agent povýšen do dědičného [illegible] ckého. Mladý P. odbyv gymnasium a [illegible] nická vstoupil do služby státní, kde [illegible] sáhl hodnosti c. k. guberniálního rady [illegible] P. zabýval se s velikou horlivostí [illegible] dal na poli tomto mnohé důmyslné [illegible] časopisech uveřejněné, zakládající se [illegible] vlastním badání a pečlivě provedených [illegible] Uvádíme zde následující: *Beschreibung des* [illegible] *werkes zu Bleiberg bei Villach in* [illegible] *schreibung des opalisirenden Muschelmarmor*[illegible] *samt von dem Zustande der Bergwerke* [illegible] *im 16. Jahrhundert.* P. † v Inšpruku 18[illegible]

Plüddemann Hermann Freihold, [illegible] vější malíř historický, nar. v Kolobřehu [illegible] učil se s počátku u Siega v Magdeburku [illegible] r. 1828 navštěvoval školu Begasovu [illegible] v letech 1831—1837 pak akademii Düsseldorfskou. R. 1848 přestěhoval se do Drážďan, kdež [illegible]

coval až do své smrti r. 1868. Ke zdařilejším z jeho maleb se čítají: *Ludvík Železný, lantkrabě Durynský, a odbojní jeho poddaní; Kolumbus, hádaje se s učenci v Salamance; Otto z Wittelsbachu a papežští legáti na říšském sněmě v Besançoně; Wallenstein a Seni; Konradin na popravišti.* Krom toho P. ozdobil malbami na obmítce zámek Heltorfský a velkou síň v radnici Elberfeldské, a provedl též mnohou zdařilou rytinu způsobem leptacím. *Mü.*

Pò 1) Pietro del, italský malíř a ryjec, nar. v Palermě r. 1610, † v Neapoli r. 1692. Učil se umění svému u Domenichina v Římě, kdež pak i nějaký čas je samostatně provozoval. V historických jeho malbách, sejména v jeho *Stětí sv. Jana* a v *Ukřižování sv. Petra*, pozorovati velikou bedlivost u provedení. Jeho rytiny bývají ponejvíce leptány a pak rydlem bedlivě dokončeny; toliko kresba při nich nebývá vždy scela přesná. Ke zdařilejším z nich náležejí: *Panna Maria s Jezulátkem a sv. sv. Josefem na útěku do Egypta* dle Poussina, a *Žena kananejská* dle Annibala Caracciho. — Jeho syn **2)** Giacomo del P. byl malířem, maje dílem svého otce, dílem Poussina za učitele, a stal se později profesorem pitvy na umělecké akademii sv. Lukáše v Římě. V Neapoli maloval mnoho na obmítce, kteréžto jeho malby nebývají vždy prosty jisté manýry. † r. 1726. — Sestra Giacomova a tedy dcera Pietrova **3)** Teresa del P-a, znavši se výborně v malbě miniaturní a v ryjectví, byla též údem řečené akademie. Její rytiny jen s těží lze od rytin jejího otce rozeznati. Obzvláště z nich vyniká *Vítězný oblouk Trajanův.* Umělkyně ta † v Neapoli r. 1716. *Mü.*

Počátky. V prvním dodatku k tomu článku, na řádku 7. má místo 1589 státi 1389.

Podbielski, Eugen Ant. Theofil von, prus. generallieutenant, nar. se 17. říj. 1814; byl vzdělán vojensky na akademii v Lehnici a vstoupil r. 1831 do prus. armády. R. 1849 byl povýšen za rytmistra u hulánů, a r. 1855 stal se majorem v generálním štábu. R. 1858 stal se plukovníkem, a r. 1863 komandantem 16. brigády jízdecké, načež konal ve válce šlesvické služby jako generální ubytovatel prus. armády. R. 1866 byl povolán jako generalmajor za ředitele vojenského odboru do ministerstva v Berlíně, a ve válce proti Rakousku byl generálním ubytovatelem Prusů. V tomto úřadě byl neustále blízko osoby královy a ustanovil společně s rak. podmaršálkem baronem Zohrem 22. čce demarkační linii mezi oběma vojsky před Vídní. Roku 1868 byl jmenován P. generallieutenantem a r. 1870 generálním ubytovatelem veškeré něm. armády. Též jako vojenský spisovatel působil P., a za války francouzsko-německé zasýlal úřední správy telegraf. z bojiště do Německa.

Podebusk 1) Henning, ze starého rujanského knížecího rodu Putbusův (v. t.), byl drostem (nejvyšším dvorským maršálkem) v Dánsku za vlády Valdemara Atterdaga, Olufa a Markéty a zůstavil po sobě dobré jméno jak pro bystrotu svého ducha, tak i pro věrnost a oddanost svou rodu královskému. Když Valdemar za příčinou četných a mocných nepřátel svých přinucena se viděl opustiti zemi (1368), ustanovil P-a za zeměsprávce v čas své nepřítomnosti, i podařilo se jím takto uzavříti mír s městy hansejskými (1369) a jednotu rozděliti. Kdy P. vlastně zemřel, není povědomo, r. 1394 pokládá se však už za mrtvého. Jeho syn **2)** Valdemar P. stal se r. 1376 biskupem v Odense († 1392) a měl svého bratrovce Teze P-a († 1400) za nástupníka. *Mü.*

Podhajský 1) Jos., dr., prof. gymn. v Mladé Boleslavi, nar. r. 1838, věnoval se studiu přírodních věd, mathematiky a filosofie, zejména poslední vědou obíral se se zálibou již od let universitních počínaje, kdež spolu s dr. prof. Dastichem byli nejlepšími žáky profesorů Zimmermanna a Volkmanna. Po odbytých studiích universitních nastoupil P. úřad učitelský na gymnasium, v němž shledáváme ho naposled v Mladé Boleslavi, kde celkem působil v povolání svém s pílí neunavnou a vzornou po 10 let vytrvale a zdárně. P. požíval pro dokonalost povahy své, jakož i pro nevšední vědecké vzdělání mezi kolegy svými, rovněž jako v nejširších kruzích obecenstva zasloužené vážnosti, čehož důkazem je, že poctěn byl důvěrou obecního staršího v Mladé Boleslavi, jsa zároveň členem výboru i jiných blahopůsobných ústavů a spolků. O nadání a píli jeho svědčí články, které v poslední době uveřejnil, a sice: *O pudu zvířecím* (v *Osvětě* 1872); *O povšechném vývoji ústrojenstva* (s přídavkem mathematickým v *Časopisu musejním* 1872—73); *Řeč co svrchovaný zjev ruchu životního* (v *Programu* gymn. Mladoboleslavského 1872). V rukopise zůstaly po něm ještě: *Analytická geometria v rovině; Analytická geometria v prostoru; O redukci všeobecné rovnice ploch 2. stupně;* pak nedokonaná pojednání *o spekulativních základech optiky*, a rovněž nedokončených několik filosofických, hlavně psychologických pojednání. P. zemřel po delší chorobě plicní 25. srp. 1873 v Mladé Boleslavi. *Kpt.* — **2)** Vincenc P., spisovatel a krasopisec český, nar. v Poličce 14. led. 1840, odbyl hlavní a reální školy ve svém rodišti a dvouletý kurs učitelský v Hradci Králové, kde nabyl způsobilosti učitelské pro hlavní školy, načež nastoupil dráhu učitelskou r. 1859 na dívčí škole v Chrudimi. Po šesti letech povolán byl do rodiště svého na chlapeckou hlavní školu. Roku 1868 strávil ve vyšším běhu učitelském v Praze, a sloužil téhož roku zkoušku z odboru gramaticko-historického. Vedle toho vykonal svým časem universitní zkoušky z frančiny a angličiny. Ač byl r. 1869 zvolen za ředitele vyšší dívčí školy v Domažlicích, přijal ku přání občanstva Poličského učitelské místo na reální škole v Poličce, na níž vyučuje též frančině. Za nedlouho na to byl po výsledku volby do školní rady od učitelů okresu Poličského vykonané suspendován. Avšak po čtvrt letě byla suspense jeho zrušena, a P. r. 1872 za prov. ředitele občanských a reálních škol v Poličce ustanoven, kdež posud působí. Mimo to byl P. činným v jednotách Poličských, zejména v Poličské Budči, v níž jest náměstkem předsedovým. Literární práce jeho zasahují po většině v obor pedagogický a vyšly tiskem ve *Škole a životě*, v *Besedě učitelské* a j. Roku 1872—3 vydal P. *Krasopisné vzory*, jichž 1. sešit obsahuje latinku a 2. sešit písmo německé. V tisku se nalézá sešit 3., písmo francouzské. Jeho pedagogické pojednání *Co nazveme pokrokem u vychování národním* bylo poctěno cenou Besedy učitelské. Za vystavené práce obdržel P. při učitelském sjezdu v Záhřebě r. 1871 čestný diplom. Mimo to dostalo se mu nejednoho vyznamenání za jeho vzorné působení školské. *Z.*

Podhradský z Vlčí a Psí Hory, čes. rodina erbovní, jenž kvetla v Čechách v XVI. stol., držíc tam zboží zemská. Praotcem jejím byl Václav P., který r. 1549 od cís. Ferdinanda I. obdařen byl erbem a titulem z Vlčí a Psí Hory, kterýžto erb se vypisuje takto: „Štít na dvé na zdél rozdělený, v jehož pravé modré polovici vlk své přirozené barvy na zadních nohách stojící, maje v ústech vařeji (sic) k levé straně obrácený, v levé pak žluté pes chrt bílé barvy též na zadních nohou, s bílým obo-

jelcem na hrdle, k pravé straně proti vlku obrácený vzhůru stojí, a nad helmem půl vlka své přir. barvy k pravé straně vyniká.“ — Václav P. byv r. 1557 na sněmu přijat do stavu rytířského učinil t. r. přiznání k stavu tomu; týž držel město Krásnou Horu, již r. 1550 vyfreimarčil za jiná zboží od Šebest. Markvarta z Hrádku, a přichází na sněmu ještě r. 1558. — R. 1563 připomíná se tolikéž Václav P. z Vlčí Hory (syn předešlého), byv tehdáž sousedem Kutnohorským, jako svědek v rozepři města Čáslavi s klášterem Sedleckým. — R. 1580 seděl Václav P. na tvrzi Lorci u Kutné Hory, a v tit. z r. 1589 čteme Václava Podhradského z Vl. H. na Bělči. — Na začátku XVII. století nedržela rodina ta více zboží zemského v Čechách a nepřichází vůbec více ani v deskách ani na sněmích zemských. *Ra.*

Pöch Alois, botanik, nar. se v Litoměřickém kraji v kv. 1816 a † tamt. 20. led. 1846. Studoval v České Lípě, pak v Praze medicinu (1836 a 37), načež zcela se oddal studiu botaniky, v němž ho výtečný botanik Filip Max. Opiz (v. hl. d.) valně podporoval. V srp. 1839 cestoval v Sudetách, sebral za třínedělního pobytu přes 2000 rostlin zajímavé flory tamější a podal o něm zprávu ve spise *Reise in die Sudeten*, v němž celé pohoří a bohaté jeho rostlinstvo zevrubně popisuje. R. 1840 utrpěl skokem do Jeleních Příkopů nebezpečné poranění; vyléčiv se poněkud odebral se do Vídně a studoval zde hlavně mechy. R. 1841 podnikl cestu do Alp, příštího roku do Benátek a navrátil se zpět přes Alpy do Vídně. Z cesty té přinesl bohatý herbář. Navrátiv se r. 1842 do Čech stal se asistentem botanické stolice v Praze a započal u vydávání sušených listnatých mechů, o kterých v díle *Bryologia bohemica* též důkladně pojednává. Roku 1843 navštívil opět Sudety, a r. 1844 Libverdu. Krátce před úmrtím jeho vyšla *Centuria prima muscorum exsiccatorum Bohemiae*. Bohaté jeho sbírky a denníky přešly do majetku biografa jeho Frant. Keila, který v Pražském časopise *Lotos* r. 1851 podal některé dodatky o českých listnatých mechách a o vegetaci mechů v Libverdě z P-ových rukopisů.

Poetsch Ignaz Sigmund, lékař, nar. se v Jirkově v Čechách 29. říj. 1823, navštěvoval gymnasium v Chomutově, načež odebral se na studia medicinská do Prahy a odtud po dvou letech do Vídně, kde r. 1849 dosáhl hodnosti doktorské. R. 1854 ustanoven byl za klášterního lékaře v Kremži, kde dosud co praktický a velmi oblíbený lékař žije. P. zabýval se již co studující pilně studiemi botanickými, zejména pak obral si mechy za předmět speciálního badání svého. S Mdr. K. Schiedermayrem, který rovněž studia botanická pěstoval, prozkoumal P. brzy celou květenu tajnosnubných rostlin v Dolních i Horních Rakousích a uveřejnil co výsledek badání svých v časopisu *Abhandlungen des zoologisch-botanischen Vereins in Wien* r. 1856 důležitá a obšírná pojednání pod názvem: *Erster Beitrag zur Mooskunde Niederösterreichs* (obsahující 40 nově objevených druhů mechů); *Beitrag zur Flechtenkunde Niederösterreichs* (1857); *Beitrag zur Lebermooskunde Niederösterreichs; Die Kryptogamenkunde Oberösterreichs* (1858). P. účastnil se též vydávání herbářů Rabenhorstových v Drážďanech a přispíval původními pracemi svými do různých časopisů odborných. Společně s K. Schiedermayrem vydal P. roku 1864 ve Vídni: *Systematische Aufzählung der im Erzherzogthum Oesterreich ob d. Ens bisher beobachteten samenlosen Pflanzen.* Veliké zásluhy P-ovy o botanická badání odměněna byla od přírodozpytců, tím, že jménem jeho některé nové odrůdy rostlin nazvali, jako: *Parmelia Poetschiana, Bi*[illegible]*etschiana, Pötschiana bacilloides* a j. v.

Poetzsch Eduard, žijící stavitel, nar. v L[illegible] r. 1803. Navštěvovav akademii tamější v l. [illegible] 1823 a onu v Drážďanech v l. 1824—2[illegible] cesty po Německu, Italii, Francii, Anglicku, [illegible]sku, Belgii, Dánsku a Turecku. V jeho [illegible] pozorovati snahu, aby z novějších potřeb [illegible] hlavní tvary oživil antickou, zejména [illegible] mentikou a tuto k platnosti přivedl, aniž by [illegible] otrocky se vázal na nějakou autoritu. [illegible]lejším z četných jeho staveb náležejí: [illegible] draží v Lipsku; tamější *lóže svobodných* [illegible] *kupecká budova* tamtéž. R. 1830 vydal [illegible] *schönen Baukunst.* Ze mnohých jeho žáků [illegible] vyniká Gustav Wilhelm Müller, [illegible] r. 1826, od r. 1854 samostatně pracuje a, [illegible] zcela ve spůsob svého mistra, provedl již [illegible] čet zdařilých městských i venkovských [illegible]

Pogatschnigg Valentin. (Doplněk a [illegible] viz díl XI. str. 33.) P. není doktorem filos[illegible] doktorem práv. Vstoupiv do státních služeb [illegible] se okresním komisařem v Běláku v K[illegible] kud r. 1871 byl povolán do redakce dle[illegible]ner *Zeitung*. Počátkem říj. 1872 jmenován [illegible] národní hospodářství, ústavní a správní [illegible] na vojenské akademii v Novém Městě za V[illegible] bývá se nyní jmenovitě literárními pracemi [illegible] rodním hospodářství, literaturou o právech [illegible] ními studiemi slovanskými a germanskými [illegible] posledním směru napsal několik důkladných [illegible] do *Wochenschrift für Wissenschaft und Kunst* [illegible] novitě úvahu o slovinské mythické pomezní [illegible] do *Oesterreichische Zeitschrift für Verwaltung* [illegible] ných, i dá se ještě mnoho dobrého od toho [illegible] učence očekávati.

Poggio (v. hl. d.), od r. 1453 kancléř Florentinský. Velmi dobře znám jest Čechům P. z [illegible] Kostnického, kde tehdáž s papežem se [illegible], odkud dne 30. kv. 1416 příteli svému Leonardovi Brunovi Aretinskému (z Arezza) [illegible] Mistra Jeronyma z Prahy, jsa očitým svědkem [illegible] s ním jednání, obšírný list o jeho ohran[illegible] poslal, v němž v prvním návalu citu [illegible] učiněného věrně a upřímně vylíčil povahu [illegible] odpraveného mistra českého. List tento [illegible] živobytí spisovatelova v Evropě daleko [illegible] šlul (viz von der Hardt v aktech [illegible] a byl i na český jazyk již od Veleslavína [illegible] Palacký uveřejnil jej dříve v *Archivu českém* [illegible] a později ve svých *Dějinách národu Čes.* [illegible] k r. 1416). Jiného však listu z Kostnice o [illegible] boženské reformaci vůbec nepsal. Proto [illegible] vrženy jsou jeho dva listy, jež vyšly [illegible] Husova komitétu Berlínského tiskem Dra [illegible] v Praze s názvem *Neomylnost papežova* [illegible] *kostnickém a výslech, odsouzení i upálení* [illegible] *dne 5. a 6. čce 1415. Líčí očitý svědek Pogg*[illegible] hledě ani k zevnitřním kriteriím, již [illegible] zejména odpor s naukou Husovou (o [illegible] zpovědi, celibátu atd.) vyvrací authentičnost [illegible] Také četné nesprávnosti věcné, a sice v [illegible] událostech, v jmenech a číslech podvržen[illegible] snadno dosvědčují, kdyby i literární a [illegible] kritika hned na první pohled mystifikaci [illegible] odsuzovala.

Pohan Václav (v. hl. d.), odbyv studia [illegible]sijní v Jihlavě, filosofické a theologické v [illegible]vicích, vysvěcen jest dne 12. srp. 1814 [illegible] Byl na to kaplanem v Plané v Táborsku a [illegible] 1830 v Hlavatci, načež přeložen jest dne [illegible] na faru do Poříčí n. Sázavou. P. byl [illegible]

vzdělaný, činný a dobrosrdečný, a znal se dobře zvláště také v hudbě a rejsování; pro svou horlivost ve správě duchovní a u zvelebování škol národních i podporování všelikých domácích ústavů humanitních byl od konsistoří Budějovické, Pražské, od c. k. úřadů krajských a správy zemské i od samé c. k. komisi dvor. nad studiemi zhusta pochválen a sice vyznamenán, byv jmenován taktéž biskupským notářem a to již jako kaplan v Plané, a roku 1842 čestným děkanem. P. byl tolikéž jedním z vlasteneckých kněží, kteří v první polovici přítomného století o vyzdvižení národnosti a zvelebení literatury české horlivě a platně se zasazovali, jsa v přátelském spojení s S. Vránou, Fr. Slámou, J. V. Kamarýtem, K. Vinařickým, Fr. Kamenickým a j. a členem vzdělávacích ústavů vlasteneckých: Musea českého, dědictví Svatojanského, spolku k zvelebení hudby církevní a j. v. — Vzdada se r. 1848 pastýřského úřadu svého přestěhoval se na odpočinutí k své sestře do Olbramovic, kdež dne 25. čce 1850 smrtí sešel. K jeho literním pracím v díle hlavním vyčteným připomínáme ještě, že psával také do vycházejících času toho domácích časópisů: *Přítele Mlád.*, Tomsova *Čechoslava*, *České Včely*, *Cas. pro kat. duchovenstvo* a j. v. *Ra.*

Pohl Jan Václav (v. hl. d.), recte Josef Václav, nar. se 1720 v Hradci Králové, kdež i studoval pod jesuity. Roku 1750 byl již ve Vídni v službě při dvoře cís., a později c. k. kormorním vrátným (*Kammerthürhüter*). Zemřel ve Vídni 23. čna 1790. *Ra.*

Pohle Hermann, souč. malíř krajin v Düsseldorfu, nar. se 1831 v Berlíně. Prvního vzdělání nabyl u malíře krajin Kieslinga v Postupimi, načež se vzdělával dále v Berlíně u Biermana. Poslední svá studia konal na akademii Düsseldorfské návodem Schirmera a Gudea a usadil se v Düsseldorfu, vykonav před tím ještě některé cesty po Německu, Švýcarsku a Itálii. Krajiny jeho vynikají jasnou barvitostí a jmenujeme z nich: *Motiv z Luganského jezera*, *Vodopád ve Švýcarsku*, *Mlýn v horské krajině* a *Sady*.

Pochlin Marcus, slovinský spisovatel, nar. se v Lublaně 13. dub. 1735, navštěvoval gymnasium ve svém rodišti a vstoupil r. 1755 do řádu eremitů, odbyl studia theologická v konventu ve Vídni a byl pak po vysvěcení na kněze ustanoven za kazatele v Lublaně. R. 1781 zvolil jej tamější konvent za subpriora, načež r. 1794 v témže důstojenství povolán do konventu Vídeňského. P. byl velmi nadaným i pilným spisovatelem, sepsal zejména: *Abecedik* (v Lublaně 1765); *Molitewene bukovze* (tamt. 1767); *Krainska grammatika* (tamt. 1768); *Marianske Kempensar* (tamt. 1769); *Bukuvze sa rajtenge* (tamt 1781); *Tu malu besedische* (tamt. 1782); *Glossarium slavicum* (ve Vídni 1792). Šafařík nazval P-a nad míru plodným, ale také velmi v řeči nekorektním spisovatelem slovinským. P. zemřel, zanechav množství rukopisů v Maria-Brunnu u Vídně 5. ún. 1801.

Poisat, Pierre-Alfred Bellet du, souč. malíř v Lyoně, rodem z Bourgoinu. Nadaný tento umělec, jenž jest žákem Drollinga a H. Flandrina, vkročil nejprv v šlépěje Delacroixovy, zejména svým obrazem *Husité vstupují do sněmu Basilejského*, dále obrazem *Židé na cestě do zajetí*; později přidržel se malířské školy Benátčanů zejména obrazem *Mladý Florentinský sochař před sochou Amorovou*. V poslední době upomínají obrazy jeho, jako *Mlýn Dordrechtský* a j., na školu nizozemskou.

Pokratice (v. hl. d.). Zboží toto bylo dříve na více dílů rozděleno. Jedna část patřila již od roku 1057 k proboštství Litoměřickému, jiná, zvaná „Újezd,“ kapitole Vyšehradské. R. 1380 dostaly se P. po smrti Paška z Pokratic Jindřichovi z Kamýka, který se od těch dob psal z Pokratic a Hermismagister. Jindřich z Pokr. † okolo r. 1408. Vdova Alžběta darovala klášteru minoritů v Litoměřicích kus lesa, aby se bratří klášterní za jeho duši modlili. Jindřich z Pokr. zůstavil mimo nevlastního syna Jana Kamýka ze Záhořan tyto vlastní syny: Dalibora z Kozojed na Záluží a Mikuláše z Pokratic, jenž se stal kvardianem v klášteře minoritském v Lit. Bratří Jindřicha z Pokr. byli: Henich, který † před r. 1399, zanechav vdovu Annu a syna Jindřicha. Tento převzal statky Hlínu a Babiny, od otce v letech 1387—1394 zakoupené, jakož i patron. právo bohatého kostela Sv. Vojtěcha na Litom. předměstí Zásada. Jindřich z P. prodal 22. ún. 1399 Babiny a Hlínu strýci svému Janu z Kamýka. Ostatní potomci Henichovi usadili se v Litom. a žili zde co zámožní měšťané až do osudných let za Ferd. II. Všickni užívali rodinného jména Henich, Heniochos, které někdy i ve „Formánek“ převáděli. Okolo roku 1516 připomíná se jistý Formánek Kamýk z Pokr., který též pomáhal založiti nadaci pro české zpěváky v Litoměřicích. Po něm nalezáme Jana Kamýka z Pokr., měšťana v Lit. 1539, a Sigmunda, bratra (?) předešlého, který † 2. máje 1552. Rozšiřováním se rodiny rozdělovalo se i jmění rodinné. Sigmund, který více v Litoměřicích než v P. se zdržoval, dal tvrz Heniovskou za věno své dceři Evě, která se za Víta Flavína z Rotenfeldu provdala. Jaroslav Kamýk z Pokr. (snad syn Janův?), který se okolo roku 1573 a 1576 připomíná, zanechal statky své synu svému Ondřejovi Henichovi, který si vzal za choť Kateřinu Helvíkovu z Princberka. Synové jejich byli Václav, Pavel a Sigmund. Bezdětný Vít Flavín z Rotenfeldu odkázal zboží P-ké synovci svému Janu Kechlovi z Hollensteina. Václav a Sigmund vynikli co učenci; souvěký M. Pavel Stránský čítá je k nejučenějším mužům, kteří se kdy v Litom. zrodili. Magister Sigmund Heniochos, alias Formánek, † 22. srp. 1614. Později připomínají se: Jiří Kamýk, † 1561 (památní kámen jeho nalezá se posud zachován v Litom. kostele sv. Vojtěcha), Oldřich Kamýk 1590 a Jiří Henich ku konci XVI. a na začátku XVII. stol., a Ondřej, který † 1616, veškeré jmění manželce své Veronice zanechav; ta ale nedlouho vdovou ostala, neboť ještě téhož roku Janu Vicenovi z Šénavy ruky své podala. Z rodiny Henichovy žil v XVII. stol. jen učený mistr Václav Henich, kterému ale z rozsáhlých statkův jeho předkův jen málo již ostalo. M. Václav Henich súčastnil se též spoury stavovské, drže pevně při straně Fridrichově. Pět šestin jeho jmění připadlo cís. fisku, on pak, nechtěje se zříci víry otcův svých, opustil r. 1625 s manželkou svou Kateřinou a dceruškou téhož jména Litoměřice, a odebral se do Němec, kde brzy zemřel. Dcera jeho Kateřina, přestoupivši k víře katolické, provdala se za Pražského měšťana Nezbedu. Jmění otcovského však, jak jí slibováno, naspět neobdržela, neboť je byl císař daroval obci Litoměřické. Pře z toho vzniklá trvala téměř 50 roků. Dne 25. led. 1675 skončila se pře tím, že obec Litoměřická Kateřině Nezbeďové 1000 kop grošů co náhradu za její jmění dala; za to se ale Kateřina Nezbeďová všech dalších nároků na své jmění zříci musila. Narovnání toto potvrdil cís. Leopold I. 18. srp. 1676 s tím dokladem, aby se dle tohoto výminečného pádu nikdo více neřídil. Stejný osud potkal též příbuzného Jana Kechla z Hollensteina na P-cích. Celé jeho jmění bylo skonfiskováno a r. 1630 koleji jesuitské u sv. Klimenta v Praze

za 11.958 kop grošů prodáno. Od těch dob nevyskytuje se nikdy více jméno pánů z P. *Šz.*

Polák Matěj Milota Zdirad (v. hl. d.), nar. v Zásmukách dle matrik tamních dne 14. ún., nikoliv 29. dn. 1788. Mimo práce literární v sebraných jeho spisech obsažené čteme také několik nenesdařilých básní jeho v novoročence *Milina* r. 1825 vydané. Kromě toho složil P. tolikéž větší báseň v šestiměřích *Listopad* nazvanou, která r. 1828 péčí L. Čelakovského v Praze měla tiskem vyjíti, z čehož však sešlo z příčin nám neznámých; obsahovala prý mnohé pěkné kusy, avšak naprosto nerovnala se co do podstaty poetické *Vznešenosti Přírody.* *Ra.*

Poletti Luigi, stavitel italský, nar. v Modeně r. 1791, † v Miláně r. 1869. Vyučiv se v umění svém v Bologni upravil pak vyhořelou basiliku sv. Pavla v Římě, č. vlastně za městem Římem (San Paolo fuori le mura). Jsa při tom vyzván, spojiti v řečeném díle nádheru novější italské kostelní architektury s jednoduchostí a prostotou stavitelského slohu starokřesťanského, nemohl při tom zcela vyhověti všelikým záhonům souměrnosti. Krom toho vydal několik důkladných spisův o starší a novější architektuře, jsa považován za nejčelnějšího stavitele italského novější doby. *Mš.*

Pollet 1) Joseph Michel Ange, novější sochař franc., nar. v Palermě, † v led. 1871 v Paříži. Vyučiv se v umění svém hlavně u Villareale, obdržel za své práce několik medailí a r. 1855 i rytířský kříž řádu čestné legie. R. 1859 měl v Pařížské výstavě *poprsí císaře a císařovny.* K čelnějším jeho dílům náleží pak obzvláště sádrový vzorec (model) *Vznášející se postavy*, kterouž nazval *Noční dobou*, vynikající pojmutím elegickým a výborným provedením štíhlého těla. — **2)** Victor Florence P., žijící franc. malíř v akvarele a rytec, z Paříže rodilý. Jest žákem Richommea a Pavla Delaroche, a byl, jako předešlý jeho jmenovec, vyznamenán rozličnými medaliemi i řádem čestné legie. Z jeho maleb co zvláště zdařilé se jmenují: *Podobizna paní S-ové; Lydě; Bakchantku* a *Salmacis*; z jeho rytin pak *podobizny císaře Napoleona III.* a *císařovny Eugenie* dle Winterhaltera. *Mš.*

Polo, Domenico di (dle svého umění též Domenico de' Camei zvaný), řezbář drahých kamenů ve Florencii, kvetl v první polovici XVI. stol., jsa žákem a vrstevníkem slavného v témže oboru Giovanniho delle Carniuole. Od něho pocházejí též výtečné medalie ke cti vévodům Toskánským Alessandru a Cosimu I. z Medici; krom toho ryl i stampilie k mincím a medaliím, a † okolo roku 1550 v 65. roce věku svého. *Mš.*

Pond Arthur, angl. malíř a rytec, nar. v Londýně r. 1701, † r. 1768. Jsa žákem J. Vanderbanka maloval s počátku podobizny v oleji a pastelem. Později věnovav se rytectví, hlavně v tak zv. způsobě křídovém, uveřejnil pak řadu 25 listů s karikaturami dle nákresův Annibala Caracciho, Karla Maratty a j., a společně s C. Knaptonem dílo, nákresy Rafaelovy, Mantegnovy a j. velmi zdařile napodobující, jakož i 46 listů výtečných kopií vlastnoručních nákresů jiných na slovo vzatých umělcův italských. *Mš.*

Ponghu, největší ostrov ze skupiny Pescadorské v úžině Fukianské, mezi čínskou pevninou a ostrovem Formosou. Jest to válečná a obchodní opevněná stanice s čínskou posádkou.

Pongracz de St. Miklos v. Pankrac v dodatku 2.

Poniatowski, Josef Michal kníže, nar. se 1816 v Římě, vstoupil záhy do francouzského sboru afrických střelců, byl později v Toskaně naturalisován a r. 1848 dvakrát do sněmovny poslanců [illegible] renci zvolen. Též zastával po [illegible] vyslanecký úřad v Paříži, v Londýně a v [illegible] R. 1854 byl přijat do státního svazku fra[illegible] a dosáhl ve Francii brzy hodnosti senator[illegible] 1870 žil v Londýně, kde † 15. čce 1874. V [illegible] dobách svého života byl nucen vydělávat [illegible] vyučováním hudbě, v kterémž umění byl [illegible] šeným. Zanechalť delší řadu oper a [illegible] debních, která však dosud málo u [illegible]

Poor Emerich, lékař, nar. se v Uh[illegible] studoval po odbytých školách gymnasi[illegible] po dva roky theologii, načež oddal se [illegible] byl pak r. 1854 v Pešti za doktora lékař[illegible] šen. R. 1856 odebral se k zdokonalení [illegible] Vídně a odtud později do Paříže. Po svém [illegible] stal se docentem na universitě v Pešti [illegible] skutečným prof. chirurgie tamtéž. P. získal [illegible] zásluhy co zručný a odhodlaný operateur; [illegible] své o chirurgii pak pořádal podle [illegible] prof. svého Sauera a vydal je též tiskem [illegible] pod názvem: *Ignatii Sauer Praelectiones* [illegible] *logia et ex therapia speciali medica* (v Pešti [illegible] ve více vydáních a překladech do němčiny. [illegible] spracoval ještě na základě nových bádání [illegible] *Die ostindische Brechruhr; Die durch* [illegible] *ursachten Hautkrankheiten, deren Begründung* [illegible] *systematische Eintheilung.* Dílo toto má dosud [illegible] cenu vědeckou a došlo četných vydání. [illegible] v lexikologii medicinské pracoval P. [illegible] po velikém namáhání sestavil důležitý [illegible] *lateinisch-ungarisches und ungarisch-latein*[illegible] *sches Handwörterbuch der nothwendigsten* [illegible] *drücke* (v Pešti 1861—63 spolupůsobením [illegible] kelta a dr. Szirteye). Vedle těchto [illegible] též přispíval P. pilně do odborných časopisů [illegible] ských i německých, jako do *Medicinische* [illegible] *schrift* a j.

Poorten, Hendrik Josef Franciscus [illegible] nizoz. malíř krajin a rytec, nar. v Antorfě [illegible] Co žák Herreynsův a Maynův požíval [illegible] v letech 1814—16 dobré pověsti v oboru [illegible] jin, oživených lidskými postavami, koňmi [illegible] a skotem; obzvláště líbily se jeho krajiny [illegible] chodu slunce a při měsíčku. Krom toho [illegible] ten i ve mědi (způsobem leptacím) i na [illegible] ličné krajiny.

Popelin Claude, žijící franc. malíř [illegible] žák Aryho Scheffera a Picota. K [illegible] obrazům jeho náležejí: *Caesar na koni; Ka*[illegible] *de la Mirandola; Erasmus; Rabelais; H*[illegible] *lemont* a j. Krom toho vydal umělec [illegible] spis pod tit. *L'émail des peintres*, v [illegible] a rozkládá všechny způsoby malby emaillo[illegible]

Popp 1) Ignaz, spis., nar. se v Olom[illegible] led. 1697, odbyv v rodišti svém školy [illegible] vstoupil r. 1712 do řádu tovaryšstva Ježíšova [illegible] učoval na všelikých ústavech řádu svého [illegible] pak v Olomouci latině i řečtině. P. byl též [illegible] historik, který na základě pramenů původních [illegible] se sepsati řádné dějiny Rakouska, zejména [illegible] a Moravy. Ze spisů jeho dlužno uvésti [illegible] *Historia profana pro candidatis juris* [illegible] mouci 1753); *Historia ecclesiastica* [illegible] *theologiae* (tamt. 1854); *Romani impe*[illegible] *Bohemiae et Moraviae epitome historica* [illegible] *Historia divae virginis in regni Bohemiae* [illegible] *vaticano diademate in Germania primum* [illegible] *coronatae* (v Praze 1758). P. † v Olomouci [illegible] — **2)** P., žijící sochař Pražský, provedl [illegible] r. 1861 vzorek k náhrobku Šafaříkovu a [illegible] nákresu architekta Gruebra dvě [illegible]

edstavující Turka a Turkyni, pro knížecí Taxisův mek v Chroustovicích. *Mü.*

Popp z Poppenheimů Josef Alois, lékař a isovatel, nar. se v Stremplovicích (?) ve Slezsku . srp. 1757, studoval gymnasium v Opavě a vstoul pak do mediciny na universitu ve Vídni. Od roku 78—79 byl tlumočníkem českého a polského jaka ve vojenské nemocnici v Gumpendorfu, a roku 83 dosáhl hodnosti doktorské, načež stal se kláorním lékařem v Broumově v Čechách a později ajským fysikem v Těšíně. P. získal si v Čechách lké zásluhy v čas moru dobytčího poučováním lidu ecného, kterak by před nákazem nejlépe chlévy ś uchránili. K tomu cíli spracoval též česky a něecky populární spisek o moru dobytčím. Z ostatch spisů jeho lékařských uvádíme tyto: *Dissertio inauguralis medico-practica de colica tam in nere, quam in specie cum adnexis thesibus medicoacticis* (ve Vídni 1788); *Opera veterinaria ex praetionibus atque opere professoris Volstein sedulo consta pro gente rurali continuo lue pecorum afflicta idioma bohemicum versa* (v Brně 1784). P. † 1812.

Popper David, virtuos na violoncel a skladatel. ır. se 18. čna 1846 v Praze, vzdělal se na zdejší onservatoři pod Goltermannem a vystoupil ihned odbytém zde studiu ve velkém koncertu, v ktem vlastní skladby přednášel. R. 1863 podnikl vní svou uměleckou cestu do Německa, vystoupil Lipsku a v Berlíně s nadšenou pochvalou, a krika řadila ho k nejprvnějším violoncelistům. I ve ýcarsku a v Holandsku vystoupil s velikým úspěiem, vynikl při velké hudební slavnosti v Karlshe (1865) mezi solisty co nejvýtečnější, cestoval 1865 s Ullmannem a s Charlottou Patti, a vyoupil na to poprvé ve Vídni s takovým úspěchem, byl jmenován prvním celistou tamější dvorní ery.

Porta Josef, prof. na polytechnice Pražské, ır. v Štýrském Hradci 1787, vstoupil r. 1800 do k. inženýrské akademie ve Vídni, kterouž pak 1807 opustil, aby co důstojník vstoupil k vojsku dovému. P. účastnil se mnohých válečných výrav tehdejší doby, načež po uzavřeném míru zaěstnán byl co geometr při rozličném vyměřování orů vojenských. Vystoupiv r. 1821 ze služby voaské stal se později adjunktem při praktické geoetrii na stavovské polytechnice v Praze a r. 1837 utečným profesorem na témž ústavu. P. poskytl ıstavu veliký počet vlastních znamenitě provedeých předloh pro kresby terainní z okolí Pražského, sepsal r. 1852 knihu *Elementarunterricht in der ituationszeichnung, als Leitfaden für Schul- und elbstunterricht* (vyd. v Praze s 12 lith. tab.). P. † Praze 4. bř. 1854.

Portenschlag-Ledermayer, Frant. von, botaik, nar. se 13. ún. 1772 ve Vídni a † 7. list. 1822 mt. Odbyv studia právnická oddal se zcela botaice a cestoval pilně po Alpách a pohořích rakouých. Když r. 1809 přírodovědecké sbírky arcivody Jana od Francouzů byly zabaveny, snažil horlivě o jich zachránění. Roku 1812 cestoval arcivévodou do Štýrska, a r. 1818 provázel císaře císařovnu co botanik na jich cestě po Dalmacii, a které rakouskou floru o 200 nových druhů obotil, o nichž v *Enumeratio plantarum in Dalmatia ctorum a F. de P. L.* (Hormayrův *Archiv* 1824) ojednává; taktéž kustos c. k. přírod. kabinetu Trainik ve svém díle *Synodus botanica.*

Port-Said, město ležící při ústí Sueského průlavu do moře Středozemního. R. 1858, totiž krátce řed početím kopání průplavu byl P.-S. nepatrným rybářským místem, leč během stavby průplavu a po otevření jeho zvelebil se rychle a čítá nyní na 8000 obyv. (za doby stavby měl 14.000 obyv.). Přístav tamější jest velmi dobrý, a r. 1870 vplulo do něho již 1213 lodí (793 parních a 420 plachetních).

Porttmann Karel a Vilém (bratří?), schopní malíři v Düsseldorfě žijící, Karel co malíř genru, Vilém co malíř krajin. Ke zdařilejším obrazům Karlovým náležejí: *Vyznání lásky* (r. 1871 v Pražské umělecké výstavě); *Zabloudilí* a *Díky u jezera*. — Vilém, nar. v Düsseldorfě r. 1819, vzdělával se v letech 1842—1846 v malbě krajin na tamější akademii pod Schirmerem, a představuje zvláště zdařile krajiny alpské, zejména švýcarské. *Mü.*

Porubsky Gustav, spisovatel, nar. se v Prešpurku 13. bř. 1812. Po odbytých školách středních studoval co protestant theologii v rodišti svém ve Vídni a v Berlíně, načež povolán byl za kazatele nejprvé do Trnavy v Uhřích a r. 1840 do Vídně, kde dosud co farář zdárně působí. P. získal si nejchvalnější pověsti co pravý lidumil a zvláště horlivý podporovatel školství. Ze spisů jeho uvádíme tuto: *Evangelische Kanzelvorträge* (ve Vídni 1853); *Fastenandacht über das Leiden und Sterben Jesu Christi mit freien Betrachtungen* (tamt. 1854); *Die Rechte der Protestanten in Oesterreich* (t. 1867) a j.

Posilci sluli v starším válečnictví Čechův houfec bojovníkův za honci, aby těmto posilu poskytli, kdyby nepřítelem byli utiskováni. Němci nazývali houfec ten *das Blutfähnlein, die Verstärker*. Srv. Honci, Koněberky. *Čský.*

Post 1) Eduard, žijící malíř krajin v Düsseldorfě. V jeho dílech pozorovati lze jemný smysl pro půvabný souměr barvitosti a bedlivé studium stafáže z oboru bylinstva a lidských osob. Zdařilejší z obrazů jeho jsou: *Villa d'Este* a *Campagna romana.* — **2)** Karel P., žijící ryjec ve Vídni, rodilý Čech, vzdělával se na Vídeňské umělecké akademii a ryl mezi jin. r. 1865 jednotní list pro údy rak. umělecké jednoty *Wiesbachhorn* dle Hansche, a r. 1871 měl v Pražské umělecké výstavě rytinu *Na kořejším jezeře Langbatském* dle téhož. *Mü.* — **3)** Jiný Karel P., souvěký mědiryjec, žije a pracuje ve Vídni. Pracemi svými záhy v cizozemsku proslul; bylť za rytinu Achenbachova *Norského vodopádu* od Pařížského Institut polytechnique a od cís. akademie Petrohradské přijat mezi údy. Jmenujeme ještě: *Ze Solní Komory* (1857); *Krajina* (pro uměleckou jednotu rak. 1857); *Po bitvě* (maj. cís. Františka Josefa).

Poucel Benjamin, franc. cestovatel a geograf, odebral se záhy do států La Plataských, kde již roku 1836 zřídil spolek pro pěstování merinových ovcí, později účastnil se dolování na měď v Katamarce a vrátil se teprv v letech šedesátých do Francie. Sepsal: *La Province de Catamarca* (v Bulletinech zeměp. společ. Pařížské VII. a VIII) a *Le Paraguay moderne* (v Masilii 1867). Též popsal svou cestu ze Santa Marta dos Andes přes solnou poušť v Catamarca do Rosario, kterýž popis však nevyšel posud tiskem. P. † v posledních dnech r. 1869.

Poucke, Karel van, holandský sochař, nar. v Dixmuijde 1740, vzdělával se v umění svém s počátku doma u Hendrika Pulincxe, později v Paříži u Pigalle a v Římě u Suvée a Muijncka, načež vrátiv se do své vlasti stal se ředitelem kreslitelské akademie v Gentě a zemřel co takový roku 1809. V Itálii provedl pro Neapolského krále Ferdinanda IV. několik poprsí z kruhu královské rodiny; k dalším čelnějším jeho dílům náležejí: *sochy sv. Petra a Pavla* v katedrále Gentské a *náhrobek biskupa Eertelského* tamtéž. *Mü.*

Pourbus, jinak Porbus **1)** Pieter, holand-

ský malíř XVI. stol., z Goudy rodilý. Dostav se záhy do Brugg studoval a provozoval tam umění své s dobrým úspěchem až do své smrti (1584). Vynikal obzvláště v podobiznách, jakých zejména v akademii Bruggské dvě zdařilé se chovají, a sice ony gubernatora Flanderského a jeho manželky. Méně se chválí jeho historické obrazy. Jeho syn a žák Frans P. starší, nar. v Bruggách 1540, † roku 1580, učil se krom toho ještě u Františka Florise a vynikal též co podobizník, ačkoliv i jeho *Kázající sv. Alojsius* velmi se chválí, na kterémž obraze ale též uvedeny postavy podobiznické. — Jeho syn 2) Frans P. mladší, nar. v Antorfě 1570, usadil se záhy v Paříži, kdež při dvoře Jindřicha IV. našel hojného zaměstnání, a kdež i zemřel r. 1622. V galerii Augšburské chová se od něho *Polní vůdce s berlou velitelskou u krajině*, kterýž obraz upomíná poněkud na Rubense; méně zdařilé jsou jeho malby v Louvru, mezi nimi *Jindřich IV.* v brnění. *Mü.*

Powers Hiram (v. hl. d.), proslulý sochař americký, † 27. čna 1873 ve Florencii.

Poynter E. J., současný malíř akvarel, jenž se vzdělal v umění svém v Paříži a později v Benátkách. R. 1869 stal se členem Londýnské akademie a bylo mu svěřeno ozdobení čítárny Southkensingtonského Musea. Hlavní z akvarel tohoto mladého mistra jsou: *Katapult* (z obléhání Karthaginy); *Israel v Egyptě*; *Věrnost až do smrti*; *Návrat ztraceného syna*; *Proserpina sbírá kvítí*. Též líčil věrně dle přírody mnohé pohledy na Benátky.

Pozzi, jméno umělecké rodiny původu italského, hlavně však v Německu činné. 1) Giuseppe P., štukaturník, nar. 1732 v Castel San Pietro, stal se r. 1765 dvorským štukaturníkem v Mannheimě, kdež i zemřel r. 1811. Z jeho prací chválí se zvláště opona a několik *Najádek* v lázeňském pokoji ve Švecinkách a krb v cís. pokojích na zámku Mannheimském. Jeho starší syn — 2) Carlo Ignazio P., nar. v Mannheimě 1766, navštěvoval tamější akademii, kdež obdržel zlatou medalii, a vzdělával se pak dále na cestách po Itálii, Francii a Švýcarsku. R. 1798 povolán jest vévodou Anhaltským do Desavy, kdež roku následujícího se stal dekoračním malířem. R. 1806 vystavěl u velmi krátké době jalový most přes Labe, by urychlil pochod vojska do Berlína. R. 1812 jmenoval jej vévoda stavitelským radou a ředitelem všelikých staveb v zemi. Za jeho vedení byl mezi jin. v čistých rozměrech a řádně vystavěn kostel Kuhnauský; dále ozdobil P. divadlo Desavské a zemřel r. 1842. Jeho bratr — 3) Massimiliano Giuseppe P., nar. v Mannheimě r. 1770, † tamtéž r. 1842, vzdělával se s počátku na tamější akademii, později (od 1799) v Mnichově; načež r. 1805 jmenován jest professorem sochařství a r. 1808 dvorským sochařem velkovévody Badenského. Hledě ve svých pracích spojiti antiku s přírodou provedl mnohé zdařilé dílo, z kterých obzvláště se chválí: *Socha Náboženství* v dědičné hrobce rodiny Gemmingské ve Steinfeldě u Heilbronnu; *poprsí Augusta z Kotzebue*; *Medusa v okamžení, když její vlasy v hady se proměňují.* *Mü.*

Pračata v starším vojenském soudnictví u Čechů a jiných národů sloužila k tomu, by ukrutný tělesný trest na vojenském provinilci vykonala; byly to totiž dvě obličejem k sobě postavené řady vojínů, kteří trestance mezi nimi v ulici tak utvořené kráčejícího pruty mrskali (říkalo se „prali“, odkud jméno „prača“). Němci trestali vojenského provinilce ještě krvavěji a ukrutněji, a sice „právem dlouhého kopí“. Vystavili totiž dvě řady vojínův proti sobě, kteří svá kopí sklonivše, [illegible] ulici viníka bodáním usmrtili. [illegible]

Praet, Jos. Bas. Bernard van, [illegible] graf, nar. se 29. čce 1754 v Bruggách, [illegible] Josef byl knihkupcem. P. jevil záhy [illegible] klonost k bibliografii, a již za svého [illegible] dích v Paříži studoval s velikou [illegible] gnatské knihovny. Později pracoval v [illegible] obchodě Deburka a vydal r. 1783 [illegible] knihovny vévody z Lavallièru (3. sv.), [illegible] obrátil na sebe královnu Marii Antoinettu, [illegible] svěřila též srovnání své privátní knihovny [illegible] čení této práce odebral se P. r. 1784 [illegible] bibliotekáře Strattmanna jako sekretář [illegible] do Vídně. R. 1792 stal se [illegible] pokladníkem franc. Institutu, a † 5. [illegible] kou zásluhu zjednal si P. za franc. [illegible] že zachránil Institutu mnohé vzácné [illegible] hrozící jim záhubou. Z bibliograf. [illegible] zasluhuje největšího povšimnutí jeho [illegible] *livres imprimés sur vélin, de la bibli*[illegible] (6 dílů v Pař. 1822—28 a dopl. 4 díly [illegible]

Prandtner Leopold, učený jesuita [illegible] čce 1685 ve Vídni. Vstoupiv do řádu [illegible] stav se doktorem bohosloví i filosofie [illegible] třicet let jako professor rhetoriky a poesie [illegible] v Linci, v Štýrském Hradci, v Lublani [illegible] Konečně se stal rektorem koleje [illegible] denburgu a † 27. kv. 1756 v Štýrském [illegible] psal: *Graecia Philosophorum et primorum* [illegible] *patria olim celeberrima nunc vastata* (ve [illegible] *Origo et progressus Philosophiae* [illegible] *classicum et sectarum* (tamt. 2 díly 17[illegible] to dějepis filosofie, jenž v Rakousku [illegible]

Pranter Ferdinand, něm. spisov., [illegible] a † v dub. 1871. Byl úředníkem v [illegible] netu zahraničného ministerstva ve Vídni [illegible] později dvorním sekretářem. Sepsal [illegible] *vises* (v Hamburku), román, který pro [illegible] a nešetrné vylíčení rakouských poměrů [illegible] zakázán; *Verlorene Seelen*, román (v B[illegible] *Das Goldkind*, román (*Neue Freie Pre*[illegible]

Prato, Girolamo dal, ital. kreslíř, [illegible] pracovník v niellu a zlatník, kvetší v [illegible] první polovici XVI. století. Za příčinou [illegible] prací svých, mezi nimiž i mnohé [illegible] ke cti papežům a mocnářům se [illegible] tan jmenován jest „Cellinim Lombar[illegible]

Predella, italské slovo, kterýmž se [illegible] podstavec oltářní skříně, zvláště pak při [illegible] ďská, příčná deska, namnoze malbou [illegible]

Prediger Josef, souvěký stavitel [illegible] se v Althrechtsdorfu v severních Č[illegible] jeho, Hynek P. († 1854), byl dobrým [illegible] řemesla; pomocí syna rozšířen byl [illegible] míře, že do r. 1856 ke 20 nových [illegible] a přes 40 v rozličných obcích českých [illegible] veno. Mezi pracemi mladšího P-a vyni[illegible] varhany u sv. Josefa a u sv. Rafaela v [illegible]

Prehauser Gottfried, něm. herec a [illegible] spisovatel, nar. se 8. říj. 1699 ve Vídni [illegible] jeho byl domovníkem. Princ Eugen Sav[illegible] jej v mládí za své páže a P. prodělal [illegible] války. Po r. 1716 vrátil se do Vídně [illegible] herectví, v němž vynikl zejména v [illegible] komiky. S počátku hrál ve Vídni, [illegible] ších oblíbených „hanswurstiádách“ a [illegible] rozličných městech v Čechách, na Moravě [illegible] sku. Sám psal též hojně, zejména [illegible] z jeho veselých spisů: *Der Wiener*[illegible] *oder lustige Reysebeschreibung aus* [illegible] *schiedene Länder*; *Hanswurstische T*[illegible]

Preisel, rytec v Mnichově žijící. R. 1866 ryl pro Mnichovskou uměleckou jednotu co společenský list staronizozemskou *Bolestnou Pannu Marii* z Mnichovské pinakotheky, kterážto rytina byla velmi pochvalně přijata. Další jeho díla jsou: *Dora* dle Kaulbacha; *Zamčkaný oběd* dle Enhubera a *Přerušená hra v karty* dle téhož.

Preiss Baltasar, botanik, nar. se v Bruchsaln v Badensku 29. pros. 1765, studoval po odbytých školách gymnasiálních nejprvé nižší běh chirurgický, později pak medicinu na universitě ve Vídni, kde byl r. 1792 za doktora lékařství promovován. Ještě t. r. povolán byl za plukovního lékaře do Salcpurku a účastnil se tehdejších vojenských výprav, při nichž svěřeno mu bylo zařizování polních nemocnic. Navrátiv se r. 1800 do Salcpurku oddal se praxi lékařské, při čemž ale neopominul horlivě pěstovati botaniku, ku kteréž od mládí již zvláštní choval zálibu. R. 1806 vydal ve dvou svazcích spis o jedovatých rostlinách květeny Salcpurské. Tou dobou přesazen byl P. s plukem do Kutné Hory, kdež ihned počal studovati rostlinstvo celého okolí a podal z výsledků těchto badání velmi vzácné příspěvky pro spis dra Pohla *Tentamen florae Bohemicae*. Od r. 1813—15 přidělen byl P. opět za lékaře do polních nemocnic vojenských a vytrval pak ve službě při vojště do r. 1833, kde dán byl do výslužby. P. † v Praze 2. čce 1850. Ze spisů jeho dílem lékařského, dílem botanického obsahu uvádíme tuto následující: *Medicinisch-chirurgische Erinnerungen und Bemerkungen* (v Salcpurku 1802); *Rhizographie oder Beschreibung der Wurzeln, Knollen und Zwiebeln der Pflanzen* (v Praze 1824); *Die Kartoffelpflanze, ihre unterirdischen Organe u. s. w.* (v Lipsku 1844, s mnohými barvotisky). P. požíval tak chvalné pověsti mezi botaniky domácími, že Corda nazval jednu odrůdu mechů z řádu *Marchantiaceae* jmenem *Preissia*.

Preleuthner Jan, sochař, nar. se r. 1810 v Dolních Rakousích, vzdělání svého uměleckého nabyl na cís. akademii výtvarných umění ve Vídni a vystoupil r. 1836 prvně se svými pracemi u veřejnost na výstavě téže akademie. Z prací jeho vynikají následující: *Perseus osvobodí Andromedu; Achilles pošle v hněvu svém posly Agamemnonovy zpět s nepořízenou; Antonín Pilgram, stavitel Vídeňské katedraly sv. Štěpána* (socha skvostně provedená); dále modeloval sochy a poprsí *Gluska*, *Beethovena*, *Mozarta* a *Haydena*; pak *Gambrina*, *vynálezce piva*, a *Noaha*, *prvního objevitele vína*, kteréž co odlitky kovové velikého nalezly rozšíření. V poslední době shotovil P. ještě některé větší sochy a skupení do nádraží dráhy Alžbětiny, do mnohých kostelů atd.

Premlechner Jan Kšt., spisovatel, nar. se 1. říj. 1781 ve Vídni, po odbytých studiích gymnasiálních vstoupil do řádu tovaryšstva Ježíšova a byl 1746 na kněze posvěcen. P. vynikal zvláště ve studiích filologických a byl tudíž po ordinaci své ustanoven za profesora na gymnasium nejprvé v Linci a od r. 1762 u sv. Anny ve Vídni, v kterémž úřadě vytrval až do smrti své 14. led. 1789. P. vydal množství zdařilých básní příležitostných a řadu spisů samostatných, s nichž důležitější uvádíme, jako: *Prolusiones octo dictae, cum juventus literarum studiosa praemiis publice donaretur ab a. 1762—65* (ve Vídni 1766); *Carmina latina* (tamt. 1777—74); *Lucubrationes poeticae et oratoriae* (tamt. 1772); *Auszug der österreichischen Geschichte von den ersten Zeiten bis auf das Jahr 1780* (tamt. 1789) atd.

Prentis Edward, angl. malíř genru, nar. 1793, † 1854. Představoval velmi zdařile a s neobyčejnou znalostí lidského srdce humoristické a dojímavé výjevy ze všedního života, kteréž, docházejíce velikého oblíbení, byly rytinou hojně rozmnoženy. *Mü.*

Přerhof Heřman, nar. se 1. čna 1831 v Žiželicích nad Cidlinou, v mládí svém ochromnul na levou nohu a zůstal po celý život chromcem. Odbyv národní školy v rodišti svém projevoval velikou zálibu k malířství, načež poslán byl na malířskou akademii v Praze, odkudž ale záhy z nedostatku podpory vystoupiti musel, načež věnoval se lithografii. P. byl své doby předním deklamatorem v Čechách a napsal některé velmi dobré deklamace, které největší obliby mezi obecenstvem nalezly. P. † 1867 v Praze.

Prestele Josef, žijící malíř květin a lithograf, nar. r. 1790 v Jettinkách v Bavořích. Věnovav se s počátku vyššímu zahradnictví dostal se r. 1816 za malíře bylin do botanické zahrady v Mnichově. Zde vyobrazil velmi zdařile mnoho bylin a květin, kteréž pak s části pro Květenu Mnichovskou (*Flora Monacensis*) od Schranka a Mayerhofera, s části pro jiné jím samým vydané dílo lithografoval. Vedle toho vydal *Anfangsgründe zur Blumenzeichnung nach der Natur* (12 listů) a maloval velmi zdařile květiny a ovoce barvami olejovými. *Mü.*

Preti, Matteo, ital. malíř, zv. il cavaliere calabrese, v. Calabrese (v hl. d.), jen že tam státi má Matteo P. místo Maria.

Prevenhuber 1) Valentin, historik, nar. se ve Štýrsku na sklonku XVII. stol. a studoval ve Štýrském Hradci, kde později vydal některá historická a genealogická díla. Bližší zprávy o životě P-ově chybí, ačkoliv spisy jeho se zachovaly, z nichž pak vysvítá, že P. byl znamenitým badatelem historickým, který práce své výhradně na základě původních pramenů spisoval. Z těchto známy jsou hlavně: *Annales Styrenses*, jež obsahují: *Historia Austriae superioris et catalogus supremorum ibidem capitaneorum; Genealogia Polhaimiana; Historia comitum, marchionum et ducum Styriae* (v Norimb. 1740); *Geschichte der steyerischen Ottokare; Stemmatographia familiarum Sang. Styriensis; Castrum Styriense, d. i. historische Beschreibung des uralten Schlosses Steyer* atd. — 2) Jan P., spisovatel hornický, nar. se ve Štýrsku r. 1770, věnoval se hornictví a stal se r. 1808 inšpektorem c. k. železáren a hutí ve Weyeru v Horních Rakousích. Co spisovatel v oboru svém vynikal P. toho času nad jiné vrstevníky a zvlášť důležité byly jeho četné menší práce literární, které o nových svých badáních a pokusech uveřejňoval v časopisech odborných, jako v *Annalen der Berg- u. Hüttenkunde*, vyd. a redig. od Molla. Z větších spisů P-ových dlužno uvésti tuto: *Versuch einer Abhandlung zur Erlangung mineralogischer Kenntnisse für junge Bergmänner in Bezug auf Eisen* (v Štýrském Hradci 1788); *Neue Beiträge für angehende Bergmänner* (tamt. 1802). P. † r. 1837.

Price Tomáš, rodem Walešan, nar. 2. říj. 1787, † 1848, angl. spytatel starožitností a znatel jazyka kymrického, v němž i sám sepsal dílo *Hanes Cymru a chenedl y Cymry* (dějiny Kymrie a národu Kymrického, sahající až k smrti posledního Llewelyna, 1836—42), které se chválí co výtečné. P. vydával mimo to rozličné časopisy. Výbor z angl. jeho spisův vyšel pod názvem *Literary remains* (Llandovery 1854—55).

Primisser Jan, archaeolog, nar. se v Pradu v Tirolsku 28. srp. 1739, studoval gymnasium a školy filosofické v Inšpruku, načež oddal se právnictví, po jehož absolvování přijal úřad sekretáře u státního ministra Rudolfa hraběte Chotka ve Vídni r. 1865. Později provázel mladé Jana Rudolfa hrab. Chotka a hrab. Wilczka na cestách po Itálii a Francii,

z kterých se r. 1770 do Vídně navrátil. Po dvou letech udělila mu císařová Marie Terezie zámecké hejtmanství v Ambrasu, kde přičiněním jeho veškeré tamější vzácné a bohaté sbírky opět v systematický pořádek upraveny byly. Když r. 1795 měly kabinety z Ambrasu do Vídně se přenésti, vzdal se P. úřadu svého hejtmanského a žádal za profesuru řeckého jazyka v Inšpruku, kteráž mu zároveň s úřadem bibliotekáře udělena byla. P. byl výborným znatelem památek archaeologických a pilným spisovatelem, z jehož prací literárních uvádíme následující: *Kurze Nachricht von dem k. k. Raritätenkabinet zu Ambras u. s. w.* (v Inšpruku 1777); *Difficillima pars grammaticae graecae de formatione verbi* (tamt. 1794); *De syntaxi graeca libellus* (tamt. 1796); *Ueber die alte Aussprache des Griechischen; Ueber den Ursprung der griechischen Schrift.* Dále psal pětiaktovou tragédii *Der rasende Ajax, Die apokalyptische Frau, Beldidena* a j. v. P. zemřel v Inšpruku 4. kv. 1770.

Primo Luis, malíř, nar. v Bruselu r. 1606, † r. 1657, zdržoval se 30 let v Římě, kdež mu dílem osdobnost jeho maleb, dílem jeho slušné chování příjmí Gentile (Ušlechtilý) zjednaly, a když i jmenován byl údem akademie sv. Lukáše, načež zase do své vlasti se navrátil. Co zvláště zdařilé z obrazů jeho jmenují se: *Podobizna papeže Alexandra VII.*; oltářní obraz s *Ukřižovaným Pána Krista* ve farním kostele sv. Michala v Gentě, a *Foibos na slunečném voze* (ryl Bloemaert). *Mů.*

Princep James, angl. orientalista, nar. 1800, † 26. dub. 1840 na moři, britský úředník ve Vých. Indii a jeden čas sekretář „Asijské společnosti", založil a vydával *Journal of the Asiatic Society*, který podával důkladné články o Indii a jejích obyvatelích; jmenovitě uveřejnil v něm P. sám rodopisy všech panovnických rodin indických od nejstarších až do nejnovějších dob. Mimo to vydal vlastním nákladem četná indická díla. R. 1839 zachvácen plicní nemocí plavil se zpět do Evropy, ale zemřel na cestě.

Prinetti Constantino, malíř krajin, nar. se v Canobbiu na pobřeží Lago maggiore r. 1830, studoval gymnasium z školy filosofické v Miláně a projevoval již záhy tak velikou náklonost k malířství a kresbě, že odhodlal se výhradně umění tomuto věnovati. Vstoupil tudíž na akademii umění v Miláně, načež r. 1852 odevzdal první práce své na výstavu umělecbou v Miláně, kteréž veskrze kritika schválila. Roku následujícího vystavil tamtéž obraz *Pohled na Brienzské jezero*, kterýž vzbudil všeobecný obdiv a P-mu slavného jména dobyl. Z dalších výtvorů jeho vynikají: *Pohled na bojiště Näfelské ve Švýcarsku z r. 1388; Pohled na pevnost Dundas ve Skotsku; Monti di Colico; Zříceniny jeskyně Katullovy blíže jezera Lago di Garda; Poslední paprsek slunce v době listopadové na pobřeží Lago maggiore; Pohled na město Edinburg a okolí* atd. P. † ještě příliš mladý, kdy od něho znamenité výtvory se očekávaly, v Miláně r. 1855.

Pringsheim Nathanael, výtečný botanik a mikroskopista, nar. se 30. list. 1823 nedaleko Landsberku v Hořejším Slezsku, studoval gymnasium v Opoli a ve Vratislavi a poslouchal v letech 1843—1846 na universitách Vratislavské, Lipské a Berlínské z počátku lékařství, později pak výhradně přírodní vědy. R. 1849 strávil P. studiemi v Pařížském „Jardin des Plantes", a vrátiv se do Berlína habilitoval se tam r. 1851 pojednáním: *Zur Entwickelungsgeschichte der Achlya prolifera* (ve Vratisl. a v Bonnu 1851) na universitě jako privátní docent pro fysiologii rostlin, a byl roku 1856 jmenován na základě spisů *Grundlinien einer Theorie [illegible] zenzelle* (v Berl. 1854) a *Ueber die Befruchtung [illegible] Keimung der Algen und das Wesen des [illegible] actes* (v Berl. 1855) jmenován členem [illegible] mie věd. Roku 1857 počal vydávati P. [illegible] časopis *Jahrbücher für wissenschaftliche [illegible]* (1—8 sv. v Lips. 1857—72), který se stal [illegible] jeho správou vzácným archivem [illegible] skumy v oboru botanické fysiologie. [illegible] byl P. volán za profesora botaniky do [illegible] úřad ten teprv v tom okamžiku, když [illegible] márská svolila k založení botanicko-fysiologického ústavu při universitě Jenenské, o který [illegible] byl u prus. ministra von Mühlera marně [illegible]. Dle ústavu Jenenského, zřízeného P-em, [illegible] v krátkém čase několik podobných ústavů [illegible] ním Německu. Pro chatrné zdraví vzdal se [illegible] fesury své v Jeně již r. 1868, a vrátiv se [illegible] lína oddal se tam výhradně vědeckým [illegible] vydávání jím založených *Jahrbücher*. [illegible] v Berlíně privátní laboratoř pro [illegible] fysiologii, kteráž mladším botanikům [illegible] Mezi většími spisy P-ovými uvádíme [illegible] *Beiträge zur Morphologie der Meeresalgen* [illegible] líně 1862).

Přírodovědecký klub nazývá se [illegible] ských posluchačů věd přírodních na [illegible] lách Pražských, jenž po mnohých marných [illegible] r. 1870 v život vstoupil, vytknuv sobě [illegible] porovati údy ve snahách po vzdělání [illegible] rodních věd a pěstovati vzájemnost [illegible] toho hledí p. k. dosíci přednáškami [illegible] tařskám, zalnkěním knihovny odborné a [illegible] pomůckami. K. obdržel darem [illegible] brý mikroskop se všemi potřebnými [illegible] údové v mikroskopování dokonale cvičiti [illegible] Knihovna k-u chová některá vzácná díla [illegible] Protektorem spolku je prof. dr. A. Frič, [illegible] se z akademiků.

Pritz František Xaver, bohoslovec [illegible] nar. se ve Steyeru v Horních Rakousích [illegible] odbyl gymnasium a filosofii v Linci a [illegible] 1809 do řádu sv. Augustina v klášteře [illegible] ana v Horních Rakousích. Theologii [illegible] Vídni, kde vedením věhlasného prof. [illegible] pilí věnoval jazykům orientalským. [illegible] kněze posvěcen odebral se do Lince, [illegible] ceum tamějším svěřena mu profesura [illegible] ratur orientalských a výklad starého [illegible] volání tomto vytrval P. neunavně [illegible] načež ustanoven r. 1862 za vikáře ve [illegible] Ebelsberku, kde dosud (!) žije. P. [illegible] nitý historik, a spisy jeho v oboru [illegible] nejspolehlivějšími prameny pro dějiny [illegible] kous, poněvadž veskrze zakládají se na [illegible] dování původních listin archivních. [illegible] statná vyšla od P-e v Linci r. 1837 [illegible] und *Geschichte der Stadt Steyer und [illegible] Garsten und Gleink*; pak *Geschichte des [illegible] der Enns von der ältesten bis [illegible]* díly, tamt. 1846—47). Množství [illegible] řejnil P. v časopisech odborných, jako [illegible] *Kunde österreichischer Geschichtsquellen*, [illegible] spíval články o dějinách a zrušení [illegible] šterů. V *Album für Oesterreich [illegible]* 1843) popsal znamenitě starý hrad [illegible] dal obšírný nástin jeho dějin. [illegible] zasílal časopisům: *Theologische [illegible]* vyd. Pletz); *Theologisch-praktische [illegible]* (tamt. v letech 1847—52) a [illegible] *Jäne* (v Linci vyd. Enzenhofer), kde [illegible] spis, později často ještě vydaný, [illegible]

er biblische Personen mit Anwendung auf unsere *it* r. 1854. P. obdržel za své zásluhy rytířský *iž* řádu císaře Františka Josefa I. a jmenován do*sujícím* členem cís. akademie ve Vídni.

Priuli, Nicolo conte, spisovatel ital., humorista, *ar.* se v Benátkách 24. kv. 1792 ze staré šlechti*cké* rodiny. Studia svá konal P. v semináři sv. Cy*priana* na ostrově Murano, kdež hlavně Moschini vědecké jeho vzdělání pilnou péči měl. Po svém *vystoupení* z kláštera stal se municipalním asesorem *v* Benátkách, kteréhož úřadu se ale brzy vzdal. Od *té* doby věnoval veškerou činnost svoji obecnímu *blahu*, vypisoval značné sumy na nejlepší kresby, *malby*, rytiny, spisy populární a poučné atd. P. za*ložil* v rodišti svém asyl pro malé opuštěné dítky *a* nadal bohatě tamější dobročinné ústavy a nemoc*nice*. Za veliké zásluhy své odměněn byl P. řádem *železné* koruny. Ze spisů jeho dlužno uvésti tyto: *... gli asili infantili e sulla loro utilità particolarmente in Venesia* (v Benátkách 1842); *Della necessità di mantenere gli Asili infantili in Venesia* (tamt. *18*46) a j. P. † 14. ún. 1854 v Benátkách.

Procházka Jiří, lékař a spisovatel, nar. se *v* Lipšicích na Moravě, studoval gymnasium ve *Kr*ojmě a filosofii v Olomouci, kdež také povýšen *byl* za doktora filosofie. R. 1774 vstoupil však do *me*diciny na universitě v Praze, odkudž později ode*bra*l se do Vídně, kde dosáhl hodnosti doktorské *l*ékařství. P. požíval zvláštní přízně prof. očního *lék*ařství dr. Bartha, u něhož účastnil se při vše*ch* *jeho* ... ých přípravách preparatů. Již v té době získal P. chvalného jména co badatel a důmyslný spi*so*vatel mezi učenci, tak že r. 1778 jmenován byl *mi*mořádným prof. anatomie ve Vídni. Když pak *upr*ázdněna byla stolice téhož předmětu na univer*sitě* Pražské, ucházel se o ni P. a také ji obdržel. *V* Praze založil kabinet, kterýž za jeho jedenácti*let*ého působení znamenitě se rozmnožil. R. 1791 *p*ovolán P. z Prahy na universitu Vídeňskou, kde *svě*řena mu byla profesura anatomie a fysiologie, kte*rou*ž horlivě zastával až do r. 1819, kdy po neunavné *dl*uholeté a zdárné činnosti co profesor i co lékař *pra*ktický vstoupil do výslužby. P. † ve Vídni 17. *čce* 1820. Z četných a velmi vzácných i důležitých *spi*sů jeho uvádíme v chronologickém pořadu násle*du*jící: *Dissertatio inauguralis medica de Urinis* (ve *Víd*ni 1776); *Controversae questiones physiologicae, ... vires cordis et motum sanguinis per vasa animalia concernunt* (tamt. 1778); *Gedanken über die ... ziehenden Kräfte, welche bei den chemischen Auflösungen und der Erzeugung der sogenannten fixen Luft in Betrachtung können gezogen werden* (v Praze *177*8); *De structura nervorum, tractatus anatomicus ... lis aeneis illustratus* (ve Vídni a v Praze 1779); *... bachtungen über die in den Wasserblasen der ... ere erzeugten Insecten* (v Praze 1791); *Opera minora anatomici, physiologici et pathologici argumenti* (2 díly o 12 tab. ve Vídni 1800); *Institutiones physiologiae humanae* (2 díly, tamt. 1805—6, vyšlo též *v* kladem německým); *Bemerkungen über den Organismus des menschlichen Körpers und über die denselben betreffenden arteriosen und venösen Capillaren ... der darauf gegründeten Theorie von der Ernährung* (ve Vídni 1810); *Versuch einer empirischen ... stellung des polaren Naturgesetzes* (tamt. 1815). *Mimo to* přispíval P. do spisů cís. akademie ve Vídni *a k*rál. učené společnosti nauk v Praze, jakož i do *růz*ných časopisů odborných, na př.: *Wiener Beiträge zur praktischen Arzneikunde; Dr. Mayers Medicinische Jahrbücher des österreichischen Kaiserstaates; ... andlungen der k. k. Josephinisch medicinisch-chirurgischen Akademie* atd.

Promis Carlo, učený stavitel a archaeolog ital., nar. se 18. ún. 1808 v Turině. Věnovav se studiím stavitelským ve svém rodišti zdokonalil se v tomto umění později za delšího pobytu svého v Římě a na cestách po Italii. V Římě rozšířil obor svých studií též na archaeologii, i byli mu v tomto ohledu učiteli Nibby, Fea a Canina. R. 1836 uveřejnil P. první svoje dílo o starožitnostech Alby na Lago Fucino, a rok na to publikoval v Turině epigrafické zprávy o římských pracích v mramoru od X. do XV. stol. R. 1838 vydal velmi důkladnou monografii o etrurském městě Luni a současně též monografii o pevnůstce Sarganello. Tímto spiskem vstoupil P. na půdu, jejímuž vzdělávání později valnou část svých sil věnoval, totiž k historii pevností a jejich významu v moderním válečnictví. Roku 1843 byl jmenován P. profesorem stavitelství na Turinské universitě, a několik let již před tím členem tamější akademie věd. V úřadě tomto sepsal P. mnoho vzácných děl o vojenském stavitelství starších i novějších dob, zejména r. 1846 dílo *Leges de Structoribus*. Poslední větší dílo tohoto učence byly *Dějiny starého Turina* vydané r. 1869, v kterémž roce uveřejnil též menší spis o římských stavitelích. V letech 1848 a 1849 byl P. též publicisticky činným. † 20. kv. 1873 v Turině.

Proszowski 1) Marcin, malíř Krakovský, kvetší na počátku XVII. stol., uvádí se ve starých listinách několikráte co starší tamějšího cechu malířského, a byl, jak se zdá, otec — 2) Jana Chrysostoma P-kého, kterýž, nar. v Krakově 1599, byl dvorským malířem krále Jana Kazimíra, a kterýž, ačkoli jeho díla buď časem zúplna jsou zničena nebo ještě neodkryta, náležeti musil k čelnějším umělcům polským oné doby, poněvadž současníci s velikou úctou o něm se pronášejí. Navštívil prý Vlachy, zejména Řím, kdež prý mezi jin. provedl obraz *Sv. Jana Kantyko*. Dle jeho nákresů ryl Jan Alexander Goroczyn mezi jin. poprsí *Řehoře Szymonowicze a Stanislava Temberského*; v díle *Hippika o koniach Krzysztofa Monwida Dorohostajskiego* (Krak., typis academicis, fol.; i v jin. vyd.) nachází se, jak se zdá, dle jeho nákresů několik rytin, ponejvíce koně představujících. R. 1674 byl umělec ten ještě na živu, přebývaje v Krakově. Krom toho činí se zmínka i o jiných rytinách, dle jeho nákresů provedených a ponejvíce předměty nábožensk é představujících. — Uvádí se ještě jiný umělec téhož jména 3) Faustyn P., mnich řádu františk., kterýž mezi jin. pěknými malbami ozdobil klášter svého řádu v Biecsu nedaleko Krakova, ve kterémž i zemřel r. 1715. Někteří, mezi nimiž i Rastawiecki, se domnívají, že snad byl syn Jana Chrysostoma P-kého. *Mü.*

Proška Václav, skladatel hudební, nar. se 27. čce 1817 v Mačkově blíže Blatné, kdež byl otec jeho rolníkem. Odbyv školy paedagogické stal se učitelem v Tochovicích, později ředitelem kůru u sv. Štěpána v Praze. † 13. dub. 1872. Z kostelních skladeb P-ových známy jsou: *Zdrávas Maria; vokální mše* (c-moll), hymny a j. P. byl pilným přispívatelem do odborných listů *Dalibor* a *Hudební listy*, kdež mnohé výborné články jeho o hudbě se vyskytují.

Protais Paul Alexandre, současný malíř bitev v Paříži, jest žák Desmoulinův a vyniká ve svém oboru řadě se mezi přední umělce evropské. S počátku maloval výhradně episody z bitev, jako *z bitvy Inkermanské* (1857), později více obrazy ze života vojenského, představující rozličná duševní rozpoložení v rozmanitých dobách vojína, tak zejména *Vojdk na pochodu* (1861); *Jitro před bitvou* a *Večer po bitvě*, *Pohřbívání vojínů na Krimu* (1865); *Návrat z boje*

do léčení (1865); *Opuštěný poraněný* (1866); *Bitva u Solferina* a j.

Protivec z Karlova, jméno vládycké rodiny staročeské, z níž r. 1575 připomíná se P. z K., jehož manželka Eliška z Dobalic prodala statek v Čes. Skalici. Od roku 1608 uvádí se Vilém P. z K. a v Jesenici, v letech 1624—1628 připomíná se Jan Bohuslav P. z K. a na svobodném dvoře při městě Červ. Kostelci. Asi po letech 1627 musila rodina P-vců z K., přiznávajíc se k náboženství strany pod obojí, Čechy opustiti a odstěhovala se do Pruska, kde posud žije, píšíc se ale jen Karlova. *ks.*

Prowe Leopold Friedrich, nar. 14. říj. 1821 v Toruni, jest doktorem filosofie, a stav se professorem na gymnasiu svého rodiště vynikl jako biograf Koperníkův, o němž sepsal: *Zur Biographie von Nicolaus Copernicus* (pamětný spis při odhalení pomníku Koperníkova v Toruni 1853) a *Nicolaus Copernicus in seinen Beziehungen zum Herzog Albrecht von Preussen* (v Toruni 1855).

Prusinowski Alex (v. hl. d.) † 15. ún. 1872 v Poznani v klášteře milosrdných sester, chromý, slepý a opuštěn i zapomenut.

Pseudopus, druh ještěrů, z čeledi šupinatých (*Squamati*) a z oddílu krátkojazyčných (*Brevilingui*). Tělo zvířat sem patřících jest sice úplně podoby hadovité, přední nohy scházejí docela a zadní nohy jsou uvedeny až na nepatrné výrostky po obou stranách řiti, lež klapky ušní a zřejmé uši řadí je přece nad vši pochybnost mezi pravé ještěry. Jedinou posud dokonale známou odrůdu našel Pallas na březích Volhy a Tereku a pojmenoval je *Lacerta apoda* (v. *Acta nov. comm. Petrop.* 19. str. 435). Výtečný franc. přírodozpytec Latreille nazval odrůdu tuto bezpochyby dle obecného ruského názvu, želtopusik (*Sheltopusik didactylus*). Želtopusik jest 2' dlouhý, barvy olivově hnědé, těla zcela úhořovitého, a živí se menšími ještěrkami. Novější přírodozpytci pozorovali toto zvíře též v Uhrách a v Dalmácii. *Bbk.*

Pugnani Gaetano, výtečný houslista a skladatel ital., nar. v Turině r. 1727, † tamt. r. 1798. Byl z nejlepších žáků Corelliho, později Tartiniho, a stal se r. 1752 koncertním mistrem ve svém rodišti. Však již po dvou letech odebral se do Paříže, kde ve veřejných koncertech vystupoval s nejskvělejším úspěchem, načež podnikl delší uměleckou cestu po Evropě, zejména dlouho meškal v Anglii. R. 1770 vrátil se do svého rodiště, u níž si nevšední zásluhu získal založením proslulé školy hudební, která mnohé výtečné žáky vychovala. Jeho skladby pro housle byly svého času velmi váženy a rozšířeny. Tiskem vydal tria a kvarteta pro smyčcové nástroje, kvintets, symfonie, pro malý orchestr. Též jest původcem mnohých církevních skladeb jakož i zpěvoher, které byly oblibeny, zejména: *Nanetta e Lubino* (v Londýně); *Issea* (1771); *Tomas Kulikan* (1772); *Adone e Venere; Aurora* (1775); *Achille in Sciro* (1788); *Demofoonte; Demetrio a Rodi.*

Puchberger Josef, spisovatel, nar. se v Dolních Rakousích r. 1715, vstoupil po odbytých školách gymnasiálních r. 1733 do řádu tovaryšstva Ježíšova, dosáhl doktorátu filosofie a jmenován prof. filosofie v Budíně na ústavu řádu, odkudž později povolán za prof. na theologické učení do Nových Sadů a odtud opět ustanoven za rektora na školách Budínských, kterouž hodnost zastával až do zrušení řádu. Ze spisů jeho vynikají tyto: *Dissertatio physica de corpore generatim dee que opposito eidem vacuo* (v Košici 1752); *Dissertatio de motu corporum* (tamt. 1753); *Dissertatio de Causis motuum in corporibus* (tamt. 1754). P. † v Budíně r. 1796.

Püchler, Benedikt šlechtic z [illegible] se ve Vídni r. 1797, kde otec jeho Karel [illegible] dvorním radou při uherském dvorním [illegible] Vzdělání svého nabyl v Theresianum, [illegible] pil odtud k vojsku, nýbrž stal se [illegible] vydal několik zdařilých prací dramatických [illegible] s dobrým úspěchem na Vídeňských [illegible] provozovaly. R. 1831 vyšel tiskem ve Víd[illegible] *Krönungs-Almanach*, který se velmi rozší[illegible] známe od něho: *Geschichte der Regierung [illegible] Franz I.* (3 díly ve Vídni 1841 a vy[illegible] *nyady, Trauerspiel in 5. Aufzg.* (ve Vídni [illegible] 1819). Vedle těchto spisků vyšly ještě [illegible] braných dramatických prací P-ových, [illegible] 1842 v poměroch velmi nepříznivých.

Pulich Jiří, paedagog, nar. se v [illegible] v Dalmácii r. 1815, studoval po absolvování [illegible] středních filosofii na universitě ve Vídni, [illegible] sáhl také hodnosti doktorské z filosofie. [illegible] se do vlasti stal se prof. a později ředitelem [illegible] nasium v Zadru. P. zjednal si o zvelebení [illegible] školství v Dalmácii velikých zásluh. Ze [illegible] jež tiskem vyšly, uvádíme tuto některé: [illegible] *progetto dell istruzione publica in Austria* [illegible] 1849); *Intorno al supremo principio del* [illegible] *storico* (tamt. 1852); *Il ginnasio e l'*[illegible] *casione* (tamt. 1867); *Propedeutica filosofica* [illegible] *de'ginnasi italiani* (v Terstu 1855) atd. P. [illegible] též několik příležitostných básní v illirském [illegible] a bez jména učební knihy pro dalmatské [illegible] národní.

Pulpitová střecha v. Plášť (v hl. d.)

Purgstall, Albert hrabě, spisovatel, nar. [illegible] Štýrském Hradci 13. dub. 1671, vstoupil do [illegible] tovaryšstva Ježíšova, kde dosáhl doktorské [illegible] z filosofie, načež svěřena mu professura [illegible] řádu ve Vídni. Později stal se rektorem [illegible] ském Hradci. Z jeho jmění, jež řádu [illegible] ložilo se nové jesuitské gymnasium v Mar[illegible] † ve Vídni 24. pros. 1744. Ze spisů [illegible] připomenouti tyto: *Ludi poetici Parnassi* [illegible] *in scenam dati* (ve Vídni 1702); *Historia* [illegible] *Viennensium, sive ludus scenicus etc.* (tamt. [illegible] *Synopsis vitae et doctrinae Confucii* [illegible] *prehensa* (tamt. 1706); *Exercitium* [illegible] *logiae polemicae dissertatione dialogo* [illegible] (v Štýrském Hradci 1715) a j. v.

Purschka Norbert, básník, nar. se [illegible] r. 1813, studoval po odbytých školách gymn[illegible] v Linci theologii a byl r. 1836 na kněze [illegible] později stal se děkanem v Grünbergu [illegible] P. byl básník didaktický a z četných [illegible] zvlášť jsou zdařilé: *Die Mittelschulen; W*[illegible] *Wortes; Die Heimkehr des Soldaten;* [illegible] *stiefelknecken.*

Pusey Edward (v. hl. d.) [illegible] *church of England a portion of Christ's* [illegible] *catholic church, and a means of* [illegible] *unity. An Eirenicon in a letter to the* [illegible] Keble, přítel jeho) *of The christian* [illegible] 1866). Spis ten o sjednocení anglikánské [illegible] církví jednající vyvolal polemické spisy [illegible] manna (v. t.) a Oakeleya, načež vydal [illegible] *Part II. first Letter to the Very Rev. J. H.* [illegible] (v Oxfordě 1869), jednající hlavně o [illegible] proti dogmatu o neposkvrněném početí. [illegible] *healthful reunion impossible? A second* [illegible] *Very Rev J. H. Newman* (Oxford [illegible] o ostatních rozeznávacích článcích [illegible] primátě. Dále vydal některé výklady [illegible] tému, a sice: *Daniel the Prophet* (Oxford [illegible] *mentary on the minor prophets* (Oxford [illegible]

Pusch Sigmund, spisovatel, nar. se v Štýrském radci 16. srp. 1669, vstoupil po odbytých studiích ymnasialních do řádu tovaryšstva Ježíšova, dosáhl ›dnosti doktorské z theologie a filosofie, načež ıtanoven byl za profesora mathematiky a filosofie ı ústavě řádu v Štýrském Hradci. Později pošen byl za kancléře tamější university, v kteréž ›dnosti vytrval do své smrti 29. čce 1735. P. byl :erárně velmi činným a zanechal velkou řadu spisů ›sahu dílem náboženského dílem vědeckého, z nichž ažno připomenouti: *Problema gnomonico-geographi-m quomodo horologio solari astronomico orbis terqui regiones describendae sint, ut index ostendat, ota per reliquas mundi plagas sit hora diei* (v Št. radci 1708); *Theologia speculativa* (ve Vídni 8 dílů 1715—36); *Horographia lunaris* (tamt. 1808); ronologia sacra Ducatus Styriae* (3 díly v Štýrém Hradci 1715—1720). Z literární pozůstalosti -ovy vydal později Fröhlich *Diplomatarium Garmee emendatum, auctum, illustratum ex collectaniis c. R. P. Sigmundi Pusch et ex aliis monumen-* a j. v.

Putterlick Alois, botanik, nar. se v Jihlavě kv. 1810, studoval gymnasium v rodišti svém a ıtoupil pak do mediciny na universitě ve Vídni, le také r. 1839 za doktora lékařství povýšen byl. . zabýval se již na školách středních pilně vš-ımi přírodními a zejména botanikou. R. 1832 seámil se blíže s výtečným kryptogamologem G a-›vagliem, a věnoval pak od té doby píli svoji ›bradně studiím rostlin tajnosnubných, které zvláště Dolních Rakousích znamenitě probadal. P. vydal lem sám aneb společně s jinými botaniky mnohé dosud vzácné spisy a přispíval pilně výtečnými články do časopisů odborných. První práce jeho a sice inaugurální disertace vyšla pod názvem: *Synopsis Pittosporearum* (ve Vídni 1839). Společně s Endlicherem pak sepsal *Genera florae germanicae* (s vyobr. tamt. 1843—45). Ton dobou stal se P. adjunktem c. k. přírodovědeckého kabinetu ve Vídni, kamž také herbář svůj, chovající exempláře rostlin nad míru vzácné, odkázal. P. † v 35. roce svého věku 29. čce 1845, zanechav bohatý materiál literární z oboru botaniky ve své pozůstalosti.

Pyat Felix (v. hl. d.) byl vyloučen ze všeobecné amnestie a vrátil se teprv r. 1869 do Francie, kde však již po krátkém čase pro články uveřejňované v *Rappelu* byl stíhán. P. ukryl se před pronásledováním s počátku v Paříži, po plebiscitu ze dne 8. kv. 1870 však viděl osobní svobodu svou ohroženu a prchl opět do Londýna. Dne 9. srp. téhož roku odsoudil jej apelační dvůr v Blois in contumaciam k 5letému vězení. Po bitvě Sedanské vrátil se P. opět do Paříže a vydával tam za doby obléhání s počátku časop. *Combat*, pak časop. *Vengeur*. *Combat* přinesl první 29. říj. 1870 s černým okrajem zprávu o kapitulaci Met, čímž se uvedl P. v nebezpečí života, poněvadž vláda prozatímní kapitulaci tuto Pařížanům zatajiti chtěla. Po vzdání se Paříže byl P. od jednoho Pařížského volebního okresu zvolen do národního shromáždění v Bordeauxu. Vzbouření komuny účastnil se P. v první řadě, a dovedl svým působením téměř všecky časopisy komuně nepřející potlačiti. Po vzdání se Paříže vojsku Versailleskému unikl P. opět z Francie.

R.

Raab 1) Jan Leonhard, souč. mědiryjec, ır. se 1825 ve Schwaninkách u Anšbachu. Prvním ›čátkům svého umění vyučil se u Karla Maiera v Nomberku a v tamější uměl. škole pod dozorem Reinıla. R. 1844 odebral se do Mnichova a navštěvoval mější akademii, kde kreslil a maloval též podobizny. ›zději navštívil Salcpurk, Vídeň, Kolín, Štutgart, üsseldorf a Drážďany. Hlavní rytiny R-ovy jsou: *ovice* dle Petzla, *Okoušení vína* a *Ranní políbení*, ›ě dle Flüggena, *Žebrák* dle Beckera, a pak dle '. Kaulbacha z galerie Götheovské: *Lotka*, *Obě onory*, *Göthe ve Výmaru*, *Göthe na ledu* a *Heran a Dorothea*. Za obě poslední rytiny obdržel . na Pařížské výstavě velkou zlatou medailii. Dále l podobizny Alexandra a Viléma z Humboldtů, po›biznu Blumenbachovu a Kantovu. R. 1867 ryl ıfaelovu *Madonnu* v Mnichově, kde jest od r. 1869 of. ryjectví na akademii. — **2)** Ignác R., výborný ávník, nar. 28. dub. 1743 v Mauthausenu v Horch Rakousích, vstoupil po odbytých školách gymn. › práv na universitě ve Vídni, kde r. 1770 dosáhl ›dnosti doktorské, načež stal se obhajcem, kterýž :ad plných 40 roků zastával s takovou horlivostí svědomitostí, že dobyl sobě v celé zemi jména ›jchvalnějšího. R. 1798 zvolen byl do komise pro ›ravení osnovy zákonů o směnkách a řádu trestho. Ze spisů jeho uvádíme tyto: *Untersuchung der rage: ob im Wege der Execution oder bei Ganıdlungen die gerichtliche Veräusserung der Güter s Schuldners in Ermanglung besserer Käufer auch ter dem Schätzungswerthe vorgenommen werden sollte* e Vídni 1798); *Meine Gedanken über die Schätzungsordnung* (tamt. 1802). R. psal také výborné články zvláště o záhadných otázkách časových do Vídeňských časopisů právnických. † r. 1811 ve Vídni.

Racine Jean Baptiste, znamenitý ryjec franc., nar. 1747 v Paříži, † ok. r. 1805. Učitelem jeho byl slovutný Aliamet, a R. vynikl brzy pod jeho vedením zvláště v obrazech krajin. Později ryl téměř všecky obrazy k cestopisu St. Noe, a též *Tableaux pittoresques de la Suisse* čítá mnohé jeho zdařilé práce. Nejvýtečnějšími ale z obrazů jeho honosí se zajisté galerie v Palais royal a galerie Orleanská.

Racchetti Petr, malíř, nar. se v Cremě okolo r. 1825, kde otec jeho byl lékařem. Mladý R. jevil záhy veliké vlohy pro malířství a kresbu, načež poslán byl na akademii Carrarskou v Bergamo, kde zvláště prospíval pod řízením výtečného Diottiho. Později odebral se do Říma, kdež získaly mu obrazy jeho jména velmi chvalného. Zejména vynikly z prací R-ho: *Sv. Agatha a Apolonie, jimž odevzdává anděl palmu mučednickou; Kající Majdalena; Smrt Mikuláše Macchiavelliho; Loupežníci z římských hor* a j. R. † 7. list. 1853 ve svém rodišti.

Rackemann Friedrich Christian, jeden z nejvýtečnějších houslistů a flétistů svého věku, nar. 1735 v Bielefeldu, † 1798 v Berlíně. Vzdělání své obdržel od dvorních hudebníků Seyfartha a Riedta v Berlíně, kontrapunkt ale studoval sám z učebních knih. R. 1755 přijat byl za dvorního hudebníka v kapele prince Jindřicha Pruského v Berlíně. Později stal se R. též princovým tajemníkem. Ze skladeb jeho chválí se nejvíce několik ód a jiných

zpěvů, které otištěny jsou v nejznámějších Berlínských sbírkách.

Rácz Samuel, lékař a spisov., nar. se v Šedmihradsku 1744, věnoval se po nábytých studiích přípravných medicině na vysokých školách ve Vídni, kdež také hodnosti doktorské dosáhl. S počátku vykonával praxi lékařskou v Nagy-Bánya, odkudž 1776 povolán byl za prof. anatomie a později též fysiologie na universitě v Pešti. R. zastával úřad tento s horlivostí neunavnou plných 28 roků a vydal v té době mnohé znamenité a prakticky upravené spisy příruční pro mediky. Z prací R-ových vůbec uvádíme tyto: *Orvosi oktatás* etc. (v Prešpurku 1776—1778 přešel překladem do řečtiny, latiny a němčiny); *Prolusio academica de utili et necessaria Chirurgiae cum Medicina conjunctione* (v Budíně 1779); *A skarlátos hideg-nek leirása és orvoslása* (v Pešti 1784); *Compendiaria Physiologiae institutio* (tamt. 1885); *A Physiologiának rövid summája* (tamt. 1786); *Notio generalis vitae corporis humani* etc. (v Budíně 1802). Poslední dílo vyšlo r. 1805 pod názvem *Notitia potentiarum incitantium, quam qua supplementum ad suam vitae notionem edidit.* R. přeložil také do maďarštiny některé cizí spisy lékařské, na př. od Störka a j. † v Pešti 25. dub. 1817.

Radclyffe 1) William, rytec, nar. se 1780 v Birminghamu. Umělec tento pracoval mnoho pro angl. díla illustrovaná a vydal r. 1829 svoje hlavní dílo, totiž *Illustrace z Warwickshiru*; též k Roscoeově cestopisu po sev. a již. Walesku přispěl R. zdařilými rytinami. R. † 1855, vzdělav několik žáků, mezi nimiž svého syna — **2)** Edwarda R-a, nar. 1810 v Birminghamu. I tento pracoval po příkladu a vzoru svého otce pro mnohá díla anglická a ryl mimo to *Jitro na břehu mořském* dle Lee, *Vodopád* dle Zuccharelliho, *Studni v poušti* dle H. Warrena a některé obrazy dle D. Coxe a Claudea. † v Camden Townu 1863.

Radi Bernardino, stavitel a rytec z Cortony, žil v první polovici XVII. století a započal stavbu chrámu bosých augustinů ve Florencii, kterou po něm G. Silvani dokončil. Mimo to ryl na 41 listech sbírku zbraní a štítů a sbírku pomníků dle vlastních nákresů, která vyšla v Římě 1618.

Radics Antonín, spisovatel, nar. se v Kesaru v Uhřích 12. list. 1728, vstoupil po absolvovaných studiích gymnasialních r. 1740 do řádu tovaryšstva Ježíšova, dosáhl po dalších studiích hodnosti doktorské z theologie a filosofie a stal se pak prof. filosofie na ústavu řádu v Budíně. R. 1769 opustil řád jesuitský a zůstal knězem světským, načež za nedlouho udělena mu byla výnosná fara v Czeklészu. R. byl pilným a velmi důmyslným spisovatelem a z vydaných prací jeho zvláště dlužno uvésti tyto: *Principia Boscovichii singulari tractatu illustrata* (v Budíně 1765); *Institutiones physicae in usum discipulorum conscriptae* (2 díly, tamt. 1766); *Philosophia in usum auditorum in tres partes, Logicam, Metaphysicam etc. accomodatam tributa* (tamt. 1767); *Introductio in Philosophiam naturalem Theoriae P. Rogerii Boscovich e S. I. accomodata* (s rytin., tamt. 1768) atd. R. † v Budíně 1773.

Radiguez Antonín, slovutný rytec, nar. 1719 v Remeši, vzdělal se v Paříži, odcestoval pak do Holandu a Anglie, odtud povolán byl za prof. umění ryjeckého na cís. akademii do Petrohradu. Všecka díla jeho vynikají velkou dokonalostí.

Radimovský z Palnže, stará patricijská rodina česká, v níž se zvláště v XVI. stol. zmínka činí. Od r. 1517—1546 vynikl Petr R. z P., který byl důvěrným přítelem Jana Špetle z Janovic a Prudic, pána na Náchodsku. Petr R. měl s [illegible] na předměstí Kladském dům a u Náchoda [illegible]

Radičić Julius, dr., srbský spisov., [illegible] v Novém Sadě, kde i † v Hj. 1856. [illegible] menších prací, které byly v rozličných [illegible] sopisech uveřejněny, a přeložil z [illegible] *ili buna a Genni* (1850).

Raditschnigg Josef, spis., nar. se [illegible] 19. dub. 1753, odbyl studia svá dílem [illegible] ve Vídni, a stal se učitelem a později [illegible] v Sibini, kdež s horlivostí neunavnou [illegible] váděti reformy ve školství na základě [illegible] i ve prospěch života praktického. R. [illegible] lečně s přítelem svým Richtrem [illegible] uveřejněny byly ve Vídni r. 1775 pod [illegible] *dichte zweier Freunde*; dále vydal *Die* [illegible] *Sevilien* (veselohra ve 4 jed. tamt. 17[illegible]) [illegible] oddal se R. zvláště pěstování botaniky a [illegible] *Flora Transilvaniae*, který obsahoval [illegible] strace a velmi zdařilý popis 1613 Phan[illegible] 200 Cryptogamů dle soustavy Linnéovy. R. [illegible] bíní 16. led. 1812.

Radjevina jmenuje se v knížectví [illegible] pobřeží řeky Driny mezi Loznicí a S[illegible] kterou říčka Radjevica protéká. Dokavad [illegible] na kraje rozděleno nebylo, byla R. [illegible] V krajině této leží pole nazvané „Radjev [illegible]" a v něm jest „Radjev kamen"; z toho [illegible] rati, že v tomto kraji někdy jakýsi Radj[illegible] musel. Od Požarevackého míru (1718) [illegible] nahiji Zvornické v Bosně, a teprvé r. 18[illegible] s Jadrem knížectví Srbskému, tvoříc část [illegible] rinjského. Nynější okres Radjevský [illegible] vrch 13·00 □ mil, a má v 1 městysi (K[illegible]) 30 vsech 13,250 obyv. Okresní náčelník [illegible] panju. Krajina Radjevská bohatá je rudou, [illegible] olověnou, která v sobě i dosti stříbra [illegible]

Radnický Karel, prof. na akademii [illegible] umění ve Vídni, nar. se tamt. 16. listop. 18[illegible] doval gymnasium a vstoupil pak do praxe [illegible] komornímu medailleurovi a řediteli v [illegible] mincovním Jos. Böhmovi. R. prospíval [illegible] ně v rytectví, že již r. 1836 ustanoven [illegible] rytce penízů. R. 1842 dohotovil první [illegible] práci, totiž znamenitou medalii Rubens[illegible] poctěn byl první dvorní cenou se stipendiem [illegible] stovním. R. 1847 podnikl R. cestu do [illegible] Belgie a Francie, načež po svém návratu [illegible] jmenován byl prof. plastiky a ornamentiky [illegible] demii výtvarných umění ve Vídni. R. 18[illegible] menán byl R. za uměleckou snahu rytířem [illegible] Františka Josefa. Z četných mistrovských [illegible] R-ho uvádíme tuto: *medalie na upomínku* [illegible] *přírodozpytců ve Vídni; na nastolení* [illegible] *kraběte Fürstenberka v Olomouci; na jubileum* [illegible] *cké hornické akademie; na slavnost* [illegible]

Radobytce, far. ves v okresu [illegible] obyv. čes., má far. chrám sv. Ondřeje, [illegible] r. 1384 připomíná, a školu. R. náležely [illegible] k panství hradu Zvíkovského.

Radonice, farní ves v okresu Loun[illegible] kraje Žateckého, s 311 obyv. čes., má [illegible] Vyzdvižení sv. Kříže, který se již r. 13[illegible] míná, v kterémž roce obdržel [illegible] Strahovského, a školu. R., někdy dvůr [illegible] roval kníže Vladislav kostelu Strahovskému.

Radouš Matouš (v. hl. d.) oženil se [illegible] 1566 v pátek po sv. Fab. a Šeb. s Annou [illegible] lou dcerou Matěje Poláčka, pekaře [illegible] homýtského.

Radovesice, ves v okresu Chlum[illegible] kraje Jičínského, s 553 obyv. čes. R. [illegible]

Pusch Sigmund, spisovatel, nar. se v Štýrském Hradci 16. srp. 1669, vstoupil po odbytých studiích gymnasialních do řádu tovaryšstva Ježíšova, dosáhl hodnosti doktorské z theologie a filosofie, načež ustanoven byl za profesora mathematiky a filosofie na ústavě řádu v Štýrském Hradci. Později povýšen byl za kancléře tamější university, v kteréž hodnosti vytrval do své smrti 29. čce 1735. P. byl literárně velmi činným a zanechal velkou řadu spisů obsahu dílem náboženského dílem vědeckého, z nichž dlužno připomenouti: *Problema gnomonico-geographicum quomodo horologio solari astronomico orbis terraquei regiones describendae sint, ut index ostendat, quota per reliquas mundi plagas sit hora diei* (v Št. Hradci 1708); *Theologia speculativa* (ve Vídni 8 dílů od 1715—36); *Horographia lunaris* (tamt. 1808); *Chronologia sacra Ducatus Styriae* (8 díly v Štýrském Hradci 1715—1720). Z literární pozůstalosti P-ovy vydal později Fröhlich *Diplomatarium Garstense emandatum, auctum, illustratum ex collectaniis msc. R. P. Sigmundi Pusch et ex aliis monumentis* a j. v.

Putterlick Alois, botanik, nar. se v Jihlavě 3. kv. 1810, studoval gymnasium v rodišti svém a vstoupil pak do mediciny na universitě ve Vídni, kde také r. 1839 za doktora lékařství povýšen byl. P. zabýval se již na školách středních pilně vědami přírodními a zejména botanikou. R. 1832 seznámil se blíže s výtečným kryptogamologem Garovagliem, a věnoval pak od té doby píli svoji výhradně studiím rostlin tajnosnubných, které zvláště v Dolních Rakousích znamenitě probadal. P. vydal dílem sám aneb společně s jinými botaniky mnohé dosud vzácné spisy a přispíval pilně výtečnými články do časopisů odborných. První práce jeho a sice inaugurální disertace vyšla pod názvem: *Synopsis Pittosporearum* (ve Vídni 1839). Společně s Endlicherem pak sepsal *Genera florae germanicae* (s vyobr. tamt. 1843—45). Tou dobou stal se P. adjunktem c. k. přírodovědeckého kabinetu ve Vídni, kamž také herbář svůj, chovající exempláře rostlin nad míru vzácné, odkázal. P. † v 35. roce svého věku 29. čce 1845, zanechav bohatý materiál literární z oboru botaniky ve své pozůstalosti.

Pyat Felix (v. hl. d.) byl vyloučen ze všeobecné amnestie a vrátil se teprv r. 1869 do Francie, kde však již po krátkém čase pro články uveřejňované v *Rappelu* byl stíhán. P. ukryl se před pronásledováním s počátku v Paříži, po plebiscitu ze dne 8. kv. 1870 však viděl osobní svobodu svou ohroženu a prchl opět do Londýna. Dne 9. srp. téhož roku odsoudil jej apelační dvůr v Blois in contumaciam k 5letému vězení. Po bitvě Sedanské vrátil se P. opět do Paříže a vydával tam za doby obléhání s počátku časop. *Combat*, pak časop. *Vengeur*. *Combat* přinesl první 29. říj. 1870 s černým okrajem zprávu o kapitulaci Met, čímž se uvedl P. v nebezpečí života, poněvadž vláda prozatímní kapitulaci tuto Pařížanům zatajiti chtěla. Po vzdání se Paříže byl P. od jednoho Pařížského volebního okresu zvolen do národního shromáždění v Bordeauxu. Vzbouření komuny účastnil se P. v první řadě, a dovedl svým působením téměř všecky časopisy komuně nepřející potlačiti. Po vzdání se Paříže vojsku Versaillskému unikl P. opět z Francie.

R.

Raab 1) Jan Leonhard, souč. mědiryjec, nar. se 1825 ve Schwaninkách u Anšbachu. Prvním počátkům svého umění vyučil se u Karla Maiera v Norimberku a v tamější uměl. škole pod dozorem Reindela. R. 1844 odebral se do Mnichova a navštěvoval tamější akademii, kde kreslil a maloval též podobizny. Později navštívil Salcpurk, Vídeň, Kolín, Štutgart, Düsseldorf a Drážďany. Hlavní rytiny R-ovy jsou: *Novice* dle Petzla, *Okoušení vína* a *Ranní políbení*, obě dle Flüggena, *Žebrák* dle Beckera, a pak dle W. Kaulbacha z galerie Götheovské: *Lotka*, *Obě Leonory*, *Göthe ve Výmaru*, *Göthe na ledu* a *Hermann a Dorothea*. Za obě poslední rytiny obdržel R. na Pařížské výstavě velkou zlatou medalii. Dále ryl podobizny Alexandra a Viléma z Humboldtů, podobiznu Blumenbachovu a Kantovu. R. 1867 ryl Rafaelovu *Madonnu* v Mnichově, kde jest od r. 1869 prof. ryjectví na akademii. — 2) Ignác R., výborný právník, nar. 28. dub. 1743 v Mauthausenu v Horních Rakousích, vstoupil po odbytých školách gymn. do práv na universitě ve Vídni, kde r. 1770 dosáhl hodnosti doktorské, načež stal se obhajcem, kterýž úřad plných 40 roků zastával s takovou horlivostí a svědomitostí, že dobyl sobě v celé zemi jména nejchvalnějšího. R. 1798 zvolen byl do komise pro upravení osnovy zákonů o směnkách a řádu trestního. Ze spisů jeho uvádíme tyto: *Untersuchung der Frage: ob im Wege der Execution oder bei Gantverhandlungen die gerichtliche Veräusserung der Güter des Schuldners in Ermanglung besserer Käufer auch unter dem Schätzungswerthe vorgenommen werden sollte* (ve Vídni 1798); *Meine Gedanken über die Schätzungsordnung* (tamt. 1802). R. psal také výborné články zvláště o záhadných otázkách časových do Vídeňských časopisů právnických. † r. 1811 ve Vídni.

Racine Jean Baptiste, znamenitý ryjec franc., nar. 1747 v Paříži, † ok. r. 1805. Učitelem jeho byl slovutný Aliamet, a R. vynikl brzy pod jeho vedením zvláště v obrazech krajin. Později ryl téměř všecky obrazy k cestopisu St. Noe, a též *Tableaux pittoresques de la Suisse* čítá mnohé jeho zdařilé práce. Nejvýtečnějšími ale z obrazů jeho honosí se zajisté galerie v Palais royal a galerie Orleanská.

Racchetti Petr, malíř, nar. se v Cremě okolo r. 1825, kde otec jeho byl lékařem. Mladý R. jevil záhy veliké vlohy pro malířství a kresbu, načež poslán byl na akademii Carrarskou v Bergamo, kde zvláště prospíval pod řízením výtečného Diottiho. Později odebral se do Říma, kdež získaly mu obrazy jeho jména velmi chvalného. Zejména vynikly z prací R-ho: *Sv. Agatha a Apolonie, jimž odevzdává anděl palmu mučednickou*; *Kající Majdalena*; *Smrt Mikuláše Macchiavelliho*; *Loupežníci z římských hor* a j. R. † 7. list. 1853 ve svém rodišti.

Rackemann Friedrich Christian, jeden z nejvýtečnějších houslistů a flétistů svého věku, nar. 1735 v Bielefeldu, † 1798 v Berlíně. Vzdělání své obdržel od dvorních hudebníků Seyfartha a Riedta v Berlíně, kontrapunkt ale studoval sám z učebních knih. R. 1755 přijat byl za dvorního hudebníka v kapele prince Jindřicha Pruského v Berlíně. Později stal se R. též princovým tajemníkem. Ze skladeb jeho chválí se nejvíce několik ód a jiných

zpěvů, které otištěny jsou v nejznámějších Berlínských sbírkách.

Rácz Samuel, lékař a spisov., nar. se v Sedmihradsku 1744, věnoval se po odbytých studiích přípravných medicině na vysokých školách ve Vídni, kdež také hodnosti doktorské dosáhl. S počátku vykonával praxi lékařskou v Nagy-Bánya, odkudž 1776 povolán byl za prof. anatomie a později též fysiologie na universitě v Pešti. R. zastával úřad tento s horlivostí neunavnou plných 28 roků a vydal v té době mnohé znamenité a prakticky upravené spisy příruční pro mediky. Z prací R-ových vůbec uvádíme tyto: *Orvosi oktatás* etc. (v Prešpurku 1776—1778 přešel překladem do řečtiny, latiny a němčiny); *Prolusio academica de utili et necessaria Chirurgiae cum Medicina conjunctione* (v Budíně 1779); *A skarlátos hidegnek leirása és orvoslása* (v Pešti 1784); *Compendiaria Miologiae institutio* (tamt. 1885); *A Physiologiának rövid summája* (tamt. 1788); *Notio generalis vitae corporis humani etc.* (v Budíně 1802). Poslední dílo vyšlo r. 1805 pod názvem *Notitia potentiarum incitantium, quam qua supplementum ad suam vitae notionem eddit.* R. přeložil také do maďarštiny některé učební spisy lékařské, na př. od Störka a j. † v Pešti 25. ún. 1817.

Radclyffe 1) William, ryjec, nar. se 1780 v Birminghamu. Umělec tento pracoval mnoho pro angl. díla ilustrovaná a vydal r. 1829 svoje hlavní dílo, totiž *ilustrace z Warwickshiru;* též k Roscoeově cestopisu po sev. a již. Walesku přispěl R. zdařilými rytinami. R. † 1855, vzdělav několik žáků, mezi nimiž svého syna — **2)** Eduarda R-a, nar. 1810 v Birminghamu. I tento pracoval po příkladu a vzoru svého otce pro mnohá díla anglická a ryl mimo to *Jitro na břehu mořském* dle Lee, *Vodopád* dle Zuccharelliho, *Studni v poušti* dle H. Warrena a některé obrazy dle D. Coxe a Claudea. † v Camden Townu 1863.

Radi Bernardino, stavitel a ryjec z Cortony, žil v první polovici XVII. století a započal stavbu chrámu bosých augustinů ve Florencii, kterou po něm G. Silvani dokončil. Mimo to ryl na 41 listech sbírku zbraní a štítů a sbírku pomníků dle vlastních nákresů, která vyšla v Římě 1618.

Radics Antonín, spisovatel, nar. se v Keseru v Uhřích 12. list. 1726, vstoupil po absolvovaných studiích gymnasialních r. 1746 do řádu tovaryšstva Ježíšova, dosáhl po dalších studiích hodnosti doktorské z theologie a filosofie a stal se pak prof. filosofie na ústavu řádu v Budíně. R. 1769 opustil řád jesuitský a zůstal knězem světským, načež za nedlouho udělena mu byla výnosná fara v Czeklészu. R. byl pilným a velmi důmyslným spisovatelem a z vydaných prací jeho zvláště dlužno uvésti tyto: *Principia Boscovichii singulari tractatu illustrata* (v Budíně 1765); *Institutiones physicae in usum discipulorum conscriptae* (2 díly, tamt. 1766); *Philosophia in usum auditorum in tres partes, Logicam, Metaphysicam etc. accomodatam tributa* (tamt. 1767); *Introductio in Philosophiam naturalem Theoriae P. Rogerii Boscovich e S. I. accomodata* (s rytin., tamt. 1768) atd. R. † v Budíně 1773.

Radiguez Antonín, slovutný ryjec, nar. 1719 v Remeši, vzdělal se v Paříži, odcestoval pak do Holandu a Anglie, odtud povolán byl za prof. umění ryjeckého na cís. akademii do Petrohradu. Všecka díla jeho vynikají velkou dokonalostí.

Radimovský z Paluže, stará patricijská rodina česká, v níž se zvláště v XVI. stol. zmínka činí. Od r. 1517—1546 vynikl Petr R. z P., který byl důvěrným přítelem Jana Špetle z Janovic a Prudic, pána na Náchodsku. Petr R. měl v Náchodě na předměstí Kladském dům a u Náchoda role. *ks.*

Radišić Julius, dr., srbský spisov., nar. se 1824 v Novém Sadě, kde i † v říj. 1856. Napsal mnoho menších prácí, které byli v rozličných srbských časopisech uveřejněny, a přeložil z Schillera *Fijesko ili buna u Genui* (1850). *Šš.*

Raditschingg Josef, spis., nar. se v Celovci 19. ún. 1753, odbyl studia svá dílem v rodišti dílem ve Vídni, a stal se učitelem a později ředitelem škol v Sibini, kdež s horlivostí neunavnou snažil se zaváděti reformy ve školství na základě pokroku vědy i ve prospěch života praktického. R. napsal společně s přítelem svým Richtrem řadu básní, které uveřejněny byl ve Vídni r. 1775 pod názvem *Gedichte zweier Freunde*; dále vydal *Der Barbier von Sevilien* (veselohra ve 4 jed. tamt. 1776). Později oddal se R. zvlášť pěstování botaniky a napsal spis *Flora Transilvaniae*, který obsahoval výborné ilustrace a velmi zdařilý popis 1618 Phanerogamů a 200 Cryptogamů dle soustavy Linnéovy. R. † v Sibini 16. led. 1812.

Radjevina jmenuje se v kníž. Srbském pravé pobřeží řeky Driny mezi Loznicí a Sokolem ležící, které říčka Radjevice protéká. Dokavad knížectví na kraje rozděleno nebylo, byla R. knežinou. V krajině této leží pole nazvané „Radjevo polje,“ a v něm jest „Radjev kamen“; z toho dá se uzavírati, že v tomto kraji někdy jakýsi Radj panovati musel. Od Požareveckého míru (1718) připadala R. nahiji Zvornické v Bosně, a teprvé r. 1783 připadla s Jadrem knížectví Srbskému, tvoříc část kraje Podrinjského. Nynější okres Radjevský zanjímá povrch 13·09 □ mil, a má v 1 městysi (Krupanj) a 30 vsech 13.930 obyv. Okresní náčelník sídlí v Krupanju. Krajina Radjevská bohatá je rudou, obzvláště olověnou, která v sobě i dosti stříbra chová. *Šš.*

Radnický Karel, prof. na akademii výtvarných umění ve Vídni, nar. se tamt. 16. listop. 1818, studoval gymnasium a vstoupil pak do praxe k c. k. komornímu medailleurovi a řediteli v hlavním úřadě mincovním Jos. Böhmovi. R. prospíval tak znamenitě v ryjectví, že již r. 1836 ustanoven byl za ryjce peněz. R. 1842 dohotovil první uměleckou práci, totiž znamenitou medalii Rubensovu, za niž poctěn byl první dvorní cenou se stipendiem cestovním. R. 1847 podnikl R. cestu do Německa, Belgie a Francie, načež po svém návratu (r. 1853) jmenován byl prof. plastiky a ornamentiky na akademii výtvarných umění ve Vídni. R. 1868 vyznamenán byl R. za uměleckou snahu rytířským řádem Františka Josefa. Z četných mistrovských prací R-ho uvádíme tuto: *medalie na upomínku 24. sjezdu přírodozpytců ve Vídni; na nastolení arcibiskupa lantkraběte Fürstenberka v Olomouci; na jubileum Šťávnické hornické akademie; na slavnost Beethovenovu* atd.

Radobytce, far. ves v okresu Píseckém s 362 obyv. čes., má far. chrám sv. Ondřeje, který se již r. 1384 připomíná, a školu. R. náležely r. 1437 k panství hradu Zvíkovského.

Radonice, farní ves v okresu Lounském někd. kraje Žateckého, s 311 obyv. čes., má farní chrám Vyzdvižení sv. Kříže, který se již r. 1278 připomíná, v kterémž roce obdržel správce z kláštera Strahovského, a školu. R., někdy dvůr knížecí, daroval kníže Vladislav kostelu Strahovskému.

Radouš Matouš (v. hl. d.) oženil se ponejprv 1586 v pátek po sv. Fab. a Šeb. s Annou pozůstalou dcerou Matěje Poláčka, pekaře a souseda Vysokomýtského. *Ra.*

Radovesice, ves v okresu Chlumeckém někd. kraje Jičínského, s 552 obyv. čes. R. byly někdy

sídlem panským; na počátku XVI. stol. seděli zde Slavatové z Chlumu a r. 1551 Jan Klusák z Kostelce († 1570). Jan Oldřich a jeho bratří Klusákové prodali R. s tvrzemi Lipcem a Bořcemi králi Rudolfovi, který je připojil k panství Poděbradskému.

Rähmel Achas Gottlieb, malíř, nar. v Berlíně r. 1732, nastoupil po odbytých školách přípravných na malířskou akademii v Berlíně. R. věnoval se výhradně malbě portrétů a vynikal v ohledu tom co znamenitý mistr. Později podnikl mnohé cesty po Německu a přibyl r. 1770 do Prahy, kde zhotovil podobizny *knížete arcibiskupa Příchovského*, *knížat z Lobkovic* a j. Po pěti letech odebral se do Vídně a zhotovil tu obrazy *císaře Františka II.* (pro dvůr ruský); *knížete Dietrichsteina* a j. R. 1798 opustil Vídeň byv povolán do Prešpurku, kde maloval: *Jana hraběte Esterházyho*; *Werchovacze*, *biskupa Záhřebského*, *hraběte Nydryho* atd. Veškeré výtvory tyto vyznamenávají se vzácnou podobností a krásným přirozeným koloritem. R. † v Přešpurku r. 1818.

Raff 1) Antonín, výtečný zpěvák, nar. se 1714 v Gelsdorfě, osiřel záhy a byl od svého ujce vychován. Studoval v Kolíně na jesuitské koleji, a zamýšlel vstoupiti do stavu kněžského. V stáří 20 roků neznal ještě ani noty. Zakusiv krátký čas seminářského života poznal, že by ve stavu, jemuž se věnovati chtěl, žádoucí spokojenosti nedosáhl, i vystoupil a stal se vychovatelem u hraběte Gudenaua v Gelsdorfě. U tohoto zůstal R. až do roku 1736, a zde počal se v prázdných hodinách hudbou obírati a účastňoval se domácích koncertů. Hudebníci, kteří měli příležitost jej slyšeti, vychvalovali krásný jeho hlas, a když se pověst o něm až ke kurfiřtovi donesla, žádal tento R-a slyšeti. Brzo dávalo se u kurfiršta oratorium, a R. vyzván zpívati spolu. Tento přijal pozvání, a kurfirštu tak se jeho čistý hlas zalíbil, že jej s sebou r. 1736 do Mnichova vzal. Zde bylo R-ovi v dvorních koncertech arie od Ferandiniho zpívati, a krásný jeho tenor vzbudil všeobecnou pozornost. V témž čase bylo při Mnichovské dvorní opeře místo tenoristy uprázdněno, a když tenorista z Itálie objednaný se nedostavil, slavnostní ale jakás opera se dávati musila, požádal Ferandini R-a, aby partii uprázdněnou převzal, a sám ji s ním studoval; odtud mylná pověst, že byl R. žákem Ferandiniho. Pokus tento potkal se s tak skvělým úspěchem, že se R. odhodlal, úplně zpěvu se odevzdati. Odešel k Bernacchimu do Bologny, a věnoval se zde s největší pílí a vytrvalostí svému zdokonalení. R. 1738 propustil jej Bernacchi, a R. vystoupil ve Florencii při slavnosti sňatku Marie Teresie poprvé u veřejnost. Všecko bylo unešeno překrásným jeho zpěvem, a velmi mnozí tvrdili, že neslyšeli doposud tak krásného hlasu. Pověst jeho rozšířila se rychlostí blesku nejen po celé Itálii, nýbrž po celé Evropě, a do r. 1742 zpíval R. na všech větších jevištích italských. Na to vrátil se do Německa a první místo, v kterém zpíval, bylo rodiště jeho Gelsdorf. Před širším obecenstvem v Německu vystoupil R. ale teprvé při slavnosti zasnoubení kurfiršta Karla Theodora a při korunovaci jeho ve Frankfurtě. Okolo r. 1749 zpíval R. delší čas ve Vídni a r. 1750 odešel opětně od Itálie. Od roku 1752—1755 zpíval v Lisaboně, a nadšené obecenstvo zasypávalo jej při každé příležitosti pochvalou a dary. Do r. 1759 zdržel se ve Španělích. V Madridě obdržel od královny mimo značný roční příjmu rok co rok dar 600 louisdorů. Z Madridu vrátil se R. s Farinellim do Neapole a odtud odebral se do Německa, veza s sebou celé bedny vzácných darů od svých ctitelů. R. 1779 odešel co dvorní pěvec s kurfirštem do Mnichova; později vyučoval zpěvu. Několik let před smrtí ochladla láska jeho k umění; rozdal ohromnou svou sbírku hudebnin, též krásný svůj klavír daroval jednomu z přátel, a ani více nezpíval. Poslední čas svého života strávil navštěvováním kostela, procházkami a návštěvami, a nejmilejším bylo mu čtení lékařských a náboženských knih, pak spisů Cervantesových a Metastasiových. — **2)** Georg Christian R., slovutný paedagog a spisovatel něm., nar. 30. září 1748 v Štutgartě. Navštěvoval gymnasium v Ulmu, studoval pak v Gotinkách, kde se r. 1780 stal rektorem tamějšího lycea. † ale již 5. čna 1788. R. první pokusil se v díle svém *Geographie für Kinder*, podati dětem na národních školách způsobem praktickým doposud nepovšimnutý zeměpis, a učinil to ve formě dialogu. Tímtéž způsobem sepsána jest jeho *Naturgeschichte für Kinder* (v Gotink., 12. vyd. 1827), která při mnohých svých chybách přece není bez zásluhy. Pokračování jeho *Geographie für Kinder* (3 svaz. v Gotink. 1787) vydal Adam Chr. Gaspari (tamt. 4—6 sv., 1792—1802). — **3)** Joachim R., hudební skladatel, nar. se 27. kv. 1822 v Lachenu na jezeře Curišském, od r. 1850 zdržoval se ve Výmaru, kde horlivě účastnil se snah Wagnerových a Lisztových, od r. 1857 usazen ve Wiesbadenu. Ze skladeb jeho nejdůležitější je opera *Král Alfred*, dále některé ouvertury, symfonie, nesčetný počet písní a p.

Raffelsperger Frant., geograf a spisovatel (v. hl. d.), vydal ještě následující spisy: *Reisepostsecretär mit 3 Uebersichtskarten und einer Seereisekarte* (3 díly, ve Vídni 1830); *Gemälde aus dem Naturreiche beider Sicilien* (tamt. 1831); *Allgemeines geographisches Lexikon des österreichischen Kaiserstaates nach amtlichen Quellen* (6 dílů, tamt. 1847); dále vydal mapy a sice: *Grosse Charte der Fahrposten* (tamt. 1829): *Postatlas. Vier Distanzcharten von Oesterreich, Deutschland, Europa und die Seepostverbindungen Europas mit den übrigen Erdtheilen enthaltend* (ve Vídni 1834); *Itinerär und Dienstregulativ des Kaiserthums Oesterreich* (tamt. 1835); *Generalcharte von Europa, Kleinasien und dem nördlichen Afrika* (tamt. 1843). R. zemřel ve Vídni 14. čce 1861.

Raggi 1) Antonio, zvaný Lombardo, sochař ital., nar. 1624 ve Vico-Markote, † v Římě 1686. R. byl záhy již poslán do Říma, kde byli Algardi a Bernini jeho mistry; posledního přidržoval se celý svůj život. Vyvedl mnohá díla dle nákresů Berniniho, z nichž nejznamenitější jsou: kolosální *socha řeky Dunaje* u vodometu v Piazza Navona a *anděl s mučidly* na Andělském mostě. Posledním tímto dílem závodil s mnohými umělci i se samým mistrem svým a obdržel první cenu. V chrámě sv. Anežky v Římě ozdobil oltář sv. Cecilie překrásnou vypuklou prací. Jinými uměleckými pracemi ruky jeho honosí se Siena, Subiaco, Loretto a Milán. — **2)** Pietro Paolo R., znamenitý malíř ital., nar. 1637 v Janově, † 1724 v Bergamě. R. jest nepochybně žákem některého mistra z Caracciovy školy, k čemu většina maleb jeho poukazuje, hlavně obraz *sv. Bonaventury s Guastala na kříž hledícího*. Nejvýtečnější obraz jeho jest v kostele P. Marie v Bergamě *Nanebevzatá Magdalena*. V mnohých galeriích nalézti lze R-ho obrazy krajin, aneb dle vzoru Castigliona neb Carpiona malované bachanalie.

Rahn 1) Johann Heinrich, slovutný lékař a spisovatel, nar. 1749 v Curichu, † tamt. 1812. Studoval v Gotinkách, stal se pak prof. fysiky na Curišském gymnasiu a zároveň praktickým lékařem.

zajisté na směr skladeb jeho nemalého mělo vlivu. Po vystoupení z konviktu cvičil se u Salieriho, kde spřátelil se s Lisztem, který se tam rovněž zpěvu učil. Později stal se R. tajemníkem hraběte Ludvika Szechényiho, vrchního hofmistra arcikněžny Žofie. R. 1832 obdržel R. místo prvního tenoristy při c. k. dvorní kapele. V té době složil R. množství písní i některé skladby církevní, které pak od dvorní kapely se provozovaly. R. 1862 jmenován byl dvorním kapelníkem, kteréž místo zastával však jen čtyři leta, neboť na vlastní žádost dán byl do výslužby. R. vyznamenán byl za výtečné výkony a skladby své rytířským řádem Františka Josefa. Počet skladeb R-ových páčí se na 400 kusů, z nichž 124 tiskem vydáno bylo. Z těchto pak uvádíme následující: *Trost in Thränen* (z r. 1824); *Des Mädchens Klage; Des Jünglings Hoffen; Worte der Wehmuth; An die Sterne; Der Jäger; Suleika; Kriegers Abschied; Traum; Die Mutter am Grabe; On the Traun; Die Fischerin; Todtenhemdchen; Elphengesang; Schweizer Schützenlied; Der Postillon; Der Nachtwandler; In's stille Land; Vierstimmige protestantische Festgesänge für die Studirenden an der Universität* atd. R. složil v hudbě kostelní více *ofertorií*, 18 velkých mší, 2 rekvia, 42 graduálií a výbornou mši vokální. Zvláště znamenité jsou jeho círk. zpěvy pro ritus řecký složené.

Ranke Leopold (v. hl. d.) stal se předsedou hist. komise, která od krále Maxmiliana v Mnichově byla založena. Spisy jeho otisknuty dosud v četných vydáních jako *Die röm. Päpste, ihre Kirche und ihr Staat* 1867 již v 5. vyd. Z novějších jeho spisů jmenujeme: *Englische Geschichte des XVI. und XVII. Jahrhunderts* (v Berl. 1868, 7 sv.); *Geschichte Wallensteins* (2. vyd. 1870); *Die deutschen Mächte und der Fürstenbund* (1871, 2 sv.); *Der Ursprung des siebenjähr. Krieges* (1871). Dne 20. ún. 1867 slavil R. padesátileté doktorské jubileum; a nyní obírá se hlavně vydáváním sebraných děl svých *Sämmtliche Werke* (1867 a násl. 36.).

Ranville, Martial Côme Perpetue Magloire, hrabě Guernon de R., franc. státník, nar. 1787 v Caenu, přijal 1807 službu v cís. gardě, brzy ale pro krátkozrakost propuštěn. R. 1813 usadil se co advokát v Paříži, v době sto dní vedl royalistickým dobrovolníkům v Calvadu, r. 1820 stal se presidentem v Caenu, r. 1822 generálním advokátem v Kolmaru, r. 1824 vrchním prokurátorem v Limogesu, r. 1826 přesazen v téže hodnosti do Grenoblu. R. 1829 jmenován byl ministrem práv v kabinetu Polignakově, i ač se tvrdilo, že proti čeovým ordonancím hlasoval, byl s ostatními ministry v Hamu uvězněn a teprvé 1835 propuštěn. Sepsal *Recherches sur le jury* atd. (v Caenu 1819).

Rapatel, Paul Marie baron, franc. generál, nar. 1782 v Rennesu, † 1852 v Paříži. R. 1800 vstoupil do franc. vojska, súčastnil se výprav v letech 1800 a 1801—5 do Itálie, přestoupil 1806 do služeb neapolských a provázel krále Josefa do Španěl. Roku 1811 jmenován byl velitelem 8. španěl. řadového pluku a 1813 přidělen generálnímu štábu španělské armády. V pros. 1813 vstoupil opět do franc. vojska, stal se 1814 plukovníkem, 1815 jmenován velitelem generálního štábu 10. pěšího oddílu při sev. záložní armádě, a vyznamenal se v bitvách u St. Amandu a Wavre. Roku 1816 povýšen za barona, 1823 jmenován maršálem a brigádním velitelem 5. sboru v armádě španělské a 1833 podgenerálem. Od r. 1840—47 byl vrchním dozorcem pěšího vojska, 1846 byl povýšen za paira Francie a 1848 propuštěn. V únu 1848 bojoval co dobrovolník v národní gardě, a zvolen za plukovníka 2. legie této gardy vyznamenal se při červnovém povstání r. 1849.

Rapp 1) Gottlieb Heinrich [illegible] berský tajný dvorní rada a ředitel [illegible] umění a sám umělec, nar. 1761 v [illegible] jmenovitě v malování a rytí krajin. Byl [illegible] život svůj v přátelském spojení s vynikající[illegible] iiří Německa, jmenovitě s Wächterem [illegible] byl švakrem Danneckerovým, mimo to [illegible] tšeho, Schillera, Boisserées, Cotty [illegible] kajících mužů. Nakreslil a popsal Hohenheim[illegible] umělé sady (*Hohenheimer Kunstanlagen*, [illegible]) dal *Ansichten von Hohenheim* (v [illegible] 1802). Po vynalezení kamenotisku vydal R. [illegible] ton první spis o něm *Das Geheimniss des* [illegible] *drucks* (1810). Četné jeho rytiny krajin [illegible] čeny mimo udání roku [illegible] H. R. — 2) [illegible] heim R., slovutný anatom a spisov[illegible] 1794 v Štutgartě, byl zprvu tamtéž [illegible] kařem, později povolán za prof. anatom[illegible] versitu v Tubinkách. Sepsal a vydal: [illegible] *Polypen im allgemeinen und Actinien* [illegible] (ve Výmaru 1829); *Die Verrichtungen des* [illegible] *nervensystems* (v Lips. 1832); *Die Cetaceen* [illegible] binkách 1837) a j. — 3) Ludislaus R. [illegible] tekt ve Vídni, jeden z předních umělců [illegible] vydal roku 1824 s Guiseppem Bramatim [illegible] v Miláně popis Milánského chrámu [illegible] *Il duomo di Milano, ossia descrizione* [illegible] *di questo insigne tempio e degli oggetti d'arte* [illegible] *adorna*.

Rassmann Christian Friedrich, [illegible] nar. 1772 ve Wernigerode, byl zprvu [illegible] berstadtě, později žil tamtéž soukromě [illegible] pouze literatuře. † 1831 v Münsteru, kam [illegible] 1805 přesídlil. Mnohé spisy vydal pod [illegible] Horatio. Vydal mnoho almanachů, [illegible] *rische Gedichte* (v Halberst. 1797); [illegible] *sium* (tamt. 1800); *Kalliope* (v Münst[illegible]); *Mimigardia, ein Taschenbuch* (tamt. 1810—[illegible]) *grammencyklus* (Duisb. 1809); [illegible] 1811); *Münsterländisches Schriftstellerlexikon* [illegible] tamt. 1814—24); *Triolette der Deutschen* [illegible] 1816); *Sonette der Deutschen* (v Brunšv. [illegible]) *Poetische Schriften* (v Heidelb. 1816); [illegible] *log* (v Lips. 1826); *Pantheon jetzt lebender* [illegible] (v Helmst. 1818—23); *Deutsche Anthologie* [illegible] Zwikau 1821—27); *Astern* (v Altenb. [illegible]) [illegible] *theon der Tonkünstler* (v Quedlinb. 1831) a [illegible]

Rataje, farní vesnice na potoku Smut[illegible] valém kraji Táborském, okresu Bechyňském [illegible] rém, již r. 1384 připomínaném, chrámu [illegible] jíce jsou pěkné náhrobky rytířů ze Ras[illegible] laurů z Haslaurova. R. 1399 uvádí se [illegible] jinak Stolička, syn rytíře Jana z Ratají, [illegible] nímu kostelu 1½ kopy grošů ročního [illegible] val. Po bitvě Bělohorské byly R. pánům [illegible] rova odňaty a k panství Bechyňskému [illegible] V nejnovějším čase vynikly R. zvláště [illegible] archaeologickém. R. 1864 objevil [illegible] J. K. Hráše rozsáhlé pohanské hřbitovy, [illegible] 12 vypočítáno. Hroby ty počínají u [illegible] Chlumu, a rozkládajíce se po obou [illegible] Smutné táhnou se kolem vesnic [illegible] Star. Sedla, Zběšic, Borovan, Ratají, [illegible] až ku Chrášťanům. Mnohý hřbitov [illegible] hrobů, v nichž se hojně a vzácné [illegible] žitnické nalézají. Větší část jich [illegible] král. Českého. Jsou buď bronzové, [illegible] Blíže R-a St. Sedla nalézají se [illegible] podzemních osad keltických, jediných [illegible] podobného druhu v Čechách.

Rathke Martin Heinrich, nar. [illegible] v Gdánsku, studoval v Gotinkách a v [illegible]

ví a přírodní vědy, od r. 1819 byl lékařem ve svém rodišti, 1829 stal se prof. fysiologie a pathologie v Derptě a 1835 prof. anatomie a zoologie v Královci, kde 15. září 1860 †. R. byl jedním z nejpřednějších něm. lékařů, a obohatil vědu hlavně na poli vývinu zootomickými a anatomickými výzkumy. Z četných spisů jeho uvádíme: *Beiträge zur Geschichte der Thierwelt* (v Halle 1820); *Ueber den innern Bau der Pricke und des Petromyzon fluviatilis* (v Gdánsku 1826); *Untersuchungen über die Bildung und Entwickelungsgeschichte des Flusskrebses* (v Lipsku 1829); *Anatomische Untersuchungen über die Geschlechtswerke* (?) *des Menschen und der Säugethiere* (tamt. 1832); *Miscellanea, anatom. physiol.* (v Královci 1832); *Zur Morphologie, Reisebemerkungen aus Taurien* (Riga 1837); *Entwickelungsgeschichte der Natter* (v Královci 1839); *Ueber die Entwickelung der Schildkröten* (v Brunšv. 1848); *Untersuchungen über die Aortenwurzeln der Saurier* (ve Vídni 1856) a mn. j.

Ratich Volfgang, nar. 1571 v Holštýně, † 1635, vydal r. 1612 spis pedagog. *Nova Didactica*, ve kterémž poukazoval na důležitost mluvy mateřské, čímž, jak Komenský dí, „nejprvnější led prolomil." Mimo to sepsal více latinských knih pro školy.

Ratkovsky Matěj Jiří, dr., souč. spis. něm., jenž v posledních letech byl právnickým prefektem v Tereziánské ryt. akad. ve Vídni. Ze zajímavých jeho spisů uvádíme: *Das Legitimitäts- und das Nationalitätsprincip. Eine rechtsphilosophische Studie* (v Lips. 1862 původně otištěno v *Zeitschrift für exacte Philosophie*); *Zwei Vorträge über die Lösung der socialen Frage, gehalten im social. demokratischen Verein zur Wahrung der Volksrechte* (ve Vídni 1868); *Zur Reform unserer Vermittlungs-Anstalten* (tamt. 1869); *Zur Reform des Erfinderrechtes. Vermittelnde Vorschläge* (tamt. 1869). V poslední době vydal brožurku pod názvem: *Vorschläge zur Beseitigung der Staatsschulden, Deficits, sowie der indirecten Steuern im Allgemeinen und der österreichischen insbesondere* psanou zdravým humorem, leč promíchanou místy pernou pravdou.

Rattensberger, současný malíř, nar. se v Salcburku, kde dosud žije; projeviv záhy vlohy ku kreslení, zdokonaloval se v umění tom znamenitě oddav se se zvláštní pílí kresbě obrazů církevních. Úsudky znalců vesměs pochvalně o pracích R-ových se pronášejí. R. maloval od r. 1847 řadu zdařilých obrazů, z nichž tuto uvádíme následující: *Sv. Rupert; Sv. Arno; Sv. Eberhard; Mojžíš; Aron; Eliáš; Isaiáš; Malachiáš*; dále *Sv. Cecilie*; a mistrovský obraz (fresco) *Apotheose Theophrasta Paracelsa* (v Solnohradě v domě, kde R. bydlí).

Ratzeburg Julius Theodor Christian, nar. 1801 v Berlíně, od r. 1825 byl tamtéž lékařem, až 1830 ustanoven za prof. na lesnické akademii v Neustadt-Eberswaldě. Napsal mnoho důležitých lékařských a lesnických knih, jako: *Die Forstinsecten* (3 sv. v Berlíně 1837—40); *Die Waldverderber und ihre Feinde* (tamt. 5. vyd. 1860); *Forstwissenschaftliche Reisen durch verschiedene Gegenden Deutschlands* (tamt. 1842); s Brandtem: *Medicinische Zoologie* (tamt. 2 sv. 1829—33); *Darstellung der Arzneigewächse* atd. (tamt. 20 seš. 1827—37); *Abbildung und Beschreibung der in Deutschland wildwachsenden Giftgewächse* (tamt. 1838) a j. v.

Rau Jan Jiří, souč. sochař v Štutgartu, rodem z Biberachu. Umění svému věnoval se R. v okolnostech velmi nepříznivých, leč ani časté nemoci, ani hmotné nedostatky nezvrátily ho z umělecké jeho dráhy a R. provedl několik děl, svědčících o pravém citu i umělecké dovednosti. Jmenujeme z nich: *Psyche nesouc vodu*, poprsí *Kneschtovo* pro Biberach, poprsí *Uhlandovo* v Štutgartě lité z kovu od Pelargusa, a konečně dojemné skupení *Matka lichotící svému dítěti*.

Rauch Levin, svobodný pán, bývalý bán Charvatský, nar. se v Záhřebu 6. říj. 1819. Odbyv školy humanitní a filosofické ve svém rodišti oddal se studiím právnickým, po jejichž absolvování odebral se na statky svého otce, kde v soukromí až do r. 1861 žil. R. 1865 jmenován byl R. banalním-locumtenentem, čímž zahájena byla činnost jeho politická i státnická. Jmenování toto stalo se následkem povolání hraběte Andrássyho za předsedu uherského ministerstva, a souviselo s rozřešením otázky o uhersko-charvatském vyrovnání. R. prohlásil se hned při nastoupení svého vysokého úřadu pro Unii, a potlačoval odpor národní oposice všemi možnými prostředky, nejrozsáhlejší špionáží, utlačováním svobody tisku, falšováním veřejného mínění v žurnálech, podplacenými agenty, podplacováním a utiskováním při všech možných příležitostech, kde by národní strana většinou byla mohla vyniknouti. Za tyto zásluby své o pohřbení svobody království Charvatského ustanoven byl od vděčné vlády za bána v Charvátsku r. 1869. Avšak krutým a často beztaktním počínáním svým dával R. národní straně sám zbraň do rukou, až konečně r. 1871 zbaven svého úřadu.

Raulin 1) Josef, franc. lékař a spis., nar. se 1708 v Ayguetinte, stal se doktorem lékařství, v Paříži a později osobním lékařem královým. † 1784 v Paříži. Sepsal: *Traité analytique des eaux minérales en général etc.* (v Pař. 1772—74, 2 sv.); *Examen de la houille, considérée comme engrais de la terre* (tamt. 1775); *Parallèle des eaux minérales d'Allemagne que l'on transporte en France, et de celles de la même nature, qui sourdent dans le royaume* (tamt. 1777) a j. — 2) Felix Victor R., nar. se 1815 v Paříži, byl tamtéž úředníkem při Museu přírodnickém, později profesorem geologie v Bordeauxu. Sepsal: *Traité de géologie* v Paříži (1846); *Classifications des terains tertiaires de l'Aquitaine* (tamt. 1848); *Carte géolog. du Dép. de l'Yonne* (tamt. 1855) a j.

Raumer 1) Friedrich Ludvík Jiří (v. hl. d.) † 13. čna 1873 v Berlíně. — 2) Karel Jiří R. (v. hl. d.) † 1865.

Raupp Karel, malíř genrových obrazů, nar. se 1837 v Darmstadtě. Vzdělav se na gymnasiu a na polytechnice svého rodiště vstoupil r. 1855 do Staedelova uměl. ústavu ve Frankfurtě, kde jej Jakub Becker v umění malířské zasvětil. R. 1858 usadil se R. v Mnichově a konal tam ještě bedlivá studia u Karla Pilotyho až do r. 1865. R. 1868 byl povolán za prof. na umělecko-průmyslovou školu do Norimberka. Obrazy tohoto mistra svědčí o hlubokém citu, a krajinové části jejich jsou stejně dovedně provedeny jako figury. Jmenujeme z nich vynikající: *Dvě matky; Návrat poslice z města o štědrém večeru; Večerní hodina; Poledne o žních; Ovčákova neděle; Májový déšť; Návrat domů před bouřkou; Prasové jdou; Všeobecná povinnost branná.* V některých z těchto obrazů jest R. též nenuceným humoristou.

Raven John S., souč. malíř krajin v Anglii. Umělec tento pracuje v směru realistickém a vyniká zejména v nápodobování efektů světlových. Z četných krajin jeho jsou známější: *Škotská řeka, Sklízení sena* a jedna překrásná *krajina lesní s potokem*.

Rawlins John A., od r. 1869 tajemník války v ministerstvu nynějšího presidenta sev.-amer. Unie,

Ulyssa Granta, nar. se 1831 v Io-Davies County v státu Illinoiském, zabýval se až do r. 1854 hospodářstvím a uhlířstvím, což když jej omrzelo, odebral se do města Galena, věnoval se studiím právnickým a provozoval tam advokacii až do vypuknutí války odštěpenecké. Jak mile o první porážce vojsk spojených v bitvě u Bullrunu správu obdržel, naverboval s nevšední horlivostí zástup dobrovolníkův a vstoupil 15. září 1861 do štábu generála U. S. Granta. V postavení tom setrval po celý čas války, zaslechnuv první hřmění z děl v bitvě u Belmontu 7. list. 1861 a poslední u Appomatox Court House v dubnu 1865. Co do politického smýšlení náležel R. před válkou k straně tak zvané Douglas-demokratické; v čas války již klonil se k straně republikánské, a za presidentství Johnsonova přestoupil k této straně naprosto. Generálu Grantovi ve všechněch jeho polních taženích prospíval R. výtečnými službami, pročež jeho úplnou důvěru si získal. Tak se stalo, když generál Schofield nabídnuté sobě ministerstvo války zamítnul, že R. v důležitý tento úřad se uvázal. On znal armádu spojených států velmi dobře, a měl ve všech věcech vojenských znamenitou zkušenost a zralý úsudek. Následkem četných a těžkých válečních svízelů ochuravěv zemřel 7. září 1869 k všeobecnému žalu celé Unie, a to tím více, an jak v úředním tak společenském živobytí vynikal nevšední vlídností a dobrosrdečností.

Rayer Pierre François Olive, franc. lékař a spisovatel, nar. 1793 ve sv. Sylvainu v departementu Calvadoském, byl lékařem sprvu v Hôpital de la Charité a později v Hôpital St. Antoine. Napsal mimo mnohé jiné med. spisy: *Histoire abrégée de l'anatomie pathologique* (v Paříži 1818); *Sur le delirium tremens* (tamt. 1819); *Traité des maladies de la peau* (2 sv. tamt. 1826, 2. vyd. 1836); *De la morve et du farcin chez l'homme* (tamt. 1837); *Des maladies des reins et des altérations de la sécrétion urinaire* (tamt. 1839—41) a mn. j.

Raymund František Jan, spisovatel, nar. se na Moravě r. 1730, studoval ve Vídni a vstoupil po absolvovaných humanitních školách do řádu pro osvobozování zajatých křesťanů. Byv vysvěcen na kněze zastával místa kazatelská v rozličných městech, jako ve Vídni, v Prešpurku, v Olomouci a v Praze, kamž jej arcibiskup povolal a ku stálému pobytu přiměl. R. byl velmi plodným spisovatelem a množství kázaní, která tiskem vydal, nalezla nejvalnějšího rozšíření. † v Praze na sklonku minulého století. Z děl jeho uvádíme následující: *Fastenreden* (5 dílů, v Praze 1774—77); *Die neuen Götzenbilder auf dem sittlichen Calvarienberge* (3 díly, tamt. 1775); *Lob-Geheimniss und Gelegenheitspredigten* (2 díly, v Augšpurku 1781); *Der hohen Geistlichkeit in Böhmen unbewegliche Grundlage* (v Praze 1796) atd.

Raynaldi Oderico, pokračovatel ve vydávání velikého díla Cesara Baronia, totiž sebrání pramenův dějin církve katolické a stolice Římské, kteréž ovšem i pro světskou historii národův křesťanských, zejména i Českého, má důležitost. Vydal: *Annales ecclesiastici post Baronium continuatio ab anno 1190 ad 1565* (Romae (1646—77, 10 vol. fol.), pak *Annales in epitome redacti* (Romae 1667, 1 vol. fol.). Annaly ty od r. 1571, kde přetržena byla práce R-ho, vydával pak dále Jac. de Laderchi (Romae 1728 III. vol. fol.). Viz *Critica in univ. annales Baronii* vyd. Ant. Pagi Antverpiae (1705, 4 vol.). Nejlepší vydání Baronia obstaral Mansi (Luccae 1638—57 38 dílů fol.). Také v Praze vydáno péčí jesuitův jedno vydání Baroniových *Annalů*.

Razumovskij Ondřej Kyrilovič, kníže, státník nar. se 2. list. 1752 z otce knížete Kyrila [illegible]
bl. d.) a matky Kateřiny Naryškinové. [illegible]
lání v domě otcovském byl určen až [illegible]
nictví, a vstoupil za účelem vzdělání se v [illegible]
oboru nejprv do služeb anglických, v [illegible]
bral r. 1770 s loďstvem admirála Elphinstona [illegible]
ckých a tureckých vod a účastnil se [illegible]
Chiosu. Později se stal kapitánem [illegible]
mu nařízeno odvézti po lodi z Lubeku lankrabinku
Hessen-Darmštadtskou s jejími třemi dcerami, [illegible]
jedna Vilémina se stala pod jménem Natalie [illegible]
jevny manželkou pozdějšího císaře Pavla. [illegible]
R-ého s touto princeznou mělo za následek [illegible]
zději z dopisů nalezených vysvítilo, [illegible]
mezi oběma; po odhalení tohoto poměru [illegible]
hněvaný Pavel poslati R-ého do Sibiře, [illegible]
na přímluvu císařovny Kateřiny [illegible]
způsobem, že odeslal R-ého r. 1776 jako [illegible]
ného vyslance do Benátek. Sotva [illegible]
tak, byl poslán jako vyslanec do Neapole [illegible]
dovedl získati u veliké míře přízně královny [illegible]
líny. V úřadě tomto setrval s malou [illegible]
do r. 1786, kdy se odebral jako vyslanec [illegible]
holmu. Odtud odebral se r. 1793 jako [illegible]
nec do Vídně, kde až do konce života [illegible]
Ve Vídni byl diplomaticky činným [illegible]
hém dělení Polsky i při vypuknutí války [illegible]
nikoliv však k spokojenosti svého [illegible]
Pavla, kterýž jej pro jeho přílišné sympatie [illegible]
kousku r. 1799 úřadu jeho zbavil. R. [illegible]
dále ve Vídni, a po násilné smrti Pavlově [illegible]
jej Alexander I. opět vyslancem při [illegible]
ském, leč ani v tomto úřadě nesetrval [illegible]
(pouze do r. 1809), poněvadž nebyl [illegible]
leona I. v té míře, v jaké toho tehdáž [illegible]
ska vyžadovala. R. zůstal však i na dále [illegible]
a dovedl tam skvostnými plesy a pořádáním [illegible]
ních zábav poutati na sebe neustále [illegible]
kých kruhů. Zejména jeho hudební [illegible]
zvaný „kvaret R-ého,“ jejž tvořili [illegible]
Sina, Weiss a J. Linke, kterýmž hudebníkům [illegible]
životní slušné vykázal, zjednali mu [illegible]
debním, jako pěstiteli hudby zejména [illegible]
venových. Dne 31. pros. 1814 shořel [illegible]
hostině, kterouž cís. Alexander u R-ého [illegible]
herný palác knížete, při kterémž [illegible]
lecká díla (mezi nimi některé Canovovy [illegible]
skvostná knihovna R-ého z větší části [illegible]
R. byl dvakráte ženat, lež zemřel [illegible]
23. září 1836.

Read Thomas Buchanan (v. hl. d.). [illegible]
ších jeho maleb zasluhují ještě [illegible]
betlemská, a pak podobizny dítek [illegible]
lowa a známého lidumila George Peabody. [illegible]
napsal a vydal krásnou lyrickou báseň [illegible]
ride, která za krátko v sev. americké [illegible]
něla. Od r. 1867 žil R. skorem výhradně [illegible]
namáhal se ale stále tak, že počal [illegible]
dáno mu, aby podnikl pro zotavení [illegible]
své. Dne 20. dub. 1872 odplul s parníkem [illegible]
z Liverpoolu do New Yorku; na [illegible]
se a přijeda do New Yorku † tam 11. [illegible]
zapálení plic.

Real 1) Cesar Vichard de St. [illegible]
franc., nar. v Chambery, vystudovav v [illegible]
vázal vévodu Mazarina na [illegible] do [illegible]
se ale brzy zpět do Paříže a † 1692 [illegible]
Napsal: *Conjuration des Espagnols* [illegible]
blique de Venise en 1618 (v Paříži [illegible]
de Madame la Duchesse de Mazarin (v [illegible]
Oeuvres (v Haagu 1722); mimo to [illegible]
nový listy k Attikovy (2 díly v Paříži [illegible]

ství a přírodní vědy, od r. 1819 byl lékařem ve svém rodišti, 1829 stal se prof. fysiologie a pathologie v Derptě a 1835 prof. anatomie a zoologie v Královci, kde 15. září 1860 †. R. byl jedním z nejpřednějších něm. lékařů, a obohatil vědu hlavně na poli vývinu zootomickými a anatomickými výzkumy. Z četných spisů jeho uvádíme: *Beiträge zur Geschichte der Thierwelt* (v Halle 1820); *Ueber den innern Bau der Pricke und des Petromyzon fluviatilis* (v Gdánsku 1826); *Untersuchungen über die Bildung und Entwickelungsgeschichte des Flusskrebses* (v Lipsku 1829); *Anatomische Untersuchungen über die Geschlechtswerke (?) des Menschen und der Säugethiere* tamt. 1832); *Miscellanea, anatom. physiol.* (v Královci 1832); *Zur Morphologie, Reisebemerkungen aus Taurien* (Riga 1837); *Entwickelungsgeschichte der Natter* (v Královci 1839); *Ueber die Entwickelung der Schildkröten* (v Brunšv. 1848); *Untersuchungen über die Aortenwurzeln der Saurier* (ve Vídni 1856) a mn. j.

Ratich Volfgang, nar. 1571 v Holštýně, † 1635, vydal r. 1612 spis pedagog. *Nova Didactica*, ve kterémž poukazoval na důležitost mluvy mateřské, čímž, jak Komenský dí, „nejprvnější led prolomil.“ Mimo to sepsal více latinských knih pro školy.

Ratkovsky Matěj Jiří, dr., souč. spis. něm. jenž v posledních letech byl právnickým prefektem na Tereziánské ryt. akad. ve Vídni. Ze zajímavých jeho spisů uvádíme: *Das Legitimitäts- und das Nationalitätsprincip. Eine rechtsphilosophische Studie* v Lips. 1862 původně otištěno v *Zeitschrift für exacte Philosophie*); *Zwei Vorträge über die Lösung der socialen Frage, gehalten im social. demokratischen Verein zur Wahrung der Volksrechte* (ve Vídni 1868); *Zur Reform unserer Vermittlungs-Anstalten* (tamt. 1869); *Zur Reform des Erfinderrechtes. Vermittelnde Vorschläge* (tamt. 1869). V poslední době vydal brožurku pod názvem: *Vorschläge zur Beseitigung aller Staatsschulden, Defizits, sowie der indirecten Steuern im Allgemeinen und der österreichischen insbesondere* psanou zdravým humorem, leč promíchanou místy pernou pravdou.

Rattensberger, současný malíř, nar. se v Salcburku, kde dosud žije; projeviv záhy vlohy ku kreslení, zdokonaloval se v umění tom znamenitě oddav se se zvláštní pílí kresbě obrazů církevních. Úsudky znalců vesměs pochvalně o pracích R-ových se pronášejí. R. maloval od r. 1847 řadu zdařilých obrazů, z nichž tuto uvádíme následující: *Sv. Rupert; Sv. Arno; Sv. Eberhard; Mojžíš; Aron; Eliáš; Isaiáš; Malachiáš*; dále *Sv. Cecilie*; a mistrovský dílo (fresco) *Apotheosa Theophrasta Paracelsa* (v Solnohradě v domě, kde R. bydlil).

Ratzeburg Julius Theodor Christian, nar. 1801 v Berlíně, od r. 1825 byl tamtéž lékařem, až 1830 ustanoven za prof. na lesnické akademii v Neustadt-Eberswaldě. Napsal mnoho důležitých lékařských a lesnických knih, jako: *Die Forstinsecten* (3 sv. v Berlíně 1837—40); *Die Waldverderber und ihre Feinde* (tamt. 5. vyd. 1860); *Forstwissenschaftliche Reisen durch verschiedene Gegenden Deutschlands* (tamt. 1842); s Brandtem: *Medicinische Zoologie* (tamt. 2 sv. 1829—33); *Darstellung der Arzeneigewächse* atd. (tamt 20 seš. 1827—37); *Abbildung und Beschreibung der in Deutschland wildwachsenden Giftgewächse* (tamt. 1838) a j. v.

Rau Jan Jiří, souč. sochař v Štutgartu, rodem z Biberachu. Umění svému věnoval se R. v okolnostech velmi nepříznivých, leč ani časté nemoci, ani hmotné nedostatky nezvrátily ho s uměleckého jeho dráhy a R. provedl několik děl, svědčících o zdravém citu i umělecké dovednosti. Jmenujeme z nich: *Psyche nesouc vodu*, poprsí *Knechtovo* pro Biberach, poprsí *Uhlandovo* v Štutgartě lité z kovu od Pelargusa, a konečně dojemné skupení *Matku líbající svému dítěti*.

Rauch Levin, svobodný pán, bývalý bán Charvatský, nar. se v Záhřebu 6. říj. 1819. Odbyv školy humanitní a filosofické ve svém rodišti oddal se studiím právnickým, po jejichž absolvování odebral se na statky svého otce, kde v soukromí až do r. 1861 žil. R. 1865 jmenován byl R. banalním-locumtenentem, čímž zahájena byla činnost jeho politická i státnická. Jmenování toto stalo se následkem povolání hraběte Andrássyho za předsedu uherského ministerstva, a souviselo s rozřešením otázky o uhersko-charvatském vyrovnání. R. prohlásil se hned při nastoupení svého vysokého úřadu pro Unii, a porážel odpor národní oposice všemi možnými prostředky, nejrozsáhlejší špionáží, utlačováním svobody tisku, falšováním veřejného mínění v žurnálech, podplacenými agenty, podplacováním a utiskováním při všech možných příležitostech, kde by národní strana většinou byla mohla vyniknouti. Za tyto zásluhy své o pohrobení svobody království Charvatského ustanoven byl od vděčné vlády za bána v Charvátsku r. 1869. Avšak krutým a často beztaktním počínáním svým dával R. národní straně sám zbraň do rukou, až konečně r. 1871 zbaven svého úřadu.

Raulin 1) Josef, franc. lékař a spis., nar. se 1708 v Ayguetinte, stal se doktorem lékařství, v Paříži a později osobním lékařem královým. † 1784 v Paříži. Sepsal: *Traité analytique des eaux minérales en général etc.* (v Pař. 1772—74, 2 sv.); *Examen de la houille, considérée comme engrais de la terre* (tamt. 1775); *Parallèle des eaux minérales d'Allemagne que l'on transporte en France, et de celles de la même nature, qui sourdent dans le royaume* (tamt. 1777) a j. — 2) Felix Victor R., nar. se 1815. v Paříži, byl tamtéž úředníkem při Museu přírodnickém, později profesorem geologie v Bordeauxu. Sepsal: *Traité de géologie* v Paříži (1846); *Classifications des terains tertiaires de l'Aquitaine* (tamt. 1848); *Carte géolog. du Dép. de l'Yonne* (tamt. 1855) a j.

Raumer 1) Friedrich Ludvík Jiří (v. hl. d.) † 13. čna 1873 v Berlíně. — 2) Karel Jiří R. (v. hl. d.) † 1865.

Raupp Karel, malíř genrových obrazů, nar. se 1837 v Darmstadtě. Vzdělav se na gymnasiu a na polytechnice svého rodiště vstoupil r. 1855 do Staedelova uměl. ústavu ve Frankfurtě, kde jej Jakub Becker v umění malířské zasvětil. R. 1858 usadil se R. v Mnichově a konal tam ještě bedlivá studia u Karla Pilotyho až do r. 1865. R. 1868 byl povolán za prof. na umělecko-průmyslovou školu do Norimberka. Obrazy tohoto mistra svědčí o hlubokém citu, a krajinové části jejich jsou stejně dovedně provedeny jako figury. Jmenujeme z nich vynikající: *Dvě matky; Návrat poslice s města o štědrém večeru; Večerní hodina; Poledne o žních; Ovčákova neděle; Májový déšť; Návrat domů před bouřkou; Prasové jdou; Všeobecná povinnost branná.* V některých z těchto obrazů jest R. též nenuceným humoristou.

Raven John S., souč. malíř krajin v Anglii. Umělec tento pracuje v směru realistickém a vyniká zejména v nápodobování efektů světlových. Z četných krajin jeho jsou známější: *Škotská řeka, Sklízení sena* a jedna překrásná *krajina lesní s potokem.*

Rawlins John A., od r. 1869 tajemník války v ministerstvu nynějšího presidenta sev.-amer. Unie,

1814, studoval v Kroměři gymnasium a medicinu na universitě ve Vídni, načež byl r. 1843 za doktora povýšen. Již za svých studií zabýval se R. pilně zoologií a pracoval zejména od r. 1834—1840 v cís. zoologickém kabinetu. R. 1851 udělena byla R-ovi mimořádná profesura zoologie na universitě v Praze, odkudž však záhy povolán byl za kustoda při kabinetu císařském. R. 1860 povýšen byl za ředitele téhož ústavu, kteréž místo podnes horlivě zastává. R. byl literárně velmi činným, a ze spisů jeho zejména dlužno uvésti následující: *Tentamen dispositionis Coleopterorum Pseudotrimerorum* (ve Vídni 1843); *Die Gattungen der deutschen Käferfauna* (tamt. 1845); *Monographie der Gattung Alexia* (v Štětíně 1846); společně s Vincencem Kollarem vydal R. ve Vídni r. 1848: *Aufzählungen und Beschreibung der von Baron Hügel auf seiner Reise in Kaschmir gesammelten Insecten* (ve Vídni 1848) a *Ueber den Charakter der Insecten-Fauna Persiens* (tamt. 1849). Sám sepsal t. r. *Fauna austriaca* (poslední vydání brouků z díla toho vyšlo 1872); *Beschreibung der auf der Reise der Fregatte Novara gesammelten Coleopteren* (tamt. 1869). Vedle těchto děl R-ových nalezáme od něho valný počet velmi důmyslných článků vědeckých v různých časopisech odborných.

Redwitz-Schmelz Oskar (v. hl. d.) sepsal ještě drama *Doge von Venedig* (1868), román *Herm. Stark* (1869) a cyklus znělek *Lied vom neuen deutschen Reich* (5. vyd. 1871).

Reedtz Holger Christian, baron z Paalsgardu, dánský státník, nar. okolo r. 1800, † 6. ún. 1857 na statku svém Paalsgardu poblíž Horsenu v Jutsku, uzavřel co plnomocník ministerstva 26. srp. 1848 Malmöské příměří, od čce 1849 zdržoval se v Berlíně, kde vyjednával o předlose míru, který pak 2. čna 1850 mezi Dánskem a Německem uzavřen byl. Dne 10. srp. 1850 převzal pod Moltkem ministerstvo zahraničných záležitostí. V kv. 1851 poslán byl R. v otázce dánského následnictví do Varšavy, Vídně a Berlína, a uzavřel v záležitosti této 5. čna s Ruskem a Rakouskem smlouvu ve Varšavě. Při změně ministerstva 13. čce 1851 podržel R. svůj portefeuille, zadal však již zároveň s Moltkem 17. led. 1852 za propuštěnou. Na to stal se členem Landsthingu a později říšským radou.

Regelsberger Joh. Christoph, něm. spis., nar. se v Stansendorfu v Dolních Rakousích 28. září 1734, studoval gymnasium v Kremži a vstoupil r. 1751 do řádu tovaryšstva Ježíšova. Po své ordinaci stal se prefektem na rytířské akademii Teresianské, kde zároveň přednášel němčinu. R. 1768 ustanoven byl za prof. filosofie a ethiky ve Vídni, kterýž úřad horlivě plnil až do svého úmrtí 21. pros. 1797. Z četných jeho prací literárních uvádíme nejrozšířenější, a sice: *Auf Gellerts Tod. Erzählung* (ve Vídni 1770); *Kurze, deutliche, gründliche Anleitung zur Rechenkunst u Algebra* (tamt. 1776); *Prosodia, seu de syllabarum dimensione versu breviore et lucidiore scripta et exemplis illustrata* (tamt. 1784); *Ode an den Helden Loudon, den grössten Belagerer Belgrads* (tamt. 1789); *Horazens Dichtkunst in neuentdeckter Ordnung. Lateinisch nach einer achthundertjähr. Handschrift; übersetzt in eben dieselbe Versart mit Commentar, Anmerkungen und Lesearten und einem Auszuge aus Aristoteles Dichtkunst* (tamt. 1797); v pozůstalosti R-ově vyskytly se také čínské ódy, na př. *Chi kim.*

Řehák *Josef* (v. hl. d.) † 5. kv. 1878.

Rehfus Karel, židovský kazatel a vrchní učitel v Heidlberku, nar. 9. ún. 1792 v Altorfu, byl dlouhý čas učitelem soukromným, r. 1819 stal se učitelem v Heidlberku, r. 1821 kazatelem, r. 1822 vrchním učitelem a kazatelem tamtéž, a † 14. [illegible] psal: *Imre emeth oder Worte der Wahrh*[illegible] dalberku 1830); *Arzscheth* [illegible] *der hebräischen Sprache nach der* [illegible] Frankfurtě 1832); *Leschon jehudith* [illegible] *des Jüdisch-Deutschen* (tamt. 1833); [illegible] *oder Gebetbuch für Krankheitsfälle* (tamt. [illegible]) [illegible] *gabenbuch für das Lesen und Uebersetzen* [illegible] *bräischen* (ve Frankf. 1841).

Rechberger 1) František, [illegible] se ve Vídni 4. říj. 1771, nabyl výborného [illegible] na cís. akademie výtvarných umění, kde [illegible] Brand na něho působil. Po vystoupení [illegible] stal se R. ředitelem sbírek [illegible] vévody Karla, kteréž místo do své smrti [illegible] let třicátých pečlivě zastával. R. vynikl [illegible] svými znamenitě, o čemž zajisté [illegible] bení nejlepším je důkazem. Zde uvádíme [illegible] děl jeho následující: *Muž sedící na* [illegible] *vozí houštím a krysinami lehouci* (1797); [illegible] *zorní na úpatí skalisku; Stará* [illegible] *stromů na návrší* (1798); *Muž p*[illegible] *Muž nesoucí trám na ramenů* (1802); [illegible] *Muž na dřevěném mostě; Krávy a* [illegible] *Bystřina lesní; Břečťany; Pasák a* [illegible] atd. — **2)** Augustin R., spisov. theologický [illegible] 19. list. 1800 v Linci, kde otec jeho [illegible] manitý spisov. (v. hl. d.) byl biskupským [illegible] Mladý R. oddal se po odbytých studiích [illegible] sloví na fakultě Linecké a byl r. 18[illegible] svěcen. R. 1869 setkáváme se s R-em [illegible] níkem při katedrále v Linci. R. byl [illegible] pravém slova smyslu, r. 1844 založil [illegible] kladem v Linci nemocnici, již odevzdal [illegible] Později přičinil se, aby v Linci vycházel [illegible] praktický časopis, do něhož mnohými [illegible] spíval. Tou dobou vydal R. populární [illegible] *missionen* (v Linci 1832). Přátelské [illegible] s dr. Karlem Mayerhoferem [illegible] činaje mělo za následek, že R. počal [illegible] se otázkami filosofickými a politickými. [illegible] tohoto hloubání podal ve spisu *Das* [illegible] *in Gott und jedem Geschöpfe durch* [illegible] *kulation als Interpretation nachgewiesen* [illegible] *Mayerhofer; zusammengestellt von* [illegible] *Theologie* (v Řezně 1851). R. † v Linci [illegible]

Rechtenberg Wolfgang, [illegible] ve Vídni 7. čce 1715, vstoupil po odbytých [illegible] přípravných do řádu tovaryšstva Ježíšova, [illegible] záději dosáhl hodnosti doktorské z filosofie [illegible] nášel s velkým úspěchem ethiku ve Štýrském [illegible] a později filosofii na ústavu řádu ve Vídni [illegible] 24. pros. 1751, právě, kdy jmenován [illegible] prof. na Theresianum Vídeňském. Ze [illegible] připomínáme tyto: *Styria religione,* [illegible] *natione litteris inclyta* (v Štýrském [illegible] *Styriae collegia et monasteria praecipua* (tamt. [illegible]) *Dialogi physici* (přepracované dle [illegible] N. Regnaulta ve Vídni 1751 vyšlé [illegible] dáních) a j.

Reider, Jakob Ernst von, [illegible] nom, přírůčí zemského soudu v [illegible] v Rodenadorfu poblíž Staffelsteinu, [illegible] wigstadtě, byl velkým milovníkem [illegible] dářství, zvláště pak zahradnictví [illegible] psal velké množství spisů z tohoto [illegible] uvádíme: *Die rationelle Landwirthschaft* [illegible] 2 díly, 1830); *Bambergs Gartenbau* [illegible] *Lehrbuch der deutschen Landwirthschaft* [illegible] *Die Cultur des Feigenbaums* (tamt. 18[illegible]) [illegible] *bau* (tamt. 1835); *Die systematische* [illegible] *pflanzen* (v Augsb. 1833); *Der* [illegible]

Peter Fr. hrabě R., výtečný řečník klubu Jakobínů, rodem Nizozemčan. R. 1792 první veřejně vystoupil co žalobník proti revolučnímu tribunálu, osvědčil se ale ještě dosti mírným. R. 1893 vydával *Journal de l'opposition*; r. 1794 byl zatčen co nepřítel vládního výboru, dosáhl ale hrzo zase svobody. Na to stal se R. právním zástupcem u soudů, a byl co taký neohroženým obhájcem všech obžalovaných kterékoliv strany. Později jmenován byl historiografem republiky. R. 1799 18. brumairu prokázal Napoleonovi co komisař vládní v Sekvánském departementu značné služby a stal se státním radou. Od r. 1804 byl přiručím v ministeriu policie, a činnost jeho soustřeďovala se jmenovitě v policii tajné. Za první restaurace zůstal R. nezaměstnán, v 8tu dnech ale byl policejním prefektem Pařížským, a po návratu Bourbonů byv vypovězen odešel do Nizozemska a později do sev. Ameriky, kde si rozsáhlé pozemky zakoupil a velkou továrnu na lihoviny vystavěl. R. 1818 obdržel dovolení do Francie se navrátiti, použil ho však teprv později. Při červencové revoluci vystoupil naposledy do veřejnosti. † 1834 v Paříži.

Rebmann, Andreas Georg Friedrich svob. pán, nar. 1768 v Sützenheimu, žil 1792—93 v Lipsku a v Drážďanech, založil 1794 čítárnu v Erfurtu, musil ale odtud pro revoluční zásady své utéci a žil pak v Altoně, Amsterodamu a v Paříži, z kteréhož posledního města opět vypovězen byl; na to stal se hrdelním soudcem při vrchním tribunálu v Mohuči, 1811 předsedou dvorního soudu v Trieru, 1816 předsedou vrchního apelačního soudu v Kaiserslauteru, později v Dvoumostí; † 1824 ve Wiesbadenu. Napsal více brožurek, mimo to: *Empfindsame Reise nach Schilda* (v Lips. 1798); *Leben und Thaten des jüngeren H. v. Münchhausen* (2. vyd. v Hamb. 1817); *Das neue graue Ungeheuer* (10 sv. v Altoně 1785—1797); *Geschichte meiner Verfolgungen und Leiden* (v Hamb. 1796); *Frankreichs politische Verhältnisse zum übrigen Europa* (v Altoně 3. vyd. 1797); *Damian Hessel* (v Mohuči 3. vyd. 1811) a m. j.

Reck, Hermine von, současná malířka v Karlsruhe. Její obrazy jsou svěží, v poněkud měkkém slohu, leč výtečně technicky provedeny. Jmenujeme z nich: *Dívka čte dopis*, *Žnečka vrací se domů* a *Nevěsta*. Též provedla velmi zdařilou podobiznu *J. W. Schirmera*.

Recke, Elisa von der, nar. se v Schönburku co dcera říšského hraběte Fridricha z Medemu, a provdala se r. 1771 za svob. pána von der R., 1781 byla od něho rozvedena, a trávila ostatek svého života v Drážďanech. † 1823. Sepsala: *Reise nach Italien* (1815, 4 sv.); *Gedichte* (1816); *Geistliche Lieder* (1833) etc.

Redaelli Karel, historik a spis., nar. se v Galbiate v Lombardsku 6. čna 1784 z rodičů zámožných; po odbytých školách středních a tehdejší filosofie, oddal se právnictví na universitě v Pavii, kde také r. 1807 za doktora práv povýšen byl. R. 1810 vstoupil R. do státní služby, byl však r. 1817 od rakouské vlády co úředník pouze provisorní ze služby propuštěn. Později vstoupil do služby při diplomatickém archivu, jehož organisace se právě v Miláně provésti měla. Zaměstnání toto zvláště svědčilo R-mu, který od mnohých let studiemi historickými se zabýval. R. 1840 přesazen byl co sekretář při král. intendanci finanční v Mantově, kde úřad ten zastával téměř do svého úmrtí. Ze spisů R-ových uvádíme v chronologickém pořadu tyto: *Memoria dell' antico stato del Lago di Pusiano nell' alto Milanese* (v Milaně 1824); *Notizie istoriche Brianza, Distretto di Lecco, della Valsassina e dei luoghi limitrofi dai più remoti tempi fino ai nostri giorni* (tamt. 1825); *Lettera sulla memoria storico-archeologica intorno al Piano di Erba di Carlo Annoni* (v Lodi 1832); *Chronologia del Muratori negli Annali d'Italia per l'epoca longobarda* (v Mantově 1841); *Della fusione dei due popoli Longobardo e Romano* (tamt. 1842); Z pojednání jeho na základě pramenů archivních sepsaných uveřejnil R. mnohé v časopisu: *Annali universali di Statistica* (vych. v Milaně). Vedle toho upravil pro tisk důležitý spis Bombogniniho a opatřil ho potřebnými dodatky časovými pod tit.: *L'Antiquario della Diocesi di Milano di Francesco Pomboquini* (v Miláně 1828). R. zemřel v Miláně 4. září 1853.

Redlhammer Josef, spisov., nar. se v Dolních Rakousích 1713, vstoupil po odbytých školách gymnasialních do řádu tovaryšstva Ježíšova, kdež dosáhl doktorské hodnosti z filosofie a práv. R. přednášel co prof. na mnohých ústavech řádu, zejména svěřena mu byla filosofie a ethika na školách v Linci, v Štýrském Hradci a ve Vídni. Později jmenován byl prof. dogmatiky na theologickém ústavu řádu ve Vídni. R. byl velmi nadaným a pilným spisovatelem, z jehož děl tuto uvádíme: *Philosophia rationalis* (ve Vídni 1752); *Metaphysica, ontologiam, cosmologiam, psychologiam et theologiam naturalem complectens* (tamt. a ve Varšavě 1753—61); *Institutiones theologicae scholastico dogmaticae de Deo uno et trino, Incarnatione Verbi divini, Gratia Christi et virtutibus theologicis* (4 díly ve Vídni 1766—68) a j. R. † ve Vídni 9. čce 1761.

Redtenbacher 1) Josef, přírodozpytec a spisovatel, nar. se v Kirchdorfu v Horních Rakousích 12. bř. 1810. Po odbytých školách normalních studoval gymnasium v Kremži, zabývaje se již tehdy s velikou zálibou vědami přírodními. Na to odebral se do Vídně, aby studoval medicinu, avšak hlavní píle jeho čelila ku pěstování botaniky, v čemž jej spolužáci jeho Haller, Neilreich, Welwitsch a j. horlivě podporovali. R. 1834 byl R. za doktora povýšen a napsal k své disertaci spis, kterým pozornost učenců na sebe obrátil. Vyšelť pod titulem *Dissertatio inauguralis botanica de Caricibus territorii Vindobonensis*. Téhož roku stal se R. asistentem botaniky ve Vídni a r. 1839 jmenován byl prof. přípravných věd pro chirurgii v Lublani. Dříve však než úřad tento nastoupil, podnikl vědeckou cestu do Německa, Francie a Anglie. Po svém návratu byl ustanoven za řádného prof. chemie na universitě v Praze, tak že do Lublany ani nepřišel. R. 1849 přesazen byl v téže hodnosti na universitu do Vídně. R. byl co spisovatel velmi plodným, a zejména uveřejňoval práce své v časopisech odborných a ve zprávách akademií; jeho články, návrhy a projekty, které tiskem vyšly, tvoří malý archiv. Co lučebník získal si o vědu chemickou v Rakousku vůbec neocenitelné zásluhy tím, že zde organisoval celý system vyučovací podle moderní vědecké methody Liebigovy. Ze spisů jeho uvádíme tyto: v Poggendorffových *Annalech*: *Analyse des Phonolyts* (z 1839); *Analyse eines Albitechnischen Minerals* (z 1841); v časop. *Liebigs und Wöhlers Annalen der Chemie und Pharmacie*: *Untersuchungen der Tettsäure; Analyse der Meteorsteine von St. Ivan; Analyse des methionsauren Baryts; Ueber die Säure des Johannesbrodes; Ueber die Constitution des Tanins und eines damit isomeren Körpers; Ueber Carbothialdin* atd. V Praze vydal R. r. 1845 spis pod titulem *Der Sauerbrunnen zu Bilin in Böhmen chemisch untersucht*. R. † ve Vídni 5. bř. 1870. — **2)** Ludvík R., bratr předešlého, přírodozpytec, nar. se v Kirchdorfu v Horních Rakousích 10. čce

1814, studoval v Kremži gymnasium a medicinu na universitě ve Vídni, načež byl r. 1843 za doktora povýšen. Již za svých studií zabýval se R. pilně zoologií a pracoval zejména od r. 1834—1840 v cís. zoologickém kabinetu. R. 1851 udělena byla R-ovi mimořádná profesura zoologie na universitě v Praze, odkudž však záhy povolán byl za kustoda při kabinetu císařském. R. 1860 povýšen byl za ředitele téhož ústavu, kteréž místo podnes horlivě zastává. R. byl literárně velmi činným, a ze spisů jeho zejména dlužno uvésti následující: *Tentamen dispositionis Coleopterorum Pseudotrimerorum* (ve Vídni 1843); *Die Gattungen der deutschen Käferfauna* (tamt. 1845); *Monographie der Gattung Alexia* (v Štětíně 1846); společně s Vincencem Kollarem vydal R. ve Vídni r. 1848: *Aufzählungen und Beschreibung der von Baron Hügel auf seiner Reise in Kaschmir gesammelten Insecten* (ve Vídni 1848) a *Ueber den Charakter der Insecten-Fauna Persiens* (tamt. 1849). Sám sepsal t. r. *Fauna austriaca* (poslední vydání brouků z díla toho vyšlo 1872); *Beschreibung der auf der Reise der Fregatte Novara gesammelten Coleopteren* (tamt. 1869). Vedle těchto děl R-ových nalezáme od něho valný počet velmi důmyslných článků vědeckých v různých časopisech odborných.

Redwitz-Schmelz Oskar (v. hl. d.) sepsal ještě drama *Doge von Venedig* (1863), román *Herm. Stark* (1869) a cyklus znělek *Lied vom neuen deutschen Reich* (5. vyd. 1871).

Reedtz Holger Christian, baron z Paalsgardu, dánský státník, nar. okolo r. 1800, † 6. ún. 1857 na statku svém Paalsgardu poblíž Horsenu v Jutsku, uzavřel co plnomocník ministerstva 26. srp. 1848 Malmöské příměří, od čce 1849 zdržoval se v Berlíně, kde vyjednával o předloze míru, který pak 2. čna 1850 mezi Dánskem a Německem uzavřen byl. Dne 10. srp. 1850 převzal pod Moltkem ministerstvo zahraničných záležitostí. V kv. 1851 poslán byl R. v otázce dánského následnictví do Varšavy, Vídně a Berlína, a uzavřel v záležitosti této 5. čna s Ruskem a Rakouskem smlovu ve Varšavě. Při změně ministerstva 13. čce 1851 podržel R. svůj portefeuille, zadal však již zároveň s Moltkem 17. led. 1852 za propuštěnou. Na to stal se členem Landsthingsu a později říšským radou.

Regelsberger Joh. Christoph, něm. spis., nar. se v Stanzendorfu v Dolních Rakousích 23. září 1734, studoval gymnasium v Kremži a vstoupil r. 1751 do řádu tovaryšstva Ježíšova. Po své ordinaci stal se prefektem na rytířské akademii Teresianské, kde zároveň přednášel němčinu. R. 1768 ustanoven byl za prof. filosofie a ethiky ve Vídni, kterýž úřad horlivě plnil až do svého úmrtí 21. pros. 1797. Z četných jeho prací literárních uvádíme nejrozšířenější, a sice: *Auf Gellerts Tod. Erzählung* (ve Vídni 1770); *Kurze, deutliche, gründliche Anleitung zur Rechenkunst a Algebra* (tamt. 1776); *Prosodia, seu de syllabarum dimensione versu breviore et lucidiore scripta et exemplis illustrata* (tamt. 1784); *Ode an den Helden Loudon, den grössten Belagerer Belgrads* (tamt. 1789); *Horazens Dichtkunst in neuentdeckter Ordnung. Lateinisch nach einer achthundertjähr. Handschrift; übersetzt in eben dieselbe Versart mit Commentar, Anmerkungen und Lesearten und einem Auszuge aus Aristoteles Dichtkunst* (tamt. 1797); v pozůstalosti R-ově vyskytly se také čínské ódy, na př. *Chi kim*.

Řehák Josef (v. hl. d.) † 5. kv. 1878.

Rehfus Karel, židovský kazatel a vrchní učitel v Heidlberku, nar. 9. ún. 1792 v Altorfu, byl dlouhý čas učitelem soukromným, r. 1819 stal se učitelem v Heidlberku, r. 1821 kazatelem, r. 1822 vrchním učitelem a kazatelem tamtéž, a † 18. ún. 1842. Sepsal: *Imre emeth oder Worte der Wahrheit* (v Heidelberku 1830); *Arescheth sephathajem oder Lehre der hebräischen Sprache nach der Lautmethode* (ve Frankfurtě 1833); *Leschon jehudith oder Lehre des Jüdisch-Deutschen* (tamt. 1833); *Sepher ha-hajim oder Gebetbuch für Krankheitsfälle* (tamt. 1840); *Aufgabenbuch für das Lesen und Uebersetzen des Hebräischen* (ve Frankf. 1841).

Rechberger 1) František, malíř krajin, nar. se ve Vídni 4. říj. 1771, nabyl výborného vzdělání na cís. akademie výtvarných umění, kde zvláště prof. Brand na něho působil. Po vystoupení z akademie stal se R. ředitelem sbírek ocelorytin a obrazů arcivévody Karla, kteréž místo do své smrti na sklonku let třicátých pečlivě zastával. R. vynikal pracemi svými znamenitě, o čemž zajisté četné jich napodobení nejlepším je důkazem. Zde uvádíme z četných děl jeho následující: *Muž sedící na pařezu; Potok mezi houštím a křovinami tekoucí* (1797); *Pasák s kozami na úpatí skaliska; Stará vrba; Skupení čtyř stromů na návrší* (1798); *Muž přicházející s návrší; Muž nesoucí trám na rameně* (1802); *Příkrá skála; Muž na dřevěném mostě; Krávy u kaluže; Stádo; Bystřina lesní; Zříceniny; Pasák a voly; Kaplička* atd. — **2)** Augustin R., spisov. theologický, nar. se 18. list. 1800 v Linci, kde otec jeho Jiří R., znamenitý spisov. (v. hl. d.) byl biskupským kancléřem. Mladý R. oddal se po odbytých studiích gymn. bohosloví na fakultě Linecké a byl r. 1824 za kněze posvěcen. R. 1859 setkáváme se s R-em co komorníkem při katedrále v Linci. R. byl humanista v pravém slova smyslu, r. 1844 založil vlastním nákladem v Linci nemocnici, již odevzdal milosrdným. Později přičinil se, aby v Linci vycházel theologicko-praktický časopis, do něhož mnohými pracemi přispíval. Tou dobou vydal R. populární spis *Volksmissionen* (v Linci 1832). Přátelské sblížení se R-ovo s dr. Karlem Mayerhoferem od r. 1833 počínaje mělo za následek, že R. počal pilně zabývati se otázkami filosofickými a politickými. Výsledek tohoto hloubání podal ve spisu *Das dreieinige Leben in Gott und jedem Geschöpfe durch katholische Spekulation als Interpretation nachgewiesen von dr. Karl Mayerhofer; zusammengestellt von Professoren der Theologie* (v Řezně 1851). R. † v Linci 8. pros. 1864.

Rechtenberg Wolfgang, kněz a spis., nar. se ve Vídni 7. čce 1715, vstoupil po odbytých studiích přípravných do řádu tovaryšstva Ježíšova, kdež později dosáhl hodnosti doktorské z filosofie. R. přednášel s velkým úspěchem ethiku ve Štýrském Hradci a později filosofii na ústavu řádu ve Vídni. R. † 24. pros. 1751, právě, kdy jmenován byl řádným prof. na Theresianum Vídeňském. Ze spisů jeho připomínáme tyto: *Styria religione, opibus, gubernatione litteris inclyta* (v Štýrském Hradci 1739); *Styriae collegia et monasteria praecipua* (tamt. 1740); *Dialogi physici* (přepracované dílo francouzské od N. Regnaulta ve Vídni 1751 vyšlo ve více vydáních) a j.

Reider, Jakob Ernst von, něm. spisov. a ekonom, příruční zemského soudu v Hersburku a statkář v Redensdorfu poblíž Staffelsteinu, † 1853 v Ludwigstadtě, byl velkým milovníkem polního hospodářství, zvláště pak zahradnictví a lesnictví, a napsal velké množství spisů z tohoto oboru, z nichž uvádíme: *Die rationelle Landwirtschaft* (ve Würzb. 2 díly, 1820); *Bambergs Gartenbau* (v Lips. 1831); *Lehrbuch der deutschen Landwirtschaft* (tamt. 1833); *Die Cultur des Feigenbaums* (tamt. 1835); *Der Weinbau* (tamt. 1835); *Die systematische Cultur der Zierpflanzen* (v Augsb. 1833); *Der Stubengärtner* (v Lip-

.ál. umělecké sbírce v Berlíně, některé též ve ıaru a v Drážďanech. Nejpěknější z nich jsou : majetkem privátním, zejména: *Židé na poušti* I. Basilewského); *Aeneáš a Dido; Sv. Trojice; isa Bourbonská* (vesměs u H. E. Dutnita); *Roz- ık Parisův; Triumf Amfitritin* (obě u H. Gustava Rothschilda); *Louisa Bourbonská 1538* (u téhož); *ani sv. Jana Kř.* (u A. v. Rothschilda).

Reynaud François, současný malíř genru v Mar- jest žák E. Loubona a představuje ve svých zech život lidu italského způsobem nelíčeným a hdy humoristickým. Jmenujeme z obrazů jeho: *saroni v Neapoli; Pohyblivá kuchyně u Neapole; ·arella; Sedláci z Abruzz; Poslední okamžiky města ·peji; Paní na ostrově Capri.*

Ribot Augustin Theodule, současný malíř obrazů ›r. rodem z Breteuilu. Jest žák Glaizea a obral a předmět svých maleb látky nejvíce nábožen- kteréž provádí s velikou energií, leč bez všeli- › idealisování, připomínaje na práce Ribery a ıvaggia. Z obrazů jeho jmenujeme: *Sv. Šebe- ı ošetřován od dvou starých žen; Kristus a znalci ıa; Mnich.*

Ricci Lela, dcera hud. skladatele Luigiho R. hl. d.) a Češky Zoemy Štolcovy, velmi nadaná ›ní zpěvačka, vystoupivší v Praze na českém je- i pohostinsky s výsledkem skvělým, † v Praze rp. 1871 zakrvácením v 21. roce.

Riedmiller Jan Evang., souč. sochař v Mni- ně, nar. se 1815 v Heimertingenu v Bavořích dičů selských. S počátku byl samoukem a cvičil › řezbářství bez všelikého návodu; teprv r. 1837 el do Mnichova k sochaři Endresovi, později ichönlaubovi a konečně roku 1837 k Schwan- erovi, kterému byl pomocen při shotovování mo- ı *Bavarie.* Po smrti Schwanthalerově řídil si ıtní dílnu, v které shotovil nejprv alegorickou nu, představující *Noc narození Kristova*, pak sochu ›elsbergovu a náhrobek pro téhož. Později pro- l pro chrám ve Waldstetten: *Krista na kříži, 2 donny, 12 apoštolů a sv. Martina.* Vedle toho coval též 6 kolosálních soch pro chrám Řezenský . Ve všech svých pracích dovedl sloučiti R. sii křesťanskou s antickým klidem. Též četná ni zdařilá poprsí, jako *Schwanthalera, Schrau- pha, Pettenkofera, Riedingera, Rathgebera, Lie- ı, Kerselia* a j. pochází od něho.

Riedmüller, Frant. Xav. von, souč. malíř kra- nar. se 1829 v Kostnici. Uměleckou dráhu svou al teprv r. 1856 návodem Schirmera v Karlsruhe, terého se vzdělával přes 5 let, načež se usadil tutgartu. Krajiny jeho svědčí o poetickém citu emném smyslu pro přírodu. Z olejových jeho ıů jmenujeme: *Jezero Überlingenské; Partie na ıgsee; Na jezeře Bodamském; Berchtesgaden.*

Riehl Vilém Jindřich (v. hl. d.) stal se r. 1862 ıem akademie Mnichovské, v jejíchžto pamětní- ıech mnohá důmyslná pojednání uveřejnil. Spis- › otištěny již ve vícerých vydáních, s novými : zvláštní zmínky zasluhují: *Neues Novellenbuch* ;tttg. 1867); *Sämmtliche Geschichten und Novellen* 71). Od r. 1871 uvázal se též ve vydávání Rau- rova *Histor. Taschenbuch.*

Rieser Michal, souč. malíř histor. obrazů ve ıni. Vzdělání svého nalezl v Italii, odkud přinesl ›bou do Vídně četné zdařilé náčrtky a kopie dle ıších mistrů v oleji a barvami vodními. Zejména ıtovil zdařilé kopie stěnomaleb Pinturicchiových S. Uomobuono v Římě a některých stěnomaleb ıtra Luca della Robbia. Z vlastních komposic ových jmenujeme zdařilý obraz: *Večer před Kri- ým narozením.*

Riggenbach Christoph, stavitel, nar. se 1810 v Basileji. Vzdělání nalezl u Mollera v Darmštadtu, navštívil pak Berlín a Mnichov a studoval po delší dobu na cestách stavební památky Italie a Francie. Po svém návratu provedl opravu starého Basilej- ského chrámu a vystavěl v Basileji dle plánů Ferd. Stadlera chrám sv. Alžběty ve slohu gothickém. R. byl jedním ze zastanců středověkého směru v stavi- telství, a napsal též několik prací archaeologických. † r. 1863 v Basileji.

Rigo Jules Vincent Alfred, současný malíř bitev v Paříži, jest žák L. Cognieta a maloval mezi ji- nými obrazy *bitvu u Solferina*, na kterémž se chválí zejména podobizna Napoleonova a *generála Canroberta v příkopech Sevastopolských* (1859, v galerii Ver- saillské).

Richter Gustav (v. hl. d. 26.) malíř podobizen a historií v Berlíně. V posledních letech procesto- val R. krajiny východní, a zhotovil na těch cestách zejména rozkošnou *podobiznu mladé Egyptanky* a *podobiznu sultánovu.* Z historických jeho obrazů po- slední doby jmenujeme: *Obě Marie na hrobě Kri- stově*, ku kterémuž obrazu maloval krajinovou sta- fáži Th. Weber. Nyní jest R. profesorem malířství v Berlíně.

Ristić Kosta Hadži, srbský sběratel národních písní, nar. se 1845 v Sarajevu v Bosně. Od r. 1852 —62 navštěvoval místní srbskou školu, pak odebral se do Vídně, kde jeho bratří rozsáhlý obchod vedli, chtěje zde vyššího vzdělání nabyti, pro slabé zdraví musel však od úmyslu svého upustiti a do Sarajeva se vrátiti. Z téže příčiny nemohl se oddati žád- nému s namáháním spojenému zaměstnání, a proto kdykoliv mu to choroba dovolovala cestoval po vů- kolních krajinách a sbíral z úst lidu písně, povídky, říkadla, které pak v srbských časopisech veřejnosti podával. První sbírku písní přinesla r. 1866 *Danica* a druhou r. 1869 *Matica.* Téhož roku vyšla v obou časopisech sbírka národních povídek, říkadel a há- danek. Pozoruhodný jest cyklus článků pod názvem *Običaji sarajevski* z pera R-ova v *Danici* r. 1866 uveřejněných; neméně zajímavý byl i druhý cyklus článků *Običaji bosanski.* R. 1867 vyšla od R-e v *Da- nici* řada cestopisných článků *Iz Bosne o Bosni*, která mnoho pěkných a znamenitých věcí obsahuje. Mezi rukopisy zemřelého R-e našli se *Bosanski do- gadjajnik*, dle vzoru starých srbských letopisů se- psané dílo, jehož doba sahá do počátku předešlého století; *Iz bosanske prošlosti*, obsahující různé zá- pisky z dějin posledních let feudální Bosny; ko- nečně sbírku povídek a národních písní. *Sě.*

Robert 1) Florentin, proslulý cukrovarník, nar. se 19. dub. 1795 v Isére ve Francii z rodičů zámožných. Studia gymnasiální absolvoval v Gre- noblu a věnoval se ku přání své matky s počátku theologii, leč po nedlouhém čase vystoupil z těchto studií a vedl administrativní správu statku Handlu Augšpurku, majetku jeho strýce. R. 1821 založil ve Vídni velkoobchod v lučebninách (?) pod firmou Ro- bert et Comp. Od této doby datuje se též rozsáhlá jeho činnost v oboru zejména cukrovarnickém. Roku 1832 přestěhoval se do Halleinu, aby tam zřídil sám lučebnickou továrnu, majetek svůj a svých společ- níků. R. 1837 založil cukrovar Židlichovský na zá- kladě smlouvy s ředitelstvím statku arcikníže Karla, dle kteréž zavázalo se ředitelství zaseti každoročně řepu na 400 jitrech výsevku. Jelikož tehdejší doby nechtěly rafinerie řepový surový cukr rafinovati, za- řízen byl Židlichovický cukrovar na bílé zboží žlá- vové. R. 1842 továrna tato z větší části vyhořela; R-a stihla rána tato krutě, ale neztratil mysli, znovu vystavěl závod se stroji dokonalejšími a učinil novou

také tři roky v semináři pobyl. Přátelství R-ho s A. Horváthem mělo za následek, že z theologie vystoupil a prozatím vychovatelstvím se živil při čemž ovšem neunavně studiemi jazykozpytnými se obíral. R. 1844 byl ve Vídni za doktora filosofie povýšen, a r. 1847 svěřeno mu vychování arciknížat Albrechta a Viléma. R. 1848 zřízena byla na Vídeňské universitě stolice pro řeč a literaturu maďarskou a R. ustanoven byl na ní za řádného professora. Ze spisů R-ových uvádíme tyto: *Lehrbuch der ungarischen Sprache* (ve Vídni 1840, později ještě v četných vydáních); *Analyse ungarischer Classiker* (tamt. 1843); *Ungarischer Geschäftstyl* (tamt. r. t.); *A csoda orvos és hází barát* (tamt. 1847); *Elemi földirás különös tekintettel Magyarországra* (tamt. 1847); *Gyakorlati német nyelvtan* (tamt. 1851). R. zabývá se úpravou velikého maďarsko-německého a německo-maďarského slovníku.

Rémond Jean Charles Joseph, současný malíř, nar. se 1795 v Paříži. S počátku maloval jen historické krajiny dle obyčejné manýry, leč velké cesty po Francii, Itálii a Sicilii vzbudily v něm v pravdě uměleckou jiskru, a od té doby maloval mnohé obrazy z Delfinátu, z Auvergne, z Kalabrie a ze Sicilie vesměs věrně dle přírody se značným nádechem poetickým. Od r. 1863 jest R. důstojníkem čestné legie.

Renn 1) Frant. Xav., řezbář v dřevě, nar. se na počátku XIX. stol. v Imstu v Tirolsku. R. jest vlastním tvůrcem novějšího dřevořezbářství, kterému se vyučil ve Vídni u prof. Martina Fischera. Později usadil se ve svém rodišti a vykonal tam nejen četné dřevořezby (z nichž mnohé jsou v Mnichově), nýbrž vzdělal také řadu velmi schopných žáků, zejména Beyrera, professora Knabla (v Mnichově), Josefa Müllera (v Inšpruku), Jana Grissemanna (v Imstu), Aloise Gappa (v Štýrském Hradci) a konečně svého syna — **2)** Gottfrieda R-a. Tento žije v Špýru a zhotovil tam pro hlavní oltář některé figury, jmenovitě *evangelisty* na portál tamějšího chrámu, práci to velmi chválenou. Též vyřezal ze dřeva *Sedící madonnu* nad portálem chrámu Panny Marie v Cáchách.

z Řepnice, starožitná rodina vládycká, která se psala dle sídla Řepnice v Litoměřicku. Již r. 1388 přichází Hrdo z Nosolova a Ř.; r. 1436 připomíná se jako svědek Zachariáš z Ř., a r. 1452 byl Předboř z Ř. přítomen na sněmu, na němž zvolen Jiří Poděbradský za gubernátora zemského. R. 1450—1460 čteme Jindřicha z Ř. jako hejtmana ve vojště pověstného válečníka Mlaďvaňka (v. j.) — Za časů králů Jagelonců žil v Litoměřicích Václav z Ř., jenž tam držel grunty šosovní a seděl v radě a býval často s Pražany v záležitostech stavu třetího vysílán ku králi Ludvíkovi do Budína. Jsa muž nábožný a při tom horlivý utrakvista pomáhal penězi a jinak k zřízení lat. sboru literárního v Litoměřicích a jmenovitě přispěl na zdělání nádherného kancionálu tamtéž, dada mimo jiné zhotoviti o něm pověstný obraz upálení M. Jana Husi. Zemřel bezdětek okolo r. 1518, jsa poslední starožitného rodu svého. *Ra.*

Reslhuber Augustin, opat a spisovatel, nar. se v Saassu u Garstejnu 5 čce r. 1808, studoval gymnasium v Kremži a vstoupil r. 1820 do řádu benediktinů tamtéž. Po odbytých studiích theologických stal se R. adjunktem při hvězdárně kláštera Kremžského a r. 1811 ustanoven byl za prof. přírodních věd na tamějším filosofickém ústavu. R. 1847 svěřeno mu ředitelství hvězdárny, kteréž zastával i po volbě za opata r. 1860 vzornou horlivostí. R. byl velmi pilným a důmyslným spisovatelem a badatelem zvláště v oboru astronomie a meteorologie. Práce R-ovy vydány byly nejprvé ve zprávách mnohých učených společností a v odborných časopisech vědeckých a pak ve zvláštních otiscích. Mathematicko-přírodnický odbor cís. akademie ve Vídni uveřejnil od R-a tyto práce: *Vorläufige Mittheilung über die Bevölkerungsverhältnisse des Himmels*; *Ueber den Ozongehalt der athmosphärischen Luft* (1866); *Ueber die Temperaturen der Quellen von Kremsmünster*; *Ueber das Wetterleuchten*; *Ueber die Leistungen eines Metallthermographen nach der Erfindung des Direktor A. Kreil* (1858); *Ueber die Nordlichter im J. 1859* atd. Ve spisu: *Jahresberichte des Museums Francisco Carolinum in Linz* vyšly r. 1854 práce: *Ueber die Kometen im Allgemeinen und insbesondere über die Kometen der J. 1843—45*; *Beiträge zur Klimatologie von Oberösterreich*; *Untersuchungen über den Druck der Luft*: *Ueber athmosphärische Niederschläge*; *Ueber das Toposcop* a j. R. je členem četných učených společností a akademií a byl r. 1856 zlatým záslužným křížem a r. 1865 rytířským řádem Leopoldovým vyznamenán. Téhož r. jmenovala ho universita Vídeňská za doktora filosofie (*honoris causa*) a r. 1861 zvolen byl ve sboru velkostatkářském za poslance na zemský sněm hornorakouský, načež r. 1872 povolán byl za doživotního člena do panské sněmovny.

Řešihlavy, Hřešihlavy, něm. *Reschehlau*, statek alod. a farní ves na vyšině, při pravém břehu Mže v Čechách, v okresu Zbirožském kraje někdy Pražského, má farní kostel všech Svatých r. 1769 vystavený, jenž připomíná se co taký již r. 1384, školu, zámek od p. z Rummerskirchu vystavený, synagogu, pivovár, dv. popl. Ř. byly v XV. věku původně sídlem soujmenného rodu panského, jehož předkem snad byl ok. r. 1488 Rus z Ř-v, syn Buška ze Sviné. Od středu 16. stol. byli v držení Ř-v Běšinové z Běšin; od nichž r. 1706 Barboře Františce hr. z Barbo a od synů této Janu Václavovi a Josefu Joachimovi bratřím Schmidtgräbnerům z Lustneeggu prodány jsou. R. 1729 koupil statek Ř-vský Josef Vančura z Řehnic, a roku 1734 dosud zde sídlící rod svob. pánův z Rummerskirchu.

Rettigova Julie (v. hl. d.) † 11. dub. 1866.

Rettich Karel Vavřinec, současný malíř krajin, nar. r. 1841 v Rosenhagenu v Meklenbursko-Zvěřínsku. Studoval gymnasium v Lubeku a odebral se r. 1859 do Mnichova na studia právnická. Zde přešel záhy ku krajinomalbě a vzdělal se v počátcích tohoto umění u A. Liera. Později přestěhoval se do Düsseldorfu a vzdělával se tam několik let u krajináře A. Flamma. Po skončení studií svých uměleckých usadil se v Drážďanech. S počátku maloval R. motivy z hor bavorských a později ze severního Německa. Z četných jeho jemně a v slohu měkkém provedených obrazů jmenujeme: *Po západu slunce*, *Podzimní jitro* a *Večer*.

Retzius Magnus Kristian (v. hl. d.), nar. se dle jiného udání 28. bř. 1795, a † 1. říj. 1871 v Štokholmě.

Reuchlin Hermann (v. hl. d.) † 15. kv. 1873 v Štutgartě.

Reusch František (v. hl. d.) sepsal ještě *Luis de Leon und die spanische Inquisition* (Bonn 1873); přeložil z angl. kard. Wiesemanna: *Fabiola oder die Kirche der Katakomben* (6. vyd. 1864 v Kolíně nad Rýnem), pak *Erinnerungen an die letzten 4 Päpste und an Rom in ihrer Zeit* (tamt. 3. vyd. 1864).

Reymond (v některých slovnících chybně uváděný pod jménem Rexmon) Pierre, malíř v emailu, jenž květl v letech 1550—80 ve Francii. Četné jeho velmi jemně a vkusně provedené malby nalézají se

v král. umělecké sbírce v Berlíně, některé též ve Výmaru a v Drážďanech. Nejpěknější z nich jsou však majetkem privátním, zejména: *Židé na poušti* (u H. Basilewského); *Aeneáš a Dido; Sv. Trojice; Louisa Bourbonská* (vesměs u H. E. Dutnita); *Rozsudek Parisův; Triumf Amfitritin* (obě u H. Gustava von Rothschilda); *Louisa Bourbonská 1538* (u téhož); *Kázaní sv. Jana Kř.* (u A. v. Rothschilda).

Reynaud François, současný malíř genru v Marsilii, jest žák E. Loubona a představuje ve svých obrazech život lidu italského způsobem nelíčeným a mnohdy humoristickým. Jmenujeme z obrazů jeho: *Lazzaroni v Neapoli; Pohyblivá kuchyně u Neapole; Zingarella; Sedláci z Abruzz; Poslední okamžiky města Pompeji; Paní na ostrově Capri.*

Ribot Augustin Theodule, současný malíř obrazů histor. rodem z Breteuilu. Jest žák Glaizea a obral si za předmět svých maleb látky nejvíce náboženské, kteréž provádí s velikou energií, leč bez všelikého idealisování, připomínaje na práce Riberry a Caravaggia. Z obrazů jeho jmenujeme: *Sv. Šebestián ošetřován od dvou starých žen; Kristus a znalci písma; Mnich.*

Ricci Lela, dcera hud. skladatele Luigiho R. (v. hl. d.) a Češky Zoemy Štolcovy, velmi nadaná operní zpěvačka, vystoupivší v Praze na českém jevišti pohostinsky s výsledkem skvělým, † v Praze 7. srp. 1871 zakrvácením v 21. roce.

Riedmiller Jan Evang., souč. sochař v Mnichově, nar. se 1815 v Heimertingenu v Bavořích z rodičů selských. S počátku byl samoukem a cvičil se v řezbářství bez všelikého návodu; teprv r. 1837 přišel do Mnichova k sochaři Endresovi, později k Schönlaubovi a konečně roku 1837 k Schwanthalerovi, kterému byl pomocen při zhotovování modelu *Bavarie*. Po smrti Schwanthalerově zřídil si vlastní dílnu, v které zhotovil nejprv alegorickou sochu, představující *Noc zarosenú Kristova*, pak sochu *Gabelsbergovu* a náhrobek pro téhož. Později provedl pro chrám ve Waldstetten: *Krista na kříži, 2 Madonny, 12 apoštolů* a *sv. Martina*. Vedle toho pracoval též 6 kolosálních soch pro chrám Řezenský a j. Ve všech svých pracích dovedl sloučiti R. poesii křesťanskou s antickým klidem. Též četná velmi zdařilá poprsí, jako *Schwanthalera, Schraudolpha, Pettenkofera, Riedingera, Rathgebera, Liebiga, Kerzelia* a j. pochází od něho.

Riedmüller, Frant. Xav. von, souč. malíř krajin, nar. se 1829 v Kostnici. Uměleckou dráhu svou počal teprv r. 1856 návodem Schirmera v Karlsruhe, u kterého se vzdělával přes 5 let, načež se usadil v Štutgartu. Krajiny jeho svědčí o poetickém citu a jemném smyslu pro přírodu. Z olejových jeho obrazů jmenujeme: *Jezero Überlingenské; Partie na Königssee; Na jezeře Bodamském; Berchtesgaden.*

Riehl Vilém Jindřich (v. hl. d.) stal se r. 1862 členem akademie Mnichovské, v jejíchžto pamětních spisech mnohá důmyslná pojednání uveřejnil. Spisy jeho otištěny již ve vícerých vydáních, z nových pak zvláštní zmínky zasluhují: *Neues Novellenbuch* (v Štutg. 1867); *Sämmtliche Geschichten und Novellen* (1871). Od r. 1871 uvázal se též ve vydávání Raumerova *Histor. Taschenbuch.*

Rieser Michal, souč. malíř histor. obrazů ve Vídni. Vzdělání svého nalezl v Italii, odkud přinesl s sebou do Vídně četné zdařilé náčrtky a kopie dle starších mistrů v oleji a barvami vodními. Zejména zhotovil zdařilé kopie stěnomaleb Pinturicchiových v S. Uomobuono v Římě a některých stěnomaleb mistra Luca della Robbia. Z vlastních komposic R-ových jmenujeme zdařilý obraz: *Večer před Kristovým narozením.*

Riggenbach Christoph, stavitel, nar. se 1810 v Basileji. Vzdělání nalezl u Mollera v Darmštadtu, navštívil pak Berlín a Mnichov a studoval po delší dobu na cestách stavební památky Italie a Francie. Po svém návratu provedl opravu starého Basilejského chrámu a vystavěl v Basileji dle plánů Ferd. Stadlera chrám sv. Alžběty ve slohu gothickém. R. byl jedním ze zastanců středověkého směru v stavitelství, a napsal též několik prací archaeologických. † r. 1863 v Basileji.

Rigo Jules Vincent Alfred, současný malíř bitev v Paříži, jest žák L. Cognieta a maloval mezi jinými obrazy *bitvu u Solferina*, na kterémž se chválí zejména podobizna Napoleonova a *generála Canroberta v příkopech Sevastopolských* (1859, v galerii Versailské).

Richter Gustav (v. hl. d. 26.) malíř podobizen a historií v Berlíně. V posledních letech procestoval R. krajiny východní, a zhotovil na těch cestách zejména roskošnou *podobiznu mladé Egyptanky* a *podobiznu sultánovu*. Z historických jeho obrazů poslední doby jmenujeme: *Obě Marie na hrobě Kristově*, ku kterémuž obrazu maloval krajinovou stafáži Th. Weber. Nyní jest R. profesorem malířství v Berlíně.

Ristić Kosta Hadži, srbský sběratel národních písní, nar. se 1845 v Sarajevu v Bosně. Od r. 1852—62 navštěvoval místní srbskou školu, pak odebral se do Vídně, kde jeho bratří rozsáhlý obchod vedli, chtěje zde vyššího vzdělání nabyti, pro slabé zdraví musel však od úmyslu svého upustiti a do Sarajeva se vrátiti. Z téže příčiny nemohl se oddati žádnému s namáháním spojenému zaměstnání, a proto kdykoliv mu to choroba dovolovala cestoval po vůkolních krajinách a sbíral z úst lidu písně, povídky, říkadla, které pak v srbských časopisech veřejnosti podával. První sbírku písní přinesla r. 1866 *Danica* a druhou r. 1869 *Matica*. Téhož roku vyšla v obou časopisech sbírka národních povídek, říkadel a hádanek. Pozoruhodný jest cyklus článků pod názvem *Običaji sarajevski* z pera R-ova v *Danici* r. 1866 uveřejněných; neméně zajímavý byl i druhý cyklus článků *Običaji bosanski*. R. 1867 vyšla od R-e v *Danici* řada cestopisných článků *Iz Bosne o Bosni*, která mnoho pěkných a znamenitých věcí obsahuje. Mezi rukopisy zemřelého R-e našli se *Bosanski događjajnik*, dle vzoru starých srbských letopisů sepsané dílo, jehož doba sahá do počátku předešlého století; *Iz bosanske prošlosti*, obsahující různé zápisky z dějin posledních let feudální Bosny; konečně sbírku povídek a národních písní. *Šš.*

Robert 1) Florentin, proslulý cukrovarník, nar. se 19. dub. 1795 v Isére ve Francii z rodičů zámožných. Studia gymnasiální absolvoval v Grenoblu a věnoval se ku přání své matky s počátku theologii, leč po nedlouhém čase vystoupil z těchto studií a vedl administrativní správu statku Handlu Augšpurku, majetku jeho strýce. R. 1821 založil ve Vídni velkoobchod v lučebninách (?) pod firmou Robert et Comp. Od této doby datuje se též rozsáhlá jeho činnost v oboru zejména cukrovarnickém. Roku 1832 přestěhoval se do Halleinu, aby tam zřídil sám lučebnickou továrnu, majetek svůj a svých společníků. R. 1837 založil cukrovar Židlichovský na základě smlouvy s ředitelstvím statku arcikníżete Karla, dle kteréž zavázalo se ředitelství zaseti každoročně řepu na 400 jitrech výsevku. Jelikož tehdejší doby nechtěly rafinerie řepový surový cukr rafinovati, zařízen byl Židlichovický cukrovar na bílé zboží štávové. R. 1842 továrna tato z větší části vyhořela; R-a stihla rána tato krutě, ale neztratil mysli, znovu vystavěl závod se stroji dokonalejšími a učinil novou

žijící. Učil se umění svému u Ingresa a Henriquel Duponta, obdržel už r. 1834 cenu pro Řím a roku 1855, 1859 a 1863 medalie 2. třídy, r. 1867 pak druhou cenu a téhož roku kříž řádu čestné legie. Ze zdařilých jeho rytin obzvláště vynikají: *Caritas* dle Andrea del Sarto a *Julius Caesar* dle Ingresa. *Mů.*

Salmson Jean Jules, franc. sochař v Paříži žijící. Učil se umění svému u Rameya, A. Toussainta a A. Dumonta a obdržel r. 1863 a 1865 medalie druhé třídy, r. 1867 pak druhou cenu a kříž řádu čestné legie. Jeho *Navíječka příze* líčí se co půvabná ženština s nad míru spanilou hlavou. *Mů.*

Saltarello Luca, italský malíř, nar. v Janově r. 1610. Byl žákem Dominika Fiasellyho a odebral se ok. r. 1635 do Říma, by tam, ačkoli již ve svém rodišti, zejména pro tamější paláce, mnoho byl maloval a dobré pověsti nabyl, další studia konal. Vážnost v uspořádání, neobyčejná zručnost a spůsobilost v představování a jistá svěžest v barvitosti jsou hlavní příznaky jeho maleb, z kterých obzvláště vynikají: *Zázrak sv. Benedikta* v kostele sv. Štěpána v Janově; *Umučení* v oratoriu chrámu sv. Ondřeje tamtéž a *Sv. Trojice* v Lisaboně. Umělec ten však zemřel, jak se za to má, následkem přílišného studování svého, v útlém ještě věku, aniž by pak rok jeho úmrtí nám byl povědom. *Mů.*

Salviati, dr. A., slavný mosaicista v Benátkách žijící. Zařídil v tomto městě r. 1861 ústav ku provozování a zvelebení malby v emailu a mosaiky, kterýmžto podniknutím veliké slávy došel. Sprvu obnovil S. výjevy z Apokalypse ve chrámě sv. Marka v Benátkách, při čemž prý se mu podařilo, staré původní mosaiky co do svěžesti v barvě ještě překonati. Na to podobným spůsobem ozdobil palác místokrále Egyptského. Pro tak zvanou Wolseyskou kapli ve Windsoru provedl několik skvělých obrazů mosaikových dle nákresů od Claytona a Bella, do kupoly chrámu sv. Pavla v Londýně podobné malby dle nákresů od Stevense, jiné pro Kensingtonské museum a pro sněmovní síň v Londýně, a asi pro 50 kostelův anglických. Na pevnině evropské nacházejí se od něho díla v katedrále Cášské a ve Vídni. Roku 1868 svěřena mu oprava veškerých mosaik ve chrámě sv. Marka v Benátkách. *Mů.*

Salvini Salvino, žijící sochař italský, z Livorna (dle jin. z Pisy) rodilý, jest professorem na akademii Boloňské, a vzbudil všeobecnou pozornost kolosální sochou *Dcery Sionské*. Za posledních let provedl velikolepý model k soše *krále Viktora Emanuela na koni* pro náměstí téhož jména ve Florencii. Socha ta největší v Evropě, jsouc ve čtvernásobné přirozené velikosti modelována, lita jest z bronzu od Papiho ve Florencii. *Mů.*

San Antonio, *fra* Bartolomé de, španělský malíř, nar. v Ciempozuelos 1708, vstoupil v 15. roce svém do řádu trinitářů bosáků, načež odebrav se do Říma vzdělával se zde v malířství hlavně návodem Agostina Masucciho. R. 1740 vrátiv se do svého kláštera v Madridě ozdobil tento mnohými zdařilými obrazy; zejména pocházejí zde od něho veliká malba na hlavním schodišti, dvě veliké malby na obmítce v bibliotéce a podobizna bratra Jana Baptisty; dále pochází od něho 11 obrazů v jiném klášterském kostele v Madridě. Za obraz, představující *Krále Fernanda VI. a Víru katolickou*, stal se umělec ten údem akademie Madridské a zemřel r. 1782. *Mů.*

Sandefjord, obchodní a lázeňské městečko v Jarlsberském a Laurvickém okresu v Norech, čítalo r. 1855 něco přes 1200 obyvatelů. Má něco plavby a jest od r. 1837 od cizinců mnoho navštěvováno, kteroužto dobou tamější lékař Thau[illegible] kryl tam vydatný pramen sirný. Zřízený pak [illegible] lázeňský byl později valně rozšířen a [illegible] náleží nyní k nejhojněji užívaným v Nor[illegible] chod k němu jest buď po parní lodi ze [illegible]ské nebo po zemi na Horten a Laurvik. [illegible]

Sandys (Francis?), žijící malíř angl. [illegible] podobizny Angličané van Dykovým [illegible] krom toho maluje umělec ten i obrazy [illegible] z kterých obzvláště vyniká jeho *Medea*. [illegible]

San Giorgio Abbondio, novější sochař [illegible] kvetší v Miláně ok. r. 1845. V kostelích [illegible] Milánských spatřiti lze četná díla od něho [illegible] mnoho podobizen v medalionech a [illegible] na vítězní bráně míru v Miláně a [illegible] král. náměstí v Turině pocházejí od něho [illegible] největší slávy došel svým *Sv. Michaelem*, [illegible] *Lucifera*. [illegible]

San Giovanni, Ercole da, též Ercolino [illegible] Guido Reni a Ercolino di Maria [illegible] italský malíř XVII. stol., nar. v Castel[illegible] v Bologni) ok. r. 1620. Byl žákem G. B. [illegible]eriho a Guidona Reniho, [illegible]dního malby velmi věrně kopíroval. Za jed[illegible]kových kopií povýšen jest na šlechtictví [illegible] mu zlatý řetěz; má se za to, že by [illegible] sv. duplikátů maleb Reniových od něho [illegible] pocházeti. Umělec ten † u mladém ještě [illegible]

Sanguanetti Francesco (v. hl. [illegible] v únoru 1870.

San Jeronymo, frey Henrique de, [illegible]ský malíř XVI. stol., v Santaremu [illegible] pil záhy do řádu dominikánského a [illegible] svému u bratra Bartolomea dos Mart[illegible] Později jmenován jest biskupem Cochin[illegible] biskupem v Goe. V Evorském klášteře [illegible]ském chová se od něho ještě několik obrazů, [illegible]rých obzvláště vynikají: *Transfiguratio* [illegible] *Marii a sv. Janem* na hlavním oltáři, a [illegible] v kapitulní síni; na obou prý pocházejí [illegible] a ruce od něho; roucha a přímětky [illegible] Morales (v. t.).

San Martino Giuseppe, sochař [illegible] v Neapoli 1728, † 1800. V kostele sv. [illegible]poli nacházejí se od něho *Pán Kristus* [illegible] *roucho zaobalený*; v tamější katedrále ná[illegible] biskupa Sersale, a jiné náhrobky v [illegible]ných kostelích Neapolských.

Santesson Carl Gustav, professor [illegible] tak zv. král. Karlově ústavě v Štokholmě [illegible] hojič v tak zv. Serafínské nemocnici [illegible] 7. list. 1819, stal se r. 1842 nadlékařem [illegible]rem. Užívá vším právem veliké [illegible]rký a praktický ranhojič a lékař [illegible] i vydal již mnohá důkladná pojednání [illegible] v časopise *Hygiea* v oboru chirurgické[illegible]

Santi 1) Giacomo de, stavitel, [illegible]poli ok. 1351, † 1421. Byl žákem Mas[illegible] a stavěl r. 1385 chrám sv. Peregrina [illegible] dále kostel sv. Onufria ve Formelle (13[illegible] Maria (S. Maria delle Grazie) ve sloh[illegible] naissance; dále paláce Caracciolo, P[illegible] a del Balzo, z kterých už žádný [illegible] 2) Domenico S., zv. Mingaccino [illegible]sino, italský malíř, kvetší v druhé po[illegible] stol. v Boloni, kdež i zemřel 1694. [illegible] Agostina Metelliho (v. t.), a [illegible] zdařilé perspektivní malby do [illegible] a palácův Boloňských, jakož i [illegible] jakýchž jen stěží lze rozeznati od [illegible]stra. — 3) Lorenzo S., stavitel [illegible] 1783, pracoval z počátku se svým [illegible]

ekoračší, načež věnovav se architektuře odebral e do Říma. Nabyv při konkurenci v Miláně a ve Florencii rozličných premií dostal se co výpomocník olího do Benátek, kdež byl s počátku jmenován čitelem kresby při koleji Panny Marie, dále staitelem král. paláců a r. 1828 adjunktem při řeitelství veřejných staveb. Byl údem akademie, koise prací při chrámě sv. Marka a t. d., a zemřel 839. K čelnějším jeho dílům náleží přestavění rál. paláce, ozdobení síní a průčelí paláce patrirchálního, přestavění chrámu sv. Silvestra a j. —) Sebastiano S., malíř, nar. 1788, † 1866 v Beátkách co profesor na tamější akademii. Jsa s poátku schopným obnovitelem starých obrazů věnoal se později malbě na obmítce. V kostelích sv. ukáše, Panny Marie (Santa Maria de Frari) a mnohých jiných kostelích Benátských nacházejí se oho druhu malby od něho. *Mü.*

Santiago Palomares, don Francisco Xavier e, španělský badatel v oboru krásného umění, krelič a malíř, nar. v Toledě 1728, † v Madridě 1796. Nabyv vědeckého vzdělání cvičil se již záhy v krebě, k čemuž mu sbírka medalií jeho otce hojné átky poskytovala, i dal se již v 18. roce svém do rací archivářských a starožitnických. Ve svém eznamu starých rukopisův Escorialu dával v ozdoování písmen umělecký svůj vkus na jevo. Kopíoval gotický rukopis z r. 962 v klášteře S. Millan e la Cogella s četnými postavami a ozdobami miniatuře; sepsal: *Paleografii*; *Společenskou diplomatiku*; *Zeměpis*, četné listiny a j. Kromě toho pohází od něho mnoho pohledů Toledských, podobien na slovo vzatých Španělů, vinětek v rozličných nihách atd. *Mü.*

Santini Francesco, ital. stavitel, nar. v Boloni . 1763. † tamtéž r. 1840 co prof. perspektivy na amější akademii. Stavěl mezi jin. divadlo na Korsu Boloni a palác Rossiniho, nyní Salina, tamtéž. *Mü.*

Sardina Alfonso, španělský sochař v první poovici XVII. stol., provedl mezi jin. (1626) zdařilé ypuklé řezby na průčelí klášterského chrámu sv. těpána v Salamance, jakož i ony v galeriích křiové chodby tamtéž. *Mü.*

Sarpen, dle vší ku pravdě podobnosti, co do množství vody, nejznamenitější vodopád norský, setávající z větší části řeky Glommen, kteráž nedaeko před ním ve dvě ramena se dělí, obepínajíc střůvky Tunö a Rolfsö. Vodní jeho síla užívá se rozličným továrnám a pilám od pobliských statův Halfalunda a Borregaardu. Přes řeku Glommen u vodopádu S-u vede nyní nádherný most řeězový. *Mü.*

Sarrabat 1) Daniel, franc. malíř, nar. v Paíži ok. r. 1667, vzdělával se v Římě, načež po svém ávratu v Lyoně se usadiv provedl tam mnohé malby, teréž s části ke zdařilejším z oné doby připočteny ýti mohou. Zemřel tamtéž r. 1747. — **2)** Jean ., rytec, nar. v Andelisu r. 1680, náleží ke skrovému počtu franc. rytců, kteří tak zv. černé rytectví ěstovali. Ryl nejvíce podobizny, na kterémžto poli šak rytcův anglických nedostihl. *Mü.*

Sartori 1) Constantin Philipp Georg, ochař a štukaturník, nar. v Charlottenburku r. 1747, racoval se svým otcem stejného jména, podobně ako tohoto otec, v Postupimi, Sanssouci a Berlíně, posledně jmenovaném městě postavy v lomenici vypuklé řezby na německém a francouzském kotele na Trhu četnickém. † r. 1812. — **2)** Girolamo S., ital. sochař, v letech 1810—30 v Římě šaný, pracoval ponejvíce rozličná skupení zvířat, kterýchž obzvláště se chválí r. 1830 provedené kupení jelenů. *Mü.*

Sartorius Jan Krištof, rytec, nar. v Norimberce, žil a pracoval v Praze v letech 1690—1739. Provedl zde mezi jin. titulní list k Fr. Amandi Hermanni *Tractatus theologici de septem sacramentis*, na kterémž vypodobněni kníže-biskup Olomúcký Karel z Liechtensteina, a jeho koadjutor hrabě Antonín František z Losensteinu, a rozličná místa knížetem-biskupem oslavená (fol. 1690); *Chrám moudrosti* dle nákresu J. Jak. Thummera ve fol. 1699; 25 rytin v 8 k Štěp. Skuorcově *Seufzende Turteltaub nach ihrem gefangenen Geliebten Jesu* (v Praze 1701); klášter Strahovský s několika postavami co titulní list k A. Friedenfelsovu *Mons Sion inclitus* (v Praze 1702 ve 4); podobiznu svobodného pána Matiáše Bohumíra z Vunšviců, dle nákresu G. Schommera, r. 1707; podobizny 8 pánů Voračických z Paběnic v díle: Michaelis Adami Frank de Frankenstein *Syntagma historico-genealogicum domus Woraczickyanae* (Pragae 1716 fol.), při kterémž i *Panna Maria s erbem pánů Voračických*; *Anděl strážce* s vyobrazením Pražského kostela pavlánského, 1737 ve 4; rozličné obrazy svatých, a představení lidských nohou, počtem 17 ve 4. *Mü.*

Sarzana, Domenico il, italský malíř tak zvaný dle svého rodiště, jmenoval se vlastně Fiasella, narodil se r. 1589, † r. 1669. Vzdělávav se s počátku v Janově u Paggiho odebral se pak do Říma, kdež obzvláště pilně studoval díla Rafaelova, čině ve svém umění takové pokroky, že slavní tehdy malíři Římští, cavaliere d'Arpino a Passignano, jeho pomoci namnoze při svých pracích užívali. Po svém návratu maloval v Janově a v rozličných jiných městech množství obrazů v oleji i na obmítce, při kterých obzvláště jeho rázmost v představování výjevů tragických, jeho správné uspořádání, přesná kresba a živost výrazu se chválí. Co hlavní jeho díla jmenují se: *Sv. Antonín, navštěvující sv. Pavla, prvního poustevníka, mrtvého*, v kostele sv. Šebestiána v Janově, a *Zavraždění neviňátek* v katedrále Sarzanské. Též jeho podobizny se chválí. *Mü.*

Sasanov Vasilij Kondratěvič, žijící ruský malíř historický, provedl již mnohé zdařilé dílo, z kterých obzvláště se chválí: *Velkokníže Dmitrij Donskij, odpočívající pod stromem po bitvě u Kulikova* a *Poustevník Theodorich žehnající synu kněžny Marfy*. *Mü.*

Sauerweid Alexander, malíř, nar. v Kuronsku r. 1782. Umění svému se učil na Drážďanské akademii, načež, byv r. 1814 carem Alexandrem do Petrohradu povolán, odebral se tam a pracoval tam až do své smrti r. 1844. On a jeho syn téhož jména jsou dobří malíři bitev. První ryl též dosti zdařile několik listů způsobem leptacím. *Mü.*

Sauter 1) Jakub Philipp, sochař a stavitel, nar. r. 1756 v Bruneku v Tirolsku. Pracovav až do r. 1780 u Jakuba Gratla v Insbruku navštívil pak Augsburg, Stuttgart a Paříž, konaje v řečených městech pilné studie. Roku 1788 vrátil se spět do svého rodiště, kdež se stal městským stavitelem a starostou a kdež i zemřel r. 1809. Hlavní jeho díla jsou rozličné náhrobky v katedrále Brixenské a v kostele Matky Boží (Maria Hilf) v Insbruku; z oboru stavitelského pak farní kostely v Bruneku a v Antholci. — **2)** Johann Gottfried S. v. Seuter. — **3)** Georg S., malíř, nar. v Aulendorfě ve Virtembersku r. 1782, byl r. 1845 ještě živ co malíř krajin, vedlé kterýchž maloval však i podobizny a genrové obrazy, jakož i několik pokojů na zámku Rosensteinském u Stuttgartu. — **4)** Karel Wilhelm S., rytec, nar. v Norimberce r. 1810, vzdělával se s počátku na umělecké škole ve svém rodišti, od r. 1837 pak v Mnichově. Roku 1848 vrátil se spět

žijící. Učil se umění svému u Ingresa a Henriquel Duponta, obdržel už r. 1834 cenu pro Řím a roku 1853, 1859 a 1863 medalie 2. třídy, r. 1867 pak druhou cenu a téhož roku kříž řádu čestné legie. Ze zdařilých jeho rytin obzvláště vynikají: *Caritas* dle Andrea del Sarto a *Julius Caesar* dle Ingresa. *Mü.*

Salmson Jean Jules, franc. sochař v Paříži žijící. Učil se umění svému u Rameya, A. Toussainta a A. Dumonta a obdržel r. 1863 a 1866 medalie druhé třídy, r. 1867 pak druhou cenu a kříž řádu čestné legie. Jeho *Navíječka příze* líčí se co půvabná ženština s nad míru spanilou hlavou. *Mü.*

Saltarello Luca, italský malíř, nar. v Janově r. 1610. Byl žákem Dominica Fiaselly a odebral se ok. r. 1635 do Říma, by tam, ačkoli již ve svém rodišti, zejména pro tamější paláce, mnoho byl maloval a dobré pověsti nabyl, další studie konal. Vážnost v uspořádání, neobyčejná zručnost a spůsobilost v představování a jistá svěžest v barvitosti jsou hlavní příznaky jeho maleb, z kterých obzvláště vynikají: *Zázrak sv. Benedikta* v kostele sv. Štěpána v Janově; *Umučení* v oratoriu chrámu sv. Ondřeje tamtéž a *Sv. Trojice* v Lisaboně. Umělec ten však zemřel, jak se za to má, následkem přílišného studování svého, v útlém ještě věku, aniž by pak rok jeho úmrtí nám byl povědom. *Mü.*

Salviati, dr. A., slavný mosaicista v Benátkách žijící. Zařídil v tomto městě r. 1861 ústav ku provozování a zvelebení malby v émailu a mosaiky, kterýmžto podniknutím veliké slávy došel. Zprvu obnovil S. výjevy z Apokalypse ve chrámě sv. Marka v Benátkách, při čemž prý se mu podařilo, staré původní mosaiky co do svěžesti v barvě ještě překonati. Na to podobným spůsobem ozdobil palác místokrále Egyptského. Pro tak zvanou Wolseyskou kapli ve Windsoru provedl několik skvělých obrazů mosaikových dle nákresů od Claytona a Bella, do kupoly chrámu sv. Pavla v Londýně podobné malby dle nákresů od Stevense, jiné pro Kensingtonské museum a pro sněmovní síň v Londýně, a asi pro 50 kostelův anglických. Na pevnině evropské nacházejí se od něho díla v katedrále Cášské a ve Vídni. Roku 1868 svěřena mu oprava veškerých mosaik ve chrámě sv. Marka v Benátkách. *Mü.*

Salvini Salvino, žijící sochař italský, z Livorna (dle jin. z Pisy) rodilý, jest profesorem na akademii Boloňské, a vzbudil všeobecnou pozornost kolosální sochou *Dcery Sionské*. Za posledních let provedl velikolepý model k soše *krále Viktora Emanuela na koni* pro náměstí téhož jména ve Florencii. Socha to největší v Evropě, jsouc ve čtvernásobné přirozené velikosti modelována, lita jest z bronzu od Papiho ve Florencii. *Mü.*

San Antonio, fra Bartolomé de, španělský malíř, nar. v Cienpozuelos 1708, vstoupil v 15. roce svém do řádu trinitářů bosáků, načež odebrav se do Říma vzdělávať se zde v malířství hlavně návodem Agostina Masucciho. R. 1740 vrátiv se do svého kláštera v Madridě ozdobil tento mnohými zdařilými obrazy; zejména pocházejí zde od něho veliká malba na hlavním schodišti, dvě veliké malby na obmítce v bibliotéce a podobizna bratra Jana Baptisty; dále pochází od něho 11 obrazů v jiném klášterském kostele v Madridě. Za obraz, představující *Krále Fernanda VI. a Víru katolickou*, stal se umělec ten údem akademie Madridské a zemřel r. 1782. *Mü.*

Sandefjord, obchodní a lázeňské městečko v Jarlsberském a Laurvickém okresu v Norech, čítalo r. 1855 něco přes 1200 obyvatelů. Má něco plavby a jest od r. 1837 od cizinců mnoho navštěvováno, kteroužto dobou tamější lékař Thaulow odkryl tam vydatný pramen sirný. Zřízený pak ústav lázeňský byl později valně rozšířen a zveleben, a náleží nyní k nejhojněji užívaným v Norech. Příchod k němu jest buď po parní lodi se strany mořské nebo po zemi na Horten a Laurvik. *Mü.*

Sandys (Francis?), žijící malíř angl., jehož podobizny Angličané van Dykovým po bok staví; krom toho maluje umělec ten i obrazy historické, z kterých obzvláště vyniká jeho *Medea*. *Mü.*

San Giorgio Abbondio, novější sochař italský, květší v Miláně ok. r. 1845. V kostelích a palácích Milánských spatřiti lze četná díla od něho, zvláště mnoho podobizen v medalionech a poprsích. I koně na vítězní bráně míru v Miláně a *Dioskurové* na král. náměstí v Turině pocházejí od něho. Avšak největší slávy došel svým *Sv. Michalem, skolivším Lucifera*. *Mü.*

San Giovanni, Ercole da, též Ercolino di Guido Reni a Ercolino di Maria zvaný, italský malíř XVII. stol., nar. v Castellu (dle jin. v Bologni) ok. r. 1620. Byl žákem G. B. Ruggieriho a Guidona Reniho, kteréhožto posledního malby velmi věrně kopíroval. Za jednu z takových kopií povýšen jest na šlechtictví a udělen mu zlatý řetěz; má se za to, že by mnohé z tak zv. duplikátů maleb Reniových od něho mohly pocházeti. Umělec ten † u mladém ještě věku. *Mü.*

Sanguanetti Francesco (v. hl. dílo) zemřel v únoru 1870.

San Jeronymo, fray Henrique de, portugalský malíř XVI. stol., v Santaremu zrozený, vstoupil záhy do řádu dominikánského a učil se umění svému u bratra Bartolomea dos Martyros. Později jmenován jest biskupem Cochimským a arcibiskupem v Goe. V Evorském klášteře dominikánském chová se od něho ještě několik obrazův z kterých obzvláště vynikají: *Transfiguracc s Pannou Marií a sv. Janem* na hlavním oltáři, a *Ecce homo* v kapitulní síni; na obou prý pocházejí jen tváře a ruce od něho; roucha a přímětky maloval prý Morales (v. t.). *Mü.*

San Martino Giuseppe, sochař italský, nar. v Neapoli 1728, † 1800. V kostele sv. Severa v Neapoli nacházejí se od něho *Pán Kristus, v rouchu zaobalený*; v tamější katedrále náhrobek arcibiskupa Sersale, a jiné náhrobky v rozličných jiných kostelích Neapolských. *Mü.*

Santesson Carl Gustav, profesor chirurgie na tak zv. král. Karlově ústavě v Štokholmě a nadhojič v tak zv. Serafinské nemocnici tamtéž, nar. 7. list. 1819, stal se r. 1849 nadlékařem a profesorem. Užívá vším právem veliké vážnosti co vědecký a praktický ranhojič a lékař vůbec, a sepsal i vydal již mnohá důkladná pojednání, zejména v časopise *Hygaea* v oboru chirurgickém. *Mü.*

Santi 1) Giacomo de, stavitel, nar. v Neapoli ok. 1351, † 1421. Byl žákem Masuccia II. a stavěl r. 1385 chrám sv. Peregrina v Neapoli, dále kostel sv. Onufria ve Formullo (1420) a Panny Marie (S. Maria delle Grazie) ve slohu dřívější renaissance; dále paláce Caracciolo, Piscicelli, Zurli a del Balzo, z kterých už žádný více nestojí. — **2)** Domenico S., zv. Mingaccino a. Mengazzino, italský malíř, květší v druhé polovici XVII. stol. v Boloni, kdež i zemřel 1694. Byl žákem Agostina Metelliho (v. t.), a provedl mnohé zdařilé perspektivní malby do rozličných kostelův a palácův Boloňských, jakož i pěkné obrazy olejné, jakýchž jen stěží lze rozeznati od oněch jeho mistra. — **3)** Lorenzo S., stavitel, nar. v Sieně 1783, pracoval z počátku se svým otcem co malíř

dekorační, načež věnovav se architektuře odebral se do Říma. Nabyv při konkurenci v Miláně a ve Florencii rozličných premií dostal se co výpomocník Soliho do Benátek, kdež byl s počátku jmenován učitelem kresby při koleji Panny Marie, dále stavitelem král. paláců a r. 1828 adjunktem při ředitelství veřejných staveb. Byl údem akademie, komise prací při chrámě sv. Marka a t. d., a zemřel 1839. K čelnějším jeho dílům náleží přestavění král. paláce, ozdobení síní a průčelí paláce patriarchálního, přestavění chrámu sv. Silvestra a j. — 4) Sebastiano S., malíř, nar. 1788, † 1866 v Benátkách co professor na tamější akademii. Jsa s počátku schopným obnovitelem starých obrazů věnoval se později malbě na obmítce. V kostelích sv. Lukáše, Panny Marie (Santa Maria de Frari) a mnohých jiných kostelích Benátských nacházejí se toho druhu malby od něho. *Mü.*

Santiago Palomares, don Francisco Xavier de, španělský badatel v oboru krásného umění, kreslič a malíř, nar. v Toledě 1728, † v Madridě 1796. Nabyv vědeckého vzdělání cvičil se již záhy v kresbě, k čemuž mu sbírka medalií jeho otce hojné látky poskytovala, i dal se již v 18. roce svém do prací archivářských a starožitnických. Ve svém seznamu starých rukopisův Escorialu dával v ozdobování písmen umělecký svůj vkus na jevo. Kopíroval gotický rukopis z r. 962 v klášteře S. Millan de la Cogella s četnými postavami a ozdobami v miniatuře; sepsal: *Paleografii; Společenskou diplomatiku; Zeměpis*, četné listiny a j. Kromě toho pochází od něho mnoho pohledů Toledských, podobizen na slovo vzatých Španělů, vinětek v rozličných knihách atd. *Mü.*

Santini Francesco, ital. stavitel, nar. v Boloni r. 1763, † tamtéž r. 1840 co prof. perspektivy na tamější akademii. Stavěl mezi jin. divadlo na Korsu v Boloni a palác Rossiniho, nyní Salina, tamtéž. *Mü.*

Sardina Alfonso, španělský sochař v první polovici XVII. stol., provedl mezi jin. (1626) zdařilé vypuklé řezby na průčelí klášterského chrámu sv. Štěpána v Salamance, jakož i ony v galeriích křížové chodby tamtéž. *Mü.*

Sarpen, dle vší ku pravdě podobnosti, co do množství vody, nejznamenitější vodopád norský, sestávající z větší části řeky Glommen, kteráž nedaleko před ním ve dvě ramena se dělí, obepínajíc ostrůvky Tunö a Rolfsö. Vodní jeho síla užívá se k rozličným továrnám a pilám od poblízských statkův Halfslundu a Borregaardu. Přes řeku Glommen u vodopádu S-u vede nyní nádherný most řetězový. *Mü.*

Sarrabat 1) Daniel, franc. malíř, nar. v Paříži ok. r. 1667, vzdělával se v Římě, načež po svém návratu v Lyoně se usadiv provedl tam mnohé malby, kteréž s části ke zdařilejším z oné doby připočteny býti mohou. Zemřel tamtéž r. 1747. — 2) Jean S., ryjec, nar. v Andelisu r. 1680, náleží ke skrovnému počtu franc. ryjců, kteří tak zv. černé rytectví pěstovali. Byl nejvíce podobizny, na kterýchžto poli však ryjcův anglických nedostihl. *Mü.*

Sartori 1) Constantin Philipp Georg, sochař a štukaturník, nar. v Charlottenburku r. 1747, pracoval se svým otcem stejného jména, podobně jako tohoto otec, v Postupími, Sanssouci a Berlíně, v posledně jmenovaném městě postavy v lomenici a vypuklé řezby na německém a francouzském kostele na Trhu četnickém. † r. 1812. — 2) Girolamo S., ital. sochař, v letech 1810—30 v Římě činný, pracoval ponejvíce rozličná skupení zvířat, z kterýchž obzvláště se chválí r. 1830 provedené skupení jelenů. *Mü.*

Sartorius Jan Kryštof, ryjec, nar. v Norimberce, žil a pracoval v Praze v letech 1690—1739. Provedl zde mezi jin. titulní list k Fr. Amandi Hermanni *Tractatus theologici de septem sacramentis*, na kterémž vypodobněni kníže-biskup Olomúcký Karel z Liechtensteina, a jeho koadjutor hrabě Antonín František z Losensteinu, a rozličná místa knížetem-biskupem oslavená (fol. 1690); *Chrám moudrosti* dle nákresu J. Jak. Thummera ve fol. 1699; 25 rytin v 8 k Štěp. Skuorcsově *Seufzende Turteltaub nach ihrem gefangenen Geliebten Jesu* (v Praze 1701); klášter Strahovský s několika postavami co titulní list k A. Friedenfelsovu *Mons Sion inclitus* (v Praze 1702 ve 4); podobiznu svobodného pána Matiáše Bohumíra z Vunšviců, dle nákresu G. Schommera, r. 1707; podobizny 8 pánů Vořičkých z Paběnic v díle: Michaelis Adami Frank de Frankenstein *Syntagma historico-genealogicum domus Woracsiczkyanae* (Pragae 1716 fol.), při kterémž i *Panna Maria s erbem pánů Vořičkých; Anděl strážce* s vyobrazením Pražského kostela paulánského, 1737 ve 4; rozličné obrazy svatých, a představení lidských nohou, počtem 17 ve 4. *Mü.*

Sarzana, Domenico il, italský malíř tak zvaný dle svého rodiště, jmenoval se vlastně Fiasella, narodil se r. 1589, † r. 1669. Vzdělávav se s počátku v Janově u Paggiho odebral se pak do Říma, kdež obzvláště pilně studoval díla Rafaelova, čině ve svém umění takové pokroky, že slavní tehdy malíři Římští, cavaliere d'Arpino a Passignano, jeho pomoci namnoze při svých pracích užívali. Po svém návratu maloval v Janově a v rozličných jiných městech množství obrazů v oleji i na obmítce, při kterých obzvláště jeho rázność v představování výjevů tragických, jeho správné uspořádání, přesná kresba a živost výrazu se chválí. Co hlavní jeho díla jmenují se: *Sv. Antonín, nalezdši sv. Pavla, prvního poustevníka, mrtvého*, v kostele sv. Šebestiána v Janově, a *Zavraždění neviňátek* v katedrále Sarzanské. Též jeho podobizny se chválí. *Mü.*

Sazanov Vasilij Kondratěvič, žijící ruský malíř historický, provedl již mnohé zdařilé dílo, z kterých obzvláště se chválí: *Velkokníže Dmitrij Donskij, odpočívající pod stromem po bitvě u Kulikova* a *Poustevník Theodorich žehnající synu kněžny Marfy*. *Mü.*

Sauerweid Alexander, malíř, nar. v Kuronsku r. 1782. Umění svému se učil na Drážďanské akademii, načež, byv r. 1814 carem Alexandrem do Petrohradu povolán, odebral se tam a pracoval tam až do své smrti r. 1844. On a jeho syn téhož jména jsou dobří malíři bitev. První ryl též dosti zdařile několik listů spůsobem leptacím. *Mü.*

Sauter 1) Jakub Philipp, sochař a stavitel, nar. r. 1756 v Bruneku v Tirolsku. Pracovav až do r. 1780 u Jakuba Gratla v Insbruku navštívil pak Augsburg, Stuttgart a Paříž, konaje v řečených městech pilné studie. Roku 1788 vrátil se zpět do svého rodiště, kdež se stal městským stavitelem a starostou a kdež i zemřel r. 1809. Hlavní jeho díla jsou rozličné náhrobky v katedrále Brixenské a v kostele Matky Boží (Maria Hilf) v Insbruku; z oboru stavitelského pak farní kostely v Bruneku a v Antholci. — 2) Johann Gottfried S. v. Seuter. — 3) Georg S., malíř, nar. v Aulendorfě ve Virtembersku r. 1782, byl r. 1845 ještě živ co malíř krajin, vedlé kterýchž maloval však i podobizny a genrové obrazy, jakož i několik pokojů na zámku Rosensteinském u Stuttgartu. — 4) Karel Wilhelm S., ryjec, nar. v Norimberce r. 1810, vzdělával se s počátku na umělecké škole ve svém rodišti, od r. 1837 pak v Mnichově. Roku 1843 vrátil se zpět

obzvláště vynikají: *Umdlená poutnice* dle Dae-geho, *podobizny generálů Knobelsdorfa a Schwerina* dle Pesne, *Venus Urania* dle Kaulbacha, *podobizna Mendelssohna-Bartholdyho* dle Magnusa, *Amor a Psyche* dle Klöbera (za kteroužto mistrovskou rytinu přijat jest za úda umělecké akademie Petrohradské), *podobizna konsula Wagnera* dle Schradera, *Loučení se anglického krále Karla I. se svými dítkami* a *Ester před Ahasverem* dle téhož. — 2) August, žijící malíř, nar. 1820 (n. 1826), navštěvoval s počátku školy latinské, načež scela se oddav umění zjednal sobě návodem Rottmannovým pověst jednoho z nejlepších malířů krajin, což i staršího bratra Františka (nar. 1818) k tomu přimělo, že jeho příkladu následovav téměř umění se věnoval, v čemž se mu i výborně daří. *Mü.*

Seidler Louisa Karolina Žofie (v. hl. d.), nar. se 1789 (a ne 1792), † r. 1866 po dlouhé trapné nemoci ve Výmaru.

Seiffert Karl, v Berlíně žijící malíř krajin, nar. se 5. září 1809 v Grünebergu ve Slezsku. Konal studia svá v Berlíně, hlavně pod Biermannem, a maluje ponejvíce švýcarské a vlaské krajiny, z kterých zasluhují býti jmenovány: *Pohled na Kefalú na Sicilii* (1850); *Jezero Nemiské* (1851); *Gravedone na Komském jezeru* (1859) a *Úžina Messinská* (1863). Avšak hlavním jeho dílem jsou architektonické krajiny v novořímském sále nového musea Berlínského, jež vesměs společně s E. Papem stereochromaticky tam vymaloval. *Mo.*

Seinsheim, August Karel hrabě, neobyčejně nadaný a pilný umělec z vysokého rodu, byl malířem, lithografem a rytcem, narodiv se v Mnichově r. 1789. Dávaje již záhy veliké zalíbení v kresbě na jevo, byl v tom od svého vychovatele Aurachera a od dozorce Mnichovské galerie, Jiřího Dillise, podporován a dále veden. Kreslil záhy chemickým barvidlem na kameni, a okolo r. 1809 počal už rýti způsobem leptacím. Za svých právnických studií v Landshutě (1809—11) učil se u Šimona Kleisze malovati v oleji. Po odbytých státních zkouškách navštěvoval po 4 léta Mnichovskou akademii, kdež návodem obou Langerů dle antiky i dle života pilně kreslil a kromě toho i historické komposice i rytectví nezanedbával. K jeho rytinám z tehdejší doby náležejí: *Spící dítě* (1812); *Mužská podoba* (1813); *Madonna s děťátkem a Stříž ovcí* (1815). Roku 1816 odebrav se do Říma přidal se tu k tak zv. Nazarenům, zejména pak k Josefovi Kochovi. Zde mezi jiným učinil sobě návrh k pozdějšímu oltářnímu obrazu svému pro Grünbach (*Matka Boží s Ježíškem a se 14 pomocníky*). Na spáteční cestě mnoho kreslil ve Florencii dle Giotta a dle Fiesole; některé z jeho nákresů dle posledně jmenovaného umělce dostaly se později do Spethova díla: *Kunst in Italien.* Po svém návratu do Mnichova provedl především v oleji svrchu jmenovaný návrh, načež maloval *Odevzdání klíčů Petrovi* pro farní kostel Vohburgský a ještě více jiných menších oltářních obrazů, kteréž ostatně nad povrch všednosti nevynikají; za to svědčí jeho v oleji malované podobizny a ještě více jeho leptacím způsobem provedené rytiny o bystrém pojmutí přírody, podávajíce své vzory s neobyčejnou věrností. K nejzdařilejším z nich náležejí podobizna biskupa Sailera (z r. 1829), která později od Hanfstängela byla lithografována. Jeho rytiny jsou velmi lehce a volně provedeny. Zvláště se mu podařily: *Čtoucí stará žena*; *Mladá žena s děťátkem*; *Panna Maria s Jezulátkem*, *Římanka s dětmi* (1820) a *Mužská hlava* (1825). Kromě toho pochází od něho i několik velmi pěkně perem provedených nákresů. Jen čestným členem [illegible] demie Mnichovské vstoupil r. 1847 [illegible] Řádských rad a zemřel r. 1869. [illegible]

Seitz, jméno několika novějších [illegible] ských. 1) Jan Baptist, rytec a [illegible] v Mnichově r. 1786 (dle jin. r. 1788). [illegible] v kreslení a rytí u svého děda Max [illegible] obíral se později více pracemi [illegible] opět navrátiv se k umění ryl a vydal [illegible] vzory kaligrafické k vyučování. [illegible] lem jest plastické představení Mnichova [illegible] puklé řezbě velikosti 1 : 700. Jeho syn — 2) [illegible] ximilian S., nar. v Mnichově r. 1811, [illegible] řem, do kteréhož umění jej uvedl [illegible] lius. Zhotoviv až r. 1829 svým obrazem [illegible] *Josefa* představujícím, neobyčejnou [illegible] maloval pak pod vedením Hesse [illegible] chovské kapli Všech Svatých čtvero [illegible] obrazův, odebral se pak do Říma, [illegible] k Overbeckovi a k jeho směru [illegible] *Marii na trůně sedící*; *Sv. Kateřinu* [illegible] *ji andělé pres moře unášejí*; *Matku* [illegible] *s matičkou* atd., dávaje při tom na jevo [illegible] jemný cit a velikou půvabnost. Vedle [illegible] však i zdařilé výjevy ze života Římského [illegible] maleb na obmítce zasluhují býti jmenovány [illegible] v kapli vévody Torlonie v Albánských [illegible] na Castel Gandolfo dle nákresův Overbecka [illegible] Hotovil též pěkné kresby tuší, jako: *Ča*[illegible] *bendtel ze sv. Písma* pro dra. Cruse v [illegible] 3) Alexander Maximilian S., malíř [illegible] z Mnichova rodilý a nyní v Římě [illegible] vozující. Vyšed ze školy Overbeckovy [illegible] za poslední doby velmi pěkně a [illegible] vané kostelní obrazy, jako: *Sv. Josefa s* [illegible] *cím Ježíškem* do kostela jeptišek sv. [illegible] gesu, *Slavnost 100letého jubilea P*[illegible] *Návrat marnotratného syna* pro Římský [illegible] sità de Monti, řadu maleb na obmítce [illegible] vile Torlonia ve Frascati a t. d. — 4) [illegible] Ludvík S., nar. r. 1843, obral sobě [illegible] sob malby starších mistrův italských [illegible] o čemž nejlépe svědčí jeho nejnovější [illegible] *počáteční hřích* představující. — 5) Franz [illegible] malíř a rytec, nar. v Mnichově r. 1819, [illegible] šátku u Schlotthauera, načež [illegible] hou kráčel. Obzvláště se mu daří [illegible] arabesk a výjevů humoristických. Tak [illegible] jiným lithografované illustrace k Blumauerově *Eneidě* a k básním Kobellovým, a [illegible] vydával humoristický časopis *Die* [illegible] ních obrazů jeho sluší jmenovati: [illegible] nádra novin a *Výjev z krčmy*. [illegible] kroje, pročež i v této vlastnosti [illegible] vyššího krojmistra při dvorském divadle [illegible] ském. Obrazem toho druhu ozdobil [illegible] radnice Mnichovské. — 6) Anton [illegible] genru v Mnichově, nar. v Norimberce [illegible] zdařilejším z jeho maleb, ve způsobě [illegible] rovů jemně provedených, náleží: *F*[illegible] *venkovská*; *Lakomec*; *Studie z* [illegible] *Čitovník*; *Sedláci u mastičkáře*; *H*[illegible] *Hudební zkouška* (poslední r. 1871 v [illegible] vena). — 7) Rudolf S., malíř [illegible] chově žijící. Jest žák Pilotyho a [illegible] kterouž došel všeobecného uznání. [illegible] stavuje slavného umělce *Petra V*[illegible] ního objednatelům náhrobku Sebaldova [illegible] právě dílo.

Sekáč Štěpán, nar. 1. čna 1840 v [illegible] Mladé Boleslavi, věnoval se stavi[illegible] sobil na Pražském ústavě pro slepce [illegible]

ěji co sekretář; † 6. dub. 1872. Sepsal: *Ústav spělých slepců* (v Praze 1868 u Kobra) a *Vychování vzdělání slepců doma a ve škole* (tamt. 1870).

Seligmann Johann Michael, ryjec, nar. v Nonberce r. 1720, † r. 1762. Dávaje již záhy neyčejné vlohy ke kresbě a k ryjectví na jevo, byl r. 1739 přijat co žák do malířské akademie, kdež vodem obou Preisslerův se zdokonalil. R. 1744 volán jest do Říma a brzo na to do Petrohradu. svém návratu provedl valný počet zdařilých rytin › rozličná díla přírodopisná, zejména botanická a atomická. Z těchto buďtež jmenovány: *Die Nahngsgefässe der Blätter* (1748), 84 listy; *Hortus idisimus* (1768—1786), 190 listů; *Sbírka ptáků* [49). *Mš.*

Sell Christian, malíř v Düsseldorfě žijící, nar. Altoně r. 1831. Dostav se r. 1851 na akademii isseldorfskou vystavil už násl. roku *Brânění zámku 30leté války*, jakož i *Vojáky, nesoucí raněného vůdce iho*, při kterýchžto obrazech se chválí veliká pravrost situace, živé představení a skvělá barvitost. imitéž vlastnostmi vynikají některé z pozdějších ho maleb, jako: několik obrazů z války dánskouské a z války prusko-rakouské; konečně některé jevy z války r. 1870 a ilustrace do *Gartenlaube*. *Mš.*

Selleny v. v hl. díle Zelený 3.

Selma Fernando, ryjec španělský, nar. v Madidě r. 1760 (dle jiných už r. 1748), † r. 1810. zdělávav se na akademii Madridské a později v Paři ryl hlavně několik listů do díla o Madridské obrarně, jakož i výtečné ilustrace k *Don Quijotu*. *Mš.*

Selva Gianantonio, stavitel Benátský, nar. 1758, mřel, mrtvicí raněn, r. 1819. Učil se s počátku Temansy, načež, dojat pověstí krátce před reluci povstalého franc. směru uměleckého, odebral k dalšímu vzdělání se do Paříže a odtud pak do orencie a do Říma. Po svém návratu do Benátek ovedl četné práce uvnitř tamějších paláců, zejména ›alácích Manin, Mangilin, Valmarana, Cavrian, da ›nte a j. Jeho předsíně a schodiště bývají nanoze velmi krásné. Nově zbudoval palazzo Erizzo tak sv. Ridotta, a přeměnil r. 1807 klášter della ıritá v uměleckou akademii, hlavně jeho přičiněním ženou. Nejčelnější jeho stavitelské dílo jest však oslulé divadlo della Fenice v Benátkách, zbudoıné v letech 1800—1806. Posledně jmenovaného ku stavěl společně se svým žákem Ant. Diedem ›iedo) kostel sv. Mauricia, a započal r. 1810 stavbu ›stela jména Ježíšova (del Nome di Gesù) při kládání tak sv. veřejných sadů v Benátkách, roku 112 pak pro Canovu stavbu okrouhlého kostela jeho rodišti Possagnu. Ze spisů S-ových zasluhuje láštní zmínku onen o sestrojení závitku hlemejžďoho při hlavici jonické. *Mš.*

Servin Amédée, v Paříži žijící malíř krajin a ířat. Jest žák Drollingův, a udělena mu r. 1867 edálie. Jeho krajiny a zvířata připomínají poněkud ı mistry holandské, překvapujíce svou pravdivostí vynikajíce měrou a prostotou. Kresba jest přesná rásná; barvitost jasná a určitá. Co zvláště zdalé z maleb jeho se jmenují: *Sběratelé kamení na ›li; Vnitřek stáje v krajině Brieské; Cesta na louku; ámečnická dílna; Tlup vyplašených oslů.* Krom toho je umělec ten velmi schopně ve mědi způsobem ptacím. *Mš.*

Sesselschreiber Gilg (Jiljí), řezbář a kovolijec VI. stol., v Mnichově žijící, uznán jest v novější ›bě za hlavního mistra skvělého náhrobku císaře axim. I. ve hlavním chrámě Inšpruckém (1518). *Mš.*

Seurre Bernard (v. hl. d.), franc. sochař, † 1867 v Paříži. K hlavním jeho dílům náležejí ještě ›ohy Lafontaina a Behucheta ve Versaillesu. *Mš.*

Severdonck Josef van, v Bruselu žijící malíř bitev. Obdržel r. 1851 medálii v Bruselu, r. 1855 zlatou medálii v Yperách, r. 1859 čestnou medálii v Haagu a později Ernestinský domácí řád, jakož i belgický řád Leopoldův. K nejlepším jeho dílům náleží *Šarvátka Vuchtská.* *Mš.*

Shenton Henry Chawner, ryjec angl., nar. ve Winchesteru r. 1803, † v Londýně r. 1866. Byl žákem Karla Warrena a jedním z posledních znamenitých ryjců ve Strangeově čistém, čárkovaném spůsobě. Nejlepší z jeho rytin jsou ony, jež provedl dle Mulreadyho, nejznamenitější z nich ty, jež zhotovil pro Londýnskou jednotu uměleckou. Za hlavní jeho dílo se považuje *Velikomyslnost Richarda Lvisrdce*, dle malby Johna Crosse v panské sněmovně. *Mš.*

Shields, žijící malíř v akvarele a kreslič anglický. Ve studijních jeho hlavách pozorovati lze neobyčejně skvělou barvitost; i jeho podobizny, červenou hrudkou kreslené, jsou velmi zdařilé. Z jeho maleb zasluhují býti jmenovány: *Dívka s věží* a *Kára při morové ráně*, ve spůsobě Doréově. *Mš.*

Schaar Mathieu, znám. mathematik, nar. 28. pros. 1817 v Luxemburku, byl prof. mathematiky na Atheneum v Gentu a repetent analysi na École du génie civil od r. 1845. Stal se pak dopisujícím údem akademie nauk v Bruselu. Sepsal: *Mém. sur la théorie des intégrales eulériennes* (Mém. Acad. Brux. Sav. étraug XXII. 1848); *Mém. sur la convergence d'une certaine classe de séries* a *Mém. sur une formule d'analyse* (ib. id. a ib. XXIII. 1850); *Mém. sur la théorie des résidu quadratiques* (ib. XXIV. 1852); *Recherches sur la théorie des résidus quadratiques* (ib. XXV. 1854); *Mém. sur les oscillations du pendule en ayant égard à la rotation de la terre* (ib. XXVI. 1855); *Sur la transformation d'une certaine classe d'intégrales définies* (ib. id.); *Réduction d'une integrale multiple* (ib. XIV, 1847): *Sur le developpement de* $(1 - 2nz + z^2) - {}^1/_2$ *suivant les puissances de z* (ib. id.); *Sur la réduction de l'expression* $\frac{a + \sqrt{b}}{c}$ *en fractions continues* (ib. XVII. 1850); *Sur la division ordonnée de Fournier et sur son application à l'extraction de la racine carrée* (ib. XVIII. 1581).

Schabus Jakub, nar. 14. října 1825 v Dallachu v Korutanech; dr. filos., prof. fysiky na Vídeňské obch. akademii, a prof. fysiky a mineralogie na c. k. vyšší real. škole ve Vídni. Od něho vyšly: *Leichtfassl. Anfangsgründe d. Naturlehre* (Videň 1854, 6. vydání 1858); cenná úloha: *Bestimm. d. Krystallgestalten in chem. Laboratorien erzeugter Verbindungen* (1855); *Grundriss d. Physik* (1856); *Lehrbuch d. Mineralogie* (1858); *Monografie d. Euklases* (pamětní spis Víd. akad. 1854); *Ueber d. Krystallform des kärnthn. Vanadinits* (viz Pogg. Ann. C, 1857); *Ueber d. Krystallform d. Bleicyansulfürs* (Sitzungsberichte d. Wien. Akad. IV. 1850), *d. Bleichlorids, Eisenchlorürs*, atd.; *Tafeln z. Reduktion der Barometerstände auf 0°* společně s J. J. Pohlem (ib. VIII. 1852); *Tafel z. Bestimm. d. Capillardepression im Barometern; Ueber die Krystallbildung d. Eises* (ib. X. 1853); *Krystallform d. Zinkoxydes* (ib. XI. 1853); *Krystallolog. Untersuchungen* (ib. XV. 1855 a XXX. 1858); *Meteorolog. Beobachtungen, Höhenmessungen* a t. d. na Oetschru.

Schadow Albert Dietrich, stavitel, Schinkelův žák, nar. r. 1797, † r. 1869 co vrchní stavitelský dvorský rada v Berlíně. Po svém návratu z Itálie r. 1835 stal se dvorským architektem v Postupími a zbudoval co takový kostel v Mikulášově u Postupími. Roku 1839 jmenován byv architektem královského hradu v Berlíně přestavěl r. 1841 vilu

knëžny Lehnické a později vystavěl ještě více jiných podobných letohrádků. *Mü.*

Schäffer 1) Eugen Eduard † ve Frankfurtě nad Moh. 9. ledna 1871. — **2)** Jindřich **Sch.**, z Trevíru rodilý sochař, v Římě žijící. Vyniká obzvláště prováděním zdařilých poprsí podobiznických, ve kterých mimo velikou podobnost i duševní povaha výtečně vyjádřena. K takovým náleží jeho poprsí: *Rückerta, Uhlanda, Heideloffa, Virtemberského krále Karla*, generálů *Granta, Shermana, Hancocka* a j. V Nennigu u Saarburku též velmi zdařile obnovil zajímavou mosaiku, představující *Hudebníka, hrajícího na vodohlas*. *Mü.* — **3)** Karl Julius Traugott Herrmann **Sch.**, nar. 6. srp. 1824 ve Výmaru, dr. fil., v letech 1850—56 soukromý docent, pak mimoř. prof. mathematiky a fysiky na universitě v Jeně, a od r. 1852 prof. Sepsal: *De ratione inter arithmeticam et geometricam* (Jena 1850); *Lehrbuch der Geometrie* (stereometrie, Lipsko 1857).

Schacht Christian Paulus, nar. 15. září 1767 v Harderwyku; dr. lék., řádný prof. medicíny, lučby, botaniky a přírodozpytu na universitě v Harderwyku, člen společ. nauk v Harlemu, † 1. ún. 1800 v Harderwyku. Sepsal: *Over de bederfweerende Kracht van het Zilver-Salpeter* (*Algm. Konst- en Letterbode* 1791).

Schaller Ludvík (v. hl. d.) zemřel r. 1865 v Mnichově.

Schandorffová Andrina Maria, roz. Lassonová, norská dobroditelkyně a spisovatelka, nar. v Darmenu 1784, provdala se r. 1816 za ředitele kanceláře **Sch**-fa. Jelikož manželství to nebylo dětmi požehnáno, usnesla **Sch.** státi se matkou četných dívek, jakéž v Christianii vyrůstaly beze svátostného náboženského vychování a průmyslového vzdělání. S nesmírnou láskou založila, řídila a rozšiřovala se stejně s ní smýšlejícím manželem svým od r. 1827 ústav po ovdovělé královně Eugenii zvaný, jehož účelem bylo vychování a přizpůsobení zanedbaných dívek ke službě. Tomuto ústavu odkázali tito manželé celé svoje jmění. Tím a rozličnými jinými dary bylo další trvání téhož ústavu zabezpečeno, s kterýmž byly i střední dívčí škola i ústav pro děti spojeny. **Sch.** zemřela 1848. Sepsala a vydala rozličné náboženské básně a poučné spisy. *Mü.*

Schaper Hugo Wilhelm Friedrich, v Berlíně žijící sochař něm., nar. 1841 v Alvenslebenu u Halle. Vyučiv se zde v kamenictví studoval pak po 2 léta na Berlínské akademii, načež u sochaře Alberta Wolffa dále se vzdělával. Později navštívil též Paříž, Vídeň a Mnichov. R. 1866 provedl dosti zdařilé skupení *Bakcha Ariadnu těšícího*. Jeho vzorci k pomníku Uhlandovu přiřknuta při konkurenci první cena. K novějším jeho dílům náleží socha *Sigfrida* v životní velikosti a náhrobek tajného obchodního rady Boltze. *Mü.*

Scharenberg Jan Kryštof Vilém, nar. 7. pros. 1815 v Berlíně, dr. fil. a od r. 1851 priv. doc. na universitě Vratislavské a kustos miner. kabinetu tamtéž, vykonav několik vědeckých vycházek do Švýcar, Francie, Španělska, Anglicka atd., † 1. září 1857 v Erdmannsdorfu v Slezsku. Od něho vyšly: *Handbuch für Sudeten-Reisende* (1846); *Ueber die Graptolithen mit besonderer Berücksichtigung der bei Christiania vorkommenden Arten* (1851).

Scharf 1) Johann, malíř bylin ve Vídni, nar. 1766, byl původně kuchtíkem v jednom klášteře, načež se dostal k nějakému malíři čalounů, kdež jeho neobyčejné vlohy tak rychle se vyvinuly, že ho slavný botanik Jacquin brzy pojal k sobě co malíře květin. Zde pracoval mladý **Sch** [illegible] úspěchem, avšak i s takovou horlivostí, že [illegible] kem toho se roznemohl na souchotiny, [illegible] podlehl ve mladém ještě věku 1794. [illegible] mezi jin. vyobrazení k N. J. Jacquin[illegible] *Monographia* a krom toho 160 tabulí [illegible] zahrady Schönbrunnské. — **2)** George [illegible] lithograf, nar. 1788, † 1860 v Londýně, [illegible] z prvních pěstitelů lithografie ve své vlasti. [illegible] studie své v Antorfě a v Paříži [illegible] do Londýna, kdež přijat byl za člena [illegible] vodními barvami čili tak zv. akvarelistů. [illegible] cestách po Belgii a po Francii sebral pak [illegible] nákresů, ponejvíce předmětův architekt[illegible] přírodnických. V témže způsobě pracova[illegible] v Londýně, mezi jin. pro jednotu Arundel[illegible] listů nákresů Piesolových, jakož i [illegible] rysům některých výtečných malířů [illegible] Jeho syn **3)** George **Sch.** jun., nar. [illegible] 1820, doprovázel r. 1840 Karla Fellowa [illegible] stách po Itálii, Řecku, Turecku a Malé Asii [illegible] všude zhotovil množství nákresů památ[illegible] žitných míst a uměleckých výtvorů, [illegible] i mnohé v oleji maloval. Později [illegible] ředitelem a sekretářem anglické národní [illegible] podobizen v Londýně, kterýžto úřad až [illegible] zastává.

Schauffert Hippolit, něm. dramatik[illegible] nar. se 1834 ve Winnweileru v Rýnské [illegible] navštěvoval gymnasium ve Špýru a [illegible] v Mnichově práva. Vrátiv se r. 1857 [illegible] stal se po odbytých studiích assessorem [illegible] soudu v Germersheimu. Když Fridrich [illegible] nejlepší veselohru cenu vypsal, zvítězil **Sch.** [illegible] všemi četnými spoluucházeči svým *Schach* [illegible] *nige*, jenž jedná za časů Jakuba I. v Angl[illegible] za předmět nenávist královnu proti [illegible] Kus tento prošel bezo všechna německá [illegible] zjednal básníkovi čestné jméno. Ale tyto [illegible] **Sch**-ovy brzy uvadly. Žádný z jeho [illegible] neměl výsledek jeho prvního díla. *Die K*[illegible] *im Quartier* jest titul jeho následujícího [illegible] němž následoval r. 1866 kus *1683*, jedna[illegible] jící Vídně proti Turkům, jenž se ale [illegible] **Sch.** žil na to nějaký čas ve svém [illegible] dříve po úspěchu svého *Schach dem König* [illegible] se byl zdržoval. Později se vrátil zase do [illegible] pojal za manželku dceru Guida Görresa. [illegible] že následkem tohoto sňatku si osvojil ultram[illegible] ské náhledy, jež prý se jmenovitě v jeho [illegible] kuse *Vater Brahm* jeví, kteráž veselohra [illegible] často v Berlíně. Dále napsal *Vernschachs* [illegible] selohru *Erbfolgekrieg*, jež se až dosud s [illegible] kusem na dvorním divadle ve Vídni [illegible] *Die rathlosen Erben* a *Eine Frau für* [illegible] jež mají vesměs dobré momenty, [illegible] které úplně propadly. **Sch.** zemřel 15. [illegible] ve Špýru.

Scheffer 1) Ary (v. hl. d.) proved[illegible] též z bílého mramoru podobiznu [illegible] své v poprsí i v celé postavě. Řečená [illegible] nelia, nar. v Dordrechtu, byla dcera malíř[illegible] a provdala se za malíře Jana Bapt. [illegible] Bernarda) **Sch**-a (viz dol.). Po smrti [illegible] manžela doprovodila své syny do Paříže, [illegible] žila až do své smrti r. 1839, vynikajíc [illegible] krásou a vzdělaností. — Její manžel **2)** J[illegible] nar. se v Kasselu r. 1773, a nabyv [illegible] lání u malíře Fischbeina přestěhoval [illegible] Holandska, kdež se oženil. Jsa [illegible] dobizen prováděl i dosti zdařile [illegible] obrazy. R. 1809 přiřknuta mu vypsaná [illegible]

zději co sekretář; † 6. dub. 1872. Sepsal: *Ústav dospělých slepců* (v Praze 1868 u Kobra) a *Vychování a vzdělání slepců doma a ve škole* (tamt. 1870).

Seligmann Johann Michael, ryjec, nar. v Norimberce r. 1720, † r. 1762. Dávaje již záhy neobyčejné vlohy ke kresbě a k ryjectví na jevo, byl už r. 1739 přijat co žák do malířské akademie, kdež návodem obou Preisslerův se zdokonalil. R. 1744 povolán jest do Říma a brzo na to do Petrohradu. Po svém návratu provedl valný počet zdařilých rytin pro rozličná díla přírodopisná, zejména botanická a anatomická. Z těchto buďtež jmenovány: *Die Nahrungsgefässe der Blätter* (1748), 34 listy; *Hortus nitidissimus* (1768—1786), 190 listů; *Sbírka ptáků* (1749). *Mü.*

Sell Christian, malíř v Düsseldorfě žijící, nar. v Altoně r. 1831. Dostav se r. 1851 na akademii Düsseldorfskou vystavil už násl. roku *Bránění zámku ve 30leté válce*, jakož i *Vojáky, nesoucí raněného vůdce svého*, při kterýchžto obrazech se chválí veliká pravdivost situace, živé představení a skvělá barvitost. Těmitéž vlastnostmi vynikají některé z pozdějších jeho maleb, jako: několik obrazů z války dánsko-pruské a z války prusko-rakouské; konečně některé výjevy z války r. 1870 a ilustrace do *Gartenlaube. Mü.*

Selleny v. v hl. díle Zelený 3.

Selma Fernando, ryjec španělský, nar. v Madridě r. 1760 (dle jiných už r. 1748), † r. 1810. Vzdělávav se na akademii Madridské a později v Paříži ryl hlavně několik listů do díla o Madridské obrazárně, jakož i výtečné ilustrace k *Don Quijotu. Mü.*

Selva Gianantonio, stavitel Benátský, nar. 1753, zemřel, mrtvicí raněn, r. 1819. Učil se s počátku u Temanzy, načež, dojat pověstí krátce před revolucí povstalého franc. směru uměleckého, odebral se k dalšímu vzdělání se do Paříže a odtud pak do Florencie a do Říma. Po svém návratu do Benátek provedl četné práce uvnitř tamějších paláců, zejména v palácích Manin, Mangilin, Valmarana, Cavrian, da Ponte a j. Jeho předsíně a schodiště bývají namnoze velmi krásné. Nově zbudoval palazzo Erizzo u tak zv. Ridotta, a přeměnil r. 1807 klášter della Carità v uměleckou akademii, hlavně jeho přičiněním zřízenou. Nejčelnější jeho stavitelské dílo jest však proslulé divadlo della Fenice v Benátkách, zbudované v letech 1800—1806. Posledně jmenovaného roku stavěl společně se svým žákem Ant. Diedem (Diedo) kostel sv. Mauricia, a započal r. 1810 stavbu kostela jména Ježíšova (del Nome di Gesù) při zakládání tak zv. veřejných sadů v Benátkách, roku 1812 pak pro Canovu stavbu okrouhlého kostela v jeho rodišti Possagnu. Ze spisů S-ových zasluhuje zvláštní zmínku onen o sestrojení závitku hlemejžďového při hlavici jonické. *Mü.*

Servin Amédée, v Paříži žijící malíř krajin a zvířat. Jest žák Drollingův, a udělena mu r. 1867 medálie. Jeho krajiny a zvířata připomínají poněkud na mistry holandské, překvapujíce svou pravdivostí a vynikajíce měrou a prostotou. Kresba jest přesná a rázná; barvitost jasná a určitá. Co zvláště zdařilé z maleb jeho se jmenují: *Sběratelé kamení na poli*; *Vnitřek stáje v krajině Brieské*; *Cesta na louku*; *Zámečnická dílna*; *Tlup vyplašených oslů*. Krom toho ryje umělec ten velmi schopně ve mědi způsobem leptacím. *Mü.*

Sesslschreiber Gilg (Jiljí), řezbář a kovolijec XVI. stol., v Mnichově žijící, uznán jest v novější době za hlavního mistra skvělého náhrobku císaře Maxim. I. ve hlavním chrámě Inšpruckém (1518). *Mü.*

Seurre Bernard (v. hl. d.), franc. sochař, † r. 1867 v Paříži. K hlavním jeho dílům náležejí ještě sochy Lafontaina a Behucheta ve Versaillesu. *Mü.*

Severdonck Josef van, v Bruselu žijící malíř bitev. Obdržel r. 1851 medálii v Bruselu, r. 1855 zlatou medálii v Yperách, r. 1859 čestnou medálii v Haagu a později Ernestinský domácí řád, jakož i belgický řád Leopoldův. K nejlepším jeho dílům náleží *Šarvátka Vuchtská*. *Mü.*

Shenton Henry Chawner, ryjec angl., nar. ve Winchesteru r. 1803, † v Londýně r. 1866. Byl žákem Karla Warrena a jedním z posledních znamenitých ryjců ve Strangeově čistém, čárkovaném způsobě. Nejlepší z jeho rytin jsou ony, jež provedl dle Mulreadyho, nejznamenitější z nich ty, jež zhotovil pro Londýnskou jednotu uměleckou. Za hlavní jeho dílo se považuje *Velikomyslnost Richarda Lvisrdce*, dle malby Johna Crosse v panské sněmovně. *Mü.*

Shields, žijící malíř v akvarele a kreslíř anglický. Ve studijních jeho hlavách pozorovati lze neobyčejně skvělou barvitost; i jeho podobizny, červenou hrudkou kreslené, jsou velmi zdařilé. Z jeho maleb zasluhují býti jmenovány: *Dívka s růží* a *Kára při morové ráně*, ve způsobě Doréově. *Mü.*

Schaar Mathieu, znám. mathematik, nar. 28. pros. 1817 v Luxemburku, byl prof. mathematiky na Atheneum v Gentu a repetent analysi na École du génie civil od r. 1845. Stal se pak dopisujícím údem akademie nauk v Bruselu. Sepsal: *Mém. sur la théorie des intégrales eulériennes* (Mém. Acad. Brux. Sav. étraug XXII. 1848); *Mém. sur la convergence d'une certaine classe de séries* a *Mém. sur une formule d'analyse* (ib. id. a ib. XXIII. 1850); *Mém. sur la théorie des résidu quadratiques* (ib. XXIV. 1852); *Recherches sur la théorie des résidus quadratiques* (ib. XXV. 1854); *Mém. sur les oscillations du pendule en ayant égard à la rotation de la terre* (ib. XXVI. 1855); *Sur la transformation d'une certaine classe d'intégrales définies* (ib. id.); *Réduction d'une integrale multiple* (ib. XIV, 1847): *Sur le developpement de* $(1 - 2nz + z^2) - {}^1/_2$ *suivant les puissances de z* (ib. id.); *Sur la réduction de l'expression* $\frac{a + \sqrt{b}}{c}$ *en fractions continues* (ib. XVII. 1850); *Sur la division ordonnée de Fournier et sur son application à l'extraction de la racine carrée* (ib. XVIII. 1581).

Schabus Jakub, nar. 14. října 1825 v Dallachu v Korutanech; dr. filos., prof. fysiky na Vídeňské obch. akademii, a prof. fysiky a mineralogie na c. k. vyšší real. škole ve Vídni. Od něho vyšly: *Leichtfassl. Anfangsgründe d. Naturlehre* (Vídeň 1854, 6. vydání 1858); cenná úloha: *Bestimm. d. Krystallgestalten in chem. Laboratorien erzeugter Verbindungen* (1855); *Grundriss d. Physik* (1856); *Lehrbuch d. Mineralogie* (1858); *Monografie d. Euklases* (pamětní spis Víd. akad. 1854); *Ueber d. Krystallform des kärnthn. Vanadinits* (viz Pogg. Ann. C, 1857); *Ueber d. Krystallform d. Bleicyansulfürs* (Sitzungsberichte d. Wien. Akad. IV. 1850), *d. Bleichlorids*, *Eisenchlorürs*, atd.; *Tafeln z. Reduktion der Barometerstände auf 0°* společně s J. J. Pohlem (ib. VIII. 1852); *Tafel z. Bestimm. d. Capillardepression in Barometern*; *Ueber die Krystallbildung d. Eises* (ib. X. 1858); *Krystallform d. Zinkoxydes* (ib. XI. 1853); *Krystallolog. Untersuchungen* (ib. XV. 1855 a XXX. 1858); *Meteorolog. Beobachtungen*, *Höhenmessungen* a t. d. na Oetschru.

Schadow Albert Dietrich, stavitel, Schinkelův žák, nar. r. 1797, † r. 1869 co vrchní stavitelský dvorský rada v Berlíně. Po svém návratu z Itálie r. 1835 stal se dvorským architektem v Postupími a zbudoval co takový kostel v Mikulášově u Postupími. Roku 1839 jmenován byv architektem královského hradu v Berlíně přestavěl r. 1841 vilu

kněžny Lehnické a později vystavěl ještě více jiných podobných letohrádků. *Mü.*

Schäffer 1) Eugen Eduard † ve Frankfurtě nad Moh. 8. ledna 1871. — **2)** Jindřich **Sch.**, s Treviru rodilý sochař, v Římě žijící. Vyniká obzvláště prováděním zdařilých poprsí podobiznických, ve kterých mimo velikou podobnost i duševní povaha výtečně vyjádřena. K takovým náleží jeho poprsí: *Rückerta*, *Uhlanda*, *Heideloffa*, *Virtemberského krále Karla*, generálů *Granta*, *Shermana*, *Hancocka* a j. V Nennigu u Saarburku též velmi zdařile obnovil zajímavou mosaiku, představující *Hudebníka, hrajícího na vodohlas*. *Mü.* — **3)** Karl Julius Traugott Herrmann **Sch.**, nar. 6. srp. 1824 ve Výmaru, dr. fil., v letech 1850—56 soukromý docent, pak mimoř. prof. mathematiky a fysiky na universitě v Jeně, a od r. 1852 prof. Sepsal: *De ratione inter arithmeticam et geometricam* (Jena 1850); *Lehrbuch der Geometrie* (stereometrie, Lipsko 1857).

Schacht Christian Paulus, nar. 15. září 1767 v Harderwyku; dr. lék., veř. řádný prof. mediciny, lučby, botaniky a přírodozpytu na universitě v Harderwyku, člen společ. nauk v Harlemu, † 1. ún. 1800 v Harderwyku. Sepsal: *Over de bederfweerende Kracht van het Zilver-Salpeter* (*Algm. Konst- en Letterbode* 1791).

Schaller Ludvík (v. hl. d.) zemřel r. 1865 v Mnichově.

Schandorffová Andrina Maria, roz. Lassonová, norská dobroditelkyně a spisovatelka, nar. v Darmenu 1784, provdala se r. 1816 za ředitele kanceláře **Sch-ffa**. Jelikož manželství to nebylo dětmi požehnáno, usavřela **Sch.** státi se matkou četných dívek, jakéž v Christianii vyrůstaly beze zvláštního náboženského vychování a průmyslového vzdělání. S nesmírnou láskou založila, řídila a rozšiřovala se stejně s ní smejšlejícím manželem svým od r. 1827 ústav po ovdovělé královně Eugenii zvaný, jehož účelem bylo vychování a přispůsobení zanedbaných dívek ke službě. Tomuto ústavu odkázali tito manželé celé svoje jmění. Tím a rozličnými jinými dary bylo další trvání téhož ústavu zabezpečeno, s kterýmž byly i střední dívčí škola i ústav pro děti spojeny. **Sch.** zemřela 1848. Sepsala a vydala rozličné náboženské básně a poučné spisy. *Mü.*

Schaper Hugo Wilhelm Friedrich, v Berlíně žijící sochař něm., nar. 1841 v Alvenslebenu u Halle. Vyučiv se zde v kamenictví studoval pak po 2 léta na Berlínské akademii, načež u sochaře Alberta Wolffa dále se vzdělával. Později navštívil též Paříž, Vídeň a Mnichov. R. 1866 provedl dosti zdařilé skupení *Bakcha Ariadnu těšícího*. Jeho vzorci k pomníku Uhlandovu přiřknuta při konkurenci první cena. K novějším jeho dílům náležejí socha *Sigfrida* v životní velikosti a náhrobek tajného obchodního rady Boltze. *Mü.*

Scharenberg Jan Krištof Vilém, nar. 7. pros. 1815 v Berlíně, dr. fil. a od r. 1851 priv. doc. na universitě Vratislavské a kustos miner. kabinetu tamtéž, vykonav několik vědeckých vycházek do Švýcar, Francie, Španělska, Anglicka atd., † 1. září 1857 v Erdmannsdorfu v Slezsku. Od něho vyšly: *Handbuch für Sudeten-Reisende* (1846): *Ueber die Graptolithen mit besonderer Berücksichtigung der bei Christiania vorkommenden Arten* (1851).

Scharf 1) Johann, malíř bylin ve Vídni, nar. 1766, byl původně kuchtíkem v jednom klášteře, načež se dostal k nějakému malíři čalounů, kdež jeho neobyčejné vlohy tak rychle se vyvinuly, že ho slavný botanik Jacquin brzy pojal k sobě co malíře květin. Zde pracoval mladý **Sch.** s takovým úspěchem, avšak i s takovou horlivostí, že následkem toho se roznemohl na souchotiny, kterýmž i podlehl ve mladém ještě věku 1794. Kreslil a ryl mezi jin. vyobrazení k N. J. Jacquinově *Oxal. Monographia* a krom toho 180 tabulí s bylinami z cís. zahrady Schönbrunnské. — **2)** George sen., angl. lithograf, nar. 1788, † 1860 v Londýně, byl jeden z prvních pěstitelů lithografie ve své vlasti. Konav studie své v Antorfě a v Paříži dostal se r. 1816 do Londýna, kdež přijat byl za úda jednoty malířů vodními barvami čili tak zv. akvarelistů. Na svých cestách po Belgii a po Francii sebral pak množství nákresů, ponejvíce předmětův architektonických a přírodnických. V témže spůsobě pracoval pak i v Londýně, mezi jin. pro jednotu Arundelskou 18 listů nákresů Fiesolových, jakož i kresby k obrysům některých výtečných malířů anglických. — Jeho syn **3)** George **Sch.** jun., nar. v Londýně 1820, doprovázel r. 1840 Karla Fellowa na jeho cestách po Itálii, Řecku, Turecku a Malé Asii, kdež všude shotovil množství nakresů památných starožitných míst a uměleckých výtvorů, z kterých pak i mnohé v oleji maloval. Později jmenován jest ředitelem a sekretářem anglické národní galerie podobizen v Londýně, kterýžto úřad až posud zastává. *Mü.*

Schauffert Hippolit, něm. dramatický básník, nar. se 1834 ve Winnweileru v Rýnském Falcku, navštěvoval gymnasium ve Špýru a později studoval v Mnichově práva. Vrátiv se r. 1857 do své vlasti stal se po odbytých studiích asesorem při zemském soudu v Germersheimu. Když Fridrich Halm za nejlepší veselohru cenu vypsal, svítězil **Sch.** nade všemi četnými spoluucházeči svým *Schach dem Könige*, jenž jedná za časů Jakuba I. v Anglii a má za předmět nenávist královu proti kouření tabáku. Kus tento prošel brzo všechna německá divadla a zjednal básníkovi čestné jméno. Ale tyto vavříny **Sch**-ovy brzy uvadly. Žádný z jeho pozdějších kusů neměl výsledek jeho prvního díla. *Die Kaiserlichen im Quartier* jest titul jeho následujícího kusu, po němž následoval r. 1868 kus *1683*, jednající o hájení Vídně proti Turkům, jenž se ale mnoho nelíbil. **Sch.** žil na to nějaký čas ve svém rodišti, kdežto dříve po úspěchu svého *Schach dem Könige* ve Vídni se byl zdržoval. Později se vrátil zase do Vídně a pojal za manželku dceru Guida Görrese. Praví se, že následkem tohoto sňatku si osvojil ultramontánské náhledy, jež prý se jmenovitě v jeho národním kuse *Vater Brahm* jeví, kteráž veselohra se dávala často v Berlíně. Dále napsal *Verwechselte*, pak veselohru *Erbfolgekrieg*, jež se až dosud s jeho prvním kusem na dvorním divadle ve Vídni udržela; pak *Die rathlosen Erben* a *Eine Frau für eine Schnepfe*, jež mají vesměs dobré momenty, z nichž ale některé úplně propadly. **Sch.** zemřel 18. kv. 1872 ve Špýru.

Scheffer 1) Ary (v. hl. d.) provedl mezi jin. též z bílého mramoru podobiznu milované matky své v poprsí i v celé postavě. Řečená matka, Cornelia, nar. v Dordrechtu, byla dcera malíře Lamme a provdala se za malíře Jana Bapt. (dle jin. Jana Bernarda) **Sch-a** (viz dol.). Po smrti tohoto svého manžela doprovodila své syny do Paříže, kdež s nimi žila až do své smrti r. 1839, vynikajíc laskavostí, krásou a vzdělaností. — Její manžel **2)** Jan B. **Sch.** nar. se v Kasselu r. 1773, a nabyv tu prvního vzdělání u malíře Fischbeina přestěhoval se záhy do Holandska, kdež se oženil. Jsa schopný malíř podobizen prováděl i dosti zdařile velké historické obrazy. R. 1809 přiřknuta mu vypsaná cena v oboru

Drážďanské obrazárně. — Jeho syn 4) **Jindřich** idrich **Sch.**, nar. v Berlíně r. 1779, učil se ohoto malbě pastelem a v oleji, načež věnovav ryjectví zaměstnával se hlavně tímto uměním. s počátku v Lipsku, později ve Výmaru, a ryl zi jin. podobizny *Wielanda*, *Galla*, *Schillera*, *seta* a j. — 5) **Johann Gottfried Sch.**, ryjec, . v Drážďanech r. 1764, věnoval se ryjectví nálem **Rappovým** a provedl mnoho zdařilých poizen, mezi nimiž řadu 50 theologů. Z jeho věth podobizen zasluhují zvláštní zmínky ona kaele *Reisa* dle **Abilgaarda** a ona malíře *Sesnna* dle téhož. — 6) **Joris (Jiří) Adam Sch.**, andský malíř, nar. v Dordrechtě r. 1791, učil se B. **Hofmanna**, obdržel v 17. roce svém od Dordhtské kreslitelské jednoty Piktury první cenu, čež ponejvíce maloval výjevy venkovské a podony, z kterýchžto maleb obzvláště první svou půbnosti a pravdivostí docházely všeobecné pochvaly. Pavilloně Haarlemském nacházejí se od něho ařec a *Čítající dívčina*. — 7) **Ole Jürgen Sch.**, nský kreslič a stavitel, nar. v Kodani r. 1793. dělav se na tamější akademii odebral se pak do lie, kdež pilné studie konal v Pompeji a Herkuum a co výsledek tohoto svého badání vydal 1830 obrysy antických maleb na obmítce, jakož áčrtky z Pompeji, Herkulana a Stabií. Kromě kolika soukromých domů stavěl anglický kostel Hamburce, synagogu v Altoně a zemřel v Hamrce r. 1848 v okolnostech ne zvláště příznivých. — **Eduard Sch. von der Launitz**, sochař, r. v Grobině v Kuronsku r. 1795, † ve Frankfurtě d Moh. r. 1869. Nabyv už záhy bedlivého vzděí stal se pak v Římě žákem **Thorvaldsenom**, načež ve Frankfurtě se usadil. Velkoknížetem nějším carem) Ruským, poznavším jej v lázních nských, povolán odebral se r. 1838 podruhé do lie, kdež mezi jin. provedl poprsí tohoto svého iznivce. Z dalších jeho prací sluší jmenovati: *rkura, připínajícího sobě křídlaté opánky*; *poprsí ta Mösera* pro Walhallu; *pomník vynálezců knihčitelství*; valný počet zdařilých poprsí znamenitých ob rozličné národnosti. K posledním jeho dílům leží zdařilá restaurace skupení Pasquira v Římě. — **Karel Christian Sch.**, malíř ve Stuttgartě jící, kdež se i narodil r. 1808. S počátku se učil J. G. **Müllera**, později (v letech 1827—30) u **orneliusa** v Mnichově a na to (1834—45) u **gresa** v Paříži. Roku 1832 lithografoval velmi rně **Schickova** *Apollona mezi pastýři* zvláště co týče výrazu ve tvářích. Malovav s počátku zdalé podobizny docílil r. 1839 valného účinku svým razem, představujícím *Sestoupení andělů k pastým*. Další obrazy jeho jsou *Dcera hospodské* dle sně **Uhlandovy**; *Maria a Jan u hrobu Kriova*; *Loučení se mladého Tobiáše*; *Kristus na kříži*; nejnovějších obrazů pak obzvláště vyniká *Z mrtch vstání Kristovo*, malované pro kostel protestantý v Rotterburce. Roku 1849 vydal umělec ten láštní spis o *proporcích lidského těla* (ve Stuttrtě u Ebnera a Seuberta). — 10) **Eduard Sch.**, alíř, z Berlína rodilý, byl žák **Blechenův** a aloval ponejvíce námořské obrazy, v nichž pohybvost, průzračnost a tok vody, jakož i moře v jeho skaceností dobře uměl představovati. Volil sobě ředměty své ponejvíce z pobřeží helgolandského, glického a švédského. Zemřel r. 1862. — 11) **Kontantin Sch.**, žijící malíř, nar. v Mohuči r. 1817, zdělával se v létech 1837—41 na Düsseldorfské kademii, věnovav se hlavně malbě krajin, jakéž nad míru jemným pojmutím představuje. Co zvláště dařilé z nich zasluhují býti jmenovány: *Hallstadt* na jezeru téhož jména v Solnohradsku (1842); *Jezero Gmundské* tamt. (1844); *Zámek Heidelberský* (1845); *Krajina na Komském jezeru* (1846); *Lesní krajina* (1849); *Les za poledního osvětlení* (1850); *Krajina při bouřce*. — 12) **Hermann Sch.**, malíř v Berlíně žijící, nar. v Magdeburce r. 1819. Dostal se teprvé r. 1837 na akademii do Berlína, avšak nemaje dosti prostředků musil brzo zase vrátiti se domů, aby tam kreslením podobizen se živil, vedle čehož velmi pilně maloval i krajiny. Vyzván k malování podobizen odebral se r. 1845 do Hamburka, kdež strávil několik let, po svém návratu věnoval se úplna malbě krajin, ku kterémuž účelu konal též cesty po Alpách rakousko-bavorských. Odtud pochází též některé z jeho nejzdařilejších obrazů, jako: *Hallstadtské jezero*; *Královské jezero* u Berchtesgadenu; dále *Zimní krajina* a j. — 13) **Jakob Sch.**, žijící malíř, z Dessenhofena kantonu Thurgavského ve Švejcařích pocházející, maloval rozličné prospekty Sorrentské, Římské, Neapolské a z Východu, při kterýchž se chválí teplá barvitost a zvláštní průzračnost vody. *Mü.*

Schmied z Bergenholdu (v. hl. dílo) zemřel 6. říj. 1873.

Schmitz 1) **Heinrich** (někdy též **Schmiths** ps.), kreslič a ryjec, nar. v Kaiserswörthu u Düsseldorfu r. 1758. Jsa rybářův syn našel záhy (v p. J. L. **Krabe**) příznivce, kterýž ho získal pro umění. Ryjectví se učil u **Wille-ho** v Paříži. Brzy po svém návratu stal se profesorem ryjectví na Düsseldorfské akademie a zemřel tamtéž v tomto svém postavení r. 1790. Hlavní jeho díla v oboru tom jsou: *Skupení dítek* dle **Rubense**; *Ježíš a Jan* dle **Scarcellina**; *Kristus a Magdalena* dle **Baroccia** a několik krajin. — 2) **Hermann Sch.**, malíř v Düsseldorfě žijící, kdež i r. 1812 se narodil a v letech 1826—40 na tamější akademii se vzdělával, maluje ponejvíce výjevy z rozjímavého života: učící mnichy a jich žáky, milosrdné bratry a pod. — 3) **Adolf Sch.**, v Düsseldorfě žijící malíř genru a historických předmětů, vzdělával se s počátku na Städelově ústavu ve Frankfurtě nad Mohanem, později však hlavně dle mistrů francouzských a belgických. Co rozhodný naturalista spojuje v dílech svých skutečnou pravdivost s duchaplnou charakteristikou a jest výtečný technik. K čelnějším obrazům jeho náležejí: *Kristus a Jidáš*; *Dárek vdovin*; *U studně*; *Trhovní loterie*; *Arcibiskup Jan Špýrský hájí Židův před pronásledováním*. V nejnovější době ozdobil velkou síň Rýno-Kolínského Gürzenichu výtečnými freskami, představujícími rozličné výjevy z dějin Kolínských, jako: *Vjezd vévodkyně Isabely*; *Svatojanská slavnost Kolínských panen a paní* a j. I jeden soukromý tamější dům ozdobil toho druhu malbou, představující duchaplný výjev z rodinného života. — 4) **Franc Sch.**, architekt v Rýno-Kolíně žijící, jest žákem **Fridricha Schmidta** (v. t.), zhotovil a pak i vydal nákres katedrály Kolínské, při kteréž i co stavitel účinkuje. Dále pochází od něho velikolepý plán k nové stavbě chrámu sv. Tří králů v Sachsenhausenu u Frankfurtu nad Moh., kterémuž r. 1865 první cena přiřknuta byla. *Mü.*

Schmolze Karl Hermann, žijící kreslič a malíř, nar. v Zweibrukách r. 1823. Schopný umělec ten zhotovil mnoho duchaplných nákresů pro Mnichovské *Fliegende Blätter*; avšak súčastniv se r. 1848 povstání ve Falcku musil vlast svou opustiti, načež přes Paříž a Londýn odebral se do Ameriky. V jeho nákresu *Vína před Bakchem* pozorovati lze neobyčejného ducha a rozmar. *Mü.*

Schneider 1) **Hans Karl Immanuel Patricius**, malíř XVI. stol. v Geislinkách a v Ulmu.

Byl žákem jesuitův, maloval ponejvíce ve způsobě Hogarthově, dávaje při tom neobyčejné vloby na jevo, avšak zemřel, jak se za to má, následkem prostopášného živobytí, v Augšpurce 1778. Představil prý mezi jin. velmi duchaplně *12 apoštolů* dle 3. zpěvu *Messiady*. — 2) Johann Kašpar Sch., malíř, nar. v Mohuči 1753 n. 1754, † 1889. Byl žákem malíře J. Heideloffa, vzdělával se však bedlivým studováním přírody hlavně sám. Maloval v Mannheimě, Erfurtě, zvláště však v Mohuči oltářní obrazy, krajiny a podobizny. Nejvíce vynikal v malbě krajin, představovav je velmi věrně a oživovav je půvabnou stafáží; jsou to ponejvíce krajiny z okolí Mohučského a z Porýnska. Měl bratra Jiřího, kterýž podobněž byl schopným malířem krajin. — 3) Robert Sch., malíř podobizen, nar. v Drážďanech 1809, vzdělával se na tamější akademii a pod professorem Arnoldem, a pracovav pak nějaký čas ve Šlesviku a v Holštýnsku cestoval v letech 1842 a 1843 po Itálii, a nyní zdržuje se v Hamburce co oblíbený podobizník. — 4) Heinrich Justus Sch., malíř v Koburku žijící (?), kdež se i narodil 1811. Vzdělával se zprvu v Mnichově u Julia Schorra, později v Římě. Jeden z prvních zdařilejších obrazů jeho představoval *Zboření kláštera Reinhardsbrunnského* v čas sedlské války, načež následovaly: *Zázrak sv. Elišky*; *Loučení se lankrabíně Markéty se svými dítkami*; *Unesení Saských princův*. R. 1850 zhotovil velmi půvabné illustrace k Heyově obrázkové knížce *Dítě od kolébky až do školy*, později zajímavé, Flegelem ve dřevě ryté obrázky ze života vévody Saso-Gothského, Arnošta Pobožného. Sch. jest učitelem kreslení v Gotě. — 5) Franz Sch., žijící řezbář v Lipsku, kdež se i narodil 1823. Navštěvoval, uče se řemeslu stolařskému, tamější polytechnickou nedělní školu, do jakéž i v Berlíně, pracuje tam co truhlářský tovaryš, docházel, a cvičiv se vedle toho i v řezbářství ve dřevě přestěhoval se r. 1853 do Lipska, kdež brzy dobré pověsti nabyl. V kostelích v Helmstadtě, Kallenberku, Schöneku, Stauže, Borně, Dahlenu a j. nacházejí se od něho oltáře a kazatelny, z části četnými figurami ozdobené. I pro hrad Hettenburg u Míšně, architektem Methesem vystavěný, provedl rozličné práce, jakéž ve svém oboru k nejzdařilejším náležejí. — 6) Georg Sch., stavitel v Mnichově žijící, opravil mezi jin. katedrální kostel Salcburský, zhotovil nákresy k nové kazatelně a ku hlavním stolicím v kůru tamtéž zcela ve slohu původního stavitele Scamozziho, a zbudoval gotický kostel sv. Jana v Pongově a románský kostel v Saalfeldenu v Pinzgavě. — 7) Hermann Sch., malíř v Mnichově žijící. Jeho obrazy jsou co do kresby i co do barvitosti velmi půvabné, zejména hlavy velmi přirozené a výrazuplné, jako v jeho: *Umírající matce Ludvíka XVI.* a jeho *Pánu z doby parukové*. *Mü.*

Schnell Ludwig, rytec, v Darmstadtě žijící (?), kdež se i narodil r. 1790. Vzdělával se u Haldenwanga, a k nejzdařilejším z jeho rytin náleží *katedrála Strasburská* dle nákresu Augusta z Bayerů. *Mü.*

Schnitzler Jean Henri (v. hl. d.) † 19. list. 1871.

Schön 1) Erhard byl malířem a řezbářem v Mnichově, kdež mezi jin. ok. r. 1475 maloval *Ukřižování* pro tamější starý kostel Matky Boží; r. 1486 byl též starostou tamějšího cechu malířského. — 2) Jiný Erhard Sch., malíř a rytec v Norimberce, kvetl v letech 1516—1550, a vydal v letech 1538 a 1542 nauku o proporcích. Někteří ho mají za slavného rytce známky E. S. † 1550. — 3) Heinrich Sch., architekt z p[illegible] XVII. století, vystavěl mezi jin. r. 1600 [illegible] Maximiliana I. v Mnichově. — 4) Johann J[illegible]kob Sch., malíř a rytec (leptacím způsobem) [illegible] polovici XVIII. století v Drážďanech, byl [illegible] Alexandra Thiele a maloval a ry[illegible] plné pojaté krajiny. R. 1740 odebral se s [illegible]elem Mengsem do Říma, kdež i [illegible] Friedrich Wilhelm Sch., novější (žijící) malíř, nar. ve Vormusu 1810. Vyučiv se v [illegible] v lithografii pracoval pak nějaký čas ve [illegible] nově lithografickém ústavě v Karlsruhe, [illegible]brav se do Mnichova na tamější akademii [illegible] vzdělával. Kreslil s počátku podobizny, [illegible] r. 1838 věnoval se malbě olejní a sice [illegible]rovému. Ke zdařilejším obrazům jeho [illegible] náležejí: *Čtoucí děvčina*; *Chůze* [illegible]*ských horách*; *Hráči v domino*; *Návrat* [illegible] *domu otcovského*. *Výjev z Hebelovy* [illegible]*funkel*; *Jihoněmečtí vystěhovalci v přístavu* [illegible]*mořském*; *Společnost umělců v krčmě* [illegible] (s 50 podobiznami). — 6) Josef Sch., [illegible] (žijící ?). R. 1835 zhotovil z vosku [illegible]biznu císaře Rakouského, kteráž od [illegible]dnoty Vídeňské byla zakoupena; též medaili [illegible] Grillparzerovi s jeho podobiznou [illegible] od něho. [illegible]

Scholander F. W., žijící stavitel a pro[illegible] umění ve Štokholmě. Stavěl tam novou [illegible] a vydal též zdařilé architektonické nákresy [illegible] *vnitřek kostela Flodského v Södermanlandě* [illegible]

Scholz Julius, v Drážďanech žijící malíř [illegible]rický, z Vratislavy rodilý, jest, jak se zdá, [illegible]líře podobizen Augusta Sch-e (1771—18[illegible]) [illegible]stoupil poprvé r. 1850 s obrazem genrovým [illegible] zdařilá jeho díla jsou: *Hošík na kůru zpívající*, [illegible]*jev z poslední války italské* (na Mnichovské [illegible] roku 1859 zakoupen Bavorským králem L[illegible] *Generálové Wallensteinovi* (v Düsseldorfské [illegible] r. 1861); *Dobrovolníci z r. 1813*, a některé [illegible] balad Uhlandových. [illegible]

Schorquens Jan, rytec ve Flandrech [illegible] avšak v Madridě usedlý a tam umění své [illegible]vavší. Náleží co do přesnosti kresby, [illegible] a stejnosti čar k nejlepším rytcům ve [illegible] Jsou to ponejvíce titule knih, jež v letech [illegible] 1630 ryl, zejména k dílům: *Casamiento* [illegible] *y Francia*, *Viage de Diego García de Pared*[illegible] *dezas de Madrid*, *Flavio Lucio Dextro*, [illegible]*toja de Ayala comentario*, *Annales y* [illegible]*nalogicas de Carillo* a j. Obzvláště se [illegible] *Pohled na Lisabon* v díle, vydaném při [illegible] krále Filipa II. [illegible]

Schotel Petrus Johannes (v. hl. d.), [illegible] Jana Kristiana Sch-a, † v Drážďanech [illegible]

Schousboe Peder Kofod Anker, dánský [illegible]nik, nar. r. 1766 v Rönne na Bornholmě, [illegible] co mladík přednášky v zahradě botanické, [illegible] při tom ochuravělého svého učitele R[illegible] v letech 1791—93 konal botanickou cestu [illegible] a do Maroka, jejížto výsledek uveřejnil [illegible] *O říši bylinstva v Maroku* (*Om Vaextriget* [illegible]) a j., ve spisech dánské jednoty vědecké. [illegible] stal se konsulem v Tangeru a † tamtéž [illegible] V pozdějších letech svých obíral se v [illegible] hlavně středozemními bylinami [illegible] valný počet sebral, zanechav též [illegible] o nich v rukopise, jakož i výkresy [illegible] Jeho herbář zakoupil po jeho smrti král [illegible] daroval jej Kodaňské zahradě botanické, [illegible] posud se nachází. [illegible]

Schrader Julius (v. hl. d.), žijící [illegible]

r. 1852 profesorem na Berlínské akademii. Čelší z novějších jeho maleb jsou: *Filipina Welsea před Ferdinandem II.* a *Jindřich IV.*, obzvláště se chválí jeho *Loučení se Oldenbarneveldovo a lobisna* dějepisce *Ranke*. *Mü.*

Schramm 1) Johann Michael, malíř, nar. alsbachu Bavorském 8. pros. 1772, učil se s poku zlatnictví, načež odebrav se r. 1798 do Mniva vzdělával se na tamější akademii v malbě a yjectví, od r. 1801 pak v témže oboru ve Vídni, konečně co malíř v miniatuře a co ryjec v Mnivě se usadil, kdež i † r. 1835. Z jeho podobisen álí se zvláště ony kurfiršta Maxe Josefa a hudebů Knechta a Voglera. — **2)** J. H., novější malíř akouského Slezska rodilý, † ve Vídni r. 1865. loval vodními barvami zvláště podobisny, jež velmi sně a bedlivě prováděl, začež mu r. 1842 udě a hodnost dvorského malíře velkovévody Sasonarského, a r. 1843 poctěn jest řádem věnce duého. Na četných cestách sebral svých veliké ožství podobizen znamenitých mužů, kteréž sobě mi zdařile tužkou byl vykreslil. Mezi těmito se nazejí: Thorvaldsen, Mendelssohn, Rückert, Ander-, Gutzkow, kníže Metternich, Cornelius, Schelling, ter, Grimm a j. *Mü.*

Schraudolph 1) Johann (v. hl. d.), žijící maněmecký. Novější jeho díla jsou: *Vzkříšení dcery rovy* na obmítce v podloubí Mnichovského svao pole; *Nanebevzetí Panny Marie*, oltářní obraz kostel v Syrii; *Sv. rodina; Loučení se svatých í s Kristem; Estera před Ahasverem* a *Lovení na jezeru Tiberiadském* (posledně jmenované 4 asy v nové pinakothéce Mnichovské). — Jeho tr **2)** Claudius Sch. st. (v. hl. d.), žije nyní mnich v benediktinském klášteře Mettenském Bavořích, a jeho (Janův) syn **3)** Claudius h. ml., zase v Mnichově co schopný malíř genru; brazů jeho chválí se co zvláště zdařilé: *Dívka u víru* a *Mnichovský pivovár*. *Mü.*

Schultzeova Františka, schopná malířka květnar. ve Výmaru r. 1805, † tamt. r. 1864. Vzděala se dílem u Prellera, dílem v Drážďanech slavných mistrů nizozemských v tamější obraně a malovala velmi zdařile květiny v akvarelle. i jin. provedla též půvabné ilustrace k výtečné ni Rückertově *Der Liebesfrühling*, jakož i řadu nilých komposic k objasnění *12 měsíců*. Z polní doby její pocházejí jemně a překrásně na perněně provedená kvítka k ozdobení biblí v kaple rtburské. *Mü.*

Schultz-Schultzenstein Karel Jindř. † 22. bř. 1, nikoliv 1870.

Schultz Daniel Jiří, malíř podobizen, z Gdánrodilý, kdež i větší část svého života strávil, vozovav tam s dobrým úspěchem svoje umění, a ž i zemřel r. 1686. Nějaký čas pracoval též v íži a ve Vratislavi. Na Gdánské radnici nachár se od něho pěkné podobisny (v životní veliti) tří králův Polských, totiž: *Jana Kazimíře, hala Korybuta* a *Jana III.*; v knihovně Gdánské e veliká podobizna Gdánského astronoma *Jana eliuse* († 1687). Mnohé z jeho podobizen byly slavných umělců ryty, tak od Hondiusa: krá Polští *Vladislav IV.* r. 1637 a *Jan Kazimíř* kráte: 1649 a 1650, *králevič Karel biskup Vratiský, Jan Radziwill* 1652, *Ondřej Leszczyński, bip Chelmińský a podkancléř říše* r. 1652; od Jana lka: *Achác Przyłęcki, kastelán Oswiecimský* 1652, *áš hrabě z Bnina Opaliński* 1653, *maršálek koy Jiří Lubomirski* 1653, *Bohuslav kníže Radziwill 4, podkancléř Litevský Bohuslav hrabě na Lesznie szczyński, vojvoda Vilenský kníže Janusz Radziwill*; od P. Kiliana a P. Lombarda pak *podobisny některých radních pánů Vratislavských*. *Mü.*

Schulz František (píše se maď. *Schulcz Ferencz*), stavitel uherský, v Pětikostelí žijící. Konav ke vzdělání svému daleké cesty vydal nákresy gotických památek stavitelských v Palmě na ostrově Majorce. V nejnovější době svěřena mu restaurace zámku Vajda Hunyadského v Sedmihradsku. Obnovení to státi se má v duchu a rázu prvotního založení ze XIV. a XV. století. *Mü.*

Schurig, malíř a prof. téhož umění v Drážďanech žijící. Z původních jeho prací zasluhuje čestné zmínky oltářní obraz *Vzkříšení Páně* pro kostel Eppendorfský. Zvláštní zásluhy o umění získal sobě malíř ten vydáním řady křídou výtečně provedených nákresů nejznamenitějších obrazů z Drážďanské galerie, z kterých nade všecky vynikají: Tizianův *Kristus a farisej s penízem poplatným* ve velikosti životní a *Svatá noc* Correggiova. *Mü.*

Schuster Amadeus a S. Josepho (v Jungmannově *Historii liter. české* 1849 znám toliko pod názvem *Amadeus* str. 258 a 259), nar. 1690 v Břeclavi na Moravě, vstoupiv 1706 do řádu piaristův stal se učitelem filologie ve vyšších třídách na více gymnasiích té řehole, a pro svou znalost hudby představeným „Loretanského konviktu“ v Mikulově, který byl zřízen pro pěstování zpěvu a hudby. Za příčinou své pedagogické způsobilosti byl střídavě též během let vychovatelem dítek u několika šlechticův. Záhy ochuravěv odebral se do Litomyšle, kde 1728 skonal. Vydal spis *Institutio syntactica Emmanuelis Alvari* (Pragae 1725, pak 1727); totiž mluvnici latinského jazyka žákům pokročilejším určenou, v nížto pravidla jsou latinsky, příklady česky a německy podány. *Dcha.*

Schwartz Václav, žijící ruský malíř, nar. v Kursku r. 1838, vzdělával se s počátku na Petrohradské akademii, později u Lefèvrea v Paříži a pracuje od r. 1865 v Petrohradě. Jeho obrazy svědčí o důkladných jeho studiích. K čelnějším z nich náležejí: *Vyjednávání ruských bojarů s cizími poslanci; Moskevský vyslanec u cizího dvora; Rychlý posel z XVI. století; Ruský střelec; Car na pouti.* Provedl též několik velmi zajímavých nákresů perem, z kterých obzvláště vynikají: *Car Ivan Hrozný na lovu se sokoly* a *Svatební průvod za oné doby.* *Mü.*

Schwartze J. G., žijící (?) malíř v Americe zrozený, vzdělával se na Düsseldorfské akademii, a již r. 1844 zjednala mu zdařilá ženská podobizna, že byl přijat co úd do Amsterodamské akademie. Kromě podobizen maluje však i zdařilé genrové a historické obrazy, jakož jsou jeho: *Kolumbus před soudem v Salamance; Čekající dívka; První služby boží puritánů v Severní Americe* a *Michelangelo u mrtvoly Vittorie Colonny.* *Mü.*

Schwarz-Senborn Vilém, svob. pán, dr., generální ředitel Vídeňské světové výstavy, nar. se r. 1815 ve Vídni z otce, jenž pocházel ze Sas a z matky rodilé Francouzky z Lyonu. Ve Vídni nabyl prvního vzdělání a věnoval se později výhradně studiím technologie a lučby. R. 1840 stal se sekretářem průmyslového spolku dolnorakouského a 1849 sekretářem obchodní a průmyslové komory dolnorakouské. Později povolal jej baron Bruck za úředníka do rak. ministerstva obchodu, a r. 1850 byl jmenován rakouským komisarem při něm. průmyslové výstavě v Lipsku. Zde rozvinul S. tak rozsáhlou činnost ve prospěch rak. průmyslu, že jej jmenovala vláda s počátku svým zástupcem na celní konferenci v Drážďanech a pak jej odeslala ve zvláštním poslání do Anglie, aby tam zreorganisoval rakouský konsulát. Za krátký čas na to byl jme-

nován ředitelem kanceláře rak. generálního konsulátu v Londýně, kterýž úřad zastával až do r. 1854. V tomto postavení seznal ve všech směrech tehdejší světovou výstavu v Londýně, a dovedl z ní pro rak. průmysl mnoho užitečného vyziskati. R. 1854 byl jmenován S. ředitelem kanceláře rak. generálního konsulátu v Paříži, kde opět nabyl při tamější výstavě r. 1855 mnohých vzácných zkušeností, a přičiňoval se velmi snaživě zprávami úředními zasílanými do rak. listů, jakož i kupováním a zasíláním do Rakouska různých nových strojů a j. rakouský průmysl zvelebiti. Též byl později vyslán jako rakouský vládní komisař k světovým výstavám 1862 do Londýna, r. 1867 do Paříže. Pro jeho zásluhy o průmysl rak. byl udělen S-ovi r. 1862 řád železné koruny a povýšení do dědičného stavu svobodných pánů s predikátem Schwarzenhorn. Před r. 1870 jmenovala jej vláda ředitelem obchodní kanceláře při rak. konsulátu v Paříži, v kterémž úřadě setrval S.-S. i za obležení Paříže od Němců, a byl té doby velikou záštitou zejména rak. Němců, té doby v Paříži prodlévavších. Po uzavření Pařížského míru stalo se konečně usnešení o uspořádání dlouho zamýšlené mezinárodní světové výstavy ve Vídni a císař jmenoval S-e S-a generálním ředitelem tohoto podniku, povýšiv jej za tajného radu. Roku 1872 povolila říšská rada Vídeňská na provedení této výstavy 7 milionů zlatých, leč později byl nucen S., měl-li projekt výstavy uveden býti ve skutek, žádati za povolení ještě větší sumy, kteráž konečně vzrostla až na 17 milionů zlatých. Světová výstava Vídeňská měla se státi oslavou panujícího vládního systému, a ministerstvo Aueršperkovo zamýšlelo těžiti z ní ve prospěch své politiky, chtějíc dokázati světu, jak spořádané a květoucí jsou vnitřní poměry Rakouska. Výstava měla býti pouhou politickou demonstrací, a proto se nepomýšlelo ani tak na to, aby průmysl jednotlivých národů rakouských došel na ní pravé a zasloužené representace, jako spíše, aby se rozvinula nádhera a lesk více na odiv než k praktickému poučení. 1. květ. 1873 otevřena byla výstava císařem samým, leč nebyla ještě té doby úplně hotova; návštěva nebyla tak valná, jak zejména Vídeňští očekávali, a celkem se může říci, že přes všelikou velikolepost a nádheru učinila vláda s výstavou nemalé fiasko.

Schwarze Friedrich Otto (v. hl. d.). Z pozdějších spisů tohoto vynikajícího něm. právníka uvádíme: *Das Verbrechen des ausgezeichneten Diebstahls* (v Erlankách 1863); *Das deutsche Schwurgericht und dessen Reform* (tamt. 1866); *Bemerkungen zur Lehre von der Verjährung der Strafrechte* (tamt. 1867) a *Commentar zum Strafgesetzbuche für das deutsche Reich* (v Lipsku 1871; 2. vyd. 1872).

Schwarzová Julie, žijící ruská malířka, dcera malíře krajin Hagena v Derptě, vzdělávala se u Rugendase v Mnichově, načež provdavši se za ruského astronoma Schwarze s tímto žije na Sibiři, kdež on činí svoje astronomická pozorování; ona pak malbou se baví, ve kterémž oboru jmenuje se co zvláště zdařilé dílo její obraz *Mladého Bakchu* představující. *Mü.*

Schweder Hermann, v Berlíně žijící malíř, Schradarův žák, provedl již mnohé zajímavé obrazy, jako: *Výjev z anglické reformace; Sběratelé vlasteneckých příspěvků r. 1813; Návštěva malíře Lukáše Kranacha u císaře Karla V.; Pronásledování Židů.* *Mü.*

Schweickhart Heinrich Wilhelm, malíř, nar. v Braniborsku r. 1746, vzdělával se zkušeným návodem italského malíře Girolama Lapisa ve svém umění, načež v Haagu se usadil. Jeho krajiny, výtečně kresleným dobytkem oživené, [illegible]
Umělec ten zemřel v Londýně r. 1797. [illegible]

Schwendimann Kašpar Josef, [illegible] další, nar. ve Švýcařích v kantoně Luzern[illegible] Byla mu s četnými překážkami zápasiti, [illegible] umění oddati se mohl, živě se s počátku [illegible] četidel pro sedláky. Později se ho [illegible] jistý pán Hedlinger ve Schwyzu, tak [illegible] Sch. r. 1772 do Říma ku svému vzdělání [illegible] bral. Stráviv tu 14 let provedl [illegible] na památku: *Obnovení jednoty mezi Franc*[illegible] *carskem; kardinála Gonzagy; papeže Pia* [illegible] šeho krajana slavného malíře *Mengse*; [illegible] *s Bavorskem* a j. Náležel tehdy k [illegible] umělcům ve svém oboru; avšak [illegible] v Římě zavražděn od slezského rytce [illegible]

Schwendy Albert, v Berlíně žijící [illegible] malíř architektury, provedl již mnohé [illegible] ku kterýmž zejména náležejí: *Starý* [illegible] *v Praze; Vnitřek chrámu Berchtesgaden*[illegible] *portu St. Martin v Paříži.*

Schwenk Friedrich Vilhelm, [illegible] mecký, nar. v Drážďanech r. 1830, † tam[illegible] 1871. Byl žákem Arnošta Rietschela [illegible] stipendiem akademickým v letech 18[illegible] dále se vzdělával. První samostatné [illegible] *socha kurfiřta Jana Jiřího I.* na kašně [illegible] georgenstadtě; dále následovaly: socha [illegible] dle Rietschelova návrhu pro Gellert[illegible] v jeho rodišti Hainichenu; r. 1865 socha [illegible] *Jana Jiřího I.* do Budyšína, sochy [illegible] *božského a kurfiřtky Žofie* pro chrám sv. [illegible] žďanech, a konečně r. 1869 sochy *Luthera* [illegible] *lanchthona* pro měšťanskou školu v Budyšíně [illegible] udělena mu druhá cena při konkurenci [illegible] tak zv. Brühlovské terasy v Drážďanech. [illegible]

Schwerd Bedřich, na slovo vzatý [illegible] nar. 8. bř. 1792 v Osthofen, † 22. [illegible] Špýru, byl v l. 1814—1818 učitelem na [illegible] ve Špýru, po té profesorem mathematiky [illegible] ším lyceu. Mezi prvé jeho spisy patří [illegible] *Die kleine Speyerer Basis oder Beweis,* [illegible] *mit geringem Aufwande an Zeit, Mühe und* [illegible] *durch eine kleine genau gemessene Linie* [illegible] *lage einer grossen Triangulation bestimmen* [illegible] Na to vydával svá astronomická pozorování [illegible] zdárně Špýrské ve dvou dílech (4°, 18[illegible] ného jména vydobyl si pracemi svými o [illegible] které vydal 1835 tiskem. Na základě [illegible] vyvinul Sch. cestou analytickou úkazy [illegible] a dovodil, že theorie tato rovněž jasně [illegible] luje ano i předpovídá úkazy ohybu, [illegible] gravitace pohyb těles světových.

Schwerdgeburth Otto, žijící [illegible] nar. ve Výmaru r. 1835 (dle jin. r. 1837) [illegible] jej zasvětil jeho otec, rytec Karel A[illegible] (v. hl. d.), načež mladý Otto dále se [illegible] Fridricha Prellera. Odebrav se r. 18[illegible] šímu zdokonalení svému do Antverp[illegible] tamější akademii a konal tak rychlé [illegible] kroky, že na slovo vzatí tamější malíři [illegible] Schwaerts ho vyzvali, by s nimi [illegible] v malbách na obmítce, čehož on [illegible] s nimi na obrazech ve vyhořelé [illegible] stele sv. Mikuláše. Roku 1860 [illegible] rodiště provedl tu několik zdařilých [illegible] německých: *Tomáš Münzer* [illegible] *ve Frankenhausích; Hatburga,* [illegible] *Fitčeníu; kurfiřtka Sybilla* [illegible] *za milost pro svého manžela.* Avšak [illegible] šlejších obrazů jeho jest *Salcburští* [illegible] *žující se naposledy po své vlasti.* Též [illegible]

iska o velkonoci dle Goethe (v Kolínském museu) mi se chválí. Umělec ten zemřel praním neduhem r. 1866 ve Výmaru. *Mů.*

Schwörer Fritz, v Mnichově žijící malíř. Ke zdařilejším z obrazů jeho náležejí: *Kletba básníka* dle básně Uhlandovy; *Nabuchodonosor*; v bavorském národním museu *Únos dívky* a *Padající voda.* *Mů.*

Schwoiser Eduard, v Mnichově žijící malíř historický a genru. Ke zdařilejším jeho dílům náležejí: *Uzdravující se matka; Albrecht Habsburský, hledající svého syna Rudolfa, do svaté země se ubírajícího;* v bavorském národním museu: *Turnaj na Mnichovském náměstí Mariánském; Vjezd královny Isabely do Paříže; Obrana Marienburku a Kronachu;* e pak též *Přepadení žoldnéřů.* *Mů.*

Siciliani Giovanni Bernardino, italský malíř a ;hař, nar. v Neapoli r. 1606, † r. 1687. Byl žákem svého ujce Roderiga, a první čelnější jeho alba byl oltářní obraz *sv. Kateřiny Sienské*, kterýž ní v kostele Santa Maria la nuova se nachází. smrti svého ujce odešel k Domenichinovi, rýž tehdy (1629) pracoval v Neapolském hlavn chrámě sv. Januaria. Po smrti tohoto svého stra odebral se S. do Říma, odkudž pak brzo zase ;til se nazpět do Neapole, kdež maloval oltářní ·asy pro chrám jeronymitův, do kaple rodiny Mustolské, pro chrámy: San Carlo al Gesù nuovo, ita Patrizia a j. Malbami na stěně ozdobil chrámy la Solitaria a San Martino. Hlavní jeho díla jsou t olejní obrazy růžencové v tak zv. Sanità a v San tro Martire, jakož i fresky v kostele San Carlo r theatinském kostele v Pizzo Falcone. V jeho lbách spojena přesnost Domenichinova se ;sobem Annibala Caracciho. I o plastických ›ch činí se zmínka mezi jeho výtvory, jen že iné z nich nás nedošlo, kdežto jeho malby téměř cky se zachovaly. *Mů.*

Sickinger Anselm, řezbář, v Mnichově žijící, . v Owingách v Hohenzollern-Hechingsku r. 1807, cuje hlavně ve slohu středověkém a provedl mezi hlavice sloupů ve trůnní síni a v basilice Mni›vské, mnohé ozdoby v kostele sv. Ludvíka, v bi›téce ve hlavní síni tamtéž, oltáře ve farním kole Veldenském, v kostele sv. Jošta v Landshutě ›ekařský oltář v kostele Matky Boží v Mnichově. le pochází od něho i několik pěkných náhrobků. jest nyní učitelem ornamentiky na Mnichovské ıdemii. *Mů.*

Siebeneicher Michal, historik, nar. v Lövenlu v Slezsku r. 1642; skončiv nižší studie vstoupil řehole premonstrátské v klášteře Hradišťském u ›múce, a byv vysvěcen na kněze pracoval na vi; Páně a zanášel se při tom co nejbedlivěji stumi humanistickými a historickými. Byltě muž mi důvtipný a vzdělaný, jazyků klasických i zemch dobře znalý a milovník dějin domácích, poli;ých a církevních; požíval také přízně a vážnosti šů mocných a vzácných doma i vně. Zemřel však ıejlepším věku na souchotiny dne 1. ledna 1680. ısal tato díla: *Historia montis sacri a prima oris ad sua usque tempora* (v Olomúci 1679, 8), již ial biskupovi Olomúckému Karlovi z Liechtenınu a hejtmanu zemskému, známému vlastenci hr. Kolovratovi Libšteinskému (tomuto s čem a onomu s německým přípisem). Kromě to sůril v rukopise: *Diariae annotationes ex notae seabbatum gradicensium deserviturae* (fol); *Obito; fratrum gradicensium ab ao 1666* (Tomi duo, fol.); *a abbatum gradicensium a dom. Pavorino usque Fridericum Schimelium; Historica relatio de conıonibus Mon. Gradicensis, series abbatum gradic; gestis ex actis eorundem aliisque memorabilibus in Moravia et adjacentibus provinciis a prima Gradicii erectione usque ad nostra tempora* (fol.; Příběhy kláštera Hradišťského od počátku až do r. 1593). *Ba.*

Siegert 1) August, malíř ve Vratislavi žijící (?). Vzdělával se z počátku na Berlínské akademii, později v Paříži u Davida. Obíraje se prvotně malbou historickou věnoval se na cestě po Itálii s dobrým úspěchem malbě krajin, kteréž oživoval histor. skupeními. Co zvláště zdařilé z nich jmenují se *Záliv Palermský, Divadlo Taorminské* a *Jezero Tatranské.* Krom toho maloval i správné diorámy a podobizny. — **2)** Karel August S., v Düsseldorfě žijící malíř genru, nar v Neuwiedu r. 1820, vzdělával se na Düsseldorfské akademii, s počátku u Hildebrandta, později u jiných mistrů tamějších. R. 1841 odebral se do Antorfu, kdež kopíroval několik obrazů Rubensových, načež navštíviv Paříž a Holandsko, usadil se ve svém rodišti co malíř podobizen. R. 1847 zavítal do Vídně, Benátek a Mnichova; po svém návratu maloval opět podobizny a vyučoval v knížecí rodině Neuwiedské. Přestěhovav se konečně do Düsseldorfu obdržel tam r. 1851 učitelskou stolici. Provedl mnohé zdařilé obrazy, z kterých zejména sluší uvésti: *Luther a Frondsberg na Římském sněmě ve Votmasu* (1843); *Sváteční den* (1853); *Nedělní jitro* (1854); *Výjev v hospodě za 30leté války; Domácí pobožnost ve svátek* (1860); *Dítky v dílně malířově* (1861); *Podělení chudé rodiny potravou v zámožném domě* (1862); *Při fortně klášterské* (1863) a j. *Mů.*

Siegewitz Johann Albrecht, sochař XVIII. stol. z Bamberka rodilý, pracoval ponejvíce ve Vratislavi, a sice r. 1735 v kostele sv. Alžběty náhrobek Teubnerův se sochou Víry, čtvero alegorických postav nad hlavním portálem tamější jesuitské koleje, několik jiných alegorických soch, andělův a pod. na zevnější stěně téléž budovy, a r. 1761 dřevěné sochy Arona a Mirjamy na velkých varhanách ve chrámě sv. Alžběty tamtéž. *Mů.*

Siemering Leopold Rudolf, žijící sochař, nar. v Královci, jest žák Bläserův. K novějším jeho dílům náležejí: mramorová *socha krále Viléma Pruského* pro novou bursu Berlínskou; charakteristicky pojatá *socha Leibnitzova* pro dům akademie v Pešti, a půvabně a jemně individualisované skupení: *Bacchus, jejž nymfa učí tančiti* (u obchodníka Borsiga v Moabitu), jakož i *náhrobek* na hřbitově sv. Matouše v Berlíně. R. 1868 konal S. cesty po Itálii a po Francii, a obdržel též řád korunní. *Mů.*

Siena, Sano n. Ansano di Pietro da, malíř italský, nar. v Sieně r. 1405, † r. 1481. Učil se umění svému s počátku nepochybně u Stefana di Giovanni Sassetta, jehož malby na obmítce na tak zv. bráně Římské v Sieně dokončil. On sám náleží k nejznamenitějším umělcům školy Sienské, z kterých nade mnohé předčí kresbou, nad větší část jich pak velebným a spanilým pojmutím Panny Marie a andělův, ve kterémž ohledu prý na slovo vzatému Angeliku da Fiesole zúplna se vyrovnává. Maloval ponejvíce v miniatuře a ozdobil četná díla toho druhu pracemi, z kterých ještě mnohé se zachovaly. Bibliotéka Sienská chová jím ozdobený kodex se stanovami universitními a breviář jeptišek řádu sv. Kláry; obzvláště výtečné jsou pak jeho miniatury v antifonáři. *Mů.*

Sigmund III., král Polský (v. hl. d.), byl netoliko horlivý přítel a podporovatel krásného umění, nýbrž i sám praktický umělec. Maloval mezi jin. alegorii na založení jednoho kláštera jesuitského, kterýžto obraz daroval své dceři při jejím zasnoubení s falckrabětem Filipem Vilémem na Rýně. Obraz ten

se pak dostal do galerie Düsseldorfské a odtud do Schleissheimu, kdež prý nějaký čas pokládán byl za dílo Tintorettovo. Kromě toho prý provedl král ten i mnohé zdařilé dílo zlatnické, jakýmiž pak obdařil buď některý kostel polský, buď některého z bližších přátel neb dvořenínů svých. *Mü.*

Sichem, Krištof von, rytec v Basileji. Od něho známa jest sbírka historických podobizen, vyšlá pod titulem *Eigentliche und gedenckwürdige Contrafacturen oder anbildungen wol verdienter und weitberümpter Kriegshelden, auss des hochwürdigen Bischoffs Pauli Jouy (Jovii) Elogijs oder Rhumschriffien gezogen, sampt deren jeder angehenckten summarischen Reimen, beide den History und auch gemälsverstendigen ergetzlich und verstendig. Durch Theobaldum Müller von Marpurck. Mit Römischer Kaiserlicher Maiestatfreyheit. Getruckt zu Basel bey Peter Perna 1577.* Kniha ta obsahuje 180 zdařilých dřevorytin, představujících podobizny od Romula až po Kosima Medicejského, z nichžto některé poznamenány jsou monogramem S-ovým. *Mü.*

Sichling Lazarus Gottlieb (v. dod. 1.) † v Lipsku r. 1863.

Silberschlag 1) Joh. Esaia, spisovatel, nar. se 16. list. 1721 v Aschersiebenu, studoval po odbytém gymnasium theologii a stal se pak nejprvé učitelem na klášterní škole v Bergenu, později pak kazatelem v Magdeburku. R. 1756 jmenován byl S. vrchním konsistoriálním radou a r. 1769 ustanoven za ředitele reálních škol v Berlíně. S. byl za své zásluhy zvláště literární členem četných učených společností. † v Berlíně 22. list. 1791. Ze spisů jeho připomínáme tyto: *Abhandlung vom Wasserbau an Strömen* (v Lipsku 1756—66); *Geogonie oder Erklärung der mosaischen Erderschaffung nach physikalischen und mathematischen Grundsätzen* (3 díly, v Berlíně 1780—83); *System der Neigung und Abweichung der Magnetnadel* (tamt. 1786); *Von dem die Bilder verdoppelnden isländischen Krystall- oder Doppelspath* (tamt. 1787); *Sur les trois principales machines de guerre des anciens, savoir la Catapulte, la Baliste et l'Onagre* (v Berlíně 1760) atd. — **2)** Georg Christoph S., spisovatel, bratr před., nar. se r. 1731 v Aschersiebenu; po odbytých studiích byl od r. 1743—62 co nástupce bratrův učitelem na školách v Bergenském klášteře, načež stal se kazatelem v Berlíně při kostele sv. Trojice a zároveň generálním superintendentem v Priegnitzi. Ze spisů S-ových dlužno uvésti následující: *Neue Theorie der Erde oder ausführliche Untersuchung der ursprünglichen Bildung der Erde nach den Berichten der hl. Schrift und den Grundsätzen der Naturlehre und Mathematik* (v Berlíně 1764); *Ausgesuchte Klosterbergische Versuche in den Wissenschaften der Naturlehre und Mathematik* (tamt. 1768); dále vydal S. řadu spisů obsahu theologického, zejména kázaní. † v Stendalu 12. čce 1790.

Sillem G., prof. a něm. spis., nar. se v Hamburku 18. říj. 1785, vstoupil po odbytých školách gymn. do filosofie, obrav sobě zejména přírodní vědy za hlavní předmět studií svých. Dosáhnuv doktorátu z filosofie stal se S. prof. zoologie a mineralogie na koleji Karlově v Brunšviku r. 1822. Ze spisů jeho, které vesměs uveřejněny ve větších souborných dílech přírodnických a časopisech vědeckých, uvádíme tyto: *Ueber den Anatas* (Oken's *Isis* 1825); *Ueber den Topas* (tamt. 1827); *Pseudomorphische Bildungen* (Poggendorfs *Annalen* 1847) a t. d. S. † 12. kv. 1852 v Brunšviku.

Silva, Posidonio Narciso da, žijící (?) stavitel portugal., obnovil mezi jin. chrám Belemský a založil jednotu portugalských stavitelů, jakož i archaeologické museum v Lisaboně. Jest členem [illegible] akademií a jednot uměleckých, obdržel [illegible] znamenání, mezi jin. řády věže a meče, [illegible] Mauricia, a jest královským komořím. [illegible]

Simmler Josef (v. hl. dílo) † ve [illegible] hř. 1868.

Simon 1) Thomas, médailleur XVII. [illegible] z Yorkshiru pocházející. Jeho učitelem [illegible] las Briot, po němž S. se stal [illegible] v mincovně. R. 1649 jmenován hlavním [illegible] mincí a pečetí, ryl za Cromwellova protektorátu [illegible] řilé kadluby k celým a k polovičním (ak [illegible] runám a k šilinkům; lecos pracoval i pro [illegible] wella samého i pro jeho syna. Po restauraci [illegible] vil několik medailí na korunování Karla II. [illegible] se soupeřem Roettierem přiměla jej k [illegible] mincovnu opustil. Avšak r. 1662 ryl [illegible] kadlub ke koruně a zemřel r. 1665 [illegible] George Vertue, životopisec našeho [illegible] Holára, vydal i jeho životopis a seznam [illegible] jeho prací. — **2)** Abraham S., anglický [illegible] leur XVII. století, z Yorkshiru [illegible] před., vynikal obzvláště svými podobiznami [illegible] lipanými. Doprovázel královnu Švédskou [illegible] na jejích cestách, konal též cesty po [illegible] landsku, nacházeje pro svou znalost v [illegible] mnoho příznivců. Po restauraci v Anglii [illegible] podobiznu králova pro nějaký navržený [illegible] † několik let na to u veliké chudobě. — **3)** [illegible] S., malíř a rytec, nar. v Paříži r. 1640 [illegible] lem v rytectví byl nepochybně Robert [illegible] jehož síly pak S. v rytinách svých [illegible] hleděl. Zdokonaliv se v Italii maloval [illegible] několik podobizen. Tyto představoval [illegible] votní velikosti a takové ryl i dle jiných [illegible] (Mignarda, Poussina, Salvatora [illegible] Hlavní jeho dílo jest *Ludvík XIV.* z r. 1684 [illegible] malby, a *Nicolas Chéron, spol. la Chaba[illegible]* — [illegible] Jean S., rytec franc., nar. v Normandii [illegible] † v Londýně r. 1755. Dostav se záhy [illegible] věnoval se tam zcela tak zv. černému [illegible] skobilení (mezzotinto), ve kterémž [illegible] G. Knellera, později i dle jin. mistrů [illegible] dobizny provedl. Čelnější z nich jsou: [illegible] *speare, John Milton, královna Alžběta, Mar[illegible]* paní *Walpoleová* dle M. Dahla; pak *K[illegible] hořící* dle Laguera a *Výjev* [illegible] — [illegible] Pierre S. ml., kreslič a rytec, nar. v [illegible] † tamtéž r. 1810. Květl v Londýně [illegible] a náležel svého času k nejlepším rytcům [illegible] vacím způsobu. Čelnější jeho rytiny [illegible] *Jones* dle J. Downmana; *Dr[illegible]* [illegible] burough a; *Kristus co zahradník* dle [illegible] a několik listů k *Shakespeare-gallery* [illegible] **6)** Henri S. de Briey, řezbář drahokamů [illegible] a medailleur, kvetší v Bruselu na počátku [illegible] letí. Jak mile vypukla franc. revoluce [illegible] k ní se vší horlivostí. Později dosazen [illegible] normální škole v Paříži. V tu dobu [illegible] bizmu *Napoleonovu* v karneolu, stal se [illegible] rem a ryl mnoho erbů franc. princů. [illegible] vydal erbovní knihu *Armorial général* [illegible] *français* ve 2 dílech. Roku 1814 postavil [illegible] dobrovolníků proti spojencům a bojoval [illegible] v čele téhož sboru. Později usadiv se v [illegible] byl od prince Oranienského jmenován [illegible] graveurem, od Ludvíka XVIII. pak [illegible] od Karla X. a Ludvíka Filipa zvolen [illegible] graveura; ryl mnoho podobizen [illegible] i jiných slavných mužův, jakož i [illegible] stavy do drahých kamenů. — **7)** [illegible] jící malíř franc. z Marsilie rodilý. [illegible]

v a Loubonův a proslul zvláště svými věrně přírody malovanými zvířaty. Co zvláště zdařilé obrazů jeho jmenují se: *Upomínka na St. Etienne*; *sta na jatky*; *Ovce*; *Krajina se zvířaty*. *Mü.*

Simonau Gustave Adolphe, žijící kreslič a li-ograf, hlavně však malíř architektury v akvarele, r. se v Bruggách v Belgii r. 1814. Jeho otec byl y po vynalezení kamenopisu co lithograf v Lonně se usadil, jsa s počátku v tom synem podpo-án. Zvláštní zalíbení v kresbě přimělo však toto, zcela věnovati se umění kreslitelskému. I kre-l tedy ponejvíce rozličná jednotlivá stavení i celá ista ze středověku; hlavním jeho dílem jsou však pod titulem *Les 24 principaux monuments go-ques de l'Europe* v kamenopise vydaná vyobra-ní 24 hlavních gotických budov v Evropě; kromě ho provedl však v lithografii i v akvarele mnoho ých znamenitých budov evropských, ve kterémž oru považován jest za jednoho z nejvýtečnějších ících malířů belgických; i udělen mu r. 1866 též lgický řád Leopoldův. *Mü.*

Simonov Ivan Michalovič, astronom a spisotel, nar. se v Astrachani r. 1785, oddal se po od-tých studiích přípravných s velikou horlivostí dě hvězdářské a stal se r. 1816 prof. astronomie meteorologie na universitě v Kazani, kterýž úřad livě zastával až do r. 1830. Mezi tou dobou byl zvolen také za rektora téže university, také vě-ké výpravy, řízením Bellinghausena a Lareva do Tichého moře podniknuté, účastnil se S. astronom s obětavostí vzornou, čině velmi vzácná zorování meteorologická a shromážděje pilně bo-ý materiál pro sbírky domácí. Od r. 1845 byl skutečným státním radou. † 21. led. 1855 v Ka-i. Ze spisů S-ých dle titulů uvádíme: *Essai sur méthode directe du calcul integral* (v Paříži 1824); *moires sur les séries des nombres aux puissances -moniques* (v Kazanu 1834); *Recherches sur l'action gnétique de la terre* (tamt. 1845); *Sur l'emploi hauteurs correspondantes en mer* (v Petrohradě, správách cís. akademie, 1840); *Réfutation de la tendue nécessité mathematique placement du cristal-pour conserver constante la distance focale de il* (v *Journal de Phisiolog.*, redigoval Magendie 4) atd.

Simpson, žijící malíř anglický. S počátku maal rozličné výjevy z války krimské, avšak odešed 1860 do Indie navštívil a vyobrazil tu krajiny, réž ještě nikdy představeny nebyly. Navrátiv se 4 letech zpět do Londýna vystavil tam 200 ta-ýchto vyobrazení nejznamenitějších místností a jin indických, kterýmž se dostalo všeobecného ání. *Mü.*

Simson William (v. hl. d.), angl. malíř, nar. 1800 v Dundee ve Skotsku, † r. 1847 Londýně. 1829 provedl první čelnější svůj obraz *12. srpna*, němž následovalo několik výjevů loveckých. Na maloval několik let podobizny, a odebral se ko-ně r. 1835 k dalšímu vzdělání svému na 3 léta Itálie. Po svém návratu provedl více znameni-h obrazů, z kterých nad jiné vynikají: *Mnich, kvis svého kláštera ukazující*; *Cimabue a Giotto* sbírce p. Roberta Peela); *Holandská rodina* (ve rce markýze Landsdownea); *Žebrající Kolumbus* sbírce p. W. Gordona); *Gil Blas u Laury* (v epshank-gallery); *Pokušení sv. Antonína*; *Zavraní princů v Toweru*; *Černoch, probodnut Hullan-* (v národní galerii). *Mü.*

Sindělić Štěpán, znamenitý srbský junák a avský vejvoda, nar. se ve vsi Grabovci v Ču-jském kraji kniž. Srbského. Jméno jeho připomíná poprvé v slavném boji na Ivankovći a u Tarаćina 1807, na Deligradu a Banji r. 1808. R. 1809 byl velitelem Čagarského obkopu, v němž leželo 3000 Srbův. Obkop ten nalezal se nedaleko vsi Kamenice, kdež stálo 10.000 mužů srbského vojska pod vrchním velitelstvím Miloje Todorovića. Toto vojsko mělo vzít pevnost Niš, a záměr ten byl by se tehdáž velmi snadno provésti dal, kdyby jen bylo více svornosti mezi jednotlivými srbskými vůdci bývalo. Nemístní řevnivost byla příčinou, že se ze srbské strany odkládalo s rozhodným vystoupením, až Nišský vezír s vojskem 40.000 mužů silným proti Srbům se postavil. Mezi tím odtáhnul Hajduk Veljko s jedním dílem srbského vojska ke Gurgusovci (nyn. Knjaževac), za ním odešel Petr Dobrnjac, davný přítel Mladenův, a ostatek srb. vojska ostal rozptýlen v šesti obkopech, z kterýchž S-ův nejčetněji obsazen byl, avšak byl i k nepříteli nejblíže pošinut. Ve středu 19. kv. ráno vrhla se celá turecká síla na S-e, který po kruté seči, vida že se Srbové z druhých obkopů nečinně na boj dívají, a nechtěje živ Turkům do rukou padnouti, zapálil ranou z bambitky složený v obkopu prach a vyhodil se se zbylými druhy a několik sty Turkův, kteří byli až do obkopu vnikli, do povětří. To vidouce Srbové v ostatních obkopech dali se na to k Deligradu na útěk. Toho dne ostalo na bojišti okolo 4000 mrtvých Srbů, z jichž hlav dal vezír potom vystavět pověstnou věž, jejíž zbytky ještě nyní při silnici Cařihradské a ¾ hod. od vsi Kamenice viděti lze. Památka S-ova slaví se i s rekovným jeho činem v četných národních písních. *Sč.*

Sipmann Gerhardt (v. hl. d.), malíř, zemřel r. 1866 v Mnichově. Krátce před smrtí zabýval se ještě zdobením jedné jídelny výjevy z báje o Bakchovi, kteréžto dílo velmi se chválí. Byl též rytířem řádu sv. Michala. *Mü.*

Sivan, devátý měsíc obecního a třetí církevního roku židovského (květen, červen).

Skidmore, v Coventry žijící sochař anglický, kterýž mezi jin. ozdobil štít kůru katedrály Lichfieldské řezbami slohu gotického, zejména 16 výtečnými andělskými postavami z mědi kutého díla. *Mü.*

Skoblikov Michal, lučebník a spis. ruský, nar. se 13. list. 1820 v Pense, byl magistrem chemie a technologie, později pak mimoř. profesorem technologie na universitě v Petrohradě. Ze spisů jeho vynikají zvláště: *Recherches sur quelques combinaisons nouvelles d'Iridium* (v Petrohradě 1853); *Sur l'action du sulfure de carbone sur les borates a une temperature élevée* (tamt. 1854). Dále rediguje S. od více let ruský časopis obsahu hornického a průmyslového. Také o cukrovarnictví a nejnovějších jeho pokrocích psal S. ruskou, velmi poučnou knihu 1854. *Mü.*

Skočdopole Antonín (v. dopl. 1.) sepsal ještě: *Obecná či národní škola. Její opravy a oddělení od církve* (1868 v Praze); *Katechismus náboženství katolického pro školy obecné* (1872), jemuž dostalo se přísného podrobného rozboru kritického v *Časopise katolického duchovenstva* od kaplana T. Nováka, načež vydáno druhé opravené vydání. Nyní vydává *Příručnou knihu bohosloví pastýřského* v Budějovicích, jejíž první dva dosud vyšlé svazky obsahují úvod do této vědy, pak liturgiku a homiletiku. Psal také do Borového *Časopisu duchovenského* a do *Školníka*.

Skřivan Gustav, první řádný profesor vyšší mathematiky, s vyučovací řečí českou na kr. polytechnice Pražské, nar. se 11. led. 1831 v Krucemburku co jediný syn koželuha Augustina S-a, který sobě přál, by také syn jeho koželužství se vyučil. Za tou příčinou vzal Gustava, když byl tento 4. hlavní třídu v Kutné Hoře odbyl, k řemeslu, kdež S. po celý rok strávil. Avšak touže po vyšším vzdělání vymohl

na otní přímluvou místního faráře, že po dlouhém zdráhání svolil poslati syna na studia technická, kteráž odbýval ve Vídni, v Praze a opět ve Vídni (1848—1853). Š. oblíbil si ze všech předmětů zvláště mathematiku, ve které se záhy tak zdokonalil, že mohl některým kolegům svým sám soukromě přednášeti (měl 11 posluchačů): *Ueber Differential- und Integralrechnung und ihre Anwendung auf höhere Geometrie.* Odbyv r. 1854 státní zkoušku stal se výpomocným učitelem na reálce v předměstí Wieden a v led. 1855 učitelem mathematiky na nově zřízené privátní technické škole Bílkově, kdež přednášel v 1. a 2. běhu 9 hodin týdně. R. 1858 zařídila se ve Vídni 4. vyšší reálka, pro kterou S. od vlády za ředitele jmenován byl, při čemž mu též uloženo, aby vypracoval organisační plán, čemuž také vyhověl. Pod jeho vedením dobyla si tato reálka brzy chvalného jména a následkem toho tak hojné návštěvy, že vládou jiným reálkám za vzor uváděna byla. Avšak administrativní práce vyplňovaly veškerý čas S-ův, čímž od vědeckých prací stále byl odlučován, a tak záhy vznikla v něm touha, vzdáti se svého místa a ucházeti se o místo na školách vysokých, kde by veškerý čas věnovati mohl mathematice. Dne 31. řna 1861 zasnoubil se se svojí sestřenicí Hedvikou Jetelovou v Sopotech. V témž roce vyšla péčí jeho žáků šesté třídy reálky Vídeňské lithografovaná jeho podobizna. Tou dobou seznámil se též s výtečným naším Šimerkou, jenž byl v Budějovicích suplentem. Místa v Písku sobě podávaného S. nepřijal, ač by byl rád z Vídně odešel, kdež jakožto horlivý Čech snášeti musil mnohé příkoří. Když zemský výbor český ještě před reorganisací koncem 1862 se usnesl na tom, že zřídí druhou stolici pro mathematiku na kr. polytechnice Pražské, žádal S. o tuto místo, jež též 6. ún. 1863 obdržel s titulem provisorního profesora. V Praze oddal se S. s největší horlivostí novému svému úřadu, i sepisoval přednášky pro své žáky. S-ova činnost byla neunavná, ani mnohé pohromy domácí neodvrátily ho od prací vědeckých, avšak zdraví jeho nebylo přiměřené duševní jeho síle. Již r. 1862 na prázdninách ve svém rodišti onemocněl na neštovice, a nedlouho na to ztratil milovanou svoji manželkou, kterážto ztráta velice na jeho mysl působila, tak že opětně sám v těžkou nemoc upadl. Zdálo se nicméně po čase, že úplně se pozdravil, a počátkem školního roku opět s velkou horlivostí svým pracím se oddal, než silné chrlení krve, které jej náhle přepadlo, uvrhlo jej na lůžko, s něhož k velkému žalu svých přátel více nevstal. † 6. led. 1866. Za pobytu svého ve Vídni co ředitel vyšší reálky na Selském trhu sepsal S. *Die Grundlehren der Zahlentheorie* (Wien 1862), vydav dříve již spisek český *K theorii řad bezkonečných* (ve Vídni 1862). Touž dobou ukončil též pojednání *Ueber einige Eulersche Integrale*, kteréžto vyšlo tiskem ve Schlömilchově *Zeitschrift für Mathematik und Physik.* Za pobytu svého v Praze vydal: *Základové analytické geometrie v rovině* (v Praze 1864) a *Přednášky o algebraické analysi* (tamt. 1865). Mimo to psal články do zpráv o zasedání kr. č. společnosti nauk, do Grunertova *Archiv der Mathematik und Physik*, kde též ve 46. ročníku uveřejněn jest stručný a věrný životopis jeho. Poslední práce S-ova pro ústav, pro nějž jedině žil, byl obšírný referát o zavedení diplomových zkoušek, který již churav dokončil. Rovněž na reorganisaci techniky pilného bral podílu. Upřímnou svojí snahou a vlídností získal si S. úplnou důvěru a lásku jak svých kolegů tak veškerých posluchačů, jimž dosud trvá v milé upomínce. Kr. česká společnost nauk zvolila jej r. 1863 za člena mimořádného, a sbor profesorský na technice již při první volbě za přednosu [illegible] odboru.

Škultéti Adam, učitel a hudebník [illegible] 20. pros. 1848 v Závodě v Trenčansku [illegible] školy v Slačanech, Trenčíně, Modře a [illegible] nemaje prostředků, aby mohl se vyšš[illegible] oddal se stavu učitelskému, byl [illegible] torem v Trenčíně, Osorově a Uh. [illegible] sešel 14. ún. r. 1803 a pochován [illegible] velikém účastenství obecenstva, [illegible] šafně a šlechetně zachovával podíval [illegible] lásky. Pohřeb ten oslavil tehdejší [illegible] lický Boh. Tablic řečí zvláštní [illegible] tištěna s titulem *Památka dobr*[illegible] S. byl důkladný hudebník a [illegible] vycvičiv výše 100 jinochů v umění [illegible] také zpěvník, jejž vydal r. 1798 v Brně [illegible] diera pod názvem *Melodyarum aneb* [illegible] *hlasů, zpěvů, obsahující* [illegible] *duchovních, které se ve velikém* [illegible] *nebrálí nalezají.*

Slater, žijící architekt anglický, [illegible] tickém slohu katedrálu Hilmoreskou [illegible] Petra v Edinburce, a obnovil (1860) [illegible] chesterskou a Limerickou. Roku 1861 [illegible] ke katedrále v Honolulu, dle něhož [illegible] býti budova půlkřovitá slohu gotického.

Slavík Jan Nep., mlynář a [illegible] nar. v Praze okolo r. 1810, † tamt. 17 [illegible] navštěvoval gymn. Staroměstské, [illegible] Malého, a ujal pak živnost mlynářskou [illegible] S. záhy přilnul s celou duší k národu [illegible] muž šlechetný a neobyčejně chtávý [illegible] život i jmění své službě vlasti. Nejedno [illegible] níkem a podporovatelem všelikých [illegible] které před rokem 1848 vycházely od [illegible] stenců k zvelebení národa a literatury [illegible] i štědrým dobrodincem všem, kdož na [illegible] pracujíce nedocházeli dostatečné [illegible] oběti vlasti přinášené. Takovým [illegible] novitě Al. Jelenovi při zakládání [illegible] Platnou zásluhu získal si S. [illegible] Měšťanskou besedu, jsa vedle faráře [illegible] z nejhorlivějších měšťanů Pražských, [illegible] ložení usilovali. Po převratu r. 1848 [illegible] do obecního zastupitelstva města Prahy, [illegible] octnul se následkem neblahých událostí [illegible] u veřejném sporu s hrabětem Lvem [illegible] k obraně své pohnuta se viděl vydati [illegible] *panu Janu Slavíkovi* a *Dodatek* [illegible] 1849). S. neustával v obětavém [illegible] když jmění jeho následkem rozličných [illegible] okolností (S. nebyl nikdy ženat) se [illegible] umějíc oběti přinášené srovnati s [illegible] v málo letech úplně schudl, při [illegible] *čovaly* mu život jednak nevděk mnohých, [illegible] byl velikomyslným dobrodincem [illegible] nemilé vědomí, že tak mnohá podpora [illegible] lena byla osobám naprosto nehodným. [illegible] žil S. skoro jedině podporou několika [illegible] mřel v nemocnici milosrdných bratří. [illegible] odbýván za vřelého účastenství [illegible] Vyjímaje přílišnou nepečlivost o sebe [illegible] řádného a vlasteneckého měšťana, jehož [illegible] zasluhuje býti potomstvu zachována.

Sleap Joseph Axe, velmi [illegible] malíř nejnovější doby, kterýž v [illegible] u mladém ještě věku zemřel, právě [illegible] počalo u větší známost přicházeti. [illegible] *chrám Santo-Pavelský* (z r. 1860) v [illegible] galerii se nyní co uměl. dílo vysoce [illegible] Londýnský dou jest na tom obraze vyjádřen [illegible]

Slivec ze **Slivic**, česká rodina šlechtická, .ž psala se dle zemského nyní sídla Slivic v Be- .nsku, a kvetla v XV—XVII. století, držíc statky .sluchov, Mentinu, Problice a j. v. Na začátku .letí XVII. připomínají se Krištof, Kašpar a .elichar bratří S-vcové z S., kteří se rozdělili .boží otcovské tak, že Kristof vzal sobě Voslu- .v. Tento měl za manželku Johanku ze Zap, .íž splodil syna Bohuchvala; zemřel však již 1612, odkázav statek Vosluchov synu jmenova- nu, a kdyby zemřel v nezletilosti, bratru Kašpa- i; bratra Melichara vyloučil však ode všeho .ictví, poněvadž byl jemu způsobil mnohá pří- .í. Nicméně držel r. 1615 týž Melichar S. .tek Vosluchov, jakož pak Elišběta Zapská .livic byla roku toho v držení statku Peruce a .ěkova. V druhé polovice století XVII. nepřichází .e rodina ta v registrech veřejných, při čemž při- .nínáme, že kvetoucí šlechtická rodina S-vců ze .ivic s rodinou nadepsanou naprosto není spo- .a ani erbem ani příbuzenstvím. *Ra.*

Slop z **Cadenberga** Josef Antonín, hvězdář .pisovatel, nar. se 31. říj. 1740 v Cadenu u Tri- .tu, oddal se po odbytých studiích gymnasialních .ilosofických s velikou horlivostí astronomii a me- .rologii, byl od r. 1765—1780 adjunktem zname- .ého hvězdáře T. Perelliho v Pise, a obdržel .smrti jeho professuru astronomie na universitě .ož i ředitelství hvězdárny Pisanské. S. podal ve .sech svých velmi vzácná pozorování hvězdářská, .íla jeho zvláště vynikala slohem jasným a ele- .tním. Dle titulu uvádíme zde tyto spisy S-ovy: *.ervationes siderum habitae Pisis in specula aca- .sica* etc. (v Pise od r. 1769—93); *Theoria come- .um annorum* 1769—70 (tamt. 1771); *Novae planetae .ervationes et theoria* (tamt. 1782); *Opposizione .rano osservate negli anni 1790—92* (tamt. 1799). .meckým jazykem napsal: *Von den Zeitgleichungen* .de's *Jahrbücher* 1778); *Ueber die von Ptolomaeus .enommene Fortrückung der Fixsterne in die Länge* .mt. 1779); atd. S. † v Pise r. 1808.

Smalfield, žijící schopný malíř anglický, maluje .iními barvami, ponejvíce výjevy z obecného ži- .a a vnitřek rozličných budov, první s neobyčej- .ı prostorou a velmi půvabně, druhé u výtečném .svitu, jen že ne vždy zcela správně kreslené. .losavadních obrazů jeho zvláště se chválí: *Doris*; *.upení dítek*; *Vnitřek kartouze*; *Žně*; *Truchlení za .lenos.* *Mü.*

Smee Alfred, lékař a spisovatel, nar. se 18. čna .18 v Camberwellu u Londýna, studoval medicinu .usadil se co praktický lékař v Londýně, kdež .é pořádal pravidelné přednášky na školách me- .inských. S. byl r. 1841 za své zásluhy o vědy .ařské a přírodnické jmenován členem král. aka- .nie v Londýně. Z četných spisů jeho dlužno .ésti tyto: *Elements of electro-metallurgy* (v Lon- .ně 1851); *On the state, in which animal matter is .ually found in fossils* (tamt.); *On the galvanic pro- .ties of metallic elementary bodies with a descrip- .n of a new chemico-mechanical battery* (tamt. .40); *On the production of electrotypes*; *On the cause .the reduction of metals from their salts by the .ltaic circuit* (1843—44); *New application of elec- .city to surgery* (1845) atd.

Smeltzing Jan, nizozemský medailleur XVII. .letí, z Nymveg rodilý. Medalií satyrickou způsobil .bě tolik nepřátel, že musil utéci do Francie; .šak památní peníz ke cti města Lejdy sjednal mu .ět povolení k návratu. Kromě toho provedl roz- .ná zdařilá díla pro císaře Leopolda I., pro krále .ancouzského Ludvíka XIV., a pro krále Anglické Jakuba II. a Viléma III. Zemřel ku konci XVII. století v Lejdě. — Jeho mladší bratr Martin, kte- rýž pro krále Španělského Karla III., a pro krále Polského Augusta II. pracoval, méně se chválí. *Mü.*

Smies Jakob, nizozemský kreslič, nar. v Am- sterodamě r. 1765, zemřel co úd král. ústavu Gent- ského r. 1825. Za svého mládí obdržel všechny ceny akademie Amsterodamské; později věnoval se hlavně vyučování, prováděje při tom duchaplné žertovné kresby k Fokkeově *Veselé cestě*, jakož i karika- turní ilustrace k rozličným romanům komickým. *Mü.*

Smith 1) Charles Harriott, stavitel angl., nar. r. 1792, † 1864, byl prvotně prostým kamení- kem, navštěvovav pak akademii učil se tam kreslit, a obdržel r. 1817 zlatou medalii za architekturu. Později studoval pilně mechaniku, archaeologii, lučbu a geologii, psal o lineární a vzdušné perspektivě a byl obzvláště důkladný znatel staviva, ve kterémž ohledu ho nejčelnější stavitelé angličtí na poradu brali. I co sochař dával prý neobyčejné vlohy na jevo. — 2) Orrin S., dřevoryjec angl., nar. 1799, † r. 1842, provedl mnohé výtečné xylografie k roz- ličným ilustrovaným dílům angl., jako ku Grayo- vým *Bardům* dle nákresů J. Talbota, k *Útěše zpěvu* a k j. — 3) George S., v Londýně žijící malíř, nar. tamtéž r. 1829, vzdělával se na král. akademii a u Cope, a maluje velmi živé a rozmarné výjevy z obecného života, při kterých jak jednající osoby, tak i krajiny i květiny se stejnou výtečností představeny bývají. K nejzdařilejším z nich náležejí: *Klopec na ptáka*; *Dítky v sudě*; *První den ustři- cový*; *Sestry*; *Na třešních*; *Tančící loutka*; *Fotograf na venkově*; *Zpurné dítě*; *Hra na špekulaci.* *Mü.*

Smitz (též Smits ps.), Kašpar, namnoze též Magdalenový S. zvaný, malíř XVII. století, z Holandska (dle jiných z Němec) pocházející, v An- glii však usedlý. Maloval obzvláště mnoho Magdalen, při kterých se mu nejlépe dařil výraz lítosti a skrou- šenosti. I jeho podobizny bývaly velmi oblíbeny, a neméně zdařile maloval květiny a ovoce. Založil zvláštní školu, z kteréž vyšlo několik řádných umělců. Zemřel v Dublíně r. 1707 (dle jin. už r. 1689) u ve- liké nouzi, ačkoli mu jeho malby dobře placeny byly. *Mü.*

Smolík Rupert, nar. v Praze 5. říj. 1832, stud. tamtéž na Novoměstském gymnasiu, r. 1854 vstoupil do řádu benediktinského u sv. Markéty v Břevnově, vysvěcen 24. čce 1859 kaplanil v Metličanech u No- vého Bydžova a v Polici u Králové Hradce, učiniv doktorát z theologie stal se pak profesorem pastýř- ského bohosloví v Králové Hradci. Sepsal *Rukověť pro zpovědníky*. Nákladem dědictví sv. Prokopa 1868 v Praze.

Smyth J. Talfourd, ryjec angl., nar. v Edin- burce r. 1819, † r. 1851. Učil se u W. Allana, jakož i na Trusteeské akademii ve svém rodišti, při čemž ale přece jen zůstal nejvíce samoukem. Roku 1837 odebral se do Glasgowa, odkudž ale později vrátil se zpět do Edinburku. Ryl ponejvíce dle Wil- kie, Altana a pro tak zv. *Art. Journal.* Jeho rytiny jsou velmi váženy. *Mü.*

Smythe Lionel, žijící angl. malíř genru a kra- jin. V dílech tohoto duchaplného umělce bývají kresba, kolorit, účinek i podání stejně výtečné. Jeho krajiny bývají originálně pojaté a velmi pravdivé; jeho genrové výjevy při všeliké lahodnosti své přece nevšední, jako jeho *Dívčiny v lese*; *Temná noc ne- daleko Goodwinův* a j. *Mü.*

Snell Rudolf, v Curichu žijící malíř krajin, před- stavuje velikolepé alpské krajiny, poeticky a chara- kteristicky pojaté, jako: *Pád Schmadribachu* a j. *Mü.*

Snětivý Bogoljub Jovanović, nar. 2. čna 1839

v Bohdanči, odkud otec jeho 1852 vystěhoval se nejprv do Slavonie a pak do Bělehradu Srbského, kde jal se provozovati řemeslo trublářské. S., zkoušev se dříve v rozličném jiném povolání, vstoupil 1866 do státní služby srbské a dostal se brzy k ministerstvu finančnímu, kdež pracoval nejprvé v oddílu pro hornictví, od 1869 v oddílu statistickém, a r. 1873 přesazen k ministerstvu osvěty. Pouze jeho zásluhou jest, že mohl každého roku vycházet jeden svazek úředního statistického díla *Državopis Srbije*. Vedle toho jal se S. sestavovati veliký *topograf.-statistický slovník Srbska*, jejž odevzdal ku posouzení učené společnosti srbské. Od 1869 jest S. pilným spolupracovníkem *Slov. Nauč.*, též *Květy* přinesly z jeho péra několik článků, a také do *Světozora* přispívá. Srbsky píše do časopisů *Radenik* a *Jedinstvo*. V letech 1871—72 byl korespondentem *Pokroku*, a jeho dopisy dotýkaly se jmenovitě Maďarů tak nemile, že rak. konsulát v Bělehradě obdržel nařízení po dopisovateli tom pátrati. O sobě vydal S. v srbském jazyku: *Organizacija zvanične statistike* (1873) a *Srpska zagranična trgovina* (1873). K vybídnutí knihkupce Wiganda píše nyní S. články pro šesté vydání Ritterova *Geographisch statistisches Lexicon*, obsahující nejen Srbsko, nýbrž i Bosnu, Hercegovinu a Černou Horu.

Sogni Giuseppe, žijící (?) malíř italský, nar. ok. r. 1800. Vzdělávav se v Miláně a v Římě maluje hlavně historické obrazy, avšak i podobizny a krajiny. Z prvních obzvláště se chválí: *Loučící se Kolumbus* (1828); *Únos Sabinusek* (1831); *Lombarďané po bitvě u Legnana* (1837). R. 1837 byl S. za profesor a ředitel akademie povolán do Bolonie; r. 1839 však v téže vlastnosti dosazen ku Breře Milánské. *Mü.*

Sohn 1) Julius, v Paříži žijící fosbář, z Mnichova rodilý, vynašel r. 1842 nápodobení plastických prací ve *franc.* mořské pěně. Nápodobiv takto velmi věrně četná díla Schwanthalerova dosáhl tím ve Francii dobré pověsti a jisté populárnosti. Král Ludvík Filip učinil u něho mnohé zakázky, mezi jin. objednal vypuklou řezbu s válečnými činy prince Joinvilla. Roku 1847 obdržel S. za svůj vynález od vlády franc. velikou stříbrnou medailii. — **2)** Vilém S. (v. hl. d.), narodil se v Berlíně r. 1830. Pracoval z počátku více v oboru malby historické a provedl na tomto poli mnohé zdařilé dílo, jako jsou jeho: *Kristus na rozbouřeném moři* (z r. 1853, ve městské obrazárně Düsseldorfské); *Kristus na hoře Olivetské* (z r. 1855, v kostele míru v Javoru ve Slezsku); *Genovefa* (u obchodního rady Schnitzlera v Rýnu-Kolíně). Později však obrátil se rozhodně k malbě genrové, a tu došel veliké pochvaly svými obrazy: *Rozličné dráhy života; Otázka na svědomí; Porada u právního přítele.* V nejnovější době provedl větší malbu pro Berlínskou národní galerii: *Slavení večeře Páně v protestantské patricijské rodině.* — **3)** Paul Eduard Richard S., bratranec a švagr před., syn a žák Karla S. (viz t.), nar. v Düsseldorfě r. 1834, vzdělával se dále na Düsseldorfské akademii u malíře historického Schadowa, a později u malíře genru Jordána. Od r. 1862 pracuje samostatně a maluje velmi zdařile genrové výjevy, za nejnovější doby pak nejvíce podobizny. Z prvních dob obzvláště se chválí: *Ubytovaní vojska na venkově; Slepý žumař a jeho dítě při bouřce; Rozkoš matčina; Starožitník;* z druhých pak podobizna otcova. *Mü.*

Sohncke Ludvík Adolf, mathematik a spisovatel, nar. se 20. čna 1807 v Kralovci v Prusku, studoval tamtéž gymnasium, načež vstoupil na fakultu filosofickou do odboru mathematiky, fysiky a věd přírodních. R. 1833 stal se S. doktorem filosofie, a [illegible] nášel pak po dvě léta co soukromý docent [illegible] matiku na universitě Kralovecké, načež r. [illegible] volán byl za řádného prof. téhož přednášet [illegible] soké školy v Halle. S. byl literárně v [illegible] vědy velmi pilný a napsal řadu důmyslných [illegible] z nichž zde dle titulu uvádíme následující: [illegible] *lung von Aufgaben aus der Differential- und Integralrechnung* (v Halle 1850); *Analytische* [illegible] (2 díly, tamt. 1851—54); *Bibliotheca* [illegible] *etc.* (Spis tento S. nedokončil sám, další [illegible] spracování a ukončení uvázal se W. [illegible] r. 1854); *De motu corporum coelestium* [illegible] *sistente* (v Crelle's *Journal* 1833); [illegible] *dulares pro transformatione functionum* [illegible] (tamt. 1837); *Ueber das sphaerische* [illegible] nert's *Archiv* 1844) atd. S. † v Halle 10. [illegible] zanechav valnou část pozorování a [illegible] v rukopisech.

Solger Bernhard, v Norimberce žijící [illegible] nar. r. 1812 v Rentweinsdorfě v Bavorsku [illegible] kem profesora Gärtnera v Mnichově a [illegible] se pak dále na cestách. Později stal se [illegible] radou města Norimberka, a staví hlavně v [illegible] gotickém. Jeho budovy ve slohu tom vyznamenávají se při veliké přesnosti slohu hlavně [illegible] vrhem stavby a přizpůsobením slohu [illegible] bám a požadavkům novější doby. Nejčelnější [illegible] jež umělec ten co stavitelský rada v Norimberce provedl, jsou: nemocnice, banka, *obchodní* [illegible] *mlýn Kateřinin, Mariánská brána* a [illegible] na hřbitově sv. Rocha tamtéž, jakož i [illegible] *kostel* ve Steině.

Soloman 1) Abraham, novější malíř [illegible] cký, nar. v Londýně r. 1824 z židovských [illegible] † v Biarritzi r. 1862. Dostav se r. 1838 do [illegible] školy Bloomsburyské obdržel na této [illegible] roku medailii. Roku 1839 vstoupil do akademie [illegible] dýnské a dosáhl i na této 2 medailie. O[illegible] obesílal výstavy akademie a britického [illegible] rovými obrazy, kteréž, vynikajíce [illegible] vostí předmětu, ostrou charakteristikou a [illegible] rozmarem zjednaly původci svému [illegible] bého Hogartha. K nejzdařilejším z nich [illegible] *Svědomí* (1846); *Výjev z Vikáře Wake* [illegible] *Tambrna* (1849); *Příliš podobno!* výjev z [illegible] ckého života (1850); *Odchod* a [illegible] *železné dráze* (1854); *Čekání na rozsudek* a [illegible] (1857 a 1859; opět dva zajímavé [illegible] *Utopený* (1860); *Útěcha* (1861); [illegible] (1861). — Jeho bratr **2)** Simon S. [illegible] lířem v Londýně žijícím, a jakkoli v [illegible] jeví dosti smyslu pro krásu a [illegible] nedostává se mu přece tolik původnosti [illegible] vosti, co bratru Abrahamovi. — I [illegible] Rebekka, obírá se krásným uměním; r. [illegible] v Londýnské výstavě obraz *Ze* [illegible]

Soltau Heinrich Wilhelm, žijící malíř [illegible] nar. v Hamburce r. 1812. Učiv se [illegible] v Mnichově vystoupil tu poprvé r. 18[illegible] o *dalíčkách*, dávaje v obraze tom na jevo [illegible] lent poetický. V následujících dvou [illegible] *Večeře františkánském* (1837) a *Vchodu* [illegible] *stel v Benátkách*, osvědčil se co schopný [illegible] taktury. Stejnou pravdivost a bedlivé [illegible] zorovati lze v jeho *Plavbě po Isaře*. R. [illegible] do Paříže, kdež pro Bavorského krále [illegible] piroval rozličné miniatury. R. 1843 provedl [illegible] ozdobení dikůvzdání města Hamburku [illegible] Francie, Sas, Dánska a Ruska za jejich [illegible] Později zase kreslil a vydal pěkné [illegible] *ským písním*, zhotoviv už dříve [illegible]

-ckým, v rytině leptacím spůsobem provedené. -ršovav se r. 1849 delší čas v Lüneburku našel tamějších sakristiích a kostelních komorách množ-rí památek uměleckých, kteréž pak i vydal u věr-ch vyobraseních.

Solvyns Frans Baltasar, nizozemský malíř, nar. Antorfě r. 1760. Byl žákem Guertemonto-m a obdržel už v 11. roce svém od Antorfské aka-mie cenu v kreslení, načež vzdělávaje se dále v Pa-ží u Vincenta představoval s obzvláštním zalí-ním a s dobrým zdarem předměty námořské. Po-ěji stal se kapitánem tvrze Lillo, na to námeckým jtmanem v Laekenu. Byv revolucí se své dráhy ztknut vydal se na cesty a doprovásel anglického mirála Pophama do Indie. Zde sebral množství kresů tamějších krajův, obyčejův a p., kteréž pak ott ryl spůsobem leptacím. Stráviv takto 15 let Indii nastoupil S. s bohatou kořistí zpáteční cestu své vlasti, avšak na pobřeží španělském loď se roskotala, při čemž ale umělec jak život tak i esby své zachránil. R. 1800 vydal tyto v Paříži 4 dílech a 288 rytinách, od něho samého lepta-m spůsobem provedených. Tyto rytiny nejsou sice j výtečnější, avšak pravdivostí svou velezajímavé. jmenován jest pak přístavním kapitánem Antorf-ým, maloval ještě několik zdařilých námořských razů v oleji a zemřel r. 1824. *Mü.*

Somaini Francesco, novější malíř italský, v Mi-ně žijící. Vzdělávav se na tamější akademii ob-žel tam hlavní cenu, a pracoval pak dílem pro ka-drálu Novarskou, dílem pro bránu míru v Miláně. 1828 měl v tamější výstavě pochvalně přijaté upení z mramoru představující *Matku se synem ým manžela oplakávající.* Později prováděl nejvíce hrobky v sochách i u vypuklé řezbě. *Mü.*

Sommeiller, inženýr, † v Turině 12. čce 1871; provedení tunelu Mont-Cenisského získal si S. j větších zásluh zároveň s inženýry Grandisem a rattonim. Otevření tunelu pro všeobecnou jízdu dne . září 1871 se S. nedočkal. V literatuře vyniká mnohými původními a velmi důmyslnými pra-mi v odborných časopisech uveřejněnými.

Somov Josef, prof. a učenec rus., nar. se 13. čna 315 v guberaii Moskevské, studoval po odbytých colách přípravných na filosofické fakultě v Moskvě, ież také ve vědě té hodnosti doktorské dosáhl. ozději stal se S. prof. mathematiky na universitě Petrohradě, načež za nedlouho svěřena mu pro-sura téhož předmětu také na tamější kadetní škole sařské. S. byl za zásluhy své jmenován členem s. akademie věd a státním radou. Ze spisů jeho vádíme následující: *Théorie des équations algébri-ues déterminées* (v Moskvě 1841); *Théorie analytique s la lumière; Pt. 1. Propagation des ondes lumi-euses dans les milieux isotropes* (v Petrohradě 1850); *ur l'equation algébrique à l'aide de laquelle on dé-rmine les oscillations très-petites d'un système de oints matériels* (tamt. 1859); ve zpravách cís. aka-emie věd v Petrohradě uveřejnil S. *Sur le rectifi-ation graphique de l'ellipse* (1850); *Memoires sur s axes et les moments principaux des corps homo-ènes* (1851) atd.

Sondermann Hermann, žijící malíř genru, ar. v Berlíně r. 1832. Malovav s počátku u Otta Berlíně podobizny vzdělal se pak dále v Antorfě, Paříži a konečně v Düsseldorfě, kdež v umění vém u Jordana se dotvrdil. Maluje zajímavé gen-ové obrazy s ostrou individualisací, jen že barvi-ost nebývá vždy nejskvělejší. Co zvláště zdařilé menují se: *Den před slavností; Zkoušení údlenky; Domácí blaho; Vypravující babička; Veřejný prodej; lanice; Svatební smlouva; Věneček při kafíčku. Mü.*

Sonje Jan, holandský malíř XVII. stol., v Rotter-damě umění své provozovavší († r. 1691). Maloval velké hornaté krajiny v italském slohu, s jasným nebem, stříbrnými oblaky, jen že s poněkud tmavým popředím. Stromy charakteristicky podával; jeho zví-řata a osoby jsou velmi pravdivé a živé. Maloval zejména mnohé Porýnské krajiny ve spůsobě a vkuse H. Sachtlevena. *Mü.*

Sonnenschein Johann Valentin, sochař a stu-katurník, nar. v Ludwigsburku ve Virtemberku 1749. Vzdělávav se na Štutgartské akademii prováděl pak četné a vkusné stukaturní práce pro zámek Solitude, načež odebrav se do Švýcar pracoval zde s počátku v jedné továrně na porculán v Curichu, později pak jmenován byl profesorem na akademii Bernské. Zde provedl mezi jin. sochu *Ganymeda* (1804) a vzorec k pomníku Albrechta z Hallerů. Vyučoval v kre-slení Danneckera (ještě ve Štutgartě) a Uste-riho a zemřel r. 1816. *Mü.*

Sopers Antoine, sochař v Bruselu žijící. Roku 1860 udělena mu zlatá medalie v Bruselu a r. 1864 v Paříži. Jeho díla jsou velmi půvabně provedena; tak jeho *Paní s lasturou* (mramorová socha); *Hra-jící Neapolitán* (mramorová soška); *Čas* (sádrová socha). *Mü.*

Sorri Pietro, ital. malíř, nar. v Gusme u Sieny r. 1556. Počátkům svého umění se učil u Salim-beniho, načež odešed do Florencie dále se vzdě-lával u Domenika z Fassignana, jehož dceru pak pojal za manželku. Maloval v napolo Benát-ském, napolo Florentinském slohu tohoto svého mi-stra, s menší sice zručností, ale s půvabnější bar-vitostí a se správnější kresbou. Hlavní jeho malby jsou v katedrále Pisánské: *Vysvěcení katedrály* a *Rozhovor Kristův s učenci*, při kterýchžto malbách obzvláště se chválí část architektonická. R. 1610 odebral se do Janova, kdež založil školu, z které vyšlo několik výtečných žáků. Později odešed do Říma maloval tam *Zasnoubení Panny Marie* pro kostel v Santucciu u Sieny, a zemřel r. 1622 ve svém ro-dišti. Při jeho dílech chválí se spanilá výmyslnost, jemné a volné vedení štětce a vznešenost idey. *Mü.*

Sosias, řecký malíř váz, od něhož v Berlíně se nachází pěkná, v Camposcale u Vulci nalezená číše s červenými postavami, v přísném slohu bedlivě provedená. Figury ty představují zevnitř bohy, uvnitř pak *Raněného Patrokla, jejž přítel Achilleus ob-vazuje. Mü.*

Soto, don Lorenzo de, španělský malíř, nar. v Madridě r. 1634, učil se u Aguera, jehož v oboru malby krajin šťastně nápodoboval. Později maloval i větší duchaplné obrazy s historickou staffáží. Avšak dosáhnuv vrchole svého vzdělání obnovil starou hádku strany ukládání daní umělcům, čímž se tak rozmrzel, že, vzdav se malby, uvázal se v nějaký úřad a te-prvé po letech, avšak ne více s předešlou zručností, opět malovati započal. Zemřel u veliké bídě a nouzi r. 1688. *Mü.*

Sotomayor, Luis de, španělský malíř, nar. ve Valencii r. 1635. Jsa s počátku žákem malíře bitev Estebana Marche opustil tohoto za příčinou jeho hrubosti, a vzdělával se pak ve škole Juana Car-reña v Madridě. Po svém návratu do Valencie pro-vedl tam četná díla, svědčící o jeho výmyslnosti a vkusné barvitosti, a zjednavší mu dobrého jména mezi jeho krajany. Od něho pocházejí obrazy *sv. Kryštofa a sv. Augustina mezi Pánem Kristem a Pannou Marií* v kostele jeptišek augustiánek, jakož i obraz *Panny Morenity* v kostele obutých karmelitánek ve Valencii. Navrátiv se opět do Madridu zemřel tam už r. 1673. *Mü.*

Soubeyran Pierre, ryjec a stavitel, nar. v Ge-

v Bohdanči, odkud otec jeho 1852 vystěhoval se nejprv do Slavonie a pak do Bělehradu Srbského, kde jal se provozovati řemeslo truhlářské. S., skoušev se dříve v rozličném jiném povolání, vstoupil 1866 do státní služby srbské a dostal se brzy k ministerstvu finančnímu, kdež pracoval nejprvé v oddílu pro hornictví, od 1869 v oddílu statistickém, a r. 1873 přesazen k ministerstvu osvěty. Pouze jeho zásluhou jest, že mohl každého roku vycházet jeden svazek úředního statistického díla *Državopis Srbije.* Vedle toho jal se S. sestavovati veliký *topograf. statistický slovník Srbska*, jejž odevzdal ku posouzení učené společnosti srbské. Od 1869 jest S. pilným spolupracovníkem *Slov. Nauč.*, též *Květy* přinesli z jeho péra několik článků, a také do *Světozora* přispívá. Srbsky píše do časopisů *Rodenik* a *Jedinstvo.* V letech 1871—72 byl korespondentem *Pokroku*, a jeho dopisy dotýkaly se jmenovitě Maďarů tak nemile, že rak. konsulát v Bělehradě obdržel nařízení po dopisovateli tom pátrati. O sobě vydal S. v srbském jazyku: *Organizacija zvanične statistike* (1873) a *Srpska zagranična trgovina* (1873). K vybídnutí knihkupce Wiganda píše nyní S. články pro šesté vydání Ritterova *Geographisch statistisches Lexicon*, obsahující nejen Srbsko, nýbrž i Bosnu, Hercegovinu a Černou Horu.

Sogni Giuseppe, žijící (?) malíř italský, nar. ok. r. 1800. Vzdělávav se v Miláně a v Římě maluje hlavně historické obrazy, avšak i podobizny a krajiny. Z prvních obzvláště se chválí: *Loučící se Kolumbus* (1828); *Únos Sabiňanek* (1831); *Lombardové po bitvě u Legnana* (1837). R. 1837 byl S. co profesor a ředitel akademie povolán do Boloně; r. 1839 však v téže vlasnosti dosazen ku Breře Milánské. *Mü.*

Sohn 1) Julius, v Paříži žijící řezbář, z Mnichova rodilý, vynašel r. 1842 nápodobení plastických prací ve franc. mořské pěně. Nápodobiv takto velmi věrně četná díla Schwanthalerova dosáhl tím ve Francii dobré pověsti a jisté populárnosti. Král Ludvík Filip učinil u něho mnohé zakázky, mezi jin. objednal vypuklou řezbu s válečnými činy prince Joinvilla. Roku 1847 obdržel S. za svůj vynález od vlády franc. velikou stříbrnou medalii. — **2)** Vilém S. (v. hl. d.), narodil se v Berlíně r. 1830. Pracoval s počátku více v oboru malby historické. a provedl na tomto poli mnohé zdařilé dílo, jako jsou jeho: *Kristus na rozkaceném moři* (z r. 1853, ve městské obrazárně Düsseldorfské); *Kristus na hoře Olivetské* (z r. 1855, v kostele míru v Javoru ve Slezsku); *Genovefa* (u obchodního rady Schnitzlera v Rýno-Kolíně). Později však obrátil se rozhodně k malbě genrové, a tu došel veliké pochvaly svými obrazy: *Rozličné dráhy života; Otázka na svědomí; Porada u právního přítele.* V nejnovější době provedl větší malbu pro Berlínskou národní galerii: *Slavení večeře Páně v protestantské patricijské rodině.* — **3)** Paul Eduard Richard S., bratranec a švagr před., syn a žák Karla S. (viz t.), nar. v Düsseldorfě r. 1834, vzdělával se dále na Düsseldorfské akademii u malíře historického Schadowa, a později u malíře genru Jordána. Od r. 1862 pracuje samostatně a maluje velmi zdařile genrové výjevy, za nejnovější doby pak nejvíce podobizny. Z prvních dob obzvláště se chválí: *Ubytování vojska na venkově; Slepý šumař a jeho dítě při bouřce; Rozkoš matčina; Starožitník;* z druhých pak podobizna otcova. *Mü.*

Sohncke Ludvík Adolf, mathematik a spisovatel, nar. se 20. čna 1807 v Kralovci v Prusku, studoval tamtéž gymnasium, načež vstoupil na fakultu filosofickou do odboru mathematiky, fysiky a věd přírodních. R. 1833 stal se S. doktorem filosofie, a přednášel pak po dvě léta co soukromý docent mathematiku na universitě Kralovecké, načež r. 1835 povolán byl za řádného prof. téhož předmětu na vysoké školy v Halle. S. byl literárně v oboru své vědy velmi pilný a napsal řadu důmyslných spisů, z nichž zde dle titulu uvádíme následující: *Sammlung von Aufgaben aus der Differential- und Integralrechnung* (v Halle 1850); *Analytische Vorlesungen* (2 díly, tamt. 1851—54); *Bibliotheca mathematica etc.* (Spis tento S. nedokončil sám, načež v další spracovaní a ukončení uvázal se W. Engelmann r. 1854); *De motu corporum coelestium in medio resistente* (v Crelle's *Journal* 1833); *Aequationes modulares pro transformatione functionum ellipticarum* (tamt. 1837); *Ueber das sphaerische Viereck* (Grunert's *Archiv* 1844) atd. S. † v Halle 10. led. 1853, zanechav valnou část pozorování a badání svých v rukopisech.

Solger Bernhard, v Norimberce žijící stavitel, nar. r. 1812 v Rentweinsdorfě v Bavořích. Jest žákem profesora Gärtnera v Mnichově a vzdělával se pak dále na cestách. Později stal se stavitelským radou města Norimberka, a staví hlavně ve slohu gotickém. Jeho budovy ve slohu tom vyznamenávají se při všeliké přesnosti slohu hlavně jasným návrhem stavby a přispůsobením slohu toho k potřebám a požadavkům novější doby. Nejčelnější budovy, jež umělec ten co stavitelský rada v Norimberce provedl, jsou: *nemocnice, banka, obchodní škola, nový mlýn Kateřinin, Mariánská brána* a *umrlčí komora* na hřbitově sv. Rocha tamtéž, jakož i *protestantský kostel* ve Steině. *Mü.*

Soloman 1) Abraham, novější malíř anglický, nar. v Londýně r. 1824 z židovských rodičů, † v Biarrizi r. 1862. Dostav se r. 1838 do umělecké školy Bloomsburyské obdržel na této ještě téhož roku medalii. Roku 1839 vstoupil do akademie Londýnské a dosáhl i na této 2 medalie. Od r. 1843 obesílal výstavy akademie a britického ústavu genrovými obrazy, kteréž, vynikajíce zvláštní zajímavostí předmětu, ostrou charakteristikou a jemným rozmarem zjednaly původci svému pojmenování druhého Hogartha. K nejzdařilejším z nich náležejí: *Snídaně* (1846); *Výjev z Vikáře Wakefieldského* (1847); *Tančírna* (1849); *Příliš podobno!* výjev z uměleckého života (1850); *Odchod* a *návrat vlaku na železné dráze* (1854); *Čekání na rozsudek* a *Nevinen!* (1857 a 1859; opět dva zajímavé poboční kusy); *Utopená* (1860); *Útěcha* (1861); *Domnělý chorý* (1861). — Jeho bratr **2)** Simon S. jest též malířem v Londýně žijícím, a jakkoli v obrazech svých jeví dosti smyslu pro krásu a skvělou barvitost, nedostává se mu přece tolik původnosti a trošivosti, co bratru Abrahamovi. — I sestra obou, Rebekka, obírá se krásným uměním; r. 1862 měla v Londýnské výstavě obraz *Za oponou.* *Mü.*

Soltau Heinrich Wilhelm, žijící malíř a rytec, nar. v Hamburce r. 1812. Učiv se umění svému v Mnichově vystoupil tu poprvé r. 1835 *Slavností o dušičkách*, dávaje v obraze tom na jevo veliký talent poetický. V následujících dvou obrazích: *Klášteře františkánském* (1837) a *Vchodu do paláce Castei v Benátkách*, osvědčil se co schopný malíř architektury. Stejnou pravdivost a bedlivé provedení pozorovati lze v jeho *Plavbě po Izeře.* R. 1840 odešel do Paříže, kdež pro Bavorského krále Ludvíka kopiroval rozličné miniatury. R. 1843 provedl malebné ozdobení díkůvzdání města Hamburku panovníkům Francie, Sas, Dánska a Ruska za jejich podporu. Později zase kreslil a vydal pěkné ilustrace k dětským písním, zhotoviv už dříve *variace k písním ně-*

Spangenberg, jméno několika žijících umělců neckých. 1) Louis, nar. v Hamburce r. 1824, t architektem a malířem, a vyučiv se v prvním dmětu u Eisenlohra v Karlsruhe byl pak v 844—45 při stavbě železnic zaměstnán, věnovav však později malbě architektury a krajin, vzdě-al se v oboru tom u E. Kirchnera v Mnichově ak v Bruselu, načež i on v Paříži se usadil. Pro-l podobně mnohé zdařilé dílo, z kterých ob-záště se chválí pěkné akvarely: *Akrokorinth; Akro-is Athénská; Krajina severoněmecká; Bouře na nině; Oldenburský sedlský dvorec; Vřesoviště na jensteině v Harcu; Rybářská chatrč na Baltickém ři; Krčma v Piemontě.* — 2) Gustav Adolf bratr před., malíř v Berlíně žijící, nar. v Ham-ce r. 1828. Jsa k umění přiveden uměleckou kou otcovou učil se od r. 1844 u Hermanna uffmanna, v l. pak 1846—48 u Delessira Iosumu a v l. 1848—50 na akademii Antorfské. tdiv se na to v Paříži maloval tam zdařilé gen-é obrazy, z kterých zasluhují býti jmenovány: *lení dítě; Krysař Hamelský; Večer svatojanský ýno-Kolíně* a *Noc filipojakubská.* Přestěhovav se do Berlína maloval tam za poslední doby ně-ik velmi zdařilých výjevů ze života Lutherova, nóna: *Lutherovu domácí hudbu; Luthera co pa-e Jiříka; Luthera a Melanchthona.* Též jeho *My-cova rodina* velmi se chválí. — 3) Friedrich malíř historický, nar. v Gotinkách r. 1843, vzdě-il se v Mnichově u Ramberga, později ve Vý-u u Pauwelse, a malovav tu *Vítězoslávu jednoty rické* pro kapitolium ve Washingtoně došel tímto m výborné pověsti. Na to vrátiv se opět do Mni-va maloval tu *Drancující Vandaly* a *Geisericha, hujícího z Říma s Eudoxií*; za tyto malby byl namenán od tamější historické jednoty, kteráž lší objednání u něho učinila. *Mü.*

Spanno Bartolomeo, zlatník a sochař italský, eggia rodilý, byl syn zlatníka Klementa S-a rovedl r. 1520 dvě stříbrná poprsí do chrámu sv. tiny v Padově, *sv. Prosdocima* a *sv. Justinu*, jakož vypuklé řezbě výjevy ze života těchto svatých; *biskupa Maleguzziho* s Arlotti v katedrále Reg-ské (1525) a konečně náhrobek ss. Chrysanta a ia tamtéž. *Mü.*

Sparmann Karel Christian, novější malíř ně-ký, nar. v Míšni r. 1805. První studia svá konal svém rodišti u malíře květin Samuela Ar-lda, pak v Drážďanech u professora Dahla, na-se stal učitelem v kreslení u prince Ludvíka oleona, napotomního císaře Francouzského, na nenbergu. Později cestovav po Tyrolsku a po cařích sebral tam množství studií, kterých pak brým úspěchem použil ke zdařilým obrazům svým. ěchto buďtež jmenovány: *Úžina Sustenská v ho-h Bernských; Pustina; Krajina Dessavská* a *Po-na Wetterhorn ve Švýcařích.* Umělec ten zemřel rážďanech r. 1865. *Mü.*

Spence Benjamin Eduard, novější sochař angl., v Liverpoole r. 1822, † v Livorně r. 1866. ního vzdělání svého nabyl u svého otce, podobně aře a Gibsonova spolužáka, načež co 23letý ch odebrav se do Říma pracoval tam po nějaký u svého krajana Wyatta, po jehož smrti (1850) ho dílnu převzal. Již před svým odchodem do ie ryl výtečné poprsí anglického dějepisce W. coe, jakož i skupení na památku zemřelého vé-y z Asincourtu provedl, za kteréžto poslední mu v Manchesteru cena přiřknuta byla. Z dal-jeho prací zasluhují býti jmenovány: *Horská inka (Highland Mary); Nalezení Mojžíše; Ovčák hana Deansova před královnou Karolinou* a *Ře-ptající anděl*; posledně jmenované dílo jest obzvláště zdařilé skupení z mramoru. *Mü.*

Speranza 1) Giovanni Battista, italský malíř, nar. v Římě ok. r. 1610. Byl žákem Francesca Albana, u kteréhož důkladně kresliti se naučil. Pilným a bedlivým studováním starých mistrů stal se i dobrým malířem na obmítce, avšak zemřel už r. 1640. Malby od něho jsou v kostele sv. Kateřiny Sienské, v sirotčinci a jinde. — Jeho bratr 2) Stefano S., byl schopným sochařem. *Mü.*

Spielmann Jakob Reinhold, spisovatel, nar. se ve Štrasburku 31. bř. 1722, studoval medicinu a byl r. 1748 za doktora lékařství promovován, načež stal se r. 1755 prof. medicíny, později pak také lučby na universitě ve Štrasburku. Z literárních prací S-ových uvádíme pouze důležitější, jako: *Institutiones chemicae, praelectionibus academicis adcommodatae* (v Paříži 1763, 2 díly); *Dissertatio de argilla* (tamt. 1766); *Institutiones materiae medicae* (tamt. 1784); *Pharmacopaea generalis* (tamt. 1783); *Dissertatio sistens comentarium de analysi urinae et acido phosphorico* (tamt r. t.). Většina spisů S-ových vydána byla také v překladu na jazyk německý. † 9. září 1783 ve Štrasburku.

Spiller Philipp, něm. spis. přírodnický, nar. se 26. září 1800 v Einsiedelu, věnoval se po odbytém gymnasium studiím přírodních věd, kteréž pak co učitel na různých gymnasiích přednášel. R. 1837 stal se prof. a za nedlouho ředitelem gymnasia v Posnani. Z četných spisů S-ových připomenouti dlužno následující: *Die bürgerlichen und kaufmännischen Rechnungsarten* (v Hlohově 1834); *Das System der Elementararithmetik* (tamt. 1846); *3200 arithmetische und geometrische Rechnungsaufgaben* (v Berlíně 1839—51); *Gemeinschafliche Principien für die Erscheinungen des Schalles, des Lichtes, der Wärme, des Magnetismus und der Elektricität* (v Posnani 1855); *Grundriss der Physik* (v Terstu, ve více vyd. 1857); *Das Phantom der Imponderabilien in der Physik* (v Posnani 1858); *Neue Theorie der Elektricität und des Magnetismus in ihren Beziehungen auf Schall, Licht und Wärme* (v Berlíně 1861) atd.

Spitz Johann Karl Philipp, mathematik a spisovatel, nar. se 31. kv. 1826 ve Weiblingenu u Heidelberku, studoval po skončení středních škol filosofii, stal se doktorem filosofie a nastoupil r. 1848 co učitel mathematiky na vyšší občanskou školu v Emmendingenu. R. 1852 ustanoven byl S. za prof. téhož předmětu na polytechnice v Karlsruhe. Ze spisů jeho vynikají hlavně následující co školní knihy na ústavech v Německu zavedené: *Elemente der Geometrie* (2 díly, v Heidelberku 1852—53); *Lehrbuch der ebenen Geometrie* (2 díly, tamt. 1859); *Ueber die Bestimmung der vier gemeinschaftlichen Durchschnittspunkte zweier Kegelschnitte* (Grunert's Archiv etc. 1859); *Zur Auflösung der kubischen Gleichungen* (tamt.); *Zur Auflösung biquadrater Gleichungen* (tamt. 1866) atd.

Spitzweg Karel (v. hl. d.) provedl za posledních let opět mnohá zdařilá díla, z kterých buďtež jmenovány: *Poustevna*; *Pondcka*; *Milostné psaní*; *Večer ve městě*; *Kouřící Turci* a p. V novější době maloval též několik utěšených krajin, a r. 1867 udělen mu rytířský kříž I. třídy bavorského řádu sv. Michala. *Mü.*

Springer Cornelis (v. hl. d.). Z nejnovějších jeho maleb zasluhují býti jmenovány: *radnice Bruselská, motiv z Brem, radnice Brunšvická* a *radnice Münsterská s trhem*; poslední obraz vyniká zvláště výtečnou perspektivou a charakteristickou stafáží. *Mü.*

Sporisch z Ottenbachu Jan, básník a lékař, nar. v Otmachově v Slezsku v první polovici

XVI. stol. z rodičů katolických, studoval na několika akademiích zahraničných, kdež nabyl hodnosti mistra svob. umění; na to zdržoval se v místech rozličných na Moravě, v Rakousích a v Čechách, zanášeje se tu vyučováním mládeže a skládáním lat. básní nábožných i příležitostných, jsa u věci té jakoby následovatelem a soupeřem slavných tehdáš básníků Cropacia a Mitiše. R. 1571 žil ve Vídni, r. 1574 byl správcem školy městské v Olomouci, r. 1576 a 1577 zdržoval se v Praze a potom v Znojmě, r. 1576 dne 15. říj. nadán jest erbem, a r. 1580 přebýval ve Vratislavi. Na to odebral se do Němec, kdež se zanášel studiemi lékařskými ve Vitemberce, Lipsku a Frankfurtě, a povýšen jest tam na hodnost doktora v lékařství. Od r. 1590 žil zase na Moravě v Brně a Olomouci, jsa tu jedním ze čtyř lékařů čili fysiků zemských, a to ještě r. 1615. Sepsal mimo několik drobných básní příležitostných pořůznu vydaných: *Votum in auguratione Thomae Albini Episcopi Olomuc.* (v Olomouci 1574, 4°); *Epithalamium in nuptias Erharti Sulpach a Linnich civis Olomuc.* (tamt. 1575); *In Evangelia et epistolas, quae dominicis et festis diebus per totius anni curcum in ecclesia vulgo legi solent Επιγραμματων libri tres* (v Praze 8°, 1577; připsáno cís. Max. II.); *Epitome medicinae practicae* (ve Vitemberce 1582); *Idea medici* (ve Frankfurtě 1582); *Tractatus de symptomatibus crudelissimis et raro animadversis, quae scarificationi et cucurbitarum usui Brunae incolis in March. Mor. supervenerunt, adjecta descriptione Brunae. De febri Epidemica anni 1580* (tamt. 1582, 8°); *Libri sex de ratione curandi per bonam diaetam* (v Lipsku 1607, 8°); *De ratione inveniendi composita medicamenta* (tamt. 1607). *Ra.*

Stackenschneider, novější stavitel v Petrohradě, vzdělával se na tamější akademii a stavěl tam několik znamenitých paláců, zejména palác vévody z Leuchtenberka, téhož letní palác v Sergějevsku u Petrhofu a r. 1841 palác velkokněžny Marie Nikolajevny. Dále pochází od něho též zvelíčení Eremitáže Petrohradské. *Mü.*

Stadler 1) Ferdinand, žijící stavitel v Curichu, syn Hanuše Kašpara St-a, stavitelského dozorce v Norimberce. Učiv se umění svému u Hübsche a Jiřího Mollera obdržel později při 15 konkurencích 11 premií, čímž mu bylo lze dále na cestách po Španělích, Itálii a Východě se vzdělávati. Řada kostelů švýcarských (v Lucernu, Glarusu, Aarově a j.) jest buď upřímo jím samým, buď dle jeho návrhů vystavěna; za nejčelnější z nich uznati lze gotický chrám sv. Alžběty v Basileji. I v Nazaretě byl gotický kostel dle jeho návrhů vystavěn. — **2)** Julius **St.** jest podobně stavitelem a učitelem téhož umění na polytechnickém ústavě Curišském. *Mü.*

Staedler Georg Andreas, chemik a spisovatel, nar. se 25. března r. 1821 v Hanoveru, stal se po odbytých studiích doktorem filosofie, r. 1849—1851 soukromým docentem a pak prof. chemie na universitě v Gotinkách. R. 1853 povolán byl za profesora téhož předmětu na universitu v Curichu. Vědecká práce **St**-ovy vyskytují se v *Annalen für Chemie*, vyd. Liebigem následující: *Ueber die Bildung von Chloral direkt aus Stärke* (r. 1845—47); *Neuestes Zersetzungsprodukt des Chlorals* (tamt. 1847); *Ueber die eigenthümlichen Bestandtheile der Anacardienfrüchte* (tamt. 1848); *Ueber die Zersetzungsprodukte der Chinasäure* (tamt. 1849); *Ueber die flüchtigen Säuren des Harns* (tamt. 1851); *Ueber die Wirkung der Verbindungen des Kupferoxyds mit fetten Säuren auf den Organismus* (tamt. 1856); *Ueber das Vorkommen von Leucin und Tyrosin in der menschlichen Leber.* Mnohé práce konal **St.** společně [illegible] Frerichem, jako: *Ueber die Umwandlung [illegible] Gallensäure in Farbstoffe* (tamt. 1856) atd.

Stahl Konrad Dietrich Martin, [illegible] them., nar. se 30. břez. 1771 v Brunšviku, [illegible] 1833 v Mnichově. **St.** oddal se po odbytých [illegible] středních studiím přírodovědeckým, a [illegible] v Helmstadtu doktoratu z filosofie stal se [illegible] mým docentem a r. 1799 mimořádným [illegible] mathematiky a fysiky na universitě v Jeně. [illegible] povolán byl **St.** za řádného profesora [illegible] mětů na vysoké škole ve Virceburku, [illegible] hodnosti r. 1826 do Mnichova přesídlil. [illegible] jeho uvádíme následující: *Zahlenarithmetik [illegible] stabenrechnung* (v Jeně 1797); *Grundriss [illegible] binationslehre* (tamt. 1800); *Einleitung [illegible] dium der Combinationslehre* (tamt. 1801); [illegible] *rische Uebersicht mathematischer Wissenschaften* [illegible] Bamberku 1804) atd.

Stahr Adolf Wilhelm Theodor (v. hl. [illegible] a všestranně činný spisovatel něm., [illegible] r. 1866—67 za příčinou nevalného zdraví [illegible] carsku a v Italii, a vydal jako výsledek [illegible] svého pobytu společně se svou manželkou [illegible] Lewald-S-ovou spis: *Ein Winter in Rom* [illegible] 1869; 2. vyd. 1871). Mimo to vydal [illegible] době: *Tacitus' Geschichte der Regierung des [illegible] Tiberius (Ann. I—VI) übersetzt und erklärt* [illegible] 1871). Veškeré spisy jeho počaly vycházeti [illegible] v Berlíně, a jeho spisů *Herbstmonate in [illegible] Goethes Frauengestalten* vyšly další náklady. — [illegible] manželka Fanny Lewald-S-ová (v. Le[illegible] wald) vydala ještě po svém znamenitém [illegible] *Geschlecht zu Geschlecht* (8. svaz. v Berl. [illegible] následující romány a novely: *Vereinsamt* [illegible] 1866); *Die Dilettanten* (tamt. 1867); [illegible] 1868); *Nella, eine Weihnachtsgeschichte* (tamt. [illegible] *Die Erlöserin* (3. sv. tamt. 1872—73) a [illegible] *Winter am Genfersee* (tamt. 1869; 2. vyd. [illegible] Její spis *Für und wider die Frauen* (v Berl. [illegible] byl přeložen do polského, ruského, [illegible] maďarského a j. jazyků. Veškeré její spisy [illegible] vycházeti r. 1871 v Berlíně (posud [illegible] řejněno 10 svazků).

Stallaert Josef, v Bruselu žijící malíř, [illegible] jmenován jest r. 1865 ředitelem akademie [illegible] Obdržel r. 1860 medalii a r. 1863 belgický [illegible] pold'ův.

Stamkard Franciscus Joannes, [illegible] se 25. led. 1805 v Amsterodamě a [illegible] versitě v Lejdě r. 1844 doktorem filosofie. [illegible] r. 1828 byl **St.** učitelem mathematiky a [illegible] školách pro plavce v Antverpách, kdež [illegible] zásluhy jmenován byl členem král. nizozemské [illegible] demie. Ze spisů jeho připomínáme [illegible] *het grondbeginsel der virtuele snelheden* [illegible] *op de beweging der wipbruggen* (v Amsterodamě [illegible] *Over de burgerlijke inhoudsmeting* (tamt. [illegible] *de afwijkingen van het kompas*, [illegible] *de aantrekking van het scheeps-ijzer* (tamt. [illegible]

Stamm Johann Gottlieb Samuel, [illegible] německý, nar. v Míšni r. 1767, [illegible] Ždánech a maloval pousjvice krajiny [illegible] dílem dle slavných nákresů. Krom [illegible] ním leptacím některé malby Klengel[illegible] trichovy a j. a zemřel okolo r. 18[illegible]

Stammann Friedrich, novější [illegible] burze žijící (?), provedl mezi [illegible] k pomníku Přemyslovu ve Stadičích.

Stammel Eberhard, v Düsseldorfě [illegible] genru, nar. v Dürenu r. 1832. [illegible] Düsseldorfské akademii u Sohna, a [illegible]

ický obraz *Cromwell* byl od Rýno-Kolínské umě-
:ké jednoty zakoupen. Zdokonalovav se dále na
stách do Antorfu, Paříže a Mnichova usadil se
1859 v Düsseldorfě, kdež s dobrým úspěchem pra-
je v oboru genru. Ke zdařilejším z obrazů jeho
ležejí: *Knihomol; Žid a žoldnéř; Maloměstský*
ad; Ráno po kvasu; Zeman a lichvář; Veský umě-
; Vše prohráno; Sedláci v museu. — Jiný umělec
ož jména žil co sochař u prostřed minulého sto-
í v klášteře Admontském (v Horním Štýrsku),
ež i provedl rozličné sochy a jiné řezby. Zemřel
1769. *Mů.*

Stampe Henrik, jeden z nejzasloužilejších prá-
íků dánských, nar. se 9. ledna 1713 ve farnosti
mmerské okresu Aalborgského. Po odbytých stu-
ch na školách Aalborských obíral se po 5 let
ným studováním filosofie, mathematiky a právni-
í a stal se konrektorem těchže škol. Roku 1737
nal cesty po Německu, Francii, Anglii a Holand-
, načež, byv opět do vlasti své povolán, obdržel
1741 professuru filosofie. Avšak hlavním jeho stu-
m bylo vždy právnictví, a jelikož už r. 1740 se
l stal doktorem práv, jmenován jest r. 1758 pro-
orem juris naturae et gentium, jakož i generálním
kuratorem. Jakkoli co učitel velmi blaze působil
prospěch studia právnického, získal sobě ve dru-
n postavení veliké zásluhy o vývin dánského zá-
odárství, k čemuž přichází ještě záslužná jeho
nost od r. 1756 co assessora v odboru admini-
tivním. O chvalitebném jeho působení v této
ě, kdež zejména též velmi horlivě co řečník ují-
l se potlačeného rolníka, zachovaly se mnohé
hocenné památky v jeho *Erklaeringer, Breve og*
estillinger, Generalprocureurembedet vedkommende
1758—82 (Výklady, listy a představení, činěné
erální prokuratuře od r. 1758—82; I.—VI., vyd.
ttböllem v l. 1793—1807). Po úpadku mini-
ria Guldbergova r. 1784 S., kterýž mezi tím po-
šen byl do dánského stavu šlechtického, jmenován
t konečně státním ministrem, kteroužto hodnost
tával až do své smrti, dne 10. čce 1789. *Mů.*

Stampfer Simon, spisovatel, nar. 28. září 1792
Matreyi, stal se po odbytých studiích universit-
h professorem mathematiky na lyceum v Salcpurku,
kudž povolán byl za prof. praktické geometrie na
lytechniku ve Vídni, kde úřad svůj horlivě za-
val až do r. 1848, načež vstoupil do výslužby. St.
l za své znamenité práce literární v oboru ma-
matiky a geometrie jmenován členem cís. aka-
mie ve Vídni. Z velmi četných prací jeho zmí-
jeme se o následujících: *Tafeln nebst Einleitung*
n Höhemessen mit dem Barometer (v Salcpurku
18); *Logarithmisch-trigonometrische Tafeln u. s. w.*
mt. 1822 v 5 vyd.); *Hypsometrische Reise auf den*
ossg'ockner (v *Jahrbuch des polytechnischen Insti-*
s in Wien); *Ueber die Theorie der achromatischen*
rnröhre, besonders der Frauenhofer'schen (tamt.
29); *Ueber die optischen Täuschungsphänomene,*
lche durch die stroboskopischen Scheiben hervor-
racht werden (tamt. 1834); *Ueber die technische*
arbeitung der Rotationszapfen an astronomischen
d geodätischen Instrumenten und über den Einfluss
er Unvollkommenheit auf die Beobachtung (tamt.
37); *Vorschlag einer vergleichenden Prüfungsmethode*
r Fernröhre (tamt. r. t.); *Ueber die farbenzerstreu-*
le Kraft der Atmosphäre (v *Denkschriften der Wie-*
r Akademie 1851) atd.

Stanfield 1) George Clarkson (v. hl. d.),
vější angl. malíř krajin a dekorací, nar. se 1793
Sunderlandě. Jsa syn irského spisovatele Ja-
ba F. St-a, strávil své mládí na moři, a se-
ámiv se na cestě do Guiney s emancipistou Th.
Clarksonem stal se tak důvěrným jeho přítelem,
že přijav i jeho jméno toto ke svému připojil. Za
času své služby ve vodách čínských seznámil se
s humoristou Douglasem Jerroldem, kterýž
mu pak na jeho pozdější dráze co malíři divadel-
nému byl velmi prospěšným. Slavný kapitán Mar-
riat byl první, jenž poznav vlohy St-ovy na ně
pozornost obrátil. St., poraniv se úpadem na kot-
vici, opustil r. 1816 službu námořskou a skoušel se
především co malíř divadelní, v čemž už na lodích
v divadelních představeních se byl cvičil. Pracoval
pak s dobrým úspěchem pro rozličná divadla Lon-
dýnská, jako pro Old Royalty, Victoria, Her Maje-
sty's a Drurylane-theater. Roku 1730 provedl svůj
všeobecně obdivovaný obraz *Horu Svato-Michalskou.*
Téhož roku konal cesty po kontinentě, a výsledek
těchto cest byly: *Strasburg; Benátky* a *Rybáři Hon-*
fleurští. Dále maloval četné a zdařilé obrazy válečné
a námořské, někdy i na obmítce, jako v zahradním
domě při Buckinghamském paláci. Obzvláštní zá-
sluhy sobě získal co zakladatel jednoty britských
umělců a zemřel v Londýně r. 1867. — Jeho syn
2) George St. maluje podobněž s dobrým úspě-
chem krajiny, v čemž mu dílem otec, dílem David
Roberts za vzor slouží. *Mů.*

Stang 1) Frederik, norský právník a politik,
nar. ve Stokkách v Norech 4. března 1808, stal se
r. 1829 docentem právnictví a později lektorem. Co
učitel universitní vypracoval *Systematik Fremstilling*
of Norges constitutionelle Ret (1833), kterýžto spis
pak platil za hlavní dílo k objasnění základního
práva norského. Roku 1834 stal se St. hlavním zá-
stupcem (advokátem) při nejvyšším soudě, kdež sobě
získal veliké vážnosti; r. 1845 jmenován jest státním
radou. Obzvláště co předseda nově zřízeného odboru
pro vnitřní záležitosti valně se přičinil ku zvelebení
a rozšíření komunikace, zejména zakládáním silnic
v Telemarkách a první železné dráhy v Norech. Má
se za to, že jevil veliký vliv na celou politiku krále
Oskara. Za příčinou nervovní choroby musil r. 1855
žádati za dovolenou k další cestě a r. 1856 za pro-
puštění ze státní služby. Později byl údem Norského
sněmu (storthingu) v l. 1850—60. V prosinci 1861,
když Petersen, Birch-Reichenwald a K. Motzfeldt
vystoupili z norské státní rady, svěřeno mu od krále
sestavení nového ministerstva, jehož předsedou se
stal. — **2)** Rudolf St., ryjec, v Düsseldorfě žijící,
kdež se i narodil r. 1831 a na tamější akademii
v l. 1846—57 vzdělával hlavně u professora Josefa
Kellera, jehož návodem zhotovil několik menších
rytin pro jednotu k rozšíření náboženských obrazů,
jako: *Umývání nohou; Ježíše kázajícího na Petrově*
lodičce dle Overbecka, jakož i *Pannu Marii*
s děťátkem žehnajícím kouli světové; načež samo-
statně ryl *Zvěstování Panny Marie* dle Degerovy
malby na obmítce v zámku Stolzenfelském; *Krista*
na kříži dle Guffense a *Goetheovu Musu, Eugenii*
a *Mignon* dle Kaulbacha. Roku 1856 konal cestu
po Itálii, kdež zejména k účeli ryjeckému ve Breře
Milánské kreslil Rafaelovo *Zasnoubení Panny*
Marie, kteréž pak před nedávnem u výtečné pro-
vedl rytině. *Mů.*

Stanger Alois, žijící řezbář, hlavně pak ryjec
medailí, nar. v Mnichově r. 1836. Od svého otce,
cínaře, vyučen v jeho řemesle, oblíbil sobě rytí čísel
a liter na duto tak, že vstoupil do učení k rytci
Birnböckovi. Naučiv se zde technice toho ře-
mesla vzdělával se pak dále na Mnichovské aka-
demii a od roku 1857 v řezbářské škole Wide-
mannově. Již r. 1859 poctěn jeho basrelief *Bac-*
chusa, Amora v pití vyučujícího stříbrnym penízem,
a r. 1860 přiřknuty jeho *Únosu Hylasovu* první cena

a spojené s ní stipendiem k cestě do Paříže. Dříve byl už v medaillonech provedl zdařilé podobizny malířů Schwinda, Foltze a Kaulbacha. V Paříži pak pracovav u medailleura Dantzela zhotovil tam kadlub k medalii s podobiznou Bavorského prince Luitpolda. Po svém návratu do Mnichova (1861) věnoval se studiu středověkého hlubitelství medalií, a provedl mezi jin. *Umění, Pegasem ku hvězdám unešené* pro cennou medalii tamější akademie, jakož i výtečné podobizny Liebiga, Martiusa, Haindla a krále Ludvíka II. Roku 1864 povolán jest do Drážďan co hlubitel mincí. *Mů.*

Stankiewicz 1) Robert, polský malíř z času panování Stanislava Augusta, maloval nejvíce po kostelích, v oleji i na obmítce. Ve Wieluni po vyhoření kostela piaristského r. 1794 ozdobil kostel ten malbami na obmítce, z kterých obzvláště vynikají architektury. Dále maloval pro týž kostel i některé olejné obrazy. Téhož druhu malby jsou od něho i v kostele Częstochovském. — **2)** Pavel, žijící malíř polský, maluje hlavně a velmi zdařile podobizny, někdy i kostelní obrazy, jakož jest jeho *Sv. Trojice* v kostele sv. Mikuláše v Německé Koruně okresu Kwidzyńského v Pruské provincii. *Mů.*

Stanza 1) národní rýmovaná sloka italská původu sicilianského, které, když v XIV. stol. od Boccaccia ustálenou formu co *Ottava rima* byla dostala, napotom v epických básních Italův, Portugalův a j. pravidelně bylo užíváno. Se zvláštní dovedností upotřebovali ji Poliziano, Bojardo, Ariosto a Tasso. *Ottava rima* jest sloka z osmi řádek se skládající, z nichž každá pět jambových stop čítá. Rýmuje se střídavě 1., 3. a 5., pak 2., 4. a 6. řádek, rým pak posledních dvou tvoří harmonický závěrek sloky. Hlavní podmínkou pěkné st-zy jest jednota myšlénky a formy. Myšlénka pravidelně jednou st-í jest ukončena, pročež tato též jest vhodnou formou pro menší, samostatné básně; vzhledem pak k rýmu žádá se souladný poměr zvuků rýmujících se samohlásek k látce. Jihoevropské jazyky ráznými a libozvučnými ženskými rýmy zvětšují hudební krásu st-zy, aniž by však užívání rýmů mužských bylo vyloučeno. Němci na jednotvárné a mdlé ženské rýmy své (vyznívající téměř pravidelně na e n) užívají též rýmů mužských. — **2) St**-zy, sloven tři síně Vatikánské (*Stanza della Segnatura, Stanza d'Eliodoro* a *Stanza di torre Borgia* čili *del Incendio del Borgo*), které Rafael skvělými stěnomalbami svými ozdobil (viz Rafael v hl. d.).

Stapleaux Michel Ghislain, novější malíř belgický, nar. v Bruselu r. 1799. Byl žákem slavného Davida a provedl mnoho historických obrazů, jakož i podobizen, kterýchžto posledních mnohé se nacházejí v galeriích krále Virtemberského, prince Petra Oldenburského a j. *Mů.*

Starkenborgh, Jacobus Nicolaas baron Tjarda van, žijící malíř nizozemský, nar. r. 1822 ve Wehe provincie Groningské, studoval pilně staré mistry holandské, načež odebrav se r. 1849 do Ameriky rozhodl se tu pro odbor malby krajin. Po svém návratu (1852) usadil se v Düsseldorfě, odkudž konal cesty po Durynsku, Švýcařích a Anglii. Maluje ponejvíce a velmi zdařile krajiny durynské, obzvláště při ranním osvětlení. *Mů.*

Starokatolíci (v. dopl. I.). Dne 11. srp. 1873 posvětil biskup Deventerský Heřman Heykamp v holandském Rotterdamě (v. Utrechtská církev) za misionářského biskupa starokatolického v Německu se sídlem v Kolíně nad Rýnem professora Vratislavského dra Josefa Reinkense, jejž byli dne 4. čna t. r. kněží (22) a vyslaní zástupcové (55) starokatolických věřících 59 hlasy vyvolili, a jenž po delším zdráhání k neustupnému naléhání všech [illegible] volbu tu konečně přijal. Tutéž [illegible] návrh církevního samosprávního [illegible] synodalního a osadního řádu a [illegible] jenž třetímu kongresu st-íkův v K[illegible] září t. r. k schválení a definitivnímu přij[illegible] buds. Vůbec pokračují st. v Německu a v [illegible] sku velmi pilně se zakládáním osad.

Stavaern, námořská norské m[illegible] bývá parními loďmi silně navštěvováno. [illegible] ložena zde tak zv. Frederiksvaernská [illegible] nice (*orlogsvaerft*) s rozl. hradbami. [illegible] byla zde hlavní štace norského [illegible] (*orlogsflaade*). Když později stavba [illegible] loděnice Hortenské byla dále pokroč[illegible] tam po r. 1850 z větší části všecky [illegible] kromě školy námořských kadetův. [illegible] řelo r. 1853.

Steenbuch Henrik Nicolai, norský [illegible] r. 1774, byv po nějaký čas právním [illegible] v Helsingöru a Trondhjemu stal se r. 181[illegible] a později professorem právnictví na [illegible] v Christianii, a zemřel r. 1839. Jevil [illegible] na vývin norského konstitučního života [illegible] neodvislém a oppositním duchu psanými [illegible] články o nejdůležitějších otázkách politick[illegible] tehdy právě byly v oběhu. Články ty [illegible] sice bez jeho jména; on se však později [illegible] přiznal.

Stefanović-Riznić Jan, mecenáš [illegible] 18. říj. 1793 v Terstu, † 14. list. 1881 ve [illegible] Sčí v gubernii Kijevské na Rusi. Učitelem [illegible] domě otcovském byl slavný Dositej Obrad[illegible] skončených právnických studiích uchopil [illegible] a vystěhovav se do Oděsy stal se tam [illegible] obchodníkem. R. 1830 zanechal obchodu [illegible] do ruské státní služby, v které až za [illegible] postoupil a mnohými řády vyznamenán by[illegible] v Rusku, nezapomínal St. nikdy na [illegible] podporoval své krajany při každé příle[illegible] zvláště literatura srbská byla za jeho [illegible] kým krásným a užitečným spisem [illegible]

Stegmann Johann Gottlieb, math[illegible] sovatel, nar. se 16. čna 1725 v Har[illegible] žectví Mindenu), stal se po odbytých st[illegible] mimořádným a r. 1752 řádným prof. [illegible] universitě v Rintelnu, odkudž r. 1754 [illegible] za prof. filosofie, fysiky a mathematiky [illegible] num v Kasselu. R. 1786 obdržel St. profes[illegible] metafysiky, mathematiky a fysiky [illegible] v Marburku. Z jeho četných spisů [illegible] pulárních uvádíme zde následující: [illegible] *eines Luftmessers der gesunden und* [illegible] (v Kasselu 1770); *Von einem* [illegible] *unsichtbaren Körpern* (tamt. 1781); [illegible] *eines neuen Pantographen* (tamt. r. [illegible]); [illegible] *einer Milchpumpe u. s. w.* (tamt. [illegible]); [illegible] *keilsmesser* (tamt. 1784). St. záleží [illegible] bení na ústavu v Kasselu znamenitou [illegible] tovování přístrojů fysikálních a m[illegible] † 4. kv. 1795 v Marburku.

Steiglehner Cölestin, mathematik a [illegible] nar. se 17. srp. 1738 v Sindersbühlu v [illegible] vstoupil po skončených studiích [illegible] řádu benediktinského a stal se po [illegible] kazatelem výpomocným v Řezně a r. 17[illegible] ve Schnabelweisu. St. zabýval se [illegible] s velkou horlivostí studiemi mathemati[illegible] a byl také r. 1766 z fary své povolán [illegible] předmětů na ústavě řádu v Řezně. R. 17[illegible] byla St-ovi professura fysiky a [illegible] versitě v Ingolstadtě, kterouž zastával [illegible]

ly zvolen byl za knížete-opata řádu svého. St. byl ›ktorem filosofie i theologie a členem král. akade- ie věd v Mnichově. † 21. ún. 1819 v Řezně, vzdav dříve hodnosti opatské. V literatuře vyniká St. valným jménem, a ze spisů jeho zejmena dlužno ipomenouti následující: *Positiones ex universa phi- ›ophia et mathesi* (v Řezně 1768); *Observationes ›aenomenorum electricorum* etc. (tamt. 1768); *Athmo- haerae pressio varia, observationibus baroscopicis ›opriis et alienis quaesita* (v Ingolstadtu 1768); *›ber die tägliche Abwechslung des Steigens und ›llens des Quecksilbers im Barometer* (v Mannheimu 83); *Beantwortung der Preissfrage über die Ana- ›gie der Electricität und des Magnetismus* (v *Neue ›handlungen der Münchner Academie*, 1780, také překladu na jazyk francouzský od J. H. v. Swin- › na) a j.

Stein Sophus August Vilhelm, znamenitý ana- m a ranhojič dánský, nar. v Kodani 29. čce 1797, al se doktorem mediciny r. 1834 a rok na to prof. ›atomie na umělecké akademii, r. 1837 docentem ›atomie na vysokých školách Kodaňských a r. 1842 of. na medicinské fakultě. V letech 1844—54 byl ›dhojičem ve Frederikově nemocnici a prof. na ›irurgické klinice; od těch dob vyučoval anatomii ›irurgické a operování. Co učenec a učitel získal bě veliké zásluhy o vývin a pokrok anatomického ›boru na universitě, ve kterémž ohledu jeho ne- yčejný smysl pro tvar a jeho výtečný návod vy- ovací velmi vhod přicházely jeho žákům. Co prak- ký ranhojič povznesl se na jednoho z nejpřednějš- ›h a nejelegantnějších operatorů v celé zemi, ne-li ›é doby. *Mš.*

Steinberg Karl, spisovatel, nar. 4 dub. 1812 Köthenu, stal se doktorem filosofie a prof. chemie farmacie na universitě v Halle. V literatuře vě- cké proslul některými zdařilými pracemi, z nichž e následující uvádíme: *Comment. de concretionibus ›inis et ptyolithis, cholelithis, cystolithis* (v Halle 42); *Supplemment zu Wöhlers Grundriss der Chemie ›er Die Dynamide: Elektricität, Magnetismus, Licht d Wärme; Verwandtschaftslehre und Stöchiome- ›e* (v Berlíně 1846); *Untersuchungen mehrerer Por- ›lanerden von Halle* (v Erdmann's *Journal* 1839); *›ber das Stärkemehl der Kryptogamen* (tamt. 1842); *›ber das fragliche Vorkommen von Arsen in Orga- ›chen Körpern* (tamt. 1843); *Nachweis von Jod ›ttels der galvanischen Säule* (tamt. 1844); *Ueber ›uminit* (tamt. 1845). St. † v pros. 1852 v Halle.

Steiner Jakub, prof. mathematiky a spisovatel, ›r. se 18. bř. 1796 v Utzensdorfu; po odbytých ›diích gymnasialních a universitních dosáhl hod- ›sti doktorské z filosofie, a stal se r. 1825 učitelem ›athematiky na městské škole průmyslové v Ber- ›ě. R. 1835 povolán byl St., jehož jméno v litera- ře již tehdy chvalně bylo známo, za prof. téhož před- ›ětu na tamější universitě. Zároveň pak stal se čle- ›m král. akademie věd v Berlíně. Ze spisů St-ových ›ádíme tyto: *Systematische Entwicklung der geome- ›ischen Gestalten von einander u. s. w.* (v Berlíně ›32); *Die geometrischen Constructionen ausgeführt ›ittels der geraden Linie und eines festen Kreises* (›amt. 1833). V Crelles *Journal* vyskytují se od St-a ›vněž znamenité práce, na př.: *Einige Gesetze der ›heilung der Ebene und des Raumes* (tamt. 1826); *›wei polygametrische Sätze* (tamt.); *Aufgaben und ›hrsätze* (řada původních prací; tamt. 1835—58); *›ber die Flächen des dritten Grades* (tamt. 1857); *›llgemeine Betrachtungen über einander doppelt be- ›hrende Kegelschnitte* atd.

Steinfurth Hermann, kreslič a malíř historický, Hamburce žijící, kdež se i narodil r. 1824. Vzdělával se s počátku u professora Sohna v Düsseldorfě, později (od r. 1845—52) na tamější akademii, načež konav cesty k dalšímu vzdělání svému po Itálii, usadil se ve svém rodišti, kdež už mnohé zdařilé dílo provedl, z kterých obzvláště se chválí: *Vzkříšení Pána Krista se sv. Petrem a Pavlem po boku*, co oltářní obraz v kostele sv. Petra v Hamburce; *Kladení Pána Krista do hrobu; Vychování Jupiterovo* a *Unášení Hylase;* kromě toho i mnohé zdařilé podobizny. *Mš.*

Steinhäuser Karel (v. hl. d.), žijící sochař a profesor v Karlsruhe. Z novějších jeho prací zasluhují býti jmenovány: *Krásné poprsí Panny Marie* a skupení *Hermanna* a *Dorothey* v zámecké zahradě v Karlsruhe, dále několik náhrobků, jako onen Burdův ve Filadelfii a tří dítek Heinekenových v Brémách, gotický oltář v kostele sv. Štěpána tamtéž, křtitelnice ve Filadelfii atd. *Mš.*

Steinheil Karel August (v. hl. d.), člen král. akademie věd v Mnichově, rytíř řádu Maximilianova pro vědu a umění, † v Mnichově 14. září 1871.

Steininger Johann, přírodozpytec a spisovatel, nar. se 10. led. 1794 ve Wendelu v nyn. Porýnském Prusku, stal se po odbytých studiích r. 1815 prof. mathematiky a fysiky na gymnasium Trierském a zastával úřad ten se vzornou pečlivostí až do r. 1857, kdy vstoupil do zásluhné pense. Z mnohých St-ových spisů nutno alespoň nejrozšířenější a vědeckou cenou vynikající tuto uvésti, jako: *Geognostische Studien am Mittelrhein* (v Mohuči 1819); *Die erloschenen Vulkane in der Eifel und am Niederrhein* (tamtéž 1820); *Gebirgskarte der Länder zwischen dem Rhein und der Maas, nebst Text* (tamt. 1822); *Die erloschenen Vulkane in Südfrankreich* (tamt. 1823); *Geognostische Beschreibung des Landes zwischen der unteren Saar und dem Rhein* (tamt. 1840—41); *Essai d'une déscription géognostiques du Grand Duché de Luxembourg* (v Brusselu 1829); *Untersuchungen über die salzführenden Gebiethe in Lothringen* (1826) atd. St. přispíval také pilně původními články do odborných časopisů geologických a mineralogických.

Steinle Johann Eduard (v. hl. d.), žijící kreslič a malíř, obdržel r. 1865 důstojnický kříž belgického řádu Leopoldova a r. 1869 bavorský řád sv. Michala I. třídy. Z novější doby pocházejí jeho půvabné ilustrace (nákresy) k *Sněžence* (*Schneewittchen*) a k *Ochoczie*; dále ve starožitném slohu věrné a umělé napodobení Wohlgemuthova dřevotisku *Sv. Římská říše Německého národa*, jakož i návrhy k malbám ve skle pro kostel Matky Boží v Trevíru. *Mš.*

Stenhouse John, lučebník a spisovatel, nar. se 21. pros. 1809 v Glasgowě, studoval po odbytém gymnasium práva a byl také za doktora práv povýšen. Hlavní ale snaha St-ova čelila k pilnému studium chemie, v kteréž tak chvalného jména dosáhl, že jmenován byl prof. lučby na ústavu St. Bartholomews Hospital v Londýně. Také v laboratoři znamenitého Liebiga byl St. delší dobu pro zdokonalení svých vědomostí zaměstnán. Práce své literární uveřejnil s větší části v Liebigově světoznámém časopise pro lučbu atd. St. byl za své zásluhy r. 1848 jmenován členem král. akademie a král. společnosti pro pěstování lučby v Londýně. Z jeho prací připomínáme: *Ueber die Darstellung und Analyse des Hippursäure-Aethers* (1839); *Ueber eine neue Chlorcyan-Verbindung* (1840); *Ueber das Myroxocarpin, eine neue krystallinische Substanz aus dem weissen Balsam von Sonsonate* (t. 1841); *Ueber die entfärbenden und desinficirenden Eigenschaften der Holzkohle, nebst Beschreibung eines neu erfundenen Respirators* (t. 1854); v anglických časopisech nalézáme: *Analysis of the palm oil and cacao butter; On the action of pero-*

a spojené s ní stipendium k cestě do Paříže. Dříve byl už v medaillonech provedl zdařilé podobizny malířů Schwinda, Foltze a Kaulbacha. V Paříži pak pracovav u medailleura Dantzela shotovil tam kadlub k medalii s podobiznou Bavorského prince Luitpolda. Po svém návratu do Mnichova (1861) věnoval se studiu středověkého hlubitelství medalií, a provedl mezi jin. *Umění, Pegasem ku hvězdám unesené* pro cennou medalii tamější akademie, jakož i výtečné podobizny Liebiga, Martiusa, Haindla a krále Ludvíka II. Roku 1864 povolán jest do Drážďan co hlubitel mincí. *Mü.*

Stankiewicz 1) Robert, polský malíř z času panování Stanislava Augusta, maloval nejvíce po kostelích, v oleji i na obmítce. Ve Wieluni po vyhoření kostela piaristského r. 1794 ozdobil kostel ten malbami na obmítce, z kterých obzvláště vynikají architektury. Dále maloval pro týž kostel i některé olejné obrazy. Téhož druhu malby jsou od něho i v kostele Częstochovském. — **2)** Pavel, žijící malíř polský, maluje hlavně a velmi zdařile podobizny, někdy i kostelní obrazy, jakož jest jeho *Sv. Trojice* v kostele sv. Mikuláše v Německé Koruně okresu Kwidzyńského v Pruské provincii. *Mü.*

Stanza 1) národní rýmovaná sloka italská původu sicilianského, které, když v XIV. stol. od Boccaccia ustálenou formu co *Ottava rima* byla dostala, napotom v epických básních Italův, Portugalův a j. pravidelně bylo užíváno. Se zvláštní dovedností upotřebovali jí Polisiano, Bojardo, Ariosto a Tasso. *Ottava rima* jest sloka z osmi řádek se skládající, z nichž každá pět jambových stop čítá. Rýmuje se střídavě 1., 3. a 5., pak 2., 4. a 6. řádek, rým pak posledních dvou tvoří harmonický závěrek sloky. Hlavní podmínkou pěkné st-zy jest jednota myšlénky a formy. Myšlénka pravidelně jednou st-í jest ukončena, pročež tato též jest vhodnou formou pro menší, samostatné básně; vzhledem pak k rýmu žádá se souladný poměr zvuků rýmujících se samohlásek k látce. Jihoevropské jazyky různými a libozvučnými ženskými rýmy zvětšují hudební krásu st-zy, aniž by však užívání rýmů mužských bylo vyloučeno. Němci za jednotvárné a mdlé ženské rýmy své (vyzvukujíť téměř pravidelně na en) užívají též rýmů mužských. — **2)** St-zy, slovou tři síně Vatikánské (*Stanza della Segnatura*, *Stanza d'Eliodoro* a *Stanza di torre Borgia* čili *del Incendio del Borgo)*, které Rafael skvělými stěnomalbami svými ozdobil (viz Rafael v hl. d.).

Stapleaux Michel Ghislain, novější malíř belgický, nar. v Bruselu r. 1799. Byl žákem slavného Davida a provedl mnoho historických obrazů, jakož i podobizen, kterýchžto posledních mnohé se nacházejí v galeriích krále Virtemberského, prince Petra Oldenburského a j. *Mü.*

Starkenborgh, Jacobus Nicolaas baron Tjarda van, žijící malíř nizozemský, nar. r. 1822 ve Wehe provincie Groningské, studoval pilně staré mistry holandské, načež odebrav se r. 1849 do Ameriky rozhodl se tu pro odbor malby krajin. Po svém návratu (1852) usadil se v Düsseldorfě, odkudž konal cesty po Durynsku, Švýcařích a Anglii. Maluje ponejvíce a velmi zdařile krajiny durynské, obzvláště při ranním osvětlení. *Mü.*

Starokatolíci (v. dopl. 1.). Dne 11. srp. 1873 posvětil biskup Deventerský Heřman Heykamp v holandském Rotterdamě (v. Utrechtská církev) za misionářského biskupa starokatolického v Německu se sídlem v Kolíně nad Rýnem profesora Vratislavského dra Josefa Reinkensa, jejž byli dne 4. čna t. r. kněží (22) a vyslaní zástupcové (55) starokatolických věřících 69 hlasy vyvolili, a jenž po delším zdráhání k neustupnému naléhání všech přítomných volbu tu konečně přijal. Tutéž přijat jednohlasně návrh církevního samosprávního diécesalního, synodalního a osadního řádu z pera dra Schulte, jenž třetímu kongresu st-íkův v Kostnici dne 12.–14. září t. r. k schválení a definitivnímu přijetí předložen bude. Vůbec pokračují st. v Německu a ve Švýcarsku velmi pilně se zakládáním osad.

Stavaern, námořské norské město se 1200 obyv., bývá parními loďmi silně navštěvováno. R. 1750 založena zde tak zv. Frederiksvaernská válečná loděnice (*orlogsvaerft*) s rozl. hradbami. Po roce 1814 byla zde hlavní štace norského válečného loďstva (*orlogsflaade*). Když později stavba nově založené loděnice Hortenské byla dále pokročila, přesazeny tam po r. 1850 z větší části všecky veřejné ústavy, kromě školy námořských kadetův. Město to vyhořelo r. 1853. *Mü.*

Steenbuch Henrik Nicolai, norský politik, nar. r. 1774, byv po nějaký čas právním zástupcem lidu v Helsingöru a Trondhjemu stal se r. 1816 lektorem a později profesorem právnictví na vysokých školách v Christianii, a zemřel r. 1839. Jevil znamenitý vliv na vývin norského konstitučního života svými v neodvislém a oppozičním duchu psanými úvodními články o nejdůležitějších otázkách politických, jaké tehdy právě byly v oběhu. Články ty vycházely sice bez jeho jména; on se však později k nim přiznal. *Mü.*

Stefanović-Riznić Jan, mecenáš srbský, nar. 18. říj. 1793 v Trstu, † 14. list. 1861 ve vsi Gopčici v gubernii Kijevské na Rusi. Učitelem jeho v domě otcovském byl slavný Dositej Obradović. Po skončených právnických studiích uchopil se obchodu, a vystěhovav se do Oděsy stal se tam nejbohatším obchodníkem. R. 1830 zanechal obchodu a vstoupil do ruské státní služby, v které až za státního rada postoupil a mnohými řády vyznamenán byl. Ačkoli v Rusku, nezapomínal St. nikdy na původ svůj, a podporoval své krajany při každé příležitosti, obzvláště literatura srbská byla za jeho pomoci mnohým krásným a užitečným spisem obohacena. *Sš.*

Stegmann Johann Gottlieb, mathematik a spisovatel, nar. se 16. čna 1725 v Hartumu (v knížectví Mindenu), stal se po odbytých studiích r. 1751 mimořádným a r. 1752 řádným prof. filosofie na universitě v Ritelnu, odkudž r. 1754 povolán byl za prof. filosofie, fysiky a mathematiky na Karolinum v Kaselu. R. 1786 obdržel St. profesuru logiky, metafysiky, mathematiky a fysiky na universitě v Marburku. Z jeho četných spisů vědeckých i populárních uvádíme zde následující: *Beschreibung eines Luftmeers der gesunden und ungesunden Luft* (v Kaselu 1770); *Von einem Sonnenmikroskop zu unsichtbaren Körpern* (tamt. 1781); *Beschreibung eines neuen Pantographen* (tamt. r. t.); *Beschreibung einer Milchpumpe u. s. w.* (tamt. 1783); *Luftreinigkeitsmesser* (tamt. 1784). St. založil za svého působení na ústavu v Kaselu znamenitou dílnu na shotovování přístrojů fysikálních a mathematických. † 4. kv. 1795 v Marburku.

Steiglehner Cölestin, mathematik a spisovatel, nar. se 17. srp. 1738 v Sindersblühn v Norimbersku, vstoupil po skončených studiích gymnasialních do řádu benediktinského a stal se po vysvěcení nejprve kazatelem výpomocným v Řezně a r. 1765 farářem ve Schnabelweisu. St. zabýval se od mnohých let s velkou horlivostí studiemi mathematiky a fysiky, a byl také r. 1766 z fary své povolán za prof. těchto předmětů na ústavě řádu v Řezně. R. 1781 svěřena byla St-ovi profesura fysiky a astronomie na universitě v Ingolstadtě, kterouž zastával do r. 1791,

kdy zvolen byl za knížete-opata řádu svého. St. byl doktorem filosofie i theologie a členem král. akademie věd v Mnichově. † 21. ún. 1819 v Řesně, vzdav se dříve hodnosti opatské. V literatuře vyniká St. chvalným jménem, a ze spisů jeho zejmena dlužno připomenouti následující: *Positiones ex universa philosophia et mathesi* (v Řesně 1768); *Observationes phaenomenorum electricorum* etc. (tamt. 1768); *Athmosphaerae pressio varia, observationibus baroscopicis propriis et alienis quaesita* (v Ingolstadtu 1783); *Ueber die tägliche Abwechslung des Steigens und Fallens des Quecksilbers im Barometer* (v Mannheimu 1783); *Beantwortung der Preisfrage über die Analogie der Electricität und des Magnetismus* (v *Neue Abhandlungen der Münchner Academie*, 1780, také v překladu na jazyk francouzský od J. H. v. Swindena) a j.

Stein Sophus August Vilhelm, znamenitý anatom a ranhojič dánský, nar. v Kodani 29. čce 1797, stal se doktorem mediciny r. 1834 a rok na to prof. anatomie na umělecké akademii, r. 1837 docentem anatomie na vysokých školách Kodaňských a r. 1842 prof. na medicinské fakultě. V letech 1844—54 byl nadhojičem ve Frederikově nemocnici a prof. na chirurgické klinice; od těch dob vyučoval anatomii chirurgické a operování. Co učenec a učitel získal sobě veliké zásluhy o vývin a pokrok anatomického odboru na universitě, ve kterémž ohledu jeho neobyčejný smysl pro tvar a jeho výtečný návod vyučovací velmi vhod přicházely jeho žákům. Co praktický ranhojič povznesl se na jednoho z nejpřednějších a nejelegantnějších operatorů v celé zemi, ne-li celé doby. *Mü.*

Steinberg Karl, spisovatel, nar. 4 dub. 1812 v Köthenu, stal se doktorem filosofie a prof. chemie a farmacie na universitě v Halle. V literatuře vědecké proslul některými zdařilými pracemi, z nichž zde následující uvádíme: *Comment. de concretionibus alvinis et ptyolithis, cholelithis, cystolithis* (v Halle 1842); *Supplemment zu Wöhlers Grundriss der Chemie oder Die Dynamide: Elektricität, Magnetismus, Licht und Wärme; Verwandtschaftslehre und Stöchiometrie* (v Berlíně 1846); *Untersuchungen mehrerer Porcellanerden von Halle* (v Erdmann's *Journal* 1839); *Ueber das Stärkemehl der Kryptogamen* (tamt. 1842); *Ueber das fragliche Vorkommen von Arsen in Organischen Körpern* (tamt. 1843); *Nachweis von Jod mittels der galvanischen Säule* (tamt. 1844); *Ueber Aluminit* (tamt. 1845). St. † v pros. 1852 v Halle.

Steiner Jakub, prof. mathematiky a spisovatel, nar. se 18. bř. 1796 v Utzensdorfu; po odbytých studiích gymnasialních a universitních dosáhl hodnosti doktorské z filosofie, a stal se r. 1825 učitelem mathematiky na městské škole průmyslové v Berlíně. R. 1835 povolán byl St., jehož jméno v literatuře již tehdy chvalně bylo známo, za prof. téhož předmětu na tamější universitě. Zároveň pak stal se členem král. akademie věd v Berlíně. Ze spisů St-ových uvádíme tyto: *Systematische Entwicklung der geometrischen Gestalten von einander u. s. w.* (v Berlíně 1832); *Die geometrischen Constructionen angeführt mittels der geraden Linie und eines festen Kreises* (tamt. 1833). V Crelles *Journal* vyskytují se od St-a rovněž znamenité práce, na př.: *Einige Gesetze der Theilung der Ebene und des Raumes* (tamt. 1826); *Zwei polygametrische Sätze* (tamt.); *Aufgaben und Lehrsätze* (řada původních prací; tamt. 1835—58); *Ueber die Flächen des dritten Grades* (tamt. 1857); *Allgemeine Betrachtungen über einander doppelt berührende Kegelschnitte* atd.

Steinfurth Hermann, kreslič a malíř historický, v Hamburce žijící, kdež se i narodil r. 1824. Vzdělával se s počátku u profesora Sohna v Düsseldorfě, později (od r. 1845—52) na tamější akademii, načež konav cesty k dalšímu vzdělání svému po Itálii, usadil se ve svém rodišti, kdež už mnohé zdařilé dílo provedl, z kterých obzvláště se chválí: *Vzkříšení Pána Krista se sv. Petrem a Pavlem po boku*, co oltářní obraz v kostele sv. Petra v Hamburce; *Kladení Pána Krista do hrobu; Vychování Jupiterovo* a *Unášení Hylase*; kromě toho i mnohé zdařilé podobizny. *Mü.*

Steinhäuser Karel (v. hl. d.), žijící sochař a profesor v Karlsruhe. Z novějších jeho prací zasluhují býti jmenovány: *Krásné poprsí Panny Marie* a skupení *Hermanna* a *Dorothey* v zámecké zahradě v Karlsruhe, dále několik náhrobků, jako onen Burdův ve Filadelfii a tří dítek Heinekenových v Bremách, gotický oltář v kostele sv. Štěpána tamtéž, křtitelnice ve Filadelfii atd. *Mü.*

Steinheil Karel August (v. hl. d.), člen král. akademie věd v Mnichově, rytíř řádu Maximilianova pro vědu a umění, † v Mnichově 14. září 1871.

Steininger Johann, přírodozpytec a spisovatel, nar. se 10. led. 1794 ve Wendelu v nyn. Porýnském Prusku, stal se po odbytých studiích r. 1815 prof. mathematiky a fysiky na gymnasium Trierském a zastával úřad ten se vzornou pečlivostí až do r. 1857, kdy vstoupil do záslužné pense. Z mnohých St-ových spisů nutno alespoň nejrozšířenější a vědeckou cenou vynikající tuto uvésti, jako: *Geognostische Studien am Mittelrhein* (v Mohuči 1819); *Die erloschenen Vulkane in der Eifel und am Niederrhein* (tamtéž 1820); *Gebirgskarte der Länder zwischen dem Rhein und der Maas, nebst Text* (tamt. 1822); *Die erloschenen Vulkane in Südfrankreich* (tamt. 1823); *Geognostische Beschreibung des Landes zwischen der unteren Saar und dem Rhein* (tamt. 1840—41); *Essai d'une déscription géognostique du Grand Duché de Luxembourg* (v Brusselu 1829); *Untersuchungen über die salzführenden Gebiethe in Lothringen* (1826) atd. St. přispíval také pilně původními články do odborných časopisů geologických a mineralogických.

Steinle Johann Eduard (v. hl. d.), žijící kreslič a malíř, obdržel r. 1865 důstojnický kříž belgického řádu Leopoldova a r. 1869 bavorský řád sv. Michala I. třídy. Z novější doby pocházejí jeho půvabné ilustrace (nákresy) k *Sněžence* (*Schneewittchen*) a k *Cechcete*; dále ve starožitném slohu věrné a umělé nápodobení Wohlgemuthova dřevotisku *Sv. Římská říše Německého národa*, jakož i návrhy k malbám ve skle pro kostel Matky Boží v Treviru. *Mü.*

Stenhouse John, lučebník a spisovatel, nar. se 31. pros. 1809 v Glasgowě, studoval po odbytém gymnasium práva a byl také za doktora práv povýšen. Hlavní ale snaha St-ova čelila k pilnému studium chemie, v kteréž tak chvalného jména dosáhl, že jmenován byl prof. lučby na ústavu St. Bartholomews Hospital v Londýně. Také v laboratoři znamenitého Liebiga byl St. delší dobu pro zdokonalení svých vědomostí zaměstnán. Práce své literární uveřejnil s větší části v Liebigově světoznámém časopise pro lučbu atd. St. byl za své zásluhy r. 1848 jmenován členem král. akademie a král. společnosti pro pěstování lučby v Londýně. Z jeho prací připomínáme: *Ueber die Darstellung und Analyse des Hippursäure-Aethers* (1839); *Ueber eine neue Chlorcyan-Verbindung* (1840); *Ueber das Myroxocarpin, eine neue krystallinische Substanz aus dem weissen Balsam von Sonsonate* (t. 1841); *Ueber die entfärbenden und desinficirenden Eigenschaften der Holzkohle, nebst Beschreibung eines neu erfundenen Respirators* (t. 1854); v anglických časopisech nalézáme: *Analysis of the palm oil and cocoa butter; On the action of pero-*

býval se v Požarevci obchodem, později se ale zase vrátil k rolnické živnosti. Když se r. 1798 Srbové k vyzvání Bělehradského vezíra Hadži-Mustaj-paše postavili se zbraní proti janičárům, derouciím se od Vidina k Bělehradu, byl **St.** buljukbašou, a na počátku povstání srbského r. 1804 proti dahijům byl již bimbašou. Na sklonku r. 1804, když dahijové z Bělehradu do Adakale uprchli, vyslán **St.** od Karadjordja za nimi s nařízením, aby je pobil a jich hlavy do Bělehradu přinesl. R. 1805 proslavil se **St.** vítězstvím, jehož nad Afis-pašou na Ivankovci dobyl. Když na počátku r. 1806 Srbové na všech stranách s úspěchem v boji postupovali, dobyl **St.** Porače, a přeložil sem hned z Kličevce své sídlo. Z jara 1806 překročil pohoří Mirač a postupoval do krajiny, která až dosud pod Turky se nalezala. Zde se položil u Malajnice táborem, vojo turecké pod vezírem Vidinským Mula-pašou a Gušanc Alijou sevřeli tu **St**-a, který jen rychlou pomocí Černého Jiřího a ruského G. M. Isajeva jisté záhubě unikunl. Nepořádný život a násilnictví, jakého se na podřízeném mu lidu dopouštěl, a konečně zjevné odepření poslušenství vrchnímu vůdci a sovjetu byli příčiny, pro které byl **St.** r. 1811 ze Srbska vypovězen. Odebral se s Dobrinjcem do Multan, kdež oboum od ruské vlády pense vyplácena byla. Když Rusové r. 1812 po uzavřeném s Tureckem míru z Multanska vyšli, odešel s nimi též **St.** a † brzy na to v Potěse. **St.** byl postavy prostřední a krásný muž. Psát a číst naučil se teprvé ve vyhanství, byl však od přírody nevšedními schopnostmi nadán. Mluvil málo, byl ale zato veliký junák a k svým podřízeným velice přísný. *Sž.*

Stokes George Gabriel, mathematik a spisovatel, nar. 13. srp. 1819 v Skreenu (County Sligo, Irland), byl prof. mathematiky na universitě v Cambridgi a členem král. společnosti filosofické. R. 1851 jmenovala také král. akademie věd v Londýně **St**-a svým členem zejména za veliké zásluhy jeho v literatuře, kterouž obohatil četnými znamenitými pracemi, z nichž uvádíme následující, uveřejněné ve zprávách akademie Cambridgské: *On the steady motion of incompressible fluids* (1842); *On some cases of fluid motion* (1844); *On the theories of internal friction of fluid in motion and of the equilibrium and motion of elastic solids* (1847); *On the theory of oscillatory waves* (tamt.); *On the critical values of the sum of periodic series* (tamt. 1849); *On the formation of the central spot of Newton's rings beyond the critical angle* (tamt. 1849); *On the composition and resolution of streams of polarised light from different sources* (tamt. 1851) a j. v.

Stoklas Eduard, učitel na městské škole chlapecké v Novém městě za Vídní, nar. 9. kv. 1845 ve Valaš. Meziříčí na Moravě, vzdělán pro učitelské povolání své v Praze, byl 1865—66 asistentem na reální škole Starobrněnské, a v té době již přispíval články přírodovědeckými do Vitákova *Pěstouna*, Dumlova *Hospodáře Moravského* a Mathonova *Rolníka*. Pobyv rok v tomto postavení, byl po sobě učitelem na rolnické škole v Přerově, na reálce v Telči a na měst. škole v Hodoníně, odkud v říj. 1872 odešel za novým povoláním svým do Nového města za Vídní. Po ten celý čas byl literárně činným, přispívaje v Telči do Urbánkových *Učitelských listů* články přírodovědeckými, z nichž obzvláště výklady z fysiky *Proč a proto* pozornost na sebe obrátily, a mimo to sepsal *Fysiku pro hlavní, národní a vyšší dívčí školy* (1872), *Základy chemie pro nižší střední a občanské školy* (1873) a jiné spisy školní a praktické potřebě sloužící, které všecky vyšly nákladem Fr. Urbánka v Praze; mimo to přispíval do četných časopisů. Co kreslíř [illegible] pérem skupení *Telč a okolí*, pak [illegible] *dějovice a okolí*; mimo to kreslil více [illegible] do Soukupova *Přírodopisu Matičního*.

Stolac, město v sandžaku Mostarském [illegible] úpatí pohoří Hergudu při řece [illegible] 2500 obyv. Nad městem pne se pevnost [illegible] za nejsilnější v Hercegovině považována [illegible] založena před 400 lety od předkův rodiny [illegible]begoviců, kteří se též od místa toho Stol[illegible] jmenovali. R. 1833—34 pokoušelo se [illegible] turecké o dobytí pevnosti. R. 1840 zapálil [illegible]nosti prachárnu, čímž způsobeno v [illegible] mnoho škody. Tehdejší vezír [illegible] Rizvanbegović dal pevnost zase opraviti. [illegible] staru vzdálen jest **St.** 6 a od Ljubinje [illegible] hije **St**-cké má v 1935 domech 9316 [illegible] z těchto jest jen 1419 tureckých.

Stolker Jan, holandský malíř, [illegible] damě r. 1724, učil se u Guinharis [illegible] doblaen, kteroužto pak horlivě provozoval [illegible] věnoval se v Rotterdamě malbě [illegible] vaje při tom na jevo bujnou fantasii a [illegible] zručnost štětcem. Maloval i pěkné [illegible] ných budov a hotovil dle slavných [illegible] kresby tušové, kteréž bývaly svého času [illegible] ženy. Mnohé z nich ryl též způsobem [illegible] zemřel r. 1785 v Rotterdamě.

Stoltze Georg Heinrich, prof. [illegible] vatel, nar. se 31. [illegible] 1784 v Hannoveru, [illegible] pravné školy studoval filosofii na univers[illegible] kdež pak r. 1816 za doktora promován byl [illegible] s počátku administratorem v lékárně [illegible]ského. R. 1816 stal se tamtéž [illegible] a r. 1824 professorem farmacie na univers[illegible] **St**-ových vynikají: *Gründliche Anleitung* [illegible] *Holzsäure zur Bereitung der* [illegible] *benützen, nebst genauer Betrachtung der* [illegible] *der trockenen Destillation des Holzes* [illegible] *Produkte* (v Halle 1820); *Bemerkungen* [illegible] *stellung der China-Alkaloide* (1825). **St.** [illegible] redigoval *Berliner Jahrbuch der Pharmacie* [illegible] 1821—1826), kamž znamenitými články [illegible] spíval.

Stolz Michal, žijící stavitel a [illegible] Obnovením úpravy chrámu Svatopavelského [illegible] gotickém osvědčil se býti důkladným znal[illegible] starokřesťanského. Dále od něho pochází [illegible] na zámku Ambraském.

Stone Marcus, žijící malíř angl., [illegible] následuje v dílech svých směru a způsobu [illegible] malířů franc., jakž o tom svědčí [illegible] *nalost a přítomnost Francouzek* [illegible] vabněji a více v anglickém způsobu [illegible] jeho *Walloua zkouška se strojem* [illegible] *Alžběta Marii Stuartkou přinucena* [illegible] *zená*. Svěží rozmar a výborné technické [illegible] pozorovati lze v jeho *Galerii* [illegible]

Storey George Adolphus, žijící [illegible] nar. v Londýně r. 1834. Odebrav se r. 18[illegible] říže konal tu pilná studia v Louvru [illegible] l o n g o v ý m. Po svém návratu [illegible] l i e m u, kterážto přátelství mu byl[illegible] v uměleckém jeho snažení. S počátku [illegible] nejvíce dětské podobizny, které se mu [illegible] řily. Avšak obzvláštní pozornost [illegible] r. 1864 svým obrazem, představujícím [illegible] *Williama Seymoura s Annou* [illegible] *Jakuba I.* Z pozdějších obrazů jeho, [illegible] skvělým osvětlením a výborným reliefem, [illegible] býti jmenovány: *Ostýchavá dívka* a [illegible] (1868).

Scheikunde in het Algemeen etc. (v Delftu 1790); *Zeepeiler of Bathometer waarmede men alle diepten der zeen kan afmeten* etc. (tamt. 1808); *Dissertatio, qua respodetur ad quaestionem propositam: Ut determinetur, per examen comparatum proprietatum physicarum et chemicarum, natura lactis muliebris, vaccini, caprilli, asinini, ovili et equinini* (společně s N. Bondtem, tamt. 1794, vyd. také v překladech); dále psal **St.** do všelikých časopisů odborných články velmi dobré, obsahující vždy výsledky původních jeho studií. † v Delftu v kv. 1829.

Stirling James, spisovatel, nar. se r. 1696 v St. Niniansu, nabyl znamenitého vzdělání v Oxfordu. St. zabýval se takřka výhradně vědami přírodnickými a sepsal řadu výborných spisů, načež jmenován byl členem král. akademie věd. † v Leadhillsu 5. pros. 1770. Ze spisů jeho uvádíme: *Lineae tertii ordinis Newtonianae sive illustratio tractatus Newtoni de enumeratione linearum tertii ordinis* (v Oxdorfu 1717); *Methodus differentiatis sive tractatus de summatione et interpolatione serium infinitarum* (tamt. 1730—64 v mnohých vydáních); *On the figure of the earth and the variation of gravity on their surface* (ve správách: *Phil. Transact.* 1781 v Londýně); *A description of a machine to blow fire by the fall of water* (tamt. 1745) atd.

Stisser Johann Andreas, lékař a spisovatel, nar. se 19. led. 1657 v Luchavě, studoval po odbytých školách přípravných medicinu na universitě v Lejdě, kdež také hodnosti doktorské dosáhl. Na to odebral se do Hamburku co lékař praktický a prodlel tam až do r. 1687, kdy povolán za prof. mediciny, později také chemie a anatomie na vysoké učení v Helmstädtu. S. † v tomto městě 21. dub. 1700. Z jeho spisů, kteréž mají cenu historickou i vědeckou, uvádíme následující: *De phaenomenis quibusdam chemico-physicis* (v Brunšviku 1688); *Commendatio chemiae* etc. (v Helmštädtu 1689); *Actorum laboratorii chemici specimen primum* (tamt. 1690) atd.

Stöckler Emanuel, malíř ve Vídni žijící, nar. se v Mikulově r. 1819, maloval s počátku v akvarele zdařilé obrazy z Benátek a z Bosporu, jako: *Síň Assunty* (pro velkokněžnu Helenu); *Křestnou kapli ve chrámě sv. Marka v Benátkách* a *Benátské album* (pro arcikněžnu Žofii); *Palác Belisarův* a *Pohled na Černé moře* (v Belvederu Vídeňském): *Hrad Boskovice* a j.; v novější době maluje pak tímtéž způsobem (vodními barvami) i osoby v životní velikosti; z těchto zvláště vyniká jeho *Dáma z doby parukové.* *Mü.*

Stöttrup Andreas, malíř a rytec, nar. v Hamburce r. 1754, vzdělával se v letech 1771—74 na Kodaňské akademii, načež opět v Hamburce se usadil. Maloval zde podobizny v oleji a v miniatuře, a ryl též podobizny v tečkovacím způsobu. Vydal též několik spisův o kresbě (r. 1783), zejména pak o kreslení květin (1808), a zemřel r. 1812. Jeho syn Christian Georg (1789—1838) byl podobně v Altoně co rytec činný.

Stohl Jindřich, žijící malíř v akvarele, nar. r. 1826 ve Vídni co syn úřadníka knížete Švarcenberka. Učiv se umění svému na Vídeňské akademii vzdělával se v něm dále na cestách po Horních Rakousích, po Čechách, do Mnichova, kdež rok strávil, do Terstu, kdež půldruha roku prodlel, do Benátek a jinam. Ve svých akvarelách, jakéž se chovají ve sbírkách cís. Františka Josefa, arcikněžny Žofie, velkokněžny Marie Nikolajevny a mnohých rodin šlechty rakouské, představuje velmi zdařile krajiny, architektury i osoby. Maluje však s dobrým úspěchem i v oleji. *Vnitřek chrámu sv. Marka v Benátkách* se mu zvláště podařil. R. 1865 odkryl prý ve Veroně u Antonia Tortelly Rafaelovu *Sv. rodinu*, jejíž kopie se pod jmenem *Madonna di Loretto* v Paříži a jinde nacházejí. *Mü.*

Stojaković Jiří, dvorní rada a upřímný národovec srbský, nar. se r. 1810 v Palance v Bačce, † ve Vídni 16. list. 1868. Po skončených právnických studiích byl advokátem v Pešti, a za krátký čas stal se v celém Uhersku známým. R. 1848, od kterého času začíná jeho hlavní národní činnost, súčastnil se v Praze slovanského sjezdu. Po svém návratu byl na rozkaz tehdejší maďarské vlády zatknut, a jen přičiněním pravoslavného vládyky Budinského Platona Atanakoviće dostal se zase na svobodu, načež tím usilovněji pro svůj národ pracovati se jal. Po celý čas trvání maďarské revoluce byl nejčinnějším údem hlavního národního výboru v Karlovcích. Po potlačení jejím stal se **St.** radou při apelačním soudu v Pešti, a později přesazen k vrchnímu zemskému soudu do Temešvaru. R. 1856 stal se radou u nejvyššího soudního dvoru ve Vídni. Když r. 1860 vnitřní politika v Rakousku jiným směrem se dala, a Maďarům povoleno zřízení dvorské kanceláře, stal se **St.** radou té kanceláře, a v tomto postavení zdárně a k velikému prospěchu svého národa účinkoval, proto zůstane i památka naň mezi uvědomělými Srby trvalou. *Sč.*

Stojčević Miloš, vojvoda Pocerský, též jen Pocerac nazvaný, proslavený junák srbský, nar. se r. 1776 ve vsi Vranské pod planinou Cerem. V prvním roce povstání srbského byl jen sprostým vojínem, ale brzo potom vzal jej k sobě Ilija Marković, tehdáž starešina nižšího stupně v Pocerině, jako písaře. Když r. 1806 Turci Bosňáci dobyli Máčvu a celý Šabecký kraj, vzdal se jim zmíněný Marković, načež jej tito ustanovili vrchním starešinou Poceriny. **St.**, ačkoliv Turci jeho matku v Šabci v zajetí drželi, nechtěl se po příkladu svého pána vzdáti a uchýlil se raději do hor, kdež rozprchlé junáky v četu sbíral. Zatím přitáhl Černý Jiří s novou silou, a zahnav Turky ustanovil St-e za vojvodu Pocerského, a od Turkův ustanovený Marković sotva že živ vyváznul. V bitvě na Mišarském poli vyznamenal se **St.** slavně, a pronásleduje rozprášené Turky po Kitogu vydobyl si bohatou kořist, mezi kterou se nacházel i meč pověstného Kulin-kapetána. Za tu vzácnou kořist podávala rodina Kulinova tolik zlata, kolik ona váží. **St.** naproti tomu uvolil se meč jen pod tou výminkou vydati, budou-li všichni toho roku v Šabecké nahiji zajatí a do Bosny odvedení muži, ženy a děti na svobodu propuštěny. To vyplniti nebylo rodině Kulinově možné, a tak ostal slavný meč v rukou St-ových. R. 1807, 1808 a 1809 bojoval **St.** udatně na Drině, a slavný výsledek souboje jeho s Musou Orugdžićem r. 1809 opěvá jedna z národních písní. R. 1811 vyskytnul se v Pocerině jakýs hejduk, a poněvadž byl každý vojvoda zavázán pořádek ve své nahiji udržovat, proto se i vydal **St.** s malým počtem svého lidu na vyhledání toho hejduka, a odváživ se samojediný neprozřetelně do houštiny byl zde od hejduka zastřelen. Tak zahynul neslavně junák, jehož jméno, jak národní píseň dí, se bude spomínat „dokle teče sunca i mjeseca“. **St.** byl postavy malé, obličeje podlouhlého, ducha bystrého, mysli veselé a bohatyr v pravém toho slova smyslu. Po Milošovi stal se Pocerským vojvodou jeho bratr Janko, který, nehoden jsa slavného jména bratrem mu zůstaveného, Turkům se r. 1813 v obkopu Lješnickém vzdal, načež jej tito, vzavše mu prvé bohatyrský meč Kulinův, spoutaného do Cařihradu poslali, kdež neznámo jakým způsobem zahynul. *Sč.*

Stojković Milenko, srbský vojvoda, nar. v Kličevci kr. Požareveckého. V mladém věku svém za-

býval se v Požarevci obchodem, později se ale zase vrátil k rolnické živnosti. Když se r. 1798 Srbové k vyzvání Bělehradského vezíra Hadži-Mustaj-paše postavili se zbraní proti janičarům, deroucím se od Vidina k Bělehradu, byl St. buljukbašou, a na počátku povstání srbského r. 1804 proti dahijům byl už bimbašou. Na sklonku r. 1804, když dahijové z Bělehradu do Adakale uprchli, vyslán St. od Karadjordja za nimi s nařízením, aby je pobil a jich hlavy do Bělehradu přinesl. R. 1805 proslavil se St. vítězstvím, jehož nad Afis-pašou na Ivankovci dobyl. Když na počátku r. 1806 Srbové na všech stranách s úspěchem v boji postupovali, dobyl St. Poreče, a přeložil sem hned z Kličevce své sídlo. Z jara 1806 překročil pohoří Miroč a postupoval do krajiny, která až dosud pod Turky se nalezala. Zde se položil u Malajnice táborem, voje turecké pod vezírem Vidinským Mula-pašou a Gušanc Alijou sevřeli tu St-e, který jen rychlou pomocí Černého Jiřího a ruského G. M. Isaijeva jisté záhubě unikl. Nepořádný život a násilnictví, jakého se na podřízeném mu lidu dopouštěl, a konečně zjevné odepření poslušenství vrchnímu voždovi a sovjetu byli příčiny, pro které byl St. r. 1811 ze Srbska vypovězen. Odebral se s Dobrinjcem do Multan, kdež oboum od ruské vlády pense vyplácena byla. Když Rusové r. 1812 po uzavřeném s Tureckem míru z Multanska vyšli, odešel s nimi též St. a † brzy na to v Potěse. St. byl postavy prostřední a krásný muž. Psát a číst naučil se teprvé ve vyhanství, byl však od přírody nevšedními schopnostmi nadán. Mluvil málo, byl ale zato veliký junák a k svým podřízeným velice přísný. *Sš.*

Stokes George Gabriel, mathematik a spisovatel, nar. 13. srp. 1819 v Skroenu (County Sligo, Irland), byl prof. mathemiky na universitě v Cambridgi a členem král. společnosti filosofické. R. 1851 jmenovala také král. akademie věd v Londýně St-a svým členem zejména za veliké zásluhy jeho v literatuře, kterouž obohatil četnými znamenitými pracemi, z nichž uvádíme následující, uveřejněné ve správách akademie Cambridgské: *On the steady motion of incompressible fluids* (1842); *On some cases of fluid motion* (1844); *On the theories of internal friction of fluid in motion and of the equilibrium and motion of elastic solids* (1847); *On the theory of oscillatory waves* (tamt.); *On the critical values of the sum of periodic series* (tamt. 1849); *On the formation of the central spot of Newton's rings beyond the critical angle* (tamt. 1849); *On the composition and resolution of streams of polarized light from different sources* (tamt. 1851) a j. v.

Stoklas Eduard, učitel na městské škole chlapecké v Novém městě za Vídní, nar. 9. kv. 1845 ve Valaš. Meziříčí na Moravě; vzdělán pro učitelské povolání své v Praze, byl 1865—66 asistentem na reální škole Starobrněnské, a v té době již přispíval články přírodovědeckými do Vitákova *Pěstouna*, Demlova *Hospodáře Moravského* a Mathonova *Rolníka*. Pobyv rok v tomto postavení, byl po sobě učitelem na rolnické škole v Přerově, na reálce v Telči a na měst. škole v Hodoníně, odkud v říj. 1872 odešel za novým povoláním svým do Nového města za Vídní. Po ten celý čas byl literárně činným, přispívaje v Telči do Urbánkových *Učitelských listů* články přírodovědeckými, z nichž obzvláště výklady z fysiky *Proč a proto* pozornost na sebe obrátily, a mimo to sepsal *Fysiku pro hlavní, národní a vyšší dívčí školy* (1872), *Základy chemie pro nižší střední a občanské školy* (1878) a jiné spisy školní a praktické potřebě sloužící, které všecky vyšly nákladem Fr. Urbánka v Praze; mimo to přispíval do četných časopisů. Co kreslič provedl St. pérem skupení *Telč a okolí*, pak skupení *Mor. Budějovice a okolí*; mimo to kreslil více než 100 svitků do Soukupova *Přírodopisu Maličkých*.

Stolac, město v sandžaku Mostarském, leží na úpatí pohoří Hergudu při řece Bregavě. Má 3500 obyv. Nad městem pne se pevnost, již Turci za nejsilnější v Hercegovině považují. Pevnost byla založena před 400 lety od předkův rodiny Rizvanbegovićů, kteří se též od místa toho Stolčeviéi jmenovali. R. 1833—34 pokoušelo se marně vojsko turecké o dobytí pevnosti. R. 1840 zapálil blesk v pevnosti prachárnu, čímž způsobeno v pevnosti a městě mnoho škody. Tehdejší vezír Mostarský Ali-paša Rizvanbegović dal pevnost zase opraviti. Od Mostaru vzdálen jest St. 6 a od Ljubinja 4 hod. Nahije St-cká má v 1935 domech 9316 mužských obyv.; z těchto jest jen 1418 tureckých. *Sš.*

Stolker Jan, holandský malíř, nar. v Amsterodamě r. 1724, učil se u Guinharda malbě podobizen, kterouž pak horlivě provozoval. Později věnoval se v Rotterdamě malbě čalounů a síní, dávaje při tom na jevo bujnou fantasii a neobyčejnou zručnost štětcem. Maloval i pěkné vnitřky rozličných budov a hotovil dle slavných mistrů též nákresy tušové, kteréž bývaly svého času velmi ceněny. Mnohé z nich ryl též způsobem leptacím a zemřel r. 1785 v Rotterdamě. *Mš.*

Stoltze Georg Heinrich, prof. lučby a spisovatel, nar. se 31. čce 1784 v Hanoveru, odbyv přípravné školy studoval filosofii na universitě v Halle, kdež pak r. 1816 za doktora promován byl. St. byl s počátku administratorem v lékárně sirotčince Hallského. R. 1816 stal se tamtéž privátním docentem a r. 1824 profesorem farmacie na universitě. Z prací St-ových vynikají: *Gründliche Anleitung die rohe Holzsäure zur Bereitung der reinen Essigsäure zu benützen, nebst genauer Betrachtung der übrigen bei der trockenen Destilation des Holzes sich bildenden Produkte* (v Halle 1820); *Bemerkungen über die Darstellung der China-Alkaloide* (1825). St. vydával a redigoval *Berliner Jahrbuch der Pharmacie* (od roku 1821—1826), kamž znamenitými články hojně přispíval.

Stolz Michal, žijící stavitel a sochař tirolský. Obnovením úpravy chrámu Svatopavelského ve slohu gotickém osvědčil se býti důkladným znatelem umění starokřesťanského. Dále od něho pochází oltář v kapli na zámku Ambrasském. *Mš.*

Stone Marcus, žijící malíř angl., přidržuje se a následuje v dílech svých směru a způsobu novějších malířů franc., jakž o tom svědčí jeho obrazy: *Minulost a přítomnost Francouzek jindy a nyní.* Půvabněji a více v anglickém způsobu provedeny jsou jeho *Wattova zkouška se strojem na čaj* a *Princezna Alžběta Marií Stuartkou přinucena súčastniti se mše svaté.* Svěží rozmar a výborné technické provedení pozorovati lze v jeho *Galerii předků lásky.* *Mš.*

Storey George Adolphus, žijící malíř anglický, nar. v Londýně r. 1834. Odebrav se r. 1848 do Paříže konal tu pilné studie v Louvru vedením Dalongovým. Po svém návratu přidružil se k Leslie mu, kteréžto přátelství mu bylo velmi prospěšné v uměleckém jeho snažení. S počátku maloval po nejvíce dětské podobizny, které se mu výborně dařily. Avšak obzvláštní pozornost obecenstva vzbudil r. 1864 svým obrazem, představujícím *Setkání se Williama Seymoura s Annou Stuartkou při dvoře Jakuba I.* Z pozdějších obrazů jeho, vynikajících skvělým osvětlením a výborným reliefem, zasluhují býti jmenovány: *Ostýchavá dívka* a *Tanečné hodina* (1868). *Mš.*

ě navrátil se však zpět do Gdánska, byv jmeno-
: ředitelem tamějšího gymn. ústavu. St. byl na-
ým spisovatelem a vydal řadu výborných prací,
řejněných hlavně ve spisech akademií a časo-
ech odborných. V *Astronomische Nachrichten* vy-
tují se na př. články: *Ueber die mittlere Tempe-*
r in Danzig als Funktion der Jahreszeiten (1829);
bachtung zweier Sternbedeckungen (1831); v Pog-
dorffových *Annalech* pro lučbu nalezá se: *An-*
ung zwischen gleich- und ungleichnamigen Schei-
(1828); *Widerlegung der Einwürfe Drieberg's*
en Luft auf Wasserdruck atd.

Stremayer, Karl von, nar. 30. říj. 1823 v Štyr.
adci, kde 1845 odbyl právnická studia, načež
list. 1846 tamtéž na doktorství práv promovo-
 byl; rok na to odbyl zkoušky soudnické. Vstoupiv
 září 1846 co praktikant k c. k. štyrské komorní
kuratuře stal se 15. ún. 1850 substitutem státního
tupce, 9. kv. 1864 jmenován radou při zemském
du v Štyr. Hradci, 20. čna 1869 minist. radou
in. vnitra. Mezi tím byl St. volen také do sněmu
rského a do jeho výboru, v němž býval jedním
nejpilnějších pracovníků. Dne 1. ún. 1870 byl
 povolán do tak zvaného občanského ministerstva
ministra kultu a vyučování, kterýmž zůstal až
12. dub. 1870, načež jmenován jest dvorním ra-
 při nejvyšším soudu. Ale již 30. čna 1870 stal
podruhé ministrem kultu a vyučování, v kterémž
dě setrval až do 4. ún. 1871, načež vrátil se
své předešlé místo při nejvyšším soudu. Potřetí
 se ministrem předešlého svého oboru v mini-
rstvě kníž. Adolfa Auersperka, a spolu tajným
lou, v kterémž úřadě dosavad setrvává. Za něho
e se bezohledná germanisace škol zvláště na Mo-
ě, ale přes to všecko není ani u něm. strany
íben, která mu vytýká přílišnou shovívavost na-
ti straně klerikální. St. zná se důkladně ve franc.,
l., angl. a jiných evrop. jazycích, jen žádného
vanského není mocen.

Striovský Vilém (v. hl. d.), malíř v Gdánsku
ící. Novější díla tohoto nadaného umělce jsou
sledující: *Modlící se rodina židovská na hřbitově*;
lští šlechtici před táborem cikánským a *Severoně-*
cká národní slavnost. Za posledního času předsta-
je s výborným zdarem též některé čelnější doby
dějin Gdánských v XVII. a XVIII. století, umí-
je při tom s dobrým úspěchem též rozličné ma-
bné budovy toho města. I jeho krajiny velmi se
válí. *Mš.*

z Strkova, později také **H r o š e k** (**H r u š k a**)
St., starožitná rodina vládycká, která se psala dle
valé tvrze **S t r k o v a** v Táborsku. V druhé polo-
ci XIV. stol. žili bratří **L e v** a **J a n** z St. (z nichž
nto byl farářem v Jistebnici), kteří společně s pa-
ši z Chelčic byli tehdaž kolátory kostela Třebči-
ého (1370—1399), k němuž **L e v** z St. r. 1383
roval mlýn pod Strkovem. Na začátku XV. stol.
ipomínají se **B e n e š** a **V o j t ě c h** z St., kteří
1415 přivěsili tolikéž své pečeti k listům stížným
o upálení M. J. Husi do Kostnice poslaným. Za
sů kr. Vladislava II. připomíná se **J a n H r o š e k**
Iruška) z St., který r. 1497 koupil od Barbory
Jetřichovic tvrze Kovařov a Zahrádku, s dvory a
unty tamtéž, pak vsi Záluží, Lhotu, Vesce, Krchov
j. za 900 kop gr. č. Týž měl syna **J i ř í h o** H.
 Kovářově, který přichází také v tit. z r. 1534.
. 1542 vložil **V á c l a v** H. na Kovářově list dlužní
anželce jeho **D o r o t ě** svědčící do desk, a tolikéž
ožili do desk r. 1549 **V á c l a v**, **J a n** a **B o h u š**
atří H-vé ze St. statek Kovařov a dvory v Záluží
horním a dolním Vesci, jak je po otci Jiříkovi
ahně let drželi, znovu do desk. — R. 1568 prodali
J a n a **J i ř í** H. ze St. statek Chotěřín Sigmundovi
Kaffankovi z Chlumu. R. 1570 drželi Kovařov spo-
lečně bratří **J a n** ml. a **J i ř í** H. ze St., z nichž
J a n r. 1571 koupil od bratra Jiřího jeho podíl na
Kovářově. V tit. z r. 1589 připomínají se **J a n** H.
ze St. v Heřmeřědicích a **J i ř í k** H. na Vitíně v Be-
rounsku. Dále nemáme širších zpráv o rodině této.
— S rodinou **H r o š k ů** čili **H r u š k ů** ze St. nesluší
směšti rodinu **H r u š k ů** z **T r k o v a**, ježto nebyly
vespolek ani erbem ani krví spřízněny. **H r u š k o v é**
z **T r k o v a** byli rodina patricijská, která v XV. a
XVI. stol. v Táboře byla usedlá a držela tam grunty
šosovní a úřady obecní: titul z **T r k o v a** a erbu
nabyli teprv v druhé polovici XVI. stol., ačkoliv se
snad již dříve tak psávali dle nějakého zboží toho
jména. V první polovici jmenovaného stol. přichází
mezi sousedy a konšeli Táborskými **M i k u l á š** H.
(1528—1553), který měl syny **J a n a** a **V á c l a v a.**
Onen vzdělav se ve vyšším umění literním vstoupil
do služby veřejné a byl za časů cís. Max. II. ko-
morníkem při soudu komorním v Praze; pro své
služby platně nadán jest majestátem, jehož dátum
na hr. Praž. dne 12. září 1575, tit. z **T r k o v a** a
e r b e m, který se vypisuje takto: „Štít červené b.
a v něm oděnec až po stehna, maje ruce na boky
podepřené a nad helmem dvě péra pštrosova, pravé
červené a levé žluté.“ — **V á c l a v** H. z T., bratr
Janův, připomíná se ještě r. 1587 a někteří potomci
rodiny té žili později také v Praze i v Prachaticích.
V Táboře přicházejí Hruškové ještě v XVII. i XVIII.
století, nepíšíce se však více z **T r k o v a**, pročež
nelze tvrditi, byli-li s výše psanou rodinou spříznění
čili nic. *Ka.*

Strohmayer Hanuš, malíř a ryjec, v Praze
ku konci XVI. stol. umění své provozovavší. S po-
čátku byl ve službě u arciknížete Arnošta Rakou-
ského, načež r. 1583 jmenován jest dvorským ma-
lířem a ryjcem císaře Rudolfa II. Jeho rytiny jsou
s velikou jemností a jistotou leptacím způsobem pro-
vedeny; obzvláště z nich vyniká *Venuše s Amorem*
(z r. 1593). *Mš.*

Stroobant František (v. hl. d.), v Bruselu ží-
jící malíř architektury, obdržel r. 1868 belgický řád
Leopoldův. Novější znamenitá díla tohoto výtečného
umělce jsou: tak zv. *Řecký kanál* a *Kostel sv. Jiří*
v Benátkách; Starožitné domy na Radnickém náměstí
v Bruselu; Vnitřek paláce krále Kazimíře Vel. v Kra-
kově; Starý arcibiskupský palác v Lutichu; Stará
Pegnická čtvrť v Norimberce; Klášter beguinek v
Bruggách a j. *Mš.*

Stüve Karl (v. hl. d.) † 16. ún. 1872 v Osna-
bruku.

Sture (srov. hl. d.), jméno tří šlechtických ro-
din švédských, ve XIV., XV. a XVI. stol. proslu-
lých. Dvě z nich, obzvláště slavné, byly, aby se
snadněji rozeznaly, naznačeny jménem **s t a r š í** a
m l a d š í rodiny St-ův. První z těchto, mající v erbu
tři černé lekníny ve zlatém poli, pocházela od ry-
tíře a říšského rady **A n u n d a** St., jenž žil v letech
1310—61. Jeho vnuk **A l g o t M a g n u s s o n**, rytíř,
říšský rada a kapitán v Nerike, † r. 1427, byl co
spoluvykonavatel poslední vůle Bo Jonssonovy jeden
z prvních Švédův, kteří do země povolali královnu
Markétu. Tohoto vnuk **G u s t a v A m u n d s s o n**, ry-
tíř a říšský rada, zemřel 1444, měl za manželku
krále Karla VIII. Knutssona nevlastní sestru Brigitu,
s kterouž splodil syna **S t e n a.** Tento, **S t e n** St.
s t a r š í, rytíř na Gripsholmu, vystoupil již záhy co
nepřítel unie Kalmarské, pomáhaje r. 1464 biskupu
Kettilu Karlssonu v jeho sporu s Dánským králem
Kristianem I., a později, za posledních let panování
Karla Knutssona, hlavně napomáhal k udržení se

její byl proti jejich sňatku, unesl St. milenku svou, vymohl si požehnání církve a vystoupiv z vojenské služby žil na statku svém lásce, ekonomii a studiím politickým. Manželka tato zemřela mu již r. 1848 a jest pohřbena v klášteře Kovilském. Nyní žije St. v manželství druhém. — Po skončené válce r. 1848—1849 byl jmenován St. od rak. vlády za služby jí konané podplukovníkem v pluku hulánském, odměna to zajisté chatrná, kterou však nicméně St. přijal v naději rychlého postupování, jaké mu slibováno. Avšak sliby ty ukázaly se býti lichými. Mužové tehdejší vojensko-absolutistické reakce nemohli se k tomu odhodlati, aby muže, jejž byl vlastně boj za svobodu povznesl, povýšili na místo rozsáhlejší působnosti, a tak St. odsouzen k nečinnosti trávil život svůj větším dílem na dovolené ve Vídni, až konečně rok 1858 povolal jej následkem východních zápletků k nové činnosti. Jak známo, přišlo roku toho k válce mezi Turky a Černohorci, kteřiž poslední byli od Omera pašete u Cerova na hlavu poraženi, tak že kníže Danilo jen s těží se skrovným zbytkem svých lidí ušel úplné záhubě a Turci bezmála celé země se zmocnili. Tyto prospěchy tureckých zbraní znepokojovaly vládu rakouskou, které na tom záleželo, aby Černá Hora, tato hradba Dalmatska, nepadla do tureckých rukou. I obrátila zraky své na St-e, který již dříve se byl v té záležitosti k císaři obrátil, a poslala jej, arciť pod rukou, do Černé Hory, slíbíc pomoc na zbrani ze státních zbrojnic i na vojenských důstojnících. St., jen jediným sluhou provázen, dostal se po dobrodružné cestě Bosnou a Hercegovinou skrz samý tábor turecký do Černé Hory, kde jej kníže Danilo co osvoboditele svého přijal a jemu vrchní velitelství nad veškerou brannou silou svou svěřil. Jak mile se rozhlásila zpráva o příchodu pověstného národního hrdiny, hrnul se k němu odevšad ozbrojený lid, a v málo nedělích stál St. v čele dostatečné síly, že mohl z dosavadní obrany přejíti k útoku. Především jednalo se o to, aby zameseno bylo spojení se obou vojsk tureckých, z nichž jedno pod Omerem pašetem postupujícím od Skadru bylo se k Cetyni až na tři hodiny cesty přiblížilo, druhé pak pod Ismailem pašetem od Hercegoviny přicházelo. St. přepadl 19. ún. 1858 u Glavice předvoj Omerův pod Osmanem pašetem s důrazem tak neodolatelným, že jej porazil na hlavu a mezi jiným 1500 Mirditů zajal, následkem čehož Omeru bylo nastoupiti zpáteční pochod. Téhož dne přinesl kurýr zprávu o míru, který v Cařihradě prostředkováním Leiningena, tehdejšího mimoř. rak. vyslance, mezi Portou a Černou Horou byl uzavřen. Na památku slavného vítězství založil kníže Danilo k pobádání St-ovu „řád neodvislosti Černé Hory“, jehož prvním rytířem stal se St. Kníže osobně mu odevzdal jeho znak spolu s písemním vyjádřením díků senátu černohorského. — R. 1858 poslán jest St. od vlády rakouské co diplomatický jednatel do Bělehradu, aby tam vlivem svým podporoval viklající se stolec knížete Alexandra Karađorđeviče. Avšak St. seznal, že marný jest odpor proti vůli národní mocně se ozývající ve prospěch Obrenovičů, kteří také skutečně povoláni byli na trůn po sesazení Alexandrově. St-i náleží při tom zásluha, že správami svými o pravém stavu věcí odvrátil rakouskou vládu od zamýšleného zakročení ve prospěch knížete Alexandra a přiměl ji k uznání Miloše. R. 1859 postoupil St. za generálmajora i poslán jest do Dalmácie co adlatus tamějšího guvernéra. Toho času byla se politika rak. vlády naproti knížeti Černohorskému Danilovi proměnila, i stala se mu rozhodně nepřátelskou. Z čista jasna obdržel St. z Vídně rozkaz, aby se postavil v čelo emigrace černohorské, osobních to nepřátel knížete Danila, a vtrhna do Černé Hory pokusil se o vypuzení panovníka, jemuž teprv před málo lety byl zachoval trůn, a to přispěním též vlády, která nyní proti němu se obracela. V spravedlivém rozhorlení, že se mu dostává úlohy tak nečestné, zamítl St. rozkaz ten s doložením, že „míní-li vláda c. k. generála snížiti na vůdce loupežníků, že přišla na nepravého.“ Zcela dle tehdejšího systému byl následek kategorické té odpovědi, že St. dán na odpočinek. Na to žádal uražený generál za propuštění ze státního svazku rakouského, kterýmžto odhodlaným krokem vláda zaražena odvolala jeho pensionování a r. 1860 poslala jej co generálního konsula na Sicilii. Avšak vítězná výprava Garibaldiho proti království Neapolskému učinila brzy konec tomuto jeho novému postavení. Měltě pak St. příležitost, osobně seznámiti se s tímto velikým vlastencem italským a získati jej pro plán, osvoboditi křesťanské Slovany od jha tureckého. Nepřišlo však k tomu pokusu, o kterémž svého času mnoho se mluvilo, pro nedostatečnost prostředků, jimiž Garibaldi vládl. Vrátiv se do Rakouska zapleten jest St. v nové roztržky s vládou, a jmenovitě Schmerling marně se pokoušel získati jej pro svůj systém, což vše jej přimělo k tomu, že úplně vystoupil ze státní služby, maje úmysl budoucně úplně politice se věnovati.

Stratingh Sibrandus, prof. lučby a spisovatel, nar. se 9. dubna 1785 v Adorpu u Gronink, studoval medicinu a byl r. 1819 za doktora lékařství povýšen, načež po třech letech dosáhl ještě doktoratu z filosofie. S. usadil se s počátku co praktický lékař v Groninkách, zabývaje se neunavnou horlivostí studiemi lučby a technologie. Spisy S-ovy vzbudily mezi učenci pozornost na nadaného badatele a získaly mu r. 1827 profesuru lučby a technologie na universitě Groninské. Z četných prací znamenitého tohoto spisovatele uvádíme tuto: *Scheikundig Verhandeling over eenige verbinding van den Phosphorus* (v Groninkách 1809); *Electromagnetische Bewegingskracht en anwendig daarvan tot een electromagnetischen wagen* (1835); *Elektrisch-Archimedische Modelboot* (1840); *Over het vermogen der gloeijende Zwavel-en Phosphordampen, en het lichten, hetwelk bijde vereenigingen van Zwavel en Phosphor met commige stoffen ontstaat* atd.

Strauss Anselm Franz, přírodozpytec a spisovatel, nar. se 20. dub. 1780 v Aschaffenburku, a † tamt. 8. dub. 1830. Odbyv studia universitní stal se St. prof. lučby, fysiky a přírodních věd na lesnické akademii ve svém rodišti. V literatuře vynikl některými výbornými pracemi, sepsanými na základě původních badání a zkoušek. Zejména dlužno uvésti z jeho spisů: *Chemisch-physikalische Abhandlungen über einige forsttechnische Gegenstände* (v Aschaffenburku 1822); *Lehrbuch der besonderen und angewandten Physik* (v Mohuči 1823); *Grundlehre der allgemeinen Chemie in ihrer Anwendung auf das Forstwesen* (v Gothě 1824); *Vorbereitungslehren zum Studium der Physik* (spis psaný hlavně pro navštěvovatele lesnických škol, v Mohuči r. 1826).

Strazza Giovanni, žijící sochař a prof. svého umění v Miláně, kdež se i nar. r. 1817. Čelnější jeho díla jsou: kolosální *socha Mojžíšova* v katedrále Milánské, *Thamar*, alegorická socha *Zmužilosti* a závojem zahalené poprsí; z novějších prací pak *Sylvia, ssající ránu Amyntasovu*, kterémužto dílu r. 1867 druhá cena byla přiřknuta. *Mš.*

Strehlke Friedrich, dr. fil. a přírodozpytec, nar. se 11. pros. 1797 v západním Prusku, studoval na universitě v Královci a stal se r. 1823 učitelem na gymnasium v Gdańsku, odkudž r. 1834 povolán byl za prof. na realné gymnasium v Berlíně. Po krátkém

rmnasialní a filosofii, načež povolán byl za prof. athematiky na Collége Rollin v Paříži. R. 1840 al se skutečným prof. mechaniky na Pařížské lytechnice. St. † v Paříži 18. pros. 1855. Z jeho ýborných prací literárních, za kteréž v odměnu ienován byl členem akademie v Paříži, následující ádíme: *Étant donnés trois points et un plan, trou-r dans ce plan un point tel que la somme de ses stances aux trois points donnés soint un minimum* 323—24); *Recherches d'analyse sur les caustiques asses* (1852); *Courbure d'un fil flexible et inexten-ble dont les extrémités sont fixes et dont tous les ints sont attirés une fonction determinée de la stance* (r. t.); *La distance entre les centres des rcles inscrit et circonscrit à un triangle est moyenne oportionale entre le rayon du circonscrit et l'excès ce rayon sur le diamètre de l'inscrit* atd.

Suerman Alexander Karl Wilhem, lékař a spisovatel, nar. se v Utrechtu r. 1809, studoval tamtéž mnasium a filosofii, načež oddal se medicině. S. l na universitě Utrechtské r. 1835—36 povýšen doktora lékařství a filosofie, a r. 1839 ustanon za profesora chirurgické pathologie na tamější iversitě. Z jeho literárních prací vynikají tyto: *mmentarium de deffiniendo quantitate vaporis aquei athmosphaera vel aëre quocunque* (v Utrechtu 1831); *ajecti ad Rhenum* (tamt. 1836); *De calore fluidon elasticorum specifico* (tamt. r. t.) a t. d. S. † ún. 1840.

Suckow Georg Adolf, lékař a spisovatel, nar. v Jeně 28. led. 1751, studoval filosofii a mediu, v kteréž dosáhl hodnosti doktorské. S. zaal se již od drahných let studiemi věd přírodních, později zvláště k mathematice a fysice přilnul. amenité pokroky, které ve vědách těchto činil, něněny byly r. 1774 profesurou, kteráž se mu na iversitě v Heidelberku nabídla. S. přednášel tam lle fysiky také lučbu a vědy přírodní. V literatuře jméno jeho chvalně známo, a spisy jeho skutečně počátku nynějšího století valně byly v Německu šířeny: Uvádíme zde z prací jeho následující: *alyses chemicae aquarum Jenensium* (v Jeně 1772); *n dem Nutzen der Chemie zum Behufe des bürgerien Lebens* (v Mannheimu 1775); *Mineralogische schreibung und chemische Untersuchung des natürien Turpetts* (tamt. 1782); *Anfangsgründe der ökonischen und technischen Chemie* (v Lipsku ve více láních); *Betrachtungen über einige für Deutschland htige Fabriken und Gewerbe* (v Mannheimu 1783); *fangsgründe der Mineralogie* (v Lipsku 1790, 2 , ve více vydáních.); dále vyšly tiskem četné nky S-ovy v rozličných časopisech, jako: v Crell's *nalen*: *Ueber einige Apparate zu den Versuchen Luftarten* (r. 1784); *Beobachtungen über einige woammarten, sowohl in Ansehung der Luft, welche er Wasser leben als in Rücksicht auf ihre Wirgen auf verschiedene Luftarten* (tamt. 1789) atd. † v Heidelberku 18. kv. 1813.

Sudlice. Jména toho užívalo v XVI. století olik rodin v Čechách (S. z Hrachovic, z Jiva [Jivan?] a z Žernova), avšak nevíme udati, y-li rodiny ty erbem nebo krví vespolek spoy. *a*) S. z Hrachovic psali se dle sídla Hravic v Táborsku, kteréž drželi v XVI. a XVII. etí. V druhé polovici XV. stol. seděl Jan S. [. na Petrovicích v Čáslavsku, kteréž zboží však dal r. 1488 Slavatovi z Chlumu; statek ten vlodědicové Janovi r. 1544 k ruce pánů Slavatů vu do desk. V tit. z r. 1534 čteme Diviše S-ci [. a Mikuláše S-ci z H. v Pohnání. R. 1546 šili Jana Mikuláš bratří S-ové z H. zboží své ohnání znovu do desk, z nichž Jan S. r. 1554 koupil od bratra Mikuláše S. část dvorů jeho v Hrachovicích. V tit. z r. 1556 přichází Jan S. v Hrachovicích. R. 1568 prodali Jan a Jeronym S. 2 díly dvorce a mlýn v Hrachovicích Jiřímu Semanovi, svobodníku v Horních Hrachovicích. — Ku konci XVI. stol. žili Václav a Jan S. z H., kteří s přivolením cís. Rudolfa II. přijali k erbu a titulí svému Matiáše Vopršala. Václav S. žil ještě r. 1615 v Novém M. Praž., kdež držel dům a provozoval obchody rozličné. — *b*) S. z Jivova (Jivan). Z rodiny té čteme v tit. z r. 1534 Hendricha a Jana S. z J., a v tit. z r. 1556 Václava S. z J. na Čiškrajicích. — *c*) S. z Žernova psali se dle sídla Žernova na Náchodsku. Ku konci XV. a na začátku XVI. stol. připomíná se často Šimon S. z J., který byl času toho (1494—1509) úředníkem na Náchodě. V tit. z r. 1534 čteme Jana S-e z Ž. a v tit. z r. 1556 Jiřího S-ci z Ž., načež mizí rodina ta z paměti veřejných. *Ra.*

Suersen Johann Friedrich Herrmann, něm. spisovatel a lučebník, nar. se 9. čce r. 1771 v Kielu, studoval farmakologii a byl později lékárníkem v Berlíně, odkud r. 1797 do Kielu přesídlil. S. byl výborným a pilným spisovatelem i badatelem, začež ho universita v Kodani jmenovala doktorem filosofie (ad honores). V Crell's *Annalen* etc. vydal práce tyto: *Ueber die Entbindung der Lebensluft aus dem für sich verkalkten Quecksilber* (1793). V Pfaff's *Archiv* etc. vyskytují se články: *Ueber die vortheilhafteste Art Phosphor zu gewinnen* (1799); *Ueber einige noch nicht bekannte Eigenschaften der Phosphorsäure* (1802). V Gehlen's *N. Journal: Ueber das nöthige Verhältniss der Schwefelsäure zum Salpeter hinsichtlich auf die Eduktion der reichlichsten Menge Salpetersäure* (1806) atd.

Sueur 1) Eustache le, v. Lesueur. — **2)** Hubert le S., sochař v XVII. stol., provedl několik kovových soch králi Anglickému Karlovi I., zejména jezdeckou sochu a poprsí téhož krále a sochu vévody Pembrockého. Poslední nacházejí se nyní v obrazárně university Oxfordské. — **3)** Nicolas le S., dřevoryjec, nar. v Paříži r. 1690, † tamtéž r. 1764. Provedl více velmi pěkných rytin v tak zvaném přísvitu dle nákresův a maleb znamenitých mistrů. K nejkrásnějším z těchto rytin náležejí: *Pomluva Apellesova* dle Rafaela, *Nalezení sv. kříže* dle Pinturicchia, *Pád Faětonův* dle P. Farinata. Též k bajkám Lafontaineovým zdělal illustrace dle nákresů Bachelierových. — **4)** Nicolas Blaise le S., kreslitel a malíř, nar. v Paříži 1716, † 1782. Studovav na akademii Pařížské proslul záhy co dobrý kreslitel, pročež byl 1757 do Berlína povolán za ředitele akademie, o jejížto zvelebení sobě v skutku nemalých zásluh dobyl. Maloval podobizny (*Ludvíka XV. a XVI.*), historické předměty (*Kristus křísící syna vdovy*) a krajiny; avšak nejvíce vyznamenal se výborným kreslením. — **5)** Louis le S., malíř a rytec, nar. v Paříži 1746, vzdělával se z počátku v Paříži, pak v Itálii, maloval v oleji italské krajiny a ryl způsobem leptacím řadu zdařilých krajin z okolí Pařížského. Při požáru v Hamburce r. 1808 přišel o život. — **6)** Jacques Philippe le S., sochař, nar. v Paříži r. 1759, učil se umění svému na tamější akademii, obdržel r. 1780 velikou cenu a stal se r. 1795 prof. sochařství na tamějším institutě. Od něho jest zdařilá vypuklá řezba v předsíni tamějšího Pantheonu, pak výrazu plná socha Demosthenova v síni tribunální, a socha generála Dugommiera v síni senátu. Pracoval též pro tak zv. vítězoslavný oblouk karuselu (*Arc de triomphe du carrousel*), pro vnitřní dvůr Louvru atd., a zemřel r 1831. *Mů.*

tohoto svého ujce na trůně; po smrti Karlově byl zvolen r. 1471 na říšském sněmě v Arbose (Arboga) za správce země. Porasiv téhož roku krále Kristiana I. v bitvě u Brunkeberku uměl, opíraje se o stav měšťanský a selský, po celých 24 let udržeti se ve svém postavení, ačkoliv měl mocnou, unii přející stranu proti sobě v radě. Za doby té pomáhal zemi, jak dalece vůbec bylo lze v oněch nesnadných časích (na východních hranicích švédských bylo mu téměř neustále vésti válku s Rusy), i staral se též bedlivě o osvětu založením university Upsalské (1477), zavedením tiskařství ve Švédsku a povoláním mnohých učenců do země. Avšak nebylo mu přece lze překaziti, by unie po mnohém marném vyjednávání nebyla obnovena tak zv. Kalmarským recesem od r. 1483, ale provedení tohoto usavření podařilo se mu přece zadržeti až do r. 1497, kdež konečně přísahu věrnosti složil Dánskému králi Janu, kterýž sněmem jsa povolán švédské selské vojsko porazil u Rotebro a Stena St. kázal uvězniti ve Štokholmě. Co dvorní správce, jakož i co majitel velikých statkův a neméně působením svým v lidu zůstal Sten St. přece nejmocnějším pánem v říši. Když se byl opět smířil s radou, kteráž se viděla sklamánu ve svých nadějích, že se jí unií dostane všechna moc do rukou, a když r. 1501 nastalo obecné povstání v zemi, byl Sten St. podruhé zvolen za správce říše. Tenkráte však netrvala dlouho jeho vláda, neboť když zahnav nepřítele byl manželku krále Jana, kteráž vedla povstání ve Štokholmě, doprovodil k dánským hranicím, roznemohl se náhle na zpáteční cestě a zemřel v Jönköpingu 13. pros. 1503. S ním vymřel starší kmen St-ův. — Mladší kmen pocházel z rodiny, kteráž se později zvala Natt och Dag (Noc a Den), užívajíc téhož znaku co starší rod. Nils Bosson St., syn rytíře a říšského rady Boa Stenssona a sešvagřen s králem Karlem Knutssonem, pomohl tomuto potřetí na trůn, vyštvav r. 1466 Dalekarly proti arcibiskupu Jönssu Bengtssonovi. Co kapitán ve Vesteräsu a Dalekarlii stal se později hlavní podporou Stenovou a přispěl hlavně k vítězství v bitvě u Brunkeberku; zemřel r. 1503. Jeho syn Svante Nilsson St., byv po delší čas říšským radou a kapitánem v Örebro, obdržel r. 1495 velení proti Rusům, kteréž z Čuchonska zahnal, a dobyl Narvy, načež opustiv o své újmě vojsko vystupoval v radě co horlivý protivník správce zemského. Ačkoliv byl králem Janem pasován na rytíře a jmenován maršálkem a náčelníkem v Elfsborgu r. 1497, súčastnil se přece povstání roku 1501; smířiv se pak se Stenem St-m byl po jeho smrti zvolen r. 1504 za jeho nástupce ve správě říšské. Co takový dokončil, co Stenem St-m bylo započato: uzavřel mír s Ruskem na 60 let; s Dánskem pak vedl dále válku netoliko ve Švédsku, nýbrž i za hranicemi, a vstoupiv ve spojení s Hanseaty i na moři. Vedle toho nikoli nezanedbal vnitřních záležitostí. Vyjednávaje s radě se právě s lidem o obdělávání stříbrných dolů Salaských zemřel náhle ve Vesteräsu 2. led. 1512. Jeho syn Sten St. mladší, nar. r. 1492 n. 1493, byl, nejsa ještě ani pětiletý, při korunování krále Jana jmenován hejtmanem Nyköpingským (1497). Po smrti otcově zvolen jest od měšťanů a sedláků za správce země, ačkoli rada k tomuto místu byla ustanovila svého úda Ericha Trolle, pročež nabyl nesmiřitelného nepřítele v synu tohoto, kterýž brzo na to byl jmenován arcibiskupem. Proti tomu, jakož i proti mocné jeho straně ve vysoké šlechtě hájil St. dlouho samostatnosti Švédska; a když tito byli Dánského krále Kristiana II. na pomoc povolali, porazil několikráte jejich vojska; avšak při sražení se s dánským vojskem u Asundského jezera 19. led. 1520 byl těžce raněn. Ušelť sice do Strengnäsu, avšak chtěje odtud odebrati se do Štokholmu, by tu další prostředky obstaral k obraně proti postupujícím Dánům, zemřel cestou na saních 9. ún. 1520. Z jeho synů byl nejstarší, Nils, nar. r. 1513, po smrti otcově poslán do Gdánska, odkudž se vrátil do Švédska r. 1523, tu upadl do rukou německého šlechtice Berndta von Mehlen, kterýž použil jeho jména k povstání proti Gustavovi I. Zemřel již r. 1527, avšak ještě po jeho smrti užívali ho nepřátelé Gustavovi k odbojným obmyslům svým. — Svante St., bratr předešlého, nar. r. 1517, byl již v útlém mládí, meškaje za příčinou svého vzdělání v Německu, od Bukovčanů vyzván k odboji proti Gustavovi I., čehož on, jakož i pozdějších jiných vyzvání odepřel, zůstav věren řečenému králi, kterýž se mu i za to odvděčil. Po smrti Gustavově užíval za prvních let panování jeho nástupce Ericha XIV. u vysoké míře přízně tohoto, kterýž ho jmenoval r. 1561 říšským maršálkem, nejvyšším tajným radou, prvním hrabětem švédským a brzo na to místodržitelem estonským. Později však vzbudiv proti sobě nedůvěru královu byl r. 1567 uvězněn a brzo potom z rozkazu Erichova zavražděn. Jeho syn téhož jména, nar. r. 1543, zastával již v útlém mládí více důvěrných úřadů; tu však pojav Erich tutéž nedůvěru k němu dal jej pod záminkou, že byl příčinou porážek Svarteaské (u Černé řeky) a Bohuské, r. 1566 odsouditi, by co zrádce s potupou byl vlečen ulicemi Štokholmskými; avšak téhož ještě roku vypraven jest co vyslanec do Lotrinska, po svém návratu ale zase uvržen do vězení, kdež Erich vlastní rukou o to se pokusil, aby ho zavraždil, což pak jinými dal provésti 24. kv. 1567. S ním a s otcem současně byli zavražděni jeho bratr Erich St. (nar. r. 1546), jakož i říští radové Abraham Lejonhufred a Ivar Ivarsson, kterážto vražda jest známa pod jmenem vraždy St-ovy. Jiný syn Svante St-ův, Sten St., nar. r. 1544, padl již roku 1565 co viceadmirál v bitvě s dánským loďstvem u Bornholmu; mladší dva bratří jeho, Mauric a Karel, přečkali ještě delší čas otce. Karel St. zemřel ok. r. 1598. Mauric St., říšský rada, nar. 1552, † 1592, jest znám, jako předešlý jeho bratr, co horlivý přívrženec krále Karla IX.; zanechal dva syny, Svanteho a Claesa; tento zemřel nežezt před bratrem, a jelikož Svante St., nar. r. 1587, rada a kancléř Jana vévody Östergöthlandského, zemřel r. 1616, nepozůstaviv mužských potomkův, vymřel jím mladší hraběcí rod St-ův. *Mř.*

Sturgeon William, proslulý přírodospytec angl., nar. se r. 1783 ve Whittingtonu u Lancastru. St. prožil život nad míru dobrodružný, s počátku až se řemeslu ševcovskému, kteréž se mu na vzdor donucování otce tak znelíbilo, že opustil domov a vstoupil do vojska anglického a sice k dělostřelectvu. Zde teprvé objevily se znamenité vlohy St-ovy, který činil neobyčejné pokroky v mathematice, fysice i vědách strategických, tak že konečně stal se prof. fysiky na voj. akademii Východoindické společnosti v Addiscombe. Od r. 1838 byl St. superintendantem galerie Roy. Victoria v Manchestru. † v Prestwichi u Manchestru 8. pros. 1830. Ze spisů jeho uvádíme následující: *Experimental researches in electro-magnetism, galvanism etc.* (1830); *On the magnetic character of simple metals, metallic alloys and salts* (1848); *On the formation of clouds* (tamt.); *On lightning and lightning conductors* (1851) atd.

Sturluson v hlavním díle stojí chybně místo Sturlason.

Sturm Jakub Karel Franz, prof. mechaniky a spisovatel, nar. 1803 v Genevě, kdež odbyl studia

;ymnasialní a filosofii, načež povolán byl za prof. nathematiky na Collége Rollin v Paříži. R. 1840 tal se skutečným prof. mechaniky na Pařížské olytechnice. **St.** † v Paříži 18. pros. 1855. Z jeho ýborných prací literárních, za kteréž v odměnu menován byl členem akademie v Paříži, následující vádíme: *Étant donnés trois points et un plan, trouer dans ce plan un point tel que la somme de ses istances aux trois points donnés soint un minimum* .823—24); *Recherches d'analyse sur les caustiques lanes* (1852); *Courbure d'un fil flexible et inextenble dont les extrémités sont fixes et dont tous les oints sont attirés une fonction determinée de la istance* (r. t.); *La distance entre les centres des ercles inscrit et circonscrit à un triangle est moyenne roportionale entre le rayon du circonscrit et l'excès e ce rayon sur le diamétre de l'inscrit* atd.

Suerman Alexander Karl Wilhem, lékař a spiovatel, nar. se v Utrechtu r. 1809, studoval tamtéž ymnasium a filosofii, načež oddal se medicině. S. l na universitě Utrechtské r. 1835—36 povýšen doktora lékařství a filosofie, a r. 1839 ustanon za profesora chirurgické pathologie na tamější iiversitě. Z jeho literárních prací vynikají tyto: *ommentarium de deffinienda quantitate vaporis aquei athmosphaera vel aëre quocunque* (v Utrechtu 1831); *ajecti ad Rhenum* (tamt. 1836); *De calore fluidom elasticorum specifico* (tamt. r. t.) a t. d. S. † . ún. 1840.

Suckow Georg Adolf, lékař a spisovatel, nar. v Jeně 28. led. 1751, studoval filosofii a mediu, v kteréž dosáhl hodnosti doktorské. S. zaval se již od drahných let studiemi věd přírodních, později zvláště k mathematice a fysice přilnul. amenité pokroky, které ve vědách těchto činil, měněny byly r. 1774 profesurou, kteráž se mu na iversitě v Heidelberku nabídla. S. přednášel tam île fysiky také lučbu a vědy přírodní. V literatuře jméno jeho chvalně známo, a spisy jeho skutečně počátku nynějšího století valně byly v Německu šířeny: Uvádíme zde z prací jeho následující: *alyses chemicae aquarum Jenensium* (v Jeně 1772); *n dem Nutzen der Chemie zum Behufe des bürgeren Lebens* (v Mannheimu 1775); *Mineralogische chreibung und chemische Untersuchung des natüren Turpeits* (tamt. 1782); *Anfangsgründe der ökonischen und technischen Chemie* (v Lipsku ve více áních); *Betrachtungen über einige für Deutschland htige Fabriken und Gewerbe* (v Mannheimu 1788); *fangsgründe der Mineralogie* (v Lipsku 1790, 2 , ve více vydáních.); dále vyšly tiskem četné ıky S-ovy v rozličných časopisech, jako: v Crell's *nalen*: *Ueber einige Apparate zu den Versuchen Luftarten* (r. 1784); *Beobachtungen über einige wammarten, sowohl in Ansehung der Luft, welche r Wasser leben als in Rücksicht auf ihre Wirgen auf verschiedene Luftarten* (tamt. 1789) atd. † v Heidelberku 13. kv. 1813.

Sudlice. Jména toho užívalo v XVI. století olik rodin v Čechách (S. z Hrachovic, z Ji- a [Jivan?] a z Žernova), avšak nevíme udati, -li rodiny ty erbem nebo krví vespolek spo-. *a*) S. z Hrachovic psali se dle sídla Hraric v Táborsku, kteréž drželi v XVI. a XVII. stí. V druhé polovici XV. stol. seděl Jan S. na Petrovicích v Čáslavsku, kteréž zboží však al r. 1488 Slavatovi z Chlumu; statek ten vlodědicové Janovi r. 1544 k ruce pánů Slavatů u do desk. V tit. z r. 1534 čteme Diviše S-ci a Mikuláše S-ci z H. v Pohnání. R. 1546 ili Jana Mikuláš bratří S-ové z H. zboží své hnání znovu do desk, z nichž Jan S. r. 1554 koupil od bratra Mikuláše S. část dvorů jeho v Hrachovicích. V tit. z r. 1556 přichází Jan S. v Hrachovicích. R. 1568 prodali Jan a Jeronym S. 2 díly dvorce a mlýn v Hrachovicích Jiřímu Semanovi, svobodníku v Horních Hrachovicích. — Ku konci XVI. stol. žili Václav a Jan S. z H., kteří s přivolením cís. Rudolfa II. přijali k erbu a titulí svému Matiáše Vopršala. Václav S. žil ještě r. 1615 v Novém M. Praž., kdež držel dům a provozoval obchody rozličné. — *b*) S. z Jivova (Jivan). Z rodiny té čteme v tit. z r. 1534 Hendricha a Jana S. z J., a v tit. z r. 1556 Václava S. z J. na Čiškrajicích. — *c*) S. z Žernova psali se dle sídla Žernova na Náchodsku. Ku konci XV. a na začátku XVI. stol. připomíná se často Šimon S. z J., který byl času toho (1494—1509) úředníkem na Náchodě. V tit. z r. 1534 čteme Jana S-e z Ž. a v tit. z r. 1556 Jiřího S-ci z Ž., načež mizí rodina ta z paměti veřejných. *Ra.*

Suersen Johann Friedrich Herrmann, něm. spisovatel a lučebník, nar. se 9. čce r. 1771 v Kielu, studoval farmakologii a byl později lékárníkem v Berlíně, odkud r. 1797 do Kielu přesídlil. S. byl výborným a pilným spisovatelem i badatelem, začež ho universita v Kodani jmenovala doktorem filosofie (ad honores). V Crell's *Annalen* etc. vydal práce tyto: *Ueber die Entbindung der Lebensluft aus dem für sich verkalkten Quecksilber* (1793). V Pfaff's *Archiv* etc. vyskytují se články: *Ueber die vortheilhafteste Art Phosphor zu gewinnen* (1799); *Ueber einige noch nicht bekannte Eigenschaften der Phosphorsäure* (1802). V Gehlen's *N. Journal: Ueber das nöthige Verhältniss der Schwefelsäure zum Salpeter hinsichtlich auf die Eduktion der reichlichsten Menge Salpetersäure* (1806) atd.

Sueur 1) Eustache le, v. Lesueur. — **2)** Hubert le S., sochař v XVII. stol., provedl několik kovových soch králi Anglickému Karlovi I., zejména jezdeckou sochu a poprsí téhož krále a sochu vévody Pembrockého. Poslední nacházejí se nyní v obrazárně university Oxfordské. — **3)** Nicolas le S., dřevoryjec, nar. v Paříži r. 1690, † tamtéž r. 1764. Provedl více velmi pěkných rytin v tak zvaném přísvitu dle nákresův a maleb znamenitých mistrů. K nejkrásnějším z těchto rytin náležejí: *Pomluva Apellesova* dle Rafaela, *Nalezení sv. kříže* dle Pinturicchia, *Pád Faëtonův* dle P. Farinata. Též k bajkám Lafontaineovým zdělal ilustrace dle nákresů Bachelierových. — **4)** Nicolas Blaise le S., kreslitel a malíř, nar. v Paříži 1716, † 1782. Studovav na akademii Pařížské proslul záhy co dobrý kreslitel, pročež byl 1757 do Berlína povolán za ředitele akademie, o jejížto zvelebení sobě v skutku nemalých zásluh dobyl. Maloval podobizny (*Ludvíka XV. a XVI.*), historické předměty (*Kristus křísící syna vdovy*) a krajiny; avšak nejvíce vyznamenal se výborným kreslením. — **5)** Louis le S., malíř a ryjec, nar. v Paříži 1746, vzdělával se z počátku v Paříži, pak v Itálii, maloval v oleji italské krajiny a ryl způsobem leptacím řadu zdařilých krajin z okolí Pařížského. Při požáru v Hamburce r. 1808 přišel o život. — **6)** Jacques Philippe le S., sochař, nar. v Paříži r. 1759, učil se umění svému na tamější akademii, obdržel r. 1780 velikou cenu a stal se r. 1795 prof. sochařství na tamějším institutě. Od něho jest zdařilá vypuklá řezba v předsíni tamějšího Pantheonu, pak výrazu plná socha Demosthenova v síni tribunální, a socha generála Dugommiera v síni senátu. Pracoval též pro tak zv. vítězoslavný oblouk karuselu (*Arc de triomphe du carrousel*), pro vnitřní dvůr Louvru atd., a zemřel r 1831. *Mü.*

Sůl pro nevyhnutelnou k životu a zdraví potřebu a pro výborné vlastnosti své u všech národů u veliké vzácnosti byla. Tím též dostala se do obřadů židovských, když se jí užívalo na znamení neporušitelnosti starozákonní smlouvy s Bohem (*Lev.* 2, 13, *Num.* 18, 19). Též Elisens *solí* uzdravuje záhubu vodám Jerišským. (IV. *Reg.* 2, 19). I Kristus mnohá podobenství bral od *soli*, k naznačení moudrosti, neporušenosti, všeobecné užitečnosti svých věřících. Takéť sv. Pavel radí křesťanům, aby řeči své *solí* opatrnosti kořenili. Odtud i přešla s. do obřadů katolických. S. se podává křtěnci k napomenutí, aby snažil uchovati se od shnilotiny hříchu, pílil se moudrosti a užitečnosti v řečích a jednání, vůbec aby živ byl tak, žeby nevyhnutelným stál se lidem, s nimiž pospolu žije, jako s. Užívá se též *soli* při svěcení vody kropné i tříkrálové, ovšem snad i pro uchování její od hniloby, však pokládá se i zde význam vyšší, uchování od neduhu těla i duše. K takovému užívání určuje se s. zvláštními obřadnými kony a modlitbami — světí se. Nesvěcenou *solí* otírá sobě ruce obřadník, kdykoli posvátným olejem je byl omočil.

Sulek z Hrádku, rodina vládycká, kvetla v Čechách v XV. a XVI. stol. Za času krále Vladislava II. byl Záviš S. z H. hejtmanem hradu Pražského a přichází také r. 1508 jako svědek v kšaftu Dětřicha Bezdružického z Kolovrat. — V tit. z r. 1534 čteme Mikuláše S-a z H. na Chrašťanech, který zůstavil syna tolikéž Mikuláše S-a. Tento držel mimo Chrašťany také statek Suchdol (1547), přichází r. 1556 v tit. a r. 1563 koupil od Jana a Václava bratří z Donína několik poddaných v Nemačovicích; zemřel však r. 1569 bezdítek, zůstaviv dvůr v Chrašťanech a jiné zboží Václavovi Haydarovi z Vesce, bratru matky své. Později se rodina ta více nepřipomíná v pamětech veřejných. *Ra.*

Super, též **Supper 1) Juda Tadyáš** (v. hl. díle), malíř, od něhož pocházely slavné, pohříchu však r. 1865 zničené *fresky Sedlecké*, nar. se v městě Mohelnici na Moravě 29. bř. 1712. Vycvičiv se v umění literním oddal se malířství, a usadiv se na to r. 1750 v Moravské Třebové zůstával tam až do smrti r. 1771. Byl času svého jedním z nejvzácnějších malířů, tehdy na Moravě a ve východních Čechách žijících, jsa jakožto výtečný podobizník i způsobilý malíř historický, a to jak v oleji, tak i na vápně čili na obmítce, široko daleko hledán a na slovo brán. Největší část jeho prací nachází se v Moravské Třebové a ve chrámích tamějšího okolí. V Třebové jím ozdoben farní chrám, a sice presbyterium malbami na obmítce, v oleji pak obrazy na hlavním oltáři a na oltáři čtrnácti svatých pomocníků. Kromě toho vymaloval S. na věži nade vchodem do řečeného chrámu veliký a krásný obraz *Nanebevzetí Panny Marie* al fresco, pak ozdobil tamější kapli Loretanskou třemi freskami, kteréž bohužel při posledním požáru r. 1844 nemalou pohromu vzaly. V piaristském kostelíku tamtéž nacházel se od S-a olejový obraz *sv. Josefa Kalasanckého*; v tamním kostele pohřebním *Nalezení sv. kříže*, na tak zv. Křížové hoře oltářní obraz olejní *sv. Josefa Pěstouna*; presbyterium chrámu toho bylo však ozdobeno freskami, představujícími *příběh nalezení sv. kříže, očistec, smrt* a t. p. V okolí Třebovském nacházely se rozličné malby, ponejvíce oltářní obrazy od S-a: v pontifickém kostele Panny Marie v Rychnovsku, v Koruici, Trnavce, Křenové, Grunách, Březové a v Březině; z dalších míst pak v Krumbecku u Šimperka obraz *sv. Maří Magdaleny* na hlavním oltáři; v Uherském Hradišti fresky za hlavním oltářem ve chrámě farním a j. Svrchu zmíněné *fresky Sedlecké* byly co do rozsáhlosti nejpamátnější malby [illegible] stavovavše: *čtrnácte svatých pomocníků*, [illegible] *dikta, Roberta, Alberika* a *Štěpána*. Malby [illegible] nikají správnou kresbou, skvělou barvi[illegible] výtečnou perspektivou. — Jeho syn [illegible] želství **2) František Karel S**[illegible] též malířem a ozdobil hlavní loď [illegible] Třebovského, kteréžto dílo však co [illegible] skupení, kresby a perspektivy zůstává [illegible] freskami jeho otce. (První spolehlivější [illegible] správy o těchto umělcích nám podal [illegible] p. Antonín Rybička v Památkách [illegible]ckých VI, 308).

Sutiska, městys v Bosně, [illegible] leží $1\frac{1}{2}$ hod. daleko od řeky Bosny [illegible] se Poljanská rjeka s Trstivnicí spojuje. [illegible] míjí, 30 tureckých a 30 katolických domů [illegible] Za starodávna byla S. dvorem královským [illegible] povelj (listin) datováno je odtud (*Datum* [illegible] *nostra regis Sutiscae*). Při městysu [illegible] hřbitov, pokrytý velikými mramorovými [illegible] Okolí S-y bohaté jest rudou, kterou [illegible] brovčané dobývali. Nedaleko města v [illegible] leží starý františkánský klášter S. Chrám [illegible] Křtitele jest dosud dobře zachovalý. Dle [illegible] nápisů byl kostel opravován r. 1518, 16[illegible] —22. Zde odpočívají kosti předposledního [illegible] Bosenského Tomáše († 1460). V klášteře [illegible] dosud od nešťastné královny Kateřiny († 14[illegible] bohatě a umělecky vyšívaný ornát. [illegible] kláštera jsou zvaliny Sveti Grgur, a [illegible] jihovýchodně nalezají se pozůstatky [illegible] hovec. V klášteře sídlí katolický biskup [illegible] hož vrchní správou naleží se 22 far se [illegible] nimi a 53.000 obyvateli.

Svanberg Lars Fredrik (v. hl. d.), [illegible] švédský lučebník, nar. ve Štokholmě r. 1[illegible] od r. 1805 poručíkem při strojnickém odd[illegible]ského loďstva, od r. 1829 učitelem [illegible] na vojenské akademii Carlsbergské; [illegible] stal se údem a r. 1850 chemikem Štokholmské [illegible]demie věd; r. 1853 jmenován jest prof. [illegible] universitě Upsalské. Sepsal více učených [illegible] v rozličných švédských časopisech, redigoval [illegible] jaký čas též výroční zprávy o pokroku (*Års-berättelse om framstegen in kemi*), přeložil [illegible] spisů z cizích jazyků a provedl dílem sám [illegible] ve spojení s jinými lučebníky mnohé důležité [illegible] v oboru chemie organické i neorganické.

Svátosti sluli starým Čechům klenoty [illegible] říše, jež 12. bř. 1350 vydány jsou v [illegible] slancům císaře Karla IV., který je [illegible] při svém sídle v Praze. Byly to: cís. [illegible] Velikého, zlaté říšské jablko, jiná říšská [illegible] pak žezlo, meč, plášť, spodní sukně Karla [illegible] kříž se svatými ostatky, rámě sv. Anny, [illegible]ricia, mnoho jiných svatých ostatkův, [illegible] cís. pláště, rukavice, střevíce a jiné [illegible] starožitné. Tyto klenoty uloženy jsou [illegible] hradě Pražském v staré kapli sv. Václava [illegible] po 7 letech hrad Karlštejn byl dostavěn, [illegible] zároveň s českými král. klenoty tam [illegible] tud potom bývaly každý rok do Prahy [illegible] všemu lidu ukazovány. Císař Karel [illegible] totiž od apoštolské stolice, aby pro [illegible] tých ostatkův a posvátných památek [illegible] byl zasvěcen, v který by se lidu veřejně [illegible] s jistými slavnými obřady. Určen byl [illegible] po neděli Quasimodo, a udělán [illegible] nazvaným den s-tí, na kterýž bra[illegible] jen z koruny České, nýbrž i z celé říše [illegible] ze všech končin světa do Prahy putovali [illegible]

yli hojných odpustků, jež papež každému takovému outníku uděloval. Byly pak ty s. ukazovány s po- itku na vysoké věži, k tomu konci od císaře na slikém náměstí Novoměstském (nynějším Karlovým) rstavěné, později však, když na témž náměstí vy- avěna jest kaple Božího těla (1382), věž řečená st rozebrána, a každoroční ukazování s-tí dálo se ik na zvláštním lešení s venku okolo věže nad řechou kaple té. Ale slavnost ta, která obyčejně o vystřídání četného lidu celých 8 dní trvala, bě- im válek husitských docela zanikla. Císař Sigmund itěl ji po svém dosednutí na trůn obnoviti, i dal l. dub. 1437 přivésti říšské klenoty z Karlštejna Prahy a vystaviti je při kostele Božího těla, ale :astenství lidu bylo již ochablo v té míře, že toto stavení s-tí bylo posledním.

Svoboda Karel (v. hl. d.), malíř, † 18. září 70 ve Vídni.

Swellengrebel Jan Gerard Hendryk, doktor osofie a mathematik, nar. se 30. bř. 1821, studoval mnasium a filosofii ve svém rodišti, načež po do- žení hodnosti doktorské z filosofie věnoval se stavu itelskému. Záhy však přestal vyučovati na ústa- ch veřejných z ohledů zdravotních, a oddal se vy- ovatelství. † již v 33. roce věku svého r. 1854 Utrechtu. S. byl velmi nadaným a přičinlivým isovatelem i badatelem, o čemž mnohé z výbor- ch spisů jeho svědectví podávají. Uvádíme z nich sledující: *De quibusdam curvarum affinitatibus* (v rechtu 1847); *Neun verschiedene Coordinationssy- me* (v Bonnu 1853); *Analytisch-geometrische Unter- chungen über die allgemeinen Verwandtschaftsver- ltnisse von Coordinatensystemen* (vyd. po smrti ově 1855); *Ueber die sich unendlich vergrössernden d die sich unendlich verkleinernden Curven* (v Grun- rt's *Archiv* 1851) atd.

Swendborg (srov. hl. d.), nejjižnější a po ienne (v. t.) největší obchodní město na dánském rově Fünském, leží na úžlivu tak zv. S.-Sundu, rýž jde z Baltického moře mezi ostrovy Fünen Taasinge. R. 1860 čítalo město 5537 obyvatelů, 1801 toliko 1942. Čelnější stavby jsou tu: dva stely (sv. Mikuláše a Matky Boží), o kterýchž u se má za to, že pocházejí z doby Valdemara Vítěze (XIII. století), dále radnice (vystavěna 1829 —30) a lodnická škola (založena r. 1852). Obchod se valně zmáhá, zejména vývoz obilí, jehož bylo r. 1861 do cizozemí odbyto 80.663 tůn, doma pak 28.954 tůn. Též stavění lodí a plavectví jest zde znamenitější, nežli v kterémkoli jiném obchodním městě dánském; roku 1861 náleželo sem 219 lodí. Přístav, jejž tvoří svrchu jmenovaný úžliv, jest 14' hluboký, chráněný před ním ležícím podlouhlým ostrůvkem, zvaným Frederiksö. Ve městě nachází se též spořitelna a námořská pojišťovna. Město (dříve Svineborg zv.) bylo již ve XIII. stol. dosti zna- menité, a utrpělo valných škod v rozličných válkách. — Okres S-ský zaujímá jižní menší polovici ostrova Fünského, jakož i Langeland, Taasinge a několik menších ostrůvků jižně od Fünského. Zaujímá $28^{1}/_{4}$ □ míle, a r. 1860 čítal 94.212 obyv. *Mš.*

Sykes William Henry, mathematik angl., nar. se v Londýně 25. led. 1790, vstoupil do vojska anglického, kdež brzy stal se důstojníkem u pluku v Indii ležícího. S. odebral se za svým povoláním na vý- chod a avancoval u vojska až za plukovníka. R. 1854 povolán byl do ředitelstva Východoindické společnosti. Za zásluhy o literaturu jmenovala ho král. akademie v Londýně členem svým. Ze S-ových prací byla většina uveřejněna ve zprávách řečené akademie, jako: *On a theory of syzygetic relations of two ra- tional functions comprising an application of the theory of Sturm's functions and that of the greatest algebraical common measure* (1853); *On the motion and rest of fluids* (1838); *Enumeration of the con- tacts of lines and surfaces of the second order* (1854); *On the theory of projectiles* (1856); *On the alge- braical theory of derivative points of curves of the third degree* (1858) atd.

Sylfjaell čili Syltoppen (hora nebo vrch Syll) nazývá se jedna z nejvyšších hor švédských, ležící v Herjeådalském okresu nedaleko norských hranic a vypínající se do výše 5565 stop. Ve vá- lečných dějinách švédských došla truchlivé pověsti tím, že tam vojsko, 6500 mužů silné, s jakýmž ge- nerál C. G. Armfelt po smrti Karla XII. z Norska domů se vracel, o vánocích r. 1718 z větší části za- hynulo zimou a hladem. *Mš.*

Š.

Šabčanin Milorad Popović, srbský pedagog a sov., nar. 1842 v Šabci, stal se po odbytých stu- ch gymn. v Novém Sadě a v Karlovcích písařem konsistoři Šabecké, v kterémž postavení tamější kup Gavrilo schopného mladíka podněcováním m uvedl na dráhu spisovatelskou. První básnické :usy Š-ovy vyšly v *Danici*, vycházevší tehdáž lovém Sadě, když pak jeho přítel Stojan Nova- ić r. 1864 jal se v Bělehradě vydávati beletr. opis *Vila*, stal se Š. pilným jeho spolupracovní- a umístil v něm nejlepší své básnické plody. ai tím byl Š. již r. 1863 vydal o sobě *Pesme* sbírku; 2. vyšla r. 1866), které se velice líbily, ještě oblíbenějším stal se svými povídkami, ž látku bral z národního života. R. 1866 obdržel lřad v srbském ministerstvu osvěty, a od té doby oval se s celou duší opravě školství až dosavad ni nedostatečného. R. 1867 vydal spisek pro mlá- *Dar dobroj deci*, kteréhož příkladu i jiní spiso- lé následovali. R. 1870 jmenován Š. sekretářem ist. osvěty a poslán na cesty po Evropě. Navštíviv ň, Prahu, Německo a Švýcarsko, kdež všude seznámil se se školní soustavou tam zavedenou, vy- pracoval společně s Pecićem nový *vyučovací plán pro národní školy*, který již násl. roku vstoupil v život. Při tom byl Š. i co spisov. pedagogický činným, vydav o sobě: *Poslanica učiteljima osnovnih škola* (1869); *Heinrich Pestalocije i njegov pedago- gijski rad* (1870); *Očigledna nastava u osnovnoj školi* (1871); v *Glasniku* pak i jiných časopisech četná pojednání z téhož oboru. Když r. 1868 vláda srbská ujala se záležitosti národního divadla, svěřeno Š ovi vypracování základních stanov a předpisů admistra- tivních i disciplinárních, a byl spolu jmenován čle- nem a sekretářem divadelního výboru, když pak správa divadla přenešena byla na zvláštní inten- danci, povolán Š. do rozličných komisí co znalec repertoiru, divadelní techniky a administrace. Též co dramat. básník pokusil se Š., avšak bez značného úspěchu. Od r. 1866 jest Š. členem srbské učené spo- lečnosti Š. jest na slovo vzat co výtečný stylista. *Šš.*

Šarovec z Šarova (v. v dopl. 1. str. 211, 6, kde rodina ta omylem nazvána Šanovec z Ša- nova s odvoláním, ovšem chybným, na hlav. dílo).

Šebat, pátý měsíc obecního a desátý měsíc církevního roku židovského (leden, únor).

Šiškin Jan, žijící malíř ruský, nar. r. 1831. Vzdělávav se na Petrohradské akademii, obdržel tam r. 1863 první velikou cenu a stal se i jejím údem r. 1866. Představuje ponejvíce a velmi zdařile krajiny, dávaje při tom i neobyčejně jemný cit a bujnou fantasii na jevo. Avšak obzvláště vyniká kresbou perem; z jeho nákresův nad jiné se chválí: *Stádo v lese*, *Vnitřek lesa*, *Březovina* a *pokraj lesa*; z olejních obrazů jeho pak: *Krajina z okolí Düsseldorfského* a *Smrčina*. *Mü.*

Šmilovský Alois Vojtěch, vlastně Šmilauer, spisov. český, nar. se 24. led. 1837 v Mladé Boleslavi, pocházeje ze starožitného Jihlavského rodu Schmillauerův (v. dopl. 1.). Roku 1844 dán byl na nižší piaristské gymnasium svého domova; vyšší gymnasium absolvoval v Praze na Starém Městě. Vstoupiv na to na universitu Pražskou obíral se hlavně studiemi přírodovědeckými, filosofickými a slavistickými. Po dokonaných studiích působil co profesor na gymn. Klatovském až do prázdnin roku 1873, načež stal se prof. gymn. Litomyšlského. V oboru literatury hudební vydal Š. dvě práce: rozpravu *Básník a hudebník* v Ulmově *Slavoji* (1860) a *životopis L. E. Měchury* v *Hudebních listech* (roč. I.). Z dramatických jeho spisů, posud netištěných, provozovány byly na některých venkovských jevištích posud tři: tragédie *Žid z Prahy* r. 1865, jednoaktová trag. *Scéna ze salónu* a fraška *Při bouři*. Celkem sepsal Š. posud jedenácte kusův dram.: 4 tragédie, mimo jmenované občanskou trag. *Kupcova dcera* a tragedie ze života uměleckého *Natalie*, obě ve 3 jed., pak 7 veseloher: *Starý kyrysník*, *Žárlivci*, *Při bouři*, *Muzikanti*, *Hledá nešťastnou lásku*, *Lapla motýla* a *Fialky*, první 2 a *Lapla motýla* po 3, ostatní po 1 jednání. Libreta k operám sepsal Š. dvě: *Záboje* ve 3 jedn., jejž komponoval J. L. Zvonař, a žertovné libreto *Prokůpek z basou* ve 2 jedn. (v ruk.). Z jeho prosou psaných spisův vyšel o sobě naučný výpravný obraz *Kmotr Rozumec* nákladem *Matici lidu* r. 1872. Roku 1871 vyšel ve *Květech* román *Starý varhaník* a r. 1872 *Setník Dřevnický*. Roku 1873 vyšly od Š-kého v *Osvětě*: *Rozptýlené kapitoly*. Nový román *Martin Oliva* vyjde v brzce v *Matici lidu*. Drobné novely Š-kého jsou porůznu vytištěny v časopisech našich počínaje r. 1859. Z prací veršovaných vydal tiskem, nepočítaje příspěvky do časopisů, posud teprvé r. 1873 spis jeden, totiž *Básně*, tvořící 2. svazek *Všeobecné knihovny* nákladem Kobrovým v Praze vycházející. Mimo to chová Š. v rukopise ještě *Orlův sen*, ukrajinskou to pověst, poesie obsahu vážného,. poesie způsoby antické, balady a romance, epigramy a příležitostné básně. *Zs.*

Šofka František Oktavius, prof. a spisovatel, nar. se 5. dub. 1811, studoval po odbytém gymnasium filosofii co člen řádu piaristského a oddal se později se vzornou horlivostí vědám přírodním. Dosáhnuv doktorátu z filosofie stal se nejprvé učitelem na koleji piaristské v Rychnově, kdež při ústavu neunavnou péčí vlastní a obětavostí založil pro tu dobu slušný kabinet fysikální. Také sbírky přírodnické snažil se Š. pro ústav organisovati, avšak nemaje od žádného z piaristských rektorů podpory, upustil od tohoto zámyslu později úplně. Š. byl výtečným učitelem, a dovedl u většiny žáků svých vřelou náklonnost k vědám přírodním vzbuditi. Z Rychnova povolán byl za prof. na gymnasiu v Mikulově, kde dosud vyučuje. Musíme připomenouti, že od mnohých let pečlivě zabýval se pozorováním úkazů meteorologických a astronomických, že nezřídka dovolil si předpověděti „možné“ změny počasí, kteréž ale s takovou určitostí skutečně pak následovaly, že cizozemské a dle nich Vídeňské listy s velkou pečlivostí správy jeho otiskovaly. Š. napsal r. 1840 první práci svoji do *Zeitschrift für Physik* (red. Holger) pod názvem *Ueber die Zusammenziehung der Wasser- und Gasstrahle*; ve správách cís. akademie věd ve Vídni uveřejnil: *Ueber einige Lichtmeteore* (1852). Mnohé technické články Š-ovy vyskytují se v časopisu *Encyclopädische Zeitschrift für Gewerbewesen* v letech 1841—48. Na počátku r. 1849 uvázal se Š. sám v redakci tohoto listu, který za jeho obezřelého řízení k nemalému rozkvětu dospěl. *Kpt.*

Šolin (Ledecký) Jan, evan. farář ve Vysoké u Mělníka, nar. 18. pros. 1808 v Ledcích blíže Orebu v Králové-Hradecku v Čechách z rodičů nemajetných. Základy literního vzdělání položil na vesnické škole v Klášteře, němčině se přiučil v Řepichách. Do r. 1827 studoval gymnasium v Králové Hradci, načež odebral se na studia filosofická a theologická do Prešpurku a r. 1831 do Šároš-Pataku v Uhrách. Zde kásával jako bohoslovec k tomu oprávněný nejprvé slovensky v reform. slovenských sborech, a později také maďarsky. Pobyv nějaký čas v Š. Ujhély v šlechtické rodině Jos. Dokuše de Csaba co domácí vychovatel, složil 31. led. 1836 v kollegiu Šároš-Patackém primariam censuram, čímž mu byla otevřena cesta k profesuře na tamním ústavu. Četní příznivci Š-ovi vyzývali jej, by zůstal v Uhrách, on však nepřivolil, nýbrž odebral se r. 1836 do Čech a složil r. 1837 zkoušku kazatelskou ve Vysoké u Mělníka, kde byl též ordinován k úřadu ev. ref. kazatele. Pobyv téměř $^1/_2$5 roku ve Vysoké co vikář a administrátor odebral se Š. r. 1842 do Libštatu u Jičína za samostatného ref. faráře, v kteréž vlastnosti přesídlil r. 1844 do Veselého u Jimramova na Moravě a r. 1847 vrátil se zase do Vysokého, kde až posud co ref. farář úřaduje. Mezi tím časem byl Š. půl druhého roku (1864—65) administrátorem ev. ref. sboru v Praze. Péčí Š-ovou postavena ve Vysoké nová škola, chrám uvnitř úhledně opraven, nové varhany pořízeny a jiné menší stavby vykonány. Š. přispíval prosou i veršem do rozličných časopisů náboženských, hospodářských a j. Jeho písně *Bůh otec Tvůj* a *Hospodina ještě slávď* též zvláště otištěny. Mimo to chová některé práce v rukopise. Š-ova kázaní se těší z plné přízně obecenstva. *Ck.*

Šolthés Gerson (v. hl. d.), nar. se 1. dub. 181? ve Velenicích, kde byl otec jeho, též Gerson, rodilý Maďar, reform. kazatelem, a † tamt. 29. srp. 1860 co nástupce svého otce v úřadě.

Špáta z Freidnberku, bohatá a velmi vážená rodina patricijská, v XVI. a XVII. století vyniknuvší. R. 1569 připomíná se Michal Š., jenž měl tři syny: Václava, Jana a Jakuba. Z nich vynikl nejvíce nejmladší bratr Jakub Š. 1580(?)—1640. R. 1616—1633 zastával stale úřad hejtmana Náchodského, a r. 1630 byl též regentem Adama Erdmanna Trčky, a měl v Náchodě 5 domů, mnoho rolí a luk, a vládl velikým jměním hotovým. Kdy asi Jakub Š. do stavu šlechtického povýšen byl, určiti nám nemožno, zdá se nám ale, že to před r. 1631 nebylo. Od těch dob píše se totiž všudy Jakub Š. z Freidnberku, a r. 1632 uvádí se na jedné listině již mezi osobami ze stavu rytířského. Dítky jeho byli: Jan Š. z Fr., Kateřina a Majdalena, provdaná za p. Maximiliana Dan. Audického z Festemburku, který po smrti Jakuba Š-y z Fr. (1640) a jeho manželky (1644) Doroty, rozené ze Sládova, veškery statky Špátovské zakoupil. Bratr Jakubův, Václav Š., byl v l. 1606—1622 purkmistrem v Náchodě a úřadníkem v Slaném (v Kladsku), obci Náchodské patřícím. *Ls.*

Šrůtek Josef Ant. (v. hl. díle) redigoval ča- Školník až do konce roku 1870, tedy plných st. Nyní vychází týž list v Praze redakcí Fr. nbecka. Během posledních let upravil Š. berovu *Modl. knihu* již v 8. skvostném vy- u L. Pospíšila v Hradci Kr.; dále přepracoval matismus diécese Kralohradecké r. 1872 dle ča- ch potřeb, vynechav latinisování místních jmen řiv více statistiky; r. 1873 vydal *Postilu evangelia vými výklady* u B. Stýbla v Praze.

Švihovec ze Švihova, starožitná rodina če- která se psala dle tvrze Švihova v Prácheň- blíž Březnice ležící, nebyvši s rodinou Švi- ských ze Švihova a z Rysmburku ani m ani krví spojena. — Š-ové připomínají se již v XIV. stol., jmenovitě čteme r. 1398 Přibíka ze Š., který učinil nějaké nadání na kostelu v Bu- bovicích, a r. 1842 Jana Š-ce jako svědka v příčině kostela Paštického. V první polovici XVI. stol. při- chází Václav Š. na Drahonicích (v Prácheňsku), jejž čteme v tit. s r. 1534 mezi vladykami a r. 1538 v rozepři Prachatických se Sušickými. Týž zemřel, jak se podobá, bezdětek, pročež dědila zboží Draho- nické po něm manželka jeho Kateřina. Tato pro- vdala se napotom poznovu za Hynka Radkovce z Mirova, jemuž přinesla věnem zboží nadepsané, a † r. 1572. Ku konci XVI. stol. nepřipomíná se více rodina ta, tak že je ku pravdě podobno, že jmenovaný Václav Š. byl poslední potomek rodu svého. *Ba.*

T.

Taaba, u moslemínů strom života rostoucí v za- dách rájských, jehož větve jsou nesmírné roz- losti a plny nejchutnějšího ovoce, samy se na- ňujíce k těm, kdož je chtějí česati.

Tabacchi Lorenzo, spis. ital., nar. 10. led. 1809 odore u Belluna, stal se po odbytých studiích sorem prof. přírodních věd na universitě v Pa- ě a r. 1840 tamějším architektem městským. T. nadaným a pilným spisovatelem, z jehož prací omínáme následující: *Curve a quattro centi, ossia li, descritte per archi di cerchio* (v Padově 1841); *plicazione di geometria descrittiva al disegno ar- ectonico, delle machine e formule per calcolare le erficie delle volte composte* (tamt. 1844); *Soluzione problema generale sulla ricerca del centro di gravità contrafforti e sostegni a scarpa* (1841) atd.

Tablic Bohuslav (v. hl. d.) byl r. 1800 kazatelem nsko-Kurtaňské obce ev. na Slovensku, odkud eděli Trojičnou r. 1802 odešel do Skalice, kdež tal až do r. 1805, byv dne 19. říj. t. r. přeložen evang. kazatele do Kostelních Moravců. — O ožení tak zvané učené společnosti okolí ňského měl vedle Tablice přední zásluhu známý sovatel slovenský Sam. Čerňanský. Zemřel 09 (v. t.), pročež také T. v prvním sezení společ- sti té, 16. kv. 1810 v Kostelních Moravcích od- vaném, připomenul velmi srdečně těchto služeb zásluh Čerňanského. Tehdáž také zvolen jest za rostu společnosti nadepsané co farář Bystřický vich, a za jednatele a tajemníka (jednomyslně) h. T.; mezi spoluoudy byli tenkráte: Joseffi, aho, Rojko, Šimko, Karafiát a jiní ev. kazatelové venští. *R.*

Tafel 1) Immanuel, Svedenborgián a nejvy- šnější obhájce Nové církve (církve Nového Jeru- léma) ve Virtemberku, vydal dílo Svedenborgovo *cana coelestina* (1833), přeložil jiná jeho díla do yka německého a sepsal: *Sammlung von Urkunden, treffend das Leben und den Charakter Swedenborgs* Tubinkách 1839—42); *Swedenborg und seine gner* (tamt. 1841); *Katechismus nach den Lehren r Neuen Kirche* (tamt. 1830). — **2)** Gottlieb T., of. filosofie v Tubinkách, nar. se 1787 v Bem- lingenu a † 14. říj. 1860 v Ulmu. Vydal díla arci- skupa Thessalonického: Eustathia (ve Frankfurtě 32); *Chronografii Theofanovu* (Vídeň 1853); *Samm- ng der Urkunden zur älteren Handels- und Staats- schichte der Republik Venedig* (tamt. 1856) a s Osi- drem a Schwabem německý překlad řeckých a mských prosaiků.

Tacheci (Tachesy) Jan, kanovník Litoměřický a přítel Josefa Jungmanna, nar. se 14. ún. 1763 v Praze a byl dne 31. srp. 1788 na kněžství posvě- cen. Pobyv 13 let kaplanem v Košlanech a jeden rok lokalistou v Kříči, jmenován byl od biskupa Litoměřického Václava Leopolda Chlumčanského ry- tíře z Přestavlk r. 1802 sacelanem, sekretářem a bibliotékářem, r. 1804 stal se prof. biblického stu- dium starého i nového zákona v Litoměřicích, 1808 residentiálním kanovníkem Litoměřickým, r. 1816 diécesálním dozorcem nad školami a † 31. čce 1828 v Litoměřicích. T. byl muž ducha čilého, učený a pracovitý. Od r. 1812 učil v Litoměřicích předmětům biblickým beze vší náhrady, jakož i jazykům arab- skému, syrskému a chaldejskému. Taktéž byl horlivý Čech, muž bedlivě si všímající příběhů časových a věrný přítel Jungmannův, s nímž se tento, jak z listů jeho vysvítá, o věcech nejdůležitějších radíval. Jediný plod literární T-ho byl překlad vytištěný r. 1814 ve *Vídeňských Listech* Hromádkových pod titulem *Osvě- tlený kříž na zelený čtvrtek v chrámu Vatikánském Sv. Petra v Římě.*

Tachenius Otto, chemik, nar. se v 1. pol. XVII. stol. v Herfordě, byl nejprvé lékárníkem, stu- doval pak medicinu a odebral se do Italie. Byl ja- dním z nejpřednějších obhájců chemiatrie, jejíž pů- vod u Hippokrata hledal, učil vyrábění organických solí z popele zvolna spálených rostlin, z nichž jedna po něm *solí Tachenovou* byla nazvána, a sepsal: *Epistola de famoso liquore alkahest* (v Benátkách 1655); *De recta acceptatione arthridis et podagrae* (v Padově 1662); *Hippocrates chimicus* (v Benátkách 1666); *Antiquissima medicinae hippocraticae clavis* (tamt. 1669).

Tajmerové, tři bratři, výborní virtuosové na anglický roh i oboe, nar. v Čechách, byli členové kapely knížete Švarcenberka ve Vídni a proslulí zvláště nedostižným přednášením rozličných trií na své nástroje; skladby k tomu cíli skládal jim známý tehdáž hudebník Hoffmeister; Filip, nejmladší z nich, byl i výborným basistou a stal se r. 1797 členem divadla Šikanedrova ve Vídni, kde až do své smrti r. 1812 účinkoval. *J. S.*

Taluet Ferdinand, souvěký malíř, nar. v An- gersu. V umění malířském vzdělal se znamenitě u proslulých mistrů Davida d'Angers a Merci- era, tak že r. 1865 první medalii obdržel. Hlavní dílo jeho představuje *Brenna dobyvšího Řím.* Osoby na obrazech T-ových vyznamenávají se přesnou kresbou svědčící o výtečných jeho vědomostech ana-

tomických. **T.** žije v Paříži, a práce jeho z posledních let vesměs umístěny jsou v Louvru.

Talysin Matthias, prof. mathematiky a spisovatel, nar. se 9. pros. 1819 v Petrohradě, byl po skončených studiích universitních nejprvé adjunktem cís. lycea v Petrohradě, pak prof. na témž ústavu. **T.** sepsal následující práce v jazyku ruském: *Úvod do mathematicko-physikální geographie* (v Petrohradě 1848, v četných vydáních); *Nová bádání o přílivu a odlivu v Bílém moři* (ve 3 odděleních, ve zprávách cís. akademie věd v Petrohradě 1849—53) atd.

Tambolini Rafael, znamenitý pěvec a miláček krále Fridricha II., nar. r. 1766 ve Formo v státě církevním. Vynikaje co hoch zvučným hlasem podrobil se operaci (kastraci), a byv vyhojen odeslán do Neapole k dalšímu cvičení v hudbě i v zpěvu a brzy čítán k nejslavnějším pěvcům svého času. R. 1784 povolán do Berlína k vlaské opeře, při níž tehda účinkovali nejznamenitější umělci a umělkyně, jako: Marová, Šikova, Marchetti-ova, Fantazzi a Concialini, a docházel veliké obliby. Po zrušení vlaské opery r. 1809 zdržoval se v Berlíně co koncertní pěvec, a za pobytu cara Alexandra v Berlíně r. 1815 vystoupil naposledy v opeře. R. 1817 dán do výslužby odebral se do Charlottenburku, kde i jeho přítel Concialini se zdržoval, a ve vlastním domě svém obíral se pěstováním fíků co upomínkou na svou vlast. † 27. říj. 1839. **T.** vynikal nad míru zvučným a libezným mezzosopránem s převahou altovou, a vystupoval nejvíce v úlohách reků a milovníků v operách Grannových a Righiniových. *J. S.*

Tantardini Cavaliere Antonio, současný sochař, nar. se r. 1829 v Miláně a stal se tamtéž později prof. na akademii umění výtvarných. Díla **T**-ho vynikají znamenitou technikou v propracování mramoru a přesnosti forem, jako na př.: *Kolosální socha Aronova* v Miláně; *Poprsí Danteovo*, kteréž všeobecný obdiv znalců a umělců vzbuzuje; *Mramorová soška Arnolda da Brescia*; *Italia* (pro pomník Cavourův v Miláně určená). R. 1866 byl **T.** za své v Berlíně vystavené sochy medalií vyznamenán.

Tardieu, vynálezce violoncella a první virtuos na tomto nástroji, nar. r. 1705, žil co duchovní v Tarasconu v Provenci a tam okolo r. 1770 zemřel. Nástroj jím vynalezený měl však mimo 4 nyní obyčejné struny, jimiž cella potažena jsou, ještě strunu vyšší *d*, již odstranil mistr Verdant k vůli snadnější aplikatuře, což i později se udrželo. *J. S.*

Tarchanov Pavel, znamenitý hvězdář a spis. ruský, nar. 29. října 1787 v Ugliči v gubernii Jaroslavské, studoval filosofii a přilnul zvláště ku hvězdářství, jemuž pak veškerou píli věnoval. Od r. 1819—1822 účastnil se **T.** vědecké výpravy do moře Indického řízením Vasilijeva Bellinghausena. Po svém návratu do vlasti byl r. 1826 jmenován prof. sboru důstojnického při námořnictví. Za své zásluhy pro vědu astronomickou a meteorologickou přijala ho cís. akademie věd v Petrohradě za člena. **T.** † 16. břez. 1839 v Petrohradě. Z jeho spisů dlužno uvésti tyto: *Calcul des oppositions de Jupiter et Saturne observées à St. Petersbourg en 1818* (ve zprávách cís. akademie v odboru mathematicko-přírodnickém 1831); *Longitude de Rio Janeiro etc.* (tamt. 1832) atd.

Tavaststjerna Karel Gustav, učenec švéd., nar. se 13. čna 1777 v Kuopiu ve Finsku, stal se po odbytých studiích zeměměřičem ve službě vládní pro všeliké okršky Finska, až pak ustanoven byl za vrchního ředitele důležitých těchto prací pro celé Finsko. R. 1853 vstoupil **T.** do výslužby a † 11. dub. 1855 v Petrohradě. Z jeho spisů vyjímáme dle titulů nejrozšířenější: *Föreläsningar i Topografien* (ve Stokholmu 1807); *Lärobok i Landmäteri* [illegible] 1843); *Om proportional-axlar* (1842); *Om proportional-planer* (1847) atd.

Tedenat Pierre, mathematik a [illegible] se 6. dub. 1746 v St. Geniezu, kdež [illegible] **T.** odbyv studia svá byl s počátku [illegible] matiky, fysiky i přírodních věd na [illegible] vech, načež v době revoluce franc. [illegible] Heidelberku na universitu, kdež [illegible] vátní docent mathematiku a fysiku. [illegible] do Paříže, a byl zde jedním z předních [illegible] ústavu École normale; v Paříže pak [illegible] několika letech co prof. mathematiky [illegible] odkudž pro týž úřad povolán byl na [illegible] St. Geniezu v depart. Aveyronském. Ze [illegible] vých vynikají následující: *Leçons élémentaires* [illegible] *tique* (v Rhodezu a v Paříži 1799); *Leçons* [illegible] *de mathématiques* (2 díly, tamt. 1801 až v [illegible] vydáních); *Précis des leçons de géométrie* [illegible] *à l'arpentage* (tamt. 1801) atd.

Tegman Pehr, probošt a spisovatel [illegible] tický, nar. se 10. září 1757 v Åmsle, [illegible] odbytých školách přípravných theologii [illegible] svém posvěcení za kněze doktorátu theol. [illegible] **T.** přilnul již za svých studií se zvláštní [illegible] k mathematice a fysice, a věnoval [illegible] těmto veškerou píli svoji. R. 1787 povolán [illegible] prof. mathematiky na universitu v Lundě, [illegible] se r. 1791 proboštem v Torna Härads. [illegible] demie věd ve Štokholmu jmenovala T-a [illegible] zásluhy jeho o zvelebení literatury mathem. [illegible] členem svým r. 1795. **T.** † v Lundu [illegible] Z jeho znamenitých a všestranně [illegible] uvádíme následující: *De longitudine geographica* [illegible] Lundu 1788—91); *De motu corporum* [illegible] (tamt. 1790); *De latitudine geographica* [illegible] *nienda* (tamt. 1793); *Fluxiones quantitatum* [illegible] *metricarum* (tamt. 1794); *De resolutione* [illegible] 1798); *Regula Cardani et methodus* [illegible] *ces inveniendi cubicas inter se collatae* (tamt. [illegible] *De fluidis prosilientibus* (tamt. 1808) atd.

Tegner Petr Wilhelm, mathematik a [illegible] nar. se 15. čce 1798 v Helsingøru, [illegible] bytých přípravních studiích k vojsku [illegible] stal se záhy důstojníkem při námořnictví. [illegible] ustanoven byl za prof. navigace a mathem. [illegible] kadetním ústavu pro námořníky v Kodani. [illegible] povýšen byl **T.** za vrchního velitele loďstva [illegible] † v ún. 1857 v Kodani. **T.** vyniká také [illegible] spisovatel v literatuře dánské; z původních [illegible] jeho dlužno zde uvésti následující: *Lärebog* [illegible] *element. Geometrie* (v Kodani 1834); *N* [illegible] *nomie* (tamt. 1840, 3 díly s dodatkem [illegible] *Krumning dälingen og Horizontens Udstrækning* [illegible] *Problem, ved tre i Narheden af Meridianen* [illegible] *rede Solhöjder og Tidsintervallernes* [illegible] *at bestemme saavel Längde ved Chr* [illegible] *Breden* atd.

Tellkampf 1) Johann Dietrich, [illegible] nar. se 23. kv. 1792 v Hannoveru, [illegible] hannoverskému a stal se záhy důstojníkem [illegible] snahy jeho původní, zejména oblíbené [illegible] thematiky, přiměly jej, že opustil dráhu [illegible] maje v úmyslu dosáhnouti docentury [illegible] na některé universitě. R. 1822 také [illegible] bilitoval se privátní docent na univer[illegible] krách, načež stal se prof. na gymnasiu [illegible] a r. 1835 ředitelem vyšších občanských [illegible] noveru. Z jeho spisů rozšířily se [illegible] vydáních, jako na př.: *Vorschule der* [illegible] (v Berlíně 1829—56 pět vyd.); [illegible] následující spis T-ův: *Historia critica* [illegible]

nnum, quas circa corporum formam fluidam aut nam hucusque in lucem prodiere (v Gotinkách 1821); e napsal: *Darstellung der mathematischen Geographie* (v Hammu 1824); *Anfangsgründe der chemischen Naturlehre* (tamt. 1831); *Physikalische Stuen einer Reihe naturwissenschaftlicher Abhandlungen* mt. 1854); *Astraea, Briefe über Astronomie* etc. amt. 1854); v Crell's *Journal* vyskytují se rovněž mnohá výborná pojednání časová, sepsaná na základě původního badání, jako: *Novas curvas investigandi methodus* (1835); *Combinatorische Lösung der Euler-Pfaff'schen Aufgabe* (1842) atd. — 2) **Georg Friedrich Heinrich T.**, syn předešlého, inžinýr a spisovatel, nar. se 27. srp. 1831 v Hammu, nabyv výborného vzdělání pod dozorem otce svého vstoupil po odbytých školách reálních na techniku a oddal se inžinýrství, načež po absolvování přijal službu co inžinýr při dráze v Hanoveru. Mladý T. vyniká v literatuře mnohými původními pracemi, z nichž zde uvádíme následující: *Beiträge zur Gewölbetheorie nach Carvallo* (v Hanoveru 1855); *Die Theorie der Hängebrücken* (tamt. 1856); *Versuch zur Begründung einer möglichst einfachen Theorie und Erklärung der Kreiselbewegung* (v Poggendorfových *Annalech* 1856).

Teržić, Tržić, Marjan, hraničárský kapitán, nar. se r. 1702 ve vsi Kobaši v Slavonské Hranici. V 18. roce vstoupil do pluku jízdeckého a za krátký čas stal se praporečníkem. Když r. 1737 válka mezi Rakouskem a Tureckem vypukla, vtrhlo hraničárské vojsko pod princem Hildburgshausenským do Bosny a začalo Banjaluku oblehati. Pokud oblehání trvalo, vyjížděl z města každého dne Turek Džombeg kapitan, muž obrovské postavy, a vyzýval rakouské vojíny k souboji; že však pouštění se do souboje od rak. vojevůdců přísně zakázáno bylo, tropil si Džombeg proto z vojáků smích. Konečně nemohl T. rouhání Turkovo déle snášeti, a pustiv se s ním jednoho dne v souboj stal mu jednou ranou hlavu a koně s mrtvolou přivedl co kořist do rak. táboru. Za tak hrdinský čin byl T. od císaře Karla VI. na kapitana a do stavu šlechtického povýšen. † 12. dub. 1767 v Sibini. Z jeho dvou synů stal se jeden generálem a druhý štábním důstojníkem. Čin T-ův zahevalo několik písní v paměti lidu obecného, a nejkrásnější z nich pochází od známého Ondřeje Kačiće. *Sš.*

Tessier Henri Alexandre, učenec franc., nar. se 6. říj. 1741 v Angerville (Seine-et-Oise), byl před revolucí lékařem, po jejím pak ukončení prof. hospodářství a obchodních věd na ústřední obchodní akademii v Paříži. T. vynikl také co spisovatel v oboru svém na slovo vzatý, a z děl jeho tiskem vyšlých lužno uvésti následující: *Observations faites pendant les gelées des mois de December 1788 et Janv. 1789 au château d'Andoville* (v Paříži 1789); *Sur la partie glutineuse du froment* (1789). † 11 pros. 1837 v Paříži.

Tetens Johann Nicolaus, spisovatel přírod., nar. 16. září 1736 v Tetebüllu, stal se po odbytých studiích universitních r. 1860 docentem a po třech letech skutečným profesorem fysiky na universitě v Bützově v Meklenbursku. Odtud povolán byl roku 1776 za prof. mathematiky a filosofie na vysoké školy v Kielu, kdež vytrval v horlivém působení do r. 1789, načež ustanoven byl za finančního ředitele v Kodani, kdež dosáhl ještě hodnosti sřízence ve oboru finančním, a ředitelství dánské všeobecné pokladny pro vdovy a sirotky. Činnost T-ova byla ostatně všestranná, a král. akademie věd v Kodani jmenovala jej v odměnu za zásluhy jeho členem svým. Co se týče literarního působení T-ova, dlužno o spisech jeho podati úsudek chvalný. Z řady jich vyznamenáváme zde následující: *Dissertatio de causa caerulei coeli coloris* (v Rostokách 1760); *Dissertatio de vi cohaesionis explicandis phaenomenis, quae vulgo vi attrahendi tribuuntur, haud sufficiente* (tamt. 1762); *Dissertatio de causa fluxus siphonis bicruralis in vacuo continuanti* (tamt. 1762); *Schreiben eines Naturforschers über die Magnetcuren* (tamt. 1775); *Einleitung zur Berechnung der Leibrenten und Anwartschaften* (2 díly, v Lipsku 1785—86); *Von dem Maass der lebendigen Kräfte* (1762); *Einige Erfahrungen über die Beschaffenheit der Winde* (1766); *Auflösung des Problems über die Friction auf den geneigten Flächen* (v *Kieler Literaturjournal* r. 1780) atd. T. † 15. srp. 1807 v Kodani.

Thalén Tobias Robert, přírodosp. švédský, nar. se 28. pros. 1827 v Köpingu, byl po absolvovaných studiích filosofických adjunktem fysiky a mechaniky na universitě v Upsale a stal se tamtéž později prof. skutečným těchže věd. Z mnohých výborných spisů T-ových, které v odborných časopisech u větším díle tištěny byly, uvádíme tyto: *Om astronomika observationer med tillhjelp af galvanisk elektricitetoch de pa Upsala observatiorum i desta hänseende anställda försök* (v časopisu *Nord-Universitets Tidskrift* 1856); *La longitude terrestre determinée au moyen de signaux galvaniques* (v Upsale 1856); *Recherches sur les proprietés magnetiques du fer* (tamt. 1864) atd.

Than Moritz, současný malíř histor. obrazů, nar. se r. 1828 v O-Besse v Uhřích, studoval s počátku práva na universitě v Pešti 1848, avšak maje zvláštní zalíbení v malířství opustil r. 1851 dráhu právnickou, vstoupil do Vídeňské akademie a později do vyhlášeného ústavu K. Rahlova, kde několik zdařilých prací, sejména *Nanebevzetí Panny Marie* shotovil. R. 1855 vydal se na cestu vědeckou a navštívil Německo, Belgii a Francii, kdež v Paříži delší dobu pobyl; zde také maloval znamenitý obraz *Bitva u Moháče*. R. 1856 odebral se do Říma, kde více roků při pilných studiích prožil. Veliký vliv měli na nadaného umělce **Wagner, Riepenhausen, Cornelius** a **Overbeck**; tehdy maloval výborné obrazy *Odysseus a Nausikaa; Odysseus a Penthesilea.* Po svém návratu do Pešti shotovil *Angeliku a Medora* a *Tragedii člověka* pro museum v Pešti; dále maloval T. znamenitá díla na zdi v redutním sále v Pešti. T. je rytířem řádu Františka Josefa.

Thaulow Moritz Christian Julius, spisovatel přírodov., nar. se 19. list. 1812 ve Šlesviku, stav se po odbytých studiích gymnasialních a universitních doktorem filosofie obdržel nejprvé místo lektora, později pak prof. na universitě v Christianii. Z jeho spisů uvádíme: *Chemiens Anvendelse i Aggerdyrkingen* (v Christianii 1841); *Den qualitative analyse chémiske* (tamt. 1847); dále psal T. řadu chemických pojednání do různých listů vědeckých, jako do Poggendorffových *Annalů*, kdež se nalezá: *Analyse eines Antimonerzes* (1837); *Chemische Untersuchung des Bergholzes* (tamt. 1837); *Ueber die Zusammensetzung der Rhodiconsäure* (v Liebig's *Annalen für Chemie etc.* 1838); *Ueber das Atomgewicht der Citronsäure* (tamt. r. t.) atd. T. † 20. čce 1850 v Christianii.

Thessel Antonín Moritz Fürchtegott, současný malíř krajin, nar. se ve Wurzenu v Sasku, konal studia svá v umění malířském pod F. **Nestlerem**, načež cestoval v Sasku, Bavorsku, Tirolsku a Švýcarsku, zabývaje se v popředí pilnými studiemi romantických partií horských. Obrazy jeho jsou velmi zručně provedeny a vynikají znamenitou věrností originalům v přírodě. Uvádíme zde nejlepší, jako: *Angeralm* (z r. 1863); *Stichiesa v kantonu Glar-*

tomických. T. žije v Paříži, a práce jeho z posledních let vesměs umístěny jsou v Louvru.

Talysin Matthias, prof. mathematiky a spisovatel, nar. se 9. pros. 1819 v Petrohradě, byl po skončených studiích universitních nejprvé adjunktem cís. lycea v Petrohradě, pak prof. na témž ústavu. T. sepsal následující práce v jazyku ruském: *Úvod do mathematicko-physikální geographie* (v Petrohradě 1848, v četných vydáních); *Nová badání o přílivu a odlivu v Bílém moři* (ve 3 odděleních, ve správách cís. akademie věd v Petrohradě 1849—53) atd.

Tambolini Rafael, znamenitý pěvec a miláček krále Fridricha II., nar. r. 1766 ve Fermo v státě církevním. Vynikaje co hoch zvučným hlasem podrobil se operaci (kastraci), a byv vyhojen odeslán do Neapole k dalšímu cvičení v hudbě i v zpěvu a brzy čítán k nejslavnějším pěvcům svého času. R. 1784 povolán do Berlína k vlaské opeře, při níž tehda účinkovali nejznamenitější umělci a umělkyně, jako: Marová, Šikova, Marchetti-ova, Fantazzi a Concialini, a docházel veliké obliby. Po zrušení vlaské opery r. 1809 zdržoval se v Berlíně co koncertní pěvec, a za pobytu cara Alexandra v Berlíně r. 1815 vystoupil naposledy v opeře. R. 1817 dán do výslužby odebral se do Charlottenburku, kde i jeho přítel Concialini se zdržoval, a ve vlastním domě svém obíral se pěstováním fíků co upomínkou na svou vlast. † 27. říj. 1889. T. vynikal nad míru zvučným a líbezným mezzosopránem s převahou altovou, a vystupoval nejvíce v úlohách reků a milovníků v operách Grannových a Righiniových. *J. S.*

Tantardini Cavaliere Antonio, současný sochař, nar. se r. 1829 v Miláně a stal se tamtéž později prof. na akademii umění výtvarných. Díla T-ho vynikají znamenitou technikou v propracování mramoru a přesností forem, jako na př.: *Kolosální socha Aronova* v Miláně; *Poprsí Danteovo*, kteréž všeobecný obdiv znalců a umělců vzbuzuje; *Mramorová soška Arnolda da Brescia; Italia* (pro pomník Cavourův v Miláně určená). R. 1866 byl T. za své v Berlíně vystavené sochy medailí vyznamenán.

Tardieu, vynálezce violoncella a první virtuos na tomto nástroji, nar. r. 1705, žil co duchovní v Tarasconu v Provenci a tam okolo r. 1770 zemřel. Nástroj jím vynalezený měl však mimo 4 nyní obyčejné struny, jimiž cella potažena jsou, ještě strunu vyšší *d*, již odstranil mistr Verdaut k vůli snadnější aplikatuře, což i později se udrželo. *J. S.*

Tarchanov Pavel, znamenitý hvězdář a spis. ruský, nar. 29. října 1787 v Ugči v gubernii Jaroslavské, studoval filosofii a přilnul zvláště ku hvězdářství, jemuž pak veškerou píli věnoval. Od r. 1819—1822 účastnil se T. vědecké výpravy do moře Indického řízením V a s i l i e v a B e l l i n g h a u s e n a. Po svém návratu do vlasti byl r. 1826 jmenován prof. sboru důstojnického při námořnictví. Za své zásluhy pro vědu astronomickou a meteorologickou přijala ho cís. akademie věd v Petrohradě za člena. T. † 16. břez. 1889 v Petrohradě. Z jeho spisů dlužno uvésti tyto: *Calcul des oppositions de Jupiter et Saturne observées a St. Petersbourg en 1818* (ve správách cís. akademie v odboru mathematicko-přírodnickém 1831); *Longitudo de Rio Janeiro etc.* (tamt. 1832) atd.

Tavaststjerna Karel Gustav, učenec švéd., nar. se 13. čna 1777 v Knopiu ve Finsku, stal se po odbytých studiích zeměměřičem ve službě vládní pro všeliké okršky Finska, až pak ustanoven byl za vrchního ředitele důležitých těchto prací pro celé Finsko. R. 1853 vstoupil T. do výslužby a † 11. dub. 1855 v Petrohradě. Z jeho spisů vyjímáme dle titulů nejrozšířenější: *Föreläsningar i Topografien* (ve Stokholmu 1807); *Lärobok i Landmätningen* (tamt. 1843); *Om proportional-axlar* (1842); *Om proportional-planer* (1847) atd.

Tedenat Pierre, mathematik a spisovatel, nar. se 6. dub. 1746 v St. Geniesu, kdež † v pros. 1832. T. odbyv studia svá byl s počátku učitelem mathematiky, fysiky i přírodních věd na některých ústavech, načež v době revoluce franc. odebral se do Heidelberku na universitu, kdež přednášel co privátní docent mathematiku a fysiku. Později přibyl do Paříže, a byl zde jedním z předních zakladatelů ústavu École normale; z Paříže pak odebral se po několika letech co prof. mathematiky do Nimesu, odkudž pro týž úřad povolán byl za krátký čas do St. Geniesu v depart. Aveyronském. Ze spisů T-ových vynikají následující: *Leçons élément. d'arithmetique* (v Rhodesu a v Paříži 1799); *Leçons élément. de mathematiques* (2 díly, tamt. 1801 až v 21 četných vydáních); *Précis des leçons de geometrie appliquée à l'ardentage* (tamt. 1801) atd.

Tegman Pehr, probošt a spisovatel mathematický, nar. se 10. září 1757 v Amalu, studoval po odbytých školách přípravných theologii a dosáhl po svém posvěcení za kněze doktorátu theologického. T. přilnul již za svých studií se zvláštní zálibou k mathematice a fysice, a věnoval později vědám těmto veškerou píli svoji. R. 1787 povolán byl za prof. mathematiky na universitu v Lundu, načež stal se r. 1791 probošťem v Torna Häradu. Král. akademie věd ve Štokholmu jmenovala T-a za výtečné zásluhy jeho o zvelebení literatury mathematické členem svým r. 1795. T. † v Lundu 20. září 1810. Z jeho znamenitých a všestranně uznaných prací uvádíme následující: *De longitudine geographica* (v Lundu 1788—91); *De motu corporum projectorum* (tamt. 1790); *De latitudine geographica mari invenienda* (tamt. 1793); *Fluxiones quantitatum trigonometricarum* (tamt. 1794); *De resolutione nivis* (tamt. 1798); *Regula Iardani et methodus Bringiana radices inveniendi cubicas inter se collatas* (tamt. 1799); *De fluidis prosilientibus* (tamt. 1808) atd.

Tegner Petr Wilhelm, mathematik a spisovatel, nar. se 15. čce 1798 v Hölsingeru, vstoupil po odbytých přípravních studiích k vojsku dánskému a stal se záhy důstojníkem při námořnictví. R. 1841 ustanoven byl za prof. navigace a mathematiky na kadetním ústavu pro námořníky v Kodani. Později povýšen byl T. za vrchního velitele lodstva dánského. † v ún. 1857 v Kodani. T. vyniká také co nadaný spisovatel v literatuře dánské; z původních prací jeho dlužno zde uvésti následující: *Lärebog in den element. Geometrie* (v Kodani 1834); *Nautiske Astronomie* (tamt. 1840, 3 díly s dodatkem z 1847); *Om Kimming dalingen og Horisontens Udstrålning* (1848); *Problem, ved tre i Narheden af Meridianen observerede Solhöjder og Tidsintervallerne immellem dine at bestimme saavel Ländge ved Chronometer som Breden* atd.

Tellkampf 1) J o h a n n D i e t r i c h, spisovatel, nar. se 28. kv. 1798 v Hanoveru, vstoupil k vojsku hanoverskému a stal se záhy důstojníkem. Avšak snahy jeho původní, zejména oblíbené pěstování mathematiky, přiměly jej, že opustil dráhu vojenskou, maje v úmyslu dosáhnouti docenturu mathematiky na některé universitě. R. 1822 také skutečně se habilitoval co privátní docent na universitě v Gotinkách, načež stal se prof. na gymnasium v Hammu a r. 1835 ředitelem vyšších občanských škol v Hanoveru. Z jeho spisů rozšířily se mnohé v četných vydáních, jako na př.: *Vorschule der Mathematik* (v Berlíně 1829—56 pět vyd.); cenou poctěn byl následující spis T-ův: *Historia critica variorum opi-*

tr této dráhy a oddal se svému zamilovanému ční malířskému. K pravému zdokonalení svému bral se nejprvé na malířskou akademii do Paříže, dtud později do Bruselu. Z výtečných jeho děl, kteréž vyznamenán rytířským řádem Františka efa a řádem sv. Vladimíra, jakož i medalií z vý-y Pařížské r. 1869 a velkou zlatou medalií v ichově atd., uvádíme tyto: *Stádo uherských volů ů utíkající; Smečka psů; Pronásledovaní loupež-; Pluh se zapřaženými voly* (scéna z Normandie); *obizna císaře Rakouského na koni* (s frapantní ností provedená); *Noc v pustě* atd.

Thorstenson Jon, lékař a spisovatel, nar. se na 1794 v Hunavatens Sysselu na Islandském ově, byl po odbytých studiích praktickým lékařem později zemským fysikem na Islandu. Universita Magdeburku jmenovala ho za jeho badání a pře-pozorování v oboru věd přírodních čestným do-em filosofie r. 1847. Z jeho spisů uvádíme: *Ba-eter- og Thermometer-Jagttagelser fra 1820 til 25 4—27)*; *Bidrag til Islands Climatologie* (1845); *ectanea meteorologica* (2 díly, 1837) atd.

Thurmann Julius, učenec franc., nar. se 8. list. k v Novém Breisacchu v Elsasku, studoval na ersitě filosofii, zejména pak mathematiku a fy-. Později stal se prof. těchto věd na koleji v Prunt- v kantonu Bernském. † 25. čce 1855 v Prunt-. Z jeho spisů vynikají mnohé v literatuře pů-ím badáním, jako: *Essai sur les soulèvements iques* (ve Štrasburku 1832 ve více vydáních); *isse orographique du Jura* (tamt. 1855); dále ytují se četná pojednání v časopisech: *Actes de ociete helvetique* z r. 1836—55; *Bulletin de la geolog. de France* atd.

Ticin Xaverius Jakub, srbsko-lužický spiso-, nar. se okolo r. 1660, studoval v letech 1678 79 v Nise v Slezsku filosofii, později vstoupil raze do řádu jesuitského. T. † r. 1693 jako kaplan v rakouském vojště před Bělehradem. ho spisů sluší uvésti: *Historia Rosenthalensis* raze 1692); *Srbski katechismus wot Ticina* (v ča-e *towařstwa Macicy serbskeje III. 1858*); *Prin-linguae Wendicae, quam aliqui Wandalicam it* (v Praze 1679); mimo to vydal některé mo-y v jazyku srbsko-lužickém. Z básnických prací uvésti: *Elogium na rožeňčanskou lipu; 3 epi-ky na rožeňčanskou studeň; Lakonski a grekski phiski distichon na Serbina.*

Tidey Henry, současný malíř akvarel v Lon-, nar. se r. 1815 ve Worthingu. Záhy po svém pení do akademie malířské dosáhl T. chvalného a výbornými pracemi svými, jako obrazem *Žena maří*, kterýž co původní důmyslně promyšlená inace všestranného uznání došla. Z dalších T ových vynikají dosud následující známé: *us a miličtí; Dar-Thula* a četné scény ze ži-dětinského, velmi živě a věrně nápodobené. T-ův Alfred je malířem miniaturním.

Tiedemann Friedrich, lékař a spis. něm., nar. . srp. 1783 v Kasselu, studoval po odbytém asium medicinu na universitě v Marburku a . 1804 za doktora promovován. Již r. 1805 oven byl za prof. anatomie a zoologie na uni-ě v Landshutu, odkudž povolán r. 1816 za anatomie, fysiologie, porovnávající anatomie a gie na universitu v Heidelberku, kde vytrval v ém působení do r. 1849, načež vstoupil do vý-y. T. jmenován byl za své zásluby literární ničním členem Pařížské akademie věd r. 1851. o prací uvádíme: *Versuche über die Wege, auf m Substanzen aus dem Darmkanal in das Blut en* (společně s L. Gmelinem, v Heidelberku 1820); *Die Verdauung nach Versuchen* (2 díly, tamt. ve více vydáních 1826—31) a j. T. † v Mnichově 22. led. 1861.

Timbal Ludvík, znamenitý současný malíř, oddal se nejprvé malbám kostelním a vynikl tu zvláště jednoduchými kompozicemi, přesnou kresbou a ži-vým, jasným koloritem, jakož díla jeho u sv. Sulpicia v Paříži a v tamější kapli sv. Genovefy dosvědčují. T. byl věrným napodobitelem Flandrina, což přece někdy v dílech jeho se prozrazuje. Znamenitý je obraz T-ův představující *Musu a básníka*; zde objevil se pravý talent malířův, který zajisté ještě mnohé výtečné dílo štětcem svým dokoná.

Timmermans Jea Alexis, spisovatel přírodov., nar. se 22. srp. 1822 v Bruselu, vstoupil do vojska franc., kdež ale dlouho nevytrval, dosáhnuv stupně důstojníka opustil stav vojenský a oddal se úplně studiím mathematiky a fysiky. R. 1835 povolán byl za prof. těchto předmětů na universitu v Gentu. T. byl členem akademie věd v Bruselu. Ze spisů jeho vynikají: *Generalis theoria compositionis ac resolutionis virium motuumque* etc. (Spis tento byl od university Gentské korunován a vyšel tiskem ve zprávách této university r. 1818); *Recherches sur la theorie des courbes de duite de la considération de leur rayons de courbure successifs* (v Lille 1828); *Recherches sur la forme la plus avantageuse à donner aux ailes des moulins à vent* (1832); *Recherches sur les axes principaux d'inertie et sur les centres de percussion* (1848); *Memoires sur l'integration des équations linéaires aux dérivées partielles, a coefficients variables* (1854) atd.

Tingry Pierre François, lučebník a spisovatel, nar. se v Soissonsu r. 1743, studoval po odbytých školách středních lékárnictví a byl r. 1770 lékárníkem v Genevě. Výtečné známosti jeho v chemii získaly mu r. 1802 professuru této vědy na tamější akademii. S. byl spolu zakladatelem Genevské společnosti věd a umění r. 1776. Ze spisů jeho uvádíme tuto následující: *Analyse des eaux da Marclar* (v Genevě 1774); *Des eaux minérales de Drise en Savoye* (tamt. 1785); *Traité théorique et pratique sur l'art de faire et d'appliquer les vernis* etc. (2 díly, v Paříži 1813); *Construction d'un forneau propre à préserver les doreurs, en petites pièces, des vapeurs* (1786 ve správách společnosti věd v Genevě); *Recherches analytiques sur les schistes de Sallanches* (v *Memoir. Turin*, r. 1786) atd. T. † 13. ún. r. 1821 v Genevě.

Tischendorf Konstantin (v. hl. d.) jest 1869 od Rus. císaře povýšen do stavu šlechtického pro zásluhy své o vydání kodexu Sinaiského. Vydal ještě: *Novum testamentum Vaticanum. Post Angeli Maji aliorumque imperfectos labores ex ipso codice edidit* (v Lipsku 1866), ač mu v Římě, chtějíce jej sami vydati, kodex ten k přehlédnutí u přítomnosti Vercellonově po šest dní vždy několik jen hodin zapůjčili; *Appendix codicum celeberrimorum Sinaitici, Vaticani Alexandrini cum imitatione ipsorum antiqua manuscriptorum* (tamt. 1866); *Appendix novi Testamenti Vaticani. Inest Apocalypsis ex codice Unciali Vaticano nro 2066. Cum supplementis et emendat. novi testamenti Vaticani. Item illustratur editio codicis Vaticani Romana nuperrima* (v Lipsku 1869); *Responsa ad calumnias romanas. Item supplementum novi testamenti ex sinaitico codice anno 1865 editi* (v Lipsku 1870). Posléze: *Novum testamentum graece. Ex sinaitico codice omnium antiquissimo, Vaticano, itemque Elzeveriana lectione notata* (Lipsko 1870). Vedle Lachmanna má T. největší zásluhy o nový zákon, an rukopisné látky mezi všemi nejvíce nashromáždil a ve svých prolegomenech k četným vy-

dáním písma svatého jakož i ve zvláštních spisech kriticky proskoumal.

Tisserand Pierre Antoine, spisovatel mathematický, nar. se 1786 v Torpesu, stal se po skončených studiích polytechnických v Paříži prof. mathematiky na Collège Luis-le-Grand tamtéž; později jmenován repetentem na vojenské akademii v Douai. Z jeho spisů dlužno uvésti následující: *Traité d'arithmétique algébrique* etc. (v Paříži 1819, ve více vyd.); *Nouvelle méthode pour résoudre les équations de tous les dégres* (tamt. 1826). Dále psal mnohé školní knihy, které valně se rozšířily. † v Douai r. 1849.

Titius 1) Johann Daniel, prof. a spisovatel, nar. se 2. led. 1729 v Konitzi (v západním Prusku), studoval po odbytém gymnasium na universitě v Lipsku mathematiku a fysiku, dosáhl r. 1752 doktorátu z filosofie a stal se r. 1756 privátním docentem pro mathematiku a fysiku na téže universitě. Později povolán byl za řádného prof. vyšší mathematiky a fysiky na vysoké školy ve Vitemberku. † tamt. 16. pros. 1796. Z jeho vědeckých i zábavných prací literárních připomínáme následující: *Luminis lunaris theoria nova, principiis summi Euleri superstructa* (v Lipsku 1752); *Neue Erweiterungen der Erkenntniss und des Vergnügens* (12 dílů, tamt. 1753—62); *Neue gesellschaftliche Erzählungen für die Liebhaber der Naturlehre* (4 díly, tamt. 1758—63); *Dissertatio vestigia fluxus et refluxus in mari baltico, praesertim ad Vistulae ostium* (tamt. 1759); *De rebus petrefactis earumque divisione observationes variae* (ve Vitemberku 1766) a j. — **2)** Karel Heinrich **T.**, lékař a spisovatel, nar. se r. 1744 v Rossweinu v Sasku, studoval na gymnasium a na universitě v Lipsku, kdež r. 1766 dosáhl doktorátu z mediciny. Po dvou letech stal se **T.**, který již disertační prací svojí chvalného jména si získal, prof. mediciny na medicinsko-chirurgickém kolegium v Drážďanech, načež mu r. 1776 svěřen byl také inšpektorát nad tamějšími sbírkami přírodnickými. **T.** † 28. září 1813 v Drážďanech. Ze spisů jeho vyniká hlavně dílo *Classification der mineralogischen einfachen Fossilien nach ihren Bestandtheilen* (v Lipsku 1804). **T.** přispíval také mnohými pracemi původními do časopisů odborných. — **3)** Salomon Constantin **T.**, MDr. a spisovatel, nar. se 2. srp. 1766 ve Vitemberku, studoval tamtéž na školách středních i na universitě, a dosáhl magisterium ve filosofii, v lékařství pak hodnost doktorskou. R. 1792 stal se mimořádným a r. 1795 řádným prof. mediciny na universitě Vitemberské. **T.** byl velmi pilným a nadaným badatelem ve svém oboru, a spisy jeho došly všeobecného chvalného uznání v literatuře. Sepsalť mezi jinými pracemi: *De acido vegetabilium elementari ejusque varia modificatione* (ve Vitemberku 1788); *Analyseos calculorum et humanorum et animalium chimicae, Spec. I.* (v Lipsku 1789); *De respite ustili vulgo Turfa* (tamt. 1794); od r. 1792 vydával a redigoval **T.** společně s J. J. Ebertem časopis *Wittemberger Wochenblatt*, kamž také hojnými články přispíval. † 9. dn. 1801 ve Vitemberku.

Tobiesen Leopold Herman, učenec něm., nar. se r. 1771 v Husumu ve Šlesviku, dosáhl r. 1793 po odbytých studiích doktorské hodnosti z filosofie na vysokých školách v Gotinkách, byl pak ustanoven za učitele na obchodní akademii v Hamburku (1798), kteréž místo však r. 1801 zaměnil s docenturou mathematiky na universitě v Kielu. Později stal se **T.** učitelem téhož předmětu v Altoně, odkudž roku 1817 povolán byl za ředitele škol navigačních v Gdańsku. † 3. kv. 1839. Z jeho spisů dlužno zaznamenati následující: *De principiis et historia inventionis calculi differentialis et integralis nec non methodi fluxionum* (v Gotinkách 1793); *Praktische* [illegible] *zum Mergeln* (v Hamburku 1824); [illegible] *Schifffahrtskunde* (v Berlíně 1830) a j. v.

Todd Tweedie John, lékař a [illegible] se r. 1789 v Berwicku, studoval [illegible] doktorem, byl dlouhou dobu [illegible] námořní nemocnici v Plymouthu [illegible] přijal službu lékaře lodního a konal [illegible] chodní Indie. Navrátiv se pak [illegible] bytu v Itálii opět do vlasti usadil [illegible] lékař r. 1829 v Hurstu u Birminghamu. † [illegible] 4. srp. 1840. Ze spisů jeho uvésti dlužno [illegible] *observations and experiments made* [illegible] *at the Cape of Good Hope in the year* [illegible] *account of some experiments on the Torpedo* [illegible] *cus at Rochelle* (1817); *An inquiry* [illegible] *of the luminous power of some of the* [illegible] (*Quart. Journ. of Science* r. 1826).

Tomcsányi Adam, spisovatel, nar. [illegible] 1755 v Keményfalvě, studoval po [illegible] mnasium na universitě v Pešti mathem[illegible] siku, načež r. 1791 stal se adjunktem [illegible] chaniky na téže universitě. Později [illegible] prof. fysiky, ekonomie a přírodních [illegible] Varadína, pak do Prešpurku. R. 1801 [illegible] **T.** skutečným prof. fysiky a mathematiky [illegible] kém učení v Pešti. † 23. září 1831. [illegible] uvádíme následující: *Dissertatio de* [illegible] *menorum electricitatis galvanianae* (v [illegible]); *De terrae motu* (společně s Kitaibelem, [illegible]); *Institutiones physicae* (3 sv., v Pešti [illegible] více vydáních) a j.

Tondeur Alexander, současný [illegible] v Berlíně r. 1829, byl nejprvé v dílně [illegible] měšťan, načež vstoupil do akademie [illegible] umění v Berlíně. R. 1852 odebral se [illegible] po dvou letech do Říma, zhotovil [illegible] *Iris nese poraněnou Venuši do Olympu*. [illegible] vrátil se **T.** do Berlína a zhotovil [illegible] *russii se čtyřmi hlavními řekami Pruska* [illegible] velikolepé studny ve dvoře královském), [illegible] postavy představující: *Jaro*, *Léto* a [illegible] dokončil sochu *Fridricha Viléma III.*, [illegible] sochy: *Hamburk* a *Lipsko* pro bursovní [illegible] Hnskou. Z posledních známy jsou **T**-ovy [illegible] v životní velikosti provedené, a sice [illegible] *Nymfa překvapená Panem* a j.

Tondi Matteo, prof. a spisovatel, [illegible] v Sanseverino v království druhdy [illegible] byl po odbytých studiích adjunktem [illegible] přírodnickém v Paříži. Později stal [illegible] inšpektorem nad řekami a lesy [illegible] ského, načež po několika letech [illegible] oryktognosie na universitě Neapolské. [illegible] literárních zaznamenáváme následující [illegible] *di chimica* (v Neapoli 1786); *Tableau* [illegible] *d'oréognosie ou Connaissance des* [illegible] (v Paříži 1811); *Elementi di orittognosia* [illegible] v Neapoli 1817); *Tavola sinottica* [illegible] *scienza selvana ad uso de' forestali* (3 [illegible] 1821) atd. **T.** † 17. list. 1835 v Neapoli.

Topham Francis William, současný [illegible] řel a obrazů olejových, nar. se v Leeds [illegible] O dřívějším životě tohoto vážného [illegible] žádné bližší zprávy známy, ačkoliv [illegible] jeho vynikají ve světě uměleckém [illegible] mistrovské. Uvádíme z akvarel [illegible] *v Connemaře*; *Dívka u studnice*; [illegible] *v Benátkách*; *Příběhy Zuzany*; [illegible] Z olejových obrazů **T**-ových vynikají [illegible] *pejí* a j.

Toro Bernard, výborný sochař, [illegible]

ulonu, studoval na akademii v Pugetu a vy- ›il r. 1700 prvně s výtečnými pracemi svými u nost. R. 1716 odebral se do Paříže, kamž ho hvalné jméno co dovedného a nadaného sochaře :hášelo. Zhotovilť tam mnohé výborné práce ıturské a ozdoby pro kostely. Z T-ových kreseb, lů a provedených uměleckých předmětů dosud množství se zachovalo, zejména v Paříži v ar- u Toulonském a Aixu. Dle souhlasného soudu í pak T. mezi přední mistry v umění sochař- ze století minulého. † r. 1781 v Toulonu.

Torrey (v. hl. d.), amer. botanik, † 10. břez. v Novém Yorku. R. 1818 uveřejnil seznam n rostoucích v okolí Nového Yorku. Dr. Walter tt pojmenoval k jeho poctě jeden druh sosnovi- rostlin *Torreya* (*taxifolia*).

Tortolini Barnaba, prof. mathematiky a spiso- , stal se r. 1829 doktorem filosofie a za nedlouho mathematiky a fysiky na „Collegio Urbano di ıgando Fide." R. 1845 povolán byl za profe- těchže věd na Pontifico Seminario Romano. yl členem četných akademií i učených společ- , v jichž spisech pak práce své, s větší části rné, uveřejňoval. V *Giornale arcadico di Roma* l: *Determ. degl' integrali di alcune formole dif- ziali si algebriche et si trascenditi* (1832); *Ri- e sopra alcuni punti di geometria analytica* . 1833—34); *Quadratura dell' ellisoide e tre inequali* (tamt. 1839); *Alcune applicazioni del* ›*do inverso delle equazioni a differenze finite agl'* ·*ali delle equazioni differentiali* (tamt. 1843); ›*alore della curvatura totale di una superficie e uso di questo valore nella determinazione di al- integrali definiti dupplicati* (v Crell's *Journal* 50—51); spisy T-ovy sahají až do r. 1860.

Tortosa Francisco, spisovatel, nar. 10. čna 1717 ldni, vstoupil po odbytých studiích gymnasiál- do řádu tovaryšstva Ježíšova, kdež pak věnoval svu učitelskému pro odbor přírodních věd, ma- atiky a fysiky. Pobyv co učitel na rozličných ech řádu, obdržel konečně trvalé místo v Parmě to prof. mathematiky. T. † v Bologni r. 1800. o spisů uvádíme: *Arithmeticae, algebrae et geo- ae principia* (v Benátkách 1794); *Theoria entium* ›*ilium* etc. (6 dílů, tamt. 1797); *Theoria eorum, in re physica recens inventa sunt* (tamt. 1800).

Tourtual Kaspar Theobald, lékař a spisovatel, se 1. srp. 1802 v Münsteru, studoval po absol- ných školách středních medicinu na universitě ·líně, kdež také r. 1828 hodnosti doktorské v lé- ví dosáhl. Pobyv delší dobu co praktický lékař ·ém rodišti, stal se pak tamtéž na ústavu chi- cko-medicinském prof. anatomie a chirurgie. ·. 1838 je T. medicinálním radou. Mnohé vý- i spisy jeho nelze zde celkem uvésti, pročež ımenáváme pouze následující: *Die Sinne des chen u. s. w.* (v Münsteru 1827); *Die Dimen- n der Tiefe im freien Sehen und im stereosko- en Bilde* (tamt. 1842); *Ueber den Begriff und Eintheilung der Gesichtstäuschungen* (v časop. *ndlungen der ärztlichen Gesellschaft in Münster*); *Beobachtungen über die Zerstreuungsbilder auf Netzhaut* (1830); *Die Chromasie des Tages* (1830); *r den Einfluss der Bewegungen der Iris auf die tiven Phänomene des Scheins* (v Herker's *Medi- Zeitschrift* r. 1832) atd.

Trautwein Jakob Bernhard, lékárník a spiso- , nar. se 11. bř. 1793 v Schiltachu v Badensku, o odbytých studiích provisorem ve více lékár- , nezanedbávaje nikde pilně lučbou se zabývati. ěji usadil se co lékárník v Norimberce, načež s tím větší horlivostí oblíbené vědě své věno- vati se mohl. T. byl velmi nadaným pozorovatelem a badatelem, a zkoušky jeho lučebnické vykazují řady nových vynálezů. Také v literatuře vynikal, a práce jeho v časopisech odborných vydané docházely všeobecného uznání. Tak vyskytují se v Schweigg. *Journl.* následující články: *Ueber die Bereitung des Quecksilbersublimats* (1819); *Ueber die Darstellung von reinem Silber, reinem Höllenstein und reinem koh- lensaurem Natron* (1819); *Pharmaceutische und tech- nische Beobachtungen* (tamt. 1821); *Ueber die trok- kene und wässerige Blausäure* (1821); v Bruchner's *Repert.* vydal T. *Ueber Coumarin, Salpeteräther und Castoreum canadense* (1826); *Ueber die Baldrian- säure und ihre Verbindungen* (1835); *Ueber das Kirsch- lorbeerwasser* (1843); *Ueber einige Metamorphosen des Kartoffelfuselöls* (1846) a j. T. † v Schiltachu 10. čna 1855.

Trembecki Jan (pseudonym Jakuba Ryniewi- ckého), náboženský spis. polský z času sporů s aka- toliky v XVII. stol., nar. 1597 nepochybně na Litvě. Při zrušení sboru sociniánského v Kisielině r. 1644 vyhlášen jsa za bezectného a vypovězen z vlasti, přijal nové jméno T., jehož napotom stále užíval. Stal se pastorem v Lublíně a později v Kisielině na Litvě, naposledy pak, aby ušel všelikému stíhání, ukryl se v zemi Pruské, kdež také zemřel 1678. Se- psal v jazyku polském sebrané paměti o současných aneb nedávných důležitých událostech, ponejvíce o záležitostech náboženských v XVI. a XVII. století. Spis tento, k vysvětlení událostí historických a k po- znání ruchu náboženského v Polsku důležitý, zůsta- vil v rukopise.

Triebel Karel, současný malíř, nar. se r. 1828 v Desavě. Vzdělání svého v umění malířském nabyl T. u dvorního malíře B e c k a, načež r. 1822 ode- bral se do atelierů K. S c h u l t z e, K r a u s e a B i e r- m a n n a v Berlíně, kdež nejvíce liboval si v nápo- dobení přírody, zvláště pak horských scén z Tirol a Švýcarska, kdež dříve byl cestoval. Mezi nejzna- menitější práce jeho náležejí tyto: *Na cestě ku klá- šteru Svatogotthardskému* (zakoup. od krále Pruského); *Pozadní část jezera v Ramsavě; Jezero Thunerské; Pohled na jezero Brienzerské.* Velká část obrazů T-ových zakoupena byla pro Ameriku a Anglii. R. 1865 jmenován byl T. od krále Pruského pro- fesorem.

Trikupis Spiridion (v. hl. d.) † 25. ún. 1873 v Athenách.

Trost Johann Jacob, prof. a výtečný kreslič, nar. se r. 1789 v Aschaffenburku, stal se později prof. na Vídeňské akademii výtvarných umění, kdež zdárně do 30 roků působil; mezi tou dobou za- stával také úřad bibliotekáře a kustoda při sbírce rytin ve mědi. R. 1859 vydal přepracovaný a dů- myslně opravený spis D ü r e r ů v *Die Proportions- lehre*, a r. 1866 vyšla tiskem vlastní práce T-ova pod týmž názvem, která zakládala se na nejpečli- vějším dlouholetém měření a důkladné zkušenosti praktické. T. † ve Vídni r. 1867.

Turini František, nar. 1590 v Praze, byl co sirotek na útraty císaře Rudolfa vychován a se vší pílí oddal se hudbě, tak že jmenován varhaní- kem, brzo však odebral se k dalšímu vzdělávání do Itálie, a pobyl delší dobu v Římě a v Benátkách, načež se opět do Prahy ke dvoru císařskému vrátil a dlouhá léta co komorní hudebník účinkoval. Po- zději nabízeno mu místo kapelníka u dómu v Bres- cii, jež, ač po dlouhém zdráhání, přijal a tamtéž r. 1656 zemřel. T. považován za nejučenějšího kon- trapunktistu a kanonistu v XVII. stol., a jméno jeho bylo po veškerém hudebním světě v největší váž- nosti. Složil mnoho mší, motet a madrigalů jedno-

i vícerohlasých, jež všude veliké obliby nalézaly. Umělého kanonu, nalézajícího se v jeho čtyrhlasé mši r. 1648 v Benátkách tištěné, použil Händl k umělé fuge instrumentální. *J. S.*

Tvrdý Fr. X. (v. hl. d.), nejv. rozhodnutím dne 1. srp. 1804 seslaným jmenován jest radou při českém guberniu, načež byl delší čas referentem u věcech studijních, a pro horlivé a plodné služby dostalo se mu několikráte nejvyšší pochvaly, r. 1810 pak i peněžité remunerace (500 zl.). **T.** vydal také r. 1805 *System der Verlassenschaftsabhandlung für den Civilstand.* I. Theil. *Ra.*

Tychistes Bohdanecký 1) **Jiří**, nar. v Bohdanči na Pardubsku v druhé pol. XVI. stol., studoval v Praze na akademii Karlově, kde se stal bakalářem a potom mistrem svob. umění. Vyučoval nějaký čas mládež v umění literním na školách rozličných a byl později (r. 1596—99) rektorem slavné tehdáž školy čili koleje Litoměřické. **T.** byl muž nemálo vzdělaný a zvláště v lat. jazyku a veršování dobře zběhlý, složil také rozličné příležitostné a jiné básně lat., z nichž nejedna času svého jednak o sobě jednak společně s jinými básněmi [illegible] zvláště byl také veliký milovník her [illegible] dával tolikéž za času rektorství svého v Lit[illegible] takové hry skrze žáky své provozovati, s [illegible] všedním účastenstvím a zalíbením [illegible] nebo obecenstva. Po roce 1598 vzdal se [illegible] učitelského a usadil se v Litoměřicích [illegible] kousi bohatou vdovu za manželku [illegible] možným sousedem. V bouřích r. 1618—2[illegible] jako ostatní obyvatelé Litoměřičtí [illegible] krále Fridricha, pročež po bitvě Bělohorské [illegible] části statku svého k ruce komory král. [illegible] avšak o tom, zůstavil-li jakých dědiců [illegible] nemáme správ širších. — Ku konci XVI. [illegible] doval na akademii Karlově a nabyl [illegible] bakalářské **2)** **Martin Bohdanecký**, [illegible] blízký příbuzný předešlého, který r. 16[illegible] správcem školy u sv. Jiljí na Starém městě [illegible] akém; avšak širší vědomosti o [illegible] rukama.

Tyskiewicz Eustach (v. hl. d.) † 11. [illegible] ve Vilně.

U.

Uher František, nar. ok. 1830, doktor práv a spisovatel díla *Nový živnostenský řád a jak se mu má rozuměti* (v Praze 1860), muž bohatě nadaný a výtečný právník, poslanec sněmu českého, nepořádným živobytím hmotně i mravně na mizinu přišed † 11. září 1871 v nemocnici milos. bratří v Praze.

Uhlhorn Dietrich, znamenitý průmyslník a spisovatel, nar. se 3. čna 1764 v Bockhornu, byl nejprvé po odbytých studiích mechanikem v Bockhornu v Oldenburku, pak v městě Oldenburku (od r. 1802—10) a konečně v Grevenbroichu, kdež řídil zároveň přádelnu na bavlnu. R. 1815 založil sobě sám strojírnu, která utěšeně co závod, později velmi rozsáhlý, zkvétala. **U.** † 5. říj. 1837 v Grevenbroichu. Ze spisů jeho v popředí vyniká práce pod názvem: *Beiträge zur Verbesserung des Mühlenbaues* (kteráž od Hamburské společnosti korunována byla 1804); *Entdeckungen in der höheren Geometrie* etc. (v Oldenburku 1809); *Theoretische und praktische Abhandlung über einen neu erfundenen Tachymeter* (ve Frankfurtě 1817); *Ueber zwei neue Dynamometer* u. s. w. (1831). **U.** vynalezl a zhotovil mnoho nových, velmi praktických strojů, zejmena pak znamenitý stroj na ražení peněz.

Uhrlaub Georg Ernst, spisovatel, nar. 11. list. 1826 v Nienburku v býv. král. Hanoveránském, studoval po odbytém gymnasium na universitě v Gotinkách, kdež r. 1859 dosáhl doktorátu z filosofie. Brzy na to stal se **U.** docentem lučby na universitě v Mnichově. Ze spisů jeho zaznamenáváme následující: *Die Verbindungen einiger Metalle mit Stickstoff* (v Poggendorf's *Annalen* 1857); *Ueber ein neues Iridiumsalz* (společně s J. **Karmrodtem** (v Liebig's *Annalen* v Mnichově 1853).

Ulex Georg Ludvík, spisovatel, nar. se 8. říj. 1811 v Neuhausu v Hanoversku, studoval farmacii, a pobyv po delší dobu co provisor v rozličných lékárnách zařídil sobě r. 1838 vlastní závod lékárnický v Hamburku. Později stal se **U.** také prof. chemie a fysiky na tamějším farmaceutickém ústavu. V literatuře vynikl mnohými články z oboru lučby, psanými na základě vlastních pečlivých a důmyslných zkoušek a badání. Ze spisů jeho uvádíme následující: *Ueber die Einwirkung* [illegible] *fette Oele* (v *Pharmaceutische Zeitschrift* [illegible] *fluss verschiedener Metalle auf Q*[illegible] *nigung desselben mittelst Eisenchlorid* (18[illegible] *natürliches doppelt kohlensaures A*[illegible] big's *Annalen* 1848); *Ueber Boronatrocalcit* [illegible] *Ueber natürliche Bildung des Sch*[illegible]

Ullgren Clemens, lučebník a [illegible] se r. 1811 ve Štokholmu. Za zásluhy, [illegible] sobě velmi chvalnými pracemi literárními [illegible] ho r. 1860 tamější král. akademie [illegible] Zejména pak vynikají ze spisů U-ových [illegible] *Organiske kemien i sammandrag, med för*[illegible] *zelius* (ve Štokholmu 1838); *Beredning a*[illegible] *acidel till förning af glas* (1853); *S*[illegible] *af basisk salpetersyrad Vismuthoxid* (18[illegible] *till kännedom af det hela Quicksilfver*[illegible] *och nagra andra analoga Quicksilfver*[illegible] *mensättning* (1836); *Om en förmodad* [illegible] *Chromjern fran Röros* (1850). Z [illegible] přešly mnohé překladem na jazyk [illegible]

Ullmann Johann Christoph, spisovatel [illegible] 3. září 1771 v Kaselu, stal se po odbytých [illegible] universitních r. 1791 doktorem filosofie v [illegible] načež udělena mu na tamnější univers[illegible] sofie a finančních věd, jakož i hornictví [illegible] ctví. **U.** zastával úřady tyto s horlivostí [illegible] neunavnou, jsa zároveň i literárně [illegible] o čemž svědčí řady dobrých spisů jeho [illegible] dime následující: *Dissertatio exp*[illegible] *effectus formando ac destruendo in* [illegible] *cuse* (v Marburku 1792); *Mineralogisch*[illegible] *gen* (tamt. 1802); *Systematisch-tabellarische* [illegible] *der mineralogisch einfachen Fossilien* [illegible] 1814). **U.** byl r. 1816 jmenován [illegible] dou a † 6. srp. 1821 v Marburku.

Ulrich Georg Karl Justus, prof. [illegible] spisovatel, nar. se 29. dub. 1798 v G[illegible] také gymnasium a studia universitní [illegible] byl **U.** povýšen za doktora filosofie, [illegible] nejprvé soukromým docentem, později [illegible] filosofické fakultě vysokých škol v G[illegible]

l členem tamější král. společnosti věd a dosor-
m nad král. kabinetem modelů. Ze spisů jeho
ádíme následující: *Lehrbuch der Trigonometrie und*
ereometrie (v Gotinkách 1828); *Lehrbuch der prak-*
chen Geometrie (2 díly, tamt. 1832–33); *Lehr-*
ch der reinen Mathematik (tamt. 1836); *Lehrbuch*
r Mechanik (tamt. 1855). Tyto spisy U-ovy došly
hojnému rozšíření, zvláště pokud užíváno jich co
učovacích knih na školách středních.

Unger Ephraim Salomon, prof. mathematiky a
isovatel, nar. se r. 1788 v Coswigu v Anhaltsku,
sáhl po odbytých studiích na universitě hodnosti
ktorské z filosofie a stal se r. 1810 docentem na
iversitě v Erfurtu. R. 1820 zařídil sobě U. ústav
o pěstování mathematiky a fysiky, ku kterémuž
zději přidruženy byly školy reální, načež vše roku
44 v držení města Erfurtu přešlo. U. byl prof.
athematiky a ředitelem těchto škol. V literatuře
ám je následujícími chvalnými pracemi: *Die Al-*
bra für Geschäftsleute (v Lipsku 1828); *Abhand-*
ngen über die wichtigsten Gegenstände der Arith-
tik (tamt. 1829); *Uebungen aus der angewandten*
athematik für Techniker (2 díly, v Berlíně 1830–
34); *Die Geometrie des Euklides u. s. w.* (v Lip-
u ve více vyd.); *Vollständiges Handbuch der Arith-*
tik (2 díly, v Erfurtu 1835) atd.

Ungewitter Georg Gottlob, znamenitý architekt
spisovatel, nar. se r. 1820 ve Wanfriedu v He-
sku. R. 1834 vstoupil po odbytých školách pří-
avných na polytechniku ve svém rodišti, odkudž
k po 3 letech navštívil technickou akademii v Mni-
ově. Škola Mnichovská vyhověla snahám U-ovým
plném dosahu, neboť mohl se tu zabývati výtvary
chitektonického slohu románského i gotického. R.
40 odbyl U. státní zkoušku co architekt v Kaselu,
čež odebral se do Hamburku, kde mnohé veliko-
é stavby v plánech navrhl i provedl. Po r. 1848
esídlil se pak do Lipska, a oddal se činnosti lite-
rní. Ze spisů a prací jeho uvádíme následující:
rlegeblätter für Ziegel-, Stein- und Holzarbeiten;
twürfe zu Grabsteinen und gothischen Möbeln;
twürfe zu gothischen Zimmerornamenten; Entwürfe
Stadt- und Landhäusern; Gothisches Musterbuch;
hrbuch der gothischen Construction a j. v. R. 1851
l se U. prof. na průmyslové akademii v Kaselu,
lež zemřel r. 1864.

d'Unker-Lützow, malíř obrazů genrových, nar.
r. 1829. Obrazy tohoto znamenitého umělce vy-
kají přesností kresby, živostí a pravým humorem,
ko: *Přípitek; Satnice kočující jízdecké společnosti;*
kárny na dráze, a sice: *Čekárna I. třídy, II., III.*
IV. třídy; Síň hraci. d'U. byl dvorním malířem
ále Švédského a † r. 1866 v Düsseldorfu. Několik
ků před smrtí byl na pravé ruce mrtvicí ochromen,
čež i levou rukou mnohé rovněž vynikající práce
otovoval aneb v náčrtcích navrhl.

Unterrichter Joseph, dr. a spisovatel, nar. se
led. 1724 v Caldernu v Tirolsku, vstoupil po od-
tých studiích na školách středních do řádu tova-
šstva Ježíšova, kdež po vysvěcení na kněze dosáhl
ktorátu z theologie. Pobyv co prof. theologie, filo-
fie a kanonického práva na rozličných ústavech
du, byl konečně v téže hodnosti definitivně usazen
školách Freiburských, kdež po víceletém horlivém
sobení zemřel. Z jeho spisů dlužno naznamenati
sledující: *Synopsis philosophiae hodiernae ac ma-*
sis praeviae (v Inšpruku 1760); *De aestu lacus*
ii vulgo Hechtensee (tamt. 1761); *Magnitudo ve-*
ris ejusque a tellure distantia (tamt. 1762); *Physica*
rticularis (*De planeticolis* 1763) a j.

Ursinus Jachim, básník a pedagog, naroz. v
arlshausenu v Durinkách r. 1545, studoval ve Vi-
temberce a Jeně, kdež r. 1567 nabyl hodnosti mistra
sv. umění. Vyučoval na to mládež na školách roz-
ličných v Říši a jmenovitě také ve Vitemberce s do-
brým účinkem, jsa jako pedagog a humanista na
slovo brán. Z Vitemberka povolán jest r. 1577 za
rektora evang. školy čili gymnasia Jihlavského, kte-
réž jeho přičiněním nemálo se vyzdvihlo a zvelebilo.
R. 1581 dal se však v hádky náboženské s tamním
farářem evang., známým Janem Hedrichem, a když
universita Vitemberská, jížto celá ta pře k rozhodnutí
byla předložena, dala Hederichovi za právo, propu-
stila rada Jihlavská U-na z rektorství školního (1583).
Že však U. vůbec byl pokládán za důkladného peda-
goga a znatele jazyků klasických, jmenoval jej ihned
na to (1584) p. Ladislav Helt z Kementu na Vel.
Meziříčí správcem školy vyšší (*illustre gymnasium*),
která tam r. 1577 byla zřízena, a na níž U. ještě
r. 1589 vyučoval. Na to stal se rektorem školy la-
tinské v Srbišti (*Zerbst*) v Anhaltsku, kdež zemřel
r. 1616. — U. byl času svého v přátelském spojení
se všemi vzácnějšími osobami a učenci v Říši, v
Čechách i na Moravě, s nimiž sobě dopisoval a
k poctě jich básně příležitostné skládal, jakož k tomu
ukazuje nejeden spis latinský času toho tiskem vy-
šlý; jmenovitě byl velmi důvěrným přítelem M. Petra
Codicilla, jehož smrt (1589) i opěval básní zvláštní
(*Carmen lugubre in obitum M. Petri Codicilli a Tu-*
lechova 1589) a M. Bacháčka. — Dcera U-nova **Eliš-**
běta provdala se r. 1591 za M. Jáchima Goltzia,
tehdáš rektora školy Jihlavské. *Ra.*

Ussi Stefano, současný malíř historický v Itálii,
pochází rodem z Toskánska a nabyl vzdělání svého
na akademii výtvarných umění ve Florencii, kdež
získal r. 1848 za první větší obraz svůj cenu aka-
demie. Dílo toto představující *Milosrdného Samari-*
tána získalo U-mu velmi chvalné jméno mezi mla-
dými, nadějnými malíři. R. 1846 přiřknuta mu byla
opět první cena za obraz *Smrt Bayardova*, načež
třetí cenu obdržel r. 1849 za skvostné dílo *Vzkříšení*
Lazara. Od r. 1849–51 pobyl v Římě a cestoval
po Itálii. Mezi nejlepší práce U-ho náleží ještě: *Vy-*
puzení vévody Athenského z Florencie; dále: *Scéna*
z Danteovy *Nuova vita* a *Marco Visconti s prapo-*
rem v pěsti.

Ústecký (Austecký, Oustecký) z **Festem-**
burku, stará patricijská rodina česká, v Náchodě
a jeho okolí v XVI. a XVII. stol. usedlá a velmi
bohatá. R. 1614—1618 připomíná se **Daniel Max.**
U. z F., který měl téhož času v Náchodě několik
domů a mnoho rolí a luk; zároveň byl **Daniel M.**
hejtmanem p. Albrechta Jana Smiřického ze Smi-
řic (1614—1618), pána na Náchodě. Syn jeho, též
Daniel Max. U. z F., pojal r. 1648 Magdalenu
Špátovou z Freidemburku, dceru bohatého patricia
a někdy též hejtmana na Náchodě Jakuba Špáty
z Freidemburku za manželku, s níž měl později
dceru Ludmilu, zastával pak r. 1670—2 jako někdy
otec a tchán jeho úřad hejtmanský na Náchodě, a
zemřel, jak se zdá, r. 1680, kdežto jeho manželka
Magdalena ještě r. 1701 se připomíná. I on měl
v Náchodě vynikající statky, zejména r. 1653 uvádí
se v knihách grunt., že měl 54 korců rolí, 8 potahů,
11 krav, 3 jalovice, 62 ovcí, a vedl veliký obchod
v obilí. S ním vyhynul bohatý rod ten po meči. *Ks.*

Utrechtská církev (v. dopl. I.). An dosavadní
arcibiskup Utrechtský Jindřich Loos dne 4. čce 1873
zemřel a biskupství Haarlemské od r. 1867 uprázd-
něno bylo, přikročili tamější katolíci z obavy, aby
snad náhlou smrtí jediného biskupa Deventerského
apoštolská biskupská posloupnost nepřestala, k nové
volbě. A v Amstrdamě vyvolen 30. čna od kněžstva
Kaspar Rinkel (nar. 1826), farář v Krommenie,

za biskupa Haarlemského a posvěcen 11. srp. 1873 spolu se starokatolickým biskupem něm. Reinkensem od Deventerského biskupa a spolu faráře v Rotterdamě Heykampa. Dle poslední statistiky má církev tato 3 diécése: arcibiskupskou v Utrechtě se 16 osadami a tolikýmiž faráři, z nichž 7 je spolu kanovníky kapitoly Utrechtské a jeden děkanem jejím. Osadníků má 3897. Má také 2 semináře v Amersfoortě (od r. 1725) a v Utrechtě (od r. 1869). Biskupství Harlemské má 9 osad a tolikéž farářů, z nichž jeden je spolu generálním vikářem; osadníků má 2534. Biskupství Deventerské [illegible] stárá farář Rotterdamský a arcidiécése [illegible] jsa spolu děkanem kapitolním, nemá [illegible] ani kněží; zřízeno pro jistotu k zachování [illegible] nosti apoštolské v biskupích. — Roku [illegible] nynější papež Pius IX. bulou Ex qua [illegible] Římskou v Utrechtě-Haarlemu-Herto[illegible] Roremondu, čímž roztržka ještě nesmíř[illegible] Kdežto nyní počítá celá (U. c. 5993) [illegible] farami, měla r. 1622 far 380, r. 1639 [illegible] a r. 1671 dosela půl milionu.

V.

Václavík 1) **František** (v. hl. dílo) zemřel 1. čna 1878 v Skalici u Vimberka. — 2) **Pavel Ferdinand V.**, theolog a opat, nar. v Hulčíně v Slezsku 10. led. 1700, studoval na gymnasium Opavském a pak v Olomúci, načež vstoupil do řádu premonstrátského v klášteře Hradišťském u Olomúce a slyšel theologii v klášteře Loučském (na Moravě) a v Salcpurku. Byv vysvěcen na kněžství pracoval na vinici Páně a přednášel zároveň filosofické a theologické předměty klerikům řádu svého v klášteře Hradišťském, načež r. 1729 povýšen jest na hodnost doktora písem sv. Roku 1734 jmenován notářem apoštolským, r. 1737 svěřena mu fara v Hlesovicích a nedlouho na to převorství nejprv na sv. Kopečku u Olomúce a pak v klášteře Hradišťském, r. 1741 zvolen jest za opata kláštera toho a roku 1749 jmenován visitátorem premonstrátských klášterů v Čechách, na Moravě, v Slezsku, Rakousích a Korutanech; r. 1753 stal se generálním vikářem české provincie, načež klášter Sandecký v Polště a uherská proboštství v Csornă a Tourii jmenovala jej svým *pater abbas perpetuus*. Všelikých těchto hodností nabyl V. pouze svými neviditelnými zásluhami, byv pokládán časů svého mezi nejvzácnější osoby duchovní na Moravě, a to vším právem. Neboť byltě muž vysoce vzdělaný a nevšedný, výmluvný, dobrosrdečný a spanilomyslný, v obcování s jinými příjemný, při tom však rázný a podnikavý. Znal se výborně v jazycích klasických a románských, jmenovitě v jazyku francouzském; zvelebil a rozhojnil bibliotéku klášterní knihami ze všelikých odvětví nejen duchovní, alébrž i světské, zvláště franc. literatury, jížto byl důkladným znatelem; usiloval o vzdělávání svých spolu-řeholníků ve všelikých vědomostech, a to v té míře, že za jeho opatství téměř veškeří mladší řeholníci tamtéž byli mistry svob. umění a doktory písem sv. V. získal sobě tolikéž nemalých zásluh o zvelebení a vyzdvižení studií klášterních a veřejných na Moravě, jakož pak působením jeho uvedena zase na universitě Olomúcké theologie tomisticko-skolastická. Za tou příčinou požíval obecné vážnosti a důvěry osob nižších i vyšších, anobrž samé císařové M. Terezie, která jej jmenovala r. 1762 předsedou komise studijní na universitě Olomúcké a r. 1765 skutečným tajným radou. V. pokusil se také na poli spisovatelství světského i duchovního: sepsal totiž mimo jiné: *Historia incursus Borussici in Moraviam* 1742 (MSC), pak rozličná pojednání theologická, z nichž *Hermoge angelica* (theologie tomisticko-skolastická) roku 1762 v Olomúci tiskem vyšla. Poslední doby života byly však tomuto ctihodnému a vzácnému muži nemálo strpčeny tím, že r. 1784 bylo mu patřiti na to, jak slavný někdy klášter Hradišťský, o jehož zvelebení tak platně se byl zasazoval, k rozkazu císařskému byl zrušen a on sám na odp[illegible] ená vykonána vyslanou k tomu komisí, [illegible] stařičkého a ctihodného muže tohoto, [illegible] šetrností ano surovostí, že V. hořem a [illegible] při tom způsobeným nedlouho potom, 13 [illegible] na sv. Kopečku smrti sešel.

Vaget (Vagetius) Augustin, [illegible] 24. říj. 1670 ve Verdenu, studoval ve Vi[illegible] kdež dosáhl r. 1692 magisteria z filoso[illegible] se adjunktem na tamější fakultě filosofické [illegible] udělena mu byla prof. mathematiky a [illegible] rouš zastával pouze rok, neboť již r. 169[illegible] byl za skutečného prof. mathematiky na [illegible] v Giessenu. Z literárních prací V-ových [illegible] následující: *Disp. geometr. de methodo* [illegible] *et indivisibilium* (ve Vitemberku 1692); *D*[illegible] *de maculis in sole visis* (tamt. 1693); *Di*[illegible] *pari aliisque quadratis magicis generibus* [illegible] *Disputatio de quadrato magico impari* [illegible] *Disputatio de mikroskopiis vitro* [illegible] senu 1698). V. † 22. kv. 1700 v Giessenu.

Vacher, současný malíř akvarel [illegible] proslulý dobrým napodobováním [illegible] telných efektů. Maluje krajiny a obrazy [illegible] z nichž jmenujeme: *Tarbp a Luxor* [illegible] *slunce*, *Pyramidy Gizehské*, *Tři krásné* [illegible] *za vůdčí hvězdou*, *Salvator Rosa* [illegible] *Maurský hřbitov u Algeru*, *Modrá jeskyně*.

Valentiner Friedrich, něm. učenec, [illegible] 1756 v Bureau, dosáhl po odbytých [illegible] versitních hodnosti doktorské z filosofie a [illegible] r. 1787 prof. mathematiky v Kielu. V. byl [illegible] činným, hledě zejména spisy popular[illegible] učovati. Z jeho prací tiskem vydaných [illegible] sledující: *Commentatio in munimenta* [illegible] *talambert excogitatam* (v Kielu 178[illegible]); [illegible] *der Sternbilder* (tamt. 1783); dále vydal [illegible] spisů týkajících se ohně, praktického a [illegible] řízení ohnišť a komínů (1803). † 22. d[illegible] v Kielu.

Valentini 1) **Michael Bernhard**, [illegible] vatel přírod., nar. se 26. listop. 1657 [illegible] byl nejprvé licentiatem medicíny, načež [illegible] dosáhl v Giessenu hodnosti doktorské [illegible] R. 1687 stal se pak řádným prof. fysiky, [illegible] dicíny na universitě Giessenské. V. byl [illegible] liké zásluhy o vědu přírodní jmenován [illegible] linské akademie věd, král. akademie v [illegible] † ve svém rodišti 18. bř. 1729. Ze spisů [illegible] díme následující: *Introductio ad* [illegible] *minerale* (v Giessenu 1689); *Instr*[illegible] *moderno seculo accommodatae* (tamt. 1691); [illegible] *in vacuo s. tubo torricelliano sub* [illegible] *siore vacuo collocato* (tamt. 1703); *Ar*[illegible]

byl členem tamější král. společnosti věd a dozorcem nad král. kabinetem modelů. Ze spisů jeho uvádíme následující: *Lehrbuch der Trigonometrie und Stereometrie* (v Gotinkách 1828); *Lehrbuch der praktischen Geometrie* (2 díly, tamt. 1832—33); *Lehrbuch der reinen Mathematik* (tamt. 1836); *Lehrbuch der Mechanik* (tamt. 1855). Tyto spisy U-ovy dospěly k hojnému rozšíření, zvláště pokud užíváno jich co vyučovacích kněh na školách středních.

Unger Ephraim Salomon, prof. mathematiky a spisovatel, nar. se r. 1788 v Coswrigu v Anhaltsku, dosáhl po odbytých studiích na universitě hodnosti doktorské z filosofie a stal se r. 1810 docentem na universitě v Erfurtu. R. 1820 zařídil sobě U. ústav pro pěstování mathematiky a fysiky, ku kterémuž později přidruženy byly školy reální, načež vše roku 1844 v držení města Erfurtu přešlo. U. byl prof. mathematiky a ředitelem těchto škol. V literatuře znám je následujícími chvalnými pracemi: *Die Algebra für Geschäftsleute* (v Lipsku 1828); *Abhandlungen über die wichtigsten Gegenstände der Arithmetik* (tamt. 1829); *Uebungen aus der angewandten Mathematik für Techniker* (2 díly, v Berlíně 1830—1834); *Die Geometrie des Euklides* u. s. w. (v Lipsku ve více vyd.); *Vollständiges Handbuch der Arithmetik* (2 díly, v Erfurtu 1835) atd.

Ungewitter Georg Gottlob, znamenitý architekt a spisovatel, nar. se r. 1820 ve Wanfriedu v Hessensku. R. 1834 vstoupil po odbytých školách přípravných na polytechniku ve svém rodišti, odkudž pak po 3 letech navštívil technickou akademii v Mnichově. Škola Mnichovská vyhověla snahám U-ovým v plném dosahu, neboť mohl se tu zabývati výtvary architektonického slohu románského i gotického. R. 1840 odbyl U. státní zkoušku co architekt v Kaselu, načež odebral se do Hamburku, kde mnohé velikolepé stavby v plánech navrhl i provedl. Po r. 1848 přesídlil se pak do Lipska, a oddal se činnosti literární. Ze spisů a prací jeho uvádíme následující: *Vorlegeblätter für Ziegel-, Stein- und Holzarbeiten; Entwürfe zu Grabsteinen und gothischen Möbeln; Entwürfe zu gothischen Zimmerornamenten; Entwürfe zu Stadt- und Landhäusern; Gothisches Musterbuch; Lehrbuch der gothischen Construction* a j. v. R. 1851 stal se U. prof. na průmyslové akademii v Kaselu, kdež zemřel r. 1864.

d'Unker-Lützow, malíř obrazů genrových, nar. se r. 1829. Obrazy tohoto znamenitého umělce vynikají přesností kresby, živostí a pravým humorem, jako: *Přípitek; Šatnice kočující jízdecké společnosti; Čekárny na dráze*, a sice: *Čekárna I. třídy, II., III.* a *IV. třídy; Síň hraní*. d'U. byl dvorním malířem krále Švédského a † r. 1866 v Düsseldorfu. Několik roků před smrtí byl na pravé ruce mrtvicí ochromen, načež i levou rukou mnohé rovněž vynikající práce zhotovoval aneb v náčrtcích navrhl.

Unterrichter Joseph, dr. a spisovatel, nar. se 4. led. 1724 v Caldernu v Tirolsku, vstoupil po odbytých studiích na školách středních do řádu tovaryšstva Ježíšova, kdež po vysvěcení na kněze dosáhl doktorátu z theologie. Pobyv co prof. theologie, filosofie a kanonického práva na rozličných ústavech řádu, byl konečně v téže hodnosti definitivně usazen na školách Freiburských, kdež po víceletém horlivém působení zemřel. Z jeho spisů dlužno zaznamenati následující: *Synopsis philosophiae hodiernae ac mathesis praeviae* (v Inšpruku 1760); *De aestu lacus Accii vulgo Hechtensee* (tamt. 1761); *Magnitudo veneris ejusque a tellure distantia* (tamt. 1762); *Physica particularis* (*De planeticolis* 1763) a j.

Ursinus Jachim, básník a pedagog, naroz. v Marlshausenu v Durinkách r. 1545, studoval ve Vitemberce a Jeně, kdež r. 1567 nabyl hodnosti mistra sv. umění. Vyučoval na to mládež na školách rozličných v Říši a jmenovitě také ve Vitemberce s dobrým účinkem, jsa jako pedagog a humanista na slovo brán. Z Vitemberka povolán jest r. 1577 za rektora evang. školy čili gymnasia Jihlavského, kteréž jeho přičiněním nemálo se vyzdvihlo a zvelebilo. R. 1581 dal se však v hádky náboženské s tamním farářem evang., známým Janem Hedrichem, a když universita Vitemberska, jížto celá ta pře k rozhodnutí byla předložena, dala Hederichovi za právo, propustila rada Jihlavská U-na z rektorství školního (1583). Že však U. vůbec byl pokládán za důkladného pedagoga a znatele jazyků klasických, jmenoval jej ihned na to (1584) p. Ladislav Helt z Kementu na Vel. Mezeříčí správcem školy vyšší (*illustre gymnasium*), která tam r. 1577 byla zřízena, a na níž U. ještě r. 1589 vyučoval. Na to stal se rektorem školy latinské v Srbišti (*Zerbst*) v Anhaltsku, kdež zemřel r. 1616. — U. byl času svého v přátelském spojení se všemi vzácnějšími osobami a učenci v Říši, v Čechách i na Moravě, s nimiž sobě dopisoval a k poctě jich básně příležitostné skládal, jakož k tomu ukazuje nejeden spis latinský času toho tiskem vyšlý; jmenovitě byl velmi důvěrným přítelem M. Petra Codicilla, jehož smrt (1589) i opěval básní zvláštní (*Carmen lugubre in obitum M. Petri Codicilli a Tulechova* 1589) a M. Bacháčka. — Dcera U-nova **Elišběta** provdala se r. 1591 za M. Jáchima Goltzia, tehdáš rektora školy Jihlavské. *Ra.*

Ussi Stefano, současný malíř historický v Itálii, pochází rodem z Toskánska a nabyl vzdělání svého na akademii výtvarných umění ve Florencii, kdež získal r. 1843 za první větší obraz svůj cenu akademie. Dílo toto představující *Milosrdného Samaritána* získalo U-mu velmi chvalné jméno mezi mladými, nadějnými malíři. R. 1846 přiřknuta mu byla opět první cena za obraz *Smrt Bayardova*, načež třetí cenu obdržel r. 1849 za skvostné dílo *Vzkříšení Lazara*. Od r. 1849—51 pobyl v Římě a cestoval po Itálii. Mezi nejlepší práce U-ho náleží ještě: *Vypuzení vévody Athenského z Florencie*; dále: *Scéna z Danteovy Nuova vita* a *Marco Visconti s praporem v pěsti*.

Úštěcký (Austecký, Oustecký) z **Festemburku**, stará patricijská rodina česká, v Náchodě a jeho okolí v XVI. a XVII. stol. usedlá a velmi bohatá. R. 1614—1618 připomíná se **Daniel Max. Ú.** z F., který měl téhož času v Náchodě několik domů a mnoho rolí a luk; zároveň byl **Daniel M.** hejtmanem p. Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic (1614—1618). pána na Náchodě. Syn jeho, též **Daniel Max. Ú.** z F., pojal r. 1648 Magdalenu Špátovou z Freidemburku, dceru bohatého patricia a někdy též hejtmana na Náchodě Jakuba Špáty z Freidemburku za manželku, s níž měl později dceru Ludmilu, zastával pak r. 1670—2 jako někdy otec a tchán jeho úřad hejtmanský na Náchodě, a zemřel, jak se zdá, r. 1680, kdežto jeho manželka Magdalena ještě r. 1701 se připomíná. I on měl v Náchodě vynikající statky, zejména r. 1653 uvádí se v knihách grunt., že měl 54 korců rolí, 8 potahů, 11 krav, 3 jalovice, 62 ovcí, a vedl veliký obchod v obilí. S ním vyhynul bohatý rod ten po meči. *Šs.*

Utrechtská církev (v. dopl. I.). An dosavadní arcibiskup Utrechtský Jindřich Loos dne 4. čce 1873 zemřel a biskupství Haarlemské od r. 1867 uprázdněno bylo, přikročili tamější katolíci z obavy, aby snad náhlou smrtí jediného biskupa Deventerského apoštolská biskupská posloupnost nepřestala, k nové volbě. A v Amstrdamě vyvolen 30. čna od kněžstva **Kaspar Rinkel** (nar. 1826), farář v Krommenie,

k Řekům, a 13. září k protestantům, vybízeje jich také k němu, a vypisoval novou bulou od 11. dub. 1869 za příčinou tohoto sněmu „věřícím jubilejní odpustky." Obecné toto svolávání všech křesťanů zdálo se mnohým býti významným krokem k dávno toužanému sjednocení vyznavačů Kristových: ale pozvaní sami jinak na krok tento pohlíželi. Tak patriarcha východní církve sídlící v Cařihradě nepřijal dne 5. říj. 1868 doručovaný mu list pozvací, a evang. vrchní rada v Prusku odmítla dne 9. říj. t. r. cirkulářem ku konsistořím svým též takové pozvání. Jen četná strana Puseyistů čili ritualistů v anglikánské církvi doufala v další krok smírný od sněmu tohoto: ale Pius sám zmařil tu naději dvojím dopisem svým k Westminsterskému arcibiskupu Manningovi v Londýně od 4. září a 30. říj. 1869, v nichž praví zřejmě, že tím jen jejich úplné poddání papeži a připojení se k Římské církvi zamýšlel, a nikoli snad nějaké vyjednávání a ústupky se své strany. Tím větší naděje dělali sobě však katolíci, zvláště méně znalí dosavadního běhu věcí a snah v Římě, očekávajíce od sněmu toho mnoho prospěšného pro lidstvo, a zejména rozličné potřebné opravy v církvi ve směru svobodomyslnějším. Indikační bula mluvila sice jen všeobecně o hrozné bouři církví otřásající a o velikých strastech na společnost nynější doléhajících, ač dosti drastickým způsobem; ale určitý **program sněmu čili themata** jeho nesděleny ani biskupům, vyjma 17 otázek méně důležitých o kázni církevní, jež hned 6. čna 1867 od kardinála Cateriniho rozeslány byly, beze všeho však spojení s koncilem. Ale **potajmu** pracovala již r. 1866 **ústřední propravná komise v Římě**, volajíc k sobě na podzim 1867, ale bez ohlášení neb vědomí biskupů, theology, jež přísně zavázala, aby ničeho nikomu, ani biskupům svým, z toho nesdělovali. Tak zřízena koncilliární **kongregace kardinálská**, jejímž presidentem byl Patrici, **se sedmi odbornými komisemi**, aby ku koncilu práce připravovala čili vlastně úplně vyhotovila. Nápadné bylo arci, že svoláváni byli jen ponze theologové směru římského (přísně papežského), kdežto svobodomyslnější katolická theologická strana neměla tam zástupců, zejména z proslulé university Mnichovské, Tubinské a Bonnské. Bylť tam sice mezi stn konsultory i proslulý Hefele, Haneberg, Alzog a Theiner strany vědeckokatolické, ale vedle nich mimo ostatní i Moufang, Molitor, Schwetz, Hettinger, Hergenröther atd. strany opačné, a oněm svěřeny jen práce zcela vedlejší, jako Hefelovi zpráva o jednacím řádu na sněmě Tridentském, Theiner a Haneberg byli v sekci pro východní církev, a Alzog sám mezi 19 v dogmatické komisi, kdež arci nemohl v smyslu svém ničeho pořídíti. Kardinál arcibiskup Pražský Švarcenberk proto žádal sice písemně 25. kv. 1868 Antonelliho, aby též bohoslovci druhé strany, jako Döllinger, Kuhn a podobní, povoláni byli, ale tento odpověděl mu jen bezpodstatnou vytáčkou 15. čce t. r., že prý by pozvání takového sotva byli přijali. Taktéž překvapilo to velice **vlády katolické**, že, jak vždycky bývalo v obyčeji, nedostaly ku koncilu žádného pozvání, ač poměry vzájemné toho nutně požadovaly; francouzský zákonodárný sbor 10. čce 1868 všimnul si dobře tohoto pominutí, a depeší od 8. září 1869 ohražoval se proti tomu ve jménu vlády ministr Latour d'Auvergne. Podobně divné bylo, že mimo biskupy nebyly pozvány **katolické university** (theologické fakulty) vůbec a jednotliví bohoslovci zvláště, kteří dříve hlavní úlohu mívali na sněmech církevních, zastupujíce vědu theologickou a biskupům k hlasování oprávněným vše pracujíce. Zdály

se snad nejspíš patrně i vlády [illegible]
překážkou, tedy aspoň nepotřebnou [illegible]
spěkci tajnému k-u V-kému, [illegible]
vlivem se řídícímu. Tu najednou objevil se [illegible]
dopis od 6. ún. 1869, datovaný [illegible]
suitském římském orgánu *Civiltà* [illegible]
dávno před tím zvláštním pochlebuje [illegible]
papeže byvši poctěna vždy věrně [illegible]
Ohlašovalať korespondence tato [illegible]
V-kého k-u, že totiž míní dogmatisovati [illegible]
r. 1864, pak neomylnost papežskou [illegible]
(těla) Panny Marie prohlásiti za článek [illegible]
přes odpor menšiny po krátkém zasedání [illegible]
aklamací; a francouzský podobný orgán [illegible]
Univers 13. ún. upozorňoval s nadšením [illegible]
v čele listu na tento znamenitý [illegible]
prý mínění francouzského kněžstva [illegible]
přišel podobný dopis i z Belgie, a [illegible]
redemtorista Dechamps s anglickým arcib. [illegible]
psali o tom pastýřské listy v poslé[illegible]
Piově, ano posledníjší (konvertita anglik[illegible]
dal o tom také hned zvláštní spis [illegible]
ským jazykem. Tím vším byl katolický [illegible]
pobouřen. Střízliví pozorovatelé [illegible]
v církvi nebyli tím arci nikterak překvapeni [illegible]
po několik let k tomu účelu pilně [illegible]
covalo. Hned v první encyklice své [illegible]
1846 vyřkl to Pius; totéž opakoval [illegible]
ohlašoval nový článek víry o neposkvrněném [illegible]
Panny Marie v dekretu dotýčném; za [illegible]
to v Římě o své ujmě a proti právu [illegible]
ložených usnešení koncilů provinciálních [illegible]
tam k aprobaci biskupové poslali (*Londýn*[illegible]
Kolínské 1860, Baltimorské 1866); taktéž [illegible]
to do školního katechismu obecného v [illegible]
jesuity Deharba; v posledních pak dvou [illegible]
koncilem rozšiřovány v Anglicku, v [illegible]
o tom spisy mezi lid, že neomylnost pap[illegible]
článkem zjevení Božího, a vyzýván lid [illegible]
ském *Hlasu*) k zvláštnímu slibu o tom [illegible]
Civilty; ano ve Francii a Švýcarsku [illegible]
kazatelů o tom zvláštní cedulky a modlitby; [illegible]
cích pak od jesuitů zřizována bratrstva [illegible]
denty i lidem, a zbožňování nynějšího [illegible]
rozšiřováno nad míru ústně i písemně, [illegible]
i ve spolcích. Než dobře zpravenému [illegible]
francouzskému dostalo se brzy řádné [illegible]
Augsburger Allgemeine Zeitung v březnu [illegible]
1869 anonymními dogmaticko-historickými [illegible]
Das Concil und die Civilta, jež později [illegible]
z pramenů vydány v celé knize [illegible]
Der Papst und das Concil von Janus [illegible]
nejspíše společnou radakcí profesorů [illegible]
Döllingera, Hubera a spol. jejich. Dojem [illegible]
byl pro infallibilisty zničující — a [illegible]
indexování její v Římě, an se v ní [illegible]
ratem podána tu byla historie vývinu [illegible]
infallibility i zavádění absolutismu v [illegible]
9. dub. 1869 poslal bavorský ministr H[illegible]
plomatický okružník k vládám evropským [illegible]
čuje je na jediný účel svolaného konc[illegible]
matisaci papežské neomylnosti a syllabu [illegible]
litické následky kroku takého, a vyzýv[illegible]
němu zakročení v té věci, načež 15. [illegible]
ministr Beust mu odpověděl. Také [illegible]
5 otázek v té věci bavorským universitám [illegible]
chově a Vircpurku, a v srpnu [illegible]
pověděl. Dne 8. září varoval i fran[illegible]
notou do Říma zaslanou před [illegible]
Také mezi vzdělanci a učenci [illegible]
ruch neobyčejný proti zamýšleným [illegible]
víře, zvláště v Německu. V Koblenci [illegible]

naturas systematicum (tomt. 1709); *Meteorum Go thanum inauditum* atd. — 2) **Christoph Bernhard V.**, spisovatel, syn předešlého, nar. se 29. pros. r. 1694 v Giessenu, stal se r. 1719, po odbytých studiích universitních doktorem mediciny, a byl již po roce ustanoven za mimořádného prof. mediciny na vysokých školách Giessenských. V. byl členem mnohých učených společností a akademií, a vynikal i literarní činností velmi chvalně; z jeho spisů dlužno zaznamenati následující: *Dissertatio de lapide cerauunio, et de fulmine tactis* (v Giessenu 1717); *Osteocolla figurata Gissena* (v *Acta academ. Nat.* 1727). † v Berleburku 10. ún. 1728.

Valerio Theodore, malíř, lithograf a mědiryjec, nar. se 1819 v Herserange v depart. Moselském. Jest žák Charlesův, procestoval Rusko, Turecko a Uhry, a má zvláště vyvinuté nadaní pro znázorňování krojů a obyčejů různých národů, sejména národů slovanských. Jeho rytiny a akvarely jsou provedeny vesměs způsobem elegantním; jmenujeme z nich: *Děvče cikánské*, *Černohorka*, *Bosenská tanečnice*, *Bosenská žena u kolébky*, *Slepá dívka bretonská*. R. 1861 obdržel umělec tento kříž čestné legie.

Valette Siméon Fagon, spisovatel mathematický, nar. se 18. dub. 1719 v Montaubanu, studoval po odbytých školách středních mathematiku a fysiku, načež stal se profesorem mathematiky v Montaubanu. Ze spisů jeho uvádíme následující: *La trigonométrie sphérique, résolue par le moyen de la règle et du compas* (2 díly, v Borgesu 1757); *L'astronomie, poéme* (1769) a j. V. † v Honor de Cos u Montaubanu 29. pros. 1801.

Vallas Anton, prof. a spisovatel, nar. se 18. kv. 1809 v Pešti, kdež odbyl gymnasium i studia universitní na fakultě filosofické v odboru věd přírodních a mathematicko-fysikálních. Stav se doktorem filosofie zastával V. nejprvé profesuru mathematiky na gymnasiu v Ujhely, načež byl ustanoven za profesora téhož předmětu na universitě v Pešti 1848. Za doby revoluce svěřena byla V-ovi organisace vojenských škol v Pešti, začež pak r. 1850 zbaven byl profesury universitní. V. odjel na to do Ameriky, kdež stal se prof. mathematiky v Alexandrii. V. psal velmi důmyslné články do časopisů odborných a sestavil za svého pobytu v Pešti více školních kněh, které od vlády za učební uznány byly a valného rozšíření dosáhly. Dále vydal r. 1855 v Novém Yorku: *On the resolution of numerical equations.*

Valz Jean Elix Benjamin, učenec franc., nar. se 28. kv. 1787 v Niemesu, věnoval se s neobyčejnou horlivostí studiím astronomickým a meteorologickým, maje svoji vlastní hvězdárnu v Niemesu všemi potřebnými přístroji výborně opatřenou. Roku 1835 měl veřejné přednášky o astronomii na universitě v Montpellieru, načež stal se r. 1836 ředitelem hvězdárny v Marseilu. V literatuře vyniká V. slavným jménem, a z přečetných spisů jeho dlužno zaznamenati následující: *Projet de docks, port auxliaire et passe de sortie pour le port de Marseille* (v Paříži 1838); *Observation de la comète I. de 1818 etc.* (v *Memoir. Academ. du Gard* 1812—22); *Description et comparaison d'un grand thermomètre étalon, envoyé par Réaumur* (tamt. 1833); *Determination du trajet aérien des ballons et des son utilité pour la météorologie* (tamt. 1836); *Découverte de la branche rétrograde de l'aqueduc romain du pont du Gard* (tamt. 1840); *Origine des orbites actuelles des comètes périodiques et action progressive de Jupiter pour en changer le cours* (1844); *Partage en deux fragments de la comète de Biela, et leurs variations singulières d'intensité* (1848); *Application d'une lunette réciproque aux instruments* (1850); *Détermination des longitudes et latitudes géographiques du temps, de l'azimut et de la distance zénitale sans le secours des istruments divisés* (1855); *Cartes équinoxiales célestes et les services qu'elles rendroient à l'astronomie* (1857) atd.

Vandelli Francesco, ital. učenec, nar. se v Modeně r. 1694, † tamt. 30. kv. 1771. Nejprvé ustanoven byl V. po odbytých studiích za prof. stavitelství válečnického na ústavu vojenském v Boloni, odkudž pak později povolán byl za prof. mathematiky do Modeny. V literatuře znám jest následujícími pracemi: *Ephemerides motuum coelestium ex anno 1751—62 ad meridianum Bononiae supputatae* (v Boloni 1750); *De pulvere pyrio* (1745—57) a j. Astronomická pozorování, jimiž V. také pilně se zabýval, uveřejnil s větší části v časopisech učených spol. neb ve správách ústavů vědeckých.

Vandermaelen Philippe Maria Guillaume, znamenitý kartograf, nar. se 28. pros. r. 1795 v Bruselu, oddal se záhy s velikou oblibou studiím geografickým, a jsa zároveň výborným kresličem zhotovoval mapy přesné a snadno přehledné, sejmena vydal r. 1827 velikolepý atlas v Bruselu, který čítá 400 listů, pod názvem: *Atlas universel de géographie physique, politique, statistique.*

Vannutelli Scipio, současný malíř v Římě, žák Vídeňského prof. Wurzingera, vynikl v nejnovější době svým obrazem *Milenka hledá milého*, k čemuž vzal motiv ze Šalomounovy písně. Práce tato vyniká hlubokou poesií, dokonalou skladbou technickou a ušlechtilým výrazem celku.

Vanuxem Lardnér, spisovatel, nar. se v Filadelfii, načež poslán do Paříže, kdež navštěvoval školu hornickou. Navrátiv se do Ameriky stal se profesorem lučby na koleji v Columbii (v jižní Americe), později však vzdal se místa toho a žil co farméř u Bristolu v Pennsylvanii. † tamt. 25. led. 1848. Z jeho četných prací literárních zaznamenati dlužno následující: *Experiments on anthracite and plumbago, with reference to the fusion of carbon* (v *Sillim. Journal* 1824—26); *Proofs from geology of the abstraction of nitrogen from the athmosphere by organisations* (tamt. 1827); *On the classification and characters of American rock-formations* (tamt. 1829); *On ancient oyster-shell deposits at the Atlantic coast* (t. 1830) a j.

Vatikánský koncil. *) P ř í p r a v y. Nynější papež Pius IX. myslil již od nastoupení svého úřadu na svolání obecného sněmu církevního, ale teprv od r. 1854, v němž vydán *Syllabus* (v. t.), uzrál v něm tento úmysl, snad že myslil jej takto s dogmatickou platností uvésti do světa katolického, jak se o to jesuita Schrader před V-m k-em v skutku přičiňoval. Nikdo také nedivil se tomu, že po 300 letech aspoň zase jednou sejde se oekumenický sněm církevní, any v poslední době i synody diécesální a provinciální také do života opět byly povolány. Než teprv r. 1867 při 1800leté slavnosti mučenické smrti sv. Petra proslovil se určitě Pius IX. o tom v alokuci k biskupům v Římě shromážděným dne 26. čna, a v odpovědi na dotýčnou adresu biskupskou odvětil dne 1. čce, že jej „pod ochranou Matky Boží svolá na den neposkvrněného početí Panny Marie r. 1869 do Vatikánu." I ač kardinálové, sejména Antonelli, neschvalovali vůbec v tehdejší době takové s v o l á n í, učinil to papež přece o p o v ě d n o u b u l o u od 29. čna 1868 k e v š e m k a t o l i c k ý m b i s k u p ů m a apoštolskými listy od 8. září t. r.

*) Přijetím tohoto článku nestaví se redakce *Slovníka naučného* na stanovisko žádné církevní strany, nýbrž dává pouze p r ů c h o d v o l n é m u s l o v u se strany vážené.

664 hlasy, ale Strossmayer se k hlasování nedostavil, žádaje dříve satisfakci za zcela správné své jednání. Vedle schemata o víře předložen k debatě také nástin malého katechismu (27. led.) dle jesuity Bellarmina, ale při debatě o něm v ún. propadl také, ano ještě 4. kv. po předevzatých opravách ozvalo se proti němu 90 hlasů, navrhujíce další revisi; a v souvislosti s předlohami těch řekl kardinál Mathieu při debatě o něm 10. ún., že se mu zdá, jakoby kurie sestávala z nevědomců. — Ale Římu nelíbily se ty dlouhé rozbory, a proto vydán jako odpověď ke stížnostem proti prvnímu jednacímu řádu 20. ún. 1870 nový — ale ještě příkřejší a k potlačení svobodomyslnější menšiny na koncilu vhodnější. Nyní měly se totiž jen písemně sadávati po předložení schematu a sice v 10 dnech od otců zamýšlené opravy a námitky, z nichž pak komise podá koncilu jen sumární přehled dle svého uznání sestavený, a debata může se ukončiti již k žádosti jenom deseti hlasů; konečně přijímají se dekrety pouhou většinou hlasů. Otcové byli velmi nespokojeni s touto obmezující a neočekávanou změnou, ale nicméně přijali ji, až proti ní 1. bř. protestovali písemně; než jako dříve nedostali tehdáž také žádné odpovědi. Nicméně ani tento řád ještě nebyl zachováván, jak protesty 4. a 8. kv., 4. čna a 9. čce zadané dokázaly, když mělo totiž ve prospěch většiny něco dopadnouti. Největší ránu zasadil mu však udeřující rozbor Döllingerův, uveřejněný dne 9. bř. 1870 a upírající proto koncilu již napřed oekumenicity, *Einige Worte über die Unfehlbarkeitsadresse und die neue Geschäftsordnung des Concils. 2 Gutachten von Döllinger* (München 1870). Než znenáhla vycházel již na jevo vlastní účel svolání V-ského k-u. Již v led. (21.) předloženo bylo schema o církvi od jesuity Perronea spracované v 15 kapitolách, v němž jednalo se v 11. kap. o primátě římského papeže, ve 12. o jeho světském panství, v posledních pak třech o poměru státní moci k církevní, a k celému přidáno bylo 21 kanonů téhož obsahu s obvyklým na konci anathematem. Bylo to hotové dogmatické uznání universálního episkopatu římského papeže jakožto náměstka Kristova se soustředěnou pravomocností v celé církvi (papalismus), aprobace syllabu od r. 1864, schválení buly Bonifacia VIII. *Unam Sanctam* od r. 1302 o podřízenosti světské moci papeži, a uznání nevyhnutelnosti papežského státu pro církev. Biskupové poznali ovšem hned neobyčejný dosah této předlohy, žádali 9. ún. aspoň o rozložení jeho při debatě, a 10. dub. protestovali proti tak neobvyklému výkladu poměru moci státní k církvi, jsouce podporováni i dřívějšími protesty vlády rakouské (od 16. ún.) a francouzské (od 20. ún. a 22. dub. 1870). Ale všecko bylo nadarmo; 8. bř. poručil Pius rozdati dodatek k 11. kapitole jednající o infalibilitě papální, a vyhověl tak svému dávnému a stoupenců svých přání, ale tím spolu nastal zcela nový obrat v koncilu. Nikoho, kdo všímal si směru agitace minulého čtvrtletí r. 1870, nepřekvapila ovšem nová tato předloha o papežské neomylnosti. Hned 15. pros. 1869 zhotovila byla strana infalibní ve sněmě adresu papeži a sbírala církvilářům od 3. led. 1870 podpisy sněmovníků pro dogmatisaci toho „učení víry“, udávajíc v ní příhodnost a potřebu této deklarace, a předložila ji 15. ún. oné komisi pro návrhy. Právě tuto zničil Döllinger svým rozborem. Brzo následovala ještě druhá, zvláště sepsaná od italských biskupů. Strana ta čítala asi 450 přívrženců. Po tu celou dobu agitoval však papež sám písemně i ústně pro neomylnost. Uděloval pochvaly spisovatelům infalibním, jakož i kněžstvu za adresy takové, v alokuci chválil

přívržence její, a naopak zase tupil oponenty [illegible]
dopustil jim nižádného tisknouti v Římě pro [illegible]
bilitě, aniž jim ku protestům jejím co [illegible]
ano jednotlivcům infalibním doplnoval. Při [illegible]
máhali mu mnozí spisovatelé i kazatelé v [illegible]
profesoři a kněží, spolky a fakulty, modlitební [illegible]
a časopisy, naděřujíce se a obdrževše veškerých [illegible]
pochvalných za to listů. Není v celé církevní [illegible]
storii ani příkladu podobné tendenční agitace [illegible]
jakého papeže proti koncilární menšině. Sněm [illegible]
siční strana, arci sotva třetinu oněch čítající, [illegible]
nečinná; němečtí a francouzští biskupové [illegible]
protiadresu dne 12. led. s 45, francouzští s [illegible]
rakouští dne 18. led. s 18 a vlašští se 7 podpisy [illegible]
zujíce na nevčasnost věci a vědecké obtíže. [illegible]
ji však nechtěl papeži doručiti; tu odhodlal se [illegible]
slání jejímu kardinál Švarcenberk; ale Pius [illegible]
ji zanevřel proto na něj, nečetře ani [illegible]
cti, a hned odkázal ji komisi návrhů, která [illegible]
ji zavrhla, ana souhlasila dávno již s praní [illegible]
ního, od popravní komise přijatou a [illegible]
schvalující. Nedočkaví někteří biskupové, [illegible]
dali 14. bř. zase adresu papeži, znajíce [illegible]
toužebné přání, v níž žádali, aby se s [illegible]
ostatních schemat hned jednalo o neomylnosti, [illegible]
ještě neuplynulo od rozděleného schematu (dosud [illegible]
ustanovených 10 dní k zadání písemních [illegible]
vrhů a námitek; a když na to 3 francouzští [illegible]
pové podali druhou žádost téhož smyslu [illegible]
pisy (?): tu vyhověl jim papež dne 26. dub., [illegible]
aby se podala sumární zpráva koncilu o [illegible]
písemních votech biskupů, v nichž bylo [illegible]
139 jenom 26 contra, za to však velmi [illegible]
Nejrázněji opponenti byli: Vídeňský kard. Rauscher [illegible]
Pražský Švarcenberk, Olomoucký arcibiskup [illegible]
stenberk a St. Louiský z Ameriky Kenrick, [illegible]
biskup Budějovický Jirsík (zemřel již nábožen [illegible]
Orleánský Dupanloup atd. Odhodlali se [illegible]
sice ještě k protestu od 8. kv. 1870, namítajíce [illegible]
se opomíjí celé thema o církvi, a že hned [illegible]
matě a infalibilitě se má jednati; ale třeba [illegible]
to byl rozdělen již otcům referát dogmatický [illegible]
o zadaných votech otců, majíc několik [illegible]
ve foliu. Tu tedy musila pokračovati menšina [illegible]
v opposiční agitaci. Nejprve mrzely v Římě [illegible]
dopisy, nejspíše od angl. lorda Aktona [illegible]
Döllingerovou v *Augsburger Allgemeine Zeitung* [illegible]
věrohodnost a pravdivost ani majorita nemohla [illegible]
aniž autora přes všecko namáhání vypátrati. [illegible]
více zkusil pronásledování skrze ně obviňovaný [illegible]
autorství profesor Mnichovský dr. Friedrich, [illegible]
kardinála Hohenlohe. Stejně škodlivým [illegible]
straně byl Gaillardův spis franc. *Jak se* [illegible]
svou podrobnou ostrou kritikou, tak že [illegible]
cela chtěli jej vynucenými podpisy koncilních [illegible]
dementovati, ale Kolínský arcibiskup Haynald [illegible]
ten zámar. Též vydáno bylo v té době [illegible]
ných vědeckých spisů, až nesměly v Římě [illegible]
býti; tak rozdával kardinál Švarcenberk [illegible]
prof. Majera, biskup Ketteler z Mohuče [illegible]
Quaestio, kardinál Rauscher sepsal [illegible]
arcibiskup Kenrick podobné tomuto [illegible]
pové Hefele, Dupanloup, a mimo sněm [illegible]
a Hötzl vystoupili spisy svými. Uni[illegible]
posílaly adresy Döllingerovi, následkem [illegible]
časopisech byl ruch neobyčejný, biskupům [illegible]
na koncilu posílaly se adresy k dosvědčení [illegible]
v jejich diecésích; také kněžstvo arcidiecése [illegible]
ské poslalo adresu ku konci června 1870 [illegible]
lovi s textem Štulcovým — ale vše bylo [illegible]
V Římě nedali se svrátiti od úmyslu svého [illegible]
1870 rozdáno sice otcům opravené schema [illegible]

d shromážděných katolických zástupců v tom směru řevírskému biskupu, a podána také od professorů university Bonnské arcibiskupu v Kolíně nad Rýnem v čnu 1869). Dne 17. čce 1869 odbývána při příležitosti celního parlamentu v Berlíně od hlavních atolických členů jeho podobná porada, a resoluce ejí poslány biskupům německým i do Prahy kardiálu Švarcenberkovi, jenž ukazoval na Döllingera, jehož zavolání se již v Římě byl staral, dokládaje ýznamně k dru Leppovi o té resoluci, že s Římem nusí se jiná (ostřejší) řeč vésti. I vydali vskutku ěmečtí biskupové z Fuldy 6. září pastýřský list, hláchollce lid, a poslali hned také privátní list papeži, varujíce jej před novým „článkem víry“; apež však tajil i před Antonellim záměr svůj, a eště 10. list. vyhýbal se dotýčné určité otázce franouzského vyslance s „diplomatickou“ odpovědí, že ituje podobných starostí o koncil. Však i vědecká heologie nelenila; děkan fakulty theologické v Paříži, světící biskup Maret (*O obecném koncilu*), Litoměřický kanovník Ginsel (*Reformy v církvi*), Orleánský biskup Dupanloup a jiní vystoupili spisy svými a bojiště za starou víru proti infalibitě. Tu se objevily v říj. 1869 Döllingerovy *Erwägungen* o tom, dresované biskupům na koncilu, a university i města odávaly mu za ně četné adresy souhlasu; nic nepomohly ani spisovatelé opačné strany, zřejmě píšící proti oněm výše jmenovaným vědeckým matadorům, aniž agitace papeže samého, jenž zase na opačné strany posílal pochvalná breve takovým spisovatelům strany infalibní.

J e d n á n í k o n c i l u. Dne 27. list. 1869 vydal Pius IX. bulu *Multiplices inter*, jež obsahuje j e d n a c í ř á d koncilu, ovšem že nikoli dle Tridentského vypracovaný, nýbrž od papeže dle libovůle eho oktroyovaný. Proposiční právo (návrhy dělati němu) vyhražuje sobě zejména sice sám papež, nicméně nařizuje přece volbu čtyř komisí po 24 členech pro dogmatiku, disciplinu, řehole a východní církev presidenty od sebe jmenovanými; ale hlavní komisi o návrzích biskupských celou jmenoval sám, a ice 26člennou z mužů jenom strany své, ponechávaje sobě ještě právo rozhodující, mají-li jejich návrhy a které jen anebo kdy přijíti k jednání. Dále stanovuje sám všecky „oficialy“ koncilu, presidenty, ekretáře, notáře, skrutatory ze svých přívrženců, akož sám vyhražuje tam sobě právo, určovati předměty rokování a postupnou řadu jejich rozboru v oncilu, a ustanovovati všeliké odbývání kongregací generálních a veřejných sezení sněmovních; řečníci mají se hlásiti již den před schůzí k slovu, a mluiti po sobě jen dle své důstojnosti; ale an odpověděti hned na to není dovoleno, nýbrž až druhý en, tím arci všecka debata jest nemožnou učiněna; šickni však sněmovníci i pomocníci jejich přísnou achovejte o všem mlčenlivost až do odhlasování ekretů ve formě nikoli konciliární, ale z moci a ůle papežské (*Pius ... approbante concilio* ..) promulgovaných. Tím položeny byly již veliké překážky ůkladnému a volnému probrání látek poradních, eště více však, když nepřipuštěni k sněmování, jako říve bývalo, žádní bohoslovečtí učenci, když zaovídány všecky soukromé schůze a porady biskupů, dyž nedány jim všecky předlohy najednou, když ředepsána v aule bez toho neakustické Svatopetrkého chrámu ještě latinská řeč, když nepůjčeny jim niby ano ani stenografické protokolární zápisky oncilu. Všecka činnost sněmu byla obmezena vlastně jmenované 4 komise, a tyto, vyvoleny od většiny Vatikanu řízené dle tištěných volebních lístků od d jim doručených 400 hlasy, ač neznali obyčejně liči ani navržených aniž hleděli na schopnosti jejich. A nic nepomohly všeliké adresy a protesty biskupů proti tomuto řádu, ani francouzských, ani německých, ani rakouských od 10. pros. 1869 a dva od 2. led. 1870. Ač nezačat ještě sněm, položen přece již základ k jeho pomníku v Římě s ohromným nákladem. Dne 2. pros. 1869 oslovil poprvé papež v předběžném sezení shromážděné otce, vítaje je s radostí. Z 1108 biskupství (z nichž tehdáž jen 981 obsazeno bylo) bylo přítomno pouze 770 sněmovníků, počítaje v to i kardinály, kteří nejsou biskupy, pak opaty řádů a jiné titulární hodnostáře — v celku asi 138. Dne 8. pros. 1869 pak při hlaholu všech zvonů Římských, při střelbě z děl, ale spolu při náramném dešti z a h á j e n s n ě m — p r v n í v e ř e j n é s e z e n í v Svatopetrském chrámu, zahajovacím kázaním kapucínského arcibiskupa tamějšího Passavali, a alokucí papežskou, načež všickni přítomní jeden po druhém konali obvyklé líbání nohy čili homagium papeži na trůnu sedícímu, jež trvalo půldruhé hodiny Teprv dne 6. led. bylo d r u h é v e ř e j n é s e z e n í, kdež přisáhali shromáždění biskupové na Tridentské vyznání víry klečíce před papežem, jenž je také odříkával. Zatím hned od počátku držány skorem denně g e n e r á l n í k o n g r e g a c e. Bylyť ovšem zcela soukromné a při zavřených dveřích, a měly se v nich spracovati od propravní komise skorem bez změny přijaté ony látky k veřejným sezením. Nejprvé voleny v nich dotýčné komise z majority, načež ku konci prosince 1869 začato s rozborem s c h e m a t u o v í ř e, od jesuity Schradera a Franzelina vypracovaného, ale práce tak chatrné a plné zastaralých frasí scholastických, že musilo (10. led.) nazpět vzato a zcela přepracováno býti. Když při debatě o něm biskup Strossmayer dne 30. pros. chtěl mluviti o potřebné změně publikační formule papežské k dekretům konciliárním (Pius .. v souhlase se sněmem atd.), odňato mu slovo, an prý formule ta jednacím řádem nezměnitelně zavedena jest. Paderbornský biskup dr. K. Martin se svým theologem P. Rohem jesuitou, Poitierský biskup Prè, Malínský Dechamps obstarávali revisi tohoto schematu, a žalářovaný pro hrdelní zločin jesuita Kleutgen, byv amnestován, uvázal se v poslední předhlídku, tak že 15. bř. schema to na novo otcům předloženo bylo. Po navrácení schematu o víře přeloženo k zatímnímu rokování dne 14. led. 1870 jiné o k á z n i, o b i s k u p í c h a o m a l é m k a t e c h i s m u, které bylo ještě chatrnější než ono o víře, tak že kardinál Matthieu z Besançonu nazval je při debatě zcela nepraktickým (14. led.) Téhož dne kardinál Švarcenberk ukazoval na nutnou reformu volby kardinálů, aby všickni národové jimi byli zastoupeni, a primas uherský Simor stěžoval si, že se mluví v schematě jen o povinnostech biskupů, ale práva jejich že splývají v scentralisované pravomocnosti papežské, Pařížský pak arcibiskup Darboy (19. led.) nevhodnost předlohy o poměru státu k církvi dokazoval. I vráceno opět schema to k přepracování, a musilo šestkráte vždy v jiné formě tištěno býti, než se zase k debatě do koncilu (15. bř.) dostalo, kdežto po tuhých debatách, při nichž 22. bř. nejen nespokojenost kardinálů ale i zvonek presidentův Švarcenberka vytrhoval, když k mnohým opětným nedostatkům schematu dokládal, že nevidí v tom celém dosavadním jednání žádný koncil. A když Strossmayer téhož dne ostře, ač zasloužené hřímal proti schematu, odňato mu slovo přes trojí jeho protest, a u všeobecném hřmotu a hrozbě křičeno naň: „My všickni tě zatracujeme.“ Konečně přijaty jsou po tolikerých změnách a debatách dne 24. bř. v t ř e t í m v e ř e j n é m s e z e n í k o n c i l u úvod, 4 kapitoly a 18 kanonů o víře

664 hlasy, ale Strossmayer se k hlasování nedostavil, žádaje dříve satisfakci za zcela správné své jednání. Vedle schematu o víře předložen k debatě také nástin malého katechismu (27. led.) dle jesuity Bellarmina, ale při debatě o něm v ún. propadl také, ano ještě 4. kv. po předevzatých opravách ozvalo se proti němu 90 hlasů, navrhujíce další revisi; a v nevrlosti z předloh těch řekl kardinál Matthieu při debatě o něm 10. ún., že se mu zdá, jakoby kurie sestávala z nevědomců. — Ale Římu nelíbily se ty dlouhé rozbory, a proto vydán jako odpověď ke stížnostem proti prvnímu jednacímu řádu 20. ún. 1870 nový — ale ještě příkrejší a k potlačení svobodomyslnější menšiny na koncilu vhodnější. Nyní měly se totiž jen písemně zadávati po předložení schematu a sice v 10 dnech od otců zamýšlené opravy a námitky, z nichž pak komise podá koncilu jen sumární přehled dle svého uznání sestavený, a debata může se ukončiti již k žádosti jenom deseti hlasů; konečně přijímají se dekrety pouhou většinou hlasů. Otcové byli velmi nespokojeni s tonto obmezující a neočekávanou změnou, ale nicméně přijali ji, ač proti ní 1. bř. protestovali písemně; než jako dříve nedostali tehdáž také žádné odpovědi. Nicméně ani tento řád ještě nebyl zachováván, jak protesty 4. a 8. kv., 4. čna a 9. čce zadané dokázaly, když mělo totiž ve prospěch většiny něco dopadnouti. Největší ránu zasadil mu však odsuzující rozbor Döllingerův, uveřejněný dne 9. bř. 1870 a upírající proto koncilu již napřed oekumenicity, *Einige Worte über die Unfehlbarkeitsadresse und die neue Geschäftsordnung des Concils. 2 Gutachten von Döllinger* (München 1870). Než znenáhla vycházel již na jevo vlastní účel svolání V-kého k-u. Již v led. (21.) předloženo bylo schema o církvi od jesuity Perronea spracované v 15 kapitolách, v němž jednalo se v 11. kap. o primatě Římského papeže, ve 12. o jeho světském panství, v posledních pak třech o poměru státní moci k církevní, a k celému přidáno bylo 21 kanonů téhož obsahu s obvyklým na konci anathemem. Bylo to hotové dogmatické uznání universálního episkopatu Římského papeže jakožto náměstka Kristova se scentralisovanou pravomocností v celé církvi (papalismus), aprobace syllabu od r. 1864, schválení buly Bonifacia VIII. *Unam Sanctam* od r. 1302 o podřízenosti světské moci papeži, a uznání nevyhnutelnosti papežského státu pro církev. Biskupové poznali ovšem hned neobyčejný dosah této předlohy, žádali 9. ún. aspoň o rozložení jeho při debatě, a 10. dub. protestovali proti tak neobvyklému výkladu poměru moci státní k církvi, jsouce podporováni i dřívějšími protesty vlády rakouské (od 16. ún.) a francouzské (od 20. ún. a 22. dub. 1870). Ale všecko bylo nadarmo; 8. bř. poručil Pius rozdati dodatek k 11. kapitole jednající o infalibilitě papální, a vyhověl tak svému dávnému a stoupenců svých přání, ale tím spolu nastal zcela nový obrat v koncilu. Nikoho, kdo všímal si směru agitace minulého čtvrtletí r. 1870, nepřekvapila ovšem nová tato předloha o papežské neomylnosti. Hned 15. pros. 1869 zhotovila byla strana infalibní ve sněmě adresu papeži a sbírala cirkulářem od 8. led. 1870 podpisy sněmovníků pro dogmatisaci toho „učení víry“, udávajíc v ní příhodnost a potřebu této deklarace, a předložila ji 15. ún. oné komisi pro návrhy. Právě tuto zničil Döllinger svým rozborem. Brzo následovala ještě druhá, zvláště sepsaná od italských biskupů. Strana ta čítala asi 450 přívrženců. Po tu celou dobu agitoval však papež sám písemně i ústně pro neomylnost. Uděloval pochvaly spisovatelům infalibním, jakož i kněžstvu za adresy takové, v alokuci chválil přívržence její, a naopak zase tupil oponenty, a nedopustil jim ničeho tisknouti v Římě proti infalibilitě, aniž jim ku protestům jejím co odpověděl, ano jednotlivcům infalibním dopisoval. Při tom pomáhali mu mnozí spisovatelé i kazatelé v Římě, profesoři a kněží, spolky a fakulty, modlitební knihy a časopisy, nadějíce se a obdrževše vskutku také pochvalných za to listů. Není v celé církevní historii ani příkladu podobné tendenční agitace nějakého papeže proti konciliární menšině. Než i oposiční strana, arci sotva třetinu oněch čítající, nebyla nečinná; němečtí a francouzští biskupové sestavili protiadresu dne 12. led. s 45, francouzští s 33, američtí dne 18. led. s 18 a vlaští se 7 podpisy, ukazujíce na nevčasnost věci a vědecké obtíže. Nikdo jí však nechtěl papeži doručiti; tu odhodlal se k poslání jejímu kardinál Švarcenberk; ale Pius nepřijav ji zanevřel proto na něj, nešetře ani osobní jeho cti, a hned odkázal ji komisi návrhů, kteráž ovšem ji zavrhla, ana souhlasila dávno již s prací Cardoniho, od propravní komise přijatou a neomylnost schvalující. Nedočkaví někteří biskupové, asi 40, zadali 14. bř. zase adresu papeži, znajíce ovšem jeho toužebné přání, v níž žádali, aby se s pominutím ostatních schemat hned jednalo o neomylnosti, ač ještě neuplynulo od rozděleného schematu (dne 8. bř.) ustanovených 10 dní k zadání písemních o ní návrhů a námitek; a když na to 3 francouzští biskupové podali druhou žádost téhož smyslu se 400 podpisy (?): tu vyhověl jim papež dne 26. dub., poručiv, aby se podala sumární zpráva koncilu o dotyčných písemních votech biskupů, v nichž bylo mezi 139 jenom 26 contra, za to však velmi rázných. Nejráznější oponenti byli: Vídeňský kard. Rauscher, Pražský Švarcenberk, Olomoucký arcibiskup Fürstenberk a St. Louisský z Ameriky Kenrick, dále biskup Budějovický Jirsík (změnil již náhled svůj), Orleanský Dupanloup atd. Odhodlalať se sice oposice ještě k protestu od 8. kv. 1870, namítajíc, že se opomíjí celé thema o církvi, a že hned o primatě a infalibilitě se má jednati; ale třetí den na to byl rozdělen již otcům referát dogmatické komise o zadaných votech otců, mající několik set stran ve folio. Tu tedy musila pokračovati menšina také v oposiční agitaci. Nejvíce mrzely v Římě Quirinovy dopisy, nejspíše od angl. lorda Aktona s redakcí Döllingerovou v *Augsburger Allgemeine Zeitung*, jichž věrohodnost a pravdivost ani majorita nemohla upříti, aniž autora přes všecko namahání vypátrati. Nejvíce zkusil pronásledování skrz ně obviňovaný z jich autorství profesor Mnichovský dr. Friedrich, theolog kardinála Hohenlohe. Stejně škodlivým infalibilní straně byl Gaillardův spis franc. *Jak se vede na sněmě* svou podrobnou ostrou kritikou, tak že 16. čce docela chtěli jej vynucenými podpisy konciliárních otců dementovati, ale Kološský arcibiskup Haynald zvrátil ten záměr. Též vydáno bylo v té době několik rázných vědeckých spisů, ač nesměly v Římě tištěny býti; tak rozdával kardinál Švarcenberk spis od prof. Majera, biskup Keteller z Mohuče tak zvanou *Quaestio*, kardinál Rauscher sepsal výtečný spis a arcibiskup Kenrick podobné tomuto dílo. I biskupové Hefele, Dupanloup, a mimo sněm učenci Gratry a Hötzl vystoupili spisy svými. University německé posílaly adresy Döllingerovi, náčelníku oposice; v časopisech byl ruch neobyčejný, biskupům do Říma na koncilu posílaly se adresy k dosvědčení smýšlení v jejich diécesích; také kněžstvo arcidiécese Pražské poslalo adresu ku konci června 1870 kardinálovi s textem Štulcovým — ale vše bylo nadarmo. V Římě nedali se zvrátiti od úmyslu svého; 9. kv. 1870 rozdáno sice otcům opravené schema v

4 kapitolách a 3 kanonech, ale podržena v něm přece jen příkrá definice strany papežské (Passaglia, Dechamps, Manning), a nedbáno ani na prostředkovací návrhy. Přes sto řečníků dalo se zapsati; 14. kv. začala debata generální, a až do 3. čna mluvilo jich k 60, mezi nimi někteří velmi rázně, proti předloze, zejména Švarcenberk, Rauscher, Simor, Darboy, Hefele, Ketteler, Greith (ze Švýcar), Ginoulhac (z Grenoblu) a Clissord z Cliftonu. Dvakrát chtěla již většina ukončiti generální debatu, až 3. čna konečně odňato slovo biskupu Maretovi a většinou hlasů uzavřen konec debaty, tak že 50 řečníků zapsaných k slovu nepřišlo a protest druhý den podepsaný od 81 nic neprospěl. Dne 6. čna začala speciální debata o primatě (první tři kapitoly schematu) a dne 15. o neomylnosti (4. kapitola téhož) zvlášť. Asi sto řečníků, nejvíce z většiny sněmovní, dalo se zapsati; z menšiny však mnozí biskupové již odjížděli domů, jedni z churavosti nebo pro stálé přílišné parno, obávajíce se obyčejné zimničné nemoci v letních měsících v Římě a okolí jeho panující (*malaria*), jiní však z omrzelosti tak trapného stavu v koncilu. Kardinálové Rauscher a Matthieu slavně začali debatu proti předloze. Tu tvořila se střední strana, hledajíc příhodné formule na základě oné od sv. Antonína, slepý arcibiskup Tissani namáhal se o její vyvinutí, kardinál Quidi z řádu dominikánského dal jí 18. čna výraz ve sněmovní své řeči v tom smyslu, totiž že třeba při dogmatických rozhodnutích papežských šetřiti dosavadního podání v církvi a souhlasu veškerého episkopatu; ale papež hned zavolal jej na večer k sobě, vytýkaje mu smělost jeho, zapovídaje mu všeliké styky s jinými biskupy a donucuje jej k odvolání v budoucí kongregaci. Ano 8. čce nabízela deputace s kardinálem Švarcenberkem v čele podobnou sprostředkující formuli, jinak vyhrožujíc vystoupiti ze sněmu — ale také bez výsledku v obojím ohledu. Mezi dalšími ostatními řečníky oposice mluvil nejostřeji amerikánský biskup z Halifaxu dne 22. čna, dokládaje mezi jiným, že pak budou všickni biskupové — slepci, vedenými od vidoucího papeže. Někteří namáhali se zase, aby se koncil z výše jmenovaných příčin raději odročil k příhodnější době, domnívajíce se tak dočkati příznivějšího výsledku oposice, ale papež odmítl návrh ten hned 2. čna, proto raději vzdali se 4. čce ostatní zapsaní řečníci slova svého, vidouce zbytečnou práci nekonečnou při neustupnosti většiny. Nesouhlasnost tato ukázala se 5. čce, když hlasováno o 3. kapitole schematu čili o universalním episkopátu papežově, vedle něhož by všecka samostatná biskupská pravomocnost zmizela; 70 otců zdrželo se hlasování a 60 hlasovalo proti návrhu. Taktéž nesouhlasili s třetím kanonem téhož obsahu, k hlasování předloženým; ale dogmatická komise chtěla si pomoci i překročením jednacího řádu, ač již dosti těsného. Na žádost koncilu měla totiž dáti opravný návrh ten dříve tisknouti v předloženém právě znění; ale 8. čce před hlasováním o něm doručen otcům tištěný zase ten původní (od 9. kv.) návrh komise, bez ohledu na žádané změny při debatě, ano ještě přídavkem ostřejším opatřený. Proti tak nepoctivému jednání osval se Pařížský arcibiskup Darboy, dokládaje, že předkládá se k hlasování bez předchozí debaty zcela jiná oprava proti zřejmému znění jednacího řádu. Tu arci musila býti vzata nazpět, a druhý den zadán od 62 otců se Švarcenberkem v čele písemný protest proti takovému nekonciliárnímu jednání, ale většina přijala jej 11. čce přece v této nové formě i s celou kapitolou třetí. Než teploměr v stínu ukazoval 32°, zprávy o vypuknutí války prusko-francouzské zaznívaly — v Římě měli na spěch s konečným dekretováním infallibility, majíce nejistou a spěšnou tuto dobu za nejvhodnější. Proto k generální kongregaci 13. čce voláni od kurie mnozí (z většiny) telegrafem; an mělo se hlasovati o celém schematě; nicméně dostavilo se jich jenom 601; asi 70 v Římě přítomných úmyslně nepřišlo; přímo proti jich hlasovalo 88, s výminkou 62, v celku tedy 150 hlasů; ostatní souhlasili s předlohou (451). Dne 15. čce šla 5členná deputace minority v čele s arcibiskupem Pařížským k papeži večer ještě po generální kongregaci, žádajíc o změnu schematu dle zpomenutého návrhu prostředkujícího, primas Uherský líčil zhoubné následky obmýšlené definice, a Mohučský biskup Ketteler docela klekl před papežem, prose aby nerozštěpoval dogmatisací tou pokoj v církvi. Pius, uspokojuje se s jakoukoliv definicí infalibility své, doufal tím získati oposici a stavěl se již povolným, jen omlouvaje se, že schematu onoho ještě nečetl; ale když po nich druhý den přišli ve jmenu majority anglický arcibiskup Manning se Senestreyem biskupem Řezenským, ukazujíce mu na své četné stoupence a strašíce jej papežem Honoriem I. (kacířem), že bude nástupcem jeho, povolí-li menšině, poručil papež druhý den v 87. kongregaci jednati ještě o návrzích oněch s výminkou oponujících otců. Než místo debaty navrhli španělští biskupové k přijetí nejen původní text komise, ale i křiklavý dodatek k slovům: že výroky jeho jsou samy ze sebe, nikoli však ze souhlasu církve, nezvratnými, načež měli otcové zavrhnouti ony zpomenuté 2 spisy o obmezené svobodě tohoto koncilu vypravující, ale k protestu Kaločského arcibiskupa Haynalda nedocíleno toho. Druhý den 17. čce řekl papež kardinálovi Rauscherovi, že se již nemůže ničeho v textu změniti, ač ku přídavku hořejšímu dosti času měli, načež minorita s 56 podpisy, v čele se Švarcenberkem, podala papeži dne 17. čce protest, kdež obnovují své protihlasy, ohlašujíce, že se při veřejném ohlašování dotyčných dekretů zejtřejšího dne do IV. veřejného sezení koncilu proto ani nedostaví a že se domů odebírají. A druhý den dne 18. čce 1870 vskutku dostavilo se jen ostatních 535 sněmovníků, a z těch dva ještě vyřkli svůj protihlas. I mnozí kardinálové, jako Hohenlohe, Quidi, Bonaparte, Merode scházeli. Papež po odbytém odhlasování promluvil ještě o „rozjitření" odešlé oposice, načež přečetl dekrety o svém universálním episkopátu v církvi a neomylnosti papežské. Avšak právě téhož dne vypukla válka prusko-francouzská, a brzy odročen koncil na neurčitou dobu, zvláště když 20. září město Řím obsazeno bylo italským vojskem. Biskupové ostatní odebrali se také do svého domova, čekajíce až dosud, ač marně, na zavolání ku pokračování ve V-kém k-u, aby napravili, co neodhodlaností svou vlastně sami zavinili.

Oekumeničnost V-kého k-u. Dle theorie o obecných sněmech církevních nemá sněm tento známek všeobecnosti ani z příčin theologických (dogmatických) ani z kanonistických (juristických). Schází mu vnitřní důvody pravdivosti, an dekretoval nepravdu o neomylnosti papežské za článek víry Kristovy, pominuv při tom nebo stranně vykládaje si písmo svaté a tradici církevní ve svůj prospěch. Také nevynaložena ani potřebná píle lidská na vypátrání pravdy, a mylně spoléháno na Ducha svatého. Spisy proti neomylnosti papežské nedovoleno vůbec v Římě tisknouti, ale opačným dostávalo se ještě pochvaly papežovy; Cardoniho chybná práce přijata za základ, nutný rozbor konciliární dle jednacího řádu a ostatních zmíněných okolností nemožným učiněn, theologové úmyslně z prací sněmovních vyloučeni, biskupové předepsaným přísným

tajemstvím a zákazem schůzí poradných i nedostatkem vědeckých pomůcek obmezeni, ano ani žádaná komise ke skoumání textů ze svatých otců nepovolena, tím méně jiné specialní komise. Vědecké spisy a námítky učených biskupů zúmyslně nevšímány nebo lichým způsobem vyvracovány, ano otcům ani původní text písemných námítek nepodán k uvážení, aniž protokoly řečníků předloženy k instrukci. Jen tak mohla zvítěziti infalibní majorita na úkor pravdy zřejmé. Dále nešetřeno nevyhnutelného mravního souhlasu při dogmatických dekretech, ale usnášeno se, proti dosavadnímu způsobu v církvi, zejména v Tridentě, jen většinou hlasů, jakoby ani žádné oposice nebylo a jakoby se jednalo o disciplinu nebo jiné články, jež by možno bylo později dle příhody a potřeby zase zrušiti, což podstatě katolických dogmatických dekretů zcela odporuje. „Co vždy, všude a odevšech věřeno, to je katolické," pravil již Vincenc Lerinský v V. stol. (Dupanloup *De l'unanimité morale nécessaire dans les Consiles pour les définitions dogmatiques. Memoire présenté aux Pères du Concile du Vatican*. 1871). Ano ani representace církve nebyla správně provedena. Tak za nepřítomné biskupy nepřipuštěni zástupcové jejich diécesí, ku př. za Královéhradeckého nemocného biskupa; za to však přijati i biskupové a jiní preláti bez diécesí, ku př. kardinálové, kteří nejsou biskupy, opati a generálové řeholí, apoštolští vikáři (*episcopi in partibus infidelium*) dle volby papežovy a titulární biskupové, v celku přes 200 hlasů. Mimo to byli mnozí z nich i bytem i živobytím odvislí zcela od papeže, zejména biskupové z propagandy na misiích v Americe a v Asii. Dále z papežského státu jich bylo 143 a z celé Italie 276, kdežto ostatní země, zejména Francie, Německo, Anglicko, Amerika, ač co do obyvatelstva a vzdělanosti každá daleko nad Itálií stojí, ani dohromady jich tolik neměly. (Kenrick: *De pontificia infallibilitate*. Neapol 1870.) Vůbec nebylo o nějaké zkoušce oprávněnosti ani řeči, a v poslední době o překot jmenováni stále noví biskupové misionářští, ku př. mezi 1866—69 rokem 51 v celku. Taktéž konstituování koncilu bylo zcela nesamosprávné, ustanoveno hlavně z vůle papežské, k čemuž ještě oktrojovaný jednací řád přidati sluší. Tímto pak jakož i agitací papežskou obmezována byla svoboda koncilu náramně, ano ani osobní svobody a bezpečnosti ani listovného tajemství nešetřeno. Ostatně nejlépe dokazují to ty časté písemné protesty a prosby biskupů k presidentům i k papeži, jak výše uvedeny, jakož i volání k pořádku, vytrhování řečníků hřmotem a zvonkem, nátlak na hlasující většinu (dle znamení), a zmíněné ono 16. čce vynucované zavržení oněch dvou konciliárních správ (od Gaillarda? a Dupanloupa?), jakož i horlivé pátrání po dopisovateli do Augsburských *Allg. Ztg.* A když pak biskupové němečtí ve Fuldě, ač dříve sami, ku př. Förster, Namszanowski, Ketteler, Krementz, Hefele, jakož i francouzští: Pařížský Darboy a Marseillský i Montpellierský atd. si stěžovali, všecko to zapírali, napsal Ďakovarský Strossmayer jednoduše ale poctivě, že to není pravda. (Srovnej Darboy(?): *La liberté du Concile et la infallibilité*, spis podaný kardinálům; Dupanloup(?): *La dernière heure du Concile* v čci 1870; list Lorda Aktona biskupovi Hefelovi v Rottenburku Virtemberském od 30. srp. 1870; Reinkens *Die Unregelmässigkeit und Unfreiheit des vatikanischen Concils*, 1871, Mnichov).— Oposice pokoncilní. Ještě před 18. čcem 1870 sepsali slovutní profesoři Döllinger, Kuhn a Schulte proti dogmatisaci infalibility papežské veřejné provolání, poslavše jej universitám k podpisům souhlasu jejich; když však přece uskutečněna, tu vystoupil první s otevřeným listem k Piovi IX. prof. filosofie v Braunsberku kněz Dr. Michelis; dne 18. srp. sepsán na schůzi v Königswartu v čele s prof. dr. Hefelem (nyní biskupem) protest, a 27. t. m. vydáno od proslulých prof Mnichovské, Bonnské, Vratislavské, Braunsberské a Pražské (Schulte, Mayer, Löwe) university první veřejné osvědčení, načež utvořeno zvláštní komité v Bonně k řízení opozičního tohoto hnutí. Vedle toho ozývali se i světští profesoři z universit a gymnasií německých, i adresy laiků v Němcích se množily. Potom následovalo Döllingerovo osvědčení od 28. bř. 1871, a hned v čnu t. r. Mnichovská a v srpnu Heidelberská schůze oponujících vzdělaných theologů a kanonistů s veřejným osvědčením. Zatím však biskupové oposiční, ač se před odjezdem svým z Říma byli usnesli, že jen společné kroky činiti budou proti novým dekretům, zejména němečtí, opouštěli pomalu oposiční své stanovisko, přijímajíce jeden po druhém neomylnost papežskou za článek víry a chtíce i jiné k témuž nutiti. Nejdříve začal arcibiskup Mnichovský Scherr hned po svém příchodu z Říma 21. čce 1870 před profesory fakulty theologické, ale Döllinger opřel se mu hned velmi rázně. V srpnu t. r. již vydali společný pastýřský list z Fuldy, nechtíce sice ještě otevřeně změnu svého smýšlení zjevovati, ač již patrna byla z diplomatického textu listu jejich; v květnu 1871 následoval druhý list zcela již zřejmý, a tak se stalo, že nátlakem z Říma zponenáhla přešli všichni do táboru infalibilistů, chtíce tam také i profesory a věřící za sebou přivésti. Také jednotliví profesoři podali se v skutku jejich nátlaku, vyjma několik málo z Mnichova, Bonnu, Vratislavi, Braunsberku, ku př. Döllinger, Friedrich, Reusch, Langen, Baltzer, Michelis, načež i se stejně smýšlejícími ostatními od týchž biskupů z církve vyloučeni byvše stali se náčelníky starokatolického hnutí. Společným orgánem jejich byl *Rheinischer Merkur* v Kolíně nad Rýnem, a Michelisův *Katholik* v Královci. Z potřeby zakládány od nich spolky a později osady protiinfalibních exkomunikovaných katolíků, kteří odbývali výroční kongresy, první 22.—24. září 1871 v Mnichově, a druhý „starokatolický" v Kolíně 20.—22. září 1871. Podobně dělo se s biskupy i s oponenty nového učení v jiných zemích, zvláště ve Francii, Švýcarsku, Rakousku, kdež jen Strossmayer a Švarcenberk ještě věrně, ač potichu oposice se drží, vidouce se od ostatních biskupů opuštěny. Sem tam ovšem bylo se stalo jen zevnitřní podrobení dekretům, anebo nanejvýš byl pro pokoj s Římem pouhý latinský text v ordinariatních listech uveřejněn. Ale na východě učinilo to roztržku velikou, jakož i v Německu, kde právě nyní již starokatolický biskup zvolen jest, a ve Švýcařích, kde vláda rázně ve prospěch starokatolíků zakročuje. Ve Vídni a v severních Čechách německých (Warnsdorf) jest posud neustálená jen odrůda jejich. Ve Francii po Gratrym a Hyacintovi (Loysonovi) řídí hnutí to Dr. Michaud z Paříže a abbé Junqua z Bordeauxu, ve Španělích abbé Aguayo, redaktor listu *La Iglesia española*. Teprva budoucnost ukáže, zdali oponenti schopni jsou obnoviti církev katolickou dle staré církve s nutnými změnami novější době se hodícími (v. čl. Starokatolíci). — Prameny k dějepisu Vatikánského sněmu jsou: *Offizielle Aktenstücke zum vatikanischen Concil* (1870 Berlín, 2 díly); Quirinus *Römische Briefe vom Concil* (München 1870); Friedrich *Tagebuch während des vatikanischen Concils* (1871, Nördlingen); *Documenta ad illustrandum Concilium Vaticanum* (2 díly, tamž 1871); Friedberg *Sammlung der Aktenstücke zum vatikanischen Concil mit einem*

undrisse der Geschichte desselben (1872 Tübingen);
illard *Ce qui se passe au Concil* (1876 Paris);
ton *Zur Geschichte des vatikanischen Concils*
ünchen 1871); Schulte (recte Ginzel) *Un-*
lbarkeitsdekret vom 18. Juni 1870 (Prag 1871);
ommann *Geschichte und Kritik des vatikanischen*
ncils (Gotha 1872). Z infalibní strany: Fess-
, sekretář koncilu, *Das vaticanische Concil, dessen*
ere Bedeutung und innerer Verlauf (Wien 1871);
rtin *Die Arbeiten des vaticanischen Concils* (3.
. Paderborn 1873), a téhož *Omnium concilii Va-*
ni, quae ad doctrinam et disciplinam pertinent,
umentorum collatio (tamt. 1873); Cecconi *Ge-*
ichte der allgemeinen Versammlung im Vatican
h den Originalakten. Aus dem ital. von Molitor
gensburg 1873); Frond *Acte et histoire du con-*
oecumenique de Rome (Paris 1869).

Vaucher Jean Pierre Étienne, prof. a spisovatel,
. se 27. dub. 1763 v Genevě, studoval theologii
yl také krátkou dobu farářem, načež povolán za
f. dějin církevních na akademii v Genevě. V. za-
al se velmi horlivě studiemi věd přírodních a
dnášel také po nějaký čas na zmíněné akademii
niku. Ze spisů jeho zaznamenáváme tyto: *Me-*
res sur les seiches du lac de Genève, composé de
3—4 (v *Memoir. Societ. Genève* 1833); *Histoire*
conserves d'eau douce etc. (v Genevě 1803). V.
. led. 1841 v Genevě, zanechav po sobě zname-
sbírky botanické.

Veglia Pier Dionigi, spisovatel, nar. se r. 1584
erugii, vstoupil po odbytých školách přípravných
ádu servitů, kdež pak se po vysvěcení na kněž-
věnoval stavu učitelskému. S počátku vyučo-
na více ústavech řádu mathematice, načež pod-
cestu do Německa, Francie a Španělska. Po
návratu stal se ředitelem botanické zahrady
universitě Pisanské. Z jeho četných prací lite-
ích dlužno následující uvésti: *Geometria prac-*
(v Perugii 1626); *Della dimensione delle linee*
eseguita con lo squadro agrimensorio, con ser-
ine ordinarie e con canne simplicissime, con una
essione geometrica della misura degli scemi delle
(tamt. 1632). V. † v Pise r. 1636.

Vechte Antoine, proslulý ciseleur, nazývaný
venuto Cellini XIX. století" nar. se 1800 (dle
ch 1798) v Avallonu v Burgundsku. S počátku
obyčejným kovářem v Paříži, později vstoupil
učení k Soyerovi, jenž lil sloup červencový, a
val zároveň dějiny a mythologii i cvičil se v
lení dle rytin a modelů; zejména kopíroval mi-
ská díla starověku a osvojil si tím tak doko-
sloh antiky, že mnohé z jeho štítů, helmic,
ýřů a j. byly pokládány za díla Celliniova. Jedno
proslulejších jeho děl byla stříbrná vasa s tri-
m Galathey pro vévodu Luyneského; neméně
lí se též jeho rukou provedený kord dle kresby
mannovy pro hraběte Pařížského, vasa s bojem
aurů a Lapithů (1847). Později nabídl své služby
lýnské firmě Hunt et Roskell a zhotovil pro
cké královské manžely dvě vasy, z nichž jedna
orňovala opět boj Centaurů a Lapithů, druhá
měla vyryté na jedné straně Venuši a Adonisa,
ruhé pak Thetidu a Achilla. Na to zhotovil
se stříbra a slonové kosti s motivy vztahujícími
Shakespearovi, Miltonovi a Newtonu. V po-
ích dobách vynikly z prací jeho rozkošná soška
e, *Vása s bojem Titánů*, *kandelabr* pro markýze
dalbaneského a desky pro bibli vévody Aumal-
. R. 1862 vrátil se V. churav do své otčiny
1868 ve svém rodišti (dle jiných v Paříži).

Velflik Jan, dr. práv, bývalý poslanec na zem-
sněmě čes. za okresy Nové Strašecí, Louny a Rakovník, deklarant, bývalý jednatel výboru pro vystavění nár. divadla, posledně advokát v Olomouci, rodič z Kralovic u Plzně, † 28. čce 1872 v 37. roce svém. Přispíval svého času do *Právníka*.

Velislav (Velizlav, Veleslav), staročeské jméno mužské. Již v letech 1180—1182 připomíná se mezi šlechtici českými jakýsi V., taktéž přichází r. 1226 V., syn Nemojův, mezi kmety (*comites*) země České. Od r. 1279—1294 čteme v listinách domácích V-a, který byl času toho písařem zemským (*terrae notarius*) a kanovníkem Vyšehradským, Pražským a Olomúckým. Totéž jméno *Velislaus* čteme v biblí, pocházející z XIV. stol. a ozdobené hojnými nákresy miniaturními, jenž se chová pod názvem „Biblí Velislavova" v bibliotéce knížat Lobkoviců v Praze a obšírně popsána i náležitě oceněna jest skrze J. E. Vocela v pojednáních kr. české společnosti nauk r. 1871 (*Velislav's Bilderbibel aus dem XIII. Jahrhunderte mit 80 Bildertafeln VI. Folge 4. Band*). Avšak nelze s jistotou pověděti, byl-li nadepsaný kanovník V. táž osoba s onou, která, nazývajíc se tolikéž *Velislaus*, vyobrazena jest dvakráte v biblí té v podobě mladého muže prostovlasého ve světském oděvu panošském. *Ra.*

Vellejus Soerensen André, učenec dánský, nar. se 3. září 1542 ve Vejle a † 13. ún. 1616 v Ribe. Ve společnosti Tychona de Brahe navštívil Německo a stal se 1566 mistrem krásných věd ve Vitemberku. R. 1568 byl co kazatel na dvůr dánský povolán a dosáhl r. 1580 hodnosti kanovníka v Ribe a úřadu historiografa. Ze spisů jeho jmenujeme: *Antichristus romanus: de romerske Tavers Levnet* (Kadaň 1571); *De origiue appellationis regni Daniae* (Slesvik 1584); *Et Hundred udvalgte danske Viser* (Ribe 1591), spis pro dějiny řeči a vzdělanosti dánské vysoce důležitý; *Traigica eller gamle danske historiske Elskovs viser* (Kadaň 1657); *Svend Tveskjaegs Bedrifter* (Sora 1642); *Om den danske Kronike* (ib. 1787). Mimo četné řeči pohřební (zvláště onu na Bedřicha II.) vypracoval ještě dánský překlad díla *Saxo Grammaticus* (Kadaň 1610) a vydal poprvé Adama Bremského *Historia ecclesiastica* (ib. 1579) a Gudbranda Thorlacia *Descriptio Islandiae*.

Veltheim, Franz Wilhelm Werner von, spisovatel, nar. se 10. list. 1785 v Rothenburku na řece Saale, studoval hornictví a stal se r. 1816 horním hejtmanem v Halle, později pak vrchním horním hejtmanem v Berlíně. V. zemřel 31. pros. 1839 v Schönfliessu u Berlína. Z četných prací jeho literárních uvádíme následující: *Mineralogische Beschreibung von Halle* (v Halle 1820); *Ueber das Vorkommen einer gangförmigen Lagerstätte schlackenartiger Bildungen im Porphyr bei Halle* (tamt. 1823); *Betrachtung einiger wichtigen Erscheinungen in dem Verhalten der Salzquellen von Schönebeck* (v *Schweigg. Journal* 1824); *Ueber den Granit des Harzes* (tamt. 1826); *Ueber die metall. Fossilien im Mannsfelder Kupferschiefergebirge* (tamt. 1827) atd.

Venel Gabriel François, lékař a spisovatel, nar. se 23. srp. 1723 v Combesu u Bésieru, studoval medicinu a dosáhnuv hodnosti doktorské praktikoval po krátkou dobu v nemocnicích Pařížských. R. 1753 vyzvala ho vláda, aby prozkoumal veškeré minerální vody ve Francii, kterémuž úkolu V. znamenitě dostál. R. 1759 ustanoven byl pak za prof. mediciny na universitě v Montpellieru. Ze spisů jeho vynikají tyto: *Analyse chimiqué des eaux de Passy* (v Pař. 1757); *Quaestiones chemicae duodecim* (v Montpellieru 1759); *Instruct. sur l'usage de la houille* (v Lyoně 1775); *Sur la construction des fourneaux de chimie* (1769); *Essai sur l'analyse des végétaux* atd. V. † v Montpellieru 29. ũna 1775.

Venturoli Guiseppe, prof. a spisovatel, nar. se 21. led. 1768 v Boloni, stal se po odbytých studiích prof. mathematiky na universitě Boloňské (r. 1795); později byl V. povolán za presidenta *Consiglio idraulico* v Římě, kdež mu r. 1817 zároveň ředitelství tamějších inženýrských škol svěřeno bylo. V. † v Boloni, kamž po svém vstoupení do výslužby 1824 přesídlil 19. říj. 1846. Z jeho spisů uvádíme následující: *Ricerche sulle resitenza che ritardano le acque correnti, et in particolare sulla resintenza di attrio* (v Modeně 1807); *Elementi di meccanica e idraulica* (v Boloni 1806—7); *Sul pendolo idrometrico* (v *Memor. Societ. Ital.* 1805); *Sull' asta ritrometica* (tamt. 1809); *Sull' elettricita atmosferica* (tamt. 1818); *Sull' effluso del' acqua dai vasi conici* (1822); *De aestuariis* (1834) atd.

Veratti Giuseppe, dr. filosofie a lékařství, spisovatel, nar. se 30. led. 1707 v Boloni, studoval ve svém rodišti na školách středních i na fakultách universitních a dosáhl r. 1734 hodnosti doktorské v medicině a později také ve filosofii. R. 1738 ustanoven byl V. za prof. experimentální fysiky a později za prof. mediciny na universitě Boloňské. V. † ve svém rodišti 24. bř. 1793. V literatuře znám je četnými vědeckými pracemi, z nichž uvádíme následující: *Osservazioni fisico-mediche intorno alla elettricità* (v Boloni 1748, přel. do frančtiny a němčiny, ve více vydáních); *De aurora boreali anni 1732* (1745); *De electricitate coelesti* (1755); *Experimenta magnetica* (1783); *De animalibus electrico ictu percussis* (1791) a j.

Vercellone Karel, biblický učenec, nar. 10. led. 1814 v Sordevolo v Sardinsku, vstoupil v 16 letech již do řádu barnabitů v Janově, a studoval v Turině i v Římě, kdež stal se doktorem theologie. Na to přednášel bohosloví a filosofii v několika klášterech řádu svého, až r. 1844 přesídlil se do Říma, kdež, jsa generálním prokuratorem řádu svého a přiučuje se od Ungarelliho kritickému studiu bible, spisoval z toho oboru díla vědecká až do smrti své dne 9. led. 1869. Vedle Tischendorfa platí V. za druhého nejznamenitějšího kritického znatele a vydavatele textu biblického. Již r. 1857 vydal po kardinálu Angelovi Majovi († 1854) v 5 dílech vytištěný kodex Vatikánský s mnohými opravami, a napsal 1859 předmluvu k téhož menšímu vydání s názvem: *Vetus et novum testamentum ex antiquissimo codice Vaticano.* Na to vydal r. 1860 *Dell' antichissimo codice Vaticano delle Biblia Greca* nákladem římské akademie, a *Dissertazioni academiche di vario argomento* (17 pojednání z biblické kritiky). Téhož roku počal vydávati nad míru důležité dílo *Variae lectiones vulgatae latinae bibliorum editionis*, jež od katolických i protestantských autorit (Reusch — Ewald) za nejspolehlivější uznáno bylo. R. 1866 vydal neznámý posud unciální řecký kodex proroků z VIII. stol. *Un codice palimpsesto, scoperto dai Monaci Basiliani di Grottaferrata*, jejž nalezl basilian Josef Cozza v tamějším klášteře řádu toho; pak *Ulteriori studii sul Nov. Testam. greci dell' antichissimo Cod. Vatic.*, dále r. 1867 kritické pojednání o pravosti 8. kapitoly Evangelia sv. Jana *La storia dell' adultere nel Vangelio di s. Giovani.* Posléze společně s Cozzou vydal znamenitý rukopis písma sv., pocházející z Alexandrie z času císaře Konstantina ve IV. století, *Bibliorum sacrorum graecus codex Vaticanus* (zro 1209) nákladem propagendy ve velmi skvostné úpravě. Dokončení díla převzal po něm žák jeho Sergio společně s Cozzou, obstarávaje s ním ještě za jeho živobytí menší vydání (1. díl 1869). V. psal také články filosofické a mnohé kritiky do časopisů. Život a spisy jeho popsal žák jeho řečený spolueřeholník Sergio v *Notizione intorno alla vita ed agli scritti del P. D. Carlo Vercellone* (Roma propaganda 1869). *T. Nk.*

Verdam Gideon Jan, mathematik a spisovatel, nar. se 2. pros. 1802 v Mydrechtu (blíže Utrechtu), studoval v Lejdě a byl na tamějších vysokých školách r. 1825 za doktora filosofie povýšen. R. 1826 stal se lektorem praktické mechaniky na universitě v Groninkách, načež r. 1828 povolán byl za prof. mathematiky a fysiky na měst. školu v Haagu, kdež zároveň svěřeno mu bylo ředitelství téhož ústavu. Od r. 1839 však ustanoven byl V. za řádného professora mathematiky na universitě v Lejdě. Za své veliké zásluhy o vědy přírodní a mathematicko-fysikální byl V. jmenován členem četných společností učených a akademií věd. Z jeho spisů uvádíme dle chronologického pořádku následující: *Data duorum locorum differentia latitudinis et linea loxodromica, invenire differentiam longitudinis eorundem* (korunovaný spis od university v Gentu, kteráž za rozřešení otázky té vysokou vypsala cenu, vyd. r. 1822); *Gronden der toegepaste werktuigkunst* (2 díly, v Groninkách 1829); *Verhandeling over het interpoleeren van Reeksen* (tamt. 1850); *Handleiding bij de beoefening der sphaerische trigonometrie* (v Leydenu 1856); *Summarium der goniometrie en der regtlijnige of vlakke trigonometrie* (ve více vydáních, tamt. 1858); *Beschouwingen, tot uitbreiding van de Theorie der hyperbolische Paraboloïde* (v *Nieuwe Verhandl.* r. 1844); *Herleidingen eener reeks van Integraalformulen tot eliptische functiën* (1845); *Bijdrage tot de Geschiedenis der algemeene Oplossing van de cubische aequation* (r. t.); *Sur le rapport de la circonférence au diamètre* atd.

Verdeil François, lékař a spisovatel, nar. se r. 1747 v Berlíně, kdež po absolvovaném gymnasiu oddal se na tamější universitě studiím medicinským. Dosáhnuv hodnosti doktorské praktikoval V. co lékař v Lausanne, načež r. 1799 přestoupil co vrchní lékař k vojsku helvetskému. V. † v Lausanne 21. čna r. 1832. V literatuře jsou práce V-ovy, z nichž následující uvádíme, chvalně známy, jako: *Mémoire sur les brouillards électriques vues en Juin 1783, et sur le tremblement de terre arrivé à Lausanne 1783* (v *Mémoir. Societ. de Lausanne* r. 1784); *Observations et experiences faites à l'occasion d'un coup de foudre tombé sur l'eglise cathédrale de Lausanne* (tamt. r. t.); *Observations générales sur le climat de Lausanne* atd.

Verdet Marcell Emile, spis. přírod., nar. 13. bř. 1824 v Niemesu (Depart. du Gard), byl po odbytých studiích učitelem na norm. školách v Paříži, načež po více letech jmenován examinatorem fysiky na tamější polytechnice. V. vyniká v literatuře četnými pracemi původními, sepsanými na základě vlastních badání, pozorování a zkoušek. Zde uvádíme následující jeho spisy: *Recherches sur les phénomènes d'induction produits par les décharges électriques* (1848 v Paříži v *Annal. chim. phys.* etc.); *Note sur les courants induits d'ordre supérier* (tamt. 1850); *Sur les interférences de la lumière polarisée* (tamt. 1851); *Sur l'intensité des images lumineuses formées au foyer des lentilles et des miroirs* (tamt. r. t.); *Sur l'explication du phénomène des couronnes* atd.

Verhulst Pierre François, spisovatel mathem., nar. se 28. říj. 1804 v Bruselu, studoval na universitě Gentské, kdež r. 1825 povýšen byl za doktora filosofie. R. 1834 povolán byl za prof. mathematiky na vojenskou akademii v Bruselu. V. byl literárně velmi činným a spisy jeho vynikají důmyslem a původností. Zde uvádíme následující: *Commentarium de maximis et minimis* (spis tento byl korunován a obdržel vypsanou cenu od university Bruselské); *Dissertatio de resolutione algebraica tum lineari aequationum binominalium quam etc.* (v Gentu 1825); *Traité*

lémentaire des fonctions elliptiques (v Bruselu 1841); *leçon d'arithmétique sur la multiplication abrégée* tamt. 1847); dále psal V. množství článků výtečných do všelikých časopisů odborných a zpráv akademií věd.

Vernier Théodore, comte de Mont-Oriant, státník a spisovatel francouzský, nar. se 28. čce 731 v Sous-le-Saulnier a † 3. ún. 1818 v Paříži. yl nejprvé advokátem, pak zvolen co poslanec do generálních stavů (1789), kde zvláště finančních pod se súčastnil, a předsedal konečně národní sněmovně až do r. 1791, kdy byla konstituce vypracována. Co člen konventu hlasoval pro vyhnanství udvíka XVI., protestoval však proti revoluci 31. v., načež musil do Švýcar utéci. Avšak konvent povolal spět a učinil jej svým předsedou, jímž istal až do r. 1795. Po státním převratu 18. brumairu, v kterém podporoval Bonaparta, stal se senátorem a velitelem čestné legie. Ale oposice jeho oti úmyslům prvního konsula způsobila mu takové tíže, že se všeliké politické činnosti vzdal, až udvík XVIII. do komory pairů jej povolal. Sepsal: *éments de finances* (Paris 1789); *Caractère des assions au physique et au moral* (ib. 1807); *Sur ducation* (ib. 1802); *Notices et observation pour faciter la lecture des Essais de Montaigne* (ib. 1810); *brégé analytique de la vie et des oeuvres de Sénee* (ib. 1812).

Vervloet Victor, malíř a prof. na akademii krásných věd a umění v Malíně, maluje nejvíce krajiny, z nichž prosluly: *Mlýn*, *Schody Lafontaineské v Malíně*, *Římský kapitol*, *Okolí chrámu St. Germainlho* a *Starorakouský císařský dvůr v Malíně.*

Vest Lorenz Chrysanth, učenec něm., nar. 18. t. 1776 v Lublani, studoval medicínu a dosáhnuv dnosti doktorské stal se záhy prof. theoretické praktické mediciny na lyceu Lublaňském, načež 1830 povolán byl za prof. botaniky a chemie na hanneum ve Štýrském Hradci. Ze spisů jeho uváne následující: *Ueber Arsenikprobe* (v *Oesterreichische medizinische Jahrbücher* 1818); *Ueber den nstrahl* (tamt. 1819); *Entdeckung und Darstellung es neuen Metalls, von Junonium oder Sirium, von bert Vestium genannt* (1820); botanické práce ovy uveřejněny jsou rovněž v časopisech odborch. Dle něho jmenuje se v botanice jeden druh tlin *Vestia*. V. † ve Štýrském Hradci 15. pros. 1840.

Vettin Ulrich Franz Friedrich, lékař a spis., . se 4. kv. 1820 v Štětíně a usadil se po odbytých dích a dosažení hodnosti doktorské z mediciny praktický lékař v Berlíně. V. zabýval se velmi tě astronomií a meteorologií a vydal z oborů těch ledující spisy: *Meteorologische Untersuchungen* (v gendorff's *Annalen* 1856—57); *Ueber den mittn Barometerstand unter verschiedenen Breiten* t. 1857); *Ueber den aufsteigenden Luftstrom, die stehung des Hagels und die Wirbelstürme* (t. 1857).

Veyrassat Jules-Jaques, současný malíř a rytec aříže. Malby tohoto umělce jsou energické, leč bé, jak zejména jest viděti na jeho obrazech *ý ovčák* a *Spřežení koní*; za to vynikají však rytiny, zejména ony, kteréž provedl pro obrázou bibli Hachetteovu, kde obrazy: *Modlící se* *, sv. Petr*, *Herodias* a j. zvláště se chválí.

Vial du Clairbois Honoré Sébastien byl po ných studiích technických nejprvé stavitelem , načež později stal se ředitelem na École des inieurs de vaisseaux. † 20. pros. 1816 v Brestu. iteratuře vyniká následujícími spisy: *Essai géorique et pratique sur l'architecture navale* (v stu 1776); *Dictionnaire encyclopédique de la marine* (4 díly, v Paříži, 1793); *Traité élément. de la construction des vaisseaux* (2 díly tamt. 1805—5) a j. v.

Viard Henri Stanislav, spisovatel přírodov., nar. se 28. říj. 1821 v Rouenu, byl nejprvé repetentem na jedné normální škole v Paříži, později pak, když jméno jeho proniklo chvalně v literatuře, povolán byl za prof. fysiky na universitu v Grenoblu a odtud za nedlouho v témže úřadu profesorském na vysoké školy v Montpellieru. Ze spisů jeho uvádíme následující: *Du rôle électrochymique de l'oxygène* (v *Annales chim. phys.* 1852); *Mémoires sur chaleur que développe l'électricité par son passage à travers les fils métalliques* (tamt. 1855); *Mémoires sur les lois de l'écoulement des gaz a travers les pores du ciment, et sur son emploi dans la conduite du gaz de l'éclairage* (tamt. 1857) atd.

Vibert Georges Jean, současný malíř z Paříže, jest žák Barriasův a vypodobňoval z počátku se zálibou a se zdarem nahá těla, zejména v obrazech: *Narcis kochající se ve vlastní své kráse* (1864) a *Dafnis a Chloë* (1866). Později věnoval se humoristickému genru, v kterém se mu dobře daří; z obrazů posledního druhu jmenujeme: *Více dotěravý než vítaný* a *Klášter ve zbrani.*

Vicat Louis Joseph, inženýr a spisovatel, nar. se 31. bř. 1786 v Neversu, studoval od r. 1804—6 na polytechnice a pak na École des ponts et chaussées v Paříži. R. 1851 vstoupil co ingénieur en chef do výslužby. † v Grenoblu 10. dub. 1861. Ze spisů jeho, v literatuře chvalně vynikajících, dlužno zaznamenati následující: *Recherches expérimentales sur les mortiers ciments et betons* (v Paříži 1818); *Resumé des connaissances positives actuelles sur les qualités, le choix et la convenances réciproque des materiaux propres à la fabrication des mortiers* (tamt. 1828); *Recherches experim. sur les phénomènes physiques qui précèdent et accompagnent la rupture ou l'affaissement d'une certaine classe de solides* (tamt. 1833); *Recherches sur les propriétés diverses que peuvent acquérir les pierres à ciment et à chaux hydraulique par l'effet d'une incomplète cuisson* (tamt. 1841); *Nouv. études sur les poussolanes artificelles comparées à la pouzzolane d'Italie* (tamt. 1846); *Principaux résultats de diverses expériences sur les chaux de construction etc.* (v *Annales de chimique* 1817); *Sur un enduit propre aprévenir le développement des excroissances tuberculeuses dans les tuyaux de fonte qui conduisent l'eau* (t. 1836) atd.

Vico, Francesco de, znamenitý astronom a spisovatel, nar. se 19. kv. 1805 v Maceratě (blíže Ankony), vstoupil po odbytých studiích gymnasiálních do obnoveného řádu tovaryšstva Ježíšova a stal se r. 1835 příručím pátera Dumouchela na hvězdárně v Collegio Romano v Římě, kdež ve vědě té učinil tak znamenité pokroky a tak bohatých vědomostí sobě získal, že již r. 1839 ustanoven byl za ředitele téže hvězdárny. R. 1848 byl V. povstáním z Říma vypuzen, načež odebral se do Londýna, kde téhož roku 15. list. zemřel. Ze znamenitých prací jeho zaznamenáváme následující: *Osservazioni fatte nella specola dell' universita Gregoriana in Collegio Romano* (více svazků, v Římě 1838—45); *Epreuves d'une figure de la nébuleuse d'Orion obtenues par un procédé particulier* (1841); *Osservazioni de la planete Saturne* (1842); *Figures de la nébuleuse d'Hercule et des deux nébuleuses de le grande Ourse* (tamt. 1843) atd. V. objevil množství komet jako r. 1841, 22. srp. 1845, 26. ún. 1846 nalezl čtyry nové komety.

Vidal Jacques, franc. astronom a spis., nar. se 30. bř. 1747 v Mirépoixu, studoval nejprvé inženýrství a vstoupil do inženýrského sboru v Languedoku r. 1770, při čemž však oblíbil sobě astronomii, kte-

ráži brzy veškerou píli svoji věnoval. R. 1791 ustanoven byl V., který mezi tím chvalného jména svými literárními pracemi nabyl, za ředitele hvězdárny v Toulousu. † v Paříži 2. led. 1819. Spisy V-ovy roztroušeny jsou v různých časopisech odborných, zejména pak ve *správách akad. Toulousské*, kdež r. 1788 podal výtečnou práci o Merkuru a slunci. V těchže správách chovají se veškerá V-ova, nezřídka velmi důležitá pozorování hvězdářská na hvězdárně Toulousské.

Vierordt Karel, znamenitý současný fysiolog a spisovatel, nar. se 1. čce 1818 v Lahru ve velkovévodství Badenském, studoval medicinu a dosáhnuv hodnosti doktorské oddal se r. 1841 lékařské praxi v Karlsruhe. R. 1849 povolán byl za mimořádného prof. fysiologie na universitu v Tubinkách, načež r. 1855 stal se prof. skutečným. Ze spisů jeho zaznamenáváme následující: *Physiologie des Athmens* (v Karlsruhe 1845); *Die Lehre vom Arterienpuls usw.* (v Brunšviku 1855); *Die Erscheinungen und Gesetze der Stromgeschwindigkeiten des Blutes* (ve Frankfurtě 1858); *Grundriss der Physiologie* (spis tento vyšel již v četných vydáních a jest co příruční kniha pro mediky velmi rozšířen, v Tubinkách 1862); *Beschreibung eines verbesserten Endosmometers* (v *Poggendorff's Annalen* 1848); *Neue Methode der quantitativen Analyse des Blutes* (v *Archiv für physiologische Heilkunde* 1850); *Ueber die Blutkörperchen* (tamt. 1854) a j. V. je členem četných učených společností a akademií věd.

Vieth Gerhard Ulrich Anton, spisovatel, nar. se 8. led. 1763 v Hocksiolu, byl r. 1786 učitelem, později pak prof. mathematiky na školách v Desavě, načež stal se r. 1799 ředitelem tamtéž. R. 1819 ustanoven byl V. za školního radu. † v Desavě 12. led. 1836. Ze spisů jeho zaznamenáváme následující: *Vermischte Schriften für Liebhaber mathematischer Wissenschaften* (v Berlíně 1792); *Anfangsgründe der Mathematik* (4 díly v 3 vyd., v Lipsku 1796—1821); *Anfangsgründe der Naturlehre* (tamt. 1797 v 6 vyd.); *Physikalischer Kinderfreund* (10 dílů, tamt. 1797—1809); *Astronomische Unterhaltungen* (tamt 1803); *Grundriss der Physik* (tamt. 1817); *Kurze Anleitung zur Differentialrechnung* (tamt. 1823); další články: *Ueber Combinationstöne; Versuch, Gestalten organischer Naturkörper geometrisch zu bestimmen; Ueber Durchschnitte und Tangenten* a j. uveřejněny byly v časopisech odborných.

Vichard di San Reale Giacomo, člen admirální rady Turinské a spisovatel, nar. se 26. ún. 1746 v Castello di Sanreal, stal se generálním intendantem při námořnictví a povolán byl později do rady admirální. Také akademie věd v Turině zvolila ho za svého člena. V literatuře známy jsou následující práce V-ovy: *Sur les montagnes primitives et sur la formation des granits* (v *Mem. Academ.* 1809); *Application des syphons à l'épuisement des eaux* (tamt. 1810); *Description de plusieurs pierres et mineraux de la Maurienne et du Faucigny* (tamt. 1812) atd. V. † 13. list. 1832 v Turině.

Vimercati Cipriano, špaň. učenec, byl nejprvé prof. na Collegio de artilleria v Segovii (od r. 1764 —1776), pak stal se ředitelem na Academia de Guardias marinas ve Ferrolu. † tamt. r. 1800. Z jeho spisů uvádíme tyto: *Discurso sobre la arquitectura naval antiqua y moderna* (v Madridu 1787); *Memor. sobre el uso del termometro en la navigacion* a j.

Vince Samuel, prof. astronomie a fysiky na universitě v Cambridge a archidiakon v Betfordu, vynikal co badatel a spisovatel ve vědách přírodních a mathematicko-fysikalních. Spisy jeho byly velmi rozšířeny a vyznamenávaly se jednak původními pracemi, jednak plynným, srozumitelným slohem a přehledným uspořádáním. Uvádíme z nich následující: *The elements of conic sections* (v Cambridgi 1782); *A treatise of practical astronomy* (v Londýně 1790); *A plan of a course of lectures on the principles of natural philosophy* (tamt. 1793); *A complet system of astronomy* (3 díly, v Cambridgi 1797—1808); *A treatise on plane and spherical trigonometry* (tamt. 1800); *Observation on the hypothesis which have been assumed to account for the cause of gravitation from mechanical principles* (tamt. 1806) atd. V. † r. 1821.

Viviani Domenico, botanik a spisovatel, nar. se r. 1772 v Legnaro (Riviera di Levante), stal se po odbytých studiích universitních záhy prof. botaniky a později také mineralogie na universitě v Janově. Po delší dobu svěřena mu byla také prof. farmacie na tamějších školách farmaceutických. † 15. ún. r. 1840 v Janově. V literatuře má V. čestné jméno, a ze spisů jeho dlužno zvlášť připomenouti následující: *Voyage dans les Apennins de la ci-devant Ligourie* (v Janově 1807); *Mémoires sur le sable noir ou menekanite que l'on trouve sur les côtes de la Ligourie* (v *Journal de physique* 1809); *Phosphorescentia maris quatuordecim lucescentium animalculorum novis speciebus illustrata* (1814). Botanické znamenité práce V-ovy uveřejněny jsou u větší části v časopisech odborných.

Vivorio Agostino, spisovatel mathematický, nar. se r. 1744 ve Vicense, vstoupil po odbytém gymnasiu do řádu augustianů a stal se po své ordinaci profesorem zeměpisu na vojenské koleji ve Veroně, později pak ředitelem nad stavbami silničními a vodními v Benátsku. V. † ve svém rodišti 25. srp. 1822. Z jeho spisů uvádíme následující: *De cubicis et biquadraticis aequationibus tractatus; accedit nova regula Cartesianae, qua numerus affirmativarum et negativarum radicum in aequationibus dignoscitur, demonstratio* (ve Veroně 1769); *Sublimioris geometriae opuscula* (v Benátkách 1772); *Instrumento divisore* (ve Veroně 1794); *Notizie della dissertazione sul problema proposto dall' Accademia Reale di Mantova l'anno 1777 per le matematiche* atd.

Vliet, August Frederik van der, spisovatel farmaceut., nar. se 22. říj. 1812 v Rotterdamě, studoval farmacii a pobyv na některých místech co provisor lékárnický zařídil sobě později vlastní lékárnu v Rotterdamě. V. byl také co spisovatel velmi činný, a práce jeho jsou v literatuře chvalně známy, vynikajíce původními badáními a novými výsledky zkoušek lučebnických. Zde uvádíme z nich zejména následující: *Tafel voor het pharmaceutisch laboratorium bewerkt naar de Pharmacopoea Neerlandica* (v Rotterdamě 1852); *Over de electrische verhouding van eene grootere, tegenover eene kleinere zinkplaat, beide in een zuur gedompeld* (společně s P. J. Haaxmanem 1833); *Action de l'acide sulphurique étendu sur le zinc distillé, placé dans des vaisseaux isolants et nonisolants* (v *Bullet. de sciences phys. et nat. en Neerlande* r. 1838) atd.

Voelkel Fridrich Karel, lučebník a spisovatel, nar. se 9. led. 1819 v Grünstadtu, studoval filosofii, zejména v odboru mathematicko-fysikalním a lučebním. Dosáhnuv doktorátu z filosofie stal se nejprvé mimořádným, pak řádným prof. na lyceu v Solothurnu. V literatuře chemické vyniká jméno V-ovo slavně; spisy jeho vyznamenávají se četnými badáními původními, a psány jsou slohem velmi srozumitelným i plynným. Zvlášť pak z nich dlužno tato uvésti: *Ueber die Zusammensetzung des Bergamottöls* (v Liebig's *Annalen* 1839); *Verhalten des essigsauren Zinkoxyds in höherer Temperatur* (tamt. 1847,

ısammensetzung des Cascarill und des Kümmelöls ımt. r. t.); *Zusammensetzung des mittels Kaliumencyanids erhaltenen Berlinerblau* (tamt. 1841); *Unsuchung über die Zersetzungsprodukte der Schwefelısäure* (tamt. 1842); *Destillationsprodukte der berschwefelblausäure und des Schwefelcyanammoıms* (tamt. 1845); *Ueber die flüchtigen Oele bei stillation des Harzes, welche leichter als Wasser d* (tamt. 1851); *Ueber Gewinnung des metallischen ı aus schwefelsaurem Bleioxyd* (tamt. 1853); *Prokte der trockenen Destillation des Zuckers* (tamt. t.); *Produkte der trockenen Destillation des Guahharzes* (tamt. 1854); v Poggendorff's *Annalen* ıkytuje se rovněž valné množství původních prací ových, jako na př. *Ueber Adlerexkrements* (1844); *tionelle Zusammensetzung des Oxamide und der* ınannten *Amide überhaupt* (tamt. 1845) a j. v.

Völler Andreas, spisovatel mathematický, nar. 14. září 1833 v Helbě u Meinink, stal se po olvování studií universitních doktorem filosofie a : učitelem mathematiky a fysiky na reálních škoh v Saafeldu r. 1857. Z jeho spisů zaznamenati žno následující: *Ueber einen merkwürdigen allgenen Satz von den Curven* (v Grunnert's *Archiv* 8, ve vědě jmenuje se věta tato Völlerovou počest jejího vynálezce); *Neue Methode der Quatur der Parabel* (tamt. 1859); *Quadraturen sämmter Kegelschnitte* (tamt. 1859); V. † příliš záhy vědu i školu 27. čna 1859 v Saafeldu.

Vöscher Leopold Heinrich, současný malíř krav Mnichově, nar. 1830 ve Vídni. Prvního vzděuměleckého nabyl u krajináře Hansche a v leı 1846—51 na Vídeňské akademii. Později prooval Švýcary, Italii, Korutany, Krajinu, Uhersko lpy a usadil se r. 1864 v Mnichově. V-ovy krajsou dobře kresleny a vkusně provedeny. Jmeme z nich: *Krajina Korutanská* (1853); *Jezero ıheinské* (1854); *Krajina Salcpurská* (1855); *Matorn* (1862); *Monterosa* (1866); *Ortler* (1867) a *Luganském jezeře* (1868).

Vogel 1) Heinrich August, lučebník a spiıtel, nar. se 25. čce 1778 ve Westerhofu u Go, stal se po odbytých studiích na fakultě filo:ké a lékařské doktorem mediciny i filosofie. 1802 odebral se do Paříže, kdež stal se učitelem y na „Lycée Napoleon," a konservatorem kaıtu fysikalního. R. 1826 povolán byl za řádı profesora lučby na vysoké školy v Mnichově, ı ho král. akademie věd již dříve byla jmenoı členem svým. Z jeho četných prací literárních líme následující: *Die Mineralquellen des Königıs Bayern* (vody tyto zkoušel V. k zvláštnímu ıání vlády bavorské od r. 1823—27 a podal výək ve dvou dílech r. 1830—32); *Lehrbuch der ıie* (2 díly, v Mnichově 1832); *De l'action de la ère solaire sur les corps simples et composés* (v *ınal de physique* 1813—15); *Mémoires sur la ıe et de quelques composés médicamentaux dont est l'excipient* (v *Annales chim.* 1806); *Nouv. ıriences pour constater l'état du mercure dans pluıs préparations mercurielles et particulièrement ı l'onguet double* (tamt. 1810); *Recherches anaıues sur le corail rouge* (tamt. 1814); *Sur la forıon de l'acide acetique pendant la fermentation.* ıvém příchodu do Mnichova psal V. ještě: *Ueber Natur der Gasarten bei aufgeblähten Kühen* ıtner's *Archiv* 1826); *Das Pyrrhin keine eigenıliche Substanz* (tamt. 1828); *Ueber die Feuerıeinungen bei chemischen Verbindungen der Meıunter sich und über Arsenikwasserstoffgas* (tamt. ı); *Ueber die Absorption der Salze durch geıe mit unversehrten Wurzeln versehene Pflanzen* (tamt. 1843) atd. — **2)** Fr. Chr. Max. V., spisovatel lučebnický, nar. se r. 1781. Po odbytých studiích a víceleté praxi lékárnické zařídil sobě V. vlastní závod v Bayreuthu. Ze spisů jeho dlužno zaznamenati následující: *Beiträge zur näheren Erkenntniss der kalischen oxalsauren Kupfersalze des neutr. oxalsauren Kupfers und des oxalsauren Kalks* (v Schweigger's *Journal* 1811); *Versuche über die vegetabilische und thierische Kohle u. s. w.* (tamt. 1812); *Eigenschaften und Zusammensetzung einiger bis jetzt noch dargestellten Kupfersalze* (tamt. 1813); *Beiträge zur Lehre von den bestimmten chemischen Mischungsverhältnissen* (tamt. r. t.). V. † v Bayreuthu 6. bř. 1818. — **3)** August V., lékař a spisovatel, nar. se v Mnichově 4. srp. 1817. Vystudovav ve svém rodišti gymnasium vstoupil nejprvé na fakultu lékařskou a po dosažení hodnosti doktorské z mediciny na fakultu filosofickou, kdež za doktora filosofie povýšen byl. Na to stal se V. soukromým docentem a r. 1848 mimořádným prof. lučby na universitě Mnichovské. V literární činnosti své vynikl spisy velmi četnými, kteréž uveřejněny byly v časopisech odborných, jako v Liebigových *Annalech*, v Dinglerově *Journalu přírodnickém*, ve Walzových a Wincklerových *Zprávách farmaceutických* atd. Práce jeho co původní badání jsou velmi vzácným materiálem literárním.

Vogelmann Johann Baptist, spisovatel přírodovědecký, nar. se 4. dub. 1760 ve Vircpurku, vystudovav na fakultě filosofické stal se prof. přírodních věd nejprvé na více gymnasiích, r. pak 1788 na universitě Vircpurské. Z písemnických prací V-nových dlužno zaznamenati tyto: *Untersuchungen über das Brennbare in der Salpetersäure als ein Bestandtheil derselben* (v Helmstadtu 1785); *Ueber die chemischen Kennzeichen und die Bestandtheile der Mineralien* (v Bamberku 1805). V. † 22. dub. 1821 ve Vircpurku.

Vogler 1) Johann Philipp, lékař a spis., nar. se 1746 v Darmstadtu, † r. 1816 ve Weilburku. V. oddal se po odbytém gymnasium studiím lékařským a dosáhl na universitě v Giessenu r. 1774 hodnosti doktora mediciny, načež oddal se praxi usadiv se ve Weilburku, kdež později stal se také *fysikem.* V. zabýval se již za svých studií pilně přírodními vědami, zejména pak lučbou, a spisy jeho, z nichž níže důležitější uvádíme, vynikaly v literatuře odborné velmi chvalně. Jsouť pak následující: *Ueber das Schweisstreibende Spiessgas* (v Crell's *Annalen* 1784); *Versuche mit dem weissen Arsenik* (tamt. 1785); *Gebrauch der silberfarbenen Potentille in der Färberei* (1785); *Ueber den Nutzen des Kleesamens in der Färbekunst* (tamt. 1788); *Ueber eine blaue Tinctur aus den Wurzeln des Waldbingelkrautes* (tamt.); *Ueber den Nutzen des Holzes vom Damastpflaumenbaum in der Färbekunst* (tamt. 1793); *Ueber die verschiedene Güte der Farbehölzer* (t. 1794) a j. v. — **2)** V., současný malíř historických obrazů ve Vídni, vzdělání ve svém umění nabyl u Kupelwiesera na Vídeňské akademii, a vystavil r. 1858 u veřejnosť mohutně komponovaný a výtečně kreslený karton, jehož předmět jest vzat z 2. knihy Machabejských, totiž: *Vidinu bojujících reků nad Jerusalemem.* Za to se nepodařil druhý jeho karton, představující *Josefa, jak přichází k svým bratrům,* poněvadž jsou na něm vyznačeny některé vážné momenty téměř humoristicky.

Vohl Eduard Herrmann Ludvík, lučebník a spisovatel, nar. se 9. čce 1823 v Kolíně n. R., dosáhl po absolvování studií universitních hodnosti doktorské z filosofie, načež stal se technickým lučebníkem, později také správcem technicko-chemického laboratoria v Bonnu. Ze spisů jeho dlužno

uvésti následující: *Quantitative Bestimmung der Chroms in seinen Verbindungen durch Kohlensäure* (v Liebig's *Annalen* 1847); *Ueber die Löslichkeit der Schiessbaumwolle in Aether* (tamt. 1849); *Ueber die Produkte der trockenen Destillation des rheinischen Blätterschiefers, der sächsischen und thüringischen Braunkohle und die Anwendung derselben als Beleuchtungsmaterialien* (tamt. 1856); *Conserviren des Holzes durch Creosot-Natron* (tamt. 1857); *Ueber das ostindische Erdöl und über Pinolin und Oleon, zwei neue Beleuchtungsstoffe* (v Dingler's *Journal* 1858); *Untersuchungen verschiedener Kalksorten* (tamt. 1860); *Beiträge zur Geschichte der Photogen- und Paraffinfabrikation und Industrie* (tamt. 1861); *Verhalten der Pflanzen im Mondlicht* (v *Archiv für Pharmacie* 1853); *Ueber den Arsengehalt des Fliesspapiers* (tamt. 1856) a t. d.

Voch Lucas, architekt a spisovatel, nar. se r. 1728 v Augšpurku, studoval na technice stavitelství a inžinýrství, načež stal se později architektem městským v Augšpurku. V literatuře vynikl V. znamenitě pracemi svými, z nichž uvádíme zde následující: *Anleitung zum Wasserbau an Flüssen und Strömen* (v Augšpurku 1767); *Einleitung zur Architectura hydraulica* (tamt. 1769); *Lexicon über Hydraulik und Hydrotechnik* (tamt. 1774); *Abhandlung vom Strassenbau* (tamt. 1776); *Anwendung der Feldmesskunst bei Fluss- und Stromkarten* (tamt. 1777); *Beschreibung eines Scheibeninstruments, die Lage der Oerter bei einem Situationsplane geschwinder und richtiger, als durch das Ausschreiten zu bestimmen* (tamt. 1778); *Praktische Geometrie* (tamt. r. t.); *Allgemeines Baulexicon* (tamt. 1781) atd. V. † v Augšpurku r. 1780.

Voigt Johann Heinrich, spisovatel mathematický, nar. se 27. čna 1751 v Gotě, a po odbytých studiích r. 1789 dosáhl hodnosti doktora filosofie. V. byl nejprvé učitelem mathematiky na gymnasium Gotánském, načež později povolán byl za řádného prof. mathematiky a fysiky na universitu v Jeně. Ze spisů jeho, v literatuře té doby chvalně známých, uvádíme následující: *Grundlehren der reinen Mathematik* (v Jeně 1791); *Versuch einer neuen Theorie des Feuers, der Verbrennung, der künstlichen Luftarten, des Athmens, der Gährung* etc. (tamt. 1793); *Grundlehren der angewandten Mathematik* (tamt. 1794); *Lehrbuch einer populären Sternkunde* (ve Výmaru 1799); *Entwicklung der physischen Beschaffenheit der Kometen* (tamt. 1806); *Einleitung in die Geschichte des Kalenderwesens* (tamt. 1809); *Kosmographische Entwickelung der vornehmsten Begriffe und Kenntnisse, welche bei Benutzung der Himmels- und Erdkugeln nützlich sind.* V. † 6. září 1823 v Jeně.

Voillemot Charles, současný malíř v Paříži, jenž zhotovil velmi elegantní a harmonické dekorační malby v císařském pavilonu na Pařížské výstavě z r. 1867, představující: *Síla geniem skrocena; Genius chráněn silou*, a musy *Euterpu, Erato, Terpsichoru* a *Thalii*.

Voith Ignaz, spisovatel, nar. se 1. bř. 1759 ve Winklarnu, studoval hornictví a stal se později (r. 1808) bavorským vrchním horním radou. R. 1820 svěřeno mu bylo ředitelství v král. továrně na zbraně v Amberku, kterýž úřad zastával horlivě 9 let, načež vstoupil do výslužby. V. † v Řezně 11. ún. 1848. Ze spisů jeho uvádíme následující: *Vorschläge zur Verbesserung der Markscheideinstrumente* (v Landshutu 1803); *Vorschläge zur Verbesserung des Berg- und Hüttenwesens in Bayern* (v Sulzbachu 1822); *Ueber den Einfluss elektrischer Siegellackstangen auf magnetisirte und unmagnetisirte Nadeln in einer Bous-sole* (ve Voigt's *Magazin für Natur*[illegible]; *Beobachtung über Kieselgebilde im* [illegible] *Silificationen der organischen Reste* [illegible]; *Zur Geognosie von Karlsbad* (r. t.); [illegible] *nisse der Oberpfalz* (1837) atd.

Volborth, Alexander von, [illegible] nar. se 23. led. 1800 v Mohilevě [illegible] medicinu a dosáhl hodnosti doktorské [illegible] na universitě v Petrohradě. Jsa po [illegible] tikujícím lékařem v residenci carské [illegible] nečně prof. mediciny na cís. chirurgicko-[illegible] akademii v Petrohradě. Za své zásluhy [illegible] byl V. také státním radou. Literární [illegible] vykazuje řadu výborných děl psaných [illegible] ském a jednajících o Echino-Encrinitech [illegible] sphoronitech, o některých ruských [illegible]

Volck Friedrich W., současný socha[illegible] mora, rodem z Norimberka. Odebrav [illegible] Ameriky, věnoval se tam umění sochařskému [illegible] sději sloužil v občanské válce ve vojště [illegible] a po válce zhotovil model pro [illegible] nerála Stonewall-Jacksona, kterýž byl [illegible] odebral se s odlitkem tváře generálovy [illegible] berku a zhotovil tam jeho sochu, kterou [illegible] Pelargus v Štutgartu z kovu ulil. V [illegible] zhotovil V. též pěkné poprsí presidenta [illegible]

Volkers Emil Ferdinand Heinrich, [illegible] malíř zvířat a genru v Düsseldorfu, nar. [illegible] kenfeldu. Do umění svého se zasvětil [illegible] a Schnorra v Drážďanech, a pokračoval [illegible] studiích od r. 1862 u Albrechta a [illegible] chová. Na to věnoval se výhradně [illegible] které studoval v zemském hřebčinci v [illegible] vátních hřebčincích krále Virtemberského [illegible] 1857 žije v Düsseldorfu, kde se seznámil [illegible] knížete Hohenzollern-Sigmaringského a [illegible] toho r. 1867 do Bukurešťu ku knížeti [illegible] byl. Zde konal opět obsáhlá studia [illegible] ských a koní. Roku 1869 procestoval [illegible] obrazy, zejména koně, jsou velmi [illegible] z nich jsou v Americe, mnohé pak [illegible] v Bukurešti a velkovévoda Oldenburský.

Volkmar Antonie, současná malířka [illegible] a genru v Berlíně, nar. tamtéž r. 1827. [illegible] studia svá počala r. 1848 návodem Jul. [illegible] v Berlíně, a pokračovala v nich od r. [illegible] v Paříži v dílně Léona Cognieta. [illegible] procestovala Itálii a usadila se pak [illegible] kde provedla četné podobizny v oleji [illegible] později četné rozkošné obrazy genrové, [illegible] uujeme: *Umělec na cestách* (1854); *P*[illegible] (1858); *Němečtí vystěhovalci* (1860); [illegible] *bédcherku* (1862) a *Nová* [illegible]

Vollweider Jan Jakub, současný [illegible] nar. se v polovici let třicátých v [illegible] densku. Upozorniv učitele ve svém [illegible] nadání kreslířské byl poslán do [illegible] lithografa do Karlsruhe, kde [illegible] pak byla v Karlsruhe zřízena škola [illegible] sel se V. o to, aby tam byl [illegible] Schirmer nahlédnuv do jeho [illegible] ihned učitelem perspektivy při [illegible] inšpektorem. Výtečným návodem [illegible] noval se nyní V. úplně krajinomalbě, [illegible] svým mistrem četné studijní cesty, [illegible] Mnichov a bavorské Alpy a vystavil [illegible] 1858 první svou krajinomalbu, [illegible] době. R. 1861 navštívil Kolín, [illegible] a maloval té doby: *Vesnici* [illegible] *ském; Zámek Heidelberský*, (majetek [illegible] Badenského); *Krajinu na jaře*; [illegible] procestoval švýcarské Alpy a [illegible]

kreslí krajiny poeticky, ačkoliv ne tak ideálně ko Schirmer, a zejména se mu daří partie lesní, tivy jeho jsou obyčejně jednoduché, leč citupiné. jlepší z jeho obrazů jsou: *Pramen mezi duby* (1865 badenské uměl. sbírce); *Dvorec ve Švarcvaldu*, *ajina při bouři* (1861); *Les borový; Wetterhorn*. Od r. 1866 jest V. učitelem dědice velkovévody denského.

Vorsselmann de Heer Pieter Otto Coenraad, ktor filosofie a spisovatel, nar. se 20. září 1809 Valburgu (u Geldern), podnikl po odbytých stuch universitních o dosažení hodnosti doktorské filosofie vědeckou cestu po Německu a Itálii. R. 34 stal se pak prof. fysiky a mathematiky na Atheeu v Deventeru. Na sklonku žití postižen byl oromyslností, aniž by se již byl vyléčil; † v rechtu 26. pros. 1841. Z jeho spisů naznamenáváme sledující: *De praecipuis methodis, quae ad circuli adraturam ducunt* (v Utrechtu 1832); *Oratio de ium doctrina in physica disciplina rite adhibenda* mt. 1848); *Théorie de la télégraphie électrique ec la description d'un nouv. télégraphie* (v Poggenrf's *Annalen* 1839); *Over het bepalen van den dag en tum der vaste en beweeglijke feestdagen* (tamt. 1839); *te sur le calcul de l'inclinaison magnétique* (v Deiteru 1840); *Recherches sur quelques points de ectricité voltaique* (1840) atd.

Vortisch Louis Christian Heinrich, spisovatel, . se 13. srp. 1804 v Rostokách, studoval theoii a stal se pak kazatelem v Satowě v Mecklen-g-Schwerinsku r. 1836. Později vyznamenala ho demie Leopoldinská za zásluhy jeho o vědu a raturu čestným členstvím. Ze spisů jeho uváe následující: *Die jüngste Katastrophe des Erdls* (v Brunšviku 1852); *Ueber geologische Confiation* (ve zprávách Leopold. akademie 1854); *gegnung auf eine Zuschrift des dr. Schulze in uden* (v Jahn's *Unterhalt.* 1852) atd.

Vosberg Heinrich, současný malíř krajin, nar. 1833 v Leeru ve vých. Frisku. S počátku konal lia v akademii Düsseldorfské, později pak vstoupodporován jsa králem Hanoverským, do nově ené umělecké školy v Karlsruhe, kde mu byl W. Schirmer učitelem v krajinomalbě. Studia svá přírody konal v Bavorsku, ve Vestfálsku, v Švarcu a ve Švýcarsku. Obrazy jeho, vesměs velmi tické a svěží, jsou roztroušeny v privátních rukou Karlsruhe u velkovévody Badenského a v galerii lsruhské. Jmenujeme z nich: *Krajina s ovcemi*, *jina Lüneburská* a *Rozpadlý mlýn*.

Voss Karel, současný sochař v Římě, kde prahlavně pro Angličany a pro Amerikány. Ve h dílech směřuje umělec tento se střídkým štěku vzorům antickým, jak to zejména pozorovati na jeho sochách: *Hebe napájí orla* (v museu Wallvě v Kolíně), *Rebeka u studně*, *Loreley* a *Ruth*.

Vrabec 1) Václav, výborný hudebník v Čen Brodě v předešlém století, vynikal hlavně co el hudby a mnoho žáků vycvičil. Vystudovav laké školy i filosofii v Praze stal se magistrem ofie a odebral se do svého rodiště, kde zastával o rektora škol i kůru u sv. Gotharda až do roku , v němž zemřel. Sepsal mnoho dobrých skladeb oru hudby chrámové a zanášel se vyučováním ých žákův, mezi nimiž nejvíce vynikali jeho sy: — **2)** Josef V., jenž, vyučiv se hudbě u otce, jiiž záhy co zpěvák do kláštera bened. v Sázavě, latinské školy navštěvoval; později odebral se rahy, kde se proslulý Segert stal jeho učitelem arhany a v komposici. Po smrti otce svého pon do Č. Brodu, kde místo rektora škol zastával ději i purkmistrem se stal; r. 1815 žil ještě co jubilovaný rektor. Sepsal mnoho ofertorií i mší, a mnoho žáků v hudbě vyučoval, mezi nimiž nalezal se i slavný spisovatel G. J. Dlabač. — **3)** Václav Joachim V., nar 18. srp. 1740 v Č. Brodě, vynikaje co hoch hlasem altovým, přijat byl do kláštera minoritů (u sv. Jakuba) v Praze co zpěvák, účinkoval tamtéž co altista, později co tenorista, a studoval zároveň školy latinské i filosofii a medicínu. R. 1764 vstoupil do řádu milosrdných bratří a 1776 cestoval do Paříže, aby se nejen v medicíně, ale i v hudbě vzdělal. Po dvacetiletém blahodárném účinkování v klášteře vystoupil za příčinou ustavičné nemoci, a byv řeholního slibu sproštěn pojal 1785 za manželku El. Fiedlerovou; bydlel co praktický lékař a fysik kraje Kouřimského v Praze, kde 1804 v pros. zemřel. Škole v rodišti svém daroval mnoho hudebních nástrojů a vždy vděčným se jí prokazoval. Jeho žák K. Kynzl ryl jeho podobiznu do mědi. — **4)** Antonín V., vyučen v hudbě od svého otce, vynikal co výborný houslista, sdržoval se ve Vídni a v Prešpurku; r. 1769 vrátiv se do svého rodiště zastával zde úřad učitelský u svého bratra Josefa; později jmenován městským důchodním, zabýval se i dále hudbou, složil několik koncertů a sonat pro housle, a † 1780. *J. S.*

Vrolik Gerard, lékař a spisovatel, nar. se 25. dub. 1775 v Lejdě, vystudoval v rodišti gymnasium a medicínu, načež r. 1796 povýšen za doktora v lékařství. Roku nejblíže příštího stal se prof. botaniky a r. 1798 anatomie, fysiologie a porodnictví na Athenaeum v Amsterodamě. Z jeho spisů uvádíme tyto: *Observationes de defoliatione vegetabilium nec non de viribus plantarum ex principiis dijudicandis* (v Amsterodamě 1796). Jiné, zejména lučebnické práce, které napsal společně s Deimanem, uveřejněny jsou v časopisech odborných a vyznamenávají se četnými původními vynálezy.

Všetečka Václav, nar. 1745 v Čes. Brodě, stud. v Praze theologii, byl kaplanem v Děčíně a stal se později farářem v Michně (?) v Litoměřicku, kde r. 1789 zemřel. V. byl výborný harfeník a hotovitel hudebních nástrojů, které v oné krajině veliké obliby nalézaly. *J. S.*

Vujić Vladimír, srbský prof. a spisovatel, nar. 1818 v Irigu ve Srěmu. Po odbyté domácí škole studoval gymnasium a bohosloví v Karlovcích Srěmských, filosofii v Pětikostelích a práva v Pešti. Po ukončených studiích stal se r. 1844 gymnasiálním učitelem v Dalmacii; po dvou letech povolala jej vláda srbská za prof. nižšího gymnasia v Šabci, kterýž úřad 5. září 1846 nastoupil. Od r. 1848 do 1853 byl sekretářem Šabecké konsistoře, na to v r. 1864 prof. gymnasia Bělehradského, a odtud až po dnešní den zastává úřad prof. bohosloveckého semeniště v Bělehradě, kde přednáší o logice a rhetorice v srbském jazyku. Od otevření vyšší dívčí školy v Bělehradě přednáší také v tomto ústavu o srbském jazyku. Konečně byl také po nějakou dobu censorem. V. sepsal: *Srpska gramatika* (1856, 4. vyd. 1871); *Obsada Sevastopola* (1857, překl. z němčiny); *Teorija próze* (1864). R. 1858 vydával V. společně s prof. Miletićem poučně zábavný časopis *Rodoljubac*, který však jenom půl leta vycházel. *Šč.*

Vukalović Luka (v. hl. d.) † 18. čce 1873 v Oděse.

Vuković, znamenitá rodina srbská, která mnohými zeměmi a městy vládla a s rodinou Komnenův spřízněna byla. R. 1438 připomíná se **1)** Djuradj V., který co vyslanec císaře Jana Trapezuntského v Benátkách meškal, kdež udělen mu patriciát. — Syn jeho **2)** Božidar V. nar. se v Podgorici mezi 1460—70. Když Turci Macedonii, Albanii a Skadrem ovlá-

dii, přesídlil se V. do Benátek, kde první knihtiskárnu založil, kterou v l. 1515—29 osobně řídil, a konečně nemoha odolati touze po vlasti přestěhoval se do Goraždu na Drině v Hercegovině, vzav s sebou též svoji knihtiskárnu. Nebylo mu však popřáno působiti v rodné zemi, neb již r. 1536 byl zase v Benátkách, kde i r. 1540 zemřel. Tělo jeho přeneseno od syna Vićentije do Gorice při Skaderském jezeru a zde u kostela pochováno. Z knihtiskárny Božidarovy vyšlé knihy jsou nyní velikou vzácností, a kde se taková kniha nalézá, chová se nejinak než jako ostatky svatých. *Šl.*

W.

Wackenroder Heinrich Wilhelm Ferdinand, spisovatel a lučebník, nar. se 8. bř. 1798 v Burgdorfu v bývalém království Hanoverském, studoval po odbytém gymnasium na universitě v Erlankách vědy přírodní, zejména lučbu, jakož i farmacii, a dosáhnuv magisteria farmacie i doktoratu z filosofie stal se r. 1828 soukromým docentem na universitě v Gotinkách, odkudž pak povolán byl za prof. na filosofickou fakultu university Jenské. Zároveň svěřeno mu bylo ředitelství tamějšího farmaceutického ústavu. Později ustanoven byl také za inšpektora veškerých lékáren ve velkovévodství Weimarském. † 4. září r. 1854 v Jeně. V literatuře jsou spisy W-ovy chvalně známy, zde pak z nich uvádíme následující: *Commentatio de anthelminthicis regni vegetabilis praemio regio ornata* (v Gotinkách 1826); *Chemische Tabellen zur Analyse der unorganischen Verbindungen* (v Jeně 1829); *Anleitung zur qualitativen chemischen Analyse* (tamt. 1836); *Ausführliche Charakteristik der stickstofffreien organischen Säuren, nebst Einleitung zur qualitativen chemischen Analyse* (tamt. 1841); *Kleine analytisch-chemische Tabellen* (tamt. 1847); *Commentatio de cerevisiae vera mixtione et indole chemica* etc. (tamt. 1850); *Chemische Classification der einfachen und zusammengesetzten Körper* (tamt. 1851). Od roku 1838—1840 vydával W. společně s R. Brandesem časopis *Archiv der Pharmacie*. Množství článků jeho vyskytuje se ve Schweigger's *Journal*, Kastner's *Archiv*, Liebig's *Annalen* a t. d.

Waechter Alexander, spisovatel, nar. se 12. srp. 1820 v Štětíně, studoval na universitě v Berlíně a sice na fakultě filosofické v odboru věd přírodních a mathematicko-fysikálních. R. 1843 povýšen byl na téže universitě za doktora filosofie, načež stal se arkanistou při král. továrnách na zboží porculánové v Berlíně. Z jeho spisů uvádíme následující: *Dissertatio de chloratibus* (v Liebig's *Annalen* 1844); *Ueber die Bereitung von Schmelzfarben* (tamt. 1848); *Ueber aventurinähnliche Porcellanglasur* (tamt. 1849). W. † 8. ún. 1853 v Berlíně.

Wad Gregers, spisovatel přírodov., nar. se 18. čce 1755 ve Viborgu, studoval přírodní vědy a podnikl po absolvování university cestu do Itálie. Navrátiv se stal se r. 1803 profesorem přírodních věd na universitě v Kodani, kdež mu také svěřeno vrchní dozorství nad znamenitými sbírkami král. akademie věd, jejíž členem W. již r. 1800 jmenován byl. † v Kodani 25. bř. 1832. Z jeho spisů zaznamenati dlužno tyto: *Fossilia aegyptica Musaei Borgiani Velitris* (v Kodani 1794); *Tabulae synopticae terminorum systematis oryctognostici Werneriani* (v Hanoveru 1798); *Om negle islandske Mineralier* (1806); *Beskrivelse af det Fossil Cimoliten* (v *Physik. Bibl.* 1807) atd.

Wagmüller Michal, současný malíř a sochař v Mnichově. Umělec tento vyniká zejména u tvoření poprsí ženských, které velmi elegantně provádí. I jeho ženské sošky, jako: *Flora*, *Děvče chytající motýly*, *Děvče lekající se ještěrky* jsou velmi svěží a elegantní.

Wagner 1) Ferdinand, souč. malíř obrazů historických, nar. 1820 ve Schwabmünchenu. Roku 1835 přišel na akademii Mnichovskou, kde se vzdělával pod Corneliem a Schnorrem. R. 1848 vrátil se do svého rodiště a provedl tam rozličné malby pro kostely bavorské. První jeho větší dílo byla malba *Poslední soud* na stropě kostela Schwabmünchenského. Roku 1858 provedl podobnou stěnovou malbu v kostele Königsbrunnském, kterouž upozornil na sebe knížete Fuggera, načež mu tento svěřil ozdobení tak zvaného „Fuggerova domu“ v Augšpurku stěnomalbami. Práci tuto vykonal W. v letech 1860—1863. Později restauroval ve Vratislavi stěnomalby v domě sedmi kurfirštů a ozdobil tamější radnici i tamější katolický chrám. Podobně ozdobil též průčelí knížecího zámku v Monaku a maloval v Meininkách tři velké oltářní obrazy na stěnu, totiž: *Klanění se tří mudrců z Východu*; *Křest v řece Jordánu* a *Nesení kříže*. Konečně vynikl též jeden z olejových jeho obrazů, totiž *Maďarský husar zachráni dítě*, jenž vyniká živostí barev a hloubkou citu. — **2)** Alexander W., současný malíř historických obrazů v Mnichově, rodem z Uher, jest žák Pilotyho a proslul nejprv dojemným obrazem *Isabella Zápolská loučí se se Sedmihradskem*, pak svými stěnomalbami v Bavorském národním museu, představujícími: *Vjezd Gustava Adolfa do Aschaffenburku* a *Svatbu Otty Bavorského*. Velkolepé jsou též obrazy jeho v redutním sále Peštském, z nichž jeden představuje *Hody Attilovy*, druhý pak *Turnaj Matiáše Korvína*. R. 1865 maloval společně se svým přítelem Liezenmaierem oponu pro akciové divadlo Mnichovské a několik kartonů ku Götzovi z Berlichingen. Od r. 1866 jest W. profesorem malířství na Mnichovské akademii.

Wahl 1) Friedrich Wilhelm Ludvík, spisovatel, nar. se 1795 ve Weimaru, dosáhl na univ. v Jeně r. 1823 hodnosti doktorské z filosofie, načež stal se soukromým docentem a r. 1824 mimořádným prof. mathematiky na universitě tamější. Z jeho prací literárních dlužno zaznamenati následující: *Dissertatio mathem. ad epicrisin theoriarum parallelas spectantium cont.* etc. (v Jeně 1823); *Gerlingianae ... demonstrandis quibusdam sphaericae trigonometriae theorematis methodi censura* (tamt. 1825). W. † v pros. 1831 v Jeně. — **2)** Alexander von W., současný sochař v Mnichově, nar. 1839 v Livonsku. První vzdělání ve svém umění nabyl v letech 1859—61 na akademii v Petrohradě návodem barona Clodta; později vzdělával se až do r. 1866 pod Widnmannem v Mnichově. Jeho první větší práce byla r. 1865 skupina znázorňující *Polyfema*, za nímž *Ulysses kamenem hází*. R. 1866 provedl ušlechtile komponovanou a technicky dokonalou alegorii, představující *boj pohanských Estů proti řádu německých rytířů*. V letech 1868—68 procestoval Německo, Itálii a Řecko, a usadil se pak trvale v Mnichově, kde zejména pr-

ří sochy typické ze života Slovanů a Čerkesů. › baronku Moltkeovu zhotovil též z bronzu velmi ›Hilou sošku *Petra Velikého.*

Wahlberg Peter Fredrik, přírodozpytec, se-›na botanik, a profesor na medico-chirurgickém avu v Štokholmu, nar. se 17. čna 1800 v Gotha-ku. Studia svá konal s počátku v Linköpingu, r. 1818 pak na universitě v Upsale, kde se stal 1824 doktorem filosofie a r. 1827 doktorem medi-y. R. 1828 podnikl cestu po Dánsku, Německu, ›carsku, Itálii, Francii a Holandsku, a stal se po m návratu r. 1827 prof. přírodních věd v Štok-mě. Sepsal velmi důkladné dílo *Flora Gothobur-sis* a přispěl mnohými vzácnými pracemi do *Tid-ift för Lökare och Pharmaceuter*, zejména z oboru nakognosie. Když se botanik Wahlenberg vzdal akce časopisu *Svensk Botanik* ujal se jí W.

Wahlenberg Göran, spisovatel přírodov., nar. 1. říj. 1780 v Skarphyttanu, studoval po odbytých lách přípravných medicinu na universitě v Upsale osáhl r. 1806 hodnosti doktorské v lékařství. Na procestoval W. celé Skandinavsko, Německo, carsko a krajiny karpatské, aby seznal geologi-poměry a floru těchto zemí. Navrátiv se do ti stal se r. 1814 demonstratorem botaniky a 829 prof. mediciny a botaniky na vysokém učení psale. Z jeho spisů, kteréž původními badáními ›i chvalně v literatuře vynikají, uvádíme násle-cí: *Disputatio de sedibus materiarum immedia-m in plantis* (v Upsale 1806); *Berasttelse om ›ingar och observationer öfver lappska fjällens och temperatur vid 67° polhöjd* etc. (ve Štock-›u 1808); *Flora Carpathorum* (v Gotinkách 1814); *climate et vegetatione Helvetiae Septentrionalis* t. 1815) atd. W. † v Upsale 22. bř. 1851.

Wachenhusen Ludvík, současný stavitel ve ›ině. Vzdělání odborového nabyl od r. 1836 ná-›m Stülera a Stiera, procestoval pak Itálii (1843 ›44) a účastnil se po návratu domů pod Demm-n stavby Zvěřínského zámku. R. 1850 stal se věříně vrchním vojenským stavitelem, a vystavěl v letech 1856—62 veliké kasárny dělostřelecké, š jsou i co do praktické stránky i co do slohu úsudku znalců vzorem moderních staveb vojen-h toho druhu.

Wachter 1) Jan Jiří, numismatik a germani-nar. 1673 v Meiningách, studoval v Tubinkách, alle a v Lipsku bohosloví a filologii. Úřadu ve-›ho nezastával W. po celé svoje živobytí, a měl ruské vlády od r. 1707 jen malou pensi za své cké zásluhy, kteráž mu však po nastoupení vlády richa Viléma I. opět odňata byla. W. žil stří- v Drážďanech a v Lipsku u velkém nedostatku, dal r. 1727 v posledním městě co výsledek mno-ých badání *Glossarium germanicum*, kteréž r. rozšířené a opravené ve 2 svazcích opět ti-› vyšlo. Mimo to vydal *Archaeologia nummaria* psku 1740) a zemřel tamtéž 1757. — **2)** Frie-h Ludvík W., spisovatel, nar. se 20. čce v Cleve, studoval po odbytých školách střed-na filosofické fakultě v Gotinkách a sice v ru mathematicko-fysikálním. Ve válkách na-›nských, zejména v l. 1813 a 1814, účastnil se co dobrovolník, načež po uzavření míru oddal ›ět studiím svým a byl r. 1815 za doktora filo-povýšen. Později stal se W. prof. mathematiky enburku. Z jeho spisů uvádíme následující: *De ntis, quae ad corporum coelestium revolutionem n propriam axem spectant, ex observationibus ›tricis derivandis* (v Gottinkách 1815); *Demon-o axiomatis geometrici in Euclidis undecimo li-* tamt. 1818); *Tafel der Sonnencoordinaten mit Bezug auf den Aequator* (v Zach's *Monatl. Corr.* 1812) a t. d.

Walbeck Henric Johann, hvězdář a spisovatel, nar. se 11. říj. 1793 v Abo, kdež dosáhl po odbytých studiích universitních r. 1815 hodnosti doktorské z filosofie. R. 1816 stal se W. docentem mathematiky na téže universitě, načež mu později udělena byla profesura astronomie; zároveň byl W. observatorem tamější astronomicko-meteorologické stanice. † v Abo 23. říj. 1822. Z jeho spisů uvádíme tyto: *Dissertatio de forma et magnitudine telluris ex dimensionibus arcubus meridiani definiendis* (v Abo 1816); *Ueber die Genauigkeit der Beobachtungen am Mittagsfernrohr der Dorpater Sternwarte* (v Bode's *Jahrbücher* 1823) atd.

Waldin Johann Gottlieb, znamenitý mathematik a spisovatel, nar. se 28. říj. 1728 v Geře, dosáhl po absolvovaných studiích doktorátu z filosofie a stal se adjunktem, r. 1758 pak mimořádným prof. filosofie na universitě v Jeně. R. 1766 povolán byl za řádného prof. mathematiky a později také fysiky na vysoké školy v Marburku. Ze spisů jeho uvádíme zde následující: *Dissertatio de similitite triangulorum proportionata* (v Jeně 1756); *Programma de causis, cur radii solares superficiem telluris magis calefaciant tempore aestatis quam hiemis* (v Marburku 1768); *Dissertatio de spatio vacuo in hoc universo* (tamt. 1769); *Beobachtung eines ausserordentlichen Regenbogens* (v Rothenburku na Fuldě 1777); *Die Frankenberger Versteinerung nebst ihrem Ursprung* (tamt. 1778); *Programma de calculo, qui quantitatem mixturae, quam Archimedes detexit in corona Hieronis, ostendit* (tamt. 1783); *Programma de formatione et expansione glaciei* (tamt. 1785); *Beschreibung der ältesten Veränderungen des Erdkörpers, wie auch die Entstehung der Steinkohlen und des Basalts durch Vulkane* (v Lipsku r. 1796, vyd. po smrti spisovatele. W. † 13. čce 1795 v Marburku.

Waldschmidt 1) Johann Jakob, lékař a spisovatel, nar. se 13. led. 1644 v Rodheimu (Wetterau), stal se po skončených studiích universitních r. 1667 na universitě v Giessenu doktorem mediciny, načež usídlil se co praktický lékař v Hanavě. Roku 1674 povolán byl za prof. mediciny a později také fysiky na vysoké školy v Marburku. W. vyniká znamenitě v literatuře výbornými spisy svými, hlavně z oboru astronomie a fysiky. Uvádíme zde následující z nich: *Dissertatio de microscopiis* (v Marburku 1682); *De magnete* (tamt. 1683); *De igne perpetuo* (tamt. r. t.); *Dissertatio meteori ignei in aere nuper conspecti considerationem physicam sist.* (tamt. 1683); *De primaevo et hodierno telluris statu* (tamt. 1684); *Physicae curiosae et utilis miscellanea* (tamt. 1685); *De principiis rerum naturalium* (tamt. 1686); *De elementis* (tamt. 1688) atd. W. † v Marburku 12. srp. 1689. — **2)** Wilhelm Hulderich W., lékař a spisovatel, syn předešlého, nar. se 12. led. 1669 v Giessenu; nabyv důkladného vzdělání doma i na středních školách Giessenských dosáhl po odbytých studiích universitních hodnosti doktora mediciny, načež stal se r. 1691 prof. anatomie a botaniky, později také experimentální fysiky a mediciny na universitě v Kielu. W. byl za své zásluhy o vědu přírodní poctěn členstvím četných akademií věd a učených společností. † v Kielu 12. led. 1731. Ze spisů jeho uvádíme následující: *De coloribus objectis coloratis non in existentibus* (v Kielu 1703); *Solutio problematis Societatis litterarum Tolosanae: Cur aër, medio aestatis tempore, aeque frigidus quandoque sentiatur, ac in gelidissima hieme esse solet* (tamt 1699); *De filis minutissimis argenteis in vitro natis* (1697—98). Mnohé jiné práce W-ovy vysky-

tují se ve správách sborníků akademií a učených společností, jichž členem spisovatel byl, jakož i v časopisech odborných.

Walferdin François Hippolite, přírod. spisov. franc., nar. se 8. čna 1795 v Langresu (Haute-Marne), byl před r. 1848 „chef aux Douanes et directeur du matérial des finances;“ později žil co soukromník na venkově a v Paříži. Z četných prací jeho vynikají následující: *Observations faites dans le but de déterminer la hauteur à laquelle pourra remonter l'eau dans le puits foré de Grenelle* (v *Compt. rend.* 1839); *Mesure de la température au fond du poits de Grenelle à 505 mètres de profondeur* (tamt. 1840); *Sur les thermomètres différentielles et sur les thermomètres métastatiques proposes par lui* (tamt. 1842); *Sur le jangeage, et la graduation du thermomètre hypsométrique* (tamt. 1843); *Sur les échelles thermométriques aujourd'hui en usage etc.* (tamt. 1855) atd.

Walker Adam, spisovatel a mechanik, nar. se r. 1731 ve Westmorelu, † 11. ún. 1821 v Richmondu, byl nejprvé učitelem v Ledshamu a měl později veřejné přednášky o astronomii v Manchestru, Londýně a jiných velkých městech Anglie. Z jeho spisů uvádíme následující: *Analysis of lectures on experimental philosophy*; *Ideas suggested in an excursion through Flanders, Germany, Italy and France* (v Londýně 1791); *Remarks made in a tour to the lakes of Westmoreland and Cumberland in the summer of 1791 etc.* (tamt. 1792); *A system of familiar philosophy in twelve lectures* (tamt. 1799). W. vynalezl a sestrojil velmi mnoho praktických strojů a aparatů, jako na př.: tři nové druhy lodních pump, přístroj k současnému měření směru i síly větru, atd.

Wall Martin, lékař a spisovatel, nar. se r. 1746, studoval medicinu a stal se doktorem lékařství v Oxfordu r. 1773. Později ustanoven byl za prof. kliniky interní na universitě Oxfordské, načež mu také svěřena prof. chemie na témže ústavu. W. byl jmenován za své zásluhy o vědu a literaturu členem král. akademie věd v Londýně 1824. Ze spisů jeho uvádíme: *Dissertations on select subjects in chemistry and medicine* (v Oxfordu 1783); *Conjectural remarks on the symbols or characters, employed by astronomers to represent the several planets, and by the chemists to express the several metals* (v *Memor. Manchester Soc.* 1785); *Some observations on the phenomena, which take place between oil and water* (tamt. 1787) atd. W. † v Oxfordu 21. čna 1824.

Wallerius Johann Gottschalk, spisovatel přírodovědecký, nar. se 11. čce 1709 v Nerike, stal se po odbytých studiích r. 1731 magistrem filosofie na universitě v Upsale a r. 1733 doktorem mediciny. Po dvou letech ustanoven byl W. za adjunkta mediciny, později pak za prof. chemie, mineralogie a farmacie na universitě v Upsale. W. byl členem akademie věd ve Štokholmě a v Upsale, pak Leopoldinské akademie a král. akademie v Londýně. † v Upsale 16. list. 1785. Z četných spisů jeho uvádíme následující: *De causa chymificationis* (v Upsale 1783); *Mineralogia eller Mineral-Riket* (v Štokholmu ve více vydáních, 2 díly 1747; dílo to přešlo překladem do angličiny, frančiny a němčiny); *Beref om chemiens rätta beskaffenhet och nytta* (tamt. 1751); *De artificiosa foecunditate immersiva seminum vegetabilium* (tamt. 1752—58); *De origine salium alcalinorum* (tamt. 1754); *Chemia physica* (3 díly tamt. 1759—68); *De systematibus mineralogicis et systemate mineralogico rite condendo* (tamt. 1768); *De stella reguli antimonii* (v *Acta academicae natural.* 1752); *De origine salium alcalinorum* (tamt. 1754); *Chemia physica* (3 díly tamt. 1759—68); *De systematibus mineralogicis et systemata mineralogico rite condendo* (tamt. 1768); *De stella reguli antimonii* (v *Acta academiae natural.* 1752); *De cedriae praeparatione alliisque inde obtinendis productis* (tamt. 1753); také vydal: *Urbani Hiaernae: Acta chemica Holmiensia, annotationibus illustrata* (2 díly, v Upsale 1753) atd.

Wallis Henry, současný malíř histor. obrazů a krajin v Anglii. Obrazy tohoto umělce vynikají vesměs dokonalou skladbou a lahodnou barvitostí; zejména uvádíme z nich: *Pavel Veronese* [illegible] *Sidney*; *Smrt Chattertonova*; *Marsyas a Ledacol jíra*. Mezi jeho krajinomalbami vyniká svěžestí nejvíce ona, kterou nazval *Modré zvonky*.

Walton 1) J a m e s T r o a t, malíř krajin z Yorku v Anglii. Prvního vzdělání nabyl na umělecké škole svého rodiště a maloval později závodem Ettyovým dle přírody. Ve 20. roce svého věku odebral se pak do Londýna, a studovav tam krajinářství v národní galerii, procestoval r. 1855 Švýcary a r. 1860—61 ostatní krajiny alpské i horní Skotsko. Na cestách těchto zhotovil množství velmi pěkných krajin dle přírody, a zaslal na výstavu Pařížskou též jeden svůj obraz představující *Pohled na město Algír*. † 1867 v Yorku. — 2) Elijah W., současný malíř krajin v Anglii. Umělec tento maluje barvami olejovými i vodovými, a plody jeho prozrazují velikou píli a nadání, neboť jsou prosty technické manýry a věrny dle přírody. W. maluje nejvíce krajiny alpské a východní, jako: *Zima v Alpách u Sallanche*; *Mont Blanc*; *Cesta s ledovce* a *Západ slunce u Kahiry*.

Wanger Andrea, učitel přírodních věd a spisovatel, nar. se 9. září 1774 v Aaravě, byl po odbytých studiích nejprvé učitelem výpomocným a od r. 1800 skutečným na školách Aaravských. V literatuře znám jest následujícími spisy: *Beschreibung des faserigen stinkenden Kalksteins* (v Leonhard's *Taschenbuch* 1818); *Uebersicht der Bergarten des Gotthards* (tamt 1822); *Verzeichniss der Versteinerungen in der Gegend von Aarau* (1832); *Versteinerungen im Sigi-Thal* (tamt. 1833); *Neues Mineral in Nager's Sammlung* (1836) a j. Zemřel v Aaravě 21. dub. 1836.

Wanklyn James Alfred, lučebník a spisovatel, nar. se 18. ún. 1834 v Ashton-under-Lyne (u Manchestru), stal se po odbytých studiích universitních asistentem v laboratoři Owenovy koleje v Manchestru, později pak demonstratorem lučby na vysokých školách v Edinburku. Ze znamenitějších jeho prací literárních uvádíme zde následující: *On a new mode of preparing propionic acid, viz., by the action of carbonic acid upon an ethyl-compound* (v *Journ. chem. Soc.* 1859); *Action of* [illegible] *of ethylene* (tamt. 1860, společně s Thas[illegible]; *On the action of carbonicoxide on* [illegible] (1858); *Synthesis of acetic acid* (1858—60); [illegible] *mode of taking the density of vapour of* [illegible] *quids at temperatures below the boiling point* (společně s Playfairem, 1861) atd.

Warburton Henry, přírodník, nar. se v Londýně 1785, † tamt. 16. září 1858. S počátku [illegible] se W. kupectví, kteréž jeho otec v [illegible] rozměrech měl, avšak brzy [illegible] studiích, načež odebral se do Cambridge a [illegible] veškerou píli svoji vědám přírodním a [illegible]. Vzdav se obchodu po otci [illegible] soukromník v Londýně. Od r. 18[illegible]—27 byl [illegible] nem anglického parlamentu. R. 18[illegible] [illegible] společnost geologická v Londýně za [illegible] znamenitých spisů W-ových [illegible] dující: *On the partition of numbers and on permutations and combinations* (v *Pr. Camb.* [illegible]

sist. 1847); *On selfrepeating series* (tamt. 1856); *magnesian breccia* (v *Trans. Geolog. Soc.* 1817); *volcanic chromate of iron* (tamt. 1821); *On the* *gy-hotsand* (tamt. 1822) atd.

Ward 1) Edward Matthew (v. hl. d. 9). rasy tohoto umělce jsou vesměs velmi dramatické lojemné, velmi energicky kreslené a pečlivě dobrobna provedené. Z novějších prací jeho vyly: *Zavraždění Bizziovo; Toileta mrtvých; Králská svatba za starodávna; Dcera králevská; V Hotkově dílně; První uvedení Grinlinga Gibbona ku* rts. — **2)** Henriette W-ova, choť předešlého, časná malířka, nar. 1832 v Londýně. Jako dcera diryjce Jiřího Rafaela Warda byla zasvěcena y v umění kreslířské a malířské, a ilustrovala r. 1842 Robinsona. Roku 1848 provdala se za varda W-a, a oddavší se bedlivým studiím makým vystoupila r. 1850 u veřejnost jedním sá-a. R. 1852 sjednala si pochvalu obrazem, předrujícím *Trh v Antverpách*, a studovala později na y-Akademy anatomii. Té doby malovala rozličné vy ze života rodinného, jako: *Ranní lekce; Doví; God save the Queen* (obraz, v němž sebe a rodinu portretovala); *První kroky v životě* a j. oslední době přešla zcela k historickému genru, terémž i skladbou i hloubkou citu a harmonií v vynikla. Z obrazů jejích tohoto druhu jmeme: *Královna Marie opouští zámek Stirling; Vý v Louvru r. 1649; Henriette Marie dovídá se mrtu svého manžela Karla I.; Hrnčíř Palissy; House* a j.

Ware Samuel Hibbert, lékař a spisovatel, nar. Manchestru 21. dub. 1782, † v Hale Barnsu pros. 1848. Po odbytých studiích přípravných l se W. medicině, a dosáhnuv hodnosti doktorvykonával po delší čas s výsledky velmi skvěpraxi lékařskou ve svém rodišti. Později žil co itník v Londýně. Ze spisů jeho vynikají v litee následující: *Description of the Shetland Islands* ondýně 1822); *History of the extinct volcanoes e basin of Neuwied* (tamt. 1832); *On the fresh-r limestone of Burdiehouse, in the neighbourhood dinburgh, belonging to the carboniferous rocks*) a j.

Wargentin Peter Wilhelm, spisovatel a astronar. se 22. září 1717 v Sunne Prestgardu tland), † ve Štokholmě 13. pros. 1783. W. stu po odbytých školách přípravných na univer Upsale a dosáhl zde r. 1741 hodnosti magistra fie, načež stal se adjunktem téže vědy na učení lském. Roku 1749 ustanoven byl za sekretáře akademie věd ve Štokholmě. Za veliké zásluhy jmenovala ho král. akademie věd v Paříži člesahraničným. Spisy W-ovy vynikají badáním lním, a zejména astronomické a meteorologické jeho mají vysokou a trvalou cenu vědeckou. četných děl a pojednání jeho uvádíme částečně dující: *Dissertatio de satellitibus Jovis* (v Upsale; *Dissertatio de incrementis, quas cepit astro-ab ineunte hoc saeculo* (tamt. 1746); *Almautgifve af Kongl. Vetensk. Akademien till Stock-, Göteborgs och Landshorisonten* (1749—1784); *vationes macularum varii generis in disco Jovis junctionum inferiorum satellitum ejus* (v *Nova Societ. Upsal.* 1775); *De simulato satellite Vemonitum* (tamt. 1780); *Mercurii gang under framför solen 6. Maj 1753* (ve *Vetensk. Acad.* l. 1753); *Anmärkningar om klimaters skiljak-* (tamt 1757, 2 pojedn.); *Om geographiska lon-s* (tamt. 1758); *Om regnvattnets olika mycken-s värskilta orter* (tamt. 1763); *Anmärkningar* *ök* (tamt. 1767); *Om de anstalter, som varit gjorda i Sverige, att observera planeten Venus i Solen 3. Jan. 1769* (tamt. 1769); *Om Uranieborgs och Lunds observatorii longitud* (tamt. 1773) atd.

Warren 1) Henry, president nové společnosti malířů akvarelových v Londýně, nar. tamt. 1798. S počátku studoval umění v dílně sochaře Nollekena a vstoupil později do školy akademie, kde 12 let setrval. První jeho obrazy byly olejové; od roku 1825 počal malovati barvami vodovými a vstoupil do nové společnosti akvarelistů. Jeden z prvních velmi zdařilých obrazů tohoto druhu bylo *Údolí Raselaské*. Později věnoval se hlavně malbě krajin východních, ačkoliv sám nikdy na Východě nebyl a dojmy svoje z kněh, ze zoologických zahrad a pod. sbírati musil. Z obrazů těchto jmenujeme: *Umírající velbloud*, obraz to velmi poetický; *Kázaní v horách* (1843); *Návrat poutníků z Mekky* (1848); *Josefův šat přinášejí Jakubovi* (1849); *Žena pod křížem* (1852); *Kristus v Emauzích*, a jeho nejzdařilejší obraz *První západ slunce v ráji*. Zejména se chválí na W-ovi, že nikdy nebažil po jménu a slávě pomocí snadných obrazů efektních, nýbrž že kráčel, nestaraje se o proud časový, za vysokým cílem čistě uměleckým. Zdali neb kdy výtečný tento umělec zemřel, není nám známo. — **2)** Edmund George W., syn předešlého, současný malíř obrazů akvarelových v Anglii. Maluje poetické krajiny, kteréž zároveň svědčí o věrném napodobování přírody; zejména se mu daří pěkně stromy a voda. Z děl jeho jmenujeme: *Pod stromy; Na břehu mořském; Důl lesa; Duben v lese Deanském; Stromořadí ve Wooltonu; Koupání ovcí* a j.

Watelet Louis Etienne (v. hl. d.) † 1866 v Paříži. W. byl učitelem Pavla Delaroche a působil na Troyona, Hueta, Lapita, Corota, Alignyho, Desgoffea a j. Hlavní zásluha jeho záleží v tom, že měl své žáky k tomu, aby samostatně pozorovali a samostatně malovali, tak že z nich žádný nebyl pouhým napodobitelem mistra. W. maloval až do sklonku svého života, ukazoval však obrazy své již jen vyvoleným přátelům, aby, jak sám říkal, neposkytl světu podívanou na rozpadávající se talent.

Watson Musgrave Lewthwaite, sochař, nar. 1804 v Cumberlandu. Ačkoliv jevil již záhy velikou náklonnost k umění, byl nucen od rodičů vstoupiti do praxe k advokátovi. Když tuto r. 1824 odbyl, odebral se do Londýna, a seznámiv se tam s Flaxmanem vstoupil do sochařské dílny Sieviersovy. Později odebral se do Paříže a do Říma, kde zůstal 2 léta. Po svém návratu utvořil v Cumberlandu několik poprsí a pomníků a usadil se r. 1849 v Londýně, kde nemaje sám zaměstnání modeloval pro Chantrage, sir R. Westonacotta, Behnense a j. W. sám byl velmi bohat na idey a měl vkus klasický, leč život nepořádný překážel rozvinutí se jeho skutečného nadání. Nicméně jsou jeho díla, jako basrelief *Spánek a smrt při mrtvole Sarpedonově*, jakož i jeho sochy *Flaxmana* (pro universitu Londýnskou), *lorda Eldona a Stowella* pro Oxford velmi zdařilé a trvalé ceny umělecké. † 1867.

Watt James Henry (v. hl. d.), rytec anglický, † 1867.

Walter Josef, současný malíř genru a obrazů historických v Mnichově, rodem z Řezna. Jest žák Ph. Foltze (dle jiných Rambergra) na Mnichovské akademii, a pracoval s počátku s prospěchem v oboru něm. pověstí, jako v obraze *Popelka* a j. Později maloval ve směru Mnichovských moderních realistů, jako *Jindy a nyní na Starnberském jezeře, Vzkříšení* a humoristický obraz *Jízda v dostavníku*. Též ilustroval básně Schillerovy.

Webb Charles M., současný malíř v Düssel-

dorfu, nar. 1822 v Brédě. R. 1848—51 študoval na Düsseldorfské akademii a stal se později žákem Camphausena, kteréhož s velikým zdarem následoval. Maluje nejvíce obrazy genrové, vynikající technikou, opravdovostí a jemností. Jmenujeme z nich: *Puritáni na strážnici* (1852); *Placení nájmu*; *Staří přátelé*; *Hádka při hře*; *Pobožnost odpolední v neděli*; *Překvapení*; *Vychloubač* a j.

Weber 1) Pavel, současný malíř v Darmštatu, nar. tamtéž 1823. Prvními učiteli jeho v malířství byli Hoffmann, Hill a zejména Lucas v Darmštadtu. R. 1852 odebral se do Frankfurtu n. M., kde v ústavě Staedelovském nabyl důkladného vědeckého vzdělání. Odtud odcestoval do Mnichova, kde studoval hlavně dle přírody, a podnikl r. 1846 podporován jsa princem Luitpoldem cestu na Východ. Po svém návratu žil nějaký čas v Antverpách, kde pod Deichmannem si přisvojil velikou techniku, a procestoval r. 1848 Ameriku, kde brzy pozornost obecenstva na sebe vzbudil. R. 1858 vrátil se z Ameriky, a procestovav Škotsko, Anglii, Švýcary a Francii utvořil velkou řadu obrazů, vynikajících vesměs velikolepým pojetím a dokonalou technikou. Jmenujeme z nich: *Poledera*, *Mlýn ve Švarcwaldu*, *Krajinu lesní*. — **2)** Friedrich **W.**, současný rytec v Basileji. Plody mistra tohoto vynikají jemností a výrazem ostrým. Jmenujeme z nich: *Podobiznu mladého muže* dle Rafaela; *Korinthickou Lais* dle Holbeina; *Krásnou Visconti*; *Podobiznu císařovny Eugenie* dle Winterthalera a *podobiznu kněžny Korsakové* dle téhož. **W.** jest žák Oberthüra a Forstera, a byl vyznamenán několika medaliemi 2. třídy. — **3)** Otto **W.**, současný malíř v Paříži, rodem z Berlína, jest žák Steffecka a T. Couturea, a zjednal si jména z počátku dobrými akvarelami a později neméně zdařilými obrazy olejovými. Zejména věrně líčí život lidu v Bretagni (*Bretonská svatba*). Z obrazů jeho jmenujeme: *Na almě*; *První sníh*; *V lese Fontainebleauském*; *Pasoucí se skot* a j. Též jest **W.** výtečným lithografem.

Wehnert Edward Henry, malíř, nar. r. 1813 v Londýně. Pošed z rodičů německých byl poslán na vychování do Gotink, kde již počal jeviti náklonnost svou k umění. Po svém návratu do rodiště kreslil po 3 léta v Britském museu dle vzorů antických, a maloval též *Smrt Hyppolytovu*, načež se odebral r. 1832 do Paříže, kde studoval ještě po 2 léta v Louvru. Po svém návratu do Londýna vstoupil do spolku akvarelistů a uveřejnil r. 1842 první svůj větší obraz *Uvedení lorda Nigela do svatyně Alsatia*, za kterýž obdržel stříbrnou Heywoodskou medalii. Po tomto obraze maloval: *Kázaní Lutherovo před několika přáteli*; *Modlitba pastýřů*; *Vězeň Grisonský*; *Útěk Německého cís. Jindřicha IV.*; *Smrt Wicleffova*; *Murillův černý otrok*; *Caxton zkoumá první tištěný arch*; *Romeo a lékárník*; *Don Juan*; *Trh v Římě*; *Don Quijote čídí si krunýř*; *Švec Fox na modlitbách* a j. V letech 1858—1859 navštívil **W.** Itálii, kde přes slabé své zdraví mnohé skizy zhotovil, které v mnohém ohledu byly zdařilejší provedených jeho obrazů. Pro Westminster navrhl **W.** karton představující alegorii spravedlnosti, a † 1868 v Kentish Townu.

Wells 1) Henry Tanworth, současný angl. malíř podobizen a miniatur. Až do r. 1865 byl výhradně miniaturistou a oddal se pak se zdarem malbám olejovým, zejména podobiznářství a líčení výjevů společenských. Na výstavě Pařížské r. 1867 byl jediný mezi angl. malíři chválen jako umělec, jehož plody charakterisuje jednoduchost, přirozenost, pěkný výraz a zdařilá barvitost. Hlavně vynikal na oné výstavě jeho obraz *Dobrovolníci střílejí do terče*, za kterýž se stal též členem akademie. Z jeho [illegible] jmenujeme podobiznu *Heleny* [illegible] — **2)** Joanna Mary **W**-ová, rozená Boyce [illegible] dešlého, malířka genru, nar. 1831 v [illegible] svému se vyučila u Caryho a Leighe, a [illegible] čátku přívržencem praerafaelismu, [illegible] se však později šťastně vzdálila. R. [illegible] se do Paříže, a dokonavši tam [illegible] Couturovým navštívila r. 1857 Itálii [illegible] tam za malíře Henry Tanwortha **W**-a. [illegible] návrhů, která v Itálii zhotovila, provedl [illegible] *Křížová výprava dětí*, kterýž roku [illegible] Z pozdějších obrazů jejích jmenujeme [illegible] *Benátčanka*; *Sběratelka kořínků* [illegible] *mdělo*. **W**-ová psala též o výstavách [illegible] Londýnské (r. 1855 a 1856), a † 1861 [illegible] nešťastného porodu.

Werner 1) Karel, dr. a prof. [illegible] gese na theologické fakultě ve Vídni, [illegible] dříve prof. v semináři, predirektor [illegible] kanovník ve sv. Hippolytu v Rakousích [illegible] gický, zejména v oboru filosofického a [illegible] rie proslulý, sepsal: *Kunde von* [illegible] *Lebens* (v Šafhúze 1864); *System der* [illegible] *Ethik* (3 díly v Řeznu 1850); [illegible] *moralis* (ve Vídni 1863); *Grundlinien der* [illegible] (v Řezně, 1858); *Spekulative Anthropologie* [illegible] *lichen Standpunkt* (v Mnichově, 1870); [illegible] *rung über Wesen u. Begriff d. Menschen* [illegible] zenu 1865); *Der hl. Thomas von Aquino* [illegible] 3 díly, 1859); *Franz Suarez u. die* [illegible] *letzten Jahrhunderte* (2 díly, 1861 tamt.); [illegible] *der apologetischen u. polemischen Literatur* [illegible] *lichen Theologie* (5 dílů, v Šafhúze, [illegible] *schichte der katholischen Theologie* [illegible] *Concil bis zur Gegenwart* (v Mnichově, [illegible] **2)** Anton Alexander von **W.**, [illegible] a malíř v Karlsruhe, nar. 1843 ve [illegible] R. 1859 počal svá studia na akademii [illegible] seznámiv se později s Ad. Schrödterem [illegible] odebral se tam r. 1862, kde pod [illegible] a Lessinga ve svých studiích pokračoval [illegible] odebral se do Paříže a navštívil v [illegible] Itálii, zvláště Řím. **W.** vyniká jako [illegible] a humorem nadaný umělec zvláště ve [illegible] ských illustracích k básním Scheffelovým [illegible] *tiere* 1864, *Juniperus* 1866, *Gaudeamus* [illegible] *psalmen* 1868 a j.), Schillerovým a [illegible] méně honosí se chvalným jménem jako [illegible] jak o tom svědčí obrazy: *Sicci* a [illegible] *Důvěrná rozmluva*, *Ženich* a j. Z historických [illegible] jmenujeme výtečnou kompozici *Luther* [illegible] *nem* (1865); dále *Konradin ve* [illegible] *Kolínský soudí Jindřicha IV.* (1867). [illegible] provedl v budově Kielského gymnasia [illegible] malby, totiž: *Luther pod říšským* [illegible] a *Dobrovolníci z r. 1813 před Fridrichem* [illegible] R. 1866 obdržel umělec tento v Berlíně [illegible]

West William, malíř krajin, [illegible] století. S počátku maloval hlavně [illegible] zejména vodopády, později krajiny z [illegible] vonshiru. Obrazy jeho vyznačují se [illegible] ností, které nezřídka poetický [illegible] zuje, zejména napodobuje horniny [illegible] než jako umělec. Byl členem spolku [illegible] a † 1861 v Chelsei.

Westcott, současný malíř v Anglii [illegible] tento byl dlouho znám jako [illegible] dobiznář, leč podobizny maloval [illegible] a lnul více ku krajinomalbě. [illegible] oddal se od r. 1867 docela, a [illegible] relové i olejové, kteréž do podrobna [illegible]

l. Hlavní z krajinomaleb jeho jsou: *Hrad Wind-* *Pohled na Temži, Dover, Krajina večerní, Hrad Uleigh.*

Westmacott James Sherwood (v. hl. d.), žijící l. sochař. Z prací tohoto umělce uvádíme ještě: ;orické sochy *Jitra* a *Večera*, pak sochu *Maří* *daleny*, a basrelief *Spánek* v genru Thorwald-›vu. Pěkná jeho skupina *Simson a lev* (1853) lčí o důkladných jeho studiích anatomických. 856 utvořil velmi poetickou figuru *Peri u vchodu* *ráje* dle Moore, a konečně duchaplnou sochu *:andra Velikého, jak káže zapáliti Persepolis.*

Weyde Julius, malíř genru, nar. se počátkem dvacátých v XIX. stol. v Berlíně. Studia svá il konati na akademii svého rodiště, a pokračoval ch v Antorfě pod Vermemanem a v Paříži pod ırochem. Roku 1848 vrátil se do Berlína a ma-l tam obrazy ze života maloměstského, v kte-t oboru veliký talent rozvinul. Jmenujeme z děl : *Žárlivost, První cesta do školy, Tatínek něco* *esl, Návrat plavců, Radosti dědečkovy, Večeře,* *udilé dítě.* Umělec tento † r. 1869 v jedněch lá-h nedaleko Štětína.

Weyer Georg Daniel Eduard, spisovatel ma-ıatický, nar. 26. kv. 1818 v Hamburku, dosáhl dbytých studiích hodnosti doktorské z filosofie a potom asistentem na Hamburské hvězdárně a veň učitelem mathematiky na tamější škole na-ční. R. 1853 stal se prof. téhož předmětu a ›nomie na universitě Hamburské. Z četných i jeho uvádíme následující: *Ueber die Differen-* *ormeln für Cometenbahnen von grösserer Excen-* *tacit* (v Berlíně 1852); *Eine geodaetische Aufgabe* Grunnert's *Archiv* 1844); *Viele astronomische* *achtungen auf der Sternwarte zu Hamburk an-* *llt, nebst Bahnberechnungen neuer Himmelskör-* (v *Astronom. Nachrichten* 1841) atd.

Weyser Karel, současný malíř architekturní, 1833 v Durlachu. Vzdělání nabyl na polytech-é škole v Karlsruhe, a studoval ještě dvě leta :rlíně výhradně mathematiku. Později oddal se ní, a navštíviv obrazárny Berlínské, Drážďanské nichovské vstoupil r. 1855 do nově zřízené umě-é školy v Karlsruhe. Zde studoval nejprv ná-ıs Des Coudresovým podobiznářství, později ma-ıi architekturní, za kterýmž účelem prodlel v le-1861—64 též v Mnichově. Obrazy jeho svědčí lıké jeho píli a o jeho vytříbeném smyslu pro gnomie jednotlivých měst. Z obrazů jeho jme-me: *Švábská brána městská; Trh v Rheuse* a *ecký dvůr v Heidelberku.*

Wheatstone Charles, učenec angl., nar. v Glou-:u r. 1802, byl nejprvé hotovitelem nástrojů ›bních v Londýně, načež nabyv značného jmění l se závodu a přijal profesuru fysiky na „Kings ege" tamtéž, avšak za krátkou dobu resignoval tento úřad a žil co soukromník v Londýně. byl členem tamější král. akademie věd. Z jeho ì uvádíme následující: *On the figures obtained* *ıtrewing sand on vibrating surfaces, tcommonly* *d acustic figures* (ve *Philos. Transac.* 1833.); *ıccount of some experiments to measure the velo-* *of electricity and the duration of electric light* t. 1834); *Contributions to the physiology of vi-* *on some remarkable and hitherto unobserved* *omena of binocular vision* (tamt. 1838 a 1852); *account of several new instruments and processes* *determining the constants of a voltaic circuit* t. 1843); *Description of the Kaleidophon or pho-* *Kaleidoscope* (v *New Quart. Journ.* 1827); *On* *resonances on reciprocated vibrations of volu-* *of air* (tamt. 1828); *On the thermo-electric spark* (tamt. 1837); *Description of the electro-magnetic clock* (v *Proceed. Royal Soc.* 1840); *On Foucault's new* *mechanical proof of the rotation of the earth* (tamt. 1851); *On the prismatic decomposition of electrical* *light* (1835); *On the imitation of the huamn voice* (1842); *On a mean of determining the apparent so-* *lar time by the diurnal changes of the plane of po-* *larisation at the north pole of the sky* (1848). **W.** vynalezl množství nových a praktických strojů, a získal sobě nemalé zásluhy o zavedení telegrafů elektro-magnetických v Londýně.

Whistler James Mac Neil, současný malíř a rytec v Baltimoru. S počátku kreslil a ryl mapy a plány a učil se umění malířskému v Paříži. Jeho rytiny (*Pohledy na Temži*) jsou velmi originální a věrné a jeho krajiny harmonicky malovány. Naproti tomu jsou však jeho figury méně zdařilé a z části zcela nevkusné. Z obrazů jeho vynikly: *Bílá dáma*; *Kněžna ze země porculánové* a *Třetí symfonie.*

Wicke Johann Anton Wilhelm, lučebník a spisovatel, nar. se 13. ún. 1822 v Oldenburku, studoval na universitě v Gotinkách, kdež pak r. 1852 dosáhl hodnosti doktora filosofie. R. 1854 stal se **W.** privátním docentem a r. 1858 mimořádným profesorem lučby na universitě v Gotinkách. V literatuře znám je **W.** četnými spisy zdařilými, vynikajícími původností a důmyslným spracováním, jako: *Ueber Amygdalin und seine Verwandlungsprodukte* (v Gotinkách 1852); *Anleitung zur chemischen Analyse nebst Beispielen* (v Brunšviku 1857); *Ueber das Vorkommen des Amygdalins* (v Liebig's *Annalen* 1851—1852); *Metallreductionen durch Phosphor und Schwefel* (tamt. 1852); *Anwendung des Kupfervitriols zum Conserviren von Thierbälgen* (tamt. 1853); *Analyse von fossilen Elfenbein* (tamt. 1854); *Analyse der Lüneburger Infusorienerde* (tamt. 1855); *Analyse der Schuppen vom Gürtelthier* (tamt. 1860); *Directe Beobachtung der Entstehung von Blitzröhren* (v Poggendorff's *Annalen* 1859) a t. d.

Widenmann Johann Friedrich Wilhelm, spisovatel hornický, nar. 5. ún. 1764 v Kirchheimu, byl nejprvé tajemníkem při vrchním horním úřadu ve Štutgartu, r. 1790 pak povýšen za vrchního radu a zároveň ustanoven za prof. hornictví na akademii Karlově tamtéž. † 13. bř. 1798 v Michelstadtu ve Švábsku. Ze spisů jeho v odborné literatuře mnohé vysokou cenou vynikají, zakládajíce se na pozorováních původních a obsahujíce návody praktické pro horníky. Dle chronologického pořádku uvádíme z nich zde následující: *Ueber die Umwandlung einer Erd- und Steinart in die andere* (korunovaný spis od král. akademie věd v Berlíně, vyd. r. 1792); *Handbuch des oryktognostischen Theiles der Mineralogie* (v Lipsku 1794); *Erfahrungen, welche die Amalgamation des Eisens zu beweisen scheinen* (v *Bergmännisches Journal* 1788); *Ueber einige hungarische Fossilien* (tamt. 1789); *Ueber den Basalt als eine Flötzgebirgsart* (tamt. 1791); *Geognostische Bemerkungen über einen Theil des Schwarzwaldes* (v Berlíně 1799); *Von der Nothwendigkeit ein viertes Naturreich anzunehmen* (v Grell's *Annalen* 1793); *Ist der Basalt vulkanisch oder nicht vulkanisch?* a t. d.

Widmer, souč. malíř rodem z Murnau v Bavorsku. Umělec tento proslul dvěma obrazy, kteréž v Římě zhotovil, totiž: *Ossian opěvuje smrt Oskarovu* a *Bonifacius káže skáceti duby Donarovy.*

Wiederburg, rodina v XVIII. století žijící, z nich pocházejí znameniti tři mathematikové, totiž otec **1)** Johann Bernhard, nar. 22. ledna 1687 v Helmstädtu, † 29. dub. 1766 v Jeně. Po odbytých studiích a doktorátu z filosofie stal se asistentem a r. 1717 mimoř. prof. filosofie na universitě Helm-

städtské. Po roce povolán byl však za řádného prof. mathematiky na universitu v Jeně. Ze spisů jeho uvádíme: *Dissertatio de maculis solaribus* (v Helmstädtu 1709); *Tractatus de eclipsi solis et terrae* (tamt. 1714); *Dissertatio de pondere planetarum et gravitatione* (tamt. 1718); *De systemate Copernicano sacrae scripturae non contradicente* (tamt. 1824); *Einleitung zu den mathematischen Wissenschaften* (ve více vyd. tamt. 1725); *Dissertatio de phoenomenis mundi nascentis ejusdem perituri mechanice explicatis* (tamt. 1734); *Anweisung zur allgemeinen Buchstabenrechnung* (tamt. 1651); atd. — **2)** Basilius Christian **W.**, syn předešlého, prof. mathematiky, nar. se 14. září 1722 v Jeně, kdež vystudoval gymnasium a poslouchal přednášky v odboru mathematicko-fysickém. Stav se r. 1742 magistrem filosofie ustanoven byl za adjunkta a později za prof. filosofie a mimoř. prof. mathematiky na universitě v Jeně. **W.** † tamt. r. 1758. Z jeho literárních prací uvádíme: *Dissertatio de extensione et extenso* (v Jeně 1742); *Commentatio de parallaxi orbis annui* (tamt. 1747); *De propagatione luminis* (tamt. 1749); *Erläuterungen und Anmerkungen zur vermischten Mathematik* (2 díly, tamt. 1755—57) atd. — **3)** Johann Ernst Basilius **W.**, bratr předešlého, rovně znamenitý mathematik, nar. v Jeně 24. čvna. 1733, studoval na universitě v Erlankách, a byl tamt. r. 1756 za mag. filosofie povýšen. Jsa nejprvé v bibliothéce universitní zaměstnán stal se pak r. 1759 řádným prof. filosofie na universitě v Erlankách. Roku 1760 povolán byl co prof. téže vědy na vysoké školy v Jeně, kdež zároveň substituoval otce svého v mathematice. **W.** † ve svém rodišti 1. led. 1789. Z jeho spisů jmenujeme následující: *Dissertatio de microscopio solari et praesertim nova aliqua ejus constructione* (v Erlankách 1755, v němčině ve více vydáních); *Programma de causis diluvii physicis* (tamt. 1759); *Kurzgefasste praktische Mathematik* (tamt. 1761); *Examen virium machinarum mechanicarum geometricum et physicum* (tamt. 1764); *Beobachtungen und Muthmassung über die Nordlichter* (tamt. 1771); *Einleitung in die physisch-mathematische Kosmologie* tamt. 1776) a j.

Wiedemann Gustav Heinrich, spisovatel přírodov., nar. se 2. říj. 1826 v Berlíně, stal se po odbytých studiích na universitě Berlínské doktorem filosofie. Roku 1851 přednášel co soukromý docent na těchže vysokých školách mathematiku a fysiku, načež později povolán byl za řádného prof. těchže předmětů na universitu v Basileji. Z jeho spisů důležno znamenati následující: *Dissertatio chemica de novo quodam corpore ex urea producto* (v Berlíně 1847); *Die Lehre vom Galvanismus und Elektromagnetismus* (2 díly, v Brunšviku 1860—63); *Ueber das elektrische Verhalten krystallinischer Körper* (v Poggendorf's *Annalen* 1849); *Ueber die Drehung der Polarisationsebene des Lichtes durch den galvanischen Strom* (tamt. 1851); *Ueber die Bewegung von Flüssigkeiten im Kreise der geschlossenen galvanischen Säule* (tamt. 1852—56) atd.

Wiederhold Jacob Ernst, lučebník a spisovatel, nar. se 22. čna 1835 v Kaselu. Ze spisů jeho připomínáme tyto: *Ueber eine Nachweisung des Zuckers im Harn* (v Gotinkách 1859); *Ueber die Herstellung phosphorfreier Zündhölzer* (v Dingler's *Polytechnisches Journal* 1861); *Ueber die Zersetzung des chromsauren Kalis bei niederer Temperatur durch Braunstein, eine katalytische Erscheinung* (1862) a j.

Wiegmann 1) Rudolf, architekt a malíř, nar. 1804 v Adensenu u Hannoveru. Původně věnoval se umění stavitelskému, jehož počátkům se přiučil u Wedekinda; r. 1823 odebral se pak na universitu do Gotink, kde se vzdělával [illegible] vědách stavitelství. Zdokonaliv se ještě [illegible] stadtě u Mollera odebral se roku 182[illegible] kde po 4 léta studoval stavitelské pam[illegible] tých a pozdějších dob. Zvláštní [illegible] zde též antickým freskám, a napsal [illegible] brožurku, kterou se uvedl do sporu s [illegible] 1835 usadil se v Düsseldorfu, a zabývaje se [illegible] tickým stavitelstvím a malířstvím vyst[illegible] kné domy a vily pro Schadowa, Sohna, [illegible] Hlavní jeho prací byla restaurace chrám[illegible] vatora v Duisburku v pozdním slohu [illegible] (1847—52). Jako malíř držel se [illegible] stanoviska a zhotovil v tomto směru [illegible] rely, jako: *Hrad andělský* (1833 pro [illegible] bridge); *Via sacra* (1834); *Pohled* [illegible] *ských na Řím* (1836); *Křížová cesta* [illegible] *Vnitřek chrámu sv. Marka v Benátkách* [illegible] Mimo to byl **W.** velmi pilným spisovatelem [illegible] výtvarných umění, a až do r. 184[illegible] spol[illegible] časop. *Allgemeine Wiener Bauzeitung*; [illegible] též o konstrukcích řetězových mostů [illegible] a pod. † 1865 v Düsseldorfu, kde byl [illegible] profesorem stavitelství a od r. 184[illegible] sekretářem. — **2)** Marie **W**-ová, [illegible] časná malířka v Düsseldorfu, rodem [illegible] v Slezsku. R. 1841 přišla do Düsseldorfu [illegible] žákyní Stilkeovou; po dvou letech [illegible] u Karla Sohna podobiznářství a [illegible] kterémž veliký talent rozvinula. [illegible] hlavní města německá, Holandsko, Angl[illegible] Z jejích obrazů jmenujeme: *Elig* [illegible] dle Uhlanda [illegible] *Damajanti* dle Rückerta (1850); [illegible] pro královnu Anglickou); *Shledání* [illegible] ných podobizen jejích jmenujeme: [illegible] *feldská* a *Karel Sohn*.

Wiener 1) Karel, sochař, medailleur [illegible] mincí v Lisabonu. Umělec tento proved[illegible] pojící se *dícky* z mramoru pro krále [illegible] a zhotovil pro Holandsko, Francii, Angl[illegible] a Portugalsko mnohé medálie a mince. [illegible] těch znázornil buď podobizny (*krále* [illegible] *prince Alberta, Leopolda*), buď historické [illegible] (*Polskou revoluci, Svatba prince Walesk*[illegible] chitektury (*katedrála Toledská, Notre Dame* [illegible] *říži, Kolínský dóm, katedrála v Burgosu* [illegible] gorie. **W.** jest rytířem řádu dubové koruny [illegible] Wasa a řádu Kristova. — **2)** Leopold **W.**, [illegible] sochař a medailleur v Bruselu. Od [illegible] drojitý pomník Huberta a Jana van Eyck [illegible] byl r. 1864 v Maseycku odhalen. Medálie [illegible] práce mistrovské, a znázorňují buď podobizny [illegible] van *Dyckovu, barona Leysa, hraběte* [illegible] *hrab. Merode, Dom Pedra V.*, neb alegor[illegible] tické předměty. Od r. 1853 jest **W.** rytířem [illegible] Leopoldova. — **3)** Ludvík Christian **W.**, [illegible] filosofie a spis., nar. se 7. pros. 1826 v [illegible] r. 1851 studoval s velikou oblibou [illegible] dosáhnuv doktorátu z filosofie stal se nejprv[illegible] mathematiky a přírodních věd na průmysl[illegible] lách v Darmstadtu; r. 1851 byl soukromým [illegible] mathematiky, mechaniky a věd inženýrských [illegible] sonu. Později pak povolán za prof. geometrie [illegible] dessie na polytechniku v Karlsruhe. Z jeho [illegible] a výborných prací literárních [illegible] jící: *Untersuchungen über die* [illegible] *Unbestimmtheit der Grössen,* [illegible] *stellungsform erscheinen* (v Darmstadtu [illegible] *stimmte Lösung der Aufgabe über die* [illegible] *eines Druckes auf mehr als drei Stützpunkte* [illegible] nert's *Archiv* r. 1850); *Ableitung der* [illegible] *Supplementarsehnen und conjugirten Durchmesser* [illegible]

se aus einer einfachen geometrischen Betrachtung t. 1851); *Erklärung des atomistischen Wesens tropfbar flüssigen Körperzustandes* (v Poggen's *Annalen* 1863) a j.

Wiese Christian Ludvík Gustav von, nar. se sbachu r. 1732, vstoupil do služby vládní a stal ozději při dvoře saském komorníkem a vrchním nistrem. W. zabýval se se vzornou a neunavnou ivostí studiemi přírodnickými, a vydal z různých to oborů řadu spisů v literatuře chvalně vynicích, z nichž zde následující uvádíme: *Anweii nach einer mechanischen Vorrichtung das Clavir timmen* (v Drážďanech 1790); *Versuch eines forarisch und tabellarisch vorgebildeten Leitfadens Bezug auf die Quelle des harmonischen Tönungsflusses u. s. w.* (tamt. 1791); *Discours analytique la cohérence imperturbable de l'unité du prindes trois premiers parties integrantes de la théorie icale* etc. (tamt. 1795) atd. † v Drážďanech 7. r. 1800.

Wieschenbrink František, souč. malíř, nar. 8 v Burgsteinfurthu. V letech 1834—40 navštíl Düsseldorfskou akademii, a pracoval později ostatně nejprvé v oboru biblické historie (*Mladý íáš a anděl* (1839); *Petrovo uniknutí* ze žaláře 1); *Synové Jakoba se šatem Josefovým* (1842); ale v oboru genru, v kterémž rozvinul drsný , leč zdravý humor. Z obrazů jeho tohoto druhu nujeme: *Škádlivci* (1845); *První opice* (1846); *ské radosti* (1846); *Co sv. Mikuláš nadělil* (1851); *Zlní vycházka loďáka.*

Wiesner Julius, botanik a spisovatel, nar. se led. 1838 na Moravě, studoval ve Vídni a do na tamější universitě hodnosti doktora filosofie. 861 stal se soukromým docentem fysiologie rostlin olytechnických školách Vídeňských. Z jeho spisů ino zaznamenati tyto: *Untersuchungen über Blattung* (v *Sitzungsberichte der kais. Akademie der senschaften* 1859—62); *Ueber das Verhalten des oferoxydammoniaks zu vegetabilischen Stoffen* (tamt. 4); *Ueber das magnetische Verhalten der Cyanindungen des Eisens, Nickels und Kobalts* (tamt. 2) a j.

Wiggers Heinrich August Ludvík, lučebník a ovatel, nar. se 12. čna 1808 v Altenhagenu v Haersku, studoval po odbytých školách gymnasiálh na universitě v Gotinkách a dosáhl r. 1835 dokké hodnosti z filosofie, načež stal se r. 1837 átním docentem a r. 1848 professorem farmacie tamější universitě. Později ustanoven také za erálního inšpektora lékáren v bývalém králov Hanoverském a v knížectví Lippe. Z jeho spisů, štší části v listech odborných uveřejněných, uvále tyto: *Inquisitio in secale cornutum, respectu inmis habito ad ejus ortum, naturam et partes conentes* (spis cenou poctěný, v Gotinkách 1831); *uisitio in fungum medullarum chemica* (v Liebig's *nalen* 1833); *Grundriss der Pharmakognosie* (v četh vydáních, v Gotinkách 1840); *Chemische Unterhung der Pyrmonter Eisensäuerlinge* (v Hanoveru 7); *Chemische Untersuchung einer Concretion* (v weiger's *Journal* 1832); *Zerlegung einer am Harz undenen Eisenmasse* (v Poggendorf's *Annalen* 1833); *löslichkeit des Quecksilbergases im Wasser* (tamt. 7); *Neues chemisches Feuerzeug* (tamt. r. t.); *Ueber us mercurialis sex ad vermes* (v Liebig's *Annalen* 7); *Krystallinische Substanz aus dem Terpentinöl* mt. 1840—46); *Ueber die Hervorbringung der Subutionsprodukte von Aethylchlorür durch Chlor* u. w. (tamt. 1852) a j.

Wichmann Moriz Ludvík Georg, doktor filole a spisovatel astronomický, nar. se 14. září 1821 v Celle v Hanoversku, dosáhl po odbytých studiích na školách středních a universitních hodnosti doktora filosofie, načež stal se r. 1841 nejprvé příručím a r. 1848 observatorem na hvězdárně v Kralovci. Od r. 1847 byl W. také docentem astronomie na tamější universitě. Z jeho spisů dlužno zaznamenati následující: *Proprietates maxime insignes pentagoni sphaerici, cujus singulae quinque diagonales quadranti aequales* etc. (spis cenou poctěný, v Gotinkách 1843); *De parallaxi stellae Argelandriae* (tamt. 1830); *Ueber die Entdeckungen der neuen Planeten* (tamt. 1847); *Ueber die Libration des Mondes* (v *Astronomische Nachrichten* 1848) atd. † v ún. 1859 v Kralovci.

Wilczek Josef, současný bohoslovec polský, doktor theologie a prof. na universitě Varšavské, též člen učené společnosti tamější, byl dříve professorem pastorální theologie v Tarnově a vydal tiskem: *Pastoralna Homiletyka* (v Krakově 1864), v časopise *Przyjaciel chrześcijańskiej prawdy* obšírné pojednání *Wiadomość o początkach biskupstwa, kapituły i o początkach dzisiejszego kościoła katedralnego v Tarnowie* (1836) a mimo to četná kázaní a řeči církevní.

Wilczyński Alfons, současný polský humoristický spisovatel. Dráhu literární počal W. jednou veselou povědstí, umístěnou v *Biblijotece warszawskiej*, která takové došla obliby, že W. od té doby výhradně tomuto druhu beletrie se oddal. R. 1836 uveřejnil ve Vilně Szwaakovou humoristickou pověsť *Kłopoty starego komendanta*, která též na jazyk ruský byla přeložena. V témže genru napsal později *Dziesięć niedoli i dziesięć próżności* (ve Varšavě 1856, 2 svaz.); *Drobiazgi powieściowe* (tamt. 1858; 2 svaz.) a *Nasze dzieci* (v Mohilevě 1857, 2 svaz.). Vůbec jest W. v kreslení komických scén mistrem velmi dovedným a vtipným.

Wild 1) J o h a n n e s, spisovatel technický, nar. se 13. bř. 1814 v Richtenschweilu v kantonu Curišském, stal se po odbytých studiích technických a víceleté asistentuře i docentuře profesorem geodaesie na polychtenice v Curichu. Později přidělena mu vrchní inšpekce nad stavbami silničnými a vodními v témž kantonu. Z jeho spisů dlužno zaznamenati: *Topografische Karte des Kantons Zürich*; *Karte vom Aargletscher* a j. — **2)** H e i n r i c h W., prof. fysiky a spisovatel, nar. se 17. pros. 1833 v Curichu, studoval na universitě v Kralovci odbor matheticko-fysikální a dosáhl tamtéž hodnosti doktorské z filosofie. Později stal se soukromým docentem a r. 1862 prof. fysiky na universitě v Bernu. Spisy W-ovy znamenitě vynikají jak původním badáním, tak zdravým a přesným úsudkem, zakládajícím se na zkušenosti praktické. Z nich zaznamenáváme následující: *Ueber ein neues Photometer und Polarimeter nebst einigen damit angestellten Beobachtungen* (v Poggendorff's *Annalen* 1856); *Ueber einige neue Methoden zur Bestimmung der bei der Diffusion einer Salzlösung in das reine Lösemittel auftretenden Constanten* (společně s Th. S i m m l e s e m, tamt. 1857); *Ueber die thermo-elektrischen Ströme und die Spannungsgesetze bei den Elektrolyten* (tamt. 1858); *Ueber das Nachleuchten im elektrischen Ei* (tamt. 1860); *Versuch einer Erklärung der unipolaren Erwärmung beim galvanischen Flammenbogen* (tamt. 1861); *Photometrische Untersuchungen* (tamt. 1863); *Ueber die Bestimmung der Elemente der erdmagnetischen Kraft in Bern* (společně s G. J. S e i d l e r e m v *Mittheilungen der naturf. Gesellschaft in Bern* 1863); *Ueber die Bestimmung der Lufttemperatur* (tamt. 1866) atd.

Wildig George Burgess, mathematik a spisovatel, nar. se r. 1784 v Lichfieldu, studoval theo-

logii, nabývaje se zároveň velmi pilně vědami přírodními a mathematikou. R. 1815 byl vysvěcen na kněze, avšak brzy na to povolán z úřadu kněžského na professorskou stolici mathematiky na ústavě Liverpoolském. R. 1816 vzdal se profesury a přijal faru v Norton on the Moors v Staffordshire. W. byl členem astronomické společnosti Liverpoolské. † v St. Helieru 9. pros. 1858. Psal velmi četná pojednání mathematická do různých časopisů odborných, a vydal r. 1822 v Liverpoolu spis pod titulem *Treatise on conic section.*

Wildt Johann Christian Daniel, mathematik a spisovatel, nar. se 22. čce 1770 v Hanoveru, studoval na universitě v Gotinkách a dosáhl r. 1793 doktorátu z filosofie; t. r. stal se soukromým docentem a později assessorem na filosofické fakultě tamtéž. Roku 1797 ustanoven byl za professora mathematiky na universitě v Heidelberku. Roku pak 1817 svěřen byl mu vysoký úřad při mincovně v Hanoveru, kdež † 1. dub. 1844. Ze spisů jeho, jež v odborné literatuře chvalně vynikají, připomínáme tyto: *Dissertatio inauguralis de rotatione annuli Saturni* (v Gotinkách 1793); *Systematis matheseos proxime vulgandi specimen* (tamt. 1795); *Programma de compositione et resolutione virium disq. physica* (tamt. 1797) atd.

Wilhelmy Ludvík Ferdinand, spisovatel přírodov., nar. se 25. pros. 1812 ve Stargardu, nabyl doktorátu z filosofie a zařídil sobě r. 1843 lékárnu ve Stargardu v Pomořanech. Vzdav se pak závodu toho byl v l. 1849—54 soukromým docentem lučby na universitě v Heidelberce, načež žil co soukromník v Berlíně. Z jeho spisů v literatuře známy jsou následující: *Versuch einer mathematisch-physikalischen Wärmetheorie* (v Heidelberku 1851); *Zur physikalischen Begründung der Physiologie und Psychologie* (tamt. 1852); *Ueber die Gesetze, nach welchen die Einwirkung der Säuren auf Rohzucker stattfindet* (v Poggendorf's Annalen 1850); *Ueber das Molecular-drehvermögen der Substanzen* (tamt. 1850); *Ueber die Diathermansie des Glases bei verschiedenen Wärme-temperaturen* (tamt. 1852) a j.

Wilkowski Kašpar, polský spisov., medik a knihtiskař, jenž žil v XVI. stol. a byl muž nemálo učený. Narozený z rodičů ariánských přešel později na víru katolickou a odebral se na lékařská studia do Němec. Po návratu svém do Polsky byl nejprv lékařem Lublinským, později dvorním lékařem knížete Mikuláše Radziwilla a konečně majitelem knihtiskárny ve Vilně. V literatuře polské znám jest z následujících děl, psaných pěkným jazykem a své doby vážených: *Przyczyny nawrócenia do wiary powszechnej od sekt Nowokrzczeńców Samosateńskich* (ve Vilně 1583); *Dziesięć mocnych dowodów, przekład z Edmunda Kampiana* (tamt. 1584) a *Desiderosus albo ścieżka do miłości Bożej* (tamt. 1589).

Will Heinrich, lučebník a spisovatel, nar. se 8. pros. 1812 ve Weinheimu v Badensku, dosáhl po odbytých studiích universitních hodnosti doktorské z filosofie na vysokých školách v Giessenu r. 1839, kdež byl potom soukromým docentem a od r. 1845 prof. lučby. Krátkou dobou zaměstnán byl asistentem téhož předmětu u prof. Gmelina v Heidelberce. Z četných a v ohledu vědeckém důležitých spisů jeho uvádíme tyto: *Neue Verfahrungsweisen zur Prüfung der Potasche und Soda* usw. (společně s C. R. Freseniem, v Heidelberku 1843); *Anleitung zur qualitativen chemischen Analyse* (v četných vydáních a překladech na jazyk holandský, francouzský, anglický a španělský, tamt. 1846); *Zusammensetzung des Chelidoniums und Jervins* (v Liebig's Annalen 1840); *Darstellung der Veratrumsäure-Aethers* (tamt. 1841); *Neue Methode zur Bestimmung des Stickstoffs in organischen Verbindungen* [illegible] rentrappem, tamt. r. t.); *Ueber die Constitution* [illegible] *ätherischen Oels des schwarzen Senfs* [illegible] *Ueber das Vorkommen von arseniger Säure und* [illegible] *deren Metallsäuren in Mineralwässern* [illegible] *Zur Theorie der Constitution organischer Verbindungen* [illegible] (tamt. 1854); *Untersuchungen einiger Verbindungen des Senföls-Schwefelwasserstoffs* (tamt. [illegible] *zur Kenntniss der Krokonsäure* (tamt. 1861); [illegible] *dungen des Nikotins mit Chlorbenzoyl* (tamt. [illegible]

Willard Joseph, kněz a spisovatel [illegible] nar. se 29. pros. 1738 v Biddefordu, † 25. [illegible] v Novém Belfordu. Odbyv studia theologická [illegible] sáhnuv doktorátu theologie postupoval W. v [illegible] nostech velmi rychle, až se stal presidentem [illegible] versity v Cambridge. Z jeho spisů uvádíme [illegible] dující: *Method of finding the altitude and* [illegible] *of the nonagesimal degree of the ecliptic* [illegible] *Americ. Academ.* 1785); *Table of the* [illegible] *equal altitude for the latitude of the* [illegible] *bridge* (tamt. r. t.); *Observations on the* [illegible] *Mercury over the Sun's disc 1782* (tamt. [illegible]

Wille 1) Christoph Ludvík [illegible] horní rada a spis., nar. se 25. dn. 1759 v [illegible] studoval hornictví a byl nejprvé [illegible] svém rodišti, načež brzy podnikl [illegible] konských, kde navštívil veškerá [illegible] hornická. Po svém návratu stal se pak r. [illegible] špektorem slévárén při železárnách [illegible] ských a r. 1791 horním radou v [illegible] zději pak jmenován tajným horním [illegible] dorfu. Z jeho četných spisů vynikají [illegible] mnohé velmi chvalně, zakládajíce se na [illegible] a původních bohatých a praktických [illegible] spisovatele. Zde z nich připomínáme [illegible] *Ueber die Wirkung des Feuers auf eine* [illegible] *art* (v *Göttinger Magazin etc.* 1782); [illegible] *senhütte in Steyermark* (tamt. r. t.); [illegible] *am Erzgebirge in Steyermark* (1784); [illegible] *Metallkörnern und metallischer Kupfer*[illegible] *versuchen* (v Crell's *Annalen* 1785); [illegible] *sprung der blauen Farbe der* [illegible] 1799); *Von den im Oberharz* [illegible] *Waschwerken* (1799) atd. W. † v [illegible] 1846. — 2) August von W., (v. hl. d.) [illegible] v Kaselu. Z novějších prací tohoto [illegible] jmenujeme: *St. Hubertus, Sedlák* [illegible] *ční víno v klášterním sklepě*, kterýž [illegible] zdařilý i co do stránky architektonní [illegible]

Willems Florentin (v. hl. d.), [illegible] nar. se r. 1824 (ne 1816) a žije [illegible] říši. Anglický vyslanec v Bruselu sir [illegible] motar razil mu první dráhu k umění. [illegible] obrazy výtečného tohoto umělce [illegible] *dáma, Vyznání lásky, Vstříček* [illegible] *zbožím, Návštěva u krejčovské dílny*, [illegible] 1860 obdržel kříž čestné legie.

Willewalde Gottfried, současný [illegible] r. 1848 prof. malířství na akademii [illegible] Mezi jeho obrazy vynikl v poslední [illegible] obraz představující *Odhalení pomníku* [illegible] za kterýž dostal od císaře Ruského [illegible] obraz *Pokoření Šamylovo*.

Williams 1) Samuel, spis. [illegible] 4. kv. 1743 ve Walthamu (Massachusetts) [illegible] theologii, a stal se později prof. [illegible] sofie na universitě v Cambridge. † v [illegible] 2. led. 1817. Z jeho znamenitých [illegible] zaznamenati dlužno: *Experiments* [illegible] *meteorolog. observations made at Bradford* [illegible] *land) in 1772* (ve zprávách americké [illegible] lečnosti 1785); *On the latitude of the* [illegible]

Cambridge, with observation on the variation and dip of the magnetic needle (v *Mem. Americ. Acad.* 1785); *Account of a very uncommon darkness in the states of New-England*) a t. d. — 2) **Samuel W.**, (v. hl. d.), dřevoryjec, nar. se 1798 v Colchesteru. Vzdělání nabyl ve svém rodišti a odebral se teprv 1822 do Londýna, kde talent jeho mnohého uznání docházel. Mimo v hl. díle uvedené práce jeho jmenujeme ještě: ilustrace k *Robinsonu Crusoë*, k denníku Honeovu, k Tassovým básním a j. † 1858. — 3) **Penry W.** (v. hl. d.), současný malíř v Římě, nar. se na počátku XIX. stol. v Merthyr Tydvilu v Anglii a vystavil první svoje práce (podobizny a krajinomalby) r. 1824. R. 1827 odebral se do Itálie, kde se věnoval zcela obrazům italských krajin, architektur a mravů. První jeho větší práce v tomto směru byl obraz představující *křest v Ariccii;* později maloval *Plavce na řece Nynfě; Slib* (1872); *Pastýř koz v Campagni; Krajina u Olevano* (1848); *U studně Gaetanské* a pravý obdiv vzbuzující obraz *Mše žencû v Campagni* (1860). — 4) **Alfred W. W.**, současný malíř krajin a předmětů námořských. Jeho krajiny vynikají velikou věrností dle přírody a pěkným střídáním se světla a stínu. Pěkný dojem činí zejména jeho hornaté krajiny a lesy. Z obrazů jeho jmenujeme: *Lesní krajina v Surreyi.* — 5) **Haynes W.**, současný malíř genrových obrazů v Anglii. Hlavní studia svá konal mezi lidem v Španělsku, odkud se v posledních letech do Anglie vrátil. Obrazy jeho mají vesměs duchaplný, mužný sloh, a jmenujeme z nich: *La peinadora* (Česající se dívka) a *La feria* (výroční trh).

Williamson Alexander William, lučebník a spisovatel, nar. se 1. kv. 1824 ve Wandsworthu u Londýna, dosáhl doktorátu z filosofie a stal se později prof. praktické chemie na University-College v Londýně. Studia svá universitní v oboru přírodnickém a lučebnickém odbyl W. v Giessenu. Z jeho literárních prací zaznamenáváme následující: *On the decomposition of oxydes and salts by chlorine* (v *Mem. chem. Soc.* 1843—45); *Some experiments on ozone* (tamt.); *On the blue compounds of cyanogen and iron* (tamt. 1845—48); *Theory of etherification* (v *Quart. Journ. chem. Soc.* 1852); *On the praeparation of propionic and caproic acids* (tamt. 1853); *On the decomposition of sulphuric acid by pentachlorid of phosphorus* (1854—55) atd.

Willigen, van der, Volkert Simon Maarten, mathematik a spisovatel, nar. se 9. kv. 1822 v Roecanje (v již. Holandu), byl po odbytých studiích v letech 1847—48 učitelem mathematiky na gymn. v Amsterodamě, načež stal se prof. mathematiky na Athenaeum illustre v Deventeru. Literární práce W-ovy požívají jména chvalného, vynikajíce četnými, zvlášť důmyslnými vynálezy. Zde z nich uvádíme následující: *Over eene optische Illusie, waar bij het Regeoerd* (v *Verslagen en Mededeeling. d. Kon. Acad. v Wet. I.* 1854); *Over het in lagen verdeelte licht in het electrische Ei* (tamt. 1856); *Over het electrische Spectrum* (4 články, tamt. 1858); *Over de kleur eener Lauw aangelopen stalen veêr in gepolariseerd licht* (tamt. t. r.); *Over de kleuren van gemendge plaatjes* (tamt. 1860) atd.

Willich Caesar (v. hl. dílo), současný malíř. První studia svá počal umělec tento r. 1843 na Berlínské akademii pod Schlesingerem; na to odebral se r. 1846 do Mnichova, kde se přidal k Schornovi, v jehož dílně první svůj větší obraz maloval. Politické události let 1848 a 1849 přiměly jej k tomu, že se zdržoval po nějakou dobu ve Švýcarsku. Roku 1850 odebral se do Belgie a studoval několik let v Antverpách, načež navštívil Paříž, kde 3 léta sústal a nějaký čas též dílnu Couturovu navštěvoval. R. 1858 podnikl cestu do Itálie, kde zejména v Římě až do r. 1861 setrval, načež se usadil trvale v Mnichově. Z obrazů jeho pozdějších jmenujeme: *Duchovní soud z doby soudů o čarodějnicích;* v nejnovější době maluje W. s velikým zdarem nahé mythologické figury, z nichž jmenujeme: *Spící Nymfa, Mladý Faun, Odpočívající Amazonka* a *Nymfa ryby chytající*..

Willing Friedrich Adolph Heinrich, spisovatel v oboru mathematiky znamenitě vynikající, nar. se 8. ún. 1805 v Poznani, studoval v Berlíně a dosáhl na tamější universitě hodnosti doktorské z filosofie r. 1834. Na to stal se privátním učitelem mathematiky a fysiky v Berlíně. Z jeho spisů uvádíme nejrozšířenější, jako: *Die Wissenschaft der Mathematik nach historisch-praktischer Methode* (v Berlíně 1838); *Lehrbuch der Analysis* (tamt. 1845); *Allgemeine Zahlenlehre* (tamt. 1851) atd.

Willis Robert, prof. a spisovatel, nar. se 27. ún. 1800 v Londýně, studoval theologii, zabývaje se zároveň horlivě vědami přírodními. R. 1837 stal se prof. fysiky na universitě Cambridgské. W. jmenován byl za veliké zásluhy své o zvelebování a šíření věd přírodních členem král. akademie věd v Londýně a společnosti filosofické v Cambridge. Z jeho důkladných spisů uvádíme zde tyto: *An attempt to analyse the automaton chess player of Dr. Kempelen* (v Londýně 1821); *Remarks on the architecture of the middle ages, especially of Italy* (v Cambridge 1835); *Principles of mechanism* (v Londýně 1841); *Architectural nomenclature of middle ages* (v Cambridge 1844); *A system of apparatus for lectures on mechanical philosophy* (v Londýně 1851); dále psal W. množství článků vědeckých do časopisů odborných.

Willmore James Tibbits (v. hl. d.), mědiryjec, nar. r. 1800 (ne 1805) v Bristnald's Endu u Birminghamu. V 14. svém roce dostal se do učení k vynikajícímu ryjci Radclyffovi v Birminghamu, a odebral se později do Londýna, kde se u Karla Heatha dále vzdělal. První jeho znamenitější rytina byl *Byronův sen* dle Eastlakea. Dle Turnera ryl mimo již v hlavním díle uvedené: *Italka, Cap Colonna při svitu měsíce, Dover, Benátky, Putování Child Harolda;* dle Landseera *Návrat s honu, Žně v horách* a j. † 1863.

Willroider Josef, současný malíř krajin, nar. 1838 v Běláku. S počátku byl truhlářem a věnoval se od r. 1860 v Mnichově umění malířskému, nepřidržel se však žádného mistra. Vzdělání své dokonal na cestách po Bavorsku, Štýrsku, Korutansku, Krajině a Holandsku. Jeho krajiny jsou v skladbě i v provedení velmi zdařilé a koloritu jasného, příjemného. Jmenujeme z nich: *Krajina z horního Bavorska* a *Krajina z okolí Mnichova.*

Wilson 1) Alexander, hvězdář a spis., nar. se v St. Andrewsenu r. 1714, † v Glasgově r. 1786. Po odbytých studiích byl W. nejprvé farmaceutem ve svém rodišti, načež r. 1763 dosáhl doktorátu z mediciny, avšak nevěnovav se praxi lékařské zabýval se tím pilněji hvězdářstvím a vědami spřízněnými; i vynikl pak v oboru tomto tak znamenitě, že povolán byl za profesora praktické astronomie na vysokých školách v Glasgowě. Ze spisů jeho chvalně známých připomínáme následující: *On the transit of Venus 1769 June 3.* (ve *Philosoph. Trans.* 1769); *Extreme cold at Glasgow 1768* (tamt. 1771); *An improvement proposed in the cross wires of telescopes* (tamt. 1774); *On the nature of the solar spots* t. 1783) atd. — 2) **John W.**, malíř krajin a předmětů námořských, nar. 1774 v Ayru. Umělec tento byl

své doby prvním malířem námořským v Anglii, jemuž se zejména dobře dařilo napodobování pohybů vln a různých barev vody. Za svou *Bitvu u Trafalgaru* obdržel odměnu od British Institution. † 1855. — 3) Andrew W., malíř a sběratel uměl. památek, nar. se 1780 v Edinburku. Nejprv studoval pod Nasmythem a vstoupil pak do král. akademie. Po vyučení odebral se několikráte do Itálie a koupil tam r. 1803 mnohé obrazy starších mistrů, mezi nimiž též Rubensova *Mejdlíře s hadem*, kterýž obraz se nalézá nyní v národní galerii v Londýně. Za svého pobytu, v Janově stal se W. členem ligurské akademie umění a procestoval r. 1806 Německo. Čas od času pak vystavoval své obrazy, zejména krajinové v Lond. akademii. R. 1808 stal se profesorem na vojenské akademii v Sandhurstu, vzdal se však toho místa opět brzy a odebral se do Skotska, kde se stal mistrem Trusteeské akademie. R. 1826 cestoval znovu do Itálie a žil delší dobu v Římě, ve Florencii a v Janově, kde maloval množství výtečných krajin, které však z větší části v Itálii zůstaly. V Janově koupil 27 obrazů Van Dyckových pro Anglii, kamž se vrátil r. 1847 a kde již r. 1848 zemřel. Jeho krajiny vynikají provedenou elegantní kresbou a klasickou formou, tak že W. nezřídka skotským Claude Lorrainem nazýván byl. Z obrazů jeho jmenujeme: *Italský přístav* a *Frith of Forth*.

Wilton Josef, sochař, nar. 1722 v Londýně. První svá studia konal u Laurenta Delvauxe v Neville v Brabantsku, pak odebral se do Paříže, kde pracoval při akademii návodem Pigalla, a r. 1747 do Říma. Zde obdržel r. 1750 na akademii zlatou jubilejní medalii, a zhotovil mnohé velmi zdařilé kopie antických soch a poprsí. Po svém návratu do vlasti stal se ředitelem galerie vévody Richmondského a řezbářem královských povozů, v kterémž postavení modeloval korunovační vůz krále Jiřího III. První jeho větší dílo byla *Smrt generála Wolfe* pro opatství Westminsterské, pak pomníky *admirála Holmesa*, hraběte a hraběnky *Montrathových*, *Štěpána Halesa*, *Jiřího III.* (pro bursu), a poprsí *Bacona*, *Cromwella*, *Newtona*, *Swifta*, *Wolfe*, *Chathama* a *Chesterfielda* (pro Britské museum). Při těchto všech jinak velmi zdařilých pracích byl W. přece větším mistrem jako kopista antiky, pro kterou měl velmi vyvinutý smysl. W. byl jedním ze zakladatelů král. akademie a † 1803 v Londýně.

Winck L., sochař v Hamburku. Umělec tento vytesal sochy *apoštolů* a sochy *evangelistů* pro Mikulášský chrám v Hamburku, jakož i sochu prvního luteránského kazatele *Bugenhagena* v Hamburském chrámě sv. Mikulášském. W. byl sekretářem Hamburského spolku umělců a † 1866.

Winckler 1) Karl Ludvík Gottlob, učenec něm., dosáhl na vysokých školách v Halle hodnosti doktorské z filosofie a stal se pak observatorem na tamější hvězdárně. V literatuře znám je následujícími spisy: *Tafeln zur Reduktion der Barometerstände* (v Halle 1820); *Stereographischer Entwurf des gestirnten Himmels u. s. w.* (tamt. 1822); *Das Kopernikanische Weltsystem nach den neuesten Bestimmungen* (tamt. r. t.); *Tabelle für den Quadratinhalt aller Bottiche* (tamt. 1825); *Tafeln zur Berechnung der Höhen aus beobachteten Barometerständen* atd. — 2) Ferdinand Ludvík W., lékárník, nar. se 28. list. 1801 v Heringenu u Nordhausu, zařídil sobě co doktor filosofie a magister farmacie závod lékárnický v Zwingenberku a byl později jmenován dvorním lékárníkem. Z jeho spisů zaznamenáváme: *Lehrbuch der pharmaceutischen Chemie und Pharmakognosie* (2 díly, v Lipsku 1831—33). W. založil a vydal společně s J. E. Herbergem výborný sborník *Jahrbücher für Pharmacie und* [illegible] *Fächer*, kamž výtečnými pracemi horlivě [illegible] přispíval. — 3) Anton W., mathematik [illegible] nar. se 3. srp. 1821 v Riegeln [illegible] doktorem filosofie a od r. 1847—51 prof. [illegible] thematiky a geodaesie na polytechnice [illegible] R. 1853 stal se prof. praktické geometrie [illegible] situačního na technice Brněnské, odkudž [illegible] volán byl za prof. vyšší mathematiky [illegible] ve Štyrském Hradci. Ze spisů jeho jmenujeme [illegible] *die Reduktion doppelter Integrale auf* [illegible] (v Crelle's *Journal* 1833); *Transformation* [illegible] *Integrale auf Quadraturen* (tamtéž); [illegible] *über einige Formeln der Geodaesie* (v [illegible] Witzschel's *Zeitschrift für Mathematik* [illegible] *Ueber die mittleren Fehler der Kett*[illegible] 1861); *Ueber das Problem der vier Punkte* [illegible] *wendung des Messtisches* (ve zprávách [illegible] demie věd 1855); *Neue Theoreme zur Lehre* [illegible] *bestimmten Integrales* (tamt. 1855); [illegible] *Sätze zur Theorie der Reihen* (1860) atd.

Winda (též Wuinda) Pavel, [illegible] v Nizozemsku v druhé polovici XVI. stol. [illegible] katolických, kteří byli nemálo zámožní [illegible] k tamním rodinám patricijským a erbovním. [illegible] cvičil se záhy v umění literním a zvláště [illegible] kladně v hudbě a zpěvu, jmenovitě v hraní [illegible] hany, a proslul uměním tím v [illegible] r. 1570 povolán jest za varhaníka k dvoru [illegible] do Vídně a přišel potom ke dvoru cís. [illegible] do Prahy, kdež žil pak mnoho let. W. [illegible] velmi platně k zvelebení instrumentální [illegible] hudby církevní v Praze a předkem také k [illegible] spolku čili bratrstva hudebního při chrámu [illegible] Těla na Novém Městě Praž. Bratrstvo [illegible] jest s přivolením papežským a císařským [illegible] protektorem jeho byl tehdy sv. pán z [illegible] president rady říšské a nejv. maršálek [illegible] a mezi členy jeho čteme nejvzácnější [illegible] a světské v Praze tehdáž přebývající, kteří [illegible] scházeli každý čtvrtek zrána v chrámu [illegible] kdež provozována mše slavná, při níž [illegible] výše čtyřiceti umělců hudebních [illegible] zených. W. byl tehdáž v přátelském [illegible] kými muži učenými a umělci domácími a [illegible] nými, jmenovitě se slavným hudebníkem [illegible] Chymarhaeem, básníkem Karolidesem, [illegible] nem a j., jakož i dosnal přízně dvora [illegible] tehdejších katolických velmožů českých, [illegible] i říšských. W. byl pro své služby [illegible] mosti vzácné majestátem cís. Rudolfa II. [illegible] dátum na hradě Praž. dne 26. čce 1581, [illegible] stavu šlechtického, při čemž přirozený erb [illegible] rozhojněn. W. zdělal rozličné skladby [illegible] z nichž některé přeložil jeho Chymarhaeus [illegible] vydal. Bohužel však o tom, kdy a kde [illegible] umělec hudební smrtí sešel, nemáme zprávy [illegible]

Winston Charles, malíř na skle, nar. [illegible] Farninghamu v Kentsku. Studia konal v [illegible] kde také byl upozorněn na malířství [illegible] rémž oboru umění se pak sám pokusil. [illegible] práce byla zdařilá malba malého okna [illegible] jeho rodiště. R. 1845 stal se advokátem, [illegible] však velikou část prázdných chvil [illegible] praxe malířství na skle, a složil r. 1847 [illegible] svých dlouholetých studií ve spisu o [illegible] umění jednajícím. † 1864. Po jeho smrti [illegible] archaeologický institut angl. 700 kreseb [illegible] pozůstalosti, kteréž veskrz i co do formy i [illegible] velmi krásně provedeny byly.

Winterhalter Frant. Xaver (v. Dl. 4.) [illegible] 1873 ve Frankfurtu n. M. Z nejnovějších, [illegible]

legancí a koloritem vynikajících podobizen tohoto umělce jmenujeme ještě: *císařovny Alžběty, arcikněžny Žofie, kněžny Metternichové*, zejména pak zdařilou podobiznu císaře *Františka Josefa I.* Za své zásluhy obdržel W. v poslední době komandérský kříž řádu Františka Josefa a komturský kříž virtemberské koruny.

Winthrop John, prof. mathematiky a spisov., nar. r. 1715 v Massachusetsu, studoval přírodní vědy, hlavně pak mathematiku a fysiku, a získal si záhy tak hlubokých a rozsáhlých vědomostí v oboru těchto věd, že povolán byl za prof. mathematiky a později též fysiky na Haward-College v Cambridgi u Bostonu. W. byl členem král. akad. věd v Londýně. † v Cambridge 3. kv. 1779. Ze spisů jeho uvádíme: *Lectures on earthquakes* (v Londýně 1755); *Lectures on comets* (tamt. 1759): *Cogitata de cometis* (tamt. 1767); *Letter concerning the longitude of the place of observation and the equation of time when found by equal altitudes* (v *Philosoph. Transact.* 1764); *On the retardation in the times, of this transit, occasioned by the aberration and remarks made 1786 during a tour to lake Champlain* (1793) atd.

Wiser David Friedrich, učenec něm., nar. se r. 1802 v Zurichu, studoval na universitě tamější a dosáhl hodnosti doktorské z filosofie. Jsa majetným nepřijal mu nabízených veřejných úřadů a žil ve svém rodišti co soukromník. Z jeho chvalných spisů naznamenati dlužno tyto: *Oryktognostische Beobachtungen in den Alpen* (v *Leonhard und Brown's Jahrbuch* 1838); *Beiträge zur mineralogischen Kenntniss des Schweizerlandes* (tamt. 1839); *Ueber ein Mineral im Dolomit des Binnenthals* (tamt. r. t.); *Fernere Nachrichten über schweizerische Mineralien* (tamt. 1840—46) atd.

Wislicenus 1) Johannes, lučebník a spis., nar. se 24. června 1835 Kleineichstedtu u Querfurtu, dosáhl po odbytí universitě hodnosti doktorské z filosofie, stal se r. 1860 privátním docentem na polytechnice Curišské a r. 1864 prof. lučby na školách industrialních tamtéž. Ze spisů jeho uvádíme následující: *Theorie der gemischten Typen* (v Berlíně 1859); *Ueber ein basisches Zersetzungsprodukt des Aldehydammoniaks* (společně s W. Heintzem, Poggendorff's *Annalen* 1858); *Ueber die Gänsegalle und deren Zusammensetzung durch Taurocholsäure* (tamt. r. t.); *Kritische und theoretische Untersuchung über das Glycerin* (1859); *Beiträge zur Theorie der polyatomen Alcohole* (r. t.) atd. — **2)** Hermann W. (v. hl. d.) stal se r. 1866 professorem ve Výmaru a členem tamější umělecké akademie.

Wiśniewski 1) Vincent, hvězdář a spisov., nar. se v Polsku r. 1781, byl prof. astronomie na universitě v Petrohradě zastávaje zároveň ředitelství tamější hvězdárny. † 1. čna 1855 v Petrohradě. Spisy W-ho vyznamenávají se znamenitým a bezpečným pozorováním úkazů hvězdářských i meteorologických. Z nich uvádíme následující: *Observationes Cereris, Junonis, Saturnis, Uranique habitae in specula acad.* (v *Nov. acta Acad. Petropol.* 1806); *Mesure de la hauter du mont Elbrus* (v *Mém. Acad. St. Petersb.* 1816); *Diamètre de la lune déduit des occulations d'Aldebaran* (tamt. 1822); *Passage de la comète d' 1819 au méridien* (tamt. 1824). — **2)** Oskar W., současný kreslič a malíř genru v Berlíně. W. jest všestranný umělec, jenž zejména pěkné akvarely, výjevy z básníků, z dějin a ze života maluje, jako na př. *Sofie Charlotta a Leibnitz v parku Lützelburském*. Dle jeho kreseb jsou zhotoveny též pěkné převorytiny pro křesť. zpěvník evangelických obcí Mindenské a Ravensburské (1857), představující výjevy ze života Kristova.

Wissmann Heinrich Rudolf, učenec něm., nar. se 23. pros. 1815 v Meensenu u Gotink, kdež odbyl studia gymnasialní i universitní a stal se doktorem filosofie. Jsa velkostatkářem žil na svém panství ve Wissmannhofu u Mündenu v Hanoversku. V literatuře znám je W. mnohými velmi zdařilými spisy, jež svědčí o velikém nadání a píli spisovatele. Z nich uvádíme následující: *Beiträge zur Geognosie und Petrefaktenkunde des südöstlichen Tirols, vorzüglich der Schichten von St. Cassian* (společně s hrabětem Münstrem a dr. Braunem (v Bairuthu 1841); *Beiträge zur Geologie des Odenwaldes* (v *Leonhard v. Bronns' Jahrb.* 1839); *Versuch einer Erklärung der erratischen Blöcke in der Schweiz* (tamt. 1840); *Versteinerungen im Muschelkalk* (tamt. 1842) atd.

Wistar George, mathematik a spisovatel, nar. se r. 1628, byl dlouhá léta soukromým učitelem počtů v Londýně, načež stal se prof. mathematiky a prvním učitelem na škole námořnické v Portsmouthu r. 1783. Ze spisů jeho dlužno zaznamenati: *Experiments and observations on evaporations in cold air* (v *Transac. Americ Soc.* 1793); *Exper. on evaporation* (tamt. 1799) a j.

Withering William, lékař a spisovatel, nar. se r. 1741 ve Willingtonu (Shropshire), studoval medicinu na universitě v Edinburku a dosáhl r. 1766 doktoratu z lékařství. Od r. 1774 usídlil se W. co znamenitý lékař praktický v Birminghamu. Král. akademie věd v Londýně jmenovala ho členem svým. † 6. říj. 1799 v Larchesu u Birminghamu. Z jeho četných a důmyslně pracovaných spisů uvádíme následující: *On different marls from Staffordshire* (ve *Phil. Tr.* 1773); *Analysis of the Rowley-rag and the Toadstone from Derbyshire* (tamt. 1782); *Chemical experiments on the terra ponderosa* (tamt. 1784); *Some extraordinary effects of lightning* (tamt. 1790) a j.

Witherington William Frederick (v. hl. dílo). Z jeho pozdějších obrazů jmenujeme: *Žně* (1846): *Ochranu před poledním sluncem; Snídaní na poli* (1849) a jeden z nejpěknějších jeho obrazů *Venkovskou poštovní kancelář* (1853). Obrazy jeho líčí velmi trefně život a spůsoby Angličanů a vynikají zdravým koloritem. † 1865.

Witte Karel, polský spisovatel, nar. se 1814, studia konal na lyceu v Křemenci, byl pak privátním učitelem a zřídil si chlapecký pensionat ve Varšavě. R. 1862 vstoupil do státní služby a stal se konečně inšpektorem gymnasia v Kielcích. V letech 1838—1841 vydával novoroční almanach pod názvem *Pamiętnik sceny warszawskiej* (4 svaz.). Později byl vydavatelem a redaktorem *Gazety powszechnej*, vycházející ve Varšavě, ku kteréž dodával *Pamiętnik literacki* ze svého vlastního péra. Od r. 1843 vydával pak z vlastní svojí tiskárny *Dziennik krajowy*, kterýž sám redigoval. Při tom uveřejňuje ve Varšavských časopisech rozličné články kritické, z nichž o sobě vyšly tiskem ještě *Gawędy pedagogisme* (ve Varšavě 1866).

Wittig (ne Wittich, v. hl. d.) August, současný sochař a professor na akademii v Düsseldorfu. Z nejnovějších prací tohoto umělce uvádíme: *Žnečku; sochu Descartesovu* pro budovu akademie v Pešti, ušlechtilé skupení *Hagar a Ismael;* dále relief *Uložení Krista do hrobu* a reliefy na Lipském městském divadle, představující *Průvod Bacchův a Cererin.* R. 1869 obdržel W. řád červeného orla 4. třídy.

Wittich, Heinrich von, výtečný fysiolog, nar. se v Kodani 21. září 1821, stal se po odbytých studiích universitních doktorem mediciny a pak prof. fysiologie a ředitelem fysiologického ústavu v Královci. Z literárních prací jeho uvádíme tyto: *Neue Methode der Scheidung des Haematins vom Globulin*

(v Erdmann's *Journal für praktische Chemie* 1854); *Ueber den Einfluss des galvanischen Stromes auf Eiweisslösungen und Eiweissdiffusion* (tamt. 1858); *Ueber die grüne Farbe der Frösche* (v Müller's *Archiv* 1854); *Der Metallglanz der Fische* (tamt. r. t.) a t. d.

Wittmer Jan Michal (v. hl. d.), současný malíř histor. obrazů v Římě. Roku 1867 maloval umělec tento v přísném slohu *Kořeni se Panně Marii* a rok na to *Narození sv. Jana Křtitele*, kterýž obraz se dostal do nové pinakotheky. Mezi nejnovějšími jeho obrazy vynikají alegorie představující *nordickou poesii* a *Průvod Derwišů*.

Wivell Abraham, malíř podobizen v Londýně, nar. 1786 v Marlybonu. Jako hoch konal práce nádenické, vstoupil pak do učení k jednomu vlásenkáři, a počal r. 1806 sám malovati miniatury barvami vodovými. Za doby tak zvaného Catostreetského spiknutí podařilo se mu pomocí jednoho strážníka malovati podobizny všech spiklenců, kteréž veliký měly odbyt. R. 1820 navrhl podobiznu královny *Karoliny*, jak přijímala s balkonu blahopřání lidu, a návrh tento se mu tak povedl, že později královna sama dala od něho svou podobiznu malovati. Za doby processu proti královně maloval podobizny všech delnějších osob, které v tomto processu měly účastenství, zejména lordů *Broughama, Denmana, Lyndhursta*, vévod *Yorkského, Glocesterského* a *Clarence*, *Jiřího IV.*; a asi 200 členů parlamentu. R. 1825 kreslil Stratfordské poprsí *Shakespearovo*, kterouž kresbu ryl Agar do ocele. Při té příležitosti vydal též r. 1827 spis o pravosti a osudech jednotlivých za pravé vydávaných podobizen Shakespearových, kterýmž si mnohou mrzutost způsobil. † 1849.

Wleugel Petr Johann, dánský důstojník, nar. se 9. srp. 1766 v Kodani, vstoupil do vojska královského a postupoval v hodnostech až na kontreadmirala. W. byl za zásluhy své o vědu jmenován členem král. akademie věd v Kodani roku 1813. † 29. kv. 1835 tamt. Z jeho spisů jmenujeme následující: *Lärebog i de matematiske Videnskaber for de K. Soe-Cadetter* (v Kodani 1830); *Formodning om at Magnetnaalen her i Kiöbenhaven har naet sit Maximum af vestling Afrigmining* (v Dansk. Vid. Selsk. Skrift 1828); *Förslag om Magnetnaalen kan sikkres mot Jernets Paavirkning* (tamt. r. t.) atd.

Wöckel Johann Simon Lorenz, mathematik, nar. se 27. kv. 1807 v Pegnici a byl pak r. 1836 prof. mathematiky na gymnasium v Norimberce. W. má velké zásluhy o školství střední, kterémuž poskytl mnohou velmi praktickou knihu učební z oboru mathematiky a geometrie. Školní spisy W-ovy byly velmi rozšířeny a na četných ústavech vládami zavedeny. Z ostatních jeho prací literárních zaznamenáváme: *Ueber die Halley'schen Kometen* (v Norimberce 1836); *Die Sonne und ihre Flecken* (tamt. 1846); *Die Lehre von der Wärme* (tamt. 1847).

Wöhler Friedrich, učenec něm., nar. se 31. čce 1800 v Escherheimu u Frankfurtu. Na universitě v Heidelberce byl r. 1823 za doktora mediciny povýšen, načež pracoval v laboratoři prof. Berzelia. R. 1825 stal se učitelem lučby na městské průmyslové škole v Berlíně, později povolán pak za prof. téže vědy na universitu v Gotinkách. Od r. 1860 byl W. také vrchním inšpektorem lékáren v býv. království Hanoverském. Král. akademie věd v Berlíně jmenovala jej r. 1855 členem svým. Z jeho prací literárních, z nichž mnohé původním bádáním a důmyslnými zkouškami zvláště se vyznamenávají, uvádíme následující: *Grundriss der Chemie* (2 díly, v Berlíně 1833, spis ten vyšel v 11. vydáních a byl přeložen na jazyk anglický, francouzský, holandský, švédský a dánský); *Mineralanalyse in Beispielen* (v Gotinkách 1861); *Ueber das Selen in einem* [illegible] *Fossile u. s. w.* (v Gilbert's *Annalen* 1821); [illegible] *die eigenthümliche Säure, welche entsteht,* [illegible] *von Alcalien aufgenommen wird* (tamt. 1822); [illegible]*suchungen über das Wolfram* (v Poggendorff's [illegible]*len* 1824); *Wirkung des Palladiums auf die* [illegible]*geistflamme* (tamt. 1825); *Neue Art* [illegible] *Bildung der Ameisensäure* (tamt. 1829); [illegible] *cinelles Jodkalium und Phosphorsäure* (v Liebig's [illegible]*nalen* 1841); *Ueber die Löslichkeit des* [illegible] *coagulirten Albumins im Wasser* (tamt. 184[illegible]); [illegible]*merkungen über den Diamant* (tamt.); [illegible] *der Gegenwart von Harnstoff in der Glas*[illegible] *des Auges* (tamt. 1848); *Bemerkungen* [illegible] *chemischen Verfahren bei Arsenikvergiftungen* [illegible] 1849); *Ueber die Löslichkeit der Knochen* [illegible] (tamt. 1856) a v. j.

Wöldike Jeremias, slavný mathematik, [illegible] v Kodani 10. srp. 1736, † tamt. 21. kv. 18[illegible]. [illegible] studiích svých věnoval W. hlavně péči [illegible] rodním, pak ale oblíbil si mathematiku, [illegible] s horlivostí neunavnou pěstoval. R. 1766 [illegible] byl za prof. téhož předmětu na rytířské [illegible] v Soroe, odkud r. 1787 povolán byl za [illegible] mathematiky na universitu v Kodani. Z [illegible] důležno uvésti: *De natura calculi* [illegible] (v [illegible]veru 1760); *Einige Universitätsprogramme* [illegible] *libella* (1792); *De tabulis logarithmicis* (17[illegible]); [illegible]*blema de describendo circulo, qui datas* [illegible] *transversa occurrendo tangat* (1799) a j.

Würndle von Adolsfried (v. hl. d.). [illegible] novějších obrazů tohoto umělce uvádíme [illegible] představující výjevy ze života Kristova [illegible] kapli Ambraské u Inšpruku a velmi živě a [illegible] provedený obraz *Přechod Hannibalův přes Alpy*. [illegible] díla jmenovaná *Palestinská krajina* [illegible] gusta W-a, nýbrž od jeho bratra Edmunda, [illegible] vyniká jako malíř histor. obrazů [illegible] R. 1864 maloval Edmund W. k návrhu [illegible] starstva *Krajinu se Samaritánem*.

Wohnlich, současný malíř v Mnichově, [illegible] žák Filipa Foltze a maluje nejvíce výjevy [illegible] Frithiofské, pak motivy humoristické, jako *Satan a slezský pijdk*; tyto poslední však [illegible] zdarem. Podobizny umělce tohoto jsou [illegible] aleny, leč příliš realisticky pojaty.

Woldstedt Frederik, výborný hvězdář, [illegible] 22. bř. 1815 v Loohtea ve Finsku, studoval v [illegible]singforsu a byl r. 1844 za doktora filosofie [illegible] Později stal se prof. astronomie na universitě [illegible]singforské, kdež od roku 1852 zároveň [illegible] ditelství tamější hvězdárny. Z jeho literárních [illegible] jmenujeme následující: *De longitudine* [illegible] *geographica ope instrumenti universalis* [illegible] (v Helsingforsu 1845); *Die Höhen der* [illegible] *der Finnländischen Gradmessung über dem* [illegible]*rechnet* (v *Act. Soc. Fenn.* 1852); *Untersuchungen* [illegible] *Theilungsfehler des Reichenbach-Ertel'schen* [illegible] *kreises der Helsingforser Sternwarte* (tamt.); *Lösung der Aufgabe: Denjenigen Punkt* [illegible] *dessen Abstände von drei gegebenen Punkten* [illegible] *zusammengenommen ein Kleinstes sind* (tamt. 18[illegible]).

Wolff Emil (v. hl. díle **11**), současný [illegible] v Římě, utvořil v nejnovější době [illegible] a sochu *Rossiho* pro akademii Pešťskou [illegible]ckou sochu mésíce *Julia* pro uraňkové [illegible] Z jeho novějších ideálních figur [illegible] *Judita*, za to však se vytýká jeho [illegible] líčná sentimentálnost.

Wolfram Johann Ludwig, prof. [illegible] spisovatel, nar. se r. 1781 v Ludwigs[illegible] ním toku Mohanu, vstoupil po odbytých [illegible]

technických do státní služby bavorské co inženýr, a stal se později professorem stavitelství na polytechnice v Mnichově. Ze spisů W-ových uvádíme následující: *Vollständige Abhandlung über Kalk, Gyps und Mörtel* (v Kulmbachu 1812); *Vollständiges Lehrbuch der gesammten Baukunst* (3 díly, ve Štutgartu 1833). W. byl též pilným pracovníkem pro časopisy odborné, a většina jeho prací literárních vyskytuje se dílem v nich, dílem ve správách akademií věd.

Wollin Christian, lékař a spisovatel, nar. se r. 1730 v Cimbritshamu, dosáhl nejprvé magisteria z filosofie, načež vystudovav medicínu byl r. 1750 také za doktora v lékařství povýšen. Od r. 1756—1761 zastával W. adjunktské místo na medicinské fakultě v Lundu, načež se tam později stal též prof. lučby a farmacie. † 7. září r. 1798 v Oefverby Prestgard, Schonen. Ze spisů jeho chvalně známých připomínáme tyto: *Von der Verfälschung des Weins mit Bleiglätte* (v Altenburku 1778); *De astragio mangonisatis* (v Lundu 1777); *De atramentis sympatheticis* (tamt. 1778); *Om kemiens nytta i fysiken* (tamt. 1782); *De tartaro antimoniali* (tamt. 1788); *De principiis sanguinis humani* (tamt. 1793); *Corollaria nonnulla ex analysi aquarum mineralium* (tamt. 1794) a j.

Wood James, spis. mathem., nar. se v 2. pol. min. stol. ve farní osadě Bury (Lancashire), byl mistrem na St. Ihns-College v Cambridgi a později rektorem ve Freshwateru. † 23. dub. 1839 v Cambridgi. W-ova astronomická pozorování mají v literatuře odborné cenu skutečně vědeckou, a mathematické četné práce jeho, uveřejněné z větší části v časopisech odborných, vynikají rovněž badáním původním. Z nich uvádíme: *The principles of mathematics and natural philosophy* (4 díly, v Cambridgi 1795—99); *On the roots of equations* (ve *Philosoph. Trans.* 1798) atd.

Woodhouse James, lučebník a spisovatel, nar. se 17. list. ve Filadelfii, kdež také † 4. čna 1809. Po odbytých studiích universitních byl W. nejprvé asistentem, později pak prof. lučby na koleji ve Filadelfii. Z jeho důmyslných prací literárních uvádíme následující: *On the chemical and medical properties of the persimmon tree* (ve Filadelfii 1792); *On the combination of acids, bitters and adstringents* (tamt. 1793); *The young chemist's pocket companion* (tamt. 1797); *An Answer to Dr. J. Priestley's considerations on the doctrine of phlogiston and the decomposition of water, founded upon demonstrative experiments* (ve správách filosof. společnosti ve Filadelfii 1799) atd.

Woodmann Richard, malíř miniatur a ryjec v Londýně, nar. 1784, † 1859. Z vzácných rytin tohoto umělce jsou nejrozšířenější: *Rozsudek Pariův* dle Rubense, *Hrající si děti* dle Poussina a rozličné výjevy lovecké dle Marshalla a Coopera.

Woodward 1) John, lékař a spisov., nar. se 1. kv. 1665 v Derbyshire, † 25. dub. 1728 v Londýně. Odbyv na universitě v Cambridge medicinu a dosáhnuv v ní hodnosti doktorské praktikoval krátkou dobu při některých veřejných nemocnicích, načež ustanoven byl za profesora mediciny na Gresham College v Londýně. W. byl členem četných učených společností a král. akademie věd v Londýně. Z jeho spisů dlužno uvésti následující: *An essay towards a natural history of the Earth, and terrestrial bodies, especially minerals* (v Londýně 1695); *Naturalis historia telluris illustrata et aucta* (tamt. 1714; dílo to přešlo překladem na jazyk francouzský a německý); *Attempt towards a natural history of the fossils of England* (2 díly, tamt. 1728) atd. — **2)** S. W., sochař zvířat, nar. 1806 v Pershore ve Worcestershiru. Umění svému vyučil se u Abr. Coopera a učinil v něm tak rychlé pokroky, že již v 15. svém roce obrazy svoje vystavoval. Nejpěknější jeho obrazy jsou *Bitva u Worcesteru* a *Boj o korouhev*. I jeho krajinomalby byly zdařilé. † 1852. — **3)** Benjamin W., angl. architekt, byl přívržencem slohu gotického a zhotovil v tomto slohu množství výtečných nákresův. Později zbudoval velkolepé museum Oxfordské a † záhy r. 1861 na úbytě v Lyonu.

Woolner Tomáš (v. hl. d.), současný vynikající sochař v Londýně. Jeho poprsí při podobiznách jsou velmi zdařilá, leč mnohdy tak přehnány, že se rovnají téměř karikaturám. Z jeho mramorových soch v poslední době vynikly: *socha Macaulayova* pro universitu v Cambridge, *prince Alberta* pro Oxford a *Davida Sassoona* pro Bombay; pro porotní dům v Manchestru zhotovil úchvatnou sochu *Mojžíše, kráčejícího s hory Sinai* a 13 soch různých zákonodárců světa. Z ideálních jeho soch zasluhuje býti jmenována poetická socha *Ofelie*.

Worms Jean Jules, současný kreslič a malíř genrových obrazů v Paříži, jest žák Lafossa a pracuje v oboru látek z moderní společnosti. Mnohé z jeho pěkných genrových obrazů vzaty jsou ze života španělského lidu. Jmenujeme z nich: *Studně v Burgosu, Krčma v Asturii, Španělské dostihy, Podloudníci, Romance dle mody, Láska s překážkami* a j. W. zhotovil též množství kreseb pro ilustrované časopisy.

Wrede, Fabian Jacob baron, nar. se 9. říj. 1802 v Linköpingu, vstoupil do švédské služby vojenské a sice k dělostřelectvu, kdež stal se náčelníkem dělostřeleckého štábu, a později také velitelem nad dělostřeleckými ústavy. W. byl členem král. akademie věd ve Stockholmu. Ze spisů jeho připomínáme následující: *Försök att härleda ljusets absorption fran undulationstheorien* (ve *Vetensk. Akadem. Handl.* 1834); *Beschreibung eines neuen Multiplicators* (v Poggendorff's *Annalen* 1835); *Ueber die Beziehungen zwischen Spannkraft und Temperatur der Wasserdämpfe* (tamt. 1837); *Ueber die Geschwindigkeit der strahlenden Wärme* (tamt. 1841); *Ursächliches der Thermo-Elektricität* (tamt. 1842) atd.

Wucherer Wilhelm Friedrich, mathematik a spisovatel, nar. se 19. led. 1743 v Altstadt-Phorsheimu, † 21. čce. 1816 ve Freiburku (Breisgau). Po odbytých studiích stal se W. profesorem mathematiky na gymnasiu v Karlsruhe, načež r. 1807 povolán za professora téže vědy na universitu ve Freiburku. Ze spisů jeho dlužno zaznamenati: *Erläuterung und Ergänzung des Auszugs aus den Anfangsgründen der Wolff'schen Trigonometrie* (Karlsruhe 1778); *Einige geometrische Sätze* (tamt. 1780); *Anfangsgründe der Arithmetik und Geometrie* (tamt. 1782); *Beiträge zum allgemeinen Gebrauche der Decimalbrüche* (tamt. 1799) atd.

Wüger J., současný malíř, rodem ze Švýcar a provozující své umění v Římě, kde přešel z víry protestantské na katolickou. V Římě maloval jednu *Madonu s dítětem* a *sv. Mauricia*, které obrazy svědčí o pilném studiu starých mistrů a vyznačují se lahodou formy i barev.

Würtz (psal se později Wurtz) Karel Adolf, lučebník a spisovatel, nar. se 26. list. 1817 ve Štrasburku, studoval lučbu a stal se pak prof. této vědy na École de Médicine v Paříži, později přesazen však v témže úřadu na Institut agricole ve Versaillu. Spisy W-ovy jsou v literatuře co práce důmyslné velmi chvalně známy. Zde z nich uvádíme následující: *Sur la constitution de l'acide hypophosphoreux* (v *Annal. chim. phys.* 1843); *Sur l'hydrure de cuivre* (tamt. 1844); *Sur la transformation de la fibrine en acide butyrique* (tamt. r. t.); *Recherches*

sur l'acide sulpho-phosphorique et le chloroxyde de phosphore (tamt. 1847); *Sur un nouv. mode de formation de l'éther ordinaire et de ses homologues* (tamt. 1856); *Recherches sur l'acide lastique* (tamt. 1859) atd.

Wüst Alexander, současný malíř krajin z Ameriky, žijící v Bruselu. V jeho krajinách jeví se neskrocená síla, mnohé z nich jsou však následkem toho příliš drané a surové. Jmenujeme z nich lepší: *Katskill* (v galerii pěkných umění v New Havenu); *Norský vodopád* a *Myslivci na Songe Fjordu*. Roku 1866 dostal umělec tento v Bruselu a v Hagu zlaté medálie.

Wunder Gustav Martin, lučebník a spisovatel, nar. se 26. říj. 1830 v Meissenu, dosáhl doktorátu filosofického a byl pak assistentem p. Erdmanna v Lipsku od r. 1852—54. Na to odebral se do Paříže a pracoval v laboratoři věhlasného lučebníka Frény, načež po návratu svém r. 1856 stal se učitelem analytické a hospodářské lučby na vyšší průmyslové škole v Chemnici. Z jeho výborných spisů, vynikajících pracemi původními, uvádíme tyto: *Ueber die wasserfreien einbasischen organischen Säuren* (v Erdmann's *Journal für prakt. Chemie* 1854); *Ueber die bei Destillation aetherischer Oele sich bildenden Säuren* (tamt. 1855); *Ueber von Hüttenrauch getroffene Feldfrüchte* (1859); *Ueber die chemischen Vorgänge in Rüben während der Vegetation derselben* (více pojednání, 1861—62) atd.

Wussin Jan (v. hl. d.) byl k své žádosti vyzenením min., jehož dat. 3. květ. 1873 č. 5064, s celým platem dosavadním dán na odpočinutí, při čemž mu za jeho velmi platné a bedlivé služby, kteréž výše 40 let jednak v c. k. úřadech polit., jednak při c. k. univ. bibliotece Vídeňské konal, nejv. rozhodnutím dne 18. dub. 1873 zaslaným jest propůjčen titul c. k. vládního rady. *Ra.*

Wyatt 1) Mathew Cotes (v. hl. dílo), ne Coats, sochař, nar. se 1778 a † 1862 v Paddingtonu. Byl syn sir Jeffreye Wyattville (v. hl. d.) a jako tento miláček Jiřího IV. a jeho manželky královny Charlotty. Z hlavních jeho děl uvádíme ještě: *Pomník Nelsonův na bursovním náměstí* v Liverpoolu, *jízdeckou sochu markýze z Anglesea, Sv. Jiří s drakem* pro kapli sv. Jiří ve Windsoru a mramorovou podobiznu *newfundlandského psa*, která se na výstavě r. 1851 velmi líbila. — 2) Thomas W., malíř podobizen, jenž † r. 1859 v Lichfieldu. Umění svému se vyučil na Londýnské akademii, pracoval pak v Birminghamu, kde se stal sekretářem spolku uměleckého, a v Liverpoolu i v Manchestru. Podobizny jeho byly v Anglii velmi hledány.

Wyllie W. J., současný malíř krajin a námořních předmětů v Londýně. Umělec tento má bystrý smysl pozorovací, a krajiny jeho, ačkoliv poněkud zběžně navržené, vynikají svěžestí a jistou energií. Z obrazů jeho jmenujeme: *Les na jaře; Cesta do otčiny; Rozbitý koráb na franc. pobřeží.* R. 1868 obdržel umělec tento zlatou medálii.

Wynfield D. Wilkie, současný malíř genru v Londýně. Umělec tento má velikou zručnost technickou, vytříbený vkus, a vyniká i co podobizník. Z obrazů jeho jmenujeme: *Boudoir jedné dámy, Bohatá vdova, V mé zahradě, Poslední okamžiky Alžběty* (1865).

Y.

Yañez y Girona Augustin, učenec španělský nar. se 9. září 1789 v Barceloně, byl od r. 1816 doktorem v lékařství a magistrem farmacie. Později ustanoven za professora mediciny a farmacie na universitě Barcelonské. Z jeho spisů zaznamenati dlužno následující: *Memoria sobre la constitution mineralogica de la Montaña de Montjui* (v Barceloně 1821—22); *Lecciones de historia natural* (3 díly, tamt. 1845); *Memorias sobre la temperatura media di Barcelona*; *Memorias sobre las diferencias entre el calor sensible y el termometrico por lo que respeta a Barcelona* (v *Boletin de la academia de Barcelona*).

Yeames William Frederick, současný malíř v Anglii, jenž maluje se stejným zdarem historie, obrazy genrové a krajiny. Mezi prvními uvádíme *Lady Jane Grey odmítá pokusy Fechenhamovy svésti ji s víry*, obraz pěkně pojatý a charakteristicky provedený; *Utíkající Jakobita;* mezi druhými *Churavé dítě u krbu*; *Zbrojení se nového rytíře; Mnіši pokání činící.* Z krajinových jeho obrazů jmenujeme: *Údolí Cotchelské.* Od r. 1866 jest členem Londýnské akademie.

Young G. H. R., sochař, nar. 1826 v Berwicku na Tweedu. Umění svému se vyučil záhy a počal je provozovati nejprv v Ulverstonu, kde si zjednal velmi chvalnou pověst poprsím *sir John Barrowa*. Později odstěhoval se do Newcastle on Tyne, kde taktéž nejvíce zhotovováním poprsí se zabýval. Z děl jeho tam provedených jmenujeme poprsí *sir John Tifea, R. Stephensona, R. Graingera* a *J. T. Taylora.* † 1865.

Z.

Zagurzewski Stanislav, polský spisovatel rodem z Litvy. Po skončení studií filosofických na universitě Vilenské zasvětil se zcela písemnictví, překládal rozličná vědecká díla z jazyků cizích na polský, a pracoval samostatně zejména v oboru mineralogie a geologie. Ze spisů jeho uvádíme: *O dyjamencie czyli węgliku* (ve Vilně 1826); *Nowe rozmowy polskie, francuskie i rossyjskie* (tamt. 1829); *Powieści narodów połnocnych z dzieł celniejszych zebrane i z niektóremi odmianami przełożone* (tamt. 1832, 2 svaz.); *Pustelnik tajemniczego grobowca* (z franc. tamt. 1830; 3 svaz.).

Zahn Jan Karel Vilém (v. hl. d.) † 22. srp. 1871 v Berlíně.

Zachenberger Josef, malíř na porculánu, nar. 1732 v Mnichově. S počátku byl malířem v továrně na porculán v Nymphenburku a později maloval na tabatěrky velmi pěkné a jemně provedené pohledy

na Mnichov, Nymphenburg, Schleissheim a j. Též byl dovedným kresličem; † 1802.

Zajíček Eduard, český žurnalista, nar. v Pardubicích 30. čna 1843, studoval gymnasium v Hradci Králové a filosofická studia konal v Praze. Dráhu žurnalistickou nastoupil ku konci r. 1864, vstoupiv do redakce Finkova *Hlasu*, kdež až do jeho fuse s *Nár. Listy* setrval. Když František Schwarz sekretářem okres. zastupitelstva se stal, převzal po něm redakci *Plzeňských Novin*, do nichž mnohé politické i jiné články napsal. Časopis ten redigoval samostatně od 1. ún. 1866 až do 6. bř. 1867. Pro článek s nápisem *Vláda a my*, vytištěný v *Plzeňských Novinách* dne 10. bř. 1866, zavedeno s ním vyšetřování pro zločin rušení veřejného pokoje u zemského co tiskového soudu v Praze, kam ještě za pruské okupace k výslechům volán byl. K vynešení obžaloby nedošlo však následkem amnestie udělené po uzavření míru. Ke konci r. 1867 vstoupil Z. do redakce nově založeného politického denníku *Národní Pokrok*. Když noviny ty v říj. 1868 byly zastaveny, odebral se s ostatními členy redakce do Chrudimi, kdež byl spolupracovníkem *Koruny*. Po zrušení výminečného stavu v Praze na jaře 1869 vstoupil Z. do redakce *Pokroku*, při němž je posud stále zaměstnán. Od srpna 1872 rediguje také politický, asekurační a hospodářský týdenník *Slovan*, do něhož již před tím mnoho přispíval. Z frančiny přeložil romány *Černý žebrák* od Pavla Févala a *Ze života mladého chudého muže* od Oktava Feuilleta, jež vyšly také co přílohy k *Slovanu*.

Zamacois D. Eduardo, současný malíř v Bilbao ve Španělích, jest žák akademie S. Fernando a mistra Meissoniera, a maluje lehkým štětcem duchaplné, veselé výjevy v jemnějším genru a s provedeným detailem. Z obrazů jeho jmenujeme: *Diderot a Dalembert*; *Cervantes dává se odváděti k vojsku* (1863); *Španělští rekruti* (1864); *Vstup zápasníků s býky do areny* (1866); *Nepřímá daň*; *Dvorní šašek ze XVI. stol.* (1867); *Králův miláček* (1868).

Zander Christoph Eduard, malíř a cestovatel, nar. se 1843 v Radegastu v Anhaltsku. S počátku se vzdělal ve vědách hospodářských, později pak se oddal v Mnichově malířství. Vyučiv se umění tomuto a nemaje dosti prostředků, aby se mohl v Mnichově malováním a kreslením vyživovati, odebral se k dru Schimperovi do Abysinie. R. 1847 přišel do Massu, odkud za mnohých nebezpečí života do Antitšo k Schimperovy dorazil. Tomuto pomáhal při jeho přírodovědeckých pracích a maloval krajiny, rostliny, zvířata a různé kroje tamějších obyvatelů. Později stal se stavitelem vladaře Ubie v krajině Tigre, kde se též oženil a vystavěl chrám v Debr Eskie. V bitvě u Debely, svedené mezi vladařem Ubiem a králem Theodorem, komandoval Z. dělostřelectvo. Po bitvě této vstoupil do služeb Theodora a stal se velitelem opevněného ostrovu Gorgora v jezeře Tanna, kde střehl královu pokladnu. Roku 1868 stál po boku Theodorově jako jeho ministr války, a † brzy po zahynutí svého pána v Mulkuto. Jeho štětci a péru děkujeme mnohá dáta vztahující se k Abysinii.

Zeiser Jan, současný sochař v Štutgartu. Od tohoto umělce pochází sochy *čtyr apoštolů* a *Krista na kříži* v Leonhardském chrámu tamějším, pak v nadživotní velikosti provedená poprsí *krále Karla* a *královny Olgy* Virtemberské. Umělec tento zdobil svými pěknými sochami i jiné chrámy virtemberské.

Zelený (Selleny) Josef (v. hl. d.) musil pro chorobu duševní na začátku r. 1873 svěřen býti k ošetřování ústavu pro choré na mysli.

Zell Karel (v. hl. d.) žil od r. 1855 na výslužbě ve Freiburce, kdež † 24. led. 1863. Mimo spisy uvedené seps. ještě *Leben der heil. Lioba* (1860); čtvrtý díl jeho *Ferienschriften* vyšel teprv 1857.

Zeppenfeld Victor, současný malíř genrových obrazů, nar. 1833 v Greitzu. Prvního vzdělání ve svém umění nabyl u Genslera v Hamburku, pak pokračoval ve svých studiích v Mnichově, a naposled u Jordana v Düsseldorfu. V době svých studií vykonal též několik uměleckých cest po Německu, Švýcarsku a Hořejší Itálii. Z. jest velmi pilný umělec a zná velmi dobře líčiti stránku idylickou v životě lidu. Z obrazů jeho jmenujeme: *Ráno před střeleckou slavností*, *Uzdravení se*, *Slepý hudec*, *U loutkaře* a *Letní divadlo*.

Zieliński 1) Josef, profesor franc. literatury a historie na lyceu Varšavském, nar. se 1785 ve Varšavě, studia konal na piaristských školách svého rodiště, pak byl od r. 1800 privátním učitelem, od r. 1806 tlumočníkem do franc. jazyka u apelačního soudu knížectví Varšavského, a od r. 1809 sekretářem téhož soudu. R. 1818 byl povolán za profesora franc. jazyka na lyceum Varšavském a † 1857. Sepsal a vydal: *Grammatyka francuska teoryczno-praktyczna ułożona dla Polaków* (ve Varšavě 1816—18, 2 sv.); *Cours de litterature française* (tamt. 1823—8, 3 sv.) a *Histoire de Pologne* (v Paříži 1830, 2 sv.). — 2) Viktorin Z., polský básník, nar. se 1814 ve vsi Bobrovce na Ukrajině. Studia konal ve své vlasti a odstěhoval se r. 1837 do Varšavy, kde počal pracovati při redakcích rozličných časopisů. R. 1841 stal se prof. na gymnasium v Częstochowě a vrátil se později opět do Varšavy, kde se živil spisovatelstvím. † 1866 ve Varšavě. Mimo četné články a verše původní i přeložené v rozličných časopisech vydal o sobě: *Nowy Komenijusz czyli pierwiastki konwersacyi polskiej, francuskiej i niemieckiej* (ve Varšavě 1838, 5. vyd. 1859); *Drobne pisma poetyczne* (tamt. 1842); *Ekonomija przemysłowa, kurs z r. 1837 i 1838, wykładany przez Blanquiego* (tamt. 1843—44, 3 sv.); *Wybór pism moralnych Franklina, poprzedzony krótkim rysem jego życia i ciekawemi wyjątkami z jego własnych pamiętników* (tamt. 1845) a j.

Ziem Felix (v. hl. d.). Tento současný malíř, jenž se nar. r. 1822, pokračuje v ilustrování Benátek Vlaských, v kterémž oboru si již velmi chvalné jméno zjednal; z nejnovějších obrazů jeho jmenujeme ještě: *Pohled na Benátskou zbrojnici*; *Bucentaur ozdobený k slavnosti svatební*; *Odpravení generála Carmagnoly* a *Pohled na Vesuv*.

Zimmermann 1) Christian Gottlieb, učenec něm., nar. se 26. dub. 1766 v Královci, † 28. srp. 1841 v Berlíně, stal se po odbytých studiích svých nejprvé učitelem na Fridericianum v Královci, odkudž pak r. 1808 povolán byl za prof. mathematiky na Werderovo gymnasium v Berlíně. R. 1821 povýšen byl za ředitele téhož ústavu, a zároveň svěřeno mu přednášení mathematiky na tamější škole dělostřelecké. Ze spisů jeho uvádíme následující: *Entwicklung analytischer Grundsätze* (v Berl. 1805); *Rechnungstafeln* (tamt. 1808); *Anfangsgründe der Differential- und Integralrechnung* (2 díly, tamt. 1810); *Anfangsgründe der Geometrie* (více vydání, tamt. 1813—14); *Lehrbuch der Differential- und Integralrechnung* (tamt. 1816); *Grundriss der reinen Mathematik* (2 díly, tamt. 1818). — 2) Wilhelm Ludvík Z., výborný lučebník, nar. 7. říj. 1780 v Bikkenbachu, studoval na universitě v Giesenu o dosažení hodnosti doktorské z filosofie. R. 1808 stal se učitelem na paedagogiu Giessenském a po patnácti letech povolán pak za prof. lučby a mineralogie na tamější universitu. † v Giessenu 19. čce 1825. Z literárních prací jeho dlužno zaznamenati: *Einige merkwürdige, die Metallvegetation begleitende Phaenomene* (v Gies-

senu 1811); *Ueber eine neue Entstehung mehrerer Metallothion- und Hydrothionmetallarten* (tamt. 1816); *Ueber eine reihe Substanz (Pyrrhin), die durch salpetersaures Silber im Regenwasser entsteht* (v Schweigger's *Journal* 1825); *Beiträge zur näheren Kenntniss der wässerigen Meteore* (r. t.) atd. — 3) Johann Christian Z., horní rada, nar. se v Marburku 25. dub. 1858; po skončených školách středních studoval na universitě v Heidelberku na fakultě filosofické, věnuje hlavní píli svoji vědám hornictví příbuzným, jakož i hornictví samému. Stav se r. 1807 doktorem filosofie byl pak ustanoven za asistenta, později za soukromého docenta na universitě Heidelberské. Roku 1809 oddal se Z. úplně hornictví, jsa zaměstnán ve službě vestfalské a později hanoverské, kdež jmenován byl vrchním horním radou. † v Klausthale 29. září 1858. Ze spisů jeho jmenujeme následující: *Ueber die Structurverhältnisse der Gebirgsarten* (v Heidelberku 1805); *Darstellungen aus der Mineralogie, Mathematik, Physik und Bergwerkskunde* (tamt. 1808); *Das Harzgebirge* (2 díly, 1834); *Neues Beispiel von schlagenden Wettern in einer Blei- und Silbergrube am Harz* (v Karsten's *Archiv für Bergbau* 1829) atd. — 4) Karel Gottfried Z., lékař a spis., nar. se 29. led. 1796 v Hammu u Hamburku, studoval na vysokých školách v Berlíně a dosáhl r. 1820 doktorátu medicinského. Pobyv krátkou dobu v nemocnici Berlínské co lékař odebral se do svého rodiště, a provozoval tam s výsledkem velmi skvělým lék. praxi. R. 1836 jmenován byl spoluředitelem ústavu slepců v Hamburku. V literatuře vědecké i populární požívá Z. jména chvalného, a ze spisů jeho dlužno zaznamenati následující: *Hamburg's Klima, Witterung und Krankheits-Constitution* (v Hamburku 1846); *Die geologischen Verhältnisse der Umgebung Hamburgs* (v Leonhard und Brom's *Jahrb.* 1838); *Ueber die Petrefakten in den Geschieben der norddeutschen Ebene* (tamt. 1841); *Ueber die gehobene Austernbank bei Blankensee bis Schulau* (tamt. 1846); *Ueber die Entdeckung eines Kreidelagers beim Hemmoor an der Oste* (tamt. 1856); *Ueber die miocänen Conchylien von Lith* (tamt. 1857); *Versuch einer orographisch-geognostischen Beschreibung der Umgegend von Hamburg* (v *Mittheil. der naturw. Gesellschaft in Hamburg* 1845); *Ueber eine Schwefelbildung neuester Zeit* (1852); *Bestättigung des von K. Fritsch gelieferten Nachweises einer säcularen Aenderung der Lufttemperatur* (v Poggendorf's *Annalen* 1856); *Die Meteorsteine und Meteoreisenmassen* (v *Die Natur* 1854) a j. Z. byl členem četných učených společností a spolu zakladatelem společnosti pro pěstování a šíření věd přírodních v Hamburku r. 1837. Od r. 1852 řídil také veškerá meteorologická pozorování na tamější hvězdárně. — 5) Friedrich Z., souč. malíř v Genevě, nar. 1828 v Dissenhofenu v Thurgavě, jest syn chudého hrnčíře, a dlouho mu bylo zápasiti s hmotnými nedostatky a svízelemi, než se dostal do dílny malíře Calamea (1852). Pod dozorem tohoto mistra pracoval čtyry léta a zjednal si konečně pověst dobrého umělce, tak že obrazy jeho odbytu nalézati počaly. Krajiny jeho jsou dobře kresleny a s velikou svědomitostí i dovedností malovány. Jmenujeme z nich: *Engstlen Alp* (v Turinské galerii); *Vnitřek dubového lesa* (u vévodkyně Janovské); *St. Moritz* (u princezny Piemontské); *Údolí Anzasca u Monte Rosa; Bernská krajina* (majetek Londýnské akademie); *Na Genevském jezeře; Mont Blanc při západu slunce* (v Petrohradě).

Zincken Johann Karl Ludvík, znamenitý horník a lučebník, nar. se 18. čna 1790 v Seesenu v Brunšvicku, byl od r. 1810—1818 ve vestfálské službě co úředník zaměstnán. Pobyv ještě na jiných místech hornických ve službě technické stal se r. 1820 ředitelem Anhalt-Bernburgských hutí, načež pak jmenován byl vrchním horním a ministeriálním radou. Později oslepl a zemřel záhy na to 19. bř. 1862 v Bernburku. Z jeho výborných spisů uvádíme tuto následující: *Der östliche Harz, mineralogisch und bergmännisch betrachtet u. s. w.* (v Brunšviku 1825); *Beschreibung der Harzer Selenfossilien* (v Poggendorff's *Annalen* 1829); *Entdeckung von Selenpalladium am Harz* (tamt.); *Das Akribometer, ein neues Instrument zur Angabe kleiner Masse* (tamt. 1831); *Auffindung des Kupferantimonglanzes* (tamt. 1835); *Zur Kenntniss der Harzer Mineralien* (společně s Rammelsbergem tamt. 1849); *Bemerkungen über die Quellenbildung* (tamt.); *Ueber neue Hüttenprodukte* (v Erdmann's *Journal für technische Chemie* 1828); *Ueber Anwendung von Wasserdämpfen beim Eisenschmelzen in Hochöfen* (tamt.); *Ueber das Gewinnen des Selens* (tamt. 1829). Mimo to vydal Eschenwegovy *Nachrichten aus Portugal und dessen Colonien mit Anmerkungen etc.* (v Brunšviku 1820) a sepsal výborné praktické *Realrepertorium* z *Breislaks Geologie.*

Zinin Mikuláš, prof. lučby, nar. se 25. srp. 1812 v Zakavkasku, odbyv studia universitní a doktorát na universitě v Giessenu byl později ustanoven za prof. mathematiky, technologie, lučby a fysiky na medicinsko-chirurgické akademii v Petrohradě, kdež ho také cís. akademie věd jmenovala členem svým. R. 1856 jmenován byl Z. skutečným státním radou. Z jeho výborných spisů, z valné části také v jazyku něm. sepsaných, uvádíme následující: *Beiträge zur Kenntniss einiger Verbindungen aus der Benzoylreihe* (v Liebig's *Annalen* 1839); *Ueber einige Zersetzungsprodukte des Bittermandelöls* (tamt. 1840); hlavní práce jeho vyskytují se v *Bull. scientif. Acad. St. Petersb.* a sice až do r. 1858.

Zo Achille, současný malíř v Paříži rodem z Bayonne. Jest žák T. Coutura a vyniká svými genrovými obrazy, za kteréž obdržel r. 1866 zlatou medalii v Rouenu a r. 1868 v Paříži. Z. líčí se zálibou a s nadáním život nižších vrstev španělského lidu a zejména se mu daří znázorňování jižního teplého podnebí. Hlavní z obrazů jeho jest *Náměstí San Francisco v Seville.*

Zocchi Emilio, současný sochař ve Florencii nar. r. 1835. Jeho skladby jsou velmi pěkné a zejména se mu daří podoby zvířat. Hlavní díla jeho jsou z mramoru: *Michel Angelo jako hoch při prvé své umělecké práci; Věrnost; Nevinnost a Nesvornost.*

Zollinger Heinrich, přírodozpytec, nar. se 22. břez. 1818 ve Feuerthalenu v kantonu Curišském studoval vědy přírodní, a pobyv po absolvování několik roků učitelem na středních školách ve Švýcarsku odebral se pak roku 1841 na ostrov Javu, aby vykořistil tamější přírodniny pro sbírky domácí; † na Javě r. 1859, zůstaviv po sobě velmi vzácný a přečetný materiál pro sbírky přírodní. W. psal množství článků botanických, týkajících se nově objevení rostlin do časopisů odborných, a ve *Vierteljahrschrift der naturw. Gesellschaft in Zürich* uveřejnil r. 1858 následující výtečné pojednání: *Ueber die Gewitter und andere damit verwandte meteorologische Erscheinungen im indischen Archipelagus.*

Zornov Anton Robert, gymn. prof. a spisovatel, nar. se v Královci 31. čce 1803, vystudoval gymnasium i universitu v rodišti svém, kdež po absolvování stal se pak prof. na Kneiphoferově gymnasiu tamtéž. R. 1844 ustanoven byl za ředitele na vyšší městské škole Královecké. Z. napsal do Crelle's *Journ.* články *Demonstration de la solution du problème de Malfatti, donnée par Mr. Steiner* (1833);

De compositione numerorum e cubis integris primitivis (1835). Z. sestavil a vydal také některé velmi praktické knihy školní z oboru počtů a fysiky. † v Královci 3. září 1846.

Zschokke Johann Heinrich, učenec něm., nar. se v Marburku 22. bř. 1771, † v Aravě 1848. Dokončiv studia svá universitní stal se docentem soukromým na vysokých školách ve Frankfurtě n. O. Odtud přesídlil však za několik let do Švýcarska, kdež svěřeno mu ředitelství vychovavacího ústavu v Rychnově (v kantonu Grisonském). Později ustanoven za člena vrchního úřadu lesnického i hornického v Aravě. Z jeho prací literár. jmenujeme zvláště: *Die farbigen Schatten, ihr Entstehen und Gesetz* (v Giesenu 1826); jiné spisy Z-ovy nalezají se v časopisech odborných, a sice lesnických, přírodnických i beletristických.

Zuber-Bühler Fritz, současný malíř v Paříži, rodem z Locle. Jest žák Picota a Grosclaudea. Jeho genrové obrazy vynikají jakousi dětinskou naivností, svěžestí a mistrovskou technikou. Jmenujeme z nich: *Laškování*, *Ranní procházka* a *Královna karnevalu*.

Zuccari Frederico, učenec italský, nar. se v Soře (Terra di Lavoro) r. 1781 a † 15. pros. 1817 v Neapoli, kde již od r. 1812 byl prof. astronomie na universitě, maje zároveň svěřené ředitelství tamější znamenité hvězdárny. Ze spisů jeho, které vší chvály v literatuře zasluhují, jmenujeme zde následující: *Storia degli osservatorii di Pisa e di Napoli* (v Neapoli 1817); *Metodo facile ed uniforme di descrivere orologi a sole su qualunque superficie piana* (v *Giorn. enciclop. di Napoli* 1814); *Considerationi sulle construzioni delle carte geografiche e particolarmente sul metodo proposito dal Cav. A. M. Longua* (tamt. 1815); *Estratto delle osservazione meteorologiche* (tamt. 1816) a j.

Zuckermandel Christoph Wilhelm, nar. se 17. list. 1767 v Norimberku, † tamt. 6. pros. 1839. Z. byl nejprvé mistrem krejčovským v Norimberce a v Berlíně. Jsa muž nadaný zvláště k mathematice horlivě přilnul, navzdor původnímu svému řemeslu. R. 1809 podnikl zkoušky učitelské z mathematiky, načež stal se hledaným učitelem pro počty a vědy přírodní i v rodinách vznešených. Z jeho spisů uvádíme: *Aufgaben zu geometrischen Berechnungen* (v Norimberce 1827); *Praktisch-theoretisches Handbuch der Geometrie* (tamt. 1830); *Regeln, nach denen alle Zauberquadrate mit gleichen Liniensummen leicht und schnell gebildet werden können* (tamt. 1838).

Zumbach von Koesfeld Lothar, věhlasný mathematik, nar. se 27. srp. 1661 v Trieru, † 29. čce 1727 v Kaselu. Z. byl od r. 1683—88 dvorním mathematikem kurfiršta Kolínského, načež opustil postavení toto, studoval medicinu a stal se r. 1692 doktorem. Nehledě sobě ale praxe lékařské obdržel brzy místo prof. mathematiky na Collegium Carolinum v Kaselu. Z. vynikal za své doby co učenec na slovo vzatý. Ze spisů jeho připomínáme tyto: *Planetolabium quo problemata secundorum mobilium in compendio et geometrice explicuit, a plurimis tentatum, a nemine perfectum, nunc tandem inventum* (v Leydenu 1696); *Cyclus lunaris eclipticus et perpetuus* (v Amsterodamě 1708); *De vero mundi systemate* (1713 tamt.) a j.

Zumbusch Kašpar, současný sochař v Mnichově. Jeho model pomníku krále Maximiliana byl mezi 10 jinými přijat k provedení a chválí se na něm ostré, ušlechtilé rysy a ideální krása jednotlivých figur. Zejména jest krásná figura *Míru* na podstavci téhož pomníku. Jeho poprsí krále Bavorského Ludvíka II. jest též velmi zdařilé. Pro krále tohoto modeloval ještě: *poprsí Richarda Wagnera*, sochu *Siegfrieda*, *Lohengrina*, *Brunhildy*. Mimo to provedl sochu *Rumfordovu*, *svob. pána von Fraunhofen* a poprsí *Žofie Schröderové*.

Zumpe Jan, malíř, nar. 1819; prvního vzdělání nabyl na Lipské akademii a u mistra Hans Veit Schnorra, později u Nehera v Štutgartu a konečně u Julia Schnorra v Drážďanech. Ku konci padesátých let navštívil Itálii, kde se těšil veliké přízni Corneliově a † 1864 v Drážďanech. Z. zhotovil karton pro malby na skle v chrámě Štutgartském; kresba *Parnas* pro umělecký spolek v Lipsku, oltářní obraz pro jeden chrám v Horní Lužici a návrhy pro loggii Drážďanského musea představující alegorické figury *podmínek umění*.

Zuliani Pietro, znamenitý fysik, nar. se 30. list. 1739 v Atmisborgu ve Furlánsku, stal se pak prof. fysiky na universitě v Padově, kdež také jmenován byl členem akademie věd. Z. † 19. dub. 1804 v Padově. Z jeho spisů uvádíme následující: *Della forza ossia azione d'una vena d'acqua che esce da un vaso e colpisce direttamente un piano* (v *Saggi di Padova* 1794); *Difesa e conferma della misura della velocità dè fluidi uscenti pei fori di vasi* (v *Mem. Soc. Ital.* 1799).

Zwenger Constantin, výtečný lučebník, nar. se ve Fuldě 12. pros. 1814, studoval na universitě v Giessenu a byl tam r. 1841 za doktora filosofie povýšen. Za nedlouho stal se ředitelem farmaceutického ústavu v Marburku, načež r. 1825 svěřena mu také prof. farmakologické lučby tamtéž. Ze spisů uvádíme následující: *Untersuchungen der Poole von Neuheim* (v Liebig's *Annalen* 1836); *Ueber die Wermuthsäure* (tamt. 1843); *Gewinn der Chinasäure aus dem Heidelbeerkraut* (tamt. 1860); *Ueber das Solanin und dessen Spaltungsprodukte* (společně s Kindem, tamt. 1861); *Ueber das Vorkommen der Chinasäure in den Kaffeebohnen* (společně se Siebertem, tamt. 1861) a j.

Ž.

Žák Benedikt, nar. 1758 v Miroticích v Prachensku, vyučil se hudbě u svého otce, rektora školy tamější, a stal se později znamen. hercem a zpěvákem divad. ve Vídni, kde se i s Mozartem seznámil. Tamino v *Kouzelné flétně* byl schválně pro něj psán, a kdykoli Ž. v úloze té vystoupil, dostalo se mu vždy hlučné pochvaly. R. 1798 odebral se Ž. za příčinou nějaké neshody s ředitelstvem do Štyrského Hradce, kde po tři léta žil, načež jest povolán za dvorního div. pěvce do Mnichova. Ale pro veliké namáhání na divadle počal Ž. churavěti, následkem čehož musil žádati za propuštění. Obdržev výslužné žil pak v Mnichově co soukromník a věnoval se zcela komposici; hlavně vynikal co skladatel menších oper a operet, jakož i v hudbě chrámové, i sepsal mnoho *mší*, *smutečních kantát*, *vícehlasých písní* a *lamentací*. Ž. zemřel 1816 v Mnichově. *J. S.*

Žakovský Josef, znamen. hudebník, nar. v Jihlavě, dovedl hráti zároveň na dva nástroje, pravou

rukou na piano a levou na kytaru. V září 1829 uspořádal ve Vídni před vybranou společností koncert a vzbudil uměním svým všeobecný obdiv. Z jeho skladeb vynikají hlavně **kusy pro piano**, *Tantum ergo* pro čtverozpěv s průvodem dvou houslí, flétny, dvou klarinetů, dvou rohů, dvou trub, varhan a kontrabasu, konečně *Te Deum* pro čtverozpěv s průvodem tří houslí i jiných nástrojů. *J. S.*

Żello Ljudevit, básník slovenský, nar. 7. srp. 1809 v Báňské Bystřici na Slovensku, kdež navštěvoval nějaký čas městskou školu; když se r. 1820 rodiče jeho přestěhovali do Pešti, přišel tam mladý Ž. do domu našeho básníka J. Kollára, tehdáž kazatele evang. církve slovenské tamtéž, a posluhoval mu několik let. Zde vycvičil se v němčině, zpěvu a kreslení, načež odebral se r. 1825 na školy Prešpurské, připravuje se tu k úřadu učitelskému. Roku 1829 stal se pomocníkem při škole slovenské v Čík-Faršu, kdež mu bylo vyučovati i řečniti v jazyku slovenském, jehož však tehdáž dostatečně mocen nebyl, a tudíž nucena se viděl nyní teprv v písemném jazyku československém důkladně se cvičiti, při čemž mu farářové Petenyi a Jakubovič platně byli radni a pomocni, načež povolán jest za učitele do Rakos-Keresszturu. Navštíviv r. 1832 Pešť dostal od J. Kollára výtisk jeho znovu vyšlé *Slávy Dcery* s výkladem, kterouž knihu bedlivě přečetl, a na to začal sám básně skládati, kteréž podával J. Kadavému k opravení; některé z nich vydal po různu v časop. *Květy* (r. 1839 a 1840), jiné pak dal o sobě vytisknouti v Pešti u Trattnera s titulem *Básně Ludevita Żella* (v Pešti 1842). Od té doby obíral se pilněji literaturou československou a skládal větší a menší písně a básně, jichž však vydávání vzešlým na to hnutím politickým bylo přerušeno. Když však po r. 1869 J. Viktorin jal se vydávati almanach *Lípu*, podal Ž. do druhého ročníku jeho větší báseň *Pád Miliducha*, od té doby psal pilně do časopisů slovenských. R. 1834 jmenován jest Ž. učitelem v Malém Kereši, a oženil se tam ponejprv s vdovou po tamním učitelovi Salayovi a podruhé r. 1842 s Terezií Bindlebosou, kteráž mu porodila několik dětí. Ž. † 21. list. 1873. *Ra.*

Žítek Antonín Václav, kněz církevní, nar. 8. září 1795 v Štáhlavi; skončiv studie filosofické v Plzni, kteréž tam odbýval společně s J. Markem pod prof. Sedláčkem v l. 1816 a 1817, vstoupil do semináře Pražského, kdež 12. srp. 1821 vysvěcen jest na kněžství. Byl kaplanem v Mšeně, pak lokalistou v Šebci, a jest nyní farářem v Smolnici v Rakovnicku. Již jako studující obíral se literaturou domácí a skládal básně, z nichž některé čteme v *Rozmanitostech* (1817) a v *Dobroslavu* (1820—1822), jakož i ve *Včele*, a *Čas. pro kat. duch.*; také vydal o sobě několik básní příležitostných v Slaném roku 1821 a *Desatero písní pro jeden hlas při kytáře* (v Praze 1821), času svého velice oblíbených a vůbec zpívaných, jakož byly: *Bledě jak měsíček vycházel; V háji holoubek smutně vrká; Vlasta se ráží* a j.) pak *Odměna mravným a pilným dítkám* s hud. příl. (v Slaném 1825). *Ra.*

Doplněk třetí a poslední

článků životo- a rodopisných.

Bazaine (v. hl. d. a dopl. 1.) odsouzen od vojenského soudu dne 10. pros. 1873 jednohlasně k degradaci a smrti, kterýž ortel však president republiky Mac Mahon ku přímluvě všech členů vojenského soudu změnil v 20letý žalář, odpustiv B-novi také formálnosti, nikoli však účinky degradace.

Beneda z Nečtin (v. Benedové a z Nečtin v hl. díle). Rodinu tuto sluší pokládati mezi nejstarší v Čechách; neboť třeba že to, co Hájek, Paprocký a jiní píšou o jejím původu, jest pouhá smýšlenka, nicméně připomíná se v listinách již v XII. stol. Psala se dle hradu Nečtin (*Preitenstein*) v Plzeňsku, a jsouc téhož původu s Bavory z Nečtin a Strakonic užívala s nimi stejného erbu; totiž v štítu modrém štrychu bílého od pravé k levé straně šikmo přetaženého a v něm střely zlaté, špicí vzhůru postavené a nad helmem téže střely v křídle modrém. — Za časů Václava IV. seděl Heřman z Nečtin na hradě Bubně, po jehož smrti († 1415) synové Vilím a Ivan rozdělili se o dědictví otcovské. V bouřích náboženských stáli B-dové k straně katolické, a Vilím B. přichází tehdáž mezi úředníky komory české a r. 1487 jako král. prokurator. Za časů krále Jiřího seděl Jan B. na Dolních Břežanech, jemuž tehdáž Ctibor z Bestachova postoupil Novou Libeň, klášteru Ostrovskému náležitou, načež se r. 1475 Jan B. s Mikulášem, opatem kláštera toho, v příčině toho zboží smluvil v ten rozum, že bude platiti každého roku 8 kop gr. č. klášteru, a že klášter má moc, zboží to v 900 kop. gr. sobě vyplatiti. — V první čtvrti XVI. stol. připomíná se Jan B. na Břežanech a Libni, který přichází také v tit. r. 1534, a r. 1539 vymohl toho sobě při králi Ferdinandovi I., že mu zapsáno zboží Libeňské za svobodné a zpupné; tentýž obdržel r. 1543 od bratří Trčků část zboží kláštera Vilímovského. Měl bratry Václava, Ludvíka a Sigmunda, kteří se r. 1542 rozdělili o zboží otcovské; Václav B. přichází již r. 1534 tolikéž v tit. a na to často na sněmích, byl r. 1572—77 místopísařem král. Čes. R. 1555 koupil od Jana z Říčan statek Maršovice, a vymohl to, že ves jeho Maršovice r. 1572 byla povýšena na městečko, avšak prodal nedlouho potom zboží to Bohuchvalovi Dvořeckému z Olbramovic. Výše jmenovaný Jan B. na Libni a Břežanech († 1569) měl syna Beneše B-du, jemuž na sněmu r. 1577 dosavadní zápisné zboží Libeňské postoupeno jest za sumu 6500 kop gr. č. co dědičné a svobodné; týž přichází často na sněmích a v rozličných úřadech krajských (r. 1565 a 1567 byl musterherem a 1572 hejtm. kr. Čásl. a t. p.). Zůstavil syny Adama a Beneše B-dy, kteří se připomínají v tit. r. 1589, avšak okolo roku 1600 prodali zboží Vilímovské Václavovi Boryňovi ze Lhoty. — Času toho žili v Čechách z rodiny té Daniel B. na Přemyšlení, který přichází v tit. z r. 1572 a 1589, pak na sněmích 1575, 1592 a 1612, a byl tolikéž místopurkrabím hradu Praž.; pak Jan B. na Straškově (tit. 1589) a Jiří B. (sněm. 1596) tolikéž na Straškově. V bouřích stavovských nezdá se, že by rodina ta bývala měla nějakého účastenství, proto že členové její byli tehdáž asi nezletilí; teprv v druhé čtvrti XVII. stol. přichází zase Albrecht B. na Záboří, Poli a Straškově, který roku 1636 a násl. sedával na sněmích, byl přísedícím soudu zemského, hejtmanem hradu Praž., nejvyšším berníkem, a koupil statek Brloh za 6400 zl. po Vilímovi Čejkovi ku komoře kr. propadlý. Potomci Albrechtovi připomínají se napotom zhusta v Čechách, kdež drželi zboží zemské a sloužili ve vojště císařském. Jan Smil B., učiniv r. 1656 slib věrnosti dědičné, oženil se r. 1658 s Ludmilou z Olbramovic, která mu přinesla věnem statek Načeradský; vrstevníkem jeho byl Antonín B., který † v Praze r. 1682 a pochován tamtéž v kostele na Poříčí. Předepsaný slib dědičné věrnosti učinili z rodiny této v XVII. a XVIII. stol. ještě tyto osoby: Ferd. Ignác (1680), František (1681), Jan Jiří (1681), Frant. Rudolf Kajetan a Ant. Rudolf Václav bratří (1723), Antonín Josef (1751), Adolf Josef (1752), Antonín Josef (1769) a Vavřinec (1781). Ve válkách za času Marie Teresie vedených sloužili B-dové zhusta ve vojště rakouském, jmenovitě byl Antonín Jos. Václ. B. nejvyšším pěšího pluku Veterského a napotom generálem a polním strážmistrem, Rudolf Ant. Václ. B. setníkem v témže pluku a Antonín Jos. B. r. 1769 poručíkem v pluku Prysachském. Výše jme-

novanný **Antonín Josef Václav B.** držel času toho statek Stránku v Boleslavsku, jejž však r. 1756 prodal řeholi augustianské v Čechách. Jak se podobá, starožitná a vzácná rodina tato vymřela po meči v Čechách teprv na začátku století přítomného. *Ra.*

Benedix Roderich (v. hl. d.), sepsal vedle divadelních kusů spisy: *Die Lehre vom mündlichen Vortrag* (1852); *Der mündliche Vortrag* (1860); *Das Wesen des deutschen Rhytmus* (1862); *Shakespearomanie* (posud nedotištěn); více románů a novel, z nichž uvádíme: *Bilder aus dem Schauspielerleben* (1847) a *Die Landstreicher* (1867). † počátkem listop. 1873.

Bergner Václav, nar. r. 1763 v Praze, kdež se záhy důkladně vzdělal v jazycích, pak vědomostech mathematických a fysikálních, a byl ku konci minulého a na začátku přítomného století jedním z nejhorlivějších milovníků literatury domácí a z nejobětivějších pěstitelů ožilé národnosti naší, jakož i v přátelském spojení s tehdejšími spisovateli a vlastenci českými, odbíraje a rozšiřuje knihy a noviny české a maje účastenství ve všelikých předsevzetích vlasteneckých času toho. Na začátku nyn. století (r. 1806—16) byl B. obchodníkem v Rumburce, při čemž navštívil krajiny zahraničné a nabyl tím důkladných známostí zeměpisných, merkantilních a živnostnických; r. 1815 ucházel se o místo v oddělení komerciálním při guberniu českém, jehož neobdržel; avšak stal se nedlouho na to sekretářem při rakouském vyslanectví v Brasilii, kdež zdržoval se přes tři leta (1818—20) v Rio Janeiro; vrátiv se odtud zpět zřízen byl za úředníka při c. k. bankální administraci ve Vídni, kdež zemřel r. 1834. Jakož připomenuto, byl B. velmi horlivý a vzdělaný národovec, zvláště pak zůstával v přátelském spojení po celý čas s J. Jungmannem, jemuž při vydávání jeho prací literárních penězi a jinak platně pomáhal; předkem však byl Jungmannovi raden a pomocen při spisování jeho arcidíla, slovníku česko-německého, sdělív s ním své hojné sbírky slov a frásí, kteréž jednak sám byl shromáždil, jednak skrze jiné učence koupil a Jungmannovi daroval. B. zasazoval se také již r. 1810 a násl. s několika jinými vlastenci o založení společnosti k vzdělávání jazyka a rozhojnění literatury české, a mluvíval zhusta o potřebě jednoho jazyka spisovného u všech kmenů slovanských, též psal času svého do novin a jiných časopisů českých, jmenovitě do *Kroka* Preslova, kdež mimo jiné kusy v II. dílu str. 161—174 vytištěno jest zajímavé a až podnes čtení hodné pojednání jeho *O literatuře vesměs*, v němž jadrně a důmyslně promlouvá o prostředcích, jimiž se vůbec každá literatura zmáhá; o překážkách, kteréž jsou rozkvětu takovému v cestě, ukazuje všude k sousedním národům i k našemu, mluví o všeobecném literárním jazyku slovanském a napomíná důtklivě tehdejší starověrce, aby pomněli, že nežijeme v XV. nebo XVII., anobrž v XIX. stol., kdež máme jiných a hojnějších potřeb, nežli tenkráte měli předkové naši. *Ra.*

Blažek Michal (v. hl. d.), nar. v druhé polovici XVIII. stol. v Senici na Slovensku, studoval v Debrecíně a pak v Němcích. Vraceje se domů žádán byl ve Vídni od několika tam přítomných oudů helvetské církve Nožislavské na Moravě, aby přijal v ní správu duchovní; přivoliv k tomu ordinován jest v Debrecíně od superintendenta Szilagyho na úřad kazatelský, a přišel 26. srp. 1782 do Nožislavi, načež v říjnu t. r. potvrzen jest od gubernia moravského. Avšak odešel odtud již po dvou letech (v srpnu 1784) jako správce duchovní do Jimramova, kdež povýšen jest t. r. na superintendenta vyznání helvet. na Moravě. Zde zůstával až do své smrti († 10. říj. 1827), jsa pro svou pastýřskou horlivost a vzdělanost vůbec ctěn a milován. *Ra.*

Bodelschwingh, svob. pán, bývalý pruský fin. ministr (v. hl. d.), † 12. kv. 1873 v Berlíně.

Brožík Václav, vzácně nadaný český malíř, nar. r. 1852. V počátcích umění svého vzdělal se v Praze, kde provedl v prvních letech své umělecké činnosti mezi jinými menšími obrazy zejména historický obraz představující *svatbu krále Otakara II.*, dále velmi dojemný obraz *Útěcha v tónech*, *Květinářka* a mnohé menší návrhy, kteréž vesměs svědčily o neobyčejně rychlém pokroku, jaký mladý umělec v umění svém činil. Počátkem roku 1873 dokončil B. v Praze další veliký obraz představující *Komenského a Žerotína*. V díle tomto povedl se mu zejména mohutný, živý výraz obou tváří, nadšené Komenského, hluboce pohnuté Žerotínovy, a ležící v nich šťastný psychologický kontrast muže a starce. Dalším svým obrazem téhož roku dokončeným, jenž se jmenuje *Justice po Bílé Hoře*, podal B. důkaz svého znamenitého nadání koloristického. Obraz ten kloní se velmi rozhodně k způsobu Gabriela Maxe, ač ovšem nezapírá též význačnou individualitu B-ovu hned při prvním pohledu. Šťastná komposice a znamenitý kolorit jsou výtečnými znaky *Justice po Bílé Hoře*. Na podzim r. 1873 odebral se B. k dalšímu vzdělání svému do ciziny a sice nejprv do Mnichova, odkudž na nějaký čas též do Paříže se odebrati hodlá. V Mnichově maloval B. nový obraz *Svatá Iria*, kteréž dílo způsobilo velikou sensaci a bylo všeobecně pokládáno za důstojný pendant *Svaté Julie*, kterouž náš krajan Gabriel Max si dobyl jména evropského. Nedá se sice upříti, že B-ova *Sv. Iria* značně upomíná na *Sv. Julii* Maxovu, leč B. se jeví v nejnovějším tomto svém díle přece již samostatnějším, než v kterémkoliv ze starších svých obrazů. *Sv. Iria* jest velmi zajímavým dokladem překvapujícího pokroku B-ova, neboť v tomto obraze se stal B. v každém ohledu jemnějším a vkusnějším, jeho bujný malířský talent nalezl již cestu k pravé míře i počal konečně z cizích směrů nejen opakovati, nýbrž sobě asimilovati, co se mu zdá býti vhodným, skrátka B. vstoupil *Sv. Irií* do skvělé fase svého uměleckého vývoje. Španělská legenda vypravuje, že cizí muž, jenž pohostinství jemu poskytnutého zneužil, Irii v noci unesl na hory, tam oloupil, pak zabil a pod růžovým keřem pochoval. B. zobrazil situaci, jak zbojník sklesnuvší právě dívku zdvihá, aby ji k onomu keři dovlekl. Skupení obou postav jest nad míru šťastně komponováno; vynikáť krásou skladby i lahodností rysů; kolorit jest výtečný, a dokonalý soulad barev účinkuje netoliko svou měkkostí a něžností příjemně na oko, ale též velmi charakteristicky. Tím vším předčí dílo toto rozhodně všechny dřívější obrazy B-ovy, ano v jistém ohledu i *Sv. Julii* geniálního Maxe. Jako valná většina moderních umělců, klade i B. náladu nejen do figurální části svých obrazů, nýbrž stejnou měrou i do jejího okolí a pozadí, obmezujícího se třeba jen nejjednodušším motivem krajinářským. I ve kresbě pokročil B. valně, neboť tato jest na *Sv. Irii* již mnohem lépe promyšlena a mnohem bedlivěji provedena, než na dřívějších jeho obrazech.

Bubanović Milan, srbsko-charvátský spisovatel, nar. se v Križevci 17. list. 1836. Po odbytých nižších školách dal jej otec r. 1845 do řeckého semináře v Zahřebě, následujícího roku pak přestoupil tamtéž do šlechtického konviktu. R. 1853—54 navštěvoval universitu v Štýr. Hradci a 1855 ve Vídni. Pro slabé zdraví musel však zanechati studií a † 27. led. 1856 ve Varaždíně. Literatura srbsko-char-

vátská utrpěla smrtí mladistvého B-e ztrátu nemalou. Nejvíce jeho prací přinášely *Svetovid* a *Neven;* v roč. 1855 tohoto časopisu nalézá se historická rosprava od B-e *Pověstnica biskupije križevačke*, která o znamenitých historických vědomostech svědčí. Zabývaje se badáním historickým zodpovídal B. velmi krásně postavené od historického spolku v Zahřebě otázky, vztahující se k vzdělávání domácí historie. Tyto odpovědi nalézají se v IV. knize sborníku *Arkiv za jugoslavenskou povjestnicu*. B. všímal si též života jiných Slovanů velmi bedlivě, obzvláště však mu leželo na srdci národní museum, kde se mnohá vzácná starožitnost od něho darovaná uložená nachází. *Šš.*

Civilius Jan, básník, nar. v druhé pol. XVI. století v Lomnici nad Popelkou, kde otec jeho Duchek Měšťánek byl sousedem. Studoval na akademii Pražské a stal se tamt. bakalářem svob. umění, načež byl správcem školním v několika městech venkovských, jako r. 1579 v Třebenici, r. 1580—1584 v Mělnice a j., píše a nazývaje se napotom po latinsku C., a vydal i několik spisů tiskem u veřejnost: *OΠΛΑ sive arma pii magistratus, quibus in ornanda gloria divina et defendendis piis puniendisque malis ac sceleratis hominibus uti debet. E schola trebenicensi 30. Aug. ano 1579. Typis Nigrianis a Joanne Civilio Lomniceno*, kteréž dílo připsal radě Třebenické. Mimo to vydal v Praze 1582 *Scio cui credidi, staré i v nově vložené písničký a letanie* (s nápěvy). Taktéž čteme české a latinské verše od něho složené v kancionálech Lomnických, v *Památkách* IV. d., 2. č., str. 74 vypsaných. O dalších příbězích básníře tohoto nemáme však vědomosti. *Ra.*

Crnogorac Kosta, ředitel nižšího gymnasia v Bělehradě, nar. se 12. srp. 1836 v Bělehradě. Předkové jeho pocházeli z plemene Ljubotinců v Černé Hoře, odkud se do Srbska přestěhovali. Po odbytých studiích na středních školách a lyceu poslán byl C. r. 1856 od vlády srbské za účelem odborného vzdělání na hospodářský ústav do uher. Starých Hradů, odkud se později do Hohenheimu odebral. Vrátiv se r. 1860 do Bělehradu byl po nějakou dobu zaměstnán při národní bibliotéce, a r. 1861 ustanoven za prof. gymnasia v Šabci; r. 1865 přesazen na nižší gymnasium do Bělehradu, a 1873 jmenován ředitelem téhož učiliště. C. sepsal několik školních knih, a sice pocházejí od něho: *Zologija* (1867, 2. vyd. 1869); *Botanika* (1870); *Računica* (1873). Poslední spis vyznamenává se mnohými vlastnostmi od jiných spisů toho druhu, praktickým sestavením a mnohými novými spůsoby methody počtářské. V rukopise má C. spis *Mineralogija*. Mimo to psal C. mnohé články do rozličných časopisů; z těchto prací zasluhují povšimnutí v časopise *Srbija* r. 1868 uveřejněný článek *Poljska piroreda* a v hospodářském časopise *Težak* r. 1861 uveřejněné *Čelarstvo*, velmi zajímavé a poučné pojednání o včelařství. C. pobyl za času svých studií také krátkou dobu v Praze, a osvojiv si známost českého jazyka patří mezi ony mladé Srby, jenž vzájemnost mezi Srby a Čechy všemožně podporují a pěstují. *Šš.*

Čermák Jan Nep. (v. hl. d.) † 17. září 1873 co profesor v Lipsku. Složiv 1860 profesuru v Pešti žil napotom v Praze, až r. 1865 povolán za prof. do Jeny, a r. 1870 do Lipska.

Dobranovský z Dobranova, staročeská rodina, psala se dle tvrze Dobranova v Litoměřicku, jižto ku konci XV. stol. držela. V první čtvrti na to jdoucího stol. XVI. žil Václav D. z D., který přichází také v tit. r. 1534 a 1559, a prodal dědictví své dvůr ve Valentíně Jachimovi Blektovi v Ontěchovic na Tlučeci. V druhé polovici století toho drželi zboží zemské v Čechách Adam a Václav D-ští, jež čteme také v tit. r. 1589. Okolo r. 1600 připomíná se Jan D. z D., a r. 1615 seděli Fridrich D. na dvoře v Milovsi a Albrecht D. na Černém Blatě (v Kouř.), z nichž tento pro účastenství v bouřích stavovských (1618) po bitvě Bělohorské propadl statek svůj. V druhé polovici XVII. stol. drželi D-ští ještě tvrz a zboží Hradenín v Čásl., a jmenovitě připomíná se r. 1654 Václav D. na Hradeníně; dalších správ o rodině této nemohli jsme však vyhledati. *Ra.*

Dvořák Šimon, horní komisař v Praze, nar. se 30. led. 1818 v Dubě u Tovačova na Moravě z rodičů selských. Poněvadž jevil nevšední vlohy, dán byl r. 1825 do Kroměříže k piaristům, odtud pak po $1^1/_2$ roce do Olomouce. Odbyv s výborným prospěchem gymnasium oddal se studiím právnickým. D. byl hmotně podporován prof. Sturmem (jehož syna, nynějšího vůdce ústaváků moravských, vyučoval). Odbyv právnická studia r. 1841 odhodlal se k hornictví a odebral se proto do Štávnice v Uhřích, kde se dosti bídně vyučováním svých spolužáků živil. Poslední dvě léta obdržel akademické stipendium 200 zl. Absolvovav hornickou akademii roku 1845 s prospěchem výborným dostal se D. za praktikanta k hornímu soudu do Příbrami, a odtud r. 1846 povolán k vyššímu hornickému vzdělání do Heidingrova kursu mineralogického a geognostického, po jehož odbytí r. 1847 se stal praktikantem u dvorní komory ve Vídni, r. 1849 aktuárem horního soudu Příbramského, r. 1851 horním měřičem horního hejtmanství v Příbrami. Za svého pobytu v Příbrami zabýval se D. výhradně studiemi hornickými. Roku 1858 byl za horního měřiče přesazen do Chomútova k hornímu hejtmanství, r. 1855 stal se samostatným horním komisařem kraje Chebského a r. 1859 komisařem horního hejtmanství v Lokti. R. 1861 zvolen D. od měst Hořovic, Rokycan, Radnice a Berouna do sněmu českého, a od sněmu na říšskou radu. Po vystoupení poslanců českých z říšské rady r. 1863 přišel D. k hornímu hejtmanství do Prahy, kde se r. 1864 stal honorovaným docentem na polytechnice, a přičinil se o to, by mohl přednášeti na universitě horní právo. Za ministra Jirečka toho docílil, když pak Stremayer rozličné překážky mu činil, upustil D. opět od toho. R. 1867 cestoval na útraty rak. vlády po Francii, Belgii a Prusku, aby hornictví států těch poznal a dle toho u nás opravy zavedl. Ve správě své k ministerstvu navrhoval opravy a) v horním zákonodárství, b) v horních úřadech a c) v horních akademiích a školách. Zpráva ta, od ministerstva tiskem vydaná, došla zvláště v Prusku povšimnutí, poněvadž v ní vytýkal D. hornictví v Saarbrückenu rozličné vady. R. 1870 měl býti D. do Štýrska přesazen, on si však vyžádal od ministra Potockého zatímní odpočinek. R. 1872 cestoval D. na útraty ruské vlády na Urál, do jižního Ruska, pak přes Moskvu do Nového Ruska, by seznal první závody ruského hornictví a úsudek o tom pronesl, zdaž by možno bylo pro hutnictví a hornictví dobré síly z Čech získati. Spis o cestě této hodlá vydati D. v *Matici lidu*. Prvý, kdo účinkoval na mysl D-ovu v smyslu vlasteneckém, byl historigraf moravský Boček, později prof. Šembera. Mezi byrokraty v horních úřadech měl D. pro svoje národní smýšlení mnoho nepřátel. Roku 1859 psal do *Berg- und Hüttenzeitung*. D. jest upřímným a horlivým národovcem a přívržencem strany pokroku, nyní se však oddává pilným studiím hornictví, v němž nutno považovati jej za prvou kapacitu v Rakousku. *Uk.*

Gavrilović Jovan, velezasloužilý srbský státník, nar. se 3. list. 1796 ve Vukovaru Srěmském, kde byl otec jeho bohatým kupcem. Obdržev v rodném domově pečlivé vychování navštěvoval nejdříve

gymnasiální školy v Pětikostelích, Karlovcích, Stolním Bělehradu a Segedině. Vědy filosofické a politické studoval v Prešpurku, a poněvadž dle tehdejších maďarských zákonů nebyl nešlechtic k státní službě připuštěn, zamýšlel G. studie ukončiti ve Vídni a odebrati se potom do Ruska. Předsevzetí své nemohl však uskutečniti, neboť jej otec k vypomáhání v rozsáhlém obchodu domů povolal. Brzy na to zemřel otec, a G. zůstal ještě nějaký čas ve Vukovaru a vedl obchod dále, staraje se o bratry a sestry své péčí otcovskou. R. 1822 strávil ve Vukovaru veliký požár přes 300 domů, a G. utrpěl tím též velikou škodu na svém majetku, i bylo mu po několik let s velikými nesnázemi zápasiti. Když po uzavření Akermanské smlouvy v říjnu 1826 knížectví Srbskému neodvislost vnitřní správy od Turecka zaručena byla, hlásil se tam G. o službu a sám v té záležitosti r. 1829 Srbsko navštívil. Žádost jeho vyplnila se r. 1831, v kterémž jmenován byl nejprv sekretářem velikého soudu a 22. září t. r. sekretářem srbské agencie v Cařihradě, kdež se horlivě súčastnil vyjednávání, kterýmž se měla úplně neodvislost Srbska docíliti. Na začátku pros. 1833 vrátil se G. z Cařihradu, a byl potom v kabinetní kanceláři knížete Miloše zaměstnán. R. 1835 byl sekretářem min. financí, a když téhož roku kníže Miloš do Cařihradu se odebral, ustanoviv správcem země svého bratra Jefrema, byl tomuto G. za sekretaře přidělen. V únoru 1836 obdržel místo sekretáře u srbského vyslanectví v Bukurešti, a r. 1839 stal se přednostou v min. financí. Toho roku byl, jak známo, kníže Miloš přinucen vzdáti se vlády, načež vzal G. své propuštění, a vstoupil teprvé zase do služby, když kníže Michal, druhý syn Milošův, vlády se ujal. Mladý kníže, věda dobře, jaké zásluby si G. o vlast a dynastii získal, jmenoval jej ředitelem své kanceláře. Vláda knížete Michala neměla však také dlouhého trvání, a proto když musel kníže v srpnu 1842 Srbsko opustit, odebral se i G. do ciziny. Lidí učených, poctivých a způsobilých bylo ale tehdáž mladému Srbsku velice potřebí, a proto povolal kníže Alexander Karađorđević G-e již v září 1843 nazpět a udělil mu dřívější místo. R. 1854 byl G. v Majdanpeku hornickým ředitelem, a později přiručím ministra finančního. Když r. 1859 kníže Miloš Obrenović národní skupštinou zase na vládu do Srbska povolán byl, podával G-ovi úřad ministra financí, kterého místa on však nepřijal, a teprvé r. 1860 po nastoupení knížete Michala převzal G. řízení ministerstva. Nemoha se shodnouti s náhledy ministra Nikoly Christiće, vystoupil G. již r. 1861 z ministerstva, načež v prosinci povolán do státní rady, v kterémž úřadě setrval až do 20. čna 1868, načež po zavraždění knížete Michala zvolen byl vedle Blaznavce a Ristiće za spolunáměstka. Když 22. srp. 1872 kníže Milan Obrenović, stav se plnoletým, na knížecí stolec dosedl, vyslovil G-ovi své uznání a dal jej s plným jeho dosavadním platem na odpočinutí. G. jest všestranně vzdělán a jeho práce na poli národní literatury získali mu mnoho přátel mezi učenci. Tak byl G. osobním přítelem slavného vládyky Mušického. S Vukem Karadžićem znal se od r. 1814 a setrval s ním v těsném přátelském svazku až do smrti, podporuje jej materielně v literárních jeho pracích. R. 1848 byl G. zvolen za úda srbské učené společnosti, toho roku stal se také ředitelem řemeslnicko-obchodní školy. R. 1849 zvolila jej srbská učená společnost za svého místopředsedu, a již tenkrát snažil se G. zavésti v organu společnosti *Glasniku* Vukův nyní všeobecně u Srbů užívaný pravopis, což ale nemělo na ten čas výsledku. Když srbská učená společnost r. 1864 novou organisaci obdržela, byl G. od vlády jejím předsedou jmenován, kterýž čestný úřad až do r. 1868 zastával. Roku 1850 byl G. údem školské komise, r. 1855 zvolen za čestného úda jihoslovanského spolku historického v Záhřebu, r. 1865 obdržel ruský řád sv. Anny II. tř., r. 1867 zvolen za čestného úda jihoslovanské akademie. Při literárních pracích napomáhá G-ovi velice znalost více jazyků. G. sepsal následující díla: *Rječnik geografijsko-statistični Srbije* (1846); *Zemljopis srbske kneževine i turskoga Carstva* (1850); *Mala njemačka gramatika* (1853); *Nešto iz reda srbske finansije za trideset poslednji godina* (1857); *Trgovački zemljopis* (1858). Pozoruhodné jsou jeho články v *Glasniku* a rozličných jiných časopisech uveřejněné. R. 1847 vedl po nějakou dobu také redakci srbských Bělehradských novin a dopisoval do různých cizozemských novin. G. podporuje vždy vynikající talenty, on vypěstoval a zachoval tak Srbsku mnohou výtečnou sílu, která by jinak pro sem ztracena byla zůstala. *Sl.*

Hruška z Trkova v. **z Strkova** v 2. dopl.

Jovanović Vladimír, srbský politik a spisov., nar. v srp. 1833 v Šabci v kníž. Srbském, stud. v Bělehradě a pak co chovanec vlády srbské vědy kamerální v Rakousku a v Německu. Vykonav na to cestu po Holandu, Belgii a Francii vrátil se do vlasti (1856) a stal se prof. národ. ekonomie na nově otevřené hosp. škole v Topčideru. Když r. 1858 vypukla zjevně nespokojenost s vládou knížete Alexandra Karađorđeviće, nalezal se J. v popředí politického hnutí, a po navrácení se knížete Miloše se stal sekretářem v ministerstvě finančním, a měl na to platné účastenství v převratu, jaký se stal s organismem státním. Jmenován pak redaktorem vládního listu *Srpske novine* dal mu směr rozhodně liberální. Za to byl J. netoliko ze státní služby propuštěn, nýbrž i z Bělehradu vypovězen. Odebral se tedy na nějaký čas do Londýna, ale po smrti knížete Miloše vrátil se a stal se jedním z redaktorů polit. listu *Narodna skupština*, orgánu to liberální strany, načež vzat byl v trestní vyšetřování, ale nenalezeno při něm viny. Na to byl činným při *Trgovačkých novinách* a spolu pilným spolupracovníkem *Srbského dnevnika*. Když po bombardování Bělehradu r. 1862 liberální strana od oposice upustila, nalehajíc o uskutečnění národního programu ve spolku s Černou Horou, jmenovitě o osvobození Bosny ode jha tureckého, vyslán jest J. do Londýna, aby tam všemi prostředky zastával interesy Srbska. Tam vydal J. r. 1863 brošurku *The Serbian nation and the Eastern Question*, a mimo to psal do novin *Morning Star* články o srbských poměrech jednající. V Londýně seznámil se J. netoliko s mnohými předními státníky angl., nýbrž i s korifey revolučními, jako s Mazzinim, Bakuninem, Hercenem a j. Z Londýna vrátil se J. 1863 do vlasti své přes Turin, kde seznámil se s tehdejším předsedou ital. ministerstva Minghettim a s Košutem. Po svém návratu stal se J. prof. národ. hospodářství na vys. školách v Bělehradě, ale pro svobodomyslné přednášky své byl v krátce i toho místa zbaven a musil nanov o dovyhnanství. Odebrav se do Švýcar jal se tam vydávati list dvoujazyčný, nazvaný nejdříve *Sloboda — La Liberté*, později *Srpska sloboda — La Liberté Serbe*, ale bez valného úspěchu, když list ten v Srbsku byl zapovězen. Proto s radostí přijal pozvání dra Svetozara Miletiće do Pešti, aby se tam ujsal v redakci nově založeného časopisu *Zastava*. V tu dobu přičinil se J. s jinými stejně smýšlejícími k založení spolku „Srbské omladiny," jehož organem stala se *Zastava*, která později do Nového Sadu přeložena byla. Po zavraždění knížete Michala jest „Omla-

dina" viněna z účastenství v tomto skutku, a mezi jinými jejími členy také J. zatčen a do vyšetřování vzat, ale za nevinného uznán. Po jeho propuštění dály se jemu ke cti hlučné demonstrace. Na to vydal se J. znova na cesty a navštívil Itálii, Švýcarsko a Francii. V Paříži vydal 1870 dílo *Les Serbes et la mission de la Serbie dans l'Europe d'Orient*; v Genevě pak 1871 spis angl. *The Emancipation and Unity of the Serbian Nation, or the Regeneration of Eastern Europe by the Reconciliation of the nationalities.* V obou spisech vyložil své mínění o znovuzrození východní Evropy. Vrátiv se koncem podzimku 1871 do Bělehradu oddal se J. zcela pracím literárním, požívaje peněžité podpory od vlády. Konečně v květnu 1873 jmenován J. sekretářem v ministerstvu nitra. J. jest vysoce vzdělaný člověk a má kromě srbského v úplné moci také německý, franc. a angl. jazyk. Mimo bezčetné články v rozličných polit. i liter. listech sepsal následující díla: *Uzroci nazadka i uslovi napredka poljske privrede v Srbiji* (1858): *Sastav i život rastinja* (1862); *Nauka o atmosferi, o promenama u atmosferi i o njihovome značaju za rastinje* (1863). Z Roscherova *System der Volkswirthschaft* přeložil *Načela narodne privrede* (1863) a *Narodna ekonomika poljskje privrede* (1872), kteréž oba spisy vydány nákladem vlády. Z polit. spisů J-ových uvádíme: *Pokušaji za slobodu i narod* (1868); *Osnovi, snage i veličine srpske* (1870); *Opština* (1872); *Socijalizam ili društveno pitanje od najstarijeh vremena pa do dana* (1873). R. 1870 začal vydávati obsáhlé a důkladné dílo *Politički rečnik* pomocí srbské učené společnosti, jehož dosud ukončeno jen 6 prvních písmen. Ke všemu tomu jest J. výborný řečník. Ve všech jeho spisech a řečech vane duch zanícený pro bratrstvo všech Slovanů, kterouž ideu hlásá jmenovitě v časopise *Budućnost*, jenž r. 1878 v Bělehradě vycházeti počal. *Šč.*

Juhn Vojtěch Benedikt, kněz cír., nar. 21. bř. 1779 v Pelhřimově, odbyv nižší třídy gymnasiální soukromě odebral se r. 1794 do Prahy, kdež pokračoval v studiích; r. 1799 vstoupil do theologie, a byv dne 24. září 1802 v Budějovicích vysvěcen na kněžství poslán jest za kaplana do Březiny. Na to podnikl zkoušky konkursní z řečí východních a ze Starého a Nového Zákona, a povolán jest r. 1804 za professora předmětů těch na theol. ústav Budějovický; později jmenován tam radou konsistorním a r. 1818 rektorem semináře biskupského. Dne 25. list. 1825 povýšen jest za proboštа Jindřichohradeckého a 25. čce 1826 slavně na hodnost tu instalován, v níž setrval až do své smrti. — V Hradci Jindř. pracoval J. co nejbedlivěji na vinici Páně, pečuje horlivě a platně o mravní a materiální dobré svých osadníků. a jsa jmenován vikářem a školdozorcem okresu tamního prohlížel zvláště k zvelebení škol národních v městě i na venku, i pomáhal vdovám a sirotkům učitelským, jakož vůbec byl dobrodincem chudých a opuštěných. Při tom miloval upřímně jazyk a národnost domácí, odbíral knihy a časopisy české, povzbuzoval duchovní spolubratry i jiné známé své k podobnému jednání, a míval účastenství ve všech zřízeních a ústavech k vyzdvižení národnosti a zvelebení jazyka českého směřujících; jmenovitě působil k tomu, aby v tamních a jiných v okresu jeho pozůstávajících školách alespoň náboženství v jazyku mateřském se vyučovalo, a sice také k češtině slušné zření se mělo. J. obnovil tolikéž proboštský chrám Páně v Jindřichově Hradci požárem spustošený, a přispěl nemalou sumou ze svého k opravení proboštství tamního. J. byl muž všestranně vzdělaný, kazatel výborný a při tom zvláště veliký přítel a důkladný znatel umění výtvarných, a podporoval je bohatě, jakož i umělce jimi se obírající (ku př. našeho slavného rytce J. Döblera), a znaje se sám důkladně v rejsování a malování zhotovil za mladších let mnoho výkresů míst a krajin českých, jež i z části tiskem u veřejnost vyšly. — Zpanilomyslný a vzdělaný vlastenec tento zemřel 28. list. 1843, a pohřben jest u slavném průvodu dne 30. list. na hřbitově Jindřichohradeckém. *Ra.*

Karafiát Josef byl r. 1808 a násl. správcem a účetním obchodu Hoppského v Brně a jedním z nejhorlivějších pomocníků a pěstitelů ožilé tehdáž národnosti a literatury české; jsa v přátelském spojení s tehdejšími spisovateli a nakladateli vlasteneckými, Krameriusem, Rulíkem, Tomsou, bratřími Nejedlými, Puchmírem, J. Jungmannem, Rautenkrancem a j., kupoval a rozšiřoval knihy české na Moravě a jinde, zakládal české spisovatele hotovými penězi při vydávání jich spisů (jmenovitě Jungmanna při vydávání Miltonova *Ztraceného ráje*), a byl mezi vlastenci, kteří času toho se zasazovali o zaražení společnosti podobné Institutu slovenskému v Prešpurku, k vzdělávání literatury domácí vydáváním dobrých a laciných kněh českých. Bohužel nemáme však na ten čas širších zpráv o tomto spanilomyslném vlastenci, tak že nevíme ani kdy a kde se narodil a vzdělal ani kdy a kde smrtí sešel. *Ra.*

Landseer Edvin (v. hl. d.), nar. 1808, † první dni v říjnu 1873 v Londýně.

Max Gabriel, syn proslulého sochaře Josefa Maxa, nar. v Praze 1840, položil základ uměleckému vzdělání svému u otce. Po jeho smrti (1854) odešel k dalšímu vycvičení svému do Vídně, kde zhotovil 12 kreseb tušem k hudebním dílům Beethovenovým, Mendelssohnovým a j. Roku 1863 odebral se M. do Mnichova, kdež pracoval pod návodem Pilotyho až do r. 1867. Od tohoto mistra naučil se skvělému koloritu, a již r. 1865 objevil se v jeho obraze *Ukřižovaná mučennice* (sv. Julie) celý zvláštní způsob jeho se všemi jeho přednostmi i vadami. Od těch dob vzbudily veřejnou pozornost další díla M-ova: *Uškrcení sv. Lidmily*, *Modlící se Markétka*, *Těžkomyslná jeptiška*, *Anatom* a nejnověji *Světlo*, představující slepou dívku v katakombách Římských, ana vstupujícímu do nich křesťanu podává hořící kahanec. Mimo to podal M. pěkné ilustrace k rozličným klasikům. Od vévody Koburského obdržel M. medálii za umění a vědu, a 1869 od krále Bavorského zlatý čestný peníz.

Müller Ch. L., žijící malíř, nar. 22. pros. 1815 v Paříži co syn výtečného rytce, byl žákem nejprvé Cognietovým, pak Grosovým, načež doplnil vzdělání své na akademii krásných umění. R. 1837 vystavil první svůj obraz *Vánoční jitro*, načež následovaly po sobě: *Umučení sv. Bartoloměje* (1838); *Zavraždění Arthura Bretaňského* (1838); *Diogenes* (1839); *Kristus od ďábla pokoušen* (1840); *Heliogabal, tažen od nahých žen ulicemi Římskými* (1841), v kterémžto posledním díle jeví se M. již na výši mistrovství uměleckého. Z pozdějších obrazů jeho jmenujeme: *Čtení jmen posledních obětí hrůzovlády ve vězení sv. Lazara*; *Vive l'empereur*; *Mše za doby hrůzovlády*; *Matka Napoleonova při pohledu na podobiznu syna svého předtuchou naplněna*; *První růže.* V poslednější době pěstuje M. s obzvláštní oblibou obor studijních hlav, v kterémž nad jiné umělce vyniká. Zásluhy jeho odměněny byly rytířským křížem čestné legie.

Novaković Stojan (v. dopl. 1). Po smrti generála Blaznavce, který byl zároveň předsedou ministerstva, svěřeno v nově utvořeném kabinetu N-ovi ministerstvo osvěty. Za krátkou dobu, ne zúplna sedmi měsíců (od 14. dub. do 3. list. 1873), rozvinul

N. v úřadě svém velikou činnost, která tím většího uznání zasluhuje ohledem na to, že personál téhož ministerstva přepodivně sestaven byl. N. byl při všech pracích výhradně sám na sebe odkázán, neboť mu bylo s jedné strany zápasiti s nevědomostí úžasnou, a s druhé zase se závistivým pletichářstvím. Z předloh, jež N. vypracoval a které svému nástupci v úřadu ministerském Filipu Christićovi odevzdal, v první řadě stojí zákon o organisaci školství vůbec, vysoké školy a středních učilišť zvlášť; zákon o otevření obchodní školy se zvláštním během pro tovaryše a učeníky; o vydržování škol a sirotků učitelských atd. Národní divadlo, které v čci 1878 zavřeno bylo, poněvadž výdaje byly nepoměrně veliké naproti příjmům, mělo obdržeti nový organisační statut, jenž měl vydržování jeho usnadniti. N. vykonal více, než kterýkoliv ministr před ním za příznivějších okolností, a proto požíval vážnosti veliké u všech těch, jimž pokrok školství domácího na srdci ležel. Odstoupením Ristiće (v. t.) vzdal se i N. úřadu svého, avšak, jak sám jeho nástupce Filip Christić vyznal, sotva na dlouhou dobu. Zahrnut pracemi úředními nemohl N. pokračovati v započatých literarních pracích, avšak vyšly od něho přece druhý díl díla *Opšta istorija književnosti* a velezajímavá linguistická studie *Fisiologija glasa i glasovi srpskoga jezika* (1878), v srbské literatuře jediný toho způsobu a velezdařilý zjev. *Sč.*

Pulda Antonín, český dramatický herec, nar. 1848 v Praze co syn Pražského měšťana a mlynáře Emanuela P-dy. Odbyv v Praze studia reální hrál s počátku na ochotnických divadlech na Smíchově a v Karlíně, vystoupiv ponejprv na jevišti r. 1866. Když pak se uvázalo nynější družstvo ve správu zemského českého divadla, byl P. engažován pro toto divadlo a působí tam posud. V poměrně krátkém čase dosavadní herecké činnosti dovedl si P. svou uhlazenou a důstojnou hrou, jasným přednesem i rychlým vpravováním se do nejrůznějších situací získati přízeň soudného obecenstva u míře veliké, a těší se posud přízni této, vynikaje zejména v úlohách charakterních a rekovských. Mimo hraní zabývá se P. též pilným překládáním rozličných franc. dramat pro české divadlo; tak přeložil zejména z frančiny: *Mor; Neznámý dobrodinec; Salický zákon; Mrak na nebi; Bon soir monsieur; Pantalon; Na nádraží; Pro a proti; Mezi dveřmi; Vychovatel; Článek 213; Zvonky; Javotte; Chodí pozdě domů; Christiana; Žena Claudova.* Mimo to upravil pro letní divadlo dle starší franc. hry kasovní féerii *Čert na zemi.*

Rakić Mita, srbský profesor a spisovatel, nar. se 15. říj. 1847 v Mijonici kr. Valjevského, studoval gymn. v Bělehradě a Srěmských Karlovcích, a práva zase v Bělehradě. Na to byl od vlády srbské k vyššímu vzdělání do ciziny poslán, a studoval státní vědy v Mnichově, Gotinkách, Curichu, Berlíně a Londýně. Po svém návratu stal se 1871 suplentem na gymnasiu v Šabci a r. 1872 ustanoven za profesora nižšího gymnasia v Bělehradě, kde až dosud působí. R. mluví kromě mateřštiny své ještě rusky, polsky, anglicky, francouzsky a německy. Na poli literárním záhy počal pracovati, napsal několik povídek a přeložil mnoho z rozličných cizích řečí, nejvíce národohospodářských článků; hlavní však jeho prací jest *Istorija umnog razvića Jevrope*, překlad z anglického. Dílo to vydala srbská učená společnost a jmenovala R-e svým údem. *Sč.*

Reischel Václav (pseudon. Kokořínský), naděje plný mladý spisov. český, † 1848, byl pilným přispěvatelem do rozl. časopisů. Z jeho článků třeba připomenouti: *Posvícení ve škole, Obrázek ze života učitelského* (ve *Květech* 1846, též o sobě tištěno) a úvaha o Kolárově *Monice* (ve *Květech* 1847), kterouž odkryl smělý plagiát literární.

Reissová Antonie (jmenem vlasteneckým zvána Bohuslava Rajská), nar. se r. 1817 v Rožmitále z německých rodičův, kteří z Porýnska do Čech se byli přistěhovali. Přesídlivši se několik let na to s rodiči svými do Prahy seznámila se zde s kruhy vlasteneckými a v kruhu jich hlavně vlivem věnovala se úplně povolání učitelskému, vyměřic za cíl života svého zříditi v hlavním městě dívčí ústav český, kterýž by byl hrází proti tehdejšímu odnárodňovacímu proudu, mocně mezi dívkami Pražskými převládajícímu. Za tím účelem pořádala v letech 1839 až 1842 s některými vlastenci českými, doktory Čejkou, Amerlingem a j. soukromé přednášky české pro dámy, jež velmi hojně navštěvovány byly a na probuzení národní značný blahodárný vliv jevily. Když r. 1843 založen a vystavěn byl společnými sbírkami v kruzích vlasteneckých konanými a hlavně působením dra Amerlinga vzdělavatelský ústav „Budeč“ v Žitnobranské ulici, tu pokračováno v jeho síních s přednáškami pro dámy. Antonie R. téhož roku odbyla zkoušky k stavu učitelskému potřebné, a počala po prázdninách vyučovati mladé dívky jazykem českým. Tak založen v Praze první dívčí ústav český, kterýž o uvědomění a vzdělání dívek českých v té době chvalných si získal zásluh. Avšak již r. 1845 musila se R. s ústavem tím rozloučiti, stavši se chotí Fr. Lad. Čelakovského, v ten čas profesora na universitě Vratislavské. Ústav její přešel do rukou slečen Jonákových a nepřestal do roku 1848 býti učilištěm vlasteneckým. Velmi zajímavým obrazem vlasteneckých těchto snah v letech čtyřicátých je spis *Z let probuzení*, v němž uveřejněny jsou memoiry Antonie R-vé a dopisy její s drem Amerlingem, drem Čejkou, se Slováky Ludevítem Štúrem a Samoslavem Hroboněm, s Frantou Šumavským, s Čelakovským a Boženou Němcovou. Antonie R. zemřela v Praze 2. kv. 1852, a pochována na hřbitově Volšanském v společném hrobě se svým chotěm.

Ristić Jovan (v. dopl. 1.) jmenován po smrti generála Blaznavce 5. dub. 1873 předsedou ministerstva a sestavil nový kabinet, jehož přední péče byla obnovení přátelského poměru k Rakousku, který za vlády Blaznavcovi se byl zkalil. To se R-ovi v plné míře podařilo, a následek toho bylo okázalé přijetí knížete Milána u dvora Vídeňského ku konci srpna 1873. Nicméně kníže po návratu z cesty své do Paříže ku konci října dával R-ovi a kabinetu jeho zjevně znáti nemilost svou, čímž R. a soudruhové jeho viděli se pohnuti žádati za své propuštění z úřadu, které od knížete 3. list. přijato jest, a zároveň uloženo Marinovici sestavení nového kabinetu. R. dán v příkaznost, ale nedá se očekávati, že by tím ukončena byla působnost tak výtečného státníka.

